UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Specvlvm Ivris Gvlielmi Dvrandi

Durantis, Guilelmus

Avgvstae Tavrinorvm, 1578

urn:nbn:de:hbz:466:1-96846

Visual Library



0
IX 15
Th. 992a.

0 IX
26

SPECVLVM IVRIS

GVLIELMI DVRANDI,

Cui præter solitas Ioan. Andreæ, Baldi, & aliorum additiones, accessere Alexandri de Neuo, ad vnumquenque titulum lucubrationes.

Aureum Repertorium in totum Ius Canonicum, item Ioan. de Deo Cauillationes, ac Alberti Galeoti Margaritam, ad finem quarti libri subiunximus.

Cum Indice rerum & verborum locupletissimo.

PARS PRIMA.

Paderbornae
Collegii S. J.



AVGVSTAE TAVRINORVM:
Apud Hæredes Nicolai Beuilaqua. M. D. LXXVIII.

VITA G. DVRANDI, EX PERIOCHIS Vitarum Iurisconsultorum Neopalæorum Exscripta :

HENRICI de Segusia, Cardinalis HOSTIENSIS auditor & discipulus fuit GVLIELMVS DVRANDVS, qui eximium opus, quod SPECVLVM inscripsit, anno M. CC. LXXI. edidit, ex eo magnam sanè gloriam apud posteritatem consecutus. Multa tamen veterum scriptorum ipse sibi sumpsit, & in hoc Opus ad verbum descripsit, quæ postea IOAN. ANDREAS in Additionibus suis passim notauit atque prodidit. Præterea frequentissimum hoc illi est, opinionibus aliorum hinc inde vtramque in partem recitatis, subijcere, quæstionemque in suspenso relinquere. quæ quidem res dubium lectoris animum magis etiam implicatum reddit. Nihilominus tamen vtilis scriptor est, deque Iuris prudentia bene meritus. Excessit ex uita non multo pòst, quàm Speculum absoluisset, iuuenis adhuc, & annum xxx. non ita multum egressus.

DE EODEM.

EX BIBLIOTHECA Vulgari Decretum.

GVLIELMVS DVRANDI, episcopus Minacensis, siue Mimatensis, Henrici HOSTIENSIS quondam auditor atque discipulus, quem SPECVLATOREM nominant, doctor in Iure peritissimus, & Ecclesiasticæ obseruationis valde studiosus, scripsit ad Ottobonum Cardinalem S. Hadriani, postea summum Pontificem Hadrianum V. egregium opus, in tribus voluminibus partitum, quod prænotauit

Speculum iuris,	*lib. IIII.*	*Item*
Rationale diuinorum,	*lib. VIII.*	
Repertorium Iuris,	*lib. I. & quædam alia.*	

ITEM

DE EODEM EX COMMENTARIO Verborum Iuris.

SPECVLATOR Iurisconsultus, nomen habuit GVLIELMI DVRANDI: sed cum anno M. CC. LXXI. volumen illud de Iure scripsisset, quod Speculum Iuris inscripsit, SPECVLATOR vocitatus est. Vita functus traditur florente adhuc ætate, cum vix annum trigesimum excessisset.

DE ALEXANDRO DE NEVO Quædam, Ex Eius Consilijs Collecta.

ALEXANDER DE NEVO ciuis fuit Vincentinus, qui in iuris scientia magnam est adeo gloriam adeptus, vt Paduæ, tunc temporis cum eò loci iurisprudentiæ vigerent studia, doctoratus laurea fuerit insignitus, ibique per aliquot annos iura canonica ordinariè legerit. Floruit sub annum à Christo nato quadringentesimum septuagesimum, supra millesimum, cum & ibidem publicè ius ciuile docerent D. Bartholomæus Cœpolla, Ioannes Baptista de Rosellis, & Angelus de Castro, Pauli filius.

Rubricę huius voluminis.

Accusato.	84	Iurisdictione omnium iudicum.	57
Accusatore.	80	Legato.	13
Actore.	70	Oeconomo.	101
Actore ab uniuersitate, seu à tutore, &c.	101	Officio omnium iudicum.	60
Aduocato.	109	Officio ordinarij.	41
Arbitro, & arbitratore.	43	Orphanotropho.	162
Assessore.	42	Personis quæ nec agunt, nec defendunt.	109
Auditore.	42	Procuratore.	85
Coniuncta persona.	97	Recusatione.	66
Curatore.	107	Reo.	78
Detensore.	98	Salarijs.	146
Dispensatione.	25	Syndico.	98
Excusatore.	98	Tabellione.	145

GVLIELMI DVRANDI,
VTRIVSQVE CENSVRAE
omnium calculo haud dubie principis, & omnium practicorum oculatissimi, excellentissimique Ducis,
Speculi pars prima.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia est thronus Dei.*
2 *Sacramenta ecclesiastica continent in se miracula.*
3 *Mandata quæ dicantur.*
4 *Suasionum transgressio penam non mæretur.*
5 *Comminationis exemplum Euangelicum arboris infructuosæ excidendæ & comburendæ.*
6 *Ecclesia Dei est paradisus voluptatis.*
7 *Scientiæ plenitudo intelligitur per Cherubim.*
8 *Doctorum lingua dicitur Gladius flammeus.*
9 *Veritas fidei per quam peruenitur ad vitam, custodienda est per Cherubim, id est, Doctores.*
10 *Alæ sex Cherubim, sex ætates, siue sex leges Mundi significant.*
Lex naturæ corrupta est in homine per peccatum.
11 *Lex Prophetica contrariatur legi Mosaicæ, quo ad vsuram.*
Euangelium dat salutem omni credenti.
12 *Indulget Dominus, vbi vetat Apostolus.*
13 *Canon duas tantum leges admittit, quas vocat Publicam & Priuatam.*
14 *Nomina doctorum, qui super Canonicæ legis expositione laborarunt, & præ cæteris clarioribus sapientiæ præconijs coruscarunt.*
15 *Antiquitas est reuerenda.*
16 *Stellæ lucidissimæ duæ permansuræ in æternitates perpetuas, quæ sint.*
17 *Filius deuotus imitari debet quæ bonus pater facit.*
18 *Finis non datur in faciendo libros.*
19 *Scientia Scripturarum illi est demonstranda, qui sibi demonstratam seruare non negligit.*
20 *Iura dicuntur per ora Principum diuinitus promulgata.*
21 *Gratia non omnibus æqualiter diuiditur sicut aquæ fontis ab omnib. æqualiter non sumuntur, sic de doctrina, scientia, prudentia, gloria, &c.*
22 *Diuisiones gratiarum.*
23 *Scientia placitandi est per quam necessaria.*
24 *Iudiciorum ordo & placitandi vsus, exordium dicitur habere in paradiso.*
25 *Tollendo, hæc nomina Meum & Tuum, inter homines esset vita quieta, & homines sui essent, si sua non essent.*
26 *Ordo iudiciarius à lege veteri videtur comprobari per auctoritatem Moysi dicentis, In ore duorum vel trium testium, &c.*
27 *Speculi materialis cum hoc speculo comparatio.*
28 *Libri huius vtilitas & commendatio.*
29 *Veritatem diligenter examinantes non citò in culpam decidunt, tanquam vero amploque lumine circundati, tenebras non percipientes.*
30 *Lectio huius Operis ad instar quatuor fluminum Paradisi, quatuor Euangelistarum testimonio confirmatur.*
31 *Iura humana variantur secundum varietatem temporum.*
32 *Præcepta Canonica pro necessitate vel vtilitate mutantur & laxantur.*
33 *Erubescere non debet antiquitas, si quid melius horum, quæ ipsa tradidit, nouitas adinuenit.*
34 *Obliuisci bonorã operũ & ministerij propter Deum exhibiti, non est iustũ.*
35 *Doctor deiectari potest in commendatione suæ doctrinæ, non auiditate laudis consequendæ, sed seminandæ veritatis charitate.*

REVERENDO IN CHRISTO PATRI suo Domino Ottobono, Dei gratia sancti Adriani Diacono Cardinali, Gulielmus Durandus domini Papæ subdiaconus & capellanus, inter Decretorum Professores minimus, cum recõmendatione sui, vtriusque hominis sospitatem, & cum debita correctione perspicaciter speculari, ac salubriter attendere præsens Opus[a]



DE throno Dei procedunt fulgura, & voces atq; tonitrua, & in circuitu eius die ac nocte clamant animalia senas alas habẽtia. Hæc leguntur in Apocalypsi [b] Et 93. dist. c legimus. circa mediũ, ibi: filius tonitrui, &c de pœniten. dist. 2. pennata ex, de elec. c. scriptũ est, in principio. † Sanè thronus Dei ecclia est, à qua pcedunt fulgura miraculorũ, voces mandatorũ, suasionum atq; tonitrua comminationũ. † Si quidem miracula sunt in ecclesiasticis sacramẽtis & aliis signis, vt de consec. dist. 2. relata. extra. de cel. miss. cum Matthæ. & §. quæsiuisti. 1. q. 1. tenea-mus. † Mandata sunt, vt, Non occides. 23. q. 5. c. 1. & c. fin. non li-cebit. 32. q. 5. non mœchaberis. & q. 6. c. fi. & q. 4. c. fi. † Suasiones sunt, quarum transgressio penam nõ me-retur. dist. c. fi. † Comminationes sunt, vt Omnis arbor quæ fructũ non facit, excidetur, & in ignem mittetur.[d] extra, de decim. quamuis. Has quidem voces atque tonitrua tam in die prosperitatis, quam in nocte aduersitatis indefesse clamant, siue pronuntiant animalia, i. doctores ecclesiæ, vt 43. dist. sit rector. 7. q. 1. c. aduersitas. §. hoc etiam tunc obseruandum & §. seq. extra, de renunc. cum pridem. §. propter malitiam. quos diuina prouidentia columnas immobiles in suę fulcimentum ecclesiæ stabiliuit: vt extra, de acc. qualiter. 2. §. 1. ver. & ideo sancti. 2. q. 7. accusatio. 50. dist. fidelior. in fin. 19. dist. ita Dominus Deus. Ad q̃ desig̃andum in Gen. 3. in fi. legitur, q̃ cum Dominus Deus eiecisset Adam de paradiso propter suum peccatũ: vt 40. dist. Adam. de pœ. dist. 1. Adam. collocauit ante paradisum voluptatis Cherubim, & gladiũ flãmeum

ADDITIONES. atque

a Præsens Opus. ¶ Ego Ioan. And. huius Speculi speculationem assumens, illum speculor, qui est speculum sine macula, & candor lucis æternæ. Sap. 7. ipsumq; suppliciter inuoco, vt iuxta verbum Hieronymi contra Susannã, in fi. mihi de suo fonte det gratiam, per quam in ipso, qui est veritas, Io. 14. hic sciam, & possim veritatem scripturarum huiusmodi Speculi speculari, q̃ in illis stylo vel calamo à veritatis semita non diuertam: & sic effici merear suæ magnitudinis speculator. 2. pètitione. 1. Licet autẽ hoc loco interposito videatur incongrua: quia tamen statim inchoabo concepta, hic illa iuste cogor exprimere, quæ nec prætermittere volui, ob reuerentiam enim autoris sui Operis principium cum suo tit. finemque præseruare disposui. Speculum igitur hoc, cuius commendationem & meditatam imitationem auctoris dicendam referuo, ĩ. de of. iud. §. vlt. in prin. quoad decem reformare disposui: quorum aliqua post factum reputabuntur fuisse facilia, cuius cõtrarium suspicor experiri. Primò enim quotas omnes Bibliorum, & morales mihi notas, quas auctor omisit, dare curabo. Secũdò cum ponit dicta doctorum, saltẽ qui scripsere volumina, & omittit vbi scripserint, id sæpe supplebo. Tertiò illa, quæ scripsit, authore & loco suppressis, sæpe vnde sumpserit, enarrabo. Quartò, quæ post primam publicationẽ Operis addidit, declarabo. Quintò multa, quæ scriptorum vitio, vel auctoris inaduertẽtia sunt corrupta, cum certo signo curiosius emendabo. Sextò, licet quę allegat pro & contra, non soluam quia id esset duplicare volumen: contraria tamẽ, quę simpliciter signat, & non soluit respondendo vel remittendo, soluere laborabo. Septimò, in materiis, saltem quas plenius auctore tractaui, uel cum in illis ab ipso discordo, ad nouellã remissiones dabo. Octauò in aliis, si eius opinio non placebit, id exprimam, dicens quare: & si placuerit opinio, vel dictum, illa quandoque textus, ratione, vel opinione iuuabo. Nonò, addam sæpe quæstiones affines materiis, quas si breuitatis causa nõ prosequar, vbi haberi poterunt, intimabo. Decimò, ea, quæ iura noua corrigunt vel decidunt, in suis materiis explicabo: & quæ in Sexto sunt inserta, sub illo signabo: & de allegatis extrauagãtibus, si reuocatæ, mutatæ, vel abbreuiatæ sunt, certificabo. Et hoc tripartitum, & in ordine vltimũ, festinantius prosequar: quia fuit inter mea motiua præcipuũ, expertus Canonistas non prouectos, merosque Legistas in his errare sæpissimè & fortius Notarios, quibus etiã huius libri studium congruit, vt ipse author asserit ĩ. ver. igitur speculum. in prin. & c. hoc autem. & in rubrica de notario. Nam secundum Senecam epistola 108. non est mirandum, ex eadem materia quemq; suis studiis apta colligere. cum in eodẽ prato quærat bos herbam, canis leporem, ciconiaq; lacertam. Concludo q̃ offerre non audeo, q̃ concepi, scilicet me in prędictis fore breuiloquum: quia testante Hieronymo ad Athletam, Rota currens sæpe format amphoram, qui vrceum formare conceperat. Cerno etiam supra scripta prolixiora fore, quam credidi: quæ bis decem lineis putabã includere. Summè tamen placet, & inter huius fabricæ motiua fuit hoc potissimum, q̃ in nouella breues remissiones huc addendo possim additiones in illa vitare prolixas. Sileant igitur, precor, reprehensores huius Operis nõdum visi, cum aduertent quædam hic scripta, ibi addi non potuisse sine deformitate voluminum: licet id agendo multorum scripta defenderent, inter quos noster auctor, vt supra dixi, versi. 4. & Hosti. qui quãdoque additiones integræ chartæ fecit. vt in Decr. à nobis, de decimis. totum scilicet q̃ ibi scripsi super fi. secundæ gl. Est autem sciendum, q̃ iste dominus Ottobonus, cui Auctor hoc Opus direxit, fuit nepos domini Inno. 1111. vt ĩ. versi. nouissime. per quem cardinalatum adeptus fuit, & demum quinque Romanis põtificibus intermediis, scilicet quartis, Alexãdro, Vrbano, & Clemente, Gregor. 10. & Inno. 5. electus fuit in papam, & assumpsit nomen Adriani, q̃ cardinalis in cognomen habuerat, sed vixit solum trib. dieb. & sic spes digna & quasi certa huius auctoris ad cardinalatum fuit cum ipso Papa sepulta. De ipso vero auctore, quia bene fecerit nomen suum inscribẽdo, vide in nouella Sexti, in vltima quæstione: & præcipuè in vlti. col. versi. 7.

b Apocalypsi. ¶ Quarto capitulo, non tamen ad literam, sed per saltũ. Scias, q̃ hanc auctoritatem & partẽ profectionis ipsius habere potuit auctor ex Ioanne Fauentino, qui in sua lectura Decreti, quę illo tempore Summę nomen arripuit, & hucusque seruauit, in operis principio hanc auctoritatem assumpsit, quam tamen ipso plenius auctor iste prosequitur. Ioan. And.

c Non occides. ¶ Exod. 20.

d In ignem mittetur. ¶ Matth. 7.

6 atque versatilem ad custodiendnm viam ligni vitæ.† Nempe pa-
radisus voluptatis,ecclesia Dei est: de qua in Geñ.2. Plantauit au
7 tem Dominus Deus paradisum voluptatis à principio.† Cheru-
bim vero,qui interpretatur Scientiæ plenitudo,vt de pę.distin.2.
8 principium prope fi.† Ordo doctorum est,quorum lingua flam-
meus gladius dicitur, quia flamma charitatis ignita, iuxta illud
Prophetæ: Qui facit angelos suos spiritus,& ministros suos ignē
vrentem:vt Psal.103.atque versatilis: quia prompta ad omnia &
parata.Nam omni poscenti de fide debent reddere rationem: vt
37.dist.c.qui ecclesiasticis §.hinc Petrus,ver.parati.extra,de sacra
9 vnct c.j.§.quia vero.ver in vertice.†Hi ergo Cherubim ad custo
diendam viam ligni vitæ,i.veritatem fidei orthodoxæ, per quam
peruenitur ad vitā:vt in pręal.§.quia vero.& 24.q.j.vbi sana.fue
runt in ecclesia collocati: vt fides catholica circūcincta tali muro
inexpugnabili bellatorum, posset resistere ascendentibus ex ad-
uerso:vt extra,ne cler.vel mo.super specula.§.fi.43.dis.sit rector.
10 in prin.7.q.1.aduersitas.§.cum vero.1.q.3.saluator.in prin.†Quę
siquidem animalia senas habent alas.Per sex alas, sex leges intelli-
ge.Prima est lex Naturalis, secunda Mosaica, tertia Prophetica,
quarta Euangelica,quinta Apostolica,sexta Canonica: vt 25.q.
1.omne quod. Primam Deus concessit homini in prima eius
a creatione: vt 5.distin.in prin.iuxta illud: [a] Fecit Deus hominem,
& inspirauit in eum spiraculum vitæ: legem, s.naturalem. Vnde
b Apostolus:[b] Sunt qui habent legem Dei scriptā in cordibus suis.
Cum enim gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ le-
gis sunt,faciunt, ipsi sibi sunt lex:vt 19.quæst.2.duæ. Verum dia-
boli inuidia succrescente post peccatum, confusa est in homine
lex naturæ quia pondere distortæ malitiæ depressa est rectitudo
iustitiæ,& erroris caligine offuscatum est lumen iustitiæ: de pęn.
dist.2.principes.16.q.2.visis.Vt autem ex hac confusione aliquā
tisper infirmitas nostra consurgeret, miserator Deus illam coad-
iuuans:vt 12.quæstione secunda.cum redemptor.viuendi legem,
quā à seculo in hominis corde scripserat, literis per Moysen ex-
pressit,decemque præceptis cōclusit,vt 7.distin.Moyses.de pęn.
distin.1.libenter.extra, de sum.tri.cap.1.§.hæc sancta.quam legē
veterem seu Mosaicam nuncupamus: vt extra, de ele.cum in ve-
teri.& extra. de pur.post par.capi.1. & etiam legis Decalogus ap-
pellatur,vt de pę.distin.1 tres autem sunt.Huic quoque tanquā.
11 modus, lex accessit Prophetica, vt in §.hæc sancta.Nam † cum
Mosaica vsuras ab alienigenis sineret exigi, vt 14.quæst 4.cap.ab
c illo. profecto talis permissionis vsum lex dissuadet prophetica, [c]
dicens, eum fore in tabernaculo Dei mansurum, qui pecuniam
suam non dedit ad vsuras, & munera, &c.vt 47.distin.quoniam.
& 14.quęst.4.si quis obligatus Sed quoniam.vt ait Apostolus ad
Hebræos 7.Lex neminem ad perfectum adduxit:Euangelium au
tem salutem dat omni credenti.& arg.23.quæst.5.ad fidem.cum
d aduenit plenitudo temporis misit Deus filium suum [d] legislato-
rem,per quem nobis statuit legem vitæ, legem quidem immacu-
latam animas cōuertentem, quam felici vocabulo Euangelicam
appellamus.vt 1.distin.in prin.& in d.ca.libenter.extra,de consti.
12 translato Huic vero lex accessit† Apostolica, illam modificans
in quibusdam Nam quod indulget Dominus de perfectionis cō
e silio,vetat Apostolus,dicens: [e] Ego dico, non Dominus, si quis
frater iam nunc, &c.2.quæst 1.multi.ad idem.28.q.1.iam nunc.
& vbi Dominus non præcipit in spiritu Dei, Apostolus fideliter
consuluit,vt ibi:De virginibus præceptum non habeo.consilium
autem do, bonum est si sic permanserint. 28.quæst.1.sic enim ne-
que.in 1.col.Denique ecclesia Deo auctore crescente, gradibus-
que ac ordinibus ritè in ea dispositis, cum ad eos decernēdos,cle
ricorumque lites dirimendas lex non sufficeret Euangelica: vt j.
in tractatu libello. de libel.conce.in prin.tam ab Apostolis, quā
eorum vicariis per temporum curricula statuta plura sunt edita:
vt j.versic.sane. quæ generali vocabulo Canones appellantur,vt
15 dist.c.19.dist.c 1.in prin.13.distin.cano.25.quæst.1.violatores.
licet & multa alia specialia nomina sortiantur. vt 25. quæstio.2 si
quis dogmata.& 3.distin.regula §.porro. Quibus si quidem sedu
lo consideratis, vix quisquam hęsitationis emergere poterit scru
pulus, qui per eos nequeat explicari, vt extra, de priuileg.super
13 specula † Canon tamen duas leges ponit tantum, videlicet pu-
14 blicam,i.canonicam,& priuatam:vt 19.quæst.2.duæ † Porro su-
f per huius canonicæ legis expositione [f] varij iuris professores per
varias temporum successiones diuersimodè laborarunt vt Ruf-
finus, Syluester, Ioan.Hispa.Ioan.Faueñ Hug.Melen.Petr.Pisa.
Ioan.Galeñ Dama.Boemus,Pet.Papieñ.Alanus Anglicus, Petr.
Apu.Laur.Vinc.Tanc.Ioan.Theu.Ioan.de Finto.Iac.de Alb...

d suo
pie... ece.
quæ sp... Ep... contra, c... que In fi. ¶ Vide

ADDITIONES.

a Iuxta illud. ¶ Gen.2.
b Vnde Apostolus. ¶ Ad Rom.2.
c Prophetica. ¶ Psal.14.
d Filium suum. ¶ Ad Galatas.4.c.
e Dicens. ¶ j.ad Corinth.7.
f Expositione. ¶ No.ad ea, quæ infra dicam.
g Fauentinus. ¶ Hic fratrem Ray.de Pennaforti, quem toties allegat, non debuit omisisse.
h B.Parm. ¶ Non mireris, si omnes supra scriptos in procemio Nouellæ nō descripsi:cum ibi in ver.antiquarū.solum de his, qui scripserant super quinque antiquis compilationibus, vel altera illarum,facerem mentionem: hic vero loquendo de expositorib. legis Canonicæ, omnia ipsius scripta & volumina comprehendit: & tamen de antiquis,quos ibi scripsi, prætermittit Bernardum Papi.Credo tamen,quod vbi supra est Pet.Pap.debet esse B. Item antiquum B. compo. de nouo non conqueror: quia secutus est istum. Item Richardum Anglicum, & Rodoicum Bertrandum, Guil. Na.quem tamen allegat j.titu.1.§.2.versic. sed nunquid.& §. sequitur.ver. verum.& §.restat. ver.item mortuo mandatore.& titu 2.§.nunc ostendendum.ver.9. & Phi.quem etiam allegat j.de primo decret.§.nunc videamus. in fin.Ecōuerso mihi noti non sunt Pet. Boemus.& Pet. Apulus,quos hic ponit illos ergo vel alios, vt Io.Hispa.& Fauen.Hug.& Mel.Item Bazianum, & Gandulphum, quos duos auctor etiam omisit, quorum scripta super compil.illis non habentur per modum Summæ, lecturæ, vel apostillarum, congrue prætermisi De modo dixi: quia Paulum Vngarum, qui notabilia secundæ & 3.compil.ordinate collegerat,etiam non expressi. ¶ In his autem instādo credens non displicere, quæro quare Ber.Pap.Ioan.Galen.& antiquum B.compo.ibi præposuit Ruffino, Syluestro,& aliis, qui fuerūt antiquiores. Dico id actum quia fuerunt compilatores non solum glossarum,sed textuū, vt ibi scripsi super 1.gloss.Ipse ergo B.super Rubricis compil. quam fecerat,& cui suum nomen inscripserat,fecit Summam,quæ incipit: Profectus discipuli gloria magistri. Fecit etiam super illa paucas glossellas Ioan. Galen. de quo auctor j.de act. vel petitione.§.1.ver.porro. Et per me de electi. quam sit.super fine glo. Sic patet aliquas gloss.fecit, & ipsius fuit par primæ glo. Decre super hoc,de renun.B.compo.quia non diu viguit sua compilatio,non habemus,quod illam glossauerit: sed legerat duas primas compil. & apostillas dederat super illis cui certas legendo signabam: vt de app.cap. 2.Et interpositionem faciendo,sciendum, quod dum Decretales legebam, dabam signa antiquorum quorum fuerant gloss. quod propter breuitatem raro posui in Nouella.quod enim breuissime fiebat signo,multum occuparet in scripto.Ruffinus, de quo in 9.quæstio.1.in summa.3.quæst.4.in summa.de pęn.distin.1.quis aliquando.§.illud autem. de bigamis.capit.2.in 4. glo.Et Syluester,cuius fuerunt duæ primæ gloss.Decre.ad nostram.de consue.& Ioan.Hispanus fecerunt lecturas super Decre.in quib. nullam Decre. alleg.Idem dico de Ioan. Fauen.de quo not.13. distin.nerui.27.distin.quod interrogasti.4.quæst.in summa.9.quæst.1.cap.2.16.quæst.2.& 13. quæstio.4. in summ. & de iur.pat cap.2.de senten. excomm. cum non ab homine.præuenerunt enim compilationes,de quibus supra.Dicuntur tamen primi duo superuixisse, & certas compilationes legisse: & sic reportatas post eos aliquas apostillas.Hugo,certum est,quod vidit primam & secundam compil. in sua tamen summa rarissime Decretales allegat: & si allegat, vt facit 56. distin.§.1.& cap.1.non tamen allegat sub compil.vel sub rubrica: motus,vt puto,quia non fuerant papales. Quod illas viderit,patet: quia Decr.in quadam. de cele.mis.& Decre. quanto.de diuor. directæ fuerunt ad ipsum tunc Ferra.episcopum:& de ipso loquitur Decre.coram.de offi.dele. vt ibi dixi: quæ omnes in tertia compil. postea sunt insertę. Richardi Anglici videtur fuisse glo. vlt.Decre.ex literis.j.de spon. Rodoicus habuit cognomen Modici passus: de ipso dixi post Vincen. de sepul.fraternitatem. super 3.gloss. sibi etiam multæ glo. signantur,inter quas est glo.pen. Decre.2. de coniu.lepro. vbi perpendas,quod horum posteri ipsos allegando, vel ipsorum gl. signando,& solam literam R.sine vocali ponendo,inter Ruffinum, Richardum,& Rodoicū,nos reliquerunt incertos:qui vocalib.positis,certi fuissemus propter uarietatem ipsarum.De Mellendo no.18.distin.secundum.28. quæst.1.virginib.& de ser. non ordi.nullus.& de accus.veniens. in 1.glo.De Pet. Hispano.de appel.pastoralis.in glo. hæc ratio.& 50. distinctio.in summa.11 quæst.3.nemo contemnat.33.quæstio.1.si quis accepit. & vide quod de eo scripsi,de restitutio.spolia.literas.in gloss.ergo ecclesia,&c. Bertrandi gloss.fuerunt secunda in Decret.non est.de spon.& 1.in Decret.sequen. Damasus fecit summam super 1.compil. & librum quæstionum super multis Decretal.& Brocarda.& hunc allegat gloss.2. in Decretal. ad hæc.de rescri. Alan.Laur. Vincen.Ioan.Theu.& Tan.glossas abundanter habemus. Vinc. autem,qui scripserat super 4.compil.facta in Vincen.in compil. Greg.glossauit illam. Tancr.autem in antiquis compil.allega, Vincen.& ipse Vincen. in compil. Greg.allega.Tanc. Bazianum miror per auctorem omissum: de quo multæ gloss.loquuntur.de cle.ægro.tua.& summæ distin.2.& quæstionis 7.in causa secunda distinctionis primæ. de pęn.& 1. quæsti.1. qui studet.27. quæstio.2.desponsatam.32. quæstio.7.licite.33.quæstio.5. mulier. de conse. distin.2.capit.2.& distin.3.qui bis. ¶ De Gandulpho idem dico, de quo auctor in versic.porro. de quo supra.& not.de conse. eccles.vel al.cap.vno.lib. 6.in 4.gloss.& 31.distin.quoniam.1.quæstio.1.detrahe.11.quæstio.3.non licet.32.quæstio.1.dixit Dominus. & quæst.2. honorantur.& quæstio.7.licitè. Gul.Nasonis reportationes multas habuimus, & de ipso loquitur glo.Decretal.ad hoc quoniam.de app.Iacob.de Al.magister H.glossauit Honoria

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

16 enu.l.tanta.§ tanta.† Nouissime autem duæ stellæ lucidissimę nostris temporibus mirifice rutilarunt, videlicet sanctissimæ recor-
a dationis do.Inno.papa.IIII.vester patruus, pater Iuris.[a] Et reuerendus pater Dominus meus Henricus Dei gratia Hosti. episcopus lumen Iuris, quorũ veneranda memoria fulget, vt splendor firmamenti perpetui, velut stellę in æternitates perpetuas permã
b suræ:[b] ut extra, de magistris c.super specula.quorum etiam dignitate nihil est altius:vt C.lib.12.de consul.l.1.Cum in hoc cunctos incomparabiliter transcenderint cuiusque magnitudinem maiori excellentia obumbrantes:ut de pœ.dist.2 principium prope fi. sicut eorum opera indicant euidẽter extra, de sta.mo.quod Dei. in princ.extra, de reg.iur.estote 86 dist.tanta.Quicquid namque alioi circa iuris theoricam quæritur, in eorum scriptis perfectis-
17 sime reperitur:37 dist.legimus.§ hinc etiam versi.si † Cæterum cum eorum actio mea sit instructio, ut 12.q.1.exemplum. quia quæ bonus pater facit, debet deuotus filius imitari, ut 56 dist.Dominus noster in fi nec potest filius quicquã à se facere, nisi quod patrem uiderit facientem:ut de conse.dist.ulti.c.fi.in fi ideo animaduertens ego solicite, quod circa iuris practicã, uidelicet tam circa libellos aliasque formas iudiciales tradendas, quam circa iudiciorum ordinem, à plurimis sit diuersimode laboratum, uidelicet à Pileo, Bagaroto, Tancredo, Roffredo Beneuentano, Vberto de Bobio, Vberto de Bonacurso, Ioanne de Deo.Gratia & Bonaguida Aretino, Ioanne de Blanosto, Aegidio Bononiẽsi, & aliis
c plurimis:[c] nec adhuc super his doctrina tradita sit ad plenũ, quia nulla lex in Republica sufficienter uidetur ab initio promulgata:
d ut in Auth.col.6.quib.mod.na.fil.ef.le.in prin.[d] nunquam perfectum in humanis intentionibus reperitur: ut C.de uet iu enu.l.2.
e §.sed quia diuinæ.iuxta illud Psal[e] Imperfectum meum uiderũt oculi tui.ut de consec.dist.4 si non sanctificatur.Idcirco, reuerende Pater, quem Deus insigne luminare fulgore nempe rutilans mirifico, super suę cãdelabrum ecclesiæ uenustissimè collocauit,
18 cum sitis iuris lucerna radians, & auriga iustitię singularis,† & fa-
f ciendi plures libros nullus sit finis. ut legitur in libro Eccle.c.12.[f] merito ad uestræ honorem reuerentiæ, ut 96.dist.quædam capitula quæ sunt ad uestri gloriosi odorem nominis ubiq; diffusum in æuum memoriter retinendum, ut extra, de re iudica.ad aposto
g licæ.in suprascriptione,[g] & extra, de uerb sign.in his:& C.de testa.l.iubemus uersi. sed ne aliqua. & de consecr.distin.2 semel.& §.uer. proxi his uacare disposui, ne qua Iurisprudentiæ particula nostro tempore maneat indiscussa: vt C. de ue iu.enu.l.1.§.primum nobis.& l.2.§.hoc igitur Imitatus sapientissimum Ecclesiasten, qui quæ fecerat inuestigans, composuit parabolas multas, quæsiuit

ADDITIONES.

a Pater Iuris. ¶ De cuius promotione & commendatione j. dicam super rubri.ne se.vac.

b Permansuræ. ¶ Danielis.12.

c Plurimis. ¶ De his, quos notos habui, j.dicam.& ne per tot frusta dicenda diuiderem. reassumo de Pileo qui modicensis fuit, quod Tanc.in princ.sui libelli, de quo statim dicam, dixit, quod Rickardus Anglicus, quem nominat auctor j. de aduoc.§.1.versi. sed nunquid clericus. præuenit Pileum, leges & canones pro vtraque parte sub §.allegando, quod Pileus ciuili ordine paucos inducẽs canones in modum Summæ perfecit: vnde ipse Richardus in Distinctionibus, quas super Decreto composuit, quæ inchoant: Patres nostri omnes sub nube fuerunt, dixit summam ordinis iudiciorum vtilem & necessariam compilasse. Richardi Summam non vidi: Summa vero Pilei intitulata, De ordine iudiciorum, & incipit: Inuocato Christi nomine, rem aggredior difficilimã.& tractatum inchoat. De confectione & porrectione libelli. ¶ Secundus Bagarotus libellum composuit, & incipit: Precibus & instantia: & contractum, qui incipit, Ab accusatore, composuit.& secundum, cui Cauillationum nomen imposuit: & incipit, Cum periculosum sit mihi.& de iudicis recusatione præmittit. Scias tamen hoc quasi per omnia idem opus ad literam cum opere Vber.de Bonacur.de quo sequitur, quod aliquis horum fur fuerit. Quis autem fuerit, relinquamus illi, cuius est furta punire, Alterius igitur nomen quo ad illud opus expressum, pro vtroque sufficiat. ¶ Tertius Tancredi libellus incipit: Assiduis postulationibus, & in quatuor partes diuiditur, & tractatus incipit: A iudice ordinario. Et hoc sciendum, ꝙ Bar. Brixi. hunc libellum solum in antiquarum compilationum allegationibus reformauit, aliqua ponens ad literam, omisso tamen Tancredi proœmio. ¶ Quartus Roffredus Beneuent. in vtroque iure composuit, quæstiones vtiles circa ipsorum materiam prosequẽdo, & opus incipit: Si considerarem ingenium.& à Iudicio, s.quid sit, inchoat tractatũ. In iure vero Canonico incipit, Super omnibus actionibus. Allegare autem primos semper intendo, nisi exprimam de secundis. ¶ Quintus, Vbertus de Bobio, cuius opus incipit: Quia pietas paterni nominis & inchoat ab aduocatis: fecit opus ita confusum ꝙ particulariter difficile allegatur, vt in processu patebit. ¶ Sextus Vber. de Bonacur. cuius opus ab eo nomen suscepit de Præludiis causarum & incipit, Cum de mandato imperialis maiestatis, & inchoat ab exceptione contra iudicem, & vide ꝙ præmisi, vbi de ...to. Sed cum allegabo simpliciter Vbertũ, intelligam de primo. Idẽ ...que Ioanni de Deo coniungitur. ¶ Septimus, Ioan. de Deo reforma...ns libellum Vber. de Bobio confusum, vt dixi, illum ampliauit, ordi...in septem lib. diuisit, & illi nomen Cauillationum im... ...int inserta

pit: Ad honorem summæ Trinitatis, Inchoat autem sicut Vbertus ab Aduocatis, de quibus est totus primus liber: sed & postea fecit libellum, cuius nigrum incipit, Principio nostro, quem libellum Iudicium vocauit, à iudicibus & iudiciis inchoando: illumque in quatuor partes diuisit: multum ẽt in illo fauit Canonistis: quia cum leges allegat, annectit librorum partialiũ numerum, & distinguit tria volumina Digestorum, vt sic legem possit facile inuenire rubricarum etiam sæpe, quo ad partiales libros, numerum exprimendo. ¶ Octauus, Gratianus Aretinus quem allegat auctor j. de proc. §.vt autem. versi.& nota quod si de iu.cal. versi. nunc dicamus. ver. item dixit. quem quæsitum nondum inueni. ¶ Nonus, Bonaguida etiam Aretinus. Iste Summam fecit introductoriam aduocatorum ecclesiastici fori. & incipit: Cum aduocationis officium.& 1.rub. de diuisione operis. Secunda, de moribus aduocatorum.& ipsam Summam in quinque partes diuisit. Composuit etiam margaritam satis vtilem, sed inordinatam, & quæ in repertorio suo per rubricas Decretalium ordinato multum potuit iuuare Guliel. ipsam autem quæ incipit: Quoniam post inuentionem scientiæ, Gemmam vocari voluit: quam in tres partes diuisit: & à iudiciis & iudicibus inchoauit. ¶ Decimus, Io.de Blanosco Burgundus, qui plene prosequendo titulum, de Actionibus, super ipsarum singulis ponit libellos, præmittens post prologum suum & continuationem materiæ, an ante oblationem libelli sit aliquid faciendum.incipit autem post titulum eius opus: Ego Ioan.de Blanosco: nec in reliquis nomen celat. In omni enim libello se ponit auctorẽ, & nostra iura nõ vexat ¶ Vndecimus, Aegi.Bono. qui post inuocationẽ Christi incipit: Ego Aegidius, & inchoat à præsentatione rescriptorum, & libellum diuidit in quinque partes. ¶ De aliis autem, quos auctor nõ exprimit, præmitto Bernardum Dorna, prouincialem, qui scholaris fuit Azonis, & librum de libellorum conceptione composuit: qui incipit: Quoniam nefanda subdolaque hominum. Tractatum autem inchoat quærendo, quid sit libellus, de nostro iure parum allegans. ¶ Secundus sit Guliel. de Droreda Anglicus. qui legens Oxoniæ, satis commendabilem & copiosum libellum composuit de Iudiciorum ordine, quem in sex partes diuisit, & inchoauit ab impetrando.incipit autem. Cum omne artificium. in eo autem satis nostris iuribus vtitur. ¶ Tertius sit Albertus Galeotus Parmensis, cuius vtile opus licet Margarita vocetur: non tamen ab ipso. Illud enim vocauit Sũmulam quæstionum: nec fuit Margarita solum remittẽs, imo principalius & longe amplius decedit causidica, & instruit aduocatos. Incipit autem, Cum ego Albertus, & à procuratoribus inchoat, & incõgruis materiis plenus, quam §.prox. ruminauit nostra iura. Mirandum enim videtur, quod auctor superius omisit eundem: cum credam, ꝙ de toto illius opere decẽ virgulas hic inserere non omisit: & illum licet non semper, sępe tamen allegat: sed inter practicos ipsum ponere noluit, quem practicum non putauit. ¶ Quartus sit Nepos de Monte Albano, qui familiarius se exhibens nostro iuri opus suum, ꝙ incipit, Cum plures libelli. Fugitiuum libellum voluit appellari, & merito: quia suæ rubricæ communiter formantur per contra.inchoat ergo, Contra rescriptum, prosequitur contra scripturam, contra iudicem, contra arbitrum, & c.& sic forma sua docet reos fugere, vt etiam ipse dixit, in fine. Quintus, sit Odo. qui Summam de libellis formandis super qualibet actione dicitur composuisse, quæ incipit: Postquam opus notariæ in qua primo tractat, quid sit libellus: demum composuit ordinem iudiciarium, qui incipit: Quemadmodum Christi fauente clementia, & tractat primo de editiõe actionis. ¶ Sextus sit Martinus de Fano, cuius opus incipit: Quoniam plerique principalem causam. qui distinguit 11. tempora causarum. Composuit etiam aliud opus: in quo in singulis actionibus ponit instrumenta breuissima. cuius coniungit breuissimos libellos, ꝙ opus etiam breuib.glo.ornauit.& incipit, Pars hic agens. ego quidem Martinus cõfiteor: & verum est. ¶ Septimus, Guido de Suzaria, cuius opus post inuocationẽ explicitam Trinitatis, incipit: Super causarum ordinatione primo videndum est inchoat autem instruere aduocatum actoris, & nostrorum iurium sibi familiaritas non fuit, licet voluerit esse episcopus, vt scripsi de voto.c. vno.li.6.super 3.gl. fateor tamen, ꝙ in ipso opere duos Canon. & tres Dec. alleg. Habuimus Boñ. duos Rolandinos, scilicet Rolandinum de Romantiis, & Rolandinum Passagerium: primus fuit Legum doctor, & maximus aduocatus, & composuit libellum de ordine Maleficiorum, cuius principiũ post inuocationem Domini est: Incipit paruus libellus, & tractatũ inchoat ab Accusatione. Secundus, fecit summam notariæ, quam quasi totam inseruit hic auctor: & hi multis additionibus causam dederunt. Habemus quatuor huius rei opera, & auctorum nomina ignoramus, opus scilicet ꝙ incipit: vt nos minores. quæ verba in progressu sæpius repetuntur: & inquantũ ex contextu percipere potui, Gallicus fuit auctor eius, & post tempora Inn. quarti, fuit etiam iuris vtriusque peritus. inchoauit autem distinguẽdo decem tempora causarum. ¶ Habemus etiam opus, ꝙ incipit, Ad summariã notitiam cursus consueti causarum, ꝙ eodem modo decem causarum tempora distinguit: & tam breuissime prosequitur, ꝙ mihi mediam petiam excedit in modico. ¶ Habemus etiam libellum, qui vocatur, Contentio actoris & rei, & incipit: Quidam literas impetrarũt, in quo posito quodam themate de citatione & multis causarum articulis de vtroque iure disputant, reus citatus & actor. Item libellum, qui dicitur, Paruus ordinarius, qui incipit, Quia decisio causarum.& tractatum inchoat, quid sit causa, quid iudicium, &c. Verbis autem vtriusque Iuris vtitur, sed nominatim iura aliqua non allegat. Integraliter quarto ista transcurri inquirendo, si in formis vel aliter possem de auctoribus coniecturas habere: qui tamen ita loquuntur, ꝙ nedum ipsorũ nomina, sed nec prouincias tertii & quarti mihi licuit coniectari: quia tamen in personam Greg.papę ponit formas, vtrosque eos tempore Greg.x.scripsisse concipio.

d In prin. ¶ Concor. pulchre Seneca, episto'a 65.dicens: Multum adhuc restat operis, multumque restabit, nec vlli nato post mille sęcula præcluditur occasio aliquid adhuc adiiciendi. Et Gale. secundo de Virtutibus naturalibus, dicit, ꝙ impossibile est eundem incipere, & finire aliquam artem. Ioan. Andre.

e Illud Psal. ¶ 138 ...ntum And.

f Cap.12 ... in ... fi. I... And.

g Super ... lib.6. ... inter ... ars

quæſiuit uerba utilia,& ſcripſit ſermones rectiſſimos,ac ueritate
plenos:vt in eius lib ca.12.habetur, & futuris proſpiciens:vt j.de
offi.iud.in princ.ſcriptis tradere, quod Spiritus ſancti gratia mi-
niſtrauit.quodq; experientia præbuit, ac lectio docuit diuturna,
de prato doctrinæ illorum flores etiam aliquos colligendo. Nec
mirum, cum de eodem fonte gratiæ diſcipulus biberit & magi-
19 ſter. † Nec aliud doctus tradere poterit, quam quod à doctore ſu
ſceperit:vt 24.quæſt.1.cum beatiſſimus.Nemo enim debet viam
ingredi,quam à doctore non didicit: vt 16.quæſt.1.ſi clericatus.
in fi.& C.de ali pu.præ.l.2.in fin. imo oportet ſcientiam ab eo di-
ſcere ſcripturarum, qui eam à maioribus ſecundum veritatē ſibi
traditam ſeruat,vt ipſe eam,quam recte ſuſcepit, poſſit aſſerere:
vt 37.diſt relatum.Quod autem ex eodem fonte, vt dixi,diſcipu-
lus biberit,& magiſter, patens eſt, cum omnis ſcientia ſit à Deo.
vt 37.diſt. hinc etiam & 1.quæſt.2. quam pio. & omnis lex.vt ff.
de lega. & ſena.conſu.l.3. imo & ipſe Chriſtus eſt ſcientia: vt 38.
20 diſt.ſi iuſta † Et iura ſunt diuinitus per ora principum promulga
ta, vt 26 quæſt.3.nemo.25.quæſt.1.violatores. & quæſt 2.igitur.
8.diſt.quo iure. 50.diſtin. ſi quis diaconus in princ.& c ſi ille.in fi.
& 80 diſtin.illud.& C.de præſcri.long.temp.l fin.ibi, ideo enim,
&c. Quia Deus imperium ad hoc de cęlo conſtituit: vt in Auth.
de inſtrumen. cau.& fi.prope prin §. quia igitur imperium.col.6.
21 † Vtrum licet vtrumque idem fons imbuat, non ob hoc ſequi-
tur,quod æqualiter quiſque ſumat: hinc eſt,quod non omnium
communis eſt gratia:vt de pę.diſt.4 cap.ſed non in pluribus.poſt
§.eorum vero.neque æqualis gloria,nec omnes miniſtrant æqua-
liter,nec æquali ſcientia,vel prudentia omnes ſunt præditi:ſed in
euangelizando alius alio melius operatur: ideoque dici pōt alius
alio doctior,etiā in ipſa ſalutari doctrina:& hæc leguntur de con
ſec. diſt.4. cum tantum. Et probantur 8. quæſt 1. licet ergo.& 9.
diſt. quis neſciat. Bono enim melius inuenitur.arg ff. ſi cert.pet.l.
a cum quid.[a] quia nec omnes per omnia,ſed certi per certa melio-
res aut deteriores inueniūtur: vt C.de ve.iu.enu.l.1.§.cunq; hoc.
Pluit namque Dominus ſuper vnam ciuitatem & non ſuper alte
ram,& eandem ciuitatem ex parte compluit, & ex parte aridam
b derelinquit: vt de pę.diſtin.1.pluit.[b] Hinc etiam eſt quod legitur
22 1.ad Corin.12. diuiſiones gratiarum ſunt.& j. † Alii quidem da-
tur per Spiritum ſermo ſapientiæ, alii ſermo ſcientiæ, alii fides,
alii gratia ſanitatum, alii prophetia, alii diſcretio ſpirituum, alii
genera linguarum,alii interpretatio ſermonum:vt facit 1.quæſt.
1.teneamus.& quoſdam dedit Apoſtolos,quoſdam Prophetas,
quoſdam euangeliſtas, quoſdam paſtores & doctores: vt extra,
23 de hære cum ex iniuncto.in princ.& c.ſicut in vno. † Sane placi-
tandi ſcientia perquam eſt neceſſaria.Nam effrenata cupiditas ex
humanę conditionis corruptione proueniens, pacis æmula,ma-
ter litium, & materia iurgiorum, tot noua litigia generat, quod
plura ſunt negotia,quam vocabula, vt extra.in proęmio Decre.
& ff.de præſcrip.verb.l.naturalis,extra, de conſtit nam concupi-
ſcentiam.47.diſt.bonorum.in Authen.coll 1.vt iud ſine quoquo
ſuf.§.cogitatio. verſus finem. & natura prona eſt ad diſſentiendū:
vt de conſecr.diſtin.4.ſicut in ſacramentis.extra, de conceſ.præ-
ben quia.in prin.ff.ad Trebel.quia poterat 63.diſt.ſi forte,& no-
uas de properat edere formas C.de ve.iur.enuc l.2.§. ſed quia di
24 uinæ. † Hinc eſt,quod iudiciorum ordo,& placitandi vſus in pa-
radiſo videtur exordium habuiſſe. Nam Adam de inobedientia
à Domino redargutus, quaſi actori exceptionem obiiciens, rela-
tionem criminis in coniugem,imo in coniugis auctorem conuer
c tit,dicens: [c] Mulier quam mihi ſociam dediſti, me decepit,& co-
medi. de pen diſt 1.ſerpens.videtur tamen, quod tunc homines
iure naturali regebantur, ſecūdum quod omnia cōmunia erant.
47.diſtin.ſicut.& diſt.1.ius naturale.& 12.q.1.dilectiſſimis Placi-
25 tandi non erat vſus.Nam ſecundum † Senecam,[d] homines quie
d tiſſime viuerent,ſi hæc duo nomina Meum,& Tuum, de medio
tollerentur.& alibi dicit: Noſtri eſſemus,ſi noſtra,non eſſent.Sed
dic,quod & tunc aliquid erat proprium.vnde Adæ,vbi ſupra,di-
ctum eſt, In ſudore vultus tui veſceris pane tuo.vt 1.diſt.in capi-
te.à lege quoque veteri ordo iudiciarius comprobari videtur.ait
26 enim † Moyſes: [e] In ore duorum vel trium teſtium,&c.2.quæſt.
e 4.§.1.extra de teſti.cap.in omni tunc etenim rerum dominia erāt
f diſtincta.[f] Vnde dictum eſt,[g] Non concupiſces rem proximi tui.
g In nouo etiam Teſtamento placitandi comprōbatur vſus. Vnde
h Apoſtolus:[h] Secularia igitur iudicia ſi habueritis,&c.11.quæſt.j.
ſicut enim.§.ex his. Hinc eſt quod ſuper litibus dirimendis tam
Apoſtoli,quam eorum ſucceſſores,varios canones ediderunt:vt
16.diſt.cap.2.3.& 4.& 15 diſt.ſancta.¶ Igitur Speculum iudiciale
formabo,in quo quidam iudices,aduocati,tabelliones, partes,te
ſtes,cętereque perſonæ ſpeculari valeant qualiter in iudiciis or-
dinariis & extraordinariis, ciuilib.& criminalib.ac in ſingulis iu-
diciorum capitulis ſua rite officia moderentur.arg.19.diſt.enim-
27 uerò. Debet namque quiſque ſolicite † qui [illegible] incumbat offi-
cio,ſpeculari:vt 21.diſtin.cleros.ver[illegible]iſco[illegible] contra,[c] [illegible] Quan
quam non ſit in ſpeculo res, quæ[illegible] quem-
admodum materiale ſpeculū cuiuſlibet formæ ſibi oppoſite ima
ginariam profert ſimilitudinem ſiue inſtar:vt arg.de pęn.diſt.2.ſi
enim inquit. circa medium ver. ſi quis auditor. Sic profecto hoc
ſpeculum formas varias in iudiciis,& extra, neceſſarias recipiet,
& diſtinguet Quiſquis ergo huiuſmodi ſpeculo caruerit, priuile-
gio ſpeculationis carebit: ut 16 quæſt.7. ſed hoc diximus. prope
prin.iuxta illud 3.Ezech.proph.Speculatorē te dedi domui Iſrael.
tantus enim ac talis eſt liber iſte,ut abſque illo ſi quis iuris peritiā
ſibi uoluerit arrogare,ſemetipſum irrideat, ſicut alibi ait Hiero.
28 in prologo Paralip.† Quanta autem huius Operis utilitas ſit,non
eſt opus uerbis exprimere Nam linguis tacentibus ſeipſa rei ueri-
tas exhibebit:vt ff.de in integ.reſti.l.1.& plenitudo nulla requirit
i commendationis augmenta: vt 16.quæſt 1.ſi omnia.in fin.[i] Hoc
autem ſolum audacter aſſero,quod huius ſolers inſpectio quem-
uis quantumlibet inexpertum,peritum iudicem,cautum cauſidi
cum, & tabulariū efficiet eruditum.Hæc etenim iudicialia plene
pro viribus explicabo, & cum omnis iactantia à bonis ſit mori-
bus aliena.arg.21.quæſt.4. omnis iactantia & 6.quæſt.1. imitare.
11.quæſt.4 ſi quis vere.vereor ſi quidem principem imitari, qui
ſe iactat ea melius & plenius omnibus ante ſe determinaſſe. in
29 Authen. colum 3.de trien & ſe.§. illud quoque. † Sed & qui re-
rum veritatem coniiciunt, non facile ad culpandum veniunt,ſi
ueritatem examinent diligenter. vt in Authent. vt defun ſeu fu.
eo.in princi.col.6. nempe pro viribus, quod effuſum & immen
ſum eſt,ſubticebo quod vero optimum & meritum eſt, ſubroga
bo: vt in Authen col.5. de eccle.re.immo.alien.in prin. vt nil hic
immenſum,neque inordinatum ſit: vt in Auth.colum.4.de con-
ſulibus.§.cuncta ſi quidem.in princ.2.colum.extra,de accuſ.qua-
liter.1. quia penè nihil immenſum bonum eſt.in Auth. vt deter.
ſit nu.cle.in princ. colum.1.& arg 83.diſt.legimus. prope fin.14.
quæſt. 5.capit 2. & cap.ſcrip tum.& C. de ue.iur.enucle.§.contra-
rium. ¶ Cæterum non eſt mei propoſiti, iuris materias tam co-
pioſe ab aliis traditas refricare: nam hoc eſſet aquam mari ſupe-
raddere,cū tamen adiectione non indigeat plenitudo, vt in præ-
alleg.cap.ſi omnia.& 36.diſtin.bene quidem.in princip niſi id for
te quandoque contingat,ut addam, uel ut aliter.dicta perſtrin-
gam. Ad hoc enim ſufficere cenſeo aureum Repertorium dudū
à me labore eximio compilatum.Solum ergo quę ad exercitium
ſeu factum pertinent,hic ſtylo nouo & vtili enucleabuntur:quę-
ſtiones quoque plurimę,quas diuerſis tēporibus in cauſis & ſcho
lis ac conſiliis examinari vidi in Romana curia,& alibi, inſerētur.
C. de quæſt.diuo. Varię inſuper impugnationes ſingularum per-
ſonarum in iudicio interuenientiū monſtrabuntur. Formæ quo-
que ſingulorum iudicialium actuum deſcribentur. Formę etiam
inſtrumentorum tam in iudiciis, quam in contractibus interue-
nientium, ſupponentur illis magiſtrorum dictis poſtpoſitis, quæ
varia ac vacua magis opinione iactantur, quam auctoritate ali-
qua roborentur, ut 36.diſtinctione c.deinde.uerſic.quæro.& 23.
quęſtio.6.vides quia quod ratione caret,extirpandum eſt.ut 68.
diſtin cor epiſcopi. nec eſt ad emendicata ſuffragia recurrēdum:
ut C.lib.12 de palatinis ſacrarum lar.l.ſcriniis.in principio.& in
Authen.de iudi.prope principium uerſiculo. illi autem.collat.6.
Quidam enim in tantam ingreſſi ſunt obſcuritatem, ut diuinan-
do magis quam interpretando docuerint.ut in Authentica de te
ſta imperfect.prope fi. Alii uero ſub quadam iuſtitiæ ſpecie fuca-
tis quibuſdam inquiſitis adinuentionibus æquitatē obruere ſtu-
dent:ut 11.quæſtione.3.ita corporis. Ex his enim quæ legunt,ue-
riſimilitudines capiunt, ſenſum alienum quærentes, extrinſeco
quoquomodo ipſum ex literarum authoritate confirmantes: ut
37. diſtinctione,relatum. Sunt quoque nonnulli nullo dogmate
fulti,ut 16.quæſt.1. ſunt nonnulli.in princ.quibus eſt diſcretionis
immoderata ſubtilitas: qui dum exiſtimari hebetes nolunt, ſæpe
ſe in quibuſdam inquiſitionibus plus quam expediat,exercentes,
ex nimia ſubtilitate falluntur.ut hæc leguntur 48.diſtin.hinc ete-
nim uer.paruo autem. & uer. naſus etenim. & hi in præcipitium
ſuos mergunt auditores,quibus non ſalutaria,quæ corrigant,ſed
quæ illos delectant,erronea prædicant:ut 2.quæſtio.7.ſecuti ſunt
ad fin.

ADDITIONES.

a l.Cum quid. ¶ Non eget argumento, quia text.eſt ff. de uerbo. obligat.ubi autem non apparet.in prin.& facit de conſecra.diſt.5. non [illegible] Andr.
b Diſtin.j.pluit. ¶ Amos 4.cap.Io.And.
c Dicens. ¶ Gen.3.
d Senecam ¶ In Prouerbiis ſub litera q.Io.And.
e Moyſes. ¶ Deuter.19.Io.And.
f Diſtincta. ¶ Vide quod no.ff.de iuſt.& iur.l.ex hoc iure.I[illegible]
g Dictum eſt. ¶ Exodi 20.Io.And.
h Apoſtolus. ¶ j.ad Corinth.6.Io.And.
i [illegible] quod dicam j.de offi.iudi.§.ulti.in prin.

ad fin. ¶ Grano igitur vtilitatis a paleis superfluitatis uentilabro
meæ solicitudinis segregato: vt 2.q.1.multi.uersicu.de his autem
& 32.quæst.4.recurrat.ad fi.versicu.siue in area &c.23.q.7.cap.j.
tam ex his, quæ in aliorum libellis semiplene sunt tradita, quam
ex his, quæ mihi scientiæ ministrabit modulus, in vnum fasciculũ
colligatis, vt 12.disti.nouit.ad instructionem lites exercentium,
duce Deo, præuidi componere hunc libellum, ipsum quadrifa-
riã diuidendo. In Parte prima de Personis in iudicio interuenien-
tibus, dicetur. In secunda totus ordo iudiciarius in causis ciuili-
bus perstringetur. In tertia, Iudicia criminalia supponentur. In
Quarta uero diuersæ Libellorum formæ, cum positionibus, nec
non & instrumentorum in diuersis contractibus formę describẽ
30 tur. † Quæ in cuiusque Partis proœmiis luculentius monstrabun
tur, sicque quaternario numero hæc iudicialis cõsummabitur le-
ctio: sicut & Euangelica lectio ad instar quatuor fluminum para-
disi, quatuor Euangelistarum testimonio confirmatur: vt 16.dist.
cap.1. Coniugalis quoque prohibitio, quatuor concluditur gra-
dibus: quia quatuor sunt humores in corpore, quod etiam con-
a stat ex quatuor elementis: vt extr.de consan.& affi.non debet [a] de
cele.mis in quadam ad fi. Huic ergo claritatis Speculo iudicialia
cedãt volumina antiquorum, iuxta illud: Recedant vetera de ore
b vestro. vt in Psalmo. Exultauit cor, &c. [b] Vnde dicit Impera-
tor, Vetustatem renouamus: vt in Auth.co.7 de administrator.
31 circa prin † quibus licet reuerentia debeatur, vt in 55.dist.priscis.
in prin & ff de iure immu.sem p.& de transa.quanto.& 9.q.3.cõ-
questus 25.q.1 contra.nunc tamen fides eis in pluribus non habe-
tur. Nam secundum varietatem temporum iura variantur huma
32 na: vt in præalleg c.non debet.& 32 q.3.recurrat.§.his ita.† Sępe
pro necessitate vel vtilitate mutilantur & laxantur canonica prę
cepta.vt 1.q.7.& si illa.in fi.& ꝙ paulatim labitur, conuenit reno-
uari: vt in Auth.co 6.de quæstore circa princ.& nihil penè in se-
metipso manet, sed currit natura multas euoluens mutationes,
quas neq; prouidere facile est, neq; prædicere: vt in Auth.col.5.
vt omnes obe iudi.prouin.§.si vero ille alle.in §.arripiat.& nil est
ꝙ mutabilitatem non sentiat, in Auth col 2.de non alie.aut per-
mu.§.nos igitur.alias in § vbi autem lex.& 89.dist. ad hoc de con
sec.dist.5.ne tales prope fi. sed & semper opere vocãte consonæ
causis leges ponuntur cum semper inopinabile emergat, ꝙ anti-
quitas nõ agnouit: vt in Auth.co. 5.vt defun.seu fu.eor.non iniu.
33 in prin. † Nec erubescat antiquitas, si quid melius horũ quæ ipsa
tradidit, nouitas adinuenit: vt in Auth col.4 de nupt in 1.col.§.
maiores.& arg.86.dist.esto.in fin. Nã paulatim hæc ad melius per
eruditionem accedunt: vt in Auth.col.1.de mona.§.si vers.opor
tet & omne artificium per exercitium recipit incremẽtum: vt ff.
de leg.3 legatis seruis.§.ornatricibus & C lib.12.de re mili.l.mili
tes.sed & antiquorum quidã vino inebriati sunt: vt 37.dist.vino.
quia non plenã scripturarum notitiã habuerunt: vt extr.de sacra
vn.c.1.§ si.licet nonnunquam nouitas male negligat, ꝙ bene sta-
tuit vetustatis auctoritas veneranda: vt 2.q.6.c.anteriorum.vers.
illud.& in Auth.col 5.vt ordinari e præfect.vrb.in prin. Plurima
namq; diffiniti iuris tacita sunt, & certam non meruerũt memo-
riã: sed vsus hoc præcipiens in aliã transtulit figuram: vt in Auth.
co 6.de iudi.in princ.& 4 dist.in istis.§.leges. Hoc igitur opus ag-
gredior ad honorẽ Dei, & gloriosæ virginis matris suæ: vt extra,
c de author.& vsu pal. ad honorem. [c] Quæ nempe pronuncio per
singulos gradus meos: vt de pen dist.2.dum sctãm.in prin.& acce
dit C.de of.præfe.præto. Afr.in nomine Domini. in prin.& 26.
q.vlt.non obseruetis.& 24. dist.in nomine.& extr. de test.in no-
mine. Ipse namq; res desperatas ad esse perducit optatum: vt C.
de ve.iu.enuc.l.1.§.primum.nobis, cõi vtilitati nihilominus pro-
spiciens: vt C.de no Cod.compo.in 1.consti in princ.ibi, cõibus,
&c.& extr.in proœ.Decre.§.sane ac animæ meę saluti consulere
34 per hoc credens. † Non enim iustitiæ Dei est, vt obliuiscatur bo-
norum operum, & ministerii propter nomen eius exhibiti: vt de
poe.dist.2.si enim inquit.circa medium, & c.non est tam iniustus.
& 27.dist.deind.qa nec dẽt labor uacuus esse à mercede: vt in Au
then.col.6.de iudic § ne aũt. de poe. dist. 1. põt fieri.12.q.2 cha-
ritatem.extra, de præben.cum secundum.extr.de renun.nisi cum
pridem §. quippe.nec irremuneratum apud eum remanet vllum
bonum.de pœnit dist.3.pium autem.§. ex hoc sensu, & capitu.ca-
uendum.& de poe.dist.5.capi.1 in 2.colum.versi.pium.87. distin.
diuinæ.extra, de censib.procurationes. Iustitiã enim colere, sum-
mum bonum in reb.est. vt 12.quæstio.2. cum deuotissimam.nec
profecto ad hoc laus humana vel gratia me inducit: ea namque
veritatis est regula, ne quid fiat gratia commendandi: vt 11.q.3.
35 si quis vero.& s.ver.igitur. † Quamuis doctor delectari valeat au
ditoribus doctrinam eius admirantibus, non auiditate consequẽ
de laudis, sed charitate seminandæ veritatis: vt 32.quæstio.4 obii
r. ¶ Pater ergo reuerendissime, hoc Opus quæso suscipi-
mque tuum facto approbando: vt C.de ve.iur.enu.l.1.§.
ue.& §. tanta aut. corrigens quæ correctione [illegible] in-
Enimuero negare nequeo, quin aliqua [illegible] sint inserta
Opusculo, quæ possunt iusto iudicio nulla temeritate culpari: vt
9.dist. negare. su per Operis imperfectione humiliter veniam po
d stulans, & deuotè. [d]

ADDITIONES.

a Non debet. ¶ Vbi de hoc numero plene scripsi super uer.in corpore. Ioan. And.

b Cor, &c. ¶ Cautius allegauit hoc pro cantico, scilicet non pro Psal. infra. de aduo.§.nunc de exordiis.uersi.noti sunt.& fuit sumptum 1. Reg. 2. cap. Io.And.

¶ Adde ad uersicul.sequen.ibi: nam secundum uarietatem tẽporum, &c. quod per hoc dicunt quidam uolentes detrahere scientię iuris, quod scientia iuris Canonici uel Ciuilis non est propriè scientia: cum scientia sit de incorruptibilibus, & de impossibilibus aliter se habere, ut habetur primo Posteriorum per Philosophum: quod nihil est dicere, secundum Cardina.in capitu.non debet hic alleg. Nam scientia iuris, licet in constitutionibus particularibus uarietur: tamen in essentia sua manet inuariata & incorruptibilis: quia in mente legislatoris est dictamen rationis informatum traditionib. iuris: ex quo dictamine quęque statuitur unũ quõq; aliud, manente tñ eadẽ rõne in eius mente. Itẽ in suo primordio est scientia inuariabilis, ut nemini fiat iniuria: & reddatur unicuique quod suum est licet ad cognoscendum quid sit iustum & æquum, exigitur notitia circunstantiarum de iure. in capi. cum quidam.& capitul. sicut dignum. de homi. & capitul. & si quęstiones.extra, de simonia.& dicit Præpositus Mediol.in dict.capitu.non debet.& adde, quod iura distinguuntur, & per alia iura limitantur. l. sed & posteriores.ff.de legibus.in capitu. cum expediat. de electio. Hen. Ferrendat.

c Ad honorem. ¶ No.pro inuocationibus & concor.j.de instr.edit. in j. col. Io.And.

d Deuotè. ¶ Expedire puto, quod non solum Rubricę uel membra, quę procedunt in tribus partib.ex 4.diuidentibus hoc uolumen, quod omissum in quarta, causam habet notam Legistis meris ingratam: sed etiam diuisiones & membra singularum Rubricarum semper scribantur in capite uirgula-
a rum. Cum enim experientia sæpe docuerit, difficilimè inueniri, quæ in hoc uolumine allegantur, consulo singulas huius uoluminis chartas numero designari loco, qui gratior sit signanti: dum tamen uniformis existat, qui numerus potest esse continuus usque ad ultimam chartam libri, posset etiam pars quælibet suum numerum chartarum habere: bene tamẽ tunc possent in numero partes tertia & quarta coniungi. Et licet non sic æque posset de prima & secunda fieri illud idem: singulis autem membris descriptis, ut §. iungatur ante uel post numerus suæ chartæ: & si charta continet plura membra, illa per uirgulas numero coniungantur. De rubricis, quo ad sua membra, fiat idem sed his adiungantur duo, nomen scilicet §.& numerus chartæ suæ coniungatur etiam numero chartæ suæ Rubr. Quando in neutra paginarum est rubrica descripta, & in §. hoc idem seruo. iterum in §§. prolixis, quacunque parte chartæ prima colum. non integra finiatur, per alphabetum signentur una litera tantum singulæ quatuor columnæ integræ, quæ sequuntur, ut scilicet in cornu quintæ integræ columnę ponatur b. in principio uero nonæ ponatur capit. & sic fiat de singulis quatuor ordinatim, & si post ultimas integras quatuor supersit una sola columna, uel minus, transeat sine signo: si plus restat, sua litera designetur. ¶ Quisque uero prudens aduertit, quod hæc prouisio, licet communis sit omnib. uoluminib. in communi, in numero tamen & locatione signorum intantum erit singulis uoluminib. singularis, quod etiam post multorum annorum cursum non reperientur duo uolumina, quæ in his in toto concordent, nisi forsan ad unius exemplum punctatim aliud scriberent. ¶ Sint etiam informati Studentes, quod hæc uerba notatur, & scripsi, uel dixi. differunt quoad sextum: apparatus enim per primum, & eius nouella inducitur per secundũ. Item sciendum, quod inter diuersas signorum formas, per quas deberent â uerbis auctorum mea uerba discerni, hæ duæ præualuerunt: scilicet ut inter rubei coloris â.& z. uel inter Ioan. Andr. locari deberent: sed primum, ut breuius & minus pompæ deferens prælegi. Aliquibus uidebatur, quod inter Ad & Deo includi deberent: sed non assensi, eo quod additionibus, quas post publicationem Operis facit auctor, quas expedit sepe nosse, ut in processu patebit, illud signum, licet non eiusdem coloris, affigam. Istud licet mihi sumptuosum elegi, scilicet Speculum, cum addit. sic faciendo transcribi: uolentes tamen preseruare libros iam scriptos, & tanto sumptui parcere, additiones paruas in marginibus, prolixas autem ordinate describi faciam in quaternis, in quib. chartarum numerus describatur: ut de libro dictum est §. Et additionis signo iungatur, charta tali, colum. tali. & sic facillime habebuntur. Cui rei multum confert, si signa ad quaternos remittentia fiant ordinate per literas alphabeti, semper resumendo finitum: quia ex uarietate chartarum non erit dare concursum. Posset tamen à primo uariari secundum: puta tractatum postponendo premissum. a.a. ¶ Mihi autem non est gratus modus, per quem additiones Odofredi. ad Summam Azonis in quaternis fuere descripte. Vltimo summe miror de his, qui in tantum algorismum abhorrent, quod illud de petiis Nouellę per Audruitium oportuit alterari: male enim per septennium in iure proficient, qui algorismum reputant difficilem in discendo: cum tamen id saltem quantum Iuristæ competit, in vnius notę parte septima, uel ad plus in una nota posset sciri plenissime. Mihi autem gratus est modus ille scribendi propter duo. Primum, quia literis multum opus abbreuiat utens illo, in quo sciendum, quod algorismi numerus contra denarium unicam habens literam in duodecim literis, computato denario exceditur à communi. Item ab undecim usque ad centum, duas literas non excedit: omnes uero communes numeri limitationis illius preter octo. scilicet 15.20.40.50.51.55.60.90. literas duas excedunt. qui excessus consistit in ducentis 300. literis, nisi fallat Nec deridebit hanc rationem, qui uisa constitutione Io. quę incipit, Cum ad sacrosanctę, perci[illegible] centum quinquaginta literæ unam lineam in apostolicis li[illegible] [illegible]iciunt [illegible] in vnius Turon parte quarta taxatur, secundum quod scriptores [illegible] fallat & hoc deriuat à j. quia nõ sic in min[illegible] inter in maiori. Ioan. An.

PRIMAE AVTEM PARTITIONIS Capitula sunt hæc.

De Iudice delegato.
De Legato.
De Dispensatione.
De Iudice ordinario.
De Auditore.
De Assessore.
De Arbitro & Arbitratore.
De Iurisdictione omnium iudicum.
De officio omnium iudicum.
De Recusatione.
¶ Secunda particula.
De Actore.
De Reo.
De Accusatore.
De Accusato.
¶ Tertia particula.
De his qui alieno nomine intercueniunt.
De Procuratore.
De coniuncta persona.
De Defensore.
De Accusatore.
De Syndico.
De Oeconomo.
De Auctore vniuersitatis.
De Orphanotropho.
De Vicedomino.
De Vicecomite.
De Tutore.
De Curatore.
¶ Quarta particula.
De Personis, quæ negocium, nec defendunt.
De Aduocato.
De Teste.
De Tabellione.
De Executore.
De Salariis.

SVMMARIVM.

1 *Personæ in iudicijs intervenientes sunt, iudex, actor, reus, defensor, & testis.*
2 *Testes non sunt necessarij in notorijs, nec in his, quæ aliter plene probantur.*

OVoniam parũ esset nosse iura fore prodita, nisi personæ, quarum causa sunt prodita, notæ essent: ut Insti. de iur. na. gen. & ci. §. fi. & qa prius persona, q̃ ratio est quærenda, vt ff. de iur. codi. quidam referunt. ff. cõia præ. vendi tor. extra, de despon. impu. ad dissolvendum. & extrà, de re iu. abbate sane. §. I [a] Ideo † nobis de iudiciis tractaturis prius in hac prima Parte necesse est videre de personis, quę in eis interuenire solent: & de ipsarũ constõne, & officio, & impugnatione: quæ quidem generaliter sunt hæ, scilicet iudex, actor, reus, defensor, & testis: [b] vt extra, de ver. sign. forus. §. in omni. & 4. q. 4. c. I. hæ personæ necessario interueniunt in iudicio, scilicet ordinario. 2 Nam † in notoriis non sunt necessarij testes: [c] vt 2. q. 1. de manifesta & c. manifesta. extra, de iure iur. ad nostram. 3. extra, de accusa. euidentia. & c. qualiter. 2. Defensor quoque q̃nque intervenit, & q̃nque non: vt patet extra, de proc. per totum. vt ff. e. l. 1. ¶ Subdiuiditur autem hęc prima pars in quatuor particulas. In prima tractatur de iudicibus, & eorum iurisdictione, & officiis, & recusatione. In secunda de actore, reo, & accusatore, & accusato. In tertia de personis, quæ pro aliis in iudicio interuenire solent. In quarta de testibus & de tabellionibus, & de salariis.

1 a

ADDITIONES.

a Sanè. §. 1. ¶ lib. 6. Io. And.
b Et testis. ¶ Cum hic non de probationibus & ipsarum specieb. sed de personis tractet, satis patet, quod nõ debuit instrumenta exprimere. Item nec alias probationes causatas à facto partium. Ioan. And.
c Testes. ¶ Sup. nec in his, quæ aliter plene probantur. Ioan. Andr.

DE IVDICE DELEGATO. [a] Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Iudicum distinctio.*
2 *Iudex delegatus à principe supremum inter iudices obtinet locum.*

1 IVxta promissionis ordinem videndum occurrit de iudicibus. Vnde no. † q̃ Iudicum alij sunt delegati, alij ordinarij, alij auditores, alij assessores, alij arbitri, alij arbitratores: vt 2. quæstione, sexta. à iudicibus. §. quod de arbitris. 2 de quorum singulis per ordinem dissereamus. † Et quoniam iudex delegatus saltem à principe, supremum inter iudices obtinet locum, vt extr. de offic. ordi. c. pastoralis. § præterea, [illegible] si quando. & arg. 93. dist. c. fi. & 9. dist. [illegible] contra, c. quem- [illegible] inuocandum: vt ff. de eden. arge[illegible]

propè principium dicentes, Quid sit delegatus. Qui's cum constituat. Quis constituatur. Quæ delegari possunt. Quod sit delegati b officium, iurisdictio, seu potestas. [b] Quib. modis finiatur. Ex quibus causis recusetur. Et quæ contra eum excipi possunt.

ADDITIONES.

a Rubrica. ¶ Cum author. s. in proœmio, §. cæterũ. certos practicos, qui ante ipsum scripserant, nominauerit, quorum uolumina declarauit, cõcepi super singulas Rubricas describere, qui ex prædictis, & ubi materiam tractauerunt, sæpe etiam de his, quos addidi cumulando, & cum in processu tituli ex illis aliquos allegabo, dicẽdo: talis, ubi s. habebitur relatio ad rubricam: q̃ satis breuitati proficiet. ¶ Pileus ergo sui operis parte secunda rubricã posuit de delegatione causarum: Tanc. hic in rub. secũda. Rof. in rub. 2. de legetos & ordinarios miscuit, in tertia subdens, quæ causæ delegari possint. Vber. de Bobio, ubi sententia delegati, mihi charta 3. & ubi de delegato, mihi charta. 9. Albertus de Bonacur. de exceptio. q̃ rescriptum & q̃ delegatos. Ioan. de Deo lib. 3. Cauil. rub. de exceptio. q̃ iudicẽ & seq. scilicet, q̃ rescriptum. Bonagu. rubri. qualiter reus excipiet q̃ iudicem, & rubri. sequen. Aegi. 7. primis rubricis, quæ etiam alibi diuidentur. Alber. Gal. ponit rubricam simul de ordinariis, & delegatis: pro hac prima uice reliquos præter mitto. ¶ Sit aũt notum, q̃ ubicũque allego Tanc. in ordine iudiciario, summittere possem Bart. Brix. q̃ omitto propter id, q̃ dixi in proœmio, uerfic. tertius Tancredi libellus. ¶ Est etiam sciendum, q̃ hanc compilationem secuta est compilatio textus, cuius constitutiones non uidit auctor, & sic nec illas huius tituli, præter primam, quæ fuit Innocentii IIII. & secundã, quę fuit Alex. etiam quarti, de quibus. j. ante fi. ti. Sunt autem ibi. sub hoc ti. 13. consti. Boni. quæ apertissime & utilissime multa huius materiæ dubia declarauerunt. ¶ Quatuor autem ex illis cões sunt huic titu. & rubricæ de appell. Quarum prima vult, q̃ cum concurrunt iurisdictio delegata & subdelegata, semper appelletur ad primum delegantem. e. tit. fi duo. Secunda vult, q̃ à subdelegato dato non in totum appellet subdelegans, quicquid sibi reseruauerit, co. tit. fi delegatus. in fi. Tertia vult, q̃ excõicato subdelegante, uel eius sede uacante, de ipso subdelegato non in totum appelletur ad papam. e. ti. fi is cui. Quarta uult idem, cum appellatur propter id, q̃ negatur. etiam subdelegantem iurisdictionem habere, co. ti fi a subdelegato. Hæc sunt dicta pp illos meros Legistas, qui solum student huic librum. ¶ De reliquis omnibus locis congruis fiet j. suppletio commendabilis. est unica cle. e. tit. quæ solvit duo dubia frequentata. Ad quæstiones quatuor, quas de hac materia disputaui, remittam j. §. restat. super 4. uersi. in fi. uersi. quæstiones autem. & super uersi. sed nunquid procurator. & in ult. colum. super uersi. item quæritur, cum sint. Ioan. And.
b Potestas. ¶ Host. in Summa hoc interposuit, quibus modis eius iurisdictio prorogetur. q̃ quare Auctor omiserit, uide j. §. sequitur. in fi. Tancred. autem in suo ordine iudiciario. Rubrica secunda, posuit solum tria membra: scilicet primum quintum, & sextum. Ioan. An.

SVMMARIVM.

1 *Delegatus iudex quis dicatur.*
2 *Subdelegatus quis dicatur, & an executor dicitur delegatus.*
3 *Auditor quis dicatur proprie.*

1 * I. §. Delgatus est is, † qui ex alterius commissione * alicuius causæ recipit iudicialem commissionem, ca. eo. titu. super quæstionum, §. 1. & §. eius & ff de 2 offic. eius, cui man. est iurisd. l. 1. in fin. † Subdelegatus vero est is, cui causa, vel aliquod de causæ medijs, à delegato secundo loco committitur, vt ibidem. Sed & subdelegatus dicitur delegatus: de quo no. j. §. proxi. Item executor dicitur delegatus. extr. eo. capi. fi. de concess præben. accedens. Item is, cui aliquod de mediis causæ committitur, delegatus dicitur: vt in §. proxi. versicu. sed nun- 3 quid. † sed tunc proprie dicitur auditor: vt in præalleg. capitulo, a super quæstionum §. verum. & §. quem verò. [a]

ADDITIONES.

* Commissione. ¶ Aliud est iurisdictionem committere, aliud remittere. Cõmitti dicitur quando alias cui committitur non habebat iurisdictionem: & tunc est delegatus. Remitti dicitur, quando alias habebat iurisdictionẽ, & tunc est ordinarius. Est ergo commissio & remissio. Item est distributio causarum, ut quando sunt plures ordinarij, ut plures auditores domini cardinalis, tamen nullus cognoscit nisi de causa sibi nominatim iuncta. Hæc proprie non est commissio, sed distributio. & ideo ordinario iure nõ ex delegatione cognoscunt. fac. l. ulti. C. ubi sena. uel clar.
a Quemuero. ¶ Vide tres quæstiones, quas scripsi super rubrica eo. tit. quarum prima conuenit huic tituli: secunda est in hac membro solutaque tertia j. §. sequitur. expeditur. Ioan. And.

SVMMARIVM.

1 *Licentia dandi iudicem, est de iurisdictione ordinaria*
dicem delegatum.
2 *Delegatus ab alio, quam à principe, non potest dele*
tam.
3 *Apost[illegible] potest committere etiam partibus inuitis*

4 *Delegatus sub conditione tali, quod poterit ante litis contestationem alium substituere, an alium poterit delegare.*

5 *Subdelegatus delegati a principe, vel ab alio, quam a principe, qui non est delegatus ad vniuersitatem causarum, an possit citationem committere.*

6 *Delegatus a principe, vel legatus, vel ordinarius, licet totā iurisdictionē in aliū transferre possint, non tamen potestatem habent alij cōmittendi.*

7 *Arbiter quomodo potest citare per nuncium, vel epistolam.*

8 *Citandi actus non est ipsa iurisdictio, & citans non est aliud, quàm organum & instrumentum citantis.*

9 *Auditores palatij domini papæ sunt quasi ordinarij, quibus vniuersitas causarum totius mundi est commissa.*

10 *Testes si non sunt in loco, vbi causa agitur, tunc delegatus rogabit ordinarium illius loci, vt eos recipiat.*

11 *Examinatio testium tribus commissa qui non possunt in unum conuenire, non potest fieri.*

12 *Differentia inter delegatum a principe, & delegatum ab Ordinario.*

2. §. Iam nunc dicendum est quis possit ꝯstituere, & quid etiam cōstituere potest princeps: vt in præall. §. eius ergo. Item ordinarius. extr. de off. or. cap. pastoralis. respō. 1. extr. de ap. dilecti filij prior. vt ibi no in fin. mag. glo. Item delegatus à principe: & talis dicitur subdelegatus respectu delegantis. ext. eod. super quæstionum §. nos autem & c. cum te & c. pastoralis. & generaliter quicunque ordinariam iurisdictionem habet, ipsum constituere potest: vt. ff. de iurisdict. om. iu. l. solet. & per totum C. de iud. l. a iudice. C. qui pro sua iurisdictione iud. dare, da-
1 tiue possl. in causarum. † Nam de iurisdōne ordinaria est, iudicem dandi licentia: vt ff. de iurisdict. om. iud. l more. nisi natura causæ, vel alia ratio delegationem impediat: quæ dic ut ff. de off. eius cui mandata est iurisd. l. i. & ff. de off. proconsl. nec quicquam. §. vbi. & valet ita demum delegatio, si fiat de causa & psona, quæ ad eius per-
a tinent iurisdictionem: vt in præal. l. in causarum. [a] extr. de off. or.
c. pastoralis. in prin de so. compe. Romana §. 1. & ff. de iur om. iu.
2 l. fi. † Delegatus aūt ab alio, q̄ à principe, non delegat. C. de iu. l. à iudice. extr. de off del. c. super quæstionum. §. 1. Hoc dicas speciale in legato proconsulis, vt ff. de off. proconsu. & le. legatus. ſm
b vnam literam. [b] & ff. de iud l. cum ptor. Certum vero articulum potest ꝯmittere secundum quosdam, vt j. §. proxi. Vel distingue, quia aut est lis contestata coram delegato: aut non. Alij dicunt, ꝙ aut est delegatus ad vniuersitatē causarū alicuius ciuitatis, vel castri, vel prouinciæ, aut ad vnam causam tantum: quæ prosequere, vt no. extr. de ap. cum causam. & j. versi. sed nunquid. & j. § sequit. ver. item potest causam. Omnis autē delegatus ab alio quā à
c principe, dicitur pedaneus. [c] C. de peda. iud. l. 1. in Auth. col. 5. ut
3 defun. seu fune nō iniuri. † ¶ In casib. autem, ubi potest delegatus committere, committit etiam partibus inuitis, vt uidetur, cū potestas committendi sit ei a iure concessa: vt extrà, de of. deleg. quāuis. & c. pastoralis. in prin. & c. fi. & nemini facit iniuriam, qui vtitur iure suo. ext. de elec. cum ecclesia Vulterana, & ff. de iniu. l. iniuriarum. §. 1. & § si quis. nisi se malitiose uelit exonerare, vt in c. preal. leg. pastoralis. & c. tit. c. prudentiam. §. adijcimus. & de resc. sciscitatus. ¶ Vel dic, quod vtraque parte contradicente, non potest
d arg. ff. de arbi. arbiter ita sumptus? [d] quia eis debet prouidere po-
e tius, q̄ grauare: ut ext. de off. dele. cum te. [e] Altera veró tantū ꝯdicente pōt. ff. de arbi. non ex omnib. §. 1. & l. non distinguemus. §. dies compromissi. ſm ho. bo. Vel dic vt j. §. sequitur. uer. sed nun
4 quid. ¶ † Quid si in delegatione [f] dicatur, Delego tibi causam talē,
f & do tibi potestatem alium ante litem contestatam substituendi, si tibi necesse fuerit: nunquid iste delegatus poterit alij ante litem
g contestatam [g] delegare? Dicūt quidam ꝙ sic. ar. ff. quod cuiusq; vniuer. litē eorum. §. decuriones ext. de dolo & contu c. fi. in fin. Vber. de Bobio ꝯ, nisi expressum sit de certo. ff. de procu. l. 1. in fi.
h & l. seq. ff. de testa. tut. l. tutor incertus. [h] ¶ † Sed nunquid subdele-
5 gatus delegati à principe, cui tota causa subdelegata est, vel etiam delegatus ab alio, quam a principe, qui non est ad vniuersitatē causarum delegatus, potest citationem, uel quemuis alium certum articulum committere? Et uidetur ꝙ sic, vt in concor. quæ sunt j. §. sequitur. & extr. eo. super quæstionum. §. 1. ibi: vel iudex qui-
i cunque, &c. [i] & eod. titu. ex literis. & C. de sportulis. l. 2. ex quib. iurib. & alijs notauerunt Gul. Naso, & do. Innocen. IIII. & dominus meus Hostien. quod tales possunt committere certum articulum executorium sine iuris discussione. Vnde si articuli & interrogatoria, & alia plene sunt examinata, possunt testium receptionem ꝯmittere, vt in præalleg. c. cum Bertoldus. ext. de re iud. [illegible] sunt examinata, sed habent aliquā causę cogni[illegible] ext. de app. cum causam. Possunt etiam commit[illegible] vt in præalleg. cap. pastoralis. §. item cum. vel de[illegible] cod. titu. ex literis. vbi etiam no dominus meus [illegible]cutor à talibus deputatus habet coercitionem [illegible] ponentes se sibi, & iniuriantes illis, quos m. 1. §. articuli sibi commissi. Quem etiam artoueris in[illegible] quoad denunciationem faciendam e sint inserta

decre. ex literis. Mihi uidetur, salua tanti uiri debita reuerentia, ꝙ nullus subdelegatus, nec etiam delegatus a delegato, uel ordinario, & breuiter nullus delegatus ab alio quam a principe, possit citationem, uel litis contestationem, uel testium receptionem, uel sententiæ prolationem committere: ut extra, de appel. cū causam. quę hoc expresse dicit de consan. & affi. cap. 1. quia talia sunt iurisdictionis, seu iurisdictionalia: ut ext. de prob. quoniam contra falsam. & causæ cognitionem desiderant, ut 3. quæstio. 3. a procedente. ff. de offi. proconsul. nec quicquam. §. 1. & C. de dil. a procedente. quia forte opponetur, citationem non tenere, uel cum non posse citare, uel litis contestationem non tenere, uel non esse faciendā, vel testem habere causam criminalem cum eo, contra quem producitur in Auth. de test. §. si uero. & sic de alijs, quæ quidem iudex admittere debet. unde tales talia committere non possunt: quia a iudice iudex datus iudicem dandi potestatem non habet, ut C. de iud. a iudice. ff. de offi. procons. & le. legatus. secundū
l quod est ibi in litera, non. [l] & ff. de iur. om. iudic. l. fi. ubi hoc uidetur expressum, extrà, de appel. cum cām. Nam & tales dicuntur non tam executores, quam cognitores, seu auditores, qui habent aliquam notionē, ut in præal. c. super. §. 1. & §. porro ff. de uerb. sign. l. notionem. ff. de re iud. ait prætor. in prin. & subdelegati uocantur, ut ext. de re iudi. cum Bertoldus. & in c. præal. cum cām. nec delegati olim citabant per executores, sed per se. ff. de iur. om iudic. l. iubere C. de iudi. sancimus. Præterea qua ratione possent unū articulum committere, eadem & totam causam: quod fieri non po-
6 test, ut proxi. concor. † Licet enim delegatus a principe, uel legatus, uel ordinarius iurisdictionem totam in alium transferre possint, non tamen potestatem habent alij committendi ff. de iu. om. iud. l. 3. in fi. Et est ratio, quia illa potestas non habetur ex commissione, sed ex lege uel constitutione. ut C. de iudic. a iudice. ff. eod. l. cum prætor. respon. j. extr. eo. pastoralis. in prin. & c. ult. respon. j. & quæ specialiter lege, uel senatusconsulto tribuuntur, mandata iurisdictione nō transeunt. ff. de iu. om iu. l. j. Nec ob. decr. pastoralis. §. 1. quia ibi loquitur de delegato a principe, qui hoc facere potest. Item nec obstat decre. cum Bertoldus quia ibi sic de facto cōtingit, nec conditor iuris ad hoc se ibi retulit. uel responde, pro-
m ut ibi notatur. [m] nec decre. super quæstionum. §. 1. quia quod ibi dicit, iudex quicunque, intellige de ordinario, ut innuit glos. ibi posita, quæ incipit, Ergo si ordinarius, &c. nec decre. ex literis. quia ibi patriarcha non commisit publicationem sententiæ: sed ipsemet per suas literas publicauit. Item ibi patriarcha erat subdelegatus a delegato principis, quod potest fieri, ut in præall. capit. super. §. 1. & eod. titul. pastoralis in princip. unde habebat coercitionem, ut ibi: & licet ibi faceret legi suas literas, hoc non erat committere. argum. ff. de arbitr. l. sed & si interpellatur. §. arbiter. & l. diem. §. 1. ubi dicitur, quod arbiter potest citare per nuncium, uel epistolam: & legendo per alios, ipse legere uidetur. ff. de admi. tu. ita autem. §. gessisse. extra, eo. pastoralis. §. præterea.
n respon. j. in fin. [n] Non ergo potest mandare aliquem citarij per alium, sed potest sic alicui scribere.
7 ¶ † FORMA. Noueritis, nos subdelegationem talis recepisse, unde

ADDITIONES.

a Causarum. ¶ Ponit verba Rofredi, in opera iuris Ciuilis, titulo 4. versi. ita demum. Sed indubitatum est, vt etiam ibi nota. ꝙ bene valet delegatio facta personæ non subiectę deleganti, sed ille per delegantem non potest cogi, vt recipiat. Hoc probant iura sequentia. & facit l. 3. ff. de officio eius, cui man. est iurisdict. & sic nota. in l. eum qui. ff. de iurisdictio. omnium iudic. Ioan. Andr.

b Literam. ¶ Hoc intelligas. j. ver. 3. Io. And.

c Pedaneus. ¶ De istius potestate vide j. de iurisdict. om. iudi. versi. infimi.

d Sumptus. ¶ Non in delegato principis, sed in arbitrio loquitur, cuius potestas dependet a partibus. Io. And.

e Cum te. ¶ Vt ibi patet, etiam subdelegare esse posset partium prouisio.

f Delegatione. ¶ Sup. alterius, quàm principis. Io. And.

g Litem contestatam. ¶ Hoc dicit propter oppo. quæ habet, quod post litem cōtestatam hoc posset suo iure, de quo j. §. sequitur. ver. item potest causam. in fi. Io. And.

h l. Tutor incertus. ¶ Pro Vber. facit de off. dele. is cui. lib. 6. vbi is, cui committitur prouisio ecclesiæ fienda certę personę delegatę: alias non. Sed in quęstione ego ibi tenui contrarium in vlt. gloss. & vide quod super ea plene scripsi. nec procedit quod dicit Vber. de procu. per dec. 2. de procu. lib. 6. 2. respon. in fi. Io. And. ¶ Adde, ꝙ communis sententia do. Legistarum & Cano. est cum Io. And. prout habetur per Mod. in l. more. ff. de iurisdi. omnium iudicum.

i Quicunque, &c. ¶ Vbi vide super gl. si ergo. Io. And.

k Hostien. ¶ Vbi scripsi in gl. fortè. Io. And.

l In litera, non. ¶ Vna litera habet, ꝙ legatus iudicis dandi ius habet, aliā litera habet, ius non habet. & vide quod ibi no. Io. And.

m Ibi nonet, quod sed qualiter. Et vide quod super ea scripsi. Adde quod Bart. [illegible] faciunt [illegible] tenet contra: tamen vide Alex. ibi. scriptores [illegible] co[illegible] c. fi. ad fi. super verbo, vel alios. min[illegible]

se, vnde nos citamus talem, vt tali die & loco compareat coram nobis: quare rogo, vt hanc citationem sibi coram testibus intimetis. Vel etiam scribat ei, quem citat: & de præsentatione literæ ei
a facta fiat publicum instrumentum, vel in eius præsentia legatur. a Eodem etiam modo per nuncium, vt extr. eodem. prudentiam. in prin. & in hoc videtur consentire Tanc. in libro in rubrica de
b iudicibus deleg. circa prin. b & Vin. extr. de offi. deleg. c. fi. & Inn. eo. tit. § cæterum. ¶ Quòd autem dixi, verum est de iure communi: prius tamen dictum de facto seruatur: & benignius est sustinendum gratia dirimẽdarum litium: ext. de resti. spo. frequens, in prin. C. de iud. properandum. nec enim tales semper possunt omnia personaliter expedire. & si velis prius dictum sustinere, dic ꝙ si coram tali recipiatur contra citationem, uel litis contestationem, vel contra te, vel huiusmodi, non ipse, sed delegatus de hoc cognoscit, vt in præalleg. c. super quæstionum §. quem vero. & sic
g cessat præmissa obiectio. † ¶ Et quod actus citandi non habent iurisdictionem, sed citans est velut organum, uel pica citantis & ministeri, vt ff. de rebus eor. qui sub tut. uel cu. sunt. l. magis. §. ne tamen titulo tenus. ff. de offi. præfe. vrb. l. 1. §. pe. 23. q. 5. miles. & j. de procu. § vt autem. ver. & nota quòd idem posset dici in sententiæ executione. quia hæc facti sunt. Quod autem dicit dominus meus quod talis executor habet coercitionem: non placet, nisi datus esset à delegato à principe, & sic loquitur decret. ex literis. Item quod dicit executor talis potest etiam alij committere, quo ad denuntiationem, non placet: quia sic res posset in infinitum abire quod est vitandum: extra, de rescriptis. cum in multis. cum suis cõ
c cordantiis. c & quia talis deputatus est ad certum ministeriũ. Vnde non potest alij committere: extra de off. dele quoniam. §. pe. & hoc nisi sibi mandatum esset, quod posset per se vel per aliũ ex-
9 pedire, quia tunc posset, ext. de dolo. & contum. c. vlt. in fi. † Item non obstat, si obijcis de audit orib. palatij domini Papę, qui citatio
d nes indifferenter committunt. d Nam ipsi sunt quasi ordinarij, & uniuersitas cãrum audiendarum totius mundi est ipsis cõmissa, ut ex generali commissione audiant vice domini Papæ causas appellationum, & vsq; ad duas dictas per simplicẽ querelã, nisi in præiaturis, & maiorib. dignitatib. ff. de iud. cum prætor. §. 1. 9 quæst. 3. cuncta & c. per principalẽ. in Auth. de iudi. §. uerus col. at 6. licet non possit aliquid sine eius speciali mãdato diffinire ut ext. de testa. Raynutius. §. cum autem. sci facta prius relatione fideliũt extra, de re iudic. cum Bertoldus. uersicu. qui cum nobis: & de decimis dudum. §. prior autem & de appella. intimasti. C. de rela. per
e totum. & uide j. titu. proxim. §. 1. e † ¶ Sed secundum præmissa,
10 quid si testes non sunt in loco, ubi causa agitur? Dic ꝙ delegatus rogabit ordinarium illius loci, ut eos recipiat. C. de fide instrum. Auth. apud eloquentissimum. & Iudices. & ille recipiet authori
11 tate iuris communis non rogantis: extra de fideiuss. constitutus. & ad hoc tenetur. ff. de requirend. reis l. 1. §. præsides. Quam rogandi formam collige. j. in titul. de teste §. qualiter autem. versi. scribet autem. Nec enim ille isti committere potest, nec cum ad hoc cogere, quia extra territorium ius dicenti impune non paretur. ff. de in. om iu. l. fi. 3. q. 6. neminem. & c. seq. & par in parẽ. &c. ext. de ele. innotuit cum suis concord. & ideo caute dicitur in Decr. ꝙ debet suis literis significare. ext. de fideiuss. c. 3. in fi. Si uero præsen
f tes sunt per se, examinet eos, & causam per se audiat. C. de iud. au-
11 stium tribus committitur: sed quia illi de facili non possunt in unum locum conuenire, una pars eligit unum, alia alium, & ipsi tres tertiũ, qui testes examinẽt. Dic ꝙ cũ in rescripto dicatur ꝙ per se examinẽt, nõ potuit hoc fieri. Vnde nõ valet talis testiũ examinatio: & sic obtinuit. arg. ff. de iud. l. 2 extra. de off. dele. c. fi. arg. tamen ꝙ tra
g in his, quæ no. j. de teste. §. nunc tractandum. uer. debet quoq; g
12 † ¶ Et nota diligenter quatuor differentias inter delegatum a principe, & delegatum ab ordinario. Prima est j. e. §. 3. uer. item potest causam sibi. Secunda est, quia delegatus a principe olim poterat citare cum solennitate edicti, quæ consueuerat obseruari, & non delegatus ab alio. C. de iud. sancimus. in fi. Authen. de litig. §. omnes. Tertia, quia si delegatus a principe aliquid de iurisdictione sibi reseruat, cum causam subdelegat, ad eum tantum est appellandum. e. tit. super quæstionum. § porro. secus in alio, a quo ad superiorem appellatur. ff. qui's & a quo ap. l. 1. & 2. & ext. de ap-
h pell. Romana. h Quarta, quia suam sententiam potest exequi, ut extr. c. significasti. & c. quærenti. alius uero uon. ff. de re iu. a diuo. extr. de foro com. si quis contra clericum. quod B & Io. non admittunt, ut ibi no. 2 q. 6. quisquis. i

d Committunt. ¶ De hoc satis. j. de citatione. §. vlt. Io. And.
e Proxi. §. 1. ¶ Corrige secundo, & vide quod dicam. j. tit. proxi. in princip. Ioan. And.
f Et affi. c. j. ¶ ¶ Tu dic prædicta procedere in delegato ordinarij quę sunt fal-
sa in delegato papæ. de quo etiam videt G. intellexisse per dec. 3. de fideiuss. quam alleg, quæ tamen aperte probat cõtrarium: cum ibi dicatur, significes, vt eos uice tua. probatur idem de offi. ord. significauit. ibi, non accedunt: nec aliquos pro illorum receptione transmittunt. & delegato papæ loquitur, ut ibi patet. bene facit de resci. statutum. §. pe. lib. 6. Petrus ergo dictum huius uer. formabat in subdelegato. vt scripsi in Decret. super quæstionum. eo. tit. super gl. si ergo Io. And.
g Debet quoque. ¶ Vbi da tur alia remissio Decre. fi. e. ti. superius allegat. Fa-
cit pro hoc contrario, cum ille, cui committitur negotium personaliter exequendum, de consensu partiũ deleget, nisi in casibus ibi positis. per quod puto hoc vltimum verum in delegato principis: primum procedat in delegato ordinarij, & quod dixi de delegato principis, intellige qui iudex est, non nudus minister: vt no. in cle. e. tit. iudices, in 1. gl. Io. And.
h Romana. ¶ Lib. 6. Io. And. Adde, quærendo, quæ differentia est inter ipsum delegatum & ordinarium? Respondeo, ꝙ iurisdictio delegata est stricti iuris & odiosa, ordinaria vero est fauorabilis. gl. ma. & ibi scribentes, in cap. 1. de rescrip. lib. 6. glo. in cap. dispendia. eo. tit. & lib. gloss. in c. solet. de senten. excom. eo. lib. 6. quod delegata sit odiosa, tenet Rota in antiq. deci. 24. Lapus alleg. 55. in 2. col. circa finem. Cardin. in consi. 17. in j. Item gl. pe. in cle. 2. de offi. ordi.
i Quisquis. ¶ Vide quod scripsi in præ. Decre. si quis contra. super gloss. hoc ideo. ubi posui has differentias, quas habuit G. a Tan. in suo libello huius ti. in fi. & Pet. & Ab. & Bonag. Io. And.

ADDITIONES.

a Legatur. ¶ Facit cle. de elect. causam. in prin. Io. And.
b Circa prin. ¶ Ibi loquitur de legato principis. Io. And.
c Suis concor. ¶ Lib. 6. Io. And

SVMMARIVM.

1 *Iudex delegatus quis constituatur.*

1 3. §. Constituuntur † autem delegati omnes, qui non prohibentur. extr. de spõ.
cum apud. ff. de procu. mutus. Qui autem prohibeantur, uide j.
* co. tit. §. pe. & fin. *

ADDITIO.

* Et fin. ¶ An laicus possit esse delegatus papæ. Ioann. And. in capitu. mulieres. de iud. lib. 6. in nouella, vbi remittit ad no. per ipsum de app. c. sua. in glo. laicis.

SVMMARIVM.

1 *Delegari quæ possint?*

a 4. §. Sequitur videre, quæ possunt delegari: super quo
vide j. de iurisd. om. iud. in multis versi. *
1 † Delegari autem potest generaliter principium causæ, vt citatio,
& medium, puta testium, vel iurisiurandi receptio, & finis, vt sen-
tentiæ prolatio, vel eius executio. extra eo. super quæstionum. §.
verum. & §. fi q. & c. pastoralis. §. 1. & c. ex literis. de re iu. cum Ber-
* tholdus. & de testibus cog. c. 1. *

ADDITIONES.

a Multis versi. ¶ Sic dictum, quia Titulus ille non habet membra. Ioan. And.
* c 1. ¶ Simerum imp rium est semel a principe delegatum, ꝙ de cetero non possit delegari, unde no. in L 1. C. qui pro sua iurisdic. & l. pater. §. quindecim de leg. 3. per Bar.

SVMMARIVM.

1 *Delegatus debet formam sibi trãditam diligenter seruare.*
2 *Delegatus a papa non bene facit subdelegando remotum partibus inuitis. Delegati ad officium quæ spectant.*
3 *Delegatus in quibus debeat animaduertere, vbi eius impeditur iurisdictio.*
4 *Extraneus suspectus ꝙ velit vocatum ad causam offendere, potest cogi per delegatum ad cauendum idonee de securitate.*
5 *Extraneus offerens actori rem, de qua coram delegato mouenda erat quæstio, non potest ab ipso delegato puniri.*
6 *Delegatus non potest cogere brachium seculare, vt suam exequatur sententiam.*
7 *Delegatus non potest bellum indicere, sed bene potest mittere in possessionem causa custodiæ.*
8 *Delegatus quomodo potest excommunicatum actorem absoluere, & causam sibi delegatam aliis committere.*
9 *Socius quomodo non tenetur subdelegationem recipere.*
10 *Episcopus non cogitur recipere subdelegatum sui condelegati. Papa con præsumitur per suum rescriptum alicui velle damnum inferre. Delegatus si non potest interesse, non potest subdelegare. si potest interesse debet per seipsum exercere.*
11 *Subdelegare volens, quibus verbis in commissione vti debeat.*
12 *Commissio iurisdictionis seu delegatio, quibus literis fieri debeat.*
13 *Committens si obtineat vices suas, totam causam, & omnia, sine*

causa explicari non potest, committere intelligitur.
Diffinire non potest is, cui commissa est causa committenda.
14 *Legatus potest causam, quam alicui etiam integraliter commisit, revocare.*
15 *Commissionis, quæ fit per vnam vocem, aut cursorem, forma.*
16 *Papa suis ostiarijs aut cursoribus suas causas solet committere.*
17 *Commissio episcopi dicentis, Ego talis episcopus tibi talem causam committo, an valeat.*
18 *Delegati si sunt tres quorum vnus præsens est, pro secundo compareat subdelegatus, tertius se excusat, quid iuris.*
19 *Coniudice respondente, & mandante se velle interesse actui, non tamen conuenitur, quid sit agendum?*
Delegatus papæ maior est ordinario.
20 *Delegatus papæ potest de contumace facere non contumacem. Item potest excommunicare, suspendere, & interdicere, & sententiam papæ exequi.*

a 5. §. Sequitur videre quod sit officium [a] seu potestas delegati: & quidem ad officium eius spe
1 ctant multa, de quibus dicam. j. de offic. iudic. † Debet enim formam sibi traditam diligenter seruare. extr. de rescr. cum dilecta. ad fin. ff. man. diligenter. & c. cum in veteri de accusat. Alioquin non valet quod agitur: vt ibi, & extr. eo. venerabili. Item q̃ per se causam audiat, si potest, alioquin alteri committat. C. de pedaneis iu. l. 2. C de iudi. Auth. ad hęc ext. eo. si pro debilitate. Etiam partibus inuitis, cum hæc potestas sit ei a lege concessa: ext. eo. c. fin. C. de iud. a iudice. nisi se malitiosè exoneret: ext. eo. c. pastoralis. § 1.
Is autem, quia a parte, uel a partibus communiter eligitur, non po
b test sine partis vel partium consensu alteri [b] committere. Item electus ab vna parte non potest electo ab altera committere: ext.
c eo. quoniam, secundum dominum meum: [c] in alio delegato contra: vt j uersi. item potest suo quod plenius prosequere in summa eiusdem tit. § quod sit eius officium. versi. item electus. Goff ta-
d men contra. [d] † ¶ Sed nunquid delegatus a papa poterit subde-
2 legare aliquibus remotis, partibus inuitis? Non credo, quia nec ipse papa hoc fecisset. ext. de rescrip. super literis. prope fin. imo ex hoc poterit appellari. ff. de iud si locus. ff. de arbit. si cum dies. §. si arbiter. & ext. de app. secundo requiris. §. 3. Remotos autem hoc casu intelligo vltra duas dietas constitutos. extr. de rescrip. nonnulli. sed infra duas dietas posset saltem reo contradicẽtem: actore autem contradicente, dicunt quidam non posse committere extra locum illum, vbi papa causam commisit, ne sibi commoditas loci ex beneficio literarum Apostolicarum concessa auferatur. 28. distinct. de his. 3. quæstio. 6. peregrina. extra de excep.
e olim. De hoc supra. §. 2. ver. in casibus. [e] ¶ Item ad officium eius spectat primò expedire, quod ei prius mandatur. C. de ap. l. j. C.
f de rei ven. ordinarij. extra de rescrip. cum dilecta. [f] ff. de iudi qui prior. extra. de or. co. cap. 2. & de causa poss. & proprie. capitul. 2. Item legitimas exceptiones admittere, quantumcunque præcisè scribatur. eod. titul. ex parte. 2. & capi. super eo. Item ad eius officium spectat omne id, sine quo eius iurisdictio expediri non potest. & quod potest per generalem clausulam comprehendi. eod. tit. præterea, & capit. ex literis, & cap. prudentiam. in fin. ff. de iurisdict. omn. iudic. l. 2. non tamen potest cognoscere de rebus, uel personis in commissione non contentis. eodem titu. P. & G. capit.
g cum olim. in fin. § nisi per modum reconuentionis. extra, de mut. pe. cap. 2. 3. quæst. septima. cuius. quia forma mandati. &c. vt iam dixi. Item vt quemliber contumacem impedientem suam iurisdictionem compescat: extra, eod. capit. 1. & capitu. pastoralis. & de
h pœ. & re. Romana. [h] Iurisdictio enim sine coercitione nulla est. ff. de off. eius cui man. est iurisd. l. fin. & extra eo. ex literis. vnde potest eos excommunicare, si est delegatus Papæ, undecunque sint, & etiam mulctare, si alias non potest suam iurisdictionem defen-
i dere, ut ibi. & eodem titu de causis, in fi. [i] ff. si quis ius di. non ob. l. vnica quia omnes de sua iurisdictione sunt. 9. quęstio. 3. cuncta. & capitul. per principalem. Delegatus vero alterius non potest, nisi eos qui sunt de iurisdictione delegantis. 6. quæst. 3 placuit. C. vbi de cri. agi opor. Authen. qua in prouincia. nec iniuriam sibi dictam a partibus vel alijs punire: imò hoc fiet per superiorem:
3 vt extra, de pœnis. dilectus. ¶ † Quid ergo, si altera pars occidatur, uel uerberetur, uel spolietur, vel incarceretur: nunquit delek gatus poterit in tales animaduertere? [k] Ad hoc dico, quod aut notorius, aut occultus. In primo casu potest, si tarbetur, vel impedit eius iurisdictio: ut quia elegato veniebat, vel alio modo: vt in præll. omipetas & c. paternarum. extra, de treu. & si fiat in iniuriam delegati. 2. q. 7 si quis. 23. q. isarius extra eo. ex literis. argum. ff. de iniur. em. §. si quis virgines. & §. generaliter. & §. s §§. & l. iniuriarum §. & quidem. [l] extra, de & hoc siue fiat a partibus, siue ab extraneis. &

sic intelligo. ff. si quis ius di. non ob. l. vnica. extra, de testib. cum causam. Si autem hoc fit propter inimicitias, ignorans cum ad iudicium uenire, forte non sic. argum. ff. ex quib. cau. in pos. ea. l Eulcinius. § 1. & 2. ff. de his quæ in frau cre §. 2. solu ma l. etiam. §. j. In quibus innititur, quod non tenetur, nisi in dolum & iniuriam eius fecerit, licet quidam in hoc dicant contra. Si uero excessus est occultus, siue fiat a partibus, siue ab aliis, non cognoscet de hoc, nec coget eos coram se super hoc respondere, nec punict. quia nec super occultis iurisdictionem habet, nec super eis datus est iudex: sed ordinarius de his cognoscet. argum extra, eod. capitu. pastoralis. in fin de offi. ordin. capitul 2. & 2. quæst. 1.
n Deus. Quidam tamen fatentur, [n] eum posse de hoc summatim.
* cognoscere, & mulctam inferre, * non tamen pœnam ordinariam: quod mihi non placet, quia nec certa accusatio nec actio de hoc coram eo instrui potest, nec ad hoc datus est: ut iam dixi. C. de testibus. nullum. Alioquin contingere posset, ut de ombus illorum causis cognosceret: quod esse non debet, vt extrà,
4 de rescript. ad hæc. & de iure patro. relatum. † ¶ Porro hoc fateor, quod si quis etiam extraneus suspectus sit verisimiliter, quod uocatum ad causam uelit offendere, delegatus potest eum cogere ad cauendum idoneè de securitate. arg. extra, de restitut. spoliato. literas. in fin. ut lite non contesta. accedens 2 extra, de app. ex parte. & melius. C. de his qui ad eccl. confu. l. denuncimus. versic. nam si quis. C. de sacr. sanct. eccle. l. sancimus. ff. de ædil. edic. l. iustissime. ff. de offic. præsi. l. congruit. ff. de vsufr. æquissimum. & j. de pig. § sequitur. versi quid si timeo. nec excusatur impediens, dicens delegatum non habere iurisdictionem, maxime ubi partes de hoc non excipiunt: quæ prosequere secundum papam & dominum meum, vt extra, eod. capi 1. °
5 † ¶ Quid autem, si aliquis extraneus rem, de qua coram delegato quæstio moueretur auferat actori? dic quod cum nullam iurisdictionem habeat in illum uiolentum, non poterit eum puni-
p re. argum. extra. de app. Romana. §. in alium. P Sed si commissio foret realis, secus esset: quod dic secundum papam ut not extra
q de pœn. dilectus. ¶ † Sed nunquid seculare brachium potest in-
6 uocare, & eum cogere suam exequi sententiam? Non uidetur, quia si hoc posset; superuacuo apponeretur in literis Apostolicis, quæ tamen secundum iuris formam procedunt, illa clausula, Inuocato, &c. extra de exce. prælator. capitu. fin. in fin. Item certa pœna statuta est a iure, quam debet infligere delegatus, scilicet excommunicatio: vt extra eo. cap. 1. vnde illa debet esse contentus.

ADDITIONES.

a Officium. ¶ In membro §. interposuit, & iurisdictio. Io. And.
b Alteri. ¶ Cuicunque, de collega tamen plus dubitatur. Io. And.
c Meum ¶ Ibi vide j. respon. n gl. dicit Host. Io. An.
d Tamen contrà. ¶ Bene fatetur Gofr. quòd male facit delegatus sic committendo: sed dicebat ex eo appellari non posse. Cuius dictum vide in Summa. eod. titu. ver. potest delegatus. omnino vide Hostien. vbi §. remisi Io. And.
e Casibus. ¶ Hodie dic vt de rescrip. statutum. §. in nullo. lib. 6. per quem §. videtur, quod etiam de expresso consensu partium non possit extra locum commissionis subdelegare. Super quo uide quod ibi dixi super verbo, quomodolibet. Io. And. Adde tu, quod ubi causa necessaria suaderet, ut extra locum commissionis fieret subdelegatio: tunc delegatus potest extra locum subdelegare Abb. Sic. in c. constitutus. per illum tex. extra de fideiuss. Item adde, quod si hoc similiter non procederet, deberet fieri cognitio in loco, &c. quoties Papa committeret alicui expresso nomine dignitatis, residenti extra suam diœcesim: de hac tamen residentia facta mentione. Ita Abb. Sic. in c. fi. extra. de re. permut. idem in c. olim. extr. de excep. & ibi Feli. in 3. col. plene tractat.
f C. cum dilecta. ¶ Dic vt ibi, no. in 4. gl. Io. And.
g In fi. ¶ Excipit a rebus, non a personis, ut in præc. decre. c. P. & G. & pro solutione contrariorum ibi remissionem dedi in fi. ult. gl. Io. And.
h Romana. ¶ Lib. 6 Io. And.
i In fi. ¶ Et ibi in fine plene scripsi de mulcta. Io. And.
k Animaduertere? ¶ Gul. Andr. in quarta. quæstio. de rescript. quæsuit de uerberantibus nuncium delegati, per quem citat, vel aduocatum: qui coram ipso patrocinatur, tenet per Decret. 2. eodem titulo. & per l. 2. ff. de iurisdictio. omnium iudic. & de offic. eius cui manda. est iurisdictio. l. final. quod illos punire poterit ex suo officio, non iure actionis: cum sine illis eius iurisdictio expediri non possit. Inducit etiam. ff. de procur. ad rem mobilem. & l. ad legatam. procedat hic cum distinctione, quæ sequitur. Io. And.
l §. & quidem. ¶ Sic etiam. alleg. Inno. sed ibi est vers. & quidem. sub. §. si quem tamen. Io. And.
m Romana. ¶ Lib. 6. Io. And.
n Fatentur. ¶ Dicit Inn. vbi j. forte inonmale.
* Mulctam inferre. ¶ An delegatus possit mulctare; Inno. in c. quoniam. & c. quærenti. ext. de of. deleg. ponit. vide gl. in l. 2. C. de modo mul. & Io. And. in c. de causis. de off. deleg. & tenent quod sic.
o Extra, eodem capitulo primo. ¶ Ibi scripsi in glos. quid si aliqua. Ioan. Andr.
p In alium. ¶ Libro. Io. [illegible]
q Dilectus. [illegible] iam hic intelligas. Io. Andr.

* tentus.extra eo de causis. & hoc tenent quidam.* Alij contrà,
arg ex.de off.ord cap.1 & c.quoniam.in fi.extra,eo.præterea in
fi.& c.iane.C.de epi.audien.l episcopale.11.quæst.j.de persona.
& c.si quis cum clerico 23.q.5. administratores extra, de senten.
excomm.c.dilecto.de clerici excom.c.2.& prædicta clausula ap-
ponitur quandoq;,quia plus solet timeri,& c.extra,de hære.si ad
uersus.23.dist.quanquam. Si enim hoc pōt ordinarius facere, vt
in præalleg.iurib.cum suis concor.multo fortius hoc potest dele-
gatus, qui, quo ad causam sibi commissam ,maior est quolibet
ordinario,vt extra, de off.iu del.sane.de off. le.c.2. & hoc uidetur
a etiā papa sentire extra,de officio delegati.significasti.in glos sua.[a]
¶ Sed nunquid potest bellum indicere ? Respon. non, quia hoc
7 solius Principis est.23.q.2.c.1.& 2.¶† Potest etiam dare missionē
in pos.causa custodiæ:ext de eo qui mit.in pos.causa rei seruan.c.
j.& 2 & etiam veram possessionem. ar. extra de iud.cum aliqui-
bus C.de iud. properandum.& hoc si sine armis & contentione
fieri potest:alioquin recurret ad ordinarium,qui hæc manu mili
tari exequatur ff.de re iud.à diuo ff.de rei vendi.qui restituere.&
in præal.c.administratores.ff.de iurisd om.iud.iubere.De hoc j.de
primo & secun.decre.§.restat.& hoc in delegato Principis. Alius
enim nō dat possessionem,sed decernit dādam,vt in præal. l. iu-
bere.& ordinarius etiam mittit.ff.de dam infe l.4.§.j.& in prælle.
l.a diuo.§.1.Potest etiam absoluere excommunicatum actorem,
licet hoc non sit sibi specialiter demandatum.extra eo c. pruden-
b tiam.§.sexta.[b] †¶Item potæst causam sibi delegatam totam,uel
8 partem coniunctim,vel diuisim,vni vel pluribus committere ab-
sente, vel ignorante reo. Coniunctim : ut, Committo tibi uices
meas. Aut diuisim:vt, Cōmitto tibi uices meas usq; ad litis conte
stationem,uel si committit aliquem certum articulum:extra.eo.
sup quæst.§.nos autem.& §.seq quod intellige de delegato a Prin
cipe. Nam delegatus ab alio nō posset. C.de iud.a iudice.nisi cau-
sarū vniuersitas esset sibi commissa. ff de iudic.l.cum ptor. ext.de
c ap.Romana.li.6.vel sm quosdam, [c] nisi coram eo lis esset ɔtesta
ta.C.de procu.neq; tutores quod dic ut no.ext.de re iudi. c. cum
d Bertholdus.[d] Debet autem committere personis in dignitate cō
stitutis,vel institutis in ecclesijs cathedralibus, vel alijs collegiatis
e honorabilibus:extra,de rescriptis. c. præsenti. [e] Posset etiam cer-
tum articulum alijs committere, & hoc innuit ipsa constitutio,
dum dicit, causam, de partium tamen assensu. ¶ Item potest suo
condelegato committere vices suas:extra.eo.quamuis.& hæc ve
ra sunt,si est impeditus iure,vel facto.extr.de rescr. sciscitatus.de
off.del. si pro debilitate. & c. pastoralis.alioquin ille non cogitur
subdelegationem huiusmodi suscipere.e tit.coram Imo ipse cō-
mittens ex hoc arguendus est & puniendus,vt in prædi.c sciscita-
tus.& c.prudētiam § adijcimus.Formam huius commissionis vi-
9 de infra de citatione.§. iam de citatione uersi.quid si. † ¶ Tertius
uero cum conuenientia partium,vel ex officio auditoris contra-
dictarum datus,non debet alteri ex electis a partibus, sed nec utri
que,uel etiam alicui extraneo committere uices suas . quod dic,
f ut no.extra.de off deleg.c fi. respon. 1.& supra in prin. huius §. [f]
¶ Item socius non cogitur subdelegationem huius recipere, si
clausula Quod si non omnes,&c. non sit apposita in rescripto, cū
non liceat ei mandati fines excedere:vt extrà,de off.deleg.prudē-
g tiam.& de rescri.cum dilecta. [g] Verum cum causa aliqua plurib.
committitur,cum adiectione illius clausulæ.Quod si non omnes,
&c.quæritur,an is qui nō potest interesse, possit alii uices suas de-
legare , & an coniudices subdelegatum admittere teneantur ?
Ad quod dic,quod aut est impeditus impotentia iuris,aut impo
tentia facti. Impeditus impotentia iuris, puta quia est excommu-
nicatus,uel periurus,uel infamis,& huiusmodi,nequit committe
tere.nam & si præsens esset,cognoscere non posset,uel iudicare.
nec alij tenentur admittere subdelegatum.extra de rescr. sciscita-
tus.& extra,de re iud.ad probandum.3.q.7.c. infamis persona.§.
tria.& j.§.si uersi. item q est criminosus. & in hoc *omnes* concor-
dant.Si uero impotentia facti,bene ualet committere , secūdum
Io.quia tunc extat conditio in rescripto contēta. arg. extra.de of.
deleg.si pro debilitate.& c.quamuis.¶ Tācredus uero distinguit,
quia aut impotentia est perpetua,& tunc nequit committere, qa
extat iam conditio. Aut temporalis,& tunc potest.arg.extra,de
offi.del.pastoralis in fi.& de uoto.quod super his.& ca.ex multa
& postquam cessauerit impotentia,cum aliis procedere poterit,
ar.C.de cur.furi.cum aiijs ext.de sta.mo.cum ad monasterium in
fin. extra,de appel cum cessante.Gul.Nas.& Io.de Deo,& Innoc.
IIII. dicunt simpliciter. quod bene potest generaliter committe-
re uices suas,sed socii nisi uelint admittere , non coguntur : quia
iam extat conditio.arg.in præ.c.pastoralis.in prin & eod.tit.super
quæstionum.§.si uero.Laur & Iac de Alb.dixerūt referre,an de-
legetur causa episcopo,& aliis an aliis sine episcopo: si episcopo ,
& aliis.& adiicitur illa clausula ? Tu frater episcopo, cum eorum
altero,&c.tunc tenentur subdelegatum episcopi admittere.extr.
de off.deleg.c.fi.§.idem quoq;. & c.insinuante . imo sine illo ne-
queunt procedere,ut ibi dicitur: licet uideatur contra, c.extra, de
h emp.& uend.c.3.[h] †¶Episcopus uero non cogit recipere subde-
10 legatum sui condelegati:ut colligitur in præal.§.a cōtrario sensu,
& patet eod.tit coram.ubi de hoc.Quid si delegetur aliis sine epi
scopo? Dicit j.uer.aut aliis. Gof.dicit, q aut potest interesse,non
tamen sine rei familiaris incōmodo quo casu si nolit interesse, po
test committere: & alii tenentur recipere . Non enim tenetur
propter causam huiusmodi sua contemnere negotia. ff. de iud.si
longius. respon. 1. & ff de arb.licet autem.in fin. Nec est contra.
80.dist episcopus nullam.quia nec papa per suum rescriptum in-
tendit alicui damnum inferre:ut extra,de maio.& obed.humilis.
in fi.Aut nullo modo interesse potest : & tunc nec ipse potest cō-
mittere nec alij etiam subdelegatum tenentur admittere . Et di-
cit, quod allegatio posita in præall. c. coram contra illam clausu-
lam, Quod si ambo,& c.continet ius,& secundum ea pronuncia-
tur Ber.no.super præal. ca. coram,quod aut ab initio delegantur
plures cum illa clausula, Quod si non omnes, &c. & nullus post
modum eis adiungitur: quo casu delegatus potest alium subdele-
gare,& socij illum tenentur admittere,si erat impotentia tempo
ralis:vt s. in opinione Tanc. Aut ab initio delegatur vnus vel plu-
res : & postea alius eis adiungitur cum clausula , Quod si ambo:
vel , Quod si non omnes,&c.& tunc aut quando adiungitur , res
est integra,aut nō:si est integra:idē est,ac si ab initio vna cum aliis
datus esset , de quo iam dixi : si vero non est integra . quia lis iam
erat contestata,& hoc tacito ille adiunctus est : tunc nec ipse, nec
eius subdelegatus admittitur.arg.in præd.c.coram.& in Auth de
exhib.& intro.reis §.illud. Alij,quibus Vincen.assentire uidetur,
dicūt,q si delegatus non pōt interesse,non pōt subdelegare: si ve
ró pōt interesse,nō dèt subdelegare,sed per seipsum expedire: vt
extra,de officio delegati.prudentiam §.adijcimus.& c.pastoralis
in princip.si tamen subdelegat,tenet:& subdelegatus eius admit-
tendus est.eo.tit.quamnis & cap.super quæstionum . & probatur
in præd.c coram in fi. vbi confirmatur sententia per epm solum
lata,non admisso subdelegato a socio. Dominus meus dicit, q si
psona,seu eius industria eligitur, illa psona electa pōt committe
re,& non electa cogit illum admittere:sed si is qui non est electus,
alicui committat,electus non cogit illum admittere,imo solus pt
pcedere,& hoc redit ad id quod s.dixit Laur. ¶ Et sic sunt circa
hoc octo opiniones. Vt igit possis eas ad ɔcordiā reuocare, distin
gue: qa cum delegat cā aut vni , aut plurib. delegat. Si uni aut illa
impeditus est impotentia iuris: puta est infamis,uel excōicatus,&
tunc nequit committere.nec alii tenent admittere:ut s.uersi ue-
rum. Aut impotentia facti, vel sola voluntate ducit,tunc pt com
mittere:vt e.ti.si p debilitate.& c.pastoralis. Si vero pluribus,aut
clausula,Quod si nō omnes. vel si non ambo,&c.non est in rescri-
pto:aut est ibi.Si non est,pōt committere quando vult: ut eo. tit.
quamnis adeo q sine illo uel eius subdelegato processus p sociū
seu socios habitus,nullus erit eo ti.cām.i.&c. vno delegatorum.Si
uero illa clausula ibi sit,aut similiter impeditur impotentia iuris:
super quo dicit præ.ver.verum. Aut facti,& tunc subdistingue,
qa aut impedimētum est ppetuum: ut quia est mutus,uel perpe-
tuo furiosus,& tunc non potest committere,nec alii tenentur re-
cipere:

ADDITIONES.

* Et hoc tenent quidam.¶ Et hoc etiam tenet Arch.in c.ut officium.de hære. lib.6.licet contrarium videatur tenere do.Io.de Lig.in cle.1.de off.del.ubi dicit q primo, debet implorari brachium ordinarii ecclesiastici, & si illud non sufficit,tunc vltimate debet recurrere ad brachium seculare.& ita con cordat opi.Host.in c.1.eo.ti.& Arch.vbi s.qui videntur discordare. & hæc habent locum quando in literis delegati adest illa clausula. inuocato brachio secularis iudicis,si opus fuerit,&c.ergo debet esse vltimum remedium : sed si illa clausula non adest, tunc non potest implorare. & intelligit Albri. opi. Archi.in l.episcopale.C.de epis.aud.al.de episc.& cler.& hanc sequitur Col lectaneus prag.in c.quoniam.de off.or.& ita dicit q seruat curia Ro.& pa- pa dicit q nunquam potest inuocare nisi in literis hoc sit adiectum. uide et per Archi.in c.1.in fi.de stat.reg.in 6.vide etiam ad hoc quod no.Bal.in l.3. C.de iur.om.iud.

a In gl.sua. ¶ Vide q ibi satis scripsi in gl.nunquid. & quod sequitur,ibi,vi- de in gl.etiam. De ordinario vero,a quo est appellatum, an inuocet, scripsi de off.ordi.c.1.super gl.pen.Io.And.

b Sexta. ¶ Vt ibi dicitur,hoc verum si casus non est de reseruatis: & tunc fa- cta prius remisione . & vide quod ibi dixi super ver. excommunicatorem . Ioannes And.

c Quosdam. ¶ Quibus Guliel.consentire videtur J.de lit.contest.in fin.uide quod ibi dicam. Io.And. Adde tu, q delegatus ordinarii ad certam causam deputatus,licet non possit ɔmittere articulum causæ cognitionem requiren tem, potest tamen nudum ministerium,seu nudam examinationem commit tere.Rota in antiq.decisio.164.

d C.cum Bertholdus. ¶ ver.verum.in gl.Io.And.

e C. Præsenti.¶ Quam hodie non habemus.Sed dic,vt de rescri.statutum.§.i. lib.6,Ioannes And.

f Huius §. ¶ Vbi plena remissio.Io.And.

g Dilecta. ¶ Vide quod scripsi eo.it.de off.del. c.fi.i.respon. super v[...] bit.Io.And.

h Ven.c.3. ¶ Sed ibi clausula non dabat prarogatiuam episcopo.I[...]

cipere:vt in prædicto c.ſciſcitatus.vt ff.de vaca.mu.l fi. & ſ̃. ver. ſi verò. Aut temporale,& tũc aut ineuitabile:vt quia grauiter infirmatur,vel in vinculis detinetur:& tunc ſimiliter nequit ꝯmittere,nec alij tenentur recipere:vt in pręal c.prudẽtiam. & in præal. c.ſciſcitatus.Iam enim extat cõditio illius clauſulæ, Quod ſi non omnes,&c.Aut eſt euitabile,vt quia hẽt propria negotia,quę bene poſſet dimittere,ſi uellet,ſed non vult: vt ff.de iudi.ſi longius. & tũc aut eſt ꝯmiſſa cauſa epõ,& alijs,cum clauſula,Tu frater epiſcope,&c.quo caſu dic vt ſ̃. verſ.Lauren. Aut aliis ſine epõ,cum cła,Quodſi nõ oẽs,&c.ſicut poſitũ fuit ſ̃.in prin.& tũc põt quilibet committere, & condelegati tenentur recipere:quia tunc bene habet iuriſdictionem, & ideo alii non poſſunt ſine ſuo coniudice,uel eius ſubdelegato procedere:ſic loquitur eo. ti.quamuis. Sed videtur contra,eo.tit.prudentiam.§.adijcimus , vbi dicitur, ꝙ ſi vnus noluerit intereſſe,alij poſſunt procedere Sed illud intelligitur,cum non vult intereſſe ex ſola voluntate,vel contemptu. Hoc autem quod dixi , intelligitur cum non vult, non tamen ex contemptu:ſed quia non vult propria dimittere negotia, ad qđ
a non tenetur:vt ſ̃.verſ.Gof. a ¶Cum†ergo volueris committere,
11 non dicas te intereſſe nõ poſſe, quamuis habeas aliquod impedimentum:ſed dicas ſimpliciter, Cum ſim priuatis negotijs occupatus: vel,Cum ad præſens poſſim licet minus commodè intereſſe, vobis tenore præſentium vices meas committo ,donec poſſim
12 commodè intereſſe.ſecundum Gof. & Pe. † Commiſſio autem iuriſdictionis ſeu ſubdelegatio conſueuit per literas fieri ſub hac forma : FORMA. Talis iudex delegatus à domino Papa in cauſa ȷ̃.ſcripta deputatus, tali ſalutem in domino Ieſu Chriſto Noueritis,nos a ſede Apoſtolica recepiſſe literas in hac forma Clemens, &c.poſito toto tenore ſubiungat: Sed cum propter curam rei familiaris ſimus aliquantulum impediti : vel ſic. Cum nos tam noſtris quam eccleſiæ noſtrę pluribus & varijs neceſſarijs ſimus negotiis impediti.adeo vt examinationi dicti negotii vacare ad præſens commodè nequeamus: de veſtra diſcretione & ſolicitudine plurimum confidentes , ſuper ipſius cauſæ examinatione & deciſione uobis tenore præſentium integraliter ſiue totaliter cõmittimus vices noſtras: uel cauſam huiuſmodi duximus committendam.in cuius rei teſtimonium & memoriam futurorum , præſentes literas fecimus ſigilli noſtri appenſione muniri.Datum
b &c.b¶Quid ſi in commiſſione cauſæ app.non exprimitur nomẽ eius,à quo appellatum eſt:de hoc no.ȷ̃.de appel.§ de off.quoque
13 ver.ſed pone.†¶Et not. ꝙ ſimpliciter committendo vices ſuas, totam cauſam,& omnia, ſine quibus cauſa explicari non poteſt, committere intelligitur:vt iam dicam, & ſ̃.uerſ.itẽ ad hoc dico, ꝙ quando ſuperfluit verbum illud,Integraliter,propter hoc eius officium , & cui cauſæ cognitio committitur, de deciſione nullla facta mentione,bene poterit pronunciare.& argu. ff. de proc.ad
c rem.&l ad legatum.¶ l.qui procuratorem,ubi not contra c niſi
d committens ſpecialiter ſibi ſententiam reſeruet,d vel niſi in commiſſione exprimatur,ꝙ tantum cognitio & deciſio demandatur. C.ad leg.Cor.de fal.ubi.3.q.6.q̃uis.vel niſi cã ſit talis,in qua nõ liceat ei ſnĩam ferre.ar.ff.de off.procõſ. & legal.l.ſolent.in prin.&
e in præ.c.quamuis.ar.ꝯ̃. C.de tranſa.tranſactionis. e Cautela igit eſt,ꝙ ſic dicatur,Cauſam tibi audiendã ꝯmittimus,& fine debito
f terminandã ext.de re iu.cum Bertholdus.§ poſtmodũ. f Item cũ
g committensg ſimpliciter vices ſuas,totam cauſam commiſiſſe videatur.poſtq̃ is,cui ꝯmittit,cœperit vti,non poterit amodo reuo
h care.quod dic vt ȷ̃.§.proxi.ver.item reuocato.h & no ext.de offi.
14 deleg.venerabili.& c ſuper.§.ſi verò duo.in prin.† Secus eſt in legato,qui licet alicui aliquam cauſam integraliter cõmittat, bene põt reuocare,cum ſit ei cauſarũ vniuerſitas commiſſa : nam & ad
i illum ab eo appellatur.ff.quis & à quo appel.l.1.i ¶ Verum quãdoque committit cauſæ cognitio vſque ad ſententiæ prolationem,quam delegans ſibi reſeruat & tunc poſt verba illa,Super ipſius cauſæ cognitione,&c.iunge,uſq; ad diffinitiuam ſententiam , cuius prolationem nobis reſeruamus, vobis tenore præſentium ducimus committendas.ext.eo.cum te conſulente. Quandoque etiam committitur vnus ſolus articulus, puta teſtiũ examnatio , vel iuramenti receptio,& huiuſmodi:vt in præalleg.c. cum te. e. tit.ſuper quæſtionum.§.verum. & §. ſeq. & tunc ſic dicet, Poſt inſertum tenorem commiſſionis.

¶FORMA. Verum cum in cauſa ipſa lis inter partes fuerit conteſtata, difficile foret partibus ad noſtram perſonaliter venire præſentiam,vel teſtes ducere:nos laboribus & ſumptibus ipſarũ par[illegible] [illegible]ti de calumnia , ſi cauſa ſit ciuilis, uel de [illegible] receptionem à partibus, necnõ & exa[illegible]em teſtium in cauſa ipſa vtrinq; produ[illegible] [illegible]æſentium ducimus committendam. [illegible] faciendum duxeritis , & quanta fides [illegible] ſigillo veſtro nobis fideliter ac plenariè [illegible] quantum ad teſtes, prout not. ȷ̃.de te[illegible] aũt.& ſeq. Item quantum ad iurm,dic [illegible] de iur.cal.§.reſtat.verſi.quid ergo.Si verò alter coniunctim committit alteri vices ſuas.dicet vt ſ̃. verſi. & ſic ſunt.in fi. Sed ſi vnus committit alteri tantum citationem: dic vt ȷ̃.de citatione.§.iam de citatione,ver.hoc autem ¶ Quandoq; verò dr̃,ꝯmitto tibi vices meas, donec eas duxero reuocan-
l das.l De quo nota ſecundum Papiam,e.ti.ſi pro debilitate. Cæte-
15 rum quandoq; talis commiſſio fit per viuam vocem.† Quandoque per curſorem, de quo debet fieri publicum inſtrumentum ſub hac forma.

¶FORMA. Anno,menſe,die,loco,indictione tali,talis in cauſa tali,quæ vertitur;vel verti ſperatur inter tales,iudex à ſede Apoſtolica delegatus,prout conſtat clarè per literas Apoſtolicas, cõmiſit vices ſuas tali ſuo cõſocio ſeu ꝯdelegato, vel tali,ſi ſit ſolus, vſq; ad litis conteſtationem, vel vſq;ad ſentẽtiam, vel donec eas duceret reuocandas,vel ſimpliciter, vel recipiendum iuramẽtum de veritate ſeu de calumnia.Et huiuſmodi ergo talis tali authoritate notarius prædictæ commiſſioni interfui, & de mandato prædicti domini talis ſcripſi.Si vero vnus alteri committit citationẽ: vide ȷ̃.de citatio.§.iam de citatione.ver.quid ſi tertius?Quid ſi ordinarius cauſam committat?dicet ſic.

¶FORMA, Anno,&c. Venerabilis pater talis epiſcopus,uel nobilis vir talis comes,cauſam quæ inter tales vertitur,ſeu verti ſperatur,dño tali pręſenti,& recipienti audiendam commiſit,& fine
16 debito terminandam.& ego talis,&c.vt ſupra.† ¶ In curia verò Romana dominus Papa committit cauſas per ſuos oſtiarios ſeu curſores:vt ȷ̃.de proba.§ videndum. ver. quid de auditorib. quæ commiſſio ſcribitur in hac forma:

¶FORMA. Ann.&c. talis oſtiarius,vel curſor domini Papæ,mãdauit venerabili viro tali,ut cãm appellationis vel negotii principalis, vel vtranque,quæ inter tales uertitur, vel uerti ſperatur,audiat,& fine debito decidat:& ego talis,&c.vt ſuprà. Qualiter autem

ADDITIONES.

a Gof. ¶ Qui plene & commendabiliter hoc tractauit.Si tamen vis hoc breuius habere,vide in Decr.coram.ſuper ſi. pe.gl.vbi etiam additur diſtinctio de clauſula,Appellatione remota.Io.An. ¶ Additio.Et vide tu per Ab.ibi. in 5.no. vbi dicit,ꝙ clauſula , Si ambo non poteritis, &c.debet intelligi de impotentia perſonali.vnde purificatur clauſula. Si delegatus ſit per ſe impeditus:licet non ſit impeditus per alium. quod eſt menti tenendum ſecundũ eum.Et an,& quando delegatus poſſit ſubdelegare, vide plenè per eum ibi in colum.fin.& per Car.Zaba.in colum.penul.uerſi.tertiò quæro. Henricus Ferrendat.

b Datum,&c. ¶ Præmiſſa tamen cautela verborum,tunc non expedit,quando eſt clauſula in reſcripto,vel ſi ipſe ſubdelegatus eſt præelectus.Io.Andr.

c Contrà. ¶ Et ibi per l.ubi.C de fal.ȷ̃.alleg.& per Auth.ad hęc.C.de iud.tenet gl.ꝙ is,cui commiſſa eſt cauſa cognoſcenda,illam diffinire non põt.Pro gl.illa facit de reſcr.cauſam.ibi,in cauſæ cognitione ac deciſione.de ſeq. poſ. c.1.ibi:plenius cognoſcentes,eam debito fine deciderent:per quæ patet verbo cognitionis,deciſionem non committi.Facit quod de auditore no.ſ̃.e. §. 2.uer.ſed nunquid,in fi. & ȷ̃.ti.2.& 3. in prin. Item verbum cognitionis,cadit etiam in procuratorem.de procur.ex inſinuatione.ſed improprie:vt ibi. no.per Gul.ꝯ̃ glo.facit de reſcr.paſtoralis.in princ. ibi:ſimul vtriſq; cognoſcant,& tamen pronunciant,vt ibi patet per ſequentia . Ad idem de appel. cũ ſpeciali.& c. legitima.& quod ibi no.lib.6.& e.lib.hoc eo.tit. ab arbitris. & de ſenten.excomm.ſi iudex.in prin.per quæ iura patet, verbo cognitionis pronunciationem includi.Ad idem eod.titul.prudentiam.poſt principium. Item de qua re . &c. de cauſa poſſ. cum ſuper. ff. de iudic. l. de qua re . Inducunt Legiſtę ff.de offic.præfect.vigi.l.nam ſalutem.§.cognoſcit. C.ſi contra ius vel vtil.pub.l.j.C. vbi ſena.vel cla.l.fin.circa,medium .ibi:nec ſacro quidem cognitori,per eundem modum facit 3.q.7.cap.j & c.ſeq.§.tria.ver. cognitores.Ad l.vbi.reſpondetur.1. Auth.ad hæc.non procedit de iure noſtro:vt patet e.ti.ſuper quæſtionum.§.intentionis. Concordando opiniones videtur quibuſdam G. procedere, cum delegat ordinarius. ad quem facilè pro diffinitione recurritur.Facit de off.del.ſi ꝯ̃. §.1.lib.6. vbi coram epiſcopo probatur recuſatio ſui delegati.& quod ibi no.in gl.2. Opinio contraria in delegato principis, vel aliter:ſi committitur cognitio per modum ordinariæ iuriſdictionis , tranſit diffinitio quaſi in ordinario neceſſario conſecutiua cognitionis . facit. ff. de procu. l. qui procuratorem.& eo.ti.qui proprio. §.item quæritur.& hoc eo.ti.prudentiam.in fin.& c.ſi ſuper gratia.lib.6.niſi ſpecialiter ſit excepta,vt hic ſequitur.Si verò per modum delegationis procedat gl. ad materiam,vide.ff.de verb. ſigni.notionem.in princ.& quod ibi no.Io.And.

d Reſeruet. ¶ eo.tit.cum T.& c.ſuper quæſtionum.in prin. de off.ordi. dilec. Ioann. And.

e Tranſactionis. ¶ Lex illa dicit, ꝙ procurator, cui commiſſum fuit cauſam agere,non litem decidere.non tranſigit.ad idem de procu.qui ad agendum. in fi.lib.6.Ioan.And.

f Poſtmodum. ¶ Melius facit de of.arch.c.vlt.in fi.prin.de reſti.ſpo. cum ad ſedem.in prin.Io.And.

g Committens. ¶ Supple,delegatus.Io.And.

h Reuocato. ¶ Ibi vide. Io.And.

i Appel.l.1. ¶ Probatur hoc de off.leg. c.2. lib. 6. vbi patet,quòd eſt ordinarius.Io.And.

k Spiritualis. ¶ Hodie dic vt de iur.cal.c.1.in fi.lib.6.Io.And.

l Reuocandas. ¶ Et per talem formam tranſit etiam ſententiæ prolatio ,niſi prius fiat reuocatio:nec expirat morte committentis re non integra,eo.tit. ſi delegatus.§.1.lib.6.Io.And.

tem scribatur commissio causæ appellationis, vide ꝯ. in ti de ap. §. de off. autem. ver in summa. & vide sup hoc. ꝯ. in ti. de uice dño.

17 ¶ † Quid si eps cām ad eum rone comitatus spectan: em cū sit co
a mes & eps, [a] commisit hoc modo: Ego talis eps committo tibi ta
lem cām: nūquid valet? videtur q̄ non, quia vī commisisse ut eps,
non vt comes: ar. C. de inoff. test. si filiam. & ff. de off. eius cui mād.
est iurisd. & si ꝓtor. Dic ꝯ. Nam vī commisisse eo iure, quo & quod
potuit. ff. de iureiu. si duo. §. idem Iulianus. licet erratum fuerit in
p̄nomine. ff. de iud. si in nomine. & eo ipso quod eps est comes. 7.
q. 1. scire. ¶ Sed queriť utrum delegatus possit recipere subdelega
b tionem ꝺ delegati parte ꝺicēte? Dic q̄ sic. [b] † Quid si sint tres de-
18 legati, unus præsens est in loco, vbi cā agi debet: pro alio ꝺpareat
subdelegatus: tertius verò se excusat: nunquid est in potestate de-
legati admittere subdelgatum? Item nunquid præiudicat absenti
excusato, vt in alio termino possit repelli? Item si ambo abientes
mittunt subdelegatos, nunquid præsens potest illos repellere: & si
delegatus nolit illos admittere nunquid subdelegati poterunt ꝓ-
cedere? Hoc prosequere ſm Papiā, prout no. in ꝑalle. c. sup q̄stio-
c num. §. si verò. ¶ † Sed pone, tertius coniudex rādet se velle inte-
19 resse: die vero ad producendū statuta, nec venit, nec se excusat,
neq; committit: imo forte mittit nunciū ad dicendum q̄ interesse
vult. & sic facit quādocunq; alii procedere volunt. Dic q̄ reliqui
duo monebūt eum, q̄ veniat, & ꝓcedat: quod nisi fecerit, ipsi ꝓ-
cedent. quod dic prout notat. extrà. de officio deleg. cum causam
d quæ. [d] ¶ Item delegatus Papæ maior est. quam ordinarius: vt dixi
s. in prin. huius tit. Item potest suam sententiam exequi: vel ordi-
nario, uel alii committere. eo. ti. in literis. vbi de hoc. & c. queren-
ti, & c. pastoralis. §. quia verò. & hoc prosequere plenius in Sum-
e ma Domini mei. [e] † Item potest facere de contumace non contu
20 macem. ext. eo. consuluit. Item potest excommunicare, & in pos-
sessionem mittere, ext. vt lit. non conte. quoniam §. in aliis. & in fi.
ext. eo. significantibus. vbi de hoc, secundum Papiam. & s. uersicu.
potest. Item suspendere & interdicere. extra. e. Iane. item senten-
f tiam Papæ exequi. [f] e. ti. quærenti. ¶ Qualis sit eius iurisdictio, ex
forma commissionis apparet, extra, de iud. exhibita extra de vo-
to. ex multa. ff. de arbit. non distinguemus. §. de officio. Potest etiā
multa facere, de quib. supra dixi. ¶ De prorogatione iurisdictio-
nis per omnes plene tractatum est: quare illud ad præsens hic non
g repetamus. [g]

ADDITIONES.

a Episcopus. ¶ Vt de episcopo Parisien. no. de foro compet. quod clericus. Et pro solutione facit quod scripsi de præscrip. cum ex officii. super verbo, Contemptores. & quod not. ꝯ. de arbit. §. fi. post prin. versic. sed pone quod. Ioannes Andr.

b Sic. ¶ Cum nullo iure sit prohibitum. & procedit hoc siue ꝺicat pars, quæ impetrauit subdelegantem, siue reliqua. Aptius autē posuisset hanc quæstio nem post prin. huius §. vel post ver. item potest suo. Io. And.

c Si verò. ¶ Vide ibi no. in prin. §. in gl. initiatur. Ioannes And.

d Quæ. ¶ In j. gloss. super qua scripsi post Host. quid agendum, si monitio ad eum peruenire non potest. Io. And. ¶ Adde tu, q̄ si causa committitur trib. cum clausula, Quod si non omnes, &c. si duo ex tribus cognoscant de purificatione gratiæ. ante quam constet tertium fore impeditum, q̄ valet hæc cognitio, si reuera hic tertius erat impeditus, & hoc probatur. Ita Rota. in antiq. decisio 134.

e Domini mei. ¶ Eo. ti. §. 2. in prin. Ioan. And.

f Exequi. ¶ Hoc non intelligo, nisi specialiter committatur. & decret. allegata non probat. Ioan. And.

g Repetamus. ¶ Per Azo. in Sum. de iurisd. om. iud. per Accur. eo. tit. l. 1. vide eo. tit. P. & G. in vlti. gl. & quę super ea scrip. Host. autem plene in Sum. eod. tit. §. penul. Cyn. in l. si qui ex consensu. C. de episcopali audientia Ioannes Andr.

QVAESTIONES.

* 1 ¶ Si delegatus ductus probabili errore aliquid faciat q̄t ipso iure non teneat, q̄ iterum faciet quod sibi mandatum est. arg. ff. de iur. & fac. ign. l. errore. & Inn. in c. 1. ext. de sen. & re iud.

* 2 ¶ In l. non distinguemus §. quęsitum. ff. de arb. in tex. ibi, nisi ad hoc no. arg. q̄ si ordinarius delegat, & dat potestatem subdelegādi, q̄ delegatus pōt subdelegare uigore illius potestatis; licet aliàs non posset delegatus ad vuam causam. licet P. dixerit ꝯrium'. & ita dicit Cyn. in additionib. quod est notan. q̄ delegatus subdelegat si est ibi clausula, per te vel per alium, &c. Bal. vbi s.

* 3 ¶ Cuius loci seu ciuitatis statuta debeat seruare iudex delegatus, no. in decret. 12. dist. c. illud. 21. dist. c. consuetus. per Arch. Innoc. & Compost. in c. 1. & super rub. de consuet.

* 4 ¶ Quando itur de delegato ad ordinarium, nunquid acta facta per delegatum valebunt apud ordinarium? dic q̄ sic, ideo quia dicta acta habentur ac si facta essent apud ordinarium. nam quicquid facit delegatus, facere videtur ordinarius delegans l. fin. C. vbi & apud quem.

* 5 ¶ Quæro, episcopus inuocat brachium seculare ꝺ clericum suum, qui tamen ab eo ex causis probabilibus ad sedem apostoli-

cam appellauit, quæritur an princeps vel iudex secularis debeat cum iuuare? & videtur q̄ sic, nam brachium seculare tanquā exe-
cutor est, & sic quantumcunque appellatio fiat, tenetur exequi, extra de offi. dele. c. pastoralis. §. quia vero. & de re iu. c. executor. immo ad hoc potest compelli. extra de maled. c. 2. & l. 1. C. de his qui latro. Videmus etiam q̄ iudex qui dimittit delinquentem, nō cognoscit an deliquerit no. 3. q. 6. in summa. & in auct. qua in pro uincia. C. ubi de cri. agi opor. Et si hoc esset verum, semper clerici potētes eluderēt correctionem, cum tamen à correctione non appelletur, de appellationibus ad nostram. & c. reprehensibilis. & in dubio magis est præsumendum pro sententia & præcepto iudicis, quam pro appellatione. c. sicut. de re iud. sed pro appellatione non nisi prout fuerit causa ext. de appella. c. vt debitus. & c. causam. In contrarium facit: nam ea quæ fiunt à iudice, si ad eius officium non spectant, viribus non subsistunt. c. ea quæ. de reg. iu. lib. 6. & quæ contra ius fiunt, debēr pro infectis haberi. eo. ca. sed cum per appellationem sit suspensa iurisdictio, ut c venientes. ex tra de iureiu. immo secundū leges extincta est, l. j. in fi. ff. ad Turp. in tantum q̄ quicquid agit pendente appell. est nullum, extra de appell. c. ad audientiam. sic cum hæc fiant a non competente iudice, extra de iud. c. at si clerici impune potest ei non pareri. l. fi ff. de iur. om. iud nam quantum ad hoc pro priuato habetur l. 3. de off. presi. Et sic etiam in istis potest subditus ei resistere. l. prohibitum. C de iur. fis. no. Inn. in c. ad aures extra de temp. ord. immo procedens appellatione pendente videt superiori iniuriam facere cognoscendo de causa ad superiorem pertinente. 2. q. 1. nomen. & q. 6. augmenta. Nam qui scit alijs se oppositum, non debet molestę ferre alium sibi præesse prælatum. 2 q. 6. qui scit. & ideo Festus Paulum Cæsarem appellantem, ad Cæsarem remisit. Act. 25. immo ꝓcedens peccat & punitur. 2. q. 6. de cætero. cum tribus. c. seq. & l. quoniam iudices. de appel. vbi dicitur, q̄ si officialis non resistit, punitur. & ibi est casus. & ad denotandum quòd non debet brachium seculare in iniustis auxilium suū impertiri, dicit text. q̄ debet eum iuuare ad ea quæ sunt deo placita exequenda, & non ad præiudicandum extra de off. ord. c. 1. immo canon videtur innuere q̄ antequam suum brachium impertiatur, debet aliqualiter examinare an iustum sit præceptum, 33. q. 5. administrator. & de agri. & censi. l. si coloni. per quæ iura tenent doct. q̄ remittens crimino sum debet aliqualiter cognoscere. not. Io. And. in c. pastoralis extra de re iud. in cle. & hoc credo verum, maxime si appellatio sit emissa ex causa probabili. non ob. §. quia vero. quia ibi non fuit appellatum, ut ibi in clem. & per. Innoc. & Bern. in c cum in iure. & est quæstio dist. 25. dicit tamen q̄ inuocatio tunc habet locum demum quando inuocans fecit quod potuit, & non habet vltra quid faciat, extra de iud. c. cum non ab homine. de maledi. c 2. ibi, si necessarium fuerit, si opus fuerit, & similia. de off. ordin. c. 1. & c. quoniam. de stat. regu. periculoso. lib. 6. & l. 2. C. de his qui latr. occ. Oldrad.

* 6 Quid si legatus a papa delegat cuidam excommunicato, nunquid si plus delegatus cognoscere non possit, nihilominus primus priuatus sit iurisdictione? vide Albri. in l. quod meo. §. si furioso. ff. de acq. poss.

* 7 Quid si iudex delegatus tulit sententiam nullam, quia non seruauit ordinem iudiciorum, vult iterum iudicare, an possit? Inno. ꝯ. de re iud. q̄ si fecit hoc in elusionem mandati ut expiraret officium suum, ne amplius pronunciare teneretur, tunc potest: sed si bona fide tunc expirat officium. & Bal. dicit quod Inno. dicit verum, licet aliqui dicant contrarium distinguendo.

SVMMARIVM.

1 *Delegati iurisdictio quibus modis finiatur.*
Iurisdictio prioris suspensa dicitur medio tempore.
2 *Commissio causæ facta tribus, videlicet episcopo, abbati, & præposito: quorum vnus non est in rerum natura: an valeat commissio quo ad alios duos?*
3 *Turpia lucra sunt ab hæredibus extorquenda.*
4 *Præceptū iustū factū a quocunq; iudice, mortuo, vel trāslato, nō expirat.*
5 *Delegatus mortuo delegante, perdit suam iurisdictionem.*
6 *Mandatore moriente, expirat mandatum, quoad partem.*
7 *Subdelegati iurisdictio perit, si delegatus deponitur, vel transfertur: & quid si excommunicetur, ibid.*
8 *Iurisdictio legati sedis Apostolicæ durat post mortem mittentis.*
Rescripta sunt personalia, nec transeunt ad alias personas, quam ad contentas in ipsis. & nu. 3.
Vicarij & officiales officia sua exercere non possunt dominis eorum excommunicatis.
9 *Commissio delegati quot modis potest reuocari.*
10 *Triennij lapsu omnia acta an pereant.*
11 *Tempus an deducatur in continuatione actus.*
12 *Statutum ciuitatis continens, q̄ lites tam ciuiles q̄ criminales c*
* *re sopiantur, & intra illud tempus iudex nihil cognoscit: qui*
13 *Arbiter in quibus casibus non tenetur dicere sententiam.*

6 §

a 6. §. **Restat** videre [a] quibus modis eius iurisdictio finiatur. Finitur autem iurisdictio† delegati sententia lata, & executioni mandata extra, eodem. in literis. & c. venerabili. extra de re iudicata, iudex. Item per appellationem legitimam. extra, de appellat ut debitus. & c. ad hæc. 2. quæstione 6. ad Romanam. Nam is qui de ea cognoscit, habet confirmare vel infirmare. C. de episcopis, aud. Aut. si quis litigantium. Et medio tempore dicitur suspensa iurisdictio prioris. C. de rebus cred. l. generaliter. in princip. C. de appellat. præcipimus §. hoc si. ff. ad Turpil. l. prima in fin. extra. de offic. deleg. capitul. pastoralis. §. præterea. Item si defert appellationi. extra, de appella.

b sæpe. & c. interposita. & c. cordi [b]. Item si iudex pronunciat com

c missionis literas non valere. eodem titul. significantibus [c]. Item per recusationem causa eius egitima probata. extra, de foro competen. licet. de offic. deleg. cap suspicionis. de appellat. capitul. legitima. Hoc tamen quidam negant, dicentes recusatum posse committere. quod dicut infra, de recusat. § effectus. in princip.

d uersicu. sed quid si is [d]. Item mortuo iudice, cui nomine proprio scriptum erat. extra eodem. quoniam abbas. a contrario sensu.

2 xviij. quæstione 2. dudum. †¶ Quid si causa committitur tribus, puta episcopo, abbati, & præposito: & præpositus non est in re-

e rum natura [e], nunquid valet commissio quo ad alios duos [f]? Vi-

f detur quod non, argument. ff. de arb. l. Pedius. & l. sicuti ff. de re iud. l. duo. ff. de contrahen. empt. si duos. Commissio enim non potest ualere pro parte, & pro parte non. argu. ff. famil. ercisc. l. in hoc iudicio. Institu. de here. instit. § si vnum. Item talis commissio est ius, ergo est res indiuisibilis. ff. si ser. uend. loci. §. si fundus. Vnde ratione partis totum uitiatur: argu. ff. commu. præd. si quis duas. §. 19 distinct. si ad sacras. Item imperrantis & committentis fuit intentio, ut tres essent. Vno ergo deficiente, non valet. ff. de ædil. edict. cum eiusdem. C. de testament. si vnus. ff. de consti. pecun. eum q ui. § primo. extra, de offi. deleg. prudentiam. respo. 1. ibi: illa quippe, &c. Ad idem eodem titul. causam. i. & de testi. præsentata. & de eo qui mit. in pos. causa rei ser. capit. 2. & de hoc infra. versicul. item mortuo uno. Sed Mar. de Fa. contra. nam si possunt duo, præsente tertio & contradicente iudicare: ut præalleg. l. duo. multo fortius poterunt eo mortuo. ff. de regul. iuris. qui potest inutis. Item quod siue dicatur, siue interligatur clausula illa, Si alter vestrum, &c. tamen alter cognoscere potest. ff. de arbi. sed si ita. quia ratione maioris partis valet totum, argum. ff. de contrahend. empt. dominum extra, de his. quæ fiunt a maiori parte capitul. c. 1. Item licet non voluerit commissio in tres, valet in duos. argu. ff. de pact. si unus. §. si acceptilatio. Ad idem ff. de iudi mortuo. ff. de castren. pec. l. hæreditate. ff. de regu. iur. quoties. ff. de iudi. l. per minorem. ff. de in integ resti. scio. C. de cadu. tol. l. prima. §. 1 in princip. & præsertim valebit, ubi alter superstitum erat episcopus. extra, de offic. deleg. capitul. fin. & uide ff. de

g pact. l. tale pactum [g]. ¶ Item mortuo eo, contra quem impetran

h tur literæ re integra. extra, de resc. significauit [h] †. ¶ Quid si impe-

3 trauit literas contra usurarium a sede Apostolica: ille vero usurarius moritur ante citationem, nunquid hæres eius per illas conuenietur? Et uidetur quod sic. extra, de iud. capitul. quia V. quia turpia lucra sunt ab hæredibus extorquenda. ff. de calum. l. 4. Ad

i idem, extra, de usur. capitul. tua. i. [i]. Sed illud in ordinario qui potest iudicare hæredem, sicut poterat testatorem. Vnde dic, quod hæres per illud rescriptum non conuenitur, si de eo ibi mentio non habetur: quia rescriptum non extenditur ad personas in eo non expressas. extra, de offic. deleg. de causis. & capitul. cum olim.

k & c. P. & G extra de resc. significauit [k] † Item mortuo mandante

4 re integra extra. eo. capi. gratum. & c. licet [l]. C. mandati. l. mandatum. ff. de iur. om. iud. & quia. & l. more. & l. sequen. vel eo recedente [m] extra, de offic. leg. capitul. fin. licet secus sit in mandato procuratoris: ut infra de procurat. §. idem quoque. versicul. sed nunquid. Sed licet tunc mandatum expiret, non tamen præceptum factum a quocunque iudice mortuo, vel translato: dummodo iustum sit, vt in Auth. vt nulli iud. §. & hoc vero iubemus.

n & §. si uero etiam. colla. 9 & 14. questione 1. quod præcipitur. [n] secundum Vincent. Lau. Gof. G. Na. & Io. Nec etiam consilium morte finitur: ut ecce, mandatur aliquibus, ut eligant eum, de quo Titius consuluerit: alioquin si contra fecerint, decernitur illud irritum & inane, Demum T. consuluit de G. sed prius quam consilium ad eos peruenieret, mortuus est T. uel forte peruenerat, sed nondum fuerāt illud secuti. In hoc enim casu iudicatum fuit in curia, consilium ipsum valere, & non expirasse argument. con-

o tra. in prealle. capitul. quod præcipitur [o]. uide infra, de homi. ver

infra. titul. proxi §. finitur. versicul. pone ergo.

atus ignorans delegantem mortuum fore, re in-

nunciat? Dic sententiam non valere, propter

ctionis. ff. de iur. om. iud. & quia. extra, de offic.

hoc secundum Vincen. & ffi certum petatur.

ncia. ubi de hoc in glo. ergo si sciuisset. in fin. &

gn. error. Vber. P. & alii contra. instit. man. §. re-

cte. ff. de dona. hoc iure. §. si quis. Nā uidetur iurisdictionē habere, ex quo recepit rescriptū extra, de app super eo. ff. de iudic. uenditor. §. fi. ff. de offi. præ. & si forte & quia ignorabat mortem illi? ff. qui pot. in pign. hab. qui absenti. C. de satisdan. l. unica & ff. de procur. si absentem. & uidetur casus pro eis extra de testibus. cū

ADDITIONES. uenisset.

a Restat videre. ¶ Mandata. cum aliquandiu partium est, vt scripsi. eo. ti. quæ renti. super fi. pe. gloss. Io. And.

b Cordi. ¶ Dic, vt e. tit. de appell. cum appellationibus. li. 6. Io. And.

c Significantibus. ¶ Et ibi super gl. 2. respondetur ad decr. dilectus. 3. de præ. que facit in contrarium. Io. And.

d Si is. ¶ Distingue vt hoc eo. ti. iudex. lib. 6. Io. And. ¶ Adde ad versiculū sequentē, item mortuo iudice. quod si fiat commissio episcopo expresso nomine dignitatis, qui tamen re integra moriatur, eius successor electus & confirmatus exequitur mandatum Apostolicum. Rot. in nouis decis. decis. 444. capitulum tamen sede vacante non succedit in iurisdictione ista delegata. Rot. in antiq. decisio. decisio 354.

e Natura. ¶ Quia dignitas illa non extat: & sic nuper fuit in ecclesia Rhegina, vbi commissa fuit causa episcopo & abbati S. Prosperi, & præposito Rhegino: cum tamen non sit præpositura in ecclesia: sed ex vi clausulæ, q; si non omnes &c. procederent duo: aut quia præpositus est mortuus. de quo etiam intelligit. ut j. ver. sed Mar. de Fa. & tunc dic, vt 5. ver. proximo. & dicam in fi. Io And.

f Duos. ¶ Si solus fuisset, non esset dubium rescriptum in totum perire. ff. quæ senten. sine app. rescind. l. 2. de regul. iuris. Neratius. Facit ff. de hæredi. instit. si liber homo. § si ita. in fi.

g Tale pactum. ¶ Ibi no. in gl. fi. De materia Decre. quoniam abbas. eod. titu. quæstio non est dubia & tene primum, ex quo non erat clausula, Quod si nō omnes. in rescripto. & scribebatur personæ vel dignitati, quæ non extant. per Decre. vno delegatorum. eo. ti. u. & ibi inuenies super prima glo. improbari rationes Vber de Bob. quę conueniunt rat onibus Marti. de quibus supra. Et licet prædicti ad Decre. causam. præ l. e. ti. respondere possent, quod loquitur, cum sunt duo delegati, quorum vnus non facit minorem partem. & Decr. cum causam. eod. tit loquitur, cum tertius viuit: & contemnitur. tamen Decre. illa aperte probat de uno ex pluribus non extante in rebus humanis. & vide j. de arbitro. §. 2. in 4. versi. ¶ Quæstiones autem, quas disputaui de duobus delegatis dat s simpliciter sub nominibus dignitatum, quorum alteri mortuo habenti duas dignitates duo subrogant: vel habenti vnicam per dispensationem, subrogatur collega tenens primam: vide in regula, rationi. de reg. iur. lib. 6. Et faciunt prædicta ad quæstionem facti. Delegata fuit causa episcopo Pragensi nouissime per dominum Cleme. ecclesia illa facta est archiepiscopalis: Quærit, an archiepiscopus, prædere possit in cā prius inchoata, vel nō ichoata? Si nomē dñi Arnesti fuisset expressum minor esset dubitatio: quia tūc remaneret iurisdictio in eum etiam translatum ad aliam ecclesiam. per Decre. quoniam abbas. e. ti. Fortius manente in eadem aucta, & uide quod scripsi in Decre. quamuis. eod. titu. lib. 6. Sed licet nomē proprium non sit expressum: dic intrepide ipsum procedere posse. Facit ex tranagans Io. sedes Apostolica. in fi. certum est istum esse episcopum Pragen sem, non enim per dignitatem archiepiscopalem desijt esse episcopus. Vnde & papa se vocat episcopum. Augmētum igitur honoris & iurisdictionis metropoliticæ non tollit primam, sed auget. Facit de transla. episc. c. fin. Bene facit C. de dignita. l. 3. lib. 12. & eo. lib. 12. de primicerio. l. 1. & per l. qui eos in fi. de ex cu. mu. lib. x. & interponam. q. ad propositum per legem illam fuisse iudicatum, q; qui in ludo schacorum conuenit mattare socium cum pedona: victor est si mattat cum pedona facta regina. Ad idem facit ff. de instito. l. in eum qui. §. j. vbi varietate status non mutatur causa periculi. Et loquitur de seruo institore interim facto libero. Ad idem ff. de liberis & posthum. l. Gallus. §. fi eius, in fin. & satis est in corpore non errari. ff. de contrahenda empt. in venditionibus. §. fi & hic est additum, non mutatum. C. de adop. in adoptione. & ff. eodem. l. per adoptionem, unde facit quod de statulibero facto libero dicitur. ff. si ex noxa. cau. agatur. lege fina. Item l. si longius. in fi. ff. de iudicijs. Audiui Paduæ pronunciatum contrarium, per l. j. ff. si quis cau. qui autē nouo priuilegio vtitur, non videtur in eadem causa fisti. & per idē ff. de leg. 3. §. 1. distinguendo tamen procedit vtrunque dictū. Et sic Bonon. in scholis disputatū fuit, & terminatum primum scilicet dictum esse verum quando conuentio fuit de aliqua certa pedona: secus si de certa non pueniset, sed in genere de pedona. iura inducta distinctionem probant: & sic soluta est contrarietas. Et facit ff. de verb. oblig. l. quicquid adstringendæ. in fin. j. respon. vbi refert an de certis, an de omnibus actum sit. ¶ Redeundo ad principale. cū in themate proposito maneat eadem dignitas, licet creuerit, manebit & delegatio. Facit ff. de furt. inficiando, §. infans. Nec proprie dicitur alterata conditio. ff. de condi. & demonst. l. falsa. vbi liberto legatum sibi debetur licet ab Imperatore anulos susceperisset: dixit tex. quia honor est auctus, sed conditio non mutata. Ad prędicta etiam facit in Auth. ut iudices sine quoquo suffragio, §. illud tamen decernimus. collat. 2. Io. And.

h Significauit. ¶ De impetrante dicet j. ver. item finitur. i. Io. And.

i Tua. i. ¶ Vide quod ibi scripsi in fi. & quod hic subdit de primo, inconsiderate fuit dictum: quia secunda incipit, tua dudum. Io. And.

k Significauit. ¶ Vide quæstionem quam disputauit, positam super regula, is qui in ius. de reg. iur. lib. 6. Io. And.

l Licet. ¶ Hæc vera in delegatis ad lites, de quibus loquunt hæ iura: & idē in datis ad gratias faciendas, de quib. loquunt hæc iura: & idem in datis ad gratias factas exequendas. H. e. ti. sup gratia. lib. 6. Io. And.

m Recedente. ¶ Cum finitur eius iurisdictio per recessum, sicut in legato, de quo loquitur Decre. quam allegat. Io. And.

n Præcipitur. ¶ Vbi hoc no. Io. in 1. gl. & uide 18. q. 2. dudum. in glos. 1. reli qui vero hoc notauerunt in Decre. quoniam abbas. e. ti. Io. And.

o Præcipitur. ¶ Solutio, forma mandati hoc induci, ut s, patet, quod necesse est consilium sequi: alias secus, ut ibi. & de arbit. cum olim. Io. And.

p Vber. ¶ Sed si Vber. de appel. loquitur, habeo contrarium per eum super præal. l. & quia alleg. ff. mā. l. mandatum distrahendorum. Io. And.

a veniſſet.ſed dic vt ibi [a]. ¶† Quid ſi ſuper duob. articulis prorſus
6 diuerſis eſt datus iudex,& ſuper vno citat.& ſuper alio nō: & ſic
mandator moritur? Dic ſecundum Vin.mandatum quo ad par-
b tem expirare [b].ff.de appel.l.cum in vna.ff.de nego.geſt. nam &
ſeruius.§.ſi viuo.ff.de mino.et.& no.de hoc.extra, de reſ. paſto-
c ralis.in fin.papa not.contra in pre.c.licet.[c].& de reſcr. paſtoralis.
cum iuriſdictio ſit res indiuiſibilis: vt in præd.cap. paſtoralis.§.1.
Veruntamen licet vna perſona in reſcripto contenta, citata ſit
an te mortem delegantis,non ideo perpetuatur iuriſdictio, quo
ad aliam ibidem contentam.argumen.extra de offici.delega. re-
latum.Sed ſi moritur ante declarationem generalitatis, perit iu-
d riſdictio ſuper non declaratis,vt in præallega. capitu. paſtoralis.
7 ad fin. vbi de hoc. † Quod ſi delegatus deponitur, vel transfer-
d tur [d], ante quam ſubdelegatus citet,perit.extra de offic.delegar.
quoniam Abbas. Alii tamen contra: & erit ſubdelegatus ſuc-
ceſſoris.arg. præallega. Decret. licet in Authentic. vt nulli iudi.
§.& hoc vero. & ſequen.collat. 9. & intellige, quod iuriſdictio
ſubdelegati perit morte mandatoris: non ipſo iure, ſed ope ex-
ceptionis. Et ſi delegans, qui totam cauſam commiſit,excom-
municet, non perit iuriſdictio ſubdelegati. Item ſorte ſi par-
tem tantum commiſit: quod dic ſecundum Papam, vt not. in
e præalleg. capitul. licet [e]. ¶ Secus autem eſt in vicariis & officia-
libus,qui nequeunt officia ſua exercere, dominis eorum excom-
f municatis exiſtentibus.extra, de off. vicar.Romana [f].quia vnum
& idem eſt auditorium domini & officialis ſeu vicarii.extra, de
g appella. Romana. in princip. g. ¶ Porro iuriſdictio † legati Apo
3 ſtolicæ ſedis, vel etiam alterius,durat etiam poſt mortem illum
mittentis.de hocinfra de offi. legat. § finitur. Item finitur mor-
tuo Imperatore re integra. inſtitut. mand. §. recte. ff. eodem in-
ter cauſas in princip. quia reſcripta perſonalia ſunt, nec tran-
ſeunt ad alias perſonas,quam ad contentas in ipſis. extra eo. cap.
P. & G. & c. cum olim ſecus, ſi egit ante mortem: quia tunc po-
terit ſucceſſor finire litem, ſi ſit tale ius, ubi ſucceſſio locum ha-
beat:vt C.de inoffic.teſtam.ſi pater alias non.& hoc ubi proprio
nomine literæ obtentæ ſunt. ſi vero nomine eccleſiæ, mortuo
Imperatore ſucceſſori valebunt.arg. extra. de offi. delega. quo-
h niam. ſecundum Tanc. [h] Item mortuo eo, pro quo mandatum
dirigitur.ff.quæ ſenten.ſine appel.re.l.pen.ff.qui ſatiſd. cogan. ſi
deceſſerit.Item per ſecundas literas de primis expreſſam mentio
nem facientes.extra,de reſcrip.cæterum. Item per remiſſionem
cauſæ factam ſuperiori,ſeu per relationem,ſeu conſultationem.
extra,de offic.legat.licet. C. de rela l prima.C.de appel ex illo.3.
quæſt.6 multum.extra,de app.intimaſti. & infra in titul.de rela.
Item reuocato mandato, vel ſi delegans cauſam ad ſe reuocat.
ff.de iudic.cum prætor.& l.iudicium ſoluitur.extra, de conſtitu.
eccleſia.inſtit.man.§.recte.extra,de elect.in cauſis extra,de appe.
9 vt noſtram.¶† Poteſt etiam delegatus, re integra adhuc exiſten-
te, reuocare commiſſionem quam fecit,etiam ſi ſimpliciter, vel
totam cauſam commiſit. Idem etiam facere poteſt ſi ſubdelega
tus,re integra moriatur,& cauſam reſumere.argum in præalleg.
Decret.licet.& ſic obtinuit.Et de hoc ſecundum papam eodem
ſ titu.in literis.& cap. venerabili [i]. Item mortuo vno coniudicum
datorum,non adiecta illa cauſula, Quod ſi non omnes, &c. vel,
Quod ſi non ambo,&c. extra,eo uno. licet ſit argum. contra ff.
k de iudi.uenitor.§.iudices. [k] Sed hoc fallit quando dignitas non
nomen proprium exprimitur.eod.titul.quoniam abbas. de hoc
ſupra.nerſic.quid ſi cauſa.Item finitur, quando appoſita non eſt
l clauſula, Quod ſi nō omnes.&c.ſi incidat [l] in perpetuam impoſ-
ſibilitatem iuris & facti.extra,de reſcr.ſciſcitatus. & de re iud. ad
probandum.ut dixi ſ.§. proxi.uer.uerum cum cauſa. Item lapſo
tempore commiſſionis:ut infra.§.fin.uerſic.item ſi quod iuriſdi-
10 ctio. † Item ſi inſtantia iudicii triennio durauit C.de iud. prope-
m randum.¶ Sed nunquid omnia acta pereunt lapſu triennii? [m] Di
n cunt quidam,quod ſicut in præallega. l.§ 1.[n] ff.eod.& poſt edi
ctum.Alii dicunt,quod ea in quibus grande periculum uertitur,
non pereunt:ut ſunt confeſſiones,& atteſtationes,quibus eſt ſub
ueniendum.C.de reb. cred.l. generaliter. xiij. quæſt. ij.ſuper. te-
ſtes enim poſſent mutare conſilium. ff. ad Trebel. l. iij. §. cauſæ.
C.de recep. l. pe. C.de lib.cauſa.iubemus. Ea uero in quibus non
eſt tantum periculi,illa pereunt,ſicut eſt libelli oblatio, litis con-
teſtatio,iuramenti præſtatio,& huiuſmodi: ut in primis concor.
ſ de iura.calum.§ ſequitur. uerſicul. quid ſi inſtantia. Sed ſecun-
dum Cano non perit inſtantia lapſu triennii:ut extra,de iud.cap.
o pe.[o] ¶† Sed nunquid de tempore triennii * deducetur tempus,
11 quo partes coram arbitris forte fuerunt: ſicut contingit in anno
* proſequendæ appellationis P? Videtur quod non:cum hoc non
p ſit iure cautum:ut illud.arg.præ. l. properandum.in pleriſque lo-
cis eiuſdem l & extra.de offi.dele.ſi quando. Quidam tamen con
q tradicunt [q]. † Quid ſi in ſtatuto ciuitatis continetur, quod lites
12 tam ciuiles,quam criminales certo tempore ſopiantur: & intra
r illud tempus iudex non cognoſcit ſuper aliqua quæſtione [r]:nun
quid poſt illum terminum poterit cognoſcere ex illa generali
lege,properandum.& C. ut intra certum tempus.l. fi. Dic, ꝙ ſic.
ar.C.de nox.act.l 2.& ff.de pub.l 1.§.unde quærit. ſecundū Mar.
ſ de Fano [s]. Item per litis cōteſtationem facta cōcorditer corā or
dinario

ADDITIONES.

a Vt ibi. ¶ Vide quod ibi plene ſcripſi ſuper gl. 2.& ibi primos ſequor, quos etiam per hæc verba ſuperiora ſequi videtur & Gul licet ſtatim dicat ꝓriū in ſubdelegato:& quod dicam ſ. de reſcri.§.ratione impetrantis.ſuper ver. ſed nunquid tunc.Ioannes And.

b Expirare. ¶ Allegatur ad hanc prædi.l.eius qui.& ff.ſolu.matri.l.pen. §.2. Ioan.And.

c Licet. ¶ Vbi videas ſuper gl. 2.& in gl.dicit Hoſ.de hoc articulo, & tribus ſeq.tene quod ibi dixi.Ioannes And.

d Transfertur. ¶ De translato diſputauit Gof.& eſt ſecunda ipſius quæſtio: & tenuit, quod perit. reſpondens ad l. venditor. §.1. ff.de iudi.ut dicam. ſ ver.item mortuo vno.Io.And.

e Licet. ¶ Facit ad hanc partem.e.ti.ſi is cui.lib.6.Io.And.

f Romana. ¶ lib.6.Ioan.And.

g In prin ¶ lib.6.Ioan.And.

h Quoniam.ſecundum Tanc. ¶ Vide remiſſionem ſuper ver. item mortuo eo.in fi.Ioannes And.

i venerabili. ¶ Et ſic terminatum eſt.e.tit.quamuis.lib.6.Io.And.

k Iudices. ¶ Ibi dicitur,quod iudices dati à præſide durant in tempus ſucceſſoris:ſed dic ut ibi no.illud verum per petuata prius iuriſdictione vel ex confirmatione ſucceſſoris.Io.And.

l Incidat. ¶ Vnus coniudicum, vt ſic iſte caſus æquetur morti, de qua prædixerat.Io.And.Adde tu ad verſi.ſequentem,item lapſo tempore: quod hoc procedit in conſeruatoribus.etiam quoad negotia iam cepta, vt finito tempore conſeruatoriæ finiatur conſeruatoris poteſtas.Rota in antiq.deciſi.de ciſi.cccxviij.

m Triennii. ¶ Hæc quæſtio non procedit ſecundum lect. Petri de Bel.qui tenet,lapſu trienni inſtantiā non perire:& ſic etiam poſt triennīū ex actis finiri poterit:cū hæc lex illa non veter,ſed punit iudicem & partem, eiuſq; patronū per quē ſtetit,quo minus prius cā finiretur.Hoc etiam recitat Cy. in l.properādumi in prin.& §.fin autem vtraq;.& §.illo. Procederet ergo quæſtio,quando per ſententiam iudicis reum abſoluentis ab obſeruatione iudicii finitur inſtantia,quæ ſolo curſu temporis ſine tali ſententia nō finit: ſecū dū eū:cōiter doctores ꝫ tenētes dicunt eam triennii curſu finiri, vel dato ꝙ non finiatur ſine iudicis ſententia:tenent tamen ex actis,quæ pertinent ad inſtantiam finiendam,illam finiri non poſſe. quod plane ipſius legis uerba ſonare videntur.Io.And.

n §.j.& vlt.Vbi dicitur,quod cauſa cadit,ꝙ hoc quod tenuit Guid. de Suza. & pro hac parte arguit.ff.iud.fol.l.2.Io.And.

o c.pe. ¶ Vide ad quæſtionem quod ibi dixi ſuper 1. glo. ſed plenius de teſti. cauſam.1.vbi omnino videas.Io.And.

* Sed nunquid de tpe triennii. ¶ De hac q.Alberi.in ope ſtatutorū in j.par. q.60 ꝙ doc.l. ꝓperā.§.finaūt vtraq;.C.de iud.& l.ſcire oport.§.ꝓſequens.ff. de exc.tu.per Ray.vbi ſic diſtinguit, aut tps ſtatuitur parti, & factum poſt non tenet,d.§.conſequens. l.exceptionem.C.de ꝓb.aut ſtatuit iudici & iuriſdictioni,& tunc factū poſt,non tenet,ar.l.2.§.ſi iudex.ff. de iudic. aut ſtatuit actioni:& tūc aut ſtatuitur ad ſubſtantiam actionis,& factum poſt non tenet.l.fi.C.de dolo.aut circa litis inſtantiam,& finito tpe finitur inſtantia: ſed iudex de nouo poterit cognoſcere,& iudicare non vigore primæ inſtantiæ, per not.in l.properandum.C.de iud.in fin.facit autem l. cum teſtator. C.ad l. Fal. Ray

p Appellationis. ¶ Vt patet in cle.de app.quandiu.& eſt ſimile quod no. ſ.de arbi.§.1.ver.quid ſi à tempore.Io.And.

q Contradicunt. ¶ Pro primo dicto facit quod no.Acc.in l. properandū, poſt prin.in gl.quidam. vbi tenet de conſenſu partium triennium prorogari nō poſſe.Pro ſecundo facit.quia vī eadem ratio.de confir.vti.vel inuti.cū dilecta & ibi concor.Sed ad hoc reſpondetur,ꝙ non eſt idem periculū in utroque:quia in principali perit ſola inſtantia cauſe.ſed non cā:ſed lapſo tēpore appellationis perit cauſa:quia rata manet ſententia.de app cum ſit.& in cle.eo.ti.ſi appellationem.quæ bene facit.vnde primum tene.Io. And.

r Aliqua quæſtione. ¶ Sub.coram ipſo no.Ruditer proponitur hæc quæſtio: ſed recipe intellectum ponentis.

ſ De Fano. ¶ Oldradus in ſua diſputatione,de qua mecum contulit Paduæ, intellexit hoc dictum Mar.quando ſtatuto licet dare certā formā & tēpus, tamen ex verbis vel ex mente non tollebat ius commune prouiſum de eo caſu:quia cū tunc ſublata via ſtatuti perduret uia iuris cōmunis, per l.quoties.de act,& obl.& C.de ſepul. vio. qui ſepulchrū. agens ea via non patiet exceptionē ſtatuti,quo nō utit.ff.qđ cū ſal.tu.auth.l.plane.Eſt tñ aduertendū,an ſtatutū imponat terminū iudici & iuriſdictioni,an iudici tantū. Primo caſu poſt terminū nō ualeret ſnia.C.quando prouo.non eſt nec.l. cū nō eo die.ff.de iu.l 2.§.ſi & iudex.& l.iudex.Secundo caſu tenet.C. vt oēs tam ciuiles.l.vna,in fi.de æd.pri.l.vlt.& ſic loquitur.C.de decur.l. generaliter. lib.x.quæ ſolum punit iudicem non ſinentem intra tres menſes.Ad hoc cō cor.quod dixi eo.tit.de cauſis.poſt glo.in 1.q. ¶ Richardus Malumbra in quæſtione ſua,quam poſuit ſ.de ꝓcur.§.nunc breuiter. ſuper ver. licet autē def.addens tertiam quęſtionē,refert quoſdā tenere,ꝙ ex eadē inſtantia lapſo tēpore ſtatuti,intra tēpus iuris poterit cauſa diffiniri:& inducūt tres leges ſ.proxi.alleg.ipſe tenet ꝓriū, vt ſic tēpus per ſtatutū inſtantiæ dēputatū in totū cenſeatur vice tēporis a iure communi inſtantiæ deputati.Sup quo vide quod dixi in præalleg.ver.licet.inducit gl.l.properandum.ſuper verbo,triennii. quæ a tēpore inſtantiæ deputato excipit certos caſus. Ad legē vnic. vt omnes tam ciui.reſpondet,quod ibi fauore adminiſtratoris, non fauore expediendæ cauſæ eſt tempus ſtatutum,intra quod, ſi cauſa non fuerit finita,recedet adminiſtrator:& punitur iudex,qui fauorem adminiſtratoris violauit tamē poſt illos quinquaginta dies inſtantia iuris eo remanet. ꝙ qua principaliter tēpus non fuerat limitatū.Eodē mo

ADDITIONES.

det ad legem.si.C.de ædi.pri.scilicet.quod non principaliter pro causa terminand. astatutum est tempus, sed fauore operis non dilatandi. Finito ergo tempore.in opere proceditur,manente instantia, pro qua tempus principaliter non fuerat limitatum. Sic etiam respōdet ad l. generaliter. vt statutum, ibi de trimestri tempore fauore curiæ. Ad quod ff. de decur. lege. generaliter.§. spurios. non pro instantia principaliter , & sic illa durabit post tempus trimestre : vel secundum eum quando lex pœnam imponit pro eo , quod factum non fuit tempore statuto, contentari debemus illa pœna.ff.de verbo obligatio.si stipulatio. ne idem factum dupliciter puniatur. ff. de accusa.l. Senatus. & sic circa instantiam remanet ius commune. & sic etiam potest dici de l. vnic. ut omnes tam ciuiles. Vbi vero lex solum statuit tempus terminandi nec pœnam adiicit : tunc non factum corrigatur in hoc , vt pereat instantia. Allegat quod notari consueuit C. de legi. non dubium. hoc tenendo : quod in l. generaliter.instantia non fit finita tamen glossa ibi & in l.properandum. tenet contrarium: vt sic in dubio, vbi aliud non appareat, expresse lapsus temporis statuti ad causam finiendam perimat instantiam : & hoc forte odio litium.sicut simile not. ff. si cer. pet.l. quidam. C. de pa.postquam. Item cum principaliter instantiæ statutum est tempus , eo lapso indubitatum quòd perit instantia , & quandoque causa : ut in ap.dixi.supra. ver.proxi. ¶ Et quia versiculus tractat etiam de termino finiendæ causæ criminalis , & de Richar.locuti sumus: ueniat eius alia quæstio de accusato de homicidio conuicto per testes coram iudice , cui limitatum est tempus causæ finiendæ: pone 60.dierum.accusat frater accusati , vel ipse idem , vel tertius omnes illos testes de falso testimonio illius causę ad pœnam falsi : quæritur an propter hanc litis pendentiam vltra 60. dies possit finitio primæ causæ tardari. Incipit quæstio , ex forma statuti. & prolixe tractat illam. & vide hanc per Cyn.in l.1.qui accus.non pos.in trib. vltimis quæstio. Diffinicio in hoc residet , quia dicit quicquid pro differenda sententia in causa homicidij allegari posset, tendit ad hoc, quòd probata falsitate testium accusatorum, probata esset innocentia accusati. & de homicidio videretur esse purgatus.Hoc enim deficiente , ad quid fieret dilatio. Non enim formatur quæstio, cum ipse accusatus excipit de falso. Nam etiam in accusatore esset diuersum , an accusaretur , an exciperetur. Dicit enim lex , quod non relatione criminum , sed innocentia reus purgatur. ff. de publ.iudic.l.is qui. & de adulte.l ij. §. si publico. saluo casu prædictæ legis primę. C. qui accusare non pos.& de seruis fugitiuis.l.quicunque.§. sane.scilicet quando crimen quod fertur , est tale , & sic præiudiciale : quod sic de illo constabit non est possibile illud , de quo prius accusabatur , fore commissum. Si hoc de accusatore , fortius in teste. Cum igitur accusatio testium per accusatum , vel per alium facta ad pœnam falsi , non releuet accusatum , cum res inter alios acta , &c. C. quibus res iudi. non nocet. l. secunda & quoad casum l.tertia.eod.titul. quæ si locum habeat in eodem delicto : vt dicit ibi gloss. fortius in diuersis, vt hic. Sic etiam per casum conuersum.l. Lucius. ff.de infa. Cum igitur non subsit causa quare , vel ad quid : ergo non differetur sententia ff. ad Velle. aliquando. in fin. & differens , cum causa non subsit, in pœnam incideret. Dicit etiam executionem non differendam, etiam si falsitas testium exprimeretur : in hoc scilicet. quod viueret ille, quem accusatus dicitur occidisse. Multis videtur hoc durum : cum facta decapitatione homicidę,non sit locus temperationi, si tempus datum esset ad finiendum , & non exequendum. ego differrem. Nec puto Richardum existimasse contrarium , secundum quem etiam si per suæ causæ acta , vel propter illa, puta de consocijs uel cōplicibus accusatis cum illo , constaret innocentia accusati , vel illum absolueret , vel non exequeretur , si iam condemnasset. Allegat etiam ad Sillan.l. & si certus. & seruaretur , vt dicit lex.1.ff.de quæstio.ad fin. & l.diui fratres.de pœnis. ¶ Si autem accusatus de falso excepisset contra testes, & iudex videret , quod malitiose differendi causa proponeretur exceptio , non est diffinitio vltra 40. dies differenda metu pœnæ. C. de iurament. cal. prima. de legatis.si in fraudem. extra , de rest.in integ. scitata. Idem dicit si accusatus se arctauit, quia prius potuit excipere : & modo sic arctatur tempus , quod exceptio examinari non potest. Facit. C. de tempo. rest.in integ.l. petendæ.& de temp.app.nemo.ad fin. si uero quia accusans tardè produxit , vel alias , non est quod sibi possit imputari, nec aliquo modo examinatio exceptionis , & diffinitio fieri potest intra tempus , poterit differri sine metu pœnæ. C. de adulteriis.l.fin.ad finē.ff.de excus.tu. l. si cum ipse. determinationem enim recipit statutum à iure communi propter necessariam & iustam causam. ff. de mune.& hono.vt gradatim.§ 1. C.de nox.l. secunda. ff. de seruitut. l.si cui. ff.de ritu nup. quanquam. Ad materiam facit quod scripsi infra. de accu. §.fin.in ver.gradum septimum.Ioann.Andre. ¶ Adde,dum Ioann. And. vult , quod in dubio tempus intelligatur præfixum instantiæ fauore litium dirimendarum , quod Bald.in l.fina. C. ut intra certum tempus. dat doctrinam cognoscendi , & dicit quod aut tempus apponitur à lege , vel à statuto loquente in rem : & tempus præsumitur præfixum instantiæ. Aut statutum loquitur in personam iudicis , & tempus videtur appositum iudici,& hoc sequitur Azo , in l. properandum. C. de iudic. dicens esse idem de mente Iacob.Butr. Salic.& Ful. ibi quia Salic.allegat pro primo membro in argumentum text. in l. peto. §. frater. de leg. 2. pro secundo membro allegat l. pater.§. xv. de leg. iii. & idem voluit Bald. in l. obseruare. §. proficisci.ff.de off.procon.in iii quæstio. Adde etiam, dum uult, quod si statutum imponit pœnam pro eo quod factum non fuit , quod remanet ius commune.Si uero non opponit pœnam, tunc pereat instantia : quod hanc opinionem sequitur Alexandr.in d. l. properandum. Abb. consil. xvi.inci. in quæstione fratrum , vbi etiam tenet , quod tempus instantiæ currat in causa ciuili , quando tempus per statutum est limitatum : licet testes fuerint accusati de falso. allegat Ioann. Andre. hic , & Richar. Paul.vero de Castr.consil. ccxxxviij. incip. videtur dicendum. post. multa residet etiam cum opinio.Ioann. Andre.licet sibi aliter videatur. Quam opin.etiam sequitur Abb.in capitul.de causis.extra,eod. Scias tamen secundum Ang.in d.l. properandum. quod licet iudex non posit post tempus instātiæ diffinitiuè pronunciare , tamen potest absolutoriè pronunciare ab obseruatione iudicij,per l. fin. C. ut intra certum tempus. quam dicit singularem: subdens hoc fallere in casu singulari, l.penult.C.de naufra.lib xj.

QVAESTIONES.

* 1 An delegatus poterit committere reseruato & retento sibi consilio , hoc est quòd ipsum consulere debeat. itam quid si dicat committo tibi causam , vt sententiam feras , nisi te reuocauero:uel quid si dicat , committo tibi causam quandiu te reuocauero.de his vide Innocent in cap. si pro debilitate. de off. deleg. vbi tenet quòd ille cui commissa est quæstio isto modo non potest ferre sententiam.

* 2 Quid si delegatus alium subdelegat sciente,& patiente primo delegante. vide.l.1.§.omnia.ff.de exercit. per Guil. de Cu.& Ray. qui videntur tenere quòd valeat.

* 3 In l.lex est comm. & c.de legi.super verbo , virorum.not.hic quòd mulieres non possunt esse ad facienda statuta , nec iura inquiren.,hoc tenet Alberi.in lectu. l. humanum de legi. hoc idem Bald.& Angel.in commissionibus quæ fiunt si dicimus, committimus potestati & eius curiæ talem quæstionem , intelligitur tantum illis esse commissam. qui sciunt de iure disceptare , & non iura inquirere.

* 4 Pone , mandata fuit iurisdictio sub conditione vel die certa: postea iste sic delegatus processit in causæ cognitione ante conditionem,vel diē,de consensu partium ; vel prin.postea moritur icte delegatus. Quæritur an iurisdictio eius sit perpetuata , vel non & dic quòd non , per.l.secund.§. & si iudex.de iudic. fac.capitul.cum plures de off deleg.lib. vj. præterea iste delegatus habet tantummodo spem iurisdictionis , insti. de obligation.§ ex conditionali. non autem plenam iurisdictionem , nisi conditione vel die extante. Ad hanc quæstionem facit optime lex. 3. C. de iur.om. iud. vbi dicitur , quòd priuatorum consensus &c. secus si prius aliquam iurisdictionem haberet.l. prima. de iur.om. iu.ff de iudi.& hæc est vera solutio : licet aliqui contra præterea ante conditionem vel diem neque habitu neque actu dicitur esse iudex. & ideo non potest præuenire tempus : secus autem in ipso die , quia tunc si ex consensu partium prorogaret , tunc dicitur esse iudex actu & habitu & hæc quæstio fuit disputata Bononię per domi.Ioan.An.& Paul de Leaz.in capitul.de causis.de offic.deleg.

* 5 Item quærit ipse ibi : pone quòd delegatus datus est ad diem, tulit sententiam in ultima die , an post terminum possit sententiam executioni demandare ? & dicit Hostien in capitul consuluit. eod.titul. quòd sic : quia istud est quasi declaratiuum ad præcedentia pro hoc l. prima. C. de re iudic. tamen Hu & Ioan. tenuerunt contrarium. 27 quæstio. 2. si homo esses. quia executio sententię, est actus iurisdictionalis. infra. eod.capitul. si delegatus.lib.6.Ioan. Andre distinguit concordando dictas opiniones:aut terminus adiicitur decisioni,aut iurisdictioni. Primo casu potest sententiam executioni demandare : secundo non,quia mandare executioni est actus iurisdictionalis , vt d.capitul si delegatus.Paul.de Leaz.

* 6 In l. prima. de off. præsi.ibi in text.legati Cesaris. ex hoc verbo idcit Mar de fano, quòd cum papa fecisset legatum suum in Lombadia archiep. Rauennæ , ipse legatus excommunicauit commune Bononiæ. quia distraxerat bona episcopi Imolensis, vt dicebatur tamen ante excommunicationem mortuus erat papa:& hoc sciebat legatus opponebatur sibi per commune Bononiæ excommunicationem non valere : quia morte delegantis facta erat delegatio. & sic non valebat excommunicatio & sic fuit iudicatum per plures sapientes. sed dic. Mar. per istam literam dicebat excommunicationem valere, cum legatio adhuc teneret: quia ipse delegatus à papa erat ordinarius , vt hic videtur in legato Cæsaris , & isti non amittunt iurisdictionem morte mandantis , extra.de offi deleg.ca. licet & sic fuit dicatum in curia.Roma pro hoc.ff.de iur.om.iu.l.more.& l.& quia.ad hoc vide nota.j de legato §.finitur.ver.pone ergo.

* 7 Si lata est sententia per quēdam , tanquam delegatum , cum non esset , an potuit confirmari ab eo qui potuit delegare ? quidam dicunt quòd sic , per. l.instar. C.de iur.fisc.quia vbi iurisdictio deficit , nihil operatur ratihabitio , not.in l.prima. C.vbi de cri. agi op & l.prima. C. qui pro sua iur. & extr. de re iudc.capitul.1.

* 8 In l. prima. §. si iudex. ff. de iudic. pone est delegata causa alicui , vt eam intra mensem terminaret. & ulterius inter eos iurisdictionem non haberet : cum infra mensem non posset cognoscere , progauerunt partes iurisdictionem , vt vlterius cognoscere posset , modo quæritur an vltra mensem cognoscere possit inter eas partes ? dicunt quidam quòd non , quia expresse vetitum est, & fines mandati & cætera. tamen ista litera

facit contra, & facit in eo cui specialiter prorogatio fuerit inhibita, & in nostro casu non fuit inhibita: ergo potest, non ob.C. quando pro. non est nec. l. cum non eodem die. quia ibi non p̄ senserunt de prorogatione quod potuissent ut hic. & sic intelligitur l.illa. Guido de Suzaria.

* 9 Refert Io. Cal in ca. fi. de offi. del. ℘ quidam disputauit talem quæstionē legatus de latere commisit cām. cuidam delegato. Iste delegatus cōmisit citationē sed post recessum legati fuit facta ei citatio: an talis citatio valeat, & sit perpetuata iurisdictio? & quod nō valet, arguit: qa verba sunt intelligēda &c. de cleric. nō resi. c. relatū. l.i.§. hęc uerba. ff. qđ quisq; iu. & ideo ista citatio nō valuit ecōtra ℘ valuit, qa sufficit ℘ citatio sit incepta: & citationis tres sunt partes. scōmissio, vocis emissio, & relatio: & per cōsequens vī ualere. & hanc partem tenet per cap. licet. extra, de offic. dele. Ioan. Cal.

* 10. Nota ℘ si iudex ordinarius reuocat iurisdictionē delegatā, quæ in se tm̄ residet, partes p̄ munip̄ sensu non poterunt procedere corā delegato: quia non tangit ius partis ista reuocatio, vt no. Inn. in c. cum contingat, extra de rescriptis.

* 11. Quid si aliquis est absolutus ab instātia iudicij p̄ delegatos, an poterit vlterius agere coram illis. uide in c. examinata. extr. de iu. p̄ Ab. & tenet ℘ sic, vel ob causām c in literis de off deleg. quia illud est quando tulit sententiam diffinitiuam: secus si absoluit ab obseruatione iudicij.

SVMMARIVM.

1 *Delegatus quibus ex causis potest recusari?*
2 *Familia reprobat aliquem propter dominum suum & econuerso, omnes de familia recusantur propter eum.*
3 *Suspicionem tollit par affectionis causa.*
4 *Repellitur iudex in causa sui socij, durante societate: post non. & quid de magistro in causa sui scholaris.*
Doctor est iudex sui discipuli.
5 *Iudices reciproci habentur suspecti.*
6 *Conquerens de subdito suffraganei sui coram ipso suffraganeo, an sit audiendus. an vero ipse subditus possit suffraganeum recusare.*
7 *Episcopus alterius diœcesis dans literas contra aliquem, potest recusari.*
8 *Literæ impetratæ ab episcopo communi, non sunt impugnandæ.*
9 *Prælatus ecclesiæ impetrans nomine ecclesiæ suum consanguineum in iudicem an ille poterit recusari.*
10 *Prælatus ecclesiæ non est dominus reum ecclesiastrum, sed procurator: & si sit aduocatus, procurator vel assessor in eadem causa, an admittatur.*
11 *Aduocatus, an quis possit esse in causa, in qua fuit iudex.*
12 *Iudex an possit esse quis in sua causa, vel suorum, & quid si sit testis in eadem sua causa.*
13 *Inimicitia post reconciliationem an repellat iudicem.*
14 *Episcopus à quo appellatum est, si archiepiscopus fiat loco eius ad quem appellatum est, an possit cognoscere.*
15 *Personæ, quæ sunt incapaces iudicialis dignitatis: & causæ, in quib. repelluntur iudices.*
16 *Fideiussor an possit esse iudex in causa rei. & quid de fratre fideiussoris.*
17 *Causa qua repellitur procurator, vel arbiter, eadem repellitur ordinarius & delegatus.*

7.§. Superest videre quis valeat recusari. Recusari autem potest delegatus si sit suspectus: vt 3.quæstio. 5. quia suspecti. extra, de excep. cum inter. C. de iudic. a apertissimi. quod potest ex multis causis [a]. Primo si sit dominus impetrantis extra, eod. causam quæ. 3. quæst. 5. accusatores. 3. licet sit arg. contra, extra, de for. compe. ex transmissa. vbi de hoc b secundum papam [b]. † Idem credo in vasallo impetrante. xxii. q. 1 5 c. de forma. extra, ut lite non contest. accedens. 1. C. de assess. l. fi. c Item si est nimis ei familiaris, vel commensalis eius [c], eod. titul. d insinuante. & 3. q. 5. accusatores. & c. 1. vbi no. q sunt familiares [d]. Item si sit nimis fauorabilis alteri parti. extra, de rescr. ad hæc. extra ut lite non contest. accedens. 2. Item si ipse seipsum impetrauit. uel impetrari procurauit. ff. de proc. quæ oīa. ibi. suspectus est &c. & arg. ff. de orig. iu. prætor. C. ne quis in sua causa iud. l. vnica. ff. de arbitr. l. pen C. de assess. l. fina. in fin. ibi, iud icare. ff. ad l. Cornel. de fal. uxori §. qui se. Item si ad petitionem alterius partis datus est ff. de iud. l. obseruandum [e]. extra. de of. delegat. insinuante. ¶ Itē si sit comes aduersarij, seu aduersarius [e] est de familia eius, uel libertinus, uel filius eius. ff. de of. præsi. senatus. C. si quacunq; præpo. l. vnica C. de episc. audi si præses. ff. de iur. omn. iud qui iurisdictioni. extra eodem. cum R. ff. ad l. Iul. repe. l 2. & 3. Sed hoc nō semper verum est: ut extra, de so. compe. cap. cum contingat. de 2 offi arch. cap. fi. † Item si est inimicus, vel suspectus [f]. 3. qu æstio. 5. f quia suspecti. arg. ff. de suspect. tuto tutor quoque §. si tutor inimicus. ff. de procurat. qui exilio. ff. de liber. causa. si pariter. C. de iud. apertissimi. ¶ Item si sit inimicus domini mei. Nam propter dominum recusat aliquem tota familia: & econuerso omnes de familia recusantur propter eum. C si quacunque præ. po. l vnica. Item si est familiaris inimici mei: ut in præ di. l. & extra, de ac- 3 cusat. repellantur. † ¶ Item si est concanonicus, uel socius specia- g lis g aduersarij. extra eodem cum R. ff pro soc. uerum. respon. primo. & in concor. quæ sunt infra uersicul. item si sit de terra: & ver. sed quid si nisi forte in causa tertii concanonici, quia tūc par affectionis causa suspicionem tollit. ff. de ritu nu. non solum. h §. de vno [h]. ¶ Cardinalis potest tamen dari iudex in causa alterius cardinalis: ut extra, de electio. querelam. extra, de excep cum venerabilis. Sed potest dici, quod ibi non fuit exceptum. extra, de accusationibus ad petitionem. uel forte ibi ex certa scientia principis fuit dictum, quod non posset recusari. infra tit. de re- 4 cusatio. §. 2. uer. quid si sit causa. † ¶ Quid si sit socius in eadem domo? Dic quòd durante societate repellitur. post non ar. ex- i tra, de officio dele. cum [i] R. vbi concanonicus repellitur. ¶ Quid de magistro in causa scholaris? Dic quòd non est quæstio, quia doctor est iudex in causa: ut C. ne fil. pro pa. Auth habita. & in procœmio Digestorum. § penult. Sed contra, extra, de offic. delegat. causam, quæ. ubi si subditus contra alium impetrat dominum suum, quia alias iudex suus est, potest dominus recusari. Sic si scholaris contra non scholarem impetrat magistrum. videtur posse recusari: secus si contra scholarem quia tunc par affectionis causa suspicionem tollit. ff de ritu nupt. non solum. §. de vno. k Item si habet consimilem causam. extra, de iudic. causam quæ [k]. & 5 de testi. personas. † Item si unus est iudex alterius, vt quia impetraui te contra Titium, & tu me contra Mæuium: hic Mæuius recusa-

ADDITIONES.

a Causis. ¶ Quæ omnes sunt exempla suspicionis, quæ est vnica causa recusationis: vt author fatetur infra. de recu. §. 3. in princip. est autem sciendum, quod suspicio delegati papæ probatur coram collega vno, vel pluribus si dati sunt cum clausula, Quod si non omnes, vel quod si ambo. alias itur ad arbitros. eo. tit. si contra vnum. lib. 6. Io. And.

b Papam. ¶ Vbi scripsi in glo. hic patet. Ioan. And.

c Eius. ¶ Et Gul. Ang. idem dicit in eo qui à parte recipit magna dona, per l. vnam. ff. ad l. Iul. de ambi. secus in paruis. ff. de of. procon. l. solent. vide de rescrip. statutum. §. insuper. lib. 6. Ioan. And.

d Familiares. ¶ Gl. illa est in summa quæstionis: & idem vide not. de testi. in literis. in glo. 2. Ioan. And.

e Obseruandum. ¶ Dic vt ibi not. & eo. tit. cum R. in vlt. glo. & de foro. competen. cap. 1. in vlt. Ioan. And.

f Suspectus. ¶ Quæ suspicio oritur etiam ex inimicitia non capitali: & sic non est necesse talem exprimere. Non ob. ff. de adi. l. l. 3. in fin. quia vt dicit Gul. Anglic. de recusa. in 3. colum. iudex ruit in reum etiam inuitum. ff. de uerbo. obligat. l. inter stipulantem. §. 1. non sic testator in legatarium Vnde non mirum, si leues inimicitię, quæ non adimunt legatum, impediunt iudicem. Nec obstat in Aut. de testi. §. si vero quis. colum. vij. vbi leuis inimicitia non repellit testem. Ratio patet infra. §. ult. in fin. Ioannes Andre. ¶ Adde tu, quòd eo ipso quòd iudex manifestat intentionem suam dicens quòd talis non habet ius in causa, potest vt suspectus recusari: quia ex his verbis reddit se suspectum. Rot. in antiq. deci. dec. cclvi. Innocēt. in capitu. irrefragabili. ext. de of. or.

g Specialis. ¶ Extra domum, vt differat à ver. seq. Et Gul. And. indistinctē repellebat socium per l. statuī alleg. quæ dicit, quòd societas est altera fraternitas.

h De vno. ¶ Per hanc legem dicit Gul. Anglic. vbi supra. quòd reus recusare non potest iudicem ex causa, ex qua etiam recusare posset ipse factor alleg. etiam l. in arenam. C. de inoffic. testa. & l. quoniam. C. de hæreticis. Dari potest exemplum, quando contra consanguineum meum impetro iudicem ex eadem causa communem inimicum sibi & mihi, in his quæ iudicis personam afficiunt: de quibus infra. §. proximo, non puto eum intellexisse, alias nil valeret materia illius §. Item illæ non sunt proprie recusationes, sed exceptiones. Primum dictum mihi non placet, quod actor sponte vadens coram inimico, compellat reum litigare coram illo. Facit de conuer. coniu. quidam. & c. placet. de electio. capitul. ab eod. in fin. libr. vj. nec est bona æquatio dicere, Impetraui contra te communem consanguineum concanonicum, vel magistrum. de quo infra versicu. 2. tu non potest illum recusare: ergo nec communem inimicum. ibi enim recuso, quia tuus, quod non possum te replicante de facto meo. scilicet quòd est meus. hic uero recuso, quia meus: de tuo facto replicare non potes, licet de meo possis: puta quòd sibi reconciliatus sum, vel quòd consensi, vel aliquid tale. Non obstat. l. in arenam. & l. quoniam. & decret. penult. & vlti. de adulte. in illis enim criminis paritas ab agendo vel excipiendo reicit criminosum: hic non est crimen in recusante, Vltra hoc satis est vehemens præsumptio, ℘ suspicionis causa in reo perdurans sit per occultam reconciliationem in actore sublata. Ioan. And.

i Cum ¶ Vbi P. & Abb. posuerunt istud dictum & sequens. Ioan. Andre. ¶ Adde tu, quòd si iudex alias esset tantæ integritatis, bonitatis & fidei, quòd nulla contra eum posset esse suspicio: quòd in quamplurimis causis hic enumeratis non admitteretur recusatio. Ita do. Anto. quę omnes sequuntur in c. postremo. extra, de app.

k Quæ. ¶ Quod dic vt ibi dixi in glo. bene dicit. Ioan. And.

recuſab t me, eo quod es iudex meus in cauſa Titij, & Titius te ex
eo, quia ſum iudex tuus in cauſa meuij: hi enim reciproci iudices
a ſuſpecti ſunt.[a] C. de iud. properandum. 16. quæſt. 2. viſis. ibi, huma
num eſt, eum vereri, &c. & ibi: vnde fit vt in partem, &c 8. q. 2 c. j.
11. q. 3 quatuor. extra, de collu. detegen. c. j. Vnde nullus pt eẽ cõ
ſeruator deputati conſeruatoris ſibi: vt in Conſtitu. Ale. IIII. de
b officio delegat. quia de conſeruatoribus.[b] ¶ Idem eſt, ſi cum alte-
ra partium litem habeat. ff. de excuſ tuto. propter litem. C qui da.
tuto. vel cura poſſ. Auth. ſi curatoris. extra, de officio deleg. cum
ſuper abbatia in caſu ibi ſcripto. ¶ Item ſi eſt ſuffraganeus ad-
uerſarij mei. extra, vt lit. non conteſta. accedens. & de pur. cano. cũ
c in iuuentute. & hæc non eſt probanda, cum ſit notoria.[c] ¶ † Sed
6 quid. ſi conqueror de ſubdito ſuffraganei mei coram ipſo ſuffra-
ganeo: nunquid poterit ſubditus ſuffraganeum recuſare? argum
quod ſic, in præ. c. accedens. & 16. quæſt. 2. viſis. ibi: humanum eſt,.
cum vereri, &c. extra, de foro competenti. cap. primo. Cõtra cre
d do, quod ex hoc ſolo, cum ſit ordinarius eius:[d] quia actor ſequi-
tur forum rei. C. de iuriſdictione omnium iudi. iuris ordinem. 11.
queſt. j. experientiæ. extra, de foro compe. cum ſit argume. ad hoc
7 extra, de officio archidiac. c. fin. † ¶ Quid ſi impetro literas contra
e te ad epiſcopum meum?[e] Videtur q̃ poſſis eum recuſare. arg. ex-
tra, de offic. deleg. cauſam. vt lite non conteſ. accedens. j. quia epi-
ſcopus loco domini eſt, & ego ſum de ipſius dioœceſi: vt ibi. & ſ.
verſic. j. Poſſet tamen eſſe ſecundum Vincentiũ, quod ſi ego poſ-
f ſideo, & tu es actor,[f] non potes recuſare ex hac cauſa. Et quod
committitur epiſcopo meo cauſa, quoniam ille alias iudex eſt, &
g ratione mei, & ratione rei:[g] ſecus autẽ ſi eſt, ubi aduerſarius meus
præſidet. Sed ſi impetraui contra te literas ad epiſcopum commu
nem tibi & mihi: non potes literas impugnare, vt extra, de ſenten.
8 excom. cum illorum. † ¶ Item ſi ſit de terra aduerſarii oriundus,
vel eius clericus: ſecus ſi eius epiſcopus eſſet, ſecundum Vincen.
extra, vt lite non conteſ. accedens. 2. quod B non admittit: ſed po
teſt eſſe ſufficiens cauſa in compatriotis extra ſuam patriam con
ſtitutis: puta in ſcholaribus vel mercatoribus, & huiuſmodi, qui
ſe diligunt velut fratres: vel econtra in indigenis contra alienige-
nas. arg. ff. de hær. inſt. nemo dubitat. §. qui frater. ff. de uer. ſignifi.
latæ culpæ. §. amicos. ff pro ſoc. verum. qa inter indigenas & alie-
nigenas liuor inuidiæ regnare conſueuit. vt extra, de inſtit. a d de
h corem. ſecundum do. meum.[h] ¶ Item ſi ſit conſanguineus vel af
finis. vt vitricus, vel priuignus. ff. de iniur. lex Corn. in princ. ff. de
lib. cauſ. ſi pariter. extra de appe. poſtremo. 3 quæſt. 2. abſens. 2. ff.
i procu. ſed hę perſonæ. & l. aut affinitate. ¶ Quid ſi non eſt conſan
K guineus, eſt tamen affinis?[k] Reſpond idem eſt. ff. de procurat. aut
affinitate. Intuenda tamen eſt perſona, ſecundum Vincentium:
nam talis poſſet eſſe conſanguineus, qui recuſari non debet, ut de
bet ut ſi ſit monachus Ciſtercien. 4. q. 3 c placuit §. item in crimi.
ver. item teſtium. ff. de teſtibus l. 3 ff. de re mili. non omnes. §. à Bat
l baris.[l] † Quid ſi prælatus alicuius eccleſiæ impetrat nomine eccle-
9 ſiæ impetrat nomine eccleſiæ aliquem ſuum conſanguineum in
iudicem, nunquid ille poterit recuſari? Et videtur q̃ ſic, cum
ſit conſanguineus impetrantis: vt in præ. c. poſtremo. extra vt lit.
non conteſt. acce ſens. 2. Contra: quia non eſt cauſa prælati, ſed ec
cleſiæ. Quod patet, quia in ea teſtificari poteſt. ext. de teſti. veniẽs.
2. & c. inſuper. 14. q. 2. ſuper prudentia. nec emolumentum vel dã-
num ad ipſum ſpectat, imo ad eccleſiam. 2. q. 6. biduum. ver. palã.
ff. quando app ſit l. 1. § in propria quia ipſe non eſt dominus rerũ
eccleſiaſticarum, ſed procurator extra, de dona. c 2. 12. q 1. ſi priua
m tum. & hoc tenet Aegidius.[m] † ¶ Item ſi fuerit aduocatus, vel p-
10 curator, vel aſſeſſor[n] in eadem cauſa: ut in præallegato cap. po-
n ſtremo. 2. quæſt. 6. ſtatuendum. ff. de iuriſdictione omnium iudi-
cum. prætor. arg. ff. ad Trebel. ille. §. pen. 2 quæ 1 de manifeſta. §.
ſed ſciendum. C. de poſtul. quiſquis in prin. C. de aſſeſſ. nemo. in fi.
veruntamen qui fuit aduocatus, poteſt eſſe iudex ordinarius, ſe-
o cundum Vinc. vt in præalle. l. prætor P † ¶ Quid econuerſo, ſi quis
11 velit eſſe aduocatus in cauſa, in qua fuit iudex? Reſpon. nullo iu-
re prohibetur: honeſte tamẽ facit, ſi abſtinet ne malum commer-
cium præſumatur, tempore quo iudex erat, habuiſſe. De hoc ſ. de
12 aduoca. §. j. ver. itẽ q̃ fuit. † ¶ Itẽ ſi fuit teſtis ĩ eade cã. ff. de teſtib.
l. fi. C. de aſſe l. fi. in prin. & in fi. Itẽ ſi velit fieri iudex in cauſa ſua,
vel ſuorum. vt C. vt nemo in cauſa ſua iud. l. vnica. extra. de offic.
archi. c. fin. extra de foro competen cum contingat. ff. de iuriſdic.
omn. iud. qui iuriſdictioni. argumen. contra, extra, de pœnis. Ro-
p mana lib. 6. ff. de offi præſi. l. Senatus.[p] j. nerſi item quod vult eſſe.
Item ſi ab eo rite fuerit appellatum in illa, vel in alia cauſa. extra
q de app. ad hęc. j. ¶ & c. directe. & c. acceptam. & c. Romana §. cum
vero his lib. 6. C. quomodo & quando iudex ſi ut proponis. C. de
epiſcopali audi. nemo. 50 diſtin. ſi quis præpoſtera. extra, eo. ſuſpi
cionis. Item quia prætium recipit, vel hęres inſtitutus eſt ab impe
trante. extra de vi. & ho. cle. cum ab omni. ff. de procu. aut affinita
te. ff. de nidi. Iulianus ait. ¶ Item ſi ſit inimicus meus, vel mihi ſu-
r ſpectus:[r] vel timet aduerſarium meum, vel ab eo per pecuniam
eſt corruptus, vel ex aliqua cauſa ſpeciali minus diligit. 11. quæ. 3.
ſ quatuor.[ſ] de re iud. cum æterni. reſpon. 1. uer. caueat. & ſeq. 3. q. 5.
quia ſuſpecti prope ſi. & in prin. & quaſi per totam quæſtionem.
ff. de libe cau l. ſi pariter. C. de iud. l. apertiſſimi. Et cauſæ inimici-
tiarum ſunt ſpecificandæ. C. de teſt. Aut. ſi dicatur. ff. loc. l. ſi mer-
13 ces §. ſi culpę. extra. eo. cap. ſuſpicionis. † ¶ Item quod quondam
t fuit inimicus, licet recõciliatus fuerit. 3. q. 5. accuſatores. j. extra, de
app. c. propoſuit. ¶ Item quod eſt de minoribus iudicibus: unde
de tali ſumma cognoſcere nõ ualet. 2. q. 6. ei qui §. diffinitiua. ner.
item cum certa. ¶ Item ſi agitur de priuilegio Pape, non põt alius
14 cognoſcere de eodem. extra, de iud. cum ueniſſent † Item ſi prius
fuerit ab eo appellatum, qui tunc erat epiſcopus, & nunc factus
eſt archiepiſcopus loco eius, ad quem appellatum fuerat, non po
teſt cognoſcere: ut in concor. quę ſunt 5. uer. item ſi fuerit aduo-
catus. & uerſicul. item ſi ab eo. argumen. contra, extra de electio.
u querelam. in principio ubi de hoc.[u] ¶ Item in l. Corneli. de iu. non
15 poteſt † eſſe iudex gener, ſocer, uitricus, priuignus, ſobrinuſue,
propiorue eorum, qui in ea cognatione uel affinitate, patronúſ-
que eius, uel eorum qui de ipſa cognitione ſunt, ut ff. de iniu. l. lex
Corne. Item ſi eſt maritus, uel pater, uel filius, uel patronus aduer
ſarii, uel quia aduerſarius eſt de eius familia. ff. de offic. præſid. Se.
natus. & ff. de iu. om. iud. qui iuriſdictioni. & ff. de iniur. l. lex Cor.
reſpon. 1. quod intelligo in criminali, ſeu in famoſa actione. nam
in ciuili filius poteſt eſſe iudex in cauſa patris ff. de iudic. l. in prima
tis. 3.

ADDITIONES.

a Sunt. ¶ Si cauſæ ſunt arduæ, dixit Vber. vbi tractat de recuſ. deleg. H. hoc
eod. tit. vbi tractat de recuſ. §. quæ ſunt iuſtæ. habet hanc pro iuſtiſſima & eſt
ſexta in nu. & dicit ibi q̃ magiſter ſuus tales iudices vocabat ceſſionarios,
quaſi inter ſe eſſent proceſſus. & in hoc ibi inſtat. I. A.

b Conſeruatoribus. ¶ Cuius mentem vide eo. tit. c. fi. in prin. lib. 6. I. A.

c Notoria. ¶ Eſt tamen proponenda, vt dixi in præal. decr. accedens. j. ſuper
1. gl. & vt ſcripſi eo. tit. iudex. lib. 6. in gl. antepe. iſta recuſatio, quia reſpicit
dignitatem, afficit ſucceſſorem: licet primus datus fuerit ſub nomine digni-
tatis. I. A.

d Eius. ¶ Hoc tenuit H. in Sum. de app. vbi tractat de recuſ. §. ex quib. cau. in
fi. dicens, q̃ ſecus eſſet, ſi illum impetraſſet in delegatum. Sed hæc ratio, q̃ ſit
ordinarius, parum ualet: quæ concluderet idem in patre vel conſang. ipſius
epiſcopi illum impetrante, vel coram illo agente. vnde primum teneas. non
ob. generale, quod ſequitur, per quod reo nõ tollitur recuſationis beneficiũ.
Non ob. dec. vlt. de off. ar. licet. n. familia epiſcopi poſſit corã ipſo conueniri,
non per illud ſequitur, q̃ ſi familiaris coram ipſo conueniat alium, conuen-
tus illum recuſare non poſſit: uel q̃ uolens familiarem eius conuenire, non
poſſit uti remedio, quod ſcripſi de for. comp. ſi quis contra. I. A. ¶ Adde ta
q̃ ordinarius, cui aſſiſtit aſſeſſor ſuſpectus, pt & ipſe vt ſuſpectus recuſari. Ita
Abb. Sic. in c. 1. in 3. col. quaſi in fin. verſi. & ſecundum hoc deciditur. ext. de
iu. An autem Papa vel imperator poſſit recuſari, vt ſuſpectus? Dicas q̃ nõ,
ſecundum do. Abb. Sic. in c. querelam. in 2. col. ultra med. ext. de el. idem in
c. cum veniſſent. ext. de iud.

e Meum. ¶ Hoc hodie non procedit contra reum alterius dioœceſis, per Decr.
ſtatutum. de reſcr. §. cum autem. lib 6. Ioan. And.

f Vinc. ¶ Qui hoc notat in Decre. cauſam quæ. eo. tit. Ioan. Andr.

g Actor. Inepte loquitur Vinc. & Gul. Si enim actor impetrauit, certum eſt q̃
non recuſat, ſi poſſidens impetrat: puta in interdicto de retinenda. ergo ipſe
eſt actor. Ioan. And.

h Rationerei. ¶ Parum ualet hæc ratio, vt dixi ſ. proxi. ver. Ioan. And.

i Meum. ¶ In Decre. prælegat. accedens. & in Decr. litigia. de appel. libr. 6.
vbi ſcripſi in glo. 2. Ioan. And.

k Affinis. ¶ Hoc prædixerat, q̃ non aduertit: quia iſte ver. fuit additio. I. A.

l Barbaris. ¶ Hoc no. ipſe Vincentius de app. c. poſtremo. vbi etiam allegat
Decr. mandata. de præſum. Io. And.

m Aegidius. ¶ Tu dic contra, vt dixi in Decr. inſinuante. eo. tit. in glo. hoc vi-
detur. Ioannes And.

n Aſſeſſor. ¶ Aſſeſſor ſi impetratur ab appellato qui ex illius conſilio ob-
tinuit, procedit recuſatio. Ceſſat autem, ſi impetrat appellans. huius ratio po-
tens eſt. Ioan, And

o Prætor. ¶ Recuſari tamen poteſt, & tunc delegabit, vt ibi. Vincent. autem
illud dixit ubi. ſ. Io. And.

p Senatus. ¶ Ad Decre. reſponde ut ibi no. lex facit pro Ioanne And.

q Ad hæc. 1. ¶ Hoc intellige ut ibi dixi in tex. & plenius ſuper gl. vni. Io. An.

r Suſpectus. ¶ Hoc dictum fuerat. ſ.

ſ Quatuor. ¶ Extra lib. 6.

t Fuerit. ¶ Sup. nouiter. ut probat canon allegatus. & ibi de hoc. & de ſimo.
per tuas. in gloſſ. propter alias in aliqua ſuſpicionis cauſa, quæ ceſſauit, dicit
Gul. An. de recu. in 3. col. propter illam præteritam recuſari iudicem non
poſſe, per l. quod ita. ff. de ędil. edict. & per illud generale, q̃ ceſſante cauſa
&c. nõ ob. C. de aſſe. l. nemo ex his. in fi. quia ibi aduocatus ex affectione quã
habuit ad cauſam illam, iudicare non debet. Quę affectio non tollitur per di
miſſionem officij: quod licet verum ſit, q̃ præteritum nequit non fuiſſe ve-
rum: tamen eſt quod poteſt non eſſe. Adde & intellige de reconciliatis de præ
ſenti, uel de nouo: alias ſecus: ut per Ioan. And. in tit. de iud. § ſupereſt. verſi.
ſed uidendum.

v Hoc. ¶ In 1. glo. & ſolue, vt ſuper ea dixi. Adde quod Bal. conſuluit. q̃ ſtan-
te ſtatuto q̃ à Poteſtate appelletur ad capitaneum: & cõtingat Poteſtatem ge
rere utrunque officium: quod de ſententia lata per eius vicarium tanquam
Poteſtatis cognoſcit ipſe tanquam capitaneus, nec proceſſus erit nullus; ta-
men ut omnis ſuſpicio ceſſet, debet delegare. Vide eius conſi. 55. 1. lib.

tis.3.q.6.infamis personã.§.tria & c.seq.§ cognitores. saltem vs-
a que ad lit.conte.ff.de offi præsidis.Senatus.[a] Et intellige secundũ
b P.;[b] quòd pater in causa filij, vel econuerso, non potest esse ordi-
narius:vt in d.l.i priuatis sed delegatus sic,vt in d.l.qui iurisdictio
c ni.[c] Poterit tamen, vt puto,recusari,ext.de app. postremo & vi-
de j.de instrumentorum edit.§. instrumentum. versi. item quòd
est domesticus.& seq.Item quòd vult esse iudex in sua causa:vt j.
in tit.de actore.ver.item quòd vult. Item si causa incipiat ad eum
pertinere. ff.de iud.l.Iulianus ait,si alter ex liti.multò fortius si ab
initio fuit sua.C.ne quis in sua causa ius sibi di.l.vnica.Item si cau-
sa aliquo modo tangit eum, vt quia tenetur de euictione rei, pro
16 qua agitur.2.q.6.biduum.†¶Sed nunquid fideiussor potest esse
d iudex in causa [d] rei?Dicunt quidam quod sic si est soluẽdo.[e] Alij
e contra,arg.ff.de leg.j.si cui.in fi.& ff.de fur.itaq; fullo.§ fi.[f]Sed po
f ne, T.debitor meus in decem dedit mihi P. in fideiussorem:verũ
ipso T.dicente contractum huiusmodi factum fore in fraudem
vsurarum, impetrauit contra me super hoc iudicem fratrem di-
cti P.nunquid eum potero recusare, eo quia frater est fideiusso-
ris? Videtur quod sic.extr.de appel.c.postremo.cum suis concor.
Nam videtur propria causa fideiussoris ff.de appel.l.ab executo-
re.Interest enim eius, vt liberetur, etiam si debitor sit soluendo:vt
in præalle.l.si cui.in fi & l.seq.& arg.extr.de fideiuss.ca.fi arg.con
tra.Non enim dicitur propria causa fideiussoris, cùm commodũ
vel incommodum non spectat ad ipsum ff.qñ app sit.l.j.§.in pro
pria.2 q.6 biduum Preterea fideiussor,quod præstaret à debitore.
ff.iu.sol.iam tamen.§ in hac.extr.de fideiuss.c.2.& 3 Et hoc tenẽt
g quidam quòd non recusetur, cum frater eius non sit principalis.[g]
17 & in alijs casibus quos habes j.proxi §. † Et generaliter quamli-
bet causam sufficientem ad recusandum procuratorem, vel arbi
h trum,credo sufficere ad ordinariũ vel delegatũ etiã recusandũ.[h]
i De recusationibus dicam j.tit.de recusationibus.[i]

ADDITIONES.

a Senatus. ¶ Hoc placet Vber.de Bo.ti.de declinatorijs contra iudicem.
b Pi. ¶ Sic eum allegat Ros.ti.2.ante fi.& illud dixi vbi s.ad fi.1.col. versi. & notandum. Et per Ros. redditur ibi ratio:quia delegatus fungitur munere delegantis:& sic censetur ut alius. Ordinarius vero munere proprio. Parum vrgent hæc verba,secundum quæ raro recusari posset delegatus.
c Iurisdictioni. ¶ Et hoc ibi placet Accur. qui ponit alias duas solutiões,quarum vna procedit hic:alia distinguit,an agat vel conueniatur. Et vide quod no.de foro compe.cum contingat.in gl.2.& super ea Ros.tit.quo.s.in fi. distinguit,an sit iurisdictio contentiosa: & tunc potest esse iudex, & recusatur. An voluntaria:& tunc potest esse iudex,nec recusatur.alleg.ff.ad Treb.nam quod.& quod cuiusque vni.illud.cum l.seq.Adde,quod d.Anto.in d.c.cum contingat. dicit quod pater non potest esse iudex in causa filiorum in criminali,si opponatur,absque alia recusatione.alleg.d.l.qui iurisdictioni. quam ipse intelligit loqui in criminalib.& l.lex Cor.ff.de iniu.
d Causa rei.¶ Id est,debitoris & impetrantis. Nam impetrante creditore nõ esset dubium.
e Soluendo. ¶ Intellige, ipse reus.alias parum ualeret hæc distinctio:quia etiam diues fideiussor suspectus est,ne se liberare uelit absoluendo reum: ut infra ver.prox.
f §.fin.¶ Istæ duæ leges probant:sic:dixit prima,quod interest fideiussoris liberari, quantuncunque debitor sit soluendo, ne habeat necesse mandati actionem intendere. Secunda dicit interesse creditoris incumbere pignori licet debitor sit soluendo. Ad idem ff.quando app.sit.l.2.in fi. vbi dicitur, quod qui sua interesse dicit,propriam causam defendit. Et hæc iura inducit etiam Albe.Gal.in quæstione, an fideiussor possit esse testis pro debitore, de testi. ver.sed nunquid fideiussor.licet sibi videatur placere superior distinctio etiã eo casu:mihi placet per iura prædicta, quod licet debitor sit soluendo, eius fideiussor suspectus est: & a iudicando & testificando repellitur in causa in qua fideiussit. De primo quis dubitat,longe repelli fideiussorem, quam socium,consanguineum, uel dominum, & quam plures. de quibus supra. De secundo satis patet,quod causa saltem secundario sua est: quod sufficit. Facit quod no.C.de testi.omnibus.in 1.glo.& vide infra de teste.§ primo, eo. ver.quid de fideiussore.Fortius hæc procedunt, quando fideiussor se constituit principalem,& renunciauit iuxta formas,quas uide infrà, de fideiussoribus.Ioan.Andr.
¶ Adde quod Bald.in d.l.si cui.§.fi.dicit,quod si debitor principalis sit soluendo,& fideiussor non renunciauit beneficio Auth.præsente.quod poterit esse iudex,& testis in causa principali, quia tunc nullo modo vexari potest. Pro hoc bene faciunt not. per Bartolum in l.si quis ita. de rebus dubijs.per Cynum & Baldum in l.distantibus.C.de testa.per Bal.in l.fi.§.fi. C. de vsu. rei iud.& quod singulariter not.Iac.But.& Ang.in l non solum.§. quæritur. ff.de procu.Nec obstat, si dicatur, ꝙ debitor potest desinere esse soluendo: quia respondetur, quod lex hanc vani timoris considerationem non permittit l.si quis ab alio.ff.de re iud.Lud.tamen Ro.consi.382.tenet,quod cedens nullo modo possit esse testis pro cessionario: etiam si in nihilum teneretur, succumbente cessionario,propter affectionem: quod simile uidetur in fideiussore, vt omnino affectus habeat.
g Principalis. ¶ Albe.Gal.hoc tenet: cuius ad literam fuit iste uersi. & præcedens tit.de iudicibus ordinarijs & legatis.in fi.Io.And.
h Recusandum. ¶ Hoc facit dictum Tanc.& Vincen.in decret. postremo. de appella.Ioan.And.
i Recusationib.¶ Hac eadem parte hoc dicto.in parte 2.ponit etiam rubricã, in qua remittit nihil addens.Io.And. ¶ Adde,utrum in notorijs possit [illegible] dex recusari:ut quia delictum super quo agitur,sit notorium dica ter [illegible] omne
k Quæ.

vbi pœna est imponenda arbitrio iudicis. Host. in c.cum speciali. & ibi etiã Io.And.extr.de app.Arch.in c.quia suspecti.3.quæst.v.Abb.in c.Quintaual lis.in c.co.circa prin.ext.de iureiurando.Idem Abb.Sicu.in c.cum uenissent extr.de iud.idem in cap.1.extr.de male.excipi potest.

QVAESTIONES.

* 1 An delegatus Papæ qui recusat possit exigere à recusãte quòd præstet sacramentum malitiæ. Vide in c.in appellationis. de iur. cal.lib.6 per Io.And.& dic quòd sic.
* 2 In l.qualem.ĩ fi.de arb.dicit Bal.ibi, quòd si delegatus det certã formam subdelegato pronunciandi, quod non valet subdelegatio etiam si fit à Papa.Inn.in c.si pro debilitate.de offi.del.vbi idem videtur dicere Host.contra, quia si delegans post limitare iurisdictionem subdelegati,sic delegatus iurisdictionem subdelegati.
* 3 Quid si delegatus mortuo delegante,de quo ignorabat, ꝓcessit in causa,& tulit sententiam,nunquid tenet sententia vel iudiciũ, gl.ponit in l.eius qui in prouincia.ff.si certum peta. vide quod no. in c.gratum.de offi.delega.& de procu.c.auditis & l. quæsitum.§. fi.ff.qui & a qui.& glo.in d.l.eius,tenet quod non.& est glo.super versi.ignorasset.
* 4 Quid si opponatur delegato quod ipse est homicida,an per talẽ exceptionem debeat repelli à iudicando?Inno.quod non,in cap. quod super abbatia,de offi dele.

SVMMARIVM.

1 *Exceptiones contra delegatum & iudicem fiendæ,primo quod est excommunicatus,uel suspectus,&c.*
2 *Infamis,an potest procedere,si contra eum non excipiatur.*
3 *Ordinarius esse non potest,nisi 25.annum attigerit.*
4 *Monacho vel canonico regulari,quomodo causæ possint committi.*
5 *Simplices regulares non possunt esse iudices, nisi ex certa scientia domini Papæ.*
6 *Excipi an possit contra eum,quem Papa in scriptis uocat simplicẽ clericũ.*
Legatus statuto generalis concilij derogare non potest.
7 *Exceptio de dignitate,in quibus locum habere possit.*
8 *Exceptio potest esse in iudicio, quod ex plurib.iudicibus maior,& dignior est suspectus.*
9 *Remittens causam ad superiorem, non potest se amplius de ea intromittere.*
10 *Delegatus super re certa,non potest se de alijs intromittere.*
11 *Exceptio contra delegatũ potest fieri de hæresi,schismate,infidelitate,&c.*
12 *Exceptio potest fieri contra delegatum in causa criminali, & quæ spectat ad merum imperium ab alio quam à principe.*
13 *Princeps causam criminalem committens sub speciali forma,an postea agi possit ciuiliter.*
Liberalis causa delegari non potest.
14 *Iudex an quis sit,uel non,quis cognoscet.*
15 *Delegatio committentis, qui tempore commissionis non habebat iurisdictionem committendi,sed postea habuit,an valeat.*
16 *Excipi potest contra delegatum, quod ostendit mandatum literis comprehensum:& quid si illud perdidit 23.*
17 *Exceptio de imperitia seu ignorantia delegati ualet.*
18 *Iudex in quo non est iustitia,non meretur uocari iudex.*
19 *Legatum & fideicommißum,quibus tacite reuocetur.*
20 *Excipitur de iudice,quod partes non audent ad eum ire sine mortis piculo.*
21 *Remoueri non potest ordinarius a iudicio,uel officio,quandiu toleratur.*
22 *Causa si commissa est canonico,expresso nomine canonicatus,ille uero post citationem contraxit matrimonium,quid iuris.*
23 *Clericus post citationem episcopus factus,potest subdelegare causam.*
24 *Conseruator est,non iudex,qui potest solum defendere a manifestis iniurijs.*
25 *Iudex repellitur ex minori causa,quam testis, quia facilius inueniuntur cẽtum iudices,quam unus testis.*

8.§.Excipi

Potest cõtra iudicem, quod finita sit eius iurisdictio:quod fit multis modis. qđ dic,
1 vt s.§.restat.Item quod est suspectus.quod dic vt s.§ prox. † Itẽ
quod excommunicatus.extr.de re iud.ad probandum.de except.
dilecti filij.& cap.cum inter.& c.exceptionem & c.pia.lib.6.Dic
vt ibi not.24 quæst.j.miramur.& c.audiuimus.ff.de iud.cum præ-
tor.etiam si tempore quo recepit rescriptum,erat absolutus: qđ
a dic vt extr.de præben.dilectus.2.[a] Quis autem cognoscet de hoc.
b no.j.de exce.§ 2.ver.sed si hoc.[b] Item ꝙ est seruus.ff.de offi.prę-
tor.Barbarius.ext.de rescriptis.sciscitatus. C.de iudicijs.seruus.3.
q.7.

ADDITIONES.

a Dilectus.2.¶ Vide quod plenius ibi scripsi super gl.2.Io.And.¶ Adde quid si aliquis est excommunicatus, & hoc constat in vna prouincia, in altera tamen ubi est hoc occultum,ipse deputatus iudex procedit,& diffinit causam an ualeat iste processus.uide Abb.Sic.in c.ad nostram.el.3.extr. de iureiu.in 3.col.& ultra ea,quæ ibi per ipsum allegantur:adde text.in arg.in l.1.C. de test.tex.in c.2.& pen.extr.qui fil.sint legitimi.
b Si hoc.¶ Et ibi dabitur plene remissio.Io.And.

a quæst.7.infamis §. tria. Item q est libertus[a] secundum quosdam. arg 3.q.5.accusatores.2.& c.nullus seruus.6 quæst.1. infames.Itē quod est periurus, vel aliàs infamis.C. de infam l.vnica. libr. 10. & C.de transact. si quis maior. & C. lib. 12. de digni. nec famo-
b sis. 3. quęst. 7 § vltim. extra. de rescript. sciscitatus. [b] ¶ Qui autem sint infames.in aureo Repertorio, sub tit.de pœnis dixi plene: quia nec infamis potest esse assessor, vt ff.de offic. asses.liberti.
2 †¶Sed nunquid infamis potest procedere, si non excipiatur contra eum? Respon. sic: nec enim propter infamiam ab honoribus publicis quis excusatur.ar.C.de decu.lib.10.l.nec infamen.& arg. ff.de offic.præt.Barbarius.Item q est minor. 20.annorum, nisi maior decem & octo annis datus fuerit de consensu partium, vel ēt minor 18.datus fuerit à principe.ext.e.cū vicesimū.ff.de re iu.qdā.
3 ff.de arbitris cū lege. & hoc in delegato.† Nā ordinarius non potest esse nisi 25. an. attigerit, secundum Azo. & Rof. vt præalle.l. quidam.extr.de ele.cum in cunctis.ff.de mu.& ho.l ad rem publicam.ff.de iudicijs.l.cum prætor.§.fin.sed certè præalle.l.quidam.
c videtur dicere,[c] quod ex quo pubes est, possit esse ordinarius: & possit iudicare de consilio assessorum.arg.3 quæst.7.d.§. tria. De
d hoc dic ut no.in præ.c.cum vigesimum.[d] Item quòd non est constitutus in aliqua dignitate, vel in ecclesia cathedrali, vel collegia-
e ta honorabili.de rescrip.præsenti.[e] ext.eod. si pro debilitate. & c. cum te consulente. partes tamen bene possunt renunciare huic
f exceptioni.vt C. de pac. si quis in conscribendo. [f]† ¶Nunquid
4 ergo monacho vel canonico regulari causæ possunt committi? [g]
g Et videtur quod sic: vt ext.de priui.cum olim propter.in princip. & in præ.c.præsenti.ibi, seu alijs collegiatis, &c.arg.contra, quia à causarum strepitu debent esse remoti.ext.de syndico.c vno.& C. de testam. consulta. in fi. nec alicuius forensis negotij debent esse susceptores, nisi de abbatis imperio, & vtilitate monasterij nihilo minus suadente.16.q.1.monachi.ext.de post.c.2.& C. de episco. & clericis.l.repetita.Dico quod nullus potest eis committere, nisi Papa.Nec ob.16.quæst.1. qui verè. ibi: propter vrgentes, &c. quia illud intelligitur secundum pręalleg.c.monachi.Abbas posset forte sibi committere, quia est in eius potestate.12.quæ.j.non dicatis. nec etiam Papæ commissio valet, nec processus per eos habitus, nisi expresso nomine monachatus seu canonicatus. vt in præ.c.cum olim. arg. ext. de rescript cum ordinem.& de confir. vti.vel inu.porrecta.& 16.q.1.de præsentium.nec in hoc est differentia inter monachos & cano.regulares.ext.de postu.c.2.Et est ratio præmissa, ne detur eis vagandi materia.ext.de offi.or. quanto.Nec ob præ.c.præsenti.imo hoc probat: quia ibi dicit, institu-
5 tis.†¶Et hoc ad differentiam regularium, qui non dicuntur instituti: nam in ingressu tria promittunt, quæ habes extr.de sta. mo. cum ad monasterium.in fi. Præmissa autem intellige de simplicibus regularibus, qui non possunt esse iudices, nisi ex certa scientia domini Papæ: & sic dicunt quidam fuisse declaratum, & super hoc literam bullatam asserunt se vidisse: vbi autem est talis, qui fit per electionem, vt abbas, & quidam priores: vt extr de sta mo. in singulis.in princip.& c.ea quæ in fi.de priuileg. volentes.§.sane.
h versi.hanc in prioratibus, &c.[h] tunc satis credo quod ualebit commissio, nō exp̄sso noīe monachatus. Nā talis est in dignitate ꝯstitutus: vt in prę c.præsenti. Idem ēt credo de habētib. ꝑpetuos prioratus. Curia Romana committit habētibus perpetuos prioratus, non simplicibus regularibus, nec habentibus officia, vt sacristę, custodi, priori claustrali, camerario, & huiusmodi.[i] †¶ Quid si Pa-
6 pa scribit alicui, vocando ipsum simplicem clericum, nunquid potest contra eum excipi, quod non sit in dignitate, vel in ecclesia honorabili constitutus? Respon.nō. Secus, si delegatus sic scri-
K beret: nisi partes consentirent.[k] quia legatus statuto generalis cōcilij derogare non potest: ut ext.de pręben.dilecto.¶ Quid si delegatus Papę subdelegat: nunquid habet locum pręmissa exceptio? Respondeo, sic. Eadem enim ratio est in eo, quæ & in delegato.
l Alij contra [l] Quid si certus articulus alicui committitur, puta testiū examinatio, vel vt coram eo fiat litis cōtestatio? Respon.nō habet locum hæc exceptio: & ideo signanter dicitur in præd.con
7 sti. pręsenti causæ. † ¶ Item illa constitutio in ordinarijs locum non habet.¶Item excipi potest, quod est condemnatus.lege Iulia repetundarum.j.quæstio. j. eadem lege. in fin.Item quod fun-
m ctus est officio, siue bene, siue male pronunciando.[m] ext.de sequestra.pos.c.j.ex̄.e.in lr̄is.& c.venerabilis, ff. de re iu.iudex & hoc in delegato: secus in ordinario.C de sent.& interl.om.iud.l. 1. & de accusa.lege.4.& de senten.ex breui.reci.lege.2.extra.de matrimonio contract. contra interdictum eccle. capitulo secundo.
8 † ¶ Item quod ex pluribus iudicibus maior & dignior est suspectus: quia ex hoc alij recusari, alij reuocari possunt, extr. de eo
n qui mit. in possess. c. cum sicut.de offic.deleg.cap fin.§.1.[n] Item quod iurisdictio ad tempus data expirat.ff.de arbit.l. si cum dies.
o § si intra.ext.eo.de causis.[o] ff.de iud l.2.§.sed iudex.Et hoc nisi de consensu partium & iudicis fuerit prorogata, ut ibi. Et intellige quod ante lapsum termini possunt progare: non post quam expirauerit.ff.de preca.l.sed & si manente.& not.ext.eod.significantibus ¶Sed nūquid procurator eam potest prorogare? Dic vt ext
p eo.cum olim.[p]†¶Item quod causam remisit ad superiorem, vn-
9 de non potest se amplius intromittere: ut s.§ restat. ver. item per
q remissionem.[q] Item quod non est iudex.C. si a non compet. iud. l.fina.C.ne de statu defunct.si pater.extra, de iudic. at si. 11. quæstio.j.cap.in clericorum.& c.clericus sine.& c.seq.3 quæst. 6. pulsatus.C.vbi in rem act.l.fi.ext.de consuetud.ad nostram. vel ratione personæ suæ: ut ff.de iudi.cum prætor. §. fina. in multis exemplis, uel ratione rei de qua agitur.ext.de fo.comp.c.1.& c.cum sit. & c.si clericus.11.quęstion.1.experientię.& in concord.quę sunt infrà, versiculo item quod est is laicus. Vel ratione causę: ut quia est fiscalis.ff.de officio proconsul.nec quicquam. vel liberalis.C.de peda.iud l.placet.vel criminalis, vt j.sequitur. talia enim non delegantur. Vel ratione personæ conuentę.extra, de fo.compet.si diligenti.11.quæ.1.inolita & c.clericum.1.quęst.2.& c.clericus.uel ratione domicilij extra, de fo.compe.ex parte.de rescrip. dilectus filius lo vel contractus, extra, de foro compe. Romana. §.contrahentes.lib.6 uel consensus.eod.titu. significasti. vel delicti.C.vbi de crim.agi oportet. Auth.qua in prouincia.3.q.6.c.1. Et sic de alijs ex quibus quis forum sortitur. quod prosequere: ut extra, de for.compe.c.vlt.& j.in tit.de compe.iudi aditione.§.1. Item non potest cognoscere post mortem predecessoris sui, cui expresso proprio nomine scriptum fuit. extra eod quoniam.
10 †¶Item quod datus est super re certa, vnde de alijs se intromittere nequit.C.si à non compe.iud.l.1.& l.si de proprietate.extra, de offic.del. cum olim. ¶Item quod non potest post annum absoluere, quem prius ligauit, eo. titu. quærenti. Sed hoc intellige, prout ibi not. ¶Item quod est surdus mutus, impubes, & perpe
r tuor furiosus, & à dignitate propter turpitudinem amotus. ff. de tutor.& curator. da.ab his. nec mandātę. ff. de statu.hom.qui furere.ff.de iud.cum prętor.§. non autem. & lege Cassius. 3. quęst. 7. capitu. infamis. §. tria.ff.de senat.l.2.& ext. de elect. super eo. 32.q.

ADDITIONES.

a Libertus. ¶ In non plene manumisso procedere potest, qui non potest, ordinari, alias cum ordinari possit, ergo & iudex dari. 54. dist. quicunque. & facit.l.liberti.alle.j.ver.prox.

b Sciscitatus. ¶ Vide quod ibi no.in glo.2.& quod super ea dixi, de quæstione, quę sequitur. Io.And. ¶ Adde uersi.seq.quod idem consuluit Rom. cōsi. 297.& Pau.de Cast consi.198.Adde quoad hunc & sequentem uer.sed nunquid infamis quod si aliquis inhabilis impedimento naturæ procedit, etiam non opposita aliqua exceptione, ut in furioso, quod non ualeret processus: quia non est in arbitrio opponentis huic mederi. Vide Inno.c.sciscitatus.extra de rescri.Roma.in repe.rubri.de arbi.in 8.col.post principium.

c Dicere. ¶ Sup.in quantum excludit Impuberem.Io.And.

d Vigesimum. ¶ Et uide quod ibi scripsi super fi.2.glo.Ioan.And. ¶ Adde, q licet minor 20. annis, pubes tamen: sit Rex, & habeat de quorum consilio posit iudicare: quod tamen ad administ.regni non admittitur, ut Old.deciditeius consi.52.

e Præsenti. ¶ Quam hodie non habemus.

f Conscriben. ¶ Hoc hodie falsum est, de rescriptis.statutum.§. 1. & §. in nullo.& in fi.li.6.Io.And.Adde, q cum opinio.Io.And.transit Ale.consil. 77. 2. lib.ubi decidit, q c.statutum.habet etiam locum, quando fit delegatio inter laicos, & in causis laicorum.

g Committi. ¶ De regulari canonico ecclesiæ cathedralis, uide quod scripsi de rescr.statutum.lib.6.in prin.ubi etiam inuenies obseruantiam curiæ.

h Prioratibus, &c. ¶ Lib. 6. Adde quod ualet commissio facta monacho habenti administrationem uel officium in ecclesia cathedrali, licet non fiat mētio pro monachatu, Rota in anti.deci.decis.209.

i Huiusmodi. ¶ De hoc officiali episcopi est expeditum in cle.de rescr.c.2.

K Consentirent. ¶ Per decr.statutum.de rescrip.§.in nullo.Dic consensum nō sufficere, ut etiam ibi dixi in §.j.super glo.potest Papa. ubi hæc quæstio not. Io.And.Adde q Abb.consi.62.1.lib.tenet, q commissio facta per Papam oraculo uiuæ uocis laico, absque eo quod dicat, ex certa scientia, & exprimat aliquam dignitatem, tenet.alle.Inn.in d.c.statutum.

l Contra. ¶ Primum tene.uc de rescri.statutum.§.in nullo.lib.6.

m Pronunciando. ¶ Vide suprà.§.restat.in prin.

n §.1. ¶ Iura ista hostie non probāt id ad quod inducuntur, si superior habetur recusari, uerum est q antiqua decr.cum sicut.bene probabat hoc, ubi recusabatur Archiepiscopus Rothomagen.& propter eum collegæ Archi.& Abb. sibi subiecti.& ibi fatebatur Ala. hoc procedere, quādo collegę subditi sunt suspecto.Facit autem hæc decre.insinuante.hoc eo.tit. & quod post Vincen. dixi de iudic.c.j.super glo.2. sed communis litera habet reuocari: & tunc uno recusato, sine quo alij procedere non possunt, constat iurisdictionem aliorum reuocari.illa uero clausula, Quod si non omnes, tu, &c. solet attribui maiori.& sic facit præal.decr.ultra.§.1.

o De causis. ¶ Vide quod ibi dixi post glo.in j.q.Ioan.And.Adde tu, idem esse in qualibet iurisdictione restricta ad certum numerum personarum, saltē localiter, ut per Bal.in l.qui plures.in prin.ff.de uulg.& pup.

p Cum olim.¶Io.And.3.glo.& uide quod super ea dixi.

q Remissionem.¶Quæstionem, de uno ex duobus datis cum clausula, quæ renunciauit, an pęnitere posit, uide super regula, mutare, de regul.iur. lib 6.

r Et perpetuo. ¶ Secus si non perpetuo.ff.de iud.cum furiosus.Adde tu ad uersi. Item non potest cognoscere, quod in arbitro & procuratore hoc sine dubio procedit, etiam si fuerit facta commissio expresso nomine dignitatis, post compromissum, uel procuratorium non transeat ad successorem. Ita Bal. men ut oliberis.§.hæc uerba.ff.de uul.& pup.

§2.q.7.neq; furiosus.¶Quid de cæco? Dic vt j̃.in tit.de sententia.
§ sequitur.¶Item ꝙ est mulier: vnde nec iudex nec arbiter eē po-
test.ff.de reg.iur.l.2.& 3.q.7.d.§.tria.C.de arb.l.fi.33.q.5.mulierē.
a contra.2.q.5.Mēnam extr.de arbit.dilecti.[a] nisi habeat iurisdictio
nem ratione seu iure successionis ff de acqui re.do.l. quædam.C.
b da testa.milit.l.fin.secundum Vbe.[b] sed tunc honestum est quod
cōmittat: nisi aliud sit de consuetudine, vt in præ.c.dilecti.& C.de
eman.l.1.& fi.Item quod commisit alteri totaliter vices suas, vn-
de non potest amplius cognoscere, ex quo alteri cognoscere cœ-
perit: vt s̃.§.sequitur.ver.& nota quòd simpliciter. ¶Item quòd
est iudex appellationis, vnde non potest causam alteri committe
re.C.de iud.Auth.ad hæc sed hoc corrigitur extra.e.c.super quæ-
stionum.§. intentionis. ¶Item quod per calumniam tullit in ali-
qua causa sententiam & inter aliquos: vnde in alijs merito potest
suspectus haberi.ff.de suspec.tuto.l.2.§.nunc videamus.& ff.de ac
c cu.l.si cui.§ ijsdem & ff.de re milit.l. non omnes.§.a barbaris [c] ex-
11 tra.de præsum.mandata.2.q.3.c.1.C de aduoc.diuer.iud l.1.¶Itē
d quòd est Iudæus, vel hæreticus,[d] vel non credens, vel nondum ba
ptizatus, sed schismaticus, vel paganus, vel alias infidelis.;2. quæst.
6.catholicus.C.de hæreticis.l.penul.& in Auth.ibi posita. 54.dist.
c.nulla.C.de Iud.l.fina.extra, de hæreticis c.excommunicamus §.
credentes.24.quæst.1.audiuimus.17.quæst 3 constituit. extra, de
offic.ordina.quod sedem.extra, de ele.quia diligentia.Item quod
est subdelegatus à delegato alterius, quam principis.extra, de ap-
pe.c.cum causam.C.de iudi.à iudice.extra, eo.super quæstionū.§.
1.& cap.pastoralis.in princip.ff.de officio eius, cui man.est iur.l.
12 fi.quod dic vt s̃.§.iam nunc.versicu.sed nunquid.† ¶Item quòd
est delegatus in causa criminali, & quæ spectat ad merum impe-
rium, ab alio quàm à principe, quod fieri non potest. 9. quæst. 3.
saluo.ff.de officio proconsul.l.nec quicquam.§.omnia. ff. de reg.
iuris.omnia.ff.de offi.eius cui man.est iuris.l.1.nisi quando præ-
sens impeditus est: quia tunc potest ipse aliquem ad prouinciam
sibi decretam mittere: qui omnia poterit, præter vltimum sup-
plicium, & membri mutilationem.in Authen.collat.9.de colla-
to.& alijs.capitu.§.ad hoc autem. quod verum est prius quam
prouinciam sibi decretam fuerit ingressus, non post: & nisi quan-
do contingit præsidem proficisci.ff.eo.l.penul.sed licet delega-
tus tunc cognoscit: non tamen pronunciat, sed ipse ordinarius ff.
ad Turpi.l.1.§.si his.& ff ad municip.ea quæ. & nisi in proconsu-
le, qui committit cognitionem, sed non sententiam ff de off.pro-
consul.l.solent.& nisi in iudice in locum alterius subrogato.C.de
offic.eius qui vicem alterius iu.ob.l pen.sed ille habet commenda
e tam, non delegatam iurisdictionem, secundum Rof.[e] & ff.de te-
sti.l.3.§ item diuus. extra, de præsum.literas.† ¶ Quid si princeps
causam criminalem committit sub hac forma, Causam quæ inter
ter tales vertitur, tibi committimus decidendam. actum est pri-
mo criminaliter: desistit actor, & vult coram eodem iudice ciuili
f ter agere [f] quæritur an possit? Dic quòd potest, arg.in præ.c.lite-
g ris.Alij ꝯ de of.dele ī lr̃is in qō hęc venerealis est: dic vt ibi.[g] ¶Itē
ꝙ est cā liberalis, quæ delegari nō pōt.C de pedane.iudi placet de
h hoc j̃ in tit.de iur.omn.iud.[h] Item quòd causa commissa ad iu-
risdictionem suam non pertinet, vel delegantis.C.qui pro sua iu
risdiction.dare dariue possunt.l.vnica.C.vbi & apud quem.l.fi ff.
de procu.sed & hæ § defendere.C de peda iud.l.2.in fi.ff.de arb.
non distinguemus.§ de liberali.† ¶Sed quis cognoscet de hoc: &
i an sit ipse iudex vel non? Dic [i] quod ipse delegatus, qui ratione in-
certitudinis iudex est extra.eo.significantib.C.de iur om. iudic.
priuatorum.extr.de resc.dilectus.C.si contra ius, vel vti.pu.l. 2.&
lib.10 de decur.l.generali quod in ordinario indubitatum est cu-
ius iurisdict.certa est, & firma.ff.de iu.si quis ex aliena.ff.ad muni
cip l.fin.& l de iure. Alij dicunt, quod delegatus, qui priuatus est,
non cognoscet: quia si negatur delegantem habere iurisdictionē,
negatur simpliciter delegatum habere iurisdictionem aliquam:
k sed ordinarius qui cum delegauit, cognoscet.[k] ¶ Sed si negatur
mandatum, vt j̃. versi. item excipitur quòd non: quis cognoscet
de hoc? Et quidem si ipse habet alias iurisdictionem, videt̃ quòd
idse delegans.nam authoritas sua facit pro eo.arg.ff.de testib.te-
stium.87.dist.nobilissimus.C.de sum trin.liquet.ff.de fide instr.l.
fin.arg.contra.ff de off.eius cui man.est iur.l.& si prętor. Nam &
si testes essent io hac causa necessarij, ipse videtur vocandus: quia
de iure seu honore eius minuendo agitur.ff.de aqua plu.arcē.l.in
l concedendo extra de offi.archid.ad hæc secundum Vber.[l] prius
dictum placet.arg.extra, de rescrip.c.pastoralis.in prin.& c.dile-
ctus filius Ioan.in fi.¶Sed si dicatur mandatum reuocatum: vt j̃.
ver.item quòd manda tum coram quo de hoc cognoscetur? Vi-
detur coram delegato: quia constat quòd quandoque habuit iu-
risdictionem. Contra, quia reuocatum est mandatum: & si iudex
esse nō potest: & sic videtur causa ad ordinariū remittenda. Vber.
dicit, ꝙ si constat euidenter de tacita reuocatione per commissio
nem causæ alij factam.est negotium expeditum: vt j̃.versi. item ꝙ
mandatum. Si vero merito de hoc dubitetur, ambo conueniāt.
arg.ff.de excu.tuto.l.iurisperitos.C.vbi cau.sta.l.penul.Tu dic, vt
extra, de rescrip.cum contingat. & cap.pastoralis.& c. dilectus fi
15 lius Ioan.in fi.† ¶Quid si committens tempore commissionis nō
erat illius iurisdictionis, quod posset committere, sed postea illā
habere cœpit: nunquid valet delegatio? Et videt̃ quod sic, si post
m ratum habet,[m] quod fecit.arg.C.ad Mace.l fi.[n] Dic contra.ff.rem
n rat.hab.l.fi ff de offi.proconsul.obseruare.§.fin.& arg.ff.de acq.
possess.l.qui bona.§ 1.ff.de auto.tuto.l.1 § 1.Eadem etiam ratio
ne dico, quod si lis est contestata coram eo, qui putabatur habere
o iurisdōnē in causa ipsa, cum nō habeat,[o] non ualent q̄ sunt acta
coram

ADDITIONES.

a Dilecti. ¶ Ibi vide in gloss.2 & quod super ea dixi, & de hoc etiam 15. quæst. 3.cap.1. Adde tu Hosti.in Sum.extra, de offi. ordi.§. quis possit esse ordinarius.ubi notabiliter tractat. Item adde Abb. Sicul. post alios in c. Quintauallis.extr.de iureiu.

b Vber. ¶ de Bobio.Car.contra.12.vbi de officio aduocati rei.uersi.nōne poterit.Ipsius etiam fuit quod sequitur. Adde quod mulier succedens in dignitate, efficiatur capax iurisdictionis, tenet Ang.in repe.l.eam quam. C. de fideico.& in l.fœminæ.de re.iu.& in l.cum prætor.ff.de iudic.ibi dicens, quòd per seipsam potest administrare iurisdictionalia, & quòd vidit reginam Ioannam sedentem in solio regali ferentem sententiam capitalem contra illos de Balso.& videtur de mente Host.in c. dilecta.de maio.& obe. ubi per illū. tex.dicit, quod licet cura animarum non possit cadere in mulieribus quoad exercitium actuale: tamen ius curæ potest competere monasterio monialiū, vt exercitium committat viro capaci illius potestatis. Et sequitur Rot. de prçb.deci.21.in antiq.vt refert Fel.in d c.dilecta.

c §.A Barbaris. ¶ Hucusque Vber.vbi s̃. versi.nonne posset.

d Hæreticus. ¶ De hoc satis scripsi eod. titu.si à subdelegato.super glo.puta Rof.tit.3.ultra prin.

e Secundum Rof. ¶ Sed hic incidit alia quæstio, si per principem delegata est causa meri imperij, an delegatus subdeleget. Glo.in l.vna. C. qui pro sua iurisdic.dicit quod sic.per l.à iudice.C.de iud.& per illam vnam.in fi.quæ uult non haberi distinctionem causarum. Sed Iac.& Pet.illud intelligunt de causis delegabilibus. Sed cum hi, qui tales causas audiunt ex commissione legis illas nō committant, vt s̃.ergo nec hi, qui habent ex commissione principis, quasi ex maioritate causæ videatur electa persona. Allegant epistolam, liquet.circa finē.C.de summa trinitate. De hoc Cynus ibi in l.vnica.in quarta quæstione, iure nostro: cum omnia sint ordinarijs delegabilia, ut no. j̃.de iurisdictio.omnium iudic.versi. secundum canones non procedit hæc solutio: sed dicemus delegatos Papæ posse, quod possunt ordinarij. Adde, quod gl. in d.l.vna.secuti sunt Barto.Bald.Ange.ibi, Bartol.& Guliel.de Cu.in l.1. ff.de iurisdictione omnium iud.Ange.consi.196.incipiente, in causa accusat. & Barto.sequitur Innocen.in capitu.venerabilis.& capitu.fina.de offi.dele. & Abb.ibi.

f Agere. ¶ Eo casu, quo alias id posset coram iudice competenti. de quo dicit, ut C.quando ciui.ac.l.unic.vide in ultima gloss. est ergo hæc quæstio solum de iudice.

g Ibi. ¶ Est nona.formatur tamen, cum sententia iam est lata in criminali.fuit etiam quæstio Gof.20.& Dama. j̃. de rescript. & omnino vide quod scripsi de rescrip.dispendia.lib.6.super uer.ad diuersos.

h Iur.omn.iudic. ¶ Ante medium.uersi.sed quid de causa.

i Dic. ¶ Secundum Vber.ubi s̃.potest autem.& ver.sequentibus. ubi tra.quæ sequuntur.

k Cognoscet. ¶ Quasi velit hæc opinio, quod ordinarius, & si non habeat iurisdictionem in causa quam delegauit, habet tamen in aliquibus.& sic cum sit iudex, poterit cognoscere: sed delegatus eius in causa, in qua iurisdictionem non habebat, est priuatus. Sed his non obstantibus. procedit 1. opin, quod bene probat decr.si à subdelegato.eo.titu.lib.6.ubi patet, quod exceptio est coram tali proponenda, & ipse habet illam admittere.uel repellere. Et si dicas, est dubium de probatione, non de propositione, uide quod dixi de exce.pia.super uer.iudex.

l Vber. ¶ Vbi.supra.

m Habet. ¶ Ipse committens, sed potius uideretur requiri debere ratificatio eius, qui ampliauit potestatem committentis. De materia tamen ad saturitatem uide quod scripsi eo.tit.prudentiam.super gloss.2.

n Macedonia.l.fin. ¶ Per quam legem, & ff.de iud.l.licet. Guid. de Suza. hoc tenebat. ff. de iurisdict. omnium. iudic.¶. eum qui. inducens pro se gloss. C.qui pro sua iurisdict.lege.una. quæ mihi dicit contrarium dicebat tamen Iacob. de Aretin. quod si delegatus erat electus, non tamen confirmatus, uel iurisdictionem habens, si postea confirmetur, valet delegatio ut nunc; non ut tunc: per leges seq. quasi radix iurisdictionis præcesisset delegationem. Vide ibi Cyn.in præallega.l.una.in secunda & tertia quęstio.& dictum Iaco.male procederet de iure nostro, quo omni suo iure priuatur electus ante confirmationem administrans quoquo modo. Sufficiat de electione. cap. auaritiæ.lib.6. Adde, quod Barto.in l.1. C. ubi de crim. dicit, quod quando est defectus in iurisdictione iudicis, si pendente causa iudicij iurisdictio superueniat ex causa de nouo emergente, nullo modo iudicium confirmatur per gloss.ibi. Et est ratio, quia initium iudicij non fuit legitimum, ut l. momentaneæ. C.qui legi.personam. Si autem iurisdictio superuenit ex causa de pręterito, tunc confirmatur iudicium ut ex nunc; non ut ex tunc, ut l.obserua re.§.fin.ff.de offi.procons.

o Habeat. ¶ Si ordinariam putatiuam iurisdictionem non subditi prorogassent, ualet processus ipsius, ut not.infra de compe.iud.adi.§.1.uersic.quid si priuati.

corā eo:licet postmodū eam nāciscatur: nec etiam valet interruptio præscriptionis per talem litis contesta. facta: vt C. ne de sta. defunct.si pater.extra,de iudic.at si clerici.extr.de appella. vt debitus.in princip.vbi de hoc. Idem est,etiam si prius habuit iurisdictionem cognoscendi, sed postea eam perdidit, nam non valet sententia per eum lata.quod enim nullum est ipso iure,ratum haberi non potest.extr.de elect.c auditis & 16 q 3.c.dilecto.§. po-
16 test & aliter.† Item excipitur, ꝙ ostendit mandatum literis com-
a prehensum: vt C.de man.prin.l.vnica.extr.de off.dele.cū in iure.[a] & si illud pdiderit:dic vt j.de inst edit.§.restat. ver.illud quoq; & j.uer.itē quia dicit se dele.Si autē sit legatus, vel nuncius, seu ambasiator, & sit nobilis & authentica persona & notabilis, satis est illi sine literis credendum.87.distin.nobilissimus.& in authen-
b tica,de mandat.princip [b] C.de summa trinitate.liquet.[c] ¶ Sed
c nunquid mandatum potest per testes probari? Dic vt j. in titulo de probationibus.§.videndum.¶ Item quòd inquisitio,vel ecclesiæ,vel personę prouisio,vel absolutio,vel suspensio,vel huiusmodi sibi commissa sunt,quæ non potest alij subdelegare. extra, eo-
d dem cap.fin.& in decre. Alexan.Papæ 4.de offi.deleg. quæsiuit.[d] ¶ Item quòd iniunctum est ei,vt personaliter exequatur, quare
e committere non potest etiam de partium consensu.e.ti ca.vlt.[e] ff.de solu.inter artifices.C.de cad.tol.l.vnica §.si vero.extra,de rescrip.cum dilecta.vbi de hoc.¶ Item quòd datus est cum illa clausula,Ea quæ de bonis, & cætera. vel cum illa clausula, Quicquid post litem moram, & cætera. & ipse vult inquirere & non in iudiciario ordine cognoscere. ¶ Item non vult de possess.
f sed solum de proprietate cognoscere.quæ dic secundum Papam, vt no. extra,de rebus. eccle.ali vel non. capitulo.episcopi [f] Idem iuris est etiam in illa clausula,mādamus quatenus vocatis,qui vo-
g candi fuerint, super propositis veritatem inquiratis: vt extra, de
17 iud.exhibita.[g] † ¶ Item ꝙ est illiteratus & imperitus. de pœ. dist. 6.§.quod autem.extra,de pœn & remis.c.omnis.in auth. de iudi. §.1.col 6.C.de senten.ex bre.reci.l.secunda 20.distinct. 1. c. 1. extra,de consang & affinit.c 1.36 dist. c. 1. Contra, quia illiteratus habens causarum experientiam potest iudicare.C de iudi.l. certi. extra,de consuetud.c.ad nostram.& in præd.auth & ff. de re iud. l.quidam.Quod & verum est:alias naturalis discretio, quæ mater est cunctarum virtutum,viget in eodem:extra.de off custo. ca. 1. & 1.quæst.v.præsentium.licet quidam dicant illud,quod in præd.
h l.certi dicitur, esse speciale in magistro militum.[h] ¶ Item ꝙ ipse spoliauit.3.q.1.redintegranda.extra.de restitu spoliato. conquerente.2.questio.1.notum.Item quòd est odio,fauore,gratia, prece, precio vel metu, vel promissione, vel iussu alicuius potentis de prauatus.2.quæstione 6.c.hoc etiam placuit.extra, de re iudic.
i cum æterni.[i] 11. quæstione 3. quatuor. & ca.iniustum. 3.quæst.5. accusatores.¶ Item quod non habet Deum præ oculis, nec procedit secundum consuetum vsum causarum, & quod apud eum est aceptio personarum,nec via regia procedit extra.de accu.qualiter.j.de iudic.decernimus.& ca.nouit. §. licet farsan.de præben graue.vt ecclesi bene.c.vt nostrum in princ. ff. de eo quod certo
18 loco.l.quod si Ephesi.in fi † ¶ Item quod non est in eo iustitia:vnde nec iudex vocari meretur. extr. de verborum significat. c. forus §.in omni.24.quæstione.2.ca.1.iuxta illud, Si re priueris,nec nomen habere mereris.arg.l.8.dist.cor episcopi. in fi. & 33. distin. quæ ipsis.& in procemio Digestorum.§.discipuli in fin.§.¶ Item quod nimis suæ prudentiæ innititur.extra,de constitut ca.primo & ca.ne innitaris. ¶ Item quòd suas sententias, vel consilium nimis præcipitat.6.quæst.1.quæro.50 dist.ponderet 2 q.1.Deus.extra,de in integ.restit cum ex literis. Item quod citatus non est de sua iurisdictiōe:& hoc in ordinario etiam locum habet. ff. de iur. omn.iudic.l.fin. & potest ei dici:Ingressus es, vt aduena: nunquid vt iudices.3.q.6.leges & quæst. 5.accusatores. & iudex cognoscet tunc,an sua sit iurisdictio:vt s̄.versic.item quod causa commissa,
k &c.¶ Item quod mandatum sibi traditum est reuocatum.[k] extra.de appella.ut nostrum.ff. de iud.l.iudicium.& de procu.l.post litem siue expresse:ut extra.de procu in nostra siue tacitè, scilicet quia alteri est ꝯmissa. ff. de proc. l. si quis cum procuratorio. in fi-
19 ne.extra,de off.dele.pastoralis.§.præterea † ¶ Sed nunquid tacite reuocatur per omnem causam, per quam & legatum & fideicommissum maxime per illam,de qua tractatur.ff.de adimen le-
l gat.l.tertia & quarta? dicit Vber.[l] ꝙ sic: quia in vltima voluntate est merū lucrū:ut ff mand.hrēditatē. hic aūt est honor habēs onus
m annexū.[m] ¶ Itē ꝙ cōmisit tale crimē qđ lege diuina morte puniebat̄ s̄m quosdā. 54.distinctio multos. 61. dist. Catinensis.63 dist. nouit. ¶ Item ꝙ est tale crimen de quo ipse cognoscere non valet.2.quæstio 6.ei qui §.diffinitiua.ver.cum certa. ¶ Item ꝙ punit in principio litis,vel nimis austere ꝓcedit.extra, de reg.iur. quod in ꝯtemplatione. 2.quæst. 6.ante sententiam.& c.nō ita. ¶ Item ꝙ causa pendet coram ordinario extra,de appe.vt debitus.extr.eodem.gratum.sic e conuerso,ordinarius se non intromitteret de cā
n coram delegato pendente. extr. de purg. ca. cum dilectus. in fi.[n] ¶ Item ꝙ est præsumendū, ꝙ sententiam pro voluntate aduersa-
o rij ferat. extr. de eo qui mit. in posses. cum sicut [o] † ¶ Item quod
20 partes non audent ad eum ire sine mortis periculo, licet habeant literas de saluo conductu: uel nō facit partes securas in eundo & redeundo ad se:ut 3.quæstio.9.hortamur.extra, de appe ex parte. extra,ut lit.non conte.accedens. 2.¶ Item ꝙ condelegatus obijt, & causa commissa est sine clausula illa, Quod si non ambo,&c. s̄. §.restat.versi.item mortuo vno.¶ Item quia dicit se delegatum à legato papæ:nec ostendit legatum habere iurisdictionem. arg.extra, de off. dele. cum in iure. C. de manda princi l.unica sed puto sufficere, si faciat fidem de delegatione sibi facta: nec est necesse vt faciat fidem de iurisd.legati:quia sufficit ostēdere ꝙ sic agebat, sic contrahebat:vt ff ad Mace.l.3.& 3.quæst. 7.ca. infamis. §. tria. in prin.extra, de offi.legat nouit, & de senten excommu ad eminentiam. & hoc propter excellentiam dignitatis ipsius legati. 97.
p dist nobilissimus.C.de summa trinit.l.liquet.[p] ¶ Item ꝙ aduocatus alterius partis est commensalis eius extra, de appe.ex insinua-
q tione & de off iudic.c.1.[q] ¶ Item ꝙ est criminosus. 32.quæst. 6 c. 1.3.quæst.7.qui sine & c.in grauib.& c.postulatus.& c infamis. §.
r tria in fi.& c.sacerdos.hæc in delegato.[r] ¶ Sed nunquid idem in ordinario? Videtur ꝙ sic,quia iura prædicta non distinguunt: vnde nec nos distinguere debemus.19.dist.si Romanorum.extra, de ma.& obe.solitæ. 2 q.5 consuluisti extra, de transl.epis.inter cor-
21 poralia.de deci.quī †Dic ꝙ nullus ordinarius, q̄diu tolerat̄, pōt à iudicio vel offō remoueri: & ualent q̄ fiūt ab eo nō de merito vitæ, sed de officij ptāte. 3.q.7.c.sacerdos.§.sed obijcit̄.ar.ex̄,de purcano.

ADDITIONES.

a In iure.¶ Alb.Gal.tit.de iudi.ordi.& dele.circa medium.ver.sed nunquid fatetur super hac decr.hoc uerum esse in ecclesiastico foro:in seculari dicit secus,quia in eo probari potest per testes.Ale.in auth.de liti.§.presenti.colla. 8,& ut litig.iurent.§.quia vero.col.9.Ad legem proxi.resp.illam loqui,cum committitur administratio.

b Prin.¶ Non allegat.§.cum tamen tex.sit ibi prolixus.ibi in §.sit tibi. & in §. si permittas.facit distinctiones personarum litigantium, & ementiū fiscalia.

c Liquet. ¶ Alias est uer.sub epistola,inter claras.De hoc plenius.j.tit.j.§.superest.uer.quid si deleganti.

d Quesiuit. ¶ Reuocata est,quia non inserta lib.6.ut in Procemio sexti.lib.in fi.de prouisione tamen ecclesiarum dic,ut eo.tit.is cui.lib.6.& in cle.eod. tit. c.uno.& duas quæstiones Io.de Deo.circa hoc scripsit in præal.decre. is cui. in prin.in quibus delegatus subdelegat partem commissionis, & aliam partem non,& quia iste uer.de inquisitione præmisit, si illa uel aliud faciendum committitur certo loco:& ibi fieri non potest, tenet alio loco factum.Quod dic, ut eod.titu.statuimus.2.lib.6.

e Vlti. ¶ Illa decre.§.2. dicit contrarium, scilicet quod de consensu partium committit,nisi in duobus casibus,ad quos restringe hoc dictum.

f Episcopi. ¶ Vbi scripsi in glo.sumitur hic.& de hoc etiam j.de rescrip.præsen.§.ratione formæ.ad fi.j.col.

g Exhibita. ¶ De clau.si partes consenserint,procedas hoc modo scripsi post Inn.& alios.de ele.scriptum,post principium.

h Militum. ¶ Vide.j.de sen.prola.§.sequitur.in prin. Adde, quod illiteratus possit esse iudex,tex.& ibi Barto.in l.expertes. de decu. lib.10.glo.in ca.sciscitatus.de rescr.glo.in c.qui uult.de pe.distin.6.Bal.in procemio insti. Angelus & Imo in l.quidam consulebant.de re iudicata. Archid.11.q. 3. summopere.ubi dicit ꝙ Innocentius.1111.dum prolixas ferret sententias, per alios faciebat legere.Adde tu quod possit excipi imperitia & ignorantia cōtra iudicem:& uide Abb.Sicu.& alios scribentes in d.c. sciscitatus. extr. de rescr.& aliquid in c.1.extra, de consan.& affi.ubi bonus tex.

i Aeterni. ¶ Lib.6.

K Reuocatum. ¶ supra uer.sed si dicatur testis,qui hoc cognoscat.

l Vber. ¶ Ad literam ubi s̄.uer.sed nunquid.

m Annexum. ¶ Eo.ti.c.pastoralis.in prin.ff.de mu.& ho.munerū.§.iudicandi.

n In fi.Vide s̄.§.restat.ad fi.uer.item finitur per litem.

o Sicut.¶ In antiqua,ut dixi s.uer.item quod ex pluribus.

p Liquet. ¶ Et hoc maxime,quando legatus faceret suas literas publicari, ut no.j.hoc tit.§.superest.uer.quid si delegati.

q Cap.j. ¶ Dic ut ibi in ult.gl.& uide quod super ea scripsi. Gul. An. in tit.de recu.3.colum.distinguebat,an iudex cum illo commensali habeat consilium & tractatum super ordinanda causa,& tunc ordinatur,an non:& tunc non recusatur.Vel aut propter defectum uel inæqualitatem dedit iudex commensalem,& tunc non recusatur:ut in præ.c.j.& ff.de postu.l.j.§.ait prætor,& C. eodem.prouidendum.aut alias illum habuit,& tūc recusatur. Vel distinguē da est qualitas clientuli,uel qualitas iudicis,ex quibus uariari potest, & non potest oriri suspicio.Bene conuenit quod scripsi post Hosti.cum quærit, qd de casu conuerso:cum iudex est commensalis aduocati.in præal.decre.i. sup ult.gloss.in fin.Adde quod Host.ut refert & sequitur Abb. in c.j. de of. iudi. concludit quoad primum.quando aduocatus est commensalis iudicis,quod si aduocatus esset uersutus & malitiosus,& nimis improbe promoueret patrocinium,& assisteret semper iudici,tūc considerata persona iudicis & astutia aduocati, superior debet arbitrari, an hoc sit legitima causa recusandi: alias cessantibus prædictis,an possit recusari;quia non est tanta suspicio, cū aduocatus est domesticus iudici:sicut pars,quia causa non est sua,sed partis, Quo ad secundum, si iudex est commensalis aduocati, sentit quod recusari posit,quia facilius mouetur iudex ad petitionem superioris, quam subditi. arg.c.uisis.16.q.2.

r In delegato. ¶ Contra scripsi post Hostien. eodem titulo, cum super. in fine magnæ gloss.

caro constitutus.& 2.q.7.lator.§.hoc edicto. non de officio. De
a hoc.j.titu.proxi. versicu. quæritur an. [a] ¶Item quòd cum pupil-
lus,vel vidua,vel debilis,vel diutino morbo fatigatus,vel scholaris,vel legatus,vel gratia testimonij vocatus,vel causa iudicandi, vel appellationis, vel tutelæ exercendæ, vnde non tenetur coram vobis respondere:vel quia coram tali litigo. In his enim casib. po-
b test alius eligi,& forum revocari.extra,de fo.compe. ex tenore.[b] de offi. deleg significantib. 87.dist.defensionis.C.quando Imperator inter pupillum & vid.l.vnica.C.ne filius pro patre.auth. habita vt ff de iud.l.2.extra.da dila.c. fin. ¶Item quòd defectus est in rescripto.Super quo dic, vt j. de impugna. rescript. ¶Item quod est is indiscretus:vnde pupillus non potest esse iudex.C defal.mo. l.1.extra.de reg.cum virum.de coniang.& affin.c.1.¶Item quòd non habetis iurisdict vnde non potuerunt partes vos iudicem facere.C.de iur.omn.iud priuatorum.extra,de for.comp.significasti.& c.Romana respon.1.lib.6.¶Item quod estis laicus, qui non
c potestis esse iudex in causa clerici.in auth. vt clerici apud proprios episcopos.col.6.& de san.epis.§.si quis contra.& C.de episco.& cler auth.clericus.& auth.statuimus.extra,de foro compet.c.si diligenti.11.q.1.c.inolita.vel ecclesiastica: puta decimarum vel matrimonij,& huiusmodi:vt extra, de iudi. decernimus. & c. seq. & c.at si.& de offi.del. cum te.vbi de hoc,de rescripti presen.[c] de arbitris.c.contingit.10.dist.c.1.extra,de constit.ecclesia.96. dist. be-
22 ne.extra,de reb eccles.non alie cum laicis.†¶Quid si causa commissa est alicui canonico expresso nomine canonicatus, ille verò post citationem contrahit matrimonium ? Dic quòd si causa est spiritualis, non cognoscet. extra, de clericis coniu. diuersis sed si iam lis sit contestata,vel cotraxit cum virgine, bene cognoscet,si vult priuilegio clericali gaudere,qđ potest:vt 26. distinctio. vna. Secus si cum vidua, quia nec tunc potest vti priuilegio clericali. 83.distinct.quisquis.& in constitu.Gregorij X.de bigamis,alterca
d tionis.lib.6 lo.de Deo.[d] †¶Quid si postquam citauit,sit episco-
23 pus dissas vltra duas dietas ? Dic quod poterit subdelegare causam.argu.extra,de excep.olim.& de offic.deleg.c.fin.§.j. Nec obstat extra, de test. c. præsentata. & de eo qui mittitur in pos. cau.
e rei ser.c.2. si bene intelligantur.[e] ¶Quid si fiat monachus? Dicit Ioan. de Deo, quòd potest procedere de licentia abbatis, si erat lis contestata:nam & ei potest causa committi.vt s. ver. nunquid ergo:secus secundum eum,si non erat lis contes.tu dic, vt in pre. ver.¶Item excipitur,quòd non exhibet mandatum suum : vt C. de man. princip.l.vnica.extra,de off.deleg.cum in iure. Quid si illud perdidit? Et dic vt j.in tit.de instru. edi.§.restat.ver.illud quo-
f que Item cp cum sint plures iudices, vnus sine alijs citare vel procedere nequit,si alius excusauerit [f] extra de offi. delega. prudentiã. De quo dic ut j.de cita.§.iam de citatione.versi. porro. & sequentib.¶Quid si in rescripto,in quo Papa mandat alicui prouideri,est illa clausula, Vos,vel alter vestrum exequamini, & c. Dic cp tunc vnus potest altero irrequisito procedere : & sic obtinuit:
g & vide super hoc decre. Ale.8¶Sed quid si plures sunt consules, vel collegæ in eodem officio,& coram uno illorum fit stipulatio: nunquid poterit coram alio super eo agi & procedi ? Et videtur quòd sic,quia vnum est officium,& vna iurisdictio.Habent enim officium & iurisdictionem à municipio, quod iudex vnius vice fungitur.ff. de off. procon. meminisse.respon.j.ff.ad muni.magistratus.6.q.3.scitote.15.q.7.episcopus nullius.extra, de off.deleg. vno & c.fin.arg.contra,extra,de his quæ fi.à ma par.ca.quæsuit. ¶Super hoc dicunt quidam, quòd aut stipulatio fuit concepta coram illo,cius proprio nomine expresso:vt qa dictum fuit,Promitto tibi soluere quòd T.consul iudicabit:& tunc non committitur stipulatio apud alium. Aut eius proprio nomine no expresso:vt quia dictum fuit,Promitto tibi soluere,quod consul iudicabit:& tunc sic argu.ff.de condit.& demon. nõnunquam.ff.de leg. j.si hæres nominatim.extra,de off.dele.quoniam abbas.& c. cum super.¶Sed quæritur quæ impotentia impedit iudicem, ne possit committere causam,cum interesse non potest? Respondeo,impotentia iuris, quia cum nihil habeat, nihil committere potest. 1. q.7.Daibertum.extra,de rescript.sciscitatus. Impotentia vero facti non impedit commissionem,extra.de off.deleg si pro debilitate.& c pastoralis. sed tunc condelegari subdelegatum admittere non tenentur.extra,de offi.deleg.coram. quæ dic vt s. §. sequitur videre quid sit officium ver.verum cum causa. ¶Item quod non est is iudex mens.C.vbi in rem act l.fin.3.q.7. pulsatus. extrà, de iud.at si clerici.extra,de consuet.ad nostram.C.de iur.om. iud.in
24 criminali 11.q.j.clericus sine.& c.seq.†¶Item cp non est is iudex, sed conseruator,qui potest solum defendere à manifestis iniurijs, nec potest manum extendere ad ea, quæ iudicialem requirunt in-
h daginem:vt extra,de off.dele.statuimus.lib.6.[h] Sed nunquid conseruator potest committere vices suas alteri? Dici potest cp sic,in quo ipse habet causæ cognitionem:puta in cognoscendo, vtrum iniuria uel offensa sit manifesta,vel non:in alijs aũt nõ:vt extra,de off.deleg.c fi.Et nota quod hodie nullus potest esse conseruator, nisi solum episcopi,abbates,& canonici cathedralium ecclesiarũ, præsertim in dignitatib.constituti. Item nullus potest esse conseruator eius,qui suus est conseruator.¶Item si de alijs, quã de manifestis se scienter intromiserit, potestatem vel iurisdictionẽ alicui exercendo,eo ipso p mensem ab officio est suspensus,& pars hoc procurans in expensis aduersario condemnat. ¶Item nullus debet habere cõseruatorem, sibi subditum, exceptis Regib. & hæc habentur in const.Ale.quarti, de officio delegati. quia de conserua-
i torib.[i] ¶Item cp est iudex pedaneus, qui non potest cognoscere de causa liberali. C.de ped.iud.l.2.C.de iudic.l quoties. Vel rationalis qui non potest cognoscere de causa ingentitatis. C.ubi causa sta.agi de l.iam dudum.Vel de alijs minoribus magistratibus,q non cognoscunt de magnis.C.de defen.ciuit.defensores in auth. cod.tit.ff.de iur.om.iu.magistratib. Vel quia cognitio iure communi,vel municipali interdicta est vobis: vt ibi, & ff ad muni.interquenientes.Item cp nõ potestis vos intromittere,quia in hac causa bene vel male pronunciastis:vt s.dixi.uer.item cp functus. vel quia appellatum est à vobis 2.q.6.in fi.C.de app. eos. in prin. ex.de app.ut debitus.vel causa est alteri cõmissa.C.de testam.l.cõsulta.extra,de off.deleg.pastoralis.§.præterea.¶Alias aũt potest
2 esse iudex,quicunqs nõ prohibetur.ar.ff.de iud.cũ prætor.†¶Ité generaliter quodcũqs opponitur contra testẽ, contra iudicem potest opponi.minor enim causa repellit iudicem quam testem:
a qa facilius inueniunt centũ iudices,quam unus testis: sm Vber.[a]
b & nota. 3.quæstio.v. capitul.1.quod simpliciter non approbo.[b]

ADDITIONES.

a Quæritur an.¶Debet dicere tit.2.in fine.& ibi remittam.& facit litera corrupta ad id,quod dicam infra tit.1.in prin.

b Tenore.¶Et c.ult.vbi de hoc.

c Præsen.¶Quam non habemus.

d De Deo.¶De hoc & de monacho,de quo sequitur, plene scripsi de rescrip. statutum lib.6.super gl.habentibus igitur.& ubi Ioan.de Deo hoc tractet, ibi dixi.

e Intelligantur.¶Quia decre.presentata.loquitur in arbitro,qui non delegat. in decr.2.ille Abbas,qui iuerat in Angham,non subdelegauerat,quod utiliter fecisset,si in rescripto erat clausula, Quod si non omnes.

f Excusauerit.¶Quæstionem quam disputaui cum collega vere impedito, sed non excusato,vel fide non facta,procedit socius. Vide super regula,eum qui certus.de regulis iur.lib.6.

g Ale.¶Decretalem illam non vidi,sed nunc est expeditum, non solum in executoribus,sed etiam in iudicibus,eodem titulo,cum plurcs.lib.6.ubi etiam dicitur,quod præueniens excludit collegas:nisi in casibus ibi positis.Subditur etiam,quod perpetuatio iurisdictionis facta per unum,prodest collegæ, an uero prosit adiuncto,ibi satis scripsi super verbo,eo casu.

h Libro sexto.¶Alias differentias inter conseruatores & iudices, vide not. eo.tit.c.ult.in glo.pen.& super eo.lib.6.& ibi etiam posui de materia conseruatorum per modum summæ 16. membra : an vero dari possint ab alio, quam a Papa,ibi scripsi quod non,super verbo,& etiam.Et scias quod Marti.de Fano propter decre.illam, statuimus, fecit de conseruatoribus vnam magnam gl.quam non curo propter decre.ult.eo.tit.& utrobique notata satis plene.

i Conseruatoribus.¶Cuius mentem habes hodie eo.tit.c.fi.lib.6.& ibi expeditur, quod non committunt,nisi citationes, & sententiarum denunciationes:ubi etiam corrigitur quod de canonicis ecclesiarum cathedralium dicebatur in illa.ibi etiam prouidetur,quod ultra vnam dietam quis non trahatur,sed ut ibi scripsi super uerbo,dietam. Forma conseruatoriarum, quæ dicitur concilij Vien.in multis tollit illam consilii utionem, & permittit iudicialem indaginem,& subdelegari totum, & trahi ultra dietam: dummodo non ultra quatuor. Et ex hoc tidi dubitari de pluribus:& sit primum, si monasterio habenti membra in diuersis diœcesib. dentur conseruatores in diuersis locis cum illa clausula, an iniuriato vno conseruatore præsente, uel infra dietam,possit coram alio trahi ad quatuor dietas,sed non ultra,quod videtur fieri posse,cum verba,quæ ponderanda sunt,& debent aliquid operari.de deci.ad audientiam.de priuile.fi Papa.§.primo.in fi.lib.6.sint clara: & sic eis est standum. Nam ambiguitate cessante, cessat quæstio voluntatis. ff.de lega.tertio.ille aut ille.§.primo.& l.non aliter.in prin. ¶In contrariũ facit ratio decre.lib.6.de reser.statutum & clem.eo.tit.c.1.Item & si ius deficeret:æqtas hoc suggerit. Facit.ff.de aqua plu.arcen.l.in summa.§.Labeo. in fi.4.dist. erit autem. Solum enim cum urgens ratio id flagitat:haberi debet ratio quatuor dietarum.C.de dila.l.1.arg.ff qui satisd.cog.l.de die.§.fin. Seruari igitur debent iura de dicta loquẽtia,quandiu fieri potest; & sic clausula ciuiliter intelligatur;& quantum minus fieri potest discrepet a iure: & si uerba non patiantur. Facit 24.q.1.paratus.de resc.cãm.de off.dele.ex parte.2.ff.de in ius voc.l.quamuis. C.de inof.testa. si quando. Item cum litera sit odiosa, quia per eam præiudicatur ordinariæ potestati. de rescriptis. ad hæc.& clausula odiosa lædens eum,qui cum dispendio a longe trahitur,contra iura prædicta. Facit.C.de exact.trib.apparitores.in fi.& in auth. vt dist. iud.§.hæc autem omnia.ergo restringenda est: vt de fil.præs.b.c.1.lib.6.& de reg.iu.odia.ff.de act.& obli.in honorarijs.§.pe.de bo is libe.si patronus testa. §. si patroni filius. maxime cum hoc versetur in commodum utentis.ff. de usufru.si cuius.Et quia talis fuisse vi mens principis;ne graue damnum alteri inferatur;concordantias vide de priui.in his.in gl.2.quæ mens præualeret verbis,de ele.si postquam.§.j.cum concor.lib.6.ff.qui pe.tu.l. credendũ. ad Ter.l.2.§.si mater.de excu.tuto.scire oportet.§ aliud. de pactis. tale pactũ.§.pater.si conseruator præsens est persona iniuriantis,uel alia noua causa esset suspectus impetranti;subdeleget;si forma id patitur : si non patitur vel subdelegare non vult,tunc isti monasterii adirent remotius : & cessaret superius dicta. Facit de off.dele.cũ plures.§.j.lib.6. Est secũdũ dubiũ de clausula illa multũ hodie in cõseruatorijs usitata; scilicet:præsentib. post quin-

quennium

quēniū minime ualituris,an duret post quinquenniū iurisdictio,quo ad cœpta?teneo ꝙ non;ut scripsi in præal.decre.ult.in ult.glo.eo.tit.lib.6. Tertio dubitatur concessa:ut supra dr̄ iudiciali indagine,& quod subdelegare possit etiam totum;& non obstante cōstitutione Bonifa. per se & alios procedere;etiam extra locum, in quo deputatus est conseruator ; & an iudex possit subdelegare his;qui de iure possunt esse delegati;sed non ꝯseruatores; ut canonici ecclesiarum cathedralium;quos constat delegari & subdelegari posse;per decre.de rescr.statutum.lib.6.& dubium sumitur.ex decr.fi.prædicta eo.tit.& potissime quo ad illa;quæ requirunt iudicialem indaginem;processit dubium;fortificatum per illud uerbum;conseruator; & iudex ; quod in quæstione ponitur.De facto fuit nuper hæc quæstio mihi de Apulia delata; quam adoptiuo communicaui.qui illam disputauit;& mecum tenuit;ꝙ iste non est purus delegatus; sed est conseruator ; habens potestatem prorogatā ad quædam prohibita;Sed decr.vlt.præd.de off.del.§.uices.lib.6.apte probat;ꝙ ex beneficio literarum competit conseruatori committere ; necesse habet committere personis in dignitate; uel personatu constitutis in ecclesijs cathedralib.uel collegiatis.Clausula igit;ꝙ possit ꝑ se uel aliū; utilis ē ī hoc:quia exceptis citationib.& denūciationib.sententiarū, nō poterant cōmittere,modo possint ex vi clausulæ ꝓdicta.Nō sunt aūt priuilegiati circa ꝑsonas,q.b.fiēda est ꝯmissio. Stat igit in suis finib.virtus clausulæ,maxime in materia restringibili,qualis est ista, q̄ iudiciorū ordinē tollit, & extendit ad futura,ꝙ simplex iurisdictio delegata nō facit.de rescr.ad hæc.&c.fi.& uide ꝙ scripsi in præal.decre.ult.lib.6.super verbo, dietam.& dic qđ nomen & officium conseruatoris retinet,licet eius iurisdictio amplietur?ut dixi in decre.præal.summa.Et fateor eum iudicem,sed non simpliciter delegatum sed delegatum conseruatorem.& sic non obstat illud verbum, conseruator, & iudex : imo facit pro.& facit ipsius conseruatoris descriptio , quam posui in summa prædicta.in princip.Et quomodo prorogatum primam naturam retinet , uide extra.e.titu.de offic.dele.P.& G.ad.fi.vlt.gl.& super ea,si latius uidere vis,quære quæstionem de qua s̄.copiose & subtiliter pertractatum , scilicet , quod teneat in totum subdelegatio.Secundo quod solum ad iudicialem indaginem. Tertio quod in membro teneat , & hoc placuit.ut supra.

a Vber. ¶ Vbi supra.uer.nonne in genere.Adde,quod si in prouincia, in qua sunt dati conseruatores , sint aliqui legati nati , ad quos inferentes iniurias monasteriis appellent de sententiis contra eos latis a conseruatoribus , qđ legati quouis modo non possint se intromittere de gestis per conseruatores nec ualet consuetudo , quod à sententijs conseruatorum appelletur ad legatos vel metropolitanos.Ita consuluit Petr.de Anch.consil,cxxxi. incipiente, In Christi nomine . in primo dubio . Delegatus etiam datus super violentiis & iniuriis illatis alicui monasterio ,potest per viam inquisitionis procedere.

b Approbo. ¶ Nec ipse Vber. approbat : quia etiam dixit se dixisse , ut daret causam studendi : & de principali dicto loquitur auctor , non de proxima ratione dicta.Certum enim est,quod testis esse non potest,nisi habens factum notum.

QVAESTIONES.

* 1 An delegatus teneatur sequi consuetudinem delegantis,an loci vbi est,an ius commune ? no.12.dist.c.fi.& Io.An.ext. de consue.super rub.in nouel.& in Spe.de se.§.1 uer.sed pone de eo qui mittitur.& Inn.in c.postulasti.de fo.comp.& c.Romana.de sent. exc.lib 6.& tenēt ꝙ consuetudo rei debet seruari,nisi ratione cōtractus,uel delicti sortiatur forum.

* 2 In l.si cum ipse.ff.de excu.tu per hanc l.soluir. Vber.de bo. talem quæstionem.Pone quod delegata fuit causa certo tempore finienda,& per reum stetit,forsan pluribus exceptionibus usum, quo minus infra id tempus causa finiretur:nunquid vltra id tempus poterit delegatus cognoscere ? & dicit quod sic per hanc l. ad quod fac.l.petendæ.C.de temp.in inte.rest.peten.& l.intra utile.ff.de min.& ibi gloss.super verbo ętatem.& in auct.ut sponslargi.§.hic quoque.& ita sentit Guido de Suza. aliud est in causa in qua statuitur triennium.ut in ciuili,& biennium in criminali:quia ista nunquam durat,ut no.in auct.de ap.§.j.Nicol.de Neap.

* 3 Si habenti iurisdictionem mandatur aliquid explicandum, an uideatur iniunctum vt ordinario,an vt delegato?no.in l. ius ciuile.ff.de iust.& iu.In.& Vin in c.licet.extr. de off. ord. Alberi. in l. sæpe audiui.ff de offi.præsi.

* 4 An delegatus cognoscens de causa ante receptionem literarum delegationis processus valeat?Bal.in l.eum qui.de iu.om.iu. gl.in l.instar.C.de iur.fi.ꝙ non.contra no.in l.1.C.qui pro sua iur. no.in c.conquestus.de rest.spo.

* 5 Quod episcopus potest esse delegatus imperatoris in causa ecclesiæ.& not.quod in causa ecclesiæ super re ecclesiastica contra laicum iudex secularis est iudex.Anton.de But.in c.inter dilectos de fid.inst.

¶ Bal.de Iudice delegato.

OMNIS delegatus dicitur pedaneus iudex,excepto eo, q delegatur à principe.in §.1.uer.omnis autem.Gui.& Cyn. qui pro sua iurisd.l.j.in fi.Bar.Delegatus ab inferiore à principe non potest cōmittere receptionē testiū:secus in auditorib.curiæ,uel alijs domini papæ,vt eo tit.§.1.ver.sed nunquid & ver.seq. tamen isti auditores nil possunt diffinire sine speciali mandato papæ, & facta prius relatione.G.& vide c.j.de of.dele.in cle.& an isti auditores domini papę sint ordinarij vel delegati,vide in Speç.de off.iudi.§.1. versi.quid de auditorib.ubi tenet,quod in audiendo habent ordinariam potestatē,secus in diffiniendo.Item an vacante sede Apostolica possint iura eorum exercere,& generaliter de materia auditorum,vide Spec de aud. ꝑ totum. Qualiter autem referre debeant ,vide in Spec.de dila.§. qualiter.uer.fin. contrahens potest nec conueniri nisi coram delegato. quia idem est forum ordinarij & deleg.de fo.compe.dilecti.per Innoc. Electus ab una parte. non potest committere vices electo ab altera parte.in § sequitur 2.in prin. G. An impedientes exercitium delegatę iurisdictionis qui non sunt in literis nominati,possint a delegato puniri.eod §. uersi.quid ergo.G.An delegatus possit inuocare brachium seculare,tene quod sic in delegato papæ.uers.sed nunquid.alle. Innocē. extr.ca.significauit,& illa clausula,Inuocatis , &c.non addit,sed exprimit.G.¶ Tertius,qui datur ex officio auditoris contradictarum,ut no.ff.de iudi.l obseruandum non potest alteri committere vices suas.ponit eo.§.uer.item potest.quod est no.G. Vide qđ no.ff.de arbi.l.sicut.ubi no.ꝙ animi motus non pt̄ cōmitti. ¶ Impeditus cognoscere de impedimento iuris,non pōt cōmittere alteri uices suas:secus,si impedimēto facti.e.§.uer. verum. G. ¶ Si ꝯmittit̄ causa trib.& tunc vnus erat mortuus,vr̄ nulla ꝯmissio , q ꝯmissio est indiuidua ꝯ͂riū sentit.§.restat.ver.qd si causa.G.Prima verior,arg.ff.de arbi.l.Pedius.§.1.cum si.& l.non distinguemus.§. cum plures. & l. sicuti.Nam non transit ad hæredem rescriptum nō ꝑpetuatū.eo.§.ver.qd si impetraui.G.qa expirat morte, vt cōsiliū,ꝓceptū nō.Secus in ꝯmissiōe re integra.e.§.ver. itē mortuo. G.quia commissio depēdet à mera voluntate,& voluntas morte finitur,sed præceptum ab auctoritate est,ꝙ est no.dignū. Vide j̃.de ar.§.preceptum.De consilio vide j̃.de appella.§.lata.& de arbi.§.an possit.¶ Quomodo intelligitur re integra,uide j̃.de iudi. ordi.delegato.¶ Tempus compromissi non detrahitur de tempore instantiæ,nisi in causa appellationis. e.§. uer. sed nunquid de tempore ꝙ no.vide j̃.de app.ante ti.de app.§.ille,qui cōpromittit.& j̃.e.§.pen.¶ Si per statutū assignatur mensis ad diffiniendū causam,tñ eo decurso adhuc durat instantia usq; ad trienniū , de iure communi.e §.uer.quid si statuto.G.subaudi , si terminus statuitur iudici:secus,si liti,ut l.ꝓperādum.C.de iudiciis per Cynū. Et finitur officium delegati transactione.e.§.uers.fi. Officium dico,nō iurisdictio.ff.de condictione indebiti.l.eleganter.§.si quis. Nam adhuc si pronunciaretur,valeret sententia. ergo nō est functus iurisdictione,sed officio:quia non dēt amodō partes suas interponere.G.¶Si petitur rescindi à reo principale instrumentum, ut vsurarium:ista causa non dicitur esse cū fideiussore, & ideo frater fideiussoris potest in ea esse iudex.in § superest uidere qs.ad fi. G.ergo inhibitoria facta iudici seculari,ne capiat interim reum, nō extenditur ad fideiussorem ꝯ͂ctus,secus in fideiussore iudicatū solui.Facit ff.mand.l creditor.in prin.Nō ob.C.de diuer.rescr.l.si libellū.quia ibi in libello supplicatorio,nō in conuentionali.Item j̃.ꝓsumit responsio ad interrogata. no. Bal.¶Infamis pōt procedere.si non opponit̄ in §. excipi pōt.uer.sed nunquid infamis. G. Nec obstat ꝙ no.ff.de infa.l.secunda.§.miles & de sena.l.Cassius. ꝙ dēt intelligi ope exceptionis,non ipso iure.Bal.& no. & uide j̃. e §.exceptio.¶ Simplici monacho uel regulari canonico non cōmittunt̄ causæ,ēt si officiū aliquod gerat intra claustrum,vt quia sit sacrista,uel prior claustri,camerarius,uel custos. &c.secus si sit prælatus vel prior ecclesiæ:e §.uer.nunquid ergo monacho.G.

¶ Nota ꝙ c.statutum.de rescri.locum habet,siue papa delegēt,siue delegatus papæ subdeleget,scilicet plenam iurisdictionem : secus si cōmittat unū articulū causæ.e.§.uer.quid si certus.G.in alijs ordinarijs hoc non habet locum.ff.de iud.l.fi.Bal.& no. ¶ Causa simpliciter cōmissa,intelligitur cōmissa ciuilis & criminalis:de rescriptis.c.dispendia.lib.vi.in nouella. Bal. ¶ Post lapsum termini non pt̄ prorogari iurisdictio,in uer.item ꝙ iurisdictio.G. ¶ Causæ criminales nō delegant̄,nisi a principe,uel eius delegato.uersi. itē ꝙ est.C.qui pro sua iurisdictio.l.1.in fi.¶ Quod nulliū est ipso iure,non pt̄ ratificari.ver quid si cōmittēs.G.& C.cōmunia utriusq; iudi.l.secunda.Bal.¶ Qñ est præceptū alicui,quod personaliter exequatur,non pt̄ committere ēt de partium voluntate,quia partes non possunt mutare formā mandati.uer. item quod iniunctum.G.ff de pollic.Bal.¶ Exceptio criminis non potest opponi ordinario.quandiu residet in officio.ver.sed nunquid idem.G.uide j̃.e.§.uers.infamis.¶ Si sunt duo collegæ , & est cōpromissum parere mandatis unius , & alter procedat,an cōmittatur stipulatio ? Non,si nomine proprio:secus, si appellatiuo.uer.sed quid si plures sunt cōsules.G.l.pe.ff.iudi.sol.& s̄.e.§ tēpus ꝯpromissum.

¶ De Legato. Rubrica.

Auctor in hac Rubrica nihil est adiutus per suos practicos, q specialiter de legatis nil tractauerunt in libris:de qb.dixi in ꝓemio, saluo ꝙ ꝑ Ros.adiutus fuit in materia de procurationibus legatorum, q̄ uide j̃.§.superest.uer.illud quoq;.vsq; ad ver. legatus quoque.quā in libel.iuris canonici posuit Ros.rubri.de procurationibus.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

bus.In tractatu ẽt dispensationũ, per quos extra illos adiutus fuerit,ibi dicã:in aliis habuit necesse ad Summistas recurrere, & ad gloss. Azo tamen in Summa de offic. procon. & legat. nihil profuit, nostri Summistæ multum contribuere, & uide de hoc titu. quod statim subdam, & iura nostra antiqua loquentia de legatis nuncijs. Item de legatis iudicibus.scripsi in Nouella,eodem titu. super rubrica. Item excipe de aliis,quę habes ff.de sen.§.sequitur. & § pen & fi.

a QVONIAM legati officium seu potestas, paucis prudentibus innotescit, super quo dubia oriri videmus infinita, & peritos ad inuicem dissentire:idcirco de officio Legati plene tractare præuidimus,& quod dam breue ac prælucidum formare Speculũ legatorũ. a Cæterum quoniam quæ sit eorum,vel etiam aliorũ in dispensando potestas, semiplene à doctoribus iuris Canonici traditum est:idcirco hoc tractatu quadam noua doctrina plene de dispensationib.disseremus. Primo igitur de officio legari. Secundo de dispensationib.disputare intendimus: ut sic binario numero huius tractatus lectio compleatur. Nobis ergo primo de Legati officio tractaturis videndum est, Quid sit Legatus,& qualiter sit tractandus, Qualiter constituatur, Quot species sint,seu genera Legatorũ. Quid ad Legati pertineat officium, & quæ sit eius iurisdictio, siue potestas. Vtrum possit beneficia conferre, Quæ sint ei interdicta, & soli sedi Apostolicæ reseruata,
b Quando, & ubi b suam valeat iurisdictionem exercere. Qualiter eius potestas, seu iurisdictio finiatur

ADDITIONES.

a Legatorum. ¶ De hoc loquendi modo quo in aliis rubricis non utitur, non mireris: quia hunc titulum à principio fecit, & publicauit Speculator. Et quia sic publicatum erat in prima publicatione Speculi huius,illud non inseruit:postea mutato consilio,& bene,illum hic inseruit,aliquibus adiectis. Vnde s. tit. pxi no. nu. 20. vers. sed nunquid. idẽ allegabat rubricã sequentẽ ff. proxima præcedẽtis rubricæ. & idẽ videtur pôt. s. ti. pxi. §. 2. ante uers. sed ẽm. & j. ti. pxi. §. fi.

b Et vbi. ¶ Host. de his fecit duo membra.

SVMMARIVM.

1 *Legatus quis sit,& qualiter sit tractandus.*
Legatus dicitur vicarius muneris alieni.
2 *Episcopi funguntur Christi legatione: & qui eos persequitur, Christum persequi dicitur.*
3 *Legatus & nuncius Apostolicæ sedis sunt honorandi, & benigne tractandi: & contra facientes qua pœna puniantur.*
4 *Legatus potest vlcisci iniuriam sibi,uel suis manifeste illatam.*
5 *Debitor Reipublicæ prohibet iure ciuili esse legatus,nõ aũt debitor fisci.*
6 *Mitti debet legatus talis:q habeat spiritum Dei,& præcepta eius in conspectu suo,& qui Moysi ideſt,papæ notus sit & familiaris.*
7 *Constituit Moyses tribunos & centuriones,id est,superiores & legatos,in quib. erat veritas, & qui odio habebant munera.*

1 1.§. Legatus est † seu dici potest,quincunq; ab alio missus est,ut 50 dist. presbyterum. 25 quæst. 1.satagendũ. 3 q. 6.hoc quippe xcvii.dist.in.nobilissimus.lxii.dist. ego.ad fi.xciii.dist.si quis legatio.ẽt.dist.ius gentiũ.ff de legati. onib.l.j.& 2.& l.sciendũ §.fi.siue a principe,uel a papa ad alios,ut ff.de off.assessor.l.diem.siue ab aliqua ecclesia ad papã,ut in Aut. colla.ix.de sanct.epis.§.si vero episcopi siue ab aliqua ciuitate,uel
a puincia ad principem,uel ad aliam,ut C.lib.x.de legationib.per totũ. a siue ẽt a proconsule,ut ff. de off.proconsu. & le.l. obseruare §.fi.& l.seq. & l.legatus & l.seq. Hinc est,quod legatus dicitur vicarius muneris alieni.ff.de leg.vicarius.& l.legatus. Sed & nuncij, quos apud nos hostes mittunt, legati dicuntur,quorum legatorũ causa sancta res est. Nam si quis eos pulsauerit, hostibus,quorum legati erãt,tradẽdus est,ut illorum seruus efficiatur.ff.de legationib.l. fi. ¶ Nos tamen hic principaliter de illo legatorum genere tractare intendimus,quib.a sede Apostolica certa prouincia gubernanda mandat:extr.de off.leg.c.1. & c nouit.& c.seq.qui uocari potest missus Dominicus,vt ex.de regular.& transeun.ad reli.c. 2.extr.de frig.& malefic.c.1. Vel apocrisarius,vt extr. de ele. signi
2 ficasti.† ¶ Episcopi quoque Christi legatione funguntur:vnde q eos persequitur,Christum persequi dicitur.7 q.1.omnis,qui.¶ Item sacerdotes legati Christi sunt:vnde illorum iniuria ad Christum pertinet,cuius legatione funguntur,vt xxj.dist in nouo.2.q.
3 5.habet hoc proprium.in fi.2.q.7.accusatio in fine.† ¶ Honorandus autem est legatus,& nuncius Apostolicæ sedis,ac benigne tractandus,tanquam domini Papæ vicem gerens, & si quis secus tyrannice præsumpserit,gradu proprio repulsus, ultimus omniũ in ordine suo fiat,ut 93.di.c.fi.& eundo & redeundo in suis est ne cessitatibus adiuuandus,vt ex.de presc.accedentes. Et hoc quilibet episcopus in sua consecratione obseruaturum se iurat,vt ext. de iurciur.ego. Quod autem legatus domini Papæ sicut ipse sit honorandus,probatur.ff de off.præsect. præ.enim.l.unica ibi:Credidit princes,&c. xciiii.dist.c.1.C.de sum.tri.liquet.in prin.& in fi. vnde in parabolis Salomonis,c 25. Sicut frigus nuuis in die messis:ita legatus fidelis ei,qui misit illum.animam illius quiescere facit. Vnde sedes Apostolica honoratur in eius honore,vt ext eod. tit.uolentes.imo qui legatum Apostolicæ sedis impedierit,excomunicandus est iuxta illud:Debent legati tristia nulla pati.De iure enim gentium est legatorum non violandorum religio, ut j.di stinct.ius gentium.Vnde Alex.Papa ait:Si quis legationem,ideſt, legatum impedierit,non vnius.sed multorum profectum auertit & sicut multis nocet,ita a multis arguendus est; & bonorum societate priuandus,& quia Dei causam impedit, & statum turbat ecclesiæ: ideo ab eius luminibus arceatur. Ab omnib. itaque talis est cauendus,& non in communicationem fidelium usque ad satisfactionem recipiendus. Leguntur hæc xciiii. distinct. si quis le-
b gationem.Nam legatus fidelis,sanitas b:quies quoque populorũ & discipliua spectaculorum ad eius curam pertinet:ut ff. de offi.
4 præsect.ut.l.1.§.quies quoque.† ¶ Sed nunquid legatus poterit excommunicare,& punire eos,qui sibi, uel suis, vel eius nunciis iniuriam, uel damnum inferunt, vel eius iurisdictionem impediunt? Ad quod,omissa solita doctorum disputatione, quæ notari consuenit 23.q 4.inter querelas.& c.Gallisarius & 2.q.7.si quis ergo.& c.si quis ab episcop. respond. quod legatus potest vlcisci iniuriam manifeste sibi,vel suis illatam.arg.ff de off præsid.l Senatusc.ext.de fo.comp.cum contingat ad fi ext. de off.arc.c. fi versi.& potest suam iurisdictionem impedientes,& sibi non obedientes punire.arg.ext.de pœn,Romana.lib.6.& de offi deleg.c.j.& c.præterea.cum suis concor.ff. de offic eius,cui mand.est iur.l. fi. xciiii.dist.ca.2.alias delusoria videretur eius potestas, si coercitionem eius non haberet extr.de offi.deleg.ex literis.Potius enim in hoc iniuriam Romanæ ecclesiæ prosequitur,quam suam.ut 2 q. 7.accusatio secundum ea quæ notantur extr.de sententia excom. contingit.Quis autem dicatur visitator, & quis intercessor, & quid ad eorum spectet officium,colligitur,& no.lxi.dist.obitum. & c.Cathinensis.71.distinct.fraternitatem.vii.q. 1. constitutum. ¶ Potest autẽ esse legatus sub diaconus Apostolicæ sedis, ut xciii. distinct.ca.fin etiam diaconus.vt xciiii.dist.c.1 & c.2. & quicun-
5 que superior videtur.† ¶ Prohibetur iure ciuili esse legatus debi
c tor Reipublicæ, sed non debitor fisci c.¶ Item is, qui postulare non potest, nec legatus esse potest, sed nec qui alium accusat de crimine publico.cogitur legationem suscipere ad amicum seu domesticum accusati, ut ff. de legation. sciendum. & ar. ext. de accu.repellantur.¶ Item non cogitur quis amplius quam semel suscipere legationem,nisi necessitas subsit:vt ff.de mu.& ho. l.existi. mationem §.fi.¶ Item pater trium incolumium liberorum legad tionib.liberatur,vt C.lib.x. de legatio l. 1. d † ¶ Debet quoque
6 talis legatus mitti qui in semetipso habeat spiritum Dei,& præcepta eius in cospectu suo sint:& qui Moysi,i.Papæ,valde notus,& familiaris sit,id est,in quo sit claritas eius,& legis scientia.ut possint eum audire filij Israel,ut 8.q.si ergo. Vnde legitur in Exod. c.
7 18.quod Moyses viros Deum timentes.in quibus erat veritas,& qui odiebant munera,constituit tribunos & centuriones,ut populum iudicarent.

ADDITIONES.

a Per totum. ¶ Vide quod ibi plene super rubrica notatur.

b Sanitas. ¶ Prouerb.1.

c Debitor fisci. ¶ Ponit igitur hæc esse diuersa,q ostendit etiam diuersitas rubricarum.C.lib.x.de iure fisci.& lib.xi.de iur.Reipublicæ. & vide j. de restin inte.§.2.vers.item quoq:.& quod ibi dicam in fi.

d De legatio l.j. ¶ Et est speciale in hoc casu.cum aliquando requiranturq nquæ.quod dic ut ibi no.eo.lib.qui numero sib.l.3.

SVMMARIVM.

1 *Legatus qualiter constituatur.*
2 *Potestas legati dependet ex virtute literarum.*
3 *Instructio saluti fera,quæ in literis legationis apponi est solita.*
4 *Formæ antiqua instituendi legatos.*
5 *Litera legationis debet continere principalem causam commissionis legati.*
6 *Legato in regno Franciæ constituto,qui specialiter consueti sint committi, sunt tres,videlicet.Viennen.Lugdunen.& Bisunt in.*
7 *Legatus generalis non est mittendus,nisi de consilio collegij.Cardinalitij.*

2 2.§. Qualiter † autem legatus constituatur.licet ad nos non pertineat tractare,qui hoc ex
2 mittentis illum dependet arbitrio,tamen † quia ex virtute literarum

rum potestas dependet ipsius, vt ext. de priuileg. porro. C. de mā. prin l. unica. ad aliquam instructionem verba, quæ in literis legationis modernis apponunt tēporibus, supponamus: & cum negotiorum uarietas uarietatem formarū requirat, exēplo unico sum
a ptentius. Præmisso eīn præfationis præludio [a], sic subiungi ɔsueuit.
3 FORMA. † Sane licet ad singulas regiones Deo & Apostolicæ sedi deuotas nostrę considerationis diffundamus intuitum, tales tñ prouincias, in quib. humani generis inimicus, pacis æmulus, & zizaniæ seminator, turbationes & scandala suscitauit, oculo sereno conspicimus, & intra claustrum nostri pectoris præ dilectione portamus, & ad illas, & earum incolas feruor nostræ dilectionis exuberat, circa sui status prosperitatem cum affectionis paternæ plenitudine cogitando. Verum, quia innumerabilium quasi negotiorum varietate distrahimur. & humana natura non patitur ut æssentia nostri corporis totā simul in diuersis locis exhibeat sē p̄sentem, illos in partem Apostolicæ solicitudinis de latere nostro nonnunquam assumimus, quib. fore perspicimus cœlesti dono ꝓ uisum, ut in arduis negociis sciant, & possint prouide consulere, & utili consilio prouidere. Attendentes itaque, ꝓ personā tuam Dominus scientiarum magnitudine prouidentiæ munere, circun
ens, ut ad laudem sui nominis onera grandia supportantes, plenā
b quoq; de tuis meritis fiduciam obtinentes [b], propter optatam illarum partium quietem, de fratrum nostrorum consilio illuc tan quam pacis angelum te duximus destinandum fraternitati tuæ in eisdem prouinciis vices nostras & plenæ legationis officium committentes, vt euellas, destruas dissipes & disperdas ædifices. plantes, & facias auctoritate nostra quæcunque ad honorem Dei prosperum statum partium earundem, ac reformationem pacis huiusmodi uideris pertinere: con cessā tibi auctoritate simili, contra dictores & rebelles quosliber per excommunicationis, suspēsionis, vel amotionis, aut depositionis sententias, siue alias per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendi libera facultate, non obstantibus quibuslibet indulgentiis, &c. Nos enim sententias & pœnas, quas propter hoc rite tuleris in rebelles, ratas habebimus, & faciemus, auctore Domino, usque ad satisfacti
4 onem condignam inuiolabiliter obseruari. Datum, &c. † Antiqs autem temporibus legatus sub hac forma constituebatur:

FORMA. Valde necessarium esse presperximus, vt sicut prę decessorum nostrorum fuit iudicium, uni, eidemq; personæ omnia committamus, & vbi nos præsentes esse non possumus, nostra per eum, cui præcipimus, repræsentetur auctoritas. Quamobrem Petro subdiacono sedis nostræ intra prouinciam Siciliam vices nostras, auxiliante Deo, commisimus. Nec enim de eius actibus dubitare possumus, cui, Deo auxiliante, totum nostræ ecclesiæ noscimur patrimonium commisisse: ut notaui. xciiii. dist. valde uel sic:

FORMA Mandata cœlestia efficacius gerimus, si nostra cū fratribus onera partiamur. Proinde super cunctas ecclesias Sicilię vices Apostolicæ sedis ministrare decreuimus, quas non loco tribuimus, sed personæ: quia ex transacta in te vita didicimus, quid de subsequenti conuersatione tua præsumamus. ext. de præsumptio. mandata. ¶ Debet ergo Papa onera sua partiri, prout ibi no. & probatur in Exodo, capitulo 18. prope fi. quod est contra quosdam Romanos pontifices, qui sic quos uolunt sibi in negotijs familiares efficiunt, quod omnino alios à sua familiaritate excludūt contra sententiam Greg. dicentis: Is qui cunctis præest, omnibus distribuat: nec quicquam uni personæ honorabilius exhibeat, vnde alij scrupulosō corde moueantur quia inhonestum est, ut alij sacerdotes habeant, alij vero detrimentum patiantur vt xvi. quæ
5 stione. 7. c. 1. † ¶ Debet aut ē continere litera legationis principalē causam commissionis legati. vt 2. q. 1. in primis. Patet ergo ex præmissis, ꝓ legatus gerit uices domini Papæ: vt j. §. nunc ostendendū ver legatus igitur. Et eo ipso quod princeps uices suas, uel plenæ legationis officium alicui committit in aliqua prouincia, uidetur illi omnem iurisdictionem, & omne imperium commisisse in il-
6 la: vt in præd. c.ualde. & c. mandata. † ¶ Hoc autem scias, ꝓ legato in regno Franciæ constituto, consueuerunt specialiter committi
c Viennen Lugdunen. & Biſuntinen. [c] prouinciæ: vt extr. de of. leg. nouit. Eūdē. n. plures legationes suscipere prohibitum nō est, si & sumptus & itineris compendium suadet, vt ff. de lega. l. eundem.
7 † ¶ Vltimo no. ꝓ legatus generalis de ɔsilio collegij Cardinaliū, & non aliter est mittendus, ut probatur C. lib. 10. de leg. l. fi. ubi dr. Quoties legatio destinat, vniuersos curiales, qui intra vrbē consistunt, si nō ægritudine, uel alia excusabili necessitate impediantur in locum curiæ præcipimus conuenire, & decreta sua propria sub scriptione firmare, & sub examine prefecti prætorio, perpensa legatione, res ordinetur, & argn. extr. de his, quæ fiunt a prela. sine consensu capituli c. nouit.

ADDITIONES.

a Præludio. ¶ Quod uocamus exordium, & quam plurima pulcherrima uideri possunt in formulario vel stylo Romanæ curiæ, sub hoc tit. vbi et formæ multarū gratiarū quæ solent concedi legatis per diuersas literas describuntur: sed conceduntur hodie multo plures.

b Obtinentes. ¶ Commendationes Alba. legati in Francia habentur vbi ē in prin. sed longe pulchrius commendatur missus in Angliam in forma, quę incipit, Pater futuri seculi. ante fi. vbi narrat papa, facta excusatione sui p sonalis itineris, quod ingruentium negotiorum varietas non permitti qđ deliberauit Sabinensem vt fortem ad fortia mittere, & onera grandit humeris robustis imponere: subdens ad literam. Cum enim, sicut experientia didicimus, dederit ei Dominus, os & sapientiam, linguamque adiecerit eruditam, vt sciat quando debeat proferre sermonem: cum eius, sicut adipe & pinguedine repleuerit animam, vt vigeat in ipso rectitudo iudicii, consilii prouidentia, regiditas censuræ, in aduersitate securitas, & in prosperitate, deuotio, in zelo sobrietas, & in agendo strenuitas, & in arduis experientia multipliciter approbata, speramus non immerito, &c. Hen.
Et Biſuntinen. ¶ In Stylo, de quo supra. forma prima & secunda, fit mentio de Biſuntiua.

SVMMARIVM.

Legatorum genera sunt tria.

1 *Vsus Romanæ ecclesię solos Cardinales uocat legatos de latere.*
2 *Cardinales sunt sacerdotes Leuitici generis, qui domino papæ in executione sacerdotalis officij coadutores existunt.*
3 *Legati constituti, sunt qui non emanant de latere, sed eis committitur legationis officium.*
4 *Legatus emanans de latere, excedit legatum natum in quatuor.*
5 *Legato de latere præsente, & insignijs vtente, patriarchæ cessant portare crucem ante sc.*

3. §. Sequitur videre quot sint genera legatorum. Et q dem tria sunt. Nā alij sunt laterales, alij constituti, alij nati. Laterales sunt, qui a latere domini Papæ emanant. Potest aūt dici de latere domini Papæ missus, ēt si nō sit cardinalis: puta aliquis officialis eius, uel capellanus uel familiaris, uel etiam extraneus: dum tamen ab eo mandatum susceperit oraculo viuę uocis, vt si tetigerit fimbriam vestimenti eius, quo ad hoc
a vt saluus & priuilegiatus sit, secundum dominum meū [a], v. distin. ad eius. ar. ad hoc extra de maior. & obed. per tuas, & xciii. dist. c. fi. & melius 8. quæst. 1. si ergo ad fi extra. de concess. eccle. vel alta. quod in dubijs. Hinc est, quod episcopis à curia uenientibus ob reuerentiam summi pontificis. quem tetigerunt, & osculati sunt,
1 v textra, de priu. cum olim essemus, processionaliter obuiatur.
† ¶ Sed Romanæ vsus ecclesiæ solos Cardinales Legatos de late reuocat: ut 2. q. vi. Decreto. & extra, de senten. excom. ad eminētiam. extra. de offi. leg volentes. Illi enim summo pontifici in consiliis, & in arduis negotiis assistunt. extra, de off del. uenerabili. extra, de dila. exposuit. in fin. de restit. spo. Pisanis in fin. extra, de fide instrum. cum Ioannes. prope fi. & ad hoc C. ad Iusti. Cod. confir l. unica. C. de cad. tol. l. unica. Respon. 1. quia pars corporis eius censetur, ut 6 quæst. 1. c. si quis eum militibus. C. ad. l. Iul ma. quisquis. & in locum Senatorū succedunt, ut xcvi. dist. Constantinus
2 Vnde ecclesia habet Senatū. 16. quæst. 1. ecclesia habet. † ¶ Cardinales enim sunt sacerdotes Leuitici generis, qui domino Papæ in executione sacerdotalis officii coadiutores existunt: ut extra, qui fil. sint leg. per uenerabilem. §. rationibus. Hi autem legati, tanquā ipse dominus papa, sunt honorandi, ut ē. §. 1. & sunt maximæ auctoritatis: unde & sicut honoris prærogatiua lætantur, sic ampliori auctoritate in beneficiorum collationibus, & in aliis fungūtur ut extra, de off. leg. officii. li. 6. & c. excōmunicatis. & j. §. supereſt. uer. illud quoq;. Nec est credendum, quod ipsi aliter iudicent, q̄ ipse dominus papa iudicaturus esset, ut in præ. §. supereſt. uerſ. est
3 autem. † ¶ Constituti uero proprie sunt, qui non emanant de latere, sed eis cōmittit legationis officium. 7. quæst. 1. placuit. & hi sunt minoris auctoritatis, ut extra, de offi. lega. uolentes. de accu. cum dilectus. nihil enim possunt extra suam prouinciam argu. ff. de iurisdict. om. iud l. fin ff. de off. præsid. l. 3. & j. §. nunc dicamus ¶ Nati siue electi sunt, qui nec emanant, nec eis specialiter committitur, sed officiū hoc est suæ dignitati annexum: & hi sunt magnę auctoritatis, ut probatur extr. de offi leg. c. 1. de appel. ca. 1. de fil. presbyt. c 1. de his tribus legatorum generibus legitur & not. extr. de off. leg. excōmunicat. & cap. officii. lib. 6. & j. § nunc dicamus ¶ Dici ergo potest, quod legatorum alii sunt minimi, ut nuncii & cursores: & alii magni, ut nati: alii maiores. vt constituti: alii
4 maximi, ut laterales. † ¶ Item not. quod legatus de latere emanās excedit in quatuor legatum natum Primo in absolutione excommunicatorum extr. de offi legati. excommunicat. prout j. §. nunc dicamus plenius differemus. Secundo, quia illo presente natus tā quam minor, suis insigniis non utitur, nec officiū legationis exercet, ut e. tit. uolentes. extra, de priuileg. antiqua. 21. dist. deniq;. Tertio,

ADDITIO.

a Dominum meum. ¶ Summa huius tit. §. 2. cuius sunt verba sequentia.

a tio,in beneficiorũ collationibus:ut in prædi.c. officium.[a] & dice
b tur ĩ.§ nunc tractemus. Quarto in procurationibus:vt patet, ex tra.de censi procurationes.responso 1.& § 1.[b] Non enim ita ꝓ curatur ille,qui ordinarius est,& in domo sua consistit sicut iste. ¶ Item excedit constitutum excõmunicatorũ absolutione, ut in
5 ĩ.§.nunc tractemus. in prin. † Hoc etiam not. ꝙ præsente legato de latere insigniis vtente, patriarchæ cessant portare crucem an-
c te se:ut extra,de priu.antiqua[c].

AD DITIONES.

a Officium. ¶ Vbi de hoc in 3 glo.& super ea.
b Et §.1.¶ Et vide quod ibi dixi in gl.tene quod.
c Antiqua.¶ Vidimus certas prærogatiuas cardinaliũ, in quibus excedunt alios legatos.cum sunt legati. Et vide ꝙ scripsi post Hostien.in Decre.antiqua.hic allegata,super ver.insigniis,scilicet,quod transeuntes mare vtuntur vestibus rubeis,palafredo:alias frẽo & calcaribus deauratis.Sed & sine literis creditur ei asserenti se legatum,ex quo cardinalis est. De hoc quidam contra.& vide ĩ.prox.§.ver.quid si delegati. Alias prærogatiuas ad alios legatos,collige de elect.si abbatem.1.& 2.respon.lib.6.& eod.lib.de verb. signif.cap.1.in prin. ¶ Sed & sine legatione priuilegiati sunt su per non residendo in titulis uel beneficiis suis,vt dicam ĩ.de cle.non resi.in fin. Item ꝙ eis creditur super actis coram se,licet scriptura non appareat super hoc. Vide quod scripsi de app.constitutus.super uerbo,assertionem.& ibi remissi ad ti.ĩ.de teste.§.1.ver.quid si aduocatus.ultra medium. ubi vide dictum Clementis quarti.¶ Item specialiter sunt priuilegiati contra ossensores, in de cre.Felicis.de pœnis.lib.6.¶ Itẽ de priui.Decr.quia periculosum.de sent.ex com.lib.6.ut ibi scripsi post Host.& super 1.gl.Decr.1.de cler.non residen. & vide ꝙ scripsi de schism.1.c.uno:super verbo,cardin.li.6.¶ Itẽ per hoc dico idẽ de aliis sex priuilegiis episcoporũ notatis in Decre.ult. de priu. li.6. in gl.pe de quorũ ultimo.ꝙ cardinales exprimunt,nullum est dubiũ. in cle. de cele.mis.dignum. Sunt ẽt vel fuerunt priuilegiati circa Decre.1o.execrabilis.ut i bi patet.ver.nos.itaque.
¶ Adde,quod legato Cardinali credatur de actis coram se, consuluit Abbas consi.xiii.ii.lib.

SVMMARIVM.

¶ Potestas legati.& ad eius officium quid pertineat

1 *Quies populorum,& disciplina spectaculorum,spectant ad legatum.*
2 *Legatus in ecclesia sibi decreta potest cognoscere de omni quæstione ad forum ecclesiasticum pertinente.*
Roma est patria communis.
3 *Legatus papæ per simplicem querelam potest adiri,sicut & ipse papa.*
4 *Delegatus legati papæ potest mittere in possessionem causa rei seruandæ.*
5 *Beneficium iuris nemini est denegandum.*
6 *Legatus habetur loco Apostoli.*
7 *Legatus debet cognoscere & committere iuris ordine seruato.*
8 *Legatus an potest de causa criminali episcopi cognoscere.*
9 *Legatus an potest cognoscere de causa episcopatus,ubi duo de eodem episcopatu litigant.*
10 *Electionem archiepiscopi potest legatus de latere examinare,& per consequens confirmare.*
11 *Appellari an possit ad legatum,omissis mediis.*
12 *A sententia suffraganei,si una pars ad legatum,alia ad archiepiscopum appellet,quis eorum cognoscet de causa.*
13 *Legatus an possit officium suum exercere in exemptos, qui papæ subsunt?*
14 *Pertinentia ad legatos de iure communi,quæ sint,quibus constet eos esse legatos etiam si super his mandatum speciale non ostendant.*
15 *Publicare solent legati sedis Apostolicæ in ingressu decretæ sibi prouinciæ legationis suæ literas,ne quis possit ignorantiam allegare.*
16 *Cardinali legato,uel alij noto,& non suspecto,etiam absque literarum ostẽsione credendum est.*
17 *Literæ legationis si perdantur,quid sit agendum.*
18 *Gerentis se pro legato,cum non sit,an valeat sententia.*
Error communis facit ius.
19 *Legatus ecclesiæ Romanæ potest particulare concilium celebrare,non generale.*
20 *Iurisdictione generali commissa & mandata,non transit potestas concilij faciendi.*
Priuilegiũ concilij cõgregãdi sibi Romanus pontifex specialiter reseruat.
21 *Legati de latere de consuetudine possunt absoluere eos,qui propter violentam manuũ iniectionem in clericos,inciderunt in canonem late sententiæ.*
22 *Inuigilare debet legatus saluti & edificationi cleri & populi sibi cõmissi.*
Auaritiæ crescente perit lex à sacerdote,& visio à propheta.
23 *Prandia legati secundum cuiusque loci mediocritatem debent esse.*
Subditus denegare potest iniunctum sibi tributum,vbi exigens modum excedit.
24 *Expensæ moderate quæ sint,& qui plus aut minus alendi.*
25 *Legati de latere domini papæ missi,seu alij honorabiles nũcij,decenter sunt recipiendi.*
26 *Legatus nan debet curare speciosas domos,nec lauta cõuiuia,&c.nã locũ tenens Apostoli,illius conuersationem & abstinentiam imitari debet.*
27 *Sumptus legato proficiscenti dati,si in munere legationis decesserit, non sunt restituendi.*
28 *Forma literarum,quas legati,seu nuncij solent super est suis procurationibus mittere.*
29 *Legatus constitutus qua de causa possit literas apostolicas in irritum reuocare.*
30 *Mandatum papæ potest legatus de latere interpretari*
31 *Legatus de latere electionem illius,qui abiurato schismate ad ecclesiæ reddit unitatem,dispensatiue potest confirmare.*
32 *Legato de latere consultationis super suis dubijs facienti respondetur.*
33 *Legatus de latere etiam irregularem,& in minoribus ordinibus constitutum,potest præficere in abbatem.*
34 *Potestas legati de latere in multis cõmittẽdis extendit ꝙ non potest alius.*
35 *Legatus de latere potest condere statuta perpetuo duratura.*
36 *Violatores statutorum legati de latere,per quem absolui possint.*
37 *Legatus cardinalis similis dicitur proconsuli.*
38 *Legati Cæsaris,quincias regentes presides appellant,licet sint senatores.*
39 *Indulgentiæ possunt à legato pro ædificatione pontium & ecclesiarum concedi.*
40 *Legatus an iure legationis possit excedere in literis indulgentiarum numerum quadragenarium.*
41 *Legatus an possit aliquem ex aliqua causa reddere inhabilem ad beneficia ecclesiastica perpetuo duratura.*
Præses prouincię nõ potest alicui interdicere arte sua vti vltra tẽpus suũ.
42 *Prouinciæ episcopi,& omnes alij legato subsunt.*
43 *Legato mittenti sub sigillo suo tenorem aliquorum priuilegiorum credendum est.*
44 *Legatus secundum interpretationem Romanæ ecclesiæ potest xenia recipere non tamen auare modum excedere.*
45 *Patriarcha legatus potest ex causa reuocare indulgentias domini papæ, & suorum prædecessorum.*
46 *Legatus de latere potest se opponere guerris & discordijs,& ideo de causa,quæ est inter duos reges,cognoscere.*
47 *Legatus an possit concedere,interdictis excommunicatis exclusis, & ianuis clausis & suppressa voce celebrare diuma.*
48 *Legatus,etiam non de latere,potest regem & reginam male coniunctos separare.*
Legatus,cui causa aliqua specialiter delegatur,maior est legato generali, quantum ad illam causam.
49 *Excommunicatus à delegato domini papæ non potest absolui à legato.*
50 *Negligens exequi inquisitionem commissam à papa,an possit cogi per legatum ad procedendum.*
51 *Legatus licet alicui maliqua causa simpliciter commisserit vices suas,potest nihilominus reuocare ad se causam*
52 *Papa debet seruare id quod fit per eius legatum,ac si ipse fecisset.*
53 *Priuilegium legatorum in materia responsionis.*
Occupati in negotijs & occupationibus seu legationibus publicis à ciuilibus oneribus excipiuntur.
54 *Presses prouinciæ fines prouinciæ excedere nõ debet,nisi voti soluẽdi causa.*
Legatus ita se in adeundo facilem præbeat,ut se contemni non patiatur.
55 *Legati tam in citationibus,quam in confirmationibus & dispensationibus, stylum Romanæ curiæ sequi debent,quia super iure fundatur,*
56 *Commissiones primi legati non expirant per aduentum secundi,si iudices cœperant cognoscere.*
57 *Legatus primus extra prouinciam incidens in canonem latæ sententiæ, an poterit absolui à secundo de latere,& quid si econuerso.*
58 *Superueniens legatus an poterit corrigere, & indicare primum iam suspensum.*
59 *Papa si commisit primo legato diuersas causas singulares,expresso nomine proprio,an post aduentum secundi poterit in illis procedere.*
60 *Legatus de latere peractis negotijs legationis suæ remaneus, an alius cedat eius priuilegio.*
61 *Legatus de latere existens in prouincia,non potest concedere primo sui officij executoinem.quia abdicans à se imperium,non admittitur.*
62 *Imperium cuiuslibet legati deponitur in ingressu Romæ.*

4.§.Superest videre quid ad legati pertineat officiũ & quæ sit eius potestas. Et quidẽ ad ipsius pertinet officium cõmissam sibi prouinciã tenere pacatã, & eã purgare malis hominibus,& eos punire:ut ff.de offic.præsi.l.3.& l.con
1 gruit.extra,de offi.iud.ordin.c.1.† Quies enim populorũ & disciplina spectaculorũ ad illum spectat:ut ff.de off.præfect. vrb.l. 1.§. quies quoque.qui missus est & constitutus su p gentes prouincię sibi decretæ.ut euellat vitia,& dissipet malos:ædificet virtutes,&
a plantet bonos:ut in constitut.Cle.papæ quarti,e.tit.ex parte.[a] & extra,de maio.& obed.solitæ.circa medium.ĩ.§.qualiter. Ad officiũ legati pertinet,prouincialiũ causas audire,quæ p app.deferuntur ad eum,ut extr.de offic lega.c.1.& 2 q.6.Decreto. Per simplicem autem querelam ita demum, ut dicunt quidã,potest ipsas
b audire,si quis de immediate domini papæ subiecto,puta exẽpto[b] con-

ADDITIONES.

a Ex parte.De qua fuit sumpta Decr.2.e.tit.lib.6.ut ibi no.in 1.gl.
b Exempto.¶ De his ĩ.uer.sed nunquid legatus potest.3.

conqueratur:vt 11.qu.1.per uenit.Secus si de subiecto alicui or-
dinario conqueratur:nam tunc corā ordinario debet causa agi:
vt in eodem c.& 25.q.2.in Galliarum.sicut in metropoli seruatur
vt ix.q.iii.conquestus.de off.or. duo. nisi forte de partium com-
muni consensu.2.q.6.à iudicibus.C.de iurisd.om.iud. priuatorū.
extr.de foro compe.significasti.Nec obstat extra,de off.lega.c.j.
quia ibi loquitur de illo,qui est simul ordinarius & legatus.Quā-
nis ergo ibi ratione ordinariæ potestatis non possit per simplicē
querelam adiri,ratione tamen legationis hoc fieri potest,ut sic le
gatio aliquid operetur.ff.ad municip.l.1.in fi.ff. de vsu. si stipula-
tus.Non ergo poterit indistincte secundum eos cognoscere de
causis subditorum episcoporum,ipsis episcopis omissis:quia hoc
est speciale priuilegium domini papę,ut dicūt. 2.q.6.ad Romanā.
a ix.q.3.cuncta.& in hoc concor Vin.[a] † ¶ Tu dic, quod legatus
2 passim potest in prouincia sibi decreta cognoscere per simplicē
querelam de omni quæstione ad forum ecclesiasticum pertinen
te,omisso quolibet ordinario.extra,de foro compe.c.fi.quia Ro
ma communis patria est.ff.ad muni.Roma.Ipse enim plenissimā
habet iurisdictionem,& maius imperium omnibus post principē
vt j.§ nunc ostendendum.uer legatus igitur.prædictū autem ca.
peruenit.loquitur in defensore,non in legato:uel loquitur in le-
gato cogente subditos prælatorum conqueri coram se, suis ordi
nariis prætermissis & contemptis:vel loquitur, quando legatus
de temporali iurisdictione ad episcopum pertinente,cognoscere
contendebat,ꝙ facere non debebat:cū ratione illius nō sibi, sed
b regi forte subesset [b]:ut 8.dist.quo iure.Poterit ergo legatus pas-
sim de omnibus causis ecclesiasticis cognoscere:unde separat ma
trimoniū propter errorē conditionis:ut extra, de coniug.seruo-
rum.c.fin.Item cognoscit de quæstione,quæ vertitur inter cleri-
cum & laicum: vt extra, de re iud.cum causam quæ.quod hodie
in legato emanante à latere cardinali consuetudo comprobat ge
neralis:in aliis autem non sic.Quod tamen & illi possint, habetur
3 extra,de re.iu.cum Bertoldus.† ¶ Sicut ergo papa per simplicem
querelā pōt adiri,qui ordinarius est singulorum:ut 2.q.7.si quis
& q.7.metropolis.9.q.3.cuncta.extra,de appel.dilectis.extra, de
* priuileg.antiqua sic & legatus eius,qui ipsius vicem gerit:* vt p̄.
uer.legatus igitur.leges tamen ꝯtradicere videntur,prohibentes
etiā ad principem,omissis medijs,recurri:ut in Auth.collat. 3.de
man.princ §.sit tibi.in Auth.collat 9.vt differen.iudices.§.si quis
vero existimans.Cum ergo legatus ordinariam habeat iurisdictio
nem,vt infra uersic quid de sententia.generaliter ad ipsius perti-
net officium,cuiuslibet excessus inquirere & corrigere,causas diffi
nire,& audire & eas delegare:quis p appellationem ad eū non de
ferantur:ut extra e.c.1.& extra de his,quæ fiunt à maio par. cap.
4 c.quanto.& de accus.qualiter & quando.& c.inquisitionis.† ¶ Et
delegatus ab eo potest mittere in possessionem causa rei seruan-
dæ propter contumaciam & ab illo delegato potest appellari ad
papam:& legato recedente,uel decedente,coram alio successore
legato poterit præstari cautio de parēdo iuri,& recuperabit reus
possessionem:& hæc leguntur extra,de eo qui mit.in poss. causa
rei seruan.cum venisset. Si autem prius quam delegatus eius par-
tes citauerit,legatus ipse moritur,uel reuocatur, ita quod suā ꝓ
c uinciam exiuerit,iurisdictio illius expirat.ut j.§.finitur [c].¶ Potest
quoq; legatus causas familiæ suæ audire:arg.ff.de off.rec.prouin.
l.senatuscon. Sed nunquid legatus potest cognoscere de aliqua
causa,uel eam committere audiendā de plano,sine strepitu,sum-
marie,& figura iudicij:de quo nota.infra,de inquisitione.§.nunc
d tractemus.ver.quid igitur si [d].† ¶ Et videtur quod non:quia bn̄
5 ficium iuris nemini est denegandū. 28 dist.de his.extra, de secun.
nup.cap.penul.& fin.Non enim potest minor tollere legem iudi-
ciorum à superiori tot vigiliis & laboribus adinuentam:vt extra
e de elect ecclesia.2.in fine [e].C de inoff.testa.si quando.21.distinct.
in tantum.& c.inferior.xcvi.dist.quis dubitet.extra, de ma.& ob.
cum inferior.28.q.1.iam nunc.& cap.seq.licet successor condito
ris,qui pari fungit potestate, illam tollere possit:ut extra de elect.
innotuit.ff.de arbitr.l.nam magistratus.ff.ad Trebel ille a quo. &
§.tempestiuum uel ipse idem qui condidit:ut xxv.q. 2.c. in Gal-
liarum.uer.si ergo.extra,de senten.excom.inter alia.arg. contra.
Nam legatus omnia videtur posse . quæ papa sibi specialiter non
reseruat,quia vices eius gerit:vt j.§.nunc ostendendum. versicu.
legatus igitur.& potest procedere secundum æquitatem, quādo
6 sibi uidetur:ut extra, de transactionibus.c. finali.† ¶ Et Aposto-
f lus [f], cuius loco legatus est,dicit:Omnia mihi licent. xi.q.i. aliud
Hoc etiam probatur extr.de spon. cum in tua. & uidetur expres-
sum.ff.de off.procon.si in aliam § fin.Sol.Dicit potest,quod non
potest tollere iuris solennitates,quo ad hoc,nisi sicut quilibet or
dinarius,cui hoc licet in multis casibus:ut no.j. de libel. concept.
§.nunc dicendum.& j.de teste.§.nunc tractemus.sous enim prin
ceps potest suum ius alicui auferre:ut j.§.nunc ostendendum.uer
7 si.lvii.† ¶ Debet igitur legatus cognoscere & committere ordine
iuris seruato.arg.extr.de iureiur.uenietes,cum suis concor. & de
iureiuran.c.ego.& est expressum ff.de off. ꝓconsul.nec quicquā.
§ de plano.& e.ubi decetum.Quæ enim communia sunt omnib.
præsidibus,debet proconsul obseruare:ut ea.l.in fin Solennitates
autem non substantials,& in eorum fauorem inductæ, partium
g consensu remitti possint:ut extra,de rescrip.præsentia.in fi.[g] qd
8 ꝓsequere prout not.e tra,de offi.delegat,de causis † ¶ Sed nun
h quid legatus potest de causa criminali [h] episcopi diffinire? Vide-
i tur quod sic:& quod si hoc speciale in eo,arg.ad hoc.16.qu.j.fra
ter noster [i].Sed dic contra:ut ff.de off.proconsul.solent.ff de off.
eius:cui man.est iuris.1.& in concor.positis.j.§. nunc ostenden-
dum.ver.17.nisi hoc habeat ex speciali cōmissione:ut 2.q.6. De-
creto.& 23.q.4.ille gladium.ff.de test.l.3.§.item diuus arg.tamen
contra,quod possit cognoscere,licet non possit diffinire.Nam &
proconsul cognoscit de omnibus:ut ff.de offic.ꝓconsul.l.1.licet
non possit pœnam grauiorem imponere.ut eo.tit.l.1.& conciliū
examinat causam crinimalem episcopi.sed diffinire non potest.
9 3.q.6.quamuis.& c.multum.† ¶ Sed quid dices in causa episco-
patus,ubi duo de eo litigant.nunquid legatus de hoc poterit co-
K gnoscere,uel per appelationem,uel per simplicem querelam [k]?
Videtur quod non:quia hoc est de maiorib.causis:quas sibi Apo-
l stolica sedes reseruat:ut in constitut.Alex.4.de rescrip.dilecti [l]. &
25.qu.2.in Galliarum extra,de app.ut debitus in fin.contra credo
arg.extra,de app.constitutus.1.& de elect.quia.ibi, permittimus
non enim dicit:mandimus: cum hoc possit etiam metropolita-
nus,& ipse omnia potest,quæ ille:ut prædict §.nunc ostendendū.
uer.

ADDITIONES.

Adde tu,quod legatus de latere habet iurisdictionem in exemptos. capitu. j.& quod ibi no.extra,de uerb.signifi.lib.vi.Abb.in c.cum uenerabilis.in 3. notabili,extra,de consue.

a Concor.Vin. ¶ Et Io.in tribus locis,ut scripsi.e.tit.§.i.super 2.gl.in princi. vbi etiam inueniens quæ concordant opinioni contrariæ, quæ sequitur & quæ uera est,& seruatur.

b Subesset. ¶ Quod dic vt de appel.Roma.§.debet.lib.6.

* Vicem gerit. ¶ An legatus posit adiri per simplicem querelam: uide capitu.primo.extra,de off.delegat.ubi videtur dici quod sic.& capitu. peruenit & quod ibi not.xi.quæstio.1.& capitu.conquestus.9. quæstio. 3. per quæ capitula, & in quibus Ioan.uidetur tenere quod non posit. & ista est uera regulariter.

c Finitur. ¶ Vide quod ibi dicam in princip.Adde, in l.exemplo.C. de probationibus.

* Pone quidam cardinalis tanquam legatus de latere,nec non asserens se habere certas speciales commissiones,puta ad restitutionem famæ, procesit ad uxecutionem istorum:tamen postea literæ apostolicæ non apparent: & ideo reuocatur in dubium illud quod factum est:Quæritur quid iuris:respō deo si publice fecit istos actus non semel,sed pluries, præsumitur ꝙ habeat mandatum ad ea quæ asserit, & valent gesta ratione communis erroris & præsumptæ veritatis in assertione talis & tanti viri.extr.de restitu. spo. qđ tene menti.& not.in c.dudū.de elec.in gl.quia cum iam.ibi, pœnitentia imposita per eum qui est ipso iure priuatus vel absolutus valuit propter bonā fidem & uide quod not.in reperto.Spe.de pœni.& remissionib.

d Igitur si. ¶ Hanc quæstionem vide no.de hæreticis.c.ult.lib.6.in 4.gl.in fin. ¶ Adde tu dom.Abb.in c.1.in 1.no.extr.de rescr.Item adde eundem in c. dilecti.in 2.col.extr.de iud.

e In fi. ¶ Et in cle.eo.tit.c.2.in prin.

f Apostolus. ¶ j.ad Corinth.vi.& x.c.ante fi.Adde,ꝙ legatus non posit causam committere,iuris ordine non seruato,glos.in cle. sæpe.in uerbo,mandamus.de uerb.signi.Guliel.de Cu.& Bal.in l.nec quicquam.§.de plano. ff. de off.procon.& le.An.in disputa.incipien.Assensis miles.Dom.Anto.in c.dilecti.ubi ponderat tex.extra,de iu.Inn.in c.fi.de trans.vbi dicit,quod ex causa potest committere causas sine strepitu:quod est intelligendum, dummodo de causa appareat:quia in inferiore à principe causa non præsumitur,ut uoluit Inno.in c.dudum.el ii.de elect.& dicit Abb.in c.i.de trans.quod legatus non potest suplere defectum iuris omissum in contractu.& in c.fi.de confir.vtil. vel inut.dixit,quod omnia tendentia ad uiolationem iuris sint prohibita legato.Fed.de Se.cons.cc.dicit, quod legatus non potest tollere ius alterius.An legatus de latere posit committere causam cognosci & terminari debere summarie,simpliciter,& sine strepitu,& figura iudicii,uide Alexan.consil.cclv.incip.Prospectis his.col.4.ver.& bene facit.in ii. volu. & p And.Sic.consi.24.inci.Viso puncto.col.iii.uer.preterea.in ii. volu.& adde Guido.papæ.sing.dccxci.incipiē. De illo.ubi dicit,quod licet legatus sedis Apostolicæ habeat potestatem condendi legem, etiam perpetuam, non tamen potest derogare statutis super summum pontificem factis. Et an legatus posit excōmunicare & punire eos,qui eius iurisdictionem impediunt, uide Ioan.de Turre crema.in c.si quis xciiii.dist.Henr.Ferrandat.

g In fi. ¶ Quam non habemus hodie.

h Criminali. ¶ Quę requirit priuationem officii vel beneficii : alias nedum legatus, sed etiam archiepiscopus & sine synodo de crimine episcopi cognosceret.Sic fuit hic disputando terminatum per c.quia cognouimus. x.q. 3. in fin.& per capitu.Romana.de offic.ordin.lib.6.in fi.vt plene scripsi eo.lib. & tit.c.vt litigantes.in prin.

i Noster. ¶ Vbi de hoc in gl.videtur,ibi uide.

K Querelam ? Expeditum est, quod legatus de latere cognoscit, & confirmat, etiam si episcopatus sint exempti. de cle. si abbatem .j. respon. libr. vj.

l Dilecti. ¶ De qua fit mentio in dec.quam statim allegat.

uer.legatus igitur. & uide ibi in uer. legatus quoq; nam & uisitator potest examinare quis ex electis melior sit ut 85.dist. Florentinum. & satis habetur expresse in constit. greg. X. de elect. quamuis. lib. 6. quæ constitutio me procurante, edita fuit in concilio
10 Lugdun. † ¶ Potest enim legatus de latere electionem archiepiscopi examinare: ut extr. de off. leg. licet. c. per consequens confirmare: ut extra, de electio. uenerabilem. sed si postquam electionem examinauit tam ad sedem Apostolicam transmissit, iterum eam examinare uelit, nulla est ipso iure secunda examinatio: ut in præ De
11 cre licet. † ¶ Illud autem quæritur, utrum ad legatum possit omissis medijs appellari. Io. Mo. 2. q. 6. si quis uerum quod non: quia hoc est priuilegium speciale domini papæ ut j. §. nunc ostendendum. ver. ix. Sed cõtrarium de facto obtinet: quia uices eius gerit: ut §. quod dic plenius, ut j. de appel. §. nunc tractemus. uer. & nunquid idem est. Sed & si ab eo appelletur ad papam, debet humiliter appellationi deferre: ut extra, de re iud. cum causa, quæ ar-
a tamen j, extra, de accusa. ad petitionem a. † ¶ Quid si quis ita dicit:
12 Appello ad archiepiscop um: appello ad legatum: appello ad papam: uel quid si ita dicit: Appello ad legatum, uel ad papam, referuans mihi optionem coram quo malim prosequi appellationem. Item quid si a sententia suffraganei unus pars appellat ad legatum, alia ad archiepiscopum. Quæritur quis in his casibus de appel. cognoscet: de hoc tractatur in prædict. § nunc tractemus, uer. sed po
b ne aliquis. & sequen. b † ¶ Sed nunquid legatus potest suum officium in exemptis, qui subsunt papæ, exercere, & causas contra ipsos mouendas audire: & etiam in eos, si res exegerit, animaduerte
13 re? Videtur quod non. arg. xvii. dist. huic sedi. licet possit contra eos inquirere. & arg. extra, de sup. ne. præa. sicut. §. fin. & extra, de stat. mon. ea quæ & in præ. Decre. ad petitionem. Priuilegia enim eorum perpetua debent esse: ut 35. q. 2. seruatis. arg. ad idem extra
. de app. constitutus. §. 1 ibi, non ut appellationi interpositæ, &c.
c Ar. contra. 16. questio. 1. frater noster c. hoc dicit Io. q̃ non potest & melius facit legatus, si abstineat. ar. ff. de off. proconsul. nec qe-
d quã. Ber. 5 d. ut 11. q. 1. peruenit. nõ obstantibus eorũ priuilegiis: qa per priuilegia eis ꝯcessa nõ eximunt, nisi a iurisdictione ducẽsa norũ non a iurisdictione papæ, vel legatorũ suorũ: ut 25. q. 2. c. posteaq̃. §. si ergo prope. prin. & c. ita nos. §. sed obijcit. uer. q̃q̃. extra. de sup ne præla. licet. unde papa committendo vices suas, nec retinendo exemptos, illos etiam concessisse uidetur ar. extra, de off. dele. venerabilis. ext. de preb. graue. & de sen. exc. nuper. quod in legato de latere emanante admitti poterit ut probatur extra, de
e verb. sig. veniens. resp. 1. e In aliis autẽ non ur, nisi hoc in suis priuilegiis specialiter sit expressum: ar. ext. de off. iu. or. graue. Inspiciẽda sunt ergo priuilegia legati, ut extra, de usu pal. c. fi. & de priul. porro. extra, eod. ex communicatis. Alioquin non est ei in omnibus credendum: ut infra proxi. ver. & ad hoc facit extra, de iureiu
14 ran. ego. † ¶ Præmissa autem, & quæ infra sequuntur, ad eos de iure communi pertinent: ex quo constat eos esse legatos, licet super his mandatum speciale non ostendant. ¶ Quid si delegati iurisdictione dubitetur? Dic quod de ea fieri debet fides per literas legationis: nec prius est tãquam legatus recipiendus & tractãdus: ut extra, de iureiura. ego Nunquam enim Apostolicæ sedis moris fuit, absque signatis a picibus undecunque legationem susci
pere: ut xvii. dist. nobilissimus. Ad idem lxiii. dist. lectis. & argumentum, extra. de off. deleg. cum in iure. de rescriptis. cum contingat. C. de mand princ. l. unica. & lib. x. de iure fisc prohibitum. Si igitur sedes Apostolica aliorum legatos sine literis non suscipit: nec alij etiam sine literis suos recipere coguntur. Nam quod quisque
15 iuris in alium statuit, ipse eodem iure uti debet: ut ff. quod quisq; iu. l 1. extra, de constit. cum omnes. † ¶ Et propter hoc Apostolicæ sedis legati in ingressu decretæ sibi prouinciæ solent legationis suæ literas publicare, ne quis de inceptis possit ignorantiam allegare: ut 16. dist. quod dictis. ext. de postu. præl. c. 1. & ut eorum pote-
f stas perpetuetur f, secundum ea, quę no. j §. finitur. † ¶ Quidam
16 tñ dicunt, legato cardinali, uel alij noto & non suspecto, absque literæ ostensione esse credendum. arg. in prædict. c. nobilissimus. & 2. q. v. quæ de causis extra, de' oc. c. 1. in fin. ext. de off. legat. officij. in fin. & C. de sum. trinitã. liquet. in princ. & prope fin. quod satis sustineri potest in his, quæ ad legatum pertinent ex officio & iure legationis: secus autem quoad alia, quæ speciale mandatũ requirunt: indistincte tamen creditur eis: & raro uidemus de ipsorum peti copiam potestate. Consulo igitur, ut quicunque aliquid a legato recipit, quod ad cum iure legationis non pertineat, siue fuerit dispensatio, uel aliud habeat sub manu publica te
norẽ literæ, qui quam talis ptas ipsi legato est commissa speciali-
g ter. g. arg. ext. q̃ hæret. cũ ex iuncto. §. q̃ si forte. ¶ Vtrum autẽ soli Cardinali aliquid asserenti credatur: dicã j. de teste. §. primo.
17 uer. itẽ q̃ fuit. † ¶ Sed quid si legationis literæ perditæ sunt? Dicunt Vber. & Io. q̃ potest probare omissionẽ per testes: & audietur. C. de test. testium. in fin. non tñ sufficit probare tenorem literæ, nisi probetur illam sine uitio esse: ut extra, de priu. cum olim. 1. in fin. C. de iud. instru. l. fin. C. de edict. diui Adri. tol. l. 1. Ber. uero no contra in prædi. Decr. cum olim. argum. C. de mand. princi. l. unica. extra, de offi. deleg. cum in iure. nbi de hoc: quia nec esset superior, coram quo hęc probatio fieri posset. extra, de elec in fi. alias tamen, ut dicit, si honestus & notus sit, potest, & debet ei credi: ut in prædic c. nobilissimus. De hoc infra, de instru. edi. §. re stat uersic. quid si habet: & j. de sen. §. fin. ver. si autem. Sed nunqd sufficit probare mandatum factum fuisse sine literis? Dicit Ioan. q̃ non: ut in præ. l. unic. C. de man. prin. Delegatus autem bene potest probare mandatum, ut in Anth. de litig. §. omnem. & argu ex tra, de rescriptis. ex parte. & de off. deleg. prudentiam. ¶ Tanc. uero & eius sequaces dixerunt, quod non sufficit probare amissionem instrumenti, nisi originale probet: quod hic non est uterius prosequendum. & uide infra, de proba. §. uidendum. uer. sed nun-
18 quid. & sequenti. † ¶ Quid ergo, si quis se pro legato gerit, cum non sit? quia sæpe etiam Cardinales mittuntur nuncij pro certis negotijs, sine plenæ legationis officio. nec ad prouincium certam
h Et quidem dicunt aliqui h, quod ualebunt eius sententiæ, si gentes ad eum bona fide, tanquam ad legatũ, communiter recurrebant, quia communis error facit ius. 3. q. 7. infamis §. tria. ff. de off. prætor. l. Barbarius ff. ad Macedo. l. 3. Quos ergo absoluit, absoluti erunt. ut extra, de sent. ex com. ad eminentiam. & super hoc ui-
19 de quod no. extra, de elec. c. dudum. 2. prope princ † ¶ Sed nunquid legatus ecclesiæ Romanæ potest concilium celebrare? Et uidetur quod sic: particulare tamen, non generale. ut 3. dist. c. regula. §. porro. xvii. dist. regula. multa enim concilia particularia, sine præsentia domini papæ, præsente legato Romanę sedis celebrata inueniuntur: ut xvi. dist. sexta. lxiii dist. c. 2. 1. q. 7. conuenientibus.
i Sed Hug. Lau & Io contra i, nisi ad hoc specialiter destinetur, uel nisi hoc ei specialiter committatur: & secundum hoc intelligunt iura innuentia legatum concilium facere posse. Talis enim legatus potest facere concilium generale, si de generali fuerit ei specialiter iniunctum: uel particulare, si de particulari. Priuilegium enim
K de concilio congregando k sibi Romanus pontifex specialiter reseruauit: ut 2. q. 6. ideo. & ideo nõ transit in generali legatione: ut
20 j §. nunc ostendendum. uersic præmissa. † Quia mandata iurisdictione generali, non transit potestas cõcilij faciendi, vt ff. de offi. eius, cui man. est iurisdic. l. 2. & arg. ext. de elec. q̃ sicut. in fi. Sed cõ
l tra eos facit l: nã Metropolitanus & Primas faciunt ire proprio sua ꝯcilia prouincialia & particularia xvi. dist. c. j. 92. dist. si Ss eps vacans uocatis ad hoc suffraganeis suis: ut xviii. di. in multis. c. ibi positis. & extra de accus. sicut olim. Et episcopus facit suam synodum episcopalem cum clericis suis: ut 18. dist. non oportet. & 38. dist. quando. xii. quæ. 2. placuit. & episcopus. Non ergo omnibus his inferior erit legatus Romanæ ecclesiæ quoad hoc: imo poterit ꝯcilium facere, & prouinciale & particulare cũ episcopis prouinciæ sibi decretæ, & in eo constitutiones & statuta edere: ut j. uersi. põt etiam legatus. Nec obst ꝑdict. c. ideo quia loquit de concilio generali & uniuersali: quod habet fieri uocatis episcopis di-
m uersarũ prouinciarum. Item non obst. præ. l. ff. de off eius, cui mã.
21 est iurisd, quia de alio dissimili concilio loquit m † ¶ De cõsuetu

ADDITIONES. dine

a Petitionem. ¶ Facit pro, cum ibi papa improbet sententiã latã per legatũ post appellationem: si dicit, q̃ approbat eius acta: respon. ut ibi no. in glo. 2.
b Sequen. ¶ Vbi dicam.
c Nostet. ¶ Non loquitur de legatis de latere, sed de minoribus, quos resp̃ sales vocat. Adde q̃ id, q̃ dicitur in hoc ver. sequitur Abba. consi. 77. lib. 2.
d Ber. contra. ¶ Qui hoc not. eodem titu. quod translationem. in 1. gl. Adde q̃ idẽ tenet Abba. in d. c. & Io. An. in c. 1. de uer. sig. Fel. in gl. cum gratiæ. de off. or. & ibi qd si sic datus super correctione criminũ, an exepti cõprehẽdãt.
e Resp. 1. ¶ lib. 6. Et facit de elec. si abbatem. eo. lib. 6.
f Perpetuetur. ¶ Hoc non expedit, eod. tit. c. 2. lib. 6. nisi dicas hæc respicere specialr ꝑmissa. q̃ nec expedit, in q̃ tñ sapiũt ipsius legati gratiã de off. dele. si su p. li. 6. dat tñ hodie litera legatis. q̃ q̃ cito exiuerint curiã, ipsorũ iurisdictio sit ꝑpetuata quo ad oĩa sibi cõmissa, & hãchabuit dñs meus dñs Carno.
g Specialiter. ¶ Cõiter legati in talib. ponũt in gratia, quã faciunt, totam literam commissionis eis factæ de illis. Adde q̃ legato cardinali credat absque literis, saluo in his q̃ papæ sunt reseruata. tenet Pau. de Cas. in l. una. de mã. prin. q. alle. Io. An. in c. j. de off. dele. in 6. in nouel. idẽ tenet Ab. ꝑsi. 18. scd o li. vbi dicit q̃ ét credit illis de gestis corã se. all. Io. An. & Hos. in c. ꝑstituras, ex. de ap. tenuit ét Ang. ꝑsi. 72. q̃ legato cardinali de latere asserẽti se habere spalem ꝑmissionẽ sup eo q̃ directo respicit iudiciũ alienũ, nõ credat sine pragmate suæ legationis, sec' in his q̃ ad nullius iudiciũ tendũt, sed ad ꝑmo dñi papæ. Et ita dicit se intelligere Inn. i. c. cũ iure. d. of. d. Adde tu. Ab. Sic. in d. c. cũ iure. & ex. d. of. del. vbi notabilr hoc tractat & ibi p do. si satis ample, amplissime tñ, p hac nã si qs vult uidere, ad utrãq; partẽ videat do. An. Sic. i tract. d. ꝑsit Car. in 2. ptc. i §. circa 2. mẽbrũ. ubi hoc dispitat p decẽ co.
h Aliqui. ¶ Host. in sum. eo. tit. §. 3. post prin.
i Io. contra. ¶ Qui hoc no. in præ. §. porro. & in c. ideo.
K Congregando. ¶ Semper referuat: & sic procedit hoc dictum.
l Eos facit. ¶ Dcit H. urgens ratio, qui hũc uer. posuit in sum. eo. ti. §. 3. in fi.
m Loqr. ¶ Scilicet manumissiões fiẽdas, ut ibi no. Ité ibi ñ loqr d legato principis, sed ꝑsidi. Et licet vera sit opi. q̃ possit. p. p dubium tñ opinionũ quandoq; id speciaiter ꝓcedit: vt pate in stylo, de quo dixi §. §. qualiter. in prin. sob prima legatione: Adde tu ad vers. seq. de pluralitate, &c. q̃ legatus potest absoluere cõcatos. & propter iniectionẽ manuũ in Clericos pro qua cunque læsione ét enormi. Ab. Sic. in c. quod de his. extra, de sen. exc

dine quoq; introductum eſt, quod legati de latere abſoluere poſſint illos, qui propter violentam manuum iniectionem in clericos in canonem latæ ſententiæ incidérunt: vt extra, de offi. legati. quod tranſlationem. quod dic, vt infra, eod. §. nunc dicamus, ver. circa. Poteſt etiam legatus abbatem, vel priorem exemptum tranſ-
22 ferre. De hoc infra, §. nunc oſtendendum. ver. 22. † illud quoque non eſt omittendum quod legatus dum legatione fungitur, inuigilare debet ſaluti, & ædificationi cleri & populi ſibi commiſſi.
a vt ff. de off. p̃tect. vr. l. j. §. quies quoq;. Nã legatus fidelis ſanitas.[a] nec debet ſubditos in procurationib. inhumaniter aggrauare, nec in hoſpitiis prębendis prouincium onerare: vt ff. de offic. proconſ. obſeruare. reſpon i. ne longi temporis victum. breuis nora conſumat. extra, de cenſib cum Apoſtolus. Augere enim Rempublicã, vt diuitiæ augeantur, damnabile eſt, & propterea quadam prouidentia militibus ſtipendia conſtituta ſunt ne dũ ſumptus quærit, prædo graſſetur: vt 22. q. j. militare. prope princi. Talis enim concuſſor eſt: vt ibi in fine. nec ibi per potentiam legationis nominis totũ, quod Leuitarũ eſt, in ſuos redigat vſus ut 93. diſtin. diacono. verſſing. nec cum aliena iactura deſideraret locupletari. vt extra, de pœnis. ſuã. ff. de p̃d. inde. l. nã hoc natura. quia ex quo auaritia creuit, perijt lex de ſacerdote. & viſio de p̃pheta: vt in p̃d c c. dia-
23 coni. circa mediũ, ver. nũc autem. † ¶ Prandia igitur eius ſint f'm cuiuſq; loci mediocritatem: vt de cẽſib. c. cũ nuper. & 10. q. 3. c. fi. ſic agens vt nulla eccleſia, ſeu prælatus ſe indebitè grauari rationabiliter conqueratur. Sed patiatur coniũgi eccleſias procurando, quæ per ſe non ſufficerent ſigillatim: vt eo. tit. de cenſib. c. cũ inſtãtia. extra, de p̃ſcri. accedentes. De talibus enim contributis licet viuere, non de ſymbolis vel confertis: vt 44. diſtinct. non oportet. c. non liceat. Quod ſi debitum modum in exigendo excedat, iure poterit ſubditus denegare: extra de exceſ. præ. ſane. & c. cum ad quorundam. Alias autem nullus ſe poteſt ab ipſius procuratione excuſare nec contra hanc currit præſcriptio, vt in præ. c. cum inſtantia. In modo tamen procurand. forte præſcriptio locum ha-
b bet. arg. in eo. c. §. ſanè. ar. tamen contra, eo tit. u. quanto[b]. ſed nec legatus, vel nuncius abſq; manifeſta & rationabili cauſa debet p̃curationem recipere, ni ſi perſonaliter viſitet: & cum in vno loco oportuerit eum neceſſariam moram contrahere, recipiat moderatas procurationes ab aliis eccleſiis vel perſonis, quę nondum fuerant ſuis procurationibus aggrauatæ: & cum aliqua non ſuffecerit per ſeipſam, duæ vel plures coniungantur in unum: ita tamẽ quod numerus procurationum numerum dierum, quibus huiuſ-
24 modi moram fecerit non excedat: vt eo tit. procurationes. † ¶ Intelligo autem moderatas expenſas, ſi fiant iuxta modum in ſuis ti-
c teris ſtatutum: vel ſi non ſit ſtatutum, iuxta decentiam ſui ſtatus[c]:
* non enim coguntur diuites pauperũ cibis veſci.* vt 41. diſt. non cogantur. & arg. extra, de prębend. de mulcta. in fi & ſecundum cõ ſuetudinem aliorum legatorum: vt ff. de lega. l. 2 §. fin. & extra. de cenſi. ſuper eo. in fi. Lautius enim procurandi ſunt maiores, quã minores prælati. arg. 35 diſt. eccleſiæ vt extra. de cenſ. cũ Apoſtolus. & 25. diſt. §. alias. ea, demum. prope fi. vbi dicitur, quod veniali ter peccat, qui pauperibus nimis delicata & ſumptuoſa cibaria miniſtrat. Et uide j. de expẽ §. fi. ver. & nota quod expenſæ. & j. de ſa-
25 lariis. §. j. prope prin † ¶ Hoc etiam ſciendum eſt, quod legati de latere domini papæ miſſi, & alij honorabiles nuncii puta epiſcopi, abbates & capellani ſui decenter recipiendi, ſunt, & honorandi: alijs autem minoribus puta curſoribus Apoſtolicæ ſedis, debet tantum in victui neceſſaria pro æquis & perſonis in domibus prælatorum prouideri, nihil is alijs ſibi datis expenſis: vt in conſti-
d tu. Alexã. 4. de cenſi. licet[d]. ¶ Item quando nuncij vel alii legati Apoſtolicæ ſedis tranſeuntes aliquid ab eccleſiaſticis perſonis poſtulabunt, ſi ipſi præſentes vel vicini ſint, debent facere copiam literarum ſuarum: ſi vero ſint abſentes, illarum tranſcriptum authentico ſigillatum oſtendere tenentur: alioquin nullus tenetur eis in aliquo reſpondere. Sed ſi oſtenderint, debet eis pro numero perſonarum & æquorum in literis comprehẽſo iuxta tempus, quo eos morari contigerit, cõpetenter prouideri: dum tamen illi dent ſuas patentes literas continentes quid, quantum & quando receperint ab eiſdem: quæ litere loco ſũ ordinariis aſſignentur: & ſi abſentes per procuratorem aut nuncium procurationẽ exegerint, ſoluentes debent tranſcriptum literarum ſub ſigillo authentico retinere, & ſic ſub aliquorũ teſtimonio ſoluere: nec petent procurationes, vel alia, niſi ab illis, per quorum diœceſes tranſitum fecerint: niſi forte alicubi contingat eos moram contrahere, vel niſi forte aliqua diœceſis ſecundum tempus moræ inibi factæ nimis in procurationibus ſit grauata: & hæc obtinent in legatis, quibus in aliqua prouincia plenæ legationis officium non eſt
e commiſſum: ut in conſtit. Alexã. 4. eo. tit. ne legati[e]. ¶ Vt autem
26 breuibus vtar, legatus, † quia loco Apoſtoli eſt, illius cõuerſatio-
m & abſtinentiam imitetur, non multum curet de ſpecioſis dobus, vel de lautis conuiuiis, & multo labore epulis conquiſitis: 35. diſtin. eccleſiæ principes. de conſe. diſti. 5. ne tales. in prin nõ mella faſtidia: vt 12. q. 2. gloria epiſcopi. bonis tamen & delicatis cibis vtatur: vt in præ. cap. non cogantur. & melioribus quã Io. ei præparet in gl. q̃ ponit in præ. c. cum inſtantia de cenſib nec ſuper barbas pauperũ comeſſationes ſiue conuiuia extraordinaria frequẽter. Nã ſpecies furti eſt, velle de alieno largiri. vt ff. de fur. l. ſi pignore. §. j. vnde ſecundum Augu. qui offert ſacrificium ex ſubſtantia pauperis, quaſi qui victimat filium in conſpectu patris. vt 14. q. 5. immolans. 1. q. 1. non eſt putanda. Et ſi quis totum tribuit, quod alteri abſtulit, potius addit peccato, quam minuat
27 vt 24 quæ. 5. forte. † Sumptus autem legato proficiſcenti dati nõ reſtituentur, ſi deceſſerit in munere legationis prius quam ad patriam reuertatur: vt ff. de legationib. l. legatus antequam. & C. lib. 10. eo. tit l. 2. Sed illud obtinet, quando de publico ſumptus legato ſubminiſtrantur. Legatus autem ſedis Apoſtolicæ de ſubſtantia pauperum procuratur: & ideo cauetur quod vltra victui neceſſaria nil imburſet. 47. diſtinction. ſicut hi. in fin. Nam Apoſtolica ſedes pro magna parte per ſua priuilegia diuites à præſtatione pro-
f curationum eximit: cum potius pauperes eximere debuiſſet[f]. Si autem legatus mortuus non fuerit, nec alia vrgens neceſſitas fuerit, ſed ſponte legationem deſeruerit, tunc bene reſtituet ſumptus: vt legitur & no. in præ. lib. C. quo etiã caſu punitur: vt j. §. punitur. ¶ Itẽ legato de latere cardinali debetur procuratio. extra, p̃ nunciam ſibi decretam, ſi forte contingat eum alio tranſitum face-
g re, ſecundum dominum meum[g] ſed alteri non, niſi forte hoc habeat ex priuilegio ſpeciali: ut extra, de cenſi. cũ inſtantia. extra, de iureiur. ego. arg. extra, de off. leg. c. officij. & legatus de latere excedit legatum p̃ſtitũti in p̃curationibus: vt ſ. §. ſequitur. ver. &
28 not. † ¶ Solent autem legati & nuncij literas ſuper ſuis procurationibus mittere ſub hac forma:

FORMA. Talis domini papæ nuncius, vel Apoſtolicæ ſedis legatus, tali epiſcopo ſalutem in domino Ieſu Chriſto. Cum pro negotijs Apoſtolicæ ſedis nos oporteat in tali prouincia amplius immorari, & iam receptarum procurationum tempus completum ſit: decreuimus ad præſens pro tot futuris menſibus die tali inchoandis, procurationes recipere ordinatas. Facta igitur de conſilio peritorum diſtributione æquali eccleſijs ciuitatis & diœceſis veſtræ, tot libras pro dicto tempore duximus imponendas. Quocirca imponendi, ac proportionabiliter exigendi per vos, vel alios dictam ſummam, cum moderatis & neceſſarijs expenſis pro exactione huiuſmodi faciendis, ab eccleſijs & eccleſiaſticis perſonis exemptis & non exemptis ciuitatis & diœceſis veſtræ ſecundum vniuſcuiuſque eccleſiæ, & loci facultates prout fieri conſueuit, auctoritate nobis in hac parte conceſſa paternitati veſtræ, præſentium auctoritate, plenam committimus poteſtatem. Nos vero ex nunc contra fictores quoſlibet & rebelles ſi legitima per uos monitione præmiſſa de portione ſibi impoſita in præfixo eis termino ſatisfacere contempſerint, in his ſcriptis excommunicationis vinculo innodamus, & eorum eccleſias eccleſiaſtico ſupponimus interdicto. Quarum ſententiarum denunciationem & publicationem, & prædictarum etiam ſi neceſſe fuerit abſolutionem, & interdicti relaxationem poſt condignam ſatisfactionem vobis tenore præſentium duximus committendas pecuniam ipſam nobis intra decem dies à præſentatione præſentium computandos, omni excuſatione & dilatione ceſſantibus, per aliquem veſtrum certum & fidelem nuncium tranſmiſſuri. Porro vrgente nos uiarum difficultate cogimur ex nunc uos monere, & inſuper in his ſcriptis excommunicationis in uos, & in eccleſiam veſtram interdicti ſententias proferre,

ADDITIONES.

a Fidelis, ſanitas. Prouerb. 13.
b Quanto. ¶ Hoc ca. facit pro & p̃ propter diuerſas lecturas, quas ibi ſcripſi in pe. gl. Item pro hoc p̃rio facit quod no. j. de cenſi. in fi.
c Status. ¶ Vide quod dixi de cenſi. procurationes. in glo. tene quod.
* Veſci. ¶ Alias vti.
d Licet. ¶ Reuocata eſt: quia non inſerta in 6. ut in proœmio Sexti. in fi.
e Legati. ¶ De qua die vt proxi. dixi de Decre. licet. Adde Abb. in c. ad eminẽtiam. de ſen. excom. vbi dicit, quod legati non coguntur oſtendere mandatũ expreſſum ſuper his quæ ueniunt iure legationis ex diſpoſitione legis, vel eõ ſuetudinis, ſecus in alijs. & vide Felin. ibi in j. col. ver. limita omnes. vbi dicit, quod ſi ageretur de graui præiudicio alicuius, non crederetur etiam cardinali, niſi oſtendat literas: per gl. ſingularẽ in c. ſicut. eo. tit. q̃ gl. allegat p̃ ſua gul. Abb. in c. cum in eccleſiis. col 2. verſi. in ea. gl. de maior. & obed. Vide tamen Bart. in l. 1. C. de ſuperindic. li. 10. vbi dicit, p̃ illud quod dicunt Canoniſtæ, p̃ cardinalibus, & quibuſdam præcellentibus creditur, etiam ſi literas non oſtendant. nec habere ſe dicant. eſt contra illum tex. vbi non creditur ẽt præfecto prætorio. Hen. Fer.
f Debuiſſet. ¶ Hoc dixit, p̃pter hoſpitalarios, & olim templarios, vel ſimiles habentes talia priuilegia, quibus an obſtent verba generalia, quæ ponuntur in literis legatorum, ſæpe diſputatum eſt, nec diffinitum. Sed vide quod ſcripſi de exceſ. præla. c. vno. lib. 6. ſuper prima gl.
g Dominũ meũ. ¶ Vide q̃d dixi de cenſi. p̃curationes. in gl. tene, p̃ ubi videbis p̃ legatis & cardinalib. taxat curia in itinerãdo 40. flore. pro die, in p̃uincia vero ſua non ſit taxatio, ſed recipiunt vigeſimamquintam reditum.

ferre, si moram vel difficultatem aliquam In præmissis adhibueri
tis, & præmissa adimplere contempseritis, vel si hac occasione
aliquid vltra summam prædictam à subditis vestris duxeritis ex-
torquendum: sciturí quod super præsentatione præsentium lite-
rarum fidem earum dabimus potiori. In prima autem impositi-
one, oportet quod nuncij faciant fidem de Apostolico manda-
to vt §. versi. proxi. & versi. quid si legati. & se. ¶ Nuncij quoque
& legati viatores ad instar formæ prædictę suas literas hoc modo
formabunt.

FORMA. Tali episcopo talis domini papæ nuncius salutem.
Literas Apostolicas me recepisse noueritis in hac forma, Cle-
mens episcopus, &c. veniens igitur ad talem locum pro execu-
tione iniuncti mihi mandati, vel transiens per talem locum pro
sumptibus tot dierum, quibus ibi moram traxi, recepi tantum à
tali procuratore ipsius cleri, vestræ ciuitatis vel diœcesis dante ac
soluente pro ipso clero. Cum itaque diuisum in partes onus faci-
lius supportetur imponendi, ac proportionabiliter, &c. vt §. vsque
29 ibi: pecuniam ipsam, &c. † ¶ Legatus quoque constitutus po
test reuocare in irritum, quod fit per literas apostolicas obten-
tas, tacito de dispensatione per alias quibus renunciatum fuerat
obtenta: & decernere impetrantem earum commodo carere: vt
extra de rescript. ad audientiam. Vel dic, quod ibi processit lega-
30 tus auctoritate mandati Apostolici. † ¶ Potest etiam legatus de
latere interpretari mandatum domini papæ, vt extra, de postul.
præ. c. j. verficul. nec valet. Ex officio legationis potest interdice-
re totam terram regi adhærentem: prout ibi not. secundum pa-
piam. Imò etiam commendatur processus eius contra regem Fran
ciæ factus post appellationem à rege interpositam, & post causas
recusationis propositas: vt extra. de app. nouit. Appellatione aũt
ad dominum papam interposita, se non intromittat, nisi prout
31 no. j. §. nunc ostendendum. versic. 33. † Electionem quoque cele-
bratam de illo, qui abiurato schismate ad ecclesię rediit vnitatem
potest legatus de latere dispensatiuè confirmare: vt extra, de elec.
a quia diligentia. arg. tamen contrà 12. dist. nos consuetudinem [a].
Item etiam legatus de latere examinat quandoq; quod est noto-
rium, quia non est sibi notorium: & papa defendit & excusat eius
32 processum: vt extra de elect. bonæ. j. & c. venerabilem. † ¶ Facit
etiam legatus de latere consultationes super suis dubijs, & ei res-
pondetur: vt extra, de elect. dudum. j. & de temp. or. quod trans-
lati. & de dolo & contu. cum dilecti. & extra, de priu. recipimus.
& c. quia circa, & de senten. excom. officij etiã quo ad forum ani-
mæ: vt extra. de pœ. & re officij & papa libenter debet eius consul
tationes & relationes audire, ne illius videatur decrescere auc-
toritas, si eius consulta veluti prophanorum præces à suis aditis re-
pellit: vt C. de offic. vicar. l. 2. Consulit etiam dominum papam
legatus de latere super processu per legatum non de latere factum
vtrum valeat: vt extra, de elect. officij. delegatus autem legati ip-
sum legatum consulere debet in dubijs iuris, & non papam: vt ff.
33 de offi. proconf & leg. l. solent §. legatos. † ¶ Præficit etiam irregu-
larem, & in minoribus ordinibus constitutum in abbatem: ut legi-
tur & no. secundum papiam. extra, de æta. & qual. tuam. & de cor
b pore vitia. exposuisti [b]. † ¶ Potest etiam committere alijs prædi
34 care crucem, excommunicare, absoluere dispensare cum irregu-
laribus, & iniungere pœnitentias, si hæc fuerint sibi cõmissa, quod
alius facere non posset: ut extra, de offic. leg. ca. fin. Si ergo domi
nus Papa aliquid agendum specialiter legato committit, vel ali-
quem de prouincia sibi commissa ad eum remittit, legatus nõ co
gitur hoc specialiter perficere: imo poterit hoc alij committere pagẽ
dũ. vt ibi patet, & probatur ff. de off. præsi. l. sæpe. & l seq. sed & sine
commissione potest ex officio legationis absolutionem ab ex-
35 communicatione committere: vt extra de off. ordi. c. fi. † ¶ Potest
etiam legatus statuta facere, quæ perpetuò durabunt: vt extra. eo.
ca. fin. & extra, de uerb. sign. cap. ex parte. & cap super quibusdam.
§. fi. j. §. finitur. ver. quamuis. & ea interpretari, vt ibi dicitur. & ea
excommunicationis pœna vallare. vt extra, de loc. c. j vñ & papa
concedit etiam quandoq; aliquibus priuilegium saluis institutioni-
bus legatorum Apostolicæ sedis: vt extra, de præscript. veniens.
c Potest autem intelligi secundum Vin. [c] de illis statutis, quæ perpe-
tua sunt, quæ legatus edidit in concilijs prouincialibus, de quibus
loquitur 3. distin. c. regula. §. porro. 76. distinctio. vtinam. De alijs
autem præceptis & inhibitionibus aliud est: vt j. ver. sed nunquid
36 potest. † ¶ Sed per quem absoluentur violatores statutorum ip-
sorum? Respondi. per ordinarios locorum extra, de sentent excom-
munic. nuper. Vtrum autem in condendo statuta requires
prælatorum consensum, nota secundum papiam, extra, de of-
d fic. leg. capitul. fin. [d] Quid de sententia, quam ferret sub hac for-
ma, Quisquis furtum fecerit, sit excommunicatus, extra de sen-
ten. excommunic. à nobis. j. Dic quòd valet, & durabit legatione
finita: vt extra, de loc. capitul. & infrà uers. sed nunquid. Legatus
enim est iudex ordinarius: ut extra, de off leg. c. 1. & cap. fi. & C.
de offi. rec. prouin. cui ordinariam. & l seq. & ad idem. ff. de offic.
proconf. l. 1. & 2. C. de offic. eius, qui uicem alterius iudicis obtin.
l. 1. & 2. quia habet imperium in prouincia sibi decreta: ut ff. de of
37 fic. pcõs. & ideo. † ¶ Legatũ enim, si sit cardinalis dicimus similẽ
proconsuli. argu. ff. de offi. proconf. l. 1. & fin. extra, de sent. excõ.
ad eminẽtiam. quia cardinalis sumitur ex consiliarijs domini pa-
pæ: vt §. §. sequitur. sicut & proconsul. olim eligebatur ex consuli-
bus urbis Romæ ad aliquam prouinciam regendam. ff. de offic.
præsi. l. 1. arg. ff. de offi. quæsto. l. 1. §. ex his. uel potius præfecto pre
torio. secundum do. meum. arg. extra. de app. nouit & C. de episc.
aud. episcopale. Et quod legatus cardinalis sit similis proconsuli,
& ordinariam habeat iurisd. habet expresse in constit. Clem. 4. eo.
e titul. ex parte [e]. Alios autem singulos dicimus similes præsidib.
ar. ff. de offic. præsid. l. 2. Illi enim præsides prouinciarũ dicebant,
qui cum non essent prius consules, eligebantur ad regimina pro-
38 uinciarum: præses autem nomen generale est. † ¶ Nam omnes
legati Cæsaris. & alii omnes prouincias regentes, licet senatores
sint præsides appellant: ut ff. de off. præsid. l. 1. & præses prouincię
ordinarius est: ut C. de lega. lib. 10. l. si quod extraordinarium. & j.
de offic. ordin. §. j. Præterea apparet eum ordinarium esse: quia
uniuersę causæ criminales & ciuiles totius prouinciæ sibi decretæ
deferuntur ad eum: ut extra, de offic. leg c. 1. Cum ergo hoc pos
sint alij ordinarij facere, ut in præ. dec. à nobis. extra, de sentent.
excõ. multo fortius legatus poterit hoc: quia habet maius impe-
rium in prouincia post principem, ut in prælleg. l. & ideo & eod.
tit. si in aliam. § fin. & l. nec quicquam. in prin. ucarius etiam ordi-
nariam habet iurisd. ut not. extra de off. ord. quia in plerisque. &
hæc ualent ad disputationem quæstionis illius, quæ sequitur, u-
trum uidelicet legati indulgentiæ perpetuæ sint. argum tamen cõ
f tra, quod legatus habet delegatam iurisdictionem, non ordina-
riam, 25. quæst. 2. igitur. & cap. seq. [f] & c. in Galliarum. † ¶ Potest
39 etiam indulgentias pro ædificatione pontium & ecclesiarum hu-
iusmodi concedere, & illæ perpetuo durant: quia indulgentiæ ex-
tendendæ sunt: ut ff. de constit prin. l. fin. & extra. de dona. cum di
lecti. prout not. in præ. Decre. de offic. leg. cap. fin. Si enim episco-
pi & archiepiscopi, dare indulgẽtias possunt: ut extra de pe. & re.
cum ex eo. & c. seq. multo fortius ipse hoc potest: quia maius im-
40 perium habet in prouincia post principem, ut prædixi. † ¶ Sed
nunquid itre legationis poterit excedere numerum quadragenarium in literis indulgentiarum? Et uidetur quod non sicut nec e-
piscopi, uel archiepiscopi hoc possunt: ut in concilio generali, ex
tra, de pœn. & re. cum ex eo §. final. Respond. licet ibi de legatis
non fiat expresse mentio: tamen credo, quod ipsi propter reue-
rentiam dicti concilij, in hoc se debent alijs prælatis conforma-
re: ut j. §. nunc ostendendum. uers. 57. nisi super hoc uel rescri-
pto. uel uiuæ uocis oraculo aliquid eis concessum fuerit speciale.
41 † ¶ Sed nunquid potest aliquem ex aliqua causa reddere inhabi-
lem ad beneficia ecclesiastica perpetuo obtinenda? Videtur quod
non: quia præses prouinciæ non potest alicui interdicere arte
sua uti ultra tempus suum. ff. de pœnis. l. fin. ff. de postul. l. pu-
to. §. fin. argumen. contra. Nam etiam præfectus urbis ad tempus
& in perpetuum, potest alicui officium aduocationis, & negó-
tiationem, & professionem, & forum interdicere. ff. de offic. præ
fect. ur. l. 1. §. penultim. & hoc puto: & idem credo in laico ex
causa quoad publica officia: quia potest illum infamare per sen-
tententiam, quæ sententia facit ius, & perpetuo effectum habet,
donec ille restitutionis beneficium mereatur: ut extra. de hære.
si aduersus. in fin. & capitul. excommunicamus. § credentes. & 2.
q. 3. si quem pœnituerit in fin. & j. §. fin. Credo etiam, quod quili-
g bet episcopus potest hoc facere in sua diœcesi [g]. Quod autem le-
gatus possit ferre sententias sub conditione: puta, si quis sic fece-
rit, talem pœnam patiatur: & quod post finitam legationem du-
ret, probatur. §. uersicul. & quid de sententia. Nec obst. prælle. l.
de pœnis. & de postu quæ loquuntur, ubi iudex absque causæ, co-
gnitione pœnam infert sine temporis præfinitione, quæ pœna
tempore suæ administrationis tantum intelligitur durare. arg. ex
tra de cõstit. ex literis. 50. dist. c. j. in fi. Vnde si indignatus fortè pre
cipit,

ADDITIONES.

a Consuetudinem. ¶ Ibi soluitur. & vide §. eo. §. ver. sed quid dices.

b Exposuisti. ¶ Adde tu, q̃ legatus de latere potest absoluere ab irregularita-
te, quam quis celebrando suspensus incurrit: dum modo non celebrauerit in
contemptum. Ita Lapus all. 13.

c Secundum Vincen. ¶ Qui hoc not. in præc. c. fin. sed uide quod ibi dixi, &
statim sequitur.

¶ Adde tu q̃ legatus de latere nedum potest facere constitutiones, vt hic dici-
tur: sed etiam confirmare constitutionem, seu statutum capituli cuius di-
gnitatis prouisio spectat ad summum pontificem, etiã si hæc faciat cum præ-
lato ipsius capituli seu collegij. Vide Car. in cons. 6. in fi.

d c. fi. ¶ Et tenet quod non, ut ibi scripsi.

e Ex parte. ¶ Vide quod dixi in prin. huius §.

f Ex c. leq. ¶ In his duobus large ponitur versi. delegationis. sequens nõ faci

g Sua diœcesi. ¶ Facit elemen. de pœnis, si quis suadente. versi. ipsius filij.

cipit, vel interdicit alicui ne aduocet: poſt finitam legationem po
a terit aduocare. ff. de pœn. moris. ſ. cus ſi ſententialiter. a † ¶ Item
42 prouinciæ epiſcopi, & omnes alij legato ſubſunt, & ſibi obedire
tenentur: & ſi fortè aliquis epiſcopus ad ipſius vocationem veni
re contemp ſerit, mittendus eſt ad ſedem Apoſtolicam, ſuam in-
nocentiam, ſi poterit oſtenſurus. extra, de ap. cum parati. arg. ta
b men ↄtra. 25 q. 2. in Galliarum. b & ipſe debet cogere clericos obe
dire prælatis ſuis, nec debet diſſimulare quin ſignificet domino
papæ ea quæ male aguntur, ut extra, de inſtit. ad decorem. & iudi
care de epiſcoporum proceſſibus, & eos ſecundum iuris trami-
tes, quando expedire viderit, reuocare, & emendare poteſt.
43 † ¶ Creditur quoq; ſigillo legati de latere. Vnde creditur ei mit
tenti ſub ſigillo ſuo tenorem aliquorum priuilegiorum: extra de
confirm. vti. vel inut. cum dilectã & etiam delegati quandoque.
quod dic, ut ꝯ. de remiſ. §. vtile. verſi. ſed nunquid. Poteſt etiam co
gere dimittere beneficia eccleſiaſtica eos, qui illa minus canonicè
ſunt adepti, non obſtante confirmatione à ſede Apoſtolica ob-
tenta ſub illa forma: Sicut iuſtè poſſides, &c extra, de conceſſio.
præbend. quia diuerſitatem. ſed ibi ex ſpeciali commiſſione pro-
ceſſit legatus etiam, qui iuit ad concedendum pallium alicui præ-
44 lato. ¶ Et poteſt ſecundum interpretationem eccleſiæ Roma-
næ licitè recipere ab electo equum vnum, & electuaria, vinum,
& ſimilia. extra, de ſimo. & ſi quæſtiones. argum. contra: quia in 6.
c ſol. committitur ſimonia: vt eod. tit. ex tuæ c & pro gallina furtũ.
Inſtit. de rerum diui. § gallinarum. Non enim debet in totum ab-
ſtinere ab xeniis, nec etiam auare modum xeniorum excedere: qa
valde inhumanum eſt à nemine recipere: ſed paſſim viliſſimum,
& per omnia auariſſimum. Sed nec xenia producẽda ſunt ad mu
nerum qualitatem. Hæc legunrur ff. de off proconſ. ſolent §. fin.
Recipiat igitur confidenter eſculenta & poculẽta, quæ intra dies
proximos prodigantur: vt ff. de offi. præſi. plebiſcito. A donis au-
tem & munerib. abſtineat: ut in præ. l. Hinc eſt ꝯ Moyſes conſti-
tuit tribunos munera odientes: vt ꝛ. § legatus in fin. & ab illicitis
exactionibus: quia ſi debet alios ab hoc cohibere: vt ꝯ. ver in ſum
ma. multo fortius ſe: vt ꝯ §. nunc de epiſcopo. verſic. in his igitur.
45 † ¶ Item patriarcha legatus ex cauſa reuocat indulgentias domi-
d ni papæ, d & etiam ſuorum prædeceſſorum: vt extra, de cle. non
reſi. c. pen. Item non poteſt legatus de latere cogere appellãtem
ad papam corem ſe litigare: vt extra, de appel. ſi duob. quia quoli
bet omiſſo appellatur ad papam. 2. q. 6. ideo. arg. extr. de app. con
ſtiturus. Notandum quoque eſt, ꝙ legatus de latere poteſt eccle
ſiam inordinatam in præbendis, & in alijs ordinare: & papa ſentẽ
tialiter approbat quod per eum fit: ut extr. de cle. exc. min. propo
ſuit. Poteſt etiam Græcos & eremitas propter inobedientiam ſu-
ſpenſos & excommunicatos cum manuali abſoluere promiſſio-
46 ne, ſi nullatenus iurare voluntate extr. de ſen. exc. ſuper eo. † ¶ Po
teſt etiã ſe opponere guerris & diſcordijs, & propter hoc de cau
ſa, quæ eſt inter duos reges, cognoſcere: vt ext. de iudi. nouit §. 1.
Vtrum legatus uel alius poſſit ſuſpendere interdictum in aliquã
ciuitatem uel caſtrum prolatum. colligitur ex his, quæ not. extr.
de app. ad hęc quoniam & c dilectis & ſecundum papiam in c. ut
priuilegia. quod ꝯ ſequitur. Bene faciet autem legatus, ſi interdi-
ctum per ordinarium prolatum non ſuſpendit. argu. in his quæ
no. ꝯ. § nunc dicamus. verſ quod autem. De ſententia autem do-
mini papæ, uel de legati ſui intromittere ſe non poteſt, vt ꝯ. §. nũc
oſtendendum. ver. 26. Hoc tamen nota, ꝙ licet locus interdictus
ſit: tamen in eo poteſt celebrari, de licentia iuris: vt extra. de priui.
priuilegia. & c. ſeq. & etiam hominis: ut extr. de ap. dilectis. ſecun
dum quoſdam. Sed ſi perſona ſit interdicta, uel ſuſpenſa, non po-
teſt de licentia alicuius celebrari: nec ſuſpẽdi poteſt interdictum
in perſona ſuſpenſa. De quo dic ſecundum papiam, prout not. in
47 præ. c. vt priuilegia. † ¶ Sed nun quid legatus poteſt concedere ali
quib. priuilegium, ꝙ tempore interdicti liceat eis, interdictis &
e excommunicatis excluſis, ianuis clauſis ſuppreſſa voce celebrare
e diuina? e Credo ꝙ ſic, & proderit tale priuilegium, quãtum ad ſen
tentias ſuas & ſuorum ſucceſſorum, in legatione, niſi illi ſpeciali-
ter reuocauerint illud, & quorumlibet ordinariorum prouinciæ
ſuę: quia & ipſi ordinarij ſimile priuilegium, quoad ſuas & ſucceſ
ſorum ſententias, concedere poſſunt, niſi ſucceſſores id expreſſe
ex cauſa duxerint reuocandum. Quo ad ſententias autem Roma
ni pontificis uel delegatorum eius, dicit quidam, tale priuilegiũ
f non ualere. arg. tamen ꝙ etiam ꝯ illas ualeat. Nam papa cõcedit f
priuilegia, ſaluis inſtitutionib. legatorum Apoſtolicæ ſedis: vt ex
tra, de præſcri. ueniens. Pari ergo ratione in ſua & ſui delegati ſen-
tentia nõ intelligitur ea tollere, ſed ſaluare: quia uult iſtorum ſta
tuta & priuilegia perpetuo durare: ut extr. de offic. leg. ca. fi. Hinc
eſt, ꝙ legatus poteſt ratione pacis, comitis Tholoſæ & præcepta
& ſtatuta facere perpetuo duratura: ut extra. de uerbo. ſignifi. ſu-
48 per quibuſdam §. fi † ¶ Poteſt legatus, etiam nõ de latere, regem
& reginam malè coniunctos ſeparare: vt extra, qui fil. ſint legi. p
uenerabilem. §. verum. Item is, cui aliqua cauſa ſpecialiter delega
tur, maior eſt legato generali, quam cui ad illam: nec legatus iu-
riſdictiones illius dẽt aliquatenus impedire vel relaxare, nec ſen-
tentiam per delegatum latam poteſt legatus iure legationis irrita
re: ſed eam ritè laram confirmare poteſt, & ad requiſitionem ſiue
mandatum delegati, cui obedire tenetur, executioni mandare: vt
extra, de off. leg. ſtuduiſti. ext. de treu. & pa. c. 1. §. 1. & ar. 93. diſtin.
præcipimus. & extr. de offi. ordi. paſtoralis. C. ſi aduerſus rem iudi
ca. l. aduerſus ſententiam. Dominus tamen meus dicit, ꝙ delega-
tus non poteſt cogere legatum exequi: ſi, ſpõte hoc ille facere no
g lit. g † ¶ Patet ergo ex præmiſſis, ꝙ non põt legatus abſoluere ex-
49 communicatum à delegato domini papæ, & multo minus excõ-
municatum ab ipſo papa: nec de ſententia vel proceſſu illius ſe in
tromittere, niſi ad illius requiſitionem: ut in prę. decr. ſtuduiſti. &
11. q. 1. peruenit. Vel dic, ꝙ poteſt confirmare ſententiam illius in
communi forma, quæ parum prodeſſet, ſ. Confirmamus ſicut iu-
ſta eſt, extra. de conceſ. præb. quia diuerſitatem. ſed hoc non pla-
cet. Cum cauſæ autem cognitione non poteſt: quia per conſe-
quens poſſet etiam infirmare. 21. diſt. inferior. de pœn. diſt. 1. ver-
bum. ff. de re iud. qui condemnare. ff. de reg. iu. eius eſt. & l. nemo.
50 & vide ꝯ. § nunc oſtendendum. ver. 33. † ¶ Quid ſi is, cui papa cõ-
miſit inquiſitionem, negligens eſt, nunquid legatus põt illi ꝓcipe
re vt procedat? De hoc ꝯ. de inquiſitione. §. 1. verſi. ſed pone qd.
hoc etiã nota, ꝙ legatus debet cauſas cõmittere tm̃ perſonis in
dignitatibus, ſeu in eccleſiis cathedralibus, ſeu aliis collegiatis ho
h norabilibus inſtitutis: vt ext. de reſc. preſenti. h Et legatus Apoſto-
licæ ſedis, & etiam archiepiſcopus bene poſſunt aliquem trahere
per literas ſuas vltra duas dietas à finibus dioœceſis ipſius citati. Et
idẽ videt de delegatis eorũ, cum hoc nõ inueniatur, phibitũ. Cõ-
ſtitutio enim illa de reſcr. nõ nulli loquit in delegato dñi papæ.
Alij aũt ↄtra dicunt: ſed dominus meus dicit, quod contra literas
legatorũ excipi poteſt, ſi per eas quis vltra duas dietas trahatur
ar. extra, de reſcript. preſenti. reſpon. 1. quicquid tamen ipſe ſcrip
i ſerit, contrarium videmus vbiq; ſeruari. i † ¶ Cęterum licet lega-
51 tus alicui in aliqua cauſa ſimpliciter commiſerit vices ſuas: nihil-
ominus poterit reuocare ad ſe cauſam, licet ille ꝓceſſerit, quod
non eſt in deleg. De hoc not ꝯ. de remiſ. §. qui aũt prope prin. &
ꝛ. de off. deleg. §. ſequit. ver. & nota quod ſimpliciter. & §. reſtat.
52 ver. item reuocato. † ¶ Illud autem notandũ eſt, quod dominus
papa ita ſeruare debet, quod fit ꝓ eius legatũ, ac ſi ipſe feciſſet: ut
2. q. 2. de cã. & ff. de off. procur. Cęſa l. 1. in princ. extra, de cler. ex
com. mi. propoſuit. ext. de app. nouit. Credere. n. debet princeps
eum, qui ob ſingularem induſtriam explorata eius fide, & grauita
te, ad huius officij magnitudinẽ adhibetur, non alitet iudicaturũ
eſſe pro ſapientia ac luce dignitatis ſuæ, quam ipſe foret iudicatu
rus: ut ff. de offi. præfec. præto. l. vnica. prope finem, ext. de reſcri-
ptis. ſuper literis. prope finẽ, extra. de off. leg. nouit. Vnde non eſt
intentionis domini papę, lites ſopitas per legatum de ipſius latere
miſſum ſuſcitare: ut extra, de in integ. reſtit. expoſita, niſi eius
ſententia foret iniuſta, quia illam bene reuocat: ut ex, de re iudi.
cum cauſa quæ: imo quod per legatum minus canonicè fit, quan
doque ipſe ex cauſa tolerat: ut extra, de accuſ. ad petitionem. &
idem honor illi exhibendus eſt, ſicut & papæ: ut ꝛ. §. 1. & ipſe fa-
cere dicit, quod eius legatus facit. ff. de adminiſtr. tuto. l. ita tñ. §.
53 geſſiſſe. ex, de ſent. excom. mulieres 25. q. 2. ſi ea. † ¶ Porro priui-
k legium legatorum k eſt, ut legatione, durante, reſpondere nõ te-
neant, niſi de his tantũ quæ legationis tempore contraxerint: niſi
forte legatione finita, in prouincia permanſerint: ut ff. de iud. l. 2.
§. legatis. & §. ſequenti. & ff. de off. præſi. Senatus. ſed ſi ipſi agunt,
& contingat eos reconueniri, reſpondere tenent, niſi agant pro
iniuria ſibi illata: uel pro furto uel damno: ut in eadẽ. l. §. ſed & ſi
agant. & ff. de legationibus. l. Paulus reſponſo 2. & l. ſequenti. põt
tamen in alium compromittere: ff. de arbi. nõ diſtinguemus §. itẽ
ſi qs. Legato aũt tps ꝓdeſt, ex quo legatus creatus eſt, nõ ex quo

ADDITIONES. Romam

a Sententialiter. ¶ Vide quod ſcripſi eodem titulo cap. fin. ſuper 1. gloſſ.
b In Galliarum. ¶ Ibi limitata erat forma: nec expreſſe loquitur de legato.
c Ex tuæ. ¶ Solue, quòd ibi interuenit pactio, ut ibi dixi ſuper 1. gloſſ.
d Dñi papæ. ¶ Illud de papæ licẽtia. ité ibi potius eſt rẽperatio. q. reuocatio.
e Diuina. ¶ Hodie quæſtio iſta eſt ſuperflua, cum hoc liceat de iure communi.
de ſent. excom. c. fi. li. b. 6.
Adde, quòd ſtante priuilegio prædicto, ac etiam ꝙ poſſint recipere eccleſia-
ſtica ſacramenta ꝙ mortuis poterunt ſuper cadaueribus cantari diuina offi
cia, & tradi ſepulturæ. Ita conſuluit Fede. conſ. 286. & prędecedenti.
f Concedit. ¶ Sup. quandoque. & hoc ſoluit contrarium. Idem ergo ſi papa
interdiceret. ſaluis priuilegijs legatorum.
g Nolit. ¶ Niſi haberet eſſet ordinarius in loco, ſecundum Vinc. vt ſcripſi in de-
cre. ſtuduiſti. ſuper vlt. glo.
h Præſenti. ¶ Quam non habemus.
i Seruari. ¶ De archiepiſcopis dic ut de off. or. vt litigantes. lib. 6. De legatis
uero dic, ꝙ coram ſe bene citant per totam legationem. licet ultra duas die-
tas: ſi uero delegãt ipſi & ipſorũ delegati ſeruare dẽt decr. ſtatutũ. de reſcr.
li. 6. Adde, ꝙ delegatus habens ſub ſe plures prouincias, non põt trahere ho
minem unius prouinciæ ad aliam. Ita no. Ab. in c. nouit. in 3. no. de iud.
k Legatorum. ¶ Qui intelligantur quoad hoc legati: & de materia huius §. ſa
tis ſcripſi de foro compe. c. fi. ſuper glo. fi.

Romam veniat: ut ff. de leg. l. legato. Item qui in legationib. publicis uersati sunt, à ciuilibus muneribus & oneribus excipiuntur: ut C. de lega. l. 4. lib. 10. In transmarina autem legatione perfuncti, vacationem biennio habent: non tamen hi, qui de proximo obsequium Reipublicæ videntur exhibuisse: ut eo. tit. l. 3. Item præses prouinciæ fines prouinciæ excedere non debet nisi uoti soluendi causa dum tamen ei abnoctare non liceat: ut ff. de off. præsid l illud. ¶ In summa no. quod ad officium legati pertinet, ut in eundo facilem se præbeat: ita tamen, quod se contemni non patiatur, nec in ulteriorem familiaritatem prouinciales admittat. Nam ex conuersatione æquali contemptus nascitur dignitatis.[a] Sed nec excãdescat aduersus eos, quos malam causam fouere putat: nec precibus calamitosorum eum illachrimari oportet: & ita ius reddere debet, ut auctoritatem dignitatis ingenio suo augeat. Hæc legunt ff. de off. præsi. obseruandũ. Illicitas quoque exactiones & violentias prohibere debet: & ne potentiores humiliores iniuriis afficiant, ff. de off. præsi. illicitas. in prin. & §. neq; 4 dist. factæ. & 23. q. quinta. non frustra. † ¶ Vltimo consulo legatis, quod tam in citationibus, quam in confirmationibus, & in dispensationibus, & aliis formis, sequantur stylum Romanæ curię, qui super iure fundatur. in summa vero nota, quod quibusdam legatis plus conceditur, & quibusdam minus, quod ex suarum literarum patet inspectione: vt supra, uersiculo, nunquid legatus. in fine. Quid si literæ legationis indeterminatè loquuntur? Respon. plena est interpretatio facienda in eis: extra. de uerborum significatio. olim. de dona. cum dilecti. ff. de constit. princip. l. 1. Quædam tamen sunt, quæ non transeunt, quantumcunque sit legatio generalis: vt extra, eo. quod translationem. & j. §. nunc ostendendum. Illud etiam nota quod superueniente legato maioris auctoritatis, puta de latere, minoris officium cessat,
b quandiu ille præsens est: ut extra, eo. volentes.[b] extra, de priui. an-
55 tiqua. † Sed quid erit de causis inchoatis coram primo. Dic quòd ipse amodo se de illis non intromittet. Nam tutor gerere prohibitus, remotus esse intelligitur. ff. de suspect. tut. l. hæc enim. Sed an secundus superueniens de illis cognoscet? Respon. sic. ff. de iudi. si iudex. extra, de officio ordin. pastoralis. de eo qui mit. in poss. sess. causa rei seruan. cum uenissent. Argum. tamen contra: quia qui apud aliquem nomina edidit, apud alium cõsulem manumit
c tere non potest. ff. de off consul. l. 1. [c] Idem quoque erit de præbẽdis, quas minor sue donationi reseruauerat: quoniam secundus
d eas conferet. infra. §. proximo. versi. sed ecce. [d] Item si aliqua acta perficienda erant, ille perficiet. extra de fide instrumentorum. cũ
56 P. † ¶ Quid de causis commissis per primum ante secundi aduentum? Respon. non expirant commissiones, si iudices cęperant cognoscere. ar. extrà, eo. c. fin. j. §. finitur. Sed ad quem appellabitur ab illis iudicibus? Respon. ad legatum de latere, quasi ad successorem. Sed quis absoluet eos, qui excommunicati erant ante aduẽtum secundi? Respon. iste secundus de latere tanquam successor. Quid si lata sententia per primum secundus intra decennium superuenit? Respon. dicit Vin. non debere appellari ad secundum: quia pares sunt, licet primus factus sit priuatus 2. quęst. 6. anteriorum. §. fi. ar. tamen contra: quia secũdus de latere maior sit. extra,
e eodem, officij. [e] † Quid si primus extra prouinciam incidit in ca-
57 nonem latę sententię? Respon. potetit absolui à secundo de latere: quia primus inferior est illo, quo ad hoc. ar. extrà. c. excommunicatis. 21. dist. inferior. extra, de maio. & obed. cum inferior. Sed quid econuersò, Nunquid missus de latere poterit absolui à primo, qui non habet executionem? Et videtur quod sic, quasi se subijciat illius iurisdictioni. 2. quæstio. 7. nos si incompetenter. & quæst. 5. mandastis Contrà credo, vt in prædicto ca. inferior. Nec enim potest legatus de latere se subijcere alicui j. dominum papam: nisi in iudicio animæ, qui est casus exceptus: vt extrà de pen.
58 & re. c. fin. † ¶ Sed nunquid iste superueniens poterit corrigere & iudicare primum iam suspensum? Respon. sic, super his, in quibus excesserit tempore suspensionis: quia istius missi de latere est iurisdictio. Secus de his, quæ gessit ante huiusmodi aduẽtum. extra. c. studuisti. i. quia par in parem non habet imperium ff. de arb. nam magistratus. extra. de elec. innotuit. ¶ Sed an iste de latere aliquid potest mandare prius quàm ingrediatur prouinciam? Resp. videtur generaliter in quolibet, q non ff. de of. proconsl. l. obseruare. Sed si moram necessariam facit in via, nunquid potest præmittere legatum ad prouinciam, ad quam vadit? Et uidetur quod sic. ff. eo l. aliquando. j. §. nunc dicamus. in princi. Sed dic quòd prædicta lex non habet locum in casu, in quo loquimur quando videlicet alius legatus est in prouincia, qui non tenetur suspẽdere suæ legationis officium: nisi demum uiso legato de latere superueniẽte: nec etiam hoc casu ante ingressum in prouincia exercebit vo-
f luntariam iurisdictionem [f]. quod alias posset: vt in præ. §. nunc dicamus. imo primus iudicabit: & omnia faciet vsque in aduentum
g successoris, vel quasi. 8 ff. de offic. proconsl. l. meminisse. & valebit quicquid egerit, donec nouerit illum de latere aduenisse. vt eodẽ
59 ti. l. si fortè. † ¶ Sed pone q dominus papa primo legato commi-
h serat diuersas causas singulares, expresso nomine legationis: [h] & ipse ante aduentum secundi in illis processerat Apostolica auctoritate, non legati onis: nunquid post aduentum secundi poterit in illis procedere? Respõ. sic: extra, eodem, studuisti. extra, de off. deleg quoniam. de off. ord. ca. pastoralis. §. præterea. ¶ Item, quid si iste de latere se transfert ad aliam prouinciam sibi similiter commissam, in qua primus non est legatus: nũquid primus poterit re
sumere officij executionem & legationis, dum sic ille abest? Et videtur quòd sic: vt præd. Decre. volentes. ibi: quandiu legatus, &c. & ar. ff. de assess. si eandem. Sed dic cõtra nam legatus potest nego
60 tia vnius prouinciæ in alia tractare. ut extra, eod nouit. † ¶ Quid si iste de latere remanet, peractis negotijs legationis suæ: nunquid alius potest resumere executionem, vel vsum suæ iurisdictionis? Videtur q sic: quia alius uidetur cedere priuilegio. ff. de iud l. 2. §. omnes. Sed dic contra: nisi tempus certum esset sibi præfixum. extra de off. dele. de causis. Sed quid si secundus egreditur prouinciam animo redeundi ad illam? Dic q primus nequit vti iure suspenso: quia ille pro præsenti habetur: licet enim extra prouinciã iudicare non posset, tamen inde causas committere potest, & iubere sicut præses, qui prouinciam egreditur. ff. de off. præ. vrb. l. fi. Videtur tamen de mente iuris. quòd huiusmodi egressus non de
61 bet esse longe. ff. de off. præsi illud. infra §. finitur. in princ. † Quid si iste de latere existens in prouincia, concedit primo ut suum officium exequatur? Respon. hoc non potest: quia abdicando à se imperium non amittit. ff. de off. præsi. legatus. nisi hoc faceret sibi subdelegando: vt j. ver. sed an hoc. Quid si legatus de latere animo non redeundi mare intrat? Respon. alius poterit immediatè iure suo resumere exercitium suæ legationis, exceptis causis inchoatis per delegatos à cardinali. Quid de causis cœptis coram ipso cardinali, vel coram auditoribus curiæ? Respon. dici potest
62 quòd etiam illas finiet secundus. ŝ. versi. sed an seruus † ¶ Sed pone, q aura aduersa iterum reducat illum ad portum: nunquid primus tenetur ei cedere? Dixit Vinc. q si in breui rediit, debet illũ admittere: ar. de pœ. dist. i. diuortium. quia in ingressu Romæ deponitur imperium. ff. de off. proconsl. l. fi. Si autem longo tempore post rediit, finito legationis officio per longum exitum ad prouinciam, non videtur ex necessitate admittendus. ar. ff. de iudicijs si longius extra. de renun. c. ex transmissa. Vel dic ut j. § finit. ver.
i quid ergo. [i] Sed an hoc casu primus potest ei cedere, si vult obreuerentiam Apostolicæ sedis? Et videtur q non ŝ. ver. quid si iste. Vnde enim haberet iste iurisdictionẽ, si finita sit, ar. extra, de off. del. significãtibus. de pœ. dist. 4. quæris. versus prin. Vinc. contra & dicit quòd reuiuiscit ex eo, q recipitur. fingitur enim non recessisse, sed voluisse recedere: sicut quandoque quis nõ petijt, sed voluit petere: vt ff. rem ra. hab. amplius. Præterea in ingressu Romæ dicitur imperium deponere: vt ŝ. & ita ante ingressum id habet, licet non habeat executionem, cum non sit in prouincia: ut ff. de iud. venditor. § fin. sicut & primus legatus, qui ibi erat, præsente isto habuit imperium, sed non executionem, si ergo admittitur, poterit exercere.

ADDITIONES.

a Dignitatis. ¶ Facit 86. distin. quando. & quod ibi no. & extra, de Judęis. & si Iudæos.

b Volentes. ¶ Ibi ad literam notauit Vin. omnia quę sequuntur vsque ad fin. §. ut ibi etiam scripsi. in vlt. gl.

c Consulis. l. 1. ¶ De collega loquitur, non de successore: & tamen impedito primo, etiam collega id agit: ut ibi.

d Sed ecce. ¶ Ibi uide.

e Officii. ¶ lib. 6. Verum est q est maioris honoris & potestatis, quàm ille: sed non est maior illius, id est, super illum, cum utriusque potestas ab uno dependeat.

f Iurisdictionem. ¶ Sup. quo ad illam prouinciam, ex quo est ibi legatus, licet minor: & sic etiam intellexit Vin.

g Vel quasi. ¶ Hoc puto dictum propter illos duos dies, quibus deponit cingulum ante successoris aduentum. in Authen. de administ. in fi. coll. 7.

h Legationis. ¶ Sup. & proprio. alias non procederet quod sequitur.

i Quid ergo. ¶ Sub eadem alternatiua ibi hucremittit, sed iustior est istius causa, quia necessaria: illius uero uoluntaria. de quo ibi quæritur.

SVMMARIVM.

1 *Legatus quomodo possit beneficia conferre.*
Sedes Apostolica & legatus Apostolicus differũt, & in quo sit sedes Apostolica.

2 *Cardinalis legatus potest reseruare suæ dationi collationem prębendæ primo uacaturæ.*
Promissio facta a legato de conferendo alicui beneficium primo uacaturum, non ualet.

3 *Promittere non ualens beneficium primo uacaturum, quomodo poterit aliud pro aliquo reseruare.*

Legatus

Legatus episcopo uel capitulo auferre potest potestatem eligendi,
4 *Reseruatio beneficiorum per legatum quomodo fieri debeat.*
5 *Legatus an possit conferre præbendam spectantem ad præsentationem laici patroni, illo inuito.*
6 *Legatus reseruans collationi suę præbendam primo in ecclesia uacaturam alicui conferendam, an poterit statum facere illum recipi in canonicum.*
7 *Receptio ultra numerum statutum iuratum, & auctoritate Apostolica confirmatum, quomodo teneat.*
8 *Receptus secundo auctoritate Apostolica, præfertur recepto primo auctoritate legati. & num. 11.*
9 *Papa solus per se, vel per executorem suum potest dare ius in vacatura,*
10 *Papa concilij non ligatur, imò contra illa facere potest.*
12 *Legatus ex officio, siue iure legationis, reseruans collationem, siue beneficium primo uacaturum, si reuocatur, uel moritur ante collationem, quid iuris.*
13 *Commissio mista quæ sit. & nu. 14.*
15 *Mandatū legati de prouidendo patienti defectum ætatis, uel alias indigno, non est ualidum.*
16 *Legatus de latere quomodo concedere possit episcopo pauperi ius percipiendi fructus cuiusdam præposituræ uel plebis.*
17 *Ordinarius conferens præbendam uacantem, quam legatus reseruauerat collationi suæ, an teneat talis collatio.*

1 §§. Nunc Tractemus, utrū legatus possit beneficia cōferre: & quidem legatus cardinalis † potest ex suæ legationis officio beneficia uacantia conferre: ut extr. de offi. leg. li. 6. sed constitutus & natus ex legationis suæ munere hoc nō potest, nisi eis specialiter sit indultum: ut ibi, & extr. de appe. c. 1.
2 nec potest legatus de una præbenda duas facere, uel [a] duos ad unam recipere: ut ext. de pb. dilecto. ¶ Sed nunquid potest cardinalis legatus conferre beneficia illa, quæ tanto tempore uacauerunt, q̄ secundum statuta Lateranen. concilij eorum collatio est
b ad sedem Apostolicam deuoluta. [b]? Non uidetur: quia non ipse, sed papa est sedes Apostolica, ar. 93. distin. legimus. prope finis. Aliud est sedes Apostolica, aliud eius legatus. ar. extr. de sen. excō. quod de his, & aliud Romana ecclesia, & aliud eius legatus: vt eo. ti. c. ea noscitur, in fi. Nec dicit̄ emanare à sede Apostolica, quod ab eius legato emanat: nisi & ab ipso papa emanet, vt le & no. f'm papam, extra. de fil presby. ca. pen. & ex quo papa sibi specialiter hoc reseruat, non transit in generali legatione: vt j. § nunc ostendendum. ver. legatus igitur. Dic contra, vt extr. de præb. venerabi li & ar. extr. de præsumpti. mādata. quia etiam, quod metropolitanus facit, sedes Apostolica dicitur facere: vt 64. di. ordinationes. extr. de transl. epis. c. inter. §. sed neque Imo etiam videtur, q̄ lega-
c tus statutus hoc possit: [c] vt extr. de suppl. negl. pl. literas. sed illud
2 ibi contingit ex uirtute mandati, non ex officio legationis. † ¶ Itē legatus cardinalis potest reseruare suæ donationi collationem præbendæ primo uacaturę certæ personæ faciendam, & inhibere ne illa ab aliquo conferatur: & decernere irritum & inane, quod contra fiet: vt extr. de iure pa. cum dilectus. circa prin. arg. tamen quod non possit decernere irritum, j. §. nunc ostendendum est.
d ver. 37. [d] Promissio autem facta à legato de conferendo alicui beneficium primo uacaturum, non valet: quia hoc esset contra Lateran. concilium, quod prohibet donationem, vel promissionem beneficij prius quam uacet. extr. de concess. præb. c. 2. contra quod concilium legatus nil potest. Papa autem bene potest: vt j. ver. de illo. nec etiam conferre potest loco proximo uacaturum vt extr. de prebend. dilectus. infra de concess. preben. capitulo. 2.
3 † ¶ Sed si non potest mihi beneficium primò uacaturum promittere: quomodo poterit primo uacaturum pro me reseruare? Respon. bene: & est ratio diuersitatis: quia plus est promittere, quàm
e reseruare. [e] Sed non videtur quòd legatus possit reseruare prębendam primo uacaturam alicui conferendam: quia hoc videtur fieri in fraudem prædicti concilij Lateran. vt extr. de concess. præb. constitutus. sed illud loquitur de episcopo, cui hoc interdicitur, & legatus ibi non suia, sed domini papæ auctoritate processit. Legato autem, qui maior est episcopo, hæc potestas à iure conceditur: ut prædixi. Item qua ratione potest legatus primo uacaturam suæ donationi reseruare, pari etiam ratione poterit & secundam & tertiam reseruare. ¶ Sed secundum hoc videtur, quod legatus potest capitulo vel episcopo auferre potestatem eligendi, & beneficia conferendi. Dic quod non potest eos priuare potest tamen suæ legationis tempore eligendi potestatem sibi reseruare: & eis
f interdicere collationem, iuxta præmissa. [f] † Reseruatio autem fiet
4 per legatum hoc mō. Nam primo coram testibus reseruabit sub forma, quæ iam j. sequitur, de quo fieri faciet publicum instrumē tum: deinde scribet aliquibus executoribus sub hac forma.

FORMA. Frater Latinus miseratione diuina Hostien. & Velle tren. episcopus, Apostolicæ sedis legatus, talibus salutem in Domino. Cum nos in tali ecclesia intendamus, auctore Domino, personæ idoneæ (vel si vis exprimatur persona) prouidere canonicatum & præbendam, si vacat ibi ad præsens: vel quàm primum vacare contigerit, nulli de iure debitos: iunge, si uis, conferendos talli collationi nostræ, auctoritate qua fungimur, reseruamus: districtius inhibentes omnibus & singulis, ad quos aliàs eorundem canonicatus & præbendæ collatio, electio, seu prouisio spectare possent: ne ipsi canonicatum huiusmodi seu præbendam alicui conferre, seu de ipsis prouidere quoquo modo præsumant. Nos enim ex nūc irritum decernimus & inane, quicquid de ipsis, uel eorum altero contra prædictam reseruationem nostram, à quocunque quomodolibet contigerit attentari. Quo circa vobis præsentium tenore committimus & mandamus, quatenus vos, vel alter vestrum per vos, uel alium, aut alios, prædictas reseruationem & inhibitionem nostras, ac decretum in præsentia talis episcopi & capituli, necnon & in ipsa ecclesia coram canonicis & alijs honestis personis studeatis publicare: & nihilominus ex parte nostra sub forma consimili reseruare, inhibere, & decernere, & quod cōtrà fiet, irritum & inane facturi de publicatione huiusmodi: necnon & de nostra inhibitione ac decreto confici publica documenta.
5 † Sed nunquid legatus potest conferre præbendam seu ecclesiam spectantem ad præsentationem laici patroni, illo inuito? Non videtur: vt in' præ. Decr. cum dilectus. & extr. de preb. cum dilectus.
g 3. Et hoc tenent Ber. & Goffr. & ferè omnes: [g] quia nec episcopus hoc potest: vt 16. quæstione 7. decernimus. Et hāc opinionem patroni laici in regno Franciæ defendunt. Vel dic, quod siue sit clericus, siue laicus, qui ius patronatus, uel alia iura spiritualia obtinet, semper de illo domino papæ & eius legato respondere tenetur. extr. de iud. quanto. Hinc est quòd plus iuris habet in concessione prælatus, quàm in præsentatione patronus: ut extr. de offic. leg. dilectus. Et hanc opinionem sequi voluit dominus Nicolaus papa, conferendo præbendam, quam ipse ante suam promotionem in ecclesia Laudun. habuerat. Rex tamen Franciæ dicens collationem ipsius præbendæ ad se pertinere, alij de facto contulit il
h lam. [h] Præbendam autē ad præsentationem ecclesiasticæ personæ spectantē, potest legatus indubitanter conferre: vt in præd. Decre.
i dilectus. vbi de hoc. [i] ¶ Sed si legatus reseruauit collationi suæ p-
6 bendam primo in ecclesia uacaturam mihi conferendam: nunqd poterit facere me statim recipi in canonicum ad illā vltra numerum in ecclesia statutum? [k] Videtur quòd sic: vt ext. de præben. dilectus 1. & c. dilecto & de concessio. præben. cum super. arg. contra: quia non debet esse canonicus sine præbenda: v t in prędict. c. dilectus. & extr. de constitutio cum M quia nec executor deputatus à papa ad prouidendum, potest hoc facere, nulla prębenda vacante: prout no secundum Papam, extr. de concess. pręben propo fuit. Item non debent plures institui in ecclesiis, quàm ex fructibus possint commode sustentari: ut extr. de institut. c. i. Item hęc receptio videtur fieri in fraudem vacaturarum. Super hoc dicendū est, q̄ si in ecclesia est certus canonicorum numerus statutus iuramento roboratus, cum nullus canonicatus vacet, non poterit legatus infringere numerum, & me facere recipi in canonicum, donec mihi fuerit de præbenda prouisum: vt in præd. Decreta dilecto.

ADDITIONES.

a Facere, vel. ¶ Pro id est, alias enim ex causa de vna posset facere duas: cum hoc posset episcopus. extra, de præbend. vacante. in fi. vbi de hoc. & eod. titu. maioribus. Adde tu, an legatus de latere possit vnire ecclesias: dicas quòd sic Item quòd potest aliquam ecclesiam attribuere mensæ episcopali, licet hoc non possit episcopus, per cle. 2. de reb. ecc. non alie. quę omnia vide per Ab. Sic. in c. sicut unire. extr. de excus. prel. in ver. extr. gloss.

b Deuoluta. ¶ Vide quod no. e. ti. c. 1. lib. 6. in vlt. glo. & quod super ea plenè scripsi, omnino uideas. Item pro legato facit clemen. de pręben si de beneficio. vt ibi not. in fin. antepenul. gl. hodie communiter datur legatis de latere litera super hoc: ut patet, si stylo curię sub prima legatione: & hanc nuperrime habuit dominus meus legatus cardinalis. S. Martini in Montibus.

c Possit. ¶ Secundum Fran. Vercel. cuius motiuum & responsionem ad illud uide vbi supra remisi.

d Ver. 37. ¶ Ibi dabo remissionem.

e Reseruare. ¶ Cum reseruans pœnitere & reuocare possit: ut no. eo. tit. c. 3. in gloss. illa igitur, q̄ non licet promittenti. Psal. 83. Quæ procedunt à labiis meis, non faciam irrita.

f Premissa. ¶ Quod dic hodie, ut de off. leg. c. 3. & 4. li. 6. per quę iura satis restricta est in his legatorum potestas.

g Omnes. ¶ Et facit quod no. j. de act. uel petit. §. super actionibus. ad fi. uer. illud etiam.

h Contulit illam. ¶ Præsentationem posset habere, collationem non: nisi ex privilegio papali. & uide quod no. 16. q. 7. in fi. summæ. & 10. dist. imperium. & priuilegium imperiale. de quo j. de pręben. ad fin. nō dat collationem, ut ibi dicam. & ibi uide & uide quod plene scripsi de elect. quod sicut. in princi. & de pręben. c. 2. lib. 6. super gl. nil dixit. & de iure patro. nobis. in gl. quę dicas. j. §. prox. ver. 60. Adde q̄ legatus potest beneficium situm in sua dioc. est conferre. licet ille, ad quem pertinet collatio suę presentatio sit extra prouinciam commissam illi legato. Ita consuluit cons. 361. incipiente, omnipotentis Dei in casu proposito, &c.

i De hoc. ¶ Vide quod ibi dixi super 3. gl. & in prę. Decr. cum dilectus. super gloss. pen.

k Statutū. ¶ Vide quod scripsi de pręben. si eum. li. 6. super versic. obtemperatum. ubi etiam scripsi de reseruationibus legatorum cum beneficio acceptandi.

lecto. quia non licet ei ex suæ legationis officio tollere iuramentum, vel in illo dispensare: vt j. §. proximo. ver. 24. sed si ad mandatum legati capitulum scienter me recipiat tenet quidem recep-
7 tio: ipsi tamen remanent periuri.†¶Sed si numerus statutus nō solum est iuratus, imo etiam est auctoritate Apostolica cōfirmatus, tenet quidem facta receptio, etiam si in confirmatione appo sita sit clausula illa, quòd si quid contra fiat, non valeat tamen remanent periuri, ut dixi: quoniam in eorum fauorem facta fuit cō firmatio: vnde ei possunt renunciare Et præterea legatus ex officio legationis potest circa prædictam clausulam dispensare: vt in præ. concor. & extr. de præb. pro illorum. extr. de regula. ad Apostolicam sine auctoritate vero legati, vbi in confirmatione appo sita est clausula, illa receptio non teneretur in præ. Decre. dilecto. ¶Item Inno. papa not. in præ. Decre. dilectus. quòd bene licet ca nonicis sua auctoritate recipere aliquos vltra numerum sine beneficijs, ut instruātur in moribus & in officijs ecclesiasticis quod non placet. Nam & ipse idem no. in præ. ca. dilecto. q si in aliqua ecclesia est numerus iuramento confirmatus, & aliquis vltra. nu-
a merum eligatur, non tenet electio.[a] & idem iuris est, si numerus non iuratus sit auctoritate apostolica confirmatus, cum prædicta clausula, q si quid contra fiat, &c. alias secus: ut in pręd. c. dilecto. & c. pro illorum. & extr. de constitut. cum M. & ca. cum accessis-
8 sent †¶De illo etiam quærendum est, pone A. primo receptus est auctoritate legati, uel etiam proprio motu capituli: B. vero secundo auctoritate domini papæ: quæritur quis eorum præferetur in
b præbenda primo uacatura[b]? Respond. B. qui auctoritate domini papæ receptus est: vt extr. de concess. præben. cum super. in litera registri ibi sumpta secundum papam Inno. III. cum enim dare ius ad uacaturam sit prohibitum per prædictum concil. Later. legatus iure legationis, uel capitulum huic concilio præiudicare non potuerunt: vt ext. de fil. præsbyt. capit. pe. & fin. extr. de præb.
9 dilectus. I. c. tuæ sed solus papa † dare ius in vacatura, seu ad vacaturas potest per se, uel per executorem suum: ut extr. eod. tit. relatum. & de rescrip. eam. unde quotidie facit apponi in literis, non obstante certo canonicorum numero, & c. constitutus. extr. rescript. Et si talis uult renunciare, tali conferas: ut extr. de off. dele.
c ex parte I.[c] & tamen dicit, quòd quamuis hoc possit, non est intentionis suæ talia rata habere: vt extr. de cōcess. præb proposuit.
10 †¶Et facit tamen hoc quando vult, ut in capit. constitutus. quia ipse concilius non ligatur: imo contra illa facere potest: vt extr. de ele. significasti. & de resc. nonnulli. licet difficile hoc faciat: ut ext. de renun. post translationē. prope. fi. Iure legationis ideo dixi: quia legatis maxime cardinalibus quandoque de gratia speciali concedítur, quòd prouideant de beneficijs, adiecta clausula illa, nō obstante certo canonicorum numero: & tunc primus legati auctoritate receptus, quia auctoritate papæ receptus intelligitur, præfertur secundo authoritate papæ recepto. Quidam tamen in hoc contradicunt, dicentes, quod si generalis legatus recipit speciale mandatum super prouisione alicui facienda, cum prædicta clausula, non obstante certo, &c. secundo receptus auctoritate papæ præfertur primo recepto auctoritate legati: quia, ut dicunt speciale mandatum directum legato legationis durante officio, non inducit nouam auctoritatem papæ: sed prorogationem potestatis ipsius legati. ar. ff. de preca. sed si manente: & sic primo receptus auctoritate prædicti specialis mandati, non papæ, sed legati auctoritate prorogata, intelligitur esse receptus: vnde postponit secundo recepto per papam: ut in constit. Alex. papæ. I III. de cō
d cess. præ. execrabilis.[d] Sed prius dictum uerius est, ut intelligatur auctoritate papæ receptus. quia legatus non cardinalis hoc facere non posset auctoritate legationis: ut extr. e. officij. li. 6. & sic præponitur secundo recepto per papam. Nec obstat præall. l. sed si manente. quæ loquitur, vbi prima & secunda cōcessio in eadem forma factæ sunt. sed mandatum legationis primo factum, & mā datum de prouisione uni uel plurib. facienda secūdario legato di rectum, non sunt eiusdem naturæ uel formæ. Primum enim non continet grātiam sed generalem legationis formam: secundum vero de prouisione continet gratiam specialem factam legato, vel ei, pro quo sibi papa scribit. Item constitutio execrabilis, non obstat, quia uel loquitur in recepto auctoritate legati cardi. qui ex officio legationis potest beneficia conferre: ut extr. eod. quod translationem. & c. officij. & tali bene præfertur receptus auctori tate papæ: uel dicam, q cum constitutio illa odiosa sit: & contra iuris rationem, non extenditur ad alium casum, quam ad eum tā tum, in quo loquitur, quando s. comparatio fit inter receptos in
e tra numerum quaternarium.[e] ar. de pœn. dist. I. pœnæ. ff. de leg. &
11 se. consu. q verò. †¶Quid si P. receptus auctoritate legati, uel pro prio motu capituli, impetrat literas Apostolicas ad executorem: in quib. papa facta narratione de illius receptione eam approbat, & mandat sibi conferri prębendam, si qua vacat: uel quæ primò vacabit, contradictores, &c. nunquid iste primus præferetur se-
f cundò recepto auctoritate papæ[f]? Respondeo, quidam inspiciūt originem, s. receptionem auctoritate legati, uel capituli factam arg. ff. de priui. cred. l. 2. & dicunt, secundo receptum auctoritate papæ potiorem esse. Tu dic, q si receptus auctoritate legati, uel proprio motu capituli primo præsentauit prædictas literas Apostolicas, q uam receptus per papam suas, sit potior in prębenda primo post præsentationem ipsarum literarum vacante. Non enim uideo, quòd ex quo papa sibi prouideri de prębenda mandauit q propter hoc deterioris conditionis esse debeat: quia habet auctoritatem & consensum capituli, uel legati. Secus autē, si primo receptus auctoritate legati, uel proprio motu capituli, fuit posterior in literarum Apostolicarum præsentatione: qa tūc non habet causam uincendi per legatum, ut dixi. Item nec per papam, cum posterius præsentauerit: ut ext. de resc. capitulum. & sic sæpe obtentum est. arg. ad hoc. ff. de dona. inter vir. & uxo. si dona
g tæ. §. si sponsus. C. lib. x. de consulibus l. I. in fi. & in const. Alexan.
g IIII. de resc. dilectus filius magister Laur. extr. de conuer. coniu. placet. Hodie tamen multi curiales tenent, quòd secundo recep tus auctoritate papæ præferatur ipsi P. tum quia, ut dicunt, confirmatio & approbatio papæ, litera executoria & processus per il lam habitus, & omnia referuntur ad originalem receptionem, ut præmissum est, & illius naturam non immutant: tum quia confirmatio ius non tribuit: nec reddit validum, quod est inualidum: vt extr. de sen. & re iud. cum inter vos. ext. de deci. dudum. & ideo q dam in huius confirmationis literis apponi procurant ex certa scientia: & etiam clausulam illam, uolentes receptionem ipsam il
h las uires habere, ac si apostol. auctoritate facta fuisset. [h] extra. de
12 transa. c. I. † ¶Sed ecce legatus ex officio, siue iure legationis reseruat collationem, siue beneficium primo vacaturum: demum cōtingit illum mori, vel renocari ante vacationem beneficij, uel
i etiam post, sed ante collationem: quæritur quid iuris?[i] Respond. dicit Ber. quod collatio illius beneficij reseruati redit ad ordinarium: cuius legatio morte uel egressu de prouincia finita est: vt j. §. finitur. Sed dominus meus notat extr. de off. leg. capitu. fin. q dominus papa, vel etiam legatus, in eadem prouincia successor in hoc illi legato succederet, ut ext de eo, qui mi. in pos. cau. rei ser. c. 3. §. I. & j uers. proxim. cum alter legatus ei succedat in onere, ac honore, ut extr. de off. or. pastoralis §. pe. ext. de off. dele. quoniā abbas. ar. extr. de resc. literis. & præsertim vbi legatus, qui succedit, maior est eo, qui reseruauit ar. in his, quæ no. 3. §. px. ver. sed an maior. ar tamen contra: quia personalis uidetur fuisse talis reseruatio. 7. q. I. petisti. extr. de usu pal. c. 2. extr. de concess. præben. constitutus. ff. de reg. iu. priuilegia. 26. q. 2. nō exēplo. Si uero legatus nō solū reseruauit, uerū et executorē ad hoc exequēdū dedit, q ad eius obitū seu discessum processit citādo, uel publicādo potestatē sibi processam, reseruādo, inhibēdo, & similia faciēdo, talis qdē
13 potestas p hoc ppetuata est.† Cum talis omissio mista sit, ut pote habēs cāe cognitionē annexā, ext. de iud. exhibita. put contingit in causis ad ingressum omissis & ceptis, extr. de off. del. c. fi. curiales tū, p maiori pte tenēt, & ita dicūt sæpe declaratū fuisse, q qua lescunq; processus siue p legatū, siue p executores ab eo deputatos habiti sunt, exeūte legatione ad vacationē seu collationē bñficij reseruati ipso facto oēs huiusmodi processus expirāt: nec is, p quo facti sunt, se pōt in aliquo p illos iuuare: ut p hoc subtrahatur legatis occasio ecclesias aggrauandi, &c. Verum si legatus reseruauerit

ADDITIONES.

a Electio. ¶ Contrarium teneo in Decre. dilecto. ubi uide super ver. iuramento. sic etiam fuit hic disputatum, nisi in casu quando electus, uel receptus sciens iuramētum id procurasset: quo casu ipse, qui periurio causam dedit, per iurus est. 22. q. 5. c. I. facit ea. q. si quis se. cum tribus sequentibus. 2. q. I. notum. de of. del. c. I. & sicut periurus repellitur. de iureiurando. querela. ¶ Ad de tu, an receptus ultra numerum iuratum sit bene receptus quod refert an ex iusta causa, an non: ut primo casu teneat facti receptio: secundo uero nō Ita uidetur concludere Archidia. in c. I. circa prin. 22. q. I.

b Vacatura. ¶ Expeditum est: ut infra sequitur per Decre. hi qui. de pb. lib. 6.

c Parte I. ¶ Quod non potest legatus, ut hic, & e. ti. c. pen. 2. respon. lib. 6.

d Execrabilis. ¶ Quam non habemus.

e Quaternarium. ¶ Vt intelligas Alex. in constitutione illa, scias, q in plurib. ecclesiis erat multitudo expectātium, restrinxit illam multitudinem ad quatuor, ita q si per literas Apostolicas recepti erant quatuor, illi soli remanerent expectantes. etiam si post receptos auctoritate legatorum recepti fuissent. Si ergo intelligatur illud de receptis auctoritate legatorum habentium super eo potestatem à papa, dicatur q illud iuri contrarium non excedat suū casum, s. quando fit comparatio inter receptos intra numerum quaternarium, quo casu uoluit immediate descendentes a papa præferri descendentib. per personam legati mediam. Tertia solu. additur in decr. hi qui. in princip. alleg. in fin. vltim. gloss. scilicet quòd illa decr. est reuocata. quod non uidit Guliel.

f Papæ. ¶ Expeditum est, q præfertur primus per decr. si eum. & c. si Apostoli cæ. de præb. lib. 6.

g Laur. ¶ Quam habemus pro reuocata: quia non est in Sexto. ut in procemio Sexti, in fin.

h Fuisset. ¶ Fortior esset ista clausula, quam præcedens, uel quam illæ quas ponunt decr. si eum, & si Apostolicę, quas in princi. allegaui.

i Iuris. ¶ Expeditum est: quòd finita legatione finita sunt omnia. s. reseruatio, processus, & omnia ab his causata. eo. tit. præsenti. lib. 6.

uerit ꝓbẽdã collationi dñi papæ, tũc indubitãter nõ redit ad ordi-
a narıũ ↄferẽdi potestas.[a] † ¶ Quid si legatus mãdauit mihi ꝓuideri
14 de bñficio vacãte, vel ẽt nõ vacãte cũ hr̃et sup hoc specialẽ po-
testatẽ à papa? Dixit dñs meus, ꝙ talis ↄmissio mista est, ſm ea, q̃
ipse no. in Summa, in tit. de off. dele. §. quæ de legari. uersi. qd si du-
bitas. Vnde bñ ꝑpetuat ꝑ citationẽ, seu ꝓcessum: vt extra de offi.
dele. gratũ. & c. relatũ. Et iõ si post insinuationẽ mãdati, appella-
tionẽ, vel inhibitionẽ, vel reseruationẽ ꝓ certa ꝑsona factã, lega-
tus moriat, vel reuocet: nõ redit potestas ↄferẽdi beneficiũ illud
ad ordinariũ, cui est interdicta imò ad dñm papã, cuius auctorita-
te reseruatio facta est, & q ꝓuisionẽ faciẽdã impetrãti ꝑ se, vel ꝑ
executorẽ suũ ad se reuocauit: vt extr. de app. vt nostrũ. uel exe-
b cutor ab ipõ legato deputat⁹ hoc exequat. [b] † ¶ Quid si legat⁹ mã
15 dat ꝓuideri alicui patiẽti defectũ ĩ ætate, uel alias ĩdigno? Dic lite
ras nõ valere: vt extr. de æta. & quali. eã. rñso primo. & de rescrip.
c cũ adeo. [c] Et no. ꝙ si legatus scribit ꝓ me, ꝙ recipiar in aliqua ec-
clesia: ipsis vero id facere nolẽtib. papa mãdat eis, ꝙ iuxta formam
mãdati ipsius legati me recipiãt ↄdictores, &c. & si recipiar, intel
ligor esse receptus auctoritate Apostolica, non legati, ut in cõst.
d Ale. IIII. de rescr. dilectus. [d] † ¶ Sed qd, ecce legatus de latere cõ
16 cessit alicui episcopo [e] ꝑ ꝑ eius paupertatẽ, ius percipiendi fruc-
e tus cuiusdam præpositurę, uel plebis per quinquenniũ: quærit an
hoc potuerit facere: & si præpositura nõ fuit collata, quæritur an
vacet: & si uacat, queritur, an semestre tp̃s, quod spectabat ad col
lationem episcopi, sit clapsum. Io. de Deo no. in q̃onibus suis, q. 3.
f ꝙ legatus nõ poterit extinguere [f] illã diuersitatẽ ad tp̃s, vel in per
petuũ: cũ hoc sit solius papæ: ut extr. de ↄsti. cũ accessissent. & 22.
dis. oẽs. vñ non tenet, qđ fecit: vt ext. de ꝑb. dilectus. Sed posito ꝙ
ex cã potuerit illi fructus ↄcedere: vt extr. vt ecclesia. benefi. vt no
strũ ad fi. & de ver. sig. tuã. tñ dignitas debuit cũ aliquo emolumẽ
g to ↄferri. [g] † ¶ Sed pone, legatus reseruauit collationi suæ aliq̃ præ
17 bẽdã: ordinarius uero illa uacãte eã alicui ↄfert post huius reser-
uationẽ: nũqd tenet collatio ordinarij? Dic ꝙ ñ ar. extr. de iure pa.
cũ dilectus §. nos igit. & extr. de do. & ↄt. veritatis. ad fi. Cũ eñ or-
h dinarius post inhibitionẽ [h] & reseruationẽ suspẽsus sit à collatio
ne illius beneficij: collatio eius tanq̃ à suspenso facta, nõ tenet: vt
extr. de ↄsue. cũ dilectus. & de ele. cũ inter. extr. de ↄces. ꝑb. quia di
uersitatem. præsertim si decretum fuit interpositum iuxta s. scri-
ptam formam, vt patet in his, quæ no. extr. de ꝑb. dilectus filius.
G. & in Sum. domini mei, eo. titu §. & à quo. versi. quid si legatus.
i de hoc not. secundum papam in prædicto. capitu. cum dilectus. [i]

ADDITIONES.

a Potestas. ¶ Idem no. de iure. pa. cum dilectus. in gl. sed quid. Hoc uerum puto in casu sequentis versi. quando id facit ex potestate papali: si iure legationis, non credo ꝙ possit ordinarios impedire, contra mentem decr. 3. & 4. eo ti. lib. 6. imò in his, de quib. loquitur præ. decr. 4. sic aperte patet ex tex. etiam legatione durante ordinarios per eum impediri non posse.

b Exequatur. ¶ Et sic seruatur.

c Cum adeo. ¶ Vt ibi scripsi in vlt. glo. etiam de papa dubitatur, an eo casu sit sibi parendum. Adde Old. plene à consi. 332. vsque ad 335. inclusiue. ubi ponit, an papa pupillo præsenti conferens gratiam de dignitate in aliqua ecclesia, uideatur dispensare ipsum pupillum respectu ætatis.

d Dilectus. ¶ Quam non habemus, sed patet hoc de præben. si eum. li. 6.

e Alicui episcopo. ¶ An ex causa hoc posset, no. de resc. si propter. in gl. an legatus. & omnino uide quod super eius finem scripsi propter cle. de reb. eccle. nõ alie. si vna. 2. respon. Scripsi etiã ibi satis plene in gl. pe. ꝙ episcopus cũ capitulo posset statuere, ꝙ pars certa fructuum beneficiorum suæ diœcesis primi anni deberetur fabricæ ecclesiæ suæ concurrentib. tribus ibidem expressis: nec per id auctorizat in facto proprio. Adde, quando propter paupertatem episcopus possit unire ecclesias, Old. consi. 260. cum duob. sequentib. & per Fed. consi. 111.

f Extinguere. ¶ Istud non est extinguere, quod patet ex sequentibus.

g Conferri. ¶ Vt no. de præben. si tibi concesso. li. 6. in gl. 2. secus si concessa esset beneficiorum retentio: vt in decr. si gratiose. li. 6. de resc. Erit autem emolumẽtum illud, quod habetur de off. or. præsenti. §. porro. & in extrauag. Io. suscepti.

h Inhibitionem. ¶ De hoc non dixerat in quæstione. hoc dico propter ea, quæ scripsi de præben. si apostolicæ. lib. 6. super gl. no.

i Dilectus. ¶ Vt ibi scripsi super verbo. inhibens.

QVAESTIO.

☞ An legatus possit concedere massariam fratrum laborerij, vel cõcedere alicui fratrum laborerij sicut alia beneficia? Stephanus quòd sic in cle. 2. extr. de præb. in fi. in uerbo, apostolicus.

SVMMARIVM.

Interdicta legato, & sedi Apostolicæ reseruata.

1 *Causæ maiores ad sedem Apostolicam sunt referendæ, & super istis citatus corã ordinario põt absque grauamine ad sedẽ Apostolicã appellare.*
2 *Papa seu prima sedes à nemine potest iudicari, nisi in causa hæresis.*
3 *Papa solus potest erigere, siue de nouo ordinare ecclesias cathedrales.*
4 *Vnire duos episcopatus in unum, & unum diuiderẽ in duos, solius papæ est.*
5 *Transferre unum episcopum de una ecclesia ad aliam solus papa potest.*
6 *Restituere solenniter degradatos, solius papæ est.*
7 *Restitutio siue dispensatio iuri cõi petita, &c. potest fieri per episcopum.*
8 *Remouere episcopum deserentem ecclesiam suam ab episcopatu, seu administratione episcopali, potest solus papa: & num. 12. aliquando cardinalis legatus de latere.*
9 *Promouere insufficiẽtes, & defectũ patiẽtes, puta bigamos, &c. põt papa.*
10 *Disputare, utrũ dignus sit quem princeps eligit sacrilegij instar est.*
11 *Committere causam appellatione remota, nullus potest, excepto principe.*
13 *Patriarcha Constantinopolitanus & Alexandrinus videtur posse deponere episcopos suos.*
14 *Supplere defectus in contractibus & iudicijs, papæ interest.*
15 *Clausula illa, Supplemus de plenitudine potestatis si quis defectus fuerit: in priuilegijs apposita, quomodo sit intelligenda.*
16 *Cardinalis legatus in teris Imperij, an Imperio uacante poterit ex officio legationis cognoscere de causis inter laicos.*
17 *Papa potest deponere Imperatorem propter suas iniquitates.*
18 *Abbas uel prior exemptus renunciare debet in manib. papæ, & non aliter.*
19 *Dispensare cum simoniaco in ordine solus papa potest.*
20 *Dispensatio episcopi, quoad simoniam, in quib. se extendat.*
21 *Ignorans se simoniam commisisse, postea tamen sciens ratum habet perinde est ac si ab initio consensisset.*
22 *Ordinatus à simoniaco prælato, caret executione, donec cum eo fuerit dispensatum.*
23 *Diffinire & decernere, ubi dubitatur, utrum iuramentũ sit seruandum, uel non pertinet ad papam.*
24 *Iuramentum & uotum sunt de iure naturali.*
25 *Iuramentum dolo, ui, uel metu extortum, potest episcopus in eo dispensare.*
26 *Dispensat episcopus ex causa in iuramentis licite præstitis.*
27 *Consuli debet papa, utrum iuramentum sit illicitum.*
28 *Iurantes se facturos aliquid, quod ad cultum Dei, aut religionem, uel pietatem pertineat, nequeunt sibi talia iuramenta remittere.*
29 *Iurantes se facturos id, ad qđ alias tenent, non possunt sibi remittere iurm.*
30 *Iurans in honorem Dei se quicquam facturum, quomodo teneatur. Iuramentum potest relaxare is, cui iuratur.*
31 *Papa solus, uel cui specialiter commiserit, potest excommunicatũ a se absoluere: quia eius est soluere, cuius ligare.*
32 *Papa in quibus debet solus dispensare, uel quæ pertineant ad eum solum declarare.*
33 *Episcopus quandoque potest penitentiam a papa iniunctam diminuere. Papa excommunicatum salutans, uel aliter ei participans, præsumitur eo ipso ipsum uelle absoluere.*
34 *Inferior absoluere non potest, ubi lator canonũ sibi absolutionem retinet.*
35 *Papa solus dispensat cum eo, qui irregularitatem incurrit.*
36 *Causa qualitercũque ad Papam delata, dẽt per eũ examinari & diffiniri.*
37 *Appellatio extra iudicium qũo, & in quibus recipiatur, aut impugnetur.*
38 *Appellatio non semper est admittenda.*
39 *Diffiniri debet per papam, ubi de fide, uel fidei articulo dubitatur.*
40 *Prouisionem, quæ nondum facta est si eã contingat fieri papa poterit pronunciare irritam & inanem.*
41 *Papa quid agere habeat erga Imperatoris creationem.*
42 *Mutat Papa etiam rei naturam, de aliquo faciens nihil, de nihilo faciens aliquid &c.*
43 *Papa solus legibus est solutus: nam nulli subest, nec ab aliquo iudicatur.*
44 *Appellatur ad papam omnibus medijs omissis. Abbate & monacho contradicentibus, potest papa monachum extrahere de monasterio. & sibi prouidere.*
45 *Papa solus potest auferre uni, & dare alteri.*
46 *Concedere potest papa laicis spiritualia, & eos eximere a præstatione decimarum.*
47 *Papa solus sedet in sede illa, quam dominus sibi in personã beati Petri specialiter elegit: ideoque summus pontifex appellatur.*
48 *Dispensat solus papa cum filio sacerdotis, ut ecclesiam, in qua pater eius ministrauit, obtineat.*
49 *Dispensat solus papa cum clericis conferentibus ecclesiastica sacramẽta hæreticis.*
50 *Papa utrumque gladium hẽt, s. tpal ẽ & spiritualem ex comißione Dei.*
51 *Papa est successor Petri, & uicarius Iesu Christi, uicẽ Dei gerẽs in terris.*
52 *Voluntas papæ habetur pro ratione, & quod ei placet, legis habet uigorẽ.*
53 *Legatus potest exercere omnia, quæ potest ille, qui eum misit, nisi specialiter sibi ipsi reseruarit.*
54 *Legatus uicem proconsulis & presidis prouinciæ obtinet: nam ei adhæret merum imperium.*
55 *Clausula, quòd legatus potest, quicquid potest patriarcha, in quibus fallit.*
56 *Legatus de latere an poßit electum in archiepiscopum confirmare.*
57 *Alienare non potest legatus sine speciali mandato res ad sedem apostolicã pertinentes.*
58 *Prælatus, qui ex iuramento tenetur singulis annis limina apostolorum uisitare, an uisitando legatum securus erit.*

a 6. §. Nunc Ostendendum est, [a] quæ sint interdicta legato. Sup quo prænotãdũ est: ꝙ de his q̃ sedes Apostolica sibi specialiter in signum vniuersalis dñij reseruauit, nullius

ADDITIO.

a Nunc ostendendum est.)

nullius gñis legatus iure legationis se intromittere pōt:ut ext. eo.
ti.quod translationem.cum enim iudicatur, rem meam eē, simul
iudicatur tuam non esse:ut ff.de procu.Pompo.scribit.§.sed & is.
a ¶Super hoc autem [a] sciendum est, ꝙ maiores causæ ad sedem
Apostolicam sunt referendæ:ut ext. de baptis.c.maiores.extr.de
transla.epis.c.j.2. q. 6. omnis oppressus & citatus super istis corā
ordinatio pōt etiam absque aliquo grauamine illato, uel commi
nato,ad sedem Apostolicam appellare:vt 2.q.4.nullam. & q.6.ad
Romanam.& c.ideo.§.cum ergo. quod specialissimum est: ut ꝓ-
batur extr.de app.vt debitus.in fi.quę autem sunt illa.per ordinē
2 de aliquibus est videndum.†¶Primo igitur Papa,vel prima sedes
à quocunq; accusari, vel iudicari non pōt solum de hęresi.vt 40.
dist. si Papa. 9. q.3. aliorum nisi forte ipse Papa voluntarie se sub
mittat alicuius iurisdictioni. 2.q.7.nos si incōpetenter.2.q. 5.mā
dastis.ff.de iuris. omni. iud. est receptum. Nam etiam ipsemet se
3 deponit:ut 21.dis. nunc autem.† ¶Secundo ipse erigit, siue de no
uo ordinat ecclesias cathedrales.16.q.1.Felix. & c. præcipimus.&
arg. de conse. dist. j. de locorum. Nam omnis dignitas ab ecclesia
Ro.originem sumpsit.22. dist.c. 1. & s̄m hoc intelligitur extr. de
maio.& obe. cum inferior.resp.1.ibi, ecclesiam cathedralem ere-
xeris,&c.Supple,auctoritate nostra.Ad idem 80.dist. in illis.& j̄.
ver.proximo. Tertio a dño Papa consueuit regalis dignitas impe
trari,s. utrum, & à quo rex iungatur. hoc enim ad ipsum pertinet
diffinire.arg.extra de sacra vncti. c.unico.§.vñ in veteri Testamē
to.¶Quarto subijcit unam ecclesiam cathedralem alteri:quod le
4 gato facere non licet:ut in præ.c.quod translationem.† ¶Quinto
vnit duos episcopatus in unum,& vnum diuidit in duos: ut 16. q.
j.& tēporis.& c.pręcipimus.§.sicut duo.& hoc specialiter interdi
citur legato de latere cardinali:ut in præ. c. quod translationem.
b in fi.ecclesias autem inferiores forte [b] poterit legatus de latere ex
causa diuidere & unire.ar.ext de exces.præla.sicut unire sine pręiu
dicio tñ diœcesani.ut extr. de ꝯfir. vti.vel inuti. c.fi. ¶Sexto mu-
tat sedem episcopalem de uno loco in alium:ut tex.de transl.epis.
5 c.1. 7.q.1. & temporis. 80.dist.in illis ext.de priui.c.primo.†¶Se-
ptimo transfert unum episcopum de una ecclesia ad aliam : ut 7.
q.1.mutationes.& c.seq.ext.de transla.episcopi. c j. & fi. Legatus
autem de latere cardinalis hoc non potest: ut ext. de post. præla.
gratum.in fi imo punitur,si fecerit.extrà,de off.le.nisi.secus de ab
bate:ut j̄ uer.22.¶Octauo ipse dolus, uel is cui mandauerit, pōt
commutare uotum terræ Sanctæ:uel redemptionem illius recipe
re:ut ext.de uoto & uoti redem.magnæ.& c.quod sup his & cap.
6 ex multa.† ¶Nono restituit solenniter degradatos:ut 2 q.7.ideo.
ubi sic dicit: Ideo huic sanctæ sedi præfata priuilegia specialiter
sunt concessa,tam de congregandis conciliis & iudiciis, id est,de-
positionibus,ac restitutionib.episcoporum, quam etiam de sum-
mis ecclesiasticarum rerum negotiis, ut ab ea omnes oppressi au
xilium, & iniuste damnati restitutionem sumant : & talia ab im-
piis nō præsumant absque ultione,nec exerceant absque sua dam
natione. Ad idem facit 7.q.1 si quis præsbyter.extra,de cle.non re
si ex tuæ. & 50. dist.capitulo.1.& 2.17.distinct.huic sedi.de pœni.
distinct.6.capitu.1.in fi. nam nec pręses prouinciæ potest illum re
stituere,quem damnauit.ff.de quęstioni.l.i.in fi. & hęc uera sunt,
7 cum restitutio,seu dispensatio de gratia petit speciali.†Si uero pe
titur restitutio,siue dispensatio iure cōmuni, puta, quia dicit de
gradatus sententiā contra eum latam fuisse ꝑ falsos testes,uel per
falsa instrumenta, uel contra ipsum absentem ex causa ꝓbabili,
uel non citatū uel conuictum,tunc pōt episcopus restituere & di
spensare.11.q.3.episcopus pręsbyter.46. dist. clericus maledicus.
& ibi ęxponit, degradetur, id est, suspendatur. Porro si non sunt
solenniter degradati,sed sunt solo uerbo depositi, possunt ꝑ epi-
scopos restitui,ut ext.de iudiciis at si clerici ff.de postu. l. 1. §. de
qua.nam in criminalib.notoriis locum habet dispensatio, seu resti
tutio,non in occultis.ext.de temp.or.c.fi. Sed de hoc dic ꝓut no.
in pręc.ideo.& 50.dist.contumaces.& c.domino.ext.de cler. ex-
com.mini.clerici.Gul.Na. uero dixit indistincte, episcopum non
posse dispensare, seu restituere post sententiam , cum sit functus
officio suo,siue bene,siue male pronunciando.ext.de off. deleg.in
literis.& c.uenerabili.& in præ decr.at si clerici. Alii etiam contra-
dicunt indistincte per eandem decr.sed primum uerius. Quot au-
tē episcopi sint necessarii in restitutione,uide j̄ in ti.de accusatio-
8 ne.§.2 uer. sed nunquid. ¶† Decimo remouet ab episcopatu , uel
ab administratione episcopum deserentem ecclesiam suam,quan
doque tamen hoc specialiter legto de latere cardinali cōmittit:
ut ext.de cler.non resi. ex tuæ.Regulariter autem licet causa crimi
c nalis [c] episcopi possit ꝑ cōcilium tractari per dominum Papam so
lum habet diffiniri:ut 3.q 6 quamuis.& capitu.dudum arg. contra
d ext.de cler.non reci.c 2. [d] ¶Vndecimo eximit episcopos & alios,
ut:16.q.1.frater noster.13.q 1.capit 1. §.1. Nā legatus non potest
unam ecclesiam alteri subiicere,uel conferre,nec iuri ordinarij ꝓ-
iudicare , nec confirmatio sedis Apostolicę in cōmuni forma su-
per hoc obtenta præiudicat,ut ext. de confirmatione uti. uel inu-
ti.c.fin.&extr.de app.c.1 & de pbē. dilectus 1.Solus enim,papa ta
lia pt:ut j̄.uer. 56. ¶Duodecimo legitimat illegitimos filios:ut ex
tra,qui fil.sint legi.c.per uenerabilē.& c.tanta & uide j̄. §.nunc de
e epōrum:uer. utrū aūt. [e]& §. postremo.¶†Tertiodecimo promo
9 uet Insufficiētes & defectū patientes: puta bigamos. 34.di.lector.
50 dist.qcūq;.2 & illegitimos,ut ext.de fil.pres.ca. pe. & minores
30 an.ad episcopatus.ext.de ele.cum nobis olim §.fi. Quidam ēt
dicūt, ꝙ nullus alius pōt dispensare in defectu ętatis,De hoc j̄.§.
nunc de episcoporū.uer. 53.Item promouet ad episcopatus illos,
qui nō sunt in sacris ordinib ꝯstituti,qđ alius facere nō pōt:nec in
hoc dispensare,ar.extr.de elec.dudum.j̄.§.fin.& de æta.& quali.à
multis.Sed ad eū ꝑtinet,ꝙ solus, & non alius pōt de episcopatib.
iudicare.ar.17.di.multis.in fi.56. dist. Cęnomanensem.& c.Apo-
stolica.& c.quia simpliciter.extr.de corp vitia.c.2.secundū dñm
f meum.Tu dic contra,ut in præ.ver. 53.ibi,sed nunquid. [f] & idem.
pōt in aliis defectib.dici †Nam sacrilegij instar est disputare,vtrū
dignus sit,quem princeps elegerit,C. de crimine sacrilegij.l.dispu
tare.& in auth.colla.2. ut iudic.sine quoquo suf.§.eos autem.ibi:
quis non diligat,&c.17.quęstio.4 si quis suadente.§. committūt
11 † ¶Decimoquartò,nullus excepto principe, potest committe-
re causam,appellatione remota: ut ff.à quib.ap.non licet.l 1.in fi.
ēt delegatus suus,ut extr de of.del.super quæstio.§.1. uel legatus,
qui nemini potest beneficium iuris sua auctoritate auferre:ut s̄.
§.superest.uer.sed nunquid legatus.¶Decimoquinto, ab eo non
appellatur,cum superiorem non habeat.ut ext.de elec.licet.§ fin.
sed à legato sic.s̄. §. superest. uer.illud autem.¶Decimosexto,li-
cet qlibet legitimæ ætatis possit in qualibet religione facere pro-
fessionem,tamen in insulis citra 18.an.constitutum prohibet sus
cipi:ut extr.de regular. quia in insulis. ad quod accedit in Authē.
g coll.8.ut cum de ap.co.§. hanc autem pęnam. [g] †¶Decimosepti-
12 mò,deponit episcopos. 3.quæst.6.quamuis.& capitu.multum.&
c.dudum.9.quæstio.3.si autem.3.quæstio 8.capitu. 1.6. quæstio.3.
denique extr.de regularib.licet.§.illa semper. Idem iuris est quo-
ad hoc de electo confirmato:ut extra,de transla.episco.cap.inter
corporalia.§.1.nec legatus de latere hoc potest:ut extra,de trans
la.episc. capitu.inter.quod dic,ut not.extra,de off.lega. capitu.1.
presbyterum tamen deponere posset,ut ibi , iunctis sibi alijs epi
scopis:ut 15. quæstio. 7. Felix. & capitu si autem. Vtrum legatus
possit de causa criminali episcopi diffinire , not. supra.§ superest.
13 uer.sed nunqnid legatus 2.† ¶Patriarcha autem Constinopolita
nus uidetur.quod possit deponere episcopos suos, sicut & papa,
arg. 3. quæstio. 5 quia suspecti.& Alexandrinus,ut 65.di.mos anti
h quus. [h] † ¶Decimooctauo, supplet defectum si quis est in con-
14 tractibus,uel in iudiciis,ut extr.de transa.capitu 1 [i] & 3.quæstio.
i 6.hæc quippe.ideoque in confirmationib. beneficiorum frequen
ter apponitur illa clausula,Supplentes defectum,si qs est de ple-
nitudine potestatis.& probatur extr.de elec.illa. Nam secundum
ipsam potest de iure s̄.ius dispensare , & omnino illud tollere ut
extr.de conces.præben.proposuit.§.fin.extra,de cogn.spiritu.c.i.
15 & j̄.uersic 43.†¶Et not.ꝙ si clausula illa, Supplemus de plenitu-
dine potestatis,si quis fuerit defectus,ponitur in priuilegiis,intel-
ligitur tantum dispensatū esse in defectu,si quis fuerit circa solen
niá iuris:

ADDITIONES.

a Autem. ¶ Textus bene probat,ꝙ ab inferiore deponi nō pōt:sed ꝙ se depo suerit,nō patet ex textu,sed ex historia.renunciādo aūt se deponit, de renū. c.1.lib. 6 . adde, quando papa posit accusari & deponi,plene Roff.consi.pe.

b Forte. ¶ Et sine forte,cum minores posint,& uide j̄.pe.col.uer.legatus igi tur.propter quæ plus dico, ꝙ legatus de latere poterit ecclesiam subiectam episcopo ex iusta cā unire ecclesiæ cathedrali,non erigendo illā in cathedra dralem,sed applicando illam mensæ episcopi:de qua unione loquitur clem. ult.de reb.ecc.non alie. 2.respon Fiet autem id sine præiudicio rectoris,si vi uit,propter quod non est necesse eum ad id uocari,ut ibi, 1.respon. illo ve ro mortuo reget illam episcopus por uicarium perpetuum,cui de redditib. ecclesiæ assignabitur congrua portio,iuxta distinctionem decre.i.de iure pa. in clem.Adde, quando de licentia papæ unitur ecclesia subiecta episcopo ꝙ ipsam unit,an sit citandus rector parochialis,& quid si facta unione rector ꝑ mutet,an teneat permutatio, & an quando episcopus unit ecclesiam sibi sub iectam,sit necessarius consensus capituli.Oldra.consil.suo allegato 257.inci pit,dom.Nico.papa quartus.& uide etiam eius consil.223.

c Criminalis. ¶ Vide s̄.§.superest.ver.sed nūqd.2.Adde pulchre Pe.de Anc. ꝯsi.157. qualiter dēat puniri prælatus eps spolians ecclesiā,de qua in aliam est translatus.& ibi ponit æquiparationem pęnarum legaliū & canonicarū.

d Resi.c.2. ¶ Ibi soluitur in 1.gl.

e Vtrum autem.¶ Ibi dicam. Adde tu, ꝙ legatus de latere ex speciali potesta te potest legitimare , & habens potestatem legitimandi spurios & incestuo sos,poterat legitimare spurium & incestuosum simul.Ita Bald.in l.si ita.per illum text.ff.de lib.& posthum.

f Nunquid. ¶ Ibi remittam:quia primum uerius.

g Pœnam. ¶ Idem dici potest de ordinibus mendicantibus,iuxta id quod ha betur de reg.non solum.& c.seq.lib.6.

h Antiquus. ¶ Hoc repetit ad fi.huius §.uer.quod autem dixi.sed c. istud non probat id,ad quod inducitur,secundum secundam lecturam gl.quæ placuit Hugo.quia c.factum recitat.

i Transac.c.1. ¶ Vide ꝙ ibi scripsi post Inno.in ult.glo.

a nia iuris:non[a] aũt si is,de quo agit,erat excõicatus, vel illegitimè natus,vel aliũ naturalẽ defectũ petiebat.Nam tũc necessaria ẽ expressa dispensatio : vt s. §.qualiter aũt.ver.de illo.Quod si dicat, supplemus defectũ, si quis circa iuris solẽnia fuit, tunc parũ ope-
b rat,vt quidã[b] dicũt:nisi defectus specificẽt.ar.ff.si qs cau.sed & si qs.§.quęsitũ. ext. de off.dele.ex parte. ¶ Decimonono. Supplet defectũ regis vacante regno:vt ext.de elect.cum inter vniuersas. in fi.& defectum Imperatoris vacante Imperio:vt ext de fo.cpe.
16 licet.¶Sed nunqd cardinalis legatus in terris Imperij poterit ex officio legationis vacante Imperio cognoscere de causis & quę-
c stionib.inter laicos?[c] Et vr̃ ꝙ sic.ext.de trãslatio episc.c.fi.in prin. ꝯ credo:nec per simplicẽ querelam:vt in præ decre.licet.respon. j.& extr.de elec. venerabilẽ.,nec ẽt ꝑ ap.vt in eadẽ decr. ver.licet tñ.ibi,ad nostrã,si maluerit,&c.& in fi ibi;ad nos ꝓ iustitia recurras:nisi forte sibi specialiter sit cõmissum. rõne pacis tñ de multis poterit se intromittere legat⁹:vt extr.de iudicijs nouit.§.cæterũ.
17 & §.seq.†¶ Vigesimo.Deponit Imperatorẽ ꝑ ꝑ ipsi⁹ iniquitates vt extr.de re iud.ad apostolicæ.li. 6.& ẽt reges.15.q.6.ali⁹.& dat eis curatores vbi ipsi sunt inutiles ad regendũ: vt extr.de sup.neg. præla.grandi.li.6.¶ Vigesimoprimo.Episcoporũ recipit renũciationes:su ꝑ quo scriptura requirit,vt 7.q.1.ca.sicut vir § ecce his auctoritatib.ext.de renun c j.& c,nisi cũ pri dẽ. extr de regula licet §.ille semper.imò etiã episcopus electus simoniacè , eo tamẽ ignorãte non potest renũciare sine licentia dñi papæ : vt le.& no. extr.de renun.post trãslationẽ.§.rursus.& de simo.de regularib. Legat⁹ aũt nõ ꝑt reci pe resignationẽ episcopi:vt extr.de off del.
18 quod transla.& de transla.ca.1.& no.94.distinct.c.2.†¶ Vigesimosecũdo.Abbas vel prior exẽpt⁹ renũciat in manib.dñi papæ, & nõ aliter,vt extr.de renũ.dilectus Transferri aũt & cõfirmari ꝑt auctoritate legati de latere cardinalis, vt extr.de ꝯsue.cum uenerabilis.secundum Rof.& papa idem tenuit.Dñs aũt meus dicit, quod nec transferri potest sine auctoritate papæ:vt extr.de of.le. quod translationẽ. Regulare enim est quod nullus potest renunciare,nisi in manib.prælati sui: ut ext.de ren.admonet. cum suis ꝯcor.& c.lectæ.nec potest,secundũ eũ,reddi ratio,diuersitatis qua re aliud sit in renũciatione q̃ in translatione.Nec ob.præ.decr.cũ venerabilis.imo coadiuuat. Nam quod ibi dicitur, qui vices nostras in illis partib.tunc gerebant:intelligitur quoad illud,de quo ibi quæritur specialiter.De facto autem seruatur,ꝙ legatus de latere electos ad monasterium exemptum confirmat:curia tamen Rom.tenet,ꝙ legatus prouidere non potest tali monasterio vacãti,præsertim diuiti;& famoso.& licet aliud sit cõfirmare, & aliud prouidere,tamẽ ipsa curia molestè gerit,si legatus electos in ma-
d ioribus monasterijs confirmet.[d] †¶ Vigesimotertio.Ipse solus di
19 spensat cum simoniaco in ordine:vt 1.q.1.si quis à simoniachis. super hoc tamen breuiter tenendum est , ꝙ aut committitur simonia in ordine aut in beneficio:si in ordine. ut quia dedit aliquis pecuniam,ut promoueretur ad aliquem sacrum ordinem,hoc non potest episcopus dispensare,ut extr.de simo. nobis. quia non potest dispensare , nisi in adulterio , & in minorib.ut ext.de iud.at si clerici.At simonia maius crimen est adulterio,ut extr de simo.licet Heli.& c.seq.sed papa in hoc bene dispensat,& purgabitur vitium ordinis.1.q.5.præsentium.licet quidam dicãt papam in hoc dispensare non posse:vt j.§.nunc breuiter.ver 6 Sed si ignorante eo pecunia fuit soluta,& sic occultata,dicit dñs meus, ꝙ episcopus poterit dispensare.ar.extr. de simo de simoniace. Si uero beneficium est quis simoniacè adeptus, aut illud est simplex beneficium,aut est prælatura:si simplex post liberam eius resignationẽ, potest illud ex dispensatione episcopi,uel etiam capituli, episcopo consentiente,recuperare:ut extra,de elect.si alicuius.in fi.extr. de simo.ex insinuatione.Si verò sit dignitas vel ꝓlatura,puta plebs,vel beneficium cum cura:vt extra, de off.ord.cum ab ecclesiarum.&ille nullo ipsum accusante , vel denunciante suo proprio motu renunciat in manibus episcopi, poterit ex dispensatione ipsius episcopi,qui tamen non deliquit in hoc, recuperare , si utilitas,uel necessitas ecclesiæ id exposcit,1.q.5 præsentium & c. quicũque.Si uero in iudicium vocatus conuictus sit, uel timore probationum confessus:& propter hoc eius electio reprobetur, non potest episcopus illa vice cum eo dispensare:vt in prædic.decre.si alicuius.& extr.de simo.nobis fuit.§.1.& secundum hoc potest intelligi 1.q.1 erga.& ext.de elec.super eo.& 1.q.5.c.1.& fin. Vel dic breuius, ꝙ in beneficio simplici dispensat episcopus cum capitulo ex causa , & sine causa: dum tamen id meritorum prærogatiua exposcat:ut in decr. si alicuius. in fi.& in c.ex insinuatione. In duplici autem potest dispensare,etiam ea vice , si necessitas ecclesiæ id exposcat:ut in d.c.præsentium. alias nõ potest episcopus dispẽsare,ut in d.c. nobis fuit.§. 1. Verum est ea vice , sed secunda bene potest:ut in decr si alicuius. in prin. & sic c.præsentium. determinat decretalem,si alicuius. & illa determinat illam , nobis fuit.ff. de leg. non est nouum. & l. sed & posteriores . Quod autem dixi, episcopum dispensare posse, intelligendum est, quando non sibi, sed eo ignorante alicui de socijs suis pecunia data fuit. Si enim ipse deliquisset, indignus esse potestate dispensandi. argu. extra.de cler.coniu.diuers.in fi.& innuitur hoc in præd.c. præsentium.ib. non episcopo , sed cuidam principum, &c.arg.prima.q.1.fertur ver.vulnerato.& 26 distinct.vna. & uide j.de sen.§.;vt autẽ. ver,
e si autem.[e] †Sed nunquid dispensat episcopus in simonia commis
20 sa [f] circa officia mortuorum, benedictiones nubentium, sepultu
f ras,chrismatis uenditiones,sacrorum vasorum & vestimẽtorum benedictiones,& huiusmodi? Dicũt magistri, ꝙ sic, post peractã pœnitentiam:cum non sit prohibitum.ar.extr.de sen.exc. cap.nuper. Quid si aliquis simoniacè ingressus est aliquam religionem? Dici potest, ꝙ episcopus potest dispensare cum eo,si eo ignorante fuit pecunia data. Alij dicunt , indistinctè standum fore conci
g lio generali.extr.de simo.c.quoniã. &c. de regularibus.[g] †¶ Hoc
21 etiam no.ꝙ si aliquo ignorante simonia commissa sit, postmodũ tamen sciens ratum haber perinde est ac si ab initio consensisset. vt legit & no.in præ.decr.si alicuius.& in præ.ca. ex insinuatione. De hac materia no.extr. de renun.post transla.in mentali vero simonia, sufficit per pœnitentiam satisfacere creatori. Sed si papa committit alicui ꝙ dispenset cum monachis simoniacis , ille dispensare poterit etiam cum abbate, vt extr.de simonia. capitu fi.
22 50.distin.de his vero.extr.de senten.excomm.nuper.†¶ In ordinato autem à simoniaco prælato, dicendum est , quòd caret executione,donec cum eo dispensatum fuerit per papam, uel etiam per episcopum,ut quidam dicunt,quod dic prout legi.& no. 1.q.
h 7.si quis à simoniacis.[h] †¶ Xxiiij. Quando dubitatur,utrum iura-
23 mentum sit licitum , uel seruandum , vel non seruandum, ad papam pertinet diffinire & decernere , vt extr.de cler. non resi. ad audientiam , & extr. de electio. venerabilem . §. pen. extr. de iureiu.verum.& c.quanto.& c.intellecto.Item cum in omni iura-
i mento intelligatur eius auctoritas excepta:[i] vt extr.de iureiur.venientes.§.1.& ff.ad munic.Imperatores.& 22.q.2.beatus. videtur quòd potest illum absoluere, qui iurauit : quod verum est secundum d.m.inter clericos etiam in ecclesiasticis indistinctè,ut patet extr. de rescrip. constitutis.& de ap. dilecto. Item etiam inter laicos,& in temporalibus:& si non absoluat omnino, relaxat tamẽ, siue suspendit ad tempus ex causa,vt patet 15. q. 6. iuratos. extr. de penis.c.fi.& de hæret.c.fin. Quidam tamen hoc vltimum non reputant speciale secundum d.m. Quidam autem dicunt ꝙ papa dispensare potest & absoluere aliquem à iuramento propter graue scandalũ,uel malũ exemplum, præcedente tamen claue discre
24 tionis.sed hoc contra:nisi sit illicitũ qđ iuratur.†Quia iuramentũ & votum sunt de iure naturali,ut extr.de iureiurã. & si Christus. & de voto,magnæ.& iura naturalia sunt immutabilia,& indispẽsabilia,vt 5.dist.c.1.& 6 dist.non est peccatum § his ita.& j.§.nũc
k breuiter. De hoc not. 15.q.6 auctoritatem.[k] Vbi autẽ qs temerè iurauit,quod de sui natura illicitũ est, & qđ seruatũ vergit in detrimentum

ADDITIONES.

a Solennia iuris. ¶ Vide cle.de re iu.pastoralis.ad fi.ver. cæterum defectus.& ver.seq.Et ibi Pet.de Anc.& domi.Car.ac cæteros scribentes .Adde Socin, consi.164.incip.uisa bulla Bonifacii colum.fin. uer. nec obstat clausula,in 2. volu.Ludo.Roma.sing.419.incipien.an verba rescripti.& per Ioã. de Turre Crema.post Archi.& Io.de Fan.in c.Cenomanensem.distin. 66. ubi plene,an si in priuilegijs ponatur clausula , supplemus de plenitudine potestatis , si quis fuerit defectus : an omnis defectus intelligatur remotus . Hen. Ferran.

b Dicunt. ¶ Bonagui.in præ.c.illa.allegans eadem iura.

c Laicos. ¶ De terris ecclesiæ non uidetur dubium,de eo,qui mit.in pos.c.pe. Illud dictum Specu.refert pro singulari, & sequitur Lu.Roma.fin. 412.incip. vacante Imperio,& ibi assignat rationem:quia nemo debet ponere manum auctoritate generalis commissionis in his quæ competunt papæ speciali prærogatiua,per c.quod translationem .de offic.legati. sed hoc est concessum singulariter papæ in signum singularis præeminentiæ. ergo , & c. Hen. Ferr.

d Confirmet. ¶ Etiam episcopos exemptos,quos tamen non transfert,sed bene transfert abbates exemptos.Hæc patent de ele.si abbatem.1.& 2.respõ. lib.6.Adde quando valeat renunciatio facta aliter,quàm in manib. prælati, Pau.de Cast.consi.313.

e Si autem. ¶ Et ibi vide circa hoc dictum Ioan.de Deo.

f Commissa. ¶ Quod simonia sit patet de simonia,non satis.c.seq.& c.ea quę. & c.in tantum.

g Regularibus. ¶ Ber.ibi tenet primum in quarta gloss.quod placet respectu eius,quod de secularib.clericis,& simplicibus beneficijs dictum est s. ver.2. & secundum hoc consilium loquitur de simoniacis:

h Simoniacis.Et 9.q.1.c.2.& de simon. per tuas.2.

i Excepta . ¶ Et in his , quibus sic intelligitur excepta , dicit Hostien.quod potest sola voluntate absoluere iurantem , vt scripsi in decr. quanto, super 2.gloss.Adde quæ consuluit Pe.de Anch.consil.65.de cardinalibus qui tempore Gregorij papæ iurauerant ire Saonam , & papa Gregorius nolebat quòd irent,aliquibus rationib.& allegabatur , quòd in omni iuramento auctoritas papæ intelligitur excepta:tamen ipse ibi consuluit,quod iuramentum deberent cardinales obseruare:& in illo casu auctoritas papę non erat excepta.

k Auctoritatem. ¶ Et in præ. decre.quanto.de iureiur.in gloss. 2. curiosus in hoc videat Tho. secunda secundæ quæstio.89. art.9.& de uoto.in quæst.præce.88.articulo 10.& 11.

trimentum vtriusque salutis, id est, animæ & corporis potest eps̃ dispensare, vel potius denunciare non tenere, secundum Ioan de
a Deo.[a] 22.q.4 qui sacramento.& §. si & c. inter cætera & c. in malis.ext de iureiur.peruenit.j.& c.sicut ex literis. imò ēt ipse iurans pōt tūc auctoritate ꝓpria ꝯuenire, licet debeat pœnitere: vt ibi & 22.q.4.c.1.c.2.& c. seq. Si verò possit seruari sine interitu salutis æternæ, licet aliàs temerariū sit, & periculosum, nō debet propria auctoritate contrauenire.extr.de iureiur.si verò.& c.cum quidā. §.fin & ca.verum.imo papa solus absoluit a temerario iur̃o, vt in præ.de cr.venerabilem. ar.tn̄. ꝯ ꝙ etiā eps̃ in temerario dispēsat: extr.de censib.grauis. & hoc quidā tenet, qđ eps̃ dispēsat in temerario, si in peiorē exitū vergat: ut extr.c.Quintauallis.& c.si verò. 22.q.1.qui sacramento.& §. fi. Potest ēt dispensare episcopus. vt non exigat iur̃m ab alio, cui committit curam animarum.22.q.5. nullus episcopus, à contrario sensu: extra de iureiur. nullus.Dispēsat ēt episcopus qn̄ est ꝯ primū, & est illicitum.extr.co.ueniēs.& c.quanto.& qn̄ est ꝯ libertatē ecclesiæ, extr.de maior. & ob. dilecti.& qn̄ est ꝯ honestatē status naturalis. extr. de iureiur. Quinta-
b uallis. ſm Io.de Deo.[b] Item vr̃ ꝙ episcopus potest interpretari, ꝙ
25 quis non sit periurus.extr.de pig.significante.† Item papa no. ext.
c de iureiu.debitores.[c] ꝙ episcopus dispensat in iur̃o dolo, vi, vel metu extorto.15.q.6.c.1 & 2. 22.q. 4.inter cætera. Si tn̄ sit metus talis, qui potuerit cadere in constantē virum: vnde ipse not. extr. qđ metus causa.ad aures.& de iureiur.c 2. qđ abiuranti res ecclesiæ suæ, dari potest licentia repetendi illas, vel iurans ꝯstituet actorem qui repetat. Si aūt abiurauit res proprias ēt vi, vel metu: tale iur̃m obligat, & seruari debet, donec iurans per episcopum absoluatur. Eo vero per epm̄ absoluto, repetere pōt.extr.de iureiu.si vero.prius tn̄ quam eps̃ absoluat, debet inquirere vtrum fuerit talis metus, qui cadere potuerit in constantem virum: vt ff. quod metus cau.l.metū.ext.c.ad audientiā. Sed quandiu eps̃ aliter commode prouidere potest, non debet absoluere à iur̃o. Tutius autē vr̃, ꝙ episcopus nō absoluat à iur̃o dolo, vi uel metu extorto, nec etiam legatus de latere. & sic vidimus plures legatos seruare.ar.in præ.c.ad aures.& extr.de iureiu c.2.& c si verò. & ca.verū.Etiam
d in hoc vr̃ concordare dn̄s meus, & Io de Deo, dicentes[d] solum papam dispensare posse, vbi vtraque salus seruari possit. Vide in præ c.si uero.& ca.verum.extr.quod metus causa.cū dilectus.22. q.4.§.fi.& in præ.c. venerabilem. Quidam autem dicūt iur̃m per metum, qui cadere possit in uirum constantem extortum, nō obligare: ut extr. de iureiu. cum contingat. Quod est uerum in iuramento de sui natura illicito præstito, & etiam in iuramento per
e coactionem absolutam extorto: ut in c. uerum.[e] aliàs enim bene
26 obligat.† ¶ Dispensat etiam episcopus ex causa in iuramentis licitè præstitis, vt 15.q.6 nos sanctorum. & c.iuratos. Hinc est ꝙ si iuraui tibi certa die restituere gladium, & medio tempore efficeris furiosus, non debeo tibi reddere: 22.q.2.nec quis. hoc casu tamē
f est necessaria dispensatio: vt quidam[f] dicunt. ¶ Potest etiam episcopus iuramentum in melius commutare. Hinc est, ꝙ si quis iurauit ire ad sanctum Iacobum, & vtilius sit ire vltra mare: bene poterit commutare: sic & in uoto contingit: vt extr. de iureiu.peruenit.2.& ꝙ episcopus possit licita iuramenta in melius commutare, patet: quia iur̃m non magis obligat, quam votum: maximè cum iuratur quod nulli est vtile, & alicui est damnosum: putà, si qs iurat, ꝙ nō loquetur cū P.nec cum eo comedet, nec ei seruiet, & similia: nisi fortè hoc iuret, vt peccandi occasionem vitet, nec ob. extr. de rescri.constitutus.quia ibi loquitur de illicito iuramēto uniuersitatis, quod consensu sui episcopi debuit præstari: & iō nō potuit ibi episcopus dispensare: & forte iur̃m vniuersitatis nequit episcopus propter scandalum in aliud commutare. uel in eo
27 dispensare: licet hoc possit in iur̃o priuatæ personæ. † ¶ Item nec ob.præ.decre. venerabilem.vbi dr̃, ꝙ papa consuli debet, vtrum iur̃m illicitum sit: quia circa ardua negotia, & circa magnas personas potest fortè p.p scandalum solus papa in talib. interponere partes suas. Vel loquitur ibi de licito, uel saltem in dubio iur̃o, in quo solus papa potest dare auctoritatem contraueniendi sine cō
28 mutatione aliqua. † ¶ Hoc quoque notandum est, ꝙ si aliqui iurant se factūros aliquid quod pertineat ad cultum Dei, aut ad religionem, vel pietatē, nequeūt sibi remittere talia iur̃a: puta si duo iurant ire vltra mare, & ibi Deo militare; aut religionem intrare: aut duo uel tria psalteria pro inuicem dicere: vel si pistores, uel aliqui mechanici iurant de lucro certam portionem præstare fabricæ ecclesiæ, uel in alios pios usus: possunt tn̄ in primo exēplo sibi remittere, ꝙ simul non uadant ultra mare, sed nō ꝙ non uadant. Si aūt iur̃m respicit temporale commodum aut præter illud iuramentum tenentur facere quod iurant: puta, qa carnifices iurant non uendere carnes infectas pro sanis: uel mercatores, ꝙ non sophisticabunt merces suas: uel ꝙ propter prolixiorem terminum,
29 carius non uendent.† ¶ Et tunc nequeunt sibi remittere, quia propter animarum salutem sic iuratum esse uidetur. Aut non tenentur sine iuramento seruare, quod iurant, sed solum ex iuramento: & tunc subdistingue: quia si obseruantia iuramenti spectat tantum ad commodum uel incommodum iurantium, & iurant de dando, uel faciendo, uel non faciendo aliquid alteri, uel ab altero, possunt sibi remittere: ut si aliquis iurat alij librū scribere, uel domum, uel aliquid aliud facere: & alius iurat ei mercedem reddere: uel quando duo socij iurant de communicandis omnib.lucris. Si autem non iurent super aliquo dando, uel faciendo, uel non faciendo adinuicem, ut dictum, est: sed alias iurant aliquid se facturos, uel non facturos, nequeunt sibi remittere. Similiter cum iurant, & non intendunt se obligare Deo, sed tantum homini, ni-
30 hilominus non possunt absolui ab homine. † Si iurant aliquid se facturos in fauorem Dei, sicut si iurassem tibi quòd darem 10. Titio in fauorem Titij, non posses mihi remittere hoc iuramētum,
g secundum Ray.[g] De hoc j.in tractatu libel.de iurriurā. uer.is,q.[h]
h ¶ Is quoque, cui iuratum est, potest relaxare iuramētum, ut extr. eod. capitu. 1. & de usur. consuluit.uer. & utrum. & uide infra §.
31 cōsequenter uer.ceterum.† ¶ Vigesimoquinto. ipse tantum, uel is, cui specialiter ipse commiserit, potest absoluere excommunicatum à se: quia eius est soluere, cuius est ligare: ut 21. distinct. inferior.extr.de ma. & ob. cum inferior, uel eo defuncto eius successor, ut extr de ele. uenerabilem.§ rationibus.uer.fuit quoque. & extr.de off.or.pastoralis.§.1.uer. ad quod. ¶ Vigessimosexto. Ipse solus potest absoluere à sentētia sua.& non legatus: ut suprà & extr.de elec.uenerabilem.16.quæstio.1.frater. & à sententia sui delegati, uel legati cuius iurisdictio expirauit, & cui nullus successit in officio sibi iniūcto, ut in præ.uer.ad qđ. & extr.de off. dele. querēti.extr.de ꝯcess.præ.qa diuersitatē.extr. de off. leg studuisti.
32 † ¶ Vigisimoseptimo. Si lex seu ꝯstō dn̄i papæ, uel legati sui obscura sit, & legatio sit finita, nec alius legatus illi succedat in prouincia illa, uel si quęratur de dispensatione in casibus illis, qui per easdem leges sunt sedi Aposto. reseruati, ad solum papam pertinet declaratio & dispensatio argu.in concor. supra uersicu. proxi.inductis. exemplum de declaratione legis summi pontificis extra.de simo.per tuas.& de senten.excom. inter alia.extr. de offic. dele.super quæstionum.§.intentionis.25.quæstio.1.§.si ergo.uer. ipsi namque soli. extr. libr. 6. in consti.Gre.X de ele. nemo & de senten.excomm. præsenti Item ipse renouat leges imperiales, ut
i in const. Gre. X. de postul.properandum.[i] Item exemplum de lege, siue de constitutione legati, extr.de loc. & con. capitu.1. & extr.de consan. & aff quod dilectio. Ipse idem tamen legatus bene declarat suam constitutionem: extra, de uerb. sign.ex parte 2. Item ipse interpretatur processum sui legati, ut extr. de ele.capitu.uenerabilem.& de ap nouil. legatus etiam potest suam constitutionem interpretari: ut extr.de uer.sign.ex parte. 3. & in præ.§. si ergo. Item legatus interpretatur mandatum domini papæ, ut
33 extr.de postu.præ.capit 1.& iunge quod est.infra uersi.30† Item quandocunque episcopus diminuit pœnitent iam iniunctam à
k papa, ut 50.dist.accedens.33.q.2.latorem.[k] C.de epi.& cle,auth. interdicimus ¶ Vigesimooctauo. Ipse solus absoluit participantem ex

ADDITIONES.

a Ioan.de Deo. ¶ Vbi statim dicam.

b Io.de Deo ¶ In libello Dispensationum, arti.6.in 5.col.

c Debitores. ¶ Vbi scripsi super gl.2.

d Dicentes. ¶ Vbi s̄.art.6.2.col.

e Verum. ¶ Ego planè sto illi decr. in eo quod dicit finis. ut etiam ibi scripsi in ultima gl.

f Vt quidam. ¶ Inno.& Host ubi s̄. & est una ratio quare non extenditur ad hunc casum: quia de illo non præsumitur cogitatum, Secunda propter conditionem subintellectam, si res in eodem statu permanserit, ibi vide, Adde, ꝙ iuramentum habet has subintellectas clausulas: s. facultatem adimplendi, item rei perseuerantiam, item verisimilitudinem, item præcogitationē. Vide eundem Io. And, in regula, in malis.in j, col.de regulis iuris, li.6.extr. in mercu, Adde ꝙ pro hoc facit, quod consuluit Fedc.consil, mihi.249. ꝙ iurans soluere creditori, si creditor banniatur, non efficitur periurus, imò dicit ꝙ iudex secularis vigore illius iuramenti, nō potest ipsum cogere, ut soluat fisco tanquam successori illius damnati, alleg. Host. ita tenere in c.significauit, de censib. Iac, But. in l.his consequenter, ff fa.er. & Composte. extr. de rescr.c.mandatum. Et isto casu quis potest allegare de iure tertij.ut ibi p eum. Adde tu quoad solutionem, quam facit Spe.circa ardua, &c.quod hoc sequitur do. Abbas Sicu, in sua quadam disputat. 2.in ordine, in 11.columna, ubi pulchre ad propositum, Item do. Ant.de Bu.in c.1, & ibi etiam Ab. Sicu, Item Felin. ad saturitatem extr.de iureiur.

g Secundum Ray. ¶ Qui de hoc tractat in Summa de iuramentis & periuriis, paulo ante finem.

h Is qui. ¶ Et ibi allegat decreta. præterea. extra, de spon. vbi de hoc scripsi super ultima glo.

i Properandum. ¶ Quam hodie non habemus. innouabat autem l. rem nō nouam, §. patroni, C. de iudiciis, circa iuramēta aduocatorum. taxabat autem ipsorum & procuratorum salaria.

k Latorem. ¶ Vt ibi nota, in utroque c. id fuit de speciali mandato papæ, qđ aliis non licuisset, facit quod no. de sortile. c. 2. in gl. 2. & de accusat. cum P. in ult. glo. auth. interdicimus, eodem modo solui potest, licet solutione non egeat. 96. dist. c. 1. de consti. ecclesia.

rem ex certa scientia in diuinis officijs excõicato à se, ut extr. de
a sen.excõ. significauit. communiter tamen aliter illud intelligit. a
¶ Xxix. Si ipse aliquem excõicatum ex certa scientia salutauerit,
vel aliter ei participauerit, ꝑsumitur ꝙ eũ uelit absoluere eoipso.
extr.de sen.exc.si aliquando.& ar.ext.de priu. cum olim essemus.
§.fi.& 63.dist.cum Adrianus.& de conse dist.2.pacem. ar. cõtra:
quia formã nõ seruauit in absoluendo,ut extra, de sent. exc. cum
desideres.§.fi.&c à nobis.Sed dic,ꝙ princeps sola uolũtate absol
b uit sicut & sola uoluntate manumittit,ut ff.de manu.apud eum.b
34 †¶ Xxx. Qñ lator canonũ sibi absolutionẽ retinet: inferior ab-
soluere non potest:alias aũt vẽ absolutionẽ aliis ꝛcessisse,ut extr.
de sen.exc.nuper.§.in secunda.vers. in secundo Et idem intellige
c de constitutionib.legatorum suorum c,ex quo legatio est finita,
nec aliquis legato succedit, cum in talibus nullus sit superior,ni-
si papa,vt ꝛ.uer.26.& ver.27 Is autem casus plura mẽbra comple
ctitur:nam in plerisque casibus papa sibi retinet absolutionem &
dispensationẽ,vt patet in nostro aureo Repertorio in ti.de pẽ.&
d re.§.sequitur.ver.item habens ab ipso & se.d †¶ Xxxj. Solus papa
35 dispensat cum eo,qui irregularitatem incurrit, vt 11.q.3.si quis
damnatus.extr.de eo,qui fur.or.suf.veniens.extr. de sent.exc. cũ
illorum & c.cum medicinalis.§.pe.& de re iudi. cum ẽterni. & is
casus multa membra includit,cum in multis casibus irregularitas
cõtrahatur.ꝙ dic,vt ꝛ.§.iuxta.& § si quis autem. & seq. ¶ Xxxij.
Si quis suspenditur pro eo , ꝙ hæreticis ecclesiastica sacramenta
ministrat,citra sedem Apostolicam absolui non potest,ut ext.de
e hæreticis.excommunicamus §.sane clerici. e †¶ Xxxiij. cum cau-
36 sa defert ad ipsum, ad eum pertinet examinatio & diffinitio.nec
legatus se intromittere potest: siue deferatur per relationem fa-
ctam,uel pollicitam,ut C.de app.ex eo ext.de præb.dilectus.extr.
de off.leg.licet,ext.de appel.intimasti.siue per commissionem,ut
extra.de off.leg.studuisti.siue per querelam.2 q 6.quoties.& cap.
anteriorum.§.ad hoc.siue per postulationem porrectam, vt ext.
de postul.præl.bonæ.2.§.nec nocebat. siue per reuocationem à se
factam.ff.de iud.iudicium soluitur.ext.de app.vt nostrum. extra,
de procur.auditis.de quo not.ꝛ.de remis.§.nunc videamus uers.
idem etiam est siue per app.ut 2 q. 6. Decreto siue alio quocunq;
modo:imo in his omnibus est superioris iussio,decisio, uel respõ
sio expectanda ,ut 3.quæst.6.multum.6.quæstione.3.denique. C.
de rela.l.j.& 2.& in præ. cap. Decreto.Potest tamen legatus cau-
sam app.ad papam interpositæ,examinare,non ut ei præiudicet,
sed ut magis instructam remittat,& ei creditur in hoc ut extr.de
app.constitutus.ubi de hoc.& de accu.ad petitionem.2. q. 6. De-
creto 2.quæ j.nomen.extr.de sta.regu ca,quæ uersi. hæc eadem.
Quod verum est, nisi causam iam examinatam ad papam remise-
rit:quia postea se intromittere nõ potest,cum desierit esse iudex
37 de ꝛ.§.supereſt.uer.item is cui. † ¶ Circa hoc tamen sciendũ est,
ꝙ qñ appellatur,maxime extra iudicium,si appellatus coram eo,
à quo appellatum est,vel coram alio superiore, uel etiam coram
quocunque alio , ius suum super eo , super quo appellatum esse
dicitur,prosequitur:appellans vero coram illo excipit,ꝙ ipse ap
pellauit ad papam: quare ille non debet se super hoc intromitte-
re:appellatus autem appellationem negat:uel eam confitetur, sed
dicit,ꝙ per eam non est translata iurisdictio ad eum, ad quem ap
pellatum est, uel dicit tẽpus prosequendæ appeliationis elapsum
esse:Bene audiet ille huiusmodi replicationes & probationes su-
per eis,ar.extr.de app.Romana.§ si vero uocatis lib.6. Nisi forte
superior iam inceperit de causa app.cognoscere : quia tunc cau-
sam à iudice app.attentatam,nullo modo inferior tangere debet
ext.de offi.dele.pastoralis, non ergo derogat appellationi ad pa-
pam interpositæ legatus , qui alias de causa cognoscere poterat ,
uel etiam quilibet ordinarius cognoscẽdo,vtrum appellatio de-
tulerit cãm ad ipsum, f vel penes illũ iurisdictio permanserit.Imo
sententia super hoc lata partibus præiudicat,nisi fuerit appellatũ
ff.de iudi.si quis ex aliena.& extra,de app.solicitudinem Et sic in
quæstione quæ inter archiepiscopum Pisanum , & commune ci-
uitatis Pisanæ uertebatur, processit: licet pro parte communis Pi-
38 sani ad sedem apostolicam appellatum esse diceretur.†Nõ enim
passim est admittenda quælibet appellatio: imo diligenter consi-
derare debet is,à quo appellatur,an debeat illi deferre , ut not. ꝛ.
de appel.nunc dicamus.¶ Xxxiiij.si dubitatur de rescripto Apo-
stolico contentioso , vtrum per aliud rescriptum eiusdem reuo-
cetur,Apostolicus solum hoc diffinere potest,ut extra , de offic.
deleg.c.2.Idem est in gratioso,scilicet in priuilegio,ut ext. de iud.
eum uenissent.& de confir.vtil.vel inuti.c.1.& 2. Siue diffinitiuo
extr.corpus iuris canonici uacante,ut ext.de fide instr. pastoralis,
39 sine incluso,ut vt ꝛ.vers.ic. 27.†¶ Xxxv Si de fide,uel fidei articu-
lo dubitatur, hoc per papam diffiniri debet: vt ext.de bap.maio-
res.in princip.extr.de hære. cum Christus. & in Decret. Greg.10.
lib.6.de sum.trin.fideli.ut ibi dixi.24.qu.1.quoties.12.distin.præ-
ceptis.etiam si indubitatum sit: ex quo in dubium vertitur.C. de
sum.tri.l.fi. unde & de sacramẽtis ecclesiasticis sentiendũ est pro-
ut ipse sentit,extra,de hæret.ad abolendam.argum. tamen ꝙ per
eius legatum, uel etiam per episcopũ quæstio fidei posset cogno
g sci.16.q.1.frater noster.circa medium g.¶ Xxxvj. ipse dispensat,
vt quis habeat plura beneficia cum cura , uel plures personatus
cum cura.21.q.2.sicut.quod dic ut ꝛ.§.uidendum.uersic. duplex.
40 & seq.†¶ Xxxvij.pronunciat electionem & prouisionem , quæ
nondum facta est,si eam contingat fieri irritam & inanem: vt ex-
tra, de elect.innotuit.§ fina.extra,de præben.inter cætera.quod
alius facere non potest,secun.domin.meum: quia tractus futuri
temporis non pertinet ad inferiorem iudicem in hoc casu : ut ff.
de usur.l.1.§ 1 Vnde gradus qui non est,rumpi nõ potest.ff.de in-
iust.rupt.& irr.test.l. nam & si sub conditione. Delegati ergo in-
quorum literis non ponitur hæc clausula , si ipsa uti præsumunt
abutuntur,secundum eum. Alij tamen contradicunt. argument.
pro eis extra , de concess.præben.quia cunctis.§.non sic.quia om-
nia videntur ei commissa,&c.ut extra,de off.dele præterea. Sed
h ipse respõdet,quod bene potest aliter expediri. h ¶ Xxxviij. Edit
legem generalem.ext.de constit.cap.1.& fin.4.distinct erit. C. de
sum.tri.cunctos.& per hanc approbat consuetudinem: quæ alias
non excusaret,ut extra,de tempor.ordinand.capitul.2 extra , de
consec.eccles.uel alta.aqua.extra , de cog. spiritu super eodem.
41 † ¶ Xxxix.approbat electum in Imperatorem,& ꝛfirmat, uel in-
firmat electionem ipsius gratificãdo cui uult, cum sint plures in
discordia electi:consecrat & iniungit,& coronat ipsum,ut extra,
i de elect.uenerabilem i : & etiam iustis ex causis repellit , ut ibi.&
etiam iam coronatum deponit,ut extr.de re iudi.ad Apostolicę.
lib.6.Item ordin at eum. Nam imperator ordinem habet , ut 63.
distinct.Valentinus in fine. &§. principibus. in fin. Dicunt enim
quidam,quod habet ordinem sacerdotalem,prout not.ff de re-
k rum diui sacra. k Alij dicunt,quod est subdiaconus. Tertij dicũt,
quod non est subdiaconus , sed episcopo in officio subdiacona-
tus ministrat.Tu dic,quod nullum habet ordinem.& quod dici-
tur in præd.cap.iuxta ordinem meum.expone.id est, officium.ha
bet enim characterem militarem ,ut 1.q j.quod quidam.50 dist.
si quis post.¶ XI.Facit concilium generale:ut 2.quæst 6.ideo. 1 g 7.
distin.per totum quod dic ut ꝛ.§.supereſt.ver. sed nunquid le-
tus.¶ Xlj.canonizat & approbat sanctos, & in catalogo sanctorũ
scribi facit nomina eorundem : & aliter nullus quantiscun-
que fulgens miraculis , debet uenerari pro sancto. extra , de reli-
l quiis & ueneratio.sanctorum.capitu.1 l extr.de testi. uenerabili.
42 † ¶ Xlij. De aliquo facit nihil,mutando etiam rei naturam: ut C.
de rei uxo.act.unica.respon. 1. Ad idem ext.de excess.prelat. tan
ta.§ 1.in fin.Immutat ergo substantialem rei naturam, puta faciẽ
do de illegitimo legitimum:ut ext.qui fil sint legi. per uenerabi-
lem.& de monacho canonicum: vt 74.distinctio.quorundam.Et
de monacho non monachum,& de capaci non capacẽ,& huius-
modi.ꝛ.uersicul.proxim.¶ Xliij. De nihilo aliquid facit,ut extra,
de transact.capitu.1.3.q.6.hęc quippe..ext.de concess.præb.con-
stitutus.2 q.1.in primis,& ꝛ.uersicu.18.ꝛ.uersi.proximo.¶ Xliiij.
semper & ubique pallium portat, quod nulli alij licet , ut extra ,
de usu pal.ad honorem. ¶ Xlv. concedit pallium instanter pete-
nti.100.distinctio.prisca.& cap.optatum.ext de elec cap. significa
sti.quod nullus alius potest,etiam legatus.ut ext.de usu. pal. exce
43 ptis patriarchis,ut ext.de priu.antiqua.†¶ Xlvj.Solutus est legib.
ff.de

ADDITIONES.

a Intelligitur. ¶ Ad hoc omnino ui deas quod ibi scripsi super.j.glo.
b Apud eum. ¶ Dicas hoc uerum, si id exprimat: alias non, per cle.de sen.ex-
com.si sumus.
c suorum ¶ Scilicet quę absolutiones reseruant.
d Et seq. ¶ Scias ꝙ inter casus excommunicationis iuris noui , quos notaui,
de sen.excom.eos,qui reseruati sunt.ver.23.29.& 30. iste tamen sub condi-
tione.& 162.qui not.in cle.de sent.excom.c.1. sunt 16. reseruati,qui ibi ex-
primuntur in glo.& sic sunt 20.iuris noui reseruati.& sic bene dixit Gul. ꝙ
iste casus plures complectitur. Adde an excommunicatus a sancta syno-
do , & absolutus à papa, absque alia citatione sit uitandus. Roman. con-
sil.354.
e Clerici. ¶ Vide infra,83.
f Ad ipsum. ¶ Satis uidetur hoc procedere,etiam in appellat.de quibus.lo-
quitur Decr.quamuis.de elect.lib.6.& c.1.si postquam.& c. prouida. Nã et
in illis non omnis appellatio deuoluit:sed interposita in scriptis, & ex causa
probabili. Item posset esse ab illo canonice recessum.& ut ibi patet , de hoc
cognoscit inferior:antequam sit præsentata papæ.ut ibi.& facit quod no.in
c.quamuis.in glo.ergo si.
g Circa medium. ¶ Solue,ut ibi not.& 80.dist.c.1.
h Expediri. ¶ Super hoc ultimo uide quod scripsi de concess.præbẽ.si soli.lib.
6.super gl.mo.super primo.quæ tractat,an ipse solus apponat decretum , ui-
de quod dixi de præb.si apostolicæ.eo.lib.
i Venerabilem. Et in cle.de iureiuran.Romani.in prin.
k Sacra. ¶ Vide ꝛ.§.dispensatio.uersi.ius autem.
l c.1. ¶ De hoc no.plene eo.tit.c.vno.lib.6.

ff.de legib.l.princeps.& 25.q.j.c.ideo permittente.§.si ergo. pro
pe principium.versi.ita ergo.quia nulli subest,nec ab aliquo iudi
catur,vt s.versi.1.decet tamen ipsum seruare iura:vt C.de legib.
digna vox.extr.de sup.neg præla.licet.11.q.1.peruenit.9.q.3.ipsi
sunt.&c.patet.9.dist.iniustam palea est,& in præ.§ si ergo, versic.
hinc etiam.de eod. Vnde Christus volens baptizari à Ioanne, di-
xit:Sic nos decet omnem iustitiam implere:vt in Euangelio Mat
thæi legitur,3.cap. ¶XLvij. Appellatur ad eum omnibus medijs
omissis.2.q.6 capit 2.3.4.& 5.ext.de app.dilecti.licet sit arg. ʒ. 2.
a quæst.6.Decreto. [a] Alias,autem gradatim est appellandum,ut 2.q.
6.metropolitanum.11.q.j.peruenit.in Auth.col.4.de appe. & in-
tra quæ tempora.§.illo videlicet.qui.§.est 2.q 6.anteriorum.ver-
si.illo.de legato not.s.§ superest.uersi.illud autem. ¶XLviij. Sen-
tentia eius facit ius, si animo ius condendi pronunciat.extr.de re
44 iudi.in causis.†¶XLix.Abbate & monacho contradicentibus, po
test monachum extrahere de monasterio,& alicui episcopo, vel
principi in socium assignare,uel secū tenere. 9 q.3. per principalē
octaua distinctio.quæ contra mores.11.quæstione. 9. qui resistit.
nec mirum. Nam & secundum quosdam de monacho potest fa-
cere non monachum:prout not.ext.de sta.mo. cum ad monaste-
rium.in si.¶L.Dispensat in criminib.quę sunt maiora adulterio;
episcopi vero possunt in adulterio,& in minorib.vt extr.de iudi.
at si. Vtraque tamen regula fallit prout dicam j. de dispensat. §.
nunc breuiter.& §.nunc de episcoporum.in versicul. in his ergo.
¶Lj. Canonica impedimenta matrimonij aliquando restringit
& annihilat:vt patet ext.de consang.& affi.non debet. 35. quæst.
3.quædam lex.& c.quod scripsi.j.uersic.75.¶Lij.Ipse solus licite
b ordinat [b] extra quatuor tempora in festiuis diebus, puta Domini-
cis,ut ext.de tempo.ordin.c.1.& cap.de eo. & si alius hoc fecerit
papa solus eum taliter ordinato,& cum ordinatore dispensat: vt
eo.tit.cum quidam & argumen eodem titu.dilectus.Sed videtur
quod archiepiscopus dispensare ualeat cum taliter ordinato : vt
eodem.tit consultationi.Sed illud intelligunt quidam ibi ex spe-
ciali domini papæ mandato factum esse:vt eodem titul. cum qui-
dam. Alij contra:sed si ordinatus ab alio.quam à papa extra statu
ta tempora,vel alias illicite celebret ante dispensationem obten
tam,solus papa cum eo dispensat,ut quidam dicunt.quod dic,ut
j.de dispen.§ nunc de episcoporum. versi.prohibetur.¶Liij.ipse
solus una & eadem die ad duos ordines sacros promouet aliquē;
ut eod.titul.dilectus.sed si ab alio promotus sit, potuerit cum il-
lo episcopus dispensare, vt dicunt quidam,cum non prohibeant
ut ibi. Alij contra de hoc in præ versi.prohibetur.¶Liiij.Promo-
tum à se,uel a prædecessore suo,ipse solus ordinat:ut ext. de tem,
c ordi cum in distribuendis. [c] ¶Lv.Ipse solus facit ordinationes in
die suæ consecrationis:ut ext.de ele quod sicut.§.ꝓpterea ¶Lvj.
Ipse solus potest beneficia vecatura conferrre:ut s §.nunc tracte
45 mus in prin.& uersi.de illo †¶Lvij ipse solus potest auferre vni,
& dare alteri. 24.q.8.conuenior.& c.seq.in fin.12.quæstio.2.futu-
ram.Quod non potest legatus, vt s.uersi.11.Solus enim princeps
d potest aliquem iure suo priuare: [d] vt in præ.concor.& C.de qua-
dri.præ.bene,& 9.quæst.3.cuncta.& ca.per principalem. ¶Lviij.
Ipse potest contra omnia statuta & concilia venire: vt ext.de ele.
significasti quod non potest legatus in præ versic. de illo. ¶Lix.
Ipse concedit episcopalia insignia abbatibus & inferioribus, puta
mitram, anulum,baculum pastoralem,sandalia,& similia: prout
not.in Sum do.m.in titu.de usu pal §.& quibus diebus.uer. & no
e tandum.j.uer.79 [e] Vel quod aliquis faciat ante se crucem porta-
ri.ut ext.ut lite pen.cap.1. quod tamen fieri non debet in præsen-
tia eius uel sui legati,ut extr.de priuile antiqua. & archiepiscopi
insignia sua recipiunt de corpore beati Petri:ut extr.de elec. signi-
46 ficasti.ad fi.†¶Lx Ipse concedit laico spiritualia:puta ius eligen-
f di, [f] vt ext de iure pat.nobis fuit.& ecclesias & decimas,eximendo
ipsum à præstatione decimarum, ut extra.de deci. à nobis. quod
alius facere non potest:ut extr.eo.tit.quamuis.& cap.tua.& j. ad
idem, 2.quæst. 5.Mennam ibi; coram te.& c.32.dist.c. præter hoc
§.ad hoc.uer scribit enim.ubi videntur spiritualia. siue causæ spi-
rituales laicis delegari, quæ tamen sunt eis alias interdicta : ut pa-
tet ext de constit.ecclesia.& de reb.eccle.alie.uel non.cum laicis,
96.dist.bene quidem.extr.de iudicijs decernimus. de hoc extr. de
arb contingit.¶Lxj.Concedit presbytero, quod possit infantes
chrismare in fronte 95.dist. peruenit. quod à nullo alio fieri po-
test,ut ext.de consue.quanto.& de sacra vnct c.unico, §.qnia ue-
47 ro.uersicu.per frontis.& de consecra ecc.uel altar.aqua. ¶Lxij.
Ipse sedet in sede illa,quam Dominus sibi in persona beati Petri.
specialiter elegit,ut extr.qui fil.sint leg.per venerabilem §.ratio-
g nibus.versic.sane. [g] ext.de bap.maiores.in princip.19.dist. enim-
uero.Ideoque summus pontifex appellatur:ut ext.de stat. mona.
cum ad monasterium in fin.ad idem.19.& 20.& 21.& 22.dist.per
totum.¶Lxiij. Approbat scripta aliorum & consilia, ext.de sum.
tri.c.2.in fin.19.distin.si Romanorum.15.distin.sancta Rom. 17.
48 dist.regula.ext.de hæreticis.cap.fraternitatis.†¶Lxiiij.Ipse solus
dispensat cum filio sacerdotis,ut habeat ecclesiam, in qua pater
eius immediate ministrauit secundum Gof.ut ext.de fil. presby t.
h dilectus. [h] ¶Lxv.Ipse solus dispensat cum illegitime nato.ꝙ dic,
vt j.tit.1.§.nunc de episcoporum.uersicu. utrum autem. ¶Lxvj.
Ipse solus dispensat cum suspenso,seu interdicto ab homine, uel
excommunicato celebrante,de quo dic,ut j.d.§.nunc de episco-
porum. versic.sed nunquid potest. ¶Lxvij. Ipse solus absoluit in-
cendiarios,postquam sunt excommunicati denunciati, secundū
i Ioan.De Deo: [i] ut extr.de senten.excommuni. conquesti.& c.tua.
¶Lxviij.Ipse solus absoluit occisores clericorū : uel si alias lęsio
sit enormis, vt j.§.nunc dicamus. versi circa. ¶Lxix.Ipse solus di
spensat.ut nouitius uel homo alterius professionis fiat abbas, se-
k cundum Papiam & Ioan.de Deo [k] ut extra,de elect.c.officij. Alij
contra,ut j.d.§.nunc.de episcoporum.uersi. 52. & §. consequen-
l ter. versic.legatus. [l] ¶Lxx.Ipse solus dispensat,ut monachus, lai-
cus,uel in minoribus ordinibus existens fiat episcopus. 61. distin.
miramur.63.distinc. Valentinianus.61.distinct capitul.Osius epi-
scop.§ sed aliud. s.versicu.13.¶Lxxj Ipse solus dispensat cum il
m lo [m] qui scienter excommunicatus ordinem recepit,ut extra, de
senten,excom.cum illorum.§.1.& hoc siue sciat ius,siue ignoret
& etiam quod plus est,si non recordabatur de facto propter qđ
excommunicatus erat,quia in culpa est : nec potest cum tali epi-
scopus dispensare, secundum Papiam:ut ibi.¶Lxxij. Ipse solus di
spensat cum ordinato in apostasia,ut extra,de apo.cap.fin. argu.
tamen contra,ꝙ etiam abbas hoc possit:ut extr.de temp,ordi.ex
n parte. [n] ¶Lxxiij.Cum ordinato a schismatico solus papa dispen-
sat secundum B. Alij cōtra,ꝙ etiam episcopus hoc possit,uel dic
prout legitur & no.ext de schism.c.2.& extr.de electio quia dili-
gentia.¶Lxxiiij Is qui renunciauit executioni pontificalis officij
ingrediendo religionem, per solum papam ipsam recuperare po
test, ut extr.de renunci.post translationem.¶Lxxv.Ipse solus di-
spensat in gradu consanguinitatis prohibito, & non legatus : ut
extr.de consanguin.& affin.quod dilectio.& c.quia circa.extr. de
transact.c.fi.35.q.3.quædam,& quod scripsi.s. uers.51.¶Lxxvij.
Ipse solus dispensat cum regularib.exeuntibus.ad audiendum le-
ges,uel physicam,ut promoueantur, ut extr.ne cler.uel mo. non
o magno.in fin.& ca.super specula.res. j. secundum domi.meum. [o]
¶Lxxvij. Cum non ordinato ministrante,ut ad superiores ordi-
nes ascendat:ut j.§.nunc de episcoporum.uer.18.¶Lxxviij.Secū
dum quosdam ipse solus dispensat cum eo, qui excommunica-
tus uel suspensus recipit beneficium ecclesiasticum, ut j.eod §.
p versicu.16. [p] quod non placet.¶Lxxix.ipse solus concedit diaco
no, ut compagibus siue sandalijs utatur, ut 93.distinctio.perue
nit ad nos.& clericis ut mappulis uti possint, ut 100.distinct. il
lud.s.uer. 59.¶Lxxx.Ipse solus dispēsat in decimis non dādis,ꝙ
dic,ut

ADDITIONES.

a Decreto. ¶ Ibi soluitur in 2. glo. Adde quod ualet appellatio interposita ad concilium,uel summum pontificem:qn quis dubitare potest, quod sacrum concilium nollet de causa cognoscere. Ita consuluit Roma.consi.340. & respectu uer 6.seq.dic quod idem Ro.consuluit, quod a sententia papæ appellatur,quando ipse iudicat ex relatione non uera eidem facta: & hoc casu cōcilium non debet remittere cognitionem ipsi papę. Vide eius consi.521.

b Ordinat. ¶ Supple,ad sacros.

c Distribuendis. ¶ Hæc decre.de ordinato probat. non de promoto, De quo vide quod satis scripsi de tempo.ordi. cum nullus. libro 6.super uersicul.in hoc casu.

d Priuare. ¶ Etiam nuda voluntate.infra versicul. 89.& infra titul.1. §. nunc breuiter. ante fin. non tamen debet id facere sine causa : ut nota.22.distinct. capitul.1. Item inferiores, quandoque id facere possunt ex causa. ad hoc. de relig.do.constitutus.in gloss.hic ergo cum suis remissionibus. ¶ Adde pulchre Bald. consil. 92.lib. & consil. 38. & 170.1.lib.Paul.de Castr.consilio. 218.& 232.& plene 283. & ibi an possit expedire ardua sine consensu cardinalium : & an possit tollere dominium rerum suarum clerico non subdito.

e Versi.79. ¶ Ad hoc de priuileg.ut Apostolicæ.lib.6.

f Eligendi. ¶ Vide quod dixi supra proxim.§.super uersicul.sed nunquid legatus.

g Vers.sane. ¶ De elect.fundamenta.§.nec autem.lib.6.uide quod dixi eo. lib. de temp.or.c.j.super gl.quid econuerso.

h Dilectus. ¶ Vide j.§.qui statim allegatur in fi. Adde quando episcopus potest dispensare cum illegitimo. Old.consi.215.

i Ioan.de Deo. Vt s.articu.2.

k Io.de Deo. ¶ Vbi s.

l Versi.legatus. ¶ Vide quod ibi dicam.

m Cum illo. ¶ Etiam religioso.

n Ex parte. ¶ Ibi non fuit uera apostasia ; imo si ad maiorem transferat, non peccauerat. Adde in uer.se.an papa sine causa possit dispensare inter cōsanguineos matrimonium fiendum.Bal.consi.433.lib.3. Et an papa possit dispensare, ut nepos uxorem patrui ducat in uxorem ; & fuit in nepote regis Angliæ.Pe.de Anch.ꝙ sic,eius consi.383.

o Dominum meum. ¶ Item dominus meus in additione,quam ibi posuit in b.e ult.glo.

p Versi.16. ¶ Ibi dabo remissionem.

dic. ut extr. de deci. ex parte, & capitul. à nobis. & supra. versicul.
60 ¶ Lxxxi Vt portet Christianus arma Saracenis, vt extr. de Iu-
49 dæis. significauit. † ¶ Lxxxii. Committit causam laico spirituale
vt supra. versicul. 60 ¶ Lxxxiii Ipse solus dispensat cum clericis
conferentibus ecclesiastica sacramenta hæreticis, & ab eis obla-
tiones & eleemosynas recipientibus vt extr. de hæreticis. excom
municamus. §. sane. ubi de hoc. ¶ Lxxxiiii. Ipse solus dispensat se-
cundum quosdam contra canones iniungentes certam pœniten-
tiam, seu satisfactionem in enormibus criminibus, ut est homici-
dium & simonia in beneficio cum cura, uel in ordine. 50. di-
stinctio minor. de hoc. extr. de renuncia. apost translationem.
in fin. contra. infra. §. dispensatio. versicul. & scias. ¶ Lxxxv. In
uoto continentiæ, & pro terra sancta emisso infra titu. 1. §. nunc
de episcoporum. versic. 134 ¶ Lxxxvi. In ætate secundum quos-
dam, ut eo §. uersicu. 53 & supra uersicul. 33. ¶ Lxxxvii. Ipse con-
firmando ex certa scientia firmat & sanat infirmum: extr. de con-
firmatione. capitul. 1. extr. de transact. capitul. 1. & supra versicul. 18.
50 † ¶ Lxxxviii. Ipse habet utrunque gladium, scilicet, temporale
& spirituale ex commissione Dei, ut 22 distinctio. c. omnes. &
a in Euangelio, [a]Ecce duo gladii: & Dominus, cuius ipse uices gerit
vtroque usus est, ut 10. distinct. quoniam idem, & 96. distinctio.
cum ad uerum. sed & alii quandoque habent exercitium utriusq;
51 que gladii: ut extr. de senten. excommu. dilecto. lib. 6. † ¶ Lxxxix.
Ipse est successor Petri, & uicarius Iesu Christi, uicem non puri
hominis, sed ueri Dei gerens in terris, ut extr. de transl. episcop.
inter cor. respon. 1. & capitul. quanto. respons. 1. & capitul. licet.
extr. ut ecclesia. ben. ut nostrum. §. 1. uersicul. porro. 21. distinctio. ca
pitu. 1. extr. de homi. pro humani. 24 quæstio. 1. quoniam uetus.
unde omnia regit & disponit, & iudicat, prout sibi placet. 9. quæ-
stio. 3. cuncta. & capitul. per principalem. 2 quæstio. 6. ideo licet
& quilibet episcopus sit, quo ad quædam, uicarius Christi: ut 23.
quæst. 5. mulierem. & extra, de sacra unct. capitu unico. § ad exhi-
bendum. uersicu. caput igitur & § seq. uersi ad quod etiam. ¶ Ha
bet etiam papa plenitudinem potestatis, ad quam uocatus est.
Alii uero in partem solicitudinis sunt uocati, ut extr. de usu pal.
ad honorem, 2. quæst. 6. Decreto. & capitu. qui se scit. & dummo
do contra fidem non ueniat in omnibus & per omnia potest face
re & dicere quicquid placet, auferendo etiam ius suum cui uult
quia non est qui ei dicat, Cur ita facis. 19. distinct. in memoriam.
52 de pœn. distinct. 3. capitul. quamuis. † Nam & apud eum est pro
b ratione uoluntas, & quod ei placet legis habet uigorem. Institut.
de iur. na. § sed quod princ. Potest etiam omne ius tollere: [b] & de
iure supra ius dispensare. ut supra uersicu. 18. Item non habet su-
periorem, ut ext. de ele. licet Sed ipse super omnes est: nec potest
ab aliquo iudicari. 21. dist. in nouo. & c. nunc aũt. 9. q. 3. cuncta. &
c. nunc uero. & seq. 2 q. 5. auditum. 3. uer. 46 & habet in terris ple-
nitudinem potestatis. 2. q. 6 Decreto. Item habet cœleste arbitriũ
vt C de sum. tri. l. 1. Item ei iura cœlestis & terreni Imperii à Deo
c commissa sunt: ut 22. dist c 1. [c] Quædam tñ sunt, in quib. papa di-
spensare non põt, ut j §. nũc breuiter. & dixi in nostro aureo Re-
pertorio, sub ti. de temp. ord. in rubrica. Hæ sunt irregularitates,
quæ deficiunt iam promotos. ¶ Præmissa autem omnia quæ sibi
specialiter in signum generalis dñij, sedes Apostolica reseruat, ge
nerali legationis mandato non transeunt in legatum, nisi specia-
liter committantur, ut 25. q. 2. seruatis. extr. de off. leg. cp translationem. & 17. dist. huic sedi. Hæc enim sunt quasi meri imperii. ff.
de iur om iu. in l. imperium. & j. de iu. om. iud. uer. secundum ca-
nones. & ideo in generali commissione non transeunt, sicut &
multa alia sunt q̃ in gñali mandato non trãseunt. ut probat. ff. de
off. eius cui man. est iur. l. 1. Ad idem accedit. ff. de his, quæ in frau
dem creditor. si pater. ff. de don. filiusfamilias. ff. de pec. qui pecu
lii. ff. de procur. l. Pomp. & l. mandato. ff. de dam. infe. dies cautio-
ni §. 1. ff. de iurisd. om. iud. iubere. ¶ Legatus igitur quicunq; præ-
dicta usurpare non debet, secundum do. m. alioquin cõfundetur
ut extr. de usu pal. nisi. & de translatione episcopi. capitul. 1. 3 &
4. ext. de off. leg. quod translationem. & c. nisi. Vsurpare autem in
telligitur nisi super præmissis priuilegium & concessionem hẽat
speciale, arg. extr. de priui. porrò. & c. sane. nec intelligitur à se-
de Apostolica emanare, quod ab eo non emanabit, ut s. §. nunc
53 tractemus. in princi. † ¶ Alia autem quæcunque exercere posset
is, qui legatum misit, quæ sibi ipsi specialiter non reseruat, exerce-
d re potest legatus: secundum Goff. [d] & B. & d. m. & fere omnes. ex
tra. de sent excõmu. nuper. extr. de off. leg. quod translationem.
extra, de off. uica. c. pen Idem etiam no. Io. 2. q. 5. de causa. Et pro
eis facit ff. de procu. procurator cui & l. seq ¶ Legatus. n. plenis-
simam iurisdictionem habet, cui adhæret merum imperiũ, sicut
& procon. ff. de off. procon si in aliam. §. fi & maius imperium ha
ber in prouincia sibi decreta omnib. aliis post principem, ut ff. eo.
& ideo. & ff. de offi. præsid. l. 4. nec quicquam e[c]in ea prouincia,
quod per ipsum non expediatur, ut ff. de offi. proconsu. nec quic
54 quam. in prin. † Nam ipse uicem proconsulis & pśidis prouinciæ
c obtinet, ut in consti. Clemen. 1111. eo. titu. ex parte. [e] ¶ Sed certe
res periculosa uidet, sic dicere indistincte. Vnde circa legati pote
statem dicendum uidetur, quod si sibi commissum sit in certa p
uincia plenę legationis officiũ, oĩa exercere libere & immediate
potent, quæ sue de iure, siue de cõsuetudine quilibet ordinarius
f offic. suæ legationis exercere potest: siue sit ille abbas, siue episco-
pus, archieps siue primas, uel patriarcha [f], uel alius qcũq;. ut in p.
l. si in aliam. § fi. ff. de off. præsi. l. ex omnibus. & l. sequen. & l. sed li
cet. ipse enim ordinarius est in illa prouincia: ut supra. §. supereſt.
uersic quid de sententia. quia gerit uices domini papæ, ut extr. de
consuetudin. cum uenerabilis. extra, de præsum. mandata. xciiii.
distinct. cap 1. extra, de off. legat. c. 1. & c. quod translationem. Illa
autem, quæ sunt sedi Apost. specialiter reseruata, tangere non de
bet, ut dixi. sed & si aliqua immineant, quæ sedes Apostolica sibi
specialiter reseruasse non inuenitur, ardua tamen & grauia sunt,
debet legatus illa ad Apost. se referre, ut euidenter probatur xvi.
q. 1. frater noster. circa medium. xxv. q. ii in Galliarum. ext. qui fil.
sint legi. per uenerabilem, prope fi. ext. de bap. maiores. in princi.
xvii. distinct. multis. 18. dist. cap. 1. extr. de off archi. ad hoc. §. item
in epistola. extra, de transl episcopi. cap 1. Vnde legitur in Exod.
cap. 18. in fin. quod Moyses constituit principes & tribunos, qui
quid maius esset ad eum referrent, & faciliora tantummodo iu-
dicarent. Ad idem ext. de re iudi. cum æterni. 1. resp. sicut sunt il-
la quæ maiori animaduersione indigent: ut ff. de off. præf. ur. l. j. §.
item solent. Ad idem ff. de off. præf. vigilum. l. 3. §. cognoscit. ff. de
off. procon. l. si quis erit Et absoluere occisores clericorum, ut in
fra. §. nunc dicamus uersicul. quod etiam. sicut etiam sunt ea, quę
per generalia concilia sunt prohibita: quę tangere non debet, ut
supra. §. nunc tractemus. ver. sed illo. licet alias merum imperium
habeat, ut prędixi, & alia similia. Cum enim plura sint negotia,
quam vocabula, ut ff. de præs ver. l. naturalis non possunt omnes
articuli legibus comprehendi, ut ff. de legibus. l. non possunt. & i-
deo est de similibus, ad similia procedendum, vt extra, de resc. in-
ter cęteras, & C. de leg. leges. præsertim vbi nulla dissimilitudo no
tari potest, ut 28 quæst. 1. sic enim neque in 3 colum. uer. nũquid
etiam. hic. Intelligendum est ergo, dominum papam majora &
graviora sibi retinuisse, licet illa non sint in iure expresse scripta.
ut in præ. concor. Item in dubijs melius est abstinere. quam incon
sulte falcem in messem ponere alienam, ut in præ l. nec quicquã.
resp 1 extra. de elect. uenerabilem 6. quęstion. 3. scriptum. & arg.
ext. de ap. dilectis. in fi. & 14. dist. sicut, quia non omne cp licet, exp-
ped-

ADDITIONES.

a In Euang. ¶ Luc. 22. Adde tu, vt hodie habemus extrauagan tem Bonifa cii 8. incip. Vnam sanctam catholicam. sub titulo de maio. & obe.

b Ius tollere. ¶ Etiam taliter. cp habeatur p non facto: vt in cle. de im. ec. qñ.

c c. 1. ¶ Scias cp de his 89. casibus Hostien. posuerat 61. in Summa huius tit. §. quid pertinet. uer. illud quidem miror, quod omiserunt casum De cre. ult. de relig. do. in prin. de noua religione non creanda per alium, qua n per ip-sum. cui concor. eod. tit c. 1. in prin. libr. 6. Idem dico de casu Decre. aduer-sus. uer. propter. de immunita. ec. ¶ Nunc addendi sunt casus iuris noui. & primo lib. 6. & ante omnia de excommunicationib. iuris noui reseruatis: ui de quod dixi supra. uer. 30. Item reseruatæ dicuntur perpetuæ gratiæ super absentia. de rescript. c. fi. Item quod quis sit triplex in ecclesia. de consue. c. j. quod personæ prohibitæ præficiantur vrbi Romanæ de electio. fundamen-ta. §. vt ergo. Item dare administratorem ecclesiæ cathedrali vacanti. eo. tit. is cui. saluo quod habetur de sup. neg. præ. eccle. Item dispensare cum ultra-montano ordinato per episcopum Italiæ contra formam Decre. primæ. de temp. ord. Item dare simul potestatem recipiendi renunciationem benefi-cii, & illud conferendi, de off. deleg. c. penult. §. 1. Item conferre beneficia va cantia in curia. de præb. c. 2. Item quod monachus habeat administrationẽ alterius monasterii, uel plures prioratus proprij, uel curatas ecclesias. eo. ti. cum singula. Item dare coadiutorem episc. cp dic de clerico ægr. ca. uno. Ité dare licentiã faciendi recognitiones uel submissiones de quibus de reb. ec. nõ alie. hoc psultissimo. Ité quoad mendicãtes approbatos post pcilium duo reseruata sunt papæ, de relig. domi. capitu. vno. §. 1. & ult. Item casus Dec. vnicæ. de schisma. Item ut mendicantes possint acquirere noua loca, uel an-tiqua mutare. de excess. præla. capitu. vno. Item ut agens pœnitentiam ultra mare, per Decre. Felicis. de pœnis. possit inde redire, ut ibi uer. cum autem. in clemen. quod immutetur vel dispense tur. Decretal. ubi periculum, de elect. ne Romani. Item quod quis prouideat ecclesiæ cathedrali carenti cle ro & populo Christiano, eo. tit. in plerisque. Item forma citationis, quæ ha-betur de iudic. dudum. Item casus qui habetur de relig. domi. quia contin-git. & ibi not. gloss. per hanc. Item solus papa reuocat & temperat priuile-gia per se data. de cen c. 1. alias concor. vide de re. iur. decet in gloss. fin. Ali-quos etiam casus collige per gloss. de reser. si propter. in gloss. an legatus. & de elect. cupientes. in gloss. in hoc casu. & gloss. seq. eodem titul. indennitati-bus. in prin. & in cle. e. titu. cap. 1. & 2. cle. de prob. literis. in 4. glo. Alium ca sum collige ex quæstione, quam posui super regula, indultum. de re. iur. li. 6.

d Secundo Gof. ¶ In summa huius tit. ver. ingressus. B. & Ho. e. tit. c. 1. in fin.

e Ex parte. ¶ De qua sumpta fuit Dec. 2. e. tit. lib. 6. ut no. in 1. gl.

f Patriarcha. ¶ Hoc j. temperæ.

pedit, vt ff.de reg. iur.non omne.11.q.1.aliud.alias aũt gñaliter pœnas imponere, dispensare.& alia facere põt:nisi inueniatur expresse, vel per probabilẽ ꝓsequentiam prohibitũ:ut extr.de transac.fi. Audiui aliquos peritos dicentes, ꝙ sicut episcopus omnia potest, quæ sibi non sunt expresse prohibita, ita & legatus, necaliud põt legatus quã episcopus. quorum dictum nõ approbo, vt
55 prædixi.†¶ Quod aũt dixi, legatũ posse ꝙcquid patriarcha põt: fallit in quibusdã casib. Nã ille ꝓfert pallia, & facit ante se crucem ferri, vt extr.de priui.antiqua.legatus nõ. Item patriarcha Cõstãtinop.deponit episcopos suos, & etiam Alexandrinus: quod legatus facere non põt, vt s.ver.17. Itẽ ad illos duos põt omissis mediis appellari, vt 11.q.1.si clericus.22.dist. reuocantes. 65. dist. mos antiquus. quod in legato non obtinet, ꝰm quosdam. ut s. §. supereſt. ver. illud aũt. Itẽ licet alij prelati baculo pastorali utantur, non ta
a men papa, vel eius legatus: a tum propter historiã, tum ꝓp mysticam rationẽ, vt ext.de sacra vnctio.c.vnico §.fi. Prohibetur aũt legatus sententiam delegati dñi papæ reuocare, uel relaxare, vel impedire: quamuis ipsam possit confirmare, & comprobare, vt §. supereſt. uer. itẽ is cui s. uer. 26. ¶ Legatus quoq; de latere non
56 v su pal. nisi.†¶ Sed nũquid poterit electũ in archiepiscopũ, ut extr. de
b mare? b Videtur ꝙ sic: cũ possit electionẽ de ipso factã examinare, ut s. d §. supereſt. uer. sed gd dices. Nã & patriarcha hoc põt, ut extr.de priuil.antiq.arg.tñ ꝺ:ext.de elect.significasti. prope finẽ. Quicquid tñ sit de iure, bene facit, si abstineat. arg. præ Dec. nisi. & 17.dist. huic sedi. & arg.extr.de ele.bonæ.1. vbi talia specialiter legato de latere committũtur. De episcopo aũt dubium non est, ꝙn illius electionem possit ꝓfirmare, & eũ consecrare, uel facere cõsecrari. arg. in his, quæ no. in præ. uer. sed quid dices. quia quilibet metropol. hoc põt in prouincia sua, ut extr. de elect. suffraganeis. & c. qđ sicut. §. præterea. Cõsulo tñ ꝙ abstineat. Nã ecclesia Romana nõ libenter alteri participat hunc honorẽ Et sic seruari vi-
57 demus ꝑsertim in epis exemptis. s. eo. ver. 22.†¶ Item legatus nõ põt alienare sine speciali mãdato rẽ ad sedẽ Apo. pertinentẽ. arg. ff. de offi. proc. Cesaris. l. 1 nec donare. ff. de dona filius. §. item ui
c deamus. ext. de do. c. 2 licet sit arg. ꝺ, ff. de procu. l. ꝓcurator cui. c ¶ Itẽ si sit in causa, quæ immediate pertineat ad sedẽ Apost. forte melius faciet, si abstineat, nec de ea sine speciali mandato diffiniat, uel cognoscat. arg. ff. de off. procon l. nec quicquam. resp. 1.
58 †¶ Illud autem quæritur, vtrum prælatus vel exemptus, qui ex iuramento tenetur singulis annis limina Apostolorum uisitare, vt extr. de iureiur. ergo visitando legatum, securus erit? Respon. non. Limina enim Apostolorum ibi esse intelligitur, ubi est papa. vt 94. distinctio. legimus. prope fin. Apostoli enim illi sunt Petrus & Paulus. vt 12. q. 2. de viro. quorum papa est successor, ut extra, de homicidio pro humani. respon. 1. lib. 6 & aliud est sedes Apost. & aliud eius legatus, ut s. §. nunc tractemus. versicul. 1 sed nec legatus contra illius iuramentum sibi potest ad hoc terminum prorogare, vt s. ver. 24.

ADDITIONES.

a Legatus. ¶ Sup. non episcopus.
b Confirmare. ¶ Expeditum est quod potest de electio. si abbatem. 2. respon. lib. 6.
c Procurator cui. ¶ Obstat primo dicto de alie. nunc proxime de donatione. uide quod not. de off. uicarij. c. 2. in 4. glo. lib. 6.

Legatus quando & vbi ualeat suam iurisdictionem exercere.

SVMMARIVM.

1 *Legatus & cõfirmatus potest, etiam priusquam dioecesim ingrediatur, causas committere, exceptis hic expressis.*
2 *Præmittere debet legatus prius quam decretã sibi prouinciam ingrediatur, edictum de suo aduentu, exemplo Christi, qui præcursorem habuit.*
3 *Legatus iurisdictionem suam exercere non potest extra territoriũ prouinciæ sibi decretæ, quantum ad cognitionem uel diffinitionem causæ.*
4 *Beneficia conferre potest legatus, etiam extra decretam sibi prouinciam existens.*
5 *Potestas legati circa absolutionem excommunicatorum.*
6 *Intromittere se non potest legatus de sententijs ordinariorum suæ ꝓuincię.*
7 *Dictum illud, ꝙ legatus de latere possit dbsoluere excommunicatum causa uiolentæ manus iniectionis in clericum, intelligitur de leui iniuria.*
8 *Iniuria grauis, atrox & enormis, quæ dicatur.*
9 *Legatus de latere non solum potest excommunicatos absoluere, imo etiã absoluti ab alijs in casib. à iure concessis remittuntur ad eum, & remissis mandata iniungit, etiam si non sint de sua legatione.*
Legatus constitutus extra prouinciam sibi decretam existens, an poterit de consensu ordinari ad cuius diœcesim trãsit, absoluere excommunicatos propter uiolentam manuum iniectionem.
10 *Legatus an possit absoluere capientem se,*
Excommunicare an possit legatus extra prouinciam suam existens.
Excommunicatio causæ cognitionem requirit, sine qua ferenda non est.
11 *Legatus constitutus an possit absoluere subditos extra prouinciam delinquentes, qui reuersi petunt ab eo absolui.*
12 *Læso non tantum uerbalis satisfactio, uerum etiam pecuniaria est facienda per ladentem. & no. casum in quo impeditus lædens absoluitur etiam á legato de latere.*
13 *Excommunicare non potest legatus extra prouinciam existens, absq; licentia diœcesani: & hoc dicit papa.*
Denunciator & pronuntiator differunt.
14 *Delegati, qui ante egressum legati cœperunt uti iurisdictione, quomodo possint de causis cognoscere & excommunicare.*
15 *Legatus an poterit post egressum de prouincia intra annum exequi sententiam.*
16 *Iurisdictio legati prorogata, an expiret ipso reuocato, ubi etiam incepit de causa cognoscere.*

7.§. Nunc dicamus, quando & ubi suam iurisdictionem seu potestatẽ legatus valeat exercere Et quidem postquam ingressus fuerit prouinciam sibi decretam: prius vero non, nisi infirmitate impediatur, & res urgeat, ꝙ aliquã causam cõmittat. Item etiam priusquam ingrediatur, uoluntariã, sed non contentiosam iurisdictionem exercet: ut ff. de off. proconsl. l. & 2. respon. 1. & l. obseruare. § post hoc. & l. seq. Hodie tamen indistincte licere videtur, ut causas cõmittere possit: vt in Aut. col. 9. de collatoribus. §. ad hoc prohibemus. uersi. antequam ve-
1 rò. in penul. col. † ¶ Idemq; dici potest secundum dñm meum, a
a & Goff. b de electo confirmato, & præsertim consecrato: vt s.
b prius q̃ dioecesim ingrediatur, possit committere causas: excipitur tamen in prædictis legibus, vt nõ possit demandari ultimum supplicium, vel membri absciſſio: ergo nec secundum canones, clericorum depositio, vel perpetua amotio: Nam amotus dicitur abscindi: vt extr. de ex cess. præl. grauem ext. de deci. quamuis. in fi. & dixi. ꝺ. de iurisdi. iu. uer. sed canones. Patet ergo ex premissis, ꝙ legatus extra proninciam sibi decretam existens, potest causas in ea delegare: vt ff. de of. præ. vr. l. fi. quia hoc non requirit causæ cognitionem. ff. de off. proconsu. aliqñ. & l. solẽt. licet hoc ex imperio procedat: vt ext de off. deleg. pastoralis. Et hoc olim tãtum, quãtum necessariam moram extra prouinciam faciebat: vt ibi. Hodie vero potest, etiam si voluntariam: vt in præd. uersi. anteq; vero. Quidam tñ dixerũt, ꝙ qñ post ingressum prouinciæ ex aliqua causa exit, animo tamen redeundi, committere potest iurisdõnem contentiosam: sed priusquam ad prouinciam perueneri, non potest: vt in l. obseruare. § pe. quia etiam ipse illam nõ habet, quo ad exercitium. Vnde quod non habet, committere non potest: ut extr. de don inter uirum & vxo. cap. super. 1 que-
7. Daibertum. Nec etiam potest cogere recipere renitentem: ut extr. de offic. ordin. pastoralis. si tamen commiserit, & ingressus prouinciam ratum habuerit, quod fecit, valet tempore. & ui ratificationis tantum: vt in præ. l. obseruare. §. fi. sed hodie potest indistinctè committere etiam prius quàm prouinciam ingrediat, ut dixi. In ipso quoque prouinciæ, & cuiuslibet ciuitatis introitu debet legatus prouincialium mores seruare: ut in prealligata l. obseruare. § ingressus. & eod titul. l. si in aliam. & in Auth. col. 7.
2 de administratoribus §. illud autem. 12. distinc. illa. r† ¶ Recte autem faciet legatus, si prius quam sibi decretam ingrediatur prouinciam, edictum de suo aduentu præmittat, significans quando ingressurus sit: exemplo Christi, qui Ioannem suũ ꝓcursorem ꝑ-
c misit, c ut corda hominum ꝑpararet. Non tamen imprudẽter appetat populares cursus, & mundanos honores: sed nec ultro oblatos respuat iuxta decentiam sui status: quia & Christus super asi-
d nam taliter noluit honorari: d & præmissa denunciatione per eã partem prouinciæ ingrediatur, per quam alij legati consueuerunt ad instar proconsulis. Hæc omnia probantur in prælleg. l. obseruare. §. antequam. & §. seq. & §. recte. & in præ. §. illud autem. & iurisdictionẽ suam impedientes põt excõmunicare: ut s §. 1. uer. sed nunquid. Legatus autẽ egressus prouinciam, & reuocatus, licet sit priuatus quoad exercitiũ imperii, quousq; tamen portas urbis ingrediat, imperium non deponit. qđ dicut ꝺ. §. finitur. uer.
3 item quam citò. †¶ Et breuiter no. quod legatus iurisdictionem suam

ADDITIONES.

a Secundum dominũ meum. ¶ In summa huius tit. §. quando. & Gof. in uer. item legatus. & ita seruatur: dummodo si promoti sunt ꝑ Apo. sedem satisfiat extraua. Bonifacii, quę incipit, iniunctæ. scilicet ꝙ literæ promotionis exhibeantur: alias esset pœna administranti, & illum recipientibus ad administrationem. ut ibi.
b Et Goffr. ¶ In summa huius tit. post prin.
c Præmisit. ¶ Matth. 3. Ioan. 1.
d Honorari. ¶ Matth. 21. Ioan. 12.

suam exe rcere potest intra territorium prouinciæ sibi decretæ :
non extra quantum ad cognitionem vel diffinitionem causæ : vt
extra.de offic.vicarij.capitul penult.& ff.de iusti & iur.l penulti.
ff.de iurisdict omn iudi.l.fina.extr.de offic lega nouit.Nam & si
vltra centesimū lapidem egressus est , notio præfecti vrbis non
est:ut ff.de off.pre.vrb.l.1.§.initio.Potest tamen causas extra suā
a prouinciam existens delegare, vt supra.Item potest iudicare [a] in
aliena prouincia de consensu eius , cuius est ipsa prouincia , ar-
gument. extra. de fideiusso. constitutus. in fin. & de auctoritate
& vsu pal. ex tuarum. in fin. extra. de institutio. ex frequentibus
querelis.per totum.3.quæstio. 6. peregrina. & capitul. sequent.
4 & iunge. infra. versicul. sed nunquid legatus. † ¶ Potest etiā ex-
tra sibi decretam prouinciam existens beneficia conferre : vt ex-
b tra de concess.præben.post elect.in parte decisa.secundum Io.[b]
& extr.de app.qua fronte.Item ea quæ sunt voluntariæ,non con
tentiosæ iurisdi.exercere potest extra prouinciam ff.de offi.pro-
consul l.2.& l.obseruare. vnde legatus de latere pōt de cōsuetu-
dine excommunicatos propter manuum violentam iniectionē
in clericos extra prouinciam existens absoluere: vt extr.de sent.
excomm.ad eminentiam.ext.de offic.leg.c.quod translationem.
5 alias autem non:vt eod.titu.excommunicatis. † ¶ Circa potesta-
tem autem absoluendi ab excommunicatione plenius est notan-
dum. Nam legatus de latere cardinalis in prouincia sibi decreta
existens, potest ex officio legationis absoluere delinquentes ibi-
dem,siue sint eius subditi,siue non:sed aliunde ueniant,& ibi oc-
curant,vel ad eum accedant:sed & extra prouinciam existens, si-
ue ante ingressum:siue post egressum , prius tamen quam Romā
ingrediatur:absoluere potest,vndecunque veniant occurrentes.
Legatus autem constitutus intra prouinciam sibi decretam exi-
stens, potest subditos suos absoluere ratione domicilij & pecca-
ti,vel ratione peccati tantum:non dico ratione domicilij tantū ,
ut ʒ. versicul. illud etiam. Extra prouinciam existens non potest
absoluere hos uel illos:quia priuatus factus est.ff. de off. præsi l. 3.
Cæterum legatus natus,nec extra prouinciam suam,nec intra il-
lam potest aliquos absoluere regulariter : nisi in illis casibus , qui
omnibus aliis episcopis sunt cōcessi. Et hæc vera sunt,nisi primo,
secundo. vel tertio , amplius per speciale priuilegium sit conces
sum.extra,de priui. porro.Hoc totum elicitur & probatur extra,
eod.titul.excommunicatis. Et secundum hanc distinctionem in-
telligenda sunt iura illa,eod. titu.capitul. 2. & capitul.quod tran-
slationem & capitu.uolentes.& ext de senten excommu.capitu.
1.in fin.& capitul.si uero aliquis.in fin.& capitu.sequen. & capit.
ea noscitur.in fin.& capitu.de his.in fin.& cap.ad eminentiam &
c.quamuis.Patet ergo ꝙ postquam legatus de latere egressus est
vrbem,semper donec reuersus est ad illam, potest excōicatos ab-
soluere:licet non habeat iurisdictionem,nisi in prouincia sibi de-
creta.Nam & proconsul statim atque egressus est vrbem , semp
donec reuersus est ad illam , ubiq; insignia proconsularia portat,
licet iurisdictionem non exerceat , nisi in prouincia sibi decreta :
ut ff.de off.procon.l.1 .¶ Quando autem dicitur legatum absolue
re posse,intellige de excommunicatione,quam quis incurrit ꝑ ꝑ
uiolentam manuum iniectionem in clericum,seu in personam re
6 ligiosam:vt in præd.concor.& 17 q.4.si quis suadente.† Nam de
sententijs ordinariorum suæ prouinciæ se non potest intromitte
te,nec illas reuocare sine causæ cognitione,& secundum tramites
iuris.ext.de sen.excō.per tuas.de off.or.ad reprimendam de off.
dele.cum contingat , sed nec extra fines suæ legationis.ut ʒ. dicā
ꝙ intellige de sententijs ꝯ certam personam prolatis: secus autē
est de sententijs in forma constitutionis in genere ꝓmulgatis:pu-
ta. Statuimus ꝙ quicunq; falsauerit chartam.uel iuserit ad taxil-
los uel furtum fecerit,& huiusmodi, sit excommunicatus. Cum
enim talis sententia potius iuris,quam hominis censenda sit:arg.
24.q.1.c.2.ext.de sen excom.à nobis.1.& de app. reprehensibilis.
respon.1.legati à talib.sententijs passim absoluunt. Nam etiam à
sententiis de iure scriptis absoluunt:ex quo eis specialiter nō in-
c hibetur,ext.de sententia exc.nuper.[c] De sententiis uero ordina-
riorum non suæ prouinciæ se nullatenus intromittat:siue cū cau-
sæ cognitione:siue intra suam prouinciam :ut in conco.quæ sunt
7 ʒ.uer.sed nunquid potest.† ¶ Quod etiam dixi legatum de latere,
uel alium ab excommunicatione, quam quis propter uiolentam
manuum iniectionem in ecclesiasticam personam incurrit,absol
uere posse,intelligendū est in leui iniuria: & sic intelligenda sunt
iura prædicta:quo casu episcopo interdicta est absoluendi pote-
stas:licet ubi est leuissima,episcopus absoluere potest:ut extr.de
sent.excom peruenit.& eo.titu in Decre.Innoc.IIII.extrauagan-
d ti , perlectis.[d] Si autem iniuria atrox , grauis & enormis sit, dicit
dominus meus , quod nullus legatus tunc absoluere possit citra
sedem Apostolicam , uel alium ab ea speciale super hoc manda-
tum habentē,nec hoc transit in generali legatione:ut in concor.
positis.supra.§.nunc ostendendum.uersicu.legatus igitur.ibi:sed
& si aliqua.Imo quando quis super hoc priuilegiatur in genere ,
vel in specie,semper talis iniuria excipi consueuit:ut patet ext. de
senten.excom si uero alicuius.respon.1.in fin.& c.peruenit. & c
cum illorum.§.1.& 2 & c.relatum prope fi. & c. canonica. ergo
secundum eum nec legato Apostolicæ sedis hoc licet in hoc ca-
su ex generali legatione,nisi super hoc potestatem receperit spe-
cialem.Nam & potestas absoluendi potius ei competit ex cōsue
tudine , quam de iure:ut in præ. c quod translationem.& in hoc
concordat Ioā de Deo, dicens legatum absoluere non posse mu
tilatores,uel occisores clericorum:ut in prædicto ca.cum illorū.
& 23.quæst.ul..si quis membrorum.& arg.17.q.4. si quis suaden-
te.secundum sanum intellectum illius argu.tamen contra ext.qui
cleri.uel uouen.cap.1 ubi episcopus absoluit eum,qui diaconum
uulnerauit. Sed dic , quòd ibi illud fecerit auctoritate Apostoli-
8 ca,& non sua.† ¶ Quæ autem dicatur atrox, & enormis & grauis
iniuria.colligitur in præ. Decre. perlectis & c.cum illorum. insti-
tu de iniur.§ atrox.de pœ.distinct.1.aut facta.Hoc tamen præter
homicidium , & membri mutilationem committo discreti iudi-
cis arbitrio.ext.de offi.deleg.de causis. & not secundum papam
in præ.c cum illorum.In hoc autem inspiciēdæ sunt conditiones
personarum iniuriantis,& iniuriam passæ,& modus,& causa illa-
tæ iniuriæ,& populi scandalum:ut 29.distin.sciendum.ext.de trā
sa.c.fi in fi. Dicūt aūt quidam,ꝙ sanguinis effusio ,etiam si os ca
pitis,uł brachij fractū fuerit,nō pōt dici quoad hoc enormis in-
iuria,quod inde non sequitur mors,uel membri mutilatio,quod
satis puto quoad legati potestatem.arg.ff. de ędil.edict.l. si is cui
e dens.alij contra.[e] Non solum autem potest legatus de latere ex-
communicatos absoluere:imo etiam absoluti ab alijs in casibus à
iure concessis remittuntur ad eum,sicut & ad Apostolicam sedē:
9 vt in præ.Dec.ea noscitur.† ¶ Sed an tunc poterit mandata iniun-
gere illis,qui non sunt de sua legatione,qui sic absoluti remittū-
tur ad eum.uidetur ꝙ sic , quia cum possit eos absoluere , & per
ꝯsequens eis mandare:ergo multo fortius absolutis poterit man-
datum facere.argumen. 50.distinctio.accedens.ibi , & in hoc tuæ
fraternitatis,&c.C.de episcop.& cleri.Authen. interdicimus. &
hoc quidam tenent. Alij dicunt,quod ex quo absoluti sunt,cum
amplius non sint in periculo,non remittuntur nisi ad papam,uel
ad proprium legatū , si in illa prouincia aliquis sit legatus. Quod
enim legatus possit extra prouinciam sibi decretam absoluere ,
hoc inductum est propter periculum moræ : & mandara dare est
accessorium absolutioni . Quamuis ergo ea dare possit accesso-
rie , non tamen principaliter poterit . Prius tamen dictum beni-
f gnius est:& satis per præd.Decret.ea noscitur comprobatur. [f] Et
sunt hęc in argument.ꝙ legatus non potest dispensare cum illis ,
quos absoluit super irregularitate , quam administrando in suis
officiis contraxerunt.quod dic vt ʒ.§.consequenter.ver. quid si.
¶ Sed nunquid legatus cōstitutus extra prouinciā sibi decretam
existens,poterit de consensu ordinarij ,ad cuius dioecesim transit
ibi absoluere excommunicatos propter uiolentam manuum in
iectionem ? Videtur quod non. cū enim ipse ordinarius hoc non
possit:vt ext.de senten excommunic.peruenit. non peterit alteri
dare licentiam hoc faciendi:ut 1.q.2,Daibertum.extra, de don.
inter ui.& vxo.nuper. Quidam tñ dicunt , ꝙ potest:nam de con-
sensu illius potest ibi pro tribunali sedere, & cōtentiosam iurisdi
ctionē exercere.arg.extr.de app.Rom. & de foro cōp.Romana.
lib.6.& s.uer.& breuiter.Qđ satis admitti potest in subditis suis.
Si enim potest ordinarius ei concedere , quod ibi subditos suos
iudicet,& illum suum vicarium facere:multo fortius concedete
potest de subditis ipsius legati.Melius tamē facit legatus, si extra
suā prouinciam hoc non faciat: vt 3.q.6. peregrina. & si suis ter
10 minis sit contentus.extr.de sepul.c.1.24 q.3.transferunt.† ¶ Sed
quæritur, vtrum legatus possit absoluere capientem se? Ioan.no.
94.dist.

ADDITIONES.

a Iudicare. ¶ Inter subditos consentientes:quia extra territorium,&c. de cō
sti.c.2.lib.6.& sic est in episcopis,saluo ꝙ hr in cle.de foro compe.quamuis
& uide quod ibi not.in §.eisdē.in j.gl. Adde,an legatus in transitu possit da-
re mādatum Apostolicum absoluto ab episcopo in casu necessitatis, quem-
admodum & absoluere. Vide do.Abb.Sicu.in c.ea noscitur.extr.de sentēt.
excom.

b Secundum Io. ¶ Cuius dictum ponit G.eo.tit.nouit.ante fin.

c Nuper. ¶ Ad prædicta facit,quod scripsi de instit.ex frequentib.in fi. & de
peæb.graue.in fi.

d Perlectis. ¶ Quam hodie non habemus: & omnino uide qđ scripsi in præ.
Decr.peruenit.super gl. Adde tu,ꝙ Ab.Sicu.tenet , ꝙ legatus possit absol-
uere in huiusmodi casu,in qu acunq; læsione ēt enormi.in c.ad eminentiam
& in c.quod de his.extr.de sen.excom.

e Alij contra. ¶ Vide quæ scripsi de sen.excom.ad eminentiam.

f Comprobatur. ¶ Vt ibi scripsi in ulti.glo.licet hæc opinio sit benignior: tñ
ꝓria uerior. Nec ob.dec eos.de sen.exc.lib.6.cum tex.ibi non dicat, absolu-
tum adire debere eum qui absoluere poterat:sed eum qui absoluere debeat
ut ibi dixi.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

94.d.fin.capitul.2.quod fic:vt extra, de senten.excommunicat. ad eminentiam.argiment.tamen contra:quia non debet esse iu-
a dex in propria iniuria.23.q.1.c.1 & 3.q.5.quia suspecti.respō.j a ¶ Sed nunquid pot st legatus extra prouinciam existens excommunicare? Dicēp non: vt extr.de offic.legat.nouit quia excommunicatio causę cognitionem requirit, sine qua ferenda non est. vt 2.q.1.nemo.& 11.quæst.3.nemo episcoporum. Vnde ferēda est à iudice pro tribunali sedente: vt 2.q.3.capitul. si quem pœnituerit.§.si quis.3 quæstio.3 capitu.induciæ.§.spacium. uersicu. à iudice. Sedere autem pro tribunali non potest in alterius prouincia,nec ibi aliquid disponere:vt in prædic.capitul.peregrina, 11.quæstio.j.si quisquam.& capitu.peruenit.ext.de paroch. nullus.9.quæst.2 episcopum.21.distinct. denique. ff. de bon.authorit iudi pos cum vnus.§.pen.Alij dicunt contra:vt 11.quæstio.3.
b si episcopus forte.b sicut Apostolus excommunicauit Corinthiū absentem extr.de appellat.cum sit Romana.in fin.11.quæstio.3. audi.9 q.3.capitul.fina.& hoc potest uerum esse secundum do-
c minum meum,c in notoriis.in quibus.causæ cognitio non requiritur.vt in proxi.conc.& extr.de iureiurand.ad nostram.3.de fil.
11 presbyter.quoniam.†¶ Illud etiam quæritur,vtrum legatus constituturus possit absoluere subditos suos,qui extra prouinciam suā deliquerunt: nunc vero ad illam reuersi.ab eo petunt absolui. Et videtur quod non, cum nequeat absoluere suos subditos extra prouinciam suam existentes,nec infra illam aliunde venientes:ut in prę.Decre.excommunicatis.argumen.contra:quia eius subdi-
d ti sunt, & in sua prouincia absolui petunt: vt in eadem Decre.Super hoc dixit dominus meus,d quod non potest: nam talis potest iudicari aliunde veniens, cum ratione delicti factus sit de foro eius, in cuius iurisdictione deliquit: ut extr. de foro compe.cum contingat.& capit fin C.vbi de crimi.agi oportet. Authen.qua in prouincia.C.vbi sena.vel da.l.j.3.quæst.6.ca.1. & ab illo potest excommunicari: vt ext.de rap.capit.primo.Hæc solutio probatur extra de sentent. excommunicat. officij. Quod euidentius apparet,si ponas duos legatos eiusdem generis,& subditus vnius in alterius prouincia delinquat.Nam indubitanter is in cuius prouincia delinquit, absoluere poterit. Et hac etiam ratione dici potest, quod aliunde veniens, & in sua prouincia delinquens, poterit per eum absolui: ut ff. de offic.præsid.l.3.versicul. habet. Alii uero dicunt, quod potest absoluere suos prouinciales extra suam prouinciam delinquentes.argument. decima.extra. quæst.prima.cap.placuit. i. Vnde secundum eos unus legatus absoluere poterit ratione domicilij,alius vero ratione delicti,secundum ea quæ not.in præ cap.placuit.sed secundum dominum
e meum e non est hæc mens Apostolica extra, eod.volentes. quia sic fines prouinciarum confunderentur:quod esse non debet: vt dixi.11.quæst.j.peruenit.& extra,de paroch.super eo argumen. tamen contra, quod in præmisso casu unus non possit sine reli-
f quo absoluere.extra, de sentent. excommunica. cum illorum. f
12 ¶ Quid si læsus legato de latere cardinali extra fines legationis occurrit,dicens.Domine non debetis hunc absoluere, nisi satisfactione præmissa: offero libellum: pero tantum pro iniuria mihi irrogata. Nam non solum verbalis, verum etiam pecuniaria est satisfactio facienda: ut probatur extra, de sentent.excommunic parochianos & ea notatur.17.quæst.4.si quis deinceps.nec tencor,nec uolo sibi remittere satisfactionem: vt legitur & not. 90.distinctio.si quis contristatus Quid faciet legatus? Non enim potest extra prouinciam sibi decretam causam hanc diffinire, neque ius dicere ff.de iurisdictione omnium iudi.l.fina. Super hoc
g dicit dominus meus,g quod debet scribere ordinario,ut iure suo hoc audiat, & diffiniat uice legati, excommunicatū absoluat, vel si periculum sit in mora, statim illum absoluat:ut ext.de sententi.excomm.sacro.Et mandabit illi,ut ad arbitrium ordinarij satisfaciat: alioquin in eandem excommunicationem illum reducat: sic enim curia seruat.Quid si legatus existēs in prouincia sua aliquem excommunicauit:nunquid postquam est illam egressus poterit illum absoluere? Dic quod non. Nam exeundo prouinciam priuatus est dignitate.ff.de offic præsid.l.3.& statim expirat eius iurisdictio.ext.de offic.legat.nouit.& capitu.final.absolutio enim causæ cognitionem requirit,ut dixi.quod verum est,quando exit prouinciam reuocatus, & animo non redeundi: alias secus.Non enim videtur diuertisse, qui incontinenti reuertitur: ut
13 j.§ proximo,versi.2.Papa dixit,quod si legatus exit, etiam non animo deferendi legationem, non tamen poterit extra prouinciam existens excommunicare sine licentia episcopi diœcesani: sed cum illa sic: vt s.uersicul.sed nunquid potest.& uersicul. sed nunquid legatus.Potest tamen absoluere, ubi suum errorem recognoscit sine causæ cognitione,propter periculum excommunicationis.argumen.extr.de sentent.excommunic sacro.§.si uero iudex. Si autem aliquem denunciasset excommunicatum propter uiolentam manuum iniectionem,potest bene egressus prouinciam illum denunciare.Nam denunciatio non ligat. extra, de appella.pastoralis.& de senten excommunic. cum non ab homine.& capit.sequen.denunciator enim non est pronunciator,sed est latæ sententiæ declarator.extr.de elect venerabilem. §. obie-
h ctioni,de appel nouit.h ff.de test heredes in fin.extr.de testi.co-
14 gen preterea.§.fin.†¶ Delegati autem ab eo post eius ingressum possunt excommunicare,& absoluere, & de causis cognoscere, si cœperunt ante egressum illius uti iurisdictione.extr.de offi.ordin.capitu.fina.ab eis appellabitur ad papam, uel ad successorem illius legati. Causam vero à se inchoatam non finiet legatus post egressum,sed successor ipsius,uel papa, qui intelligitur eius successor,ex quo alium non dat.ff.de iudicijs.mortuo.ext.de eo. qui
15 mit.in pos.cum uenissent.extra,de offic.ordin.pastoralis.†¶ Sed an poterit legatus post egressum de prouincia intra annum exequi suam sententiam? respon.non, secundum premissa: nec est contra,extra,de offic.delega. quærenti. quæ loquitur in delegato. legatus autem ordinarius est: vt supra, § supereſt versicul. quid de sententia. Alij autem dicunt idem iuris esse in delegato, & in legato. argument. in præ.Decret.pastoralis § 1.quod uidelicet vterque post sententiam retineat iurisdictionem intra an-
i num.quod non puto: i quia legatus exeundo prouinciam sibi de putatam animo non redeundi, nullam retinet iurisdictionem, imo fit priuatus, ut dixi. Dominus meus dicit, quod ordinarius potest exequi sententiam legati,de qua nullum est dubium:& coram eo proponi poterit actio iudicati.argument.ext.de offic legati.capitul.1.& de offic.ordina capitul.significauit.de foro com-
16 peten.postulasti.ff.de re iudica a dino. †¶ Sed pone, quod non subditi,uidelicet de aliena prouincia super quæstione, que inter eos uertitur,iurisdictionem legati in se prorogant,& legatus incipit de illa cognoscere:nūquid eo reuocato talis iurisdictio prorogata expirat? Idem etiam quæri potest de episcopo, cuius iurisdictio prorogata est:si ipse postmodum ad aliam ecclesiam trāsferatur. Et uidetur ꝙ duret iurisdictio prorogata ex quo incœpit ea uti priusquam ordinaria finiretur, argument. extr. de offic delega.gratum.& capitu.licet. potius enim videtur fuisse electa persona, quæ supereſt, quam iurisdictio, quæ defecit. argument. extr. de offic.delega.capitulo primo & de offic.deleg. capit. fina § his autem.ad fin extr.de arbit.ex parte.§.fina. & capitul.à nobis.extra,de test.requisisti.ff de leg.3 si quis concubinam.§.penulti.argument.contra: quia iurisdictio ordinaria erat principalis: prorogata vero accessoria.Pereempta igitur ordinaria uidetur perimi subrobata.ff.de regul.iur.cum principalis. ext. de electio.qualiter.ad fin & de fide instrument.inter dilectos. §. cæterum.in fi.Ad hoc facit j.q.j.cum Paulus.63.distin.quorum vices, in fi.25.q.2.c.fi.ext.de app.cum cessante cū concor.ff.de public.l. si ego.§ idem ait: si ædibus emptis.de usufr.l.si à Titio,ad fi.Pro & contra etiā facit ff eo l.item si fundi.§ huic uicinus.ff. de uerb. obl.l.inter stipulantem §.factam.¶ Super hoc no.dns meus extr.
k de offi.lega.nouit.k quod iurisdictio dignitatis prorogata, suppreſso proprio nomine legati uel episcopi, omnino expirat quātum ad personam iudicis prorogatis:ille enim ad successorem trāsmisit:vt extr.de offi.ordi.pastoralis.§.i.prope fin. Si autem fuit proprium nomen eius expressum:tunc videtur ꝙ eum iurisdictio sequitur prorogata.arg.ff.quib.mo.usufr.amit.l.quid tamē. j, resp, nisi propter crimen uel aliam causam famosam remotus sit, quæ ipsum ad iudicandum inhabilem reddit:ut 3.qu.7.iudicet. extra, de referip.scifcitatus. Sed contra hoc ultimum membrum facit, quia prorogari non potuit iurisdictio proprio nomine expresso tacita dignitare: quia non tanquam Petrus uel Martinus iurisdictionem habet,sed solum ratione dignitatis, & priuatorum cōsensus eum iudicem non facit,qui nulli præest iurisdictioni:ut ff. de iud.

ADDITIONES.

a Respon.j. ¶ De legato cardinali,tene quod dicit dec.Felicis.de pœnis. lib. & de non cardinali tamen episcopo,tene quod habes in cle.de pœnis. si qs suadente.in nentro istorum obstat contrarium:quia cum nullus absoluatur nisi hoc petat.11.q.3.plerunq;.& c.cum aliquis.de eo qui dux.in ma.significasti.petens per eum absolui, consentit eum esse iudicem. & sic cessat suspicio.de re iu.inter.cum conc.

b Forte. ¶ Ad hoc capitulum & rationem sequentem,respō de ut scripsi in decre.præ.nouit.super gl.j.

c Secundum Dominum meum. ¶ Eo.tit.nouit.ut ibi scripsi, super j. gl.

d Dixit dominus meus. ¶ In Summa eodem,tit.§.pen.

e Secundum dominum meum. ¶ In Summa eo.tit.§ pen.

f Illorum. ¶ §.si uero.sed de religiosis loquitur,qui fortius adstringuntur abbati,quam prouincialis legato. Item l.. le quod ibi dixi post Host.super secunda gl.

g Dicit dominus meus. ¶ Qui hoc no.eo.ti.offici j.lib. 6. & uide quod ibi scripsi super gl.tria genera.

h Nouit. ¶ Item scripsi hoc eodem tit.nouit.super fin.primæ glo. secundum Goff. Iac.& Host.

i Non puto. ¶ Idem Inn.ut scripsi eo.tit.nouit.super prima gl. ubi etiam in uenies id.quod sequitur.

k Nouit. Vbi uide in gl.quid sit.

de iudic. l. 1. & 2 in princip. extra, de foro competen. significasti. C. de iu. om. iud. priuatorum. De hoc j. de compe. iud. additio. §. j. versicul. quid si duo. Vltimo nota, q̃ legatus in pluribus prouincijs potest causas vnius prouincię in alia tractare: ut extra, de offic. leg. nouit.

Potestas legati, seu eius iurisdictio. qualiter finiatur.

SVMMARIVM.

1 *Legatus a principe, si exierit, non debet absque speciali mandato redire.*
2 *Legatus generalis missus ad aliquam prouinciam, si papa moritur eo exercente iurisdictionem, an ulterius poterit de causis cognoscere.*
3 *Concessio papæ de pumēdo abusores literarum Apostolicarum, an expiret moriente papa.*
4 *Legatus non est admittendus absque literis legationis, nec cum alio signo missus, tanquam legatus est habendus.*
5 *Vacante sede Apostolica, an cœtus cardinalium reuocare possit legatos a papa.*
Minor aliquando reuocat factum maioris.
6 *Legatus de latera si facit constitutionem de non recipiendo beneficium ecclesiasticum, nisi cum residentia sub pœna excommunicationis, an cōtra facientes teneatur: uide casum Metropolitani.*
7 *Princeps mittens posteriorem legatum ad aliquam prouinciam, non uidetur prohibere priorem.*
8 *Legatio præterito debetur reuerentia in memoriam pristinæ dignitatis.*

8. §. Finitur autē legati iurisdictio quatuor modis principaliter. ¶ Primo tempore, quando videlicet ad tempus datus est. argument. ff. de arbitr. l. si cum dies. §. si intra diem. & extra, de offi. deleg. c. de causis. ¶ Secundo reuocatione, ex quo uidelicet reuocatus, vel alio modo prouinciā egreditur non reuersus. ff. de offi. præsi. l. 3. §. 1. respon. 1. extra, de offi. leg. nouit. & c. fi. ff. de iudicijs. l. iudicium soluitur. & tunc finitur legatio quoad se, sed non iurisdictio in causis cœptis per alios, quibus eas delegauit: & intellige causas cœptas esse per solum citationis edictum: vt extra, de offic. leg. gratum. C. de liti. Authen. a litigiosa. a Causas autem inchoatas per se, uel per auditores curiæ suæ perficere nequit, postquam reuocatus uel egressus est: cum desinat esse legatus. & factus sit priuatus. argumen. ff. de suspe. tu l. hæc enim. argu. tamen quod etiam egressus retinet iurisdictionem, licet eam exercere non possit. §. §. superest. versicu. sed pone quod iura. & seq. sed si egreditur: vt statim reuertatur, iurisdictio intermittitur, non finitur. Et secundum hoc intellige. ff. de offi. præfect. vrb. l. fi. & extra, de offi. leg. c. fin. & capit. excommunicatis. Nec enim uidetur egressus, qui statim reuersurus est. ff. de diuort. l. diuortium. quæ est de pœn. distinct. 1. & ff. de in rem verso. l. si pro patre. §. si domini. & extra, de uerbo. significa. nam & ego §. §. superest. versicu. sed quid si secundus. Superflua ergo videtur indulgentia, quam quidam legati obtinent: vt si contigerit eos propter aliquam causam exire prouinciam suam, reuersi ad illam possint hoc non obstante legationis officium exercere argumēt. tamen quod sit necessaria, in qua etiā nota. supra, § superest. uersi. item præses. † Sed si uocatus à principe exierit, non debet absq; speciali mādato redire. Quid ergo si legatus reuocatus forte, vel ob aliam causam, prouinciam egreditur animo non redeūdi: sed audita morte papę potius uult in loco pascuæ manere, quam ad sedem Apostolicam redire: nunquid poterit ad prouinciam redire, & ibi legationis officium reassumere? Responsio patet ex premissis, quod non: nam egrediendo illam animo non redeundi, priuatus est dignitate & exercitio iurisdictionis. ff. de offic. præsid. l. tertia. supra. § nunc dicamus. versicul. quid si legatus. uel dic ut supra. §. superest. ad fin. versicul. sed pone quod iura. & sequen. ¶ Tertio, ex quo aliquod negotium retulit ad Apostolicam sedem, quoad illud negotium eius iurisdictio est finita: vt §. nunc ostendendum ver. 33. vbi etiam alij modi ponuntur. ¶ Quarto morte ipsius legati, uel illius, qui eum misit: & hoc quā do personalis est legatio, secundum dominum meum, extra, de præsumpt. mandata. non tamen, quoad causas cœptas: ut in præ. Decre. gratum. & eod. titu. relatum. quia quoad illas remanet legatio, non obstante morte mittentis: si autem ratione dignitatis competit legatio, tunc morte alterius non expirat, ut extra, de 1 offic. lega. capitulo, primo. † Pone ergo, quod legatus generalis missus est ad aliquam prouinciam, eo ibi exercente iurisdictionem, papa moritur: quæritur vtrum ulterius poterit de causis cognoscere, per appell. uel per simplicem querelam? Et uidetur ex b præmissis, quod non. Super hoc not. Ioan. de Deo in quæst. suis. b quod poterit, ex quo in uniuersum incœpit uti sua iurisdictione: sicut alias dicitur in iudice dele. in cuius commissione continetur clausula illa, quidam alii, & rebus aliis. quia si quoad expressa viuente mandatore perpetuatur iurisdictio: & quoad cōtenta sub prædictis clausulis intelligitur esse perpetuata: ut legitur & no. extra, de rescrip. pastoralis. Goff autem nota. in summa sua, eod. titu. id quod do meus supra versicul. proxi. dixit, quod videlicet morte mādatoris expirat legationis officium, nisi quo ad causas cœptas. Papa uero not. extra, de offic. lega. licet. quod iurisdictio legatorum Apostolicæ sedis, & etiam aliorum durat etiam post mortem eius, qui eum misit: & hoc puto simpliciter verum esse: & sic seruari videmus, argument. extra, de in integr. restitutio. capitul. cum ex literis. prope princip. ibi: officium legationis denuo, &c. secundum quod dictio illa denuo, determinat verbum illud commisit, quod ibi sequitur Et enim legatus Apostolicæ sedis, ut patet in omnibus iuribus de hac materia loquentibus, & illa nunquam moritur. ut 12 quæst. 2. liberti. 12. Hoc hodie expeditum est per constitu. Clementis papæ 1111. eod. titul. c ex parte. c vbi dicitur, quod legatus ordinarius est, sicut & procō sul, & alii prouinciarum rectores: unde non expirat obitu mandatoris. Idem etiam uidetur secundum Vincen. d in quolibet cui d causarum vniuersitas in genere commissa est, vt morte mandatoris eius iurisdictio non expiret: ut ff. de iur. omn. iudi. & quia.
3 ¶ Sunt hæc in argumen. ad quæstionem illam, de qua peritos dubitare uidi: si papa concessit alicui, quod posset punire in sua diœcesi, uel prouincia abusores literarum Apostolicarum: utrum mortuo ipso papa concessio huiusmodi expiret? Et sunt in argumen. quod non. Ad idem extra, de concess. præben. quia cunctis. quod indubitatum est quoad causas cœptas: ut §. argument. contra. j. §. videndum. versicul. quid si is cui. e Sed quid si papa mittens legatum prius moritur, quam legatus intret prouinciam sibi decretam? Videtur quod expiret legatio: argument. ff. de offi. f proconsu. l. 4 §. fin. quod uerum credo. f argumen. tamen contra
4 extrà, de electio. in causis §. fi. extra, de offic. deleg. gratum. † Sed pone de facto, papa de consilio fratrum suorum misit legatum ad partes vltra marinas, & in Franciam, signo crucis ei dato: de legatione tamen transmarina nulla litera facta fuit. Dum intrasset regnum Franciæ, & cœpisset uti legationis officio, præiudicādo crucem, homines cruce significando, & aliis modis, mortuus est papa: quæritur, vtrum saltem quoad terram ultramarinam, legatio expiret? Et videtur quod sic: quia quoad illam res est integra. extra, de offic. delega. gratum. & capitul. licet institu. man. §. recte. & quia sine litera delegationis non est admittendus tanquam legatus: ut §. §. superest. versicu. quid si legati. & versicul. sed nunquid sufficit. argument. contra, quia non est res integra, cum iam legatus sit cruce signatus, & se pparauerit ad transfretandum. C. de inoffi. testamen si pater. ff. de condi. causa data. si pecuniam. & l. dedi. Legatio enim Franciæ, qua usus est, præparatoria est ad aliam. argumē. ff. de procur. l. ad rem mobilem. & l. ad legatum. vel ei connexa argument ff. de nego. gest. eum actum. ff. de minor. etiam si parte §. 1. Hinc est, quod legatus in pluribus prouinciis negotia unius prouinciæ potest in alia tractare: ut extra. de offic. leg. nouit. Præterea hoc non uideturr simplex mandatum, sed potius iussio siue præceptum, quod etiam re integra non expiret: ut in Authen. coll. 9. ut nulli iud. §. ad hoc vero iubemus. §. fi uero etiam præcepta. Et hanc sententiam dog minus meus amplectitur: ut not. in pred. Decret. cum ex literis. g
5 † ¶ Sed nunquid sede Apostolica vacante, cœtus cardinalium potest reuocare legatum à papa missum? Vt q̃ non. ar extra, de ma. & obe. cum inferior. ff. de minor. l. minor magistratus. Cum enim à papa de pſilio cardinalium missus fuerit, necesse est, q̃ ab omnibus reuocetur, arg. extra, de regulis iur. c. j. ff. de pac. l. ab emptione. Expectetur ergo successor: ut extra, ne se. ua. c. 1. ar. contra, extra, de ma. & obe. his quæ. & c. cum olim. super hoc not. dominus h meus, h q̃ reuocare potest ex magna & euidenti causa, non aliter. Bene enim reuocat aliquando minor factum maioris. 50 dist. accedens. i Item aduentu legati maximæ auctoritatis, cæteri suspendunt. extra. c. uolentes. ergo multo fortius aduentu papæ: ut extr. de priuile. antiqua. §. dñicæ De quo dic plene, ut §. §. superest. uersicul. illud etiam. & uersicu. sequen. Item quam cito portā Romæ ingreditur, imperium deponit, & non prius: sicut nec procōsul. ff. de offic. proconsul. l. fi. j. respon. non tamen imperare potest, nisi in prouincia sibi decreta, quantum ad exercitium. ut eo. titul. l. j. & fi. Nam extra prouinciam existens & reuocatus, priuatus est, quoad

ADDITIONES.

a Litigiosa. ¶ Fuit quæstio disputata, quid si citatio prius fuit commissa, sed post facta. quam possit eo. tit. c. vlt. in ult. gl.
b Quæstionibus suis. ¶ Lib. 1. q. 2.
c Ex parte. ¶ Quam habes. quoad mentem, eo. tit. c. 2. lib. 6.
d Secundum Vincen. ¶ Eo. tit. relatum.
e Is cui. ¶ Vide quod ibi dicam.
f Credo. Contrarium no. e. ti. c. fi. lib. 6. in gl. pen. contraria autem, quę sequitur inducit ad id, quod res non erat integra.
g Literis. ¶ Ibi scripsi super uerbo. denuo.
h Notat Dominus meus. ¶ Vbi s.
i Accedens. ¶ Hodie non possunt, per cle. de ele. ne Romani. uer. irritum.

quoad exercitium imperii, vt s. ver. quid ergo. Vidi tamen dominum Rodulphum bonæ memoriæ. Alban. episcopum de legatione Apuliæ redeuntem, cum intraret ciuitatem Viterbiensem, ubi dominus papa Clemēs erat præsens, per vias, & uicos populo benedicere: cum tamē ibi Roma sit, ubi papa est: vt 93. dist. legimus. prope fin. sed illud fit de consuetudine, vel mandato domini papæ potius, quam de iure. Quamuis autem prædictis modis finiat legatio, statuta tamen per legatum facta perpetuo durant. s. § re
6 stat. ver. potest etiam. † ¶ Sed pone, legatus de latere facit constitutionem, quod nullus reciperet beneficium ecclesiasticum, nisi ibi faceret residentiā personalem: alioquin dans & recipiens ipso facto esset excommunicatus: constitutio tamen non fuit in scriptis redacta: processu temporis, postquam legatus exiuit prouinciam, metropolitanus eiusdem prouinciæ fecit se eligi in canonicum cuiusdam ecclesiæ contra constitutionem legati: quæritur vtrum sit excommunicatus? Ioan. de Deo notat in quæstionibus
a suis, [a] quod sic: si is audiuit, vel aliquo modo scinit constitutionē
b promulgatam fuisse. extra, de post. præla. c. j. [b] ar. contra: quia sententia excommunicationis ferenda non est sine scriptis: extra, de treu. & pa. c. 1. extra, de senten. excom. c. cum medicinalis. resp. j. Item episcopi & superiores non incurrunt sententiam suspensionis generaliter prolatam, nisi expressim in sententia nominentur secus in excommunicatione. ext. de senten. excom. c. quia periculosum. lib. 6 ¶ Sed nunquid legatus de latere, seu etiam constitutus, potest renunciare legationi, & recedere de prouincia sibi cōmissa, & redire sine licentia illū mittentis? Respon. non. ff. de oriju. l. 2. §. & cum placuisset. Nam & legatus Cæsaris abdicādo se nō amittit imperium: ut ff. de off. præsi. l. pen. & ar. in concor. positis, s. §. nunc ostendendum. versic. 21. & 6. q. 3. deniq; 3. 17. q. 7. Gonsalus. imo punitur voluntariè deserens [c] ut ff. de legationibus. l. j. vn
de quidam legati ad cautelam indulgētiam obtinent, ut peractis
c negociis sibi impositis [c] possint redire alia licentia nō petita. iuxta
d illud, [d] Tempus est ut reuertar ad eum, q me misit. ¶ † In summa
7 notandum, quod princeps mittēdo posteriorem legatum ad aliquam prouinciam, non videtur prohibuisse priorem ar. 25. q. 2.
e in Galliarum prope fin. [e] & argu. ff. de leg. l. 2. §. cessatio. sicut alias simile contigit in duobus tutoribus: vt C. de testa. tu. l. 2. Secus autem est in procuratore: ut ff. de proc. si quis cum procuratorio. §. fi & ext. eo. ti. non iniuste. Ad idem ext. de off. deleg. pastoralis. §. præterea. sed nec legatus reuocatus deponit imperium, & officiū legationis: nisi velit prius, quod ei substitutus prouinciam ingrediatur: vt ff. de off. procō. meminisse. resp. 1. ff. de off. præfe. Aug.
8 l. vnica. † ¶ Item nota quod ei, qui semel fuit legatus, semper reuerentia debetur in memoriam pristinæ dignitatis. hinc est quod cū, qui prouinciæ gubernaculis comes primi ordinis esse meruit uicariæ dignitatis, post depositā administrationē priuilegio frui oporter: ut C. de comitibus qui prouinciam regunt. l. vnica. li. 12. cum suis concor. & ar. ext. de foro compe. ex parte. in fi. & de eō qui resig. episc. c. 1. de transla. episc. inter. Nec est omittendum, q defuncto uel reuocato legato successor eius in legatione, uel dominus papa tenetur beneficiare & remunerare seruitores, & socios legati, quos ille non remunerauit. arg. ff. de off. assess. diem, ubi dicitur, diem functo legato Cæsaris, salarium comitibus resi-
dui temporis debetur. & ar. 12. q. 2. hæc huius placiti. & c. quicunque suffragio. & c. seq. Et iunge hic quod not. s. §. nunc dicamus. ver. quid si legatus. & seq.

ADDITIONES.

a Suis. ¶ Lib. 1. q. 3.

b c. j. ¶ Hanc quæstionem plene videas super regula, nemo pōt. de reg. iu. lib. 6. & ibi in fi. respondetur ad sequens primum contrarium, secundū non ob. ut ibi in contrario no. in gl. secus.

c Impositis. ¶ Quandoque limitatur tempus: puta post annum. & sic habuit dominus Tornacen.

d Illud. ¶ Tobiæ 12. ad fin.

e Propefi. ¶ Vbi idem no. Io.

¶ Bald. de Legato.

LEGATVS Potest punire eos, qui in eum, uel suā familiā delinquūt, in §. legatus. ver. sed nunqd. G. quia quasi honor papæ legato, seu proconsuli eius debetur: & non aliter creditur iudicaturus, p luce suæ sapientiæ. l. 1. ff. de off. præfe. prēto. Vide de hoc in l. fundi per Bar. Item quia iste non habet superiorem nisi principem. quē adire difficile est, cum procul mittantur. Item isti non habent tps determinatum: & ideo pro ppetuis sunt habēdi. ff. de excus. tuto. l. iurisperitos. Secus in præside prouinciæ, qui eligitur ad tempus taxatum. ff. de iurisd. om. iud. in l. qui iurisdictioni. ff. de off. præsi. l. senatus consulto. cum si. Econtra si sua similia delinqt, possunt eā punire, si sunt perpetui officiales. Secus in tēporalib ff. de pœnis. l. si quid forte. §. si quos. nā qui dicit q possit cōdemnare, dicit q possit absoluere. Sed hoc est inconueniens: quia esset fortè minus gratiosum. Bal. ¶ Legatus non pōt ordinem in diciorum immutare, in §. superest. ver. sed nunquid. G proceden-
do vel ꝓmittendo. vide j. eo. ver potest legatus statuendo. sic. l. 1. ff. de fer. Potest ad legatū papæ appellari, omissis medijs. uer. illud aūt. G. ¶ Quando legatus facit illud quod non est de natura legationis ꝓmissæ, sed est de speciali priuilegio suę personæ, vt de dispensando, vel similia: oportet q appareat hoc sibi fuisse concessum p tenorē lrarum dñi papæ. in uer. ꝓsulo. Igitur sufficit, q in literis cardinalium tenor papalis ꝓcessionis inseratur. ar. ff. de admin. tut. l. chirographis. in prin. j. e. §. vers. credit quoq;. G. ¶ Potest legatus perpetua statuta facere in prouincia sibi decreta. ver. pone
ēt G. potest etiam perpetuo inhabilitare cui pa saggerente. Sed ex
mero animi motu, & extra ordinem, durante sua legatione dūta
xat. ver. sed nunquid potest. G. vide s. e. §. 2. & j. e § pen. De re cō firmata per papam inferior non cognoscit sine speciali mādato: vt no. c. fi. de consue. lib. 6. in nouella. Quam potestatem habet legatus circa interdicta. ver. utrum legatus. & versi. seq. G. legati debent sequi stullum curiæ: ga stullus fundat ꝓper iure, vel iuris interpretatione. e. §. ver. vlti. ꝓsulo. ¶ Vnus legatus factū alterius pdecessoris ēt minoris auctoritatis prosequit, & exequit. uersi. sed an secundus. G. ¶ Legatus ante ingressum prouincię, nil mādare pōt, si est ibi alius legatus: vers. sed iste G. ¶ Licet legatus de una prouincia vadat ad aliam, in qua habet eandem legationē: tamen potest negotia vnius prouinciæ in alia tractare & iudicare. ver. itē quid si iste. G. ¶ An legatus possit beneficia conferre, uel suę collationi reseruare, & de eius auctoritate receptis, & qui potiores in præbendis habeantur. § nunc tractemus. G. ¶ Papa est ipsa sedes Apostolica, non dico persona Vrbani: sed ipsa dignitas sibi annexa: reseruata autem collationi sedis, si pertinent ad legatum de latere. ver. sed nunquid potest. G. vide j. e. § sibi. ¶ Auctoritate legati potest rumpi numerus etiam, iuramento taxatus. G. quoad robur receptionis, non quoad excusationem periurij, etiamsi papa confirmauit taxationem. Et addit non valere, si cōtra fiat. uer. sed & si. G. Nam decretum confirmationis in fauorem eorū appositum, habetur pro priuilegio, cui pōt renunciari. arg. no. C. de test. l. omnium. not. B. ¶ An processus legati expiret, expirante legatione: ver. curiales. G. ¶ In literis beneficialibus nomine consuetudinis, præscripta tantum significat: ut no. in c. vlt. de cōsuet. in cle. Consuetudo, quæ dat alicui prębendam, videtur sibi dare licentiam possidendi: ut no in d. c. vlti de consuet. in cle. Inhibitio habet uim suspensionis: & ideo ordinarius interim non con ert
e. §. uer. fin. G. De constitutione execrabili, quæst odiosa, & non habet locum nisi in casib. ibi expressis. e. §. vers. ille. G. ¶ Quæcunque sunt reseruata papæ uel sedi, sunt interdicta legato, & sunt expressa, ut in §. nunc ostendendum. G. ¶ Legatus potest unire ecclesias inferiores eiusdem diœcesis & diuersarum, sine præjudicio iuris episcopalis. ver. vero. G. ¶ Clausula, Supplentes de plenitudine potestatis, excludit defectus solennitatis, non inhabilitatis, vel natiuitatis, uel alios naturales defectus. uersi. & nota q si clausula: Quod est no. dignum. ¶ Legatus potest omnia, quæ possunt episcopi, patriarchæ, & cæteri de iure & de cōsuetudine: tā multum ardua non debet inconsulto principe determinare: licet nō sint p casum legis papæ reseruata ver. legatus generaliter. G. hæc enim quæ sunt quasi paria, reseruata per similitudinem, pro reseruatis habentur. Nota ergo, q prælati tenenē seruare bonas consuetudines locorum. ff. de offi procōs. l. obseruare. & l. sin aūt. Bal. ¶ Vbi est papa, ibi sunt limina Apostolorū. uer. illud aūt. G. s. quodam intellectu. ff. de reli. l. ossa. vide s. in §. papa. Bal. ¶ Qā legati possunt absoluere. in §. nunc dicamus. ver. breuiter. & multis. uer. seq. G. ¶ Vtrum sicut unus potest condemnare ratione originis uel domicilij, alius ratiōe delicti: ut l. j. C. ubi de crimine agi oportet. ita econtra absoluere. uer. illud etiam quærit. §. nunc dicamus. & sentit quod non. G. ¶ Verbum sum, es, est, significat originem, indefinitè prolatū. C. de excusa. tutorū. l. testamento. & no. ¶ An iurisdictio prorogata in legatis expiret vna cum legatione? uersi. sed pone, quod subditi. G. ff. de capi. dimi. l. tutelas. Cy. ¶ Legatus est ordinarius, & non expirat eius iurisdictio per mortem papæ: sicut nec episcoporum iurisdictio, uel præsidū. Sed quid de singulari commissione facta episcopo de aliquo reseruato papæ, an in hoc est ordinarius? quod credo, si commissio esset facta dignitati secus si personæ. §. finitur. uersi. sed pone. Sed si ista commissio esset facta non habenti territorium, iste esset delegatus, secundum Iac. But. ¶ Sed quid si commissio discrepat à iure communi in ordine procedendi: puta ꝓmittitur episcopo causa suorū subditorū quæ erat ordinaria, ut summarie cognoscat, & sine debito decidat: dic q in cognoscēdo erit delegatus sed in iudicādo erit ordinarius: quia quātū ad processum, discrepat mādatū a iure cōi sed non quātū ad sn̄am, s̄m Iac. But. ff. de procur. l. qui procuratorē. vnde à processu appellatur ad papam, à sententia autem ad metropoli-

tropolitanum, secundum Iac. Butr. Ego dico eum in totum esse de legatum, nec diuerso iure censeri debet. ff. de iustitia & iure. l. ius ciuile, ꝙ ibi no. per gl. & d l. qui procuratorē dat. arg. ff. de vsuca. l. eū qui ædes. & optimè probatur per no. in c. licet. de offic. ordina. ꝙ Inn. & alios doctores: vbi habet quæstio, si in nullo adijciatur iurisdictoni ordinariæ, ꝙ remanet ille cui est facta commissio, ordinarius: quia nō videtur cōmissio noua, sed iurisdictionis excitatio. Ex quo apparet, ꝙ si aliquid adiciatur, sicut in casu nostro, videlicet ꝙ procedat summariè, quod non poterat vigore iurisdictonis ordinariæ, quod erit delegatus, non ordinarius. Nec obst. ꝙ cō missio videatur in parte discrepare, videlicet in mō procedēdi, & quo ad hoc sit delegatus, & quoad sententiā remanet ordinarius ga in proposito non est verū. Nā iurisdictio qualificata in mō procedendi alterat naturā iurisdōnis ordinariæ, etiā in ꝓposito quo ad totū processum, & etiā quoad sententiam: cum ipsa sit de processu. text. est & not. doc. in c. qui contra de proba. & actorum appellatione cōprehenditur. not. gl. ff. de iure fisci. l. in fraudē. § sed neque. in fin. gl. propriæ. Non debet igitur aliud dici de processu & aliud de sententia. in totū igit erit delegatus. Bal. An scriptura sit de esse constitutionis legati: sentit ꝙ non, etiā si prineat sententiā excommunicationis. ver. sed pone. le. G. Per missionē secundi legati primus non intelligitur tacitè reuocari. ver. in summa. G. argu. C. de offic. præfecti vrbis. l. j.

De Dispensatione. Rubrica.

PRAEMISIMVS, quę circa forum contentiosum ad legati pertinent officium: nunc autem dicendum est, quæ sit illi in dispensando potestas. Verum quia materia de dispensationibus utilis est, & frequens, & tam legatis, quā alijs prælatis est opportuna plurimum, super qua dubia oriri vidimus infinita, & sapientes plurimum, adinuicem discrepare: idcirco super ea quædam noua & utili doctrina planè ac plenè præuidimus disputare [a], dicentes primo, Quid sit dispensatio, vnde originem habuit, & quare fiat. Quot sint genera, seu species dispensationum, Quid sit irregularitas, & quid iuris de ea sit, De dispensatione episcoporum, De dispensatione legati Apostolicę sedis, De dispensatione domini papæ, De dispensatione abbatis & principis & quarundam aliarum personarum, Qualiter & quando sit dispensatio facienda, Quid iuris sit de dispensatione super beneficiorum pluralitate: & quis sit dispensationis effectus. His igitur ita sparsis, ea per ordinem prosequamur [b].

a

b

ADDITIONES.

a Disputare. ¶ Ioannes de Deo composuerat super hoc libellum, tractans in eo de 13. dispensationibus, Diuina Papali, Legatorum, Patriarcharum, Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum, Presbyterorum, Regum, uel Principum, Procerum & Nobilium, Patrum, Maritorum, Amicorum & Sociorum.

b Prosequamur. ¶ Sciendum est, quod Hostien. in summa sub rubrica de pœni. posuit rubricellam de dispensationibus, ex qua auctor primum §. sumpsit tamen aliquibus additis. Prius etiam tractauerat hoc Ray. lib. 3.

Dispensatio quid sit, & vnde originem habuit, & quare fiat?

SVMMARIVM.

1 *Regulę tres circà materiam dispensationis summopere notandæ.*
2 *Casus maiores adulterio in quib. episcopus potest dispensare.*
3 *Rigor & seueritas, ius & equitas & dispensatio differunt.*
4 *Aequitas est media inter rigorem & dispensationem, siue misericordiam.*
5 *Dispensati an sit ius.*

a 1. §. Dispensatio [a] est prouida iuris communis relaxatio vtilitate siue necessitate pensata. vel sic: Dispensatio est rigoris iuris, per eum, ad quem spectat, canonice facta relaxatio. Vtraque diffinitio colligitur j. q. 7. requisitis. § nisi rigor. & c. fe. & j. § genera. quandoque tamen dispensatio impropriè sumitur pro iuris declaratione: vt extra, de b iureiur Quintauallis [b] ¶ Vocatur autem dispensatio vulnus, quæ ius vulnerat: vt 24 quæstio quarta. ipsa pictas. circa fin. vocatur etiam misericordia. j. versi. sed nunquid. ibi: ego dico. & j. §. fin. in fin. Ideo dixi, prouida. Nam prouida deliberatione est in dispensationibus procedendum: ut extra, de transactio. capitu. fin. Alioquin potius dissipatio, quam dispēsatio est dicenda. Ad quod c accedit, quia dominus non vult simul effundi opes, sed dispensari [c]: vt 86. distinct. non satis. circa medium [d]. † ¶ Circa quod 1 tres regulæ, sunt notandæ. ¶ Prima est, quod peccans mortaliter post baptismum promoueri non potest: vt 25 distinct primum 48. distinct. quoniam. 50. distin. illud. 1. quæstio. 7 ſquis omnem. ¶ Secunda, quod promotus post suam promotionem mortaliter peccans deijcitur, siue deponitur. 50. distinct. qui semel. & c. si episcopus. & cap. si post ordinationem 81. distin. diaconus ¶ Tertia est. quia depositus ab ordine non restituitur. 50. distin. capit. j. & 2. & capit. peruenit. & capitū post quam. Hæ tres regulæ colligi possunt. 50. distinct. vt constitueretur. ¶ Vbicunque autem nitius agitur, quam dictæ tres regulæ dicant: dispensatio dici potest quod prosequere prout not. 50 distinct. in summa. Et scias, quod contra duas primas regulas possunt episcopi dispensare in adulterio, & in minoribus criminibus adulterio: sed in maioribus illo nō 2 nisi in casibus à iure expressis: vt extra, de iudicijs. at si clerici. † Ex primuntur enim quidam casus maiores adulterio in quibus potest episcopus dispensare: ut in hæresi 50. distinct. presbyteros. in sacrilegio. c. distin. si quis presbyter. in matrimonio contrahendo quandoque. 33. quæstio. secunda antiqui. & quandoque in timoria, & in homicidio, & schismate, & in quibusdam alijs: vt j. §. nūc de episcoporum. Vel potest dici quod præ. cap. presbyteros. hodie non habet locum: quia hæretici hodie incarcerantur: vt extr. de hær. cap. pen. Item præall. cap. si quis presbyter. non obstat: quia illud sacrilegium, de quo ibi dicitur, non est maius, imò minus crimen adulterio: & sic de aliis Contra tertiam vero regulam solus papa dispensare potest: ut s. tit. 1. §. nunc ostendendum 3 versicu. nono. † Notandum est autem, quod aliud est rigor siue seueritas, aliud ius, aliud æquitas, & aliud dispensatio. De his omnibus habetur extra, de transact. capit. fin. Rigor est districtio iuris siue excessius & austeritas iuris scripta, aliquando ad terrorem vt patet in accusatore clerici: in probatione deficiente, cui denegatur communio, etiam in fine vitæ suæ: ut 2. quæstion. 3. si qs episcopum. & in eo qui nominauit presbyterum in testamento tutorem filio suo pro quo non est orandum ut 88. distinction. neque. Ad idem facit 1. quæstion. 7. qui in qualibet. & quandoque c seueritas appellatur: vt 50. distinct. vt constitueretur [c]. 9. quæst. 1. cap. 3. in fin. 2. quæst. 5. quanto. 23. quæstio. 4. cap. non potest. §. præcepta. extrà de senten excom super eo. Sed rigor iste seruandus non est, nisi vbi timetur exemplum mali: vt 45. distinct. sed illud. & extra, de transaction. capitu. fin. ¶ Quandoque tñ rigor est idē ꝙ subtilitas iuris: ut extra de resti. spo. in literis & cap. sępe. extra de præben. tuæ. extra, de appel. inter posita §. fin. Item rigor dicitur disciplina: vt 45. distinction. disciplina. in princip. Item dicitur iustitia, vt 100. distinctio. omnis qui. & cap. vera. Et scias quod quandoque rigor inducitur contra naturalem æquitatem ex causa pro bono publico: & quandoque etiam sine causa & sine ratione. & hoc solum pro ratione sufficit, quod ita scriptum est. ff. qui, & a qui. ma. lib. non fi. l. prospexit, 6. quæstio. 3. scriptū. quia alia ratio reddi non potest: vt ff. de legi. & fe. consul. l. non omnium. 23. quæst. 4. Nabuchodonosor. in prin. & de hoc extr. de rescrip. si quando. Hoc prosequere, & exemplifica prout not. j. distinctio. ius generale & ff. de iusti. & iur. l. antepenult. ¶ Ius autem est ars boni & æqui. cuius quis merito nos sacerdotes appellat, id est, sacrorum præceptorum ministros, ff. de iusti. & iur. l. j. §. ius.

4 † ¶ AEquitas uero est media inter rigorem & dispensationem, siue misericordiam. C. de iudicijs. placuit. 34. distinctio. fraternitatis. extra, de transla. episc. fin. Interpretari autem an ius scriptum sit æquum, uel iniquum, solius principis est. C. de leg. & consti. l. j. Aequitas ita describitur à Cypriano. AEquitas est iustitia dulcore misericordiæ temperata. Vel dic quod æquitas est motus rationabilis regens misericordiam & rigorem. 45. distin disciplina. &c. & qui emendat. & capitu. vera. quia rigor est mansuetudine temperandus: ut extrà, de pur. ca. cum in iuuentute. Hæc autem est æquitas illa, quam iudex semper præ oculis debet habere: vt ff. de eo quod certo loco. l. quod si Ephesi. in fin. & extr. vt eccle. benefi. vt nostrum. in princip. in parte decisa. & de transact cap. fi. 26. q. ultim. allegant. Quid sit dispensatio, s. est dictum: & illa vtēdum non est, nisi necessitas vel utilitas id expostulat: vt j. eo. §. genera. † ¶ Sed nunquid dispensatio est ius? dicunt quidam quod sic: 5 sed tali iure, superior vti potest: inferior uero illud petere non potest: ut j §. genera. Alij, ut H. & M. dicunt contra: argum. j. qu. 7. exig.

ADDITIONES.

a Dispensatio.)

b Quintauallis. ¶ Verbum dispensationis ibi non est, nec erat in antiqua aliqualiter facit Decr. & si Christus. eo. tit. in fin. & quod ibi no. in ult. glo. sed magis propriè facit Decr. 2. de tornea. quam alleg. j. uer. pen. in fin.

c Dispensari. ¶ id est, distribui. Sic etiam ponitur 43. distinction. dispensatio.

d Medium. ¶ Quomodo dispensatio ? ius commune, & quod si super ratione fundatur, possit esse rationabilis, plenè scripsi de præb. multa. in fin.

e Vt constitueretur. ¶ Et ibi not. hæc materia in glo. hic habes. & 45. distin. disciplina. in glos. sed qualiter. j. q. 7. dispensationes, & cap. exigunt.

a exigunt [a]. & ca. si quis omne. nam indulgentia non est regula: vt 33.quæstion.2.interfectores. ergo nulla dispensario est ius: quia regula est canon, seu ius vt 3.distin.canon.& capit.regula. Itē aliud est ordo legitimus, & aliud vsurpatio, id est, dispensatio: vt j.q. 7. ꝙ p remedio. Tertij dicunt, ꝙ fm quod est in dispensante, nō est ius, sed potestas à iure permissa, & quædam actio: sed secundū qđ est in eo, in quo dispensatū est ius priuatū est, non cōmune, & est quædā passio. Ad hoc extr. de fil. presby. ex tuæ & in præ. c. interfectores. & ea.qu. in adolescentia. 31.q.j hac ratione. 32.q.7. Apostolus in fi.ext. de præb. cum iamdudum. in fi. Ego dico, quod vbi dispēsatio debita est: vt j.§.genera, tunc est ius: cū sit executio iustitiæ. ff. de iusti. & iur l.j. respon j. Si vero est prohibita, tunc non est ius, sed dispensatio iuris. Si autem sit permissa, tunc non est ius, sed misericordia, vt in præ. c. allegant. & 45 dist. disciplina. in princi. & c. omnis qui. 9.q.j. ordinationes. ver. quamuis. & j.q. 7. is qui. siue compassio: vt ea dist. vera. Quandoque tamen dispensatio ponitur pro iure: ut extr. de tornea. c. 2. ¶ Vbicunque aūt iudex debitas pœnas, & à iure statutas relaxat, semper dispensare videtur. multa enim ex officio suo facere potest ad quę de rigore non tenetur. ff. de iudic. l. non quicquid. 2.q.3.c. si quem. §. notandum. in princi. Ad idem. 28.q.1. iam nunc. & c. si enim. Minor quandoque mitigat pœnam à superiore inflictam: vt 50. dist. accedens. 32.q.2. lato
b rem. C. de episc. & cleri. Auth. interdicimus [b].

ADDITIONES.

a Exigunt. ¶ Vbi de hoc. Adde tu, an dispensatio sit ius, quæ voluit notabiliter Arch. in c. vt constitutum. 50. di. vbi ipse sequitur hunc. & bene declarat & adde quod dispensatio respectu superioris est voluntatis, non autem necessitatis, secundum Phili. in c.j. de æta. & qualitate. libro 6.

b Interdicimus. ¶ Vide quod dixi supra titul. j. §. nunc ostendendum super versic. 26. in fin.

SVMMARIVM.

1 *Dispensationis remedium vnde deductum.*
2 *Dispensatio Dei cum Adam & Eua.*
3 *Dispensationis aliquot species e sacris literis sumptæ.*
4 *Rationem reddere de misericordia melius est, quam de seueritate.*

a 1 **2.§ Originem** autem [a] traxit † dispensationis remediū ab eo, qui ex sola misericordia & dispensatione vniuersi creauit, & ea homini subiecit: vt ff. de vsu. in pecudū. in fi. institut. de rerum diuisione §. in pecudū. & 77. dist. huius 23.q.7 quod autem in fi. vnde Psalmus 8. Omnia subiecisti sub pedib eius. & c. quē de limo terræ ad imaginem suā creauit. 33.q.5 hæc imago. † Item ipse dispensauit cum Adam & Eua trangressoribus, & post pœnitentiam dimisit illis peccatum. de pœnit dist. j. serpens. & c. sicut primi de pœnit. distin. 3. Romanos. & c. Adam. alias est versi. de pœnit. dist. 3. Iudas. & de pœnit. dist. 5.
3 c j. † ¶ Item ex dispensatione saluauit Noe & filios eius, cū vnus illorum, scilicet Cham, reprobus esset: vt 24.qu 1. quia ex sola. & c. quoniam vetus. 2.q.7. sententia Cham. ¶ Item dispensatione liberauit Abrahā à Caldæis: vt 35.qu.j. c. fin. ¶ Item ex indulgentia liberauit Lot de Sodoma. 2 q.j. Deus. 14. distin. quod ait. quia perit sæpe iustus pro impio. 24 q.j. non turbatur. de consecra. dist. j. in sancta. j.q.4. c. ecclesia. § item ex peccato Achor. Item eundē liberauit ex indulgentia de captiuitate gentilium. 22. qu. 5. dicat. ¶ Item ex dispensatione liberauit Iacob de manu Esau. 22. qu. 2. §. final. & Moysem de multis periculis. de pœnit. distinction. 1. §. vt cognouer. §. opponitur. & filios Israel de fornace ferrea. 16. q.3. porro. & de Babylonica captiuitate de peniten. distin. j. prædi
4 xerat. † ¶ Item dispensauit Deus cum humano genere quando misit filium suum, vt nos redimeret. 8. quæst. j. in scripturis. 7. quæ. 2. cum redemptor & in præ. cap. porro. qui etiam quotidie nobiscum dispēsat: vt de pœnit dist. 5. cap. 2. & in Psalmis, misere mei secundum, &c. ¶ Non est igitur mirum, si homines cum hominibus dispensent: quia omnis eius actio nostra debet esse instructio. 12 quæstione prima. exemplum. & vbi dominus est largus dispen
5 sator non debet famulus esse auarus. † Quia melius est de misericordia, quam de seueritate reddere rationem. 26.q. vlti. allegant 43. distin. dispensator. 33. dist. vsque adeo. Misericordia enim cōmunis est vsus. 86. distin non satis. ad fin. extra, de regulis iur. estote misericordes. Defectus nostri temporis, quibus non solum merita, sed etiam corpora defecerunt, antiquam canonum non patitur manere censuram: vt 34. distinct. fraternitatis. vnde & misericordia tēperanda est. vt ꝫ. §. proxi. versicul. æquitas. Vnde Augusti. Imple Christiane index pij patris officium: sic succense, ne iniquitatis memineris, vt in peccatorū atrocitatibus non exerceas vlciscendi libidinem: sed peccatorum vulneribus curandi adhibeas voluntatem. 24. q. [illegible] 5. c j.

ADDITIO.

a Originem autem. ¶ Hunc §. vsque ad ver. non est igitur. habuit à Ioan. de Deo. vbi. §.

Dispensationum species quot sunt.

SVMMARIVM.

1 *Dispensatio an possit fieri ex causa probabili.*
2 *Dispēsare tenetur prælatus in aliquibus casibus, ne detrahatur seueritati. Episcopatus debetur meliori de ecclesia.*
3 *Dispensatio prohibita est, vbi non potest fieri sine decoloratione status ecclesiæ.*
4 *Dispensari potest, vbicunque à iure conceditur.*
5 *Dispensatio permissa quæ.*

3.§. Genera autem Dispensationum sunt hæc. Nam est alia debita, alia prohibita, alia concessa, alia
a pmissa. [a] Debita est, vbi multorum strages iacet, & de scandalo timetur. 50 dist vt constitueretur. extr. de cleri. exc. mi. latores. 45. distin. licet. j. quæst. 7 dispensationes. 11. quæstione 3. plerunque. 23. quæstio. prima, noli in fine. Multitudo enim dispensationem inducit. extr. de transactio. cap. fin. 9. quæst. j. cap. 3. in fin. & no. extra, de tempor. ordi. cap. 2. & est scandalum, vt not. extr. de temp. ordin. ad aures. & de præscript nihil. Item debita est ratione temporis, vel personæ, vel pietatis, uel necessitatis, vel utilitatis ecclesiæ, vel euentus rei. Hæc enim dispensationem inducunt, vt probatur sigillatim per ordinem, prima quæstione 7 § nisi rigor. & capitulis sequen. vsque ad §. ecce quibus c. requisitis. in capitul. si quis episcopus. extr. de præben. exposuisti, ext. de æta. & qualitua. & capi. indecorum. & cap. quæris. 7. quæstione 1. scias. 14. distinction. sicut. extr. de concessio. præbend. cum nostris. ad fin. Itē
1 quandoq; est debita post peractam pœnitentiam: vt j. de restitutio. in integrum §. secundo, versicu. in summa. † ¶ Sed nunquid ex causa probabili potest & debet fieri dispensatio? Alan. dixit quod sic, argumen. 57. distinctio. cap. vuico. Ioan contra. Nec obstant præd cap. quia ibi, si postea fides eius appareat probabilis, aboletur irregularitas præsumpta: & promouetur de iure communi. & breuiter vbicunque persona, res & locus eam exigit, debita est. 29. distin. c. j. & 2. 50. distin. domino sancto. versicul. præcipiunt. & versicul. necesse sit. & cap. considerandum. Vnde & dispensare est diuersa discretè pensare: & in animo, vtrum relaxatio iuris expediat, versare argumen 43. distinction. dispensatio. & 34. distinct. vsque adeo. Cum enim dispensatio sit quædam misericordia, certum est quod quilibet debet esse misericors: vt 86. distin. non satis. prope finem. 50. distinction. ponderet. ad fin. 26.q. virum. allegant. ¶ Item fit quandoq; dispensatio ratione ætatis: vt extr. de senten. excommunic c. fin. vbi de hoc. 23. quæst. 2 in adolescentia. 34. distinct. fraternitatis. ¶ Item quandoque quia timeē maius scandalum: vt 35. quæst. 3. quod scripsi. argu. contra, extr.
b de regulis iuris. capit. 3 [b] detrahendum est enim seueritati, &c. 50. dist. vt constitueretur. & ubi multorum strages iacet, detrahendū est seueritati: vt 9. quæst. j ordinationes in fin. extr. de senten. excommunic. super eo. in fin. Quandoque etiam propter futurum bonum: vt quando dispensatur cum hæreticis, vt alij facilius reuertantur. 13. quæst. 4. ipsa pietas. † ¶ Licet autem ex prædictis cau
2 sis debita sit, & etiam peccet prælatus non dispensando tunc, vt argumen 2. quæst 5. quanto. in fin. & 50 dist. domino sancto. versi. ergo ita est. & j. quæstio. 7 exigunt. tamen subditus non potest eam petere, nisi forte supplicando. sic & meliori de ecclesia debetur episcopatus: vt 8. quæst. j. licet & extr. de offic. custod. cap. 2. nec tamen eum petere potest: vt ea quæst. in scripturis. & i. quæst. 7. sicut is Exemplum etiam patet in concorditer postulato, cui fit gratia si admittatur, cum superior ad hoc non teneatur: & in iuria, si repellatur Quod dic prout not. extr. de postul. præla. cap. penulti. Sicut & panis, quē auarus detinet, est egentium: illi tamē nullam habent actionem ad illum petendū: vt legitur & not. 47. dist. sicut hi. Nunquid ergo tenetur episcopus ex debito cum criminoso post peractam pœnitentiam dispensare. argu. ex præmissis quod sic. ar. tamen contra, ext. de iudiciis. at si clerici §. de adul
c teriis. vbi dicitur potest episcopus [c], &c. Sed dic quod debet de bono & æquo: vt j.q.7 exigunt. vbi de hoc. & extr. de trāsact. c. fi. vbi dī poteris, put videris expedire: & si nolit, pt subditus adire superio

ADDITIONES.

a Alia permissa. ¶ De his breuiter Hosti. vbi ꝫ. §. 2. & scripsi post eum de renun. nisi cum pridem. §. personæ. super verbo. potest.
b c. 3. ¶ Solue, ut ibi not. in gl. 2. cum suis remiss.
c Episcopus. ¶ Et uide quod ibi dixi super illo verbo, & de tempo. ordin. et tenore. super glo. 2.

periorem, vt eum compellat. ar. ext. de iure pa. nullus. cp non placet: quia nemo cogitur facere beneficium, vt 10. quæstion. secunda. precarie [a] † ¶ Prohibita autem est ubi non potest fieri sine decoratione status ecclesiæ: & vbicunque non subest iusta causa dispensandi: vt prima, quæstio. 7. & si iuda. & capitu. tali. extra. de election. innotuit. §. multa. & §. final. In quibus autem casibus sit prohibita, not. ff. §. nunc breuiter. & §. seq. §. nunc de episcoporum. & ver. prohibetur. † ¶ Concessa est ubicunque à iure conceditur quod dicut supra titul. primo. §. nunc ostendamus & in prec. §. consequenter. & §. nunc de episcoporum. & infrà §. sunt quoque. † ¶ Permissa autem dici potest in casu: puta si quis aliquo accusante conuictus est sacra vasa, uel aliam rem ecclesiæ subripuisse. hunc enim poterit episcopus etiam forte aduersario contradicente dispensare. Sic potest intelligi 50. distincti. si quis presbyter [b]. De hac dicitur, permittimus, quod volentes præcipimus: ut 31. q. i. hac ratione. Permittitur enim aliquid, ut peius euitetur: vt ext. de sponsalibus. c. 2. quod uocatur comparatiua permissio, siue tolerantia, vt extr. de præbend. cum iam dudum. in fine. cp tamen permittitur, nõ iubetur: vt 32 q. 7. Apostolus. in fin. sed quod permittitur, durat: vt ff. quod cuiusque vniuer. nomi. Item eorum §. penu. de hac legitur extr. de fil. presbyter. c. literas. & decor. 6. c. i. Et no. quod tribus modis dicitur aliquid permitti: quod dic vt no. 3. dist. omnis autem. Sunt & alia dispensationum genera: prout no. ff. de sententia. §. vt autem. ver. postremo. Potest & aliter distingui: nam dispensatio alia uoluntaria, quã solus princeps facere potest: ut in præalleg. §. nunc breuiter ver. & no. Alia, rationabilis & necessaria, quam episcopus interponere potest: vt infra dicetur [c].

ADDITIONES.

[a] Precatiæ. ¶ Facit ad materiam, quod scripsi, ne cleri. vel mo. cap. 2. lib. 6. super ver. prælato.

[b] Si quis presbyter. ¶ Vide ff. de aboli. §. j. ver. sed cum. s.

[c] Dicetur. ¶ Host. in Summa de fil. presbyt. in fin. ponit tertiam speciem, s. de rationabili, non necessaria: quæ fit propter prærogatiuam meritorum, de præben. de multa. in fin.

Irregularitas quid sit, & quid iuris de ea sit.

SVMMARIVM.

1 *Irregularitas prouenit ex facto, seu crimine, vel aliqua notabili inobedientia, præsertim aduersus Apostolicam sedem.*
2 *Irregularis dicitur ab in, quod est sine, & regula: quia sit contra regulam ecclesiæ natus, vel ob iniquitatem extra eam positus.*
3 *Papa dispensare potest in omnibus irregularitatibus.*
Irregularitas inducta est a iure diuino.
4 *Sacramentorum defectus an irregularitatem inducat.*
Hortatur vidualitatis esse non potest, qui coniugia frequentauit.
5 *Irregularitates temporales, & non perpetuæ erant in veteri Testamento, vt in eo. qui propter tactum morticinij eijciebatur extra castra.*
6 *Bigamia est triplex, s. vera, similitudinaria, & interpretatiua.*
7 *Cupidus, usurarius, & turpis lucri sectator, sunt irregulares.*
Percussio dupliciter consideratur.
8 *Beatus Petrus an fuit irregularis, cũ auriculam serno pontificis abscidit.*
9 *Litigiosus quomodo irregularitatem incurrat cuiuscunque status existat.*
Clericus non debet interesse, vbi vindicta sanguinis exercetur.
10 *Iudex officialis, miles aduocatus, & qui talia susceperunt officia, non tamen sunt ea executi, an dici possint irregulares.*
11 *Exercens artem chirurgiæ, si propter imperitiam vel negligentiam mors sequatur, censetur irregularis.*
12 *Extrahens sagitam, uel aliud a cuiusdam corpore, propter quod citius moritur, an sit irregularis.*
Clericis chirurgiæ officium prohiberi.
13 *Custodiens infirmum, si imperite & contra consilium medici det ei uinũ, uel aliud, vnde sequatur mors, irregularis est.*
Irregularitas diuersimode & in multis casib. notatur.
14 *Accedens ad monasterium causa penitentiæ ibi agendæ pro quocunque delicto irregularis habetur.*
15 *Casus impedientes promouendos, vel deijcientes iam promotos, & qui penam depositionis merentur, irregularitatem inducunt.*
16 *Irregulares sint, qui peracta penitentia ordinis executionem non habent.*
17 *Sodomitico peccato vitiatus, irregularis habetur.*
18 *Infamis siue infamia iuris siue infamia facti, est irregularis.*
19 *Suspensus ab officio celebrando, fit irregularis.*
20 *Participans excommunicato ipso iure suspensus habendus est.*
21 *Excommunicatus maiori excommunicatione. siue à iure siue ab homine, scienter celebrans, semper fit irregularis.*
22 *Irregularis nemo iudicandus, nisi in iure expressum inueniatur.*
23 *Suspensio ad tps nõ dicitur proprie sententia, nel suspẽsio canonis, sed Dei.*
24 *Violans interdictum ecclesiasticum celebrando in loco interdicto, fit ipso iure suspensus & irregularis.*
25 *Celebrans coram excommunicatis a domino papa, est irregularis.*
26 *Ecclesia violata vel sanguinis effusione, uel aliter, non dicitur proprie interdicta, nec in ea celebrans, est irregularis.*
27 *Excommunicatus vel interdictus, dicitur violare sententiam vel interdictum, agendo suum officium, ut prius.*
28 *Excommunicatus si celebrat, ut prius, non in ecclesia, sed extra, quid iuris: & quid si celebrat in ecclesia non consecrata.*
29 *Cœmiterium, in quo sepultus est excommunicatus, est interdictum, nec potest in eo aliquis ante reconciliationem sepelri: & sacerdos contra faciens, est irregularis.*
30 *Sepeliens publice scienter, & solẽniter excõmunicatum, grauiter peccat.*
In officijs vel ministerijs constitutus, si excommunicatus sit, & ea exerceat, an sit irregularis.
31 *Aduocati, tabelliones, iudices, & talia publica officia gerentes, si ab illis per superiorem suspensi nihilominus ea exequuntur, an irregularitatem incurrant.*
32 *Excõmunicatũ absoluere per sententiam nõ est ordinis, sed iurisdictionis.*
33 *Sacra ministeria exercentes sine apparatu. Iuo cum requiuntur, an sint ipso facto irregulares.*
34 *Consuetudo in sacramentis & ecclesiasticis officijs est attendenda.*
35 *Presbyter excommunicatus, vel simpliciter ab ordinibus suis suspensus, accolytatus officium exercens, an sit irregularis.*
36 *Episcopus a pontificalibus suspensus, nihilominus potest absque irregularitatis periculo celebrare.*
37 *Iudicari nemo debet in dubio irregularis.*
Irregularitas a iure positiuo est inducta.
38 *Abbas non remouetur a prælatione propter irregularitatem.*
39 *Irregularitas quando occasione homicidij contrahatur.*
40 *Consulẽs alicui seipsum occidere, vel aliter interficere, an sit irregularis.*
41 *Iudex habens latronem captum super quo consuluit peritum aliquem, qui respondet morte puniendum, an sit irregularis.*
42 *Episcopus a suo iudice interrogatus super crimine, pro quo est pena sanguinis infligenda, quid respondere debeat.*
43 *Consulens alicui alium occidere, ille autem ab alio occiditur, an irregularis habeatur.*
44 *Consulens alicui se periculo exponere pro patria sua, vel proximo suo, vel iure suo, vel suæ ecclesiæ: non ob hoc sit irregularis.*
45 *Occidens quemcunque facto & propria manu, fit irregularis.*
Deus cor interrogat: Lex autem opus quærit.
46 *Infirmum vertens vel transuertens de latere in latus, vt citius moriatur, fit irregularis, si ex hoc moriatur.*
47 *Dispensatio facilis est erga eum, qui ineuitabili casu se defendens aggressorem occidit.*
Hominem a morte non liberans vbi potest illum occidit.
48 *Retrahens aliquem a proposito liberandi hominem a morte iniusta, indirecte homicidium committit, & per consequens irregularis habetur.*
49 *Clericus trahens potestati seculari latronem petens illum puniri citra sanguinis effusionem, non ob hoc sit irregularis.*
50 *Instruens iudicem uel officialem de iure inueniendo, quo casu irregularis efficiatur.*
51 *Ratihabitio retrotrahitur, & mandato comparatur.*
52 *Mortuus si quis sit in rixa, nescitur tamen qui illum interfecerit, an omnes homicidæ censeantur.*
53 *Amici alicuius si illum miurantes interficiunt illo inuito, an illi noceat homicidium?*
54 *Aosciãs aliquem euntem alium occidere quo casu reddatur irregularis.*
55 *Clerici si inducant milites ad pugnandum pro ecclesia, vel republica, uel fide Christiana, & in conflictu ipsis præsentibus aliquis moriatur, an ipsis imputetur irregularitas.*
56 *Clericus existens in bello iusto vel iniusto, armatus vel non semper redditur irregularis, si in illo aliqui moriantur.*
57 *Clericus non debet præponi bellis, nec retiarijs, nec balistrarijs, seu huius modi virts sanguinum.*
58 *Clericus in bello iusto potest interesse, & militibus necessaria ministrando præponi, dummodo vindictam non intendat.*
59 *Sacerdos in duello pugnans est irregularis, & quo casu poterit cum eo suus episcopus dispensare.*
60 *Promittens pacem & securitatem fugienti & timenti, irregularis dicitur, si ille cui promisit fuerit in loco, vbi timebat esse occisus.*
61 *Irregularitas homicidij quando & per quem possit dispensari.*
62 *Homicidium euitabilis necessitatis, aut ineuitabilis, diuersimode consideratur & circa illa diuersimode dispensatur.*
Episcopus dispensare potest cum presbytero homicida in casu ineuitabili.
63 *Curia Romana non dispensat cum clerico in homicidio voluntario, nec de facili in casuali, vel dubio.*
64 *Homicidium ante baptismum commissum an irregularitatem importet*

4. §. Iuxta propositionis ordinem dicendum restat, quid iuris sit de irregularitate, circa cp primò, uidendũ est, qd sit irregularitas, & unde dicat; Quatuor modis summat, siue accipiatur

cipiatur irregularitas personæ, Quibus modis, & in quibus ca-
sibus irregularitas contrahatur. ¶Irregularitas est nota, seu im
pedimentum canonicum ex facto seu defectu proueniens, qua
quis prohibetur ad ecclesiasticos ordines promoueri, & in eis-
dem ministrare. Bene dixi, nota, quod est idem quod infamia,
seu irregularitas, ut extra de pur.cano, accedens 2. quæstio.3.si
quem.§.notandum. & C.de gener.abolit.l. indulgentia. & ff.de
a his qui not.infa. furti. accipe §. si quis alieno.& l.sequen. [a] & est
etiam nota idem quod cicatrix, vt ff.de ser.fug.l. 2. Et irregula-
ritas est cicatrix criminis vel defectus, vt 61. distinctio.in sacer-
dotibus. in fi. vnde sanitas, scilicet pœnitentiæ post vulnus, scili-
cet peccati sequuta, sine cicatrice, scilicet irregularitatis esse nõ
potest, vt 1.quæstio. 1.ventum est.Item ideo dixi, canonicum,
quoniam irregularitas à iure canonico ortum habet, vt infra.
b uersicul.2. [b] †Ex facto autem seu ex crimine prouenit irregula-
1 ritas, ut patet in clerico censuram ecclesiasticam violante, vt j.
dicetur, vel ex aliqua notabili inobedientia, præsertim aduersus
apostolicam sedem. 81.distinctio.si qui sunt.extra, ne cle.vel mo.
non magnopere.in fi.extra, de hæreti. c.excommunicamus.1.§.
sanè.extra, de cle.excomi.cap.fin. prope fi.extra, de sen.excom.
significauit. & in simoniaco in ordine, & in clerico per saltum
promoto, & in similibus:& generaliter in committente aliquod
de criminibus in Apostolica regula contentis, vt dicunt quidã
25.dist.c.vnum. §.nunc autem.& cap. 1. & in crimine homicidij,
quod quemlibet hominem irregularem facit, vt 50. distin.mi-
nor.Item ex defectu quod prouenit quandoq; à natura, quãdo-
que ex euentu. A natura, vt defectus natalium. Regula enim ec-
clesiæ est, ut quis de legitimo matrimonio nascatur:contra hanc
regulam natus irregularis est, vt 57.dist.per totum & extra de fil.
presbyt.per totum. ver.si quis cum corporis defectu nascitur, ex
quo sit in membro nobili & apparenti vitiatus: talis enim nequit
promoueri, quamuis sit de legitimo matrimonio natus, ut 55.
distin.pœnitentes.de extra.& cor.viti. per totum. Ex euentu au-
tem prouenit in quolibet homine casualiter, vt bigamia quæ, p-
pter sacramenti defectum inducit irregularitatem: non tamen
2 omne crimen, nec omnis defectus irregularitatẽ inducit. †¶Di-
citur autem ab in, quod est sine, & regula: vnde irregularis, id est
contra regulam ecclesiæ natus, siue propter defectum, vel factũ
c extra eam positus, vt præmissum est[c]. ¶Sumitur ergo sine accipi-
tur irregularitas primo pro defectib.qui sunt in homine siue pec
cato:puta quia est bigamus vel viduæ maritus illegitimus, uel hu
iusmodi.extra.de renun. nisi cum pridem.§. personæ alios etiam
defectus habens.54.& 56.dist. per totum.& 50.dist.nõ confidat.
& extra, de fi.presbyt. & de seruis non ordi per totum, Secundo
sumitur irregularitas personæ, vbi generaliter omnis homo pro-
hibetur ordinari, vel etiam celebrare in ordine iam suscepto sine
dispensatione domini papæ, siue patiatur defectum sine pecca-
to, siue commiserit grande peccatum: & qui sint, hic dicetur j.§.
nunc de episcoporum. Non ergo hic dicitur irregularis pro eo
quod secundum regulam Apostoli ordinari prohibeatur: sed
quia talis est extra regulam aliorum, Nam cum generaliter epi-
scopi possint dispensare cum omnibus, nisi eis specialiter prohi-
beatur, ut quidam dicunt, vt j.§.nunc de episcoporum. versicul.
his igitur.& seq. cum prædictis tamen dispensare specialiter, p-
3 hibetur.† ¶Papa autem in omnibus irregularitatib. dispensat,
quia irregularitates ipsæ, & pœnæ earum de iure positiuo sunt,
in quo ipse habet plenariam potestatem, vt extra, de conces.pre-
ben.proposui.prope fin. Arg.tamen contra, quod à iure diuino
irregularitas sit inducta.Nam dictum est Dauid [d], Non ædifica-
bis mihi templum, quia vir sanguinis es: vt de consec.dist. 1.c.1.[e]
¶Tertio etiam modo dicuntur irregulares omnes illi qui non
possunt remanere in susceptis ordinibus: nec ad maiores promo
ueri, etiam post peractam pœnitentiam sine dispensatione vel
papæ, vel prælatorum inferiorum de quibus dicetur j. versicul.
sunt quoque.& in præ.§.nunc de episcoporum. † ¶Defectus au-
tem sacramentorum videtur, quod tantum ex constitutione ec-
clesiæ irregularitatem inducant, quo ad ordinationem in hoc, vt
cum eis non possit dispensari, nisi per papam. argu.contra quia
vnum de capitulis Apostolicæ regulæ est, Oportet episcopum
vnius vxoris esse virum. 26.distinctio.capitul.1.& 2.Sed respon-
deri potest quod hoc, quòd talis prohibetur ordinari, non est ex
defectu sacramenti, sed quia non potest esse hortator viduitatis,
qui coniugia frequentauerit, ut patet 26. distinctio. vna.in fin.
Vel.dic, quod licet per nouum Testamentum inducatur huius-
modi irregularitas, quo ad hoc quòd promoueri non possit:non
tamen quo ad hoc, quin per alium quam per papam dispensa-
ri possit.sed videtur, quòd defectus sacramenti est causa, quare
tales promoueri non possunt, arg. 26. distinctio.acutius.& extra.
de biga.debitum. Sed potest responderi, quòd est causa coadiu-
5 uans, vel dic ut s. †¶In veteri aũt Testamento erant irregularita
tes tẽporales, & non perpetuæ, vt quando quis eiiciebatur ex-
tra castra, pro eo quod tetigerat morticinium: vna tamen vr̃ fuis-
se perpetua, s.q̃ summus sacerdos deberet habere virginẽ, & nõ
repudiatã de quo not.secundum do.meum, ext.de cleri.coniu.
sane i.Sed nec istud erat propter defectum sacramenti, sed quia
non posset esse hortator uiduitatis, ut s. Idem etiam uidetur de his
qui tantum de iure positiuo sunt irregulares, ut corpore uitiati,
illegitimi, & obligati ad ratiocinia. Contrahitur autem irregu-
laritas ex defectu natalium: quia non legitimè genitus ordinari
non potest.ut s. uersic. 1. Et si ordinetur, non promouebitur ad
beneficia cum cura, uel ad dignitates sine dispensatione, ut extra,
de fil.presbyter capitul. 1.& c.nimis.extra, de elect. cum in cun-
ctis.respon.1. & c. innotuit. & c. cum Vintoniensis. de quo dic
ut j.§ nunc de episcoporum, versicul.utrum.Item etiam ex defe
ctu alio modo, puta si careat oculo, manu, uel pede.ut s.Item cõ-
trahitur ex facto: puta si est criminosus, prout in regula Aposto-
lica cõtinetur.Tales enim non promouentur, de quib.habetur 25.
distin.per totum & 6.q.1.infames, ubi tales defectus enumeran-
tur. Item bigamus est irregularis, qui non potest promoueri, p-
pter sacramenti defectum, ut 25.distinct.per totum.extra, de bi-
6 gamis.per totum.& s.uersicul.proximo.†¶Et scias q̃ est triplex
bigamia, s. uera, quando uidelicet quis contrahit cũ una, postquã
habuit aliam, ut 26.distin.acutius. Similitudinaria.ut cum mona-
chus seu monialis professa matrimonium contrahit, ut 27.q.2.
quotquot.Et interpretatiua, ut cum habens unam de iure, cõtra
hit cum alia de facto: ut extra, de biga.nuper.& c.debitum.31.q.
f 1.quomodo.in fi.[f] Item ebriosus, id est non sobrius, est irregularis,
qui si persistit, est deponendus, nec ordinatur, ut 25.dist.ca.unum
orarium.§.alias ea demum.25.distin. episcopus. Vinolenti enim
non de facili continent 44. dist. c.1.49.dist.c.hinc etenim.prope
fi.Item illiterati & imprudentes sunt irregulares, ut 36.dist.illite-
ratos.j.§. nunc de episcoporum. uersicul. 27. Sed nunquid talis
promotus recipit characterem? Non uidetur. Nam scientia caret,
g & scientia clauis est, ut 20.dist c. 1.ubi de hoc[g].†¶Item cupidus
7 est irregularis.ut 57. dist.per totum. Vnde usurarius deponitur,
& turpis lucri sectator de clero eiicitur, ut 100.distin.c.1.& 2.ex,
de usur.præterea.Item percussor.45.disti.per totũ, extra, de cler.
percus.p totum ¶Et scias, q̃ percussio consideratur dupliciter.
Primo passiue, ut si quis percussus est lepræ morbo, & deinde scã
dalum generatur. Talis enim non promouetur: imò promotus
nõ ministrat, sed ei coadiutor datur, ut 7.q.1.cũ percussio.ext.de
cleric.ægrot.uel debilitat.c. pe. alia uerbalis est percusio, ut si ac-
cuset, vel deferat crimẽ, pro quo capitis pœna debetur, ut 5 qu.
6.delatori.& 6.q.1. summa.extra, de accusat.accusasti Alia rea-
lis, & hoc quocunque modo fiat, siue in propria persona, siue per
alium eius mandato: & si sequatur inde homicidium, contrahitur
irregularitas.extra, de homi.presbyterum, & c.Petrus 50.distin.
miror.& c.clericum & c.de his.j.Idem est, si sequitur membri mu-
tilatio, ut dixi in aureo Repertorio, super titulo de pęnis, in rubri
h ca.casus totius iuris quibus promoti deiiciuntur. ver.truncans[h].
8 †¶Nunquid ergo beatus Petrus fuit irregularis, qui auriculam
i seruo pontificis præcidit, [i] 24. quæstione prima.si Petrus.& 22.
quæstione.3.pro membris.& videtur quod sic: cum hoc non fe
cerit superioris auctoritate, ut e causa.quæstio.3.ille gladium.sed
dicas contra. Nondum enim erant clericis arma prohibita, nec
irregularitas erat inducta, quæ à iure positiuo ortum habet, ut di-
xi s.uersicul. 2. imò olim licebat sacerdotib.interficere, ut 2.q.7.
c.nos si incompetenter. §.item cum Balaam. Vnde & Paulus, qui
beatum Stephanum lapidantib. ministerium præbuerat, electus
est à Domino Apostolus, ut 50.di.§.eõ.cap.si post.Sed in eo om
nis irregularitas fuit abolita in baptismo, ut notat 26.distinctio.
k deinde.& j.versiculo vlti. [k] Vel dic quod illi & alii ex diuina or-
dinatione

ADDITIONES.

a Et l.seq. ¶ Et extra, de sortil.c.fi. vbi de hoc dixi.& de off. dele.cum olim. 2.super versi.notauisset.

b Ver.2. ¶ Vnde non contrahitur, nisi in casibus expressis à iure.de sent.exc. is qui lib.6. ¶ Adde tu, quod irregularis fit de iure positiuo. hoc tenet. Pe. Anch.in cle.vna. de homi.& ibi do. Car.in 6.col. Item do. Ab.in c.ego N. in fi.extra, de iureiu.

c Præmissum est. ¶ Quod sequitur vsq; ad ver. contrahitur.posuerat Inno. in decr.nisi cum pridẽ. de renunc.. §. personæ. vbi breuitatis causa huc remisi super glo.arg.pro opinione.

d Dauid. ¶ 1 Paralip.16.& 28.

e c.1. ¶ Vt ibi not. & j.§.nunc breuiter. versicul.5.Dauid fuit figurator noui Testamenti.

f In fi. ¶ Idem si cum vidua contraxit, & eam cognouit. de biga. cap.3.& c. debitum.versi.cum ego.

g De hoc. ¶ Scilicet claui scientiæ:ibi enim nil de quæstione, in qua contr rium eius quod tenet gl.no.in præ.c.illiteratos.& vide quod scripsi de t po.ord.nullus.lib.6.super ver.illiterato.

h Truncans. ¶ Text.est in decr.is qui. de homicid.lib. 6.& in cle. eo.tit tuo.& ibi multæ concordantiæ in v.glo.

i Præcidit. ¶ Lucæ 22.

k Ver.vlt. ¶ Qui penultimus est, sed ante additionem erat vltimus.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

dinatione excusati sunt, vt extr. de diuor. gaudemus. §. verum. 23. quæstio. 4. si non licet. & quæst. 8. occidit. Diuina enim facta, & maxime veteris Testamenti sunt admiranda, non in exemplũ nostræ actionis trahenda. vt 2. quæstio. 7. nos si incompetenter. §. item cum Balaam. versicul. Daniel. & 4. quæstio. 3. c. si testes. §.
a sed obijcitur. [a] Si vero percutiat absque mortis periculo, uel sanguinis effusione, vel truncatione, & habet potestatem, non imputatur ei: [b] vt ext. de rap. in archiepiscopatu. & 23. quæstio. 5.
b capitul. 2. quod prosequere, ut infra. versi. facto autem. † ¶ Item
9 litigiosus est irregularis. 46. distin. per totum. extr. de syndico. c. vnic. Si enim criminalis est quæstio, & sequitur inde mors, vel membri truncatio, sequitur irregularitas, siue sit iudex vel assessor, vt not. 23. quæstio. vlti. princeps. & capitul sæpe. siue aduocatus, siue pro actore siue pro reo. infra. de aduo. § primo. versicul.
c in causa. [c] siue actor vel notarius, siue dictator sententiæ, vel promulgator, vel procurator, uel officialis, vel executor, vel testis, vel accusator, vt 50. distin. si quis viduam extr. ne cleric. uel mo. sententiam. & capit. clericis. extr. de hom. postulasti. 51. distinct. capitul. 1. sine purgationi vulgari, vel vindictæ sanguinis auctoritatem, vel benedictionem seu præsentiam suam exhibet. ext. de excess. præ. ex literis. Item in milite. 51. distin. si quis post. 19. quæstio. 3. monasterijs. Tamen in his casibus, si mors, vel membri diminuito non fuerit secuta: dicunt quidam, posse episcopum dispensare. arg. extr. de cleri pug. in duel. c. j. alij dicunt, quòd cum tales voluntari, homicidæ intelligantur, solus papa potest dispẽsare cum eis. licet autem clericus non debeat interesse, vbi vindicta sanguinis exercetur: si tamen ex sola curiositate, vel leuitate fuerit, vbi latro suspenditur, vel vbi quis in duello interficit, licet grauiter peccet: non tñ fit irregularis, si nec auxilium, nec consi-
d lium, nec auctoritatem præstiterit. [d] † Sed quid de iudice vel of-
10 ficiali, vel milite, vel aduocato qui talia susceperint officia: nõ tñ
c sunt ea executi? Respondet Hugo. no. 51. dist. si quis. [c] eos non prohiberi ab ordinum susceptione. Alij etiam tales iudicant irregulares propter propositum exercendi, quod habuerunt. arg. extr. de biga. nuper. & c. fi. Si autem ex officio suo causa iustitiæ aliquem iudex interfecerit, irregularis est: miles autem qui fuit in bello, nec per eum stetit quin occideret, repellendus est: secus si nec percussit, nec ad hoc operam dedit. secundum Hug. similiter iudex qui examinauit causam sanguinis, & aduocatus in ea, & officialis qui ex officio suo dedit operam vt sanguis effunderetur, irregulares sunt, licet mors vel sanguinis effusio non fuerit subsecuta. Potest tamen cum talibus per episcopum dispensari, vt infra. versicul. quando autem. & similiter cum illo qui non ex officio, sed ex odio dedit operam, & fecit quod potuit vt occideret: non tamen occidit, nec mutilauit. Indigent enim tales dispensatione. & vide infra. versicul. sed nunquid cleri. & versicul.
11 sed quæritur quando. & seq. † ¶ Item exercens artem chirurgię, videtur quòd sit irregularis, si propter imperitiam vel negligentiam suam mors fuerit subsecuta, ex incisione, adustione, vel potione quam dedit infirmo, vt extrà, de homi. tua. § j. Item si quis peritus phlebotomat & secat, vel adhibet omnem diligentiam quam debet: non tenetur in aliquo si mors sequatur: quia potius præsumitur casu & culpa phlebotomati, vel medicinati seu secti, mors euenisse 22. q. 5. de occidendis. secus si propter eius ne-
12 gligentiam euenerit, vt j. versi. facto. & sequen. † ¶ Si autem aliquis sagittam uel telum vel gladium infixum in gutture uel pectore, seu corpore alicuius extrahit, propter quod vulneratus citius obijt, irregularis efficitur: vt ff. de reg. iur. l. culpa. & l. quamuis. extrà. de homi. tua. Intellige autem cihirurgum non prohiberi à promotione, nisi propter periculum: quoniam de facili in officio suo errare potest. vnde si quis existens laicus hoc officiũ exercerit, nõ ob hoc est irregularis, licet multi sub eius cura obierint nisi propter eius incuriam perierint: vt dixi. ¶ Clericis autẽ hoc officium omnino interdictũ est, ita q̃ si cessare nolunt, deponendi sunt, quamuis ex hoc solo non sint irregulares. Si tamen sub eorum cura aliqui obierint: etiam præter eorum culpam, dicit papa eos irregulares fore, vt no. in præ. c. tua. & extr. ne cle. vel mo. sententiam. Is autem qui ante baptismum, vel etiã existens laicus irregularitatem contraxit post baptismum, vel etiam factus cle-
13 ricus, remanet irregularis. 26. dist. c. j. & ij. † Similiter si custodiẽs infirmum det ei bibere vinum, vel aliud imperitè p̃ consilium medicorum faciat, propter quod mors sequatur, irregularis fit pp imperitiam & negligẽtiam dissolutam. Sed si talia bona fide fiunt circa ægrotos, non debet quis facilis esse ad faciendam sibi conscientiam scrupulosam quamuis in aliquo sit erratum, si nõ sit ibi lata culpa, cum negligẽtia dissoluta quæ prope dolum est, & huiusmodi scrupulum de facili deponere debet ad consilium sapientis. Si autem lata fuerit culpa aut negligentia dissoluta, & certum sit q̃ inde mors euenerit, irregularitas contrahitur. Si verò non sit certum, aut dubitatur probabiliter secundum iudicium medicorum, aut non. In primo casu abstinẽdum est ab officio & promotione: in secundo deposita erronea cõscientia, si fieri pos-
sit, poterit administrare, & etiam promoueri: aliàs non, secundũ fratrem Ray. 50. distin. hi, qui arborem. & c. sæpe. Solus tamen papa cum prædictis dispensat secundum quosdam. Item est irregularis ordinatus ad sacrum ordinem ab episcopo qui renuntiauit episcopatui, vt extra, de ordi. ab episco. qui renunciauit episcopatui. capitul. 1. Item ordinatus à non suo episcopo: non enim recipit executionem. 9 quæstio. 2. capitu. 1. 2. 3. & 4. 7. quæstio. j. epi-
f scopus in dioœesi. 71. distin. capitu. 1. & 2. & dixi in decr. Greg. X. de temp. ordi. eos qui. [f] nisi fiat de licentia proprij episcopi, vt ibi. & 9. quæstio. 2. Lugdun. Quidam tamen dicunt quòd ordinatus ab alieno episcopo non est suspensus ipso iure, sed suspendendus, vt extr. de temp. ordi. quod translationem. & de ordi. ab episcop. qui renunc. episcop. capi. 1. § j. ad fin. Vnde si celebrat, non est irregularis: quia prædicta iura loquuntur de suspensione quo ad se tantum, potest tamen suspendi seu interdici ei ne celebret, vt in præ. ca. quod translationem. & si postea celebrauerit, irregularis efficitur: nec poterit cum eo citra sedem Apostolicã dispensari: prout infra. dicetur: & hoc etiam probat flyus curię. Nam quando scribitur pro talibus, dicitur sic: Mandamus quatenus ipso ad tempus suspenso super hoc, auctoritate nostra dispẽses. Et no. quod dicit, super hoc: & non dicit, super irregularitate dispenses. ¶ Dispensatur enim, vt non deponatur: quod fieri de-
g bet secũdum prædicta iura. & hoc sentit do. meus. [g] Item ordinatus extra statuta tempora, vt extr. de tempor. ordin. cum quidã. Itẽ non ordinatus celebrans, vt j̃ §. nunc de episcoporũ. ver. 18. Item recipiens plures ordines sacros eodem die, vt eodem titul. dilectus. Item minor 14. annorum in subdiaconum ordinatus, vt eodem tit. vel non est. Item per saltum promotus, vt extr. de cleric. per saltum promo. tuæ. ¶ Sed quid si nullum ordinem habẽs ordinetur in presbyterum: vel quid si prætermisso aliquo ordine sacro quis ordinetur in episcopũ? De hoc die prout ibi nota-
h tur. [h] Item rebaptizatus, de consecra. distinct. 4. qui bis. extra, de apostatis. c. 1. Item simoniacus in ordine. extra, de simo. si quis. j. q. j. statuimus. Item neophytus, vt 48. dist. per totum. Itẽ regularis audiens leges, vel physicam vltra duos menses. extra, ne cleri. vel monac. non magno. in fine. Idem etiam dici potest de personis illis quæ enumerantur eo. tit. c. fi §. fi. Item publicè pœnitens.
14 50. distinct. canones. & 55. distin. pœnitentes. † ¶ Item accedens ad monasterium cã pœnitentiæ ibi agendæ pro quocunque delicto siue occulto, siue occulto, vt extr. de renuncia. post translationẽ. 50. distin. si ille. Item suspensus, vt ext. de consuetud. cũ dilectus. Qui autem sint suspensi, vide in Repertorio sub titu. de senten. ex
i commun. in rubrica extraordinaria. [i] Item accusatus accusatione pendente. extra, de testi. capitu. fin. Item conuictus & confessus, & condemnatus de crimine. 15. quæst. vlt. si quis. argumẽ. extra, de testib. testimonium. Idem est si non sit condemnatus, si crimẽ sit enorme & manifestum. 50. distin. de his vero. Item denunciatus de aliquo crimine. extr. de accusa. omnipotens. Item accusator accusatione pendente, vt 2. quæst. 3. Euphemium. Item excõmunicatus scienter ordines recipiens. extra, de senten excommunic. cum illorum. Item recipiens ordines etiam ignoranter ab hereticis, vel excommunicato, uel schismatico, uel suspenso, uel ẽt ab eo qui renũciauit episcopatui, ut legitur & notatur extra, de schisma. c. 2. extra, de ordin. ab episcop qui renun. episc. c. fina. 1. quæst. 7 conuenientibus. Item qui contraxit matrimonium cum ioculatrice, uel aliàs uili muliere, uel ancilla. 34. distin. si quis uiduam. extra, de cleric. coniuga. sanè. 2. Item promotus post inhibitionẽ sub pœna anathematis. extra, de eo qui fur. ordines suis. c. j. ¶ Generaliter quicunque promoueri non potest ad ordines, uel honores sine dispensatione: & quicunque ineligibilis est, irre-
15 gularis est. † Item omnes casus qui impediunt promouendos, uel deijciunt iam promotos: & qui pœnam depositionis merentur, irregularitatem inducunt: quos plene prosequere in Repertorio

ADDITIONES.

a Obijcitur. ¶ xxij. q. 2. si quis per testamentum.
b Imputatur ei. ¶ Ad irregularitatem uel ad culpam: si vero potestatem non habet, imputatur ad culpam, sed non ad irregularitatem.
c In causa. ¶ Ibi dabo remissionem.
d Præstiterit. ¶ Hoc scripsi post Inn. & Host. in præ. decr. sententiam. super j. glo.
e Si quis. ¶ Et Ioan. ibi.
f Eos qui. ¶ li. 6. & ibi vide in gl. quod non licet.
g D. meus. ¶ Vt post eum scripsi in præ. c. quod translationem. in glo. ergo talis.
h Ibi nota. ¶ Et 40. dist. sicut. & 52. dist. solicitudo.
i Extraordinaria. ¶ Hanc j̃. declarat ver. casus autem. uide quod plene not. in cle. de pœnis. cupientes. in gl. nota nouam.

torio sub titulo de tempor. ordin. in duabus rubricis extraordinarijs,& sub titu.de pœnis.in rubrica illa: casus totius iuris in quibus promoti deponuntur:& de alijs multis, ut patet infrà. §. nũc de episcoporum. ¶Item in veteri Testamento quædã inueniũtur irregularitates, quæ impediebant aliquem panes Domino offerre: quæ figuraliter intellectæ etiam in nouo repellunt, vt cœcus,id est,ignorantia:claudus,id est,infirmitas mentis. Itẽ habẽs nasum partum,id est,indiscretio,vel grandem vel tortum,id est immoderata discretionis subtilitas. Item habens fractum pedẽ, id est, alienatio à bono,uel gibbũ, id est peruersitas. Item lippus, id est,depressio ingenij. Item albuginem in oculo habens, id est, arrogantia. Item habens iugem scabiem, id est, luxuriam. Item ponderosus, id est,immunda cogitatio. Item habens impetiginẽ in corpore,id est,auaritia. Hæc leguntur quadragesimanona distinctione.hic etenim.Item languidus: id est tarditas & negligentia.Indignum enim est,dare Deo quod dedignatur homo vt eadem distinctione, cap. fina. † ¶Sunt quoque irregulares hi qui post peractam pœnitentiam non habent ordinis executionem, vt extra,de renunc. nisi cùm pridem.§. primo quod contingit in [a] pluribus casibus.[a] ¶Primo,in homicidio. 50 distinctione.miror. extr de tempo.ordi.ca.fin. ¶Secundò,in simonia in ordine, prima quæstione j erga extr de simo.tanta. vel in beneficio quoad illud retinendum extra,de accusa.inquisitionis.j respon.§. nunc ostendendum.versi 23. ¶Tertio, si quis excommunicatus, vel suspensus, vel interdictus in contemptum clauium se fecerit ordinari.extra,de senten excommuni.cum illorum.§ si autem hos. ¶Quartò si talis præsumit celebrare. 11. q. quæstione tertia. si quis episcopus in conci.extr.de vita & honest.clerico.vt clericorum.§ si quis igitur.uel beneficia conferre:vel si quis à contemnente interdictum beneficia recipere, vel ipsum interdictũ violare præsumit.extr.de de excess.præla.tanta.Quintò,falsarius literarũ domini papæ ext.de crimine falsi.ad falsariorum.§. primo, [b] Talis tamen ẽm papam, [b] si occultus sit, post absolutionem & pœnitentiam peractam, sine peccato ordinatur:nec debet petere restitutionem: quia nullo iure cauetur: quòd sit infamis ipso iure.¶Sextò,hæreticus extr.de purgat.cano.inter solicitudines. & qui fuit hæreticus,prima quæstione septima conuenientibus. & §.fina.12.distin.non consuetudinem.¶Septimo,exhibens hæreticis ecclesiastica sacramenta.vt extr.de hæreti excommunica[17]mus.primo.§.si vero clericus & §.sane clerici.† ¶Octauo, sodomita,extr de excess.præla clerici.¶Nonò,presbyter peccatorem sibi confitentẽ denundans.extr de pœ.& remiss omnis §.fi.¶Decimò, incorrigibilis, & in nimia contumacia perseuerans, extra. de dolo & contuma.veritatis.§.fi.23.q.4 forte.extr.de iudi. cum non ab homine.¶Vndecimo crimen notorium de iure vel de facto,extr. de tempo. ordi.c.fi. ¶Duodecimò,vtens officio assasinorum,vel eos receptans,vel defendens,vel occultans, licet exinde mors non sequatur,extr.de homi.pro humani.lib. 6.¶Decimotertio,apostata.extr.de aposta. capit fi. ¶Decimoquartò, schismaticus extr.de schismaticis.c.primo ¶Decimoquinto, intrusus.16.q.7. si quis deinceps.7. quæstione j. factus. & c. seq. & per abusum secularis potestatis voluntariè electus.extr. de elect. quisquis.¶Decimosexto,secundum Ioan. omne crimen, quod ipso facto inducit infamiam ciuilem, iij. quæstione 7.c. infames. §. porro. C.de infamibus.l.j. ff.de his qui no. infam l j. & l. ait. ¶Decimoseptimò, infamia descendens ex delicto per sententiã declarato:quia pœna potest demi. culpa perennis erit. 2.q. 3.ca. [18]Euphemium. §. hinc colligitur. † ¶Infamis enim est irregularis: siue sit infamia iuris, vt 51. dist. qui in aliquo.& 2.quæstio.3.c.si quem.§ notandum.C.de infami l.j. extr. de testibus c. testimonium siue sit infamia facti, vt extr.de accus.omnipotens.2.q.3.§. hinc colligitur.80 distinct.tantis.C.lib.12.de dignit.l. iij. extr. de excess.præl.inter.§ postremo. versic. hoc etiam nota Quiautem sint infames,vide plene in nostro Repertorio sub titulo, de pœnis,in rubrica extraordinaria.¶Decimooctauo,in casibus in quibus papa non potest dispensare,quos habes inf §.nunc breuiter. & in quibus ipse solus dispensat.qui no.supra.§.tit.j.nunc ostendendum.In his enim casibus etiam si occultũ sit, non potest quis ministrare,ut j §. qualiter. in alijs autem casibus non impeditur executio ordinis post pœnitentiam peractam,sed sufficit per sola pœnitentiam suo satisfacere creatori:nec illa si latentia vel occulta sint,irregularitatem inducunt,ut ext.de simo.c. fi.in fi. 50. distin.ferrum.32.q.5.Christiana extr.de coha.cler.& mu. vestra. extr.de renuntia.nisi cum pridem § personæ.Alij tñ j argu. pro eis. 50.dist sacerdotes & c.de his verò.Sed dici potest quod induc[c]unt irregularitatem canonicam, quæ per pœnitentiam abolet, & non aliam, præterquam in homicidio, & in alijs præmissis casibus.extr. de temp. ord.c. fi. Vincentius dixit, [c] quòd nunquam pro peccato occulto acta pœnitentia impeditur quis vti ordinibus habitis,& ascendere ad superiores,nisi inueniatur expressum,ut in simoniaco in ordine.extra,de simonia.tanta.Nec acta pœnitẽtia indiget dispensatione quoad vsum, vt in c. Christiana. & in c.ferrum. & in eadem distinctione,capitu.quæ sub gradu. & præcap de his.vbi dicitur seruato gradu.Intelligit enim seruato,scilicet ipso iure.argu.pro eo.extr.de tempo ordi.capitu.fin.ibi:non debent, &c. & intellige contraria loqui de crimine, in quo lata est sententia:vel de fama,vel de infamia irregulari.25.distin. primum.61.distinctione, in sacerdotibus. Item non obstat extr. de tempo. ordin. ad aures. quia loquitur de irregulari, qui non habet velle,nec nolle:quoad hoc autem,vt nunquam inde accusari possint,bene est necessaria dispensatio.extr.de fil.presby.ex tua. ubi autem aliquis manifestè deliquit peccat celebrando,siue egerit pœnitentiam,siue non,vt in d.capit.sacerdotes.extra.de furt.

d ex literis [d] & uide infra § nunc de episcoporum.versicul. prohi-[19]betur.& §.qualiter autem.versiculo,hoc quoque.† ¶Item nota quòd suspensus ab officio celebrando fit irregularis, vt 11. quæstio.3.si quis episcopus damnatus.& cap. si quis episcopus in concilio.Sed canones illi loquuntur in excommunicato sciẽter, & in contemptum clauium celebrante. Hodie tamen idem iuris est in suspenso à diuinis,vt extra.de re iud.cum æterni. & de senten.excommu.cum medicinalis.in fin.lib 6. & hoc casu soluspapa dispensat,vt infra.§.nunc de episcoporum. versicul. sed minquid potest. Suspensus autem à beneficio tantum non fit celebrando irregularis: quia hoc nullo iure cauetur, secundum Papam. e extr.de electio.cum in cunctis.§. clerici. & cap. statuimus. § fin. extr.de concess. preben. quia diuersitatem. Minori quoque excommunicatione propter participationem ligatus, licet celebrando grauiter peccet, non tamen efficitur irregularis: imo si medio tempore,scilicet, postquam communicauit excommunicato,celebrauerit, bene poterit sine papæ dispensatione celebrare,vt extr.de cleri.excom.mi.ca. fin 11.quæstio.3.si quis presby-[20]ter.& capitu sequen. † ¶Quod autem dixi de excommunicato minori propter participationem, idem etiam dicendum est in notorio fornicatore & simoniaco, & omnibus alijs suspensis à iure:cum & participans excommunicato sit à iure suspensus, vt eadem quæstione,excommunicatos.& duobus cc.sequen & ubi est eadem ratio,idem ius debet esse. de consanguinit. & affinita. tua.extr. de constitu nam concupiscentiam. Secus autem est in suspensis ab homine. Illi enim si celebrant, irregulares fiunt, vt in præce c.si quis presbyter.& c sequen & extr. de cler.excom. mi.c.2.& capitu.latores.& c.postulastis.Et est ratio: quia mitius agitur cum lege quam cum ministro legis.ff de arbi l.Cesus.Quidam tamen dicunt participantes seu communicantes cum excommunicatis,& illos qui per saltum promoti sunt,non suspensos à iure,sed suspendendos esse: & solum propter peccatum, q̃tum ad Deum,prohiberi à sacramentis,& à promotione,ut extr. de cler.per saltum promot c.vnico.& 52. dist. ca.j. Quod uerius f videtur secundum papam & dominum [f]Si enim à iure suspensi essent,celebrando fierent irregulares,vt extr.li 6. de re iud.cum æterni.§.si quis & § sciturus de sent. excom. cum medicinalis.§. si quis.& §.fin. Alij tamen aliter dicunt,extr.de cohabit. cleri.& [21]mulier.sicut. Ad idem extr.de sent.excom solet.lib 6.† ¶Vt autem in hac materia plenius instruaris, nota q̃ excommunicatus maiori excommunicatione siue à iure, siue ab homine sciens ter, durante excommunicatione celebrans, semper fit irregularis, & deponendus est,vt in præ. cap. si quis presbyter. & c. sequent.& ea.quæstion de illis.& in præ.decre. latores. Secus si ignoranter, vt eodem titulo §. Apostolicæ.& infra.§ nunc de episcoporum. versicul. sed nunquid potest. & etiam clericus illi ministrans, vt g dicunt quidam,argumen extr.de aposta.cap.2 [g]Si autem dubitaret probabiliter de sua excommunicatione, præsertim quando conscius est de culpa sua propter quam iuste potuit excommunicari:nescius tamen exponit se discriminis:& si celebrauit,cũ sit excommunicatus irregularis est: & indiget dispensatione domini papæ,ut in d. capitu.Apostolicæ. Crassa autem dici põt in talibus ignorantia, si citatus peremptoriè, nec iuit, nec misit: & sic excommunicatus celebrat, licet nil de excommunicatione

ADDITIONES.

a Casibus. ¶ Quos scripsi in præ.c.nisi.super gl.ex loco.
b Secundum Papam. ¶ In decr.nisi cum pridem.post prin.
c Vincen.dixit. ¶ In c.prox.alleg.
d Literis. ¶ Hucusque Vin.qui addebat.maxime si scandalum est, uitari nõ poterit ante sententiam.15.q.vlti.c.vlti.
e Papam. ¶ In prin.c.nisi cum pridem.
f Dominum meum. ¶ Qui hoc no. in ca. si celebrat. vt ibi scripsi post principium.
g c.2 ¶ Hoc non placet.nec hoc etiam recipit interpretationem consuetudinis:& probat hoc decr.is qui.j.respon.de sen.exc.li.6. non ob. decre.26. Spar enim est culpa celebrantis in excommunicatione & rebaptizantis, quasi crucifigere Christum dicitur.de consecra. distin. 4. qui bis. Et impunitur etiam iguorantia rebaptizati, vt ibi. & secus in excommunicatione,ut supra.

tione sciat[a] In suspēsis autem distinguitur quia quomodocunqs quis suspēdatur à iudice, siue ad certum diem, siue ppetuo, siue quousq; poeniteat: semper si celebrat, fit irregularis. Huiusmodi enim suspēsi nunq debent celebrare, nisi prius sententialiter absoluantur per iudicē sicut sent. ntialiter suspensi fuerunt: extr. de regn iuris. c j Quidam tamen contradicunt in hoc vltimo casu, scili quando suspensus est quousq; poeniteat Sed pro primis multū facit 2. q. 5 presbyter. vbi dicitur de tali, q̄ ad arbitrium suspē
b dentis satisfacere debet[b] Et si tales ante absolutionem celebrāt, sunt irregulares: vt in præ. c. si quis presbyter. & c. seq extr. de re scr. dilectus. extr. de excc. Apostolicæ. Suspensi vero à Deo, quales sunt oēs peccatores: vt ext. de cohab. cle & mul. c. fi. n. quia qui indigne corpus Christi sumit, iudicium sibi māducat & bibit. de pse. dist. 2. sancta. & c. timorē. & c. qui sceleratē. 11. q. 3. c. ad mensam. §. euidenter. 23. q. 4. forte nunq fiunt irregulares, si celebrāt licet peccent: nisi in grauioribus criminibus, vt in homicidio, simonia. & huiusmodi: in quib. etiam post peractam penitentiam exe
22 cutio officij impeditur, vt s. ver. sunt quoque. quia hoc non inuenitur in canonibus. & hæc irregularitas à iure canonico tantū est inuenta: vt dictum est s. ver. 2. † ¶ Et ideo neminem irregulare
c raliter[c] In suspēsis à canone ab officio, pprer crimen, dic q̄ fiūt irregulares celebrando: vt in præ decr. cum æterni. & c. cum medicinalis. Sed contrà, nonne excommunicati minori excommunicatione suspensi sunt à canone, & tamen nō fiunt irregulares celebrando? vt s. ver. item no. So. excommunicatus minori exeō municatione est principaliter à Deo suspensus, & non à canone, nisi per approbationem. quod apparet ex eo, quia quā cito vult penitere, absoluitur à quoq; confessore: & statim celebrare pōt vt ext. de sen. excom. nuper in fin. Sed secus est in suspensis à canone: quia ipsi quantuncunque poeniteant, ante tempus suspēsionis finitum celebrare non possunt: ut in prædicta decre. cum æterni. & c. cum medicinalis. Sed adhuc opponitur, quia in minori excommunicatione aliquid adiectum est à canone. Nam in absolutione est necessaria solēnitas extr. de sen excom. nuper. & c. quāuis. & c. venerabilis. & c. duob. & omnia nostra merito facimus, quibus auctoritas nostra impartitur, vt C. de ve. in. enu. l. j. §. sed neq;. & §. tanta autem. Sed dic, quod hæc adiectio, quo ad solennitatē, non immutat statum, siue naturā suspensionis, vel minoris excōicatonis: & ideo non est dicenda sententia canonis: sed
23 Dei tantum. † ¶ Item quando dicitur, Sis suspensus, quousque
d satisfacias, vel pœniteas; uel vsq; ad annum, vel aliud tēpus[d] nō dicitur propriè sententia, vel suspensio canonis, sed Dei: & ideo statim post penitentiam legitimam celebrare potest: ut 81. dist. si qui sunt presbyte in prin. & etiam prius celebrans non fit irregularis secundum papam, ut probatur, & no. secundum eum extra,
e coha. cleri. & mulie. sicut[e] Notorius quoq; fornicator non est principaliter suspensus à canone, sed à Deo. quod patet ex eo, q̄ quam cito penitet, licitè celebrat. eo. c. fina licet per canones in odium criminis aliquid additum sit, quo ad vitationem eorum vt eo. ti. c. tua. & c. uestra. 32. distin. nullus & ca. præter hoc. §. uerū. secundum papam. Dominus autem meus dixit, q̄ simoniacus & notorius fornicator suspēsi sunt ab officio propter crimen à canone, quantum ad se, & quantum ad alios: ut in prę §. uerum. Vnde quantumcunque pœnitentiam egerint, nunquam celebrare debent ante obtentam à sede Apost. dispensationē: alioquin cōtrahunt irregularitatem: ut extr. de biga. quia circa. & notatur secūdum eum extr. de simo. tanta. & in præ. c. cum medicinalis. Si enim aliquis est suspensus ab officio propter crimen, quantū ad se & quantum ad alios, siue à canone, siue à iudice, semper fit irregularis celebrando, secundum eum, ut not. in præc. dec. cum æterni. & c. cum medicinalis. arg. tamen contra in his quę no. j §. nūc de episcoporum. uer. 26. Porro si non sint suspensi a canone propter crimen, sed propter aliquem defectum, ut puta illegitimē nati, & corpore uitiati, & huiusmodi, non incurrunt nouā irregularitatem, si ante obtentā dispensationē celebrent: & hoc curia Romana obseruat: quia qñ dispensat cum talib. simpliciter, dispensat super defectu tantum: nulla facta mentione de irregularitate: quia nullā contraxit. 66. dist. Apostolica. & c. Cenomanensem. extr. de fide presby. ueniens. & c. peruenit. Et idē est, si suspēsi sint à canone non propter crimen, sed propter infamiam: sicut illi quorū crimina sunt notoria: & qui etiam post peractam penitentiam celebrare propter scandalū & infamiam prohibentur, ut in prælleg. decr. de coha. clerico & mulie. c. fina. & de nomi. ex literis §. fina & tamen celebrando ante dispensationē no
tam irregularitatem non incurrunt: quia hoc nō inuenitur iure cautū. Et idem est in suspenso à confessionib. audiendis celebrāte ante reconciliationem: quia hoc iure nō cauetur. 11. q. 3 §. euidenter. De hac suspensione habetur 26. q. 5. & qu. 6 per totum.
¶ Hic etiam est, quod si quis in irregularitate existēs beneficium receperit: tamen impetrata absolutione super irregularitate, nō indiget alia dispensatione super beneficio obtento, secundum fratrē R. sed & vbi quis debet esse in suspensione, id est, in probatione prius quam celebret, si illa durante celebrat, bene potest cum tali episcopus dispensare, ut teneatur & no secundum papam ext.
f de clerico peregrinante. c j[f] Casus autem in quibus sit aliquis ipso iure suspensus, vel debeat de iure suspendi, vide pleue in nostro aureo Repertorio sub titulo de sen. excommunicatio. sub Rubrica casus totius iuris, in quib. est aliquis suspensus & in titulo seq.
24 † ¶ Sed queritur, vtrum is qui non seruat, sed uiolat interdictum
g ecclesiasticum celebrando in loco interdicto, sit irregularis, & suspensus iure ipso? Et videtur q̄ sic:[g] vt extra, de excess. prælatorū. uer. fi. & de cle. excō. mi. postulasti. §. fi. Sed contra: quia celebrans & communicans excommunicato non est suspensus ipso iure, nec irregularis. ut eodem titulo, si celebrat in principio. multo ergo minus qui non seruat interdictum. Super hoc dicunt quidam, quod non est irregularis: nec suspensus ipso iure. Et intelli-
h ligunt prædictam decretalem, tanta.[h] loqui, quando quicunque non seruarent interdictum, sed celebrarent in loco interdicto ex presse per sententiam erant excommunicati uel suspensi. Tu dic, contra, etiam si super hoc nulla sententia lata fuerit, vt eodem titulo, Apostolicæ. & extra. de electio. cum inter. R. & de postulatio. prælato capitul. 1. Qui enim in loco interdicto celebrat, non
i à canone, sed a latore sententiæ, intelligitur esse suspensus.[i] vnde cum sit irregularis, non potest dispensare cum eo, vt 11. q. 3. ligs episcopus. & c. seq. Qui autem coram excommunicato celebrat, uere irregularis non est, ga non est suspensus nec ab homine, nec à iure, sed est cēsendus sicut ille, qui excommunicato participat in oratione, qui tantum minori excommunicatione excommunicatus est, ut 11. q. 3. excommunicatis Nec est irregularis, ut in præ. decr. si celebrat. in prin. unde potest à quocunque absolui vt ext. de sent. excom. nuper. in fi. ¶ Sed quare non multo magis est suspensus celebrans & communicans excommunicatis, quam celebrans in loco interdicto? De hoc dic secūdum papam, ut no. in
k præ. c tanta.[k] Suspensum autem ab homine reputo. sine nomina tim suspensus sit, ut Suspendo talem: siue generaliis suspensionis sententia ferat in omnes qui in tali facto commiserint: Vt interdico talem ecclesiam, uel talem ciuitatem. ut in præal. decr. tanta.
25 & extr. de postula. c. 1. de uerbo. significat. cum in partibus. † ¶ Qđ autem dixi, quod celebrans coram excommunicatis non est irregularis, fallit secundum quosdam, si illi fuerint à domino papa
l excommunicati, ut extra. de sententia excommuni. significauit.[l] Illud quoq; notandum est, quod cum locus interdicitur, non solum clerici illius loci, sed etiam alienigene ibi prohibentur celebrare, nisi sint priuilegiati: ut ext. de priuileg. quod nonnullis. & c. ut priuilegia. Nominatim autem interdicti celebrantes irregulares, fiunt, ut 11. q. 3. si quis episcopus in cōcilio. & c. si quis episco
26 pus damnatus. † ¶ Quæ autem dicimus de loco interdicto, intelligimus

ADDITIONES.

a Sciat. ¶ Durum videtur hoc cum potuisset etiam non excommunicari, & post peremptorium iterum citari de off. deleg. consuluit. de do. & contuma. prout, vel alia pœna contumacis puniri, vt lit. non contesta. quoniam.
b Debet. ¶ Remissiue dabo j. ver. proxim.
c Generaliter. ¶ Et sic est declaratum de sent. excom. is qui. j. respon. lib. 6.
d Tempus. ¶ Quomodo hæc duo vltima differunt à primis duobus, plene scripsi de æta. & quali. cum bonæ. in gl. moderatè.
e Sicut. ¶ Vbi scripsi in glo. satisfactio, & gl. seq.
f c. j. ¶ Vt ibi scripsi, super ver. suspensus.
g Quod sic. ¶ Et sic est determinatum de sent. excom. is qui. 2. respon. libr. 6. & quod sequitur de celebrante coram excommunicato, si scienter ibi expeditur. in 1. responso.
h Tanta. ¶ Vt ibi recitat Ber. in gl. no. quod ut quidam. ¶ Adde quod celebrans in loco interdicto, fit irregularis: voluit Fede. de Senis cons. 221. An autem prælatus non prohibens celebrare in loco interdicto, sit & ipse irregularis, ibi vide. & cui incumbat onus probandi, quòd prælatus scuit locū interdictum, etiam ibi vide: & an prælatus, qui tempore interdicti clausis ianuis interfuit missæ, quæ celebrabatur super cadauere cuiusdam beguinæ; sit irregularis: cum dicta beguina sit priuilegiata, q̄ tempore interdicti diuinis officijs posset interesse, & ecclesiastica capere sacramenta, vide Fede. de Senis concludentem quod non cons. 86.
i Suspensus. ¶ Melius diceret, non à latore sententiæ, sed a canone: vt patet præ. decr. as qui. 2. respon. & huic literæ melius coaptatur istud. vnde quod sequitur non ob. decr. nuper. de sent. excom vt ibi scripsi super gl. colligē & vide quod no. c. tit. statuimus. in ver. gl. & super ea. lib. 6.
k Tanta. ¶ Cuius mentem ibi posuit Ber. in additione.
l Significauit. ¶ Omnino videas quod ibi scripsi super j. glo. ¶ Adde ver. sequenti illud quoque. Fede. de Sen. consi. 92. incip. fratri Raynaldo. vbi bene discutit materiam huius ver. & per ipsum etiam consi. 70. vbi ponit de illo qui accipit aliquos ad diuina officia tempore interdicti, alijs seruatis circa obseruationem interdicti: & an seruantes interdictum possint admittere aliunde venientes ad ecclesiasticam sepulturam: & an debeant illo tempore portare corpus Christi cum sono campanæ ad infirmum: & an in quatuor festiuitatibus anni, in quibus tempore interdicti permittitur celebratio diuinorum officiorum, sepeliens mortuum sit irregularis. Io. An. & Pau. de Lea. vt refert Fede. de Se. cons. 91. tenent quod sic. Sed an tunc officiantes ad sepulturam sint & ipsi irregulares, Fed. vbi consuluit, q̄ nō

ligimus etiamsi parochia fuerit interdicta. Si autem ecclesia int. r
dicta sit: ideo quia est violata sanguinis effusione, vel semine pol-
a luta: non est irregularis in ea celebrans. [a] Tunc enim non dr̃ pro-
prie interdicta, sed dicunf in i la organa esse suspensa. extr. de con
se. ec. vel alta c fi extr. de adul. significasti & de priuil. tuarũ. vbi
generaliter no. ꝙ celebrãs in ecclesia a iure interdicta, nec susp̃e
sus nec irregularis est: quia interdictum nomẽ iuris est: & plus im
portat q verbi proprietas sonet Idem ẽt puto, si episcopus pro-
pter patronorum discordiam clauserit ecclesiã, & inde reliquias
aspo tauerit: præcipiens ne ibi missarũ solennia celebrent. Non
enim credo, quòd celebrans ibi sit irregularis. extr. de iure pat. c.
i. & ij Si autem dicatur sic: Interdico talem ecclesiã: celebrans in
ea incurrit irregularitatem & suspensionem: sed clerici & laici il
lius ecclesiæ bene poterunt alibi vbicunque audire & celebrare
b diuina: nisi illud addi ũ fuerit in snã interdicti i fm papam. [b] Idẽ
no Vinc. extr. de consue. cum venerabilis. Ber. tñ dicit, & melius,
ꝙ isti laici non poterunt alibi diuina audire, vt not. extr. de priui.
c quod nonnullis. [c] ar. pro eo 4. q. 5. quisquis. versi si autẽ. De hoc
dic fm papam. prout not. in præd. c tanta. & in præd. Dec. quod
d nonnullis. & in c. cum venerabilis. [d] † ¶ Hoc etiam not. ꝙ excõ-
27 municatus vel interdictus dr̃ violare sententiam vel interdictũ,
agendo suum officium, sicut prius: puta offerendo in missã cali-
cem, vel vrceos & huiusmodi, vel celebrando solenniter vespe-
ras, vel matutinum, vt in præ c. si quis episcopus in cõcilio. Vtrũ
autem episcopus vel legatus sic possit in hac irregularitate dispẽ
sare, no. inf. §. prox. ver. sed nunquid episcopus. Quid si officio di-
uino interest, & cantat: non tamen celebrat? Rñ. non incurrit irre
gularitatem vel suspensionem, licet peccet: quia non facit tanq̃
in officio suo agẽs. ar. eiusdẽ c. Legere enim psalterium, vel doce-
re etiam Euangelium, vel nouum, vel vetus Testm̃ in ecclesia in-
terdicta, non est prohibitũ: cum etiam ibi prædicari possit, vt ext.
de sen. excom. respon. ar. tñ ꝯ ext. de excess. prael. tanta. & de cleri.
e excom mi. illud §. fi. [e] & extr. de re iud. cum æterni. §. sciturus. Sed
distingui potest, vtrum ex ignorantia seu etiam deuotione, an ve
28 ro ex contemptu, seu ex malitia se officio ingerat. † ¶ Quid si ex-
cõmunicatus celebrat, sicut prius, vel dicit horas suas officiando
populum, non in ecclesia, sed extr. puta in naui, vel in exercitu, vel
alibi? Respon. irregularis est. ar. de conse. di. j. procedimus. Secus, si
dicit horas cum uno vel duobus, aut plurib. socijs non offician-
do in ecclesia, tunc tamen bene facit, si supprimit verba illa quæ
f a solo sacerdote dici solent, ut, Dominus vobiscũ. [f] & si per aliũ
etiam non sacerdotẽ, facit officiũ inchoari. Quid si excõmunica-
tus, vel interdictus celebrat in ecclesia non ꝑsecrata? Resp. idem
iuris est, ac si esset cõsecrata. quo ad hoc, extr. de immu. eccle. ec-
clesia. extr. de ꝑse. eccle. vel alta. c. fi. Nam ẽt idem esset, si extra ec
29 clesiam celebret, vt s. † Quid si sacerdos sepelit aliquem in cemi
terio, in quo certum est aliquos excõmunicatos esse sepultos? Et
vr quòd sit irregularis: cum cõstet eum uiolare interdictum, extr.
de exce. præla. tanta. Nam tale cœmiterium interdictum est, do-
nec reconcilient, extr. de conse. eccle. vel alta. consuluisti. extr. de
sepul. ex parte. Sed dic ꝯ: cum hoc non sit expresse iure cautum. ꝯ
uer. generaliter. sicut nec celebrans in ecclesia sanguine uel semi.
ne polluta, ut s. uer. illud quoque. Mitius enim punit committẽs
contra interdictum legis, quam hominis. ff. de arbi. Celsus. In cœ
miterio autem per sententiam hominis interdicto sepeliens solẽ
niter, bene fit irregularis. ꝯ uer. quid si excommunicatus. extra, de
postu. præla. c. j prope prin extr. de cle. excom. mi c. Apostolicę.
Regulariter enim siue interdictus ab homine in loco nõ interdi-
cto, siue etiam non interdictus in loco ab homine interdicto, ea q̃
suo ordini sunt specialiter attributa, solẽniter prophanet, præser
tim scienter & in cõtemptum: ex hoc efficitur irregularis. ar. 11.
quæ 3. si quis epũs. j. ibi: aliquid contigerit de sacro ministerio, &c.
30 † ¶ Quid de illo qui scienter & solenniter sepelit publice excõi-
catũ? Rñ. licet grauiter peccet, non tñ ex hoc fit irregularis: sicut
g nec ille qui celebrat excõmunicato. s. uerũ. sed quæritur. [g] Quid
de officijs, uel ministerijs: puta si magister scholarum suum exer-
ceat officium: & sic de alijs? forte idem dicendum quòd de ordini
h bus secundum papam. [h] quod ex eo apparet, quia laici qui irregu
laritatem uel suspensionem non incurrunt, cum ordinem uel of-
i ficium non habeant, puniuntur, si uioletur interdictum. Tu dic, [i]
ꝙ talis non incurrit irregularitatem: quia hæc non competunt
ordinis ratione. Peccat tamen, & grauiter est puniendus, sicut &
laicus excommunicationem contemnens, ut extr. de cle. excom.
31 mi. c. 2. in fi. † ¶ Sed qd dices de aduocatis, & tabellionibus, iudi-
cibus, & alijs publica officia gerentibus: nũquid si ab illis per supe
riorem suspensi, ea nihilominus exequuntur, irregularitatẽ incur
rant? Videtur ꝙ sic. ar. extr. de hęret. si aduersus. in fin. & de cler.
excommunic. mi. c. 2. respon. j. extr. de re iudica. cum ætern. §. sci-
turus. Sed dic ꝯ, hoc obstant iura prædicta: quia locum habent in
suspensis a spirituali officio ordini sacro annexo. 11. q. 3. si quis
episcopus damnatus. & c. si quis episcopus in concilio. Quid de be
nedicente mensam? Et vr ꝙ sit irregularis: quia hoc ex officio in
cumbit. 44. di pro reuerentia. de conse. dist. 5. in omnib. Sed dic.
cum hoc nulli sit ordini deputatum. 44. dist. c. fi. secus in benedi.
ctione aquæ: quia illa fit cum solennitate. de ꝑsecrat. dist. 4. aquã
32 † Quid de absolutione ab excommunicatione? Dic ꝙ absoluere
excommunicatum per sententiam nõ est ordinis, sed iurisdictio
nis, sicut & excommunicare, ut 2. q. 1 nemo. Nam par est ius ligã-
di & soluendi. de pœ. dist. j. uerbum, sed absolutionis solennia ad
hibere, sicut est dicere orationes cum stola, & psalmum pœniten
tialem: & in ecclesiam introducere, ordinis & officij est. ar. extra,
de sent. ex. nuper. in fi. 11. q. 3. debent. & c. seq. & ꝯ. de sent. §. ut au
k tem uer. porrò. & seq. [k] † ¶ Quid si diaconus, uel acolytus legunt
33 epistolam sine apparatu in loco, ubi de consuetudine generali
per subdiaconũ dicitur epistola? Videtur quòd sint irregulares.
arg. 11. q. 3. si quis episcopus damnatus. ubi dicitur generaliter, si
quid contingat de sacro ministerio. Sed intelligendum videtur
de his, quæ certo & suo ordini sunt deputata: sicut subdiacono le
gere epistolam, uel acolyto portare cereos, & sic de alijs. Simile.
23. distin. subdiaconus. & c. seq. 25. distin. perlectis. 21. dist. cleros.
Sed si facit ea, quæ nõ sunt certo ordini, uel officio deputata, uel
a iure, uel a constitutione ecclesiæ, uel de consuetudine, ut si can-
tat Responsoria, uel legit lectiones: non sit irregularis. Vnde uide
tur, quod si in aliqua ecclesia sit consuetudo, quod qui sque sine
distinctione ordinis legat epistolam, uel portet cereos, uel quid
aliud pertinens ad aliquod officium faciat, non erit irregularis
34 qui illud officium facit. † Consuetudo enim attenditur in sacra-
mentis & in ecclesiasticis officijs, ut extr. de celebratio. miss perni
cios. cum suis concord. Argumen. tamen contra, extr. de ho-
mic. sicut dignum. in fine. ubi dicitur quod homicidæ non debẽt
etiam Responsoria separatim cantare, sed dici potest, quod illud
specialiter fuit inuentum propter terrorem enormis criminis.
Patet ergo ex præmissis, quod in minoribus ordinibus contra-
hitur irregularitas, & probatur & not. secundum dominum
meum. extr. de cler. excom. mi. c. 2. Nam & tales degradantur, ut
11. q. 2. episcopus presbyter. in fin. 24. dist. ca. fin. quidam tam ẽ
dicunt constitutos in minoribus non incurrere irregularitatem
mini-

ADDITIONES.

a Celebrans. ¶ Et sic terminatum est de senten. excommu. is qui. j. respon. lib. 6.

b Papam. ¶ Qui hoc dixit in præ. Decre. tanta. in fi.

c Nonnullis. ¶ Salua pace Gul. Ber. non loquitur de speciali interdicto eccle siæ. sed de generali interdicto terræ. de quo loquitur ibi tex. Cy. quod no. de sen. exc. c. vlt. §. adijcimus. in gl. j lib. 6. ¶ Adde ꝙ Ab. Sic. in c. tanta. de exce. præl. tenet, quod alibi possint celebrare & audire, quando locus solus est interdictus. & ita intelligit. d. c. tanta.

d Venerabilis. ¶ Tu distingue, ut de sen. exc. si sententia. §. j. lib. 6.

e §. fi. ¶ Vide quòd ibi scripsi in gl. distinguit. & in præ. c. tanta. super ver. violauit. Adde, quod idem quod Spe. sentit. Ab. in d. c. tanta.

f Vobiscum. ¶ Hoc etiam supprimunt laici & moniales dicentes officium, vt scripsi de cele. mis. c. j. super. ver. 1. comp eantur. Aduerte ad id quod dicit hic Spec. dum vult, quòd excommunicatus celebrans etiam extra eccle siam, sit irregularis. Nam videntur tenere contrarium In. & Host. in c. sacro. extr. de sen. excom. Item Arch. in c. is cui. per illum tex. dum dicit in ea. extr. de sent. exc. lib. 6. & ibi etiam Io. And. in gl. in uer. in ea. & ibidem Do. & Phil. Fran. Sed pro dicto Spe. facit: quia uidetur effectiue & consecutiue prohibita celebratio, etiam extra ecclesiam, si ibi sit populus & sua plebs. Nam ibi est collectio fidelium, & nil aliud est ecclesia quam fidelium collectio. c. ecclesia. de conse. dist. 1. quare satis dubitandum est. Ego autem sic dicerem, salua tamen opin. melius sentientis: aut hic celebrans extra ecclesiã, cui ecclesia est interdicta, celebrat conueniendo populum extra ecclesiam fraudulenter, & in contemptum censuræ, & in hoc casu sum cum Speculatore. arg. c. illo vos. extr. de pig. c. quanto. de priu. c. fin. de immu. ec. lib. 6. cum fi. Si vero celebrat his sedatis, simpliciter, & non hoc animo fraudulento: sum cum opinione contraria. Tu cogita. Vel posset dici, & forsitan melius, quòd opinio communis intelligitur quando celebrat sine plebe, & fidelium collectione sub aere in territorio aliquo, uel in aliquo priuato oratorio: non cum fidelium multitudine. & hoc quantum ad irregularitatem incurrendam: quia non incurritur, nisi in casibus a iure expressis vt iam dictum est. Vltimo tamen his missis disputandi gratia dicas, & hæc est veritas, ꝙ opinio communis intelligitur in suspenso, uel interdicto solum in ecclesia, seu est sibi interdictus ingressus ecclesiæ, uel ab eo suspensus. & ita loquitur text. in d. c. is qui. & cum hoc concordat autor infra. eo. §. versi. quid si quis suspenditur ab ingressu ecclesiæ. Sed hic loquitur in excommunicato maiori. dicas ꝙ qui est extra omnem ecclesiam, est membrum diaboli effectus. c. omnis Christianus. & d. c. audi denique 11. q. 3. & ideo vbicunque ceret cum populo, celebraret in ecclesia: quare, &c.

g Queritur. ¶ Dic ut de priu. episcoporum. lib. 6. & in clemen. de sept qui.

h Papam. ¶ In c. tanta. Adde & intellige secundum præcedentem ad fi & per Fed. consi. Alex 111.

i Tu dic. ¶ Idem Host.

k Et seq. ¶ Et illam exercens irregularis esset, vt in Decre. tanta. scripsi Inno. & Host.

ministrando in suis officijs. Nam prædicta c. si quis episcopus. 1. & 2. non loquuntur de his, sed de presbytero & diacono, & pœnæ moliendæ sunt vel saltem si incurrunt, potest cum eis episcopus dispensare, cum non inueniatur ei prohibitum nec est contra, extr. de cler. excom. mi. Apostolicæ. quia ut dicunt, ibi loquitur de existentibus in sacris ordinibus. Quid de simplici clerico? Respondeo secundum illos qui dicunt, quod non est ordo, nullam irregularitatem incurrit: secundum illos vero, qui contrarium dicunt, contrarium est dicendum, si in officio suo cantat. 23. distin. psalmista. quod verius est secundum dominum meum,
35 argumen. ad hoc 21. dist. cleros. in principio. † ¶ Quid si presbyter excommunicatus, vel suspensus simpliciter ab ordinibus suis administrat in ordine acolytatus? Respondeo, irregularis efficitur, vt in præced. c. si quis episcopus damnatus, vbi dicit, si quid contingit de sacro ministerio: secus si tantum à missarum celebratio ne suspensus esset. Quid si constitutus in minoribus ordinibus excommunicatus legit epistolam in missa priuata? Respondeo non est irregularis, ex quo sine solennitate hoc facit: cū etiam à laicis quandoque legantur epistolæ, & lectiones in missa, de consuetudine. Et idem iuris est, si ministret sacerdoti ad altare parando vinum & aquam & lumen, & huiusmodi & idem
36 etiam puto in presbytero & diacono & subdiacono. † ¶ Quid si episcopus à pontificalibus sit suspensus? Dicunt quidam, quod in illis celebrando non efficitur irregularis: quia pontificalia non sunt de substantia. Nam & sine ipsis potest quodlibet pontificale officium exercere: nec debet quis irregularis iudicari, nisi vbi inuenitur expressum. Quid si quis suspenditur ab ingressu ecclesiæ tantum? Dic quod non fit irregularis celebrando: quia etiam
a extra ecclesiam celebratur: de consecr. dist. 1. concedimus[a]. Quid si excommunicatus, vel suspensus baptizat? Respondeo, non est irregularis, vt quidam dicunt: nam hæc pœna non extenditur ad hunc casum: quia hoc non est specialiter certo ordini deputatū. argument. contra. 11. q. 3. si quis episcopus. 1. Sed quod ibi dicit, contigerit de sacro ministerio: restringitur, vt dicunt, ad officium ecclesiasticum, & ad sacramentum altaris. Vel dic quod si quis paratus vestibus sacerdotalibus, vel diaconalibus solenniter ba-
37 ptizat, irregularis est: secus si aliter hoc facit. † ¶ Generaliter autem dicendum est, quod non debet aliquis in dubio irregularis iudicari, nisi vbi inuenitur expressum in iure. argu. ff. de pœnis. l. præses de pœn. dist. 1. pœnæ. Irregularitas enim à iure positiua
b est introducta, vt §. vers. 2.[b] Scandalum etiam solum inducit irregularitatem, vt extr. de homic. ex literis. 1. Hoc etiam sciendum est, quod habens plura beneficia cum cura, vel plures personatus sine dispensatione, irregularis est, quod dic vt j. §. videndum. uer.
38 nunc aliqua. † ¶ Abbas autem propter irregularitatem à prælatione non remouetur, vt extr. de æta. & qualita. tuam. 50. dist. ac
c cedens.: 6. q. 1. legi. secundum papam[c]. † ¶ Sed quæritur, quando
39 occasione homicidij irregularitas contrahitur[d]? Super quo no-
d ta, quod ad hoc quod irregularitas & peccatum ex homicidio contrahatur, necesse est quod interueniat consilium vel præceptum, vel factum, vel defensio occidentis. 10. dist. si quis viduā. extr. de cler. pugnan. in duello. c. 2. in fi. 23. q. vlt. c. fi. de quo plenè not. extr. de homic. sicut dignū. §. clericos. Intelligitur autem aliquis consilium vel præceptum vel factum in mortem alicuius dedisse, quando sua sit illud, vel rogauit, uel mandauit, uel alias cōsuluit ostendendo utilitatem, quæ ex homicidio sequeretur, extra. de hom. sicut dignū. Sed & qui nō consuluit homicidium, sed consuluit id unde illud sequitur, irregularis est: ut si suasit ia-
e ctum lapidis, machinæ, vel balistæ[e], vel quòd quis iret ad capiendum castrum: quod de facili capi non potest absq; hominis morte. Si enim ille occidit aliquem in captione castri, irregularis est: quia captioni castri, & iactui machinæ, uel balistæ valde affine est hominem interficere, Secus autem videtur, si mandauit fertine, seu proditionaliter capi castrum: tūc enim licet qui ad hoc vadunt, hominem occidant, consiliarius ex hoc non fit irregularis: nisi forte alias verisimile esset, uel ipse idem suspicaretur, ꝙ hoc sine hominis morte fieri non posset. Vel dic, & melius, quòd cum illicitum opus consulat, irregularis efficitur, etiam si casu mors inde sequatur, argu. extr. de homic. de cætero. In talib. enim punitur, qui remotam causam homicidio præbet, sicut qui propinquam, vt not. eod tit. presbyterum. Idem quoque est, si mandauit aliquem verberari: quia satis credibile erat, quod ille se defenderet. ff. de iusti. & iur. ut uim. extr. de homici. significasti.
f prope fin.[f] Sed si insisteret consilio licitioperis, uidelicet, ut ma-
licus, uel alter consimilis capiatur: tunc non fit consiliarius irregularis, etiam si capiens illum occidit: quia hoc non consuluit: g. extr. eo. tit. c. fin. Absit. n ut ea quæ propter bonum facimus, quid per hoc præter voluntatem nostram cuiquam mali accidat, nobis debeat imputari. 23. q. 5. de occidendis. Semper tamen irregularis dans directè consilium in mortem alicuius, ut extr.
clef. uel mona. c. sententiam. Nec interest, siue is cui datum est consilium, statim fecerit homicidium, uel etiam diu post, nisi primum consilium reuocauerit, & contrarium suaserit. extr. de hom. Petrus. & arg. extr. de sent. excom. mulieres. cum suis concord. imò nisi firmiter & probabiliter credat quod post reuocationem consilij, reuocetur is cui consultum est à proposito occidendi: necesse est quod denuncier illi de cuius morte tractatum est, quod caueat sibi. In eo autem qui mandauit pro se fieri homicidium, videtur sufficere, si contrarium mandet tantum, extra, de reg. iur. omnis. uel si sciente eo cui mandat est, pacem iuret cum occidendo, ut 22. q. 1. omne quod. uel parentelam, uel extr. amicitiam cum eo contrahat aliam. extr. de despon. impub. cap. 2. Licet hoc non significauerit ei: quia qui certus est, certiorari non debet. ff. de actio. empt. & uend. l. 1. in fine. extr. de elect. cum inter uniuersas. Ratio diuersitatis est, quia quando mandato alterius, & pro alio tantum fit mandatum de occidendo: uidetur quòd contrario mandato, vel contraria uoluntate ostensa debeat ab homicidio cessare. Sed ubi non fit mandatum pro alio, sed pro se, is qui consuluit, debet semper dissuadere, & etiam plus facere, si hoc conscientia dictat. Cautè tamen facit, ne quē prodat, ut 46. dist. clericus. 2 q. 1. si peccauerit. Si autem postquā consulens pœnitet: prius tamen quam reuocet consilium, ille procedit ad actum, irregularis fit, licet tempore perpetrati homicidij in charitate sit, nisi reuocauerit tempestiuè, ita quòd reuocatio ad illum peruenerit. ar. ff. man. si mandassem. & ff. ad Mace. si tamen. & l. si filius. & ff. quod iussu. l. 1. resp. 1. extr. de procu.
40 mandato. & c. ex insinuatione. extr. de reser ex parte. † ¶ Sed si alig quis alicui consuluit, quòd proiiciat se in mari, uel quod alias se occidat, irregularis fit. argumen. 50 distinctio. si quis viduam: Sed pone, rusticus super asinum volebat torrentem uadere, cumque fuisset in medio torrentis, asinus nec ante nec retro uo-
h luit ire, sicut asina Balaam[h] 2. quæst. 7. capitul. nos si. § item cum Balaam. & capitul. secuti sunt. Clericus uero una cum alijs, quia aqua crescebat clamauerunt ad illum, ut de asino descenderet, & rediret ne periret, firmiter & uerisimiliter credentes, quod illæsus redire posset: ille igitur ad eorum clamorem de asino descendens vi fluminis est submersus: numquid ergo clericus ille irregularis est? Respondeo; non. Absit enim, vt ea quæ propter bonum, & cætera. ut in præ. capitul. de occidendis. & ad idem. ea quæstio. cum homo. Recte ergo consului illi religioso facto, ut erroneam deponeret conscientiam, ut extr. de simo, per tuas.
41 2. in fin. † ¶ Quid si iudex habens latronem captum, quærit ab aliquo perito, quid fieri debet de tali: & ille respondit, talem morte puniendum, vel simile: iudex autem secutus consilium, latronem punit ad mortem? Respond. irregularis est, secundum R. taliter consulens. fuit. n. in culpa sic, in casu qui de facto
i erat, respondēdo, extra, de excess. prælato. ex literis. vbi de hoc.

Si

ADDITIONES.

a Concedimus. ¶ Dic vt de sen. exc. is cui. 1. respon. lib. 6. quicquid intellexerit Gul. in ecclesia celebrando, irregularis est, vt ibi. ¶ Adde quòd si suspensus ab ingressu ecclesiæ celebrat in ecclesia, fit irregularis, tenet Fed. consil. 120.

b Ver. 2. ¶ Sumitur, & uide §. ner. ut autem. in fin.

c Papam. ¶ Qui not. hoc de cor. uit. expo.

d Ccontrahitur. ¶ Multa de his quæ hic sequuntur, scripsi post Innocent. & Hostien. de homic. ad audientiam. in glo. mag.

e Balistæ. ¶ Vide quod scripsi de parante balistam, ne cle. vel mo. sententiam, super verb. balistariis. ¶ Adde quòd si fanticellus alicuius officialis minor 14. an. doli tamen capax, vadit cum familia ad capiendum aliquem, qui postea suspenditur sine facto illius fanticelli, an efficiatur irregularis? & dato quòd efficiatur, an poterit absolui à suo prælato ipso iam professo: cum prælatus habeat priuilegium dispensandi super irregularitate contracta cum quocunque suo subdito: nisi fuerit casus grauis & enormis, propter quem merito tales essent ad sedem Apostolicam destinandi. vide Federic. consil. 158.

f Prope fi. ¶ Et sic est terminatum eod. tit. is qui. lib. 6. etiam si ille mandans expresse prohibuisset occidi, vt ibi.

g Viduam. ¶ Hoc autem intelligas, si consilio paritum fuit: nec putes ex solo consilio irregularitatem induci. Vnde canon ille supponit homicidium. Et quod sic intellexerit Gul. patet ex superioribus: & sic etiam scripsi in p. c. ad audientiam. Et scias, quòd hoc interdicit auctor ibi: scripta vsque ad ver. quod si aliquis consuluit.

h Balaam. ¶ Numeri 22. & 2. Petri. 2. c.

i De hoc. ¶ In glo. 2. & vide quod super ea dixi. & ne cleri. vel mon. c. clericis. super verbo, officium. ¶ Adde quod Bald. in authen. habita. C. ne fil. pa. dicit, quòd clerici possunt dare consilium in legibus & statutis condendis. licet ex hoc sequatur mors, non efficitur irregularis. Ad quod facit quod voluit Inno. in c. ad audientiam. extr. de homic. vbi dicit, quòd qui dat consilium reiiciatur secundum conscientiam, licet ex hoc indirecte sequatur mors, non efficitur irregularis. Adde tu, quòd hoc communiter tenetur vt vbi non imminet crimen de præsenti puniendum, clericus dicens seu respondens de iure, vel etiam consulens tale crimen corporaliter puniendu, & ex hoc non incurrit aliquam irregularitatem: alias secus. hoc modo intelligitur glo. in c. omnis, 3. di. glo. in c. delatori. 5. q. 6. hoc tenet Host. in d. c. ex literis. extr. de excess. prælat. hoc tenet Archi. d. c. omnis. hoc tenet Abb. in c. 1. extr. de furtis.

Si vero non est casus de facto, sed iudex simpliciter quærit qualiter sint tales puniendi, & clericus respondet, quod ad mortem, vel ad sanguinem. quam responsionem secutus, talis punit ad mortem; vel ad sanguinem. Si respondens reputatur Iurisconsultus, & super talibus consueuit consulere, & respondere consultus; aut errauit in apicibus iuris, & vbi sunt variæ magistrorũ opiniones, respondet secundum opinionem suam, in qua etiam aliqui periti errant, & tunc non est irregularis: dum tamen consulenti dicat super hoc varias esse opiniones: aut errauit per crassam ignorantiam & supinam: vbi nullus peritus probabiliter dubitasset: & tũc fit irregularis, q̃a fuit ĩ culpa lata. Si aũt nõ reputat̃ Iurisconsultus: nec interrogatus, respondet ut Iurisconsultus, sed simpliciter dicit quod de talib. sentiat, nec præsumit, nec præsumere debet quòd iudex sequat̃ ipsius responsionem: contrahit ex hoc irregularitatem, ex quo non respondeat ad casum, qui sit de facto, Sed si scienter responderet ad casum, qui esset de facto: ut pote, si iudex quæreret ab eo, quid debet facere de primo deprehenso in tali. & tali crimine: si ex eius responsione sequatur mors, irregularis est: quia in culpa est in casu de facto
a respondendo, secundum fratrem R. de penna forti [a]. † ¶ Quid si
42 episcopus habens iurisdictonem temporalem, interrogatur à iudice à se constituto, quid agendum sit de aliquo crimine, pro quo est pœna sanguinis infligenda? Respon. potest respendere, hoc non pertinere ad episcopum: sed consule super hoc alios peritos. arg. in præ. Decret. ex literis. Potest etiam præcipere, ut quidam dicunt, ut puniat, ut iura volunt, dum tamen non exprimat, quod puniat ad pœnam mortis, vel sanguinis: prout not. Hug. di. tertia omnis autem lex. non tamen debet interesse, ne videatur actoritatem præstare. Alias autem si alius prælatus ex sola curiositate talibus interesset, non ob hoc fieret irregularis, nisi alias de facto cóoperaretur, ut ver. sed quid de iudice. & sic intellige præ. capitul ex literis. Si vero episcopus à iudice interrogatus respondeat, malum est, si iste malefactor remanserit impunitus: irregularis fit, si post eius responsionem iste pœna mor-
43 tis, vel sanguinis puniatur: vt eo cap. † ¶ Quid si aliquis consuluit alicui, quod aliquem occidat, ipse tamen ab illo occiditur? Dicunt quidam irregularem fieri consulentem: quia dedit operam consilio illiciti operis: vnde quicquid mali culpa, vel casu, inde secundum est, sibi debet imputari. arg. extr. eo. tit. continebatur. & cap. suscepimus. Potuit enim considerare, & examinare diligenter quod etiam ipse poterat ab illo occidi: vnde fit irregularis. 50. distiuct. hi qui. & cap. sæpe. Alij contra dicunt, quia nullum consilium dedit in mortem istius: imò eum mori nolebat. Si enim hoc voluisset, & fraudulenter ei consuluisset ad hoc, vt ipse occideretur: indubitatè irregularis esset. argument. prædictorum. cap. hi qui & c. sepe. & extr. e. cap. significasti. Consilium enim illius licet malum fuerit, & magnæ negligentiæ, non tamen fuit ad mortem eius: nec fuit in negligentia in morte eius, quia consilium sic debuit inteligi, vt bene sibi caueret, & hoc faceret in loco & tempore, vbi recipiens consilium, vel sui, occidi non possent occidendo eum. Sed si excitaret eum ad occidendum alium in loco, vbi periculum esse posset, tunc bene esset irregularis: etiam si is, cui consuluit, occidatur. Quod si dicatur, semper apparet quod non fuit diligens, nec bonum dedit consilium, ex quo is qui recipit consilium, est occisus: ipse respondeat, fines mandati diligenter seruandi sunt, extr. de reseri. cum dilecta. ff. manda. diligenter. Vnde si non bene sibi cauet, & fines mandati egressus est, non videtur eius consilio fecisse: vnde non
b est irregularis [b]. † ¶ Porro si quis alicui suadeat, quod pro patria
44 sua, vel proximo suo, vel pro iure suo, vel ecclesiæ suæ periculo se exponat: non ob hoc fit irregularis, etiamsi ille ibi moriatur, 23. quæstio 3. pro membris. & infra capitulo sequen. & capitulo 8. igitur. & capitulo sequen. & capitulo, conuenior: in princip. prope fi. versicul. respondi. & versicul. sanctus enim. Sed si sciret, vel crederet eum moriturum, tunc uidetur quod fiat Irregularis: quia est ordinata charitas. quod quisque diligat plus corpus suum, quam alterius. de pœnitentia distinctione tertia. qui vult. sed si ei consulat, quod se indubitatæ morti exponat pro honore Christi, vel pro fide, vel pro statu ecclesiæ, non fit irregularis: etiam si mors inde sequatur. 25. quæstio. 1. sunt quidam. 11. quæstio. 3. non solum & capitu. sequen. cum Christus pro nobis mortem subierit. 12. quæstio. 2. cum redemptor. extr. de hom. pro humani. & sancti martyres pro ecclesia sanguinem suum effuderunt: hac etiam ratione excusari possunt ab irregularitate inquisitores hæreticæ prauitatis: scientes, quod statim postquam pronunciauerint aliquem hæreticum esse, ille morti tradetur, hoc etiam alias multipliciter procurando. Ad hoc etiam accedat 23. q. 8. legi. & q. 5. si audieris. Quid de his, qui propter indulgentiam habendam portarũt ligna ad hereticos comburendos? Responde, si illa ligna cõbusserunt hæreticum irregulares sunt:
45 nec cum eis dispensatur nisi per papam. † ¶ Facto autem si quis sponte committat homicidium propria manu, fit irregularis: etiam si Paganum, vel Sarracenum occiderit 50. dist. clericum. & c. de his clericis. extr. de homici. c. pen. Idem etiam est, & si non sponte. sed casu cum daret operam rei illicitæ: vel si nõ adhibuit diligentiam, quam debuit: vt ext. de homic. ca. sicut dignum. & cap. presbyterum. & cap. continebatur. & c. ad audientiam. & c. Ioannes & cap. fin. Idem est, si causam proximam morti dedit: ut 50. dis. studeat. vel si venenũ dedit: vt eo. tit. si aliquis. & C. de maleficis & mathe. l. 1. siue accusator, vel iudex, vel aduocatus, vel testis fuit in cã criminali: vt s. ver. item litigiosus, & c. Si autem casu committitur homicidium & dabat operam licitę rei, & adhibuit diligentiam, quam potuit, ex hoc non fit irregularis, ut extra. eodem. lator. & c. ex literis. 2. & c. seq. & c. Ioannes. & c. fin. Alij dicunt, quod talis sit irregularis, licet ei non imputetur ad culpam: quia Deus cor interrogat, lex autem opus quærit. 15. q. 1. si quis non eratus. Sed prius dictum est uerius. Hinc est quod medico. qui adhibuit diligentiam, quam potuit, & operatus est iuxta traditionem artis medicinæ, non imputatur mors ægrotantis extr. de ætat. & qual. ad aures. & de homic. tua & s. ver. contrahitur. alias autem si in aliqua negligentia fuerit: consulitur medico, ne
46 promoueatur ad ordines. † ¶ Quid si aliquis infirmum vertit, vel transuertit in aliud latus, vt citius moriatur? Resp. irregularis efficitur tam ipse, qui fecit, quam ille qui consuluit, si ex hoc mors fuerit subsecuta: puta, quia forte via anhelitus præcluditur, vel rumpitur apostema ex violentia motus, & suffocatur. Si autem non citius moritur ex hac causa, non est irregularis: licet alias pœnitere deberet de peccato. Si tamen de his & similibus dubitatur, an inde mors fuerit subsecuta, deponat leuem & temerariam conscientiam ad arbitrium prudentis viri: alioquin eligat tutiorem viam. & iunge quod no. supra. ver. item exercẽs. Quid si aliquis tenet ceruum, vel leonem, qui aliquem occidit? Dic quòd non est irregularis, dummodo malitiam vel latam culpam non adhibuerit in morte alicuius. Non enim videtur, quod leuis culpa, vel negligentia debeat huic imputari, cum multum sit remota causa ab homicidio. Alij dicunt quod si aliquid est, qđ possit imputari tenenti ceruum vel leonem, qui occidit, est irregularis argum. 50. distinctio. sæpe. Instit. si quadrupes pauperiem fecis. dica. §. 1. Item quandoque aliquis est irregularis, vt non promoueatur, sed non quin ministret in susceptis ordinibus, vt ext. de homic. continebatur. in fi. & c. ad audientiam. in fin. Item non solum est irregularis quis, si ex eius percussione aliquis interiit, vtrum etiam si ex hoc infirmitatem contraxerit, vnde mortuus est: ut extra, eo capitul presbyterum & capitul ad audientiam. &
47 50. distinction. studeat. extra, de cler. percus. cap. 2 † ¶ Defensione quoque committitur homicidium. Vnde si quis ineuitabili casu se defendit, & homicidium committit, irregularis efficitur: vt in præ. capitul si quis viduam. quia voluntate committit ho-
c micidium, sed facilis est cum huiusmodi dispensatio [c]. Item etiam defensione committitur: vt si quis comitatur occisorem, ut eũ
d defendat, extr. de homic sicut dignum [d]. Quid si potui hominẽ defendere, & liberare eum à morte, & non feci? videtur ꝙ sum irregularis: quia qui potest hominem liberare à morte, & non liberat, eum occidit: vt in ead. dec. §. illi etiam ext. de sen. excommu. cap. quante. & c. dilecto. §. fin. 23. q. 3. non inferenda. 83. distinct. §. 1. ff. de lib. agnos. necare. Sed super hoc vide quod no. in
48 præal. Decret. quante. & c. dilecti. † ¶ Quid si cum velles hominem liberare a morte iniusta, te retraho a proposito liberandi? Resp. irregularis sum: quia quodammodo homicidium committo indirecte. 50. distinct. si quis viduam. de pœn. dist. 1. periculosè. Illud etiam nota. quòd si quis occidendi animo percussit latronem, non tamen lethaliter, latro autem ex aliorum vulneribus perit, irregularis est, vt colligitur extra, de homic. significasti. primo. Idem est etiam si non percussit, sed aliquid operis imdendit in mortem cuius: puta: quia latronem detinuit, vel cõtra

cum

ADDITIONES.

a Forti. ¶ Cuius etiam fuit ver. sequens in sum. de hom. ver. idem nota.

b Irregularis. ¶ Hucusque sic ad literam recitat Innocent. in Decre. ad audientiam. vt ibi scripsi. ver. quid si Titius, Sed tu similiter dicas eum irregularem, per Decre. is qui. de homic. lib. 6. Nam vt ibi scripsi, si ille prohibens homicidium propter culpam, & quia non præuidit, quod debuit, est irregularis. fortius ergo ex eisdem causis iste, qui suadebat homicidium, & ibi vide. nota. super ver. occidat. Idem in consulente aggressionem dicendum, si sequatur mors, vel truncatio. ¶ Adde quòd opi. Ioan. Andr. sequitur Abb. in c. ad audientiam extr. de homic.

c Dispensatio. ¶ De hoc j. eod. §. ad fi sed hodie terminatum est per clem. de homi. si furiosus. quod accidens necessitate ineuitabili, quia mortem aliter vitare non poterat, irregularis non est: vt ibi. 2. resp. Et vide quod ibi. no. & ibi. j. respons. Idem dicitur de furioso, infante, vel dormiente. Adde ꝙ pro hoc facit quod volunt doc. in l. ex hoc iure. & in l. vt vim. ff. de iusti. & iur. quod occidens necessitate ineuitabili non tenetur de homicidio. consuluit Bald. consi. 430. lib. 1.

d Dignum. ¶ De hoc infra, ver. quid si aliquis.

cum clamauit, & huiusmodi. Alias autem si clamasset contra eū, non in mortem eius sed quòd caperetur: vel detinuit vum, vel leuem ictum ei dedit, irregularis non est, etiam si ab alijs occidatur, secundum papam. arg. præ. Decre. In hoc enim videtur esse vis, quòd non auxilium, nec consilium det in morte alicuius apertè, nec etiam sit in negligentia: quia si culpa eius, vel malitia homicidium perpetratur, irregularis fit. & idem est, si eius negligentia committitur, 50. dist. hi qui. extr. eo. Petrus. & ideo siue clamet contra latronem, siue eum capiat, siue quocunq; alio modo potuit intelligere ex clamore, vel alio actu suo homicidium posse sequi, irregularis est: nisi fortè faciat propter corporis sui periculum: vt si timet quòd aliquis eum occidere velit, tunc enim bene potest inuocare & clamare pro auxilio: quia non intendit in aliorum mortem, sed in suam liberationem, & præterea liberat à peccato animam volentis eum occidere: secus si faciat hoc propter periculum rerum: vel si fugæ præsidio euadere potest, eo. tit. suscepimus. Clericus quoq; qui vna cum socio cepit latronem, & liganit, & postmodum timens interfici à latrone ligato, cum interficit: irregularis est, extra, de homi. suscepimus. Item si clericus nō valens aliter recuperare res suas, tenet furē, ne cum rebus fugiat, donec eum exhibeat iudici, vel eius auxilium inuocet ad res suas recuperandas, non est irregularis, vt quidam dicunt: licet fur à iudice postea corporaliter puniat, vt j. ver. prox. dum tamen eius intentio non sit corrupta, intendendo ad furis mortem, vel mu-
49 tilationem. † ¶ Quid si clericus tradit seculari potestati latronē, petens quòd eum puniat citra sanguinis effusionem: vel petens rem subtractam sibi restitui? Resp. licet potestas in latronem animaduertat, non propter hoc clericus fit irregularis: nec etiam no cet illi, si ad conuincendum latronem tradiderit insignia. Et idem est, si simpliciter deponit querelam de iniuriantib. sibi & ecclesiæ suæ, quamuis tales vix absq; sanguinis effusione valeant coarctari. ext. eo. tua nos. § ad vltimum. & c. postulasti. 23. quæst. 4. Maximianus & qu 5. c. 1. & c. vnum. & c. pœna. & arg. ff. de bonis liber. qui cum maior. §. 1. & hæc vera sunt, quando non intenda dit ad mortem: nec hoc in animo gerit, sed fortè[a] expresse instabat, vt citra sanguinis effusionem castigaretur. ext. de rap. in archiepiscopatu. uel in exilium mitteretur, vt ext. de iud. c. cum nō ab homine. & de verb. signifi. nouimus. vel in perpetuum carcerem detruderetur. ext. de hæret. c. excommunicamus. 2. §. pen. & de apost. à nobis. 23. q. 5. non vos. Non est ergo irregularis agens contra furem ciuiliter de crimine, non criminaliter ad mortem vel sanguinem: licet iudex causa probata illum suspenderit ex officio suo: vt not. in præ. eap. postulasti. Absit enim ut ea, quæ propter bonum facimus, si præter voluntatem nostram cuiquam malum inde contingerit, nobis debeat imputari: vt 23. q. 5. de occi-
50 cidendis. † ¶ Et sunt hæc in arg. nullus noram irregularitatis incurrere eum, qui per executores alicuius curiæ procurauit aliquem capi propter tale delictum, propter quod nec mori, nec mutilari debuisset: licet iudex inueniens eum alia commisisse, præterea suspenderit eum: si tamen ille nec credidit, nec cogitauit id contingere posse. ¶ Quid si iudex, vel officialis in sequitur furem fugientem, & quærit à me vtrum viderim illum: & ego sciēs quòd fur ille ad mortem quæritur, instruo eum? Resp. si per meā responsionem fur inuentus est, & occisus, irregularis sum: secus si nesciui, nec suspicatus fui, quòd ad mortem, vel ad pœnā sanguinis quæreretur. Quid si scio illum ad mortem quæri, nec ille fugere potest, nisi per alteram de duabus vijs: & dico quod per
b hanc viam non fugit, sciens eum per alteram fugere[b]? Et videtur quod non sim irregularis: quia nō indicaui eum: arg. contra, quia dicendo ipsum per hanc viam non fugere, implico eum per aliā fugere. argu ext. de præsumpt. nonne. Tutius est ergo tacere, vel quærentem curialiter eludere dicendo: Nunquid ego custos illius sum? vel alio modo. de pœ. di. 1. c. voluissent. § ex his itaque.
51 uer. deniq; 43. dist. in mandatis. in fin. † ¶ Sed quid si agenti ad res suas, ex post facto placet, quod latro suspensus est, & ratum habet? & quidem uiderur contrahere irregularitatem. Nam ratihabitio retro trahitur, & mandato comparatur: ut ff. de ui & uiar. l. 1. §. quoties. & ext. de electio c. pen. & ff. de his qui not infam. quid ergo ext. de rest. spolia. cum ad sedem. in fi. Quod enim non pronunciat ore, Deus audit in corde. & uoluntas pro opere reputatur, ut 17 q. 1. cap. qui bona. §. si ergo. Et hoc tenet dom.
c meus. quod uerum est, ut dicit, si gaudet de morte personæ: secus si gaudeat, quòd maleficium est punitum. 23. q 5. reos. licet doleat de morte personæ, & compatiatur figuræ Dei, & tristetur: quia commisit, unde taliter est punitu. argu. extr. de homi. c. 2 C.
enis. si quis in metallum. ext. de sent. excom. ut famæ. In dubium relinquitur quis conscientiæ suæ, quam intentionem
extr. de homicid. exhibita. & c petitio. extr. de iureiuran.
71. 33. distinct. habuisse. extr. de ætat. & qual. ad aures. Ergo
citer credo, solam ratihabitionem, siue placentiam, vt ita
n, non inducere irregularitatem, [d]ubi nullus consensus, uel
atio, uel exhortatio præcessit, nec eius nomine factum
est. arg. ff. man. si uero. § si post. Peccatum enim, quod sola uolun
tate committitur, sola uoluntate contraria aboletur. arg. ext. de
simo. c. fi. ff. de reg. iur. nihil tam naturale. extr. eo. c. 1. Item dico,
quod irregularitas ratione homicidij non contrahitur sola uo
luntate, nisi homo actu occidatur. ar. ext. de homi. sicut dignum.
§. 1. ubi de hoc in glo. ex corde, &c. 11. q. 1. si quis uero. Sed nec
fit aliquis irregularis propter solum homicidium: nisi culpa, uel
uoluntas præcesserit: uel alias inde sequatur scandalum: ut pro-
batur & not. 50. distin. hi qui. primo. extr. de homic. ex literis, de
52 cle. ægro. ca. tua. † ¶ Quid si quis in rixa mortuus est, nescitur taman quis illum interfecerit: nunquid omnes sunt irregulares, & ab ordinibus repellendi? Videtur quòd sic, quia omnes censentur homicidæ, saltem quo ad promotionem, propter incertitudinem. ut 23. quæst. ult. c fin. ff. ad l. Aquil. item Mela. §. sed si plures. & hoc dixit Io. Sed Gul. Na. dixit neminem in dubio repellendum: arg. ext. de homicid. petitio. & c. significasti. Dominus meus dicit quod est suæ conscientiæ relinquendus. Quod prosequere secundum eum in Sum. eo. tit. §. qua pœna uertic sed nun-
e quid omnes[e]. † ¶ Quid si amici mei interficiunt aliquem mihi
53 inriantem me inuito, & contra meam prohibitionem? Respon. mihi non nocet: ut c. tit Pettus & 1. q. 4. quia præsulatus. Idem est si me ignorante, ut extr. de simo. nobis. c. sicut. nobis. & c. de regularibus. Sed si uoluntas turbata sit: puta, quia nec consensi expresse, nec contradixi, mihi imputatur arg. extr. de simo. Matthæus. Imò etiam dicunt quidam, quòd si sciens tractatum de morte habitum, non reuelaui, sum irregularis: quia homicidium
commisi facto mandato, consilio, vel defensione. 50. distinct. c.
f si quis uiduam. & in præ. Decre. Petrus[f]. Alij dicunt contra, si credidi. quod non obstante mea prohibitione, mei intuitu interfice-
54 retur. † ¶ Quid si aliquis uadit ad interficiendum aliquem, & tu eum scienter associas, non tamen eum incitas ad homicidium perpetrandū: nec cū eo super hoc aliqua verba habuisti, uel si habuisti semp ex animo ei hoc dissuasisti: sed cū tibi nollet acquiescere, timens de ipso, eū associas, eo proposito, ut si forte quis eū insequeretur, eum defendas: & sic homicidium perpetrat: nunquid es irregularis? Resp. sic, secundum dominum meum. vt eo.
g tit. sicut dignum. §. illi. & § fin. [g]Item clericus pugnantibus arma ministrans, irregularis est, si aliquis interficiatur ibi: arg. 23. quæst. ulti. capit. fin. Nomine autem armorum fustes & lapides intelliguntur. ff. de uerb. signifi. armorum. contra. infra. uer. quid si cle-
55 ricus. † ¶ Sed nunquid clerici possunt inducere milites ad pugnandum pro defensione ecclesiæ, uel Reipub. uel fidei: & nunquid imputatur eis, si tunc in conflictu aliquis moriatur; & nunquid incurrunt irregularitatem propter hoc. si ipsi sint præsentes? De hoc not 23. quæstio. 3 Maximianus. & secundum papam extra, de restit. spol. olim causam. & in Sum. domini mei. in præ. §. qua pœna. ver. illud not. & seq. Et breuiter teneas, quòd ecclesiasticus iudex potest hortari brachium seculare cōtra violentos, uel hæreticos, uel paganos, non ut occidat uel mutilet, sed ut de terris fidelium expellantur: nec est irregularis, licet aliqui sint hincinde occisi. 23. quæstio 5. de occidendis, & in præall. capitul. Maximianus, Papa not. ext. de hom. petitio. quod licet aliquis in bello

ADDITIONES.

c Forte. ¶ Tu dic sine forte talem potestationem necessariam, per decre. secundam, de hom. lib. 6. & vide quod ibi scripsi super ver. querelam, & hunc ver. plene posuit Host. in Sum. de ho. §. qua pœna. ver. verum circa. ¶ Adde, quod opi. Io. An. sequitur Ab. in c. postulasti. hic alle.

b Fugere. ¶ Notanter hoc dicit: quia si penitus esset ignarus, nullum sibi esset irregularitatis periculum. In terminis pone artifex, sutor, vel cerdo si dens foris in via respondet de negatiua, certus quòd ille quæritus per illam viam non fugit: huic nil attribui potest ad culpam. ¶ Adde, quod quis tenetur furem indicare de iure canonico. Casus est, in c. qui cum fure. ext. de fur. & ibi glo. sed de iure ciuili non: text. est in l. qui vas. §. qui furem. ff. de fur. & qd de rebelli, dic quòd tenetur quis indicare: & si non indicat, punitur pœna relegationis. text. est in l. Metrodorum. ff. de pœ. quem text. ad hoc dicit esse singularem. Ludo. Ro. fin. 785. inci. nunquid teneatur. Hen. Fer.

c Do. meus. ¶ In Sum. de hom. §. qua pœna. ver. quid ergo si placet.

d Irregularitatem. ¶ Sicut nec iuducit excommunicationem. de sent. excom. cum quis. 2. respon. lib. 6.

e Omnes. † ¶ Mouebat eum extrauagans: quæ attribuebatur Gre. quæ incipit, nullum. & vide j. de hom. ver. pone quatuor homines hic omnino vide q scripsi de hom. significasti. 2. in glo. arg. ad quæstionem. ¶ Adde, de occiso à pluribus. & nescitur quis sit, qualiter teneatur. Petr. de Ancha. consi. 217. Bald. consi. 448. lib. 3. & per eundem consi. 211. 4. lib. Et quid de associante ad homicidium, non tamen. assistente, vide eundem Bald. consi. 436. 1. lib. quod facit ad ver. seq. si aliquis vadit.

f Petrus. ¶ Vide quod ibi dixi super 4. glo. ¶ Adde, q. ibi distinguit, vt refert Abb. aut dolosè iacuit. aut non. primo casu sibi imputetur: secundo non. arg c. quando c. extr. de sent. exc. quod placet Abbati: seipse consulit. vt reuelet propter opi. suas.

g Et §. ¶ Ad hanc materiam & sequentem, vide quod ibi scripsi in §. eos. in magna. glo. & eo. tit. petitio. in glo. no. quòd.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

bello iusto aliquos percusserit, si tamen nullus inde mortuus sit, non fit ex hoc irregularis, vt ibi probatur. licet enim ibi de percussione quæsitum fuerit, non tamen respondet de hoc, sed de interfectione. In bello autem iniusto quodcunque auxilium, vel consilium dederit in mortem alterius, vel si culpabilis, vel negligens fuerit: & ex hoc est mors secuta, irregularis fit. 50. distinct. quantum & c. sæpe. & c. si duo. Vnde videtur quod euntes ad bellum iniustum, siue præstent suis fauorem: puta, quia lædunt securius inimicos: siue terrorem incutiant aduersariis, scilicet. ꝙ fugiant, vel timeant se defendere: vel quòd amici eorum stupefacti eos deserant: si exinde sequatur mors, irregulares sunt. Si vero quis accedit ad iniustum bellum causa pacificandi, uel ex alia iusta causa, licet ex eius præsentia aliquod robur accrescat suis, vel timor incutiatur aduersarijs: non est ei imputandum: dummodo dolus, & etiam lata negligentia absit omnino. arg. à contrario sensu, in præ. capitul. quantum. & extra, de homic. presbyterum. & 23. quæstio. 5. de occidendis. extra. de tornea.
56 capitul. 2. † ¶ Potest etiam dici, quòd clericus, qui cum armis, vel etiam sine armis interest bello iusto, vel iniusto, in quo aliqui in-
a terfecti sunt hinc inde; irregularis est, licet ipse non occiderit[a]. 51. distinct. si quis post. 27. quæstio. 3. patro. 23. quæstio. vl. quicunque ex clero. 1. quæstio. 1. capitul. fin. Sed si ad religionem transiuerit, potest secundum quosdam ex dispensatione episcopi in subdiaconum promoueri: securius potest tamen hoc fieri per solum papam. Clericus quoque proiiciens lapides in conflictu etiam ex parte illorum, qui violentiam repellunt, irregularis est si ab alijs sint hincinde aliqui occisi, licet ipse nullum percusserit: & debet à missarum celebratione biennio abstinere. ext. de cler. percu. capitul. fin. & capitulo pen. vbi de hoc. argu. extr. de cleri. pugnant. in du. capitul. 1. & 2. Quidam tamen hoc intelligunt, quando clericus est in culpa mouendo enormiter arma in conflictu voluntate, & sine necessitate: quia si in necessitate defenderet se, vel suos, licet tunc aliquis ex defendentibus esset interfectus ex alia parte, reliqui, qui nō interfecissent, nec interfectores adiuuissent: non fierent irregulares, licet voluntatem occidendi habuissent: quia lex promotionis factum requirit. 15. quæstio. 1 si quis non iratus. & vide supra. versiculo, sed quid de iudice. Nec obstat præ. capitul. si quis post. quia illud intelligitur de milite, qui bellis sæpe interfuit, vel de officiali Item notatur extr. de cle. percus. præsentium. vbi fuit ad tempus suspensus: quia
57 hoc ibi fuit propter ambiguum duplicitatis. † ¶ Clericus ergo non debet præponi bellis, nec retiariis, nec balistariis, nec huiusmodi viris sanguinum: vt extr. ne cle. vel mon. sententiam. tamen iusto bello, quod non ad occidendum, sed ad defendendum, seu recuperandum sua geritur, præponi potest: vt supra. &
b not. secundum papam in præ. capitulo[b]. oljm causam. non vt præsit directè prædictis viris sanguinum: sed vt respondeat militibus & sumptus ministret, tractatus teneat, sententias proferat, & negotia cuncta disponat, prout nos huiusmodi officium gessimus in guerra, quam ecclesia Romana contra ciuitates sibi rebelles in prouincia Romandiolæ gessit. Potest etiam clericus
c interesse bello iusto[c]. vt 23 questione tertia, Maximianus. & questione 8. hortatu. non iniusto. extra, de homicid. sicut dignum. ff. ad legem Aquil. item Mela. §. item. & hortari & dicere, Viriliter pugnare, & capite: non dico occidite. & hoc priusquam veniatur ad actus, seu percussiones. Nec obstat extr. de homicid. capitulo penult. quia ibi aliquos percusserat: bello autem iam commisso incitans aliquem ad percutiendum aliquem alium: si sic percussus obierit, irregularis est: maxime si bellum sit iniustum: vt extr. de pœnis, quod in dubiis. Idem est, si generaliter seu communiter super bellatores clamauerit, dicens, Viriliter pugnate: vel, date illis, vel similia. argu. tamen contra, extr. de homici. cap. penult. Vel dic, quod in defendendo potest clericus licite nauem gubernare ad alios ad pugnam defensionis incitare, & in tantum hostes confringere, quod eos dimittant. argum. 23. quæstio. 1. cum apud. & extr. de cler percus. capitul. penult. & fi. secus
58 si sit bellum iniustum. † ¶ Quid si clericus in bello iusto ministrat balistas, seu sagittas balistario ad sui defensionem: & ille postea aliquem interfecit? Respondeo, si non intendit, quod balistarius aliquem interficiat seu interficere velit, sed quod illos terreat, vel se, vel sua defendat, vel recuperet, non est irregularis: licet ille aliquem ociderit, pro eo quia voluit alienum dimittere, uel ab impugnando desistere: licet sit contra. supra. uersicul. item clericus quod prosequere secundum papam: prout not. in præ.
d capitul. sententiam[d]. Eodem quoque modo dicimus, non esse irregularem illum, qui in bello iusto præpositus est exercitui, vt sumptus faciat. & cuncta disponat: si forte præcipiat lances vel sagittas emi & ministrari, uel ad exercitium, seu ad custodiam castri mitti, uel si hortatur ad currendum post hostes, vt eis præda hominum vel animalium auferatur: & tunc forte aliquis interficiatur, dummodo intenderit solum ad recuperationem prædæ, [illegible] enim causa remota non nocet,
59 argu in præalleg. capitul. de occidendis. † ¶ Sacerdos quoque in duello pugnans irregularis est: sed si mors uel membri mutilatio inde non fuerit subsequuta, eius episcopus poterit cum eo dispensare, imposita sibi pœnitentia pro peccato. ext. de corp.
e vit. cap. 1. & 2.[e] Item qui homini vel mulieri facit aliquid ne concipere, uel generare, uel post conceptum parere possit: & qui prægnantem mulierem percutit, ita quod ob hoc abortiuum faciat, mortaliter peccat: & si partus iam viuificatus erat irregularis est: alias non: & cum talibus solus papa dispensat: vt legitur & not.
f ext. de homicidiis. si aliquis[f]. 2. quæstio. 5. consuluisti. in fi. Sed si probabiliter dubitat, uel credit an sit mortuus, vel abortiuus factus ex illa percussione, uel vtrum conceptus fuerit animatus, vel non: in tali dubio debet à promotione & à ministerio abstinere: ne periculosè committat Si uero leuem, aut temerariam habet opinionem, deponat eam, si potest: & sic poterit promoueri & administrare: alias non. argu. ext. de sent. excom. inquisi-
60 tioni. & de simo per tuas. 2. † ¶ Quid si aliquis mori timens vult aufugere, sed alius promittit ei pacem & securitatem, & ei consuluit, quod non vadat: & sic ille propter talem promissionem stetit: & interfectus est in loco, vbi mori timebat, & ubi temerè fuit ei securitas promissa? Respon. irregularis est, secūdum quosdam: secus autem si promittens habebat probabilem securitatem, posse firmiter quod promisit implere: puta quia habebat in eos: qui interficere quærebant illum, patriam uel dominicam potestatem: uel ita erant amicitia sibi, consanguinitate uel affinitate coniuncti, quòd posset eos à tali proposito remouere. Si autem non habuit probabilem credulitatem, sed fuit in culpa temerariæ præsumptionis: & præsertim si lata fuit culpa, uel negligentia, quæ prope dolum est, tunc fit irregularis. Est etiam irregularis beneficiatus uel feudatarius ecclesiæ, si personam illius ecclesiæ interficiat: nec filij eius usque in quartam generationem debent in clericos promoueri. extra, de pœn. in quibusdam.
61 † ¶ Quando autem, & per quem possit circa irregularitatem homicidij dispensari, uideamus. Super quo nota, quod cum aliquibus ex prædictis irregularibus solus papa dispensat, & cum aliquibus etiam episcopus: vt ext. de homic continebatur. & capitulo, ad audientiam. Si igitur aliquis occidendi animo aliquem vulnerauit, licet vulneratus non fuerit mortuus, tamen percutiens irregularis est: & episcopus potest dispensare cum illo: sic etiam in dictatore vindictæ sanguinis, quia est irregularis: ut s. ver. item percussor: & seq. & tamen si non peruenitur ad membri mutilationem, quamuis sanguis effusus sit, potest episcopus dispensare cum eodem vt eod. d. capitul petitio, & de cle pug. in du capitul. 1. & extr. ne cler. vel mo. sententiam. Si vero peruentum fuerit ad menbri truncationem absque homicidio, papa solus cum illo dispensat: vt ext. de cor. uit capitul. 1. & de cler. ægro. uel debili. presbyterum. & in præ. uersicul. item percussor. Cum homicida autem actu uoluntario non licet, etiam domino Papæ
62 dispensare: ut infra. §. nunc breuiter uersicul. 5. † ¶ Circa homicidium necessitatis euitabilis dicendum est. quod talis ad superiores ordines non ascendet. sed in susceptis non facilè dispensatur: sed si necessitas fuit in euitabilis, datur consilium, quod non mi-
g nistret. 50. distinct de his cleric. 1. & 2.[g] Non tamen propter hoc deponitur, imò in suo ordine administrans toleratur de iure communi absque dispensatione, secundum Laur. 50. distinctio. quia tua. & sic loquitur, extr eod. capitul. 2. Quod prosequere secundum dominum meum in præalleg. §. qua pœna. ver. si necessitas. & sequen. Alij dicunt, episcopum dispensare posset cum presbytero homicida in casu ineuitabili extr. de cler. percus præ
h sentium. Ioan. de Deo. dixit[h] in hoc solum papam dispensare
i posse[i]: cùm casuali autem dispensatur. supra. ver. facto quoque.

¶ Fit

ADDITIONES.

a Non occiderit. ¶ Adde quòd contrarium tenet expresse Abbas in capitul. petitio extr. de hom. vbi dicit esse text. quod licet clericus in bello iusto ꝑcutiat, & ab aliis interficiatur. quòd non efficitur irregularis. Et ita dicit tenere Inno. respondendo ad cap. sicut dignum. quòd loquitur in alijs casibus, præterquam vbi bellum sit iustum.

b In præ. ca. ¶ Scilicet allegato. s. ver. 2.

c Iusto. ¶ Dedi plenam remissionem de bello iusto & iniusto, de iureiur. sicut. 3. super 2. glo. Et de hoc, & an clericis sit licitum bellare. vide per Tho. 2. 2. q. 60. art. 1. & 2. ¶ Adde quando bellum sit licitum Oldr. consil. 70. & quando liceat clericis arma capere, aliquid per Petr. de Anch. consil. 157.

d Sententiam. ¶ Vt ibi scripsi in glo. dicunt.

e Et 2. ¶ Secundum non facit: sed puto quod debet dicer. capitu l. 1. & de cle. pu. in du. cap. 1. & 2.

f Aliquis. ¶ & c. sicut ex literarum

g 1. & 2. ¶ Et vtrobique de hoc in primis gloss. & plene de homicidio, sicut dignum, in gloss. pen.

h Dixit. ¶ In libello suo, vbi de dispensatione episcoporum in vlt. col. ¶ Adde quod Fed. de Senis consi. 168. refert Vinc. & Arch. 51. dist. de his vero tene, quòd episcopus potest dispensare cum homicida occulto.

i Posse. ¶ Vide quod s. dixi versi. defensione quoque.

a ¶ Fit autē circa homicidium casuale[a] triplex dispensatio, scilicet magna, ut videlicet promotus ad ordines sacros non in eis, sed in minoribus, toleretur: ut eodem titulo, cap. continebatur. & ca. ad audientiam. Maior, scilicet ut in sacris toleretur. eod. tit. tua nos. respon j. 50. distinctio. clerico. Maxima, vt scilicet promo-
b ueatur. eod. tit lator. secundum Gof. [b] ¶ Quid si infans commit-
63 tit homicidium? de hoc in præ. versic. 5. † ¶ Curia Romana non dispensat cum clerico in homicidio voluntario: nec de facili in casuali, vel etiam in dubio. ¶ Vtrum ingressu religionis irregu-
64 laritas tollatur, not extra, de apost. capitul. 2. ¶ Vltimo nota, † q homicidium ante baptismum siue ex officio, siue ex voluntate commissum, non facit aliquem irregularem, vt quidam dicunt. 26. distinctio. de inde. vbi de hoc. 50. distinctio. aliquantos. Alij contra dicentes, quod homicidæ repelluntur propter errorem
c facti, non propter irregularitatem[c]. Sed primi dicunt, quod irregularitas homicidij non est ex defectu sacramenti. & ideo tollitur per baptismum, si præcessit: vt in præl concord. & 5. dist. si quis post. de hoc not. secundum papam extr. de diuor. gaude-
d mus in fin. [d] Multæ autem aliæ irregularitates sunt scriptæ in iure, quas plenè poteris reperire in nostro aureo Repertorio, sub tit. de temp. ord. in Rub. illa, hæ sunt irregularitates, quæ impediunt promotum: & alia Rub. ibi sē. & sub tit de pœnis, in ru. casus totius iuris, in quibus promoti deiiciuntur, & deponuntur: sed de his hic sufficiat exempli gratia tetigisse.

ADDITIONES.

a Casuale. ¶ Quod culpa præcesit.
b Secundum Gof. ¶ In Sum. de homic. in fine.
c Irregularitatem. ¶ In quæstione quam statim allegabo, dicitur quòd factum extra ecclesiam ante baptismum, non est error vel scandalum. quando ergo fit post baptismum, tunc subest causa etiam in officiali occidente. Item crimen præsumptum: quia rarum est quod non moueatur ira vel odio. Tertia, quia salario constituto solent hoc facere, non causa pietatis: tamen vt ibi dicitur in veteri Testamento, homicida non erat irregularis de quo §. eod. §. 2. col.
d In fine. ¶ Et ibi scripsi post eum & Hostien. super vlt. gloss. in fin. Fuit autem hæc quæstio venerealis. 13. vbi Bartol. dicit Hugo. & Tanc. ita dixisse, eum, qui prius iustè occidit, promoueri, quasi irregularitas illa sit sequela peccati: cum apud infideles non sit iustitia, 24. q. 1. vbi sana. Secundum hoc cessaret ratio Innocent. in decret. gaudemus. distinguentis cum Bazi. homicidium ex officio, vbi non est peccatum, ergo nec sequela peccati à voluntario. Ipse tamen contrarium dixit de homic. presbyterum. non distinguēs inter illa duo: vt ibi scripsi. Et hoc placet Gof. quòd etiam iustè occidens ante baptismum promoueri possit, in sum. de homi. ver. aliquando. Vide plene per Hostien. in Summ. ipsius titul. §. qua pœna. ver. lingua. Adde, q abbas in d. cap. gaudemus. refert Io. Cal. & An. & Hugo. tenere. quòd indistinctè omnis irregularitas contracta ex homicidio tollitur. & illos ipse sequitur aliquibus rationibus. de quibus ibi per eum.

De dispensatione episcoporum.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus potest dispensare cum ordinato extra tempora statuta.*
2 *Dispensat episcopus cum pugnante in duello, dum tamen inde mors, vel membri mutilatio non sequatur.*
3 *Episcopus potest dispensare in beneficio cum non ordinato ministrante, & vt post statutum terminum in ordine susceptо ministret.*
4 *Dispensatio episcopi valet in omni foro pœnitentiali, & in pœnitentijs imponendis.*
5 *Capiens vel capi faciens cardinalem ecclesiæ Rom. sacrilegus est.*
6 *Consentire potest episcopus dispensatiue, vt monachus vnus religionis p̄sideat monasterio alterius religionis.*
7 *Legatus aut archiepiscopus, an poterit cum postulato ad episcopatum dispensare in etate.*
8 *Monachus existens in minoribus ordinibus p̄t dispensatiue fieri abbas. Abbates olim erant laici.*
9 *Prælatus de iure debet in propria persona seruire in beneficio, potest tamen episcopus dispensare, vt faciat perpetuum vicarium.*
10 *Character semper remanet in clerico etiam deposito, & debet episcopus eum eo dispensare, ne curiæ seculari tradatur.*
11 *Res ecclesiæ dispensatiue vendi debent tempore famis pro alimentis pauperum, & redemptione captiuorum.*
Dispensat episcopus, vt abbas conferat inuesliturам in ecclesiis per eum sibi collatis.
Monachi possunt habere cellulas intra claustrum cum dispensatione episcopi.
Episcopus potest dispensatiue deferre friuolæ appellationi propter scandalum ut tandum.
Dispensat episcopus, vt clerici peregrini in sua diœcesi recipiantur, & sine literis commendatitijs celebrent.
16 *Episcopus potest ratificare dispensatiue facta sui prædecessoris, licet sint inualida, sine consensu capituli.*
Dispensat etiam abbreuiando pœnitentiam.
17 *Dispensare potest episcopus cum incestuoso per errorem sororem vxoris suæ cognoscente, & etiam cum incestuoso simpliciter.*
18 *Episcopus potest vnum votum in melius dispensatiue commutare.*
19 *Dispensat episcopus, vt clericus scholaris, vel peregre proficiscens locet ad tempus redditus beneficij sui.*
20 *Parochias vnire & diuidere potest episcopus de consensu eorum quorum interest.*
21 *Pœnitentia à papa imposita potest dispensatiue minui per episcopum.*
22 *Potestas episcoporum generaliter magna narratur in multis.*
23 *Episcopi in quibus sunt priuilegiati.*
24 *Amor non potest superioris legem soluere, sed secundum eam iudicare tenetur.*
25 *Episcopo non licet regulariter dispensare in his, quæ pertinent ad generalem ecclesiæ statum.*
26 *Casus in quibus episcopus prohibetur dispensare.*
27 *Dispensare nemo potest contra papæ sententiam, vel eam reuocare, aut relaxare.*
28 *Consuetudo facit dispensationem valere, quæ alias non valeret.*
Episcopus quare potius dispensat contra canones irregularitatem inducentes, quam contra alios.
29 *Clericus accusatus probato crimine contra ipsum, antæ sententiæ prolationem probat se de illo crimine pœnitentiam egisse, an episcopus accusatore multo secum poterit dispensare.*
Accusatore deficiente in probatione, an poterit cum illo episcopus dispensare.
30 *Episcopus vt legatus de latere cum excommunicato vel interdicto celebrante dispensare potest, vbi monitus velit abstinere.*
cum Illegitimis vtrum valeat episcopus dispensare.
31 *Illegitimus religionem ingrediens, de iure communi sine dispensatione aliqua potest ad ordines promoueri.*
32 *Dispensatio non negatur, vbi ius commune statuitur.*
33 *Curia Romana tenet, neminem præter papam posse dispensare cum illegitimo seculari, quoad curam & ordinem sacrum.*
34 *Illegitimus prohibetur succedere patri suo immediate in beneficio paterno, nisi cum dispensatione.*

5. §. Nunc de episcoporum dispensatione subiiciamus, ad cuius materiæ euidentiam clariorem primo enumerabimus casus in iure scriptos, in quibus eis à iure per
a mittitur dispensare, & ius commune relaxare: [a] consequenter ve-
rò illos, in quibus dispensare prohibentur. Vltimò quid iuris sit
1 de hac materia, supponemus. † ¶ Potest ergo primò dispensare episcopus cum ordinato extra statuta tempora: vt quidam dicūt quod dic vt §. ti. j §. nūc ostendēdum. ver. 52. Secundò dispensat, quod quis habeat duas ecclesias intitulatas. 70. dist. sanctorum secundum papam. Tu dic vt j. §. videndum. versi. duplex. & seq. ¶ Tertiò, dispensat cum ordinato ab altero episcopo in consulto proprio vel contempto: vt extr. de offic. archi. significasti. 71. dist. c. 1. 2. & 3. & 9 q. 2. Lug. ¶ Quartò, cum eo, qui ignoranter recepit ordinem ab episcopo, qui renunciauit episcopali dignitati, vt extr. de ord. ab episcopo, qui renun. epi. ca. 1. ¶ Quintò, cum ordinato ignoranter ab excommunicato: vt e. tit. cap. 2. & 9. q. 1.
b c. 2. ar. tamen contra, ea. q. 1. c. 1. [b] ¶ Sexto, ut duo ad vnam præbendam eligantur: quod dic ut no. ext. de præb. tuę. ¶ Septimo, cum clerico propter crimen usuræ per episcopum ab officio beneficioq; suspenso, ut no. ext. de usur. præterea. ¶ Octauo, cum adultero & minorib. criminib. adulterio irretito post pœnitentiam: ut 33. di. fraternitatis. ext. de iud. at si clerici. §. de adulteriis.
2 ext. de tē. ord. c. fi. † ¶ Nono cum pugnāte in duello. ext. de corp. uiti. c. 1. & ext. de cler. pu. in du. c. 1. dum tñ inde mors vel membri mutilatio non contingat, quia tunc non p̄t. 23. q. 8. his à quibus. Sed & tunc potest in beneficio dispensare: vt e. tit. c. 2. & 50. dist. studeat ad fi. ¶ X. In multum enormi & notorio crimine: ut probatur, & no secundum papam, ext. de cor. viti. c. 1. & ar. extr. de apostа. c. 2. & ēt in capitalibus criminib. occultis 50. dist. de his vero, de hoc extr. de tem. or. ex tenore. & j. §. qualiter. ver. hoc quoque. ¶ Xi. Cum sacerdote simul plures concubinas habente. ext. de bigam. quia. 34 dis. fraternitatis. Xij. Cum alienigena instituto in ecclesia per eum, qui instituere non potuit. extr. de cle. perc. c. fi. ¶ Xiij. Cum presbytero de facto matrimonium cum virgine contrahente, quoad executionem officij sui: vt extr. de cler.

ADDITIONES.

a Relaxare. ¶ Io. de Deo, primo posuit casus, qui habentur in Decretis: secundo eos qui habentur in decretalib.
b c. 1. ¶ Dic vt vtrobique no.

cler.coniu.sane 2.Similiter & cum diacono.ext.qui cleri.vel vo. c.2.dum tamen non contrahant bis.23.distinctio. presbyterum. vel etiam cum corrupta,vt extr.de big.capitul.2.pe & fi. ¶ Xiiij. Cum diacono,qui vulnerauit alium diaconum, & matrimoniū de facto contraxit secundum papam : vt ext. qui clerici vel vo. capitul. 1. Sed Ber.illud intelligit factum auctoritate mandati

a Apostolici:ut ext de sent.ex. cum illorum. [2] ¶ Xv. Cum monacho,& cum canonico regulari, ut possit in seculari ecclesia ministrare:ut 16.quæstio 1 doctos & c.ex auctoritate 1. quæstio 7. § nisi & quòd regularis sit ibi solus:ut ext.de sta.mo. quod Dei.

b Quidam tñ dicunt esse ius cōmune, quod ibi dr:sed Io de Deo[b] ꝫ 16.q.7.in noua.20. q. 3. præsens. ad fi sed non cum monacho,

c ut sit solus:ut ꝫ.§.sunt quoq;.ver.10.[c] ¶ Xvj. Cum eo, qui excōmunicatus recipit beneficium:ut ext.de cler.ex.mi.c.postulastis.

d in prin.secundum papam[d]. Sed Io.de Deo dicit [e], in hoc solum

e papam dispensare posse, quod non est verum: nisi forte fuisset auctoritate Apo.propter eius contemptum excommunicatus: ut ext. de æta. & qua. cum bonæ.ut not. B. episcopum non posse dispēnsare cum eo,qui suspensus recipit beneficiū. ¶ Xvij. Cum clerico per saltum promoto:ut 52 dist.c.1.ext.de cle.per saltum

3 promo.c.1.† ¶ Xviij. Cum non ordinato ministrante potest dispensare in beneficio, & ut post biennium vel triennium in ordine susceptо ministret, sed non vt ad superiorem ascendat:ut legitur & no.ext.de cler. non or. mi c. 2. Breuiter tamen teneas:q̄ is, qui nullum habet ordinem, diuinum officium exercens,irregularis est, & etiam is, qui habet aliquem ordinem, si officium superioris ordinis exercet :& cum tali solus papa dispensat,ut in ordine, quem habet de misericordia,toleretur,& ad superiores ascendat 11.q.3.priuilegium.25.q.2.sic decet. Quidam tamen dicunt,episcopū posse in hoc dispensare, sicut & in diacono missam celebrante,cum quo potest dispensare, in beneficio post peractam pœnitentiam, & etiam post biennium uel triennium,ut diaconatus officium exerceat. Ad sacerdotium vero non potest is promoueri, nisi ex dispensatione papæ: ut legitur & no.extr.

f de cle.non or.mi.c. 1 & 2.[f] Alij tamen dicunt episcopum posse etiam quoad sacerdotium dispensare.ar.ext. de iudi.at si clerici. ¶ Xix. Cum clerico furtiue,& post inhibitionem ordinem suscipiente:vt ext.de eo qui fur.or.fuit ca.1.& fi.prout, ibi not. ¶ Xx. Quod religiosus ad minorem transeat religionem. ext.de reg.&

g transl.ad reli.significatū.& de temp.ord.ex parte[g] ¶ Xxj. In commutatione præbendarum & personatuum,ext.de rerum permu.

h quæsitum[h]. & c.cum vniuersorum. De iure enim communi debet vnusquisq; manere in ea vocatione, in qua vocatus est: ut 21.q.1.c.1.& C.li.12 de palatinis sacrarum lar.l.quidam. ¶ Xxij. Cum eo, qui bigamum ordinauit :ut ext.de biga.c.2.& idem iu-

i ris est,si alios irregulares promouit secundum papam[i]. ¶ Xxiij. Cum falsario, scilicet.ut uel eum in carcere teneat, uel eum ad papam remittat: ut 19.dist.in memoriam. ¶ Xxiiij. In dispensatione ecclesiasticorum ordinum : quia ipse præordinator est in cunctis:ut 21. dist.clericos.23.dist.tales 25 di.c.1. ¶ Xxv. Vt clericus coniugatus habeat simplex beneficium 28. distin. de his,&

k ead.dist.decernimus[k]. ¶ Xxvj. Vt clericus concubinarius post peractam pœnitentiam promoueatur.34. dist.fraternitatis. nisi fuerit per sententiam damnatus vel infamis: vt ext. de tem.or.quæsitum.s.§ iuxta ver.in suspensis autem. ¶ Xxvij. Cum idiota iam promoto,vt remaneat in illo statu, & non deponatur sed doceatur.10.q.1 placuit. 38. dist.nullus & c.sedulo.non tamen vt promoueatur. 50.dist.non confidat s.§.iuxta versi.contrahitur.arg.

l contra, ext.de ren.post. translationem[l]. ¶ Xxviij. In omni foro

4 pœnitentiali:& in † pœnitentijs imponendis. 55 dist.licet.& ferè p totum. 26.q.7.tempora.& c.alligant.ratione tamen ducē,alias non:de pœn.dist.5 falsas. 23.q.4.si is qui. Et mitigare potest canones pœnitentiales.de pœ dist.1.pœnæ.& c.verbum Dei & c.medicina. & c.mensuram. & c. iudices. & pondera pœnitentiæ, de consec.dist.3. de pœnitentib.ext. de pœn.& re. significauit.& c.

. quæsitum nisi ei à canone prohibeatur.23.q.vl.pessimam. Quod dic,ut in repertorio sub ti.de pœn. & re. in illa rubrica : hæ sunt pœnitentiæ à canone diffinitæ. Non tamen dispensare potest q̄ solenniter pœnitentes promoueantur. 50.dist. ex pœnitentib. & c.confirmandam. & c. non confidat. 61. dist.sacerdotib. ver. proferens.& c.arg contra.28. distin presbiter.ext. de pœn.& re.

m quæsitum[m].† ¶ Xxix. Cum sacrilego. 50. dist. si quis presbyter.&

5 ext.de furt.c.fi. Et scias quod capiens, vel capi faciens cardinalem ecclesiæ. Ro.sacrilegus est: vt ext.de re iud ad Apostolicæ[n].

o ¶ Xl.º Cum homicida : & hoc in beneficio tantum, ne mendicet. 50.di studeat ext.de cle.pu.in du. c.2.sed nō in officio 50 di. miro.s.§.iuxta.ver. sed quærit quando. ¶ Xlj. Cum seruo promoto,si velit eum redimere. 54.dist.generalis. ¶ Xlij. Cum seruo monasterij vt promoueatur: 54.dist mul os.ext.de ser.non or.de famulis &c de eo. ¶ Xliij. Cum clericis, ne promoueantur inuiti.73.di c.fi. ¶ Xliiij. Cum assumpto de sua diœcesi in episcopum, vt remaneat in p[illegible] si non admittatur ad ecclesiā,

ad quam promotus est.92. dist.si quis episcopus.1. ¶ Xlv. Cum hæretico conuerso 50.dist. presbyteros qui. ext.de hære.ad abolendam.de cons.dist 2.ego Berengarius. ¶ Xlvj. Cum schismatico:ut 50.dist.vt constitueretur. ¶ Xlvij. Cum raptore,quantum ad viaticum ei concedendum ext.de rap. super eo §.si vero.præ-

donib.enim dispensatiue communicamus:vt 23.q.2. sanè quod super. ¶ Xlviij. In recipiendo ex causa minorem procurationē

p solito.10 q.3.relatum.P ¶ Xlix. In minoratione tertiæ vel quartæ decimarum ex cā.ea q.prisc.is. & c.vnio. 12.q.2. c.fi.j.ver.76. ¶ L. In executione sententiæ differenda.11.q.3.cū apud. ¶ Li. Cū

6 fortilego:ut ext.de fortil.ex tuarū.26.q.5. ꝫ idolorum.& c.per-

uenit.† ¶ Lii. Potest consentire dispensatiue secundum quosdā, ut monachus vnius religionis præsideat monasterio alterius religionis ext.de elec.cum monasterium.quod tamen est contra canonem.16.q.7. in noua actione. ext.de.elec. cum in magistrum.

q Alij ꝫ:ut ꝫ.ti.1 § nunc ostendendum.ver.49.9 ¶ Liii. Potest dispensare cum clerico post 14.an.& non antè : vel etiam si patiat defectum in scientia:dum tamen non sit nimis rudis : vel etiam in ordinibus,dum tñ sit in minoribus,& in breui possit ad sacros promoueri, & hoc quo ad regimē ecclesiæ parochialis seu plebis,vel quo ad dignitates:ut ext.de ele.dudū.1.de æta.& qual.pte-

r rea.& c.indecorum[r].& c.ex ratione.quod est ꝫ præ Decre.dudū.

s & eod.tit. cum in cūctis. sed ibi est ius commune[s]. Ber.tamen & Tanc.no. extr. de elec. cum dilecti.quod nullus potest dispensare in defectum ætatis,nisi solus papa : etiam quoad inferiores dignitates: vt ext.de elec.nihil.C.de his, qui ve.æta.impe.l.2.& 3. Sed prius dictum tenent Gof.Io.de Deo, & papa.qui no in præ. Decre.indecorū.& c. præterea.quod intra 14. an. phibet dispensare,ut ibi supra autem potest:cum non sit ei prohibitum.& domeus ut no.in Sum eod. tit.§. ætas Ioann. tamen de Deo visus est

t alibi dicere[t],quòd possit dispensare cum eo qui est xiiij.an.quo ad obtenta, ut non priuetur illis, vt in præ.capit.in decorum & eo tit.eam te sed non quoad obtinenda hodie autem videtur ipsis adempta dispensandi potestas in ætate, quoad ecclesias parochiales per constit.Gre.de elect licet canon.lib. vj.vt ibi dixi[u].

7 † ¶ Sed nunquid legatus vel archiepiscopus potest dispensare in ætate, vel in ordinibus cum postulato ad episcopatum ? Non videtur ex his quæ not.in præ. cap.cum dilecti & ar. eo.tit.innotuit.& c.dudum 2.Ex quib colligitur,quòd solus papa in episcopatu dispensat. Et hoc tenet Gof. Papa etiam not. ext. de postu. præla.c.fi.ꝫ quandocunq; quis in episcopū postulat ꝫ, solus papa postula-

ADDITIONES.

a Cum illorum. ¶ In quantum illa decr. loquitur de absolutione ab excommunicatione verum est Ber.id tenere, vt ibi patet *in 3.gloss.licet* inquantum ipso absolutio loquitur de dispensatione. Ber. tenet primum:ut patet in quarta gloss.& capitul.2.in fi.2.gloss.qui finis fuit additio, quam forsan non habuit Guliel.

b Io.de Deo. ¶ Vbi de specie episcoporum in 7.col.

c Ver.10. ¶ Vide quod ibi dicam. ¶ Adde, quid si abbas non exemptus habens sub se hospitale, *in* quo non est ecclesia, nec capella : sed *ad* ipsum & conuentum spectat præsentatio rectoris dicti hospitalis,ad episcopum vero confirmatio præsentauerit aliquem ex monachis, vt consuetum erat: similiter & episcopus ipsum confirmauit, an abbas solus poterit illum reuocare ad monasterium episcopo contradicente? vide Fede.de Senis cons. 134.concludentem quod abbas poterit illum reuocare.

Adde tu,beneficia collata hoc modo religiosis, sunt ad nutum remouibilia per superiorem regulariter. Rota in antiq decis.265.

d Papam. ¶ Vide quod ibi plenius scripsi super tertia gloss.& facit.ꝫ.§.prox. ver.in suspensis.in fine.

e Dicit. ¶ Vt s.in vltima col.

f Et 2. ¶ Ibi hoc no.in glo.pe.vide quod super ea dixi.

g Parte. ¶ Omnino vide quod dicam j.§. sunt.quoq;.ver.24. Adde Ab.in c. non est,ext.de regula & c.significatum.eo.ti.

h Quæsitum. ¶ Vbi de hoc scripsi.in fi.& no.in clem.e.ti.c.vno.in gl.penultim.

i ¶ Papam. Vt post eum scripsi de tem.or.dilectus.Adde versi.seq.23.quæ in terminis scripsit Fed.cons.218.

k Decernimus. ¶ Vide quod plenè dixi de cle.coniuga.in 1.obiectione.

l Translationē. ¶ Si illud primum signatur,ad vltimum dictum responde.q̄ ibi cessauerat impedimentum: quia processerat.& vide cod.tit.nihi.§.pro defectu.& quod scripsi de æta & qua.c.fi.in gl.ac fi dicat.& in gl.pen.

m Quæsitum. ¶ Vt hic quæ solutur.

n Ad Apostolicæ. ¶ Et graues pœnas incurrit:vt in præ.Decræ.felicis.de pœnis.li.6. Vide quod dixi s.tit.prox.§. nunc dicamus.ver.sed quæritur vtrū.

o Xl. ¶ Hic fuit erratum in numero, nec corrigendus est error propter allegationes versiculorum sequentium multoties iteratas.simile j. de emphyt. §.nunc aliqua.ver.158.

p Relatum. ¶ De censi.felicis.lib.6.

q Ver.69. ¶ Vide quod dicam j.§. consequenter.ver.legatus.

r Indecorum. ¶ De hac Decre. vide quod scripsi de rescriptis.fi eo tempore. lib.6.super glo.pen.

s Commune. ¶ Hucusq; verba Ioan.de Deo.vbi ponit casus Decretalium in prin.

t Dicere ¶ Vbi ꝫ.ante medium.

u Dixi. ¶ Hodie permissi sunt dispensare in ætate,in dignitatibus,vel personatib.sine cura,cū his q peregerunt 20.annum de æta.& qua. c.vno.lib.6.

postulationem admittit. Sed Io. contra, secundum ea [2] quæ not. extr. de præbend. de multa. & 70. dist. sanctorum. & 21. q 2. si quis iam. Cum enim papa non reseruet sibi hoc specialiter, videtur eis indulgere. extr. de senten. exc. nuper Idem dicit Aegidius, qui super hoc quandam glo. longissimam compilauit: sed salua eius reuerentia, iura facientia ad hanc materiam non induxit [b] dico eos dispensa re non posse de iure in defectu ordinum: vt extra, de æta. & qua. a multis. [c] 60. distinct. nullus in episcopum. & patet in his quæ not. papa extr. de tempo. ordin. dilectus. ecclesia tamen Romana, quæ tanquam domina omnia ad se trahit, non pateretur per eos totaliter dispensari, imò episcopum Paduanum, cum quo patriarcha Aquileiensis dispensauerat iam consecratum ab episcopatu amouit: in ætate vero non imò solus papa. vt extr. de election. cum nobis olim. Electiones enim episcoporum inter maiores causas numerantur. ext. de appellat. vt debitus. in fin. de tran [d] sla. episcop. capitu. inter corporalia. 17 distinct. multis [d]. Domi [e] nus autem meus dixit contra de defectu ordinis: [e] vt supra, §. nūc ostendendum. vers. 17. & versicu. 70 ¶ Liiij. cum eo, qui beneficium renunciat, vt sibi concedat in illo victum. argum. 7. quæst. 1. quamuis. extr. de renun. ad supplicationem, etiamsi ob culpam re moueatur: vt §. versi. 9 ¶ Lv. cum eo, qui petit cessionē. scilicet vt vel cedat, vel remaneat. eo. tit. admonet. & c. quidam. & capitu. j.

[g] † ¶ Lvj. Quod monachus existens in minoribus ordinibus fiat abbas extr. de æta & quali. tuam olim enim abbates & monachi laici erant: vt 93. distinct. à subdiacono. 16. quæst. j. legi prope finem.

[f] argum. contra. 16. quæst. j. §. superiori [f]. ¶ Lvij. Debet dispensare cum illis, quos sine titulo dispensatiue promouit ad sacros, vt habeant victum ext. de æta. & qua accepimus extr. de præben. cum secundum. & capitu. non liceat. & capitu. episcopus. ¶ Lviij. Dispensat cum sectis in cunabulis, vel à dominis, vel à barbaris, vel si castrati timore lepræ, vel ita nati sunt scilicet, quod promoueantur, vel promoti remaneant in suis ordinibus: vt extr. de cor. vit. ex parte ß. & c. ex parte. M. lv. dist. si quis pro ægritudine. & c. eunuchis. Si uero aliquis hoc sponte, vel propter Deum fecisset: vel sibi fieri affectasset: non dispensatur cum eo, nisi per papam. 55. dist. qui partem. ext. eo. significauit. vbi de hoc solus etiam papa dispensat cum habente maculam in oculo: vt not. secundum pa

[g] pam eo. tit. c. 28 ¶ Lix. cum sacerdote extraneo, vt celebret occultę sine literis vel testibus sue ordinationis. extr de cle. pereg. capi.

[9] fin. ad fin. 71. distinct & 72. distin. per totum. † ¶ Lx. Quod prælatus faciat perpetuum vicarium. extr. de offi. vicar. ad hæc. cum de iure ipse prelatus debeat in propria persona seruire in beneficio, q̄ beneficium datur propter officium: vt 81. distinct. eos & cap. seq. [1] & præ. vers. 160 ¶ Lxj. Potest dispensatiue cōcedere minoribus prælatis, quod possint suos subditos excommunicare. extr de off. ordi. si sacerdos. & cap. cum ab ecclesiarum. quod illi non habent

[h] de iure communi secundum Ioan. de Deo [h], extr. de offi. archid. cum satis. & cap. archidiaconus. extr de foro. comp. cum contingat. nisi hoc habeant de consuetudine: licet possint ex causa inter dicere diuinum officium & ecclesiastica sacramenta: vt in præc. Decr. si sacerdos. & 2. quæst. j. nemo. ¶ Lxij. Dispensat cum clerico percussore. extr de cle. percus. c. j. arg. contra 46. dist. sed iniona

[i] rios & j. q. 7. si quis omnem [i]. ¶ Lxiij. Dispensat cum rectoribus ad synodum non uenientibus. extr. de ma. & obe. super eo. Possunt enim puniri, nisi veniant: ut 18. distinct. de eulogiis. & cap. penul. ¶ Lxiiij. Vt sine vitio fiat transactio super decimis. extr. de transactio. statuimus de rerum permuta. capitu. j. & 2. sic etiam in be

[10] neficio extr. de transact. de cætero. † ¶ I. xv. potest & debet dispensare cum clerico deposito, ne curie seculari tradatur. extr. de iudi. cum non ab homine. Semper enim in illo remanet character, & uiuere debet clericaliter. 50. distinct. accedens. 81. distinct. dictum & ideo non reordinatur, si restituatur. 11. quæstio. 3. si epi

[k] scopus. [k] ¶ Lxvj. Dispensat, vt contumax non sit contumax. extra, de offic delegat. consuluit de dolo & contu. capitu. j. & 2. & capitu. cum dilecti. & capitu. cum olim. 5. quæst. 3. præsenti.

¶ Lxvij. Ex causa sequestrat fructus ante sententiam extr. de sequestra cap penultim. & fin. cum tamen sequæstratio sit regulariter interdicta: vt C. de prohibita sequæstratio. per totum.

¶ Lxviij. Dispensat cum suspecto de crimine, vt non condemnet eum, extr. de præsumpt. literas extr. de dolo & contum. cum dilecti. ¶ Lxix. Dispensat quod vir & vxor separati contineant, ne deterius inde contingat. extr. de iureiu. tua nos. quod est contra canonem. 27. quæstion. 2. si uir & uxor. ¶ Lxx. Potest ratione iuramenti cogere clericum vel monachum esse loco obsidis. tra, de iureiur. ex rescripto. ¶ Lxxj. Si prælatus diffidit de iure , potest diuittere rem, quam ecclesia possidet, ut dicunt qui m, argumen. extr. de postula. bonæ 2. versic. quod si contra centibus. sed dic prout ibi nota [l]. ¶ Lxxij. dispensat in correone morum, & in dispensatione ecclesiasticarum rerum: & pręuia ratione 12. q quæstio. 1. præcipimus. 16. quæstio. 7. ca. alias contra 11 q. tertia quomodo. & cap. illud & c plerunq; 3. q. 2. cognouimus. 10. q. 3. qa cognouimus. ¶ Lxxiij. Cum fure rei ecclesiasticæ, ut sibi pœna mitigetur. 12. quæstio. secunda fraternitas. 14. quæstio. sexta si res. & 50 distinct. si quis presbyter. 17. quæstio. quarta si forte. vt post peractam pœnitentiam, vel partem eius possit ad sacros ordines promoueri. extra de fur. capitu. fin. ¶ Lxxiiij. Vt seruus ecclesiæ bene meritus cum peculio manumittatur: ut 12. qu. 2 si quos de seruis. & capi. cum redemptor.

11 † ¶ Lxxv. Vt res ecclesiæ tempore famis vendantur pro alimentis pauperum, & pro redemptione captiuorum. 10. quæstion. 2. capit. 2.

ADDITIONES.

a Secundum ea. ¶ Id est, per illas rationes & argumenta, quibus ibi vtitur, cū tractat an dispenset in pluralitate curatorum vel dignitatum: hoc dico, quia de hac quæstione in dictis locis nil tractat.

b Induxit. ¶ Nimis detrahit illi doctori sui tēporis sine comparatione maiori: & qui eum iunit in hoc opere, per quem primo anno, quo Decretales adhuc puerulus audiui, cum quoddam xeniolum sibi ex parte patris portassem me examinatum memoror super electione diurna: cui quia grate respondi, me cum osculo fuit amplexus propter q̄ eum contra hanc detractionem cū gl. illam habeam, tueri dispono. ¶ Et breuitatis causa certe talis fuit illius glosse quæstio, qualis in hoc ver. proponit ¶ Ad negatiuam inducebat l. 2. C. de his qui ve. æta. impe. per modum, quem inducit in gloss. Decret. de electio. cum dilecti. in prin. & in fin. Item eo. tit nihil est: quia cū ibi puniatur, pmouens minorem. hæc ergo pœna non cedet in commodum. de do. inter ui. & vxo. & si necesse. Inducebat Dec. in decorum. de æta. & quali. de elect. dudum. & cap. inpotuit. & de fil. presb. c, pe. demum posita opin. Goff. q̄ in episcopatibus solus papa dispē set, per c. in notuit de elect. In inferioribus episcopis subdit opin. Io. quam sequitur. quod legati & archiepiscopi in episcopatibus, di spēsant, nō vage, & indiscrete: sed vbi necessitas vel utilitas ecclesiæ id expo scit. all. de æta. & quali tuam. & c. in decorum. de concess. præb. cum nostris. & de elect. cum nobis olim. in fin. in quantum ibi patet, quod necessitas & vtilitas dispensationem in ducunt. Ad idem de præ exposuisti, vt sic morum probitas impleat ætatem & ordinem. 77. distin. cap. vltim. Fundat autem opin. suam, quia dispensatio his duobus casibus non est eis expresse prohibita: nec est de reseruatis & specialiter pro legato inducit, quod confirmare electionem, vel admittere postulationem est iurisdictionis: & iurisdictionalia quæ spectant ad papam, competunt legato, qui eius vices gerit. de consu. cū venerabil. ex quo reseruata non sunt expresse, de off. legat. quod translationem. ¶ Ad allegata in contrarium respondet, primo ad leges, quod leges, minores, dummodo sint puberes, ex causa, uel necessitate vrgente permittunt ad honores promoueri. fi. de decur. non tantum. 9. j. & de inr. immu. l. 2. ¶ Ad Decre. nihil est, respondet, quod de confirmatione loquitur, non de dispensatione, Prima requirit iuris obseruantiam: per secundam fit iuris relatio. Poterat etiam dare instantiam per c. qui in aliquo. 51. dist. Item licet Turon. cōcilium prohibeat diuisionem præbendarum, de preb. maiorib. ex causa tamen episcopus illam facere potest eo. tit. vacante. Idem in permutatione: de rerū permu. quæritur. Per hoc respondetur ad concilium, cum in cunctis, & similia quæ licet determinent ętatem, iustam dispensationē non prohibēt. ¶ Ad Decr. dudum. 2. ver. nos igitur. respondet. quod indiscreta, & temeraria sint ibi dispensatio propter pluralitatem ecclesiarum parochialium, quæ transgressionem & infamiam inducebat: nec loquitur de defectu ordinis vel ætatis. Concludebat autem contra tenentes cōtrarium, cum verbis canonis. 7. q. prima. scias. in fin. non videantur per ius nouum superius allegatū hæc verba superflua: quæ casum illū directe non respiciunt, ut per se patet. ¶ Ad de quid si papa dispensat cum minore 18. ann. vt possit obtinere beneficiū curatū: & deinde peedat alicui abbati, vt à certa vicaria possit pbonæ idoneæ prouidere, an poterit prudere dicto minori, qui de iure cōmuni non est idoneus. & quid si is minor vigore dicti rescripti obtinuit beneficium curatum, an possit illo dimisso aliud obtinere. vide Pet. de Anch. cons. 405. inci. tria dubia. concludentē in oibus, q̄ sic. Adde q̄ Abb. in c. cum in cunctis. in prin. de ele. dicit q̄ dispensatio episcopi in minori ætate nō debet fieri nisi ex magna causa: & quod ubi non subest causa, dicitur dispatio, non dispensatio, vt colligi dicit ex diffin. dispen. quā diffi. vide p glo. j. q. 7. c. requiritis. §. nisi rigor. illam gl. tene menti, quia tangit multa necessaria in materia dispensationis.

c Multis. ¶ Tu dic contra, vt ibi, dixi super gl. sic olim.

d Multis. ¶ Et est expressum de elect quamuis. in prin. lib. 6.

e Ordinis. ¶ Quo ad dignitatē episcopalē, remissionē ded; ad decretalem, a multis. §. eo. ver. Quo ad inferiores dignitates. vide quod no. de æta. & qua. c vno. lib. 6. in ult gl. & scripsi de ele. dudum. j. super verbo, in ordinibus.

f Superiori. ¶ Licet Abbas possiet fieri sacerdos, & sacerdos abbas, vt ibi, nō tollitur q̄ primitiue ecclesiæ status illos ad id non cogebat: vt patet prin. §. & in fi. qui hodie coguntur de æta. & qua. c. j. Non obsta: quod in cōtrario dicitur de regula Benedicti: cū illa ultra 200. annos secuta fuerit. c. a subdiacono. quod fuit Siluestri, qui fuit tempore Constantini primi, & Benedictus tempore Iustiniani, ut patet ex Chronicis. Fuerāt ergo monachi ante Benedictum sub regula Basilij, 18. q. 2. pernicioſam. & ut patet in fin. cōtrarij vsq; ad tempus Eusebij, Zosimi & Sirici monachi non fuerunt clerici.

g c. 2. ¶ Ibi vide. & quod scripsi eo. ti. significauit. super glo. fin.

h Io. de Deo. ¶ Vbi §. ad fin. j. col.

i Omnem. ¶ In fin. vide quod no. in prę. Decre. j. & 45 dist. in sum.

K Si episcopus. ¶ Facit quod scripsi de cleri. conlu. super rubrica.

l Ibi no. ¶ In 5. glo. super qua alias remissiones uideas. Adde uer. 69. q̄ si uir vxori, & uxor utro inuicem remittant ius matrimoniale absente episcopo, vel eius uicario, & alter dictorum coniugum, post maritus intrat religionē, & facit professionem, q̄ mulier non potest ipsum reuocare, eo quia non fa, cta fuerit dicta remissio præsente episcopo, & hoc fiue mulier sit iuuenis & suspecta, fiue non: ut decidit Feder. consil. 27. & hoc maxime, quia non est de necessitate auctoritas epi: copi, sed de honestate. alleg. Hug. Laur. & Archidia co. 17. q. 2. si uir. & Innocen. in cap. 1. de nouer. cop. [illegible] in j. gl.

m Alias contra. ¶ Id est, id non potest, cui[illegible] tio non sunt præiu.

capitu.2.12.q.2.aurum.& capitu.gloria.& sacrorum.& capitu.se
quent.¶Lxxvj.Cum ecclesia parochiali, seu cum sacerdote, di-
mittendo ei quartam decimarum sibi debitam. extra, de rescri.
de quarta. 12. quæstione. tertia episcopus si tertiam. & decima.
a quæstione.tertia relatum.& alia episcopalia iura[a]. extra, de do-
nat.pastoralis. Quod verum est de consensu capituli, non aliter
extr.de his, quæ fiunt à præla. capitu. nouit.¶Lxxvij. Vt si pater
exhæredato filio instituerit ecclesiam hæredem, mortuo patre re
stituatur filio hæreditas. 13. quæstio. secunda si quis irascitur. &
idem est si credens si non habiturum filios contulit bona sua ec
clesiæ, vsufructu sibi relicto, & postmodum nascitur sibi filius: vt
17.quæstio quarta quicunque.¶Lxxviij. Vt suspensus, in quo si
gna pœnitentiæ apparuerunt, apud ecclesiam sepeliatur.23.quest.
secunda quæsitum. Nec est contra 23. quæstio. quinta placuit.
quia ibi loquitur de impœnitẽte: vt in §. qui ibi sequitur. ¶Lxxix.
Quod sacerdos in ciuili causa coram laico testimonium ferat.14.
quæstion. secunda quanquam. ¶Lxxx. Secundum quosdam in
iuramento metu extorto: quod est in detrimentum animæ & cor
poris. de hoc s. tit. j. §. nunc ostendendum.ver.24.¶Lxxxj.Quod
vna ecclesia ex causa faciat alteri partem de decimis & primi-
b tijs.16.quæstio.prima sicut duo. & capitu. statuimus[b]. ¶Lxxxij.
Quod patronus conferat decimas monasterio malè à laicis deten
tas, in quarum possessione non erat ecclesia: vt 16. quæstio pri-
ma. cap.fin.extr. de his, quæ fiunt à prælat. sine consensu capituli
cùm apostolica. ¶Lxxxiij.Episcopus patronus dispensat, vt præ
sentatus ab eo admittatur sine examinatione: quia præsumitur
12 pro eo.16. quæstione 5 capitul primo. †¶Lxxxiiii Dispensat, vt
abbas conferat inuestituram in ecclesijs per eum sibi collatis. 16.
quæstion.secunda. visis.¶Lxxxv.Quod ecclesia det clericis ad vi-
tam eorum de suis possessionibus. 16 quæstion. tertia .clerici. &
capitu.si episcopus.12. quæstio. secunda sæpe fit. & etiam ipse de
possessionibus ecclesiæ suæ dat suis seruitoribus ad uitam eorum,
& de proprijs in perpetuum 16. quæstion. sexta.illud.quia & suc-
cessor illos alere tenetur: vt 12. quæstion. secunda. hoc ius.
¶Lxxxvi.Dispẽsat in pœna pro immunitate ecclesiæ violatæ.17.
quæst.4.si quis contumax. & arg. 12. quæsti. 2. de uiro. ¶Lxxxvii.
in separando suo arbitrio monasteria duplicia. 18.quæst.2.in nul-
lo.& cap.diffinimus ¶Lxxxviij. Cum monasterijs in tributis sibi
dandis.17 quæstione 7. Eleutherius. ¶Lxxxix. Cum clerico suo,
ut possit ad alterius episcopatum transire, 19.quæ. 2. duæ. a con-
13 trario sensu.& 71.& 72 & 73.dist.per totum †¶ Xc. Cum mona-
chis, vt habere possint cellulas intra claustrum. 18. quæstio. 2. de
monachis.& cap.cellulas. & cap. nullus. quod etiam abbas facere
potest cum benemeritis 20.quæstione ultima.cap.fina.¶ Xci. In
c tempore velandi virgines, ut extr.de tempo.ordin.capit.1. [c]alias
non, nisi ex causa præterquam in certis festiuitatibus, vt 21.quest.
prima. deuotis.¶Xcii. Potest dispensando mitigare pœnam se-
cundum modum canonum.23. quæstione quarta. forte de pœni-
ten.distinctio.sexta cap.primo.in fin extrà de officio lega.nisi
¶Xciij Dissimulando vel correctioni ex causa supersedendo.vi-
gematertia quæstione quarta.non potest.¶Xciiij. Parcendo te-
sti, ne personaliter puniatur.vigesimatertia quæstione quinta, ca
pitul.primo.ad fin.¶Xcv. Relaxat excommunicationem ad cau-
telam ne plus debito principale negotium retardetur.extr. de ex-
cept. Apostolicæ.extr. de testib. veniens. 2. in fin. secus in interdi-
d cto[d]: vt in constit.Greg.10. de senten. excom. præsenti. lib.6.
¶Xcvi. Dispensat in modica iniuria, si iniurians ex sententia sit
infamis.extr.de re iud.cum re.2. quæstione tertia.capitu. si quem
14 §.notandum. †¶Xcvij. Potest dispensatiue deferre friuolæ appel
lationi propter scandalum vitandum.extra, de appel. cõstitutus.
2.quæst.sexta.appellatione pendente.quod de iure facere non te-
netur: imo iudex hoc faciens mulctandus est in 20.lib. argenti, vt
ca.ei qui.2.q.6.§ sunt etiam quorum: ver. si quis etiam. ¶Xcviii.
In transformatione habitus ex causa.extr.de vit.& honest.cler.c.
clerici.& c.Deus.¶Xcix.Cum clericis concubinariis.extra.de co
ha.cler & mu. clericos & c. vestram. nisi irregulares effecti sunt:
vt s.§.iuxta. ver. in suspensis. ¶Centesimo Cum clerico non resi-
dente in ecclesia.ext.de cleri.non resid ex parte & c. tua. & c. fin.
¶Cj.Cum duobus in discordia electis: vt vnus habeat dignitatẽ.
& alius aliquid vltra consuetum.extr.de præb.nisi. 61. distinctio.
Osius.12 q.1.illi. ¶Cij. Vt aliqui habeant campanas. extr. de pri.
patentibus.¶Ciij Vt ex vna præbenda fiant duæ: & hoc ex causa
e extr.de præbend.vacante.alias contra [e] eo.tit. maioribus. & c.di-
lecto.1.quæst.3.ca fin.¶Ciiij. Dispensatiue vnit capellas, vt au-
15 gmentet præbendas. extr. eod. exposuisti. †¶Cv. Quod clerici
pegrini ex aliqua iusta causa in sua diœcesi recipiantur, & sine li-
teris commendatitiis celebrent. extr. de instit. ad decorem & de
cler.pereg.c.fin.de cons distin.1.vnicuique.& cap. clericos. alias
16 contra.71.distin.capitu. primo. & secundo. s. vers. 89.†¶Cvi.
Potest dispensatiuè ratum habere, quod factum est per præde-
cessorem eius, licet [illegible]d inual[illegible] sit pma sine consensu capituli.
extra, de his, quæ f[illegible] ne consensu cap. cum nos. & ca-
pitu.cum Apostolica. ¶Cvii. Potest ex causa retinere ad tempus
fructus beneficij vacantis.extr.de eccles. ben.capitul.vnico. pro-
f pe fin.[f] ¶Cviij.potest dare monasteriis priuilegia exemptionis [g]
g extr.de priu. capitu. cum olim. & capitul. ex ore. 16. quæstio.1.
peruenit. ¶Cix. potest capellas concedere monachis: ut extr.de
dona.pastoralis.16.quæstio.1.peruenit.¶Cx.Dispensat abbreuiã
do pœnitentiam.10 ann.sacrilegio, qui cum moniali contraxit.
27.quæstio. prima virginem ¶Cxi. Cum cognoscente fornica-
rio coitu monialẽ.27. quæstio. prima.eos. ¶Cxii. Cum frequen-
h ter nubentibus. 31.quæstio.prima.de his[h] ¶Cxiii. Episcopus po
test adulteram ponere in monasterio: si vir eam nolit recipere.
32. quæstio.prima de Benedicto. Adulteros autem excommuni-
care potest: ut ead. causa. quæstio. quinta. perceptum. ¶Cxiiii.
Permittitur episcopo separare meleficiarios post triennium. 33.
i quæstio. prima.si per sortiarias.extrà.de fri. capitu. fina.[i] ¶Cxv.
Potest ex causa mitigare pœnam matricidæ. 33. quæstione secun-
da.latorem. ¶Cxvi. Porest dispensare cum solenniter pœniten-
te, & cum incestuoso in matrimonio contrahendo: ut ea. quæst.
si quis cum duabus. & capitu. in adolescentia. & capitu. antiqui.
17 †¶ Cxvii.Cum incestuoso, per errorem sororem vxoris suæ co
gnoscente: 34. quæstion. secunda in lectum. & etiam cum ince-
stuoso simpliciter. ext.de eo, qui cogno. consangui. vxoris suæ.
capitu.ex literis.trigesimaquinta quæstio. tertia. de incestis. ad fi-
nem.& quæstione octaua. de gradibus. & capitul. hoc salubriter.
ad.fin. & capitu. incestuosi. Vnde dispensat, vt cognoscens ma-
trem sponsæ, possit cum alia contrahere. extr. de eo qui duxit in
matri. qui polluit per adul. capitul.secundo. De hoc 33. quæstio.
secunda.si quis cum. & 27. quæstio prima. virginem. & ut is, qui
separatur ab uxore propter consanguinitatis impedimentum,
possit cum alia contrahere. 35. quæstione. sexta. ab isto die. 1.
¶Cxviii Contra sententiam, quæ non transit in rem iudicatam,
vt 35. quæstion.octaua quod quis. Vnde restituit mulierem con-
tra sententiam in causa matrimoniali latam: quæ non transit in
rem iudicatam: vt ead. quæstio.capitul. primo.& extr. de in inte.
resti. ex literis. ¶Cxix. Cum raptoribus mulierum, ut euadant le-
galem pœnam: & acta pœnitentia cum mulieribus raptis con-
trahant.35.quæstione prima.& quæstione secunda.& tria. extr.de
rap.capitu primo.argumen.contra ea.quæstio.capitul.fin.¶Cxx.
Super statu ecclesiarũ, vt eas faciat numero pauciores, si plures
k sint: vel etiam minores[k], si nequeant de propriis reditibus sustẽ
tari. de conse. distinct. prima omnes basilicæ. & quod etiam nu-
merus canonicorum diminuatur, vel augmentetur. extr.de con
stit. ex parte. a contrario sensu extr. de verbo. significatio. capit.
fin.extr.de instit.capit.1.& 2 extr de conces. præben.ex parte. &
vt fiat nouus personatus in ecclesia, qui nunquam fuit. extra, de
consuetu. cum olim. ¶Cxxi. Quod missa cantetur, in oratoriis.
de consecr.distinct.prima.concedimus.& capitu clericos.& cap.
si quis ¶xxii Cum presbytero qui sub vno canone duas missas ce
lebrauit. de conse distin.secunda.relatum.& capitu.comperimus
¶Cxxiii.Potest minuere pœnam sacerdoti, propter cuius negli-
gentiam

ADDITIONES.

a Iura. ¶ Vide quod plene scripsi de censib.c.cum venerabilis.super glos.seq. Adde quod dictum Spe.licet de eo mentionem non faciat, sequitur Feder. consilio 248.incipiente, Casus talis, quidam episcopus.& uult quod nec episcopus posit dicta iura remittere à principio fundationis ecclesiæ vel hospitalis: quia esset valde præiudiciale episcopo, & episcopali mensæ, quod ecclesia esset in sua diœcesi, & non haberet ius episcopale in ea. latius ibi.

b Statuimus. ¶ Vide quod hoc not.de reli.do.constitus.in glo.hic videtur.

c Cap.1. ¶ Dic ut ibi no.in ult.gl.

d In interdicto.¶ Loci, non personæ.vt ibi no.in gl.pen.

e Contra. ¶ Id est, si causa non subest.

f Prope fin. ¶ Vide quod ibi dixi super fin.vltim.glo. propter clemen. si vna. de rebus eccles.non alien.

g Exemptionis. ¶ Vide remissionem quam dedi s.ver.76.

h De his. ¶ Ibi uide in 1.glo.

i c.fin. ¶ Solu.ibi in 1.glo.

k Minores. ¶ Numero. Adde Fed. cons.111.& ibi an posit facere in præiudicium expectantium, & de requisitis in vnione, vide Oldrad. consil. 261.& per eundem qualiter, & qua de causa annuletur vnio. consilio 242. & quomodo episcopus posit unire aliquam dignitatem, per eundem, consil.186. Et an si habeat potestatem à papa vniendi aliquam ecclesiam, an si unit. videatur auctoritate sua, vel papæ fecisse, per eun. consil. 257.& quid si papa concedit episcopo licentiam uniendi quatuor ecclesias mensæ suæ, qui eas vnit uiuentibus rectoribus earum sine præiudicio episcoporum: & deinde mortuo illo pontifice successor concedat expectatiuas cum clausula antefer ri: an mortuo aliquo ipsorum rectorũ habẽtes expectatiuas debeant præferri episcopo, vide plene per eundem Oldr. consilio 223. Adde an uniones monasteriorum remaneant sub dispensatione episcopi diœcesani, vide plenissimè Guid.Papæ in quæstionibus suis, quæstio.103. incipien. pragmatica sanctio.& Adde, quod episcopus potest vni ecclesiæ priuilegium concedere in alterius ecclesiæ præiudicium: imò vnius ecclesiæ iura uel dignitates tribus interuenientibus alteri donare, de quo per Ludo,Rom.consil. 369. incipien.circa j. column.ver.tertio, quia videmus. Henr.Fer.

a gligentiam mus comedit species [a] e.ti.qui bene ¶ Cxxiiij. Dispē-
sat, vt presbyter celebret in altari, in quo eadem die episcopus
b celebrauit. eadem distinctio. capitulo fina. [b] ¶ Cxxv. Vtt Iu-
dæus statim ex causa baptizetur. de consec.distinctio.quarta. ne
quod absit. ¶ Cxxvi. Secundum quosdam cum ignoranter re-
baptizato, cum esset paruulus: si necessitas & illius merita, & ec-
clesiæ vtilitas hoc exposcunt:ut ead.distinctio.qui bis. ¶ Cxxvii.
In pœna presbyteri cum veteri chrismate baptizantis. eadem di-
stinct si quis de alio. ¶ Cxxviij. Consentire potest, quod pres-
byter signet pueros in vertice, quos episcopus baptizauit, si
forte propter multitudinem episcopus non potuit omnes in
vertice chrismare. eadem distinctio. omni tempore. 95. distin-
ctio. capitul. penult. & fin. Ipse autem solus potest chrismare in-
c fantes. [c] ext. de consue. quanto. de con. distinc. 5. manus. ¶ Cxxix.
Cum monacho scienter extra claustrum carnes comedente. de
cons. distinct. 5. carnem. ¶ Cxxx Cum clerico vel prælato reli-
gioso, vt eat in peregrinationem. de con. distinct. 5. non oportet.
2. ext. de voto magnæ. prope fin. & capitu. penul. & fin ¶ Cxxxj.
Quod clerici iaceant & comedant in proprijs domibus, & non
simul. ext. de ui. & hone. cle. capitul. quoniam. a contrario sensu:
contra canones illos. de con. distinctio. 5. in omnibus. & 12. quęst.
1. necessaria. ¶ Cxxxij. Dispensatiuè reducit fugitiuos ad clau-
strum: vt extra de regu. capitu fin. 18. quæstio. secunda. abbates.
¶ Cxxx.ij. Dispensat, quòd simpliciter de voto contrahat, ne
deterius faciat. ext. qui cle. vel vo. veniens. licet sit contrà, eod.
d titu. rursus 22. quæstio. 4. §. fin. [d] † ¶ Cxxxiiij. Dispensat in vo-
18 to, ut in melius commutetur. ext. de voto. capit. primo. & capi.
ex multa. nisi in Hierosolymitano. vt eod. titul. per tuas. & capitu.
ex parte. & capitu. magnæ. & nisi in uoto continentiæ: vt no. eod.
titul. c. 1. ¶ Cxxxv. Vt in defectum regularium monasterium
de secularibus clericis ordinetur. extrà de reli. do. inter quatuor.
Sed contrà. 19. quæstio. 3. quæ semel. & extrà de rebus eccle. non
e alien. possessiones [e] ¶ Cxxxvj. Recipiendo secundum præsenta-
tum à patrono primo omisso. ext. de iure patron. cum autem. &
cap. pastoralis. ¶ Cxxxvij. Cum sacerdote incauto, qui in offi-
cio suo peccat. extra. de celeb. miss. cap. fin. ¶ Cxxxviij. Quòd
infirmus, vel ex alia causa, quis comedat carnes in diebus ieiunio
rum extra. de obs. ieiu. consilium. ¶ Cxxxix. Vt ecclesia paro-
chialis fiat monasterium. extra. de eccle. ædi ad audientiam. 12.
quæst. 2. bonæ. extra de dona. Apostolicæ. ¶ Cxl. Dissimula-
re potest, quòd sponsus & sponsa de futuro se absoluant, ne de-
terius inde contingat. extra. de spon. præterea. ¶ Cxli. Vt puella
nubilis dimittat sponsum minorem 14. annis, & contrahat, ne
fiat deterius. de despon. impu. c. ex literis. quod est contra iura
illa. eod. titul. de illis. & cap. à nobis. ¶ Cxlij. Vt confirmet vel
impediat sponsalia secundum formam Decr. extra. de spon cum
in tua. ¶ Cxliij. Cum filiis adulterorum, vt alantur à parenti-
bus: vt extr. de eo qui duxit in matrim. cum haberet. in fin. con-
tra iura illa. 35. quæstion. 3. capit. 2. & quæst. 6. cap. vnico C. de
naturali. li. Authen. licet patri. extr. qui fil. sint le. per venerabilem
in fin. ¶ Cxliiij. Dissimulando dispensat in dispensatione ex falsa
causa obtenta, ut ualeat. quæ alias non valeret. extra. de consang.
& affinita. quia circa. ¶ Cxlv. Potest dissimulare dispensatiue a-
dulterium sponte à muliere confessatum, nisi perseueret in illo.
extr. de diuor. ex literis. ¶ Cxlvj. Potest dispensare mitius puni-
endo ex causa accusatorem in probatione deficientem. 2. qu. 3.
Paulum. §. notandum. extrà. de calum. cum dilectus. extr. de elec.
statuimus. in fin. lib 6. ¶ Cxlvij. In numero & qualitate compur
gatorum extrà, de simo. insinuatum. 2. quæstion. 5. omnibus ex-
trà, de purgat. cap ex tuarum. ¶ Cxlviij Cum eo qui per simpli
citatē fecit homagium propter beneficium. extra, de simo. ex dili
genti. Sed cum directe simoniaco an valeat dispensare: dic vt s̄.
19 tit. j. §. nunc ostendendum. ver. 24. † ¶ Cxlix. Dispensat vt cleri-
cus scholaris vel peregre proficiscens locet ad tempus reditus be
neficij sui. extra, ne præla. vices suas. capitu. fin. de voto. capit. fi.
¶ Cl. Cum homicidis & parricidis, quod contrahant matrimo-
nia. ext. de his, qui fil. oc. c. j. 33. q. 2. seculares & c interfectores. &
20 c. in adolescentia. † ¶ Clj. Potest ecclesias parochiales diuidere, &
vnire, nisi ab eo appelletur: de consensu tamen eorum, quorum
interest: vt extra, de exces. prælat. sicut unire, aliàs non. 17. quæst.
j. cap. præcipimus. §. sicut duo. & 10 distin. cap. j. vbi de hoc argu.
f contra, 16. quæst. j. quicunque [f] ¶ Clii. Potest monachis dare pri-
g uilegium de non dandis decimis [g], tam præteritis, quam præsen-
tibus, quam etiam futuris: extra, de priui. quia circa. & capitu. ex
h ore. & cap. cum olim. 16. quæstion. 1. peruenit [h]. ¶ Cliii. Dispen-
sat cum filiis patronorum occidentium, vel mutilantium præla-
tum, quod scilicet possint in monasteriis ad honores assumi. ex-
tra', de pęnis. in quibusdam 23. quæst. 8. si quis membrorum est.
& argumen. 17. quæstion. 4. de fi. presbyt. non tamen expresse,
sed per contrarium actum admittendo eos, videlicet ad electio-
i nem, & ad alios actus [i]. ¶ Cliiii. Cum criminoso publice celebran
te, prout not. secundum papam extra, de cler. pereg. c. 1. ¶ Clv.
Cum excommunicato ministrante, quo ad beneficium: ut ex-
tra, de cler. excommunic. mi. postulastis. respon. 1. & capitu. 1.
2. secundum Papam & dominum meum, qui hoc notauerunt,
extra, de tempo. ordin. dilectus. Sed salua eorum reuerentia,
Decret. postulastis. non loquitur in hoc casu: sed loquitur quan-
do excommunicatus beneficium recepit: vt suprà. ver. 16 Item
21 præ. capitul. 2. ad hoc non facit. † ¶ Clvj. Potest dispensati-
k uè minuere pœnitentiam a papa impositam, [k] vt 50. distinctio.
accedens. 33. quæst. 2. latorem. C. de episcop. & cleri. Authent.
interdicimus. ¶ Clvij. Ex causa potest absoluere clericum ab
ecclesia, in qua ordinatus est, & eum in alia collocare. 74. dist. in.
quorundam. ¶ Clviij. Cum presbytero casu ineuitabili ho-
micida, vt quidam dicunt: quod dic vt suprà. §. iuxta. versicu. si
quando autem. ¶ Clix. Ne quis ad tempus teneatur in eccle-
sia parochiali residere: vt in consti. Greg. X. de electio. licet ca-
l non. §. fin. lib. 6. infra. ver. proximo. [l] ¶ Clx. Vt quis deseruiat
per uicarium in ecclesia parochiali dignitati annexa. vt extra, de
præben. extirpandæ: vt not. ext. de æta. & qualita. eam te. supra.
versi. 60. ¶ Clxi. Cum eo, qui factus erat ineligibilis: quia re-
ceperat electionem per abusum secularis potestatis factam: vt su-
m prà. no. [m] extra, de electio. quisquis. Clxij. In casibus qui ha-
bentur. 68. distinctio quamuis. & cap. cor. episcopi ¶ Clxiij. Vt
corpora sanctorum transferantur de loco ad locum. de conse. di-
stinct. 1. corpora. & reliquiæ ex causa de ecclesia extrahantur, &
potest etiam inhibere, ne in ea diu na celebrentur. ext. de iure pat.
n cap. 2. & œconomum in ea ponere. ext de off. or cum vos [n] † Ge-
22 neraliter autem magna est episcoporum potestas. Nam non po
test ecclesia fieri, nisi primò episcopus crucem ibi figat, atrium
designet, & primarium lapidem ponat. ead. distinct. nemo. Item
ipse solus & superiores possunt consecrare, reconciliare, pœni-
tentias solennes imponere, indulgentiarum literas concedere,
de causis matrimonialibus cognoscere, ordinationes facere,
o chrisma conficere. ext. de exces. prælatorum, accedentibus. [o] 21.
quæst. 1. interdicimus. ext. de pœniten. & remiss. cum ex eo. in fin.
de conse. eccle. uel alta consuluisti & cap. aqua. 50. dist. in capite.
Item quinquagesimam uel centesimam dare. ext de do. Aposto-
lice. 20. quæstio. 2. bonæ. extra, de his, quæ fi. à præla sine con-
sen. cap. pastoralis. Item solenniter excommunicare. 11. quæst. 3.
debent. Item literas dimissorias dare: aliter non ualet ordina-
tio ab alieno episcopo facta. 8. quæst. 2. illud & cap. dilectissimi.
ext. de offic. arch. ut nostrum. ubi de hoc. Item anulum porta-
re. extra, de ui. & hone. cleri. quod clerici. Item duos de canoni-
cis ecclesiæ suæ secum habere. extr. de cler. non residen. ad audien-
tiam. Item parochias limitare, & cœmiteria ordinare 13. quæst.
1. ecclesias. & in præd. cap. pastoralis. Item constitutiones in suis
diœcesibus facere. de consec. distin. 1 omnes basilicæ. 16. q. 7. om-
p nes. extr. de fer. c. fi. 12 dist. catholica. [p] Ex quibus iuribus colligi-
tur, quod omnes ecclesiæ ad eos pertinent. Item generalem synodū
facere. 17. dist. episcopus. ext. de maior. & obe. quod super. Item
hæreticos condemnare. extra. de hæreticis. ad abolendam. §. 1. &
contra eos eos inquirere. eo tit. excommunicamus. §. fi. Nec hæc
q potestas ipsis adimitur, licet inquisitio alteri committatur. [q] Itē
ecclesias censuales facere. de iure pa. præterea. de censi. scientes.
Item instituere clericos, & destituere. ext. de fil presbyt. c. ex tua.
de insti. ex frequentibus. de his quæ fi. a prela. nouit. & alia plura:
nam ad eos singula referūtur: ut 25. di. perlectis ext. de off. archip.
23 vt singulæ. † ¶ Ipsi quoq; in multis sunt priuilegiati. nam non in-
currunt sententias excommunicationis, suspēsionis, & interdicti,
sicut

ADDITIONES.

a Species. ¶ Eucharistiæ.
b c.fi. ¶ Tex. id non dicit, sed gl. sic.
c Infantes. ¶ In fronte. vide de sacra vnc. cap. vno. ver. quia verò.
d §.fi. ¶ Dic vt de voto c. vno. lib. 6.
e Possessiones. ¶ Vide qđ dixi in præ. Decr. inter quatuor. in textu, & sup. j. gl.
f Quicunque. ¶ Solue vt ibi no. & de reli. domi. constitutus.
g Decimis. ¶ Episcopalibus, quæ consistunt in quarta, de quibus loquitur De cret. quia circa. & vide s̄. ver. 86.
h Peruenit. ¶ Loquitur de decimis percipiendis.
i Actus. ¶ Puto quod per hunc finem Gui. recedere voluit ab opi. Io. & sequacium. quas vide in Decr. in quibusdam. in vl. gl. & super ea.
k Impositam. ¶ Omnino vide quod dixi s. ti. 1. §. nunc ostendendum. ver. 27. in fi. Adde tu gl. notabilem, & ibi Arch. in c. tempora. 26. q. 7. Rom. in suis sing. in 3. col. 4. no. Io Maria. Blon.
l Proximo. ¶ Facit etiam contra pœnam illius Dec. dispensationem super tardando sacerdotio per septennium, secundum formam Decre. cum ex eo. de elect. lib. 6.
m Vt s̄. no. ¶ §. iuxta. B. sub. ver sunt quoque. versi. 15.
n Cum vos. ¶ Adde casum, quem ponit Decre. antiqua extrauag. Io.
o Accedentibus. ¶ Ibi satis tractaui super ver. indulgentiarum, an electi con firmati indulgentias dare possint.
p Catholica. ¶ Iura melius facientia colligi de app. c. fi. li. 6. super fi. vlt. gl. in prin. & quæstio ibi notabilis facit ad propositum.
q Committatur. ¶ Hoc est expressum de h[illegible] hoc. 1[illegible] bon. lib. 6. [illegible]m iu [illegible] & [illegible]

a ficut aliæ personæ: ext.de senten.excommu. quia periculosum, a Item aliter ꝓceditur ꝯ eos ꝯtumaces, quam contra alios: vt in con
b stit. Alexand.IIII de priuileg.quia pontificali. b Itē ipsi aliter iurāt quam alii, nec testificari coguntur.ext.de iuramen.calum.c.fi. & 11.quæst.1.nec honore.in auth.de sanctis.epis.§. nulli. Item tempore generalis interdicti possunt audire diuina, extr. de priuileg. quod nonnullis. Item possunt sibi quem volunt eligere confessorem: vt ext.de pœni.& remi.c.fi. Item non coguntur subire iudicium, nisi imperialis iussio præcedat, vt no.in Summ.Azon.in tit. de episcop. & cleri. §. quod sit. Item episcopalis dignitas liberat à patria potestate. 54.dist.si seruus.& no.ext.de æta.& qualita.indecorum. Item quinque priuilegia habes in l.antiqua.11.q.1.quicūque. Item plures testes contra eum necessarii sunt.2.quæst. quar-
c ta.præsul.& c.seq.& in iuribus aliis sunt priuilegiati. c ¶ In his igitur casibus qui expressi sunt in iure, & similibus, potest indubitate episcopus dispensare, & ius commune relaxare, sed nō in aliis,
d qui non sunt in iure expressi. secundū Gof.& Gul. Na. d & Io.de
e Deo, e & eorum sequaces, Cum enim in præmissis casibus sit ei concessum, videtur in aliis esse ꝓhibitum: vt ff. de his qui sui uel alie.iur.sunt.l.1.& Insti.eo.§. 1. Item cum episcopus adstrictus sit canones obseruare, vt ext.de iureiuran.ego & 100 dist.optatum 3.dist.c.fi.25.quæstio.1.hac consona.non debet contra eos facere, nisi expresse sibi concedatur à iure; vt extra, de na. ex lib. uen. cap.unico, extra.de ele.dudum.2.ibi: quod in aliis reprobare, &c.
24 32.quæst.5.si Paulus.in prin.25.quæstio.1.c.1.2.3 4.& 5.† Minor enim non potest superioris legem tollere.& 10.dist.cap.1.nec de
f illa, sed secundum illam iudicare tenetur. 4 distinction.in istis, f ¶ Non ergo potest episcopus dispensare secundum eos, nisi ubi inuenitur expressum, quod possit: argumentum.extra, de iudic. at si clerici.extra, de tempor.ordinand dilectus.de supplend negligen.prælator, Romanæ. 50.distinct. miror.& hoc idem tenet Innocen. IIII. dicens eum dispensare posse, ubi eius ei simpliciter dispensationem concedit: ut in præ decret. nuper & ext. de cleri.excom.mi.cap.postulasti. Si autem dispensatio ei non conceditur à canone, nunquam dispensare potest: vt dicitur in decret.dilectus. Sed certe præmissa obiectio impertinens esse videtur: nam dispensando in casu non expresso in iure, non ob hoc impugnat canones, vel eos tollit, nisi ei expresse a canonibus dispensandi potestas interdiceretur in casu, in quo dispensat. & propter hoc Ioan.Lau.Hu. Tan B.& alii, quorum dictum communius est, dicunt, ꝙ episcopus dispensare potest vbicunq; non prohibetur, arg.ext.de hær.excommunicamus.§. sane. de senten. exc. nuper.& c.à nobis. & c cum illorum.ext.de sponsalib. cum apud.16.q.1.sunt nonnulli.ff.quib.ex caus.maior.l.nec non § 1. Nam & Apostolus dicit: Omnia mihi licent. 11.q.1.aliud. Nec ob.præ.decret.at si clerici, prout ibi no. Vinc.autem dicit episcopum dispensare posse, ubicunque non prohibetur, & inuenitur quandoq; per episcopum dispēsatum fuisse. In aliis autem nouis casib. papa consulendus est, ut dixi, & in illis intelligitur prohibitum, q̄d non inuenit concessum.ext.de transl. episc.c.inter. vt in
25 pręc.dilectus.sed hæc opinio parum discrepat à prima.† Sūt qui dicunt, non licere episcopo dispensare regulariter in his, q̄ pertinent ad generalem ecclesiæ statum: vt in præ decre.dilectus. & e. tit.sane.& 14.dist.sicut. In criminib.autem, vt dicunt, semper dispensare potest, nisi prohibeatur, & sic potest intelligi pręc.dec.nuper. Dom.meus dixit, ꝙ in his, in quib. mortale peccatum est ſm legem diuinam, sicut in furto & rapina.vt 14.q.5.si pœnale.dispēsare non potest, nec etiam papa (vt aliqui dicunt) quo minus pœnitentiam agat, & restitutio fiat.ext.de vsur.cum tu.& c. quæst. si quid inuenisti.& cap.multi.& quæst 6.si res. In his vero, in quibus mortale peccatum est secundum ius positiuum, & est episcopis siue inferioribus a papa interdicta dispensatio, nullus dispensare uel pœnitentiam præstare potest: nisi solus papa, uel is cui specia-
26 liter commiserit: si vero non est interdicta, tunc potest.† ¶ Prohibetur autem episcopus dispensare cum homicida. 50. distinct. miror. Item cum filiis illegitimis, quoad dignitates personatus & beneficia curam habentia animarum: vt j.ver.utrum. Item cū minore 14.ann. ad dignitates, vt s. ver. 53. Item cum corpore vitiatis.55 distinct.si quis. argumen.tamen contrà, extrà, de cor-
g pore vi.significauit. g Item cum bigamis & viduarum maritis extrà.de biga.cap.1.34.distinct. lector. s.§.iuxta. ver contrahitur. Item cum eo qui duas vxores de facto duxit, uel qui secundas nuptias de facto contraxit.eod.titu.nuper. Item cum presbytero secundas nuptias benedicente: vt extrà, de secundis nup capitulo primo. Item cum faciente duellum, ex quo mors vel membri debilitas est secuta: & cum eo, qui facit duellum tale fieri: vt supra, versiculo nono. Item cum eo qui de iniusta excommunicatione conqueritur in iudicio seculari vigesimaprima, quæstione, ultim.capitulo pen. Item cum simoniaco in ordine: ut s. titul. 1. §.nunc ostendendum.uersicu 23. Item cum infamibus.2.quest.3. Euphemium.§.hinc colligitur. vbi de hoc & s notandum. Item vt quis in una [illegible] eat duas præbendas. extra, de concess.

h prębend. literas. h Item cum penitus illiteratis, ut clerici fiant: & cum solenniter pœnitētibus.§. ver.27. & sequen. Item cum seruis & obligatis certis conditionibus. vt 50. distinctio. non confidat 54.distinct.per totum Item cum obligatis ad ratiocinia.præstanda ext.de aboli. ad ratiocinia. capitul. vnico. seruata tamen distinctione, quæ ibi not. Item quod sine aliquo temporis interuallo quis ordines maiores assumat: vt in pre capitul. non confidat secus de minoribus: vt ext. de tempo.ordin. de eo. Item in his, quæ sunt maiora adulterio. ext. de iudiciis. at si clerici.§.de adulteriis. Item non potest mitigare uel dispensare canones pœnam depositionis uel suspensionis in enormibus criminibus inducentes. 50.distinct miror. 12.quæst.2.de viro.ext de accusa.inquisitionis.Responso.1.de quibus no.ext de elect.nihil.& in Repertorio sub ti.de pœnis.in rub. casus totius iuris, in quibus promo. deponitur. ¶ Item nec in criminibus, in quibus post peractam pœnitentiam impeditur executio officij: quę enumerantur sup. §. iuxta.uer. sunt quoque. Nisi forte inueniatur ei expresse permissum: vt in pre. decret. at si clerici. tales enim quantumcunq; pœniteant.cum regulariter pristino statui restitui nequeunt, nisi cum eis per sedem Apostolicam fuerit dispensatum. ext. de tempo. ordin. capitul. fina. 35. distinctio. primum. 48. distinct. quoniam.50.dist.illud.& c.miror.1 quæst.7.si quis omnem.6.q.1.qui crimen. Item non chrismat, seu confirmat, nisi pueros suæ iurisdictionis.ext.de relig.do.cap. 1. Item prohibetur dispensare cū nō ordinato ministrante, vt ad ordines superiores ascendat: ut supra ver.18. Itē non dispensat, vt aliquis vna & eadem die plures ordines sacros recipiat: sed si susceperit ab alio, non prohibet dispensare

ADDITIONES.

a Periculosum. ¶ De excommunicatione non est verum: vt ibi not.in glo. secus. sed vt super ea scripsi post Hostien. à principio, bene fuerat ibi de excommunicatione prouisum, sed postea sublatū, & hoc excusat Gul. qui decisam fortè non vidit.

b Pontificali. ¶ Quæ habetur de off.deleg.c.2.lib.6.

c Priuilegiati. ¶ Adde casum altaris viatici, de priuile.capitul.vltim.libr. 6. & quòd etiam religiosi familiares eorum se possunt eis in officio coaptare: vt in clem.de celeb. miss. dignum. & adde quod habes in cle. de priuile. capitulo secundo.§.1.vbi priuilegiantur de celebratione.diuinorum.& benedictione populi in locis exemptis: & vides quòd auctor diuisit hæc priuilegia ab aliis, quæ possunt episcopi: per quod dici posset, quòd quicquid hodie eis licet, quod de iure veteri non licebat, potest inter priuilegia computari: per quod cadit exemplum clem.de foro competen.quamuis. in eo quòd episcopi expulsi sedere possunt in diœcesibus alienis contra expulsores, & fautores, & inter subditos: & in eo quod statur assertioni ipsorum in §. sanè. Item in eo quod supplent negligentiam exemptorum, & certas prouisiones faciunt contra illos.de sup.neg.prælato.capitulo primo.non tamen id faciunt iure suo, sed auctoritate Apostolica, cui conueniunt duo iura vetera, duo Sexti, & alia duo Clementinarum: ibi not. super versi. Apostolica. Securitati etiam ipsorum multum prouidit decret.si quis suadente. de pœnis. ¶ Sed studentibus dando meditandi materiam, quæro an beneficium decr. cum in cunctis. de elect. ver. cum uerò. locari debuerit inter prima uel secunda. Quæstio videtur expedita per id, quod dixi post Hostiens. de præbend. de multa. super 3. gloss. in princip. qui uocat hoc priuilegium. Si carens apparatu Hostien.mihi non credit, videat in Summa. de electio. §. quo tempore.ver. quid si ante. & in versi. præ.& omnes, qui asserunt hoc in episcopo speciale, satis includunt hoc esse tale. propter hoc scripsi super præ. glos. abbates. ibi non participare. de benedicendis loquor: quia de aliis non esset quæstio. Non enim omnes benedicuntur: vt in Cle. de statu monach. attendentes. §. statuimus. & quod ibi not. ad hoc quod non participent. facit decret. sanè. de priuileg.cum concor. primæ glo. Siue igitur expectetur benedictio, vt in abbate tali: siue ordo, vt in archipresbytero sacerdotium: in archidiacono diaconatus, defectus horum, quæ necesse est recipi, non retardat vocationem priorum in habente possessionem: & quoad abbatem satisfacit.16.q.1.presbyteros, & satis scripsi super gl. prædicta.ibi vide.

d Gulielmum Na.† ¶ Super decr.at si clerici.

e Io.de Deo. ¶ Vbi de dispensatione episcoporum, in prin.

f In istis. ¶ Et in cle.de ele.ne Romani, in prin.

g Significauit. ¶ Ibi sponte se absciderat. Vide tamen qđ ibi no. in vlt.gl.& ¶ super ea scripsi. Adde ver.item cum infamib.Bal.consi.351.3. vbi ponit, ¶ clericus tabellio ab officio remotus propter crimen falsi, non potest per episcopum restitui.

h Literas. ¶ Vel quòd quis. sit triplex in certa ecclesia: quod dic, vt de consue. capitulo primo. libr. 6. uel quòd monachus habeat administrationem uel officium alterius monasterii: vt in proprio plures prioratus uel curatas ecclesias. quod dic ut de præbend. cum singula. libr. 6. ¶ Adde, de monacho, quæ scripsit Petr. de Ancha. consil. 56. Et an episcopus possit dispensare in duabus ecclesijs curatis: dic quòd sic, secundum Federic. consil. 11. qui refert Innocen. & Hostiens. ita tenere: & illud uerum, si sint pauperrimæ. Item potest episcopus dispensare, ut quis obtineat archipresbyteratum & canonicatum in eadem ecclesia, si necessitas uel utilitas ecclesiæ subsit, vel maxima prærogatiua personarum, prout consuluit Fede.consil. 206. incip. Reuerende pater.

sare cum illo. prohibetur etiam dispensare cum ordinatore & ordinato ext tempora sta: uta: quæ dic vt s. ti. 1 §. nunc ostendendũ. ver. 52. & ver. 53. & cũ illo, qui ex quatuor tpa, uel alias illicite ordinatus est, & ante dispensationem obtentam ministrat. argu. 52. dist. sollicitudo & ar. ex. de sacr. non ite c. 1. Alij dicunt, q̃ episcopus potest dispensare cum tali. 9 q. secunda. Lugdunensis. extrà, de temp. ordi. consultationi. nisi interdicta esset ei ab homine excutio, uel ab eo suspensus esset: & postea celebraret: argu. eo. titu. cum quidam, & c literas. & c. dilectus. in fi. §. iuxta. post uer. nun
27 quid ergo. ibi, quidam tamen dicunt q̃. † ¶ Item vbi papa, vel alius de ipsius mandato aliquem suspendit, nullus ꝫ ipsius sententiam potest dispensare, vel eam relaxare. 21. dist. inferior. extra, de
a maio. & obedien. cum inferior. arg. contrà. §. versi. 156. [a] Item nõ dispensat cum ordinato sine dispensatione, qui canonicum habebat impedimentum. 81. dist. si quis sine examinatione. Item cum religioso vel plebano leges vel Phisicam audiente §. tit. 1 §. nunc ostendendum uer. 86 Item vt uni ecclesiæ duo æqualiter præsint. 21. q 2. c. pe. quia hæc res monstruosa esset. ex. de off. ord c quoniam in plerisq; Item cum suspenso in pcilio pp. inordinatã collationem beneficiorum, in quo casu solus papa, & 4. principales patriarchæ dispẽsant: vt ext. de præb graue. in fi. ¶ Item generaliter non dispensat in his, q̃ sedi Apostolicę in priuilegium speciale reseruant, in quib. papa solus dispensat: vt ext. de consangui. & affini. non debet. & c quod dilectio. 35 q. 3. quod scripsi quæ no. in præ §. nunc ostendendum. nec in his, in quibus papa dispensare non potest. quæ no j. §. nunc breuiter. ¶ Verum vt tanta opinionum diuersitas ad concordiam reuocetur quoniam promptũ est iura iurib. pcordare. C. de inoff. do. l. vnica. & ar. extra, de rest. spo. literas. & 29. dist. per totum, & extr. de deci. c. 1. dici potest, q̃ in adulterio, & in his, quę sunt illo minora, põ semper episcopus dispensare, nisi expresse prohibitum inueniatur: vt in præ. decr. ar. si clerici. §. de adulterijs. Et sic potest intelligi opi. Io. & suorũ sequacium, & iura pro parte illa inducta: in maioribus. verò adulterio nunquam dispensare potest, nisi vbi inuenitur expresse concessũ: vt s. §. dispensatio ver. scias. & sic potest locum habere opin. Gof. Vin. & Papæ & aliorum: & hoc puto simpliciter esse uerum, & aperte probatur de pœ. dist. 6. c. 1. in fi. vbi dicitur. q̃ pontifex nõ cogitur suos sacerdotes semper abij cere, nec mox restituere, nisi statutum fuerit a Romano pontifice. Vel dici potest, non licere episcopo dispensare in faciendo: vt uidelicet aliquid faciat ꝫ canones, nisi vbi hoc ei à iure permittit: vt in præ. decre. dilectus. ex. de const. c. p. 1. & nisi contraria consuetudine & præscripta sit eis derogatum. ut ext. de consu. c. fi 4. dist. in istis temporibus §. leges.
28 11. q 1. quicunque. & c sequen. †¶ Consuetudo enim facit dispẽsationem valere, quæ alias non valeret. ar. ext. de cele. miss. pernitiosus. cum suis pcor. & er. ext. de transa. c. fin. & j §. sunt quoque. ver. 2 Et sic intelligi potest opi Gof. & Papæ. & sequacium suorum. Super eo autem, quod iam factum est, dispensare põt. ut tolleretur, nisi prohibeatur: vt in præ. decr. nuper. ar. ad hoc. 22. q. 5. hoc videtur. & sic ꝑt locum habere opi. Io. & Vin. idem est in his, quæ omissa sunt. ut ext. de sac. vnc c. vnico. & de sacr. non ite c. j. & 2. Potest & aliter distingui secundum magistrum P. de Sampso. quondam nostrum canonicum Narbon. Nam refert, an uelit episcopus dispensare contra canones, qui non inducunt irregularitatem: an vero ꝫ illos, qui eam inducunt. In primo casu dicit hoc sic non licere: uerbi gratia: Canones prohibent aliquem una die ad plures sacros ordines promoueri: & hoc non est propter irregularitatem, sed ut temporum interstitia à canonib. diffinita seruentur. in hoc enim casu episcopus dispensare non potest, cũ huiusmodi dispensatio ei a canone minime sit permissa: ut in d. c. dilectus. Item prohibetur episcopus de ecclesia ad ecclesiam transire sine licentia domini Papæ: & hoc non est propter irregularitatem, sed quia dominus Papa hoc sibi in speciale priuilegium reseruauit: vt ext. de transla. episc. cap. 1. unde in hoc casu archiepiscopus cum suffraganeo dispensare non potest. ut ibi. & eod. titu. inter corporalia. nec etiam legatus: ut ext. de off. lega. quod translationem Sed contra hoc facit. Nam prohibitum est beneficium cum cura conferri patienti defectum in ætate, uel in ordinib. sed si fiat, nulla sequitur ex hoc irregularitas: & tũc potest per episcopum dispensari: ut ext. de æta. & qualita indecorum. & ca. præterea. [b] Si autem uelit episcopus dispensare contra canones, qui irregularitatem inducunt: dicit subdistinguendum esse. Nam aut irregularitas prouenit ex defectu, aut ex delicto. si prouenit ex defectu, ut quia contraxit quis cum: uidua, uel corrupta, uel habuit duas uxores, uel alias effectus est bigamus: tunc, ut dicit, episcopus dispensare non potest: ut ext. de biga. super eo. & c. nuper. Sed contra. Nam dispensat quandoq; cum mutilato. ext. de corpo. uiti. cap. 1. & cum patiente defectum in ordinibus. ext. de ætate. & qualitate. tuam. & tamen hæc est irregularitas prouenies ex defectu. 51. dist. qui in aliquo. Si verò proueniat ex delicto, iterum subdistinguitur, quia aut ex proprio, aut ex alieno. Si ex proprio, potest, vt dicit episcopus dispensare in adulterio, & in aliis quæ sunt minora: ut in præ. dec. at si clerici. non autem in maioribus, nisi vbi hoc inuenitur expressum: ut §. quia ex quo concedit de minoribus, negatur per consequens de maioribus. 25. distinc. qualis. ext de præsum. nonne de transl. c. 2. §. sed neque. uersi. & quod non est. Sed certe quandoque potest in maioribus, & quandoq; prohibetur in minorib. Si autem ex alieno, tunc ut dicit, episcopus potest dispẽsare in maiorib. criminib. quam sit adulterium: vt patet in crimine simon'e. j. q. 5 c j. & fi. q̃ est maius adulterio: vt ext. de simo. tanta. & c. licet Heli. & c. per tuas. Si. n. alliquis tuus amicus te ignorante per pecuniam tibi beneficium acquirit, uel te ad ordines præsentat, potest episcopus post tuam liberam relignationem tecum dispensare: quamuis in dignitate taliter acquisita dispensare non possit, vt 1. q. 5 c. 1. & fi. ext. de ele. c. pe Sed contrà: quia filius presbyteri ob delictum patris, & non suum, punit. 56. distin. nasci. & tamen cum tali non dispensat episcopus: vt ext. de fil. presby. c. fi & c. 1 ¶ Sed quæritur, secundum eum, quare episcopus dispensat contra canones irregularitatem inducentes, & non contra alios: cum potius videatur contrarium esse dicendum? Respon. in canonibus irregularitatem inducentibus, ideo dispensat episcopus, quia tempore dispensationis cessat causa cõstitutionis. Criminosus enim non prohibetur promoueri, nisi ꝓpter crimen, quod commisit: sed causa eius constitutionis cessat post pœnitentiam ab eo peractam: ut 50. dist. ferrum. & c. domino sancto. ibi: age pœnitentiam & prima opera fac. de pœ. dist. 1. miror autem. Vnde meritò potest episcopus dispensare: quia cessante causa, cessat constitutio: vt 9. quæst. 1. ordinationes. ubi dicitur. Quamuis autem misericordiæ intuitu, magnaq; necessitate cogente hanc in sacris ordinibus dispensationem constituerimus: nullum tamen præiudicium sacris canonibus fieri volumus, sed obtineant proprium robur: & cessante necessitate, illud quoque cesset, quod factum est pro necessitate, ad idem ext. de app. cum cessante 1. q. 7. quod pro remedio. Sed in canonibus, qui non inducunt irregularitatem, nunquam potest ratio constitutionis cessare. Et ideo nec constitutio cessare potest: ut 1. q. 7. & si illa. Nunquam enim cessare potest causa illa, quæ prohibet episcopum transferri sine licentia papæ: quia illa est speciale priuilegiũ Apostolicæ sedis, ut dixi Priuilegia enim semper durant: vt 25. q. 2. c. j. & 2. & 50 dist. c. quicunq; el 2. Sed nunquid cum clerico ꝺ demnato põ episcopus dispensare? De hoc. s. ti. 1 §. nunc ostendendum. ver. 9. ¶ Sed cum eps dispenset circa ætatem & ordines, & circa filios sacerdotum, quo ad ordines, & circa corpore uitiatos, & in adulterio, & minorib. criminib. & in plurib. aliis vt s. patet, quare non eodem modo dispensat cum defectum patientibus? Resp. quia crimina per pœnitentiam abolentur: vt 2 q. 3. Euphemium. § hinc colligitur. irregularitas uero nõ tollitur: vt 26. dist. acutius. & c. deinde. Item irregularitas ex delicto prouenies ex accidẽti est: sed proueniens ex uitio originis est naturalis Ad hoc Insti. de
c iu. natu. gen & ci §. sed naturalia. secundum Goff. [c] †¶ Sed pone,
29 clericus accusatus probato crimine contra ipsum ante sententiæ prolationem probat de illo crimine pœnitentiam egisse: & iõpetit secum p episcopum dispensari: quritur vtrum eps accusatore inuito secũ poterit dispẽsare? De hoc j. de abol. & pur. §. 1. uer.
d sed cũ. [d] ¶ Sed nunqd cum accusatore deficiẽte in ꝓbatione poterit eꝫ dispensare? Rñ. non. quia ille non egit pœnitentiam de calumnia, quæ ꝫ ipsum presumitur, vt dixi. unde secum dispensari non dẽt. 24. q. 2 legatur. extr. de iud at si clerici. ad fi. a contrario sensu. Sed secus est in accusato probante pœnitentiam se egisse, vt dixi. ar. bonum. 50. dist. si quis presbyter. & c. si quis diaconus. Claudicare ergo uidetur hoc iudicium contra iura. extr. de excecum inter. sed non est ita, vt dixi & iũge hic qđ no. j. § postremo.
30 ver. hoc ẽt nota. †¶ Sed nũquid potest episcopus, uel legatus delatere cum excommunicato uel interdicto celebrante dispensare? Videtur quod sic, si monitus velit abstinere: vt 11. q. 3. de illis. extra, de cleric. excom. minist. clerici. ibi. n. non retinet papa sibi
e specialiter dispensationem. [e] Præterea legatus gerit vices domini papæ: vt d. §. nunc ostendendum. versi. legatus igitur. & obsoluit excommunicatos, quorum absolutio sedi Apostolicæ reseruat: vt §§. nunc dicamus. uer. circa. Sed dic q̃ nec episcopus, nec legatus, nec etiam synodus, dispensare potest cum excõicato maiori excom-

ADDITIONES.

a Versi. 156. ¶ Ibi remissionem dedi, per quam soluitur hoc contrarium.

b Præterea. ¶ Vide s. uer. 53.

c Secundum Gof. ¶ Non est uerum, q̃ Gof. sic formauerit quæ. sed erat eius quæstio, quare in criminib. dispensabat. & non in defectu natalium, quam nota per eum: de fi. presb. c. fi. Vide in Summa ipsius ti. uer. pe. & sic eam posui eo. ti. c. 1. lib. 6. 2. respon. in gl. 2.

d Sed cum. ¶ Et vide quod dixi de iudi. at si clerici. super ver. potest cum sua remissione. ¶ Adde uer. seq. q̃ contrarium tenent Car. & Abb. in c. at si clerici. in pe. col. de iudi.

e Dispensationem. ¶ Omnino uide quod ibi scripsi super 1. gl. ubi etiam inuenies quid seruetur circa lega-

ri excommunicatione, vel cum suspenso seu interdicto celebrante scienter. 11. q. 3 si quis episcopus damnatus. & c. seq. & c. placuit extr. de cler. excom. mi. illud. ext. de eo, qui fuit. ord. sus. c. 1. & 2 q. 5. qua de causa. Sed solus papa in hoc dispensat, ut ext. de sen. excom. cum medicinalis §. fin. & de re iud. cum æterni. lib. 6. Talis enim irregularis est, & ab officio & beneficio remouendus: vt ext. de cle. excomm. mi. latores. & ferè per totum & dixi sup §. iuxta. versi. item nota q̄ suspensus. & seq. Si autem probabiliter ignorauerit se excommunicatum, vel suspensum; nullam incurrit irregularitatem celebrando. ext. de cleri. excom mi. Apostolicæ. Potest tamen episcopus dispensare, quo ad pœnitentiam imponendam cum excommunicato, vel suspenso ministrante: vt in prælleg. c. de illis. ¶ Fuerunt autem, qui dixerunt q̄ in omni excommunicatione, de qua potest episcopus absoluere, potest etiam dispensare, si taliter excommunicatus celebrauerit, vel ordines receperit. argum. ext. de off. deleg. præterea. quod indignum est recitatione. ¶ Vtrum autem cum illegitimis valeat episcopus dispensare, dubitari consueuit.[d] Super quo dicunt quidam solum papam posse dispensare cum illis: nec inueni, quod episcopus dispenset cum eis: vt §. ver. prohibetur autem. ibi Item cum filijs illegitimus. Tu verò dic, q̄ aut illegitimus religionem ingreditur, aut in seculo remanet. † Si religionem ingredit, tunc de iure communi sine dispensatione aliqua potest ad ordines promoueri: vt ext. de filijs presby. c. 1. cum suis ꝛcor. Ad honores verò promoueri sine dispensatione non potest: vt in eo. c. ibi, prælationes uero, &c. & e. ti. c. fin. Et vbi necessitas imminet, potest suus prælatus dispensare cum illo, quo ad dignitates personatus, & beneficia cum cura, & quo ad ordines sacros, ſm dom. meum, & ar. ext. de aposta ex literarum. ext. de pœnis. in quibusdam. ad fi. in authen. col. 1. de monachis. in prin. Ipse idem Tan. notat. ext. eo. c. fin. & no. q̄ quo ad præmissa tria non prodest ingressus religionis, vt episcopus valeat dispensare: vt eo. tit. c. 1. Si verò remanet in seculo, episcopus potest cum eo dispẽsare ex magna causa, vt promoueatur ad ordines sacros. ar. ext. e c. veniens. & c. proposuit. & ad beneficia minora simplicia. ar. e. ti. cum decorem. & c. ad abolendam. Quoad prælationes aũt & dignitates, & p̃sonatus, & alia beneficia curam animarum habentia, solus papa põt dispensare cum eo ext. de fi. presb c fin. vbi prohibet episcopus dispensare in p̃sonatib. & dignitatibus & aliis beneficiis cum cura. Vnde per consequens vt concedere, de ordinib. & simplicib. beneficiis, quia quod de uno negat, de alio concessum esse vt. 25. distinct. qualis. ff. de iudi. cum prætor. ext. de præsum. nonne. ¶ Quod autem solus papa dispenset in prædictis, probatur eo. ti. ex tua. & c. ad abolendam. & c. pen. Sed videtur q̄ nec quo ad ordines, nec etiam quo ad simplicia beneficia possit cum tali episcopus dispensare: vt eo. tit. c. 1 † Sed ubi ius commune statuitur, dispensario tamen non negatur. Item ꝺ eo. ti. literas. vbi Papa cum tali dispensat in clericatu. Sed dic, q̄ licet ipse dispẽset, p̃ hoc alios dispensare nõ uetat. Vel exponeibi, pmittimus, id est permissum esse declaramus. q̄ si forte episcopus dispensatiue illum ordinauerit, tenet ei beneficium assignare: aut in pre. c. veniens. & ca. proposuit. & si assignauerit, non potest illi auferre: ut ext. de cle. coniu. diuersis ad fi. Et dixerunt quidam, q̄ episcopus dispensat cum illegitimo in seculo remanẽte, quo ad minores ordines, & simplicia beneficia ex meritorum prærogatiua: aut 50 dist. c. fi. Si autem transit ad religionem, dispensat cum eo, quo ad ordines sacros, similiter ex meritorum prærogatiua: aut ibi. Tu dic, q̄ imò ipso iure dispensat: vt eo ti. c. 1. & etiam quo ad beneficia cũ cura: sed hoc ex necessitate.[b] Sed cum episcopus dispenset cum adultero & minus criminoso: vt ext. de iud. at si clerici quare non dispensat cum illegitime nato? Resp. in odium parentum, secundum Gof.[c] Tu dic, vt §. uer. sed cum episcopus. | ¶ Curia uero Romana tenet, q̄ nullus præter papam potest dispensare cum illegitimo seculari, quo ad curam, & quo ad ordinem sacrum. Item cũ natis de religioso, uel de adulterino, uel incestuoso coitu, sedes Apostolica non de facili dispensat: nisi ad religionem transeat. ar. ext. de ser. non ord. consuluit. & facilius dispensat cum nato ex soluto & soluta, quam cum nato ex coniugato & soluta, uel ecõuerso. ¶ Quo ad episcopatum autem, indubitatum est: quia nullus præter papam dispensare cum illegitimo potest: ut ext. de elec. innotuit. Nam si sic reseruat dispensationem in dignitatibus & personatibus, multo fortius in episcopatu. Quid si electus in episcopum tacuit hunc uel alium defectum, & confirmatus est: postea uero dispensatur cum eo? Respon. no. papam in pre. c. innotuit, & ext. de renun. nisi. § personæ. tenere q̄ factum est, ut in § personæ: dum tamen is, qui dispensat, potestatem habuerit conferendi dignitatem illam, in qua dispensat, sicut papa: secus si non habuerit. Alii dicunt, q̄ siue is, qui dispensat, habeat potestatem conferendi beneficium, in quo dispẽsat, siue non, licitè tenet, ex quo dispẽsatum est: si ille tamen potestatem habet dispensandi: & sic dispensatio, quod de iure non tenet, validum facit, & accedit ex. de corr. viti. exposuisti. Nec electores, nec confirmator resilire possunt, si is, qui potest dispensare, q̄ ar. ex. de elec. cum inter canonicos. in fin. & de postu. præla. bonæ. 2. §. fi. & ar. ext. de prob. per tuas §. pe. in fi. & 3. §. pe. uer. non est. Sed si duo sunt electi, non potest cũ uno in alterius præiudicium episcopus dispensare: nec potest electionem quæ nulla est, reddere validam: prout no. secundum Papam. ext. de elect. dudum. 1. q. 1 † ¶ Cæterum prohibetur illegitimus[e] succedere patri suo immediate in beneficio patet no: tamẽ archiepiscopi & episcopi in hoc dispensare possunt secundũ fratrem R. de Pennaforti.[f] extra, eo. ex tua. ubi respondetur ad consultationem. vnde patet q̄ loquitur de iure cõmuni. Goff. tamen contra, ar. pro eo, eod. titu. veniens. quia hoc est contra Apostolicam,[g] vt eo. titu. ex transm. in fin. 7. q. 1. Apostolica. & Tenet etiam dominus,[h] q̄ in hoc legatus sedis Apostolicæ dispensare non potest: ut eo. titul. dilectus. quod dicit Ber. uerum esse, nisi sit legatus de latere cardinalis: quia ille hoc bene potest secundum eum q̄ non puto: quia hæc est prohibitio concilij generalis: vt eo. titu. ad abolendam. quod legatus tangere non debet: vt §. § nunc tractemus. uer. de illo.[h] Et no. quod dispensationes super natalibus uel irregularitatibus secundum curiæ nostrum committuntur diœcesanis.[i] ¶ Sed quis dispenset in simonia, uel in iuramento? De hoc §. titu. 1. § nunc ostendendum. uer. 23. & uer. 24. De dispensatione in homicidio, no. §. §. iuxta. uer. & per quem. & iunge hoc quod no. 7. §. postremo.

ADDITIONES.

a Consueuit. ¶ Tene quod habes de filijs presbyt. c. 1. lib. 6.
b Necessitate. ¶ Vide 7. §. sunt quoque. vers. 8.
c Secundum Gof. ¶ Vide quod no. de fil. presby. c. 2. lib. 6. in 3. gl.
d Dudum. 7. ¶ Vide quod ibi dixi super glo. talis electio. & in remissionib. ibi datis in fi.
e Illegitimus. ¶ Et etiam legitimus. de fil. presby. ad extirpandas.
f Pennaforti. ¶ In Sum. de fil. presby. in 1. col.
g Apostolica. ¶ Opiniones plenè vide notatas de fil presby. c. 1. li. 6. 1. respon. in fin.
h De illo. ¶ Illud idem dicit B. & eadem ratione: vt patet in præ. decre. dilectus. in fine. 2. gl. sed excusatur Gul. quia non vidit finem illum, qui fuit additus. & vide quod dicam 7. §. proxi. super secundo uer.
i Diœcesanis. ¶ Sed quis dispensat in simonia uel in iuro? De hoc §. ti. 1. §. nũc ostendendum. versic. 23. & versic. 24. De dispensatione in homicidio. no. §. §. iuxta. versi. quando & per quem. & iunge hic quod no. 7. §. postremo.

ADDITIO NOVA.

* Nota q̄ episcopi non possunt dispensare ꝺ iura quę ipsi idem faciunt, nec ẽt ꝺ approbatas consuetudines, licet possint illa tollere, & interpretari. ex quo legem fecit episcopus uel consuetudinem etiam ius alicui est quæsitum, ex illo iure non potest ei ius quæsitum tollere. & hoc etiam tenet Inno. de temp. ordinan. in c. dilectus. & etiam additio noua. Inno. ita no. Arch. in c. licet. super uerbo carere. circa medium gl. mag. extra. de ele. lib. 6. Adde, an episcopus possit dispensare cum monacho translato ad ecclesiam parochialem, q̄ cum illa possit habere beneficium non curatum? Io. And. in nouella in regu. quæ a iure. de reg. iu. in 6.

¶ De dispensatione legati.

SVMMARIVM.

1 *Cardinalis legatus de latere potest circa dispensationes quicquid potest episcopus, vel archiepiscopus, vel primas seu patriarcha.*
2 *Legatus dispensare non potest, ut nouitius, vel homo alterius professionis fiat abbas.*
3 *Dispensare potest legatus cum illegitimo, vt patri suo succedat immediate in eodem beneficio.*
4 *Dispensandi potestas transit in generali mandato legationis.*
5 *Dispensatio est stricte interpretanda, nec faciliter dispensatur alienigenæ, &c.*
6 *Prior uel abbas iurans non alienare sine consensu diœcesani episcopi, uel alicuius abbatis intra legationem constituti quid iuris?*
7 *Abbas quidam in Thuscia si iuret non alienare sine licentia abbatis montis Cassini in Apulia, cui subest, an legatus in Thuscia potest dispensare cum tali iuramento.*

6. §. Consequenter aliqua de dispensationib. legatorum Apostolicæ sedis
1 dicenda sunt. † Super quo sciendum est, q̄ quicquid potest circa dispensationes episcopus, uel archiepiscopus, primas seu patriarcha,[a] vel quilibet alius ordinarius, hoc totum potest legatus de latere Cardinalis: qa ipse ordinarius est in prouincia sibi decreta, vt pote in ea vices domini papæ gerens: & plenissimam & maiorem omnib. post principẽ habet in ea potestatem: vt §. ti 1. §. nunc ostẽdendum. ver. legatus igitur. Vnde quecunq; suprà uel infrà de potestate episcoporum uel aliorũ ordinariorum in dispensando scripta sunt, hic repetita intelligantur. ¶ Item legatus de latere cardinalis

ADDITIO.

a Patriarcha. ¶ Cum hoc idem dixisset. §. tit. 1. §. nunc ostendendum in vlti. col. statim id temperauit in ver. quod autem dixi.

nalis dispensare potest in omnib. vt dicunt quidam: illis duntaxat exceptis, quæ sunt summo pontifici reseruata, in quib. manū apponere non attentet: vt extra, de officio lega. quod trāslationem. & arg. extra, de consang. & affinit. a quod dilecto. de transact. c. fi. Quę autem sint illa, no. ſ. in præd. § nunc ostēdendum. Illa enim ita inhærent ossibus summi pontificis, q in generali legatione non transeunt, vt in præ. decre. q translationē. Legatus autem alius q̄ de latere non potest in dispensando, nisi in quantum ius vel priuilegium ei concedit. ext. de off. leg. excommunicatis de priui. por-
2 rō. 25. q. 2. seruatis. †¶ Legatus ergo dispensare non potest, ut nouitius, vel homo alterius professionis fiat abbas: vt ext. de elec. officii. argum. tamen contra, cod. tit. cum monasterium. Alij dicunt q̄ legatus cardinalis pōt ex causa dispensare, vt homo alterius professionis eligatur. arg. extra. de transac. c. fi. cum hęc dispēsatio nō sit specialiter sedi Apostolicę reseruata. arg. extrà. de off. le. quod translationem de sen. ex com. nuper. Nec obstat præ. c. officij. quia secundum eos legatus ibi non dispensauit, sed electionem confir-
a tur.[a] De hoc. ſ. §. nūc de episcoporum. ver. 52. Item non dispēsat cum illegitimis: vt ext. de filiis presbyt. dilectus. nisi prout in episcopo dictum est. §. pxi. ver. vtrum. & seq. nec cum irregularib. ut videtur ext. de off. dele. c. fi §. fi contrà. j. ver. generaliter. Et generaliter dico quod legatus quicunque ex suę legationis officio nō potest contra aliquod generale concilium dispensare, vt ſ. tit. j. §. nunc tractemus. uersi de illo. Item non dispensat in prohibito cō sanguinitatis gradu, vt in præ §. nunc ostendendum. uersi. 75. Item nec in ætate, quo ad episcopatū, sed quo ad minores ordines sic, vt ſ. §. proxi. uersic. 53. Potest autem dispensatiue confirmare electionem illius. qui de apostasia rediit, vt ſ. § supereſt. versi. electio-
3 nem quoque. †¶ Item dispensat secundum B. vt illegitimus patri suo immediate in eodem beneficio succedat ſ. §. proxim. ad fi. Alii contrà. Item dispensat etiam non de latere legatus cū presbytero plures concubinas habente. quo ad ordinis executionem, vt extra, de bigam. quia circa. Item legatus de latere uidetur q̄ possit generaliter dispensare, & pœnas mitigare, vbicunque non prohibetur: vt ext. de transact. c. fi. ad fi. Item dispensat q̄ regularis canonicus teneat plebanatum, vt ext. de statu. mon. quod Del. bene tamen potest talis sine dispensatione in episcopum eligi, prout ibi
b no. secundum Papam.[b] Item dispensat ꝯ cōfirmationem Apostolicæ sedis: ut ſ. tit. 1. §. nunc tractemus. versi. sed si legatus. Quæ autem legato ex officio legationis competant, no ſ. dict. §. supereſt.
4 †¶ Generaliter autem tenendum est q̄ in generali legationis mā-
c dato transit dispensandi potestas.[c] argumentum. 2 q. 5. qua de cā. extrà. de transac. c. fi. extra, de biga. quia. & in præmissis concord. arg tamen ꝯ, extrà, de off. leg. quod translationem. de fil. presbyc. pe. Dispensatio enim instar habet restitutionis in integ. argū. 11. q. 3. si quis episcopus damnatus. quæ non transit in generali mandato: ut ff. de mino. illud. ext. de in integ. restitu. coram. Sed dic, q̄ omnia potest, quæ non sunt specialiter summo pontifici reseruata. quod dic ut ſ. de lega. §. nunc ostendendum. versi. legatus igit. ¶ Quid si legatus de latere absoluit ab excommunicatione aliquē siue de sua ꝓuincia, siue aliunde venientem: nunquid poterit cū eo iure legationis super irregularitate ꝓcta, quia sic excommunicatus diuina celebrauit, dispēsare? Non puto, vt ſ. §. pxi. uersi. sed
5 nunquid & ſ. ti. de legat. §. nunc dicamus. uersi. sed an tunc. †¶ Sed nunquid legatus, cui specialiter indultū est, vt cum hmōi irregularibus ex officio legationis sibi commissæ ualeat dispēsare, poterit cum scholarib. uel aliis alienigenis intra illam ad tempus degentibus dispēsare? Respon. non: quoniam dispensatio stricte interpre-
d tranda est, & intelligenda solum de indigenis, & ibi intitulatis,[d] &
e illic ꝑpetuo moraturis.[e] Fieri enim posset fraus, ut cū undecunq; venientibus dispensaret: sed nec potest tales ordinare. Cæterum cum solus papa possit dispensare in iuramento, ut in prædicto §. nunc ostendendum. versic. 24. superfluo quæritur, utrum legatus possit alicui prælato ex officio legationis dare licentiam alienandi de bonis ecclesiæ suæ, contra proprium iuramentum super rebus ecclesiæ non alienandis præstitum, Romano pontifice inconsulto: vt extra, de rebus eccle. alie. vel nō ut super. & de feu. c. 2. Idem etiam iuris est in concedendo licentiā aliquas res ecclesiasticas cū aliis permutandi: quia permutatio alienatio est tex. de rebus eccl.
f non alie. nulli. licet. argum. tamen contra, eo. tit. c. 1.[f] † ¶ Quid si
6 aliquis prior, uel abbas iurauit non alienare sine consensu diœcesani episcopi uel alicuius abbatis infra legationem constituti? Respon. legatus huiusmodi licētiam dare poterit, qui ordinarius est. Quicquid enim potest quilibet ordinarius suæ legationis, & ipse hoc potest: ut in præ. uersi. legatus igitur. Quidam tamen dicunt contrà, Cum enim iurauerit non alienare inconsulto episcopo illo, uel abbate, nullus illis exceptis, uel papa, illum a tali absoluere poterit iuramento. argumentum, extrà, de vsu. consuluit. extra, de iureiuran. eam te. in princip. Sed prius dictum uerius est: nam legati auctoritas in hoc iuramento intelligitur excepta. ext. de iureiuran. uenientes. Potius enim ad episcopum uel abbatem concedere huiusmodi licentiam pertinet ratione potestatis, uel officii sui, quam ratione suæ personæ: unde legatus hoc poterit, qui potest, quicquid ille potest, ut dixi: secus si ratione suæ discretionis, uel amicitiæ, uel intuitu personę illis sic iuratum esset, arg. extra, de off. del. c. fi §. fi. extra. de testamen. requisisti. & d. § nūc
7 ostendendum. uer. 24. in fi. †¶ Sed quid si aliquis abbas in Thuscia iurauit non alienare sine licentia abbatis Montis Cassini in Apulia, cui subest: nūquid is, qui est legatus in Thuscia poterit dispēsare cum illo in tali iuramento? Dic q̄ non: cum abbas Montis Cassini non sit de sua legatione: & ideo non potest uti eius potestate. ubi autem nullum iuramentum præstitum est, bene potest legatus ex causa concedere licentiam alienandi uel permutandi possessiones intra metas suæ legationis positas: etiam si ille prælatus subsit alteri extra eius legationem morantiæ. arg. ext. de reli. do. c. 2. 11. q. 1. experientiæ, extrà, de foro compe. sane. & c. fi.

ADDITIONES.

a Continentur. ¶ Ista opinio fuit Compo. vt scripsi in decre. officii. super ver. potuit hodie. per cle. de elect. c. 1. non videtur hoc licere, etiam legato de latere, arguendo vt no. ſ. §. proxi. in fi. & j. 2. ver. scilicet. q̄ illud ca. fuit concilii Vien. & ꝯ concilia legati etiam de latere, non dispensant. de præben. dilectus. j. de fi. presbyt. c. pe. & vlt. Dispensabit ergo solus papa, vt ibi no. in gl. non prohibet pro his facit lex. 2. C. de off. præfec. præto.

b Papam. Et patet de ele. c. nullus. in fi. lib. 6.

c Potestas. ¶ Quo ad sibi permissa. & hic soluit contraria.

d Intitulatis. ¶ Vel quasi intitulatis: vt sunt socii priorum regularium & sic non obstat finis huius uer. decr. cum nullus. in fi. de temp. ordina. lib. 6.

e Moraturis. ¶ Facit. ff. de pig. l. debitor. & concor. ad idem j. de compe. iudi. adi. §. 1. super ver. quid si quis.

f c. 1. ¶ Ibi non fuerat iuratum papæ: vt ſ. nil ergo impediebat episcopum dare licentiam permutandi: & sic nec legatum; vt in fi. huius §. Scias autem falsum esse, q̄ quidam dixerunt tale iuramentum intelligi solum de alienatione illicita. Super quo vide quod scripsi de eccl. ædi. c. vlt. ¶ Adde etiam, q̄ si episcopus iurat non alienare bona ecclesiæ sine licentia superioris, q̄ nec minimas res poterit dare in emphyteusim: vt consuluit Fede. consi. 210. Adde etiam verficu. fin. quòd duo priores manuales non possunt inuicem permutare cum licentia legati, quando abest abbatis licentia: vt voluit Federic. consi. 210.

¶ De dispensatione domini Papę.

SVMMARIVM.

1 *Papa in omnibus, ratione duce, dispensare potest, & debet.*
Miseratio Apostolicæ sedis veniam solet præstare correctis.
Papa in quibus dispensare non potest.
2 *Papa non potest contra Apostolum dispensare, nec contra Euangelium, aut Decalogum.*
Dispensatio locum non habet contra ius naturale.
3 *Dispensare non debet papa cum homicida voluntario, ut post pœnitentiam ministret in officio altaris.*
4 *Papa non potest dispensare in gradibus consanguinitatis lege diuina prohibita.*
5 *Papa non dispensat cum simoniaco in ordine, aut ordinato à simoniaco per pecuniam.*
6 *Matrimonium per verba de præsenti contractum, carnali copula non consummatum, an possit papa soluere.*
7 *Romanus pontifex inter homines nullum habet superiorem.*

7. §. Nunc breuiter dicendum est de dispensatione domini papæ. Super quo notandum est, q̄ sunt certi casus, in quibus dispensare non potest: quibus exceptis, per consequens omnia alia in eius arbitrio relinquūtur. arg. ext. de trāsla-
1 episc. inter corporalia. 25. di. qualis. ff. de iud. cum prætor. †¶ Et in omnibus. ratione duce, dispensare potest, & debet. 50. dist. domino sancto. & c. ponderet. & c. considerandum. & c. fidelior. 56. di. quia simpliciter. extra, de renun. nisi cum pridem. & de iure potest supra ius dispensare: ut extra, de concess. præben. proposuit Miseratio enim Apostolicæ sedis ueniā solet præstare correctis: ut 11. q. 3. de illis. quia ipse assumptus est in plenitudinē potestatis, nec legibus est adstrictus. 2. q. 6. decreto. extra de usu pal. ad honorē. & ſ. ti. 1. §. nunc ostendendū. uersi. 46. & in eo §. inuenies ea. in quibus ei soli liceat dispensare. ¶ Super hoc tamen dicunt quidam, quòd Papa dispensare potest in omni casu, etiam contra Apostō-
a lum: cum teneat locum beati Petri,[a] & sit uicarius Iesu Christi: ut in præ.

ADDITIO.

a Petri. ¶ Qui fuit maior Paulo. 80. dist. in illis. in fi. j. remittam.

in præ. §. nunc ostendendum. ver. 76. & posset de iure suprà ius dispensare, nec legibus adstringatur, vt dixi. Quia non habet imperium par in parem, vt extrà, de elec. innotuit. ff de arbit. nam magistratus. exceptis tñ articulis fidei, vt 40. di. c. j 9 q. 3. aliorũ & hoc
a vt̃ papa sentire, ext. de renun. post translationem. in fi. [a] Alii dicũt q̃ nec ꝫ Apostolum, nec ꝫ ius diuinum nec ꝫ Euangelium, nec ꝫ quatuor ꝑcilia principalia dispensare potest. 25. q. 1. sunt quidam ext. de rest. spo. literas. 95 dist. olim. prædicta enim quatuor ꝑcilia ita veneratur ec̃lesia sicut & quatuor Euangelia: in quib. doctrina fidei est expressa 15. dist. sicut. & c. seq & in præ. c. post translationem. respon. 1. in fi. In his autem, quæ ad eum spectant, q̃ enumerantur in præ §. nunc ostendendum. dispensare potest prout sibi placet & hæc obtinent in expressis dispensationib. nam tacite semper dispensat, cum omnia vindicare non possit: ut 6. q. 1. si omnia. Vnde ipse dicit: Nolumus exaggerare qđ factum est: ne eo
b gamur vindicare q đ dignum est: 74. dist. ubi ista. 14. q. 2. sane. quod super. Richar. 2. q. 1. multi & alibi. qđ permittimus volentes, ꝑcipimus: q̃a malas hominum voluntates ad plenum, ꝓhibere non possumus. 31. q. 1. hac rõne. Multa enim ꝓ patientiam tolerant, &c. vt ext. de ꝓben. cum iam dudũ. ¶ Hæc autem sunt, in quibus papa di
2 spensare non potest. † ¶ Primo contra Apostolum, ut bigamus fiat diaconus, vel sacerdos, vel episcopus: vt 31. distinct. Acutius. & c. vna tantum. & c. deinde. 25. quæstio. 1. sunt quidam. extra, de
b biga. c. 3. argum. tamen contrà. 24. distin. lector. [b] vel vt quis simul plures possit habere vxores: vt ext. de big. super eo. & c. de bigamis. & c. nuper. Io. no. in præ. c. sunt quidam, q̃ bene potest dispensare ꝓtra Apostolum: non tamen in his, quæ pertinent ad articulos fidei. ¶ Secundo ꝫ decem præcepta decalogi ut 14. dist. sicut quia & si non sint articuli, sunt tamẽ articularia fidei, id est. ita annexa articulis fidei, quòd sine eis salutem præstare non possunt, se
c cundum Ioan. de Deo: [c] vt in præ. c. sunt quidam. & vi. distinct. c.
d fin. 86. dist. non satis. ad fi. [d] ¶ Tertio, contra Euangelium. vt in c. sunt quidam. & 26. dist. deinde. & 14. dist. sicut. arg. extra, de celeb. miss. cum Marthę. Contra enim ius naturale dispensatio locum non habet: ut 13. dist. c. 1. ext. de transac. cap fi. ius autem naturale est, quod in lege & in Euangelio continetur. 1. dist. humanum. 9. distinct. cap. fin. ¶ Quartò, contra quatuor concilia principalia
3 tollendo ea: vt ſ. in præd. c sunt quidam. † ¶ Quintò, cum homicida voluntario, vt post quantamcunque pœnitentiam ministret in officio altaris. ext. de tempo or. c fi. 50. dist. miror. 1. q. 7. si quis omnem extra, de excess. præla. ex literis. extra, de accu. inquisitionis. extra, de temp. or. c. fi. extra, de hom. c. 1. Quia si Dauid prohibitus est ædificare Domino templum, quia vir sanguinis erat, eo
e q̃ figurabat nouum Testamentum, vt de consec. dist. 1. c. 1. [e] multo magis sacerdos homicida prohibẽdus est celebrare, vt ibi. & in præ. c. miror. etiam si quis interfecit paganum. 50 distin. clericum qui nisi sit homicida iustitiæ, qui ex causa in susceptis ordinibus toleratur per papam, licet non dispenset cum illo, q̃ ad superiores ascendat: vt 51. dist. aliquam. & c præce. dispensatur tamen cũ tali circa beneficium. 50 dist. studeat. in fi. ext. de cleri. pugnã. in du. hæreticus. in fi. extra, de renun. ad supplicationem. 28. dist. presby. 93. dist. diaconi. Quidam tamen dicunt, q̃ licet non deceat papam dispensare cum homicida: potest tamen, si velit. extra, de conces.
f præben. proponit. ad fi. [f] ¶ quid si quis in infantia commisit homicidium? Videtur quòd saltem per papam dispensabitur: cum nec talis teneatur lege Cornelia de sica. ff ad l. Corn. de sica. infans. de consecra distinct. 4 eos quos. 15. quæstio. 1. illud. ff. de acquir. poss. l 1. §. 1. ext. de delic. pue. c. 1. & l de sent. exc. c. 1. & fi. C. de fal. mo. l. 1. ff. qui & à quib manu. li. non fi. l. pupillus. arg. contrà 15. q. j. si quis. nõ iratus. 3. q. 9. indicas. Dic, q̃ satis decet eum in hoc casu dispensare. quia potius vt casualis, quam voluntarius homicida, & cum illo dispensare potest: quod dic vt suprà. §. iuxta. uersi.
g qñ autẽ. quod verum est, nisi scandalum aliud inducat. ꝫ ¶ Sexto,
4 in gradibus consanguinitatis lege diuina prohibitis, vt extra, de restitu. spol. literas. 20. q. 3. pictacium. In alijs sic, vt extra, de consanguinitate & affinita. quia circa. & de conces. præben. ꝓposuit. & de transac. c. fi. ¶ Septimo, in his, quæ de natura sui sunt mala: puta, vt quis sine peccato possit adulterari. arg ext de iureiur. & si Christus §. quædam. In sequentib. autem casib. non dispensat, nec
5 dispensare debet, & si fortè dispensare possit. † ¶ Octauo, cum simoniaco directè in ordine & ordinato a simoniaco per pecuniã. 1. q. 1. statuimus & c si quis à simoniacis. & in præ. c. inquisitionis. 1. q. 7. requiritis. ¶ Nonò, cum rebaptizato scienter. 1. q. 7. qui in qualibet. de consecr. distin. 4. qui bis. & c. confirmandum. ¶ Decimo, cum ordinato ab hæretico in subuersione fidei. cum esset catholicus. 1. quæstio. 7. conuenientibus ad finem. ¶ Xj. Cum reordinato, vt ea. quæst. falsberrimum in fine. & 1. quæstio. 1. quod quidam. ¶ Xij Vbi status ecclesiæ decoloratur. 1 q. 7. & si illa. 25. quæstio. 1. quæ ad perpetuam contra, extra, de consanguinita. & affi.
h non debet. [h] ¶ Xiij. Vbi sancti patres aliquid bene diffinierunt: vt 14. dist. sicut. & in præ. c. sunt quidam. & 25. quæstio. 2. de priuilegijs. & c. cũ pie. & c. qđ verò. ¶ Xiiij. Vt monachus existẽs monachus proprium habeat, vel matrimoniũ contrahat: vt ext. de stata monac. cum ad monasterium. in fi. ¶ Decimoquintò. In voto
i continentię, vt dicunt quidã: quia vix inuenitur melius, in quod possit commutari: vt ibidem. [i] Et no. q̃ nisi papa ex iusta causa dispenset, peccat: nec dispensatio prodest: vt notatur ext. de voto. c. non est. Quod verum est, quando dispensat ꝫ votum tacitum vel expressum, vel ꝫ Euangelium, vel ꝫ generalem statum ecclesiæ, vt dixi: secus in dispensationib. quæ fiunt ꝫ ius positiuum: quia in his sufficit sola voluntas dispensatoris, etiam sine causa: quia de iure põt ſ. ius dispensare, vt dixi. quod prosequere secundum pa-
k pam. prout no. in prę. decr. cum ad monasteriũ. in fi [k] ¶ Vtrum papa dispensare possit cum subdiacono, vt matrimonium ꝓhat? no.
6 31. dist. de illo. & extrà, de cleri coniu. cum olim. † Sed nunquid papa potest soluere matrimonium per verba de præsenti ꝫctum, qđ
l non est carnali copula consummatum? [l] De hoc extr. de coniuг.
m coniu. ex publico. [m] Potest autem papa contra statutum vel concilium sui prædecessoris dispensare, vt legitur & no. ext. de capel. monacho. c. pen. & de renun. post translationem. ad fi. Vtrum autem possit contra ius naturale dispensare, not. 13. distin. in Sum. & 15. q. 6. auctoritatem. extra. de deci. a nobis. ext. de iureiurando. quanto. & secundum papam extr. de statu, mona. cum ad monasterium. Quæ autem sunt illa, in quibus solus papa dispensat: vide
7 in d. § nunc ostendendum. † Et nota, q̃ Romanus pontifex inter homines nullum habet superiorem, ut ext. qui fi. sint legi. per ve
n nerabilem. prope fi. [n]

ADDITIONES.

a In fine. ¶ Ponendo ibi vltimam gl. B. quæ fuit etiam Io.

b Lector. ¶ Vide quod no. de biga. c. 2. in 4. gl. & quod super ea scripsi. ¶ Adde, quæ scripsit Pet. de Anch. pſi. 123. incipiente, in Christi nomine. Circa bigamos, ubi etiam, an possit dispensare cum eo, qui pòst adulterium uxoris cum ea concubuit.

c Io. de Deo. Vbi de dispensatione papali, ultra medium.

d Ad fi. ¶ Vide quod scripsi de hęret cum Christus.

e c. 1. ¶ Vbi satis de hac auctorit. te no.

f Ad finem. ¶ Hæc fuit opi. Host. quam vide cum suis rationibus, de homi. sicut dignum super gl. no quod homicidium.

g Inducat. ¶ Terminatum est, eum non irregularem: & sic dispensatione non eget. per cle. de homici. si furiosus. 1. resp. vbi idem dicitur de furioso uel dormiente. & uide quod ibi nota. ¶ Adde uers. 6. quod plene scribit. Pe. de Ancha. consi. 378. pro filio fratris regis Angliæ, qui uxorem patrui ducere volebat. uide etiam Bal. consi. 433. lib. 3. An autem eo ipso q̃ papa dispensat matrimonium contractum in gradu prohibito, sunt absoluti, qui contraxerit, ab excommunicatione uigore cle. 1. de consan. & affi. absque eo quod in rescripto de excommunicatione fiat mentio vide Ro. consil. 306. concludentem, quod sint absoluti.

h Debet. ¶ Ibi non decoloratur, imo color datur, propter rationes ibi expressas.

i Ibidem. ¶ Circa hoc & quæ sequuntur, uide quæstionem quam posui super regula, semel Deo. de reg. iur. lib. 6.

o In fi. ¶ Ibi uide super vl. gl.

l Consummatum. De hoc no. Arch. 27. q. 2. c. quia propter. qui tenet q̃ papa potest dispensare super matrimonio nondum per carnalem copulam ꝓsummato: secus post, quia tunc non potest. & sic dicit Bal. in l. deo nobis. C. de epi. & cle. Ibidem etiam quærit, quid si dubitatur an interuenerit copula carnalis, necne in non cognita. alias dicit standum prout aspectus corporis indicat. 27. q. 2. c. quod autem interrogasti. si vero non potest apparere, vt quia erat vidua, & sic alias cognita, tunc refert: aut erat traducta ad domum viri, & sic præsumitur cognita ex loco à communiter accidentibus: si vero in domo, non præsumitur cognita, quia est consuetum ita, & raro fit ɔrium. & no. 27. q. 2. c. priusquã. quia nisi sponsa inueniatur in domo viri post pubertatẽ, non præsumitur cognita.

m Publico. ¶ Vide quod de consummato dixi in quæstione, quam posui super regula, actus, de reg. iur. lib. 6. ¶ Adde an papa matrimonium per verba de præsenti contractum, copula non secuta possit soluere. Pet. de Ancha. consi. 240. incipiente, in Christi nomine, parum dubitationis.

n Prope fi. ¶ In summa de filijs presby. §. quis posit. Host. sic dicit, q̃ quamuis papa sine causa dispensare possit de plenitudine potestatis, pro eo q̃ nõ habet superiorem in hoc mundo, nec qui corrigat, nec emendet, attamen cũ homo sit, potest peccare, & a dominorum domino & pontificum omniũ pontifice, si fine pœnitentia decederet, punitur: ideo nouerit sibi terribilius iudicium quam alijs imminere. 9 q. 3 aliorum. & c. seq. arg. l. rem non nouam. C. de iud. circa med.

SVMMARIVM.

De dispensatione abbatis, principis. & quarundam aliarum personarum.

1 *Patriarchæ quatuor principales dispensant in casu, quo non possunt Metropolitani, &c.*

2 *Primas & patriarcha non differunt, nisi nomine.*

3 *Archiepiscopus iudicare poteus inter suffraganeos & eorum subditos, per consequens potest cum eis in penalibus actionibus dispensare.*

4 *Abbas potest cum monacho multipliciter dispensare.*

5 *Monachi non possunt de iure communi habere capellas, uel decimas, uel sepulturas.*
6 *Abbas dispensat in ieiunijs, cibis & esu carnium, & in operibus manualibus monachum ad quæ monachus tenetur.*
7 *Abbas potest dare monacho licentiam eundi ad scholas.*
8 *Princeps non recognoscens superiorem, nisi papam, dispensare potest.*
9 *Capitulum comparatur Senatui, & quandoque dispensat.*
10 *Concilium dispensat contra Apostolum.*
11 *Sacerdos dispensare potest contra canones penitentiales.*

1 8. §. Sunt quoque nonnullæ aliæ personæ † quæ quandoq; dispensare possunt: vt ecce quatuor patriarchæ principales dispensant cum illo, qui propter malam ordinationem beneficiorum suspensus est per concilium prouinciale à collatione beneficiorum, vt ext. de præb. graue. ad finem. Quod non posset fieri per Metropolitanum, nec etiam per ipsum concilium, quod suspendit: vt ibi patet. Et potest etiam dici, q̃ isti possunt dispensare cum suis subditis, vbicunq; non prohibentur. ar. 55. distinctio. mos antiquus. & extra. de priuile. antiqua. ad fin. † ¶ Et
2 nota, q̃ primas & patriarcha idem sunt, licet nomina sint diuersa: nec est inter eos realis differentia, sed vocalis, vt 99. dist. prouinciæ. propriè tamen quatuor principales patriarchæ vocantur, s. Constantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, Hierosolymitanus: vt 22. distinctio. per totum de priuileg. antiqua. Alij vero propriè dicuntur primates, vt Aquilegien. Granden. Toletanus. Cantuarien. Bituricen. & similes, vt 9. quæst. 3. nullus primas. & fere per totum. & c. conquestus. 63. distin. longe. extrà. de officio ordi. duo. Isti tamen quandoq; vocantur impropriè patriarchæ. Ad istos ergo omnia negotia difficilia referenda sunt: nec episcopus sine eorum licentia consecratur: de quorum primatu, & qualiter sunt maiores, & quid ad eorum spectat officium, & vbi debent constitui, & qualiter, si peccant, puniri debent: uide per or
a dinem [a] 17. distinct. multis. 18. dist. c. 1. 19. distinct. secundum. & c. propter. 21. distinctio. cleros. & c. submittitur. & c. in tantum 22. distin. per totum. 63 dist. c. 1. & 2 & c. Agatho. 65. dist. per totum. 75. dist. quod à patribus. & c. quod die. 80. dist. per totum. 96. dist. satis. 100. dist. c. 1. & 1. q. 7. c. 3. 2. q 6. multum 4 quæst. 1. quod autem. 2. q. 7. sicut inquit. 3. quæst. 5. quia suspecti 9. quæst. 3. per totum. 11. quæst. 3. Theugaldum. 12. q. 1. dilectissimis 16. quæst. prima, frater noster. & quæst. 6. placuit de consc. dist. 1. nosce. † ¶ Ar-
3 b chiepiscopus autem, [b] vbi potest inter subditos suffraganeorũ, & inter ipsos suffraganeos iure Metropolitano iudicare, pōt per ꝓsequens cum eis in pœnalib. actionib. dispensare. ar. de pœni. distin. 6. c. 6. ad finem. & de pœn. dist. 1. pœnæ. In quibus casibus habet iurisdictionem in illos. no. ext. de off. ord. pastoralis, in sua autem diœcesi potest, q̃d quilibet episcopus in sua potest: & nō potest. quod ille non potest. Potest autem dispensare cum male institutis à suffraganeo: ut ext. de æta. & qualit. & ord. præfici. ex ratione. & de temp. or. consultationi. Item si inuenit suffraganeum circa rem aliquam deliquisse, potest illud emendare. 9. q. 3. cum scimus. Et nota, q̃ archiepiscopus cum Metropolitano idem sunt. Sicut autem primas potest iudicare & punire Metropolitanũ, nō tamen eius suffraganeos, nisi in casibus: ita & Metropolitanus potest iudicare & punire suffraganeos suos, non tamen subditos eorum, nisi in casibus. Vnde tam in primate, quã in metropolitano fallit regula illa, Si vinco vincẽtem te, ergo multo fortius te: quæ
c habetur ff. de diuer. & temp. præscl. de accessionib. Abbas quoq; c
4 potest cum monacho multipliciter dispensare. ¶ † Primo si ille fuerit nocturna illusione pollutus, ut in die sequenti valeat celebrare. vt 6 dist. testamentum. & c sequenti. ¶ Secundo in diuersis capitulis secundum monasterii consuetudinem, dum tamen hoc non sit contra ius vel contra regulam professam, uel cōtra bonos mores. 11. dist. ecclesiasticarum. & trib. capitulis sequentib. 12. di. illa. Si tamen ꝓsuendo sit irrationabilis, tollenda est per illum, qui hoc possit. ut ead. dist. oīa. ¶ Tertio, dispẽsat suo arbitrio in pœnitentia monachi nubentis: vt 27. dist. ꝓsbyterum. 27. q. 1. nec aliqua. Tales enim nubentes, uel ꝓcubinas habentes, canones damnant: vt in prædicto c. presbyterum 32. dist. seriatim. 27. q. 1. ut lex. & c. quotquot. & c. impudicas. & c. monachi. ¶ Quarto, cũ illis, qui in oratorio loquuntur contra inhibitionem beati Benedicti. 42. dist. in oratorio palea est. ¶ Quinto, cum monacho nouitio, ut, pmoueatur ad ordines sacros. 77. dist. monachus. ar. tamen ℨ 48. dist. fi-
d cut Neophytus. [d] ¶ Sexto, cum monacho apostata. 50. di. c. fi. reconciliando eum videlicet, & ei pœnitentiam iniungendo, non tñ si in apostasia fuerit ordinatus: ut ext. de apostat. c. fi. Septimo ℨ illũ canonẽ. 53. di. lege, vbi prohibet miles ante ꝓbationẽ trienni monachari. Ad hoc accedat. ex. de regula. ad Apostolicã. 19. q. 3. monasteriis. quia pōt renunciare abbas seu monasteriũ iuri, p̃ se intro
e ducto, vt ibi, & 17. q. 1. Gonsaldus licet hoc periculosum sit. e 7 q̃ 1. §. periculosum. In seruis aũt alienis dispẽsare non pōt ℨ illud. c. 54. di. si seruus. ¶ Octauò, cum illegitimo monasteriũ ingredi: vt possit ad sacros ordines promoueri, & administrationes tene-
f re. 56. dist. c. 1. ext. de fi. presby. c. 1. [f] ¶ Nono, cũ seruo monasterii, manumittendo ipsum: vt ibi monachus fiat. 54. dist. qui ex famu-
g lis. & c. multos, § ext. de ser. non or. de famulis. ¶ X. Quòd monachus detur in capellanum ecclesiæ parochialis, si episcopi & populi pr̃sensus accedat. 58. di. c. j. & 2. 16. q. j. doctos. & c. si monachus. & c. monachos. & c. nos aũt. & c. in parochia. & c. si quos. dum tñ nō sit ibi solus. ext. de stat. mo. c. 2. de ca mo. ex parte. & c. ad audientiam. Sed canonicus regularis bene pōt esse solus: ut ℨ. §. nũc de epi
h scoporum. ver. 15. [h] † De iure enim cōi non possunt monachi hꝫ
5 capellas, uel decimas. uel sepulturas. 16. q. 1. c. 1 & c. placuit. sed solum ex indulgentia: vt eā. q. c. pe uenit. ¶ Xj. Vt cũ reducat ad claustrum, si sibi non placet esse in capella vel prioratu, 74. dist. quorundam. ¶ Xij. Cum monacho murmuratore & susurrone in disciplina & correctione. 90. dist. alienus, & c. seq. ¶ Xiij. Vt possit
i episcopum uel alium prælatum accusare. 2. q. 7 §. fi. [i] ¶ Xiiij. Si ℨ regulam aliquid occulte recipit. 12. q. j. non dicatis. ext. de sta. mo. cum ad monasterium. ad finem. a ℨrio sensu. ¶ Xv. Vt fiat episcopus. 18. q. j. c. vnico. pōt etiam concedere vt episcopus factus iterum monachus fiat, f m ea quæ leguntur ext. de renun. post trãsla. cum suis ꝓcor. ¶ Xvj. Ex cã, vt monachus habeat cellam propriam intra monasterium. 18 q. 2. nullus. 20. q. vl. c. fi. ad fi. ¶ Xvij. Dispẽ fatiue debet fugitiuum requirere, & ad claustrum reducere. & cũ eo misericorditer agere: ut 18. q. 2. abbates. ext. de reg. c fi. 26 q. 1.
k nec aliquas. [k] ¶ Xviij. Dispensat in pœnitentia homicidæ q̃ mo-
7 nachus est factus 33. q. 2 admonere. ¶ Xix. In ieiuniis, & cibis, in esu carnis, & in operib. manualib. ad q̃ monachus tenet. de ꝓse. di. 5 non mediocriter. & c. carnem. & c. nunq̃. ext. de sta. mo. cum ad monasterium. ¶ Xx. cum nouitio non professo: vt illi recedẽti bona sua restituant ext. de renun. ex transmissa. secus si donasset inter viuos. 17. q. 3. sunt qui opes & c. j. in fi. 19. q. 3. quia. & c. prælatum. ¶ Xxj. Vt promoueatur ad superiores ordines: quia sine eius licentia non potest, vt ext. de temp. or. ad aures. ¶ Xxij. Dispensat cum monacho & conuerso, vt etiam inuitus ferat testimonium in causa sui monasterij. ext. de testi. statuimus & c. cum nuncius. & c. tuis & c. nuper de iureiu. c. & si Christus. ¶ Xxiij. Vt nouitius intra annum profiteatur renunciando tempori professionis nomine monasterij ext. de reg. ad Apostolicam contra iura illa. 17. q. 1. Gonsaldus & q. 2. si quis incognitus. 19. quæ. 3. monasterijs. &
l ext. de regu. non solum. [l] ¶ Xxiiij. Vt monachus transeat ad maiorem ordinem. ext. de reg. licet. & cap. sane. uel etiam ad parem ex
m causa, sed non ad minorem: vt no. c. ti. non est. [m] ¶ Xxv. Vt habeat expensas

ADDITIONES.

a Ordinem. ¶ Omnes sequentes concor. posuit Io. de Deo. sub 4. articulo.
b Autem. ¶ Quintus articulus Io. de Deo.
c Quoque. ¶ vij. articulus. Io. de Deo. quia intermedius fuit de dispensatione episcoporum, & quasi ad literam fuerunt eius verba sequentia vsq; ad ver. 13. & omnia sequentia etiam eius fuerunt, tamen per saltum. Est etiam sciendum q̃ hic inseruit de omnium religionum statu & origine, vsq; ad prædicatores & minores inclusiuè.
d Neophytus. ¶ Solue vt no. in præ. c. monachus. & 16. q. 1. monachos.
e Periculosum sit. ¶ Et ideo specialiter omnib. mendicantib. prohibitum, vt dicam ℨ. ver. 33.
f c. 1. ¶ Vide ℨ. §. nunc de episcoporum. ver. vtrum. ad fi. §. & q̃d scripsi. in præ. Decre. in gl. pen
g Multos. ¶ Coniuncto. §. ibi præcedenti.
h Ver. 15. ¶ Verius dic prædicta locum habere in claustralib. id est, qui possunt ad claustra reuocari, in alijs non: vt no. in cle. de sta. mo. ne in agro. §. ad hoc. in gl. sæpius.
i §. fi. ¶ Io. de Deo ℨ, vbi ℨ. per Decr. ex parte. de accus. dic vt ibi no. in gl. 2. di cebat etiam, q̃ peccat monachus non accusans socium ad pœnitentiam. De hoc in gl. prædicta, & super ea.
k Aliqua. ¶ Hodie per constitutionem Benedicti ad hoc arctantur: vt in Decr. quæ incipit, Pastor bonus.
l Solum. ¶ & c. seq. lib. 6. per. quæ patet quod dictum est in mendicantib. ordinibus locum non habere.
m Non est. In i gl. & vide quod super ea dixi post Host. qui ibi notat etiam abbatem ex causa dare posse licentiam transeundi ad minorem autem non. de præb. cum sing lib. 6. in gl. vt si in tali transitu sine causa dispensat et solus papa. Et aduerte. quia ℨ. §. nunc. de episcoporum. ver. 20. no. episcopum dispensare debere in transitu ad minorem: & Inn. in Decre. vlt. de renun. notat, vt ibi scripsi super 3. gloss. dispensationem episcopi requiri, cum transit ad parem uel laxiorem & in Decret. significatum. de regul vt ibi scripsi super fin. vltim. gloss. dicit hanc dispensationem facile fieri, vbi minor professionem faceret. Rayn. in Sum. de transitu cleri. circa fin. dicit, sed male, quòd in transitu ad parem sufficit petere licentiam, licet non obtineatur. Dictum Innocen. placet, cui concor. Archidiac. de elect. si religiosus. libr. 6. in fin. & Ioann. Mona. cum transit ad parem. in præ. Decret. cum sing. ¶ Adde quòd Roma. consil. 241. dicit hęc verba: Dicitur autem transire indebitè ad laxiorem vel parem, si transeat sine obtenta licentia sui superioris & conuentus. & hoc etiam in d. cap. statuimus. & c. si quis de alterius. 58. distinctio. Aliter etiam dom. Ant. in d. c. non est. & Lapus alle. 62. & 30. An autem monachus, qui auctoritate Apostolica translatus fuit ad aliud monasterium, possit ad primum redire sine licentia Apostolica, vide Fede. consil. 264. qui dicit quod si intuitu monasterij fuit translatus, quia non potest redire ad primum, absque Apostolicæ licentia.

expensas ꝑ iniuncta sibi administratione: sed non ꝙ habeat pro-
prium.ext.de sta.mo.c.2.& 3 ¶ Xxvj Potest dispensatiue recipe-
re clericos seculares in monasterio ad beneficia, contra constitu-
a tionem illam,ext.e.ti.c.fi. [a] † ¶ Xxvij.Dando monacho licentiā
7 eundi ad scholas.ext.ne clerici vel mon. non magno.& de magi-
b stris super specula.secundum sanum illorum iurium intellectū. [b]
¶ Xxviij.Cum illo,qui priusquam fieret monachus,ordinē furti-
ue recepit ext de eo,qui or.fur.re.cum H. ¶ Xxix. Cum illo,qui
priusquam religionem assumeret, excommunicationem ꝑpter
manuum iniectionē violentam in clericum incurrerat: & etiā cū
monacho,qui similem excommunicationem incurrit: si ꝑ igno-
rantiam iuris vel facti excommunicatus ordinem sacrum recepe
rit: nisi ꝯ ignorantiam violenter ꝓsumatur.ext.de sen.exc cum il-
lorum. ꝑpe fi.ext de eo.qui fur.or.rec.c.2.pōt etiam monachum
c suum,alium monachum verberantē absoluere.eo.ti.per tuas.[c] &
c.monachi.secus si clericum percusserit secularem:vt in prę.con-
d cor. [d] ¶ Xxx. Potest dispensatiue excommunicatum à se recipe-
re sine iuramento cum manuali promissione.ext.de sen. excom.
sup eo.sed ibi loquitur de legato.¶ Xxxi. Vt monachus remaneat
in domo propria vtens ibi reb.propriis, vt ext.qui cler. vel vo. c.
fi.¶ Xxxij.Abbas sacerdos,qui recepit manus impositionē:iuxta
morem ꝑficiendorum abbatum, pōt in ꝑprio monasterio ꝯferre
e clericatū,vt ext.de æta.& qual.cum ꝯtingat.69.dis.c.1.[e] ¶ Xxxiij.
Dispensat in regulæ obseruantiis remittendis, vt 20.q. vl.c.fin.de
conse.dist. 5.carnem.saltem in his,quæ non sunt de substantia. ar.
ext.de vi.& hone cle.Deus ¶ Xxxiiij. In pœnitentia suo arbitrio
imponenda ei , qui monasterium ingreditur . Non est enim certa
delicti satisfactio iniungenda ei cuius totum vitæ tempus obe
dientiæ impenditur creatoris:vt de pœni.distinc.1.quis aliquan-
do. §. his auctoritatibus. ¶ Xxxv. Cum monacho, qui muta-
to habitu sine licentia abbatis in alio monasterio recepit ordi
nem:vt no. Gof.ext de tempo.ordin.ex parte, Prohibetur autem
abbas,vel episcopus dispensare, vt in eodem monasterio sint mo
nachi & moniales.18.q.2.diffinimus.& c.in nullo. & c. monaste-
ria.& c.pniciotam.Item non pōt abbas dispensare, vt monachus
mortaliter peccet:imo monachus ei obedire non tenet.11.q. 3.si
quis eps. 2. Item non dispensat,vt defectu sumptus monialis ser-
uiat clericis.81.dist ad reatum. Potest autem monachos verbera-
re,si se uerbo non corrigant,ut 45.di.cum beatus.§.Salomon. 23.
f q.4 c.fi. [f] † ¶ Princeps quoq;, [g].qui alium non recognoscit supe-
g riorem in terris,nisi solum papam, dispensare pōt quia per reges
& princeps omnia Deus tribuit humano generi: vt 8.dist.quo iu-
re.C.de quadri præsc.bene. 23.q. vlti.conuenior.& c.seq. Dispen
sat enim Imperator in animaduersionis sentētia.11.q.3. cū apud.
23.q.1.paratus.1.q.1 quod quidam.Item in abolitione infamiæ,
quam facere potest,& debet: & non solum princeps hoc pt, imo
& iudex.C.de aboli.l.abolitio.Item princeps restituit ad famam,
& natales primos,& ad statum primum,& ad honores , & ad or-
dinem proprium:ut C.de sent.pas.& rest l.1.¶ Et hoc uerum est,cū
specialiter restituit.alias autem solum indulgentiam facit, sed in-
famiam non tollit.Nam indulgentia quos liberat, notat:vt C. de
genera aboli.indulgentia.quæ est.2.q.3 §. notandum.prope fi. C.
de sen pas.& res. cum patrem & l.tutor. & l generaliter.Item re-
h stituit illegitimos filios natalibus [h]. & facit eos patribus legitimis
succedere.in Auth n.coll.7. quibus mod.nat.effi.leg. §.1.& 3 cir-
ca medium.Potest enim in hoc leges tollere: quia non habet im-
perium par in parem extr.de elect.c.innotuit. ff de ar nam magi-
stratus.¶ Item Imperator,vel rex, qui non habet superiorem,le-
gitimat proprium filium,tanquam princeps subditum, non tanq̄
pater filium. ext. qui fi. sint legi.per uenerabilem.§. uerum. & in
Auth.qui mo.na.effi.legi § illud. Item dispensat cum seruo alie-
i no,& eum restituit primis natalibus liberorum. [i] 12 q.3.qui ma-
numittit,Item generaliter ꝯcedit priuilegia,& absolutiones,resti
tutiones etiā ꝯ sententias,& in criminibus.3.dist.regula.§.porrò.
4.dist.§.fi.96.dist.Constātinus.97.dist uictor.1.q.1. quod quidā.
12 q.2.ecclesiarum seruos.& in præ §.illud.& §. notandum.& ff.
de sen pas.& rest.l.1.& 2. Vtrum aūt reges uel collegium cardina
liū possint in integrū restituere laicos,& quos,& ad quæ. no. sm
9 papam de re iudi.cum te.† ¶ Capitulum etiam quandoq; dispen
sat:ut ext.de simo ex insinuatione.& ext de preb.cum non igno-
res.16.q.1.alia.nam capitulum ꝯparatur senatui: ut ea q. ecclesie.
sed senatus restituit aliquē famæ suæ.ff de postu l.1 §. de qua. er-
k go & capitulum hoc poterit. papa no. [k] ext.de eo qui fur or. re. [l]
l ꝙ abbas,archi.uel alius prelatus sub episcopo,uel etiam capitulū,
dispensare non possunt: minores enim ꝑlati ardua ad epos debēt
deferre ut ext.de off.archi.ad hæc.18.dist.c.1. nec uideo qualiter
pro capitulo inducta faciant pro ipso.Io.tamē no in præ.c eccle
sia ꝙ capitulum eligendo aliquem indignum, intelligitur dispen-
sare cum illo,nisi sit talis casus in quo prohibita sit ei dispēsatio.
10 † Item concilium dispensat [illegible] ur & no.82.dis.
11 præsbyter in [illegible] est ꝯ canones
pœnitentiale [illegible] tempora.& di-

xi in Repertorio sub tit,de pœ.& remis. in rub.hę sunt pœniten-
tiæ a canonibus diffinitę. [m]

ADDITIONES.

a c.fi. ¶ Idem dicit Io.de Deo in articulo 7.3.col.Sed neuter hoc probat,quā-
re ꝯrium videtur, cum vi præcepti facta sit hæc prohibitio in ꝯstitutione ꝑ-
dicta circa monachos etiam nigros, specialiter est prouisum , & prohibitio
innouata sub rubrica de creatione monachorum,in fi.

b Intellectum. ¶ Per Decr.ut periculosa.ne cleri.vel mo.necessaria est licētia
abbatis cum consilio ꝯuentus: alias est pęna excommunicationis monacho
vt ibi. ¶ Adde,plenè per Abbatem cons.93.li.1.& ibi an possit obligare bo
na monasterii pro necessitatib.studij:& quomodo possit agere cum abbate,
quod mittat ad studium.

c Per tuas.¶ Nil facit.sic posuit Io.de Deo in tertia col.cuius errorem auctor
sequitur.

d Concor. ¶ & de sen.excom.religioso.1.respo.lib.6.

e c.1. ¶ Hoc verum quo ad suos monachos, vel conuersos, vel eos,in quos ha
bet episcopalem iurisdictionem, vel quasi, alias non: vel nisi priuilegium ha-
beat.de priu.abbates.in fi.lib.6.

f c.fi. ¶ Et est expressum de sent.excom.vniuersitatis.

g Quoq;. ¶ Nonus articulus Io.cuius fuerunt verba sequentia vsq; prope fi-
nem,ibi:vtrum. ¶ Adde ver.seq.ad differentiam inter restitutionem & in-
dulgentiam Bal.& Imo.in l.liber homo.§.si hæres. de hæred.instit.an stante
statuto, ꝙ banniti rebanniantur, videantur habere restitutionem,uel simpli-
cem indulgentiam.uide Bar.in l.j.§.fi.ff.de quæst.

h Natalibus. ¶ Non tamen per id censentur legitimi ad ordines. De hoc j.§.
fi.uer.sed illud queritur.

i ¶ Liberorum. ¶ Vt scilicet dominus non habeat patronatum,ut ibi patet.

k No. ¶ Et Host.

l Or.re. ¶ c.2.& ibi dixi in ult.gl.& idem dixi de postu.præla.c.ult.ut ibi scri
psi ad fi.ul.gl.& uide j.§.uidendum.uer.quid si collatio.

m Diffinitę. ¶ 16.tales canones collegit Host.in Sum.de pœn.§.quæ pœnitē-
tia.sub §.ut aūt.Sed plures ponit ibi auctor,& ibi tractās in prin. an sint pę-
nitētiæ arbitrariæ in casib.ubi sunt ꝑ canones expressæ.de quo Ioan.de Deo
articulo 8.& tenent,ꝙ sic ex causa,Bene facit de pœ.& re.Deus qui.quidam
no.de pęnitentia.dis.1.mensuram.ubi etiam no.quid si sacerdos male fuerit
arbitratus.alias quæstiones prosequitur Io.de Deo,quæ non respiciunt pro
positum,sed ponebat alios quatuor articulos dispensationum,scilicet domi
ni cum uasallo . item patris cum filio legitimo & non legitimo , item mariti
cum uxore:item socij cum socio,& donatoris cum donatario:quas ut exqui
sitas auctor omisit.

¶ Dispensatio qualiter & quando sit facienda.

SVMMARIVM.

1 *Sacerdos sine iusta causa & indiscrete dispensans, deponendus est.*
2 *Dispensatio debet fieri per episcopum causa cognita summarie, cum egeat consilio. & inter maiora negotia computetur.*
3 *Episcopus scienter faciens contra ius commune, neminem tamen lædens, si factum tale est, quod in eo potest dispensare, habetur pro dispensato.*
4 *Episcopus promouens indignum, an intelligatur dispensare cum illo.*
5 *Peccans enormiter & manifeste, deponitur: nec promouetur sine ordinarij episcopi dispensatione.*
Dispensatio quomodo fiat cum redeunte ab hæresi.
6 *Dispensatio cum causæ cognitione summaria danda est.*
7 *Exceptio de crimine non est facienda contra electum, quem constat de peccato ueram pęnitentiam egisse: vnde nec tali necessaria est dispensatio.*
Accusari præsumitur mala intentione, qui de crimine pęnitentiam egit.
8 *Dispensatio obtenta pendente accusatione, vel exceptione, an valeat.*
9 *Dispensator attendere debet dignitatem ad quam vocatur electus.*
10 *In exceptionibus oppositis contra electum, semper debet fieri interpretatio in meliorem partem.*
Electio non cassatur, cuius crimen est modicum, aut nemini nocivum.

9 §. Qualiter autem & quando facienda sit dispensatio, breuiter perstringamus: & quidem facienda est ex iusta & certa cā.& magna hoc exigente,ut j.q.7.& si illa & s.§ genera.Is tamen,qui dispensat,omnia illa,quę ibi enumerant, diligenter pensare debet : alioquin non dispensatio , sed dissipatio potius dici debet.nam si is qui prælatus est,debitori dominico culpas impune dimittit : nō mediocriter ꝑfecto offendit qui debita cœlestis regis, & Domini sua præsumptione resoluit, Ea namq; quæ in nos committunt,facile dimittere possumus:ea uero q̄ in Deum ꝯmissa sunt , cum magna discretione nec tn̄ sine pœnitentia possumus relaxare,ut 20 q.4.si is,qui quia quandoq; est culpa relaxare uindictam,ut 28 distinc quia sunt culpæ.Debet ergo fieri dispensatio post peractam pœnitentiā , uel partem ipsius,ut extra,de iud at si clerici § de adulterijs.& 82.dist §.qui autem.& c.presbyteri.ad fi. sed & qui indignum sciēter promouet,
1 grauissime peccat.49.distinct. † ¶ Sacerdos qui sine iusta causa dispensat, propter indiscretam dispensationem deponendus est, si super hoc accusatur. 51.dist c.1.in fi & c.qui in aliquo.in fi.Quod forte obtinet, si canonice monitus , sit incorrigibilis , & propter hoc suspensus, adhuc in sua contumacia perseueret , uiolans sententiam

tentiam suspensionis,secundum dom.meum.arg ext.de præben.
graue.§.volentes, & de vi.& hone.cle.vt clericorum.§.si quis igi
tur.& extr. de exces.præla.tanta † ¶Debet autem fieri dispensa-
2 tio per episcopum causa cognita summarie,cum egeat consilio,
& inter maiora negotia computetur.ut patet 1.q.7.requiritur.§.
nisi rigor.& c.seq & §.necessitatis. & ca.se.& §.vtilitatis.& § seq.
& nisi fiat de concensu canonicorum,uel maioris partis,non ua-
let:ut dicunt quidã.ar.extr.de his quæ fi.à prela.nouit.& c.quan-
to.extra, de exces.præla.c.1.& 1.q.5.præsentium.in fi.ubi de hoc.
& de hoc no.50.dist.ex penitentibus.& 86.dist.si quid. Alii dicũt
assensum capituli in dispensationib.de honestate,non necessitate
requirendum: nam iure suo potest episcopus dispensare: & hoc
communis usus tenet.arg.extr.de iudic.c.at si clerici.§. de adulte-
riis.ibi: poterat episcopus, & c.& in præd concor.in quibus nulla
a de capitulo mentio fit. [a] Quibus autem,& quot modis fiat dispẽ
satio:& qualiter formentur sentẽtię super dispensationibus,no.
3 j.de sententia.§ vt autem.versi.postremo,& seq. † ¶Dicunt aũt
quidam ꝙ vbicunque episcopus scienter facit aliquid contra ius
commune:& est tale factum,in quo ipse dispensare potest,pro di
spensatione habetur, maxime ubi nullus ex hoc læditur:ut extr.
de biga.super eo.& extr.de cler.coniug.diuersis.& extr.de fil.pre
b sby.veniens.& de Aposta.c.1. [b] in quib.no.de hoc.& j.ver.prox.
Alii dicunt,& melius, ꝙ ad hoc vt dispensare intelligatur, opor-
tet præcedere ea quæ præsumi faciunt dispensandi voluntatẽ, sci
licet, ꝙ præcesserit cognitio summaria super causis dispensatio-
nis:puta, an sit necessitas uel utilitas.uel alias iusta causa subsit.ff.
de in ius uoc.l. libertus.1.q.7.requiritis.§. nisi rigor.& c.seq.& ẽt
necessaria est sententia dispensationis uel potius decretum super
dispensatione concessa, scilicet dicendo, Decerno eum idoneum
ad ordinem&c.vocatis forte his,quorum interest: ut 1.q.7 quo-
niam quicquid.ꝙ non puto, ꝙ sint uocandi. Alirer autem, ut di-
cunt, præsumitur temerarium factum episcopi, nec pro dispensa
tione habetur: imo episcopus punitur: Quod non fieret, si dispẽ
sasset prout deberet in casu sibi dispensabili, & successor ut supe-
rior poterit contrauenire.51 dist.qui in aliquo.81.dist.quicunq;.
4 †¶Nunquid ergo episcopus promouendo indignum: intelligi-
tur dispensare cum illo? Et uidetur ꝙ non: ut in c.qui in aliquo,
circa prin.ibi,qui concubinas autem, &c.& 81.dist.si qui.extr.de
præben.referente. Semper enim episcopus diceret se dispensasse,
ut non puniretur.arg.contra, ꝙ ipso facto dispenset.54.dist.si ser
uus extr.de filijs presbyter.veniens.extr de sent.excom.si aliquã
do,& extra,de app.dilecti filij.& extr qui ma.ac.pos.per tuas 28.
dist.diaconi.extr.de resti.spol.literas versic.opinioni.vbi dicitur
ꝙ ecclesia mandando, vel dissimulando dispensat. Ioan.dixit ꝙ
circa notum solo facto dispensat, sed non circa ignotum. Tu dic,
ꝙ si episcopus dicit se dispensasse,vel aliquis dicat seum dispensa
tum esse,non est ei credendum, nisi hoc probet. Debet enim dis-
pensatio probari per testes: vel etiam per literas dispensationis:
vbi crimen occultum fuit quis episcopo confessus secrete, & de
dispensatione obtenta habuit literas, prout legitur & no.extr.de
schisma.c.2 Necessaria est ergo expressa dispensatio, ut ibi: & ẽt
in beneficiis, ut no.extr.de conces.præb.literas.& s.uersi.dicunt.
Illud autem no.ꝙ facilius dispensatur in ordine suscepto, quam
in suscipiendo, vt 50 dist.quicunque.¶Qualiter & in quibus di-
spensetur cum redeunte ab hæresi, no.12.dist.nos consuetudinẽ.
extra,de elect.quia diligentia.uel cum ordinato ab hæretico,uel
præciso ab ecclesia, uel excommunicato 9.q 1.in summa.& c.ab
excommunicatione. Hoc etiam scias, ꝙ quandoque dispensatur
cum aliquo in alterius odium, ut extr de iureiu. si uero.cum suis
c concor.[c] arg.contra,16.q 7.c.1 uersi has uero. Hoc quoque no-
tandum, ꝙ delicti manifestatio prohibet dispensationem, saltem
propter scandalum,ut extra de aposta.c 2.quod non est in occul
to peccatore, qui post peractam pœnitentiam in susceptis rema
nere,& ad superiora ascendere potest, præterquam reus homici-
dii. Si autem crimen non est manifestum, id est notorium: est ta-
men tale,de quo quis accusari potest, & conuinci, tunc habet lo-
cum dispensatio. Hæc probantur extra, de temp.ord.c.si.& not.
5 eod.tit.ex tenore & 50.dist.in sum.& c.de his uero. † ¶Vt autem
hic articulus plene liqueat, nota ꝙ si peccatum alicuius est enor-
me & manifestum, deponitur: nec promouetur sine dispensatio-
ne ordinarii episcopi, 50.dist.miror & c.de his vero. Si autem est
euorme & occultum, parte pœnitentiæ parata, potest ministra-
re in ordinibus susceptis: monendus est tamen à suo confessore,
ne ad superiores ascendat: sed si omnimodè ascendere voluerit,
non est prohibendus ut in cap ex tenore nec peccat ordines reci
d piendo, secundum papam: [d] ut extra, de apost c 2 in fi.& extr.de
tempo.ordi c.si etiam sine dispensatione episcopi: quia sufficit sa
cerdotis absolutio ex clauium potestate.ar.6 q.1.illi, qui abstinen
do tamen ex humilitate meretur. Et hæc uera sunt, nisi sit tale cri
men, quod etiam post peractam pœnitentiam executionem offi-
cii impediat: de quo no s.§.iuxta.uersi.sunt quoque.quia talis &
si prohiberi non possit, quia peccatum eius est occultum, extr.de
sim.ex tuæ,& arg.6.q.1.si tantum & c.placuit.peccat tamen, siue
ministret, siue promoueatur.ar.1.quæst.1.erga.ext.de simo.Mat-
theus.& solus papa cum eo dispensat secundum dñ.meum: ut s.
§.nunc de episcoporum.uer.prohibetur. Ceterum si est modicũ,
siue mediocre & occultum, forte non est monendus ut abstineat
à susceptione ordinum. Talis enim post peractam pœnitentiam li
cite potest ministrare,& ad superiores ascendere sine dispẽsatio-
ne. Si uero est mediocre & manifestum, & est cõuictus in iudicio,
vel metu probationis confessus deponitur: 16 q.ulti.si quis pre-
sbyter.81.dist.c 1. Si autem euidentia rei, uel spontanea confes-
sione: tunc acta pœnitentia poterit cum eo misericorditer agi,
quandoque plus, quandoque minus inspecta personę probitate,
& aliis circunstantiis, ut in d.c.si quis presbyter.& 50.dist presby-
terum. Vocatur autem mediocre mortale secundum do meum
in Summa, extr.de tempo.§.ei cui.uer.quod autem nocetur me-
diocre delictum, periurium scilicet, adulterium, furtum, falsum
testimonium,&c.ibi vide.& hæc vera sunt, si ueram egit peniten-
tiam: secus si simulatam: vt ea di.ut constitueretur.¶Porrò licet
sancti patres statuerint, ne conuictus de crimine siue penituerit,
siue non, debeat promoueri, sed promotus deiiciatur, & deiectus
non restituatur: ut 50.dist. presbyter.& c.peruenit.& cap si post.
non tamen propter hoc est episcopis adempta potestas dispẽsan
di cum uere penitentibus, præsertim ubi scandalum nõ timetur:
ut ea.dist.ut constitueretur.& c.domino sancto. Discretus tamẽ
sit in dispensando episcopus, ut attendat scandalum, conditionẽ
personæ, utilitatem, & necessitatem ecclesiæ, & utrum peregerit
partem penitentiæ, & alias debitas circunstantias, ut s.§ dispensa-
6 tionum. † ¶Dispensatio enim cum causæ cognitione summaria
danda est, ut s.uersic.debet autem hinc est, quod si quis fuerit in
mortali peccato deprehensus, statutum est, ne celebret propter
scandalum, quod est in populo de oblatione talis: ut 50 distincti.
de his uero. Et idem est, si confessus fuerit, uel conuictus, uel ali-
ter sit notorium: ut ea.distin.si quis diaconus.& c. si episcopus.&
in præ.Decret.ex tenore, eod.titu.c si.nisi fuerit dispẽsatum cum
eo.81.distinct.ministri.& 82.distinct presbyter.quod fieri debet,
si uere peniteat: ut in pręd.Decret.ex tenore.& 50.distinct.si quis
diaconus. Sed nonne idem scandalum remanet, etiam si fuerit di-
spensatum? Videtur ꝙ sic: quia licet per penitentiam animas sal-
uare possumus, infamiam tamen abolere non possumus, & pena
potest demi, culpa perennis erit: ut secunda quæst.3.Euphemiũ.
e §.hinc colligitur. Sed dic, [e] quod non quantum ad catholicos, fir
miter credentes, ꝙ prælati potestatem habent ligandi atque sol-
uendi, & etiam dispensandi. 50 distinctione.ponderet.& cap.ut
constitueretur. De hæreticorum autem scãdalo non curamus: ut
patet 11.q.3.inter uerba.extra, de voto.magnæ.§.cum igitur.uers.
de illis.argu.tamen contra.extra, de sacra unctio cap.unico.§.ad
f exhibendum.[f] Si autem crimen occultum sit, quantumcunq; gra
ue sit, acta penitentia, uel parte eius celebrare potest, etiam sine
dispensatione: ut in præd. Decre.ex tenore.& eod.tit.ad aures.&
de apost.c.2.nisi tale fuerit crimen, quod etiam post peractam pę
nitentiam officii executionem impediat, vt prædixi. Irregularis
autem sine dispensatione celebrare non debet: ut 50.distin.ex pę-
nitentibus.cum ipso tamen, si sit occultus, est dispensandum secũ
dum papam: ut extra, de renun.nisi.§.personæ.hoc prosequere se
7 cundum eum, prout not.in præce Decre.ex tenore. † ¶D ximus
ergo qualiter & quando sit cum ordinando dispensandum: nunc
dicamus qualiter & quando dispensandum est cum promouẽdo
g ad honores. Super quo dicunt quidam, [g] quod si constat aliquẽ
electum ueram de peccato egisse penitentiam: de æquitate ex offi
cio iudicis non est contra eum admittenda exceptio de crimine,
in quo non sit necessaria dispensatio s. versi proxi. licet de rigo-
re iuris possit admitti, argu.2.q.7.requirendum.alias, quærendũ.
Sed & accusator tunc repellitur, quia præsumitur mala intentio-
ne accusare eum, qui penitentiam egit: nisi forte suam uel suorũ
iniuriam prosequatur.4 quest 5.omnibus. Alii dicunt, quod ubi-
cunque accusatur aliquis de crimine, uel contra eum excipitur,
semper

ADDITIONES.

a Mentio fit. ¶ De hoc no.de elect.cum ex eo.in gl.licet igitur.lib.6.
b c.j. ¶ Erratum puto forsan ex vicinitate: quia text.vel glo. nil ad proposi-
tum: Sed in Decre.prædicta, scilicet secunda de schisma.est materia, quę ẽt
j.allegatur.& quæ contigua est isti.
c Concor. ¶ Quę not.ibi. in vlti.glo. Hoc dictum non procederet secundum
Gof.quod patet ex eo,quod ibi scripsi in glo.fi. Ad contrarium respondetur
per ea,quę scripsi de pręben.de multa.super ver.ratio.& de consti.cum om
nes.super glo.he ergo.
d Secundum papam. ¶ Vt scripsi in pre.c. ex tenore.super gl.2.
e Sed dic. ¶ Secundum [illegible] ¶ De hoc [illegible] ex te[illegible] vt j.sequitur.
f Exhibendum. ¶ [illegible]nquid ecclesia data in co[illegible] grau[illegible] vbi not. de voto.ma-
gnæ.ver.cum igi[illegible]um.& in cap.si propter.de relcr.lib.6.& p[illegible]
g Quidam. ¶ Ingr[illegible]

semper nec essaria est dispensatio: siue sit crimẽ enorme, siue mediocre, siue modicum. Nec obstat supra uersiculo proxim quia distinctio illa locum habet, quando is, qui petit ordinari, nõ accusatur, nec excipitur cõtra eum. Et ex hoc apparet, quod cum delegatus dispensare nõ possit, omnem exceptionem cuiuslibet criminis admittere debet: prudenter tamẽ ager, si priusquam in causa procedat, hoc referat deleganti, ut per illum, si expedierit, dispensetur. argumen. extra, de off. archidiaco. ad hæc. §. item in epistola. & de offi. archibiresby t. c. fin. in fin. Sed uidetur quod etiam delegatus nequeat dispensare. Nam priuilegium lite pendente impetratum, non valet: vt extra, vt lite penden cap. fi. extra, de testi.
8 causam, quæ. † ¶ Ergo pari ratione nec dispensatio pendente accusatione, vel exceptione obtenta valere debet. Ad quod respõdeo, quod aliud est in priuilegio, per quod fit alii præiudicium: & aliud in dispensatione, per quam nemini præiudicatur: secus tamen esset, si per eum alicui fieret præiudicium. Nam & priuilegium, si nulli afferat præiudicium, potest lite pendente impetrari. Præterea cum nondum sit probatum crimen, bene potest dispensari. extra, de exceptio. A postolicę. extrà. de cleric. excommuni. mi. A postoli. extra, de senten. excommu. venerabilis. & vide q̃ not. supra §. nunc de episcoporum. versicu. quid si electus. Hæc vera sunt, si obiiciatur electo crimen præteritum, de quo penitentiam egit. j. §. proxi. versicu. sed quid si aliquis Si vero ei obiiciatur crimen, in quo perseuerat, & de quo pœnitentiam nõ egit, semper est exceptio admittenda. 50 distinct. absit. 34. distinct. cap. 1. 25. distinct. cap. fin. in occultis etiam, de quibus post electionem tantum pœnituit, potest dispensare cum eo: extra, de renun. nisi cũ
9 pridem §. 1. † ¶ Porrò dispensator debet diligenter attendere dignitatem, ad quam vocatur electus: quia facilius dispensabit in minori, quam in maiori. arg. extra, de elect. scriptum. § penul. arg. tamen contra, extra, de transla. c. fi §. 1. versi. vnde licet. sed verba
a ibi posita contrarium soluunt. a Item considerare debet qualitatem personæ Nam facilius dispensabit cũ gratioso, propter multas bonas dotes, quam cum minus grato. extr. de præben. de multa. § fin. Item facilius quis repellitur ab obtinendo, quam deiiciatur ab obtento. extr. de iureiuran quemadmodum. §. si post. Item considerandũ est, quare accusatio vel exceptio proponatur: nam si proponitur, vt quis repellatur à promotione: tunc cum accusato, seu cum eo, contra quẽ excipitur, dispensatur. Si vero ideo, vt repellatur de accusatione, vel testimonio in causa criminali: tunc non dispensatur cum eo: quia huius accusatoris, seu excipiẽtis illaudabilis est intentio. 2. q. 7. si quis episcopus & quia fieret in præiudicium eius, qui accusat, vel testes producit. 2. q. 3 Paulum.
10 † ¶ In summa notãdum est, q̃ in huiusmodi exceptionibus, quæ opponuntur contra electum, semper probationes & dicta in me-
b liorem partem interpretanda sunt b extra, de regulis iur estote. nisi forte alias probationes probabiliores in contrariũ moueant iudicem, extra, de elect. cum inter R. seniorem de præsumptio. quia verisimile. Hæc autem interpretatio latior fiet: quando excipitur, quam quando quis accusatur: nec iudex ecclesiasticus debet admittere illum qui libidine vindictæ accusat. Item si in modum exceptionis probatum fuit crimen de quo electus pœnitentiam egit, vel egisse præsumitur. & crimen est modicum, vel non est inde exortum scandalum, nõ semper cassatur eius electio: sed ei alia pœna imponitur. extra, de electione. quod sicut. sexagesima materia distinct. Salonitanæ. extra, de homicid. ex literis. 1. §. fi. secundum Papam, quod prosequere secundum eum, prout not. in
c præ. Decr. dudum. c Sed dominus meus dixit, quod & si papa probato crimine in modum exceptionis, uel denunciationis, uel accusationis hanc gratiam facere possit, licet non deceat: non tamẽ hoc alii iudici facere licet: quamuis aliud sit de illo dicẽdum, qui suo proprio motu petit consilium salutare. arg. extra. de homi significasti. 3. §. 1. uerl. & quidẽ extra, de ele innotuit. prope prin. d
d Postremo nota q̃ is, cui mãdatur q̃ dispenset cum monachis, dispensare etiam poterit cum abbate: ut extra, de simonia. cap. fin.

ADDITIONES.

a Soluunt. ¶ Solue vt tibi dixi super ver. dispensare, scilicet illud procedere, quando solum vinculum est impedimento.

b Sunt. ¶ Hanc partem & eius exempla plenius vide de elect. dudum. 2. post prin. super versi. obiecta.

c Dudum. ¶ Hic est erratum, quia in toto isto. §. non allegauit decre. dudum. 2. de elect. de qua intendit. & ibi scripsi super p præ. glo. in gl. hic non facit. & ibi in fi. laudemes dictum Host. quod sequitur.

d Prin. ¶ Et vide quod post ipsum Host. dixi de cleric. excom. mi. cleric. super 1 glost.

¶ De dispensatione super pluralitate beneficiorum.

SVMMARIVM.

1 *Beneficiorum aliud simplex, aliud compositum: & simplex beneficium quid sit.*

Actio nouiter inducta non tollit veterem, nisi hoc expresse dicatur.

2 *Episcopus dispensare non potest in diuersis episcopatibus, propter iuris impossibilitatem.*

3 *Collatio præbendarum, si pertineat ad regem, vel abbatem, vel capitulũ, vel decanum, an poterunt dispensare cum aliquo in duabus præbendis.*

4 *Papa literis conferens aliquod beneficium cum clausula, Non obstante, & c. literis apposita, an hæc sufficiant ad beneficium obtinendum.*

5 *Retinere an possit quis de iure sine peccato, & absque dispensatione, plura beneficia.*

6 *Consuetudo generalis interpretari dicitur, quam papa scit, & tolerat, vide eam approbare videtur.*

7 *Beneficium duplex aut compositum quid sit.*
Casus, in quibus quis plures ecclesias habere possit.

8 *Episcopus an possit dispensare, ut quis habeat duo beneficia simplicia.*

9 *Dispensare an possit episcopus, ut quis habeat duo beneficia, unũ simplex, & aliud duplex.*

10 *Curam animarum potest quis dispensatiue habere cum una præbenda.*
Recipiendo secundam curam animarum, non uacat prima præbenda.

11 *Irregularis est & ineligibilis, qui plura tenet beneficia cum cura sine dispensatione.*

12 *Suppressio veritatis, & expressio falsitatis, reddunt indulgentium inualidam.*

13 *Indulgentia alicui facta, quod præter obtenta possit vnum beneficium curam habens animarum recipere, & licite retinere, an sit valida*

14 *Impetranti indulgentiam summe nocet mendacium.*

15 *Indulgentia plurium beneficiorum contra intentionem domini papæ, non valet.*

16 *Dispensatio tenens in maiori, per consequens in simili vel minori tenebit.*

17 *Dispensatio, in qua dicitur, licere personatum vnum recipere, & si mul cũ obtentis retinere, & prius habitum est vnum beneficium canonice, & aliud minus canonice, an valeat.*

18 *Indulgentia si sit alicui data, posse plures ecclesias tenere, an intelligatur dispensatus, ut in neutra teneatur residere.*

19 *Papa dans alicui potestatem dispensandi cum aliquibus in pluralitate beneficiorum, quomodo intelligatur.*

20 *Dispensatio an ualeat, non obseruata conditione, uel clausula in ea apposita.*

21 *Tenens plura beneficia cum cura, sine dispensatione, an potest cligi ad minora.*

22 *Impetrans indulgentiam de beneficio insufficiens & minus canonice obtento, de perceptis inde fructibus mentionem nullam faciens, an sit ineligibilis.*

23 *Dispensatio cum aliquo facta, vt sibi liceat plures personatus recipere, si sibi canonice conferantur, si eos non canonice recipiat, quid iuris.*

24 *Insufficiens dispensatio, non confert ius beneficium retinendi: agit tamen aliquid pro dispensato, & aliquatenus obstat ordinario.*

25 *Ordinarius potest conferre beneficia, de quibus in termino per ipsum assignato non ostenditur dispensatio.*

26 *Sufficientiam vel insufficientiam dispensationum, papæ est cognoscere.*

10. §. Dicendum restat de dispẽsatione super pluralitate beneficiorum, super quo
a videndum est, per quem & in quibus beneficiis a dispenseˊtur, & quid iuris sit de huiusmodi dispensatione. ¶ Primò igitur sciendum est, quod beneficiorum aliud est simplex, aliud duplex, siue
1 compositum. † Simplex beneficium dicitur simplex canonia cũ prẽbenda: vel aliud beneficium curam animarum non habens, Et in talibus vt quidam dicunt, bene potest episcopus dispensare ex causa, vt aliquis habeat talia plura: vt extra, de elect. c. pen. 16. q. 1. c. possessiones. nam dum constitutio, extra, de præb. de multa reseruat speciali ter Apostolicæ sedi dispẽtandi potestatem super pluribus personatibus, & beneficiis curam animarũ habentibus, per consequens videtur relinquere aliis ordinariis potestatem super simplicibus dispensandi. argumentum extra, de præsump. nõne. 2 5. dist qualis. ff. de iudic. cum prætor. Et per contrariam consuetudinem derogatum est illi canoni, 70. distin. c. sanctorum. ubi interdicitur episcopo dispensandi potestas in pluribus prẽbẽdis: quam consuetudinem dominus papa scit, & tolerat, & quoad permittitur, durat, ff. quod cuiusque vniuer. nom. l. item eorum. §. pen. Alii vero dicunt, q̃ nec in simplibus potest episcopus dispensare. Nam ille antiquus canon sanctorum, nisi corrigatur expresse,

ADDITIONES.

* Quid sit dignitas, quid personatus, quid officium, & quæ differentia sit inter ista. Archid. de hoc in cap. 1. extra. de consuetud. libr. 6.

a Beneficiis. ¶ Si intelligit de his, de quibus loquitur ca. quod primo allegat, planum est: si intelligit, ut uidetur persequentia, de simplicibus, de quibus. Inno. dixit: contrarium no. in c. literas. statim allegato in fin. ult. glo & vide quod super ea dixi. ¶ Adde ad uer. seq. bi, simplex beneficium, &c. Ioan. de Turrecrema. in capi. sanctorum. dist. 70. col. 4. uer. ad tertium. & col. seq. ubi plenissime examinat, an episcopus possit dispensare super pluralitate beneficiorum. Henric. Ferran.

presse, remanet cum nouo simul. C de appel. præcipimus. in fin. Quoties enim noua actio inducitur, vetus non tollitur, nisi hoc expresse dicatur. ff de ac. & obli. l. quoties. 35. q. 3. de incestis. in fi. Quod enim non mutatur, quare stare prohibetur: vt C. de testamentis. sancimus respons. 1. Ad hoc etiam facit extra, de præben. cum iam dudum. in fi. & de concess. præb. literas. Nec obstat, vt dicunt, q de scientia domini papæ proponitur. Nam multa per patientiam tolerantur, quæ si deducta forent in iudicium, non deberent mediante iustitia tolerari: vt in præ. Decret. cum iam dudum. in fi. Ad idem 31. q. j. hac ratione. in fi. & 32. q. 7. Apostolus. in fi. Prior tamen opinio verior est, & *communiter* obseruatur: veruntamen episcopus nõ potest dispensare cum aliquo super pluribus talibus beneficiis in eadem ecclesia obtinendis: prout colligitur in prædicta Decretali, de multa. § pen. & in præ. Decre. literas. eo. tit. cum nostris & ar. ff. ad muni. municipes. 2. 26 dist. acutius. in fine. Sed q in diœcesi sua possit quis plura talia habere. bene dispensat episcopus secundum primam opinionem. † ¶ In diuersis episcopatibus dispensare non potest, propter iuris impossibilitatem, quia teneretur vtrique episcopo obedire, & ordines recipere ab vtroque, & ab vtroque iudicari posset: q esse non põt, si contraria mandarent, quia nemo potest duobus dominis seruire. vt 21. quæstione prima. ca. 1. 26. distinctione. acutius. Vnde huiusmodi perplexitatem solus papa tollere potest, secundum dominum meum, qui dispensando videtur ei concedere, quod eligat, cui maluerit obedire. Ber. autem no. extra, de elect. dudum. 2. vtriusque episcopi necessariam dispensationem esse; & sufficere quod hoc arg. extra, de senten excom. cum illorum. § si vero. & de offi. arch. ad hoc. §. fi. Sed si primum beneficium requirebat residentiam, dispensatio alterius episcopi non sufficit, vt ille possit recipere prouentus prioris beneficii: & sic potest intelligi præ. c. sanctorum. Item licet episcopus prioris beneficii dispensare possit tacite vel expresse, vel saltem sustinere, secundum papam. sine dispensatione, q habeat canonicatum in alio episcopatu, si placuerit secundo episcopo, vel etiam suo: non tamen valet eius dispensatio, vt contra statutum, vel cõsuetudinem ecclesiæ habeat præbendam: quia sic aliorum præbendæ diminuerentur, & ecclesiis est ad profectum, vt plures habeant consiliarios. 64. distin. extra. Hoc prosequere secundum papam prout not. extra, de cler. non resi. c. fi. Goffr. autem dixit, q nullus, solo papa excepto, neque in eodem, neque in diuersis episcopatibus in talibus dispensare potest. Et nota, q expressa dispensatio necessaria est in talibus. Est etiam necesse, q fiat ex causa, nec intelligitur episcopus dispẽsare conferendo etiam noto, nisi hoc exprimat. q dic vt supra, § qualiter autem. versi. dicunt autem quidam. & versicu. sequen.

3 † ¶ Quid si collatio præbendarum pertinet ad regem vel abbatẽ, vel capitulum, vel decanum: nunquid illi poterunt dispensare cũ aliquo in duabus præbendis? Videtur q sic, cum non sit eis prohibitum. argumentum extra, de sponsa. cum apud. extra, de translatio. epis. c. inter. post medium. Ipsi enim ita poterunt considerare personæ merita, sicut & episcopus. Et præterea ipsi vtuntur iure episcopi in collationibus præbendarum: quare dispensare poterunt sicut ille. Pro rege est arg. extra, de concess. preb. c fi. pro abbate est arg. quia maiora potest. s. §. sunt quoque. pro capitulo est arg. extra de concess præben. cum nostris. in fi. de præben. cum nõ

a ignores. in fi. & præ. §. nunc breuiter. versi capitulũ. a Sed dic contra, q non possunt. De iure enim communi nullus potest duo beneficia obtinere: vt j. ver. illud. Et specialiter permissum est episcopo, vt possit in hoc casu dispensare, & ius cõe relaxare: vt s. ergo alii hoc sibi vsurpare non debent: quia priuilegia singulorum cõem legem non faciunt: vt 26. q. 2. non exemplo. & 3. dist. priuilegium. q si fecerint, tanquam violatores canonum puniendi sunt: vt 25. q. 2. violatores. Quod autem rex hoc non possit, probatur extra, de pœnis. in quibusdam. & de offi. leg. dilectus. Quod abbas non possit, probatur extra, de excess. prel. accedentib. 16. q. 1. inter-

b dicimus. b † ¶ Quid si papa ita dicit, Dilecto filio magistro Gul.

4 Durando, canonico Beluacen. capellano nostro salutem. Conferimus tibi de canatum Carnoten. non obstante, q es canonicus Narbon. & ibi præbendam obtines. Respon. credo, q absq; alia dispensatione potero præbendam Narbon. tenere: cum satis appareat intentio domini papæ super hoc, dum dicit, nõ obstante,

c &c. vt extra, de conc. præb. quia cunctis. c Circa præbendam aũt Beluacen. licet non possit dici litera seu gratia subreptitia, pro eo q non tacui, sed de hac in saluatione fit mentio, non intelligitur mecum dispensasse: quia expressa dispẽsatio est necessaria, vt præ-

5 dixi. † ¶ Illud autem quæri consuevit, vtrum quis possit de iure communi sine peccato & absque dispensatione plures prebẽdas, & plura simplicia beneficia retinere? Et videtur q non: vt extra, de præb. cum iamdudum. ibi, plures dignitates atque præben. &c. & in fi. & c. cum non ignores & c. super inordinata, vbi hoc vide-

d tur expressum. 70. distin. sanctorum. extra, de concess præben. literas. arg. tamẽ contra, extra, de excep. cum ecclesiasticæ. d & extra, de elect. dudum. 2. prope fin. vbi prohibetur aliquis habere titulum in diuersis ecclesiis parochialibus: vnde videtur concedi, q possit habere in diuersis simplicibus. Sol. Dicũt quidam, quos dominus meus sequitur, q hodie licet habere plura beneficia simplicia: cum constitutio, de multa, interdicat solum de duplicibus, & in eadem ecclesia. Nec obstat Decret. cum iamdudum. nam licet possit quis plures præbendas habere, non tamen multitudinem: prout ibi dicitur. Multitudo enim est canonibus inimica: vt eod. tit. quia in tantum. & sic intelliguntur omnia contraria, vel de be-

6 neficiis curam habentibus animarum. † ¶ Et sic consuetudo generalis interpretatur, quam scit papa & tolerat: vnde eam approbare videtur. arg. 4 distin. § leges. in istis. Vel ibi habebat ille simul dignitates & præbendas, q esse non potest absque dispensatione: & in hac sententia concordat papa. dicens, q quis potest esse præbendarius & canonicus in diuersis ecclesiis. Quod prosequere se-

e cundum eum, prout not. in præ. Decre cum iamdudum. e Et potest responderi ad iura contraria, prout not. in Summa dominus meus in tit. de præben. ver. & qualiter. sub §. & illud. & præ. Decr. cum iamdudum secundum eum. Et secundum hanc opinionem non est necessaria dispensatio: quia superfluum est precibus postulare, quod de iure communi competit. C. libr. 10. de thesau. l. vnica. Alii autem inhærent verbis præd. ca. sanctorum. dicentes, q quis potest habere plures præbendas in diuersis ecclesiis propter honorem personæ, vel vtilitatem ecclesiæ: sed non erit canonicus intitulatus, nisi in vna. argumen. 72. distin. c. 1. & 2. extra, de procur. ex insinuatione. De iure enim communi, vt dicũt, nullus potest plures præbendas habere, siue in eodem episcopatu, siue in diuersis: vt s. Et in hac sententia fuit Ioan. Hinc est, q si quis in indulgentia tacet minimum simplex beneficium, non valet: vt j. ver. sed nunquid nocet. Non enim potest aliquis esse in pluribus collegiis simul. ff. de col. illici. l. 1. §. fi. extra. de priuile. volentes. §. fin. lib. 6. de reli. do. c. fi. Nec potest plures militias, nec plusquam vnius nomen ordinis affectare, nec dignitatem coniungere dignitati: super quo etiam non potest à principe dispensatio obtineri: vt C. lib. 12. qui mil. non possi. is quidem. §. in posterum. nec duos honores habere: vt ff. ad muni. libertus. §. præscriptio. Si igit hoc in laicis, & in secularibus honoribus statuitur, multo fortius in clericis, & in ecclesiasticis honoribus obtinebit. 59. dist. si officia. 38. dist. si in laici. Ber. etiam, & do meus no. in præ. Decre. dudum, 2. q nulli licet habere duas ecclesias, quoad tit. canonicatus: imo si primum beneficium sit sufficiens nõ potest aliud recipere sine dispẽsatione. arg. pro eo, 1. q. 2. clericos. & c pastoralis. & c seq. Su-

f per hoc not. plene dominus meus in præ. Decre. super inordinata. f & c. literas. & quamcunque opi. sequaris, per receptionem se-

7 cundi simplicis, non vacat primum ipso iure. † ¶ Duplex autem beneficium seu compositum, dicitur omne aliud beneficiũ citra episcopatum vsque ad simplex, siue sit dignitas, siue personatus, siue plebanatus, siue quodcũque aliud curam habens animarum annexam. Et nota, q nullus potest habere duas ecclesias intitulatas de iure communi, quoad titulum clericatus, vel canonicatus, vel ordinationis, vel prælationis, vel dignitatis: vt extra, de elect. dudum. 2 versi. suggessit vbi de hoc. 70. dist. sanctorum. 7 q. 1 sicut alterius. extra, de præben. ad hoc. & c. seq. imo recipiendo secundum cum cura, ex quo illius possessionem habuit, vacat primum ipso iure: vt extra, de præbẽ de multa. & 21. q. 1. si quis iam translatus. licet quidam dicant q debeat vacare per sententiam, nisi vtrunque in iudicio contenderit retinere, prout not. in præ. Decre. de multa. Nisi in quibusdam casib. specialibus, in quibus possunt plures haberi ¶ Primò, propter paupertatem ecclesiarũ. 10. q 4. vnio. extra, de æta. & quali. cum te. extra, de præben. expo suisti. ¶ Secundò, vbi vna dependet ab alia: vt in præ. versi suggessit. & in præ. c. eam te. & extra, de præben. extirpandæ. §. 1. ¶ Tertiò, olim propter penuriam clericorum 21. q. 1. cap. 1. in fin. & §. 1. & 1. quæst. 7. requiritis. § nisi rigor. ¶ Quartò, si vna sit intitulata, & alia commendata: vt in præ. versic. suggessit. 21. q. 1. qui plures. Sed tunc in cõmendata non est prælatus, sed procurator: imo vacat, nec habet cõmendatarius ius in ea, nec facit fructus suos. g

sed

ADDITIONES.

a Capitulum. ¶ Vbi videas.

b Interdicimus. ¶ Beae facit cle. de sta. re. ne in agro. §. ad hoc. vbi non possunt abbates ecclesias vnire, licet ad eos spectet collatio. & idem de permutatione not. in clemen. de rer. per. ca. vno. in gloss. penult.

c Cunctis. ¶ Lib. 6. Tu dic contra, vt patet de præben. non potest. §. vlt. lib. 6.

d Ecclesiasticæ. ¶ Vide quod ibi scripsi super 1. gloss.

e Cum iamdudum. ¶ Ibi plene scripsi hanc materiam in magna glo.

f Inordinata. ¶ Ibi distinguit beneficia regularia, secularia, duplicia, & simplia, iterum subdistinguens, vt ibi scripsi in vlt. gl. Quod aũt scripsit in Decre. literas. coniunxit in præ. Decr. cũ iamdudum. cui eo q ibi nominauerat.

g Facit fructus suos. ¶ De hoc in cap. nemo de inceps. de elec. tionib. lib. 6. per totum Adde. Nunquid ecclesia data in commendam dicitur vacare. vide ibidem per ipsum. & in cap. si propter. de reser. lib. 6. & per Archi. & tenent quod non.

sed colligit, & eos in vtilitatem ecclesiæ cõuertere debet. arg. extra, de accu. si constiterit. hodie commenda ecclesiæ parochialis non potest fieri indistincte: vt dicã in consti. Gregorii X. de elec. c. nemo. lib. 6 ¶ Quintò, ex dispensatione papę, vt extra, de præb.
8 de multa. §. fi. 21. q. 1 relatio. † ¶ Sed nunquid episcopus dispensã re potest, vt quis habeat duo beneficia duplicia? Dixerũt T. & B. & fere omnes, ꝙ non, sed solus papa: vt in c. de multa. in fi. à contrario sensu, vbi dicitur, Circa sublimes autẽ & literatas personas, quæ maioribus sunt beneficiis honorandæ, cũ ratio postulauerit, per sedem Apostolicã poterit dispensari: ergo non per alios, arg. extra, de præsumptio. nonne. 25. dist. qualis. ff. de iudiciis. cũ prætor. 95. dist. illud. Quæ enim Titio nubere iubetur, omnibus aliis nubere prohibetur: vt ff. de condi. & demon. cum ita. Hoc idem probatur ext. de cleri. non resi. nonnulli. vbi episcopus conferens beneficiũ habenti aliud simile, priuatur potestate conferendi beneficiũ: vt in præ. ver. suggessit. Io. autem, qui multas & prolixas gl. super hãc materiam cõpilauit, & dominus meus cum eo dixit, ꝙ episcopi olim poterãt dispensare, vt aliquis haberet plures ecclesias, & plura beneficia cum cura: vt 70 dist. sanctorũ. & ꝙ hodie idem possunt. in præ constit. de multa. interdicitur rantũ eis vaga & indiscreta dispensatio: ꝙ enim non mutatur, quare stare prohibetur: vt §. prope prin. huius §. papa etiam notat extr. de tẽ por. ordin. dilectus. episcopum dispensare posse, vt quis habeat duas ecclesias intitulatas, vt in c. sanctorum. Sed certe ibi nõ dicitur, ꝙ sit necessaria episcopi dispensatio, sed dispositio. Et propter hoc dicunt aliqui, non esse in hoc necessariam dispensationem, quia de iure communi potest eas habere: vt not. secundum eum in præ. Decret. cum iamdudum. quod non placet. Dic ergo, quod aut in dispensatione consideratur vtilitas, & necessitas ecclesiæ: aut prærogatiua meritorum, & excellentia personæ. In primo casu dico, ꝙ propter necessitatem, & euidentem vtilitatem ecclesię, vel personarum ipsius, põt episcopus dispensare, vt quis habeat duas, vel etiam plures ecclesias. arg. extra, de concess. præben. cum nostris. in fi. 1. q. 5. præsentium. extra, de concess. præben. exposuisti. de rerum permuta. quæsitum. 7. quæst. 1. scias. extra, de elect. in causis. in fi. 55. dist. priscis. 10 q. 3. regenda. & in hoc cõcordant Vincen. & dominus meus. Et sic potest intelligi op. Io. Nam etiam ex hac causa posset duas ecclesias vnire: ꝙ fortius est. extr. de excess. præla. sicut vnire Si vero in dispensatione huiusmodi cõsiderantur merita, vel fauor, seu excellentia alicuius personę, tũc solus papa dispẽsare potest. arg extra, de elec. innotuit. in fi. Et sic loquitur & intelligitur præd. constit. de multa. in fi. & de elec. dudum. 2. §. nos igitur. & opi. T. & B. & sequaciũ suorum. & iura pro ea inducta Licet enim olim episcopus posset dispensare, vt in ca.
a sanctorum, hodie tamen post Lateranense concilium non põt: [a] vt in decre. de multa. & in Decr. dudũ. Hæc dist. probatur in Dec. Greg. 10. de elect. nemo. ibi, cum euidenti vtilitate ipsius ecclesię,
b &c. [b] † ¶ Sed nunquid poterit episcopus dispensare, vt aliquis ha
9 beat vnum simplex, & aliud duplex? Dic, ꝙ sic: quia cum hoc nõ sit prohibitum, videtur esse concessum: vt extr. de sen. excom. nuper. extra, de transla. episc. c. inter. post medium ff. ex quib. cau. manecnon §. sed ꝙ simpliciter. Vnde B. etiam no ext. de concess. præben. literas. ꝙ non videtur adempta episcopis potestas dispensandi super beneficiis simplicib. vel super vno beneficio & ecclesia, per constit. de multa. & beneficium intelligitur simplex, ecclesia vero duplex: vt j. ver. proxi. & idem videtur dicere papa. j. versi. quid si habeo. Non ergo recipiendo secũdum vacat primũ: licet peccet sine dispensatione tenendo. ¶ Sed queritur ꝙ beneficium intelligitur curam animarum habere? Respon illud, cui inest inquirere, corrigere, reformare, præcipere, interdicere, suspendere, excommunicare & absoluere. argumen. in præ. Decret. dudum. §. tandem. extra. de offi. or. c. 1. versi. 3. & c. conquerente. § 1. extr. de maio & obe. his quæ. Sed hoc plenius prosequere secundum papam, prout no. ext de offi. archid. cum satis. [c] Quo ad hoc tamen
c large sumitur cura animarum, prout not. secundum eum in præ. Decre. de multa. nõ enim est vis, siue sit ecclesia parochialis, siue capella, habens curam aliquorum parochianorum. Item non est vis, siue habet parochianos, siue non, dum tã habeat parochiã, in qua habet ius parochiæ super quo dñs meus plures & vtiles quæstiones ad meam instantiã notauit, & scripsit, ext. de cleri. nõ resi.
d quia nonnulli. [d] † ¶ Quid si habeo præbendam habentem aliquã
10 ecclesiam annexam? Notant papa & dominus meus ext. de præben. extirpãdæ. §. qui vero. quod episcopus, & quilibet superior, poterit dispensare mecum vt possim recipere aliam curã animarum cum dicta præbenda. Dicit etiam, ꝙ recipiendo secundam curam animarum, non vacat prima præbenda: ꝙ tamen durum videtur. Et licet hanc quæstionem apud Apostolicam sedem viderim pluries coram me, & coram aliis in iudicio agitari: nunquã tamen eam diffiniri vidi. multi tamen non approbant. glo. ipsius
e papæ, nec rationes in ea notatas. [e] † ¶ Nunc aliqua de virtute in-
11 dulgentiarum tangamus. Nota ergo, quod habens plura beneficia cum cura, vel plures personatus sine dispensatione, irregularis & ineligibilis est, vt extra, de elect. dudum. 2. & de præben. de multa. Sed quid si aliquis tenuit plura beneficia sine dispensatione, sed ea ante tempus electionis suæ ipse dimisit: nunquid cassabitur electio de ipso celebrata? Papa & dominus meus no. in pre-
f Decre. dudum. 2. §. nos igitur. & §. tandem [f] ꝙ sic de rigore iuris. arg. 25. dist. 1. præsumitur enim simulata resignatio, propter electionem subsequutam. extra de elect. officii. & penitentia simulata, quoad hoc, non proficit: vt 50. dist. vt constitueretur. secus si de vera penitentia constaret. 50. dist. ferrum. cum ex hoc ambitionis præsumptio tollatur. de hoc §. §. prox ver. diximus. Quid si aliquis impetrat indulgentiam, ꝙ cum eius reditus sint tenues, & exiles. possit licite archidiaconatum recipere, & habere vna cũ talib. ecclesiis quas est canonice assequutus? Respon. per hoc nõ indulgetur ei, quod ipsas ecclesias habeat canonice, si prius cano
g nice non habebat: vt ext. de electio. dudum. 2. g † ¶ Quid si archi-
12 diaconus nihil derenuitate in impetratione indulgentiæ expressit, sed simpliciter petiit, vt cum obtentis possit aliud recipere & habere? Respon. dici potest, quod dispensatio valet dummodo non sit nimia pluralitas: quia tunc non valeret. Nam suppriment tale quid, quo expresso non habuisset dispensationem. Suppressio enim veritatis, & expressio falsitatis reddunt indulgentiã inualidam, vt in præ. Decret. dudum. 2. & ext. de consan. & affin. quia circa. & arg. ff. de nata. re. l. 2. & extra. de offic. ord. ex parte. sicut & in rescripto contingit: vt extra, de resc. super literis. quod verum est, vbi falsitas est expressa, vel veritas suppressa de his, quę circa dispensationem obtinendam consistunt, scilicet quibus tacitis, vel expressis eam non habuisset: qualia sunt quæ in præ. Decre. dudum continentur: puta, quia habebat canonice ecclesias, super quibus dispensabatur. Si enim dixisset, quod non haberet canonice, nunquam obtinuisset: similiter si non dixisset, ꝙ exiles prouentus haberet, eam non habuisset de facili. j. versicu.
13 sed nunquid nocet. ¶ † Quid si indulgetur alicui, quod præter obtenta possit vnum beneficium curam animarum habens recipere, & licite retinere? dic quod per hoc non videtur super obtẽtis dispensatum. Nam indulgentia huiusmodi tanquam ambitiosa est restringenda: vt extra, de rescript. causam quæ & de elect. dudum. ff. de sena. l. 1. argu. contra. ff. de annu. leg. l. Seio amico. §. vxori. vbi hæc dictio, Præter, ponitur inclusiue. Sed ibi loquitur in testamento, vbi plenior fit interpretatio: vt extr. de dona. cum dilecti. hic autem loquitur de dispensatione super pluralitate be-
h neficiorum, vbi fit strictissima, vt prædixi. [h] Melior est ergo indulgentia, si dicatur, quod tales ecclesias, quæ vacauerant per receptionem aliorum beneficiorum, vel alio modo, possit licite retinere, & archidiaconatum vnitum recipere, & ipsum licitè vnà cum prædictis eccle. habere. per hanc enim formam prouideretur, quantum ad obtinenda, & etiam quod cautius est, in indulgentia ecclesiarum numerus exprimatur: ut j. ver. proxi. quia si habeat plures quam duas, non sufficit dicere, vt cum ecclesiis, quas obtinet: possit aliam recipere: quia in his odiosis indulgentiis verbum, Ecclesiis ad duas duntaxat ecclesias refertur. argu. q.
i quæst. 3. ver. item ubi numerus. [i] Item quoad beneficia obtinenda, cautius est, si certa summa, usque ad quam sibi recipere liceat, exprimatur: sed nec sufficit, si in indulgentia dicatur: ut cum beneficiis quæ habet, possit unam ecclesiam, uel personatum recipere, si obtenta beneficia curam habent. Restringenda est enim talis indulgentia, ut prędixi, sicut alias diximus: quia si impetrans literas cum clausula illa, Non obstante, quod alias beneficiatus existit: habet etiam unicum beneficium cum cura, non valent literæ: quia cum in beneficio illo oporteat eum residere ut extra, de cler. non resi. quia. & c. fi. nõ fuit scribentis intentio sibi aliud beneficium conferre: nisi expresse dicatur, ꝙ primũ curam anima-
k rum haberet. [k] † ¶ Sed nunquit nocet impetranti indulgentiam,
14 si in ea dicatur, ꝙ obtenta quę fuit canonicè assequutus, possit licitè obtinere? Videtur ꝙ sic, propter mendaciũ: vt in præ. Decre. dudum.

ADDITIONES.

a Potest. ¶ Repete propter prærogatiuam personæ, secundum prædicta.
b Ecclesiæ, &c. ¶ Potius facit contra, cum illud permittatur ea de causa solum in temporali commenda titu. vide quod dixi in Decre. de multa. super vlti. glo.
c Satis. ¶ Ibi vide in gl. secundum Inno. vbi etiam ponitur dictum Hostien. & ibi etiam remisi ad extrauag. Ioan. quia quorundam.
d Nonnulli. ¶ Ibi scripsi. vide super ver. parochiales.
e Notatas. ¶ Sed approbata est hodie de præb. super eo. lib. 6.
f Tandem. ¶ Ibi scripsi in gl. hoc non facit. in prin.
g Dudum ij. ¶ Ad hæc de rescrip. gratiose. lib. 6.
h Prædixi. ¶ Ille §. vxori, dicit ꝙ si vir legauit vxori præter annuum ꝙ debet Mæuius: aureos centum, habebit illud annuum, & semel cẽtum aureos. & hanc solutionem plenius vide de ele. dudum. 2. ad fi. in glo. q. d.
i Numerus. ¶ Bene facit de præb. iis cui. lib. 6. §. 1. ad hæc & ad sequentia.
k Haberet. Hoc patet in præ. Decre. iis cui. 1. respon.

dudum. Dicendo enim se dicta beneficia canonice fuisse assequutum, mentitus est: quod facere non debuit. ext. vt eccle. bene ca. vnico. Iustum ergo est, vt dum mentiendo voluit vsurpare quod suum non est, perdat etiam q̃ suum est: vt 8. q. 1. §. quia ergo. prope fin. versi. ut autem. & C. finium regun. l. si constiterit. Sed dico, q̃ sibi non nocet: quia q̃ dixit se canonice assequutum: intelligitur sic, id est, per cum qui sibi potuit conferre. [a] Defectum autẽ, qui est in hoc, q̃ ipsa beneficia simul retinere non potest, papa remouet, dum indulget ei, q̃ ea possit licite retinere. & sic non obstat præ. Decre. dudum. quia ibi papa non remouit defectum huiusmodi super obtẽtis, ut dixi. Dominus meus uero dixit, [b] quòd vix aliqua indulgentia sufficiens inuenitur: quia in eis beneficia non specificantur: vt s. uersi. proxi. sed semper apponitur clausula illa, quæ te asseris [c] canonice assequutum: q̃ est impossibile: ut probatur in præ. Decre. dudum. § insuper. † ¶ Item quia tales indulgentiæ sunt contra intentionem domini papæ: qui non intendit in tot beneficiis dispensare: unde non ualet, ut ibi. Debent ergo specificari beneficia plura obtenta: aliter non ualet, ut dixi. Et nisi intelligas uerbum canonice, prout iam s. dixi: imo si quis in dispensatione habeat beneficium, quantumcunque simplex & modicum, non ualet dispensatio, [d] & remanet ineligibilis. Vnde uidemus cassari per dominum Clementem IIII. lumen iuris, electionem Compostellani electi, pro eo solo: quia in indulgentia sua non fiebat mentio de quibusdam præstimoniis, quę tempore impetratę indulgẽtię obtinebat: non obstante q̃ diceretur à multis, q̃ huiusmodi præstimonia nomine beneficii ecclesiastici non erant censenda: cum in sola temporalitate consistere videantur. [e] Tunc etiam dixit idem dominus Clemens, q̃ quantumcunque impetrans habilis sit, si tamẽ supprimit uel exprimit, quo expresso uel suppresso princeps moueri potuit ad petitionem gratiæ repellandam, & literam, & gratiam subreptitiam iudicabit ¶ Hinc est, q̃ si habens præposituram impetrat, q̃ sibi liceat alium personatum habere, & simul cum prepositura retinere, tacens de cura animarũ, quam præpositura habet, non ualet dispensatio s. uersi. proxi. nec etiam alium personatum cum cura poterit cum primo, etiam si primum curam non habeat, licite retinere. [f] Et est ratio: quia in personatu cum cura duo sunt impedimenta. Vnũ, quia personatus est, de quo idem iudicium est, q̃ de beneficio curam animarum habente: ut in præ. Decre. dudum. Aliud, quia curam habet: ut extr. de præben. de multa. si ergo impetrat quis, q̃ sibi liceat duos personatus tenere, nulla facta mentione de cura, unum impedimentum est sublatum, scilicet quia personatus sunt: aliud uero, scilicet, de cura remanet. Si enim de duabus seruitutibus una remittatur, altera remanet: vt ff. de serui. urba. præd. si domus tua. argu. extr. de usu pal. ex tuarum ext. de priuil. pastoralis. 16 † ¶ Sed opponitur, personatus maior est, quam cura. Vnde si dispensatum est in maiori per consequens in simili, uel minori. arg. ext. de deci. ex parte. 2. & qui fil. sint leg per uenerabilem. 1. respõ. ff. de regu. iur. non debet. 12. quæst. 1. præcipimus. Sed dic, q̃ hoc arg fallit in priuilegiis & dispensationibus. argu. extr. de priuil. sanè. quod prosequere secundum dominum meum. ut not. de rescript. postulasti. [g] ¶ Quid si habens plura beneficia minus canonice, obtinet quod sibi liceat recipere, & habere plura beneficia, nulla de obtentis habita mentione? Respond. licet dispensatio nihil ualeat, quoad priora beneficia, ualet tamen quoad futura, si [h] ea licite quæsierit, secundum papam. [h] argument. contra, suprà, i uersi. sed nunquid nocet. † ¶ Sed quid si in dispensatione dicitur, Indulgemus, ut tibi liceat personatum unum recipere, & simul cum obtentis beneficiis retinere: & prius habuit unum beneficium canonice, & aliud minus canonice? Respon. bona est dispensatio: quia per eam potest obtenta prius licite retinere cum quæsito de nouo. s. uersi. proxi. ¶ Quid si habens ecclesiam cum cura, obtinuit indulgẽtiam, ut sibi liceat aliud beneficium etiam si sit personatus similem curam non habens, si ei conferatur, recipere, & cum priori tenere: demum cõfertur ei archidiaconatus: nunquid poterit illum cum priori ecclesia retinere? Videtur qđ sic: quia cura archidiaconatus non est similis, imo dissimilis curæ ecclesiæ. extr. qui fil. sint legiti. per uenerabilem. §. uerum. Sed dic contra. Nam dissimilitudo ista ad genus, non ad species refertur. [k] De hoc dicam ext. de offi. ord. in consti. Greg. 10 ordinarii. §. fi. [k] ¶ Item si aliquis obtinuit dispensationem super duob beneficiis cum cura obtinendis: quæritur de quibus intelligitur? Respond. de his, quæ primo post obtentam indulgentiam obtinebit: & si illa, uel aliquod eorum dimiserit, non licebit ei ex vi indulgentiæ alia, uel aliud loco dimissi recipere sine noua dispensatione. arg. ff. de lega 3. fideicommissa §. si quis decem. ff. de cond. & demon. l. hęc cõditio si & l. conditio si. ff. de uer. sig. boues §. 1. Huiusmodi. n. indulgentiæ tanquam ambitiosæ, restringendæ sunt, vt dixi. arg. contra, q̃ liceat ei aliud loco dimissi recipere. extra. de uoto. magnæ §. cum igitur uer. ex hoc attendentes. & de testi. significauerunt. Alii aliter dicunt. [l] † ¶ Quid si indulgetur alicui, q̃ possit [m] plures ecclesias licite tenere, nunquid intelligitur secum dispensatum esse, vt in nentra teneatur residere? Videtur quod sic: alioquin indulgentia inutilis uideretur. Et hoc uidetur sentire Ioan. prout not. 7. quæst. 1. si quis in clerico. imo indulgentia hoc principaliter concedere uidetur. Illa enim uidetur causa prohibitionis, q̃ quis nequeat plures habere ecclesias. quia nõ põt in utraq; personaliter residere, & per se curam illarũ agere: ut extra, de cleri. non resi. quia nonnulli. & ca relatum. Tu dic q̃ talis indulgentia non liberat eum, quin teneatur in earum altera residere, nisi hoc [m] expresse in ea dicatur. [m] Nam ambitiosa est: & ideo restringẽda. extra. de præben. quia intantum. & c. fe. clericus enim nunquam debet ab ecclesia abesse: ut 91. distin. Eleutherius. & capit seq. 92. distin. cap. fi. Habens igitur talem indulgentiam. de consilio meo nunc resideat in hac ecclesia, nũc in alia: vt sic utrique satisfaciat, ut ex indulgentia lucrum reportet. argu. in præ. capitu. si quis in clerico.

ADDITIONES.

a Conferre. ¶ Pone q̃ papa cõcesit cuidam episcopo ut cum tribus clericis suę diœcesis habentib. beneficia curata, siue dignitates, siue personatum possit dispẽsare super aliis beneficiis uel dignitatibus etiam curatis si eis canonice deferantur: an authoritate eiusmodi indulgentiæ ipse episcopus possit dispensare eum uno suæ diœcesis, qui nullum beneficium habeat, vt duo beneficia curata si sibi canonicę deferantur, possit licite retinere? Archi. tenet q̃ non potest, in c. non potest. de præb. lib. 6. Adde, Pone q̃ quis habens duas ecclesias obtinet à papa q̃ ei liceat tertiã obtinere si ei canonice deferatur, non obstante q̃ habeat duas alias: an per hoc uideatur cum eo dispensatum super primis duabus quas iniuste detinebat. Archi. de hoc in c. non potest. de præben. libr. 6. ubi dicit quod non nisi dicat liceat tibi cum obtentis tertiam obtinere.

b Dixit. ¶ In præ. decre. dudum. 2. ubi uide in gloss. dicunt Inno. & Hostien.

c Asseris. ¶ Hic solet interseri, alias, scilicet, præter pluralitatis uitium.

d Dispensatio. ¶ Vt de præb. non potest. 1. respon. lib. 6. in prædicto. Hic deficit additio Ioannis And. Tu dic, quod Inno. in c. dudum. el 2. dicit ita pronunciatum contra præpositum Argentinum.

e Videantur. ¶ Hoc plenius scripsi post Hostien. in Decr postulasti. ad quam in fi. remittam, ubi ad hanc allegationem plene respondetur. Et facit quod scripsi de elect. c. 1. lib. 6. super verbo, canonis. Datur etiã præstimoniis etymologia, quasi præstent munium uel ministerium, ad id autem quod dicitur, q̃ non arctant ad residentiam, & q̃ fructus recipiuntur in absentia, respondetur q̃ in multis beneficiis hæc duo cõtingunt. Vnde per hoc non excusatur subreptitia gratia & faciunt verba Clementis, quæ statim auctor subdit ad iudicandum gratiam subreptitiam, quæ sic continent, non obstante, q̃ canonicatum & præbendam cum certis præstimoniis, vel præstimonialibus portionibus in tali ecclesia noscitur obtinere: & potissime cũ præstimonia non sint de ecclesia, in qua canonicatum obtinet: sed extr. hoc. j. reasumã. Item, quia duplex odium versatur in his literis: primum commune, vt in Decre. quamuis. prima. de præb. lib. 6. secundum plurale, eodem titu. quia antantũ, & de electionibus. dudum. 2. & eius augmentum odium auget. Facit constitutio, execrabilis. Fieri ergo debuit illarum expressio: vt præsidens posset super his certificatus congrue dispensare, vel distribuere: vt dixi de præb. de multa. in fi. Et si fatearis, sub tali generalitate posse decem includi, æquè 20. & 30. & plura. Infinitas autem, etiam in literis iusticiæ. est odiosa. de rescrip. c. 2. lib. 6. Bene igitur expressit clericis de off. ord. c. 2. q̃ facienda est mẽtio specialis. Quod s. dixi, potissime prædicta procedere, quando præstimonia non sunt de ecclesia, sed de extra: dictum est, quia quibusdam uidetur, quod quando præstimonia sunt in una ecclesia, in qua plures per unum de cõsuetudine possint haberi, illa pluralitas habeatur pro uno. arg. ff. arb. fur. cæsa. si gemma. & uidetur quoddam commodum uel stipendium canonico deputatum potius quam beneficium, uel saltem unicum stipẽdium, de quo loqui potest. C. de execu. rei iud. l. stipendia. ff. de re in. commodis præmiorum: & quia cõsuetudo ecclesiæ facit multitudinem talium non inimicam canonis, non uidetur de illis, vt de beneficiis iudicandum: de præben. quia intantũ. & capitu. cum iam dudum. tene certum. ¶ Adde, quod appellatione beneficij ecclesiastici non ueniat præstimonium, tenet Abbas eius consi. 47. 2. lib. & in quantum subdit, q̃ si habens præposituram, impetrat, q̃ sibi liceat alium personatum habere & retinere simul cum præpositura, tacẽs de cura animarum, quam habet præpositura, non ualet dispensatio. Ad de Abba. consi. 38. 2. lib. in princ. An autem motus proprius tollat omnes istas subreptiones, uide Petr. de Anch. consi. 37. & uerba Ioan. And. hic uide per Old. consi. 140.

f Retinere. ¶ Hodie declaratum est per prædicta uerba etiam si in litera dispensationis adiecta sit clausula, prouiso q̃ animarum cura, si qua illis imminet, nullatenus negligatur; vt in cle. d e præb. c. 1. 1. respon. ubi etiam notationem quæ sequitur.

g Postulasti. ¶ Ibi plene videas super ver. vicaria.

h Papam. ¶ In Decre. dudum. §. super. ver. canonice. Adde, q̃ Inno. in c. dudum. el. 2. de ele. dicit fuisse pronunciatum contra præpositum Argentinũ, cum quo fuerat dispẽsatum, vt præter obtenta posset beneficium curatum recipere, & licite retinere: vt per hæc uerba non intelligatur dispensatio facta circa obtẽta, ut illa possint simul retineri, & obtineri cum præpositura, debet enim secundum ipsum intelligi illa dictio, Præter, ut fiet exclusiue.

i Nocet. Huic contrario standum est per Decr. non potest. de præb. lib. 6. conjunctam cum Decr. eo. tit. cum qui. ut ubi not. in fi. 4. glo.

k §. fi. ¶ Lib. 6 Et uide hoc plenius eod. lib. de præben. non potest. §. 1. in glo. pone habens. & quod super ea scripsi.

l Dicunt. ¶ Expeditum est, quod de primis intelligitur, de præben. non potest. lib. 6. §. 1. ad idem cle. eo. tit. si plures.

m Dicatur. ¶ Et disputando terminauit dominus meus, q̃ episcopus, qui dispensauit cum canonico suo, ut possit et habere curatã ecclesiã, poterit eum cogere ad residẽdum in curata, licet in absentia nihil ex canonia percipiat.

clerico. de conse. distinctio. 1. si quis etiam. & de conse. distinctio. 193. episcopus. & uide j. uersicu. sed quid si indulgentia † ¶ Quid
a si papa dat potestatem alicui, [a] q̄ dispenset cum aliquo, uel cum
b aliquibus super pluralitate beneficiorum. Respon. [b] ille potest di
spensare solum cum sublimi, vel literata persona. Nam ius dicit
cum tali esse dispensandum: vt extr. de præben. de multa. in fin. &
potestas huiusmodi ad ius est referenda: vt extra, de consuetud.
cum dilecti. & de rescri. causam quæ. Secus si ipse papa dispenset
de cuius factis disputare non licet. Sacrilegij enim crimen est, di
sputare vtrum dignus sit, quem princeps approbauerit. vt C. de
crim. sacrileg. l. 2. C. de diuer. rescrip. l. sacril affatus. ext. de æta. &
qua. eam te. 17. q. 4. si quis suadẽte. § qui autem. & c. seq. Ipse enim
potest de iure supra ius dispensare. ext. de concess. præben. propo
c suit. in fin. Alij dicunt, [c] q̄ etiam cum non sublimi, & cum non li-
terato poterit dispensare, s̄ § nũc de episcoporum. versi. 37. quia
beneficium principis est largissime interpretandum: vt ext. de do-
na. cum dilectus & præcipuè, vbi non conceditur ad instantiam
eius, cui beneficium confertur, secundum ea quæ not. secundum
papam, extra, de præ. c. fi. Ego dico, q̄ si in indulgentia dicitur, q̄
dispenset cum vno, aut pluribus, nullius expresso nomine, vera
est prima sententia: si vero in ea exprimitur nomen eius, cum
quo dispensandum est: tunc obtinet secunda sententia, præser-
tim vbi mandatur simpliciter, q̄ dispenset certo modo, seu con-
ditione non adiectis. Nam tunc habet obedire & exequi, non de
idoneitate personæ, pro qua mandatum recipit, disputare: vt in
præ. coneor. & extr. de offi. deleg. pastoralis §. quia vero. argu. ta-
men pro eo extr. de rescript. si quando & c. cum adeo. Quid si is,
cui mandatum vel concessum est, q̄ dispenset cum aliquibus, di-
spensauit cum vno: nunquid per hoc est potestas eius perpetua-
ta, ita q̄ post mortem mandatoris possit cũ alijs dispensare? Re-
spon. obtinuit q̄ non. argument. contra in his quæ no. s̄. titu. 1. §.
d finitur. ver. pone ergo. [d] † ¶ Sed nunquid, si in indulgentia de plu
20 rib. beneficijs obtinendis contineatur clausula illa: Dummodo
in beneficio, in quo non resederit, faciat idoneè deseruiri. extra,
e de off. ordin in constit. Greg. 10. ordinarij, [e] nunquid sin ō obser-
uauerit hunc modum, seu conditionem valet dispensatio, & be-
neficiorum collatio, & receptio? Respon. valet nihilominus: cō-
ditio enim non fuisset apposita dationi indulgentiæ, & receptio
ni beneficij: imo q̄ dixit, dummodo, non habet vim conditionis
sed potius monitionis: quæ licet non fuisset apposita, nihilomi-
f nus est seruanda. [f] argu. ff. de tutel. muto. sine comminationis: vt
C. commina. episto. vel program. per totum, & nota. secundum
papam extr. de præsum. c. fin. poterit tamen priuari propter negli
gentiam: ut ext. de cleri. non resi. ex tuæ. & c. relatum j. ver. quid
si dispensatur. & s̄. ver. qd si indulgetur. Quid si habens duos per-
sonatus canonice ex Apostolica indulgentia, recipit tertium sine
dispensatione: queritur quis de primis duobus vacet: & an vacet
vterq; an neuter? Et videtur esse in volũtate principis, quem de
primis duobus retinebit. ff. de excu. tut. l. si duas. Imo videtur esse
in optione recipientis, quod retinere malit. extr. de præb. præte-
rea. & c. referẽte. Potest dici, q̄ cum prima duo habita loco vnius
propter indulgentiam habeãtur, vacat vtrunque extra. de præb.
de multa. præsertim cum indulgentia de pluralitate beneficiorũ,
& ipsa pluralitas odiosa sit: vt s̄. & odiosum priuilegium de facili
perditur, prout not. extra. de constit. cum accessissent. & de decr.
suggestum. Nec obstat præ. l. si duas. ff. de excus. tut. nam licet non
debeat quis pluribus tutelis grauari: non tamen per receptionem
vnius tutelæ vacat prius obtenta, quod contingit in beneficiis. Itẽ
g Decr. preterea & referẽte. corrigitur per Decr. de multa. g † ¶ Sed
21 nunquid habens plura beneficia cum cura sine dispensatione, im-
peditur eligi ad minora beneficia: puta ad archidiaconatum, vel
præbendam, & similia: sicut impeditur propter hoc eligi ad ma-
iorem dignitatem: vt in præ. Decre. dudum. Et dicunt quidam q̄
non: cum hoc non inueniatur iure cautum: & quia maior perfe-
ctio requiritur in electio in episcopum: imo collatio beneficij fa
cta criminoso, puta adultero, tenet: dum tamen non sit alias irre-
gularis: vt extra, de excessib. prælatorum. inter dilectos. & argu.
extra. de cle. excom. mi. capitu. fin. Sed videtur verius, quod de ri-
gore iuris impediatur: si hoc in iudicium deducatur. extra. de præ
bend. cum iamdudum. in fin. Nam est violator canonis. extra. de
cleri. non resi. quia nonnulli. ac vt canonum violator debet deiici
etiam ab obtento. extra, de maiorit. & obed. en. cap. 2. 25. questio.
h 1. violatores. [h] Sed an episcopus poterit dispensare cum tali, vt
eligi possit ad huiusmodi minora beneficia? Et videtur quod nõ.
Cum enim dispensare nequeat, vt quis plura talia beneficia reti-
ucre possit, vt in præd cap. dudum. & c. de multa. in fi. multomi-
nus tollere poterit irregularitatẽ ex hoc sequutam. Quidam ta-
men contra. argu. pro eis, extra. de sent. excomm. c. nuper. nam &
in multis maioribus quã hoc sit, dispẽsare poterit. extra. de iud. at
si clerici. & s̄. § nunc de episcoporum. versicul. de his igitur. & se-
quent. Ad hoc etiam bene facit, quod ibi not. in versiculo, 161.
22 quoad episcopatum autem dispensare non potest. † ¶ Sed po-
ne, quo [i] aliquis male tenuit beneficium, puta, quia minus cano-
nice institutus: vel quia dispensatio, quam habuit, non fuit suffi-
ciens: postmodum impetrat indulgentiam, quod beneficium il-
lud licite valeat retinere: de perceptis exinde fructibus nulla pe-
nitus habita mentione: nunquid remanet iste ineligibilis? notat
dominus meus extra, de rescrip. postulasti. & in præced Decret.
dudum. §. insuper. quod sic, pro eo quod fur, & latro, & ambitio-
sus fuit, fructus ad eum non pertinentes percipiendo. argumen.
in capitul dudum. respon. 1. Necesse est ergo fieri in indulgentia
de fructibus mentionem: vel dic purgatum esse vitiũ illud. Nam
concesso, sibi, quod beneficium illud possit licite retinere, vide-
tur sibi dominus papa per consequens concessisse fructus perce-
ptos: cum sit factus verus prælatus. Vnde nomine ecclesiæ monit-
er sibi collatæ suos facit tanquam nouus successor, & verus præ-
latus. decima quæstio. secunda. si quis episcopus. 12. quæstion 2.
de laicis. extra. de testa. relatum. 2. versicu. vbi autem. vnde non
nisi sibi ipsi restituere tenetur: vt extra. de offic. ordina. cum vos.
in fin. & de præbend. dilectos § fin. quasi per canonicam adeptio-
nem prælaturæ actio confundatur: sicut & per additionem hæredi
tatis: vt C. de hæredita. actio. vt debitum & l. sequent. Dominus
meus tamen hoc non admittit, nisi per veram pœnitentiam fac-
i rit satisfactum: quod non placet, propter rationes prædictas. [i]
23 † ¶ Quid si dispensatur cum aliquo, vt sibi liceat plures perso-na-
tus recipere, si sibi canonice conferantur: ipse vero eos recipiat
non canonice? Respon. licet peccet, & contra eum procedi pos-
sit, eo quia illos male tenet: non tamen quia plures tenet. Vnde
papa not. in præalleg. cap. dudum. quod dispensatio non vitiatur
propter multitudinem beneficiorum: licet quis peccet eam mul-
tiplicando? propter quod est puniendus. vel eius electio cassan-
da: & non propter hoc, quia plura beneficia curam animarũ ha-
bentia receperit. Quod ex eo apparet, quia si dimitteret priora
beneficia, vno excepto, & post dispensationem obtentam aliud
recipiat, ambo licite retineret. contra hoc tamen facit quod nō.
24 s̄. versic. Item si aliquis obtinuit † ¶ Porrò dominus meus no in
præalleg. §. insuper. quod insufficiens dispensatio, & stylus non
conferat beneficium retinendi: obstat tamen ordinario, ne talem
priuet secundo beneficio: dum tamen in dispensatione continea
tur: quod possit primum cum secundo retinere, nõ obstante con
stitutione concilij generalis, vt ita & si non in vtroque operetur,
saltem quoad secundum: vt videlicet eo sine papæ licentia non
priuetur. argument. extrà, de confirmat. vti. vel inuti. capitul. 1. &
2. qui

ADDITIONES.

a Alicui. ¶ Aduerte. quia non dicit episcopo, quo casu procederet primum dictum sequendo vltimam opi. positam s̄. ver. sed nunquid episcopus. quasi episcopo concessum videatur id solum, quod non poterat. Sed cum de epi scopo non formetur quæstio, mirandum videtur, quod dispensationem fa-uorabiliorem, quæ respicit necessitatem & vtilitatem ecclesiæ, facere non possit: & facere possit minus fauorabilem. quod patet ex ibi not. concesso autem quod facere possit dispensationem necessariam, vel vtilem ecclesiæ, satis placet Guil. distinctio, vbi solũ imminet fauor personæ, per iura quæ allegat.

b Respon. ¶ Secundum Inno. in glo. super verb. canonice. superius allegata,

c Dicunt. ¶ Vt ibi recitat Compo. Adde, quod Abb. in cap. dudum. col. 2. in fi. dicit putare, quod virtute dictæ gratiæ non possit episcopus dispensare nisi cum causa rationabili: quia hoc importat verbum dispensare: vt not. glo. 1. quæst. 7. requiritis. §. nisi rigor. hoc dicit Inno. in cap. cum ad monasterium. de statu regu. quod in casibus in quibus episcopis permittitur dispensatio, facta sine rationabili causa est nulla: vel saltem venit irritanda: & ipse epi-scopus punitndus est: quia vbi non subest rationabilis causa, dicitur dissi-patio.

d Ergo. ¶ Tu distingue, vt dixi de fil. presby. in glo. nunquid. an fuerit litera commissionis de certis personis: an litera gratiæ factæ dispensare debenti. Item primo casu, an fecerit actum omni dispensationi fiendæ communem, vel specialem tantum. ibi vide.

e Ordinarij. ¶ Lib. 6.

f Seruanda. ¶ Facit præ. c. ordinarij. ver. prouideat. lib. 6.

g Nulla. ¶ Ad literam fuerunt hæc verba Compost. in Decr. de elect. dudum. 2. ad fi. expedit um est, quod omnia vacant per cle. de præben. si plures. & ibi piene not. an valeat collatio vltimi, in gloss. si intelligas.

h Violatores. ¶ Vide hæc verba, quæ fuerunt ad literam Compost. quæ scri-psi in Decr. dudum. 2. in 1. gl. & ut ibi dixi in fi. hodie per constit. Io excera-bilis. uer. qui vero. deinceps sunt inhabiles ad quæcunque beneficia, per q̄ etiam solũtur, quod hic sequitur.

i Prædictas. ¶ Iuxta doctrinam datam supra, uer. sed nunquid nocet. uide tur remedium primum dictum. Expertus enim fui cum papa Ioan. quod cum mihi iudicasset cuiusdam mei scholaris titulum, remissionem præto ritorum fructuum facere noluit, nisi ea conditione, q̄ ipsorum dimidia in-tra certum tempus suæ cameræ solueretur. Posset tamen transire dictum Guli. si conuerteret illos in utilitatem ecclesiæ. Absit enim quod successor illius reciperet iuris fructum: imo reciperet ut debitum ecclesiæ ex malefi-cio recipientis. further, ut dictum est supra, bene facit. de simo. audiuimus. in fin. cum concor. ultimæ glossæ.

§.qui tamen alias priuaretur, si vtrumque contenderet retinere: vt extra, de præben. de multa. re spon. 1. primum autē in casu conferre poterit tanquam vacans: vt in c. 1. §. & si vltra. quia quantū ad illud parum, aut nihil dispensatio operatur. Quid iuris sit circa dispensationē illegitimorum & irregularium, quantū ad ecclesiastica beneficia obtinenda, no. j. §. postremo. † ¶ In summa no. q; si habēs plures ecclesias, vel personatus in termino sibi per ordinarium assignato, non ostendit dispensationem, poterit ordinarius eas conferre. Vbi autem dubitatur, † vtrum dispensatio sit sufficiens, domini papę est cognitio: sed si sufficiens dispensatio ostenditur, ordinarius prouidere debet, ne illa beneficia debitis obsequiis defraudentur. Hæc leguntur in constitut. Grego. X. de offi. ord. cap. ordinarij. [a] & si illas habet in diuersis episcopatibus, vterque episcopus poterit ei terminum statuere s. dictum, prout ibi not. [b]

ADDITIONES.

a Ordinarij. ¶ Lib. 6.
b No. ¶ Ibi vide in glo. ad quos.

Effectus Dispensationis quis sit.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus dispensans cum criminoso simpliciter, an intelligatur in susciendis, vel susceptis ordinibus.*
2 *Dispensans in cum illegitimo vt possit fieri clericus, quomodo intelligatur.*
Priuilegium odiosum semper est restringendum.
3 *Dispensatus vt ad aliquem ordinem promoueri valeat, intelligitur de minoribus ordinibus dispensatus.*
4 *Dispensatio facta in aliquo, non est intelligenda facta in alio.*
5 *Dispensat o facta quo ad ordines & beneficium, quomodo intelligatur.*
6 *Dispensatio cum aliquo facta ne defectus natalium obstet in retentione diguitatum ecclesiasticarum, an intelligitur de epistopatu. & nu. 7.*
8 *Infamis ipso iure, vel per sniam condemnatus, licet eum sustineat episcopus, non tamen accusationē instituere pōt, nec admittitur in testem, &c.*
9 *Legitimatus per episcopum, an effugiat obiectionem illegitimę natiuitatis.*
10 *Legitimatus a iudice seculari, nō intelligitur in spiritualibus legitimatus.*
11 *Episcopus an dispensare possit quo ad successionem.*
12 *Cessante causa, etiam cessare debet quod dispensatiue statutum fuit.*
13 *Irregularis & ineligibilis si sit electus, confirmatus, vel consecratus in episcopum, quomodo cum eo potest per superiorem dispensari, etiam ipsis electoribus non vocatis.*
14 *Sententia, quæ misericordiam vetat, fugienda est.*
Misericordia est omnibus proposita, tanquam perfectæ forma virtutis.
15 *Misericordia nemini est claudēda, nullique peccanti impunitas relaxanda.*

11. §. Postremo loco dicendum est, quis sit dispensationis effectus. Et certe vt ea obtenta, ecclesiastica sacramenta & beneficia dignè & licitè recipi possint. Nullus enim in mortali constitutus promoueri debet regulariter, nisi pœnitentia iam peracta 40. dist. multi. 25. dist. illud. 11. q. 3. audi. Item effectus est, vt iam promotus ea obtenta suum officium licite exequatur: quod non potest, ex quo mortaliter peccauit, nisi post pœnitentiam obtinuerit dispensationem: quia suspensus est, quantum ad se. 2. q. 7. secuti sunt. §. quia ergo. Item est effectus, vt beneficium, quod alias licite retineri nō potest, ea obtenta licite valeat retineri extra, de cle coniug. diuersis, & de cle. pereg cap. fin. extra, de sup. negl. præl. literas. Item effectus est, vt super crimine publico, super quo publice dispensatum est, non possit quis vlterius accusari. extra, de fil. presb. ex tua. extra, de accusde his. Si verò dispensatū fuerit in occulto, bene adhoc poterit accusari: quia etiam post pœnitentiam accusari potest. 33. q. 2. admonere. extra. de tempo. ord. c. fi de hoc no j. de abol. & purg.

1 versi. porrò. † ¶ Sed nunquid episcopus simpliciter dispensando cum aliquo criminoso, iuxta ea quæ dicta sunt s. § nūc de episcoporum. ver. verū. & seq. intelligitur in susceptis & susciendis ordinibus, & in habitis & habendis beneficijs dispensasse? Respon. sic. Nam in beneficijs ampla est interpretatio facienda. extra, de

2 dona. cum dilectus extra, de priu. quia circa. † ¶ Quid si dispensatur cum aliquo illegitimo, quod valeat fieri clericus? Dic, quod intelligitur dispensatum esse cum eo, vt ad minores ordines tantum valeat promoueri. De hoc not. extr. de fil. presbyter. literas. Quid si dispensatū est, vt ad ordines valeat promoueri? Resp. de minoribus tantum ordinibus intelligendum esse. argu. 24. distin. lector. ff. de le. 3. nummis. Priuilegium enim tale, cū sit odiosum, restringendum est: vt ff. de liber. & posthu. cum quidam. extra, de consan. & affin. quod dilectio. extra, de transa. c. fin. ad fi. Generaliter enim dispensationes, cum sint contra ius commune, restringendæ sunt. arg. de pœ. dist. 1. pœnæ. argu. tamen contra, quod lar

3 gè sit tale beneficium interpretandum. ff. de constit. prin. l. fi. extr. de dona. cum dilecti. 12. q. 1. duo. Sed hæc cōtraria loquuntur in indulgentiis, quæ non sunt contra ius commune, vel in alterius

a præiudicium. [a] † ¶ Quid si dispensatum sit cum aliquo, vt ad ali-

3 quem ordinem valeat promoueri? Respon non ideo intelligitur

b cum eo esse incertis ordinibus dispēsatum. [b] ar, 34. dist. lector. 12. distin. nos consuetudinem. ubi de hoc. 50. dist. quicunque pœnitētes. 13. quæst. ulti. c. 1. & 2. arg. C. de sen. pas & restit. l. 3. Potest n. ali quis habere minorem honorem, qui non potest habere maiorē. ff. de interdic. & releg. l relegatorum. §. fin. & quis dignus est minori, non tamen maiori. ut argu. extra, de electi. scriptum est. Sic etiam licet dispensetur mecum in uno matrimonio contrahen-

c do, [c] non tamen in sequenti: ut legitur & not. 33. q. 2. anti qui. & 36. quæst. 2. si autem. Quid si de gradatus, & beneficio suo per sententiam priuatus, dispensatiuè restitutus est ad ordinem & eius executionem: nunquid per consequens restitutus est ad beneficium? Respon. non. Nam de portatus ex indulgentia principis restitutus ad dignitatem, nō est per hoc restitutus ad bona: ut ff. de sen. pas & resti. l. 2 nisi generaliter restitutus sit ad ordines, & honores, & cætera bona. ut ibi. & C. cod. l. 1 quæ est. 2. q. 3. c. si quem. §. notandum. in fi. cum suis concor. & eo. titu. l. 2. & arg. ff. de ser-

d ruit. prēd. Attilicinus. in fi. [d] Quid si dispensatum est cum aliquo solum, quoad ordines? Et dicit papa, quod episcopus poterit tali beneficium simplex conferre: sed non cum cura, nisi in dispensatione contineatur expresse. Et sic de consuetudine obtinere videtur? Dic quod non, propter rationem proxime dictam. nam & si mecum dispensatur in aliquo, non ob hoc intelligitur esse in

e alio dispensatum, ut dixi. Quidam tamen dicunt, [e] quod ubi per

f priuilegium nulli fit præiudicium, uel modicum sit: [f] tunc late interpretabitur. arg. extra, de deci. ad audientiam. & de uerbo. significat. olim. Sed tamen interpretatio non excedit metas iurisdictio-

g nis interpretātis §. ff. de iurisdi. om. iud. l. fin. Vbi uero sit enorme præiudiciū, est inter pretatio restringenda. extra, de priuil. c. porrò. & c. recipimus de deci. suggestum. de uerbor. signifi. quid per

5 nouale. † ¶ Sed quid si cum tali dispensatum est: quoad ordines

h & beneficium: nunquid potest habere canonicatum, [h] uel ecclesiam parochialem? Respon. nō: si per episcopum uel archiepiscopum dispensatio facta fuerit extra, de fil. presbyt. c. fi. & extra, de præben. cum olim. Si uero per papam, intelligitur dispensatum etiam in præbenda. extra, de præben. pro illorum. extra, de æta. &

i quali. accepimus §. final. & etiam in ecclesia parochiali, non ta-

k men collegiata. [i] extra, de præben capitu. fin. secundum Goffr. [k]

† ¶ Quid

ADDITIONES.

a Præiudicium. ¶ Vide quod plene scripsi de ver. sig. olim. super vlt. gl.

b Dispensatum. ¶ Hoc intellige de maiorib. & q; sic intellexit, patet p sequētia. hoc dico iquia licet scripserim post Host. de resc. postulasti. in magna gl. ad fi. q; in dispensationib. odiosis non arguitur de pari ad parē, uel de maiori ad minus: illud tñ, ubi dicit, non habet locum in clausis. unde dispensatio ac diaconatum bene includet subdiaconatum & minores, sed non sacerdotium. Maxime etiam procedit illud in diuersis specieb. quæ connexitatē nō habent. Hoc dico pp id, q; sequit j. ver. 2. non ob. prædictæ doctrinæ Host. qui fi. sint legi. per uenerabilem. in prin. quia æque posses opponere de regula utriusq; iuris, cui licet. li. 6. cum concor. dat enim Host. casum exceptum a regula, l. dispensationes odiosas, quę dispensationes contra ius commune fiunt: vt §. eo, § dispensatio. in prin.

c Contrahendo. ¶ Super certo vel expresso. & vide quod scripsi de præb. nō potest. lib. 6 super ver. in primis. post prin. ¶ Adde versi. seq. q; deportatus ēt restitutus ad bona nō intelligitur restitutus ad bona alienata ob priuatā utilitatem: secus si ob publicam, sm Bar. in l. quicunq;. C. de fid. instr. & iur. hast. fis. lib. 10. & ita dicit Alex. reperisse consultum per collegium Florētinū, Adde do. Iasin l. sed si hæc. §. liberos. ff. de in ius voc. ubi in 3. no. an deportatus restitutus recuperet id quod erat quæsitum alteri. Hen. Ferranda.

d In fi. ¶ Ad hoc dictum & sequens facit quod scripsi de fil. presbyt. c. 1. in fi, & eo tit. c. 1. super glo. hoc intelligo. lib. 6.

e Dicunt. ¶ Sic ponit etiam Goff. & Host.

f Fit. ¶ Vt in casu nostro quicquid colloretur, tex. est Decr. j. in fi. de fil. presb. lib. 6. q; hæ dispensationes sunt restringendæ.

g Interpretantis. ¶ Si dicas, id est, concedentis, cuius est interpretari, de sen. exc. inter alia. tunc est planum.

h Canonicatum. ¶ Goff. dixit personatum, vt j. dicam,

i Collegiata. ¶ Dixit Goff. cui per electionem prouidetur de rectore.

k Goff. In summa de fil. presby. in ulti. col. vbi ponit ēt quæstionem præcedētem. Et scias, q; Host. ponens hunc ver. in eo. titu. ulti. col. attribuit hunc ēt Gof. tamē Gof. vbi in principio qōnis dicit canonicatū, dixerat personatū: puto q; Host. mutauit propter id quod submisit Gof. de præb. De canonicatu autem non procederet, secundum opi. Arch. qui tenet, episcopum dispētu autem non procederet, secundum opi. Arch. qui tenet, episcopum dispēsare posse etiam in canonicatu ecclesię cathedralis, ut scripsi de fil. presby. c. 1. super gl. intelligo. Ioan. Mo. contra, ut etiam dicam. j. de fil. presbyt. in fi. patet quod si addid issent Host. & auctor de canonicatu cathedralis eccle siæ, tranſire poterat: sed sic simpliciter dictum non placet, cum sonet in canonicatu ecclesię rur[illegible]s, ep[illegible]opum dispensare non posse: quod nullus asserit.

6 †¶Quid si dispẽsatum est cum aliquo, quod sibi non obstet defectus natalium, uel alius, qui potest honores vel dignitates ecclesiasticas retinere? [a] Dic quod non poterit propter hoc episcopatum obtinere, qui est non solum dignitas, sed est culmen dignitatum: vt extra de præben. uenerabilis. prope fin. Nam dispensationes restringendæ sunt, vt dixi, & argu. ad hoc extr. de elect. innotuit. de præben. cap. fin. argu. tamen contra, extra, qui fil. sint
b legi. per uenerabilem. prope princip. [b] Quid si sit dispensatum super episcopatu? Tu dic quod non intelligitur dispensatum esse super archiepiscopatu. 12. distin. nos consuetudinem. extra. de electio. scriptum. quia qui dignus est minori, non semper est dignus maiori: prout ibi not. Quid si dispensatum est, quod ad omnia spiritualia licite assumatur? Dic quod non poterit in episcopum eligi. Nam in generali obligatione non comprehenduntur, quæ specialiter concessurus esse quis non præsumitur. C. quæ res pigno. obliga. possi. l. 1. Cum ergo hæc dignitas excellens sit inter
7 sequen. 3. quæstio. 6. quamuis, & ca. sequen. † & inueniam ipsum aliarum dignitatum iuribus non comprehendi: ut extra, de concess. præben. dilectus & quia episcopus, summus pontifex, seu sacerdos dicitur: ut de consec. distin. 5. de his 12. quæstio. 3. pontifices. 2. quæstio. 7. accusatio non credo illam sub generali obligatione, seu constitutione comprehendi. argu. extra. de senten. ex-
c communica. quia periculosum. [c] †¶Hoc etiam nota, [d] quod si
s episcopus substineat infamem ipso iure, uel per sententiam con-
d demnatum uel etiam dispenset cum eo, cum tamen dispensare non possit, ut 2. quæstio. 3. Euphemium § hinc colligitur. tamen talis non admitteretur ad accusationem uel testimonium, cum sit infamis: ut s. § iuxta uersi sunt quoque. Sed si episcopus dispenset cũ alio, quam cum infami, talis post dispẽsationem admittitur ad testimonium, & ad accusationem, & ad alios legitimos actus, & in ciuili & in criminali causa, & contra clericos & alios. Nam cum ratione dispensationis possit esse in ordinibus susceptis, & promoueri ad maiores: eadem etiam ratione poterit accusare & testificari in sacerdotes. 2. quæst. 7. episcopi & capit. testes. Argu. tamen contra in præ. Decre. testimonium. ubi dicitur, quòd de crimine condemnatus non admittitur in testimonium in criminali. Sed illud intelligo, ubi dispen-
e satum non est. [e] Videtur tamen, quòd episcopus possit restituere infamem: & per consequens tollere infamiam: ut colligitur 50. distin. domino. uersicu. ergo dum ibi, ignominiam portans, &c. quod uerum est in omni crimine, in quo dispensare potest. nam & Senatus tollit infamiam: vt ff. de postul. l. 1. §. de qua. & ecclesia comparatur Senatui. 10. quæstio. 1. ecclesia. Super hoc autem, licet extra principale propositum, notabis, quod infamia alia est iuris, alia facti, alia canonica: & qualiter utraque tollatur, not 6. quæst. 1. omnes uero & c. illi qui. ¶ Tu uero hoc ex nostra doctrina tenebis, quod secundum canones infamia tripliciter aboletur: primo per integrum restitutionem: & hoc directe per principem, qui solus directe ad famam restituit: ut ff. de postul. l. 1. § cæterum. Indirecte autem, & per consequens etiã per alios iudices, ut in ea. l. § hoc edicto. ¶ Secundò, per dispẽsationem factam ab eo, qui potestatem habet dispensandi, quando uidelicet penam
crimini debitam remittit, ut in præmissis sepius est tactum. ¶ Tertiò per pœnitentiam: & hoc diuersimodè, secundum diuersas opiniones, quæ not. 50 dist. in summa. Patet ergo ex premissis, quod aliud est dispensatio, & aliud est restitutio. ar. tamen cp idem sunt
s. § consequenter. uer. generaliter. Vtrum ecclesiasticus iudex re
stituit aliquem ad famam, not. ỹ. de restitu. in integ. § uidendum.
9 uersic. item iudex. † ¶ Sed aliud quæritur, utrum legitimatus per episcopu mpoterit effugere obiectionem illegitimæ natiuitatis?
f Dixerunt Vin. & Tanc. & Papa, [f] quod sic quoad actus legitimos, scilicet quod possit esse iudex, & testis, & tabellio, & huiusmodi. In paterna autem hæreditate, uel in aliis non intelligitur esse dispensatum: quia sicut nõ potest super hoc iudicare, ut extra, qui fil. sint leg. laror. & c. causam, quæ. ita nec dispensare potest. arg. extra. de paroch. mullus. Et nota quod legitimatus & restitutus famæ, & cum quo dispensatum est in quocunque foro, siue ecclesiastico, siue ciuili, omnia ea facere poterit: super quibus habuit
10 cti, uel fisco, qui debet succedere ab intestato. † Item legitimatus à iudice seculari, nõ intelligitur, quoad ordines legitimatus: quia promoueri ad ordines, non est de iurisdictione iudicis laici. Sed si unus episcopus legitimet aliquem, ille poterit etiam in alia dieceſi promoueri: quia dispensare in ordinibus cum illegitimo, de iurisdictione est cuiusque episcopi: & quod illegitimus promoueatur, in nullius uertitur præiudicium. In alijs autem, in quibus non est necessaria legitimatio, famæ restitutio, uel dispensatio: ut si seruus detur libertati, uel obnoxius nexibus curiæ absoluatur, etiam si laicus hoc faciat: tamen ad ordines redditur aptus. 54. distinctio. c. 1. 2. 3. 4. & 5. Ratio diuersitatis est: quia in his non est
11 aliquod delictum, uel defectus, nec est in prædictis aliqua dispensatio necessaria. † ¶ Alij autem dicunt, quod episcopus dispensare potest, quo ad successionem: & etiam intelligitur dispensatum in hæreditate hoc ipso, quia in ordine dispensatur. ar. extra, qui filij sint legi. per uenerabilem. §. 1. uersicu. præterea etiam. Sed contra ff. de sen. pas. l. 2. & C. eod. l. 2 & 3. Item contra, eod. tit. in insulam. ubi dicitur, quinculo patriæ potestatis exempto, ideo quia filius est in insulam deportatus, si postea ex indulgentia reditus est in paternum solum. & præcedens dignitas restituitur: potestas tamen patria non uidetur repetita. Sed illa nõ tangunt hũc casum. Item contra utramque opinionem uidetur: quia episcopus non habet iurisdictionem in temporalibus. extra. de appel. si
duobus. Sed dic, quod licet non habeat iurisdictionem contentiosam, tamen uoluntariam exercere potest. ff. de offi. proconsul. & lega. l. 2. Item aliqua conceduntur per consequentiam & indirecte, quæ directe non concederentur. 4. q. 3 §. item in criminali.
12 uer. serui. ff. de pact. tutor. de hoc not. 10. dist. c 1. † ¶ In summa not. cp cessante causa, cessare debet, quod dispensatiue statutum fuit: ut 1. q. 7. quod pro remedio. & c. & si illa. & dispensationes, quas extorquet necessitas, cessãte necessitate sunt mutilãdæ: quæ uero regulariter fiunt, non. 9. q. 1. ab excommunicatis. 50 dist. placuit. 7 q. 1. c. mutationes. cp sane intellige, ut uidelicet cp cessante necessitate, simul dispensatio non fiat. Nam dispensatio semel fa-
g cta, non est amplius reuocanda: ut extra, de fil. presbyter. ex tua. g sicut nec iniurię remissio: ut 23. q. 4. si ille. Imò beneficium dicens est esse mansurum. in auth. col. 7. const. quæ de digni. liberat à papo. §. illud quoque. 25. q. 2. quæcunque. & c. non tam nouum. &
h c. institutionis. [h] Arg. tamen contra, cp successor possit reuocare dispensationem à prædecessore factam extra, de cle. non resi. cupen. sed illud de gratia, & ex causa, scilicet propter defectum cle-
i ricorum. [i] ¶ De illo etiã quæritur, an absolutus sit quoad Deum is, cum quo papa sine causa dispensat. de hoc s. §. nunc breuiter. uer. & no. Qualiter autem ciuiliter dispensetur in criminibus per
13 impetrationem abolitionis? Vide ỹ. de aboli. & pur. † ¶ Non est etiam omittendum: quia si irregularis, & ineligibilis electus, confirmatus & consecratus est in episcopum, superior, ad quem hoc pertinet, dispensare potest electoribus, & confirmatore uel alijs non uocatis: & talis habita dispensatione habet canonicũ ingressum, nec poterunt electores uel confirmator amodò resilire. ar. extra. de elect. cum inter canonicos. in fi. & de postul. bone. 2. § fi. de probs. per tuas §. pe. in fi. & de hoc s. § nunc de episcoporum,
14 ad fi. uer. quid si electus. † ¶ Nouissimè notandum est, cp sententia, quæ misericordiam uetat, fugienda est: ut 50. dist. ponderet. in fi. Nam iudicium sine misericordia erit ei, qui misericordiam nõ vult fieri delinquenti: ut 2. q. 7. plerunq; § de his. ultra mediũ 33. q. 4. §. præcepta. Misericordiæ enim communis est usus, & plenitudo est iuris totum: ideo quæ omnibus est proposita perfectæ formaiuris: ut 86. dist. non satis. prope fi. iuxta illud [k] Estote mi-
k sericordes, ut extra, de reg. iur. c. 2. melius est ergo propter misericordiam rationem dare, quam propter crudelitatem, seu ire clementiã: quia ubi pater fami. largus est, dispẽsator nõ debet esse te

nax

ADDITIONES.

a Retinere. ¶ Notant hoc & duo quæ sequuntur Inno. & Hostien. de concess. præben. dilectus, vt ibi scripsi in gloss. not. ex hoc. & aduerte. cp sitæ quæstiones formantur in dispensato non in legitimo: super quo vide quod scripsi, qui fil. sint leg. t. per venerabilem. super gloss. 2. & hæc duo nimis permiscentur, infra, ver. sed illud.

b Principi. ¶ Vbi non ad maiora ampliatur, sed ad minora.

c Periculosum. ¶ Bene facit cle. de pœn. cap. si quis suadente. ad fin. versi. nec super.

d Etiam not. ¶ Secundum Inno. post quem hoc scripsi, de sent. & re iud. cum te. in glo. quæ potest.

e Non est. ¶ Quod hic dicit Host. vide in glo. prædicta.

f Et papa. ¶ Post quem, quod sequitur vsque ad versicu. in summa scripsi, qui fil. sint legit. per venerabilem. super versi. dispensatum. vbi etiam satis tractaui, an habens ab imperio potestatem legitimandi, id facere possit in terris ecclesiæ. ¶ Adde. an papa legitimet in terris imperii, & econtra Impetrator in terris ecclesiæ, Bald. consi. 37. 2. lib. Paul. de Cast. consi. 285. Pet. de Ancha. consi. 321.

g Ex tua. ¶ Item not. de iureiur. & si Christus. in glo. pen.

h Institutionis. ¶ Et de reg. iur. decret. lib. 6.

i Clericorum. ¶ Adde quod ibi no. in vltim. gloss.

k Iuxta illud. ¶ Luc. 6. c. 1.

nax. Nam si Deus benignus est. ut qd sacerdos eius austerus vult apparere? Hæc leguntur 26. quæstio. vlti. allegant. & in prælleg. capitul. non satis. versicul. melius Diuinitatis si quidem natura clemens est pia, & ad indulgendum pronaut de pœn. distinctio. 1. quia diuinitatis. cuius exemplo rectores prouidi ex sua infirmita te aliorum infirma pensantes, lapsos debent per mansuetudinem subleuare: vt 45. distinctio. recedite † Quia nulli claudenda est misericordia, nulli peccati impunitas relaxanda: vt 23. quæst. 4. duo ista. ¶ Hinc est, quod Christus ex magnę pietatis dispensatione cadere Petrum permisit, ut ex sua infirmitate cognosceret, quam misericorditer aliena infirma tolerare deberet. 50. distinctio. considerandum. & capitul. sequen. ¶ His igitur auctoritatibus iudicialis informat auctoritas misericordiam seu dispensationem sequi potius, quam rigorem. Ad quod etiam accedit 9. distinct. sane. ff. de pœn. l. interpretatione. extra, de transactio. capitul. finc. Nec enim aut seueritatis, aut clementiæ gratia affectanda est: sed in leuioribus causis proniores ad lenitatem iudices esse debent: in grauioribus vero legum seueritatem cum quodam benignitatis temperamento subsequi debent: ut ff. eod. titul. respiciendum. respon. 1. quia vera iustitia compassionem habet: 45. distinctio. vera. & disciplina destituitur, si sine misericordia teneatur: ut eadistin disciplinam. in princ Ergo prælatos in dispensatione misericordiæ 9 stituit ipsa iustitia debitores: vt 8. § genera: iuxta

a Illud Apostolici: [a] Dispensatio cęlestis seminis nobis iniuncta est: ut 43. distin. dispensatio nam utitur eis Deus in dispensatione. 23. quæst. 4. ecce.

ADDITIO.

a Apostolici. ¶ Scilicet papæ Nicolai, sed Apostolus 1. ad Corinth. 9. dicit, Dispensatio mihi credita est.

¶ Bald. De dispensationibus.

DISPENSATIO est rigoris mitigatio, uel pœnalitatis moderatio, per habeatem auctoritatem facta, suadente utilitate publica, vel alia rationabili æquitate. §. 1. Guli. quam lex ciuilis indulgentiam vocat. Bald. Rigor est stricti iuris seueritas. Aequitas est flectio rigoris ad humaniorem partem. Ius est constitutio rationabilis. Bald. ¶ Dispensatio est præter legem ordinatio aliquali ratione procedens. versicul. not. G. dispensatio hominis proprie loquendo est in libero superioris arbitrio. & si dispensat causa suadente, est gratia gratis facta: si non, est iniuria: tamen nullus que relæ locus est. ff. de aqua quotidia. & æstiu. l. 1. §. permittitur. Nulla enim dispensatio gratiosa habet causam finalem necessitatis, sed fundatur in causa impulsiua. large tamen dispensatio, quæ necessaria & debita est, dicitur dispensatio, ut ætatis miseratio. ff. de minor. l. auxilium. §. fina. & de infam. l. quid ergo. §. pœna grauior. & de inoffic. testamen. l. Papinianus. §. fin. in glo. hoc verbo text. legum raro vtuntur. Bald. ¶ Irregularitas est inhabilitas, impedimentum canonicum obstans promotioni, & deijciens iam promotum, sumens originem ex causa uel culpa non digna. in §. iuxta. per Guliel. & est heut quædam cicatrix Guliel. ¶ Contrahitur irregularitas defectu natalium: quia degeneres homines non sunt ad nobilia & honores euocandi. Effet enim confundere & denigrare ecclesiasticum honorem. si passim viles homines promouerentur. Item contrahitur ex bigamia & est triplex bigamia, in uersicul contrahitur. & versicul. scias. Item ex percussione passiua: vt si quis lepra percutitur, nam leprosi sunt irregulares: & dicit lex, quod debent ab aliorum consortio separari, in Authenti. iusiurandi in fin. Item ex percussione activa, quæ est duplex, scilicet verbalis per capitalis criminis accusationem, & realis ipso facto: ut per homicidium & mutilationem. Item religiosi officiales, & cæteri sunt irregulares quandoque. G. Item contemptores clamium, uiolando interdictum, excommunicationem, vel suspensionem, quæ omnia qualiter sunt intelligenda, vide eo. §. verficul. item nota, quod suspensus. cum multis nersicul. sequen. & versicul. sed quæritur. quando complures. & versicu. sequen vbi omnino uideas, ubi aperitur mul tarum Decretalium intellectus. ¶ Habens plura beneficia cum cura, uel plures personatus sine dispensatione, irregularis est, secundum Innocentium veficul. hoc sciendum, G. ¶ Abbas per irregularitatem à prælatione non remouetur. secundum Innocent. de tempor. ordina capitul. tua. secundum Innocent. eod. versicul. ¶ De dispensatione episcoporum eis permissa, uel prohibita, & de auctoritate episcop. §. nunc. de episcoporum. per totum. G. ¶ Cum illegitime natis, quo ad curam & ordinem sacrum, solus papa dispensat. versicul. curia uero. in fin. §. G. ¶ Qui iurat non alienare sine licentia episcopi, potest alienare cum licentia legati. §. consequenter. versicul. penulti. G. si in eo episcopatu gerit legationem, non si alibi. Quam potestatem habet papa, in §. nunc breuiter. Quam quatuor patriarchæ. §. sunt quoque. G. nunquid superior uidetur dispensare eo ipso. quod scienter aliquid facit. in §. qualiter versicul. dicunt autem. & versicul. nunquid. Et dicit, quod non: quia dispensatio debet fieri expresse, & potest probari dispensatio per testes & per instrumentum. Non obstat. ff. de re iudica. l. quidam consulebant. in fi. quia ibi in principe. G. Secus autem in inferiore. ¶ Item illud propter publicam utilitatem ut l. Barbarius. ff. de offic. prætor. Si tamen fit mutatio pœnæ, an uideatur hoc ipso dispensatum super infamia: vide j. de seor. §. sed quid si per haeresim. ¶ An lite pendente naleat dispensatio, uerficul. sed uidetur. G. & ff. si quis cau. l. qui autem. ¶ Semper probationes, & dicta testium in odiosis sunt interpretanda in meliorem partem, verficul. in summa. ¶ Quando in pluralitate beneficiorum possit dispensari, & quando plura beneficia possint simul teneri, in §. uidendum. per totū. An per clausulam, Non obstante, inducatur dispensatio super pluralitate beneficiorum. uer. quid si propter. & tenet q sic. G. ¶ An præstimonia nomine beneficij ecclesiastici contineantur, in uersi. unde uidimus. sub uer. quid si indulgetur. G. Quis sit effectus dispensationis, legitimationis & restitutionis famæ, in §. postremo. per totum. G.

De officio ordinarij, Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Ordinarius index quis dicatur.*
Diffinitio ordinarij in quibus locum habeat.
2 *Officiales episcoporum ordinarij censentur, ubi eis causarum uniuersitas est commissa.*
3 *Auditores generales palatij domini papæ, an possint dici ordinarij.*
4 *Prælatus quilibet per electionem receptus, est ordinarius.*
5 *Archidiaconus non dicitur ordinariam iurisdictionem habere, quia episcopi licentiam requirit.*
6 *Legatus ordinariam habet iurisdictionem: & an morte mandatoris expiret eius potestas.*
7 *Patronus non habet iurisdictionem inter libertos.*

a VIDEAMVS quis dicatur ordinarius iudex, Quis eum constituat, Quod sit eius officium, Quis possit esse ordinarius. [a]

1 1. §. Ordinarius † est, qui iure suo, vel principis beneficio vniuersaliter iurisdictionē exercere potest. ff. de iurisdi. om. iud. more maiorum. & l. seq. quod locum habet siue in ecclesiasticis: ut sunt primates, archiepiscopi episcopi, & alij ecclesiastici, qui habent iurisdictionē à papa. extr. eo. duo. 22. distin. omnes. resp. 1 extra, de elect. significasti. siue in ciuilib. ut duces, marchiones, comites, & huiusmodi, qui habent totalem iurisdic vnius prouinciæ: vel ociab Imperatore. nam si vnius causæ cognitio esset commissa, talis esset delegatus dominus papa vero est iudex ordinarius singulorum. extra, de electio.
b cum nobis olim. [b] 9 quæstio. 3. cuncta extra, de priuileg antiqua.
2 † ¶ Item ordinarius est is, cui causarum vniuersitas est commissa: vnde officiales episcoporum ordinarij censentur. argument. extra, de appellatio. Romana. in princip. lib. 6. ff. de iudic. cum prætor § 1. Goff. tamen dicit eos delegatos, ut ipse notat in Sum de
c offic. vica. sed prius dictum verius est. [c] Pari etiam ratione camerarius domini papæ, vicecancellarius, auditor contradictarum, & auditor cameræ, ordinarii sunt, secundum Goff. & dominum
d meum. Quis autem dicatur ordinarius alicuius, dicam infra. in ti.
3 de compe. iudi. adi. § sequitur. † ¶ Quid de auditoribus generalibus palatij, domini papæ, nunquid sunt ordinarij? Hæc quæstio fuit sæpe coram me disputata: & puto quod in audiendo, ordinariam habent potestatem: quia generalis audientia est eis commissa a domino papa: secus in diffiniendo: vt dixi supra. in titu. de iudic. deleleg. § iam nunc. versicu. sed nunquid. in fin. & arg. in auth. col. 3. de adminisi. off & in auth. col. 5. ut ordinarię, & vib. prefesic etiam auditori cameræ domini papæ, generalis audientia causarum inter curiales ventilandarum cōmittitur à camerario, cuius est officialis. Hinc est, quod vacante Apostolica sede, camerarius, marescalchus, & auditis cameræ suam possunt iurisdictionem exercere, & hoc dixit dominus meus tempore vacationis post obitum domini Clemētis papæ IIII. dicens, quod omnia illa officia, quæ sunt in C. lib. 1. ordinaria suut: ut dicam j. de iur. om. iud.

ADDITIONES.

Pileus modicū ubi de iurisdictione. ¶ Tancre. super rubrica prima. ¶ Rof. super rub. secunda. ¶ Vber. de Bobio, ubi de sententia ordi. mihi char 3. & ubi de ordi. mihi char. 9. ¶ Vber. de Bona. quib. modis examen ordinum declinetur ¶ Ioan. de Deo de except. contra iudicem cauil. lib. 3. ¶ Bonagui. rubrica qualiter facere reus debet, si iudex est ordinarius. ¶ Alber. Gal. ubi supra. de legato. ¶ Gul. Angli. sub rubrica de iudicibus. posuit hanc rubricam.

a Ordinarius. ¶ Hosti. in summa addit duo membra, scilicet qualiter impeditur, & qualiter finiatur.
b Olim. ¶ Allegauit sicut Tancr. & antiqui, non aduertens, q decisa erat. sub secundo, infra talis litera. Præterea cum sedes Apostolica caput omnium ecclesiarum existat, & Romanus pontifex iudex sit ordinarius singulorum, &c.
c Verius est. ¶ Quod satis probatur de consue. c. 2. lib. 6. & uide quod not. de officio uicarij. c. 2. in gl. 2. eo. lib.
d Meum. ¶ In sum. huius tit. in prin.

iud.versicul infami.pari ratione & isti,quamuis quidam cardinales contrarium tenerent, dicentes, quod præmissi tunc de causis
a audiebant auctoritate collegij,& non sua: [a] auditores autem palatij, qui vice papæ viuentis causas audiunt:eo mortuo etiam ceptas audire non possunt: cum non habeant ordinariam iurisdictionem, licet habeant viuente papa ordinariam cognitionem, vt prædixi.argumen.contra,quod auditores palatij sint delegati, in Authen.coll.6 de iudicibus.§.iudices itaque. De hoc ꝯ. de sen-
4 tentia.§.vt autem.versicu cæterum.† ¶Item quilibet prælatus p electionem factus,ordinarius est.extra, eod.cum ab ecclesiarum. & extr.de iud decernimus.1 6.quæstio.4.capitul.fina. Prætermissis autem inferioribus. prælatis episcopus potest de omnibus causis subditorum ipsorum prælatorum cognoscere, secundum papam, vt not. in præ. capitul. cum ab ecclesiarum [b] † ¶Et hac rō
5 ne videtur,quod archidiaconus non habet ordinariam iurisdiction:quia licentiam episcopi requirit,extra, de offic. archid. archidiaconus.uel dic quod ubi constituitur ab uniuersitate & episcopo,tunc est ordinarius:nam eius iurisdictio est à lege.argimē. 63. distincti. si in plebibus.secus si ab episcopo tantum.nam solus princeps facit ordinarium.2.quæst.6. §. quod de arbitris, uel dic
c secundum Vin. [c] quod delegatus est, & quotidie fit rei commissio & delegatio: sicut & vsusfructus quotidie constituitur, non autem proprietas quotidie constituitur: sed tantum eo tempore,
d quo vendicatur:vt ff.de usufruct.accre.l.1.§ fin. [d] ¶Item officialis episcopi est ordinarius:vt no.extr.de appella. Romana.in prin-
e cip. lib. 6 [e] †¶Item legatus ordinariam habet iurisdictionem in
6 prouincia sibi decreta.quod dic,ut supra titu.proxim.§.supereſt, uersicu.quid de sententia,quam fert Vtrum autem morte mandatoris eius potestas expiret, & an possit per collegium reuoca-
7 ri, not. supra titul.proxim.§.finitur.† ¶Patronus autem non habet ordinariam iurisdict.inter libertos,prout not. secundum pa-
f pam,extr.de arbit.dilecti.[f]

ADDITIONES.

a Sua. ¶ Vide in clementi.de rescript auditor.& quod ibi no.in 1.gloss. & de elect.ne Romani.uer.eo. tamen.& quod ibi notatur.

b Ecclesiarum. ¶ Tene quod dixi,eo.tit.pastoralis.super.1.,gl.scilicet, q̃ salno iure speciali consuetudiuis,vel prinilegij.locus est præuētioni. & ubi ita concurrunt,quod non apparet quis prænenerit.ibi uide.

c Secundum Vincen. ¶ In decre.ulti.in prin.de offi.archidiac. dicit quasi delegatus.

d §.fi. ¶ In horum uerborum expositione satis ibi instat gl.1. Ae intellectum autem facit l.j.ſi.quando dies vsufr. leg. cedat. Si enim vsusfructus legatur per dies,uel annos:quelibet die uel anno constituitur,& sic pluribus erat legatus,ita quod coniunctim competebat ius accrescēdi: vno etiam qui usus fuit perdente,constituitur alteri.quod non esset in proprietate.quæ licet re integra accrescat coniuncto: tunc tamen solum cum habet ius uendicandi. constituitur enim per trāditionem.

e Lib.6. ¶ Hoc dixerat §.uer.j.

f Dilecti. ¶ Ibi scripsi in glo.ar.quod.

ADDITIONES NOVAE.

* In l.2.ff.de his qui sunt sui uel ali.iu.no. q̃ sicut priuatur dominus dominio serui propter nimiam seuitiam : ita officialis & iudex repellitur ab officio propter nimiam seueritatem. Bar.in d.l.2.

* An laicus possit esse assessor in causa spirituali. Io.And.in c.sicut. ne cle. vel mo.dicit quod sic,

* In l.3.ff.de officio asse. Item non debet quis esse iudex uel rector in ciuitate sua,nisi princeps specialiter hoc indulgeat.l.fin.C.de crim.sacrile. sed quare hodie sit contrarium?dic quod hoc forte est ex potestate quam habent ciuitates Lombadię ex pace Constantiæ, ex qua possunt eligere sibi rectores & quos uolunt,& speciale est in ciuitate Romana,ubi officiales erant de Roma tantum,ut dicta l.3. Sed numquid in una ciuitate ortus,& habens domicilium in alia,poterit residere in ea,in qua habet domicilium?uidetur quod sic:quia tex.dicit.hic ortus &c.sed dic quod non,quia prouinciales prohibetur,ut hic: & dic.l.2.ex quibus causa.& prouinciales dicuntur non tantū origine, sed etiam domicilio, l.prouinciales.de uerbo.significatio.& l.3.de diuer.offic.lib.12. Sed quid in locum tenente? numquid oriundus ciuitatis possit esse locum tenens? videtur quòd non, à simili: pro hoc l.1.§.fina.de priuileg.scholar.& in hac ratione fundat tex.in l.3. de offic.magist. mili. sed dic contra. quia locum tenens potest esse de prouincia, licet non possit esse iudex.& ratio est in iudice, quia non timet aliquem, cum non habeat superiorem nisi principem,sed si locum tenens delinquat in officio statim punitur per superiorem:& hoc etiam,quia quando officialis se absentat, non de facili inuenirent locum tenentem extra prouinciam:ergo de prouincia conceditur,argumen.l.fina.C.de crimi.sacri.leg.Item locum tenens est delegatus,sed delegatus potest esse subditus,l.fi.j.tit.proxi.& l.fi.C.qui pro sua iurisdictione.l.si quis offi.de ri.nup.& l.si concubi. & l.in quorum: de pignō Alber.de rolate.

* In l.super cr[illegible]eanus de iure [illegible]nota antiquam consuetudinem obseruandam in electionem offi[illegible]orum.§.fi.de decur.

* Nota quòd in famulis & in sumptibus familiæ seruanda est consuetudo: & ideo conducens iudicem,debet intelligi q̃ sumptib. conducentis conducatur,& in eundo stando,& redeundo:quia si certa est cōsuetudo.fac.l.domini prediorum. C. de agric.& cens.& l.excepto. C.loca.

* An iudex ordinarius possit habere salarium,an delegatus? Item nūquid rector tenetur ex consilio assessoris? Item numquid quis compellitur esse consiliarius,uel assessor? Item an sententia lata per rectorem absque consilio in assessoris præsentia ualeat? Alberi.in l.j.ff.de offi.asse. Item ibi ponit an delegatus à principe possit habere salarium.& in l.diem functo.eo.tit. & j. de salarij s.not.

¶Ordinarium iudicem quis constituat.

SVMMARIVM.

1 *Prælatus quilibet factus per electionem, ex quo habet administrationem, o rdinariam iurisdictionem dicitur habere.*

2 *Potestates & rectores prouinciarum, an habeant ordinariam iurisdictionem.*

3 *Episcopus an possit facere ordinarium.*

1 **2.§.Constitut** †autem ordinarium princeps: ut dixi s.in princip. Item lex facit ordinarium.2.q.6.§.q̃ de arbitris.ff.de iurisdom.iudi.& quia. Item pfuetudo.ext.e.duo 9.q.3 ꝙquestus C. de eman.l.1.& fi.ext.de offi.archi.c.fi.Item uniuersitas,non priuatus, & tunc lex dat sibi iurisdictionē.arg 63.dist.si in plebib.& in auth.de defen. ciui. §. nos igitur.col 3.C.de iur.om. iud.priuatorū ext.de excess prælat.ad hoc
2 †¶Ex quo patet,quod quilibet prælatus, qui fit per electionem iurisdictionem ordinariam habet ex quo habet administrationē ut dixi s. prox.Premissa probantur,ff.de iurisdom.iudi.more.& l.& quia.& uide j.de iur.om.iud.Item ex premissis patet potestates & rectores,qui in Italia eliguntur,habere iurisdictionem or-
a dinariam [a] †¶Nunquid ergo episcopus potest facere ordinariū?
3 Videtur quod sic: quia potest alicui committere uniuersitatem causarum,ut dixi.De hoc not.extra,ne præla uicesuas,uel iurisdi-
b ctionem c.2.[b]

ADDITIONES.

a Ordinariam. ¶ Vide j. tit. 2.§.officium.& quod ibi dicam.sed Ross.ti.2. reprehendit eos, q̃ usurpant merum imperium.vide quod dicam j. de iurisdom.iud.§.1.versi.infinit.in fi.

b c.2. ¶ Ingl.2.& uide quod super ea dixi post Host.de hoc etiam.11.q.j. experientiæ.

¶Iudicis ordinarij officium quod sit.

SVMMARIVM.

1 *Ordinarij officium est,cuncta diligenter inquirere,et rerum ordinem plena inquisitione discutere.*

2 *Quæstiones incidentes debent per interlocutoriam ordinarij terminari,interlocutoriæ quæ cum expedire viderit fuerit,reuocari.*

3 *Ordinarius debet sententias delegatorum principis,si eis iunctū fuerit, executioni debitæ demandare.*

4 *Iudex ordinarius debet alienam necessitatem tāquam suam habere: & ius suum unicuique tribuere.*

5 *Scelera inquirere,delinquentes q̃, canonice punire, iudicis est & ordinarij.*

1 **3.§.Officium** ordinarii & cuiuslibet iudicis,est latissimū:ut dicā j. de off.iudi.† debet enim cuncta diligenter inquirere, & rei si ordinem plena inquisitione discutere:ut 30.q.5 iudicantem. Item totum locum partibus assignare.2.q.2.c.ult.ext.de appell.ex parte,id est, testibus,& a partibus remouere.3.q.9.hortantur.extra, de sponsa.cū locum.Dilationes,prout expedire uiderit,moderari.ext.de app. cum sit Romana ff.de re iudi.l.2 ff.de iudi.l.nonnunquam.5.q.3.
2 si ægrotans.†¶Item incidentes [a] quæstiones per suam interlocu-
a toriam terminare:& interlocutorias,cum expedire viderit,reuocare.extra,de ord.cog.c.j.ff.de re iud.quod iussit.extra.de app.cū cessante.de accu.qualiter.& de re iud. Ad Apostolicæ.lib.6 Item
b negotia sententialiter diffinire,& suas sententias [b] & suorum de-
3 legatorum. † ¶Item sententias delegatorum principis, si eis iniunctum fuerit, executioni debitæ demandare,extra, de officio delegat.quærenti.& cap.pastoralis.& cap.si quando Item curam subditorum habere.8.q.1.qui episcopatum. Item singulos iuna-
4 re,& cunctis velle prodesse.8.quæst.1.clemens.† ¶Item alienam necessi-

ADDITIONES.

a Incidentes. ¶ Cautius dixisset,emergentes,per ea quæ no.de ord.cogni,capitul.1.

b Sententias. ¶ Quę superius dicta sunt,conueniunt etiam delegatis.

necessitatem, suam existimarē. 86. distin. fratrem. Item ius suum vnicuique tribuere. 12. q. 2 cū notissimam. C. de appel. eos qui. respon. i. & sine delectu psonarū. extra, de iud. nouit prope fi. extr. de stat. mo. c. fin. in princi. † ¶ Item delinquentes canonicè punire extra eo. c. j. & c. irrefragabilis. §. fi de vit. & hon. cler. vt clericorum. §. pen. Item scelera inquirere, & ea inuenta punire. extra eo. c. j. [a] Item gratis, & sine expēsis ius reddere. extra, de vit. & hone. cle. cum ab omni. Item in correctionib. & pēnis misericordiā adhibere [b]. 45. dist. omnis. & c. licet. extr. de purg. ca. inter. Item spectant ad eum [c], quæ sunt de lege diœcesana, & iurisdictionis ḡdi c, vt extra, eodem. dilectus filius. & 10. quæstione j. in sum.

d sū non potest nisi in prædictis casib. recusari [d]. Potest etiā excipi contra auditorem de his, quæ contra iudicem, vel arbitrum excipi possunt, secundum Gof.

ADDITIONES.

a c j. ¶ Et si est episcopus, hoc potest in quolibet loco suæ diœcesis non exemploēod. tit. cum episcopus, lib. 6.
b Adhibere. ¶ De qua satis §. tit. proxi. in fin.
c Ad eum. ¶ Sup. episcopum, non generaliter ad omnem ordinarium.

SVMMARIVM.

1 *Ordinarius esse quis possit, & cui prohibeatur.*
2 *Consentiens in iudicē non suū, an possit ante litis contestationem resilire?*
3 *Exceptio de impotentia iuris vel facti, an contra ordinarium admittatur?*

4. §. Potest autem esse ordinarius, quicunq; non prohibetur. Qui autem prohibeatur, & de exceptioni
a bus contra eum competentibus, dixi §. tit. prox. [a] §. recusari. In omnibus casibus eiusdem §. & in multis qui sunt in §. ibidem sequēti.
1 † ¶ Quid si consensū in iudicem non meum, nunquid possum ante litem contestatam resilire? Respon. sic, secundum Io. & H. ff. solu. mat. si cum dotem. §. eo autem tempore. sed post non, secūdum Goff. ff. de iur. om. iud. si conuenerit secundum Bar quæstio est ve
b nerealis: [b] & uidetur expedita. ext. de foro competē. significasti. Et de hoc dicit j. de compe. iud. adi §. 6. versi. 27. & sequen. versi.
2 10. & sequen. † ¶ Quæritur, an exceptiones de impotentia iuris vel facti contra ordinarium admittantur? Respon. non: quandiu in dignitate tolerantur. extra, de coha. cle. & mu. vestra. & §. ti. 1. §. fin. ver. item quòd est criminosus, Nisi excipiretur de excōmunicatione, in qua est speciale. extra, de offi. deleg. cum super. & de elec. nihil est. Sed contra delegatum locum habent: vt ext. de re
c scrip. scisitatus. [c]

ADDITIONES.

a Proxi. ¶ Col j. & sic j. vers. vltimo. & ꝓbant hæc q̄ scripsi §. tit. px. in princ.
b Venerealis. ¶ Lxv. & de hoc de iudi. c. j. super glos. sed nonne.
c Scisitatus. ¶ Et uide quod ibi scripsi super gl. 2. & de accus. qualiter. 2. super j. gloss.

a ¶ De Auditore. [a] Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Auditor quis dicatur, & quam cognitionem habeat, & quomodo possit eligi vel recusari.*
2 *Appellari non debet ab auditore, nisi modum, vel mādati fines excedat.*
3 *Auditores in curia Romana dicuntur, qui aliorum vice causas exminant nullam diffiniendi potestatem habentes.*
4 *Officium auditoris est, exequi quod mandatur.*
5 *Exceptio contra auditores, quæ fieri possit, & quomodo.*

1 AVDITOR † est is, cui ab aliquo iudice aliquid de mediis causæ committitur: puta aliquis certus articulus audiendus, vel examinandus: vt dixi §. de iud. dele. §. sequitur. ibi etiam no. an habeat cognitione m quis: ne
2 valeat recusari, de partium deputandus est assensu. † Nec ab eo appellatur, nisi modū, vel fines mādati excedat: vel nisi merito sit suspectus extrà, de offic. dele. super quæstionum. §. verum. & §. seq. in fi. 2. q. 6. a iudicibus. † ¶ In curia autem Romana auditores dicuntur, qui aliorum vice causas examinant: sed sine illorū mandato potestatem diffiniendi non habent: vnde & generales audi-
b minant & audiunt, & postea eidē domino referunt: [b] vt secundum eius imperium, & beneplacitum sententias eius auctoritate promulgent, & causas decidant. ad instar Moysi ut extrà, de re iudi. cum æterni. & dixi §. de iudi delegat §. 2. uer. item non ob. Ab eorum tamen sententiis appellatur ext. de appell. c. cum causam Vtrum autem sint ordinarij: dixi §. ti. prox. §. 1. Item, quæ de assess.
4 sorib. §. inti. prox. dicentur, hic repetita esse intelligantur: † ¶ Officium autem auditoris est, exequi quod mandatur. ext. de re iud-
c cū Bertoldus. ext. de off. dele. super quæstionum. [c] † ¶ Excipitur
5 contra auditorem, ꝙ grauet alterā partē, vel ꝙ mandati fines excedit, velꝙ ē merito suspectus: vt §. sed si datus sit de partiū ꝓsen

ADDITIONES.

a Tancred. hāc rubricā cū seq. coniunxit, tractando de assessore & auditore.
b Referunt. ¶ Quomodo aūt isti citant in audientia, & de consuc. j. duas dietas ext. curiā & citationum formas, vide j. de citatio. §. vlt. in prin.
c Quæstionum. ¶ Vide quod ibi scripsi super ver. articulum.
d Recusari. ¶ Impropriè loquitur: quia cum grauat, vel modum excedit, locus est appellationi.

¶ De ordinario Iudice, & de Auditore. Bald.

COMITES & barones habentes territoria. Item episcopi & eorum officiales. Item marescalchus & camerarius domini papæ, vicecancellarius, auditor camerę, & auditor contra dictarum, & generales auditores sacri palatij, habent in cognoscendo iuridictionem ordinariam, non in decidendo & post obitum domini papæ camerarius, marescalchus & auditor cameræ, possunt suam iurisdictionem exercere: secus in auditorib. palatij, qui vice domini papæ causas audiunt. G. vide quod no. in simili. ff. de acquir. possi. l. j. §. veteres. in glo. ordi. Nota, q̄ uicarius mortuo domino etiam inchoatas causas non potest perficere, in §. 1. in titulo de auditore. G. delegatio quoti die fit, & ideo semper res est integra. ff. de usufr. accresc. l. j. in fin. secundum Vincen. uersi. prætermissis. G. Et ista ratio est subtilis, tamen non est uera: quia sequeretur, quod morte delegantis etiam re non integra finiretur, qd est falsum. Bal. Potestates habent ordinariam iurisdictionem, §. constituit & no. in Auth. de defen. ciui. §. non habente. unde possunt causas delegare, & uicarios constituere: ut not. C. de senten. ex breui. reci. l. fin. in gl. in uerb. proferant Exceptio de impotentia iuris & facti, non potest opponi contra ordinarium, quandiu non remouetur. in §. fina. uersi. quæritur. uide §. titu. j. §. pen. contra auditorem possunt opponi exceptiones, quæ possunt opponi iudici & arbitro. in tit. de auditore. G.

a ¶ De Assessore. [a] Rubrica.

b AD huius materiæ notitiam videndum est, Quis sit assessor, Quis eū debet eligere, Qualis esse debet, Quod sit eius officium, An possit recipere salarium, Et de pęna assessoris delinquentis. [b]

ADDITIONES.

a Tancred. posuit hanc rubricam præcedenti coniunctā, & est quarta. ¶ Ioā. de Deo ponit hunc tractatum in Cauil. lib. 6. in 3. rub. & in lib. iudi. in rubr. ult. primæ partis. ¶ Aegidius rub. 60. & 66. & 67. tractat de assessoribus. & cōsiliarijs. ¶ Gul. Ang. ponit rub. de assessoribus & officio, præmiis & pœnis eorum.
Delinquentis. ¶ Ad literam sic posuit Tan. in suo ordine iudiciario.

b ¶ Assessor quis sit.

SVMMARIVM.

1 *Assessor alio nomine dicitur consiliarius.*

2 **1. §. Assessor** est is [a], quē ille, qui iudicandi potestatem habet sibi associat, vt sibi in causę cognitione assideat vel assistat, & eum ad recte decidendum causam in-
1 struat: vt C. de assess. l. 1. † Is, autem aliter vocatur consiliarius: vt j. de consi. requisi.

ADDITIO.

a Est is. ¶ Secundum Azo. in sum. huius tit. C. & eius fuit officium. parte j. & 3. pen. Item ultimus parte prima.

¶ Assessorem eligere quis debet.

SVMMARIVM.

1 *Eligi debet assessor de partium consensu, ne quæ partium eum postmodū valeat recusare, & ne sub suspecto iudice litigare cogantur.*
2 *Iudex partibus non concordantibus eligere potest assessorem, prout vide rit expedire.*
3 *Iudicium redditur in inuitum.*

2. §. Eligitur autem a Iudice, vt patet §. in descri. verum tamen consuetudo tenet in plerisq; locis,
1 & congruit rationi & iuri, & tutius est, vt † assensu partium eligatur. 14. q. 5. nō sane, ne qua partiū eū postmodū valeat recusare, & ne sub suspecto iudice litigare cogant ut in præ. l. j. C. de assess. & argumentū extrà, de officio delegati. super quæstionū. §. ve
a rum & §. sequen. 2. quæstione. 6. placuit. 11. quæstione j. capi. 3. [a]

Ex quo

ADDITIO.

2 c. 3. ¶ Hoc patet de rescrip. sta prin. lib. 6.

Ex quo enim semel electus est, non potest nisi ex causa improbari. C. de assess. nemo. & l. liceat. 32. q. 5 horrēdus. ff. de mu. & hono
2 l. honor. §. fina. 8. q. 2. dilectissimi. ¶ Si vero non concordauerint partes, iudex eligat, prout viderit expedire. arg. ext. de appell. cū
3 speciali etiam inuitis eis: quia † iudicium redditur in inuitum. ff. de verbo. oblig. inter stipulantem. & in hoc concor. Ber. & Goff.
a in c. super quæstio.[a] Innocen. papa IIII. dicit quod iudex tantum cum debet eligere qui de eius facto tenetur. vt C. de assess. l. j. & l. nullus iudicum. & hoc apud nos seruatur.

ADDITIO.

a Quæstionum. ¶ Ibi Ber. in §. verum. in glo. & ideo. & vide super ea dictum Innocen. quod sequitur.

¶ Assessor qualis esse debeat.

SVMMARIVM.

1 *Appellari potest, vbi assessor grauat partem.*
2 *Excommunicatus non potest esse assessor.*
3 *Clericus potest esse assessor, etiam in curia ciuili, quia assessoris officium non est publicum.*

3. §. Debet autem esse integri status & famæ, non turpitudine notatus, vel infamis. ff. de offi. assess. l. 2. C. de dign. neq; lib. 12. non suspectus alteri partiū. Si enim esset recusari posset: cum participet iurisdictionem iudicātis. ff. de offic. assess. l. j. extra. de offi. deleg. super quæstio §. verum. & §. sequē
1 † ¶ Item si grauat partem, potest ab eo appellari, extra de priuil.
2 ex parte. licet ibi in iudicibus loquatur. † Excommunicatus autē non potest esse assessor, sicut neque iudex, propter communionis periculum: multa etiam alia possunt contra eum excipi, quę
3 collige s. in rubr. de iudi. deleg. §. fin. † ¶ Sed nunquid clericus po
a test esse assessor in curia[a] ciuili? Videtur quod sic: quia assessoris officium non est publicum: vt C. de assess. l. 4. Publica enim officia sunt clericis interdicta: vt C. de epis. & cleri. placet. Dic contra, secundum Vber. nam oportet eum sæpe interesse in consilijs causarum sanguinis. quod est prohibitum: vt extr. ne cle. vel mo. sen tentiam. per quam hæc quæstio expeditur.

ADDITIO.

a In curia. ¶ Non dicitur in causa ciuili.

¶ Assessoris officium quod sit.

SVMMARIVM.

1 *Assessor nullam habet iurisdictionem.*
2 *Iudex volens pronunciare, deliberat seu confert cum assessore*

4. §. Officium eius constat in examinatione causæ, vt patet s. in diffinitione, pta in postulationibus, vt videlicet admittat aduocatum, qui de iure postulare pōt infamem autē & indignum repellat. Item in interrogationibus, in libellis, scilicet quentionum lib. recipiendis, si bene cōcepti sunt vel respuendis, & dilaniandis, si inepte, vel super re illi cita concipiantur. ff. de officio assess. l. j. extr. de excep exceptionem ff. de offi. pcon. nec quicquā. §. obseruare ff. de postu. quos prohibet. ext. de libel. obl. c. j. 2. & 3. q. 7. c. infamis. §. tria. 11. q. j. sacerdo tib. ibi libellos, quos acceperat, incendit, & c. ff. de accu. libellorū q̄ est. 2 q. 8. Itē in edictis proponendis, & in epistolis dictādis, q̄ superiori mittuntur: vel relationib. pro dubijs, vel pro pēnis inferēdis, & citationib. faciendis. ff. de offi. assess. l. j. C. eo. l. fi. 33. q. 3. q̄
a situm. & c. illud. 2. q. 6. si quis in insulā[a]. Itē in decretis formādis super rebus minorū alienandis, & super transactionibus alimen
1 torum. ff. eod. l. j. C. eod l. 2. † ¶ Item nota, quod assessor nullam habet iurisdictionem. C. eodem. l. 2. Quid est ergo de assessoribus. potestatum in Italia, qui iudicant, & alia faciunt? Dic q̄ potestas debet conuocare vniuersitatem, & facere q̄ illa det iudicādi potestatem illi assessori. Quod autem vniuersitas det iurisdictionē,
b dixi s. de in. ordi. § j. & 2.[b] ¶ Qualiter autem iudex † volens pro
2 nunciare deliberabit seu conferet cum assessore: dic vt j. de consil. requisitio. in prin.

ADDITIONES.

a Insulam. ¶ Ver. est sub c. biduum.
b Ec. 2. Ibi dixit in fine. q̄ potestates habent ordinariam: de istis assessoribus & eorum, quos Odofr. & vulgares vocant iudices, quærebat ipse Odofr. an sint ordinarij? & tenet. quod sic. si sunt electi à populo, per leges ibi allegatas. Sed si dantur, a potestate, dicit eos delegatos. allegat C. de iudi. à indice. C. qui pro sua iurisdi. l. j. ff. de offi. assess. dié functo. & vide quod no. eo. ti. l. 1. in vltim. gl. de offic. dele. super quæstionum §. porro, & dato, quod statuta ciuitatis dicat, quod potestas secum teneatur ducere duos iudices non putat eos per hoc ordinarios. dat ergo consilium: quod ponit iste ver. vel ut dicit potestas in publica arenga consentire populo ipsos eligat in ordinarios. hodie communiter statuta ciuitatum dant eis ordinariam.

¶ Assessor an possit recipere salarium.

SVMMARIVM.

1 *Iudex habens assessorem, quo casu possit salarium exigere.*
2 *Assessor importunus in exigendo salarium, debet per iudicem refrenari & eius salarium moderari.*
3 *Assessores vel consiliarij duo assumpti, vt de illorum consilio pronuncietur si admodum discordant, & tertius assumitur: vnde iste salarium habebit.*
4 *Alter litigantium postulans a iudice consilium peritorum an solus tenea tur de salario, aut etiam pars altera.*
5 *Iudex potest leuare expensas factas in consiliaris.*

5. §. Salarium autem dicunt quidam quod secundū canones recipere a partibus nō pōt: si cut nec iudex, extr. de vit & honest. cle. cum ab omni. Tu dic cō
a tra: vt ff. eo. tit. diem functo. & 11. q. 3. non licet. in fin.[a] Vnde licet delegatus moriat, prius q̄ quæstio terminetur: nihilominus tamē assessores sua salaria habebūt: ut in pre. l. dié functo, & arg. ff. loca. qui operas. quia non cogitur quis suis stipendijs militare nec de suo inuitus beneficium facere. extr. de præscri. cum ex officij. 12. q. 1. vbicunq; §. quia ergo. extr. de simo. cum sit Romana. 10. q. 2. precariæ. 12. q. 2 charitatē. Et hoc est q̄d dicit lex, quia assessores spe præmiorum atque honorificentia debita, non metu terribili sunt prouocādi. C. de assess. l. j. nec præ. decreta. facit in contrarium, imò probat quod dixi, dum dicit, in fraudem, &c. ergo si non proponatur in fraudem, possunt aliquid petere nomine assessorum. Hoc tamen sane intellige, quod si iudex delegatus est peritus, nihil debet petere nomine assessorum: quia debet occurrere laboribus partium & expensis. extra, de offic. delegat. cum te consulente. & de appe. vt debitus. & de do. & contum. finem. Si uero non est multum peritus, potest assessorem habere, ne sibi imprudentia imputetur, & ex ea puniatur. quod fieri potest: quia tenetur ex quasi maleficio, inquantum bonum, & æquum visum fuerit iudici instituit. de oblig. quæ ex quasi delict. nasc. in prin. ff. de var. & extraor. cog. l. fin. arg. extra, de sent. & re iud. cū æterni. § si quis. ibi: contra cōscientiā, &c. q̄ dic vt j. in tit. de requisi. cons. & pro eis potest salarium exigere dum tamē nil
b in fraudem fiat: ut in præalle. c. cum ab omni[b]. † ¶ Sed nūquid or
1 dinarius potest habere assessorē in præmisso casu, & pro eo salariū exigere? Nō uidetur, cū debeat habere cōscietiā discernēdi. xx. q. ii. c. 1. extr. de pban. & affi. c. j. & de pe. dist. vi. c. j. vers. fin. arg. contrā. extr. de consuet. ad nostrā. & 2. qu. j. Deus omnipotens.
c prope fi.[c] Itē si post conclusionem partes ante sententiam cōponant, nihilominus habebit suū salariū: vt no. j. tit. de salar. §. j. in fi. Si quid aūt assessor lucratur ex officio, si est filius familias erit illud quasi castrense. C. de. assess. l. velut. Nec illud, quod lucratur. sū
2 bjicitur oneri indictionis, seu executionis. C. e. non parū † ¶ Hoc aūt no. q̄ si assessor importunus est in exactiōe immoderati salarij, per iudicē debet eius refrenari importunitas, & salariū mode
d rari vt j. de sala. § nunc. de procu. ver. fi.[d] Sed nec iudices sibi debent assessorum salarium retinere: licet plerunquecontra faciāt.
e & secundum hoc potest intelligi præal. c. cum ab omni[e]. † Quid
3 si duob. assessoribus vel consiliarijs assumptis: vt de illorum consilio pronuncietur admodum discordantibus, tertius assumitur: vnde habebit iste salarium? Dic quod illi debent salarium suum participare, ne de suo dolo commodum reportent: quod fieret, si eis fingētib. se pcordare nō posse ad hoc, ut tertius in eorū exonerationē assumatur, vt sæpe fit: alias partes illi soluere tenerētur, & huic fraudi iudex obuiet: prout habes j. de requisi. cōsil.
4 in prin. † ¶ Quid si alter litigatorum dicit iudici: Domine consu laris pitos super isto articulo: nunquid alius tenetur soluere partē eius q̄ dat illis peritis pro pasilio? arg. q̄ sic. ff. finiū regund. sed & loci, §. j. ibi. sed & si mēcor abaltero, & c. arg. cōtra. ff. de ed. dict. pretor. in fi. Super hoc dici pōt, q̄ aut peto aliquid, q̄d mihi soli, p futurū est: & sic obtinet pre. l. pretor. Aut peto, q̄ & mihi & aduer

sario

ADDITIONES.

a In fi. ¶ Et patet hoc in prædi. §. assessorem. c. statutum de reser. lib. 6.
b Omni. ¶ Terminatū est in præ. §. assessorē. & hoc relinquitur pro scientiæ suæ: & sic non potest sibi quæstio referri, quod non indigeat, ut ibi not.
c Prope fin. ¶ Vide quod dixi in d. dec. cum ab omni super gl. assessor.
d Ver. fi. ¶ Hoc patet in præ. §. assessorem.
e Omni. ¶ Contra istos est prouisum: quia tenentur ad restitutionem: nec iuuat eos remissio: ut in pre. §. assessorem. & §. fe. & §. siquid.

necessitatem, suam existimarē. 86. distin. fratrem. Item ius suum vnicuique tribuere. 12. q. 2 cū notissimam. C. de appel. eos qui. respon. i. & sine delectu psonarū. extra, de iud. nouit prope fi. extr. de stat. mo. c. fin. in princi. † ¶ Item delinquentes canonicè punire extra eo. c. j. & c. irrefragabilis. §. fi de vit. & hon. cler. vt clericorum. §. pen. Item scelera inquirere, & ea inuenta punire. extra eo. c. j. [a] Item gratis, & sine expēsis ius reddere. extra, de vit. & hone. cle. cum ab omni. Item in correctionib. & pēnis misericordiā adhibere [b]. 45. dist. omnis. & c. licet. extr. de purg. ca. inter. Item spectant ad eum [c], quæ sunt de lege diœcesana, & iurisdictionis ḡdi c, vt extra, eodem. dilectus filius. & 10. quæstione j. in sum.

d sū non potest nisi in prædictis casib. recusari [d]. Potest etiā excipi contra auditorem de his, quæ contra iudicem, vel arbitrum excipi possunt, secundum Gof.

ADDITIONES.

a c j. ¶ Et si est episcopus, hoc potest in quolibet loco suæ diœcesis non exemploēod. tit. cum episcopus, lib. 6.
b Adhibere. ¶ De qua satis §. tit. proxi. in fin.
c Ad eum. ¶ Sup. episcopum, non generaliter ad omnem ordinarium.

SVMMARIVM.

1 *Ordinarius esse quis possit, & cui prohibeatur.*
2 *Consentiens in iudicē non suū, an possit ante litis contestationem resilire?*
3 *Exceptio de impotentia iuris vel facti, an contra ordinarium admittatur?*

4. §. Potest autem esse ordinarius, quicunq; non prohibetur. Qui autem prohibeatur, & de exceptioni
a bus contra eum competentibus, dixi §. tit. prox. [a] §. recusari. In omnibus casibus eiusdem §. & in multis qui sunt in §. ibidem sequēti.
1 † ¶ Quid si consensū in iudicem non meum, nunquid possum ante litem contestatam resilire? Respon. sic, secundum Io. & H. ff. solu. mat. si cum dotem. §. eo autem tempore. sed post non, secūdum Goff. ff. de iur. om. iud. si conuenerit secundum Bar quæstio est ve
b nerealis: [b] & uidetur expedita. ext. de foro competē. significasti. Et de hoc dicit j. de compe. iud. adi §. 6. versi. 27. & sequen. versi.
2 10. & sequen. † ¶ Quæritur, an exceptiones de impotentia iuris vel facti contra ordinarium admittantur? Respon. non: quandiu in dignitate tolerantur. extra, de coha. cle. & mu. vestra. & §. ti. 1. §. fin. ver. item quòd est criminosus, Nisi excipiretur de excōmunicatione, in qua est speciale. extra, de offi. deleg. cum super. & de elec. nihil est. Sed contra delegatum locum habent: vt ext. de re
c scrip. scisitatus. [c]

ADDITIONES.

a Proxi. ¶ Col j. & sic j. vers. vltimo. & ꝓbant hæc q̄ scripsi §. tit. px. in princ.
b Venerealis. ¶ Lxv. & de hoc de iudi. c. j. super glos. sed nonne.
c Scisitatus. ¶ Et uide quod ibi scripsi super gl. 2. & de accus. qualiter. 2. super j. gloss.

a ¶ De Auditore. [a] Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Auditor quis dicatur, & quam cognitionem habeat, & quomodo possit eligi vel recusari.*
2 *Appellari non debet ab auditore, nisi modum, vel mādati fines excedat.*
3 *Auditores in curia Romana dicuntur, qui aliorum vice causas exminant nullam diffiniendi potestatem habentes.*
4 *Officium auditoris est, exequi quod mandatur.*
5 *Exceptio contra auditores, quæ fieri possit, & quomodo.*

1 AVDITOR † est is, cui ab aliquo iudice aliquid de mediis causæ committitur: puta aliquis certus articulus audiendus, vel examinandus: vt dixi §. de iud. dele. §. sequitur. ibi etiam no. an habeat cognitione m quis: ne
2 valeat recusari, de partium deputandus est assensu. † Nec ab eo appellatur, nisi modū, vel fines mādati excedat: vel nisi merito sit suspectus extrà, de offic. dele. super quæstionum. §. verum. & §. seq. in fi. 2. q. 6. a iudicibus. † ¶ In curia autem Romana auditores dicuntur, qui aliorum vice causas examinant: sed sine illorū mandato potestatem diffiniendi non habent: vnde & generales audi-
b minant & audiunt, & postea eidē domino referunt: [b] vt secundum eius imperium, & beneplacitum sententias eius auctoritate promulgent, & causas decidant. ad instar Moysi ut extrà, de re iudi. cum æterni. & dixi §. de iudi delegat §. 2. uer. item non ob. Ab eorum tamen sententiis appellatur ext. de appell. c. cum causam Vtrum autem sint ordinarij: dixi §. ti. prox. §. 1. Item, quæ de assess.
4 sorib. §. inti. prox. dicentur, hic repetita esse intelligantur: † ¶ Officium autem auditoris est, exequi quod mandatur. ext. de re iud-
c cū Bertoldus. ext. de off. dele. super quæstionum. [c] † ¶ Excipitur
5 contra auditorem, ꝙ grauet alterā partē, vel ꝙ mandati fines excedit, velꝙ ē merito suspectus: vt §. sed si datus sit de partiū ꝓsen

ADDITIONES.

a Tancred. hāc rubricā cū seq. coniunxit, tractando de assessore & auditore.
b Referunt. ¶ Quomodo aūt isti citant in audientia, & de consuc. j. duas dietas ext. curiā & citationum formas, vide j. de citatio. §. vlt. in prin.
c Quæstionum. ¶ Vide quod ibi scripsi super ver. articulum.
d Recusari. ¶ Impropriè loquitur: quia cum grauat, vel modum excedit, locus est appellationi.

¶ De ordinario Iudice, & de Auditore. Bald.

COMITES & barones habentes territoria. Item episcopi & eorum officiales. Item marescalchus & camerarius domini papæ, vicecancellarius, auditor camerę, & auditor contra dictarum, & generales auditores sacri palatij, habent in cognoscendo iuridictionem ordinariam, non in decidendo & post obitum domini papæ camerarius, marescalchus & auditor cameræ, possunt suam iurisdictionem exercere: secus in auditorib. palatij, qui vice domini papæ causas audiunt. G. vide quod no. in simili. ff. de acquir. possi. l. j. §. veteres. in glo. ordi. Nota, q̄ uicarius mortuo domino etiam inchoatas causas non potest perficere, in §. 1. in titulo de auditore. G. delegatio quoti die fit, & ideo semper res est integra. ff. de usufr. accresc. l. j. in fin. secundum Vincen. uersi. prætermissis. G. Et ista ratio est subtilis, tamen non est uera: quia sequeretur, quod morte delegantis etiam re non integra finiretur, qd est falsum. Bal. Potestates habent ordinariam iurisdictionem, §. constituit & no. in Auth. de defen. ciui. §. non habente. unde possunt causas delegare, & uicarios constituere: ut not. C. de senten. ex breui. reci. l. fin. in gl. in uerb. proferant Exceptio de impotentia iuris & facti, non potest opponi contra ordinarium, quandiu non remouetur. in §. fina. uersi. quæritur. uide §. titu. j. §. pen. contra auditorem possunt opponi exceptiones, quæ possunt opponi iudici & arbitro. in tit. de auditore. G.

a ¶ De Assessore. [a] Rubrica.

b AD huius materiæ notitiam videndum est, Quis sit assessor, Quis eū debet eligere, Qualis esse debet, Quod sit eius officium, An possit recipere salarium, Et de pęna assessoris delinquentis. [b]

ADDITIONES.

a Tancred. posuit hanc rubricam præcedenti coniunctā, & est quarta. ¶ Ioā. de Deo ponit hunc tractatum in Cauil. lib. 6. in 3. rub. & in lib. iudi. in rubr. ult. primæ partis. ¶ Aegidius rub. 60. & 66. & 67. tractat de assessoribus. & cōsiliarijs. ¶ Gul. Ang. ponit rub. de assessoribus & officio, præmiis & pœnis eorum.
Delinquentis. ¶ Ad literam sic posuit Tan. in suo ordine iudiciario.

b ¶ Assessor quis sit.

SVMMARIVM.

1 *Assessor alio nomine dicitur consiliarius.*

2 **1. §. Assessor** est is [a], quē ille, qui iudicandi potestatem habet sibi associat, vt sibi in causę cognitione assideat vel assistat, & eum ad recte decidendum causam in-
1 struat: vt C. de assess. l. 1. † Is, autem aliter vocatur consiliarius: vt j. de consi. requisi.

ADDITIO.

a Est is. ¶ Secundum Azo. in sum. huius tit. C. & eius fuit officium. parte j. & 3. pen. Item ultimus parte prima.

¶ Assessorem eligere quis debet.

SVMMARIVM.

1 *Eligi debet assessor de partium consensu, ne quæ partium eum postmodū valeat recusare, & ne sub suspecto iudice litigare cogantur.*
2 *Iudex partibus non concordantibus eligere potest assessorem, prout vide rit expedire.*
3 *Iudicium redditur in inuitum.*

2. §. Eligitur autem a Iudice, vt patet §. in descri. verum tamen consuetudo tenet in plerisq; locis,
1 & congruit rationi & iuri, & tutius est, vt † assensu partium eligatur. 14. q. 5. nō sane, ne qua partiū eū postmodū valeat recusare, & ne sub suspecto iudice litigare cogant ut in præ. l. j. C. de assess. & argumentū extrà, de officio delegati. super quæstionū. §. ve
a rum & §. sequen. 2. quæstione. 6. placuit. 11. quæstione j. capi. 3. [a]

Ex quo

ADDITIO.

2 c. 3. ¶ Hoc patet de rescrip. sta prin. lib. 6.

Ex quo enim semel electus est, non potest nisi ex causa improbari. C. de assess. nemo. & l. liceat. 32. q. 5 horrēdus. ff. de mu. & hono
2 l. honor. §. fina. 8. q. 2. dilectissimi. ¶ Si vero non concordauerint partes, iudex eligat, prout viderit expedire. arg. ext. de appell. cū
3 speciali etiam inuitis eis: quia † iudicium redditur in inuitum. ff. de verbo. oblig. inter stipulantem. & in hoc concor. Ber. & Goff.
a in c. super quæstio.[a] Innocen. papa IIII. dicit quod iudex tantum cum debet eligere qui de eius facto tenetur. vt C. de assess. l. j. & l. nullus iudicum. & hoc apud nos seruatur.

ADDITIO.

a Quæstionum. ¶ Ibi Ber. in §. verum. in glo. & ideo. & vide super ea dictum Innocen. quod sequitur.

¶ Assessor qualis esse debeat.

SVMMARIVM.

1 *Appellari potest, vbi assessor grauat partem.*
2 *Excommunicatus non potest esse assessor.*
3 *Clericus potest esse assessor, etiam in curia ciuili, quia assessoris officium non est publicum.*

3. §. Debet autem esse integri status & famæ, non turpitudine notatus, vel infamis. ff. de offi. assess. l. 2. C. de dign. neq; lib. 12. non suspectus alteri partiū. Si enim esset recusari posset: cum participet iurisdictionem iudicātis. ff. de offic. assess. l. j. extra. de offi. deleg. super quæstio §. verum. & §. sequē
1 † ¶ Item si grauat partem, potest ab eo appellari, extra de priuil.
2 ex parte. licet ibi in iudicibus loquatur. † Excommunicatus autē non potest esse assessor, sicut neque iudex, propter communionis periculum: multa etiam alia possunt contra eum excipi, quę
3 collige s. in rubr. de iudi. deleg. §. fin. † ¶ Sed nunquid clericus po
a test esse assessor in curia[a] ciuili? Videtur quod sic: quia assessoris officium non est publicum: vt C. de assess. l. 4. Publica enim officia sunt clericis interdicta: vt C. de epis. & cleri. placet. Dic contra, secundum Vber. nam oportet eum sæpe interesse in consilijs causarum sanguinis. quod est prohibitum: vt extr. ne cle. vel mo. sen tentiam. per quam hæc quæstio expeditur.

ADDITIO.

a In curia. ¶ Non dicitur in causa ciuili.

¶ Assessoris officium quod sit.

SVMMARIVM.

1 *Assessor nullam habet iurisdictionem.*
2 *Iudex volens pronunciare, deliberat seu confert cum assessore*

4. §. Officium eius constat in examinatione causæ, vt patet s. in diffinitione, pta in postulationibus, vt videlicet admittat aduocatum, qui de iure postulare pōt infamem autē & indignum repellat. Item in interrogationibus, in libellis, scilicet quentionum lib. recipiendis, si bene cōcepti sunt vel respuendis, & dilaniandis, si inepte, vel super re illi cita concipiantur. ff. de officio assess. l. j. extr. de excep exceptionem ff. de offi. pcon. nec quicquā. §. obseruare ff. de postu. quos prohibet. ext. de libel. obl. c. j. 2. & 3. q. 7. c. infamis. §. tria. 11. q. j. sacerdo tib. ibi libellos, quos acceperat, incendit, & c. ff. de accu. libellorū q̄ est. 2 q. 8. Itē in edictis proponendis, & in epistolis dictādis, q̄ superiori mittuntur: vel relationib. pro dubijs, vel pro pēnis inferēdis, & citationib. faciendis. ff. de offi. assess. l. j. C. eo. l. fi. 33. q. 3. q̄
a situm. & c. illud. 2. q. 6. si quis in insulā[a]. Itē in decretis formādis super rebus minorū alienandis, & super transactionibus alimen
1 torum. ff. eod. l. j. C. eod l. 2. † ¶ Item nota, quod assessor nullam habet iurisdictionem. C. eodem. l. 2. Quid est ergo de assessoribus. potestatum in Italia, qui iudicant, & alia faciunt? Dic q̄ potestas debet conuocare vniuersitatem, & facere q̄ illa det iudicādi potestatem illi assessori. Quod autem vniuersitas det iurisdictionē,
b dixi s. de in. ordi. § j. & 2.[b] ¶ Qualiter autem iudex † volens pro
2 nunciare deliberabit seu conferet cum assessore: dic vt j. de consil. requisitio. in prin.

ADDITIONES.

a Insulam. ¶ Ver. est sub c. biduum.
b Ec. 2. Ibi dixit in fine. q̄ potestates habent ordinariam: de istis assessoribus & eorum, quos Odofr. & vulgares vocant iudices, quærebat ipse Odofr. an sint ordinarij? & tenet. quod sic. si sunt electi à populo, per leges ibi allegatas. Sed si dantur, a potestate, dicit eos delegatos. allegat C. de iudi. à indice. C. qui pro sua iurisdi. l. j. ff. de offi. assess. dié functo. & vide quod no. eo. ti. l. 1. in vltim. gl. de offic. dele. super quæstionum §. porro, & dato, quod statuta ciuitatis dicat, quod potestas secum teneatur ducere duos iudices non putat eos per hoc ordinarios. dat ergo consilium: quod ponit iste ver. vel ut dicit potestas in publica arenga consentire populo ipsos eligat in ordinarios. hodie communiter statuta ciuitatum dant eis ordinariam.

¶ Assessor an possit recipere salarium.

SVMMARIVM.

1 *Iudex habens assessorem, quo casu possit salarium exigere.*
2 *Assessor importunus in exigendo salarium, debet per iudicem refrenari & eius salarium moderari.*
3 *Assessores vel consiliarij duo assumpti, vt de illorum consilio pronuncietur si admodum discordant, & tertius assumitur: vnde iste salarium habebit.*
4 *Alter litigantium postulans a iudice consilium peritorum an solus tenea tur de salario, aut etiam pars altera.*
5 *Iudex potest leuare expensas factas in consiliaris.*

5. §. Salarium autem dicunt quidam quod secundū canones recipere a partibus nō pōt: si cut nec iudex, extr. de vit & honest. cle. cum ab omni. Tu dic cō
a tra: vt ff. eo. tit. diem functo. & 11. q. 3. non licet. in fin.[a] Vnde licet delegatus moriat, prius q̄ quæstio terminetur: nihilominus tamē assessores sua salaria habebūt: ut in pre. l. dié functo, & arg. ff. loca. qui operas. quia non cogitur quis suis stipendijs militare nec de suo inuitus beneficium facere. extr. de præscri. cum ex officij. 12. q. 1. vbicunq; §. quia ergo. extr. de simo. cum sit Romana. 10. q. 2. precariæ. 12. q. 2 charitatē. Et hoc est q̄d dicit lex, quia assessores spe præmiorum atque honorificentia debita, non metu terribili sunt prouocādi. C. de assess. l. j. nec præ. decreta. facit in contrarium, imò probat quod dixi, dum dicit, in fraudem, &c. ergo si non proponatur in fraudem, possunt aliquid petere nomine assessorum. Hoc tamen sane intellige, quod si iudex delegatus est peritus, nihil debet petere nomine assessorum: quia debet occurrere laboribus partium & expensis. extra, de offic. delegat. cum te consulente. & de appe. vt debitus. & de do. & contum. finem. Si uero non est multum peritus, potest assessorem habere, ne sibi imprudentia imputetur, & ex ea puniatur. quod fieri potest: quia tenetur ex quasi maleficio, inquantum bonum, & æquum visum fuerit iudici instituit. de oblig. quæ ex quasi delict. nasc. in prin. ff. de var. & extraor. cog. l. fin. arg. extra, de sent. & re iud. cū æterni. § si quis. ibi: contra cōscientiā, &c. q̄ dic vt j. in tit. de requisi. cons. & pro eis potest salarium exigere dum tamē nil
b in fraudem fiat: ut in præalle. c. cum ab omni[b]. † ¶ Sed nūquid or
1 dinarius potest habere assessorē in præmisso casu, & pro eo salariū exigere? Nō uidetur, cū debeat habere cōscietiā discernēdi. xx. q. ii. c. 1. extr. de pban. & affi. c. j. & de pe. dist. vi. c. j. vers. fin. arg. contrā. extr. de consuet. ad nostrā. & 2. qu. j. Deus omnipotens.
c prope fi.[c] Itē si post conclusionem partes ante sententiam cōponant, nihilominus habebit suū salariū: vt no. j. tit. de salar. §. j. in fi. Si quid aūt assessor lucratur ex officio, si est filius familias erit illud quasi castrense. C. de. assess. l. velut. Nec illud, quod lucratur. sū
2 bjicitur oneri indictionis, seu executionis. C. e. non parū † ¶ Hoc aūt no. q̄ si assessor importunus est in exactiōe immoderati salarij, per iudicē debet eius refrenari importunitas, & salariū mode
d rari vt j. de sala. § nunc. de procu. ver. fi.[d] Sed nec iudices sibi debent assessorum salarium retinere: licet plerunquecontra faciāt.
e & secundum hoc potest intelligi præal. c. cum ab omni[e]. † Quid
3 si duob. assessoribus vel consiliarijs assumptis: vt de illorum consilio pronuncietur admodum discordantibus, tertius assumitur: vnde habebit iste salarium? Dic quod illi debent salarium suum participare, ne de suo dolo commodum reportent: quod fieret, si eis fingētib. se pcordare nō posse ad hoc, ut tertius in eorū exonerationē assumatur, vt sæpe fit: alias partes illi soluere tenerētur, & huic fraudi iudex obuiet: prout habes j. de requisi. cōsil.
4 in prin. † ¶ Quid si alter litigatorum dicit iudici: Domine consu laris pitos super isto articulo: nunquid alius tenetur soluere partē eius q̄ dat illis peritis pro pasilio? arg. q̄ sic. ff. finiū regund. sed & loci, §. j. ibi. sed & si mēcor abaltero, & c. arg. cōtra. ff. de ed. dict. pretor. in fi. Super hoc dici pōt, q̄ aut peto aliquid, q̄d mihi soli, p futurū est: & sic obtinet pre. l. pretor. Aut peto, q̄ & mihi & aduer

sario

ADDITIONES.

a In fi. ¶ Et patet hoc in prædi. §. assessorem. c. statutum de reser. lib. 6.
b Omni. ¶ Terminatū est in præ. §. assessorē. & hoc relinquitur pro scientiæ suæ: & sic non potest sibi quæstio referri, quod non indigeat, ut ibi not.
c Prope fin. ¶ Vide quod dixi in d. dec. cum ab omni super gl. assessor.
d Ver. fi. ¶ Hoc patet in præ. §. assessorem.
e Omni. ¶ Contra istos est prouisum: quia tenentur ad restitutionem: nec iuuat eos remissio: ut in pre. §. assessorem. & §. fe. & §. siquid.

sario profuturū sit: & sic obtinet prędicta lex, sed & loci. Ad hoc facit. C. de reb. cred. l. pen. §. expensis. & 4. q. 3. c. placuit. §. item in criminali. & c seq. ver. venturis. Sed nec debet iudex unam partē in solutione huius salarij grauare, & alteram alleuiare, prout sępe fit, quia in iudicijs æqualitas est seruanda: & in hoc debet actoris & rei æqua esse conditio: ut extr. de mut. peti. c. 2. de iudi. nouit. § sed forsan. & §. seq. nec debet iudicium claudicare. ext. de exceptionib. cum inter [2]. † Iudex quoque bene potest lauiare expensas factas in consiliariis: ut xiiii. q. v. non sane. & in mittendo ad diuersa loca pro consilio requirendo.

a 2 5

ADDITIO.

a Cum inter. ¶ Hoc patet in præ. §. assessorem. in fi.

¶ Pœna Assessoris delinquentis quæ sit.

SVMMARIVM.

1 *Consiliaris interdum plus puntiur, quam faciens.*
2 *Suadere plus est, quam compellere: & obligatur quis ex consilio fraudulento.*
3 *Fungi officio diuersarum personarū in una eademque causa nemo potest.*
4 *Festinans ad utrumque neutrum bene peragit.*
5 *Sententia illius, qui primo fuit aduocatus, sed postea factus assessor, an ualeat.*

6. §. Pœna assessoris alicuius ciuitatis in suo officio delinquentis est, ut deposito officio quinquaginta diebus remaneat responsurus de se conquerentibus, & male ablata in quadruplum restituat: quæ inter spoliatum & fiscum æqualiter diuidentur. C. de assess. l. consiliarios. & l. post depositū. C. ad leg. Iul. repet. l. 1. & 1. q. 1 iubemus. & l. in eum. ff. de calumniatoribus & 18. dist. quoniam. Item punietur sicut iudex ff. quod quisque iur. hoc edicto. [2] † ¶ Item interdum plus punitur consiliarius quam faciens. 86. dist. tanta. in fin. 11. q. 3. qui consentit. ¶ Et † plus est suadere [b], quam compellere ff. de ser. corrup. l. 1. §. per suadere. & obligatur quis ex consilio fraudulento. ff. de reg. iur. consilii non fraudulenti. extra, de renun. sane. & c. lectæ [c]. ¶ VLTIMO nota, q† nemo in una eademq; causa diuersarū psonarū officio fungi potest 4. q. 4. c. 1. & 2. & extra, de instit. c. fi. Vnde non potest quis uti officio assessoris, & aduocati, & iudicis. C. de assess. l. fi. quia † qui ad utrunque festinat, neutrum bene peragit: ut ibidem. & xvi. q. 1. presbyteros. ext. de cler. non resi. quia nonnulli. x. q. 3. unio. Nec potest quis in duobus collegiis esse, nec in duabus ecclesijs in titulari: ut s. de off. leg. §. uidendum. uer. illud autē [d] † Sed quid si is, qui primo fuit aduocatus, factus est in eadem causa assessor: nunquid ualet sententia per eum lata? Videtur quod sic: licet eam ferre non debuerit. arg. in Aut. de restitut. & ea quę par. in 11. mens. §. fi. Vel dic quod non tenet: debuit enim eam demandare. ff. de iur. if. omn. iud. prętor. secundum Vber.

1 2 3 4 5 a b c d

ADDITIONES.

a Edicto. ¶ Vide 2. q. 6. hoc etiam placuit. & quod ibi no. in ult. gl. vide etiam quod no. ff. eo. l. 4. in vlt. gl. de præside remoto ante tempus propter culpam assessoris, sed si propter imperitiam, uidetur imputandum ei, qui talem elegit. de hoc no. ff. de rei vend. l. utique. in ult. gl. Adde, quod id, quod factum fuit à potestate, uidetur fieri de consilio assessoris, in l. quoniam iudices. C. de appell. vbi Bal. dicit per illum tex. quod quando potestas facit in iustitiā, assessores & asistentes debent puniri: nisi potestentur, & ei cōtradicāt apud acta. Quod est menti tenendum. secundum eum ibi: facit gl. in l. diem fu nćto. in uerbo, in eo. ff. de off. assess. quę dicit, quod magistratus, qui remouetur, psumitur remotus propter culpam assessoris. & ideo Paul. de Castr. ibi dat cautelam, quod qñ potestas facit aliquid in iustum, quod assessores protestentur se non consentire. Hen. Ferran.

b Persuadere. ¶ Quia se habeat ad bonum & ad malum.

c Lectæ. ¶ De hoc de reg. iur. nullus ex consilio. lib. 6.

d Autem. ¶ Ibi ante in. allegat concordantias, & alia similia contra duplicitatem.

¶ Bal. De Assessore.

Magistratus tenetur de facto assessoris, quem ipse elegit. in §. 1. G. ciuiliter, non criminaliter. ff. de offi. procon. obseruare. §. proficisci. vbi de hoc in fi. ff. quod quisque. iur. l. 2. ¶ Assessor non debet recipere ineptum libellum, in §. officiū, non quod super hoc habeat iurisdictionem, nisi per statutum, vel consilium ciuitatis detur iurisdictio assessoribus: ut quotidie fit in assessoribus potestatum Italiæ. uersi. pen. G. nec potest pronunciare libellum aptum: licet utraque sit, interlocutoria, siue pronuncietur libellus aptus, siue ineptus. ff. quod met. causa. l. metum. §. si ex facto. su. o. ubi de his est text. not. Bald. ¶ Dicto, nulla excusatione obstante, precisam compulsionem induc. C. de excusat. l. libertos. ubi de hoc no. Bal. uide ꝯ. de sala. §. fi.

a ¶ De Arbitro & Arbitratore. [2] Rubrica.

DICTVM est s. de Iudicibus. & quia arbitria redacta sunt ad instar iudiciorū ff. de arb. l. 1. ideo consequenter de Arbitris disseremus, ostendentes. Quid sit arbiter, Quis possit eē arbiter, super quibus, & a qbus possit eligi, in quibus differat à iudicibus, Et qualiter arbitrū finiatur, Et de exceptionib, contra arbitrium seu arbitrum, De forma compromissi arbitrij. Vltimo quædam notabilia & quęstiones aliquas inseremus. [b]

b

ADDITIONES.

a Legistæ habent rubricas. C. & ff. de recep. & sic dicūt, quia recipiuntur à partibus. & uide super rub. ff. eo. & per Azo. in Sum. eod. tit. in prin. Materiam ponit Tancred. sub 3. Rubr. Vber. de ibo. charta. mihi 3. ubi de sententia arbitri. & charta. 12. vbi de arbitris. ¶ Vber. de Bonacur. in rub. vlt. Ioan. de Deo Cauil. li b. 3. & vi. post prin & lib. 1. i u. Rub. pen. ¶ Bonagui. solum posuit formam libelli contra non seruantem arbitrium. ¶ Aegi. Rubr. 123. & prius. Rub. 24. & seq. tractauit de arbitris super recus. iudicis. ¶ Alber. Gal li. posuit rubricam. ¶ Guil. Ang. post ru. de of. or posuit rub. de arbitro, & eius officio. ¶ Nepos de Monte alb. posuit rubricam contra arbitros & cōpromissum. ¶ Guido de Suz. in char. vlt. post generalem Rubr. posuit tres rubricellas.

b Inseremus. ¶ Præmitto, q Vbertus aliqua de ꝯ. scriptis notauit in suo lib. char. pe. uer. sed si sub arbitro. & char. 3. ubi de snia arbitri, q Io. de Deo posuit in Cauil. lib. 3. in rubr. de excep. cōarbitrium. & lib. 6. sub rub. de arbitr.

¶ Arbiter quid sit, & eius sententiæ quomodo stetur.

SVMMARIVM.

1 *Differentia inter arbitrium & compromissum.*
2 *Arbiter & arbitrator in quo differant.*
3 *Arbitrator est amicabilis cōpositor electus, ut pacificet, nō vt cognoscat.*
4 *Iudex loci dicit potest ille vir bonus, dū dicitur, q stetur boni viri arbitrio.*
5 *Anno lapso à tēpore, quo cepi agere, ut arbitrium reducerē ad arbitriū boni viri, an opponens audietur non vlterius agendo.*
6 *Arbiter frens in quam sententiam, an facit litem suam, sicut iudex.*
7 *Assumitur quis arbitrator in re propria, non autem arbiter.*
8 *Arbitrium & arbitratus quomodo conueniunt.*

1. §. Arbiter est, qui de partium consensu eligitur, & in eum sub pœnæ stipulatione compromittit [2] 2. q. 6. à iudicib. & §. seq. Non enim statur sententiæ eius, nisi metu pœnæ uel sine pignoris datione, uel alicuius loco pœnæ ff. eod. l. non distinguemus §. 1. C. eo l. 1. ff. eo. litigatores. §. 1. & l. non cogē dum [b]. extr eod. dilecti. & dicam ꝯ eod. §. excipitur. uel metu iuramenti, quod potest interuenire secundum canones, extra, eodē. c. 2 & c per tuas. xxii. q. 1. omne. quod licet secus sit secundum leges. C. eo. Auth decernimus. in Auth. de iudi. § quia vero. col. 6. [c] non tamen vitiatur, licet iuratum sit, dum tamen pœna intercesserit, ut ibi: sed & licet præmissa non interuenerint, tamen statur ei in duob. casibus, s. si partes subscripserint sententię, uel si decē dieb. post latum arbitrium tacentes, eam homologauerint. C eo. cum antea. † ¶ Est autem differentia secundum quosdam [d] inter arbitrium & compromissum. Nam arbitrium est quod fit sine pęna, est tamen pignorib. uel iurādo vallatum. C. eo l. ne in arbitris. Compromissum est, quod fit cum pęna. C. de iud. rem non nouā. §. 1. C. ubi & apud quos in inte. rest. post. l. fi Sed mihi non placet hęc differentia: vt C. eo l. pen. in prin. & ff eo. l. diem. in fi. Quid autē sit arbitrium, dic vt in Sum. domini mei, eo. tit. in prin. [e] † ¶ Est etiam differētia inter arbitrum & arbitratorem. Nam arbiter est, quem partes eligunt ad cognoscendum de quæstione, uel lite: & sic sumitur super re litigiosa & incerta, ut de ea cognoscat: ut extra. eodem. quasi per totum & debet iuris ordinem seruare. ff. eodem. l. 1. ubi de hoc. & fit semper cum pœnæ stipulatione ff. eo. l. litigatores § j. & l non cogendum [f] & statur eius sententiæ, siue æqua sit, siue iniqua. 2. q. 6. c. à iudicibus. §. quod de arbitris. ff. eo. l. diem

1 a 2 d e f

ADDITIONES.

a Compromittitur. ¶ Quo diuersimode sumitur nomen arbitri, scripsi de ok dele ab arbitris. in prin. lib. 6.

b Cogendum. ¶ Alias est §. & incipit, idem Iul. & sic allegatur pluries ꝯ.

c Col. 6. ¶ Vide quod dixi eo. tit. c. fi. super 3 gl.

d Quosdam. ¶ Inepte loquentes: cum arbitrium fit sententia, uel laudum: compromissum est conuentio partium: unde primum transit ad hæredes. ff. eodem. quamuis. secundum non: nisi id fuerit actum. eodem. titul. c. vlt. quia multum hic usitatur, dicit ar arbitrium arbitrandi potestas. & sic sumitur s. in 5. membro.
In prin. ¶ Et per hoc post Inn. in c. Quintauallis. de iureiur. in gl. magna uer. notanda est.

e Cogendum. ¶ Alias est sub §. idem Iul. vt s. dixi.

f

a I diem.§ stari.nec ab eo appellatur:vt dicam j.§ differt.[a]nec ad ar
3 bitriũ boni viri reducit secundum quosdam.† ¶Arbitrator vero
est amicabilis compositor, nec sumitur super re litigiosa, vel vt
cognoscat:sed vt pacificet,& qđ certum est,diuidat: ut in socie-
tate,quam certum est fuisse contractam,Sed eligitur.vt det cuili-
bet certam suam partẽ,quæ ipsum ex societate ꝯtingit: ut ff. pro
b socio.l.si societatem.2.§.arbitrorum.& hoc non dicit arbitriũ.[b]
ff.de arbit.l.si de meis.§ recepisse. Nec tenetur iuris ordinem ob-
seruare: nec statur eius sententiæ,si sit iniqua,sed reducitur ad ar-
c bitrium boni viri:[c] vt in præ.l.si societatem.§. arbitrorum.ext.de
iureiur.Quintauallis.& c.veniẽs.& ff.pro so.vnde si Neruæ.& ff.
de oper.li.l.si libertus.ita vt ad superiorem recursus habeatur. ff.
eo.l.pen.ext eo.c.2.Dixerunt etiam Iacobus de Alb.& B.ꝙ si sen-
tẽtia arbitri sit iniusta,vel iniqua, reuocat superioris auctoritate
sicut & sententia arbitratoris.Nec in hoc est differentia inter eos.
extr.eo.exposita.& c.1 2.& 3.licet enim sententiæ eius iniquæ ste
tur:non tamen iniustæ,videlicet contra ius latę, secundum domi-
d num meum.[d] in Auth.colum.8. in me.litis non fieri sacras iussio.
§.& hoc dicimus.extr.de confir.vtil.vel inutil.c.examinata: vel si
lata sit contra aliam sententiam,à qua non extitit appellatum: vt
e in præ.c.exposita.[e] extr.de re iudi.inter monasterium.& c.seq.C.
de transact.si causa.ff.eo.l.si post rem.de hoc j.§.fi.versi.sed nun-
4 quid peti. & seq.† ¶Sed quis erit ille bonus vir. cuius arbitrium
est sequendum,vt prædixi?Respon.iudex loci.ff.de verb. obliga.
f continuus.§.cum ita.[f]Sed pone, ꝙ cõpromittens ꝓmisit & iura
uit stare mãdato arbitratoris? Resp.adhuc ad arbitrium boni uiri
reducitur,quasi hæc conditio insit, scilicet si æquè fuerit arbitra-
tus: vt in præal.l.si libertus.& in præ.Decre.Quintauallis.& extr.
e.c.2.& 3.& c.cum tempore in præ.ca.veniens.& extr. de electio.
g causam,quę de hoc.j.§.finali.ver. item quid si compromissum.[g]
Sed quid si fuerit expressum in iuramẽto,quod de iniquo prece-
5 pto nõ quæreretur?De hoc j.§.fi.uer.item quid si actũ.† ¶Quid
h si à tempore quo cepi agere, [h] ut arbitrium reduceretur ad arbi-
trium boni viri, lapsus est annus: ideoq; opponitur mihi, ꝙ non
possum vlterius agere:sicut & in appellatione dicitur, vt extr.de
app.cum sit.& c.oblatæ.in gl.pars appellata?Dic,ꝙ opponẽs nõ
debet audiri:quia hæc non potest dici appellatio,sed potius atte-
statio.ff.eo.non distinguemus.§.cum quidam.& C.eo.l.pe.ver. si
i aũt.Et præterea alia ratio est in appellatione, & alia hic.[i] † ¶Sed
6 si arbiter ferat iniquam sententiam,nunquid facit litem suã,sicut
& iudex.ff.de iud.l.si filiusf.Institu.de ob.quæ ex quasi delic.nasc.
in prin.& extr.de re iud.cũ æterni.lib.6.vbi de hoc.Dic quod sic,
C.de pact. si quis in conscribendo Sed quero, in quo facit litem
suam?Dico,ꝙ tenet ad interesse:ut in præd.l. si quis in conscribẽ
do.in fi.& in præ c.eum ęterni ar.cõtra C.eo.Auth.decernimus.
ubi dicitur, quod a solo Deo pœnam expectet: in iudice autem
planum est,ꝙ tenetur ad interesse,si quid dolo egit, ut in præmis
sis concor.Si uero iuris imperitia, inquantum fuerit uisum bono
uiro.Institu.de oblig.quæ ex quasi male.nas.Sed dic idem in arbi-
tro.Nec obst.d.Authen.quia locum habet,ubi electus est çum sa
7 cramento. ¶Itẽ arbitrator quis in re propria assumitur, non ar-
biter: ut dicam j. §. proxi. Amicabilis vero compositor sumitur
ad ꝯponendum inter litigatores,& etiam ad contractus, scilicet
ad constituenda pretia venditionum, & merces conductionum
& huiusmodi,ff.pro so.l.si societatem.j.& 2. hoc plenius ꝓseque
re secundum Innoc.IIII.ut not.in præ.ca.Quintauallis. ubi etiam
k no.an arbitrator teneatur ordinem iuris seruare.[k]Cõueniunt au-
tem arbitrium & arbitratus: quia non egrediuntur personas eo-
rum. in quos compromissum est: nec alter potest pronunciare,
nec alij delegare.ff.eod.l.in compromissis.& ff.de verbo.obligat.
si quis arbitratu.

ADDITIONES.

a Differt. ¶ Et ibi ver.item eius sententia. remisionem dabo an valeat pactũ quod appellare posit.

b Arbitrium. ¶ Vnde vt scripsi post Inno.in Decr.Quintauallis.statim alleg. post prin.notãt Io.& Acc.in Auth.ut dif.iu.§.si vero.col.9. quod dici posit transactio per iura utrobiq; allegata.& uide j.§.finitur.uer.sed nunquia arbitratus.

c Viri. ¶ Sciendũ ꝙ Mar.de Fa.tractatum, cuius parte careo,ꝓposuit de hac materia,dicens,ꝙ Acc qui hoc tenet in l.in ꝯpromis.ff.e.ti.ad id allegat quatuor leges,inter quas est lex,si societatẽ.hic allegata. alias uideas ibi. Ipse ãt addit ałs,s.duas q̃ statim sequunt.& ff.de leg.1.si sic.& de leg.3.fideicõmissa. §.quamquam.& l.si filiæ.& de admi.tu.l.Titium,2.resp.de re.iur.in personã §.j.C.de do.pro.si cum ea.Coadiuuat etiam hoc dictum,si certum est, quod à iudicum iniquis sententiis per appellationes releuamur:& à sentẽtiis præfecti pretorio per supplicationem iura omitto:ergo & à sententiis talium arbitrorum,si iniquę sunt,releuari debemes.Arbitri enim seruare debent ordinem iuris,& arbitratores iustitiam. Vitiantur autem illorum sententiæ, si non seruant ordinem.ff.eodem.tit.l.diem.§.pe.& l.si feriatis. Sic & istæ reuocandæ sunt,si non seruarunt iustitiam,per iura præal.& merito,quia unus petit malefactum reformari,& alter petit præseruari. Quis ille monoculus,q nõ uideret,quod ex his est iustius:allegatur.C.commu. utri.iud.l.3.Itẽ quomodo nõ releuabor à deceptione mihi facta per putatiuum amicum,cum etiam releuer à deceptiõe mihi facta p me ipsum.ff.de uerb.oblig.si quis cũ aliter. Nititur demum probare contrarium:quia si iniquę sententię arbitri statur,ut dictum est supra. uer. prox.fortius id in arbitratore, qui latiores habuit habenas à partib.ff.de procu.mandato.& l.procurator,cui libera.Et in hoc multum instat,addens,quod stare sententiæ,est lites dirimere.C.de trãs. l.fratris.Et si dicas,ut proxime dixi,quod hæc sit transactio.constat quod ab illa non receditur,etiam si transigens sit deceptus in quadruplũ.ff.ad treb.l. Lucius § fin.Ad quam validandam sufficit timor litis.C.quod met.cau.l.2. vlterioribus careo.Ad primum respondeat lex,presbyteri.C.de epis.& cle. canon.v. quæ. vlt. Ad secundum fateor, fauorabile fore, lites dirimere. Sed huic respondeat Decr.nuper,ante fi.de dona.inter.vir.& vxo. Ad tertium,licet compromissum posit large dici transactio, in quo partes sic concordant:laudum tamen compromisso secutum non habet specifice consensum partium,sicut transactio:& ideo non mirum si reformari potest, & ab illo recedi.

d Meum. ¶ Omnino vide quod dixi post eum.& Goff.eodem.titu.c.2.super. fi.ult.gloss.hoc etiam dixit Hostien.in Sum.eod.tit.§.pen.uer.pen. ¶ Adde Bal.cons.477.4.li.& quæ habentur per Legistas,in l.qui Romæ. §. duo fratres de uerb.oblig.

e Exposita. ¶ Est sciendum,quod quæstio illius capituli exposita,nostris temporib.reuocata,dedit materiam certis doctoribus,qui consultores uel aduocati causæ fuerunt disputandi.Federicus enim de Schalis doctor legum, in quęstione,quæ incipit,imperator Henricus:dicit,quod post rationem factã episcopo Feltren.per sententiam legati,post tempora commune Teruisinũ illud castrum occupauit,vt hæres Azolini de Romano, cui erat datũ in feudum:& illud postea possederat xxx.annis,& vltra: & renouata lite factum fuit compromissum.Hoc ipse disputauit,& terminauit compromissum nõ valuisse:quia super re iudicata, vel finita transigi vel compromitti non potuit,per iura hic allegata.Ad idem ff.de condi.inde.eleganter.§.1.C. de trãsac.fratris tui.& l.causas.Item à re iudicata,quæ certa est,recedi non potest per contrariam sententiam.C.quando prouo.non est ne l.1. ergo nec contra compromissum,uel laudum,quod similitudinem habet ad iudicia.ff.eodem l.j.& l.si de meis.§.recepisse.Item prout dicit ipsa l. 1.& l.quamuis.eod. tit. compromissa pertinent ad lites finiendas:non ergo ad finitas.Item administratores transigere non possunt,& sic nec compromittere, quando iura locorum,uel personarũ quas administrant,sunt clara & aperta:& sic hic erat ergo episcopus compromittere non potuit.C.de trans.l.pręses.ff.de iureiur. tutor.& l.iusiurandum.§.1.& 2.ff.de fur.interdum,§.pe. extr. de trans. contingit ¶ Sed Iac.de Are.dilatauit.q.que incipit,Apostolicæ sedis legatus. dicens quod compromissum fuerat in duos,ea lege,quod si discordaret,Titius daret tertium:qui dedit quemdam monachum,qui cum uno arbitrorum pronunciauit:quærebat primo an sententia precedens legati impediuerit compromissum.De aliis articulis alibi dicetur,s.de secundo.j.§.fin.uer. sed ei quod dixi.De tertio,eo.§.uers.sed quid de simplici.Qartum hodie expeditum,ubi ponatur compromissum tenere per Dec.2.eod.tit.li.6.Soluendo tenuit,cõpromissum ualuisse:subtilizando sic.Facta episcopo per Teruisinos restitutione, euanuit actio in factum, quę contra eos in sententia ipsi competebat.Quod competeret,inducit l.actor.C.de reb.credi.& ff.de iure iu.nam postea.§.fi.Quod euanuerit, inducit: quia solutione eius quod debetur, &c.insti.qui.mo.tollitur ob.in princip. est autem sibi quęsita rei uendicatio: uei publiciana, habita distinctione, commune esset,vel non esset dominus. Concludit ergo,nouationem sententię esse factã,prima in factum transfusa in secundam. ff.de noua.l. 2.Sicut ergo facta nouatione per stipulationem, posse transigi & compromitti: ita & hic, cum non ex sententia,sed ex rei uendicatione agi oporteat. ff. de pig.si fundus.§. creditor. inducit ad prędicta probanda, l.si causa cognita.C.de trans.maxime autem secundum eum quia hic allegabatur noua causa apprehensionis,& pręscriptio post illam,de qua cum superuenerit, non potest dici iudicatum.Item in facto allegabatur, sententiam legati fuisse nullam, de quibus cum posset esse iudicium,ut in præ.§.creditor.& de exce.rei iu.ff.l.si à te.§. 1.ergo & compromissum in arbitros,qui & iudices sunt.2.q.6.à iudicibus.& §.se. ¶ Adde,quod licet regulariter non non ualeat sententia contra sententiam, tamen quando post sententiam oritur aliquod dubium potest compromitti, & sententia secunda ualet:ut consuluit Bal.con.cxcix.1.lib.Item etiam potest compromitti,quando in compromisso est renunciatum sententiæ,quę trãsiuit in rem iudicatam:ut uoluit Bal.in l.iuris gentium.§.si paciscar.ff.de pac. & nouis.ponunt in l.si diuersa. C.de trans.uoluit Ro.cons.369.Alex.consi. 22. 1. lib.Angel.consil.198.

f Cum ita. ¶ Item not.in prę.§.arbitrorum.

g Compromissum. ¶ Vide quod ibi dicam post Dyn. adde quod ibi etiam dicam.

h Agere. ¶ Intra ꝙ tempus debeant incipere,uide j.§.fi.uer.sed intra quod

i Alia hic. ¶ Vide ꝙ dixi s̃.tit.j.§.restat.ad fi.uers.sed nunquid. ¶ Adde Old cons.clvi.& Ang.cons.314.Ale.cons.95.lib.2.

k Seruare. ¶ Clarius dixisset,quod arbitrator non tenetur.&c.& ibi uide in gl.magna.uers.& sciendũ.& uer.quid si compromissum.& sequentibus.

¶Arbiter quis possit esse.

SVMMARIVM.

1 *Mulier prohibetur esse arbiter.*
2 *Seruus & liber simul prohibentur esse arbitri.*
3 *Mutus surdus,furiosus & pupillus sine tutore, non possunt cogi arbitrium suscipere.*
4 *Confirmari non dicitur em postfacto,quod ab initio non tenet.*
5 *Laicus potest in re spirituali auctoritate iudicis delegati esse arbiter.*
Excommunicatus non potest esse arbiter.

6 *Compro-*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

6 *Compromitti an possit in ordinarium de re, in qua est iudex.*
7 *Filiusfa. etiam de re patris, & in causa ciuili potest esse arbiter.*
8 *Compromitti an possit in venditorem rei, de qua litigatur.*

2.§.Potest esse arbiter omnis qui non prohibetur. Viso ergo qui prohibentur: per consequens uidetur qui esse possunt. Nam uiso vno cōtrariorum, noscitur & reliquum. lxxxviii. di. eiiciens. ff. de his qui sui vel al. iur. sunt. l. 1. & In
a stit. eo. tit. in prin.[a] † ¶ Prohibetur ergo mulier esse arbiter. ff. eo.
1 cū lege. C. eo. l. fi. xxxiii q. v. mulierē. nisi sit talis, quæ habeat potestatem iudicandi. 8. q. 1. vereor. & nisi terræ ꝯsuetudo aliud teneat, uel persone excellentia aliud inducat. extr. eod. dilecti. xii. q. 2. cū deuotissimā. amicabiliter tñ posset cōponere ꝑ bono & æquo sed non de iure: ut in prę. c. dilecti. ꝯ. ff. de verbo. signific. illa uerba
b arbitratu[b]. Quid si cōpromittentes in mulierē, iurant non ꝯue-
c nire? Dicunt quidam[c] non valere cōpromissum: ut no. C. de le-
2 gi. & consti. non dubiū. in fi. † ¶ Itē seruus & liber simul prohibentur
d esse arbitri ff. l. e. l. Pedius[d]. sed si seruus fiat arbiter, & liber factus
e pronunciat, valet ex nouo consensu. ff. e. sed & si in seruum.[e] Ar-
f bitrator autē esse pōt de æquitate, ſm quosdam[f]. alij ꝯ: vt ibi, &
g in præall. l. illa verba[g]. Sed quid si cōpromittatur in duos liberos, & vnū seruū: nunquid pęna cōmittetur, si sententiæ eorū non stetur? vr̄ ꝙ sic: ut in præ. l. Pedius. in fi quia ꝙ fit à maiori parte, ad uniuersos refertur. ff. de regul. iur. l. aliud. §. refertur. extr. de elec. cum inter canonicos. in prin. ext de his q̄ fi. à ma. par. cap. c. 1. ff. ad municip. l. ꝙ maior. & l. seq. arg. ꝯ. quia premissa locū habent, qñ oēs tales sunt, qui poterant proninciare: ꝙ non est hic, vt in præd l. Pedius. in fi. & præterea vtile vitiatur ꝑ inutile: vt in ead. l. §. in seruum
h & l. sed & si in seruū. & extra, de elect. Massana. arg. tñ ꝯ, eo. tit. il-
3 la[h]. † ¶ Item prohibetur mutus, surdus, furiosus, pupillus sine tu-
i tore[i]. ff. eod. l. sed & si in seruum. §. 1. & l. diem. §. coram. 3. q. 7. infamis. §. tria. Hi enim nō coguntur arbitriū suscipere: quia nec tenet
4 cōpromissum, vt puto. ff. eo. l. non distinguemus §. summa. † ¶ Itē minor xx. ann. ff. eo. l. cū lege. ex, de off. dele. cū vicesimū. ff. de mu. & ho. l. ad rēpublicā. Quid si pendente cōpromisso factus est maior? vr̄ ꝙ nō cogetur pronunciare: qa ꝙ ab initio nō tenet, ex post facto nō ꝯfirmatur. ff. de ac. & ob. l. obligationū fere. §. placet. ar. extr. de ele. dudū. j. & c. auditis. ar. ꝯ. C. si ma. fa. ra. ha. l. fi. ext. de renū. post trāslationē. § itē si quis. Nam maior factus ꝯsentire vr̄: & ex quo ꝯsentit, ꝯhere vr̄: & in iudiciis seu cōpromissis quasi ꝯhitur. ff. de pecu. l. 3. §. idē scribit. vnde vr̄ cogendus. Primū verius est, nisi
k de nouo in eū ꝯpromittatur. ff. e. l. sed & si in seruū. resp. j.[k] Itē prohibetur laicus esse arbiter in spiritualibus, ext. e. ꝯtingit. in fi. ext. de iu.
l c. 2. sed simul cū clerico esse pōt[l]. ext. eo. ꝑ tuas. † ¶ Itē ēt laicus pōt
5 esse arbiter in re spirituali, auctoritate iudicis delegati, ſm papā[m]
m prout no. & ꝓb. in præ. c. ꝑ tuas. in fi & arg. xxxii. dist. præter. §. uerū. Sed nec ordinarij, nec delegati auctoritate pōt fieri, ꝙ clericus habeat laicū in iudicē ordinariū. Itē excōicatus non pōt esse arbiter: ꝙ dic vt j. e. § differt. ver itē ſm eū In iudicē aūt delegatū pōt cōpromitti. ext. de præb. nisi. ext. de presum. literas ext. e. cū olim.
6 † ¶ Sed nunquid in ordinariū, de re in qua est iudex? non vr̄. 3. q. 7. infamis. § tria. in l. si quis uero iudex. ff. e. & l. sed & si in seruū. § si quis. Dic ſm canones ꝙ pōt esse: ext. e. cū tēpore. ext. de elec. cū causam. & de iureiur. ueniēs. & ēt ſm leges pōt esse arbitrator. in Authē. vt differ. iud. §. si uero ꝯtingit. C. de iu. l. apertissimi. & Aut ibi
n posita. ar. ꝯ, ff. de tuto. & cura. l. prætor.[n] † ¶ Itē pōt esse arbiter
7 liber homo, filiusfamilias ēt de re patris in causa ciuili: cū ēt possit
o ēe iudex. Itē ingenus, libertinus, & infamis[o]. ff. e. sed & si filius. & duabus legibus seq. 3. q. 7. d. § tria. in prin. & l. cognitiōes. Itē nullus in re sua, siue in totū, siue in partē arbiter fit. ff. e. l. pe. ff. de iu. si alter. alias incipit, Iulianus. & C. e. neqs in sua cau. ꝑ totū. C. mā. in
p re mādata. Sed arbitrator sic, ēt in propria offensa[p]. dū tñ iuste ar
q bitretur[q]: alias eñ itur ad arbitrū boniuiri, ff. loca l. in lege. j. resp. ff. de ꝯh. emp. hęc vēditio. ff. de iureiurā. l. Labeo. § q̄stiōes. & c. mā. l. in re mādata. ff. de ope. li. l. si libertus. & in ꝯcor. q̄ sunt s̄. §. proxi. uer. arbitrator uero. ¶ Sed nūqd abbas pōt esse arbiter in rebus mo
8 nasterii? De hoc dicā j. §. fi. vers. sed nūqd abbas. † ¶ Sed nunqd in venditorē rei, de qua litigatur, pōt cōpromitti de ea. arg. ꝙ nō. ff. e. l. pe. ff. qñ app. sit l. j. §. in propria. 2. q. 6 c. biduū. §. palā. Vr̄ tñ ꝯ, ff. de euict. l. si dictū. §. si sñia. Cessant eñ hic rōnes legis. ff. de arbit. l. pe. & qa forte periculū huius causæ nō spectat ad eū, cū nō ꝑ iudicē, sed ꝑ arbitrū tūc euincatur: ut in præal. l. si dictū. §. si cōpromisse-
r ro[r]. Sed pone, ꝙ cōpromissum est in eū, & ipse tulit sñiam ꝯ emptorē: nūqd emptor hēt actionē de euictione amodo ꝯ eū: argumē. ꝙ sic: qa facto ipsius emptorē ꝑdidit. C. de asser. tol. l. fi. sub iudice lis est. Sed corā quo cognoscet de hoc, ꝙ obiicitur, scilicet qua
s re nō pōt ēe arbiter? Dic ꝙ corā superiore[s], si ipse nō hēt iurisdictionē. ff. de iud. si qs ex aliena. Sed nunquid præmissæ exceptiones de seruitute, de sexu, & huiusmodi cessabunt, si sit electus ad
t certū tēpus[t] arbiter? Et vr̄ ꝙ sic[u]: ar. ff. de ind l. 1. in fin. & l. 2. & de
u arbi. Pōponius[x]. in fi uel dic ꝯ, & imputent sibi, q sic elegerunt[y]. Quid si sit actū, ut nulla exceptio opponatur? Dic ut j. in ti. de ꝯcl. & re Vtrum autem in regularem compromitti, possit, dicam.
z j. § fi. uersi. sed quæro diligenter. & seq.[z]

ADDITIONES.

a In prin. ¶ Sed quid valet hoc scire, cum voluntate aditus non reprobetur? Vide infra. §. sequitur. in prin. valet etiam ante compromissum, ne inutiliter laboretur.

b Arbitratu. ¶ Sequitur Titii. fœminas significant, & non cadunt in seruū sed non est facienda æquatio inter fœminam & seruum: quod collige ex notatis in præ. Decre. dilecti. in 3. gloss. & his quæ super ea dixi de sepul. capitu. fi. lib. 6. in vlt. gloss. Et hoc patet etiam in testamento, testimonio, & tutela filii, quæ cadunt in fœminam, non in seruum. De primo & secundo de testa. indicante. de sepul. de vxore. ff. de testa. si filius. & l. se. §. mulier. & §. seruus. extra. de testi. quoniam. C. de testi. quoniam liberi. De tertio patet in præd. gloss. & de appel. ex parte, 2. Ad so. vide etiam quod sequitur. infra. ver. 2. ¶ Adde quod Abba. in capitu. dilecti, dicit quod Papa potest mulieri delegare spiritualem causam inter clericos, per tex. in c. Mennam. alle. in gl. dilecti. in d. c dilecti.

c Quidam. ¶ Alb. Gal. eo. tit. versi. sed quid si partes. ¶ Adde Abba. iñ d. ca. dilecti.

d Pedius. ¶ Si tamen in solidum dati sunt liber pronunciare cogitur: ut in l. ibi se. quæ incipit, sed si ita.

e Seruum. ¶ Vide quod hic sequitur in ver. quid si pendente.

f Quosdam. ¶ Vber. ubi s̄.

g Verba. ¶ Vide quod circa hoc. & circa id, quod præmissum est de fœmina, dixi, in solutione quæstionis, quam posui super regula, dolo facis. de re iu. lib. 6.

h Illa. ¶ Solue ut no. in regula, utile. de re. iur. lib. 6. Adde de huius uersiculi dicto uidendū Bal. cons. 449. 4. libr. incip. proponitur, quod in quodam compromisso.

i Tutore. ¶ Inepte hoc posuit, cum tractemus, an in eum posit compromitti. & constet quod habeat, uel non habeat tutorem: cum nec in minorem xx. ann. ut sequitur. Procederet autem id, cum quæritur, an posit compromittere: vt in §. coram. e. tit. si pupillus. de quo infra. §. proxi. ver. sed quid de minore.

k Respon. 1. ¶ Aduerte, quia supra. ver. item seruus. dixit contrarium, ꝑ eādem legem: nisi exponas ibi ex nouo consensu, id est, ex nouo compromisso, vt hic, & sic etiam illud ponit Host. in Sum. eo. tit. post prin. Sed in hoc nullum dubium gloss. ibi, videtur intellige, quod fingatur nouum compromissum, ex quo partes processum concesserunt. Ego darem alium intellectum illi legi, s. quod qui compromissi tempore erat seruus, sed tempore quo recepit, uel acceptauit, erat liber, partib. consentientibus, siue nouo compromisso procedat: fecit. ff. de legatis. 3. l. 1. §. 1. & tunc facit ꝯ no. de præb. dilectus. 2. in gl. 2. Sed delegata iurisdictio non sic pendet à partibus, sicut compromissoria. vt ext. de of. deleg. significantibus.

l Potest. ¶ Sup. de auctoritate superioris, qui erat iudex causæ ut ibi. ¶ Adde & nota: quia alibi forte non reperies, quod de re spirituali potest quis laicus solus vt arbitrator cognoscere, licet non vt arbiter, prout consuluit. Rosfr. consilio clxxiii. incipiente, pro decisione qui alleg. etiam ita tenuisse in suis consiliis Pet. de Anc. consilio ꝙ incipit, istā quęstionē facit dubiam. c. cum contingit. non allegat ex quo nnmero, ego habeo xcvii.

m Papam. ¶ Cuius dictum intellige simul cum clerico: ut s̄. proxi. dictum est.

n Prætor. ¶ Dupliciter legitur, ut ibi not. & neutra lectura obstat, siue dicatur, quod non posit prætor se facere arbitrum, siue quod non posit se facere tutorem, dato quod de hoc compromittatur, ¶ Adde, secundum Abba. in c. cum tempore. ext. eo. ꝙ etiam videtur dicendnm ꝙ de iure ciuili ordinarius posit esse arbiter, cum illo iure sit dubium, & de iure canonico sit decisum.

o Infamis. ¶ Qui tamē non potest esse arbiter iuris: vt no. j. de recus. §. fi. uer. sed nunquid possunt.

p Offensa. Vt no. j. præalleg. l. pe. & fuit quęstio Pilei xliii. qui idem tenuit. & de hoc C: de do. promiss. l. si cum ea. & patet in Decret. Quintauallis. de iure iuran.

q Arbitretur. ¶ Vnde dicit Guido de Suz. in l. non distinguemus. quod non posset interdicere certum locum: cum illa pœna sit corporalis. ff. de pœn. l. fi. & de in integr. restit. l. fin. & id non pertinet ad priuatum, sed ad presidem uel eo maiorem. ff. de off. pręsi. illicitas. §. antepe. nisi in cōpromisso id dictū esset. ea l. §. ex officio. ¶ Adde an quis posit esse arbitrator in propria offensa. Bal. in c. inter pares, de lege Corradi. & refert, quod Iac. de Arena. disputauit t hanc q. & uide ēt An. in l. si sic. de leg. 1. an quis posit se comittere gratię & misericordiæ alterius.

r Compromissero. ¶ Subdit Vber. ubi s̄. quod non est multum laudabile, quod ipse pronunciet.

s Superiore. ¶ Dicit. Vber. ubi s̄. ad quem spectare arbitri compulsio.

t Tempus. ¶ Vbi s̄. dicebat, & melius, breue tempus.

u Quod sic. ¶ Quasi res sit tēpore peritura: & sic non sit in talibus insistendū.

x Pomponius. ¶ Alias incipit, si de meis. & sic allegatur. s̄. §. 1.

y Elegerunt. ¶ Si propter examen exceptionum non potest intra tēpus causa diffiniri: hoc dico, quia & contrarius intellectus inde posit haberi.

z Et seq. ¶ De milite & clerico disputauit Fran. Acc. in quęstione sua mihi 30. alle. 3. quę incipit, duo consortes. q quisq; ipsorum poterat esse arbiter, & fortius arbitrator. alleg. de milite. ff. e. l. 3. §. fi. C. de iud. l. certi. in Auth. de defen. ciui. §. 1. ibi nobiliorib. &c. Non obst. C. de procur. militem. & l. neq; fœmina. ff. eod. l. filius. §. ueterani. C. de præpo. sac. scri. l. hac parte. lib. xii. d prin. agen. in rebus. l. 1. e. lib. q̄ loquuntur de uilibus officiis. de clerico alleg. ff. e. non distinguemus. §. sacerdotio. C. de epis. audi. si qui ex consensu. & l. seq. ff. de uerb. sig. l. illa uerba. C. de his qui ad eccl. con. l. pręsenti. §. pen. & ult. Non obstat in Auth. de sanct. episc. §. alium. quia de officio procuratoris loquitur, ꝙ est vile officium. Arbitrari autem competit hominibus maximę dignitatis: ut in præ. l. 3. §. fi. ff. e. tit. & est officium pium ad concordias & paces reducendas, ad quę clerici præcipue tenentur. C. de episc. & cle. si quis in hoc. & de sum. tri. epistola, inter claras. in prin. & in fi. & iura nostra. uide j §. ult. cha. ult. uer. in episcopo.

¶ Compromitti super quibus & à quibus possit.

SVMMARIVM.

1 *Compromitti de criminali causa an possit.*
Compromittit an possit in causa restit.in integ.
2 *Compromittit an possit de sententia excommunicationis,uel alio iure spirituali,vel in quo periculum animæ vertitur.*
3 *Compromissum super alimentis factum,an valeat.*
Compromitti potest de omnibus,quæ expresse non prohibentur.
4 *Servus non potest compromittere,nisi se gerat pro libero.*
5 *Mater si dicat se præferendam tutoribus datis in testamento mariti sui, cum illud sit imperfectum,an possit de hoc compromitti.*
6 *Exemptus non potest super rebus exemptis compromittere in præiudicium eximentis.*
7 *Religiosus non habens administrationem sine licentia superioris,nõ potest compromittere.*
8 *Compromitti non potest cum excommunicato.*

3.§. Restat videre super quibus,& à quibus potest compromitti: & quidem de omni causa ciuili extra.eo.c.1.non autem de criminali publica † uel priuata,nec de li
a berali [a],vel matrimoniali.ext.de in integ.restit.causa de transact. c.fi.ff.de arbitr.non distinguemus.§.si per errorem.& §.de liberali.ext.eo.cum tempore.de iureiur.tua.nos.Sed si de crimine ciui-
b liter agatur [b],potest.ff.de his qui not.infa.l.quid ergo.§.ex come promisso.arg.contra,quod de crimine compromittatur. ext.d-
c ipsum literas [c].Item contra,quod de causa status compromi ttat
d tur.C.de reb.credi.l.cum proponas [d].Quid de famoso delicto,al. as crimine? Dic quod non potest compromitti super eo:ut not
2 in prę.§.si per errorem.† ¶ Item de causa restitutionis in integrũ cõpromitti nõ valet.extr.de resti.in integ.causa incidenter tamẽ arbiter de ea cognoscit.C.de iudi.quoties.& de ordi.iudic l.1.ext. qui fil. sint legi lator.Sed nunquid arbiter incidenter põt date restitutionem.Azo not.in Sum.eod.tit.§.potest.q sic:& probatur,
e ext.eod.ca.pen.[e] Alij tamen dicunt contra,vt C.ubi & apud quos
f l.fi.in fi.[f] Item de matrimonio spirituali compromittitur.ext eo. ex parte.ext.de ele.cum inter canonicos & c.quia propter. Item quid de causa conuersionis & monachationis? De hoc no.in d.
3 § de liberali †¶ Item de sententia excõmunicationis,uel alio iure spirituali,uel etiam alio,in quo periculum animæ uertitur? Non uiderur,quod possit in aliquem tanquam in arbitrum compromitti:ne pateat via ingressui ad spiritualia vitioso,& ne metu pę næ pareatur iniustæ sententiæ,uel iustus etiam condemnetur. extr.de sent.excom cum medicinalis.11.q.3 episcopus.§ si ergo.&
g capit.audi.§.cum ergo.& c.nemo.secundum dominum meum [g]. Potest tamen de talibus in iudicem compromitti,tãquam in amicabilem arbitratorem,& non in alium: vt quantum ad spuale de
h iure pronunciet,à quo ad expensas & alias arbitretur [h] Item de publica uel populari actione non potest compromitti.ff.eod. ti.
3 l.non distinguemus.§.Iulianus.& §.de liberali.† ¶ Sed nunquid
i compromissum super alimentis [i] factum valeat? Videtur quod
k sic:[k] nam de omnibus quæ expresse non prohibentur,potest compromitti.ut in eod.§.& §.seq.& ff.ex qui.cau.ma.nec non.§.2.Dicunt quidam hic contra,cum quædam maiores desiderẽt iudices: vt in præ.§ de liberali.& ff.de transact.cum hi.in prin. Alii dicũt quod si compromittat in aliquem,vt cognoscat tanquam iudex valet:& perinde est,ac si facta esset transactio iudicis auctoritate
l alias non.C.de transact.l.de alimentis.primum verius [l].¶ Quid de præbendis clericorum? Dic quod bene potest compromitti de
4 eis.vt j.uersi sed nunquid clericus.† ¶ Seruus autem non potest compromittere,nisi se gerat pro libero,sed filiusfa. sic. ff. de pecu. licet.§.si seruus.cum seq.& §.si filius.C.de iudi.seruus.ff.eod.non distinguemus.§.si seruus.Nec furiosus,nec prodigus.ff.e.l. diem.
m § pen.¶ Sed nunquid [m] de minore? Respon.pupillus sine auctoritate tutoris compromittens,non obligatur ciuiliter,naturaliter sic:fideiussor tamen efficaciter tenetur.ff.eod.si pupillus. & l.
n 3.in prin.[n] In iudicio uero etiam dato fideiussore,non potest esse sine tutoris auctoritate.ff.eod.l.diem.§.coram.ubi de hoc.C.si aduer.rem iud cum minores.C.de auct.præstarum.ff.de re iudi. acta §.fi.nisi in momentanea possessione.C.qui leg.perso.ha.stã. in iudic l fi.Et nisi in casibus,in quibus minor censeretur maior: quos dic,ut ext.de restit.spol.ex parte.& xv.q.iii.certis.& melius.j.de actore,in prin.Idem in adultis.scilicet,in minore xxv.an. curatorem habente.C.de in integ.resti.mi.si curatorem. Si uero curatore caret,tunc non potest in iudicio esse:ut in præ.l.clarum tamen dicunt quidam quod potest compromitere,& tenet:arg. præd l.si pupillus.& l.3.in prin.& in hoc differt à iudicio arbitrium:ut in [illegible] uer.obstichum aut Par[illegible] quod est j.uersic.item si sit filius.Alii dicunt quod non potest compromittere: & si compromiserit simpliciter,expectabitur donec pater consentiat,uel curatorem habeat.C.qui leg.per.ha.stan.in iu l.2.& C.si aduer.rẽ iud.l.cum & nos.nec etiam tenet cõpromissum.arg.x.dist.uides.
5 ff.eo l.Pedius.& l.seq.& hoc videtur tutius.† ¶ Quid si mater dicit se præferendam tutoribus datis in testamento mariti sui,cum illud sit imperfectum:nunquid potest de hoc compromitti? non videtur,quia tutoris datio est mixti imperij:& de huiusmodi cõpromitti non potest,nec de populari actione,vt supra. Et actio suspecti popularis est,multo magis si postulatione confirmetur. argument.contra:quia hoc non est prohibitum:& lex videtur dicere,quod potest.C.de rebus creditis.l.cum proponas. Sed illud est uerum si mater postulet,nec confirmetur:quia ipsa debet preferri:secus si petat cum tanquam suspectum remoueri secundũ
6 Vber.† ¶ Item exemptus non potest super rebus exemptis compromittere in præiudicium eximentis ext.eodem.c.cum tempore.vigesimaquinta quæstione 2.postea vero quam.Sed nunquid uasallus cum alio contendens super re feudali compromittere potest? Respons.sic,quo ad suum,non domini,præiudicium.argument.prædict.Decre.cum tempore.& extra,quod met.causa, cum dilectus.de confirmati.vtil.vel in util.cum dilecta.§.quia uero.extra de donatione inter dilectos.in fine.Posset tamen dominus hoc prohibere.ff.si quis ius dic.non obtempera.l.unica.& in libr.feud.capitulo.lex Conradi.post titul.testes sunt vocandi
o ad nouam inuestituram,secundum dominum meum [o].† ¶ Sed
7 nunquid clericus,maxime religiosus,potest compromittere? Dico,quod religiosus non habens administrationem,sine licentia superioris non potest compromittere,argument.extra,de sta.mon.cum ad monasterium.& capitulo.monachi.12.quæstio.1.non dicatis.xvi.quæstio.1.placuit.Item nec habens administrationem,nec etiam clericus secularis potest compromittere, quo ad perpetuum præiudicium ecclesiæ,cui præst.extra.de deci.ex multiplici.ext.eod c.3.& c.cum tẽpore.& c.per tuas.prope fi.ibi,qui iuramento,&c.quatenus autem tangit suũ proprium factum,potest.Vnde si ageretur super possessionibus.suis,uel super ecclesia tanquã super beneficio,potest compromitti eo modo,quo licite fieri potest.extr.de transact.super eo.extra,de præben.

ADDITIONES.

a Liberali. ¶ Hominis,non sic de libertate ecclesiæ. Rationem diuersitatis scripsi in Decre.causa.super ver.liberali.
b Agatur. ¶ Dixit Gui.de Suza.in l.non distinguemus.§.Iul super 1.gl.q de omni crimine,de quo licet transigere,de quibus.C.de transact.l. transigere. pt compromitti:quia si possum transigere,fortius in arbitrum compromittere.Item de crimine,q contra te cõmisi,possum iurare stare mandato tuo. de hoc §.§ proxi.uer.item potest.& sic de crimine compromittunt,sed illud in arbitratore,ut ibi. ¶ Adde,quod Bar. hoc sequitur in d. §. Iulianus. & Ro.consi.xcv.
c Literas. ¶ Soluitur in præ.Decre.causa.in fi.vlt.gl.
d Proponas. ¶ Ibi tripliciter soluitur.
e c.pen. ¶ Scilicet de resti.in integ.
f In fin. ¶ Hoc placet Inn.& quale sit tunc remedium,scripsi post eũ in præ. Dec.pe. super glos.pen.vbi omnino uideas ipsius dictum & Gof. ¶ Adde, quod dictum Innoc.impugnat Abb.in c.causa.extra.de resti.in integ.& ibi dicit esse text.cui sine difficultate non potest responderi.& quod d. l.fin.loquitur,cum principaliter petitur,non autem secundario. Causa etiam matrimonialis incidenter cognosci,non potest: ut consuluit Roma.consilio. ccxcix.
g Meum. ¶ In sum.§ de qua re.
h Arbitretur. ¶ De præben.nisi essent.
i Alimentis. ¶ Sup.futuris,&in vltima volũtate relictis,ut probant iura sequentia:per quæ patet de præteritis,uel aliter debitis trãsigi posse sine prętore.& uide j.qui fil.sint leg.vers.sed quæritur,utrum.
k Quod sic. ¶ Secundum Alb.Gal.
l Verius. ¶ Forte intendit de prima opin.non de prima allegatione:quia tũc dixisset,hoc verius.imo per præ.l.cum hi.§.uult igitur.omnino videtur non valere cmprom.issum,etiam factum auctoritate prætoris: cum requiratur ipsius requisitio circa causam,modum & personas:vt ibi,sine quibus nõ sufficeret ipsius prætoris auctoritas. ¶ Adde tu,notabiliter,quod stante statuto q valeat contractus minoris cum iuramento:q si minor transigat,uel renunciet alimentis cum iuramento,valet quod per ipsum factum est. Ita voluit Pet.de Anc.consi.376.
m Minore. ¶ De filiofa.vide j.de actore.§.fi.ver.sed an filio.
n In prin. ¶ Vt utrobique non procedit,quod de fideiussoris obligatione dicitur,cum pupillus est talis,qui naturaliter obligatur. accedit enim fideiussoris obligatio ciuilis tantum:de naturali tantũ. Inst.de fideiu.m prin.¶ Adde,an statutum de compromissis liget minores.Bald.consi.390.lib.2.cõcludit,quod sic.Bal.cosi.lxvii.incip.Statutum de compromissis,& quid de iure communi,vide Bal.consi.390.2.lib
o Meum. ¶ De hoc remissionem ipsius ad summam scripsi Decr.cum tempore.in fi.vlt.gl. ¶ Adde,quod vasallus non possit compromittere sine dicta licentia.Bal.consilio.322.1.lib.& ver.2.Adde Abba.consil.xxxiii.2.lib. vbi de clerico.de prælato no.uide Ale.consi.322.lib.

ben. nisi. de off. deleg. si quando. j. q. j. gratia. extr. eod c. 1. & 2. & c. dilecti. & c. innotuit. & c. seq. Itē mulier nō potest alieno nomine compromittere ff. eo. non distinguemus. §. si mulier. Itē si sit filiusfa. is, cum quo compromisisti de tali causa, quæ patrem tangit, & in qua eius consensus requiritur, potest dissentire quousq; pater consenserit, sicut & in iudicio seruatur. ff. eo. l. 1. C. de iud. rem
a non nouam. C de bo. quæ lib l. fi §. 1.[a] † ¶ Item cum excommuni-
3 cato nō potest compromitti, propter periculum communionis. extr. de exce. dilecti 24. q. 1. audiuimus. extr. de sent excom. solet. lib. 6. & de iud. c. intelleximus. 4. q. 1. c. 1. non enim aliquid coram
b arbitro poterit petere, vt ibi, & sic expirabit.[b]

ADDITIONES.

a ¶ §. j. ¶ Vbi de hoc Secus ergo si patrem non contingat. de iud. cap. ult. in fi. lib. 6.

b Expirabit. ¶ Per hunc finem uidetur q̄ de actore intellexit. & idem Vber. ubi s. & sic etiam loquitur 3. glo. circa med. Decre. in monaste de re iu. Durum enim uidetur, q̄ reo excommunicato compromitti non possit. obstat tamen periculum communionis. de quo s. Item absurdum, quod ex uoluntario actu excommunicati detur iudici iurisdictio solum partibus attributa. Qua ratione dico. q̄ reus excommunicatus uoluntariè, non eligit arbitros. omni autem casu, quo de necessitate eliguntur, quos uide de off. de lega. ab arbitris. in tex. & in gl. lib. 6. alios eligere poterit: alias si ibi esset fauor, id nō posset, contra Decr. intelleximus de iud. Ad prædicta facit quod de conuenientia iudicum scripsi, de rescri. c. 1. lib. 6. in ult glo.

¶ Arbitrium in quibus differat à iudicio.

SVMMARIVM.

1 *Compromissum non extenditur in hæredes compromittentis, nisi hoc in eo exprimatur,*
2 *Arbiter non pronunciat altera parte absente, nisi hoc actum fuerit.*
3 *Arbiter non exequitur suam sententiam, sed ordinarius.*
In Arbitrio non purgatur mora, cum dies ab homine præfixus est.
4 *Arbiter non potest contumacem punire, nec testes cogere, nisi in compromisso actum sit.*
5 *Arbiter non potest citare partes, nisi ad locum, quo cōpromissum factum est.*
6 *Arbiter non potest delegare arbitrum.*
7 *Sententia arbitri non infamat, quia non cognoscit de crimine.*
8 *Actio seu exceptio non oritur ex sententia arbitri, ex sententia iudicis sic.*
9 *Iudex & arbiter differunt in exceptione spoliationis in modum exceptionis propositæ, de qua non potest cognoscere arbiter.*
10 *Excipere non possum de excommunicatione contra arbitrum quem scienter elegi, secus in iudice.*
11 *Compromitti potest in bannitum nostri temporis, cum non sit expresse prohibitum.*
12 *Arbitrium in quibus assimiletur iudicio.*
13 *Arbiter si non uenit ad locum destinatum, pars non ueniens non dicitur contumax.*
14 *Maiores restituuntur ab arbitri sententia.*
15 *Arbiter an possit de fructib. & expensis cognoscere.*

a **4. §. Differt** Autem arbitriū à iudicio.[a] Nā venalis sententia iudicis non valet. 2. quæstio. 6. ei qui.
b §. diffinitiua.[b] extr. de vi. & ho. cler. cum ab omni. arbitri vero sen
c tētia per sordes & precium lata tenet, licet possit excipi[c] de dolo. C. eo. l. arbitrorum. Item à sententia arbitri non appellatur. C. eo. l. 1. 2 quæst. 6. à iudicibus nisi sit talis, qui ex iuris necessitate eligi-
d tur, vt extr de off. dele. suspicionis. & de appe. legitima.[d] a sententia vero iudicis sic. 2. q. 6. non ita. & cap. omnis oppressus. Item co
e ram eo non habet locum reconuentio. extr. eo. cum dilectus.[e] coram iudice sic. 3. q. 8. cuius in agendo. extr. de mutu. peti. per totū.
1 † ¶ Item compromissum non extenditur in hæredes compromittentis, nisi hoc in eo exprimatur. ext. eo. cap. fin. ff. eodem l. diem proferre §. 1. iudicium sic, C. ex delict. defunct. in quantum hære. conuen l. vnica. extr. de iud. quia V. & C. de iur. calum. Auth. principales. Quid si sit contra defunctum processum eo viuente, nunquid acta coram arbitris habita valebunt contra hęredem coram
f iudice([f] Respon. sic. extr. de testi. præsentata. C. de arbit. l. pe. com promissum ergo ad hæredes non extenditur, vt in eo procedatur secus quo ad ea, quæ iam acta sunt. sic & societas non transit ad hęredes, tamen pro lucris & damnis ante mortem socii contingentibus, datur actio hæredi, & contra hæredem. ff. pro soci. l. actione §. morte vnius. Item licet compromissum non extendatur
2 ad eos, arbitrium tamen sic ff. de arbit. quamuis. † ¶ Item arbiter non pronunciat altera parte absente: nisi hoc actum fuerit. ff. eo. l. diem. § si quis litigatorum. iudex sic. 3. quæst. 9 decernimus. ext. qui fil. sint legi. causam. de pœ. calumniam. C. de iud. properandū. Ergo in eius potestate est deludere partem. Respond. imò si non venerit, committitur pena, ac si per eum stetisset: quo minus pro-
g nunciaret arbiter: vt in præ. §. si quis. g † ¶ Item non exequitur suā
3 sententiam, imo ordinarius ff. eo. l. 3. iudex vero sic. extr. de off. de legat. quærenti. extra, de re iudica. de cętero. ff. eodem. l. a diuo. & iunge quod nota. j. §. excipitur. versicu. Item quod arbitrio pro. Et intellige, q̄ ordinarius exequitur sententiam arbitri, qui electus est de partium consensu sine pœna, postquam est homologata. C. eodem. cum antea. §. 1. Sed nunquid exequetur eius sententiā, qui cum pœna eligitur? Dic vt j §. fin. versi. quid si sit cum pœna. ¶ Item in arbitrio non purgatur mora, cum dies præfixus est ab homine. ff. eo. l. Celsus. In iudiciis sic. ff. si quis caut. l. & si post tres. C. de fideiuss. sancimus. ext. de re iud. cum Bertoldus. Item in eo nō venit, nisi quod dictum est vt veniat. ff eo. l. si cum dies. §. plenum. Vnde arbiter nihil facere potest extra compromissum. ff. eod. l. si cum dies. §. pen. & l. Labeo. & l. non distinguemus. §. de officio. & §. fi. extr. eo. cum dilecti. Sed in iudicio veniunt quæcunq; non pro
4 hibentur. ff. de iud. solemus. ext. de causa pos. cum ecclesia. † ¶ Itē arbiter non potest contumacem punire, nec testes cogere, nisi in
h compromisso actum sit.[h] ff. de iud. l. 2. §. fin. ff. eod. non ex omnibus. Dic vt ibi: & nisi in casu, qui habetur ext. de off. dele. suspicionis. sed ibi arbitri illi non habēt iurisdictionem, & coercitionem, nisi prout ibi no. iudex vero sic. extr. de off. dele. præterea. extr. vt lit. non contest. quoniam. ff. si quis ius dic. non obtem. l. vnica. ext. de testi. cum contra. & c. seq. ext. de testi. cog cum causam. de hoc
5 no j. §. fi. ver. sed nunquid incidit. † ¶ Item non potest citare partes, nisi ad locum, quo compromissum factum est, nisi aliud fuerit dictum. ff. eo l. si cum dies §. si arbiter. Iudex vero potest, vbi uult, dum tamen in loco non prohibito. ext. de resc. nonnulli. & c. cum
i in multis. lib. 6 de app. ex parte. De hoc dic, ut not. secundum Papam, extra, de testi. præsentata. [i] Vtrum arbiter possit citare per
K totam diœcesim, uide j. de cita §. 1. uersi. 1.[k] † ¶ Item non potest
6 delegare arbitrium. ff. eodem. in compromissis. & l. non distinguemus. §. quæsitum. iudex uero delegatus a principe uel ordinario, potest committere sententiam, uel aliquem articulum: ut extr. de off. dele. cum te. & c. super quæstionum & s. de iu. dele. §. iam nūc.
l Item[l] corā eo nō præstatur satisdatio de prosequenda lite, de qua no. j. de sat. §. fi. quia sufficit pœnæ promissio: ut in Auth. de lit. §. ad excludendas. in fin collat. 8. & C. de epis. & cle. Auth. generaliter. in fi. sed coram iudice sic. 3. q. 3. c. incidit. §. offeratur. & Auth.
7 quod fieri. † ¶ Item eius sententia non infamat. ff. de his, qui not. infa. l. quid ergo. §. ex compromisso. quia non cognoscit de crimine quod infamat. ff. eodem non distinguemus. §. Iulianus, extra, de in integ. restitu. causa in fin. Iudicis sic, ff. de fur. non potest. ff. de pu. iudi. l. infamem. extr. de re iudicata, cum te. Item si sit pactū de non appellando, uel recedendo ab arbitrio, nihilominus recedi potest C. eodem. l. pen. uer. si autem. secus in iudicio. C. de tēp.
m appe. l. fi. in fine.[m] ¶ Item infamis potest esse arbiter: ut s. eodem. §. potest esse. ad finem. sed non iudex. extra. de rescriptis. scisciatus. 3. quæst 6. capitulo primo. Item arbitrium non redditur in inuitum. ff. de arbit. l. 3. §. tametsi. Iudicium sic. ff. de uerbo. obliga. inter stipulantem. §. primo. & infrà, uersicu. proxim. Item inuitus quis subdit iudicium. ff. de mu. & ho. l munerum. §. iudicandi. C. q

pro

ADDITIONES.

a Iudicio. Istius §. materiam ponit gl. 2. Dec. cum dilectus. eo. rit. vbi reepilogando clarius pono, in quo conueniant, & in quo differant, in prin. in medio & in fin.

b Diffinitiua. ¶ Versi. uenales. & vide quod ibi no.

c Excipi. ¶ Contra petentem pœnam a non parente: & dominus meus tenuit eum ipso iure tutum.

d Legitima. ¶ Patet expressius de off. deleg. ab arbitris. libr. 6. ¶ Adde Bart. & noui. in l. ab arbitro. ff. qui sat. cog. Abbat. in c. cum dilectus. extr. eo d. in 6. col. Alex. consi. 8 6. 1. lib.

e Dilectus. ¶ Vide j. de reconuen. in prin. ¶ Adde Bald. in d. c. & Alex. consi. 198. 2. lib.

f Iudice. ¶ Scripsi de hoc extr. eod. tit. c. fi. in 1. gl. ¶ Adde q̄ acta facta coram arbitro, faciunt fidem coram iudice, Bal. in l. pe. C. eod. & consi. 38. 4. libr. & Abb. in c. fi. extr. eo. Et an sicut morte alterius compromittentium finitur arbitrium, ita finiatur arbitramentum, vide Pau. de Cast. cōsi. 30. & adde ver. ita. j. eo. Bald. consi. 30. 1. lib. & consi. 47 1. cum duo. sequentibus. 4. lib. Petr. de Ancha. consi. 110. Roma. consi. 108. & 115. & uersi. item non potest. Adde Petr. de Anch. consi. 270. Bal. consi. 252. Rom. consi. 61. & 72.

g Si quis. ¶ Vide j. §. ult. uer. sed nunquid incidit.

h Actum sit. ¶ Istud nisi, respicit primum dictum tātum, sed illud Nisi, quod sequitur, utrunq; respicit. & in hoc cautius locuta est gl. quā in prin. allegaui.

i Præsentata. ¶ Ibi scripsi super uerbo, solo.

k Ver. 1. ¶ Sic erat ante additiones: quia quicquid est in illo §. ante uersi. licet nunquid, detractis trib. primis uirgu. fuit additio.

l Item. ¶ Secūdum Azo. in Sum. de fatis. in prin. & de arb. 3. co. ver. pducitur.

m In fi. ¶ Vide j. de app. §. ult. in fin. an uero ualeat pactum q̄ partes possint à sententia arbitri appellare, satis scripsi super glo. 2. d. Dec. cum dilectus. quā in prin. huius §. alle. ¶ Adde Abb. in d. c. cum dilectus. Pau. de Cast. & Bar. qui contrarium tenent. in l. 1. C. de arbit. & Specu. in tit. de app. §. 1. uersic. quid si conuenerit. & Moder. de, quia suris.

pro sua iurisd.l.vnica.non arbitrium.ext.eo.c.j.licet receptum'fi
8 nire cogatur.ff.eo.l.3.Et dic vt j.§.sequit.in prin.†¶Item ex sen-
tentia arbitri nõ oritur actio,nec exceptio:quod dic vt j.§ fi.ver.
hoc quoq; notandum.Ex sententia iudicis sic.ff.de re iud l. miles
a in fi.C.de reb.cre.actori.& no.ext.de off.dele.coram.[a] Item arbi-
ter non potest assignare diem ad sententiam audiendam, nisi id
actum fuerit:vel nisi de nouo partes consentiant.extra.eo. ex par-
te.ff.eo.l.non distinguemus.§ fi.Iudex vero potest,ext.de of.dele.
9 consuluit.& de testi.cum olim.†¶Item secundum Vin.[b] & alios
b differunt in exceptione spoliationis in modum exceptionis pro-
positæ: de qua non potest arbiter cognoscere. Nec etiam coram
eo potest peti restitutio incidenter:quia non fuit compromissum
super hoc ext.de rest. in inte.causa. & hæc quæstio est dominica-
c lis.[c] dic vt ibi.†¶Item secundum eum, non possunt excipere de
10 excommunicatione contra arbitrum, quem sciẽter elegi. Aliud
in iudice , cum in eum non cadat iurisdictio. extra. de re iud. ad
ad probandum.ext.de exce.pia.Ego credo,quod siue scienter,si-
ue ignoranter arbitrum excommunicatum elegerim,non teneor
sibi communicare,nec tenet cõpromissum:vt in præ.c.ad proban
dum.11.q.3.cum excommunicato.24.q.1.audiuimus.extr.de cle.
exc.mi. illud. Nam excommunicatus pro hæretico est habendus.
in auth de priui dot.hæreticæ.muli.non præs.§.quia enim. arg.C.
de epi.aud.iubemus.& est seruus peccati.C.de sen.pas.l.vlt.2.quę.
7.§.quia ergo. Ad idem in Auth de iureiu.à mo.præ. arg. contrà,
quia non inuenit excommunicatus ob hoc prohibitus ff.ex quib.
caus.ma.l.necnon.§ quod eis.ext.de transla.epis.inter corporalia.
d Item infamis:põt aẽ arbiter.[d] Idem videtur in iudæo.C de Iudę-
is.l.Iudæi.Sed quod prius dixi verius est: quia nec cum excommu
nicato potest contrahi,quod dic vt in Reper. in titu.de sen.excõ.
ver. an cum excommunicatis.licet tamen posset dici quod inter
e excommunicatos [e] potest esse arbiter.arg.C.de hær. quoniam.2.
q.7.c pagani.§.in hoc.& c. seq. Si igitur peto arbitrum corrigi,&
probo arbitrum fuisse excommunicatum : debet iudex pronun-
nunciare compromissum, & arbitrum esse nullum: nam & verba
illa,arbitratu boni viri,in seruum non cadunt.ff.de verb. sig.l.illa
f verba arbitratu & sic obtinuit.[f]†¶Quid de bannito nostri tem-
11 poris,quem deportato comparamus, si ob graue delictũ sit ban
nitus:ut no.Insti.qui.mo.ius pa.po sol.§.relegati.& videtur q po-
test in eum compromitti:quia non est prohibitum.ff. de testi. l. 1.
quod uerum est, si sit relegatus ob tale delictum , propter quod
non sunt eius bona publicanda.alias secus, ut in præ. §. relegati.&
g ff.de admin.tut.l.si sine hærede.§.fin.[g] & vide ff. de his qui sui uel
ali.iu.sunt.l.patre Item arbitrium est contractus,& contractus ve
de iure gen.ff.de iust.& iure.l.manumissiones.& ea quæ sunt iuris
gent.reseruata sunt deportatis:licet quæ sunt de iure ciuili, sint a-
dempta.ff.de pœnis quidam serui.& sic de aliis casibus, qui in iu-
re inueniuntur expressi , in quibus est differentia inter arbitria &
iudicia:aliquin quicquid in iudicis statutum est, debet in arbitriis
obseruari.quia redacta sunt ad instar iudicioram ff.eod. l. 1. C. de
12 iud.rem non nouam §. 1. †¶Porro quædam etiam similia inter-
ueniuntur.nam coram eo libellus offertur:quod dic, vt dixi infra
de libel.concep §.restat.versi.sed nunquid. Item coram eo fit litis
contestatio,& sic interruptio præscriptionis.C. de iudic.rem non
nouam. §. patroni. C. eodem. l penulti.Item citat per nuncium ,
uel p epistolam.ff.eo.l. sed & interpellatur. §.arbiter adesse.extra,
de offi.deleg.prudentiam.Item coram eo iuratur de calumnia.C.
de iu.cal.l.2.§.sed quia.Item parificatur & in alis capitulis ordinis
iudiciarii obseruandus,de quibus habes extra, de probat. quoniã
contra.secus in arbitratore.quod dic secundum dominum meũ,
& Inno.IIII.ext.de iureiuran.Quintauallis.Item vt ualeant depo
h sitiones testium coram eis habitæ,extra,de test. præsentata. C.de
testi.l.fi.quæ incip.cum apud compromissarios. Item in feriarum
obseruatione.quod dic vt j § fi.ver.forma autem & seq.Item in
ferendo sententiam in scriptis.C.eo.l.pen.§ 1.C.de sent.ex breui.
re.l.unica.2.q.1.statutis.Et secundum hoc uidetur, quod non pos
i sit in idiotam [i] compromitti : & ideo debet poni tanquam in ar-
bitrum & arbitratorem , & cætera. secundum Iaco. Alii dicunt,
quod loquatur & pronunciet , ut scit , & potest argumen. C.
de indic.certi , & in his , quæ not. infra.de sent.§. in quo sit feren-
13 da . † ¶ Item si arbiter non uenit ad locum destinatum , pars
non ueniens non est contumax.ff.eo.l.arbiter calendis. sicut & in
iudice contingit,de quo dic ut ext.de dolo & con.c. fi. & j.§ fin.
ad fi.Item litem suam facit,sicut & iudex.C. de epis.& cle. si quis
l in conscribendo.in fi.extr.de re iud.cum æterni.[c] Item ut nec mi-
nor 20.annis,nec mulier possint eẽ arbitri, ut dixi s.§.potest esse.
14 †¶Item ut ab eius sententia maiores restituantur.ff ex quib.cau.
m ma.l.2.¶Item ut intra triennium causa non expiret,[m] si dies cer-
ta statuta sit:secus si non sit statuta.ff.eo.l.1.& l.si unus.§.si multo
post.& l.litigatores resp.1.C.de iud.l.properandum. ext.de iud.c.
pen. Super hoc autem dixit Placen. quod arbiter potest pronun-
n ciare quãdiu uoluerit.ff.eo.sed si compromissum.in fi.[n] Et Auth.
de app.& ff.de [illegible] si Stichum aut Pamphilum.§.quę multum
ad hoc facit pro eo. Azo dicit,quod si lis est contestata , tunc u
que ad terminum , sicut est in iudicio:ut prædixi. Si uero non est
o contestata,usque ad 30.annum:ut in l.properandum.Io.de Deo [o]
no.cum Vbe.quod ubi compromissum est sub certa pœna, tunc
expirat triennio:secus si sit amicabilis compositor.ff.eo.l. non di-
stinguemus §.soluto Item secus si sit dictum,quod in hæredes trã
seat.ff eo.l.diem.§ si hæredes.& l.sed & interpellatur.extr.eo c.fi.
arg.contra,quod non expirat. & quod non est necesse finiri trien-
nio.C.de tempo.app Auth. si tamen.sed ibi nihil aliud probatur:
nisi quod biennium,quod datur ad prosequendam appellationẽ
non currit partibus quandiu litigant coram arbitris.[p] Item con-
15 tra in præd l si Stichum.§.1.† Sed nunquid potest de fructibus &
expensis cognoscere arbiter? Hoc prosequere,ut j.§ fin.uer.sed
cum s.Item in indiciis deliberatoriis concedendis.C. eo l.pe.§.fi.
Item,sicut legatus cogitur ferre sententiam, uel suscipere iudiciũ,
quod in legatione suscepit:ut ff.de iudic.l.2.sic & arbiter. ff. eo.l.
non distinguemus. §. item si quis Romæ. Item collige alia similia
& dissimilia in his,quæ s. & j. no. In omnibus autem sunt similia,
in quib.dissimilitudo non inuenitur expressa,ut dixi.

ADDITIONES.

a Coram. ¶ In vlt.glo.& vide quod scripsi de testa. Ray.in glo. non enim potest.an ex sententia arbitri transferatur dominium. ¶ Adde,an ex sententia arbitri oriatur actio,Alex.consi.96. 1.libr. Et quod ex sententia arbitri non transfertur dominium,nisi dominus tradat,tenet Bald.consi.362.3.lib.

b Secundum Vin. ¶ Qui hoc,& id quod sequitur,notauit in prę.decre.cum dilectus sed non probauit hoc aliquo iure.

c Dominicalis. ¶ 86.vbi idem dicitur quod hic.

d Arbiter. ¶ Vt suprà.ver.item infamis.& §.2.ver. item potest. ¶Adde, quæ dicit gl.in l. Pedius.de arbitris quam sequitur Barto. etiam tenet opi. Spe. & Abb.in cap.ad probandum.de re iud. Sed in arbitratore Bar. tenet quòd excommunicatus possit esse arbitrator in d.l.Pedius.& in l. si quis arbitratu.ff.de verb.oblig.Ange.in sua disputatio.duo ad inuicem litigantes.Anto. de But.in cap.Quintauallis.in 25.col. Prædictam tamen conclusionem limita secundum Ange. in dicta disputatione , nisi in forma statuti arbitrantium haberet executionem paratam,sicut sententia:quia tunc non ualet arbitrantium excom.per d.c.ad probandum.ad iura allegata per Ioan. And.qui contrarium tenet in regula. dolo.in merc.responde vt per Alexan. in d.l. si quis arbitratu & Barto.in d.l.si quis arbitratu.
Idem dicit in bannito,quod in excommunicato.

e Excommunicatos. ¶ Compromittentes,quia non intendit,quod inter plures arbitros possit esse vnus excõmunicatus: sed arguit,quod si reus & actor sunt excommunicati,quòd arbiter possit talis esse.

f Obtinuit. ¶ An autem publicè excommunicatus possit esse arbitrator, vide quæstionem super d.regula polo facit,de regul.iur.lib.6.

g §.fina. ¶ Gul.de Suzar.in l.si Pedius.alle.ff.pro socio.actione. §. publicatione.& ff.de bon.pos.contra tab.l.1.§.ulti.& vide j.de instr.edi.§. compendiosè.post princip. versicu.quid de bannito.& versic. 2. oppone & quod ibi dicam.& de cessione actionis.§.1.ver.illud etiam quæritur.

h Habitæ. ¶ Sup.cum distinctione,quæ habetur.

i Idiotam. ¶ Idiotam proferunt chirographi,id est,illiteratum , indoctum , insipientem:& componitur ab Idos,quod est diuisio,ut no.super data 6.lib. glo.2.& iota quæ est litera,quasi à literatis diuisus.

k Aeterni. Vide s.§.j.ver.sed si arbiter & ver.seq.

l Expiret. ¶ Nota, quia aliud est hic quærere , an instantia compromissi pereat triennio , aliud,an de instantia iudicij detrahatur tempus , quo partes fuerunt coram arbitris.de quo no.& dixi suprà, titu.1.§.restat. ad fin.uersi. sed nunquid.

m In fi. ¶ Et hoc ibi recitat finis ultim. gloss Et iustificari potest hoc dictum, ideo per legem triennium non esse liti per arbitrum finiendæ statutum: quia partes illud statuere possunt,quod non procedit in iudice. Patet primum.ff. eo.l.si cum dies.in prin.& l. Labeo. 2. Imputet ergo sibi,si non statuerunt. Itẽ cum eo casu iudex triennium statuere potest , & arbitrum cogere , vt intra certam diem pronunciet.ff.eo.l 3.§.1.d appella. legitima. lib. 6. ergo vt s. propter quæ,& per Auth. j.alleg.hæc opp.placet, hæc tamen disceptatio nil valet de iure Canoni.de iud.cap.pen. Hoc scias, quòd Mart. de Fano plene de hoc tractauit in capit.compromisimus. & sine distinctione tenet compromissum expirare triennio computato non a die compromissi, sed à tempore causæ coram arbitro cœptæ, per l. properandum . in quo autem differt hoc dictum à dicto Azo.facile est videre. Ille ponderat causam cœptam, ille litem contestatam, quasi prius non sit lis.de uerbo.significa. ex parte. 2.
¶ Adde,quod arbiter possit pronunciare quandiu uoluerit, Bald. in consi. 161.2.vol.& consi.475.4.lib.sed Barto.in l.si quis arbitratu. de uerbo.obli. dicit , quod Specu.hic nihil boni allegat ; quod in arbitratore potestas pronunciandi finitur anno.& hoc sequitur Bald.consi.135.3.lib. Vide Alexan. in dicta l.si quis arbitratu.& Paul.de Castr.in l.properandum.§.illo proculdubio.C.de iudi.

n Io.de Deo. ¶ In suis Cauil.lib.6.rub.de arb.in fi.

o Arbitris. ¶ Sequitur etiam ibi , si decies millies plusquam biennij tempus effluxerit:ergo patet, triennio non finiri compromissum. Et idem in clemen. de appellat.capitulo quandiu . In sequenti contrario dicitur,quod stipulatio in annos singulos, est una , incerta & perpetua. Sed quia stipulationes non habent triennium diffinitum, sicut lites , ad illam facile respondetur.

¶Arbitrium qualiter finiatur.

SUMMARIUM.

1 *Arbitrium finitur per lapsum diei in compromisso appositi, & ubi litigatores ad alium iudicem iuerint.*

2 Fini-

2 *Finitur arbitrium morte arbitri, uel alterius litigatorum, nisi aliquid specialiter exprimatur.*
3 *Arbitratus an soluatur morte unius, sicut compromissum, aut arbitrium.*
4 *Prælatus alicuius ecclesiæ compromittens super rebus ipsius ecclesiæ, an eius morte compromissum finiatur.*
5 *Arbitro coram prætore se excusante, expirat arbitrium.*
6 *Iurisdictio iudicis non ob hoc expirat, si causa coram ordinario iudice, uel delegato pendente simpliciter compromittatur.*
7 *Eundo de uno arbitratore ad alium, quare dicatur recessum à priore.*

5. §. Finitur Autem arbitrium, si de omnibus, de qbus compromissum fuit, sit pronunciatum: secus si de quibusdam tãtum: nisi vbi actum sit, ꝙ de parte litis pro
1 nunciare possit. ff. eo. l. diem. & l. quid tamen. † ¶ Item finitur per lapsum diei in compromisso appositæ. ff. eo. l. si cum dies. & l. ar-
* biter ex compromisso. & dicam ĩ §. prox. Item si litigatores* ad iudicium, vel ad aliud arbitrium inerint. ff. eo. l. si quis. j. & l. sed & si in seruum. § fi. & l. seq. & l. litigatores. & l. item si vnus. §. si mul-
2 to post. † ¶ Item morte arbitri vel alterius litigatorum, [a] nisi di-
a ctum sit, ꝙ hæres succedat: vel si dictum sit, sed ab altera parte tã tum ff. e. arbiter calen. & l. non distinguemus. §. soluto. extr. de tẽ sti. præsentata. extr. eod. c. fi. pro socio. l. actione. §. morte. ff. eod. l. diem §. 1. & l. sed & interpellatur. in fin. & l. si compromissum ita.
b & l. seq. Sed videt quod arbitro mortuo alter sit ei associandus. [b] ff. de iudi. l. proponebatur. & l mortuo. C. de peda iudi. l. placuit. Sed illa, & similia loquuntur in iudiciis. Nam arbitrium soluitur, vt societas. extr. de spon. c. 2. quia in infinitum posset dari terminus & dilatio & adiunge hic quod not. ĩ. §. prox. vers item quod
3 compromissum. §. 2. & seq. † ¶ Sed nunquid arbitratus soluitur morte vnius, sicut compromissum seu arbitrium? argum. ꝙ sic, in prædict. l. diem. Vbert dicit contra: quia non est verum compromissum seu arbitrium: sed quoddam pactũ vel transactio, in quo
c hæres succedit, & ad eum trãsit ff. de prob. sicut pactum. [c] Sed vbi fit mentio de hærede, nunquid intelligitur tantum de vero hærede, uel etiam de alijs in infinitum? Et videtur ꝙ tãtum de primo. C. de vsufr. antiquitas Dic contra. C. de leg. l. in annalibus. nam & hæres hæredis in infinitum testatoris est hæres: vt C. de hære. inst. l. fi. Nec ob. præ. l. antiquitas. Nam illud speciale est in vsuf. ne pro
d prietas [d] sit inualida absente vsufructu. [e] Quod autem dicitur, ꝙ
e hæres non succedit in compromisso: verum est ante sententiam. Si uero post sñiam morit litigator, hæres eius succedit in emolumẽto, uel dãno, qđ ex sñia ꝯtingit. ar in pręl. diẽ, in prin. & e. tit.
4 quamuis. & uide in eo. ver. item quod compromissum. † ¶ Quid si prælatus alicuius ecclesiæ compromisit super rebus ipsius ecclesiæ, nunquid eius morte finitur compromissum? Videtur, quòd non. nam ipsa ecclesia videtur compromittere, cuius nomine compromittitur. extrà, de restitu. spo. cum venissent, in fin. extrà, de senten. excom. mulieres. & ecclesia nunquam moritur: vt 12. quæstio 2 liberti. 2. Et ad idem ff. de ann leg. l annua. §. post. Vbi dicitur, quòd si legetur sacerdoti talis ecclesiæ, & sacerdos moritur: ecclesia nihilominus habebit. 12. quæst. 3. pontifices extrà, de test. requisisti. Sed dic contra, arg. in præ. l. diem. §. 2 Cum enim à parte vnius finiri possit, eo mortuo, ergo debet esse idem in alia parte: vt in præ. l. sed & interpellatur. §. fin. eod tit l. si cum dies. § si arbiter. in fin. Nam non debet claudicare: vt s. & extra. de excep. cum inter. secundum Odof. Verius dic, quòd successor nõ cogitur stare nisi in hoc vtilitas ecclesiæ fuerit procurata. arg. extrà, eod. capitu. 1. de preca. capit. 2 de so. cap. 1. & extra ne præla.
f 6. su. ca. fi. [f] Prima facie contradicere videtur. & ff. loc si quis domum. §. hic subiungi. & quia nec tenet compromissum ab eo factum, quo ad perpetuum præiudicium sine consensu superioris:
g vt extra eod. cap. 3. & c. cum tempore. [g] & c. per tuas. cum non sit
5 dominus, sed procurator: vt extra, de do. ca. 2. † ¶ Item expirat, si arbiter coram prætore se excusat: quod facere potest in multis casibus positis ff. eo. licet autem & l. seq. Item si dictum sit, ut præsente vtroq; litigatore, aut hæredibus eorum pronuncietur, & alter decesserit pupillo relicto, nisi tutoris auctoritas intercedit, vt in præalleg. l si compromissum ita. & l. seq. Item si capitales inimici-
h tiæ, vel infamia facti arbitrij, & huiusmodi superueniant: [h] vt ĩ §. prox. ver. item quòd inimicitiæ. Item si arbiter est in magistratu positus, vel in potestate: quia fortè est consul, vel prætor, non cogitur sententiam dicere ff. eo. l. 3. in fi. Item soluitur compromissum die, morte, acceptilatione, iudicio, p acto de nõ petendo, trãsactione, rei peremptione, & sacerdotio adueniente. ff. eo. non distinguemus. §. compromisso. & §. seq. & §. sacerdotio extrà, eo. ex parte. arg. etiam, quod expiret sacerdotio. extrà, de testi. presentata. Quid igit, si vnus ex arbitris sit monachus? Dic vt ĩ. §. vlt. ver. sed pone, ꝙ vnus. Item vno ex litigatoribus cedente bonis. ff. eod. item si unus. resp 1. Item si sit furiosus ff e si compromissum ita. & l. seq. Item spatio triennij: vt s̃. §. proximo. [i] Quid si factus est arbiter ad litem contestandã, ut interrumpatur præscriptio: nunquid potest vltra procedere? Arg. ꝙ non. ff. eod. l. non distinguemus §. de officio s̃. § prox. circa prin. uer. itẽ in arbitrio non, & c. Dicas contra, ff. de procur. l. qui procuratorem. ff. de iud. vbi. Secus, si dictum esset ꝙ vlterius non procederet C. de iud. cum speciali ter. uel si datus esset ad certum articulum. ff. qui satis. cog. l. ar
6 bitrio. secundum Vbert. † ¶ Illud autem certum est, quòd licet causa coram ordinario iudice, uel delegato pendente, simpliciter compromittatur, non ob hoc expirat iurisdictio iudicis: imò põt ad eũ reduci. C. de temp. app. Auth. si tñ in medio. nec est con
k tra recte intelligenti, [k] ext. de off. deleg. significantib. & de arb. innotuit. Veruntamen si temere ab arbitro receditur, ad iudicem redeundo pœna committitur. ff. de arbi. l. si quis rem. Et quando itur ad arbitros, delegatus, à quo receditur, nõ potest cogere partes ad arbitrium obseruandum: quia fines mandati, & c vt ext. de rescrip. cum dilecta nisi hoc actum fuerit inter partes: ut in præ. c. innotuit, prorogando eius iurisdictionem: vt extr. de off. deleg.
7 cum olim. & cap. P. & G. † ¶ Sed quare de nouo arbitro eundo ad alium videtur à priore recessum, ut ff. de arb. l. sed & si in seruum. §. fin. & l. seq. non autem videtur recedi à iudicio accedendo ad arbitrum vt prædixi? Respon arbitrium est voluntarium: ideoque partes communi consensu ab eo recedere possunt liberè. extr. de regu. iur. capitu. 1. ff. eod. l. nihil tam. Iudicium vero redditur in inuitum. ff. de verbo. oblig. inter stipulantem § 1. Ideoque partes ei renunciare non possunt. Item iurisdictio datur à lege, vel superiore: vt 96. distinct. si Imperator. ff. de offic. eius, cui man. est iuris. l. 1 extr. de offic. deleg. pastoralis. respon. 1. & ca. super quæstionum. § 1. & ideo ei nequeunt partes renunciare: secus in arbitrio, quod fit per partium consensum. vnde de eorum
l dissensu potest reuocari: vt dixi [l].

ADDITIONES.

* Item si litigatores. ¶ Dic hoc uerum in arbitro: secus in arbitratore, secundum Bal. quia ita dicit in l. si quis rem. de arbi. cum arbitratorum compromissum magis accedat ad transactionem, in qua non habet locum pœnitentia. l. quamuis. C. de transf. Bald.

a Litigatorum. ¶ Nisi plures erant compromittentes pro qualibet parte, nõ facta mentione hæredum suorum, & unus compromittentium moritur, tenet Alberi. Gal. eod. titu. versicu. antepe. quòd si res erat diuidua, & quilibet litigabat, pro parte sua durat compromissum: quia tot sunt compromissa, quot sunt partes & personæ. C. communi diui. l. ad officium. ff. de verbo. obliga. scire. & de iniur. si plures. Secus si res erat indiuidua: quia tunc finitum fuit compromissum: ut est in seruitutibus, secundum eum. ff. fa. erc. hæredes. §. an ea. & si serui, u en. loci corpus. §. pen. Tenet etiam ibi uer. ult. quòd si non facta mentione hæredum, pro se & uxoribus compromiserunt duo, promittentes de rato, & alterius vxor moritur, non finitur compromissum: cum executio non contra illam, sed contra promittentem fieri deberet. ff. de procur. l. Plautius. ¶ Adde, Paul. de Castr. qui refert hãc addit. eius consil. 32. Angel. consil. 246.

b Associandus. ¶ Debuisset dicere subrogandus.

c Pactum. ¶ Vide quod dixi s̃. §. 1. uer. arbitrator uero. ¶ Adde, quòd contrarium tenet Bartol. in d. l. si quis arbitratu. Sed dominus Fran. de Alb. tenet in respon. dictæ l. opi. Spec. & idem tenent Roma. & Alex.

d Proprietas. ¶ Vni legata.

e Vsufructu. ¶ Illius rei legatæ hæredi: finietur ergo cum primo hærede.

f c. fi. ¶ Vide quod ibi no. in glo. 2. & quod super ea dixi.

g Tempore. ¶ Vide quod ibi dixi post Hostien. in fin. & eod. titu. capitu. 3. super ultima gloss. & facit cle. de procuratorib. procuratorem. ubi de hoc in ult. gloss.

h Superueniant. ¶ Idem uidetur, si inimicitias, quæ prius erant, probabiliter ignorabat. Cui dicto satis conuenit litera. §. cum quidam. in l. non distinguemus. Bene facit de elect. nulli. lib. 6. & ff. de confir. tuto. l. in confirmando. in fin. cum l. seq. & dixit Guid. de Suza. in præ. §. ꝙ si litigator offendit arbitrum, per quod factus est inimicus: illum recusare nõ poterit, ne ex dolo suo commodum consequatur. Alle. eod. tit. l. ita demum. in princip. & ff. ex quib. cau. ma. l. 5. Facit decr. 5. de dona. inter uirum & uxorem. ¶ Adde, ꝙ Gu. de Suza. sequitur Bar. licet de eo mentionem nõ faciat, in d. §. cum quidam, ad de etiam in uer. item soluitur compromissum, ꝙ si arbiter est bãnitus, & per bãna publica, soluitur compromissum: ut tenet Bar. in d. l. si quis arbitratu. sequitur ratio. ibi Ant. de But. & Inn. in c. Quintauallis. Alexan. in d. l. si qs arbitratu. Bar. in l. postquam. ff. v t leg. nomine cauea. & eius consilio incipiẽ te, talionis de Spoleto. alias incipien. Calamanus. & est in ordine 166. lib. 1.

i §. proximo. ¶ Circa fi. ibi uide.

k Intelligenti. ¶ Vt ibi no. in gl. 2. & ultima.

l Vt dixi. ¶ Idem scripsi eo. ti. innotuit. super 1. glo. ¶ Adde ver. item ꝙ lapsa die. & uer. item ꝙ prorogatio. & uer. quid si fuerit actum. ad eorum clariorẽ notitiam uide quod scripsit Bald. consilio. 299. & seq. 1. li. & uide consi. 471 cum duob. sequentibus & consi. 477. 4. lib.

SVMMARIVM.

¶ De exceptionibus contra arbitrium & arbitrum.

1 *Excipitur contra arbitrum, quòd prorogatio dici fuit illegitima.*
2 *Arbiter si mandat uni litigatorum se prorogasse de tali tempore, & alteri mandat de altera die, quid iuris.*

Actum

Actum si est in compromisso, ꝙ dies prorogetur, an semel, uel pluries prorogabitur.

• *Prorogatio an possit fieri diuersis temporibus, ut hodie actor consentiat,*
4 *cras reus.*
5 *Si actum est, ꝙ hæredes arbitri succedant, uidetur idem quod in hærede litigatoris.*
5 *Exceptio contra arbitrum est, quòd non potest mulctare, nisi hoc actum fuerit.*
7 *Iniquum est, pacto perimi id, de quo cogitatum non docetur.*
8 *Arbitrio promulgato non potest arbiter partem cogere, nec se de aliquo intromittere, cum iurisdictionem non habeat.*
6 *Bonus uir non tanquam arbiter, sed arbitrator à quibusdam compromittentib. electus, si partem condemnet, an poterit etiam iubere.*
10 *Arbiter an tenetur citare partes, ubi actum est, ꝙ partibus absentibus feratur sententia.*

6.§. Excipitur

Contra arbitrum seu, arbitrium, ꝙ non potest eē arbiter: quod dic, vt dixi eo. tit. §. potest esse. Item quòd potestas eius expirauit, quod fit in multis: vt dixi s̃. §. proxi. Item quòd est talis res, de qua non potuit compromitti: vel talis persona, quæ non potuit compromittere. quod dic, vt dixi s̃. eod §. restat. Item quòd compromissum factum est sine pœna, vel sine eo, quod vicem pene obtinet. Vnde non valet. ff. eo. l. litigatores. §. 2. & C. eo. l. pe. §. altera. & extra, eo. c. per tuas. & dixi s̃. e. tit. §. 1. Item quòd claudicat: unde non ualet. ff. eo. l. quod tamen. §. pe. extra, de except. cum inter. Item ꝙ pronunciatio arbitri incerta collata est in arbitrium tertij. ff. eod. l. item si unus. §. idem Pompo. & §. seq. de hoc j̃. §. fi. ver. sed quid si dicatur. Item ꝙ actum est, ut tertius incertus assumatur: vt j̃. §. fi. uer. hoc quoque notandum. & seq. Item ꝙ lapsa die in cōpromisso apposita fuit pronũciatum: nec erat dictum, ꝙ arbiter posset diem prorogare. ff. eo. arbiter ex compromisso. & l. non distinguemus. §. dies. & §. fi. & l. se. & l. Pompo. §. fi. alias incipit, si de meis. §. fin. & C. eo. l. 1. in fi. & l. 2. sed si lapsa sit dies in compromisso apposita, postea, etiam cogitur pronunciare, si ei liquet de cau-
1 sa: ut præ. l. Pompon. §. fin. † ¶ Item quòd prorogatio diei fuit illegitima, ut quia sine consensu partium, uel huiusmodi. ff. eo. l. arbiter ita. ff. quib. mod. vsusf. ami. l. 3. in prin. ff. de in diem addic. qđ ait. ff. de le. 3. l. fideicommissa. §. si quis decem. extr. de off. dele. de causis. Potest tamen fieri prorogatio per nuncium, uel per episto-
2 lam ff. eo l. diem. respon. 1. † ¶ Sed quid si arbiter mandat uni litigatorum, quod ipse prorogauit diem à die Dominica in sex dies & alteri mandat de altera die: quæritur à quo tempore currat prorogationis tempus? Quidam dicunt, ꝙ à secundo tempore: ut ar. ff. de testa. mi. qui duos. ff. de ser. rust. præd. l. per fundum. ff. commu. præd l. fi. & videtur casus, licet in alia materia. ff. de iur. do l. tali facta stipulatione. respon. 1. & arg. ff. de bo. poss. ex testa. mil. l. 1. Ego puto a neutro incipere currere: quia & si altera pars in altero tempore non ueniret, nec posset contra eum procedi: ut
a s̃. §. differt. uersic item si arbiter non uenit. & j̃. de expen. §. fin. [a] uer. tu autem. Et facit extr. de rescriptis. cap. fin uers. aut res. & extr. de in integ. rest. ex literis. & ext. de ap super eo. 2. in fin. ver. postremo. uer. tu autem. & se. Assignatio enim termini facta sine causæ cognitione, non ualet: ut j̃ de dila. §. nunc videamus. versic. sed
3 pone. † ¶ Sed quid si fuerit actum in compromisso, ꝙ dies prorogetur nunquid semel prorogabitur, an pluries? Et uidetur, ꝙ pluries ar. ff. de eden. l. ueluti. § hęc vox, iterũ. & 19. dist. c. j. Tu dic, ꝙ tantum semel, licet simpliciter dictum sit de die prorogãdi. ff. de lega. 3 l. fideicommissa § si quis decem ff. de uer sig. boues §. hoc
b sermone, & extra, de rescr cum in multis. [b] † ¶ Item nunquid di-
4 uersis temporibus pōt fieri prorogatio, ut hodie cōsentiat actor, cras reus? Videtur ꝙ sic: & quia hoc potest fieri per epistolam, ut dixi. Sed nō est magna vis, utrum fiat eodem tempore, vel diuerso: & omnes prorogationes per ultimam confirmabuntur: vt ff. de ser. rus. præ per fundum. ff. communia præ. l. fi. Item quod eius turpitudo est manifesta: quia accepit pecuniam, ut pro altera parte pronunciet ff. eo. l. item si unus. & l. qualem. Secus si ut pronunciet tantum. ff. eo. l. 3 §. j & l. sed & si in seruum. §. sunt & alii. Item
c & inimicitiæ capitales, [c] aut infamia facti, aut ætas, aut ualetudo, aut occupatio propriorum negotiorum, aut profectio vrgens, aut munus aliquod Reipublicę cã, & si qua alia incōmoditas superuenit: tunc enim arbiter non cogetur pronunciare ff. eo. l. licet. & l. seq. & l. non distinguemus. §. cum quidam. Sed nunquid excusabitur eodem modo propter amicitiam? Arg. ꝙ sic. C. de excu. tut. humanitatis. ff. de procu. l. aut affinitate. extr. de offic. de le. insinuante. 3. q. 5. quia suspecti. arg. contra. ff. de iniur. l. lex Cor-
d nel. ff. de iur. om. u. qui iurisdictioni. Primum uerius. [d] ¶ Item ꝙ corruptus pecunia sentẽtiam tulit, uel dolo aduersarii deceptus, uel sorde, uel gratia corruptus. ff. eo. l. 3 §. tametsi neminem in fine. & l. ita demum. & l. sed & si seruum. §. sunt & alij. & extra, eo. c. 2. de re iud. cum æterni. lib. q. 11. q. 3. quatuor. 3 quæstio. 5. accusatores. uel testes. & sic ultra latrocinium peccauit. 86. distin. reli-
e giosum. argu. contra. C. eod. arbitratorum. [e] Item ꝙ tulit contra ius. extra, de ele. causam, q̃. ubi de hoc in Auth. in medi. li. non fie-
f ri sacras iuss. §. & hoc dicimus. colum. 8. [f] Item ꝙ pars non fuit stipulata pœnam a parte, si arbitrio non staretur. ff. de præscri. ver. si gratuitam. §. fin. ff eod. l. diem. §. fin. & l. si cum dies. §. pe. & l. si de meis. & l. litigatores. §. idem Iulianus. & §. quod ait. Item ꝙ nō fuit compromissum pœna uallatum: sed consensus solus interuenit, unde non potest agi ad pœnam, sed ad id interesse, sic ff. eod. l. diẽ. §. fi. de hoc j̃. § fi. uer. sed qđ si stipulatus. Itẽ ꝙ pena soluta nō est necesse stari arbitrio, quia expirauit. Et si peto qđ laudatũ est, non possum exigere penam. ff. de do. excep. apud Celsum. §. Labeo. & ff. eod. l. si duo. §. semel. & § fin. & l. Celsus. nisi dictum esset, ꝙ pena soluta laudum firmum maneat: & laudo rato manente, peti possit pena: quia tunc utrunque exigetur, ut in præ. §. semel. & C. de transa. cum proponas. ff. de transact. l. qui fidem 25.
g quæstio. 2. si ecclesiæ. ubi de hoc. extra, eod. dilecti. [g] Et iunge hic quod not. j̃. eod. §. fin uersicul. quid ergo secundum. Item pœna in compromisso promissa non exigitur nisi pro capitulo, super quo actum est: nisi forte dictum sit, ꝙ pro omnibus & singulis peti possit. ff. eo. l. si duo. in fi. ff si quis cau. si seruus. §. si plurium. De hoc j̃. § fin. uersic. quid si plura. Item quod in compromisso interuenit iuramentum arbitri, uel alterius partis: vt s̃. in princi huius tit. Item quod factum fuit nudo pacto, quod non ualet: nisi in casu quando scilicet litigatores paciscuntur de non petendo id quod debetur, si arbitrio non pareatur. ff. eod litigatores §. inter-
h dum. [h] Item ꝙ arbiter non suscepit in se compromissum: unde non ualet. j̃. §. fin. uer. sed nunquid arbitrator. Item ꝙ non est latum super eo, de quo fuit compromissum, sed super altero. ff. eo. l. quid tamen. in fin. & §. interdum. & l. seq. §. plurium & l. si cum dies. §. plenum. in l. non distinguemus. §. de officio. & §. fin. & l. seq. extr. eod. cum dilectus. Omnis enim potestas arbitri pendet ex compromisso: & nihil extra illud potest. in præ. concor. Item quod pronunciauit super una re tantum, cum tamen dictum esset, ut de omnibus controuersiis unam sententiam ferret: ut præ. l. quid tamen. & in præ. §. de officio. Item quod erant plures arbitri, & unus uel duo tantum pronunciant: unde non ualet, nisi id actum esset: ut in l. non distinguemus §. cum in plures. & l. item si unus.

ADDITIONES.

a §. fi. ¶ Qui incipit, postremo.
b Mulus. ¶ Ad hoc de electione. c. si compromissarius. & de præhen. non potest. §. 1. lib. 6.
c Capitales. ¶ De his uide quod dixi s̃. §. proxi. ver. item si capitales.
d Verius. ¶ Lex. humanitatis, bene facit, ubi tutor non cogitur defendere pupillum contra sororem. uel eius filios: sed adito prætore pro uidebitur pupillo. Satis uidebitur distinguendum, an amici aduersarius resistat exceptioni: & eo casu non procedat, cum etiam pater in causa filij, & econtra, possint arbitrari. ff. e. tit. l. quin etiam sicut & iudicare, nisi recusentur. ff. de iudi. l. in priuatis. Leges contrariæ loquuntur in coniuncto agente, & aduersario recusante. Tamen pro solutione facit; quia iste arbiter vult prouidere famæ suæ, quæ lædi posset, si iudicaret pro coniuncto. Contra hanc solutionem facit de conces. præben. quia cunctis, in fi. ut ibi no. in glo. penul.
¶ ADDITIO, ad uer. ibi. Item quòd corruptus, &c. Adde, ꝙ ex enormi & minima læsione dolus arbitrorum præsumitur. ar. l. omnes. §. Lucius. ff. quæ in frand. cred. Iniquum est arbitrium, quando lædit ultra septimam partem. Pau. de Cast. consi. 122 incip. viso puncto. col. 2. uer. secundo uidendum in 2. par consiliorum Hen. Ferran.
e Arbitrorum. ¶ Ibi uidetur, quòd necessaria sit exceptio, ibi soluitur.
f Colum. 8. ¶ Guid. in quæstionibus statutorum sub litera l. dicit iudicatum fuisse, ꝙ si compromissum est, ut pronuncietur secundum iura, arbiter non non poterit pronunciare secundum statuta, saltem iuri cōtraria. alleg. Auth. præsides. C. de epi. audi. C. de iud. l. rem non nouam. & quia iuris nominatio siue additio intelligitur de communi iure Romanorum. Insti. de iur. na. gen. & ci. §. 2. in fi. & licet iudices iurent seruare statuta & consuetudines locorũ, de iure iu. venientes arbitri non hic uidentur distinguenda statuta ordinantia processus, à statutis diffinientib. principale: ex quo solum pronuntiationi imponitur illa meta. Sed si additum fuisset cognoscere & pronunciare, tunc fortius ligaret, periculosum esset si committeret ei, qui per statutũ fouet iustitiam per ius commune: non ad exemplum. j̃. de instr. edi. §. compendiosè. uer. sed nunquid consuetudine. cum uer. seq. ¶ Adde, ꝙ hanc addi. sequitur Ang. in dispu. sua, duo ad inuicem litigantes. Sed Bald. in l. sup. de hær. instit. tenet contrarium. & Ant. de But. in c. Quintauallis. in repet. quia iura municipalia in ciuitate propria loco iuris ciuilis sunt: ut l. omnes populi ff. de iust. & iur. Consi. tamen 496. li. 4. dicit, ꝙ aut hoc nomen ius profertur inter personas eiusdem municipij: & tunc potest intelligi de iure municipali. Aut inter personas diuersi municipii: & tunc debet intelligi de iure communi.
g Dilecti. ¶ Vbi scripsi super fin. vlt. glo.
h Interdum. ¶ Vide j̃. §. ult. uer. item ubi nudo. ¶ Adde ad uer. item ꝙ nō est latum super eo. Bal. in cōsiliis suis 54. & 253. primo uo. & 444. 2. vol. & 366. lib. 3. & ꝯs. 37. lib. 4. Pet. de Anc. cōsi. ex. Rom. consi 55. & 87. & 155. & 116. Adde etiam ad uersi. item quod erant. Bal. consi. 239. & 391. lib. 2.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

vnus.§.item si plures.& l.Pedius,alias incipit,parui.§. in seruum extr.de off.dele.prudentiam.quod dic vt s̃.§.vlt. ver. postremo. Item ꝙ compromissum expirauerat,prius q̃ arbitraretur morte cõpromittentis: nisi actum sit de vtroque hærede successuro,&
5 ẽt morte arbitri.quod dic,ut s̃.eo.§ finit.uer.itẽ morte.†¶Quid si actum est,ꝙ hæredes arbitri succedãt? Videtur idem qđ in hærede litigatoris.de quo dixi in præ.ver Item morte. Nam potest dari alicui & hæredi eius iurisdictio.ff.de re iud. ait prætor. Ecõtra uidetur,ꝙ hæres non succedat,etiam si hoc sit actum: vt contingit in hr̃de socii.ff. pro soc.l. Labeo. & l.nemo. Vel distingue an fuit actum de hæredib.litigantium,uel arbitri: ut tunc ualeat:
a alias non. ª Item quod doli clausula non fuit apposita,unde non
6 fuit plenum.ff. eo.l.ita demum.in fi.†Item quod non potest mulctare,nisi hoc actum fuerit.ff de iud.l.3.§ fi. Item quod super una re tantum,quæ fuit specificata, fuerat dispensatum: unde super ea,& nõ super alia,vr̃ fuisse ꝯpromissũ.ff. e.l si cũ dies.§. plenum.
7 †Sed pone,T.ᵇdedit filio suo tutorem P.debitorem suum:tutela
b finita ꝯuentus est P.actione tutelæ: tandẽ generaliter ꝯpromissũ est:& arbiter ꝯdẽnat P.de male gestis, & de omissis: nunc pupillus ꝯuenit P.actione ex stipulatu, pro debito paterno:ille excipit ꝙ est ꝯdẽnatꝰ in 30.& ab alijs petitionib.absolutus:q̃ritur an possit ꝯueniri? Et videtur ꝙ sic.Nam iniquũ est pacto perimi id, de quo cogitatũ nõ docet.ff.de trãs.l.qui cũ tutorib. & l. cũ Aquil. ar.ꝯ Nã prima actio deuoluta fuit in actione tutelæ, & debuit à se exigere ff. de neg.ges.diuortio.fi. Merito ergo si generalis fuit petio omne ius suum in iudicium deduxit.ff.de iud.solemus extra,de causa pos.& proprie.cũ ecclesia.C de ap.l. fin. Vnde si generalit fuit absolutio,tunc non potest: vt in dictis legib. Nec ob. C.de iudicijs.licet,quia ibi fuit generalis petitio:hic sentẽtia spe-
c cialisᶜ.Sed dic,quod nõ potest:quia aliud est in iudicijs,ᵈ& aliud
d in arbitris:vt no.C.de trãsac.l.sub prætextu specierũ,& extrà,eo. c.i.Item ꝙ pronunciauit die feriato.C.de fer.oẽs.ff.eo.l.Pomponius.in fi.& l.si feriatis.De quo dic,ut j.§. vl. ꝓpe.fi.ver.in forma. & seq.Item ꝙ alibi pronunciauit,q̃ vbi fuerat cõpromissum:uel alibi,q̃ vbi fuerat dictũ ꝙ ꝓnunciaret: & est arbiter talis cõditionis,ꝙ nõ ꝯsueuit in successionib.agere. ff.eo l.si cum dies.§.si arbiter.Qđ dic,ut j.§.fi.ver.de loco.Itẽ ꝙ sic fuit assumptus,ut sen-
8 tentiaret ꝓ altera parte:vt s̃.ver.itẽ ꝙ eius.†¶Item ꝙ arbitrio ꝓmulgato,nõ põt partem cogere,nec se de aliquo intromittere,cum nõ habeat iurisdictionẽ: nec suam sententiã exequi põt vt dixi s̃.§.differt.ver.item non exequitur. Potest tñ in sententia diem solutioni faciendæ statuere.ff eo.quid tñ. §. solutioni. & l.
9 seq.§.si intra.quæ est cõtra solutio.ibi.†¶Sed pone,ꝙ litigantes de Digesto compromiserunt in Titium,non tanq̃ in arbitrũ,sed tanq̃ in arbitratorẽ,seu bonũ virũ,q sic pronunciat: cõdemno te ad Digesti restitutionẽ,decem prius ab aduersario ꝑceptis:nũquid poterit iubere taliter pecuniam ab altero præstari? Nõ videtur:qa hoc in cõpromisso non fuit actũ.ff.eo.l nõ distinguemus. §.de officio.& §.fi & l.si cũ dies.§.j.Dic & talis iussus pecunia valet secundum Host.& alios secus tñ in arbitro,vt in præ.concor. Et est ratio:qa eius sentẽtia tenet,siue sit equa,siue iniqua:sed sententia arbitratoris reducitur ad arbitrium boni viri:vt no.§. j. &
e ideo latius patet eius officium.Alij tñ ꝯ:vt ibi,ᵉ& in præ. cõcor. Item ꝙ cõpulit partes in se ꝯpromittere.3.q.7.c.infamis § tria.
f &l.si quis vero iudex ᶠ. Itẽ ꝙ sententia non fuit coram litigatorib.dicta.vnde nõ valet,nisi expresse fuerit actũ.ff.eo.l diẽ §.ꝑin-
10 de.†¶Sed pone,ꝙ sit actũ,vt partib.absentib.feratur:nunquid tenetur arbiter partes citare? Credo ꝙ sic C.de iudic,ꝓperandũ. §.& si qđẽ.C.de tẽp.& re.ap.cũ anteriorib.§.illud.& vide j.§.fin. ꝓpe fin.ver.quid si arbiter.& seq.Item generaliter opponitur ꝙ ꝯpromissum ipso iure nõ tenet.C.de legib.l nõ dubium. 10. dist. c.vides.C.de agri.& cen.quemadmodum.25.q.2.imperiali.

ADDITIONES.

a Non. ¶ Ineptè posuit hoc dictum Vbe.qui car.3. vbi de sententia arbitri, sic dixit de hæredibus litigantium;& tunc valeat.an arbitri, & tunc non valeat.vide Cy.C.de contrahen.empt.l.vlt.ad finem. licet non contingat directè casum istum.

b Pone,T. ¶ Hæc quæstio ad literam fuit Alb.Gal.e. tit. vers. sed pone quæstionem.sed Ros.plene disputauit hunc casum, vt dicam in fine.

c Specialis. ¶ Suspicor,& dicere voluit:sed sententia specialis: & sic ponit Alb. quam lecturam ponit ibi finis primæ glo. licet non approbet, quo ad verba ipsius legis.

d Iudicijs. ¶ Quæ restringuntur ad cogitata: quia danĩ in inuitos compromissa,& trãsactiones ex cõsensu ꝓueniunt,ut ibi no.in j.gl. in cuius fine no. ꝙ in transactionib dr̃,in arbitris locũ habere,per l.si cũ dies. §.plenũ.ff.e.vt hic in prin.dixi.Ros.bene plene in sua q.41.tractat hunc casum,& tenet ꝯriũ:ꝙ & mihi placet, s.ꝙ adultus agere potest primitiua actione pro mortuo,q a ꝙ debebat ante tutelã,non venit in ratione tutelæ: ergo peti potest Nã ꝓut dicit lex,qui cũ tutorib.superius allegata,q trãsigit cũ tutorib.de administratione tutelę,agit ꝯ tutorẽ ex alia cã.ergo,&c.Non obs l. diuortio.§.fi.volẽs ꝙ actio prima trãsfusa sit in actionẽ tutelę.cui ꝯcor.lex, quoties.ff.de admi.tu.p totã.l.& maximè.§.itẽ ꝑ ali. Illud enim statutũ in pupilli fauorem, non conuertitur in ipsius læsionem. Veniat regula, quod ob gratiam,de re.iur.lib. 6.cũ concordantiis.¶Intelligitur ergo illam transfusam,si vult, & si sibi sic expedit.¶Facit ff.ad Carb.l. Carbonianum.§.duę. vbi differtur quæstio status & bonorum in tempus pubertatis, si voluerit pupillus:alias non.principaliter inducit ad solutionem l. Marcellus.§.quidam.ff. ad Treb.vbi rogatus restituere quicquid de portione sua habet in hæreditate, non restituit per præ libata. Ad idem eo.tit.in fideicommissariam.Inducit etiam l.si is qui.ff.de actio.& obli.vbi si is,cui ex stipulatu debebatur Stichus,fuit hæres debitoris,habeat actionem ex testamento.& ex stipulatu: & vna intentata, altera salua manet. Allegatur etiam contratutorem,quòd se debuerat excusare, quia debitor: & id non faciendo debebatur sibi poena:& sic non præmium:vt in Auth.vt hi,qui obli.coll.6.& in Auth.minoris. C. qui dari tu. pos. Item quòd in compromisso debuit exprimere casum illum: vnde contra eum fiat interpretatio, vt in regula,cõtra eum.de regu.iur.lib-6. ¶ Adde, quòd aliud fit in iudiciis, aliud in arbitris,reprobatur per Pet.& Cyn. Ray. Bar.Fran. Ang.& Pau.de Ca.in d.l. sub prætextu.& pro opi.Io. And.est text. cum glo. & Bartol.in l.Aurelius. §.Mæuia.de li.le.vbi conuentus actione tutelæ, licet sequatur liberatio generalis,potest etiam conueniri rei vendica.ad easdem res administratas:& secundum Bald.ille text. non est alibi.& est in d.l.qui cum tutorib.in §.qui per fallaciam.Facit quod voluit Ang. cons.incipiente, viso compromisso. & cons.incip.viso testamento domini comitis Rober. vbi dicit,quòd si factum est cõpromissum de omnib.quæstionibus,quæ essent, vel esse possent: quòd illa verba nihil operantur super eo, vbi lis non est: aliter facile posset quis circumueniri.

e Vt ibi. ¶ Scilicet in §.j.s̃.eo.in vers.arbitrator, ibi:dixerunt tamen.

f Iudex. ¶ Dicit Guido de Suz. quod si compulsi sponte prosecuti sunt causam,& lata est sententia,ipsa bene tenet.ff.de condi.ob turp.causam.l.si ob turpem.C.quod met.cau.l.2.& de re iudic.l.ad solutionem.contra.de regu. iu.non firmatur.lib.6.solue vt ibi no.

¶ De forma Compromissi & Arbitrij.

Vt autem compromissum & arbitrium rectè concipiãtur,vt nihil de præmissis possit eis opponi,vtriusque formas hic duximus inserendas.Forma igitur compromissi hæc est:

a FORMAª. Titius & Seius voluntariè,& ex certa scientia, non per errorem, de tali causa, lite, & controuersia,quæ vertit, & verti sperat inter eos tali occasione,scilicet cuiusdã vineæ,&c. super decem,quæ Titius petebat à Seio ex cã mutui, vel societatis hactenus inter eos habitæ:& super 15.ex causa deposuit:& generaliter de omnib.alijs quæstionibus,litibus,& ꝯtrouersijs quæ vertunt, seu verti sperant, seu quocunq; modo, occasione præmissorũ verti pñt inter eos, in hoc ꝯpromisso expresse,vel nõ ꝑ se suisq; hæredibus,& successorib.omnibus ꝯcorditer ꝯpromittunt & ꝯsentiunt de alto & basso in Caium electũ,ꝯstitutũ,assumptũ, & ordinatum cõiter ab eis tanquam in arbitrũ, cõpromissarium,arbitratorem,laudatorem, diffinitorem,seu amicabilem cõpositorem, & cõmunẽ amicum, sponte in se hoc arbitriũ suscipientẽ. Vel loquat tabellio ꝑ verba de præterito, dicens: Elegerunt,fecerunt,constituerunt,& ordinauerunt Caium.&c.sed non est vis in hoc: vt ext.de iure pat.qđ aũt.& de conuer.coniu. dudum.dantes ei, & ꝯcedentes plenam & liberã potestatem, vt possit ꝑ se,vel ꝑ alium,vel simul cum alio,quẽ sibi voluerit asso-
b ciareᵇ,vsque ad talem diem in præmissis & singulis, de plano,& sine strepitu, & figura iudicij examinare, cognoscere: partes ad audiendum sñiam, seu præceptum, vel ad alia citare & diem ad pronunciandũ,vel ad aliud præfixam prorogare:partẽ cõtumacẽ mulctare,& ꝑ seipsum ꝓnũciare,diffinire,laudare,arbitrari,ꝑ-
c ciperẽ,& altè & basseᶜ,sicut ei videbit,terminar,& ordinare semel & pluries ꝯiũctim & diuisim simul:vel super altera earũ,ordine iuris seruato,vel nõ seruato: ordinariè, vel extraordinariè,diebus feriatis,& nõ feriatis,sedendo,vel stando,in scriptis,vel sine scriptis:alias qualitercunq; & quandocunq;,prout sibi melius videbit,expedire, nullo prætermisso obstante, omni hora, loco, & vtraq; parte absente, vel vtraq; præsente, vel altera præsente,& altera absente,citata tñ:& ꝙ possit semel & pluries,& ẽt q̃ñcunque suam sñiam,vel sententias,dictũ laudũ,siue pronunciationẽ interpretari declarare,corrigere,reformare, si sibi videbit expedire quodq; si velut arbiter de aliquib.vel oĩb.quæstionib.cognoscere cæperit uel aliquas terminauerit,possit jam cœptas,uel ẽt nondũ cęptas tanquã arbitrator seu amicabilis cõpositor assumere,& de ipsis cognoscere, ac diffinire,vel eꝯ:& ꝙ super pęnæ cõmissione, & aliis ad pęnã spectantib.& quibuscunq; aliis, idẽ arbiter valeat quandocunq;,ẽt elapso tempore compromissi cognoscere

ADDITIONES.

a Forma. ¶ Istæ formæ compromisi & laudi ponuntur, sed multum ampliant formas, quas posuit Roland. parte 6. in princ.& est etiam plenior, quam illa Gui.Angl.& quam posuit parte prima, vbi tractatur de arbitriis. in fi.& loco notarij ponit illa forma hæc verba secundum morem Anglię in huiusmodi rei formatione.vtraq; pars cum signis dictorum arbitrorum signum suum apposuit. Nepos de Monte albano dedit etiam formam sub rub.contra arbitros,& contra compromissum. in fin.sed hæc plenior.

b Associare. ¶ Probatur hoc.ff.eo.ti.non distinguemus. §.quæsitum.in fi.facit extra,eo.tit.c.pe.

c Basse. ¶ De iure & de facto, vel de iure tantum. vel de facto tantum.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

gnoscere, diffinire, declarare, arbitrari, dicere & precipere, sub pœna in cõpromisso cõenta. Quod si in dicto termino non fuerint oĩa & singula terminata, vel aliqua remanserint declaranda possit partib. presentib. vel absentib. requisitis, uel irrequisitis, semel & pluries, & qñcunq; uoluerit, ipsum terminũ ꝓrogare. Et si sint plures electi: iunge ꝙ unus possit ꝓ se & alio ꝓnunciare, uel sniam legere, uel alio absente. Promiserunt in sup dicti Titius & Seius sibi adinuicẽ pro se suisq; hæredibus p solennem stipulationẽ stare, parere, & obedire eius banno & laudo, dicto plenè, arbitrio, ꝓnunciationi, præcepto seu præceptis p eũ vel alios de mandato eius facto siue factis: & mox eis ꝓtis homologare & approbare, & in nullo contrauenire, quacunq; ratione. vel cã seu modo de iure vel de facto, uerbo uel opere, p se, uel p interpositã personam, quæ uel quas inter eos super quocunq;, aut aliquo pmissorum, seu eorum occasiõe dixerit, fecerit, ꝓnunciauerit, diffinierit seu fierit arbitratus: & ꝙ ꝫ eius præceptum, laudũ, ꝓnunciationẽ, seu arbitrium non appellabunt, nec appellationẽ, ꝓsequent: nullũ rescriptũ, uel priuilegium p se, uel per alium impetrabunt, nec impetratis utent, nullam exceptionẽ opponent, restitutionẽ in integrum non petent: nec illud corrigi seu emendari p superiorẽ, vel aliquem iudicem petent, quodq; non utent
a cuiuscunq; legis[a], uel canonis, statuti, seu ꝓsuetudinis beneficio, quod uitiet, seu uitiare uel infirmare valeat huiusmodi compromissum seu arbitriũ in totũ, vel in partẽ, siue ex persona arbitri, siue ex personis cõpromittentiũ, siue ex forma cõpromissi, uel arbitri, seu ex reb. uel causis, de quib est ꝓmissum, siue quacũque alia rõne. Quod si facerent, uel in aliquo ꝫ præmissa, uel aliquod præmissorũ venirent, promiserunt solenniter, ut est dictũ sibi inuicem, & eidẽ arbitro, ꝙ pars arbitriũ seu laudũ in totũ, uel in partẽ non seruans parti seruanti dabit, & soluet pœnæ noie decem lib. Bon. & legalium Turon. reficere ac resarcire sibi oĩa dãna & expensas & interesse, quæ uel quas ipsum facere ꝓtingeret, uel ẽt sustinere, si tuo suo declarauerit iuro: cui, sine alijs ꝓbationibus, fidẽ plenã eis placuit adhiberi. ¶ Vel si nolis iam largè dicere, dic iuxta arbitriũ: cognitionẽ & declarationẽ abitri supra dicti: quæ oĩa & singula promiserunt sub pœna præmissa, & obgatione omnium bonorũ suorũ præsentium & futurorũ fideliter obseruare: constituentes adinuicem seu uicissim, ꝙ bona sua vnus alteri, & unus ꝓ altero possideat bona sua: ita ꝙ liceat arbitrium seruanti sua auctoritate absq; cuiuscunq; iudicis uel curiæ requisitione, cum dicti tñ arbitri licentia ingredi bona uenientis ꝫ illud in totũ, uel in partẽ: & accipere de bonis eius mobilibus, uel immobilibus ꝓ summa prædicta: & ꝓ restitutionedãnorum, expensarum & interesse hoc nihilominus specialiter acto, ꝙ pœ-
b na prædicta semel & pluries [b], quoties ꝫ prædicta, uel aliquod prædictorum à quocunq; ipsorũ actum fuerit, uel præsatum laudum, seu dictum integrè obseruatũ non fuerit in omnib. & singulis capitulis, in solidũ cõmittat, & commissa exigat qua soluta, uel non soluta & expensis, damnis & interesse resarcitis, vel non: prædicta oĩa & singula, & prædictũ cõpromissum, laudum, seu arbitrium in sua permaneat firmitate, & laudo seu dicto, ẽt rato maneute, pœna nihilominus peti possit. Et hæc oĩa & singula iurauerunt quilibet attendere & obseruare p se, suosq; hæredes, corporaliter præstito sacro renunciantes specialiter Auth. decernimus posita C. eo ti. quæ inhibet arbitriũ fieri eũ sacramenti interpositione, & gñaliter omni bñficio & auxilio cuiuslibet iuris specialiter sibi connumerati & priuilegij, statuti, rescripti. consuetudinis, appellõnis ĩtegrũ restitutionis, emẽdationis, seu correctionis & exceptionis: p qđ possent in totũ vel in partẽ à pœna se obseruatione prædicti arbitrij seu præcepti, seu à restitutione damnorum & expensarum & interesse quomodolibet liberari. ¶ Porro si duo eligantur, & tertius nominatur, & adiungitur eis, si ipsi duo discordarent, tunc sic formabitur:

FORMA. Titius & Seius &c. vt s. usq;, Ordinauerunt Caium &c. ita tamen quod ibi ponas de duobus arbitris, verbis competenter mutatis: postea iunge, Qđ si prædicti Caius & Martinus inter se discordarent, elegerunt Sempronium in tertium, dantes ei plenam. &c. ut s. & uide super hoc s. §. proxi. ver. item ꝙ erãt. cognito igitur de negotio, sententiam proferent in hac forma:

FORMA. In nomine Domini amen: Nos Caius & Martinus concorditer electi arbitri, arbitratores, &c. ut s. in forma cõpromissi, à Titio ex parte vna. & Seio ex parte altera, super lite & controuersia, &c. vt s. usq; Ex præmissis uel non, &c. prout in forma compromissi plenius continet: lite coram nobis legitimè contestata, uisis, auditis, intellectis, & examinatis partium iuribus, deliberatione præhabita diligenti, ꝓ bono pacis & concordię ex vigore cõpromissi prædicti, Christi nomine inuocato, ꝓordinamus, laudamus, arbitramur, diffinimus, dicimus, atq; præcipimus ꝙ dictus S. usq; ad ꝓximas Calend. Septemb. vel usq; ad alium terminũ, quem dictus T. sibi cõcesserit, de & soluat dicto T. uel cui ipse ius suum dederit; decẽ quæ ab eo petebat causa mutui, uel societatis, in quibus sibi tenet, prout nobis constat ꝓ publicum instrumentum, vel ꝓ testes: & ad hoc ipsum condemnamus: sup
1 s. vero, quæ ab eo petebat ex causa depositi: quia idem T. suam intentionem non probauit, dictũ S. ab eius impetitione duximus absoluendũ, eidem T. sup eis ꝑpetuum silentiũ imponente. Et ꝙ vna pars alteri adinuicẽ de omnib. & singulis alijs quę unus ab altero occasione prædicti mutui seu societatis petere posset: facia, hodie p totam diem, finem, refutationẽ, diffinitionẽ, & pactũ de vlterius non petendo, p publicum instrm: & hæc oĩa uadamus, arbitramur, diffinimus, dicimus, atq; inuiolabiliter præcipimus fieri & obseruari, sub pœna in cõpromisso apposita in singulis capitulis laudi & cõpromissi, si ꝫ factum fuerit, cõmittenda: saluo & reseruato nobis arbitrio & potestate declarãdi, interpretandi & corrigendi super prædictis vbicunque, & quandocunque visum fuerit expedire: & super prædictis & quolibet pdictorum iterum semel, & pluries pronunciãdi. ¶ Tabellio autẽ in fine sententiæ dicat sic: Latum. fuit prædictum arbitrium presentib. partibus, & laudum seu arbitrium audiendum fuit a me presse homologantib. seu approbantibus. Vel si altera pars abes-
c set, dicat, præsente Titio [c] ad laudum seu arbitrium audiendum: & ego talis tali auctoritate notarius prolationi huius arbitrij interfui: & de mandato prædictorum arbitrorum, & de partium voluntate hæc scripsi, &c. Et not. ꝙ si fuerint solummodo arbitri, qui ordine iudiciario seruato cognoscunt, debent uti forma diffinitiuæ sententiæ. de qua dicam ĩ. in tit. de sent. & re iud. §. ut autem. Qualiter arbitri ad cognoscendum de causa suspicionis electi pronunciabunt, no. ĩ. de recu. §. qualiter ver. ut autem. Nota etiam, quòd singula verba in compromisso supra posita pondere non carent. sicut supra §. proximo, & per totum hunc titul. Rationem super singulis dictis diligens lector poterit reperire, Et nota quòd quandoque fit compromissum in arbitrum tantum: quandoque in arbitratorem tantum: quandoque in utrunque simul: vt in sequenti §. apparebit.

ADDITIONES.

a Legis. ¶ Additur maxime l. si societatem. eum l. sequen. ff. pro socio. & l. si libertus iurauerit. ff. de ope. li. & l. hęc venditio. ff. de contrahen. empt. & cuiuslibet alterius legis. sic consuluit Guido de Suza. ic. sua Summa, vbi de arbitris, in fin. primę partis.

b Pluries. ¶ Si dicam etiam semel & iterum, tenet Guido de Suza. qui a res pœnalis est, quod saluo pro secunda vice incidet in pœnam. per l. fideicommissa. §. si quis decem. ff. de le. 3. & quòd lex, veluti. ff. de edendo. §. hæc vox. loquatur in non pœnalibus. hoc tenet in l. si duo. §. fin. ff. eo. tit. vide s. proxi. ver. sed quid si fuit. ¶ Adde videndum Bal. consil. 318. lib. 4.

c Titio. ¶ Credo quod vitio scriptoris hic deficit, & absente Seio, tamen legitimè citato.

¶ Notabilia & dubia quædam de arbitris & arbitratoribus.

SVMMARIVM.

1 *Aduocati subtilis, maxime rei fauentis, notabilis instructio in causa condemnationis pecuniariæ.*
2 *Compromissum si est in tres, & vnus condemnat in decem, duo vero in viginti, quæ sententia præualeat.*
3 *Arbitri si concordent in summa condemnationis, discordent autem in termino solutionis, quorum sententiæ standum est.*
4 *Vbi tres sunt arbitri, valet duorum sententia præsente tertio lata etiam si dissentiat.*
5 *Arbiter tertius, dissentientibus duobus, an sit vocandus & expectandus ad procedendum, vel sententiam dicendam.*
6 *Compromissum factum de omnibus litibus præsentibus & futuris, an valeat.*
7 *Multiplicatio verborum non necessaria substantiam non immutat.*
8 *Iudicantium decreta non debent esse eluforia.*
9 *Cognoscere incipiens vt arbiter, dissinire debet vt arbiter.*
10 *Compromissio facta, vt possit procedi ordine iudiciario seruato, & non seruato quomodo sit interpretanda.*
11 *Arbitrator seu amicabilis compositor, an possit cogi ad arbitrandum in controuersia seu contractu, in quo etiam potest assumi.*
12 *Pactum inter compromittentes ne arbiter cogi possit sententiam ferre, an teneat.*
13 *Compromissum & arbitrium ad hoc fiunt, vt lites finiantur.*
14 *Arbitri tres diuersæ iurisdictionis, per quos cogi debeant sententiam dicere.*
15 *Arbitri duo dissentientes, si tertium eligant incertum, nihil valet quod agitur.*

16 Compromissum quo iubetur de consilio alicuius sapientis pronunciari, an ualeat.
17 Compromissum, in quo sunt duo electi, nulla facta mentione de tertio, an sit ualidum.
18 Arbiter tertius mandato prætoris electus, verus arbiter est habēdus, quasi partes tacite in eligantur eligere, si non contingeret dissentire.
19 Arbiter tertius electus à duobus coalitis, uel à iudice datus: an debet cogi recipere.
20 Arbitri duo tertium eligentes per se sine iudice si concordes ferunt sententiam, an talis sententia sit ualida.
21 Arbitri eligentes tertium litigantibus odiosum, an ipsis inuitis pronunciare possit.
22 Compromissum factum tāquam in arbitrum & arbitratorem, si actum & iuratum est, ne ad boni uiri arbitrium recurratur, uel ne sententia dicatur nulla, an sit ualidum?
23 Reductio ad arbitrium boni uiri, quo iure petatur.
24 Reductio ad arbitrium boni uiri, intra quod tempus petatur, iudicis arbitrio inquitur, cum non sit à iure diffinitum.
25 Reductio ad arbitrium boni uiri, quando compromissum est tanquam in arbitrum, arbitratorem & amicabilem compositorem, an peti possit?
26 Ponens se in arbitrio alicuius, ut arbitretur super beneficio, si apposita est pœna, & ipse male est arbitratus, quid iuris.
27 Compromitti an possit in abbatem, uel priorem, uel præpositum regularē. Compromissum morte expirat.
28 Religiosi in ipso religionis ingressu corpus & animam Deo dicauerunt.
29 Monachus simplex, uel frater Prædicator, uel Minor possunt esse arbitri.
30 Compromitti potest in episcopum, cum habeat cognitionem causarum.
31 Abbas an possit esse arbiter in causa monasterij.
32 Sententia arbitri actionem non causat, nec exceptionem.
33 Actiones non nascuntur ab initio ex uoluntate partium, nec extinctæ renascuntur.
34 Compromissum tribus modis concipitur.
35 Compromissum si est in aliquem de minuta: & passus iniuriam dicat arbitro, quòd si corrigerit iniuriantem condemnari, detur condemnatio hospitali: an per tale quid acquiratur hospitali, actio.
36 Actio an noscatur per sententiam arbitri.
37 Dictum in compromisso, quòd soluta pœna ratum maneat compromissum, quomodo intelligatur.
38 Pactum debet aliquid operari.
39 In compromisso si plura capitula cōtineantur, & pœna promissa, si quis ueniat contra, an pœna in solidum exigatur.
40 Pœna quando in solidum, uel pro parte committi dicatur.
41 Iudicium quodlibet est indiuiduum.
42 Obligationis conditio ex personis hæredum non immutatur.
43 Compromissum in quo dictum est, quòd pœna pluries committatur, si pluries contra fiat, an pœna semel soluta, stet solutum & compromissum.
44 Stipulatio ubi interuenit sine pœna, agendum est ex stipulatu ad interesse.
45 Pœna non committitur, nisi diffinitiuæ sententiæ non pareatur.
46 Dolum non uidetur facere, qui cum excludit.
47 Arbiter sententiam dicere non cogitur, si ex altera tantum parte stipulatio pœnæ committitur.
48 Iuramentum interuenire non debet in compromisso.
49 Iuramentum & fidei præstatio æquipolleant.
50 Periurus est qui postquam iurauit se contra arbitrium uel conuentionem non uenturum, actiones suas alicui cedit.
51 Arbiter cogendus est pronunciare, ubi res, de quib. est lis, deposite sunt, cui pacto, ut uincenti detur, & arbitrio non pareatur.
52 Compromisso facto non plures, non unus solus sed uel omnes, uel nulli cogendi sunt.
53 Arbitri duo pronunciantes absente tertio, indebite pronunciant.
54 Sententia absolutionis an ualeat, ubi ex quatuor arbitris duo condemnāt, & duo absoluunt.
55 Sententia lata absente altero arbitrorum, non tenet.
56 Sententia per duos arbitros lata cum licentia tertij absentis, est ualida.
57 Compromissum, in quo actum est, ꝙ concorditer pronuncietur, debet sic obseruari.
58 Legis, si in tres, dictum, ꝙ arbitri absentis præsentia potuit ad se duos trahere, quomodo excusetur?
59 Compromissum fuit gestione alterius factum non ualet.
60 Pronunciare non uidetur arbiter si de pluribus compromissum est, nisi super omnibus pronuncet.
61 Unitas diuisionem non recipit.
62 Sententiæ diuersæ licet possint eadem die proferri, non tamen potest sententia lata mutari.
63 Arbiter si condemnat, ubi absoluere proposuerat, an possit sententiam mutare.
64 Verbum obscurum in sententia positum, an possit interpretari.
65 Sententia arbitri si ipso iure sit nulla, an iterum poterit cognoscere, & pronunciare.
66 Locus si ignoratur de quo actum sit, intelligitur de eo, ubi compromissum factum est.
67 Locus quandoque accipitur pro tota prouincia.
68 Arbiter si mandat intra certum tempus aliquid dari, & non detur, licet post ipsam diem offeratur, nihilominus pœna committitur.
69 Recipiens post terminum datum ab arbitro, & dicens recipio saluo iure meo: an talia uerba aliquid operentur.
70 Debitor si pecuniam expendit quā noluit creditor recipere, & repetatur, an eam statim dare teneatur.
71 Sententia arbitri in compromisso idem operatur, quod exceptio rei iudicatæ in iudicio.
72 Restituens eo animo, ut postea auferat, habetur ac si non restituisset.
73 Mentione facta de expensis in compromisso, an arbiter possit super eis pronunciare.
74 Arbiter an possit à partibus sportulas petere.
75 Sententia arbitri de communi consensu sine pœna electi est executioni mandanda.
76 Dictum in compromisso pœnali, quòd pœna soluta, ratum maneat arbitrium, quomodo intelligatur.
77 Verbum illud, ratum manet arbitrium, quid importet.
78 Arbitro pœnam stipulante, & altera parte non obtemperante, quid iuris?
79 Pronunciandum non est diebus in honorem Dei feriatis, etiam si in forma compromissi ponatur.
80 Pronunciare an poterit amicabilis compositor dieb. feriatis.
81 Arbiter quomodo teneatur sedere, & audire dieb. feriatis ex pacto partium.
82 Episcopus mortē arbitri cognoscet, si de communi consensu litigare coram eo determinatum sit.
83 Arbiter pronuncians altera parte absente, & nolens amplius pronunciare, quid iuris?
84 Sententia lata pro minore sine tutoris auctoritate ualet.

7. §. Sequitur

De quibusdam notabilibus, & de quibusdam dubijs videre. Igitur in primis notādum est,[a] ꝙ ii elegisti sub arbitro litigare, quem elegisti uoluntarie, non poteris amplius ab eo dissentire. 32. q. 5. horrendus. 8. q. 2. dilectissimi extra, de re iudi. quod ad consultationem. & de test. præterea ff. de euic. si dictum. §. si sine. ff. commod. l. in commodato §. sicut ff. de iur. om. iud. si tibi §. 1. C de ac. & obl. sicut in initio. Imò in te inuitum redditur iudicium, seu arbitrium. ff de ver. ob. inter stipulantem. 2. q. 6. c. à iudicib. § quod de arbitris. extr. e. arbitris ext. eo. cum tempore. de præsc. cum olim. & ca. veniens. arg. contra, quòd possum cum reprobare. ff. de mu. & ho. vt gradatim §. medicus. C. de profes. & medi. l. 1. 2. & 3. & l. medicos. extra, de iureiu. quemadmodum. Sol. ubicunque conditio subintelligit, vel noua causa intercedit, vel iusta, possum reprobare quod approbaui. de pe. dist. i. quamobrem. 22. q. 2. beatus Paulus. extrā,
b de offi. dele. inlinuante. Si ergo arbitrium non tenuit ipso iure, [b] vel alia iusta causa, de his quæ s. posite sunt, poterit arbiter & arbitrium reprobari. 10. dist. vides. C de legi. l. non dubium. extr. de confir. uti uel inuti. examinata. de rerum permu. c. fi. de testi ca. 2.
1 in fin. De hoc s. §. differt. ver. item arbitrium, & seq. † Notare quoque dē subtilis aduocatus, maxime reo fauens, ꝙ si duo uel plures arbitri uolunt reum in centum marchis cōdemnare, & in hoc concordent, faciat ut unus ex arbitris ipsi reo fauens condemnet in quinque solidis: & sententia eius tenebit, & omnes alios ad se trahet: quia omnes in illa summa concordant. ff eod titu. diem
c proferre. §. si plures. [c] Nec propter talem dissensum coguntur assumere tertium: quia inter se non cōtradicunt: imo in unam summam concurrunt, vt dixi. maior enim numerus includit in se minorem. ff. de adi. lega. l. 3 §. si quis plus. ff. de reg. iur. in eo. & argu. 15. dist. c. 1. & inter asseuerantes non est contradictio extra, de his quæ fi. à præl. fine con. ca cum apostolica. C. de non nu. pe. l. asseueratio. ff. de inoff test. Papinia. §. sed nec impuberis. Tunc enim eos esse diuersos intelligo, quo ad hoc, vt tertius debeat assumi: quando unus vult absoluere, alter coudemnare. sic videtur loqui lex ff. eo. item si vnus §. si in duos. & §. seq. In absoluendo autem, vel cōdemnando maiori parti stabitur: ut in præ §. si plures. extra, de
2 re iud. c. fi. ff. eo. ti. duo. ff. de pac. maiorem † ¶ Sed pone compromissum est in tres, vnus condemnat in decem, duo verò in 20. & protestantur, ꝙ non consentiunt in condemnatione facta ad decem, absoluunt condemnatum ab illis decem: nunquid prænalet sententia duorum? Dicunt quidam, ꝙ non. arg. in præ. l. diem. §. si
d in tres. alij contra ff. de vulg. & pup. substi. ex facto §. 1. quod ve-
3 rius est. [d] † ¶ Sed quid si arbitri concordant in summa condēnationis,

ADDITIONES.

a Notandum est. ¶ Secundum Vber. de Eo. & Ioan. de Deo. in versi. sed si sub arbitro. quem in prin. huius tit. allegani.
b Ipso iure. ¶ Concor. quod no. de cle. comu. diuersis. in gl. pe.
c Plures. ¶ Ex quo duo ex tribus concordant in summa. hæc cautela non valet: ut eod. titu. capitu. 1. lib. 6. ¶ Adde videndum Bald. quando ualeat talis cautela, eius consil. 155. in ultimis uerbis. primo uol. uide etiam Paul. de de Cast. consi. 25.
d Verius est. ¶ Verba sunt Alb. Gal. eo. tit. uer. sed pone quæstionem. & quid
1 dicat ille. §. 1. satis dixi in præ. decre. 1. super vlt. glo.

tionis,tamen duo ex eis dicunt , ꝙ detur , annus condemnato ad
soluendum condemnationẽ:tertius dicit de duobus annis?Dic ꝙ
stabitur maiori parti,vnde cum maior pars in anno cõcordet, an
num habebit:vt patet ex præmissis, ext.de his quæ fiũt à ma. par.
a ca.c i.65.dist.c.1.argumentum contra:quia in dubijs [a] id accipiẽ-
dum est,quod est utilius debitori ff de cond.& demon.l.idem &
quod minimum est,sequẽdum est.ff de leg.3.nummis. 13. distin.
nerui.ver.fin.versic.est tamen ꝙ.extrà,de spon.iuuenis. sed prius
4 dictum de facto obtinuit.†¶Et nota,ꝙ vbi tres sunt arbitri,valet
b duorum sententia præsente tertio lata,licet dissentiat. [b] Eo verò
c absente [c] lata,non tenet.ff.de arbi.si in tres.extra,eo.c.(.nisi actũ
fuerit in compromisso, vt duo sine tertio procedant.ff.eod non
distinguemus §.cũ in plures.sicut obtinet in iudicib.extra, de off.
d del.prudentiam.& c.vno.& de testa.Ray.in prin.[d]†Sed nunquid
5 quando hoc actum est , debet tertius vocari ad procedendum,
vel sententiam dicendum cum alijs , & expectari ? Respon. sic:
sicut & tertius cõiudex citatur,& expectatur , vel eius excusatio:
aliàs non possunt procedere duo:vt in præ c.prudentiam. res. õ.
1.Arbitria enim ad instar iudiciorũ redacta sunt, vt ff.eo.l j.Secus
autem esset,si actum fuerit , ꝙ duo possunt sine tertio procedere:
& eo præsente,& absente citato,& non citato : sicut quandoque
e dici de partib. consueuit. [e]†¶Sed quæritur , an ualeat compro-
6 missum factum de omnib.litibus præsentib.& futuris?Dic[f] ꝙ sic:
f cum non sit prohibitum.ff.ex qui.cau ma.necnon § 2.ff. de prob.
g l.ab ea parte.[g]¶Sed pone,ꝙ sicut quotidie fit, compromittitur
in P tãquam in arbitrum:vel arbitratorem, seu amicabilem com
positorem,pœna apposita : deinde P. pronunciat :nunquid vale-
bit dictum eius iure arbitrij tãtum , vel etiam arbitratus tantum,
vel utriusque,vel neutrius?Et hoc prodest querere,quia arbitrio
semper statur : arbitratus autem reducitur ab arbitrium boni vi-
ri,si fuerit iniquus:ut dixi s.eo §.1.ver.est etiam differentia.Et q-
dem videtur,ꝙ neutrius iure valeat. ff.de rebus dub. in ambiguo.
ff.de regulis iuris.l.ubi repugnantia C de fide instrumentorum.l.
scripturæ.C de codicil.l.si idem.& l fi in prin.extra,de fi.instr.im
putari.de censi.cum olim.de app.solicitudinem.ad fi.extr.de off.
dele.cum super.in fi.ext.de resc.ex tenore extr.de postu. c.fi.Ecõ
tra uidetur,ꝙ teneat iure utriusque. nec enim nocet testamẽtum
diuersis nominib.appellari.C.de test.testamentum. C. de codic l.
fin. 93.di.legimus.in fi.14.q.3.plerique.extra,de simo.in tantum.
ar.ff.si cer.pe.l.si tibi pecuniam.in fi.Imo videtur ꝙ teneat iure cõ
7 promissi:maxime ex quo pęna vallatum est †Nam verborũ non
necessaria multiplicatiõ substantiam non immutat . ff. de aur. &
arg.leg.l.pediculis.§.Labeo.ff de reg.iu.quę dubitationis.86.dist.
facientis.1 q.1.Marciõ.38.dist.sedulo.extra,de verb. signifi. nihil
ob.& c seq.Imo uidetur,ꝙ tantum iure arbitratus,tanquam hu-
manioris.arg.C.communia de le.l.omne.prope fi.extr. de transa.
h c.vlt.ad fi.cum suis concor.Respon.ualebit secundũ quosdam [h]
eo iure,quo melius valere potest,& potius iure arbitrii: ne possit
reduci ad arbitrium boni uiri.arg.ff.man.qui mutuam. & in con.
cordantijs positis s. ibi : imo uidetur, quòd teneat. Nec enim itur
ad arbitros causa inducendarum,sed dirimendarum litium.ff.eo.
8 quamuis.† Nec iudicantium decreta debent esse elusoria.præ ser
tim arbitratorum:nec in alios transferri.arg.ff.eo non distingue-
mus.§. quæsitum.arg.ff de reb.dub.quoties.ff.de iud.si prætor.re-
spon.1 ff.ne quid in loco pub.l.fi.C. de bo.quæli.cum non solũ.
9 §.ubi autem puerilis. in fi.†¶Quid si cõpromissum est in aliquẽ,
tanquam in arbitrum ,arbitatorem , seu amicabilem composito
rem:coram illo libellus porrigitur,litis contestatio fit, & de calũ-
nia iuratur: postmodum ipse vult tanquam arbitrator cognosce
re seu diffinire , & non tanquam arbiter ? Dic ꝙ non potest. quia
ex quo incipit vt arbiter cognoscere,diffiniat ut arbiter.arg.C.de
codi.nec codicillum.C.de iure do.impe.l.2. & eligẽdo unam viã,
alteri renunciat. C.de pac.inter emp. & uendito. l. commissoriæ.
i & uarietas reprobatur.extra,ut ec.bene.c.uno.Alij contradicũt,[i]
per l.ff.de test.mili.l.si miles 1.& ff.de acqui.hæred.l.Claudius Et
idem dicunt econuerso:ꝙ si primo cœpit cognoscere ut arbitra
tor,non poterit pronunciare tanquam arbiter.& uide j. ver.sed
nunquid peti. & facit C.de epis.audi. si qui ex consensu quia iux-
ta formam petitionis debet sentẽtia formari,extra,de accus.qua
10 liter & quando. 2.§ fin. †¶Quid si sit compromissum,vt possit
k procedere ordine iudiciario seruato & non seruato ? [k] Respon.
hæc verba sic sunt interpretãda,ꝙ cõpromittit in eũ tanq̃ in arbi
trũ & tanq̃ in arbitratorẽ : & si pcesserit ut arbiter,s.seruato ordi
ne iuris,non redigetur eius dictum ad arbitrium boni uiri.sicut ar
bitrator,s.iuris ordine non seruato,dic vt s.§. 1.Quid si simplici-
l ter eligitur in arbitrum ? Dic [l] ꝙ non intelligitur electus vt arbi-
trator , nisi ex aliis verbis compromissi appareat de contraria in-
tentione:puta , si dictum sit , ꝙ possit procedere ordine iudiciario
non seruato:& econuerso,si electus est in arbitrarorem,uel in bo
num uirum,non intelligitur electus ut arbiter,nisi ex aliis verbis
aliud appareat. Quæ differẽtia sit inter arbitrum & arbitratorem,
& de [illegible]orum.& effectu earum,qualiter cognoscant,&
de homologatione sente ntiæ vtriusque , dic secundum Papam
ut no.extra,de iureiur.Quintauallis,& dixi s.eo §.1. uer.est etiam
11 differentia.¶Sed nunquid arbitrator, seu amicabilis compositor
poterit cogi ad arbitrandum in controuersia & cõtractu, in quo
etiam potest assumi:vt ff.pro socio.si societatem.2.Argu.ꝙ non.
ff.eod.item si unus.§ principaliter. ubi dicit tantum de arbitro, q
sustinet partes iudicis. Vnde aliud uidetur in arbitratore, seu ami
cabili compositore,qui habet pacificare.C.de iudicijs.Auth.si ue
ro contigerit.& arg.ff.de uer.oblig.l.si quis arbitratu Cum enim
nemo cogatur transigere vel pacisci:ut in auth.ut litig.iurent.§.si.
ergo nec sententiam dicere. Ad hoc tamen dico, ꝙ sic. arg.ff.e.l.
3.§.tametsi.licet & ibi de arbitro loquatur. Si enim scripsi tibi Di
gestum,uel feci tibi fossatum, & debet mihi satisfieri arbitrio Ti
tii,qui non uult arbitrari: æquum est ut cogatur, & etiam æquius
quam in arbitro.Nec est contra,ff.loca.si merces.in prin & C.de
contrahen.

ADDITIONES.

a Dubijs. ¶ Hic non est dubium,ex quo maior pars concordat:vt in præd.de cre.1.e.ti.lib.6.ubi idem no. ¶ Adde uidendum omnino Bal.cons.145.lib.j. ubi ponit,ꝙ si ex trib. arbitris vnus condemnet Titium in decem hinc ad mẽsem: alius in octo hinc ad duos mẽses:tertius in q̃nq; hinc ad tres mẽses ꝙ snia nõ ualet.qđ si vis capere tps triũ mẽsiũ,vt misit in vno mẽse,tũ est diuersitas respectu summę:q: in primo est plus re,q̃ in scđo. & sic de singulis.

b Dissentiat. ¶ Quid si taceat Alb. Odo.in sua disputa. quæ inchoat,Titius & Seius:dixit secundum Azo. valere sententiam duorum tertio præsente,siue taceat,siue contradicat,per l.sicuti.ff.eod.Hoc etiam tenuit gloss. in summa huius tit ver.quid si duo.dicens, q illum tacentem habet pro cõtradicente. Ipse vero tenet contrarium:quia requiritur,ꝙ omnes tres pronuncient: ad quod etiam sunt cogendi.Hoc verum, nisi in compromisso esset clausula, ꝙ valeret sententia maioris partis: quia tunc non esset necessaria pronũciatio tertij.ff.e. non distinguemus.§. cum in plures.& sic respondit ad prædictam l.sicuti.& ad l.duo ex trib.ff.de re iu.quòd sententia maioris partis valet,qñ in compromisso,vel delegatione est clausula id sonans : uel cum omnes pronunciauerunt duobus ferentibus vnam sententiam,& tertio cõtrariam. Allegabat pro se, ꝙ in sententiis opus est verbis condemnatoriis vel absolutoriis.ff.de re iudi.l. 1. Vnde nec sufficeret sententiam dari partib.in scriptis. C.de sen.ex breui reci.l.1.& sic in stipulatione requiruntur verba.ff. de v. r. ob.l.1.in prin.Ad idem facit C.de noua.l.fi.ad hoc C.de duo.reis.Auth.hoc ita.Item licet in collegiatis valeat factum maioris partis ,in eo tamen quod competit singulis,quales sunt arbitri,requiruntur omnes.not.Mar.de consti.cum omnes.Item lex uidetur expressa , ꝙ aut omnes arbitri pronunciẽt, aut nullus.ff.eod.tit.item si unus. § item si plures. Et hæc solutio uidetur placere Host.in Summa huius tit.§.qualiter.ante finem. Ego puto cum Azo.& Goff.ꝙ sententia valeat etiam de iure ciuili.Et pondero,quòd decr.2.eo.ti. lib.6.ponit duo Principale est ius nouum in foro ecclesiæ locum habens: vt in fi.no.in gl.super ver.ciuili.Inductiuum vel similitudinarium est ius vetus, quod ponit ibi,sicut posset illo præsente & nolente cum eis in unam sententiam concordare.Ergo patet de iure veteri sufficere præsentiam,siue pronũtiatione.Item ratione legis deficit etiam præsente & tacente,qui collegas in sui opinionem tacendo trahere non potest. Cum ergo eũ concordare nolle appareat per contradictionem sine pronunciatione:cum dicit , nolo concordare. & per taciturnitatem , qua durante constat concordare non posse , & hæc inpotentia super voluntate fundatur : ergo constat cum uolle,valebit ergo duorũ snia: cum per id pateat , hoc non esse illud mediũ qđ ponit regula,is qui tacet.de reg.iu.lib.6.quo medio sublato, siue ipsum tacẽtem habeas pro consentiente,siue pro contradicente,procedit prædicta conclusio. Benefacit ad id finis ipsius partis, qui finis uult illum haberi pro præsente.& sic ostendit sufficere præsentiam. ¶ Adde,ꝙ opi.Io. And.tenet Bal. alle.consilio,in proxima addi.& consi.321.lib. 2.inci.proponitur. vbi etiam tenet,quòd si duo elegerunt tertium,& promiserunt stare eius dicto:& dein de illi duo,qui tertium elegerunt,concordent, quò d ualet eorum sententia absque tertio.

c Absente. ¶ Vel mortuo,ut in decre.vno.statim allegata.

d In prin. ¶ Hodie iure nostro tenet processus & sententia, si ille arbiter tertius legitime requisitus conuenire non vult.eo.ti.c.2.li.6.Iste vero articulus plenius tractatur infra ver.quid igitur.& seq.&c.

e Consueuit. ¶ Distingue in forma compromissi , sicut distinguitur in forma delegationis decret.cum plures de off deleg.lib.6.

f Dic. ¶ Secundũ Alb.Gal.cuius est iste ver.eod.titu.ver. sed pone ꝙ factum.

g Parte. ¶ Hoc plenius prosequit, & dubiũ aperit. j.vlt.cha,ver. q̃d ergo si.

h Quosdam. ¶ Vber.de Bo.cuius ad literam fuit iste ver.sui operis col.pe.& etiam Alb.Gal.hoc tenuit eo.tit. uer.pe.quando nec ex uerbis sentẽtiæ,nec per acta,quia nulla apparent,discerni potest,quo iure processerit. Facit qđ no.s.tit.1.§.sequitur.ad fin.uer.quid si episcopus.

¶ Adde ut refert Alex.in l.1.ff.de iud.quod idem uidetur tenere Bald. in l. 3.ff.de testa.mil.& in c.fin.de re iud.sed Rayn. in l. in testamento.C.de test. mil.tenet contrarium:quia imo tanquam arbitrator: quia æquius. Rota dicit obtinuisse in facto:& ꝙ Bal.ita uoluit in l. si seruus pluriũ.ff. de lega.1.in §.fi.& in l.non codicillum C.de testa.p.p.h.d. Ale.cõs.13.& 86.li.1.& cõsil.19. li.4.tenuit,ꝙ confessio facta coram eo,qui habet potestatem cumulatam arbitri & arbitratoris est iudicanda, ꝙ sit facta coram arbitratore.Alle.Bald. vbi supra,dicẽtẽ ita seruari de cõsuetudine.Alle.ẽt Bar.Ang.in d.l.si seruus. & Ioan.de Imo.in l.nemo potest.de leg.1.Archid.in cle.de verb.signi.

Contradicunt. ¶ Vt Host.& scripsi in c. Quintauallis.in glo.magn.in uersi, & quid dices.& Fran.Accur.in sua quæstione,quæ incipit,duo consortes.alle.duas leges,quæ sequuntur.& in l.2.ff.de optio. le.facit,quod not.j. titu.1. uer.ultimo no.propter hoc dubium positus fuit in forma compromissi.s.§. proxim.ante med.versi.quoque si uelut.

k ¶ Seruato.Respon.secundum Inn.ut in gl.prę.uer.quid si compromissum.

l Dic. ¶ Secundum Inn.vt in glo.præ.uer.hoc autem.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

11 contrahen. emp. l.fi.ver sin autem [a].quod enim ibi dicitur, noluerit uel, non potuerit, sic intellige:noluerit, s cum in se arbitriū non receperit:non potuerit, scilicet, quando recepit:& iustā causam allegat, quare pronunciare nequit:alias autem cogēdus est pronunciare:ne litigatores uel contrahentes decipi uideantur, qui alium amicabilem compositorem inuenissent, si iste non recepisset:ut in præ.§.tametsi.Nec enim amicitia debemus decipi, sed iuuari.ff.de neg.gest.si pupilli.§.uideamus.ff.commo. in cōmodato § sicutautem.extra,eo.c.unico.& de fideiuss.c.2.Ex quo ergo suscepit, cogi debet, non aliter:ut in præd.§. tametsi. & C. commu.deleg.l.si duob.§.sed si quis. ibi:hoc facere supersederit,&c.ff.de le.2.l.2.Suscepisse autem uidetur, si presens est, eo ipso quod patiatur in se compromitti. [b] ar.ff.man.si remunerādi. §.si passus &l.qui patitur.&l.se Si uero absens est statim cum cognouit, debuit contradicere: alioquin suscepisse uidetur.ut ff.ad Maced.l.si filius fami. ab sente. extr. de spon. ad id ꝙ. & qui ma.

12 accus.pos.insuper.†¶ Quid si actū sit inter ꝯpromittētes, ne arbiter cogi possit sniam ferre? [c] Et uidetur tale pactum ualere: cū ius illud, quod dicit, quod arbiter cogatur, non sit ius publicum auctoritate & utilitate, secundum ea, quæ not. infra. de conclus.& renuncia. versiul. cui autem. Ad idem ff. de minor. si iudex. & cum quilibet, &c. C de pactis. si quis. Consensus enim litigatorum facit licitum, quod alias non liceret. ff. de feri. leg. prima. [d] ff.de arbitri. si feriatis. & leg. non distinguemus.§.cum in plures.& §. de officio & leg. si cum dies. §. plurium.Item forma mandati seruanda est.ff manda.lege.diligenter. extra. de rescript. cum dilecta. Quidam contra hoc enim pactum uidetur appositum ad malignandum: & ideo ualere non debet.ff.de pactis.dot.l. conuenire. & ff. de religiosi. & sumpt. funer. Neratius.ff.de arbit.qualem ff.solu.matrimon.alia causa. C.de inoffico.testament.si quando. §. primo. Nam daretur arbitris malignandi occasio:quod esse non debet: sicut nec in contractibus. C. de contrahend. empt. in ementis. Nec pactum compromittentium ꝑt hoc ius tollere: vt extra. de testam. re-

13 quisisti.ff.de lega. primo.l. nemo potest. † præsertim quia compromissum & arbitrium ad hoc fiūt, ut lites finiantur. ff. de arbit. lege.prima. & leg. item si unus.§. si in duos [e] ¶ Hoc quoque notandū est, quod si sint duo uel tres arbitri, cogendi sunt per ordinarium sententiam dicere, uel tertiam [f] personam eligere:ne res sit sine exitu futura propter hominum ad dissentiendum naturalem facilitatem ff.e.item si un9.§.prīcipaliter.& hoc

14 si sunt eiusdē iurisdōnis.ff.e.l.3.§.tametsi.†¶ Sed quid si isti duo non sunt eiusdē iurisdōnis.puta unus est Narbon.alter est Bituricen.tertius forte est clericus? Credo ꝙ iudices eorū debent simul conuenire,& eos simul ad hoc [g] cogere.argu.ff de excu.tut.iurisperitos.§.1.fin Vber.de Bo.arg.ext.de senten. excom. cum illorum.Cogentur autem captis pignoribus.argu.ff.de lega. 1.l. huiusmodi.§ fi.ext de off.deleg.suspicionis.ff. de mune. & ho. si qs

15 magistratus.ff.de ven.inspi.l.1.§.ex hoc.†¶ Sed ei quod dixi, ꝙ duo cogūtur tertiū eligere:opponitur. nā si in duos cōpromittitur sic, vt si dissentiant, tertium incertum assumāt, non valet ꝙ agitur.ff.e.item si unus §.si in duos.ext.eo.innotuit. Dic ꝙ hoc non ualet ex partium consensu:potest tamen auctoritate, iudicis tertius assumi:ut in præ.§ principaliter.in fi.uel iuris auctoritate:ut ext.de appel.cum speciali.& sic intellige præmissā.Et dic, quod aut fuit actum à principio de tertio eligendo, aut nō:si fuit actū, aut de certo,& tunc valet:ut in d.§.principaliter.aut de incerto,& tunc nō valet.eo.tit.l.2.§.nihil.[h] †¶ Sed quid si dicatur

16 in cōpromisso quod de ꝯsilio alicuius certi sapientis pronuncietur; nunquid valet? Non uidetur:quia libera potestas iudicādi uidetur eis auferri:vt in præ.l.item si unus. §. idem Pomponius sed non est ita, ut quidam dicunt:quia præmissa adiectio pro nō adiecta habetur:ut ff.loc.si in lege. in princi.nec per hoc habet ei9 consilium sequi [i].argument.ff.de administrat.tu. quidam decedens.&l. Titium & Mæuium. respon. 1. extr de arbi.cum olim. de elec.cum in veteri.Si vero dictum est quod pronunciet, quod tali pe-

ADDITIONES.

a Sin autem. ¶ Ibi de hoc, & communiter non approbatur, quod vltim. gloss.ibi distinguit arbitrum ab arbitratore: sed solum distinguitur ab utroque, an susceperit: necne: ut sequitur. sic & in fideicommissario dicitur de testam.cap.Ioann.Adde, quod idem tenent communiter Legistæ in l.1.deleg.2.

b Compromitti. ¶ Hoc dictum, & quod de absente sequitur, non placet, & de arbitro est expressum contrarium.ff. eod. l. Pomponius: alias incipit, si de meis. §.recepisse. Facit prædicta decretalis, Ioannis.de testa. & quod ibi dixi super uersicul. susceptum. ff.de procura.lege. filius.§. initus.& cle.de procu.c.1., ubi non sufficit scire. nisi instrumentum simpliciter receperit. Nec etiam illud sufficit, nisi constituens pro ipso cauerit Lgesinfra, allegatæ non obstant.prima loquitur in passo pro se fideiuberi. Secunda loquitur in illo qui patiatur ab alio mandari, ut sibi mutuetur. lex,si filius.loquitur in filiofamilia.qui quasi ex patris mandato pecuniam recepit, mandans patri,ut solueret: qui tunc debet constitutionem proponere contrariæ uoluntatis.Decret.allegatæ de proprio facto loquuntur,sed in casu nostro,quid ad me,si duo compromittunt in me,quod possunt pro libito facere:quare igitur teneor respondere vel loqui, nisi cum requirar: faciunt not.de præsumption. nonne. ¶ Adde, quod pro opin.Specul.facit quod uoluit Pau.de Cast.in l.absenti.ff.de don.quod licet procurator substitutus in absentia non sit statim procurator:tamen cum ad eius notitiam peruenit,uult quod sit procurator. Allegat Fede.de Senis consil.xxiij.Archi.in cap.2.de proc.in 6.Spec.in tit.de procur.§.1.uer.quid si instrumentum.allegat etiam Bar.ita consuluisse.& uidelicet ipse non alleget, consilio mihi lxxiii.inci.Quæritur utrum procurator.

c Ferre. ¶ Guid.de Suza.in §.si in duos.allegato in si huius uersi. quærit quā do actum est,quod duo cogi non possunt eligere tertium. quæ quæstio differt ab illa,de qua j.uersic.sed quid si duo vt ibi dicam.& tenet pactum valere,per §.de officio j. allegato. Et quia legum austeritas, pacto litigantiū mitigatur.C. de tempo.app.l.fin.in fin.

d Fer.l.j. ¶ Et extr.eo.tit.de fer.ca.vltim.in fine.

e In duos. ¶ Gui.de Suza.licet in simili quæstione,de qua prædixi,teneat cōtrarium in isto §.coadiuuat tamen hāc partem, quam fatetur æquam. per l. 3.§.j.ff.eod.&l.si de meis.§.recepisse.per l. pen.ff. pro soc. & si cer. per.l. quidam.

f Tertiam. ¶ Sup.quando sunt duo.

g Ad hoc. ¶ Scilicet ad eligendum tertium, quando sunt duo: vel pronunciandum,quando sunt tres:& idem si duo.

h Nihil. ¶ Vide quod dixi in præd decr.innotuit.in gl.quando ergo & super gl. 2.Et addo ad illa,quod Franc.Acc.in quæstione,de qua dixi s. uer.quid si compromissum.tenuit,compromissum factum in duos cum potestate eligendi tertium incertum, valere.& §.si in duos.procedat, quando discordāt in tertio eligendo.Facit ff.quod cuiusque vniuer.item eorum.§.si Decuriones.Probat per textum ibi,nam & in assumendo,&c.Cessante ergo illa ratione,quia concordarūt in tertio, cessat prohibitio:quia quod durius est, vt dicit,ratio præfertur verbis.Allegat ff.de iure pa.l.adigere.§.quamuis.de adi.le.l.3.§.conditio.quod cū eo,qui in alie.potest.l.si filius.& de in ius vo. l.quāuis.Facit C.quæ sit long.consue.l.1.Et prædicta cōcludunt valere sententiam,in qua ipsi duo concordant,tertio non electo.Contrarium innuit hic,& j.versi.sed pone.ad concordandas has opiniones contrarias,cum ex opinio.Fran.sequi posset absurditas.scilicet cum partes diutius litigassent & tempore diffinitionis discordarent arbitri in pronunciando,quia sic possent discordare in tertium eligendo, & per id partes inutiliter sic grauatæ essent diutinis laborib.& expensis grauib. bona fuit consideratio legis, volentis huic casui prouidere.qui euenire poterat,licet non euenerit: quod sæpe iura faciunt,de diuor quanto.in fine.de fer.non ordina. capitulo. primo.C.in quibus causis in integrum restitutio.non est necessa.l. vlt. C. quando li. vni. sine iudi. se vin. lege. prima. Sed si ab ipso principio illi duo arbitri concordarent de tertio, qui deberet in casu discordiæ tempore diffinitionis adesse: hic optime procedit hæc opin.ex qua nulla possent sequi inconuenientia, & si compromittentes non arctassent ipsos ad habendum tertium solum tempore sententiæ in casu discordiæ: sed simpliciter dedissent potestatem de assumendo tertio,si vellent, statim ille cum eis posset incoare processum,& sine vlla calumnia habetur perinde,ac si per compromittentes nominatus in compromisso fuisset. ¶ Sed aduertendum est, quod vbi ponderamus solum euentum discordiæ in his,sequeretur,quod si in vnum solum quamuis commissa esset electio tertii,cum ille cum seipso discordare non posset,valeret à principio compromissum. Ad quod facit decre.pen.e.ti.&tamen decre.innotuit.solam incertitudinē ponderare videtur.& decre.pe.habet varias lecturas,vt ibi patet in tex.& sup vltima gl.Sed in terminis, quos dixi supra.incertitudini &discordiæ à pri. prouidetur.Faciunt proxime dicta ad secundum articulum quæstionis Iac. de Are.de qua dixi s.§.1.super versic. arbitrator. ad finē. de compromisso facto in duos,qui si discordarent,Titius daret tertium.Et dici potest,secundum eum,tale compromissum nō valere,quod nec suis viribus nititur,nec prætoris. Suis non.ff.e.item si vnus.§.si in duos.& §.principaliter.& extra, eodem.innotuit. Prætoris non: quia cum partes tertio talem electionem commiserint,prætor non potest cogere arbitros ad eligendum tertium.Vni enim concessum aliis denegatur, C.de testa.l.consulta.Nec illum nunciū cogere potest,vt eligat, qui se ad id non adstrinxit.ff. locat.l.si merces.in principio.C.communia de legat.l.si in duobus.in principio.de contrahenda emptione.l.fi.& sic cum nec suis viribus, nec prætoris auxilio iuuetur, cessat. Quod nota pro solutione contrarii in prædicto §.principaliter.Subdit tamen dici posse,quod si concordant primi duo in sententia,illa valet, & tenuit compromissum,non ex suis naturalibus viribus,sed quia sic fieri consueuit.ff.de vsufruct.l.si quis donaturus. cum concordant. & de legatis primo l.si seruus plurium.§.1.Facit extr.de temp. ord. quod translationē. in fi.Nec vitiatur ex clausula de eligendo incertum,quæ locum non habuit Facit C.de lega.l.si legata.& de impube.& aliis substitu.l.post aditam. ¶ Adde,quod opi.Ioan.An concordat Bar.in dicto §.si in duos.& Abb.in d.c.innotuit.&incertitudinem etiam ponderat Angel.consilio lxxxiiii. in principio.Secundo, quodo absente tertio possint sententiare, vide Oldradum consi.xl.Abba.consi.lxiiii.j.lib. & xxvii. ii.lib.

i Sequi. ¶ Tenetur tamen requirere,ut probant iura sequentia:& sic non habetur pro nō adiecta,ut prædixi. Vnde non bene continuat Guid. de Suza.in d.§.idem Pomponius.Per hanc rationem diuersam à prima tenet compromissum valere. Alleg.etiam ff.mand.idemque.§.si quis ea.Consuetudo approbat compromissum talis ualere.quod pronunciatur prout certus:& fortius incertus iurisperitus de iure consulet.& no.hæc. ff. de hæred. institut.l. illa institutio.in fin. secundæ. gloss. ¶ Adde Bald.in leg. si plures. ff. de exerci. & in d. §.idem Pomponius. & pulchrè Angel. consilio. cclxxj.

a tali perito placebit a:non cogitur pronunciare:vt in præd.§.itē
Pomponius. Alii dicunt,quod si fuit dictū,quod consilio,& vo
luntate talis pronuncietur:tunc sine illo pronūciari non potest.
Si autē fuit dictum cū consilio tantum:tunc sufficit eius consili-
um requiri:nec est necesse,quod sit præsens : vt in præ. capitulo,
cum olim.Si autem causa committitur ita , vt secundū alicuius,
consilium pronuncietur,quid iuris?Super hoc dic secundū do.
b Inno.IIII.& dō.meū,vt no.ext.de off.dele.c.si pro debilitate b
17† ¶Sed qd si duo sunt electi,& actū est in ɔpromisso de tertio,
c nō assumendo c:nunquid ualet cōpromissum ; Et videtur ꝙ sic:
quia ɔ̄ctus ex conuentione legē accipiunt.ff.deposi.l.1.§.si cōue
nerit.ff.si quis cau.l.sed & si quis § quæsitum.Sed Vbert.de Bo.
dicit huiusmodi pactum non debere seruari:qa ɔ̄rīū est cōpro-
misso:ut s̄.uer. hoc quoq; notandū. vnde ɔpellet eligere captis
pignorib.vel per pęnā uel inclusis personis,ff.ad leg.Iul pecu.l.
pe.in fi. Alii ɔ̄,vt in primis concor.& ff.e.Pedius §.fi.Sed licet di
xerim.s̄.vers.hoc quoq;.ꝙ duos arbitros electos discordantes
d pōt prætor cogere tertiū eligere,d & eos cogere in illū consen-
tire,ar.ff.de admi.tu l.3.in fi.ff.de bo.au.iud.pos.in uēditione.§.
e si C.de nu.l.j.& l.in ɔiunctione.ar tñ ɔ̄,ff.de iud.l.2 §.ɔuenire.e
18†¶Sed nūquid iste tertius sic datus est arbiter?f Vr̄ ꝙ sic : quasi
f partes tacite intelligātur eū elegisse,si arbitros cōtingere: dissen
tire,quē ipsi eligerēt, vel iudex eis daret arg.extra de appel cum
speciali:de off.deleg suspicionis.ar.ɔtra,ff.de uerb.obliga.l si ita
stipulatus §.Chrisogonus.in fi.& extra,de off.delega.P.& G. In
quib.colligitur,qd̄ non subintelligitur aliqua persona in stipula
tione,nisi de qua nominatim actum fuerit.Sed dic,ꝙ nō intelli
gitur esse arbiter,nec iudex:sed ipse vocabit ad se arbitros,qui si
in unam sententiam conueniant planum est:si vero discordent,
eius auctoritati stabitur:vt in præ.§.principaliter.in fi.nō quod
idem ipse pronunciet,sed eius dicto seu cōsilio eis in scriptis da
to arbitri stare cogentur,& secūdum illud pronūciare. Et sic est
ɔsiliarius esū mediator:& sic de facto obtinuit,vt quidam dicūt
Idem etiam dicunt in tertio à partibus electo de iudicis præcep
g to g.†¶ Sed nunqd iste tertius,à duobus arbitris coactis electus
19 uel ēt à iudice datus,debet cogi recipere:Resp.sic.C. de aduoc.
diuers.iu.sancimus. Alii ɔ̄,arg.ff.e.si cum dies.in prin.&l.3.§.ta-
h met si in præ.§ principaliter h.Sed nunqd stabitur eius solius di
* cto,aliis duob.discordātibus:Vr̄ ꝙ sic:ut in præ.§.principl'r.* in
fi.ibi,cuius auctoritati pareatur.quod intellige,ut iam dixi in ver.
sed nunquid iste.Quid si vnus ex arbitris concordet cū isto ter-
tio?Dicunt quidam,quod valet eorum sententia, tāquam a ma-
iori parte lata.ff.e.si in tres.alias in l.item si vnus.§. principaliter
& §.Celsus.& l.sequē.ext.e.c.1.ext.de his,quæ fiunt à maio.par.
cap.c.1.ff de re iud.duo ex tribus.secundum Iaco.Bal. & dicam
j.ver.item.quid si omnes.Sed hæc ratio non videtur mihi bona:
cum iste tertius non sit arbiter.vt iam dictum est: & ideo nō fa-
cit numerum Ratio est ergo,quare ualeat hęc senten tia:quia v-
nus arbiter pronunciat iuxta consilium huiusmodi, vt prædictū
est.nā & solum eius consilium sequendū est,vt iam dixi.Quid si
omnes discordant:quia vnus dicit quinq; alter duo,alter unum,
Dicunt quidā,quod iste tertius pronunciabit,& eius dictū vale
bit.Ego dico,quod non pronunciabit,sed ,pcedet,vt dixi supra,
20 uer.sed nunquid iste.†¶ Sed pone in eligendo terti um bñ duo
arbitri per se sine iudice cōcordant,& eligunt:& sic omnes tres
concordes ferunt sententiam:nunquid ualet ? Respond. non se-
cundum Ioan.Nam cum compromissum ab initio sit inualidū:
puta factū super tertio incerto assumendo contra iuris formam
i ut s̄.uers.sed ei quod dixi i.tractu temporis non conualescet. ff.
de reg.iur.qd̄ in initio uitiosum est.& l.pe.xvi.q.iii.ca.placuit.§.
potest.ext.de elect.auditis .Sed nunquid processus corā eis habi
tus tenet:puta positiones,cōfessiones,negationes,& huiusmo-
di?Respon.non:quia si principale non tenet , nec accessorium.
ff.de re iur.cum principale extr de iudi.at si clerici.de app.ut de
bitus.in prin.11.q.j.in clericorum.ext.de fide instrumen inter ,p
k pe si arg.ɔ̄ extr.eodē. c penul.k †¶ Sed quid si arbitri elegerunt
21 tertium, vel datus est eis non eligentibus à iudice:demnm litiga
tores nolunt quod arbitretur cū isto,sed uolunt quod alium eli
gāt,ipsi vero hoc nolunt?Videtur quod inuitis partibus possint
,pnunciare auctoritate istius arbitri:quia eis cōcessum est elige-
re tertiū à lege:ut in prædicto §.principaliter. Vel eis dissidenti-
bus ,prætor potest eos cogere,uel eis eum dare,ut distum est.Si
ergo elegerint,uel eis iudex dedit tertiū,cuius auctoritati parea
tur:iure factū est,& secundum legem:unde nō debet alio euen-
tu tolli.C.de administ.tut l.sancimus.C. de adult. Gracchus.25.
q.2.si ea.ne edictum istius iudicis illusoriū uideatur.ff.de iud.l.si
prætor.ff ne quid in loco publi.l.fi.ext.de matri.contrac.ɔ̄ inter.
eccle.capitu.1.de clande.despons.cum inhibitio.§ penul. credo
quod non possint.Non enim cogitur quis transigere , uel paci-
sci:ergo nec litigatores in istum consentire cogūtur.in Auth.ut
litig.iur.§.fi.& argumen.ad hoc.ff.e.l.non distinguemus.in fi. &
* l.sequen.Quid si actum fuerit in compromisso , * ut nulla exce-
l ptio proponatur?Dicunt infra in ti.de ɔclu.& renun.uer.pone. l
22† ¶Item, quid si cōpromissum est tanq̄ in arbitrum & arbitra
torē, & actum & iuratū est ne ad boni uiri arbitriū recurrat, uel
m ne dicatur sententia nulla,uel iniqua? Dic nō ualere m,arg.ext.de
iureiu.quemadmodum. &c.ad nostram. 2.extr. de foro compet.
si diligenti,in fi.quia tale pactū uidetur ɔ̄ bonos mores:unde nō
n ualet.ff.de pac.l iuris gētiū.§.ptor ait.ext.e. n c.fi.Itē,qa per illud
vr̄ dolus futurus remitti.qd̄ esse nō pt:ut ff de pact si unus § illud
& §.pacta.& ,pbat hæc sol.ff.quarū.rerū actio nō dat l.j.§.si one-
randæ.& p huiusmodi pactū inuitat qs ad male ,pnunciādū.arg.
ff.de preca.cū precario.extr.e.c.fi.ff.de pact.do.conuenire.& in
præ.§ pacta.& §.illud ff. de ope.lib.si libertus. ff. loca.l.si in legē.
o in principio.o Arg.contra, quoniam contractus ex conuentione legem

ADDITIONES.

a Placebit. ¶ Quō Host.ponderauit hoc uerbum,ut sonet in aliud contra arbitratus.scripti in decre.pe.eo.ti.super vlt.gl.& sic soluit contrarium.§.statim allegatus ad §.ibi seq.

b Debilitate. ¶ Ibi vide in gl.pnta. Inno.ver.redeundo.

c Assumendo. ¶ Nota,quia hic agebatur, tertium per duos assumi non posse:in quæstione vero , de qua dixi s̄. uers.quid si actum.duo assumere poterant tertium,si uolebant.

d Eligere. ¶ Tñ dicūt pleriq;.ꝙ eis dissentiētib. ipse prætor pt tertiū eligere.

Conuenire. ¶ Lex illa dicit , posse defendi processum factum per prætorem expartium ɔsensu,quem ipse prętor ignorabat, credens suā iurisdōnē.

f Arbiter. ¶ Nota quia de dato per iudicem loquitur

g Pręcepto. ¶ Secundū istos,ubi spōte partes eligerent, bñ esset arbiter:sed ex quo per iudicē coacti eligunt , secus. Pro istorū opi.facit: quia §.princi pater. dicit , ꝙ iudex cogit duos arbitros eligere tertiā personā : non dicit ter litiū arbitrū.sed decre.cū speciali.dicit,ꝙ tenebit qd̄ duo ex illius decreuerint. Per qd̄ patet , ꝙ decernere & iudicare,ita ptinet ad tertiū sicut ad alios.& decret.suspicionis.de off.dele.dicit,ꝙ tertius cū duobus,vel altero ferūt sñiam,& adhuc apertius decret.legitima.de app. lib.6.1.& 2.respondere. Propter quę vr̄ istud.dictū,& illa ex sequētibus,q̄ su p isto fundanī nō procedere. Tenens tñ illud dictū, responderet ꝙ loquit de arbitro seu arbitris, qui ex necessitate adeūtur. Tñ quo ad hunc casum, rōnē diuersitatis realem non uideo. ¶ Adde, quod Bal.ɔs.74.lib.3 referens opi.Spe.dicit.Sed Iac. de Are.dicit,ꝙ sunt veri arbitri. ff. de sol.l. quod si forte.§.j.& idem in tertio.qui eligitur ab eis, vel à iudice:ubi ipsi nolunt eligere, discordiæ eorum finis est electio tertij : nec ante functi essent officio suo , quam eligant tertrium,& iudicent eum ipso.

h Principaliter. ¶ Primū ibi tenet Accur.& ēt quod sequit in proximo versi.

* §.Principaliter,ubi dicit Bald.hoc verum , si primi duo non sunt concordes:quia tunc præualet sententia tertij discordantis ab vtroq;:secus si primi duo essent concordes : quia causa finalis electionis istius tertij erat discordia,quæ rario hic cessat. item dicto maioris partis debet stari, sicut si a principio essent electi , hoc tenet Fran.Curt. & Cyn. in additioni.videglo in §.principaliter.& ibi Bar.& Alb.sed an tunc cōmittitur pęna,Alb.Ibid.

i Dixi. ¶ Omnino uideas quod ibi dixi in fine.

k c.pen. ¶ Diuersitas habet lecturas,ut ibi in gl.& super gl.

* In compromisso,&c.¶ Vide ad hoc.§.alias.uel semel commissa,in l.si duo. & ibi Bal.ubi dicit ꝙ s̄m Mar.de sano.& Iac.de Ra.si eli dictū in cōpromisso ꝙ pęna cōmittat rato manente cōpromisso , ꝙ tamen propter hoc non potest peti pœna & res.de hoc etiam per eundem in l.2.e.ti.

l Pone.¶ Quod posuit Vber.in versi.sed si sub arbitro. alleg.in prin.ti.hanc remissionem.in fi.uersi.dederat.s̄ §.2.in fi.

m Valere. ¶ Hoc plus placet Alb.Gal.e.ti.vers.sedpone quod duo.

n Extr.eo. ¶ Scilicet de pactis.

o In prin. ¶ Dyn.in regul.scienti.de regu.iuris lib. 6.tractat plene,an pęna peti possit ab illo, qui sub pęna id quod s̄.dr̄, ,pmiserat:& demū petit iniquum arbitramentū reduci ad arbitrium boni uiri.Et tenet ꝙ nō per rōnes hic inductas,& per l.ff.loca.quæro.§. inter locatorē & ff.de ver.obl.l.quidā cū filium.§.sed videamus.cū sua gl Item ꝙ cuiusq;arbitri libertas quamuis generalis & larga, restringitur ad id , qd̄ de iure cōmuni liceat.ff.de condi. indeb.si procurator.quę in frau.cre.si pater filio.ad muni.l. Ludius.§.pe.C. de mune.non ɔti.l.j.§.,p infante. Alia ēt inducit , q̄ ibi uideas.& uide quod sequit j̄.uer.4.Scire tñ dēs,ꝙ ipse Dy.in quadā cā Senensi, ut patet suo ɔs. 13.ɔsuluit.ꝙ licet talis, de quo s̄.petendo reduci, nō incidat in pœnā:si tñ succūbat:& appareat inistè ,platū:tūc pęna cōmittet cū effectu:& sic,ex post fcō declarabit,an pęnæ cōmisio cū effectu ,pcedat,necne. Nil allegat:ibi ēt tenet,ꝙ ,puocās.di.ēs laudū iniquū,hēt ,pbare.arg. C.de.fi instr.& iure.hast. fil.l.j.lib.x.ff.de prob.l.ab ea parte.maxime cū intrinseca solēnitas p̄sumat. Insit.de fideius.§.fi.& de inutil.stip.§. qd̄ scriptū.uterq; tñ ,pbat de renūc. su p hoc.cū uterq; dicat,ff.de ,pb. ei q. Tenuit ēt ibi,qd̄ ualet obligatio pęnalis q̄ duo ex̄ ɔpromittentes sibi inuicē faciūt su p obseruātia laudi ferēdi:id est,qd̄ ego tibi ,pmitto, ꝙ A.unus ex ɔpromittenb. seruabit laudū:& tu idē mihi ,pmittis de B. altero ɔpromittēte:& hoc ēc si ipsorū nō intersit laudū seruari.ī stipulāte.n.pęnā nō est necessariū, ꝙ ius iterfit.ff.de ver.obl. l.qdā cū filiū ubi de hoc. & l.stipulatio ista.§.alteri. & uersi.at si qs.& uer.si qs dolū.ff.iud.sol.nouissima.& de uer.sig.l.hæc uerba.Si ergo B.de quo mihi ,pmisisti.nō seruat laudū, pęna ɔmittit & exigit cū effectu , siue laudū de iure sortiat effectū,siue nō,s̄m eū.Et p hoc ɔsiliū multū in Thuscia frequētat iste modus ɔpromittendi. ¶ Redeo ad primū dictū huius ɔsilii,qd̄ procedit s̄m Guid.de Suza qn̄ petēs nō habuit ,pbabilem cām id petēdi.alleg. ff.de re iud.l.fi.de ap.l.negotiorū.gesto. & ff.de usuris.l.tutor.j.resp.Si uero petēs reduci ad arbitriū boni uiri habuit,pbabilē cām id petēdi.& iuste credere potuit sententiā iniquā, tūc nō incidit in pęnā,per legem si quis forte. ff.de pęnis.& ff. de pet.hære.si debitor.hoc notauit in Sūma.ti.de arb.uer. sed nūquid is.Cōuenit materię ɔdēnationis expēsarū eius , q. victus ē in lite.no.de dolo.c.finē cū suis ɔcordātiis. ¶ Adde ꝙ Bar.tenet opi.L y in l.q. Romæ.§.deo frates.de verb.obligationibus. & ibi vide per Alex. qualiter procedat opi.Io.Andreæ hic,quem ipse sequitur consilio.32.li.2.

legem acceptũt. ff. depositi. l. j. § si conuenerit. Sed illud uerum est in pacto honesto. Item contra, ff. de pact. pactum inter hæredem. C. eod. l. si quis in conscribendo, & extra, de reg. ad Apostolicam. ff. de distrac. pig. si creditor. § penult. ff. de pign. actio. l. si conuenerit. Nam & appellationi potest quis renũciare. ff. à qui. ap. non licet. l. 1. & hæc renunciatio speciem obtinet appellationis: ut in
a præ. l. non distinguemus § cum quidam Alii [a] dicunt, quod licet non possit renunciari reductioni ad arbitrium boni uiri: tamen
b hoc bene potest pacto [b] remitti: puta, si partes conueniant, quod si contingat iuique arbitrari, non petet aliquis illud reduci ad arbi
c trium boni uiri [c]. De hoc ꝯ. § arbiter uer. sed pone. † Sed quo iure petetur reductio huiusmodi? Respon. iudicis officio: ut extra, de arbi. c. 2. & c. exposita. quod latissimum est. ff. de iurisdi. omnium iudi. l. 1. nec petetur pro modica re, sed pro magna. ff. de in in
d teg. restitu. scio. arg. ext. de arbit. c. 2. & 3. [d] ¶ † Sed intra quod tem
24 pus * petetur [e] hæc reductio? Dicitur hoc iudicis arbitrio relictum, cum non sit à iure diffinitum. ex. de off. del. de causis. extrà,
e de iud. at si clerici. extra. de transla. c. 2. ff. de iure delibe. l. 1. [f] Dicunt tamen quidam quod usque ad 30. annos. C. de præscrip. 30. uel xl. ann sicut in rem. Cum enim hoc ius personale sit, tollitur solum cursu 30. anno. C. de neg. gest. aduersus. ff. ad leg. Falcid. l. Falcidiæ beneficium. C. de constit. pec. l. 2. Alii distinguũt, quod aut in arbitrio positum est tempus, in quo aliquid debeat solui uel fieri: & tunc intra illud tempus debet hæc reductio peti. Aut non est præfixum, & tunc debet peti intra spatium quatuor mensium, quod datur condemnatis ad soluendum. ff. de arbit. si cum dies. § h. & l. seq. extra. de officio, delegat. quærenti & hoc in
g agendo. Nam semper excipi poterit. ff. de doli exception pure. §. finali. tutius tamen est, quod intra decennium petatur, prout in
g appellatione & in supplicatione seruatur [g]. † ¶ Sed nunquid peti
25 potest huiusmodi reductio, quando compromissum est tanquã in arbitrum, arbitratorem, & amicabilem compositorem? Dic in spicitqualiter sit processum. C. de testa. non codicillum. Nã si processi ut arbiter, locum non habet: ut dicunt quidam. Tu dic ut ꝯ. § arbiter. uer. arbitrator. Si autem à principio cognouit ut arbitrator, sed pronunciauit ut arbiter: tunc, ut dicunt, non reducitur ff. de arbit. diem. § stari. Sed si conuerso, tunc reducitur. ff. de ope. lib. libertus iurauit. & uide ꝯ. uersi. quid si compromissum est. &
26 uersicu. sed pone quod sicut. † ¶ Quid si possũ me in arbitrio alicuius, ut arbitretur super beneficio: & apposita est pœna: ipse autem male arbitratus est, non ut bonus uir: nunquid retineri possint pignora, ne eatur ad arbitrium boni uiri? Respõ. non. ff. iud.
h sol. l. 3. [h] † ¶ Sed quæro diligenter, an in abbatem, uel prioẽ, uel
27 præpositũ regularem possit compromitti [i]? Et uidetur quod sic
i Nam & in famosum compromittitur. Item potest esse arbiter quicunque non prohibetur quæ dicut ꝯ. eo. §. potest esse. Cum ergo de his non sit prohibitum, uidetur esse concessum, extra. de transla. episc. c. inter. ff. ex qui. cau. ma. necnon. § quod ait prætor. & C. de testam. milita. in testamento. ff. de iudic. cum præ. or. respon. 1 Præterea abbas habet iurisdictionem, & coercitionem. 18. q. 2. quam sit. extra. de off. ordin. quanto. extr. de simo. sicut. Ergo duo priuati possunt in eum consentire. & in se illam iurisdictionem prorogare: sicut in episcopo contingit. C. de epis. aud. si qui ex consensu. argum. ff. de iud. l. 1. extra, de offic. deleg. P. & G. multo fortius in eum tanquam in arbitrum consentire; quia quicunque repellitur ab arbitrando, & iudicando, non econtra: maxime cum habeant abbates ut plurimum etiam merum imperiũ
k in multis locis. Item sacerdos potest esse arbiter: ut in præ. l. non distinguemus. § compromissum. sed illud de alio sacerdotio. Contra, quia motui sunt, & vox eorum funesta est. C. de epis. & cler. l. Deo nobis. responso j. in fi. ij. q. vij. placuit. xvj. q. j.
c j. & compromissum morte expirat. ff. eo. arbiter cal. & extra, de offi. deleg. c. uno. & de testi. præsentata. Nihil enim in terra habere debent. in auth. quomodo oportet mo. uiuere. §. non egredietur. collat. viij. quam rubricam quidam habent. & in authen.
28 apud quos op. mo. causas di. col. vj. † Nam corpus & animam in ipso ingressu dedicauerunt. in Aut hæc cõstitut. interp. primam constit.

ADDITIONES.

a Alii. ¶ Guid. de Suza. in Summa ti. eo. uer. sed quæro, an partes. & in l. si qui ex consensu. C. de pisc. audi. inducit rationem ꝯ. proximam.

b Pacto. ¶ Quod fortius est, quam renunciatio: quia fulcitur duorum consensu, vt scripsi de tecta. Raynutius. super 2. gl. ad fi. Et pro istorum dicto facit ff. de libe. leg. non solum. 2. §. fi. & l. si quis rationes. & de pac. si unus. §. illud. Et de hoc Cy. eo. ti. l. cum antea. in pe. q.

c Viri. ¶ Clarius sic formatur hæc clausula, quod partes per pactum renunciant reductioni ad arbitrium boni uiri, & omni iuri, & actioni pro illa petenda competituro quantumcunque inique arbitratum sit & quantuncunque enorme præiudicium per illud alteri partium inferatur. Hic fuit disputando terminatum, quod hoc casu si expresso quantuncunque damnum, uel læsionem re ipsa laudum contineat, non erit locus reductioni his rationibus: quia licet potestas arbitratorum ex præsumpta mente compromittentium contineat tacitam conditionem æquitatis: leges multas scripsi ꝯ. §. 1. super uers. arbitrator. Sufficiat nunc lex, & si libertus ita. ff. de oper. lib. ibi, & fere ea mens &c. de iureiuran, veniens. Apparet autem ipsorum ipsorum mens contraria, qui contrarium expresse pacisc̃untur. Cessat ergo illa presumptio. In incertis enim: non certis: &c. l. continuus. §. 1. in fi. ff. de uer sic. obl. ueniant leges, quæ per expressum tollunt tacitum. ff. e. l. dolꝰ, clausula de reg. iur. expressa. Ad casum facit lex, si conuenerit. ff. de re iudi. de uerbo oblig. quidam cum filium. uer. quare. Sic de læsione re ipsa dixit: quia si ex posito dolo suo, uel patris corrũpẽtis siue odio siue, gratia inique laudatũ esset, non teneretur ex tacita pdictione, si delus abfit, qui nunc apparet affuisse. Hoc per l. arbitratorum. C. eo. tit. ff. e. ita demum. & l. non distinguemus § cum quidam. ff. de iudi. si filius. & l. si prætor. §. Marcellus. De casu sic expresso dixi: quia si fuisset generalis renũciatio, & læsio re ipsa esset, non impediret reductionem ex tacita conditione: nisi enormis læsio inferatur. ff. de usur. si stipulatus. de dam. infect. l. 4. §. hoc autem. ff. de uerb. obl. l. v. §. conuentionales. coniuncta cũ l. unde si Neruæ. & l. seq. ff pro socio. Alias, si enormis non est, tenebit renunciatio: cum non offendat aliquam prædictarum conditionum tacite intellectarum. Et sic intelligatur quod not. in l. eo. ti. l. si de meis. §. recepisse. Pro distinctione allegat ff. de mino. l. si ex causa. in prin. C. si aduer. ven. pig. l. 1. extra, de resti. in integ. c. 1. cum concor. Adoptiuus meus hanc quæstionem Legistarum quoad uinculum iuramenti. de quo per eos tractatum non erat, reassumpsit, & valde plene tractauit, & ante omnia dicit, quod arbitramentum, cuius obseruatio peccatum induceret, uel nutriret, non obligat iurantem. vnde nec periurus esset, petens illud reduci. Allegat 22. q. 4. si aliquid. 1. & 2. & c. si quis præuentus. & hoc uoluit Host. ut scripsi in c. Quintauallis. in gl. mag. ver. quid si partes. & hoc nulli dubium. In arbitramento autem, alias iniquo, concordat ei quod dixi ꝯ. 1. membro de laudo, quod solum re ipsa est iniquum. dicens reductionem impediri per talem, si est expressum iuramentum: & quod illud petens est periurus: cum solum de suo præiudicio hic agatur. Inducit quod dicit Host. vbi ꝯ. alleg. de iureiu. si uero. & c. cum ꝓtingat. de instit. cum uenissent. de pactis. c. quãuis. lib. 6. Subdit tamen ibi Host. quod forsan ex æquitate iudex deberet occurrere iniquitati, vbi circunstantiæ hoc suaderent, vt ibi scripsi. fi. ctiff. de iureiuran. c. ad nostram. 2. Si uero laudum est iniquũ, vt dixi ꝯ. 2. membro. versi. de læsione. concordans his, quæ ibi dixi, tenet iuramentum non obstare, & petentem non esse periurum. Probat per locum à diuisione: quia aut casus dolosi arbitri nõ includebatur in pacto & iuramẽto, aut includebatur. ¶ Primo casu planũ est: inducit de iureiur. c. pen. de eccl. ædi. c. vl. & iura quæ scripsi de eo, qui duxit in ma. cum haberet. super gl. iuramentũ. ¶ Secundo casu cum dicis includi idẽ: quia hoc tacite inclusum non potest plus operari, quã expressum. s. d si expresse iurasset de huiusmodi dolo futuro, non esset iuramentum obligatorium: cum ꝑ publicum bonum iustitiæ ꝑ bonos mores & honestatem fuisse: præstitum de reg. iu. non est obligatorium. li. 6. cũ sine pec
cato taliter per quemuis pronunciari non possit. 11. q. 3. c. qui recte. & c. quatuor. & c. seq. de re iudica. ca. 1. lib. vi. & sic ipse iurans ex principio crimini se inuoluit. p quod vtriusque turpitudinem continere videtur. & sic facit præ. dictum Hosti. in decreta, fin. de pactis. vbi scripsi in vltima gloss. Inducit etiam quod de exceptione non numeratæ pecuniæ scripsi post Hostiẽ. de solutio. cap. fin. fortius etiam hoc procedit, quando in ipsum compromissũ est, vt in bonum virũ. Debuit ergo arbitrari, vt bono viro congruebat. ff. locã. si in lege. 1. resp. & Matth. 12. & Luc. 6. Bonus homo profert bona. Respõdet demum ad decretales, debitores. de iure inquantum vltimo membro videtur contraria. ¶ Vltimo ſciendum, quod circa tertium quod dixeram ꝯ. ver. de casu. Hostiensi bene placet. vbi ꝯ. ꝙ generale iuramentum de stando dicto arbitratoris, ſupple. & de non petendo reduci ad arbitrium boni viri, non impedit reductionem. Circa hoc etiam vide quod post eum scripsi eodem titulo, per tuas. in glo. not. ergo. & c. 2. super vltimagl. ¶ Adde Angel. ꝯsil. clxxvij. vbi ſequitur hanc additio. licet de ea mentionem non faciat. Incipit, Ludouicus. ſequitur Paulus de Castro, ꝯsilio 216. incipiente, circa primum. Idem vult Oldr. ꝯsilio 106. incipiente, primum, ꝙ quæritur. Bald. ꝯsilio. 329. lib. 3. incipiente, præmitto. vbi dicit, communis obseruantia est, ꝙ quæcũque verborum cautela sit apposita, per enormẽ læsionẽ potest peti reductio. Hoc idem firmauit eius cons. 6. lib. 4. vbi refert Ray. de Forlita disputasse in quæstione incipiente, Quæro, duo promiserunt. & Io. Cal. de. in quæstione, duo adhuicẽ litigãtes. Pet. de Anc. ꝯs. 205. inci. Index. Fed. de Sen. vero ꝯs. 135. dicit, ꝙ si partes iurarum non petere reduci, nec per iudicem aliquem emendare. quod stabitur laudo: ibi vide. & Abb. cons. 64. lib. 1.
d Et tertio. ¶ Bene facit l. vnde si Neruæ. ff. pro socio & iura, quæ non curãt de modico. ff. de dolo. l. si oleũ. in fin. cum l. seq. de contrahend. emptio. l. res bona. de impen. in rebus dotalibus factis. l. omnino.

* Sed intra quod tempus. ¶ Vide ad hoc no. per Bar. in l. si societatem. §. arbitrorũ. pro socio. & Bald. idem, vbi sic dicit, ꝙ aut ad reuocata ad arbitriũ boni viri datur actio ex eo ꝓtractu, ut in ꝓctu bonæ fidei, l. vnde si Neruæ. e. ti. & ibi Iac. Butri. & tunc personale durat 30. ann. aut non competit, ut in contractu stricti iuris, & tunc tanquam officium. & restitutorium durat quo ad mo. ar. eorum quæ not. in l. 1. cum simi. ex quib. caus. maior. & sic dicit se ꝯsuluisse Bal. & Signorol. in 2. parte ꝯsiliorũ, in ꝯs. ꝙ inci. factũ sic se habet.
e Petetur. ¶ Supra ꝯ. 1. uersi. quid si tempore. tractauit intra quod tempus finiatur.
f l. 1. ¶ Ad idem. ff. de euict. si rem quam. §. fin. de lib. & posth. l. Gallus. §. videndum. de ven. inspi. l. 1. §. meminisse. de bon. aut. iud. poss. l. in uenditione. §. de tempore.
g Seruatur. ¶ Et hoc tenet Guid. de Suza in sua Summa. versic. sed quæro. hoc eodem titulo. Adde, quòd Oldr. consil. clvj. proximè allegato tenet, quòd intra xxx. annos peri possit: quia tanto tempore durat officium iudicis. Non obstat c. causam. extra de elect. quia loquitur in casu speciali. qui celeritatem desiderat, secundum ipsum.
h l. 3. ¶ Vide ꝯ. uersi. item, quid si compromissum est tanquam.
i Compromitti. ¶ Iste versiculus fuit Vber. de Bon. in fi. sui Operis. Locis.
k ¶ Habentes comitatus & castra: vt patet in abbate Frassianorum, & quis in Germania est maior princeps abbate sancti Galli: vt dicit prædictus Vber.
l Sacerdotio. ¶ Vt dixi de so. compe. si diligenti. super j. gl.

constit.collat.vi.C.de sacrosanc.eccle.Auth. ingressi,in Aut. de monach.§.illud.Ergo facti sunt serui.4.dist.multos. & not. Instit de iure perso.unde non possunt esse arbitri.ff.e.Pedius.Sol. Mul
a ti [a] dicunt,& bene,quod possunt esse arbitri.Alii contra,nisi sint tales abbates,uel præpositi,uel priores qui possunt de causis cognoscere,ex priuilegio uel consuetudine,ut s est allegatū arbitra
29 tores tamen esse possunt.argum. C. de feriis.l.fi.†¶ Sed quid de simplici monacho, uel de fratre Prædicatore, uel Minore. Et uidetur quod possunt esse arbitri.nam etiam si prius erant serui,[ef]ficiuntur quasi ingenui:ut in Auth.de monachis § non est facilis in fine. & C.de episc.& cler.Authen.si seruus.Dic quod non possunt esse arbitri:quia non debent esse disceptatores forensium ne
b gotiorum.xvi.q.1.monachi.& c.de præsentium [b].C.de episc. & cler.Authen.repetita. & quo ad hæc mortui sunt,& serui,ut præ dixi:& nihil est eis commune cum publicis actionibus:ut C.e.tit. placet.Et ad hoc facit in Auth.quomodo oportet.§. 1. ubi dicitur,quod debent esse alieni a consortio laicorum.& ff.eo.non di-
stinguemus.§.sacerdotio,& hoc si habes ibi.§.secus si non habes
c & tunc est sub §. compromisso Dominus tamen Odoff. [c] distinguit inter arbitros, qui habent seruare iuris solennitates,ut tales non possint esse,ut in prædictis iuribus:& arbitratores seu amicabiles cōpositores,ut hi possint esse.in Auth. ut dif. iud.§. si uero
p tigerit.col.8.11.q.3.iniustum.ff. pro soc.si societatem.§.arbitro-
d rum.86.dist.peruenit.ad fin. [d] Ego dico, quod non possunt fieri etiam arbitratores sine imperio maiorum suorum.16.q.1.monachi.extra,de postular.c.2.Nō enim possunt uiuere sine claustro, sicut nec pisces sine aqua:ut 16.q.1.placuit c.2.Nec obstat prę. c.
e iniustū.si subtiliter aduertatur [e]:& præsertim in re litigiosa & tēporali:partiarii tamen esse possunt,secundū quosdam.Posset autem dici,quod monachus potest esse arbiter,si monasterii id ex-
f poscat utilitas [f],abbate nihilominus imperante:ut in præ.c.monachi. & ea.q.præsentium extra,de postu.c.2.§†¶ In episcopo au-
g 30tem planum est:quia cum habeat causarum cognitionem,pōt in eum compromitti:ut C.de episc.aud l.si qui ex cōsensu.& l.seq. & probatur eodem titulo cum tempore.& eodem c.ex parte. & de testi.c.præsentata.Sed pone,quod unus ex arbitris iam electis ingreditur monasterium:nunquid cogetur pronunciare? Argu. quod sic.extra,de foro compe.proposuisti.ff.de iudic si quis postea.& in his quæ no.lj distinctio præterea.Dic contra.argum. C.
h de episc.& cler.Deo nobis & Auth.ingressi.xix.q.ult.tunc autē [h]. Sed quid si abbas uult,& præcipit,quod pronunciet:nunquid cogetur? uidetur q̄ nō,nisi id monasterii exposcat utilitas:ut suprà,
i uersic.sed quid de ar.contra,11.q.3.quid ergo [i].Item quid si cap-
31 tus sit ab hostib⁹,uel in carcere inclusus:sub iudice lis est. †¶ Sed nunquid abbas potest esse arbiter in causa monasterii? Argum. quod non.ff.e.ti.si de re.quia.usufructuarius est.arg.ff. de usufru. l.4 extra,de pecu.cle.c.fi arg.contra,quia non est dūs.ff.de in ius uocan. sed si hac §.quimanumittitur ff. quod cuiusque uniuersi. sicut.§.si quid.ext.de do.c.2.12.q.1.c. fin.maxime si monasteriū habet syndicum.Tunc enim cessat ratio illius legis,si de re. & tūc potest compromitti tam in abbatem,quam etiam in aliquem de ipso collegio.ar.extra,de testi insuper.quia & legatarius testis est
k in testamēto.C.de testa.dictātibus.& Insti.de testa.ordi. [k]†¶ Hoc
32 quoque notandum est,quod ex sententia arbitri non oritur actio
l nec exceptio:ut ff. eo. l.secunda. ubi de hoc.& de hoc etiam not. secundum papam extra,eo.tit.per tuas [l].nec per eum per consequens actio mouetur:ut j.uersi.item quæro.nisi in casibus, scilicet quando iuratum est:uel quando partes subscripserunt homologando:uel quando decem diebus tacuerunt, uel quando non fuit adiecta pœna:sed partiū p̄sensus interuenit:Hæc ꝓbantur C. e.l.1.& l.ne in arbitris.in fi.& l.seq.in prin.ubi de hoc. pōt aūt agi ex stipulatu,si pareatur.ad pœnam certā,uel incertā, sine interesse.ff.de arbit.l.diem.§ fi.& l.seq.& l.2.ubi de hoc. quod plenius prosequere ut in Sum.Domini mei,eod tit.§.qualiter,& ff.de re
33 iud.l.ait prætor.in prin.†¶ Quid si dictum fuerit,ut actio,& exceptio ex arbitrio oriatur? Dicunt quidam,talia uerba nil operari: quia actiones non nascuntur ab initio ex uoluntate partium: nec extinctæ renascūtur.ff. de negot.gest.Pomponius.1.& ff. de pact. si unus.§.sed & si pactum.Consuenit etiā quæri,an nascatur actio uel exceptio,quando compromissum est cum pœna: & sententia taciturnitate decem dierum est confirmata. Et respondent quidam,ut in quæstiōe quæ est in uers.quid si sit cum pœna. Azo autem no.in Sum.eo.tit.§ pe.quod ex sententia arbitri nō oriat actio iudicati:quando pœna fuit in compromisso appositā:sed si nudo pacto factum fuit,& taciturnitate decē dierum est homologata sententia,uel partes subscripserūt, tunc sic.Item no. Azo. ff.eo.l.2 ff.de re iudi.à diuo.in prin.sed Accursius not.contra.ff. de re iudica.l.ait prætor.in glos.quales sunt delega. &c. primum tamen uerius uidetur.& uide j. uersi.quid ergo secundum præ.
34 †¶ Ad huius autem articuli euidentiā no.breuiter.quod cōpromissum tribus modis concipitur.Primo,cum pœna interpositione.secundo,simpliciter,quibus casibus arbitr[illegible] ronunciare:& agitur condictione incerti,s. ex stipulatu,q[illegible] copetit ad factum,quod incertum est.& agetur ut sententiæ stetur:uel inter esse præsterur:ut notatur ff.si quis in ius uoca.non ierit.l.fin. Vel dic q̄ agetur condictione incerti,id est,cōdictione generali,quę competit ex omni causa & obligatione, ex qua certum petitur: ut ff.si certum petatur.l.certi.Fit etiam tertio modo, nudo pacto sine stipulatione: & tunc si partes consenserint expresse uel tacite sententiæ:quia tacuerunt per decem dies, agetur actione in factum.ff.eo.l.penult. & hoc casu non cogitur arbiter pronunciare:quia posset esse,quod non ualeret sententia si partes non consentirent.Item ubi nudo pacto compromittitur, ne petat quod
m sibi alias [m] debet is,qui arbitrio non paruerit, ualet:& datur alteri exceptio ex tali pacto cōtra nō parētem.ff.eo. litigatores.§.in
35 terdum.†¶ Sed pone,compromissum est in Titium de iniuria:& passus iniuriam dicit,sic arbitror:domine, si contingat eum condemnari,uolo q̄ id,quod mihi præstaret ex condemnatione,cōdemnetis eum tali hospitali:nunquid per tale pactum acquiritur actio hospitali absenti? Dic quod non:ut ff.eo. l.arbiter intra cer-
n tum [n].Quia alteri nemo pacisci potest.ff.de uerbo obliga.[stipula]tio ista.§.alteri.& Institut.de inuti.stipulatio.§. si quis alii.& §.alteri.Ille tamen potest postea cedere actiones hospitali,& aget iure
36 cesso.†¶ Item quæro,an actio nouetur per sentētiam arbitri? Et uidetur quod sic:quia ex ea datur actio in factum, uel condictio ex lege uel rei uendicatio.ut C. de arbitr.ne in arbitris. §. sed & si ipse.Sed dic contra,nisi in casibus,ut s. uer. hoc quoque. de sen-
o tentia tamen [o] fuit dubitatum,an per eam personalis actio nouetur:sed de reali constat apud omnes,quod nō nouatur.super quo
p uide C.de usur.rei iudic.lege finali [p].ff.de pigno.l.grege §.etiam
37 secundum Vbert.de Bobio.†¶ Quid ergo secundum præmissa si dictum sit in cōpromisso,ut soluta pœna,tamē ratū maneat cōpromis-

ADDITIONES.

a Multi. ¶ Inter quos est Vber.prædictus:quia etiam sequentem quæstionē mouet,sed soluit.

b Præsentium. ¶ Hoc ibi tenet Io.Andr.& Vincen.de sta.mo.c. cum ad monasterium.ut ibi scripsi super verbo:excipere. Item Ros.bene in sua 18.alleg. 37.q. cuius iste erat vnus articulus. De hoc Cyn.C.de episc.aud.si qui ex cō sensu.ubi etiam hoc remittit.

c Odoff. ¶ Super præl.si qui ex consensu.C.de episc.audi.

d Ad fin. ¶ Iacob.de Aren.in quæstione,de qua dixi s.uersi.1.arbitrator.alle. ff.de admi.tut.Titium.§.1.ubi mulier potest esse arbitratrix in taxatione alimentorum, & similium legatorum:sic ergo & monachus.Item,ut dicit.amicabiliter componere,est actus pietatis:cadit ergo in monachum.C.de seriis.l.dies.Verus autem arbiter,litium scilicet cognitor & director esse non potest,nisi prout in fine huius uer.dicitur,secundum eum. ¶ Adde,quod opinio.Specula.uidetur sequi Bart.in l.Pedius.ff.de arbitr.& de fratre Minore,Bal.tenet, quod non possit sine consensu superioris. consi. cccxlix. iiii.lib.

e Aduertatur. ¶ Vult enim, quod religiosi sint lingua modesti, non seminantes odia,sed extinguentes.

f Vtilitas. ¶ Sufficere posset aliqualis expedientia,in quo uide quod scripsi de re iud.cum I.& A.in gl.2.uersic subdit.

g c.2. Et hoc ultimum tenet Hosti.in Summa de arbit.§.2.in fine. An autem possit dari coadiutor, uide quod scripsi. de cler.ægro. c. fin.in iiii. q. tertii membri.

h Autem. ¶ Ad hoc de procur.c.2.lib.6.

i Ergo. ¶ Apertius 33.q.2.quid culpatur.in fin.& utrobique de hoc. Per quæ satis uidetur,quod ubi qualitas causę non resistat,obedire deberet.facit etiā quod not.de hære.ut officium.lib.6.in gl.per hanc.

k Testa,ordi. ¶ §.legatarius. Bene facit de præscrip.cum olim.ut ibi scripsi super uerb.Lucanis.& uide quod scripsi de excep. cum inter. super uerb. subscribit.tamen Decr.illa, cum olim.non loquitur de principali prælato de quo quærit hic auctor.Item si teneatur opinio. quod episcopus potest esse iudex in causa ecclesiæ suæ,de quo plenam remissionem dedi, de iudi. cum uenissent.super prima gl.& sic concluderetur,quod posset esse arbiter verus sumpta ratione ex l.cum lex.ff.de arbitr.non tamen hoc concluderet in abbate,propter quod verius videtur,quod verus arbiter esse nō posset in causa monasterii.Posset esse tamen arbitrator,iuxta no.in l.pe.ff.e.& s.eod.§.2. ver.item potest arbiter.ibi,item nullus.cum sua remis.& benefacit ad prædicta.quod dicunt leges.ff.de leg.1.Senatus.§.penult.& l.si sic.in prin.eo.tit. per quas patet legatum committi non posse in pura voluntate hæ in 1.l.Potest tamen sibi committi, vtbono uiro,ut in secunda. Cu l.fideicommissa §.quanquam ff.de leg.3.Adde quod hæc additio v se ex hisquæ scripsit Old.in allegato consilio.clvj.

l Per tuas. ¶ Vt ibi scripsi.maxime in gl.videtur.

m Sibi alias. ¶ Qua ex causa,de qua compromissum est: vt quando cem debitores compromittunt de domo,& pacisuntur,ne petat non parens,quod sibi ab altero debetur.

n Certum. ¶ Per eandem.l.idem dixit Gui.de Suz.super l.litigato hoc actum esset inter partes de pœna non seruantis laudum,puta ratur episcopo,uel regi uel alteri. ¶ Adde Pet.de Anc.con.1.ubi biter laudauerat,quod pars quæ non obseruaret laudum,daret m ti Virtutum,Vicario imperii Mediolani. Ipse consuluit.quod ar facere non potuit:quia à partibus non habuerat potestatem.

o Tamen. ¶. Sup.in dicis.

p l.fin. ¶ Et quod ibi not,in gl.sic ergo.

promissum: vt ff. de transact. qui fidem. de quo etiam dixi §. §. ex cipitur contra. ver. item quòd pœna. Et quidam in hoc casu videtur dixisse, quòd reo absoluto, detur pœnæ petitio, & exceptio, si iterum agat actor. Ad hoc facit. C. de transact. cùm proponas. ff. de verb. obli. ita stipulatus. in fi. vbi agitur ad pœnam: quia actum fuit, vt ea soluta firmum maneat pactum, aliàs enim non daretur vtrunque auxilium, nisi dictum fuisset. ff. de pact. rescri
38 ptum. §. si pacto. † quia pactum aliquid debet operari. ff. de leg. 1. si quando. de vsur. si stipulatus. ff. ad mu. l. j. 76. dist. huiusmodi. Domini, Homobonus, Iacob. & Ioan. dicunt, quòd licet hoc
a actum sit: tamē datur tantū pœnæ petitio, e non exceptio: qa nō cogitur stare arbitrio. nam generaliter ex compromisso non oritur actio, vel exceptio. ff. eod lege secunda. C. eod. l. penul. ergo in alijs generaliter prohibetur. Præterea secundum eos qualiter per pactum ipsorum orietur actio, vel exceptio ex sententia alterius? Certè nullo modo. Item dicit lex. C. eodem. l. penulti. quòd consensus partium post sententiam interueniens eam cōfirmat, vt ex ea actio vel exceptio oriatur. ergo si ante sententiā interponitur, non orietur. Nec obstat quod dicitur, ꝙ pactum debet aliquid operari. Nam sæpe plura ponuntur tollendæ dubitationis causa. ff. mand. qui mutuam. ff. pro socio. l. sed si adijcitur. ff. de auro & argen. leg. pediculis. §. Labeo C. de fideiuss. non
b rectè. extr. de procu. cap. fi. b Hoc autem secundum eos, operantur hæc verba prædicta: quia ex hoc habet electionem, an velit petere pœnam, vel sententiæ stari. quòd aliàs non haberet, nisi fuisset apposita. & in hoc concor. Iaco. Item dixit idem Ia. quod si dictum fuerit, vt pœna soluta vel non, compromissum in sua maneat firmitate: & postea arbitrium homologatum est tacite, vel expresse. Is autem, contra quem prolatum est arbitrium, vult pœnam soluere, & sententiæ non parere, non poterit agi contra eum actione in factum ex sententia arbitri: sed agi poterit ad interesse, per lege. ff. de arbit. diem proferre. §. fina. facit quod no in Auth. de iud. §. quia verò. Sed Accu. dixit, & be-
c ne, licet dicat dubitando, quòd fortè c tunc dabitur actio &
d exceptio per prædictam l. diem. d Nam duo sunt hic compromissa: vnum cum pœna, & alterum propter verba illa, rato manente, &c. sine pœna. Vnde isto soluente pœnam: & ita sublata pœnæ stipulatione, & sublato primo compromisso, quod erat cum pœna, durat adhuc aliud compromissum, propter verba illa, rato manente, & c. sed nudum est. vnde tunc locum habet lex C. de arbi. cùm antea. vt homologato arbitrio expresse, vel decē dierum taciturnitate, detur actio in factū: quia lex illa locum habet, quando compromissum non fuit stipulatione vallatum: nec vlla fuit pœna promissa. vide suprà, versi. consuevit. & infrà, ver.
e quid si in compromisso. e. † ¶ Quid si plura capitula continen-
39 tur in compromisso, vel contractu, & pœna sit promissa: & aliquis facit, vel venit contra vnum capitulum: nunquid pœna insolidum committitur, & exigitur? Resp. non, sed pro parte: vt supra. §. excipitur. versicu. item pœna compromisso. Nam quot sunt capitula, tot sunt diuisiones illius pœnalis stipulationis: sicut & aliàs, quot sunt res, tot sunt stipulationes: vt ff. de verbo. oblig. quod dicitur. Sicut ergo si veniret quis contra omnia, committetur in totum: sic & in veniendo contra partem, pro parte duntaxat committetur: vt idem iuris sit in toto quo ad totum, quod in parte quo ad partem ff. de vsucapio. pro derelict. an pars. ff. de rei ven. quæ de tota. ff. de Attil. tu. si duo. 31. distinct. tenere. & capi. si laicus. 22. quæst. 7. licite. Ideoque lex cōsuluit, vt si vis pro vno capitulo pœnam in solidum committi, apponatur sic in stipulatione: Promittis: & hoc sub tali pœna: & si quid prædictorum non erit, vel non fiet, dabis pœnam. Institu. de uerb. obliga. §. fi. Vnde & tabellionesnostri temporis scribunt sic, promittis omnia prædicta & singula seruare: & si contra prædicta, uel aliquod prædictorum ueneris, dabis tantum nomine pœnæ: ut pa-
40 tet §. §. proxi. in forma. †, ¶ Vt autem circa materiam hanc, quando pœna in solidum vel pro parte committatur, instruaris. nota, licet extra propositum præsentis operis principale. quod si quis promittit sub pœna aliquid dare uel facere, & illud pro parte dat, uel faciat: aut apponitur loco interesse: & tunc iuxta æstimationem facti, vel non facti, dari, vel non dari committitur, & exigitur, aut apponitur loco pœnæ: & tunc in solidum committitur & exigitur: interfit, uel non: quia in pœnali stipulatione non inspicimus quid interfit agentis, sed quæ sit quantitas in stipulatione deducta, Institit. de inutil. stipul. §. alteri. ff. de uerbo. obligat. stipulatio ista habere licere. §. alteri. Sic distinguunt quidam: sed mirabilis uidetur hęc distinctio. Primò, quia dubium est, an loco pœnæ uel interesse pœna promittatur. Difficilis enim esset hæc probatio. Præterea, non semper pœna in solidum committitur. nec in solidum exigitur, ut iam dicam. Dic ergo, refert utrū
f dare, uel facere sit in obligatione. Si dare: f tunc si pro parte fiat contra pœnam, in solidum committitur & exigitur etiam si de marcha restat unus denarius ad soluendum tantum. ff. de uerbo. obligat. stipulationum aliæ. iudiciales. §. si sortem. & l. in execu-
tione. § penult. & argument. C. de distra. pign. quamdiu. & hæc uera sunt, quando aliquid dandum est ab uno. Cęterum si a pluribus, tunc pro parte committitur, & exigitur: ut ff. de condi. & demonstrat. qui duobus. & l. qui hæredi & l. Plautius. & l. qui fundus nisi tamen illi pluries loco unius habeantur: ut in præd. l. cui fundus & ff. de uerbo. oblig. l. 2. si autem factum sit in obligatione: aut illud est diuiduum, aut indiuiduum. Si diuiduum, tūc pro parte committitur: & exigitur. Si indiuiduum, tunc insolidum committitur, & exigitur: ut ff. eodem. stipulationum quædam in dando. & l eadem. §. Cato. Fallit tamen in quodam facto, in quo pœna committitur in solidum, sed pro parte tantum exigitur:
g ut ff. si quis cau. si seruus. §. si plurium. g Sed illud casuale est propter iudicia, ubi pœna in solidum committitur, sed pro parte exigitur quia habito respectu ad iudicium indiuiduum continet:
41 † quia omne iudicium est indiuiduum. ff. de re iud. de uno quoque ff. famil. ercisc. l in hoc iudicio extr. de sequestr. posc. capitu. 1. Sed habito respectu ad seruos, factum illud est diuiduum. Secūdum hoc idem est, quando dare est in obligatione, ut habito respectu ad stipulationem, quæ est ius, contineat indiuiduum: habito uero respectu ad rem, est diuiduum. Vnde dic, quòd ideo in l. si seruus. pœna pro parte committitur: quia pendet ex facto alieno sicut & aliàs patitur propter factum alienū. C. de fideiuss. l. sancimus. secunda quæstio. 3. capitul. Paulum. licet in facto proprio secus sit: ut ff. si quis cau. l. & si post tres. extra, de elect. per inquisitionem. uel ibi hoc operatur spontanea oblatio debitoris: sicut & aliàs ff. de dolo. l. & eleganter. §. si dolo. ff. de iure fisc. edicto extr. de ele. cum dilecti filij argumen. in fi. & 23. dist. quanquam Sed quando dare est in obligatione, puta decem, hæc decem diuidi possunt. sic & quando factum diuiduum est in obligatione: ergo pro parte debet pœna committi, & pro parte exigi: ideoque male uidetur. s. distinctum. Sed dic, quòd imò bene. Nam quoties debes dare decem, si soluas minus quam decem, pœna uel stipulatio committitur in solidum. In solidum enim danda sunt decem, sicut & quando factum indiuiduum est in obligatione. Et pro prima distinctione faci: ff famil. erciscund.
42 heredes §. in illa. † ¶ Sed nunquid obligatio mutatur propter hęredes? Iura in hoc uariare uidentur. nam dicit lex. ff. de uerbor. obligatio. stipulationum quædam §. primo. quòd ex personis hęredum conditio obligationis non immutatur. argument. in prędict. §. Cato. versicu. si ideo cautum dicitur contra. Respon. tunc mutatur, quia illud quod erat in non faciendo, diuiduum, erat: & hoc casu loquitur præ. §. Cato. Cæterum si indiuiduum, vt quia homo in genere promissus est: pro parte prestari non potest. Vel si erat indiuiduū, vt viam prestari, vel non impediri volentem agere: non mutatur conditio obligationis propter personas hæredum. Ideoque dicit pred lex, non mutatur conditio obligationis: & non dicit in obligatione. quasi dicat, conditio obligationis non immutatur. Cōditio dico, si sit indiuisibilis. Sed contrà ff. eod stipulationum. § fin. vbi factum est diuiduum, & tamen vno soluente, pœna in solidum committitur. Respondeo ibi etiam non mutatur conditio in personis hæredum: licet enim ibi quod debebatur, esset diuiduum natura, non tamen præstatione. Nam nec debitor auditur volens particularem facere solōnē ff. de vsu. tutor. §. Lucius. & hoc secundū Azo. & Ros. Ia. verò distīguit, an qd ab uno sit faciēdū, vel dāndū, pura, promissi tibi vel legaui, si aliquid faceres, vel dares: an à plurib. Si ab vno non potest ad aliquid agere, nisi totum, quod iniunctum est, faciat: ex cipere tamen potest, ut non teneatur, nisi pro parte: vt in prędic. l. stipulationum. & ff. de condition. & demonstrat. qui duobus. & l. qui hæredi. Si autem a pluribus: subdistīngue, an sit pecunia, an species, vel factum. Si pecunia dari debet: quisque ad partem tenetur: & pro parte soluta agit, ut in præ. l. si cui. Si uerò species, pro parte quidem tantum tenetur: sed non liberatur, nec agit pro parte soluta: aut ff. de verb. oblig. l. 2. §. & harum. ver. quædam partis. & l. in executione. § pro parte. Si autem aliquid faciēdū sit a plurib. necesse est vel ab uno, uel ab oīb. ipleriat ff. e. de res ma. si ita fuerit seruus. Inno. Papa sequitur opinio. Iac. But. vt no. cē. de
h penis. suā. h Lau. dicit, ꝙ siue factum sit diuiduū, siue indiuiduū, semper

ADDITIONES.

a Petitio. ¶ Et insuper interesse secundum Mar. de Fano, qui plenè hanc materiam prosecutus est in d. l. cum antea. C. eo. octo rationes ad vtrāque partem inducens, quas Cy. omisit causa breuitatis, ut ibi dicit. & ego id ex eadem causa faciam: & hic in fine remittam.

b c. fina. ¶ Vide de ma. & obedien. solitæ. in gloss. quod quandoque. & quod super ea dixi.

c Forte. ¶ Sic loquitur Azo in Summa eod. titu. versi. item. & si.

d Diem. ¶ Vbi de hoc.

e Compromisso. ¶ Et quod scripsi. supra eo. c. dilecti. super fi. vlt. gloss. & per Cy. in l. cum antea. C. eo. in 4. quæst.

f Dare. ¶ Hanc partem plene vide per Pileum in sua quæst. 29.

g Plurium. ¶ Ibi satis de hoc.

h Suam. ¶ Est mtiam de hoc per Bar. in 1. glo.

semper pœna insolidum committitur: sed de æquitate condemnatio fit in parte: vt in prædicta l.in executione in princ. & §. fi. ff.
43 depos. si duo hæredes †¶ Quid si dictum fuit in compromisso, quod pœna pluries committatur, si pluries contra fiat: nunquid pœna semel soluta, solutum est compromissum: an vero durat? Dicunt quidam, quod si ante sententiam arbitri contra eius præceptum fiat: puta, quia citatus non venit: omittitur statim pœna: & nihilominus poterit pronunciare. Et si iterum nō pareat, iterū cōmittetur. Si verò pronunciabit, & altera pars non paret, committitur tantum semel. Alij dicunt etiam post sententiam, quoties cōtrà fiet, toties agi posse ad pœnam. argum. in his, quæ not. ff. de arbit. si quis rem. Tertij dicunt verba præmissa nihil operari
44 Vt alias euenit in plerisque casibus. †¶ Sed quid si stipulatus est arbiter suæ sententiæ stari, nulla pœna promissa? Videt q̄ teneat compromissum: quia vbi stipulatio interuenerit sine pœna, agitur ex stipulatu ad interesse ff. e. l. diem §. fi. & videt sic stipulatus gratia litigantis. ff. si quis cau. l. fi. argu. ad hoc. ff. de mag. quenie. l. j. §. exigere. ff. rem pu. sal. fo. l. 2. 3. & 4. arg. cōtra: quia non interest arbitri. vnde non tenet cōpromissum, nec stipulatio. argū. ff. de verb. oblig. si ita stipula. §. 1. & sic fuit pronunciatū Boñ. Et hoc verum est, nisi arbitrium esset à partibus homologatū taciturnitate decem dierum C. eo. l. pen. Nec ob. præ. l. si quis cau. quæloquitur in procuratore, qui ratione officii acquirit, domino vtilem actionem: aliæ leges loquuntur in iudicibus ordinariis. Et
45 iunge hic quod est j. versi. sed quæritur. quare ponitur. †¶ Sed nunquid incidit in pœnam, qui ad citationem arbitri non venit?
a Non videtur. ff. eo non ex omnibus. Do. Vber. dixit q̄ pœna non cōmittitur, nisi quādo diffinitiuę sentētię nō paretur a: vt ff. eo. nō ex omnib & l. diem proferre. §. si quis litigatorum. notabiliter ergo s. §. proxi. in forma posui, vt sub pœna promittat ad citationem uenire. Sed hoc si verum est, qualiter arbiter citabit partes? quia nunquam obtemperabūt citationi, vbi scient pœnam non
b committi: & sic compromissum fiet eluforiū b. Sed respō. Vber. q̄ semper debet citare ad sententiam diffinitiuam audiendam.
46 nec erit hoc inconueniens, licet nondum sit lis cōtestata. † Quia nō facit hoc dolose: imò facit ad excludendum dolum. Non cū videtur dolum facere, qui eum excludit. ff. de leg. 2. cum pater. §. Titio. De hoc s. §. differt. ¶ Sed an mittet in possessionē causā rei seruandæ propter contumaciam? Resp. nō: quia hoc est meri imperii. ff. de iur. om. iud. l. iubere. ff. ad municip. l. ea, quę ff. de arbi. non distinguem. §. Iulian. & § de liberali. & arbiter non habet iurisdictionē,
c sed notionē. ff. de re ind. l. ait prætor. in prin. c †¶ Hoc quoque
47 prætermittendum non est, quod si ex altera tantum parte stipulatio pœnæ committitur: non cogitur arbiter sententiam dicere vt ff. eod. Pomponius ait. & l. seq. & l. litigatores. §. idem Iulianus. ¶ Sed circa hoc quæro, pone q̄ in stipulatione pœnę est inæqualitas: vt puta Compromissimus ego & tu: ego stipulatus sum à te xv. nomine pœnæ, si arbitri sententiæ non parueris: ego verò promisi tibi decē nomine pœnæ, si ei non parerem. quæro an teneat compromissū? Et videtur quoe non: vt in prę. §. idem Iulianus. Respon. maior pœna redigetur ad minorem: & sic ad æqualitatem C. de pac. do. l. fi. ne fiat prædicium rei maiori. ff. de in inte. rest. l. scio ¶ Sed quid si ego promisi sub pœna, & tu cum pœna & fideiussoribus: nunquid valet? Videtur quod non propter inæqualitatem. ff. e. si cum dies. §. j. Distingue, vtrum mihi sit melius credendū, vel adeo bene absque fideiussoribus, sicut tibi cum fideiussoribus: & tunc valet. Instit. de satisda. tu. §. fin. ¶ Sed quid si iurasti, ego non? Resp. vt in prox. q. s. ¶ Quid si cum adulto compromisi in Titium: & ipse iurauit, ego non? Resp. valet compromissum: nam iuramentum ducit hic potius ad æqualitatem, quā ad inæqualitatem. Nam prius erat inæqualitas: cum ipse esset minor, ego maior: vt 22. q. v. paruuli. & c. seq. sed nunc sacramentū eum representat maiorē. C. si aduer. ven. l. j. & Auth. sacramenta.
48 †¶ Hoc autem certum est secundum leges, quod in cōpromisso nō debet iuramentum interuenire: vt C. de arbit. Auth decernimus. tamen secundum canones, ex quo interpositum est seruari debet extr. eo. c. 2. & c. cum tempore. Sed pone, quod compromissum per fidei interpositionem est validatum: nunquid pars nolens arbitrium obseruare, est periura: & per consequens infamis: vt C de transact. si quis maior. 16. quæstio. 1. quicunque. & in præ. c. paruuli? Et videtur quod non, cum non iurauerit, nec corporaliter Euangelia sacrosancta tetigerit. Item quia prohibitum
49 est in tali casu iurare, vt iam dixi. Dic contra. † Nam fidei præstatio, & iramentū æquipollent: vt extr. de fideiuss. c. 2. in fi. & extr. quod met. caus. c. ad aures. & inter simplicem fidem & iuramentū, non est differentia, quo ad Deum. 22. q. v. iuramenti. licet maior pœnitentia imponatur uenienti contra iuramentum, quàm uenienti contra fidem: ut not. extr. de iureiur. c. pen. Iustus enim ex fide uiuit. ut 24. q. j. vbi sana. & extra, de sacra vnctio. ca. vnico. §. quia verò. Nam & iuramentum, quod fit per salutem principis ei quod fit super Euangelia, comparatur: vt in præ. l. si quis maior in fin. Item Authent. prædicta prohibet arbitrum, non partes iurare, secundum quosdam. Iuramentum autem quod fit per Deū ita infamat, sicut illud, quod fit per Euangelia: ut 22. quæstione. j.
50 si aliqua. †¶ Quid si iurauit quis se contra arbitrium uel conuentionem aliquam nō uenturum: & postmodum actiones suas alicui puta clerico cedit, ut aduersarium per illiū uexet? Dic quod est periurus arg. ff. de dam. infec. l. fluminum. §. adiicitur. D. si manci. ita fuerit ali. l. j. Ipse enim uexat, cum ille nomine suo agat: ut extr. de sent. excom. mulieres. in fi. c. cum suis cōcor. Quid si post hu
d iusmodi iuramentum, fecit citari d aduersarium suum: qui nil timens, quia ille iurauerat, non uenit, & ideo excommunicatur: nūquid si excommunicatus pœnam exigat, repelletur: & nunquid citans sit infamis? Et uidetur quod non possit petere, cum non sit in pari causa turpitudinis. ff. de regu. iur. in pari. §. illi ff. ne quis eum qui in ius uoc. ui. exi l. 2. Sed hic non fuit par delictum: unde dic, quod poterit petere, postquam fuerat absolutus. Item ille in-
51 famis fit †¶ Porro si res, uel quantitas, de quibus est lis, apud arbitrum depositæ sunt eo pacto, ut det ei qui uicerit: & quod det alias, de quibus non est quæstio, si arbitrio non pareatur: cogen-
e dus est arbiter pronunciare. ff. eo. litigatores. §. quid ergo e. Sed si
f simpliciter data sunt pignora f: sibi non poterit retinere: imo ei, qui uicerit: uel seruāti arbitrium tenet restituere. C. de transa. l. si
52 quis maior. †¶ Postremo ad sententias & pronunciationes arbitrorū, nos breuiter transferamus, super eis aliqua noua quærentes. Et in primis sciendum est, q̄ si in plures cōpromissum est, nō unus solus, sed vel omnes, uel nulli cogendi sunt. ff. eod. item si unus. §. item si plures Pone ergo, quod unus legit sententiam aliis præsentibus: nunquid ualet sententia in iudice? planum est, q̄ nō ualet sentētia, exceptis quibusdam, qui possunt legere per alios, ut C. de sent. ex breuicu. recit. l. 2. & j. de sent. §. sequit. uer. sed & si Vnde idem uidetur in arbitris. ff. eo. l. j. nisi hoc inter partes cōuenisset. ff. de iurisd. iud. si conuenerit. ff. communi. di. iudici. & l. iudicem. & l. seq. Et ideo in cōpromissi forma notabiliter posuimus, quod unus possit pro alio pronunciare, & sententiam legere. ff. eo. non distinguemus. §. cum in plures. quia in compromisso omnia procedunt secundum conuentionem litigatorum. ff. eo. litigatores §. de officio. & sic obtinuit. Et hac ratione dominus
Azo & quidam alter doctor arbitri electi simul sententiam lege-
g runt g. Dixit etiam Laur. ualere sententiā, si tēpore, quo ferenda est, litigantes consentiant, q̄ unus pro se & q̄ pro aliis possit pronun-
h ciare h. †¶ Item non ualet, si duo tertio absente pronunciāt: quia
53 absens eos poterat in suam sententiam concordare: vt in præ-
i itē si unus. in fin. alias incipit, si in tres i. Sed quid si oēs præsentes sunt, & maior pars concordat, altera dissentit? Videtur standū maiori parti, ut dixi s. eo. §. uer. quid si unus ex. & j. uer. quid si actum

ADDITIONES.

a Paretur. ¶ Vel nisi terminus compromissi finiretur ea die, secundum Si. Vinc. qui sic dicit intelligendam l. ii. C. eo. tit. ubi hoc no. Gl. ibi dat alium casum, quando id actum fuerat in compromisso. & facit quod hic sequitur. Dicebat ergo ibi dominus meus quod responsio est, quod non ueniens ad citationem, non per hoc incidit in pœnam compromissi. Instantiæ uero sunt duæ, quas præmisi. dabat & tertiam, quam non capio, de l. si cum dies. §. si arbiter. ff. eo. tit De his satis per Cy. in præ. l. ii. C. eo. tit. ¶ Adde, quod compromissum in arbitrum cum clausula, quod ferat sententiam, etiam præsentibus partibus, & ipsis absentibus, est validum: ut l. diem proferre. §. si quis litigatorum hic allega. Et quid si isto casu arbiter tulit sententiam parte nō citata? Dic quod sententia nulla est. Ita singulariter uoluit Spe. in §. excipitur. in fi. uer. sed pone quod sit actum s. eo. quem refert & sequitur Lud. Ro. sing. cclxix. incip. compromissum est. ubi dicit se ita de facto pronunciasse. Hen. Ferran.

b Elusorium. ¶ Si potestatem haberet puniendi contumaciam, cessaret hoc: ut no. Accu. secundum Mar. in l. non ex omnibus. ¶ Adde uidendum. Abb. in c. cum dilectus. extr. eo.

c In principio. ¶ Albe. Gal. e. tit. §. sed pone, quod duo. dicit Vbertum de Bobio tenuisse quod pronunciare potest missionem faciendam: licet non possit mittere per quandam illusionem compromissi, dicente reo post receptū libellum se nolle litigare, siue dicat se non possidere, seu possidere. ponit Host. secundum ipsum Vber. in Summa eo. tit. §. penul. circa medium, uer. sed pone compromissum.

d Citari. ¶ Coram ecclesiastico iudice super eo, de quo iurauerat: ut s.

e Ergo. ¶ Et eo casu, ut pignora det parenti agetur contra eum præscriptis verbis: ut not. Accurs. C. eod. tit. cum antea. §. 1. & ibi de hoc per Cyn.

f Pignora. ¶ Scilicet non expresso, quod dentur parenti: ut s. no. Acc. ead. §. quod ait. quod tacite id uidetur actum, quod parenti dentur: & sic habendum est pro expresso. ff. si cer. pe. l. cum quid.

g Legerunt. ¶ Aequati sunt iudices & arbitri hodie in hoc. quia unus sine aliis præsentibus & mandantibus, pronunciare potest sententiam: de iure tamen per uerba pluralis numeri. de re iudica. cum ab uno. lib. 6.

h Pronunciare. ¶ Vt dixi, sufficit præsentia: & mandatum collegarum: etiam sine consensu partium.

i Tres. Vide quod dixi post prin. huius §. uer. & nota ¶ Adde Ol. d. consil. & Abb. consil. lxxviii. ii. lib. & lxiii. i. lib.

tum.Secus vt̃ in iudicio,in Auth.vt iud.non expec.sac.iu.Sed ꝯ,
a ff.de re iudica.duo ex tribus.[a] † ¶ Quid si ex quatuor arbitris,
54 duo condemnant,alij duo absoluunt? Forte[b] valet sententia ab
b solutionis.arg.ff.de reg.iuris.inter pares.ff.de inoff.test.si pars iu
dicantium.Vel dic, ꝙ neutra valebit:vt in præ.l.duo.extra.de re
55 iu.c.fi.inf.de sent.§.iuxta.ver.j.† ¶ Sed pone:lata est sententia al-
tero arbitrorum absente:& sic non tenet.ff.eo item si vnus. in fi.
aliàs inci si in tres.extra.de off.deleg.vno.quia non fuit dictũ, vt
vnus alio absente, vel moriente pronunciaret.ff. e.non distingue
mus.§.cum in plures.& l.sicuti.extr.de testa.c.Raynaldus.in prin.
demum ille reuersus confirmat sententiam:nunquid valet sentẽ
tia & confirmatur? Arg.ꝙ sic,ff de ser.rust.præ.per fundũ.& C.si
rector prouin.l.j.in fi.ff. de ritu nup.si quis in senatoria. extra, de
ele.quod sicut.extr.de his,quæ fi.à præl.sine consen.ca.cum nos.
c vbi de hoc.[c] ff de off.pretor.Barbarius.ff.de iud.licet.vbi de hoc.
Quidã dicunt ꝯ.ff.de reg.iuris.quod ab initio.16 q.3.§ potest.2.
extr.de ele.auditis.C.de sent.ex breuicu.reci.l.j.& 2.& præmissa
iura non obstant:quia ibi tales personæ erant,quæ de nouo pote-
rant seruitutem constituere, vel matrimonium contrahere, vel
electionem,quę non erat vlla,approbare.Quid igitur si se fraude
absentat,ne præsentes valeant pronũciare:quia forte cum essent
in tractatu pronunciandi,dixit, Expectetis me aliquãtulum quia
statim veniam,& dies compromissi finiebatur, nec venit. Argu.
quòd præsentes non possunt pronunciare: & si fecerint, ꝙ non
tenet sententia: vt in præ. l. item si vnus. in fi. & ff.eo l.diem.§.si
plures.ff.de re iud.duo ex tribus.C.quando prouo.non est ne. cũ
magistratus.quæ est 2.quæ.7.c. ei, qui.§. diffinitiua. & hoc dixe-
runt quidam Azo & alij contra. nam ratio præd. l. item si vnus.
in fin.cessat hic Certum est enim, ꝙ ipse non poterat alios trahe-
re ad suam sententiam:quia ipse volebat condemnare,a'ij absol-
uere:& ideo recessit:quare tenet sententia ratione latitantis arg.
C.quæ sit long.consue.l j.Cum enim sit contumax,pro præsente
debet haberi.C.vbi de cri agi opor. Auth.qua in prouincia.extr.
de eo qui mit in pos eum qui.alias iste solus posset arbitrium de-
ludere,quod esse non debet.ff.eo.l. non distinguemus §. de offi-
cio.nec malitijs hominum est indulgendum. ff.de rei ven. in fun-
do.extra, de rescript.plerunque.C.de indic. uid.l. ij in fine. extr.
vt eccle.benefi.c.vno.in fin. Ad hoc etiam facit extr.de offic de-
legat. prudentiam. §. adijcimus. Sed illud loquitur, quando illa
clausula,quòd si non omnes,erat inserta. Ad hoc etiã facit quod
no.eo.tit.cum causam,quæ.& ff.de re iud.si vni. Item cum fuerit
in tractatu,& si certus sit de die,nõ debuit citari:arg.de act.emp.
& ven.l.j.ff de ver ob.continuus.§.cum ita. Item quia eo ipso ꝙ
recessit,contradicere videat.ar.ff.sol.ma.si cũ dotẽ.extra,de præ-
sum. nullus. extr.de ele. cum nobis olim.ne dolus eius ei prosit:
d vt ff.de fur.l.itaq; fullo.extr.de resc sedes.[d] † ¶ Sed quid si tertio
56 absente reliqui duo de eius licentia pronunciant. Argu. ꝙ ualet
sententia:quia qui per alium facit, &c.ff. de admi tut. in autẽ.§.
gessisse.16.q.6.consuetudo in fi.ext. de sent. excom.c. mulieres.
arg.ꝯ.in præd.l si in tres.C.de sent.ex breuic.reci.l.j.ij & 3.in Au
then.vt defun.seu fu.defun.§ illud Quædam enim sunt, quæ per
alios fieri non possunt.C de his qui ve.æta. impe. l. ij. argum.ad
hoc.ff.eo sicuti.& hoc tenet Vber.de Bob. Hoc aũt certum est ꝙ
si partib.& arbitris placet, ꝙ vnus pro se & pro alijs pronunciet:
hoc bene valet & tenet:vt in concord.quæ sunt s. eodem.§ ver-
sicul.pone igitur quòd unus.ibi:nisi hoc inter partes, &c. Quod
si dictum est,quòd omnes vel maior pars sententiet,singulorum
e sententia poenam non facit:[e] vt in prædicta l. non distinguemus.
57 §.cum in plures.† ¶ Sed quid si actum est in compromisso,quòd
concorditer pronuncient? Dico ꝙ non ualebit sententia duorũ
f sine tertio.[f] Nam verba debent aliquid operari:ut ff. de le.j. si pa-
ter.ff.ad muni.l.j.in fi.ff.de vsur l si stipulatus.& 85 distinctio.hu
iusmodi.argu. contra,ff.de pact.l. iuris gentium. in fine. Nam in
talibus valet,quod maior pars facit.& dixi s eodem, versi. quid
g si vnus ex.versiculo,sed quid si omnes.[g] † ¶ Item ex eo quod di-
58 citur in prædict. l.si in tres. quod absentis præsentia potuit duos
trahere.Quare pone quòd duo præsentes erant doctores legum,
vel aliàs multum periti,tertius vero absens erat laicus imperitus:
nunquid habebit locum ratio dictæ legis:Non videtur.si enim il
le præsens foret,non traheret illos in suam sententiam.& arg. ad
hoc.ff.eo.Pedius in fi Dic,quod posset:quia quandoque videt
subtilius imperitus,quam peritus. C.de off.re. pro. potiores. 95.
h dist.esto.in fi.extrà,de consuet.c 3.[h] quia omnes per omnia, &c.
C.de ve.iu.enu l.j.& in Euangelio, Domine Deus, qui abscondi-
i sti hæc à sapientibus,& reuelasti ea paruulis[i] † ¶ Item quòd non
59 valet compromissum, quod sic fit, vt certa feratur sententia.ff.
eo.qualem.Quid ergo,si dicatur,vt possit condemnare vsque ad
decem,& amplius?Dicunt quidã,quòd non valet Videtur enim
k mandare,vt certam sentẽtiam ferat.[k] Nam hæc adiectio pluris,
ad modicam quantitatem refertur.sad vndecim vel duodecim.
ff.de verb.signi.hæc adiectio,pluris.Secus si dixerit ꝙ possit con
demnare vsque ad decem,& non vltra.extrà,de dila.literæ.Hoc

ẽt notandum est, ꝙ si de pluribus compromissum est:non videt[ur]
pronunciare,nisi super omnibus pronunciet:imo super alius co-
gendus est pronunciare ff.eodem.l. dicere.aliàs incipit. qualem.
60 † ¶ Quid ergo,si de quibusdam pronunciat,& eadem die de om
nibus alijs:nunquid videtur tulisse sententiam? Dic, quòd si di-
ctum sit,ut simul pronunciet,videtur pronunciasse,& valet,cum
eadem die,licet diuersis horis pronunciatum sit arg. ff.de re iudi.
Paulus ff.de pig.fundus §.pen C.de fruc.& li.expen l.terminato.
l [l] Secus si dictum sit, quòd vnam tantum sententiam ferat. ar.ff.
61 de testa l.hæredes.§.fi.ff de verb.obl.continuus §.cum ita † quia
vnitas diuisionem non capit.24.q.1.loquitur.arg.C de iud nulli.
extrà,de seq.pos.c.1.¶ Sed pone, actum est quòd possit pronun
ciare quoties voluerit,& promissa est hincinde pęna si pronũcia
tioni non stetur: demum arbiter pronunciat reum debere actori
dare decẽ petita:reus vero non dat,quare videtur incidisse in poe
nam: postmodum arbiter vetat sententiando reum dare illa de-
cem:actor vero nihilominus petit poenam, quasi cõmissa sit post
primam sententiam.Reus ad sui defensionem inducit iussum ar-
bitri subsequutum:quæritur quid iuris? Videtur,quod poena nõ
sit commissa.argu ff.de noui ope.nun.l.opus.& ff.de præto.stipu.
l.Valerianus.ff.de re iud.quod iussit.extrà,de appella.cum cessan
te.Sed dic contra,nec obstant illa uerba cõpromissi, quoties uo-
luerit,&c.quia illud intelligendum est,si super alijs capitulis ab il
lis,super quibus pronunciatum est, pronũciaret.Super eis enim,
de quibus pronunciauit, pronunciare non poterit iterato ff.de
arbitr.quid tamen,circa medium.& l. Labeo extra,de off deleg.
62 in literis & inf.sequitur.† ¶ Licet autem possit diuersas senten-
m tias eadem die proferre,ut dixi:non tamen potest sententiã[m] la-
tam mutare,nec errorem corrigere:ut in præ l.dicere. & l.seq.&
inf.de sent.§.qualiter.uer.hoc quoque notandum.nisi incontinẽ
ti hoc faciat.arg.ff.de here.insti.l.si ita.extr.de test.cog.pręterea.
cum suis concor.& nisi sit iussus seu interlocutoria: ut in ea.l. &
ff.de re iud.quod iussit.extra,de accus.qualiter.j.Sed intra quod
tempus potest tunc corrigere,uel mutare? Respon. secundũ Le-
gistas,semper:quia secundum eos,ab interlocutoria non appella
tur,nec transit in rem iudicatam extr.de appel.super eo.2.& 2.q.
6.non ita.& l. ante sententiam. Idẽ est forte secundum canones.
63 quod dic,ut inf.de except.§.uiso.uer.sed nũquid iudex.† ¶ Quid
ergo,si cum proposuisset absoluere,condemnauit? Respon.fun-
ctus est officio suo,& ideo non poterit mutare:ut in præ.l. quod
iussit.& l.iudex.ff.de re iudi.extr.de off.deleg in literis.argu.con
trà,quia per hoc quod dixit,noluit partes descedere à iudicio,ut
in l.qualẽ.in prin.Item non uidetur dixisse, quod mente non agi-
tabat.ff de sup lega.Labeo ff de reb.dub.in ambiguo.& hoc qui
dam tenẽt.Nã in hac quæstione non dixit, quod noluit: sed in l.
n dicere.& l seq.[n] dixit,ꝙ noluit,putãs benedicere, licet errauerit
o quia errare,est unum pro alio putare.22.q.2.in quib.& ff.de iud.
64 si per errorem.in fi.[o] † ¶ Sed nunquid uerbũ obscurum in sentẽ
p tia positum poterit interpretari:[p] ut si condemnauit in 20 lib.in
terpretetur

ADDITIONES.

a Tribus. ¶ Et huic contrario statur.& de hoc ext.de re iud.c.vlt.& Aut.non obstat.licet enim dicat, ꝙ omnes iudices debent pronunciare, non tamen dicit,quod debeant necessario concordare.

b Forte. ¶ Miror de hoc forte,& de disiunctiua,quæ sequitur.

c De hoc. ¶ Et 9.quæst.2.c.j.& uide quod scripsi de off.deleg.prudentiam.super j.gl.

d Sedes. ¶ Iterum remitto,ut remisi in prin.huius.§. ver.& not. ad Decr. secundam. eod. titu. lib. 6.& uide quod ibi scripsi super j.glo.post Innocen.& Hostien.

e Facit. ¶ Ita loquitur textus legis.

f Tertio. ¶ Item not.eo.tit.c.2.lib.6.in gl.peuul. & benefacit de test.c. 2. in fi.lib.6.

g Omnes. ¶ Hæc vera,ubi contrarium non fuisset actum expresse,uel tacite: ut in hoc casu.

h c.3. ¶ Delectabit ad propositum videre,quod ibi dixi super j.glo.

i Paruulis. ¶ Matthæi.11.Luc.x.

k Ferat. ¶ Non video hic incertitudinem de uno usque ad 12.Est ergo incertitudo de certo,de qua no.instit.de leg.§.si generaliter.& Guid. de Suz.in præ.l.qualem,dixit compromissum ualere.alle.eo.tit. non distinguemus.§. de officio.

l Terminato. ¶ Et de appel.cum appellationibus.lib.6.

m Sententiam ¶ Diffinitiuam.& hoc etiamsi in compromisso id sibi fuisset concessum:ut dixit Guido.in d.l.qualem.§.fi. quia id esset inuitare uictum ad illum corrumpendum,contra l.conuenire.ff.de pac.dot.

n l.seq. ¶ Quæ incipit,quia arbiter.& ibi de hoc. ¶ Adde,quid si uult condẽnare & absoluit.Pet.de Anch.consi.182.

o In fine.¶ Vide quod plene dixi de purg.vul.c.2.super 1.gl.

p Interpretari. ¶ Guil.in d.l.qualem.§.finali.formabat hoc dubium,quando in compromisso fuerat expressum,quod id posset. & dicebat quod cum certi sint iudices,qui suas sententias interpretati sunt. ff. de app. ab executore. in prin. & quod per legem fieri possit etiam exactio contrahentium. ff. de pac.non est impossibile.ergo id poterit. ¶ Adde Bald.in l.fi.C.eo.

terpre tetur de quamoneta? Et quidem videtur, quòd sic:quia
eius est interpretari, cuius est condere.ff. de præt.stip.prætoriæ
ff.de regul.iur.l.Neratius.11.q.3.c sicut.§.ex his omnibus.extra,
de senten.excom inter alia. ff. de testa.l.hæredes palam.§.1.argu.
contra: quia cum hoc sit concessum maioribus iudicibus:ut ff.
de appe.ab executore.respons.1. per consequens videtur mino-
ribus negatum, ex quo non est in compromisso dictum.ff.eo.l.
non distinguemus.§.de officio. ext. de priui.sanè.26.quæstio.2.
non exemplo. ext. de præsum. nonne. qui enim interpretatur,
videtur corrigere.ff.de ori.iur.l.2.§.exactis.ff.ad Tertul.l.2.Dic.
quod non potest. Nec obst. præ.l. hæredes. quia illud habet lo-
cum in vltima voluntate, quæ ambulatoria est.extra,de cele.miss.
cum Marthæ.13.quæstio.2.capitul.vltima uoluntas.in Auth.de
testa. imperfect. Alia iura etiam non obstant. Alij contra: quia
non fert de nouo sñiam, sed eam quæ est, declarat.ar.præ.l. hæ-
redes §.1.ff.si ser. ven. l.sicuti.§. sed si quæritur. ¶ Vt autem su-
a per his plenius instruaris, nota, quia [a]arbiter, uel iudex in accesso-
riis potest eadem die addere, vel mutare addendo. ff.de re iudic.
Paulus. & quoad dictamen quandocunque reformare. eod.tit.
acta.non tamen quo ad mentem: quia functus est officio suo:ut
prædixi in uer.quid ergo, si cum. nisi per in integrum restitutio-
nem, ut in minore, ut ff.de mino.l. præfecti. vel nisi sententia sit
lata per falsa instrumenta, uel per testes corruptos ff.de in integ.
rest.d iuus.extra,de proba.licet. Quod autem prædixi, arbitrum
non posse corrigere. uel mutare. uerum est, & sententia tenuit
ipso iure: alias secus.C.de accus.l.4. C.quomodo & quando iu-
dex.l.si vt proponis.ff.eod.quid tamen. Vel dic, quod delegatus
& arbiter hoc non possunt, ordinarius sicut in proxi. concord.
Nec obstat præ.l. quid tamen. quia ibi non perfecerat arbiter
omne id, ad quod fuerat assumptus: sed in l. ibi præcedenti sic:
dicit, eum non posse corrigere, vel mutare. & iunge quod est in-
fra. de sentent. §. qualiter. uersiculo. hoc quoque notandum.
65 †¶ Sed secundum præmissa, si arbitri sententia est ipso iure nul-
la, ut quia contra ius est lata:ut 2. quæstio. 7. ei qui. §. diffinitiua.
uel litigatore absente:ut extra.de consecr. eccl.& de cau.pos.ca-
pitul.1. uer. die feriato. extra. de fer. capitul. fin. & huiusmodi.
nunquid quasi non dixerit, poterit iterum cognoscere & pro-
nunciare? Videtur quod sic, secundum ea quæ dicta sunt:ut ar-
gument.C.de sentent.& interlo.om.iud.l.1.& C.de accu.l.4.Dic
contra: sicut in delegato.ff.de re iudic. iudex extra, de offi deleg.
in literis. C. quomodo & quando iud. l. sint proponis. Vel dic,
quod si pronunciauit de omnibus, de quibus pronunciare de-
buit: tunc non poterit iterum cognoscere & pronunciare: ut in
prædict.l. quid tamen. quia functus est officio suo: ut supra Se-
cus si pronunciauit de quibusdam, seu de vna, non de omnib. Et
hæc potest esse vna differentia inter arbitrum & iudicem: quod
dic, ut infra. uersicul. quid si arbiter. ¶ Quid igitur: si de una re
tantum assumptus, de parte eius pronunciet? Dic, quod senten-
tia nulla est argum.in præ l.qualem.in fin.resp.1.& iterum coge-
tur pronunciare. Nec obstat.C.si aduersus rem iud.l.1 si bene ad-
b uertatur[b]. Idem etiam extra de elect.cum inter R.ubi de hoc se-
c cundum papam[c].& infra.de sentent § qualiter.uersicul.quid si
peto ¶ Sed econuerso, quid si nõ appareat, de qua re sit actum?
Resp.si causæ sunt inter se connexę & cohærentes, tacite vide-
tur actum, quod de omnibus pronunciet.argu.in præ.l.quid ta-
men ibi, nihil sibi de communibus. &c. ar.ff.de mino. etiam.ff.
de lega.3.si chorus.ff.de verb. oblig.scire.ff.de cond.& dem.hæc
scriptura.ext.de resc.capitul fin.uer.seu quenquam.& t.dispen-
dia.uer. decernimus.lib.6 secundum Vber.Potest ergo pronun-
ciare de rebus & controuersiis, quæ ab initio inter compromit-
tentes fuissent:non de his, quæ postea superuenerunt.ff.eod.l.de
his rebus.& extr.de rescip.capitulo fin.Quid ergo, si compromis-
sum est de controuersiis præteritis & futuris? Argum.quod non
ualet ad instar iudicij.ff.de iud.l.non quemadmodum. nam sicut
iudicium de futuris esse non potest:ut ibi, & ff.de vsur.l.1.§.1.&
extr.de re iud abbate sanè.lib.6.Sic uidetur, quod nec arbitrium,
quod est simile ei.ff eod.l.1.C de iudi.rem non nouam. Dic con-
d tra, [d]argum.extra, de priuileg.quia circa.non tamen vt pronun-
ciet de futuris: sed ut remaneat arbiter ĩ eis, & postea cognoscat,
& arbitretur.ar. ff.si serui uen.harum.& l.egi alias nihil operaren
e tur prædicta verba, [e]quæ sunt in præ. l. de his. quod esse non de-
bet.ff.de usur si stipulatus.ff.de legat.1.si quando.ff.ad munic.l.j.
66 in fine.C.lib.10 de thesaur.l.unica.76.distinct.huiusmodi.†¶ De
loco autem sciendum est, quod si non apparet de quo actum sit,
intelligitur de eo, ubi compromissum factum est.ff. eod. l. si cum
dies.§.si arbiter.ver.quid ergo. Quid igitur si compromissum fa-
ctum est in uilla, & sententia in ciuitate lata? Respon.dicunt qui-
dam, quod tenet, si non fuit actum de eo loco, quia non est idem
f locus: vt in prædic.l. [f]Sed nunquid ex postfacto possunt locum
partes declarare? Dic ꝙ sic argu.ext.de rescript c. fin. Item quæ-
ritur, an stricte accipiatur locus in præd lege: vt si factum est cõ-
promissum in porticu, uel in ecclesia, & hmõi, in eisdem locis sit

pronunciandum? Et quidem uidetur, quia litera ipsa simpliciter
loquitur.ar.2.q.5.consuluist i.ext.de transl.epis.c.inter corpora
lia. Veruntamen non est ita stricte intelligenda.nam sufficit in ea
dem ciuitate pronunciari licet non faciat in eo loco ciuitatis, in
quo compromissum est.argu.ff.de ui & ui ar.l.j.§.ibi autem.ff. ad
67 Syl.l.j.§ eodem.†¶ Imo locus quandoque accipitur pro tota ꝓ
uincia.C.de præscript.long.tempo.l.fin.prope princip. Nec uer-
ba iuris sunt calumnianda, sed sane intelligenda.ff ad exhib.l.pen.
ff.de procu.l.præses.extra, de uerbo.signifi.præterea. C de leg.&
constit.l.2. Et hæc uera sunt, dummodo sit locus ille honestus. Se
cus si in popina, uel lupanari: qa tunc impune arbitro non paret.
ff.e.si cum dies.§.si arbiter.uer.sed si in aliquem Sed quid si spon
te iuerint partes, sed alicui præcepto ibi facto nõ paruerint? Vi-
detur eodem modo, quod non punientur, secundum Acc.ar. ff.
g de iur.om.iud [g]l.fi.ar.contra: quia lupanaria non infamant casti
h tatem.32.q.5.c. 1. cum suis concord.[h] Sed quid si uterque potest
honeste uenire: puta, quia qlibet est leno? Videtur quod ualeat:
quia unus non habet quod alteri opponat.arg.C.de hęre. qui.&
de epis.audi.si quenquam in fi.& de ino.f test.l.3 arenam.2.q.7.
c.pagani.§.in hoc capitulo.ext.de excep.cũ ecclesiastice & paria
i delicta, &c.ext.de adul.c.pe.& fi.[i] †¶ Sciẽdum quoq; est, ꝙ si id,
68 quod arbiter intra diem certum iusserit dari, nõ detur: licet post
ipsam diem offeratur, nihilominus pęna committitur, nisi is, cui
offeratur, acceperit: quia tunc pęnam petere non potest ff.eod.
69 l.Celsus ait.in prin.†¶ Sed pone, quod dum recepit pecuniam,
dixit, recipio pecuniam, saluo iure meo: an hęc uerba operentur,
ut possit postea petere pęnam? Resp.sic, argumen ff.quib. mod.
pig.uel hyp.sol.l.debitor.§.1.non tamen petet utrunque, scilicet,
pęnam, & illud, quod dari iussum est.ff de doli exce.l.apud.§. La
beo.Sed si plus est in pęna, quã in eo, quod dari iussit, illud plus
petet, nisi stipulatus fuerit pęnam, rato manente contractu.ff.de
transact.qui fidem.& s.in forma compromissi. Si uero iussit arbi
ter me certa die tibi dare pecuniam, & tu noluisti recipere, non
committitur pęna:ut in præd.l.Celsus.in fin.alias incipit, si arbi-
70 ter me. †¶ Pone igitur, quod iussit me dare pecuniam creditori,
quam creditor non uult recipere: demum eam expendo: quo au-
dito, creditor uult eam habere: nunquid teneor statim dare? Nõ
uidetur.argu.præ.l.Celsus.ff.de iudic.si index. Imo debeo habere
tantum tempus, quantum ante habueram: quia hæc secunda dila
tio uidetur subrogata in locum primæ.arg ff de acqui.hær. ex fa
cto. Vel dic, quod determinabitur tẽpus arbitrio boni uiri.ff.de
solu.l.quod debetur. Sed pone, arbiter condemnat Titium, ut re-
stituat Sempronio centum, de quibus compromissum erat: Ti-
tius restituit: postea idem Titius illa centum abstulit: quæritur an
k inciderit in penam? ar.quod sic.ff.eo.inter Castellianum.[k] Alias
enim non videtur restituere, nisi duret restitutum.ff.de verbo. si-
gni.restituere.ff de in rem verso.si ꝓ parte.§. versum.ff.de vsufr.
71 l.videamus.2.§.Fauiana.de pœ.dist.1.cap.diuortium.† ¶ Item ꝙ
facit exceptio rei iudicatæ in iudicio, illud idem facit sententia ar
bitri in compromisso.ff. de exce.rei iudi.l.penul.§.Latinus. & ff.
quod cuiusque uniuer.item eorum.§ sed si decuriones.arg.con-
tra, Instit.quib.mod tol.ob.resp.1.C.de act.empt.& vendi.l.fi.&
C.si

ADDITIONES.

a Nota quia. ¶ Hoc quasi ad literam no Acc.in præd.l.quia arbiter.

b Aduertitur. ¶ Hoc intelligas per ea, quæ dixi de re iudicata, cum inter. in vltim.gloss. versicul.de 2.quæstio.& per Azo.in Sum.huius titul.ver.por ro si vni.

c Papam. ¶ Ibi scripsi in gl.pronuntiat.

d Dic contra. ¶ Hoc placet Albe.Gal.cuius uerba habentur ad literam s.eodem.§.in princi.ver sed quæritur.idem Guid.de Suza in l.de his.allegat. l. non distinguemus.eodem.titul.§.de offi.ff.de prec.l.3 Huic concordat ext. e.tit.de proc.c.pen.in prin.

e Verba. ¶ Inconsiderate dicit hoc, quod per te uideas, si dixisset lex de his tantum rebus, &c.dicere potuisset finem superabũdare: sed nec si probaret intentum.

f In præd.l. ¶ Facit de rescrip.Rodulphus.de senten.excommunic.si ciuitas lib.6.

g l.fin. ¶ Salua pace non loquitur Accurs.in casu isto, scilicet cum in loco cõpromissi citantur ad lupanaria: sed quando citantur extra locum compromissi: vt de Roma, vbi fuerat compromissum in prouinciam. de quo loquitur §. si arbiter. 1. responso. & ibi est illa gloss. & sic facit hæc lex finaliter, quam allegat: quæ dicit, quod extra territorium, &c.de constitutio.capitul. 2.in fi.lib.6.Puto igitur hoc casu laudum valere. cui gl. vel lex allegata non obstat.facit quod sequitur. ¶ Adde, ꝙ Bald.consil.291.1.libr.tenet, quod si in compromisso dictum sit, quod possit pronũtiare in quocũque loco: quod tamen non poterit arbiter aliquid facere extra domicilium compromittentium.

h Concord. ¶ Vide quod ibi not.in 47.dist.quantumlibet.

i Ensi. ¶ §.compromisso.in l.si cum dies.& uers.sed si in aliquem. simpliciter præceptum, vel locum inhonestum improbant, dicendo in illis arbitro non debere pareri.

k Castellianum. ¶ Facit quod ibi not. ¶ Adde ver.sed pone. Quid si non recepit pecuniam, sed calculata est sæpius ratio, an uideatur remissa pœna. Ro. consi.143.

C. si mancip ita fue. ali. l. pe. ff. de verb. obli. l. stipulatio. Distingue
72 † Nam aut dedit siue restituit eo animo, ut postea auferat: & tūc incidit, ac si non dedisset. ff. de solu. l. qui sic soluit. de pe. distin. 1. ecce nunc tempus. in fi. de pe. distin. 3. c. r. & c. penitentiam agite. & c. sequent. extra, de uerb. sign. c. nouimus. in fin. Aliter non incidit, si eo animo, ut non auferat. ff. de verb. oblig. inter stipulantem. §. sacram sed agendum est iure ordinario de violentia. Insti. quib. mo. tol. obl. in princi. & ff. de sol. qui res §. aream. Vel dic, q̄ petijt rem sibi tantum restitui, si post auferat non incidit: si vero petijt, vel præcipit restitui, & restitutam penes eum dimittit: tunc incidit: quia duo videtur sibi arbiter præcipere. Vnde quāuis faciat vnum, scilicet, quia restituit: facit cōtra aliud, scilicet: quia
a non dimittit. argumētum. ff. eodem Celsus. §. 1. a † ¶ Sed cum ſ.
73 in forma compromissi fiat mentio de exemptis, quæro an arbiter possit super eis pronūciare? idem etiā quæro de vsuris, & de fructibus. Et videtur, quòd non, nisi fuerit dictum. ff. e. nō distinguemus. §. de officio. & in l. fina. & l. quid tamen. §. fin. Azo dicit contrà ff. eo. l. quid tamen. §. fin. argum. ff. de iur. om. iudi. l. 2. ff. de procu. ad rem mobilem. & l. ad legatum. quia & de fructibus potest. Ad idem. ff. iud. solui. l. iam tamen §. in hac. Vel distingue, an sumptus vel fructus, vel vsuræ peti possint iure actionis: vt tunc super his cognoscere, uel pronunciare non possit: cum de hoc actum non fuerit: an verò veniāt iudicis officio: vt in bonæ fidei iudiciis. vt tunc possit: nam vna actio dicitur, & non duæ. C. de po. l. 4. Quod prosequere, vt in Sūma domini mei. e. tit. §. qualiter ad effectum. ver. sed nunquid potest. Quid ergo si non fuerunt petitæ: nunquid potest pronunciare? Dic, quòd si debentur officio iudicis, tunc potest fieri: sed si iam pronunciauerit, nō possunt peti. Si vero per stipulationem, tunc sic. arg. C. de posi. l. 4. ff. de eo qđ certo loco centū Capuæ. Sed an de pœna, vel interesse compromissi cognoscet? Arg. quod sic. ff. ad l. Aqui. inde Neratius. §.
b pen. quia licet non possit iudicare, nisi de his, quibus in eo extitit compromissum: ut extra, eodem c. cum dilectus. b potest tamen de his cohærentib. Nam & potest diem solutioni præfigere. ff. e.
c l. si cum dies. §. fi. Papa tamen cōtra tenet, c ar præ. l. quid tamē. §.
74 fi. † ¶ Sed nunquid arbiter potest à partib petere sportulas? Arg. quod sic, in auth. de iud. §. ne autem. ff. e. l. j. C. de iud rem non nouam. Argu. contra: quia compromittitur, vt expensæ vitentur: & gratis ipse debet hoc officiū expedire. ff. de nego. gest. l. 1. & l. qui seruum. prope fi. ff. de admi. tut. l. qui negociationi. in fin. ff. man. qui procurator. §. fin. & l. ex mandato. & l. j. Sed certè casus est, q̄ potest. C. lib. 12. de prox. sacro. scrini. in sacris. 3. versus prin. & C. eo. lib. de priuile. schola. quoties. versus princi. licet in vtraque lege consueuerit exponi arbitrum, id est, delegatum. d † ¶ Illud au-
75 tem certum est, quod sententia arbitri de communi consensu sine pœna electi est executioni mandāda: ut C. de arbit. cum antea. §. sancimus. Quid si sit cum pœna electus: nunquid eius sententia est executioni mandanda? Et videtur, quod sicut argumentū. ff. de re iudicata. ait prætor in princip. & l. à diuo. & ff. de arbitr. non distinguemus. §. Iulianus. in fine. Item diligentia non debet sibi esse nociua: ut C. de allu & palu. & l. finali. Vbertus tamen di-
e cit, e quod sententia arbitri cum pœna electi, non est executioni mandanda, sicut sententiæ aliorum iudicum: vt ff. de arbit. Pomponius ait & l. diem proferre. §. fin. Sufficit enim tunc pœnam committi: sicut fit alias quando aliquis vendidit rem, quam non vult tradere. Nam sufficit, si reddit duplum arrhatū: vt C. de fid.
76 instru. l. contractus. in fin. & sic mandatur cum effectu. † ¶ Quid si in compromisso pœnali sit dictum q̄ pœna soluta ratum maneat arbitrium: vt ſ. ver. quid ergo secundum præmissa. nūquid hoc arbitrium erit ad modum sententiæ executioni mandandū? Et videtur quod sic: nam lex dicit, arbitrorum sententias executioni mandandas. ff. de re iud. l. à diuo. Item hoc videtur expressum in arbitris Iudæorum. C. de Iudæis. l. Iudæi. & etiam in aliis. ff. de transactio. l. qui fidem. & C. de contrahen. empt. i. fin. Verba enim illa, Ratum maneat arbitrium, debent aliquid operari. ff. de legat. 1. l. si quando. 76. distin. huiusmodi. alias non esset finis litium contra mentem iuris. C. de fru. & lit. expen. l. terminato. ff. arbi. l. non distinguemus. §. quæsitum. extra. de dolo & contu. c. finem. arg. contra. C. de arbi. l. 1. ff. eo. ex compromisso. Priuatorū enim consensus non facit iudicem. C. de iur. om. iud. l. priuatorū. Item lex prohibet actionem nudicati dari: vnde litigantes pacto nō possunt hoc facere. ff. de postu quos prohibet. extra, de testa. cap. requisiti. Item si sine pœna compromissum fuisset de tenendo ratum arbitrium, tantum interesse peteretur. vt ff. de arbit. l. diem §. fin. & l. sequen. Sed pœnæ adiectio cum subscriptione de rato, nil plus fortitudinis adiicit compromisso, cum quis alteri
77 stipulatur, & pœna tenet: & prima pactio tanquam inualida non suscipit ullas uires ff. de uerb. oblig. l. stipulatio. §. alteri. † ¶ Item uerbum illud, Ratum manet arbitrium, nihil aliud sonat, quàm ut pœna soluta arbitriū maneat in suo primo uigore: sed primus uigor fuit tantummodo ad interesse. arg. ff. de leg. 1. legata. Item certa sunt genera arbitrorum, quæ lex noluit executioni manda
ri: vnde contra legem non est aliqua forma tradenda. argu. ff. d acti. & oblig. obligationum fere. respon. 1. extra, de transla. episc. cap. inter. circa med. 2. quæst. 5. consuluisti. Dicendum est ergo, q̄ tale arbitrium non est executioni mandandum: sed solum pœna & insuper interesse petatur. Nec obst. prædicta ratificatio, quæ non fuit post latum arbitrium subsecuta: vt C. de arbit. l. pen.
78 † ¶ Sed quæritur, quare ponitur, ut ſ. proxi. in forma sibi inuicem: & eidem arbitro, &c. nam partes debent pœnam sibi inuicem stipulari, & non arbiter: ut in præ. l. Pomponius ait. & eo. tit. in l. sequen. Quid ergo erit si arbiter pœnam stipulatur, & altera pars non obtemperat arbitrio? non enim pars obtemperans petere poterit illam: quia non fuit stipulata. Sed dic, quod arbiter debet cedere actionem, quam habet parti obtemperanti. ff. de præscrip. ver. si rem inspiciendam. §. si quis sponsionis. & sic applicabitur pœna parti obtemperanti. C. de transact. si quis maior.
f - Pla. tamen dixit f non tenere compromissum, si arbiter, vel alius fuerit pœnam stipulatus. quod dic in summa Azo. eod. titu. ver.
79 quid si arbiter. uide ſ. uerū. sed quid si stipulatus. † ¶ In forma autem compromissi notabiliter ponitur, quod possit pronunciare
g die feriata. Nam alias non posset. g Et in hoc est arbitrium simile iudicio. ff. eod si de meis. §. fin. & l. si feriatis. & l. diem. §. si quis litigatorum. Et licet actum sit, non tamen poterit diebus in honorem Dei feriatis pronunciare, etiā si expresse sit dictum. C. de fer. omnes dies prope fin. & extra, eo. cap. fin. 15 quæst. 4 cap. 1. & 2. quia illa clausula non extenditur ad id, quod de iure fieri non potest. ff. ad muni. l. Lucius. §. idem respon. & probatur hoc. ff. de postu. l. quos prohibet. ff. de pact. l. ius publicum. ext. de foro cōp. si diligenti. . . dist. ius publicum. In rusticis autem & repentinis
h poterit secundum Iac. Bald. h † ¶ Sed nunquid amicabilis compo
80 sitor poterit diebus feriatis pronunciare? Respondeo sic: quia non dicitur tunc verum compromissum, sed quoddam pactum, seu transactio, quæ tunc fieri possunt. arg. C. de fer. l. fi. uersi. transactio, & omni tempore potest quis paci reformandæ intendere: ut ibi, & extra. eo c. j. ibi: nisi pro pace, & c. fi. 22. q. j. omne quod. Vnde dixit Vber. q̄ si dixit arbiter, q̄ arbitriū obtinet uicē amicabilis cōpositionis, seu transactionis, ualebit. C. de fer. l. fi. Secus si dixit, q̄ habeat uim sententiæ, ppter uitiū pronunciationis. ff.
81 de excu. tuto. l. qui testamento † ¶ Sed nunquid tenetur sedere, & audire diebus feriatis, quibus audire potest ex pacto partium, ex quo partes renunciauerunt? Respon. non, sicut nec iudex: quia hoc pactum non ligat arbitrum, uel iudicem. Potest tamen si uelit: quia non quicquid iudicis potest ati, & c. ff. de iud. nō quicquid 2. q. 3. c. si quē. § notandum prope prin. C. quomodo & quando iud. l. j. ff. de pac. ius publicum. extra, de foro compe. si diligenti.
j Vel in arbitrio refert j, an dictū sit, q̄ possit sedere: ut tunc sit in
k eius uoluntate sedere, uel non: an dictum sit q̄ possit, & debeat k sedere, ut tunc sit obligatus ad secundū: quia sicut partes obligantur arbitro, sic ipse eis. arg. 22. q. ult. de forma. in fi. Primo ergo ca
l sū cogitur procedere: in secundo non. l Ad hoc facit ff. de uerbo. signi.

ADDITIONES.

a §. 1. ¶ Simile quod nota. de elect. commissa. lib. 6. in gloss. quid si. ¶ Adde q̄ uoluit Bar. in l. si fideiussor. §. 1. delegat. 1. quod si arbiter condemnat Titiū ad locandum fundum Sempronio, & Titius locauit, demum cōtrauenit, q̄ per hoc non incidit in pœnam, per l. in numerationib. in fi. ff. de sol. & ibi hoc sequuntur Bald. Ang. & Paul. de Cast. & Bar. consuluit eius consi. incipiente, præcepit arbiter.

b Dilectus. Vide quod de hac in præcedenti ibi dixi super gloss. 2. post princip. ¶ Adde quod opinionem Specul. sequitur Abb. de iudic. capitul. cum dilectus.

c Tenet. ¶ In prædicto decre. cum dilectus.

d Delegatum. ¶ De hac & aliis expositionib. notat ff. eodem. l. penulti. & scripsi de officio deleg. ab arbitris. in prima gl. libro sexto.

e Dicit. ¶ Vbi ſ. in prin. ¶ Adde ad ver. seq. ibi: quid si in cōpromisso, &c. q̄ sententia arbitri non mandatur executioni, vbi est pœna: quia agitur ad pœnam, alias sic, secundum Guido. Pap. sing. 278. inci. assertio interfecti. & dicit istud fuisse dictum Oldr. allegat. l. Iudæi. C. de iudæ. & l. a diuo Pio. ff. de re iudi. licet sint gloss. contrariæ in l. ait prætor. ff. de re iud. & in c. per tuas. ext. de arb. Hen. Ferran.

f Dixit. ¶ Vt not. Accur. ff. eo litigatores. §. quod ait. not. etiam de hoc in l. pen. §. 1. C. eod. titu. & ibi etiam per Cyn. uers. ult. quærit glo. tractando de pignorib. datis arbitro pro obseruatione arbitrii: & ibi ponit etiam dictū Guid. de Suza.

g Posset. ¶ De arbitro iuris, j. de recus. §. fin. pen. char. ver. item nunquid.

h Iaco. Bal. ¶ Vide j. de fer. §. ult. in prin.

i Refert. ¶ Secundum Vb. de Bob. char. 3. in princi. & Io. de Deo Cauil. lib. 3. char. ult. in prin.

k Debeat. ¶ Facit quod not. in clemen. de iud. dispendiosam. ad fi. super uerbo, ualeat.

l Secundo no. ¶ Supp. nisi dies compromissi extitura esset, per l. si de meis. §. ulti. ff. de arb. Sic etiam dicit Bart. de Prat. in q. quę incip. societas iudicum. in fi.

signific.l.verbum oportere.ff.de arbi.non distinguemus §.de of-
82 ficio.† ¶ In summa quoque illud non est omittendum:nam si ali
a qui laici [a] sponte de communi consensu consentiat coram epi-
b scopo litigare, ipse more arbitri cognoscet.Si vero coacti [b] sint,
sententia non valebit:etiam si sit altera parte absente lata.Hæc ha
bentur C.de episcop.audi.l.si qui ex consensu.nisi dictum fuisset
quod altera parte absente, posset sententiare: vt in præd.l.diem
proferre § litigatores. Quid si inuiti detinerentur? Dico quod
non valet, quod actum est: vt ibi,& ff.qui testamen.face.poss. te-
stamento.& ff.de aucto.præst.l.1.§.fina.extra,de sponsa.cum lo-
83 cum.& de procur. accedens. † ¶ Quid si arbiter pronuntiauit al-
tera parte absente: & sic non valet ut dixi: nec vult amplius pro-
nunciare:vel pars aduersa non vult quòd pronunciet, per l.ff.de
re iudica iudex nunquid debet iterum pronunciare? Et videtur
quod sic: quia hoc faceret ordinarius: vt C.de accusat.si accusa-
toribus absentibus. C.quomodo & quando iud.l.si preses.licet
sit secus in iudice delegato: vt eodem titul.si vt proponis.& ex-
tra,de offi.delega.in literis. cui quandoque arbiter comparatur.
Sed respond. secundum Vber. quòd iterum debet pronunciare,
quia nondum tulit sententiam: vt ff.de arbitr. quid tamen.& l.
qualem.argument contra.Nam si vnus abfuit, sententia non te-
nuit: tamen qui non uenit, incidit in pœnam. Vnde non potest
amplius iudicare, nisi sit dictum, quod pœna pluries committa-
tur: vt ff. eod si quis.& l.si duo.§ fina. Sed si forte die feriata pro-
c nunciasset, altera parte absente: quia tunc non commisisset, [c] es-
set à prætore cogendus: vt adhuc diceret. Vel dic ut supra versic.
sed secundum præmissa. Sed quid si arbiter pronunciet pro absen
te, nunquid absens petet pœnam, si præsens non pareat senten-
tiæ? Resp. sic Absurdum enim est, ut actor ueniat contra ea,&c.
ut C.de iureiuran l.generaliter.unde sæpe euenit, quod is qui pe
tit, excludi potest exceptione: non tamen est qui opponat, ut C.
de transactio.ubi.C.de constitu.pecu.Authentic. contra.ita licet
hic non habeat actionem mero iure, tamen non est qui obiiciat
84 exceptionem. † Præterea sententia lata pro minore sine tutoris
auctoritate, ualet: ut C.de procurat.l.non eo.Sed dic, quod præ-
sens potest euadere per aliam uiam.Dicet enim absenti:Et tu in-
cidisti in pęnam, quia non uenisti.& sic poterit compensare, cū
generaliter dicat litera præd.l. quòd sententia uno absente lata,
non ualet: & ideo est generaliter intelligenda: ut 19.distinctio.si
Romanorum.& quia compromissum nō debet claudicare: ut ff.
de arbit.l si cum dies. in fin. & l.non distinguemus. §. si seruus. si-
cut nec iudicium: ut ext.de exceptio.cum inter secundum Vber.
& uide s. §. excipitur. ad fin.Sed pone, arbiter nocte præcedente
ante diem statutam decedit: pars uero quæ non uenit ad diem,
non mouerat tunc se de loco suo: & certum est, quod modo
non poterat uenire die assignata: quæritur utrum incidat in pę-
nam? Et videtur quod sic.arg ff.de uerb.obli insulam.& l. cum sti
pulatus sim mihi à Proculo. Odof. contra: cum aduersarij non in-
tersit. ar.ff.si quis in ius uoc.non ierit.l.2.§.fi. & uide j.de expen-
d sis.§ si.uersi.cum autem. [d]

ADDITIONES.

a Aliqui laici. ¶ Sed idem in clericis etiam propriis, de quo s.§.2. versic.sed nunquid.vel extraneis: qui licet non possint iurisdictionem proprii iudicis declinare, nisi certa concurrant eundo ad alium iudicem, bene tamen sine episcopi sui consensu arbitros eligunt in causis propriis: vt no.de foro com pe.si diligenti.in fin.1.glo.

b Coacti. ¶ Vide quod dixi s.§.excipitur.prope finem.

c Commisisset. ¶ Clarius secundum superiora dixisset: quia tunc nullus incidisset in pœnam.

d Cum autem. ¶ Allegatur quod not.de dolo & contu.cap.fina.& idem in §. differt.versic.item si arbiter.

¶ Bald. De Arbitris.

ARBITER est bonus vir electus super lite cognoscenda, & tandem sententialiter dirimenda. Arbitrator autem est bonus vir,& amicabilis cōpositor electus super lite transigenda, & ad concordiam via æquitatis inter partes inducenda. Arbiter debet sequi iuris rigorem,& æquitatem scriptā: & non potest assumi, nisi ad diffinitionem litium. Arbitrator sequitur æquitatem sui capitis,& potest arbitrator modicum lędere, enormiter non.ff.de arbi.l.si in seruum.§.si quis iudex.& l.si de meis.§.recepisse.ff.pro soci.l.vnde si Neruæ. & si eligatur arbitrator super lite, habet vim transactionis.in authen.vt diffe.iudi.l.1.Differt tamen à vera transactione: quia in vera trāsactione, sicut in sententia, toleratur omnis læsio propter eius auctoritatē. ff.ad Treb.l.Lucius.§.fin.ff.de pign.l.si plures. Secus in arbitramento.quia videtur compromissum super spe futuræ æquæ pronunciationis: non tamē hæc spes conditionem facit, sed modum & exceptionem parit, & ius petendi reductionem. Nam si inesset ibi conditio, non valeret laudum ipso iure. quod est falsum.ff.loca.l.quæro.§.inter in fin. Nam nec dolus nec culpa arbitratoris facit laudum nullum esse, sed parit exceptionem.ff.de arbi.l.non distinguemus.§.cum quidam.& l.ita demum. vbi de hoc.& arg.ff.ad Treb. l.seruo inuito.§.cum prætor. Eligitur etiam arbiter super diffinitione contractus. C.de contrahen.emptio.l.fi.ff. loca.l.si merces.& l.si in lege. in prin. & super testamento.ff.de leg.1. Sed hæc differentia est, quia in contractu videtur eligi in modum conditionis: sed in vltima voluntate remanet declaratiuus: vt d.l.1.secundum Petr. vide j.eod.§.dicit Barto.& in §.quo iure, ver.super contractu. Bald. ¶ A sententia arbitri non appellatur: quia appellatio debet fieri ad superiorem gradatim: sed arbiter non est in gradu iurisdictionis. Idem in arbitratore, quod non appelletur: sed loco appellationis petitur reductio ad arbitrium boni viri, quæ in arbitro peti non potest: & si processit vt arbitrator, & diffiniuit vt arbiter auctoritatem qua pronunciauit, non auctoritatem qua cognouit, considero, quoad admittendam vel respuendam reductionis petitionem. ¶ Ab interlocutoria reductio nō petitur: quia arbitrator non interloquitur: quia cum est processum coram eo, arbiter interloquitur, sed non subiacet reductioni. ¶ Item an de consensu partium possit appellari, vide j.de app.§.sententia arbitri. vide j.eo.§. an processus.& j.de inquisi.§.1.& j.eod §. si quis est arbiter. ¶ Nota, quod iura votis litigantium tripliciter prospexerunt. Vno modo maxime ad lites dirimendas, si partes volunt quod id, quod sententiabitur, firmum sit: nec esse de cætero lis possit, siue bene, siue male pronuncietur. Nam si hoc volunt, compromittant in arbitrum: cui laudo metu pœnæ standum erit: siue bene, siue male pronuncietur. ff.de arbi.l.diem.§.stari. Secundo modo, & valde subnixo rationi, quod litigetur coram iudice: si bene iudicabit, stabitur: si male, appellabitur. Huic tamen appellationi potest renunciari l.1. in fi.ff.à qui.appel.non lic.C.de tempo.appella.l.finali.in fine. Tertio minimo modo, quod compromittatur in arbitratorem, qui debet sequi viam veritatis & iustitiæ: & in dubio debet facere, quod credit vtrique parti expedire: non autem debet esse partialis homo: sed communis amicus facto & opere, vt nomine suo facta conueniant: & si secus faceret, potest peti reductio, cui non potest renunciari, nisi laudo lato. de quo j.eod.§. renunciari non potest, sicut nec homologari.arg.C.eo.l.pen. Et in hoc differt à sententia, vbi potest renunciare appellationi. Item iste in dubio laudat, sed iudex in dubio non iudicat, si de causa sibi per gesta non liquet: sed arbitrator non indiget gestis: ut per Innocen.de iureiurando.capitul. Quintauallis. Bald. ¶ Non ualet sententia arbitri, vel arbitratoris contra sententiam iudicis, quę transiuit in rem iudicatam. in §.primo.versicu.arbitratores. Et ratio not.per Accur.C.de transactio.l.si diuersa. Nam nec partes in hoc possunt expresse consentire, ut ibi not. Bald.& uide infra eod.§.sed de re iudica. ¶ Petitio reductionis debet peti coram iudice eius loci. uersicu. sed quis erit. Gloss. scilicet. ubi est compromissum. ff. de arbitris. l. si cum dies.§.si arbiter. Vel dic, quod actor sequitur forum rei, contra quem petit reductionem.ff. de condictio.indeb.l. qui certo loco.& C. ubi & apud quos l. 2. quod est verius. Non obst. §. si arbiter. quia illud valet, quoad processum arbitri: sed hic loquimur de processu iudicis. unde non discedo à regula, quæ dicit, quod petens sequitur forum rei. Ab illo enim iudice iudicandus est, cui subest: non a iudice actoris, cui non est suppositus. Bal. Vide j.§. quare.uer.& nunc qui est. ¶ An processus reductionis deseratur per lapsum anni, sicut processus appellationis? Dic quod non: quia petitio reductionis non est uera appellatio. uersicul.quid si a tempore. G. Sed est potius simplex querela, in qua non cadit desertio iuris intentati: & petitur correctio ista officio iudicis, quando super lite, uel aliquo litium capitulo extitit compromissum, nota ff.qui satisd.cogan.l.arbitro. secundum vnam lecturam Bald. Vide eo.§.quo iure.& s.eo.§.a sententia.& j.de appellatio.§.sed pone quæstionem de facto. ¶ Potest de vno articulo compromitti, sicut de tota causa. C.de pact.l.penul. vide j.eodem.§.compromissum E. ¶ Arbiter facit litem suam eo modo quo iudex. versic sed quæro. G. sed arbitrator non tenetur, nisi de dolo & lata culpa: quia contractus celebratur solum gratia compromittentis. argument. l. 1. §. 1. ff. si mensor fal.mo.dixe. secundum Bartol. Idem in consiliario.ff. mandati.l.idemque.§. si quis ea. Baldus. uide infra.de re iudica.§. iudex facit. ¶ Si compromittitur in tres simpliciter, & vnus sit inhabilis, non valet compromissum, quoad duos.§.potest. versicu. sed quid si. G. Nam quando committitur aliquid copulatiue: illa copula videtur esse de forma compromissi, a qua non potest recedi.l. Pedius.§.1.de arbitris. Baldus. Vide supra.§.si compromittitur. ¶ Ordinarius causæ non potest compellere partes, vt compromittant in eum de eadem causa, nec sponte recipere secundum leges: secundum canones sic: sed de alia bene potest recipere sponte.ff.eod.l. 3.in fin.& l.sed & si per seruum.§.2.G. in uersicul.sed nunquid.& uide gloss.dictæ l sed & si §. 1. eodem titul. ¶ Compromissum & actus partium & processus arbitrij, tenet figuram & similitudinem iudiciorum in personis: nisi sint personæ prohibitæ in iure gentium uel diuino. Item in ordine substantiali iudiciorum, non accidentali: ut est de satisdatione. vide infra.§.minor. versicul.quæ, &c. Bald. ¶ Dicit Bartolus in l.si quis arbitratu.de uerbo.obligatio. quod si perfecto contractu compromittitur de aliquo, quod ei defuit, quod eo non arbitrante recurritur ad arbitrium boni uiri.ff.de contrahenda emptione.l.officio. & l. donum, secus si compromittitur de contractu futuro, secundum Bartolum.& vide s.eodem §.primo. versicul.eligitur etiam. Tu dic, ut notatur C.de contrahend.emptio.l.in emptione.& de regulis iuris. l. in personam. Non obstat lex, officio. quia ibi fuit contractum simpliciter, non per uiam compromissi. Bald. ¶ Minor non habens curatorem potest compromittere, sicut & cōtrahere: sed non procedere ad actus iudiciales coram arbitro: quia compromissum tenet instar contractus, sed processus sequens tenet instar iudicii: in dubio tamen qui compromisit, præsumitur ætatis legitimę. ut ff.eodem. l.tertia, in principio. quia quilibet pręsumitur idoneus.ff. de probationibus.l.ab ea parte.§.finali. ¶ In §.restat. versiculo, quid de minore. G. Vide ff.de minoribus. l. si minor. §. minores. & in textu & gloss. & supra §. compromissum. ¶ Vasallus potest compromittere de feudo in sui præiudicium, non domini, uersicu.sed nunquid vasallus. G. Illud est uerum, quoad personalem obligationem, non quoad realem fundi alienationem. argu-

mentum

mentum C.ne rei do.vel templo.l.vniuersitas. nisi domino concedente : vt ff.de seruitu.rusticor.prædiorum.l.cum esset.§.fina. Et idem in emphyteuta, præsertim cum persona prohibita. ff. de verborum obligationibus. l. si ita quis.§.eadem lege.in glo.Bald. ¶ Rector ecclesiæ potest compromittere de tit.suo,non de bonis ecclesiæ.versicu.sed nunquid clericus. vide infr. eod.§. fina. in fin. ¶ Compromissa personalia sunt, cum processus factus sit probatorius:& tunc sententia transit ad hæredem.in §.differt. versic.2. vide infra.eo.§.an arbitrator. & §. præceptum. & infra. §. proximo. ¶ Confessio famosa coram arbitro non infamat : quia non est facta in vero iudicio.not.ff.de infami.l.quid ergo.§.ex compromisso. ¶ Item quia confessio & sententia sunt duo proportionabilia:& si sententia non infamat,nec confessio:vt ibi notatur.quod est notatu dignum.Bald. ¶ An arbitramentum finiatur morte compromittentis.§.igitur.versic.sed nunquid. G.Vide ff.de lega.3.l.si sic.§.fina.per Iacobum de Aret. ¶ Arbitramentum est sententia, vel laudum . Compromissum est conuentio partium . Vnde primum transit ad hæredes. ff. eo. l.quamuis. Secundum non,nisi id fuerit actum.eo.titu. capitu.vltimo.quia multum sic vsitatur. Dicitur arbitrium arbitrandi potestas.Ioan.in additionibus.in §.arbiter. versic.est autem differentia, secundum quosdam.Vbert.dixit, quòd compromissum in arbitratorem non est proprie compromissum:sed quoddam pactum.G.f.super contractu: sed super lite est verum compromissum.Et hoc facit ad statutum Perusij,quo cauetur,quod non valeat compromissum, nisi in præsentem & acceptantem. Nam si de lite compromittitur,habet locum statutum . Si autem in declaratione contractus,non habet locum statutum, sed ius commune, & sic valet.Nam verba statuti sunt stricte intelligenda & proprie . ¶ Item valet, si tertius arbiter eligatur per primos duos . Nam valet electio in absentia: quia ista electio non est compromissum infra.eo.§.sequitur.versic. sed nunquid iste tertius. per G. ¶ Ante litem contestatam coram arbitro sunt cõpromissa perpetua : sed lite contestata finiuntur triennio , secundum Azo. non vi triennij,sed vi desertionis. Nam vi triennij sola instantia, non conuentio expirat:vt not.in l.item si vnus.§.j.ff.de arb.De hoc in §.differt.ver. item.vt infra . ¶ Coram arbitratore autem non cadit instantia : ergo nec eremodicium:vt not.supra.eod.§.in arbitramentum. ¶ An arbitrator possit apponere conditionem:vt,Condemno te ad restitutionem.capi. habito pretio:cum de pretio,non esset compromissum? Et sentit quod sic. secus in arbitro.in §.excipitur. versic.sed pone quod liti. G. & C. de sent. l. cum eorum.& l.cum iudex. ff.de rei ven.l. in fundo. in fin. Sed ibi loquitur coram iudice,qui non habet iurisdictionem coarctatam . Hac ratione videtur, quod arbitrator possit admittere compensationem , de qua non est compromissum expresse:quia potest componere inter partes , & quia compensatio est imaginaria solutio. & quia fundatur in æquitate , & quia est similis exceptioni doli.de distra. pigno.l.& si debitor.& ff. de administ.tuto.l.inter tutores.& Institu.de act. §.in bonæ fidei.In contrarium facit,quia habet instar reconuentionis . C. de compensat. l. neque. quæ non potest fieri coram arbitro.extra,de arbitris. capitu. cum dilectus. Item quia est quæstio , quæ potest examinari seorsum a principali,nec est rescissoria,neque contigua:ergo nec ueniet,ex quo non fuit plenum,id est,generale compromissum: vt l. si cum dies.§.plenum.Item excommunicatus potest excipere : & tamen nõ potest compensare.ext.de iudic.cap.intelleximus. quia non est mera defensio.Et pro hoc fecit quod Bald.not.in l.quoniam Alexandrum. C.de adult. ¶ Item compromissa sunt stricti iuris.& non prorogantur. ff.de arbi.l non distinguemus. §. illud. Et ad hoc facit quod not. infra. de recus. §. effectus. versic.item quid si vna solutio. Aut compensatio nascitur ex eadem causa: vt ff.pro so.l.de illo & tunc potest opponi:ut ff.famil.erciscun.l. Mæuius. §. arbiter. Aut ex alia causa : & tunc coram mero arbitro non potest opponi: nec potest incidere coram eo:sed arbitrator, si vult , potest conditionaliter absoluere,ut, Absoluo te ab vndecim , de quibus est compromissum , si tu absoluis aduersarium tuum a totidem , de quib. compensatio opponitur. Iubere enim de eo , de quo non est compromissum , non potest , sed conditionem adijcere , suadente æquitate . & sic iudex quoque appellationis cognoscit de compensatione primo non obiecta . infra . de appella. §. penul. versicu. sed nunquid in causa. vbi uideas . Nec per prædicta nego arbitros de exceptionibus cognituros : nam de omnibus exceptionibus , sine quibus non potest rite & recte procedi, uel recte iudicari, cognoscunt : vt de dilatorijs & peremptorijs. ff. eod. l. non distinguemus.§.si is.Sed exceptio compensationis non respicit iniquitatem pronunciationis: nec intrinsecus venit,sed extrinsecus.Nam in ea non de æquitate libelli,sed de æquitate exceptionis disputatur , quod longe distat a facto principali , de quo est compromissum . ¶ De beneficio autem diuisionis cessionis , & excussionis cognoscit: quia moratoria exceptio , & quælibet potest opponi coram arbitro,sicut & coram iudice.Non enim,qui compromittit,sua iura perdit,nec suas exceptiones: sicut nec actor suas actiones. Neuter enim sua arma perdit compromittendo : imo uterque se armat ad bellum ciuilis discriminis ingressurus. Baldus . ¶ An autem exceptio præposterationis possit opponi,vide infra eo.§.fin.& vide prox. §.de recusatio. ¶ Potest etiam arbiter cognoscere de fructibus & interesse accessorie uenientibus : vt not. ff. eo.l.qui arbiter.& l.non distinguemus.§.de officio.De pœna autem contractus vel compromissi non cognoscit. ff.eod. l. quid tamen. §. fina. Et ratio differentiæ est,quia fructus ueniunt ex consequentia principalis petitionis. Item si quis petit fructus,etiam interesse videtur petijsse. ff. si seruitus ven loci corpus.§.in confessoria.ubi de hoc,quod est ibi notabile . sed pœ onuentionalis uenit iure actionis . ¶ Et omnis actio est nobilis , & per t.Officium autem iudicis in accessorijs est mercenarium, & regulatur incipali.ff.de actio.empt.l.qui per collusionem.§.vlti. & ideo est merce um:quia rursus aliud sibi famulari non poterit,ut not. ff.de petitio. hæ .l.hæres furiosi.§.finali.secundum vnam lecturam . Vide circa prædicta nnem Andream , extra , de arbitra. capitu. cum dilectus . ¶ Si plures promittunt pro qualibet parte,non facta mentione suorum hæredum, nus compromittentium uiuit, & res est diuidua, & quilibet litigat pro te,durat compromissum : & tot sunt compromissa , quot sunt partes & sonæ.C.communi diuidun .l.ad officium. ff.de uerborum obligationi.l. re.& de iniurijs.l.si plures, secus, si res erat indiuidua : quia tunc finitum fuit compromissum . Similiter si quis promittit pro se & uxore , non facta mentione hæredum , promittit de rato , non finitur compromissum morte uxoris:cum executio contra compromittentem fieri debeat. ff. de procu.l. Plautius. Ioan. And. in addit. in §. finitur. uersicu.item morte legatorum. ¶ Si quindecim petam,& unus arbiter condemnat in quinque,alter in decem,non habet locum electio tertij:quia isti de quinque concordant,etiam si ille de decem in contrarium protestetur : quia maior numerus affirmatiuus incommutabili ueritate minorem continet,& præsupponit: ut dicũt arithmetici & geometræ:maior, inquiunt, numerus minorem numerat : ut infra.de iureiurando.§.plus in se & probatur in d.l.diem. §. si plures. & supra.§.sequitur.uersi.notate.G. Hoc uerum ubi in causa consonant , sed in quantitate se excedunt . Sed si in facto uel æquitate causæ dissonant:ut qa unus declarat nomine pretij libri esse promissa decem , & alter quinque, dicit tunc est locus electioni tertij:quia non sunt concordes.ff.loca.l.si decem.Item in absolutione non sunt concordes:qa qui in plus ꝯdemnat,minus absoluit.Quando igitur ualet?nam condemnatio partis sine absolutione concordi nulla est.ff.de doli excep.l.apud.§.ij. Solu.tacite uidentur esse concordes:ut d.§.si plures.Bal.Vide infra proximo.§.& extr.de re iudica. c.j.lib.6. ¶ Sed quid si sunt tres , unus condemnat in quinque pure , alij in decem ad annum ? Certe tunc propter additionem temporis præualet sententia in decem . Item si adijciatur locus uel alia adiectio. ff. de uerborum obligationib.l.j.§.cum addijcitur.In uersic.quid si arbiter.G.& uide infra. proxim.Quid si unus dixit in 20.flor.alter in 40.flore. qui tantum ualent? Dic quod formaliter sunt concordes. ff. de uerborum obligationib. l. quæ extrinsecus. Baldus. ¶ Si quis est arbiter & arbitrator , uidetur procedere,& pronunciare ea uia quæ ualidior est. Caueat tamen sibi actor, ne formet libellum coram eo , tanquam coram mero arbitro : quia tunc uideretur elegisse certam uiam.uersicu.sed pone.& sequen. G. uide supra §. a sententia . Arbiter uidetur acceptasse tacendo . uersicu. sed nunquid . per l. si filius . ff. ad Macedo. G. ¶ Tertius arbiter electus iuris auctoritate , non est uerus arbiter: nec laudat , sed præcipit , & consulit : & duo debent ibi parere,uel sponte,uel iudice comminante.uersicu. sed nunquid iste.G. Dy. dicit,quod est uerus arbiter,& debet laudare.ff.de furt. l. si dominium . Et idem disputando tenuit Francisc. Accursi. & Iacob. de Aren. quod est uerius.Ergo necesse habet,& potest cum altero pronunciare:imo discordantib. duobus potest tertius ferre sententiam , quæ præualet. ff. eod. l.item si unus. §. principaliter . per Accur. & Bald. Si autem est electus auctoritate compromittentium,tunc certum est quod est arbiter. ff. de seruitu. rustico. prædio.l.cum esset.§.fina.not.Bald. An possit adijci in compromisso de habendo consil o,uel de sequendo,uel simile ? Dicit Innoc. quod sic. capitu.si pro debilitate.extra, de officio deleg. Quid de consilio confectionis instrumenti,uide infra.de instrum.edi.§.si tabellio inest. Baldus . ¶ Renunciari non potest iuri futuræ reductionis , si qua erit , sed pacto remitti potest, secundum quosdam . uersic. item quid si compromissum . G. Dic ut not. per Cyn. C.eod.l.penulti.per Dyn.in capitu. indultum de regu. iur. lib sexto. Et per me.ff.de condict.indeb.l.si procurator.in lect. Bald. & nimia cautela est suspecta,& insolitæ renunciationum clausulæ. ff. de condict. indebi. l. 6.ubi de hoc.uide supra.eod.§.& not. infra.eod. De homologatione. in fin. uersicu.illud sciendum . ¶ Nota quod officium tertij uel adiuncti expirat expirante tempore compromissi. C. quando tutor. uel curator. esse desierit.l.j.not.Bald. ¶ Tertius arbiter non dicitur esse de numero,sed de auctoritate.Et dicitur tertius,id est,medius,non plicans in aliquam partem : supra.eo.§.tertius. ¶ Nota in iudicibus, quod si duobus discordantibus datur tertius,tota auctoritas stat in illo tertio . C. de appella. l. in offerendis. uersicu. ita tamen . Bald. Quibus remedijs constringantur primi arbitri, si nullo modo uolunt concordare in electione tertij , infra. de recusa. §. effectus. uersicu. item quid si duo uolunt. per G.& ff.de liber. lega.l.si duobus. Quo iure petatur reductio ad arbitrium boni uiri ? Dic quod officio iudicis:& cautum est, si petatur intra decem dies ne uideatur homologari.uer. sed quo iure . & uersicu. sequen. G. ¶ Duobus modis potest peti reductio, scilicet , excipiendo & agendo . Excipiendo non simpliciter de iniquitate, sed adiuncta incidenter petitione reductionis. ff. eod. l. non distinguemus. §. cum quidam. in fine. & de in officio. testamen. l.Papinianus.§.si filius.& tunc qui est iudex primæ causæ,est iudex secundæ & reductionis causæ.uide supra.eod.§.petitio reductionis.C.de iudic.l. quoties. & not.ff. de inoff. testamen.l.si suspecta.§.fina.& ista exceptio est perpetua.C. si ma.fa.sine decret. l.j.ff. de exceptio. doli.l.pure. §.fina.Agendo, & hoc dupliciter: quia aut est laudum latum super contractu , aut super lite: si super contractu ad inchoationẽ si contractus,puta societatis:& tunc agitur ad excipien. actione ex eo contractu.ut l.unde si Neruæ. ff.pro socio.ibi dum dicit, per iudicium bonæ fidei, idest, per actionem pro socio. Nam officium iudicis non est bonæ fidei.Si uero est laudatum super lite : tunc aut est laudum transigẽdo,aliquo dato uel retento,uel condemnando,uel absoluendo:& tunc officio iudicis agendum est: quia non est prodita certa actio. argu. ff. de minorib.l.quod si minor.§.fin.C.unde ui.l.pen. ¶ Quod officium iudicis debet implorari intra quadriennium, sicut restitutio in integrum. C. qui. ex cau. ma.l.in contractib. Vel dic, quod est perpetuum. C.de præscrip.30.anno.l. sicut. & ff. de contrah. empt.l. officio. quod est uerius per regulam generalem.l.ij. C.de constitu.pecu.Facit,quod in fine not. C.de fal.l.querelam. & sic falsa est opin.quod intra decem dies.Nec obst.l.pen. C.eo. quia loquitur in uero arbitrio,non arbitramento.Non.n debemus extendere legem illã, quæ loquitur in arbitro,ad arbitratorem. Et ista est communis opin. Bald. uide supra. eo. §. an processus reductionis.& §.petitio reductionis.& §.j.in fin. & in §. de homologatione . Bald. Sed an pendente causa reductionis possit arbitramentum executioni mandari ? Videtur ꝙ sic , si per formã alicuius statuti habet executionẽ paratam,& hoc quatuor rationibus.Primo,quia præsumitur petens reductionem facere causa moderandæ solutionis.C.de ordi.cog.l.fin.C.de fal.l. satis aperte.Secundo,quia causa executionis est summaria:unde non retardatur per petitionem , quæ requirit, cognitionem plenariam.C.de compensa.l.fina.C.de edict.diui Adria.tollen.l.secunda.ff.ad Trebellia.l.ille a quo.ff.de re iudicata. l. à diuo Pio.§. quod si super rebus. Tertio,quia istæ uidẽtur mutuæ petitiones:& in sum

merijs

mariis summaria petitio non suspenditur per reconuentionem causæ nõ summariæ:ut in cap.1.de mutu.petit. Quartò, quia quando duo iudicia sic se habent,quod unum ad alterum sunt pariter oppositæ:unum non impedit processum alterius.ff.de exceptione rei iudicatæ.l.si inter me & te. Quinto uidetur probari hoc per id,quod not.Innocen.de offi. deleg. cap. cum in iure peritus.In contrarium uidetur pluribus rationibus.Primo ex natura præiudicialium.Nam quæstio præiudicialis præferenda est.ff.de iu dic.l.per minorem.& not in l. qđ prior.eodem.titu.& semper intelligitur preuenire, etiam si sit postea mota.ff.de noxa.l.si ad libertatem. in principio. Secundo,quia non debet iudex exequi, quod postea subiacet retractationi.ar.ff.de excu.tuto.l.diximus. Tertio quia reductio habet instar appellationis:ergo interim nihil est innouandum.C.de transact.l. si causa cognita. Quarto,quia actio præiudicialis habet instar exceptionis,ut not. in dicto.§.si filius.sed exceptio obstat:ergo,&c. Quinto,videtur casus ex coniunctione duarum legum.Si enim filius erat debitor patris ex sententia: & pater moriens instituit extraneum, filio exhæredato : potest filius conueniri petitione hæreditatis,tãquam iure prior:& habet paratam executionem. ff.de peti.hæred.l.item veniunt.§.idem recte. quam tamen filius opponendo querelam reiicit.Casus ergo est in d.§.si filius.quod uerum credo,si causa reductionis intra duos menses debeat finiri,forte ex forma statuti.ar.ff. de iure fisc.l.aufertur.§.qui compensationem. Si autem requireret longum tractum:tunc posset iudex exequi recepta cautione.extra.de in integ.restc.suscitata. Pro prima parte facit de ap.capitu.pastoralis.in princip. conIuncto.supra.eodem titu.§.1.ver.nunc tamen Bal. ¶ Ad hoc ut valet cõpromissum,sufficit quod reus etiam extra iudicium negauerit: licet possit de facili conueniri.C.de transact.l.præses.& l.interpositas. §. primo.quod not.Bald. ¶ Valet compromissum etiam de vno articulo.ff.qui satisda re cogantur.l.arbitro.C.de pact.l.penul.& tunc laudum habet vim interlocutoriæ.Bald. Vide supra eodem.§.potest de vno articulo. ¶ Ex forma statuti veniens contra laudum punitur in centum:quæritur vtrum excusetur ab ista pœna habens iustam causam litigandi ? Et dic quod sic,per gloss.or din.C.quorum appella.non reci.l.ab executione. iuncto text. cum glo.quæ incipit adhibita distinctione quod est valde notabile.Bal. ¶ Sed quid si statutum dicit,quod contra laudum nil possit obiici:an poterit peti reductio ? Et dic quod non.argumen.ff.de alea.l.1.§.quod autem. Idem si dicat,quod nihil possit excipi. Nam cui denegatur exceptio, & actio, per quam deuenitur ad excipiendum.C.de transact.l.nec intentio. ff.solu. matr.cum mulier.& quod not.ff.de mino.l.in causæ.in princip.per glos. & per Cyn.in quæst.Nam nec minor aduersus laudum hoc casu posset restitui in integrum.secundum Cy.ibidem,quod est no. Si dicit,quod non possit agi,videtur quod possit excipi:quia quando excipit proprie loquendõ, non agit.de causa posse.c.3.per Innocent.Bald. ¶ Potest renunciari arbitramento sicut transactioni,& denuo compromitti.C.de transactio. l.si diuersa.quod not.Sed de re iudicata non potest compromitti : vt not. C. de episc.aud.l.si qua.per.Cyn.de arb.cap.si qua.per Innocen. ¶ De homologatione notandum est,quod in contractu vel arbitramento non habet locum homologatio.nam nulla lex hoc dicit:ergo stamus regulę. ff. de action.& obligat.l.obligationum fere.§.placet. Si tamen pars est præsens,laudo debet contradicere,ne acquiescere videatur.Arg.ff.ad Macedo.l.filius. C.de rela.l.1.ff.de fideiuss.tut.l.cum ostendimus.§.fin.ff.de pignor.l. si fideiussor.§ pater Ego uero credo,quod præsentia non habeatur pro consensu,sed facit bene præsumi pro iustitia laudi non contradicti.ar.eorum quæ nor.Innocen.& Hostien.in capi.quoniam contra.de probat.nisi notarius, scribat latam tali præsente & consentiente. Nam tunc præsentia haberetur pro consensu. Sic loquitur dicta l.cum ostendimus,in fine. Sed in uero arbitro habet locum homologatio,cum hac distinctione. Nam interdum, fit compromissum nudo pacto sine pœna:& tunc habet locum homologatio. C.eodem.l.penult. Interdum nudo pacto cum pœna:& tunc habet locum homologatio,quo ad laudi uigorem:quia lex non prouidet ei, qui sibi prospexit.C.de pact.conuen.l.fina.C.de procura.l.maritus.& quia soluendo pœnam non tenetur ad aliud.argumen. not.in l. prima.in princip. ff.de actio.empt.Et quia in commissione pœnæ videtur fieri quædam nouatio.naturalis enim obligatio nouari potest, vt no.ff.de pact.l. rescriptũ §.si pacto.Dixit Azo,quod aut erat apposita pœna sine clausula, rato manente laudo & compromisso:aut cum alia clausula.Primo casu homologatio cessat:secundo casu habet locum homologatio, quasi sint plura compromissa.vnum cum pœna:alterum sine pœna,versi.quid ergo. G. Ita dicit gloss.ff.de arbit.l.secunda. Hanc partem tenuit Cyn.& Bartol.quia plures clausulæ habent vim diuersorum factorum.& est simile ff.de hæred.institu.l.contra eos.in prin.ibi autem duplici,&c.de condi.indeb.l. hęc scriptura. Interdum compromittitur per stipulationem sine pœna:& tunc dicunt quidam, quod cessat homologationis rigor, sed agitur ad interesse, quod tacite facta stipulatione continetur.ff.de arbi.l.diem proferre.§.final. Alii dicunt,qđ cadit homologatio : quia petitio ad interesse descendit potius ex prouisione legali causa coadiuuandi laudum,non causa perimendi,quod credo verius. Interdum compromittitur per stipulationem cum pœna:& tunc aut est adiecta clausula,aut nõ:vt in pacto.Non tñ mihi placet illa rõ qđ duo iudicantur ꝓmissa,sed potius est vnũ,licet habẽs plura capita.de pd.& demõ.l.hac scriptura. Nec fit hoc casu nouatio.ff.de verbor.oblig. l. ita stipulatus. §. fin.ff.de transa. l.qui fidem.& maxime, quia obligatio naturalis est de iure gentium: vnde non nouatur à pœna : vt ff. de actio.empt.l.prædia.ff.pro soc.l.duo. Illud sciendum est,quod homologatio debet sequi laudum,non præcedere,scilicet ex interuallo:vt d.l.pen. C.eod. Bald. Vide supra eodem.§.& nota.& supra.eodem.§.quo iure.in fi ¶ Sed illud quæritur,dicit statutum, quod pœna inserta dationi quantitatis,non possit peti.Modo arbiter condemnauit ad dandum quantitatem:non datur : petitur pœna, quæritur an possit ? Et videtur quod sic. Nam pœna petitur ex compromisso, non ex laudo.Sed attento compromisso pœna non est apposita certæ rei,sed facto, scilicet sententiæ arbitri. ff.de verb.obl.g.l.2.in fin. In contrarium facit quod no.ibi Dyn. scilicet quod pœna compromissi videtur inserta dationi,si arbiter iubet dare.implicite enim [illegible] secundum Dyn.& Bartol.Sed pro prima parte videtur,quod possit peti pœna:quia petitur loco contemptus,non loco solutionis.ff.eod.l. si quis. rem.Sed ad hoc respondetur,quod aut mora committitur in non soluendo:& tunc petitur loco solutionis,non loco contemptus : & ideo non potest peti vna cum principali.ff.eo.l.Celsus. Aut in alio committitur mora: & tunc loquitur lex contraria.& sic non obstat. Sol. De iure communi illa pœna potest peti:quia non videtur apposita in fraudem usurarum, sed ad vigorem compromissi.vt not.Iac.Bu.de usur.l.cum allegas.& authen.ad hæc.in lect. Aut loquitur considerato dicto statuto:& tunc aut laudum requirit aliquod factum cum datione:& tunc potest peti ratione facti. Facit quod no.ff.si cer.pe.l.rogasti.§.fi.per Iac. Aut iubet simpliciter dari: & tũc dubium est.Sed idem puto propter naturam compromissorum.ff.e.l.3.§.i. & l.Celsus. Et statutum debet intelligi,vbi non offenditur tertia persona, quæ non contraxit:sed hic non solum offenditur pars,sed arbiter. Bald. ¶ Terminus assignatus tertio arbitro à statuto non currit,nisi a die notificationis.C.de excus.tut.l.quinquaginta.postea non excusatur.C.eo.l.amplissimi.2.resp.vide infra.de proc.§.procurator. ¶ An regulares uel simplices monachi possint compromittere.uer.item potest.cum seq. G.ff. de iud.l.cum prætor.in fi. Priores sunt sui iuris, & quasi emancipati uiuunt, secundum Lap.de S.Miniato.uide idem in c.ne nimia.de religiosi.dominibus in notula. ¶ Si actum est in compromisso,ut possit semel & pluries iudicari,non propterea poterit ex interuallo apponi modus & conditio,nisi reseruauerit.ff.fa.erc.l item Labeo. §.j.in gl.parua. & hoc operabit virtus clausulæ,ꝓ non credo verum.Sed vide quod no.Dy.ff.do verb.obl.l.tritticum.& ꝓ Cy.C.de inst.& sub.l.pe.§.in diffinitiua.versi.sed pone actor.Sed vi ꝓmissum diuisum : & super diuisis ꝑt peti pluries iudicari,nõ super eodẽ,ꝓ est no.G Sed ꝑseuerantia requiritur,quæ vno momento amputari nõ pot.ff.de pd.insti.l.liq. ita.vide in c.ne nimia.de reli.do.in notula. ¶ An dicatur paruisse arbitro,qui condemnatus soluit,sed postea vim fecit.ff.e. l.inter Castellianum.ver.sed pone quod argu.G.Vbi si tractus futuri temporis expectatur ex natura iudicii,tunc committitur pœna,alias non.ff.de sol.l.in numerationibus, Bald. ¶ Aut tacita conditio inest ad inchoationem obligationis,aut ad executionem, aut ad expirationem. Primo casu non nascitur obligatio: vt not.ff.de pact.l.item quia. Secũdo nascitur obligatio,sed eliditur per exceptionem.ff.e.l.ita demum ff.loc.l.quæro. §.inter. Tertio casu nascitur,sed soluitur secundum naturam contractus.ff.de in diem addi.l.2.vbi de hoc Bal. Præceptũ arbitri aliud est monitorium, & non transit in aliud tempus. vt l.diem.§.si intra.ff.eo. ibi erat dilatio expectatoria, quæ non transit in successorem.G. ¶ No.quod termini bannorum,qui multi sunt,nõ incidunt in tempus successoris termini bannorum: sed diffinitiue præcepta sunt ꝑpetua, licet cum illis expiret iurisdictio. vt l.iudex.de re iud. Decreta etiam transeunt in successorem.l.quamuis.ff.de rebus,eo & acta facta.ff.de iud.l.proponebatur. vide supra tit.1.§. præceptum.& §.compromissa.& j.de accus.§.annotandus. ¶ An valeat sententia arbitrorum parte non citata ? Quidam volunt quod non.ff.de verb.oblig. l.si quis arbitratu.& de adil.edict.l.quod si nolit.§.fin. & de in diem addic. l.necesse.& de leg.2.l.si tamen. In cõtrarium facit : quia citatio est de processu. Iusfit.de pœn.teme.litig. in fi. Sed arbitrator non procedit iudiciaIiter. ergo non citat. Idem iudicat die Dominico. C.de fer.l.fina.per Iaco. Hoc est uerius.quod nõ citat,si tamen amicabiliter monet ad instructionẽ sui,bene facit:& pars,quæ non compare.tad cum instruendum,dicitur impedire laudum ferendum:vt d.l.si quis arbitratu. ¶ Arbitratus non est sententia. Item arbitrator non est iudex,vel quasi:ideo non proprie citat : tamen non debet indiscusse procedere ad arbitrandum partibus. inauditis, quia merita causarum,&c.C.si per vim vel alio modo.l.fi.& ff.de ver. obli, l.si quis arbitratu. Item arbitramentum est stricti iuris, sicut transactio.C. de transactio.l.sub prætextu.Et si dicatur,quomodo est transactio,declaratio arbitratoris?Respon.quia id idem inuenio in alio casu C.de transac.l.si de posses.vide Cy.de contrahen.empt.l.fi.ff.de bon.possl.3.§. penu. ¶ An præsumatur contra laudum,ꝓ fuit latum clam? Respond.non:quia de hoc non potest facere pars quicquam,quin arbiter in secreto loquatur. in præiudicium tamen partis aliud præsumi non debet.arg.no.in l.Lucius. in fin. de leg.j tamen tali die citari non potest. Item ad hoc not.ff.de bon.poss.l.3. & penul. ¶ An compromissum generale sit vnum, vel plura? Dic quod vnũ quoad capitula prosecuta,vel scienter neglecta: sed quoad omissa per errorem, non reputatur vnum, sed plura : & ideo extenditur laudum ad ipsa omissa. Et sic est secundum quid vnum, & secundum quid plura.ff. eo.l. de rebus.ubi de hoc. Qđ enim esset simpliciter vnũ, nõ posset ꝓ parte valere, & ꝓparte nõ vide infra prox. An ¶ valeat laudũ ꝓ abstẽtõ citato? Dic ꝙ non:ne claudicet,& quin contra eum non valeret,&c. versi. pen. G. Ista ratio non valet:quia habet locum quãdo actus sit communiter gratia vtriusque : sed quando gratia vnius tantummodo,secus.& est melior ratio, quæ not.ff.de re iudi.l.furioso C.quomodo,& quãdo iudex.in l.ea quæ.facit qđ not.C.iudicijs.l. properandum. §. fin autem.ideo non valet : quia est lata omisso ordine iudiciorum: nam citatio est de ordine.Baldus. ¶ Sed quid si compromittitur causa diuisionis,an coram arbitro poterit opponi exceptio præposterationis?nam coram iudice potest opponi. ¶ Item non possessor prouocat ad diuisionem.l.1.C.famil. ercisc. Si vero possessor præsumitur hæres uel dominus,ratione possessionis, procedit iudicium, vt ibi dicitur Et si illa lex diceret quod præsumeretur dñs,hoc esset quantum ad iudicij ordinationem, non quantum ad efficacem probationem. C. vnde cogna.l.non ob hoc.ff.communi diuidund.l. communi diuidundo. §. inter prędones.quia non possidet ut hęres:ideo vincit in diuisorio,nisi titulum probet. Sed non potest sibi opponi exceptio præposterationis, quin prius debeat mouere petitionem hæreditatis. Nam petitio hæreditatis non datur possidenti. ff. de petitio. hæredi. l.si quis libertatem. uersicul. nam cum quidam. Et si dicatur,imo ex possessione transfertur onus probandi in aduersarium.ff. de probatio.l.circa. Solutio. Ibi erat possessio, in qua concurrebat consensus utriusque partis. Sic extr. de probatio. c.per tuas. Et si dicatur,quod etiam sine consensu alterius partis sufficit possessio,ut notatur in l.sicuti.§.sed si quæratur.ff.si seruit.vend. ¶ Aduerte.quod ille, qui est in possessione prædij sui, tamen non ideo præsumitur dominus eius:sed si est

in pos-

in possessione tam prædij, quam seruitutis, sic. quia in seruitutis possessione accedit patientia aduersarij. ff. de seruitutibus. l. fina. Item non obstat, quòd præsumitur quis prælatus ex possessione: quia est verum, quando lis non est constituta de beneficio: sed agit aliqua actione prælatus. nam tunc sufficit sibi quod est in possessione prælaturæ auctoritate superioris. Secus vero, si esset prædo. ff. de condictio. indebit. l. vrbana. de elect. capitu. querelam. de offic. præto. l. Barbarius. ¶ Aliud est enim quærere ad hoc, vt iudicium ordinem accipiat, de libe. cau. l. liberis. Aliud, vt persona legitimetur: aliud, vt diffinitiue de iure vel dominio pronuncietur: aliud est, quoad commoda possessionis: vt l. item Mela. §. pen. ff. ad leg. Aquil. aliud, quoad potestatem conditionis. C. ne vxo. pro mari. l. ob maritorum. vbi dominiũ non petitur principaliter propter se, sed venit incidenter propter aliud, & adminiculatiue: tunc possessio plus facit præsumi. ff. de solu. l. Titia. & de condi. institu. l. penul. Et dic vt ibi per Oldra. Cyn. & Barto. An ergo ista coram arbitro vera sint, videtur quod sic. ff. eod. l. non distinguemus. §. si is. Sed certe arbiter non potest cognoscere de eo, de quo compromissum non est: vt in §. de officio. & facit ff. si pars hæred. petatur. l. non possumus. G. ¶ Coram autem arbitratore exceptio præposterationis non habet locum: quia seruat ordinem iudiciorum. Et ista est exceptio ordinis: ut not. ff. de euict. l. si mancipium. §. si communi. Bald. ¶ Quid de alijs exceptionibus, vide supra. eodem. §. an arbitrator. vide. ff. de actio. & petitio. §. an qui. & infra. de positio. §. sed pone quod. Bald. ¶ An constitutio de duobus reis habeat locum in arbitro, vide infra. de citatio. §. j. ¶ In compromissis potest renunciari omnibus ferijs, etiam in honorem Dei, vide infra. de citatio. §. citatio est de processu. in fi. Sed contra not. Io. And. in c. fi. de ferijs. in verbo. arbitro. ¶ An arbiter possit supplere, vide j. de disputat. & alleg. §. fin. in fin. ¶ An arbitri possint facere præcepta sub pœna, vide infra. de senten. §. arbiter tamen.

ADDITIONES NOVAE.

* In l. non solum. C. de prædijs minorum, an tutor possit compromittere de re pupilli. Et videtur quod non per dictam l. quia compromissum quod habet vim transactionis. in auth. vt diffe. iud. §. si vero. sed transactio non potest fieri per tutorem de re pupilli, quæ non potest alienari sine decreto, ut dicit hæc l. ergo, &c. fingi enim lites possent, vt circunueniatur oratio diui seueri. l. j. de reb. eorum. ad quod facit quod dicitur in glo. ff. de transl. cum hi. nec ob. l. præses. C. de transa. quia ibi intelligitur quod tutor potest facere compromissum de re mobili, quæ potest alienari sine decreto. l. iurisiurandum. §. si tutor. de iureiur.
* Item potest facere de dubijs quæstionibus deficientibus probationibus, d. l. præses. & de inreiuran. l. tutor. vnde, intelligitur in rebus alienabilibus sine decreto. & non potest compromittere ut noceat pupillo: quia oportet vt prosit. l. tutor. de pactis. & l. pactum. eo. l. Iulianus. §. si a pupillo. de actio. empt. & l. nõ eo. de procur. sed pupillus potest compromittere de qualibet re cum auctoritate tutoris. intellige si cognoscat vt arbiter ille in quem cõpromissum fuerit, non sicut arbitrator, l. si pupillus. ff. de arb. nam si vt arbiter, eius auctoritas succedit loco decreti, cũ arbitria sint redacta ad instar iudiciorum. l. j. de arbitris. & in talibus non habet locum oratio diui seueri. dico tamen si tutor compromittit nomine suo, ipse tutor obligatur, cum excedat terminos administrationis. vt l. si post mortem. ff. quando ex fac. tuto. Richar. malum. ubi supra. facit do. Signor. in consilijs in 3. parte. l. quæstione. & in rub.
* Nota quod compromissa sunt stricti iuris, & stricte interpretanda. l. si cum dies. §. plenum. ver. id enim. de arb. ff.
* Quot sunt species arbitrorum, Archi. in c. arbitri. de offic. deleg. lib. 6. licet à sententia arbitri non possit appellari, tamen contra eius sententiam potest supplicari, Archi. vbi supra. & 2. quæst. 6. quid de arbi. & c. non sine. extra de arbi.
* Quid si fiat compromissum in aliquem præsentem, qui nihil dicit, nec contra dicit, an videatur in se arbitrium suscipere? dic quod nisi probetur aliquid de voluntate eius, non uidetur iudicium suscipere, quia eo inuito poterant in eum consentire, argu. l. gaius. de pigno. actio. Guido de suz. in l. iij. §. tamet si. ff. de arbi. Homo bonus de Cremona tenet quod ex quo sunt presentes, si non contradicunt, videntur recipere. ff. de his qui no. infa. l. quid ergo. idem dicit si sint absentes, & statim cum sciunt non contradicunt corã testibus, ar. l. si filius. ad Mace. & l. filius. §. inuitus. ff. de procur. Non ob. l. si merces. in prin. loca. quia forte ibi non susceperat: uel si susceperat, nõ fuit compulsus, cum posset compelli.
* In l. si cum dies. in prin. ff. de arbitris. ibi, compromittere voluerunt, &c. not. quod non dicitur compromissum nisi a die acceptationis. ergo ante acceptationem non currit terminus arbitro: quia non est arbiter ante acceptationem, ar. l. tali. de iure do. in prin. Bal.
l. sed & si restituatur. §. ex qualibet. de iudi. nota ex isto tex. q̃ ille qui nõ est cogi iudicium sumere, non potest cogi ad compromissum: vnde exceptio declinatoria impedit processum qui alias intentatur ex forma alicu statuti, quia istud compromissum succedit loco iudicij. ergo, &c. per rationem huius literæ. Bal.
non distinguemus. §. quæsitum. ff. de arbi. per hunc text. determinatur, statuto cauetur, q̃ de quæstionibus inter affines debeat fieri compromissum, modo si factum est compromissum in causa principali, & lata sententia petitur reductio, vel appellatum est, & dicit appellatus denuo fieri compromissum debere, quia est quæstio, per not. in l. & si post rem. de tran. hunc §. dicitur quod non potest cogi ad compromittendum ex dispositione huius statuti, & sufficit semel esse paritum statuto. & ita tenent Iaco. Butre. & Dynus per l. boues. §. hoc sermone. de verbo. significa. & l. hanc cõditio. ff. de condi. & demon. hæc Bal. in l. fideicommissa. §. pen. de leg. 3. & l. si quis. §. hæc vox. ff. de edendo. & no. inf.
* Furiosus habens dilucida interualla non potest esse arbiter, vt l. sed si in seruum. §. j. ff. de arbit. & ff de iudic. l. cum furiosus. in prima glo. & quod furiosus non possit esse arbiter. probatur per l. sed & si in seruum. §. fina. ff. de arbitr.
* Nota q̃ arbitria mediantibus ipsis arbitris censentur dispositiones partium. l. fi. C. de contrah. emp. & l. si quis arbitratu. de verb. ob. & l. item eorũ. §. j. ff. quod cuiusque vniuersi.
* De tertio arbitro qui assumitur est differentia, utrum assumatur a iudice, uel a partibus, uel ab arbitris: quia si assumitur a partibus, dicitur nouum compromissum: si autem a iudice, vel ab arbitris, non, sed dicitur tertius assumptus. Bar. in l. si dominium. ff. de fur.
* Nota, quod filiusfam. potest esse arbiter inuito patre, l. iij. §. sed si filius. ff. de pecul.
* An filiusfam. possit litigare & compromittere coram arbitro sine consensu patris? glo. & Iaco. Butri. in l. cum non solum. C. de bonis. quæ lib. tenent quod sic.
* Si sunt plures compromittentes, & vnus non paret, omnes tenentur, l. stipulationum. de verb. ob.
* Si arbitro est data potestas auferendi multum & parum, non potest peti reductio ad arbitrium boni viri. Hostien. in c. humilis. de maio. & obed. circa hoc uide Ioannem Andr. in addi. Specu. supra, in tit. de arbitro. §. sequitur hic. sed ex æquitate iudex debet corrigere & occurrere iniquitati, vt scripsit Io. And. in c. quintauallis. extra, de iureiu. in gl. mag. vide inf. ver. an valeat pactum. & ver. an impediatur.
* Quid si fiat compromissum in Titium, & si non acceptauit. in Caium: an valeat compromissum alternatum? Bald. tenet quod sic in l. item si vnus. §. sed si ita. ff. de arbitr. item nota ex dicto text. quod alternatiua posita inter personas arbitrorum non resoluitur in coniunctam, sed in tali alternatiua pertinet electio ad partes. pro quo. l. si duos. in princip. de excu. tutor. Bald.
* In l. item si vnus. §. principaliter. ff. de arbi. Bald. not. quod per dissensum duorum arbitrorum primorum uenitur ad electionem tertij, & hoc siue dissentiant in pronunciando, siue in procedendo: & ex hoc patet, quia si duo primi arbitri laudant in discordia, quod nõ sunt functi officio suo, ideo adhuc debet eligi tertius: quia arbitri non possunt derogare prouisioni istius. §. quæ est inducta in partium fauorem, non arbitratorum.
* An si partes nolint parere sententiæ huius tertij committatur pœna, Iacob. Butri. quod non: sed ex eius sententia nascitur actio in factum, ut dicto §.
* Nota q̃ arbitrator potest eligi cum sacramento. l. hac edictali. §. his illud. versi. mobilium. C. de secun. nup. quod secus in arbitro. ut ibi no. Bal. in authen. decernit. C. de arbi. & tenet quod non.
* An possit fieri compromissum de eo de quo est semel lata sententia. not. in l. si causa. C. de transact. & Innocen. in capitu. exposita. de arbitris, tenet quod non.
* Pone quod arbiter me condemnauit tibi in mille, tu petijsti reduci sententiam ad arbitrium boni uiri, & in hac reductione fui condemnatus in centum, nunquid si non soluam, incidam in pœnam compromissi? Bar. in l. multa. ff. de condi. & dem. in prin.
* Pone quod in eadem sententia fui condemnatus tibi, & tu mihi ex diuersis causis ab arbitratore, tu petijsti reduci ad arbitrium boni viri, ego non petij, tu petis a me vt ego soluam tibi, vel incidam in pœnam cõpromissi. sic ego debeo dicere quod mihi soluat, vt ego soluere possim, alias stat per eum. & hoc postquam fuit declaratũ ipsum male petisse: alias interim posset peti executio, ut notauit Cy. in l. per hanc. C. de temp. app. Bar. in l. iulianus ait. ff. de condic. indeb.
* In l. eleganter. §. si quis post. de condic. indeb. uide rationem quare non valet transactio post rem iudicatam. text. dicit quod imperator: gloss. dicit quod ratio est, quia transactio debet esse de re dubia, sed quando iudicatum est, certum est? ergo &c. quod nota pro statutis quæ dicunt quod partes cogantur ad compromissum: quia si qui habent sententiam diffinitiuam, uel instrumentum, quod habet vim diffinitiuæ, non coguntur ad compromittendum, quia arbitramentum est quædam transactio: sed de eo quod certum est, non potest transigi, ergo &c. Sed si illud instrumentum non esset liquidum, sed posset aliquo modo in dubium reuocari, tunc secus. Barto. in l. post rem. de transact. Bald. & Ange. in l. cum hi. §. sed cum lis. ff. de transac. vult ergo Barto. cum gloss. quod donec potest sententia aliquo iuris remedio attentari, & quoties res est dubia uerisimiliter, quod potest transigi: alias non. & ex hoc infert quod si statuto cauetur quod de quæstionibus hat compromissum, habet locum quando est appellatum, quia tunc dubitatur an teneat sententia. quod sane intelligitur quando in principali causa non fuit compromissum factum: sed si ex forma statuti factum fuit compromissum in principali, quamuis appellationis causa pendeat, non coguntur partes de nouo cõpromissum facere, quia sufficit semel factum petitum. alias esset processus in infinitum, contra l. non distinguemus. §. quæsitum. de arbit. & l. fideicommissa. §. si quis. ff. de leg. 3. & ibi vide Barto. pro glo. fac. l. boues. §. hoc sermone. de verbo. significa. & ista est ueritas. alias sequeretur absurdum quod de reductione deberet fieri compromissum, quod est factũ. Philip. & Ange. Et ideo sit cautela cautis aduocatis cum uolunt facere fieri compromissum post sententiam, faciunt renunciare sententiæ, & quod erat decisum faciunt in dubium reuocari, & ita valet compromissum tanquam de re dubia. Bald. C. de transa. l. si causa. & l. si diuersa. Bald. & Ang. in l. post rem. ff. de transa. idem Ange. in l. cum hj. §. sed cum lis. eo. tit. & in l. j. eo. tit. ubi dicit quod si apponitur clausula, quod intelligatur compromissum de omni eo de quo fuit arbitratum, ualet etiam de re decisa. sed se ipsum corrigit in dicta l. cum hi. §. sed cum lis. fac. Bald. in l. si quis maior. C. de transa.
* An si est quæstio apud quem debeat ali pupillus, possit de hoc compromitti? Bartol. in l. non distinguemus. §. quæsitum. ff. de arbitr. dicit, quod non

non, etiam si statuto caueatur quod de omnibus quæstionibus debeat compromitti.

* Arbiter non recipit in testem in causa in qua est arbiter, Inn. in c. non sine. ff. de arb. no. Bar. in l. deferre. §. 1. ff. de iur. fisc.

* An sit idem in confessione emissa coram arbitro, arbitratore & tabellione, quod in confessione iudiciali? Bartol. in l. non fatetur. ff. de confe. tenet quod est differentia, quia in arbitro si est pœna vel rato manēte pacto, tūc idem quod in iudicio: alias posset reuocari: in arbitratore videtur adhibita extra iudicium

* Qualiter arbitramentum probetur iniquum, & quis probet? Bartol. ff. de verb. obli. l. si quis cum aliter. & l. in tuis. §. 1. ad trebe. & l. si societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. Dy. in simili in l. per hanc. C. de temp. app. vbi notatur quis habeat probare in causa appellationis an appellans, an appellatus? vide Ioan. And. in hoc titu de arb. in Spe. §. sequitur. vbi multa bona dicit, secundum Dyn. in consilio suo, & dicit quod dicens iniquum arbitrium, habet necessitatem probare, & in cap. in præsentia. de renunciatio, & in Spec. de syn. §. fin. in fi. & Cyn. in l. hi qui. de app. Ray. in l. si libertus. de operis lib.

* An arbiter possit pronunciare altera parte absente etiam per contumaciam? Spe. in titu. de arbi. §. differt. ver. item arbiter. tenet q̄ non, nisi sit actum in compromisso. secus in iudice. Item secus si est actum. co. ti. §. excipitur. circa finem.

* An super vsuris, & causis beneficialibus, & spiritualibus possit̄ promitti in arbitrium? & ar. Bal. in l. si, de meis. §. recepisse. ff. de arbi. Ioan. Andr. in add. Spe. ti. de arbitris. §. restat. & not. in l. non distinguemus. §. iulianus. de arbi. & §. de liberali. & Bal. in l. 1. C. de confes.

* An coram arbitratore possint recipi testes super matrimonio? Bal. in d. §. de liberali. de arbi. quod non.

* An compromittere sit lata culpa? Bar. in l. cum hæreditas. ad trebel. videtur dicere quod non.

* Quod ea quę publicam vtilitatem concernunt, non possunt in compromissum deduci, Bal. in l. fi. C. vbi & apud quem. vbi ponit hoc pro regula. item ponit ibi pro regula, q̄ nullus actus in quo de sui natura sententia habet ius potest in compromissum venire.

* An de causa tutelę possit compromitti? gl. q̄ fic. in l. prætor. de tut. & cur. da. ab his.

* Sed quid si statuto caueatur, q̄ certæ personę cogantur ad compromissum an tunc compellantur? Bar. ibi in dicta l. prætor.

* In capitu. cum olim. extra. de præscript. in versicul. arbitrium. potest ergo de spiritualibus compromitti & componi de arbi. ca. cum tempore. & in clericos, & in clericum & laicum. de arb. capitu. per tuas. Hostien. & Ioan. And.

* An de publica vel populari actione possit fieri compromissum? Ia. But. in l. licet. C. de procur.

* In l. nō distinguemus. §. si mulier. dicit Bal. q̄ si mater est tutrix filii sui, bene potest compromittere nomine filii sui pupilli: quia in tutela renunciauit Velleiano, vt in Aut. matri & auiæ.

* Si sunt plures compromittentes ex vna parte, vtrū quilibet videatur compromisisse insolidum? q̄ est vtile p̄ commissionem pœnæ. Bal. in l. diem proferre. §. si hæredis. ff. de arbi. & remittit ad no. per gl. & Ia. de Are. in l. si fic. §. 1. de leg. 1.

* An tutor possit facere cadere pupillum in pœnā compromissi? Bald. in l. si pupillus. de arbit. & l. si minor. §. si minores. de min. & no. in l. j. §. si procurator. ff. si quis ius dic. non obt.

* In l. non ex omnibus. de arbi. not. quod si arbiter potest mulctare cōtumacem, ergo non est finitum compromissum per contumaciam: sed contra facit l. diem. §. si quis. ff. e. vbi dicit q̄ desinit esse arbiter, ergo non pōt mulctari ab ipso. Guido de fuz. dicit, q̄ aut quis est contumax ad audiendā sententiam, & loquitur contra. aut circa præparatoria, vel media causæ, & tunc non incidit in pœnam: sed hoc non est verum, quia ex quo non comparet, facit q̄ actor non potest procedere: ergo incidit in pœnam, vt in contrario, & ideo solue vt gl. & hæc lex intelligitur quando erat actum vt soluat compromissum per contumaciam.

* In d. l. non ex omnibus nota, q̄ arbiter potest facere precepta pœnalia. sed gl. hic sentit contrarium, & melius quod non pōt, nisi habeat potestatem expressam per formam compromissi. vel per naturam actus intentati, ut l. si cum exceptione. §. hæc autem actio. ff. quod me causa. Bal.

* An arbiter possit testes cogere? Bal. in l. sed & interpellatur. ff. de arbi. dicit q̄ testes non possunt citari per arbitros, sed per iudicem debent citari: & si fine citatione deponant, valet eorum testimonium ar. eorum quæ no. in l. post legatum. §. iis verò. ff. de his qui. vt indig. Bal.

* An super alimentis possit compromitti? Vber. de Bo. no. in l. 1. §. quies. ff. de of. præf. vrb. & dicit quod vt arbiter cognoscat modo iudicario potest, sed vt cognoscat vt arbitrator & amicabilis compositor non potest cōpromitti.

* In l. qualem. ff. de arbitris nota. q̄ nō tenet compromissum, quando datur arbitro certa forma pronunciandi. & est ratio, quia illud arbitrium nō est arbitrium, & non est arbiter. sed potius executor. facit. ff. eo. l. item si vnus. §. pomp. de app. c. nouit. in ratione sui. & est ar. q̄ arbiter nō cogatur pronū ciare secundū scedulā datā à partibus, sicut plerūque fit: quia licet cōpromittant libere, tamen in secreto dant scedulam de communi consensu factam, vt ab ea non discedat. in contrarium fac. l. si conuenerit. de re iudi. hic allegata in gl. ibi, secundum legem nota q̄ arbiter debet seruare ius cōmune. Tu dic q̄ debet seruare statuta, & consuetudinem loci: alias grauaret partes. nam est quo statutum tollit ius commune, illud seruandum est in loco illo. C. de ædi. priua. l. an in totum. Bal.

* An in sententia arbitratoris requiratur præsentia pertis? Bald. in l. si quis arbitratu. de verbo obligatio. & quanto tempore durat ptās, ibidem per Bartol. Angel. Ibidem aliter dicit. & quod not. Bald. 10. coll. de lege Corradi. §. inter pares. & le. final. §. si quis. C. commun. de leg. & l. multa. de conditione & demonstratione. & aunhentic. si tamen. C. de temporibus. appella. per Bald. & l. final. de contrahend. empt. & l. falso. C. de diuersis rescript.

* An arbitrator possit in totum absoluere uel condemnare? Bartol. in l. quod si Ephesi. ff. de eo quod cert. loc.

* An vir & vxor tanquam affines cogantur ad compromissum virtute statuti. Bald. in l. prima. C. unde uir & vxor. ¶ Quid de bastardis? Innocent. in capitul. nonnulli. de rescrip. dicit quod naturales coguntur, sed non incestuosi, nec nepharij. ¶ Quid de duobus cognatis? not. in capitulo. quod super his. de consanguin. & affin. dicatis quod non sunt affines.

* An assumendo tertium dicatur nouum compromissum? Bartol. in l. si dominium. ff. de furtis. si a partibus assumatur, dicitur nouum compromissum: secus si ab arbitro.

* An arbiter post sententiam nullam: quia non seruauit ordinem iudiciorum, possit iterum iudicare? Inno. in rub. uel in c. j. de re iudica. & Bald. in l. fi. C. de contrahen. emp.

* Quid important hæc uerba, de iustitia & iure & ueritate? Bal. in l. iustitia. de iusti. & iur.

* An excommunicatus possit esse arbiter? Bartol. in l. cum pater. §. hæredi. tarum. de leg. secundo. Ioann. And. format in reg. iur dolo facit. de reg. iuris. & dicit quòd non potest esse arbitrator, sed mediator simplex ex cuius iuramento partes adinuicem concordarent: & sic contractus firmaretur ex partium conuentione, non ex arbitrio vel pronunciatione ipsius. Ioan. An.

* Quid si fit factum compromissum in Titium excommunicatum de dominio feudi: & promiserunt inuicem pronunciationem & laudum ferendum per dictam arbitrationem homologarej; & sic sententia lata pro possessore, homologari dictę partes petant pronunciata lauda ab ipso arbitratore, an homologatio quærat ius in reo, si constat ad actorem dominiū pertinere? Iacob. Butr. disputauit istam quæstionem: & finaliter soluit sic, videlicet quod non quæratur ius reo. & ad omnium solutionem præmitto quod hic notare debemus uerba tria, duo scilicet pronunciationem & laudum: & tertium scilicet homologatio: & ipsorum potestatem. & hæc verba pronuntiamentum & laudamentum secundum sui significatum designant duo concernentia primum actum iudicis, seu arbitratoris pronuntiantis, & eius dispositionem, secundum formam & auctoritatem sumptam ab ore & auctoritate pronuntiantis: & secundum quod actus est iure receptus: & non reiectus, uel reprobatus. primum per totum. de sententexcommunicat. & l. non distinguemus. §. nunc de officio. ff. de arbit. & l. cum antea. C. eod. & natura appellatiui est ut non plus significet quam repræsentet appellatum. l. hæredes. §. non nunquam. ad Treb. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudic. scilicet quia mens, quæ erat in proprio colligatur & deprehendatur etiam & in proprio: quia eadem uel maior ratio q̄ ad dispositionem: preterea probatur in l. verbis. & in l. in pupillari. ff. de uulga. & pupil. & l. librorum. §. quod tamen Cassius. de leg. iij. Secundo. probatur ex l. secunda. de leg. tut. & l. non aliter. de leg. 3. Tertio prāmitto quod ea quę deficiunt ex iuris rigore, uel publico fauore consensu partium non corroborantur. l. si expressim. ff. de ap. & l. nemo potest. de leg. j. ex primo & tertio patet, quòd dispositio iudicantis si non sit lege recepta, sed improbata, potest & debet dici carere effectu & nomine pronunciantis & iudicantis: nec à iure ex consensu partium receptabilis vel homologabilis fiat: cum arbitri persona ex iuris rigore deficiat. Ex primo sic concluditur, aut verba pronunciatum & laudatum, recipiunt dispositionem secundum formam a pronunciante datam, & eius auctoritate: & sic secundum sui significatum. & sic homologationem & confirmationem nō recipiunt, cum arbitri persona ex iuris rigore & publico fauore deficiat: aut secundum sui naturam, & secundum continens & non contentum: & hoc non est de proprio intellectu. Ex secundo prob. quod ultra proprium intellectum non possit operari, ut ex uirtute contineat uoluntariam dispositionem eius quod in sententia continetur: & ad proprium transit, cum hoc soleat ex ueritate procedere, quæ hic deficit propter præsumptum errorem contra donantem, propter presumptam necessitatem ex prima promissione, propter precedentem proximum actum iudici, qui iniunctum ex necessitate processit. item probatur per l. cum de indebito. de pb. item per l. 3. §. scio. de mino. Tertium probatur per l. si uero non remunerandi. §. Inde Papinianus. ff. man. cum ibi non. sic ergo hic cum homologatio non possit operari secundum proprium significatum, nec trahatur ad improprium, ergo nullo modo. Omnia autem in contrarium allegata loquuntur ubi expressum erat plus: ergo idem est in eo quod est minus, uel saltem in utroque eadem ratio, ut l. 2. §. si stipulatus. de uerbo. obligatio. hic loquitur d. l. uerbis ciuilibus. eum si. Secundo præmitto quòd homologatio secundum sui formam & significatum non ordinatur ad nouam dispositionem inducendam: sed ad veterem confirmandam & roborandam. l. si pupilli. §. item quæritur. ff. de negot. gest. aut ergo ualebit per modum comprobatorium alterius actus, & hoc esse non potest: aut per modum absolutę dispositionis: & non potest: quia forma dispositionis non conuenit, & non habet locum illud generale: si non, valet vt ago, &c. propter vitium formæ. nec obstat. l. j. C. qui pro sua iurisdictione. per l. 2. C. communia vtriusque iudicij. quia ibi expresse se retulit ad id quod in sententia continetur nec obst. quod hæc uerba significare videntur substantiam: quia non significant simpliciter: sed qualitatem: & respectu qualitatis & formæ, quia appellatiua sunt: & paria sunt significare qualitatem uel substantiam respectu qualitatis: & sunt paria debere speciem, uel qualitatem respectu speciei. l. in nauem. ff. locat. Iacob. But.

* In l. diem. §. si hęredis. ff. de arb. no. quod ius offerendi. in tex. ibi, compromissum. nec transit instantia ad hæredem, etiam si esset in causa conclusum. no. in ca. ex parte. de arbit. licet sit secus in iudicijs, l. si petitor. & l. si is qui Romæ. de iudi. & l. si hominem. ff. de fideiusso. Bal.

* An per lapsum anni expiret compromissum Bald. in l. si duobus. §. sed si quis. C. communi. de leg. Bar. in l. multum. ff. de cond. & dem.

* In l. quamuis. ff. de arbit. not quod laudum formatum in persona compromittentis transit ad hæredem. Cy. de p̄h. & committen. stipulatio. l. victrici.

* An po-

* An potestas arbitrandi expiret per mortem vnius ex compromittentibus Barto.in quodam suo consilio quod incipit, talonius de spoleto.no.in l.diẽ. in prin.& ibi Ray.tenet quod transit,& l. sed & interpellatur. de arbitr. & not.in cap.fin.de arbit.& Ioan. Andr.in addit.Spec.in titu.de arbit. §.finitur.in versi.sed nunquid arbitrator.& ita practicatur, quod si est factum in arbitrum,& in arbitratorem,quod transeat in hæredem, & sic non expiret, cum sit contractus:alias si in arbitrum tantum, tunc secus.& quod not.Bal. in l.si per epistolam.de acquiren.hære. vide in tex.& not.in c præsentata.de testibus.

* An si arbiter dedit illud tempus ad soluendum quod datur à lege, poterit post moram purgare? Barto.in l.hæc verba.de lega.1. Alberic. in l. Celsus. eod.titu.

* An ab arbitro electo virtute statuti posit appellari ? Barto.in l.j. à quibus appella. non licet. tenet quod sic, & allegat text. in l.fina.in fin. C. de iudic. Bald.in l.j.C.de arbit. ¶ Coram quo iudice?& an iudex rei vel actoris est competens ad cognoscendum de iniquitate. dom. Signorolus in consilijs suis in secunda.parte, quæ incipit, factum sic se habet.facit l.ij.& ibi Barto. C. vbi & apud quos. & infra. not. in secundo fo. dom. Federicus de Senis in suis quæstionibus tenet quod iudex rei sit iudex competens, quia actor sequitur forum rei.Bar.in l.si societatem.§.arbitrorum.ff.pro socio.

* Nota quod non derogatur iurisdictioni,licet iudex delegatus recipiat cõpromissum. Inno.in c.innotuit.ext.de arbit.

* Quid si fiat compromissum sub dignitatis nomine, an transeat in successorem? Bar.in l.qui liberis.ff. de vul.& pup.& auth.si tamẽ. de temporib. app. & ibi Bar. dicit quod potest fieri compromissum in aliquos perpetuo duraturum.l.falso.C.de diuer.rescrip.

* Si dictum est in compromisso, quod arbiter posit prorogare terminum compromisi, quod teneat prorogatio, licet partes non sint præsentes, & nunciabitur eis per nuncium vel epistolam, Bal.in l.diem.in prin.ff.de arb. & ita exemplificat ibi. alio modo exemplificat in prorogatione dilationis ad comparendum, vt eo.tit.l.qualem.§.Casius.quia potest prorogare etiã absente & ignorante.fac.l Labeo.de iureiu.& l.iij.§.si causa.ff.de bon.poss. Bal.& idem Bald.in l.eos.§.apostolos.de app.& in l.j.& authen.ei qui.C.de temp.appel.

* Quod per compromissum non impeditur cursus causæ principalis, secus in instantia appellationis.Bald.in l.si quis rem.ff.de arb.

* An arbiter faciat litem suam: quid de arbitratore, quid de amicabili compositore? Variæ sunt opiniones.no.in l.si merces.§.2.ff.loca. Bal. in l. si quis in conscribendo ff.de pac.Barto.in l.fin.ff.si mens.fal.mo dixerit. & Angelus in l.si filiusfamil. de iudic. ¶ Quid si iudex, arbiter uel arbitrator noluit iudicare, an faciat litem suam ? Barto. in l. non quicquid. ff. de iudic.& dicta l. fina. & fac. Marc. quod sic. quia ex quo negat facere iustitiam, dicitur facere iniustitiam, extr.de excessib. priuile. capitu. dilecti. facit l. Gallus.§.quid si forsitan. ff.de libe. & posth. secundum vnum modum legendi. Bald.ibi.

* In l.si cum dies. de arbi. an si compromissum prorogetur, censeatur idem compromissum? dicunt quidam, aut prorogatio fuit facta infra diem compromisi,& censetur idem: aut post, & non censetur idem l. sed si manente. ff.de prec. Sed contra uidetur, quia primum dicitur respectu secundi, & econtra: ergo non sunt idem: pro quo glo.hic posita in fi. dicit Alber.de fa'tus, aut fuit dictum in compromisso de die proroganda,& tunc inspecta veritate est nouum compromissum, sed inspecta iurisdictione alias, si nõ fuit dictum vere: & iuris fictione censetur diuersum. nec obst. l.sed si manente. quia illud in precairo de cuius forma non est diei nec temporis appositio, sed de forma compromisi sic.& hoc credo uerum.Cyn.in additio.suis dicit, aut prorogatio venit ex natura primi actus, vt in precario quod non finitur ipso iure lapsu temporis, nisi reuocetur, & tunc idem numero sunt: sicut officium iudicis, quod prorogatur in tempus successoris.l. meminisse. ff. de offic. procon. si autem est talis actus, qui finitur ipso iure per lapsum temporis, vt est compromissum, tunc cẽsetur nouum compromissum: quia forma est mutata ratione temporis. Alij dicunt, aut prorogatio fit cum repetitione contractus,& videtur idem numero.fac.quod no.in l.si unus.§.j.de pac.Item facit l.cum stipulatus sim mihi Procule.de verb.ob. & l.æmilius. de min.ibi tamen loquitur in prorogatione quæ erat contra naturam primæ conuentionis: hic præter.adde etiam quod notat Archid.41. dist.bonę. vide circa hoc quod no.Bar.in l.Titius filius.in prin.in petijs nouis. de excu.tut.fac.quod no.Alberi.in l.non distinguemus.§.dies.& l.Labeo.& l.si arbitri.de arbi.

* In l.Titius. de excu. tut. principium huius legis inducitur per Dyn. in arg. ad quæstionem.Factum est compromissum sub pœna,& dati sunt fideiussores vel pignora de parendo sententiæ, deinde prorogatum fuit compromissum: quæritur an eo lapso teneantur fideiussores vel pignora ? Istud primum facit quod sic.§.sed si ita scriptum.facit quod non, dic quod fideiussores non tenentur, dicta l.labeo.§. fin.de arbit. In pignoribus refert, aut pignora erant compromittentium, & tunc tenentur, aut aliorum, & tunc non, vt l.item quæritur.§.qui impleto.loca. de hoc per Dyn. in l. ij. §. mulier. ff. solut. matri. Rayner. de forli. Bald.in dic. l.titius.& Alberi.in d.l.si arbitri.

* Quid si vnus ex litigatoribus factus est monachus, an cogitur arbiter sententiam dicere? dic quod non secundum Vbert.de bobio, qui hoc ponit in l.item si vnus.de arbitris: nisi alius uelit ut sententia ferretur. ¶ Quid de eo qui dedit se in adrogationem? tunc cogitur, quia retinet proprietatem bonorum suorum, ut Insti.de acquis.per adrogationem.§.j.

* Nunquid in arbitro uel arbitratore posit adijci in compromisso, quod teneatur,& debeat pronunciare secundum consilium alicuius? vide Bald.super Inno.in c.j.de offi.delega.

* In l.si cum dies.in prin.de arbi.in gl.super ver.compromiserunt not.quod non dicitur compromissum nisi a die acceptationis: ergo ante non currit tempus arbitro, quia ante acceptationem non est arbiter, l. tali.de iur. dot. in prin.Bal.

* In l. Plautius. ff. de procur. dicit Iac. But.si statuto cauetur quod si fuerit quæstio inter vicinos affines & similes, & utile sit clientulo quod fiat compromissum, si est actor, quod cedat iura alicui coniuncto, vel uicino aduersarij: vel si est reus quod faciat aliquem coniunctum vel vicinum aduersarij procuratorem in rem suam, qui suscipiat in se iudicium animo nouandi,& sic petatur fieri compromissum, quod no.& sic terminatum fuit. & fac. etiã quod dicitur in l.cum antea.C.de arbi.in fi.vbi no.quod si vnus timet petere reductionem ad arbitrium boni viri, dat consilium ꝙ cedat alicui ius seu officium petendi reductionem huiusmodi, si & in quantum sibi competat sine pœnæ promisione: & sine commisione.

* An posit implorari officium iudicis pro exequendo arbitrio de iure communi? Barto.quod sic.dom.Ange.contra in l.à diuo pio.§.sententiam. ff.de re iudic.

* Nota quod arbitri de iure communi debent pronunciare simul, l. non distinguemus. §. cum in plures. ff. de arbitr. gloss. super versicul. dicant simul.

* An vnus de pluribus posit pronuntiare sine requisitione alterius ? Barto. in l.hæredes.§.fi.ff.ad treb.vide in l.si de meis.§.fi.de arbi.Bal.l.ij.§. si & iudex.de iudi.

* Quid si arbiter statuit certum terminum partibus ad aliquid faciendum, an posit terminum prorogare postquam certum est illud non posse expediri? Bar.in l.cum stipulatus sum.de verb.ob. dicit quod pœna legalis euitatur per prorogationem, secus in conuentionali promissa: secus si non erat promissa expresse.

* In l.Pomponius.§.arbiter ex compromisso. de arb.vtrum posit fieri prorogatio per vnam partem absente alia, vel vnus in vno loco, & alius in alio diuersis horis coram arbitro prorogauerit.Cyn. in additio. dicit quod tenet prorogatio, ar.l.ij.§.conuenire de iudi.quia non desideratur præsentia, cum non sit contractus, sed quædam commisio: nisi forsam ratione pœnæ quę non debetur effectualiter nisi per stipulationem, l.consensu.de act.& obli. apparet ex dictis quod compromissum potest fieri per partem seorsum ab alia, si ad hoc vt pœna committatur, promittatur alteri recipienti pro parte.l.quæcunque.de act.& obli.Bal.

* Nota quod si quis vult quod omnia ueniant in compromisso, adijciat clausulam quod intelligitur de omnibus de quibus fuerit laudatũ. ita dicit Bal. in l.si cum dies.§.plenum.ff.de arbit. Bald. uide ibi Alberi.,& ibi quærit an posit fieri compromissum de quæstionibus futuris.

* In auth.nisi breuiores.C.quomodo & quando iudex.dicit Bar. quod si arbitro & arbitris est data potestas sententiandi & iudicandi in scriptis, & sine scriptis, ut fit communiter, quod eius dicto stabitur de omnibus quæ dicet acta esse coram eo. hæc opinio est valde periculosa, & arbitramenta talia non possent reduci ad arbitrium boni viri: & aperiretur via multis malitijs: nam arbiter non haberet dicere nisi, Et quia coram nobis fuit plene probatum Titium debere vel non debere: & sic absoluo, uel condemno, quod esset absurdum. Præterea ubi acta ad sui substantiam requirunt scripturam, non possunt probari per testes, nisi allegetur scripturam factam perditam, extra. de priuilegijs. capitul cum olim. sed ibi non requiritur scriptura. communis opinio est quod posint per testes, l. si prætor. §. Marcellus. ff.de iudic. & Innocen.in capitu. quoniam contra falsum. extra, de proba. vnde frustratoria esset ista probatio, si crederetur verbo iudicis.Angelus.

* In l.non distinguemus. §. cum in plures. de arbit. dic, quod aut agitur in compromisso quod omnes arbitrentur, aut quod vnus, aut quod simpliciter.Bald.ibi distinguit,& Dyn. in additionibus suis. Cyn. primo casu non valeret, nisi omnes concordent: nec sufficit quod maior pars &c. Secundo casu valet vnius sententia etiam alijs non requisitis: in tertio casu sufficit quod maior pars. hoc dicit Bald. in versicul. separatim cogere &c. nec etiam duos esse præsentes sufficit, nisi esset actum in compromisso, quod duo possent absente tertio, vt hic per Cyn. in addi. quod non credo verum: quia quando ex forma pacti est, quod stetur dicto maioris partis, tunc non est necesse quod minor pars citetur, vel sit præsens, sicut cum est actum quod vnus posit pronunciare, non oportet alios vocare, vt supra. hoc §. j. respon. secus si non sit per formam pacti, sed per formam iuris communis, vt supra. eod. sicuti. & est ratio, quia pactum debet aliquid operari.

* Quærit Cyn.quid si est actum quod quilibet posit ferre sententiam,& omnes sunt præsentes, & vnus pronunciat, alius secundo, alius tertio, cuius sententia præualebit? & dic eius qui præuenit in sententiam ferendo primam, sicut in pluribus procuratoribus dicitur.l.pluribus. de procurator. secundum Iacob.de ra.nisi forte intendat alios etiam sibi associare, & non solus pronunciare, arg. c.cum super.de offi.deleg. Bal. & episcopus Vicen. c.j.de arbi.

* An in arbitriis instantia posit durare vltra triennium? glo.in l.sed si compromissum.de arbit.videtur dicere: & vide quod ibi not. glo. tamen not. contrarium in l.item si unus.in princip.in glo. scilicet post quinquennium. eod.titu.

* An lauda & arbitramenta dicantur instrumenta confesionata, quæ ex forma statuti mandantur executioni, sicut sententia, Bar.in l.unum ex familia in prin.de leg.2.

* An arbiter posit laudare de fructibus & expensis, quamuis de ipsis nõ fuerit factum compromissum? gl. quod sic.l. non distinguemus. §.item non est cogendus.de arbi.

* An coram arbitris posit peti restitutio in integrum? no. in l. fin. C. ubi & apud quem.

* An valeat pactum de non reducendo ad arbitrium boni uiri ? Barto. in l. quidam cum filium.de verbo.oblig.fac.quod not. Bald. in l. cum antea. C. de arbi. Alberi.in l.quidam cum filium. & l.si quis arbitratu. de uerbo. obliga.& l.si vnus.§.illud.ff.de pact.& Bald.& Alberi. in rubri.de arbit. uide supra.versicul.si arbitro est data potestas. & infra. versicul.an impediatur.

An incidat in pœnam ille qui promisit non repetere reductionem ad arbitrium

trium boni viri, si petat, & succumbat. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verborum obligation. & l. Iulianus. de condictio. & demonstratio. Ioannes. Andreas. in Specul. de arbitro. §. sequitur. in additionib. suis. sed quid si obtinet in parte & in parte non? vide Bald. in l. sancimus. C. de arbit.

* Nota quod si arbitri absoluunt partes ab instantia iudicij, & dicunt partes esse in suo gradu, non dicuntur terminare, & incidunt in pœnam statuti. Barto. in l. generali. de decu. lib. decimo. & l. qualem. de arbitr. pro Bart. vide not. in l. transactio. C. de transa. & in l. non distinguemus. § quæsitum. de arbit.

* An in sententia arbitri requiratur scientia partis, & quanto tempore duret potestas arbitrandi. Bar. in l. si quis arbitratu. de verb. obli. Bal. in l. fi. de contrah. empt.

* Nota quod arbiter absoluit ab obseruatione propter contumaciam partis non comparentis, sicut facit & iudex. Innocent. in capitul. ex parte. de arbit.

* Nota quod illud est æquum arbitrium in alio quod bonus vir appetit in se, l. i. de solut. est autem bonus vir, qui innocentia consilij pollet. l. cæteræ. §. j. famil. erciſc.

* Quid si compromissum factum est in arbitratorem & arbitrum generaliter, an possit præcipere quod fiat quietatio generalis? hanc quæstionem ponit Barto. in l. Aquiliana. de transactio. & dicit quod non. ¶ Quærit etiam ibi, quid si erat quæstio de quodam fundo, & dedit arbitro plenam potestatem, an poterit cogere alteram partem vt det aliam rem, de qua non erat quæstio? & dicit quod non. per l. non distinguemus. §. de officio de arbi. secus si pecuniam: quia pecunia est per quam omnes res æstimantur, & sic alia res esse non videtur. l. si ita. de fideiuss. Bar.

* Quid si sententia arbitri est nulla ipso iure: nunquid si non pareatur, possit agi ad pœnam? gl. in l. ita demum. in fi. de arbi.

* An arbitrator possit ferre sententiam per alium, vel per literas absentibus partibus? vide Gulielmum. in l. episcopale. de episcopali audientia.

* An coram arbitro iuretur in litem? l. non ex omnibus. ff. de arbi.

* An acta coram arbitro, attestationes, & confessiones valebunt apud ordinarium, nota in l. penultima. §. final. C. de arbitris. ¶ An acta facta coram ordinario valebunt coram delegato? quod sic. l. gesta. C. de re iudica.

* Ex sententia arbitrali ad tradendum rem qui est condemnatus ipsam tradidit, demum res redit ad ipsum condemnatum, qui restituere non vult, an cadat in pœnam compromissi? not. in l. inter Castellianum. ff. de arbitr. Cyn. in l. si quis. C. de institut. & substitut. l. si fideiuss. §. meminisse de leg. 1. Iacob. de Are. in l. piscari. ff. de acquirend. rer. dom. & dicta l. inter Castellianum.

* Quid si factum est compromissum in arbitro, an possit pronuntiare partem esse restituendam? glo. & doct. quod sic, in l. fina. C. vbi & apud quem. nam & delegatus potest pronuntiare quem fore mittendum in possessionē, licet ipse non possit mittere, l. iubere. ff. de iur. om. iud. do. Signorolus in cōsilijs suis tenet.

* An arbiter possit sibi reseruare potestatem iterum arbitrandi? Barto. in l. si quis arbitratu. de verb. obli. & l. quid tamen. & l. arbiter. & l. dicere. §. videndum. ff. de arb.

* Quid si testes iurauerunt coram arbitro, sed non deposuerunt, quia compromissum interim expirauit, & quæstio resuscitatur coram iudice ordinario, an ijdem testes iterum iurabunt coram iudice ordinario? pro & contra fac. quæ est. C. de iura. cal. & l. inter litigantes. de iudi. sicut alias dicitur in l. qui bona. de dam. infec. & quod notatur in l. plures. de arbit. de isto iuramento notant Innocen. Hostien. & Ioan. And. in capitu. de testibus, extra. de testi.

* In l. sicuti. de arbi. ibi, animi sui motum. ex hoc nc. quod si quid est commissum pluribus per reformationem vel statutū, quod ille qui se absentat, non potest committere vices suas alteri: quia electa est industria certæ personæ. & ita seruatur.

* Item not. quod si est commissa quinque syndicis syndicandi potestas, & quatuor volunt ipsum absoluere, quintus autem non vult, non valet: & ad hoc vt absolutio non ualeat, fuit consultum, vt ille quintus non pronunciaret, sed taceret. Idem dicit Franciscus Accursius. si quis vltra faceret, vt condemnatio non teneat. & hoc intellige nisi in statuto vel prouisione dicatur quod stetur maiori parti. & adde quod nota. per Archidia. 2. quæstione. secunda. capitu. iudicibus. & capitu. si episcopus. Bald. no. inf. de sententia.

* Nota quod ille qui venit contra laudum excipiendo incidit in pœnam cōpromissi: Bald. in l. j. de ordi. cogni. in repertorio suo super Innoc. & dicit, quod non.

* Nota quod nisi pœna est apposita. laudum non potest homologari. l. ij. & l. si duo rei. ff. de arb. Bal. ¶ Arbitrio boni viri multa requiruntur, Innocen. in c. prudentiam. de offic. delcg. ¶ An expressio diei facta ab arbitro impediat purgationem moræ. Bart. in l. iij. de leg. 3. ¶ Quæ verba important arbitrium boni viri? Barto. in l. Lucius. de fideicommissa. liber. ¶ Quando plures concordant in maiori summa eis statur. Bald. in l. diem. §. si plures. ff. de arbi.

* Quod maiori summæ minor inest, non habet locum in speciebus, capitul. cui non de sacerdotali, de præbend. libr. sexto. l. qui lancem. ff. de auro & argent. lega. item intelligitur quando minor summa profertur absolute, secus si respectu alicuius corporis, l. si tibi 10. ff. locat. & sic non haberet locum super declaratione precij alicuius rei: & fac. in ratione sui, l. si is cui. de nouationibus. adde quod notat Guilel. in l. si ex multis. de annali exceptio. facit, quod not. Bald. l. prima. C. de testamentis. Archidiac. 2. quæstione. nona. capitul. quisquis. facit. Bald. in l. prima. C. de senten. quæ sine cert. quan. & l. secunda. C. de iudic. & l. si pupillorum. §. si prætor. ff. de rebus eorum.

* Nota quod quando est actum vt duo sine tertio procedant, an debet tertius cum alijs expectari, & vocari ad procedendum, vel sententiandum? Dic. quod sic: quod nota. Archidiacon. capitul. si contra. libr. sexto. Innocen. in capitul. cum plures. de offic. dele. & Hostien. in capitul. prudentiam. eod titu.

* Not quod licet statutum prohibeat appellari, vel de iniquitate agi, tamen iudex ex officio suo poterit illam iniquitatem retractare. glo. & Archidia. 2. q. 6. à iudicibus. quæ opinio probatur in capitu. 2. de arbit. & idem Ioan. de Lign. fac. l. diem. ff. de arbitr. coniuncta. l. 3. C. eo. tit. vide infra. verii. si arbitria non possunt.

* In l. item si unus. §. si in tres. alias. l. celsus. not. quod præsentia vnius potest trahere alios ad suam sententiam. & ideo quod est commissum pluribus, non potest nisi omnibus præsentibus explicari. nisi forte sit dictum quod sufficeret maior pars: quia ut aliquid ualeat pactum, intelligam in minori parte absente.

* Quid si apparet de intentione absentis, nunquid præsentes possunt tunc iudicare, cum sit maior pars? Innocen. quod sic in capitu. Raynutius. de testamen. & ibi tenetur contrarium, quia posset ille mutare propositum in presentia aliorum. & quia text. dicit expresse in præsentia. adde quod not. Archi. 65. dist. c. fi. & Barto. in l. duo ex tribus. de re iud. & ista pars est uera, quia quantumcunque liqueat de intentione absentis, tamen propter formam compromissi oportet quod vnus non pronunciet seorsum ab alio, ar. l. Pedius. §. j. ff. de arbit.

* Nota quod pœna non debet peti ex vi laudi, sed ex vi compromissi. l. quid tamen. in fi. ff. de arbi. qui docet formare libellum in hoc, vnde si statutum dicat quod laudum mandetur executioni, non mandabitur quantum ad pœnam ex forma talis statuti, quod no. Bal. sed ipsa pœna petitur actione ex stipulatu.

* Sed nunquid homologatio possit fieri per partes ante sententiam latam, vide in c. scienti. de reg. iu. lib. 6. Bar. dicit in l. quod de bonis. §. fina. ad l. fal. ubi hoc tangit. fac. quod not in l. plures. C. de arbi. Bald. in l. super rebus. de contrah. empt.

* Factum sic se habet, Duo, quorum vnus erat Marsilienſis, alter Pergameusis, adinuicem contraxerunt societatem in territorio Pergami. Subsequitur de his quæ habebant simul facere contractum societatis. fuit factum cōpromissum Marsiliæ in A, & B. & ipsi virtute dicti compromissi Marsiliæ tulerunt arbitria sua. finaliter dictus Marsilien. non bene contentus de dictis arbitris, ipsum Pergamensem reperit Marsiliæ, & ibi ipsum citari fecit coram Potestate Marsiliæ, & ibi libellum porrexit, dicens ipsa arbitria esse iniqua, & fore reducenda. Ex aduerso Pergamensis excipit Potestatem Marsiliæ non esse iudicem competentem pro parte Marsilienſis replicatur quod compromissum & arbitramentum fuit factum in ciuitate Marsiliæ, & quod ipse Pergamensis Marsiliæ est repertus, & quod ibi citatus super his omnibus quæritur quid iuris? domi. Signorolus in consilijs suis. hic expedit videre, an ad resolutionem contractus attendatur locus contractus? de hoc per Bald. C. vbi & apud quem. l. j. ij. quæstio. & 5. in quæstio. quę incipit. Petrus. vbi tenet quod iudex rei sit iudex. Angel. in l. si suspecta. ff. de inofficio. testamen. §. fi. & Bald. in d. l. ij. C. ubi, & apud quem. & no. in l. j. de summa trin. & fi. cath. Guil. in l. qui certo loco. de condictio. indeb. & l. ij. §. j. de eo quod cer. lo. & reiectis multis allegationib. hincinde, sic uidetur dicendum quod ad detegendum iniquitatem dictorum arbitrorum agitur in casu nostro actione descendente ex contractu societatis. l. vnde si neruæ. ff. pro socio. & sic cum ipsa actio pro socio duret 30. annis, sic & petitio reductionis: licet Specul in hoc titu. §. sequitur. teneat contrarium. si ergo agitur actione descendente ex eo contractu celebrato super territorio Pergamensi propter iniquitatem arbitrorum commissam Marsiliæ non attenditur locus Marsiliæ, iuxta glo. l. si vxor. de iudica. & hoc puto verum quando arbitramenta facta sunt super contractu bonæ fidei, qui producit actionem ultra ea quæ sunt acta & cogitata, dicta. l. & secundum hoc non esset forte male dictum quod ex quo iniquitas processerit Marsiliæ possit hoc intentari ex verbis generalibus authenticæ, qua in prouincia. & hoc verum, si arbitramenta facta sunt super præambulo contractu stricti iuris: si vero super contractu bonæ fidei, tunc attenditur locus contractus, ex quo agitur. Signorolus in secunda parte suorum consiliorum, in consilio quod incipit, factum sic se habet. circa finem. vide in quæstionibus Federic. de Senis.

* Dominus Angelus in l. certum. circa fin. de confessis. dicit, quod si data est potestas arbitro uel arbitratori ferendi sententiā parte absente, uel parte non citata, quod si per partem fiat confessio coram eis in parte absentata, quod talis confessio prodest absenti. quod not.

* An consanguineus veniens ad defendendum extraneum possessorem, possit ex sui persona petere causam compromitti? Bartolus. in l. si minor. de iure fisci. libro decimo. & l. procurator ad exhibend. ff. rem ratam haber. Bald. in l. prima. C. vbi in rem actio. Bartol. & Angel. in l. uenditor. de iudic.

* An minor possit supplicare uel petere restitutionē contra arbitramenta. not. in l. prima. C. si de mo. po. fu. ap. & l. postquam liti. de pa. Signorolus in consilijs. Bald. in l. eos. §. fin autem. de appellat. & l. non videtur de in integr. restitutio. & an possit appellari? Bald. & Albericus. C. de appellat. in rubrica.

* Si arbitramenta non possunt dici iniqua, an iudex videns ea iniqua, possit ex suo officio retractare? facit in simili quod sic l. plane. & l. fi. de petitio. hæred. & not. in cap. quintauallis. de iureiur. per Hostien. & Ioan. And. fac. Inn. in c. causa resti. de in integ. resti. super ver. incidenter. & gl. & Archid. 2. quæst. 6. e. à iudicibus. & Io. de Lign. c. 2. de arbi. vide sup. ver. nota quod licet statutum.

* In l. dicere. in prin. de arbi. nota quod arbiter debet habere affectum pronunciandi. & dicunt doct. quod nisi sciat se arbitrum, non tenet pronuntiatio. fa. l. pen. de eo qui pro tutore. & quod notauit Inno. in c. ex conquestione de restit. spol. Bal.

Pone

* Pone ꝙ compromissum est in aliquem tanq̃ in arbitrum,& arbitratorē,& sub pęna de non reducendo ad arbitriũ boni uiri, postea arbitrator me iniquè condemnauit: timeo petere reduci ad arbitrium boni uiri propter penā quid facere potero? Iaco.Butrig.dat talem cautelam, ꝙ cedam hoc modo, Si quod ius mihi competit reductioni boni uiri,cedo tibi quatenus idem competit sine pęnæ præstatione.tunc enim certum est quod tibi competit, quia huic renunciari non potest per pactum.l.si vnus.§.pactus.de pactis: & sic potes cedere, nec ab eo petetur pœna, quia non promisit, nec à te, quia non petis:quia cessisti quatenus tibi competeret.Iac.Butri.hoc ponit in l. quia §.opus.de aliena.iud.mut.cau.fac.& in l.cum antea.in fi.C.de arb.

* In l.non codicillum de testamen.hæc l.est in argumen. quod si ille qui est assumptus vt arbiter & arbitrator,cognouit vt arbiter, non potest pronunciare vt arbitrator.quod non videtur verum,quia vtraque potestas est data sibi, nec vna tollitur electione alterius,vt in capitu.cum ex officij.extra, de pręscriptio.per Innocen. ibi. bene tamen credo quod si cognouerit ut arbiter,videatur pronunciare vt arbiter, & sic non possit appellari, nec reductio peti,ut d.l.diem.§.stari. si autem non seruauit præceptum arbitri, non potest ut arbiter pronunciare, sed ut arbitrator: & ideo potest peti reductio,l.vnde si Neruæ.pro socio.si vero dixerit, pronuntio vt arbiter & arbitrator,si quidem potest vtroq; modo valere, valet fortiori modo quo potest,argumentum.ff.de seruitut.vrban.prædi.l.si domus.& l.si vero lex.posset tamen dici contrarium, quia arbitri sententia vltima est, l. 1.de arbitr. sed arbitratio est sicut quædam transactio,in authenti.ut differen.indi.§. 1, & quia in dubio res debet valere, intelligitur quod debeat valere iure arbitratoris: & sic si est iniquitas debet corrigi per superiorem. & hæc est uera. Bar.& Bal.in l.si dominium.ff.de fur.

* Nota quod si sint tres arbitri sine clausula, ita quod sint omnes, &c.si sint omnes præsentes potest ferri sententia per vnum in præsentia omnium. hoc prob.per text.in capitul.fina.extra,de re iudica.libr. 6. nec est necessarium quòd omnes loquantur, vt voluit Barto.in l.duo ex tribus. de re iudica.nec sufficit præsentia sine mandato,secundum quod volunt Albe. Odofre.& Ioan.Andr.in capitu.fina.de arbitr. & Alberic. disputauit hanc quęstionem, & terminauit quod sufficit sola præsentia cum mandato, dato ꝙ non loquantur omnes, alias oportet quod omnes loquantur, quando non interuenit mandatum. sic saluat Barto.Segnorolum in consilijs in 2.parte, in princip.

* Si statuto caueatur quod si quæstio fuerit inter affines,cogantur ad compromissum,non habet locum inter sponsum & sponsam minores, quia dicitur affinitas cœpta non completa.Bal.allegat gl.in l.ꝙ seruius.in fi. super vers. affinitatis.de condictio.ob cau.vide eundem Bal.in l.j.in prin. C. unde vir & uxor.ubi vult,ꝙ etiam maritus & uxor non sunt affines, & sic nō habeat locum in eis dictum statutum.

* In l.item si vnus.§.fi.de arb.ꝙ si ex confessione eius à quo petitur,duo præsentes pronuntiāt,ita ꝙ non est verisimile virum bonum aliter pronunciare.Inn.in c.Raynaldus.de testa. dicit ꝙ valet.Bal.contra, quia non est seruata forma compromissi.quam rationem non considerauit Inn.licet considerauerit vnam solam rationem.

* In l.si in tres.de arbit Bald. dicit quod Innocen. in capitul. Raynaldus. de testamen.dicit quod si arbitri fuerunt simul in allegationibus, & unus quisque dixerit allegationes suas, ꝙ postea duo poterunt pronuntiare absente tertio.cuius contrarium dicit Bar.in l.duo ex tribus.de re iudi.vide Bal.in l.non ambigitur.de leg.ad quod allegat dictum Inn.positum in dicto capit. Raynaldus.

* Arbiter qui ex forma statuti tenetur sub certa pœna intra 40.dies facere arbitramenta sua,an teneatur facere citare partes ad audiendam sentētiam? Bar.in l.societatem.§.arbitrorum.pro socio.& l.si de meis.§.fi. de arbitris. Bal.contra in c.3.quo tempore miles.& ibidem Inno.

* In l.si cum dies.§.si arbiter.de arbit.Bal.dicit, quod prorogatio potest fieri de loco ad locum,sicut potest fieri de tempore ad tempus.argumē.l.quæro.ff.de solu.Cyn. dicit quod non credit ꝙ possit in arbitro fieri prorogatio de loco ad locum,quia non est iurisdictio,sed officium quoddam.Bald. ita dicit ibi ut s.dixi.

* Nunquid in arbitris sit lis contestanda, & iuramentum calumniæ præstandum.Bal.quod sic in l.cum antea.C.de arbi. & an vitium litigiosi inducatur per litis contestationem factam coram arbitro?Bal.quod sic in d.l.cum antea.& c.cum dilectus.extra,de arbitris.

* Nunquid per cumpromissum & sententiam ex ipso secutam ualidatam & homologatam dicatur reus sortiri forum, ut possit ibi conueniri actione in factum? dic quod non si alibi forum originale habet, dicta l.cum antea. versi.in hac quidem.quid de sententijs latis per duos arbitros?vide Ange. in l.si pars.de inoffi.testamen.

* Nunquid arbiter possit cogere partes ad salarium sibi dandum?Iac.Bald. dicit ꝙ sic,arg.l.in sacris.de prox.Spe.eo.titulo.§. fi. Sed quo iure compellet partes dic actione in factum?quia hoc suggerit æquitas,arg.l.quotiens. de præscriptis verbis.vel iudicis officio ad instar aduocati,l.1. in princ.de va.& extraordi.cogni.uel non compellatur arbitrari, nisi recepto salario, quidam enim &c.l. 1.§.est quidem.de var.& extraord.cog.

* An arbiter possit mittere in possessionem causa rei seruandæ. in contumaciam nolentis parere?dic ꝙ nō,quia est mixti imperij, l.iubere. ff. de iuris. om.iud modo arbiter habet solum notionem,non iurisdictionem l. ait prætor.de re iudi.fac.l.non ex omnibus.de arbi.cum gl.

* A quo compelletur arbiter sumere compromissum?dic à iudice suo non ab alio.l.3.§.tametsi.de arbit.sed quid si sunt diuersarum iurisdictionum ? dic quod quilibet compelletur per suum iudicem, licet hoc sit difficile: & ideo cautius litigatores compromittunt se in arbitros diuersarum iurisdictionum.

* Nunquid de articulo & super articulo iuris possit fieri cōpromissum Bal. & Cyn.in l.cum proponas.de rebus credi.& iureiuran.dicunt quod sic,licet dicat contrarium Pet. sed nonne fiunt compromissa quod sententietur de iure:& conditio iuris potest apponi in compromisso, ut notauit Innocen. in cap si pro debilitate.de offi.delega.Respondet Bal.quod de iure pro laudo potest fieri compromissum, sed de iure quod potest apparere per aperturam librorum,non potest: secus autem si esset quæstio in qua essent varię opiniones.uide l.cum prolatis. de re iudic. illud ergo credo esse ius in talibus quod arbiter inter partes declarat. potest ergo saluari ista lectura in l. cum proponas.quod hic non fuit compromissum super potentia iuris. sed super ualentia.& sic glo.saluatur.

* In authentic.generaliter. de episcopis & cleric. dicit dominus Bald. quod habens iustam causam petendi reduci ad arbitrium boni viri, excusatur à pœna compromissi, si succumbat.& hoc tenet Ioan. Andr. in additionib. Specu.titulo de arbit.in collatione 6.uersi.in eodem.ff.loca. contrarium tenet Dynus in consiliis suis.fac.l.qui Romę.§.duo fratres. de uerbo. obliga. Bal.in l.fi.ff.de arbi.

* Quando pœna succedit loco contemptus sententię arbitri,an possit peti, si non intersit petentis?Dic aut fit principaliter contra sententiam, aut accessorie,& non directe,primo casu potest peti,secundo non,not.glo.in l. cū pœnam.ff.de arb.& Bal.& Bar.ibi.& in l.si quis à socio.ff.pro soc. & in l. 2. §.fi.de verb.obli.

* Quis mandabit sententiam arbitri executioni? dic ꝙ iudex suus,l.veluti.ff. pro socio.secundum Vgo.non autē arbiter.Bal.in l.si iudex.de his.qui sunt sui vel alie.iur.

* Quid si iudex reductionis pronuntiauit errore arbitratum esse ęquum nūquid pęna possit peti,posito ꝙ sententia sit erronea? Bar.in l.fructus.de rei uendic.dicit quod sic : secus si iudex non pronuntiauit arbitramentum esse ęquum, sed partem conuentam simpliciter absoluit a petitione. non enim per hoc videtur pronunciari arbitrium esse ęquum. allegat l. Iulianus. in gl.magna.in princip.de condictione indebi.

* In l.quid tamen.§.fina.de arbitr.quid si arbiter condemnat Titium ad dādum mille infra mensem, & si infra mensem non dederit,cōdemnauit eum ad dandum duo millia? quod talis sententia non valet, dicit Barto.quoad mille, quia super pœna pronunciare non potest, vt hic est ergo consilium quod dicat, Condemno Titium ad dandum duo millia infra mensem,& si soluerit mille intra decem dies, talis debeat absolui a duobus millibus. & ex nunc sit absolutus.Barto.vide not.s.in uersicul.not. quod pœna non debet peti,&c.

* Quid si in compromisso renuntiatum est ferijs introductis in honorem Dei, & de ferijs repentinis, ut not.in l.si feriatis. de fer.cum ius publicum & diuinum ęquiparantur.l.fin.C.de sacrosanct.eccles.clem.sępe. de verbo. signific.Bald.

* Nota,an impediatur reductio ad arbitrium boni viri Ioan.And.hoc titulo dicit, quòd sic quòd si partes per pactum renuntiant reductioni ad arbitriũ boni uiri,& omni iuri,& actioni pro illa petenda competituro, quatumcunque iniquè arbitratum sit, & quantumcunque enorme præiudicium per illud alteri partium inferatur,& hoc casu sic expresso,quantumcunque damnum,vel læsionem re ipsa contineat laudum,non erit locus reductioni.& sic fuit terminatum, vt dicit, & etiam subdit ibi, si est iuratum. nam si ibi iuratum sit, & arbitrium sit iniquum, dolo arbitri potest peti reductio, & non est periurus: sed si re ipsa est iniquum, tunc superior ex officio suo, tamen implorato,potest corrigere iniquitatem.sed si pars peteret reductionem,esset per iura.l.Bal.in l.si vnus.§.illud.de pac.dicit quod nulla pactione potest tolli reductio ad arbitrium boni viri.vide eundem in l.cum antea.C.de arbi.in q.sed iuxta prædicta quæro. & q.sequen. vbi tenet quòd pro minima, vel etiam non minima, tolerabili tamen læsione non competat reductio,sed pro enormi sic.& hæc in pacto tantum:de sacramento autem nil dicit ibi,quidam autem dom.Florianus doctor Bononiensis repetendo.§.arbitrorum. in q.quæ incipit,quid si sit iuramento. ualidata.j.per 2. columnas,uersi.hoc videtur procedere.uidetur tenere quòd quando est iuramētum ratione modicę læsionis,non possit dici iniquum:secus ratione immodicæ,& ubi est iuratum.& postea.j.per duas alias columnas ver.ut igitur non possit.dat consilium ut non possit peti reductio etiam enormissimæ læsionis, videlicet ꝙ partes concedant arbitro liberam & absolutam potestatem ius unius partis in totum & in partem alteri concedendi,& donationis titulo conferendi.item dat aliud consilium,secundum Dy.s. quod extra compromissum si sibi inuicem partes pœnam promittant si aliquis contrahentium non seruat laudum ferendum,quia tunc nil aliud quæritur,nisi an aliquis contraueniat.& vide illam repetitionem quæ multa pulchra dicit.quam habent domin.Ioann.de Tabernis,& dom.Iacob.de Arzonibus. vide etiam domin. vincen.in dicto cap.quintauallis, qui sentit idem quod supradictus doctor, scilicet aut est enormis læsio,aut non.fac. quod not.Bal.in l. 1.C. de his quæ pœnæ no.Bal.in l.incertus.de transac.Alber.& dom. Segnorolus in l. quidam cum filium.& l.si quis arbitratu.de uer.obl.uide s. versic.si arbitro est data potestas.& uersic.an ualeat pactum.

* Vnde dicatur arbitrium, Cardina. & Archid.extr. de arbi.super rubr.

* An arbitria possint reduci ad arbitrium boni viri Alber.tradit formam in rub.ff.de arbit.& etiam aliquid notat in l.si quis arbitratu.ff.de uerb.obli. Bal.in l.si vnus.ff.de pactis.tenet contra Alberic.etiam in l.quidam cum filium.ff.de uerb.obli.Bal.in l.fi.C.de contrahen.emp

* An arbiter sumatur solum super litigio,& arbitrator super contractu, Segnorolus.in l.si quis arbitratu.ff.de uerb.obli.

* An laudum ante quam feratur possit homologarij Bald.in l.ne in arbitris. C.de arbi.

* Si data est potestas arbitro pronuntiandi alte & basse. Bal. in l. cum antea, C.de arbi.&in vsib.feu.de l.corradi.c.1.§.porro.facit quod not.Bald. in 1. consti.C.§.quibus.in fi.

* An arbiter possit citare partes? Bald.in l.cessante.C.quomodo & quando iudex.

* Quando est data potestas arbitro procedendi de iure,& de facto,& pronūtiandi de iure.Bal.in l.qui procuratorem.ff. de procurator.

* An statutum cogens agnatos & parentes ad compromissum sit fauorabile? Bald.in l qui se patris.C.vnde liberi.circa principium ultimę columnę tenet quod sic odio litium.allegat l.si.ff.fa.ercis.

* Quid si compromittatur in duos hoc pacto,ut non admittatur tertius,nec eligatur? Albe.in l.item si unus.§.principaliter.&l.3.§.tametsi.de arbi.ff.& Bal.ibi hoc limitat.

An si partes non velint parere sentẽtiæ huiusmodi tertij, committatur pœna. Iac. Butrig. q̃ non, sed ex eius sententia nascetur actio in factum, ut l. 3. §. tamesi. de arbit. & l. item si unus. §. principaliter. eo. titu.

Si arbiter condemnauit ut locet, & locauit: sed postea vendidit, & emptor expulit illum conductorem, an committetur pœna compromissi, vel pœna apposita in instrumento locationis? Barto. in l. si fideiussor. §. meminisse. de leg. j.

Si statutum prohibet arbitria facta inter agnatos, affines &c. posse dici iniqua, mala, nec querelari, nec supplicari, nec appellari, an possit peti restitutio in integrum. do. Segnorolus in consilijs in tertia parte, consilio 62. consuluit quod sic. Bal. in consilijs tenet contrarium. fac. quod not. in l. j. C. si de momen. poss. fuer. app. & l. postquam. de pactis. & l. eos. §. cautione. C. de appel. & l. nemo videtur. de in integ. resti. Bal.

An in arbitrijs possit opponi exceptio doli? Bal. in rub. C. de app.

An partes possint compromittere diuersis vicibus? Spe. in titulo de arb. §. excipitur. tenet q̃ sic: Inno. in c. scriptum. de elec. Cynus in additionib. suis in l. fi. & l. si cum dies. ff. de arb. in gl. quæ incipit, si finita. Bart. in quæ. quam disputauit, quæ incipit, consuetudo disponit.

Si compromissum est in aliquem, vt arbitretur secũdum suam conscientiã, an poterit reduci ad arbitrium boni viri. fac. domi. Bal. in l. j. C. de iureiur. & c. statutum. de rescrip. lib. 6. §. assessorem.

Statuto caueẽ q̃ oẽs causæ & quæstiones p̃mittantur: quid si apparet sententia lata an cogẽtur partes ad compromissum? Bal. in j. p̃stit. C. §. quibus.

Nota quòd quis cadit in pœnam excipiendo sicut agendo contra arbitramenta. Bal. in l. non solum. §. si status. de procurator.

An compromissum in arbitratorem fiat mutatione iudicis, vel iurisdictionis. Bal. in l. 2. C. vbi in rem actio.

Qũ dicatur arbiter iniquè arbitrari. gl. Instit. de ẽhen. emp. §. precium. super versic. definierit. Barto. in l. si societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio.

An iudex reductionis possit cognoscere de nullitate arbitramentorũ. Bal. in c. 3. quo tempore miles. 10. coll. & l. arbitrorum. C. de arbi.

An de publica vel populari actione possit compromitti? Iac. Butrig. in l. licet. C. de procurator.

Quid debeat probari quãdo petitur reductio ad arbitrium boni viri. Bal. in l. 2. C. de rescind. ven. ¶ An petitio reductionis ad arbitrium boni viri, sit actio de nullitate, an de iniquitate. Bal. in l. arbitrorum. C. de arbit.

An ex sola contumacia quis incidat in pœnam? Bal. in l. 2. C. de arbi.

Nota quod si arbiter vt arbitrator cognouerit, in dubio videtur pronunciare vt arbiter: sed si pronunciauit ut arbiter & arbitrator, de hoc p̃ Bal. in l. non codicillum. C. de testamen.

An compromissum prorogatum dicatur idem, vel aliud? Alberi. in l. si cum dies. in prin. & l. Labeo. & l. non distinguemus. §. dies. de arbit. Bal. 10. collatio. de lege corradi. §. inter pares.

An arbiter possit arbitrari partes de nouo debere in se cõpromittere Bal. in l. si quis sub conditione. de conditio. & demon. & contra Bar.

Quid si decedat vnus ex arbitris, vel vnus ex arbitratorib. nunquid expiret. Alberi. in l. item si vnus. ff. de arbit. tenet q̃ sic, & not. in ca. vno delegatorum. de offic deleg. & q̃ notat Bald. in l. 3. C. quando prouoc. non est necc.

Nota quod licet sententiæ arbitri debeat stari siue ęquæ, siue iniquæ, tñ de iure canonico secus. 2. quæst. 7. c. iudici. Bal. in l. si seruus plurium. de leg. 1.

An coram arbitro possit opponi exceptio compensationis, Bal. in l. j. C. de arbitris

An arbiter possit in totum absoluere? Bal. in l. quod si Ephesi. §. interdum. de eo quod certo loco. & videtur q̃ non, cum sit quædam transactio: tamen ipse tenet contrarium.

Si compromissum est factum inter laicum & clericum super reductione ad arbitrium boni viri, episcopus adeundus est. Bal. in l. præcipimus. de app. & quod not. Barto. in l. Titius filijs. in prin. de excusatio. tuto. in petijs nouis. & l. iuris peritos. §. 1. eodem titulo.

Nota q̃ propter nimiam difficultatem arbiter potest quæstionem sibi compromissum per modum compositionis terminare, & partes cõponere. Bal. in l. si pater. de conditio. insti.

Si est dictum in compromisso, q̃ procedatur de facto, & pronuntietur de iure & veritate. Bal. in l. illa institutio. de hær. inst. & l. iustitia. de iust. & iur.

An secundum laudum contra primum de consensu partium valeat. Bal. in l. si diuersa. C. de transa. & an sententia lata possint partes compromittere, ibidem quod non, nisi dicatur non obstante sententia. & quod no. Ang. in l. potest rem. & l. cum hi. §. sed cum lis. de transactionib.

An arbiter possit citare testes? Bal. quod non in l. sed & interpellatus. §. arbiter. de arbi. sed Spec. in titulo, de citatione. §. j. versi. sed nunquid arbiter. quod non. & an possit citare partes. Bal. l. j. C. de arbi.

Si arbiter adiudicauit vnam domum, sed reseruauit sibi condemnationẽ quam volebat illum dare alij, qui discessit ante quam declararet dictam quantitatem. Dynus in l. si quis arbitratu. de verbor. obligat. vbi examinat an possit conferri in arbitrium alterius.

Quid si plures arbitri ferant diuisim sententiam per interualla, Alberi in l. si in tres. ff. de arbit.

An petens reductionem ad arbitrium boni viri, & obtinens p̃ parte, & p̃ parte nõ, cadat in pœnã. Bal. in l. eos. §. inter. C. de app. Bal. in l. fi. C. de arbi.

An arbiter vel iudex possit testificari de gestis coram se. Bal. in l. ne in arb. C. de arbi. distinguit, & ibi Cynus.

An pœna adiecta in primo compromisso videatur tacite adiecta in secundo. Bal. l. in his. §. vxor. ff. sol. mat.

An cũ compromissum ex pirauit, quod semel fuit factum, iterum cogatur de nouo compromitti. Bald. quod sic in l. si quis ex argentarijs. §. hæc uox. ff. de eden.

An ex sententia arbitri transferatur dominium, vel impediatur translatio dominij? Bal. in l. traditionibus. C. de pac. Inno. in c. Raynaldus. de testa. & no. in l. filius fa. §. diui. de leg. 1. Contrarium notauit Inno. in c. fi. de accu. Alberic. in l. ea lege. de condictio. ob cau. & Bal. ibidem. & l. fi. de rebus alienis non alienan. & l. fi. §. coram. de leg.

Nota quod prorogatio quę fit per arbitros partibus absentibus, debet eis notificari. Bal. in l. eos. §. apostolos. C. de appel.

Si sunt electi duo arbitri cum pœna, deinde iudex dat tertium, qui tertius pronunciat cum uno ex illis duobus, si illi sententiæ non pareatur, an pœna committatur. Bal. in l. prima. C. de his quę pœnę nomi.

An laudum arbitratoris possit ratificari antequam feratur. Bal. quod non in l. super rebus. de contrahen. emptio. tamen limitando dictum suum, ut supra not.

Nota quod arbitramenta non sunt transactiones, sed sunt declarationes transactionis, sed compromissum est transactio, Bal. in l. iurisiuran. C. de iureiurand.

Vsque ad quantam quantitatem possit auferri per arbitrum, not. in gl. inst. de contrahen. emp. §. pretium. & Bar. in l. societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. Domi. Segnorolus in l. si quis arbitratu. de uerbo. oblig.

Nota quod si est data potestas arbitro procedendi de iure & de facto, quod videtur data licentia de iure tantum decidendi, Bald. in l. qui procurator. rem. ff. de procura.

Quis debeat probare in reductione ad arbitrium boni uiri? Dic quod ille qui dicit iniquum, Alberic. in l. societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. Ioan. Andr. in Specul. de arbitro. & Barto. in l. si quis cum aliter. ff. de uerbo. obligatio.

Si factum est compromissum uigore statuti, & finita sit instantia, an de nouo cogatur compromitti? Bald. quod sic, quia non videtur satisfactum statuto, in l. fideicommissa. §. penulti. de leg. 3. & l. si quis ex argentarijs. §. hęc uox. ff. de eden.

Si unus ex compromittentibus ueniat contra arbitramenta, & sic incidat in pœnam, & alius postea contraueniat, an unus petat pœnam ab altero? Albe. in l. cũ par. §. illi. de reg. iu. & l. cũ proponas. la 2. de pac. & l. si quis. de trã fact. & l. apud Celsum. §. Labeo de dol. exceptio. & c. frustra. de reg. iur. lib. 6. in gl. fac. Bal. in l. semel mora. ff. solu. matri.

Nota ca. 2. de arbitris, lib. 6. non seruatur in foro seculari non subiecto tẽporali ecclesiæ. gl. in eo. c. super ver. ciuilis.

Nota dictum cap. 2. habere locum solum quando sunt simpliciter electi: secus si adest clausula, Vos vel alius vestrum, uel clausula; quod si non omnes, &c. glos. eod. capitul. super. versicul. electis: quo casu quando adest clausula prima aduertendum est secundum Bartol. an ambo incipiunt simul cognoscere, & non posset alter sine altero sententiare. Barto. in l. sed is ita, seu in l. pedius. in fin ff. de arbitris. pro quo etiam videtur glos. in l. non distinguemus. §. cum in plures. ff. de arbitr. ad quod facit text. in capitul. cum in plures. de offic. delegat. libro sexto. & glos. in l. Pomponius si vni. ff. de reiudica.

Ioan. And. titul. de arbitro. §. 1. versicul. arbitrator. dicit, quod inquantum assumitur arbitrator super lite, dici potest transactio vel compositio, quia aditur non ut iudicet, sed ut partes pacificet: sed eius laudũ non habet uim transactionis propriæ. sed ut ab alio initæ. quod not. quia per hoc non ob. si dicatur, si laudum habet vim transactionis non possunt partes ab illo recedere etiam vbi modum excedat: sicut non possent à transactione: potest tamen dici transactio hoc respectu, quia laudum & compromissum in arbitratorem fit de re dubia. sicut transactio, ut dicit glos. de arbitr. capitulo, exposita. in glos. secunda. hæc ponit Anto. de Butrio in c. Quintauallis. de iureiur. in versi. secunda differentia.

In l. si dictum. §. si compromisero. ff. de euictionib. dicit Bart. notabilem rationem hic ponitam, quia nulla necessitate &c. ex qua habes, quod si quis cogitur compromittere ex forma statuti committitur stipulatio, quia ex necessitate fecit.

Quod pro laudo arbitratoris præsumitur secundum Dynum in quodam consilio, quod incipit, Ptolemeus, & ideo determinauit quod in causa reductionis ad arbitrium boni viri probatio iniquitatis incumbit petẽti. ita recitat & tenet Bal. in l. si de meis. §. recepisse. ad finem. ff. de arbit.

Vt laudum seruetur non potest arbitrator apponere nouam pœnam extra compromissum. per rex. in ratione sui, in l. quid tamen. §. fi. ff. de arb. & ideo dicit Bar. quod non debet pronuntiari per modum pœnæ, sed per modum sortis, hoc modo, Condemno te in centum, saluo quod si dederis infra mensem quinquaginta, sis totaliter liberatus. & ita practicatur Florentiæ. lex tamen videtur dicere q̃ ẽt in casu isto maior summa censeatur loco pœnæ, & videtur inserta in fraudem pœnę. ff. de solutionibus. l. qui res. §. mihi Romæ aut Ephesi.

Item istud laudum est conditionale, non secundum naturam iuris partis, & ideo non videtur valere, vt in ca. Raynaldus. vt s. in §. precedenti: tamẽ contrarium seruatur.

a ¶De iurisdictione omnium Iudicum.[3] Rubrica.

Iurisdictio quid sit.

ADDITIO.

a Huius tituli nigrum Azo tractat in Summa huius titu. C. & Roff. titulo secundo & tertio: actor potuit ab his haurire, exceptis quæ de iure canonico posuit. & quęstionem, quę tractatur sub uersicul. quę autem. Pileus in rubrica de delegato causarum. in princip. diffinit iurisdictionem, & aliquid de materia prosequitur. Et scias, q̃ ex practicis, quos auctor in procœmio nominauit, solus Io. de Deo posuit hanc rubricã, & est Cauil. vltima quarti libri.

SVMMARIVM.

1 *Iurisdictionum alia ordinaria, alia delegata: vel alia est plena, alia semiplena, & earum diffinitio.*

2 *Iudicum ordinariorum notanda est duplex distinctio.*

3 *Admissum intra centesimum milliare, ad præfectum urbi pertinet.*

Præfectus

4 *Præfectus prætorio quis sit, & quod trina specialitate lætatur.*
5 *Iudices medij sunt spectabiles, vt magistri militum.*
6 *Iudices minimi sunt clarissimi, vt præses prouinciæ.*
Iudices infimi sunt defensores ciuitatum, vel locorum.
7 *Ordinarij qui sint, & merum imperium habentes.*
8 *Distinctio iudicum secundum canones.*
9 *Delegati iudices à principe possunt in causa sibi commissa maximi dici.*
10 *Iurisdictio quid sit, & quotuplex.*
Mistum imperium quid sit.
11 *Meri imperij quæ sint secundum leges,*
12 *Membri mutilatio, aut pœna mortis, vel imponunt, dicuntur meri imperij.*
13 *Relegatio, & omne crimen, pro quo magna imponitur pœna etiam pecuniaria, est meri imperij.*
Merum imperium est, vbi minores ad maiores remittunt.
Merum imperium consistit in mero consistit imperio.
14 *Pœna capitalis tripliciter contingit, & semper in mero consistit imperio.*
15 *Delegari non possunt, quæ sunt meri imperij.*
16 *Concessio alicuius castri, vel vellæ, quantumcunque sit generalis, vel indefinita transferens non intelligitur transferre ea quæ sunt meri imperij; nisi hoc specialiter exprimat.*
17 *Misti imperij quæ sunt, non delegantur.*
18 *Causa liberalis, an sit misti, vel meri imperij.*
19 *Bonorum possessio an possit delegari.*
20 *Causa damni infecti potest demandari.*
21 *Causa nulla est, quæ non requirit causæ cognitionem.*
Demandari possunt, quæ iure actionis petuntur.
22 *Delegari possunt, quæ sunt cohærentia imperij, non autem quæ sunt meri vel misti.*
23 *Merum imperium habet solus papa, vel alij, à quib. non appellatur.*
24 *Meri imperij res dicitur, vbi de pœna sanguinis tractatur: misti vero, vbi excellentiæ causa reservatur.*
25 *Commissio iurisdictionis qualiter fiat.*
26 *Iurisdictionum notabilis distinctio.*
27 *Episcopus quandoque habet merum imperium.*
28 *Clericorum depositio, vel eorum perpetua suspensio, &c. secundum canones sunt meri imperij.*
29 *Iurisdictio, quæ versatur circa causas existentes intra merum imperium, est misti imperij.*
30 *Suspensio perpetua extra depositionem, est misti imperij secundū canones.*
31 *Delegatio, quæ in suo nomine generali fiat, iurisdictio nuncupatur, & competit magistratibus municipalibus.*
32 *Permittere exercere iurisdictionem contentiosam in causis pecuniarijs, cuius sit imperij.*
33 *Coercitio modica est, quæ eo ipso commissa intelligitur, quod causæ alicuius commissio demandatur.*
34 *Procedere valens duabus auctoritatibus, an cogatur alteram eligere.*
35 *Possessio generalis iurisdictionis acquirit, si vnus iurisdictionis actus exerceat.*
36 *Causarum aliæ sunt infimæ aliæ mediæ, aliæ maximæ.*
37 *Mandatum vel inhibitio principis, vbi contemnitur, ad eius spectat officium hoc punire.*

1. §. Expedito Tractatu de Iudicib. vtile ē vt de eorū
a iurisdictione discutiamus. Est aūt iurisdictio, potestas de publico introducta[a]: & hæc qñq; est ordinaria, qñq; delegata. Ordinaria est, q̄ à Papa, vel Imp. vel à lege, vel ab vniuersitate procedit: qđ ꝓsequere vt s. in ti. de iud. ordi. Itē ordinaria dr iurisdictio, quæ gñaliter se extēdit ad oēs causas in solo territorio. ff. de ver. sig. l. pupillus § territorium. 18. q. 3. c. j & 2. q. 3. licet in regulis. ad fi. ff. de iurisdictione oīum iudicū. l. 3. Delegata
b est, q̄ à principe[b] demandat specialiter ad vnā, vel plures causas. ff. eo. l. more. ext. de off. dele. qm̄ &c. sup & c pastoralis, Itē dr iu-
c risdictio à definitione, qđ est ius & potestas, [c]20. dis. c. 1. Alio modo dr iurisdictio. iudicis dandi licētia: vt ff. de iurisd. om. iud. l. 3. in
1 fi. ¶ Diuidit aūt iurisdictio: quia alia est plena, [d]alia semiplena.
d Plena iurisdictio in solo principe ꝓsistit. Iustit. de iure nat. gen. & ciui. § sed qđ principi ext. de vit. pal. nisi. & de cōcess. præb. ꝓposuit. 2. q. 6. c. decreto. & c. q. se scit. & c. arguta. ext. de off. leg. c. qđ translationē. 2. dis. p. to. s. Itē ius ponit differentiā inter maiores & minores iudices. ff. de off. ꝓcons. l. solent. §. fi. & l. & ideo. & ext. de in integ. rest. cā. Iudicū igit ordinariorū alij sunt cōsules, q ex cōsulib. fiūt: alij ꝓconsules, alij præsides, alij quæstores. 2. q. 6. anteriorū. ff. de off. ꝓcons. & aliis titulis. de off. ff. & C. 2. q. 6. c.
2 à iudicibus. § qđ de arbitris. † ¶ Vel distingue aliter, qa iudicum alij sūt maximi, alij magni, alij medij alij minores, alij infimi: ut ī
e auth. de appellat. § illud ēt. collat. 4. Maximi sunt superilllustres[e],
f vt Imperator, & papa[f], qui sup oēs sunt: ut 96. dis. duo. 7. q. 1. in
g apibus. 9. q. 3. cū cta. ff. ad le. Rhod. de iact. deprecatio. Itē ꝓsul. Itē patricius, sicut princeps: qa & princeps eū vocat par tē. ar. Insti. quib. mo. ius pa. po. fol. §. filius. Hoc ꝓbat. C. vbi sena. vel. cla. l. 3. & C. lib. 12. de cōsuli. l. nemini. & in auth. vt ab illu. & q sup eam digni sunt. col. 5. C. de episc. & cle. l. cū clericis. Omnes aūt iudices, possunt clarissimi appellari. ar. ff. de sena. fœminæ. Magni sunt illustres, qui sunt superspectabiles; ut in prędict. c. anteriorū. ꝓpe finē. vers. si aūt. ut præfectus prætorio Orientis, & Illyrici, & præfectus Africæ, præfectus vrbis, & quæstor, qui præerat libris principalib. legendis: vt in prædic. anteriorū. in auth. de app. § illud. ff. de orig. iur. l. 2. §. & qa, ut diximus. & §. deinde cū ærariū. ff. de
h off. quæstoris. l. vnica. Azo tñ ꝫ in quæstore[h]. † ¶ Et scias ꝙ si qd
2 intra centesimū milliare admissum sit, ad præfectū vrbis pertinet: ut ff. de off. præfect. urb. l. 1. § sed & si quid. qđ est arg. ꝙ quicquid est in regno, vel comitatu aliquo, intelligit esse de iurisdōne regis, vel comitis, nisi ꝫtium ostendat: ut arg. 8. dist. quo iure &
i 23. q. 7. c. 1. arg. tñ ꝫ, C. de episcop. & cleri. nulli. vers. qđ si ī vico[i]. ꝫ. de feu. § qm̄. vers. 14. & sequent. Itē ēt sunt magni senatores. ff. de sena. l. fi. Præmissa ēt ꝓbant C. de appell. l. præcipimus. C. de epis. & cleri. raptores. Itē comes donationū, quæ fiunt in curia principis. C. de assess. l. fi. § nec sibi aliqs. in fi. & quidā alij comites:
4 vt C. lib. 12. de erog. mili an. l. prouinciali. † ¶ Et nota, ꝙ præfectus præt. s'm quosdā est, qui immediatē subest principi, & præest oīb. iudicibus aliis, & excellentior est magistratibus oībus: & iste trina specialitate lætat. Primo, qa ab eo non appellat: ut ꝫ. tit. de appel. § videndū. Secundo, quia minores ꝫ eius sñam non restituunt. ff. de off. præfe. ꝓto. l. vnic. in fi. nisi à principe. ff. de mino.
k in cāe & l. fi. Tertio, quia pōt cōdere leges & cōstitutiones[k]. C.
5 de off. præfe. præ. normam. ff. de legibus. l. nō am'bigit. † ¶ Medij sunt spectabiles, ut magistri militū. C. de off. mag. mil. 2. Itē prætor. in auth. de app. § simili quoq; modo. colla. 3. Itē præfectus vigilum: ut ff. de off. præfe. vigil. l. 3. in fi. 1. respon. Itē ꝓconsul, vt in præ. § simili quoq; modo. & in auth. de nō alie. aut permu. § fi. & de admi. off. Itē præfectus Augustalis. C. de priua. car. l. vnica. Itē præfectus Aegypti. Itē vicarius & dux. C. de episcop. & cle. raptores. § si aūt. & 2 q. 6 anteriorū. uer. illo videlicet. & seq. Item comes rerū priuatarū, & comes Orientis, non tñ comites Italiæ & Alemaniæ, quos clarissimos reputo. Comites vero prouinciales regentes, ut Tholosanus, & Prouinciæ spectabiles sunt, ut in præd. §. simili quoq; & 2 q. 7. anteriorū. uer. simili quoq; modo. & C. lib. 12. de comitibus, qui ꝓuincias regunt. l. vnic. vbi de hoc.
6 Quidā et comites sunt illustres, vt dixi. † ¶ Minimi sunt clarissimi, ut ꝑses ꝓuinciæ. C. de priu. car. l. vnica & in auth. de non alie. aut permu. re. eccle. § fi. colla. 2. Itē ciuitatū rectores, vt in prædict. §. sin aūt. Infimi sunt defensores ciuitatū vel locorū, & magistratus municipales, qui nō possunt cognoscere vltra summā 300. solidorū. in auth. de defen. ciuit. §. audient. colla. tertia. ff. de iur. omn. iudic. l. fi. Itē pedanei iudices, ut puta, qui nō possunt cognoscere, nisi de paruis, & in duobus aureis punire. C. de ped. iud. l. fi secūda quæstione 6. c. ci qui appellat. §. diffinitiua, Itē ēt forte dumuiri. C. qui admit. ad bon. poss. l. fi ff. de dam. infect. l. dies § si forte Itē rationalis, qui cognoscit de cā libertinitatis, & seruitutis, non tamen ingenuitatis. C. ubi can. sta. agi de. l. penul. Præmissa omnia specifica, ut in auth. de appel. § 2. 3. & 4. col. 4. & in auth. ut ab illust. & qui s. eos sunt. coll. 5 & 2. q. 6. anteriorū. Vnde uersus:

7 † ¶ Præ-

Illustris primus, medius spectabilis, imus,
A summo clarum cœpit habere gradum.

ADDITIONES.

a **Introducta.** ¶ Subdit Azo in Summa eod. titul. cum necessitate iuris dicendi, & æquitatis statuendæ. Idem in authen. de defen. ciuita. §. sed neque. colla. 3. sed O doff. addebat, ac cum iudicis dandi licentia. De hoc dicam ꝫ. uer. notandum.

b **Principe.** ¶ Vel ab alio, qui delegare possit. de quo vide s. tit. 1. 2. & ꝫ. uer. **sunt & alij.**

c **Potestas.** ¶ Non bene fuit sumptum de Azo. qui dicit in prin. Summæ, quod dicitur à ditione, quod est potestas, & iure, quasi iuridica, vel legitima potestas. & debet scribi ditio per vnicum t, ad differentiam dictionis quæ est pars orationis. Esther. 3. Domine, in ditione tua cuncta sunt posita.

d **Plena.** ¶ Dicit Azo, vel plenissima: quia populus transtulit in eum, &c. vt in §. statim allegando subdit. sed & sublimioribus potestatib. merum imperium competere dico: licet ex hoc amiserint equum: sed non fuit æquum.

e **Superillustres.** ¶ De his non facit gl. mentionem in l. 1. ff. de of. eius, cui mā. est iurisdi. & quasi id tractat ibi Cyn. 2. q. 2.

f **Papa.** ¶ Non fuit Gul. sed ordinem inspexit: quia prius fuit imperium, quam papatus Petri.

g **Omnes sunt.** ¶ Hac ratione Cyn. improbat hoc dictum in l. 3. ꝫ. alle. C. vbi se. vel clarissi. non enim dici possunt in ordine gradum: quia omnes gradus excellunt: & à quibus dependent omnes gradus dignitatum. Huic cōuenit quod dicitur, stipes non facit gradum, cum ab eo gradus descendant. de consanguinita. & off. c. vlti. & patet in Arbore.

h **Quæstore.** ¶ De quo s. distinguit enim tria genera quæstorum in Summa. C. de off. quæstoris. & tertium genus erat illustrium.

i **In vico.** ¶ Ibi non habetur ratio prouinciæ, vel regni, vel ciuitatis. sub qua est vicus, in quo defunctus decessit. Certum tamen est, quòd statute iurisdictione episcopi vel defensoris, sunt in prouincia maiores & minores eis. Sed quoad dictum principaliter, vide quod scripsi de off. archi. capitul. fin. super i. glo.

k **Constitutiones.** ¶ Legibus principum non contrarias, vt ibi.

7 †¶ Prædicti omnes ordinarij sunt, & merum imperium habent,
exceptis defensorib. ciuitatum, & magistratib. municipalibus, &
qui supra. sequuntur. ff. de offi. præfe. vrb. l. 1. ff. de off. proconsf.
l. obseruare. & l. seq. ff. ad munici. magistratus. Hi enim leuia tra-
ctant. in authen de desen. ciui. § nos igitur. & § audient. colla. 3.
& deman. prin. §. quod si delinquentes. eadem col. Ergo potesta-
a tes ciuitatum nostri temporis[a] mutilantes membra, & capita am
b putantes, vsurpant sibi merum imperium, secundum Rof.[b] †
8 ¶ Secundum canones etiam iudicum alij sunt legati, alij patri-
archæ, seu primates. & hi possunt. superillustres dici. xcix. distin-
ctio. per totum & ext. de priuil. antiqua. xciij. distinctio. capitul.
si. xciiij. distinctio. capi 1. ex. de offi. leg. officij. in fin. lib. vi. & per
totum titu. & papa etiam. ut supra versic. maximi Alij primates
& metropolitani: & hi possunt dici illustres. ext. de offic. ordin.
duo & ca. Romana. 9 quæstio. 3. conquestus. Quod antem dici-
tur, quod primas & patriarcha idem sunt, vt xcix. distio. cap. 1.
verum est, quoad quædam: verun tamen patriarchæ maioris
sunt dignitatis & iurisdictionis: vt in præ. c. antiqua & xxj. distin-
ctio. per totum. de hoc supra. de legato. §. sunt quoque. prope
princi. Alij sunt episcopi: & hi possunt spectabiles dici. 11. quæ-
stio. 1. de persona. & ca. clericus nullum & capi inolita. extra, de
poen. in quibusdam. Nec obstat, quod dicuntur summi sacerdo-
tes: quia illud verum est, quoad excellentiam ordinis, non iu-
risdictionis. Vel dicut j. eod. versicul. hoc tamen. alij archidia-
coni. & archipresbyteri, in huiusmodi dignitatibus constituti,
& per electionem creati: quia habent iurisdictionem: & hi pos-
sunt clarissimi dici. extra, de offic. ordin. cum ab ecclesiarum. &
de resti spol. literas. de consang. & affin. cap. 1. extra, de priuileg.
volentes. §. sane, quia. lib. 6. Alij rectores ecclesiarum: & isti pos-
sunt infimi dici. 2. quæstio. 1. nemo. & in præ. cap. cum ab eccle-
siarum. & sic diuiditur iurisdictio: ut 2. quæstio. 6. cap à iudicib.
§. quòd de arbitris 21. distinctio. cap. 1. & c. cleros lxxxi. distinct.
9 tantis. † ¶ Sunt & alij, qui sunt à principe delegati: & hi possunt
etiam, quoad causam sibi commissam, maximi dici. extra, de of-
ficio leg. capitul. 2. in fi ext. de offic. deleg. super quæstionum. & c.
pastoralis. & c. si quando. Alij subdelegati ab eis, ut in præ. con-
cor. Alij delegati ab ordinariis. 2. quæstio. 6. quisquis. ext. de fo-
ro competen. si quis contra. 12. quæstio. 2. peruenit. Alij assesso-
res. ext. de vi. & honestat. cle. cum ab omni. Alij executores, ut in
prædict. decr. super quæstionum. § nos autem & §. porro. ext. de
appel nouit. Alij arbitri, ut ext. de appel per totum. Fuit quo-
que apud Gentiles alia diuisio. Nam alij flamines, alij archiflami-
nes: alij protoflamines dicebantur: ut lxxx distin. in illis. xxi. di-
10 stinctio. cap. 1 & c. cleros. † ¶ Notandum quoque est, quòd iu-
risdictio alia est meri imperii, alia misti, alia modica coercitio.
ff. de iurisdi. om. iu. l. ii. & iiij. de offic eius, cui man. est iurisd. l. fi-
na. ext. de offic. deleg. cap. ex literis. Est autem merum imperium
quædam summa potestas, per quam ea, quæ sunt iurisdictionis
c maximè explicantur[c]. Et dicitur merum, quasi separatum & pur-
gatum à cognitione pecuniaria argu. Instit. de public. iudi. in
princip. Illud autem quod habetur ff. de iurisdictio om. iudi. l.
d Imperium. non est diffinitio meri imperii, sed eius effectus[d]. Mi-
stum imperium est cui non solum merum imperium, sed etiam
iurisdictio inest, ut in præd. l. imperium. Vel dic, quod mistum
est quædam potestas media, per quam ea, quæ sunt iurisdictio-
e nis mediæ explicantur[e] Et dicitur mistum, quasi ex iurisdictone
& mero imperio, secundum V. vel quia neutri omnino accedit.
Sic instit. de act. § quædam actio. ff. de cond. & dem l. seruus. Quæ
autem ad hoc secundum canones pertineant, dicam. j. versicul.
11 huiusmodi. † ¶ Secundum leges uero hæc sunt meri imperii, sci-
licet, animaduertere in facinorosos homines. ff. de iuris omnium
iudi. l. imperium, Item coniicere delinquentes in carcerem, &
f vinculis detinere, argu contra in auth. de defen ciui. § audient[f],
Item non posse agere vel conueniri tempore sui magistratus, ut
dicam. j. in rubric. de reo. versicul. illustris. Item coram eis posse
fieri venditiones prædii minoris. Item transactiones alimento-
rum. ff. de reb. eo. qui sub tu. vel cur. sunt. l. 1. ff. de transact. cum
hi. Item testamentorum insinuationes olim, licet hodie non sint
meri imperii: quia possunt fieri coram defensore: ut in authen.
de defen ciuita. §. & agi. col. 3. Item iubere cauere prætoria stipu-
latione, & in possessionem mitti re ipsa. ff. de iurisdict. omn iud.
l. iubere. Et breuiter scias, quòd vbicunque poena mortis impo-
nitur, meri est imperij: ut in præ. l. imperium. & ff. de poen. l. ca-
pitalium. Item si quocunque modo capitalis sit, ut j. versicul.
g merum[g], & not. in præd. l. imperium. † ¶ Quid de membri muti-
12 latione, quæ quandoque fit: ut C. de ser. fugit. authen. ibi posita.
videtur quòd sit meri imperii. de poen. distinctio. 1. vulgaris. qa
tanto magis, &c. vt in authen. de collato §. ad hæc prohibemus.
h Arg contra: quia non est animaduersio in totum corpus[h]. ut in
præ. l. imperium. Sed illud exempli gratia ibi dicitur. nam & alia
præter illud sunt meri imperij: vel dic ibi, animaduersio, scilicet,
i in totum, vel in partem[i]. † ¶ Quid de relatione? Dicunt quidam
13 esse meri imperij & idem dicunt in omni crimine, vnde magna
imponitur poena etiam pecuniaria. Nam minores hoc ad maio-
res remittunt: ut ff. de offic præfec. vrb. l. 3 & fin. de offic. pro-
consul. si quid forte. in aut. col 3. de defen. ciui. § audient. Et idem
dicunt in fustigatione, vel alia correctione graui: secus in leui, ut
in præallega. § audient. Sic ergo secundum eos, nulla poena mi-
stum respicit imperium: quia uel grauis est, & sic meri imperij
est: uel leuis, & sic iurisdictionis. Vnde alij dicunt non esse meri
imperij, nisi ubi mors infligitur naturalis: ut in d. l. Iulia. de adul.
& similibus: ut ff. de offic. eius, cui man. est iur. l. 1. §. 1. & iam dixi.
k Tu dic secundum Ioann. & Accur.[k] † quod omnis capitalis poe-
14 na, quæ tripliciter contingit[l]: vt ff. de publ. iu. l. 2. & de bon.
l possess. l. edicto. ff. de poen. l. rei capitalis. & de contra tab. l. 1. §.
filium. in mero consistit imperio. Idem est in membri abscissio-
ne, ut dixi. Cæteræ uero graues sunt misti: aliæ uero, scilicet le-
ues sunt iurisdictionis. Quid ergo dices de relegatione, de qua
præmisi? Dic esse misti. Et quod non sit meri, est argum. ff. de
poen. absentem. §. 1. & l. capitalium. § 1. ff. de public. iudic. l. 2.
15 † ¶ Quæ autem meri imperij sunt, delegari non possunt. quod
dicut supra. de iudic. deleg. § fin. versicul. item quod est deleg.
m in causa Et dicunt quidam[m], quod licet comes & marchio me-
rum imperium specialiter transferre non possint: ut ff. de offic.
eius, cui mand. & iur. l. 1. si tamen donauerit aliquam ciuitatē, uel
n castrum[n], tunc cum ipsa vniuersitate transit merum imperium:
nisi excipiatur. argum. extr. de re iudic. cum Bertoldus. de iure
patro. capitul. ex literis. & cætera. cum secundum. cum suis con-
o cor. extr. de don. cum dilecti[o]. præsertim quando sibi retinet
exercitium, vel aliquid aliud specialiter. tunc enim omnia cæte-
ra concedere intelligitur. argum. ff. de offic. præ. vr. l. 1. prope
princ. ibi: sed & si quid intra. & in aut constitutio quæ. de digni.
§ illud quoque. in fin. colla. vj. & argum. ff de iudic cum prætor.
& de testa. ex eo. extr. de præsumpt. nonne. C. de procur. mari-
tus. & de pact conuen. super dote. l. fin. ff. de lega. 3. legatis ser-
uis. respon. 1. ff. de vi. oleo & tri. le. l. 1. ff. de aur. & argen. leg. l. 1.
respon. 1. & §. penult. extr de his quæ fiu. à præla. cum Apostoli-
p ca. in fi. arg. contra. 1. quæst 7. Daybertum. ext. de deci. dudum[p].
16 † Veruntamen plures ex iudicib. regis Franciæ[q] tenent quod quan-
q tumcunque generalis uel indefinita sit alicuius castri uel uillæ cō-
cessio, non intelligit transferens, etiā princeps, ea quæ sunt meri
imperij,

ADDITIONES.

a Temporis. ¶ De quibus etiam not s. de off. ord. §. pen. in fi.
b Rof. ¶ Titul. 2. Sed dicit Acc. in authen. de defen. ciui. §. nulla. quòd id faciunt ex consuetudine: & quia quandoque à principibus concessum fuit, vt per Fed. Lombardis, scilicet. in pace Constantiæ, & vide quod dixi dè verb. sig. super quibusdam. super glo. solus.
c Explicantur. ¶ Vel est potestas siue iurisdictio seuerioris vltionis exercendæ in personam vtilitate publica introducta.
d Effectus. ¶ Idem dicit Azo in Summa. huius tit. in prin. de iurisdictione, quoad id quod dicit illa l. 3. in fine. ibi iurisdictio est iudicis dandi licentia: id est, de iurisdictione est talis licentia: vt sic ponat vnam iurisdictionis speciem, uel vnum effectum.
e Explicantur. ¶ Vel est iurisdictio explicandi causas ciuiles, quæ sui excellentia maioribus iudicibus deputantur.
f Audient. ¶ Ibi capiunt præsentando s præsidi.
g Merum. ¶ Est sub ver. ad huiusmodi.
h Corpus. ¶ Id est, non vertit animam à corpore. Sed, vt dicebat dominus meus in l. imperium. etiam animaduertere est aduertere quodcunques membrum à corpore. ¶ Adde, quòd Ant. de Bu. in capitul. 1 de collusi. deteg vult, quòd abscissio membri sit pena capitalis. & idem vult Pau. de Ca. in l. transigere. C. de transa.
i Partem. ¶ Vt ibi not.
k Accur. ¶ In l. imperium. hoc eo. tit. sæpius alleg.
l Contingit. ¶ Vt j. ver. ad huius.
m Quidam. ¶ Scilicet Hostien. cuius ad literam sunt verba sequentia vsque ibi: arg. contra. & hoc in Summa de iure patro. §. qualiter transferatur. in fin. & tetigit de offic. deleg. §. quæ delegari. ad fin. Vide quod statim subdam.
n Castrum. ¶ Si addit cum pertinentiis, quid per hoc intelligatur, scripsi de resti. spo. cum ad sedem. in prin.
o Dilecti. ¶ Facit pro donatario. C. de bonis vac. l. 2. lib. 10. & regula contra eum. de reg. iur. lib. 6.
p Dudum. ¶ Ibi in ver. nos igitur, patet solutio vtriusque contrarij.
q Franciæ. ¶ Pilcus in sua vlti. quæstio. tractauit de dona. facta per ipsum regem Franciæ de castris Turonis ecclesiæ sancti Martini, cum omni honore & iurisdictione plenaria, retentis inuestitura decani & thesaurarij: est tamen ita confusè, quod nihil confert huic quæstioni: sed in quæst. xvj. tractauit, an castro dato in feudum, transeat iurisdictio. & pro soluti[illegible] mittit ad id quod dixit in 73. q. quod vide j. de loc. §. fin. super versi[illegible] vbi scripsi. Adde, quid si imperatori competat ius præsentandi in [illegible] alicuius ciuitatis & illam det in feudum: an etiam illud ius præsenta[illegible] fierit in vasallum. Old. cons. 312.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

imperij, transferre: nisi hoc specialiter exprimat. argu. in his quæ not. in præ §. item quod est delega. in causa & ĵ. in hoc eo. tit. & arg. extr. de offi. leg. qđ translationem. ff. de his, quæ in frau. cred. si pater. ff. de offi. præsi. l. pen. 16 q. 2. visis. extr. de his, q̃ fi. à præla.

2 a pastoralis. a † ¶ Sed & quæ sunt misti imperij non delegantur. ff. 17 ad muni ea que. Quæ autem illa sint, inferius apparebit. Hoc tamen fallit. Primo circa tutoris dationem. ff. de tut. & cura. da. ab his. l. ius dandi de offi. eius, cui man. est iurisdict. l. cognitio. ff. de adminis. tut. l. Lucius. §. cum testamento. in princip. Sed tamen delegatus non pronunciabit, licet cognoscat, seq; ordinarius tantum. ff. ad Turpi. l. 1. §. suspecti. Dicunt tamen quidam speciale in legato proconsulis, vt pronunciet in cognitione suspecti tutoris: vt Institu. de suspect. tutor. Secundo fallit in causa restitutionis, quæ olim poterat specialiter demandari: non generaliter: hodie 18 vero specialiter & generaliter. C. vbi, & apud quos in integ. resti. pe. l. fin. in fin. † ¶ Sed quid de causa liberali, an est misti vel meri imperii? Dicunt quidam, quod meri: quia ibi quasi de animadversione tractatur, puta de seruitute, quæ morti comparatur. ff. de reg. iu. l. seruitutem. in auth. de nupt. §. si vero decretum. colla. 4. ff. de arbitr. non distinguemus. §. de liberali. Item non potest de legari. C. de peda. iudic. placet. quod fieret, si misti esset, ut dicunt Sed dic, quod est misti: & intellige hoc de quæstione ingentitatis Nam alię liberales simplicis iurisdict. sunt. C. vbi causa sta. aga. iã dudum. extr. de testib. c. cum olim. Idem puto in causa restitutionis: quare non poterat olim delegari. ff. ad muni. ea. quæ. & quia desiderat magnam causæ cognitionem. ff. de in integ. restit. om-19 nes. hodie tamen delegantur, ut dixi † ¶ Sed an bonorum possessio possit delegari? Respond. non, si est talis, quæ ius tribuat, vt b sint illæ sex, bon. possess. secundum tabu. contra, b vnde liberi, vn de agnati, vnde cognati, vnde vir, & vxor, etiam septima extraordinaria. de quib. habes instit. de bon. possess § 1. & §. sunt autem & §. cum quo an ea. & §. 7 & in li. Rof. in titul. de bon. poss. & in c ritu. de testamen. §. 3. hæ enim omnes ius tribuunt. ff. de bo. pos. c l. 3. §. bonorum pos. Magna enim desideratur solennitas in peten d da bonorum poss. Azo. d dicit, quod hodie potest. Nam nulla desideratur solennitas. C. qui admit. ad bon. possess. l. fin. C. de cur. fur. l. fin. Si vero sit bon. poss. quæ facti est, vt Carboniana. & illa quæ datur mulieri nomine uentris: & legatario nomine legati sub cõdit. relicti, illa iure veteri etiam hodie delegantur ff. de offic. eius 20 cui mand. est iurisdict. l. pen. † ¶ Causa vero damni infecti potest demandari. nam habet eam magistratus municipalis: ut mittere possit in pos. ex primo decr. & hoc propter celeritatem. ff. de da. infec. hj. Arg. contra præmissa: quia quæ causæ cognitionem desiderant, non possunt p libellũ explicari, i. demandari. ff. de reg. iu. 21 omnia. & ff. de offi. procon. nec quicquam. §. j. † ¶ Item nulla causa est, in qua causæ cognitio non desideretur: ergo nulla delegari potest. Dic, quod quædam sunt, quæ desiderant plenam causę cognitionem, & per solum officium iudicis expediuntur: vt bo. poss. quæ ius tribuit. ff. de bon. poss. l. j. §. penul. & restitutio in integ. ut ff. de in integ. restit. omnes. & ff. de minor. quod si minor. §. fin. extra, de offi. iud. c. fin & transactio super alimentis: vt ff. de transac. cum hi. & hæc non demandatur, vt dixi. Sed hoc fallit de 22 latione tutoris. & c. in causa restitutionis: ut ĩ. Quædam uero sunt quæ desiderant semiplenam: & solo iudicis officio expediuntur: & hæc demandantur. vt Carb. bon. poss. ff. de Carboniano edict. l. tertia. Quæ uero petuntur iure actionis, demandari possunt, li-22 cet in eis causæ cognitio requiratur. † ¶ Item licet ea q̃ sunt mei uel misti imperii, non committantur: ea tamen, quæ sunt cohærentia imperij, seu iurisdictionis, transeunt, & delegantur, ut modica coercitio. ff. de offic. eius, cui mand. est iurisdict. l. fin. extra, de offic. delegat. ex literis. ff. de iurisdict. omn. iudi. l. secunda. & l. magistratibus. & de cohærenti imperio est pronunciatio, quod aliquis mittatur in poss. non tamen ipsa missio. Sed tamen quoti die nidemus contrarium. C. de iudi. properandum. §. fin aut c. & ĵ. de execut. sententiæ §. secundo. in princi. & executio sententiæ arbitri uel delegati. ff. de re iudic. à diuo. respons. l. ff. de bon. aut. iu. poss. cũ uris. §. is qui. ff. de in. om. iud. more. & i seq. & citatio e partium, secundum Rof. e † ¶ Hoc tamen scias, quod secundum 23 quosdam solus papa & Imperator, à quibus non appellatur, habent merum imperium. nona quæstio. 3. cuncta. & capit. ipsi. & c. pater. ff. a qui. ap non licet. l. j. Alij uero à quibus appellat, habẽt mistum. 2. q. 6. decreto. 16 quæst. 1 frater noster. Episcopi tamen & superiores dicunt habere merum imperium respectu inferiorum: sicut & dicuntur summi pontifices, seu sacerdotes respectu inferiorum. extra, de sacra unct. c. unico. §. per frontis. de cõs. dist. 5 c. de his. & cap sequen 2. quæst. 7. accusatio. & 18. distinct. si episcopus. Alii dicunt etiam merum imperium aliis, ut presidibus competere, ut prędixi, ut ff. de iurisdi. omnium iudic. l. 3. ff. de 24 offic. præsi. l. illicitas. § cui uniuersas. † ¶ Ex præmissis patet, q̃ res dicitur meri imperii esse, ubi de iudicio seu pœna sanguinis tractatur. Misti uero imperii est, quicquid excellentiæ causa præsidibus per legem aliquam reseruatur, non continens animadnersionem, sed pecuniariam cognitionem. ut tutoris datio, & simili. Licet enim habeantur de mero imperio: non tamen sunt meri, sed misti imperij: & hæc non possunt delegari. Iurisdictionis autem sunt ea in quibus agitur de pecuniario commodo, & 25 quæ delegari possunt. ff. de iur. omnium iudicum. l. more. & l. sequen. † ¶ Qualiter autem fiat commissio iurisdictionis. no ĵ. tit. de uicecomite. & supra, ds iud. deleg. §. sequitur. Eo autem ipso, quod princeps uices suas, uel plenæ legationis officium alicui committit in aliqua prouincia, videtur illi omnem iurisdictionem & imperium commisisse: ut nona gesima quarta distinctio. ualde

ADDITIONES.

a Pastoralis. ¶ Vidisti duas opiniones, quarum *prima vult*, q̃ etiam merum imperium transeat, nisi fuerit exceptuatum: & hoc maxime quando aliquid fuerat reseruatum. Secunda habet, q̃ non transeat, etiam à principe collatum, nisi id fuerit expressum. Tertia opin. recedit à proxima quoad principem, vt per eum dato castro transeat etiam merum. Facit C. de bon. quæ licum multa. in fi. & de prec. Impe offe. l. j. Fit enim ex persona donantis larga interpretatio. ff. de consti. prin. l. fi. Item ex persona eius, cui donatur. C. de oblation. votorum. l. vna. li. 12. Quarta opin. subdistinguit in principe, an proprio motu concedat: & tunc procedat, quod proxime dixi. Secus si ad instantiam alterius: Pro hoc facit de præb. c. fi motu proprio. & c. si plurib. li. 6. Quinta opinio in priuatis distinguit, an contractus sit gratuitus. & tunc transeat in fauorem donationum. extr. de dona. cum dilecti. & ibi concordantiæ in vlti. gloss. An sit contractus non gratuitus: & tunc non transit, nisi pretium esset tam grande, quod bene congrueret emptioni meri imperij. ar. ff. de iure do. cum in fundo. §. vxor. Alias concordantias vide de seru. in ordi. fi. c. vno. super ĵ. glo. uersi. de coniectura. Sexta opinio habet, quod merum imperium sic inhæret ossibus principis, quod illud a se abdicare nõ potest. facit quod not. de renunciat. c. 1. lib. 6. in glo. & erat. & quod super ea dixi. Ad contrarium facit ipsa decreta. sed responderi posset, quod de hæsione dicitur in Imperatore, stante Imperatore procedit: secus si renunciat quod potest fortius, quam papa: uel dẽponitur, quod potest facere papa. de re iudic. ad Apostol. cæ. lib. 6. & tunc licet non hæreat personæ, tamen hæret imperio, vt ĵ. dicam. Habeo consilium Dyn. datum monasterio sanctæ Mariæ, in regula de Imola, super quodam imperiali priuilegio illi monasterio concesso. in quo tenet, q̃ imperialis concessio facta de omni iurisdictione castri includat etiam merum imperium, quod est species iurisdictionis. ff. de offi. eius, cui mand. est iur. l. 1. & no. in l. imperium. ff. de iurisd. omn. iudi. Inducit etiam priuilegia esse inter pretanda largissime in his, quæ respiciũt ius concedentis. ff. de consti. prin. l. fi. Idem in alia donatione per principem facta in ecclesia, tenuit Old. cum principis prodigalitas freno nõ subiaceat. C. de do. inter uirum & uxo. l. penul. & de don. l. sancimus. §. exceptis. C. de agr. in reb. l. fi. li. 12. ubi dr̃ per absurdum & temerarium fore per assutam interpretationem. non ad augmentum, sed ad diminutionem priuilegia principum uelle pducere. Ponderabat ẽt donatarium, s. ecclesiam. C. de sacrosan. eccl. ut inter diuinum. & in donationibus eis factis sola immensitas est mensura. ut in auth. col. 2. de non ali. aut perm. §. si minus. & maxime hoc, q̃ pietatis causa, & p̃ animę remedio fiebat donatio. de testa. si pater. lib. 6. Quo casu dici posset, quod sub liberalitate sedis Apostolicę. debitum naturæ per soluitur. C. de impo. lucra. descrip. l. j. ultra prin. lib. 10. Inducebat ẽt uerba Inn. in decre. ex literis. de iure pat. quæ ibi scripsi in gl. magna, uersi. dixit ẽt Inn. addebat, q̃ in donatione facta ecclesiæ Romanę per Lud. & Ottonem, & Constantinum, de ciuitate Romana, & adiacentibus, non fuit expressum merum & mistum Imperium: tamen notorium est q̃ transiuit, & q̃ ecclesia Romana utitur illis. De illis hr̃ 64. distin. ego Ludouicus, & c. ribi dño. & in palea, Constantinus. 96. dist. & de ele. fundamenta. §. ne aũt. lib. 6. Ex prædictis colligi põt, q̃ in donatione ualida, q̃ p̃ Imperatorẽ facta fuit vel ẽt Romanę ecclesię tali, per q̃ transeat expresse, uel nõ expresse merũ & mistũ imperium, nulla ipsorũ iurium adhæsio remanet penes donatorem, uel imperiũ. & sic procedunt, quę dixi. de donatione Constantini, & aliorum. Sed si talis donatio fiat, uel facta sit in laicum, uel inferiorem ecclesiam, dico q̃ licet transeat, tamen hęret ossibus imperij iure superioritatis: ita q̃ ẽt illa delata ad ipsum causa per appellationẽ, uel aliter poterit exercere: opponens de decr. Romana. §. j. de app. lib. 6 quod facit pro: quia si nulla esset superioritas, consuetudo de appellando non ualeret. facit de consue. c. 2. lib. 6. Quæstionem non ad propositũ: sed à fine propositum uidi de facto: Testator legauit castrũ, in quo tenebat infra quędam quantitatem sibi debitarum: habebat ẽt ibi arma: legatarius dicebat, nomina illa & arma ad se spectare: hęres negabat. Diffinitum fuit pro hęrede, quoad nomina, per l. de leg. 3. & mihi Męuia. j. & 2. resp. & e. tit. l. uxorem. §. legauerat. Non obstat. l. si chorus. e. tit. quia in instrumentis non cadit distinctio perpetuitatis, q̃ cadit in thesauro: nt ff. de acq. rerum do. l. nonnunquam. § j. De armis autẽ fuit diffinitũ q̃ in legato cederent illa quę proprię erant ad defensionẽ castri: reliqua nõ ff. de usuf. leg. l. generali. § uxori. de fun. instru. l. quęsitum. §. si quis ex eo. de hęre. instit. l. ex facto. §. rerum autem. ¶ Adde huic addi. Old. in consi. 252. incipiente, ad quęstionem. ubi fere de uerbo ad uerbum ipsum additionem inuenies.

b Contra. ¶ Et hę duę sunt ex testamento: reliquię quatuor ab intestato. Dicitur autem ĩ tabulas, ideo ex testamento quia non competeret, si testiũ factum non fuisset. De hoc. & quare detur, cum testamentum sit nullum, not. in §. sunt autem. j. alleg. in glo. 2. De his autem & libellis circa ipsas, uide ĵ. de testa. §. sequitur uidere.

c Pos. ¶ Ti. generali, post quem de diuersis bo. poss. ponit 12. rub.

d Azo. Notat in summa eo. tit.

e Rofr. ¶ Cuius quasi ad literam fuerunt hęc uerba, saltem a uer. sed & qrę tit. 3.

26 valde,extrà,de præsump.capitul.mandato. † ¶ Ad huius autem
articuli notitiam pleniorem nota, quod iurisdictionum alia vo
luntaria,vt emancipare : & hanc potest legatus exercere prius
quam ingrediatur prouinciam:vt ff.de adopti.emancipari.ff. de
offic.proconsl.l secunda.argument.extra, de offic legat. capitu-
lo,excommunicatis. Alia contentiosa:& hæc quædam est,seu ha
bet merũ imperium,quędam mistum,quędam vero generali vo
cabulo iurisdictio appellatur, & quædam dicitur modica coerci
tio merũ imperium habet illa, per quam tollitur caput ciuitatis
vel libertas:ut suprà,versic.quid de relegatione. & per quam ani
maduertitur in homines facinorosos:vt ff.de iurisdi. omn. iudi.
l. imperiũ.& ff.de offic.præsid illicitas.§.qui vniuersas. extra,de
ma & obe. solitæ.& de homicid. postulasti. secunda quæstione
septima. capitul.nos si incompetenter. §.item cum Balaam.ver-
sic cum Dauid & talis iurisdictio secundum prima iura non de-
mandatur: nisi cum præses abesse cępit:& tunc quantum ad co-
gnitionem , non quantum ad executionem.ff. de offic. eius,cui-
man.est iur.l.j.Hodie tamen omnia possunt demãdari,præter vl-
a timum supplicium:& illud etiam,quando præses abesse cœpit[a]:
vt in auth.coll.9.de colla.§.prohibentur. & nisi in casibus, q no-
tan.s.in tit de iudi.deleg.§.fi.vers.itẽ quod est deleg. in causa cri.
27 ¶ Et no. ꝙ episcopus habet quandoq; merũ imperiũ : vt extra,
de foro compet.cõquestus.in prin.& quantum ad illud exercen
dum semper intelligitur ꝓficisci : vnde potest hoc officium suo
b baiulo generaliter[b] semper cõmittere:vt in præ.l.j.ff.de offi eius
cui mand.est iurisdi.quia causis sanguinis interesse non potest:vt
extr.ne cle.vel mo.clericis.vbi de hoc.&c.sentẽtiã & extr. de ex
ces.præla.c ex literis.s.secũdũ Vinc.qui hoc not.in præ.c. senten
tiã.& extr.de rap.in archiepiscopatu.& in pre.c.cõquestus.& est
arg. ꝙ ipse solus habet merum imperium in sua diœcesi. 2.q.7.
c si quis episcopus.cũ suis concor.[c] † Secundũ canones autem me
28 ri imperij potest dici clericorum depositio,vel eorum perpetua
suspẽsio. 5.quæst. 5.delatori.extr.de iudi.at si clerici.& extr. de vi
ta & hon.cleri.vt clericorum.§.si quis.& de cleri.excom.mini.la
d tores.Excommunicatio,vt extr.de offi.ordi.pastoralis.j.respõ.[d]
vt not.dominus meus e.tit.ꝙ sedem.Purgationis indictio.2.q. 5.
per totum.Dispensatio. 50 distin.vt cõstitueretur. Solennis pęni-
tentiæ impositio. 50.distin.in capite.extr.de exces.p̃la.accedẽtib.
ꝙ dic,vt not.in repertorio in tit.aureum ꝯfessor & memoria. sa
cerdot.in fin titu Item ecclesiarum erectio. de consecrat. distin.
prima.nemo ecclesiam & capitul.ecclesias Virginum consecra-
tio.20.q j deuotis.extr.de ele.quod sicut.Clericorum ordinatio
extr.de transla episc.c.inter corporalia.& in præ.c.ꝙ sicut.Chris
matis ꝯfectio:ut ibi.Ecclesiæ sacratæ reconciliatio:vt extr.de con
se eccles.vel altar.aquam.Talia enim quæ sunt ordinis,delegari
nõ possunt vt ibi dicitur. Sed ꝯ:nam vnus episcopus potest alte
ri hoc demandare:vt extra, de tempo. ordin. quod translationẽ
de elec. suffraganeis.9.q 2.episcopũ.& c.Lugdun.extrà, de offic.
ordi.quod sedem.Sed ibi nulla est commissio , sed quædam per
missio seu demandatio:nec tunc hæc fiant iure delegationis, sed
iure proprio :quia illi nõ deficit, nisi sola auctoritas demãdantis
e seu permittentis[e],vnde non possunt omnia simplici sacerdoti ꝯ-
f mitti[f],Ioan vero not.95.dist.peruenit quod episcopus nil habet
hodie, ꝙ sit meri imperij: cũ omnia valeat delegare , etiam ea ,
quæ sunt ordinis,saltem episcopo :nisi vsum pallij. extra , de usu
g pal.ad hæc.ver.etiam not.idem not.in præ.c.quod sedem[g].arg.
29 23.q.4.illud & 2.q 7 sicut. † ¶ Mistũ autem imperium habet il-
la iurisdictio , quæ versatur circa causas existentes intra merum
imperium seu intra animaduersionem capitis:vt ff.de iurisd.om.
iud.imperium.vt cognoscere de transactione alimentorum, &
sup eis, & super rerum minorũ alienationibus decreta interpo-
nere:& generaliter omnia , quæ conceduntur à lege & constitu-
tionibus,quæ non attingunt animaduersionem.ff. de offic. eius ,
cui mand.est iurisd l j.Item cognoscere de ingenuitate, vel liber
tinitate & seruitute.C de pedane.iu.l.placet.§.fi.ibi:deĩde,&c. ff.
de arbi l.nõ distinguemus.§.de liberali.su p quo vide.C.vbi cau.
sta.agi debeat.l.pe.Item mittere in possessionẽ , & recipere cau-
tionẽ quia iubere cauere,& in possessionem, mittere,magis sunt
imperij ,scilicet misti,q̃ iurisdictionis.ff.de iu.om.iud. iubere.Et
dr̃ mistũ , qa partim accedit ad nãm meri, partim ad pecuniariũ
cõmodũ Cõmodũ enim pecuniariũ respicit, si alicui caueat,vel
in possessionẽ mittat:& talia delegari non possunt:vt in præ.l. ff.
30 de off.eius,cui mand.† ¶ Secundũ canones vero misti imperij,di
h ci põt ex depositionẽ perpetua suspẽsio[h], admonitiones,inqui
sitiones,clericorũ institutiones:vt 16.q.vlt.nullus.visitationes &
correctiones,& huiusmodi ex,de off.or.ꝯquerente.Hæc tñ dele
gari possunt potius sm canones, quam secundum legistas. ff. de
offi.ꝓconsul.nec quicquam. Videtur tamen, ꝙ talia possunt sim
pliciter delegari:ut extr de off.dele. venerabili. vbi fuit restitutio
delegata.Sed ibi iudex erat impeditus,vel ꝓficisci volebat,ideo-
que potuit delegare:vt in præ.l.de offi. eius. vel est illud speciale.
31 † Porro illa , quę in suo g[...]ali nomine stat , iurisdictio nuncupat,
& cõpetit magistratibus municipalibus:vt ff.de iurisdic.om.iud.
magistratibus,& ponit pro his, quę tñ iure magistratus compe-
tunt, & delegari possunt : & sic ponit in præ.l.iubere.ff.de off.e-
ius,cui man,est iur.l.j. §.fi.dicunt aũt ea iure magistratus cõpete-
re,quę cõpeunt eo ipso, ꝙ magistratus est, ẽt minimus villæ,vel
castri,uel ciuitatis: ut præstare auctoritatẽ manumittere uolenti-
bus, & adoptiones & publicationes testium ante litis cõtestatio-
nem , & instrumentorũ permittere, exercere iurisdictionẽ con-
tentiosam in pecuniariis causis , vsq; ad quinquaginta aureos o-
i lim : hodie vsq; ad 300. aureos siue solidos[i] . in auth.colla. 3.de
defen.ciui.§ sed neq;. & §.ex prouinciali. & §.audient quoq;. C.
de magi muni.conue.l.j. C.de defen.ciui.l.j. & in præ.l.magistra-
tib.& instit.quib.mod.ius pat.pat.soluit.§.præterea emancip.C.
32 eod.l j.† ¶ Quid si vltra ccc solidos[k]? Azo dicit esse iurisdictio-
k nis,licet maiores iudices requirat. Alij dicunt esse meri imperii[l].
l cum non cõpetat hoc iure magistratus.Item ẽt testamenta insi-
nuare:ut s.vers.notandũ.Itẽ tutores dare.ff.de offi.eius,cui man.
est iurisdic.l.2.& pe.Quid de datione curatoris ad litem?Dic iure
magistratus ꝯpetere: vnde magistratus municipalis dare poterit.
m arg.Instit.de cur.in fi.cũmodo intra ccc.aureos[m].Item leuiter ca-
stigare:ut in præ §.audient 45. dist.cum beatus.ff.si quis ius di.nõ
obtem.l. vnica.sm Canones. hæc iurisdictio cõuenit archidia-
cono, vbi est de consuetudine. Ipse enim scrutator est iurgiorũ.
20.dis.perlecti.& de mãdato episcopi excõicat se temerè ad ordi
nes ingerentes:ut ext.de eo,qui fur.ord.re c.j.De hoc not. Vicen.
n ext.de offi.delegat.c.fi.& in præd.c.conquestus[n]. † ¶ Modica ue-
33 ro coercitio est,quæ cõmissa intelligit eo ipso , ꝙ causæ alicuius
cõmissio demandat:& hoc ẽt imperium dr̃ : ut ff.de offi.eius,cui
man.est iurisd.l fi.ext.de offi. dele.ex literis.& c.fi § fi.ibi,qa non
iurisdictio,&c.à ꝯrio sensu.vbi de hoc sm Vincent. Vtrũ in cau-
sis misti,uel meri imperii fiat ꝓrogatio,no.ff.de iudic.l.j.C.de iu
o ris.omn.iud.l.j.[o] † ¶ Vltimo no. ꝙ qui duabus auctoritatibus ꝓ-
34 cedere põt,non cogit alteram eligere. arg.ext de præscript.si di-
ligẽti.Si tñ elegerit,electio tenet:& illa electa vtet.arg.ex,de off.
dele.significantibus. Posset ẽt eligere, ꝙ in una parte eiusdẽ cãæ
p vtat ordinaria,in altera delegata[p]:vt ext.de arbitris.innotuit.imò
videtur,

ADDITIONES

a Cępit. ¶ Ex necessaria,nõ ex volũtaria cã: vt no.in l.j.ff.de off.eius,cui mã. est Dr̃ aũt incipere abesse,cũ parat sarcinulas ad ꝓficiscendũ.Facit.ff.ex q. cau.ma l.ab hostib.§.quod simplr.sm Cy.in præ.l.j.facit j.vers.mistũ.in fi. & ibi ẽt tenet ꝙ si infirmus est , id possit ꝑ ꝑ similitudinẽ casus,& idẽtitatẽ rõnis.Sed gl.in l.2.de pedan.iud.vr̃ uelle ꝯriũ. & tex.l.j.ff.de off.ei9,cui mã. est iurisdi.apertè dicit, ꝙ non aliter.qd̃ do. meus exponit, ẽt si sit infirmus. ¶ Adde, ꝙ opinio Spe. in hoc ver.limitat ꝑ Bar.Cyn.& Ang.in d.l.i.nisi esset aliquis magnus latro; cuius pœnam differre usq; ad aduentum præsidis periculosum esset : quia tunc delegatus potest expedire. arg.l.si quis filio.§. 2.ff.de iniu.test.& l.de pupillo.§.si quis riuos.de ope.no.nun.

b Generaliter. ¶ Imò & specialiter. qd̃ dic ut in c.vlt.ne cler.vel mo.lib.vj.

c Concor. ¶ Facit de of.or.cum episcopus.li.6. De hoc 21.dist.perlectis.11. q.1.de persona.

d j.resp. ¶ Vide quod ibi dixi super ver.animaduertere.

e Permittentis. ¶ Vt not.in decret.1.de transla.in glo.pen.

f Committi. ¶ Vt in præ.c.aqua.de conse.eccle.vel altar.

g Sedem. ¶ In fi.1.glo.& ibi posuit alias remissiones.

h Suspensio. ¶ Hoc posuit sub mero,s.uer.proxi.in prin. Precor Canonistas, ꝙ huius materiæ subtilitatẽ dimittant Legistis,q nec in hac mã sunt ꝯcordes.Hinc est ꝙ Gui.de Suz. reprobat oẽs gl.dicẽtes mistũ imperiũ nõ delegari: dicẽs illud delegari , nisi in casib. expresse ꝓhibitis : sicut in datione tutoris,q̃ misti est.ff. de tute.l.muto.§.tutoris.& nõ delegat , nisi iurisdictionem habenti.Instit.de author.tut. §.pe. ff.de tut.& cu.da.ab his.l.nec mandante.Secũdo qñ mistũ plus hẽt de mero, q̃ de iurisd ctione,ut in l.iubere. ff.e.ti.Itẽ cũ requirũt decreti interpositionẽ : ut in §.ubi decretũ.hoc dixit su p l.1.ff.e.ti.dicebat eñ,q cãæ misti imperij.nõ ꝯcedebant maiorib9 magistratib.habẽtib9 merũ lege, senatusconsulto vel ꝯstitutionibus: sed eo ꝙ tales sunt, habent illud.& sic in illa l.intelligit uer.ẽ uero.ꝑ qd̃ concludit ꝙ præses,uel alij,q habẽt merũ imperiũ , ẽt si nõ proficiscant,tñ ꝑꝑ publicas occupationes , & non alias causas misti imperii poterunt delegare , etiam non habentibus iurisdictionem. alle. C.de peda.iudi.l. 2. C.qui pro sua iuris.l.vna.saluo quod de tribus casibus prędixi. ¶ Adde quod Alexand.in l.1.ff.de off.eius,cui,&c.probat opin.Gui.de Suza.

i Solidos. ¶ Facit ad id,quod scripsi de iudic.c.fi.super 3.glo.

k Solidos. ¶ Azo in sum.not ubi uide in fin.primæ partis.

l Imperii ¶ Dominus meus in l. imperium.dicebat eas esse misti:inducens §.& iudicare.in auth.de defen.ciui. & ratio sequens non resistit. vide Cyn. in l.2.C.de peda.iudi.

m Aureos. ¶ Bene facit de iudi.c.vlti.§.delegatus.lib.6.

n Conquestus. ¶ Alleg.ver.& not.

o L.1. ¶ De hoc de foro comp.si diligenti.ad fi.1.gl.cum suis remiss.& al j.de comp.iud.adi.§.j.ver.sed nunquid in iudice.De hoc & de potesta communicandi , uide quod scripsi de offi.deleg. P. & G.super fin. vl glossæ.

p Delegata. ¶ Facit quod not.s.titu.1. §.fin.versicul.quid si comprom

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

vt, q licet dicat, nolo procedere auctoritate ordinaria: si valebit processus auctoritate ordinaria, qa nemo pōt à se imperium abdicare: vt ff. de off. pre sed legatus. Sed qualiter hoc intelligatur,

a prosequere s'm papam: ut no. in præ. c. si diligenti.[a] † ¶ Illud etiā

§ nota, q possessio generalis iurisdictionis acquiritē, si vnus actus iurisdictionis exerceat: puta quia cognoscit quis de cā vna, siue de ciuili, siue de criminali: vel si excōicat aliquem. Et idē est, si qd aliud faciat, quod ad id iurisdictionem pertineat: dummodò intendat vti iure suo, quo ad iurisdictionem vniuersaliter. Nam si intenderet per hunc actum in ciuilibus causis tātum vti iure suo, non propter hoc acquireret in criminalibus. arg. ff quemad. ser. amit. l. fin. extr. de præscrip. auditis. & c. cum olim. Hæc tamen generalis iurisdictio non procedit vltra personam, in qua eam exercuit. Item licet eam exercuerit in vniuersitate, non ideo acquiret possessionem iurisdictionis in singulares personas. ar. 12. q. 2. qui manumittitur. Generalis autem possessio ciuitatis, uel prouinciæ acquiritur, si publice per omnes partes ciuitatis, & uniuersaliter bannum posuerit in ciuitate: quod verum est, si nullus alius erat in possessione generalis iurisdictionis. Item si quis facit homines alterius confiteri, quòd sunt suæ iurisdictionis: uel sacramentum fidelitatis ab eis extorquet: prout in plerisque locis patrimonij beati Petri inuenimus factum esse, dum eramus ibi rector & capitaneus generalis: vel etiam in prouincia Romandiolæ dum essemus ibi, & in ciuitatibus Bononiæ, Vrbini, & Massæ, & Vrbatiæ comes & rector generalis: vel facit eos renunciare & abiurare iurisdictionis prioris domini: non propter hoc acquirit possessionem iurisdictionis. Item si habens iurisdictionem uel aliud ius generale iure, uel consuetudine, uel statuto in aliqua loca, uel personas: & quantocunque tempore stet, quod in aliquo locorum dictorum vel personarum non utatur, uel omni iure, quod in eis habet, vel etiam in aliquo capitulo, non tamen contra eum præscribitur, quia semper possidet. Nam exercendo ius illud, uel etiā vnum capitulum illius iuris generalis in uno loco suo, in omnibus locis & personis & capitulis retinere uidetur, nisi possessionē amittat, uel quia expellatur, vel reuersus non admittatur, vel suspicetur se posse repelli, Præmissa omnia prosequere plenius se

b cundum papam. prout not. ext. de capel. monacho. capitu. 2.[b] Et sunt hæc in argumentum contra curiales regis Franciæ. Si enim aliquis miles, vel prælatus habet castrum, in quo longo tempore omnem iurisdictionem exercuit, prout casus occurrerunt: nunquam tamen contigit casus, quod ibi oportuerit merum imperium exerceri: hodie vero cum contingit, dicunt hæc ad curiam regis spectare, non ad ipsum militem, uel prælatum: quod reprobat papa, ut not. in prædi. cap. argu. tamen pro eis in his, quæ not. j. de præscrip. versic. sed pone, miles. Qualiter concipiatur libellus, quando agitur de iurisdictione, siue petitorio, siue possessorio: not j. de cau. pos. & proprie §. in retinendæ. versicu. porro. & § notandum. versicu. cæterum & de tali. do. ver. quid si petatur.

36 † ¶ Et breuiter nota hic, quod causarum aliæ sunt infimæ, ut quæ sunt infra summam 300. solid. & pro illis potest quilibet magistratus adiri: ut in auth. de defen ciui. § & iudicare. & § audient. & ff. de off. eius, cui mand. est iurisd. l. 1. Aliæ sunt mediæ, ut quæ prædictam summam excedunt, & pro illis adiri debet præses prouinciæ, uel delegatus ab eo, cum ipse impeditus est: vt C. de pedan. iudi. placet. in prin. aliæ maximæ, ut quæ ad merum pertinent imperium: de quibus supra dictum est: & pro illis adiri debent rectores prouinciarum: ut ff. de off. præsi. illicitas. §. qui uniuersas. & in præd. l. placet. §. non ita. Non autem delegati ab eis, vel magistratus municipales: ut ff. ad munic. l. ea quæ nisi in casu, cum uidelicet contingit præsidem abesse: ut supra de iudi. delega. §. fin. uersicu. item quod est lega. in causa. Item etiam quæ ad mistum pertinent imperium de quibus supra dictum est. Pro quibus etiam maiores iudices adiri debent: vt in præ. l. 1. & ff. de offic. proconsl. nec quicquam. §. 1. Si enim extraordinarius, uel qui de his nequit cognoscere, adeatur: impune sibi non parebit vocatus. ff.

c de iurisdict. omn. iudicum. l. fin. ext. de rescrip. præsenti. c[c] ¶ Non

37 est etiam omittendum, quia si mandatum, uel inhibitio iudicis contemnitur, ad eius spectat officium hoc punire: ut ff. si quis iusdicenti non obtemper. l. unica. extra, de matrimonio contra interdict. eccles. contracto. capitu. 1. cum suis concor. d Iustè ergo petebatur à nobis pro parte episcopi Massan. vt commune ciuitatis Senen. puniremus: quia post inhibitionem eis factam, exercitum fecerant, & damnificauerant ipsum episcopum in Castro Cæsc. quod idem episcopus coram nobis ad se asserit pertinere.

ADDITIONES.

a Si diligenti. ¶ Sciendum quòd Inno. materiam ad quam hic remittit Gul. non posuit in capitu. si diligenti. sed in capitu. cum ex officij. ibi præcedenti. Erat autem signata super versicu. auctoritate. quod quia non habebatur communiter in illa decreta. putauerunt aliqui & Spec. cum eis, quòd caderet in capitu. si diligenti. ubi est tale uerbum. Miror autem de Guli quia doctor suus Hostiensis bene posuerat glossillam in capitu. cum ex officij. propter literam antiquæ, quam ibi posui. ibi uide. ¶ Adde, quòd doctrinam Innocen. sequitur Bald. in l. falsus. C. de fur. & in l. non codicillum. C. de testa. Angel. in l. si per errorem. supra de iurisdict. omn. iudi. Roma. consil. cccxlvj.

b c. 2. ¶ Et ibi plene uide in gl. quæ incipit, intelligas.

c Præsenti. ¶ Quam hodie non habemus.

d Concor. ¶ Ibi not. in glos. penul. & vltra illas facit ff. de iudi. si prætor. quod metus causa. l. 3. ex qui. cau. ma. sed & si per prætorem. §. sed & si. Item iudices licitè comminantur. de app. cum cessante. vbi remissionem dedi. & ff. de offic. præfect. vrb. l. 1. §. cum patronus. ff. de offic. præfect. vigil. l. nam salutem. §. 1. & iudex inferior illam sequitur. ff. de admin. tuto. l. tutor. §. si deponi. Sed dic ut ibi in glos. non tanquam. Item iubere potest alicui, ne de domo sua exeat. ff. de in terd. & releg. l. fin. Sed vidi dubitari in præceptis, quæ fiunt per iudices nuda voluntate: puta, ne pars loquatur, ne exeat aulam ne moueat manum à poste, sub pœna centum librarum: & in primo exemplo tenuit Guid. de Suza. super materia. l. 1. & l. interlocutio. C. commi. vel epis. per illas leges. & per l. fi. ff. de leg. 1. filiusfam. §. diui. el 2. & de leg. 3. l. pater. §. Iulius Agrip. & l. Lucius. & pœnæ exigi non potest, cum illa præcepta nuda sint, & sine causa, vel causæ cognitione facta. Alleg. ad idem leges, quæ requirunt causam. C. de edict. diui. Adria. l. fin. ff. de suspect. tutor. l. 3. in fin. cum l. sequen. de transact. cum ki. §. causa. de infa. l. 2. §. igno miniæ. de fideicom. liber. si legatario. in fin. de iur. fisci. l. 2. §. Senatus de dona. l. nuda ratio. de probatio. l. cum de indebito. §. fin. cuius causam ponit decre. si cautio. de fide instrumento. Ad idem de libel. obl. capitulo fin. de appel. vt debitus. & cod. titul. vt super. libr. 6. de censib. capitulo peruenit. de senten. excommu. capitulo sacro eod. titu. capitu. 1. libr. 6. cod. libr. de off. ord. si canonici. Ad prædicta facit quod scripsi de re iudi. capitu. in causis. super 1. gloss. & de pœnis. dilectus. Facit ad materiam infra de senten prola. §. 2. versicul. sed nunquid iudex. & fortius infra de contumacia. §. fina. versicu. sed pone, iudex. ¶ Adde versicul. illud etiam not. qualiter acquiratur iurisdictio. Bal. consil. 64. & 358. libro primo. & qualiter merum imperium: Petr. de Anch. consil. 141.

ADDITIONES NOVAE.

* Nota q per præsentiam maioris iudicis silet iurisdictio minoris iudicis. fac. l. 4. §. si tam uicinum. ff. de damno infec. Archid. 11. q. 1. de persona. & l. in hac. de donatio.

* Nunquid iudex ad ciuilia possit cognoscere de delictis quæ committuntur coram eo. Bartol. in l. hoc iure. ff. de aqua quoti. & æsti. §. si aquam. & dicit quòd sic. fac. l. nullum. de testib. & l. sciant. de probatio.

* Quid si duo habentes iurisdictionem in aliquo castro diuidant inter se, numquid vnus per alium dicetur vti dicta iurisdictione? Bartol. quòd sic in l. constat. §. inter duos. de aqua quotidiana & æstiua.

§ Nota quòd actus iurisdictionis voluntariæ non possunt fieri cum eo qui habet parem iurisdictionem cum eo qui habet interponere auctoritatem. fac. l. ille à quo. §. tempestiuum. ad trebellian. & l. apud eum. de manumiss. & hoc inducitur in argumen. ad ralem quæstionem: quidam iudices chartularij qui habent iurisdictionem super actibus uoluntariis. l. 2. ff. de iudici. & per Azonem in summa, qui dare tutores possunt. facit quod not. in l. 1. C. de tu. & curator. dat. ab his, quid si ab aliis aliquis ex dictis iudicibus fuit emancipare filium suum. cum auctoritate alterius. dic q non potest per prædicta. de hoc Guil. in dicta. l. apud eum.

* Nota q iurisdictio limitata circa certas res, & circa certas personas non potest ad alias res nec ad alias personas prorogari. Cynus in l. 1. C. de iurisdictio. omn. iud. & l. testamenta. de testamen. de prorogationibus notauit Cynus. l. si qui ex consensu. de episco. audien. & gloss. in l. 1. de iurisdictione omni. iudi.

* In l. leges. de legibus, pone duo iudices erant deputati in ciuitate in quæstionibus fallitorum: postea fuerunt duo alij additi, utrum isti adiuncti videantur adiuncti litibus pendentibus coram primis? Videtur quòd non, per l. 1. de officio consulis, sed ibi loquitur in iudicibus habentibus iurisdictionem quilibet in solidum. sed ego loquor quando omnes habent simul. vnde illa lex non obstat. Bald. consuluit quòd isti additi haberent adesse quo ad reliquum processum: quia lex noua respicit formam processus, & processus habet formas distinctas. unde quantum ad præteritam non fiamus retro nouo: sed quantum ad futura. non obst. in authent. in medio litis, &c. quia ibi loquitur quo ad decisionem, non quo ad iudicium. l. iudicium solutur. ff. iudicat. sol.

* Merum imperium & iurisdictio ordinaria an præscribantur per longam consuetudinem gloss. uidetur dicere quòd sic in l. fin. C. de emancipatio. libero. quid de iurisdictione attributa diuersis personis, & circa diuersa. Angelus in l. cum prætor. ff. de iudic.

* Si iudex habet iurisdictionem usque ad cētum, & litigauit quis coram eo de maiori summa. Bald. in l. certa ratione. C. quando prouocare non est necesse.

* Si opponit iudici de iurisdictione, an ipsemet cognoscet de iurisdictione. no. in l. quidam. de re iudi. & l. 1. C. quan. pro. non est ne. & authen. habita. C. ne filius pro pat. in. l. ex quacunque causa. ff. si quis in ius vocatus. non ier. l. 2. §. sed & si. ff. de iudici

¶ Bald. de iurisdictione omnium iudicum.

IVRISDICTIO Est potestas de iure publico introducta causa necessitatis iuris dicendi, & æquitatis tribuendæ: ut ff. eo. l. 1. quæ diffinitio est de ordinaria iurisdictione. Item de [illegible] G. uide ff. de ædil. edict. l.

sciendum.Et ex verbo statuẽdæ, colligit Bar. ꝙ statuta facere, est iurisdictionis ordinariæ: quia cui competit diffinitio,& diffinitum, secundum Bartol. Sed Ray. dicit contrarium, quia non omnes populi habent iurisdictionem, nec locum publicum causarum. ff. de exc. tut. l. si duas. §. dictum.& tamē pos suut adinuicem statuere de suis negotiis, non de iure publico, nisi à superiore confirmentur. C. de testa. l. fi. Non obstat uerbum statuẽdæ: quia præcedit verbum de necessitate statuti:& statuta non fiunt de necessitate, sed sponte. ergo facere non competit iure magistratus seu iurisdictionis: sed magistratibus sic. Bald. Sed an ista diffinitio sit uera in uoluntaria: iurisdictione, dic quod sic ut respectu litigatorum dicatur uoluntaria sed respectu iudicis est necessaria. ff. de off procon. l. 2. per G. in auth. de quæstore. §. super hoc. G. ¶ Subrogatus ad uniuersitatem causarum habet iurisdictionem ordinariã: secus si ad certa, scilicet talis populi. ¶ Superillustres sunt papa & Imperator, consul & patritius. ¶ Illustres sunt præfectus prætorio Orientis, Illyrici, Affricæ, Vrbis, & quæstor candidatus. ¶ Spectabiles sunt magistri militum, prætor, præfectus uigillum, proconsul, præfectus Augustalis, præfectus Aegypti, Vicarius, & Dux, Comes rerum priuatarum, Comes Orientis, & non alij Comites. ¶ Clarissimi sunt Comites Italiæ & Alemaniæ, præses prouinciæ: sed magistratus municipales & alij pedanei non sunt clarissimi. G. ¶ Potestates terrarum non habent merum imperium de iure communi: sed preses prouinciæ: sed de consuetudine & vsurpatione sic. Vnde membra mutilare, & damnare ad mortem, habent ex vsurpatione, non de iure. ver. ergo potestates. Quidam habent hoc per priuilegium per pacem Constantiæ: ut no. in Auth. de defen. ci. §. & agi apud defensores. in fi. magnæ gl. Hanc tamen præscriptionẽ potest reuocare princeps, quandocuuque vult: quia contra absolutam principis potestatẽ põt præscribi, & omnis consuetudo põt ab eo cassari. de consti. c. 1. ff. de sepul. vio. l. 4. §. diuus. & in Auth. nauigia. C. de ser. fugit. cum similibus. ¶ Si potestas condemnat aliquem ad mortem, an iste efficiatur seruus pœnæ. Videtur ꝙ non: quia non potest alicui adimere ciuitatem vel liberttatem, ff. de off. præ. l. illicitas. §. qui vniuersas. Praeterea iste condemnatur ex forma statuti: & statutum non dicit, quod iste efficiatur seruus pœnæ. ergo, &c. Nam quod omittitur à statuto, pro omisso est habendum: vt not. Cyn. C. de hære. insti. l. 1. Præterea nos, uidemus, ꝙ bona non confiscantur: quod fieret, si moreretur seruus pœnæ. Vlterius nemo hodie bene natus ex condemnatione fit seruus. Et hoc sequitur, quòd valent testamenta istorum: quia sunt liberi, & retinent bona. In contrarium videtur: quia sñia statim facit dãnatũ seruum. ff. de pœnis. l. qui ultimo. & l. quidam. ergo non valet suum testamentum. Et hoc est verum de iure, quia lex, non iudex, facit eum seruum. argu. de rit. nup. l. palam. in fi. tamen si de consuetudine est, quod eorum testamenta seruentur, ualet testamentum, cum etiam seruo lex & consuetudo posit concedere testandi licentiam. arg. ff. de offic. prętor. l. Barbarius. in fin. & C. de his, qui. ut indi. l. pen. Et prædicta uera de condemnatis præsentibus: sed absentes condemnati ex forma statuti non fiunt serui, nisi demum capti. tunc enim quasi ab hoste capti incidunt in seruitutem. Nam sententia in eos fertur hoc modo. quòd si quo tempore peruenerit in fortiam communis, &c. de re iud. c. pastoralis. in cle. Vnde interim antequam terminus adueniat, sunt liberi: & possunt testari. argum. ff. de ser. expor. l. Titius. Bal. ¶ Merum imperium liberum habent papa & Imperator: legi subnixum habẽt inferiores, quibus nominatim participatum est in parte solicitudinis, non in plenitudine potestatis. l. 1. in princ. ff. de off. eius, cui man. est iuris. Cõsistit merum imperium circa humanum corpus gladio materiali vel ciuili conterendo, quia homo summa res est: & ideo summa iurisdictio requiritur ad hominem morti tradendum, vel capitaliter condemnadum. Nam homo est creatura facta ad imaginem Dei. C. de pœn. l. si quis in metallum. ¶ Mistum imperium consistit circa res & actus, in quibus nobile officium iudicis uel mercenarium, decretum, vel auctoritas imploratur. Nã decretũ in auctoritatibus & officio iudicis ꝯsistit: iurisdictio ꝯsistit circa actiones. uice emãctionũ exercet. ff. de ori. iur. l. 2. §. post originem. Hoc tãgit Spe. hic: & dic, ut ff. e. l. imperiũ. ꝑ G. de Cu. Cy. & Bar. ¶ Episcopi delegant merum imperium, quod semper intelligitur, quo ad causas sanguinis, abesse: & debent committere generaliter, sed alij prælati inferiores de iure non habent ius gladij. ver. & nota, quòd episcopus. G. ¶ An qui habent duas auctoritates cogantur alteram eligere. ver. ult. not. tenet ꝙ non: quia non potest à se abdicare publicam iurisdictionem. ff. de offic. præsi. l. legatus. ver. ultimo nota. G. ¶ An præscribatur merum imperium, si quis eo non est vsus, quia non occurrit casus vtendi tamen fuit in possessione territorij, ut dominus vel iustitiarius. Et dic, ꝙ sic. versic. & sunt hæc in arg. contra curiales. G. nam in istis incorporalibus plena possessio consistit in aptitudine, sicut in actu. ff. de seruitut. vrba prædiorũ. l. foramen. & si quis præscribit iurisdictionem in incolas, uidetur etiam præscripsisse in forenses, qui ibi delinquunt, Nam ista pręscriptio causat ius reale: & uelut confessoria contra quemlibet redditur. ff. si ser. uen. si quis diuturno. in fin. quia in ipsum territorium uidetur ius præscribi, cui iurisdictio inhæret. C. ubi & apud quos. l. fi. no. hoc. probo etiam per c. dilecti. de foro compe. Bal. ¶ Faciens guerram pendente inhibitione, pertinet ad forum ecclesiæ. in ver. Guil.

¶ De officio omnium iudicum. Rub.

SVMMARIVM.

1 *Notabiliter facta nisi diligenter notentur, neglecta esse dicuntur.*
2 *Interrogatio facta in bona fidei contractibus, tantum ualet, quãtum in stipulatione.*
3 *Lege deficiẽte, & contractu, iudex potest, quod sibi bonum uidetur, agere.*

1. §. Quæ Ad perpetuam memoriã fiunt, diligenter prospicienda sunt: vt 23. distin. in nomine. & extr.
a de re iu. ad Apostolicæ. in superscriptione.[a] 1. q. 7. cõuenientibus. nec ulla temporum sunt commutatione variãda. 20. q. 1. quæ ad perpetuam. maxime ubi sunt posteris ꝓ futura: ut ext. ut ecce. bc. c. vlt. in prin. Ad posterorum ergo vtilitatem & memoriam perpetuam, hic de officio iudicis tradidi, quæ nec à modernis sunt
b etiam contemnenda. C. de quæstionibus. l. diuo. in fin. [b] C. de test.
1 iubemus ver. sed nec aliqua. de consecr. distin. 2. semel. † quia quę notabiliter fiunt, nisi diligenter notentur, neglecta eẽ videntur. ff. de iniur. item apud Labeonem. § ait prætor. Quia ergo de officio iudicum in specie tractauimus: hic in genere de his, quæ spe-
2 ctant ad omnes, dicamus. † ¶ Officium ergo iudicis latissime patet: potest namq; bo. possessionem dare, & in possessionem mittere, tutores constituere. & iudices dare: vt ff. de iur. om. iu. l. 1. & 30. q. 5. iudicantem. & s. titu. proxi. & tantum ualet in bonæfidei contractibus, quantum in stipulatione interrogatio facta. ff. de
3 negot. gest. l. quia tantundem. ff. depositi. Lucius Titius. † ¶ Item, quia ubi deficit lex & contractus, iudex facit quod sibi & de bono & æquo videtur. Insti. loca. §. pen. quod etiam, ut late patet, sic plenius ostendamus. Nam quandoque proponitur principaliter loco actionis, seu loco principalis actionis. Quandoque vero proponitur incidenter. Quandoque impedit actionem. Quandoque detrahit actioni. Quandoque deseruit ei. Quæ singula seriatim specialiter prosequamur. Vltimo quid iuris sit de summaria cognitione dicturi.

ADDITIONES.

a Sciendum est, quòd ex practicis, quos nominauit auctor in Prooemio, soli tres de hoc tractauerũt. Primus Rof. qui parte secũda sui Operis posuit Rubricam de officio iudicis, quod datur iure actionis, & 5. post illam ad idem. Item post titu. de iuro vasalli, posuit quasi cotinue 14. Rubricas super diuersis, quæ petũtur iudicis officio. & sic sunt 19. ¶ Secundus fuit Vber. de Bon. qui tractatum de hoc composuit, in suo libello ante med. versic. rogatus. vsque ad versic. si criminaliter. mihi char. 6. ¶ Tertius Ioan. de Deo, qui post ipsum Cauil. lib. 10. per generales & speciales Rubricas materiam prosequitur. & adde quod statim dicam. Item scias, ꝙ Roffr. in certis locis & super Rubrica de offi. iudi. contra colonos & adscriptitios, versic. sed opponitur. improbat subtilitatem dicentium, quòd quando iudicis officium proponitur loco actionis, non debet in libello dici, Ago contra talem. sed Propono vobis, &c. Horum ratio: quia iudicis officium non sit actio. ff. de mino. ꝙ si minor. §. fin. contra partem non debet proponi, sed solum iudici: sed contra partem proponitur, cum agit suo iure. Sed ipse de hoc non curat: quia nomine actionis saltem generalissimo, etiam officium iudicis continetur ff. de actionib. & oblig. actionis verbo. & sic bene dicitur, Ago contra talem.
b Superscriptione. ¶ libr. 6.
c In fin. ¶ Facit cle. de iureiur. Romani. uersi. nos itaque. & in fine.

SVMMARIVM.

1 *Actione ordinaria deficiente, proponitur officium iudicis, loco principalis actionis.*
Iudex uel prælatus audita subditorum infamia, ad inquisitionem excessuũ suo officio potest, etiam nemine petente, procedere.
2 *Distinguẽdum est, ubi iudicis officium interponitur principaliter pro actione ad petitionem partis.*
3 *Pater agens contra filium sibi obedire nolentem, agit iudicis officio.*
4 *Officio iudicis agitur, cum de patria potestate inter patrem & filium disceptatur.*
5 *Iudicis officio agitur, cum filius petitur, qui à nemine detinetur.*
Iudicis officium imploratur cum filius à patre petit emancipari.
6 *Deceptus qui renunciauit iuri suo, & quia aduersarius non seruat quod promisit, iudicis officium implorat.*
7 *Magister cuiuscunque facultatis potest à discipulo petere salarium, cui discipulus absque pacto, uel stipulatione obligatur. Idem de nutricibus, obstetricibus, medicis, &c.*
8 *Vxor timens uiri sæuitiam petere potest officio iudicis sibi caueri.*
9 *Imploratur iudicis officium, ut hæres cogatur adire hæreditatem.*
10 *Officium iudicis imploratur loco principalis actionis in quinque casib.*
11 *Officium iudicis imploratur pro uiæ publica adæquanda.*
12 *Bona debitoris non soluentis peti possunt officio iudicis possideri, uendi, uel separari.*
Recurrendum non est ad extraordinarium auxilium quandiu superest ordinarium.
13 *Officium iudicis quomodo competat ordinario, & quomodo delegato.*
14 *Officium iudicis si loco principalis actionis ad petitionem partis contra incertam personam imploratur, tunc non est necessaria litis contestatio.*
15 *Litis contestatio non est necessaria, ubi iudicis officium pro actione proponitur contra nullam personam.*
16 *Iudicis officium in quibus casibus interponitur, etiam inuitis partibus.*

2. §. Iudicis Officiũ loco principalis actiõis ꝓponit, cũ alia actio ordinaria deficit, & ñ ẽ actio: ut
a ↄ. §. vlt.[a] & tũc lit. ꝯte exposcit. vt ext. c. iudicis. qđ tñ sic ĩtellige: q aut interponit ad nullius partis petitionẽ: aut ad partiũ petitionẽ aut e

ADDITIO.

a §. ult. ¶ Nunc propter additionem penultimam, de quo dicã ↄ. §. fi. in pri

a aut eis inuitis[a].† Iudicis officium loco principalis actionis ad nul
1 lius partis petitionem interponitur:cum prelatus vel iudex audi-
ta subditorum infamia ad inquisitionem excessuum ex officio,si-
ne cuiusq; petitione procedit.extra.de accus.qualiter.2 & 2.q.1.
Deus.lxxxvi.dist si quid vero de quocunq;.ext.de simo.licet He-
li.Item cum ex officio suo mandat,ut quicunque scit veritatem,
vtrum Titius soluerit vsuras alicui,qui Titius iurauit hoc non de
nunciare hoc dicit,extra.de iureiur.ad nostram 2.in fin.Idem cũ
per se inquirit,an tutor suspectus sit de tutela.ff.de suspe.tu.l. 2.§.
præterea.& ĵ.dicam. Ad eius enim officium spectat,per se talia in
quirere.& corrigere.ff.de off.præsi congruit.extra, de off.ord.c.
j.35.q.6.episcopus.extra, de testib.cog.præterea.23. q.4 si is q. C.
de bo.præscrip si intra.in prin.& obuiare ne fiant. lxxxvi.dist.c. 1.
2.& 3.dist.c.1 & 2.suspectos ab admin stratione remouere: vt ibi
& extra de off.dele.uenerabile 3.q.2.quia ea.extr. de accus. cum
dilecti.& de simo.licet.Item damnis ecclesiarum occurrere. ext.
de insti cum uenissent.in fi.Similiter & his quidem omnibus non
est litis contestatio necessaria:sed sunt illi exponenda capitula,su
per quibus inquiritur contra eum extra,ut lite non contest.quo-
niam frequenter.§ sunt & alii.& in præ.c qualiter.§.debet igitur
11.q.3.eorum.vel dic,ut ĵ.de inquisitionib.§ nũc tractemus.alias
2 nunc videndum.ver.cum igitur.& seq.† ¶ Si vero officium iudi
cis interponitur principaliter pro actione ad petitionem partis
petentis aliquid sibi dari vel fieri:tunc subdistingue,quia aut con
tra certã personã,aut contra incertam,aut ꝯ nullam.Si ꝯtra cer-
tam tunc habet locum dec.ext.eo. iudicis, quia tunc est merum
officium,& datur libellus,& exposcit lit.conte.ff.de mino.Papin
in fi.& l.patri §.1.& C.si aduersus deli.l.1.C.in quib.cau.in integ.
rest.non est ne.l.1.C.de mino.l 3.ext.de restit.in inte.c.1. Cum e-
nim loco actionis succedat, vt s.ver.prox.sine qua nemo experi-
tur:vt ff.de neg.ge.si pupilli.§.fi. 8.dist.quo iure.extr.de iudi.exa-
minata.eius naturam debet imitari.ff.si quis cau.si eum. §. qui in-
iuriarum.C.de rei vxo.ac.l.vnica,ext.de stat.mo.recolẽtes.lxxvi.
dist.nosce.& c.scire.licet non perpetuetur per lit.cõtest vt in prę.
l.Papinianus.Quod autem dixi,quod exposcit lit. conte. patet in
multis exemplis:ut ecce, primo in rest.in inte.siue a minore, siue
a maiore ꝓposita.Pone enim,ecclesia alienat iuris solemnitate ad
hibita aliquam possessionem,in qua læditur enormiter citra dimi
diam iusti prætii:certe potest petere per merum officium iudicis,
vt pecunia emptori restituta recuperet possessionem:ut extr. de
rebus eccl.non alie.ad nostram.& ext.de rest.in integ.c.1.Huius-
modi enim officium iudicis proponitur à parte pro actione, &
contra certam personam,scilicet, contra emptorem:vnde debet
lis contestari.Item etiam in minore læso licet ei per edictũ præ-
toris subueniatur:ut ff.de mino.l.ait prætor.& l.patri.§.1.& l.quod
si minor.§.fi.& ext.de in integ.rest.constitutus.ff.de euictio.l.mi-
nor.respon.1 C.in qui.cau.non est in integ.rest.ne.l.1.in fin.de ex
ce.l.exceptiones.in fi.Idem est in maiore causa Reipublicæ absen
te:cum læso cuilibet prætor subueniat:ut ff.ex qui.cau.ma l. 1.ta
men ex officio iudicis iuuat.C.ex qui cau.ma.in contractibus.Idẽ
etiam in recissoria,quæ quamuis ex beneficio prætoris competat
vt ff.eo.maiores.& l.ab hostibus.& C.e.l. 1. tamen officio iudicis
expeditur.Vnde dicunt quidam, quod ex edicto prætoris est in-
efficax,quousque prętor viuus in eam insufflat spiraculum vitæ:
b ut ff.quod metus causa.metum §.uolenti.Insti.de act. §. rursus.[b]
An autem in restitutione in integ. sit necessaria litis contestatio,
uel possit dari ꝯ absentem? Dic vt ext.eod. ca. 2. de in inte. rest.
3 c.1.& c.cum ex literis †¶ Item aliud exemplum:nam si pater agit
ꝯ filium,obedientiam & reuerentiam sibi ꝓstare nolentem, agit
iudicis officio.xxx.dist.c.j.ext.de ma.& ob.cũ inferior.C.de emẽ
da.prop.l.una.2.q.7.quæritur Item si pater uel mater agunt con-
tra filium uel filius contra eos pro alimentis:aget iudicis officio.
Est enim hic necessaria cognitio: quia forte negabitur pater esse,
vel filius.xxx.dist.si quis dereliquerit.ff.de lib.agn si quis à liberis
respon.1.& per totam l.1.ff.de iust.& iure.ext.de fil.pres. Micha-
el.ext.de eo,qui du.in ma.quam pol per adul.cum haberet.in fin.
In Auth.vt li.ma.& aui § illud quoque ext. qui fil. sint leg.trans-
missæ.de proba.per tuas.Item si patronus ad inopiam vergens pe
tit sibi per ecclesiam uel libertum prouideri.extra.de iure pa.no
bis.xvi.q.7.quicunque.& in præ l.si quis a liberis §.solent. Item si
patronus petit vt libertus obsequium sibi præstet:uel si conqueri
tur se ab eo contemptum,uel ab eo conuitium sibi factum,uel di-
ctum:officio iudicis agetur.ff.de offi.præ ur.l.1.§ cum patronus.
4 †¶ Itẽ officio iudicis agit, cum inter patrem & filium de patria
potestate disceptatur,& constat tãtum de filiatione.ff.de libe. exhi.
deinde §.1.ff.de rei uen.l.1.§.per hanc.C.de peti.hære.si putas.C.
de patria potestate.l.1.& 2.ext.de conuer.in fi. c.fi.¶ Sed quæri-
tur,an in premissis casibus,scilicet,de patre & filio,& de patrono
[...]erto sit libellus necessarius? Quod dic,ut ĵ.de libel cõcep §.
[...]dicendum.uersic.xxxv.[c] Sed an in eisdem casibus, & etiam
[...]tione damni infecti,de quo inf.subiicitur, debeat appella-
[...]dimitti? Et quidam dicunt,quod non.ff.de appel.reci.ue nõ
d l si res Alii contra[d].C.de peda iud.l.placet.Ita tamen, quod pen
dente appellatione [...]latur qui fuer[...] pronunciatus alendus, sine
præiudicio tamen.ff.de ino.test si instituta.§.pen.C.de ori.iur.l.
fi.ff.de test tu l.item.ff.de iure del.filius.& no.ff.de his qui sui uel
5 alie.iur.sunt.l.pe.†¶ Item agitur officio iudicis,cum filius peti ur
qui à nemine detinet.ff.de li.exhi.l. 3.§ hoc autem interdictum
extra,de conuer.in fi.capitu fin.3.q 1.redintegranda.Item implo
e ratur,cum filius petit à patre emancipari[d].ff si quis à pa.fu.ma l.
fi & de cond.& de.si cui legatum. ver. arbitro. Item cum petunt
separari bona.ff.de separa.l.fi.Item cum petitur sententia pronũ
ciari nulla,uel ꝓcessus extra,,de procu.in præsentia.extra, de off.
dele.cum contingat.ff.de fer l.1.[f] Item imploratur contra hære-
dem,ut ultima voluntas testatoris impleatur,ext.de testa. tua.C.
de episcop & cle.Auth.licet.C.de sac.sanct.eccl.l.1.Item implo-
rat officium iudicis,qui ꝑ metum rem suam tradidit: licet ei sub-
ueniat ꝑ edictũ ꝙ met⁹ cau.ff.ꝙ met.cau.metũ.§.ex hoc edicto.
Item deceptus, qui se supponit gratię capituli suas literas ei tra
dendo: si capitulum malum causamentum habet ei extra, de re
g nunciat.sane.& capitul. ueniens[g]. † ¶ Item qui deceptus renun-
6 ciauit iuri suo, & qui deceptus est, quia aduersarius non seruat
quod promisit, extra, de pact.cum pridem & de rerum per mu
tatio. cum uniuersorum. & de præbendis. inter cætera.Item cum
aduocatus seu qualiscunquæ defensor a clientulo: uel magister
cuiuscunque facultatis a discipulo petit salarium: qui sola polli-
h citatione,nõ pacto,uel stipulatione ad hoc obligatus est[h]†¶ Idẽ
7 intelligas in nutricibus, & obstetricibus, & medicis. ff. de uar. &
extraor cogn.l.1 §.in honorariis.& per totam legem C. man.l.sa
larium.& ff.eodem.l.salarium.Dic, ut ibi. extra, de foro compe.
Romana.§.nec etiam.& in hoc forma libellum, vt ĵ.de magistris
Item is,qui passus est in oculis propter mala collyria, quæ medi-
cus apposuit,& propter hoc rem suam uendidit: factus sanus rẽ
a medico officio iudicis petet.ff.de var.& extraordin.cogni.l.me
8 dicus.& hic forma libellum,ut ĵ.de iniur.† Item vxor timens sæ-
uitiam viri,petet officio iudicis sibi dari licentiam ab eo receden
di vel idoneè caueri. extr.de resti.spolia.literas in fi.ext.de spon.
cum locum.de procu c.accedens.Item cum seruus conqueritur
de nimia sęuitia domini.ff.de his,qui sui vel alieni iuris sunt.l.j.&
2 & Instit eodem.uersus finem.Et tunc libellus datur, si petitur:
alioquin appelletur.C.de epis.audi.si lenones.ff si quis a patre fu.
ma.l.final. Item cum pater ꝯquerit de malo,filio u[...] filius de pa-
tre duro.2.q.7.quæritur. Itẽ cũ propter ingratitudinem officio.
iudicis petũtur liberti:vel etiam quæ donata sunt reuocari. C.de
libertis, & eorũ liber.l.prima,extra.de don.cap finali. Item petit
officio iudicis, vt arbiter uel iudex pronunciare cogatur.ff. de ar
bit.l.tertia § primo.ff.de iudic. de qua re.extra, de causa poss. &
proprie.cum super.Item imploratur officium iudicis, ut tutores
uel curatores compellantur gerere: & si male excusati sunt, ut re-
ducantur in gestionem.ff.de minor.uerum §.ex facto Instit de ex
cusa.tut.§.fi.quod remoueantur.C.de admi.tuto l.fi.Item implo
i ratur[i],ut caueatur de damno infecto: & pro legatis & fideicom-
missis præstandis, & similibus. ff. de actio. & oblig. actionis uer
bo.ff.vt lega vel fideicommis.nom. caueatur l. 1. & l. etiam. xvi.
quest.4.neque decennij.& ff de damno infecto.l.prætoris.& l.iii.
§.hoc autem.& l.pretor.§ eius. An autem hic sit necessarius libel
lus, notatur, infra, lib.concept. §. nunc dicendum.uersicu.xxx.
& versiculo. xxxii. Item imploratur in actionibus priuatorum
criminum pro pœna imponenda. Vnde dicunt extraordinaria
crimina illa, de quibus tractatur ff. de extraordin. crimin.& de
k priuat. delict. Item imploratur[k] pro exhibendis tabulis te-
stamen

ADDITIONES.

a Inuitis. ¶ Exempla posuit Vbertus ubi supra,& multa post Vincen.Phi.& Gof.scripsit in Dec.2.e.tit.post prin.& ex his,& ex omis.& his quæ posuit Inn.ibi,& Host.ibi,in summa huius tit.formatus fuit.tamen apertius totus iste tractatus usque ad ult.§.qui fuit additio, ut ibi dicam.
b Rursus. ¶ Hic scripsi post Hostien.eodem.titul.capi.2.super gloss.2.ante finem.
c Ver.35.¶ Quod ibi posuit,fuit dictum Vber.
d Contra. ¶ Scilicet Vber.cuius ad literam fuit iste ver.& uide ĵ.de app.§.in quibus.uersi.sed nunquid quando.
e Emancipari.¶ Quod quatuor casibus petere poterit, quos scripsi de restit. in integ.constitutus.in prin.
f l.j. ¶ Hoc fuit vltimum dictum Innoc.in cap.2.eodem.titul.in fin .magnæ gloss.
g Veniens.¶ Ibi dixi post Vinc.quod causamentum est vulgare Hispanorum. in gl.uidetur.in fi.
h Obligatus est. ¶ Vide infra.de salariis.§.2.in princip.& §.3.versic.is quo que.
i Imploratur.¶ Secundum Vber.
k Imploratur ¶ Hunc,& sex casus seq.posuit Vber.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

stamenti.ff.de tab.exhi.l.1.in fin.ff.quemadmodum testa.aper.l.2.

9 An autem libellus sit hic dandus, dicam in præ versicu.30 †¶ Itē imploratur, ut cogatur hæres adire hereditatem: ut eam, uel legata alijs restituat.ff.ad Treb.restituta §. Titius. & l.man.& dinus.l.cogi.respon.1. & l ille à quo. §. tempestiuum. & l. recusare. & not ff. de fideicommiss.here.pe l.2. An autem hic sit dandus libellus, not.in præ.versicul.30. Item cum dominus imponit seruo necessitatem peccandi. C de episcop. audi.si lenones. Item imploratur ne uis fiat ei, qui in poss.missus est,uel mitti iussus est, vt defendatur, si repellitur, uel non admittitur. ff. ne vis fiat ei, qui in poss. mis. est.l.1.2. & 3. extra. de do. & contu. contingit. Item in edicto diui Adriani proponitur officium iudicis secun-

a dum quosdam. C. de edict. diui Adri. tol.l. fin. [a] Item in alio casu.ff.ad l.Fal.l.pen.in fin Item si seruus vel filiusfamilias argentariam exercuerit, pater vel dominus per officium iudicis edere co-

b getur. ff.de edendo. prætor ait.§. 2. [b] & l.si quis. secundum quosdam. Idem imploratur etiam in denunciatione matrimonii. extra. qui ma.accus. poss. cum in tua. Item in crimine vsurarum, 14.quæstion.iiii.per totum.extra. de iureiurand.ad nostram. 2. Item in quolibet crimine ecclesiastico, in quo ciuiliter agitur. 24. quæstion.3.ecce.extra.de collu.crimina.22.quæstio.1.capitu.fin. Item imploratur, cum agitur condictione ex canone.3.quæ.j.re dintegranda.ut cum clericus dicit se amisisse rem per violentiam uel metum, uel dolum, uel captiuitatem, uel temporis conditionem: ut ibi, & extra.de re.spo.sepe. Item imploratur contra collectores, uel dominos homines in collectis ultra uires grauan-

c tes [c]. Item cum vocantur ad officia, qui excusationem habent. ff.de vac.mu.sextumdecimum §.fi.C.lib.10.quemadmodum ci. munera.l.1.2.3.& 4. Et in hoc & in sequenti forma libellum, vt infra.de censi.Item contra colonos, seu adscriptitios reditus dominis soluere nolentes: quia dubitant, an hi domini sint. C. de agri.& censi.litibus §.1.libr.11.Item cum vasallus à domino indebite grauatur, saltem ex mente iuris.ff.si quadr.pau. fe.di.l.1.§. pe ff.de in.om.iu.si quis id quod.C.lib.11.in quibus ca.colo.censi.l.1.& de agr.& censi.l.pe.& fin.in Authen.de quæst.colla.6. Et in hoc forma libellum,ut j.de feu.§.fin.Item imploratur pro fructibus rei mæ contra detinentem eam.C.de rei uend. certum.§. bone fidei ff.eodem si nauis §.fi.ext.de resti.spo.grauis ff. de per. her.illud § prædo.& §. ad officium.& l. sed & si lege commissoria.§ si ante litem.Et in hoc forma libellum,ut infra de cau.poss. & proprie §.notandum uersicul porro.Item pro impensis, siue de nouo,siue in refectione factis.C.de rei uen.domum. ff. de pet. here plane.& l.illud.§.ad officium.Item pro vsura in bonæ fidei iudiciis: in his,quę imitantur iudicia bonæ fidei, sicut in legatis. C.in qui.cau.in integ.resti.non est ne.in minorum persona.C. de usu.uel fru.le.& fidei.l.1.2.& 3.& ff. de usu. vsuræ. Et in hoc for-

10 ma libellum,ut j.de usu.† ¶ Item imploratur [d] loco principalis

d actionis in quinq; casibus. Primus contra turbantem mihi usum, quem habeo percipiendi,uel hauriendi, uel ducendi aquam qa: non permittit vti,uel forte amouit vsum aquę,uel ipsam aquam quo casu iudex per officium suum faciet me retinere usum aquę, coercens factum aduersarij, & rei competentem formam dans. Et intellige quod habebam illum usum non iure seruitutis: quia tunc competeret confessoria.ff.si serui.uend.l.2.& l.sicuti.§. Aristot & ff.de serui.quoties. Secundus, contra instituentem inciui liter, id est, non de iure ciuili, riuum seu seruitutem aquæ per prędium meum In hoc etiam casu competit mihi negatoria directe, si sim directe dominus prędii:uel vtilis,si utiliter sim dominus.ff.si ser.vend.l.2 ff de pub.l.si ego. Si uero nec directe,nec utiliter sim dominus: tunc ualde necessarium est officium iudicis Tertius,contra detinentem equam meam.penes quem cōcepit & peperit:petam enim officio iudicis tam equam quam fœtum. licet enim in hoc casu mihi competat directa rei vendicatio &

e Publiciana: ut in prædict.l.si ego.ff.de usu.equis. [e] ff. de usuc.l.si aliena.§.Sequ[illegible]la.Quartus contra mittentem animalia in segetes meas: & maxime cum sunt in herba,uel in vineam: licet & hic a-

f liæ competant actiones: ut not. de iniur.Quintus, cum plurimi homines,qui per plura loca debent distribui [f]: quia forte mutātur de loco ad locum, ut Saraceni dispersi in Sicilia,mutati sunt in Apuliam: ut C.lib.x.de iure fis.l.certa.in meum agrum collocati sunt.Per iudicē enim tunc fiet æqua distributio. Hi quinque casus sunt ff.de var.& extraor.cog.de usu.Et in his quinque casibus concipies libellum, ut infra.de cau.poss.& proprie.§ priua-

11 ta.versicul.sed & sine.† ¶ Item imploratur officium iudicis seu magistratus, si via ciuitatis, quæ est prope domum alicuius, facta est arctior, uel angustior,uel est clausa, ita ut publicus commeatus impediatur,uel si facta est afflu[illegible]xior: quare expedit domino domus, ut debeat adæquari: uel si sic impedita est, ut non possit transiri, nisi fiat pons:cogetur enim vt eum faciat, uel qd sic paretur, ut aqua possit labi: uel etiam si uia fodiatur, uel aliquid ibi fiat, propter quod non potest transiri, uel vehiculum duci: uel si morticinia ibi proiiciantur,vel stercora,uel alia immun-

da. ff.ne quid in loco pu. fi. l.2.§.hoc interdictum tantum. tunc etiam competunt interdicta: ut infra.de causa poss.& proprie. §. quia vero.uersicu.ceterum.& seq Item contra eum, cui relicta est legatum, ut filium suum emancipet: nec vult emancipare,co-

g getur enim ad hoc extraordinariè.id est,officio iudicis.ff.de con-g di.& demon.si cui legatum §.† ¶ Item bona debitoris non solue-

12 tis petuntur officio iudicis possideri, & uendi,uel separari: ut ff. & C. de bon. auth. iu.poss.extra.ut lite non conte.quoniam §. in alijs.Super quo forma libellum, ut infra.de eo, qui mit.in poss. Item imploratur officium iudicis à creditoribus,ut constituatur curator bonis eius, qui bonis cedit, uel qui sine hærede decedit, uel etiam cum hęrede, qui tamen non vult hæreditatem adire, vt per eum bona uendantur,& creditoribus satisfiat: ut ff.de cu-bo.dan l.1.in fin.In his igitur casibus. iudicis officium directe, seu loco principalis actionis proponitur ad petitionem partis contra certam personam: & est m:rum officium: unde exposcit litis cō testationem, ut dixi. Videtur tamen hoc fallere in denunciatione, quam quis prosequitur, ubi non videtur litis contestatio necessaria extra.de dolo & contu.cum dilecti.extra.vt lite non con test.quoniam § sunt & alij.extra.de accu.qualiter.2 § debet.Sed dic, quod tunc debet lis contestari, & ordo iuris seruari: utno. ext.de purg.ca.cum dilectis. & j.in titu.de inquisit.§.nunc tra-ctemus. uer.si autem inquiratur. Sed opponitur: nam in multis expressis casibus certæ competunt actiones: & quandiu superest ordinarium auxilium, non est ad extraordinarium recurrendum: vt ff.de mi.in causæ.in princip.sed illud verum est in causis mino-

h rum [h]. In alijs autem casibus licet aliæ competunt actiones, nihi-

13 lominus tamen & iudicis officium imploratur. † ¶ Et nota quod hoc officium competit ordinario principaliter & incidenter: sed delegato incidenter, uel etiam principaliter, si hoc ei principaliter committitur.extra,de in inte.rest.cap.pe.Item officium hoc datur fauore personæ,non rei.vnde potest computari inter personales actiones, & non inter reales: cum imploratur a minore,

14 vel ecclesia,uel etiam a maiore † ¶ Porro si officium iudicis loco principalis actionis ad petitionem partis contra incertam personam imploratur: tunc non est necessaria litis contestatio, sed res iudicis officio expeditur, quod in casibus sequentibus patet: vt si mihi furtum fit, & nescio per quem, sacerdos, me petente ex officio suo potest excommunicare furem incertum. extra. de off.or.cap.2.Item in eo, qui famosum libellum clanculo proiecit.5.quæst.1.quædam.Item quandoque petitur dari tutor pupillo, uel curator minoribus xxv.annis, maioribus tamen xiiii.annis.Institu.de cura.per totum.ff.de postu.l.1 ad fin.& l.seq.uidetur tamen hic peti contra certam personam, quia certa persona debet assignari ab eo, qui petit tutorem uel curatorem. C. qui petant.tut.l.2.& per totum tit Sed dic cp nihil petitur ab eo, quē nominat:vnde in talibus non est dandus libellus,nisi iudex dicat,

i scribe tuam petitionem: vt super ea deliberemus [i]. sic 7.q.1. qualiter.& c.quamuis.& § e. ee hic.Item quando petitur dari curator bonis.ff de cura.bonis dan.l j.& fi.Item quando episcopo impo-

k tenti petitur dari coadiutor.ext.de cleri.ægro.ex parte [k]. Item in officium iudicis pro tribunali sedentis petat se mitti quis in possessionem bonorum ex testamento vel ab intestato. ff. de bon. poss. sed cum patrono. §. bonorum poss. ff. quis ordo in bon. poss. serue.l.utile.§.dies.ff.de suc.edic.l.1.§ edictali.Nam enim uidetur in hac petitione certa persona nominanda. Sed si is, qui credit

ADDITIONES.

a l.fi.¶ Vt ibi no.in gl.sigillorum.

b §.2. ¶ Et 3.ubi de hoc.

c Grauantes.¶ Et quomodo isti,ad restitutionem teneantur, uide per Host in Sum.de pęn.§.fi.uer.sed quid de quæstis.& uer.seq.

d Imploratur.¶ Verba R of ubi rubrica de offic. iudic. per quod vsum aquæ retineo. ¶ Adde, an ex sola æquitate naturali imlorari possit officium iudicis, uide Socin.consil.164.inc.visa bulla.col.v.ver.non omitto. in 2. uol. Henricus Ferran.

e Equis. ¶ Exponitur, id est, equabus, & in l. sequenti bos ponitur pro vacca.

f Distribui.¶ Forsan in exercitu,dicit ibi gl.

g Legatum.¶ iste §.est unus de quatuor casibus,ad quos §.remisi.

h Minorum. ¶ Supple, & ecclesiarum, ut scripsi eodem.titul.capitul.2. super princip.2.glosi.¶ Adde Bartol.in l.in prouinciali.§.si uero.in 2.colum. versicul.contra istud.ff.de oper.noui nuncia.ubi quod quando auxilium extraordinarium est mihi vtilius quam ordinarium, ut quia nimis grauor: q tunc possum uti extraordinario. Et ibi an remedium ordinarium tollat extraordinarium, quando extraordinarium est facti: & quid quando utrunq; est iuris. Hen. Ferran.

i Deliberemus.¶ Secundum Vber. cuius fuit iste uer. quem etiam posuit Io. de Deo.

K Parte. ¶ Sed hoc dic,ut de clerico xgr.c.uno.lib.6.

creditlæ li. contradicat, tunc admittetur. ff. de adop. l. nam ita. C. quorum bonor. l. 1. in fin. & l sequent extra. de offic. archiepisco. ad hæc. ff. de aqua plu. arcen. l. 3. & C. de cur. fur. l. fin. §. 2. C. qui admit. ad bon. poss. l. pen. 12 q. 2. non liceat. ext. de reb. eccles. non
a alien. si quis presbyterorum. Item [a] quando petitur vt inter dicatur alicui administratio propriorum bonorum, tanquam prodigo: hoc solo officio iudicis petitur, vnde nec libellus datur, nisi vt ipse deliberet, ut prædixi: li et concedam eos, qui læduntur vocãdos, uel saltem ad contradicendum admittendos. [b] C. si minor se ab hæred. abst. Auth. si omnes. C. de liberali causa. principaliter. ff. de mino. etiam §. fi. ff. de cur. fu. obseruare. Minor ergo, qui petit restitui, vt ab hæreditate abstineat, non dat libellum. Alii dicunt, quod si minor se uelit defendere, quòd nõ sit dandus curator, dabitur libellus, quia ab eo petitur iudicis officium, vt cesset ab administratione rei suæ: sicut cum tutor suspectus accusatur. Item reperitur officium iudicis, quòd iudex per se intentat, & exequitur sine aliquo petitore: vt in remouendo tutorem suspectum, de quo sibi constat: & in inquirendis criminibus, de quibus est pu-
15 blica fama: ut dixi ſ. in prin. huius tit. † ¶ Si verò iudicis officium pro actione proponatur cõtra nullam personam, eodem modo non est necessaria liris contestatio: vt si inst. nis, qui nõ potest postulare, nisi pro se, & pro certis personis. petit in integrum restitui ad famam ff. de postul. l. 1. & 3. quæst. 7 infamis §. tria. uersic. alienim omnes. Item quando petitur electio concors confirmari ext. de elect. postquam. 47 distinct. de Petro. 21. quæ. 1. relatio. Hoc enim contra neminem petitur, sed solius iudicis officio con
firmatur. vel infirmatur. eod. titu nihil & cap. cum nobis. ibi, du-
c ximus officio nostro. &c. [c] Item cum minor, qui damnosam adiit hæreditatem, petit restitui contra factum suum, ut sibi liceat abstinere. C. si minor se ab hære. absti. l. vna. & Authen. si omnes. ff. de cura. bon. dan. l. 1. Sed iste casus posset poni ſ. in precedenti membro, quando contra incertam personam. Item generaliter contra nullam personam imploratur, quoties aliquid, quod petẽti
16 prodest, & nulli obest, petitur. C. de preci. Impe. offe. rescripta. q̃ est 25. questio. 2. † ¶ Inuitis quoque partibus interponitur officium iudicis: vt si quis contraxit cum consanguinea, & nolit se ad monitionem episcopi separare, vel testes super matrimonio pro
d ducere: quia tunc potest eos inuitos episcopus excommunicare. extra. de offic. ordin significauit. [d] Item si uir & vxor se prætextu consanguinitatis sine iudicio ecclesiæ separant, episcopus de hoc etiam inuitis eis, vel consanguinitatem confitentibus, ex officio suo inquiret. extr. de diuor. porrò in fin. extr. de eo, qui cog. consang. vxo. suæ. super eo. Item si super beneficio sit appellatum, & neutra pars uult prosequi. sed differt vsq; ad annum: superior, si uideat ex dilatione ecclesiæ periculum imminere potest partibus ex officio suo terminum præfigere. extra. de appellat. oblatæ. in fi. Idem potest dici in sacerdore postulante. quem inuitũ iudex
e repellet. ext. de postu. c. fin. ff. eo. quos prohibet. 14. q. 4. denique. Idem potest dici in excommunicato [e] & alijs: quod dic, ut ſ. §. impedit. Quòd etiam inuitis omnib. officium iudicis interponatur t probatur. ff. de postu. l. 1. ext. vt eccl. benef. capi. vnico. ver. n os, v prædiximus. & 2. q. 7. alieni. vbi de hoc.

ADDITIONES.

a Item. ¶ Secundum Vbert. cuius fuit quod sequitur vsq; ad ver. si verò.
b Admittendos. ¶ An autem ad hanc ꝺictionem admittatur excommunicatus. plenè scripsi post Inn. & Host. de excep. c. cum inter in gl. dixit hoc Innoc. ver. quid de illo.
c Nostro, &c. ¶ Super hoc vide quod scripsi de ordi. cog. c. 2. in gl. hãc exceptionem. ver. hæc etiam exceptio locum non habet. & de causa poss. cum ecclesia. super gl. 2.
d Significauit. ¶ Hodie si scienter contraxerunt, excommunicati sunt ipso iure, per cle. de consang. & affini. eos, qui. & prælati denũciare tenentur, vt ibi.
e Excommunicato. ¶ Quem non solum iudex ecclesiasticus ab hoc repellit, sed cogit etiam iudicem secularem ad id, de sententia excommu. decernimus. lib. 6.

Officium iudicis, quibus modis petest incidenter implorari.

SVMMARIVM.

1 Officium iudicis incidenter proponitur quandoque in modum exceptionis, quandoque in modum replicationis.
Officium iudicis proponitur per modum exceptionis.
Qui petens restitui directe, dare debet libellum.
Officium iudicis vicem obtinet actionis: imò simpliciter inspecta diffinitione actionis dicitur actio.
Implorans beneficium epistolæ diui Adriani, quacunque ratione dabit libellum.
Libellus videtur super qualibet exceptione dandus.

a 3. §. Incidenter quoq; potest officium iudicis implorari: [a] ut ext. de in int. rest. c. causa. nec est tunc litis contestatio necessaria, uel libellus: ut ecce, si agitur rei uendicatione re usucapta post litem contestatã, iudex ex officio iubet incidenter cauere, quod reus non pignorauerit rem petitam, uel ꝙ non manumiserit si seruus uendicabatur. Instit. de offi. iud. §. ad exhibendum. ff. de nox. act. si quis hominem. §. quantum ff. de rei uen. l. si post acceptũ. Item pignoratitia actione proposita iubet incidenter cauere de dolo. ff. de pigno. act. creditor. Item incidenter petitur restitutio ad aliquam probationẽ in principali causa omissam. ext. de ih integ. restit. cum uenissent. & c au
1 ditis. & c ex literis † ¶ Vt autem hoc plenius uideas, dic ꝙ officiũ iudicis incidenter quandoque proponitur in modum exceptionis: quandoque uero in modum replicationis. Officium iudicis incidenter in modũ exceptionis proponitur: ut si minor, qui alie
b nauit [b] pecuniam mutuo acceptam, excipit contra creditorem, ꝙ nullam inde habuerit utilitatem: unde petit se restitui. C. si adc uer. cred. l. 1. ff. de min. l. patri pro filio. §. fin C. si aduer. delic. l. 1. [c] Item si episcopo petente in aliqua ecclesia subiectionem, lata est sententia contra ecclesiam, quam cum petit episcopus confirmari, excipit ecclesia, ꝙ non est confirmanda: imo petit restitui propter probationem omissam. ext. de in inte. resti. c. 2. & c. fuscitata. Item si is, à quo res uendicatur, excipit, quod eam ex necessitate distraxit: quia erat tempore peritura: uel etiam fructus, ne corrũ perentur, officio iudicis ei succurritur, ut solum ad pretium te-
2 neatur. ff. de rei uendica. l. item si uerberatum §. 1. † ¶ In modum
d etiam replicationis officium iudicis proponitur. [d] nam & replicatio est exceptio. ff. de excep. l. 2. Instit. de replic. extra. de excep. dilecti filij S. & P. & cap. dilecto. & cap. significauit. Verbi gratia, minor egit rei uendicatione ad domum: uel conuenit debitorẽ: exceptum fuit de præscriptione: tunc quasi loco replicationis minor petit restitutionem officio iudicis contra illam præscriptionem. C. si aduer. usuca. l. unica ff. de procurato. qui proprio. §. itẽ quæritur ff. de mino. etiam. C. in qui. cau. in integ. restitutio. non est ne. l. fin. in fin. Idem etiam dicendum est, ubi opponitur exceptio iurisiurandi, uel rei iudicatæ, uel pacti: & ubi actio ipso iure salua remansit, licet inefficax, per dictam exceptionem. ff. de rei uen. l. 1. C. de pac. l. pacta. ff. de pact. si unus. §. pactus. Debet igitur minor intentare aliquam actionem, uel causam prætẽdere: & si non opponitur exceptio, quod quandoque contingit: ut ff. de publi si quis in fin. C. sent. rescin. non pos. l. 2. non habebit locum replicatio. extr. de re iudic. inter monasterium. & sic obtinet sine restitutione. ff. de rei uendi. officium in prin. Si autem opponitur exceptio à debitore, interueniat replicatio minoris ętatis, & restituetur, ut dictum est, argum. ff. de iureiur. nam postea. §. si minor. extr. de except dilecti. C. si aduer. rem iu. l. 1. C. si aduer. trãsac. l. j.
3 & 2. † ¶ Sed quæritur, an in præmissis casibus minor dabit libellũ, cum petit restitui principaliter uel incidenter? Et dico quod cũ directe petit restitui, tunc dabit libellum extra. eod. cap. 2. 3 q. 3. offeratur. extr. de li. obla. c. 1. 2 q. 1. legum. C. si sæp. in integ. restit. post. l. 2. in fin. ubi dicitur agant: ergo detur libellus. & l tertia. &
4 C. si aduer. cre. l fin. ibi, solenniter, &c. † Officium enim iudicis ex toto tunc vicem obtinet actionis. argumen. ff. de act. & ob. actionis. imò videtur simpliciter actio inspecta diffinitione actionis. C. de eden edita. Insti. de actio. respons. primo. sine qua nemo experitur. ff. de neg. gest. si pupilli ff. de peti. hære. si quid. §. illud. Tamen non est actio, sed quasi: quia loco eius datur. Si verò excipiendo uel replicando restitutio seu iudicis officium postulet. secundum quod dicitur. ff. de procurato qui proprio. § item quæritur. Tunc non debet dari libellus. nisi in formam petitionis ad instructionem iudicis, & non in modum libelli, secundum Ioã. de
e Deo: [e] sicut nec in alijs exceptionibus. vel replicationibus. Vbert. autem de Bob. dixit hoc verum esse in aliis exceptionibus, quæ à iure communi competunt: sed hic dixit dandum libellum. Nam hoc beneficium est implorandum: & idcirco est libellus dandus, cum à iudice postuletur: quia forte pronunciabitur super hoc: vt no. C. de or. iu. l. 1. ff. de mino. intra. resp. 1. De hoc ſ. in tractatu li-
f bellorum de rest. in inte. §. 1. ver. porrò. [f] Quid si is, ꝙ quem petitur, contumaciter se absentat? De hoc ſ. de in integ. rest. §. 2. versi.
5 vlt. † ¶ Et secundum præmissam rationem videtur, ꝙ implorans beneficium epistolæ diui Adriani, dabit libellum ff. de fideiussor.

inter

ADDITIONES.

a Implorari. ¶ Vide quod de hoc incidenter scripsi post Inn. e. tit. c. 2. in fi.
b Alienauit. ¶ Vber. qui posuit hoc dictum: vbi ſ. in prin. dixit, dissipauit.
c l. j. ¶ Per easdem leges dixit. vbi idem generaliter cum conuenitur ex contractu, quem constat factum cum minore ætate, & in quo læsus est.
d Proponitur. ¶ Iste ver. & seq. quasi ad literam, fuit Vber. vbi ſ.
e Ioan. de Deo. ¶ Addit cum assignatione causæ in suo lib. parte 2. ti. quibus casibus lib. dari non debet.
f Porrò. ¶ Corrige primo ibi in fin. allegat hunc versi.

inter eos.in prin.qđ dic, ut ĵ.de li-concep.§.nunc dicendũ uer. 23. Vel potest dici libellum esse dandum, in quocunque casu id petatur.C.de re iud.gesta ff de testi.l.curent ff.de fi instr.in re.C. de app.nec causas.in fi.C.ut lite pen.l.2. Finaliter autem dixit idẽ Vber.q̃ detur ad iudicis instructiõem, ut dixi.Faciat enim scribi minor,quomodo petit restitui: & licet officium videat extraordinarium auxilium,vt ff.de min.in causæ.in prin.tamen est in forma iudicij agendum.arg.ext.de accus.qualiter. 1.& 2 De hoc ẽt
6 no.in præ.§ nunc dicendum. ver.8. † ¶ Secundũ canones tamen videtur super qualibet exceptione dandum esse libellum: quod dic,ut no. ĵ.de excep.§.viso.uer.sed nunquid.Item cum petit restitutio,est danda dilatio, si petat: ut ĵ.de in integ.rest.§.qualiter. in fi. Hoc autem sciendum est, q̃ incidenter implorat officium cuiuslibet iudicis ad restitutionem faciendam,non tamen principaliter.ext.de in integ.rest.c.cã.ff.de mino.in causæ. & ĵ.de resti. in integ.§.uidendum. Item alia exempla potes ponere. quando. incidenter proponit, ad vtrunque membrum facientia: ut ext. de in integ.rest.c.auditis.& c.suscitata & c.coram.

SVMMARIVM.

1 *Officium iudicis an impediat actionem.*
2 *Iudex non repellens excommunicatum actorem ex officio, an reus hoc potetit appellare.*
3 *Infamis vel hæreticus potest à iudice ab actione repelli.*
Iudex quos ab actione possit repellere.

1 **4.§.Impedit** quoque† officium iudicis actionem, siue in principio causæ, siue in medio: & hoc siue ad instantiam partis, siue proprio motu iudicis: ut patet in publice excommunicato,quem ex officio suo siue petitione partis potest iudex quandocunq; repellere ab agendo, vel testificando,uel aduocando,& similibus, ꝓpter periculum communionis:nec fiet super hoc litis cõtestatio. ext. de except. exceptionem.in fi.& c.pia[a]. §.fi extra,de off.dele.prudentiam.§.sexta. [b] †
b ¶ Quid si iudex non repellit ex officio actorem excõicatũ: nun-
2 quid reus ex hoc poterit appellare? Resp.non.licet iudex male fa cit.tunc enim potest appellari cum grauat, uel exceptionẽ propositam non admittit.ext.de appel.ut debitus.& c.dilecto.quod
c non est hic[c]. † ¶ Item potest repellere eodem modo infamem,
3 vel hæreticũ.2.q. 7.alieni. in Auth. de testi.§.scimus. C.de quæst.
d seruos.Item militẽ procuratorem.ff.de ꝓcu. filiusfa §. milites[d]. C.eo.ti.militem.& hoc propter publicã vtilitatem, ut armis intendant.C. loc.milites. C. de iure delib. sancimus.in prin.Item alias indignum. ff. de postu.l.1. in prin. Item prohibitum postulare.ff.eo.quos prohibet.& in similibus casibus.

ADDITIONES.

a c.pia. ¶ §.fin.lib.6.Za.
b Sexta. ¶ Vide quod dixi ſ.§.1.in fine.
c Est hic. ¶ Hoc fuit dictum Petri, vt scripsi de exceptio. exceptionem.in fine.
d Milites. ¶ Verſic.est sub §. veterani.

SVMMARIVM.

1 *Officium iudicis detrahit actioni, vt non sit necessaria litis contestatio neque libellus.*
2 *Compensatio plerunque facit, vt quis minus consequatur, quam sibi debetur.*
3 *Iudicis officium actioni detrahit in expensis aliquando á malæ fidei possessore factis.*

1 **5.§.Detrahit** etiam actioni† officium iudicis, id est, diminuit actionem, nec est necessaria litis contestatio, neq; libellus:& quandoq; ꝑ sẽ,quandoq; ad petitionem partis.Per se officium iudicis detrahit, vt cũ in quarta Trebellianica & eius fructibus mandat computari fructus perceptos post litem contestatam de hæreditate, quæ subiacet restitutioni: ut ext.de testa.c. Raynutius. uer.in eo uero quod quartam. Item quando detrahit ex hæreditate filij emancipati expensas factas à
a parte pro militia filij.ff.de pet.hære.l.fi. Ad petitionem uero partis detrahitur patet exemplũ ext. de testa Raynutius.uer.dictus uero.in hoc quod ibi ad petitionem partis iubet detrahi tertiã & quartam, priusquã hæreditas restituatur. Est & aliud exemplum ut si casu fortuito colonus graui damno vitio rei, nõ suo afficiatur:eo enim petente fiet remissio pensionis.ext.de loca.propter.
a ff.eo.ex conducto.§.1. Item detrahitur [a] quandoque actioni in
2 expensis propter cõpensationem,quæ opponitur.† ¶ Compensatio enim plerunq; facit, ut minus quis consequatur,quam sibi debetur.Instit.de act.§.pe. habendo respectum, ne reus egeat in casibus.arg.ff.de rei ven. item si verberatum. Instit.de actio.in fi.
3 ext. de ꝓpo.c.bona fides.in fi. † ¶ Item detrahit actioni in expensis factis aliquando à malefidei possessore:vt ff.de pet.hære.l.miles.C.de rei ven.domum.

ADDITIO.

a Detrahitur. ¶ Ad hæc fuerunt verba Vberti.

SVMMARIVM.

1 *Deseruit officium iudicis in actionibus bonæ fidei, & quæ ex testamento descendunt.*
2 *Officium iudicis communiter deseruit post litem contestatam, etiam in actionibus stricti iuris,quo ad naturales obuentiones.*
3 *Vbi ag ĩ iudicis officio deseruiente,non iure actionis,nõ fit litis cõtestatio. Lite non contestata proceditur contra absentem.*
4 *Libellus quomodo,& qua ratione sit dandus in iudicis officio.*
5 *Officium iudicis deseruiens, quare non tantum valeat,quantum vbi tenet locum actionis.*
6 *Iudicis officium quando incipiat deseruire.*
7 *Lis incipit a citatione.*
8 *Iure actionis venunt ea,quæ ante litis contestationem fiunt,& in libello peti debent.*
9 *Agens contra aliquem rei vendicatione potest iudicem requirere, vt illum officio suo cuet.*
10 *Iudex ex officio suo facit libellum ineptum emendari, & actionem mutari. ne ipse & partes inutiliter laborent.*
11 *Iudex ex officio potest æqualitatem facere inter aduocatos,ne omnes boni vna ex parte consistant.*
12 *Duorum accusare uolentium eligendus est magis idoneus.*
13 *Dilatione pendente iudicis officium conquiescit.*
14 *Officium iudicis in quibus deseruit actioni, etiam post litem contestatam.*
15 *Ea quæ post litem contestatam accidunt, maxime spectant ad officium iudicis: & ut plurimum quæ sint.*
16 *Iudex tanquam seruiens & minister ex officio suo interponitur, seu mouetur in sententiæ prolatione.*
17 *Actio proposita,si est manifeste inepta, potest eam iudex ex officio suo statim talem proferre, & libellum lacerare.*
18 *Libellus ineptus, si per iudicem sit admissus; an reus condemnabitur ad faciendum quod petitur.*
19 *Proponens coram delegato actionem ineptam,si succumbit,an poterit coram eo aptam proponere.*
20 *Clericus si contra laicum & coram iudice seculari proponit actionem ineptam,& succumbit,postea autem a sede Apostolica impetrat literas si per eadem causa,volens aptam proponere,an ualeant literæ.*
21 *Aequitatem & misericordiam sequi, spectat ad iudicis officium potius quam rigorem.*
22 *Officium iudicis mouetur, & deseruit actioni mandando eam executioni.*
23 *Officium iudicis locum habet in tribus communibus iudicijs.*
24 *Iudex precibus calamitosorum emolliri non debet,nec adnersus eos,quos malos putat,excandescere.*

6.§.**Deseruit** quoq; officium iudicis cuilibet actioni. Cum enim nulla actio possit habere effectũ sine iudice, ipse eam facit edi ab initio. vt ĵ. ver. item facit
1 edi † Deseruit ergo in actionibus bonæ fidei, & quæ ex testamẽ
a to descendunt:& plenius in his,q̃ in alijs [a],qa in his iudex ex qua libet mora ex officio suo facit venire fructus & ysuras. ff. de negotijs gest.l.qa tantundẽ ff.de usuris.l mora.§.j.& l.videamus.C. de usu.& fru.le l 2 & per totũ.C de usu.in bonæ fidei ff.de leg.3. apud.& l quæsitũ §.Iulianus & C.depositi.l.si depositi.C. de rei ven.certum.Et est ratio quare in his plenius deseruit, quam in aliis:quia in his bona fides magis debet abundare. Quod si non faciat,iudex emendabit.Insti de ob ex cõsẽ.in fine.& C. pro soc. l.2.Item ad eius officium spectat decernere:vt & ibi tabulæ testamenti ponantur,alias aperiantur.ff.famil.er.ceteræ §.sed & tabulas.Itẽ actionibus arbitrarijs satis deseruit,ut patet ff. quod met. cau.l.merum § ex hoc edicto.& l.itẽ si cum exceptione.§.aliquã do.& ff.de ædil.edic.l.ædiles.§. item sciendum. ff. de rei uen. qui restituere.in fi.Instit.de act.§ præterea.ff.de usu.l.3.§.in his ut patet in eo,qui certo loco dare promisit.quod dic,ut ĵ.uer. in sen-
2 tentiæ prolatione.† ¶ Item officium iudicis communiter deseruit post litẽ contestatam,etiam in actionibus stricti iuris, quoad naturales obuentiones,non quo ad ciuiles.ff si cer. pe. cum fundus.resp.j.C.de rei uen.certum.ff.de usu.l 2.& l.uideamus.§.fi.ff. de cond.inde.l.indebitam.Item deseruit cuilibus,& quibuslibet in id,quod a reo fieret post litem contestatam circa rem petitã. ff.ne quid in flu.pu.l.vnica.ad fi. ff. de rei uend. non solum. argu-
extr.de

ADDITIO.

a Aliis. ¶ Secundum Vber.cuius quasi ad literam ferunt hæc verba usque ad ver.vbi autem.qui fuit Vinc.

extr.de do.& contu.prout.extr.de pur.ca.per totum. 2.quæstio.
5.si legitimi & c.presbyter.& 3 quæstio.j. reintegranda. extr. de
off.dele.consuluit de pœ dist. 5.cap.j.& de pen distinctio.6 cap.
j.Item officium iudicis certum seruitium præstat in incorpora-
3 libus:quod vide ff. si serui.ven.l.harum.& l.egi. † Vbi autem agi-
tur iudicis officio deseruiente, & non iure actionis, non fit litis
contestatio quia iam facta est, vel facienda in principali actione
cui deseruit:sicut alias. quidam dicunt, quod in causa appellatio
nis non est litis contestatio facienda: quia facta est in principa-
a li.extr.de appel.cap per tuas. [a] imo lite non contestata procedi
tur contra absentem. vnde si nolo probare, quod aduersarius
meus se occultat, vel procurat ne citatio ad eum perueniat, hoc
non fit lite contestata.extr. ut lite non contest.quoniam §. por-
ro.11. quæstio. 3. certum ponit & alia exempla in appellatione
4 extra, de appel.interposita. & cap. sæpe. † ¶ Sed nunquid in hoc
officio dabitur libellus? Dicas, quod si petat hoc officium ratio
ne temporis, quod præcessit litis contestationem. dari debet li-
b bellus [b]. Si vero petitur ratione eorum, quæ contingunt post li
tem contestatam, non est dandus libellus:imo sufficit si solo ver
c bo ei dicatur ante sententiam, vel post eadem die [c], vel forte si
non dicatur aliquo modo, iudex hoc tamen supplebit: vt ff. de
ædil.edi ædiles.§.sciendum ff. de vsur.partum. C. vt quæ desunt
aduo.l.vnica.ff. de li.causa.l. fin. De hoc j. ver.illud. Item præfi-
d git [d] iudex diem, qua expediat hæredem & legatarium: & si illa
die non veniat altera partium, nihilominus iudex ex officio suo
procedet. C. de vsu. & fru. le l. 2. Item si altera pars se subtrahit
die assignata ad mensurandum fines, mensor procedet ea absen
5 te.C.finium regun. l. 3. † ¶ Sed quæro, quare non valet tantum
officium iudicis deseruiens quantum vbi tenet locum actionis
cum dicat lex, quod tantum valet iudicis officium in bonæ fidei
iudiciis quantum si nominatim fuisset deductum in stipulatio-
ne:ut not.suprà, in princip. huius titul. Sed dic, secundum Vin.
quod tantum valet, durante obligatione principali, vel actio-
ne. Si vero essent perempta, vel finita ea, quæ per officium e-
rant debita, ut usuræ, & huiusmodi, peti non possent. C. de vsu.
in bonæ fidei. sed debita per stipulationem peti possunt, secun-
dum leges. C.de iud. l.j. ff.de eo, quod cer.lo.l. centum.licet nō
secundum canones: ut extr. de usur.quia in omnib. 47. distinct.
6 quoniam multi. † ¶ Sed quæritur, quando incipiat officium iu-
dicis deseruire? Et uidetur, quod a tempore citationis: non ta
men habet locum antequam partes compareant coram iudice.
arg. extr. de app. significante. vbi de hoc secundum. Vinc. quia
fortè in termino impugnabitur iurisdictio iudicis adepti. ff. de
iud. si quis ex aliena. & argu. extr. de except exceptionem. & ita
de offensis, vel innouationibus, vel ante terminum emergenti-
bus iudex se intromittere nequit, licet citatio præcessit. Vinc.
dicit quod postquam citauit partes auctoritate rescripti Apo-
stolici, & eis terminum assignauit, & res de qua agitur, expressa
e fuit [e], incipit officium iudicis deseruiens causæ: vt omnis innoua
tio, uel violentia, uel mutatio status debeat adueniente termino
ante omnia per officium reformari, prius quam ad alia proce-
datur, ut extr. de appe.solicitudinem. & 16.q. 4. volumus. extr.
vt li. pend.à memoria. C. de Iudæis. nullus. quamuis videatur
f contra extr.de appe cum teneamur [f]. † ¶ Lis enim incipit à cita
7 tione.extr.de offi delegat gratum.licet sit ar contra extr. de ver.
g signi capitu ex parte 2. [g] & in principio litis dato libello, iudex
facit interrogationes, quæ ante litis contest. habent fieri: vt ff.
de inter. ac. l. 1. & l. de ætate. § 2. Et sic iudex antequam recuse-
tur, purgabit per officium omnem violentiam præcedentem, &
immutationem status.arg.ff.de mu.& ho.reus.§.eum. & C. fin.
regun.si constiterit, sicut posset partem punire, si non veniret ad
terminum.extra, de off.deleg præterea.Et hoc intelligo, nisi ge-
neralitas præcesserit in citatione sine specificatione :ubi non po
test exercere iurisdictionem.extr. de rescrip. pastoralis prope fi-
nem. Nec obst. præ. cap. significante. quia ibi actores, qui dice-
bant se post citationem spoliatos, non erant in possessione: vn-
de non erant restituendi, vel si erant non poterant petere ante
h litis conte.restitutionem:ut ibi dicitur, imo potius iure actionis [h]
8 † ¶ Quia quæ ante litis contest.fiunt veniunt iure actionis, & in
libello peti debent: vt ff de ædil.edi ædiles. §. item sciendum. Et
quandiu superest ordinarium auxilium, non est ad extraordina-
rium recurrendum: vt extra, de in inte. restit. constitutus. ff. de
mino.in causæ.Secus tamen est in his quæ fiunt post appe.à diffi-
nitiua interpositam: vt j. de appella.§. nouissimè. ver. & nota
quòd & seq. Vt autem in hoc membro plenius instruaris, not.
quod officium iudicis, tanquam seruiens, seu minister, seu mer
cenarius interponitur, seu mouetur ante litis contest. sed tamen
post citationem, & in ipsa citatione, non ante: vt extr. de ap-
significante. & iam supra dixi, Item in litis contest. Item
litis contest. Item in prolatione sententiæ. Item post senten
† ¶ Ante litis contest. deseruit actioni:ut si ago contra ali-
a rei uen.iudex ex officio suo me instante illum citabit.ext.
vt lite non conte.accedens.& c.quoniam.§.si uero. Item facit of
ferri libellum.3.q.3.c.induciæ.§.offeratur.extr.de libel.ob. cap.j.
Item facit edi actionē, seu causam ff.de eden.l j.resp.j.C. de edē.
edita.Item vt non admittat, sed reijciat libellum, vbi non est ad-
10 mittendus, quod dic, ut j.de libel.concept.§.sequitur. † ¶ Item
facit libellum ineptum emendari, seu actionem mutari, ne ipse
& partes inutiliter laborent: & dentibus laniabit: ut in præc.l.
edita.& secunda quæstion. vltim. libellorum. versicu. quòd si li-
bellus.ff.de offic. assess.l.1.& ff.de accu.l.3.11.quæstion.j. sacerdo
tibus.ff. si mensor fal.mo.dix.l. j. §. si autem C. ut nemo priua.
prædi suis vel ali.tit.impo.l.2.in fin.C. de sac.paga. l. 3. extra. de
iud.examinata.Dic, ut infrà, ver. in sententiæ prolatione. Item
aduocatum non habenti, dabit extr. de offic. iud. capitu. j. ff. de
off procon nec quicquam. §.final.tertia. quæstion 7. infamis. §.
tria. Item aduocatos patienter audiet: sed cum ingenio, ne con-
temptibilis videatur. Nec dissimulabit si quos concinnatores,
vel redemptores inueniat ut in præ.l. nec quicquam §. circa.
11 † ¶ Itē aduocatos pariter distribuet, ne omnes boni vna ex parte
consistant: ut 3.quæstio.7.§ tria.ver.si vero.in fin. Sed illud obti-
nebat olim, cum salaria de publico dabantur: hodie vero. con-
i tenta secundum Accur. [i] Tu dic, secundum Albe. Papien. quod
& hodie de æquitate potest iudex æqualitatem facere. argu. C.
de prox.sacro scri.In sacris.ff.de eo quod cer.lo.quod si Ephesi.
§. fin. extra. de excep. cum inter. Item assignabit terminum ad
omnes dilatorias proponendas.extr. de excep.pastoralis.Item fa
cit redigi in scriptis per tabellionem, uel per duas personas quæ
cunque fiunt in iudicio extr.de probatio.quoniam contra.Item
quod locum tutum partibus assignet: ut omnis securitas sit iudi-
cio ante litis contestatio. & post. extr. de appel. ex parte. ut lite
non contest.accedens.2.extr. de spon cum locum.de procu.acce
dens.33.quæstio.secunda.siue de coniugij.Item quod citat eas in
locis quibus morantur.extr.de appe.cum parati.& de dol. & cō
tu. cum causam. uel si ibi non inueniantur, faciet publice edictū
proponi in eisdem locis.in præ.capitu.cum causam.& capit.con
tingit extr.de cler.non resi.ex tuæ 16. quæstion. tertia. cap. pla-
cuit, vt quicunque.§.potest.ff.de dam.infecto.l. 4. §. prætor. Itē
ꝙ dilationes concedat.extr.de app.cum sit Romana.Item ꝙ eas,
ꝯsideratis circumstantijs temporis, causæ, & personæ moderetur
ext.de dila.c.j.ff.de iud nonnunquam.ext.de in integ rest.tum ex
literis.in fin.24.q 3.de illicita. Item quod faciat principalem per
se non per aduocatum factum proponere. nisi fuerit valde sim-
plex.extr.de iud. pastoralis & nisi in alijs casibus ibi not. Item re
pellet publice excommunicatum, etiam aduersario tacēte, & a-
12 lios, de quibus dixi s. §. impedit. † ¶ Item de duobus volentibus
accusare eliget magis idoneum ff. de accus.l. si plures. Idem etiā
est in populari actione.ff.de popula.actio.l.si plures.Idem etiam
in pluribus procuratorib. in solidum constitutis, simul ad litem
k contestandā ꝯcurrentibus: vt not.ext. de procur. c.nō iniuste [k].
Idem est in prosecutione inquisitionis secundum Vinc. extr.de
accus.olim.§.fin. cum ibi plures possunt eligi: ut ibidem dicitur
& probatur extr.de simo.licet Heli. §. cum igitur. Item faciet in-
terrogationes, & ad eas respondere iubebit, quæ sunt ante litis
contestationem faciendæ: quas habes j. in tit. de interroga.& ali
as etiam facit in quacunque parte litis, & quandocunq; sibi vide
tur expedire ext de fi instr.cū lo.in fi.30.q.5.iudicātē.ff.de inter.
l act.vbicūq; [l] Itē faciet iterū satisdari, si fideiussores dati ad inopiā
vergunt.ff.qui satis cog.si arbiter. in fi. Item relaxabit iuramētū
super vsu

ADDITIONES.

a Per tuas. ¶ De quo vide j.de libel.con.§.nunc dicendum.ad fin.
b Libellus. ¶ Dixit Vber. cuius fuit iste ver. vel in libello principali. in additio.
c Eadem die. ¶ Hoc verbum repetitur j.ver. post sententiam. sed non repetitur j.ver.sed quæro.& resistit in hoc ver.hoc autem.ante fin.vt ibi dicam.
d Præfigit. ¶ Hic reincipiunt verba Vincen.
e Expressa fuit. ¶ In citatione.quod dicitur in Clemen.ut lit.penden.capitu. secundo.& concordat Hostien.ei, quod sequitur in præ.Decre.significante, ut ibi scripsi in glo.& male.ante fin.Vide etiam quod scripsi, ut lit. pen. cap.j.super uers.direximus.
f Teneamur. ¶ Diuersos intellectus habet, ut ibi dixi in tertia glo.
g Parte 2. ¶ Diuersis respectibus ista procedunt, ut ibi scripsi in ultima gloss.
h Actionis. ¶ Hucusque Vincen.declarans quod licet ibi episcopus alibi fecisset uendi carnes, id non fuerat priuare illos possessione, sed potius turbare pro quo competebat uti possidetis, uel actio iniuriarum.
i Secundum Accur. ¶ Et Ber.eod.titu.capitu.j.in glo. 2. & Ioan. in præce. uer. si uero.
k Non iniuste. ¶ Et idem in datis non in solidum, quo ad causas speciales. de procur.si duo.§.ultim.lib.6.
l Vbicunque. ¶ Fuit de iur.ca.c. 2.in fin.lib.6.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

super vsuris nō repetendis prestitū.extr.de iureiur.c.j.& c.ad nostram.2.Item moderabitur diem, vel tempus in stipulatione appositum.ff.qui satisf.cog.l.de die.extra de app.oblatæ.extr. de re iud. quod ad consultationem. Item potest supplere de iure, & pro vtraque parte plenius quam aduocati dixerunt allegare. De quo, & qualiter se habebit audiendo allegationes, vide infrà in titul.de dispu. & allegatio.& aduocat.§ fina. & infra versi.in sententiæ. Item super exceptionibus ante litis contestationem propositis, facit præstari iuramentum de malitia: ut extr. de restitu. spo. literas. extra de electio.cum dilecti. Item condemnat in expensis proponentem calumniosè aliquam dilatoriam exceptionem. extra de rescript. cæterum. in fin. Quod dic, vt not. infra in titu. de expens. §. si ante lit. Item quandoque non requirendos requirit.extr. de accu. veniens. Item de contumace facit nō contumacem.extr.de offic.delegat.consuluit. In omnibus his & similibus officium iudicis deseruit actioni, & ipsam coadiuuat,

13 vt prædixi.† ¶Illud autem certum est, ꝙ dilatione pendente iudicis officium conquiescit: vt extr. de app. significante. Ibi etiā probatur, quod antequam declinatoriæ proponantur, siue dilatoriæ officium iudicis debet cessare. argu. in Authen. de exhi. & intro.reis. §. si vero quidam. Sed si coram delegato proponatur aliquid factum esse post citationem circa rem, de qua agitur, poterit de hoc cognoscere: quia perpetuata est eius iurisdictio. extr. de offic. delegat. gratum. nec debet ad diuersos iudices iri. ff.de lib.cau.si pariter. Et etiam cognoscet, si ante citationem aliquid dolo factum sit. extr. de ali. iu. mu. cau. fac. capitu. j. De his autem quæ fiunt ante litis contestationem cognoscet libello dato, & alio iuris ordine obseruato: de his vero, quæ post accidunt, puta de violentia circa rem petitam facta, vel de damno dato, vel super fructibus, iudex suum impendit officium. ff. de ædil.edict.l ædiles.§. item sciendum.ff.de aqua plu. argu. l. si tertius. §. officium. Alij dicunt, ꝙ licet iudex possit impendere officium suum post litem contestatam super nouis iniurijs: non tamen potest cognoscere in modum delicti interdicti, vel actionis, de his quæ ante litis contestationem accidunt: quia hoc nō intelligitur sibi commissum.argum.extr. de rescript. significauit. ff.de arbit.l.de his.ff.de iud. non potest. Hoc prosequere secun-

a dum Papam [a], prout not.in præ. capitu. significante.& s. versic. sed nunquid. & ver. sequen. In lite contestanda etiam officium iudicis deseruit actioni compellendo reum petitioni actoris respondere.extr.de iur calum. cum causam. prope fin. extr.de lit. contest. capitu. j. extr. de ele. dudum.2.§ licet autem. Item vt faciat proponi apta verba ad litem contestandam.extr. eo. capitu.

14 j.& C. e. l. vnic.† ¶Post litem contestatam quoque officium iudicis deseruit actioni: videlicet vt statim post litem contestatam faciat a partibus prestari calumniæ iuramentum in ciuilibus & criminalibus. extr. de iuram.cal.cum causam. in fin.& capitu cæterum. C. eod. l. j. vel in spiritualib. de veritate dicenda.

b extra. de iura cal literas [b]. Item quòd facit ipsum præstari per principalem: si est iustior, quam procurator. C.eod. Authentic. principales.extr.eo.in perractandis C de procu.l. fin. Item defert iuramentum quandoque actori, quandoque reo, inspectis personarum & causæ circunstantijs extr. de iureiuran.capit. fin. & 7.tit.de iura.dela. Item defert illud circa quantitatem expensarum, vel damnorum. in Auth.de iudicib.§ oportet.collat. 6. extr. quod met. cau.cap.fin.C.vnde vi.si quando.2.q.j.in primis. Item statim post lit. conte.facit instrumenta edi.quod dic, vt j. de instru.edi.§ nunc dicamus.Item positionibus & interrogationibus responderi facit, si pertinentes sunt, etiam negatiuis quādoque: & super quolibet capitulo earundem.ff. de interro. act. vbicunque.extr.de iure.calum.cum causam extra.de confes. sta

c tuimus [c]. de testib.c. præsentium. & s. ver. item faciet interrog. Item articulos examinat, & eos respicit, si sint tales, qui probati dantem releuent: ut in præ.dec. præsentiū & eodē tit. c. per tuas. Item cogit testes perhibere testimoniū veritatis.extr.de test. co. per totū 2.q 6 statuendū. Item publicat dicta eorū, & super eis facit partes disputare.ext de testi in causis.& c.cū venissent.& c. veniēs. 2 §. pars aūt. Item eos interrogat de singulis circūstantiis, scilicet de loco tempore, visu, auditu, scientia, credulitate, fama certitudine.extr.eo.c.cum causam Item mittit ad eos, qui egregij, uel ualetudinarij, vel ægri, vel senes sunt, qui venire nequeunt.extr.e.si quis testium. Auth.e.§ quoniam multi.ff.de iureiu. ad egregias. Item testium effrenatam multitudinem refrenat.extra, de testi. significauerūt.& c. seq. §.fi. Itē eos facit iteratò ex causa reinquiri.extr. eo.cum clamor. Itē non permittit aliquid pendē te lite innouari.extr.vt lit.pēd.c.j.C.ut ne lic. sine iud. auctor. sig.impo.l.j.& 2. Item innouata reuocat extra, de constitut. cum M.in fi.extr.vt lite pen.c j. Item possessionem post app. turbatā reformat.extr.de app.cum teneamur. Item interdicit appellanti ne faciat id, ꝓpter quod appellauit.extr. de matrimo. contracto contra inter.eccl.c.2. Item admittit redeūtem de proprietate ad

d possess.ext.de cau. poss. pastoralis [d]. Item dubia debet interpreta ri.extr. de off.dele.de causis.de voto.c.j.ff.de usuris l.mora. extr. de postu.cap j.ff.de testi.l.3. & de uerb. oblig. continuus. ¶Hoc

e autem notandum est [e], † quòd ea quæ post litem contest. acci-

15 dunt ualde spectāt ad officium iudicis: vt quæ accidunt circa rē petitam, & circa eius fructus, vel partus: & circa damnum in eo datum, vel lucrum, vel moram, vel mortem, vel si pretium eius vel aliquid loco pretij peruenit ad possessorem: vel etiam circa expensas: ff.de rei ven.non solum.& l.item si verberatum.§.j C. eo.certum.Insti.de off.iu.§.post inchoatam. & §. eo quoque nomine.ff.de ædil.edi.l.ædiles.§.item sciendum.& l. item si ser. §.j. ff.de aqua plu arcen.l.suprà iter.§.officium.extr.de resti.spo.gra uis de pœnis cap. calumniam. Et idem est in dolo vel culpa vel negligentia post litem contest.amissa.ff.de rei ven. qui petitorio §.1. Itē idem est etiam in tribus primis exemplis positis s.e §. in-

f cidenter.in prin.& hæc putantur ante sententiam, non post [f]. C. de fru.& lit expen.l.terminato.C.depositi.l.4.extr.de offic. dele. in literis.Expensæ autem, quæ contingunt ante lit.contest. vt expensæ, & huiusmodi, peti debent nominatim in libello: alioquin iudex

16 non pronunciabit super his, ut in præc. §. item sciendum.† ¶In sententiæ quoque prolatione mouetur, seu interponitur officium iudicis, tanquam seruiens vel minister: ut videlicet in his, quæ in numero, pondere & mensura consistunt, fiat per officiū iudicis condemnatio non tantum in re, sed etiam quantiplurimi fuit tempore moræ ff.si cer.pet.l.vinum.extr.de officio iud.delegat.c P.& G.in prin. Itē ut certā ferat sententiam. Insti. de act. §.curare.11.q.3.graue.33.dist.cap.fin Nisi in noxali, vbi fit condemnatio in decem, vel noxæ deditionem.ff.de re iud.miles.§.j.

g & 2.§ Item absoluit reum si inepta actio est proposita.nec.n.poterit per se ab initio litis eam corrigere: quia hoc esset de facto

h supplere.extr.de iud.c.examinata.ff.si mens. fal.mo.dix l. 1. resp. 1.extr.de dona. inter dilectos.secundum Vinc.& Ber.[h] † ¶Ego

17 dico ꝙ si actio proposita euidenter est inepta, potest statim dicere iudex ex officio suo: Hæc actio est inepta, & dentibus lacera re libellum.ut C. vt nemo priua.tit.prædijs suis, vel ali. imp. l. 2. in fin.& ff.de assess.l. 1.ff si mensor fal.mo.di. l. 1.§.ideo. & in concord.quæ sunt suprà, ver.ante lit.ibi,item faciet li &c.& infra,de libel. concep.§. sequitur etiam aduersario nolente: quia boni prætoris est, lites minuere,ff si certū petatur.l quidā.ext dedolo & contu.c.finem. Si uero malè actum esset in hoc iudicio, posset iterum agi in alio: & sic lites prorogarentur.ar.ff.de pigno.l.grege.§.fi ff.de ædil.edict.l.bouē.§ fin.ff.de excusa.tut. l cum exoratione. Si igitur vendicans fundum proponat ad hoc negatoriam, quæ datur neganti rem esse alterius: iudex poterit dilaniare libellum, & dicere eam ineptam ad vindicandum rem.ff.de rei vend. si in rem. quia reus absolueretur ab instanti a iudicij. ff si mensor fal.mo.di.l.prima resp.j vel econuerso, ut extr.de iud.c. examinata.& sic in similib.& hoc est supplere de iure, nō de facto. hoc enim plus habet iuris, quā facti, scilicet quæ actio ꝓponat, & in iure supplere potest. Si uero ab initio est dubiū, an sit apta, vel nō satis potest expectare tunc usq; ad sententiā. Nam per probationes potest declarari, an sit apta, vel non: & tunc pronunciabit & decernet intentionem actoris non teneretur in præ.c. examinata.& in præ l j.ff si mensor fal.mo.di.& extr.de restit. spoli. c. cū ad sedē. Verum tamen si petitio tolerari potest, admittenda est, vt ibidem, quia semper, interpretandum est secundū actorem.ff.de

i iudic.si quis intētione [i]. An asit iudex possit de iure, vel facto supplere, vide j. in tit.de dispu.& alle.aduoc.§.fi. Et nota, ꝙ ꝓponēs ineptam actionem succumbit: ut præ.§ ideo.& si proponat post modū aptā, nō obstat sibi exceptio rei iudicatæ ff.de cuictionib. minor.§ j.& ff.de pigno.l.grege.ff.de iudicijs.l nō idcirco.§.fi.ff. de ædil.edi. bouem §. si sub conditione. Quid si reus simpliciter absolutus est nō adiecto in sententia, quod propter ineptam petionem fuerit absolutus? Dic quod non obstabit actori exceptio rei iudicatæ imo admitteretur volens probare per iudices & cōsiliarios causę, quòd ob hoc fuit lata. arg. ff de suspe. tuto l. 3. §. fi. & l. sequen.

ADDITIONES.

a Papam. ¶ Et Hosti.
b Literas. ¶ Et de calum. quod dic. vt eodem titulo. cap. j. in fin. lib. 6.
c Statuimus. ¶ Libro 6.& eo. lib.
d Pastoralis. ¶ Et in causa appellationis, quo ad causas beneficiales dentolutas ad curiam. ut in cle. eo. tit.
e Notandum est. ¶ Quod ponit gl. in eo. tit. c. 2.
f Post. ¶ s. versi. sed nunquid dixit, nisi eadem die: pro quo dicto facit lex sequens primo allegata. sed secunda facit contra: & uide quod ibi not. in ultim. gloss.
g Et 2. ¶ Vide quod scripsi de empt.& vend. cum dilecti. in prin.
h Et Ber. ¶ Gul. non uidit additionem Ber. quę est in præ. Decr. examinata, in prin. vltimę gl. vide quod super ea dixi.
i Intentione. ¶ Facit quod scripsi de ord. cogn. cap. 2. super uersi. iustitiam

18 & l. sequenti. † ¶ Quid si libellus ineptus admissus est per iudicē, non reiectus: actor tamen plene probauit, quod in tali libello petebatur, nunquid condemnabitur ei reus ad dandum vel faciendum illud? Dicunt quidam quod sic, si actio proposita possit aliquo modo rei petitæ adaptari, & intentioni agentis, licet non p̄prie: puta, si per confessoriam petit vsumfruct. earum rerum, in quibus vsusfructus proprie constitui non potest: vt ff. de vsufr. earum rerum quæ vsu. consu. l. 2. sicut in pecunia, quæ ab vsu consumitur, vt ibi dicitur: si tamen probaret, vel per testes, vel per iuramentum sibi delatum, vel alio modo vsumfructuat. pecuniæ suum esse, aduersarius sibi condemnatus est: licet non proprie vsumfru. petierit, quia vsum petere debuit: ut ff. de iureiuran. sed si possessori. § penulti. quia effectus sequendus est. Si autem nullo modo potest adaptari negotio, de quo agitur: tunc est absolu-
a tio facienda à petitione a iudicij: quia curialius est dicere in sentē tia, quā in inepta petitione: licet iudex hoc dicere possit, ut patet ff. si men. fal. mo. di. l. 1. §. 1. ibi, dicendum erit non tenere intentio-
19 nem. De hoc secundum Papam in præ. capi. examinata. † ¶ Quid si proponens coram delegato actionem ineptam succumbit, nūquid coram eo poterit aptam proponere? Videtur quod sic: cū enim eadem sit res, eadem causa videtur cum ergo hic causa sit sibi commissa, & nondum sit finita: videtur quod actionem mu-
b tatam examinabit. argument in præ cap. examinata. b & 2. quæst. 3. capitu. si quem pœnituerit. §. notandum. versicul destitisse. ext. de electio. cum terra. ff. ad Syl. cum Syllanianum. & vbi cœptum est iudicium, ibi finiri debet. ff. de iudi. ubi extr. de fo. competen. proposuisti de re iu dic. inter monasterium. & qui posuit initium ponat & finem. de consec. distinctio. 1. nullus episcopus. Omnia enim ad causam spectantia, & sine quibus causa expediri nequit sibi sint commissa. extr. de offic. delega. præterea. capitu. pruden
tiam. G Nam dixit, quod semel bene vel male pronunciando, functus est officio suo: vnde amplius se non intromittet. extr. de offic deleg. in literis. & capitul. uenerabili & capitul. significantibus & fidere iudic. l. iudex Tu dic contra licet enim pronuntiauerit absoluendo ab instantia: non tamen super principali. Vnde cum habeat iurisdictionem usque ad sententiam, & post per annum vt eo. titu. quærenti adhuc poterit cognoscere. Nec est con
tra. extr. de offic. iudic. de leg. significantibus. nam illi iudices pro-
c nunciauerunt se non habere iurisdictionem: ideoque ipsam re-
20 sumere non poterunt. c † ¶ Sed quid si clericus trahit laicum coram iudice seculari, & ineptam actionem proponens succumbit: postmodum vero impetrat literas à sede Apostolica super eadem causa, volens aptam proponere, nulla facta mentione de processu priori? Videtur quod non valent literæ: vt præ capitul. inter monasterium. de offic. deleg. ex literis. Sed uidetur, quod va
leant saltem de consuetudine, licet non de rigore: ut ext. eod. ca-
d pit. si duobus. d Item si promisi tibi dare 10. certo loco, & tu con
uenis me alibi. iudex ex officio suo considerabit in condemnatio
ne interesse meum. ff. de eo, quod cer. lo 13. in fin. & l. sequen. extra, de plus peti. capitul vnico. extr. de offic. delega. P. & G. quod verum est in iudicijs stricti iuris, vt est stipulatio. Si vero sit bonæ fidei, interesse venit iure actionis. ff. de eo, quod cert. loc. l. in bo-
næ fidei. ff. de dolo l. & eleganter. §. non solum. De hoc j. in titul.
21 de fructibus & interesse §. sequitur. † ¶ Item ad iudicis officium spectat ut potius sequatur æquitatem, & misericordiam, quam
c rigorem. 26. quæstio ultim. alligant. & j. uersicul & generaliter. e Item vt sententiam ferat in scriptis. 2. quæstio. 1 statutis. extra, de sentent. excommu. cum medicinali. extr. de treuga & pace. capit. 1. Item ut ferat sedendo pro tribunali, non stando. 3. quæstio. 3.
f à procedente. f Item debet in eo, quod petitum est, & secundum quod petitur, condemnare. ff. com. di. vt fundus. ff. de fideicom. lib. l. fi. ext. de iudic. capitul. examinata. & de simo. licet Heli. Item de eo, quod cognouit, pronunciare. extra, de cau. pos. & propri.
22 cum super. & ff. de iud. de qua re. † ¶ Post sententiam quoq; mo uetur officium iudicis, & deseruit actioni, mandando eam executioni post tempus quadrimestre in personali, in reali statim. ff. de re iudic à diuo. & l. si se non. §. j. C. de execu. rei iudi. l. 2. & l. ordo. extr. de re iudic. cum aliquibus. extr. de offic. deleg. quærenti. ubi de hoc. Item in illud tempus arctando & prorogando, si ei ui debitur expedire. ext. de re iudic. quod ad consultationem. Item ut si condemnatus dicit, se non posse rem restituere ad præsens, ei indulgeat tempus: ita tamen quod ille caueat cum fideiussoribus de præstando litis æstimationem. si intra tempus indultum non restituerit. Institu. de offi. iud. § sed & si præsenti. Item locum habet officium iudicis in tribus communibus iudicijs, & quicqd in eis adiudicatur alteri parti, statim eius fit. Institu. de offic. iudi.
23 §. fi. † ¶ Item eadem die potest supplere in sentētia circa fructus & accessiones. ff. de re iudi. l. Paulus j. Item si cōdemnatus in reali actione, iudici non paret, potest eum condemnare, in quantum aduersarius in litem iurauerit contra eum. ff. de rei uendi. qui restituere. Item potest interlocutoriam latām, si ei uidet expediēs, reuocare. extra, de re iudic. ad Apostolicæ. ff. eodem. quod iussit. extr. de app. cum cessante. Quod autem sit officium iudicis in ferenda sententia super seruitute, colligitur ff. si ser. uend. l. harum. & l. egi Et generaliter debet in quacunque parte litis diligenter cuncta rimari. 30. q. 5. iudicantem ext de off. dele. super quæstionum. § intentionis. ext. de fi. instr. cum Io. ad fi. C. de iud. iudices. Item debet lites dirimere, & à laborib. & expēsis partes releuare ext de restit. spo. fi equens. lib. 6. extr. de offi. dele. cum te consulente. de do. & cont. finem. C. de iud. properandum. ff. si cer. pe. l. quidam. Partes ad compositionem inducere. extr. de transact. c. fi ext. de elect cum inter R seniorem. 5. q. 2. si primates. 90. distin. statuendum. Malitijs hominum obuiare. ext. de rescri. plerūque. ff. de rei ven. in fundo. Exceptiones arctare. ext. de except. pastoralis. Crimina punire. ext de sen excom. ut famæ ff ad leg. Aquita vulneratus. ante finem. ff. depositi bona fines. respon. 1. extra, de collu. crimin. Aequitatem semper præ oculis habere. ff. de eo, quod certo loco. quod si Ephesi. extr. vt eccles bene cap. unico.
24 4. q. 4. capit. 1. C. de iud. placuit. §. versi. in sententiæ. † ¶ Vnde nec precib. calamitosorum eſi illacrymari oportet: nec aduersus eos, quos malos putauerit, excandescet. ff. de off. proconsu. ob seruandum. Item dubia debet interpretari, ut §. eo. §. uersi post lit. contest. Item lite pendente debet partes defendere, ne se ad inuicem grauent. ut extra, de accus. cum dilecti extr. de despon. impu. ad disoluendum. Et cassare quicquid innouatum est. extra, de constitut. cum M. in fin. Et punire impedientes suam iurisdictionem. extr. de off. deleg. capit. 1. & capit. ex literis. ff. si quis ius dic. non ob. l. unica. de pœn. Romana. Et pone plura alia exempla: ut j. de disp. & alleg. §. fi.

ADDITIONES.

a Petitione. ¶ Solet dici ab instantia, uel ab obseruatione.
b Examinata. ¶ Vide quod ibi scripsi super ver. nihilominus. ubi inuenies q̄ Innocen. Pet. & Abb. & Fr. concor. Guil. pro quo etiam facit quod no. eo. titu. de iud. capit. penul.
c Poterunt. ¶ Et ibi super gloss. soluitur contrarium de Decr. dilectus. 3. de præben.
d Duobus. ¶ Hæc solutio principale dubium non soluit, sed secundarium de mutatione fori. Tenens tamen hoc dictum posset ad contraria respōdere, q̄ in utraque Decr. pendebant processus: hic non. Item in Decr. ex literis, à diuersis impetratæ fuerunt literę: hic uero idem adiuit utrunque.
e Generaliter. ¶ Et plenius s. de legato. §. ult. in fi.
f Procedente. ¶ Hęc duo habentur de re iud. c. vlt. lib. 6. 1. & 2. respon.

SVMMARIVM.

1 *Officium iudicis, licet per actionem proponatur, non tamen est actio.*
2 *Officium iudicis, pulchre distinguitur, cuius distinctionis membra diffiniuntur.*
3 *Iudicis officium efficacissime desiderantia quæ sint.*

a 7. §. Potest & aliter a distingui Est enim latissimū officium iudicis. Nam qñq; exercet in iudicijs:
b ut in exemplis positis. s §. deseruit. b quandoque etiam extra iu dicium. nam debet resistere uiolentijs hominum. Ideo enim uigor iudiciarius est in medio constitutus, ne quis audeat per se sumere ultionem. C. de Iudæis nullus. 23. q. 1. cap. 1. extra in Procemio Decr. uer. ideoque lex proditur. Item non patietur ad arma & rixas uenire, quos potest sua iurisdōne pacificere. ff. de usufr. æquissimum. resp. 1. quam potest etiam iudicio pœnali defendere. ff. si quis ius di non ob. l. unica. extr. de off. deleg. ex literis. & c. 1. Item ut & tregas faciat obseruari. ext de treu. & pa. c. 1. Item statuta legatorum sedis Apostolicæ. extr. de off. leg. ca. fi. Item, ut viduas pupillos & alias miserabiles personas ob oppressionib. defendat. 86. distinct. desolatis. extr. de for. competen. ex tenore. Item pronunciam malis hominibus purgare. extr. de offi. ord. c. 1. ff. de off. præsi congruit Item sibi commissos uerbo instruat, & exemplo. extr. eo inter cętera. §. 1. & in multis alijs exēplis supra positis. & s. de iud. ord. §. officium. Item cōmittentes contra sua interdicta
1 puniatur ut s. de iurisd. om. iu. § fi. & in aliis infinitis. † ¶ Vltimo notandum. q̄ licet officium iudicis per actionem proponatur, non tamen est actio. ff. de mino. l. quod si minor. §. fi. sed eius loco succedit: ut ff. de mino. l. in causæ. 2. & l. quod si minor. Si enim loco actionis proponitur, ut ext. de off. iud. c. 2. ergo nō est actio: licet eius debeat imitari naturam ut s. § j. uer. si uero offic. iud. Alii autem dicunt, ut M. q̄ est actio. ff. de actio. & obli. l. actionis uerbo.

Sed quæ

ADDITIONES.

a Potest & aliter. ¶ Respicit principium huius tit.
b Deseruit. ¶ Si non esset hęc allegatio, quæ etiam infra repetitur, putassem, q̄ hic §. non deberet esse 3. sed uer. cum in prin. nō habuerit suum membrū iste tractatus.

Sed quæ vis est in hoc? Dic', ꝙ quando imploratur non ut actio,
in optione iudicis est concedere quod petitur, uel negare. Cũ ue
ro proponitur ut actio, cum tunc proponam auxilium mihi ex
persona mea, non aliunde ꝯpetens: oportet illud tanquam mer-
cenarium actioni meæ necessario deseruire. C. de postul. l. 4. ff. de
rei ven. officium. ff. quod met. cau. l. metum. §. ex hoc edicto. ſm
a dom. Inno. quartum.[a] † ¶ Et no. secundum dominum meum,[b] ꝙ
2 iudicis officium aliud est merum, purum, & generale, ꝙ scilicet
b iudex proprio motu interponit. de quo s. in prin. Aliud solenne
quod loco actionis proponitur: ut s. §. 1. in prin. uer. si uero. Qui-
dam tamen dicunt hoc esse merum, ut ibi dixi. Aliud mistum: ut
deseruiens, aut minister. de quo s. §. deseruit. Aliud anomalum,
summarium uel plenarium, ut in interrogationib. & positionib.
Vtrum autem quodlibet istorum litis cõtestationem desideret,
3 s. dixi. ¶ In summa no. † ꝙ quædam sunt, quæ efficacissime desi-
derant officium iudicis, scilicet numerus testium moderãdus. ff.
de testi. l. 3. & ext. e. cum causam. Item mora: ff. de usur. mora. Itẽ
tempus, intra quod causa suspicionis debeat probari. extr. de ap
pel. secundo requiris. § 3. Item induciæ citatoriæ ad causam: ext.
ut lit. non conte. c. qm̃. §. ꝙ si. Item expensæ ut ext. de do. & cõtu.
c. finem. & ff. de rei uen. in fundo. Item numerus compurgatorũ
arbitrarius est in ascendendo. ext. de pur. c. cum in iuuentute. Itẽ
canon penitentialis. 26. q. ult. tempora. de pen. dist. 5. c. j. secundũ
c Vincen.[c] & in repertorio in tit. hi sunt canones pœnitentiales. in
prin. & alia multa, quæ in præcedentibus sunt discussa.

ADDITIONES.

a Quartum. ¶ Vt scripsi in Decr. iudicis officium. in prin. eo. tit. lex dicit id, quod officio iudicis præstatur, in obligatione non esse. ff. de actionib. empt. qui per collusionem. in fi. ad Treb. l. deducta. de an. le. l. Quintns. in fi. Item cum superest pars, interdicto ꝯ eã agendum est: parte cessante succedit notio pretoris, ff. de lib. exhi. l. 3. §. 3. quod gl. ibi exponit, id est, officiũ iudicis.

b Dominum meum. ¶ In summa eo. tit. §. j. ubi singula membra satis prolixè diffinit. Vnũ non omittã: quia ꝯmendabile. & quia rarũ, ꝙ Hosti. ipse in fi. summę istius tit. fatet, ꝙ ultimũ ipsius Sũmę §. totũ sumpsit de Sũma. Gof

c Secundum Vinc. ¶ Qui hoc no. de dolo & contu. finem. ut ibi scripsi in ult. gl. & ibi illud uerbum Vinc. in ascendendo, quod est s. in numero compurgatorum non posui, quia etiam in descendendo est arbitrarius: ut probat Decr. q̃ allegat. & patet 2. q. 5. presbyter si. & c. oĩbus. de accus. cum P. in fine. & c. inquisitionis. in fi. de purg. c. quoties. & no. e. ti. inter. & de sim. insinuatũ.

¶ De summaria cognitione.

SVMMARIVM.

1 *Plenissima causæ cognitio requiritur regulariter in criminalib. et in quib. ista cognitio consistat.*
2 *Plena causæ cognitio in quibus generaliter requiratur.*
3 *Semiplena siue summaria discussio in quibus sit adhibenda.*
4 *Libertas si ex testamento pendeat, & speretur moueri quæstio iudex summatim cognoscere debet, an bona fide imploretur iudicium.*
5 *Iudex summatim cognoscet in omnibus incidentibus & emergentibus.*
6 *Quæstio falsi si incidat, ut quia forte dicitur instrumentum falsum, plene probabitur.*
7 *Positiones factæ in aliqua causa, super quibus opponitur tãquam sint impertinentes, uerba tamen hæc locũ habebunt, et summatim procedetur.*
8 *Verbum, de plano, quomodo intelligatur.*
9 *Summatim procedendum non est in extraordinariis.*
10 *Libelli oblatio est de ordine iuris, & sine ea non ualet quod agitur.*
11 *Probatio plenissima exigitur in criminalibus.*
12 *In manifestis an sit ordinarie aut summarie, uel sine magna probatione ꝓcedendum.*
13 *Cognitio summaria in quibus differat ab extraordinaria, uel ab eis, quę de plano cognoscuntur.*
14 *Libellus an offeratur in summario.*
15 *Litis contestatio quib. casib. in summariis requiratur.*
16 *Summaria cognitio in quibus consistat, & in ea quæ probatio exigatur.*
17 *In actione ad exhibẽdum, re exhibita in ordinario iudicio, reseruatur integra rei uen. defensio,*
18 *Lex uel statutum si dicat in aliquo casu summarie posse procedi si talis est causa, quod quæstio principalis terminetur, non potest esse succumbenti ad eum regressus.*
19 *Summaria cognitio fit in dilationibus.*
20 *Cognitio summaria fit diuorsimode.*

a 8. §. Postremo [a] loco uidendum est quid iuris sit de summaria cognitione: cũ hoc quo-
tidianum fit. arg. ff. de libe. lega. l. lega. ff. ad exhiben. l. 1. Ad cuius
rei euidentiam uidendum est, Primo, in quibus plenissima cogni-
tio exigatur. Secundo, in quib. plena. Tertio, in quibus. semiple-
ne, siue summarie: & in quibus extra ordinem proceditur Quar-
to, utrum, & in quibus summaria cognitio differat ab extraor-
dinaria, uel plenaria Quinto, utrum in summariis libellus, uel lit.
contest. exigatur. Sextò, in quibus est ista summaria cognitio: &
quid per hoc detur intelligi: & quæ probationes exigantur in ea.
Septimo, utrum in concedendis dilationibus sit summaria co-
1 gnitio. Octauo, qualiter fiat hæc summaria cognitio. ¶ † Primo
igitur sciendum est, quod regulariter in criminalibus plenissima
causæ cognitio requiritur: ut C. de fal. ubi. C. de probatio. l. fin. 2.
quæstio. 8. sciant. Et est ratio: ut C. de appellation. addictos. C. de
poen. qui sententiam. ff. de Carbon. edict. l. 1. Est autem ista ple-
nissima cognitio in libelli oblatione, sine quo nemo auditur: ut
ff. de accusatio. l. libellorum. quæ est 2. quæstio. 3. nisi in casibus,
qui not. in Authenti. de exiben. & intro. reis. §. sancimus. & infra.
de libell. conce. §. nunc dicendum. C. qui accusa. non poss. qui
crimen. Item in iudiciorum solennitatibus obseruandis. C. de ac-
b cusatio. l. 3. & l. absentem. inaudita enim causa, &c.[b] ff. de re iudi-
ca l. 1. extra. de caus. poss. & proprie. capitul. 1. 3. quæstio. 9. indi-
cas. Item in dilationibus concedendis: quia minores ibi quam in
ciuilibus conceduntur. ff. de fer. l. final. & in probationibus: ut in
præ. l. sciant. ¶ Item in sententiæ prolatione: ut in præ. l. qui sen-
c tentiam. Item & post sententiam. ff. de appellatio. non tantum.[c]
& adeo plenissima requiritur secundum quosdam, quod in his
testes admittuntur: de quibus dicitur ff. de test. l. 3. in princip. quę
est 4. quæstio. 3. placuit. § item in criminali. uers. eu. testium fides.
ex eo quod in præ. l. sciant. dicitur, testibus idoneis, & apertissi-
mis documentis. Et hac eadem ratione dicũt, quod propter pro-
bationum inopiam tunc res per iusiurandum minime decide-
tur. argumentum. ff. quod met. cau. non est. ff. de mino. l. 3. §. 1. ar-
d gumen. contra. C. de rebus. cred. in bonæ.[d] † ¶ Secundo uiden-
2 dum est, in quibus plena causę cognitio requiratur. Et quidem
generaliter in omnibus ciuilibus. C. de iudic. iudices. quę est in li-
belli oblatione, & in lit. contest. 3. q. quæstio. 3. capitu. induciæ. §. of-
feratur. Sed hoc fallit in casib. qui not. in præ. §. nunc dicendum.
Itẽ in dilationib. cã testiũ: vt in auth. de test. §. qa uero. & mistum
testiũ, & instrorũ. C. de dilat. l. j. Et in citationibus, & aliis solẽni-
tatibus obseruãdis. ff. de in. ad pemptoriũ. C. quo & qñ iu. l. ea q̃.
& l. ꝯsentaneũ. C. de sñĩs. ꝓlatã. ext. de ꝓba. qm̃ ꝯ & oĩa, de qui
bus s. in crĩalibus dicta sunt. nã oportet iudicãtẽ cuncta rimari:
vt C. de sen. ex breui. re. l. fi. & s. §. deseruit ad fi. uer. gñal'r. Nõ ẽ
eñ ꝑcipitãda sñia: ut C. e. l. 2 & 6 q. j. ꝙro 32 q. 2. ꝙ nõ est 2. q. 1.
Deus. in prin. Azo vero no. in Sũma C. de vindi. in prĩ in hac ple
na cãæ cognitiõe 7 reqri. alias sñia nullius est momẽti, vc 3 libel
li oblatio, cautiõis expositio, litis ꝯtest. iuramẽti de calũnia ꝑsta-
tio, cãæ ꝯgruis interrogationib. examinatio, sñiæ in scriptis ꝓla-
tio & executio De hoc no. j. in Proęmio secũę partis. Io. dixit, ꝙ
nisi plena cãæ cognitio adhibeat, pt̃ sñia nulla dici, tãq̃ iuris ordi
ne no seruato. vt in ꝑ. l. ꝓlatã. In aliis aũt oĩbus, q̃ nõ reqrũt ple-
nã cãę cognitionẽ, v̓r ꝯriũ: qa nõ v̓r in eis dilatio aliqua dãda ff.
de adulte. in crĩe. Sed dẽt cũ celeritate, nõ cũ deliberatione ꝓce
di ff. de dã. infe. l. 1. & sine aliqua mora vel dilatione. C. de epis. &
cle. Aut. clericus. ff. de fer. l. 2. & 3. Sed ad hoc responderi pt̃, ꝙ li
cet in illis breuius spatiũ sit statuẽdũ, q̃ in aliis: nõ tñ dẽt iudex ꝑ
cipitare sñiã, sed causa cognita ꝓferre: ut dixi s. e. 50. dist. ponde-
ret. ar.

ADDITIONES.

a Postremo. ¶ Vt impleam, quod circa commendationem huius Operis & auctoris meditatam per me imitationem ipsius in princip. Procemij obtulime dicturum, est sciendum quod §. iste vsque ad finem totus fuit additio post primam publicationem, non tamen multum vulgatam. Vnde sæpe §. præcedens allegatur pro vlti. vt tunc erat sufficiens. supra eod. §. 1. in princip. concordat quod scripsi supra de leg. in princip. Hunc ergo tractatum, quem composuit Ioan. de Fazolis Pisanus legum doctor populo, post dictam publicationem habuit auctor, & hic inseruit, & de eo membrum addidit supra eod. titul. in fin. principij. Ipsum tamen Ioan. auctor bis alleg. De eo autem mentionem fecit in clementi. de verbo. significa. capitu. sæpe. in gloss. scire debes. Est autem notabilis vtilitas huius Operis in multorum collectione sparsorum, quæ fuissent ut plurimum ignorata. Idem dico de tractatu domin. Mart. de Fano, de Homagiis, quem habes j. de feud. §. 2. Item ipsius 27. quæstiones de iure emphyt. positas sub titu. de locato. Item ipsius tractatus de alimentis positus, qui fil. sint legitimi. Item tractatus. Iacob. Bald. de primo & secundo Decret. de quo ponitur infra. parte 2. specialis rubrica. Item tractatus Ioan. Blanci, de executoribus ultimarum voluntatum, infra de instrumento edic. §. nunc vero. vt ibi dicam in princi. Item tractatus Odof. de positionibus, qui etiam habet specialem rubric. Item tracta. eius de confessionibus positus, licet per alia verba, sub rubric. de confessis. Item duplex tractatus de fama, quorum alter fuit Thomæ de piperata: quem posuit actor parte secunda sub titulo, de notoriis criminu. Singularium autem casuum est innumerosa multitudo quibus adhuc caremus, si hic non fuisset inserta. Secundo fuit Operis grandis utilitas ea, quæ in voluminibus erant scripta ordinarius secundum materias collocare: propter quod rubricas, uel tractatus augere fuit expediens auctori. Tertio notabiliter fuit commendabile, sic opus componere, quod etiam non Iurista facile potest quod sibi expedit, inuenire. & præter quartam partem, quæ requirit scientiam ordinis rubricarum, quem tenet compilatio Gregoriana. reliquum opus singulis est in propositi adinuentione commune. Manifestatur ex facto ineffabilis huius utilitas Operis: quia uidemus omnes iuris vtriusque peritos cum eis, vel nouum, vel dubium occurrit, huc habere refugium: secundum materias perquirendo quod appetunt. Sciunt enim quod hic plurima, ut plurimum ignorata sunt ordinate collocata. Cum igitur hic scriptis insisto vel tractando, vel remittendo, casus adiungo, sum adiutor quærentium, & imitator auctoris.

b Causa, &c. ¶ Ponebat Ioan. de Deo, neminem condemnari ratio patitur. æquitatis alleg. C. q. accus. nõ poss. q. crimen. tex. aũt est in l. statim allegata.

c Non tantum. ¶ Appello pro reo damnato etiam inuito.

d In bonæ. ¶ Vide j. de iura. dela. uer. ut aũt. vbi remittã ad Decr. ul. de iureiu-

5 ret.ar.in his q̃ no.ĩ.hoc quoq;. †¶Tertio dicendũ est, in quibus semiplena, siue summaria sit discussio adhibenda: & quidẽ in casibus, in quib. p̃missa fallunt. Nam illa rł̃r uera sunt: sed fallunt in casib. in quib. semiplena, siue summaria cãæ cognitio requirit̃, uidelicet cũ agit̃ ad exhibendũ: quia tunc q̃ritur an intersit: ut ff. ad
a exhib.l.3.§ sciendũ.[a] ext. de testi.c.ueniens. Itẽ cũ filius à patre petit alimenta; q̃ritur an sit filius, ut ff. de li.agn. si qs à liberis § si uel parens. Item cũ filius petit ex Carbo bonorũ pos. si agatur an sit filius: ut ff. de Carbo.edi.l.3.§ cãę. Item cũ mulier noĩe uentris petit se mitti in pos. ut ff. de ventre in pos. mitten.l.1.§. si ea. Item cũ actor in reali vel p̄sonali act. reo absente petit se in pos. rei petitæ induci. C. vbi in rẽ act.l.2. ex̃, vt lit. non contest.c.qm̃.§. si super. C.
b quorũ appel. non reci.l.1.[b] Itẽ si legatarius petit ꝓ legato satisdari: & quęrit̃ an sit legatũ relictũ ff. vt in pos. leg. si is à quo. Item cũ bona capiunt̃ ex cã iudicati: q̃ritur an sint illa ꝯdẽnati. ff. de re iud.
4 à diuo.§ si sup. †¶Itẽ si libertas ex testõ pẽdeat, & sperẽt moueri q̃stio, iudex summatim cognoscet, an forte bona fide imploret̃ iudiciũ de testõ: vt ff. de pet hær si qs libertatẽ.§. plane. Itẽ si petit̃ caueri: & dr̃ hoc p calumniã fieri: vt ff. de p̃tor. stipul.l.1.§ pe. Itẽ si testes petunt̃ ꝓduci ante lit ꝯtest. & dicant̃ senes vel valetudinarij: vt ff. ad l. Aqui. in lege. Itẽ si quærit̃ vtrũ aliquæ interrogationes dẽnt fieri, vel non. ff. de interro. act.l si defensor. Itẽ idẽ dici
5 põt in casu, qui est ff. de mino.l.3.§ 1. †¶Itẽ ẽt idẽ forte dici põt in omnib. incidentib. & emergentib si tñ tales sunt q̃ reuocentur, diffinitiua sñia reuocata: & ita non penitus præiudiciũ afferunt, quin p aliã sñã viam ordinariã, vel extraordinariã reseruet̃ condemnato regressus. alias si per eas diffiniret̃ principale negotiũ, vel ad eas nullus reseruaret̃ regressus, tũc plene procedit̃, ꝓut cõsueuit in interlocutoria distingui: an videlicet sit talis, q̃ reuocet̃ per diffinitiuã: quo casu non appellat̃ ab ea. Si uero nõ reuocet̃, tũc appellet: vt ĩ. de ap §. in quib. vers. sed nunqd p̃t. ꝙ nõ puto
c uerũ indistincte.[c] †¶Quid. n. si icidit q̃stio falsi, qa forte dr̃ instrm
6 falsum? Certe tũc plene ꝓbabit̃: vt C. de fal.l vbi. & 3.q.11. prius. Itẽ qd si opponit̃ actori, ꝙ sit seruus, vel monachus, & excõicat⁹. vel similes q̃stiones incidũt, vel emergũt? Certe plene dẽt eas probare opponẽs: vt in ea.l. & C. de ord iud.l.1. C. de iud.l. ꝙ. 2.q 1. in
7 primis. & no. de his ext. de ord. cog.c 1. †¶Si aũt fiant aliq̃ positiones in cã, & opponit̃ nõ esse admittẽdas, qa sunt impertinẽtes, vł alia rõne: si quidẽ talis q̃stio emergeret, tũc forte posset locũ habere, ꝙ dñt: & sũmatim ꝓcedet̃: vt ff. de interrog. act. si defensor. §. illud. Vel si dr̃ testis inimicus, vel ꝯsanguineus, vel vilis, vel infamis, & hmõi, & sic nõ admittẽdus, summaria & semiplena ꝓbatione habita poterit eius testimoniũ recipi, & in tp̃s disputatiõis poterunt qõnes seruari. in Auth. de testi §. si vero. Idẽ dñt in omnib. similib. legib. q̃ si admittant̃, vel nõ, nihilominus de facili integra defensionis, vel impugnatiõis via reseruat̃: vt in interrogationib. meis p̃dixi: qa melius est q̃nq; aliquas friuolas recipi, q̃ vnã necessariã respui: vt ff. de interrog. act l. vbicũq;. ff. de ven. inspi l.1.§ 1. 13.q 7. nõ æstimemus. Et idẽ in testib. & aliis: vt p̃dixi. Ad hoc ẽt facit ꝙ dici ꝯsueuit, An sup incidẽti plene cognoscat̃: & tũc sñia in principali lata p̃iudicet incidẽti: vt C. de or. cog.l.2. & in p̃dicta l. vbi. An sũmatim: & tũc nõ p̃iudicat: vt ff. de re iud. à diuo § si sup. ff. de lib agn. si qs à liberis § meminisse. Idẽ quoq; vr̃ in oĩb. q̃cunq;, ẽt si principal̃r mouerent̃, & nõ essent incidẽtes vel emergẽtes, ꝑ aliã tñ viã, puta idẽ refricãdo posset dãnato succurri: ut al̃s habes in similib. q̃ principal̃r mouent̃ in præ.§. si sup. & in præ. §. meminisse. & C. ad Carb.l.2. & ff. e.l.3 §. cãę. & in actiõe ad exhibendũ, & similib. sũmariis s̃. dictis. Itẽ idẽ dñt quidã ubi lex dicit ex ordinẽ agi: ut ff. de reli. si qs sepulchrũ. & ubi ius dicit de plano aliqd debere cognosci: ut ext. de accu. olim. ut in leuib. criminib. ut ff. de accu.l. nia ff. de off ꝓcon. nec quicq̃ § de plano ff. de off præ. ur.l 1.§. cũ p̃tonus. ff. de q̃st. unius.§. fi. ff. de adul.l. miles.§. se-
8 xaginta. ff. qs ordo in bo. pos ser.l.2.§. dies †¶Et intelligũt de plano. i. sine magna disceptatione, atq; sũmatim. Sed Io. Fazoli hoc nõ approbat: & intelligit de plano i. sine scriptura uel libello. ar. ff. de ꝯsti. prin l.1. uel. i. nõ ꝓ tribunali, uel in figura solẽnis iudicii: puta sedẽdo in p̃torio, uel ubi semp ius reddere ꝯsueuit: sed alibi nõ seruata solẽnitate strepitus iudiciorũ: ut in præ.§. sexaginta. & præ.§. dies. Vel dic ut ĩ. de inq̃si.§. nũc tractemus. uer. qd igit̃ si. & uide ĩ. de libel. ꝯcep.§. nũc dicendũ. uersi. 42. nõ aũt sũmatim procedit̃, i. ꝙ solũ semiplena ꝓbõ sufficiat, ut in sõmariis iam dicet̃.
9 †¶Prætrea in exordinariis nõ ꝓcedet̃, ut puto, sũmatim. i. semiplene, ꝓut dñt quidã p præ.l. si qs sepulchrũ. nisi in hoc forte, ꝙ nõ offert̃ libellus. & sic põt lex illa intelligi: nec forte in his exordinariis ista solẽnitas iudiciorũ seruabit̃: ut ĩ aliis exordinariis causis. Ergo circa hæc tria gñã cãrũ distingue: qa q̃dã dñr sũmarię, in qb. sũmatim ꝓcedit̃, & semiplena ꝓbõ sufficit: de qb. plenius ĩ. dicetur. Quæ aũt sint istæ sũmariæ, supius explicat̃. Scd̃m genus est, qa q̃dã sũt exordinarię: ut ĩ d l. si qs sepulchrũ. & idẽ dico ubicũq; iudex suo mero officio ꝓcedit, ꝯstringẽdo aliquẽ ad aliqd faciendũ ipso facto uel dãdũ: ut in auth de col.§. & hoc quoq; iubem⁹. [illegible] fiat ei, q mis. est in pos.l. si qs missum. ff. si uẽtris noĩe mu[illegible] ĩ. de sen execu §. breuiter. Idẽ põt dici in omnib.

criminalib. ĩ qb. sine accusatore ꝓcedit̃: vt notat̃. ff. de adulteriis.l. 2. & ex̃, ut eccle. benefi.c. unico. Has. n. appello exordinarias, qa in eis nõ est necesse libellũ offerre: ut s̃. dixi, & aliqd de solennitatib. iudicii relaxat̃ in eis. ut patet in p̃dictis legib. Dñr. n. exordinariæ, & sic sine ordine, ut deseruiamus noĩ. Insti. de do §. est & aliud. &
10 16.q 1. si cupis. †¶Nã libelli oblõ ẽ de ordine, & sine ea nõ ualet ꝙ agit: ut 3.q.3.c induciæ § offerat̃. & ĩ. de li. ꝯce.§ utrũ. & aliæ solẽnitates, de qb. dixi s̃. uer 2. nõ tñ iõ dñr exordinarię, ꝙ plena ꝓbatio nõ reqrat̃ in eis: imo bñ exigit̃. Nã rł̃r in oĩ cã crĩali & ciuili actore nõ ꝓbãte, &c. C. de edẽ. q accusare. C. de pe.l. q sñiam. ext. de cã pos. & ꝓprie. cũ eccl̃ia. ext de iureiu.c. fi. Et isti casus nõ inueniunt ab hac rł̃a excepti. C. de iud. indices. & ꝓbant̃ p l. C. de epi. & cle. auth. clericus. ff. de adul. in adulteriis qa quanq̃ illę cãæ citi⁹ decidant̃ plena tñ in eis adhibẽda est cognitio. Quæ aũt ꝓbõ exi
11 gat̃, planũ est: qa nõ semiplena, sed plena. †¶Et in criminalib. plenissima, ut s̃. uers. ĩ. ad minus p duos testes: ut ff. de testi. ubi numerus. q̃ est 4.q.3 c. placuit.§. Itẽ in crĩali. & ex̃; de testi. in oĩ. uel ĩ instris. C. de fi. instr. in exercẽdis. & ext. de test. cog. puenit. 1. Vel p̃sumptionib. siue indiciis indubitatis: ut C. de prob sciãt. q̃ est 2.q. 8 & ex̃. de hære. excõicamus. in fi. Vel ꝯfessionib. ut ff. de ꝯfes.l.1. Vel aliis modis: ut ĩ. de ꝓbat.§ uidendũ. Tertiũ genus est: qa q̃dã dñr cognosci de plano, hoc est sine libellis, ut qdã dñt. uel uerius, ĩ. nõ sedẽte iudice ꝓ tribunali: nã & dieb. feriatis põt: ut in p̃dict.§. sexaginta. & ẽt domi põt cognoscere, uel alibi q̃ in ꝓ tribunali iudicio: ut colligit̃ in p̃dict.§ dies. & ff. de dam. infe.l. quarta §. pe. ff. de inter. act l.4 § fi. Libellus tñ in his offert̃, ut ꝓbat̃ in p̃dic §. sexaginta. & ꝓbõnes plenæ, nõ semiplenæ, reqrunt̃: ut dixi p oĩa. s̃. ꝓxime in scd̃o genere. & q̃ istæ sint, dixi s̃. eo. uers. ibi: itẽ idẽ dñt q-
d dã. ubi lex.[d] †¶Quid de manifestis? nunqd in illis est ordinarie: an
12 uero sũmarie, & sine magna ꝓbõne ꝓcedendũ? Et vr̃ ꝙ sic. C. de app. ciues. C. de sum. tri. credẽtes. in prin. ar. ꝯ ext. de ap. puenit. & c. seq. ff. de le. 3 l. ille. ff. de uerb. ob. ꝯtinuus §.2 ff. de aur. & arg. le. pediculis §.2. ff. de in inte. rest.l 1. ff. q satisd. cog. si uero §.1. C. de h præ.l 3. ext. de coha. cle. tua. ext de testi. cog. sup eo. 2.q 1. de manifesta. ext. de ele bonæ. 1. Sed prima iura locũ hẽnt in notoriis: secũda ĩ nõ notorijs ext. de app. ꝯsuluit. ex̃, de iureiu. ad nr̃am. 3. de hoc ex̃, de diuor.c.3. & ĩ de noto. crimi.§ 1. Vtrũ aũt legatus, uel alius possit ꝯmittere cãm sũmarie audiẽdã: no. s̃. de legato.§. sup-
e est uer. sed nũqd legatus põt.[e] †¶Quarto loco uidẽdũ occurrit,
13 utrũ & in qb. differãt sũmariæ ab exordinariis, & in quib. ab illis, q̃ de plano cognoscunt̃. Et certe hoc liquet ex p̃missis: qa in summariis semiplena ꝓbõ fit, & ĩ qbusdã libellus offert̃, & in qbusdã nõ, ut iã dicã. In exordinariis uero plena: sed libellus non dat̃. In his aũt, q̃ de plano tractant̃, libellus & plena ꝓbõ reqrunt̃: nõ tñ est necesse fieri iudice ꝓ tribunali sedẽte: ut C. de dila. à ꝓcedẽte. q̃ est 3 q 3.c. induciæ §. spatiũ. & in hoc ẽt oẽs ꝯueniũt: qa oẽs summariæ possunt ex ordinẽ appellari: qa in qualibet earũ aliqd de ordine seu solẽnitate iudiciorũ omittit̃. Quidã tñ imperiti oẽs exor
14 dinarias appellãt, nullã ĩ eis dr̃iam faciẽtes. †¶Quintò dicamus, utrũ in sũmario offerat̃ libellus? rñ. hoc exp̃sse cautũ nõ reperit̃ in iure: olim tñ nõ erat in ciuilib. necessarius: ut ff. de edẽ.l 1. nisi ĩ casu C. li. 12. de dig. quoties. In criminalib. uero sic, & olim & hodie: ut ĩ præ.l. libellorũ. hodie uero gñal̃r in oĩ cã offert̃, ut in præ. auth offerat̃. nisi in qbusdã specialib. casib. ut dixi s̃. uer. 1. & uer. 2. Cũ igit̃ hi casus nõ excipiant̃ à rł̃a, stabimus gñalitati. ff. de leg. p̃st.l.1.§. gñal̃r. Vel dic, ꝙ si in p̃dictis summariis ꝯpetit actio, & iure actionis petit̃: ut est in actio. ad exhibendũ. uel si qua ꝯpeteret alia, tũc indubitate dẽt libellus offerri nã actio est in libello edenda. ff. de eden.l.1. & in præ. auth. offerat̃. Fallit hoc aũt in actione iudicati: sup qua sunt opiniones. ꝙ dic ut ĩ. de lib. ꝯce.§. nũc dicendũ. uer. 245. sed si aliqd fit, uel petebat̃ iudicis officio, nũqd dabit̃
f libellus? De hoc dic ut eo.§ uers. 8.[f] †¶Sed q̃rit̃ utrũ in his sũma
15 riis fiat lit ꝯtest. Rñ. sic in omnib. in qb. iudicis officiũ principal̃r implorat̃, & loco uel iure act. aliqd petit̃, & in omnib. in qb offerendus est libellus, & ubicunq; fert diffinitiua sñia: ut ff. de re iud l.1. Aliter. n. nõ vr̃ res in iudiciũ deducta. C. de lit. ꝯte.l.1. nec ualet aliter factus ꝓcessus. ut in præ. auth. offerat̃. & hoc est gñal̃r uerũ in oĩ cã, p̃terq̃ ĩ cã ap. ut qdã dñt, ext. de off. iu.c.1. ꝙ dicut no. ĩ præ.
16 §. uidendũ. uers. sed nunqd in cã. †¶Sexto q̃rendũ est, in qb. ꝯstat
g hęc sũmaria cognitio, & q̃ ꝓbõ exigat̃ ĩ ea. Sup quo no. Accur.[g] in actione ad exhibendũ ꝙ cognoscit sũmatim, i. semiplena ꝓbõ sufficit

ADDITIONES.

a Sciendum. ¶ Dixit Io. & ibi satis de hac materia, ibi enim in glo. quod fiet, enumerantur fere omnes casus infra scripti.

b l.1. ¶ Et infra de libel. concep.§. nunc dicendum. uer. 45. Et idem esset in casu, de quo infra, de primo & secundo dec.§. restat post prin. uer. sed qualiter. ¶ Adde Barto. in l. si finita.§. Iulianus. ff. de dam. infecto.

c Indistincte. ¶ Verba Ioan. prædicti.

d Vbi lex. ¶ Hoc ꝙ sequit̃ vsq; ibi: quarto loco, posuit Gui. nec fuit p̃d. Io. Fa.

e Potest. ¶ Ibi dedi remis. ad 6. Adde quod ibi posui.

f Ver. 8. ¶ Hoc exportando coniunxit Gul. duo furta. ponit enim in illis versiculis ad literam verba Ioan. Fazoli, illa sibi attribuens.

g Accur. ¶ Ioan. Fazoli allegabat Azo. & melius. quia ad literam fuerũt hæc eius verba in Summa, ad exhibendum. ver. in hac. vsque ibi, idem dicimus.

sufficit:in qua nō sunt necessarij testes,vel instrā: sed statur iurō
actoris,sup suo interesse.ff.ad exhibendū.thesaurus.Si tñ reus op
ponit excep.q̄ facile repellit agētē,absoluit:si vero est obscurior,
differt:exceptis qbusdā casib.vt codē tit.l.3.§.ibidē.Idē dicimus,
qñ ꝯ ꝯtumacem añ litis ꝯtestationē datur possessio rei pro mēsu
ra debiti declarari,sc3,semiplene C.de bo.autho.iud.poss.cū pro
ponas.& auth.ibi posita,in qua semiplena sufficit,sc3 sacrm.arg.
in auth.de collatorib.§.pe.& sic de ꝯsuetudine obseruat: vt not.
extra,vt lite non ꝯtest.qm̄ §.fi.Sunt & alij q̄ plures casus, in qui-
bus statur sacro vnius: vt C.de don.si qs pro.C.de fid.instr.l.fi.&
37 alij.qui no.C.de his, q ad eccle.ꝯfu.pñti.§.plane.†¶Et hæc vera
sunt in p̄dictis duob.s.ꝙ sufficit sacrm:forte ideo, quia illud pp
ꝙ principal'r intenditur,non finitur: nec per hoc reo grande præ
iudicium generatur: quia in actione ad exhibendū re exhibita in
ordinario iudicio rei vendicationis integra defensio reseruatur,
& actori probō incumbit. Item in scd'o auditur intra annū recu-
perare volens possessionē: vt C.de bonis autho.iud.poss.auth.ei
qui iurat.& in prædict.dec qm.Et pōt esse ratio, quare in his so-
lum sufficit sacrm:quia cū in vno reus grauetur,quia statur sacro
actoris: in altero alleuiatur, s.ꝙ de facili auditur defensio, vel ad
recuperandū admittitur.Item iō tandē de facili subuenit actori:
qa & de facili reo subuenitur:sicut est alias simile in interlocuto-
ria,q̄ de facili & per aliū, & sine magna cognitione reuocat.ff.de
re iu.ꝙ iussit.ext.de accu.qual'r.1.Et imputatur ei ꝙ de facili po-
tuit agere,vel reuocare,& nō fecit.ff.de neg.gest.si aūt.C.de pig.
nec creditores.Et hoc gñaliter quidam dixerūt,ꝙ in omnib.sum-
mariis sufficit præstatio iurī: & sic alicubi obseruatur.Ego nō cre
a do [a] ita indistincte intelligi debere:vt patet in casu, q est in præd.
§.si vel parens.licet ibi de summaria dicat. Item in casu, qui est in
præ.l ff.de re iud.à diuo.§.si super.nā in illis non statur sacro acto
ris.Magis enim posset euenire iniquitas, cū aliqui sint valde faci-
les ad iurandū.ar.ff.de ꝯdi.insti. quæ sub conditione & alii timidi:
vt in ea.l.& extra,de simo.& si q̄stiones.extra,de iureiu.& si Chri
stus.nec debet via periuriis aperiri: vt extra, ꝙ met.cau.cū dile-
ctus.Imò si talis iniquitas eueniret,emendanda esset.Insti ad Ter
tull.in prin.ff.de successor.edict.l.1.in prin.Io. Fazoli dicit, qđ in
his & similib.vbi pōt reo maius præiudicium generari, q̄ in actio
ne ad exhibendū,& aliis supra dictis, semiplena probō fiet, non
per sacrm,sed saltē per vnum testem ff.de op.leg.Theopompus.
Nam & alias qñq; vni testi statur.C.de veteri iure enu.l.j.in si pri
mæ col. Item fit semiplena probō per priuatā scripturam, & ēt
per collationē: vt no.j.de proba.§.fi.versi.vlt.vbi de hoc.Tertiò
pōt dici, ꝙ vbicunq; pro reo præsumimus, & eū absoluerēmus
rōne cāe,vel rei,vel dubitationis: vt ff.de re iud.inter pares.Insti.
de interdi.§.ꝯmodum.ff.de testi.ob carmen.§.fi. In his ēt casibus
reus debet ꝯdemnari. Vel dic quarto, ꝙ vbicunq; dubitari pōt,
vtrum actori ius ꝯpetat ex probationib.factis, nec ꝯstat ius ei non
competere,nec in euidenti calumnia inuenitur, tunc reus debeat
ꝯdemnari.ff.de ventre in pos.mit.l.1.§.si ea.ff.ad Carb.l.3.§.cāe,
& arg.extra,de vsu c.fi.§.1.vbi dicitur,verisil'r.idē forte, si testes
b inducti ab actore tales sunt,quib.minor fides adhibet,[b] licet suf-
ficiens numerus intercedat.de quib. habes.ff.de testib.l.3.in prin.
quę est 4.q.3.c.placuit.§.item in criminali.uersi.testiū fides.Alias
vbi plene proceditur,tales debet esse testes, quib.lux veritatis as-
sistat,& fides syncera.ff.eo.ob carmen.§.fi.& ext.eo.in nostra.Sed
his opponitur,quia si filius petit alimenta, & pronuncietur,non
præiudicatur patri circa filiationē:vt in præ.§.si vel parens.Idem
in re capta pignori, si probetur non esse ꝯdemnati:vt in præd.§.
si super.Idem in missa in pos.cā ventris,vel impubere, ex Carbo.
vnde in his casib.videretur sufficere sacrm: vt s̄.Rñ.hic maius est
præiudicium,quam in actione ad exhibendū,quasi nullum est in
possessione,ēt quę datur ꝯ contumacem modicum:vt s̄.dixi.Itē
propter contumacem hoc contingit.ff.de tabul.exhiben.locū.
§.condemnatio.ff.de ne iudi.l.contumacia.& sic non est quasi ꝯ
eum probatio necessaria: cum pp contumaciam, vel absentiam
præsumatur de debito, in auth.de exhi.& intro.reis §.si vero.C.
de asse.l.3.extra, de præsum.nullus.3.q.9.decernimus.Sed iudex
in his oībus sit prouidus,vt hæc oīa diiudicet personarum & cāe
qualitate,& quantitate,& ꝯditione, vtrum sacro sit standum, vel
non ext.ꝙ metus cā.c.fi.ff.de le.1.si seruus.§.fi. Nam cū hoc non
inueniatur in iure expressum: est iudicis arbitrio relinquendum.
ff.de iure deli.l.1.§.fi.extra, de off.dele.de causis.¶Hoc quoque
38 prætermittendum non est, ꝙ si lex † vel statutum, uel rescriptū
dicit in aliquo casu summarie procedendum,vel iuris ordine prę
termisso: & talis est causa,vel negotium,ꝙ si principalis quæstio,
uel illud quod postulatur principaliter terminetur,non potest ad
eum esse reo vel succumbenti regressus, nec per aliquod ordina
rium iudicium vel alio modo via defensionis,vel repetitionis in-
tegra conseruatur,ut ex superiorib. summariis causis liquere po-
test:nisi forte vel per appellationem vel per alios modos,quibus
sententiæ retractatur.In his,inquam, vt & in alijs ordinarijs dico
c plene cognoscendū,atq; probādum dilationē dictarū [c] solēnita-
te minime obseruata,q̄ recitatur ff.de fer.l.fi.Et forte iudex non
seruabit solennitatē peremptorii,quæ est ff.de iud.ad perēptoriū
nec libellus offeretur: saluo tñ eo,ꝙ not.s̄.ver.4.cum suis remis.
dum tamē aliqua detur dilatio.Nā si plene debet probari, vt dixi
ergo & dilationes aliquæ dari debent.arg.ff.de iuris.om.iud.l.cui
& citatio fiet,arg.de requi.reis.l.1.& ff de adop.nam ita.Et quod
plena probatio fieri debeat in prædictis, probat.C.de adul.in cri
mine.& in præ.auth.clericus.Nec est præsumendum,omnem so-
lennitatem esse sublatam.C.de inof.testamen.si quando.extr.de
electio.ecclesia.2.in fine.Et sola plena cognitione sublata rema-
net semiplena:vt in prædict.l.& argumen.ff.de seruitutib.vrban.
præd.si domus tua.extra,de priui.pastoralis.ext.de vsu pal.ex tua
d rum.[d] Sed nunquid à sentētia super summariis,vel extraordina
riis,vel cū agitur ad exhibendū lata,appellatur?De hoc j.de app.
e §.in quib.versi.sed nunqd.& seq.[e] ¶Septimò notandum est ꝙ in
dilationibus

ADDITIONES.

a Credo. ¶ Verba Ioan prædicti.

b Adhibetur. ¶ Vide quod scripsi de testi.ueniens.2.super uersi.incidenti.

c Dictarum. ¶ Io. Fazoli præmiserat isti §.id quod infra sequitur uersic.7.unde debuisset dicere Gui.infra dicendarum.

d Tuarum. ¶ Vide clemen.de uerb.sign.sæpe.in qua tñ non ponitur uer.summarie sed quatuor coniuncta,s.simpliciter,de plano.sine strepitu & figura,& aide quod ibi no.in 5 gl.¶ Adde qđ importēt ista uerba,summarie, simpliciter, de plano, sola facti veritate inspecta, Roma.consilio dxviii.& adde huic ver.quę notat. Bar.in l.si filiusfami.ff.de dona.& quæ ibi posui post Alex.scilicet,quid possit facere iudex,cui per statutum datum est procedere de facto,prout uult.

e Et seq. ¶ Hæc remissio cū toto hoc ver.6.facit ad materiā de qua scripsi de resc. statutū.libro vi.§.cū aūt.sup verbo,iurō.s.quod cōtra iui ū timoris.de quo ibi dixit textus,admittit pbatio.& ibi scripsi sic me cōsuluisse. Submisi tamē me habuisse,quod si reus ad hoc nō admissus appellet,cācellaria nō dat sibi iudicē. Ibi tñ loquor de iudice iā impetrato ab actore cōtra reū.& p hoc fortius videretur admittendus in impetrādo,id est.cōtra impetrantem vel impetrare volentem.& ego cū admitterē in audiētia cōtradictarū,uel in cācellaria, si haberet pbatiōes promptas,alias pcederet,qđ seruat dñs M.dñs Bon.episcopus cōtradictarū auditor,vt ab ipso habui qa dicit reo vel pcuratori ipsius opponēti falsum eē quod allegabat impetrās de timore,amice,ego nō possum huic auferre bñficiū iuris,q sic impetrat,eris corā delegato.Sed opinio mihi cōtraria cōcludet, qđ inutiliter remittit ad delegatū,ex quo iuramērū pcludit ei pbationē cōtrariā.Tñ id tenētes, sic id probare conant;hic agit de timore,sed timor cōsistit in animo,& generat ex leuiori cā in vno unius quā alterius.Si ergo actor iurat se timere; reus cōtrariū volens pbare, adstruit negatiuam,& impossibilē pbari,& in iudicis intellectu imprimi, s.qđ timor non sit in animo iurantis.facit de spon.tua nos.¶ Scđo inducit, qđ p hoc iurm non minuit reo aliqd iuris in principali, & sic facilius ei standū est. Facit l.de ætate.ff.de inter.act.in fi.& qđ ibi not.& in l.& si post tres.ff. si qs cau.& aggrauat hoc pp odiū piurii,ad qđ pbādū reus tēdit, & qa hoc erit inuoluere cām, & differre principalē.¶ Tertio afferū tillud iurm eē delatū a iure, cuius cōtrariū ibi dixi,& dñt.qđ illud saltē qđ allego,nō ponit ad dandū ipetrāti ordinē.sed optionē.Rñdeo ad p̄dicta,incipiā ab hoc ultimo,& dico hoc esse cōtra regulā grāmaticalē,q̄ dat uersū, Saltim saltando, sed saltē diminuendo.Quē uersū ēt scripsi de ele.qa pp sup uerbo,uel saltē,ubi posita uia ordinaria scrutinii,ponit subsidiaria cōpromissi. Constat aūt primā debuisse pmitti,quia gratior. quia integrū est iudiciū,qđ plurimorū sententiis roborat.extra,de off.dele.prudētiam.ubi cōcordantiæ Idē dico de decr.de iudi.nouit.ad fi.ubi papa pmissis duob. quæ sunt grauiora subdit, uel saltē humiliter patiat, &c.& recte sonat istud saltē, quantū ad minus,ut dicit uersus.& patet de pe.& remi.ois.in prin.ibi,suscipiens ad minus in pascha ac si diceret,saltē in pascha.Concludit ex his,qđ uer.sed & in duob.de quo tractamus.dū dicit,iudici fidē faciat,saltē p ppriū iurm,in idē sonat, ac si diceret,ad minus pprio iuro,& sic est diminutio pbationis.Constat.n.qđ probare posset p testes.Itē in primo casu ēt p instrm banni sibi dati de ciuitate & districtu;sed si plena pbatio fieret p testes, liceret reo pducere cōtrarios ante publicatas attestationes simul cum actore.Itē & post qñq, iuxta ea,q̄ no.extr.de testib.c.ex tenore.& q̄ scripsi j.de rest.§.sæpe.in prin.Itē & instrm reprobare liceret.de fi.instr.c.cū Ioānes.vel repbare illum exbānitū.ēt p aliud instrm fortius, &c.Itē aduertendū,qđ iurm de quo loqmur,respicit qđlibet duorū,s.qđ ciuitatē intrare nō audet,vel phorrescit,&c.Pone, iurauit actor in primo, qđ ciuitatē intrare nō audet,q̄ absurditas est dicere.qđ reus pbare nō possit eū public in ciuitate manere,& impetrationis tpe māsisse. Sed si hoc in isto mēbro, quare non in alio,cū vniformiter data unius sit diffinitiōis & formæ.de bapt.maiores uer.similiter.& p hoc ēt ad primā rōnē cōtrariā sit rñsum.de qua ēt miror.cū aperte sit cōtra tex.illius §.q dupliciter aggrauat,dū dicit merito,& subdit phorrescēs.& illa rō vult dicere cōtrariū,cū tñ p augeat ff de uer.sig.l.urbana.§.pnoctare, & sic habemus qđ merito & ualde timere dēt,& rō illa dicit cōtrariū.Itē p illā uitiat regula,uani timoris ff.de reg.iu.Ad idē ext. qđ me.cā.c.pe.ff.e l.ult.C.e.tit.l.metū. & l.ad inuidiam.ff.ex quib.cau.ma.l.3.& qđ ibi no.& lex in hoc dicit, qđ iudex habet talia examinare.ff. si cui plusquā p le.Fal.hęc aūt.ergo & cognoscere.Ad scđm tripartitū,qđ nitit destruere duritiā & absurditatē,quā induxi,ubi s̄.s qđ p unū falsū iurm possit quis extrahere aduersariū de lare & domicilio suo,pro qua rōne facit ff.ad Carbo.l.1.§.sed & si quis.& de trāsa.l.cū his.§.si cū lis.& de li.cau. l.ordinata.Dicit.n.illa rō hoc nō ponderandū, per qđ fit piudiciū negotio principali.Huic resisto. Primo, quia ponderamus qđ esse posset.Sufficiat decr.ulti.1. resp.de ele.lib.6.Propter pericula uero itinerantiū facile posset aperiri defenso. Itē mirabilis conclusio est ista.qđ non fiat iniustitia uel grauamen, ubi non lędit negotium principale Et omissis antiquis iurib.& eorum auctoritatib Bonifacius VIII.fortiter no.in hoc,q fuit tā curiosus,ut i illis terminis reus de suo domicilio non traheretur.Non ponderant p̄dicti textum legis ff. quemad.test.ap.sed si qs. ubi dicitur iniquū,damnosum & onerosum,& sæpe cum magna captione, quē a rebus suis euocari.Cui concor.C.de test.si qñ.Et si hoc in teste, qui sigillū agnoscendo,uel ratificando forte una hora,uel die expediet, saltē ultra dies xv.teneri non p̄t,fortius in reis quorū cāæ sæpe tractum hēnt longissimū, ita qđ vñr immortales.ext.de dolo.c.fi.in prin.Et sic extra larem ad iudiciū uocati mœsti solēt esse,& mœstos penates cōponere de quib.hr̄ j.de acc.in prin.uer. qualiter.Item inde grauamen platus uel priuatus hēt aduocatos & pcuratores assistentes omnibus casib.suis pro certo annuo salario cōuento,& forte soluto, nunc eundo ad ciuitatē uicinā,oportebit nouos cōduci cū magno dispendio.Itē cōstat longe pluris posse eē grauamē itineris, quā cāæ principalis.Exemplū in q̄stione census.nōne in decr.de rest.spo.erat census triū solidorū, in decr.cōstitutus.de religio.domi.oct.

mi. octo denariorũ. Sed dices, Arduæ erant illæ cãæ pp res, quæ incidere poterãt in cõmissum, sed tolle dec. olim de censi. ubi cessat hæc rõ, quia ibi nõ erat q̃stio, quin deberet census sex denariorũ Papien. sed solũ an per Papiensem sufficeret soluere tres Lucen. ad idẽ dec. pe. e. ti. Excedat ne grauamen tractionis extra domiciliũ negotium principale, & nũqnid plus intereritrei sic grauari, quã actoris cãm perdere? Videant p̃dicti qđ dicit de odio periurii detegendi. Nil ad propositum, maxime cũ hoc no proponit ad pœnã, & nullo iure probatur exceptiones et odiosas non cõpetere reo, cuius interest, & eius contrariũ notum est. Et qđ in §. dicitur, qđ hoc est inuoluere cãm principalẽ, non difficilis erit rñsio, cũ concludat, qđ nulla exceptio contra personã iudicis uel partis non contingens negotium principale, ut iudicis excõicatio, uel suspicio, uel alia inhabilitas ipsius, uel actoris, uel loci, poterit opponi, cum nõ inuoluat negotium. Concludo, qđ obseruantia prædicta cancellariæ simpliciter sumpta, non placet, licet fatear, quod ex conditionibus personarum & qualitate factorum quandoque posset æquitatẽ habere in facto quasi certo. Ad illam partem in dubio seruanda non esset, multominus in quasi ceto ad contrarium.

dilationib. dãdis summaria fit cognitio: quia in summariis minores dilationes dari potuerũt, q̃ in aliis. & hoc ante li. cont. & post. & ẽt post sñiam: vt in præ auth. offerat. & C. q̃uo & qñ iud. auth. qui semel. & C. de iud. properandũ. Vnde has poterit minorare. C. de dilatio. l. 1. & l. siue. ext. de app. cũ sit Romana. vbi de hoc. & sic intelligit ff. de iud. nonnunq̃. Itẽ in medio cãæ arctabit eũ. Pro testib. aũt & instrumẽtis certa tpa statuunt: vt in pręd. l. 2. de dila. Itẽ cũ qñq; tres, qñq; quatuor dilationes dent: vt ff. de fe. l. fi. & l. oẽs. vnã tñ dare poterit: vt in dictis legib. & C. de epi & cle. auth. clericus. & C. de adul. l. in crimine. Itẽ circa finẽ cãæ, ante sñiam, solennitatẽ peremptorij, & illã, qua q̃ritur, nunqd aliquis hẽat aliqd, qđ de nouo, vel alterius pponat, poterit tñ non seruare. 30. q. vlti. iudicantem. C. de iud. iubemus. præterea post sententiam nõ tenebitur tempora iudicatis constituta obseruare. ff. de re indica. qui pro tribunali. extra. eo. quod ad consultationem. & dilationum materia est amputanda. Sed contra: nam lex dicit generaliter plenam causæ cognitionem in omnibus adhiberi: vt C. de iudi. l. iudices. ergo iu dilationib. hoc obseruabitur: vt eod. tit. auth. iubemus: vt tantum causa cognita tribuantur: vt in l. à procedente. & alias nequeunt minui: vt ff. de re iudica. l. 4. §. si quis condemna. Sed prædicta regula in quibusdam casibus fallit: qa in quibusdam summatim & semiplene cognoscitur, ergo & in dilationibus erit semiplena. Nec obst. quod dicunt quidam, dilationes arbitrarias esse vbicunque: vt C. de dilationib. l. 1. quia non est indistincte verũ: qa cũ lex dicat arctandas, vel pgandas cũ causæ cognitione, sequit. qđ sine ea, vel suo arbitrio hoc nõ possit. arg. ff.
20 de trãs. cũ hi. §. si ptor. † ¶ Octauò tangendũ est, qualr ista summaria fiat.[a] Et certe fit diuersimode: qñq; sine libello: solũmodo testõ vel instrõ iudici demonstrato. C. de edic. diui Adr. tol. l. fi & ff. vt leg. no. ca. l. postq̃. alias incipit, Imperator. § si dies. C. de bon. auth. iud. pos. l. fi. Qñq; sufficit solũmõ simplr petere, & de calũnia nõ faciẽda iurare. ff. de eden. q̃dã § fi. Aliqñ est necessaria lite ɔte. sed sola pbatio sufficit iuramẽti: vt ff. ad exhi. thesaurus. & e. tit. l. tigni. §. fi. Qñq; dr fieri solis pbationib. semiplenis inductis: vt ff. ad Carbon. l. 3. §. causæ. ff. de fideic. li. l. 4. §. si ex die. Qñq; fit in temporis breuitate: vt C. vt omnes tam ci quam mili. in l. 1. & no. C. de iudi. properandum. Quandoque fit altera parte tantum audita. ff. ad Trebel. recusare. & l. ille à quo. respon. 1. & C. de bo. aucto. iud. poss. l. ei qui. Vbi ergo non fit summaria, ibi iudiciorũ strepitus dicitur interuenisse. C. de inoff. testa. si quis in suo. C. ad l. Cor. de fal. vbi. Alibi autem dicitur summaria, quæ fit sine inscriptione. C. de abige. l. 1. Quandoque dicitur fieri de plano, id est, solo iudicis officio sine scripta sñia. ff. de accu. leuia. C. de senten. ex breui. rec. auth. nisi breuiores. ff. de offi. proc. l. nec quicquã §. de plano. Qñq; etiam dicitur fieri nõ definiendo, sed interloquẽdo. C. de dila. à procedente. ff. de admunist. tuto. l. tutor. §. si depositi.

ADDITIONES

a Fiat. ¶ Ad literam totum quod sequitur, fuit M. de Fan. super l. 3. ff. ad exhib. hoc solo mutato: quia infra dicitur, qñque, vbi Mar. dixerat aliquando.

* Si statuto cauetur ꝙ in aliquo casu nulla exceptio dilatoria vel impediens processum opponatur, tamen potest implorari officium iudicis. no. Iacob. Butri. in l. plane. & l. fin. de petitio. hæredi.
* In l. bonorum. la 2. C. qui admitt. ad bono. posses. ibi in tex. sciens, &c. not. ex hoc habet doctrinam practicam, videlicet quando relinquitur vt iudex possit explicare, actum, eo quod in eius notitiam sit deductum vt semper in actu hoc facias scribi, ꝙ iudex hoc sciẽs sic fecit. ad quod facit qđ notat in l. hęc aũt. §. nõ defendi ff. ex quib. caus. in posses. eat. l. ait prætor. §. 1. ff. de min.
* An ille qui tenetur officio iudicis possit constitui in mora per interpellationem factam extra iudicium. vide quod not. in l. cum postulassem. ff. de damno infec. per Raymun.
* In l. in causæ. ff. de procuratoribus, quæritur, vtrum quando dominus vult reuocare procuratorem vt suspectum, debeat offerre libellum? dicit glo. ibi ꝙ non. ex quo nota ꝙ triplex est officium iudicis, nobile, mercenarium & principale: primis duobus casibus non requiritur libellus vt hic. tertio regulariter requiritur. ext. de offi. iud. c. 2. Bal.
* Iudex secularis tenetur seruare sententiam excommunicationis episcopi & etiam episcopus tenetur seruere sententiam iudicis secularis: & episcopus potest compellere iudicem secularem per censuram ecclesiasticam. facit quod not. in l. ex ea. de postul. non tñ cogitur iudex secularis procedere vel condemnare ad mandatum episcopi, nec econtra, licet. condemnatũ ab vno alter debeat vitare. ita notauit Innocen. extra. de officio ordinarii capit. 1.

* Iudex appellationis potest corrigere & reformare errorem. not. Inno. in c. bonæ. de appellatio.
* Iudex licet recipiat compromissum, per hoc tamen non derogat iurisdictioni suæ. Inno. in c. innotuit. de arbit.
* Iudex in quibus casibus possit iudicare sm æquitatem. Inno. in c. 1 de ɔsti.
* Iudices ordinarii & dlegati qñ possint ĩ cã testificari. Inn. ĩ c. dilecti de test.
* Iudex qui condemnat iniuste, tenetur ad restitutionem totius damni quod consequitur condemnatus. Inn. in c. super eo.
* Iudex potest sententiam temperare. Innocen. in c. cognoscentes. de consti. & ibi per Host. & Compost.
* Iudices duo vbi sunt pares, si vnus præuenit alium in cognoscendo, factum ab altero in eodem met negotio valet. Inn. in c. cum omnes. de consti. fac. ꝙ not. in auth. qui semel. C. quomodo & quando iud.
* Iudex reputans an rescriptum præsentatum sit verum, si de facto procedit, valet processus, si reuera rescriptum est verum. ita no. in c. super literis. Inn. Bar. in l. multum. de condi. & demonst. fac. l. 2. §. 1. de iudi.
* Iudex in procedendo & puniendo sequitur consuetudinem loci delicti commissi. Inn. c. 1. de consuet. sed in cognoscendo sequitur suam. i. loci ipsius iudicis, vt no. in l. de eo. ff. de eo quod cert. loc.
* Iudex cum iudicat vltra suam iurisdictionem & nihil sibi opponitur, valet sñia, nisi error sit expressus. ita notauit Inno. in ca. cum super. de offic. deleg.
* Iudex potest parcere contumaci vt non condemnet, vel pronunciet ex contumacia: sed non in expensis, cum sit interesse partis. ita not. in c. consuluit. de off. deleg. & C. de iudi. l. sancimus.
* Iudex à quo non põt citare appellantẽ. Inno. in c. pastoralis. de offic. deleg.
* Iudex si male condemnauit in expensis, potest condemnationem reuocare. Inno. in c. auditis. de procurator.
* Iudex qñ cognoscit de iniuria facta sibi, Inn. in c. 1. & c. ex parte. de ver. sig.
* Iudex appellationis debet sequi consuetudinem partis. Item potest addere & supplere sententiæ. Inno. in c. Raynaldus. de testamen. & l. ampliorem. de app. & l. fi. C. quando prouo. non est nec.
* Iudex sine aliquo libello potest decernere possessorem esse tuendum in sua possessione: quod dic, vt no. Inn. in ca. cum venissent. de insti. & l. si inter me & te. de seruitu. vrbano. præd.
* Iudex licet citetur ad defendendum suum processum, non tamen dicitur pars. Inn. in c. cum speciali. de appellatio.
* Iudex qui non admittit exceptionem, quia non veram putat, valet processus ipso iure. Inn. in c. post electionem. de concess. præb.
* Iudex potest absoluere à termino ei assignato. Inno. in c. 1. de re iud.
* Iudex ordinarius, vel delegatus, vel elector quando possit iterum iudicare vel agere. vide Inn. in c. 1. de re iudi.
* Iudex quando procedit ex inquisitione, multum debet temperare sententiã ad mitiorem partem. c. quia. de præscr.
* Iudex appellationis ex suo mero officio põt facta in fraudẽ officii iudicis refrenare & corrigere. Inn. in c. bonæ. de app. & Cy. in l. 1. de alienatio. iudi.
* Iudex appllonis sequit statutũ primi iudicis, l. fi. iu. sol. Inno. in c. 1. de ɔsuet.
* Iudex à quo ꝗ nõ detulit appellationi põt sñiam suã exequi incertis casib. ita Inno. in c. pastoralis. de offi. dele. nisi appelletur ad principẽ, vt ibi not.
* Quid in causa nullitatis? Inn. in c. cum in iure, de off. dele. & Dynus in l. 3. §. si seruus. de acquir. possess.
* Iudex qui cognoscit de restitutione in integrum contra sententiam, si videbit sententiam nullam, pronunciabit quod non valet, & procedet ad alia sicut iudex appellationis. Inno. contra in c. coram. de offi. deleg.
* Iudex quis esse non potest in causa familiæ quæ est in sua potestate vel obsequio. Inno. in c. insinuante. de off. dele.
* Iudex appellationis non potest iudicare, de quo non est petitum. Inno. in c. cum contingat. de off. deleg.
* Iudex sicut absoluit propter contumaciam partis, ita potest arbiter absoluere ab obseruatione arbitrii. Inn in c. ex parte. de arbit.
* Iudex ecclesiasticus in quibus casibus potest se immiscere causis secularib. Inno. in c. licet. de off. deleg.
* Iudices ordinarii vbi debeant sedere & iudicare, & quis puniat eorum officiales. Inno. in c. postulasti. de foro compet. contrarium videtur notari in l. fi. in fi. de anna excepti. Bar. in l. cunctos populos. de summa tri. & fid. cath.
* Iudex quando pronuntiat se iudicem competentem contra uerum contumacem, non potest appellari, licet non esset. Inno. in ca. præterea. de dilati.
* Iudex potest dicere iu sententia, ego pronuncio, uel nos pronuntiamus. licet sit unus solus. Inn. in c. 1. extra, de re iud.
* Iudex non potest reseruare ius de quo non est actum, nisi de consensu partium. Inno. in c. cum dilectus. de emptio. & uend, facit l. Bębius. de pac. dot.
* Iudex debet imponere silentium accusatori si non fuerit in termino. Inno. in ca. licet. de accusa. tamen tale silentium est sententia interlocutoria, & ab ea potest appellari. l. Titia. de accusationib.
* Iudex potest corrigere errorem suum siue errauerit in processu, siue in sententia etiam criminali. Inn, in c. qualiter. de accusat.
* Iudex potest recipere cautionem pro securitate officii sui. Inn. in c. quia frustra. de usur. & no. in l. si quis uxor. §. fi. de usur. per Bar.
* Iudex si procedit contra aliquem non subditum, processus non ualet, nec sufficit tacitus consensus ad eum ualidandũ. Inno. in c. ad petitionẽ. de acc.
* Iudex dẽt seruare ferias fori sui, non fori litigantiũ. Inno. in c. fi. de feriis.
* Iudex potest mutare interlocutoriam latam super exceptione. Inno. in c. 1. de ordine cogn. & no. in l. quod iussit. ff. de re iudi.
* Iudex laicus non potest cognoscere de aliquo actu spirituali principaliter uel incidenter. Inno. in c. tuam. de ord. cog. Bald. in l. quotiens. de iud. C. Sed quid si coram arbitro incidat illa quæstio an arbiter remittet ad episcopũ? dic ꝙ non, quia non potest esse. arg. l. non distinguemus. §. de officio. de arbi. Item non procedit arbiter ut iudex. tamen istæ probationes in iudicio ualebunt; dic quod non ualent testimonia extraiudicialia non tanquam iudicialia. Idem de arbitratore. Bal.
* Iudex an præcipere potest alicui ut non uadat per talem locum, uel non uadat in plateam, nota quod sic in l. relegatorum. in fin. de interdictis & releg per Nicol. de Neap. & gl. ẽt in simi. in l. quis sit fugitiuus. §. pe. de ædil. edict.

* An iudex posſit præcipere quod tale quid faciat ſub pęna eius arbitrio inferenda.not.in l.ſanctio.de pœnis. in gloſſ.ſuper ver.pœnam. & Alberic.de roſa.
* Iudex ſi in aliqua cauſa debet procedere ſummariè, & de plano, & procedat plenariè & ordinariè, an valeat, no.in clemen.ſæpe.de verb.ſignifi.Inn. in capit.nouit. de iudi. & dicit quod nunquam nocet ſeruare ordinem iudiciorum.
* Iudex debet interrogare à teſtibus de cauſa ſcientiæ, & ſi interrogauit,& teſtis nihil, vel non bene reſpondit, tunc non poteſt repeti.Inno.in cap.cum clamor.de teſti.ſi vero iudex non quæſiuit, tunc malitia & doloſitas præſumitur, quia omittit ea quæ ſuo officio incumbunt:ſi autem omiſerit interrogare de circunſtantiis non de ſubſtantialibus, vt de loco,& tempore,& conteſtibus,non ſunt teſtes iterum interrogandi. Si autem omiſerit interrogare de principali re vel facto, vt de titulo in præſcriptione, tunc debet repeti: quia fuit culpa iudicis non partis. Inno.in c.per tuas.de teſtib.& in teſtibus interrogandis poteſt iudex ſupplere ex officio ſuo. Inno.ibidem.
* Iudex qui non pronunciat ſuper principali, non poteſt petitori reſeruare reſtitutionem petitionis, ex principali: quia nunquam habuit petitionem ſeorſum à principali cauſa. Inn.in c.finem.de dolo & contu.
* Iudici ſoli non creditur niſi quatenus conſtet, tamen creditur iudici & notario ſimul. Inno.in cap.quoniam contra falſam.de probatio.
* Iudex poteſt committere notario examinationem teſtium in eius abſentia fiendam. Inno.in dicto c.quoniam contra falſam.& in cap. cauſam.de teſti. ſine commiſsione autem non poteſt notarius teſtes recipere, quia hoc ſpectat ad officium iudicis,non notarii.l.hac conſultiſsima.C.de teſta.& l.ſcire, §.pen.de excuſa.tut.ſed quid ſi teſtes non poſſunt venire ad iudicium? Bart. in l.ex ſententia.de teſta.tut. Ioan. An.& Hoſt.in c.quoniam contra falſam, de prob.Bal.in l.iudices.C.de fi.inſtru.
* Iudex ſi citat aliquem per ſchedulam ſuo ſigillo ſigillatam, licet non ſit ſcripta manu notarii, valet. Inno.in c.2.de fide inſtru.
* Iudex quando habet duas uias ad procedendũ, poteſt procedere ex vtraq;, & vnum actum ex vna facere, & alium ex alia.de hoc in c cum ex officii.de præſcript. Bald.in l.multum.de condit.& demonſtr.
* Iudex ſi videt teſtes titubare vel vacillare, debet facere ſcribere modum titubationis, & notarius debet ſcribere vacillationem teſtis, quando iudex ſibi dicit. Inno.in c.quoniam contra falſam.de probat.
* Iudex appellationis quando tertius appellat, an pronuntiabit pro appellante ſibi non fieri præiudicium, an reſcindet in totum ſententiã, etiam quo ad principale. Item an tertia perſona veniens ex tranſuerſo quæ nunquam appellauit, poſsit tertio appellare. Item an ſententia mandetur executioni in præiudicium vnius non alterius. Inn.in c.cum ſuper.de re iud.
* Iudex ſi condemnat de principali,& non de fructibus, nec de intereſſe, quæ pertinent ad conſequentiam petitionis, non pro ipſis agitur nouo iudicio. Inn.in c.grauis.de reſtitu.ſpol.
* Iudex duobus ęquè probantibus poſſeſsionem, diuidere non poteſt inter eos. Inno.in c.licet.de prob.
* Iudex debet laborare interrumpere teſtes ſi videntur ei ſuſpecti. Inno.in c. cum cauſam.de teſti.
* Iudex licet deleget cauſam, non ideo poterit in cauſa teſtificari. Inn.in dicto c.cum cauſam.
* Iudex ex officio ſuo debet inquirere de conditione teſtium, licet non excipiatur ab eo contra quem producuntur. Inn.in dicto c.cum cauſam.& l.1.§. ſi præſes.de magiſtra.conue.
* Nota ꝙ in quocunque iudicio ſummario perſona cum qua litigatur, debet comparere legitime, vt not.Bart.in l.2.ſuper ver.ſeruis.de edic.diui Adri. tol.& etiam not.in conſtitu.ad reprimendum.ſuper ver.figura.

Bald. De officio omnium Iudicum.

OFFICIVM iudicis quoddam exhibetur proprio motu, quoddam ex poſtulatione partis. Nam ſi reſpicit vtilitatem publicam, ſine actore expeditur inquirendo.extr.de acc.c.qualiter. Item ſi propter publicam vtilitatem,& etiam æquitatem, vt in tutore dando, vel remouendo.ff.de ſuſpe. tut.l.3. Idem ſi publicum decus.ff.de leg.1.l.ciuitatibus.de vſufr.lega.l.legatum. Idem ſi teſtatoris pietatem.ff.de pet.hær.l. hæreditas.in fi.extr.de teſt. nos quidem. Idem ſi animę fauorem, vt in vſuris & male extortis: vt extr de iureiu.c.ad noſtram.el 2. Quod vero rem familiarem alicuius reſpicit,& non publicam curam, petenti tantum impartiri debet.ff. de dam.infec.l.4. §.hoc autem iudicium.& ibi per Bar. Et ſi lex imponitur iudici expediendi proceſſum, & non petitur citatio, intelligitur iudex eſſe in mora, vt ibi. ¶ An in officio iudicis debeat offerri libellus? Dic ꝙ non, vbi non eſt actor. Sed vbi eſt actor, & non reus, non offertur libellus parti, ſed iudici. Sed vbi eſt vterque, actor & reus certus, ſuper præparatoriis non offertur: vt not.ff. de interrog.actio.l.1.ſed ſuper deciſoriis ſic, ſi principaliter imploretur. ſed ſuper incidenti non eſt neceſſarius libellus.ff. de auct. tu.l.defenſores. Vide ff. de bono.poſ.l.3.§.pen. Item vbi officium iudicis ſummarie imploratur, non offertur libellus.l.nec quicquam.§. de plano.ff.de off.procon.cum ſimilib. Item vbi certa perſona eſt in cauſa: vt in auth.ſi omnes.& arg.de cur.furio.l.obſeruare.G.in §.1.& §.2.vide j.de libel.conce.§. officium iudicis. Iudex ex officio ſupplet pro reo.ff.de pet.hær.l.ſi. Item pro actore in eo, quod poſt litem conte.cõtingit.ff.de ædil.edi.l.ædiles.§.item ſciendum.C.de app. l.ampliorem.cum ſimi.G.ſcilicet quando officium iudicis imploratur ſummarie, reſidet in iudice ex geſtis vel allegatis: ſemper tamen ſupplet, ſecundum Old. Si iudex admiſit ineptum libellum, & ſuper eo apertiſsime probatum eſt, non valet probatio.s.eod.in §.deſeruit.verſi.quid ſi libellus, & not. extr.de iud.c.examinata.per Io. And.in nouella. Si vero libellus eſt aptus, ſed proceſſus ineptus, adhuc non valet probatio, niſi per confeſsionem.de reſt.ſpo.c.Piſanis. Vide Inno.in c.1.de iur.cal.in abbreuiatore, poſt Bal.& j.de accuſatore.§. quid ſi ſtatutum.& j. de libel.concep.§. exceptio ineptitudinis.& [illegible]le ſent.§. quid ſi libellus. ¶ Si delegatus pronunciat ſuper ineptitudine libelli, non deſinit eſſe iudex: quia eſt interlocutoria. uerſi.quid ſi proprio G.ubi iudex procedit ex officio de facto non exigitur ordo: tamen probatio requiritur: in §.poſtremo.uer.& idem dico ubicunque.G.allegat in auth.de colla §.hoc quoque.& debet eſſe probatio plena, ubi plene lędit: & ſemiplena, vbi ſemiplene, & poteſt reparari.ff.ad exhi.l.theſaurus.ubi de hoc.& ff.ad Carb.l.3 §.duæ cauſæ.G.& doct. Et an iuramentum tantum habeatur pro ſemiplena probatione. uer. ſexto quærendum. G. Si in ſtatuto fit mentio, quod procedatur ſummarie quid ſignificat ſtatutum? Dic idem quod ius commune, quando ius commune utitur eodem ſermone. §. hoc quoque prætermittendum. G. quia uerba iuris ciuilis idem ſignificant in legibus & ſtatutis. Bal.

a ¶ De Recuſatione.[a] Rubrica.

Dicto de iudicibus,& eorum officiis, conſequens eſt videre de eorum recuſationibus. Videamus ergo, Quid ſit recuſatio, Quis poſſit recuſari, Ex quibus cauſis, Et quando Et qualiter Et quis
b ſit recuſationis effectus[b].

ADDITIONES.

a Pileus ſatis de hac materia parte 2. ſub rubr. per quas perſonas conteſtatio fieri poſsit. Tan. parte 2.de recuſatione iudicium. Ro. Bñ.in princi.ſui operis.4.& 5.& 6.rubricas poſuit hoc ordine. Primò de recuſatione ordinarij. Secundò, de recu.delegati. Tertiò, an cauſa ſuſpicionis ſit inferenda:& qualiter libellus recuſationis concipiatur, & adiutus multum fuit auctor in hoc titu.per eaſdem. de Vber. de Bo.& I.de Deo. dican. ſtatim j.§.2. Vber.de Bo.in prin.ſui operis: Bonagui.parte 3 ru.qualiter offeratur libellus recuſationis. Aegi.rub.23. cum tribus ſequentibus. Alber. Gal.rub.de iud.ord.& deleg.ver. ſed an ordinarius. cum tribus ſequen.& ver. pone ꝙ ante.& ſeq. Guil.Ang.ſatis ſub ru.de recuſationibus.G ui.de Suzaria, de aduocato rei. ver.ſi vero.cum ſequentibus.

b Effectus. ¶ Ad literam ſecundum membra proſequitur Hoſti.in Summa de offic.deleg.in fin. Sed Gul.Angl.addit, quod ſit officium recuſati.quod dic vt de offic. delega. ſuſpicionis.& de app. cum ſpeciali.& cap. legitima. libro 6.

a RECVSATIO, eſt[a] iuriſdictionis, vel audientię cauſa ſuſpicionis propoſita declinatio.C. de iudi.apertiſſimi.3.q 5. quia ſuſpecti.extra; de offic.deleg.ſuſpicionis c.ſuper quæſtionum.§.2.3.& 5.

ADDITIO.

a Recuſatio eſt. ¶ Richar.diſtin.4.quæſtio.5.dicit, quod recuſare, eſt iudicem ſuſpectum ante lit.conteſta.proclamare. Tanc.in ſuo iudiciario ordin. Rub. de recuſatio.dicit, quod recuſatio, eſt audientiæ, vel iuriſdictio.declinatio per exceptionem ſuſpicionis oppoſita. Summiſtæ, Ber.Gofr.& Hoſtien.in tit.de appel.non diffinierunt recuſationem: tamen in tit.de offi.deleg.Hoſt. eam diffiniuit prolixius, quam hic. Guil.Anglic.in hoc tit.diffiniuit, ꝙ recuſatio, eſt cognitionis iudicialis refutatio. Multa poſſent hic fundari, quæ omitto: tamen dic, ꝙ aliud eſt diffinire recuſationem, & aliud legitimam recuſationem: & hanc, vt ſcias, diffinit Hoſtien.

¶ Recuſari poteſt quilibet iudex ſecundum canones.

SVMMARIVM.

1 *Declinare nemo poteſt ordinariæ iuriſdictionis examen poſt litem conteſtatam: ante autem ſic.*
2 *Delegatus non præſumitur aliter iudicare, quam iudicaturus eßet ordinarius.*
3 *Actor an poßit delegatum à ſeipſo poſtulatum recuſare.*
4 *Recuſari non poteſt delegatus, ubi cauſa omiſſa eſt appellatione remota: quia ubi tollitur appellatio, & recuſatio.*
5 *Cauſa ſic commiſſa, & ex certa ſcientia, ut non poſſit iudex recuſari, an aliquo caſu poſſit recuſari.*
6 *Alius à principe an poſſit cauſam ſic committere, vt non valeat delegatus recuſari.*
7 *Auditor recuſari poteſt niſi de partium datus ſit aßenſu.*
Merus executor non debet recuſari.

a 1.§. Recuſari poteſt[a] quilibet iudex ſecundũ canones, vt in præ.cõcor. De ordinario patet ext. de fo cõp ſi quis contra.& c.licet.2.q.6 placuit.11.q.1. peruenit. extr.de ap cum ſpecialis.& c. ad hoc ſi in vna.& in præ.c.quia ſuſpecti. Idem videtur etiam ſecundum leges.C.de iu.omn.iud.ne-
1 mo, vbi dicitur, † ¶ Nemo poſt litem conteſt, ordinariæ. iuriſdictionis

ADDITIO.

a Recuſari poteſt. ¶ Recuſantur rationes vtriuſque opinio.& quomodo ad vtraſque reſpondeatur, poſuit Roſ.in prima rub.in prin.alleg.

ctionis declinet examen. Ergo à contrario ante lit. contest. declinet. & ad idem facit ff. eodem qui iurisdictioni. C. de sen. & interlo. omn. iud. auth. & consequenter. & hoc secundum Mar. sed secundum Io. & Ber. & Accur. non recusatur: sed si suspectus est, episcopus ei associatur. C. de iudi. auth. si uero. & no. in l. apertissimi & secundum eum, auth. & consequenter. loquitur in delegato, & ipse assumit: sic arg. a contrario illius l. nemo. ergo ante lit. con te non ordina ie iurisd. declinet examen: quasi dicat, delegatus
a non ordinari is recusatur. Vber. dixit[a], q̃ ordinarius recusatur ante litis contest. maxime in foro, ubi sunt plures iudices: ubi cessat ratio, quare fuit inuenta associatio. in l. apertissimi. & in præ l. ne mo. & uide quod super hoc nota infra. de inquisitionib. §. j uersic. item quod est si ri. ¶ De delegato etiam est expressum. C. de
2 iu. cum specialis. & l. apertissimi. secundum canones in prædic. ca. suspicionis. & de ap. postremo licet sit ar. contra: ex quo papa ex certa scientia cum dat. xciiii di. c. 1. vbi de hoc. ff. de offic. eius, cui
b man. est iurisd. & si prætor. & C de cri. sacrileg. l. 2.ᵖ & ff. de offic. præf. præto. l. vnica prope fi & arg. extra. de rescriptis super literis. prope fin. quia non est verisimile, quod aliter iudicet, quam papa iudicaturus est: ut ibi dicitur. Sed ad hoc facilis est responsio. Quod autem dixi, delegatum recusari posse, verum est, nisi sit latus ad petitionem partis: quia is, qui petit, nequit eum recusare. 3. q. 3. cinduciæ § offeratur. ext. de causa poss & proprie. ca. cũ olim. ext. de off. deleg. cum olim. 2. nisi ex noua causa ext. de offi.
3 delegati. uante. & ar ff. de arb. licet †¶ Nunquid ergo actor poterit recusare? arg. quod sic C. de iu. l. apertissimi. in princi. ubi dicit, litigatorious. Sed dic contra. C. de sportu. l. 1. & C. de asser. tol.
c l. 1. §. fi ff. de off. procon. l. unã. secundum Vber.[c] Sed cum dixeris
d episcopum associandum, quid erit, si causa sit episcopi[d]? Respõdeo: tunc alter iudex associabitur, non ipse. & sic obtinuit. argu. in authen. de exhi & intro. re. §. sancimus. & authen. in me. li. non sic ri. sacr. iuss § super hoc. extra, de foro compe. si quis contra. Vel dic, quod recurretur ad superiorem: vt 11. q. 1. peruenit. uel ad ar
4 bitros. xj. q. 1. si clericus. †¶ Sed quid si causa commissa est appellatione remota, nunquid poterit delegatus recusari? Videtur q̃ non: quia ubi tollitur appellatio, & recusatio ut extr. de ap. super eo. el 2. & c. nouit. arg. contra, 2. q. 6. si quis in quacunque causa. &
c C. de sen & interlo. om. iu. l. fi. dic ut ibi.[e] Vel dic, quod ubi appellatio interdicit, & vaga recusatio: quod dic vt præ. l. si quis in quacunque Vel dic tertiõ, ut no. in præ. c. super eo. & in præ. uer. item
5 quod est ubi. †¶ Quid si sic causa committitur, ut non possit recusari: & hoc ex certa scientia? dic quod non poterit recusari. argum ff. de offic. præfect. præto l. una. & xciiij. distinct. capi. j. cum suis concor. & xvii q iiii cap. si quis suadente. §. qui autem. sicut nec appellatur, cum appellatio interdicitur. ff. a quibus ap. non li.
f l. 1. §. pe.[f] extra, de ap. super eo. & c. pastoralis. & c. nouit. hoc si sic a principe committitur: secus si ab alio. quod fieri non potest, ut in præ. l. & ff. a quibus appell. non licet. & C. de sen. præfe. præ l. vnica extra de offic. dele. super quæstionum. §. nos autem. Sed forte tunc ei associabitur episcopus, cum sic a principe committitur C. de iudic auth. si uero. Vel dic, quod nihilominus potest recusa-
g ri, si iusta causa subest.[g] argumen extra, de offic. deleg. ex parte. 2. Nam & licet inhibita sit appellatio, nihilominus ex causa potest legitima appellari. extra, de appel. vt debitus. & c cordi. in princi. 2. quæst. 6 non ita. & c. placuit. Et appellatio & recusatio, quo ad hoc, pari passu ambulant. extra. de appell. super eo. i. Sed si certa causa exprimatur, propter quam non possit recusari, tunc non recusabitur propter illam: & sic intelligo præcedentia iura. & ff. si quis cau. sed & si quis. §. quæritum. & uide in præ. uer. item quod
6 est sibi †¶ Sed nunquid alius a principe potest sic causam committere, ne delegatus valeat recusari? Et uidetur quod sic. Cum enim
h se recusari non possit[h], iutisd. suam cum eodem iure potest alii demandare. Sed dic contra, ut iam dixi. Nam & a papa non appellatur: & tamen ipse non potest sic committere, quin appella-
i ri possit ex causa: ut ff. a qui ap. non licet l. tractandum[i] in fi. & C. K de sent præ. præto l. 1. & in prædicta decr. ex parte. 2.[k] †¶ Item au
7 ditor etiam recusatur, nisi de partium sit datus assensu. extra. de offic. deleg. super quæstionum §. 2. 3. & 5. Item assessor. C. de assess. l. fi. Quod si ipse dixerint, debet reus accusare eos coram loci iudice: ut C. de iudic. l. cum spec ali. Item si subdelegatus a delegato prin
l cipis recusatur, coram delegato[l] fit recusatio & suspicionis probatio. extra, de offic. deleg. super quæstionum §. quem vero. Idem
m sorte[m] in delegato ab ordinario: vt coram ordinario proponatur & probetur. Item merus executor non recusatur. extra, de appel. nouit. prope finem.

ADDITIONES.

a Dixit ¶ In suo operc. ultra medium, vbi tractat de off. aduoc. rei, quod ponit Io. de Deo lib. 3. Rub. de excep. contra iudicem. in fi. & quia non plus dicunt ad materiam, eos omisi super rub.

b l. 2. ¶ Dicit Gul. Na. illam legem loqui, cum princeps ex certa scientia dat iudicem sibi nouum ad legem seq. dicebat, quod exequens mandatum fungitur vice papæ seu principis: sed inhabilis ad exequendum, ut suspectus, non est talis. Respon. ad primam: non videtur sufficiens. Notitia enim quam habet princeps de iudice, non impediret recusationem: nisi dicas, quod haberet notitiam causæ recusationis, vt quia causam meam sciẽter commisit fratri meo. Dic ergo, quod dicere iudicem sibi suspectum, non dicit indignitatem personæ, sed præbet tuitionem recusanti contra timorem, qui ex causa probabili ipsum terret. Et circa quod multum sibi iura fauent quæ vide §. §. 1. & per decret. de off. dele. ex parte. secundo, sit responsum ad alia contraria. & vide de off. dele. cum olim. in 2. gl. sic ergo. & quod super ea dixi.

c Vber. ¶ In iudice iam adito, dicas hoc verum ex noua causa, per iura §. ver. prox. allegata, in fi. in adeundo, si est ordinarius. dic ut dixi de foro compe. si quis contra. super vers. recusatus.

d Episcopi. ¶ Agentis, alias non procederet quæstio propter illud generale, actor forum rei:

e Vt ibi. ¶ In textu & in vlt. gl.

f §. penultimo. ¶ Alias vlt. & ibi de hoc.

g Subest. ¶ Idem Gul. Na. hic tit. post prin. allegat de app. postremo. ¶ Adde quod princeps scribendo ex certa scientia non tollit recusationem, causa legitima subsistente. tenet Lapus in c. iud ex. de officio delegati. in 6. Bal. in lege finali C. de sen. & interlocu. omnium iudicum. quæstio. 7. glossa in cap. ad hæc. de rescrip. Si autem facit mentionem in specie de suspicione, puta non obstante quod sit consanguineus: tunc valebit commissio, nec poterit recusari: vt tenent prædicti doctores, & domi. Anto. de sancto Georg. in c. postremo. de ap. Contrarium tamen tenet Panor. in d. c. ad hæc. do. meus in d. c. iudex per gl. 2. q. 6. si quis erga.

h Possit. ¶ Forte de facto: quia non subest causa. Vel loquitur secundũ leges iuxta no. §. in pr. vel præfectus prætorio, de quo sequitur. & ad literã iste uer. fuit Ros. in quarta rub. de qua in prin. dixi.

i Tractandum. ¶ Lex prima est.

k Parte 2. ¶ Vide quod ibi no. in j. & 2. gl. & ibi dixi super illis.

l Delegato. ¶ Qui subdelegauit non in totum: & hoc nullum dubium. sed Inno. idem putat, si subdelegauit totum, & res est integra, vt post eum ibi scribit in §. fi. super verbo, auditores. Et pro eo facit de off. del. quamuis. lib. 6. Sed dices, Quomodo erit res integra, cum citatus sit is, qui recusationem proponit? So. Sco obiectioni, vt patet ex illa gl. Inn. Procederet ergo hoc, quãdo pars certificata de commissione citationem præueniens, vadit coram subdelegante, recusans subdelegatum. Et idem si coram subdelegato sic præueniret citationẽ: & quo ad hoc casum recusationis non esset absurdum, imo æquum tenere opinio. Arc. de qua dixi in præ. decre. quãuis. super gl. pen. q̃ ad perpetuandam iurisdictionem subdelegati requiratur citatio: nec sufficit alter actus. Certum tamen est. q̃ ex contrario iustitia nõ parit: quia iturad arbitros, ac si ille fuisset principalis delegatus. In casu autem mortis subdelegantis, de quo etiam loquitur ipsa decretal. quamuis damnosa esset illa opinio. q̃ ad perpetuationem requiretur actio, secundum nos. ¶ Adde, q̃ opinio. Inn. tenet simpliciter Panorm. ca. super quæstionum. §. quem uero.

m Forte. ¶ Sine forte, in quantum de probatione loquitur, & decre. si contra vnum in fi. de offi. deleg. lib. 6.

¶ Recusatio ex quibus causis fieri possit.

SVMMARIVM.

1 *Causa suspicionis, quæ allegatur a partibus hincinde, si pars sit, nõ potest vtraque pars causam allegare cum effectu.*
2 *Causa sufficiens ad repellendum delegatum, non est æque sufficiens ad ordinarium remouendum.*

2. §. Causa recusationis unica est tantum, scilicet suspicio. Hoc tamen surgit ex multis & variis causis, ex quibus potest delegatus, uel ordinarius, uel auditor, uel assessor, vel arbiter recusari: quas dic vt in rubricis specialibus. s. tra-
1 ctat. & no. extra. vt lite non contest. c. j. † Hoc autem hic no. q̃ ubi causa suspicionis quæ allegatur, hinc & inde par est, neutra pars potest eam allegare cum effectu ff. de ritu. nup. non solum. §. de vno. ff. de cur fur. l. fi. circ. prin. C. de excu. tu. l. humanitatis. ¶ Item
2 nota †, quod non omnis causa, quæ sufficit ad repellendum delegatum, sufficit ad ordinarium remouendum. argum. extra, de appella. ut debitus. Puto tamẽ, quod ordinarius potest remoueri[a], si sit pater, uel patronus, uel corruptus, vel nimis odiosus, uel facuens: uel si fuit prius in eadem causa aduocatus, uel procurator, vel iudex: vt supra, de iudice dele. §. recusari. & in quibusdam aliis ibi positis casibus.

ADDITIO.

a Remoueri. ¶ Id est, recusari. Adde plene per dominũ Ant. de sancto Geor. in c. postremo. extra. de app.

¶ Recusatio quando fieri possit

SVMMARIVM.

1 *Dicere, quod post litem contestatam non est locus deliberationi, falsum est.*
2 *Recusatio secundum canones fit tantum ante lit. contest.*
3 *Recusare non potest iudicem qui coram eo processum incepit, uel alias ipsum approbauit.*
4 *Obtinens in aliqua exceptione, non potest amplius recusare.*
5 *Consentire non uidetur in iudicem, qui sibi edi genus postulat actionis.*

a 3.§.Fit autem a recusatio vsque ad xx.dies, secundum leges C de sen.& interlo.omn iu.authen.consequenter.& hoc siue sit lis contestata,siue non:dūmodo intra viginti di
1 es proposierit,secundū quosdam.† Sed hoc est falsum dicere.qa post litem contest.non est locus deliberationi. Ad quod dantur prædicti xx.dies:vt patet C.de lit.contest.authen.offeratur.Igitur nec recusationi.Præterea hoc expressum est C.de iudiciis.apertissimi.Item nec semper sit vsque ad xx.dies:cum illi possint abbreuiari a iudice.ext.de proc.dilectus.ext.de appe.cum sit Romana,
2 † Sed & secundum canones ante lit.contest tantum sit recusatio, cum sit dilatoria,& non post:ut extrā,de re iudi.inter monasterium.ubi de hoc:nisi ex noua causa post litem con.suspicionis causa oriatur:ut in prę c.insinuante.& ff.de arbi.licet autem. C.de re sti.l.si quis testibus.ff.de uac.mune.l.pen.§.fi. uel nisi quis iuret eā de nouo ad eius noritiam peruenisse.ext.de excep. pastoralis. sed nec semper ante lit.contest nam si intra diem a iudice ad hoc præfixā eam non proponat,ulterius non audiatur:ut ibidem,& extra,
3 qui matrimo.accus.pos.cum in tua.† Item secundum Tan b si aii
b quem processum habuit corā iudice,uel eius iudicium subierit,c,
c videtur eum approbare:unde ulterius ipsum non poterit recusare:argu.ff.de iur.om.iu.si conuenerit.a contrario sensu:quia hæc exceptio de sui natura,omnes alias precedit:ut patet extr.de proba.quoniam contra.ex ordine uerborū.& 3.q.5.quia suspecti.Ioan.dicit,quod si coram eo obtinet in aliqua except. amplius non poterit eum recusare.ff de iudic.sed & si susceperit.in princip.ar. ff.de neg.gest.Pōpo ff.loc.& cōduc.ea lege.in fi.ff ad l.Iu de adul. si vxor.in fi.C.de sen.& inter.om.iud.l.pe.& auth ibi posita.extr. de offi.deleg.gratum.& c causam 3.q.8.cuius.Secus,si succumbit.
d argu.3.q.3.c.inducię.§.offeratur.Ia.de Al.& Vber.de Bonacur.d dicit,q licet quis alias exceptiones proposuerit,adhuc potest ad hanc redire vsque ad lit.contest.siue transierint xx.dies, siue non imo reputant fatuum,qui eam ultimo non proponit. Nam si primo proponit,& succumbit,iudicem prouocabit.extra,de off.de leg.suspicionis. so.dist.si quis præposterа. Egō dico, quod tutius est eā primo proponi: ut dicit T.& in hoc cōcor.Gost. Ber. Vin. & Inno.Nec ob. pxima obiectio de prouocatione iudicis: quia po-
e terit ab eo appellari.ext.de of.del cum super abbatia.in casu.e.Itē
4 nō placet simpliciter quod dixit Io.quod † qui obtinet in aliqua except.non potest amplius recusare.Nam constat quod xx.dies, in quibus secundum iura ciuilia fit recusatio,dātur post libelli oblationem,& postquam cautum est iudicio sisti:ut in præ.auth.offeratur.& Insti.de exc.tu.§.qui autem ff.de iudi.sed & si susceperit.Si ergo iudex interloquatur pro reo libellum esse dādum, uel esse cauendū nihilominus adhuc poterit eum recusare:ut in præ. auth.offeratur.extra de libel.obl.c.1.& arg.extra,de appe.ad hoc
5 & ¶.† Quia non videtur in iudicem consentire, qui sibi edi genus
f postulat actionis.ff.de iudic.non videtur f.Sed nunquid post xx.dies poterit recusari? De hoc infra de dilationibus, §. nunc videamus.in fine.

ADDITIONES.

a Fit autem. ¶ ca.pastoralis.quod Pau.de Cast.in l.ita demum.C. de procura.tenet contrarium per gl.in l.qui procuratorem dat.ff.de procur. & illam gl.ibi sequitur Bal.& idem tenet Ang.in l.de die.§.ferius.ff.q satisd.cog. ubi dicit,q est rex.q exceptio dilatoria non potest opponi post lit.contest.etiam si fuit per errorem omissa. Pro opi.Spe.est gl.in l.qui excepti.C.de prob. Io. Cal.in c.f.de ordi.cog.& Ant.de But.in c.2.e.tit. Bar.in l.error. C.de iur. & fact.igno.& uide ¶.de excep.

b Secundum Tan. ¶ In apparatu in ord.iud.tenuit contrarium. ut dicam ¶. de excep.§.inso.versi.porro,

c Subierit. ¶ Facit ¶.§.fi.uer.quod si reus.

d Bonacur. ¶ Qui in prin.sui Operis consoluit hanc exceptionem cum protestationibus,q salus sint declinatorię,quanto plus fieri potest,tardari,propter rationem quæ sequitur.& eius uerba ad literam posita sunt ¶. §. proxi. ver.quidam.ibi:licet autem. ¶ Adde,quod Bartol.in l.quidam consulebāt de re iudic.tenet ab initio proponendam Bal.in §. quibus. in prima consti. C.Cano.in capitu.cum inter.de re iudic.domi.Ant.de sancto Geor.in cap. secundo requiris,de ap.

e Casu. ¶ Quem ponit i.gl hoc dixit,quia tex.non probat.

f Videtur. ¶ Distingue,an proponatur exceptio, per quam negetur iurisd. uel per quam non negetur, vt scripsi in præd. decreta. inter mona. super gios.quicunque.& huic concor.Gul.infra.de excep.§.viso,uer.porro.& uer. seq.in fin.

SVMMARIVM.

¶ Recusatio qualiter fieri debeat.

1 *Recusatio in scriptis est facienda, ubi proposita est coram iudice causa sufficiens suspicionis.*
2 *Iurisdictio iudicis est suspensa eo ipso,quod causa suspicionis est proposita.*
Causam suspicionis qs cognoscat esse sufficiētē ad recusationē causandā.
3 *Exceptio recusationis si malitiose opponatur,quid iuris.*
4 *Causa recusationis proposita,illico à partibus eligi debent arbitri,*
5 *Legistarum quorundam opinio decentium non esse necesse causam recusationis etiam ordinarij proponi,seu probari.*
6 *Flectimur homines uerbis.*
7 *Iudex coram quo suspicionis causa est proposita,debet scire, an causa ipsa sit sufficiens.*
8 *Forma pronunciationis arbitrorum,auditis partium disputationibus in causa recusationis post conclusum.*
9 *Subdelegatus si recusetur,an ei dabitur libellus recusationis?*
10 *Processus siue per delegatum,siue per ordinarium post recusationem proppositam habitus tenet,nisi alias transferatur.*

1 4.§.qualiter autem debeat fieri recusatio,videamus.Et quidem sic.† Nam proposita coram iudice sufficienti causa suspicionis,recusatio facienda est in scriptis extra,de probationibus.quoniam contra.& C.de iudic.l. apertissimi ibi,libello recusationis, &c.& l.cum specialis.ibi, recusationis libellum, &c.& in libello ipso continebitur qui's, quem, &
a in qua causa, & quare recusat: &, si vult, nomen a arbitri, quē eliget, & proponatur talis causa, quę probata debeat sufficiens reputari extra de appella.secundo.& c.cum specialis.ff.de libera li causa.l.si pariter.ff de suspec.tut.l.3.& 5.& extra, de so.compe. licet.sicut fit in appellatione.extra.de appel.vt debitus Illa etiam probabitur esse vera coram arbitris: ut in præ ca. suspicionis, &
2 non coram recusato, qui forsan prouocatus obesset,ut ibi.† Sed quis cognoscet,an sit sufficiens,uel admittenda,uel non? Dico q eo ipso, quod causa suspicionis proposita est, iurisdictio iudicis est suspensa:argu.ext.de off.deleg.suspicionis.in prin.ibi:assignatem,&c.& capit pastoralis.§.præterea.in fi.Vnde arbiter, & non ipse,de hoc cognoscet,& decernet:quia semper diceret,non esse sufficientem:vnde omnia quæ ad hūc articulū pertinent. ad eos spectant:& quia forte prouocatus obesset,sicut & in causa appellationis contingit,ubi non is,a quo appellatur,sed iudex appellationis cognoscet, an causa appellationis sit sufficiens, siue iusta. extra, de appel.cap.Romana.§.quod si.Et hæc vera sunt, nisi causa notorie esset frustratoria:vt extra,de app. pastoralis. & in hoc
b concordāt b Vin.& Ber.Quidā tamē dicūt c,& male.quod iudex
c hoc d decernet,non arbiter,an sit vera. Vel distingue, utrū sit ma
d nifestè legitima uel friuola,an dubium sit:vt dixi infra.de except. §.viso.uersic.facta igitur.De hoc ¶.§.proxi.versi.& nunquid pos-
e sunt tamen in c cum speciali.not.e quod ad arbitros pertinet de-
3 clarare,an exceptio sit legitima,vbi dubia est.† ¶ Quid si præsumptio sit,quod exceptio recusationis malitiose opponatur? Dicūt
f quidam f,quod iudex potest exigere iuramentum,quod malitio se non proponat:ut in concor.quæ sunt infra proxi.§.uersi.quid si arbiter non vult.in fi.non obstante quod dicitur,q ad arbitros pertinent omnia, quę ad hunc articulum pertinent: ut in prædi.
g c.suspicionis.& c.cū speciali 8.† ¶ Proposita autē causa suspicio-
4 nis eligentur a partibus arbitri illico,id est,intra triduum: ut in d. l.cū specialis.uel etiam secundum canones, qui de causa suspicionis cognoscant:quibus electis,recusatus hoc eis denunciabit:& coget eos,si necesse fuerit,arbitrum suscipere,ut dicam infra §.fiversi.sed quis coget.Et isti habent coercitionē,& omnia possunt quæ pertinent ad articulum recusationis:ut not.in c.suspicionis, & sunt potius delegati,quam arbitri:ut dicam infra §.prox uersi, sed quis prouidebit.Et not.quod sufficit recusanti causas recusationis legitimas proponere,nec oportet quod iudices petant coram quibus probentur:quod dic secundum Pa.am,ut nō.in prę.
h c.cum speciali h.Hoc facto,recusatus præfiget ipsis arbitris,nondico partibus,terminum intra quem concordent, uel tertium ad
i uocent.extra,de appella.legitima i.Arbitri vero, & non recusati, partibus præfigent terminum, intra quem veritatem causę probent:alioquin ipse procedat ut in prę.c.suspicionis.& sic vtraque illarum Decre.manet:nec vna per alteram corrigitur: licet aliter a plu-

ADDITIONES.

a Nomen. ¶ Facit ¶.versi.proposita.in fi.

b Concordant. ¶ Supple.ibi

c Dicunt. ¶ Bonagui.ubi de libello recusationis.ver.& no.

d Hoc. ¶ De quo quæris,scilicet an sit iusta.

e Not. ¶ In quarta gl.& vide de exemplis, quod super ea dixi. Idem etiam no.de offi.deleg.suspicionis.in 1.gl.

f Quidam. ¶ Aegid.rub.xxvi.in fi.

g Speciali. ¶ De hoc plene scripsi de iuram.calum.capilu.2. post princip. libr.vi.

h Speciali. ¶ Vbi scripsi in tertia gl.& vide quod ibi dixi super verbo,suspectum.Ioan.And.

i Legitima. ¶ Quo ergo itur ad arbitros: ut quia recusetur officialis, uel delegatus episcopi, vel vnus ex delegatis datis cum clausula · uel subdelegatus delegati papæ non, est locus termino assignando per recusatum maiori,vel pari:vt ibi scripsi in gloss.quando ergo. vbi etiam scripsi tria remedia,quæ habet episcopus,cum eius officialis, vel delegatus recusatur: & si episcopus esset absens,vide quod scripsi de off.deleg.& con[illegible] super verbo,episcopi

a à pluribus intelligatur. [a] † ¶ Quidam autem Legistæ dicunt, non esse necesse causam recusationis, etiã ordinarij, proponi, seu probari: sed potest sine causæ expressione recusari. ar. C. de iud. l. aper-
b tissimi. ibi, iudicem putat, &c. [b] & ibi: suspicionis, &c. & Authen. si uerò. 3. quæstio. 5. quia suspecti uerisiculo, sed solum. Alij etiam
c dicunt, [c] quod recusans saltem iurabit se habere suspicionem, licet non dicat causam. nam metu sacramẽti calumnia refrenatur. C. de iura. calum. l. 1. Sed hæc falsa sunt, ut prædixi. & nisi in termino ab arbitris præfixo causa suspicionis expediatur, iudex in causa procedet. Licet autẽ laxa tibi detur in recusando iuxta præ-
d missa potestas: tamen tibi nõ consulo, [d] ꝙ facile ad recusandum prorumpas. Nam si nõ plene causam probaueris, ille iudex remanebit, ut dixi: & fortè eum prouocatum senties, & acerbum, & dirum, & insidiatorẽ causæ tuę: ut C. de test. mil. l. fi. §. sin uerò quidam. in fi. & arg. 50. dist. si quis prepostera. & in præce. c. suspicionis. nec tibi libenter in aliquo gratificabitur, ꝙ erit ualde graue: cum multa subiiciantur eius potestati. ff. de iudi. l. non quicquid. & 2. q. 3. si quem § notandum. & C. quomodo & quando iud. l. j. extra, de off. dele. consuluit. ff. de ædil. edi. ædiles. §. item sciendũ. ext. de postula. bonæ. 1. Consulo autem, quod eum blandis verbis alloquaris: & omnibus modis honestis, quantũ poteris, eum tibi
6 fauorabilem facias. † Nam verbis homines flectuntur: ꝙ dic vt j. in tit. de aduo. §. hinc dicendum. ver. deinde, post præmissa illa protestatione, ne in eum videaris consentire. saluis omnibus exceptionibus dilatoriis & declinatoriis, tam contra rescriptum, quam cõtra iudicem proponendis. Qualiter autem libelli recusatorii con-
7 cipiantur. dicam j. in tractatu libellorum, in ti. de off. dele. † ¶ Vt
e autem [e] in his plenius instruaris, nota ꝙ iudex, corã quo suspicionis causa proposita est, debet videre, an causa ipsa sit sufficiẽs. Super quo tamen & qualiter arbitri eligentur: dic vt j. de excep. §. viso. ver. facta igitur. & s. co. uer. si quis. Deinde arbitris electis iudex per certum suum nuncium eos ad suam aduocet præsentiã: vel per suas literas eis significet qualiter super tali exceptione arbitri à partibus sunt electi, assignans & præfigens eis certum terminum, intra quem causam præfarę recusationis per se, uel cum tertio per eos assumpto, uel assumendo debeant diffinire: alioqn comminetur se extunc processurum in negotio principali: vt in prædic. c. legitima. & c. suspicionis. & de app. cum speciali. resp. 1. vt s. dictum est. Arbitri autem citatis corã se partibus etiam præsentibus, legant per se eis, vel per notarium, quem habere dicũt, exceptionem recusationis: deinde terminũ eis præfigant ad probandum quicquid voluerint super ea. Caueant tamẽ ne nimis se arctent: sed talem assignent, ꝙ post illũ possint articulum ipsum decidere intra terminum ipsis arbitris à iudice præstitutum. Receptis ergo probationibus, & auditis post conclu. partiũ in causa recusationis disputationib. super eis pronuncient in hunc modũ.
8 † FORMA: Nos tales arbitri electi à talibus super exceptione recusationis proposita, per ipsum talem contra talem iudicem, quæ talis est: quoniam naturale est, &c. vt j. in tract. libel. in tit. de offi. delega. receptis probationibus hincinde, & auditis, quæ partes ipsę coram nobis proponere voluerunt, sententialiter pronũciamus, & pronunciando diffinimus, dictam exceptionem non esse, vel esse, vel sic esse probatam: ꝙ si probata non fuerit, iudex procedat in negotio principali: vt extra. de app. secundo requiris. in fi. &c. legitima. ¶ Vtrum partes possint recusare iudicẽ, in quem consenserunt, no. j. de comp. iu. adi. ver. 10. & seq. & s. §. 2. ver. de deleg. Item quid iuris, si plures delegati recusentur. no. ex-
9 tra, de offi. dele cum super. † ¶ Quid si subdelegatus recusetur? [f]
f Dicunt quidam, ꝙ non dabitur ei libellus recusationis: nec causa recusationis coram eo proponetur: sed coram delegato tantum
g si præsens est: vt extra. eo. tit. super quæstionum. §. 1. [g] & si absens sit, protestabitur, & etiam probabit causas recusationis corã episcopo loci, vel archidiacono, vel alijs iudicibus ordinarijs loci: vt C. de iudic. cum speciali. Alij dicunt, non esse eundum ad istos ordinarios, sed ad deleg. si presens sit: si verò absens sit, dicet pars ipsa subdelegato, quod habet eum suspectum: & hoc simpliciter nulla causa assignata: & ꝙ vult ire ad delegatum, vt obtineat alij causam committi: & ex tũc non debet subdelegatus procedere: quod si faceret, debet ab ipso appellari: cum grauet procedendo contra ipsum, postquam vult probare eum fore suspectum corã illo, à quo ipse iurisdictionem habet: vt in præ. ca. super quæstionum. in fi. Quòd si non appellauerit, tenebit processus per ipsum contra recusantem habitus: cum iurisdictio penes eum sit: nec per app. neque per reuocationem, vel alio modo ad alium tran-
10 sfiata. † ¶ Generaliter enim credimus, [h] ꝙ processus siue per de-
h legatum, siue per ordinarium post recusationem propositam habitus, tenet: nisi appelletur, vel per alium modum cum effectu
i causa ad alium transferatur. [i] Tutius tamẽ videtur secundũ hanc opinionem, causas recusationis proponi coram subdelegato: vt in præ. cap. 2. & postea ipsas probent coram delegato: quia forte subdelegatus eas admittet: & partes ab onere probationis releuabit. Quidam dixerunt, ꝙ à subdelegato potest appellari absque vllo grauamine, hoc modo.

FORMA: Habeo te suspectum ex talibus causis, appello, ne procedas. arg. in præce. c. super. §. quem vero. Alij tamen dicunt, & bene, illud reuocatum esse per Decr. de app. c. vt debitus. & c. cordi. libr. 6. Vtrum possit appellari ex ea causa, quia suspectus est iudex: cum tunc competat recusationis remedium no. secun-
k dum papam in prędi. cap. cum speciali. [k]

ADDITIONES.

a Intelligatur. ¶ Et ibi de hoc in glo. ipsum recusatum. Adde, secundum episcopum Alexan. qui ita dicit tenere omnes, in capit. cum speciali. ꝙ aut loquimur quo ad assignandum terminum partibus ad prędandum, vel aliud agendum coram arbitris: & tunc ab arbitris assignatur. Aut loquimur quo ad assignandum terminum arbitris, ꝙ procedant in causa recusationis: & tunc recusatus assignat: & ita loquatur Decre. legitima.

b Putat, &c. ¶ Et ibi not. in glo. nisi à principe. & aliquid de appellatio. secundo requiris. in glo. penul. Rof. in 3. rubr. de qua dixi in princip. tit. pro causa non exprimenda. inducit iura ad primum. ff. ad Trebel. quia poterat. ff. de app. l. 2. C. de senten. & interlo. omn. iud. illud. & Authen. & consequenter. & C. de nup. l. viduæ. & l. apertissimi. de iudic. Aa secundum inducit ff. de liber. causa. l. si pariter. C. de transactio. vt responsum. & rubricas. ff. ex quibus causis in pos. ea. & ex quib. cau. ma. in integ. restit. C. de edict. diui Adri. l. fin. ff. de his, qui no. infam. l. 2. & de transactio. cum hi. §. in hac. hoc non posuit propter casum de nostro iure non dubium: sed quia alias posset in alijs materijs expedire. ¶ Adde, quod causa suspicionis non sit exprimenda de iure ciuili, tenet Alexan. in l. quia poterat ff. ad Trebelli. vbi dicit hanc esse communem opi. quam limita, vt per Bald. in d. l. apertissimi. De iure etiam canonico causa non est exprimenda, si nimium infamaret iudicem: sed standum est iuramento proponentis, attenta qualitate personæ. Ita Panorm. in cap. secundo requiris. extra, de appella. & sequitur domi. Anto. de sancto Georg.

c Dicunt. ¶ Vber. de Bona. in prin.

d Consulo. ¶ Ad literam sunt verba Vberti de Bonacurso vsque ibi: qualiter autem.

e Autem. ¶ Ponit verba Aegidii præ. rubr. 23. & sequen. hoc vsque ad versi. quid si.

f Recusetur. ¶ Totum, quod sequitur, vide per me post Inno. de appel. cum speciali. in gloss. proprium.

g §. 1. ¶ Distinguitur, an totum subdelegauit, vel partem, & primo casu an sit res integra, vel non: & vide quod dixi s. §. 2. ad fi.

h Credimus. ¶ Verbum Inno. qui dicebat se non legisse contrarium.

i Transferatur. ¶ Inducitur pro & contra. ff. de arbitr. non distinguemus. §. cum quidam.

k Speciali. ¶ Ibi scripsi in prin. 3. gl. & ibi videas. Adde, vt per ipsum Alex.

¶ Recusationis effectus quis sit, & quotuplex.

SVMMARIVM.

1 *Iusta causa suspicionis eo ipso ꝙ proponitur, iudicis iurisdictio est suspẽsa. Cognoscere quis debeat de principali in casu recusationis.*
2 *Ordinarius recusatus potest de assensu recusatoris, & probata causa recusationis, committere causam personæ neutri parti suspectæ.*
3 *Recusatus delegatus nullam habet iurisdictionem.*
4 *Suspectus dicitur iurisdictionem habere, & eius processus dicitur ualere. si recusator nil opponat.*
5 *Delegatus recusatus secundum canones, debet supersedere, probata causa suspicionis.*
6 *Eligere an possit vna pars plures arbitros ad cognoscendum de causa suspicionis recusati.*
7 *Consulendus est superior, vbi duo nolentes tertium conuocare, non possunt per iudicem concordari.*
8 *Arbitri malignantes aliquo modo in tractatu, seu deliberatione, possunt repelli.*
9 *Arbitris diuersas ferentibus sententias, an stetur.*
10 *Arbitri si approbant casum, quod ad eos spectat, quid iuris.*
11 *Arbiter, qui non potest interesse, an possit consocio vices suas committere.*
12 *Arbiter rei nolens procedere, vbi arbiter actoris vult, potest à iudice excommunicari.*
13 *Arbiter actoris. si non vult cum alio concordare, uel alius cum ipso, cogendi sunt per censuram ecclesiasticam.*
14 *Negotium principale plus debito prorogari non debet.*
15 *Prorogari potest negotium plus debito, ubi reus pendente arbitrio vocatur coram ordinario super alia causa.*
16 *Reus eligens aliquem arbitrum peruersum & litigiosum, de quo non est spes concordiæ, an satisfaciat.*
17 *Recusatione pẽdente, si alterutri parti possessio turbetur, iudex debet prohibere.*
18 *Prouidere arbitris de expensis quis debeat.*
19 *Recusatus super principali procedere e potest, ubi partes non ueniunt in termino ab arbitris statuto.*
20 *Arbitri si primo diem & locum ad cognoscendum statuunt, demum alter negligit, & postea partes adinuicem remittunt, quid iuris.*
21 *Libellus an dari debeat coram arbitris non concordantibus.*
22 *Reconuentio, an fieri possit coram arbitris.*
23 *Laici, quo casu possint esse arbitri, & quo non.*

Excommunicatio, eſt mucro epiſcopalis.
Laico nunquam licuit anathema dare.
24 *Spectantia ad articulum cauſæ ſuſpicionis pertinent ad arbitros.*
25 *Arbiter actoris ſi excommunicat arbitrum rei, uel econtra, an ſit excommunicatio efficax.*
26 *Arbiter rei ſi excommunicet iudicem impedientem proceſſum, tenet excommunicatio.*
27 *Reus proponens iudicem eſſe ſuſpectum, & actorem tempore impetrationis eſſe excommunicatum, de quo prius cognoſci debeat.*
28 *Proponi non debet cauſa coram arbitris, quæ non ſit coram iudice propoſita, præterquam cauſa recuſationis.*
29 *Arbitri an poſſint die feriato procedere, & teſtes recipere.*
30 *Tres productiones teſtium, & totidem dilationes, an fieri poſſint coram arbitris.*
31 *Arbiter nolens recipere arbitrium, eſt cogendus.*
32 *Delegatus ſtatuere poteſt terminum, intra quem omnes cauſæ ſuſpicionis proponantur in cauſa recuſationis.*
33 *Recuſari qui poteſt ſi priuſquam recuſetur, cauſam alij committat, ualet commiſſio.*
34 *Recuſari an poſſit is, cui commiſſum eſt ab eo, qui legitime poterat recuſari, antequam tamen fuerit recuſatus.*
35 *Si alicui competat recuſatio contra iudicem, & excommunicatio contra partem, quid iuris.*
36 *ex Tribus delegatis datis cum clauſula, Quòd ſi non omnes, &c. ſi unus, ut Inſpectus recuſatur, an cæteri de cauſa poſſint cognoſcere.*
37 *In notorijs non eſt locus recuſationi.*
Iudex poteſt in notorijs recuſari.

1 5.§. **Effectus** autem recuſationis multiplex eſt, & primo† nam eo ipſo ꝙ iuſta cauſa ſuſpicionis proponitur, eius iuriſdictio eſt ſuſpenſa: ut dixi ſ. § prox. Item ſi ſit iam probata, non debet recuſatus amodo in cauſa procedere, ſed ſuperſedere extra, de ap. ſecundo requiris. Quis ergo cognoſcet de principali? Super hoc dic, ꝙ aut recuſatur delegatus,
a aut ordinarius. Si delegatus,[a] & cauſa non probetur uera, arbiter remittet eam ad iudicem, qui eam terminabit: ut & iudex appellationis ſacit, vt iam dicam. Si uero probetur uera, iudex nõ ſe intromittet, cum iam ſit pronunciatus ſuſpectus: ſed ſi ipſe arbiter, qui de ſuſpicione cognouit, de cauſa cognoſcat, tanquam delegatus ab eo, qui recuſatum delegauerit, in hoc ſuccedet in locũ iudicis recuſati: ut extra, de appellationibus. cum ſpeciali. ibi, ſciãt quia ſe, &c. C. de iudic. apertiſſimi. & l. cum ſpecialis. quæ loquuntur in delegat. & extra. de reſcriptis. diſpendia. §. reus. licut etiam facit iudex appel. ut extra. de appel. ut debitus. in fin. extra, de exceptio. dilecti. extra, de teſt. Raynutius. & c. Raynaldus Nam recuſatio & appellatio parificantur extra, de app. ſuper eo. 2. & ca.
b cum ſpeciali. Et hoc dicunt Roſ. & dom. meus. [b] Alij autem ferè omnes, ut Vinc. Tanc. & Ioan. & Ber. dicunt, ꝙ ſecundũ canones
c probata ſuſpicione, euaneſcit iuriſdictio delegati. [c] unde arbitri iſti de principali non cognoſcent: nec delegatus poteſt alijs committere: nec partes cogere ad eligendũ alios arbitros, qui de prin
d cipali cognoſcant: [d] imò neceſſe eſt aliud de nouo impetrari reſcriptum: niſi aliquem concorditer elegerint. extra. de ap. ſecundo requiris. quæ loquitur in deleg. licet aliud ſecundum leges, ſecundum quas itur ad arbitrum, id eſt ſubdelegatum ſuper princi-
2 pali, ut iam dixi. † ¶ Ordinarius autem recuſatus probata cauſa ſuſpicionis poteſt de recuſatoris aſſenſu cõmittere perſonæ neutri parti ſuſpectæ cauſam: ſeu cogere partes ad eligendũ arbitros, quibus ipſe uices ſuas committat, ac deleget: & hi tanquam delegati eius uice de principali cauſa cognoſcant, & nõ arbitr. uel poteſt cauſam remittere ad ſuperiorem extra, de app. cum ſpeciali & c. ad hæc el 3. c. cum te. de offic. deleg. extra de fo. compe. ſi quis contra clericũ 2 q. 6. placuit. 11 q. 1. peruenit. Nec ob. extr. de fo. comp. c. licet. in fi. ubi uidetur, ꝙ non committat: quia illud locale eſt: uel ibi fuerat ab arbitris appellatum: uel ibi partes noluerunt ire ad arbitros: uel hoc nõ negatur ibi, ſed dicitur ꝙ ſi fuerit appellandum, ad papam uel epiſcopum appelletur, ſecũdum Vincen. Ratio diuerſitatis eſt, quare aliud ſit in delegato, & aliud
3 in ordinario. † Quia delegatus recuſatus nullam habet iuriſdictionem: unde non poteſt eam delegare. extra de offic deleg. cum ſuper. in uerbo, deſiderat. 1. q 7. Daybertum. & q. 1 gratia. extra, de deci. dudum. & nemo cogitur ad arbitrum ire, ff. de arb. l. 3. §. j. Ordinario autem id cõperit ratione ordinariæ poteſtatis: ut in præ. c. ſi quis contra. Item hi, qui deputãtur ab ordinario, potius ſunt iudices, quam arbitri: & iudicium redditur in inuitum. ff. de uer.
☞ ob. inter ſtipulantem Gof tamẽ à *communi* opinione recedens di-
c xit, [e] ꝙ tam delegatus quam ordinarius probata cauſa ſuſpicionis, poteſt committere negocium principale de recuſatoris aſſenſu, eo. tit. in præ. c. cum ſpeciali. quam intelligit cõmuniter loqui & in ordinario, & delegato. Nec obſtat prę. Decr. ſecundo requiris ibi: ſuperſedere tenetur. Nam illud uerũ eſt ut cognoſcat, non autem ut non cõmittat: ut C. de iudi. l. apertiſſimi quia expreſſe loquitur in delegato. Item ſecundum eum non obſtat præ. Dec. ad hoc, & infra quia quod ibi dicitur in fi. quæſtionem intelligit, ſcilicet, principalem: licet alij intelligant, ſcilicet ſuſpicionis. Sed ſalua reuerentia tanti doctoris, l. apertiſſimi. l. cũ ſpecialis. eo. tit. non dicunt, ꝙ delegatus poſſit committere. uel partes ad eligendum cogere: imò ad ordinarium loci ſpectat, eas ad hoc cogere: ut ibi. Item Decre. cũ ſpeciali. & Decre. ad hoc. & ſimiles, loquũntur in ordinario: Decre. autem, ſecundo requiris. in delegato. Vnde ad ſaluandas prædictas opiniones dico, quod ordinarius recuſatus de partium, non dico de recuſatoris tantum conſenſu, de-
f bet cauſam committere: [f] ut in præ. c. cũ ſpeciali. & ext. de off. delega. ſuper quæſtionum §. 1. ibi: dummodo de partium, &c. & §. uerũ. Sed ſi partes non concordant, ipſe, uel eius executor coget eas aliquos eligere, quibus ipſe cauſam committat: uel ipſe per ſe aliquibus neutri parti ſuſpectis cõmittat: ut in concordantijs inductis ſ. verſi. ordinarius autem. Vel, ſi malit, remittat cauſam ad ſuperiorem. Sua enim eſt in hoc optio, ut in præ c. cum ſpeciali. Et ſecundum hunc intellectum eſt litera illius Decr. cum ſpeciali. exponenda: ut illa clauſula, de recuſatoris aſſenſu, determinet primam partem diſiunctæ tantum ut & ibi not. Licet Goff. hanc opinionem det recuſatori, dicens, ꝙ principale nõ committitur ſine recuſatoris aſſenſu: & ſi non conſentiat recuſator, recuſatus remittit negotium ad ſuperiorem: quia ſecundũ eum, licet olim eligerentur arbitri. qui de principali cognoſcerent: ut in præd. c. ſi quis contra. & c. peruenit. & hoc inſiſtente iudice recuſatore: ut in præd cap ad hoc. Hodie tamen eliguntur ſolum, ut cognoſcant de cauſa ſuſpicionis: ut in præ. c. cũ ſpeciali in principio. Sed hoc mihi non placet: unde dicut iam dixi. De legatus autem nihil poteſt partibus inuitis, uel non conſentientibus. & ſic intelligitur dictum Gof. quod eſt ſ. ver. Gof. tamen. ut tunc intelligatur quaſi compromiſſarius in hoc, uel ſaltem intelligatur eius iuriſdictio prorogata de perſona eius ad perſonam alterius, extra, de off. de leg. c. P. & G. ¶ Si opponas, Iuriſdictio, quæ non eſt, non põt prorogari: ut extr. de off deleg de cauſis. & ff de precar. l. ſed ſi manẽ
4 te. Ad hoc reſp. † ꝙ imò ſuſpectus habet iuriſdictionem: licet fiat inefficax, probata cauſa ſuſpicionis: & ſi recuſator nil opponeret, ualeret eius proceſſus. arg. ext de re iudica. inter monaſt eriũ. ff. de ritu nupt. non ſolum. § de uno. ver. ſed quid ſi is. & verſ. ſed quis coget. Dictum autem Roff. & do. mei, ſcilicet qđ probata cauſa ſuſpicionis, iidem arbitri cognoſcent de cauſa principali: licet ſecundum canones non ſit neceſſitas: tamen poteſt ſecundũ leges defendi: ſecundum quas non eſt neceſſe probari cauſam ſuſpicionis: vt dixi ſ. §. proxi. ergo oportet corã eis cauſam principa-
5 palem probari. † ¶ Verum licet ſm canones delegatus recuſatus in totum debeat ſuperſedere, probata cauſa ſuſpicionis: tamẽ ſecundum leges videtur, ꝙ ipſe exequetur, quæ ab electis arbitris fuerint iudicata: niſi ab eis fuerit appellatum. C de iud. l. apertiſſimi. & l. fin. quod tamen non poſſet, ſi ipſe pronunciaſſet. ff. de re iu. l. à diuo. licet ſecundum canones delegatus à principe ſuã ſententiam exequatur. extra, de off. deleg. querenti. & c paſtoralis §. poſtulaſti. De hac materia dixi ſ. in titu de excep. § viſo quando.
6 ver. his ergo omiſ. & ſeq. † ¶ Sed nunquid una pars poteſt duos. vel tres arbitros ad cognoſcendum de cauſa ſuſpicionis eligere? Non uidetur, quia Decr. cum ſpeciali. uidetur dicere, ꝙ quælibet pars eligat unum, & poſt communiter tertium: vel etiam iudex unum, & pars alium, vbi proceditur ex officio: & quia quãto plures erunt, tanto facilius diſſentient. ff. de arb. ſi unus. §. fin. & ar. de conſec. diſt. 4. ſicut in ſacramentis. extra, de conceſ. præb. quia diuerſitatem. & ſufficit ſic ſcriptum eſſe, 6. q. 3. ſcriptum. ff. quì, & à qui.

ADDITIONES.

a Si delegatus. ¶ Papæ: quia ſecus in delegato epiſcopi. de off. dele. ſi contra unum. in fin lib. 6.
b Dominus meus. ¶ Fuit etiam Damaſi, vt ſcripſi de off. deleg. ſuſpicionis. ſuper 3. gl. & non placet. vt ibi ſcripſi, & in Decre. ſecundo requiris.
c Delegati. ¶ Hoc fuit dictum Ioan. 2. quæſt. 6. ſi quis in quacunque. quod hodie falſum eſt: quia non ſufficit ſuſpicionem eſſe probatam, niſi pronunciatum ſit, vnde diſtingue tria tempora in poteſtate ſubdelegandi: vt de offic. deleg. iud ex. lib. 6.
d Cognoſcant. ¶ Dixit Tanc. in lib. eod. tit. in fin. quod ſic ſeruabat Bononiæ & tota Italia.
e Dixit. ¶ De appel. ſecundo requiris. & in Summa eod. titu. §. item finitut. ¶ Adde ad hoc videndum Pau. de Caſt. in l. apertiſſimi. C. de iudi.
f Committere. ¶ Nimis animoſe loquitur: cum etiam ex his quę ſubdit, appareat, quod de neutrius partis aſſenſu committit ſaluo iure recuſationis. Item per præ. Decre. iudex. patet in delegato iam recuſato ſufficere conſenſum recuſatoris, ſaluo etiam iure prædicto: ante pronunciationem tamen non poſſunt. ¶ Adde uerſicu. ſequenti, an ualeat proceſſus iudicis recuſati.
* Rom. plene eius conſi. 320. Pau. de Caſt. conſi. 438. 3. lib. Old. conſi. 147. & epiſcopum Alexan. plene in c. cum ſpeciali. de app. an tabelliones conſultores poſſint recuſari, & ex qua cauſa, ui de Ancha. conſil. 256. & Calder. conſi. 7.

a qui ma.lib.non fi.prosp exit. Dic quòd [a] possunt etiam partes in vnum consentire siue delegatus siue ordinarius recusetur. & qđ
b ibi dicitur, exempli gratia ponitur & est aliàs simile [b] ext. de ele. quia propter,ibi:eligant tres,&c.ff.ad l. Aquil.l.ita vulneratus in fi.Quid si arbitri electi non possunt concordare? Resp.aduocent
7 tertium.eod.tit.suspicionis.† ¶ Item quid si duo nolunt tertium conuocare,nec possunt per iudicem concordare? Dicunt quidã, consulendũ si peliorem.ext.qui fil.sint le.per venerabilem. Gul.
c Na.dixit,quòd episcopus vel alius iudex loci,[c] dabit tertium.xj. q.1.quicunque.C de iudic.cum specialis.in Auth.de sanctissimis episc.§.si quis litigantium.ff. de adm.tuto.l.3.§.fi.Tu dic quòd iudex statuet eis competentem terminum,intra quem concordẽt: & nisi fecerint,ipse in causa procedet extra, de appella.legitima. lib.6 & c.cum speciali.ext.de off.ordi.significauit.ext.qui fil.sint
d le.lator.[d] Dic vt j.ver.sed quid si arbiter.† ¶ Quid si malignantur
8 arbitri aliquo modo in tractatu,seu deliberatione? Dicit Vincẽ. q iudex vrgeat litigatores,alios eligere auctoritate illius constitutionis,cum speciali,& illi similiter habebunt iurisdict. authoritate eiusdem constitutionis.vbi de hoc ipse not.vel cogat eos concordare:vt in c.suspicionis.vbi hoc nota.& arg.extra,de reser. pastoralis.& 6.q.4.ca.1.2.& 3.& si nondum sint admissi,non admit-
9 tat eos.vt j.ver.quid si reus eligat.tu dic vt s. ver.prox.† ¶ Quid si arbitri diuersas ferunt sententias? Dic q neutra valet.ff.de arbit. l.diem.§ si plures & extra,de re iud.ca.p.fi.& iudex in causa proce dat:vel habebit recursus ad superiorem si ordinarius fuerit recusatus.vel ad primum delegantem,cum delegatus recusatur,& isti sint delega.ff de re iudi. duo. secundum Gul.Na. & Vinc.Tu dic
e hoc verum esse,[e] si super principali diuersas ferunt sententias: secus si super causa suspicionis: quia tunc non habebitur recursus ad superiorem,vt parcatur partium laboribus & expensis: extrà, de offi.delega.cum te.sed cogatur eligere tertium,vel alios: vt s.
10 versi.prox † Quid si approbãt causam,quod ad eos spectat,vt di xi.§.proximo,sed non cõcordant in termino:intra quem debeat probari? Dic q iudex assignabit eis terminum,intra quẽ concordent:vel tertium aduocent:vt præd.cap legitima. Quid si termi-
f nus à iudice præfixus dicatur minus competens,vel de hoc sit dubium,& quæritur inter iudicem & arbitros? Ber.dicit [f] standum arbitrio iudicis:vt in præd.cap.suspicionis.& de verbor. significat. cum olim.in fin. Sed timeo,quòd prouocatus obesset. Vnde dico recurrendum ad ordinarium loci.C.de iudi.l.fin.vel ad diœcesanum.argu.in Authen. vt dif.tu.§.si verò contingit.collat.9.C.de
11 episc.aud.episcopale.& dixi s.versi item quid si duo.† ¶ Sed nun quid arbiter,qui non potest interesse, potest consocio vices suas
g committere?[g] Respon sic,argu.extra,de off.deleg.super questionum.vnde Gul. Na.dicit,quòd cum in quadam causa duo arbitri forent ad cognoscendum de causa suspicionis electi, nec vellent procedere,imò excommunicationem patiebantur: papa mandauit cuidam iudici, q illos vocaret, & faceret quòd illi vices suas committerent alicui personæ neutri parti suspectæ. Sed ad hoc responderi potest, quòd hoc fecerunt non ex sua potestate, sed
h ex via apostolici mandati. Innoc. papa tamen videtur innuere, [h] quòd ipsi non habent iurisdictionem,licet possint terminos assi-
i gnare, & probationes recipere, [i] de mandato papæ. vt extra, de appellationibus cum speciali.Si igitur non habent eam committere non possunt:vt suprà.versiculo,ratio autem. ¶ Quid si arbi-
k tri sunt excommunicati, [k] & sic non possunt procedere? Dic q per iudicem absoluentur ext.de off.delega. prudentiam.§. sexta.
12 † ¶ Quid si arbitro actoris volente ,pcedere,arbiter rei non vult? dixit Columbus, q iudex eum excommunicabit, nisi procedat.
l extr de app legitima.lib.6 & de testib.constitutus. [l] & c.tam literis.Nam & potest omnes impedientes suam iurisdictionem excõmunicare ext.de off.deleg.c.1.& c.ex literis.extra, de pœnis. Romana.lib.6 & suam iurisdict. pœnali iudicio defendere:vt ff si qs
ius dicent.non obtempera.l vnica. Quid ergo si non vult cogere testes, imò impedit arbitrum actoris id agere? dic quòd iudex eũ excommunicabit tanquam impedientem suam iurisdict. ut iam dictum est. Vel dic hic,& in quæstione præcedẽti, q ipse non ex-
13 communicabit,cum in omnibus sit suspectus:vt in constit. suspicionis. Sed nisi in termino præfixo eam probet, ipse procedet. Sed quid si actoris arbiter non vult cum alio concordare, imò sustinet excommunicationem, vt sic ea ipso termino eis à iudice recusato præfixo,ut s.versi prox.ad fi.procedat ipse iudex in negotio principali? Dic quòd si nolunt conuenire nedum ad sententiandum,sed nec ad cognoscendum de articulo recusationis, cogendi sunt per censuram ecclesiasticam intra certum terminum conuenire:vt s.ver. prox. Quod si nec sic curauerint: dicit Aegi-
m dius,[m] quòd crescente eorum contumacia,crescat & pœna:ut iudex priuet eos beneficiis,quod non placet,cum hoc ad eum non spectet,sed alius sententiam grauet,vel alios non suspectos eligere cogat. Hodie super hoc sic prouisum est, quia sæpe arbitri odio, vel fauore nolunt in unam sententiam, vel in tertium arbitrum conuocandum cõuenire, sed potius excommunicationem patiuntur: vt nisi intra mensem à tempore suspicionis obiectę cõputandum arbitri electi non fuerint, & quæstionem ipsam terminauerint:iudex tunc in causa ipsa procedet,obiectione huiusmodi non obstante,nisi per eum, vel per partem ei in hoc consentiẽtem steterit,quominus intra id tempus quæstio huiusmodi fuerit
n terminata:vt in Dec. Alex.4.de off.delega. probandæ. [n] Sed nunquid reus habebit inducias pro arbitro eligendo, & expectando, si remotus est,quem elegit? Argu. q sic,extra,ut lite non contes. c.1.Sed hoc relinquo arbitrio iudicis,cum nõ sit iure cautum.extra,de offi.deleg.de causis.de accusat.c.super his.extra, ut lite nõ
14 contest.quoniam.† ¶ Quid si reus valde remotum vult eligere, puta vltra duas dietas extra suam diœcesim: vt ext.de reseri. nõ-
o nulli? Respon.non admittat: [o] quia sic negotium prorogaretur; quod esset contra mentem illius constitutionis,suspicionis,quæ dicit,ne principale negotium plus debito prorogetur.& ideo est uitandum. 10.dist.nides.1.q.1.Marcion 38.dist.sedulo.C. de legi. non dubium. Et præterea expressum est,quod non sint valde remoti ex,de appel.c.secũdo.requiris.imo iudex ab eo exigat iusm
15 de malitia:ut j.vers.quid si arbiter.† ¶ Quid si pendente arbitrio reus vocatur coram ordinario super alia causa: & sic arbitri nequeunt ,pcedere sine parte:ut ext.de in integ.resti. cùm ex literis. in fi.de causa poss.& proprie.c.1.de app.sæpe.nec ipse tenet mittere ,curatorem, maximè si causa sit ardua:ut ext.de proc. querelam? Respon.dico eum expectandum, licet negotium plus debito prorogetur,contra cõstitutionem, suspicionis arg.ff.si quis cau.l.2.& l.3.ff.ex qui.cau.ma.in inte.ff. de re iud. contra pupillũ. §.is qui.18.dist.c.si episcopus de offi.delega.pastoralis.prope fin. Hæc enim est satis iusta causa. extrà, vt lite non conte.quoniam.
p dum tamen non fiat malitiosè,ut in præd.c pastoralis. P & idẽ puto in actore,uocato. Sed quid si alter arbitrorum infirmat, & sic
negotium

ADDITIONES.

a Potest. ¶ Hic puncta:alias deficeret solutio quæstionis, quæ tamen non placet: nec video quare sit recedendum a verbis tex. in hoc casu. Si ergo conuenire volunt,assumant cõmuniter vnum vel plures,prout placet, vt sequitur alias quælibet pars vnum tantum, vt dicit littera Facit Decre. præ. de elect. lib.6.per quam tamen dico q possem plures nominare vel eligere ad finẽ, vt ille solus,qui acceptaretur, vel qui gratior esset iudici, vel parti, cognosceret.Ad mat riam facit quod no.de cle.ægro.pastoralis.in gl hanc literam.& quod scripsi de off.del.cum te.in prin.

b Simile. ¶ Pondo. quòd in scrutatoribus numerus trium non sit de substantia.

c Loci. ¶ In Decretal.suspicionis.dicebat de ipso iudice,qui recusatur.

d Latoi. ¶ Per quam Decr.idem dixerat ipse Gul.Na.

e Esse. ¶ Sup.deleg.dati ad causam principalem non enim intendit seq. opin. Hostiens. ¶ Adde quòd Abb. Sic. in d.capitul.suspicionis impugnat opin. Spec.quod tamen dicit notandum propter eius authoritatem: & quia fundatur super magna æquitate: & pro hoc dici posset,quòd si ex forma statuti debent eligi arbitri: q si discordarent in sententia possunt compelli ad eligendum tertium.

f Dicit. ¶ In Dec.legitima.cuius dictum. quia non placebat,omisi. sed ibi j. no.suppleui.super glo.q si.in fi.quæ glossi.tenet hoc casu appellandum.& per quem,vide super ea.sequens autem dictum fuit Hos.vt ibi patet.

g Committere. ¶ Tene:q non potest committere:sicut nec alius arbiter.s. de arbitris.§.differt.ver.item non potest.2.cum nec sit ordinarius, nec delegatus datus à principe:& dato q committere posset,non tamen deberet committere socio ab altera parte electo.de quo vide s.titul.1.§.sequitur.in prin.

h Innuere. ¶ Decr.suspicionis.non tamen id asserit,sed dicit quosdam id dicere:& ideo id ibi ponere non curaui.

i Recipere. ¶ Sup.& alia facere quæ possunt puri arbitri,nec Dec.e um specialiter dicit eos delegatos,sed ex mandato papæ ad quoddam teneri,quod nõ facit eos iurisdictionem habere. facit s. de resc. cum contingat.sic recitat Innoc.vbi s.

k Excommunicati. ¶ Non intelligas, q in excommunicatum possit compromitti,cum etiam voluntarius arbiter talis esse non possit.vt s.de arb.§.differt.versi.item secundum eum.item non putes,q arbitrum excommunicatum propter alia causam recusatus possit absoluere.& §.6.loquitur in actore,q,nisi absoluat,impeditur processus: quare sæpe prius remissione ad excommunicatorem,delegatus absoluit: sed hic alius potest assumi.& sic non impeditur processus. Gul. ergo Na. formabat quæstionem in arbitris propter contumaciam excommunicatis a recusato: dicens q illos absoluit, & dabit tertium,vel assignabit terminum: vt s.ver.quid si duo. ¶ Adde,an excommunicatus possit esse arbiter an arbitrator. Alex.in l. si quis arbitratu. ff.de ver.oblig.

l Constitutus. ¶ Id est,per hanc decreta.dixit Gul. Na.vbi s. q si arbiter excommunicationem contemnit,iudex reum,de quo præsumitur q sit in causa,excommunicare poterit.

m Aegidius. ¶ In libel.suo,rubrica 26.

n Probandæ. ¶ Quam non habemus in vi.& sic reuocata est: vt in eius proœmio q malitiam rei valebat hæc prouisio:sed non contra malitiam actoris de qua iste versi.loquitur. Idem dico de prouisione illius Dec legitima Sed dic vt tibi in vlt.gl.& super illa gl.exquiro constitutionem contra aliam fraudem,scilicet quando ab arbitris appellatur ad papam,& arbiter appellanti defert.ibi videas.

o Non admittat. ¶ Ipse iudex.

p Pastoralis. ¶ Facit cle.de pœnis.multorum.versi.illis.

negotium plus debito prorogatur? Distingue: quia aut est perpetua infirmitas, aut temporalis: vt extrà, de renũcia. c. 1. 3. q. 9. indicas. de reser. scisitatus. Sed quid si moritur? Respõ. pars illa eligat alium. vt sic procedant. arg. ext. de off. deleg. qm̃ Abbas. Nam superstes solus non potest procedere. eo. tit. vno. & de testa. Raynutius. in prin. Quid si ab eis appelletur? Dic q̃ ad papam appellabi-
a tur, vt no in præd. c. suspicionis. a † ¶ Quid si reus eligit aliquem.
16 puersum & litigiosum, de quo non est spes. q̃ debeat concordare? Dic quod non admittet eum iudex: argum. extra, de syndico. cap. vno. 46. di. §. 1. ext. de elect. venerabilem. §. 1. versi. nunquid. 24. q. 1. alienus. de consec. distinct. 2. qui discordat. imò exigat iu-
17 ramentum de malitia, vt infra, versicu. quid si arbiter. † ¶ Quid si
b recusatione pendente alterutri parti possessio turbatur? Dic p. q̃ iudex hoc prohibebit. arg. extra, de appella. cum teneamur. ff. ne vis fiat ei, qui miss est in possl. 1. 16. q. 4. volumus. ext. de simo. querelam. Nam pendente causa suspicionis, bene retinet iurisdictionem. 8. q. 4. nonne. ext. de accu. olim. in prin. 15. q. vlt. c. fin. & ar præ. Decr. suspicionis. & c. legitima. arg. ext. de app. Romana §. in
c alium. c † ¶ Sed quis prouidebit arbitris in expensis? Videtur q̃
18 proprijs expensis hoc facient. Cum enim cogi possint arbitrium suscipere: vt C. de iudic. apertissimi. & l. final. ergo si quid receperint, vt concussores tenentur restituere. prima quæstione prima, concussiones. vigesimatertia. quæstione prima militare. ad fin. decimaoctaua. distinctio. de eulogiis. Dic quòd non coguntur suis stipendiis militare. duodecima. quæstio. secunda. charitatem. decimatertia. quæstio. secunda. capitulo. primo. extra, de præscript. capitulo cum ex officii. Nec obstat præmissa obiectio: quia & testis cogitur: vt extra de testi. cog. per totum. & tamen ei in expensis à producente prouidetur. 4. quæst. 3. cap. si testes. §. venturis. & 14. q. 5. non sane. sic & hic eis à parte eligente prouidebitur. argument. extra, de offic. ordinarii. inter cætera. vt not. extra, de rescript. dispendia. in fine. & de vi. & hone. cleri. cum ab omni. Sunt enim delegati, vt ext. de app.
d cum speciali. ibi: sciant quia se, &c. d & C. de iudicijs. l. fin. vt extr. de off. deleg. cum R. & ab eis appellatur ad papam: vt ibi. & no. in
e prædi. cap. suspicionis. licet quidam dixerunt eos ordinarios, e eo quòd à lege recipiunt iurisdictionem. ff. de iur. omn. iudi. Et quia
19 fiunt per electionem. 93. distin. legimus. quod falsum est. † ¶ Sed pone, quòd partes non veniũt in termino ab arbitris statuto? Dicunt quidam, quòd recusatus immediate super principali procedet. argu. extra, de præsump. nullus. & quòd statim resumet iurisd. sicut in alijs arbitris. fit. ff. de arb. l. si cum dies. §. pe & l. non ex om-
f nibus. C. eod. l. 2. Mihi videt f q̃ non procedet, donec totus termi-
g nus arbitris ad cognoscendum de causa suspicionis statutus, efflu-
g xerit: vt in d. c. suspicionis. & in c. legitima. § † ¶ Sed pone quòd ar-
20 bitri statuunt diem & locum ad cognoscendum super exceptionib. propositis: sed arbitro actoris veniẽte, arbiter rei venire non curat: demum arbitri remittunt partes ad iudicẽ, q̃ nihil ꝓbatur: nunquid actor petet expensas factas propter aduersarii malitiam Respondeo, sic: extr. de dolo & contuma. actor. lib. 6. ff. de iudic. l. eum quem & habetur ex his quę nota. de dolo & contuma. fi-
h nem. h Quid si non concordant de notario habendo? Dic quòd
i iudex dabit eis non suspectum. i argumen. extr. de appellatio. cum speciali. & de offic. delega. cum R. extr. de foro competen. si quis contra. extr. de offic. iudic. capitulo primo. ff. de offic.
21 procon. nec quicquam. §. final. † ¶ Sed nunquid coram eis dabitur libellus, & fiet litis contestat. & alia? Dic quòd sic: vt patet in his, quæ not. extr. de offic. delegat. prudentiam. §. sexta. Sicut fit etiam in causa appellat. vt nota. infra. de li concept. §. nunc dicendum. ad fin. §. versicu. sed nunquid. Quia hæc duo pariter ambulant. extr. de appellatio. super eo. 2. Quod etiam patet: quia hinc producuntur testes: quod non debet regulariter fieri ante litis contestationem, extr. vt lite non contestat.
k capitul. quoniam. k Sed si hoc ignoranter omittatur, forte nihilominus valet processus, secundum ea quæ not. in præd. §.
l sexta. l Quidam tamen dixerunt non valere argument. extr. de electio. dudum. secunda, & tertia quæstione tertia capitulo, induciæ § offeratur. extra. de lit. contestat. capitulo, vno. Sed & coram veris arbitris bene offertur libellus: quod dic, vt in-
22 fra. de libel. concept. § restat versicul. sed nunquid. † ¶ Sed nunquid coram istis fiet reconuentio? Videtur quòd sic: quia isti sunt iudices: vt in præd. c. cum speciali coram quibus fit reconuẽtio. 5. q. 3 cuius. ext. de rescript. dispendia §. reus. extr. de mut. peti. c. 1. & 2. Sed dic quod non potest ex eo quod dicitur in præ. ca. suspicionis. ne negocium plus debito prorogetur, & solum hic articulus est eis commissus: ut ibi. extr. de appella Romana. §. in alijs lib. 6. Et quia coram arbitris non fit reconuentio. extr. de arbit.
23 cum dilectus. † ¶ Et nunquid possunt esse laici? Dicunt quidam, quòd non imo erunt personæ ecclesiasticæ: m argumen. extra, de offic. deleg. cum te Quia isti habent exercere censuram ecclesiasticam excommunicando testes, & coercendo partes: vt in præ. c. suspicionis: quæ non possunt per laicos fieri, quia nunquã licuit laico anathema dare. 96. dist. c. bene quidem. Excommunicatio enim est mucro episcopalis. 16. quæst. 2. visis. quod satis potest concedi, maxime in causis ecclesiasticis. ext. de iudic. c. decernimus. ext. de constitu. ecclesia. & spiritualibus. ext. de arbit. contingit. Si tamẽ de rebus prophanis inter personas seculares agatur, satis credo quòd possint laici literati esse arbitri: quia possunt expensis & aliis remediis testes cogere, & partes punire. ext. de pœnis calumniam. C. de iudic. l. certi. vel multa indicta. ff. si quis iusdi. non obtem. l. vna. extra. de offic. delega. de causis. vel captis pignoribus. Institut. de satisdat. tuto. §. final. ff. de liber agnoscend. si
24 quis à liberis § si quis ex his. ¶ † Quidam tamen videntur dicere
n quod recusatus compellet testes in causa recusationis. Et hoc expresse dicit constitu. Alexand. IIII. de testibus eo. exhibita. n Sed Ber. & Vincen. & Goffred. dicunt quòd omnia quæ ad articulum causę suspicionis spectant, pertinẽt ad arbitros, scilicet, terminos assignare, testes vocare locum eis statuere, eos compellere & examinare, iuramenta eorum recipere. si falsum dixerint, eos punire, exceptiones in personas, & dicta eorum admittere, & an causa sit sufficiens, vel approbata pronunciare, & deficientem in expensis condemnare. Sed forte hoc vltimum ad iudicem spectat. Et vide suprà § proximo. versicul. sed quis cognoscet. Sed nunquid possunt esse infames? Respond. non, cum sint iudices. ext. de rescrip. scisitatus. 3 quæstio. 7. infames. C. de dig. neque famosis. lib. 12. secus in uiris arbitris: vt not. suprà, de arb. §. potest esse.
25 † ¶ Item pone, quòd arbiter actoris excõmunicat arbitrum rei, vel econtrà: videtur quòd sit habendus ligatus saltem propter dubium. decima. quæstio. tertia. capitulo primo. & capitulo. si episcopus fortè iracundus. extra. de cler. ex mi. illud. Dic contrà: cum in eum nullam habeat iurisdictio. extra de appellat. ad præsentiam. extra. de consue. ad nostram. extra, de iudi. at si. secunda. quæstione prima. in primis. Nec par in parem habet imperium. ext. de elect. innotuit. ff. de arbit. nam magistratus. 21. distinc. infe-
26 rior. † Item quid si arbiter rei excommunicauit iudicem, prout de facto uidi. dicens ei. Tu impedis quo minus procedere possim: & ideo cum omnia, quæ ad hunc articulum spectant, sint mihi concessa, vt in capit. suspicionis. & eod. titu. præterea excommunico te: vt eod. tit. c. 1. & cap. ex literis. nunquid est excommunicatus? Videtur ex præmissis, quòd sic, argument. contrà, quia iste non est sub eo. 21. distinct. inferior. ext. de maior. & obe. cum inferior. Dic quòd si per se uel per suos impediebat, tenet sententia, per Decret. de testi. constitutus. infrà, de senten. excommunic. mulieres.

ADDITIONES.

a Suspicionis. ¶ Et est casus de off. dele. ab arbitris. lib. 6.
b Dic. ¶ Secundum G. N. vbi s.
c In alium. ¶ Superior solutio procedit in ordinario simpliciter, & in delegato, si possessio turbatur per partem, siue turbetur recusanti: quod est communius: siue per recusantem, puta qui conueniebatur vti possidetis. Si verò turbatur per tertium: tunc delegatus se non intromittit, vt in centrario.
d Quia se, &c. ¶ Vide quod dixi suprà ver. sed nunquid arbiter.
e Ordinarios. ¶ Glos. penult. in Decret. suspicionis. dicit eos quasi ordinarios.
f Videtur. ¶ Et Innoc. sic visum est, vt scripsi in Decret. suspicionis. super vlt. glo.
g Legitima. ¶ Facit de ele. commissa. lib. 6. cum concor.
h Finem. ¶ Gulielm. Na hoc eodem titulo. nona & decima quæstione. per eadem iura dixit eum condemnandum. Non obstat, quòd l. final. C. de iudic. & Decret. cum speciali. nil dicant de hac pœna: quia satis est quod alia iura generalia hoc volunt: inter quæ allegat l. omnes. secunda. C. de episcop. & cleri. in fin. & Institutio. de exception. §. hodie. Item etiam l. omissa non omittit religio iudicantis. ff. de testi. l. quæsitum. Id tamen verũ, nisi probabilis causa excusaret recusantem. dicit etiam, quòd hanc condemnationem facere debeant arbitri: qui licet principaliter iudicem pronuncient suspectum vel non: tamen & iudicant consequentia. ff. de procu. ad legatum, & l. ad rem. ext. de don. inter vi. & vxorem. cap. 3. Allegat etiam: q̃ hoc facit, qui de appellatione cognoscit. de app. vt debitus. ergo & cognoscens de recusatione. eo. tit. super eo. 2. Si ergo non condemnauerit, locum habet iste ver.
i Suspectum. ¶ Facit de rescript. statutum. §. assessorem. & §. seqnent. lib. 6.
k Quoniam. ¶ Id verum super principali: sed hic est emergens.
l Sexta. ¶ Vide ad materiam quod scripsi post Innocent. qui filii sunt delator, & quod not. ꝯ. de ord. cog. Communiter seruatur, quod no. suprà. §. proxim. versi. vt autem. scilicet, quòd super exceptione dant arbitri terminum ad probandum. ¶ Adde quæ plenè not. episcopus Alex. in c. literis posita. §. sane. ext. de appellatio.
m Ecclesiasticæ. ¶ Imò si esset vera opinio Hostiens. de qua in princip. huius §. quòd delegato papę recusato, isti arbitri haberent delegatum in negotio principali, oporteret illos esse in dignitate, vel personatu, vel canonicos ecclesiarum cathedralium. per Decret. statutum. de rescript. libr. 6.
n Exhibita. ¶ Reuocata est, quia non est in Sexto.

a res secunda, quæstio. 7. negligere, de resti. spo. cum ad sedem. [a] Sed nunquid excommunicatio iudici opposita probatur coram arbitris? dic quòd sic: quia non debet ipse esse iudex in causa sua. C. ne quis in sua causa iudic. vel ius sibi dic. l. 1. Non enim libenter se excommunicatum pronunciaret: quia sic suam turpitudinem
b allegaret. ext. de diuor. capitu. ex literis. & de app. solicitudinem. [b]
27 ¶ Quid si reus proponit contra iudicem, quod est suspectus, & contra actorem quod erat tempore impetrationis excommuni-
c catus. [c] Videtur primo debere cognosci de excommunicatione: quia ea probata, constat iudicem non recepisse iurisdictionem, quam potest & debet in arbitros exercere: vt in præd. c. suspicionis. & in c legitima. si ergo eam non recepit, eam exercere nō po-
d test. [d] Quidam tamen dicunt primo cognoscendum de suspicione. Nam excommunicatio talis coram iudice probanda est si igitur proposita suspicione contra iudicem, velit probare coram ip-
so dictam excommunicationem, videtur sibi contrarius, & ideo
e non esse audiendus: vt in præd ca solicitudinem. [e] Sufficit tamen reo alteram istarum exceptionum probare, ad enervandam iudi-
28 cis iurisdictionem. vide j. versicu. si alicui. † ¶ Item quid si vnam
f iustam causam suspicionis allegani, [f] quam non potui coram arbi-
g tris probare, sed aliam sufficientem probaui? Vinc. [g] not. extra, de appel. postremo. id sufficere. argu ff. de appel. scio quæsitum. extr. eo. constitutis. Quam opi. non credo veram. Non enim eoram eis debeo proponere causam, quam coram iudice non allegaui: sed eam solam, propter quam ipsum recuso: vt eod. tit. c secundo. & c. cum speciali. de re iud. Abbate sane. §. cæterum. lib. 6. Possibile
h est enim, quod propter illam probatam eum recusare nolebam. [h] Nec ob. præ. Decre. postremo. vbi dicit: vel ex alia iusta causa, &c. quia intelligo quod illa fuerit allegata. Item præ. l. scio. non loquitur de recusatione, sed de appellatione à diffinitiua: in qua nō est necesse causam specialem allegari, secundum ea, quæ not. ext. eo. cum causam. in fin. Item Decre. constitutis, non loquitur in recu-
29 satione, sed cum quis impedit promouendum. † ¶ Item nunquid procedere possunt, & testes recipere die feriato? Argu. quod sic ext. de testi. significauerunt. Dic contra. extr. de feri. conquestus. & ff. de feri. si feriatis. & vide supra, de arbi. §. fin. vers. in forma & seq. Sed dato, quod ob hoc sit cassatus processus, nunquid potuerunt de nouo procedere? Dicunt quidam, quod sic. ext. de accusa. qualiter j. argum. tamen contra. ext. de offic. deleg. in literis. &
i ff. de re iudica. iudex. [i] † ¶ Item nunquid tres productiones testiū
30 fient coram eis, & totidem dilationes. Dic quod sic: cum sint iudices. ext. de testi. ultra. & capit. in causis. ne nimia subtilitas sit partibus damnosa. 2. quæst. 6. anteriorum. ext. de iudic. dilecti. & corā eis testes producentur & reprobabuntur, tanquam coram iudicibus. extra, de testibus. licet. sed & qui prius fuerint inducti corā eis, poterunt produci. extra, eodem. fraternitatis. & capitulo, cū in tua. Item nunquid consanguineus rei potest esse arbiter actore permittente, & econtra? Respon. sic, argumentum 3. q. 5. c. 1. ff. de ritu nupt. non solum §. de vno quia potest quisque renunciare iu-
ri sibi competenti. extr. de resti. spolia. c. 1. de re. licet. Alias autem eo contradicente non posset. extr. de appel. postremo. 3. q. 5. accu-
31 satores. † ¶ Quid si arbiter non vult recipere arbitrium? [k] Credo
k quod sit cogendus. [l] Nam talis arbiter est necessarius. arg. C. de ad
l noc. diuer. iud. sancimus. ante fin. & de app. cum speciali. [m] licet se-
m cus sit in arbitro uoluntario. ff. de arbitris. l. 3. § 1. nisi ubi prius fuerit in mora. ff. eodem. si cum dies. Respon primo. Nam & hoc eis præcipitur in virtute obedientiæ. in præ. ca. cum speciali. si tamen arbiter alleget iustum impedimentum, puta infirmitatis, & huiusmodi, quod notorium est, vel de facili de ipso constare potest, iudex hoc admittere debet, & partem cogere alium eligere. Vel distingue, vt s. uersi. sed quid si alter. Sed & si sit præsumptio contra partem, quod velit tales eligere, ut processus principalis negotij differatur: potest iudex ab ea exigere iuramentum, quod bona fide talem eligat: quia non debeat probationem arbitrij retardare. arg. extr. de elect. cum dilecti. de restit. spoliato. literas. de excep-
n pastoralis. [n] Sed quis coget eos? dic quod delegatus, uel ordinarius, qui recusatur argum. extr. de offic. delega. præterea. & c. prudentiam. §. pen. & fi. quia propter solam exceptionis propositionem, non desinit esse iudex, donec probata sit 1 5. quæstio. vlt. capitu. fina. secundum leges. In hoc erit quasi executor: quia coget mandante præside. vel rectore prouinciæ: vt in præ. l. cum specia-
lis l. & l apertissimi. & extr. de appel. ad hoc & infra & capit. cum
32 à te. ¶ † Quid si hodie proponatur vna causa suspicionis, cras altera, vt sic nullus sit finis? Dic quod delegatus statuet terminum, intra quem omnes proponat: vt supra § prox. in fin. & extunc nō audietur super aliqua, quam non proposuit, nisi de nouo emergat. extr. de excep. pastoralis. secundum ea quæ not. infra, in titu.
o de except. §. nunc videndum. versi. cæterum. Dominus meus [o] no-
p tat, [p] nisi omnes proponat in libello, [P] non audietur dei ceps: quia præsumitur in dolo versari: argumen. extr. de dolo & cont. si
nem. & de cau. pos. & propri. ad vltimum. † ¶ Sed quid si is iudex,
time recusari, causam alij cōmittit, priusquam re-
q cusetur. Not. Goff. q & dom. meus: quod ante recusationem potest committere: & valet commissio, siue sit ordinarius, vt ff. de iur. om. iud. prætor extr. de fo. compe. si quis contra, siue delegatus: arg. extra de rescrip. c. nonnulli. §. cum autem lites. Licet enim recusari possit, nihilominus iurisdictionem recipit, & valet processus coram eo habitus: nisi recusetur, vt extr. de offic. delega. in
sinuante. in fin. supra, versicu. ordinarius. prope fin quod non posset, esse, nisi iurisdictionem recepisset. C. de iurisdom. iud. priuatorum. & l. 1. extra, de foro comp. si diligenti. de offic. deleg. P. & G. & c cum olim. Causa enim suspicionis personam afficit: & non iurisdictionem. argu. ff. de diuer. & temp. præscrip. l. an vitium. 2. quæstio. 1. in primis. ff. vti pos si duo. §. non videor. extr. de offic. vica. Romana. Et vitium personale non egreditur personam delegantis. argum. ff. de excep. l. exceptio. Videtur tamen, quod non valet commissio. Nam exceptio quæ obstat venditori, obstat & emptori. ff. commun. diuid. l. in hoc iudicio. §. si conueniant. ff. de contrahend. empt. doli. §. 1. Item si iurisdictio inefficax erat in delegante, & poterat annullari, ergo & in delegato: quia nullus plus iuris, &c. extr. de dona, inter virum & vxorem. nuper. Sed teneut
non. Goff. sed si iam sit suspicionis exceptio coram eo proposita,
nequit vlterius committere: argumen. præal. Decre. insinuante. in
r fin. [r] † ¶ Sed nunquid is cui causam commisit, poterit recusari?
34 Quæstio est dominicalis 74. & dic quod non, si tota causa, vel simpliciter est sibi commissa, vt in prædictis concordantijs. nisi ex alia causa sit suspectus. Si vero delegatus aliquid de causa sibi reseruauit, potest: cum primus, qui recusabilis est, non desierit esse iudex, secundum Tan. & G. argumen. ff. de offic. proconsul. obseruare. circa fin. imo adhuc potest ad se reseruare iurisdictionem, & cognoscere vtrum subdelegatus sit suspectus: & in primo casu non potest. extr. de offic. delega. super quæstionum. §. 2. & fin. ff. de iudi. l. iudicium. Idem notat papa ext de appel. cum speciali. & Barto. in prædic. capit. super quæ
35 stionum. §. porro. † ¶ Quid si alicui competit recusatio contra iu-
s dicem: & excommunicatio cōtra partem? [s] Dicit dominus meus
in summa

ADDITIONES.

a Sedem. ¶ Non placet hæc solutio: cum ille solus iurisdictionem non habeat, vt dictum est supra versi. quid si moritur. facit etiam versi. supra proxi. bene tamen f. reor culpam dignam excommunicatione, etiam si per alium impediat, & hæc solum probant hic allegata. Quòd autem non posset contra extraneum, nec poterit contra iudicem. Non obstat quod scripsi de offic. delega. si contra vnum. lib. 6. super verbo, non possunt. quia ex duobus datis cum clausula, in euentum clausulæ, alter solus est iudex.

b Solicitudinem. ¶ Vide infra, de excep. §. 2. ver. sed si. plenius scripsi de excep. pia. lib. 6. super §. index. ¶ Adde Bar. in l. quidam consulebat. ff. de re iudic. Imo. & dom. Anto. in c. super literis. extr. de rescrip. contrarium tenentes. vide per episcopum Alex. in capit. secundo requiris. de appel.

c Excommunicatus. ¶ In hoc differt ista quæstio ab illa, ad quam remittit hic in fi. quia illa excommunicatio non contingit rescriptum, sed solum agē tem. Sed salua pace illa debuisset isti coniungi, & præcedere.

d Non potest. ¶ Patet hoc de rescrip. cap. 1 lib. 6.

e Solicitudinem ¶ Vide quod dixi s. §. fi autem. ante fin. & in fi.

f Allegani. ¶ Coram iudice, & scias quòd quæstio quæ ponitur infra versi. quid si hodie. præcedere debuisset istam.

g Probaui? V. nota. ¶ Tan. & Dama. vbi scripsi. ¶ Adde Imolam & Panor. in c. postremo. extr. de appel. dom. Anto. in c. cum contingat. de offic. delega. & in cap. accedens. cl primo. vt lite non contest. sequentes Specul. Quid autem si non expressit causam in recusat. an possit postea? Dic quod causam non expressam potest exprimere, donec arbitri non sunt electi: quia simile videmus in appellatione ab interlocutoria, vt in eadem intra decem dies possit exprimi causa, quia intra illud tempus posset appellari. Et ita tenet Bald. in capit. cum speciali. de apdel. & episcopus Alex. post eum.

h Nolebam. ¶ Facit cle. de appel. appellanti.

i Iudex. ¶ Et hoc verius, etiam si dicantur habere delegatum, & de hoc vide quod not. infra, de sent. prola. §. qualiter. versic. hoc quoque. cum duobus versicu. seq. ubi soluitur contrarium de Decre. qualiter.

k Arbitrium. ¶ Quæstio ista cum duabus seq. fuit Hostien. in Sum. de offi. delega. ubi de recu. §. qualiter.

l Cogendus. ¶ Idem Ber. in Decre. suspicionis. in glo. penul. & Aegi. rub. 26.

m Speciali. ¶ Quod ibi patet in versi. sciantque.

n Pastoralis. ¶ Remissiones dedi supra, §. prox. versicu. quid si præsumptio.

o Dominus meus. ¶ In prin. §. qualiter. in quæst. vltima.

p Libello. ¶ Id est, exceptione quam coram suspecto proposuit, & vide s. versicu. sed nunquid coram.

q Not. Goff. ¶ de appel. postremo. & in Summ. de appel. §. dubitari. & Host. in Sum. de offic. deleg. §. vlt. versicu. quid si iudex. ¶ Adde vt per episcopū Alexandrinum in c. cum speciali. ubi fere totam hanc materiam explicat.

r In fin. ¶ Id verum, nisi de accusatoris assensu. quod dic, vt de offic. delega. iudex. lib. 6. ubi etiam probatur quod habetur in sequen. versic.

f Partem. ¶ Si hoc non contingit iurisdictionem: ut quia iudex est ordinarius impetratus ante excommunicationem, recusatio præcedere debet, dedi remissiones s. §. fit autem, ante fi.

a in summa de off deleg.§. quando [a] debet. quòd delegatus potest cogere recusantem, vt coram ordinario excommunicationem probet:argu.ext.de off.ordi.ca.significauit.& C.de iudi.l.fin. Aut cum aduersario arbitros eligat: qui primo de excommunicatione cognoscant: & secundo de causa suspicionis:& sibi ad hoc faciendum terminum præfigere,intra quem nisi fecerit, electio ad aduersarium deuoluatur.arg.ff.de leg.2. statuliberum.§. Stichum. Vel si id renuat, poterit contra eum tanquam contra contumacem procedere.arg.in prædic,c.suspicionis.& vide versic. quid si
36 reus proponit.infra,de except.§.2.versicul.sed si hoc. †¶Quid si vnus ex tribus delegatis datis cum clausula, quòd si non omnes, &c recusatur vt suspectus.Dicit dom.meus, q̃ coniudices non suspecti de hoc cognoscent: & ex vi clausulæ habent hanc potestatem:argu.extr.de off.deleg cum super abbatia.non ergo tunc arb bitri eligentur.[b] Item nec eligentur, cum subdelegatus à delegato recusatur:quia hoc coram ipso probabitur delegato,vt dixi su c pra,eodem §.recusari.in fi. [c] Sed pone, aliquis conqueritur est papæ,quod episcopus suus eum iniuste excommunicauit. Vnde papa mandat illi episcopo,vt si est ita,reuocet illud: alioquin mandat aliquibus,vt illud reuocent:arg.ext.de referi.c. ab excommunicato. quæritur an episcopus poterit illos recusare? Videtur q̃ non, nisi mandarum excedant: cum certum quid sit eis mandad tum,vt ext de appell nouit.Vincen.contrà.[d] Non enim sunt executores:imo cognitores super interesse, & alijs, vt in præl. capit. ab excommunicato. Item pone,quod unus ex duobus arbitris electis ad cognoscendum de causa suspicionis obijcit.dicit dominus meus episcopum associandum, vt not extr. de rescript. dispendia § fina. [e] Item no. quod vbi causa committitur episcopo e f & alijs, [f] sufficit recusare episcopum ad hoc, ut alij non procedant,ut extr.de offic.deleg.capitu.fin §.idem quoque.& nota se
37 cundum Vincen.extr. vt lite non contesta. accedens. 2.† ¶Hoc etiam nota, quod in notorijs non est locus recusationi, vt extra, g de appel.proposuit.sicut nec appellationi, vt cod. tit. peruenit.[g] argumen. contra 3. quæst. 5. quia suspecti.Sed illud de manifestis, & non notorijs. Vel dic, quod in notoriis potest iudex recusari: quia licet,factum notorium sit, æstimatio tamen est dubia: & in multis potest grauare litigatorem. Secus vbi forte factum notorium est, pro quo certa pœna à lege statuta est, secundum Vincen.[h] In summa not,quod cum agitur de turpitudine,siue de conh ditione iudicis delegati, & causa illa agitur corã arbitro uel alio: iudex recusatus debet iurare de veritate super his coram illo, secundum quosdam.argum.de hoc C.de eden. is autem.in Authẽ. de testib §.1. extr de appel. cum speciali.§. porro. Sed certe hoc i non seruatur,[i] nec videtur fieri debere: quia non debet se prodere,vt infra,in titu.de posit §.2.7.uersicu.19.Et quia quamdiu hoc pendet.pro iudice est habendus,vt supra, versicu. quid si de recusatione. unde iurare non debet: & quia de hoc incidenter agitur: secus forte,si principaliter contra eum ageretur.C de iudi.quo k ties [k] extr.de appel interposita in fin.& iunge hic quod not.j de l excep.§.uiso.uersi.fac à gitur [l].

ADDITIONES.

a Quando.¶ Vltim. versi.ubi plenius quam hic.
b Eligantur.¶ Et sic est approbatum de offi.deleg. si contra vnum.li. 6.& vbi id no Host.ibi no.in 1.gl.
c In fin. ¶ Vide quod ibi dixi.
d Vincent.contra. ¶ Et Compost,vt ibi scripsi super fin. vltimæ glossæ.
e §. fi. ¶ Non recedit ibi in hoc Host. sed addit alium sociandum vel subrogandum.ut in Decr.causam quæ.2. de iudi.& de offic.deleg.:causam quæ.interponebat.q̃ poterat alius impetrari facta mẽtione de processu. de re.iur. inter.& scias q̃ in his uerbis Host.respectum habuit ad opin. suam, quæ habet arbitros debere cognoscere de principali iudice pronunciato suspecto: quæ non placet.vt dixi in prin.huius §.Dic ergo vt §. ver.sed quid si morif. f Aliis ¶ Cum clausula,quod si non omnes,tu frater episcope.aliàs nil in epi scopo speciale.
g Peruenit. ¶ Et c.consuluit.1.& tene quod ibi dixi. ¶ Adde plene in c. cum sp. c li.§.porro.ext.de app.per episcopum Alex.
h Secundum. Vin. ¶ Qui hoc not.in præ.Decr. proposuit. sed de hoc plenius quàm hic,uide Inno super c.cum speciali.in gloss.argue ultra medium.
i Seruatur. ¶ Secundum Vber.de Bob.ubi de aduocato rei.versi. secundum unum.char m hi 9.
k Quoties. ¶ Subdit Vber.est tamen contra iudicem in Authen.de testib.§.j.
l Igitur.¶ Et unde quod not. de excep.c.1.in gl.ex eo quod.

¶Bald. de Recusatione.

ETIAM Coram arbitris iuris, qui eliguntur ex necessitate inducta per legem, non habet locum reconuentio:quod est notabile. G. Nec coram eis potest proponi causa, quæ non est coram iudice allegata, ut §. qualiter autem.uersi.item q̃ si unam.G quod not. pro arbitris statuti communis Perusi, secundum Gul.& non ob.ff.de app.l.scio quia iudex appellationis est iudex totius causæ generalis,ut l.per hanc.C.de temp appel.uide supra.de arbit. §. sed an arbiter. Si in causa suspicionis arbitri sunt discordes, eligitur tertius.non autem deuoluitur ad superiorem,licet sint delegati uersi. item quod si duo.G.

Incipit Partic.II.

¶De Actore.[a] Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Actor in causarum discussionibus semper,& in cunctis prior habetur. Excipitur contra actorem de ætate.*
2 *Sententia in curatorem lata pro pupillo maiore 14. annis, & minore 25. valet:contra eum autem non.*
Pupillo permittitur se deferre.
3 *Pupillus petens a iamenta à tutore,an possit habere curatorem.*
4 *Actor dictus minor habet se maiorem probare.*
5 *Probatio ætatis ex aspectu iudicari potest à iudice,ubi negatiue ab utraque parte probatur.*
6 *Minorem seipsum dicens, si à iudice petat curatorem, an obijci possit contra curatorem*
7 *Pupillus si agat sine curatore,licet postea appareat minor:valet tamẽ sententia pro eo lata,sed non contrà.*
8 *Pupillo actori an possit iudex deferre iuramẽtum ad se minorem probãdũ.*
9 *Minor si sit in iudicio sine curatoris authoritate, quia forte non habet, uel si habet,non dat authoritatem,quid iuris.*
10 *Minor uolens fideiussores dare, uel iurare se ratum habiturum,an ualebit quod cum eo agetur.*
11 *Opponi potest contra actorem,quòd sit prodigus,demens,surdus, mutus, fatuus uel orphanus.*
12 *Masculo luxurioso an dabitur curator.*
13 *Opponi potest actori in quacunque parte litis, quòd est excommunicatus. Excommunicatio minor non repellit ab agendo.*
14 *Opponitur contra actorem,quòd deportatus est,qui non agit,nec suo nomine conuenitur.*
15 *Infamis & à communione fidelium separatus,agere non potest.*
16 *Actori opponitur,quòd est periurus super re,quam petit,aut quòd eam re nunciauit.*
17 *Frangenti fidem fides frangatur eidem.*
Seruus non potest pro se,uel pro alio agere in ciuili aut criminali causa.
18 *Excommunicatus qui non conuenit,sed cõuenitur,similis est seruo,qui non accusat,sed accusatur.*
19 *Contumax uel inobediens iudici, debet ei satisfacere quem contempsit.*
20 *Filiusfamilias non potest agere contra patrem, uel contra eum, in cuius est potestate.*
21 *Edictum de in ius uocando an locum habeat in casu quo discipulus magistrum,uel nouens senem,sine uenia in ius uocat.*
Pater an & quando contra filium possit agere.
22 *Iudicium nullam est,ubi filiusfamilias etiam maior agit, aut conuenitur sine patris consensu.*
23 *Peculium quomodo diuiditur,aut subdiuiditur, & quid ubi filiusfamilias agit de peculio.*
Peculium castrense,& quasi castrense,quid.
24 *Filiusfamilias minor 25 annis,nolens agere de peculio castrensi,an habere debeat curatorem.*
Aduentitium dicitur, quod ex materna successione, uel alia iusta causa prouenit.
25 *Profectitium est quod filiusfamilias de rebus patris acquirit, seu quod ex eis prouenit.*
26 *Filiofamilias in dubio quæsita,an profectitia præsumantur,an aduentitia.*
27 *Filius pupillus obligari non potest,etiam patris consensu.*
28 *Pater an in delictis ciuilibus, aut criminalibus cogatur defendere filium.*
29 *Pater agere potest cum filio ubi filij causa patri alias competit.*
Patris consensus non est in castrensi,uel quasi,necessarius.
30 *Pater nolens consentire filio in casu quo eius consensus necessarius est,potest cogi per iudicem,etiam captis pignoribus.*
31 *Pater an per epistolam uel nuncium, si absens sit,poterit filio agenti consentire.*
32 *Patrem uocari non est necesse in causa filij, ubi conuenitur filius ex causa castrensi.*
33 *Filiusfamilias debet conueniri suo nomine, ubi agitur de aduentitio peculio,in quo pater nihil habet.*
34 *Filiusfamilias an egeat patris consensu, ubi procuratorio nomine pro alio agitur?*
35 *Filiusfamilias si contra patrem agat,habebit curatorem,cuius officium lite finita cessabit.*
36 *Præceptum filiofamilias factum sine patris consensu an teneat.*
37 *Litecontestata cum filiofamilias sine consensu patris, an pater cogetur cõsentire?*
38 *Lis non legitime contestata habetur pro non facta.*
39 *Filiusfamilias an possit facere pacem de morte patris: & quomodo possit obligari sine patris consensu?*
40 *Patris consensus generalis,uel mandatũ generale factũ filio, ut agat,uel se defendat in omnibus,& contra quemlibet,uidetur sufficere ad agẽdũ.*
41 *Tutor debet in qualibet parte litis pupillo authoritatem præstare, sic & pater filio consensum.*

42 *Lex,*

42 Lex, cum non solum, est ad fauorem filijfamilias inductæ & ideo potest illi renunciare.
43 Filius familias si litem contestatus est parte præsente; aduersarius autem ignorans eum patrem habere, nihil opponit quid iuris?
44 Exceptio de non habente patris consensum, quando possit opponi.
45 Filius familias an sine patris consensu possit esse in iudicio in illis casibus, in quibus potest minor sine tutore uel curatore.
46 Pater in rebus filio quæsitis potest per se, vel per procuratorem agere.
47 Patris consensus an sit necessarius in vendicatione rerum à clerico acquisitarum.
48 Excipi potest contra actorem si est monachus, uel canonicus regularis, uel alterius obedientiæ suppositus, vnde non potest nomine suo agere. &c.
49 Abbates, Priores, vel alij quibus administratio concessa est, possunt agere.
50 Monachi qui de abbatis licentia sunt in studio, quo pacto possunt agere, accusare, aut seipsos defendere.
51 Monachus spoliatus, an possit petere restitutionem.
52 Abbas an possit monachum licentiare, vt possessionum alicuius villæ administrationem habeat, aut pro illis agat.
53 Exceptio fieri potest contra fideiussorem agentem, vt à fideiussione liberetur, quod non potest agere prius quam soluat.
54 Litem alienam volens agere, potest repelli, vbi alius est ei præferendus.
55 Turpitudinem suam uel ignauiam allegans repelli debet a iudicio seu actione.
Casus in quibus potest quis sibi propria auctoritate ius dicere.
56 Dominus potest sua propria authoritate colonum non soluentem pensionem tempore statuto eijcere.
57 Spoliatus potest incontinenti bello continuato spoliatorem deijcere.
58 Incendio imminente potest quis domum vicini propria authoritate destruere.
59 Animal in segete inuentum potest capi, & retineri, donec de damno satisfiat.
60 Excipitur contra locatorem, uel commodatorem, si ante vsum completum rem locatam petat.
61 Creditor volens conuenire mandatorem, vel fideiussorem, repellendus est, nisi prius principalem excusserit debitorem.
62 Illustris persona non potest per se agere, sed per procuratorem.
63 Tutor aut curator prohibentur suo nomine, vel suo & pupilli simul actione tutelæ contra tutorem & curatorem experiri.
64 Rector ecclesiæ potest post dimissam ecclesiam repetere fructus sibi tempore regiminis subtractos.
65 Excipitur contra volentem agere actione furti, uel iniuriarum, quod pacto, vel alias remissa est actio: vel quod innocens est criminis obiecti.
66 Excipi potest contra actorem de compensatione, quæ sit liquida, & non multis ambagibus inuoluta.
67 Repellitur ab actione, qui causam non exprimit in libello.
68 Dijectus a possessione fundi uel domus, & proponens pro vna parte fundi interdictum vnde vi, & pro alia actionem rutticariam contra deiectorē, an sit admittendus.
69 Pater si coram iudice filio, vel econtra, experiatur, an teneatur.
70 Repellendus est actor petens causæ restitutionem coram eo, qui tribunali non præest.
71 Filia non est in repetitione dotis audiēda sine patris consensu, nec ecōuerso. Casus plures & speciales, in quibus quis ab actione repellitur.
72 Agentes nomine alieno tenentur docere se legitime ordinatos, antequam admittantur, & nu.° 4.
Actor ignotus, antequam admittatur, debet se talem probare.
73 Exceptiones quæ sint, intentionem agentis, si probatæ sint, perimentes.
75 Clericus ecclesiæ agens vel defendendus ecclesiam, debet primò docere de legitimo mandato.
76 Obiici potest prælato agenti, quòd non habet sui capituli consensum, uel econtra.
77 Episcopi, abbates, & alij prælati, omnesque personæ legitimam administrationem habentes, possunt agere & conueniri sine alterius consensu.
78 Capitulum an possit agere sine prælati consensu.
79 Clericis ecclesiarum conuentualium, aut sacerdotibus capellarum, an sit necessarius episcopi consensus.
80 Agere & conueniri possunt sine alterius consensu, quicunque habent de consuetudine, uel ex constitutione ab episc. uel alio iudice ordinario administrationem.
81 Monachus agere potest pro dignitate & officio, uel obedientia.
82 Canonicus secularis agere potest nomine sui beneficij, uel præbendæ, cuius habet administrationem.
83 Actor excipere potest, quòd non cogitur inuitus agere vel accusare.

§. Expedito

Tractatu de Iudicib. supereſt vt de aliis personis in iudicio necessariis videamus.

1 †Et primò, de his qui suo nomine agunt, vel accusant: vnde prius videndum occurrit de Actore, quàm de Reo. Nam actor in causarum discussionibus prior in cunctis habetur. ipse enim causam instituit ampliare, vt 4. quæst. 4. c. 1. & in iure præponitur: vt extra, de verb. sig. forus § in omni. & naturali consideratione passionē actio præcedit, & responsionem petitio. Videamus igitur quis possit agere. Et quidem omnis qui non prohibetur. Simile. ff. de proc. mutus. ext. de spon. cum locum. Viso ergo qui non possunt agere, sciemus per consequens qui possunt: quia viso vno contrariorum, videtur & reliquum. ff. de his qui sui vel alien. iu. sunt. l. 1. 88. distinctio. eijciens. palea est. Supponamus ergo quæ possunt excipi contra eum. Et quidem excipitur contra actorem de ætate. Super quo dic, ꝙ aut est minor. 14. aut maior. Si minor excipitur contra eum, ꝙ est pupillus. vel infans, qui non potest agere, vel accusare, vel conuenire: sed tutor eius. C. qui legit. pers. stan. in iu. ha. l. 1. & 2. ff. de adminis. tuto. l. 1. C. de autho. præsta. l clarum. ext. de appella ex parte. & iunge quod est ꝫ. in tit. de arbi. §. restat. ver. seruus. & sequen. & ꝫ. de primo & secundo Decr. §. restat. & ver. sed pone ꝙ pupilli. Admittitur tamen in casibus, qui non in figura iudicii intentantur, vt in bonorum possessione petenda C. qui admi. ad bonorum possess. l. bonorum quidem. & l. 1. C. de iure deli. si infanti. in fi. & in interdicto de libero homine exhi. ff. de li. ho. exhi. l. 3. §. sed & si mulier. Et in populari actione, si commodum spectet ad pupillum. ff. de popul. act. l multi. & in delatione. Nam pupillo permittitur se deferre ex quibus causis non capit. ff. de iure fis. l. ait diuus. in fine. & in iudicio momentaneæ possessionis, quod potest per quamlibet personam exerceri. C. qui legi. per
b so. stan. in iudi. ha. l. fi. b C. si per vim, uel alio modo. l. 1. qd Bar. intelligit in ꝓximo pubertati, qui omne negotiū rectè agit. Inst. de inuti. stip. §. pupillo. Secus, secūdum eum, in infante vel proximo infantiæ, qui nullo modo potest esse in iudicio: tamē sententia lata tenet, secundū Vber. ne litigantes principis auctoritate decipiā
c tur. C. de his qui ve. æta. impetra. l. 1. c Sed nunquid tunc potest iurare?

ADDITIONES.

a Sciendum est, ꝙ Summistæ Azo, Goff. & Host. huius ti. materiam tractauerunt super ti. de iudiciis per hunc modum dicendo, ꝙ iudicium est legitimus actus trium personarum, iudicis, actoris, & rei; tractant de his tribus. Et primò de iudicib. quomodo sunt multæ personę, ex quibus vt iudicibus non potest constare iudicium, & de his vidimus, vt dicit hic auctor in prin. Sunt etiam multæ, ex quibus, vt actoribus, & reis constare non potest: & de his in hac rub & seq. Azo igitur de actore primò, & statim post de reo tractauit ipse. T. post prin. ver. in persona verò agentis, & demum in ti. qui legit. perso. habent stan. in iudicio. & ibi incipit a minore, vt hic auctor. Goffr. idem de iud. ver. item ex defectu actoris. Host. e. tit. §. 3. ver. item attendenda est. Bagarotus pag. 1. lib. 6. ver. nunc de ciuilibus pulchrius, sed non tam bene tractauit. Et miror, ꝙ auctor ipsum non fuit in diuisione secutus, ex quo eū vidit. quem alleg. ꝫ. ver sed quid si dubitatur, &c. ver. item illustris. ꝓ quod suspicor, ꝙ ipsum viderit post hanc materiam ordinatam. Dixit enim ampliando verba Azonis; qui aliquid tetigerat in prę. titul. de iudic. quod in ciuilibus agens solo nomine repellitur. Primò, ratione sui. Secundò ratione aduersarii. Tertiò, ratione iudicis. Quartò, ratione causæ. Quinto, consideratione sui & aduersarii. Sextò, ratione sui & iudicis. Septimò, ratione iudicis & aduersarii. Octauò, ratione iudicis & causæ. Nono, ratione causæ & aduersarii. Decimò, ratione modi vel ordinis. Vndecimò, ratione loci. Duodecimò, ratione tęporis. Peroptimè hæc verba cōpetebant auctori, & de aliquib. præmissis is se poterat expedire. Excusari tñ potest: quia per illum modum complura sæpius repeti oportebat: ne tamen in tanta prolixitate huius tituli, omnis partitio desit, ipsum dividam in tres partes: quia prima vsq; ibi: & quidem continuat tractatum ad superiora & inferiora exprimens procedendi modum. Secundò ponit tractatum de causis, quæ repellunt agentem. Tertiò, in vlt. ver. concludit vtilitatem tractatus cum suasione salutifera. Pars secunda diuiditur in sex partes. Prima de repulsione agētis propter ipsius ætatem prosequitur vsq; ad versi. item opponitur ꝫ actorem. Secunda ponit. 38. ver. dispersarum causarum. ad id vsque ad ver. item quod est filius. Tertia de filiosam. agente ponit circa duas chartas, vsq; ad ver. item excipitur ꝫ actorem. Quarta vbi de religiosis tractat, vsq; ad ver. item excipitur ꝫ fideiussorē. Quinta ibi incipit, quę in 55. versi. prosequitur alias causas dispersas, & interserit 19. casus. quib. quis ius sibi dicit, & tres quæstiones, vsq; ad uerficulum. item ꝫ prælatum. Ibi tractat de prælatis, administatoribꝫ canonicis, uel clericis agentib. & casum quo quis cogitur agere, usque ad ult. uer. redeundo ad practicos. Roff. facit speciales rubric. numero 18. de personis litigantium qui pro se agere possunt, uel non. & iste in proposito satis iuuit auctorem. Vber. de Bob. char. mihi. 9. §. ex persona actoris. in 7. col. uersic. si ueniat. usque ad §. sed si sub arbitro. qui incipit chart. mihi 12. & distinguit exceptiones iuris communis & priuilegiatas, quæ magis congruunt ꝫ. tit. prox, ut ibi dicam. Ioan. de Deo, in Cauil. lib. 3, in prin. & circa medium li. ru. de eo qui uult agere. & sequenti. Vber. de Bo. & plenè & pulchrè in sua rubr. 2. vel prima post prin. profecit auctori. Gui. de Suz. modicum sub rub. de aduocato rei. Nepos de Monteal. rub. contra actorem.

b l. fin. ¶ Et hoc intelligunt ibi Accur. & Azo in Summ. Expedito tractatu de omni possessorio adipiscendæ, recuperandæ, & retinendæ, & id intelligis in agendo, ut hic loquitur. Conuentus enim in his non habet legitimam personam sine tutore, uel curatore: quia quod fauore, &c. quod etiam uidetur uelle G. in l. illa. sed Cyn. apertius post Pe. & quod dixi de recuperanda. Non ob. lex. si quis in tantam. C. unde ui. cuius pœna non procedit ex interdicto possessorio, ut no. de causa poss. pastoralis. in gl. sed nunquid.

c l. 1. ¶ Datur tunc restitutio, ut plenè not. C. si de mom. poss. l. una. & per Azo. C. qui leg. perso. in fi.

rare? Dic vt j. de iura calum. §. restat. versi. sed nunquid. Præmissa etiam vera sunt in pupillo qui fari potest. ff. de admini. tuto. l. 1. §. sufficit. & §. seq. siue intelligat quid agitur, siue non. ff. rem pupil. sal. for l. verum. licet secus sit in acquisitione possessionis. ff. de acquire. possess. l. 1. §. furiosus. & l. quamuis §. infans. C. de acquirend. possessio. donatarum. [a] † Si autem sit maior. 14. annis, & minor 25 non habens curatorē, eodem modo impeditur: quia sententia pro eo sine curatore lata valet, sed contra eum non: vt dicam j. versic. porrò In specialibus tamen casibus, in quibus cēsetur maior, potest agere vel accusare sine tutoris auctoritate: quos habes no. ext. de restitut. spol. ex parte. & 15. quæstione. 3. de crimine. [b] versic. pupilli. Idem etiam uidetur in omni crimine, si suam suorum iniuriam prosequatur: ut ff. de accu. qui accusare. & l. hi tamen. in princip. 4. quæst. viti. omnibus. † ¶ Quid si petat alimēta à tutore? Respond. si de facili potest habere curatorem, dandus est alias eum sine curatore admitterem. C. de ali. pupil præst. l. 1. quia hæc res dilationem non capit. arg. de hoc. ff. de re iudica. [c] l 2. ff. de feriis. l. 2. in princip. [c] Alias autem regulariter contra cū excipitur de ætate, cum suo nomine in ciuili vel criminali causa sine curatore in iudicio agit. vt C. qui legit. person. l. 1. & ff. de minorib. l. 1. § prætor, & in prædict. decretal. ex parte. & de in integ. restitu. c. constitutus. C. de autho. præstan. l. clarum. Nisi quia forte a suo debitore exigit. ff. eodem. l. ait prætor, §. secundo. uel a curatoribus liberari petit, vt ff. eodem minor. 25 annis. Idem etiam extra iudicium, uel si velit administrare bona sua: ut ff. eod. l. prima. in fi. vel alienare. vt ff. de rebus eo. qui sub tute. uel cura. sunt, l. 1. vel ad honores admitti. ff. de muner. & hono. l. ad rem. † ¶ Si ergo [d] excipis contra eum, qui ex aspectu repræsentatur minor: dicas sic, tu es minor. ff. de minori. l. minor. 25. annis. 2. & l. de ætate. [e] Nam per hoc [d] satis probatur ætas, uel saltem trāsfertur in illum onus probandi se maiorem. vt ibi, & ext. vt ecci. bene. c. unico. Si verò dubiū est, quia ætas se habet ad utrunque, seu aspectus, tunc dicas sic: nego uel non credo te esse maiorem ff. de probationib. [f] cum de ætate. [f] & sic incumbit probatio actori. vt C. de probationibus. cum te. Ioann. nota. 88. distinctione. presbyter. quod ubi dubitatur de ætate, actori incūbit probatio. Vnde si actor minor [g] dicitur, ipse probabit se maiorem: vt in præ. l cum te, [g] & C. de in integ. restitutio. mi. l. si eum minorem. & in præ. l. minor. Si vero reus dicitur minor, actor etiam hoc probet. C. qui & aduersus quos. l. 1. & in præd. l. de ætate. Prius tamen dictum mihi placet. Vel breuius dic, secundum Azo. quòd aut quis asserit se maiorē, quia vult à tutoribus liberari, vel vult admitti ad agēdum, vel accusandum tanquam maior: & tunc debet probare se maiorem, vt in præd. l. minor 25. & l. de ætate. Idem est si dicit se minorem, ut ipse hoc probet, probando se minorem esse tempore contractus: vt in præ. l si minorem. & in præ. l cum te. quia ex transcursu temporis præsumitur esse maior, secundum Acc. extra, de proba in [h] præsentia. [h] ff. de iureiu. nam postea. §. si maior. Aut negat se maiorem: puta quia tutores volunt finire tutelam: dicentes eum puberem esse factum, vt tunc eis incumbat probatio, ipsum puberem factum esse Io. de Deo dicit, [i] quod si quis dicit, Nō sum minor: per consequens dicit se maiorē. [k] vnde hoc, pbar. ff. de probat. C. eodem actor. extra. de reūn. sūper hoc in fin. De hoc no. [l] in Summ. domini mei, de probat. §. & quot sunt. [l] † ¶ Quid si [5] vterque negatiue probat? Dicit Acc. [m] quod forte præsumitur [m] minor. ar. C. de probat. siue. Verius credo, quod iudex ex aspectu iudicet probationem, prout uiderit expedire: argument. in [6] concord quæ sunt infra. ver. proxim. in princip. † ¶ Porrò si is qui minor esse dicitur, dicat: Peto curatorem, vel iudex sibi det, obiicias contra curatorem, ut infra. in titu. de curatore. dicemus. sed si velis eum probare minorem, tam in criminali, quam in ciuili causa, poteris, vt negotium differatur. C. qui legit. perso. per [n] totum. & in prædi. l. clarum. Si autem [n] non curas differre causam: dicas, Domine iudex inspice eum, ut C. quando tuto. uel curato. esse desi. indecoram. de pœn. distinctio. prima. capitulo voluisset. versicul. Moysi quoque. ff. de fer. l. 1 §. sane. ff. finium reg. si irruptione. & in præ. l. minor. Tamen vt oīa caute, pcedāt in dubio, scilicet cum aspectus se hēt ad vtrunq; facias, pnūciari eum minorem vel maiorem: ext. de elect. cum dilect. 2. quæstio. 6. capitul. ei qui. §. diffinitiua. ext. de ap. significante. Vel facias ei dari curatorem. ff. de excc. tu. ei qui. C. qui dari tu. vel cu. poss. l. 1. C. si aduersus rem iudicat. cum & minores. ff. de re iu. acta. & teneas quod certius, aliàs tutius est. extra. de spon. iuuenis. ff. de iudic. l. si quis intentione. de pœn. distinctio. 7. si quis positus. & [7] cap. qui est. † ¶ Si enim ageret sine curatore, & post appareret eum fuisse minorem, valeret sententia pro eo, sed non contra eū. C. de proc. non eo minus. C. si aduer rem iu. l. pe. & fin. ff. de tu. & cur. l. sciendum. Instit. de auto. tut. & 1. quæs. 4. §. si prope fin. & in præd. l. cum & minores & argum. C. de leg. quod fauore. quod in[o] telligo de diffinitiua: secus secundum quosdam [o] in interlocutoria: vt ff. ex qui cau. in pos. ea apud Iu. l. § fi. & l. in possessionem, §. 1. Ideoque cum ætas est in dubio, forte ille scienter tecum litigabit: vt retractentur præcedentia. & in sequentibus iure minoris, admittatur. ff. de cur. fu. obseruare. ff. de tut. & cu. da. ab his. l. Sed vnde iudex bene faciet, si faciat vtrunque probare. ne eius iuris [p] cium sit delusorium. P. † ¶ Sed nunquid iudex possit deferre illi iura[8] mentum, vt inter se minorem? Credo [q] quod sic: nisi pars altera velit contrarium probare. ff. de iudi. tam ex. ff. de pecu. licet. §. penul. Sed & si ipse offerat iuramentum, credo quod est audiendus: vt in præ. l. si tamen postea vellet cōtrarium probare, non audietur, vt C. si aduer. ven. Authen. sacramenta. C. si minor se maiorem dixerit. l. penul. quia non est verisimile, quòd sit immemor suæ salutis, vel quòd falsum iurauerit. 1. q. 7. sancimus. C. de non numere. l. generaliter. ext. de probat. per tuas. nisi vellet probare tunc se fuisse impuberem cum iurauit, vt in præd. auth. sacramenta. & [r] 22. q. vlt. paruuli & c. pueri. [r] Cum tutoris autem auctoritate potest minor in iudicio adesse. C. de aucto. præst. l. clarum. & ff. de administ. tuto. l. 1 §. sufficit & tutor semper adesse debet. ff. de auct. tuto. obligari. & instit eod. tit. & vide j. de emp. & vend. §. nunc di[9] cendum. versi. illud autem. & seq. † ¶ Quid si minor fuit in iudicio sine curatoris auctoritate: quia forte non habebat vel habebat, sed non præstitit auctoritatem: aduersarius opponit ante sententiam, quòd ipse non potest esse in iudicio: quare dicit non valere, pcessum: & petit ne iudex vlterius procedat: minor verò dicit omnia bene pro eo acta fore, quare valere debent, vt patet ex superioribus. Dic quod iudex non debet sententiam ferre, nec vlterius procedere. C. qui dari tut. vel curat. poss. l. in uniuersis. in fine.

ADDITIONES.

a Donatarum. ¶ Leges Digestorum uidentur velle, q intelligat lex. Codicis cōtrarium. ibi de hoc dantur multæ solutiones in gl. & secundum opinio. Ioa. ibi not. quam sequebatur dom. meus infans. qui non intelligit possessionem, per se non quærit, si traditus fuerit tutoris autoritate, quærit, & per tutorē supplet. affectus. Hoc ergo voluit illud secus, scilicet, q in acquirenda possessione per seipsum est necesse quod intelligat. Recitabat etiam ibi domin. meus opinionem distinguentem inter rem ad quam poterat habere aliqualem affectum: vt ad iocale, uel pomum. an non, puta ad prædium, vt primo casu acquirat, secundo non. & Cyn. ibi infert, q hæc opinio placebat Dyno. Aliam Pe. vide per eum.

b De crimine. ¶ Communiter incipit ex certis causis, sic allegatur infra: ver. item mulier.

c In prin. ¶ Facit 5. de off. iu. §. fi. ver. tertio dicendum. in prin.

d Si ergo. ¶ Verba Io. de Deo, post Vber. vbi supra.

e Per hoc. ¶ Scilicet per aspectum.

f De ætate. ¶ Vber. de Bo. vbi 5. & Io. de Deo. allegant, cum qnæritur. sed cōmuniter incipit, cum de. indebito. ibi dicebant colligi hanc cautelam. ¶ Adde. cui incumbat onus probandi ætatem, plenè Bar. in l. de ætate. ff. de minor. Bal. in l. Deo nobis. C. de epis. & cle. Bald. cons. 143. lib. 3. 3. & an minor probetur, eo ipso quod contraxit cum decreto, ponit Alexand. consilio. 21. lib. 1. & Pau. de Cas. consi. 140. & qualiter debeant concludere testes super ætate, vide Bal. consi. 112. lib. 4. & consi. 260. 4. lib. 1. Bar. eius. consil. incip. inter do. Simo.

g Cum te. ¶ In hac l. & l proxima hic seq. vide de hoc per Accur.

h Præsentia. ¶ Ibi de hoc aliquid dixi supra. glo. no. q si contra electum opponitur defectus ætatis, vide quæstionem super regulam, infamib. de regu. iur. libr. 6.

i Dicit. ¶ Vbi 5.

k Maiorem. ¶ Vt enim dixi in solutione quæstionis, ad quam nunc remisi per sophisticationes verborum natura affirmatiuarum mutari non debet, ibi vide.

l Sunt. ¶ Per R. satis plenè rubr. de off. iu. quo rest. datur mi. pe. col. versi. sed quæritur quis.

m Dicit Accur. ¶ in l. de ætate. ff. de mino. in fi. 2. gl.

n Si autem. ¶ Verba sunt Vbert. primi.

o Quosdam. ¶ Accur. in l. 1. C. qui legiti. personam, & de republica. idem not. C. libr. 11. de iure reipubli. lege prima. & Dyn. in distinctio. quam posuit super l. impuberes. ff. de aucto. tuto. prope fin. distinctio. tenet idem. allegat etiam vtrique l. si minor. ff. de bono. aucto. iudic. possi. Sed vt refert Cyn. in præd. l. 1. Pe. de Bel. negat interlocutoriam tenere contra pupillum vel minorem indefensum: nisi in casibus illarum legum, scilicet interlocutoriis de mittendo in possessionem contra pupillum, vt in primis legibus, vel de vendendo contra adultum, vt in l. si minor. excipit causas spirituales & matrimoniales, de quibus non est dubium: cum in illis teneret etiam diffinitiua. de restitut. spolia. cap. ex parte. de iudic. c. fin. lib. 6. & sequitur in versi. item mulier. Et fine dubio l. 1. C. qui legi. perso. de pronunciatione loquendo diffinitiuam & interlocutoriam videtur includere. quare dici potest, regulam posse in vtraq; & q certos casus exceptos habeat utraq;. De primis, 5. uer. si autem. De secundis prædixi. Adde, q etiam ualet sententia diffinitiua in causa appellationis contra minores & indefensos, ut no. in l. si alienam. C. de procura.

p Delusorium. ¶ Secundum Vber. primum.

q Credo. ¶ Secundum Vber. Io. ubi 5. 1

r Pueri. ¶ Dicebat Vb. & Ioan. post eum, si iurauit se esse minorem, bene potest iurare nunc se tunc in instanti fuisse maiorem: puta die sequent. iuramentum, nisi de certa minori ætate iurasset. Reddit ergo in his aduocatos cautos.

fine & faciunt pro & contrà, quæ nota. C. de procu. nō eo minus. & C. de legib. l. quod fauore. C. lib. 12. de proxi. sacro. scrin. in sacris. Melius est ante tempus occurrere, &c. vt C. in qui. cau. in in-
a teg. resti non est necess. l. fi. & dicit lex, ꝙ initiata legitimè [a] cōtrouersia est finiēda: vt C. qui legit. perso. ha. sta. in iudicio. l. fi. & C. q dari tut. vel cu. poss. in vniuersis. arg. tamen ꝯ: quia hoc debuit ab
b initio opponere [b] 3. q. 6. c. si quis episcoporum. §. exceptio. C. de procu. ita demum. & ext. de except. pastoralis. quia licet ipse non possit vincere, vt valeat minor: non tamen potest vt s. Sed cōtra
c hoc est: quia non debet iudicium claudicare. [c] ¶ Quid si curator
10 nō velit authorari? De hoc ĵ. de cura. §. fi. vers. qd si nolit. † ¶ Sed quid si minor vult fideiussores dare, vel iurare se ratum habiturum? Et videtur, ꝙ valebit, quod cum eo actum est. arg. C. de pecu. l. non eo minus. Nam in iudicio quasi contrahitur: vt ff. de pecul. licet. §. sed si filius. C. si aduersus ven. Authen sacramenta. Contrarium credo. Eadem quæstio fit, quando tutor fuit in iudicio non facto inuentario, vel non præstita satisdatione. & facit C. arbit. tutel. l. fi. & de tutor. vel cura. qui non satisd. l. in dubium & in filio-
d famil. qui litem contestatus est: cum hoc ignoret. [d] ¶ Item mulier, vel vir minor 25. annorum, maior tamen 12. uel 14. censetur maior, quo ad causam matrimonialem: & quoad alia spiritualia tractanda, prout legitur, & no. ext. de resti. spo. ex parte. Et quoad alios casus ibi notatos. & 15. q. 3 certis. sed si fuerit intra 12. vel 14. annos tunc non censet maior: imò debet curatorem hr̄e, ēt in spiritualib. vt 20. q. 2. puella. Et ipse curator authoritate diœcesani episcopi debet causam tractare, siue agendo siue defendendo. qđ dic secundum papam. prout no. ext. de ætat. & qualita. indecorū
e & vide ĵ. ver. sed nunquid in casib. [e] Sed nunquid minor sciens tutoris contumaciam, eam non purgans, potest excommunicari? Dic vt ĵ. de ꝯtumacia §. nunc dicamus. versi. fi. Vtrū autē formabo petitionem, vel agam contra pupillum, uel contra curatorem
11 dicam ĵ. de libel. concep. § iam nunc. uer. porrò. & sequen. † ¶ Itē opponitur contra actorem, ꝙ est prodigus, cui bonis est interdictum, uel demens, uel surdus, vel mutus, uel fatuus: uel orphanus: & breuiter idem in omnibus qui non possunt esse in iudicio sine curatore. Idem in muliere luxuriosa. Insti. quib. non est permis. fa. testa. §. itē prodigus. & ff. de cur. fur. l. mulieri. & ff. de priuil. cred. l. dabimus & l. vel surdo & l. seq. ff. de postulan. l. prima. §. fi. & l. sequenti ff. de cura. fur. l. consilio. in prin. & l. curator. ff. de opt. leg. l. si tibi. §. vnius. C. de in integ. restit. mi. l. si curatorem. 3. q. 7. infamis. §. tria. in principio. C. de episcop. & cle. orphanotrophos. veruntamen priusquam mente capto & prodigo interdicatur bo-
f nis, possunt pro se & pro aliis [f] in iudicio esse. Non enim est eis ad-
g ministratio bonorum ipso iure interdicta, [g] sed per iudicem debet interdici: & idem in muliere luxuriosa. ff. de cur. fur. l. j. & l. mu
h lieri. [h] † ¶ Sed vtrum masculo luxurioso dabitur curator, hoc nō
12 est iure cautum. [i] & est ratio, quare datur mulieri, & non mascu-
i lo, quia magis in ea ardet stimulus carnis: & magis opprobrio-
k sum est amicis, [k] si mulier fornicetur, quam si masculus. licet sit alias pariter in delicto: vt 32. q. 6. per totum. Præterea sexus muliebris magis fragilis, & debilior est, in concordan. quæ sunt infrà de
13 procurat. §. 1. versi. regulariter. ibi. 35 † ¶ Item ꝙ est excommuni
l catus. [l] & hoc in quacunque parte litis. ext. de exceptionibus, exceptionem. & c. à nobis. & c. cum inter. in fin. ext. de offic. delega. prudentiam. §. sexta. 24. q. 1. audiuimus. C. de sacrosan. eccle. placet. & de episcop. & cleric. Authen. sed & quæcunq;. & in Auth. de sanctis. episc. §. nulli. collatio. 9. & in auth col. 8. de priuileg. dotium hæreti. mul. non præstan. licet possit appellare, & appellationem prosequi, & super ea impetrare. extra, de excep. capit. fin. &
m c. dilecti. & c. dilectæ. & c. seq. vbi de hoc secundum papam. [m] Idē etiam est in reo, qui reconuenire non potest. eod. titu. cum inter. in fin. extra iudicium autem dicunt quidam, quod non potest excommunicatus appellare: appellationem tamen ante excommunicationem interpositam prosequi potest: de quo & an in negotiis potest contradicere, & restitutionem petere, not. in præ.
n cap. cum inter, secundum papam. [n] Sanè reo necessariò excommunicato, omnis legitima defensio in iudicio reseruatur: vt extra, de iudiciis. intelleximus. & etiā in casu voluntario: puta, si canonicus alicuius ecclesiæ voluntarie se opponit ei, qui est electus in p̄latū ecclesiæ suæ, pendente confirmatione electionis. Licet enim sit excommunicatus, admittetur tamen ad defensionem ecclesiæ, ad quam tenetur, propter quod necessario admittitur. Si verò pro re propria, vel pro suo interesse, non admittetur: & sic
o curia hodie seruat. [o] Vtrum hæc exceptio in audientia admittatur contra impetrantem, not. ĵ. de rescript. præsentat. §. ratione formæ. versic. sed quid si contra. Quid de minori excommunicatione? Respon. illa non repellit ab agendo. extra, de cle. exc. mi. capit. fin. 3. quæstio. 4. Engeltrudam. nisi aliquis participet alij
p in crimine, vel ei, qui excommunicatus fuit cum participibus. [p] ext. de senten. excom. nuper. & c. quod in dubiis. & c. si concubi
14 næ. Et iunge hic quod est. ĵ. de exceptio. §. nunc videndum. versi.
q porrò. & §. visum. versi. & quoniam. † ¶ Item ꝙ est [q] deportatus, qui nō agit, nec ꝯuenitur suo nomine: sed fiscus qui in eius bonis succedit. ff. de fideiuss. si debitor. ff. de noua. quoties. C. de bon. dā. si quis posthac. Idem est in quolibet, qui amisit ciuitatem. ff. de capit. dim. l. j. licet hodie bona damnatorum non publicentur. C. de bon. dam. auth. bona conuenitur tamen, si deliquit: vt ĵ. titu. proxi. §. item seruus. & sequen. Item quòd spoliauit reum aliqua re: vnde non respondebit, nisi restituatur, & hoc siue causa sit ciuilis siue criminalis. quòd dic ut ext. de restitut. spoliato. frequens. lib. 6. & cap. conquerente. eodem ti. ext. in ant. 3. q. 1. redintegranda. & per tot. & 2, quæs. 2. per tot. ext. de or. cog. c. 2. C. de rei ven.
r ordinarii. C. de appel. l. 1. C. de do. inter virum & vxo. si maritus. [r]
s Item quòd est apostata, secundum Ioann. de Deo. [s] 4. quæst. 1. c. 1. & 2. & 3. quæst. 4. ca. 1. & 2. 2. q. 7. alieni. Præmissa iura loquunt̄ in
t causa criminali. Idem tamen in causa ciuili cum sit infamis, [t] vt 6.
15 quæstio. 1. infames. & ĵ. ver. prox. † ¶ Item ꝙ est infamis qui non potest agere, secundum quosdam. 3. quest. 5 constituimus. extra, de testi. licet. ext. de excess. præla. inter dilectos. C. de infa. l. vnic. lib. 10 6. q. 1. infames. & 2. q. 1. prohibentur. C. qui accus. non poss. criminis. Et præmissa iura loquuntur in causa criminali. Idem ta-
u men videtur in ciuili. 3. q. 4. c. penul. Roffr. [u] dicit ꝙ agere potest ex quo non est separatus a communione fidelium. ext. de cleric. excommuni. cap. fin. Qui autem sint infames, in Repertorio no-
16 stro plene poteris reperire. Et an possint accusari, dicam ĵ. in tit.
x de accusatore. uer. item ꝙ est infamis. † ¶ Item ꝙ est periurus, [x] qui non

ADDITIONES.

a Legitimè. ¶ Hoc inducit.

b Opponere. ¶ Hac ratione distinguunt quidam, an sciuerit uel ignorauerit, ut secundo casu audiatur, maxime negotio non finito. C. de iuris & facti igno. l. error. Facit. ff. de iudi. l. non idcirco. §. 1. In primo casu non audiatur. nam qui licitam prouocationem omisit, perpetuò silere debet. C. ut lit. penden. l. fin.

c Claudicare. ¶ Vt de exce. cum inter. Sup. & sic primo dicto standum est. Posset tamen dici, reum, si malitiosè distulit condemnandum in expensis, vt de excep. exceptionem. hoc verum si dicat processum non tenere, vt ibi not. in gl. etiam si hoc dico: quia aliquibus videtur, & si liquidum est pro actore bene gestum, vt quia publicatæ sunt attestationes: & tunc non repellitur & tenet processus, & ex eo fertur sententia pro minore, secundum dom. meum Mar. Sili. in prædi. l. non eo minus. alleg. no. eo. tit. neq;. & l. ita demum. Aut non est liquidum, & tunc repelletur: & processus est nullus. Sed Iacob. de Ra. etiam primo casu dicit eum repellendum, sed tenet processus, & instabit vt cum curatoris authoritate ex primis actis feratur sententia. argu. ff. de rescin. vend. si id quod. §. 1. secundum quod locus non esset condemnationi expensarum. & vide Cy. in prædi. l. non eo minus. Vber. de Bo. extra volumen. per eandem l. si id quod. tenet idē quod Iac. dicens esse in optione minoris: desistere à lite tota, aut illam cum curatoris auctoritate finire. Allegat etiam. ff. de act. emp. l. Iulianus. alias incipit, inter eum. §. si quis colludente. Nec dicatur, secundum eum, ꝙ leges illæ loquantur in contractu. & hic tractamus de iudicio: quia & in iudicio cōtrahitur. ff. de pecu. licet. §. idem scribit. ¶ Adde ꝙ gesta per minorem, in cuius. fauore teneant sine curatoris auctoritate, tenent communiter docto. in d. l. non eo minus. & Bar. in l. si tutor. ff. in qui. cau. in integ re. non est necess.

d Ignoret. De quo ĵ. e. ver. sed quid si præsente. & versi. seq.

e Casibus. ¶ Dic vt de iud. c. vlti. lib. 6.

f Pro alijs. ¶ Dixit Roff. vbi supra, gaudeat qui furioso negotia sua curanda committit.

g Interdicta. ¶ Contra habent a iure curatores legitimos, s. agnatos. ff. de mino. l. patri. Institu. de cu. §. furiosi. dicit Rom. licet tales habeant, non est per inde talis eis administratio interdicta. Adde dicendum de hoc, vt l. is cui bonis. ff. de ver. oblig.

h Mulieri. ¶ De muliere religiosa dic, vt de iud. c 2. lib. 6.

i Cautum. ¶ Roff. dixit me legisse, & non memini.

k Amicis. ¶ Rof. dixit generi, & melius.

l Excommunicatus. ¶ Qui separatus est a corpore Christi, & a cōione fideliū secus si a primo separatus esset per peccatum mortale, etiam si sit infamis: sed non à secundo sic. sed de isto versi. & seq. expediebat Ro. ¶ Adde Fede. consi. 116. vbi dicit, quod nec suam iniuriam prosequi potest.

m Papam. ¶ Vide quod ibi post eum & Host. scripsi in gl. dixit hic Inno.

n Seruat. ¶ De hoc scripsi post prædictos in decr. dilecti. de excep. in gl. fortè agendo. ¶ Adde, quod hoc sequitur Abb. in d. c. dilecti.

o Participibus. ¶ Soluo quod habes de sen. exc. statuimus. lib. 6.

p Quod est. ¶ Iste etiam ver. fuit Rof. ad li.ti.

q Si maritus. ¶ Hanc legem solam ad hoc allegauit Vbert. de Bonacur. sed Vber. præd. allegabat oēs tres, q̄ ꝯpetunt, cum obiicit̄ spoliatio facta ab actore, maximè qn̄ super eadem re: sed ipse Vber. dicebat iure ciuili non haberi de ista exceptione spoliationis acta, saltem à tertiò. Inducebat tamē prouerbium, quod homo deprædatus litigare non potest.

r Io. de Deo. ¶ lib. 2. in prin.

s Infamis. ¶ Et est excommunicatus in casu decr. secundæ, ne cle. vel mo. li. 6.

t Roff. ¶ Vide s̄. ver. item quòd est excommunicatus.

u Periurus. ¶ Non bene conueniunt proposito casus vel exceptiones, quæ licet dent uictoriam causæ, non tamen repellunt agentem, & multas tales submittit. De ista verò & seq. in quantum de iuramento loquuntur, & de uer. ĵ. item quod iurauit. uide ĵ. de excep. §. dicto. uer. sed quæro. & uers. seq. cum sua remissione.

qui non poteſt agere nec habere rem quam petit. 22. quæſtio. 5. paruuli. vbi de hoc. extra, de iureiurand. querelam. extra. de fideiuſſo. capitul. 2. in fin. extra. de excep. dilecti. C. de tranſact. ſi quis maior. Item quòd rem quam petit, renunciauit vel abiurauit. extra. de reſcrip. ex parte. 1. Item quòd non appellauit intra decendium. extra, de elect. cum dilecti. & de app. Romana. § 1. libr. 6. Item quòd non eſt appellationem proſecutus intra terminum competentem. extra. de appellat. cum ſit Romana. & capitu. perſonas. Item quod pactum uel conceſſio ex qua agit fuit perſonale, & non reale, ut extra, de tranſac. ueniens. & ff. de pact. in perſona. & l. contra iuris §. ſi filius. extra. de inſtitut. cum veniſſent. de præ. capitul. niſi. in fin. de deci. ex multiplici. vel continet ſpeciem ſimoniæ. extra, de tranſact. conſtitutus. 1. quæſtione. 2. quàm pio. ¶ Item excipitur, quod patrocinatus fuit alii petenti rem quam ipſe nunc petit. extra, de tranſact. ex literis. Item quòd non recuperabit rem, niſi reſtituat quod bono animo a colono in cauſa eſt expenſum. extra, de in integrum reſtitu. capitul. 1. Item nemo cogitur inuitus agere C. vt nemo inui. agere uel ac-
a cuſ. co. l. nemo. [a] Item quòd non dedit libellum: vnde reſpondebitur ei, extra, de libel. obl. capit. 1. 3. queſt o. 3. capitul. induciæ. §. offeratur. quod dic vt j. de libel. conce § vtrum. Item quòd non dedit ſufficientem cautionem de lite proſequenda, vel pœna ſoluenda, ſi ſuccumbat, vt C. de epiſcop. & cle. auth. generaliter. & C. de lite conteſt. auth. libellum. quæ ſunt. 3. quæſtio. 3. C. de dila. auth. quod fieri. Sed hoc de conſuetudine non ſeruatur. quod dic vt j. de ſatiſd. § 1. Item quòd per ſe non proponit factum: quod tamen facere debet. extra. de iudic. paſtoralis. Sed quid ſi ſit vniuerſitas quæ per ſe non agit, quomodo narrabit? De hoc
b ibidem, ſecundum papam. [b] Item quòd propter viri maleficium
c uxor non debet puniri, extra. de pign. ex literis. [c] Item quòd iurauit non accuſare, vel non agere, vel non conuenire extra de accuſat. veniens. extra, de reſc. ex parte. 1. Item conuentus de dolo excipit contra actorem, quod alter ſimiliter qui tenebatur, ſoluerit: nam vno ſoluente, cæteri liberantur. ff. de dolo. ſi plures. in auth. vt ſpon. lar. §. rurſus. ¶ Item ꝙ actor non ſeruauit fidē: vnde
17 nec ipſe ſeruare tenetur: iuxta illud † Frangenti fidem, fides frangatur eidem. ext. de iureiur. peruenit. 2. C. de pact. cum proponas.
d Item ꝙ eſt ſeruus qui non poteſt pro ſe, uel pro alio agere [d] in ciuili, uel criminali cauſa, niſi in ſpecialib. caſibus, qui habētur C. de judi. ſeruus. C. de preci. Impe. offe. l. 1. C. de quæſt. l. 1. C. ſi per vim.
e uel alio modo poſſ. tur. fu. l. 1. [e] C. ubi cauſæ fiſc. l. fi. ff. de iudi. uix
f certis, ubi de hoc. [f] ff. de re. iur. ꝙ attinet. Conueniri tamē poſſunt
g ciuiliter & criminaliter accuſari. [g] l. Iul. de ui priua. & in eius accuſatione ſeruantur quæ in accuſatione liberi ſeruantur. ff. de accu. l. hos. §. ſi ſeruus & § omnibus. Intereſt tamen, quia ſi uolo agere ciuiliter contra ſeruum, tunc cōcipiam libellum in perſonam domini, ut patet j. de oblig. & ſol. § prænotandum. uer. uerum ſi ex. & ſeq. & de pecul. cle. uer. cæterum. Si uero criminaliter, tunc concipe libellum, ut dicit l. ff. de accu. libellorum. quæ eſt 2. q. 8. Domi
18 no autem conceditur defendere illum, vt C. eodem. l. 2. † ¶ Sic ergo patet, quod excommunicatus qui non conuenit, ſed conuenitur, vt extra, de iudiciis. intelleximus. ſimilis eſt ſeruo qui non
h accuſat ſed accuſatur. [h] & vide infra. verſicul. item ſeruus. Item quod eſt ſtatuliber, id eſt, libertas eſt ſibi ſub conditione relicta, qui pendente conditione pro ſeruo habetur. ff. de ſtatulib. ſtatuliberum in medio tempore. & l. ſtatuliberi à cæteris. in princip. Item quòd commiſit crimen læſæ maieſtatis. [i] Item, quòd eſt
i hæres adhuc infra deliberationis tempora conſtitutus: his enim rerum alienatio & diminutio per legem eſt interdicta. vnde ſuper eis non poſſunt actiones exercere: vt ff. de do. l. donationes. 2. in fin. C. ad leg. Iul. ma. l. fin. ff. de iur. delibe. ait prætor. §. 1. extra, de heretic. vergentis. Item, quòd eſt tutor, & eſt accuſatus de ſuſpecto: vnde non agit vt tutor, licet non ſit ei interdicta adminiſtratio, vt infrà. de tuto. verſiculo ſi autem per præmiſſa. nec etiam finito officio: vt infra. eod. titulo. uer. item tutor. Idem etiam poteſt dici in prælato de dilapidatione ſuſpecto, ſuſpicione probata, extra, de ſimo. licet Heli. verſicul. quia verò, extra, de accu. capitul. fin. 3. queſtio. 2. quia ca. extra, de dolo: & contu. veritatis. de offic. delegat. venerabili. Tales enim non poſſunt alienare, vt in præ. concord. ergo nec rem in
k iudicium deducere: vt ff. de iure delib. ait prætor. [k] Item, ꝙ eſt ab heretico hæres inſtitutus, vnde non pōt pro hæreditate agere. C. de hæreticis. cognouimus. & in præd. decre. vergentis. & eodem titul. ſi quis epiſcopus. Item vir & vxor prohibentur inter ſe famoſas intentare actiones conſtante matrimonio. ff. rerum amo.
l l. 1. C. eo. l. diuortium. In caſu tamen ſpeciali virum [l] vxor deferens commendatur, & de bonis eius certam partem cum fiſco partitur, vt C. lib. 10. de his qui ſe deferunt. l. vnica. Item ſerui contra dominos, vel econtrà. C. an ſeruus ex ſuo facto. l. fina. ff. de iudi. l. lis nulla. 1. quæſt. 1. cap. prohibentur. arg. contra. 23. q. 4. ſi eccleſia. Dic, vt infra de accuſa. verſi. item quòd eſt libertus Item quod eſt libertus qui non auditur contra patronum, uel pa-
m tronam, vel parentes, vel liberos [m] patroni, maximè in famoſa actione, vel quæ famam ſuggillet, niſi hoc impetret. ff. de excuſ. tuto. nequaquam ff. de obſequiis à liber. pa. præſt. l. 1. nec ſerui. & l. ſequen. extra de ſer. non ord. de famulis. Inſtitut. de pœna teliti. in fin ff. de in ius uocan. l. ſed & ſi hac lege §. prætor. & l. quicunque. §. 1. & C. eodem. l. 1. & 2. C. qui & aduerſus quos. l. fin. prohibentur etiam petere reſtitutionem in integrum aduerſus patronum. C. qui & aduerſus quos. l. fin. quod dic, vt j. de reſtitu. in integ. §. 1. ver. item propter. Non poteſt etiam accuſare, ut dicam j. de accuſat. ver. item, quòd eſt libertus. Item quòd eſt adſcriptis qui non admittitur contra dominum, & forte nec econ-
19 uerſo. C. lib. 11. in quib. cau. col. cenſi. domi. ac. poſſ. l. 2. † ¶ Item, quòd fuit contumax, uel inobediens iudici: & ideo debet ei ſatisfacere quem contempſit: & etiam de aduerſario & de expenſis: & idonee cauere quod in terminis comparebit, priuſquam abſoluatur. ff. ex quib. cauſ. maio. ſed & ſi per prætorem. ff. actio. verſicul. ſed & ſi dum. & verſic. idemque. ff. de iudic. cum quem. extra, de dolo & contuma. actor. lib. 6. 4. quæſtio. 5. quiſquis. 11. quæſtio. 3. abſit. & capitul. certum. extra. qui fi. ſint leg. per uenerabilem. §. rationibus. uerſicul. qui autem ſuperbierit. & uerſi. cuius ſententiam. extra, de maio. & obe. c. 2. Item, ꝙ eſt furioſus, qui nec pro ſe, nec pro aliis agere poteſt. 3. quæſt. 7. infamis. §. tria. in prin. & q. 9. indicas. extra de ſucceſſ. ab inte. c. fin. ff. de codicil. l. 2. & §. uer. item opponi. Item, quòd reo dedit noxam ſeu damnum.
n ff. de noxal. actio. l. cum ſeruus. [n] 3. q. 1. redintegranda. ſecundum Ioan. de Deo. Item, ꝙ de eadem re non poteſt eodem tempore ciuiliter & criminaliter agere. ff. ui bo. rap. prætor. §. j. ff. de publ. iudic. interdum. ff. loca. ſi merces. §. culpæ. Dic, ut j. uerſi. item proponens. Item, quòd eſt bannitus. ff. ex qui. cau. ma. ſed & ſi per prætorem. § actio. Nam deportato comparatur, ut no. Inſti. qb. mo.
o ius pa. pot. ſol. §. relegati. [o] Item, ꝙ agens fami. erciſ. non eſt cohæ-
20 res, nec communionem habet cum poſſeſſore. ff. fam. erciſ. l. 1. ff.
p de exce. l. fundum. † ¶ Item quod eſt filiusfa. [p] qui non pōt agere ꝯ patrem,

ADDITIONES.

a Nemo ¶ Vide de hoc j. ver. pen.

b Papam. ¶ Vt ibi ſcripſi ſuper 1. gl.

c Literis. ¶ Etiam ſi maritus eſſet hæreticus, quod dic vt de hære. ¦ de cre. lib. 6.

d Agere. ¶ Dicunt Azo. & Hoſt. niſi ſit ſeruus principalis.

e l. 1. ¶ Et in caſu illius legis licet domino abſente agat pro recuperanda, & ꝓ retinenda, pro adipiſcenda non aget, vt no. Accur. C. qui le. perſ. l. vltim. & Azo ibi in ſum.

f Vbi de hac. ¶ In tex. & glo. enumerat Hoſt. in ſum. de iud. §. 3. ver. item attendenda.

g Accuſari. ¶ Eſt ſciendum quòd in §. omnibus. ſtatim allegato, habetur duplex litera, vna quòd pœna huius l. non cadit in ſeruum, alia ſine non. Prima plus amicatur textui, in quantum præmiſerat excepta l. Iul. &c. & hanc habuit Roffredus qui dicit hoc præter l. Iul. &c. tamen vtraque litera eſt bona: de quo ſatis ibi in gloſſ. vt ſcilicet accuſari non poſſit illa lege ad pœnam pecuniariam, poſſit tamen accuſari ad corporalem. Damnati enim ea l. puniuntur publicatione tertiæ partis bonorum: ergo non cadit in ſeruum illa pœna. vide ſ. de accu. in prin. ¶ Adde plene per Bar. in d. §. omnibus.

h Accuſatur. ¶ Hanc inſtantiam dabat Roffr. 1. quæſt. quare ſeruus de crimine accuſabatur, & non accuſabat. Adde Bart. quòd quia reipublicæ intereſt, maleficia puniri. extra, de ſenten. excomm. vt fiant. ff. de fideiuſſ. ſi à reo. §. vlt. ad leg. Aquil. ita vulneratus; in fi. expedit illum expediri, ſi delinquat. Alius autem delinquens licet non accuſetur, à ſeruo, per alium poterit accuſari. In ciuilib. autem ideo regulariter non agit: quia actiones ſunt de iure ciuili. ff. de orig. iur. l. 2. ad fi. 1. colum. cui ſeruus non participat: imò quo ad id habetur pro mortuo. ff. de re. iur. l. antepe. nec habet communicationem edicti ciuilis, nec prætorii. ff. qui teſtam. fac. poſſ. qui teſtamento. §. ſi ſeruus.

l Maieſtatis. ¶ Sic coniunxit Vber. de Bona. cuius fuerunt iſti duo verſic. & ver. item quod eſt. cum ſeq.

k Prætor. ¶ Quomodo illa lex non dat regulam, vide j. eod. §. in prin. vltim. colum.

l Virum. ¶ Qui per tactum fideicommiſſum inſtituebat hæredem non capacem, ipſum vel alium, iuxta ibi no.

m Liberos. ¶ Etiam non hæredes, Item nec extraneos hæredes. C. de in ius vocando. l. ſecunda. vbi not. quare extraneus hæres liberis non debet reuerentiam. ff. de obſeq. à liberis, &c. l. hæres. quæ tamen debetur extraneo hæredi patroni, quam, &c. not. Roffred. vbi de edictis, ſuper 3. edicto.

n Seruus. ¶ Non probat ad quod inducitur. eſt l. antepenul. & ſic allegat eam Ioann. de Deo Cauil. libr. 3. vbi de patreſa. Item Vbert. de Bobio ſub ver. ſi conueniat. alle. ſuper rub. ver. in cæteris actionib. aliter ponit hæc verba ibi vide.

o Relegati. ¶ Vide j. de ceſſio. actio. §. 1. ver. illud etiam quæritur. & remiſſiones alias ibi dabo.

p Filiusfa. ¶ Iſtud membrum vltra duas chartas durat, includendo verſi. ſed cum clericorum.

patrem, vel contra eum, in cuius potestate est, etiam cum venia. C. de in ius voc. l. fin. ff. eo. generaliter. & ff. de iudi. lis nulla Institu.
a de pe na te. liti in fin. nisi in certis casibus. Primus, [a] si velit agere de castrensi peculio: vt in prædic. l lis nulla. & ff. de fur. si quis vxo ri. respon. 1. C. de in ius voc. qui in potestate, vel de quasi castren si: quod hodie redactum est ad similitudinem castrensis: vt C. de inoffi. test. l. fin. §. in his itaque. de quo iam dicam. Secundus, in cau sa alimentorum. C. de alien. li. à pa. l. fi. ff. de agno. lib. l. si quis à libe ris. §. si vel parẽs. Tertius, si petit emancipari in illis casibus, in qb.
b pater cogitur eũ emancipare. [b] ff. de cond. & demon. l. si cui lega
c tum. [c] ff. si quis à pa. fu. ma. l. 1. & fin. C. de epi. au. si lenones. & C. lib. 11. de specta & sce. & leno. l. fin. Quartus, si cum reuerentia factum patris arguit, dicens se ab eo per violentiam de possessio ne expulsum non vt crimen intentet, sed vt possessionem recu peret. ff. de acc. hi tamen omnes. §. liberi. In causa enim criminali filius non agit contra patrem: vt 2. q. 1. c. prohibentur. ver. liberi. Quintus, si patri sit hæreditas relicta, ut filio restituat, filius agere potest, vel ut restituat, vel vt de ea non dissipanda caueat. ff. ad Treb. l Imperator emancipatus etiam non potest, nisi venia impetrata: ut C. de in ius voc. l. fi Sed tunc nec in criminali, vt dixi: nisi in eum iniuriam commiserit: vt C. de pa. po. l. 3. Vnde non potest contra eum agere de furto, sed actione in factum sic: vt C. de dolo mal. si superstite. De hoc j. de accusatore, ver. itẽ quòd est libertus. Nec potest etiam petere restitutionem in integrum adversus patrem. in ra, de in integ. restitut. § 1. versic. item propter, & hoc siue sint patres naturales siue adoptiui. ff. de in ius voc. pa-
21 rentes. & l. seq. & l. adoptiuum. ¶†Sed [d] nunquid edictum de in
d ius vocando locum habeat, si discipulus magistrum, uel iuuenis senem sine venia in ius vocat? Videtur, q̃ sic. ff. e. generaliter. Nã personas, quibus reuerentia debetur, non possumus in ius uocare sine venia, vt ibi: at seni debetur reuerentia. ff. de iure immu. l. sem per. 2. q. 6. anteriorum. ver. illud etiam. extra, de transla quanto. & magistro, vt ff. de dona, l. Aquilius Regulus. 96. distin. quis du bitet. 8. q. 1. qualis. 6 q. 1. sacerdotes. Sed non est ita: & prædicta
e lex generaliter, [e] loquitur de reuerentia paternitatis, vel patroni tatis. Et iunge hic quod not. j. de do. & cont. §. restat. ver. sed etiã vocans. & seq. ¶Sed non econuersò pater potest contra filiũ age re. ff. de iudi lis nulla. vbi de hoc. Nam intra domum debet inter se & filium ortas dirimere quæstiones. C. de pa. po. si filius. & l. cõ gruentius. C. an seruus ex facto suo. l. fin. Interdum tamen pater petit filium per interdictum de liberis exhibendis. ff. de lib. ex hi. l. 1. §. 1. & l. 3. in prin. à quo repellitur, si eum exposuerit: vt C. de in fan. expo. l. 2 & extra, eo. ca. vnico. Item potest contra filium age re, vt eum alat: vt j. qui fil. sint legiti. in prin. Item & in alio casu, vt C. de pa. po l. 1. Item in castrensi peculio: ut ff. de iudi. lis nulla. ff. de in ius voc. l. adoptiuum. & hoc, cum ciuiliter agit. Nam criminari potest pater filium. ff. ad leg. Cornel. de sicar. l. inauditum.
f & criminaliter agi contra eũ: vt C. de pa. po. l. tertia. [f] Sed quæ est ratio, quod criminaliter agere potest, & non ciuiliter? Respon. quia in criminalibus consilium capit persona patris pro filijs. ff. de adulte. nec enim. Item not. quod dixi, in filio, locum habet in nepote & omnibus descendẽtibus. ff. de in ius voc. sed si hac lege. §. liberos. sed videtur secundum canones, q̃ potest filius conquerí de patre, & econuerso, ciuiliter & criminaliter. 2. q. 7. quæritur. & 33. q. 6. c. 1. & arg. C. de pa. po. l. 3. & no. j. ti. proxi. uer. item qd'
22 est frater. ¶†Sed & filius fa. licet sit maior, tamen sine patris con
g sensu contra quemlibet extraneum non agit nec conuenitur: nec in iudicio esse potest: & si sit, nullum est iudicium: ut C. de bo. quæ
h lib. cum non solum. in 2. col. versicu. necessitate. [h] C. de anna. excep. l. 1 §. fin. & C. ad Mace. l. fin. Consensus enim hic exigitur ad
i solennitatem: qua deficiente, nullum est iudicium. ff. de transac. cum hi. §. prætor. Hoc tamen fallit in tribus casib. Primus est, quia si absens sit, agit pro sumptu, seu pro viaticulo [i] non recepto. Secundus, pro furto sibi facto. Tertius, quando pater uel patris pro curator abest: uel si pater est præsens, est tamen senex, uel demẽs, sic, quod non potest filio agenti, uel defendenti consentire. ff. de iud. si longius. ff. si cer. pe. cum filius. ff. de procur. filius famil. respon. 1. ff. so. ma. si cum dotem. § eo autem tempore. & §. nec nõ etiam illud. ff. de iniur. sed si unius. §. filio fa. Idem si filia agit sine
k consensu patris [k] in casu C. de col. auth. quod locum In factum
l quoque actiones filius f exercere potest. ff. de act. ob. l. in factũ, [l] Sed & in aliis quatuor, scilicet in actione iniuriarum, quod ui aut clam, depositi, commodati. ff. de act. & ob. filius fa. & in præ. l. si ló
23 gius. & ff. de iniur. l. lex Cornelia. §. in legem. †¶Item cum agit de peculio. ff. ad Maced. l. usque. In quo tamen sic distingue: quia pe culium aliud castrense, aliud quasi castrense, aliud paganum, siue rusticanum, quod subdiuiditur: quia aliud est aduentitium, aliud profectitium: ut colligitur Insti. per quas per. nob. acqui. §. sanctum. & C. de inoffi test. l. fi. in princip. C. de bonis quæ li. cum oportet. §. 1. ¶Castrense est quod in castris quæritur. ff. de castrẽ. pe. l. castrense. & l. si forte. ¶Quasi castrense est, quod ex publica causa in ciuitate quæritur, ut salaria ex publico, uel ex aduocatione, uel notaria, uel doctrina, uel medicina, uel assessoria: & similibus publicis salariis. C. de aduoc. diuer. iud. l. fori tui. C. de epis. & cle. sacrosanctæ. C. de inoffi. test. cum antiquis. uer. de aliis autem. & in præ. l. cum oportet. & C. de assess. o. l. uelut. Qui enim stipendia de publico habent, dicuntur quasi castrense peculium habere: ut in præ. uer. de alijs autem. Nec intelligas, q̃ per præ. l. cum antiqs. moderni aduocati dicantur habere quasi castrense peculium, ut serui hic habeant illud præcipuum, quod lucrãtur: quia ibi loquitur de eo, quod publice percipiebatur. Erant enim conscripti in matricula, & salaria de publico percipiebant. Nec obstat predic. l. fori. quæ intelligitur secundum iliam secundũ Alb. Papien. nisi forte in aduocato fisci uel pauperum, & similibus, qui alicubi sa
m tiuntur. [m] In præmissis autem casibus, f. cum agitur de peculio ca strensi, uel quasi castrensi, bene agit filius fa. absque patris consen su. ff. ad Treb. Imperator. ff. ad Maced. l. 2. quia in his maior cẽse-
n tur: ut in præ. l. usque. & ff. quãdo act. de pecul. est an. per totum. [n]
Oportet autem eum docere, quod sit castrense, uel quasi, si negatur, nec prius lis contestabitur. & probatur hoc ff. de pecul. l. 3. §.
o 1. Dominus tamen Accurs. dicit, [o] quod cum agitur de castrensi uel quasi, necessarius est patris consensus, per præ. l. cum non solum. uersus prin. Sed tu dic contra, ut iam dixi. pro eo tamen facit præd. l. cum non solum. § sin autem pater. uer. simili quoque mo
24 do. †Sed quid si filius fa. qui nult agere de peculio castrẽsi, uel qua si, sit minor 25. ann. nunquid debet curatorem habere? Dicunt quidam, quod non. Tu dic, quod habebit curatorem bonis eius datum

ADDITIONES.

a Primus. ¶ Verba Vber. de Bonacur. & Roff. vbi de dictis, in tertio edicto
b Emancipare. ¶ Sunt quatuor, tres probant iura, quæ allegant, quartum ad dam, & hic casus no. Insti. qui. mo. ius pat. pot. fol. §. fin. & dixi de resti. in in teg. constitutus. post prin.
c Legatum. ¶ ff. de adopt. nonunquam. & l. seq.
d Sed. ¶ Versiculus iste fuit Rof. de edictis, super tertio edicto.
e Generaliter. ¶ Vt ibi no. de qua gloss. sumptus fuit iste ver. Et do. meus ad illius declarationem diuidebat quatuor casus illorum, quibus reuerentia debetur de iure ciuili: & de illis lex illa non loquitur: quia in ius non vocantur. eo. tit. l. 2. & dic, vt ibi not. Secundus illorum, quibus debetur ex verbis & mente edicti prætoris: & illi cum venia vocantur: vt in præ. l. fin. C. de in ius voc. Tertius illorum, quibus debetur ex mente vel interpretatione, vt socer, socrus: & in his loqui potest lex illa: ut ibi no. in fine gl. Quartus, quib. ea naturali æquitate concedebatur, vt hic, de quib. loquitur iste ver. & istos in ius vocari nulla lex uetat. ¶ Adde, vt ibi per Ale. de Imo. quid de eo, qui leuauit de sacro fonte. vbi Bald. Ang. Pau. de Cast. tenent, q̃ in ius vocari non potest sine venia, & sicut nec pater adoptiuus. & ibi dicit Bal. quòd hæ ratione videtur, quòd non possit esse testis pro eo, quem leuauit. Tamẽ Bar. tenet contrarium in quæstione versic. cum inter dominum Simonem. Idem tenet Bald. & Salice. in l. parentes. C. de testib. & in l. testis idoneus. ff. de test. Et quòd magister vel doctor possit in ius vocari sine venia, tenet Ioan. de Platea, in §. pœnales. Instit. de Act, Defensor autem vniuersitatis sine uenia in ius vocari non potest, secundum Ang. in l. generaliter. Bald. in l. fed si hac. §. qui manumittitur. ff. eo. titu. Quid in nouerca & priugno: etiam ibi uide.
f l. 3. ¶ Et dicit præses sententiam, quam pater dici voluerit, vt ibi in fine. per hoc intelligas, quod sequitur.
g Patris. ¶ Qui non sit vilis homo, nec bannitus. ff. sol. mat. l. si cum dotem. §. si pater propter. & §. seq. & de iniurijs. l. sed si unius. §. filio. & §. sequenti.
h Necessitate. Et ibi in 1. gl. Accur. reddit rationem: quia ipse non est integer homo, sed medius. Quæ ratio approbatur: super quo vide Cyn. in præ. §. in secunda opinione, ubi inuenies distinctionem Ia. de Arena.
i Viaticulo. ¶ Id est, quod in uia portatur pro expensis in studio.
k Patris. ¶ Textus dicit, inuito patre. & est casus, quando maritus vergit ad inopiam, & dos est ampla.
l Factum. ¶ Et cum quatuor sint actiones in factũ, de qua lex loquitur, ibi no.
m Statuuntur. ¶ Hoc tenuit antiqua glo. in præ. l. fori. Sed in additione tenuit contrarium, per l. velut. C. de assess. cum assessores non recipiant de publico & tamen quod acquirunt, est uelut castrense. Item quod miles ex militia ac quirit, licet non ex publico, est castrense. ff. de castren. pec. si forte, ergo idem in aduocato, qui militat: ut in l. aduocati. de aduo. diuer. iudic. Item eũ ista salaria priuatorum succedant illorum loco, quæ dabantur de publico: ergo, &c. de uoto c magnæ. versi. cum igitur.
n Totum. ¶ Bene facit de sepul. licet. in fin. lib. 6.
o Dicit. ¶ In l. cum non solum. in gl. magna. ante fin. & similiter Vin. ibi enim concordat. Sed communiter illud improbatur, ut sequitur quod probat. l. miles. §. 1. ff. de castren. pec. coniuncta lege, qui potest inuitis. ff. de reg. iur. In ducitur etiam lex ff. de furt. si quis vxori. post prin. ff. ad Maced. per quã hoc tenet Guid. de Suza. Alleg. etiam ff. de iudic. l. lis nulla & de minor. l. 3. §. sin autem. ¶ Adde, quod Bal. quem sequitur Paulus de Castro dicit, q̃ in d. c. fi. de iudic. datur regula, q̃ filius familias non potest esse in iudicio sine cõsen su patris, & illa regula est generalis: & non potest intelligi, nisi in casibus, in quibus ipse filius agit, vt agere possit, & sic q̃n pater non habet vsumfructũ, qualitercũq; nõ hẽat, vel q̃a nolit uel q̃a non possit: quia si hẽt exercitium actionis competeret patri, non sibi: vt eadem l. §. vbi autem. & postea ab illa regula excipit causas beneficiales, de quibus pater non habet se intromittere: quia dicitur militare, non sic in aliis non beneficialibus, in quibus filius non militat. Vnde dato, quòd pater non habeat vsumfructum, nec sit legitimus administrator, saltem debet interuenire ad integrandam personam fi lii, per illud c. filij. Et dicit Pau. de Cast. se vere putare, quòd hæc fuerat mẽs Imperatoris. Tamen communem opi. & contrarium eius, quòd hic refero tenet eius cons. 54.

datum, secundum quod intelligitur. C. de bon. mat. l. 1. §. 1. & de bon. quæ libe. l. 1. & l. fin. § sin autem in secunda. & in authent. ut li. ma. & auiæ. §. 1. & 2. C. de auth. præscript. clarum. argument. extra, de æta. & qualit. capitulo indecorum & capitulo ex ratione. non dico personæ; quia ei, qui in alterius potestate est, non datur curator. C. de curat. fur. l. fina. respon. 1. ¶ Aduentitium autem est, quod ex successione materna, vel alia iusta causa prouenit: vt in prælleg. l. cum oportet & C. de cod. filiæ. & in hoc non potest agere filiusfamil. licet actiones ad eum spectent, sine patris auctoritate: cum earum exercitium, & vsusfruct. talis peculij ad eum spectet C. de bon. ma. l. 1. & in prælleg. l. cum non solum. § ubi autem. & ff. de iudi. si longius. §. si filius. † ¶ Profectitium vero est, quod filiusfamil. de rebus patris acquirit, seu quod ex eis prouenit: ut quia ex modica patris pecunia multa lucratus est. & in his filius non agit, nam totum cedit patri, vt Institut. per quas pet. no. acqui. §. 1. & in prælleg. l. cum non solum. Item nec nomine patris, vt coniuncta persona admittitur, secundum quosdam: quia cum filiofamil. non sit iudicium inuito patre. ut sic corrigatur, C. de procu. exigendi.

Et est speciale, secundum eos, in peculio, ut filius non admittatur tanquam coniuncta persona: ne forte id fiat in fraudem: vt in prælleg. § si filius. & argument. 10. quæstio. 2. si œconomus. & ff. si cert. peta. l. cum filius. Vel verius dic, quòd admittatur coniuncta persona. argument. C. de testa. sancimus. †

¶ Sed quid si dubitatur, an ex profectitia uel aduenticia causa filius quæsierit? Dicunt quidam, [c] præsumi quòd ex profectitia, ad instar vxoris. ff. de do. inter vir. & vxor. Quintus, extr. de don inter virum & uxo. capitu. 2. argumen. contra Institut. de legata. sue in fin. Azo dixit [d] attendendum esse, an pater sit inops, & filius sit diligens in arte sua: & tunc præsumitur pro filio: an vero econtra, & tunc pro parte. C. arbi. tut. si defunctus. alias autem non potest filiusfam. agere sine consensu patris, nisi vt dixi.

Verum tamen Azo [e] exigit patris consensum in his tamen, in quibus sibi acquiritur ususfructus: & non in his, in quibus non acquiritur. quę no C. de bonis, quę liberis. auth. id est. Ot. vero & Baga. [f] exigunt tantum, ubi vsusfructus patri non quæritur, ideo quia nō vult. Vbi autem patri non quæritur, quia non potest: tunc nō exigunt. no. in præ. l. cum non solum. [g] Tertiū dicūt, quòd iudiciū cum filiofa. conuento sine patris consensu habitum, tenet. ff. de minor. l. deniq;. §. sed vtrum ibi: & quidē in potestate manēs, &c. ff. de fideiuss. si dubitetur. §. fin. ff. de nox. ac. quoties. & l. seq. Nec obstat secundum eos. l. cum non solum. quia loquitur de vrbanitate: alioquin iam esset in patris potestate, vt conueniretur filius, uel non. Agere tamen non potest hodie, secundum eos: ut in præ. l. cum non solum. sed nec olim poterat agere, nec actiones suo nomine mouere, nisi in casibus, qui sunt in præ. l. filiusfamil. ff. de ac. & ob. Imo earum exercitium patri, si præsens erat, competebat. ff. de iniur. sed si vnius. §. filio. & no. in præ. l. si longius. § j. Alij dicunt, q[uo]d filiusfa. potest hodie ex delicto conueniri, & olim ēt poterat præter consensum patris: ut in præ. l. quoties. [h] sed non contractu: ut in præ. l. cum non solum. Nec obstat præ. l. denique. quia ibi in conuentione bene interuenerat consensus patris: sed ex causa iudicati potuit conueniri, quia res iudicata non est venilanda, sed executioni mādanda. ff. de iudic. si præror. ff. de minor. 25 ann. cum fideiuss. ff. de except. rei iudic. l. fin. Vel secūdum Lanfran. loquitur secundum sua tempora, secundum quæ poterat conueniri filiusfamil. sine consensu patris, & tenebat iudicium: ut ibi, hodie tamen non potest: ut in l. prælleg. cum non solum.

Tu dic, vt dixi supra versic. sed & filiusfa. † ¶ Consilium tamen est, vt semper patris cōsensus requiratur, etiam in delictis: & hoc si filius maior sit. Si vero minor sit, non sufficit patris consensus in iudicio: [i] quia filius pupillus patris consensu obligari non potest: ut ff. de uerbo. obliga. l. fin. §. 1. Institut. de inuti. stipu. §. pupillo. & uide ff. de pec. l. 1. §. 2. Nam sicut in stipulatione contrahitur cum pupillo, sic & in iudicio: ut ff. de pec. licet. §. sed si filius. Dandus est ergo ei curator, cuius auctoritate conueniatur. Nec obst. quod filio in patris potestate constituto curator dandus non est. C. de cur. fur. l. fin. quia uerum est, quod personæ dari non potest, sed liti, uel rei sic: ut in præ. l. cum nō solum. & in auth. ut li. ma. & auiæ. in prin. Sed nec istius curatoris sufficit auctoritas sola, imo necessarius est cū ea patris consensus: quoniam auctoritas tutoris uel curatoris operatur, ut iudicium ipsius minoris suppleatur per illam legē, ut perinde habeatur, ac si maior esset. ff. de acquir. pos. quamuis. § infans. Imo aliquando minus facit tutoris uel curatoris auctoritas, quam maior ętas: quia licet illa interueniant, tamen nihilominus datur ipsi minori in integrū restitutio: quod non fieret, si maior esset. Cautela est ergo, quando uis conuenire filiumfa. minorem, quòd facias patrem consentire: & facias etiam sibi dari curatorē ad litem, secūdum Vber. † ¶ Sed quæritur utrum pater cogatur defendere filium? Dicunt quidā, quod in delictis, & in ciuilibus nō potest cogi, ut defendat, tanquam defensor, & extraneus: sed ut pater & legitimus administrator sic: ar. in præ. l. quoties. & ff. ex qui. cau. in fo. ea hæc autem. §. 1. ubi dicitur, q[uo]d tutores & curatores & huiusmodi administratores cogūtur captis pignoribus, & aliis remediis defendere, uel remouentur ab administratione. C. de proc. cum quem. ubi uidetur innui, quod si uelint ab administratione cessare, non coguntur, quasi sit in eorum electione. Vel die hoc uerum esse in procur. & defensoribus, sed in tut. & curat. & similibus est electio iudicis, utrum uelit cogere, an remouere. Et uide C. de administr. tut. l. fi. Pater autem uidetur omnino cogendus: quia remoueri non potest. & uide C. de bo. quæ li. l. fi. §. necessitatem. Sed nunquid in publicis iudiciis potest filius agere sine consensu patris? Dicunt quidam, [z] q[uo]d non. C. de bonis quæ libe. l. cum nō solum. §. & filij. Sed ibi loquitur in pecuniarijs causis. Vnde dic contra: quia quod ad ius publicum pertinet, non refert inter patrem & filium. ff. ad Trebel. nam quod ad ius publicum attinet. & uidetur ex presso. ff. ad legem Iuliam, de adulter. inter liberos §. filius. & l. filiusfa. [l] † ¶ Hoc quoque scias secundum Homobonū. quod quę de patris consensu habendo dicta sunt, locum habent, quando filius agit uel conuenitur ex ea causa, ex qua nihil patri quæritur, ut prædixi. Porro si ex ea causa sibi competūt actiones, uel etiam tenentur alteri, ex qua patri quæritur ususfructus, tunc pater habet earum exercitium, & in eis ipse agit, & cōuenitur. [m] C. de bon. ma. l. 1. & in præ. l. cum non solum. §. 2. uersicu. ubi autem in unum. Et hoc in aduentitijs. nam in castrensi, uel quasi, non est necessarius patris consensus: ut supra dixi.

Sed certe non bene uideo, quando in aduentitijs patri non quæritur ususfru. cum lex, cum oportet. dicat ei in omnibus usumfruct. quæri. Vnde intellige præmissa, cum patri acquiritur usus-

ADDITIONES.

a Peculij. ¶ Iustè quæsiti, aliàs secus: quia de tali adstricto restitutioni, nec usus, nec ususfructus competit patri. ff. de ac. pos. quod seruus. & ff. pro socio. l. quod autem. & vide quod dicam J. de te. super rub. post Iac. de Are. sui cōsilij membro 5. ¶ Adde, quòd Bal. in l. 1. ff. de his, qui sunt sui vel alie. iur. tenet dominium rerum male acquisitarum, transire in patrem: quia qui soluit usuras, & transfert dominium, & à sponte soluente recessit: & filia quæ etiam non potest, nec valet stare. In præcedenti ergo relinquitur quod patri quæritur. Alex. in d. l. quod seruus, conatur defendere opinio. Bar. quæ concordat cum Io. And. hoc ibi uide, & Ang. qui etiam tenet opi. Barto. consi. 207. in fi.

b Sancimus. ¶ Et no. extra, de procu. non iniustè. in 1 glo.

c Quidam. ¶ Refert Gui. de Suzar. in l. vl. C. de pig. quòd per illam legem dixit Pla. indistinctè præsumi pro patre: & dicit quòd non habetur lex, quæ melius id dicat.

d Dixit. ¶ In summa C. de bon. quæ libe. versicul. quid si dubitetur. tamen hoc dictum attribuit Accu. Ioan. in l. cum oportet. in princip. C. de bon. quæ libe. quod etiam ibi approbat domi. meus, si mortuo patre quæstio esset, cum fratre. Placet quod tenet illa gloss. in fin. s. quod probet agens, & sic procedit dictum Pilei in 1. quæstio. 114. qui ponebat fratrem agentem: & iudicauit pro filio. ¶ Adde, quòd probet agens, tenet Abb. Senen. consilio 36. vbi ponit multas præsumptiones, quæ faciunt pro filio.

e Azo. ¶ & Guido de Suzaria.

f Et Bag. ¶ Cauil. tit. 1. ad fin. 1. col. & eadem sunt verba Vber. de Bona, eod. tit. & loco.

g Solum. ¶ Bene allegat ibi gloss. mag. in fin. Ottonem hoc dixisse.

h Quoties. ¶ Aliqui distinguunt. an debeatur pœna corporalis: & tunc non requiritur, per l. nam quod. ff. ad Trebel. & ff. de his, qui sui vel alie. iur. sunt. l. filiusfamil. an pecuniaria: & tunc consentire debet, quia fieret executio in peculio. Ia. de Are. non requirebat consensum, vbicunque dicebat ratio, quare consensus requiritur. & de hoc per Cy. in l. cum non solum. parte 2. in 8. no. ¶ Adde Pet. de Anch, consi. lxxii. incipiente, visis omnibus. & singulis.

i Iudicio. ¶ Dicit vber. contra. licet per prælleg. l. multi fatui dicerent contrarium.

k Quidam. ¶ Accu. in prælleg. gloss. magna, circa fi. alternatiue tamen, Si. Vinc. dicit hoc verum: si ciuiliter vel criminaliter agatur per eum, vel contra eum, si ordinaria via agatur, scilicet oblato libello, vel instituta accusatione: secus si ex officio suo iudex procederet contra eum: quia tunc consensus non requiritur. Et quibus casibus inquiri possit, vide infra de in qui. §. 2.

l Filiusfamil. ¶ Sed primi dicunt leges illas correctas per l. cum non solum. an aliquid patri deperire possit, vide supra. eadem. column. plus dicit Guid. de Suzar. quod etiam in priuatis delictis non requiritur patri consensus. ff. de noxa. quoties. de condi. fur. l. quarta. de iniur. l. sed si vnius. § filio. & §. si filius. ¶ Adde, quod Bartol. dicit in dicta. l. inter liberos. § filii. ff. de adulter. quod illæ leges non sunt correctæ. Et uide Bald. in l. filium. ff. de his qui sunt sui, uel alieni iuris. Ang. in d. §. filius. Petr. de Anch. consilio lxxii.

m Conuenitur. ¶ Et an tunc satisfdet de rato, uel de iudicato solueudo, vide J. de syndico uers. sed quæritur.

tur vsusfructus, sed si ipse eum respuit, & de hoc constet: tunc enim obiiciatur eidem de consensu patris: C de bon. mā. l. 1. & in
30 præd. l. cum non solum. § 1. † ¶ Sed quid si pater nolit consentire filio agenti in casibus, vbi est necessarius eius consensus? Respon-
de, cogetur per officium: iudicis captis pignoribus: vt in præl. cū non solum. ibi, necessitare. per offic. iudi. &c Institut. de satisd. tu.
& curat § quibus. ff. de ventr. inspic l. 1 & §. ex hoc edicto. ibi: qs ergo, &c. ff. de dam infect. l 4. § 1. versic. an tamen. vel mulcta in-
dicta. argumen. ff de vent inspic. l. 1. §. ex hoc rescripto. versicul.
a cogenda. vel secundum Lanfran.[a] per mis. in possessf. bon. eius. ff.
de inius voc. satisque. licet patri negabitur vsusfructus. argum. In
b stitut. de acquisi. per arro. § fin. ff. si ex nox. causa aga. si cum vsu-
fructuario. §. fin. Vel forte[b] sufficiet patrem interpellari ad hoc,
vt iudicium valeat, licet nolit cōsentire. ff. vt in possl. leg. vel fidei-
c commiss. l. 1. § non exigit. Sed tutius est, si consentiat. Econtra vi-
detur, quòd consensus patris nō ualeat, qui inuitus cogitur. ff. de
auct. tuto. l 1. § fin. & l. 2. ff. quod cum fal. tuto. auctor. l. nouissi-
d me. §. quod si compulsus.[d] extra, de spon. cum locum. 20 quæst.
3. presens Credo tamen eum cogendum, sicut dixi si grande præ-
iudicium filio paretur, nisi iustam causam proponat, quare cōsen
tire nō debet. ff. de leg. 1. huiusmodi. vt de nolente fiat volens. 84.
distin. cap. fin. Sed quid si iuranerit non consentire? Respō. n hilo
minus cogetur, cum non potuerit in præiudicium alterius iurare:
& fiet ei remissio iuramenti. ff. ad mu. l. fi. in prin. & C. qui mili. nō
posl. 1. lib. 12. & cum periurus sit, imputet sibi, quia ita temere iu
rauit, sicut alias dicitur in iuramento calumniæ secundum Vber-
e tum de Bo. [e] Quid si nullo modo vult consentire? Respon.[f] de-
f tur curator bonis in auth. vt li. ma. & auiæ. in prin ff. de cur. bon.
dan. l. fin. ff. ex quibus cau. ma. l. ab hostibus. in princip. Si enim ab
sens est quis iusta de causa peregrinationis, vel captus ab hosti-
bus: dabitur curator bonis, si non est qui eum defendat: vt in
præ. l. ab hostibus. & C. de postli. re. l. 3. non tamen dabitur
31 personæ: vt supra dixi. † ¶ Sed nunquid poterit per epistō-
g lam vel nuncium consentire, si absens est. [g] Ar. quòd sic. ff de
acquir. hære. l. si quis mihi bona. §. iussum. extra, de off. deleg pru-
h dentiam. respon i. extra, de temp. ord. nec episcopi. Vber. de Bo.[h]
i & Iac. But.[i] & Odof. not. quòd præsentialiter coram iudice con-
sentiet, ad similitudinem tutoris, argum. ff. de auct. tutor. obliga
ri. §. pupillus & § tutor. & l. accipientis. & Institut. eo. §. fin. & ar-
gu. de pœn. distinct 1. quem pœnitet. in princip. extr. de senten.
excom. quod de his. in fin. Gerit autem pater legitimam admini-
k strationem, tanquam tutor in bonis filio delatis. C. de bo. ma. l. j.[k]
Vel dic, quòd dabitur curator bonis, qui consentiat vice patris.
32 arg. in præ l. cum non solum. §. fin autem in secunda. † ¶ Sed certè
feci citari filium fam. in casu in quo eget patris consensu: non cō-
paret: quæritur an debeam mitti in possessionem causa rei seruan
dæ? Respon. si ille conuenitur ex causa castrensi vel quasi, sufficit
eum vocari: nec est necesse patrem vocari: vt ff. ad mu. l. 2. ff. de
castr. pec. miles. §. 1. & debeo mitti in possessionem, & hoc si ille
sit ætatis legitimæ. Sed si agebam de peculio, in quo pater habet
vsumfructum, & ille proprietatem: tunc non potest fieri missio,
nisi patre citato, q est legitimus administrator: vt C. de bon. quæ
lib l. 1. & l. cum oportet. §. ubi autem. Si uero agebam contra il-
lum super profectitio peculio, tunc etiam non debet fieri missio:
quia pater, ad quem totum pertinet, debuit conueniri, non filius
qui nihil in eo habet nisi possessionem. ff. de acquir. possef. l. pos-
33 sessio. § 1. ff. ex qui. caus. in poss. ea. Fulcinius. §. si quis ac. † ¶ Sed
quid si conuenitur super aduentitio peculio, in quo pater nihil
habet, & filio agenti & fugienti consentire debet, nunquid pro-
pter eius contumaciam, patre non uocato, sum mittendus in pos
sessionem peculij? Respondeo sic, quia tunc ipse filiusfam. debet
conueniri suo nomine. Et si dicatur, quòd pater debuit consenti
re respondeo. verum est in iudicio: sed si filius nō venit, quare de
buit pater citari, ut consentiret? frustra enim consentiret, si filius
non ageret, vel veniret. ar. ff. ex qui. cau. in poss ea. l. 2. Licet ergo
ordinarium iudicium sine patris consensu non valeret: valebit ta
l men extraordinarium, s. missio. arg. C. qui admit. ad bon. posl. j. l
Nam & video quòd fit missio & contra pupillum, & contra mi-
norem. ff. ex qui. cau. in pos. ea. l hæc autem. & l. pupillus. §. adeo.
ff. de bon. auth. iud. posl. si minor. Cautela tamen est, q & pater ci-
tetur. & facit Instit. de acquisi. per arro. § fin. Licet autem filiusfa.
non possit suo nomine agere: tamen bene potest esse procurator
alterius. extra. de procur. non iniuste. ff. eod. l. filiusfa §. ipse quo-
que. ff. de mino. cum mandato. & procuratorem facere in præmis
sis casibus, in quibus ipse potest agere: vt in eadem l. & j. de pro-
34 cur. § 1. uersi, item quod constituens. † ¶ Sed an egeat patris con-
m sensu, cum procuratorio nomine pro alio agit? Accur. dicit [m] q
sic, argum. in præ. l. cum non solum. resp. 1. in fin. & de annali exce.
l. 1. in fi C. manda. l. 3. C. ad Mace. l. fin. Idem dicit G. Na. & secun-
dum hoc non intelligitur decr. non iniuste. Nam non admittitur
quis pro alio, quin & pro seipso admittatur: licet quādoque quis
admittatur pro se, & non pro alio. ff. de post. l. 1. §. 2. Cum enim
oporteat eum satisdare de iudicato soluendo, ut j. de satisda. §. ex
pedito. in prin. non posset hoc facere, cum nil reputetur habere.
n Tu dic contra,[n] arg. ff. de in ius uoc. quæsitum. & l. sed si hac lege.
§. fi. & ar. extr. qui mat. accu. pos. cum in tua; & de testi licet. Gerit
enim personam eius, pro quo agit. ff. de procu. l. 1. in prin. & in fi.
93 distinct. c fin. 94. distinct. c. 1 Et ad hoc facit ff. de procur. filius
famil. §. ipse quoque. extra eodem, non iniuste. Quod autem per
se non potest agere, illud inductum est in eius fauorem, ne læda-
tur in re sua: vnde non debet in eius læsionem in alijs retorqueri.
C. de legib. l. quod fauore Hoc autem damnum & emolumētum
ad alium spectat. 2. q. 6. biduum. & ideo non procedit ratio domi
na Accur Sed nunquid tutor aget consensu patris? Respon. non:
o ut in præd. l. quæsitum.[o] † ¶ Quid si filius fam. contra ipsum patrē
35 agat, quod potest quandoque, ut prædixi? Dic quòd non est tāc
necessarius eius consensus: argum. ext. de accusa. ex parte. & cap.
olim. quia omne beneficium legis est ampliandum in Auth. con-
p sti. quæ. de digni. §. illud. [p] Vel dic, quòd dabitur filio fa. curator ad
litem qui aget: cuius officium lite finita cessabit. Instit. de aut. tut.
in fi. ff. de tutelis. l. 3 § fi pupilli. in fi. prout no. in simili casu ext. de
q rescr. edoceri. [q] † ¶ Sed nunquid tenet præceptum ei sine patris cō
36 sensu factum? Non uidetur, cum sit sententia: ut ff. de iudic. si de-
bitori. Arg. contra, quòd tenet, & quòd non sit sententia: ut ff.
r ad leg. Aquil. proinde Accurt. dicit, [r] quòd si fiat post litem
contestatam, teneat: secus si ante. Mihi videtur, quòd si non licet
ei minus

ADDITIONES.

a Lanfran. ¶ & Alb. Papien. qui dicit sic seruari: dicebat, q etiam propter ne
cessitatem casus, vel crimen puniretur: si erat criminaliter accusatus, filius
poterat dari curator personæ; sicut aliàs fit in l. fi. C. de sen. pa. secundum illa
parum facit: quia pater deportatus non habebat filium in potestate.
b Fortè. ¶ Sic dixit Vber. de Bona.
c Consentiat. ¶ Ita ibi Accur. in mag. gloss. vel secundum Gui. de Suzar. inter
loquatur iudex, procedi posse, cur filio sine patris consensu, & propter iu
dicis auctoritatem valebit iudicium. ff. de minor. l. ait prætor. §. quid tamen.
Alia iura ad idem ibi uide in gloss. hic not. pro dicto proxim. §. interpellari
sufficit. Facit l. si longius. ff. de iud. coniuncta cum l. non tantum. ff. de fidei-
com. lib. §. fine iusta, & l. neque infantes. §. 1. per quas probatur, quandoque
præsentem consentire nolentem haberi pro absente, & tempore absentiæ au
diretur: ergo & tunc. ¶ Aede, vt per Bar. in d. l. non solum.
d Compulsus. ¶ Ad istas leges & ad l. 2. ff. de iudi. circa princip. respondetur,
quòd aliud est auctorizare uel agere, aliud consentire, De hoc loquimur secū
dum Accu. Sed Guid. de Suza dicebat contraria loqui, cum quis cogitur ad
id, ad quod non tenetur. hic ad id, ad quod tenetur, & iuris executio nō est
iniuria. ff. de iniuriis. l. iniuriarum. §. 1.
e Vbert. de Bobio. ¶ Quod uide infra de iura. cal. §. ultim. post princip. & vi-
de simile de teste. §. pen. versicu. quid si quis. & de deci. §. 1. in fin. Facit etiam
quæstio dominicalis. 33. de quo scripsi de off. ord. quia plerique. in gloss. pe-
nul. lib. 6.
f Respon. ¶ Secundum Iac. Bald.
g Absens est. ¶ Intellige, id est, non præsens in iudicio. & sic etiam intellexit
glo. in l. cum non solum hoc dixi. & si pater longe abesset, non est necessarius
nuncius, uel epistola, per l. si longius. ff. de iud.
h Vbert. de Bob. ¶ Et de Bona. & licet hoc teneat, respondet tamen ad leges
allegatas infra, vt statim dicam.
i Iacob. Bu. ¶ In meis scriptis Ia. But. tenet primam per §. iussum. ¶ Adde,
quòd eandem tenet Barto. l in d. l. cum non solum. quia aliud est consensus.
aliud auctoritas.
k l. 1. ¶ Mutauit auctor uerba Vbert. qui dicebat leges illas loqui in auctori-
tate præstanda pupillo, sed pater habens administrationem in bonis filii, ge
rit ut pater, non ut tutor alle. eandem legem, & facit quod dixi in uersicu. sed
pone quòd lis. in fi.
l l. 1. ¶ Facit quod scripsi post Inn. de ap. ex ratione. super fin. 1. gloss. versicu.
quod enim dicitur. & de concessio. præben. post electionem. ad fin. in gl. sen-
tentiam istam.
m Dicit. ¶ Vbi supra post prin. magnæ glo.
n Tu dic contra. ¶ Et sic est hodie approbatum de procu. qui generaliter. §.
1. libr. 6.
o Quæsitum. ¶ Sic dixit Accur. in prædicta gloss. Et est huius dicti ratio: quia
tutela est publicum munus auctoritate, sed utilitate priuatum. Instit. de ex-
cu. tut. in princ. In publicis autem muneribus non curatur patria potestas,
in quib. filius familias loco patris habetur ff. ad Treb. nam quod. in princip.
ff. de his, qui sui uel alie. iu. sunt. filius fam. & facit ver. sed nunquid in publi-
cis. supra eo.
p Illud. ¶ Et sic notat Accursius, in l. cum non solum. ad fin. magnæ glossæ
q Edoceri. ¶ Vide j. de syndi. ver. sed quid si causa.
r Dicit. ¶ Non dicit sic aperte, ut dicit Guil. quod uide in præ. gloss. magna.
Ex qua ego puto Accur. intellexisse casum conuersum, scilicet, quando sine li
tis contestatione fit præceptum in confessum, ut fieri solet: cum non sit senté
tia: & tenet præceptum. Sed quando fit post contestationem: tunc proprie
fuit iudicium & sententia, & sic non tenet. Pro primo dicto facit l. proinde,
in fi. ff. ad l. Aqui. vbi dicitur, q sententia non habet locum in confessum. Et
uide quod ibi no. in fin. ult. gloss. & sic est uerum, q talia præcepta non requi-
runt solennitatem sententiarum: de qua de re iudi. c. vlt. libr. 6. C. de sent. ex
breui. reci. per totum. ¶ Adde, ut per Barto. in d. l. cum non solum. ver. quæ-
ro, quid si præceptum,

ei minus sine patre, scilicet contestari litem: multò fortius maius scilicet recipere præceptum totius causæ. C. de precib. Imperat. offe. quoties. ff de reg. iu. non debet cui & ext. de dec. ex parte. 95. dist. illud. & capitu eccle 74. distin. gesta. extr. de senten. excom.
a mu. cum illorum. [a] Et not. quòd si in causa, in qua præceptum datur, libellus fuerit oblatus, sit litis contesta. alioquin non quod
b dic. vt not. extra, de elect. dudum. 2. [b] Sed an filio coram arbitro agenti pater consentiet? Videtur quòd sic: cum arbitria sint reducta ad instar iudiciorum. C. de iud. rem non nouam. & ff. de arbit.
c l. 1. Dic contra, secundum Accur. [c] ff. de pecu. l. 3. §. sed & si filius-
37 famili. † ¶ Sed pone quod lis est contestata cum filio familiæ sine consensu patris nunquid pater cogetur consentire, si forte fuit omissum: & si postea consentit, an valebit? Respon. non cogetur, nec etiam sponte consentiens proficit: quia iam stetit in iudicio sine patris voluntate: argumen. ff. de aucto. tuto. obligari. § fin. & Institut. eod titu. Nam ante litis contestationem debet consentire: sicut & cautio rati in principio præstatur. ff. de procurat. Pomponius. §. rati, quæ simpliciter præstatur ad iudicij securitatem. argumen. contra, ff. de iudic. licet. per quam legem Lanfran. di-
d xii contra sed ibi ratum habet is, cuius nomine egit. [d] ff. de nego. gest. si pupilli. §. si ego. Eodem etiam modo respondeo ad l. ff. qui
e satis. cog. l. Julianus. aliàs incipit, si autem. quidam tamen contra: [e] vt infra, versicu. sed an valeat tunc. Et nunquid valent acta habita in tali casu? Dicit Iaco. & Bald. quòd sic, maxime testibus mortuis. vt C. de testi. l. fin. non enim ratione eorum quæ producta sunt in causa, dicitur iudicium nullum, sed ratione personæ filijfa. qui inhabilis erat ad agendum ab initio sine patris consensu: & hoc vt facultas probationum non angustetur, sed salua sit. C. de hæreticis. quoniam. in fin. & 13. quæstio. 2. quanquam. & ff. de testi. curent. Item facit ad hoc, quia ex inutili contractu transfer-
f tur dominium: [f] vnde Bartol. processit venditio, vt infirma, &c. vt not. ff. de dolo. l. & eleganter. §. 1. Item vtile non debet per inutile vitiari. C. de do. l. sancimus. C. de iure dot. sine generalis. extra, de electionib. illa. & argument. ad hoc extra, de testib. præsentata. & capitu. causam quæ. C. de arbitr. l. penè. & ff. de off. præto. Barbarius. argum. tamen contra. C. si à non compet. iud. l. fin. extr. de appel. vt debitus. in prin. & de iud. at si clerici. in princip. cum suis concor. & 11. quæstio. 1. in clericorum, quæ possunt in contra-
38 rium responsionem mouere. † ¶ Quid si filius familiæ egit iniuriarum sine patris consensu, & fuit lis contestata, demum pronunciatur nullus processus, per l. cum non solum §. 1. nunquid per talem litis contestationem est actio perpetuata? Videtur quod nõ, cum non sit legitime contestata, vnde pro non facta habetur. argumen. in his, quæ not. extr. de app. vt debitus. in princip. & C. ne de stat. defun. l. si mater. Nam & bonorum possessio amittitur, ni si petatur per filium intra legitimum tẽpus. C. qui admit. ad bon. possess. l. 1. Et præterea hæc actio odiosa est: quia datur ad vindictam, & ideo restringenda. ff. de lib. & posthum. cum quidam. de pœ. dist. i. penè. Nec in ea datur minori restõ. ff. de minor. auxiliũ. & hoc credo verum. Audiui tamen aliquos contrarium asseren-
g tes. argu. pro eis C. de anna. exc. l. 1. in fin. § † ¶ Vtrum filius famil,
39 possit facere pacem de morte patris: not. ff. de homicid. ver. illud autem. ¶ Sed quomodo fi. iusfam. potest obligari sine consensu patris: vt in præ. l. cum non solum contra illud. ff. de uerbo. obli. l. fi. §. 1. Respon. non obligatur principaliter, sed per obliquum,
40 scilicet post consensum patris habitum. † ¶ Sed quid si pater filio dedit generale mandatum, vel generaliter consensit, vt ageret, vel se defenderet contra quemlibet, uel in omnibus causis, quas
h habet? [h] Videtur sufficere: quia tantum facit generale mãdatum
i quantum speciale. ff. de admi. tu. l. si duo. in fin. cum suis concor. [a] Et argum. ff. pro socio. l. actione. §. renunciare. & ff. de iniur. l. sed si vnius. §. procuratore. C. de bon quæ libe. cum oportet. §. fin autem arg. contra, ff. de mino. illud §. si talis. ff. de auctor. præsc. obligari. C. ad Velle. iubemus. C. de auctorit. præ. clarum. & de acq. hæred. si quis mihi. §. & putat generaliter. & §. iussum. ff. de ritu
k nup. generaliter. [k] Sed dic, quod sufficit generale: ne pater cogatur sæpius consentire. ar. C. de cur. fur. l. 1 in fi. Generale enim mãdatum semper sufficit: nisi dicatur quod speciale exigatur: vt no. ff. de procurat l. Pomponius. in principio. Nec est iure cautum q hic exigatur speciale mandatum. Sed opponitur: nam videtur de mente legis, cum non solum. speciale exigi, vt pater inquirat causam, quare agere uult filius. Vndealij distinguunt utrum ita dixit, mando, uel concedo, ut possis agere contra P. & G. & omnes alios contra quos causam habueris: ut tunc ualeat. Andixerit generaliter non expresso aliquo speciali: ut tunc non ualeat. ar. ff. si
l quis cau. sed & si quis §. quæsitum. & C. quãdo mul. tu. offi. fung. potest. Auth. matri. secundum Vbert. de Bo. [l] Iaco. Bald. dixit non
m sufficere generalem consensum: imo requiritur specialis: [m] ut ff.
n de acquir. hæred. si quis mihi bona. §. iussum. [n] ext. de appel. ca. 2 Inuitus enim intelligitur, qui expresse non consentit. ff. de serui.
41 urb. prædi. inuitum. † ¶ Sed nunquid sufficit vnus consensus semel in initio litis præstitus: an uero in quolibet actu, puta in quali-
o bet positione, habet consentire? Dixit Idem Iacob. [o] quod si ante litis contest. consentit, quod in lite possit esse, uel etiam in ipsa lite, hoc non sufficit: imo necesse est, quod cõsentiat in qualibet positione & responsione: sicut dicitur de tutore, in præ. l. clarũ. & Instit. de auctor. tutor. §. tutor. ff. cod. l. obligari. §. fi. In quibus dicitur. quod tutor in qualibet parte litis debet pupillo auctoritatẽ præstare, sicut & iudex delegatus per se debet in medio, in principio, & in fine cognoscere: ut C. de iudic. Authentic. ad hoc extra, de offic. delegat. capitu. super quæstionum. § intentionis. Sed hoc non placet: unde dic, semel ab initio sufficere consentire. ar. ff. eo.

ADDITIONES.

a Illorum. ¶ Distingue causas, vt dicetur infra versicul. duobus. versicul. proxim.

b Dudum. 2. ¶ In gloss. sed pone. & vide infra de senten. prolat. §. 2. versic. est quoque.

c Accur. ¶ In gloss. magna, dẽ qua supra, cui etiam continuatur sequens quæstio. Sed Gui. de Suza. respondet legi sequenti, quod ibi non dicitur quòd possit litigare, licet possit compromittere unde tenet quòd in his casibus, quibus acquiritur. vel acquiri potest patri vsusfructus, necessarius erit consensus patris coram arbitro: alias non iuxta dicta supra versi. sed quid si dubitatur. Simon Vinc. secundum Ioan. distinguit inter arbitrum & arbitratorem, vt primo casu, ideo quòd in iudicio per præ. l. 1. ff. de arbit. Secundo casu obligetur pater de peculio. ff. de pec. licet. §. sed si filius. Quod apparet, quia talis arbitratus non dicitur sententia sed transactio: sicut de venditione sic facta, si Titius fuerit arbitratus. C. de contrahend. empt. l. fin. Institu. de emptione. §. Item precium. ¶ Adde de hoc, vt per Bart. in d. l. cum non solum.

d Egit. ¶ Subdit Acc. hoc verum, si filius non patris, sed suo nomine agebat: dicit Simon, vel dic melius, quòd indeterminate requiratur consensus: propter quod sufficit quandocunque consentire. Sed in l. cum non solum. determinate, id est, ab initio, vnde non sufficit fieri quandocunque. Allegat. §. iussum, de quo 3. 4. ver. inducit ad hoc quòd requiratur consensus ante lit. contest. §. eo autem tempore. in l. si cum dotem. ff. sol. mat. de quo § dicam super præ. versicul. de quibus determinato & indeterminato consensu remittit ad ea, quæ scripsi C. ad Maced. l. fin.

e Contra. ¶ Inter quos sunt Gui. de Suza. & Old. qui super l. cum non solũ. dicebant, q cum lex non requirat certum tempus consensus, omni tempore poterit consentire. Inducunt ff. de pẽti. hære. l. si quo tempore. de rei ven. l. si autem. §. 1. ad exhiben. l. tigni. §. si quis. Et per hoc vult Old. etiam responsum ad quæstionem, quæ sequitur in ver. sed quid si pater, cui solutioni quo ad illam non obstat. ff. solu. ma, si cum dotem. §. eo autem tempore, imo facit pro: cum ibi dicatur, filiam ante litis contestationem pœnitere posse: pater in ipsa contestatione non consensisse, sed prius. Non ob. etiam l. obligati. §. tutor. ff. de aut. tu. quia aliud in tutore, cuius auctoritas redintegrat pupillum. non sic in filiofa. Patet primum. Secundum ff. de ver. ob. l. fi. §. 1. Institu. de inut. stip. §. furiosus. Et de facto videmus filiumfa. esse magnæ discretionis, quam patria potestas non minuit. Facit ff. ad Trebe. nam quod in principio. Item videmus eos ætate grandæuos quinquagenarios, & vltra: nõ est ergo de illis ad minores æquatio facienda. Satis dicit potest, cum Cyn. quòd opi. Speculatoris, quam Simon & Pe. sequuntur, sit vera eo casu, quo pater est legitimus administrator: quia scilicet vsumfructum agnouit. Tunc enim à principio litis actor debuit esse per iura per eos inducta. Si vero nõ agnouit vsumfructum, cum solum in signo repudiationis requiratur consensus: & ne litem resuscitet: quandocunque hoc signum & consensus interuenerit, satisfactum erit illi legi. & sic procedat opinio Lanfran. Gui. & Old. cum vero extra illa bona filius conuenit, vel conuenitur, cum in illis possit esse in iudicio hodie sicut olim, restat q consensus non requiratur: vel dubitanti an requiratur, sufficiat quòd quãdocunque interuenerit. Ad prædicta facit versiculus, sed quid si dubitatur. supra eodem. ¶ Adde, vt per Paulum de castro cons. 54. vbi mentionem facit de hac addi.

f Dominum. ¶ De hoc dabo remissiones super rubrica de emp.

g In fi. ¶ Diuersitas ista fundatur super varietate opinionum, quas vidisti §. ver. sed quid si dubitatur. Et certum est, q si lex, filiusf. ff. de actio. & obl. non fit correcta, non procederet quæstio: quia sic teneret iudicium & contestatio. & vide §. ver. sed nunquid. In publicis tamen formatur quæstio, quando propter causam illam pronunciatum est processum nullum, licet forte non sic pronunciari debuerit. Facit §. versic. prox. & vide quod dixi supra, 1 char. 1. eo. tit. super ver. quid si minor.

h Habet. ¶ Dictum Old. dixit supra ver. seq. sed pone quòd lis.

i Concor. ¶ Multa induxit Mar. de Fano ad istam partem, & ad contrarium, in quæstione, de qua infra dicam. Et multa uidere potes in §. quæsitum. infra alleg. & in omnibus Broc. de off. ord. c. 2. in gl. 2. & super ea. & 23. dist. quãquam. Ad soluen. Broc. vide Iac. de Bel. super præ. l. si duo. in solutione contrariorum. ¶ Adde, q sufficit generalis consensus Bald. consi. 153. lib. 2.

k Generaliter. ¶ Facit cle. de elect. c. fi.

l De Bo. ¶ Facit pro ipso de procur. qui ad agendum. lib. 6.

m Specialis. ¶ Et expressius alleg. Cy. Auth. de æqual. dotis, §. fin. ver. sin autẽ.

n Iussum. ¶ Marti. de Fan. qui satis disputat hunc casum in quæstione, pater filio, vbi tenet etiam speciali casu expresso generale ad itum non tenere. Inducit sic hunc §. generalis consensus non sufficit in adeunda hæreditate, vt ibi: multo minus in iudicio: cum hæreditatem minor accipiat sine curatore: iudicium non. ff. de acquiren. hære. l. si minor. C. qui legit. perso per totum. ergo hoc fortius. Inducit etiam l. Labeo. ff. de sup. legat. & l. iubemus.
o C. ad Velle. & ff. de transc. cum Aquiliana. Inuenio etiam Alber. Gal. idem tenuisse per d. §. iussum, & hoc no. in opere, sed in reportationibus super l. cum non solum. §. filius.

o Idem Iacob. ¶ In meis scriptis tenet quod sequitur, dicens quod illud approbat generalis consuetudo.

a ff.eo.[a] accipientis.ff.quod iussu.l.1.§.1.& arg.16.q.1.monachi.ex
tr.de postul.ca.2.Et ad hoc facit præcedens disputatio quæstionis
42 & vide j.de cura.§.fin.ver.sed nunquid sufficit.& seq.†¶Sed nũ-
quid filiusfa.potest pacto renunciare illi legi,cum non solum.vi-
detur quòd sic:cum in eius fauorem sit inducta.C.de pact.l.fin.&
l.si quis in conscribendo.extr. de fo. compet. si diligenti.de regu.
& transe.ad re.ad Apostolicam.Dic contra.nam illud in fauorem
Reipublicæ est inductum,ne filiusfam.accusationes subeat incom
petentes.ff.de pact.ius publicum.ff.ad Maced.l.1.& l.sed & si pa-
ter.in fin.& j.de conclu.& ren.vers.cui autem iuri. Interest enim
reipublicæ,ne quis re sua male vtatur. Insti. de his qui sui uel alie.
iur.sunt.§ & recte.Quid si promisit penam,si contraueniret? Re-
spon. non tenetur, ex quo pactum non tenet.C.de legi.non du-
bium.10.distin. vides.ext.de fide instrumen.inter.in si Quid si su
per hoc iurauit? Videtur,quòd possit contrauenire,ut in præ.cõ-
cor.& extra,de foro compe.si diligenti.in fi.Dic contra, si pubes
sit.C.si aduer.vend.Auth.sacramenta.22 quæstio. 5.pueri.Sed po
ne quòd filius patre absente egit,quod potest,vt dixi s.ver.sed &
si filiusfamil. demum pater reuersus vult retractare quod actum
est?Respon.dicit I. anf.quòd non potest: alioquin aduersarius au
ctoritate legis deciperetur:quod esse non debet.C.de his, qui ve.
ætat.l.j.ff.quando act.de pecul.est an.l.3.& C.de senten.pass.l.fin.
43 20.quæstio.1.c de viduis.†¶Sed quid si præsente patre,sine eius
consensu litem contestatus est,& aduersarius nihil opponit:quia
ignorat eum habere patrem, vel esse in eius potestate? Dicunt Lã
fran.& Iac.Bald.& quidam alij, quòd post litem contest. non po-
test hoc opponi:cum sit quasi dilatoria exceptio:argu.C. de pro-
cur.ita demum.ext.de re iudi.inter.C.de satisdat.l.1. ext. de exce.
b capitu.pastoralis.Credo,[b] quòd quandocunque potest obijci:qa
retro iudicium facit nullum.C. de procur.licet.ext.e.in nostra. in
c fi.11.q.1.capitu.pe.[c] Sed an valeat tunc iudicium, quando aduer-
d sarius ignorabat[d] eum habere patrem,& sic lis est contestata? Di
cunt quidam,quòd sic:ne decipiatur auctoritate legis, ut iam di-
ctum est.Si vero sciebat,non valere contra filiumfam.sed proseo
sic,argum.C.de procu.non eo minus. Si autem dubitetur,si sciue
rit, vel non dicunt quidam sufficere, si tunc in quacunque parte
litis consentiat, vt potius valeat iudicium, quam pereat:vt ff. de
regul.iur. semper in dubijs.& l. in obscuris. ff. de re iudi. quoties.
C.de communi seruo ma.l.fin.extr. de fide instrumen. capitu.in-
ter dilectos.prope fin.Tu tamen dic,vt supra, versic.sed pone,ꝙ
lis est contestata Sed quæritur quando exceptio ista,nõ habes pa
tris consensum,obijci possit? De hoc infra de excep §.dicta.versi.
44 quid de illa,non habes. †¶Quid si postquam est productioni te-
stium renunciatum, reus malitiosus ponit,quod actor habuit pa
trem legitimum,& actor hoc confiteatur : deinde reus negat illũ
mortuum non esse:& sic dicit iudicium sine eius consensu habitũ
non tenere? Respon adhuc poterit actor super hoc testes produ-
cere,cum sit nouus articulus C de temp.app.l.per hanc ext.de te-
sti.fraternitatis.ff.de iureiu.admonendi ff.de interrog.act.de æta-
te.§.ex causa.Sed quid si iste est alienigena, & de longinquis parti
bus,nec potest hic de morte patris docere? Dic quod non potest
hoc sibi obijci:cum etiam patre absente agere possit: vt ff. de iud.
e si longius.ff.de procur. l. filiusfa.[e] imo & si sit de eadem ciuitate,
in qua agitur,& pater non comparet:filius admittetur, quasi pa
tre absente.argu.ff si cert.pet. cum filius Sed & si reus negauerit
patrem abesse, uel defunctum esse, sufficit actori probare per fa-
f mam de morte.argum.ff.de acquir.hære.l.si quis mihi. §. plane.[f]
Et idem est in absentia:nam eo ipso quod non est præsens,præsu-
mitur absens,& probata est absentia.argu. C.de contrahen.stip.l.
1.& l.optimam.vbi probatur præsentia per instrumentum.& sa-
tis est,quod non comparet.argu.C. de his quibus vt indig. si ideo.
imo si de hoc iudici constaret, non deberet hanc obiectionem
admittere:quia manifesta probatione non egent:vt ext. de elect.
bonæ.ff.de in integ. rest. l. 1. Præterea nonne satis est quod actor
est in quasi possessione patris fa. Probet ergo reus patrem actoris
viuere.argum.ff.quemad.test apc.l.2.§.si dubitetur.licet sit argu.
g contra,ff.de probat. si filius.[g] maxime si probet se longo tempo-
re vt paterfami.fuisse,quod satis est.vt C.de pa.po.l.1. Quid si pa
ter intrat monasterium, nunquid habet necesse filio agenti con-
sentire:& nunquid eum in potestate retinet? Item quid si filius in
trat,nunquid persistit in patria potestate? De hoc j.de sta.mo.ver.
45 12.†¶ Sed nunquid in casibus in quib. minor potest esse in iudi-
cio sine tutore,uel curatore,qui no.extr. de restitut. spoliat. cap.
h ex parte.poterit etiam filiusf.sine patris consensu, Credo ꝙ sic,[h]
ar.illarum ll.& C.si per vim vel alio modo absent. poss. tur. fu.l.
1.Idẽ etiam puto in alijs,in quibus caueretur maior : vt in prædict.
capitu.ex parte.& de procurat.accedens. vide supra versicu.item
46 mulier. †¶Sed nunquid pater potest cõcedere exercitium actio
num in illis casibus, qui sunt in l. ff. de iud. si longius. quos supra,
scripsi in versi.sed si filiusfam.argu. quod not.in præalleg. l. cum
non solum §.vbi autem pueril.Sed contra argumen.C.de collat.
Auth.quod locum.& ff.de procur.filius.§ ipse quoque. Illud au-
tem certum est, quod pater in reb. filio quæsitis, agit per se, vel
per procuratorem: quod dic, vt infra in titu.de procu. § ratione
quoque ad fin.Quid de filiofam.in scholis existente? Dic, vt s.in
præ.ver. vt filiusfam.& sic de monacho dicemus.Quid si sit scho
laris minor in illis casibus,qui sunt in præal l.si longius. & ff.si cer.
i pet.cum filius ? Dicit Vber.[i] quod non admittetur sine curatore
dato causæ,non personæ: vt prædixi. Vtrum autem minor accu-
47 sans admittatur:dicam j.titu. 2.†¶Sed cum clericorum sint bo-
na post clericatum per eos acquisita:& ea possint vẽdicare: vt C.
de episc.& cler.l.sacrosanctæ.& Authen. presbyteros. & Authẽ.
licentiam. nunquid in uendicatione est necessarius patris consen
sus? Videtur quod non: cum sint eius propria, ut ibi & vendica-
tio soli domino datur.ff.de rei ven.l.in rem.arg.contra.quia agẽ-
k ti & fugienti[k] debet pater consentire. in præ. l. cum non solum.
§.1.Et hoc dictum quidam dicunt & exponũt in præ.l.sacrosan-
ctæ,vendicent,id est,habeant, agere tamen nequeunt sine patris
l cõsensu.Sed prius dictum verius.[l] Nam quod acquisiuit iure ca
strensis peculij censetur:vt in præced. Auth. presbyteros & in ca
strensi potest filius agere sine consensu patris: vt C. de bo. quæ li-
be.l.cum oportet.cum sit dominus.C.ad Maced.l. 2.ff.ad Tertu.
l.penul.& l.cum non solum.non loquitur de tali:sed in his in qui
bus patri quæritur vsusfructus. & facit j. de stat mo. versicul.12.
48 †¶Item excipitur contra actorem,quod est monachus,vel cano
nicus regularis, vel alius alterius obedientiæ suppositus, qui non
potest nomine suo agere,vel conueniri sine cõsensu patris, & ab
batis licentia: vt ext. de syndic.capit. vno.16 quæstio. 1.monachi.
quia pro mortuis habentur:& nihil habent,16.quæstio.1.ca.1.2.
quæst.7.placuit.in Auth.de monach.§.illud quoque.& §. si vero
relinquens.col.j.& 12. quæst. 1. non dicatis. & in Auth.hæc con-
stit.interpr.per const.de his:qui ingre.mon.col.6. & in Authen.
apud quem oportet mo.ca.dic.ea.co.ext.de sta.mon.cum ad mo
nasterium.C.de episc.& cle.repetita.in fi Eo enim ipso quod mo
nasterium sunt ingressi, omnia iura & actiones eorũ in monaste-
ria sunt trãslata: vnde ad illud pertinet exercitium causarum.qđ
m dic,vt no.s͂m papam.ext.de probat. ca.in præsentia.[m] Possunt tñ
suos abbates accusare:ut ext.de accu.ex parte.& c. olim. venia tñ
prius à principe impetrata.ff.de in ius voc. gñaliter.& C.e.l.1.& l.
2.vel dic,ꝙ non est alia licentia impetranda: cũ iã sit à iure cõces-
49 sa:ut in primis concor.†¶Porro abbates & priores, & alij, qbus
n administratio ꝯcessa est,[n] possunt agere.nam proprium[o] habent.
o ext.de sta.mo.monachi ext de resc.edoceri.& ff.de app.c. bonæ.
ext.de iud.cum deputati.quod dic. plene s͂m Papam.extra,de re-
stit.spo.olim & ext.de probat.ex literis An autem sit tunc neces-
sarius consensus capituli,vel literæ de rato : & an conuentus pos-
sit agere sine ꝓlato:& quid iuris sit? De hoc no ibi,& extra,de resc.
edoceri.& de pen.c 1 & de reli.do.c.pe.de transact. contingit.&
50 de offi dele coram.& j.prope finem.†¶Cæterum monachi,qui
de abbatis licentia sunt in studio, credo ꝙ possunt contrahere &
agere

ADDITIONES.

a ff.eo. ¶ Scilicet de au.tu. ¶ Adde Bar.& gl.in l.cum non solum.Bal.in l.j.C. de sacrosan.ecc.vbi dixit sufficere generalem licentiam datam filio, ad hoc vt posit testari ad pias causas. An autem iste generalis cõsensus sufficiat in causa appellatiouis, vide secundum Alex.Dyn.Bal.Salyc.in l.si iudex. C.de procurator.

b Credo. ¶ Secundum Vber.ut dixit remissio quam dat infra, ver. 2.

c c.pen. ¶ Simon Vinc.fortificat quæstionem, quærens de patre, qui in iudicio satisdedit iudicio sisti, vel fideiussit: an per id filio reo consensisse uideat. Quod non arguit per l.ff.quod iussu.l.1.in fi.j.resp. Ad contrarium inducit C.de euict.l.exceptione.

d Ignorabat. ¶ Et iuste ignorare poterat, secundum Iac.Bal.alle. ff. ad Mace. l.3.& pen.

e Filiusfa. ¶ Et s.ea.co.ver.sed pone.

f Plane. ¶ De hoc plene dixi j.de no.cri.§.famam.s.ver.quid si agenti. ¶ Adde,qualiter probetur mors.Bal.cons.330.lib.2.& qualiter probẽtur absentia & præsentia; per eundem Bal.ꝯsi.311.2.lib.Adde qualiter probet mors, uide plenissime per Alex.cons.115.inci.viso.processu, in quarto uol.& ꝯsi.24.inci.in causa uertente.col.2.ver.mouentur.eo.uol.& cons.146.inci.uideretur inspectis.col.5.uer.si vero posit in 2.vol.& late.per Henricũ Bouer. hic in c.in præsentia.de sponsa.Hen.Ferran.

g Filius. ¶ Ibi non erat in possessione tali & ibi not.

h Quod sic. ¶ Hoc placet, licet aliqui ꝯ̃ dicentes, ꝙ alia est tutoris uel curatoris auctoritas, & alia patris voluntas.ff.de uer.obl.l.ult.§.j.Inst.de inuti.stipu.§.pupillus.Et pro hoc facit quod no.s.uer.quid si dubitetur in fi. Sed ad hoc vltimum respondetur ꝙ loquitur ext.illos casus pręmissos. Ad primũ responde.quod si excluditur auctoritas, quæ plus arctat: fortius ergo voluntas.Et facit quod dixi s.ver.sed pone, quòd lis.ante finem.

i Vber. ¶ Vbi s.uer.sed de scholari.De reo scholari plene tractatur in ti.proxi.de his.& j.de satisda.

k Fugienti. ¶ Reo.

l Verius. ¶ Vt patet hodie de iud.c.ult.in fi.lib.6.

m In præsentia. ¶ Vbi scripsi super verbo, restitui.

n Concessa est. ¶ Vt hospitalium rectores, dicebat Vber.de Bo.

o Proprium. ¶ Cautius dixisset peculium: ut dixit Dec.monachi. sed secutus fuit uerba Vber.prædicti.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

agere ex contractu causa studii inito : & etiam accusare pro iniu-
ria sibi facta. Nam ex quo habent licentiam standi in studio, per
consequens faciendi ea, sine quibus ibi esse non possunt. ff. de iudi.
si longius. ff. depo Iulianus. ff. de iniu sed si unius. §. filio. ff. de re iu.
quidam consulebat. extr. de off. de lega. ex literis. & c. praeterea ff.
a de iur. om. iud l. 2. Secus si sine eius voluntate. [a] ff. de pec. liber. &
in Auth. de mona. § pe. ibi: erronea, &c. Si autem nō sit in studio,
non potest agere, nec pro iniuria accusare sibi facta: quia hoc spe-
ctat ad abbatem, vel syndicum quod dic, vt no. ext. de senten. ex-
com. c. parochianos. & plenius 12. q. 1. non dicatis. Si tamen mo
nachus à monasterio expellitur, vel sibi victualia denegentur: su-
per his potest agere, & restitutionem petere, arg. extr. de resc. cum
dilecta. & de accus. olim. Sic & seruus potest conqueri, si eum do-
minus multū grauet ff. de his, qui sui vel ali iur. sunt. l. 2. ff de indi.
51 vix certis. † ¶ Sed quid si spoliatus sit cappa vel libro: nūquid po
test petere restitutionem? Quaestio est venerealis 39 vide eam: &
est solutio, φ sic, si non sit abbas, vel syndicus qui agat nomine
b monasterij: ipse tamen eam petet nomine monasterij, [b] quia ve-
stis, quam portat, non est sua, neque cuculla: vt in concord. quae
sunt s. ver. prox. in prin. nec etiam eam possidet, cum sit seruus:
vt in 54 dist. multos. ibi, subire seruitutem. Vestis enim, qua ser-
uus utitur, est de peculio domini: vt ff. de pecu. id vestimentum.
At seruus nō possidet ea, quae sunt in peculio. ff. de acqui. possess.
quod seruus. Et praeterea nihil possidet, qui ab alio possidetur. ff.
de adulter. sic eueniet. Si igitur non possidet, nō potest suo nomi-
ne petere restitutionem ff. de vi & vi ar. l. 1. §. deijcitur. ext. de re-
stit. spoliato. olim causam .. prope finem. Si uero abbas vel syndi-
cus sint praesentes, ipsi agent: argu. ff. de preca. si adoptauero. & in
praedict. l. libera. ueruntamen si ille ab ecclesia sua vel prioratu eij
ciatur, poterit petere restitutionem: ar. ext. de resc. cum dilecta. &
de accusatio c. olim. & hoc est ratione administrationis sibi con-
52 cessae, ut praedixi, sed de rebus proprijs non posset, ut dixi. ¶ † Sed
nunquid abbas potest monacho concedere, quod habeat admini
strationem possessionum alicuius ville, & quod pro his agat? Dic
c quod sic, [c] constituendo ipsum procuratorem, vel syndicum ad
ista. extr. de statu monacho. monachi alias non. Nam si aliter age
ret, oporteret eum dicere, ago nomine meo, quod non licet mo-
d nacho. 12. q. 1 non dicatis, [d] Sed superior vel praelatus agit nomi-
ne officiorum, uel obedientiarum suarum. Canonicus autem se-
cularis, qui proprium potest habere: vt 12 quaest. 1 certe bene po
test agere nomine praebendae suae, seu beneficij pro iuribus ipsius:
& dicere in libello, ago nomine meo. extr. de probat. ex literis.
Vtrum autem monachus, & similes, ualeant accusari: dicam j. tit.
53 prox. ver. item seruus. & seq. † ¶ Item [e] excipitur contra fideiusso
e rem qui agit vt liberetur à fideiussione: quod non potest agere
priusquam soluat. ff. de cond. inde indebitum. & Inst. de fideiuss.
in prin. nisi in casibus, qui sunt ff. man. l. Lucius Titius & C. cod.
si pro ea. Contra quam extr. de fideiuss. c. fi. Item excipitur contra
actorem, quod nimis maturè agit : ut cum pupillus agit ante fini-
tam tutelam : & cum debitor agit pignoratitia intra solutionem
& debiti obligationem vt ff. de tut. & ra. di. l. nisi finita, & l si tu-
tor reipub. § fi. & l seq. & ff. de pign. act. l. si rem alienam §. omnis,
licet debitor ante sententiam offerens rectè egisse videatur: vt d.
l. in fi. Sed & si stipulatus fuero centum amphoras vini ex fundo
Titij vel Arethusae partum, licet pura videatur obligatio, tamen
propter tacitam cōditionem, quae inest, expectare debeo, donec
nascatur. ff de ver. ob. inter stipulantem. § sacram. versi. si stipula-
tus & l. interdum 1. resp. Idem quoque est, si haeres est damnatus
fideicommissario de restituenda haereditate; recepta ab eo certa
pecuniae quantitate: nel si institutus est sub conditione nominis
f ferendi, [f] vel sub alia possibili & honesta & non turpi: quia opor-
tet eum impleri, uel aequipollens fieri. ff ad Treb. facta. § si in dan
da. alias, si uero. & l. si mulier. § Brasidas quidam. ff. de cōdi. & de-
mon. l. non dubitamus. & generaliter omnes creditores impediū
tur agere añ diē vel ɔdōnē: vt ff. de pac itē qa quęstiones. & ff. qñ
di. le. ce. l. cum illud. in fin. & Inst. de excep. §. temporales. & licet
olim perderent causam, si prius agebant: hodie solum duplican-
tur induciae: ut in concor. quae sunt j. ver. item quod plus petit. Ta
men quandoque ex causa iusta ante diem existentem agit ad cau
tionem: ut ff. de pig. l. grege. §. pe. & ff. de iudi. in omnibus bonae.
nam, & is, qui aliquid stipulatur sub conditione, creditor est, an-
g tequam ipsa existat. [g] Is uero, cui aliquid sub conditione legatur,
interim non est in numero creditorum: vt ff. de act. & obl. is cui.
& Instit. de uerbo. obl. § ex conditionali. arg. contra, ff. de uerbo.
sig. creditori. & l. 2. & l. conditionales. Lex tamē indistinctè dicit
solum debitorem, à quo inuito pecunia potest exigi: ut ff. de uer-
54 bo sig. l. debitor. † ¶ Item repellitur, qui alienam litem uult age-
re: cum alius ei pferatur, ut ff. de inoff. test. l. posthumus. §. si quis
ex his. C. qui admit. ad bon pos. l. fi. in fin. C. de edi. di. Adri. tol. l. 1:
ff. de acqui. haere. l. quandiu 1. & 2. C. de lib. causa. l. 1. ff. de iur. deli.
l. si plures. Veruntamen pater agit pro filio, quem habet in pote-
state. C. de bo. ma. l. 1. Item negotiorum gestor, si talis sit, qui sine
mandato admittitur: alienam litem potest prosequi, ut ff. de neg.
gest. sin autē. Item orphanotrophus actor, syndicus, economus,
& huiusmodi, admittuntur. ut j. per speciales tit. apparebit. Item
repellitur filius natus si petat vltra quartam haereditatis, praegnā
h te uxore patris. ff. si pars haere. pet. l. 1. §. interdum. & l. antiqui. [h] ff.
de iudi. sed & si restituatur. §. fin. Item repellitur regulariter qui
libertueniens contra factum suum ext de cle. coniug diuersis. 12.
quaest. 2. monemus. Sed hoc fallit in quibusdam casibus specia li-
bus: ut ibi no. & ff. de adop. post mortem. ff. communia praedi. uē
55 ditor. ff. de re iud. iudex. 12. q. 1. certe ego extr. de ele. nosti. † ¶ Itē
turpitudinē suam, uel ignauiam allegās, ext. de do. inter dilectos.
de conces. praeben. cum super. C. de transact. l. transactione finita.
ff. de le. 2. qui solidum. & § etiam. C de ser. pig. da. ma. si creditori-
bus. Item qui plus petit causa, uel tempore, uel re, uel loco. quod
dic, ut ext. de plus pet. c. unico. & C eo. l. una. & instit. de act. §. si
quis agens & in §. tripli. & Insti. de except. §. appellantur. & j. de
plus peti. Itē qd̄ uult, ppria auctoritate sibi ius dicere, qd̄ eē non
dēt: ut ex. de iudi. dele § superest. uer. itē si uel t. & uer. itē si cā. &
seq. Nō enim dēt quis in propria causa esse iudex. C ne quis in cau
sa sua iudicet l. 1. nec se debet uindicare. quod si fecerit, punitur.
ff. quod me. causa. l. extat. C. de iud nullus. ubi de hoc, in Authen.
i ut defun. seu. fu. eo. §. 1. [i] Fallit tamen in casibus, in quibus potest
quis sibi ius dicere. Et primo fallit in his casibus, in quibus potest
quis aliquem sine iudice capere: quod dic, ut j. titu. de accu. §. 1.
uersic. hoc tamen. Item fallit: nam inueniens suam possessionem
uacuam, potest eam propria auctoritate ingredi ff. quorum leg.
l. 1. in prin. extra, de ord cog. c. 2. Tertio, cum inter partes conue-
nit, ut res auctoritate propria capiatur: ut C de pig. act. pignore.
k & de pign. l. 3. ff. de contrahen. emp. l. si quis sub hoc [k] ¶ Quarto,
debitorē fugientē creditor sua auctoritate capit. ff. de his quae in
56 fraudem cred. ait praetor. §. si debitorem. † ¶ Quinto, potest domi
nus sua propria auctoritate eiicere colonum pensionem statuto
termino non soluentem. C. locati. l. 3. & de iure emphyteut. l. 2. ff.
eodem. quaeritur. § inter locatorem. & extra, cod. tit. c. pen. & fin.
¶ Sexto, ratione officij, tutelae uel cure, quam quis administrauit
qui sibi dicit ius. ff. de admi. tut. quoties. §. sicut ff. de contrah. em-
pti. fistulas. §. 1. & C. qui da. tuto. uel cur. poss. creditorem. ¶ Sep-
timo, in procur. & negotiorum gestore qui possunt uti retentio-
ne expensarum, quas fecerunt. ff. de procu. quae omnia. §. fi. ff. de
negot. gest. debitor. §. sed si episcopi. ¶ Octauo, si magistratus co-
pia non habeatur. C. li. 10. de decurionib. generali. ¶ Nono, cum
eccle. rem immobilem ex permutatione transtulit in principem,
& eādem transtulit princeps in priuatum: tunc enim economus
sua auctoritate rem apprehendere potest, & ad ecclesiam reduce
re: ut in Authentic collation 5. ut de caetero rerum ecclesia. com
mut. non fi. § de cetero. ¶ Decimo, si uēditor uni emptori ad me
tiendum uinum certam diem praestitit, postea uero ei denunciet,
ut uinum tollat: poterit enim uinum fundere emptoris periculo,
57 nisi tollat. ff. de pericul. & commo. rei uendi. l. 1. §. licet. † ¶ Vn-
decimo, spoliatus potest spoliatorem incontinenti continuato
bello deijcere. ff. de ui & ui ar. l. 1. §. 1. & l. 3. §. cum igitur, & 3. quae
stio. 3. capitu. fin. ¶ Duodecimo, si quis citra seruitutem per do-
mum meam aquaeductum pertraxerit, possum propria auctorita
te illud inter dicere. ff. ad leg. Aqui. quemadmodū. §. 1. resp. i. ¶ De
cimotertio, fur nocturnus potest à quolibet capi: non tamen oc-
cidi, nisi defensionis causa ff. eo. itaque. extr. de homicid. c. si per-
58 fodiens. & ca. suscepimus. † ¶ Quartodecimò, si incendium immi
neat,

ADDITIONES.

a Voluntate. ¶ Et tunc excōicatus esset per Decr. 2. ne cle. uel mo. lib. 6. ¶ Ad-
de ꝙ idem quod Spec. consuluit Abb. cons. 84. lib. 1. & ibi uide quid si sunt
in studio de licentia episcopi: quomodo monachus agere possit ꝯ Abbatē.
b Monasterij. ¶ Dixit Dama. qui eandem quaestionem posuit, & non suo.
c Quod sic. ¶ Secundum Inn. & Hostien. ut scripsi de rescr. c. edoceri. super 1.
glo. in prin. à sup.
d Dicatis. ¶ Hoc reassumit infra in ult. col.
e Itē. ¶ Reassumit quasi ad literā uerba Vber. de Bo. usq; ad uer. itē qd̄ vult.
f Ferendi. ¶ Id est, quòd nomen certum, forte testatoris sibi imponeret, & ibi
etymologizat Accursius: nomen suum dicebat Vber. de Bo. quia malum est
inhonesti hominis nomen assumere.
g Existit. ¶ Quo ad quae censeatur creditor. nota. in l. is cui. statim allegat. le-
gatarius autem pro tanto non censetur creditor: quia prius decedens non
transmittit ad haeredes, C. de caduc. tollen. l. una. §. fin autem.
h Antiqui. ¶ Per hac l. i fi. melius itelliges, scilicet q a incertū est qd̄ nascant.
i §. 1. ¶ An procurator episcopi corā ipso, uel eius uicario, uel delegato cām
episcopalis mēsae agere poterit, uide in Summa Host. & de sen. & re iud. sub
rub. de sent. §. quis debet. ver. sed nunquid potest episcopus. & quod scripsi
de censi. venerabili. ante fi. magnae glossae. ¶ Adde Old. consi. 156.
k Hoc. ¶ Formam huius conuentionis vide j. de obli. in prima forma, ibi pro
quibus oibus, &c. Et ad hoc facit quod scripsi post Inn. & Host. de foro cp.
uerum in gl. 2. uer. dicunt autem quidam. & quod scripsi de ele. licet. 2. lib. su
per 4. & 5. gl. ¶ Adde ut per Bar. in l. creditores. C. de pign. Et ad uer. item
fallit. adde pulchrè Pau. de Cast. consi. 35. incip. priusqua
adde post Bar. in d. l. debitorem. Pet. de Anch. cons. 22.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

neat, possum auctoritate propria vicini domū destruere. l. si qs. §. quod dicitur. ff. ad leg. Aquil. ff. de incen. rui nau. l. 3 §. quod ait prætor. In hoc tamen casu dicunt quidam vicinos debere contribuere pro damno resarciendo. arg. ff. quod vi aut clam si alius. §. est & alia. & C. de oper. pub. l. ædificio. ff. ad l. Rho. de iact. per to-
a tum. [a] ¶ Quintodecimo, si post tres denunciationes te inuenero in domo mea, uel in popina cocuntem cum vxore mea, te sine iudice interficiam: si uero loquentem, te capiã, in auth. ut lice. ma. & auiæ. §. his quoque. & § seq. col. 9. & ff. de adul. pater. & l. quod ait
b lex. & l. marito. arg. contra. 33. quæst. 2. inter hæc vestra. [b] ¶ Sextodecimo. curialis seu officialis fugiens, sine iudice capi potest. C. ubi quis decu. vel cohor. l. 1. & in præ. l. generali. ¶ Decimoseptimo, permittitur alicui in casu ius sibi dicere in odium sui, & in fauorem eius, contra quem vult sibi ius dicere: vt ff. de peti. hæred. si qd possessor. §. sed si ipsi. ¶ Decimooctauo, uerberatur Iudæus uel alius qui non potest à iudice alias cogi: quia citatus non uult
c uenire, secundum Ioan. And. in præ. l. generaliter. & in præ. l. nul
c lus. [c] ¶ Decimonono in casu qui est. C. lib. 12. de metal. l. deuotū.
59 † ¶ Sed pone, [d] inuenio pecudem tuam in mea segete damnum
d dantem: nunquid illam propria auctoritate capere possum, & tenere, donec mihi satisfeceris? Et uidetur quod sic: nam furem in furto inuētum capere possum. Talis enim dicitur manifestus. Instit. de obl. quæ ex deli ct. nasc. §. furem. nec ex hoc teneor actione iniuriarum: cum hoc tantum fecerim iuris mei conseruandi causa. ff. de iniur. iniuriarum extra, de elect. cum ecclesia Vuulterana. nec furti: cum animum lucrandi non habuerim. Argum. tamen
e contra, quod non possum. ff. ad leg. Aquil. l. Quintus. [e] Dic, quòd non possum capere, ut teneatur, donec mihi satisfactum sit, qua si loco pignoris: possum tamen capere & tenere, donec sciat do-
60 minus, contra quem agere possum. † ¶ Item excipitur [f] contra lo-
f catorem, uel commodatorem petentem rem locatam, uel commodatam ante vsum completum. ff. commo. in commodato §. si cur autem extr. eo. c. unico. in fi. ff. loca. ex cõducto. in fi. Exceptis casibus, quibus conductor impune repellitur. C. loca. l. 2. ff. eod. l. quæro. §. inter locatorem. in fi. extr. eo. propter. licet aliud sit in
g precario, quo quis [g] non utitur, nisi quandiu patitur, qui concessit. extr. de præca. c. fi. ff. eo. ait prætor § 1. & l cum precario. ¶ Itē repellitur vēditor, & eius hæres vendicans ab emptore rem, quã vendidit. ff. de euic. l. uendicantem. & ff. de exce. rei ven. & tra. l. j. C. de rei ven. cum à matre. C. de reb. al. non al. venditrici. vel etiã si agat ex uendito, antequam res sit vēdita, uel tradita, vel saltem oblata. Et etiam excipitur contra emptorem agentem ex empto priusquam pretium soluat, uel offerat uenditori. ff. de act. emp. & vend. Iulianus. §. offerri. & §. ex uendito. Instit. de re. di. §. uendi tæ. ff. de contrah. empt. quod vendidi. extra de fide instrum. cum Ioannes. prope prin. Vel si agatur ex stipulatu de euictione priusquam res empta per sententiam ab eo euincatur. ff. de rei uend. vtique. ff. de euict. euicta. 1. resp. & §. 1 extr. de emp. & uend. c. fi. licet emptor bonæ fidei possit ex empto agere contra venditorem alienæ rei, priusquam res euincatur: ut ff. de act. empt. l. ser-
61 uus, quem. §. fin. † ¶ Item repellitur creditor volens conuenire mandatorem vel fideiussorem, uel pignorum possessorem nisi prius principalem excusserit debitorem. in auth. de fideiuss. § sed ne quis. C. de act. & obl. Aut sed hodie. Idem puto in beneficio epistolæ diui Adriani, & nouæ constitutionis, quæ iuuat reos de bendi, q̄ ante litis contestationem sit opponendum vt ff. de tute & rati. di. l. 1. §. nunc tractemus. & in authen. de duobus re. Dic ut j. de excep. §. dicto. uer. quid de exceptione beneficij. Item differtur iudicium, si impuberi quæstio status moueatur. ff. de Car. edi.
62 l. 4. §. duæ. & C. ad Car. l. 1. & 2. † ¶ Illustris persona nõ potest agere per se, sed per procuratorem. C. de proc. l. pe. & Aut. quod ius.
h vt [h] sunt cardinales & primates, & rales qui minacem timorem suis aduersarijs inferre possunt: sed & maiores magistratus, & qui cum eis sunt, sicut non conueniuntur, sic non conueniunt, nisi vsque ad litis contestationem: & hoc si res vrgeat. ff. de iudic. pars literarum. ff. de off. præsi senatus. Quod de temporalibus magistratibus intellige, scilicet de consulibus, de potestatibus, de præsidibus prouinciarum, & proconsulibus, & prætoribus, & similibus. Præmissa uero intellige de perpetuis Horum tamen procura
i tores dicit Bagarotus, [i] admittendos ad instar illorum. Et idem
k de illis qui à principe [k] ad certas prouincias mittuntur, quos legatos vulgariter appellamus. ff. de iudi. legatus. 2. & l. is, qui. & 1. di. ius gentium. 94. distin. si quis legat. & dicam j. in tit. de reo. ver. itē consul. Sed quid de maiorib. magistratibus? Dic, ut in præ. l. pars.
63 † ¶ Item tutor & curator durante administratione prohibentur suo, uel suo & pupilli simul nomine contra tutorem & curatorē actione tutelæ experiri. ff. de admin. tuto. cum plures. 1. resp. & l. actus. C. eo l. 2. ff. de tute. & ra. distl. l. nisi & l. si tutor reip. §. fi. Sed tutor & curator uel procurator uel œconomus depositi officio non agunt iniuitis dominis directis actionibus durante officio sibi quæsitis: quia illi, quorum nomine litigauerūt, in suis vtilitatibus præferuntur. ff. de procur. in causæ. §. fi. & l. sequēt. & C. quando ex fac tut. uel cur. l. 2. Assistere tamen possunt agētibus inchoatis: vt j. de tut. & c u r. §. generali. ver. item quod his. Sed nec cõuenire possunt, ut dicam j. ti. de reo. ver. item tutor. De hoc no. j. in ti. de tut. & cur. actor tamē procurator petens sibi ex iudicato satisfieri, auditur, ubi dominus nõ est soluendo. ff. de procur. actor.
64 † ¶ Rector quoq; ecclesiæ post dimissam ecclesiam potest repetere fructus sibi p prędonē subtractos tempore regiminis, vsque ad tempus perceptionis secundi beneficij: licet perierit actio per receptionem secūdi beneficij: quia debiti sunt iure actionis C. de iud. l. 1. ff. de eo quod cer. lo. l. 3. §. Idem Iulianus. secūdum Vin. ut
l ipse no. ext. de ele. dudū. 2. [l] Et separatos à solo: ut nota. j. de fruc. & itereſſe. §. 1. ver. sed pone. & seq. Et usufructuario per dominū electo, cogitur dominus sibi cõstituere usumfructum de perditū. ff. de ui, & ui ar si plures. §. deiectum. Item excipitur contra actorē, quod præposterè agit, iuris ordine nõ seruato: ut si prius agit de proprietate, quam de uiolentia: vel si quæstionem præiudicialem post ponit. 2. q 1. in primis C. de app. l. 1. C. de rei uendi. ordinarij. C. de iterdic. l. incerti. C. loc. l. 1. & l. oēs & ff. de iud. si de vi. extra, de iud. c. examinata. C. de ord. cog. si res. & 3. q. 11. c. nõ est cre-
65 dendum. §. aliquando. † ¶ Item excipitur cõtra uolentem agere furti uel iniuriarum actione, quòd remissa est actio pacto, uel trã factione, uel dissimulatione, uel q̄ ipse obiecti criminis est innocens. ff. de pact. si tibi decem millia. §. 1. & 2. & l. si unus ex § sed & si pactum. Instit. de iuiur. §. fi. ff. eod. non solùm. §. 1. & l. eum qui nocentem. Arg. contra finale dictum: quia non relatione crimi-
m nis, sed innocentia reus purgatur. 3. q. 11. negãda & c. seq. [m] Item excluditur agens rei uendicatione, uel noxali actione, si reus neget se possidere. ff. de rei uen. l. qui petitorio. ff. si ex nox. cã aga. l. 2. §. 1. nisi primo possessor de medio fuerit redargutus. ff. de noxact. l. quoties. §. 1. & 2. l. si seruus depositus. §. fi. Similique modo si possessor pignoris negat rem fore eius, cuius actor eam esse asserit: probata vero actoris intentione, dicit se emphyteutam. uel ēt iuris possessorem: oportet à se possessionem transferri prius quã super iure suo audiatur: vt C. q po. in pig. ha. l. item possessor. Sed & si reus debitum confiteatur, & soluere sit paratus: non cogitur
n susci pere iudicium: dt j. in ti. de reo. ad fi. [n] Et iunge hic quod no. j. de act seu pet. §. in anterioribus in prin & § sequitur. versi. si autem velit & seq. Item in reali actione actoris intentio deuiatur si reus ante litis contestationem exhibeat rei petitæ possessorem. de rei uen. l. is, qui se obtulit. & l. seq. & l. sin autem. in princi. & in noxali si ostendat seruum noxosum, ab alio defendi cum satisdatione: vt ff. de nox. act. l. si plurimum. Et in causa criminali si accu-
66 satus ostēdat criminosum. C. ad l. Cor. de fal. l. si maiorem. † ¶ Itē excipitur contra actorem de compētatione, quæ tamen sit liquida, & non multis ambagibus inuoluta. Et hoc tam in criminalibus, quam in pecuniarijs, quam etiam in turpib. & famosis ff. de compen in l. j & l. si ambo. C. eoden. l. fi. ff. sol. matri. l. viro. ff. de dolo. si duo. C. de libe. causa. si filium ff. de eo, per quem fac. est l. fi. §. sed si stipulatio. ff. ad leg. Aquil. scientia. §. cum stramenta. extr. de dep. bona fides. in fi. Item impediuntur agere venditor, mulier, debitor, & dominus de proprietate rei venditæ, uel pignoratæ vel in dotem, vel in feudum, vel in emphyteusim datæ. ff. de re iudi. l. sæpe. C. de rei ven. doce. & 8. ver. item repellitur venditor. Item impeditur actor agere tēpore quadragesimæ, saltem in causa cri-

ADDITIONES.

a Per totum. ¶ Vide quod dicam infra de iureiur. §. 2. super ver. sed pone in micitias. Adde, ut plenius per Ang. consi. 197. & ver. 5. adde Alex. consi. 13. cum seq. & ibi. quid si sit promissa pœna de soluendo in tempore:

b Vestra. ¶ Dic, ut ibi not.

c Nullus. ¶ Alleg. in prin. huius ver.

d Pone. ¶ Adde fuit iste ver. receptus de Roff. titu. de ac. in factum de paup. ante fin.

e Quintus. ¶ Per quam legem dicebat idem gl. 1. in Decr. si læserit. de iniur. & dam. da. ¶ Adde q̄ Bar. Ro. de Cast. Inn. & communiter doct. idē tenent in l. hoc amplius. ff. de dam. infect.

f Item excipitur. ¶ Reassumit verba Vber. prædicti vsq; ad ver. item repellere, qui sine exce. uerbis Bal. sub ver. item illustris. & ver. rector quoq; & ver. qui de quadragesima loqui. ¶ Adde ver. seq. item repellitur quæ scripsi Ro. psi. 503. vbi ponit quo intelligatur illa regula, Quem de eui. &c. adde uer. itē repellitur creditor, q̄ illud est uerum, nisi notorie pſtet debitorem principalem non esse soluendo, ut voluit Bar. in l. decem. de verb. obli. in l. fi. ff. si cert. pet. Bal. consil. 25. & 168. lib. 3. & consi. 13. & 23. lib. 1. & 55. eodem lib. Abb. consi. 29. & 72. Pet. de Ancha. consi. 295. & 318. An autem saltem requiratur su per hac notorietate sententia iudicis. Bald. in l. si quis. §. habet. ff. de ope. noui nun. sed tenet quod sic. Idem consuluit Rom. consi. 93. & 211. licet aliqui contra in d. §. habet.

g Quis. ¶ Quia mera liberalitate conceditur. Vbert.

h Vt. ¶ Incipiunt verba Bagaroti.

i Bagarotus. ¶ Vbi expressi in prin. huius tit.

k Principe. ¶ Vtrobique dixit Bagarotus.

l Dudum. 2. ¶ Quod scripsi de præb. de mulcta. super uer. habebat.

m cseq. ¶ Dic ut not. ead. q. in summa, ubi distinguitur inter accusationem & exceptionem.

n Ad fi. ¶ Vbi ponit, quid de confesso partem debiti, dixit Vber.

a sa crinalí. C. de fer. l. quadraginta sed hoc non seruatur. [a] Idem & tempore feriarum, nisi in casibus specialibus. ff. de fer. l. j. & 2. & extra, c. c. 1. & fi. de dilat. c. fi. & ĵ. de fer. Item repelluntur, qui vocant in ius eos, qui uocari non possunt: qui habentur. ff. de in ius vocan. l. 2. 3. & 4. resp. 1. & in alijs. ff. de iniur. nec magistratibus. in Authẽ. vt cum de appel. cog. §. pen. & fin collat. 8. Dixi aliquid s.
67 ver. item quod est libertus, & dicam ĵ. titu. prox. †¶ Item repellitur, qui causam non exprimit in libello. 3. q. 3. c. inducię. §. offeraratur. extr. de libel. obl. c. fin. Et generaliter proponens actionem nimium generalem, seu ambiguam & confusam: ĵ. de actio. seu peti. § sequitur. in prin. & ver. illud quoque. Item proponens contrarias opiniones, repellitur. C. de fur. l. 1. C. de codici. l. fin. in prin. C. si ser. exte. se emi man. l. una. extr. de appel. capit. solicitudinem. in fin. 74. distinct. gesta. Vel diuersas: & compellitur alteram elige re, nisi vna sit alterius præparatoria. vel nisi vna sit penalis sui natura, & ab initio, altera uero rei persecutoria, vel nisi hoc faciat contumacia rei non respondentis. ff. de tributo. l. quod in hæredem. §. eligere. ff. de legatis secundo. cum filius. §. varijs. ff. de condi. fur. si pro fure. respõ. 1. ff. de fur. si pignore. §. cum furti. ff. arbo. fur. cæ. l. prima. & l. pen. ff. quorum le. l. prima. §. quod ait. ff. ad ex-
68 hib. l. tertia. Est autem personalis. †¶ Quid ergo si deiectus de possessione fundi vel domus, proponit pro vna parte fundi interdictum vnde vi, & pro alia triticariam actionem contra deiectorẽ vel inuasorem? Videtur admittendus argumen. de vi, & vi arma. l. 1. §. si fundus. ext. de probatio. licet. Nam & triticaria contra prædonem intentatur. ff. de cõdi. triticar. l. 1. §. fin. & l. seq. Dominus
b tamen Vber. de Bona. [b] dicit contra. sumens argumentum ex ratione legis, quæ redditur in præalleg. §. varijs. Et ad hoc accedit arbor. fur. cæ. si gemina. Secus cum partem fundi, uel domus emit à domino partis, aliam à non domino. Vel si una pars domus erat feudum, alia allodium: quia tunc pro una parte Publicianam, pro altera rei uendicationem intẽtabit: & pro parte vtilem, & pro parte, quæ est allodium, directam rei vendicationem. argumen. ff. de publ. l. 1 ff. si ager uectigal. l. 1. §. 1. veruntamen si conduxit arcam, & postea imposuit superficiem, qualẽ pro solo, talem pro superficie soli dominus poterit intentare. ff. de superficie. l. 1. §. ait. In penalibus autem, si dantur ex uno facto, oportet alteram eligi: verũ tamen si plus est in una, quam in altera, poterit actor p alia cõsequi, quod non consequitur per eam, quam intentat ff. commu. l. unde quæritur. & l. præced ff. de act. & obl. qui seruum. Si uero: ex diuersis factis detur, una non impeditur per aliam: imo poterunt ambæ in eodem libello intentari: vt furti, pro seruo surrepto. & l. Aquil. pro occiso, si seruus sit à fure occisus: vt ff. de priua. de-
c lic. nunquam ff. de regulis iuris. nunquam. [c] super hoc. vt ĵ. de act. seu pe. § sequitur. ver. notandum etiam. Item repellitur, qui sine principali rescripto alium uocat ad extraordinarium iudicem. C. de iurisdictione omnium iudicũ, l. in criminali. C. de dila. l. si quãdo. quæ est 4. q. 3. c. inducię. §. spacium. Item repellitur qui liberti tem uel aliud ex testamento petit contra hæredem scriptum, qui suscipit, uel suscipere sperat iudicium petitionis hæreditatis, ne per hanc petitionem hæredi præiudicetur, quoad illud iudicium. C. de petitione hæreditatis. l. fi. ff. eo. l. si quis libertatẽ. ff. de actioni. & obligationi. qui cum hærede. Item qui facit præiudicium maiori quæstioni, de minori causa iudicium proponendo. ff. de iudicijs. l. per minorem. ff. de in integ. restit. scio. & 3. q. 11 capitu. non est § aliquando & de legib. ibi positis. Excipitur quoque, quod nõ satisdedit. infra titu. de satisdan. §. 1. Item quòd non uenit in termino, ad quem reum citari fecerat: vnde non audietur, nisi prius refundat expensas, & caueat de fideliter comparendo. ext. de dolo & cõtum. actor. lib. 6. C. de iud. sancimus. Item quod noluit agere intra tempus sibi præfixum. Ad hoc C. de inge ma. l. diffamari. C. de accus. Titia. extr. de restit. spo. frequens. §. solet. libr. 6. ext de clandestin. despon. cum inhibitio. Item repellitur, qui experitur coram iudice eo quem dedit: ut in concord. quæ sunt supra. de iud. deleg. §. superest. ver. item si velit. Item repellitur, qui promisit non conuenire reum coram isto iudice. arg. C. de pac. l. pe. extr. de iud. ca. 1. Sed videtur tale pactum non valere ff. eo. l. ius publicum. super quo uide ĵ. de competen. iudi. adi. §. 1. versi. circa hoc
69 queritur. & seq. † ¶ Idem si pater coram filio iudice, uel econtrà, de famosa actione experiatur: quod dic, ut ĵ. §. supereſt. ver. item si maritus. Item ubicunque iudex suspectus est, uel non potest esse
70 iudex, quod dic ut in dicto §. supereſt. & seq † ¶ Item repellitur, qui restitutionem causæ petit coram eo, qui tribunali non præest, vel qui à principe delegatus non est. C. vbi, & apud quos in integ. restitut. postu. l. fin. uel qui restitutionem petit coram minoribus, contra sententiam & factum minorum. ff. de mino. l. minor autem. C. ubi, & apud quem. l. 1. Item repellitur, qui sat agit agere nõ in tribunali, sed in popina, vel lupanari, uel quouis alio loco. vbi
d more maiorum ius reddi non consueuit, [d] vel quandoque dictũ fuerit. ff. de arbit. si cum dies. § penul. ff. de iusti. & iur. l. fin. & de iud. si locus. C. de dila. a procedente. C. quomodo & quando iud. si vt proponis. ext. de resc. c. fi. Item si continentiam causæ uelit di

uidere. ff. de iud. nulli. ext. de seq. possess. ca. 1. Item si super pluribus personalibus actionibus uelit reum coram diuersis trahere ext. de rescr. c. fi. & c. dispendia. lib 6. Item reus conueniens uel reconueniens actorem repellitur: nisi hoc coram eodem iudice faciat, ut eo. c. dispẽdia. §. reus. 3. q. 8. cuius. C. de sent. & interloc. om-
71 iud. Auth. & consequenter. † ¶ Item filia sine patris consensu audienda non est in repetitione dotis: nec econuerso. ff. iolu. matr. l. 2. & 3. ubi de hoc. & l. 4. & in pluribus aliis legibus. Nec etiam mulier constante matrimonio potest dotem, vel res dotales petere ab aliquo possidente. C. de collat. l. dotes. C. de rei vend. l. doce. & de dotis promiss. si pro te. nisi in casibus: vt C. de iure do. vbi. & in Auth. ibi posita. ext. de consue. ex parte. C. de rep. l. 1. In multis enim casibus deterior est conditio feminarum quam masculorum: ut
e dicam ĵ. de procur. §. 1. [e] Quid si pater agit actione de dote, & fundus datus est ei in solutum pro dote, qui postea alienauit eum, & demum ipse obijt: nunc filia, quæ non est hæres, petit fundum: quæritur an possit? Dic, ut no. C. de rei vxor actio. l. 1. & Auth. sed quamuis. & de iure do. l. rem. & facit. ff. de collat. do. l. fi. ff. ad leg. Fal. pater. ff. qui. mo. pig. vel hypo. sol. Lucius. Item repellitur, si res quæ petitur sit præscripta. C. de constit pe. l. 2. & de annal. except. l. 1. 16. q. 3. ca. placuit. § potest. extr. de præsc. sanctorum, & c. vigilanti. & se. ca. Item si trahat reum clericum coram ciuili iudice in causa criminali, vel ciuili: siue trahens sit clericus siue laicus: vt in ꝓcor. quæ sunt s. de iud. deleg. § fi. prope fi. versi. item ꝙ est laicus. Item consors eiusdem litis, etiam coniuncta persona, non auditur sine mandato ante litis contestationem: etiam præstita cautione: sed post sic, præstita cautione de rato. C. de consor. ciuidem lit. l. 2. & sic intelligitur, extra. de constitu. cum M. in prin. tam in tex.
f quam in gl. 1. [f] & de do. & contuma. cũ dilecti. in prin. Item repelli tur is, qui non comparuit in termino, ad quem reum vocari fecerat, donec cauerit, ꝙ fideliter comparebit, & donec expensas solg uerit. extr. de dolo & contuma. c. actor. [g] Item qui procuratorem ad totam cam̃ cõstituit, cum quo est lis ꝓtestata: amodo enim ipse non potest agere, nisi ex iusta causa procurator fuerit reuocatus. C. de proc. l. procuratoribus. ff. e. l. in causæ. & l. ante litis cõtest. &
h l. seq. C. mandat. si pater. [h] Item qui se dicit hæredem. repellitur, nisi
i dicat an ex testõ, vel ab intestato. ff. de iter. act. si defensor. §. illud. [i] Sed si dicit ex testõ, & altera pars id negat, non tenet incontinenti probare. Sed in processu iudicij probabit, & ei rñdebitur interim super principali ar. ibi, & ff. e. l. 1. in princ. & ĵ. de instru. edi. §. nunc dicamus. ver. sed quid. Item petenti fundum non rñdetur, nisi eum exprimat per decentes ꝓfrõtationes: uel si plures hẽt reus sub eisdem ꝓfrontationibus, nisi ipsum oculo adoculum, uel digi
k to ostẽdat. [k] Sic intelligitur ext. de lib. obl. c. 2. ff. si cer. pet. certum. ff. de condi. & demon. l. nominatim. ff. de censib. forma. & vide ĵ.
m de libel. conce. §. ĵuxta propositionis. uer. itẽ nõ ualet. [m] Itẽ actor, qui iterum deserit litẽ, ab omni cadit accusatione ipso iure in Auth. de litig. §. omnes. in fi. Item contra prælatum agentem excipe, ꝙ nõ fuit electus. 43. dist. in mandatis. 23. q. 4. tres personas. & 7. q. 1. Nouatianus. & c. factus. 62. di. c. 1. & 2. uel ꝓfirmatus. 12. q. 2. alie nationes. ext de ele. qualiter. & c. per inquisitionẽ. & c. nostri. & c. bonæ memoriæ. 1. 8. q. 3. talia. & c. seq. Sed & is, qui tanquam prælatus agit, debet in aliis mihi rñdere. ff. de re. eo. qui sub tut. & cur.
72 sunt. l. qui neque. ar. ext. de iud cũ deputati. † ¶ Sed pone quidã dicens se episcopũ cuiusdam ecclesiæ in Græcia uel in Barbaria, quenit me in curia nomine illius ecclesiæ, cui me dicit obligatũ in cẽtũ: ego dico, Nõ te cognosco episcopũ esse: nec in possessione episcopatus esse: nunquid ante litis contestationem tenetur probare se episcopũ esse, uel saltem in administrationibus ipsius ecclesię in possessione esse? Videtur ꝙ sic, in his quæ no. ĵ. de procur. uersi. illud quoq;. cum alij qui nomine alieno agunt, teneant docere prius quam admittantur, se legitime ordinatos, puta procuratores.
extr. de

ADDITIONES.

a Seruatur. ¶ Etiam in curia Romana: ut not. 15. q. 4. placita. & de hoc plenius ĵ. de fer. in 1. col.

b De bona. ¶ Conscientia ductus illum nominat: cum tamẽ fere totum, quod est superius, fuerit eius quo ad casus, hic autem dixit sui Operis rub. 2. in fi. ubi ad literam habetur totum, quod in hoc ver. sequitur.

c Nunquam. ¶ Hic est finis Vberti de Bona. Sequentes casus ferè omnes fuerunt Baga. vbi s. vsque ad uerficulum, item contra prælatum.

d Consueuit. ¶ Nec esset clarior.

e §. 1. ¶ Dixit Roff. ubi s. prope fi. ꝙ de iure Lombardo. mulier sine mundual. do suo agere non potest. ut in Lombar. rub. qualiter mul. ali. permis. sit. l. 1. Si uidere vis, est 10. ru. secundi libri. & eo. lib. rubr. 2. est de illa, quæ sine uoluntate mundualdi ad maritum ambulauerit.

f In gl. 1. ¶ Supra uide quod super ea dixi tractando, quando præcluditur uia huic cautioni, ex quo lis contestata non est.

g Actor. ¶ Lib. 6. & hoc dictum erat s. ead. colum. post versicul. excipitur.

h Si pater. ¶ De procur. c. 2. lib. 6.

i §. Illud. ¶ De hoc plene scripsi de lib. obl. a. cap. 2. super uer. quia sum hæres

k Ostendat. ¶ Dicit Nepos de Montealbano, ꝙ sic seruatur in diœcesi Tholosa. & Caturcen. si reus hoc petat.

l Valet. ¶ In actione reali.

ext. de procu. c. 1. Item tutor & curator, ut uideatur si est datiuus vel testamentarius: & si datiuus, vtrum satisdedit, & fecit inuentarium. C. de tuto. qui non satisd. l. fin. C. arbitr. tut. l. veteris. Item syndicus, actor, œconomus, & similes ad hoc tenentur ff. quod cuiusque vniuer. l. nulli. Respon in quæstione proposita & similibus, cum quis agit aut nomine suo, aut alieno: si suo, puta petitione hæreditatis, uel ex iure cessо. & similibus, non tenetur ante litis contestationem ostendere se hæredem [a], uel sibi ius esse cessum: ut notatur, infra, de instrument. edit. §. nunc dicamus. ver. sed quid ecce. & supra. versic. item qui se dicit, sicut si rei uendicatione agat, non tenetur ante litis contestationem ostendere
73 se dominum. † ¶ Huiusmodi enim exceptiones, Non es hæres: non est tibi ius cessum, non es dominus: si probentur, perimūt intentionem agentis: & ideo litis contestationem non impediunt extra. de lit. contestation. exceptionis. lib. vj. argum. contra, ff. famil. erci. l. 1. ubi contra proponentem se hæredem, & ad hoc familiæ erciscundæ agenti obstat exceptio, quod non est hæres. Resp. illud ibi speciale est, ne fiat præiudicium petitioni hæreditatis, quæ de sui natura præcedere debet: ut ibi dicitur. Idemque dici potest in aliis præiudicialibus: ut si dicatur actor seruus, uel filius conuenti: vt C. de ord. iud. l. 1. & 2. Institut. de actio. §. præiudiciales. & hæ præiudiciales proponuntur & probantur ante litis
74 contestationem: vt C. de adulter. quoniam. † ¶ Si autem alieno nomine quis agat, tunc ante omnia docere debet de mandato, & se legitime constitutum esse: ut in tutore, curatore, syndico, œconomo, procuratore, & similibus personis, supra probaui: excepto prælato, secundum quosdam, qui licet nomine ecclesiæ agat, non tenetur ante litis contestationem ostendere se confirmatū, vel institutum legitime, uel in possessione administrationis esse: sed nisi ante sententiam aliquid horum ostendat, absoluetur reus. Et est ratio in prælato, quia licet nomine suo non agat, sed ecclesiæ: tamen ius maius habet in re, quam prædicti nomine alieno agentes. Quod dic, ut no. v. q. ii. quia episcopus. Alii dicunt idem in prælato, quod in prædictis. Alii dicunt, & melius, quod si proponatur exceptio sic: Tu non es prælatus: non bene excipitur. Si vero dicatur, tu non es prælatus, nec es in possessione prælationis neque haberis pro prælato: tunc bene: & hoc casu ante litis contestationem debet agens docere de sua possessione, uel quasi [b].
75 †¶ Item si unus canonicus uel clericus ecclesiæ agit, uel defendit pro ecclesia, quod potest: vt extra. de concess. præben. ex parte. & de elect. cum causam. quæ inter. & de testibus. cum olim. ubi de hoc, opponitur ei, quod non habet mandatum, uel literas de rato: vt extra, de off. dele. coram. de transact. ca. contingit. de hoc in præ. cap cum olim. & in prædi. c. ex parte. Sed nunquid taliter agens tenetur ecclesiam defendere. si eius nomine reconueniatur? Dic, vt j. in titu. de reconuentione. §. nunc dicamus. uer. sed
76 pone. † ¶ Item etiam obiicitur prælato agenti, quod non habet consensum sui capituli: vel econtra. extra. de rescriptis. edoceri. Sed certe ibi non dicitur vtrum prælatus possit agere sine cōsensu capituli, uel econtra: sed quod cogitur prælatus defendere, vel experiri pro suo collegio, vel capitulo, si bona eorum non sunt omnino discreta: non tamen determinat aliquid de consensu, vt ibi patet: quod pauci aduertunt. Vbi autem sunt discreta, tunc non cogitur: sed vt quilibet extraneus volens admittitur. ff. quod cuiusque vniuer nom. l. 1. §. fina. vel saltem, vt coniuncta persona. nam quilibet clericus ecclesiæ coniuncta persona esse cēsetur. arg. xii. q. ii. non licet. Vt dicam de hoc j. de procur. §. ratione quoque uer. item quod constitutus est [c]. ¶ Ad præsentis autē articuli clariorem doctrinam, nota, quod super hoc, san prælatus possit agere sine consensu capituli: uel econtra: varietatem corporum sequitur varietas opinionum: vt extra. de concess. præben. ca. quia diuersitatem. cum suis concord. Primo igitur videndum est, an prælatus possit agere sine consensu capituli, & postea de capitulo ostensuri. Super primo igitur quatuor sunt opiniones. ¶ Prima est *communis*, f. Io. Laur. & Ba. & sequacium, qui dicunt simpliciter, quod non potest: vt extra, de iud. cap. causam quæ. & de procur. c 1. & 12. q. 2. placuit. & ff. de iur. deli. air. xvii. q. 4 in vēditionibus. C. de episcop. & cler. l. omnes. §. hoc nihilominus. Dicunt enim, quod si negotium principaliter spectet ad prælatum: tunc ipse aget, vel procuratorem constituet de consensu capituli. Si vero ad capitulum, tunc capitulum constituet de cōsensu prælati. Si autem sit commune, tunc prælatus constituet de consensu capituli. Quod si inter se inuicem litigent, tunc superior dabit collegio curatorem ad litem, cuius officium ea finita expirabit. Hoc no. in præ. c. edoceri. ¶ Secunda est Gul. Na. dicentis, quod si negotia prælati & capituli sunt communia: uerum est quod primi dicunt, quod neuter agit sine consensu alterius. Secus si sint discreta: quia vnus aget, uel procuratorem constituet sine altero. ar. extr. de rescriptis. cum dilecta. in prin. de testi. in nostra præ. & de iudic. examinata. in princip. extra. de procurat. in nostra. extra. de do. fraternitatem. xcix. dist. volumus. & in præ. capitu. edoceri. ¶ Tertia est Vin. dicentis, quod prælatus potest agere sine consensu capituli: & discretè agit, qui ipsum conuenit. Econtra de iudic. causam quæ. nec enim filius est conueniendus, quamdiu est in potestate patris. C. de anna. except l. 1. in fin. nec tenetur de rato cauere: sicut nec tutor cauet de rato, nisi cum dubitatur an sit tutor: ut ff. de admi. tu. vulgo. cui prælatus ecclesiæ cō paratur. xvi. q. i. in canonibus. Et no. v. q. 3. quia episcopus. Nec ad administrator decarionum ff. quod cuiusque uniuer. no. l. fi. cui comparatur prælatus. xii. quæst. ii. præcariæ. extra de donatio. capitu. 2. Nec actor vniuersitatis, nisi dubitetur an sit actor: ut inst. de satisd. §. uiso. uersicu. no. quod actor. Sed contra, extra, de procu. capitu. 1. Sed ipse respondet quod ideo ibi exigitur. quia necesse est, ut instrumentum procuratoris sit publicum, & habeat subscriptiones clericorum, vt ei credatur. ¶ Quarta est Gof. qui dixit, quod bene potest prelatus agere sine consensu capituli: sed tenetur de rato cauere. arg. ext de offic. dele. coram. Nam & maritus cauet de rato in causa vxoris. C. de procur. maritus. ergo iste cauebit, cum sit maritus ecclesiæ: ut vii. quæst. 1. sicut alterius. ext. de transla. episcop. cap. inter corporalia. & cap. fin. etiam si causa sit communis, sicut & consors cauet in causa sui consortis: vt C. de consor. eiusdem lit. l. 2. hoc not. Gof. in Summa de transact. §. sed quæritur. Item Ber. no. extra. de procu capitu. 1. quod prælatus præstita cautione de rato, bene audietur sine consensu capituli: uel etiam præstita cautione de iudicato soluendo, si conueniatur, sicut & quilibet extraneus ad hoc admitteretur. Innocen. Papa iiii. ambulat inter opinionem G. Na. & Vinc. & tandem videtur declinare in sententiam Vin. ut j. patet: licet de cautione de rato nil tetigerit. Dicit etiam, quod licet sint discreta bona prelati & capituli: si tamen negotium, de quo agitur, sit commune, in eo alter sine altero non aget. De rebus vero ad alterum tantū spectantibus, alter tantum per se aget. Et hęc vera sunt, ubi generaliter sunt omnia bona discreta. Si vero non generaliter, sed contentus per se habet aliquas possessiones, puta pro vestibus, & huiusmodi, & Abbas similiter habet alias: tunc Abbas sine consensu capituli aget pro communibus: imo etiam secundum eum, si nullæ sunt diuisæ, sed omnes sint communes siue pro mediate siue pro inæqualibus partibus, siue pro parte diuisæ, siue pro parte indiuisæ, & etiam si omnes sint diuisæ: vel si sint generaliter diuisæ, sed prelatus habet per se multa, & contentus per se multa, non tamen habent per se administratorem temporalem, uel per petuum, qui eorum causas agat: in his, inquam, casibus prælatus sine consensu capituli causas etiam conuentus in iudicio aget. Et in hoc concordat cum Vinc. cū sit earū legitimus administrator: vt ff. quod cuiusque vniuer. l. ciuitatis. & l. fi. Multū enim iuris habet Abbas in eis, s. administration em: licet fructus dispēsentur in vsus monachorum. ext. de reb. ec. non al. possessiones. Et hęc uera sunt, nisi consuetudine vel constō legitime facta, ut alio mō legitime ordinatū sit, pro qua parte agat prælatus, & qua contētus: uel nisi diuisa sit administratio. Nam tunc ratione administrationis potest conuentus facere syndicum, qui eius causas agat. extra. de iudi. cum deputati. & in præ. l. ciuitatis & e. tit. l. fi. ¶ Verū quoniam promptum est leges legibus concordare: vt C. de inof. do. l. unica. vt hæc opinionum diuersitas ad concordiam: reducatur: distingue, quod aut prælatus vult agere suo nomine, aut ecclesiæ. Si suo, puta quod electus est, prosequi vult negotium, suę electionis: potest hoc per se, & per procuratorem absque consensu sui rapituli: & hoc casu locum habet opinio G. Na. & iura pro eo, quo ad alteram partem suæ distinctionis inducta. Si vero nomine ecclesiæ: aut uult agere, aut defendere. Si agere: aut per se, aut per procuratorem: si per se, aut causa spectat tantum ad eum, aut simul ad eū & capitulum, aut ad capitulum tātum. Si agit nomine ecclesiæ per se, & causa spectat ad eum tantum, potest agere sine consensu capituli, nec tenetur cauere de rato. Et hoc casu intelligitur

ADDITIONES.

a Hæredem. ¶ Saluo quod scripsi de lit. contest. c. vno. lib. vi. super verbo. impediat.

b Quasi. ¶ Nimis patens furtum fecit Gul. Compostellano, cuius ad literam fuit hæc quæstio in Decre. nihil est. de elect. in fi. & ibi super fi. vlt. gloss. & in fi. huic remittendo decisi. glo. illam. Item huic fini non obstat quod not. j. de proba. §. 1. penul. ver. verum licet. hic enim formatur casus de episcopo ual de remoto.

c Constitutus est. ¶ Vide quod scripsi de procur. c. vlt. super fi. vlt. glos. Adde Abbatem Sic. in c. edoceri. ext. de reser. Adde do. de Rota in deci. ccccl xvi. incip. confessio prælati. in nouis. vbi an prælatus sit legitimus administrator à iure deputatus omnium ecclesiarū. monasteriorum & congregationū suæ diœcesis: & an p illis possit solus agere in iudicio, & defendere, si bona sint communia & quid si sint discreta. & vide Lud. Rom. consi. ccclxix. inci. circa primum. ver. tertia est ratio. in 4. col. vbi dicit. quod nunquam prælatus debet ardua sine capituli consensu explicare. Et an prælatus possit sine capitulo compromittere, vide Bal. consi. ccxxvii. incip. honestus vir. in 2. colum. ver. nunc vero. in 1. vol. Henricus Ferrnad.

intelligitur opinio Vin. & iura pro eo inducta. Si uero communiter ad eum & capitulum, tunc pro parte eam contingente. Idem, vt iam proxime dixi, pro parte etiam capitulum contingẽte, potest agere sine mandato, præstita tamen cautione de rato: & hoc casu loquitur opinio G. & iura per eum inducta: quod & Ber. de cautione notat. Nec mireris, quod pro parte capituli agitur sine mandato: nam etiam quilibet clericus ecclesiæ hoc posset, præstita cautione de rato: vt in prædicto c. coram. Si autem causa spectat ad capitulum tantum, tunc dicas id, quod proxime dixi de parte capituli contingente. Nec admitto simpliciter opinionem dicentium, ꝙ quando causa communis est inter prælatum & capitulum, potest prælatus sine mandato seu consensu capituli agere, ad instar consortium eiusdem litis: vt ſ. ver. 4. quia illud verum est tantum post litem contestatam. quod dic, vt no ext. de const. cum M. in prin. Et sic vera sunt, cum per se agere vult. Si vero per procuratorem: idem est, secundum quosdam. Et hoc videtur vel le Vin. & satis sustineri potest, quãdo causa spectat tantum ad eũ: quando pro parte episcopum contingente tãtum vult constitue re, vbi communis est causa: sed pro parte capitulum contingente: vel quæ totaliter ad capitulum spectat, non potest: imo est opus distinctione. Nam aut est lis contestata, & tunc potest procuratorem constituere. C. de procu. neq; tutores. Aut non est contestata, & tunc non potest. quod dic, vt ꝯ. de procu. §. ratione quoque. versi. item quod fuit. const. & de syndi. ver. item quod non est cõstitutus. Si autem prælatus velit defendere, tunc in causa ad eum pertinente tantum: vel in contingente eum, quando est communis potest omnia sine cõsensu capituli. In causa vero: quæ spectat totaliter ad capitulum, vel pro parte ipsum capitulũ tangente cũ causa communis est, dicit P. simpliciter, quòd potest defendere ecclesiam sine mandato, præstita tamen cautione. Nam & quilibet alius clericus ipsius ecclesiæ admitteretur ecclesiæ admitteretur. ff de procu. seruum quoq; §. publice. ff. quod cuiusq; vniuer.
l. j. in fi. ext. de concess. præb. ex parte. Sed an cogetur inuitus de-
77 fendere: dic, vt in prę. c. edoceri. in tex. †¶ Breuiter autem tene, ꝙ episcopi abbates & alij prælati, & omnes personæ legitimam administrationẽ habẽtes, sicut sũt tutores, & curatores & similes, & possũt agere & ꝓueniri sine ꝓsensu alterius: vt ꝯ. ver. gd si clerici. Nec est vis, an sint bona diuisa inter prælatum & capitulum, vel non: quia semper prælatus est omnium administrator, etiam eorum, quorum fructus cedunt in vsum capituli. Et hoc est verum, nisi conuentus & capitulum priorem vel alium administratorem vel ministralem perpetuum, vel temporalem habeat, qui eorum causas agat, vel alia consuetudine vel constitutione legitimè facta ordinatũ sit, ꝑ qua ꝑte Abbas & ꝑ q̃ ꝑte ꝓuẽtus agat, vel nisi als di uisa sit administratio inter eos, vt dixi ſ. secundum Papã. Et secun dum hoc potest intelligi prædictum cap. edoceri. Et ꝙ in his attẽ datur consuetudo, no. secundum Papam, extra, de probatio ex literis. Item arduas causas debet prælatus cum consensu capituli tra
78 ctare. arg. extra, de maio. & obed. humilis. & sic potest intelligi ex-
78 tra, de procu. c j. †¶ Sequitur videre, an capitulum possit agere sine consensu prælati? Et dicunt quidam quòd sic, si bona sint distin
a cta: vt in prę. c. edoceri. Sed dic cõtra, extra, de iud. causam, quæ. [a] Ratio autem diuersitatis quare prælatus potest agere sine consen su capituli, & non capitulum sine consensu prælati, hæc est: quia prælatus nomine ecclesiæ intelligitur semper tanquam caput. 7. q. j. scire. Vnde nil potest fieri sine eo ext. de his, quæ fiunt à prælatis sine consensu capitu. cap. nouit de resc. cum non liceat. Sed no mine prælati non semper intelligitur capitulum sine ecclesia ext. de test. requisisti. vt ibi no. & ext. de conce. præb. post electionem. §. cum igitur. Dominus meus dicit, quòd refert, vtrum agatur de diminutione honoris vel dignitatis ecclesiæ, puta de subiectione, vel limitatione episcopatus, vel membrorum: & tunc vnus sine al tero nequit in iudicio esse: an de his, quæ ad mensam pertinent? Quo casu si mẽsa est ꝯmunis, idẽ iuris est, hoc saluo, quia nisi syndicus sit constitutus, prælatus tanquam caput suo nomine & capi tuli erit in iudicio. Et in his casibus locum habet prior opinio. Si vero mensa est diuisa, tunc prælatus regulariter de iure suo ager per se, uel per procu ratorem, & collegium per syndicum: & sic unus sine reliquo in iudicio admittetur. ff. quod cuiusque uniue. nom. l. j. §. in quibus. Nec alium defendere cogit: ut in c. edoceri. in fin. Et hoc etiam dicit Inn. 1 1 1. & in hoc cõcordat cum G. Na. Quæ dic plene secundum dominum meum, ut in præ. c. edoceri. & in Summa eius in tit. de rescriptis. §. quæ possunt obij ci. sub §.
79 pen. uer. 99. & seq. †¶ Quid de clericis conuentualium ecclesiarũ? Item quid de sacerdotibus capellarum: nunquid est eis agentibus necessarius cõsensus episcoporũ? Et uidetur, ꝙ sic. Cùm enim nõ possint alienare sine eo: ut 12. q. 2. abbatib. & c sine exceptione. 17. q. 4. in uenditionib. ergo nec in iudiciũ deducere: quia qui nõ põt alienare, non põt rẽ in iudiciũ deducere. ff. de iure deli. ait prætor. Dic, ꝙ agere possunt sine consensu: ut probat, ext. de prob. ex literis. in prin. ubi de hoc ſm Papã. Habent. n. legitimã administratio nẽ. C. de iur. cal. l. 2. Nec obstat præal. l. ait prætor. Nã dicimus, ꝙ habens à dño gñalem administrationẽ potest rẽ in iudiciũ deduce re: ut ff. de pac. nã & nocere. Vnde tutores, & curatores, syndici, œconomi, generalis procurator, & pater in bonis filij, non pos sunt per se alienare sine auctoritate & decreto iudicis: & tamẽ possunt per se super rebus, quarum administrationẽ habẽt, actio nes mouere. Nec prædicta lex ponit pro regula, ꝙ qui non potest alienare, non potest rem in iudicium deducere: sed loquitur in suo casu, scilicet, quòd cum hęres deliberat: an adeat hereditatẽ, non potest alienare rem hæreditariam, nec eam in iudicium de-
b ducere. [b] †¶ Dicimus ergo geueraliter, quod quicunque habet
80 de consuetudine, uel ex constitutiobe, uel ab episcopo, uel alio iudice ordinario administrationẽ: is potest agere & conueniri sine consensu alterius. ff. quod cuiusque uniuer. l. fi. & in præ. cap. cùm deputati. 7. q. j. quia sunt. in fi. in Auth de eccle. tit. § fi. Nam usufructuarij sunt, ut no. extr. de pecu. cle. capit. fi. qui agere possunt: vt ff. fini. regun. l. 4. §. 1. Nec obstat C. de epis. & cle. orphanotrophos. Neque l. omnes qui §. hoc nihil minus. conradicti, imo cõcordat, cum dicat, ꝙ œconomus debet conueniri: nec dicat alicuius consensum in agendo esse requirendum: licet in eius constitu tione, cùm est negotium commune, requirendus sit. Hac eadem ratione non obstat præ capitu. edoceri. Item non obstat ext. de ꝓ cu c. 1 quia ibi presbyteri: & diaconi adhibent vt testes: ut ſ. uer.
3. In summa notandum est, quod si prælatus sit persona de dilapi datione suspecta: nec pro parte sua, nec pro parte capituli facilè admitteretur, nec sine idonea cautione: ut Inſt. de susꝑe. tut. & in cõ
81 cor. quę sunt ſ. uer. item quod est tutor. †¶ Monachus quoque ꝓ dignitate, uel officio, uel obedientia sibi cõmissa, agere põt: ut ext. de iud. cum deputati. Abbas autem non potest, monacho cõcedere, quod habeat administrationem aliquarum possessionũ, uel uillæ, & quod pro eis agat, nisi tanquam syndicus, uel procura tor. Nam si uelit agere non tanquam syndicus, uel procurator, o porteret, eum dicere: Ago nomine meo, uel præbẽdę meę: quod
c non licet: ut 12. q. 1. non dicatis. [c] extra, de statu monacho. cum ad monasterium. in fine & c. 2. §. qui uero. Sed superiores agunt no mine officiorum, uel obediẽtiarum suarum. Si tamen monachus a monasterio expellatur, uel sibi uictualia denegãtur, bene potest super his agere, & restitutionem petere. extra, de rescriptis. cùm dilecta & de accu. cùm olim. Sicut & seruus conqueri potest, si dominus suus eum nimis grauat. ff. de his, qui sui uel alie. iu. sunt. l.
2. ff. de iudiciis. nix certis. & pater de malo filio. & econtra. 2. q. 5.
82 2 quæritur. †¶ Canonicus autem secularis, cum possit habere be neficium, uel præbendam, ut 70. dist. sanctorum bene agit nomi nè ipsius beneficii, uel præbendę, cuius habet administrationem, & potest dicere: Ago nomine beneficii, uel prębendę: uel etiam, Ago nomine meo, secundum Papam. Vtrum autem petet restitu tionem nomine suo, uel dignitatis, not. secundum eum, extra, de restit. spoliato. capitu in literis. Item qualiter agetur nomine prę bendę, cùm illa nihil habeat, uel possideat? De hoc secundum Pa-
83 pam. extra, de probatio. capit. ex literis. †¶ Quid de ꝓcentoribꝰ. [d]
d Et uidetur ꝙ ipsi agere possunt sine licentia: quia ubi agitur de iuri bus alicuius ecclesię, uel domus, sufficit quod magister illius do mus agat: ut in prę. cap. cum deputati. Si uero de subiectione eius uel restitutione, tunc debet agere superior minister, puta prouin cię, uel ciuitatis: ut extra, de restit. spolia. olim causam. De hoc dic prout no. secundum Papam in eisdem capitulis, & de relig. do. cũ uenerabilis. Item episcopus, & quilibet superior agere potest pro ecclesia uacante sibi subiecta: quod prosequere secundum Papã, ut not. ext. de successio. ab intestato, c. cum dilectus. Quid si post lis contestationem cum prælato accedit consensus capituli? De hoc infra de hꝰ, quę fiunt à prel sine consen. cap. uer. sed pone.
84 †¶ Item excipere potest ipse actor quod non cogitur inuitus age re, uel accusare: ut C. ut nemo inuitus agere uel accusa. per totum. & C. de pigno. l. creditores. Quandoque tamen cogitur quis ius suum intra certum tempus prosequi: quod si non fecerit, priua tur iure suo agendi: ut C. de ingenuis manum. ſ. l. diffari. C. de re missione pignorũ, si eo tempore. Hinc est, quod si ciuis Bonon. ve lit impedire scholarem uolentẽ repatriare, uolens ꝙ permaneet, & iuri

ADDITIONES.

a Causam, quæ. ¶ Per illam tamen Decr. probatur, ꝙ etiam in his quæ per aliũ sine altero in iudicio tractari non possent, tenet et rescripti impetratio ab altero solo facta, ut dicam infra, de rescrip. ꝓsentatũ. §. ratione eius. in fi. ¶ Adde quod dicta in hac addit. sequitur Panor. in dicto c. causam.

b Deducere. Verbum fuit Vincen. Host. & Compo. vt scripsi in Decr. edoceri. super 1. glo.

c Dicatis. ¶ Hoc dixerat ſ. ver. sed nunquid abbas.

d Præcentorib. ¶ Dixit Vber. de Bo. vbi ſ. in principio, ꝙ circa istos frequen tabat excepti o: quia veniebant ad agendũ minus legitimè constituti. Habẽt aũt, vbi sunt iuste creati, legitimã administrationam, ꝓ ꝓ quod satisdare nõ tenentur iudicatum solui, vel de rato, ſm Guido. de Suza. allegat C. de admi nist. tuto. l. fin. §. defensionem. & ff. rem rat. haber. l. actor.

& iuri pareat, potest scholaris à iudice postulare, vt illi terminus ad agendum præfigatur. arg prædictæ legis, & ff. de optio. lega. l. mancipiorum. & l. cui electio. ext. de restitutio. spol. cap. frequẽs.
a §. solet. [a] Ex præmissis [b] & alijs, quæ occurrent, satis poteris iudi-
b cium differre: & nisi admittantur, poteris appellare: quia beneficium iuris nemini est denegandum. vigesima octaua distinctione. de his. extra, de secund. nup. capitu. penulti. & fi. extra, de re iudic. quod ad consultationem. Memorare tamen in talibus nouissima tua: quia circa maiora maius periculũ vertit. 42. dist. c. quescamus.
c periculum, s. animæ. ext. de sim. c. Matthæus. j. q. j. c si quis neque. [c]

ADDITIONES.

a Solet. ¶ Lib. 6. & ibi post Host. scripsi super gl. & alij 17. casus, quibus quis cogitur agere, quorum aliquos notat Acc. in l. vna. C. vt nemo inuitus. & sub 17. casu ibi ponitur plenius, quod prædictum est de scholari.

b Præmissis. ¶ Tot a ista conclusio fuit Vberti prædicti in fi. ver. quem in prin. tit. allegaui.

c Neque. ¶ De hoc plene vidi infrà, de excep. §. pen. in vlt. colum.

ADDITIONES NOVAE.

* Si sum in iudicio cum aliquo qui vere est minor, & in processu perpendo ipsum esse minorem, an possim petere omnia retro facta irritari, vel vt detur curator per quem ratificentur. Cynus in l. fina. C. si aduersus rem iudic. fac. l. in vniuersis, C. qui dare tutor. pos.

* An iudex ex officio suo possit repellere quem ab agendo etiam si non opponatur ab aduersario no. in l. item apud Labeonem. §. quod ait in fi. de iniur.

* Nota, quòd licet minor sit in iudicio, & nihil opponatur de ætate, tamen curator debet opponere. nec hoc pari, l. minor 25. annis adito ꝑ fide. de mino.

* Si quis vocauit in ius illum qui vocari non poterit sine venia, & ex hoc soluit pœnam, a persona vocata poterit petere quod processus irritetur. gloss. in l. excep. de exceptionibus. C. quia factum est quod fieri non debuit.

* In l. fi. C. de in ius vocando. pone quod pater renunciauit vsumfructum quẽ habebat in bonis filij sui, nunquid hoc casu filius poterit agere contra patrẽ? ipse dicit quòd non, licet de hoc casu magnum vertatur dubium, & ratio est, dicit ipse, quia prima potestas est de iure ciuili, & iudicia & sententiæ similiter sunt de iure ciuili. & glo. est de hoc institu. de obligatio. in princ. vnde cum pater sit superior de iure ciuili, & ipsa sententia & iudicia merito per ius ciuile quantum ad ipsum superiorem possunt limitari, vt non teneat.

* Quid si pater concedit filio vt possit esse in iudicio, & filius condemnatur, & postea contra ipsum intentatur actio in factum pro sententia exequenda, an exigatur interim consensus patris pro sententia exequenda? dic quòd non, l. 3. §. sed vtrum de mino in glo. hoc olim. In officio autem iudicis non est dubium, quia habet paratam executionem. sed quid si consensit filio in contractu cui sit necessarium ipsum consentire in executione contractus. fac. dictus §. sed vtrum. cum sua glo.

* An in publicis executionibus & accusationibus requiratur consensus patris. no. in l. cum non solum. §. fin autem. C. de bonis quæ liberis. & Bar in l. inter liberas. §. filiusfami. de adul. & l. si seruus. §. pupillus. de ver. obli. & c. fi. de iudi. lib. 6.

* An sententia lata contra filiumfam. habeat etiam paratam executionem cõtra eũdem filium sui iuris, & nunquid filiusfa. possit condemnari, & executio fieri in rebus peculij. vide Bar. in l. filiafam. ff. soluto matrimo. & l. quòd si minor. & l. sed si seruus. de mino.

* Quid si pater consentit filio quòd in omnibus causis possit agere & conueniri tanquam si sit sui iuris, an valeat Bart. in l. si quis mihi bona. §. iussum. de acqui. hære. & an possit consentire filio per epistolam? Bal. in auth. causa quę fit cum monacho. C. de episco. & cleric.

* Quid si filiusfam. vult esse in iudicio, an sufficit authoritas patris, an debeat dari sibi curator? no. in l. si seruus. §. pupillus de verb. obli. & dicta l. cum nõ solum Iac. Butr. ibi dicit, ꝙ si est maior, sufficit auctoritas patris: si autem est minor, debet etiam dari curator liti & causæ: filio vero non, cum sit in potestate. Institu. de tutelis. in simili fac. quod no. Bal. in l. 1. C. qui admit. ad bon. poss. Ang. in l. si longius. §. si filius. ff. de iudicijs.

* An sufficiat interpellare patrem ad hoc vt iudicium valeat, licet non velit consentire? videtur quod sic, & hoc sequitur Bar. in l. si longius. §. si filius. de iudic. glo. videtur contra in dicta l. cum non solum. §. necessitate. C. de bono. quæ liber.

* Filiusfamil. duplici ratione non est integra persona: primo quia est in potestate: secundo quia minor. Primus defectus suppletur per consensum patris: secundus per authoritatem curatoris dati liti. Iac. Butr. in dicta l. cum non solum & Bal. ibidem. in dicto. §. necessitate.

* An si pater est præsens, & tacet, videatur consentire, Bar. in l. si filius. ff. de tu telis.

* In d. l. cum non solum nota quòd cum pater agit tanquam legitimus administrator, quod requiritur consensus filij: aliàs iudicium esset nullum in præiudicium filij, si quam iustam causam contradicendi habuisset filius l. si cum dotem. §. eo autem tempore. & l 2. §. voluntate. ff. sol. matri.

* In c. olim. de restitutio. spol. & c. cum deputati. de iudi. & c. consti. de relig. dom. & clem. j. de rescriptis, quærunt Inno. & Host. vtrum fratres minores, prædicatores vel templarij, cum agunt contra aliquem, vel conueniuntur ab aliquo, ventilabitur quæstio coram generali totius ordinis, aliàs prouinciali, aliàs priori illius loci. nota. vbi. s. nam si agitur de iuribus pertinentibus ad domum, magister illius domus. si uero de subiectis alicuius domus, magister superior prouinciæ.

* ... audita. extr. de restitutione spolia. nota quod si possessor alicuius administrat ... igit nomine suæ administrationis siue petitorio, siue possessorio, semper excipi potest contra ipsum nam licet tu scis in possesstone, tu non es canonice institutus. Inno. ibidem, & Archi. in c. vno. extr. de eo qui mittitur in possess.

* In d. l. cum non solum. quæritur ibi quid si pater ab initio non consensit, sed postea sic, an confirmetur iudicium? Iac. Butr. ibi ꝙ non. nam ratificatio bene operatur quando litigatum est cum persona habili: secus si est litigatum cum persona minus habili.

* In dicta l. cum non solum. Iaco. Butrig. quærit, an filiusfam. possit compromittere sine consensu patris, & coram arbitro litigare? & dicit quod potest compromittere sine patre, sed non litigare coram arbitro per modum arbitrij sine patre.

* In l. 1. C. de bonis mater. glo. ordinatum à se lite contestata, & c. ista gl. decidit ꝙ pater non potest constituere procuratorem ante litem contestatam ad exemplum tutoris. sed Andreas de Pisis tenuit contrarium, ibi, per se, vel per procuratorem & litis contestatio sumit procuratorem. & ibi, ac si perfectum solidumque dominium & c. vnde æquiparantur domino. & ibi, personam gerat legitimam, & c. & sic authoritate huius legis ꝑsona eius est legitima pro hoc. C. de bon. quæ liber. l. cum oportet. §. non autem. ibi, plenissimam potestatem & c. & hoc sequuntur doctores. Dicit tamen Inn. in c. accedens. de procuratoribus, quod si filius est maior infante, & præsens, semper requirit eius consensus: & allegat. d. l. cum oportet. §. vbi autem. de bon. quæ liber. & subdit quod si pater non concordat cum filio, & filius est minor 25. annis, quòd voluntas pręponderat, & curator dandus est ei, quod est mirandum, cum filius pro rebus istis cum est in potestate non habeat excipiendi potestatem, vt hac l. fi. sed dic quod hoc est uerum cum bona alienantur per patrem, alias bene potest filius pro eis sistere in iudicio inuito patre. & ita intelligatur opinio Inno. fac pro hoc l. 2. §. quod si in patris. ff. sol. matr. & auth. quod locũ de collatio. glo. solennis in l. si longius. §. filius. ff. de iud. dicit curatorem dandum esse liti, & non filio, & tuta pars est in eadem gloss. ibi, vel à filio cum voluntate patris, & c. Illud est clarum, quando filius est maior. sed quando filius est minor, sufficit ne voluntas patris? Dic quod quando pater habet vsumfructum, sufficit, quia sola auctoritas est sufficiens ad obligandum filiũ: alias secus. imo requiritur auctoritas curatoris, ut l. finali. §. pupillus. de ver. obli. & ibi per Bar. sis ergo cautus aduocate filij qui est minor, vt si litigat pro re cuius vsusfructus est patris, licet sit minor sufficit auctoritas patris, alias facias dari curatorem, & similiter facias interuenire consensum patris ad faciendum integrum hominem. Ange. de Perusio.

* Sententia est data pro filiofami. in causa appellationis apparet ipsum fore filiumfami. quod tamen non apparuit causa principali, quid iuris? Bal. in l. cum non solum. §. necessitatem C. de bonis quæ lib. acqui.

¶ Bal. De Actore.

QVAERITVR. quis ꝓbet ætatẽ? aut allegat q̃s se maiorẽ, aut minorẽ. Si quis minorem se prætendit, aut ad rescindendum quod factum est: & tũc debet probare: ut l. si minorem te. C. de in integ. rest. & l. nam & postea. §. si minor. ff. de iureiu. & no. in l 3. ff. de arbit. cum similibus. Aut ad id quod fiendum: & tunc iudex ex aspectu potest transferre onus probationis, & assignare probationem cui vult tamen sententia lata ex aspectu, quia est lata ex pręsumptione, recipit probationem in contrarium. ff. de mino. l. minor. 25. annis ex aspectu, Si autem iudex non figit pedem ex aspectu: tunc probet, qui dicit se minorem: quia præsumitur quilibet habilis, nisi probetur contrarium. ff. de proba. l. ab ea parte. §. fina. Sed Azo dicit quem præsumi minorem, cum semel fuit minor. l. de ætate. ff. de mino. & facit quod not. C. de iuramento calum. l. 2. §. quod obseruari. Si vero allegat se maiorem, ad honores forte consequendos, præsumitur maior, nisi contrarium probatur, quod dic, ut no. in mercuria. in regula, infamibus. per Io. And. in Nouella. lib. 6. Si uero quis non se, sed aduersarium allegat maiorem, tunc aut ad expirationem officij: & isto casu loquitur l. minor ex aspectu in ratione sui: ut quia dicit curator, curam finitam ratione ætatis. Aut ad consecutionem cõmodi: vt quia relictum est sibi, cum Titius maior erit: & tunc probabit conditionem euenisse. ff. de leg. 1. l. si cui legetur. & ad Treb. l. Seius Saturninus. Aut de extinctione beneficij, vt quia dicitur quis egressus quadriennium restitutionis: & tunc distingue, quia aut allegatur transgressus ętatis per modum affirmatiuum, aut negatiuum: vt no. in d. l. de ætate, & sic cautum est negando formare capitula secundum gl. & G. Et si dicatur, ergo verborum cautela est utilis, & c. respondeo, quid mirum: semper enim prudentia pro fuit, & verborum temperies. Dominus Iacobus dicit, ꝙ semper fundanti intentionem, & non fundanti defensionem, incumbit onus probandi ætatem. Et aut quis vult admitti vt minor, & probet se minorem. aut vt maior, & probet se maiorem. Facit quod ... in fine. ff. qui satisd. cogantur. l. si vero. §. qui pro rei qualitate. Idem tenet Bar. Et facit. C. de probatio l. cum te. Non enim est pura negatiua ista negatiua ætatis: imo est valde probabilis. Et probatur ætas extraordinarijs modis: ut priuatis scripturis: vt C. de his: qui ve. æta. impe. l. 2. ff. de excu. tuto. l. 2. §. ętas. Item indicijs. ff. de proba. l. cum de ætate. Item domestico testimonio ff. de prob. l. etiam matris. Et facit ff. si minor se maio. dixe. si alterius. Baldus. Vide hoc in versi. si vero excipis. cum ver. sequenti per G. & de na. ex libe. ven. Facit. ff. de interrog. actio. l. de ætate. in prin. Bal. ¶ An minor legitimet personam suam per iuramentũ de non veniendo contra? tenet quod non ver. sed nũquid si minor. G. quia non cogitur aduersarius deferre iuramentum minori. G. nec admittere eum. Idem tenet Pe. & Gul. ¶ Tutor, de quo constat quod non confecit inuentarium, non legitimat personam suam. propter cautionem rati; secus si dubitatur. ver. ea. quæsti. vide j. de tutore. §. 1. ¶ Lex non interdicit administrationem prodigo, sed iudice opus est. ff. de cura. fur. l. Iulianus. Et faciunt no. ff. man. l. qui mutuam. §. non ideo. Etiam si prodigalitas sit notoria: quia notorium æquiparatur sententiæ declaratoriæ, non sententiæ inductoriæ noui iuris: aliter videatur not. ff. de verbo. obliga. l. si is cui bonis. per Barto. quod verum credo in eo, qui est prodigus delapidando sine turpitudine: secus in luxurio

so. ff. de

so.ff.de vsuc.pro emptore.l.si quis cum sciret.Spe.dicit quòd hoc verum est in fœmina:secus in masculo.ver.item opponitur contra eum Bal. Bannitus repellitur ab agendo.ver.item quòd est deportatus. G. Super hoc dic, aut bannitus vult agere de re familiari,aut ad publicam vltionem. Si ad publicam vltionem,potest.Si de re familiari,aut habet bona:& potest.ff.de mi.l. Papinianus exuli. ff. man.l.si mandato Titij. §. is, cuius bona. ff. ex quibus caus.maio.l.si contra militem.§.j.Si non habet bona,non agit ipse,sed fiscus. ff.de nou.l.quoties.§.fi.& de ca.di.l.tutelas.§.si libertas. nisi statutum primo dicat, vel interdicat agere, vbi nec accusare potest.ff.sol.mat.l. cum mulier. & de alea.l.j.§.quod autē.Et hæc vera,si agendo vtitur via iuris communis. Si autem velit vti prærogatiua statutorum,non potest,secundum Iac. ff.ad Treb.l.ex facto.Sed quid si statutum eum hostem iudicet,& sibi bellum indicat.ff.de cap.dim.l amissione.§ j. Tu dic,quod in hoc standum est formę statuti.l. 1.C.de hære.insti. per Cy. Si vero loquuntur in accusationib.tamen incœptis ante bannum,licitè prosequitur.ff.de pub.iud.l.is qui reus. sed nouas accusationes nòn inchoat: vt notatur ibi. ergo impune offenditur. dicit Cy.C.de accusatio.l.reus.Sed tu dic,q̄ multiplex est bannum,scilicet imperialis diffidationis,& tunc potest impune offendi,vt in Auth.cassa.Aut belli indictionis:vt ff.de cap.di.l.amissione.§.j.& idem in l. 3. §. transfugas. ff. ad l.Corn.de sica.Aut bonorum annotationis.ff.de requi.reis.l. j. tunc non potest impune iniuriam pati.arg.ff.de cust.reo.l.diuus.Item alicuius mulctę vel pœnæ indictionis.ff.de vēn.inspi.l j.§. ex hoc rescripto.& tunc non potest impune offendi, nisi statuto aliud caueatur: nec efficitur hostis, sed debitor:nec etiam fit reus carcere. Facit.ff.de re iud.si incertum.cum simili. Bal. vide.J.eo.tit.§.sicut contumaci.& j.de aceu.§.annotandus. ¶ Periurus non agit.ver.item q̄ est periurus. G.scilicet contra iuramentum:sed præter iuramentum,sic.ff.de iureiu.l.alias.vbi de hoc.Bal. ¶ Excommunicatus admittitur ad defensionem suæ ecclesiæ. ver. item q̄ est excommunicatus. Sicut contumaci potest in omni causa audientia denegari, ita & bannito. l. sed & si per prætorem.§.actio.ver.item quod est bannitus.& j.§.filiusfam. G. ¶ An omnis aduocatus dicatur habere castrense peculium. ver. item cum agitur de peculio.G.si est aduocatus, vt quia licentiatus in iure ; notarius non eget solum matriculatione, quia ex officij datione auctoritate publica approbatus matriculatus,tunc lucrum artis est castrense. Alias est aduentitium , nisi sit publicum salarium,quod est semper quasi castrense, secundum Gul. Sed lucrum mercatoris est aduentitium,quod non venit ex publico officio.doc. Bal. ¶ Quando conuenitur filius fam.& minor, tunc requiruntur duo remedia contra duos defectus , scilicet quia contra defectum sui iuris carentiæ, requiritur consensus patris: contra defectum ætatis auctoritas curatoris dâ diliti.ver.cautela est ergo.G.Vide infra.tit.seq.§.si pater.& infra, eo. §. an sufficit. ¶ Filiusfam.patitur immissionem ex contumacia:ergo & bannum, quia auctoritas patris non debet accedere negligentiæ:sed facto:quia extraordinem proceditur,sicut & præceptum extraordinem fit. versi. sed ecce.& ver.seq.& ver. sed nunquid tenet. G. Item patitur executionem sententiæ. ff.de mino.l.3.§.sed vtrum.Ex contumacia tamen filij , non capitur peculij profectitij possessio,secundum G.sed ex diffinitiua sic: vt no.ff.de noxa.l. & si cōdemnatus.ff.sol.ma.l si filio.Hoc in ciuili:secus in criminali. C. de bo. pos. l.si filius.C.qui bo.ce.pos.l.pe.æg.ff.quod quisque iuris.l.3.§.si filius.Vide s. §.sicut contumaci.& j.de sent.§ filius non potest Bal. ¶ Ea quæ sunt solennitatis,quia requiruntur ad inchoationem, non quo ad officium . non possunt suppleri postea.ver.pone quod lis.sed ea quæ sunt consensus, & sunt de materia non de forma, vel solennitate, possunt suppleri.l. fi. communia de legā. vide infra de tut.§.satisdatio.Bald.an sufficiat licentia generalis patris: ver. sed quid si pater.& seq.G.argu.quòd sic.ff.de decur.l honores.§. fin. Vide s. ver.quando conuenitur. ¶ Casus,in quibus quis dicit sibi ius. ver. item qd̄ vult propterea. G. An.possim includere tuam pecudem dantem mihi damnum?Dicit quòd sic:sed non claudere animo celandi,sed concludere,non ut mea fit,sed animo eam restituendi:ut ff.ad l.Aqui.l. Quintus Mutius. versi. sed pone.G.Vide infra,de comp.iud.ad §.malefactor. ¶ Qui agit ut hæres, repellitur,nisi declaret ex testamento uel ab intestato,uer.item qui dicit.G. ¶ Quando prælatus habet legitimam personam, & quando capitulum, & quando monachus,uer.itē obijcitur prælato.per plures columnas.G.Quando prælatus agit nomine ecclesiæ,& opponitur exceptio,quod non est prælatus:excipitur incepte.sed debet dici, tu non es prælatus , nec in possessione prælaturæ, nec haberis pro prælato.versic.item, contra prælatum agentem. Nam exceptio debet tacitè concludere de necessitate,& ista non concludit: cum ex sola quasi possessione sustineatur eius persona:G. ¶ Adultus simpliciter citatus videtur monitus ipso iure, quod petat sibi curatorem , si non habet:& si non petit,patitur interlocutoriam non diffinitiuam. l. si minor. Secus in pupillo,qui non cogitur petere curatorem. Nec enim cogitur per legem,nec per iudicem debet cogi.sed gl.dicit,quod imo cogitur, nisi quando litigat cum tutore.C.qui pe.tu.l. 1.in glo. ¶ An uolens agere debeat facere aliquid ante quam agat: Vide Spe.de præpara.iud.Et qualiter actor debeat adire iudicem,uide in tit.de compe.iud. al[illegible]er totum. ¶ Item scias quòd agere nō potest infans uel proximus infantiæ in casu aliquo. Item prodigus, surdus,mutus,orphanus,fatuus,mulier luxuriosa,apostata. Item periurus, infamis,&c.Ita dicit Spec.per multos uer.& ibi uide Bald.

a De Reo[2] Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Miles conueniri non debet,nisi coram magistro militum, nec ab alio puniri.*
2 *Nobilis de facili non debet conuenirj.*
3 *Clericus non debet,nec potest trahi coram iudice seculari in causa ciuili,vel criminali:nec potest suo iuri renunciare.*
4 *Reus si fiat clericus pendente lite coram iudice, an coram eodem finiri lis debeat.*
5 *Scabinus iudex respondere potest sub magistro,siue clerico,siue laico,vel sub iusticiario,vel Potestate loci,vel sub episcopo , vel sub quo maluerit.*
6 *Scholaris conuentus sub magistro,vel sub Potestate loci, uel sub episcopo, an aliquem possit recusare.*
7 *Scholaris vocatus tenetur coram iudice loci comparere , vt vel coram eo respondeat,vel suum priuilegium ostendat.*
8 *Scholaris eligens coram vno litigare,an postea illum poterit declinare.*
9 *Scholaris clericus,nec volens,nec inuitus trahitur ad iudicium seculare.*
10 *Medicus,grammaticus,professores liberalium artium, & doctores legum, oratores,philosophi,in se,& vxorib.& reb.tali gaudeant immunitate,vt in iudicium non deducantur.*
11 *Consul , prætor, præfectus , & minores magistratus qui merum imperium habent causas prosequi non habent,sed bene conueniri.*
12 *Personæ quæ in iudicio conueniri non debeant.*
13 *Legati & cæterorum negotiorum executores non conueniantur.*
14 *Vocatus de ciuitate vel diœcesi ad curiam ordinariam,& ab alio inuentus, qui eum velit conuenire,potest opponere,quod non venit ad hoc:& sic potest domum reuocare.*
15 *Citatus præsumitur qui reperitur in iudicio.*
16 *Pupillus,vidua,orphanus,debilis, uel morbo diutino fatigati, & huiusmodi personæ miserabiles, quandoq; possunt ordinaria iudicia declinare.*
17 *Agi non potest contra infantes,vel minores 25.annis,vel furiosos,&c.*
18 *Tutor curator,vel alius administrator,maxime necessarius , finito officio non potest conuenirj de contractibus bona fide initis nomine eorum quorum negotia gesserunt.*
19 *Seruus monachus,conuersus,professus,& huiusmodi,non conueniantur.*
20 *Monasterium an possit conuenirj pro commissis ante ingressum.*
21 *Seruum qui se habere neget,rei vendic.non conuenitur, neque noxali actione.*
22 *Actione qui nulla tenetur conueniri non potest.*
23 *Vocatus ad maius tribunal non potest conueniri.*
24 *Debitum,qui confitetur,non cogitur iudicium suscipere.*

1.§.Dicto De exceptionibus contra actorem competentibus,sequitur videre de defensionibus reo cōpetentibus.Et primo,si quis aliquem sub certa pœna promisit iu
r dicio sisti,habet ad hoc semestre tempus à lege.C.de fideiuss.sanct
b mus.† Item miles[b] non conuenitur vel accusatur,nisi coram magistro militum:nec ab alio punitur.C.de iurisd.om iud.magisterię. ff.de custo re.de militibus.ff.de re milit.l.2.7.q j.nullus omnino. Quod verum est in milite militante:aliàs esset contra.ff.de accus. l.fin.in fi.& dicam j.tit.prox.ver.item excipitur, quòd est miles. j. versi.item consul.& nisi in quibusdam casibus,vt in prædictis le
2 gibus.†¶ Item nobilis priuilegiatus est,vt defendatur,& ne de facili conueniatur arg. 16.q j.frater.6.q.j.c.sunt plurimi.§. verum.
3 32.q.5.præceptum.extr.de pur.ca.c.1.ff.de in ius voc.l. 2.†¶ Itē clericus non potest trahi coram iudice seculari in causa ciuili,vel criminali:nec potest huic iuri renunciare.extr.de fo.compe.si diligenti.11.q.1.inolita.& c. placuit.& c.continua.C.de epis.& cler. cum clericis.& Auth.statuimus.& Auth.sed hodie.& in Auth.de sanct.epis.§.si qui autem contra .& in Auth.vt cler. apud propri.
c epis.per totum.Nisi ratione feudi,vel reconuentionis:[c] & in alijs casibus,qui no.11.q.1.in summa.& c.clericum.quod dic, vt j. de conclu.& renun.ver. cui autem.& seq.& melius.j.de compe.iudicis.adi.§ j.ver.in clericis autem.& seq. Olim etiam habebant ex ceptionem ne conuenirentur , nisi solum sub præside. in Auth.de
4 sanc.epis.§.si vero.& in præ.l. cum clericis.† ¶ Sed quid si pendente lite coram ciuili iudice reus fiat clericus? Resp.dicunt *omnes*,[d]
d quod coram eodem iudice finiet.C.ad l Cor.de fal.si quis decurio.prope finem.ff.de re iudic.si quis postea.extra,de fo. compe. proposuisti.ff.de iurisd.om.iud.cum quædam.ff.de bonis dam. l.fi. §.ex bonis.Licet quidam in hoc contradixerint.arg.ff. de arbitr.

non

ADDITIONES.

a Puto q̄ auctor fic diuidendi per rubricas repulsiones actorum dedit causam Vber. de Bo. qui distinxit exceptiones priuilegiatas ab exceptionibus iuris communis, vt dixi s.Rubri.prox.quod alij non fecerant. Tractat ergo de defensionib rei, non de impugnationib. vt dicit in prin. & vide q̄ auctor bene supplet Vber.qui oblitus iuius primæ defensionis,de l.sancimus.addidit eam vbi s.Rub.pro.dixi in fi dicens illam non prætermittendam,illam ergo ne prætermitti posset,auctor hic præmisit. ¶ Adde,quod qui ,præmisit præsentare reum ad omnem requisitionem iudicis non potest præuenire in præsentando, vt liberetur,secundum Roma.cons.137. Item qui promisit præsentare reum infra octo dies ad libitum iudicis , illis elapsis non tenetur , & tempus causa finiendę,non differendæ litis est appositum,secundum Pau.de Cast.cons.168.

b Miles. ¶ Istæ exceptiones sunt,quas Vbert.prius vocabat priuilegiatas, vt dixi s.tit.prox.super rubrica.

c Reconuentionis. ¶ Vide quod scripsi de iudic.at fi clerici.super glo.1.

d Omnes. ¶ Supple fere, vel quasi,propter id quod sequitur. Hanc autem quæstionem plene tractaui de oblig.ad ratio.c.vno.super glo.ratiocinij.& quod plene tractat:quia furtum facit Old.ut ibi ponam.

non distinguemus. §. sacerdotio. & hoc verum est si causa sit ciuilis. Sed quid si est criminalis? Dic, quod coram ecclesiastico finietur: quia secularis non posset eum punire, arg 11.q.1 de persona. extra, de iud. at si clerici. & in præ. concor. arg. tamen j, 2 q. 3. Luphe nium. C. vbi de cri. agi. opor. Auth. qua in prouincia. in prin. 2.q.1. si peccauerit. in fi. & 3.q. 6.c.1. Vnde si vis vt cessent contraria, dic quod etiam causa criminalis finietur coram illo: sed mandabitur executioni, per ecclesiasticum, arg. ext. de foro compet.

3 postulasti, de rap. c.1.† ¶ Item scholaris laicus respondebit vel sub magistro, siue laico, siue clerico, vel sub iustitiario, seu Potestate

a loci, vel sub episcopo, sub quo maluerit: [a] vt in Prooemio Digesto rum. §. & hæc omnia. & seq. C ne fil. pro pa in l. Feder. habita. licet

b scholares Bon. quo ad criminales quæstiones huic priuilegio renunciauerint: [b] super quibus coram iudicibus Potestatis respondent: eligendo tamen vnum, videtur aliis renunciare. arg. 3.q.3. cinduciæ. §. offeratur. expresse extr. de iud. c.1. vbi plures habebat iudices Quod vult deus. An autem tunc, & ad quem poterit appellari, vide, j. in tit. de exe. sent § 2. ver. quid de sententia. & seq. Sed nunquid poterit scholaris tali priuilegio renunciare? Non videtur cum sit eis specialiter à prædictis legibus concessum. Sed dic, quod potest, arg. C. de epis. & cle. si quis in conscribendo. & C. de pact. si quis in conscribendo. ff. si quis in ius voc. non ie. l. 1.

6 & sic de facto seruatur. † ¶ Item nunquid scholaris conuentus sub aliquo istorum trium, eum poterit recusare? Videtur quòd non, arg. C de in. om. iu. t. fi. Sed dic contrà: vt in prædi. Auth. habita. Si uergo scholaris receperit, siue porrexerit libellum coram altero

7 istorum trium, siue etiam protestatus fuerit, quod saluum sit ei priuilegium, siue non sibi præiudicat: nisi vlterius processerit. arg. ff. de iud. non videtur. ff. de in ius voc. libertus aduersus. Scholaris tamen vocatus tenetur coram iudice loci comparere, vt vel etiam coram eo respondeat, vel suum priuilegium alleger. arg. in

c præ. constit. habita. [c] † ¶ Quid ergo si scholaris vocatus coram alterO istorum iudicum contumax est, propter quod iudex decernit actorem esse mittendum in possessionem bonorum illius: demũ ille comparens præstita cautione iudicio sisti, recuperat possessionem nunquid adhuc poterit iudicem declinare, & alium eligere? Respondeo sic, cum nondum sit lis contestata. argu. C. de prob. exceptionem. C. de procu. ita demum. C. de plus peti. l. 1. ar.

d contra. C. vbi in rem actio. l. pe. circa fi. [d] † ¶ Sed pone quòd scho

8 laris conuentus comparet coram altero istorum, dicens se velle coram eo litigare: nunquid postea illum poterit declinare? Dic q

e non [e] arg. ff. de eo, quod certo lo. l. 3. §. 1. ff. de leg. 1. l. 5. & l si pluribus in fi. ext. de iud. c. 1. 2 2.q.4. horrendus. 8.q. 2. dilectissimi. j. de compe. iud. adi. ver. sed nunquid poteſt. Nec obstat. ff. de iudiciis, si conuenerit, quæ loquitur in eo, qui consensit in iudicem non

9 suum prorsus extraneum. 3 q. 6. peregrina. † ¶ Sed quid si scholaris est clericus? Dicunt Goff. & do. meus, cessare priuilegium, quia clericus nec volens nec inuitus trahitur ad iudicium secularE: nec potest in alium, etiam ecclesiasticum, sine sui episcopi consensu consentire: vt in concor. quæ sunt ſ. versi. proxi. & extra, de foro compe significasti. & c. Romana. in prin. Sed dictum eorum po-

f test intelligi in scholaribus diœcesanis, & ciuitatẽsib. [f] Si vero sint

g extran i vel alienigenæ, & magister esset clericus: posset fortè [g] dici, quod coram eo poterit agere, & cõueniri, si voluerit, aliàs nullum esset priuilegium quod esse non debet: extra, de uerb sig. abbate sane & de priui. in his. & c. porro. extra, de fide instr. inter dilectos. versus fin. & in hoc concordant Io. de Deo, [k] & Vber. de

i Bobio. Dominus tamen meus in hoc expresse contra dicit. [i] Corã Potestate autem non potest clericus, etiam volens conueniri: vt in prædi. concor. Porro scholaris Bon. residens per 30. annos, for-

k titur ciuium priuilegi. C. de lib. 10 de incol. l. 2. [k] sed & studentes

l in iure vsq; ad 25. annum [l] non conueniuntur: vt C sib. 10. qui æta. vel profes. l. 1. Quod verum est, si bene proficiant: aliàs autem non. arg. 12.q. 2. gloria in fin. & 61. dist. miramur. in fi. & c. nullus.

m & c. statuimus. [m] † ¶ Item medicus, grammaticus, & professores li-

10 beralium artium, & doctores legum, & oratores, & philosophi in se, & uxoribus, & rebus, & liberis omnii gaudeant immunitate, vt nec in iudicium deducantur, uel exhibeantur: ut C. lib. 10. de profess. & med. l. medicos. & l. fi. & l. 1. secus tamẽ in poetis & geo

n metris. C. eo. tit. poetę. & l seq. [n] † ¶ Item consul, & prætor, & præ

11 fectus, & maiores magistratus, qui merum imperium habent, & qui cum eis sunt, causas non prosequantur, sed conueniantur. ff. de iudici. pars literarum. ff. de iniur. nec magistratibus. 2. q. 1. prohibẽtur. saluis quibusdam casibus in Auth. colla. 3. ut iud. sine quo quo sut. §. si quis autem. & in Auth. colla. 9. ut diff. iud. §. si tamen. Arg. tamen contra, 1.q. 1. iubemus. so. ibi saluo, quia debent cauere, si de adulterio accusentur, secundum formam legis, quæ est ff. de adu. l. si adulterium. in fi. Dic super hoc ut ſ. de actore. uer. item illustris. An autem possint accusari, dicam j. titu. proxi. uer. item

12 quod est magistratus. † ¶ Item episcopus, dum sacra facit, & monachi, & cremitæ. & is, qui cum equo in causa publica transuehitur: & is, uel ea, qui uel quæ nubit: & iudex dum de causa cognoscit: & is, cuius causa apud maius tribunal agitur: & is, qui ducit funus familiare, seu iussa mortuo faciens obsequia, uel qui cadauer per se, p sequitur: & qui certo loco causæ adesse habet, & infans, & furiosus non conueniunt. ff. de in ius voc. l. 2 3. & 4 in prin.

13 & j. uer. item heres. 96. di. Constantinus † ¶ Item legati & cæterorum negotiorum executores coram aliquo, siue Romæ, siue alibi non conueniuntur: imo priuilegium reuocandi domum habent. ff. de iud. l. 2. & l. non alias. & l. seq. extra, de foro compe. c. fi. & j. tit. de accusato. §. item nec legatus. Sed nec is, qui uenit Romam ad consil 5.q.2 uocatio. ext. de dila c. si uel pro aliqua alia iusta &

o necessaria causa & probabiliter extra. de foro compe c. fin. [o] Sub quo comprehenduntur fere omnes, qui continentur ff & C. ex qui. cau. ma. puta causa appellationis exercendæ, uel testimonii ferendi, uel promouendi electionem, uel postulationem factam, nisi ibi perfectis negotiis moram trahant uel contrahant, uel alia negotia aggrediantur: ut in præ. l. ff. de iud. l. 2 §. legatis. & §. omnes. & l. quid enim. & in Auth. col. 9. de sanct. epis §. reuerendissimi uero. Secus autem, si ueniant pro impetrandis priuilegiis, uel immunitatibus, uel aliis suis uel ecclesiæ suæ negotiis procurandis: & sic curia seruat in præ. concor. Quid si is, cui competebat ius reuocãdi domum coram aliquo iudice citatus obtinuit in aliqua interlocutoria coram eo, uel etiam succubuit, sed nõ appellauit: demum ante litis contestationem petit sibi concedi ius reuocandi domũ, nunquid habebit? Resp. non: & sic fuit pronunciatum. arg. in his quæ not ext. de re iud. inter monasterium. Cætera de hac materia prosequere secundum dominum meum in Summa de excep § fi. uer. item effectus. & seq. & plenius secundum Papam ext. de foro

p compe. c. fi. P † ¶ Item si quis ob aliquam causam de ciuitate uel

14 diœcesi ad curiam ordinariam uocatus est, & alius eum ibi inueniens uelit conuenire, potest excipere, quod non uenit ad hoc: &

q ideo habet ius reuocandi domum, secundũ Io. de Deo, [q] & Vber. de Bo. arg. de iud. l. 2. extra, de dila. c. fi. Alii contra: nisi pro publica & communi causa uocatus fuerit: ut extra, de dilat. exposuit. quia ubi te inuenero, ibi te iudicabo. arg. 2.q. 1. si peccauerit. in fi. & q. 7. c. 1. C. ubi de cri. agi. opor. auth. qua in prouincia. & arg. ex-

15 tra. de ele. bonæ memoriæ. 1. uer. porro. † ¶ Vbi præsumitur quis citatus, ex quo in iudicio inuenitur, maximè ubi non subest causa,

r quare hoc priuilegium debeat habere: quia tunc haberet. [r] ff. de minori.

ADDITIONES.

a Maluerit. ¶ Si coram omnibus hic citetur, vide j. de citatio. in fi.

b Renunciauerint. ¶ Secundum Accur. in præ. §. & hæc omnia. & apertius in Auth. habita, super ver. litem. quod ibi non placet Cyn. not. cum non renunciauerit, ut corpus, vel collegium: per non vsum autem perdi non potuit, secundum eum, qui remittit ad l. 1. & 2. C. de seruitut.

c Habita. ¶ An satisdare teneatur, & coram quo, vide infra, de satisda. §. 2. ver. quid ergo.

d Circa fi. ¶ Ista lex penultima est & secunda, & eius verba habentur ext. vt lite non contest. quoniam. §. pe. & ponit casum specialem quo lis habetur pro contesta. ad vnum finem tantum, scilicet interrumpendæ præscriptionis: videat tamẽ scholaris ille, quomodo caueat: quia si simpliciter cauet stare iuri, procedat quod est dictum, Secus si caueret stare iuri coram illo, per id quod statim sequitur.

e Quod non. ¶ Licet gl. teneat contrarium in Auth. habita, tamen vt ibi etiã tenet Cy. in 3. quæstione. communiter moderni tenent hoc dictum. Pro quo facit: quia alias esset tardius finis litis. Alle. etiam l. 2. §. pe. ff. de iudic. Dicunt enim: quod rei fugiunt contestationem litis, ad quam actores properant: de quibus loquitur lex, si conuenerit. Ad l. si cum dotem ff soluto matrimo. §. eo autem tempore, quam etiam allegat Accur. respondetur ut ibi not. in 1. glo. quod ibi voluntatis mutatio nulli erat damnosa: hic secus, ut prædixi.

f Ciuitatensibus. ¶ In quibus locum non habet constitutio, habita quæ expresse loquitur de peregrinantibus ad studium.

g Forte. ¶ Vbert. quem statim allegat, dixit non puto reprehensibile.

h De Deo. ¶ Cauil. lib. 3. sub rubri. de priuilegio scholastico, Vber, autem hoc dixit ante finem ver. quem allegauit ſ. tit. prox. in prin. Inepte tamen author præponit Vber Io. quo ad scripta, etiam lib. Cauil. rationem dixi super Prooemio huius libri, vbi de eis tracto.

i Contradicit. ¶ Vide quod scripsi de fo. compe. si diligenti. super gl. hic ergo ¶ Adde ultra ea, quæ dicuntur in c. postulasti. quod clericus non possit se voluntariè subijcere laico. Bald. consi. 256. lib. 3. & 176. lib. 2. An autem clerici coniugati, vt sunt Græci, gaudeant beneficio aliorum clericorum. Bald. consuluit quod non, eius consi. 320. lib. 1.

k l. 2. ¶ Dic, ut ibi no. in gl. 2.

l Annum. ¶ Aetatis suæ.

m Statuimus. ¶ Facit quod no. in salutatione Sexti, super, verbo, commoranti bus. & quod ibi dixi.

n l. seq. ¶ Quæ lex geometras uocat calculatores, & quare geometræ dicantur ibi not.

o c. fi. ¶ Et ibi super uerbo, Necessaria. scripsi quid de illo, qui uenit pro restitutione in integrum impetranda,

p c. fi. ¶ Et ibi plene scripsi super ult. glo.

q Io. de Deo. ¶ Cauil. lib. 3. Rub. de excep. quæ datur legat. Vber, autem hoc dicit post dictum supra illius uer. sed quid si scholaris.

r Haberet. ¶ Reuertitur ad primum dictum, & clarius potuit dicere Vber, quam posuit ipse Vber. uel, Io, allegat tamen Vber. eadem Concessum

minori.quod si minor §.j.ff.ad Treb.si legatus.in prin. extra, de verb.sig abbate.de do. cum dilecti. Non tamen negant, quin debeat inducias deliberatorias,& aliàs à iure concessas obtinere.arg. 3.quæst.3.ca.induciæ.§.offeratur.& l.ei autem.Item hæres defuncti,aut parẽs,aut liberi,aut coniux,aut cognatus,aut agnatus,aut affinis,vel fideiussor, vel alius nomine defuncti, non conuenitur intra nouem dies ab obitu numerandos.C.de sepul.viol.l fina.& Authen.ibi posita.in Authenti.vt cum de app.cogno §. pe. Item pater vel patronus venia non petita.j.de dolo.& contu.§.restat. ver. sed& vocans. Item suus hæres non ꝯuenitur ante confectionem inuentarij C.de iure deli.l.fi.extr.de testa. Raynaldus. in fin. arg.12.q.2.hæc huius placiti.& c.charitatem Item is, cui concedi tur ne intra certum tempus conueniatur, non respondebit intra illud.C.de præci.Impe.off.quoties. Item si fiscus concurrat cum alijs vendicãtibus hæreditatem alicuius, ius fisci prius excutietur: & aliorum vendicantium, & aliorum creditorum actiones differẽtur:vt ff.de iu.fisci.apud Iul.& facit ff.si cui plus quam per l.Fal.
a si hæres.[a] & hæc exceptio, quæ dilatoria est fauore fisci, videtur quasi ex iure communi competere:vt ff. de interrogato.ac.l.4.in fi.Caue tamen aduocate rei,ne actio sit sublata:per id quod habes C.de peti.her.l.fi.Item reus excipiet contra citationem:quod dic.
16 vt j.de citatione.†¶Item quòd cõuentus est pupillus, vel vidua, vel orphanus, vel debilis, vel morbo diutino fatigatus& huiusmo di personæ miserabiles, quæ si principem proclamant, vel etiam ecclesiam,quandoque possunt etiam ordinaria iudicia declinare. C.quando Imper.inter pup.& vi.l.vna. 87. di.ca.j. & 2. & per totum.ext.de fo.compe.c.ex tenore.de off.dele. significantibus. C. de episc.& cle.orphanotrophos.Ita tamen si sit grauis infirmitas. extr.de procu.c.2.5.q.3.si ægrotans.ff.si quis cau.l. 2.§.si quis in iudicio.Vel est expoliatus.3.q.2 si episcopus.extr. de restit. spo. frequens.C.de don.inter vi. & vxo. si maritus. Vel dicit se paratum soluere,& litem vitare.ff.de proc.si reus.ff.si cer.pet.l.fi. Vel quæstionem sibi motam non præiudicare alij prius à se motæ.ff.de pe. her.si quis libertatem C.de ord.iud.3.q.11.& ext.de ord.cog.per totum. Vel se rem petitam non possidere.ff.de rei ven.l.fi.Vel dilationem sibi concessam pendere:vt 3.q.3.ca induciæ.§ offeratur. extra.de app.significante.Vel litem sibi motam, à iure esse prohibitam.11.q.1.sacerdotibus.C de obsequijs.liberto.l.1.ff.de iudic. lis nulla.C.vt nemo priua.per totũ,vel libellum inepte esse formatum.C.de formu l.2.& 2.q.8.c.perscripta.§.libellorum.& in præ. c.sacerdotib. Vel si fideiussor obijciat reum principalem, vel bonorum possessorem, prius fore conueniendos. C. de fideiussor. Auth præsente.infra.de renun. & concl.& C.de act.& obl. Auth. sed hodie.Item excipit de tempore feriato.C.de fer.omnes.ff.eo. l.1.extr eo.c.fi.& de iud.c.fi.ff.de in ius voc.l.2.in fin.15.q.4.pla-
17 cita.†¶Item non potest agi contra infantes, vel minores 25.ann. vel furiosos,vel mente captos,& similes personas,sine tutoris vel
b curatoris autoritate.[b] ff de admi.tut.l.1.& 2.C.si aduer rem iudi. l.fi.C.qui legi.personam ha.l.1.& 2.& ff.de re iud.acta.& l contra pupillum.C.de episc.& cler. orphanotrophos. Nec etiam hi agere possunt: vt s̃ in tit.de actore in diuersis locis.Item nec filiusfa. vt ibi dixi in ver.sed & filiusfa.& seq.Item Respublica acephala conueniri non potest,sicut nec minor.C. libr. 11.de cur.Reipubli.l.1. C.ex qui.cau.ma.in inte.rest.Respub. & sicut nec ecclesia: ut ex-
18 tra,ne se.uac.c.fi. †¶ Item tutor, uel curator, uel alius administrator, maxime necessarius, finito officio non conuenitur de contractibus bona fide cum eo initis nomine eorum, quorum negotia gesserunt.ff.quando ex fac.tu.uel cu.l.post mortem.ff.de re iudic. l.4.C.de admi tut.cum quidam.ff.de instito.l. fi.de proc.Plautius. Nec etiam agunt,ut dixi. s̃.in tit.de act.uer. item tutor. Durante uero officio respondere tenẽtur, alioquin ab administratione re-
c mouebuntur:[c] ut C.de proc.l.3.& j.de accu.uer. item nec maior. Et nunquid erit in prelato idem,ut ex hac causa possit remoueri? responde.non. Prædicta enim lex loquitur tantum de his,qui habent onus,non emolumentum. Quid si tutor ideo non uult defendere,quia scit pupillum malam causam fouere: & uult potius, ꝙ aduersarius mittatur in possessionem, nũquid debet aduersarius audiri? Respon si pupillo expedit magis, quam aliud, quod fiat missio,non audietur aduersarius. Nam tutor defendere uidebitur
d hoc casu [d] ad instar proc.ff.de procu.sed & hæ.§ fi.& l. seq. secun-
19 dum Alb.Pap.¶†Item seruus, monachus, conuersus, professus, & huiusmodi, non conueniuntur.C.de iu.seruus & l.seq.C.de rei uen.non solum.ff.de reg.iur.cum seruis.extra,de syndico. c. uno, ff.de iudic.lis nulla. & s̃. uersi. item episcopus. De hoc tamen, &
e qualiter formabitur libellus contra eum, no.j̃. de stat.mo. [e] Nec etiam hi agere possunt,ut dixi s̃.de actore. uer. item quod est seruus & uer.item excipitur contra act. Sed an monachus potest accusari? Videtur quod sic: extra, de simo. dilectus filius A.non tamen quo ad pœnam pecuniariam: quia proprio caret. 12. quæ. 1, nolo.extra,de sta.mo.cum ad monasterium.sicut dicam in seruo. j̃.ti.de ac.in prin.Et hæc uera sunt, nisi abbas uelit eum defendere.
f ff.de re iudic.si seruum.Rof.uero not.[f] quod monachus, & similes,si delinquant,accusantur:licet alias non agant,nec conueniantur:ut in præ.uer. item excipitur contra actorem, sicut & deportatus.ff.de pœ.aut damnum.§.inter eos.& l.in seruorum.§.quod.n. & l.capitalium.§.in exulibus.ff.de acc.l.si cui. §.fi. in auth. de sanc. epi.§.si monachus.de nup.§. secundum occasionem.col. 4.extra, de priui.c.uolentes lib.6.C.ubi de cri.agi opor. auth. qua in prouincia in prin.Mar.de Fa.dixit,ꝙ si monachus accusetur de crimine:ipse se defendet,& non Abbas:potest tamen abbas ei assistere. C.de accu.l 1.& 2 & ad l.Iul.de ui pub.seruos C.de nox si seruus.
g in si C.de epis.& cle.auth.causa.De hoc j̃.de sta.mo.[g] & ibi nor.
20 qualiter tunc agitur,& qualiter concipiatur libellus.†¶Sed nunquid pro commissis ante ingressum conuenietur monasterium? Videtur ꝙ sic:& si nolit defendere,& agetur ciuiliter: & de bonis eius,quæ monasterio obuenerunt,satisfiet agentibus.arg. Institu.
h de acqui.per arro § fin.[h] Si autem criminaliter ageretur, contra credo: cum omnia crimina in ipso ingressu sint extincta. in auth.
i de monachis.in prin colla.j.[i] & de pœ distin. 1.c. quis aliquando. §.his auctoritatib. asseritur.prope principium,extra, de filijs pre-
k sbyte.c.1.licet dici possit extincta eẽ,quo ad Deum.[k]†¶Item is,
21 qui negat se seruum habere, uel in potestate sua esse, non conuenitur rei uend.uel noxali actione.ff de rei uen.l.penultima §.finali.ff.si ex noxali causa aga.l.secunda.extra,de iudi.c.examinata.
22 †¶Item is,qui nulla tenetur actione.ff.de eden quædam ff ad exhiben.thesaurus.Item potest excipi per illos casus, in quibus fallit illa regula: actor debet forum rei sequi: quod dic ut j̃. de compe. iudi.adi.¶Item conueniri non potest is, qui in infirmitate deten-
23 tus,uel † ad maius tribunal uocatus est.ff. de iudi si prætor.ff. de re iu.quæsitum §.1.extra,de procur.c.2.5.q.3.si ægrotans.18. dist.
24 si episcopus.†¶Item reus.qui debitum confitetur, & paratus est soluere,non cogitur iudicium suscipere.ff.de iudic.si debitori.ꝙ si partem confiteatur, per illam etiam non cogetur, ut. ff. si cert peta.quidam existimauerunt.

ADDITIONES.

a Si hæres.¶Istæ duæ leges videntur contrariæ.Prima dicit idem quod s̃.ista dicit,quòd fideicommissum est soluendum cum cautione de restituendo.Sed vtrobique dicunt gl.in prima lis iam erat mota per fiscum, in secunda non: vnde ver.iste ponit fiscum concurrere cum alijs vendicantibus.

f Auctoritate. ¶ Quærit Rof.tit.7.ante medium: quid facere debeat, volens conuenire pupillum vel minorem? Respondet, quòd conueniam pupillum maiorem septennio,& minorem adultum,si pupillus est minor septennio conueniam tutorem solum,si illum habet:alias petam illum sibi dari:in adulto, si curatorem habet & si minor est præsens,ipsum conueniam. & in sui personam formabo libellum:cui respondebit cum auctoritate curatoris: si est absens minor, concipiam libellum in personam curatoris,si non habet, petam sibi dari: & dabitur sibi inuito ad litem.Alleg.C.de iure deliber.l. potuit. & l.si infanti. C.quipe.tut.l.1.ff.de tut.l.qui habent.§.idem Cassius.& ad Treb. l.restituta. §.j.&alleg.infra.

c Remouebuntur. ¶ Si iudici videbitur.De hoc s̃.tit.prox.§.1.ad fi.ver. Sed quæritur utrum pater.

d Casu. ¶ Quando sic expedit pupillo, & sic esset dominus prudens facturus: alias autem cum missio in possessionem fiat propter rem indefensam, constat quod defendere non videt.Et super hoc vide quod no.in §.h.statim alle. in glo.regulam ponit.

e De statu.mona. ¶ in prin.

f Vero not. ¶ Suo tit.8. versi.penul.& versi.sequen.est ultimus. ¶ Adde Bal: in l.si seruus ignorante. C. de noxa. vbi quod seruus & monachus in iudicio criminali habent legitimam personam in se defendendo. & idem dicit in filiofamilias,qui habet legitimam personam in criminali in defendendo seipsum sine patris auctoritate. Et adde Lu.Ro.consi.375.inci.in proposita quæstione: vbi an abbas habeat iurisdictionem in monachos,etiam in criminalibus, vbicunque deliquerint, & ibi an monachus punitus de delicto per abbatem posit per episcopum ulterius puniri.& uide late G.Papæ in quæstionibus suis q.554.inci.ad quem pertineat correctio.Heur.Fer.

g De statu mona. ¶ In prin.

h §.fin. ¶ Hugolinus allegat ad idem ff.de capi.dimi.l.tutelas.§.fin.

i Collatio.j. ¶ Hucusque Rof.& est finis tituli.

k Deum. ¶ Et quo ad ecclesiam.facit quod no.in præ. §. his auctoritatibus. in glo.arg.quod & de uoto scripturæ.

* Quid si pendẽte appellatione reus accusatus est effectus clericus.Ioan. And in c.1.de oblig.ad ratioci.Bar.in l.1,ff.de pœn.

¶ Bald. De Reo.

QVI promittit aliquem representare sub pœna,nec adijcit tempus,nec dixit ad mandatum iudicis,uel partis requisitionem,habet semestre tempus ad euitandam pœnam:ut C.de fideiuss.l.sancimus,G.Item sufficit repræsentare usque ad sententiam, quia talis fideiussor post sententiam non tenetur, nec sistere,nec soluere:quia clausula, De iudicio sisti,non continet clausulam iudica.solui.ff.de fideiuss.l.Græce.§.post litem.ubi de hoc.Sed econtra clausula,iudicatum solui,uel soluere iudicatum. non enim sunt uerba ista formalia.ff.de præ.stip.l.2.continet tres clausulas: quia finis continet principium & medium,& ipsum de necessitate præsupponit:sed non contra. unde sententia includit processum:sed processus non includit sententiam. Sic. & satisdatio

tio,quæ concernit sententiam,totum processum spectat. Sed satisdatio, quæ concernit processum non continet iudicati executionem. Sic. ff. de pac. l. sed si tantum. & de solut. l. hoc iure. Est & alia ratio: quia iudicium non porrigitur post sententiam: quia finitur per sententiam: ergo & promissio de iudicio sisti finitur. ¶ Sed quid si quis generalius promisit, scilicet sistere & parere mandatis curiæ, vtrum teneatur lata sententia? Dic, quod non: quia istud de parendo mandatis, venit accessoriè ad promissionem, vnde non semper per ipsam satisdationem de iudicio sisti, debet parere mandatis secundum naturam satisdationis. ff. de in ius voc. l. eum. Pro quo facit, quod no. Dy. ff. de ver. oblig. l. continuus. §. cum quis. Bal. Vide ĩ. de acc. §. viso qualiter. & ĩ. px. ¶ Sed an reus qui promisit de iudicio sisti, & parere curiæ, potest opponere exceptionem iudicis incompetentis? Et videtur, quòd non: quia in eum consensit, cum eius mandatis se submisit. ff. de iurisd. omni. iudic. l. est receptum. In contrarium facit, quia ista verba sunt intelligenda secundum ius commune: vt no. in d. §. cum quis. & no. ff. de reg. iur. l. non videtur. §. qui iussu. & de ope. li. l. si libertas. Itē psona non sui iudicis, non fundatur p satisdationē: vt C. de lit. pte. auth. offeratur. Facit quod no. Cy. C. de spon. l. fi. Sol. per simplicem de iudicio sisti promissionem non excluditur obiectus contra iurisdictionem; sed cum quis promisit parere mandatis eius, per hoc prorogatur iurisdictio. arg. no. in l. pe. ff. de arbi. per Accu. & Gul. Et ideo subdistinguet: aut ista promissio fit iudici, qui ex priuilegio poterat recusari: & tunc perditur priuilegium. C. de pec. l. pen. Aut iudici extraneo: & tunc etiam videtur, ꝙ possit pœnitere: vt l. si conuenerit: ff. de iuris. om. iudi. Hoc non credo: & ideo dic, ꝙ si promisit per errorem, non valet. secus si ex certa scientia, non per metum. ff. de iud. l. 2. ff. si quis cau. l. sed & si quis. §. fin. Nam per contrariũ contractum factus est subditus illius iudicis, & fori, quo ad illam causam. & vide quod no, infra. versicul. quid si scholaris. per G. ¶ Si lite pendēte quis sit effectus clericus, non impeditur per hoc cognitio: sed executio: iudicis secularis. versi. quid si est. G. Certè si clericus est litigiosus, vt ita dixerim, & iō nil sibi opitulatur. facit. ff. de iur. om. iud. l. pe. Bal. Vide Io. An. de obli. ad ratioci. c. j. Bal. ¶ Scholaris clericus non potest conueniri sub rectore laico, sed sub clerico, si quis scholaris est aduena, sicu. Sed si studet in propria diocesi, non potest conueniri, nisi coram diœcesano. ver. quid si scholaris. G. Si tamē clericus est pelliparius, potest conueniri sub camerlingo occasiōe artis. C. de iuris. omnium iudicum, l. fi. quia clerici negociatores, quantum pertinet ad eam negociationem, iure laicorum communi vti debent. C. de epis. & cleric. l. 2. Isti enim, vt sic dixerim, non sunt puri clerici. arg. C. de sacros. eccle. l. qui sub ptextu. & de vita & hon. cler. c. fi. Bal. qui habeant ius reuocandi domum. ver. item legati. & ver. seq. cum sunt in curia Romana. G. ¶ Præsumitur quis citatus, ex quo in iudicio comparuit, & ideo si offertur ei libellus, non potest dicere, Cita me, & ego veniam: sed bene potest petere terminum ad deliberandum. versi. si quis ob aliquam. G. ¶ Certe si iudex eum non monet, potest illicentiatus recedere, & tota die hoc fit. Si enim præsumitur citatus, & illicē citatus recederet, esset verus contumax: vnde non præsumitur citatus, ff. de in ius vocā. l. j. Tamen præsentia idem quod citatio operatur: quia non refert qualiter quis sit in iudicio, per citationem, vel sine. ff. de re iudi. l. de vnoquoque. & no. in c. vlt. de elect. lib. 6. in Nouella. Nam citatio non fit ad deliberandum, sed comparēdum Parum ergo de modo curamus, si finem habeamus: & ista est communis opi. & vera. ergo per talem libellum reo præsenti oblatum interrumpitur præscriptio: sicut per efficacem citationem tam in ciuili, quam in criminali. ff. de adul. l. miles, §. sexaginta. quod tene menti. Nam & quædam fiunt sine citatione. ff. ad Trebellia. l. recusare. & l. ille à quo. Bald. & vide ĩ. de lib. concep. §. reo non citato. & quod de teste præsente citato, vide ĩ. de teste. §. valet dictum. Et etiam suus hæres habet dilationem trium mensium propter inuentarium. ver. item suus. G. incipit quod à die immissionis quam creditor probare debet, si negetur. ff. de condi. furti. l. 2. ff. de inter. act. l. 2. & 3. ff. sol ma. l. si cum dotem. §. transgrediamur. in gl. Bald. ¶ An monachus possit conueniri. Ciuiliter non, criminaliter sic, ad pœnam in corpus luendam in defectum pecuniæ. Item ad pœnam corporalem. ff. de acc. l. hos accusare. §. omnibus. quia natura communis est. Ciuiliter autem conuenitur monasterium, si monachus obtulit vniuersitatem bonorum: secus si rem singularem: vel nullam: vt not. per gloss. & Dyn. in lege. si peculium: §. j. ff. de pecu. lega. Nam monasterium habetur loco hæredis ratione rerum, non ratione personæ: imo est successor anomalus sicut pater, qui occupat iure peculij, & fiscus iure caduci. ff. de noua. l. nouatio. ff. solut. matr. l. si constante. §. fi. Inst. de eo, cui li. cau. §. fi. Bal. Et si monachus diuisit matrimonium per quotas, monasterium non tenetur nisi pro rata. ff. de religi. l. si pro rata. licet tamen monasterium possidendo vnam rem singularem, non conuenitur tanquam obligatum tamē si non defendit monachum, patitur in illam rem missionem. Insti. de acqui. per arro. in fi. de hoc in ver. item seruus. cum seq. per Gul. & Iac. & Cy. in auth. causa quæ fit cum monacho. C. de epi. & cle. vide ĩ. de statu mo. §. iuramentum. & ĩ. de acc. §. potest clericus. Bal. ¶ Ille, qui non vult recipere libellum, sed soluere, non dicit litem contestari, sed declinatorium opponere, secundum Gul. ff. de procu. l. si reus. Item si non vult recipere libellum, nec soluere, sed confiteri debitum, non videtur litem contestari: sed fit præceptum in eum officio iudicis: vt l. si debitor. ff. de iudi. & nota. ff. de inter. act. l. vbicunque. Si vero reus libellum iam susceperit, offerendo debitum, non videtur litem contestari, sed perimere contestationem litis & sententiam. Si vero non offert debitum, sed confiteatur libello suscepto, & in figura iudicij: tunc fit litis contestatio de plano, in qua non requiritur iuramentum calumniæ, vt no. ff. de nego. gest. l. at qui natura. §. cum me absente. Si vero contradictionem opponit, fit litis contestatio, & exigitur calumniæ iuramentum. C. de iud. l. rem non nouam. C. de iur. cal. l. 2 in prin. C. de excep. l. si quidem. Bal. ¶ Si pater satisdat pro filio de iudicio sisti, an videatur persona filij legitimari, sine aliquo consensu? Videtur, quod sic. ff. qui satisda. cogan. l. filius. sed ibi pater erat in iudicio nomine filij, non filius. Ad idem quia qui fideiubet, consentire videtur. ff. ad Mace. l. sed si pater. §. non solum. Tamen si ista satisdatio præstatur ante litem contestatam, non videtur sufficere: quia oportet quod pater consentiat alio tempore, scilicet tempore litis contesta. ff. solu. matri. l. si cum dotem. §. eo autem tempore. & istud est tutius. Tamen etiam credo primum verum: quia consensus perseuerat, donec reuocetur: & quotidie consentire videtur. argumen. ff. de vsufr. accr. l. j. in fi. Bal. vide infra ti. px. §. conuenit. & seq. & §. an sufficiat. & ĩ. px. ¶ Sed quid si statutum dicat, ꝙ filius non possit se obligare sine expressa licentia patris: & in codē instrumento filius & pater principaliter se obligant: vel vnus pro altero fideiubet, nec dicitur, quod pater dederit licentiam filio, an sufficiat? Quidam dicunt, ꝙ non: quia est tacita licentia, non expressa. Videtur. n. fideiubere, non consentire. ff. qui. mo. pig. taci. contrahi. l. si gratuitam. §. 1. ff. qui. mo. pig. vel hyp. sol. l. Titius Sempronius. in prin. Nam & duo rei videntur inuicem fideiubere. l. vir vxori. §. fi. ff. ad Vell. Sed arg. quod sufficiat. ff. de proc. l. filius. §. sed & filia. Et si dicatur quod non est expressa licētia, dico ꝙ satis est expressa rebus ipsis & factis. arg. ff. de leg. l. de quibus. & necessario sequitur ex verbis, quod ex tenore verborum aperte colligitur. arg. ff. de lib. & posth. l. Gallus. §. fi. Nam & ratione statuti satisfactum videtur: ergo & ipsi statuto. ff. de ritu nup. l. libertus. §. senatus. C. de iud. in l. fi. de cond. & dem. l. cum tale. §. pe. in gl. Sed quidam pronunciabit contrarium, inhærens, verbo, expressa. arg ff. de auto. tuto. l. fin. cum glo. & l. etiam. & quod no. ff. de reg. iur. l. vbi non voce. ff. de adoptio. l. si pater naturalis. per Gul. nam nec tutor si se obligat vna cum pupillo, dicitur ipse sufficienter autorizare. quia requiritur verborum expressio, qđ est tutius, Bal. vide ĩ. de pcu. §. sufficit gñalis.

¶ De Accusatore.a Rubrica.

ADDITIO.

a Hic ad aduertendũ, ꝙ in hoc volumine habemus quatuor rubricas, q̃ cũ allegāt, integre sūt scribēdæ, de Accusatore hic, de Accusato, q̃ seq. t: de Accusatione in parte tertia, & in quarta de Accusationib. Item est sciendum, ꝙ Legistæ habent in C. specialem rubricam, qui accusare non possunt: quæ ꝯgruit huic nigro, quia specialiter ad hoc tendit. & Azo ibi in Summa innuit actorē, & nri Summistæ super rubrica de accu. Goff. vsq; ad ver. accusari. Host. in 2. §. Baga. in prin. vsque ad ver. nunc de ciuilib. ostendit accusatorem repelli ratione sui, ratione accusati, ratione mista vtriusque, ratione iudicis, item ratione ipsius iudicis & causæ, & ratione temporis. Tanc. in secunda parte rubricæ de criminibus, & seq. quasi nil ad propositum. Rof. in libellis iur. canonici. in prin. 2. partis, posuit 12. rubri. de singulis personis, quæ accusare non possunt, quod multum iuuit auctorem. Vber. de Bo. de hoc in pe. co. §. quem allegaui super rubrica de actore. Vber. de Bo. fecit specialem rubricam de his, qui in criminalibus actionib. repelluntur, quæ est tertia rubrica. alias est pars secunda, ex qua satis adiutus est auctor: de reliquis dicetur in tit. de accusatione, & de accusationibus. Et circa rubricam congruè quæritur, si per statutum non potest quis accusare de crimine publico sine consensu offensi: & A. accusat B. de crimine publico, dicens, Ego A. de voluntate talis accuso B. quis dicatur hic accusator? videtur, quod consentiens, quasi ille videatur mandatarius, & per eum mandans accuset. Veniat regula, qui per alium. cũ suis exēplis. de re. iu. lib. 6. Item quia potentior est in accusando, & eius plus interest: ita quod præuentus extraneum excluderet. Et sufficiat. ĩ. j. col. vers. pone quidam, cum uer. seq. Tu dic contra: quia per id vitiarētur iura volentia in criminalibus causis non interuenire procuratorem, extr. eo. tit. veniēs. & c. seq. in fi. ff. de pub. iud. l. pe. §. j. Item aliud est agere, aliud agenti consentire. ff. de re. iur. Alius curiosus in hoc prosequendo videat quæstionem domini Ia. Bu. patris, qui hoc missis duobus articulis plene disputauit in quæstione, quæ inci. certum est. Propter quod est sciendum, quod idem olim tenuit Lamber. de Rampo. in quæstione, quæ incipit duo sunt capitula, ponēs vnum statutum esse, de quo s. aliud quod querelæ bannitorum non audiunt: nec damna eis illata emendantur. ponebat Titium vulneratum à Seio: & quia crimen erat publicum, ego poteram vulnerantem accusare: sed quia ex vi statuti necesse sic erat, habui cōsensum Titij offensi: & accusaui ante litis cont. vel priusquàm nomen Seij reciperetur inter reorũ nomina, Titius bannitus fuit pro homicidio iusto, vt procedatur in accusatione. Seius cōtra ex vi secundi statuti, quærebat quid iuris: & tenuit idem, scilicet, ꝙ procedatur in accusatione, nō obstante resistentia accusati. hoc maxime per l. ff. de pub. iud. l. si is qui reus. in fi. ubi dicitur, quod damnatus implere potest accusationes, quas ante damnationem inchoauerat, etiam si post damnationem adimatur ei ciuitas, vel libertas. Intelligit autem inchoatam accusationem ante damnationem, etiam si super accusatione lis cont. non erat. C. qui acc. non pos. l. neganda. in fi. quæ habetur 3. q. 11. neganda. Inducit etiam l. quæcunque. ff. de act. & ob. & ff. de seruo cor. l. doli. §. fin. in quibus actiones, quæ seruo inceperũt competere: siue ex l. 12. tab. vel ex l. Aqui. iniuria, furto vel corruptione mihi competũt, quicquid de seruo eueniat, manumissione, alienatione, vel alio modo. Ponderat principaliter, si ego, quia statutum non impediuisset, libere poteram accusare: cum crimen sit publicum, stringere gladium, & ferire: & l. Cor. de fica. punitur. ff. ad l. Corn. de fica. l. j. Consensus ergo offensi non facit me mandatariũ vel procuratoré: sed solum remouet obstaculum obstantiæ: & sic remansit in iure communi, per quod verificasur solutio. Ad quam additur regula, in ambiguis. §. j. ff. de re. iur. & regula, factum legitimè eo. tit. lib. 6. Sed q d si ipse Titius accusasset, & postea bannitus fuisset, vt s. Dy. in l. antepe. ff. de fideius. dicit aduocatus tenere, quod bannitus accusationem inchoatam prosequi non poterit, per ipsam. l. §. sed cum duo quemadmodum inchoare non posset, sic nec inchoatam prosequi: cum res ad casum, à quonon poterat inchoari: & quia quod impedit faciendum, impedit factum: vt ibi, & ff. de susp. tu. l. post finitam. alij dicunt, quod si statutũ prohibeat bannitum admitti ad accusandum, ipse bannitus accusationem inchoatam prosequi, poterit, per præ. l. is qui reus. & hoc ibi placet Dy. & dicit præstari debere securitatem bannito per commune, quod non offendatur donec inchoata accusatio sit finita. ¶ Adde Bar. in d. l. is, qui reus. quo ad secundam q. & quo ad q. de accusatore postea exbannito, vide Petr. de Ancha. consi. 308. incip. plura. & quantum ad vltima verba, quod iudex debeat præstare securitem bannito: addé. quod idem vult Barto. in d. l. is, qui reus. Item scias quod in mandato quod datur ad accusandum, requiruntur ea, quæ ipso accusato: alias mandatum non valet, & tenet Roman. consil. 60.

SVMMARIVM.

1 *Concessum esse intelligitur, quod non est a iure prohibitum.*
2 *Accusare an possit quis vniuersitatem de crimine contra se commisso.*
3 *Accusari an possit quis bis super eodem actu.*
4 *Accusatus a consanguineo interfecti, an iterum possit à fratre eiusdem interfecti accusari.*
5 *Pax facta de uulnere, intelligitur facta de omni eo quod ex eo nasci potest.*
6 *Vulnerans aliquem, si actione pendente de vulnere condemnetur, uel absoluatur, postea autem vulneratus decedit, an possit iterum accusari.*
7 *Accusans de vulnere. & petens punitionem, dicitur criminaliter agere.*
8 *Iudex an condemnare possit vulnerantem pecuniariter, qui simpliciter petitus est puniri.*
Vulneratus pecunia recepta remittens iniuriam, an possit postea agere de expensis in vulnere factis.
9 *Opponi potest contra accusatorem, quod inuitus fecit.*
10 *Accusans socius criminis & particeps repellitur.*
11 *Iniuriantes se mutuo, an possint se mutuo accusare.*
12 *Accusator repellitur, vbi iam transegit, vel pactus est de crimine.*
13 *Clericus an possit pacisci, ne prelatum suum de crimine commisso accuset.*
14 *Frater non potest fratrem criminaliter accusare.*
Affinis potest affinem accusare.
15 *Accusans non debet ex odio procedere.*
16 *Mulier quibus casibus accusare possit.*
17 *Excipi potest contra accusatorem, quod est pupillus vel impubes.*
18 *Pubes accusare potest cum tutoris auctoritate.*
19 *Pupillus, uel minor 25. annis, non possunt de crimine publico accusare, nisi suam, uel suorum iniuriam prosequantur.*
20 *Agnitionem meri vel misti imperij habentes, non possunt ante depositum officium accusari.*
Defensores seu minores Potestates ciuitatum possunt accusare & accusari, agere & conueniri.
21 *Opponi potest de accusatore, quod est infamis, nisi in quinque casibus.*
22 *Excipitur contra accusatorem, quod est hæreticus, vel Iudæus, vel scismaticus, &c.*
23 *Contra agentem de adulterio excipi potest de lenocinio.*
24 *Excipi potest contra accusatorem, quod est pauper, & in pretio deceptus est.*
25 *Excipitur contra accusantem quod est libertus, beneficiatus, filius, vasallus, &c. qui non possunt eos accusare, in quorum domibus nutriti sunt.*
26 *Accusatus non potest pendente accusatione suum accusatorem, vel alium accusare.*
27 *Calumniantes ad vindictam possit similitudo supplicij.*
28 *Inimicus repellitur ab accusando & ab excipiendo.*
29 *Inimicitiæ quę repellant ab accusando.*
30 *Alienigena, homicida, maleficus, fur, sacrilegus, &c. repelluntur ab accusando.*
31 *Opponitur accusatori, quod non est bonæ æstimationis, vel fidei, & quòd temere accusat.*
32 *Accusans alieno nomine non admittitur in iudicio.*
Crimina spacio viginti annorum extingui.
33 *Reo moriente crimen extinguitur.*
34 *Opponitur accusatori, quod libellum non recte concepit.*
35 *Frater non potest accusare eum, quem prius frater suus accusauit.*
Obijciens turpem exceptionem, an possit iniuriarum conueniri.
36 *Fideiussori recusato competit iniuriarum actio contra recusantem, quia recusatio est quasi exceptio.*
37 *Personæ quę in certis casibus repelluntur, si suam suorumque iniuriam prosequantur, admittuntur, præterquam in octo criminibus hic enumeratis.*

VISO De Actore, videndum est de Accusatore. Vnde videamus qui non possunt accusare. quo intellecto, sciemus, qui pñt. ff. de acc. q accusare. Inst. de ob. quę ex
* quasi deli. nascuntur.* 88. distin. eijciens. Hoc enim edictum prohibitorium est, vt quilibet admittatur, qui nõ prohibetur: sicut edictum de postulando: & de matrimonio contrahendo. & de testi & de procu. ff. de postu. l. j. extr. de spon. cum apud.
a ff. de testi. l. i. ff. de procu. mutus.[a] Et est ratio: quia † quod non est
1 à iure prohibitum, intelligitur esse concessum. extra, de translat.
b episc. inter corporalia.[b] post medium. ff. de proba. l. ab ea parte. Et quidem multæ exceptiones contra actorem competentes, de quibus s. diximus, competunt etiam contra accusatorem: sicut sciet sedulus lector adaptare. Excipitur ergo primo contra accusatorē,
c quòd non est legitimus accusator. extra, de accu. c. j. Item,[c] quòd non potest quis eodem tempore & eodem libello duos accusare: vt ff. de accu. hos accusa. § j. quod sic intellige, si plures accusationes criminales vellet quis contra duos ex diuersis factis vno eodemque tempore, & in eodem libello proponere, non potest: nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur. Sed in diuersis libellis bene potest duos accusare, sed non tres: nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur. C. qui ac. non pos. cum rationibus. & 2. q. 1. pro
d hibentur,[d] Vel dic q nec etiam duos, nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur, vt ibidem: quia vna accusatio per alteram impeditur: vt in præal. l. & ff. de adul. inter. §. fi. Nec ob. præ. l. cum rationib. quia licet neget de tribus, non tamen concedit de duob. Fallit autem hoc in marito de adulterio vxoris querente: qui potest in vno libello plures accusare: vt in pce. l. inter. in fi. Verum occasiõe vnius facti seu crĩnis pt vnus mille acc. C. si re[9] vl acc. mor. fu. l. 1. ff. de adulterijs. l. vim passam. §. incesti. Nisi in crimine adul-
e terij: de quo non potest ex eadem causa plures accusare.[e] C. eo reos. ff. eo si maritus. §. fi. & in præd. l. vim passam. §. duos. Sed in ince
f stu potest etiam adulterum, & eum, qui domum præbuit, simul
2 accusare: vt in eo. tit. l. nihil. §. fi.[f] † ¶ Sed nunquid potest accusare vniuersi

ADDITIONES.

* Nascuntur. ¶ §. 1. in fi. scito quod est furtum manifestum, scimus quod non est manifestum. Ioan. And.

a Mutus. ¶ Addit Ros. scito, qui sunt sub potestate, scitur qui sunt sui iuris. ff. de his, qui sui iur. sunt. l. prima. & si iudicatur rem meam esse, &c. ff. de exce. rei iudi. l. si inter me & te.

b Inter corporalia. ¶ Ros. qui ad hæc allegat contraria, soluit vt ibi not. in gl. arg. quod non. in fine.

c Item. ¶ Hoc tractauit Ros. sub 6. rubri. scilicet quod repelluntur propter quæstum, vel qui duos. &c.

d Prohibentur. ¶ Vbi de hoc, & C. eodem tit. qui de crimine. & vide de purgatio. vul. c. 2. in prin. vbi idem scripsi post Hostien. ¶ Adde omnino. videndum Pau de Cast. in l. edita. C. de edendo. & ibi Ale. qui videtur tenere post Pau. q eodem libello possint cumulari plures actiones ex diuersis causis ad diuersa, etiam si non sint vniformes, & eiusdem generis, etiam accusando. & idem tenet Roma. licet præfati de eo mentionem non faciãt, eius consi. 260. sequens Pet. & Cy. vt ipse refert in l. eo quod a multis. C. si cer. pe. Pa. de Ca. motus est per c. querlã. extra, de ele. & per l. si idem cum eodem. de iur. omn. iu. quia prædicta lex nõ haberet dubium, si intelligeretur in diuersis libellis.

e Accusare. ¶ Scilicet adulterum & adulteram: alias contradiceret ei, qđ prædixerat. Vt tu purus Canonista intelligas, scire debes, q lex non pmittit per maritum, vel patrem, vel alium, qui possit adulterum & adulteram eodē tpe accusare vno libello, vel plurib. sed habet eligere quem prius accusare velit. Hoc verum, nisi quę dicitur adultera, alteri nupserit, prius ei denunciatione non facta. Et ante omnia de hoc non mireris: quia leges veteres permittebãt repudium, & repudiata nubebat. Poterant ēt coniuges sm illas mutuo consensu diuertere. C. de repud. si constante. quod hodie etiam mutuo consensu non licet: ut ibi in auth. quod hodie sumpta de corpore, vt liceat mři & auiæ. §. qa vero. j. & 2. mulier aũt accusata, & ɔuicta de adulterio puniebãt morte. C. de adult. castitati. hodie detrudit in monasteriũ: vt ibi, in auth. sed hodie. sumpta de corpore, vt nulli iud. §. adulteram. & de hoc 32. q. j. publico. & de pcu. tuæ. Redeo ad ppositũ: licet adulter & adultera ab eodē simul accusari nõ possent: vt ff. de adul. l. si maritus. §. fi. C. eo. tit. l. reos. à diuersis poterãt. ff. de adu. denũciasse. §. ultimo. Poterat aũt maritus accusationē incipere à quo eorũ volebat: nisi, vt dixi, mulier denũciatione sibi nõ facta alteri nupsisset: & tũc incipiet ab adultero: q. si absoluat, pderit mulieri: vt in præ. §. vlt. l. denũciasse. nisi appareret p collusionē adulterũ absolutũ, quo casu licet scđo mřimonio durãte mulier accusari nõ possit, poterit tñ, cũ desierit eē nupta. ff. eo. ti. l. adulter. §. fi. Adultero aũt dãnato, hoc mulieri nõ nocet, q reportare poterit victricē sñiam ut in pd. l. denũciasse in fi. Ex hoc vltimo colligas rõnē, quare lex noluit simul adulterũ & adulterã accusari: q. a vnius absolutio alterũ iuuare posset. vt pdixi: & vide j. e. ver. itē excipit ɔ agētē. ¶ Adde, de hac addi. Bal. ɔsi. 231. incipiēte, factũ tale est. li. 4. vbi ɔsuluit in terminis. & ibi ēt hr, an statutum loquens de adultero torquendo, habeat locum in adultera.

f §. fi. ¶ Ad intellectũ huius ver. est sciēdũ, q circa primordia studij mei p quadã qõne Paduæ magna fuit disputatio: & data fuere diuersa ɔsilia, & i aliqb. ɔria p doctores legũ sup certis articulis, quorũ vnus fuit, an syndicus vniuersitatis possit noie vniuersitatis accusare de crĩe publico Et ɔcordauerunt, q nõ: sed accusabit noie pprio tñ ad vniuersitatis ɔmodũ. C. q accu. nõ pos. l. 2. De hac remissionē dabo. j. ti. px. i fi. Ali[9] articul[9] ptinēs fuit, an quatuor, vel plres testes, q đ posuerũt ɔ Titiũ, vl ɔ syndicũ vniuersitatis cãm agētē possēt p eũ vno libello accusari đ falso: & an simĩ cũ eis is, q pduxit eosdē. Dubiũ ergo remanet, an istud sit vnũ factũ, siue diuersa, & circa hoc pmittã opinionē dñi mei, q nõ fuit de ɔsultorib. meo scitu, & q̃ mihi placet. Dicebat. n. q aut isti testes simul cũ pducēte ɔuenerũt vno ɔsilio & tractatu tale testimoniũ ferre: & tũc no sunt plura facta, sed vnũ, & sic vnico libello oēs poterũt accusari, p præ. l. j. Si vero nõ ex tali tractatu & ɔdicto id tulerũt, tũc sũt diuersa facta: & sic vno libello nõ poterũt accusari. Alle. ff. qđ vi aut clã. l. sem p. §. sed in sepulchro. de iur. om. iu. l. si familia. & si fami. fur. fe. dica. l. 2. Fran. Accu. & Ia. de Are. dixerũt hic eē plura delicta, & ex diuersis factis descēdētia: q. a diuisim q libet testis deposuit suũ testimoniũ, & q libet de suo dicto rephēdit, & de pductiõe, pducēs: & sic nõ ē locus. l. 1. C. si reus, uel acc. sed legi. cũ rõnib. C. q ac. nõ pos. Itē Fe. de Sca. addēs, q si aliq s dicere vellet, q si accusatio pluriũ eodē libello procederet, ex idētitate delicti de pducēte tñ admisto negari nõ pt, q n sit diuersũ. Admistio ergo ista vitiabit totũ. Nõ ob rła, vtile, de reg. iu. li. 6. Inducebat legē, qm̃ i priorib. C. de iof. tes. q a hoc vitiũ est i libello, & eius vniuersitate, i qua ex legis dispõne vitiaĩ totũ. Alleg. ff. de re. dub. si fuerit legatũ. cũ si. Dy. ãt ɔ, i quo forti[9] istitit i hoc residēs, q đ delictũ pducētis & pducti est idē specie: q a ab vtroq; falsũ ɔmittiĩ, & utriusq; eadē pęna. ff. de fal. l. j. i prin. Itē idē numero: q a unũ factũ ē: q a ex actis oim ad eũdē finē ɔcurrētiũ resultat vn[9] effect[9]. Alle. ff. ad l. A q. l. illud. §. fi. p qđ ɔcludit oēs vno libello accusari posse, p pd. l. primã. Inducit ēt l. j. ff. ad Tur. §. icidit. & ff. de iiur. l. nõ solũ. i pri. & §. si mãdato. & §. Procul[9]. p quas p3, q istigãtis & istigati. mãdãtis delinq, & mãdatarij, ē eadē pęna: ergo idē delictũ, & sic pcedit ei[9] ɔclusio. Allegatiões aũt ei[9] potes pleni[9] videre p Cy. in præ. l. j. i vlt. q. ¶ Adde Bar. i d. §. l. Iul. & ad qõnē Spe. an possit accusari vniuersitas, viđ plene Ang. ɔs. 165. & q syndic[9] ñ possit accusare noie vniuersitatis de crĩe publico, adduci possũt q̃ Fed. disputauit ei[9] q. 15. q syndic[9] vniuersitatis ñ pt eē pcurator noie vniuersitatis. Bar. tñ i l. 2. i fi. tenet q syndicus noie uniuersitatis possit accusar e, sicut tutor noie pupilli. & vide i extrauag. ad repri. in uerbo, legitime. p eũdē & Bal. in l. eos. C. de accu.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

vniuersitatem de maleficio cõtra te cõmisso? R̃n̄.sic ff.quod me.
causa metum.etiam criminaliter,& omnes puniẽtur:vt C.li.xii.
a de re milit.l.tam co latores.De hoc j̃.ti.proxi.in fi.[a] Sed an in eo
dẽ libello potest quis de pluribus criminibus accusari:vt j̃. in tit.
de incidentibus quæstionibus. versic porrò si diuersæ. Vtrum de
eodem crimine possit agi criminaliter & ciuiliter in eodem libel
lo? Dic ut j̃.in tit.de fur.in prin.& de incidentibus quæstionibus.
ver.quòd si plures.Item excipitur contra plures vnum accusan.
tes:quia magis idoneus est eligẽdus:vt ff.de accusa si plures.arg.
cõtrà,extra,de purg.ca.c.quoties.ii q.j.in primis. versi. quia agi-
b tur[b].†¶ Pone,quidam[c] fecit insultum contra quendam militẽ,
3 & eius scutiferum interfecit:miles de insultu in eum facto, & de
c morte scutiferi accusauit quendam:accusatus hoc negauit: lite-
pendente,filius scutiferi accusauit eundẽ, quæritur an possit? Et
d videtur quod non.C eo.l.qui de crimine.arg.contrà.ff.de adul.[d]
e l.iii § fi.[e]†¶ Quid si quis accusatur de homicidio à cõsanguineo
4 interfecti,& eius nomen inter reos est receptum[f]:demùm frater
f defuncti vult accusare eundem,nunquid potest? Io. dicit quòd
non,nisi tria probet,scilicet præuaricationem prioris,& se igno
rasse accusationem,& proprium dolorem prosequatur:vt no.in
præ.l.qui de crimine. Alii cõtrà:vt ff.de adul.l.ii.§.fi.& l.sequẽ.&
no.in p̃.l.si cui.§.j.&ff.de p̃uari.l.præuaricationi.Sed hoc locũ ha
bet,cũ sẽtẽtia lata est:vt no j̃.de aboli & purga §.j.ver.porrò.Si
aũt pendẽte accusatiõe veniat filius,dico ꝙ audietur.ff. de adult.
g l.ii.§.fi.[g] & ff de iur.fi.edicto.§.cùm aũt.ff.de bo lib.l si filius.§.fi.
C.qui admit.ad bo.poss.l fi. Vtrum qui denunciauit, possit accu-
h sare,no.infrà.de inquisi §.pe.[h] †¶Sed pone,A[i] accusauit, B .de
5 vulnere:facta pace de vulnere,demùm A.moritur ex illo vulne-
i re:quæritur an hæredes A.poterũt accusare B.de occiso? Et vide
tur quòd sic:quia licet actum sit de vulnerato,nihilominus agitur
de occiso.ff.ad l.Aqui.l.si vulnerato.&ad hoc ff.de act.& ob.l.qui
k seruum.ff.vi bo.rap.l.j.arg.contrà[k]:quia si de vulnere pax facta
est,videtur facta & de omni eo,quod ex eo nasci potest.ff.de fi-
deius.si quis pro reo.§.j.ff.quorum leg.l.fi.Præterea, aut erat le-
thiferè vulneratus:& tunc videtur mortuus. ff ad l. Aquil. huic
l scripturæ.§.j & l. ita vulneratus[l] & ad idem ff. de dam. infec.l.
damni.§.Sabinus. Aut non mortiferè: & tunc uidetur ex negligẽ
m tia mortuus:vt ff.ad l.Aquiliam,qui occidit.§ fi. Dicũt quidã[m],
quòd non ualet pactum:quia pactum est in una re factum,&c.ff.
n de pac.si unus.§.in summa.quia iniquum est perimi pacto, &c.[n]
ff.de transac.qui cum tutoribus.in fin & per l præ.si actum sit Et
o ideo consilium est,quod fiat pax de uulnere[o]&de omni eo,quod
ex uulnere sequi potest:quia tunc non poterit de homicidio ac-
cusari.Iuri enim futuro per pactum renunciari potest. ut C. de
pact.l j.Hoc bene probatur ff ad Syl.l.j. §.fi. & l.ii.de transact.l.
non exigimus.ff.si quis caut.& C de reuocan. dona l.fi & l.i.Et
p iunge hic quod est j̃.de fideius §.i.uer sed pone. Ti[p] †¶Quid si
uulnerasti P.animo occidendi:quod ex eo apperet,quia gladium
strinxisti,& eũ percussisti:ut ff.ad leg.Corne.de sic.l.j.§.diuus.&
actum est contra te de uulnere: & absolutio uel condemnatio
subsecuta:postea P.ex illo uulnere decedit : nunquid iterum po-
teris accusari lege Corne.de sicar de morte.Dic quòd si de uulne
re actum fuerit ciuiliter,puta impensæ uulneris petitæ fuerint, &
æstimimatio operarum amissarum. Nam aliter pro libero homi
q ne uulnerato non potest agi Aquilia: ut ff.e.liber homo[q]. bene
poterit pro morte criminaliter agi:ut C.quãdo ciui ac.l j.ff. ad l.
Aquil.inde Neratius §.si dolo & l.si uulnerato.Insti.eo.tit.§ libe
rum. Si uerò actum esset iniuriarum, licet ciuiliter, non uidetur
posse agi:quia illa prodita est ad uindictam. ut in præ. l §. is qui.
Vna autem pendente,alia intentari non potest.ff.de pub.iu.inter
7 dum.†¶Quid si primò actum fuerit de uulnere,sic,accuso H qui
me gladio percussit: & peto eum puniri.Certè hæc accusatio cri-
minalis est:nec potest dici ciuilis petitio in libero homine,prout
ex superioribus liquet:tum,quia non petitur impensa curationis
uel æstimatio operarũ,tum etiam quia pœna non petitur ad pro
priam percussi utilitatẽ,sed publice petitur inferri.Et est dicẽdũ
ꝙ ex tali accusatione accusatio uel actio legis Corne de sic.pro-
posita est:licet hoc non specificetur,quia id est in usu,ut in præ.
§.diuus.Vñ si priori accusatione terminata proponatur alia ac
cusatio de morte, non est admittenda:cum sit eadem cum pri-
ma:licet in prima fiat bonorum uel uulnerum mentio , in secun
da mortis:quia in l Cor.non expectatur exitus utrum morietur
aliquis,uel non:sed prima uoluntas inspicitur delinquentis. Vñ
mors non inducit speciem accusandi,sed modum:ut ff.ad l.Cor.
de sic.diuus & ita uidetur, quod amplius accusatio de morte
non admittetur,si iam fuit condemnatus, uel absolutus,cum i-
[illegible] de acc.de his ff e.si cui.§ iisdem. & l.sena-
[illegible] e.De consuetudine tamẽ,licet dicatur quis
[illegible] ercussisse,non tamen de morte punitur.ar.ff.
[illegible] pe[r] †¶Quid si iudex ipsum pro dicto uulne-
[illegible] ecuniæ, & non corporaliter condemnauit?
[illegible] t:quia licet debuerit pœnam corporalem in-
fligere ,forte hoc omisit:quia talis erat loci cõsuetudo ff.de l.&
senatuscõ.de quib uel ex aliqua causa hoc fecit, quod præsumẽ-
dum est:ut ff.de pœ.l hodie.ff.de his.qui not.infa.quid ergo §. pœ
na & uide j̃.de fideius.§.j.uer.sed pone, T.Quid si uulneratus re
misit iniuriam pecunia recepta,nunquid pro impensis in uulne.
refactis

ADDITIONES.

a In fi.¶ Et vide quod ibi addam,quòd partim plus hic competeret.
b Igitur. ¶ Vtrobique soluit gl.& de collu.c.j.in j.gl.
c Quidam. ¶ Ad literam fuit iste ver.& se.Alb.Gal.e.ti.ver.pono.q.2.& 3.
d Adul.¶ Et hic bene continuatur ver.j sed secundum præmissa.
e §.fi. ¶ Vide quod sequitur,quia huic statur.
f Receptum. ¶ Vide j̃.de incid.quæstio.ante finem.
g §.fin.¶ Non allegauit hanc s.sed est ff.eo.tit.l.de accusa.
h §.pe.¶ Ver.vltimò quæritur.
i Pone A. ¶ Iste uer.fuit ad literam Alb.Gal.in tit.de accu.uersi.vlt
k Contrà. ¶ Hoc placere videtur Accur.Insti.de iniur.§.fi.in vlt.glo. &Guid.de Suza.in q.statu.in fin.
l Vulneratus.¶ Et eo.tit.l.ait lex.§ j.
m Quidam. ¶ Ipse Alber.Gal.
n &c.¶ Id,de quo cogitatum non docetur.
o Vulnere.¶ Sufficeret si adderetur mortifero,vt facit quod dicam statim.
p Sed pone,T. ¶ Qui ver.fuit etiam Alber. Gal. vt ibi dicam. Et sciendum, quod Fede. de Sca. in sua disputatione coniungit sequentem quæstionem huic præcedenti,quærens an exceptio pacis de vulnere,vel sententiæ condemnatoriæ, vel absolutoriæ super illo,repellet accusantem de homicidio filium vel extraneum, & incipit q.Titius vulnerauit.mihi prima. Soluit pri nò de sententia,& distinguit:aut simpliciter fuit accusatus de vulnere, per id,secundum consuetudinem Italiæ,non imponatur poena corporalis, poterit de morte postmodum accusari ab alio,non ab illo, qui primò de vulnere accusauit,per l.qui de crimine. C. de accusat. Et secundum hoc etiam ab hærede poterit accusari,cum quo ad hoc pro extraneo habeatur: nisi in hoc,quod aliis præfertur.ff.de his,qui deie.vel effu.l.si verò.§.quæ autem.ar.ff.ad l.Aquil.nam sicut.§.j.Sed si continuasset accusa. quòd vulnera fiet animo occidendi eum,secundum legem puniatur,vt homicida. ff. ad leg.Cor.de sic.l.j.§ diuus.esset idem quod de mortifero statim dicam: si in loco seruaretur lex.Si verò accusatus fuit de vulnere mortifero,cum tunc censeatur fuisse mortuus,vt in l.huic scripturæ.& aliis superius alleg. absolutus fuerit,vel condemnatus,non poterit vlterius accusari, ex quo accusatio incluserat mortem. ff.de accu.si cui.§ iisdem.extra,de accus.c.de his. saluis casibus ibi no. Si quæratur,an non expectata morte sic accusatus debeat de morte puniri? dicit dominum suum Fran.Accur.dixisse,quòd non ar. l. si indicari.C de poen.& ff.eo.ti.l.prægnantis.Sibi autem distinguendum videtur,an illud dederit animo occidendi,vel non,quod ex qualitate facti probatur:vt primo casu non differatur:secundo sic,per præ.§ diuus.& C.eo.tit.de sica.l.j.Circa exceptionem pacis factæ,circa quam vide j̃. de obli.§.j.ver.quid si accusatus.& quod super eo dixi,& remissiones,quas ibi dedi.Dixit autem ipse Fede.quòd si vulneratus erat nobilis,accusari poterat à quocunque,& sic ab hærede:quia transactio non tenuit cùm non deberet per legem poena sanguinis.ff.ad l.Cor.de sic.l iii.§.pen.& C de transact.l.transigere.Si verò erat humilis persona:& sic debebatur poena sanguinis,tenuit transactio quo ad vulneratum,per iura prædicta.Et quia trãsigere,pacisci,vel pacem facere,est quasi contractus, præiudicabit heredi. in auth.vt iusiur quod à morien.præ.in prin.col. v. Extraneis autem non præiudicat.ff.ad legem Iul.de vi publi.l.qui coetu.§. vlti. ad Sylla.l.ii . & ibi no.& in præ.l.transigere.Ad hoc Vltimum,quòd extraneis etiam in publicis iudiciis non præiudicet occisi pax, vel principalis offensi: alleg. Iaco. de Are.& Dy.ff.de pact.iuris gentiũ.§.si paciscar.&l.si vnus.§ item ne experiar.ff.de publi.licitatio.§.quod illicitè.Dicebat autem ipse Iaco.specialiter de vulnere.vel homicidio hominis,quòd. illa illata dicuntur Reipublicæ,cui homo nascitur.ff.de ventr.in poss.mit.l.j.§.si ea,quæ.ad fin. Dicitur etiam homo Reipublicę subtrahi.ff de muner.& hono.l iii.§.si filius. pactio igitur ab alio facta,Reipublicæ,cuius res est,non debet obesse.C.res inter ali.acta.per totum.ff.de pac.l.si vnus.§.ante omnia Item publicè interest ciuitates hominib.abundare.ff so.matri.l.j.C.de ind.vidu.l.ii. Facit etiam,quod no.ff.ad Sylla.l.diuus.Et per hoc etiam expedita videtur quæstio Guid.de Suza.in quæstione statutorum. in princ.ac poena pecuniaria imposita per statutum exigi possit per commune post transactionem, vel pacem factam super publico crimine.Et dicebat.quod si statutum præcipiebat poenam exigi pace non obstante,tunc exigetur.Aliàs distinguebat,an transactio valuerit,& tunc dicebat exigi non posse cùm per illius legis autoritatem omnis iniuria sit sublata. An non valuerit transactio:& tunc certum est poenam exigi posse.In primo membro distinctionis resistunt: quæ dicta sunt s.Scias tamẽ,ꝙ ipse Guid.in d.l.huic scripturæ.§.si seruus. tenet,ꝙ facta pace de vulnere mortifero intelligitur facta de homicidio sequuto.allg. l.ita uulneratus.e.ti.&ff.de dam.infe.l.dam.§.Sabini.&ff.de pec.leg.l.ii.Dicit tamen.quod multi hoc non recipiunt.Bonũ est exprimere in pace, quod sit ipsa pax de vulnere,& de morte,si sequatur:uel de omni eo,quod sequitur.Consuluit etiam idem Iacob.de Are.& Dy.in præ.l.damni.§ Sabinus
¶ Adde Bar.In d.§.Sabini.ubi plenè de his dictis per Spec.& ibi etiam ponit,quòd stante statuto,quod occisor habeat pacem ab hæredibus occisi, non sufficit,si habeat à defuncto:quia de facili remittit.uidens se proximũ morti.de quo uide Imo.in.§.Cato.l.4.ff.de uerb.oblig. Vide etiam ibi: an condemnari possit morte,qui morte,qui mortiferè uulnerauit:& an exceptio sententię absolutoriæ,uel condemnatoriæ obstet de nouo accusanti? uide Ang.consi cxc.Roma.consi ccxxiii.
q Homo.¶ De hoc j̃.de iniur.§.ii.sed nunquid pro libero.
r §.pe. ¶ An uerò ex instantia inquisitionis factæ super uulnere morte secuta illa pendente,possit ferri sententia de occiso,dicam j̃.de inquisit.super ru.

re factis poterit agere lege Aquil. Et videtur q̄ non: imò renūci
asse videtur. C. de reb. cre. l. iurisiuran. C de pac. post g̃. ff. de iure
iurand. si duo patroni. §. idem Iul. vij. q. j. q̄ periculosum ar. cōtrà:
qa ex iniuria duæ nascuntur actiones: vna ad pœnam, alia ad rē:
& acta vna, potest alia agi. ff. de condi. fur. si pro fure §. j ff. de in-
iur. l. prætor. § j. ff. ad l. Aquil. si quacunque. §. fi. Ad id ff. de fur. si
quis vxori. Vñ dici potest secundum quosdam, q̄ tollitur actio
iniuriarum, non aūt actio legis Aquil. facit C. li. xij. de numer. &
9 actuar. l. nulli. †¶ Opponitur etiam, & q̄ inuit[9] quis accusāt: q̄
esse non debet: vt. s̃. de actore. ver. item excipere potest. ante fi.
Quid si nullus audeat accusare homicidam propter potentiam
eius: nec potest in eo crimine ex officio procedi: vt ff. de mu. &
ho. rescripto. §. si qs. nūqd p̄t frater occisi cogi accusare? Et vr̃ q̄
a nō: vt C. vt nemo inuit[9]. l. vnic. [a] ar. s̃: qa expedit ne maleficia
b maneāt impunita. ar. ext. de sen. exc. vt fame. ff. de off. præsi l. iij.[b]
Hoc enim esset res mali exempli. ff. de iudi. obseruandum. Di-
c cunt quidam [c], quòd iudex bene faciet si cogat, & ei securitatē
præstet, si timet. C. de his, qui ad ec. confu. l. denūciamus. lxxxix.
di. c. ij. Sed secundum præmissa quæritur, quare potest vnus ac-
d cusare plures, & non plures vnū? Rñ. [d] Si plures accusarent vnū,
& in accusatione deficerent, malum esset, quòd pro vno solo, q
occidēdus esset, si pūneretur, occidāt tot deficiētes qa calūniē-
tes ad vindictā poscit similitudo supplicii: vt C. de acc. l. fin. C. de
to calum. l. fin. ij. q. vl. quisquis. [e] †¶ Itē repellitur[f], qui fuit socius
e & particeps criminis. extra, de test. veniens. j. & C. eo. quoniam.
f & l. fi. ff. de quæstio. l. repeti §. j. extra, de conf. c. j. C. de liber. causa.
si filium. de epi. & cle. si quenquam. ff. so. ma. viro. nisi in casi-
bus, scilicet in simonia pro papatu habendo commissa. lxxix. di.
si quis papa. & in crimine læsæ maiestatis xv q. iij. nemini & extrà,
de proba. c. i. & cuiuslibet simonię, vbi est eadē ratio. extra,
de simo. licet Heli. xv. q. iij. sane. & falsæ monetæ. C. de fal. mo. l. j.
ff. de cust. reo. diuus. & sacrilegii. ij. q. i. in primis. & nisi in mathe
maticis. C. de male. & mathe. l. final. & in Iatronibus: quia vnius
confessio contra aliū auditur, quantum ast præsumptionem; C.
de fer. prouinciarum. Et nisi in hæresi: extrà, de præsum literas. &
nisi in aliis exceptis criminibus. de hoc j. de testibus § i. versicu.
g item, quòd est socius. Et hæc exceptio est dilatoria[g]. Caue tamen
qualiter oppones: quia si dicis, Tu me fecisti in id crimen incide
re: vel non potes me accusare, vel s̃ me testificari, quia fuisti mi-
hi socius in ipso crimine: vt in præ. pcor. iā ex tua confessione p-
demnaberis. extrà, de cōfes. c. i ii. q. i. nos in quenquā. Si verò di-
cas sic: non feci, quod mihi imponitur: & si fecissem, tu mihi so-
cius esses: sic mentireris, & lex non docet mentiri. xxiiii. q. iiii. qui
peccat. xxii. q. v. iuramēti. licet sit ar. s̃, C. de legi. l digna. Sed do
cet sociū criminis repellere: vt in præ. cōcor. Vnde si dicas, ex-
ceptio contra te, quòd non potes accusare, quia quicunque fue
rit in delicto, tu illud fecisti. & id ꝓbare volo, secundū Vber. de
h Bo.[h] & Tancr. quod est hic speciale: vt confessus non puniatur:
i vt no. in prę. c. si quis [i] Sed quid si quis confessus non potest il-
k lud probare? Dic ut ibi [k]. Item secundū quosdā excipitur, quòd
par uel simile crimē cōmisit. ff. sol. ma. uiro. arg. ext. de simo per
11 tuas. circa prin. ext. de testi. personas. †¶ Quid si te uocauit latro-
nem & tu me: nunquid ex hoc possumus nos adiouicem mutuo
l accusare[l]? Videtur q̄ non: quia sicut licet uim repellere ui: sic
iniuria iniuriam retorquere: ut ff. de iust & iur ut uim atque in-
iuriā, & eam propulsare: ut extr. de homi. significasti. el ii. pro-
pe fi. & ff. de bo. lib. qui cū maior. & paria delicta mutua cōpen-
satione tolluntur: ut extra, de adul. cap. pe. & fin. & ff. de dolo. l.
si duo. ff solu. mat uiro. & C. de inoffic. testamen. in arenam. Dic
contrà: quisque enim nostrum ageret de sua iniuria: licet par sit
iniuria. C. qui accusa. non pos. neganda, quæ est iii. quæst xi. & de
iureiur ueniens, Nec obstat illud, quòd paria delicta, &c. quia lo
quitur, quando crimina circa idem factum committuntur: & ex
eis ciuiliter uel criminaliter agitur: puta circa idem matrimo-
nium, uel circa eandem societatem, & huiusmodi: secus si sint
diuersa facta, ex quibus ciuiliter uel criminaliter agitur: ut in prę-
l. neganda. Nec iniuria prosequendo iniuriam propulsatur, seu
tollitur, sed potius accumulatur. ff. de adul. l. ii. §. si publico. Di-
cunt tamen quidam, quòd si te prouocaui dicto uel facto ad i-
ram, & si dicto uel facto mihi iniuriaris, non debes ex hoc mihi
condemnari. ar. ff. si quadru. pau. fe. dica. l. i. §. cum arietes. Quod
enim calore iracundiæ fit, non imputatur. ii. quæst. iii. si quis ira-
12 tus. & § notandum. uersi. prin. †¶ Item repellitur accusator, si iā
transegit uel pactus est de crimine priuato, uel etiam capitali, ni-
si in crimine adulterii: in aliis autem publicis, quæ pœnā sangui-
nis non ingerunt, non licet transigere. præter quam in crimine
falsi. C. de transact. l. transigere. C. ad l. Cor. de fal. querelam. ii. q.
m iii. si quem. § notandum uersi. in omnibus [m]. Sed hę uidentur per
emptoriæ, et sam in causa criminali: & ideo ante litis contest. op-
ponendæ. argum. ff de adul. si maritus. §. præscriptiones. Sed for-
tè speciale est in accusatione adulterii: uel de dilatoriis loquitur
n secundum Vbertum de Bo.[n] ¶ Consilium autem est, quòd perē
ptoriæ opponantur ante litis cōtest. & probatio reseruetur post,
ut dicā j. de excep. §. dicto. in prin. Item, quòd secit pactum ut nō
o accuset[o] de crimine iam commisso: ut ff. de pac. si unus. §. pacta.
13 †¶ Nunquid ergo clericus paciscī potest, nc prælatum suum de
crimine commisso accusetʔ Respon. non, xxiiii. quæst. iii. ecce.
quia turpe pactū est, ne de crimine agatur. ff. de pac. si unus. §. il.
lud. & §. pacta. Ad idem. ff. de re. iur. contractus. extra, de iureiur.
quemadmodum. §. illud autem. ubi de hoc. Secus si tacitè fiat pa
ctum, ut extra, de accu. ueniens, & secus ubi per sententiam hoc
præcipitur alicui, vt eum de cætero non accuset. xxxiii. q. v. hæc
imago. Item excipitur cōtra eum: quòd spoliauit accusatum to
ta substātia sua, vel maiori parte: extr. de resspo. frequens. lib. vj.
Item, quòd ipse criminosus est quo cūque crimine: vnde non po
test alium accusare: extra, de excc. à nobis. iii. q. iiii. si quis à suo &
c. sequentibus. & q. vii. qui sine. &c. postulatus. & cap. infamis. §.
tria. in fin. licet etiam nō sic nunc: quia sufficit, quòd fuerit. vi. q.
j. qui crimen. xxv. dist. eo. tit. Item quòd est vilis persona. extr. de
spon. cum in tua. & de simo. licet Hely. &c seq. ii. q. j. in primis.
14 †¶ Item quòd est frater [p], qui non potest fratrem vel sororem
p criminaliter accusare de magno & capitali crimine: imò si faciat,
pœna exilii plectendus est, nisi suam vel suorum iniuriam prose-
quatur, vel nisi in leuibus criminibus. C. qui accu. nō pos. si mag
nū. & l. si sororem. & nisi in crimine lesę maiest. C. eo l. pe. & hęre.
sis: vt extra, de presc. literas. & xxiii. q. viii. legis. & s̃. dictum est.
Affinis autem accusat affinem. arg. C. de abo. l ii. in fi. arg. contrà,
q iii. q. v. similiter [q]. Pater etiam & mater accusant filios de crimine
in se commissoʔ alias non: vt ff. ad l. Cornel. de sica. inauditum. C.
qui accusare non poss. propter insidias vel si paternam pietatem
non agnoscant. C. de pact. pig. l. iii. & non econuersò: vt j. ver. itē
15 quòd est libertus. †¶ Quid si aliquis interfecit patrem, vel tuto-
rem meum: postea pœnitet, & fit bonus: nūquid potero eum vl-
terius accusare? Et videtur, quòd nō. Video enim ex odio proce
dere, cùm ille contritus & emēdatus sit: extra, de accu accusasti.
lxxxvi. dist odio. arg. cōtrà, quia si nō fecero, priuor hæreditate
C. de his, quibus vt indig. i. Item licet satisfecerit quo ad Deum
non tñ quo ad mundū. j. de abo. §. i. ver. porrò. in fi. sed dic q̄ po
tius debeo perdere hęreditatem. Alii sunt tamen contrà, dicētes
quòd licet accusem non tamen videor ex odio procedere. secū
r dum Vinc. [r] Item quòd accusatus aliàs super eodem crimine ab.
f solutus est: quod dic vt in præ. ver. porrò [s]. Item quòd altero ac-
cusatore mortuo, vel aliqua de causa impedito lapsi sunt xxx. di
es vtiles: vnde non est alter admittendus. ff. de accu. libelloꝛsi. in
fin. quæ

ADDITIONES.

a Vnica. ¶ Et ff. de accu. l. diui fratres.
b l. iiii. Et eo. tit. l. congruit. facit extr. de procu. accedens. de spon. cum locum.
c Quidam. Guido de Suza. super præd. l. vni. & Rol. doct. in prin. fui operis ambo tamen fatentur hoc lege non caueri. Non obstat lex, si quis homicidii. C. de accu. quæ loquitur in illo, qui inchoauit, vbi no. Io. xxii. q. i. si quis per capillum. officio iudicis potest quis cogi quòd accuset: sed non iure actionis. vide etiam quod no. ii. q. vii. qua propter. iiii. quæst. v. c. uno.
d Respon. ¶ Secundum Roffre. in vi. rub.
e Quisquis. ¶ Dicit Io. in c. j. in primis. uerſ. quia igitur. s̃. alleg. cui iste uersic. continuatur, quòd posset esse, quòd unus probaret, & alter deficeret.
f Repellitur. ¶ Hæc fuit vii. rub. Rof. & iſtis coniunxit uer. item quid est semel. cum duob. seq.
g Dilatoria. ¶ Vide j. uer. sed hæ.
h Vber. de Bo. ¶ in §. ex persona actoris. s̃. de actore. in prin. alle. in pe. col. Tan. autem hac dicit in ii. compil. super decr. quamuis ad abolendam. de simo.
i Si quis. ¶ Vide quod ibi no. & quod no. de testib. c. j. lib. vi in ult. glo. C. de lib. causa. l. si filium. in ult. glo. per Ho. in Sum. de simo. §. qui accusationem in fi. ¶ Adde Dy. in tractatu de quæstionibus, ubi dicit, q̄ inculpatio, quam facit socius criminis de aliquo, in casu quo potest interrogari, facit indicium ad torturam. & hoc sequitur Alex. in l. i. § si seruus. in addi. ibi. ff. de quæstioni.
K Vt ibi. ¶ In fi. magnæ gl. cui concor. quod no. i. q. i. reperiātur. in gl. penult.
l Accusare. ¶ Quando accusatio procedat ex cōitio illato, scripsi post Host. de iniuriis. c. fin. super. iiii. gloss. & adde ad ibi dicta quod plene scripsi infrà de iniur. post prin.
m Omnibus. ¶ Vbi de hoc. in i. gl. verius autem de hoc no. præ. l. transigere.
n Vbert. de Bo. ¶ Vbi suprà.
o Accuset. ¶ Pactum autem ne superiori ipsius reuelet, etiam si iuratum sit, non obligat. de offi. or. quia plerique. lib. vi.
p Frater. ¶ Hoc posuit Roff. sub. ix. rub. de qua in frà, versic. item quod est libertus.
q Similiter. ¶ Ibi quo ad affines, quòd non possunt esse accusatores exponitur, id est accusatoris testes.
r Secundum Vinc. ¶ Qui hoc not. de accu. accusasti. & vt ibi scripsi. Secundam sequor.
s Porrò. ¶ Est j. de abo. §. i. allegato s̃. i. colum. ver. quid si quis.

fin.quæ est.2.q.8. &ff.ad Turpil.aut priuatim.& ĩ.in tit.de aboli. ver.legalis.Item q̃ alius primo cepit accusare,vn de pendente illa accusatione non est alius accusator admittendus.ff. de accusa. hi omnes.§.ab alio.Item quod est apostata, vel filiusfam.vel monachus:vt supra.de actore.in diuersis versicu.Item si ex l.Cornel.de iniu.experiatur coram socero,vel gñ vel alijs,qui numerantur,
16 s. de iudic.deleg.§.superest.versicu. item in lege Corn. † ¶ Item
a quod est mulier,[a] quæ propter verecundiam accusare nõ potest. 2.q 1.prohibentur.15.q.3.de crimine.ff.de accu qui accusare. ni si in casibus.¶ Primo si prosequatur mortem eorum cõtra quos iniuita non cogit testificari.¶ Secundo in l. Cor.testamentaria de falsis,& in testõ falso liberti paterni,vel materni.ff.de acc. l.2.C. q accusi.non poss.vxor.l.senatus.& l.non ignorat. & l. de crimine. ¶ Tertio,si suam vel suorum iniuriam prosequat,& hoc est com mune omnibus.accusare prohibitis,vt ĩ. prope fi.ver.in summa. ¶ Quarto,in l.Iul.de an.ff eo.mihtem.& ff.ad l.Iul.de an.l.fi.2.q. 1.prohibentur.¶ Quinto,in l.ma.de ac.in quæstionibus 6.quæst. 1.nullus.¶ Sexto,in crimine suspecti tutoris:Instit.de susp.tu. & ff.eod.l.1.¶ Septimo,in crimine simoniæ:vt in præ.versi. in sum ma.¶ Octauo in crimine hæreseos,vt in præ.versi.in summa. extr.de diuor.de illa.17.q 4.sicut qui ecclesiam.23.q.8.le.& qu. 5. si audieris.¶ Nono,forte in dilapidatione:vt in præ.versic. in sum ma.Sicut ergo non admittitur in publico crimine mulier, ita nec in populari accusatione,nisi ad eam pertineat.ff.de pop. act.Mulieri.In multis enim articulis deterior est conditio fœminarum, quam masculorum. quod dic vt ĩ.in tit.de procu.§.1.versi.regu-
17 lariter.†¶ Item excipitur,quod est pupillus,[b] vel impubes vt in
b præl.qui accusare.& 2.q.1.prohibẽtur.C.de tal.mo.l.j.4.q.3.c.si testes § inuiti.ff.de rei uen.quod infans. nisi quando mortem patris vel aui prosequitur, & nisi in l.Corn.testamentaria ob testamentum patris: sed hoc fit cum auctoritate tutoris, & cum doli est capax.ff.eo.l 2 § fin.& nisi forte in crimine læsæ maiest.& hoc cum auctoritate tutoris.C.de auctor.præ.clarum.Popularem au tem actionem non intentat,nisi ad eum pertineat ff.de popul a-
18 ctio.mulieri. † ¶ Sed quid de pubere? Dic quod admittitur ad
c accusandum cum tutoris[c] auctoritate.argum.præ.l.clarum Nam ex quo de pupillo excipitur,in adolescentia concedi videtur:nisi in l.Iul.de adulte.vbi requiruntur 25.ann.ff.de adul. si maritus. §.lex Iulia.secundum Roff.& Azo. Alij dicunt, quod nec pupillus, nec minor 25. ann. potest de publico crimine accusare, nisi suam,vel suorum iniuriam prosequatur.argument.præ.§. lex Iu-
d lia.Cætera de minore,dic vt s. de acto.in prin.[d] † ¶ Itẽ excipitur
19 quod est miles, qui propter sacramentum non potest accusare.
e 2.quæs.1.prohibentur.& in præ.l.qui accusare.nisi suam vel suo rum iniuriam prosequatur.C.qui accusi.non poss.l.non prohibẽ. & l.si crimen.& nisi in crimine læsæ maiest.C.ad l.Iul.ma. nullus. quæ est 6.quæst.1 & nisi pro annona fraudanda.ff.de accusa.mulierem.& hoc ideo est, ne à susceptis signis auocetur. argument. C.lo.l.fin.& l.milites.& 16 quest.1. generaliter. Et hæc & similia intellige de milite, qui iurat sẽ non cuitaturum mortem pro re-
f pub.ff.ex quib.cau.ma l.penul.[f] ff.de his qui not. infa.l. 2. non de eo,qui stat in domo propria, qui non iurat modo prædicto, nec stipendia meretur.C.de proc.l.qui stipendia.& in præ.l.qui accu sare.Sed forte negociatur,& alijs militibus patrocinatur.argum. extra,de vi.& ho.cle c fi & de cle.coniu.ex parte & de priuileg. ex parte Milites enim nostros potius arma scire volumus quam leges.C.de iur.deli scimus. De militibus militibus hic intelligatur,
g vide ĩ.de proc 3 versi.item quod est miles.† ¶ Item quod est ma-
20 gistratus,[h] vt præses prouinciæ,seu iustitiarius,vel senescallus,&
h huiusmodi,qui habent agnitionem misti vel meri imperii:& alij,
i de quib.dixi s.de iur.omn.iud.ff.de accusa. qui accusare. & l.hos accusare.2.q.1.prohibentur.ff.de iniur.nec magistratibus. ff. de iud.pars literarum.ff de adul.si maritus sit magistratus.in princi.
k Hi enim maiores magistratus[k] ante depositum officium non ac cusantur, nisi in casu: quia pater potest eum cum filia inuentum occidere.ff de adulte.marito.nec conuenitur:vt dixi s.de acto. versicu.item illustris.dic vt ĩ.titu.proxi.versicu.item nec maior. & s.titu.proxi.ver.item consul.Item nec legati Imperatoris,vel præsidis prouincie:vt eo.tit.item nec legatus & seq. Sed quid de minoribus magistratib.vt sunt defensores, seu potestates ciuitatum? Respon.isti rẽpore sui officij accusant,& accusantur,agunt & conueniuntur.ff.ad l.Aquil.quemadmodũ.§ si magistratus.& l.in præal.l.nec magistratib.ff.de iud.l si filius.ff.de reg.iur.factũ Instit.de ob.quæ ex quasi del.nas.C ut omnes tam ciui. quam mil.
21 l.in l.vnica.†¶ Item,[l] quod est infamis:vt in concor. quæ sunt s.
l de actore.versic.item quod est infamis.& ĩ.de ac.§.3.vbi de hoc, nisi in quinque casibus. Primus,si suam,suorumque iniuriã prosequatur.ĩ.versi.in summa. Secundus,in l.Iul.maiest Tertius, in crimine simoniæ Quartus in crimine hæreseos. Quintus, in crimine traditæ annonæ,in concord.quæ sunt supra.versicu. item quod est mulier.& infra versicu.in summ.& sicut ei interdicitur accusatio,sic & popularis actio: vt ff.de popul. act. si popularis. & hoc siue sint infames ipso iure, siue per sententiam. Sed quid de his,qui sunt infames de facto? & respon.non inuenio eos iure repelli:tamen circa tria obstat infamia facti.nam repellit à querela inofficiosi testamenti:vt C.de inof.test.in arenam.& l fratres-
m & l.ab honoribus.nisi in subsidiũ. [m] ff de decu. l. generaliter.§ spurios extra.de accu omnipotens.& a testificando,si ex parte altera sint testes honesti.ff.de testibus ob carmen.quæ est 4.quæstio.
n 3.extra,de testi.cap.pen.& fin.[n] Infamis autem non potest infamẽ accusare: vt 6.quæst. 1.qui crimen. nisi prius eum tolerauit. extra, de accusat nulli.nisi sit arenarius, qui arenarium accusat. C.de inoffic.testament.in arenam.& nisi in casibus in quibus socius criminis non repellitur, quos prædixi.argument.contra, 2. quæstio.7.pagani.§.in hoc capitulo.Qui autem sint infames, di-
22 xi plene in repertorio in titu.de pœnis.† ¶ Item excipitur,quod est hereticus, vel paganus.vel Iudeus,vel schismaticus,vel fidem sanam simulat confiteri, vel conuenticula cum eis facit.4.quæst. 1.capitul.1.& 2.quæst.7 pagani.argumen.contra, ea quæst.si hæ-
o reticus.[o] Item quod ipse[p] recepit pecuniam ob accusandum, &
p non accusandum, vt ff.de verbo.oblig.generaliter.& l.veluti.ff. ad l.Iul.repe.l.eadem.§.1.quę est ad fin.quęstionis.& 1.quęstio.j. concussionis Is enim tenetur crimine concussionis, vt in præ.capitul.concussionis & falsi.ff ad l Corn.de fal.l. j. § j. & actione in factum ex edicto de calumniatoribus.ff.de cal.l. j. tenetur etiam l.Rhemia.ff ad Turpi.l.j.Item quod est semel calumniatus.ff.de accusa.si cui.§.ei idem.3.quæst.5.similiter. &c.seq.Item propter suspicionem calumniæ repellitur quis, vt qui subornatus falsum testimonium tulit,ff de accusi.alij.3.q 5.consanguineorum.nisi in crimine læsæ maiestatis,& nisi suam suorumque iniuriam prosequatur, vt supra. Item quod semel ab accusatione desistit sine abolitione.ff.ad Turpil.l.2.C.qui accusi.non possi ea.2 quæst. 3. si quem.§.notandum.ver.destitisse.nisi in præmissis duob. casibus.
† ¶ Item

ADDITIONES.

a Mulier. ¶ Hic inchoant ad literam verba Roff.de quibus dixi super rubri j.qui non pos.ac.propter sexum.
b Pupillus. ¶ Secunda rubrica.qui ratione ætatis.
c Tutoris.¶ Id est curatoris,sed posuit ut Roff.
d In prin. ¶ Scire debes,quod ista remissio valet, quo ad ciuiles quæstiones i quo ad casum nostrũ non adiuuat: vnde sciendum,verum esse Azo. in Sum qui acc.non possi.ante medium tenuisse quod præmittitur, & ea ratione. & eum sequitur Roff.rub.proxi.alle. Accu.in l.2.ff.de accu.ponit hanc opin.& contrariam Hugo. supplentis in l. qui accusare. vbi dicit de pupillo, quod idem de adolescente per præ.§.lex Iul.sed ut dicit Ros.opin.Azo.defendi, si dicatur §.illum ponere casum specialem in adulterio,eadem causa.ne forte coniuges bene uiuentes dissocientur per iuuenem non rubustæ ætatis, ut ibi.& cuius ratio est firmum iudicium.ff.de mino.l.j. Facit C.de adul.l.quãuis adulterij. sic & adultario est speciale, quod non trãsigitur. C.de transa. l.transigere. Item minor 25.an. iustificatur in criminali ff.de test.in testimoniũ.cano.4.q.3. Sed quærit Ros. de ratione quare minor 25.an. non admittitur ad testimonium,nisi sit maior 20.tamen admittitur ad accusationem, secundum Azo.respõdet in accusatione quod minori ætati deest, per authoritatem curatoris suppletur. C.de autho.præ.l.clarum.ff.de acqui.pos.l.quãuis. Sed quando testificatur,solus deponit.C.de testib.l.nullam:extra eod.titul.venerabili.eligit ergo legislator quoddam tempus medium inter pupillarem & minorem ætatem:& secundum opinionem contrariam sic respondetur,quod in testificando sufficiunt 20. ann. ne rei veritas depereat:similiter C.de hære.quoniam.extra.de te.co.c.vlt.& quod ibi no.in fin.vlt.gl. ¶ Adde Bar.in d.l.2.ubi dicit etiam Cyn. Petr.& omnes,& c. quod adultus admitti tur ad accusandum.& alleg.Specul.hic. & idem tenet Bald in rubr.qui acc. non poss.
e Excipitur, ¶ In rubr.4.Ros.qui ratione sacramenti.
f l.penult. ¶ & q̃ ibi dixit Ac.hic dicit Roff.illud iuramentum haberi per negotium,lib.de re mil..quia specialiter formal.aliqua non habetur.
g Procu. ¶ Sup.eod.§.j.
h Magistratus. ¶ iiij. rubric. Roffred. qui non possunt propter magistratum.
i Accusare. ¶ Et quod dicit ibi tex. tales sine fraude in ius vocari non posse, intelligit ibi Accur. circa medium magnæ gloss. de fraude Rei publicæ: ibi vide.vel ponit fraudem pro pœna:sic enim veteres ponebant.ff.de edi.edi. l.cum autem.§.excipitur.& de verbor.significatio. aliud est fraus, aliud pro damno.C.de repu.bon.possi.l.2.Sed quærit Ros.quæ erit hæc pœna? Respondet quod extraordinaria,cum non inueniat certam hoc casu fiat tutam.alleg. ff.de effrac.& expi.l.j.
k Magistratus.¶ Nescio quare sic alleg.cum non sit alia.
l Item. ¶ Quinta rub.qui propter delictum,vt infames.
m In subsidium. ¶ Quando non extat legitimus competitor.
n Testis. ¶ Vide quod scripsi de testibus, testimonium. super versicul. tali modo.
o Capitulo. ¶ Non tenet quod ibi dicitur: vt ibi not.& in c.seq.
p Hæreticus. ¶ Solue vt s. quod dixi.
q Quod ipse. ¶ Hunc versi. posuit Roff. sub 6.rub.de quæstio. dicens quod cõtra eum,qui contra duos subscripsit,est præsumptio propter quæstionẽ sed contra illum est certitudo:& in certis non est locus coniecturis.ff.de verbo.obl. continuus.§.ij.

23 † ¶Item contra agentem de adulterio [a] excipitur de lenocinio.
a C.de adult.ita.ff.sol.ma.cum mulier.33.quæst.1.cap.requisisti.§.
quod si.& hoc si est liber qui accusatur.C.eo.quoniã.& antequã
b nomen rei sit inter reos receptum,[b] id est, antequam sit lis conte non post ff.eod.l.2 §.j.& ff.solu.ma.cum mulier, Excipitur etiam, quod lapsum est quinquennium C.de adul.in præd.l.ita. vel ꝙ ante contractum cum secundo matrimonium post diuortiũ inter eam & primum celebratum, non fuerat denunciata à viro primo, apud quẽ fuerat adulterata.C.eo si dum in tuo. & in præ. l.ita.& ff.eo.l.nupta.vel quod post 60.dies utiles nõ potest accusari à viro iure mariti.C.eo.iure.ext.eo.maritis.4.q.3.cap.nullus. §.aliquando. vel etiam post 6. menses vtiles iure extranei cõputãdos in nupta, ex die diuortij:in vidua ex die commissi criminis vt in vtroq; post quinquenniũ non recipiatur accusatio : in præ. l.iure.& ff.eo.mariti lenocinium.§.sex mensium.& §. quinquennium & l.miles.§.adult. Alias quinquennium semper spectatur : vt in præ.l.mariti.§. hoc quinquennium.nisi adulterium cum incestu sit mistum ff.eo. vim passam. §. præscriptione. Vel nisi per vim sit commissum:vt in præ.l.mariti.in fin.In alijs criminib. 20. ann.attenduntur:vt j.versi.item quod lapsi.Excipitur etiam contra agentem de adulterio, quod destitit.C.eod absolutionem.in fi.Vel quod negauerat se velle accusare.ff.eo.l.si maritus.§ si negauerit. vel quod ipse accusator est adulter, vel turpis pſona.ff. eo.si vxor §.iudex.ext.de diuor.significasti.in fi.ext.de adul.c.pe. & fi.32.quest 6.c.j & per totum.vel quod eam approbauit, cum ea postea contrahendo:vt in præ.l.si vxor. & ext.de iureiu.quemadmodum.in prin.vel quod adulter est absolutus,cuius victoria proficit adulteræ,& econtra,ff.eo.denunciasse. §. quæritur. & sic
c de similibus.& de hoc j.de adul. [c] † ¶Item excipitur [d] contra ac-
24 cusatorem, quod est pauper : ut quia nõ hẽt 50.aureos in bonis
d ff de accu.nonnulli.2 q.1.prohibetur. & c. in primis Præsumitur
e enim contra tales,quod possint de facili corrumpi.[e] Aliud in diuitibus.extrà,de simo.& si quæstiones. Et scias quod 82.aurei fa-
f ciunt librã auri : vt C.lib.10.de suscepto.& quotiescũq;.[f] † ¶Itẽ
25 quod[g] est libertus, vel beneficiatus, vel filius, vel vasallus, vel fa
g miliaris,vel seruus, qui non admittitur contra patronos, vel parentes, vel dños, vel ecclesiam, vel eos, in quorum dom.ib.sunt nutriti.ff.de accu.l.hi tñ oẽs.§.liberi.& C.qui ac nõ pos.l.pe.& l. fi. & l iniqũ.3.q.5.c j.& c.accusatores.& c similiter.& duob. c. seq. & q.11.si quis enim, &c.Similiter si liberti.12.q.2 liberti.extr. de ser.non ord.de famulis.extr.de postu.c.fi. & idem forte est econtra:nisi ibi specialiter conceditur:ut in casu, qui est s̃. versic.item quod est frater & ibi : pater etiã, &c.licet dicatur, quod patroni filius maior 25.anno. accusans libertum, repellatur a bonorum possessione ꝯ tab.vt ff.de bo.lib.qui cũ maior.in princ. vel dic ut s̃.tit.ꝑx.ver.itẽ serui.& duo.ver.se.& ver.itẽ ꝙ est filiusf. In filiis autẽ & libertis est ratio : quia patris & patroni persona debet eis sancta videri ff.de obseq & ali.pa.præs. l. honori. Nec enim ideo patronus liberum manumisit, vt eum aduersarium haberet C.de obsequi.pat.præst.si manumissori.In seruo est ratio:quia non habet personam standi in iudicio: imo pro mortuo habetur : ff.qui test fa.poss.qui testamento.§.seruus ff.de reg.iuris.l.seruitutẽ.& hoc siue nunc sint domini,siue olim fuerint.argu. de quæstionib.
h l.vnius.§.seruos.& l.etiam.C.eo.seruos. Hi tamen omnes [h] audiuntur,si suam vel suorum iniuriam prosequantur. C.qui acc. nõ pos propter insidias.ff.ad l.Cor.de sica.l.2 & nisi in crimine lęsę maie.C.e.l.pe hi etiam ciuiliter nõ agunt.Et dic vt no.s̃. de actore.ver.item quod est libertus.& versi.item serui.Seruus ẽt agit in quibusdã alijs casib.vt eo.tit.vers.item ꝙ est seruus. Item excipi-
i tur,[i] ꝙ fuit de publico crimine damnatus.Itẽ,ꝙ de calumnia notatus.Item, ꝙ fuit missus in arenam cum bestiã dentata pugnãdi causa. Item ꝙ artem ludicram exercuit, uel lenocinium cõmisit Item, ꝙ pronunciatus est aliquid fecisse causa calumniæ, vel præuaricationis in publico iudicio ff.de accus.qui iudicio, nisi suam
26 iniuriam prosequatur: vt s̃.† Item ꝙ accusatus est de publico cri
k mine:vnde pẽdẽte accusatione,[k] reaccusare non põt suum accusatorem,nec aliũ ff.de pub.iu.is qui.3.q.11.neganda.ext.de testi. ca.fi.4 q.j.c.2 in fi.Nisi suã,vel suorum iniuriam prosequatur:qa tunc põt quẽcunq;,& de quocũq; crimine,siue pari,siue minori siue maiori,siue lis sit ꝯtestata siue nõ, vt inꝑ l.qui iudicio. C.qui accu. non pos.neganda.maxime aũt si iam fuerit ꝯdemnatus, po
l test suum accusatorem accusare:licet Azo.[l] dixerit contra: tũ qa inimicus pſumitur,tũ quia suspectus est,ut j.dicã.Et probat ext. de ac cũ P.tũ qa ex ꝯdẽnatione remanet infamis:ut in præ l.q iu-
m dicio.& hoc plene prosequere in lib.Rof.[m] in ti.qui prohi.ac.ꝑ
n ipsorum delic [n] Item quod est laicus,qui nõ potest clericum accusare.extr.de accu.cum P.2.q.7.c.1.2.3.& 5 extra,de testibus de cætero.nisi in exceptis criminibus.super quo dic, vt no.in prę. c.
27 cum P.& 2 qu.7.in Summa.† ¶Item quod non est eius ordinis, cuius est accusatus,licet sit clericus, vt & ille.argu.2.q.7.ipsi apostoli.& c.testes. & c. sacerdo. & quasi per totũ. Non enim posset [illegible] pœna talionis puniri : cum tamen regulariter calumniantes ad vindictã poscat similitudo supplicij.2.q.8. quisquis. C de acc. ccu.l fi.extr.eo.licet.& c.super his. unde episcopus accusabat epi-
o scopũ, presbyter presbyterũ,& sic de alijs.2.q.7.clericus.[o] Si eñ episcopus vel presbyter deberẽt degradari qualiter acolytus vel subdiaconus, & similes accusatores possent similitudine supplicij puniri,si in probatione deficerent? Certe nõ uideo.arg.tamen contra:

ADDITIONES.

a De adult. ¶Hoc posui sub 10.rub.de qua j. Sumptũ autem fuit hoc ex uerbis Azo.in Sum.de adul.ante medium.

b Receptum. ¶ Nota quia soluit quæstionem, quando dicatur receptum nomen rei inter reos.& hoc placet Iaco. Bald. & Cyn. vt quod facit contestatio in ciuilibus,ante quam non dicitur quis agere, vel agere velle.ff. rem ra. hab.l.amplius.hoc facit etiam in criminalibus, vt per contestationem dicatur agere, & sic ille dicatur descriptus inter reos.hoc vide per eum, C. qui accu.non poss.l.1.in 1.quæstio. vbi inuenies alias opinio.scilicet, quod tunc receptum dicatur,cum iudex cœpit viriliter cognoscere: alias cum fideiussores dati sunt.& hæ reprobantur.quia leges non habentur, in Authenti. de tri.& semiss.§. consideremus. Tertia, quia tunc receptum dicitur etiam ante lit.contestat. cum iudex ex aliqua præsumptione lite non contestata facit illum describi inter nomina reorum.& hæc placuit Iaco.de Are., in l.is, qui reus.ff.de publ.iudic.Sed absurdum esset, sic præcludi viam exceptionibus dilatorijs.Quarta opin.distinguit tria tempora:primum, ante litem contesta.secundum post, vsque ad descriptionem factam in libro:tertium post talem descriptionem. Sed licet fateamur descriptionem. illam post contestatio.ex interuallo fieri posse:tamen nihilominus contestatio operatur, quod supra maxime, cum de consuetudine descriptio illa non fiat. ¶ Adde Bart. in d.l.is qui reus, vbi dicit, quod tunc dicitur nomen rei receptũ inter reos quando iudex reiectis exceptionibus dilatoriis, appositis accusatis pronunciat procedendum.de quo vide Bald.in l.1.& in l.si neganda.C.qui acc.non pos.& in l.quamuis.si pen.app.Bart.in l.2.& ibi Ful.C.vt nemo priua. Bal. in l.cum mulier.ff.sol.matri.

c De adul. ¶ Et vide quod dixi s̃.eo.tit.post prin.

d Excipitur. ¶ viij.rub Roff.qui propter paupertatem.

e Corrumpi. ¶ Ergo vbi talis cessat præsumptio, admittuntur:vt dicit Rof. & vide j.de teste.§.j.ver.item quod est pauper.cum sua remiss.

f Quotiescunque. ¶ Et not.de in ius voc.l.fi.& C.de ser.fu.l.quicunque.

g Quod. ¶ ix.rub.Roff.qui ratione reuerentiæ,&c.

h Tamen omnes. ¶ Seruis exceptis.Roff.

i Excipitur. ¶ Hæc est 10.rub.Roff.qui propter ipsorum delicta,&c.

k Accusatione. ¶ Illa enim finita per absolutionem, accusat quemcunque: vt in d.l.is,qui.si per condemnationem,distinguitur ut ibi, & infra dicam.

l Licet Azo. ¶ In Summa, qui accusar.non poss. in fine. & id placet Roffred.

m Lib.Rof. ¶ Supple iure canonico, vt dixi in princip.huius titu. per hanc remissionem exonerauit se auctor à multo labore. sed hodie vide plenius per Cyn.super l.1.C.qui accu.non poss.& l.neganda.eod.titu.Ego etiam hac remissione me releuare disposui post omnia scripta visa: & potissime vide distinctionem, quam posui super prædicta l.1.Cuius principalia membra circa recusare volentem, distinguunt tria tempora.Primum scilicet, antequã accusati nomen sit receptum inter nomina reorum. Secundum, postquam receptum fuit, & ante sententiam. Primo tempore, aut accusat de maiori eo, quod fuit accusatus:& id potest.vt in præd.l.j.can.3.q.11.prius. Aut de minori, uel pari : & tunc si illud est præiudiciale primo crimini auditur, & præfertur: & sic legebat Azo. præd.l. 1. vt patet in Summ. qui accusa.non poss.in fin.& exemplum eius de hoc recitat ibi Accurs.in 4.gloss. & hoc ibi placebat domi.meo. Si non est præiudiciale, vel strangulatorium primi, ut verbis do.mei vtar, si vult solum libellum porrigere, potest : ut in d.l.negãda.Si vult super libello procedere, potest prosequendo suam iniuriam, alias non : ut ibi. Secundo tempore, si uult solum libellum dare, id potest antequam sit liquidum & conclusum, postea non:ut in d.l.negãda.ad finem can. vbi supra. Si vero uult in libello procedere vna opinio habet quod potest, si prosequitur suam iniuriam:alias non. Alia opinio, quæ multis placet, habet, quod nullo modo illo tempore prosequi posit quodcunque sit crimen & intersit vel non. Inducunt præ.l.is qui reus.ff.de pub. iu. Tertio tempore si sententia est absolutoria, certum est quod potest. Si condemnatoria, & talis est, quæ non infamat, idem : quia potest.quia non prohibitum est, nisi infamet: & si vult vti antiqua accusatione, quam ante sententiam intentauit; potest: alias oblatio vel propositio fuisset inutilis. Si uero uult nouam actionem proponere, non potest, si condemnatoria illa abstulit libertatem uel ciuitatem : ut quia deportatus uel damnatus in metallum : si non abstulit, & prosequitur suam uel suorum iniuriam, potest. Si non prosequitur talem iniuriam, alium quam accusatorem suum accusare non poterit. ff. de pub. iu. l. infamem. sed accusatorem poterit : & ignoscitur ei, qui uindicare se uult. Nec obstat sibi quod calumniosus fuit in defendendo, quia calumnia est proprie in agente, ut not.in d.l.is qui.& in præ.l.1.i[illegible] cit Azo.in fine, Sum.superius allegatæ, potuit iniuste c[illegible] pra uult, quod etiam perdens libertatem uel ciuitate[illegible] choatam prosequi posit contra accusatorem.& sic int[illegible] fert tamen aliquos tenere, quod contra accusatorem [illegible] sit, quod sibi non placet. ¶ Adde, plene ut per Barto. i[illegible] iu.ied conf 93.ubi ponit de clerico, qui accusauit laicu[illegible] testata accusauit clericum coram episcopo, quod ipsum[illegible] uerit an ualida fuerit accusatio.

n Delic. ¶ 11.rub.Rof.cum uer.seq.

o Clericus. ¶ Vt ibi not. illud capitul. non tenet : uel [illegible] lari.

contra: quia poterunt verberari in pœnæ supplementum. 5.q.6.
a quia iuxta.[a] & extr.de cal c.1. Ibi enim subdiaconus accusauit diaconum. Et ad idem facit 2.q.7.lator. vbi clericus accusat episcopum. & c.præsumunt.quibus standum est.[b] Vel dic vt j.de adul.
b versi.sed quæritur. Item quod est talis, qui non potest testis esse, vel ad ordines promoueri: vnde non potest accusare, 14.q.1.superprudentia. 2.q.7.ipsi', & c.testes quod dic ut ibi, & 15.q.3.sane. Item secundum canones excipitur, quod ipse secundum leges repellitur. omnis enim, qui secundum leges repellitur, & secundum canones repellitur. 3.q.5.canonica. & duobus c. seq. Item q alias ei crimen probatum est, propter quod fuit à testimonio repulsus, licet non sit infamis. extr.de ord.co.c.2 in fi.& de elec. supereo. 2.q.j. prohibentur. ver. propter suspicionem. extr. de testi-
c testimonium & no in præ.c.j. Item, quod[c] cum inimico cohabitat, vel de eius domo prodit. extr.de accus.c.: epellantur. & 3.q.5.c.3. & c.accusatores vel testes. quare præsumit inimicus 4.q.1.testes. C.de inof.test.liberti. 93.dist.si inimicus. extr.de off.dele. insi
28 nuante † ¶ Item, quod est inimicus. 3.q.5.c.2.3.& 4.& capitu. omnes. extr.de accu.c cum oporteat. & c.cum P.& ca qualiter. 2. vel fuit olim, licet nunc non sit. 3.q.5.c.1.6.q.1.qui crimen. Repellit etiam inimicus ab excipiendo: vt extr.de accu.c.meminimus. Idē puto in conspiratore: secus autem de alijs. nam is, qui accusat de publico crimine, est inimicus. ff.de verb signi. licet capitalis. ff. de his, qui. vt indig. si inimicitia. ff.de iure pa. cum patronum. in Authen. collat.4.de testibus §. si vero. 2.q.7.si quis episcopus 6.q.1.
d si omnia. ergo ex eo, quod accusat, videtur posse repelli. arg.3.q.4.clericus. Respon.[d] præmissa iura loquuntur, cum prius accusauit, sed in probatione defecit: & iudex ei parcere poterit, qui eū de calumnia non condemnauit. 2.que.3.si quem. §. nondum. ff.ad Turpil.l.1. vel forte impetrauit abolitionem. C.de abo.l.2. Vnde si nunc velit accusare, præsumitur inimicus ex præcedenti facto: extra, de accusa meminimus. secus si de nouo velit accusare: alio
29 quin nullus admitteretur, cum omnes dicerētur inimici. † ¶ Sed quæ inimicitiæ repelluntur? Dominus meus dicit hoc arbitrariū esse: quia etiam in fi audem posset hoc asserere. extra, de accusationibus, & de simo. per tuas. Item, quod est suspectus, vel facile litigans, vel malæ conuersationis, vel vitæ accusabilis, vel non rectæ fidei: vel quod non rectam docet fidem, vt ea.q. suspectos. & c.cano. & c.similiter. & duobus c.se. & 2.q.7.quærendum. Itē, quod eius, vita & fides libera esse nescitur, quod mortuus est in peccato mortali: vt in præ.c canon. & q.4.hi qui in fi. & 2.q.7.que
30 rendum & c. placuit. † Itē quod est alienigena.[e] 3.q.5 accusationes. & c.accusatores. & c.can. Itē, quod est homicida, maleficus, fur, sacrilegus, raptor, adulter, incestuosus, veneficus, suspectus, criminosus, & domesticus, periurus, raptor virginum, q falsum testimonium tulit, vel ad diuinos & sortilegos iuit, & similes ea.
f q. constituimus. 2 q 8. quisquis Itē quod est gratiosus,[f] id est, libenter flectitur ad gratiam, vel sceleratus ea.q.similiter. & c. seq. Nam in causa criminali pro quolibet crimine quis repellitur: ut ibi, & 3.q.4.si quis à suo. & c.se 2.quæst.7.qui sine. & postulatus & infamis §. tria. in fi. ext.de exceptio. à nobis. Item, quod conuictiis vel insidijs studet. 3.q.5.nullus. & ca.omnes. & q.4.clericus. Item quod est incestuosus, uel non legitime coniunctus, qui sicerdotē uel legitime coniunctum non potest accusare. 3.quæst.4. consanguineorum. Item, quod est cōspirator vel detractor. ea q. conspiratores. & c.detractores. extr.de ac.cap dilectus. 2 Item, quod est anathematizatus, vel excommunicatus ea.q nullus. & c.seq.4.q.
31 j.c j. & 2.extr.de excep. exceptionem. & in præd.c.cum dilectus. Item, quod est sacrilegus, ea.q.c.pe. † ¶ Item, quod non est bonæ æstimationis, vel opinionis, vel quod mala fide vel intētione, vel temere accusat: vel quod est malæ uitæ, uel conscientiæ, uel mali meriti, vel non pro Deo, sed pro uana gloria, vel odio, uel cupiditate accusat, 2.q.7.si qui sunt. & ca. seq. & c.clericos. Item, quod est publicè concubinarius. extr.de ac.c.cum dilectus. Item, quod odit quemcunq; 3.quæst.5.omnes. in fin. Item, quod est histrio.
4 quæst.1.c.1. Item quod est absens, qui non potest accusare presentem, vel econtra. C.de acc.& inscrip. absentem. 2.q.vlti c.j. & c.per scripturam. & q.1.in primis. ver. quia igitur. 3 q.9. absens. & c.se. ext. qui ma ac. possā nobis. Item, q non potest vnum p vno delicto pluribus legibus accusare. ff.de accu.l.senatus. ubi de hoc
de quo dicin ciuilibus. ut s. in titul. de actore. Item, q non dat libellū accusationis 2 q.vlt.c.j. & d.c.per scripturā. §. libellorū. Itē, quod est de illis personis. quæ prohibētur à publica accusatione & populari actione: vt ff.de popul.actio. populares. & l. mulierē. ff.de acc.& l.4.§. in quæstionibus. & C qui accu non poss. l.1. & l. de crimine. & l. fena & l. pen. & fi. 15 queſt. 3. nemini. quæ tñ excepto locum non hēt in crimine excepto. C.ad l. Iul. maiest. nullus. extr.de sim. licet Hely. Item excipitur contra accusatorem, nesciuisse prohibitum id, de quo me accusat. vnde non teneor respon-
32 dere ext.de const. cognoscentes. & c.ex parte. & c.fi. † ¶ Item qd
g est tutor, vel curator, vel procurator: & generaliter contra quē liber alieno nomine accusare volentem. ff.de pub.iudic.l.pen. §. ad crimen. C. qui accu. non poss. l.2. extra, de accu c. super his in fin. & de procu. tuæ. Contra tamen fallit in illustribus personis, quod constituunt procuratorem in act. iniuriarum. C.de proc.l.pen & in Authen. quod ius. ¶ Item, quod lapsi sunt 20. ann. a die commissi criminis. C.de fal. querelam. in fin. extra, de excep. cum venerabilis. prope fin. nisi in crimine suppositi partus, cui nullo tempore prescribitur. ff.ad l. Corn. de fal. l qui falsam extr.de pœn. & re.
h officij. multo fortius secundum quosdam[h] in ea, quæ partum abegit, ne mariti inimico partum procreet. ff.de pœn. Cicero & arg. 2.quæst.5.consuluisti. 32 quæst.2.solet. & tribus ca. sequentibus.
33 & extr.de homi. si aliquis. † ¶ Item quod reus mortuus est, unde crimen extinctum est. C. si reus vel accu. mor. fue. per totum. 23. distinct quorundam. extra, qui fi. sint legi. peruenit. & capit. causam. 2. Sed hoc fallit in crimine Hæreseos. C. de hæreti. l.4. & 24.
i quæst 2. sane profertur. & capitu. 1. §. fin[i] & apostasiæ. C. de apo-
k stat. apostatarum. & læsæ maiestatis. & repetundarum,[k] & cum quis diuidit ciuitatem in duo. ff. de ac l. ex iudiciorum. 6 q.1. sunt plures § uerum. C. ad l. Iu. ma. quisquis. & l. meminisse. & pecula
l tus:[l] vt ff. ad l. Iul pec. l. fin. & ubi quis in crimine notorio decessit. 88. distinct. neque. 22. q. 5. placuit. Vel si hæreticos heredes instituit. extr. de hæreticis, si quis episcopus. vel si sibi mortem conscivit. quod intellige prout habetur ff. de bon. eorum, qui mort. sibi
34 consc. l. 3. C. si reus uel acc. mor. fu. defunctis. in casu. C. libr. 12. de primipilo. l. j. † ¶ Item. quod non recte libellum concepit, uel q non inscripsit. 2. q. ult. §. per scripturā. §. libellorum. C. qui ac. nō
m pos. qui crimē. ext. de ac. c. super his. ff. de priua. delic. l. fi. Hoc tamen fallit, si accusator sit priuilegiatus, ut femina in quibusdam, & maritus pater, & patronus, quos non est uerisimile calumniari: unde nō inscribēt. C. qui acc. non pos. de crimine & de adult. l. quamuis. ff. de iniur. l. iusiurandum. § hoc iusiurandum. ff. qui sātisd. cog. de die. §. iubentur. Fallit etiam, cum uir accusat uxorem iure mariti de adulterio, secundum quosdam. C. de adul. iure ma
n riti Sed hoc non placet, per Decr. de proc. tuę.[m] Fallit etiam in a-
n lijs casibus, qui nō in præ.c. super his.[n] & 4 c. nullus. §. aliquando. j. de libel. conce. § nunc dicendum. ver. 13. & 29. vsque ad uersic.
35 Hodie tamen de consuetudine multarum regionum, non fiūt inscriptiones, quæ tolerantur per l. ff. de pub iu. ordo. & ff. de pe-
o nis. hodie.[o] Item, si fuit testis in alia causa contra ipsum accusatū,
35 extrà, de accu. capit cum P. & cap. meminimus. † ¶ Item, q frater
p eius accusatum prius accusauerit. ext. de accu. cum P. Sed pone,[p] quod obijciens infamiam, uel turpem exceptionem, eam non, p bat: nunquid potest iniuriarū conueniri? Videtur quod nō: quia iuris executio non habet iniuriam. ff. de iniu. iniuriarum §. 1. ff. de reg. iur. l. factum. § non videtur. ext. de elect. cum ecclesia Vulterana. Nam & patroni filius à liberto delatus non punit: nec contra tabu-

ADDITIONES.

a Iuxta. ¶ Per quod c. patet, quod priuatur ēt spe illius ordinis, quē non hēt.
b Standum est. ¶ Dicit Roff. quod alias pauci essent accusatores, q a coruus coruo non extrahit oculum.
c Item, quod. ¶ 12. rub. Rof. repelluntur inimici, &c. & durat vsque ad versic. item quod est histrio.
d Respondeo. ¶ Secundum Roff. vbi s.
e Alienigena. ¶ Sup. & ignotus, vt no. in c. canonica. vbi vide.
f Gratiosus. ¶ Dicit Roff. multum.
g Quod est. ¶ Versic. cum tribus sequentibus fuit Vber. de Bon. titu. 3. circa medium.
h Quosdam. ¶ Vber. de Bon. & lex alle. ponit duos casus, quando mulier prægnans corrupta à substituto, abiecit partum malis medicamentis, vel quando id abiecit vi propter odium mariti à quo prægnans diuerterat.
i §. fin. ¶ Et ibi de hoc in summa.
k Repetundarum. ¶ Quod est, cum constitutus in publico officio pecunia data, vel promissa facit quod facere non debet, vel omittit q debet facere.
l Peculatus. ¶ Quod est furtum in pecunia publica fisci, vel ciuitatis Rom. intercepta, vel machinata in pecunia aliarum ciuitatum. not. ff. de furt. l. ob pecuniam.
m Tuæ. ¶ De hoc j. de adul. post prin.
n His. ¶ In gl. 2. & vide quod super ea dixi.
o Hodie. ¶ Dicebat Vber. prædictus, quod in Lombardia non fit inscriptio nec libelli accusatorij porriguntur: sed scribitur per tabellionem dictū vulnerantis & vulnerati coram iudice: & scriptura habet uim libelli, & cogitur accusatus se defendere. Quam consuetudinem dicebat nimium damnosam aduocatis. hodie euanuit illa consuetudo: propter quod auctor illa verba non posuit. hæc tamen modo consuetudo durat in Italia, quod licet inter laicos dentur libelli accusatorij: non tamen fit inscriptio vel obligatio ad pœnam talionis De hoc etiam j. de li⁹. concep. §. fin. in princi. Hanc autem consuetudinem improbat Aegid. dicens, q per illam inuitantur homines ad calumniandum, & ad grauandos reos: maxime in illis locis quibus de certis grauibus criminibus accusati per mensem carcerati tenētur. Gui. de Suz. in l. qui crimen. qui acc. non poss. commendat illam: quia timore talionis remanebant crimina impunita: quia in vera accusatione posset ages facile in probatione deficere: ut quia non plene probat, uel, ppter repulsam testium, vel propter imperitiam aduocati, per quam nolunt se homines submittere periculo talionis: expensarum autem & carceris & custodii poterit fieri refusio.
p Pone. ¶ Ille versi. totus ad literam fuit Vber. de Bon. tit. 3. post prin.

tra tabulas repellitur, si retorserit crimina in libertum, dũ uoluit se vlcisci.ff.de bon.lib.qui cum maior.§.si libertis.& §.idem puto. Præterea cum aduersus parentes & patronos propter reuerentiam eorum doli, vel alia turpis exceptio à filio, uel liberto non proponatur: ergo contra alios impune proponi potest, alioquin non esset in eis speciale.ff de doli excepti.apud Celsum.§.aduersus.C.de thesauris l.unica.lib.10.Contra, quia fideiussori recusato competit iniuriarum actio contra recusantem.ff.qui sa.cog.si
36 uero pro.† ¶ Et recusatio quasi exceptio est. Præterea, si tenetur iniuriarum is, qui alium dicit delatorem, uel seruum: ut C.de iniu l.3.& l.si quidem multo fortius, qui coram iudice excipiendo dicit. Puto tamen, quod pater uel patronus habet actionẽ iniuriarum: si contra eos filius uel libertus obijciant exceptionem arg.
a ff.de aqua quo.& æsti.l.1.& pe.in fi.[a] Insti.de iniu §.pe.in fin. Quæ autem opponi possunt contra accusatorem matrimonij, uide j.
b qui ma.acc.pos Diximus[b] s.de his qui accus. non poss. criminali-
c ter. Sunt etiam quidam: qui non possunt deferre, [c] scilicet mulier clarissimus uir, damnatus de heresi, fustibus cæsus, damnatus in metallum, ueteranus miles, seruus, & quidam alij, qui numerantur ff.de iu.fisci.l.deferre.C.de his qui se deferunt.l.uni.li.10.de dela-
d to.[d] per totum.† ¶ In summa[e] nota, quod præmissæ personæ quę
37 quæ in certis casibus repelluntur, admittuntur, si suam uel suo-
e rum iniuriam prosequantur ff.de ac.l.hi tamen omnes.4.quęst.3.
f omnibus.2.q.1.prohibentur.ext.de testi.de cætero.[f] quod quando fiat, dicam j.de accus.§.3.& in criminibus exceptis, quæ sunt hæc, scilicet crimen læsę maiestatis 6.q.1.si quis cum militibus.extra, de hæret.uergentis.extr.de simo.licet Hely.uer.aliis.Institut.de pub.iu.§.2.& s.uersi.item, quod est mulier.ubi de hoc.† ¶ Secũdo, crimen perduellionis: quod est sub crimine læsæ maiestatis, uel forte idem.ff.ad l Iul.ma. l.fin. & illud committitur in principem, uel in aliquem de eius latere: ut in prædi.l.quisquis. Vel dic
g ut not.Institu.de her.quæ ab intest.defer.§ interdum[g] ¶ Tertio crimen hæreseos: ut in pre.capit.uergentis.& C.eod Manichæos. ¶ Quarto, simoniæ quod est maius.1.q.ult patet & in prę c.licet. & eo.titu.tanta 15 q.3.sane.C de epis.& cleri.si quenquam.uers. cum sane. ¶ Quinto, sacrilegij. C. eod. si quis in hoc 17.quæstio. 4.c.si quis suadente.§ qui autem.2.q.1.in primis.uersic de persona Ianuarii, &c. ¶ Sexto: secundum quosdam fraudati census, qđ committit, qui furatur pecuniam sibi commendatã. ¶ Septimo, fraudatę annonæ, secundum, quod committitur, cum portitores furãtur uictualia ad exercitium a Republica missa, ar. 2.q.j.prohibentur.uer mulierem.ut ibi not.& s.uersi.item quod est mulier. ¶ Octauo, dilapidationis: ut ĩ pdicto c.licet.uer aliis.3.q.2 quea. & 12.q.2.non liceat.ext.de rebus ecc non al.si quis presbyterorũ. C.ubi de cri.agi opor.l 2.& 2.q.7 quapropter.sed nec in præmissis casibus capitales inimici admittuntur: ut ext.de simo. per tuas. & c.licet.& 3.q.5.c.j. Quæ autem hic desunt, uide j.de accusa.§.3.

ADDITIONES.

a In fin. ¶ Credebam quod hic esset aliquis defectus: reuoluto tamen Vber. prædicte, quem habeo duplicatum, inueni sic esse: sed multum fuit subtilis & congrua ista solutio. Dic mihi, quid reportas ex illa? fortificatur pars prima? quia cum iniuria iudicetur ex animo, excipiens qui intendit agentem repellere, solum habet animum ad se defendendum: & vt condemnationem euadat, non vt puniatur agens: quia virtus exceptionis id non habet, extra, de ordi.cogni.capit.2.ff.de infa.l.Lucius.& sic defendit eum causa dicendi: licet non probet. bene facit ff. de iniur. item apud. §. si quis astrologus. vbi ponderatur causa dicendi ab exclusione iniuriæ, & excusationis, quia non nocendi, sed sibi proficiendi animo fecit, quod nocuit.ff.de aqua plu. arcen. l.1.§. denique. & si etiam dubium esset de animo, præsumendum esset pro ipso, sicut de illo, qui amouit rem communem. dicit l.merito. ff. pro socio, & per l.item apud.§ si communem. Ad hanc partem bene facit ff. de iure fisc.l. 2.in princip.& l.fiscus.& l.deferre.§ sed communem.& l.delator.& C.de delate.l.nulla.& quod ibi not.lib.10.vtile tamen est consilium, quod protestetur, se id non facere animo iniuriandi. Ad secundam partem faciunt leges hic allegatæ.C.de iniur.si non es.& l si quidem.C.de li.causa.si tibi. 2. & iura puniunt etiam excipientem non probantem.de accus.super his. de elect. vt circa.libr.6.Et crimina licet quandoque non infament de iure, infamant de facto.extra, de test.testimonium.C.de posiu.quisquis.& in præd.§.aduersus. Ad contraria respondetur illa procedere, si probassem: sed ex defectu probationis insurgit præsumptio calumnię, quæ præsumptio cum qualitate uerborum contumeliosa fuerit, vincit præsumptionem, quam faciebat pro excipiente quod dictum fuit speciale in parente & patrono, sic speciale in vero conuitio, in falso vero vel calumnioso nil speciale: & licet canon dicat 2.q.3.si quis iratus. ꝙ obiectus conuitij non habetur pro accusatione, tamen habetur pro iniuria, ut ibi not. Ad l.deferre.superius allegatam, difficilis est responsio, cum aperte loquatur in non probante. per quod forsan congrue distingueretur is, qui non fuit pertinax in probando.vel quem apparet deceptum promissione testium.2.q.3.paulum. vel impedita fuit probatio per actorem.extra, de testi constitutis.l.de testi.cog.peruenit.l.Si vero fuit pertinax, & quia falsum erat, non potuit probare, conueniri posset. facit quod scripsi de so compe.si diligenti.super glo.nunquid. Adde plenius de hac ad-di[...] Old.consi.53.inci.consueuit dubitari.& Pet.de Anch.consi.326.in stoli.& [...]per primo.& Roma.consilio.96.

b Diximus. ¶ Verba Vberti ubi s.

c Deferre alios. ¶ Nam seipsos possunt: ut in rub. hic allegata secundo. Sunt autem delatores, qui deferunt bona spectantia ad fiscum, qui præmiantur à fisco.

d Delator. ¶ Vbi de hoc super rub.

e In Summa. ¶ 13.Ross.quibus casibus prædicti accusare possunt.

f De cætero. ¶ Et ibi dixi de hoc.

g Interdum. ¶ Alias incipit, per contrarium. & ibi not. quare dicitur perduellio.

ADDITIONES NOVAE.

* Quid si aliquis me accusauit quod eum percussi super facie, & probauit ꝙ percussi super brachio, an condemnabor? Guihel.in l.prima.§. item exigit ff.de dolo.
* Nota, quod hodie l.is qui cum telo.C.de sicar.non habet locum in pœnis statutorum, quia statuta disponunt de actu secundum effectum, non secundum affectum. Adde quod nota.in l.fideiussorem.de fideiussor.per Barto.& dom. Bald.in l.si quis non dicam. C.de episco.& cleric.& in l.si fugitiui. C.de seruis fugiti.
* An mandans & faciens possint eodem libello accusari? Bart in l.si talis seruus. in fi.de fals.
* An producens falsos testes & ipsi testes possint eodem libello accusari? not. in l.si plures serui.de iniurijs.per Nicola.de Neapol.
* Statuto cauetur quod querelæ & accusationes bannitorum non debeant audiri pendente accusatione: accusator fuit bannitus, an poterit super accusatione iam incepta procedere? Bar.in l.Vranius.de fideiussor.
* Statuto cauetur quod nullus possit accusare de alterius iniuria nisi consentiente eo cui facta est; contingit quod quidam adultus fuit vulneratus, aliqs accusauit vulnerantem consentiente eo adulto opponitur ei quod hoc facere non possit, quia ipse adultus absque auctoritate curatoris accusare non posset: an audiri debeat talis accusans? iudicatum fuit Boñ. ꝙ audiatur, argumen.l.si pater.§.fin.de manumis.vindi.& C.de pactis, l.final.ibi, nisi ipse de cuius hæredi. & c. fa. ad hoc.l. si pater. cum gloss. de his qui a non domi. manumi.
* An si persona prohibita accusare accusauit, talis accusatio sit ipso iure nulla? & si non excipiatur, vel sit opus exceptionem proponere Bar.in l.j §.accusationem.ad Turpill.
* In l.2.ff.de aleatorib.in gl.ibi, secundum eas causas, &c.gl.tenet expresse ꝙ licet ex forma statuti bannitus non debeat audiri, tamen si ante bannum accusauit, potest prosequi & finire accusationem. pro hoc est tex.in l.de fundis allegatus in gl.& Bar.in l.is qui reus.de publi.iud.& l.Vranius.§. si vero. de fideiussori.Ang.de perusio.
* Nunquid si sunt plures testes falsi in eadem causa, possunt eodem libello accusari? not.in l.sed si plures serui.de iniuriis.per Nicolaum de Neapoli.

¶ Bald. De Accusatore.

OMNIS accusator præsumitur legitimus, nisi contrarium probetur, in prin.ritu.G. ¶ Potest quis accusare plures, & simul, & eodem libell. & de eodem, vel communi delicto.non de diuersis: quia requiruntur plures causæ de factis non contiguis. Potest tamen, si eodem tempore plura delicta sunt commissa, fieri accumulatio.ff.de iniu.prætor.§.si mihi. C.de accus. l. si quis homicidij. & hoc quia propter identitatem temporis unus impetus fuisse uidetur.ff.ad l.Aqui.l.illud in fi. Sed an ille, qui accusatur de mandato, uideatur accusare & de eodem facto? Dic ꝙ sic, ut not. C. si reus uel accusator.l.1.Item si accusat de consilio, uel fauore: quia factum principale initium [...]ationis præbet: secus si consilium est per se obligatorium, nec desiderat aliud factum post se: quia tunc per se decernitur, & interpretatur. ut l.1.§.persuadere.de seruo cor. Nec distinguendum est, an consultus erat alias facturus: quia ipsum cõsiliũ per seipsum tunc incidit in speciem criminis: ut ibi not.bal. ¶ Sed quid si offensus accusat principalem coram potestate, & auxiliatorem coram alio, an potest auxiliator petere se remitti ad eundem iudicem? Dicunt quidam, quod sic.ff. de quibus re. ad eundem iud. ea.l.1.facit quod not. Inno ext.de constitu.in c.cum M.ego nescio legem, ꝙ in criminali fiat ista remissio. Bald.uide infra, de libel.concep.§. actor. ¶ Filius interfecti præfertur cuilibet accusanti: sed non frater, sicut preuentus. uersicul.quid si quis. G. Si mora potest imputari fratri, non præfertur iusto accusatori præuenienti fratrem: alias præfertur, nisi sit uilis persona: quia iustiorem dolorem prosequitur.ff.de adult.l.2. in fin. Confessionem autem nemo aufert, secundum G. ¶ Pax facta de uulnere, quod tunc mortiferum uidebatur, extenditur ad mortem: quia securis ponitur ad radicem facti, & sic potest fieri pax de morte ante mortem.l.diuus.ff.ad Syl.quod est not.digni.& facit ff de ꝓfes.l.si is qui Stichum. Si aũt uulnus non erat mortale, ꝑsumitur infirmus ex negligentia mortuus.ff.ad l.Aquil.l.qui occidit, uer.sed ne, A.G. ¶ Absolutus de uulnere non potest iterum accusari de homicidio ratione eiusdem uulneris: quia unicum factum est, uersicu.quid si uulnerasti. per G.& quia mors retrotrahitur.l.huic scripturæ.§.j.ff.ad l.Aquil.ergo obstat exceptio rei iudicatæ.ff.de excep.rei iudic.l.si mater.§.eãd.Bal. ¶ Condemnatus de uulnere non potest iterum condemnari de morte ex eodem uulnere, ibidem G. Hoc non uidetur uerum: quia primo non erat bene actum, quod ex post facto apparuit, & ideo prima sententia [...] in secunda condemnatione computari, si hoc fieri po[...] ff. ad l. Aquiliam. l. sed si priore. Sed si occasione u[...] cutio, talis executio reuocari non potest: ut puta, amp[...] potest de nouo puniri: ne absurdum sequatur & in[...] est toleranda pœnæ minoritas, quam asperitas. S[...] sione mutatur titulus criminis, scilicet uulneris, in [...] si non mutat titulus criminis, sed additur qualitas [...] tione additæ qualitatis potest iterato accusari? Dic q[...] ctis.§.si detracta. Sed quid si primo fuit ꝯdemnatus? E[...]

potest quis accusari semel, nisi sit in prima conoluſum. ff. de accusat. l. senatus. & de furt. l. inficiando. §. infans. Item ratione absolutionis non à crimine, sed ab omni eius pœna, quæ in solutione consistit. Nam si à crimine, ergo non repetetur vt indebitum, quod est ridiculum: & potest iudex eum declarare absolutum per solutionem. ff. de except. rei iudic. l. si quis cum totum. §. plane. ff. si seru. ven. l harum. Item in actionibus ad vindictam, vna tollit aliam: sed in qua plus est. ff. de iniur. l. prætor edixit. §. si dicatur. & ita consuluit Iacob. Butri. Alias facile erit fingere qualitatem, & iterato reum inuoluere in alio iudicio nouo, quod satis inconueniens videtur, nisi probaretur collusio. ff. de præuaricat. l. 3. In cõtrarium facit: quia non est actum integraliter à principio: ergo potest suppleri, quod deest: vt not. ff. nau. cau. sta. l. 3. versicu. nouissime. & Institut. si qua. pau. fe. dica. ad fin. argument. ad hoc C. de spor. l. 2. quod not. Ber. extra, de iudic. capitul. at si clerici. Hoc tenet Bartol. in d. l. senatus. & ita consuluit collegium Perusinum Assisi: licet multi essent in cõtraria opinione: quia §. si detracta. permittit addi nouam qualitatem pendente iudicio, non eo finito. vnde videtur ibi casus secũdum Iac. cum idem factum substantialiter & essentialiter repetatur, in quo iam collusum est, secus si nouus accusator suum dolorem prosequatur. Bald.

¶ Vbi apponitur verbum accuso, & petitur quod pœnaliter procedatur. videtur crimina aliter, non ciuiliter actum. versicul. quid si primo. G. Rigor legis Corneliæ de sic. non considerat exitum percussionis, sed percutientem de puncto gladij, qui quantum in se, homicida est, & punitur, ac si verè occidisset: licet vere non sit homicida, vnde mors de iure communi non inducit speciem accusandi, sed modum. Sed statuta terrarum, quæ ponderant factum à modo, non puniunt vt homicidam; quia non est, nec habet locum fictio in statutis, nec in consuetudinibus terrarum. Sic & quo ad irregularitatem, qui considerat actum completum, non est irregularis: quinimo etiam de iure communi æquitas iudicantis mitius punit eum, qui minus lædit. ff. de pœn. l. aut facta. §. penulti. versicu. quod si primo. G. & idem nota. Cyn. C. de sic. l. is qui cum telo. vbi Vide. Theologi vero actum intraneum conspiciunt, & leges etiam animos disponere uolunt propositis præmiis atque pœnis. ff. de iustit. & iur. l. j. §. j. Et not. quod vbicunque ponitur hoc uerbum in processu, & per eum non stetit: nihil operatur, quantum ad pœnam statuti, quod requirit ueros terminos facti, & toties statutum habet locum, quoties est uera propositio de uera existentia terminorum statuti, secundum Oldra. Bald. uidetur j. de procur. §. criminalibus. ¶ Quid si iudex qui debet condemnare in persona, condemnat in pecunia; Respondeo, sufficit: nec potest iterum accusari, & præsumitur pro iudice & iudicio, quod fecerit ex causa. uersicu. quod si ipsum. G. & hoc uerum in sententia, quæ expectat hominis declarationem. Secus in eo, quod uenit in ipso iure: ut infamia. l. quid ergo. §. pœna grauior. cum si. & si iudex errauit, non datur fisco auxilium restitutionis in publicis pœnis. ff. de mino. l. auxilium. quod est notabile. Bald. ¶ An de iure communi ualeat pax de uulneribus? Dico quod non: sed de uiolentia sic l. 2. ad Syl. uide supra. §. pax facta. & infra proxim. ¶ Si per formam statuti potest fieri pax de homicidio intra octo dies & filius occisi, ad quem pertinet. facit pacem cũ Titio nomine occisoris: an occisor, qui erat forte in partibus remotis, possit ratificare post terminum? dicit Dyn. quod non, in l. bonorum ff. rem rati. hab. facit l. 1. in prin. ff. de appell. reci. dubium est: quia statutum nititur respicere facientem, & ei imponere terminum, scilicet factioni, non acceptationi. Nam ista sunt diuersa. de electio. capitul. quia propter. Item uidetur respicere ueritatem: at quod fit procuratori, uidetur ficti tie domino fieri, non uere. ff. de reli. l. ossa. §. fin. Sed certe pax est in his, quæ inhærent ossibus: & ideo ratificans uere est in pace, non ficte. ff. de manu. uind. l. pater. & quia pax est actus reciprocus, eodem termino limitatur hinc inde. argumen. ff. de uulg. & pup. substitutione. l. iam hoc iure. sed si alter. Non obstat quod absenti quæritur liberatio & obliuio contumeliarum, & gratia. ff. de lib. leg. l. non solum. §. si liberationis. Institu. de iniur. in fin. ff. de iureiurand. l. Labeo. & si nulla uidetur necessaria ratihabitio: quia aliud in pace ex natura pacis, quæ est actus correlatiuus, sicut amor: ut j. de treu. & pa. §. 1. ubi uidetur requiri speciale mandatum in pace fiẽda: & si sit iuncta persona. Sed dic qd hic actus sapit defensionẽ, nõ actionem: ergo potest per quemlibet explicari, argument. l. non tantum. ff. de appellat. & de procur. l. uerum quoque. §. publice. ¶ An cogatur quis accusare de homicidio, uersicul. quid si uulnus. C. de accusat. si quis homicidij. G. ¶ Qui excipiendo, aliquid præsupponit, non fatetur: quia semper uidetur contradicere. ver. item repellitur. G. qui etiam agit, non intelligitur, id qd dixit narratiuè non per modum causæ uel fundamenti conferi de iure ad uersarium: sed potius errare. ff. fa. erc. l. familiæ, quæ lex est not. Vide quod dixi. ff. de iud. l. si quis intentione ambigua, & j. de libel. concep. §. depositi. & §. pone q mutuani. ¶ Prouocatus ad iram, si dixit uerba iniuriosa, non tenetur de uerbis iniuriosis: quia magis impellitur, quàm impellat. uer. quod si te. G. ¶ Exceptio renunciationis litis in criminalibus non potest opponi lite concestata: nisi sit primò protestata: nec exceptio transactionis in criminali: quanquam secus sit in ciuili, secundum Vbert. uer. item accusator. nisi postea superuenerit C. de consor. eius. l. it. l. 2. Sed quod dico. quòd aut repellit crimen, & pœnam, aut personam, primo casu potest opponi. Secundo casu non. ff. de adulte. l. 2. §. qui hoc dicit. Bald. ¶ Infamis infamia facti non excluditur à testimonio per infamiam, nisi ex aduerso sint testes honesti. versicul. sed quid de his. G. ¶ Laicus non accusat clericum de publica iniuria, qui non est accusatus in speciali: & clericus, qui sic excipit non obiicit foro, sed actori, vnde non incidit in pœnam declinantium. versiculo, itẽ quod est laicus. & ita vidi fieri per dominum Andr. vide Bald. super Innocent. de sentent. ex communicat. capitul. contingit. ¶ Potest clericus verberari in pœna supplementum. versicul item quod est eius. G. quod ergo defecit in vna pœna, suppletur in alia. C. vt intra cert. temp. l. 2. Sed an ista pœna surrogata, dicatur pœna maleficij? Et videtur quod non. ff. de in lit. iur. l. 1. sed quod officio iudicis mercenario veniet. Ad idem. ff. de petit. hæredit. l. etiam. §. penulti. In contrarium, quia surrogatur loco ordinariæ pœnæ: vnde sapit eandem naturam. argument. ff. de donatio. inter uirum & uxor. l. si donationes. §. si sponsus. & dicit text. quod uerberibus de iniurijs satisfit. ff. de iniur. l. sed & si unus. §. si ante. Ergo ista solutio purgat delictum, sicut pœna originalis. uide supra. de reo. §. an monachus. Bal. ¶ Pro homicidio statutum imponit pœnam centum lib. & si quis bannitur ex contumacia, bannitur in quarto pluri: alio statuto cauetur, quod non soluens pœnam homicidij intra decem dies decapitetur. Quidam bannitus ex homicidio soluit centum, sed non soluit quartum plus: an depitabitur? quæstio est, an pœna ratione contumaciæ sapiat naturam pœnæ principalis? Et dic quod non: quia non est natura primordialis & essentialis, sed accidentalis. ff. de petit. hæred. item ueniunt. §. cum Pedius. & not. in l. certi conditio. ff. si cert. peta. Item non est pœna homicidii, sed contemptus: quia non uenit ex una & eadem causa immediate cum principali. ff. de arbitr. l. si quis rem. Bald. argumen. contra. ff. de pact. do. l. inter. §. cum inter, uersic. nec sperabitur? De consuetudine in quibusdam locis non fiunt inscriptiones ad pœnam talionis. uersicu. item quod non recte libellum. & tamen ualet processus. argumen. ff. de publi. iudic. l. ordo. uide infra proxim. Bald. Sed quid si statutum dat hanc formam, quod ille, qui accusat, debeat promittere prosequi & probare, & in casu quo succumbat debeat promittere. 2o. an si sic non promisit, erit processus nullus. Et uidetur quod sic: quia est omissa debita forma, & omissio modi & formæ, nedum in actu odioso, sed etiam in actu fauorabili, impedit dispositionem legalem. ff. de uerbo. obligatio. l. qui Romæ. §. Flauius. ¶ Item non tenet processus inordinatus, extra, de iudic. capitul. exhibita. & de restitu. spol. capitul. Pisanis. & de rescript. cum dilecti. In contrarium uidetur, quod ualet processus. Nam ista promissio pœnæ 2o. succedit loco inscriptionis. Sed si omittitur inscriptio, ualet nihilominus processus, & punitur actor, ac si se inscripsisset expresse: ut not. C. qui accus. non poss. l. qui crimen. facit ad hoc C. de prec. imp. off. l. uniuersa. ff. de procur. l. Pompo. §. rati. Aliud in exceptione ineptitudinis, quia reddit impossibilem pronunciationem. argument. ff. de interrog. ac. l. l. si filius. el 2. ¶ Et nota, quod accusatio dicitur inepta pluribus modis. Primo modo, quando causa non infert conclusionem, nec de iure, nec de facto: ut quia accuso te, quia minxisti ad parietem: ut not. l. 1. ff. de edend. & de doli except. l. 2. §. circa. Secundo, quando continet apertam rei defensionem: ut accuso te, quia occidisti bannitum: ut no. C. de accus. l. reos. & probatur C. de his qui ad ec. con. l. si seruus. & argument. de C. de li. causa. cum precum. Tertio, quando apertam accusatoris continet calumniam. ff. de bo. li. l. qui cum maior. §. si patris. extra, de offic. nica. capitul. 1. per Innoc. Quarto quando apertam lapsus temporis continet præscriptionem. ff. de adult. l. accusatus. & facit ad prædicta. C. ne quis uela regia. l. 2. in fi. & ibi de hoc. Et no. q ibi libellus est ineptus secundo modo, siue propter omissionem modi siue formæ substantialis: ut l. libellorum. uel propter alias ineptitudines prædictas, bannum latum tanquam in contumacem, non ualet, nec ni detur contumax confessus esse maleficium: ut d. l. si filius. & no. C. de iur. calum. l. fina. §. sin autem reus. Et si non ualet bannum, non ualet subsequens sententia, quæ fundatur in banno. ff. de re iudic. l. si cum nulla. Nec meretur exequi sententia quæ est ipso iure nulla. ff. de fer. l. si feriatis. ff. de iudic. l. si prætor. de re iu. l. 4. §. condemnatum. cum si. Sed an exigitur fideiussor in d. cautione, si statutum non facit mentionem de dando fideiuss. uidetur q non, C. de uer. si. l. fancimus. die contra quia redacta est instar prætoriæ, & ad uigorem, & executionem iudiciorum interponitur. Tamen de coniunctis personis omnis fideiuss. est idoneus, etiam non possidens immobilia. ff. de in ius uocan. l. 2. sed in aliis amicis non, nisi possideant immobilia, ut no. in Authen. de exhi. reis. §. fancimus. tene menti. Bald. & uide j. de libel. concep. §. exceptio ineptitudinis. & j. de sen. §. quod si libellus. Sed contra prædicta uidelicet, quod confessio facta super inepto libello, non ualeat, uidetur supra de offic. iudic. §. si iudex. sed ibi in uera confessione: hic in præsumpta, quod not. ¶ Sed quid si statutum dicit, quod potestas teneatur de delicto suæ familiæ, & soluere omnem eius condemnationem, & repræsentare tempore syndicatus: modo dicunt testes, quod uiderunt quendam familiarem potestatis percutere. Titium, tamen nescitur nomen, an sufficit? & uidetur quod sic: nam cũ sit uniformis conditio conclusorum sub genere, debet ualere probatio generalis. argument. ff. de acquiren. hæredita. l. quod si dubitetur. & ff. de lib. & posthu. l. Gallus. §. ii eius. Contrarium est uerum. nam & in libello & probationibus requiritur specificatio certi hominis. ff. nau. cau. sta. l. licet. §. fin. Et ideo si testes non cognoscunt nomen personæ, debent testibus corpora exhibesi. ff. de publica. l. si cum exhibuisset. & not. extrà, de testib. capitu. cum causam. per Bartol. hoc tamen fallit in actione, quod met. causa, ubi non oportet certi hominis factum argui. ff. quod met. caus. l. si cum exceptione. §. in hac. Si autem potestas non uult suam familiam exhibere testibus, uidetur subtrahere probationes, & fingitur contra eum. arg. C. de postu. l. pro uidendum. in fi. Sed illa non loquitur in sufficienti probatione, tamen melius facit C. de assess. l. nullus. & l. consiliarios. quę optime facit. & arg. 22. q. 5. c. cum homo. ¶ Sed nunquid potestas tenetur pro familiari, qui debet cõdemnari ex contumacia? dic q sic: quia tenetur de iudicio sisti, & iudicato soluendo. & cum teneatur ex facto alieno, non dicitur potestas teneri ex maleficio, sed ex quasi maleficio: quia usus est opera malorum hominum: vt ff. de fur. l. aduersus. & nau. cau. sta. l. j. in fin. & facit gl. ff. de off. proconsul. l. ob seruare. §. j. Bald. vide infra proxim. §. j. ¶ Sed nunquid potestas teneatur pro familia, quam non eligit, sed commune dat sibi? Dic quod non: quia nõ eligit ipse, sed commune dat sibi. ff. loca. l. cum in plures. §. seruum meum. secundo respondeo. qui §. est arg. bonum in ratione sui. Bald. vide infra. proxim. ¶ Sed quid si familiaris decessit? Dicquod potestas non tenetur ff. qui satisda. cogan. l. si decesserit. Idem si est bannitus ex alia causa, ita, quòd de iure sisti non potest propter bannum, ff. si quis, cau. l. sed & si quis. Et ideo cùm familia delinquit, & potestas non uult teneri, nec ipse potest cognoscere, facit antequam tempus sit syndicatus poni delinquentem in banno per aliquem officialem ciuitatis, per dictas leg. Bal. ¶ Sed nunquid procedit accusatio ꝺ syndicum, qui accusatur, q non denunciauit quoddam homicidiũ cõmissum tali tẽpore in tali loco: nec dicitur à quo: nec in quem Et uidetur quòd sic: quia sufficit quod constet scelus intercmpti, licet nomina facientis & patientis non apponantur. ff. ad Syl. l. j. §. illud. & ibi Ia. Nã syndicus ad curam & solicitudinem suam debet hoc renocare, & alium instruere, & alia nomina edere non autem petere quod sibi edantur. ff. de [illegible] l. si quis ex argent. §. fin. argu. contra, in l. licet. §. fin. nau. cau. sta. Pro [illegible]

parte facit, quod non sit necesse nomen offensi apponi, si tamen de corpore constet, facit quod no. 3.q. 8.c. præscripta. §. libellorum. non est autem necesse, quo ad libelli aptitudinem, sed quo ad effectus probationis, debet constare de corpore. A prin. enim nil liquere potest, quia probationes non fiunt à principio, sed in medio causæ. extr. ut lite non contest. c. quoniam frequenter. ¶ Sed nunquid excusant tenebræ noctis? Est arg. q. sic, in glo. l. si cũ exceptione. §. in hac. quod metus causa. ff. Sed nunquid eum excuset, quod propter tumultum sciri non potest quis fecerit? Videtur quod sic, per dictam glo. arg. contra, quod tunc omnes, qui interfuerunt, denunciandi sunt. ff. ad l. Aqui. l. item Mela. §. si plures. Facit ff. de sic. l. si in rixa. & iunge §. proxi. §. & generaliter not. quod de absconso maleficio non tenetur quidẽ, de aperto tenetur a. ff. ad Syl. l. j. §. ecclesiorum, & ibi per Iac. Bald. Sed nunquid excusat syndicum domestica inquisitio: quia interrogauit omnes, & non potuit inuenire? & videtur quod sic, ut C. de his qui. ut indig. l. si ea. in gl. parua, super uerbo, habetur. Contrarium videtur: quia hoc non est suum officium, s. examinare testes, sed ad iudicem pertinet. Facit quod not. C. de testa. l. hac consultissima. §. pen. Sol. si fecit quicquid potuit pro inuestigando non tenetur. ff. loc. si merces in fin. Nam ignorantia publica excusat eum: imò etiam sua propria & singularis, si sit iusta: puta, quia fuit absens. arg. l. fin. ff. de decr. ab ordin. facien. & de pign. act. l. tutor §. j. de interrog. ac. l. de ætate. §. ex causa. vide j. proxim. Bald. ¶ Sed quid si sunt duo syndici unius castri. & unus denunciauit: nunquid prodest alteri, qui non denunciauit? Dic quod sic: quia sunt collegæ, & factum ab uno uidetur factum à quolibet, & non debet amplius plus se intromittere. arg. l. j. ff. de offic. consu. Ex quo enim unus nomina condit, alter se non põtintromittere. Itẽ quia denunciatio est indiuisibilis: ergo omnibus prodest. ff. quemadmo. ser. amit. l. si communem. Item delatus ab uno non debet ab alio deferri. Item quia non interest reipublicæ. ¶ Sed an fama publica excusat syndicum, qui denunciauit falsum maleficium? Dic quod sic. quia sicut fama sufficit iudici ad inquirendum, ita ad denunciandum. Item fama excusat. ff. de adul. l. miles. §. mulier. Item, syndicus non uidetur teneri, nisi de dolo, propter necessitatem officij. ff. de custod. reorum. l. diuus. arg. no. in l. athletas. §. calumniator. ff. de infam. & l. fina. ff. si mens. fal. mo. dixe. & ff. ad Turpil. l. j. §. calumniator. in uer. pepercit. Sed an syndicus debet apponere testes? Dic quod sic: quia debet probationes adducere. ff. ad Tur. l. ab accusa. §. nunciatores. ¶ Sed quid si uilla careat syndico, an poterunt cogi homines ad faciendum syndicum, qui denunciet? Dic quod sic: argu. ff. de fideicom. li. l. ergo. §. creditoribus. & quod no. per Iaco. ¶ Sed nunquid potest iudex cogere ad denunciandum illum, qui scit, licet non habeat officium? Super hoc dic ut no. ff. de cond. ob turp. cau. l. idem est. §. si tibi iudicium. ¶ Sed an teneatur syndicus denunciare maleficium non punibile? Videtur quod non nam nox est maleficium, si non est punibile arg. no. quod metus causa. l. accusationis. In contrarium facit quia ad syndicum non pertinet hæc cognitio, sed ad iudicem. facit ff. ad Syl. l. si quis in graui. §. j. Sol. maleficium potest esse etiam quod non punitur: quia quandoque est maleficium sine pœna, ut periurium. C. de reb. cred. l. j. §. quod autem. ff. de leg. l. quid ergo. §. his. ¶ Item, ex post facto remanet maleficium impunitum propter temporis præscriptionem. ff. de adul. l. mariti. §. pen. vel propter principis indulgentiam. ff. de consti. prin. l. j. Nemo tamen negat maleficium esse, quod est a iure naturali prohibitum. ut l. ut uim. ff. de iusti. & iure. tamen quicquid sit per hoc uerbum maleficium in isto statuto intelligo, id est, factum, cui imponitur per legem nomen maleficij: ut furtum per cussionem, dãnum datum, & similia, quæ cadunt in notitiam sensati, seu sensus. Nam syndicus quasi testis est arg. extr. de testib. capitu. præterea. Respon. igitur ad quæstionem: aut erat tale factum, de quo non poterat initiari processus: & tunc syndicus non tenetur denunciare. arg. ff. iudicat. sol. l. uir bonus. Aut poterat procedi: licet reus postea possit uitare condemnationem: & tunc non tenet syndicus denunciare nñ ut factũ. ¶ Sed an syndicus teneatur denunciare factum cum qualitatibus? Dic quod non, nisi statutum eum arctet ad omnia denuncianda. nam qualitates non sunt crimen, sed circa crimen: & ideo si statutum facit mentionem de facto & crimine, non includit necesse qualitates. Potest ergo si uult tamen non cogitur a statuto. sed quod omittitur à statuto non debet omitti a religione iudicantis, arg. ff. de testi. l. scio. Vnde ex officio debet compellere syndicum, & ab eo plenum officium desiderare: ut l. idẽ est. §. si tibi. ff. de cond. ob tur. cau. & arg. ff. ad Turp. l. 2. §. antep.

2 ¶De accusato[2]. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Accusari potest quilibet non prohibitus.*
Filius fa. monachus, aut seruus, an possint accusari.
2 *Præses vel legatus prouinciæ aut magistratus populi Romani accusari non possunt.*
3 *Imperator accusari potest coram papa de quolibet graui crimine, & ab eo iudicari.*
4 *Magistratus maior, in quibus, & quando possit accusari.*
5 *Accusari non potest quis de crimine apud pedaneum iudicem.*
6 *Legatus Imperatoris nec accusari, nec accusare potest.*
Accusari non potest qui in ius vocari non potest.
7 *Vniuersitas delinquens an possit accusari, per syndicum constituere.*

1.6. Viso de exceptionibus, quę accusatorem ex psona eius repellunt, sequitur videre de his, quę ratio

1 ne per sonæ accusati competunt †Et scias, quod quilibet accusari potest, qui non inuenitur prohibitus: ut s. tit. de accusatore. in prin. diximus. Sunt autem quidã prohibiti accusari: & primò seruus non accusatur de crimine, pro quo pecuniaria pœna imponi
b tur, puta l. Iul. de vi priuata[b]: quia proprium non habet. Insti. de pub. iud. §. item l. Iul. de vi priuata. vel pro quo imponitur pœna amittendæ ciuitatis: quia non est ciuis. Insti. de liberti. vel pœna capitis: quia caput non habet, cum non habeat patrem: imo spurius intelligitur: vt C. de suis & le. hære. ex libera. & sic nec lege
c Pompeia de parricidijs: nec forte [c] l. Cor. de iniu. hæc probantur C. ad l. In de vi. pu. seruos, qui in fine. ff. de ac. hos. §. omnib. quia non potest perdere quod non habet: arg. j. q. 7. Da ibertum. extr. de deci. dudum. & ff. de fur. itaque fullo & extr. de rest. spo. olim. Dominus tamen potest eum defendere. ff. eo. si seruum. &. ff. de publi. iud. sciendum. Secũdum canones tamen potest accusari secundum dominum meum, arg. 2. q. 7. quæritur. quia & mittitur ad sedem Apostolicam absoluendus. extr. de sen. excom. relatũ. Filiusfa. autem potest accusari secũdum Acc. Sed an monachus
d potest accusari, dixi s. de reo. ver. item seruus. & seq. s. de actore. in diuersis vers. [d] † ¶Item nõ potest accusari præses prouinciæ,
2 nec legatus prouinciæ, nec magistratus populi Romani. ff. de accu. hos accusare. & s. tit. proxi. ver. item quod est magistratus. Itẽ papa & Imperator, qui soluti sunt legibus, accusari non possunt. extra, de concess. præben. proposuit. C. de legi. digna. 21. dist. nunc autem. & 9. q. 3. nemo. & cap. facta. & c. seq. Hæc enim sunt duo magna luminaria ad mundi firmamentum & regimen posita: ut extra. de maio. & obed. solitæ. §. præterea. 96. dist. duo. & sunt etiã duo dona ad hoc à superna collata clemẽtia. in Authen. quomo
3 do opor. epi. & cæte. cle. ad or. per in prin. colla. j. † ¶Sed dic [e], q
e Imperator accusatur coram papa de hæresi, sacrilegio, & periurio & quolibet graui crimine: & ab eo iudicatur. extr. de re iu. ad apostolicæ. & de homicidio, pro humani. lib. 6. vt ibi dixi: & pro voto facto. extr. de voto licet. & pro similibus. 15. q. 3. alius. Item. & arg. C de sum. tri. l j. & l. fi. extr. de iud. nouit. & in præ. c. solitæ. Papa etiam tantum de hæresi accusatur. 40. dist. si papa. & tunc vel à synodo, vel à principe: vt 23. q. 5 principes. & 96. dist. sicut quamuis. & c. nos. ad fidem, vel a corpore fidelium. ea. dist. vbi nam vel si submittat se alicuius iudicio 2. q. 7. nos si. ff. de iur. om. iud. est receptum, alias nunquam accusatur: vt in præd. c. nuncautem.
4 † ¶Itẽ nec major magistratus: sicut nec accusare. ff. de accu. hos. quod dic vt in præ. versi. Item quod est magistratus. Sed licet nõ possit accusari tempore sui honoris, tamen bene interficitur: ut
f in eo. ver. [f] eius etiam accusatio differtur: ut præstita cautione ab eo reus præstolatur: prout traditur, ff. de adul. si adulterium. §. fi. miles tamen durantib. stipẽdijs bene defertur. ff. de re mi. nullites prohibentur. in fi. & tutor durante officio. C. de suspe. tu. eum. & s. de reo. ver. item tutor. & iunge hic quod est j. ver. item nec lega-
g tus. Itẽ, q accusatus fuit aliàs absolutus[g] super eo crimine. quod
h dic vt s. tit. proxi. versi. item quòd accusatus [h]. Itẽ repellitur accusans clericum coram iudice seculari de crimine canonico, seu ecclesiastico. in auth. de man. prin. §. si vero cano. col. 3. & vt clerici apud propri epi. con. per totum. & s. de reo. ver. item clericus. quod dic vt 11. q. j. in summa. Item causa criminalis episcopi & presbyteri & diaconi plures iudices requirit: vt j. de ac. §. 4.
5 ver. j. ¶Item a pud pedaneum iudicem non potest quis de crimine accusari. de peda. iud. per totum. ff. de off. eius cui man. est iur. l. j. Item nemo sine accusatore damnatur: ut extrà, vt ec. bene. c. vnico. ff. de mu. & hono. rescripto. nisi in casibus qui no. in præd. Decr. & 2. q j. c. de manifesta. Item, minor de lapsu carnis non ac-
i cusatur, sed de alijs sic, ff. de adul. si minor. extra, de deli. pue. c. j.
6 & 2. [i] † ¶Item nec legatus Imperatoris vel præsidis prouinciæ accusare

ADDITIONES.

1 Hæc fuit. 13. rub. Roffr. secundæ partis libel. iur. canonici, qui possint accusari, & qui non: & ab Azo. in Summa, de accu. & ab eo. & Hosti. loco alleg. j. versi. q ergo habetur totum, quod hic scribitur.
b Vi priuata. ¶ Vide quod dixi supra, de actore. super versicu. item seruus.
e Forte. ¶ Hoc dixit Axo. vbi supra, & Host. & rationem reddunt: quia solet plerunque arbitrio iudicis imponi pœna perditionis ciuitatis, quæ non cadit in eum: vt s.
d Diuersis ver. ¶ Et maximè versi. sed quid si dubitatur. G. & vide quod ibi dixi. Adde quãdo papa possit accusari & denud consil. penul.
e Sed dic. ¶ Secundum Host. vbi s. quod præcedit
f Eo. ver. ¶ Per illum hic intelliges.
g Absolutus. ¶ Quid si transegit? Adde quid si ab est probatum, Roff. consi. 223.
h Accusatus. ¶ Addit Host. quid si cum eo fuerit d Summam de accus. ver. quis sit effectus. & ver. schis. c. 2. & j. de abol. ver. porro. & ver. sed cum s.
i Et 2. ¶ Vide q scripsi de sen. exc. c. Romana. §. v.

cusare uel accusari possint: nec legatus prouincialis, vel ciuitatis, nisi duntaxat de crimine in legatione commisso: nec magistratus populi Romani: nec is, qui Reipublicæ causa abfuit: dummodo in frandem legis absens non fuerit: vt ff. de acc. l. hos accusare. ff. de iud. l. 2. in Authen. de san. epi. §. reuerendissimi. & arg. ff ex qui. cau. ma. in inte. rest. hi qui. & l. qui data. & vide ꝑ. de reo. ver. item legati. Quid ergo de comitibus & aliis ordinariis nostri temporis, & de legatis papæ, vel Imperatoris: nunquid possunt accusari? Dic ut in Summa domini mei, in tit. de accu. §. quis accusari. Item omnis, qui in ius vocari non potest, nec accusari potest: qui sint illi. vide ff. de in ius vo. l. 1. 2. 3. 4. & 5. & l. adoptiuum dixi ꝑ. in tit. de reo. & ideo nec monachus: ut eo. tit. ver. sed an monachus & seq. Item, non possunt accusari omnes illi, qui numerantur. ff. de iud. l. 2. Item ab vno accusatus, non potest ab alio accusari. ff. de accusat. l. hi tamen omnes. §. fi. & l. hos. §. hoc beneficio. 2. q. 7. prohibent. ver. ab alio. Item mortuus accusari non potest: ut ꝑ. tit. 1. de accusatore. uers. Item quod reus. Item, nec infans, uel furiosus. ff. de rei ven. quod infans. ff. ad l. Cor. de sic. infans. C. de pœnis. impunitas. 3. q. 9. iudicas. ff. de off. præsi. cõgruit.

a & l. seq. argu. contra, de delic. puer. capitul. 1. & 2.[a] Item non potest absens accusari: sed contra eum proceditur: ut ꝯ. in titu. de

b acc. §. vi. & quæ hic desunt, vide ibi[b]. † ¶ Quid si vniuersitas deli-

7 quit, nunquid potest accusari, uel syndicum constituere? Di-

c cunt quidam[c], quòd si pulsata campana & consilio congregato deliquit, accusari potest. ff. quod me. cau. metum. § animaduertendum. & § quod ait prætor. de hoc extra. de simo. capitul. dilectus. 2. & 12. quæstio. 2. episcopus qui. & ꝑ. tit. prox. versicul. sed nunquid potest etiam facere syndicum: ut not. C. lib. 12. de re mil. l. tam collatores. §. at vniuersitas. ff. quod cuiusque vniuersitatis non sicut. § si quid. Papam no. in præ. capitul. dilectus. quod vniuersitas non potest accusari uel puniri: sed delinquentes tantum, ciuiliter autem conueniri & puniri potest ex delicto rectorum. argumen. extra, de simo. capitul. veniens. 12. quæstio. 2. qui manumittitur. ff. quod me causa metum. §. 2. 24. quæstio. 3. si habes. 7. quæstio. 1. sicut ff. de acqui. poss. l. 1. § fin. Potest etiam inquiri super statu vniuersitatis: non tamen tunc puniuntur, nisi ipsi delinquentes. extra, de accu. capitul. penult. ext. de simo. licet Hely. de sen. excom. cap. grauem. ubi etiam de hoc secundum ip-

d sum. & vide ꝯ. de proc. §. 1. versicul. sed procedens[d].

ADDITIONES.

a Et 2. ¶ Vtrobique soluitur. 4. q. 3. c. 1

b Vide ibi. ¶ Hoc dixi, quia Roff. hic tractauerat.

c Quidam. ¶ Alber. Gal. sab rub. de syndico. ver. sed pone.

d Procedens ¶ Vide quod plenius scripsi in præ. Decre. dilectus. super gloss. sic supra. vbi etiam plene tractaui, an vniuersitas possit de publico crimine accusari: an autem punita vniuersitate possint singulares omnes puniri: dixi de pœnis. capitul. vlti. lib. vj. super gloss. penul. ¶ Adde vt per Ang. consil. 166.

QVAESTIONES.

* Statuto cauetur quod quilibet intelligatur habere legitimam personam standi in iudicio, ex quo habet 18. ann. in omnibus autem aliis casibus ex quo habuerit. 20. modo contingit quod quidam maior xviij. & minor. xx. fuit coram iudice vocatus, qui vocatus fuit confessus Titio præsenti & ad eius instantiam, dare debere ipsi Titio mille ante aliquam oblationem libelli. post quam confessionem in ipsum tanquam in confessum fecit præceptum de soluendo secundum formam l. si debitori. de iudiciis. Quæritur an iste minor xx. annis, & maior x viij. intelligatur habere legitimam ætatem iuxta formam dicti statuti? Dom. Segnorolus iudicauit quòd non in secunda parte suorum consiliorum. in fine, in consilio quod incipit, statuto ciuitatis mli. & quod non teneat confessio fa. l. cum non solum. §. necessitate. in glossa magna, ibi item quod in præcepto, &c. C. de bonis quæ liberis.

* Quid si conueniantur duo quorum vnus est laicus, & alius est clericus. Bar. in l. iuris peritos. §. cum oriundus. de excusa. tuto. fac. quod per ipsum notatur in l. solent. de alimen. & cibar. leg. in 6. q.

* Quid si pendente accusatione reus accusatus est effectus clericus. Io. And. in c. 1. de oblig. ad ratioc. in. Bar. in l. 1. ff. de pœnis.

¶ Bal. de Accusato.

An Imperator possit accusari coram papa. versi. item quia papa. G. ¶ An vniuersitas possit accusari, & qualiter etiam singulares veniant puniendi: versi. fi. G.

ncipit Partic. III.

s, qui alieno nomine in ludicio interueniunt[a]. Rubrica.

SVMMARIVM.

citur, qui aliena negocia domini mandato administrat

a *Exorcista dicitur secundum canones defensor, cuius officium est absessa. corpora à dæmonibus defendere.*
Excusator quis dicatur.

3 *Syndicus dicitur quasi singulorum de collegio, vel vniuersitate causam dicens: & tantum constituitur ad iudicia.*

4 *Actor & procurator quid differant.*

5 *Oeconomus est, cui ecclesia gubernanda mandatur.*
Præpositus & œconomus idem sonant.

6 *Castaldus est, qui curam rerum exteriorum habet, qui alias dicitur maior dominus.*
Tutor datur pupillo, curator autem adulto, furioso, & similibus.

7 *Administrator quilibet secundum can. vocatur procurator.*
Vis in nominibus non est, secundum canones.



Atis vtiliter de exceptio. quæ suo, nomine agentes vel accusantes repellunt, ostendimus: nunc ergo de eis, q̃ alieno nomine agentes, uel defendẽtes impediunt, videamus. Et quidem nomine alieno interueniunt in iudicio. Procurator, Actor, coniuncta persona, Defensor, Excusator, Syndicus, Oeconomus, Orphanotrophus. Vicedominus, Vicecomes, Castaldus, Curator, Tutor. De quibus singulis uideamus. Procurator est, qui aliena negocia mandato

b domini administrat. ff. de procu. l. 1.[b] 5. q. 3. quia episcopus. Quis autem sit nuncius, dicam ꝯ. tit. prox. §. ut autem. uer. & nota ꝙ large. Negociorum autem gestor est. qui sine mandato gerit. Instit. de obli. quæ ex quasi contractu. §. 1. Quæ autem sint coniunctæ personæ, dicam ꝯ. tit. 2. Defensor autem est, qui absque mandato se alicuius defensioni offert. ff. de procur. minor. xxv.

2 an. Inst. de satida. §. 1. † ¶ Secundum canones etiam exorcista dicitur defensor: vt 77. di. in singulis, & c. monachus. Cuius officiũ est, obsessa corpora à demonibus defendere: ut 23. dist. exorcista. de consec. distin. 5. omni die. Dicitur etiam defensor rerum ecclesiasticarum procurator & defensor. extra, de re. ec. non alie. si quis presbyterum. & ex hoc officio quandoque vocatur castaldus, scilicet, in rebus ecclesiæ: quandoque aduocatus. scilicet in

c rebus episcopalib. Quandoque iudex: ut in ecclesia Bono[c]. Hoc probatur 5. quæstio. 3. quia episcopi. & 1. quæstio. 3. saluator. 16. quæstio. 1. de præsentium. in prin. C. de epi. au. decernimus. Defensor enim & aduocatus pro eodem sonant: vt ext. de elect. uenerabilẽ. §. quod aũt. & facit ad prędicta ex, de iure patro. præterea. Defensor ẽt dr Vice dns: ut 89. dist. diaconũ. Item defensor dr quandoq; legatus, seu rector prouinciæ, vel alicuius episcopatus: ut 28. di. quia sunt culpæ. 2. q. 1. in primis. 27. q. 1. si homo. in super scriptione. Excusator aũt est, qui sine mandato ad causam ad prætendendas excusationes seu causas absentiæ, nõ ad causas

3 causæ mittit: ut ex, de elec. bonæ memoriæ. in §. nos igit. † ¶ Syn-

d dicus aũt ꝑstituit tm ad iudicia, & dr syndicus quasi singulorũ[d] de collegio

ADDITIONES.

a Roff. de hac generali rubri. tractauit, quasi ut hic sequitur in sua rubri. 9. sed non continuauit rubri. ut auctor, posuit tamen duas rubri. de acti. ex stipulatu. rem ratam haberi, & iudicatum solui. quæ faciunt ad plures rub. inferiores, & prius posuerat de actione mandati. id est, directa & contraria. Nepos de Montealb. ponebat uersus quos ponit auctor in fin. præmittebat tamen ultimum.

b L. 1. ibi est sic textus. dixerunt Azo & Hostien. quod hanc descriptionem multum calumniantur Legistæ, propter quod dicit Azo, quod procurator est, qui aliena negocia mandato domini gratuito gerenda suscepit. Hostien. dicit gratuito administrat, ut intelligas: uide quod ibi not. in 1. gloss. Dicebant autem Azo & Accu. in fin. gloss. se ideo dixisse, suscepit: quia procurator tenetur, non quia gerit, sed quia gerendum suscepit. ff. mand. si remunerandi. §. 1. Et dixit gratuito: quia si conueniret de mercede, esset locatio operarum: si non conuenit, licet postea dominus propter laborem prouideat, durat actio mandati. no. C. eod. tit. licet. Accu. & Simon. Vin. in l. 1. C. man. dicunt locationem operarum esse in alias non facturo. Scias quòd Petr. de Bel. non vult fateri, quòd procurator omnino debeat esse gratuitus. alle. l. fin. de præscrip. uerbis. l. naturalis. §. fin. hoc posuit Cyn. C. eod. titul. super rubri. pro hoc facit communis obseruãtia. Fit ergo gratuitum ab illicita conuentione, & à remuneratione prohibita. & sic loquitur lex, item. eod. tit. ¶ Adde his ultimis uerbis Barto. in d. l. 1. de procur. in fin.

c Bono Hodie cessat hoc nomen: quia in ea pullulasse patet per instrumenta multa illius temporis. & per glo. Ioan. in c. saluator.

d Singulorum. ¶ Sic dixit Accur. in §. quibus. statim alleg. & Goff. in Sum. Guid. de Suza. hoc dictum reprehendit in præd. §. quibus. per l. 2. illo eod. tia. & l. sicut. §. 1. ubi patet, quod causa uniuersitatis non est singulorum. Sed bonus fuit intellectus, in quantum singuli participant: hoc dicit, quod dicit quasi singulorum, uel simul causam dicens.

de collegio vel uniuersitate causas dicens: vt ff.de mu.& ho.mu-
a nerum.2.quæ est l.fi.§.defensores[a]. ff.quod cuiusque uni.no.l.1.
circa fi.& §.quibus.vbi de hoc & l.item.§.1.extra, de prob.licet.
extra,de syn.c. vnico.quæ autem sit differentia inter hunc acto-
rem, vide ĩ.uer.actor.Sed & syndicus quandoque vocatur Apo-
crisarius.ut in Auth.col.1.quomodo op.ep.§.non aliter.& §.ne-
que eum.1.q.7. conuenientibus. in prin. extra.de ele.significasti.
& quandoque etiam Apocrisarius ponitur pro œconomo:ut in
auth.eo.tit.§.reuerendissim'.Item syndicus defensor uocatur:ut
in præ.§. defensores. & ordinatur sine consensu & tractatu epi-
scopi: & etiam in ciuilibus causis & secularibus, & est personale
munus:ut in prę.l.munerum de mu.& ho.& sic datur inuitus,qđ
non est in proc.ut ff.de proc.filius.§. inuitus. Actor autem con-
stituiť etiam ab vniuersitate,& ad vnam causam: ut ff.quod cu-
iusque vni.item eorum. Sæpe tamen vnum pro altero ponitur:
ut ibi ext.de procu.petitio.ff.quod cuiusq; vni.no.l.1.in fi. Actor
etiam quandoque ab uno constituitur. Insti. de cu.in fin. In hoc
tamen differunt:nam actor ad lites præsentes tantum,& cum de
creto constituiť,ut ibi:quia decretum nõ extendiť ad futura,sed
b ad præsentia tantum[b].Syndicus uero ad pręsentes & ad futuras.
& sine decreto.ut in prę.l.item eorum.§.si decuriones.de hoc no.
in ea.l.§.actor.Quandoq; vero actor poniť pro proc.ut 54.dis.ex
4 antiquis.& duobus se.¶Item†actor datur inuitus:& sic differt á
proc.Item proc.non fit ab uniuersitate, quæ non est domina.Itē
actor ante litem datur:procurator uero ante & post.Item acto-
ri municipum fit constitutio uel stipulatio in personam munici-
pii:procuratori uero in personam eius.ff.de constit.pe.eum qui.
5 §.In †¶Oeconomus autem est cui res ecclesiæ gubernanda man
datur:ut C.de sacros.eccl.l.iubemus.in prin. & C.de episc.& cle.
omnes qui §.hoc nihilominus.& 89.dist.quia in quibusdam.ext.
de offic.or.cum nos.ext.de iu.c.Imperatorũ.& interuenit tam in
iudicibus, quam in contractibus, & eligitur cum tractatu epis.ut
C.de epis.& cle.l.iubemus & in præ.dec.Imperatorum.Oecono-
mus quandoque dicitur vicedominus, ut 89.dist.uolumus.& c.
seq.1.q.3.saluator. Propriè tamen œconomus in rebus canoni-
c corum, vicedominus in episcopalibus,ext.de simo.consulere[c].
Item præpositus & œconomus. idem sonant: ut in præ.c.salua-
tor.Orphanotrophus autem quis sit, habes. C. de epi.& cle.or-
phanotrophos. De uicedomino iam præmissum est: & dicā ĩ.de
6 uicedo.De uicecomite diceť.ĩ in tit.de uicecomite.†¶Castaldus
est,qui curam habet exteriorum rerum, qui & alias dicitur ma-
ior dominus, secundum Io.ut in præ.ca.saluator. Tutor autem
datur pupillo, ut Instit.de tute.§.est autem. Curator uero datur
adulto, & furioso, & similibus Instit. de cur.in prin.& §.furiosĩ
& §.seq.de hac materia C.de proc.neque tutores. & Insti.de cu'
in fi.& ff.quod cuiusq; uniuer.no.l.1.in fi.vnde uersus:Est procu
rator curatoris, syndicus actor, Priuati minimi plebis episco pi:
7 Oeconomus datur ecclesię, tutorque pupillo †¶Veruntamen
secundum canones non est uis in omnibus:sed omnis administra
tor rite uocatur procurator:ut 1.q.3.saluator.ut in præ c.petitio
eo.tit.quia.extra de iura.cal.cum causam. Instit. per quas perso.
no.acqui.§.fin. & quere hic ut not.ĩ in tit.de acto.uer.sed pone.

ADDITIONES.

a Defensores. ¶ Sequitur quos Græci syndicos vocant, qui ad certam causam agendam vel defendendam constituuntur, eliguntur, &c.subdit quod est munus.personale, hoc dixi, quia diuersas diffinitiones inuenio ab antiquis datas.de syndico adhuc nullum inueni qui posuerit, Illud tantum ad iudicia,quod ponit author. Dama.enim & Tan. & Ioan.de Deo vbi s̄.dicunt syndicum constitui ad agendum, vel defendendum causas uniuersitatis.Ber.in summa dixit:syndicum esse,ut dicit text.in apparatu.diffiniendo syndicum,utitur uerbo legis prædictæ, dicens singulariter certam causam: vt dic.l.prędicta.sed statim subdit,& generaliter ad omnes causas, &c.ideo in c.si quis erga.2.q.7.quod Ber.dixit disiunctim,dicit coniunctim, dicens syndicum per uniuersitatem constitui ad vnam & plures causas, in c.quoniam.16.q.7.dicit eum constitui ad vniuersitatem causarum. Host.in summa.§.si quis syndicus. dicit syndicum constitui ad causas vniuersitatis agendas & defendendas præsentes & futuras. Azo videre non potuit quia in summa remittit ad apparatum suum in l.1.ff.quod cuiusque vni.quem non vidi reseruari. Goff.qui plus amicatur auctori,dicens, ꝙ syndicus est procu.vni.ad iudicia cõstitutus: non tamen dicit iudicia tantum,sicut auctor.& illud est contrarium communi obseruantiæ, quæ habet per vni.eccle.& secu.constituit syndicos ad extraiudicialia ꝯctus quoslibet per vniuer.faciendos vendi.emptionum,locationum,conductionum,obligationũ in mutuo contrahendo,& his similibus,& licet dec.vnica hoc ti plus abhorreat religiosos prosequi lites,tex.tñ dicit & repetit generaliter de negotiis.

b Tm̃. ¶ Sic dixerat Io.2.q.7.si quis ergo.alleg l.1.ff.de vsu.ad q̃ respondendum,ut scripsi de proc.auditis,super vl.gl. vnde in formis quas ponit ĩ.de actore vniuer. patebit huius dicti contrarium in ver. porro.& in fi.& vide quod ibi dicam,super versi.actor ergo.Ad l.item eorum.§.sed si ita.ff.quod cuiusque vni.respondendum,vt ibi no.

c Consulere. ¶ Non probat ad quod inducitur.Scire debes, ꝙ variæ deriuationes dantur istius nom[illegible] e. Vna est, ꝙ dr̃ ab œcos Græce, ꝙ Latine dispensator:& comes,q[illegible] [illegible]uper:ideo œconomus, pauperum dispensator. Sed hoc non congruit ei,quod dictum est supra, & quod dicetur infra de œconomo. Hu.dicit ꝙ œconomus dr̃ ab ico, quod est imago.uel signũ, & noma, quod est lex, vel regula: quia ad eius signum vel regulam tota familia dispensatur: vnde œconomia idem quod dispensatio. vnde extat liber,qui dicitur œconomicus Xenophontis:qui dispositionem domus & familiæ docet. Alii describunt œconomus ab echo, quod est sonus: quia est eius sonum familia ordinatur.

¶Bal.De Personis,quę alieno nomine in iudicio interueniunt.

QVOT modis dr̃ defensor. In ꝯstitutione actoris requiritur decretũ, sed in ꝯstitutione syndici non,uer. Actor. G.& ideo syndicus ꝯstituitur ad lites ẽt futuras,actor non.G.quia decretum super futuris,quæ incerta sunt, & nondũ originem habent,non pōt interponi.gl. vide ĩ.tit.1.§.procurator constitutus. ¶ Oeconomus propriè est in rebus canonicorum, vicedñs in episcopalibus.ver.œcono.G.vide l.fundus.§.si tutor.ff.pro emp.gl.j.¶ Omnis administrator large dr̃ procurator. 1.q.3.saluator.ff.fa. erc.l.ii pignori. in fi. ¶ Syndicus dr̃, quia dicit causam singulorum collectiuè, non distributiue.nam non possunt administratores ciuitatum obligare singulares ꝑsonas.ff.communia præ.l.venditor.§.1.nisi sub noie collectiuo & veluti.¶ Ille,qui per se nõ pōt ꝯsentire,vt ciuitas,nõ pōt facere procuratorē ad iudicia:secus in collegio vel corpore, vbi singuli habent immediatā ꝯsensum ꝑ se ipsos.ff de proc.l.filius.§.veterani.¶ Nõ est vis facienda ĩ noie,sed in aptitudine constituentis,& licentia iuris. ff.de con.& de.l.pater.§.conditionũ,

¶De Procuratore[a]. Rubrica.

INTER eas personas, quę alieno nomine agunt, vel defendunt, procurator frequentius iudicio interuenit,ideoque decens est,vt de eo primitus, quibus cauillationibus repelli valeat, differamus. argu.ext. vt li.non conte. quoniam frequenter in primo verbo. xix. distinct. in canonicis ff.de leg.nam ad ea.Et scias, quod quandoque constituitur procurator simpliciter in rem, seu in causam alienam Quandoque in rem suam vt ff.eo.procuratore ff. de iureiu.iusiurandum.1.in fi. Si in alienare. Quandoque opponitur contra eum ratione sui & causæ.Quandoque ratione constituentis.Et quandoque ratione formę constitutionis: de quibus per ordinem est dicendum.Deinde formas supponemus. Vltimo vero de procuratore in rem suam constituto,annectemus.

ADDITIONES.

a Sciendum est, quod Azo multum plene & Tan. breuiter sic prosequebatur hæc membra. Quis dicatur procurator. Secundo, qualiter instituatur. Tertio,quis instituat. Quarto, quis instituatur. Quinto, in qua re. Sexto, qualiter suum officium explicetur. Septimo, qualiter finiatur. Goff. post Vinc.addit.quæ & quando ab ipso cautio exigatur. Hostien.per alia verba quærit,ad quid teneatur & quis sit effectus. Vides quod auctor omittit primum,de quo dixerat s̄. titul proxi.in princip. De quarto autem & v.facit primum membrum:de tertio facit secundum, de secundo tertium.Formā autem hanc habuit ab Vbert de Bona.sui operis 4.rubr. Et est etiam commendabilis.& ipse Vber.& Albe.Gal.sua 1. & 3.rub.multum iuuerunt auctorem,faciendo etiam specialem rubri.de procur. in rem suam.Bagarotus in 2.char.ver. restat igitur parum ponit.scilicet vsque ad ver.quod ergo Rof.vl.ru.generalem, de qua dixi s̄.proxi.duas rub.posuit, quæ hunc tit.respiciunt, vt ibi dixi: quibus satis pro fuit auctori. Vber.de Bona.suo mere tractat de his i char.10 verũ.si accedit ad agendum Ioan.de Deo Cauil.3.rubri de procura.qui vult agere in libel.iudic.l.4. rub.quid sit procura.cum 7.sequen. Aegid. sua rubri. ix. cum quatuor seq. auctori proficit. Guil.Angl.sub rub.de procu. posuit plures rubricellas & diuersas formas, & xxxij.quæstiones quæ occupant multas chartas vsque ad titu.de defenso.is etiam, quem super prooemio vocaui Gallum, in vlti. charta posuit duas formas,& parum instruit. Dubitatum vidi, si Azo dicens se procuratorem Titii, agit vel contrahit, non adiecto, quod id facit nomine ipsius Titii:an sufficiat? Et ad negatiuam facit ff. de iur. fisci.l.de eo.cum fi.l.præced.& ff.si quis cau.l. penult. in princ.in contrarium fuit obtentum per l.ff. qui satisd.cog.sciendum. §. tutores. & quod ibi no.& per l.cum post.§.1.ff. de admi.tu. ibi ponderatur, quod expressum fuit verbum, curator, licet non dixerit curatorio nomine in l.de eo.non dixit dilator se mandatarium. l.penult.in princip.loquitur allegando. vt ibi not. ¶ Adde Bartol.in l.qui in aliena.§.si is qui. ff.de acqui.hæredit. & Paul.de Cast.ibi, qui alleg.pro hoc casu in l.si ita quis.§.Seia.ff.de verbo. obligatio.& in l.res ex mandato. ff.de acqui.re.do.

¶Quando opponatur contra procuratorem ratione sui & causę.

SVMMARIVM.

1 *Mulier non potest officium procuratoris exercere.*
2 *Articuli 37.in quibus deterior est conditio feminarũ, quã masculorum.*
3 *Casus in quibus femina melioris sunt conditionis, quam viri.*
Conditio masculi & mulieris quandoque similis.
4 *Procurator mandatum habens generale tantum, non sufficit in agendo in causa,in qua requiritur mandatum speciale.*

Casus,

Casus, in quibus requiritur mandatum speciale.

Mandatū speciale requiritur ad hoc, vt petatur absolutio ab excōicatione.

5 *Impetrans pro alio dispensationem natalium, dr secundum stylum cancellariæ Romanæ ecclesiæ habere mandatū speciale ad iurandū, vt and at.*

6 *Literæ procurationis & de rato, idem sunt.*

7 *Procurator ɔstitutus ad causam appellationis, & aliquid ɔfitens in præiudicium dñi factum fuisse in causa principali, non præiudicat domino.*

8

9 *Procurator non interuenit in agendo vel defendendo in causa criminali publica, vel priuata.*

10 *Regula ꝙ pcurator nō interueniat in cā criminali, fallit in multis casib⁹.*

11 *Vniuersitas ciuitatis, vel ecclesiæ si criminaliter accusetur, potest syndicum constituere.*

12 *Media causæ criminalis, an possint per procuratorem exerceri.*

Quod iuris est in toto, idem est in parte.

13 *Relegatio & damnatio in opus publicum est quid temporale.*

Priuatus beneficio ad tempus dicitur statu minui.

14 *Procuratori an requiratur mandatum speciale in causa ad sedem Apostolicam deuoluta, vel coram alio superiore agitata.*

15 *Mandatum ad proponendum crimina, an contineat ad probandum.*

Constitutus ad causam proponendam, admittitur etiam ad probandum.

16 *Procurator repulsus ratione mandati de accusando non habiti: si postea in eadem causa mandatum obtineat, an admittatur.*

17 *Terminus illius constitutionis Statuimus per se, vel per procurato. tantum valet, quantum valet terminus ad proponendas exceptiones præfixus, post quam non admittitur quis sine sacramento.*

18 *Procurator nō dās articulos cā̄æ in termino pfixo ad dandū, nō admittit.*

19 *Terminus si non fuerit specialiter assignatus ad exhibendum procuratorium, sed ad exhibendum mandatum, ad causam non praiudicat.*

20 *Opponitur contra procuratorem, quod est causa status, in qua non potest interuenire procurator.*

21 *Miles non debet esse procurator.*

22 *Fidem facere iudici, & probare causam, est quoddam iudicium.*

23 *Procurator ad litem, non potest procuratorem loco suo constituere.*

24 *Procurator intercedens post litē contestatā, nō potest alium substituere.*

25 *Constitutio procuratoris est quoddam negotium, & potius est facti quam iuris & per alium explicari potest.*

26 *Substitutus à procuratore ante litis conte. an satisdabit dominum rem ratam habiturum, an procuratorem.*

27 *Defensor, qui cauit de iudicato soluendo, an possit ante litis contestationem procuratorem constituere.*

28 *Procurator est dominus litis, & ideo potest lite conte. substituere.*

Defensor post satisdationem est dominus litis.

29 *Excipitur contra procuratorem, quod non habet mandatum ad defendēdum, licet habeat ad agendum.*

30 *Obligatus ad defendendum an stare debeat perpetuo.*

31 *Mandatum generale super omnibus causis, valet ad agendum & defendendum, licet non exprimatur.*

32 *Excedens fines mandati, & faciens aliud, quā sit ei cōmissum, pōt repelli.*

33 *Episcopus, sacerdos, vel in sacris ordinibus constitutus, non potest in procuratorem assumi, nisi pro ecclesia vel miserabili persona.*

34 *Procurator secularis nō dēt recipi in cā spirituali, excepta matrimoniali.*

Abbas depositus non potest esse procurator.

35 *Constitui debet procurator, qui causam cognoscat, & qui in lite interrogatus facile respondeat.*

36 *Procuratore occultante mandatum in principio litis, condemnatur dominus, secus si agere cœpit, & factus dominus litis contumax sit.*

37 *Reuocatio procuratoris debet peruenire ad aduersarium, vel iudicem, aliter valent cum eo facta.*

38 *Procurator gñalis cōstitutus ad negotia, an constitutus videaī ēt ad cās.*

Inhabilis ad sua negotia peragenda, per consequens & ad aliena.

1. §. Ratione igitur sui & causæ opponit ɔ̄ pcuratorē, ꝙ est excōicatus. ext. de prob. post cessionē de off. deleg. prudentiā. §. sexta de iudi. intelleximus Sed si
a sit occultus, credo[a], ꝙ pcessus habitus cū eo, tenet ext. de excep. pia, li. 6. 3. q. 7. infamis. §. tria. in prin. & not. ĵ. de aduo. §. 1. in prin.
b Licet quidā ɔ̄[b]: vbi ergo pcurator tēpore ɔstitutionis est excōicatus, non valet ɔstitutio: vt pred. c. post cessionem. Quid si post absolutionem pduret dñs in eadē voluntate? Vr ꝙ valet pcuratio: vt ff. de off. pcon. obseruare, qđ non credo: ut in pred. c. post
c cessionem[c]. De hoc dicunt ext. de procur. c. fi. Sed nunquid pcurator excōicatus, qui causam principalem duxit: poterit causam appellationis exercere? Papa no. ꝙ sic, ext. de except. significa-
d uerunt[d]. † ¶ Item ꝙ est mulier, quę non pōt hoc officiū [e]exerce- ...mina. ff. ad Velleia. l. 2. C. eo. qa. & l. alienam. ...q. 7. d. §. tria, arg. ɔ̄, ext. de cōfir. vti. vel inuti. Sed illud ibi noluit papa, qui cuncta pōt. 3. q. ...ces. præben. pposuit. C. de crim. sacri. l. 1. uel ...trationis fuit, quā ut abbatissa gerebat. In ca... ...ratrix admittit. Primus, si sit in rē suā cōstitu... ...te. Secundus, p parentibus morbo, aut ętate ... alios pcuratores inuenientibus ff. eo. fœmi... ...orū tutelā gerit: ut C. qñ mulier tu. off. fun. po.

l. fi. & Auth. ibi posita ext. de appel. ex parte. ext. qui fil. sint legi. ex tenore. Quartus cū agit p libertate filij, vel patris, vel fratris. vel uiri, vel alterius de cōsanguinitate. ff. de liberal. cā. l. 3. Quintus, in cā filij p sententiā ɔdemnati: quia appellat p eo: & causam psequit. ff. de appel. reci. vel non. l. 1. §. fi. quę est 2. q. 6. nō solent. Itē forte p quolibet cōsanguineo. arg. ext. de regu. cū scimus. in
f parte decisa[f]. † ¶ Regulariter aūt in multis articulis deterior est
2 cōditio fœminarū, quā masculorū, ff. de sta. ho. in multis[g] ¶ Pri-
g mus articulus est in iurisdōne: quia nō pōt esse iudex. ff. de iudi. cum ptor. §. nō aūt. 3. q. 7. d. §. tria. 33. q. 5. mulierem. arg. ɔ̄. 15. q.
h 4. c. 1.[h] ff de regu. iur. l. 2. ¶ Secundus, in arbitro, quia nō pōt esse
i arbiter. C. de arbit. l. fi. ɔ̄, ext. eo. ti. dilecti[i]. ¶ Tertius, in postulatione. ff. de postul. l. 1. § sexum & in prę § tria. ff. de regul. iur. l. 2. ¶ Quartus in adoptione. Instit. de adop. §. fœminæ. C. eod. mulierem. ¶ Quintus, in intercessione. ff. ad Velleia. l. j. ff. de reg. iur. l. 2.
k arg. ɔ̄, ext. de iureiuran. ex rescripto[k]. & in prę c. mulierem. ibi: fidem dare, &c. ¶ Sextus in testamentaria testificatione. Instit. de testa. § testes & ĵ. de testa. §. testes. & ĵ. de teste §. 1. uer. item ꝙ est mulier. ¶ Septimus, in criminali testificatione s'm canon. ut ex, de ver. sig. forus in fi. trigesimatertia quæstione quinta. mulier. & pred. versi. itē ꝙ est mulier. secus s'm lect. vt 15. q. 3. ex eo. ¶ Octauus, in tabellionis depositione. ff. de fi. instrum. l. fi. ¶ Nonus in pcuratione: vt prędixi. ¶ X. in tutelæ seu curæ susceptione. ff. de tutel. l. fi. C. qñ mulier tut. off. fung. potest. l. 1. ¶ Xj. in publica accusatione ff. de his, qui accusa. non pos. de crimine. quę est 15. q. 3. ꝙ dicunt ɔ̄. in tit. de accusatore. vers. item ꝙ est mulier. ¶ Xij. in delatione in fiscum ff. de iure fis. deferre. in prin. ¶ Xiij in populari actione ff. de pop. acti. l. mulieri. ¶ Xiiij. in paterna potestate, quam non habet. Instit. de adop. §. fœmine. & de he. quali & diff. §. ceteri. ¶ Xv. in magistratus susceptione. ff de reg. iur. l. 2. ¶ Xvj. in facienda filio pupil. substit. ff. de vulg. & pu. substi. l. 2. in prin. ¶ Xvij. in tutoris datione, pater pōt dare tutorē filio instituto, & ēt exheredato: ipsa vero tm̄ instituto. ff. de tut. pater. ¶ Xviij. in filij successione: quia mater, q̄ succedit filio ab intestato in rebus paternis, quo ad vsumfructū, perdit illū, si ad secundas nupt. conuolet: qđ non euenit in patre. in Auth. de non eligend. secun. nuben. col. a prima. & in Authen. de nupt. §. hinc nos. collat. tertia. ¶ Xix. in iniuriarū persecutione, quia vir psequi pōt iniuriā illatam vxori: non eɔ̄ ff. de iniur. l. prima. in fi. & l. 2. Instit. e. tit. §. patit. Sed quid si illustris cōueniat iniuriarū? Responde, ꝙ cōcedit filio illustri, nō filiæ C. eo. l. 2. Instit. eo. § pe. ¶ Xx. in pœnæ paternæ executione nam oīa bona patris curialis cōdemnati ad filios pertinent: ad filias aūt tm̄ medieras. C. de bo. pscript. l. fi. ¶ Xxj. in adulterij accusatione. C. de adulte. l. 1. & 32. q. 1. apud misericordem. §. hoc in mulieribus. dic ut ibi secus vr s'm canones, s'm quos vxor ēt accusat virū: quia non ad imperia iudicant. ext. ut lit. non cōtest. c. 1. 32. q. 1. si quis. in fin & q. 6. p totū. ext. de adul. c. pe. & fi. de diuor. significasti. & c. seq. ¶ Xxij de denunciatione & honoris assumptione. ff. de sena. fœmine. ex, de foro cōpe. ex parte. in prin. & in fi. in Auth. de consul. §. ā vero. in 3. col. & col. 4. C. lib. 10. de incol. l. fi. ¶ Xxiij. in lugendi solennitate ff. de his, qui notan. infa. vxores. C. ex quib. cau. infam. irrog. Decreto. ¶ Xxiiij. quia uiri noīe mulier cōtinet, non eɔ̄. ff. de legat. 2. si ita scriptū. ex, de iureiurand. Quintauallis. ¶ Xxv. in moriendi præsumptione: quia prius mori præsumit quā homo. ff de reb. dub. si inter virum. & l. qui duos §. si l. cū pub. ¶ Xxvj. in filiorū honoratione: nam filius patrē nō matrē sequit. quoad honores. ff. de stat. ho. cū legitimæ. ff. de sena. liberos. arg. ɔ̄ ext de ser. nō ordi. c. fina. Sed illud quoad statum. arg. ēt ɔ̄, 56. dist. nunquam. sed illud quoad vertutes animi. ¶ Xxvij. in successione; nam si quis decesserit matre superstite, & sororibus: tunc mater habet medietatē. C. ad se. consu. Tertul. si quis, uel qua. Nepotes quoq; ex filia premortua, succedunt

ADDITIONES.

a Credo. ¶ Idem Hostiensis in Summa huius ti. §. quis dari. versicul. is uero. & vide quod scripsi eod. ti. c. fi. super 1. glo.
b Quidam contra ¶ Ioan. Mo. quoad actum impetrationis, ut scripsi de rescri. c. 1. super glo. quid sit. ¶ Adde Abb. in c. fi. ext. eo. qui alle. Inno. in c. cū dilectus. de consue. vbi dicit, quod in his, qui agunt iure priuato, non addi tur, an occultum vel publicum sit.
c Post cessionem. ¶ Ibi de hoc plenius scripsi post gl. o. versi. citra secundum
d De excep. significauerunt. ¶ Et ibi scripsi in gl. not, quod capi.
e Hoc officiū. ¶ Procuratiōis ad iudicia: uel negotia pt. ff. de neg. gest. l. 3. §. j.
f In parte decisa. ¶ Ibi non dicebatur expresse de muliere: sed dicebatur, ꝙ consanguinei illius filij militis pro ipso erant in causa, & appellauerunt, Adde ut per Legistas in l. alienam. C. de procur.
g In multis. ¶ Aliquos ex his casib. enumerat ibi glo. quos posuit Nepos de Montealba. rub. contra procura. &c.
h §. 1. ¶ Ibi soluitur in textu, & glo.
i Dilecti. ¶ Dic ut ibi.
k Ex rescripto. ¶ Ibi soluitur in glo. sed quare, & sequens casus debebat præcedere. contrarium huic facit pro. ¶ Adde versi... quòd contrarium tenet glo. in l. fœminæ. C. de secun. nup. & Bal. ... de consil. 33. Roma. consil. 189. quod etiam habeat locum in parte præ...o, quia ... de Bal...

succedunt auo cum diminutione tertiæ partis eius,qđ mater eo
rum esset habitura, si uiueret, ex bonis coīū. C.de suis & legi.hæ
red.si det unctus.in prin. ¶Xxviij.in clauium potestate:qu a non
pōt soluere vel ligare.ext. de pœn.& re.noua.de sent.excom.de
a monialibus arg.ꝯ.de maio.& obed.dilecta.[a] ¶Xxix.in doctrina,
& prædicatione.trigesimatertia q. 5.mulierē 23.dist.in.mulier.de
conse.dist.quarta.mulier. ¶Xxx.in sacrorū cōtrectatione. vige-
simatertia.dist sacratas. ¶Xxxi.in sacri ordinis susceptione: ut in
præ c.noua.& 27.q.1.diaconissam.arg. ꝯ. C de episco.& cle.nul-
b la nisi.& auth.ibi posita[b]. ¶Xxxij.in capitis velatione.33.q.5 mu
lier dēt.& c seq.& c.hæc imago. ¶Xxxiij.in subiectione:qa dēt
esse uiro subiecta,nō ꝯ.ea q.Adam p Euam.& c.hæc imago.& c.
seq. ¶Xxxiiij in comæ relaxatione. 30.dist.c.2. ¶Xxxv.in sexus
cōplexione.ex.de priuil ex parte. C.ad Velleia si sine.& l si mu-
lier.37.q.1.de uiduis.in fin.33.q. 7.quod proposuisti. §.sed illud.
¶Xxxvj.in sacrarij ingressu, dū diuina celebrant, alteris appro-
pinquātione. ext.de coh.cleri. & mulierū. c 1. de conse dist.1.in
sancta. 23 dist. sacratas. ¶Xxxvij. in officio argentariæ exercen-
3 do:ut ff.de eden.l.pe.† ¶Eꝯ quoq; in multis casibus sunt fœmi-
næ melioris cōditionis,q̃ uiri. ¶Primus, in ueniæ ætatis impetra-
c tione.C.de his,qui ue.æta.impe.l oēs[c]. ¶Secundus,in primo na
d scendi p̄sumptione.ff.de reb.dub.l.si fuerit.in fi.[d] ¶Tertius,in rei
cū fisco cōmunis diuisione:quia tunc dat sibi optio.C.lib.10 de
his,qui se defe.l.unica. ¶Quartus, in filiorū cōditione,q sequunt
matris,nō patris cōditionē.ff.de adop l.lex naturæ.ex,de ser.nō
or.c.fi.ꝯ,32.q.3.liberi dicti sunt.sed illud ſm legē Lombardā,quę
e p Romanā abrogat[e]. Sed & natus ex inquilina & decurione se-
quitur condi.matris, & nō patris.C.de decur.l.nati. ¶Quintus,
in operarū remissione:nam si patronus cōsentit ut liberta nubat,
vr operas remisisse:secus in patrona,& filia, & nepte patroni.ff.
de ope li.si cū patroni. ¶Sextus, in cōmodati repetitione: nam
f si filiofa. cōmodatū fuerit, agi poterit de peculio[f], & cū eo[g] di-
g rectè: si uero filiæfa de peculio tm̄. ff. cōmod.sed mihi vr.§ si fi-
liof.& §.seq. ¶Septimus, in bonorū cōdemnati de crimine læsæ
h maiest.succeſſione.C.ad l.Iul.ma.quisquis.[h] ¶Octauus,in bono
i rum pos.ꝯ tab delatione,quæ nō dat ꝯ testamenta earum[i]. ff.de
bo.pos.ꝯ tab.illud.§.ad testamenta. ¶Nonus, in detētione:quia
neq; in ciuili cā includit, seu incarcerat. C.de custod.reor.Auth.
k hodie,ꝯ, eo ti.qm̄[k].& C de offic.diuer iu.l.2. ¶Decimus,in ab-
solutione ab excōicatione:quia non mittunt ad sedē apostolicā.
ext.de sent.excō.mulieres & c ea noscit. ¶Xj.in creditorū præ-
latione:ut C.qui po in pi.hab.assiduis.ext.de pig.ex literis. ¶Por-
ro qm̄q; est similis cōditio mulieris,& masculi: quia nō ad impa-
ria iudicant:ut prædixi. ¶Primo,in succeſſione:nam mater & fi-
lius viriliter diuidunt duas vncias,quas filius ex patris ꝯcubinatu
habuit testō,in auth de trien. & se.§.cōsi leremus.col.3 C.de na-
tu.li.auth licet patri ¶Secūdo, quia rescisso testō patris legata
soluent liberis,& parentib.sine differētia sexus. ff de le. præstād.
l.1. ¶Tertio,qa oēs fugitiui sine distinctione sexus ad loca, vnde
fugiunt, redire coguntur. C.lib.11.de agri & censi oēs omnino.
¶Quarto,in institutione, quare pari modo hæredes instituunt.
Instit.de exhæ.li.§.nostra ꝯstitutio. ¶Quinto,in succeſſione:qua-
re mr viriliter vocat cū fratribus tm̄, uel sororib.tm̄, uel cū per-
mistis C.ad sena.cōsul.Tert.auth.& cū solis.sed & filii & filiæ si-
ne sexus differētia succedūt defuncto. C.de suis & le.hæ.auth.in
succeſſione. ¶Sexto, qm̄ iuris ignorātia nō pdest mulieribus in
cursu anni,uel centū dierū, qui dātur ad agnoscendā bo pos.C.
q admit.ad bo.pos.iuris ignorātia.ff.de iur.& fac.ign.l.1.in prin.
¶Septimo,in matrimonij solutione, quare nō ad imparia iudi-
cantur in cōcor.quæ sunt s.ver.21.ibi: secus,&c. ¶Octauo, in
pacto de lucrāda dote, & donatione p p nuptias, & ēt in præsta-
tione & ꝯstitutione eorū seruanda est æqualitas. C.de pact.ꝯuen.
tā sup dote,q̃ su p aliis,&c.auth.æqualitas.& l.ex morte.& l.seq.
¶ Nono,qm̄ bonorum possessio masculorū & fœminarū cōi-
ter defertur: & masculi & fœminæ cōiter capiunt. ff. vnde leg.l.
1.§.1. ¶Decimo, qm̄ castitas æque requirit in uiro ac fœmina.
32.q.6.c.1.& 2.& p totum. ¶Xj.qm̄ ius sepeliendi se & alios trā-
sit in hæredes,cuiuscunq; sexus.ff.de relig.& sump.fu.l.vel quod
pater.in prin. ¶Xij.In collatione C. de col.auth.q̃ tertiæ. ¶Xiii.
Qm̄ ad cōicandū & orandū viri & mulieres intrāt sancta sancto-
rum clericis nō psallentibus.sic intelligit ext. de vi.& ho.cle c.1.
Hoc exēpli grā sufficiat notauisse: q̃rite quos agitat labor,& plu-
l res numerate[l] ¶Nunc ergo ad p̄incœptā mām redeamus Itē
opponit ꝯ pc.q nō hēt lrās d rato, quāuis habeat pcuratorias
lrās.ext de relig.do.c.pe.ext.de trāsla.cōtingit.de offi dele corā.
C.de pc.l.1.Sed hoc mihi nō placet:alterū.n.sufficit, imò p̄mis-
sa duo idē significāt:& iūge qđ est ĩ.vers 2 ppe fi.ibi: in p̄emis.
auth.& c.Itē q est maritus, q nō admittit p vxore:nisi ad hoc q
literæ pcurationis cōtinent:ut C.de pc.maritus.in fi qđ alias nō
4 posset:ut ĩ.uer. pxi.† ¶Itē opponit, q licet habeat gn̄ale mādatū:
tn̄ talis est cā, in qua exigit speciale. qđ cōtingit in multis casib.
k detei ¶Primus est,in pe[...]endo p alio in integ.resti.ext.de in integ.resti.
m p tuas.c.corā.& c.p̄cedenti.ff.de minor.l.illud §.si talis.& l Pō-
ponius §.fi.C ēt p pc.causam resti.ĩ integ.agi posse.l.unic.de hoc
m j.in ti.de in integ.resti.§.quis aūt.ver.p̄latus.& seq.[m] ¶Secun-
dus,in cā suspēcti tutoris. ff de pc.nō solum.§.fi ¶Tertius, ubi
sunt duo pcu omniū rerū alicuius: tunc eūi nō pōt vnus ab alio
sine mādato exigere speciali.ff eo.q duos.& l itaq;. ¶Quartus,in
interdicto de liberis exhi.& deducēdis. ff. eo. Pōponius.in prin.
¶Quintus, in trāsactiōe vel pacto.ff.eo.mādato.ext.de trāsact.
c.ꝯtingit.de arbi p tuas.ff.de pact.nā & nocere.& l.seq.nisi habe-
ret omniū bonorū generalem & liberā administrationem:uel ni-
si esset in rē suam cōstitutus.ext e.petitio. ff.e.procurator.quod
n dic vt C de transſ.trāsactionis[n]. ¶ Sextus in iuramenti delatione
& receptiōe.ff.de iureiu.l iusiurādū.§.fi ¶Septim°, in acceptila-
tione.ff de acce l.4. ¶Octauus,in rescriptorū ĩpetratiōe,ēt si sint
literæ legēdæ Et sic obseruat cācellaria curiæ Romanę.ext.de re-
o scriptis.c.nōnulli.& c.ex parte.3.[o] ¶Nonus ſm Vin.P in cā matri-
p moniali.ext.qui matri.accu.pos. ex literis, in parte decisa.ar.ꝯtra
ext.de proc. accedens. Sed ibi parentib. agentib.de matrimonio
filiorū accessit cōsensus eorū:ut ibi no. ¶Decimus, ſm Dominū
meum,in voto trāsmarino.ext.de vo.ex multa.in prin.ver.illis.
¶Xj.In instrumentarū cōsumptorū exēplatione. extr. de fid.in-
stru.c.fi. ¶Xij.In his, quæ sedes Apostolica sibi specialiter reser-
uauit.qđ dic ut no.ext.de offi leg.qđ translationē. ¶Xiij.In ma-
trimonio ꝯhendo.ext.de despon.impu. c.1 & c.2. Insti.de nupt.
§.1.quare p gn̄ale mandatū datū quęrendi mariti non fit matri-
monium.ff.de ritu nupt.generali.& l.mulierē.& arg. 30.q.5.nec
q illud.ext.de conuer.cōiu ex parte.in prin.[q] ¶Xiiij.in spōsalibus.
ext.qui cle.uel uo.veniēs Vel dic,q in primis duob. casib.potest
pater,filia nō ꝯtradicente, ꝯtrahere p ea, sine eius mandato.32.
q.2.honorant.ext.de spon.tuæ.& de despon.impu.c.fi.secus si ꝯ-
tradi-

ADDITIONES.

a Dilecta. ¶ Sol.ibi in glo.
b Ibi posita. ¶ De hoc vide quod plene dixi de pœ.& re.noua. ĩ.super gl.2.
c l.omnes. ¶ Impetrat enim mulier finito anno 18. finito 20.Item probet p procuratorem, quod non facit masculus. Item probat solum numero annorum,quod masculo non sufficit.
d In fi. ¶ Ponit casum,quando legata est ancillę libertas, si masculum peperit:si parit masculum & fœminam,& nescitur vter prius,præsumitur filius primo natus : & sic mater erit libera & filia ingenua. ¶ Adde, q sic præsumitur fauore libertatis : quia pro libertate in dubio iudicandū est. Ita intelligit ibi Bar.vt si testator dixetit: si fœminam pariat, libera sit:& nascatur masculus & fœmina,illa præsumetur prius nata fauore libertatis.
e Abrogatur. ¶ De hoc de ser.non ordi.c.fi.in 1.glo.
f De peculio. ¶ Supple.contra patrem.
g Cum eo. ¶ Scilicet filio commodati, quod intelligas ubi ibi not.
h Quisquis. ¶ Quo ad bona ꝯdemnati non est differentia inter mares & fœminas,quia in nihilum succedunt,sed quo ad bona materna: quia mares in nihilo,fœminæ quotcunq; sint,succedunt in falcidia,vt ibi ver.ad filias.q decisus fuit:6.q.1.si quis.in quo dr̄, q pro fragilitate sexus,minus præsumitur audere. ¶ Adde de hoc ut late per Bar.in l.fi.§.ope.ff.de fur.
i Earum. ¶ Quia suos hæredes non habent,ita stat textus,id est:quia non habent filios in potestate,vel saltem tales,ut ibi not.
k Quoniam. ¶ Illud de iure veteri sequentia concordant.
l Numerate. ¶ Excusatur auctor de nouo iure, quod non vidit. Præmitto igitur q decretalis, indemnitatibus.de elec.lib.6.facit ad omnes tres partes.ad primam de ætatate,q̃ maior requiritur in abbatissa,q̃ in abbate. De secunda & tertia facile videbis per ea,quæ ibi colliges per gl.pe.specialiter ad primā partē duos casus dant dec.de sta.re.c.vno.li.6.& cle.eo.tit.attendentes,in fi.per quas patet,q includuntur professæ, q de moribus non habemus.Reuocantur ēt priuilegia professarū, & non marium. Ad secundā partē aditur decre.mulieres. de iudi. lib. 6. & adducit prædict. decretal.ea quæ.in fi.de sta.re.Ad tertiā inducitur de iur.cal.c.1.§.pręterea.20.q.vlti. virgines,cū c.seq,de bap.& eius effectu,maiores.ver.sicut eṁ.Itē habet immunitatē capituli,si quis suadente.monialis, ut monachus.de sen.exc.monialibus.Ad idem in auth.de monachis.§.2 & pe.qūo opor.epis.§.quarta. Est casus dubitabilis, de quo dixi & remisi de despon.impu.c.vno lib.6.super verbo, parentes. ¶ Adde, ſm Ab.Sicul. q abbatissa potest inuocare brachium seculare pro exercenda iurisdictione ibi competente:sicut alias iudex ecclesiasticus,per cap.abbates.18.q.2.
m Et seq. ¶ Gul.An.sub hoc tit.q. 21.dixit idē in petenda restitutione possessionis traditæ actori p p ꝯtumaciā rei,qui postea procuratorē cōstituit:dēt enim dare speciale mandatū ad hoc, s.ad petendā reformationē possessionis. Generale enim mandatū respicit ea, quæ sunt causæ, non ea, quæ sunt contumaciæ præcedentis. Alleg. quod habetur ĩ.ver. 6.& ver.16. ¶ Adde ver.tertius,omnino videndum Fede.cons.124.incipiente,quidam ꝯstituit. Itē ver.4.adde qđ Gul.de Cu.quem sequitur Bar.ibi tenet q non requiratur speciale mandatum in interdicto de libero homine exhiben.
n Transactionis. ¶ Et de procur.qui ad egendum.in fi.lib. 6. ¶ Adde ut per Bar.in l.qui Romæ.§.Callimachus.de verb.oblig.
o Parte 3. ¶ Vtrobiq; no.ꝯtrium de obseruantia curiæ:& uide quod scripsi in præ.decr.nōnulli, super fi.pe.gl. ¶ Adde quod Ab. Sic.in d c.nonnulli.§.1. dicit,q aut uult impetrare in personam domini:& tunc requiratur speciale mandatum.Aut in personam suam: & tunc possit sine speciali mandato:& valeat rescriptum.
p Vin. ¶ Azo dicit idem sub dubio forte,in Sum.huius ti.§.est & illud,
q In prin. ¶ Et eo.tit.c.vlt.1.respon.lib.6.

a tradicat.e.tit.c.j.[a]¶Xv.In ꝯpromisso.ext.de arb.c. ꝑ tuas.†¶Xvi.
5 In petēda absolutione ab excōicatione.ext.de sen.exc.c. ꝙ de his.
b in fi.&ar.de pę dist.i.quē pęnitet.[b]Nō.n.dat nisi pęnitenti:vt ibi
in prin. 24.q.2.litigant.in prin.At satis patet de hoc de pę.cū ad
hoc mittit nunciū spālē seu ꝓcuratorē: & sic curia Romana ser-
uat.Si.n.petēte ꝓcuratore auditor aliquē velit absoluere,mādabit p̄sbytero:cuius est parochianus is,qui dēt absolui, ꝙ illū iux-
ta morē ecclæ absoluat:vel si ꝑ auditorē sit pęnitētialiter absolu-
tus,mādabit p̄sbytero predicto,vel alicui pęnitētiario in curia ꝙ
illū in eccl'ia iuxta formā ecclesiæ introducat qđ dic vt j̃.de sen.
§.vt aūt.ver.itē scias, ꝙ licet.Sic ergo patet, ꝙ ꝑ ꝓcu.ad hoc spā-
liter ꝯstitutū peti pōt in iudicio,& extra,absolutio:& cū eodē ip-
sam dandā fore,vel nō, decerni.Danda aūt nō est ꝑ eū,id est, vt
ipse alterius noīe absoluat:& sic dēt intelligi ꝙ no.Inn.IIII.ex,de
c sen.exc.cū desideres.[c] Absens aūt pōt ꝑ literas absolui & excōi-
cari:ut ꝓbat.& no.2.q.5.q̃to.& ext.de cle.exc.mi.c.pe.¶Xvii.In
oblatione filij idolis seu demonib.faciēda de ꝯs dist.4.quæris.in
principio.¶Xviij.In ꝯ̃henda excōicatione.24.q.3.si hēs.in prin.
¶Xix.In iuri de calumnia p̄statione.ꝙ dic ut j̃.de iur.cal.§.restat.
ver.qd ergo si ¶Xx.In exceptionis famosæ seu criminosæ ꝓposi
tione: vt j̃.ver.sed numquid & seq.¶Xxj In petēda dispēsatione
vt j̃.de ele.§.superius.ver.itē no.¶Xxij.In pace faciēda:ut j̃.de
treu.& pa.ver.hoc quoq;.¶Xxiij.Cū iudex finito officio ꝯuenit
6 vt C.vt oēs tā ciuil.quā milit.in l.j.†¶Xxiiij.Scđm stylū cācella
riæ ecclesiæ Romanæ is, q pro alio impetrat su ꝑ dispēsatione na
taliū,dr̃,al's,dēt hr̃e spāle mandatū ad iurādū,& alr̃ nō audit.In
præmis.aūt casib.si dubitet de mandato spāli, sufficit de rato ca-
uere.ff.de min.ꝙ si de spāli,ext.de off.dele.corā.ꝙ dic,ut j̃.§.rō-
ne aūt.ver.Itē ꝙ nō sunt factæ,& seq.Qđ est in arg.ꝙ q hēt lr̃am
de rato,possit transigere:ut no.ext.de reli.do c.pe.de trāsa ꝯtin-
git.& arg.ff.de usu.si stipulatus.ꝙ nō credo, nisi sequat ratihabi-
7 tio post transa.secutā:ut ext.de arb.per tuas.†¶Qualr̃ lr̃æ ꝓcura
tionis,& de rato idē sunt,ut dixi s̃.versi.itē opponit ꝯ̃.At ꝑ lr̃as
ꝓcuratorias nō pōt qs trāsigere:ut p̄dixi.Nec ob.l.ꝙ si de spāli.
aliud.n.est cauere de rato, ad ꝙ se pōt ꝓcurator obligare, & sic
postea transigere seu restitutionē petere, ut ibi: aliud si dn̄s dicat
in ꝓcuratorio,ꝙ hēbit ratū & firmū,&c Quia nō ītelligit ꝑ hoc
sibi dare licentiā transigendi:sed ꝓmittit ratū hr̃e, ꝙ in cā ipsa ꝑ
eū s̃m iuris formā fuerit ꝓcuratū.ext.de ꝓc.c.j.& 21.q.j.relatio.
Itē excipit,ꝙ nō pōt audire snīam:nisi ad hoc ul' ad totā cām fue
8 rit ꝯstitutus.C.de trāsa.l.transactionis.†¶Quid si ꝓcur.ꝯstitutus
ad cām appellatiōis ꝯfitet in ꝑiudiciū dn̄i aliqd factū fuisse in cā
principali? Vr̃ id dn̄o non obesse:qa solū ad exercitiū cāæ appella
tionis ꝯstitutus est,arg.tn̄ ꝯ̃,ff.de ꝓc non solū.& l sed hæ §.nō so
lū.& l.minor.§.j.ꝙ verū est:sed dic s̃m papam,ut ext.de off.dele.
cū olim.j.ext.vt lit.non ꝯte.c.j.Itē ꝙ est minor.25 ann ff.de ꝓcu.
minor.in prin.C.e.exigēdi.C q le.ꝑ l.j & 2 & dic rōnē:ut j̃ de ad
uo.§.j.ver.itē ꝙ est minor.ar.ꝯ̃ ff.de min.cū mādato.in prin.& in
fi.ff.e.filiusf.§.ipsa.Inst q,& ex qb.cau.manu.non pos.§ & q ma-
nu.ff.eo.licet §.fi.in fi.Sed hic loquit in ꝓcuratore ad negotia,in
quib.pōt esse ꝓcura.minor 18 an Tn̄ ꝑ parte uel ꝑ mr̃e,& simi-
lib.absentib.indefensis vr̃ admittendus in subsidiū:vt in præ.l.exi
gendi.& ff.e.fęminis.ff.de tut.& rō dist l.1.§.si nōnullos.& in p̄.l.
d minor.Ros.dicit,[d] ꝙ minor 25.an pōt esse ꝓc.pro parte actoris
cū mandato:sed nō sine mandato,nec ēt ex parte rei: ut in præ.l.
cū mandato.Et est rō quia qn̄ cū mandato,est ꝙ sibi dēt imputa-
re dn̄s,qui tali ꝯmisit.Cæterū si sine mādato,vel qn̄ pro reo opor
tet illū satisdare: in quo casu obligat: & ideo succurrit ei & fide-
ius.eius.& dicit,ꝙ præ.l.cū mādato.nō loquit in ꝯ̃ctib.licet & in
e ꝯ̃ctu verū sit & in p̄.l.minor.loquit in iudicijs.[e]†¶Itē ꝙ cā crimi
9 nalis est publica vel priuata,in qua procurator non interuenit in
agendo,vel defendēdo.ff.de pub.iudi.l.pe.ext de proc.tuæ.de ac
cu.ueniēs.ī fi.2.q.6.si qn̄.5.q.3.in criminalib & c.seq.2.q.9.abn̄s
2.Argu.contra ff.de proc.seruum.§.publice.Sol.ibi,item contra
5.quæst.3.reos.Solu.ibi.Item contra,extra de dol.& contum.ve-
f ritatis.Sol ibi.[f]¶Et est duplex ratio.[g]Primo, quia si interueniret
g ꝓcurator,& succumberet,ipse condemnaret, qui non deliquit,
ff.de neg.gest.liberto,vel amico,ꝙ esse nō dēt.extr.de ꝯsti.cogno
scentes.de his,quę fi.à ma c.quęsiuit.Scđo,quia id ꝙ admitteret
non posset ꝯsequi per actionē mādati ꝯ̃riam: licet secus sit in cā
h ciuili.[h]¶Sed pone ꝙ in cā tali constituit procu.nec ꝯ̃ eum aliqd
opponit: numquid ualent,q̄ cū tali fiunt? Dic ꝙ sic,ex quo non
[illegible] de iud iuris esse.[i]†¶Sed præcedens regula fal
[illegible] ne iniuriarum,si sit illustris: quia tunc interue-
[illegible] c.absens.§.nisi.C.de iniur.l.fi.Scđo,in accusa
[illegible] is.ff.de procur.sed & hę §.patronus.¶Tertio
[illegible] ecti tutoris.ff e.non solū.§.fi.Quarto si pręla
[illegible] Inn.quartū,arg.pro eo.in præ.l.non solū.&
veritatis.¶Quinto,si crimen siue publicū sit,si
[illegible] dit penā[k] relegationis,uel ēt ab ordine remo-
Tancr.[l]ut ff de pę.absentem ff.de pub.iu.l.pe.
[illegible] ꝑ alium cau.app.exer.pos.l.1.S[illegible] uerū

m est in causa app.secus in principali,s̃m quosdam.[m]¶Sexto, in a-
ctione populari pro priuato damno intentata ff.de procur.licet
in popularib.& l.non cogendū.§.qui publ.sed pro publico admit
tit,non pro actore sed pro reo.de popu ac.l.qui pupillari.Et est
n rō,[n] quare ꝑ publico ex parte actoris non admittit:nā ꝓc.ꝯstitui
tur à dn̄o.ff.e.l.j.at hæc actio nō est magis mea,quā tua:saltē ante
lit.ꝯte.ff.de ver.sig.si cui.vnde & in ea fideiussor nō accedit.ff.de
fideius.si quis pro eo.§ fi.Septimo,ad proponendū excusationes
vt 5.q.3.reos.¶Octauo, cū seruus accusat quem dominus defen
dit.ff.de accu.si cui § pen.& C.eod.si seruus.¶Nono, in leuibus
criminibus.ff.de accu.l.leuia.¶Decimo,ad excusandum vel exci-
o piendum.[o]ff.de uar.& extr.cog.l.cognitionum.extra,de dolo &
contu.cū dilecti.in prin.de accu.veniens.23.q.5.reos.Admittitur
etiam ad proponendum causas absentiæ, non causas causæ.ff.de
procurat.l.seruum.§.publice.5.q.3.si ægrotans.& c.reos.qđ dic
vt j̃.in tit.de accu.§.j.ver.si aūt.¶Xj.cum agitur de crimine ciuili
ter.ext.de accu.super his.in fi.de procu.tuæ.& c.in nostra.ut lite
non ꝯtestata c.j.de re iudicata.cum I.& A.& ff.an per aliū cāæ ap
pel.exer.pos.l.j.¶Xij.per socium litis agit in cā criminali, s̃m Io.
extr.

ADDITIONES.

a c.j.¶Dic ut de despon.impu.c.vno.§.pe.& vlti.lib.6.

b Pœnitet.¶Quod dicit Tho.quarto sententiarum dist.18.posui de sen.excom.c.1.lib.6.in fi secundæ gl.quod in absolutione ab excommunicatione impetranda sit opus speciali mandato.Adde Rot.in anti.decis.329.& in nouis.deci.416.illam tamen decerni nullam fore per procuratorem generalem, vel coniunctam personam peti potest,vt ibidem in dicta deci.in nouis.

c Desideres.¶Et vide quod ibi scripsi super ver.absolutus.& quod no.j̃.de iur.ca.§.restat.ver.quid ergo fiet.

d Dicit.¶In lib.iur.ciui.rub.de actio.ex stipulatu rem ratam haberi.versi.sed numquid minor.quæ est 219.

e In iudicijs.¶Dictum Ros,placuit Host.& Ia.de Are.vt satis scripsi eo.tit.non iniuste.super j.gl.& c.qui generaliter.li.6.super glo.pen.per quod capitulum, ut utrobique scripsi,procedit opinio prima,si opponatur,exceptio,si non opponitur procedit secunda.¶Adde,quod do.An.in d.c.non iniuste tenet,indistincte, quod procur.esse non possit,etiam si non opponatur,cum non habeat personam standi in iudicio per se.& idem tenet Abb.Sic.qui pro hoc adducit Bartol.in l.filiusfamil.§.veterani.ff.eod.vbi dicit, quando quis non potest esse in iudicio, nec pro se nec pro alio, quod licet non opponatur,non ualet iudicium; ut argumē.in l.2.ff.qui satisd.cog.Sed minor non potest esse in iudicio pro se,nec pro alio sine curatore.l.clarum.C.de aut.præst.ergo,&c.

f Sol.ibi.¶Et satis de hoc contrario j̃.de accu.§.vlt.ver.porro.

g Ratio.¶Secundum Ros.eo.tit.ad fin.

h Ciuili.¶Per hoc videtur quod his rationib.deficientib.possit interuenire procurator.puta si per statutum capitalis pęna redacta est ad pecuniariam.C.eo.tit.l.3.& si crimen sit publicum,& eo fortius in priuato, vt sic cessante ratione uel causa cesset prohibitio,& effectus ff.de iu.pa.l.adigere.§.quamuis.Bene facit ad hanc.l.quod ad statum.ff.de pęnis.& eo.tit.in seruorum.in fi.Item capitalia crimina iudicantur ex pęna.ff.de publi.iud.l.2.facit ff.de bonis lib.l.qui cum maior.§.fin.cum l.seq.Gui de Suz.format hanc q super §.publice.in l.seruum.ff.eo.& in præ.l.2.C.eo.tit.& in quæstionibus statutorum sub litera P.& licet dicat se uidisse pronunciari pro & contra.tenet,quod admitti poterit per §.ad crimen.quia origo respicienda est.C.ad Mac.l.3.ff.man.si procuratorem.j.resp.& quia pęna succedens in locum primę,sapere debet illius naturam.ff.si quis cau.si eum.§.2.& ff.de don.inter uirum & uxo.si donat.§.si sponsus.Et eadem ratione dicit in prin.quęstionum quod si pœna adulterij,quę capitalis est,C.de adul.castitati.reducta esset ad pecuniariam,non liceret transigere,per l.C.de transa.transigere alleg.etiam ad prædicta ff.de uerb.obli.filius.§.1.ff.de do.quid quod de fideiuss.tutor.¶Communiter doctores Moder.tenent contrarium per prius alleg.ubi in sola pecuniaria consistit pęna,secus si admissa esset corporalis,vt si dicatur, Qui tale crimen commiserit,decapitetur,nisi intra decem dies soluat mille,uel soluat mille, quæ si intra decem dies non soluerit,decapitetur.Tunc enim corporalis pęna est in obligatione primo uel secundo gradu,secundnm verba statuti,sed per pecuniariam solutionem euitari posset.De hoc Cy.in l.reos.C.de ac.in q.2.Sed hic plenius Gandinus etiam magnus practicus nominans doctores, qui bono.sic tenebant, tractat hoc prolixius sub rub.21.& quia prædicti duo,ubi s̃.continuant similem casum.idem agam sic dicens,quod auctor inter casus sequentes numerare debebat casum, qđ de crimine absens damnari potest.per d.l.seruum.§ publice ubi aperte innuitur.quod eo casu etiam in capitalibus.admittitur defendens innocentiam.Sed sic est hodie per statuta Italicorum,quod de omni graui crimine damnatur absens.ergo in omni quantumcunque graui auditur defensor innocentiæ.quod tenet Iaco.de Are.in l.inter accusatorem.ff.de pub.iud.& fertur Dy.sic in quadam causa regia consuluisse.& secundum hoc duo requiruntur ad excluēddum defensorem,quod pęna sit supra relegationem,& quod absens non possit diffinitiue damnari.¶Adde ut per Bartol.in d.l.penulti.& l.2.eod.titul.& Pet.de Ancha.consil.273.incip.plene & subtiliter.vbi tenet,quod si sit in arbitrio iudicis pęnā imponere, & reus non compareat,qua propter ponat eum in bannum centum ducatorum, quod si procurator uelit comparere ad defensionem banni,quia dicat pęnam pecuniariā quod non debet audiri.Item adde secundum Bartol.in l.1.ff.de dam.infect.quod si dubitatur,an vulnus sit mortale, poterit interuenire procurator.sub condi.si apparuerit uulnus non esse mortale.Et quando procu.in criminali interuenire possit,vide Bal.consi.116.lib.j.

i Esse.¶Lib.6.in glo.intelligas.Et vide quod super ea dixi. ¶Adde quod idem quod Spec.tenet Old.cons.309.

k Pęnam.Vnde dicit Alb.Gal.quod in ea pęna vel maiori constituitur.eo.ti.in fin.colum.j.

l Et Tan.¶Eo.tit.ver.in quibus causis.& ibi allegat Azonem,qui hoc dixit eo.titu.2.col.ver.si autem.

m Quosdam.¶Vide quod satis scripsi de ac.c.veniens super j gl & licet illa responsio conuenire posset l.j.s̃ proxi.alleg.non tamen conuenit l.absentem.& in utraque est illud vsque,quod facit dubitationem.

n Ratio.¶Secundum Ross ubi s̃.

o Excipiendum.¶Omnino vide, quod scripsi in præ.decret.veniens super j glo & super eo.ver.dicit Albe.Gal.ubi s̃ quod est ratio,quia id non est plene d[illegible] re.cum a crimine per id non petatur absolui.¶Adde Bal.consi.106.lib.j.

extr.de dolo & contu cũ dilecti.in prin.3.q.6.hoc quippe.ex.de accu.licet.in prin.¶Xiij. ẽt in causa criminali ad libellũ offerẽdũ & ad alia præparatoria potest constitui procurator.ff.de adul.de
a nunciasse.in principio, secundum Vbert.[a]& Ioan.de Deo.Quod mihi non placet:cum tunc oporteat inscribi.ff.de acc.libellorũ. quæ est 2 q.7. ꝙ nõ fit per procu.nec in alijs præparatorijs, ẽt vt
11 credo, vt s̃.ver 10.†¶Xiiij.si vniuersitas ciuitatis uel ecclię q̃ pari ficant.vt C.de sacrosan.eccle.l.si accuset̃,põt syndicũ ꝯstituere: vt C.li.12.de re mil.tã collatores.& C.de epis.& cle.cũ clericus. Et est ratio:nã vniuersitas,quæ caput non hẽt, dãnari non põt in personã:secus cũ priuata ꝑsona accusat̃,pro qua si ꝓcurator,interueniret,in personã ꝓcuratoris esset formanda sñia:& sic decapitaret̃,qñq; sine culpa,ꝙ esse non dẽt:vt s̃.ver.ꝓxi.& dic vt not.
b s̃.de acc ver.fi.[b]& ext.de simo.dilectus filius.†¶Sed nunqd me-
22 dia causæ criminalis possunt ꝑ procuratorẽ exerceri, puta testiũ
c productio,allegatio,positionum factio,& similia? dicũt multi,[c]
d ꝙ sic,& hoc seruãt:sed non hoc approbo:[d] nã talia sunt de ꝓsecutione negotii.ext.de off dele.super q̃onum.§.intentionis. & §. porro.ad quã procurator non admittit̃, vt s̃.patet.Quia ꝙ iuris est in toto, idẽ & in parte.arg.C.de non nu.pe.cũ vltra. & 14.q.5. poenale licet ergo ꝯstituatur ꝓcurator gñaliter ad oẽs causas: tñ de ciuilib tm̃ intelligit̃.C de epis.& cle.cũ clericus.& s̃.in primis ꝯcord. Quinimo siue generalis siue specialis ad cãm sit ꝓcurator, nõ tñ põt proponere crimina,vel defectus,ẽt excipiendo ꝯ ꝑsonã eius,q litigat de sua electione vel ꝓuisione,vel de alio:nisi spãliter fuerit sibi mandatum, ꝙ de crimine excipiat.extr.de in inte.rest.corã.Et est rõ;nã cũ grauiter puniat̃ obijciẽs crimina, vel defectus,si deficiat in ꝓbando:ut ext.de ele.statuimus.lib.6.quodãmodo per hoc status eius minuit̃ quia suspendit̃ ab omnib.beneficijs per trienniũ,& si se illis ingesserit, ꝑpetuo priuat̃: vt ibi. Et sic circa statũ dignitatis suæ pęna plectit̃;licet manente libertate. hoc.n.diminutionem status inducit: vt ff.de va & extraor.cog.l. pe.& ideo ꝓcurator eius admitti nõ dẽt,nisi nominatim sibi mã
13 det.ff.de proc.non solũ §.si & arg.ff de min.illud.†¶Et vere est diminutio status:licet ad tp̃s tm̃ priuet̃ beneficijs, quia relegatio & damnatio in opus publicũ tꝑales sunt, vt probat̃ ff de pę.l.qdam.Et præterea cũ dñs puniat̃,vt dictum est,apparet, ꝙ per mãdatũ generale vel speciale ad cãm noluit ꝙ procurator criminales defectus proponeret, ne dñs penã hmõi patiat̃. & gñaliter ꝓhibet,ne procurator in cã criminali interueniat,vt prædixi.curia
e hoc tenet.[e]Arg.tñ ꝯ,ff.ꝓ soc.actione.§.renuntiare.& ff. de iniur. sed si vnus.§.procurat.Sol ibi non minuitur status dñi, cuius procura societati renunciat, vel qui in accusatione iniuriarũ nomine dñi agendo succubuit. & ideo ibi generalis procurator admittit̃. ꝓcurator autem sine speciali mãdato ad hoc quandoq; admittit̃ ad excipiendum de crimine tertij:vñ bene põt proponere de excõicatione iudicis, vel executoris alterius partis, licet non hẽat ad hoc spãle mandatũ:quia per talẽ exceptionem non agit̃ ad pę
14 nam seu priuationẽ.ext.de ord.cog c.2 †¶Sed quid si causa electionis, vel prouisionis non est per appellationẽ ad sedẽ apostolicam deuoluta, sed per citationem: vel quia partes sponte illuc iuerunt vel miserunt: vel forte causa hmõi coram metropolitano, vel alio superiore tractatur: nunquid si detur procur.ad hãc causam, requirit̃ speciale mandatum? Super his dicit Bar.Cõpo. ꝙ non? quia ex quo appellatum nõ est, cessat pœna in dicta ꝯstitu
f tione statuta, ꝑ ꝑ quã speciale mandatũ requirebat̃, vt dixi.[f] Sed nunquid sufficit habere mandatum ad obijcienda crimina in ge-
g nere,eis nõ specificatis? arg. ꝙ nõ.& ext.de testi.præsentiũ §.si [g] vbi requirit̃ specificatio criminũ Sed dic ꝯ: quia apparet ꝑ hoc de mente ꝯstituentis,& sic obtinuit.arg.extr.de proc.petitio.Hodie nullus põt aliqd ꝯ formam, vel personas obijcere, nisi quę in
h appellatione expressit: ꝙ dic vt in ꝯstit.Greg.X.de ele.ut circa.[h]
15 †¶Quid si habet mandatũ ad proponẽdũ crimina, nec ibi dr̃ ad probandũ? Resp. vr̃ voluisse ꝯstituens, ꝙ procurat ad cãm, & ad proponendũ ꝯstitutus, admittat̃ ẽt ad probandũ:& ideo admittet̃ ar.ff.de proc.ad rem.& l.seq & l.sed & id arg.tñ ꝯ:quia procuratorium non extenditur ad alia,quam ad ea,quæ in eis ꝯtinentur.
i arg.extr.de off.dele prudentiam.ad fi.& c.præterea.[i] Quid si ꝯstitutus contra promissionem factam T.& eius executionem, & ꝯ ipsum T? resp.admittetur ad dicendum ꝯ personam T.quia non habet ad hoc speciale mãdatum:vt s̃.& sic obtinuit.Sed pone, ꝙ constitutus ad prosequendam appellationem capituli, narrat in libello capitulũ appellasse ꝑ ꝑ crimina,vel defectus eius,de cuius electione uel prouisione agit̃:nunquit admittetur ad ꝓbandum ea? Resp.si in appellatione,quæ dr̃ interposita,exprimatur alia cã quã crimina vel defectus. tunc non admittet̃ ꝯ personam: si vero propter crimina,uel defectus tantum fuerit appellatũ tunc ꝓcurator datus ad prosequẽdam appellationem, admittetur ad ea probandum,quia tunc necessario ad ea refertur: non sic, vbi alia causa, quam crimen fuit expressa,arg.ff.de libe.& postu l.3.& sic
k determinauit dñs Inn.IIII.[k]†Sed pone,capitulũ allegat[l] ꝯ diuisio
m ...itio factam, in causa aũt huius appellationis procurator
l capituli obijciens crimina contra Titium,repellitur:quia nõ habebat mandatum crimina vel defectus obiiciendi: demum obtinet in causa huiusmodi: postea in causa appellationis producit procurator mandatum cuius data præcedit diem latæ pro T. sentẽtiæ, in quo sic continetur: Constituimus te ad causam appellationis,quæ vertitur inter nos & T.& tibi damus potestatem obijciendi crimina & defectus. Nunc quæritur, an per illud debeat admitti,& si alias asset sufficiens in data, an procurator possit opponere crimina,quæ in prima causa proposuit: sed fuit repulsus, quia non habebat mandatum? Ad primum respond. ꝙ non admittetur : quia non videtur constitutus ad hanc causam, sed ad eam, quæ tempore datæ instrumenti procurationis pendebat ꝓpter verbum præsentis temporis, scilicet quæ vertitur, &c.quæ est ibi: & sic fuit in consistorio determinatum per dominum Clementẽ papã IIII.data enim in talibus consideratur.extr.de rescr. eam te.

ADDITIONES.

a Secundum Vber. ¶ Qui salua pace expressit: ꝙ non dicebat id asserendo, vbi sup.ver.cum constiterit.& Io.de Deo vbi sup non asserit hoc,sed dixit, dicunt quidam.

b Ver.fi. ¶ Et uide quod ibi addidi in fi. ¶ Adde Ang.consi.198.

c Multi. ¶ Prudentes dixit Ros.

d Approbo. ¶ Ros.in libel. iur.ca. tit.qualiter in cã procedatur neutro contumace,dixit.alij ꝯ:quia talia,&c.tertius ergo eligit auctor,& lõge plenius, & apertius vr̃ tex.C. vt oẽs tã ciuiles quam crimi.l.j. ad fi. vbi accusatione vero.&c.per q̃ ẽt Alb.Gal.hoc tenet,eo.tit.ver. vlt.de ac.l.ij.C.per rationẽ quæ sequitur: & quia aliquo prohibito,omne id, per quod ad illud peruenitur,intelligitur esse prohibitũ ff.de spon.l.oratio.Item si speciale est in quibusdam ꝙ dant procuratores ad media tm̃,non tñ ad sententiam.C.de iniu. l.si.ergo in alijs ius cõe est in ꝯrium.ff.ad muni.l.j. & præ.l.ij. nõ loquitur in procuratore,sed in domino,qui defendẽdo seruum,suam causam prosequitur.Accur.in l.pe.§.ad crimen.ff.de pub.iud,tenet, ꝙ possit. Idem Guil. de Suz.in q.statutorum.litera.n.Gan.ẽt sub sua rub.21.dicens Odof. recte renuisse:ponit tñ casum in carcerato ꝑ ꝑ illud crimẽ. Est eorum ratio, quia ad certam speciem datur procur.ff.eo.l.j. Item in ciuilibus hoc licet, & in criminalibus non est prohibitum. Alle. ff. de prob. ab ea parte. Ad l.ij. de custod.reor. quæ dicit, ꝙ in vinculis debet reus causam dicere. Respon. ꝙ loquitur de litis contest.ad quam faciendam reus cum custodia se iudici præsentabit:in alijs autem non.Certum est,ꝙ medium causæ præsupponit principium. Si ergo principiata est causa per contestationem, & reus manet in carceribus custodia vel compedibus iudicis, ita ꝙ expedit: facile ab ipso veritas etiam de medijs haberi poterit,si expediat etiam per tormenta: nõ video,quare per procuratorem nõ possit producere, vel nominare testes, & impugnare testes accusatoris, & his similia. Et cũ ibi necessario ipse reus maneat,& in vinculis ipsius causa tractetur,satisfactum vr̃ illis duabus legibus.Item cessant illæ duæ rationes,de quibus s̃. versi.& sic duplex,cum hic non sit in procuratores tales ferenda sententia.Item cessat ratio fugienti pęnam. ¶ Adde quod Bar.in d.l.pen.relato Spe.hic dicit, ꝙ si reus esset in carcere,potest constituere procuratorem in omnibus,præter quam ad sententiam.de quo uide Bal.in l.seruum.§.publice.eo.tit.

e Hoc tenet. ¶ Et sic est hodie approbatum per cle,eo.tit. non potest, etiam si habeat formam decr.qui ad agendum.e.ti.lib.6.& in præ.decre.non potest. no.hic recitata,& in duobus ver.sequen. ¶ Adde, ꝙ licet dominus dederit mandatum generale ad iurandum, & ad faciendum omnia, quæ necessaria sunt ex forma statuti, per hoc non potest inducere dominum in pœnam falsi: nec mandatum hẽt ad fraudem ꝯmittendam, vt ꝯsuluit Bal.ꝯs.94.lib.2.

f Vt dixi. ¶ Omnino vide ꝙ not. in præc. decre. non põt. super verbo,elec.

g §.fi. ¶ Ibi de forma excipiendi, vel opponendi. hic de forma procuratorij. Nec turberis:quia idem in procuratorio ad agẽdum, in quo sunt necessario exprimenda quæ oportet exprimi in libello. eo.tit. qui ad agendum. lib. 6. de li.ob.c.2.& 3.

h Obtinuit. ¶ Vide quod no.in præ.decr.non potest.in 4.gl.vbi inuenies,qui concord. huic dicto, & quomodo in hoc differt procutorium ad appellandum,in quo requiritur expressio criminum de elect.procur. lib. 6. ¶ Adde ꝙ ꝯ hoc facit, quia obiicientes crimina loco accusatorum habentur : ut in auth.quomodo oportet episcopos.§.si qui autem tales.& voluit Old. cõsil. 313. Sic ergo loco accusatoris requirit̃ specificatio criminũ. Et ꝙ in mãdato ad accusandum requiratur specificatio criminum,consuluit Ro.ꝯsi.40.

i Vt circa. ¶ Lib.6.& in cle.eod.tit.constitutionem.

k Præterea.Dic illud verum in nõ dependentib.vel non connexis : hoc probant hic iura in contrarium alleg Vnde puto, quod hic fuerit defectus scriptoris, propter hic allegatã rub. de offi. dele. Aestimo autorem sic posuisse de off.dele.cũ olim.j Sed pro primo dicto facit de off.dele.Adde, quod pro prædictis facit quod voluit Bar.in l.mutus.§.pœna.ff.de proc. quod habẽs mandatum ad agendum , habet ad defendendum , & si esset dictio taxatiua tantum ad agendum,& sequitur Abb.Sic.in c.accedens.extr.eo.tit.

l Quartus. ¶ Potestatiua plus quam iuridica mihi vr̃ hæc pronũciatio. Si.n. appellatio capituli interposita fuit,ut debuit,quare procur.datus ad illã ꝓsequendã singula ibi expressa prosequi nõ possit,nõ video:licet sit in appellatione permistio. Scd̃m.n.mẽbrũ distinctionis.fatet̃ ꝙ ratio illius vers.sed nũqd pia,nõ obst.& merito:q a apparet volũtas ꝯstituentiũ: ꝑmistio nõ est ꝓhibita in hoc casu,imo permissa.& vide in cle.de ele.ꝯstitutionẽ.§.& infra per.j.gl.& sic soluit̃ l.4.superius allegata:q a impossibile iur. est filium instituti & exhęredari:ut ibi.Si ergo appellatio incipit à dño, in illa dẽt fieri expressio specifica:& in ꝓcuratorio ad illã ꝓsequendã hoc non requirit̃. ꝙ ꝓbat tex.in dec. ꝓcurator.ut ibi scripsi in gl.2.si vero icipit à ꝓcuratore, tũc secus,ut ibi.¶ Adde, ꝙ si fuerit ꝯstitut[9] ꝓcurator ad appellãdũ, & apponẽ ꝓsequẽdã,isq; aliũ simplr substituerit, ꝙ & ipse mandatũ hr̃e intelligitur, ꝙ substitutus habebat, vt pulchre rscripsit Old.ꝯsi.314.inc.thema quęstionis,

m Appellat. ¶ Hodie ꝑ decr. vt circa.iste ver.& seq.sunt superflui,siue ipse appellans seruauerit,siue non seruauerit formam ipsius constitutionis.

eam te. cum suis concor. Ad secundum dico, quod si mandatum sit alias sufficiens, potest tunc proponere crimina in prima causa posita: licet tunc prætextu mandati, quod non habuit, nō fuerint admissa. Nec obst. quod terminus ad proponendū quicquid uel let in prima causa datus, est quædam interlocutoria, quæ videtur trāsisse in rem iudi. ff. de arb. qualē. quia illud verum est, q̄ præiudicat in prima causa, nō in causa appellationis, in quo potest non oppositū opponi, & non probatum probari, secundum Bart. & Gof. argu. ext. de testi. fraternitatis. ff de appellat. scio. C. eo. eos. §. si quis autem. & de temp. appe. per hanc. Preterea non fuerunt tunc illa repulsa tanquam im pertinentia vel insufficientia, sed p̄ pter defectum mandati: & ideo pro non p̄positis habentur. Hęc sol. probatur. ff de appel. l. j. respon. j. & § j. & fi. & l. 2. & 3. ff. quando appel. sit l. j. post prin. C. de iureiu. generaliter. § sin autem cui. & in his quæ not. j. de excep §. dicto. ver. sed quid si in principali

17 † ¶ Quid si appellans & appellatus venerunt in termino prædictæ cōstitutionis, statuimus per se, vel p̄ procuratorem: procurator tamen non habuerit tunc speciale mandatum ad dicendum contra personam: postea facta commissione super quibusdam articulis iura partium & forma tangentibus, & attestationibus. ad curiam remissis, comparet procurator cum speciali mandato ad dandum contra personam. Quæritur an sit admittendus contra personam? Respond. non. Nam tantum valet terminus illius constitutionis, quantum terminus ad proponendas exceptiones præfixus, postquam non admittitur quis sine sacramento. extra, de exceptioni. pastoralis. & sic determinauit dominus Innocen. Ber. Compo. tamen tenēt contra: quia peremptoria exceptio omissa in principio potest opponi vsque ad sententiam. C. sententre. non poss. peremptorias. Nec terminus prædictæ constitutionis præfigitur ad exceptiones proponendas: sed vt eo lapso possit procedi, alterius partis absentia non obstante. Prius dictum mihi videtur probabilius, non ea ratione, quam ponit Innocen. sed quia constat, quod ante commissionem super articulis factam præcesserat terminus ad dandum articulos, seu exceptiones proponendas præfixus: qui quidem terminus vim habet interlocutoriæ, vt prædictum est: quæ, quo ad hanc instantiam transiuit in rem iudic. Non enim restat, nisi, quod publicatis attestationibus sententia feratur. argum. extra. de testi. ad hæc. §. cęterum. quem §. quidam non habent. & de ele. dudum. j. versus finem. Certo nanque certius est, & sic sæpe obtinuit, quod post terminum datum ad dandū articulos, non admittitur quis ad dandum contra personam ratione procurat. post terminum ipsum

18 dati. † ¶ Sed quid si procuratorium ad dicendū contra personā non fuit ante ipsum terminum à procur. receptum, licet factum esset, ipse tamē proc. intra ipsum terminum dederat articulos p̄ personam? Respon. nō debet admitti, quia nō dedit eos in termino: qui potestatem haberet dandi: licet enim procuratio ante ipsum terminū fuisset p̄cepta, procurator tamen non habuit dandi potestatem, nisi ex quo eam recepit, & approbauit. ext. de appe.

a sup eo. ff. de offi. proconsul. obseruare. in fin. [a] Sed quid si receptum erat priusquam terminus assignaretur, vel quam articuli darentur: sed nondum fuerat in iudicio exhibitum. quia illud habebat in arca, nec recordabatur? Respondeo, tūc admitteretur: quia dati sunt per eum, qui potestatem dandi habet, & sic papa cum fratribus determinauit: & ego de eius mandato. verum tamen si datus fuisset sibi terminus specialiter ad illud exhibendum, nec exhibuisset, credo quod tunc non admitteretur, obstante sibi termi-

19 no ipso. extr. de in integ. restit. auditis. & c. corā. † ¶ Sed quid si nō fuerit assignatus terminus specialiter ad exhibēdum illud: sed ad exhibendum mādatum ad causam? Dico quod talis terminus nō præiudicabit: quamuis tunc non exhibuerit mandatū ad crimina proponenda, quin possit crimina proponere, & illud adhuc exhibere: quia hæc diuersa sunt, & sic obtinuit. Quidam tamen cōtra dicere voluerunt: quia odia restingenda sunt. de pœnis. distinc. j. pœnę. & quia vna actione electa, non potest quis ad aliam redire. ff. de tribut. quod in hæredem. §. eligere. sic iste eligendo procedere cum mādato ad causam, non potest ad illud redire de criminibus. Sed prius dictum verius est. arg. extra, de collu. crimine.

20 24. quæstione 3. ecce. † ¶ Item excipitur contra procuratorem quod est causa status, in qua non interuenit procurator, nisi vbi quis est in possessione libertatis: tunc nisi trahatur de possessione ingenuitatis in seruitutem, potest constituere procuratorem. Si vero de possessione seruitutis proclamat in ingenuitatem, tunc non cōstituit: vt 2. quæstio. 6. si quando. C. de assert. tol. l. j. in princip. 54. distin. frequens. Sed nec in primo casu constituit indistincte, vt ff. eod. seruum. § cum vero. dic, ut ibi. Refert autem, an dicatur seruus illius, vel alterius, vt distinguitur C. de ord. cog. si status. & j. versi. item quod est seruus. Item quod est procurator cōtra ecclesiam in qua beneficium habet. extra, de postu. capit. fina. Item recusatio criminis pendet contra eum. C. de procura. reum, C. lib. x. de reis postu. l. vnica. 3. quæst. xi. neganda. extr. de testibus

21 c. fin. de accusat. omnipotens. & c. cum P. † ¶ Item, quod est miles. C. de condi ob causam. da si militem. & C. de procur. militem. & l. qui stipendia. & l. ita demum. & ff eod. neque. nisi sit in rem

b suam factus, vel nisi iam sit lis contest. cum eo, [b] vel nisi in causa sui numeri. ff. eod. filiusfami. §. veterani. & in prēd. l. qui stipendia. Præmissa intellige de militante, secus in veterano. ff. eod filiusfamil. §. veterani. & ideo hæc exceptio non videtur efficax hodie. sed olim, quando salaria de publico dabantur: vt in præ. concor. & C. loc milites. & quando stigma seu nota publica in eorum brachiis infigebatur: vt C. lib. xi. de fabric. l. stigmata. sicut signum imperialis nominis infigebatur custodibus aquæductus: vt C. xi. lib.

c de aquęductu. l. pen. prope fi. [c] Et quando expeditionis tempore bucellato, ac pane & aceto & lardo ac carnibus uenuecinis vtebā-

d tur, [d] secundum doctrinam legis C. lib. xij. de erogatione mili. anno. l. 1. & quando in Septembri. & Apri. de nouo iuduebantur

e C. lib eod de mili. vesti. cano. l. j. [e] Et quando iurabant, quod pro-

f Republica morte non cuitarent. ff. qui ex cau. ma. l. penul. [f] ff. de his, qui not. infa. l. ij. sed quicquid pro ea utiliter imperaretur, ob temperarent: vt 23. q. j. summa. Et quando in numero ponebantur, & scribebantur. ff. de testa. mili. ex ea. & quando non negociabantur, & scribebātur. C. lib. xii negotiat. ne mili. l. j. & quādo examinabantur: vt C. lib. eod. qui mili. non poss. l. j. Illi enim erant, q̄ bus iura priuilegia huiusmodi concedebant. Quidam tamen dicunt etiam hodie comparari antiquis, cum cingantur ensē, ut olim. ff. de testa. mili. filiusfamilias. Et inducunt ff. eo. l. j. & fi. quod

g mihi nō videtur. [g] Et iunge quod no. ē. in tit. de accusatore. uers. item excipitur, quod est miles. Itē, quod est cōstitutus in iudicio ante litis contestationem à tutore vel curatore. C. de procur. neque ad negotia: tamen omni tempore possunt cōstituere. ff. mā.

22 si procuratorem. §. si tutores. † ¶ Quid ergo si cōstitueris ad impetrandum decretū iudicis super venditione rei minoris faciendā, & ad faciendum sibi fidē, quod necessario res est vendenda & videtur, quod valet p̄stitutio, & impetratio, & decreti interpositio, & rei venditio subsecuta. Nā hoc est quoddam negotium. argum contra: quia facere fidem iudici, & probare quod sit casus, in quo

ADDITIONES.

a In fin. ¶ Et de hoc & sequentibus duobus. versicul. scripsi de procur. is qui. lib. 6. in gl. 2. Et aduerte non restringendo ad casum præmissum, si procurator fuit in causa. vt procurator de mense Martij, demum factus est procurator de mense Aprilis, & continuauit causam ante quam procuratorium reciperet, uel sciret, quod postea recepit de mēse Maio. quæritur quid de priis gestis ante receptionem? hic ruminet Legista, quæ not. in l. Iul. ff. qui satisd. rogan. ubi distinctum inueniet inter actorē & reū: & distinctionis rationem. constat enim, q̄ sine mandato reum ignorantem, & quod plus est, etiam inuitum defendere possumus. C. eo. ti. exigēdi. ff. de solu. l. solutione. & de hoc de neg. gest. liberto. §. fi. vbi no. id fieri posse, etiam auctore inuito. Et facit ff. e. ti. non solum. & quod ibi no. Sed thema quæstionis non proponitur in defensore, sed in eo qui ut procurator fuit in causa, cum non esset in primo casu: uel esset, sed ignorabat, ut in secundo. & sic non poterat litem agere: vt in præ. decr. is qui. & facit cle. e. tit c. j & l. ij. ff. e. tit. & faciūt not. 2. quæst. 5. quanto. & de cle. excom. mi. Apostolicæ. Item quæ scripsi in regula, quod ob gratiam, in quæstio. Quicquid dicatur, via tuta est q̄ constituens expresse ratificet prius gesta ante constitutionem, & post: quod certum est eum posse. ff. de iudi. l. licet. & de regulis iuris. ratihabitionem, lib. 6. Nec ex sola constitutione dici potest ratihabitio eius, quod ignorabat: nec id intendebat. ff. de transact. qui cum tutoribus. facit cle. de sent. excom. si summus. ¶ Adde his vltimis verbis, quod voluerunt domini de Rot. conclusione. 463. q̄ si procurator habens potestatem substituendi alium, sciuit Titium aliquid agere tanquam substitutum ab eo: si postea eum substituat: vī ratificasse primo gesta per eum. & idem uult Ant. de But. in c. ex parte decani. extr. de rescr qui alleg. in ar. l. sæpe. de re iudic. Sed melius probatur secundum Alex. in d. l. Iulianus. & ad dicta Ioan. uide Old. consi. 219. & quod cō suluit Bar. consi. 26. incip. ex facto proponitur.

b Cum eo. ¶ Ab illo, qui sciebat illum militem, alias post contestationem opponet secundum Gui. de Suza. in præ. l. ita demum. allegat. ff. de transa. l. fi. de confir. tut. l. in confirmando. facit de elec. nulli. lib. 6. dicit etiam ibi, q̄ si priuatus post contestationem militet, obstabit exceptio. arg. ff. eo. tit. filius. in fine. & l. post litem. in fi.

c Prope fin. ¶ Et habetur de sent. excom. c. si iudex. lib. 6. ver. iustum est.

d Vtebantur. ¶ Expone ista, vt dixi de censibus. cum instantia. super 3. gl.

e l. j. ¶ Hodie allegat solum de mili. ueste.

f Penul. ¶ Vbi de his no.

g Videtur. ¶ Idem Hostien. ut scripsi de senten. excommu. c. cum desideres. in prin. Vber. de Bon. dicit hoc sub dubio forte in sua rub. 4. in prin. de hoc Iac. de Are. & Cy. ponit in l. j. C. de iur. & fac. ign. in 6. q. ¶ Adde q̄ milites nostri temporis possint esse procuratores, Ang. & Gul. de Cu. in l. filiusfamilias. §. veterani. ff. e. Ioan. Fa. Institu. de excep. §. fi. per Bal. in l. milites. ff. ex qui. cau. ma. Sali. in l. non prohibentur. C. qui accu. non poss. Inn. in c. Ray. de testa. Bal. uoluit cons. 236. lib. 3. quod etiam possint donare concubinis. Adde Guidon. Papæ singul. 215. incip. milites. vbi, q̄ sicut non possunt donare suis, aut alijs cōcubinis, ita nec clericus: quia est miles cęlestis militiæ. Vide tamen Pe. de Anc. consi. 247. incip. dubium facit. ubi, q̄ licet inter personas prohibitas simplex. donatio non sit ualida: tamen donatio ob causam non reprobatur. & tales personę donarent propter merita. & si de ipsis meritis constaret aliter, quam per assertionem donantis, ualeret donatio. secundum eum, qui ita consuluit pro concubina cuiusdam sacerdotis. Henri. Ferrarien.

in quo pt fieri venditio,est quoddã iudiciũ;ideo in hocdubio cõ
a sulo eis,ꝙ ipsimet impetrent,& iudici fidẽ faciant.[a] Sed qd si so
lũ ꝑ libellũ fuit iudici suggestũ,ꝙ iusta erat cã vẽditiõis,& verũ
erat:iudex vero nulla alia inqsitione fcã,statim interposuitdecre
tũ?Dñt qdã,ꝙ tenet licet minus bñ fecerit ar.ff.de reb⁹ eo.q sub
tut.uel cu.sunt.l.si pupillorũ.Multa eñ fieri nõ debẽt,& tñ facta
tenent:vt ff.q ñ ap.sit.l.j.§.biduũ q est 2.q.6.ar.ꝯ.ff.de trãsac.cũ
hi.§.si ptor.ff.de test.tut.in testõ.ff.de rebus.eo.q sub tut.uel cur.
sunt.ğuis Etnota,ꝙ iudexvolens decretũ interponere,de multis
23 hẽt inqrere:vt eo.tit.magis.§.ne passim.& §.seq.† ¶Itẽ excipit,ꝙ
est ꝯstitutus à ꝓcuratore ad litẽ,qđ fieri nõ põt,nisi post litẽ ꝯte
statã ꝯstituat ab eo,q gñale mandatũ habuerit ad totã cãm.C.de
ꝓc.l.qđ qs.l.neq; in fi.& l.ꝓcuratorib.& l.seq.& nisi eẽt ĩ rẽ suã
b datus: vt C.de dona.illa[b].vel ad negotia.ff.de ꝓcurat.si ꝓcurato
rẽ.§.j.& l.ad legatũ.De hoc ꝭm Papã extr.ut lite nõ ꝯtest.ca.j.&
iunge hic qđ no.j. uer.sed qd si ꝓcurator ꝯstitut.& j.§.rõne aũt.
c versi.qd si ꝯstitu.Quid si ꝯstitutus est ad exceptiones ꝓponẽdas[c]?
Dicit Vbert.qđ poterit aliũ substituere,cũ in in eis fiat ꝯtestatio,
& iuret de calũnia:ut C.de iur.cal.l.j.& not.ext. de offi.dele.pru
24 dentiã.§.sexta.Quid si ꝓcurator ĩtercessit post litẽ ꝯtestatã?Dic,
ꝙ nõ põt aliũ substituere:qa ñ est fact⁹ dñs litis,qđ est necesse: ut
d ff.de app.ab executore.§ fi.[d] Procurator aũt uictus in cã, põt fa
cere aliũ ꝓcuratorẽ ad appellãdum:ut ibi,& j.&ẽt ipse idẽ põt,si
velit appellare: vt ext.de ꝓcu. nõ iniuste.sed inuitus non tenet ꝓ
e sequi,licet teneat dño nunciare,ut ibi,volẽs tñ põt ꝑ se[e]: ut no.
C.quorũ app.nõ re.nulli.& iunge qđ no.j.de app.§ j Sed pone,
ꝓcurator rei appellans non vult applĩõnẽ prosequi, sed uocatus
per iudicẽ applĩonis,cũ sit forte in curia Romana, dicit qđ uult
hoc dño vltra mare,uel in Frisia absenti denunciare:ut in præ.c.
nõ iniuste.Dic,qđ nõ est audiẽdus Debuit.n.mittere dñs sufficiẽ
ter ad cãm:vñ appellatus poterit petere ꝯfirmationẽ sñiæ arg.C.
de app.in offerẽdis,uer.ut tñ.& 2 q.6.ei,qui.& sic obtinuit.Vtrũ
aũt ille cogẽdus sit ꝓsequi?Dic,ꝭm dñm meũ, ut in præ.c.nõ in
25 iuste.†¶ Sed qd si ꝓcurator ꝯstitutus est à dño sic,ut possit aliũ
substituere, ꝙ fieri põt,arg.ff. de serui.rust.pd.cũ essent.§.j.& ff.
qđ cuiusq; uniuer.l.itẽ eorũ.§.si decuriones.nunqd poterit hoc
f añ litẽ ꝯtestatã facere[f]? Vr ꝙ sic.Nã ꝯstõ ꝓcuratoris, est qđdam
negotium,& potius est facti,quam iuris: & per alium explicari
potest ff.de cu.fur consilio § fi.etiam ante litem contestatam.ff.
man.si procuratorem.§.1.Ad hoc etiã facit præ.§.si decuriones.
& ff.de rebus dub.l.quidam.& ff.de manu.test.pater.& ff.qui pe
tant tut.uel curat.l.1 §.fi.& no.in præd.l.cum essent.in fi.& hoc
g admittit Vbert.[g]& curia[h] sic tenet,& bene gratia litium dirimẽ
h darum.Alber.Pap.contra,C.e.neque.& l.quisquis.& Ber.ut no.
i ext.de resc.ex parte 4.[i] ne fiat fraus legi in prædictis.Et pro eo fa
k cit diffinitio procur.ubi dicit,mandato domini,&c.[k] ff.de ꝓcu.
l.1.in prin.At procur.non est dñs litis ante litem contest.C.eo.l.
nulla & l.procuratoribus.Et quia certus dẽt esse dño constituen
ti.ff.e.l. 3.& ff.de test.tut.l.tutor incertus.Vnde ad euadẽdas hu
iusmodi oppositiões,ponimus verba illa in procuratorio:& eũ
l uel eos ex nunc ipse cõstituit,&c.j §.ut aũt.ver.porro [l]†¶Sed
26 nũquid talis substituere tenetur alium suis expensis: & si non fa
cit,an imputat dño,uel ẽt sibi?De hoc no.Inn.IIII ext.ut lite nõ
cõtes.c 1 in fi.Et scias ꝙ procurat.substituens alium post lit.cõ
test. dicet sic,Facio talem procuratorem in tali cã, in qua proc.
eram.C.qui accus.non pos.l. 1. Et nũquid substitutus satisdabit
m dñm rem ratã habiturum:an uero procur.Dicit Albe.[m] satis eẽ,
si satisdet procurat.rem rat.ha.nam factus est dñs litis per litis cõ
n test.& præiudicat dño quod fit per talem.[n] Sed pone, ꝙ proc.
habẽs potestatem substituendi, te substituat:nunquid ipse te po
terit reuocare cum voluerit?Rñdeo,non.ar.ext. de off. dele.ve
o nerabili.nisi hẽt potestatẽ reuocãdi:& sic curia seruat.[o]†¶Sed
27 nunquid defensor,qui cauit de iudice.soluen.põt ꝯstituere ꝓc.
ante litis cõtest.Vr ꝙ non:quia proc.non constituit,nisi à dño.
ff.de procur.l.1.sed iste non est dñs :cum cõmodum nõ spectat
ad eum.2.q.6.biduũ.ver.palam.Item hodie non efficitur princi
palis inuito actore:quia nouatio non fit,nisi utroq; uolente:vt
ff.de noua.& dele.Stichũ.§.fi.C.eo.l. fi.Et iõ si fideiussor veteri
principali actione ꝯueniatur,reus iurabit de calũnia:ut no ff.de
procu.non solũ.§.sed interdum & C.de iur.cal.l.2 §.si aũt. Præ
terea si ꝓcurator uel tutor nõ pt ante litis ꝯtest.substituere, ut
pdixi:multo minus defensor,arg ꝯ,quia quilibet potest consti
tuere, qui nõ prohibetur.ff.e.inuitus.§.cũ quæritur.iste autem
28 nõ prohibetur.†¶Preterea ratio,quare procurat.post litem cõ
test. põt substituere, est, quia est dominus litis : ergo eadem ra
tione poterit defensor, qa est dominus litis, post satisdationẽ.
ff.e.Titi⁹.Itẽ iste litẽ facit suã adeo,vt ex cã iudicati ꝯueniri pos
sit:& sñia ꝯ eũ mãdabit executioni:ut ff.de re iu.si se nõ obtulit
ff.de min.l.eũ q.& ff.de ꝓc.si ꝓc.me⁹.in fi.& l.Plauti⁹.in fi.ergo
ut dñs pt ꝯstituere.Idẽ qa fact⁹ ẽ principalis.nã solõne uel iudi.
p [illegible] tera.P ff.d[illegible] l.solutionẽ.&ẽt iurat de cal.tãq dñs,ꝭm Plac.
[illegible] de [illegible] solũ.Itẽ reo latitãte fideiussores ꝯstituit ꝓcu.

ff.e.licet.§.reo.ergo multo fortius defensor:q si ex cautione iudi
catũ soluerit,nõ hẽt ꝯ quẽ experiatur:ut in p.l.si ꝓcurat.in fi.& ff.
de re iu.si se.nõ ob.in pri.sed fideiussores sic,s.aduersus reũ actio
ne mãdati.ff.iud.solui.iã tñ.§.ꝙ si hoc.& in p.l.Titius.in fi.Itẽ,qa
spectat ad eũ cãe piculũ pt ꝯstituere,ut alias in fideiussore:ut in
p.l.iã tñ.§ si tñ.Pro hac pte fuit sñiatũ.licet multi sapientes ꝯriũ
q tũc sentirẽt.[q] Nec obstat,ꝭm eos,ꝙ est loco dñi:nã tutor & pro
curator sunt loco dñi:ut ff.ꝓ emptore.q fundũ §.si tutor.& ff.đ
fur.ĩterdũ.§.q tutelã.& tñ nõ faciũt ꝓcurat.añ litis ꝯte.vt j.§. ꝓ
29 xi.ver.itẽ ꝙ fuit.†¶Itẽ excipitur quod licet habeat mandatum,
ad agendum:vel licet de rato cauerit,non tamen habet ad defen
dendum,ꝙ tñ est necesse,uel quod non defendit.ext. de ꝓ curat.
accedẽs.ff.e.mutus.§ pęna.& l sed & hę § pter.ubi de hoc.C.eod.
actionẽ.& l.eũ q.C.de satisdãdo , l.unica. imo condemnabit ad
expensas.arg.ext.e ꝯstitutus. Debet eñ defendere noĩe oĩum a
r ctionũ tẽpore ꝯstitutionis ꝯpetẽtiũ ꝯ agẽre[r]:nõ q postea cõpete-
re cœpe-

ADDITIONES.

a Faciant. ¶ Vide inf.de ces.act.§.j.ver.sed nunquid minor.
b Illa.¶ Et eo.tit.c.1.§.1.lib.6.vbi ponitur alius casus,de quo j.4.ver.
c Proponendas. ¶ An tale procuratorium valeat, vide j. §.ratione autem. formæ.uer quid si sit constitutus. ¶ Addę, ꝙ Bal.in l. si procurato.e n.§,1 ff.man.in reportatis antiqs,refert Cy.& ibi in addi.dicere,ꝙ sup exceptiõe lis nõ ꝯtestat.& idẽ tenuisse Richar.& Sal.& hoc seqt Ale.in l.ꝙ qs.C.eo.di cẽs nõ reperiri iure cautũ,ꝙ sup exce.lis ꝯtestet.Hoc idẽ vult Abbas in d. §.sexta. vbi dicit hanc esse cõem opin.mod.Spe.in tit.de libel.concep.§.pe.
d §.fi. ¶ Et sic est terminatum eo.tit.c.1.§.1.lib.6.
e Per se. ¶ Etiam si sit excommunicamus,vt s.e.§.ver.1.
f Facere. ¶ Cum hoc non fuerit in mondato expressum.
g Vber. ¶ Primum non inueni dicere.
h Curia. ¶ Alber.Gal.eod.tit.ver.breuiter.& Aegi.rub.x.dicunt se vidisse in curia Romana seruari:sed de vtraque dixit Vber.de bo.vbi s.in fi.pro.hac parte est hodie expeditum eo.ti.c.1.§.lib.6,
i Ex parte.4. ¶ Sed ibi potius tendit ad primum dictum in vlt.gl. Domini,&c. ¶ Quæstione super l.1.ff.e.dixit Guil.idem, quod ẽt si hoc fuerit expressum in mandato ꝙ hoc posset ante lit. contest. tñ id nõ poterit.Nõ obst.ꝙ illa verba debent aliquid operari:quia, vt dicit, quandoq; secus super quo uide quod dixi de maio & obedien.solitæ.super gl.quod quandoq;. ¶ Adde,videndum Ludo.Rom.sing. 211.incip. vltimo tu scis,vbi,an procurator,qui non habet in mandato potestatem substituendi, possit ante lit. cõtest.substituere,si sit clausula prouisionis releuandi procuratorem.Et adde,ꝙ substitutus vel ꝯstitutus ab aliquo,qui habuit mandatũ specialeã dño, censetur ab eodem domino constitutus:& ideo post lit.contestatam pt alium substituere.vt ꝑ do. de Rota.decis.146.inc.substitutus in nouis.Hen. Ferra.
k Ver.porro. ¶ Improbant aliqui hoc consilium,vt ibi dicam.
l Alber. ¶ Et Simon.Vinc.C.eo.tit.l.nullam.
m Talem. ¶ Ergo si substituit ex vi specialis mandati, satisdabit domino, vt scripsi de procur.is qui.lib.6 in 1.gl.rationem ibi vide.
n Seruat. ¶ Et sic est terminatum,e.tit.is qui.i.respon.lib.6.
o Et cætera. ¶ Pro nobis accipiẽdo ẽt inuiti & ignorãtes liberari possumus.
p Sentirent. ¶ Cum Albert. Gal.de coniuncta persona.ver.iste versic.vlt.vbi est versi.istę.sed dic plenius.
q Contra agentem. ¶ Dubitatur autem,an reus,qui per procuratorem actoris petit satisdari de domino suo defendendo,quem vult recõuenire, teneatur exprimere,super quo eum reconuenire vult?Et videtur ꝙ non: quia ex prædictis legib. nulla eum ad hoc arctat,ergo nec nos eũ arctare debemus. ff.de pub.l.de prætio.Item satisdare debens sequi debet voluntatem illius, cui satisdare tenetur ff.qui satisd.cogan.l.1.ad fi.& de verb.obl.l. stipulatio num aliæ.§.satis. Vber.super præ.l.actionem.fertur tenuisse contra.& idem ibi Guid.de Suz.Nam nil plus placet legislatori,quam claritas.4. dist. erit autem.ext.de consti.c.fi.in Auth.de testa.in pfec.§.nos igitur.col.8.facit. ff. de rei vend.si in rem.de noui ope.nũ.de pupillo.§.qui nunciat.& forsan maliciosè proponitur,vt oneratus procurator cogatur à lite desistere.Et si dicas:etiam declarando posset hoc euenire.Respondeo,quod tunc iudex ꝓuideret Inspecta qualitate personarum , ita quod non grauetur procurator, cautione superuacua.ff. vt in poss.leg.l.hæc stipulatio.in fi.& obuiabit malitiæ.ext.de resc.plerunq;.ff.de rei vend.in fundo. Prima verba cessant. ꝭm opi.q hẽt.ꝙ licet ꝓcurator actoris teneat eũ defendere,si reus recõeuniat cauet tñ de defendẽdo ñ tenet:cũ nullo iur id caueat. Cũ igit reus recõueniat: tũc ille defendet,& cauebit de iudicato soluẽdo.& sic ꝓuisum est reo.& ꝭm hoc gl.j.in fi.Decr.j.e.ti.gl.in p.l.actionẽ.e.tit.C.& ff.e.seruũ.§.ait prętor.& multę alię,quę dicunt procuratorem actoris cauere debere de defendendo si reus non vult statim agere:uel cum iura rei non sunt prompta:alias si statim procedere vult,satis est quod defendat.In primo dicto quod non procedant,æquitatem habet hoc dictum,& satis placet,& legibus satisfit: quæ dicunt,quod debet defendere,& si aliqua dicit de cautione, debet intelligi de cautione iudicatum solui,quam præstat procurator rei & actoris reconuenti,qui reus censetur,& placuit gl.in l.sed & hæ.§.defendere.in 1.gl. ff.e. & facit quod no.Host.in prin.eo.tit.§.ad quid: versic. si vero certum.& lex, mutus.§.pœna.non loquitur de non cauente, sed de non defendente : licet vtramque lecturam ponat gl.& placuit hoc Iac.de Rauen.& Pet. quod vide per Cy.in prę.l.actionem.C.e.tit.placet etiam Simoni Vinc.in l.i.in fin. C.e.tit.& super ea.ad declarationẽ sequentis ver.dicit Guid.de Suz. sequẽdo Hosti.& Vber.quod ante lit.contest.vel in contestatione,reus conuenire tenebitur:alias non audietur, quia cum intra illud t[illegible] conuenire dominum,vt in Auth.& consequenter.C. d[illegible] ipsum,qui eius vicem gerit.ff.eodem.minor.§.primo. n[illegible] tio procuratoris,quam domini,pręterquam in satisda[illegible] hę.§.defendere.Io.And. ¶ Adde,quod gl.in d.l.sed & [illegible] Bar.Ang.ibi.Ray.Fran.Iac.But.Bar.Bal.Ang.Salic.i[illegible] de Ca.ibi ẽt,vbi dñt,ꝙ iudex poterit taxare tẽpus,intr[illegible]

re cœperunt.ff.e.omnium.ff.de neg.gest.nam & seruius.ff.de dã. infect.l.damni infect.§.si is qui.ff.de arbit.de his.& hoc in procu rat.simplici Si vero sit in rem suam, distingue: An sit ex causa lucrativa, & tunc tenetur defendere. An ex causa necessitatis: & tunc non tenetur defendere.ff.de procurat. seruum.§. fina.& l. si quis.& l.patet ff.de regu iur.ex qua persona. Non est autem vis virum dicatur ad defendendum, vel respondendum, quod idem est: vt in præ c.accedens.in fi.quia constitutus ad respondendum, constitutus intelligit ad defendendum, vt in præ.l.seruũ.† ¶ Sed nunquid perpetuo stabit obligatus ad defendendum? Et videtur, quod liberabitur ab obligatione, si non reconueniat reus vsque ad duos menses, est quo fuerit dies statuta procuratori agenti, vt pro domino respondeat: vt C.de fideiuss l pen.C.de lit.contestat Auth.libellum.C.de dila.quod fieri.quæ est 3 q.3. cap.inducias.§. spatium. Vel dic, quod iudex statuet reo tempus ad reconuenien dum procuratorem.ff.de dam.infect.qui bona.§ fin.& l.si finita. ext.de testi præsentium.de testi.spo.frequens.§.solet lib.6.secun dum Vinc. ¶ Sed nunquid procurator qui satisdedit, cogitur defendere? De hoc j.de satisd.§.expedito.ver.sed quæritur Et no. q̃ actore inuito potest procurator dominum defendere, nisi per sona domini iustior sit, quàm persona procuratoris: vt not.ff.de pcu.si actor.ff fa.ercis. plane.& ff.ex quib.cau.in possea.l. hæc au rem.§.fi.& l.2.§.fin. † ¶ Sed pone, quod mandatum est generale, in quo sic dicitur, Constituo te procuratorem in omnibus causis quas habeo cum tali, vel cum qualibet alia persona, promittens ratum,&c. nec est ibi clausula ad agendum & defendendum? Dic, quod valet cum sit generale. Nec obstat. præ. Decr. accedens. si be neattẽdatur. & sic obtinuit. Item, quod reuocatus est, quia post eum est alter ꝓsti utus etiam ante litis contestationem cũ primo. Vel si simul dati fuerunt, quod alter prius causam hanc occupauit: nisi dictum sit, quod non sit melior conditio occupantis. ext. eo. non iniuste.ff.eo.pluribus.& l.si quis cum procuratorio.in fi. De hoc j.§.ratione autem ver.item quod licet plures & seq. Itẽ quod non cauit de rato, & dubium est de mandato. C.de procu. l.1.& hoc sine interuenit ante litis contestationem: vt ff.e.Pomponius.§.rari.siue post. C.de consor.eiusdem lit.l.2.& no. in præ. §.rati.qui.§. prima facie videtur cõtrà.& in §. præ. ibi, vbi dicit, si ab eo, qui ante litis contestationem interuenit, non exigit cautio, postea non exigetur: cum hęc sit dilatoria.& uide quod not. j.de satisd.§.viso. † ¶ Item, quod excedit fines mandati: & quod facit aliud, quam sibi fuerit mandatum. C e. si proc.& l.maritus. & C.de transact transactionis. C.de noua. non abstulit. extra de elect.innotuit, in fi.ext.de off.dele cum olim de resc.cum dilecta. vnde debet puniri in æstimatione damni.ext de arbit. per tuas.& de resc.nõnulli.de hoc j.de vniuer.actore. ver. item quod excedit. Item, quod non iurauit iuxta tenorem constit. Greg. X. extra, de postulando. properandum. Item, quod est monachus, vel canonicus, vel quilibet regularis: nec habet mandatum sui maioris etiam in causa propria. ext. ne cler. vel mo. c.3.12.q.1. non dicatis 16.q.1.monachi.&c.qui vere.ext de postul.c.2. Dic plene, vt no. ext.de re iudi.cum l.& A. Innoc. III.& secundum alios de appe. Nicolao.& de censi.sopitæ. Nisi ꝓ personis miserabilibus: & tunc de abbatis imperio: vt dicã j.tit.de aduocato.§.1.ver.item quod est clericus.& seq. j. §.prox.in prin.& j.ver.prox.† ¶ Item, quod est episcopus, vel sacerdos secularis, & in sacris ordinibus existẽs vel in minoribus, & est beneficiatus. ext. ne cler. vel mo. ca. 1. & 2. 12.q.3.c.1.in Auth. collat.9. de sanct. episc § Deo amabiles.& §. §.seq. & alios añt 11.q.1.c.sicut enim.†.ex his omnib.& c.quidẽ C.de episc.& cler. repetita. nisi pro miserabilib. personis & confictis, & pro ecclesijs suis. ext. de postul c.1.& fin. maxime in causis laicorum, & in foro seculari: vt in præ. iurib.& ext. ne cler. uel mo nach.c.2.& C.de episc.& cle. placet arg. contra, ext. de simo. cum essent, sed ibi non habetur, quod ille responsalis clericus esset, vel non, qui fil. sint legit. per venerabilem. ibi causa erat spiritualis, licet esset causa laici: & tunc bene admittuntur, & præterea ibi extra iudicium agebatur. Idem autem dicunt quidam in quolibet clerico, ut in præ.l.placet.& ext. de synd. c. vni Sed ego hoc restringo solum ad prædictos, arg. ext. de postul. c. 1. De hoc not. C.de pcu militem. Quidam autem faciunt clericos per laicos cõstituí procuratores, velut in rem suam, & sic admittuntur. Roff. dixit clericum prohiberi in causis secularibus, sed in ecclesiasticis indistincte admitti. arg. C.de procur. qui stipendia de hoc no. eo. neque fœmina. § † Item, quod est laicus, & causa est spiritualis: & generaliter quod non potest pro se, vel alio agere pro re, quã ipse nequit possidere. arg. ext. de elect. sacrosancta. & c Massana.de præscrip. causam, quæ de constitut. ecclesia sanctæ Mariæ de re. eccles. non alien. cum laicis de iud. c. 2. de excep. Apostolicæ. in gloss. ex hoc videtur, &c. ibi: non possunt pro se vel alio, &c. nisi esset causa matrimonialis: quia hoc specialiter cadit in laicam, & per eum habet tractari. & secus in ciuilibus. 77. distinc. in singulis. argument. tamen contrà, ext. de simon. cum essent.

Hoc prosequere secundum dominum meum in Summa, eo. tit. §. qui dari. versi. fi. & s. ver. prox. & j. de syndic. ver. item ꝙ est in magistratu. ff. eod. neque fœmina. C. eo l. pen. 2 quæst 1. prohibentur Item abbas depositus non potest esse procurator secundum quosdam. 3.q.7. infamis. §. tria. in princ. ibi. g senatu, &c quod potest esse uerum, si propter fraudem depositus est: quia tunc fit infamis: secus si propter simplicitatem: vt ff. de susp. tuto. l. 3. §. qui ob segnitiem. & C. eo. l. fi. & j. versi. item ꝙ est infamis. & no. ext. de simon. per tuas. in fi. arg. Item, ꝙ dominus est eo iustior, vel ꝙ causa est vehemens: vel est talis causa, in qua tenetur dominus personaliter comparere: vt j. de compari. in termi. in prin. Item, quod est furiosus. ff. de procu. l. 3. & l. mutus. Vel mente captus, uel prodigus, cui bonis est interdictum. ff. de reg. iur l 2. Vel surdus vt in præ. l. mutus. Itẽ, quod est potẽtior. C. ne lic. pot l. 1. ext. de alie iu. muta. causa fac. ca 2. Item, quod est fiscus vel Respublica. C. ne fisc. uel Respub. procu. alicui patro causa. in lib. prest. per totum. Item, quod est infamis. 3. quæstio. 7. infames. & 5. q. 3. quia episcopi. argum j. Insti. de excep §. fin sed ibi, de modica infamia, vel statu illius, Item, ꝙ est mutus & surdus, vel mutus tantum, vel surdus tantum, qui prorsus non audit: vt ff. e. mutus. & l. 1 § fi. & ff. de postu. l. 1. §. item furiosus. † ¶ Item, ꝙ omnino causam ignorat: vt ext de iur. ca. in pertractandis. Debet enim talis constitui, qui in lite interrogatus de facili respondeat: quia non habebit inducias ad consulendum dominum, nisi ex iusta & euidenti causa. C. de procu l. fi. ff. eo si actor. ext eo. dilectus. imo si procurator respondet se nescire ea, de quib. interrogatur, quæ ad causam pertinent principalem, condemnabitur in expensis propter hoc factis, secũdum Papam: vt in præ Decr. in pertractandis. & j. depositi. §. sexta. ver. in summa. & seq Item, quod est seruus. ff. de procurat. seruum. arg. C. de rei vend. nõ seruum C. de iud. seruus, sed ad negotia potest esse ꝓcurator: vt in præ. l. seruum & no. C. neque. 3.q.7.c. infamis §. tria. 32.q.3.c. vnico. & s. ver. item excipitur contra procur. quod est causa status. Item, quod amisit ciuitatem, vel libertatem: vt no. C. de procura. reum. & de accusat. is qui alias, ne qui. ext. de testibus. c fi. Item, quod est de capitali crimine accusatus: ut in prædi. l. reũ. Item, quod est curialis alicuius curiæ. C. de decurio. lib. 10. l. si quis procurationem. & C. loca curialis. sed illud de procuratore ad negotia. Item, quod est filiusfamilias: & in eius constitutione non interuenit patris cõsensus: & hoc secundum quosdam. Ego contra vt dixi supra in titulo, de actore. ver. licet autem. & versic. sed an aget. Item, quod est medicus seu parabolanus. C. de epis. & cle. placet. Item, quod est redemptor litis ff. mand. si remunerandi. § Maurus C eod. si contra. C. de procu. litem. Item, quod non habet mandatum, nec ostẽdit, nec est coniuncta persona. ff. de negot. gest. si pupilli. §. fin. & l sequent. & l. si autem. ff. de prescrip. verb. naturalis. § fi. C de ꝓcur. licet. extr. eo c. 1. & c. in nostra ff. de admi. tuto. quoties. Coniuncta enim persona, & quędam aliæ, admittuntur ad agendũ pro alio sine mandato præstita cautione de rato. ff. eo. sed & hæc & dicam.

ADDITIONES.

a Vinc. ¶ Qui hoc no. in præ. Decr. accedent. in vlt. gl.

b Attendatur. ¶ Quod ibi non dicitur, aliter factum non valere, vel non dicit illa verba in procuratorio ponenda: sed satis est ꝓ quæcunque verba id possit liquere.

c Viso. ¶ Et §. de actore. §. 1. ver. item consors. Io. And.

d Properandum. ¶ Reuocata est, quia in 6. non est inserta.

e In causa. ¶ Vide in cle. e. ti. religiosus.

f Dixit. ¶ Ante finem rubricæ, quam allegat supra titulo proximo. super rubric. ¶ Adde vt per Federic. consilio. 270. & per Abb. Sicul. in capitul. in nostra. extra eodem. vbi & ipse Fede. idem facit. & per Rom. consil. 384.

g Fœmina. ¶ Et in Authen. de sanct. episcop. §. alium. vide Cyn. C. eo. l. militem.

h Tamen contra. ¶ Cui statuit. c. 1. resp. 1. lib. 6. Adde, vt per Rom. consi. 266. incipi. iste Petrus Alemanus.

i Illius. ¶ Vide quod scripsi de iur. calumnian. Imperatorum. super vltim. gloss. ¶ Adde, quod de iure ciuili potest esse procurator per §. fin. Instit. de excep. sed de iure cano. secus: vt d. cap. Imperator. & in casu quo potest esse procur. potest tamen peti, vt compareat dominus tanquam legalior: vt voluit Bal. in l. reum. C. eo.

k Pertractandis. ¶ Ibi scripsi super verbo, omnino.

l Contrà. ¶ Supple, & bene. eodem titulo. qui generaliter. §. 1. libro sexto. ¶ Adde uer. item quod est de capitali. secundum consi. docto. in dicta. l. reum. quod idem si est criminalis, licet non capitalis: quia nimis esset restringere d. l. Item idem esset, si esset mota lis de omnibus bonis uel maiori parte, quia æquiparatur causæ criminali. argument. capitul. 1. titul. de

• reuoc. dona. & §. Item propter litem. Institut. de excu. tuto. & dicit Alex. d. l. reum. quod hoc in terminis istis uoluit gloss. in l. 1. C. de reis postu. libr. decimo.

36 cam j̃ in rub.de coniun.persona.† ¶ Et not.quod si procurator in principio litis mandatum occultat, dominus condemnatur se cus si postquam agere cœpit, & factus dominus litis contumax sit: vt j.de executio.sicut §.sequitur.vers.sed quid Item, quòd mã datum est finitum, quod sit multis modis. Item, quòd certa spe cies est sibi mandata, & ipse super alia agit. C. de procur. si procu rator. Item, quod mandatum fuit ante litem reuocatam: quod
a potest fieri, etiam sine causę cognitione. [a] ff. de procurat. ante litem. extra, eodem. in nostra. Institu. man. §. recte. & ff. quod cu iusque vniuer. item eorum. §. fin. Post litem autem contestatam.
b cum procuratore. [b] non potest eo inuito in alium lis transferri sine causa, & sine causæ cognitione. ff. eodem. post litem. & legi bus sequentibus, vsque ad l. si procurator. & C. eodem procura-
37 toribus. †¶ Reuocatio autem procuratoris debet peruenire ad aduersarium, vel ad iudicem, quod si non fiat, valet nihilomi nus quod postea fit cum eo. Secus si peruenerit, extra. eodem. ex insinuatione. & capitulo. in præsentia. de rescrip. ex parte. & hoc post lit is contestationem. nam si ante non est necesse, quod reuocatio perueniat ad aduersarium, vel iudicem, dum tamen perueniat ad ipsum procuratorem, secundum T. & alios. arg. à contrario sensu, extra. eodem. mandato. & capit. in nostra. quod
c ego non credo, ut ibi not. [c] Non ergo nocet malitia, quam qui dam facere soliti sunt sunt. Constituunt enim procuratorem: postea in præsentia testium, prohibent ei ne tractet causam illam ad quam constitutus erat: vel ne vtatur procuratione illa. & hoc ideo, ut si ille procurator in causa obtinuerit, possit acceptare pro se. Si uerò succubuerit, vel non utiliter egerit, possit reuo cationem allegare: vt de procu. ex insinuatione. Certe hoc eis non prodest: quia debent reuocationem publicare: vt ff. de insti. sed & si. Sed & reuocationem procuratoris ad negotia non est necesse ad aduersarium peruenire. ff. mand. si mandassem. argu. contra. ff. quod iussu. l. 1. ver. sed ego. Solu. ibi, Item contra, ff. si cer. peta. eius qui. Sed hoc fallit in contractu matrimonii. extra, de conuer. coniu. ex parte. De hoc not. extr. de rescrip. ex
d parte. 3. [d] & de procura. mandato. Porrò quando de reuocatione obiicitur, debet sibi is, cui opponitur consulere in hunc modum, scilicet, quod satisdet sub conditione: vt si mandatum fuerit reuocatum, teneantur fideiussores: alioquin non teneantur. & ad hoc. ff. de damn. infect. prætor, §. 1. & l. qui vias. & l.
e inter quos. §. alieno. & ff. de administrat. tuto. vulgo. [e] Item ex cipitur, quod dominus processit in causa postea, quare videtur eum reuocasse: quod potest re integra indistincte. ff. eod. ante litem, & l. Paulus. argum. ff. mand. l. qui mutuam. §. non ideo. Idem etiam videtur re non integra extra, de restitut. spol. ex conque stione. ar. contrà ff eo. post litem. De hoc dic secundum Papam.
f vt ext. eodem. petitio. Item, quod fuit ei expresse à domino in hibitum, ne litem suscipiat. ext. eod. ex insinuatione. Item: quod ipse procurator resignauit procurationem re integra ff. eo. muta ri. & l. præ. & seq. & Inst. man. §. recte Si vero non esset integra, ip-
g se puniretur in litem, vt ibi no. secundum Ioan. de Deo. [g] Item, q̃ est falsus procurator: vnde non valet quicquid cum eo fit extra, eo. in nostra. imo punitur. ff. eo. licet. Inst. mand §. tua tantum. Itẽ quod non est legaliter missus. extr. e. c. 1. Legaliter autem intelli ge secundum ea, quæ no. j̃. §. ratione etiam formæ. in j. uer. & 2. & 3. Item, qui Reipublicæ causa abfuturus est, & morbo perpetuo impeditur, & qui magistratum initurus est, & qui inuitus iudiciũ pati non potest: vt qui factus est consul, uel alterius iurisdictionis, non potest defendere, vel procurator esse. ff. e. neq; fœmina. Itẽ generaliter constituitur procurator in qualibet causa, puta in spi rituali. extr. de in integ. rest. cum venissent. & pecuniaria. C. de p̃cur. licet. & breuiter in qualibet ciuili, & vbicunque non prohibe tur. ar. ff. e. l. 1. § fi in criminali non. vt s̃. dixi. ¶ Constituitur autem procurator in omnibus rebus vel causis, vel etiam in vna tantum & præsentialiter, & absens p nuncium vel epistolam: dum tamen certus sit ad litem præsentem & futuram in die, & vsq; ad diem, & sub conditione, & in perpetuum, & ad generales causas & spe-
38 ciales. ff e. l. 1. 2. 3. & 4. ff. mandati. l. 1. †¶ Sed nunquid procurator generalis ad negotia constitutus, videtur etiam constitutus ad
h causas? Arg. quod sic. [h] Nam negotium dicitur in causis: vt extr. de uerb. sig. forus. §. negotium. & ponitur pro causa criminali & ciuili: vt C. de episc. & cler. cum clericis. respon 1. Vnde procura tor generalis ad negotia potest causas peragere, nisi illas, in qui bus speciale mandatum desideratur: quas habes. s̃. versi. item op po. quod licet. quod intellige de ciuilib. Nam in criminalibus p̃curator non interuenit, vt s̃. secundum Vber. Item regulariter se
i cundum Rof. [i] qui inhabilis est ad sua peragenda negotia: per con sequens & ad aliena. C. de legi. tut. l. fi. ext. de æta. & qua. indecorum 2. q. 7. qui nec regiminis. Et similiter quicunque non prohibetur, admittitur. ff. e. mutus §. 1. & Inst. de his, per quos agere pos. §. fi. & quicunque pro se potest esse in iudicio, potest pro alio. ar. ext. de prob. post cessionem.

ADDITIONES.

a Cognitione. ¶ Saluo quod habetur. ff. e. ti. quæ omnia etiã no. e. ti. is cuius & scripsi eo. ti. c. 2. lib. 6. in 1. & 2. glo. Gul. Ang. sub hoc tit. q. 22. ad casus ibi no. addebat alium, s. quando intererat aduersarij quæ allegatio hoc non p̃bat, s. lex. de ætate. §. vl. ff. de interrog. act. quæ resp. rei ad interrogationem vel positionem loquitur ex qua quæritum est ius actori. & vide quod ibi not. alia iura, quæ alleg. reducuntur ad regulam, non debet aliquis. de reg. iur. lib. 6.

b Procuratore. ¶ Quid si causa fuit talis, in qua proceditur sine contestatione, vel de sui natura, vel in contumacia partis: vt patet in cle. de verb. signi. sæpe. & in casibus notatis, vt lite non contest. quoniam. in 1. gl. quæritur an proc. qui in talibus causis aliqua facit, quę post litem contestatam venebat fienda, possint reuocari causa non cognita? Gui. de Suz. in l. post litem. ff. eo. arguit q̃ non, cum actus illi in locum prestationis succedant: ergo idem sit ef fectus. Allegat Inst. de actio. §. fuerat. ff. si quis cau. si eum. §. qui iniuriarum. tenet ꝓrium, & verbis in dubio statur. ff. de leg. 3. non aliter. & de exercito. l. j. §. in re igitur dubia. Similem quæstionem format in l. neq; C. e. li. 6 retentis terminis s̃. dictis tutor, curator vel procurator fecerunt tales actus, an possit substituere, Et tenet, q̃ sic, per l. ff. man. si procuratorem. post prin. hic vi des ꝓrietatem, & secunda placet. veniant no. de ele. c. 1. lib. 6. ver. quod si. in gl. vbi. & remissiones, quas super ea dedi. & j̃. de comparati. ver. attendas. ¶ Adde. q̃ in casibus quibus lis non esset contest. procurator efficiatur dominus litis per primum actum. voluit Bar. in l. post litem contest. & in l. nulla. C. e. ti. & in extrauag ad reprimendum. in verbo, figura. Bar. & Bald. in l. properandum. §. fi quidem. C. de iud. Paul. de Leaz. & Pet. de Anc. in cle. sæpe. de verb. sig. & ideo non poterit reuocari.

c Ibi no. ¶ Quid dixerit Host. no. s. e. ti. c. 2. in 3. gl. ¶ Adde plenè per Bar. in l. 1. C. de satisd.

d Parte. 3. ¶ Et vide quod ibi satis dixi super gl sic j̃.

e Vulgò. ¶ Ad literam fuit iste ver. Alb. Gal. e. ti. ver. sed quãdo. Pe. de Bella. Per. tenet contrarium, vt ponit Cy. C. e. l. j. in vl. q. loquitur tamen de satisda tione à prin. sic oblata, sed etiam in primæua satisdatione Ol. tenet primum dictum per easdem leges. C. ea. l. j. sine dubio in casu quo mandatum, de quo p̃stitit, dicitur reuocatum: maior ratio suadet talem formam cautionis ad mitti, quam a principio: tunc enim fit à iure gratia procuratori, q̃ admitti tur: hoc verò fit ab homine gratias opponenti quod cauetur. sibi enim incũ bit onus probandi reuocationem, vel certificationem sibi de hoc factã. Vbi ergo ne fiat tardatio processus, talem cautionem offert: facit ad hoc, quod non tenetur malitiosè: ergo recusatur, cui iudex debet obuiare præsu mens malitiam opponentis non offerentis probationẽ, nec recipere volẽtis talem cautionẽ. Procedat ergo in principali. In principio verò si talem for mam aduersarius acceptat: bene quidem. ff. de noui. oper. nun. l. 1. §. & post. alias expectet p̃bationẽ mãdati: & tũc p̃cederet lis sine cautione rati. Aut si festinare vult, pure caueat, vt tenet: & tunc p̃cedit dictũ Pet. q̃ in ptoriis stipulationibus nil debet addi, vel detrahi. ff. de præ. sti. l. 1. in fin. Alia ratio, quam ponit M. non concludit in practica. Io. And. Adde, ut per Imol. post Bar. in §. qui alieno.

f Petitio. ¶ Imo dic, vt e. ti. c. fi quem. lib. 6. & contrarium solue, vt ibi no. gl. ad hoc.

g Io. de Deo. ¶ In li. iud. lib. 4. rub. quando delictum procuratoris &c.

h Quòd sic. ¶ Et sic est terminatum. e. ti. qui generaliter. 1. resp. lib. 6.

i Secundum Rof. ¶ Tit. quo. s. circa medium.

Quando contra procuratorem opponitur ratione constituentis.

SVMMARIVM.

1 *Seruus, deportatus, vel bannitus in perpetuum, non possunt procuratorem constituere.*

2 *Masculus volens ueniam ætatis impetrare, non potest ad hoc probandum procuratorem constituere.*

3 *Ecclesia si vnicum rectorem habeat, ille potest procuratorem constituere.*

4 *Tutor & curator non possunt procuratorem dare, nisi post litem contestatam.*

5 *Procurator constitutus à prælato, an poterit causam agere mortuo prælato, Ecclesiæ vacanti, an possit constitui visitator, seu procurator.*

6 *Procurator à minore 25. annis constitutus absque tutoris vel curatoris interuentu, non admittitur.*

7 *Actor ciuitatis non potest procuratorem constituere.*

8 *Prælatus non est dominus rerum ecclesiasticarum, sed procurator.*

9 *Canonicus alicuius ecclesiæ agens sine consensu prælati contra aliquẽ ad aliquam rem, quam dicit contra formam iuris alienatam, an possit ante litem procuratorem constituere.*

10 *Filius familias non potest procuratorem constituere, quia exercitium suarum actionum pertinet ad patrem.*

11 *Pater in reb. filio delatis, quia ipse acquiritur vsusfructus, agere potest per se, vel per procuratorem.*

12 *Pater habet in rebus filij administrationem, & vsumfructum.*

13 *In instrumento vel litera si scribatur quis talis, uel talis, & id non probetur, an fidem faciat.*

14 *Conditio*

14 *Conditio procuratoris, in nullo est deterior, quàm domini, nisi in satisfando.*

15. *Reus valetudine impeditus, tenetur mittere procuratorem.*

2. §. **Ratione** quoque constituentis opponitur, ꝙ cõsti tuens est monachus, uel canonicus, uel conuersus, vel alius regularis: quia hi non possunt actiones per se mouere: vt no. s. in ti. de actore. ver. item excipitur contra actorẽ: ergo nec aliis committere ar. ꝯ expressum, ext de resc. cum dilecta. vbi regularis agit, & procuratorem etiam constituit in causa electionis suæ. extr. de elec. cum inter. & de re iud. cum I. & A. resp. 1. Sed dic, vt ibi, secundum Papam. & in Auth. de sanc. epis.
a §. si vero episcopi. ver. si quãdo autem. † ¶ Item quod est seruus.
1 vel deportatus, vel bannitus in perpetuum, qui pro deportato habetur: quia missus exulat, & pro mortuo reputatur. ff. eo. seruum quoque. ff. de leg. 3. l. 1. § hi quib. & §. seq. ff. de capi. diminu. l. tutelas. §. si libertate. 32. q. 4. cap. vno. ff. de bo. poss. contra tab. l 1. §. fin. Inst. quib. mod. ius pat. pote. sol. §. relegati. & in his quę ibi notantur.
b In seruo autem dic plenius, vt s. §. prox. ver. item excipi-
2 tur contra procuratorem, ꝙ est causa status. † ¶ Item masculus, qui veniam ætatis impetrare vult, non potest procuratorem, ꝺlti tuere ad hoc probandũ. C. de his qui veniam ætatis impe. l. 2. Itẽ ꝙ constituens erat excommunicatus, vel maiores & iurati de vniuersitate, quæ eum constituit, erant excommunicati ext. de procur. c. fin. ar. extr. de testi. licet ex quadam. Dic, vt s. §. proximo, in
c principio. c Item quod impetrauit veniam ætatis, vnde nõ potest agere per procutatorem. C. de his, qui veniam æta. impe. l. 2. Item quod constitutus est ab abbate sine consensu conuentus. extr. de arb. per tuas quia etiam ipse non audiretur sine literis capituli de rato. extr. de transac. contingit. & ext. de procu. c. 1. & de iud. causam, quę. De hoc s. de actore. ver. item etiam obiicitur. & seq. Regularis autem bene agit quandoq; , & constituit procuratorem:
3 vt s. in principio huius §. † ¶ Porrò ubi est in ecclesia unicus rector, ille potest cõstituere procuratorem, qui iuret de calumnia in causa ecclesiæ: vt no. ver. item quod fuit. & 5. q. 3. quia episcopi.
d & ipse poterit tunc esse testis: d vt ext. de testi. inspe. & ca. cum nuncius. Circa hoc autem not. quod vbicunque potest prælatus agere & conueniri in causis ecclesiæ suæ sine suo capitulo. quod dic vt s. de actore. ver. ad præsens. ibi; breuiter tamen, &c. ibi põ etiam dare procuratorem: vt ext. de procu. petitio. In causis enim pecuniarijs electionem habemus, an p nos ipsos, an per procuratorem eas tractemus. C. de procu. l. fin. ff. eo. l. 1. nisi in casibus, qui
4 ibi no. † ¶ Nec ob. quod tutor & curator possint agere, sed nequeunt procuratorem dare, nisi post litem contestatam: quia platus plenius ius habet in rebus ecclesiæ: quàm illi in rebus pupilli. Nam prælatus illis vtitur & fruit: vt ext. de vita & hone. cle. cum ab omni. Inde est, quod potest dare procu. ante litis contest. vt ꝺ. ver. item quod fuit. Item contrà, quod consensus capituli & subscriptio requirat. ext. de procu. c. 1. sed ibi illi adhibentur vt testes, & non vt auctoritatem præstantes. Et præterea ibi dicitur, quod episcopus faciet procuratorem, vel ibi loquitur de magnis causis, vt dixi in præalleg. ver. breuiter tamen. Veruntamen si prælatus velit constituere vnum generalem & perpetuum officialem, qui omnia communiter negotia gerat, siue in causis, siue in aliis, hoc debet facere cum consensu sui capituli: cum hoc inter arduа negotia sit. 89 dist. iudicatum. in quibus consensus capituli est requirendus. ext. de his quæ fiunt a præl. sine consensu ca. quanto. & c. nouit. Vtrum autem capitulum sine consensu prælati procutorem constituet: no. ꝺ. de syndic. ver. item quod non est const. it.
5 & seq. † ¶ Sed nunquid procur. constitutus à prælato, siue rectore ciuitatis temporali, vel perpetuo, poterit causam agere mortuo prelato: siue cœperit agere ante mortem, siue post? Papa no.
e ext. de foro compe. dilecti. quod sic: e secus tamen in procuratore ad negotia constituto. De hoc ꝺ. de syndic. vers. quid si aliqua. Vtrum ecclesiæ vacanti possit cõstitui visitator seu procurator: & vtrum archiepiscopus possit constituere procuratorem in rebus episcopalibus, vel episcopus in reb. capellarum suarum? dic
6 plenè secundum Papam, prout no. ext. ne sede vac. c. 1. † ¶ Item quod constituens erat minor 25. anno. nec tutoris nec curatoris auctoritas interuenit. C. eo. ꝙ 3. & l non eo minus. C. si aduer. rẽ iud. cum & minores. vbi de hoc. ff. de minor. cum mandato. ff. de neg. gest. qui aliena. §. quanquam. nisi quando abest, quia tunc petit curatorem per procuratorem: vt ff. qui petant tutor. l. 2. §. pe. & nisi in casibus, in quibus censetur maior. qui no. ext. de restitu. spol. ex parte. & 15. q. 3. certis. Cum enim possit in his per se agere: ergo per alium: ar. ff. eo. l. 1. §. vsus. & ff fa. er. planè. ar. tamen ꝯ in præ. l. neque. Ad hoc respondeo, quod tutori & curatori non competunt suo nomine actiones populares: & ideo in eis nõ ꝓstituunt procuratorem, licet per se agant. Hoc autem f nota, quod
ocurator à minore legitimè constitutus debet cauere, quod si
or, aut hæres eius, aut is, ad quem res, de qua agit, pertinebit:
integrum restitutus, quanti ea res erit, tantam pecuniam
dabit: vt ff. rem ra. hab. cum minor. ver. & ideo ita, &c. Alioquin repelli potest. & iunge hic quod no. ꝺ. de coniun. perso. vers. item quod is, pro quo. & seq. Item quod est constitutus à procuratore, quod dic plene, vt s. §. proxi. ver. item excipitur, quòd est con-
7 stit. & seq. †, ¶ Item ꝙ est constituendus ab actore ciuitatis, qui non potest constituere. ff. de procu. nec ciuitatis. Item quòd fuit constitutus à tutore vel curatore ante litem contestat. cum eis, quod fieri non potest: quia non sunt domini, sed post sic, quia sunt facti domini per litis contestat. C. eod. neque in princip. & in fine C. de app. si actor. de quo dicam ꝺ. de actore ab uni. constit. versi. porro. & uer. item actor. in fi. Dominus enim cõstituit, non alius
g ff. eo l. 1. respon. 1. ¶ Tanc. autem no. in lib. suo. s & Acc. ff. de procur l. 1. resp. 1. & l. nec ciuitatis, & Azo in Summa, eod. tit. in prin. idem esse in prælato, ut non possit constituere procu. in causa ec-
8 clesiæ, nisi prius sit lis contest. cum eo; † quia prælatus non est dominus rerum ecclesiasticarum, sed procurator. 12. q. 1. c. fi. ext. de dona. c. 2. at procurator non potest ante litis contest. alium facere. C. de procur. quod quis. nec tutor, ut iam dixi, cui comparatur
h prælatus: ut not. 5. q. 3. quia episcopus. h Nec actor ciuitatis: ut s.
i uer. prox. Ego dico contrà, cum Io. & Gul. Na. & Innoc. IIII. & est expressum in præ. c quia episcopus. vbi de hoc. i ext. eo. petitio. &
k de iu cal. cum causam. ibi: quorum procur. &c. k & in Authen. de san. epis. §. si vero episcopus. uer. si quando autem. & sic communiter obseruatur. Sed utrum sit necessarius consensus capituli; dixi s. de actore. ad fi ver. & hæc vera. Nec ob imò sanat, quod episcopus dicitur procu. rerum ecclesiæ nam est procu. habens generalẽ negotiorũ administrationẽ, qui põt ꝓstituere indistincte. ar. ff. de proc. ꝓcurator, cui. & l. mutus. resp. 1. ff. mã. l. 1. §. 2. ar. ꝺ. ff. mã.
l si procu. §. 1.] † ¶ Quid si canonicus alicuius ecclesiæ sine consen-
9 su prælati agit contra aliquem ad aliquam rem, quam dicit contra formam iuris alienatam: vt ext. de rebus eccle. alie. uel non. si quis presbyterorum. nunquid poterit ante litem contestatã procuratorem constituere? Et uidetur quod non, secundum eos, qui dicunt quod nec prælatus, nec coniuncta persona ante litis contest. procuratorem ꝓstituere possunt, vt prędictum est. Dic ꝓtra-
nam in hoc succedit in locum totius capituli: & capitulum procuratorem facere potest. ff. quod cuiusque uniuer. l. antepen. & sic
m obtinuit. m ¶ Quid de executore ultimę voluntatis: nunquid potest ante litis contesta. facere procurat. De hoc ꝺ. de instrum. edi. §. nunc uero. uer. sed nunquid. Quid si habens plures filios cõstituat procur. pro se & pro ipsis? Dic, vt ꝺ. in ti. de syndic. Item ꝙ constituens requisitus de calum. non iurauit, cum fuit cõstitutus: unde non ualet, secundum quosdam. C. de iur. calum. l. 2. § fin aũt abfuerit. Tu dic, vt ibi no. ff. de procura. Pomponius. §. sed & is. Item ꝙ
n ab infami cõstitutus. Instit. de excep. §. fin. qui §. facit in contrariũ
10 potius. n † ¶ Item quod constituens est filiusfamil. qui non potest constituere

ADDITIONES.

a Autem. ¶ Et vt in cle. e. tit. religiosus. Io. And.

b Ibi not. Vide quod de materia huius ver. & illius §. plenè dicam ꝺ. de cessatio. §. 1. super ver. illud etiam queritur.

c In principio. ¶ Ibi de procuratore excommunicato: hic de constituente. Et debuit auctor distinguere inter actorem & reum constituentem. placet enim iuri, quòd reus excommunicatus potius litiget per procuratorem, quam per se. de iud. intelleximus.

d Testis. ¶ Vide ꝺ. de teste. §. 1. co. 4. ver. sed nunquid rector. & ver. sequenti, & quod ibi dixi. ¶ Adde Old. cons. 156.

e Quod sic. ¶ Contrarium est terminatum per cle. e. ti. procuratorem. vbi dicitur, quòd reuocatur per mortem, etiam in his, in quibus contestatus fuerat litem. ¶ Adde, ꝙ opi. Io. An. licet de ipso mentionem non faciat, tenet Roma. cons. 374. vbi tenet, quòd si prælatus constituerit procuratorem ad litigandum super titulo beneficii, & prælatus renunciet beneficio, quòd statim intelligitur reuocatum mandatum, & ibi parificat mortem & renunciationem.

f Hoc autem. ¶ Secundum Vber. de Bo. ti. quo ꝺ. ver. exigo. ¶ Adde, an cum iuramento minor posit procuratorem constituere, Bal. cons. 177. lib. 6.

g In lib. suo. Eo. ti. ver. quis constituere. sed contrarium no. in apparatu, vt statim subdam. ¶ Adde idem esse de executoribus testamentorum, vt ante litem contestata possint constituere procuratorem, vt tenet Pau. de Cast. cõs. 148. Et idem est in rectoribus hospitalium, vt voluit Bald. in l. orphanotrophos. de episc. & cler. quia & ipsi percipiunt fructus hospitalis: qua ratione idem videtur dicere in pmendatario ecclesiæ, cum debeat de bonis ecclesię uiuere: ut in c. nemo de inceps. de electio. in 6.

h Quia episcopus. ¶ Multa, in quibus est disparitas, vbi uide in fin. 1. gl

i De hoc. ¶ Et 2. q. 7. si quis ergo. in fi. 1. gl.

k Procur. &c. Et ibi hoc tenuit Tanc. ut scripsi super fi. 2. gl. seq. & uide simile ꝺ. uer. sed quando.

l §. 1. ¶ Loquitur in procuratore negotiorum, qui non habebat liberam.

m Obtinuit. ¶ Dicit Alber. Gal. eo. titu. 2. col. quòd sic iudicauerunt doctores Bonon. & uide quod no. de testib. cum olim. in gloss. 2. & quod super ea dixi. ¶ Adde, ꝙ hoc dictum Spec. multum commendat Ant. de But. in c. edoceri. ext. de resc.

n Potius. ¶ Vide s. §. proxi. uer. item ꝙ est in mis.

10 cõstituere procuratorem ad agendum: cum exercitum suarum actionum ad patrem ptineat: vt C.de annali excep.l.1.in fin.nisi in certis casibus:ut ff.de procurat.filiusfam.respon.1.in fin. & argu. in his quæ not. s̃ ver. item ꝙ constitutus erat minor 25.ann qui casus no s̃.in tit.de actore.ver.sed filiusfam. Ad defendendum autem semper potest,vt ff.e.l seruum quoq; resp.1. Item ꝙ constituens erat reus criminis læsæ maiest.C.ad l Iul.ma.l fi. Item ꝙ pstituens re integra obiit.C.mand.mandatum re.ff. eod.inter causas. in prin.& l.præ.in fi.Insti.e § si adhuc ext de off.dele.c 1.& c.gratum.& c relatum.Item ꝙ clericus pstitutus à laico.ext.ne cler.vel mo c.j.& 2.dic,vt s̃ prox.vers.item ꝙ est episcopus, vel sacerdos. Item ꝙ dominus nouerit veritatem,& procu.ignorat: & dominus est iustus & legalis,& procu.est perfidus & infidelis.ff eod.l.si actor. C.eo.l.fi. Item ꝙ est constitutus ab eo,qui de statu suo litigat,.vel furioso, vel mente capto, vel prodigo post interdictum factum:& generaliter ab eo,qui non habet liberam bonorum administrationem.ff.de procu.ferunt.in prin.C.de asser.tol.l.1. Et no.quod in reb.a filio delatis patri acquiritur vsusfru.vnde pater per se,vel per procu.in rebus illis agere potest: vt C.de bo.ma.l.1.

11 †¶ Sed quando poterit illum constituere? Videtur quòd post litem contesta. tantum ad similitudinem tutoris & curatoris. C. de ꝓc.neq;.ff.de ap.ab executore §. fi. Nam & quod in illis dict̃,ad alios administratores porrigendũ est.ff.de contrah. emp. si in emptione §.fi.ff.de edil.edic.l.quod si nolit §.quod in curatore Arg. tamen contra,ꝙ etiam ante litis contest.hoc possit,in præ l. 1.de

a bo.ma.ver.atq; ita omnia.vbi de hoc. a †¶ Nam & pater plus hẽt

12 in rebus filii,quàm tutor vel curator in reb.pupilli vel adulti: & quia hẽt administrationem & vsumfructum.vt prælatus Et quia per l.C.de bo.ma.l.1.quę indistincte loquitur: & ideo uideẽ indistinctè intelligenda:quia dicit, ꝙ potest ꝓstituere procu.nec dicit ante litis ꝓtest.vel post.ff.de alimen.leg.l.1.§.1.& de le. præ. petit. bo.poss.ꝓtra.l.1.§.1.19.dist.si Romanotũ. Et quia vsufructuarius loco domini habetur.ff.de bo.auth.iud.poss. in venditione bonorum & quia nullus est amor qui,&c. C. de cur. fur.l.fi.in princ.& quia vsusfr. pars est dominij ff.de vsufr.l 14. Vnde potest distingui vtrum pater agat ratione proprietatis:& tunc post litem cõtest.

b tantum:an rõne vsusfr.& tunc ante & post,secũdum Vber. b Sed in cuius persona talis procu.concipiet libellos? dic,vt j. in tit.de

13 libel.concep.§.iam nunc.2.ver.illud autem.† ¶ Illud quoq; notãdum est,quod licet contineatur in aliquo instrumento, vel litera:ego talis episcopus talis loci:vel,ego talis procurator,uel curator,vel tutor talis,uel syndicus talis uniuersitatis non ideo creditur episcopus,vel procurator,uel tutor,vel syndicus. nisi ꝓbet: nec ualet quod per eos agitur:vt ff.de reb.eorum.qui neque.Quidam tamen contra,ꝙ credantur tales,eo ꝙ sic in scriptura se vocant.argum.C.de contrahen.stipula.optimam.§ cum iraque. ibi, & ita eam esse scripto domino, &c. sed ideo ibi lr̃æ creditur: quia erat contra eum,qui eam fecerat: secus esset,si pro se: vt ar. ff.de interrog.act.de ætate.§.1.Itẽ pro eis facit,quia non fit præiudicium libero homini,qui sic scripsit.C.de lib. causa. liberos. Sed bene fit præiudicium,vt dicatur esse in possessione seruitutis, secundum Vber. Item pro eis facit,nam scriptura facit fidem etiam in eo negotio,siper quo principaliter non est facta: ut probatur & no.secundum Papam.ext.de censi.cum olim.ad fi.de hoc j̃.de probat.§.fi.ver.sed pone.& de instr.edi.§ dicto.ver.sed nunquid. & secundum Papam,de off.dele.cum in iure. ¶ Item breuiter potest constituere procu.paterfam.liber homo,maior 25.ann.compos mentis,dominus rei vel causæ,& generaliter quicunque, qui

14 non prohibetur.ff.e. mutus. respon. 1. † ¶ Hoc autem c certum

c est, ꝙ in nullo est deterior conditio procuratoris,quam domini, nisi in satisdãdo.ff eo.sed & hæ §.fi.& l.uel in operis & l.minor §. qm̃.De satisdatione autem dicam j̃.in 11 de satis.Generaliter autẽ opponitur s̃ procuratorem, ꝙ est ꝓstitutus ab eo,qui constituere non põt:potest autem quilibet ꝓstituere,nisi prohibeatur: ut ff.

15 eo.mutus.§.1.prohibent autẽ pmissi. ¶ Sed nunquid treus valetudine impeditus tenet mittere procuratorem? Videtur ꝙ sic, ff. de mino.Papin.ff.ex quib.cau maio.sed & si per ptorem.§.1. Sed

d illud in actore.Arg. s̃, ꝙ non teneatur.ff si quis cau.l 2.§.si quis. d

e De hoc no ext.eo.c.2. e & ff.de diuer.& tem.præscri. l.1. Vel dic, quod si longum spatium intercessurum sit, vel dilatio damnũ sit illatura,tunc cogetur.ar.ff.de hære.insti.si quis instituatur.in fi.&

f ff.ex qui cau in pos.ea.l.Fulcinius §.adeò. f De hoc in Summa domini mei,eo.ti.§ & in qua re.ver.sed nunquid.

ADDITIONES.

a Vbi de hoc. ¶ In gl.2.cui placet primum dictum,sed per rõnes hic positas, Odofr.Iac.de Ra.& de Are. Guid.de Suz.Pet.& Dyn.tenent hoc dictum, quod põt etiam ante lit.contest.pro proprietate procur. dare, & placet ibi Cyno.in 1.opp.& vide quod no.& dixi.s.ver.item ꝙ fuit.2.¶ Adde Bar.ibi, in d.l.1, & Alex.ibi in apost.

b Secundum Vber. ¶ Et Ang[illegible]al.eo.tit.2.col.ver.quæritur an pater.de hoc men[illegible]bre nullum du[illegible]at nomine proprio.

c Ang[illegible]VI

d Si quis. ¶ Per quem §.Accur.hoc tenet in l.quæsitum.ff.de re iud.

e c.2. ¶ Et 5.q.3.si a grotans.& super 4.gl. præ. Decre.2.dixi responsionem ad leg.Papi.secundum Inno. & specialitatem in causis electionum, in quibus licet sint ardue,necesse hẽt infirmus procu.pstituere.ibi vide. ¶ Adde,vt p legistas in l.quæsitum.de re iudi.Et an carceratus teneatur mittere procuratorem,si fuit citatus ad audiendum sententiam,Ange.consi.165.tenet ꝙ sic.

f §.adeò. ¶ Hucusq; verba Alber.Gal.eo.ti.circa medium interseruit tamen ꝙ in aletudo mentis,non quia furiosus est,uel mente captus,excusat ab inobedientia,& pœna sufficiat Decr.cle.de homi.si furiosus.ubi concor.in 1.& 2.gl.In aletudine autem coporis distinguit:ut in l.ff.de uaca.mu.l.2.§.corporis debilitas. cuius textum Canonist. nideat. extrà, de testibus.si quis testium. In suffragio dixit Guid.de Suz.super l.fin. C.eo.nulla esset immunitas infirmitatis.si tenerentur infirmi procuratorem constituere, cum sanis ad sufficiat,ut ibi.

Quando contra procuratorem opponitur ratione formę constitutionis.

SVMMARIVM.

1 *Tabellio non fit,nisi à principe,vel à se commisso vel comite,vel marchione iurisdictionem habente.*
2 *Literis priuatæ personæ non est credendum in facto alieno, nisi probetur.*
3 *Calumniæ sacramentum exigendum est ab eo,qui sine instrumento & literis dicit se procuratorem.*
4 *Procuratorium, in quo dicitur, Promitto me ratum habiturum, quicquid per te fuerit legitime procuratum: non valet.*
5 *Procurator datus ad litem contestandam, an poterit litem vlterius prosequi.*
6 *Procurator constitutus ad proponendum exceptionem tantum,non potest procedere.*
7 *Clausula illa,& ad omnia,quæ facienda occurrent: requiritur in assignatione termini ad testes producendos.*
8 *Procurator ex parte actoris ad vnum solum capitulum constitutus,an teneatur satisdare de defendendo.*
9 *Procuratorium generale, in quo tamen non exprimitur tempus præsens, vel futurum,an extendi possit ad futura.*
10 *Obligatio generalis comprehendit bona tam præsentia,quam futura,*
11 *Indefinita locutio æquipollet uniuersali.*
Vbi in procuratione est verbum ambiguum, debet constituens illud interpretari.
12 *Constitutus super fundo,molendino,domo,& alijs rebus,nunquid sit procurator super contentis in eis.*
13 *Clausula illa, nolo ꝙ valeat vltra annum,in mandato generali, vel aliàs sufficienti apposita,quid operetur.*
14 *Procedendo per speciale mandatum,videtur generali renunciare.*
15 *Mandatum sub proprio sigillo factum debet dari,diem,consulem,&c. continere,aliàs est inualidum.*
16 *Duo vel plures si simul simpliciter ad unam causam constituãtur, an vnus sine altero agere,vel defendere possit.*
17 *Vbi sint plures consules an vnus eorum agere possit.*
18 *Fieri potest per pactum,quod potest per legem.*
19 *Procuratores plures cum ab aliquo constituuntur, & dicitur quod vnus sine altero nil possit,quid obseruandum.*
20 *Nomen constituentis & constituti,& contra quem, & in qua causa, debet in mandato procuratorio contineri.*
21 *Exceptio procuratoria,& dilatoria duobus modis dicitur.*
22 *Pars semel procuratorem approbans,an amodò poterit eum recusare.*
23 *Procurator comparens ad iudicium firmandum die ad iurãdum de calumnia assignata,quo pacto possit iurare.*
Falsus procurator dicitur,qui fines mandati excedit.
24 *Procuratorium originale in iudicio exhibitum,quomodo possit reddi parti producenti.*

3.§. Ratione autem formæ constitutionis opponitur s̃ procu. quia non continetur ibi ad qd est constitutus:puta ad agendum,uel ad defendendũ.ext. e. accedens.& c.constitutis.de app. Nicolao Veruntamen in causa electionis is, qui habet tantum mandatum ad excipiendum ꝓtra electionem,potest litem contestari,& omnia facere, vt quidam dicunt:& quære hic,vt dixi s̃.§. 1.uer.item excipitur, ꝙ licet hẽat. Item quòd literæ procurationis parti, vel iudici non dirigantur, quod fieri debet:vt in præ.l. si procuratorem.& ff. rem ra. ha. ne

1 latisdatio.Item,ꝙ non sunt factę per manum publicam,uel quod tabellio fuit ignotus,uel seruus,vel vilis, vel deportatus:his obiectis vacillat fides instrumenti.† ¶ Nõ enim fit tabellio,nisi a principe,uel ab eo,cui ipse commiserit:vel a comite uel a marchione iurisdictionem habente. hoc probatur in Auth. de test. §. fi uerò ignoti.ff de eden.si quis ex argẽtarijs.§.cogẽtur. C. lib.10 de tab. j. generali. & per totum. ff. de pub. quecunque in fin.qui test fa, possunt. l. 3. ff. quod ui aut clam. prohibere.in fine. 1. respon.in Auth.coll.4.de tab.& de instrumento.caut. & fide. col.5. & j.de instr.edit.§.restat.uer.sed quid si. Item,quod non sunt sigillo authentico

thentico sigillatæ, sed ignoto, vel falso, vel non habente chara-
cteres, vel habente, sed illegibiles. C. de episc & cle. si qua. in fi. C.
de mand. principum. l. vnica. ext. de probat. post cessionem. extr.
de cle. peregr. c. 1. 11. quest. 3. curent, extra de fide instr. inter dile-
ctos. ff. de testi. ad testium § signum. 117. dist. victor. & c. nobilissi
2 mis.† Priuatę uero personæ literis non videtur credendum in fa-
cto alieno. nisi probentur. C. de prob. instrumenta. & l. seq. ff. de le.
2. l. fi. in prin. ext. de fide instr. si scripturam: quia dicto vnius non
creditur. ext. de testibus. licet. et l. 33. q. 2. admonere. Nec testimo-
niis. ext. de cohab. cle. tua. ar. contra ff. de procu. l. si procuratorē.
Sed illud in proprio facto. & ff. rem ra. ha. ne satisdatio Sed distin
a gue inter iudicem authenticũ & priuatum [a] C. de app. cos. de hoc
vide j. in ti. de probat. § videndum. ver. 10. in his tamen casibus,
& in his, qui sunt s. ve. prox. admitti potest, si offerat cautionem
de rato, si dicas te dubitare de mandato j. de satisda. §. viso. Vnde
b caue, ne hoc dicas [b] in sigillo, vel alijs. C. de procu. l. 1. ext. e. c. j. de
offi. dele. corā vbi vero instrumento vel literis etiam in modũ ex-
ceptionis falsitas opponit: tunc non admitterē eum cum cautio-
ne de rato, nisi probet verum esse instrumentum, vel sigillum. C.
ad leg. Cornel. de fals. l. fi. & l. si quis in fin. C. de fide instrument. l.
plures apochis. C. de probationi. iubemus. licet contra utentem
instrumento alibi distinguatur. ff. de acqui. hæredit. cum falsum.
3 † Porrò ubi quis sine instrumento & literis dicit se procu. & hoc
c vult probare per testes, [c] exigere debet prius calumnię sacramen
tum. C. de iur. calum. l. 1. ext. de elect. cum dilecti. ver. nos verò. &
præstabit illud dominus, non ipse, secundum quosdam: vt no. co.
ti. l. 2. & probatur in Auth. principales. Alii dicunt, ꝙ ipse, qui se
dicit procur. illud præstabit: quia hoc negotium extraordinariũ
est: & in hac causa ipse principalis est, ff. de dam infec. qui bona. §.
si alieno. ar. ext. de iur. cal. in pertractandis. Hoc autem certũ est,
quod per sigillum ad causas deputatum, non potest procurator
constitui: vt ext. de app significauit secus si esset sigillum alterius
& notum: vt C. de testi. si vnus. præsertim si sigillans aliud non ha-
beat: vt j. de cita. § iam de citatione. uersi. literis igitur. Secũdum
vsum autem cancellariæ Romanę curiæ, non valet procuratoriũ
ibi factum ad impetrandum & contradicendum, nisi fiat sub sigil
lo auditoris ꝯdictarum Et licet multi præsumant hoc inductum
propter questum tamen utiliter est inductum, ad multas frau-
4 des excludendas. † ¶ Item excipitur, ꝙ in procuratorio dr̃. Pro-
mitto me ratum habiturũ, quicquid per te fuerit legitimè ꝓcura
tum; quod non ualet. Nam semper diceret: Non est hoc legiti-
me factum. Debet ergo simpliciter dicere: Quicquid ꝑ te fuerit
procuratum. ff. de procu. si procuratorem. 2. q. 5. quæ de causa. in
fin. ext. de confir. vti. vel inuti. cum dilecta. prope fi. & de dolo &
d contu. cap. fin. secundum Ioan. & Ber. [d] Alii contrà: nam semper
intelligitur, quòd legitime procedat. argum. 21. quest. 1. relatio.
e vbi de hoc. [e] & conditiones, quæ ipso iure intelliguntur, non li-
gant contractum, si exprimantur. ff. de cond. & dem. cōditiones.
extr. de elect. significasti. ext. de præsum. c. fin. Prius dictum verius
credo, quod licet procur. in aliquo excessisset, non ob hoc senten
tia rescinditur: imo domino pręiudicabit: sed ipse habebit recur-
sum contra procu. C. de procu. si procurator. extr. ne causa poss.
& proprie. cum olim. ext. vt lite non contest. c. 1. in fi. Sed si dictũ
fit, quicquid legitime, &c. tunc posset cauillari, vt dixi. Dominus
tamen Clem. Papa 1111. lumen iuris, visus est in sententiam se-
cundam declinare. Item, quod in literis procuratoriis rei domi-
nus non exposuit satisdationem, per quam ipse dominus sub hy-
potheca rerum suarum. fideiussor sui procuratoris existat iudica
tum solui. Insti. de satis. §. si vero aliquis etiam si apud acta ꝯstitua
f tur: vt C. e. l. vnic. in fi. & C. de consor. eius. l. 1. 2. [f] Item, ꝙ ipse fuit
generaliter ꝯstitutus, & alter specialiter. ff. eo. l. 1. 2. & 3. ext. eod. c.
1. de rescr. cap. 1. Veruntamen nisi speciale sequatur, generale va-
let, & sufficit ad lites: vt ff. pro socio. l. actione. §. renunciare. ff. l. de
iniu. sed si vnius §. procur. nisi in casibus, qui no. s. §. 1. uer. item op
5 ponitur, ꝙ licet.† ¶ Quid si dedi procuratorem ad litem conte-
standam, nunquid ille poterit litem vlterius prosequi? Videtur
ꝙ sic. ar. C. de procu. l. procuratorib. ff. e. l. qui procu. Nam per li-
tis contest. factus est dominus, & domino inuito procedet, & eo.
ti. post litem. & est simile. ff. de lib. & posth. si ita. § regula. ꝯtra. C.
g eo. si procur. & l. maritus. ibi, id solum; & c. ff. e. l. 1. §. 1. [g] Tu dic, ꝙ
si dedi ad litem contestandam tantum, tunc non potest ultra pro
h cedere. Si uero dedi simpliciter ad litem contesta. tunc potest. [h]
6 †¶ Quid si ꝯstitutus est ad proponendum exceptionem tantum?
Videtur non valere. ff. eo. omnes. & l. fin. ext. de app. Nicolao. &
ext. de dolo & contum. venerabili. quod verum est, quod consti-
tuens fuit citatus, vt responderet per se, vel per sufficientem re-
sponsalem: alioquin contrà. C. eo. si ad vnam. De hoc. s. §. 1. versi.
quid si constitutus. Et breuiter no. quod iuste constituitur pro-
curator in iudiciis ante litis conte. ad proponendam causam ab-
[...], & probandam. vt ext. de proc. querelam. & no. secundum
[...] ext. de acc. veniens. Item etiam ad agendum & defenden-
[...] ad testes producendum, & ad appellandum, & ad alia hu-
iusmodi, quæ post litem contest. occurrunt. Sed si ante libelli re-
ceptionem constituitur proc. ad proponendas causas recusatio-
nis, uel dilatorias, uel declinatorias fori, vel ad aliud huiusmodi:
non est idoneus ꝓcurat. quia semper in prin. est libellus mittēdus
vel offerendus reo: vt 3. q. 3. c. induciæ. § spacium. ver. offeratur,
at per tale mandatum non habet talis proc. potestatem recipien-
di libellum nec recusanddi, nec excipiendi. Alii dicũt, ꝙ proc. ꝯ-
stitutus ad excipiendum tantum, bene est admittendus & excipe-
re potest,

ADDITIONES.

a Priuatum- ¶ Remissio declarat hoc dictum; quia potest distinguere inter iudicem maiorem & minorem, & solenniter iudicem & priuatum. ¶ Adde, ꝙ tabellionatus officium est vtile, & creari possunt tabelliones ab episcopo, & à quolibet ordinario in sua diœcesi, secundum Old. eius consi. 75. incip. quæritur quis possit. & ibi dicit Host. ita tenere in c. cum P. tabellio. & in Summa eo. tit.

b Hoc dicas. ¶ Te dubitare de mandato propter sigillum, vel alia: & fuerunt hæc verba Vber. primo. Io. de Deo, post eum locis, quæ allegaui super rub. ibi etiam sic tenebat distinctionem Gut. ¶ Adde ꝙ Bald. & Sal. in l. 1. C. e. dicit Io. An. in c. quamuis. extr. e. & Arch. 73. dist. in nomine domini. Host. & Io. And. in c. 2. de sol. tenere, ꝙ solum sigillum non sufficiat ad probandum mandatũ plenè: sed bene sufficit cũ cautione rati: ꝑ tex. in d. c. 2. vbi æquiparatur traditio scripturarum, & traditio sigilli. Ergo sicut traditio scripturarum sufficit cum cautione rati: ita & eodem modo traditio sigilli. Et ꝙ sufficiat traditio scripturarum cum cautione rati, tenuit Paul. de Castr. in d. l. 1. Rom. consi. 416. & quando deferenti sigillum domini sit credendum, vide d. Alex. in c. significauit. ext. de appel.

c Testes. ¶ Videtur auctor præsupponere & Vber. pri. & Io. de Deo quorum fuerunt hæc verba, vt proxime dixi. & Azo. in Summa huius titu. vltra medium, ver. est aliud. & vide j. de satisd. §. viso. in prin. quod procuratorium possit probari per testes, quod consuetudo iudiciorum non recipit, & maximè ex parte actoris prouocātis. Ex parte autem rei ad excusandum ipsius contumaciam, & impediendam missionem vel excommunicationem cōtra dominum, satis congruum esse talem probationem admitti, si talia erant in fieri, & solum ad illum finem non prosecutionem litis: & maximè si dicant instrumentum statim portandum: quia festinè poruenerunt. Alias autem uia parata esset reo fugienti protelandi litem, ordinando quòd aliquis dicens se procuratorem suum, petat dilationem ad producendos testes super mandato, & illos producat, quos fortè & reprobari continget: & habebit fortè lōgiorem tractum articulus iste, quàm principale. Ad materiam facit quod no. j. de proba. §. videndum. ver. sed nunquid delegat. Cyn. super l. 1. C. e. ti. in 6. q. refert Pe. de Bel. Per. hoc tenere, ꝙ procuratorium non probetur ꝑ testes, sed per instrumentum: cuius probatio est probata. Inst. de satisd. §. fin autem. Probatio autem testium non est probata: quia improbantur. Mihi non concludit hoc: cum ex persona & dictis reprobetur vtrunque. Inducit etiam quandam rationem prolixam, sumptam ex l. 2. ff. ex quib. cau. in poss. ea. 3. defendi. quæ etiam mihi non concludit, vbi depositiones testium essent in actis. Vnde dabat cautelam Gul. An. sub hoc tit. in 1. q. ꝙ iudex interloquatur probationem hanc per testes fieri posse: & redigatur in actis. & sic valebit probatio ex decreti pronunciatione, & actorum recitatione. C. si mater indemni. promi. l. vltima. Dicebat etiam distingui posse, an fiat procurator in ciuitate, aut in rure: vt primo casu requiratur instrũ, vel litera, secundo sufficiant testes. Sic alibi distinguitur. C. si cer. pe. Auth. sed nouo. de fide instr. Auth. at si ꝯtus. & de test. l. fi. Iac. autem de Ra. admittebat probationem mandati per testes in iudicio paratos, & omni exceptione maiores: alias si parati non sunt, vel exhibentur, facile repellendi: tunc vt alterationem tollat: & ne iudicium protelectur, talem probationem non admittit. ar. Insti. de excep. §. fi. Fateor durum esse detrahere ꝓbationi testium, ne æquentur instro, ꝯ tex. vtriusq; iuris: sed ecōtra. Fateri ergo oportet aliqua melius probari per instrumenta: vt no. de prob. tertio. Item esse certos casus, quib. scriptura requiritur: de quib. j. de instro edi. §. restat. & de censi. Rom. lib. 6. nec inique istud illis adiungeret: quis enim testis bene memorabit, quis, quē ad quid, corā quo proc. ꝯstituit, & cum qua potestate, & cum qua limitatione: & cum qua ratione: & si generalem clausulam pręcedebat aliud speciale, & his similia, quæ facile in instrumento clarescunt. Placet ergo consuetudo iudiciorum, quæ talē probationem non recipit, vt prius dixi. Pro qua facit cle. e. ti. c. 1. in prin. & in fi. quod tũ ꝯmendo, quo ad lites prosequendas. si u. de pter ito tractaret, an talis fuerit procu. rōnes prædictæ non vrgent: & merito ꝓbatio admittetur, siue qō sit inter procu. & dñum: siue inter alterum eorum & tertiũ: siue inter duos tertios. ¶ Adde. ꝙ opi. Io. An. reprobat Panor. in c. 1. ext. e. sequutus opi. gl. ibi, ꝙ per testes ꝓbetur procurator. Idē tenent Bar. Imo. & Ale. in l. 1. C. e. Ang. clarissime sequit opi. Bar. ꝯsi. 291. inci. visis omnib. Item mandatũ probat ex eo ꝙ notarius actorum exhibet scripturam hoc modo, s. hæc est copia mandati Titii: licet aliter non appareat ex originali de mandato: vt voluit Pe. de Anc. ꝯsi. 40. inci prima facie. Pronunciatio aũt iudicis sola super legitimatione procuratoris, non sufficeret, vt dixi. probatur ēt mandatum ꝑ scripturā priuatam, vt no. in 1. notab. e ꝭ s Alex. in c. significauit. ext. de app. Itē mandatum ad solutionem recipiendā per testes ꝓbari non pōt: quia soluentes debent hr̃e plenam securitatem per scripturā solennē l. plures apochis. C. de fide instr. quæ fieri non pōt: ex quo mandatum non est in scriptis. l. sicut instrumēta. C. de lib. ca. & hic ſm Bald. in l. si falsus. in 14. col. C. de fal.

d Ber. ¶ In c. relatio. quod statim allegatur.

e De hoc. ¶ Et vide quod dixi. de dila. c. vl. super gl. & ita. Adde Ludo. Rom. consi. 60.

f l. 2. de hoc j. satisd. ver. expedito. post prin. & j. §. prox. ver. si verò reus.

g §. 1. ¶ Vsque huc fuit Albe. Gal. co. ti. uer. sed quid si dedi. cui continuatur sequens ver. vsq; ad remis.

h Potest. ¶ Secundum Inn. & vide quod scripsi [...] etitio. in gl. ꝑ hoc. & qđ no. e. ti. c. 1. §. 1. in 3. gl. & quod super ea dixi, [...] ꝙ dictum Spec. sequitur Pau. de Cast. cons. 335. incipiente, [...] mis.

re potest, etiam si non habeat mandatum ad defendendum, vel li-
bellum recipiendum, ꝙ dic, vt no. secundum Papam, ext. de pro-
a cur. constitutis. [a] † ¶ Illud ergo no. ꝙ quando assignat terminus
7 ad testes producendos, uel aliud huiusmodi, semper debet adiici
clausula illa. Et ad omnia alia, quæ facienda occurrent: alias suffice
ret domino constituere procuratorem ad producendum testes,
& taliter constitutus nō tenetur, nisi ad hoc, & alia circa hoc ne-
cessaria. Et si ex aliqua causa testium productio omittatur, nō pro
cedetur ad alia cum ipso: cum non sit ad alia proc. Veruntn̄ proc.
quantumcunq; distinctè ad certum articulum datus, potest quo
ad alia, quæ sequuntur in iudicio facienda, recipere terminum,
ne circunducatur edictum 11. quæst. 3. certum. secundum Papam.
8 † ¶ Sed illud quærit, utrum proc. ex parte actoris ad unum solum
b capitulum constitutus, teneatur satisdare de defendendo? [b] Et vi-
detur ꝙ sic: nec aliter admittet. arg. ff. de admi. tut. si duo. ff. de ac-
c qui. hær. si seruus eius, qui. ar. contra. ff. e. mutus. §. pœna. [c] & l. ser-
uum. §. pe. & fi. & hoc videtur Vber. sentire. Item, ꝙ licet sit gene-
raliter ad omnes causas, ɔstitutus, tamen tantum ciuiles respicit
& non criminales, vt dictum est s. § 1. versic. sed nunquid media.
9 † ¶ Sed quid si procuratorium est generale ad omnes causas, nec
ponitur ibi aliquod uerbum, per quod innuatur loqui de præsen
tib. uel futuris, quia in eo continetur sic: Constituo te proc. meum
in omnib causis meis contra quascunque personas, &c. nunquid
potest extendi ad futura? Non videt. ar. ff. man. diligenter. ext. de
d de rescr. cum dilecta. & cap. fi. & c. nonnulli. [d] ¶ Nam in obligatio
10 ne generali tam præsentia, quam futura bona comprehendun-
e tur. C. quæ res pig. ob. poss. l. fi. ff. de pig. & quæ nondum, [e] Dic, ꝙ
cum possit constitui ad præsentes & ad futuras: vt s. §. 1. in fi qua
ratione potest extendi ad præsentes & ad futuras. Nam & dicen-
do omne argentum, intelligitur non solum de eo, quod in præsen
ti habeo, sed de futuro: vt ff. de aur. & arg. lega. filiam. & dicendo
lumen, de quolibet lumine intelligitur. ff. de ser. vr præ l. seruitus.
11 † quia indefinita locutio æquipollet vniuersali: vt 19. dist. ca. 1. &
f ext. de priu. quia circa. & sic obtinuit. [f] Vbi aūt in ꝓcuratione ali-
quod verbum est ambiguum, dēt ɔstituēs illud interpretari. C de
legi. & ɔst. l. fi. C. de sacrosf. eccl. omni nouatione. ff. de p̄to. stip. l. in
p̄toriis stipulationib. ff. de verb. obl. in cōuentionalib. ext de sent.
exc. inter alia. ext. de sponsalib. ad audientiam. ar. tamen ꝙ contra
constituentem sit interpretatio facienda. ff. de pac. l. veterib. ff. de
g contrah. empt. l. Labeo. [g] † ¶ Quid si sit constitutus super fundo,
12 molendino, domo, & rebus aliis, nunquid est proc. super conten-
tis sub clausula illa? Resp. sic: sicut dicimus in iudice. ext. de rescri.
pastoralis. ar. cōtra, ext. de off. del. cum olim. sed ibi in procurato-
rio non erat clausula generalis. Hinc est quòd si sit simpliciter ɔsti
tutus sic: Constituo te in causa, quæ vertitur inter me, & T. & in
rescripto continetur, ꝙ ego iniurior te super hoc & rebus aliis,
h intelligitur super omnib. expressim constitutus, secundum P. [h]
13 † ¶ Quid si mandatum sit alias sufficiens. in fin. tamen dicitur, no-
lo quod valeat vltra annū: & si aliquid per eum fieret, nolo illud
valere: nunquid est admittendum? Non videtur. ar. ff. ex qui-
bus cau. ma. item ait. §. pen. uidetur enim fraudem fieri, vbi princi
palis distat, vt post annum possit nouas inducias obtinere: cui ob-
uiandum est, ext. de rescr. sedes. cum suis concor. Dic, admitten-
dum fore: quia proc. ad tempus potest ɔstitui: vt j. de syn. versic.
i etiam quæritur, ecce syndicus. & sic obtinuit. [i] nisi enim post an-
num sufficiens procu. appareat, vbi lis est contestata maxime pro
cedetur contra dominum tanquam contra contumacem. arg. C.
k de iud. properandum. [k] † ¶ Item pone, Titius exhibet duo man-
14 data eiusdem datæ, vnum speciale ad causam, quæ agitur: aliud
generale. ex vi specialis substituit Titius alium sibi: demum substi
tutus ante litis contest. recedit. Titius verò ex vi specialis manda
ti non potest resumere, cum non contineatur in eo, quod pos-
sit causam resimere, uel substitutum reuocare: quæritur an Ti-
tius possit ex ui generalis mandati causam resumere? Dic, quod
non? Nam procedendo per speciale renunciasse videtur gene-
rali. Et præterea generali detrahebatur, quo ad causam illam per
speciale mandatum. extra de rescrip. capi. 1. & de proc. non iniu-
stè. ff. e. pluribus & l. si quis cum proc. in fi. Et sic nec per speciale
nec p generale causam poterit sumere. Et sic sentiebat dominus
Clemen. Papa IIII. & omnes palatii auditores: & sic obtinuit.
15 † Sed qd si in mandato sub proprio sigillo * facto qd potest fie-
* ri: ut j. §. proxi. uer. si autem. non continetur data? [l] Prædicti di-
l xerunt non ualere: tum quia in talibus data, & dies consul, &c. [m]
m ponenda sunt. extra, de resc eam te. & de fide instr. inter dilectos
& in Auth. ut nomen Imper. 25. q. 2. rescripta tamen propter pe-
riculum, quod contingere posset, si de eius reuocatione dubita-
retur per aliud posterius: vel quia forte procu. diceretur excom-
municatus ante cōstitutionem eius: & similia. extra, de prob. post
cessionem. de proc. c. fi. & sic obtinuit. Arg. tamen s. ff. de pi. l. pe.
§. j Sed ibi non respondetur ad illam quæstionem, de qua ibi quę
ritur, vtrum epistola on[illegible] at. De hoc no. dominus meus extra, de
n fid[illegible] inter[illegible] n excipitur, ꝙ licet habeat mādatum
ad agendum, non tamen ad defendendum quod dic, ut s. §. j. uer.
item excipitur ꝙ licet. & j. in ti. de satisd. §. ult. uer. item no. Itē ꝙ
licet plures sint simul & in solidum dati, alter tn̄ prius hoc offi-
cium occupauit, quàm is, qui nunc uult agere, uel defendere: ut
ext. de

ADDITIONES.

a Constitutis. ¶ Ibi post eum & Host. plenè scripsi in gl. dicunt Inno. & Host. & ibi sequentem uer. plenius inuenies ibi etiam satis de procuratore ɔstituto ad ea: quæ certa die occurrunt agēda. Sed vltra ea fuit hic disputatū. si iudex impeditus ꝓrogauit tūc agenda ad aliam diē: an illud ꝓcuratoriū sufficiat ad diē ꝓrogatam. Et terminatū fuit ꝙ non, ex quo ad diem determinatum fuerat constitutus. Facit de off. dele. cum olim. 1. de app. significauit. de p̄b. cui de non. lib. 6. C. de proc. maritus. ff. de arb. non distinguemus. §. fin. ff. iud. solu. cum apud & ɔstituens hoc euenire solere & posse, debuit cogitare. 2. q. 6. anteriorum. §. ad hoc. Facit de homic. is qui, lib. 6.

b Defendendo ¶ Vide quod dixi s. §. 1. super ver. item excipitur, ꝙ licet.

c §. Pœna. ¶ Ibi no. ꝙ procuratori dato ad agendū videtur mandatum ꝙ defendat. Facit ergo dubium. ꝙ ex quo ad vnum solum capitulum datus est, et defendendo alium tractare non potest. ¶ Adde, ꝙ gl. in l. murus. §. pœna tenet, ꝙ datus ad agendum tantum potest defendere: & hoc sequitur Ab. in c. accedens. ext. eo.

d c. nonnulli. ¶ Et ff de aur. & ar. leg. si ita. ibi dicitur, ꝙ demonstrando meum, præsens, non futurum tempus ostendit.

e Quæ nondum. ¶ Ad idem. ff. de admi. tut. l. quoties. §. vl. de lib. & posth. l. placet. & l. seq. de penu leg. l. ei quoque.

f Obtinuit. ¶ Gui. de Suz. tenet ꝯ, super l. 3. ff. e. Alle. ff. de arbit. l. de his. ff. de dam. infe. l. damni, in §. si is. ff. de leg. 3. l. vxori. §. vxori. & facit supra. §. 1. ver. item excipitur, ꝙ licet. Item Dy. sub l. 3. ff. de tut. in fi. per illā legem dicit. ꝙ ad futuras connexas præsentibus, sine quibus pręsentes nō possunt commodè terminari, bene extenditur; vt l. 4. ff. e. ti. de tute. & ff. de proc. si defunctus. & l. ad rem mobilem. & l. ad legatum. & ff. de pecu. leg. l. 2. & de penu. leg. l. nam quod. in principio. Sed dari non videtur ad futuras pendentibus non connexas: vt in præ. l. damni. & de auro & ar. leg. l. de his rebus. Et hoc placet. & facit de præb. quia sæpe. lib. 6. & eo. tit. si iusta. in cle. ¶ Adde, ꝙ idem quod Dy. tenet. Old. consi. 308. incipiente, vos reuerende pater.

g Labeo. ¶ Soluitur eo. ti. petitio. in gl. fi.

h Secundum P. ¶ Huius ꝯrium vr̄ tenere Guli. Na. in sua q. 8. sub hoc tit. in qua quærit de illo, qui habet causas cum Titio, quarum altera grauis erat, altera leuis: & dixit sic: talem procuratorem constituo in causa, quam habeo cum Titio, quærebatur an procurator esse posset in utraq;. ꝙ posit, inducitur ff. de testat. tu. si quis ita. §. 1. vbi dans tutorem filio, si plures habeat, omnibus dedisse videtur. & 5. concordantias ibi vide in 3. gl. ff. de reb. du. vtrū ubi instituto posthumo: plures, si nascantur: instituti dicuntur. ff. de tut. l. 3. §. vlt. vbi simpliciter datus curator pupillo, in omnem eius rem datus videtur, de appell. scio quæsitum. in prin. vbi appellatio comprehendit aliquibus expressis etiam non expressos. de assig. lib. l. j. §. 1. vbi singulare verbum senatus, comprehendit etiam plurale. Nec mirum: quia plurale trahitur ad singulare. ff. de neg. gest. l. 3. §. negotia. ubi quod de negotiis dictum est, de vno negotio intelligitur, de condi. & dem. falsa. §. vlt. Hanc vide in suffragio de proba. licet. super gl. sic videtur de cond. insti. l. 2. §. vlt. & hanc vide de rescr. olim super vl. gl. Facit etiam in Auth. vt lic. ma. & auiæ. §. ad hoc. In ꝯrium, Inst. de exhær. li. §. sed nec nominatim, de lib. & posth. l. 2. in fi. & l. cū ꝗdam. ff. de reg. iur. ꝙ quis. Ipse tenuit ꝙ grauiorem poterit procurare. per l. 1. 2. 3. 4. & 5. ff. de sol. vbi dicitur. ꝙ debitor ex pluribus causis simpliciter certam summam soluendo creditori in duriorem causam soluisse vr̄. Ne igitur in duriori dominus remanet indefensus, illius dicetur esse proc. C. e. ti. exigendi. in fi. & ff. de re. du. l. quoties. ff. de ru. si quis. Leuem autem dr̄ per eum procurari non posse. C. de temp. app. l. 2. in prin. cum litium & dilationum materia sit amputanda, ut ibi: & lites sint odiosæ, quæ etiam in criminibus causam dare solent. C. de iud. properandum. in prin. ideo restringendæ. ff. de li. & posth. cum quidam. in fi. & satis est constituenti, ꝙ sibi in paucis amicilaboribus consulitur. C. de neg. gest. tutori. & iura prius inducta de materia fauorabili, loquuntur, sicut in datione tutorum, & similium: vt sic fauor & odium soluant ꝯria. subdit etiam, quod dictum de procuratoribus procedat in commissionib. iudicum.

i Sic obtinuit. ¶ Et l. 3. ff. e. ti. apertè dicit, ꝙ dari potest in diem & vsque ad diem.

k Properandum. ¶ Facit s. e. ti. auditis.

* Quid si in mandato sub proprio sigillo. ¶ Dicit Bal. in const. 1. C. §. quibus. sic, aut substantia actus potest infringi ex tempore, & tunc debet continere tempus, vt in mandato procuratoris, quia si non apparet de tempore, tunc iudicium tanquam sine mandato factum posset infringi. Aut substantia vel fundamentum actus non infringitur ex tempore, & tunc non est necesse ꝙ apponatur tp̄s. non obst. authē. qui. mo. nat. effi. leg. §. q̄situm. quia ibi non loquit in scriptura priuata, sed ī scriptura sacerdotis quę in matrimonio & in dote subscripta trib. test. reputat ꝓ scriptura tabellionis. Bal. Et an in liis debeat inspici tēpus datæ, & idem in rescriptis ante tēpus receptionis, no. in c. dilectus. el 2. de præbendis, & c. fi. de rescriptis, & c. constitutus. & c. sup literis. & c. capitulum sanctæ crucis. de rescri. & c. gratum. de off. deleg. Bar. in illa constit. ad reprimendum. in fine operis.

l Continetur data. ¶ De testibus dicam ibi super 3. & 4 forma. Adde versi. præcedenti. ꝙ si substitutus moritur, mandatum non reuertitur ad mandātem substituentem: sed ad fontem, vt voluit Old. consi. 130.

m Consul, & c. ¶ Non dicit de loco: quia vt patet per inferiora plus interest de die: q̄ de loco in hoc casu. & licet Host. misceat hæc duo. ubi dicit fin[illegible]: nil tamen inducit p̄ p̄ quod intersit de loco: sicut nec id. sed Gul. Na. hanc quęstionē formauit: & est 6. sub hoc tit. solum de loco vr̄ tamen intellexisse, non de loco, quo fuit scripta litera: sed de loco, quo procu. debeat ɔparere, v[illegible] tem peragere. Nec placebat ipsius solutio distinguens, an datus fuerit [illegible] tam causam, an ad diem, & secundo casu subdistinguens.

n Dilectos. ¶ Vbi post eum plenius vide in gl. quid si procuratori[illegible] intelliges hunc finem.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

a extr.de proc.nō iniuste.vbi de hoc.[a] †¶Quid si duo;uel plures. si
16 mul simpliciter ad unam causam dati sunt:nec fuit dictum quòd
quilibet esset in solidum,nunquid quilibet aget in solidum? Re-
b spondeo sic:& sic curia seruat.[b] & nota.extra,de procurato.non
iniuste.Vincent.autem & alij dicunt, quòd vnus non potest sine
altero agere uel defendere. ff. de negot.gest. cum alicuius , vt est
alias uidere in pluribus iudicibus datis,ut extra. de offic. delegat.
prudentiam.& ca.causam.1.Imo etiam dicit idem Vincen. quòd
admitti non debent;quia quando simul agerent, vnus alium im-
pediret:Secus autem est in pluribus tutorib. datis. ff. de admi.tu.
Decreto.§.fi.& l.tutores.& l.Lucius.§.1.Nec ob.l.ff.man.l.credi-
tor.§.duob.quia intelligitur , quādo vtrique in solidum commis
sa erat administratio negotiorū.De hoc no.ff. de proc.pluribus.
17 †¶Quid si plures sunt consules: nunquid unus eorum agere po-
c terit? Dic,quòd sicut patet in pluribus tutoribus.ff.de adm.tu.de
cre.§ 1.De hoc no.C.si unus ex plurib.tu.l.1.Quid si dictum fuit,
ꝙ non esset melior conditio occupantis , & quod vnus incœpe-
rit,alter exequatur? Videtur quòd licet vnus prius occupauerit,
alter adhuc nihilominus admittetur agens . Nam voluntas con-
stituentis debet obseruari:vt C.eo.si procur. & ff. man.diligenter.
extr.de rescr.cum dilecta.Item in casibus potest dominus in se li-
18 tem transferre post litem contest.ff.e. post litem. † Et quod fieri
potest per legem, potest fieri per pactum.ff.de pac. non impossi-
d bile.Econtra videtur , [d] ne in plures distringatur aduersarios,qui
cum vno fuit litem contestatus:arg.ff.iu.so.iam tamen.§ pe.& ff.
de exer.l.1.in fi.& l.seq.ff.de transa.cum hi.§.in causa.Nam & do-
minus non potest,nisi iusta de causa post litem contest. procura
torem mutare illo inuito:vt ff.de proc.quæ omnia.in iudicio eū
quasi contrahitur : nec prædicta adiectio aliquid operatur : vt ff.
de pecu.licet.§.idem scribit.ff.pro socio.sed si adiicitur. & de au.
& ar.leg.pediculis.§. Labeo. Quia expresse dicit in præ.l.plurib.
quod melior,&c.& ad idem in præ Decr.non iniuste. Dicūt qui
dam, quod si uelit cœptum iudicium perficere, audietur:ut ff. de
off.consul.l.1.alias si velit incipere à capite,non audietur, & uide
supra.§.1.uer. item quod reuocatus. Alij dicunt tale procurato-
rium cum hac clausula non valere , per iura in contrarium indu-
cta.Tertij dicunt ualere: sed idoneior est eligendus,si omnes cō
currant ad litem cōtestandam.ff.de admi.tu.decreto.in fin.ff.de
accus.si plures.ff.de lib.ho.exhi.l.3.§.si tamen plures. ff. de sepul.
vio.prætor.§.1. si autem lis sit contestata cum omnibus : & tunc
non eliget:qa omnes facti sunt domini litis : & sic dixit dominus
Cle.Papa 111.Quis autem eliget,uidelicet pars, an iudex,an con
stituens?& alia de hac materia no.secūdum Papam, ext.de proc.
e in nostra.& secundum Ber.e.ti.non iniuste. dicit ibi.[e] †¶Quid si
19 constituens plures procuratores,dixit, quòd vnus nil possit sine
f altero facere? Dic sic[f] obseruari debere: vt no. ff. de admi. tu. Ti-
tium & Mæuium.& ff.de exer.l.1. §. si plures. Nam intelliguntur
solum constituti ad ea,quæ in procuratorio continētur:vt extra,
de off del.cum olim.1.Vel dic,quòd vnus altero præsente vel cō
sentiente agere possit.ff.de procu.Paulus.& ff.de admi.tu.quidā.
§.1.Pater ergo ex præmissis , plures procuratores simul dari posse:
quod verum est ex parte actoris. ex parte uero rei vel aliorū , qui
loco unius habentur , non : nisi unius , ut in prædi.l.iam tamen.§.
pen.De hoc not. ff. de proc. si quis alleg.in l.uel duo §.pe.& fin.l.
pluribus.& l.licet.in fine. & l. omnium. ff. de accusa. ne in plures.
Sed cum dato secundo , primus procurator intelligatur reuoca-
tus:vt s.§ 1.versic.item ꝙ est reuocatus,quid erit,si secundus no-
lit recipere procurationem:nunquid prima remanet in suo valo-
re? Et videtur,quòd non: sicut in posteriori testamento rumpitur
primum:licet ex secundo aliquis hæres non sit , vel esse noluerit.
g Inst.qui.mo.test.infir.§ posteriore.[g]†¶Item nota ,quod in man
20 dato procuratoris rei debet contineri nomen constituentis & cō
stituti,& contra quem,& in qua causa cōstituitur:& quod ratum
habebit dominus,quod cum eo actum erit:& coram quo iudice:
maxime si sit delegatus . Nam si sit ordinarius , non est multum
necesse de eo fieri mentionem , & hę literæ debent aduersario
mitti , ut certus sit : & per eas releuetur procurator à satisdando.
21 hæc probantur.ff.de proc.l.procurator. & s. eo.§. ver.2.†¶ Vlti-
mo nota , quòd exceptio procuratoria dilatoria est. ff. de excė.l.
h 2.in fi.& l.3.[h]Et est probanda ab eo , qui eam opponit. ff. de pro-
bat.l.in exceptionibus.§.sed & si procuratori.Item exceptio pro
curatoria duob. modis dicitur : vel quia non est procurator , vel
quia non potest esse quod dic,vt in præ.§.sed & si. ff. de dam.in-
fect.inter quos §. alieno. Item nota , quòd fideiussori omittenti
i hanc exceptionem[i] non denegatur actio mandati.ff.mand.si fide-
22 iussor.§.quædam . †¶Sed nūquid pars procuratorem semel ap-
probans , poterit eum amodo recusare ? Videtur quòd non : vt
32.q.5.horrendus.ff.de neg.gest.Pomponius.C. de non nu.pe ge
neraliter.ff.de bo.lib.nam absens ff.de admi.tu. cum quæritur.ar.
contra C de episc.& cle.Auth presbyteros & diaconos & C.li.x.
de his,qui spon.mu.sube.l.2.& 3.Solu. Si sit constitutus ad totam
causam,uel simpliciter,locum habent prima iura, nisi quid nouū
emergat:vt extr.de iura.cal.cæterum: vel nisi de nouo aliquid p-
ueniat ad notitiam partis contra eum.ext de excep.pastoralis. Si
23 vero constitutus sit ad diem obtinent cōtraria.†¶Sed pone, die
ad iurandum de calumnia assignata , comparet aliquis procura-
tor,qui ideo admittitur,vt iudicium firmetur: postmodum verò
cum non habeat speciale mandatum ad iurandum , non vult ad-
uersarius eum admittere.Dic,ꝙ non admittetur ad iurandum,li-
cet admissus fuerit ad iudicium firmandum: talis autem procura-
tor bene admittetur ad alia, præterquam ad iurandum. De hoc j̄.
de iura.cal.§.restat.uer.quid ergo si. Item nota. ꝙ falsus procura-
tor dicitur ,qui fines mandati excedit. vt ext.de off. dele ga. cum
olim.& qui nunquam fuit,& qui fuit,sed nunc non est, ꝙ & an te
neat,quod fit à talibus,dic ut not.extr.de rescriptis. ex parte de-
k cani.[k] † Hoc quoque prætereundum non est ꝙ procuratorium
24 originale in iudicio exhibitum non debet parti producenti red-
di , si sit speciale ad causam illam tantum : secus si sit generale ad
hanc,& ad alias causas. Tunc enim restituitur copia retenta. & vi
de j̄.de inst edi.§.nunc dicamus.ver.illud autem.& seq.

ADDITIONES.

a De hoc. ¶ Quod hic & inuer.seq.dicitur de datis simul, intellige i. coniunctum in eodem instrumento . Si autem dati essent duo per duo instrumenta diuisim,nec appareret quod prius,quia eadem die confecta fuerūt:uiderur neuter admittendus:quia nescitur quis ex illis sit reuocatus. & imputet sibi sic dubie & indiscrete constituens. Facit de ele.c.ult.lib.6. & uide quod ibi no.in gl.per ordinem. & est huic similis quæstio de duo.testamentis .not.de resc.duob.li.6.in 1 gl.cum his,quæ super ea dixi.Si autem in altero uel utroque instrumento fieret alterius reseruatio: tūc cessat dubium reuocationis, licet in primo membro appareat,quod fuit prius,in secundo non , & puto in his casib. utrūque datum insolidum,& cessaret dubium quod in uer.seq. ponitur,quia uerba id sonant,quod alter agat,licet alterum non reuocet:& tunc etiam esset locus occupationi.Adde, ut per Oldr. cuius hæc uidentur uerba eius cons.1.

b Curia seruat. ¶ In causis specialibus remittam j̄.uersi.2.in fin. ¶ Adde de hoc,ut plene per Old.consi.130.& miror,ꝙ Io.An.non referat.

c Quid. ¶ Alber.Gal.fuit.eo.ti.uer.sed pone.

d Econtra uidetur. ¶ Hoc placuit Alb.Gal.per rationes,quæ sequuntur eod. ti.uer.sed quid si dictum.

e Vt ibi. ¶ Hodie dic,ut c.si duo.li.6. vbi distinguitur inter causas spirituales & alias : & ibi patet , quòd prædicta clausula aliquid operatur,sed non quod verbum sonat.

f Dic sic. ¶ Secundum Alb.Gal.cuius fuit totus iste ver. eo.tit.ver. sed nunquid plures.

g Posteriore. ¶ Idem not.eo.ti.si duo.lib.6.in gl.2.Bene facit ff de le.1.l.plane.in prin.& Inst.qui.mo.sol. obl.§.præterea,& ibi uide in gl. sed quæ. non ob.ff.quando lice.ab emp.disce.si id quod primo respons. vbi soluitur in 1. gl. ¶ Adde ver.seq. ꝙ licet in mandato sit,Constituo Titium , & non dicat procuratorem:ꝙ tamen ualeat mandatum,si ille Titius erat procurator secundum Roma.consil.170.

h l.3. ¶ Quod hic non procedat in monacho eo casu, quo dari nō potuit procurat.& quare aliud in milite,plene scripsi extr.eo.in nostra. super glo.quando dicatur:ubi etiam subdit,quid de clerico seculari.

i Exceptionem. ¶ Vltimam,s.tu non potes esse:secus de illa , tu non es.quod uide in gl.quando dicatur superius allegata. ¶ Adde Fed.de Se. consi.270. & Alex.consi.73.lib.6.

k Decani. ¶ In 5.glo.& uide quod super ea scripsi cum sua remissione.

¶De formis Procutationum.

SVMMARIVM.

1 *Forma mandati ad litem quæ sit.*
2 *Procurator actoris audiendus non est,sine cautione de rato.*
3 *Constituens procuratorem , & uolens eum ab onere satisdationis releuare quibus verbis in instrumento uti debeat.*
4 *Satisdationis coram iudice fiendæ in actis,forma quæ sit.*
5 *Nuncius quilibet large sumēdo dicitur procurator, sed non quilibet procurator nuncius.*
6 *Procurator formans uerba in personam suam,tenetur domino mādati,& an tali quæratur actio ex eius contractu.*
7 *Differentia inter nuncium,procuratorem,& actorem.*
8 *Mandatum procurationis qui debeat continere:& qua forma debeat procurator constitui,non habita copia tabellionis.*
9 *Sigillum authenticum quomodo, & qua forma apponatur in literis procuratorijs.*
10 *Procurator literis sigillatis munitus,an per hoc releuetur a satisdatione.*
11 *Generale mandatum ad causas & negotia sub qua forma concipiatur.*
12 *Ratum habere cogitur dominus,ubi de mandato constat.*
13 *Lex non est imponenda uerbis,sed rebus.*
14 *Constitutus ad petendum & exigendum debitum,non ideo uidetur constitutus ad solutionem recipiendam.*
15 *Procurator liberam & generalem habens [illegible]endat[illegible]tionem potest exigere,nouare,sacramentum deferre,& al[illegible]*
Forma ad prælatum alicuius ecclesiæ proc[illegible]mis.

16 *Monachi uel canonici procuratorem constituẽtes ad petendum cessari uel confirmari electionem, quibus uerbis utentur.*
17 *Mandatum ad impetrandum & contradicendum in audientia domini Papæ, sub qua forma concipiatur.*
18 *Quis admittatur in audientia ad conueniendum de iudicibus.*
19 *Procurator datus ad impetrandum & contradicendum, an probabit appellationem, per unum testem, & per confessionem, quam facit in litera.*
20 *Procurator si occultat mandatum, ne per hoc possit probari appellatio in curia Romana, quid iuris.*
21 *Mandatum ad mutuum suscipiendum quomodo concipiatur.*
22 *Reuocatio mandati procuratoris sub qua forma fiat, & quibus præsentibus.*
23 *Recipere mandatum procuratorium voluntarium est, susceptum autem con summari necessarium.*

4. §. Vt autem quæ scripta sunt cautius euitentur: formas aliquas exempli gratia supponamus. Sciendũ ergo est, quòd procurator quandoque constituitur ad litem. Quandoq; ad negotia. Nonnunquam ad impetrandum & contradicẽdum.
1 Et ad mutuum in curia contrahendum. † ¶Forma mandati ad litem talis est:
a FORMA. [a] Anno, mense & die talibus, &c. in præsentia mei notarij & testium subscriptorum, Titius fecit, constituit, & creauit,
b & ordinauit [b] P. præsentem, & j. scriptam procurationem sponte recipientem. & M. licet absentem, & quemlibet eorum in solidum, ita tñ ꝙ non sit melior conditio occupantis: sed vbi vnus dimittet, alter possit assumere, suos procuratores, actores, & nuncios speciales in cã tali, q̃ habet, vel habiturus est cum H. coram tali iudice, ad libellum offerendum, seu recipiendum, vel ad agẽdum & defendendum, excipiendum & replicandum, litem contestandum, terminos & dilationes petendũ, & recipiẽdum iurm
c de calumnia: [c] & cuiuslibet alterius generis [d] præstandum, ponẽ
d dum, testes etiam & instrumenta producendũ, & alterius partis testes & probationes, & iuramenta vidẽdum: & eos, vel ea reprobandum: iudices eligendum, & recusandum suspectos, sententiã vel sententias audiendum, appellãdum, & appellationem seu appellationes prosequendum: & generaliter ad omnia & singula faciendum quæ merita causarum exigunt: & quæ ipsemet vel ve
e rus & legitimus procurator facere posset: [e] promittens se ratum, gratum & firmum perpetuo habiturum, quicquid per ipsos, vel alterum eorum circa prædicta, vel aliquod prædictorum fuerit procuratum. Hæc vltima clausula sumitur ex c. 2. q. 5. quæ de cã.
2 ¶Et no. ꝙ † procurator [f] actoris audiendus non est sine cautione
f de rato: vt extr. de proc. c. j de off. dele. corã. in qua nomine cautionis intelliguntur fideiussores. ff. de proc. seruum § ait prætor. & vbi agitur pro ecclesia, vel eius subiectione, nõ potest hac cautione agi ad interesse: quia illa non recipiunt æstimationem: sed solum ad impensas litis. ff rem ra. hab. l. si fine. §. cũ autem proc & hoc petebatur in prędicta Decr. coram. Et sic patet, ꝙ quandoq; melius est habere cautionem de rato, quam literas: quia per cau
3 tionem semper consequitur expensas. † ¶Si verò reus ꝯstituens procuratorem velit eum releuare ab onere satisdationis, quod fieri potest, vt ff. iud. sol. si ad defendendum. Inst. de satisd. §. si autem. & in eodem instrumento subiungat sic:

FORMA. Et quia idem Titius voluit ipsum P. procuratorẽ suum releuare ab onere satisdationis, promisit sub obligatione bonorum suorum mihi notario j. scripto stipulãti vice & nomine omnium eorum, quorum interesse poterit, de iudicio sisti, & de iudicato soluendo: & quod tempore sentent ę datæ in iudicio aderit, si opus fuerit, & commodè fieri poterit, & quòd omnia soluet, & dabit aduersarijs eius pro omnibus clausulis, quæ in cõdemnatione continebuntur, nisi fuerit prouocatum, sub obliga
g tione bonorum suorum. Alij vero [g] sic dicunt: Insuper d. P. procurator promisit mihi notario infrà scripto stipulanti vice & nomine dicti H. & omnium eorum, quorum intererit, iudicatum soluere pro omnibus clausulis stipulationis: & dictus T. tãquam fideiussor dicti sui procuratoris promisit sub hypotheca rerum suarum mihi notario j. scripto stipulanti nomine dicti H. & omnium, quorum interest, vel intererit, se facturũ & curaturum, ꝙ dictus procurator defendet eum in dicta causa: & ꝙ dolum non committet, & iudicatũ soluet, & ꝙ ipse T aderit in iudicio tempore sententiæ ferendæ: quod si non fecerit, ipse dabit & soluet actori omnia in condemnatione contenta: nisi fuerit appellatũ. Acta fuerunt hæc tali loco, anno, mense, & die prædictis, præsentibus talibus Et ego talis tali auctoritate notarius prædictis interfui, & scripsi, & in publicam formam, &c. & signum meum apposui Et vide & quære super hac forma, vt j. de satisdatio. §. expedito. in prin. & ver. sed quæritur. & seq. Si autem hæc satisdatio fiat in actis coram iudice, sic scribetur:
4 † ¶FORMA. Et quia voluit dictus procurator expediri ab onere satisdationis iudicatum solui, promisit mihi notario infrà scripto stipulanti non[illegible] dicti H. & omnium eorum, quorũ intererit [illegible] defende[illegible] T. & ꝙ nihil dolo malo faciet j[illegible] dicta lite: & ꝙ tempore sententiæ ferendæ erit in iudicio, & iudicatum soluet: nisi ab eo fuerit prouocatum sub hypotheca rerũ suarum: & pro his omnibus & singulis obseruandis dictus Titius extitit fideiussor sub obligatione bonorum. Hæc probantur Inst. de satisd § si verò aliquis. in prædi. §. expedito. in principio, & ibi etiam in ver. satisdatio. habes formam satisdationis præstan-
5 dæ, extra. procuratorium, & extra acta. † ¶Et nota, ꝙ largè quilibet nuncius est procurator. ar. extra, de testi. causam quæ. in fin. sed non quilibet procurator est nuncius. Nuncius enim est, is qui vicem gerit epistolæ: estq; velut pica & organũ, & vox domini mittẽtis ipsum: vt in concor. quæ sunt s. de iud. dele. §. iam nunc. ver. sed nunquid. ibi: & si velit, &c. & recitat verba domini: puta, misit me dominus, vt sciret an vendis ei rem pro decem, & si ille respondeat, vendo, tenet contractus: & quæritur domino actio per seipsum, non aliàs quærit ei, quamuis alterius ministerium intercedat. ff. de cõsti. pe. qui autem. §. fi. & l. licet. ff. de vsur. qui solutioni. §. fi. ff. quod vi aut clam. l. iij. in prin. non autem debet formare verba in personam suam: alioquin tenetur domino mandati: quæ dic, vt C. si quis alte. vel sibi. multum. Sed per procuratorem dominium & possessio bene domino queritur: vt j de emp. & ven. §. j. ver. plerunque. Tñ ipsi procuratori, qui in persona sua
6 format: vt ff. de consti pec. cum § Iulianus. † quæritur actio ex ꝯtractu eius sibi, & non domino, etiam vtilis: nisi ille sit non soluẽdo. ff. de actio. emp. Iulianus. §. si procurator. & de instit. l. j. & 2 quia per liberam personam nobis actio non quæritur. vt C. per quas per. no acq. l. j. ff. de ver. ob. stipulatio ista. §. alteri. Ideoque oportet, vt procurator domino actionem cedat, & eum procuratorẽ in rem suam faciat, ad quod tenetur. ff. man. si procurator. in fin. ff. de acqui pos. l. possessio. § fi. Item oportet, quòd caueat domino de facto suo, prout habetur. ff. man. de tuo etiã. & l. seq. secus tñ est in nuncio. Item procurator datur ad causas peragendas vel defendendas: nuncius vero non. quod dic, vt in præ. l. multum. & ff. de procu. l. j. §. j. vbi de hoc. ff. de consti. pe. qui autem § consti
7 tuere. & l. seq. † ¶Item nuncius dr̃, qui sine mandato & literis mittitur. extr. de off. del. prudentiam. respon. j. & de pig c. pe. Procurator uero est, qui negotium mandato domini administrat. ff. de proc. l j. ext c. c. auditis. Actor quoque, qui debet procuratorem constituere ad defendendum, si forte ipsum continget reconueniri: vt s. §. j. ver. item excipitur, quòd licet. debet illum releuare a satisdatione, quod fiet hoc modo. nam post verba illa, aliquod predictorũ fuerit procuratum, & c posita. s. in fin. primæ formę, iungatur sic: quod si forte ipsum procuratorem reconueniri contingat, volẽs idem Titius ipsum releuare ab onere satisdationis promisit, &c. vt s. ver. si vero. & seq Non est aũt uis, utrũ instrm procurationis concipiatur in tertia uel prima persona: ut ext. de cõuer. ꝯiug. dudũ. vel per uerba de præterito, uel de p̃senti, ex. de iure pa. quod autem. in fi. Quid autem debet continere mandatũ procurationis, dixi s. §. proxi. uer. itẽ nota, ꝙ. ¶Si aũt nõ põt
h haberi copia tabellionis [h] põt per literas in hac forma cõstitui:
8 FORMA. † Vniuersis Christi fidelibus, ad quos præsentes literæ peruenerint, magister B. August. minor sacri sta sancti Pauli Narbon. salutem in Domino. Vniuersitati uestræ tenore præsentium innotescat, quòd nos facimus, constituimus, &c. sicut in præscripta forma continetur, uerbis competenter mutatis, & in fine subiungas, Vt autem hoc præsens scriptum robur obtineat firmitatis, ipsum fecimus sigilli nostri munimine robo
i rari Sufficit enim sigillum [i] ipsius, postquam de ipso constiterit

ADDITIONES.

a FORMA. ¶ Rolandini cum duab sequentibus, part. 7 in ult char.
b Ordinauit. ¶ Contra hanc multiplicationem uide j. ver. sed opponitur.
c Calumnia. ¶ Rolandinus, cuius fuit hæc forma, non posuit hoc quod de iuramento dicitur, credens forte illud etiam cum mandato domini per procuratorem non posse præstari. cuius contrarium est hodie declaratum de iura. calum. c. vlt. lib. 6.
d Alterius generis. ¶ Additur in animam suam præstandum, ac etiam deferendum.
e Facere posset ¶ Additur, etiam si mandatum exigant speciale: per c. qui ad agendum. e. tit. lib. 6.
f Procurator actoris. ¶ Supple de cuius mandato dubitatur, ut satis not. in c. statim allegato.
g Alij vero. ¶ Scilicet Aegi. in sua rub. 11.
h Tabellionis. ¶ Dicit Aegi. sicut apud multos ultramontanos.
i Sigillum. ¶ Sup. sine subscriptione testium, qui regulariter in epistolis non requiruntur, secundum Gui. de Suza. qui hoc no. ff. e. l. j. allegat. ff. depo. Lucius. j. de consti. pe. l. quidam. C. de epis. & cle. si qua per calumniam §. j. Fallit in codicillis. ff. de leg. 2. l. miles ad sororem. ut ibi patet in j. gl. & C. de codicil. l. ult. §. fi. & in casu. C. de Lat. li. tol. l. una. §. simili quoq; 2. ¶ Adde, ꝙ dñs Paul. de Cast. unũ perpetuo notandum in d. l. si qua per calumniam. ꝙ si ali[illegible] quis de longinquis partibus ueniens portet instrm procuratorium, [illegible] contineatur, ꝙ talis ꝯstituit Titium procuratorẽ ad agendum. & [illegible] illũ Titium esse de quo in instro: aduersarius aũt neget dicend[illegible] sis ille Titius. potuisti enim subtrahere: ꝙ non habet necesse [illegible] dum doct. per tex. d. l. si qua per calumniam.

a rit.[a] ff.de ꝓcu.l.si procurator.ff.de pig.l.pe.§.j.s̃.§.prox. in prin.
ver.item ꝙ non sunt. Melius est autē, quòd scribatur iudici siue
parti:vt s̃.§.proxi.vers.2.& ver.item no.vnde dicatur sic:
b FORMA. [b] Talis tali iudici tam vitæ præsentis commoda, quā
futuræ, vobis tenore præsentium intimamus,ꝙ in causa, quam
A.mouet vel moturus est contra me:vel ego contra eum coram
vobis B.procuratorem meum constituo, cōcedens sibi genera
lem & liberam administrationem: dans etiam eidem potestatem
agendi & defendendi, ratum habiturus & gratum quicquid per
eum in dicta causa procuratum fuerit siue factum:promittens ēt
sub hypotheca rerum mearum pro ipso procuratore, si necesse
c fuerit [c] iudicatū solui:& hoc vobis significo atque parti, in cuius
9 rei testimonium præsentem paginam feci sigillari,&c.vt s̃.† ¶Si
autem velis sigillum authenticum apponi,quod utilius est:quia
de eo nō potest verisimiliter de facili dubitari:puta episcopi:vel
officialis,uel alterius ordinariam iurisdictionem habentis:vt ex-
trà.de prob.post cessionem.& 11.q.3 curæ.& in præ.ver.item ꝙ
non sunt.constituatur procurator in illius præsentia: & tūc epis-
copus vel alius scribat,vt iam dictū est : & ubi dicitur, quod nos
fecimus,dicatur quòd magister B.Aug.&c.fecit, constituit, &c.
vt in prædicta forma.in fine autē subiungatur sic:in cuius rei testi
monium & certitudinem pleniorem præsens scriptum sigilli no
d stri appensione fecimus ꝯmuniri,datum,&c. [d] † ¶Sed nunquid
10 talis procurator per hoc releuatur à satisdatione? [e] Et certe quo
e ad cautionem de rato,planum est,ꝙ sic: ex quo de mandato con
stat:vt in præ.l. si procur.C.e.l.j.sed quantum ad satisdationem
iudicatum solui, quam semper præstat procurator rei, & etiam
procurator actoris:vt j̃.de sat isd.§. expedito. in prin. non videt
releuari.Primò qa hæc promissio fit inter absentes ff.de uer.ob.
l.j.in prin.Secundò,qa licet facta sit illi personæ publicæ, uel au-
thenticæ,quæ sigillum suum apposuit,non est tñ authentica vel
publica, quo ad eum ꝯ quem fit procurator:quia non est eius iu
dex uel publicus notarius Vnde nulla sibi ex hoc quæritur actio
ff.de magistra conueni.l.j §.exigere. Tertio,quia hic iam conue-
niretur fideiussor sine principali debitore: cū tñ obligatio acces-
soria sine principali regulariter nō subsistat.ff.de fideius.l.si fide-
f iussio.Inst.e.§.fideiussores.Sed dic,secundum Aegi.[f] tale procu-
ratorium sustineri posse:ubi hoc fieri consueuit. Instit.de satis.in
g fi.Vel dic,[g] quod talis procurator comparens in iudicio,aut pōt
dare pignora,uel fideiussores:& tunc det quod maluerit.ff.de cō
stit.pe.promissor.in fi.ext.de off.dele.coram.& hoc pro æstima
tione litis.Inst.de satis.§.fi.Aut neutrum dare pōt,& hoc iuret:&
h tūc sufficit iuratoria cautio.ff.qui satis.cog.l.j.Et ꝯ tertiā [h] obie
ctionem facit,extr.de off.del.pastoralis. in fi. & melius in consti.
Greg.X.de elec.vt circa.li. 6.& vide in prædicto §.expedito.uer.
i sed quæritur[i]. ¶Porro generale mandatum ad causas & negotia
sub hac forma concipietur:
11 †FORMA.[k] Anno,mense, &c.ut s̃.in prima forma,vsq; ad,
k sponte recipientem,&c.iunge suum procuratorē & nunciū spe-
cialem in causa tali, quam habet, uel habere intendit cum H.&
generaliter ad oēs causas,quæstiones & lites, quas habet uel ha-
biturus est tam in agendo,quam in defendendo cum aliquo,uel
aliquibus coram quocunque iudice tam ecclesiastico, quam ci-
uili auditore uel delegato ordinario,uel subdelegato,& speciali
ter coram tali super quibuscunq; rebus uel negotiis : ad libellos
offerendos,& recipiendos,&c.ut s̃.in prima forma usq;, ꝓ mit-
tens se, &c.post iunge.Item ad petendum exigendū & recipien
dum omne id & quicquid ipsi Titio ex quacumq; causa,uel con
tractu ab aliquo debetur:& ad faciendum finem,& refutationē
super receptis eius nomine ad solutiones faciēdas & recipiēdas,
nec non ad paciscendum, componendum, transigendum & in
integrum restitutionem petendum,compromittendum,laudū,
& arbitriū audiendum, & prosequendum & homologandum:
& ad crimina & defectus proponendū,& sic de aliis casibus,in q
bus mandatum exigitur speciale, ut s̃.§.1.uer.item opponit.Itē
ad contrahendum debita: & ad constituendum sibi alios debito-
res,& ad uenditiones, emptiones & locationes, & cu iuscunque
generis contractus faciendos,& ad obligandum se alijs nomine
ipsius T.& bona ipsius T.super quocunque contractu & genera
liter ad omnia ipsius negotia tractanda & gerenda : & ad omnia
& singula facienda,quæ circa prædicta,uel aliquod prædictorū,
uel etiam quæcunque alias sibi uidebuntur utilia. & quæ per quē
libet procuratorem uerum & legitimum seu nuncium, possent
l aliquo modo procurari:dans ei plenam & liberā potestatem,[l] &
mandatum speciale prædicta omnia & singula faciendi: & super
præmissis & quolibet eorum,quoties expedierit,& uoluerit pro
curatorem unum,uel plures simul,uel successiue,uel etiam inso-
lidum substituendi, & eum uel eos ex nunc ipse constituit : [m] &
[illegible] uel eos, quando & quoties uoluerit potestatem reuocandi:
[illegible]tens se grata & rata habiturum, & in aliquo non contra-
[illegible]æcunque dictus procurator uel alij, seu alius ab eo sub
[illegible]irca prædicta uel aliquod prædictorum faciēda duxe
rint:seu etiam ordinanda acta,&c.ut s̃.in prima forma.¶Quod au
tem dixi liberam potestatem, multum prodest: quia aliter non
habet ita plenam.ff.de procu.procurator cui.& l.seq.& l.manda
to.j.uer.notabiliter.Posset quoq; hęc forma fieri sub sigillo pro
prio vel authentico:vt prædixi.¶Sed opponitur contra præscri
n ptam formam.Primo ex eo ꝙ dicit,fecit,constituit,creauit, &c.
videtur enim sufficere solum uerbum fecit : & sic cætera frustra
membranas occupant.19 distin.si Romanorum.76.distin.huius-
modi.& superfluitas reprobat̃ in actis.C.de pre.Imper.off.l. fin.
extr.in proœmio §.sane.imo punitur.C.de app.ampliorem.§.in
refutatoriis. Item in eo , quod dicit procuratorem & nuncium
vr̃ contrarietas: nam aliud est procurator, & aliud nuncius : vt s̃.
vers.& nota quod. Sed hæc propter consuetudinem tolerantur.
Præterea quilibet nūcius est procurator, vt præ.ver. & nota qd̃.
Item illud quod sequitur,in causa tali,videtur superfluum: quia
tantum valet generale in omnibus,quantum speciale in singulis.
ff.de admi.tu.si duo.in fi.19.dist.si Romanorum.extr.de priuile.
quia circa.ff.si cer.pet certum.Itē,quod dicitur,quas habet,vel
habiturus est,uidetur inducere dubietatem : tum,quod disiūctio
illa uel,videtur dare optionem constituenti,ad quam causam ue
lit illum esse procuratorem, an ad eam, quam habet : an ad illā,
quam habiturus est. ff. de iudic. si quis intentione. Tum quia ea
quam est habiturus,non specificatur. Vnde si quis in hoc dubio
cum tali procuratore litem ageret,& obtineret, non fieret exe-
cutio

ADDITIONES.

a Constiterit.¶Sed an constabit per collationem similis signi?Dicit Gui.An-
gli.sub hoc tit.q.18.ꝙ non:nisi appareat id,per quod fit collatio, alias fuisse
probatū:& hoc vel peracta vel ꝑ appensionem sigilli principalis iudicis or
dinarij, vel delegati cum filo ad illud sigillum. Alleg.C.de fid.instru.l. com-
parationes.& in Auth.eo.tit.§.si vero.col.6.
b FORMA. ¶ Quæ fuit Aegi. sub rub. 12. cuius fuit ad literam totum ꝙ se-
quitur.vsq; ad versic.porro & hanc formam præcedit ibi forma,quæ est in-
frà sub ver.verum.
c Fuerit. ¶ Dixit Gul. An.post formā quā posuit e.tit.In j.chart.ꝙ Istud si ne-
cesse fuerit,ponitur in procuratoriis actorum,qui si recōueniantur, habent
sic cauere:alias non in procuratoriis autem reorū nō ponitur, quia semper
in eis est necesse satisdari de iudicato soluendo.
d Datum,&c. ¶ De his,qui mittunt schedulas vacuas suo sigillo sigillatas,ut
in eis scribatur procuratorium ad eorū uoluntatē,quibus mittuntur : ple-
ne scripsi de fide instru.c.2.in magna gl.uers.sed quid de his procuratoribus
& facit quod scripsi de solu.c.2.& de hoc etiam plene scripsit Gui.Ang.sub
hoc tit.q.3.
e Satisdatione. ¶ Aegi.fuit iste uer.ut statim dicam.
f Secundum Aegi. ¶ Sua rubr.11.in fin.
g Dic. ¶ Secundum eundem.
h Tertiam. ¶ Verbum Gui.
i Quæritur. ¶ Secundo, & hic prosequitur quod hic continuauit Aegid. &
salua pace auctoris ista duo iura, quæ hic alle.non contingunt tertiam obie
ctionem: cum in neutro illorum de fideiussoria obligatione tractetur, quæ
facit hic dubium tertiæ obiectionis,quod pendet ex §.si uero aliquis. Insti.
eo.ti.vbi dicitur,quod constituens debet esse procuratoris fideiussor.Item
satisdatio ista est prætoria : & prætoriæ requirūt fideiussoris obligationem.
ff.de præto.sti.l.prætoriæ.satisdationes.& talis forma non potest tolli, nisi a
prætore.eo.titu.l.j.in fin.& fideiussoria non stat sine principali, ut probatū
est supra.Item ipse constituens suiipsius fideiussor esse non potest. ff.de fide-
iussor.heres.§.quod fine.Scire debes,quod Cyn.plene hoc prosequitur, C.
de satisda.l.una.& ubi dicit,quidam defendunt formam prę.l.si quis reum.
ff.de li.leg.in princip.ubi patet esse posse fideiussoriam sine principali: & il-
la fideiussoria habetur loco principalis. & hoc uidetur placere Dyn. ff.ut
le.no.ca.si quando. §. 1. vel secundum alios, cum procuratore in iudicio
quasi contrahat. ff. de pecu. l. licet. §. idem scribit.huic futurę obligationi,
quę per procuratorem in iudicio contrahetur, accedet pręcedens promis-
sio domini:& sic erit,licet ex post facto, cui adhęreat. uel ut dixit Dyn.in l.
fideiuss. ff. de fideius. cauebit ipse proc. saltem nudè, & huic cautioni fiat
illa accessio,ut dixi,j̃.de satis.§.expedito.uer.q d si.Dn̄s Cy. ibi dicit se con-
suluisse,releuationē non fieri, nisi interueniat saltē nuda cautio procurato-
ris,cui obligatio dn̄i releuantis accedit,per prę.§.si uero. per quē patet, ꝙ
ista est fideiussio.& fideiussor est,qui alienę obligationi accedit.ff.de fideius
sorib.l.j.& ij.inducit ēt l.si minor.ff.de proc. Quo ad ꝑria rn̄det. ibi uide in
ulteriorib.tñ vr̃ fateri, ꝙ sufficit sequens cautio procuratoris:qa fideiussor
bn̄ accedit futuræ obloni.ff.de fideiusso.l.si stipulatus sum. §. adhiberi. Dat̃
aūt ꝯsiliū qd̃ multi seruant,ꝙ dn̄s releuās absentē promissione,q̃ notario fa
ciē noīe omniū,quorū intererit,adiungat fideiussorē:& tūc promissio dn̄i &
satisdatio sunt pro promissione,q̃ procurator facere tenebat̃:nisi dn̄s sic fe-
cisset,quo respectu dr̃ eius fideiussor. ¶ Adde de hoc ut plene ꝑ Bar.in rub.
ff.iud.sol.Ro ꝯsi.62.ubi tenet,ꝙ stāte statuto, ꝙ nullus procurator rei ꝯuen
ti audiatur,nisi primo satisdederit per idoneos fideiussores,quod sufficit,si
dominus in mandato fideiussit.
K FORMA. ¶ Rolan.ubi sup.multum ampliata per auth.
l Potestatem. ¶ Vide quod hic sequitur statim.& in uersi.item quod.
m Constituit. ¶ Vt dixi s̃.§.j.versi.sed q d si proc.Ista adiectio facit dubiū:q a
uere per uerba dat̃ procurator incertus ꝯ.l.ij.ff.e.vnde ut ponit Cy.in l.qd̃
quis.C.e.tit.in fi.primę qōnis,s̄m Ia.de Are.si dicat dn̄s:ꝯstituo te ꝓcurato
rē,& alium quē feceris,non ualet substitutio,per prę.l.ij.Sufficit ergo dari
mandatū procuratori de substituēdo ēt incertū,qui substituendo dabit cer
tū.e.ti.c.1.2.respon.lib.6.Est & simile de ele[illegible] q. debet certus esse. de ele.
[illegible].6.& tñ bene datur procurator ad eli[illegible] incertum[illegible]pe.
[illegible] ¶ Secundum Aegi.sua rub.11.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

cutio in bonis domini, nec in eum actio in factũ dabitur, nisi pro
betur eum de illa causa sensisse: quod est impossibile, imo ad intẽ
tionem domini & declarationem recurrendum erit. Et ideo di-
cunt quidam, tale procuratorium tanquam incertum, generale
& obscurum, non esse admittendum ff. de iur. fis. ita fidei ext. de
rescr. cum in multis. lib. 6. Item clausula illa, promittens se gratũ
12 &c. videtur superflua † Nam ex quo de mandato constat, domi
nus cogitur ratũ habere: ut no. ff. de procu. si procuratorẽ absen
tẽ. Item opponitur ex eo, quod ibi dicitur: procuratorem, acto-
rem, & nuncium, &c. Si enim in libello vtatur quis omnibus his
vocabulis, dicetur ei, ꝙ eligat quod voluerit. C. de codicil. neq;
codicillũ. Nã hæc inter se differunt: vt s. ti. proxi. ad fi. & s. ver. &
nota qd. nec possunt simul concurrere, inspecta persona ꝯstituẽ
13 tis Sed dic, ꝙ satis tendunt ad idem, vt iam dixi.† Nec est lex ver
a bis imponẽda, sed rebus. C. communia delegat. l. omne verbũ.[a] &
vsus iudiciorum hoc admittit, maxime secundum canones, vt j.
tit. proxi. in fi. Verum ad euadendas huiusmodi obiectiones, qui
dam sic concipiunt.
b FORMA.[b] Anno, &c. A. constituit B præsentem, & mandatum
suscipientem, suum procuratorem ad omnes causas præsentes &
futuras nomine eiusdem A. agendas & suscipiendas ꝯ quamcun
que personam ecclesiasticam & secularem, collegium & vniuer-
sitatem, coram quocunque iudice ordinario & delegato, eccle-
siastico & seculari, ad agendum & defendendum: & ad omnia &
singula facienda, quæ causæ merita exigant, & quæ per verũ pro
curatorem, & legitimè cõstitutum fieri possunt: qui procurator
mihi notario stipulanti nomine, & vice omnium quorum inter
esse possit, promisit se dominum defensurũ, cum opus erit, & iu-
dicatum soluere, eodem domino super præmissis promissionib.
fideiussore existente & promittente pro suo procutatore indica
tum solui, quo ad omnes sui clausulas, sub hypotheca rerũ sua-
14 rum, &c. † ¶ Notabiliter in præcedenti[c] forma dicitur ad solu-
c tiones recipiendas. Nam licet constitutus sit ad petendum & exi
gendum debitũ, non ideo videtur constitutus ad solutionem reci
piendã. ar. C so. ma. quemad. dos pe. l. j. & 2. in fi. ff. e. ti. l. nõ solũ.
ff. de sol. hoc iure. ff. de pa. sed si tm. Quidã tñ dicũt ei posse solui.
ar. ff. de le. 3. fideicom. § si rem. C. de noua. & de le. non abstulit. C.
d de sol. inductam.[d] Item, ꝙ in præcedenti forma[e] dr̃, licet absen-
e tes, non vr̃ valere: quia procurator debet esse certus: vt ff. e. l. ij.
hic aũt incertum est quis istorum futurus sit procurator. de ver.
ob. vbi § j. & hoc tenent quidam. Alij ꝯ, s. ꝙ si vnus acceptauit, il
f le erit procurator, arg. ff. de cõsti. pe. illud. quod uerius est.[f] † Pro-
15 curator aũt liberam & generalem administrationem habens, põt
exigere, nouare, sacramentum deferre, & aliud pro alio permuta
re. ff. de procu. procurator cui. ff. de iureiur. iusiurandum, quod
ex conuen § fi. ¶ Vbi autem prælatus alicuius ecclesiæ constituit
procuratorem, hæc erit forma:
FORMA. Anno, &c. Talis præpositus talis ecclesiæ præsen
tibus tali & tali eiusdem ecclesiæ canonicis fecit, cõstituit, & ordi
nauit talem suum procuratorem, syndicum, actorem & defensõ
rem, & sufficientem responsalem: & in tali causa, uel causis, quã
vel quas habet, vel habere sperat contra T. & quoscunque alios,
corã tali, &c. vt s. in prima forma. Et nota, ꝙ si sit negotium cõe
inter prælatum & conuentum simul, debent creare syndicũ, uel
actorem. Si vero diuisim, omnino canonici cum suo præposito,
vel decano, possunt facere syndicum vel actorem, & episcopus
suum faciat. extr. de iudi. causam quæ. & de rescrip. edoceri. Si ve
ro sit negotium monasterij. abbas & monachi debent constitue-
re simul, vt in præ c. causam & de rescrip. c. edoceri. & de syndi.
c. vnico. & 16. q. 1. monachi. Abbate verò negligente, faciat hoc
episcopus cum ꝯsensu sui capituli: & sic intelligitur extra, de iur.
cal. Imperatorum. ſm magistrum Gratianum Aretinum, quod
dic vt s. de actore. versi. item ꝯ prælatum. vsque ad fin. & videas.
16 s. §. ratione quoque. ver. item quod fuit consti. † ¶ Cæterum mo
nachi vel canonici constituentes procuratorem ad petendũ cas
sari, vel confirmari electionem, sic scribent
FORMA. Sanctissimo vel beatissimo patri domino Clemẽ
ti, diuina prouidentia sacrosanctæ ac vniuersalis ecclesię summo
pontifici, talis, vel tales eius deuotissimi filij cum omnimoda sub
iectione ac reuerentia, pedum osculo beatorum. Sãctitati vestræ
notum facimus per hoc scriptũ, & ꝙ nos facimus, constituimus,
& ordinamus talem seu tales procuratores nostrum syndicum,
vel actorem ad petendum nomine nostro cassari, seu cassam nul
lam, & irritam nunciari electionem, quæ de facto dicitur de P. in
abbatem uel episcopum talis monasterij, uel ecclesiæ celebrata:
& ad petendum nomine quo s. confirmationem electionis à no
bis & nomine nostro de tali celebratæ ibidem: dantes ei nihilomi
nus plenam & liberam potestatem agendi, defendendi, petendi,
rñdendi, excipiẽdi, & replicandi, & cuiuslibet generis iurm̃ in ani
mas nostras præstandi, sententiam uel sententias, & præcepta au
diendi, appellationes obiectionem seu appellationes prosequẽdi,
necnon [illegible] quod not. C. qui[illegible]andi crimina & defectus ꝯ dictum s.
& ꝯ adhærentes eidem. Et si necesse fuerit, beneficium dispensa-
tionis, vel in integrum restitutionem petendi: alium seu alios sub
stituendi, & eosdem reuocãdi: insuper damus & ꝯcedimus ei ple
nam & liberã ꝑtãtem impetrandi, &c. vt j. uer. uerum. Et genera-
liter oĩa alia & singula faciendi, in quib. mandatũ exigit speciale,
ratum perpetuo habituri ac firmũ, quicquid per ipsos, & cũ eis si
mul & ĩ solidũ, aut cũ substituto, uel substitutis, uel ab eis, uel co-
rum altero actũ uel procuratũ fuerit in præmissis, uel aliquo pre
missorũ. In cuius testimoniũ sigillo nostro præsentes literas feci-
mus ꝯsignari. Actũ in capitulo, &c. extr. de ele. nihil est. & iunge
hic quod no. j. de ele. § superius de uia. uer. itẽ nota qd. Qualiter
aũt procuratoria exemplent, uel publicent, dicam j. de instr. edi.
17 §. j. ij & 3. † ¶ Cæterũ in audientia dñi papæ ad impetrandum &
contradicendum mandatum, potest concipi sub hac forma:
FORMA. Anno, &c. ut s. in prima forma usque, sponte re
cipientẽ, &c. iũge, ad impetrandũ in Romana curia priuilegia, in
dulgentias, quaslibet literas tam simplices, q̃ legendas, gratiam &
iustitiam ꝑtinentes: necnon & ad ꝯdicendum & ꝯueniendum de
iudice, uel iudicibus, & ad iudicem uel iudices eligendos: & ad op
ponendum, recusandum, & appellandũ, appellationẽ prosequen
dum, & cuiuslibet generis iurm̃ præstandum, & ad alia oĩa circa
hoc faciendũ: quæ idem Titius in persona propria facere posset,
si præsens esset: & super præmissis & quolibet prædictorũ, quo-
ties expedierit, &c. ut s. uer. porro. usque in finem. De hac forma
18 habes extra, de renun. ueniens. in fi. † ¶ Quis aũt admittatur in au
dientia ad ꝯueniendum de iudicibus, no. j de resc. præsen. §. rõne
formæ. uersi. item qui no. An aũt hoc mandatũ sit necessarium, &
quis eum probabit, uel non, no ext. de resc. c. nonnulli. in gl. sic er
go. q̃ gl. non approbo per oĩa & c. ex parte. in gl. & ita patet. & s.
§ j uer nouus & postq̃ talis procurator ꝯuenit de iudicibus, non
potest eos dñs recusare: ut ext. de caus. pos. cũ olim. Nisi sibi cer-
tum iudicem expressisset, & procurator fines mandati egressus,
alium elegerit: quo casu non ualet: ut ibi no. Vnde cõsulo, quod
exprimens faciat de hoc fieri publicum instrm̃: in hac aũt forma
non ꝯsulo, ꝙ detur potestas ad agendum & defendendum: quia
qñque non expedit ꝯstituenti talem procuratorem, ꝙ cã eius in
curia tractetur. ut extrà, de app. sæpe. in prin. Non ꝯsulo ẽt, ꝙ de
appellatione, super qua uult impetrare, fiat mentio in prædicto
mandato: ne per hoc probetur appellatum esse, & sic per ꝯñs cã
in curia tractetur, ubi de electione & prouisione ageret. ut extrà,
de ele. statuimus. lib. 6. Perinde enim esset tunc, ac si dñs propria
uoce fuisset ꝯfessus appellatum fuisse. ff. de posi. Publia. § Titius. li
cet per hoc non probẽtur tempora illius ꝯstitutionis, statuimus.
g fuisse seruata.[g] † Sed nunquid per unum testem, & per confessio
19 nem, quam facit in litera, quã impetrat procurator datus ad im-
petrandum & contradicendum, probabitur appellatio? Respon
deo sic, probato procuratorio, etiam si in eo fiat mentio de appel
latione: & hoc propter uehementem præsumptionem, quam in
ducit ipsa confessio procuratoris. arg. contrà, extra, de suc. ab in-
h test. c. fi. & sic obtinuit.[h] Licet confessio, quam fecit impetrãdo,
non extẽdatur ad causam, quæ super appellatione uel beneficio
agitur: sed tantũ ad negotium procuratoris. ext. de ap. Nicolao.
& de renun. ueniens. Tutius tamen est per iuramentum hoc ex-
pediri ratione præsumptionis. extr. de iureiu. c. fi. Sola autem li-
tera,

ADDITIONES.

a Verbum. ¶ Lex secunda est, & idẽ de electione omne ꝯmissa. § porro. lib. 6.
b FORMA. ¶ Aegi. rubrica sua 12. in prin.
c Præcedenti. ¶ Proxima, in qua non est illud uerbum. Et aduerte: quia in il-
la forma dicitur, ad solutiones faciendas, & recipiendas.
d Inductam. ¶ Hoc placet Albe. Gal. qui dicit quod uidetur casus. ff. de pig.
act. l. solutum. §. solutam. ibi: procuratori eius, uel seruo, &c. Inducit etiam
ff. de neg. gest. soluendo. cum sua gl. & ff. de solut. si quis seruo. in princi. hoc
no. eo. ti. ante fi. Et hoc mihi placet in procuratore ad negotia, uel misso ad
causas & negotia: de quo loquitur illa forma, vt patet ibi. In procuratore
autem lit. tantum procedunt contraria Digestorum inducta. & ad l. ij. C. so.
ma. in fi. innuit, quod exigere & accipere sint diuersa. Hoc fateor, quia stri-
ctè exigitur ab inuito, accipitur à uolente. de censi. exig. lib. 6. & vt diuersa
censentur in procuratore litis tantum. ¶ Adde quod idem communiter te
nent docto. in l. 3. solut. matri. Bald. in l. falsus. C. de fur. Bar. in l. hoc iure. ff.
de solu. Ange. in l. solutum. §. solutam. sup. alle. Ro. tamen in d. l. ij. sequitur
Fede.
e Forma. ¶ Prima scilicet huius §. in prin.
f Verius est. ¶ Secundum Alb. Gal. eod. tit. ante fi.
g Seruata. ¶ Consilium de tribus mandatis dandis procuratori in causis ap
pellationis, scripsi de renun. veniens. ad finem.
h Obtinuit. ¶ Puto ꝙ ꝯrium inducit propter literam ibi, non tanquam suf-
ficienter probantes: tamen Compo. in decre. statuimus. de elect. in glo. ꝙ si
papa. versi. item quæritur, si sufficit. allegabat illam pro, & dicebat sic obtẽ
tum quod sufficeret: tamen ut dictum est, per id non apparet eo tempore
seruata: uide quod no. in Cle. de elect. constitutionem. ad fi. in glo. plena. su-
per uersi. fides.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

tera, quæ impetratur, non probat appellationem, quia confessio procuratoris nõ nocet domino, nisi in causa uel negotio, ad quã, uel ad quod est constitutus extra, de off dele. cum olim. de elect.
20 innotuit. in fi. † ¶ Quid si procurator occultat mãdatum, ne per hoc possit iuxta præmissa probari appellatio in curia Romana,
a sicut sæpe fit ut in præ. c. sæpe. in prin. ª nunquid debet cogi illud exhibere? uidetur, quod sic, arg. C. de his qui ad eccle confu. l. fi §. fane. uer. sicubi. C. de here. quoniam. in fi. & 14. q. 2 super. Ego tñ non cogo, nisi quando vult dominum defendere ext. de prob. c. 1. Sed pone: ecce habens mandatum ad impetrandum & cõtradicendum, impetrat super aliqua appellatione: auditor autem generalis palatii reuocat ad se litterã ad instantiã partis: quæ dicit, causam huius appellationis debere in curia agitari, & literam nõ debere transire: sed idẽ procurator dicit non debere ibi agitari: nunquid admittetur ad cognoscendum de hoc ex ui illius mandati? Respondeo sic: quia hoc est de negotio impetrationis: sed ad alia hoc expedito non admittetur: ut extra, de renun. veniens. in fi. sic
21 obtinuit. † ¶ Mandatum autem ad mutuum suscipiendum, quia hoc quotidianum est, sic concipitur:
b FORMA. ᵇ Vniuersis, &c. talis episcopus salutem in domino. Vniuersitati vestræ præsentibus innotescat, quod nos talem facimus, constituimus, creamus & ordinamus nostrum procuratorẽ generalem & specialem nrõ, nostris, & ecclesiæ nostræ negotiis, apud sedem Apostolicam promouẽdis, explicandis, gerendis & expediendis, sibi per hanc patentẽ lrãm mãdantes, & spãlem, plenam, liberam & absolutam ptãtem dantes, & concedentes, vsque ad summã centum marcharũ argenti coniunctim uel diuisim, simul seu particulariter: vno de diuersis tẽporibus, nostro & ecclesiæ nostræ nomine, mutuum ꝯhendi, & mutuo suscipiendi, ac susceptum pro prædictis & in prædictis negotiis expendẽdi, à quocunq; seu quibuscũq; creditore seu creditorib. vndecunq; & vbicunq; & cuiuscunq; ꝯdõnis fuerint: ac ẽt nos & successores nostros, ac ipsam ecclesiam nostrã, bonaq; omnia & nos, & dictã nostram ecc̃liam quocunq; modo pertinẽtia pñtia & futura, mobilia & immobilia, illi uel illis, à quo uel à quib. præfatã pecuniã receperit p solennẽ stipulationẽ, uel aliter obligandi pro ea, nosq; eis ipsa in presentiarũ ẽt obligamus, iurandi ẽt in animã nostrã ꝙ loco, tpe, & termino à dicto procuratore vna cum creditore seu creditoribus statuendis: præfatum creditũ cum omnib. expensis, damnis & interesse, cãbio & accessionibus, de plano restituemus ac integraliter persoluemus, & ꝯctum ipsum alias quomodolibet & in aĩam nostrã iureiurando vallandi, insuper etiam renun. iãdi nomine nostro exceptioni non habitæ, seu nõ receptæ pecuniæ, uel inutilitatẽ ecclesiæ non conuersæ, exceptioni doli, cõditioni sine causa, & indebiti, & in factum subsidiarie, & generaliter omni beneficio & priuilegio fori, restitutionis in integrum, constitutionis de duabus diætis editæ in concilio generali: literarum etiam Apostolicarũ & indulgentiarũ impetrandarum seu impetratarum, cuiuscunque tenoris seu formæ existãt, cõstitutionum etiam omnium, & quarumlibet exceptionum de iure sibi compe tentium, & priuilegio cruce signatis indulto, ac generaliter iuris canonici uel ciuilis dãtes eidem nihilominus liberam potestatem recognoscendi in iudicio, uel extr. prædictum debitum: & submittendi nos, si necesse fuerit, iurisdictioni cuiuscunque auditoris, uel iudicis generalis, uel specialis, ordinarii, seu etiam delegati: in quem ex nunc scienter, tanquam in nostrum iudicem ꝯsentimus, ꝙ possit, si necesse fuerit, super præfato mutuo nobis præcipere, & nos condemnare, mulctare, & excõmunicare: & in nos quamlibet iurisdictionis speciem libere exercere: faciendi quoque omnia alia super præmissis & quolibet præmissorum: quæ nos ipsi, si præsentes essemus, facere possemus: promittentes sub hypotheca rerum nostrarum & ecclesiæ nostræ, nos ratum, gratum & firmũ perpetuo habituros, quicquid per dictum procuratorẽ promotum, explicatum, gestum, expeditum, contractum, receptum, expensum, obligatum, iuratum & renunciatum, seu alias actum, seu procuratũ fuerit, quomodolibet in præmissis uel aliquo præmissorum, & de iure uel de facto in aliquo non contrauenire. In cuius rei testimonium & memoriam præmissorum, præsentem literam sigilli nostri munimine duximus roborandam. Datum, &c. Qualiter autem fiet submissio, dicam infra de conclu. & renun. &
22 ex illis hanc formam poteris impugnare. † Reuocatio autẽ mandati, quæ fit præsente notario, uel testibus, uel etiam præsente aduersario, uel iudice si adsit: alioquin eis significetur: ut not. s. §. 1. uersi. item quod mandatum fuit. & fiet sic:
FOR. Quoniam ꝯ P. quem in tali causa, quam ꝯ talem habeo, pcuratorem cõstituerã, suspicionẽ accepi, ac per hoc de ipsius fide ceperim (nec immerito) dubitare: idcirco mãdatũ, ꝙ ei dederam, ex nunc reuoco, & sibi expresse inhibeo, ne ulterius in pdi[cto] procedat negotio, uel se de ipso aliquatenus intromittat: ex[tra d]e proc. ex insinuatione. & c seq. & c. mãdato. ff. co. ante litẽ. [...] & l. quæ omnia. † In summa nota, ꝙ recipere mandatum [...]orum ab initio voluntarium est: susceptum autẽ est necesse consummari: vt Insti. man. §. mandatum. ext. de off. dele. c. cũ olim abbas. Intantum, ꝙ potest procurator propter contumaciam excommunicari: vt probatur secundum Vin. ext. vt lit. non contest. c. 1. ad fi. Sed quare excommunicabitur: nunquid sufficit stipulationem committi? Dic, ꝙ vbi quis constituitur procurator apud acta, & satisdatur pro eo præsente vel sciente, & non contradicente, compellitur procurator præcise defendere: nec sufficit stipulationem committi. Si autem ipse procurator cauit per se, vel dominus pro eo absente, non cogitur præcise: sed sufficit committi stipulationem ob rem nõ defensam. ff. de proc. filius. § fi. & l. si defunctus. & l. non cogendum. §. 2. & in præ. decr. constitutus, fuit apud acta: vt patet in integra, secundum Vinc. Hoc plene prosequere prout not. ff. de proc. sed & hæ personæ §. præ-
c ter. & l. si defunctus.ᶜ

ADDITIONES.

a Prin. ¶ Et vide quod ibi scripsi post Hosti. in gl. forsan.
b FORMA. ¶ Forma mutui in curia contrahendi.
c Defunctus. ¶ Et j. de satisda. §. pe. ver. sed quare. & scripsi de proc. accedẽs. super gl. 2. Adde casum, quo etiam cogitur præcise defendere in cle. eod. tit. c. 1. & ibi etiam de hoc in gl. præcise.

¶ De Procuratore in rem suam constituto.

SVMMARIVM.

1 *Nuda traditio & sine causa facta in rebus corporalibus, non transfert dominium.*
2 *Cessio actionis non tenet, ubi actio est in iudicium deducta.*
3 *Procurator constitutus in causa lucratiua, non debet audiri, nisi satisdet de re conuento domino defendenda.*
4 *Cedere actionem prohibetur minor sine tutoris, uel curatoris auctoritate.*
5 *Excommunicatus, si cedat alicui actionem animo donandi, nunquid poterit agere prius, quam cedens absoluatur?*
6 *Procuratorem in rem suam facere potest, quicunque se obligare potest.*
7 *Procurator in rem suam habet utilem actionem nomine suo in casibus quibusdam.*
8 *Obligans alicui nomen debitoris sui, an ille poterit conueniri ante, quam conueniatur principalis.*
9 *Exceptio cõpensationis an possit opponi contra procuratorem in rem suã.*
10 *Mutuans alicui summam pecuniarum, si stipuletur sibi reddi expensas in illius pecuniæ repetitione faciendas, postea autem uendat actiones suas, an emens poterit exigere tales expensas ex iure cesso.*
11 *Cedens creditori suo actiones, quas habet contra debitorem suum, eum faciendo procuratorem in rem suam, an poterit talis cedens petere: & alterum, cui cessit, à petitione prohibere.*
12 *Forma denunciationis faciendæ per debitorem creditori, quo ad cessionem actionis.*
13 *Debitor certus an iterum sit certiorandus.*
14 *Cautela illi qui non potest intentionem suam probare, nisi per unum testẽ.*

a 5. §. Sequitur videre de procuratore in rem suam constituto. ª Et quidem contra eum excipi-
1 tur, ꝙ nullus titulus est in procuratione insertus. † Nam nuda traditio, & sine causa facta in rebus corporalib. non transfert dominium ff. de acquir. re do. nunquam nuda. Ita nuda quasi traditio actionis non transfert vtilem, neque directam: quia incorporalia difficilius acquiruntur. ff de pro soc. l. 1 § fi. & l. 2. & 3. in prin. ff de pecu. quis ergo casus. ff. fa. er. plane. Nec tenet sententia eorũ qui præsumunt cessionẽ, vbi nullus titulus continetur, esse donationem. ar. ff. de condi. inde. l. 1. ff. de reg. iur. cuius per errorem. quia regulariter nemo præsumitur donare. ff. de proba. cum de indebi to. in prin. & iunge quod no. j de cess. act. §. cõsequenter. uer. 1. ad
2 fi. & ibi, nota ꝙ. † ¶ Item obiicitur, ꝙ actio sibi cessa est deputata, id est, in iudicium deducta: vnde non tenet cessio. C. de liti. l. 2. & fi. extr. de ali. mu. iu. cau. fa. c. 2. Item quod est pro parte vẽdita, & pro parte donata: vt C. mandati. l. fi. Itẽ ꝙ cessio fuit simulata, vt ibi. & C. plus valere quod agitur. per totũ. extr. qui fil. sint leg. per

ADDITIONES.

a Constituto. ¶ Vt dixi in prin. tit. multum adiutus fuit auctor per Vbert. de Bona. cuius etiam ad literam fuit totum istud princ. vsque ad ver. item qđ iura. & ver. sed quæritur, vsque ad finẽ sui. & hoc sub quarta sua rubr. in qua tractat sub tali proc. Et vltra. j. de rescrip. sciendum: quod talis procu. ante lit. contestatio. dare potest procuratorem. eo. ti. c. 1. §. 1. lib. 6. & no. s. §. 1. ver. item excipitur, quod est. Item an morte constituti vel constituentis finiatur tale mandatum, no. C. de act. & obl. l. si quidem. & de dona. l. illam subtilem. Item licet vt plurimum talis procurator detur ex parte actoris, quandoq; ex parte rei: quandoque simul ex parte vtriusque. & vide ꝙ not. ff de proc. l. Plautius. in glo. sed qualiter. Item sciendum, quod procurator in rem suam potest alienare, iuramentum deferre, transigere, & pacisci: quia loco domini habetur. ff. de pa. sed si tantum. & l. sed si fideiussor. de iureiu. iusiurandum quod. §. vlti. & ff. hoc e. tit. l. procuratore. & no[...] [...]agendum. lib. 6. in vlti. glo. [...]a, vt de actio.

per tuas. ꝙ præſumitur in caſibus, qui no. j. de ceſ. actio. §. 1. ver. ſi
vero. Item ꝙ facta eſt tutori vel curatori contra minorem, admi
niſtratione durante, C. qui da. tu. vel cu. poſ aut. minoris. Item de-
a bitor delegatus, [a] obiiciet contra eum ſic, Domine ego ſolui cre
ditori meo, qui me tibi delegauit, priuſquam mihi denunciares,
b vel priuſquam mecum fueris litem conteſtatus. [b] C. de dona. l. 3.
3 † ¶ Item obiicitur, ꝙ conſtitutus eſt procurator in cauſa lucrati-
ua: vnde non debet audiri, niſi ſatiſdet de reconuento domino
defendendo. ff. de procur. ſeruum quoque. § fi. & l. ſequen. Secus
ſi non lucratiua: puta quia emit: tunc enim non cogitur defende-
re: vt ff. eodem. ſi quis in rem. vbi de hoc Item, ꝙ ipſe ratione po-
tentiæ vel dignitatis terribilis cenſetur. C. ne lice. pot. l. 1. § j. & l.
4 fi. Itē, quod iura ceſſa ſunt ab illo, qui cedere non potuit. † ¶ Pro-
hibetur autem minor cedere ſine tutoris vel curatoris auctorita-
te. Item tutor vel curator ſine pupillo, niſi abſens ſit, vel fari non
poſſit. ff. ad Trebell. reſtituta. Et iunge quod not. j. de ceſ. act. §. j.
verſic. ſed nunquid minor. Item furioſus. Item prodigus: vt ff. de
verb. obl. is cui. ff. de reg. iur. in negotiis. Item pater filio ff. de con
5 trah. emptio. l. 2. † ¶ Quid ſi excommunicatus mihi cedit actio-
nem animo donandi, nunquid potero agere priuſquam cedens
fuerit abſolutus? Reſpondeo ſic, & ſi vendat mihi villam, in qua
habet ius patronatus, potero præſentare: & poteſt excommuni-
catus delegare poſſe ſuum, ſiue debitorem alii: & ille ſtatim aget.
Poteſt etiam alii obligari: ſed non alius ſibi. Hanc quæſtionem in-
c uenies diſputatam inter venereales. [c] Et facit ad hoc quod no. Pa
pa. extra. de do. & contu. veritatis. & ſecundum dom meum, extr.
d de exceptio pia. Vtrum [d] autem procurator in rem ſuam dicatur
e procurator, no. ff de procur. l. 1. [e] † ¶ Item procuratorem in rem
6 ſuam facere poteſt, quicunque ſe obligare poteſt. & actionem ha-
bet. Quis autem ſe obligare poſſit, not. in Summa Azo. in titu de
pact. & de hoc j. de ceſ. actio. Sed quæritur, an talis libellus ſit ad-
mittendus: ago contra P. petens ab eo cētum: & ego ex iure mihi
ceſſo à T. creditore: & an directam vel vtilem tunc videat inten-
tare actionem, an vtranque? Et quidem communis vſus talem li-
bellum admittit, nullo alio exquiſito: tu tamē exigas cauſam ceſ-
ſionis: & an ſit lucratiua, vel ſimulata, vt prædixi. Et credo per ta-
lem libellum directam actionem ſolummodo intentari: vtilem
enim habet emptor nominis & legatarius, & qui in ſolutum ac-
cepit ſine aliqua ceſſione. C. de hære. vel act. vend. emptor nomi-
nis. C. de act. & obli. in ſolutum. & l. nominibus. C. de leg. ex lega-
to. & ſi ſuccumbat in prædicto libello, quo ad vtilem actionem
eidem ſuo nomine competentem, rei iudicatæ exceptio non ob-
ſtabit. argum. ff. de except. rei iud. ſi mater. §. denique. & § ſi quis
autem. ff. de euict. minor §. ſi ſeruus. Præterea procurator iurat in
ſuam vtilitatem, quia ſuum negotium gerit, & in ea eſt principa-
lis. C. de procur. qui ſtipendia. licet quidam dicant, quod directis
ceſſis vtiles admittantur. Vnde conſulo, quod agat ſuo nomine
vtili ſibi competenti, & abſtineat à directa: cuius ei ſolum exerci-
f tium eſt commiſſum, ſecundū Vbertum. [f] † ¶ Et nota quod pro-
7 curator in rem ſuam habet vtilem nomine ſuo in caſibus. ff. eod.
procurat. in rem. C. de dona. i lā. & no. C. de act. & obl. l. 1. Ex con
tractu autem ſine ceſſione non habebit vtilem actionem ſuo no
mine, niſi in caſibus: vt no. ibidem. Vtrum autem habens vtilem
præferatur habenti directam: no. ff. de proc. in cauſæ § fi. & l pro-
curatore in rem. ff. ſi ager vecti. l. j §. 1. C. de noua. ſi delegato. j de
action. ſeu pe. §. 1. verſi. in ſumma. & ſeq. Sed nunquid agens ex iu
re ceſſo, debet exprimere, an agat vtili ſuo nomine, an directo no
mine cedentis? Videtur, quod non: quia tantum conſequitur per
directam, quantum per vtilem: vt ff de nego geſt. l. antepenul. &
nihil intereſt quo genere actionis, &c. ff. ad Velleia. quamuis. § ſi
g mulier. Sed dic contra. ff. de ſo. ſi duo. [g] & ff. de leg. 1. ſi mihi. Sim-
pliciter autem agendo videtur intentare directam, vt dixi. ff. de
pet. hæ. nec vllam § itē ſciens ff. fa. erci. plane. & ad hoc ff. de reli.
h & ſum. fun. l. 2. §. 1. [h] Et ad hoc faciūt iura inducta j. de act. ſeu pe.
§. 1. ver. ſed nūquid tenetur. Quando autem is, cui ceſſio facta eſt,
agat vtili vel directa. no. in Summa domini mei, in tit. de act. ceſ.
ſub tit. de alie. iu. mu. cauſa fa. Itē vnde naſcatur vtilis, no. in Sum-
i ma Azo. in tit. de act. & ob. § fi. [i] † ¶ Quid ſi mihi [k] obligaſti no-
8 men debitoris tui: nunquid priuſquam conueniam principalem,
k conueniam illum vtili actione, ſecundum l. ff. de pig. act. ſi conue
nerit. §. 1. & C. de hære. vel act. ven. l. poſtquam. An autem primo
conueniam principalē, ſecundum auth. poſitam. C. de act. & obl.
l. fi. Dicunt quidam, ꝙ non, per l. C. quando fiſcus vel priua l. non
prius. & C. de hæredi. action. l. hæredem. ff. de iure fiſc l. Moſcis.
Alij cōtra dicentes, quod hoc locum habet in tacita hypotheca:
ſecus in expreſſa: vt C. de act. & ob. aduerſus. & l. fin. & C. de pig. l.
perſecutionem. Nec obſtat præ. auth. quia loquitur in re corpo-
rali, quæ poſſidetur: & non in incorporalibus, quæ non poſſiden
tur: vt ff. de acquiren. poſſ poſſideri. Nec obſtat in auth. de fideiu.
§. neque. verſicu item dicerem ſi quos homines, & c. quia ibi lo-
quitur in fideiuſſoribus obligatis pro principalibus: & hoc verius
eſt, & ad[illegible] quod not. C. quando fiſcus vel priua. l. 2. & 3. Sed nun-
quid is cui iura ceſſa ſunt, tenetur facere venire principalem? Di-
cunt quidam quod non: quia nomine ſuo agit: vt ff. de procu ſi
9 actor. C. eodem. l. fina. † ¶ Sed nunquid contra procuratorem in
rem ſuam opponi poteſt compenſationis exceptio? Videtur, ꝙ
non: quia ipſe non tenetur defendere dominū ſuum, niſi in duo-
bus caſibus, ſcilicet, quando factus eſt in fraudem, & ex cauſa one
roſa: vt ff. de procura ſed & hæ. § fi. l. ſeq. & l. pactum. Sed dic con
tra: quia omnes exceptiones, quæ obſtant venditori, obſtant &
emptori. ff. communi diui. l. in hoc iudicio. §. ſi conueniat. ff. pro
l ſocio. l. idemq;. [l] Sed nunquid pactum procuratoris in rem ſuam
nocet domino? Reſpondeo ſic. ff. de pact. ſi cum emptore. ff. qui.
mod. pig. vel hypo. ſol. ſicut. §. 1. Sed an econuerſo pactū domini
m noceat procuratori, not. ff. de tranſact. l. fi. [m] ¶ Quis autem iura-
bit de calumnia: de hoc not. ff. de procu. non ſolum. C de iur. ca-
n lū. l. 2 § ſinaūt. [n] ¶ An aūt tutor, curator, vel ꝓcurator in rem ſuā,
& ſimiles, debeant ante litis conteſtationem probare, vel exhibe
re mandatum: dixi s. titu. de actore. ver. item contra præ atum.
prope fin & j. de inſtru. edit § nunc dicamus. verſicu. ſed quid,
10 ecce. † ¶ Item circa hoc quæritur: pone, mutuaui tibi decem, ſti-
pulorque mihi reddi expenſas faciendas pro illa pecunia repe-
tenda, deinde vendo cuidam P. actiones mihi contra te compe-
tentes: nunc quæritur, an dictus P. poſſit à te exigere expenſas fa-
ctas, pecuniam à te repetendo ex iure ceſſo? Et videtur, quod ſic:
cum & vſuras poſſit exigere: vt C. man. l. per diuerſas. prope prin
cip. verſicul. ita tamen. & ff. de vſuris. l. Herennius Modeſtinus.
Item ego venditor poteram exigere, ſi eas feciſſem: ergo & ipſe
P. emptor hoc poterit. argumen. ff de contrahend. emptio. dolia.
in fin. & de hæred. vel actio. vendi. emptori. Econtra videtur, vt
argumen. ff. de vſucap. l. in tempus. in princip. Item quia perſona
eius non fuit comprehenſa in ſtipulatione: vt argum ff. de verb.
obliga. ſi ita ſtipul §. Chryſogonus. & hoc dico de expenſis futu-
ris: argu extr. de re iud abbate ſane. prope princ. Nam de præteri-
tis non eſt dubium: quia pro illis non poterit agere, niſi pro eis
precium dediſſet. Poſſet & in hoc caſu diſtingui, qualiter dictum
fuit in promiſſione expenſarum. Nam ſi dictum fuit, Promitto
tibi, & cui hoc promiſeris: tūc planum eſt. Si vero dictum fuit ſim
pliciter, Promitto tibi expenſas: tunc etiam emptor poterit pete
re expenſas. Nam ceſſat cauſa prædictæ l. per diuerſas. quia non
fit in fraudem hæc ceſſio. Videtur enim dare aliquid nomine ex-
penſarū illarum, cum eas de ſuo facit. Vel diſtingue, an eas faciat
ex voluntate, & tunc non repetet: an ex neceſſitate: vt quia fide-
iuſſor erat, cui facta eſt ceſſio: tunc repetet eas, ſecundum Vber.
¶ De huiuſmodi ceſſionibus, quid iuris ſit, & qualiter fiāt, & qua
liter conſtituatur procurator in rem ſuam: dic plene, vt j. in titu.
11 de act. ceſ. verſicu. in ſumma. & per totum titu. † In ſumma nota
quod

ADDITIONES.

a Delegatus. ¶ Incaute cum Vber. præ. ſic loquitur: cum l. ex illa, & quod ibi dicitur, non procedat, quando facta eſt delegatio debitoris: vt ibi patet in prin. Et ratio huius no. co. ti. l. 1. quod dixi, etiam patet ver. in ſumma defendi tamen poſſet hoc dictum ſecundum no per Hoſt. in Summ. tit. de delegato. ad fi. ſub rub. de ſol. vbi dicit, ꝙ licet nouatio requirat conſenſum debitoris, delegatio non. vide quod ſcripſi j. de ceſſ. actio. §. 1. ad fi. ſuper verſi. quæ autem. ¶ Adde Roma. conſi. 135. & verſi. ſeq. adde ꝙ pupillus ſine tutore, & tutor ſine pupillo cedere poſſunt. Ro. conſi. 386. & verſi. item ꝙ eſt pro parte. Adde plene Roma. conſi. 450.

b Conteſtatus. ¶ Tertium omiſit: qui enim non ſoluerat, non poteſt congrue dicere: priuſquam inciperem tibi ſoluere. poſuit tamen Vber. hūc tertium.

c Venereales. ¶ Et eſt 16. q. de hoc no. de iure pat. c. vno. lib. 6. in gl. pe. & vide quod ſuper ea plene dixi. ¶ Adde vt pulchre per Pe. de Anch. conſi. 245.

d Vtrum. ¶ Iſte verſi. & ſeq. fuerunt Albe. Gal. tit. de procurato. in rem ſuam.

e l. 1. ¶ In princip. 1. glo. dubium facit deſcriptio procuratoris, quæ ibi habetur, & s. titu. proxi. in princip. vltra ibi not. dicebat Guid. de Suza. iſtum gerere negotia aliena quodammodo: vel procedit ideo, quia de cedente oportet fieri mentionem. C. eod. titul. qui ſtipendia. & ſic tali procuratori competit diffinitio. ¶ Adde, quod appellatione procuratoris proprie non venit procurator in rem ſuam, Ita not. ex tex. iuncta glo. in l. qui ſtipendia. ꝙ dicit Bal. ibi notandum ad ſtatuta. glo. & Bal. in l. 2. ff. eod. & Bald. in l. 1. C. de act. & obli. ver. 5. queritur.

f Vber. ¶ De Bona. vt dixi in prin. huius §.

g Duo. ¶ Dicit And. de Baru. per hanc l. ſic fuiſſe de facto pronunciatum. ¶ Adde quod Barto. ibi dicit.

h §. 1. ¶ Hucuſque fuit iſte ver. Alb. vbi s. idem Guid. de Suza. ſuper l. ſi procurator. C. eod. titu. Habeo per Dyn. contrarium ſuper præ. l. ſi mihi. ea ratione, quia vtilis & directa ſunt idem in effectu. ff. de nego. geſt. l. actio. & not. C. de lega. l. ex legato, non ergo eſt cogendus exprimere. C. de proba. l. ad probationem.

i §. fi. ¶ Et per Acc. C. de leg. l. ex legato.

k Mihi. ¶ Ad literam eſt Alber. vſque in fin. ver. & reliqui. verſi. vſque ad ver. an autem.

l Idemque. ¶ Albe. Gal. fuit de exec. ver. ſed pone contra.

m l. fin. ¶ De confeſſione not. & dicam j. de ceſ. act. in prin. verſi. ſed nunquid

n Si autem. ¶ & j. de iura. calum. §. reſtat. ver. procurator.

q si tibi creditori meo mando, siue cedo solutionis causa actiones quas habeo contra P. debitorem meum, faciendo te procuratorem in rem tuam, non tamen eum delegando, nihilominus
a potero adhuc petere ab eo, & tibi prohibere, [a] ne ab eo exigas ante, quam cum illo litem fueris contestatus: vel aliquid ex debito acceperis: vel id debitori denunciaueris. vt C. de nouat. l. tertia.
b & ff. de procurator. l. procuratore in rem. [b] quæ denunciatio poterit sic fieri:
12 ¶ FORMA. † Denuncio tibi tali, quod talis tuus creditor cessit siue mandauit mihi actiones sibi contra te ex tali causa competentes, & ecce instrumentum inde confectum: & idcirco tibi denuncio, ne sibi deinceps persoluas. argumen. C. quæ res pigno. ob. poss. nomen. ff. de euictio. si cum venditor. in princip. Sed nunquid sufficit, si solum dicit, Denuncio tibi ne soluas tali creditori tuo, id quod debes? Respon. aut debitor petit à creditore nunciante exprimi causam, quare nunciat: & est dicenda. Aut non petit: & tunc sufficit simpliciter nunciari, ad instar eius, quod fit in noui operis nunciatione. ff. de nou. oper nuncia l. 1. in prin-
c cip. [c] Quid si ipsemet cedens denunciat debitori: nunquid poterit eum amodo conuenire? Respondeo, non: quia cum alterius
13 denunciatio sibi noceat: multo fortius & sua. † Sed quid si debitor certus erat, nunquid est amplius certificandus? Non videtur. ff. de actio. emp. l. 1. in fi. Vel dic contra: quia hæc certioratio siue denunciatio est de substantia: vt videtur ff. de adulter. l. denunciasse. §. 2. in fin. extr. de accu. capitu. 2. 2 quæstio. 1. si peccauerit. & in prædicta l. nomen. extra. de emptio. & vendi capitu. fina. vnde etiam non sufficit, si à tertio certificetur. & argu. in his, quæ not. extra. de electio. cum inter vniuersas. argu. contra. ff. de peti.
d hære. l item veniunt. §. petitam. & §. à quo. & ff. de fur. l. 7. [d] Consilium est ergo, quod is, cui facta est cessio, vel etiam creditor in casu pred. l nomen, denunciet per se, & si extet instrumentum de cessione obligationis, sibi ostendat, & legat ne si alias nolit ei debitor credere & soluat creditori suo, possit causari ex bona fide
e se ei non credidisse. [e] argumen. in his, quæ not. ff. de citatione. §.
f sequitur. prope princ. [f] † ¶ In summa nota cautelam. nam si non
14 potes probare intentionem tuam, nisi per vnum testem, cede actiones tuas alicui tuo amico non potentiori: & ille agens poterit te & illum alium in testes producere. argumen C. de proc. qui
g stipendia. extr. de testi. insuper. [g] De hoc ff. de testi. §. 1. eo. ver. sed pone, mutuaui.

ADDITIONES.

a Prohibere. Hoc no. dicit lex illa, vt patet ex litera ibi. eo. modo: & vide qd ibi not.
b In rem. ¶ Et scripsi de ali. iu. ma. cau. fa. c. 2. super 2. gloss.
c In prin. ¶ Vt ibi not. in gl. legitima. & idem eo casu dicimus de iuramento, vt dixi de ope. no. nun. c. 2. super 2. gloss.
d l. 7. ¶ Est & necessarium secundum Acc. quod not. in præd. l. nomen. in fin. vlti. gl. o. vbi tenet, quod necesse est eum à cessionario certiorari, per l. debitores. C. de pigno. quæ non facit, cum de vrbanitate loquatur: vt ibi not. & extra. de simo. licet Heli. in gl. ex hoc. Item ipse Acc. contrarium no. in l. fin. ff. de transac. ad quod facit regula, eum qui certus. de regu. iur. lib. 6. & quod ibi scripsi post Dyn. & Cyn. & in l. 4. præalleg. & in l. nomen. hanc partem tenet, quam dicit placere modernis. & Guid. de Suz. etiam ibi hanc tenet, per præ. l. fin. ff. de transact. cum illa. l. 3. de nouat. ponat regulam, qua tres casus excipit. addere quartum non est tutum, propter quod sequere Gui. consilium. & vide ff. de empt. & ven. in fine. ¶ Adde Alex. in A post. dictæ l. 3. & vide Bart. in l. si cum emptore. ff. de pact. Et an cedens possit aliquid facere in præiudicium cessionarii? vide Ange cons. 258.
e Credidisse. ¶ Forte melius dixisset soluisse. sed ponitur pro credo credis.
f Prin. ¶ Bene facit ele. de elect. causam. 1. respon. in fine.
g Insuper. ¶ Omnino vide quæ ibi scripsi super 1. gl. in fi. per quæ destrui videtur hæc cautela. ¶ Adde Roma. consi. 382.

ADDITIONES NOVAE.

* Nota q durante officio procuratoris non potest procurator à domino conuenti de eo quod ipse cœpit debere ex ipsa administratione post ipsam administrationem. gl. in l. qui proprio. §. fin. in fi. licet gloss. uideatur tenere contrarium in l. curator. de administra. tuto. & male.
* Pone quod reus confitetur procuratorem habere mandatum, non tamen constat illud iudici, an poterit iudex repellere? dic quod sic. nam nemo sine actione experitur. l. si pupilli. §. videamus. de negotiis gest. maxime cum hoc ad officium iudicis pertineat. l. 1. de officio assessor. non obst. l. si procurator. de procurat. quia ibi literæ missæ ad aduersarium repræsentabantur iudici. de hoc in l. 1. C. vt quæ desunt aduo. par. Iacob. Butri.
* An possem constituere procuratorem ad alium certum procuratorem constituendum, gloss. in l. 1. de procurat. quam reprobat Dynus, dicit quod non potest constitui procurator ad constituendum alium certum, sed incertum sic. & hoc tali ratione, quia quando habeo in mente aliquid, & illud exprimo, videor velle illud. vnde constituens procuratorem ad alium procura-
em certum constituendum, ipsum exprimendo videor illum facere & nó
ator meus. de hoc allegat glo. in l. cum esset. de seruitut. vrban. prædi.
de Are. in l. quod quis. de procu.
stitui mulierem procuratricem, quæ nō potest esse procuratrix,
ad faciendum & constituendum alium procuratorem, an hoc possit facere. Do. Segarolus in secunda parte suorum consiliorum in consilio quod incipit, in quæstione. dicit expresse q non potest alios habiles facere sesi constituere: & q de hoc videtur casus in l. qui aliena. §. quanquam. de negotiis gestis & l. filium. ff. ad mace. & l. filius. de acquiren. hæredi. & l. 2. de hæreti. de hoc not. Cynus in l. quod quis. de proc. & Iaco. Are. in l. ita demum. de procur. de hoc dominus Bald. in l. prima. de procura. & tenet quod potest: Et dicit sic, aut procurator primo constitutus est inhabilis ex defectu consensus, vt infans & furiosus, & non potest alium procuratorem constituere, vt in capitu. religiosus. & ibi in gloss. de procurator. in clemen. aut est inhabilis alias, vt miles, mulier & minor, & tunc potest alium constituere authoritate mandati, arg. l. fin. de iurisdi. om. iudi. Præterea ista substitutio procuratoris est potius contractus quam iudicium, quia cadit in contractum mandati, & quælibet dictarum personarum dicitur esse habilis ad contrahendū, l. 1. §. cuius autem. de exercitor. & l. sed & si quis. §. parui. de instito. Bal. in l. 1. de procur. & Barto. ff. de acquiren. possess. l. 1. §. cæterum.
* Nota qd si procurator admissus est in casu quo requiritur speciale mandatum, dominus potest habere ratum, c. qui ad agendum de procur. libr. 6. per Arch. & l. si maritus. C. man.
* Quid si aliquis cœpit agere tanquam procurator, & procuratorio nomine Petri: deinde fecit aliquos actus, & non dixit procurator procuratorio nomine se agere, an videatur fecisse procuratorio nomine, licet non dixerit? Bar. in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. de verb. oblig. l. de pupillo. §. nunciationem. de operis nou. nun. & l. post mortem. quando ex facto tuto. & l. si seruus communis. de stipul. seruo. Guil. in l. si vnus. §. fin. de pact.
* Qualiter debeat concipi mandatum, & per quæ verba, & in quibus casibus requiritur speciale mandatum. Cynus in l. 1. C. etiam per procu. in integ. rest. pe. po. Bar. in l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acquir. hæred. & l. filius fami. de donation. & l. 2. §. quod obseruari. de iuram. calum. & l. qui bona. §. si alfeno. ff. de damn. infect. & l. si procurator. de condi. inde. & l. prima. §. vtrum filium. de falsa. & l. qui Romæ. §. Callimachus. de verbo. oblig. Inno. in c. super his. de accusa. Ioan. And. in cle. non potest. de procur. Bald. in l. non solum. §. fin. de procur.
* An quis possit intimare per procuratorem, & an compaternitas possit contrahi per procuratorem, dominus Nicola. de Neap. in l. si Stichus. §. fin. de statu lib. Ioan. And. in c. non potest quis. de reg iur. lib. 6. Arch. quod non in c. 1. de cogna. spiri. lib. 6. Bal. in l. Gallus. §. fortitan. de lib. & post.
* Nota q quando mulier aliquem defendit, vel agit pro aliquo, ipsa potest renunciare Velleiano, imo debet alias non obligaretur. vt no. gl. in l. fœminis. de procu. & ibi facit Butr. in lectura sua.
* An inuentarium possit fieri per procuratorem? Videtur q sic, in l. scimus. §. sin autem. de iure deliber. An idem de inuentario tutoris? Guido de Suza. dicit q sic, eadem ratione, & etiam cum non inueniatur prohibitum, ergo permissum. Item edictum de procuratoribus est prohibitorium, ergo, &c. l. mutus. de procurat. quamuis faciat contra Insti. de auctoritate tutor. §. fin. quia potes interponere procuratorem, ergo &c.
* An procurator non habens speciale mandatum ad iurandum, per generale possit iurare? facit clem. 1. de proc. & c. qui ad agendum. §. fi. de procu. lib. 6. & l. iusiurandum. §. fi. cum l. seq. de iureiur. & ext. de iuram. calum. c. nullam causam. lib. 6. in nouella. Bar. in l. qui bona. §. qui alieno. ff. de damno. infect. Alber. in l. iusiurandum. quod ex conuent. §. procurator. de iureiur. & l. procurator cui libera. de procura.
* Procurator non potest iurisdictionem prorogare, nisi habeat speciale mandatum, vel generale cum libera. cap. de causis. de officio delegati. & ca. cum olim. eod. titu.
* Nota, quod procurator non potest habere ratum gestum nomine domini, nisi habeat speciale mandatum. ita dicit Nicola. de Neapo. in l. 3. de acceptilatio.
* Nunquid in casibus in quibus requiritur speciale mandatum admittatur cum cautione de rato, in l. q si de speciali ff. de mino. & l. non solum. §. fin. de procu. cum glo. sua per Bal. & dicit q propter periculum mora admittitur quis cum generali mandato, dummodo caueat de rato, quamuis alias requiratur speciale mandatum. quod not. & vide glo. in l. nam & noccre. de pact. quæ dicit, q procurator habens liberam administrationé potest nocere domino, & habens generalem, non potest nocere: habens speciale mandatum in illo potest nocere & prodesse.
* An minor 25. annis possit esse procurator? Vide Guil. de Perusio in l. si collactaneus. de manumiss. vindic. & Guill. de Cun. ff. de insti. act. l. si quis. & an possit esse procurator cum sacramento. vide ibid. & cap. qui generaliter. de procur. lib. 6.
* Pone, aliquis accusatur quod vulnerauit Titium, & est dubium an vulnus sit mortale vel nō, interim quis vult comparere pro accusato, & petit se sub hac exceptione admitti, scilicet quod si appareat vulnus esse mortale, quod non teneat processus, an debeat audiri & admitti? not. in l. prætor. §. si controuersia. de dam. infect.
* An procurator habens liberam & generalem possit donare, gl. in l. ignoranti. ff. de procurat.
* An procurator totorum etiam absque libera possit obligare res domini, si dominus erat consuetus hoc facere, glo. in l procurator totorum. de procu. & l. 1. §. non autem. de exercitoria.
* Quid si Titius substituit procurator, & in casu quo non velit esse, constituitur Caius. & Titius primo acceptauit, postea renunciauit, an ex ista renunciatione poterit Caius esse procurator. vide quod no. in l. tutoribus ita datis. de testamen. tu. Raymun.
* An procurator in rem suam possit constituere procuratorem ante litē contestatam? dic quod sic, l. illam. C. de donatio.
* In l. 1. in fi. ver. dari potest, &c. de procuratoribus. not. q procurator potest constitui in absentia. si in instrumento dicatur, constituit talem absentē tanquam præsentem. sed ista verba nihil valent. Secundò not. q est mirabile in isto contractu, quod non est in aliquo alio contractu, quod non requiritur hic ad essentiam mandati nuntius vel epistola, vt de actio. obliga. l. consensu. Bald.

Nota

* Nota qđ procurator ad recipiendum habet necesse ostendere mandatum, alias non admittitur, vt in auth. de colla. §. cos. & l. non solum. §. qui alieno. de procur. in glo. magna, circa medi. & c. porro. de priuileg.
* Procuratores ad negotia possunt nominare dominum in iudicio, & quasi habeant declinatoriam, opponere: secus in procuratore ad iudicia. Inno. in c. quoniam. extr. vt lite non contest.
* An minor 25. annis possit experiri & pro alio in iudicio interesse, l. clarum de auctor. præstan. & l. 1. C. qui legiti. perso. & l. pen. de legiti. tuto. Iacob. de Aren. in l. minor. ff. de minor.
* An quis patiatur alium agere pro se, videatur facere illum procuratorem tacite. Inn. in c. ex parte. de rescrip.
* In l. metum. §. animaduertendum. quod metus causa. Cynus hic dicit in additionibus suis, quod si constituo procuratorem ad mouendum litem contra quamcunque personam, non videor constituisse contra vniuersitatem, per hunc tex. coniuncta glo. sua in contrarium est veritas. Bal.
* An laicus possit esse procurator in causis spiritualibus not. in c. apostolicæ. de excep. tex. in c. 1. de proc. lib. 6.
* An procurator datus simpliciter videatur datus ad agendum, & ad defendendum. no. Bar. in l. quod dicitur. de tutel.
* An plures procuratores possint simul dari: si non adiiciatur quod dentur insolidum. not. in l. cum semel. de tutel. fac. Ange. in l. pluribus. ff. de procurato.
* Nota quod licet non possit constitui procurator ad adeundum hæreditatem. l. Paulus. ff. de acquiren. hæredita. potest tamen constitui ad possessionem bonorum quærendam: vt si me absente constituam quem ad deprehendam corporaliter bonorum possessionem cuiuscunque hæreditatis, in qua continget me instituí. l. cum multi. ff. si pars hæredit. peta. & idem dicit de possessione iuris de iure prætorio, de quo per eum in l. 1. C. qui admittu ad bon. pos. Bal. ibidem. & in l. qui in aliena. de acqui. hære.
* Nota quod dominus comparens ex necessitate, vel iussu iudicis non videtur reuocare procuratorem. ita Bald. in l. Caius Seius. de legat. 2. & l. fideicommissa. §. si rem. de leg. 3. secus si compareret ex voluntate. Bald. fac. l. fin. de procu.
* In l. 1. de procuratoribus, in princi. ibi per nuncium, &c. not. hic argumen. quod mandatum potest probari per testes, vt puta per nuncium. & hoc tenet Azo in summa mandati. eodem modo reuocatio mandati potest probari per testes, extra. de procu. c. ex insinuatione. & l. habet. mandatum debet probari per instrumentum vel cautionem de rato, si non vult pati moram litis: sed si fuit iam vt procurator admissus ad iustificandum actum exercitum, sufficit probatio testium, quia sibi imputet qui talem procuratorem admisit. dicit enim ipse, q̃ in actu exercitij probatio testium potest esse captiosa aduersario, sed non probatio instrumentorum: quia probatio instrumentorum est probatio probationum, & si dominus negat mandatum, de facili potest conuinci per eadem instrumenta, sed non per easdem attestationes receptas cognoscitur, secundum Ioan. Andr. quod credo verum in l. 1, C. de mandatis prin. & c. 1. de procu.
* An procurator veniens post litem contesta. possit alium constituere, Arch. q̃ non in c. 1. de proc. lib. 6. & Cynus in l. nihil. C. e. ti.
* De procuratore constituto ad procuratorem substituendum, not. Bar. in l. si procuratorem. §. si quis mandauerit. ff. mand.
* An procurator vel constitutus ab eo satisdabit rem ratam dominum habiturum, Bar. in l. 1. de curato. bon. dan.
* Quid si procurator constitutus à domino lite contestata constituit alium procuratorem, & iste secundus procurator fuit condemnatus, an debeat fieri executio in rebus domini, sicut si primus fuisset condemnatus? Guiller. de Cun. dicit quod sic, in l. diffinitio. ff. de peculio. fact. l. Titius. de seruis exportan.
* Quod vbi mandatum habet certam & determinatam formam, extra iudicium, procurator potest alium substituere, l. apud Celsum. §. mandaui. de exceptio. & c. si quis. de elect. lib. 6.
* An procurator substituens alium procuratorem desinat esse procurator, & quomodo dici debeat in instrumento, ad hoc vt substituendo non desinat esse procurator, Bart. in i. quod si forte. §. 1. de solutio. vide c. is qui. de procur. lib. 6.
* Quid si aliquis cõstituat procuratorem ad iudicia, & prohibeat alium substituere, tamen ille prohibitus alium substituit, an obligabitur dominus per secundum substitutum? Guiliel. in l. prima. §. omnia. de exercitor. Raymundus distinguit aut dominus sciuit, & obligatur dominus: aut ignorauit, & tunc secus, allegat l. si procuratorem absentem. de procu. & l. 1. C. de satisdando.
* Nota q̃ in his quæ aguntur in iudicio per procuratorem queritur domino absque cessione, l. in causæ. §. fina. de procu. & de his quæ non possunt cedi, quia cohærent personæ. vnde si procurator stipuletur vsumfructum nomine meo, vel accipiat vxorem nomine meo, acquiritur mihi directo absque cessione, l. qui ita. §. 1. ad Trebell. & in l. possessio. §. & si possessio. de acquirenda possessio. per Bar.
* Si procurator constitutus cum facultate substituendi alium, substituit aliquem qui litem est contestatus, & petit aduersarius illum qui substituit interrogari super aliquo articulo, an debeat audiri. not. in l. apud Celsum. §. mandaui. de excep. dol.
* An procurator substitutus ad vendendum possit alium substituere, not. in l. si procuratorem. §. si quis mandauerit. ff. mandati. per Barto. & vide in l. in vsucap. §. item adiiciendum. ff. de diuersis. & tempora. præscrip. Nicola. de Neapo.
* An per superuenientem intelligatur mandatum reuocatum, Barto. in l. qui seruum. de acquir. hæred.
* An dominus teneatur de pecunia numerata procuratori, not. in l. si pupilli. §. 1. de neg. gest.
* An procurator qui post mandatum effectus est pauper, videatur ipso iure reuocatus. Barto. in l. liberto. §. Iargius. de ann. lega. & l. si cum Cornelius. de solut. in fi.
* Quid si constituo procuratorem ad vendendum, siue ad contrahendum siue ad negociandum. & antequam aliquid faciat. reuoco ipsum, & cum eo sic reuocato aliquis contrahit. Cyn. de hoc in l. mandatum. C. manda. an teneat quod cum tali procuratore actum est, soluit distinguendo, aut est talis contractus ad quem faciendum requiritur animus contrahentium, vt est hæreditatis adire, datio libertatis, vel de matrimonio contrahendo: & in istis non valet post reuocationem, etiam si non peruenit ad notitiam contrahentis, vel procuratoris reuocati. & loquitur. l. cum quis. de solutio. l. fusus. de furtis. l. si pater. §. 1. de manumis. vindicatio. l. si quis. §. 1. de acquiren. hæredita. l. 1. §. quod si ego ff. quod iussu. & capit. fin. de procuratio. libr. 6. l. si procurator. de procurato. capi. manda eod. tit. l. 1. C. de satisdando. & d cta iura loquuntur de procuratore ad iudicia, vbi non valet reuocatio, nisi perueniat ad notitiam iudicis, & partis, vt dicta l. prima. fallit in casibus notatis in capitu. auditis. de procurator. de hoc not. in capit. 1. de renunciatio. in aliis vero regulariter valet quod agitur ante reuocationis notitiam, quia ignorans damno affici non debet, vt dicta l. si mandassem, mandati. & not. 30. quæstio. 5. nec illud. vide ad declarationem istorum quod notat Segnorolus in prima parte consiliorum. in consilio quod incipit, quæritur nunquid.
* An infamis possit esse procurator, in l. 1. §. ait prætor. de postu. c. cum deputati. de iudi. 3. q. 1. in gl. & 5. q. 3. c. infamis. & c. infames. 5. q. 6. fa. l. Cassius. de senatorib.
* An infamis possit esse procurator episcopi, vel insignis personæ? dic quod non. c. accedens. 50. dist. & no in l. Pedius. de arbi.
* An post litis contestationem possit reuocari procurator, dato quod perueniat in notitiam. not. gloss. in l. si procuratorem absentem. de procur. & capi. si quem. extra. eod. lib. 6. nota q̃ si lite contestata cum procuratore dominus citetur ad aliquem actum, & in contumacia eius aliquid fiat, q̃ ipsum sic factum nihil valet. cũ procurator factus dominus litis debeat citari, quia dominus ius prosequendi non habebat. l. procuratoribus. C. de procu. ¶ An dominus ad vnum articulum post litem contestatam possit comparere. Iacob. But. in dicta l. procuratoribus, videlicet ad producendum testes.
* Nota quod procurator etiam per solam missionem procuratoris executoris non potest per dominum reuocari, Archi. in cap. is qui. de procu. lib. 6.
* Quæro in casibus in quibus lis non contestatur, vel quando procurator interuenit post litem contestatam à domino, an procurator dicatur efficì dominus litis. Cynus in l. nihil. de procurat. Barto. in l. ab executore. in fin. de appel.
* An procurator generaliter constitutus ad negotia, videatur etiam constitutus ad iudicia? de hoc in c. quis generaliter. de procura. lib. 6. & l. 1. in fi. in gl. magna. Sed nunquid talis procurator posito q̃ possit agere, poterit ante litem contestatam procuratorem constituere. dic q̃ non, vt l. si procurator. in fi. ff. mandati. Inn. in c. fi. de fideiu.
* In l. mutari. de procuratoribus, nota quod vbi vult dominus reuocare procuratorem in casu non permisso, quod aduersarius habet ius contradicendi. modo quæro quomodo poterit contradicere, cum sua non intersit? Respondent glossatores, & Guilielmus ad tit. de procura. exponit gloss. alio modo. Bald. dicit, quod gesta in multo tempore possunt in vno momento ratificari: & propterea si alias non valerent, recipiunt robur. Innocen. in capi. cum causam. de testi. cum dicit Bald. quod iste modus nulla lege probetur. quid enim si dominus diceret, non ratifico. quia videt quod acta sunt contra se. & ideo dominus Baldus tertio modo exponit, & præmittit, quando noua persona interuenit in iudicio, requiruntur nouæ dilationes ad hoc vt ista persona instruatur de gestis causæ. l. oratione. de feriis: modo dicit ipse, dico quod antequam noua persona veniat ad iudicium, oportet quod aduersarius eum instruat in narrando prout sunt gesta. vnde non dicit gloss. quod de nouo fiat, sed dicit q̃ oportebit narrari ad instructionem rei. ergo interest potius litigare cum procuratore instructo, quam cum domino instruendo, quia oportebit q̃ in ista instructione interueniant dilationes temporis, & reus fatigabitur in expensis, & patietur moram litis. & ita intelligit hanc glo. Archidiaco. in c. 2. de procurato. libr. 6. Concludendo in isto puncto apparet, quod retro gesta remanebunt firma, nec opportebit repeti, nisi ad instructionem aduersarii. & hæc est veritas. interest etiam rei ne fiat ista mutatio, ne distringatur in plures aduersarios, l. post litem. ff. de procurat.
* Quid si in communi causa plures domini constituerent vnum procuratorem modo vnus istorum dominorum vult procuratorem istum reuocare, vt suspectum, alii non de hoc in simili not. in l. 2. C. de libert. & eorum libe. Inn. in c. bonæ. de postula. præla.
* Nota quod in beneficialibus & aliis spiritualibus causis, necnon in dependentibus ab eisdem, minor per se, vel per suum procuratorem admittitur tanquam maior, c. si annum. de iudiciis, lib. 6. & ibidem de filiofami. qui auditur sine consensu patris minore 14. annorum. de pupil. infan. & no. in l. ait prætor. in glo. nunquid, &c & in principio dictæ legis.
* Pone, quod pupillus fecit procuratorem cum authoritate tutoris, secundũ formam l. neque. de procu. an mortuo tutore expiret mandatum. Bart. in l. si per epistolam. de acquirenda hæreditate, & l. si quis mancipiis. §. 1. de instito. act. per Guil. de Cun.
* Nota quod licet tutor & similes facere procuratorem non possint ante litem contestatam, tamen si faciant cum authoritate iudicis, valet. Inno. in c. ex parte. de restit. spol.
* Pone quod constituí quem procuratorem ad recipiendam solutionem, & quod in prædictis, & circa prædicta haberet generalem administrationem, an poterit terminum prorogare? Bartol. in l. qui Romæ. §. Callimachus. de verbo. oblig.
* Nota quod licet in aliquo instrumento, vel in aliqua epistola contineatur, ego talis episcopus, vel ego talis procurator, an hoc credatur. not. in l. optimam. de contrahen. & commit. stipu. & Auth. si quis in aliquo. de eden. & in c. cum in iure peritus. de offi. deleg. per Inno. in c. series. extra. de testi. & no. 23. dist. c. in nomine domini. cum simil. Bald. in l. si qua per calum. C. de episco. & cleri.
* Quid si procurator semel in iudicio cauit de rato, & interim sibi oritur q̃ non est procurator, an debeat iterato cauere. Bar. in l. prætor trouersia. de damno infect. & l. inter quos. e. ti.

* Nota quod præsumetur quis procurator ex eo quod habeat instrumenta principalia penes se, Bal. in l. si qua per calumniam. de epis. & cle. glo in l. si. de pact. conuen. & præsumitur illa persona de qua fit mentio in instrumento, vt vbi. ſ. per Bal. & in l. Mœuia. fol. mar.
* Quid si quis comparet tanquam procurator alicuius, & producit & exhibet sigillum proprium illius pro quo cõparet, an ex hoc debeat admitti tanquam procurator illius & legitimus. Archi. in c. 2. de procur. lib. 6. tenet opinionem Hostien. qui dicit quod non debet admitti, nisi caueat de rato, in l. si qua per calumniam. de epi. & cle.
* An quando dubitatur de mandato, potest procurator cauere sub hac exceptione, videlicet si constabit de mandato, fideiussio non teneat. not. in l. prætor. §. si controuersia. de dam. infect. & l. inter quos. e. tit.
* Quid si aliquis constituat procuratorem hoc pacto, quod non possit reuocari, an tenea, Barto. in l. cum precario. ff. de precario. in prin. & tenet quod non.
* Quid si quis est constitutus procurator vt litem contestaretur, & vltra nõ procederet, nunquid lite contestata poterit vltra procedere. Inn. in c. petitio. de procu. videtur tenere quod non.
* Quid si quis est generaliter constitutus procurator ad omnes causas, an extendatur ad futuras. de hoc notauit glo. in l. omnium. de procurato. & l. qui habet. §. fina. de tut. per Barto. & l. damnum. § fi is. ff. de damn. infect. Barto. dicit, quod si reperiatur instrumentum in quo sit constitus procurator in causa tali contra talem, & generaliter in omni alia causa, intelligitur contra illum tantum. & dicit quod est necesse quod exprimatur, & contra quãcunque aliam personam. Bald. in dicta l. omnium. dicit, aut causæ sunt de præsenti & clarum: aut de futuro: & tunc aut sunt cõnexæ, & videtur etiam ad illas causas datus: aut non, sed habent causas de futuro nullam habentes connexionem de præsenti, & tunc simpl citer datus non videtur ad illas. Bald. in l. item ad litem futuram. de procurato. quærit an procurator simpliciter constitutus, videatur constitutus ad futura. videtur quod sic in dicta l. omnium. In contrarium facit l. si ita. de auro & argen. lega. Barto. in dicta l. qui habet. §. fina. dicit quod non, nisi connexæ sint præsentibus. Idem si nullæ essent præsentes, porrigeretur ad futuras, nisi mandatum sit inutile. sed quod vniuersale mandatum porrigatur ad futura. fac. l. Lucius. in glo. de fundo instruct. præterea mandatum respicit gratiam mandantis, non præiudicium principaliter. sed vbi agitur de modico præiudicio trahuntur uerba ad futura, l. fina. quæ res pigno. ob. pos. ergo mandatum includit futura, licet non sint de appendicibus præsentium. & hoc est satis æquum, & maxime quia ille qui sic mandat, subrogatur illum loco sui. l. creditor. §. Lucius. man. Bald. de hoc etiam Rayn. in l. prima. C. de procur. in penulti. quæstio
* Quid si in constitutione procuratoris esset dictum q̃ non esset melior conditio occupantis. de hoc no. in c. si duo. de procu. lib. 6. & l. iam tamen. ff. iudic. sol. per Lne in plures. de exercito.
* Quid si dati sunt duo procuratores ad uendendum, an vnus possit ab alio emere. not. ff. pro emptor. l. 2. §. procuratorem. per Ray. fac. l. pupillus. §. pupil. de aucto. ruto.
* Nota q̃ legitimatio procuratoris non facit eum irreuocabilem ante litem contestatam. Inno. in c. cum causis. extr. de elec.
* Nota quod licet procurator ligitimet personam partis quo ad partem, nõ tamen legitimat quo ad iudicem quin possit cogi per officium se legitimare. gl. in c. 1 de cle. lib. 6. Bal in l. 1. de procu. C.
* Nota q̃ legitimatio procuratoris non ratificat processum contra nullitatẽ ex parte domini. l. si quis postea. de iudici. Bal.
* Procurator qui est releuatus ab onere satisfandi per dominum, an teneatur cauere saltem nuda cautione, not. in l. si defunctus. de procu. per Ray.
* Quid si procuratores duo dati sunt, & instrumenta facta vno die, & vna hora, an vnus reuocet alium. dic q̃ intelliguntur simpliciter dari. Ioan. Cal. in c. non iniuste. de procurat.
* Procurator constitutus ad vendendum, an possit habere fidem de pretio, Bar. in l. à diuo Pio. §. sed si emptor. de re iudica. Bart. in l. inciuile C. de rei ven. & l. si procu. de iur. fisc.
* Procurator semel approbatus, an possit recusari. Spec. quod non: an idem erit in tutore semel approbato. Dynus in l. imperator. §. finali. ff. de procur. pene. ego existens Perusij constitui procuratorem existentem in longinquis partibus: & antequam ad suam notitiam peruenisset, vel potuerit peruenire, iste contraxit procuratorio nomine: ego conuenior ex illo contractu, & dico, tu non potes, quia procurator non potuit se obligare antequam sciret se procuratorem. De hoc in l. qui erat hæres. circa fin. famil. ercisc. fac. Compost. in capit. statutum de electio. & l. multum. de conditio. & demonst. & l. hæc autem. §. non defendi. ex qui. cau. in pos. ea. & l. si finita. §. Iulianus. de dam. infect. per Bar.
* An notarius possit conficere instrumentum suæ procurationis, & scribere se procuratorem alicuius. Bar. in Iudices. C. de fid. instru. dic quod non. & Goffre. in summa. de procura.
* An filius possit facere instrumẽtum qualiter pater sit procurator alicuius? Richard. Malum. in l. testis idoneus. ff. de testib. q̃ sic.
* An notarius possit scribere instrumentum publicum, in quo ipse cõstituat alium procuratorem? Bar. in l. seruus communis. de stip. ser.
* Procurator habens liberam, an possit donare. glo. in l. ignorantis. de procur. in l. si Titio. de vsufruct. leg. nota q̃ si instrumentum procur. dicit, talis constituit talem factorem & nuntium specialem, & non potest esse nuncius & procurator simul, quia procurator concipit uerba in personam domini, & nuncius in persona sua, tamen valet, & erit procurator, uel nuncius, ut sibi placebit. Bar.
* An ad iudicia admittatur nuntius, sicut procurator. Bald. in l. 1. de procu. dicit quod non hoc etiam tenet Cyn. in addi. suis, quod no admittitur nuncius ex parte actoris, nec rei ad causas causæ reddendas, sed opus est procuratore: ad allegandas autem causas absentiæ nuntius est legitimus comparitor, quia non suscipit in se iudicium. vt l. liberto. de nego. gest. facit. l. ex cu- fatur. de excus. tut.
* Quid si dominus promiserit ratum, firmum & gratum habere quicquid per procuratorem gestum erit, &c. an per hoc uideatur concessa libera? uidetur quod non, in l. quam Tuberionis. §. sunt quidam de pecu. per dominum Argen. & Guil. de Cuneo, & l. adiecto. §. fi. man. per do. Machagnum. quid si dixerit, dans & concedens administrationem plenam ad omnia facienda, an videatur data libera. no. vbi ſ. fac. Bal. in l. 1. C. de bo. mat. doc. in si procurator. de proc.
* Inl. quę omnia. §. plane. de proc. not. quod procurator in rem suam est procurator irreuocabilis. & hoc post litem contestatam. Sed quærit do. Bald. ibi, nunquid ante litem contestatam possit reuocari? glo. dicit quod sic. sed dicit ipse quod procurator in rem suam fit tribus modis, primo mandando sibi exercitium directum ad ipsius procuratoris vtilitatem, non tamen sibi cedit iura, tunc glo. dicit verum: & ista talis procuratio potest fieri absente procuratore. secundo modo fit procurator in rem suam, cedendo iura, non tamen mandando directas, & tunc cessio iurium est reuocabilis, l. apud Cel sum. §. si is cui. de doli exce. Tertio modo fit cessione & mandato directarum, & tunc quantum ad mandatum directarum dicit idem quod in primo: quantum ad cessionem dicit idem quod in secundo. Adde quod interdũ fit ælege, interdum ab homine. Item etiam adde quod ille qui alicui cedit iura, intelligitur etiam mandare exercitium directarum. Item quærit utrũ ille qui constituit procuratorem in rem suam, possit postea alium constituere in rem suam? & tenendo glossam, est distinguendum, aut ante litem, aut post. sed ex prædictis apparet quod aut loquimur quoad mandatum directarum, & est notabilis gloss. aut quo ad cessionem iurium, & tunc veritas est, quod iura cessa vni non possunt postea cedi alteri, vt not. in l. non quocunque. §. qui Gaium. de legat. primo. & Bald. l. prima. de actio. & obligat. & rubr.
* In l. consilio. §. quæsitum. de curato. furi. nota q̃ si duo sint constituti procuratores in solidum, & vnus confitetur recepisse pecuniam, & alter negat, q̃ statur neganti, not. in c. si duo. de procur. lib. 6. & l. duo iudices. de re iud. & l. plũribus. de procurato. per Ray.
* Procurator constitutus ad appellandum, & ad appellationem prosequendam: primo appellauit, & succubuit: secundo appellauit, an teneatur prosequi secundam appellationem. Cynus in l. inuitus. de procurato.
* In l. mutari. §. plane. de procuratio. dicit Bald. quod tacita reuocatio per mortem nunquam intelligitur fieri de procuratore in rem suam. l. illam. de donatio.
* An possit constitui procurator in rem suam tam ex parte actoris quam rei. Iacob. Butrig. quod sic. in l. de illo. §. Iulianus. ff. de noxalib. actio. & institu. per quas personas nob. obl. acq. §. procurator.
* In l. 1. ff. de procura. not. q̃ nomen procuratoris simpliciter prolatum non intelligitur de procuratore in rem suam. & facit pro statuto, quo cauetur, q̃ nõ valeat processus nisi ante omnia produxerit instrumentum procuræ: quia tale statutum non intelligitur de procuratore in rem suam. q̃ no. Bald. in l. 1. de actio. & obliga.
* Nota quod procurator constitutus à domino non potest liberare, nec quietare debitorem domini sui, nisi de soluto & exacto: quamuis fuerit constitutus ad exigendum à debitoribus & ad quietandum. Ioan. And. in additio. Specu. in hoc tit. de procurato. nisi esset dictum, ad quietandum & liberandum etiam non interueniente vera & reali receptione & numeratione. Bal. in l. 2. in fin. ff. si certum per. Bald ibi contra, & Ange. in l. non absulit. C. de nouatio. & in l. noua. §. 1. ff. cod. & in l. à diuo. §. fin. de re iudic. in c. si cautio. de fide instru.
* Nunquid procuratori in rem suam potest obiici exceptio compẽsationis. glo. in l. si quis in rem. ff. de procu. Bald. dicit quod aut est debitum hinc inde ex diuersis contractibus & causis: puta debeo tibi centum ex mutuo, tu mihi centum ex vendito: si facio procuratorem in rem suam contra te, ei cõpensationem non obiicies. ita loquitur l. in venditione. de actioni. empt. aut ex eodem contractu & ex eadem causa, scilicet in genere: vt quia ego debeo tibi, & tu mihi ex causa mutui, tunc procuratorem in rem suam quem contra te constituo, ex causa etiam onerosa obiectionem compensationis obiicere poterit. Et sic intelligitur opinio Cyni, Dyni, & Guil. & sic concordant eos Bal. & Iacobus Butrig. in l. qui stipendia. C. de procurato. Dynus in c. si quis in ius. de reg. iur. Cy. in l. eius. de compensatio. Iacob. Butr. in l. 1. etiam ob chirogra perun. Bal. in dicta l. qui stipendia.
* Nota q̃ ille qui soluit procuratorio nomine in rem suam, non dicitur soluere nomine alieno, sed proprio: & ideo si est indebitum solutum, ipse repetit allegat l. Stichus. §. Titius. de cond. indebi. Bal.
* De procuratore qui constituitur in actis, & apud acta, no. in l. 2. C. de satisdando. & no. quod in tali constitutione quę fit apud acta, requirantur testes. Bald. in reperto. quod fecit super Innocen. in titulo de probatio. in ca. post cessionem. facit quod notat ipse in l. 2. de testamen. facit l. in donationib. C. de donatio. vbi dicit not. q̃ illud quod fit in actis, & apud acta equipalens est ei quod fit coram testibus trib. intellige tamen q̃ debent interesse duo testes simul cum tabellione, alias non valet instrumentum, quia non est proprie de actis, l. verba gesserunt. de verb. signifi.
* Quid si procurator in emergenti, vbi disputatur de personis, produxit mãdatum suum, an iterum teneatur de nouo producere in principali iudicio, ad hoc vt valeat iudicium? Iacob. Butrig. in l. licet. dicit quod sic: alias dicit non valere iudicium: & idem dicit in tutore. & ita vidi de facto, videlicet quod quidam asserens se tutorem pupilli: cum negaretur eum esse tutorem, probauit in hoc emergenti per instrumentum tutelæ, & inuentarium se esse tutorem: postea probationibus factis de debito, dicebat aduersarius se non esse condemnandum agenti tutorio nomine, quia in hoc iudicio principali non erat probatum se esse tutorem. vnde oportet quod in vtroque probet cautus igitur procurator semper in principio iudicij debet producere mandatum suum.
* Quid si quis procurator facit in iudicio positionem, & illam admittit aduersarius, an postea opponens quod non sit procurator, admittatur. Quidam dicunt quod non: ego dico quod si ipse negauerit, respondendo libello generaliter, narrata prout narrantur, videtur omnia negare. vnde procurator semper producat instrumentum procuræ in principio iudicii. sed forte ita potest dici, aut volo opponere in vim declinatoriæ & non admitti-

tur:

tur: aut in vim peremptoriæ, & procedit opinio Iacob. Butri. vnde non debet dicere eum audiendum, sed debet dicere, dico me absoluendum, quia tibi non competit ius agendi. Iacob. Butr. & Machananus. de mogndis de Bononia.

* Ad opponendum cõtra procuratorem factum in longissimis partibus: nam cauere debet de iudicio sisti, & iudicatum solui in causa reconuentionis: & si fideiussores non inueniat, replicabit quod dominus non possidet immobilia, vel si possidet, possidet in remoto loco. Angelus in l. si filius. qui satisd. cogan.
* Si dominus decedit ante litem contestatam, an finiatur mandatum? Ang. in si defunctus. de procura. & dicit quod non.
* An procurator possit renunciare exceptionibus peremptoriis & dilatoriis in præiudicium domini. Bald. in l. pactum procuratoris. ff. de pactis. fac. Innocen. in c. cum olim. de offic. delega. & Ang. in l. mandato. de procu. & l. 1. de feriis.
* Quid operantur verba apposita in instrumẽto procuræ, q̃ procurator possit omnia facere quæ posset ipse met constituens. Bald. in l. 1. C. de bon. mat. & in l. si procuratorem. ff. de procurat.
* An si dictum est in procura, q̃ dominus habebit ratum quicquid gestum fuerit per eum, possit talis procurator compromittere & transigere? Ang. qđ sic in l. si procuratorem absentem. de procurato. & quod not. glo. in cap. per tuas. de arbitris, & c. contingit. de transact. in c. cum dilectus. de religio. do. & quod no. Ang. in l mandato generali. de procura. coniuncta glo. in dicta l. si procuratorem. quæ incipit, hæc superflua, videlicet quod illa clausula rati sit superflua: quod reprobat Ang. dicens quod per eam potest compromittere, & transigere, vt ŝ. vide Bart. in l. qui Romæ. §. Callimachus. de verbo. oblig. qui limitat omnia prædicta. vide etiam eundem Bart. in l. procurator cui libera. de procurato.
* Aliquis contraxit tanquam procurator ante quam reciperet literas mandati, an obliget dominum. Bald. in l. falsus. C. de furtis. & ibi quam plura verba. & l. prima. C. de confess. & quod not. Bald. in l. licet. C. de procurat. & de eo qui pro tutore. l. quæro. & Io. And. & Archid. in c. is qui. de procur. libr. 6.
* An procurator constitutus ad exigendum possit solutionem recipere à spõte soluente Bal. in l. non solum. ff. sol. mat.
* Nota q̃ coniuncta persona agens pro coniuncta non potest procuratorem constituere, etiam lite contestata. Alber. in l. si quis apud. ff. iud. sol.
* Procurator constitutus ad solutionem recipiendam, an possit agere? q̃ nõ in l. qui iurisdictioni. de iurisdict. om. iudi.
* Procurator etiam potest constitui ad vitam, Alber. in l. item ad litem. de procuratio.
* Nota quod si index citat aliquem vt compareat personaliter. & non per procuratorem, non valet citatio. Bald. in l. 1. §. usus. ff. de procurato. & l. 1. C. de procurato.
* An procurator debeat habere mandatum ad substituendum alium. facit Ang. in l. 2. §. si quis. ff. si quis cautio. & Innocen. in ca. 1. ext. vt lite non contestata.
* An procurator omnium bonorum videatur constitutus ad negotia. ff. de procurato. l. qui proprio. §. procurator. & cap. qui generaliter. de procura. lib. 6.
* Qualiter condemnabitur procurator domini mortui, Bal. in l. edita. C. de eden. & in l. Paulus. quæ sen. sine app. resc.
* Procurator in cuius persona debeat concipere verba libelli, Bar. in l. hoc iure. de solutio. & quid si concipiat in persona domini, facit Bal. in l. multũ. C. si quis alteri vel sibi. Bar. in l. si Titio. de usufructu legato.
* An clericus possit esse procurator. gl. in l. filiusfami. §. veteranis. de procurator & l. 1. §. fexum. de postu. Bar. & Ang.
* Procurator impeditus post litem contestatam debet cõstituere alium procuratorem suis expensis, licet non habeat de pecunia domini. Inno. in cap. 1. extr. vt lite non contest. tamen repetet per actionem mandati, secundum Host. sed ante litem non contestatam non imputabitur sibi, si nõ substituit, etiam si habeat mandatum ad substituendum, ne domini diligentia quę dedit ei mandatum noceat ei. nemo enim qui procuratorem constituit, tenetur dare mandatum ad substituendum: & si hoc fecit, non debet ei nocere. Inn. c. 1. prædicto: tamen l. si vero non remunerandi. §. mandati. dicit quod non tenetur plus expendere quam recepit. Bal.
* Pone quis est procurator ad plures lites, non potest dimittere vbique originale, nec videtur posse exemplari domino non citato Inn. in c. Albericus. de testi. dicit quod immo potest exemplari. Bal. in auth. si quis in aliquo documento. C. de eden.
* Procurator legitime constitutus, ante receptionẽ tamen sui mandati egit, an dicatur verus procurator. Bald. in l. licet. C. de procurat. Ioan. An. in cap. is qui. de procu. lib 6.
* An procurator possit ita constitui quod non possit revocari. Alberi. in l. ità ad litem. & l si procurator. de procura. Ioan. Andr. in cap. si. de procura. lib. 6. Bar. in l. cum precario. ff. de precario.
* An procurator sine speciali mandato possit compromittere, Ang. in l. mandato generali. de procurato. & etiam alii, & dicit ipse Ange. quod non, nisi habeat speciale mandatum, vel generale cum libera. idem si dicat quod possit omnia, quę posset ipse dominus, si præsens esset. idem Angel. in l. procurator cui libera. eod. tit. vide Barto. in l. qui Romæ. § Callimachus. de verb. oblig. qui limitat omnia prędicta. vide etiam eundem in l. procurator cui libera. de procura.
* An possit constitui procurator ad præstandum consensum mulieri quæ nõ potest obligari virtute statuti. vide Bald. in l. 1. C. qui admitti ad bon. poss. quod non potest.
* An procurator constitutus ad causas teneatur appellare, & appellationem prosequi. no. in l. si. an per alium causæ ap. & Bal. in l. inuitus. de procurato. & clemen. 1. de procur.
* An sit necesse quod procurator dicat, procuratorio nomine talis. not. in l. post mortem. quando ex fact. tuto. & in l. post litem. de procurato. & l. quicunque. cod. & nulli. de rescrip. not. Guil. in l. in fi. ff. de pact.
* An procurator substitutus possit alium substituere, Bald. in l. quod quis. C. de procu.
* An adultus carens curatore, & pupillus sine tutore cum authoritate iudicis possint constituere procuratorem? facit q̃ no. Bal. in l. si curatorem habens. de in integ. resti. & l. neque. de procu. C.
* Si constituitur procurator q̃ possit omnia facere quæ posset constituens, Bal. in l. 2. C. de bonis mater. & in l. si procurator. C. de procurato.
* Procurator constitutus ad quietandum de recepto, non quietabit confitendo recepisse, nisi vere recipiat, nisi habeat in mandato ad confitendum. tex. in l. non abstulit. C. de nouatio. Ang. in l. nam & nocere. ff. de pact.

¶ Bald. De Procuratore.

EXCOMMVNICATVS non potest constitui procurator. nec cõualescit mandatum. si absoluitur, nisi de noua voluntate domini appareat. §. 1. versic. 2. Guli. Facit ff. de arbi. l. sed si in seruum. 1. respon. & ff. de ser. expor. l. si minor. B. ¶ Casus. in quibus exigitur speciale mandatum. ver. item opp. quod licet habeat. G. ¶ Per procuratorem non potest quis absolui à sententia excommunicationis. sed potest petere procurationem absolu. committi: tamen debet habere mandatum ad hoc alias enim de specifica peccati penitentia non constaret. Et sic seruat curia Romana in dict. ver. ibi, quia tu fecimus in petenda, &c. Guli. imo dicit, quod potest absolui in absentia: sed executio absolutionis debet committi: puta, quia reintroducatur in ecclesiam. G. arg. ff. de iureiu. l. Labeo. Prima verior est: quia absolutio requirit certam formam per manus impositionem: vt not. Inn. de sentent. excom. capi. cum desideres. nisi papa absolueret, quia omnia potest: imo suum factum desiderat formam iuris. ff. man. l. apud. §. Imperator. Bald. ¶ Secundum stylum cancellariæ impetrans dispensationem super natalibus, debet habere speciale mandatum ibi. 24. sub d. ver. G. ¶ Legitimatio fingit quẽ legitimum, non solum à natiuitate, sed etiam à conceptione. ff. de rit. nup. l. qui in prouincia. §. diuus. in fin. & hoc quando directe dispensatur super natalibus: sed si indirecte, puta quia dispensatur super matrimonio. tunc non fiunt legitimi illegitime concepti. ff. de stat. ho. l. Paulus. per Gul. & Cy. sed matrimonium, quod non indiget dispensatione. bene legitimat filios: Insti. de nu. in fin. Et hoc verum, quando legitimatur super natalibus: tamen legitimatus non dicitur legitime natus: vt not. ext. de electio. capi. innotuit. nec succedit in dignitatibus vel feudis. si de feu. fue. controuer. c. naturales. col. 10. & ibi de hoc. Bald. ¶ Clausula rati, non ampliat mandatum, nec inducit speciale mandatum. versi. in præmissis. G. Sed Accur. dicit, quod clausula, ratum & gratum, nil operatur. ff. de procur. l. si procuratorem. absentem. in glo. & refertur ad ea, quæ fiunt secundum formam iuris: vt not. 20. quæst. 1. capi. relatio. G. arg. ff. de serui. l. sicut. ff. man. l. creditor. in fin. Si quis tamen non habet aliter mandatum, nisi quia dominus promittit habere ratum, satis est. ff. rem rat. habe. l. ne satis. & per Inno. de rescrip. c. ex parte decani. & ibi vide. ¶ Vbiid quod quis facit, tenet de iuris permissione, mandator nõ intelligitur delinquere. Item qui mandat, non facit. ff. de contrahen. emp. l. quod sæpe. §. si quis amico. Bald. ¶ Procurator debet esse legitimæ ætatis: quia iudicium debet fundare cum legitima persona, & ipse est pars iudicij, & efficitur dominus, & in eum fertur sententia: secus in aduocato: quia ipse consiliarius est, non pars iudicii, secundum Nico. Ma. ¶ Quod literæ procurationis & de rato eædem sunt. G. & aliud est si dominus generaliter promittit de rato: aliud, quando procurator: quia quando procurator, semper habet vim sufficientis & specialis mandati: quia promissio procuratoris refertur ad certum. ff. de mino. l quod si de speciali. G. ¶ Procurator causæ appellationis potest confiteri aliquid fuisse factum in causa principali. ver. quid si procur. Guil. Vide j. §. proxi. ¶ In criminalibus maximis potest constitui procurator in præparatoris iudicii, non in decisoriis. non tamen ad libelli oblationem, quæ inscriptionem desiderat. versic. sed præcedens. G. Ité nec ad media causæ. ver. sed nunquid. Ad litem enim contestandam, ad confitendum. & ad sententiam, debet esse reus præsens. l. fin. Bald. ¶ Ad media ergo causæ criminalis non admittitur procurator: nam talia sunt de prosecutione negotii principalis. & quia à quo remouetur totũ, & quælibet eius pars, versic. sed tantum, quo ad media. De hoc not. per Accur. in §. ad crimen. & nomine medii continentur exceptiones, quæ perimunt factum, vel disceptationem & probationes, &c. à contestatione litis vsque ad sententiam. not. in l. 1. in princip. ff. si quis ius dicen. non obtem. Sententia autem non est medium, sed extremum ad quod, de consuetudine generali. quæ est optima legum interpres, pro carcerato interuenit procurator, nisi ad respõdendum causæ, vel inquisitioni, vel nisi ad confitendum, & ad sententiam. Nam in criminali ex ficta confessione quis non damnatur criminaliter. l. 2. ff. de iure fis. & no. in l. 3. ff. de fide instru. Sed confessio procuratoris est ficta confessio domini, & intellectualis, non naturalis: quia non exprimitur propri corporis organo naturali. arg. ff. de relig. l. ossa. in fi. nisi forte esset ad fic confitendum constitutus. argu. ff. de manu. vindic. l. pater. Sed ibi solum spectatur, quoniam plurimum iuris habet manumissio. argumen. ff. de ser. expor. l. seruus. Sed in confitendo opus est præsentia: vt videatur quo vultu, qua trepidatione loquitur. ff. de quæstio. l. de minore. §. 1. argumen. ff. de off. procon. l. obseruare. & C. de procu. l. fin. in ver. causas vehementiores. Bal. Vide j. de accusa. §. damnatus ad mortem. & j. eod. §. si procurator respondet, & j. de accusa. §. rigor. & de negot. gestis. l. 3. § hæc verba. in glos. sufficit generalis clausula ad opponenda crimina: quia satis per hoc apparet de mẽte constituentis: versic. sed nunquid sufficit habere. G. Quia vniformis est ratio & conditio includendorum: Gul. de Cun. dicit, quod requiritur speciale mandatum. ff. si quis cau. l. sed & si quis. §. quæritum. & ibi per G. Nec satis fit legi, quæ requirit speciale mandatum. Nam generale apud Legistas est quicquid de plurib. prædicatur, sicut dicitur generale mandatum, mandatum mariti: licet de intẽtione quærentis appareat, q̃ nubere velit. ff. de ritu nup. l. generali. Et gñalis dicitur subscriptio, quæ non adaptatur spãliter certo capiti. ff. de fal. l. diuus. §. sed nec generalis. Et gñaliter dicitur mandatum adire hæreditatem si qua mihi delata est. ff. de acqui. hær. l. si quis mihi bona. §. pen. Legi autem, quæ requirit expressum mandatum, & non speciale, etiã

generalis

generalib.verbis non satisfit.ar.ff.de vul. substi.l.Titius.Sed tu dic. de præ. dictis, vt in c.2.de procura.in cle.& vide ff.de dona.l.filius.per Bar.fac.s̃.de reo.§.fi. ¶ Nota,quod aliud est expressum mandatum aliud speciale. Procurator constitutus solum ad excipiendum, non potest producere probationes super exceptione.ar.ff.de procu.l.3.Secus in procuratore constituto ad agendum:quia ad totam causam videtur constitutus.Nam nomine agendi totus processus significatur.ff.de proc.l.qui procuratorem dat.versi.si habet.& ff.de pac.l.rescriptum.G. ¶ Aliud est opponere ꝯ executionem,aliud contra personam:nec unum mandatum includit aliud.ver.quid sit.G.Et facit ad statutum,ꝙ non possit opponi contra executionem instrumenti. nã contra personam bene poterit opponi,si non eliditur instrumentum. argumen.ff.de probat.l.in exceptionibus. Ham diuersi generis sunt istæ exceptiones,vt ibi patet.& ideo statutum in vna non porrigitur ad aliam exceptionem.Bal. ¶ Procurator constitutus ad prosequendam appellationem domini,non admittitur ad prosequendum causas non inclusas in appellatione, id est,non intentatas. ver.sed pone.G.Nam licet natura appellationis sit generalis:non tamen natura procuratorii,ff.de app.l scio.Sed certe Specu.loquit in appellatione a ꝓuisione, uel electione q̃ est stricti iuris.Bal. ¶ Procurator ꝯstitutus ad appellationẽ,quæ vertitur,non habet sufficiens mandatũ, si non vertitur tempore datæ, propter verbum vertitur, quod præsens tẽpus restringit.ver.sed pone capitulum. G. ar.contra,ff.de lib. & posthum.l. Titius.§.primo.Sed ibi in rerum natura erat:& ad id quod in rerum natura est,põt adaptari præsens & præteritum tempus, arg.contra.ff.de testa. tu.l. pe.Sed illud ex natura conditionis & substitutionis, quæ prospicit futuris casibus.Bal.vide ĩ.in §.procurator constitutus ad causas.¶ Exceptio repulsa non impertinens, sed ex defectu mandati potest iterato opponi: ibidem. G.ff.de exceptio.rei iud.l.si is qui hæres non erat.§.vlti.per Dy.vide ĩ.de re iudic.§.probatio. ¶ Terminus habet vim interlocutoriæ,& post terminum ad dandum articulos non admittitur quis,etiam procurator de nouo constitutus.versi.quid si appellans. G. ¶ An soluens procurator in rem suam ipso iure liberetur a cedente, vide C.de exce.l.1. Bal. ¶ Procurator non habet potestatẽ,nisi ex quo recepit procurationem & literas domini. vers.sed quid si.G.arg.ff.de acqui.pos.l.qui absenti.& quod nota.ff.de iureiur.Labeo. Quod ergo dicitur procuratorem in absentiam constitui posse, verum est ut ualeat:tamen non habet executionem,nisi cognitis & receptis literis.arg.ff. ad Mace.l.filius.& de acquir.hære.l.eum qui duobus.§.fi.& no.in c.is qui de procu.lib.vi.per Ant.& Io.An.& per ipsum Anto.in repetitione ca. quoniã abbas.de offi.dele.Sed ego sic intelligo, ꝙ non habeat potestatem, scilicet contra aduersarium domini,sed contra dominum sic:quia ratum dominus habet,vbi scientiam procuratoris non desiderat.ff.rem ra.ha.l. bonorum.& ita consuluit Dy.in liberatione tamen dixi,nec tamen pro parte iudicium valet: quia aut in totum approbatur,aut in totum reprobatur.ff de admi. tuto.cum quereretur.Bal. ¶ Procurator constitutus ad impetrandum decretum super alienatione rei minoris,& ad probãdum causam, non dicitur constitutus ad iudicia: quia non concernit actum trium personarum. Alii dicunt,quod est quoddam iudicium: & ideo tutor non potest facere procuratorẽ.in ver.quid si ergo.G.sic.ff.de offi.consul.l.1.& de adop.l.post mortẽ. in fin.Sed ibi opus est præsentia,propter solennia verba, quæ in præsentem diriguntur:sicut sunt illa,esto tutor,esto tui iuris,&c.nam verbum primæ & secundæ personæ non respicit procuratorem,qui est tertia persona: & quia non est iudiciũ ualet decretũ omisso medio,id est,nõ facta probatione, dum modo cã subsit in rei veritate: & hoc sit certum: quia dec.magis innitur veritati quam ordini iudiciorum ver.sed quid si solum. Facit quod no. ff. de transac.l.cum hi.§.causa.per gl.or.procuratori causæ app. non debent dari induciæ ad consulendum dominum,ver.sed pone. G. In procuratore rei loquitur,vel in procuratore,qui non vult procedere, sed tantum nunciare domino G. ¶ Potest procuratori ad iudicia dari potestas substituendi ante litem contestatam.per l.cum esset,in fi. vbi dicitur,quod potest alicui concedi, potestas concedendi, quod alias concedi non posset: ergo & committendi.ver.sed quid.G. ¶ Quid substituitur iure alieno,id est, ex commissione,non reuocatur,secus si iure suo,id est,lite ꝯestata.ver.sed.pone ꝙ habet mandatum. ¶ Satisdatio legitimat personam procuratoris rei.nõ tamen facit verum dominum iudicii,quod nondum est:vnde libere reuocatur,nec alium substituit,nisi lite contestata.& habetur loco domini,quod ad onus,non quo ad potestatem.ver.sed nunquid defensor. G. ¶ Cautio rati in procur.actoris,sufficit.ff.de dam.infect.l.inter quos.§.alieno.Super reconuentione procu potest statui terminus, ver.item excipitur. G. & not.ff.de. procur.l.omnium. ¶ Si procur. respondet se nescire ea, de quibus interrogatur dominus contumax, quo ad condemnationem expensarum. ver. item quod omnino G.id est, habetur vt contumax, in non ueniendo: non tamen pro confesso habetur. Vnde Ia.de Ra.& Dy.dicit ff.de ven.inspi.l.j. §.ex hoc,ꝙ qui non comparet legitimè,non potest censeri contumax in confitendo,vel negando:cum hoc fieri debeat in iudicio. Item quia habet iustã causam negandi,non videtur confiteri tacendo. ff. de interro.act. l.si filius. & ibi per Ia.Bu.& uide s̃.e.§.in criminalibus.& ĩ.e. §. qui opponit.& ĩ.de confes. §.confessio aduocati. ĩ. depositi.§. procur.s̃. de iur. om.iu.§.etiam. ¶ Cum reuocatur procur.ad iudicia post litem contest.vel iudicium motum,debet certiorari aduersarius:sed si reuocatur re integra,sufficit soli procuratori notificari,sicut ad negotia:tamen reuocatio non debet esse clandestina,sed publice fieri & palam.ver.item quod mandatum fuit. vide ff. quod iuss.l.1.§.si ego Bal. ¶ Promitto habere ratum & gratum quicquid legitime feceris:obscura promissio est:quia an legitime,sub iudice lis erit.Alij dicũt valere,quia non est obscurum,quod ad ius ciuile refertur, cum tacite iussit. in §.ratione.ver.item non excipitur. G. ¶ Quando apparent duo mandata simul facta,vel duæ clausulæ,pleniori mandato,& pleniori clausulæ standum ẽst.ff.de hæredi.instit.l.si ita scriptum fuerit, Titius & Pegasius. Bal. ¶ Pater ante litem contestatam non potest procur. constituere filio coniunctorio nomine:sed tanquam habens vsumfructum rei uel iuris.Sic no.C.de bo.ma. l.1.alias.C.de bo.quæ lib.l.cum oportet.sicut prælatus,q a non hẽt nudã administrationem,sed & propriã §.rõne quoque.ver. quid si canonicus.¶ Qui opponit exceptionem,non dr̃ respondere:& ideo si dñs est citatus ad rñdendum,non sufficit mittere procuratorẽ ad excipiendũ.ext.de ap. Nicolao.in §.ratione aũt.uer.q̃d si constat.G.unde s̃.§.si proc.rñdet.Bal. ¶ Procurator ꝯstitutus ad cãs nõ adiecto uerbo,ꝑsentes,uel futuras: intelligitur ꝯstitutus ad ꝑsentes & futuras.uer.sed nũquid procuratoriũ. G.Dy.s̃, nisi futura sint connexa ꝑsentibus.ff.de tute.l.q̃d dicit.per Dy.Nec obstat ff.de procu.l.omnium.quia illud non est per mandati expressionẽ,sed per iuris coactionẽ:q̃a procurator debet in omnibus dominum defendere.Bal. ¶ In literis procuratoris debet contineri dies & consul.ver.sed quid si.G.ar.ff.de pignorib.l. cum tabernam.§.1.sed ibi loquitur in actu irreuocabili,id est,in obligatione pignoris.Bald. ¶ In iudicijs plures actores possunt constituere plures ꝓcuratores:secus in pluribus reis vnius debiti,uel causæ.ver.quid si constitués. §.ratione autem. ¶ Procuratorium generale debet registrari per notariũ, & apud acta dimitti. §. ratione autem. versi.fin.Idem in instrumento causæ principalis.ff.manda.l.si procurator.in prin. ¶ An promissio facta per dñm pro suo procuratore iudici uel notario sit sufficiens releuatio,cum procurator nullo modo se obligauerit.§.ut autem. ver. sed nunquid talis.dicit G. ꝙ sic:quia procurator in iudicio obligatur sine vlla promissione: vnde huic tã quam principali accedit illa fideiussoria. Facit ff.de vsufru.ea.re.l.tribus & C.de satisd.l.1. per Cyn. ¶ Procuratori iudicij cum clausula ad exigendũ, non potest solui Alii contra.alleg.ff.so.ma.l.non solum.C.de noua.l. non abstulit.in §.ut aũt.ver.uerum ad euadendum.ff.de proc.l.si reus.G. ¶ Coniũcta persona non dicitur procurator,nec ad agendum, nec ad excipiendum. l.3.§.sed si forte.ff.iudi.sol.& facit ff.de mino.l.patri pro filio.& l.3.§.sed si filius.ff.quod quisque iur.& ff.qui satisd.cog.l.si filius. ¶ Procurator occultãs mandatum,non cogitur illud exhibere:nisi aliud alleget.ver.quid si procurator occultet. ¶ Nomen hypothecatum expresse potest conueniri sine excusatione:secus si tacite: & secus si non hypothecatum, sed debet fieri missio in nomen:ut l.non prius.& l.à diuo Pio.§.pe.& §.sequitur.uer.quid & si mihi.G.Et est ratio primi dicti:quia conuenitur utili personali,quasi cessa,non hypothecaria,quæ requirit possesionem rei.ff.de pig.l.si fundus.§.in uenditione.Et adde quod not. C. de hære.act.l. hæredem.& de iure fis.l.Moschis. ¶ Et nota,quando itur contra nomen hypothecæ,nõ est uis,an fatetur: uel diffiteatur: sed quando non ui hypothecæ ex ordine executionis sententiæ, tunc debet esse debitum confessatum:ut in dictis legib. cum si. quia contra tertium non fit executio, si contradicat. & sic in possesione. eadem l.§. si super.vide ĩ.de pig.in prin.Bal. ¶ An sufficiat cessionario testimonium cedentis cum uno teste: ver.si.ff.de pact.si tibi.per Gul.

a ¶ De coniuncta persona. [a] Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Personæ coniunctæ pro coniunctis agentes, etiam sine mandato admittuntur, præstita tamen cautione de rato.*
Clerici possunt sine mandato agere in causa suæ ecclesiæ.
2 *Contra coniunctam personam pro alio agentem, quomodo excipiatur.*
3 *Minor quomodo ratum habeat, quod nomine eius gestum fuerit.*
4 *Coniunctio personæ non dẽt plus operari, quam gñale mandatũ, imo minus.*
5 *Mulier non potest agere pro alio.*
6 *Coniuncta persona non potest agere in causa spirituali.*
7 *Filius non admittitur pro patre in causa peculii.*

SCiendum est,quod quædã personę sunt.quæ sine man
dato pro alio agentes admittũtur:præstita tamen cau-
tione de rato:vt coniunctæ personæ, s. consanguinei,
affines,liberi & liberti.vt ff de procu sed & hæ perso-
b nę.in prin.vbi de hoc [b]. Et de hoc ff. iudic.sol. iam tñ. §.2.extr. de
c re scrip. nonulli [c].& c. ex par.in fin.non tamen sine cautione præ-
d dicta [d].ff.iud.sol.l.3.§.sed si forte Itẽ maritus in causa vxoris:vt
1 C.eo.maritus.& l.2.xvii.q.4 vxor. † ¶ Itẽ clerici in causa eccle-
siæ suæ.ar.xii.q.2.nõ liceat papæ &c. q abstulerit. lxxiiii. dist. ho-
noratus.ext.de test.cum olim.arg.tamen quod non habeat cleri-
cus ostendere literas de rato,extr.de conces.præbẽ.ex parte.& de
reb.ecc.non alie si quis presbyterorũ.in fi & de off. dele.coram.
Vtrum teneatur satisdare,no. ĩ.de recõuen.§.2.ver.fi.Item con
sors eiusdem litis:sed hic admittitur post litem contestatã, & nõ
ante.C.de consor.eiusdem litis.l.2.3.q.vi. hoc quippe extra,de ꝯ
sti.c.cum M.in prin.de dolo & contu.cum dilecti. in prin.& pro
bet ipse quod sit consors.ff.de probatio. l prima.Idem est in om
nibus personis,quæ enumerãtur,3.quæstio. vii.infamis.§ tria.ver.
e sicul.permittitur autem eis.ff. de postu. l. prima. in fin.& l.seq. [e]

Licet

ADDITIONES.

a Roff.de hoc ĩ rub.de actio.ex stipulatu rẽ ratã hñ. Vbe.de Bob.de hoc tract. sub §.ex ꝑsona superius allegato.uer.si agat de iure.mihi cha.11.& post eum Io.de Deo.lib.3.Caui.Rub.3. Alb Gal. fecit spãlẽ rubricam,tamẽ parũ tradidit.& pars sui nigri posita est,de procuratore,s̃.ver.sed nunquid defensor.

b De hoc. ¶ Ibi tenet Gul.ꝙ ascẽdentes & descendentes in infinitum, de aliis tenendum quod dicitur in l.1.in fi.cum legi.seq.ff.de postu.ut ĩ.sequitur.uide quod dicam ĩ.de accu.§.3.post prin.Guid.de Suz in l.exigendi.C.eo.ti. In ascendentibus & descendentibus concor.in collateralibus dicit inspiciẽdum quartum gradum per l.petitionem.§.egredientem.C. de aduo. diuer iudi.Item Goff.in Summa de proc.§.constituitur. allegat Decr. non debet. de consan.& affi.& Auth.licentiam.C.de episc.& cle.dicit tamen, ꝙ illa forsan loquit de gradu legali,uide Roff.ubi de cautionib.Rub.2.scilicet de act. stipu.rem ra.ha.in prin. ¶ Adde de hoc,ut per Ab. Sicu.in d. c. nonnulli.& ibi quid de naturalibus & spuriis,an admittantur ad agendum.

c Nonnulli. ¶ Vide quod ibi dixi super si.vlt.glo.

d Prædicta. ¶ Cum qua non admitteretur extraneus, quem constaret non habere mandatum:& in hoc consistit priuilegium personæ coniunctæ.

e l.seq. ¶ Dicebat Rof.respondens super hoc tit alleg. quòd si vsque ad illos gradus poterat postulare,quod est honor:fortius procurare,quod est onus. Insti.de excep.in fin.

Licet autem prædictæ personæ admittantur ad causas alienas si
a ne mandato cum cautione de rato [a]: non tamen audiuntur con-
tra mandatum contrarium, vel contra uoluntatē eius, cuius cau
sa agitur. C. de proc. exigendi. & ff. e. sed & hæ. & l. Pomponius
§. fi. & j. uersi. item quod agit. Licet enim ex edicto prætoris age-
re permittantur, hoc non facit eos procuratores: vt in præ. § sed
si fortè. Quod verum est, nisi in casibus, scilicet, pro libertate: ut
ff. e. sed & hę. ff. de lib. causſ. l. 1. 2. & 3. ext. de testi. cum olim. & pro
defensione condemnati ad mortem. ff. de ap. non tantum. 2. q. vi.
b nō solēt. De hoc no. ff. e. Pomponius. in fi. [b] †. ¶ Contra coniun-
2 ctam aūt personam pro alio agentem, sic excipitur: primo quod
non est de coniunctis personis: qa non est cognatus, vel agnatus,
non est affinis, nō est p sanguineus: & sic vt de aliis prædixi. Item si
constet, quod sit coniuncta persona, excipe quod est minor, ut
dixi ſ. tit. proxi §. j. uer. item cp est minor. Item cp is, pro quo a-
c gitˌ est minor: quia licet agens sit coniuncta persona, forte [c] non
admittetur pro eo, nisi sit tutor: uel curator: ut supra, tit. proxi §.
ratione quoque. uer. item quod constituens. Hoc probatur, C e.
tit. non eo minus. Pupillus enim dicitur inuitus ff. de condi. & d
d mon. pater in prin. [d] quæ lex etiā in contrarium potest induci [e].
e & contra uidetur magis cōsolendum ei, qui minor est. ff. de mi-
no. l. 1. & per totū. extr. de in integ. rest. c. 1. ff. de uen. insp. l. 1. in pri.
& ideo magis uidetur admittendus pro minore, quam pro maio
f re f. ar. j. q. j. cp quidam. extr. de sen. excom. cum illorum. † ¶ Sed
3 si admittitur pro minore, quæritur quomodo minor habebit ra-
tum, quod nomine eius fiet? Dic cp tutoris auctoritate. ff. de no-
na. si pupillus. in prin. & iurabitur de calūnia tutoris & cur. aucto
ritate: alioqui nihil uidebitur actum. ff. iud. sol. iā tamē. Item op-
ponitur, quod non cauit de rato. ff. e. sed & hæ. in prin. C. e. l. 1. de
admi. tu. tutores. extr. e. c. j ubi de hoc. ff. de admi. tuto. uulgo nec
de defen iendo eos, pro quibus agunt, seu de iudicato soluendo
secundum ea, quæ not. ff. eo. omnium. & l. mutus. § pœna. C. eo.
actionem. & no. ſ. ti proxi. §. j. uer. item opponitur, quod licet ha
g beat. An coniuncta persona ſ debeat offerre satisdationem, no.
ff. eod Pomponius. § fi. ff. de neg. gest. si autem. §. j. in prin. Item cp
agit contra uoluntatem principalis, ut prædixi: & opponēti, hoc
incumbit probatio. ff. de probat. l. 1. Quod probat ostendendo, cp
is, pro quo agit, alium in hac causa constituit procuratorem: qa
h per consequens alios uidetur prohibuisse [h]. ff. de condi. & dem.
cum ita C. de proc. maritus arg. extr. de presum. c. nōne xxv. dist.
qualis. ff. de iud. cum prætor. Item, quod est talis causa, in qua pro
curator non interuenit. Quod dic ut ſ. tit. proxi §. 1. uersic, itē, cp
4 est causa criminalis. & seq. † ¶ Quid ergo si sit talis, in qua speci-
aliter admittitur, non tamen generaliter, ut in præd uer. item op-
j ponitur, quod licet? Respondeo, nec tunc admittam [i]: quia non
plus debet operari coniunctio personæ, quam generale mandatū,
imo minus: ut patet in concor. quæ sunt in præd. uersi. item
quod causa ibi, ix. & ibi, xvij. & ibi, xviij. Arg. tamen contra: quia
pater petit restitutionem pro filio: ut ff. de mino. patri. in princip.
k Sed illud ideo est, quia damnum ad patrē spectat: ut ibi dicitur [k].
Item contra, ff. de app. non tantum. & ij. q. 6. non solent. ubi pater
l & mater [l] appellant, & litem inchoant præter uoluntatem filii
condemnati: sed illud est speciale, ut dixi supra, uersiculo, licet au
m tem [m]. Item coniuncta pe, sona nō potest recipere solutionē. ut
5 ff. ut le. uel fideic no. ca. l j. in fi. & l. seq. † ¶ Item opponitur, quod
est mulier: ut. ff. de proc. l. fœminas. nisi admittatur mater, uel auia
tutrix: ut dixi ſ. ti. proxi. §. j uersi. item quod est mulier. Item oppo
nitur exceptio seruitutis tā rōe agētis, q eius cuius noīe agitur, q
ēt cāæ, quod dic ut ſ. tit proxi. §. j. uer item cp est seruus. & uer. itē
6 excipitur contra procu. & § ij. uer. j. † ¶ Item, quod est causa spiri
tualis, puta super beneficio eccleſiastico: in qua pater uel alia con-
iuncta persona non admittitur sine mandato, etiam cum cautio
ne. Nec pater pro filio potest facere procuratorē ad beneficium
petendum secundū quosdā. C. de epis. & cle. sacrosanctæ. C de
n bo. quæ lib. cum oportet §. si quis. & no. ext. de testa. quia nos [n].
7 † ¶ Item filius non admittitur pro patre in causa peculiū: quod
dic ut supra, de actore. uer. profectitium. Item obiicias generales
exceptiones ratione causę, & ratione eius qui constituit, & con-
stituentis, & formę constitutionis: quod dic ut ſ. titu. prox. §. j. ij.
3. & 4 Item generaliter, quod est hæreticus, quod est bannitus,
o schismaticus, apostata, & huiusmodi [o] extra de exc. apostollcę.
1 2. q. 2 cum deuotissimam. 33. quęstio. 4. ipsa pietas. extr. de cle.
quia diligentia. 2. quęst. 7. alieni. 3 q. 4. ca. j. & ij.

ADDITIONES.

a De rato. ¶ Et si plures concurrant, præfertur proximior uel idoneior. de proc. si duo. §. vlt. lib. 6. cum concor. & dicit Gui. de Suz. quod agens intentabit actionem nomine coniuncti, non proprio, per l. exigendi. C. de procu. ibi: filius actionem patris nomine intentat, seu dirigit. Quis iuret de calumnia, vide ſ. de iuram. calum. §. restat. ante fi. ver. item coniuncta. & ſ. de verb. signi. admittitur.

b In fine. ¶ In hoc anc verba Vbert. de Bob. ¶ Adde Bart. in l. si constante. in x. q. principali. ff. so. matr.

c Forte. ¶ Alber Gal. uel cuius fuit iste uersi. vsque ibi, e contra: dixit hoc fi-
ne forte, in rubrica de coniunctis personis. & ut habetur super l. exigendi. C.
e. ti. Guid. de Suz. o im idē tenuit: sed postea mutauit ea rōne, q a nullū iu-
diciū paratur minori C. quibus res iudi. nō nocet. l. j. & ff. iud. sol. l. j. §. j. ver.
sed si forte. Vnde si ei expedit, habeat solenniter ratum, ut sequitur: alias
non. Et si dicis, quod ideo non debet admitti, quia sibi non præiudicatur?
Respond. aduersario prouisum est per cautionem. Item vt refert Cy. su-
per eadem lege. Iac. de Rau. & P. huic dicto concordant, & lex, non eo mi-
nus. non ob. quia ex mandato non legitime facto per minorem, maritus nō
potuit agere. ¶ Adde quod coniunctus possit agere pro coniuncto minore,
Alex. dicit in d. l. exigendi. vbi dicit ita communiter tenere doct. & Bart. in
in l. si actor. C. de appel.

d In prin. ¶ Puto uitio scriptoris deficere, quod posuerat Vber. & Albe. vbi
ſ. & ff. de mi. l. j. in prin. & sic intelligitur quod sequitur, alias non: & super
illa l. pater. dicebat Dy. quod aliquale argu. faciebat ad hanc partē negatiuā.

e Induci. ¶ Cui contrario stat Vber.

f Maiore. ¶ Secundum Vber. per sequentes concordan. addit Io. de Deo,
vbi supra.

g Persona. ¶ Remiſ. Albe. ubi ſ. in prin.

h Prohibuisse. ¶ Vber. dicebat, si persona pro qua agit, fecit ipsum agentem
procuratorem pro alia causa, per consequens de ista prohibuisse videtur.
Allegabat primas duas leges: & sic sequitur lecturam glo. in l. maritus. aliam
quæ placuit domino meo. & prescripsit in Decre. constitutis. de procur. su-
per prima gloſſ.

i Admittam. ¶ Dixit Alber. e. tit. in prin. & Cy. in l. exigendi. nisi sit pater, per
l. patri. infra alleg. quæ aliter infra soluitur. ¶ Adde, & limita, nisi coniun-
ctus pro quo agere uellet, esset prodigus, uel esset furiosus: vt est tex. in d. l.
pe. in prin. secundum Alex.

k Ibi dicitur. ¶ Quod diuersimode esse potest, ut notaui in prima gloſſ.

l Mater. ¶ Nescio qu re hoc expresit. cum lex ibi dicat, nec distinguat, an
ille consanguineus sit, vel non, illius qui ad supplicium ducitur. suadet enim
hæc humanitatis ratio, ut ibi.

m Autem. ¶ In impetratione rescriptis, ut de rescriptis, nonnulli. in fi. vbi de
hoc dixi: & vide quod scripsi de procu. c. vlti. super fi. ult. gl.

n Quia nos. ¶ Et puto, cp intendit allegare finem secundę glo. quod apertius
intelliges, per id quod super ea scripsi post Hostien. & vide ſ. de actore. §. i.
uer sed cum clericorum. ¶ Adde secundum Abb. Sicul. & do. de Rota con-
clusione cxxxv. quod ita. aliter in c. nonnulli. & incip. coram. de off. dele.

o Huiusmodi. ¶ Vt detur regula, cp cum nullus sit proximior sibi se ipso, qui
non admittitur pro se: ergo nec pro coniuncto. Inter omnes causidicos ab
auctore in procœmio nominatos, & quos ibi addidi, nullus formauit princi
palem rubricam de defensore, nisi Gui. Angli. de cuius dictis infra addam
principalem distinctionem, propter Io. de Deo. in lib. iudicum. 4. parte, qui
vnicæ uirgulæ nigræ posuit rubricam de defensore. Format enim quæ-
stionem Gulie. Ang. an defendere uolens sine satisdatione sit admittendus,
distinguit defensorem, qui solum allegat causas absentiæ ab illo, qui allegat
causas causę: ut primus sine satisdatione audiatur. ff. de procu. l. absens reus.
18. dist. si quis episcoporum. Secundus non. Institit. de satisd. §. nemo. & de re
gul. iuris. in eo quod plus. §. primo. cum sua gloſſ. quod tenet etiam Odof.
super Summam de procur. ff. eod. Scire debes ad intellectum huius titu. &
seq. Thomam de Piperata disputasse quæstionem de absente accusato de
crimine capitali, pro quo amicus absentiæ causas allegauit: iudex volebat
quod satisdaret de illo presentando tempore, quo iusta absentiæ causa pote-
rat esse finita. quærebatur, an ille defensor ad id teneretur. Soluit quæstio-
nem, non esse dubium: sed se illam proposuisse duxit ad preces amici. Negat
etiam de hac satisdatione loqui gloſſ. in prę. d. l. in eo quod plus. §. j. quę lo-
quitur de satisdatione iudicatum solui. de qua ibi premiserat. Dicit ergo
cum non teneri: quia nulla lex hoc dicit. Facit. ff. de colleg. illi. l. 3. de prędia-
ri. l. 3. in fi. extra, de transactio. capitul. 2. de sent. excom. is, qui. libr. 6. Idem
eadem ratione tenet Guid. de Suz. in d. l. exigendi. C. de proc. & ff. eod. l. ser-
uum. §. publice. Non obstat. C. de assess si post. Ibi enim speciale: quia tenetur
præses de delicto familiarium. quos secum duxit. ff. de offic. procon. obseru
rē. uel etiam ibi dicitur, cp de exhibendo absentem satisdet: sed quod exhi-
bet. Nec obstat l. si seruū. ff. de accus. & l. ij. de custo. re. in prin. quę ēt nō loqūt
de absente, uel allegāte causas absentię Dominus ergo uel eius procurator, vel
extraneus nomine domini uenire possunt pro illo defendendo, satisdando
de illo præsentando, & est speciale in seruo, quem dominus defendere po-
test. C. de accus. l. ii. ff. de publicis iudic. l. seruus. An autem admittatur defen-
sor contra eum, qui petit sententiam executioni mandati, dicam infra. de
de sent. exc. §. ult. super ver. xii. Sed quid si obtuli me defensorem Titii, & ca
ui de iudicato soluendo & defendendo, iuxta §. fi uero. Institit. de satisdation.
ante litem contestatam mortuus est Titius: quero an cogar illum defende-
re, alias, committatur pęna? Et uidetur cp non: ne simplex defensio plus ope
retur, quam mandatum: quod re integra alterius morte finitur. Institu. mā-
dati, §. item si. C. man. l. mandatum. ergo non compellitur defendere. Sic est
in emptione, a qua receditur re integra. ff. de rescin. ven. l. 2. C. quando lic. ab
emptione. l. prima. sic & in delegatione. ff. de iurisdictio. omnium iudicum.
& quia. de officio delegat. quamuis. lib. sexto. Item non debet cogi recipe-
re iudicium, quod esset nullum. ff. de iudi. de quare. §. fi. A diidem ff. de re iu-
di. insumma. §. fi. facit ff. rē rat. han. l. amplius nō peti. Albe. Papien. vi detur
velle, cp iste defendere dēat, vt principaliter obligatus, quasi sic satisdando
videatur nouasse. ff. de solu. l. solutionem. Citatus enim in duobus casibus
est, si defenditur, vel si transactum esset. ff. de in ius uoc. neque impuberes. ff.
fami. ercis. l. plane. Quod dicitur mandatum extingui morte, verum est:
sed obligatio non extinguitur. ff. man. l. si pręcedente. & hoc maxime, quia
iste defensor ad instar defensoris, si condemnetur, agere poterit negotiorū
gestorum. ff. de neg. gest. l. liberto. §. fi. ¶ Adde, quod uoluit Bart. l. in l. penu.
§. ad crimen. ver. sed primo quęro. ff. de publ. iud.

ADDITIONES NOVAE.

* Nota quod coniuncta persona non facit committi stipulationem de
rato

rato.no.gl.in l.procurator.ff.rem ratam haberi.

* Quæ dicantur coniunctæ personæ vt possint agere domini mandato,& nunquid spurii & naturales dicantur coniunctæ personæ Inno.in c.nonnulli. de rescrip.& l.sed & hæ.ff.de procurat.
* Nota ꝙ coniuncta persona nunquam admittitur ad agendum pro coniuncta,vbi coniuncta est præsens,& dimisit procuratorem. ita dicit Ia. de Ra. per l.sed si vnius.§.ait prætor.de iniuriis,& ita debet intelligi l.sed & hæ.fac. l.is cuius.& l.mutus.§. is qui. de procur. & est ratio,quia in certis,&c.l.continuus.§.cum ita.de uerb.oli.
* In l.sed & hæ.ff.de procu.dicit Guiliel.quod quemadmodum coniuncta persona admittitur pro cōiuncta,quamuis non constet de mandato, idem dicit ipse in amico amicitia coniuncto.ar.l.cum alienam.C.de leg.Bal.dicit quod hoc non seruatur in practica,quia lege non cauetur.
* An sententia lata contra coniunctam personam præiudicet coniuncto,Guido de suz.in l.sed & hæ.de procu.dicit quod non per l.j. C. qui.res iudi.non nocet.& debet sibi facere causam per cautionem de rato quam debet præstare coniunctus.
* An minor coniunctus pro maiore admittatur. Guido quod non econtra sic. Primum probat arg.l.fi.de legiti.tuto.secundum per l.j. C. qui legitimam personam.Guid.vbi s̄.
* An religiosus possit pro coniuncta persona interuenire absque licentia superioris.Io.vgo.& Bernar.ext.de postul.c.ii. idem tenet Stephanus ugo. in clemen.religiosus.de procur.Bernar.in c.coram.de offi. deleg. & c.cum pridem.de pac.
* Pone quod tres sunt coniunctæ personæ, quarum una alteri debet centum, tertia persona coniuncta uult agere ad ista centum pro altera coniuncta, cui debentur, an possit. Odof. quod non,nisi iste actor sit magis coniunctus quam reus: qui tunc potest, ut ipse not. in l. qui proprio. §. si duobus. de procurat.
* An pater interueniens ad defendēdum filium teneatur satisdare de iudicato soluendo? videtur quod non,quia pater gerit legitimam personam pro filio in agendo & defendendo,& ipse iurat de calum.l.j.C. de bo. ma. econtra ꝙ sic,per l.qui proprio.§.qui alium.de procur. & l.in eo.§. nemo. ff. de re. iur. & ibi notantur illæ personæ quæ à tali satisdatione excluduntur. & tamen pater non connumeratur in eis unde dic ꝙ improprie remanet regula & forma,secundum Tancre. vide de hoc l. non solum. §. pater. de procurato. vbi dicitur quod pater non tenetur cauere de rato. & ibi uide Baldum.
* An ubi requiritur speciale mandatum,possit coniunctus agere pro coniuncto.no.in c.nonnulli.de rescrip.Angel.in l.sed & hæ.de procu.& c. constitutus.de restitu.in inte.
* Qualiter debeat concipere libellum coniuncta persona agens, vide Bar. in l.vel procurat.de solut.
* Nota ꝙ persona coniuncta agens pro coniuncta non pōt procuratorem cōstituere,etiam lite contestata,Alberic.l.si quis apud.iudi. sol.
* Nota quòd coniuncta persona potest pro alio agere, non tamen potest exigere,& licet non possit agere vt sibi soluat, tamen potest agere vt deponatur.Bald.in l.si pupilli. §. sin autem. de nego. gest. & Guiliel. de Cu. & Iac. de Are.ibi.
* Quæ dicantur coniunctæ personæ.Bal.in l.j.ff.de accusationib. & in §. non solum.Instit.de legat.

De defensore. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Defensor quis dicatur.*
Defensor, qui cauit de iud. sol. an possit constitui procuratorante litem contestatam.
2 *Procurator potest etiam inuito actore dominum defendere, & inuito reo, si animo nouandi,& actore volente in se transferat dominium.*
3 *Vendens rem ad alium pertinentem, si ille alius emptorem conueniat non potest venditor iudicium in se transferre,illo inuito.*
4 *Causa illegitimitatis sine mandato potest per defensorem agi.*
5 *Defensor quo casu admittatur in causa matrimoniali.*
6 *Defensor admittitur in inquisitione.*

a DEFENSOR est [a] is,qui sine mandato præstita cautione de iudicato soluēdo, alium in iudicio defendit: vt s̄. de his, qui alie.no.in iu.interue. ver.defensor.Cōtra quem generaliter potest obiici,quod contra principalem personam,pro qua interuenit,obiici potuisset:quod dic vt s̄.in tit.de actore.& in tit.de reo. Item potest cōtra eum obiici,quod contra procu.obiici potest,quod dic vt supra,in titu.de procu.Item potest contra eum obiici,quod non cauit de iudicato soluendo.C.de proc.l.j.& extrà,eo.c.j. vbi de hoc, & c.mādato.Potest autem constitui a minori parte vniuersitatis defensor. ff quod cuiusque vniuer.no.nulli.& l.plane. Vtrum autē defensor,qui cauit de iud.sol.potest constitui procurator ante litis cō-
1 test.no.supra,de procu.§.j.uer. sed nunquid defēsor. † ¶ Sed po-
b ne,egisti [b] nomine meo sine mandato lite contest.nolo ratū habere quod fecisti,imò reprobo : tu tamen nihilominus perseueras,demum sententiam pro me latam volo ratam habere : dic ꝙ possum in meum præiudicium,& non aliter:ut ff. de solutionib. dispensatorē.in fi.ff.rē ra.ha.procu.§.j.& quo.n.Quid si defensor ...cauere & defendere ad unam diem tantum:nunquid admit... uidetur quòd sic,sicut & procur.ar.ff.de proc.l.iii.Quidā ...nt contra.Is enim recte defendit, qui ad totam causam se offert.ff.ex quibus cau ma in inte rest.item ait prętor.§.fi.
c ff.de procu.non tamen [c].ff.si ex nox.cau.aga.l pe.† ¶ Et no.quod
2 actore inuito potest procurator dominum defendere. vt s̄.de
d procu.§.j.uer.itē excipitur.quod licet.Sed nunquid [d] reo inuito potest quis eum defendere? Respondeo sic,si animo nouandi,& actore volēte in se trāsferat iudiciū:alias nō : vt no.ff.de solutio. l.solutionē,& in Authen collat. 5.ut omnes ob. iu. prouin. ver-
3 sicu. si quidem ipse.in princ. † ¶ Sed pone vendidisti rem ad me
e pertinentem:cōuenio emptorē [e] : tu uis iudicium in te trāsferre me inuito.Dicunt quidam,quod non potes : ut no.C. ubi in rem act.l.j.sed Iac.Bal.contra:vt. ff.ex quibus caus.in pos.ea. hæc aūt. §.ti.ff.ad l.Iul.ma.l.iii ff.de alie.iudi.mu.cau.fa.l.iii §.fi.ff.de pe.hę.
f sed & si lege.§.fin.quod uerius est [f]. Sed pone, fideiussor a patre cuiusdam minoris datus conuenitur:ipse vero minor cum tutoris auctoritate ipsum defendere uult:nunquid debet admitti ? Et uidetur quod non.ff e.minor.& l.neque fęmina. ff.ex quib.caus. in pos.ea.l.ij §.fi.ar.cōtra:qa pro suo procuratore pt fideiubere. ff.qui satis.cog.de die. § i.Nam & alias mulier non videtur fideiubere,cum defendit eum, qui habiturus est regressum contra eā..
4 ff.ad Vel.l.ij.§.fi.& l.seq.† ¶ Hoc etiam nota [g],quòd causa illegiti
g mitatis agi potest per defensorem sine mandato C. de satisdād. l vnica.ff.rem ra.ha.si procurator.§.si quis.vbi dicitur,quod causa status agi potest per procuratorem sine mandato. Alii autem dicunt contra,& formabitur sententia,prout no.j.de sen.§. ut aūt. ver.si autem agitur.Vbi enim causa per defensorem sine manda
5 to agitur,tunc in eū sententia est dictanda,prout ibi no. † ¶ Quid de causa matrimoniali? Dic quòd non est defensor admittendus in ea,nisi in eo casu,ubi proceditur in causa,etiam si nullus defensor appareat.C.de procu.l.exigendi.nec etiam debet tūc satisdare,ratam rem dominum habiturum, qui metu pęnæ tenendo nō sit:ut extra,de sponsal.gemma.Nec formabitur sententia in personam procuratoris,uel defensoris,sed principalis personæ:licet semper fuerit absens extra,qui fil.sint legit. prelatum extra, qui mat.accus.pos.c.j.Non enim ibi possunt aperte verba concipi in
h personam procuratoris [h].Idem est etiam in causis criminalibus, vt in causa iniuriarum.extra,de iniur.olim.In inquisitione autem bene admittimus defensorem.ut not.secundum Papam, ext.qui
i fil.sint legit. causam quæ.ij. [i]

ADDITIONES.

a Defensor est Plane,vnde habuerit hic author, satis inquisiui, nec inueni ꝙ habuerit ab alio quam à Io.de Deo lib.iudic.iiii.ante rubricā de fide instru. qui easdem leges allegans posuit pro maiori parte : & licet infra ti. ij. dicat de parte minori,no.tamen per has leges,quæ dicunt contrarium : sed forte inspexit,quod dicit lex,nulli eum experiri posse causam vniuersitatis, cui permittitur ex lege uel consuetudine:ut dicit gl. puta quia consuetudo habet,quod senior experiatur. Vel forte ponderat,ꝙ licet debeant adesse duæ partes uniuersitatis,est tamen necesse,ꝙ illorum pars maior consentiat vt ibi no.& de hoc infra tit.ij.in prin.Exemplum: Sunt xxx.adsunt xx. consentiunt xii.isti licet sint maior pars præsentium,sunt tamen minor pars totius. scilicet xxx.nescio tamen quare hoc dixit:quia si ponas mandatum, ille non est proprie defensor: vt hic in princip. sine mandato autem extraneus, uel unus solus posset defendere:& facit quod no. supra,tit. proxi. in prin. & sic nos fatigant errores. Adde,ꝙ Bar.in d.l.nulli.in fi. dicit, ꝙ licet sufficiat, ꝙ maior pars,uel duæ partes sint præsentes:tamen omnes debent uocari, per l.ii.C.de dec.lib.x. Sciendum est autem, ꝙ Roff. Bene in quæstionibus suis, quæst.xx vii.quæ incipit, Cum ciuitas Aretina. tenuit non admittendum defensorem,qui uult defendere contra agentem partem uniuersitatis tantum.magno enim agens afficeretur incommodo, si sic defensio scinderetur. Alleg.ff.de procu.non tamen. quem uide infra, ver. iii. qui facit ad propositum.ff.iud.sol.iam tamen.§.in hac.ff.famil.ercisc.l.plane de exer.ne in plures ibi in iii.q.plane vide, scilicet, quam etiam allegabo infra, de sen.ex.§. sequitur.vbi vide uersic.quid si vniuersitas. & quia in uolumine est non plus insto.

b Egisti. ¶ Iste uer.fuit Alber.Gal penultimus,in tit.de procu.

c Non tamen. ¶ Non recipiunt defensores,quorumquisque vult defendere in quinque eum,a quo petuntur decem.

d Nunquid. ¶ Iste versicul.cum duobus seq.fuit Aber.Gal. de procur. ad finem. & uide quod dicā infra,super rubrica de eo,qui mittitur in pos.

e Emptorem. ¶ Possem etiam conuenire venditorem: ut no.de reb.eccle. nō alie.si quis.in ultima gl.

f Verius est. ¶ ver.Alb.Gal.ubi s̄. ¶ Adde quod idem ver. sed pone. Ange. & Paul. de Cast. in d. §. j. qui uidentur intelligere etiam sine authoritate tutoris.

g Etiam no. ¶ De quo satis scripsi qui fil.sint le.causam. ij. in glo. magna. ver. sed nunquid hæc causa.

h Proc. ¶ Vide quod post Host. dixi de elect. quærelam. super gloss. concipienda.

i Quæ.ij. ¶ Quæritur an confessio domini præiudicet defensori. Est sciendum,quòd Lambertus de Rampo. disputans hanc quæstionem, ad eius solutionem dixit quatuor præmittenda. Primo, quæ sit hæc causa. Secundo, quando interuenit defensor. Tertio,qualis fuerit is defensor. Quarto, quis iurauerit de calūnia. De primo di cēdū,cām fuisse ciuilē, vel criminalē requirētē pęnā relegationis, vel j.relegationem includendo. Circa hæc uide q.d scripsi de accu.veniens.super 1.glos.nam vt dicit, si causa requireret vltra

relegationem,ibi non caderet defensor.ff.an per ali.cau.appe.l. j. de penis l. absentem.§.j.de secundo dicit non esse curandum, an ante litis contestationem,uel post interuenerit,cum utroque casu sit condemnandus. C. de proc. nihil arbitr. mu.ff. de iudi.de qua re.§.j.ff.de neg.gest.libero.in fi C. de sen. & inter l.j.De tertio dicit,quòd non refert,an cum mandato uel sine, defendat. inst.de sati.§.si vero reus.de quarto dicit defensorem iurare de calumnia,sicut & iurat procurator in rem suam. Et hoc, quia commodum & incommodum ad eos pertinet.ff.quando app.sit.l.j.§ in propria. & C. de procurato. l.qui stipendia.& no.C.de iura.cal.l ij.§.fin autem.nam qui iudiciũ suscipiunt animo nouandi,dominum liberant, ff. de sol. l. solutionem. ff. de neg.gest.l.soluendo.Ex his concludit,quod procuratori dato in rem suam, uel defensori qui suscepit iudicium animo nouandi,quos iurare constat, ut dixi,non nocet dñi ꝯfessio.nisi forsan iudex dñm uocaret,quia legalior uel melius ueritatẽ nouit: quo casu iuraret dñs,& suæ ꝯfessiõi staretur.ff.de ꝓc. l.si actor.C.de proc.l.fi.Inducit etiã,quodno.Azo in Sũma de iur. cal.ultra medium. Cuius verba uide ĩ.de iur.cal.§.restat.uers.ꝑ hoc.& uide etiã uer. quid de defensore.Si uero ille esse simplex defensor,siue cum mandato,siue sine mandato,tunc cum ipse dominus iuret de calumnia : ut d. l. 2. §. simili modo.confessioni ipsius domini stabitur:alias ad quid iuraret? Item & sibi fit præiudicium de confessione cedentis contra cessionarium, no. & dicam ĩ.de ces.ac.in prin.uer.sed nunquid.Constat autem, quod in defensore, cui non immineret præiudicium,non esset quæstio dubia:& non obstante,quod periculum uel damnum sibi immineat in casu, de quo s. interrogabitur, & ex facto suo defensor damnificatur qui alterius defensionem suscepit. Facit de reg.iur.damnum.lib.6.cum concor.sicut de proconsule, qui secum vxorem duxit,dicitur.ff.de offi. proconſ. obseruare.post prin.

¶ Bald.de defensore.

Etiam inuito petitore venditor potest in se suscipere iudicium, & transferre ad emptorem.uer.sed pone,uendidisti. G. s.solenniter cauendo de restitutione possessionis,& sub pena.ff.de al.iu.l.iii. in fi. Sed Iac. But. dicit, quod animo nouandi non admittitur inuito actore : sed suscipiendo litem pro emptore sic: vt si feratur sententia,in rem ipsam fiat executio. C. ubi de crimine agi opor.in Authen. qua in prouincia. Non obstat.ff.de pet.hæred. l.sed si lege.§.item si rẽ.quia speciale est in emptore hæreditatis : ubi executio non debet fieri in rem ipsam:sed in id in quo venditor bonæ:fidei locupletior factus est:secus in rei uendicatione.Nam non debet dominus re sua carere.ar.de publi.l.si rem.facit.ff.de iudi.venditor.C.ubi in rem act. l. j. ff. man.l.si mandato meo.§.j.ff.de neg.gest.l.liberto. §. fi. ubi de hoc per glo. & Iac.de sol.l.solutionem.& ibi per Dy.Si autem emptor in toto uult se liberare.reddat possessionem uenditori : vt no. ff.de pact.l. si cum fundus. Bal.

a ¶ De Excusatore[a]. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Excusator quis dicatur.*
2 *Exceptiones fiendæ contra excusatorem.*
3 *Procurator cuius mandatum est reprobatum, & postea se offert defensioni,promittens se post certum tempus habiturum mandatum sufficiẽs: an sit admittendus.*
4 *Defensor an admittatur pro eo,qui reputatur contumax, quia non respondit positionibus, sed recessit.*
5 *Processus habitus contra illum, qui excusatorem mittere debuit, & non misit, an teneat.*

1 EXcusator † est is, qui venit ad proponendum causas absentiæ alicuius,qui non poterat,vel ratione sui,uel causæ,procuratorem constituere:vel qui vocatus erat, vt personaliter veniret:ut s.de his,qui alie. no. in iudi.interue.uer.excusator.& probatur extra,de dol. & contum. cum dilecti.§.sed contra ext.de accusa.ueniens.sic intelligitur v.
2 q.3.reos.†¶ Excipitur autem contra eum,quòd est simplex nuncius,quare non ualet.extr.de priuileg.ex parte abbatissæ. de electio.bonæ.j.Item,quod ita potuit mitti procurator, sicut excusator:ut in præ.c.cum dilecti.&c bonæ memoriæ. quod dic ut no.
3 extr.de proc.querelam.†¶ Sed pone, procurator mandato eius reprobato offert se defensioni, promittens secundum usum curię Romanæ sub certa pœna,dato super hoc P.fideiussore, quod intra certum tempus habebit mandatum sufficiens:ẽt quòd dominus ratum habebit,quod secum medio tempore actum erit:demum in termino ipso nõ offert mandatũ:sed idẽ Pe.fideiussor offert se defensioni,paratus pstare idoneã cautionẽ.C.de proc.exigendi.ff.quod cuiusq; vni.l.j §.fi.ff.de so.l.solutioni. quæritur an sit admittendus? Respõdeo,olim obtinuit, quòd in spiritualibus: in quibus non est soluẽdo.ff.de dolo.l.& eleganter §.pen. ꝑ tales
b enim dilationes posset aduersarius defraudari. [b] †¶ Quid si quis
4 reputatur esse cõtumax,quia iussus non respondit positionibus, sed recessit:nunquid admittitur pro eo defensor? De hoc dicã ĩ.
5 de positio §. 7. uer. quid si pro illo. † ¶ Item quando excusator mitti debeat,& utrum teneat processus habitus contra illum, q excusatorem mittere debuit,& non misit,ĩ.de citatio §.fin. uersi. quid si altera.& seq.Quid sit excusatoris officium, no. plene secũdum papam extr.de accusat. veniens.

ADDITIONES.

a Vt dixi s.simile super rub. proxi. hanc rubricam ex nominatis ibi solum posuit,qui composuit contestationem actoris & rei, dicens quod actor dicit reum citatum,ut ueniat responsurus : si mittit excusatorem facere contrarium citationi,qui uult vt his procedat,& excusatio vult, ut non procedat:& sic non audiendus.Dat simile de l.transactionis.C.de transact. procurator en[...] datus vt agat,si transigit,uult non agi,& sic cum agere & transigere sint contraria,non valet transactio,ut ibi.Ad idem C.si a non compe iudi.l j.ex quibus concludit reum contumacem. Ad quod respon. diuersa. esse facere contra mandatum, in quo procedunt allegata : & facere iuxta mandatum, ut in nostro casu:quod bene licet.ff.de proc.ad legatum petendum.missus nihilominus agere potest interdicto de tabulis exhibendis. Et hoc patet,quod habens certa formam mandati,facit aliud,quod q a non est contra mandatum:sed iuxta,uel præter,auditur. sic in proposito quare non procedunt allegata.

b Defraudari. ¶ Vide quod dixi de offi.deleg.coram. super prima gloss.

¶ Baldus de Excusatore.

SIMPLEX nuncius non admittitur in iudicio,extr.de priuile. capi.ex parte abbatissæ.de elect.c.bonæ.el ij. G. contra. ff. de execu. tuto. l. excusare. Solu. Ad iudicii inchoationem, vel substantiam non admittitur. Cy.ff.de proc.l.j in addi.quia lit.cont.&c.substantialia exigunt præsentiam & comparitionem. ff. de confe. l. certum. §.si quis. Sed quod fit cum nuncio,dicitur fieri inter absentes:sicut quod fit per epistolam : est enim pica & & organum. Bald. ¶ Secundum cursum curię Romanæ,ubi dubitatur de mandato,cauetur de producẽdo mandato,sufficit intra certum terminum: & quod dominus habebit rata in medio tempore gesta, & si interim non producatur mandatum,tenentur fideiussores,licet nolint absentem defendere. ver.sed pone.G.

¶ De Syndico. Rubrica.

SVMMARIVM.

¶ Syndicus a quo dicatur.

1 *Syndicus debet a duabus partibus curiæ, vel toto collegio constitui.*
2 *Syndicus an possit constitui ab vno de collegio, cæteris absentibus.*
3 *Constituentes syndicum cuius ætatis esse debeant.*
4 *Conuersi monasteriorũ, dicuntur clerici, & debent syndicatui consentire.*
5 *Mulieres collegium facientes possunt syndicum facere.*
6 *Iudex si pronunciat syndicum illegitimum fore legitimum, an vniuersitati præiudicat.*
7 *Vniuersitas soluens expensas, syndicatus, an videatur ratum habere, quod factum, est postea.*
8 *Syndicus cõstitutus ad annũ, an finito anno teneat cãm inchoatam finire.*
9 *Minor pars alicuius loci si promittat nomine uniuersitatis rem ratam habitũ iri, si syndicus tã quam illegitime constitutus condemnetur, quis teneatur si sententia cassetur.*
10 *Instrumeutum monasterii qua forma factum valeat.*
11 *Omittens ante litis contestationem exceptionem de duabus partibus, vel maiori parte, an possit ad eam redire.*
12 *Negans si est uterque, quis eorum probare debeat.*
Ostendens syndicatum, debet probare solennitatem affuise.
13 *Pater plures filios habens, si syndicatum faciat nomine suo & filiorum, an nomina eorum debeant inesse syndicatui.*
14 *Filiam an debeat pater defendere in sponsalibus.*
15 *Syndicus si a villa uel castro constituatur, an omniũ filii debeant intromitti.*
16 *Instrumentum continens, quod omnes de consilio talem syndicum fecerũt, non ualet, nisi nomina consiliariorum inscribantur.*
Instrumento credendum est, donec contra probetur.
17 *Syndicus constitutus ab abbatissa cum suo conuentu, mortua abbatissa an possit pro monasterio agere.*
18 *Laicus non debet in reus ecclesiasticis constitui.*
19 *Causa existente inter superiorem & capitulum, uter eorum possit procuratorem constituere.*
20 *Syndico constituto a collegio, sine consensu prælati, an si processit in causa, prælato ratificante, valebit quod cum eo factum est.*
21 *In creatione syndici quæ debeant contineri.*
Forma syndicatus monasterii quæ debeat esse.
22 *Forma syndicatus villæ, castri, uel uniuersitatis, quomodo sit fienda.*

SYndicus Græce, Latine dicitur defensor, super quo dic, ut s.in tit.de his, qui alie no.in iud interue. uer. syndicus, vbi no. de noĩbus.& licet ad syndici munus qđ personale est,

ADDITIO.

a Baga.de hoc tm̃ parũ in uer.quid ergo.quẽ allegaui super rubrica de ꝓcuratore.Tan.ẽt parũ in hac rub.posuit aũt hic author totũ Vber.de Bon.char. mihi 9.ver.si veniat tanq̃ syndicus.Aliquid Vber.de Bona.sub sua rubrica, sci.de his,q impediunt syndicos vel actores. Io. de Deo. li. iudicũ 4. parte, posuit rubricã de syndico,& eius officio. Totũ aũt qđ dixit Alb. Gal.sup posuit rubricã de syndico,& eius officio. Totũ aũt qđ dixit Alb. Gal.sup rubrica,tribus ver.exceptis,quos alibi collocauit,posuit hic auctor, & hæc rubrica,tribus ver.exceptis,quos alibi collocauit,posuit hic auctor, & hæc oĩa in ꝓsecutione signabo.in fine ponit formas Rolã. Gul.Na. post ti. de defensore,posuit de actore unũ,& hãc rubricã.Sciendũ ẽt,ꝙ Host. de syndico tractaturus pmittit q d sit uniuersitas,q d collegiũ, q d corpus, q d societas, subdẽs demũ q d syndicus,q d actor,q d œconomus:& de differẽtiis eorundẽ ibi vide,& prius ꝑ Goff.ea.rubr.in fi. Patet aũt, ꝙ hic auctor tractat de syndico q ꝓcurat cãs vniuersitatis:sed viget in Italia quoddã officiũ syndicatus rectorũ,& officialiũ locorũ,q si dicãt in officio deliquisse,habẽt id cognoscere,& culpabiles repertos punire,de q b⁹ sæpe q̃situ est,an merũ vel mistũ imperiũ possint exercere,uel pęnas corporales imponere. Et breuiter istud oficiũ nõ hẽ trimas à iure scripto:q a poti⁹,ut sic loquar, rector uel ptãs succedẽs dẽret pęnas ꝓ foris factis ĩponere,q̃ tales syndici cognitores defectuũ vel extorsionũ.Fatẽdũ aũt est,ꝙ hoc discerni oportet ex ordinatione officii & ptãte sibi attributa.Nõ.n. uenirẽt ardua meri & misti imperii, nisi spãliter sint ꝯcessa.ff.de offi.eius,cui man.est iur.l.j.sicut de vicario & officiali dicit,de of.vica.c.2.& 3.lib.6.& de arbitro ff. de arbi. nõ distinguemus.§.de officio.& de priuilegiato.extr. de priui. porro vñ vniuersitas sitdentiũ hic in iure per sua statuta eligit syndicos.q ꝯtra pteritos rectores & massarios audiunt querelãtes & denunciantes, & habẽt officium limitatum.

a est, inuitus cogatur [a]: vt ff. de mu. & ho. l. prima. in princip. & l. fin. §. defensores. tamen ei obiicitur, quod non est constitutus
b no. ab vniuersitate, uel collegio licito [b]. ff. quod cuiusque uniuer.
c no. l. j. ubi de hoc [c]. uel ab eo, cui vniuersitas ptātem constituendi concessit. ff. eo. item eorum. §. j. † ¶ Item, quod non est à duabus partibus curiæ, uel collegii constitutus: ut. ff. quod cuiusque uni. nom. nulli. & l. plane. ff. de decre. ab ordi. faci. l. iii. C. de decu. lib. x. l. nominationum. extra, de elect. licet. vel saltem à maiori parte. extr. de his que fi. a ma. par. ca. c. j. [d] extr. de elect. ecclesia vestra. ij. in fi. & lxiii. di. obeuntibus. Tamen ad defensionē ecclesiæ etiam minor pars potest constituere, ad quod etiam unus
e admittitur. extr. de concess. præb. literas. & sic obtinuit. Et nota [e], quòd quidam legistæ dicunt in constitutione syndici sufficere duas partes præsentiū in ciuitate adesse. C. de leg. l. fi. sed H. & A. zo dicunt oportere interesse duas partes totius collegii: & maior pars duarum partium debet concordare: ut notatur in prę. l. no-
f minationū [f] & ff. quod cuiusq; uniuer. nom. nulli. ff. de decre. ab ord. fa. l. secunda. & probatur extr. de elec. ecclesia uestra. primo.
2 †¶ Quid si omnes de collegio, uno excepto [g], recesserint: nunqd
g poterit ille syndicum constituere? De hoc nota. ff. quod cuiusque vniuer. no. l. sicut municipum. §. fin. & extr. de postu. præl.
h capitu. secundo. Quid si vnus [h] consentit hodie, alius cras, uel vnus in uno loco, & alius in alio? Videtur quod ualeat constitutio: quia ratihabitio comparatur mandato. C. ad Mace. l. fin. C. de dona. inter vir. & uxor. in donationibus. ff. de vi & ui arma. l. prima. § quoties. extr. de electio. quod sicut. arg. contra, quod non ualeat: sicut alias dicitur in auctoritate tutoris. Insti. de aucto. tuto §. fin. ff. eo. obligari §. fin. ff. de usucap. nunquam. §. si solus. Dic quod non valet: nam solenniter debet fieri decurionibus conuocatis. C. de legationib. lib. x. l. penult. in fin. & C. de præd. decur. lib. eo. l. fin. ibi: nec ex tabella. & de rebus ciui. ven. l. ij. circa. fin. lib. xj. Et nota, quod constitutio syndici debet fieri in loco publico, & non priuato vel secreto: ut. C. de decur. lib. x. l. ij. & de legationibus. l. pen. & de prædiis decur. l. ii.
3 ff. de regu. iur. l. aliud. §. refertur. † ¶ Sed cuius ætatis debent esse constituentes syndicum? Dicunt quidam, quod debent esse
i maiores xxv. [i] anno. cum minor non admittatur: ut C. quando prouo. non est nec. si pater. ff. de mu. & hono. ad rem. ff. de excu. tuto. scire. § j. Alii dicunt, quod debent esse maiores xiiii. annis: quia tales testificantur, & fidelitatem iurant: ut in constitu-
k Fede. imperialem. & hoc de consuetudine seruatur. [k] Sed nunquid seruus debet consentire syndicatui? videtur quod non:
l quia quod attinet ad ius ciuile, &c. [l] ff. de re. iur. quod attinet. ff. de testamentis. l. qui testa. §. seruus. & ff. ad l. Corne. de fal nul-
m lo modo & hoc uerius videtur [m]. † Quid de conuersis monaste-
4 riorum [n]? & uidetur, quod debent syndicatui consentire. Nam
n & ipsi clerici dicuntur. 12. quæstione. 2. duo. & argumentum. x. quæstione. ij. hoc ius porrectum. ibi, ibidem seruientium. argum. contra, in authen. de san. epi. §. clericos. extr. de institu. capitu. secundo. ubi videtur prius dictum approbare Innocentius IIII. Alii dicunt, in hoc consuetudini stari. argum. in au-
o then. collat. ix. de alie. & emphy. & ff. de decur. non tantum. [o].
5 †¶ Quid de mulieribus? Dic quod si faciunt collegium, vt sunt
p moniales bene possunt facere syndicum P. extra, de priuileg. capitu. ex parte. j. de rescript. cum dilecta. Alioquin non: cum non fungantur ciuilibus officiis. ff. de regul. iur. fœminæ. & sic de consuetudine seruatur: que multum in talibus operatur: vt
q C. de eman. liber. l. prima. & secunda. & l. fin. ¶ Quid si aliqua vniuersitas delinquit? Dic; quod potest constituere syndicum
r ut supra, de accusat. uersicu. fin. [r] † ¶ Quid si iudex pronunciat
6 syndicum illegitimum fore legitimum, nunquid præiudicat vniuersitati? Dicunt quidam, quod sic, propter auctoritatem iudicis. ff. de mino. ait prætor. in prin. & de bon. pos. si seruus. & C. qui admi. ad bo. posse. l. bonorum. Alii contra: quia factum
s prætoris, &c. [s] ut ff. de testamen. tutel. in nostro. ff. de re. eorum.
t qui neque. ff. de fer. l j. respon. l. Vber. de Bo. [t] dixit, quòd non præiudicat uniuersitati: ut ff. de col dete. cum non iusto. Nisi forte iudex decreuerit se ratum habiturum quicquid erit factum per eū:
u vt. ff quod fal. tut. auct. l. j. §. pe. [u] Sed nunqd quilibet potest à tali pronunciatione appellare? Dic quod sic. Appellatur enim ab interlocutoria, cum talis est quod non potest emendari in casa ap-
x pel [x] ff. de mino. intra v tile. C. si sępius in integ. restitu. postu. l. j.
7 † ¶ Sed pone, quod uniuersitas postea soluit expensas: nunquid uidetur ratum habere quod factum est postea? Respondeo, sic ff. rem. ra habe. Paulus respon. ff. de decu. l. pen. ext. de re iudi. quod ad consultationem. Sed nunquid ille syndicus tenebitur ad expē sas? Respondeo, aut sciebat se non legitime constitutum: & tunc tenetur actione de dolo ad expensas. Aut ignorabat: & tunc non
[illegible]netur ff. de dolo. l. pe. ff. quod falso tu. nouissime. §. fin. † ¶ Illud
[illegible] quæritur: ecce, syndicus constitutus est vsque ad annū, qd
[illegible]test y: ut ff. de procura. l. 2. & 3. ff. quod cuiusq; uniuer. no.
ff. man. l. ij. intra quem contestatus est litem: nunquid si nito anno tenebitur causam inchoatam finire? Videtur q̄ sic: cū sit factus dominus litis. C. de procura. neq;. Et ad hoc. ff. de negge. nā & Seruius. §. pe. & C. ut post puber. causæ adsit tutor. l. j. & ff. de appel. tutor. & l. si pendente. & hoc quidam tenent indistincte: siue lis fuerit contestata cum eo, siue non: ne promiscuis actibus rerum turbentur officia. C. de testa. consulta. & argum. extra, de renun. c. j. Alii tamen contra per præ. l. consulta. nā rerum turbarentur officia, si nouus nouas cās ageret, & antiquus antiquas:
z & argu. pro eis C. de procu. sic procurator. Vel dic [z], quod aut fuit constitutus inuitus: puta quia erat de collegio, uel uniuersitate: & tunc uidetur, quod non tenetur eam finire. ff. de uacat. munel. legato. ff. de lega. Paulus. & hoc si rōnem reddiderit ut ff. de admi. tuto. ita. §. fi. in fi. Si autem sponte factus fuit syndicus, tunc cogitur eam finire: ut in præd. l. nam & Seruius. §. ulti. Sed ad maio-
a rem cautelam uniuersitas faciat syndicum: & ille [a] aciat procuræ
9 torem eundem syndicum, secundum Alber. Gal. ¶ Quid si mi-
b nor pars hominum alicuius loci [b] promittit nomine vniuersitatis, quod ipsa uniuersitas ratum habebit: & ipse syndicus ꝺdemnatus est: & cum non esset legitime constitutus, sententia cassata est:
c nunquid præsentes [c] tenentur? Videtur quod sic, ff. de mag. conuen.

ADDITIONES.

a Cogatur. ¶ Supple, qui est de eadem vniuersitate vel collegio, ut ibi.
b Licito. ¶ Vide j. tit. ij. ver. item communiter.
c Vbi de hoc. ¶ Ibi enumerantur multa collegia licita in glo. quæ multa sunt, Alb. Gal.
d c j. ¶ Vide quod ibi dixi super gl. & ita.
e Et no. ¶ Secundum Albe. Gal.
f Nominationum. ¶ Ibi gl. non eligit, sed remittit ad l. seq. nulli.
g Excepto. ¶ Secus si nullus remansisset, & esset collegium dissolutum. quod dic vt j. ti. ij. ver. item quod vniuersitas. ¶ Adde Ab. cons. 25. & 28. lib. 6. vbi ponit, an collegium possit residere in vno.
h Quid si vnus. ¶ Ad literam fuit Alber. Gal. e. ti. post prin. & totum quod sequitur vsque ad ver. item opponitur.
i xxv. ann. ¶ Hoc procederet, quando collegium est tale, quod non admittit minores: vt collegium decurionum, qui debet attigisse xxv. annum, vt l. ad rem. latius allegata.
k Seruatur. ¶ Et vbi esset contraria consuetudo, illa seruanda esset. ff. quod cuiusque vniuer. item eorum. primo respons. in fin. de decurion. l. non tantum. §. vlt. de iur. immu. l. semper. §. legem. facit de præben. cum in ecclesiis. lib. 6.
l Et cætera. ¶ Serui pro nullis habentur.
m Videtur. ¶ Subdebat Alber. Gal. quod de consuetudine ciuitatis, si moratur seorsum à domino, admittitur.
n Monasteriorum. ¶ Si essent loca parua solos conuersos habentia, non esset de eis dubium: vt no. de elec. ex eo quod. lib. 6. in gloss. pen. & super ea dixi. si autem essent conuersi & conuersæ, videtur spectare ad solos conuersos. ff. de sena. l. j. de fide instrumen. l. vlti. melius videtur considerandum, cui sexui magis deputatum sit collegium, ut per illud fiat syndicatus: si pariter vtrique, sic pariter fiat. Inducitur lex, Herennius Modestinus. ff. de statu. homi. & de testib. l. repetundarum. in fin. ff. de contrahen. empt. quid tamen. & l. cum ab eo. §. mensam. Hæc autem perpendi poterunt ex ministerio loci, & ex eius denominatione. ff. ad Maced. l. iii. & de iure fisc. sed si accept. C. de defen. ciui. l. defensores. Institu. de dona. §. j. & facit quod nota. in clemen. de præb. cap. 2. ¶ Adde vt per Fede. de Senis, consil. ccxiii. incipiente ad vltimum.
o Non tantum. ¶ Idem Vber. præ. & Io. de Deo post eum, ubi supra, per eadem iura. dic ut de elect. ex eo quod in fi. & vt ibi no. in vlt. gl.
p Syndicum. ¶ Non de se, sed materiem, per rationem quæ sequitur: nec dantur curatrices. ff. de tu. & cu. da. ab his. scire oportet. in princip.
¶ Adde Bald. consil. ccxiiii. lib. iii. vbi notarius non venit puniendus de falso, si tres aliquæ moniales recedentes dicunt: nos erimus contentæ de eo, quod faciet abbatissa, & in ipso sciebat eas fuisse præsentes, cum conclusio facta fuit.
q l. fi. Infra remittam, versicu. quid de syndico. & supra, uersicu. sed cuius.
r Ver. si. ¶ Et ibi remissionem dedi, an possit per syndicum accusare.
¶ Adde Ange. consil. clxv.
s Et cætera. ¶ Iuri derogare non potest.
t De Bo. ¶ Sic allegabat Alber.
u Penultimo. ¶ Iste finis non placet, & ad solutionem huius legis & similium, vide quod dixi de rescript. super literis. post gloss. in secunda colum. versicu. secus, quæ solutio consistit in hoc, quod iudex non potest dare parti procuratorem: & tamen dat pupillo tutorem. Inducitur etiam quod certi sunt casus, quibus sententia facit ius. facit. ff. de statu homi ingenuum. & not. extr. de re iudic. capitu. pen. inter quos iste non est. Item sicut non fuit syndicus in causa principali, sic nec in ista, ut syndicus pronunciaretur.
x Causa appellationis. ¶ Verbum Alber. Gal. habentis respectum ad in ciuile.
y Quod fieri potest. ¶ Vt supra. de procu. §. ratione formę versicu. quid mandatum.
z Vel dic. ¶ Hic incipit solutio Albe. de quo infra, quam ponit cod. tit. in 2. colum.
a Et ille. ¶ Antiquus, qui contestatus est litem.
b Alicuius loci. ¶ Sup. quod posuit Albe. constituit syndicum.
c Nunquid præsentes. ¶ Verbum est legis allegatæ, id est, constituentes.

uen.l.1.in princip. [a] Item opponitur. quod aliqui nō fuerunt vocati, sed contempti in constitutione syndici extra, de elect. quia ppter.& c.in Genesi.& c.bonæ.2.ff.de iure delib.ait prætor. C.de sac.san.eccl.auth.hoc ius.nam in talibus nomina singnlorum debent esse scripta:ut infra,versicu.item opponitur.Item,quod nomina absentium sunt inscripta.extra.de nis quæ fiunt a præ.sine consen.capitul.c.in quanto.in fine.†¶ Porro [b] si c.instrumento dicitur,abbas de consensu omnium monachorum constituit,vel abbas & omnes monachi constituerunt: bene est argum. ff.de procu.filius.in prin.& ff. quod cuiusque vniuer.no.nulli [d]. Si vero dicatur,abbas cum consilio monachorum, vel abbas & monachi fecerunt:vel potestas de consilio consiliariorum, nec illorum nomina sunt expressa aliud est, qa hoc potest verum esse, etiamsi tantum duo monachi fuissent: & non duæ partes.ff. qui satisf.cog.inter omnes.ff.de usufr.accre.l.1.ff.si serui. vendi.si quā do.§.primo [d].Sed & si instrumētū dicat, abbas cum omnibus monachis: intelligitur de præsentibus:vt in præ. concor. vnde non videtur sufficere secundum Vber. cum absentes uocandi sint,si commode fieri potest:vt extra de elect.quod sicut. C. de leg.lib. x.l.fin.licet contra.x.q.2.hoc ius.Dicat ergo, abbas cum duabus partibus, & c.& erit melius,si nomina specificet [e]:vt de alb.scri l. j.& C.de rescin.ven.si quæ hæreditati.& in præ.l.final.C de lega. & adde hic infra,versiculo,qui si in aliquo f.† ¶ Sed quid si omisit ante litis contestat.hanc exceptionem de duabus partibus, seu maiori parte nō uidetur quod post possit redire ad eam quia est dilatoria.extra,de re iudi.inter monasterium. & quia ex toto non est vera:quia saltem aliquorum erat syndicus, quo ad quos valebat syndicatus C. de procura. ita demum. ff.de lega. 2.cum filius.§.3.Argu.contra? quia non intelligitur habere mandatum, qui non habet integrum.ff.de edendo.l.prima.§ finali.ff.de transactionibus.cum hi.§.si præror. extra,de transactionibus. capitul. ij.ix. dist.si ad sacras.fol.Dicunt quidam [g], quod si suscipis onus probandi, audieris post litem contestatam. C. de procur. licet. Alii contra [h].per prædictam decret.inter monasterium. †¶ Sed si ante litem contestatam opponatur, qp nō fuerunt duæ partes, vel maior pars: & aduersarius dicit, quod non fuerunt plures in vniuersitate:quis probabit,cum uterque neget? Et uidetur quod is qui excipit:tum quia omnia præsumuntur solenniter acta,tum quia in sua negatione ineſt amplificatio: vt ff. de verb.obl.sciendum.extr.de renunc.c.super hoc.ff.de prob.in exceptionibus.extra eod.tit.c.tertio.& de præsum.illud.Nisi sit præsumptio cōtra constituentes,quod consueuerunt esse plures.argu.extr.de syndico.c.vnico. Alii dicunt,quod qui ostendit syndicatum, debet ꝓbare solennitatem assuisse, ff de publi quæcunque. in fi. Nec obstat,quod alter excipit negando.C.de non nu. pec.si ex cautione iudex tamen bene facit [i], si utrunque ad probandum admittat,& ex officio veritatem inquirat.xxx. qu vlti. iudicantem. extr. de offic.de leg.super quæstionum.§.intentionis.in fi. vt parcat labo- ribus partium & expensis: vt eo.ti. cum te.† ¶ Quid si pater habens plures filios facit syndicum seu procuratorē pro se & pro ip sis? Respondeo, si sunt emancipati vel maiores xxv. an. nomina eorum esse debent in procuratione expressa: si minores sunt, sufficit cōsciētia paterna.ff.de decurion.l spurii.& ff.de mun. & ho, l.ad Rēpublicam [k]. De emancipatis,q habent patrem sufficien ē, non est qō:quia non uocātur ad procurationē patris.ff. de admirer.ad ciui.pert.l.2 §.1.C.de decu.l.v.ff.de min.cū mādato Clerici autem omnes vocantur,tā matores q̄ minores l: quia canones non distinguūt,secundum Ioan.de Deo,extr.de elect. cum in cūctis.de his,quæ fiu.à ma.par.ca.cum in cunctis. C.de decu. l.4.eo. l.v.ff.de his,qui sui vel alie.iur.sunt.filius, ff.ad Treb.nā qđ ad ius publicū attinet.C.đ exc.tut.onera. Dic ꝙ impuberes ñ uocabūt: quia non possunt sanctum iura tractare.C de test. mil. l.fi.extr. de æta.& qualit.ex ratione vbi de hoc,extr.de præb.super inordi nata [m].† ¶ Quis defendet filiam in spon salib. & an ipsa vel eius pater constituet procuratorē, & quid iuris sit? de hoc no.secundum papam,extr.de procur.accedens Sed quæritur,vtrum pater agens pro filio, vel filia teneatur satisdare, quod ille ratum habeat? Respon.si talis est causa,quā pater potest inuito filio,vel filia, tractare uel remittere,non tenetur cauere Si uero non potest remittere,puta quia uilis est,& filius,cui iniuria est irrogata est probus:tunc tenetur cauere,ff.de iniur. sed & si vnius §.filio. & uide ff.rem ra.ha.si sine iudice.§.fi.secundum Vin. [n] † ¶ Quid de syndico a castro vel villa constituto,vbi sunt centum familiæ.vel cētum patres familias.qui habent plures filios,quosdam in potestate,& quosdam emancipatos:& in cōstitutione fuerint duæ partes patrum, sed non liberorum? Dic vt iam dixi in præcedenti qnæstione consuetudo tamen filios non uocat [o]. Item opponitur [p],ꝙ nomina monachorū uel ꝑsiliariorū seu aliorū de vniuersitate,non sint sigillatim inserta in instro syndicatus. C.de ven.reciui.lib.xi.l fi.prope fi.versi.in prouinciis licet illud speciale possit dici in vendītione rerum ciuitatis q. Ad hoc tamen facit C. de prædiis decurio.e.li.l.fi.ff.de albo scri.l.1.& 2.& extr. de his q̄ fiūt a præla quāto. Quidam tamen dicunt,quòd sufficit pulsatio campanæ,ad cuius sonum consilium consuevit congregati.extra, de elect.

ADDITIONES.

a In prin. ¶ Per quam l.& per l.si ex duobus sociis.in fi.ff.de neg.gest. & C. e. titu.l.fi.& ff.man.si pro te.dicunt quidam,quòd syndico facto per maiorem partem,ad causam prosequendam,siue contradicente minore,siue obtineat siue succumbat, contradicentes non tenentur contribuere ad expensas. Contrarium tene, cum à toto corpore videatur factum, quod fecit pars maior.ff.de regu.iur.aliud §.refertur.ff.ad mun.quod maior.extra, de his, quæ fi.à ma.par.capitu.cap.1. ¶ Adde vt per Bart.in l. quod maior.ad munici.& per Alex.ibi in apo.primam opi. de qua in addi. videtur sequi Old. consil.222.incipiente,circa illud.

b Porro. ¶ Nunc ingreditur verba Vber.de Bo. vbi ꝛ. ¶ Et quid si in instrumento dicitur,tales monachi constituerunt talem syndicum,an per hoc probetur legitima constitutio syndici, scilicet quòd fuerit constitutus ab omnibus,vel à maiori parte? Vide Hip.Marsi.sing.clxxi. incip.audiuisti alias regulam, Et ad materiam vide late per And. Sicu. in conſ.7.incip.clementissimi Dei,&c.in 1.vol. H. F.

c Nulli. ¶ Quod melius sit eos pariter facere,allegatur lex. ij. ff. fol. ma. sed Vber.præ. vbi supra,dicit per eadem iura primam formam legitimam,sed secundam admissam.

d §.j. ¶ Ad idem.ff.de verb.signifi.inter illam.§.fi. de man. testa. l. liber tas. §. vltim.quæ quid dicant, vide super regula, pluralis. in 6.

e Specificet. ¶ Ad hoc C.de episc.audi.auth.præsides.& qui testa.face.pos.l. hac consultissima.in prin. ¶ Adde Fede.conſ. 243.& 276. vbi ponit,quod ex eo quod notarius dicit, interuenerunt A. & B. & C. qui faciunt duas partes totius capituli: cum reuera non repræsentarent, non per hoc falsarius dici potest.

f In aliquo. ¶ Vide quod ibi dicam.

g Quidam. ¶ Vber. de hoc,vbi ꝛ.

h Contra. ¶ Io.de Deo vbi ꝛ.

i Benefaciet. ¶ Et Vber. prædictus dicebat, quod sic faceret, si iudex esset. ¶ Adde,vt per Fede.de Senis conſ.xlviii. incipiente, casus talis. & conſ. 227.incipiente,si potero.

k L. Ad Rempublicam. ¶ Dicebat Vber.præ.ecclesia tamen hoc non tenet: intellige quod minores 25.annis non habeant vocem.

l Et minores. ¶ Conuertere debuisset:sed sic posuit Ioan. & intellige, vt sequitur.Vel dic, quod loquitur de maioribus lxx. qui secundum leges non admittuntur.ff.de decurio.l.non tantum.1. & 2.resp. quos canon admittit.

m Inordinata. ¶ Et patet decisio.ex eo,quo.lib.6.

n Secundum Vinc. ¶ In prād. Decre. accedens. de materia legis vltim. C. de bonis quæ liber. in §. vbi autem. in prima gloss. formatur quæstio, de qua etiam nota. in l.si filius.ff. qui satisdare cogantur. Hoc dixi, quia nimis restringit hic auctor hanc quæstionem, scilicet ad casum iniuriæ filio irrogatæ, de qua vide j de iniur.§. primo.ad fin.versi.sed nunquid nocet.sed generalius de quæstione, vbi ꝛ. & aliquid per Dyn. in regula, ratum quis. lib. 6. ante fin. plene per Cyn. in præ. §. vbi autem. & adhuc plenius ibi per Simo. Vincent. qui ad partem,quod satisdare teneatur, inducit,quod inter personas coniunctas enumerantur, quæ sine mandato admittuntur, sed cauent de rato ff.de procurat.f.d & hæ.& de hoc supra,de coniuncta persona.Item videtur expressum,ff.de castrēsi.pec. l.ex castrēsi.in fi.ff.fol.matri mo.l.ij.in fin. & l.iii. & l.fi cum dotem. §. si pater. & de procu. non solum. §.si de dote. In contrarium, tutoris auctoritas inuenta est ad similitudinem patrię potestatis. C. de senten. pas. l.fin. sed tutor non satisdat de rato. C. de admin.tuto. l.tutores. j. ergo nec pater. Item cum pater sit legitimus administrator in bonis filii, & maxime in iudiciis: vt in prād. l. cum non solum.& de bonis mater.l.j. ergo filius non potest non habere ratum: ne principis auctoritate decipiatur conuentus ut ibi soluebat,ꝙ si pater vsumfructum habet in bonis filii, de quibus est lis, de his non satisdat de rato, propter legitimam administrationem, quam habet in illis: vt patet per leges proxime allegatas. Et sicut dictum est de tutore, idem putat de illis, in quibus pater non habet vsumfructum: dummodo patri competat exercitium actionis. ff. de procurat. non solum. §. si pater. In his autem, in quibus pater nec habet vsumfructum, nec exercitium actionis, si nomine filii agat: tunc satisdabit, vt coniuncta persona: & sic procedit, ff. de procu. sed & hæ.de nego.gest. fin autem. etiam si procedet lex, ex castrensi, in fin.superius allegata. & e.tit.l.iiii. in fin. Vidimus de patre agente, quo ad cautionem de rato: sed de patre defendente, quo ad cautionem do iudi. soluendo, Simon se expediens dixit, quod idem quod ꝛ. Sed Dynus tenet in regula.ratum quis.lib.6.quod tenet gl.in prād.§.vbi. quod si ut administrator,nō teneat si vt alius teneat. Pro primo dicto facit, quia iurat tunc de calumnia. de hoc j.de iuramen.calum.§. restat. versicu. sed an pater. ¶ Item cum solum testimonium patris eximat tutorem ab onere satisdandi.C.de episc.audien.de creationib. Insuit. de satisda. tu. §. j. fortius releuandus est ipse pater. Item orphanotrophi non satisdant. C. de episcopis & clericis orphanotrophos.ergo nec pater, qui plus iuris habet in bonis filii,quā ille in bonis pauperum:vt in prædi.l.fi. C.de bo.quæ lib. In contrarium inducitur regula,in eo quod plus.§.j.quod nemo alienæ rei sine satisdatione idoneus defensor est,quæ repetitur Institu.de satisdat. §. quæ diximus.& §.fi.per quod multi tenent regulam firmam in patre:cum de ipso non reperiatur exceptum: Facit.ff.de præuarica.l.3.in fi.C.de col.iii.de sen. excom.is qui.li.vj.De ipso autem filiofamilias an agat sine consensu patris, ad saturitatem habetur §.de actore.§.j. & vers. idem quod est filiusfa. cum duabus char.seq.& per ibi scripta Canonista intelliget ꝛ. dicta. ¶ Adde, vt per Bar.in d §.ubi autem.& no in l.ij. §. voluntatem.ff.fol.matri.

o Non uocat. ¶ De hoc.& de ætate,& de mulierib.scripsi de ope.no.num cum ex iniuncto.in gl.magna.uer.sed & si sit vniuersitas.

p Item opponitur. ¶ Reassumit verba Alb. Gal. hic tribus vers. seq.

q Ciuitatis. ¶ Istud nō fuit verbū Alb.sed Vber.de Bona.& sub

a elect.in causis [a].1.dist.ius militare.ext.de hom. ca. Io. † ¶Quid si
16 in aliquo instrumento continetur,quod omnes de concilio Nar
b bo.congregati [b] ad sonum campanæ,vel ad vocem præconis mo
re solito talem syndicum fecerunt? Videtur quod non valet: nã
nomina consiliariorũ debent esse inscripta, vt dixi. Sed in con-
trariũ obtinuit.nã credendum est instrumento,donec contra ꝓ-
betur.C.de prob.cum precibus. C. de contrah. & commit. stipu.
optimam.in fi.extr de præscrip ad audientiam. qui enim omnes
dixit,nullum excipit:xix.dist.si Romanorum. extr.de ma.& obe.
c solitæ. Alii tamen cõtrà [c]: sed si dixisset duas partes absuisse:tũc
indubitanter deberẽt esse inscripta:quia differentia est inter vni-
uersalem adiectionem,& specialem.ff.de euict.serui venditor ff.
de no.oper.nun.de pupillo.§.qui nunciat.& vide intra, in tracta-
tu libellorum,in tit.de appel.§.1.ver.& notabiliter.& iunge his s.
d versiculo, porro [d]. Sed nunquid vniuersitas vel collegium põt
facere syndicum sine rectoris cõsensu? videtur quod sic.ff.de de-
e cr.ab ord.fa.l.j.Arg.contra,si magistratus adest [e].ff.de tut. & cur.
da.ab his l.vbi.ff quando appel.sit l.j.§.solent.extr.de of. ord. cũ
vos.C.de his qui ad eccl.confu.præsenti.§.si quid.& j.versi. item
17 quod non est consti. † ¶Quid si aliqua abbatissa cum suo con-
uentu constituit syndicum:demum ipsa decedit:nunquid ille po
terit pro monasterio agere? Dicit Alber.Gal quod causas ceptas
poterit finire:sed de nouo inchoare non potest ff. de neg. gest. l.
nam & Seruius.§.si viuo.De hoc supra,de procur.§.ratione quo-
f que.versi.sed nunquid procurator [f]. Tamen, vt dixit,vacãte mo
nasterio syndicum faciet:vt extr.de in integrum restitutio. ca. iii.
Alii contra,vt ext.ne se.va.ca.si Item,quod est inhabilis ad agen-
dum:vt ff.quod cuiusq; vni.l.j.prope fi.versi. & quidam. vt quia
est excõmunicatus,vel miles,uel minor,vel mulier, & huiusmo-
di.Item,quod dubium est de eius mandato,nec cauit de rato vo-
lens agere.ff.quod cuiusque vniuer l.item eorum.§.penult.quod
dic vt not.infra,de satisdatio.§.viso.& §.sequen.Itẽ,quod est cõ-
stitutus minus solenniter,scilicet decreto non interueniente. C.
de appella.si actor.& l. nominationes, quæ est 2. quæst. 6 nomi-
nationes.& in prædi.l.item eorum.Institu.de cura.§. fin. Sed iura
18 ecclesiastice actore loquuntur.† ¶Item,quod est laicus in rebus
præmissadis constitutus supra,de episco. & cleri.omnia. 16. q 1.
de præsentium.& c.qui vere.& c.monachi.Sed hanc exceptionẽ
secundum canones non admitto:vt ext de syndic.c.vnico.vbi de
hoc,nisi essent spirituales:vt dixi supra.tit.de ꝓcura.§.1.vers. itẽ
g quod est laicus [g].& infrà,titulo proximo.versi. item quod est lai
cus & instit de cu.§.fi. ix. quæst. iii. cum scimus. Item, quod est
constitutus ab vniuersitate, cuius rectores sunt excommunica-
ti. ext. de procur. c.fi.Item,quod mandatum est reuocatum, nõ
permissum:nam si permitteretur,duraret:vt ff.quod cuiusque v-
h ni.item eorum.§.pe.xxxi.q.j.hac ratione [h].Item,ꝙ nõ est costitu
tus de consensu episcop C.de episc.& clericis.omnes qui vbique.
§.hoc nihilominus.sed ibi de œconomo.ext.de iura. ca. Impera-
i tor.Quod sic intellige [i],si negotium pertineat ad episcopum, ip-
se de consensu capituli constituit syndicum vel actorem:si ad ca-
pitulum, tunc capitalum constituet de consensu episcopi Sed si
ad utrunque,tunc non potest vnus sine alio cõstituere. arg in ꝓd
concor.& xviii. quæst.ij. hoc tantum.Institu.de cur.§.fi.x.quæst.
2.hoc ius.C de his,qui ad eccle.confu.præsenti.extr. ne se. vac. c.
si de iudiciis ca causam de rescri.edoceri. Vtrũ prælatus ꝯstituat
sine capitulo? Dic ut supra,de procura.§.ratione quoq;.versi.itẽ
quòd consti.Item utrum capitulum cõstituet sine prælato? Vide
k pro & contra.s.versi. sed nunquid vniuersitas [k]† ¶Sed qd in cã
19 quæ est inter prelatum:nunquid capitulum potest agere & con
stituere procuratorem? Et dicunt quidam, quòd superior dabit
tunc collegio procuratorem:cuius officium expirabit causa fini-
ta Insti.de auth.tut.in fin.Tu dic,ꝙ licet hoc fieri possit,si tamen
nõ fiat,ipsum collegium habet hoc casu administrationem legiti-
mam:& potest agere & defendere,& procuratorem cõstituere.
ext. de elect cum ecclesia Vulterana.ext.de causa pos. & proprie.
cum olim.Idem est etiam in quæstionibus,quæ solent vacante ec
clesia locum habere: vt in causis electionum: vt ext.de elect.cum
dilecti.&c.Cumana.& de ver.sig abbate. & de causa poss. & pro-
l prie. cum ecclesia.[l]† ¶Quid si syndicus constitutus a collegio
20 sine auctoritate prælati processit in causa:nunquid prælato post
modum ratificante valebit, quod cum illo factum est? Vide ꝓ &
contra extr.de reb.eccle.alie.vel nõ. dudum lib. 6. & de his, quæ
fi. a præla.sine cons.cap.cum nos.Quidam tamen dicunt, quod si
citò,& post modicum interuallum ratificet, valet:alias non.ext.
de elect. officii.ff.si cer. pe. lecta. ¶Debet autem fieri de ipsa vni-
uersitate.si fieri posset.xvj.q. vii.in noua. & c.præce. ff. quod cu-
iusque vniuer.no.planè vbi de hoc.l.seq.& l.itẽ.ibi:quod suffra-
gium,&c.C.de episco.& cle.placet.xvi.q.j.qui vere.& ca. mona-
chi.extr.de testi.insuper. tamen si est necessitas, puta quia ibi non
m est idoneus:tunc etiam aliunde [m].ext.de syndico, c.1.ext. de iura
calũ.in petractãdis.ff.de.cur.fur.dã. l.2.§.2.C.de epis. & cler.in ec
clesiis.ff.de tut.& cur.da.ab his.l.diuus.Potest etiam esse paterfa-
vel filiusf.vt in præ.item eorum.§.fi.ext.de proc. nõ iniuste. Item
potest reuocari,vt& procurator:vt in ea.l.in fi.potest etiam post
21 litem contestatam procuratorem dare.C.de procur.neq;† ¶Itẽ
in creatione syndici vel actoris debet ꝯtineri quis,ad quid, con-
tra quos, & in qua causa,vel causis constituitur. ff. de procura.si
procurator.
n FORMA autẽ syndicatus talis erit.[n] Venerabilis pater domi
nus Ioann. abbas Villæ magnæ, diœcesis Bituric. de voluntate &
assensu talis episcopi Bituric. pro seipso & eius successoribus, vi-
ce & nomine dicti monasterii, præsentibus & ꝯsentientibus fratri
bus infra scriptis.& monachis eiusdẽ monasterii, ad hoc in capi
tulo specialiter congregatis,fecit,constituit,& ordinauit P.ibidẽ
præsentem, suum & dicti monasterii & conuentus eiusdem syn-
dicum, procuratorem, actorem, & certum nuncium specialẽ, spe
cialiter in tali causa, quam dictum monasterium habet, vel habe
re intendit cum tali &c Pone ea, ad quæ constituitur: vt s. in in-
strumentis procurationum.In fi autẽ dicas: & promittens dictus
dominus abbas vice & nomine dicti monasterii, præsentibus & cõ
sentiẽtib.eisdem fratribus, se firma grata, & rata habiturum quæ-
cũque dictus syndicus & procurator circa prædicta, vel aliquod
prædictorum duxerit facienda.Fratres autẽ ipsius monasterii his
omnibus præsentes & consentientes fuerunt hi, scilicet dominus
22 H.dominus M.&c.† Porro si ab aliqua vniuersitate castri, vel vil
læ constituatur, vel ab aliqua societate, Potestas, consul, rector,
aut minister, congregata vniuersitate vna cum omnibus ipsius
vniuersitatis præsentibus ibidem constituant:& tunc sic cõficias.
forma

ADDITIONES.

a In causis. ¶ Vide quod satis ibi scripsi super verbo,campanam.

b Congregati.¶ Si exponas,id est,illi congregati erant:patebit non sufficiẽs forma.

c Tamen contra. ¶ Alber.cuius fuit iste ver.

d Versi.porro. ¶ Ber.in decre.vlt.de procura.ad finem vltimæ gl:tenet,ꝙ nomina constituentium debent exprimi in syndicatu:vbi etiam videtur idem voluisse Innocen.sed Hostien.in Summa de syndico. §.& qualiter.tenet illa exprimenda,nisi impossibilitas vel grandis difficultas esset in exprimendo, propter ipsorum multitudinem.[1] Scias quod procuratorio non habente nomina, multum suffragaretur sigillum collegii, vel uniuersitatis,Facit extr. de probat.ca.tertio.de appel. significauit. de sent.excom. ca. primo, lib. vi. & eodem lib. de ele.vt circa. ff de procura si procuratorem.C. de episcopis & clericis.si quis in hoc.& l.si quis.& sic illi stabitur, nisi contrarium probetur C.de probatio.l.cũ præcibus.Quod aũt capitulũ collegiũ vniuersitas,& similia sint nomina certa,probatur sic.In iudiciis personæ actoris.& rei debent esse certæ, in priu.& in fine:sed constat libellos formari,& recipi,& sententias ferri sub his nominibus.de rescr.causam,quæ.& c.capitulum sanctæ cru.vt lite penden. ecclesia 2. & de probatio.licet.& sub nominibus his etiã infertur pœna,præter,excommunicationem: vt lib.vi.de senten.excommunicat.Romana.§ vlti.capitu.si sententia.& c.seq.de penis.ca.felicis.eod.lib. Item constat,quod persona legatarii debet esse certa.Institu.de lega. § incertis.& tamen corpori vel collegio legari potest.ff.de lega 3.l.pater.§.Tusculanus & l. Lucius.§. collegio. extra, de testamentis. capitul. officii.& c. seq. Item ff.de lega.3.si chorus.dicitur,quod choro vel familia legatis,perinde est,ac si singuli essent legati. patet ergo, certitudinem per hoc haberi:supervacuum ergo est certificari petere, quod est certum. ff. de dote præle.l.j. §.fin.esset ergo certificatio inquirenda, quando procuratorium non exprimeret capitulum,collegium, vel vniuersitatem,sed diceret,canonici talis ecclesiæ:homines talis collegii, vel his similia. Sed huic obstat, quod notarius de facto, non de iure fidem facere potest, sicut de teste dixit Innoc. in Decre.cum causam.de testi. quod vide j. de teste.§.nunc tractandum. ver.quid ergo si quis.Nam hoc negatur in notario qui non posset secundum hoc scribere aliquem solenniter stipulatum; cum solennitas sit iuris.Fides enim notarii ex officio publico est probata.de prescri. ad audientiam. vers.nec credentes. Pro tanto etiam præsumitur solennitas, etiam si nõ apparet. ff.de verb.oblig.l.sciendum.Instit.de fideiusso.§.si scriptum. Fortius igitur illam potest asserere: sed non sic in teste. Sunt quædam vniuersitates, quæ consistunt in numero:sicut ciuitas habet centum consiliarios: ecclesia vel monasterium xx. canonicos, vel monachos:solent notarii in his sine expressione personarum exprimere numerum uerum & præsentem; Sic dicendo,in quo interfuerunt plusquam duæ partes. Nam cum centum sint consiliarii, interfuerunt octuaginta: & sic de clericis,uel monachis: & hoc sufficit. Consulo quod in arduis,maxime in longinquo tractandis,exprimas nomina.[1] ¶ Adde quod Io.And.sæpe furtum facit. nam hęc additio est Old. consi.c.incipiente.in execu.& Federi.vide consi.286.

e Adest. ¶ Ergo poterit, si abest. Vnde Vber. de Bonacur. exaltans uocem suam,e.ti.in fi.dicit per l.vbi absunt.bene probari absente rectore ecclesiastico uel seculari, collegium uel uniuersitatem posse syndicum ordinare. ¶ Adde vt per Panor.in c.j.extr eo.

f Procurator. ¶ Vide quod ibi not.per clemen.de procu.procuratorem.

g Est laicus. ¶ Vide quod ibi dixi.

h Ratione. ¶ Hoc respicit secundũ dictũ;prima cõcordantia respicit primũ.

i Sic intellige. ¶ Secundum Tancr.in hac rubrica.

k Vniuersitas. ¶ De hoc plene s̃.de actore.in ultima charta.

l Cum ecclesia. ¶ Vide de rescript.edoceri. in fin primæ gloss. & quod sub ea dixi. est simile, quod de filiosa. contra patrem agente, not. supra, de actore.§.1. ver. quid si filius. C.de bo.quę liber. cum non solum.ad fin. magnæ gloss.

m Etiam aliunde. ¶ De verb.sig.Abbate.in fine.

n FORMA Syndicatus. ¶ Ista forma & sequens fuerunt Rolandi, parte vii.in fin.excepto ꝙ hic pręsumitur de episcopo.

FORMA Conuenientib.& congregatis hominib castri de Podiomissione apud ecclesiam sancti Martini eiusdem loci, more solito ad pulsationem campanæ talis Potestas, vel consul vel bajulus, vel rector communis eiusdem castri pro se ipso & suis successoribus, vice & nomine dicti communis, cum consensu & voluntate hominum eiusdem castri ibidem præsentium, scilicet talis & talis: & sic de singulis: & saltem duæ partes adsint, & ipsi omnes & singuli ibidem præsentes pro seipsis & vice ac nomine vniuersitatis dicti communis fecerunt, constituerunt, & ordinauerunt talem præsentem, vel absentem, & eorum & dicti communis & vniuersitatis syndicum, actorem & procuratorem, & certum nuncium specialem.

ADDITIONES NOVAE.

* Nota quod si quis litigare vult cum aliqua vniuersitate potest ipsam cogere officio iudicis vt faciat vnum syndicum, vt not. in l. iam tamen. §. si plures. iudicatum. solui, & l. iii. §. adhuc. de fideicommiss. libert. per Guliel. de Perusio.
* Nota quod in casibus in quibus requiritur speciale mandatum in procuratore, sufficit generale in syndico. not. glos. in l. item eorum. §. actor. ff. quod cuiusque vniuersi. Item dicit Bald. in l. præter. C. de transl. quod licet in mandato singularium personarum sit necessaria adiectio liberæ, & similia, tamen mandato vniuersitatis hoc semper videtur inesse, & idem in omni legitimo administratore, vt tutore, curatore, prælato, & Iac. de Are. in l. j. etiam per procuratorem in integrum restitutio peti posse. & etiam ibi Bald. melius, vbi dicit quod syndicus vniuersitatis, ciuitatis, castelli, vel villæ potest petere restitutionem in integrum sine speciali mandato, quia habet publicum officium, & in publicis non requiritur speciale mandatum: secus si esse syndicus alicuius collegii, puta fabrorum, vel mercatorum. idem Bald. in dicta l. j. etiam per procuratorem. Albericus ibidem dicit prædicta vera in defensione ciuitatis, secundum Iaco. de Are. secus in syndico ciuitatis.
* An syndicus ciuitatis possit obligare non solum ciuitatem, sed etiam bona singularum personarum, si hoc habet in mandatis ab his qui habent potestatem legis condendæ, Bald. hoc plene examinat in l. j. C. ne filius pro patre. & dicit quod non, sed quod primo debet fieri statutum, secundo debet fieri syndicatus ad hoc vt singuli, in singulari teneantur pro debito vniuersali: & tunc quilibet tenetur, ut l. 2. C. de aduoca. diuerso. iud. & hoc probatur, nam videtur quod prætor potest facere quod non obstent feriæ, & tamen si non præcedente edicto pronuntiat die feriato, sententia non tenet, l. 1. §. 1. de feriis. fac quod not. in l. 2. C. quæ sit longa consuetudo. quamuis Bar. teneat contrarium in l. 4. §. actor. de re iudic. unde Bal. in l. 1. §. quibus. ff. quod cuiusque vniuersit.
* Quot annis debet esse ille qui consentit syndicatui? Dic quod minores 24. annis non possunt consentire, no. in l. de pupillo. in principio, de operis no. nunc. & l. spurii. §. minores. de decurionib. & l. ad rem. in princi. de muneri, & hono.
* Si capitulum facit syndicum cum abbate si moritur abbas, an expiret mandatum. not. in cle. fi. in fi. de procurato.
* Quid si est constitutus syndicus ad litigandum vsque ad annum, & syndicus cepit litigare cum Titio nomine dictæ vniuersitatis, pendente autem lite finitum est officium eius, & alius ipsius loco substitutus: modo aduersarius dicit se velle potius litigare cum primo quam cum secundo, eo quia legalior, & melius scit veritatem, quid iuris? Bar. in l. creditor. §. substituti. de appellat. & l. ita tamen. §. post completum. ff. de administra. tuto. Bar. & docto. in l. dummodo. ff. de procura. distinguit inter specialem procuratorem & generalem.
* In l. neque tutores. de procura. C. Bal. no. an vniuersitas possit constituere procuratorem, ita quod stet proprie: vbi etiam dicit quod in constitutione syndici est necessarium decretum superioris. l. j. C. de seruis reipub. manumit. Sed an necesse sit ibi inscribi nomina constituentium, Oldra. quod non in l. 1. de alb. scriben. no. in c. consulti. de procur.
* An singuli per se possint reuocare syndicum? dic q̃ non, ext. de postu. præla. c. bona. per Inno. & superior ad populum, est capitaneus vel potestas: superior ad monachos, est abbas vel prior: non autem episcopus vel archiepiscopus.
* Qualiter constituatur syndicus à ciuitate. notatur in l. ita tamen. in prin. ff. ad Trebel. an si est constitutus syndicus ab vniuersitate cum decreto superioris, vel procurator pupilli cum auctoritate tutoris secundum formam l. neque. de procura. an solus tutor poterit reuocare, vel vniuersitas sola? Bar. in l. actor. rem ratam hab.
* An procurator constitutus a collegio dicatur proprie procurator, vt sit differentia inter procuratorem constitutum à collegio, & procuratorem constitutum ab vniuersitate. Bald. in l. filius fami. §. veterani. de procur.
* An syndicus possit constitui in ecclesia. Bal. de hoc & de similibus actibus in l. nemo martyres. C. de sacrosan. eccle.
* In l. filius. §. veterani. ff. de procura. an capitulum possit constituere abbatem suum procuratorem, vel syndicum in causa ipsius capituli. no. quod sic per Archid. in c. præsentium. ext. de testib. l. b. 6.
* In constitutione syndici requiritur decretum superioris, vt supra dictum est. fac c. edoceri. de rescrip. in gl. In, in c. imperatorum. de iuramen. calum. & l. nulli. ff. quod cuiusque vniuer.
* Nota quod in constitutione syndici debent vocari omnes maiores, qui dicuntur capita familiæ, siue sint mares, siue fœminæ, virgines vel viduæ, & tutores minorum, & item filiifamili. qui habitant separati à patribus suis: secus si habitant cum ipsis, vt notat Inno. in c. cum ex iniuncto. ext. de no. ope. nun. Specu. tenet quod filii non vocentur: sed alii contra per l. filios. C. de decurion. libr. x. sed minores ann. xxv. non possunt esse decuriones. Item maiores annis x. l. spurii. §. 1. & l. non tantum. ff. de decuri.
* In l. potest de auctori. tutor. ex secunda parte huius legis nota quod syndicus factus à capitulo cum auctoritate superioris non potest agere contra superiorem, si litiget cum capitulo: & eodem modo de syndico constituto populo cum auctoritate potestatis.
* Qualiter fiat syndicus quando volunt agere subditi contra superiorem dicit Inno. in c. super literis. de rescrip.
* An capitulum sine suo superiore possit constituere syndicum, dominus Segnorolus in consiliis suis multa dicit: primo q̃ si superior est præsens, non possit sine ipso, & sit idoneus. At si est absens, seu caret pastore, vel est inhabilis, & hic aut negotium est arduum, & tunc aut in mora erat periculum allegarum, & tunc potest capitulum constituere syndicum: aut negotiũ est parvum, & tunc similiter potest: aut in mora non erat periculum allegatum: tunc aut sumus certi non posse cito prouideri, aut sumus certi posse de facili prouideri: aut dubitamus. primo casu non debet expectari. secundo casu potest prouideri sine superioris auctoritate: tertio casu dic syndicum posse constitui per capitulum sine consensu prælati: tutius tamen esset si procurator constitueretur, l. curator. l. curatorem. & Romanius. de tutor. & curatore ab his. de hoc notatur in l. nul. i. quod cuiusque vniuersita. l. omnes. §. pro cuius dubio. de episc. & cle. & l. præsenti. C. de his qui ad eccle. fugiunt l. 2. de decurio. c. 1. §. procurator. c. edoceri. de rescrip. c causam. de iud.
* In syndicatu non sufficit si dicatur, conuocato & congregato consi. nisi dicatur, quod fuerunt omnes vel duæ partes, l. nominationum. C. de decur. li. x. & l. si quis decurio. de prædiis decu. li. x. Bart. vbi. §. & d. l. fi. vbi melius ponit. Alb. in l. lege. de decre. decur. dicit q̃ sufficit si maior pars est præsens. & quod not. Ang. l. nulli. quod cuiusque vniuers.
* Pone q̃ aliqui faciebant collegium, quod tamen non erat approbatum, & constituerunt actorem per x. & per xx. annos, an dicantur præscripsisse? dic vt notatur in l. vtique societas. quod cuiusq; vniuersitatis. & in auth. vt nulli iud. § j. & l. domini prædiorum. de agric. & cens.
* In l. decreto. de administra. tutorum. an possit constitui actor nulla causa subsistente? Dynus hic quod sic: & sic seruatur: consuetum tamen est quod semper aliqua causa etiam generalis apponatur. & propter impedimentum rei familiaris potest per actorem gerere, ar. l. Thais. §. 1. de fideicomm. s. liber. per Bar.
* An curator ad lites ante litem contestatam possit constituere actorem? dic aut potest liti superesse. & non potest: aut non, & tunc potest. not. in l. neq. de proc. Ang. in l. & si non tantum. de pac.
* De materia syndici vide Bal. in l. 1. quod cuiusque vniuersi. in l. 2. C. de decurionibus.
* An tutator ad lites faciat inuentarium. no. in l. de creationibus. de episc. aud. & l. tutor qui repertorium. de administ. tutor. & l. si præses. rem pupil. sal. tor. per Bar.
* Qualiter congregetur vniuersitas, Bar. in l. 2. C. de decur. Ang. in l. nulli. quod cuiusque vniuersi.
* An requiratur, q̃ in instrumento syndicatus ponantur nomina constituentium syndicum? Bal. in l. 1. §. quibus. ff. quod cuiusque vniuersitatis no. Bar. in l. 1. de albo scribendo. & not. j.
* Nota quod syndici sacerdotes sunt reipublicæ & ciuitatis. Bal. in l. 1. §. huius studii. de iustitia & iure.
* Vniuersitatis quis possit esse iudex competens, vide Bal. in auth. habita. nu. 41. C. ne fil. pro patr.
* An prælatus sine consensu capituli per se, vel per alium procuratorem possit agere, Ang. in l. fi. quod cuiusque vniuersi. & no. in c. edoceri. de rescrip.
* An in syndicatu debeant poni nomina de collegio. Bar. in l. 1. de albo scribendo. Bal. in l. 1. de magistr. conuen.
* An capitulum possit abbatem suum syndicum capituli vel in communi facere, Bal. in l. filius fami. §. veterani. de procurator.
* Quando vniuersitas dicatur delinquere, & qualiter puniatur, l. 1. de seditio. per domi. Bartholom. de Salice.
* An magistri hospitalium & confraternitatum possint facere pacta & compromissiones pro ipsis hospitalibus, Angel. quod sic in l. item magistri. & de pact.

Bal. de Syndico.

SYNDICVS debet constitui a collegio & collegialiter, non à singulis, id est, à quolibet per se: quia tunc peccatur in forma. Nam non habet formam collegii de partita voluntas singulorum. Nam collegium in agregatione consistit, ver. quid si vnus. hodie secus: quia plures faciunt collegium. ff. de pact. l. cum in eo. & de seruit. rusti. prædi. l. per fundum. Et dicitur collegium esse integrum, vbi sunt omnes vel duæ partes omnium congregatæ & conuocatæ solemniter, more solito, per preconem & sonum campanæ, vel alium modum consuetum: non tamen requiritur, q̃ omnes congregati consentiant: sed maior pars congregatorum. versi. item q̃ non, & no. Et non habent uocē pupilli, sed adulti sic: & tanquam de collegio constituunt minores syndicum ad iudicia. licet suo nomine non possint constituere. vers. sed cuius ætatis. G. Et non habent vocem mulieres, nisi in collegiis mulierum, vt moniales. ver. quid de mulierib. G. ¶ Sententia lata super syndicatu in collegio, q̃ sit legitimus, non nocet collegio: nisi iudex adiecerit se ratum habiturum, quod cum eo fieret. l. 1. §. idem Pomponius. ff. quod cum fal. tu. ver. quid si iudex. G. ¶ Si syndicatus erat ipso iure nullus: vt quia à minori parte, interlocutoria iudicis nihil operatur, quia non habet fundamentum, nisi fit lata sciente, vel citata vniuersitate. Si autem per exceptionem poterat eligi. tunc valet. Et ad §. idem Pomponius, dic vt ibi not. per Iac. de Aren. Bal. & potest appellari a tali interlocutoria. Vide quo not. Inn. de referi. super literis. & infra, de regul. iur. §. & falsum. ¶ Minor pars constituit syndicum, & promisit quod vniuersitas habebit ratum & gratum. non valet constitutio. tamen ex promissione rati, illa minor pars obligatur. vers. quid si minor pars. G. ff. de mag. conue. l. 1. Nam & minor pars potest contrahere, & se obligare. ff. si seru. ven. l. testatrix. §. plures. Bal. ¶ Exceptio syndicus est constitutus a minori parte, vel quod non fuerunt congregatę, potest opponi etiam lit. contes. tamen excipienti rem instrumenti, incumbit probatio. Si autem tenor instrumenti de duabus, non incumbit probatio excipienti sed,

si amisisti. G. Vide C. de contrah. & commit. stip. l. optimam Iacob. de. & Cyn. ff. rem rat. hab. l. actor. Bald. ¶ De consuetudine in syndicatu sufficit caput familiæ consentire pro tota familia sua. versi. quid de. G. instrumentum syndicatus dicit, quod omnes interfuerunt, sufficit sine nu expressione. Secus si dicit duas partes: quia tunc sigillatim nomina inscribenda, ne vacet ea reprobationis facultas. ver. item opponitur. cum seq. Sed Oldr. dicit quod equum fidum est testimonium instrumenti de quota parte vniuersitatis cuis, de tota: & cum sit meri facti, æquæ cadit in sensum notarii. Bart. dicit quod in parua vniuersitate debent exprimi nomina, non in magna, propter difficultatem iu. l. ij. ff. de albo scriben. ¶ In syndicatu est necessaria auctoritas magistratus: quia vniuersitas loco minoris habetur: & ideo actus eius quodam quasi decreto firmandus est. l. ij. §. solet. ff. quando appel. sit verse. sed nunquid. G. Et loco magistratus habetur rector collegii, qui habet etiam modicam coercitionē, vt abbas & abbatissa, præpositus, &c. C. de iu. om iu. l. fi. Sed in vniuersitatibus, vt in ciuitatibus, vel castro, magistratus debet interesse: vt not. in l. nulli. & l. plane. ff. quod cuiusque vniuer. nomine. quia caput est vniuersitatis. ff. de acqui. rerum do. l. iacuas.

¶ De œconomo.[2] Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Exceptiones contra œconomum.*
2 *Oeconomus non debet esse laicus.*
3 *Oeconomus nolens episcopo vel capitulo reddere rationem, vel fructus ecclesiæ consumeus, non est admittendus.*
4 *Vis non est in omnibus facienda.*

1 QVid sit œconomus, iam dictū est s. tit. de his, qui alie. no. inter. §. 1. ver œconomus. sequitur ostendere quali ter cōtra œconomum excipitur. ¶ Et primo, † quod non est constitutus authoritate episcopi vel prælati. ix.
b q. 3. cum scimus. & in præ. §. hoc nihilominus [b]. l omnes qui. C. de
2 epis. & cle. ext. de off. or. cū uos. † ¶ Item quod est laicus. vt xvi. q. vii in noua. lxxxix. dist. iudicatum. extra. de rescrip. edoceri. & s. §. proxi. versic. item quod est laicus. Sed hoc locum habet in spiritualibus, secus in ciuilibus. arg. lxxvii. dist. in singulis, Item, quod non est de gremio ipsius ecclesiæ, lxxxix. dist. quia. & in concor. quæ sunt s. titu. proxi. uer debet autem. Item, quod est consanguineua episcopi constituentis. lxxxi. dist. dicentis. 1. q. 3. peruenit.
c contrà, viii. q. 1. si ergo. versi audis c. Item, quod non gubernat fideliter res ecclesiæ. x quæst. 2. hoc ius porrectum. & §. œcono-
5 mus. † Item, quod non uult episcopo vel capitulo reddere rationem; vt ibidem. & lxxxix. dist diaconum. & capi. iudicatum. xvi. q. vii. quoniam. xxiii. q. 4. quod autem. xxiii. q. v. principes Item, quod non est constitutus cum episcopi assensu, vbi adi cum pertinet C. de his, qui ad ec. confu. præsenti. C. de epi. & cle. omnes, qui. §. in hac. ff. de mu. & hono munerum. ix. q. 3. cum scimus. extr. iur ca. Imperatorum. Item, quod fructus ecclesiæ consumit. extr. de off. or. cum vos. Quid autem sit œconomus, dixi s. in ti de his,
d qui alie no. in iudi. interue. ver. œconomus d. Cæ tamen ecclesia
c sticæ per syndicos. non per œconomos tractantur. e. † Licet non
4 sit vis in nominib. faciendā, vt dixi in e. tit. Formam œconomatus collige ex prædictis.

ADDITIONES.

a Vber. de bon. de isto id solum dixit, quod ¶. dicam. Ioan. de Deo, fecit de hoc rubr. in lib. iudic. iiii. Alber. Gal. coniunxit hanc rubricā superiori Aegid. consi. 132. G. An continuauit illam superiori.
b Nihilominus. ¶ Allegat s. proxi. titu. versic. item quod non est. ij.
c Ver. audis. ¶ Solue vt not. in præ. c. decenter.
d Oeconomus. ¶ Et unde dicatur, ibi dixi.
e Tractantur. ¶ Dixit Vber. de Bona. se nunquam vidisse œconomum agere causam ecclesiasticam, nec ponit de ipso, nisi principium: & hoc dictum, & quod decretistæ præpositum dicunt œconomum, hoc intelligas per c. saluator. & per ibi not. j. q. iii.

a ¶ De Actore ab vniuersitate, seu a tutore. vel curatore constituto[2]. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Vniuersitas vel collegium dissolutum, non possunt actorem constituere.*
2 *Demandatam habens administrationem, procuratoris fungitur officio.*
3 *Constitutus ab vniuersitate syndicus, actor & procurator, an his tribus possit experiri.*
Procurator vniuersitatis, vel syndicus, non cauet de iudicato soluendo.
4 *Tutor seu curator possunt actorem constituere.*
5 *Forma constituendi actorem, vel procuratorem a tutore, vel curatore.*
6 *Differentia inter syndicum & actorem, & inter actorem vniuersitatis, & actorem tutoris.*
Exceptiones, quæ sint fiendæ contra procuratorem a tutore, vel curatore constitutum.
& actor iurare debent de calumnia, & omnia facere vt verus dominus.
9 *Ind. fin. ta locutio æquipollet vniuersali.*
10 *Inuentarium dicitur alio nomine repertorium, quia res reperte in eo describuntur.*
11 *Vir an possit dari tutor ad litem uxoris.*
12 *Instrumentum actoriæ factæ a tutore, quomodo conficiatur.*

¶ Actor vniuersitatis non debet siue decreto præsidis constitui.

COntra actorem uniuersitatis excipitur, ꝙ est sine decreto præsidis constitutus: vt s. de syndi. ver. item quod est constitutus. & not. C. de procu. neque. Item quòd non fideliter protegit res ecclesiæ, vel domini sui. iiii. dist. frequens. & c. ex antiquis. extra de procura. c. fin. Item, ꝙ est ad futuras controuersias constitutus, non ad præsentes, vel certas. ff. quod cuiusque. vni. no. itē eorum. § sed si ita ff. ad Tre. ita. li c. et aliud sit in procuratore. ff. de procu. l. 4. Vel dic, vt in præd. §. sed si ita Item remouetur, si nolit defendere uniuersitatem reconuentam, vt in prædi. l. item. §. actor. Item, quod nō nult de rato cauere: vt s. de syndicis. versi item quod est dubium. Item communiter utrique opponitur, quòd est à collegio illicito constitutus. Præsumitur tñ licitum, nisi illicitum probetur: vt ff. e. l. i. & ff. de
b col. illi. l. 3. § in summa [b]. Item, quòd postquam creatus est, prohi
1 bitus est agere: vt in præd. l. item §. quod si actor. † ¶ Item, quòd vniuersitas seu collegium est dissolutum. ff. de le. 3. pater filium. §. Tusculanus. extra, de verb. sig. abbate. in fi. xxv. q. vlt. § fin. ppe. fin. ibi: sic religiose uiuētes, &c. nisi vbi ad vnionem redieri: quia tunc stat natura uniuersitatis ff. quod cuiusque vni. sicut municipū §. fi. sicut & si omnes de nuiuersitate, qui interfuerunt o rdinationi, sint mutati. Nam eadem vniuersitas censetur, non altera. ff.
2 de iudiciis. proponebatur. vii. q. 1. denique. cū suis ꝑcordā. † ¶ Itē, quod excedit fines mandati: vt in præ. l. item eorum. §. 1. Cum em demandatam habeat administrationem, procuratoris fungitur officio: & ideo non potest vltra id quod mandatum est, extra, de offi. dele. cum olim. de hoc no. s. de proc. §. 1. versi. item ꝙ excedit. Prælatus vero habet legitimam, & quasi ordinariā: vt no. v. q. 3. quia episcopus. Item quilibet repellitur, nisi a duabus partibus fuerit constitutus: vt s. de syndi. in prin. Item non possunt hic cō stituere procurat. nisi sit lis contestata cum eis. ff. de procu. nec ciuitatis. j. ver. item actor Item nō valet, si sint excommunicati vel infames, vel etiam a talibus ꝑstituti, vt no. s. in ti. de proc. in prin. & versi. item, quòd est infamis. Qualiter autem cōstituatur actor ab uniuersitate. not. ff. quod cuiusque uniuer. not. l. 1 §. quibus. Item quæ uniuersitas constituat actorem. no. ff. de neg. gest. cum
3 alicui. ff. ad Treb. ita tamen. in prin. † ¶ Sed pone, quod aliquis cō stitutus est ab vniuersitate actor, syndicus, & procurator: nūquid potest his tribus officiis experiri: Videtur ꝙ ut cogendus eligere.
c ff. de tributor. l. ꝙ in hæredē §. eligere [c]. quia ista, officia sunt varia
d & diuersa: vt patet s. de his, qui alie. no. in iud. interue [d]. Sed non credo hoc necessarium, maxime secundum canon. secundū quos non est vis in omnibus: vt ibidem dixit. probatur ext. de procur.
e petitio & j. q. 3. saluator. præterea usus quotidianus tales [e] admittit. vt ff. de legi. si de consuetudine. extra, de consue. cum dilecti. 4. dist. c. in istis. §. leges. Itē procurator vniuersitatis seu syndicus non

ADDITIONES.

a Vber. de Bo. diuisit has rubricas. de primo fecit vnam. de secundo & tertio alteram & summe iuuit auctorem Vber. de bona. vbi s. & Alber. Cal. parū, Aegidius parum. cxxxii. Gui. An. ante rubricam de syndico. Est etiam scien dum, quod actor dicitur multis modis: Pro agente, de quo satis s. de actore. Pro adiutore. ff. de tutel. l. solet procurator. Insti. de curato. §. ult. ff. de tut. & cura. da. ab his. l. in omnem. Item pro procuratore. C. de procu. neque tutores. Aliquando pro cassaldione. ff. de legation. i. legato, & in Lombar. l. 1. actor regis res regias, & cætera in rubro & n. gro. Curator res, nec solutionem recipit. nec aliquid tangit, quod possit occultari: vt no. Spec. s. alii dicunt, quod debet facere inuentarium de instrumentis. ff. de admi. tut. l. chirographis. de bonis auth. iud. possid. l. fi. C. de bo. vacan. lib. x. l. fi. Sed ex hac ratione sequitur, quod & de testibus. sed id ridiculum est. Sed quid si est con
a stitutus ad agendum, & exigēdum? Dico ꝙ idem, quo ad caput agendi: quia duo videntur esse in mandata: item quo ad caput exigendi: quia antequam exigat, non imminet sibi necessitas ponendi in inuentario quod non exegit, nec postquam eius est finitum officium. Bal. de syndico autem ad denunciandū, vide s. de accusatore. §. sed nunquid procedit cum seq. & vide s. de his, qui. alieno. in iudic. inter. §. dicitur. de confes. §. synd. an autem syndicus in syndicatu condemnatus appellet. j. de appe. §. potestas.
b In summa. ¶ Ista iura probant contrarium, & istud tenet Vber. de Bo. e. t.
c §. eligere. ¶ Vber. de Bobi. qui hoc tenet, inducit. ff. de sol. si duo rei Item ratione iuramenti, quod procurator non præstat, sed syndicus sic: fatetur tamen ipse Vber. quod sequitur de iu. cal.
d Interue. ¶ Et not. Accur. ff. quod cuiusque vni. l. 1. in gl. 1. in gl. differunt.
e Quotidianus. ¶ Etiam Romanæ curiæ, vt j. de libel. con. §. iam nunc videndum. ver. contra syndicum. & idem Vber. de Bonacu. rubr. de syndico & actore. in fin.

a non cauet de iudicato soluendo [a]: quia sustinet vicem vniuersitatis, uel collegii, & iurat in animam propriam: & debet esse bonæ famæ. quæ omnia dic vt no. extr. de procur. mandato. & de syndico. vnico † Porro actor constituitur etiam a tutore seu curatore: vt C. de actore a tu. seu cu. da. l. vnica. C. de proc. neque. Cum enim ipsi non possint in causis pupilli, vel adulti procuratores constituere ante litis cont. vt supra, de procu. §. ratione quoque, versi. item quod fuit licet ipsi minores cum eorum authoritate hoc facere possint: vt in præ. l. neque, & eo. tit. de procur. ff. de admi. tut. decreto. Constituent actores hoc modo:

b ¶FORMA [b]. Ego † tutor P, cuius negocia impedior agere, 5 quia abesse debeo, vel quia infirmus sum; facio & constituo B. actorem defensorem ad gerendum & administrandum negocia dicti P. pupilli in iudicio, & extra, quæcunque & specialiter in causa tali, quam dictus pupillus habet cum tali, vt meo periculo administret, recipiat & excerceat actiones: & quicquid per eũ

c factum fuerit, firmũ & ratũ ppetuo esse promitto [c]. Ad q̃ omnia talis iudex suum interposuit decretum, suamque interposuit auctoritatem, ut in præ. concor. Tutor autem aget contra actorem actione mandati, & actor contra tut. contraria mandati. ff. de admi. tu. ita autem. §. gessisse. arg. ff. de ne gest. nam & seruius. §. fi. Cõstituitur etiam actor a prælato ecclesiæ, 2. q. vii. si quis erga. & ab eo, qui non est dominus, & ad præsentes lites tantum. Instit. de cur. §. fi. ff. quod cuiusque vni. item eorum. quod dic vt no. ī præ.

d c. si quis erga [d]. † ¶ Quæ differentia sit inter syndicũ & actorem: 6 no. ff. quod cuiusque uni. no. item eorum. § si decuriones. & s. de his, qui alie. no. in iud. interu, versi. actor. Item quæ sit differentia inter actorem uniuersitatis, & actorem tutoris, not. ff. rem ra. ha.

e actor. Cõstituitur [e] autem a tutore uel curat. in duobus casibus, scilicet, quando pupillus est absens, vel fari non potest, & tutor ualetudine impeditus est: vel si negocia sint diffusa: ut no. ff. de admi. tu. decreto. Insti. de cur. §. fin. C. de procu. neque. C. de autho.

7 tut. l. i. † ¶ Contra quem potest excipi, quod est constitutus, & sine decreto prætoris. & sine causa legitima constituendi: quia non erant diffusa negocia pupilli, nec dignitas, uel egritudo, uel ętas; aut ualetudo tutoris postulauit: nec pupillus erat absens, imo præsens & fari poterat. arg. ff. de admi tut. decreto. Instit. de cur. in fi. Nam pupillus, ex quo fari potest, debet constituere proc. auctoritate tutoris C. de procur. neque. §. pupillus. Actor ergo constituitur ad litem, & etiam curator, ad quam tutor dari non potest: qui

f non datur causæ, uel certæ rei. Instit. qui da. tut. pos. §. cærtę [f] licet olim prætorius tutor daretur, maxime cum tutor aliquas actiones uolebat contra pupillum intentare. Instit. de autho. tu. §. fi. & C. de in lit. dã. tu. per totũ. cuius, ꝓ curatoris, seu syndici. & actoris officium finitur peracto iudicio: ad quod est constitutus, ut ibi: & eisdem modis quibus & mandatum procuratoris: ut in præ.

8 l. item eorum. in fin. † ¶ Item syndicus, & actor iurant de calumnia sicut & tutor. C. de iur. calum. l. 2. §. quod obseruari. extr. eo. in pertractandis. & contestantur litem, & interrogantur, & eorũ cõfessioni statur: & omnia faciunt, vt uerus dominus, ut ibi & ex de censi. olim. & de cape. mo. c 2. & idem intellige de œconomo & uice domino. Puberes autem indistincte tenentur ad lites assumere curatores. Insti. de cur. §. item inuiti. Et idem est in pupillo non infante: & si indistincte detur curator, dari uidetur ad omnes

9 lites. ff. de tut. l. 3. §. pupillus & §. denique. & §. idem Cassius. & l. quod dicitur. & no. ff. de tu. & cu. da. ab his. l. curatorem. † Indefinita enim locutio ęquipollet uniuersali: ut xix. dist. Romanorũ. & 50. dist. c. 1. in fi. extra. de priui. quia circa. Et curator ad litē nel

g rem certã datus, non faciet, ut puto inuentarium [g]: cum eius officiũ non ꝓsistat in administratione. ar. C. de in lit. dã. tu. uel cu. ad ꝓtegendam. & ar. C. de procu. maritus. & quia sibi non potest solui. ff. de sol. hoc de iure. Quid enim in eo poneret, & ꝺ quo ipsum

10 faceret, & quid scriberet se inuenisse & recepisse? † Inuentarium enim dicitur repertorium: quia res repertæ in eo describuntur. ff. de admi. tut. tutor, qui repertorium. respon. 1. Et hac consideratione. libellum dudum a nobis editum, & ad reperiendas materias, repertorium nuncupamus, prout in eius procœmio recitamus. Nomina enim debent esse rebus consonantia. Iust. de dona., § est & aliud. x vi. q. j. si cupis. Iurabit tamẽ, quod faciet in causa uel cau

h sis, quę sibi pro minore utilia uidebuntur [h]. & alia, desiget: ut C. de epi. aud. l. de creationibus. & Auth. ibi posita. quod nũc genera

i le, quod quidam libri habent [i]: & dicam j. in tit. de decu. ¶ Sed quid de dato ad omnia debita exigenda. Forte talis faciet inuentariũ. Quid de dato ad prędia sola administranda? Idẽ puto. arg. C. de admi. tu. tutores. 2. Idem si fuerit datus ventri, vel bonis, se-

k cundum Vber. [k]. de Bo. vt. ff. de ven. in pos. mit. l j §. pe. † ¶ Sed nũ

l [1]: quid vir potest dari curator ad litem uxori? De hoc, & quæ q̃ curatorem ad litẽ possint excipi: vide j. titul. de cura. §. ut autem. ver. si vero dicant. & ibi curatores & actores qui ad litem tutoribus adiunguntur adiutores vocantur: vt. ff. de. tu. solet. ¶ Item actor [l] ꝺstituitur a tutore, seu curatore ad lit. corũ periculo: vt Insti. de cu. §. fi. & C. de procur. neq;. De hoc in sum. Azo. tit. de procu. §. constituunt. & tales vltra latrocinium peccant, si male pro-

m curant res pupilli. 87. dist. in religiosum [m]. Item constituuntur tamen post litem conte. non autẽ sine decreto iudicis: vt C. de procu. neque. quod dic vt s. in tit. de procu. §. ratione quoque. versic. itẽ, ꝙ fuit. & j. ver. itẽ nõ possunt. In summa nota, ꝙ actori vniuersitatis obiici possunt, quæ s. tit. prox. diximus syndico posse opponi. secundum Alber. Gal. Instrumentum ergo huius actoriæ factæ à tutore sic conficitur:

12 FORMA † Talis mater & tutrix H. pupilli filii quondam T. quia propter debilitatem sexus & personæ: vel quia nimis est à foro iudiciali remota: vel quia propter grauem egritudinem & languorem & alia imminentia impedimenta personaliter intendere & superesse non valet causis, quas ipsa nomine dicti pupilli habet, vel habere intendit, specialiter cum tali, & generaliter contra quamcunque personam, tam in agendo, quam in defendendo idcirco P. præsentem ibidem rerum tamen suarum periculo constituit, fecit & ordinauit actorem: qui P. promisit ipsi tutrici, tam nomine suo, quam dicti pupilli stipulanti: & corporaliter iurauit ad sancta Dei Euangelia, omnia & singula in dictis causis ipsi pupillo utilia facere, & inutilia prætermittere. & quicquid ad manus eius ipsius causæ, vel causarum occasione peruenerit, eiad integrum assignare: eo saluo, quod semper vti valeat veritate: cui actui legitimo idem iudex suam authoritatẽ interposuit, & decre-

ADDITIONES.

a Soluendo. ¶ Ioan. de Deo in quæstionibus suis lib. 3. q. 5. tenuit, quod si syndicus fuerat contumax. & postea veniens absolutus caueat de stando iuri, si iudici videretur: posset etiam ab eo exigere iudex cautionem iudicatum solui, pro bono & æquo. Allegat C. de satisda. l. vnica, in fine. Sed in procuratore loquitur. ff. de iudic. l. non quicquid. xxx. q. v. iudicantem. de confes. statuimus. lib. 6. hoc non puto grauaret enim in hoc, & appellare posset, sicut & reus, si hoc exigeretur ab ipso. instit. de satisdat. §. sed hodie. Facit de appel. ex parte. ij.

b FORMA. ¶ Ista forma, & quæ infra ponitur, accedit illi parti, quod tutor, quando est casus dandi actorem, non habet illum petere per iudicem constituti: sed ipse tutor constituit, & iudex auctorizat. vtranque ponit Azo. in Summa de procurato. in fin. j. col. versi. constituent. Pro primo dicto facit Inst. de cur. in fine. & quod not. C. de actore à tuto. & curat. l. vna. & videtur placere Tan. rub. de syndico, in fine.

c Promitto. ¶ Forma quæ ponitur j. eo. §. in fin. addit de promissione & iuramento actoris.

d Si quis erga. ¶ Et xvi. q. vii. quoniam.

e Constituitur. ¶ Incipiunt quasi ad literam verba Vber. de Bonacur. rub. qualiter obiicitur contra actorem à tutore datum, vsque ad ver. sed quid de dato.

f §. certę. ¶ Hac ratione dixerunt quidam, & placet Acc. C. de procur. l. neque. quod licet actor vniuersitatis dari possit ad vnam litem. ff. quod cuiusque vni. l. item eorum. actor tutoris non. vt sic sit eius conditionis, cuius is in cuius locum subrogatur. ff. de donatio. qui id quod. in prin. vt leg. no. ca. l. j. §. si quis sub conditio. item l. decreto. ff. de admi. tu. in prin. & §. vlt. Insti. de curator. pluraliter loquuntur de negociis pupilli, vt tutor valetudine uel necessitate impeditus det actorem. Ad illa ergo non ad vnum solum negocium, vel vnam litem dari debebit. Ad vnum ergo dabitur curator. ff. de tute. qui habet. §. si pupillus. & præ. §. vlt. Insti. de cur. in prin. Odof. placet super l. vnica. C. de actor. à tu. vel cu. da. quod tutor actorem dare potest ad omnes lites, & ad omnia negocia. Item ad vnum negocium, & ad vnam litem. & hoc tenuit ipse Aec. scilicet, quod ad vnam litem dari possit, in l. si actor. C. de appel. facit præ. l. neque. quæ in singulari loquitur de re pupilli Hoc autem maximè procedit, secundum ipsum Odof. quando lis in absentia, vel in alio loco debet esse. Allegat. ff. de proc l. sed & hæ. §. defendere. de iudic. l. si longius. §. 1. & si cer. pe. l. cum filius. facit de off. ordi. Romana. in fi. lib. 6. Adde, ut per Bart. in l. actor. ff. rem ra. ha.

g Inuentarium. ¶ Item Acc. C. de episc. aud. de creationibus. & idem ibi Iac. de Are. & Pet. & M. de Fano. ibi allegat ad hanc partem, singularia à generalibus distingui. C. de sent. pas. si debitor. & ibi concor. Gui. de Suza, dixit hoc solui per l. ad protegendam. quæ statim allegatur. & ibi hoc not. idem vterque Vber. vbi tractant de curatore, primus: & de actore tutoris, secundus. Et per hoc puto falsam attributam Vber. de Bo. super l. tutores. ii. C. de admi. tuto. opinionem contrariam: ad quam, vt dicunt illa scripta. ipse alleg. ff. rem pupil. fal. fore. & si ad speciem, vbi tenetur satisdare tutor datus ad speciẽ, & ibi de hoc de iur. do. siue generalis. C. eo. ti. mulier. & de bo. proscr. l. si quis. Dicit autem, quod in inuentario ponet instrumentum quod si minor caret, ponet actionem, quæ in inuentariis ponitur: quia actio est in bonis. ff. de ver. sig. l. bonorum. Prima placet: nec video, quòd ratio inuentarii faciendi, quam habuit lex, vrgeat in hoc casu, & ad l. fratrem dupliciter respondetur. Primo, ꝙ ibi nihil de inuentario dicitur. Secundo, ut ibi not. ꝙ erat species administrationis, puta panis vel vini, dicit etiam ibi Vber. secundum illa scripta, inuentarium faciendum per tutorem, etiam si vilissima sint, quæ habet pupillus, per leges prædictas. ¶ Adde quod curator, qui non habet administrationem, non tenetur facere inuentarium: vt tenet Bal. consil. xi. lib. 1. vbi ita dicit seruari.

h Videbuntur. ¶ Dicit præ. Vber. de Bona. quod sic seruatur in Lombardia.

i Habet. ¶ In Vber. de Bona. sequitur. ver. & hi curatores. & habes totum titulum.

k Vber. de Bo. ¶ char. x. vbi de curatore bonis dato.

l Item actor. ¶ 3. vers. Io. de Deo. li. 4. iudicum, ubi de actore pupilli.

m Religiosum. ¶ Et Deo tenentur omnes administratores reddere r xxiii. q. v. principes. in fi.

& decretum. Hoc probatur C. de actore à tutore seu curato. da. l. a vnica. Formam [a] vero instrumenti curæ ad lites habes ff. in tit. de cura. §. cum autem. versi. instrumentum vero.

ADDITIO.

a Ad literam. ¶ Formam hanc ponit Rof. in parte vii.

a ¶ De Orphanotropho. [a] Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Orphanotrophis quæ sint opponenda.*
2 *Turpis persona, vel suspectæ vitæ, non sit orphanotrophus.*

b ORPHANOTROPHIS pauca possunt opponi [b]. Quid autem sit orphanotrophus, dixi s. de his, qui alieno nomine in iudicio interueniunt. † ¶ Potest ergo opponi, quod non fecerunt inuentarium sollenniter & quod sunt minores xv. annorum. C. de episc. & cle. orphanotrophos. C. de legit tutori. l. pe. [c] † ¶ Item, quod est turpis persona,
2 vel suspectæ vitæ. ff. sol. ma. si cum dotem. § eo autem tempore vel illud speciale est in dote. Item quod eis interdicta est administratio. 3. quæst. 2. quia ea extra, de accusat. ca. fin & dixi infra, de tutore. §. fi. in fi. & arg. ff. de eui. vendicantem. C. vnde vi. meminerint. Et hoc idem intellige in prælato ecclesiæ, & administratore vniuersitatis. De istis. no. ff. de instrumentorum edi. §. edicto. versicu. sunt etiam.

ADDITIONES.

a Ad istam & duas seq. sufficiat suum nigrum cum additione.
b Opponi. ¶ Verbum Vber. de Bo.
c l. penul. ¶ Ad hoc, & ad id quod sequitur, facit clemen. de reli. do. quia confingit. §. ut autem.

¶ De Vicedomino. Rubrica.

SVMMARIVM.

Vicedominus quis dicatur.

1 SCIAS †, quod vicedominus proprie est, secundum iura, qui præest rebus episcopalibus: vt lxxxix. distinc. volumus. & c. sequen. 1. quæst. 3. saluator. circa med. ver. in nomine, s. de his, qui alie. no. in iu. interue. prope prin. cuius formam collige ex præmissis.

¶ De Vicecomite. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Vicecomes quis dicatur.*
2 *Instrumentum constitutionis vicecomitis, quale debeat esse.*
Forma constituendi castaldionem & vicecomitem, est eade m.

VLTIMO loco nota, qualiter constituatur vicecomes. Et scias †, quod vicecomes dicitur ille, cui dominus temporalis committit executionem iurisdictionis suæ in aliquib. castris: & sic vulgariter talē uocāt Lombardi, & aliqui ī patrimonio beati Petri: & talis nō debetes-
2 se clericus: vt extr. ne cleri. vel mo. c. clericis. & constituitur sic:
a † Instrumentum constitutionis vicecomitis [b].
FORMA Dominus talis elegit, fecit & constituit P. suū vicecomitem integre in omnibus pertinentiis talis terræ, vel castri, si bi super ipsa terra, & omnibus in ea habitantibus & habitaturis suæ potestatis & iurisdictionis plenitudinem delegās & committens. vt ex nunc, quandiu ipsi domino placuerit, tam super quæstionib. & causis quibuscūque audiendis, cognoscendis, & terminādis, quam super collectis, seruitiis, & omnibus & singulis ipsi domino debitis, petendis, exigendis, & recipiendis, nec non & super imponendis & faciendis exercitibus & caluacatis ad honorē & seruitium ipsius domini & sup manutenendis & ꝓseruandis iuribus & ꝓsuetudinibus eius, gerat & habeat in omnibus, & p omnia vicem suā. Super criminalibus uero causis & maleficiis indagandis & recognoscendis, posit plene procedere: sententia tamen pœnæ sanguinis & punitione personarum, ipsi & eius iudicio reseruata: qui dominus solēni stipulatione promisit dicto vicecomiti se firmum & ratum habiturum, quicquid circa prædicta duxerit faciendum. Cæterum in signum recognitionis pleni
3 dominii, idem dominus ipsum P. de supra dicto officio cum chirotheca vel baculo inuestiuit. † Formam autem castaldionatus colligas ex præmissis.

ADDITIO.

a Vicecomitis. ¶ Ad literam Rolan. ultima, in vii. part.

a ¶ De Tutore. [a] Rubrica.

b FREQVENTER se tutores asserunt, qui esse nō possunt, & idcirco quę contra eos obiici possunt, videamus. Prænotandum autē est quòd tutores & curatores, res, alii sunt testamētarii [b], alii legitimi, alii datiui, alii anomali. de quibus per ordinem prosequamur. Vltimo de eorū generalibus impugnationibus tractaturi.

ADDITIONES.

a Ad materiam istius rubricæ, & rubricæ sequentis, non sufficiunt volumina nam de ea occupati sunt duo libri Digest. scilicet. xxvi. & xxvii. in C. e. tit. de te. tu. vsque ad fin. v. libri, quæ sunt rubricæ, xlvii. in j. li. Instit. sunt rub. xiiii. ff. de tutela vsque in fin. libri. in lib. Auth. rub. ii. col. 6. & 4. col. 7. ¶ Doctores autem prosequuntur. ff. Azo in Summa, qui dare, dariue tu. vel cu. possint. Bar. char. 2. ver. diximus, compendiose. ¶ Tancr. folum de ipsorū satisdatione, in rub. de satisd. procuratorum. &c. in fin. ¶ Rofr. vbi de offi. iu. Respon. de offi. iu. qui bonis alicuius cura. datur. cum iiii. seq. tractat materiam huius rubric. & seq. & inter ciuiles de actione tutelæ directa. & in rub. seq. de contraria. de quibus ff. de iud. §. generalia. vbi tractabo quæstiones Pilei. De his duabus etiam Ioan. de Blan. & omnes libellarii. Vber. de Bo. ff. §. ex persona. sepius allegato. ver. si veniat ad agendum, vt tutor. mihi char. x. Dicit, quod sapiens aduocatus agente tutore faciet principalem causam carere prin. & super eo. §. ver. si ista generalia. dicit se non consulturum alicui illum in aduocatum recipi, qui permisit in prin. intra decendium inchoari. Io. de Deo sine his verbis prosequitur. ¶ Vbertus Cauil. lib. iii. rub. de tutore, qui vult agere. Vber. de Bon. posuit rubricam qualiter repellantur tutores & curatores in genere. ¶ Quæstionem autem domi nicalem 77. de tutore & eius pupillo, qui in præsentando discordant, plene vide de electio. ex eo quod. li. 6. super gl. ff. de iure immuni. ¶ Nostris temporibus fuit dubitatum, an rutela regis Legion. finiretur finito anno 14. ita quod nec habere deberet curatorem. Quod illa ætate finiatur tutela patet. Insti. qui. mo. tu. fi. in prin. & vide ff. §. 1. ver. item quod is cur. Quod administrare deberet, allegabatur ius & factum ac conditio personæ: de iure allegabatur. quod maior 14. causas beneficiales & matrimoniales etiam in iudicio administrat vt maior. de iudic. c. vlt. li. 6. de rest. spo. ex parte. Si ergo administratio beneficii & coniugis sibi conceditur, concedi etiam debet administratio regni, ex quo finita est tutoris administratio. Arguebatur etiam de sexu ad ætatem: nam fœmina ex sexu est inhabilis ad iudicandum. ff. de re. iu. l. seminæ. & tamen si ex successione sibi debeatur dignitas secularis, illam administrat. 12. q. 2. cum deuotissimam. de arbi. dilecti. & vide quod ibi no. in 3. gloss. & quod super ea dixi. & facit de priuil. ex parte. iii. Item inducitur lex. cum prætor. ff. de iud. quæ solum impuberib. ætatis respectu prohibet iudicare. Inducitur & lex, quidam consulebant ff. de re iudic. & quod no. de offi. deleg. cum vigesimum. Inducebatur etiam, quod pubes non cogitur curatorem habere: quia non datur inuito, nisi in litem. Instit. de cur. §. item inuiti. in facto dicebatur, quod dissensio tutorum erat damnificatio regni. Cum etiam Euangelista testetur, quod omne regnum diuisum in se desolabitur, & domus diuisa non stabit. Matth. 12. Quæ dissensio dicebatur in facto aliter se dari non posse, quàm per administrationem adulti habentis penes se sapientes, quorum consilio regat regnum, per quod & propter multitudinem astantium & officiorum ab antiquo ordinatorum in domo & familia regia sperabatur regimen prosperari. De tertio dicebatur, quod multum ætatis supplebat discretio, sicut alias dicitur de despon. impu. c. fi. 77. dist. monachus nouitius. & C. de proxi. sacro scri. l. in sacris. Et dicebatur ei conuenire illud Lucæ ij. Puer crescebat & confortabatur plenus sapientia, & gratia Dei erat cum illo. & quod Salomon adhuc puer electus fuit a Deo, Paralip. 23. & illud Prouer. 20. Ex studiis suis intelligitur puer. extr. de præsumptio. ex studiis. ¶ In contrarium inducebatur textus legis primæ in prin. ff. de mino. Item quod licet sit discretus adultus: tamen veniam ætatis non impetrat ante 20. annum. C. de his qui ve. æta. impe. l. 2. Item tales propria negotia administrare nesciunt: multo minus publica: vbi maius imminet periculum. de elect. vbi periculum. lib. 6. cum concor. Item stabilem mentem non habens, sapientium hominum non debet iura tractare. C. de testa. mili. l. fin. Inducebatur, in decorum esse, quod alios regant, qui seipsos nesciunt gubernare. de ęta. & qualita. indecorum & quod ibi scripsi post Arist. & post Socra. Inst. de excu. tu. §. minores. & verbum. Salo. xxx. Prouerb. notatum extr. de præsum. ex studiis. Et Esa. 3. Dabo pueros principes eorum. & Eccleiast. x. Væ terræ, cuius rex puer est: & cuius principes mane comedunt. Et regis est proprium, iustitiam facere. 23. q. 5 regum. & speciale periculum allegabatur in ipso regno, in quo in criminalibus non appellatur, quia non recognoscit superiorem, vt nota. lxxii. distin. Adri. & de ipso. de donatio. inter virum & vxor. & si necesse. Ad hāc partem facit de sup. ne. præla. grandi. Et hæc pars fertur electa. Adde, quod uerba proposita addita sunt de verbo ad uerbum, Oldr. eius consi. 52. incipiente, quæstio talis.

b Testamentarii. ¶ Hostien. ibi. ff. §. pen. in fi. remittam, addebat quasi testamentarios.

¶ De testamentario Tutore.

¶ Obiicienda contra dicentem se testamentarium tutorem.

SVM

SVMMARIVM.

1 *Datus tutor in testamento, facto inuentario, an poterit debitorem conueni re pupillarem nomine pupilli.*
2 *Tutor vel curator datus a patre, vel matre filio naturali, si non sit confir matus, non ualet.*
3 *Datio tutoris a matre in testamento coram quatuor testibus, an teneat. Instrumentum testamentariæ tutelæ quomodo concipiatur.*
4 *Tutor absolutus a reddenda ratione per testatorem, non debet amplius cogi ad iurandum, seu promittendum de ratione reddenda.*
5 *Tutor testamentarius non tenetur fideiussorem præstare.*

§. Si tutor dicit se testamentarium, s. in testamento datum: obiice, q̄ is, qui testamentum condidit, talis est, qui non p̄t tutorē dare: vel is qui datus est nō potuit dari. qđ dic vt ff. de testa. tu. l. 1. Itē, q̄ testamētū, in quo datus est, imperfectū est, vel p epistolā datus est. C. de ɔfir. tu. l. 2. ff. e. l. 2. Item, quod ex illo testō non est adita hæreditas. ff. de testa. tu. si nemo. & l. seq. & l. in te-
1 stamēto. † ¶ Sed an [a] datus in testamēto facto īuētario, poterit ɔ
a uenire debitorē pupillarē nomine pupilli? Videtur, q̄ non. Nam
b hic videtur esse perplexitas [b]. Nō enim p̄t esse tutor, nisi sit adita hæreditas, vt iā dixi: nec ēt adiri p̄t, licet sit lucrosa, sine tutoris au ctoritate Insti. de auct. tu. §. neque tamen. Sed dic, quod iussu iudi cis adibit hæreditatem: vt C. de iu. deli. si infanti. in fi. vel dabitur curator, ad adeundā. C. de admi. tu. cum quidā. secundum Albe.
c Pap. [c] Item excipitur, quod est talis, qui alias nō potest ex testamē to capere ff. eodem, testamento tutores. Item, quod non iure da tus est, ff. e. testamento. 1. Item, q̄ illud testīn est inofficiosū, vel falsum. ff. e. iure nostro. & l. seq. Item, quod est irritum, & vide cau sas. ff. de iniu. rup. & irri. te. Inst qui. mo. te. infir. p totum, & dicā j̄. de instr. edi. §. compendiosè. Item, quod est minus solenne: nec est a iudice confirmatus. C. de confir. tu. l. 2. ff. e. qui a patre. & l. si filio. & de admi. tut. tutores §. curatores testamento. Et si exhibe tur confirmatio, vide si est legitime facta. quod dic vt ff. & C. eo.
2 per totum. † ¶ Item, quod datus est a patre, uel matre tutor vel
d curator filio naturali [d], nec est confirmatus: vnde non ualet. ff. eod. de confirmà. tut. l. 1. & l. qui a patre. & l. naturali. & l. vtilitatem. C. eo. l. fi. de epis. aud. de creationib⁹. Inst. de cur. §. 1. & in p̄d. §. curatores. C. de neg. gest. curatorem. Item obiice testamento quicquid obiici contra illum posset, si ex eo hæreditas peteretur: puta testatorem non fuisse sanæ mentis, vel alias fuisse intestabilem. & similia. extr. de suc. ab inte. c. fi. ff. qui testa. fa. pos per totū. Inst. qui. non est permis. fa. te. Item excipitur, q̄ tutor datus in testamento est furiosus. Insti. qui da. tut. pos. §. furiosus. Item, quod est incertus, vel incerte datus, vel ad certā rem, uel causam datus quod fieri non potest. ff. de test. tu. tutor ita. Inst. qui da. tu. pos. §. certæ. Itē, quod causa quare datus est, mutata est: quia ex amico factus est inimicus, vel ex diuite pauper. ff. de test. tu. paterfa. in fi. & de confir. tu. l. pe Item, quod datus est a matre tut. vel cur. nec est a iudice confirmatus: vnde nō tenet. ff. de confir. tut. l. j. & de
3 test. tu l. mater. † ¶ Quid si detur tutor a matre [e] in testamēto co
e ram 4. testibus? Videtur, quòd tenet datio: qa potest testari inter
f liberos quocunq; modo vult. [f] Sed hoc verum est in hæreditate: quia si decedat, ex toto perueniet ad eos, secundum Ia. Quid si auia instituens nepotem dat sibi tutorem? Videtur, quod non ualet quia lex semper dicit đ matre quæ eū instituit: ut C. de testa.
g tu. mater [g]. secundum Homobo. Instrumentum autem testamentariæ tutelę sic concipitur:
h FORMA Tutelæ testamentariæ [h]. Cum nuper T. in suo testamento manu talis notarii scripto, P. tutorem H. & M. eius filiis reliquisset, idem P. in præsentia talis iudicis constitutus eandem tutelam petiit sibi auctoritate ipsius decerni. Eodem igitur iudice tutelam ipsam ei decernente, promisit idem P. mihi tali notario s̄. scripto stipulanti & recipienti vice & nomine dictorum pupillorum, & corporaliter iurauit ad sancta Dei Euangelia omnia & singula utilia ipsis pupillis facere, & inutillia prætermittere: ipsorumque res & personas ad commodum & vtilitatem eorum bona fide custodirre & saluare: inuentarium de rebus eorum facere, & administrationis suæ rationem tempore debito reddere, cum integra residuorum resignatione, eo saluo. quod semper vti valeat veritate. Cæterum, dictus iudex huic actui legitimo suam au
4 ctoritatem interposuit & decretum. † Hoc tamen nota, quod si testator liberauit & absoluit tutorem a reddenda ratione, tunc non facias eum iurare & promittere de reddenda ratione: sed post illa uerba, inuentarium de rebus eorum facere, &c. iunge: rationem vero administrationis reddere cum ab ea fuerit absolutus a testatore, non aliter quam de iure debuerit, teneatur.
5 † Item testamentarius tutor non tenetur præstare fideiussorem:
i vt j̄. §. 3. ver. horum [i].

ADDITIONES.

a Sed an. ¶ Isto uer. fuit Ace. in l. 1. C. de test. tu. in 1. gl. quæ fuit additio.

b Perplexitas. ¶ Domi. meus in legibus negabat perplexitatem, dicens hunc casum, quod sufficit de facto fieri: autorizabit ergo tutor pupillo adeunti, licet non possit de iure, per l. mulier. §. 1. ff. de condi. instit. Cuius casum vide, & plura similia in quæ. super regula, non præstat. de reg. iur. lib. vi. ver. adhuc.
c Alb. Pap. ¶ Et ille faciet inuentarium, ī quo solum ponet spem hęreditatis adeundæ, & ita seruatur Aliqui reprobant, quod de curatore dicitur per l. cum in una. ff. de appellat. & dicunt dandum alium tutorem per l. hæreditas. in princip. ff. de te. tu. & no. in l. si nemo ibi præce. Dici tamen posset, q̄ hæc perplexitas cessat in suo hærede. Ad quod benefacit ff. de legat. j. si post mortem. in princip. & Instit. de hæredib. quæ ab intest. §. si autem. De his per Cy. in l. 2. C. de test. tut. ¶ Adde q̄ opi. Ioan. And. quæ fuit Dyni in d. l. si nemo. sequitur etiam Bar. ibi qui ponit ēt, q̄d si suitas non posset operari: quia testator substituisset vulgariter.
d Filio naturali. ¶ Hic est quod facit hunc casum diuersum ab illo. Item quod datus, qui sequitur. ¶ Adde vt per Bar. in l. naturali. §. 1. allegata per Specu. & ibi etiam de matre.
e A matre. ¶ Accur. vbi s̄. dicit a patre.
f Modo vult. ¶ C. de test. hac consultissima. §. ex imperfecto. & vide quod ibi not.
g Mater. ¶ Subdit Accur. vbi s̄. quod dixi in matre, idem in auia.
h FORMA tutelæ testamentariæ. ¶ Rolandini fuit vsque ad finem huius §. parte 7. post prin.
i Horum. ¶ An possit esse testamentarius debitor, uel creditor, uide j̄. §. fin. vltra medium.

¶ De legitimo Tutore.

SVMMARIVM.

1 *Dicenti se tutorem legitimum incumbit onus probandi, se legitime constitutum.*
2 *Vbi testamentarius tutor extat, non est locus legitimo.*
3 *Instrumentum legitimæ tutelæ qua forma concipiatur.*
4 *Tutelæ legitimæ quando sit locus.*

2. §. Si vero dicit se legitimum, scilicet proximiorem, nō habita differētia inter agnatos & cognatos, vt in aut. de
1 hæ. ab inte. ve. § ex his. col. ix. † probet hoc, & quod etiam sit legitime constitutus. Tu vero, proba, si potes, q̄ alius sit proximior, & quod non est legitimè constitutus & vide C. de le. tu. auth.
2 sicut. & ff. e. l. pe. & per totum. § † ¶ Item excipe contra eum, q̄ testamentarius tutor extat: vnde non est locus legitimo. ff. de test. tu. si quis sub conditione. ff. de tu. & ratio. dis. si tutor. §. 1. Itē, q̄ nō satisdedit idoneè rem pupilli saluam fore: nisi sit pater, vel patronus ff de legitimis tu. l. 2. in qui. cau. in integ. re. non est nec. si tutor. C. de tu. quia non sat. l. 1. & no. Inst. de satis. tu. §. 2. Item, q̄
a nō recepit tutelam intra annum [a]. C. de le. hær. l. sciant. ff. ad Ter. l. 2. §. si mater non petierit. Instrumentū autem tutelæ legitimę sic concipitur:
3 † ¶ FORMA Tutelæ legitimæ [b]: Talis iudex, talem dominā
b matrem H. pupilli filij quondā T. in ipsius præsentia cōstituram eiusdem H. tutelā petentem & affectātem, cum eadem tutela sibi secundum iuris ordinem deferatur, & ipsa sit in ea prę ceteris præferenda, eidem pupillo tutricem constituit & decreuit: quæ tutrix, p̄misit mihi notario. j̄. scripto vice & nomine dicti pupilli stipulanti, &c. vt s̄. in alio instrumento, vsque ibi: vti valeat veritate, postea iunge, renuncians Velleia. Senatuscō. & secūdis nuptiis, & omni alii auxilio, de ipsis iurib. & beneficiis plene certificata quæ sint, & quid dicāt. Insuper P. dictæ tutricis precibus & mādato pro ea extitit fideiussor, & demum huic actui legitimo idem iudex suam auctoriatetm interposuit, & decretum, Et hæc forma probatur in his, quæ no. j̄. in §. nunc dicendum. Sed pone, paterfamil. decedit vnico filio impubere puta anniculo, & alio pubere, puta xxiii. ann. agente relictis: reliquit ēt fratrē legitimæ ætatis Ecce frater impuberis est inhabilis, quia ætatis insufficientis: nūc quæritur, an sit locus datiuo: item esto, quod frater defuncti vocetur vt legitimus, vel alius ut datiuus: quæritur an iste pubes adueniente legitima ætate, excludat alium illegitimum, vel datiuū. Et uidetur, q̄ patruus tanquam legitimus præcedet datiuum, &
c ei præferetur. C. qui da. tuto. uel curat. pos. l. si soror [c]. Item patruus ipso iure est tutor. l. xii. tab. vt ff. de le. tu. legitimos. ergo datiuo locus esse non potest: quia habenti tutorem, tutor dari non p̄t; vt C. qui petant tu. cum ius habenti. Itē, cum frater impuberis, qui nunc inhabilis est, speretur esse habilis adueniente ætate. ff. de legit. tu. l. 1. locus est datiuo, nec vocabitur agnatus, qui est in gradu sequenti. vt ff de excus. tu. non solum. §. si libertus. & C. de epi. audi.

ADDITIONES.

a Intra annum. ¶ Vber. de Bo. dicit forte, subdens hoc non esse clarum. allegat easdem leges. Ioann. etiam de Deo non posuit hic, quem imitatus est auctor. ¶ Adde quod Bal. consi. clvi. & cccxliii. lib. 1. tenet sufficere, si petat intra annū & ɔsi. 21. li. 4. Ang. ɔsi. 108. & ɔsi. 166. Pau. de Ca. ɔs. 265. & 3
b FORMA Tutelæ legitimæ. ¶ Rolandini, vbi s̄.
c Si soror. Quomodo Host. exponit textum illius. l. scripsi super parte 2. de ap. super j. gl. ver. si tamen iudex.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

audi.de creationibus.Item videtur,quod frater impuberis legiti ma ætate adueniente,excludet patruũ, qui est gradus inferioris arg.ff.de suc.edi.l.si. Excludet ẽt datiuum,si a iudice datus sit:vt ff. de tu.& ra.dis.si tutor.§.si duobus.& ar. Inst.de Atti.tut.§ sed si testamento.& §.item si iure.& §.ab hostibus Econtra videtur,ꝙ ñ excludet patruum, cum ambo sint legitimi, & sic ambo debent esse tutores vt ff. de leg.tut.l.3 §.si duo.& l.si plures. quasi pares sint Et par in parẽ nõ habet imperium:vt ff.ad Treb ille a quo.§. tempestiuum. e.tr. de elec.innotuit.Item uidetur quod non reuocat datiuum, cum semel legitime datus fuerit. ar.ff.de tu.quæsitum.C.de testa.tut.si tutores testamento. Odof.[a] dicit locũ esse datiuo tutori,patruo excluso ff.de legit tu.l.1.§.si apud & in præ. §.si libert⁹. & d.l.de creationibus.Item dicit,quod legitima ætate
b adueniente fratris impuberis ipse erit tutor, & excludet datiuũ [b]: ut in præ. concord. in proxima quæstione. alias non. per H. ff. e.
4 agnato.† ¶ Et vt scias quando tutelæ legitimæ locus sit,dic cum persona agnati impeditur habere tutelam legitimã, aut impedit ab initio cum tutela est deferenda:aut ex post facto,ea iam delata.Si ab initio,& impedimentum est perpetuum:vt quia est fœmina, vel perpetuo furiosus,mutus,vel surdus:tunc nõ est locus datiuo,sed legitimo sequentis gradus:vt ff. de le. tu.l.1.§.interdũ alibi.& § item in libertis.& § fi.& l.agnato.in fi.Si aũt est temporale impedimentum: vt quia minor, vel captus ab hostibus:tunc non est locus legitimo sequentis gradus, sed tantũ datiuo: vt ff. eod.l.1 § si locus.& in præ.§.si libertus.Ceterum si impeditur ex post facto:vt quia remouetur, vel excusatur,locus est datiuo,& non legitimo sequentis gradus:vt ff.e.l.3.§. quæri potest.Si uero moritur, uel capite minuitur, locus est legitimo sequẽtis gradus, & non datiuo. ff.eo.l.3.§.non tantum. & l. quod defuncto. Quæ autem tutela excludat alteram dicam j.§. nunc dicendum.

ADDITIONES.

a Odof. ¶ Cuius ad literam fuit tota ista quæstio, vsque ad §. vltimam lineam.in addi.super sum.tit.de legit.tutel.

b Datiuum. ¶ Testamentarium non.& concordat j.§. nunc dicendum.ver. sed pone aliqua.

¶ De datiuo Tutore.

¶ Tutore seu curatore se dicente datiuum, quæ contra. opponatur.

SVMMARIVM.

1 *Filio ingressi monasterium, an debeat dari tutor.*
2 *Tutores datiui multimode dantur.*
3 *Tutor datiuus per Græcam constitutionem debet satisdare.*
4 *Tutor datus inutiliter, & confirmatus, an dicatur datiuus vel testamentarius.*
5 *Instrumentum datiuæ tutelæ quomodo, & qua forma conficiatur.*
6 *Tutela alia datur a lege, alia a testatore.*
7 *Tutelarum species sunt duæ: & qua forma fiant.*
8 *Tutoris datio, quo pacto debeat a iudice confirmari, vt ualeat, & qua forma fieri debeat.*
Tutor postquam se datum nouerit intra quinquaginta dies, qua forma se poterit excusare.
9 *Causa iustæ dandi regibus curatores, quæ sint.*

a 3.§.Si autem [a] tutor vel curator se dicit datiuum,s.datũ a iudice:excipe,ꝙ alius est testamẽtarius, vel legitimus, qui præcedit eum.ff.de tu.& rat.dis.si tutor.§.1.quia habenti tutorem,tutor dari non potest:vt j. dicam.Item quod est datus ab eo qui dare non potuit, puta a delegato præsidis, vel a prætore, vel præside furioso.ff.de tu.& cur.da ab his 1 ius dandi. & l.nec mandante.de hoc j.ti.proxi.Itẽ,ꝙ erat talis pupillus, cui non erat datus.ff.eo.l.1.l.pupillo. & C. vbi pupillus edu.l.fina. qui dari tu.vel
1 cur.poss.neque.† Sed quæritur,an filio ingressi monasterium debet dari tutor? Et uidetur, quod sic: quia ingressus transit in alterius potestatem. xviii.q.2.abbatem. Vnde alium in sua potestate habere nõ potest.ff.de adulte.sic eueniet.ff.de acqui.pos.cum hæredes. & de acqui. re.do. liber homo.Imo seruus efficitur: vt liiii. dist.multos.Sed dic, quod non transit,quoad hoc,in abbatis potestatem, ut filius eius liberetur a patria potestate. Certi enim sũt modi,quibus quis liberatur,de quibus non est is. Insti. qui mod. ius pa.po.sol.§.fi. Ergo si filius ingressi in patris maneat potestate non debet ei dari tutor: dabitur tamen curator bonis. C de bo.q̃ lib.l.fi.§ si autem a patre.de capti & postl.reuer.l.3. ff.ex qui.cau.
2 ma.l.ab hostibus.in prin vide j. de sta.mona.ver. xii.† Horum autem datiuorum quidam dantur sine inquisitione, alii ex inquisitione, alii extraordinarie,siue anomale.Hi qui dantur sine inquisitione, seu causæ cognitione: vt quia non quæritur,an sint locupletes,uel non,& huiusmodi.ff.de confir. tu. l.1 .Insti.de Attil.tu. §.sed hoc iure.satisdabunt rem pupilli saluam fore,sicut & legitimi,vt prædixi:& probatur C.de tu.& cur.qui nõ satisd.l.1 & 2.C. in quibus cau. in inte.resti.non est ne. si tutor. C. de postli. reuer. cum cognatos. C. de cura. fur.l.fina §. sed cum antiquitas.C. de epi.au.l.2.Sed dati seu confirmati ex inquisitione non satisdant, Inst de satisd.tu.& cur.§. 2.C de tut.&cu. qui non satisd. non omnium, vt patet in eo, qui a patre datus est tutor in testamento emancipato filio:qui sine inquisitione confirmandus est, & sine satisdatione: vt Inst.de tute,in fi. nisi in curatore furiosi, qui licet datus sit ex inquisitione, tamẽ satisdat,si non habet idoneam substantiam C.de cur.fur.l.fin.§ Sed si quidem.& §.si vero,non talis.
3 †Hodie vero per consti. Græcam, quæ recitatur Instit. de Attil.
b tut.§.nos autem.omnis datiuus satisdat.Hoc tamen [b] fallit secundum quosdam, in matre filio tutorem dante, qui non satisdat: li-
c cet ex inquisitione detur [c] ff.de confir. tut.l.j.C. eo. l.1.veruntamen si tutor vel curator sit locuples, remittitur satisdatio. C.de episcop.audien.de creationibus.ff.de testa.tut.testamento. circa finẽ.ff.de le.tuto legitimos.circa prin.Sed & testamentarius tutor non satisdat,cuius fides a testatore approbata est.Insti. de sat.tu. & cu.§ 1. ff de test.tut. testamento datos. resp.1.etiam nec recte datus,si tamen sit confirmatus:vt ff.de confir.tuto.l.j. dum tamẽ confirmatio sit legitime facta,alias non.ff. eodem.l.naturali.& di
4 xi.s.† ¶ Sed an datus inutiliter & ꝯfirmatus sit testamẽtarius,vel
d datiuus? Dic [d],quod datiuus.argumen. ff. de verbor.signi.l.lege. & in authen.de defen.ciui § interim C. de ve.iu. enu.l.1.§.sed neque.De hoc no.C.de confirman.tut.l.2.& vide j.§. proxi. versic.
e tem obiicias ei.Item excipitur [e] contra tutorem, vel curatorem quod non satisdedit rem pupilli saluam fore.vt C.in quib.cau in integ resti.non est neces. si tutor nisi sit testamentarius, vel ex inquisitione datus:quod dic,vt iã dixi in ver. horum.Item,quod dubitatur an sit tutor vel curator,an gestus sit ei commissus; vnde non audietur,nisi caueat de rato.ff de administrat. tutorum l.vul
f go [f]. vel si dubitetur pro qua parte gestus sit ei commissus, vbi erant plures tutores,vel curatores. ff de solu. quæro. & l.quod si
5 fortè.§.1 ff de admi.tu.l.fi.§.defensionem.† ¶ In datiua autẽ tutela instrumentum sic conficietur.

ADDITIONES.

a Si autem. ¶ Hodie dixit Azo in Summa,nisi dicas,vt B.dicere solebat,hoc emendabat,&c.

b Hoc tamen. ¶ Proxime dictum.

c Detur. ¶ Id est,licet necessaria.

d Datiuus. ¶ Dic secundum Azo. de confir. tu.ver.ego puto. Dom. meus in legib.tenebat eum testamentarium,non obstante l.lege obuenire.ff.de ver. sig.quæ dicit,ꝙ confirmans dat.Dicit enim id verum in eo,qui non habet necesse confirmare,sed hic iudex necessitatur ad hoc:ergo non dat,nisi abusiue,cum in necessitate non sit liberalitas. ff.de adi.lega. l.ad rem. Et eadem ratione non elegit.ff.de leg.2.vnum ex familia.§.si de fal. & de adopt.si arrogator. prædictam necessitatem probat per l.si impuberi.ff.de cura. furio.& talẽ præferendum legitimo,probat per ordinem Rubricarum. C.vbi prius de testa.secundo,de confir.tut.s.dato in testamento inutili. tertio de leg.tu. Et de his vide per Cy.C.de confir.tu.neque qui volens opiniones pacificare,tenet eum datiuum cum Azo.& sequacib.sed sapere naturam testamentarii,ita quod præfertur legitimo ibi vide, vbi narrat Iac. de Are. concordare domino meo.Item scias,ꝙ dominus meus satis breuiter in titulo de confir.tu.sic distinguebat, si detur tutor inutiliter,aut a patre naturali & legitimo,aut a naturali tantum, aut a matre,aut ab extraneo.Primo casu non valet, sed debet omnino confirmari sine inquisitione & satisdatiõe.eo.ti.l.2.& ff.eo.qui a patre.& l.si filio.secundum vnum intellectum. Hoc regulare fallit,quando superuenit noua suspicionis causa, vel nouiter innotescit antiqua.ff.eo.tit.in ꝯfirmando.& l.seq.& l.vtilitatẽ.Secundo casu,si nihil illi reliquit,nõ tenet,nec ꝯfirmat.Si reliquit ꝯfirmat sine inquisitione,cũ satisdatione tamen,eo.tit.l.fi.ff.eod.naturali.& C. quando mul. tu. offi. fun. po. l.fin. in princip. in matre distingue:aut instituit filium,aut non. Primo casu iudex debet eum confirmare.Secũdo potest & vtroque casu cum inquisitione, quod est notabile:vt dicit Azo in Summa huius tit.quod confirmatio non fit sine inquisitione:cum alias iudex cum illa & sine illa det & confirmet tutores. Hæc patent ff.de testa.tu.l.4. ff. eod. l.1.2.& 3. Quarto casu si non instituit,non debet, nec potest confirmari:si instituit,& nil ultra habeat pupillus,non male facit iudex illum decernendo tutorem.ff.eo. l. si patronus. Dicit autem Azo in fi.Summæ, ꝙ forte non remittitur satisdatio in hoc casu.ff.eo.l.tutores. ¶ Adde,ꝙ tutor confirmatus sit testamentarius tenet Bar. post Mar.Sylli.in l.1.ff.de stat.& illũ sequit̃ Pet.de Anc.in cle.2.de statu mo.

e Item excipitur ¶ Secundum Vbertum.

f Vulgo. ¶ Vt ibi no.Ioan.dixit,ꝙ non est ibi cautio, ꝙ pupillus factus pubes,ratum habebit:sed est cautio,ꝙ aduersarius non patietur damnũ,dato ꝙ ille non sit tutor.ibi uide. Est sciendum, ꝙ Dyn. xx. suo consilio tenuit, ꝙ præstita cautione de rato,vel æquipollenti,si contingat pronunciari contra tutorem, & ipse nomine pupilli.& vt tutor appellet,tamen asserens sua interesse, quia satisdedit:si in causa appellationis iterum negetur tutor: vel esse talis de iure, oportebit eum de nouo cauere:quia licet in prosecutione totius causæ, ad quam extenditur cautionis effectus, ff. de dam. infe. inter quos.§.alieno nomine.in fi.C.de procur.ita demum,plus cauere non tenetur:quia tamen illius cautionis effectus ad contrarium appellationis non extenditur.ff.iudica. solui.cum apud.Instit. de satisdat.§.si vero. & causa vel exceptio est talis,quæ quoad pupillum, ex quo ille tutor non erat, redditur iudicium nullum, licet si dilatoria,opponi tamen posset in qualibet parte principalis causæ,& per appellationem causa reducitur ad statum,quo erat ante sententiam: sicut tunc ita, & nunc cauere tenetur. Allega.ad præ.ff.de pænis.l.2.§.fin.ff.ad Turpil.l.prima. in fin.ff.de administra.tu.l.si minoris. C. de temp.appellat.per hanc.

Datiuæ

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

a FORMA Tutelæ datiuæ[a]. Talis iudex cognito, quod H. pupillo filio quondam P. nemo fuerit tutor testamentarius relictus, & quod etiam hi, qui legitimi fuerant admittendi, sunt excusati, & rationabiliter absoluti, citatis agnatis & cognatis eiusdem H. quia omnium eorum testimonio & approbatione inuenit T. ad ipsius pupilli tutelam gerendam magis idoneum, idcirco ipsum T. eidē pupillo tutorem cōstituit & decreuit. Quapropter idem tutor promisit mihi notario infra scripto, &c. vt s. in primo īstrumento, vsque ibi: vti semper valeat veritate iunge insuper M. dicti tutoris precibus, & mandato promisit mihi notario nomine dicti pupilli stipulāti, se facturum & curaturum, quod dictus tutor prædicta omnia & singula attendet & obseruabit: & ꝙ ipse dictum pupillum indemnē seruabit de omnib. & singulis suprascriptis. Post hæc dictus iudex omnibus prædictis & singulis suam auctoritatem interposuit & decretum. † ¶ Patet igitur ex præmissis, quod tutela alia datur a testatore: vt C. de testa. tut. per totum. alia a lege, iudice suum interponente decretum: vt ff. de leg. tu. legitimos. & per totū. C. de cur. fur. auth. quod nunc. alia ab ipso iudice. C. de tu. qui nō satisd. l. 1. & 2. Inst. de Att. tut. §. pen. ff. de tut. & cura. da. ab his. l. j. 2. & 3. & per totū. ¶ Verūtamen istæ duæ species hodie de consuetudine, in quibusdam regionibus sunt & fiunt ad petitionem matris pupillorum & aliorum. hoc modo:

7 ¶ FORMA Petitionis maternæ: † Accedēs domina A. ad ꝺ sentiam talis iudicis, instanter petiit B. & C. filiis suis habitis ex D. quondam viro suo dari P. in tutorem, protestando se velle nubere, & tutelam deferre: qui iudex inquisitione præmissa dicto P. promittente & iurante, mihi notario publico nomine pupillorū stipulanti, vtilia agere, & inutilia ptermittere, & pupillaria bona saluare, atque defensionem legitimam facere, eundem P. tutorē constituit, dicens, tutor esto. pro quo H. fideiussor extitit, se & sua bona mihi notario nomine pupillorum obligans pro tutore. C. de admi. tu. l. fi. §. omnem. ff. rem pup. sal. fore, per totum. Et no. quod cum nō fiat de consuetudine plena inquisitio semper, nisi datus a iudice satisfiet, nō erit legitimus administrator: ut

8 C. in quib. causis in integr. resti. nō est ne. si tutor. † ¶ Verum quia tutoris datio quandoque non adeo perfecta est, ꝙ valeat, nisi confirmetur a iudice, vt pote, quando pater naturalis naturalib. filiis reliquid tutorem: vt C. de confir. tu. l. fi. vel quando mater filiis suis tutores in testamento constituit, eos hæredes instituendo: vt ff. de testa. tu. l. mater. & C. de cōfirm. tu. l. j. & ff. eo. l. j. taliter fiet tunc confirmatio.

FORMA. Cū A. Titio filio suo naturali in testamēto suo P. constituisset tutorem, dicto P. iurante, & promittente mihi notario publico &c. vt in præc. forma: vsque, legitimam facere. & iunge, coram tali iudice dictus iudex eundē confirmauit in tutela & administratione interponēdo iudiciale decretum. Quod dixi de iuramento, probatur C. de cur. fur. l. fi. & auth. quod nūc. Eodem quoque modo fit, qū mater filio instituto reliquit tutorem: hoc addito, ga dēt iudex inquirere an tutor sit idoneus: vt C. de cōfir. tu. l. tutores. & facit ff. e. titul. l. naturali. qualiter in hac materia libelli concipiantur, vide ꝯ. de iudicis §. generaliter. ver. sequitur.

b & seq. b ¶ Tutor autē intra quinquaginta dies postquam se datū nouerit, priusquam aliquid administret, se pōt taliter excusare, FORMA. Ego H. propono corā vobis d. iudice talem causam excusationis quæ mihi ꝓpetit a tutela T. quā mihi P. eius pater in suo testamento reliquit: dico enim me cū sim in Italia quatuor filios habere[c]: ꝓpter quod postulo me ab ipsius tutelæ one-

c 9 re absolui. Insti. de excu. tu. in prin. & §. qui excusare. † Quæ sint iustæ causæ dandi curatores regibus vel ducibus, vide extr. de sup. ne præ grandi. lib. vi. Formam autem instrumenti reditæ administrationis, habes infra de edi. instr. §. edicto. ver. porro.

3 *Matrimonium initiatur per sponsalia: & tutelam filiorum non potest habere illa, quæ nondum matrimonium contraxit.*
4 *Mulier tutelam habens, an matrimonio contracto eam amittat.*
5 *Mulier non potest regulariter esse tutrix.*
6 *Mulier minor xxv. annis, habens filium, cui datus est tutor: quia ipsa non potest esse, an si ad ætatem legitimam peruenerit, possit habere filii tutelam.*
7 *Mater suscipiens tutelam filiorum, quæ deinde ad secunda vota transiēs eam amisit, an mortuo viro secundo recuperare poterit.*
8 *Testamentaria tutela excludit legitimam & datiuam: si autem testamentarius desit, quid iuris?*
9 *Mater si desinat esse tutrix, ad quos deueniat tutela.*
10 *Mater petere habet dari tutores filio impuberi, & illi administrare.*

a 4. §. Nunc [a] dicēdum est de tutela anomala, seu extraordinaria, scilicet matris & auiæ. Dicitur autem anomala, quia non est testamentaria, neque legitima, neq; datiua. Testamentaria non est, quia lex prohibet fœminam dari tutricē in testamento: vt ff. de testa. tu. iure nostro. & si est data, non habet ius constituendi actorem: nec ipsa videtur posse administrare. Si enim dari posset, cogeretur inuita: at ipsa non cogitur, vt iam dicam. Item legitima non est, cum lex dicat, eam postponi omnibus testamentariis & legitimis: vt C. quando mu. tu. off. tun. l. 2. & sic patet eam legitimam non esse. Item ipsa est cognata, non agnata: cum sit per fœmininum sexum coniuncta: vt ff. vnde cognati. l. j. ergo non est legitima: vt C. de leg. tu. l. 1. Item si esset legitima, cogeretur inuita: vt ff. de legitim. tutor. l. legitimus. Sed non cogitur, vt dicam. argumentum tamen contra, C. ad Tertullian. omnem. & C. in quib. caus. pi. ta. contra. l. pe. Sed ibi exponitur legitima, id est a lege approbata, sed in veritate non est legitima. Item datiua non est, cum tutelæ munus sit necessarium: vt C. de adm. tu. l. fin. in prin. at ipsę non coguntur multæ susciꝑe, sed eis permittitur subire, si velint: vt C. quādo mulier tu. off. tun. auth. matri & auiæ. Item quia præferuntur omnibus legitimis, vt ibi. & contrarium verum est: quia legitima præcedit datiuā: vt ꝯ. dicā. Huius tutelæ formā vide s. § si vero. igitur exhibetur tutela anomala: vt qa est mater, vel auia, quæ se dicit tutricem: si dicit se in testō datam, repelias eam: ut in præ. l. iure nostro sed nec ipsę dare possunt, vt de

1 xi s. § 1. versi item, quod datus. & seq. † ¶ Sed nunquid mater vꝙ

b auia [b] dari potest a marito tutrix in testō filio, vel nepoti? [c] Vr ꝙ

c ñ. cū sit virile officiū: vt ff. d tu. l tutela. & C. qñ mul. tu. off. tun. l. j. ff de reg. iur fœmine. Itē ga fęmine ſatū a principe dantur. ff. de tu. l fin. Ad idem etiā facit ff. de administra. tut. Titium. & ff. ad Ter.

d tul. l. 2. § si mater [d]. Imo videtur, quod etiamsi mater confirmata est tutrix in testamento filii, quod non ualet confirmatio: vt in ꝓ dict. l. iure nostro. in principio. Et hoc tenent Innocent. & Iacob.

e Azo autem dicit [e] matrem vel auiam dari posse turicem in testamento filio, vel nepoti: verum tamen tunc non ex testamento,

f sed ex confirmatione iudicis est tutrix. f. Si enim potest horum tutelam subire, vbi non est in testamento data, vt in authentica, collat. ix de hær. ab inte. §. ex his multo fortius vbi est in testamē to data, ne voluntas superfluat testatoris, quod esset absurdum. arg. ff. de legat. j. si quando. in princip. Imo pro lege seruanda est: in authen. collat. 4. de nup. §. diſponat. C. de sacrosanct. eccles. l. 1. Hoc etiam probatur. ff. de administra. tu. ita scribit. in princip. & ff. de negot. gest. qui aliena. §. quāquam. & prædict. authen. matri & auiæ. dicit, quod permittitur matri & auiæ subire tutelam filii vel nepotis: nec distinguit, an sint datæ in testamento, vel non: & ideo nec nos debemus distinguere: vt ff de leg. ſōt. ꝓra ta. bo. pos. pe. l. 1. §. generaliter. extr de transa. c. 2 & 2. quæstion. v. consuluisti ff. de Public. de preti o. Item si dicat se a lege constitutam: excipe quod illa tutela legitima est; & legitime, id est, secundum leges a iudice. suscipienda. C. ad Tertul. omnem. C. in quib. causis pign. ta. contra l. penulti. Qualiter autem legitime suscipiantur. & quæ ad hęc

ADDITIONES.

a Datiuæ. ¶ Fuit Rolan. in medium duarum præmissarum. & uide quæ dicen tur ꝯ. tit. proxim. §. vlti. super cura generali ad causas & negotia.
b Et seq. ¶ Qualiter vero agat tutor, uel curator, vel agatur contra eos pro pupillis vel minoribus, vide de libe. concep. §. iam nunc. ver. porro.
c Habere. ¶ Si Romæ, tres. in prouinciis quinque, vt ibi.

¶ De anomalis tutoribus.

SVMMARIVM.

¶ Tutela anomala quare dicatur.

1 *Mater vel auia an possit a marito dari tutrix in testamento filio, vel nepoti.*
Mater si data sit tutrix, & confirmata in testamento filii, non tenet confirmatio.
2 *Titio tutoris a matre filio, auia existente, est contra ordinem iuris: ideo inualida.*

a Nunc. ¶ Hoc principium vsque ad fi. ver. huius. fuit Odof. super Summa de testa. tu. ¶ Adde, quod Bart. post Cy. tenet, matrem legitimam, non anomalam in d. auth. matri & auiæ. qui alleg. tex. in l. pen. C. in quib. causis pignus tā. contrahitur.
b Vel auia. ¶ Hunc ver. habeo per Odo. super Sum. C. quando mu.
c Vel nepoti. Hosti. in decr. ex parte 2. de app. ꝯ. alleg. plene tra. & ibi vide super j. gl. de matre data in testamento tutrice, cū aliis coniunctis, an con tutores illam repellant? Et tenet, ꝙ non. Et de hoc in auth. matri. C. quando mul. &c. in gl. quid ergo.
d Si mater. ¶ Qui multum facit: sed loquitur secundum iura Digestorum. ꝯ. intelliges.
e Dicit Odof. ¶ Vbi supra. qui ad superiorem opin. contrarium addit Mor.
f Est tutrix. ¶ Gui. de Suz. contra, vbi datio fuit utilis ex testamento solenni. hæc in l. 2. C. quādo mu. tu. offi. fun. & vide gl. ad quā. s. remiss. ver. nec obstat
[illegible] s. de hoc not. in authen: matri. & ibi Cyn. ponit dictum Dyn. in v. quæst.

ad hæc sint necessaria, not. C. quando mulier tute off. fun. l. fi. & in auth. ibi posita, maxime in auth. matri. & in authen. de hære. ab in test. §. ex his. colla. 9. Item obicias ei, quod alius datus est in testamento, qui eam præcedit, ut in prædict. authen. etiam si illud sit minus sollenne, dum tamen sit confirmatus: tunc enim is eã præcedit quasi testamentarius. ff. de confirmat. tut. l. 1. & 2. & ꝫ. cod. §. quod satis potest admitti, si prius fuerit confirmatus, quam ma
a ter susciperet. C. e. si ut proponis. secundum Vber. de Bo. [a] Item obiice auiæ, quod pater pueri eam præcedit, vt in prædictis authenticis, maxime in corpore. † Quid si mater petit, & facit constitui tutorem filio, auia existente? Dicit Iac. quod non tenet tanquam facta contra ordinem iuris. C. quando muli. tut. officio fun.
a potest. authen. matri. quod enim ordinate fit, retractatur. C. de executio. rei iudi. ordo extra, de accusat. qualiter. el primo. ext. de resc. cum dilecta. ff. de appell. l. prima. Item non sufficit matri filio tutorem petere, nisi & reliqua præstet. argum. C. ad se. ꝓsult. Tert.
b l. fina. in principio, secundum Iacob [b]. Item excipitur contra matrem, quod ad secunda vota transiuit intra annum, vel post, uel quod peperit, vel peccauit in corpore in tẽpore luctus: vt in prędicta l. omnem. & in prædict. Auth. & C. de secundis. nup. l. prima. & Auth. ibi posita. & in Auth. collat. 4. de nupt §. si quis au-
3 tem. extr. de appell. ex parte M. † ¶ Quid si nõdum ꝓtraxit matrimonium, sed sponsalia? Videtur quod non possit habere tutelam filiorum. vt C. de bon. quæ libe. non sine. ibi: post cœptum matrimonium, & c. vt ff. de spõsa. l. oratio. ff. de adulter. si vxor. Per spõsalia enim initiatur matrimoniũ: ut ibi. & xxvii. q. 1. cum initiatur vt no. extr. de transla. ca. finali. Argum. contra. ff. de his qui no. in fam. solet. §. q̃ virũ. ff. de ritu. nu. si quis officiũ. Dicit Vber. quod de stricto iure non prohibetur, & potest habere: Videtur tamen eadẽ ratione prohiberi, qua & vxor: Nec enim potest cõtra spõsalia venire. extr. de iureiuran. quemadmodum: cum tamen oportet eam secundis nuptiis renunciare vt dixi: non ergo videtur eã posse habere: alias ei spem & vitã adimeret. C. de administra-
4 tiõe tu. l. lex quæ tutores. § domus. in fine § † ¶ Quid si tutelam habeat, nunquid statim contractis sponsalibus, eam amittit? Respõdeo, nõ. Nã facilius impeditur habere, quàm habita perdatur. vt ff. de postulando. l. 1. §. casum. & ff. de adulteriis l. secũda secundum Vbertum. Veruntamen vitricus bene potest esse tutor primigni, non tamen potest apud eum alij: vt C. de cõtrario iud. tu. si pater. & C. vbi pupil. edu. deb. l. j. & ff. de adop. l. nonnunquã. in fi.
5 ¶ Vt autem in his plenius instruaris breuiter nota, quod mulier regulariter tutrix esse nõ potest. ff. de tut. l. finali. C. quando muli. tu. off. fun. potest. l. 1. & 2. ff. de regulis iuris l. 2. etiam in testamẽ
c to: vt prædixi. in casu tamen potest esse tutrix [c], quãdo videlicet testator legauit filio, ne ad patrẽ perueniat vsusfructus: ut in Authentic. vt liceat mat. & auiæ. in principio. antiquitus tamen poterat esse tutrix si a principe impetrauerat tutelam filiorum specialiter: vt ibi, in principio. & ff. de tut. l. fi. Medio autem tempore, si mater erat maior xxv. annis, & nullus esset tutor legitimus, vel testamẽtarius: vel erat, sed se excusauerat, poterat petere filii tutelam a iudice: dum tamen iuraret, quod non transiret ad secũ
das nuptias, & renunciaret Velleiano senatusconsulto, sub hypotheca rerum suarum: vt C. quando mulier tu. off. fun. potest. Auth. matri. & Auth. sacramentum. Et ex quo suscepit tutelam, debet inuentarium fa-
d cere. & cauere rem pupilli salua fore. in Auth. vt matres debit. & credit. sine prohi. filii tu. ge §. fi. colla. vii. Quod autem dixi, quod præfertur legitimis, intellige collateralibus, secus in ascendentibus: vt in præd. §. ex eis. & nota. in præd. Authen. matri. Ea autem matrimonium contrahente, soluta est tutela, ac si mortua esset. eod. tit §. quia vero. extr. de appel. ex parte. & in prædict. Authen sacramentum & si transit ad secundas nuptias, non reddita ratione tutelę, bona eius secundi viri sunt tacite fillis prioris matrimonii obligata. C. in quibus caus. pi. ta. contrahi. si mater. & in Auth. collat. 4. de nup § si autem tutelam. & in præ. Authen. sacramentum. Mater ergo gerens filii tutelam agit & defendit pro ea: vt in
6 præd. decre. ex parte. & extr. qui filii sint leg. ex tenore. sicut & tutor: vt extra, de testa. Raynutius. † ¶ Sed pone, aliqua minor xxv. annis habet filium, cui datus est tutor, vel auia est tutrix: quia ipsa esse non potest, vt iam dixi, & dicam ꝫ. §. proximo, in principio. q̃ ritur, an mater, cum peruenerit ad legitimam ętatẽ, debeat habere filii sui tutelam: & videtur ꝙ non: quia tutela est ius atque potestas in capite libero, &c. Insti. de tut. in prin. Quomodo ergo iste tutor haber potestatem, si remoueret: vt ff. eo. l. j. §. j. nec habenti tutorem tutor dari potest. ꝫ. §. generaliter. versi quod habentẽ
ment. contra. ff. de tu. & ratio. dist. l. tutor, qui Reipublicæ. §.
bus. & Inst. de Attil. tu. in prin. & argum. ff. de leg. tu. l. 1. §. si
c apud. Institu. qui dari tuto poss. §. furiosus [c]. † ¶ Quid si mater sus-
7 cepit tutelam filiorum, deinde ad secunda vota transiens eam amisit: mortuo autem secundo viro, vult illam recuperare: quæ-
f ritur, an possit [f]? Et vr̃ quod sic. Si enim tutela legitima casu amittitur

ADDITIONES.

a Vber. de Bo. ¶ Vbi tractat de anomala. Sed quid si datus esset tutor a iudice, matre, quæ tutelam petere poterat, non petente, nunquid id obstabit ei nunc petenti tutelam, & illum datum remoueri? videtur, quod sibi non obstet: cum factum fuerit contra legem, scilicet authen. matri. quę præfert eam omnibus, exceptis testamentariis. Et sic habetur pro non dato. de iure patron. quod autem. in fin. ff. de reb. eorum, qui sub tut. l. magis. §. si ꝛs. ff. de tut. & cura. da. ab his l. scire. §. sed & si quis, & l. tutor si petitus. vbi hoc tenet Accursi. & placet Dyn. & Oldra. C. quando mu. l. secunda. argumen. ff. de adulter. l. tertia. §. finali. Sed ipse Accurs. in d. authẽti. matri. in gl. ossi. quid ergo in fin. quærens tamen de matre ignorante scilicet alium petere tutelã, & Iacob. Bal. per l. si vt proponis. C. de confir. tut. tene: contrarium. Ad auth. respondet Iac. id verum re integra. & hoc etiam placuit Odofre. ex quo mater fuit in mora, & sciuit iudex pupillum habere matrem. Alle. C. de administrat. tut. fancimus. secus si non fuisset in mora, per prima iura. & ff. de fidei commiss. libertat. l. cum vero. §. subuentum. & C. qui admit. ad bo. poss. l. fin. & facit ꝫ. versi. sed pone. Hoc placet etiam Cyn, in auth. matri. in vi. quæ. hac ratione: quia cum mater non sit inuita tutrix legitima, sed tunc cum petit, existendo in mora, uidetur nolle. ar. ff. de uerb sig. alienationis verbo. & sic pœnitendo redire non potest ad id, cui renunciauit. C. de iureiu. si quis. Hac secundum Gui. de Suxar. procedunt. quando mulier non erat data tutrix in testamento, & quando sciuit alium tutelam petere, quia patientia sibi nocet. C. ad Vel. si fine. & de iure do. in pe. l. prima. Si uero ignoranter, sibi non præiudicat. ff. de transl. l. fin. de his, qui notant. infa. l. genero. Si autem data fuit in testamento solenni, dicit dationem per iudicem factam de alio non ualere. C. qui dar. tut. posl. si sororis. Non obstat C. de confir. tu. si ut proponis. quæ loquitur. de inutiliter dato in testamento: hic loquitur de utiliter dato. Propter hæc, & sequentia, sciendum est, ꝙ domi. meus in leg bus disputauit quæstionẽ de matre, quæ filium impuberem cuius erat tutrix, hæredem instituit, & in testamento illi dedit Titium tutorem: qua mortua, decreta est Titio tutela, & fuit per iudicem confirmatus: post eadem die legitimus petit se in tutela præferri: quærebat quid iuris? Allegat. pro testamentario testimonium matris filium instituentis, quæ ex pietate materna & officio præcedenti, uidebatur uelle & scire quid expediebat pupillo: ex quibus uidebatur ille confirmandus: ergo confirmatus præferendus. maxime, quia originalis huius causa pendet ex testamento, quæ attendenda est. C. Ad Maced. l. 3. Item legitimus suspectus est, qui operas suas ingerit contra uoluntatem matris, quæ aliumdedit & sic repellendus est. C. si contra uoluntatem matris tutor da. sit. l. una. pro legitimo facit, quia confirmatus dicitur datiuus: ut §. §. proxi. ad fi. & est præferendus legitimus, iuxta nota. C. de testamen. tut. l. 1. in fi. ultim. glo. Item cum pupillus haberet legitimum tutorem: sic habenti tutor dari non potuit. De hoc ꝫ. §. proxi. ver. item quod habenti. Item decretum interpositum contra ius legitimi non citati, debet haberi pro nõ appositio. ff. de minoribl. verum. §. ex facto. C. si maior factus. l. 2. fac. etiam pro ista glos. quæ est insti. de tutel. in fi. & C. de confir. tuto. l. 2. & quod scripsit Azo in summa ipsius. Soluit datum inutiliter in testamento, & confirmatum præferri legitimo ex ordine titulorum Codicis, & ad instar curatoris dati furioso in testamẽto, qui eget confirmatione. ff. de cura. fur. si furioso. tamen legitimus ei postponitur. C. dę epi. aud. l. de creationibus. C. de cu. fur. l. vlr. §. sin aũt testm. Idem ergo in proposito subdit, quod si alius hunc testamento datum præueniret, dum forte negligeret confirmationem petere, vel esset in statu, quod nondum posset confirmari: tunc haberent locum leges. C. de confir. tu. si ut proponis. & de testa. tut. si ut pupill. ¶ Adde primæ quæstioni Bar. in d. auth. matri. in l. si qui. sub additione. ff. de test. tu. Et an iudex illum dare teneatur, quem mater elegerit, vide Bal. cons. clv lib. 2. Secundæ uero quæstioni adde, quod illa uenit intelligenda eum mater filium hæredem vniuersalem instituit: ubi autem solam legitimam reliquisset tutoris datio non ualet, nec debet confirmari, secundum Rofire. consil. clxxxviii. incipiente, in causa mihi commissa. vbi etiam tenet, quod si pater dedit testamentarium tutorem filio, similiter & mater dederit, quod solus paternus tutor administrabit.

b Secundum Iac. ¶ De matre decreta tutrice. quæ volens nubere, petit per iudicẽ dari extraneum, cui legitimus se opponit, quæ præferatur hoc fuit iamdiu disputatum in iudicio & in scholis, & terminatur, præferendum legitimum. Hanc omitto, cum plene per Cy. in Au. matri. in vii. quæstione. tractata sit. Hoc tamẽ scias, ꝙ Simon Vin. recitans opin. in Auth. sacramẽtum. C. quando mulier tut. off. dicit, quod mulier nubere volens legitimo tutori denunciet, quod se tutelæ immisceat, quia nubere vult: & de hoc etiam iudicem certificet. Alleg. C. in quibus cau. habenti, &c. ¶ Adde, quod auia præcedat, uoluit Bar. in l. si quis sub conditione. ff. de test. tutela. ver. quod si non dum contraxit. Adde Bal. cons. 266. lib. 4. item uer. ueruntamen. adde Bald. cons. 209. lib. 4.

c Esse tutrix. ¶ Et curatrix, ut ibi, quod dixit Alber. Gal. speciale eo casu: hoc dixit in rub. de cur. bon. da. uide plenius ꝫ. i. prox. §. item. ver. nũquid mater.

d Sacramento. l ¶ Hoc ergo solum immutatum est iure nouissimo. uerba lis ergo renunciatio & hodie est necessaria, quo attento, & ponderatis generalibus regulis, scilicet prima prohibente fœminas a publicis officiis, & secunda prohibente eas a tutela. de quibus s. terminaui: D. Vianisius, disputando. quod mulier, quæ secundo contraxit, data tutrix filio ab auo paterno, non confirmabitur contradicente legitimo. cum sit intra regulas ista, quam non excludit exceptio: quia secundas nuptias ipsa iam contraxit. & hoc facit contra. uer. 2. ꝫ.

e Furiosus. ¶ Sic dicit Vber. de Bon. pronunciatum per has leges. Non obstat. C. de testa. tutores. quæ ut ibi dicit, loquitur de tutore testamentario cui cedit legitimus. concor. quod ibi notatur.

f An possit. ¶ Est hæc. vlti. q. Cy. in Auth. matri. sed hic plenius.

Quem

tiẽ cessante casu,redintegratur a iure:vt est in tutore,expressum. ff.de testa.tu.si quis sub §.fi.Hoc etiã video in patria potestate:vt C de sen. pas.l.fin.Insti.qui.mo.ius pa.po.solu.§.si ab hostib.vt in area legata.ff.de legat.3.si chorus.§ si area.ff.de rerum diui.in tantum.& facit ff.qui satisd.cog.si arbitro.§.j.ff.de dolo.& si damnum.§.1.C.de iure delib l.scimus.§.donec.& § in computatione ff.quibus mo. vsusfruct. am sicut respon.j.& l.si tibi.C. de furt.l. apud.C.de rei vend.l.2.C.de inoffi.do.si totas.C. ad exibend.l.3. & in pluribus aliis exemplis. Item cessante causa cessat impedimentum:nec est punienda ex eo, quod bene fecit. C. de adulter. Gracchus. Argum.contra:quia iura semel perdita iterari non debent.ff.de euict.l.finali.de iure do. stipulatio de dote.& l.si specialib.ff.de stat.hominum.homo liber.ff. de adop.l.si pater filium. ff.de capit.dimin.l 1.§.ei qui.ff. de seruit.vrba. præd. & Attilicinus.ff.deposi.l.j §.si cõueniat.& vt in deposi culpa præest rara est. C.de ann.excep.l.j.C.de temp.appell. l.finali.in fi.de conse dist.4. quæris.prope prin. cum multis similibus. Sol.Si res inuenitur integra.quia pueri alium tutorem non habent, admittenda est:secus si habent alium legitimum, vel habere possunt. ff. de procu. fœminas.C de repu.hæred.l. fin. ff. qui satisd.cogan.fideiussor.l. respons primo.& §.1.ff.de mu.& ho.vt gradatim.§. quod.& l.honor.§.fin & l.excusationem. in fine. Et facit ad hoc quod not.in authent.de restitu §.si vero & ipsam quartam. Et scias, quod testamentaria tutela,si est, excludit legitimam & datiuam, sed si ea non est,legitima excludit datiuam:quia vbi habet locum legitima,datus a iudice ipso iure nullus est: vt ff. de tut.& ratio.distr. si tutor.§.primo, C.qui dare tut. poss.:si sororis.Tertio,succedit
8 datiua,deficiente legitima.†.¶ Sed quid si fuit testamentarius,& desiit? Respondeo,refert an remaneant reliquiæ,vt quia excusatus vel remotus est:& tunc datur datiuus:an non, vt quia mortuus est naturaliter vel ciuiliter. & tunc aut aliquis remanet,& datur datiuus. Aut non,& tunc legitimus:vt ff.de testamen.tu.si quis sub conditione.Sed quid si fuit legitimus, & desiit? Respondeo,sequens legitimus erit, quocunque modo desinat primus: vt ff.de leg.tu.l.tutela.§.fina.& l.sequent.nam datiuus iam datus reiicitur superueniente legitimo, qui prius non erat: vt in præd. l.b tutor.§.primo. multo ergo magis impeditur dari, dum est legitimus Item quid si datiuus desiit? Respondeo,venitur ad legiti
9 mum:si est:alias ad datiuum alium. arg. præ. l.si tutor.§.1.† ¶ Sed quid si mater desiit? Respondeo, siue dicas eam testamentariam, siue legitimam, siue datiuam habes responsionem ex iam dictis. sed qualis sit,no.s.& C.quando mu.tut.off.fun potest. Authent. matri & auiæ Hodie tamen non videtur, quod ipsa possit petere
a quem vult [a], si secundo nubat:vt C.ad Tertull.omnem.de nupt. §.si aũt tutelã.C.q pe.tu.matris. secundum Azo Qui autem tutores aliis præferãtur & quando simul concurrant, plenius prosequere.vt C.de testa.tut.l j.& secundum dominum meum ext.de
a app.ex parte.2 [a] † Et nota, ꝙ mater non solum petere habet da
10 ri tutores filio impuberi,cum non habet legitimos,imo etiam cũ
b habet,necesse habet petere ꝙ ipsi administrent [b].ff. ad Tertul.l.2. §.si mater.& in aliis §.Et iunge,hic,quod not.j.de instr.edi.§.nũc vero.ver.sed pone.

ADDITIONES.

a Quem vult. ¶ Accur.idem ff.de test.tut.si quis sub conditione. in fi. mag. gl.Fertur Dyn.idem ibi tenuisse:sed eius ibi triplicatas additiones habeo & non inueni.Iac.de Bel.in præd.§.si autem tenet idem remittendo ad prę. glo.& ad gl.in Authen.sacramentum.Patet etiam id ex quæst.quam ibi format,an mater in subsidium teneatur de mala gestione illius,quem tutorem petiit.Allegat quod sic, C. de admin. tut.l.fin.§.ex personis. cum concord. Ad contrarium,C.si mater indem.promi.l.1.& 2.& hoc tene*,nisi id fecerit in fraudem ff.ad Tertul.l.2.§ non solum.Iac.de Are.tenet contrarium Azoni,Accur.& Iacobo prædictis dicens,quod mater non petit extraneum, extante legitimo, & quando petere potest, quia non extat,non petet certum: sed si petat,iudex dabit alium.Facile enim fraudaretur pupillus ex electione matris quæ est sibi debitrix ex tutela.ff.de iudi.l. obseruan. & ff. qui pet. tut.l.diuus.§.si quidem.Et si dicas,quod eadem lex. 1.responso probat contrarium in princ.& ibi aliorum nomina ediderit defendens.Iac.dicit, vt s. quod petere vnum vel plures potest,sed illi non dabuntur.Ad idem.C.quãdo mu.l.2.quæ dicit dari debere tutorẽ per iudicẽ ex inquisitiõe matre refutãte tutelã: & lex ultima.§.ultimo.ff.qui petant tutores.dicit,quod maternũ iudicium non sufficit ad eligendos tutores: & ideo ex inquisitione dantur: & vide qđ dixi s.e.§.super.uer.quid si mater ¶ Ad le ꝗ Bar. in l.si quis sub conditione,refert quosdam solennes doctores consuluisse,quod iudex non adstringatur dare illum,quem mater petit.& idem tenet Bal.consi.clv.lib.2.

b Parte 2. ¶ Vide quod post Hosti.scripsi super 1.glo. circa medium.ver.cõtuenit autem quæri. & ibi tractatur de quasi testamentaria,an præferatur legitimæ.& hoc vsque ad fi.gl. Vocat autem quasi testamentariam datam a patre filio emancipato, vel a matre filio instituto, vel ab extraneo hærede instituto.ibi enim in ver.si vero.præmiserat casum, quo etiam datio ab extraneo facta tenere potuerat.

c Administrent.Et inuentarium & solennia faciant supra, alias excluditur ab impuberis successione,& procedit id etiam,si pater idemque maritus prohibuit eam id petere, volens eam administrare: vt in §. statim allegato,in fi.Est sciendum,quod Alber. Odof.in quæst. quidam decessit, tenuit quod non ...æ non petiit tutorem impuberi filio habenti patruum,cum ille esre detu... set legitimus,& tutores legitimos nemo det,sed lex xii.Tabularum.ff.de leg. tut.l.legitimos.non excluditur a successione impuberis, nec imputetur ei, si habenti tutorem,non petiit dari. ff.qui petant. tu.l. fina.& C. qui pe. tu.l. ante penult.& aducit gl C.ad Tertul. l.3.Item retentis terminis,quod extabat patruus,licet mater non petierit, vt faceret inuentarium, & reliqua solennia more tutorum, dicit ꝙ non incurrit penam:ne tam debitæ successionis beneficium restringatur.Non obstat quod sedulũ officium a matribus requiratur.C.qui pe.tu.cum a matribus.& ff.ad Tertul.l.2.§.qui si nõ compulit.& prædic.§.si mater. & quod ibi,in fine no.contra matrem,contra quam facit.& ff.qui pet.tutor.l.si minores.Nam,vt dicit,hæc contraria loquuntur in tutore petito a matre,in quo plenum a matre requiritur officium,quod bñ administret:vt ibi Prosequẽdo tres alios articulos,quos cũ istis ꝯiunxit, s.in illa,quæ ꝑgnãs mãsit in bonis mariti,eo mortuo:nec petit se mitti in possessionẽ noie uẽtris:nec petiit curatorẽ vẽtri, nec curatorẽ bonis. In primis duobus ꝯ mulierẽ q̃ nõ petiit se mitti,vel curatorẽ vẽtri dari,allegat qđ grauiter deliquisse videt,negligendo tã fauorabilia partui, vt ꝑduceret in lucem:qui non solum parenti,sed etiam Reipublicæ nascitur.ff.de ven.in possess.mit.l.1.ver.eo facilius.Item huic partui ex facto talis mulieris possent. alimenta negari.eo.tit.l.extraneo.in fine.Et hoc esset grauius, quam non petere tutorẽ pupillo.qđ repellit matrẽ:ergo & istud fortius.Adiuuat hoc ꝑ l. unic.§.sed sescimus.C.de Lat.li.tol.& in Auth.de nup.§.si uero ab initio Cõtrarium soluit,scilicet,quod ex utroque vel altero prædictorum omisso,non perdat mater ius succedendi,quod sibi competit ex Tertulliano, non existentibus descendentibus, vel collateralibus utroque modo coniunctis: vt patet ff.& C.ad Tertul. cum igitur nulla lex ex uerbis, vel mente,eam his casibus prohibeat dicetur admitti. Ad modum soluendi, inducit ff. de act. & oblig.l.obligationum fere.§.placet. In articulo v.lib.3.de curatore bonis non petito, dicit textum esse in l.2.ff.ad Tertul. §.item si pærgnans. quod incidit mater in sententiam constitutionis.Nec mirum,quia ipsius negligentia principaliter est in præiudicium pupilli,licet & creditoribus præiudicare possit:vt eo.tit.l.j.§.quoties ¶ Adde primæ quæst.Bar.in l.minores.ff.qui pe.tu.Bald.consilio cccxxxviii. incipiente, statuto cauetur. lib. 4.& consil. cclxxvi.Ad secundã.adde Pau.de Cast.consil.ccclxxiiii.incipiente, postpositis.in pe.col.& Bal.consil.cxxii.lib.3.incipiente,quidam.

¶Exceptiones fiendæ contra quemlibet tutorem& curatorem.

SVMMARIVM.

1 *Tutor & curator adminstrare negotia pupilli vel adulti, quibus casibus posit.*
2 *Tutor incipiens inuentarium facere, & non perficiens,an poterit conueniri agere.*
3 *Inuentario facto coram iudice, vocatis debitorib. pupillarib. incumbit onus tutori.*
Hæres habet duo beneficia ex inuentario.
4 *Curator ad litem,an facere possit inuentarium.*
5 *Tutor non satisdans,nec inuentarium faciens,an posit exercere iudiciũ momentaneæ possessionis.*
6 *Pupillus auctoritate tutoris inuentarium non faciẽtis,& iudicis auctoritate vendens prædiũ,in cuius alienatione decretum desideratur,an ualeat.*
7 *Decretum perperam interpositum,habetur pro non interposito.*
8 *Tutorem habenti non potest dari tutor,nisi in sex casibus.*
9 *Forma faciendi instrumenti,vbi datur tutor tutorem habenti.*
10 *Episcopus,vel monachus,vel regularis,non possunt esse tutores.*
11 *Impediunt quædam facienda,quæ non impediunt facta.*
12 *Clerici tenentur ad tutelam miserabilium personarum recipiendam.*
Excedens xxv.annum,non debet habere curatorem.
13 *Tutor,pupillo defuncto,non cogitur ad implere quod instituerat,quia tutela est finita.*
14 *Cura finitur eisdem modis,quibus & tutela.*
15 *Actus legitimus non recipit diem,vel conditionem.*
Dare tutorem,ast actus legitimus.
16 *Tutor non potest durante officio nomine suo,vel pupilli,agere contra contutorem.*
17 *Pupillus patrimonium habens in diuersis ciuitatibus,vnde habebit tutorẽ.*
18 *Tutores plures si dati sint alicui,quorum aliqui nolunt agere,an cæteri illos cogere posiint.*
19 *Tutoribus pluribus alicui datis,potest quilibet agere ea,per quæ non fit tutelæ dissolutio.*
20 *Tutores si conueniuntur,quorum vnus confitetur,alter negat,cui stabitur.*

5.§. Generaliter

etiam contra quemlibet tutorẽ & curatorem opponitur de ætate qa est minor xxv.ann.vel alias eget alterius cura.C.đ leg.tutor. l.fin.Inst.qui da.tut.pos.§.furiosus.& de excus.tuto.§.minores. [a]
a & §. pen.& fina.C qñ mul.tut. off. fun.potest.l.2 §. his illud.Itẽ, ꝙ capite minutus est.ff.eodẽ l.legitimos.in fi. Item, quod tutor vel curator non facit inuentariũ C.arbi.tu.l.fina.ff.de ven.in pos. mit.l.j § decretum. & ff. de bo.auto.iud poss. l.1.§.fin. Vel,ꝙ illud non fecit legitimè C.de iure deli.scimus. & dicam j.de instr. edit.§.dicto.Item,qupd licet fecerit inuentarium, non tamẽ ibi omnia

ADDITIO.

a §.minores.¶ Et quia litera illius §.dicit,ꝙ olim minores excusabantur, dicunt quidã minores olim dari potuisse,quod est falsum:ut patet. ff. de testa. tut.quæro.§.Lucius.& de excus.tu.l.non solum.§. libertus. Ad contrarium respondet,ut dicam j.ti.j.§.ut autem.super uer.sed nunquid.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

a omnia bona pupilli posuit. [a] Quod dic, ut in præ §. dicto. uer. sed
1 si omnia. ibi, & uide formas multiplices inuentarii. † Hoc aũt no
tandum est, ꝙ tutor & curator nõ possunt administrare negotia
pupilli, uel adulti: nisi prius tria fecerint, scilicet, ꝙ fecerit inuen-
b tariũ, & ꝙ iurent utilia facere, & inutilia prætermittere, [b] & ꝙ ca-
neant sub hypotheca rerũ suarum: ut in præd. concord. C. de epis.
audien. l. de creationib. in fi. & in Auth. ibi posita. & C. de cur. fur.
l. fi §. in prouincia. & in Auth. ut hi, qui ob. se. per. ha. res mi. §. si qs.
coi. 6. ff. de admi. tut l. 1. in fi. ff. de suspe. tuto. l. tutores. & hoc, nisi
testator in hibuerit eum facere inuentarium: ut in prædi. l. fi. C. ar
c bitr. tutel. [c] † ¶ Quid si cœpit facere. sed nondũ perfecit: nunquid
poterit agere & conueniri? Videtur ꝙ nõ. arg. C. arb. tut l. fi §. illo
proculdubio. & in Auth. de restit & ea quæ parit. in prin. ff. de pre
to. stip. l. 2. ff. de uerb. obl. in executione. §. pe. ff. de leg. 3 librorũ. §.
quid ergo. ff. de verb. sign ædificia. §. 1. Arg. ꝫ, ꝙ sufficiat cœpisse.
d ff. de aur. & argen. leg. & si non sunt. §. argento. [d] ff. de ali. & ci. leg.
l. seruos. ff. de polli. l. 1. § cœpisse. de uerb. sig. anniculus. ff. de le. 3.
seruis. §. ornatricib. 82. dist. presb. uersus fi. uer. expleto. 12. q 2. de
e uiro extra. de fur. c. fi. Fiet aũt forte [e] † inuentariũ debitoribus pu-
3 pilli uocatis corã iudice: ut no ff. de admi. tu. chirographis nec do
ei tempora, quæ dantur hæredi tibanti ad inuentariũ conficien
f dum C. de iur. deli. l. fi § 1. uersi quis aũt dubius. [f] Sed mox ab ini-
g tio, quam cito potest: puta intra triduũ, [g] incipiat conficere: vt C.
de administ. tu. l. tutores. 2. ff. c. tutor, qui repertorium. in prin. C.
arbi. tu. l. fi. §. illo 28. dist de Syracusane. ibi: descriptione, &c. in fi.
& 12. q 1. manifesta & q. 2. charitatem. licet contrarium seruare-
h tur Mutinæ eo tempore, quo ibi in decretis legebam. [h] ¶ Vtrum
4 autem curator ad litem facieti nuentariũ? ¶ Dic † ut ꝛ. de actore
i uniuer. uersi puberes. [i] Sed nec possunt hi uendere uel alienare, [k]
k uel pignori obligare, nisi ea quæ seruãdo seruari nõ possunt, sine
auctoritate præroris. C. de administ. tuto. lex quæ. in fi. & l. fi. in fi.
ff. e. sed sine. § ꝙ sicut. ff. de suspect. tuto § si tutor. C. de præ. mi. si-
ne decre. nõ alien. l. 1. & 2. C. si res alien. pi. da. sit. l. curator. & l. si in
rem. Vbert. tamen dixit, ꝙ licet tutor non iurauerit, ualent tamẽ
facta per eum: quia cum multa egerit, decepti essent, qui cum eo
contraxissent. arg. ff. de off. præt. Barbarius. 3. q. 7. c. infamis. §. tria.
l in prin. & quia licet sit hoc in curatore [l] ex pressum: ut in præ. l. de
creationib. non tamen in tutore. ext. de deci. ad audientiam quã-
m uis possit dici eadem æquitate, ꝙ & tutor, iuret. [m] † ¶ Item, secun
5 dum eum, tutor, qui non satisfecit, nec inuentariũ fecit, non põt
exercere iudicium momentaneæ possessionis, nisi magnum peri-
culum sit in mora: vt C. de tuto. & cura. l. fi. & per totum & ff. de
administ. tuto. tutor, qui repertorium. resp. 1. licet seruus & pupil
lus ad hoc admittantur, ut C. qui legitim perso. stand. in iudi. l. fi.
Sed illud utilitate & fauore domini & pupilli dictum est. Nota ta
men, ꝙ satisdatio non est de substãtia eius, ꝙ tutor necesse tamẽ
habet facere: quia potest suscipere tutelam, antequam satisfet, &
administrare, nisi prohibeatur. C. de tuto. & cura. qui non satisd.
n l. 2. secundum Vber. [n] Sed dic, ut iam supra dixi. † ¶ Quid si pupil
6 lus autoritate tutoris, qui inuentariũ non confecit, & iudicis au-
ctoritate uendit prædium, in cuius alienatione decretum deside
ratur: ut ꝛ. de emptio. & uendi. § nunc dicendum. uers. hoc quoq;
o nunquid valet? [o] Videtur, ꝙ sic. ff. de rebus eorũ. l. si pupillorum.
§. si tutor. & ff. quando appellan sit. l. 1. §. biduum. & ff. de minor. l.
ait prætor. §. permittitur. ff. de bono. poss. seruus. ff. ꝙ falso tut. l. 1.
§. pe. C. qui admit. ad bono. poss. in bonorũ. Sed hæc locũ habent,
qñ solus iudex interuenit. ꝙ plus ualet, quam si cum alio idoneo.
arg. ff. de arbi. Pedius extra, de off. leg. cum super arg. ꝛ. nam tuto-
ris & iudicis auctoritas requiritur: ut C. si propter pub. pensi. l. fi.
7 † ¶ Sed decretum perperam inter positũ pro non inter posito ha-
beri debet. ff. de testa. tute. iure nostro. ff. de rebus eorum. l. quam-
uis. Credebat enim iudex illum esse legitimũ tutorem, & nõ erat:
unde non ualet. eod. tit. l. magis. §. si æs. & in prædic. decr. cũ super.
p & hoc puto uerũ. arg. ff. de arb. parui. P & C. arbi. tu. l. fi §. illo. Pro
non tutore eũ est, ex quo inuentarium non fecit. C. de tu. uel cur.
qui non satisd. l. fi & C. in quib. cau. in integ. resti. non est necessi
tutor. extra, de trãsla. epis. inter. circa medium. Vel dic ꝙ si iudex
sciens illum esse illegitimum, pronunciauit legitimum, bene ua-
let uenditio. tuitione prætoria. arg. ff. quod sal. tuto. autore. l. 1. in
fi. & facit. ff. de iureiur. l. iusiurandum. 1. Sed contra. ff. de cura. fur.
cõsilio. ubi dicitur in talibus dari exceptionem: sed illud est in ex-
q ceptione facti, non iuris ibi. ꝙ Item nõ obstat quod sic agebat, sic
r contrahebatur ff. ad Maced l. 3. & de offi. præto. Barbarius. [r] Nam
talis error nõ præiudicat fauori pupilli. arg. ff. de rebus eorũ. l. qui
s neque. & no, in prædicta. [s] si tutor. [s] Item opponitur, quod tutor,
uel curator, uel etiam pupillus est seruus: & super quæstione serui
tutis patitur quæstionem ff. de tut. l. 1. Institu. eod. in princ. & qui
t dari tu. uel cura. poss. ꝙ seruus. & de leg. pa. tu. [t] C. e. tit. in seruili C.
de testam. tu. si pupillorum. & de pa. po. l. impuberis. nisi iudex cer
sit super hoc, & egerit ex mero officio. C. qui da tut uel cura.
u p sunt. l. 1. [u] ff. de tu. & cura. ei qui. Item quod habenti tutorem,
s tuto non potest: [x] ut C. qui petant tuto. uel cura. cum mater.
curator tamen ei datur. Inst. de cur. §. interdum. ubi de hoc. C. qui
da. tu. uel cur. poss. si sororis. C. in quibus casibus hab. tu. l. j. ff. de tu
8 tel. l. 3 §. si pupillus. & l. solet etiam. † Nisi in sex casibus, in quibus
datur tutor habenti. Primus, si tutor sit furdus, uel mutus, uel furio
sus. ff. de tutel. l. prima. Secundus, si habet bona in duabus uel plu-
ribus prouinciis: nam totidem possunt esse tutores. ff. de excusat.
tuto. propter litem. §. fin. Tertius, si mater tutrix nubat: nam tunc
datur alius tutor. in Authen. de nupt §. si uero tutelam. colla. 4 &
ꝛ §. prox. uer. ut autem. & seq. Quartus, si tutor est ad tempus rele
gatus, uel excusatus, uel remotus. nam interim alter datur. C. in
quibus casibus ha. tu. l. pe. & facit Inst. de Attil. tuto. §. 1. & 2. Quin
tus, si tutor est apud hostes, nõ ut seruus, sed ut relegatus, uel tiãs
fuga. ff. de tutel. si quis tutor. Sextus, si abest Reipublicæ causa. ff.
eodem. quesitum & ff. de suspe. tu. si quis ab futurus. & ff. de tuto.
& cur. da. ab his l. curator. Placentinus tamen in prædi. casibus in-
telligit

ADDITIONES.

a Posuit. ¶ Tenuit Gui. de Suza. in l. 2. C. de alimen. pu. præ. per ipsam legem, ꝙ tutor, qui non tenetur verba inuentarii ostendere aduersario, ostendet ergo iudici, secundum eum.

b Prætermittere. ¶ De hoc statim versi. 2. ¶ Adde pulchre Ro. consi. 425. vbi per ordinem enumerat necessaria tutori facienda suscepta tutela.

c C. arb. tut. Textus illius leg. vtitur verbo, Vetuerit. quo etiam vtitur Guil. ꝛ. de instr edi. §. fin. ver. tutor autem. licet ibi subdat verbum remissionis. Hoc dico propter dominum meũ in legibus, qui in quadam quæstione, quã disputauit, tenuit ꝙ simplex remissio testatoris facta tutori, ne inuentarium facere teneatur, non valet, cum remittat ius publicum. ff. de admi. tu. quidã decedẽs. & de pact. si vnus. §. illud. Si vero expresse prohibuit: distinxit, aut fuit errore ductus. aut non. & si non: aut venit noua cã, aut non. ꝙ vide per Cy. in præ. l. fi. C. arbi. tu. & ideo eius verba sic decido. Ibi tñ præmittitur distinctio Dy. ꝙ si remissio solum respicit testatorẽ, valet. C. vt in poss. le. l. 2. si vero respicit hæredem, quia illi põt esse dãnosa, nõ valet. C. de vsufruct. l. 1. & no. extra, de pig. c. fi. in gl. 2. qñ vero dubitatur, an possit. vel nõ possit esse dãnosa hæredi, tunc dicebat Dy. ꝙ valet remissio: quia verisimile est, ꝙ velit vtilitatẽ hæredis. & sic loquitur per l. vlt. Id aũt dupliciter esse põt. scilicet, ne inuidię submittantur hæredis diuitiæ. vel defuncti, ne denudetur pauper tas. C. qñ & qui. quar. pars. l. 2. lib. 10. ¶ Adde. ꝙ testator possit remittere tu tori confectionem inuentarii: tenet Ang. consi. 175. vbi dicit ꝙ sic: tamen iu dex iusta causa suadente, potest recedere à voluntate testatoris. & Ro. dicit tenuisse Mar. idem Bal. in l. fi. de iure deli.

d Argento. ¶ Alias, quid ergo. in concor.

e Autem forte. ¶ Sic Vber. de Bonacu. vbi ꝛ. Accur. in l. tutores. 2. ꝛ. alleg. in gl. non est. dicit eos non vocandos. Et rationem reddit, quare aliud in hæredẽ: quia ex inuentario habet hæres duo beneficia, ſ. Falcidię & quia vltra vires creditorib. non tenetur, tutori vero imminet solum onus.

f Dubius. ¶ Hucusque Vber. de Bona. subdens quod de Mutina sic sequitur.

g Triduum. ¶ Dixit Vber. de Bobi. vel intra 30. dies. alleg. easdem leges & §. si autem. de hoc in l. tutores. in 1. gl. ¶ Adde Abb. consi. 87. lib. 2.

h Legebam. ¶ Dixit Gul. de Suza. in præ. l fi quod in tota Lombardia id seruabatur, scilicet, quod sufficiebat, ꝙ intra illud tempus, ꝙ datur hæredi, suum inuentarium inchoarent.

i Puberes. ¶ Et vide quod ibi dixi.

k Vel alienare. ¶ Etiam cohæredem vel socium ad diuisionem prouocando. C. de præd. mi. l. pe. & dicam super rub. ꝛ. prox. ¶ Adde, an pecunia sit de rebus, quæ seruando seruari possunt, Ro. consi. 188.

l Curatore. ¶ Quod Simon in præ. l. intelligit etiam in curatore ad litem.

m Tutor iuret. ¶ Hæc opi. Vberti iustificauit dictum Guid. de Suzar. qui tenuit in l. fi. C. arbi. tut. posse per testatorem hoc iuramentum remitti, quod etiam plene disputauit. Inducit ipsam l. fin. & ff. de testi. l. 1. in Auth. de nup. §. disponat. colla. 4. C. de sacrosanct. ecclesiis. l. 1. de test. mil quæ à patre. cum concor. Item etiam per contractus legum austeritas mitigatur. C. de temp. app. l. fi. §. vlti. ff. de fer. l. 1. C. loca. licet. commo. l. 1. fortius per vltimam voluntatem. extra, de dona. cum dilecti. in fi. ff. de pactis. pactum inter. Insti. de lege Fusia Cani. tol. in fi. Item remittit ad id, quod habetur C. vt in poss. le. l. 2. & satis est sibi non esse prohibitum ff. ex quib. cau. maior. l. necnon. §. 1.

n Vber. ¶ De Bo. Vbi de datiuo, post princip.

o Nunquid valet. ¶ Ad materiam facit, ꝙ scripsi de contes. præb. literas. in gl. no. quod præbenda. in gl. seq.

p Parui. ¶ Alias Pedius. & sic allegat ſ. eo. ver.

q Iurisibi. ¶ Capio quid velit auctor. lex illa. §. 1. ponit casum de furioso hæ-
rede, qui vendicat rem venditam per ipsius curatorem, qui non cauit: pos-
fidens reus excipit, quod curator vendidit: replicat actor, curatorem illum
secundum iudicis decretum non satisdedisse. Constat ꝙ replicatio est excep-
tio. ff. de exeep. l. 2. §. 1. De quacunq; igitur harum exceptionum primæ vel
secundæ, vt sic dicam, loquatur actor, dico illam iuridicam. Verum si addat,
& probet possessor pretium per eum solutum conuersum in solutionem cre
ditorum illius furiosi: tutus est exceptione doli. Et huic vltimo dicto con-
cor. ff. de re. eo. qui sub tut. si pupillorum. §. pe. & vlt. ¶ Adde Bald. consi. 38.
in fi. incipiente, Gul. adultus. lib. 1.

r Barbarius. ¶ In his error communis, hic singularis.

s Si tutor. ¶ Facit ꝛ. tit. 1. §. fi. ver. hoc etiam.

t Pa. tu. ¶ Hoc cancellato, quod nil ad casum, bene continuatur quod sequi-
tur. C. eod. tit.

u l. 1. ¶ Vbi vide de hoc.

x Non potest. ¶ Successiue: simul autem plures dari possunt. C. de diui. tut. l.
2. & successiue per diuersos diuersorum locorum iudices: statim patet
seruus. & ꝛ. ver. sed pone quod pupillus. vsque ad finem §.

tellígit tutorem poni pro curatore: & sic in eis non fallit regula
a præibata, secundum Azo.[a] & Accur.contra.[b] In hoc autem du-
b bio consilio, quod sic facias scribi in instrumento:
9 † FORMA. Talis index, in locum talis tutoris, constituit ta-
lem tutorem, curatorem, administratorẽ & adiutorem, & sic non
poteris errare: & quando oportebit eum eligere, quomodo agat,
tanquam tutor, uel tanquam curator, &c. eligat quod certius est,
scilicet, tanquam curator. Item tutor & curator quandoque fa-
ciunt actorem ad causam: de quo dic, ut s. de actore ab vniuersita.
10 † ¶ Item opponitur cõtra tutorem, ꝙ est episcopus, uel clericus
in sacris, uel monachus, seu regularis: qui nõ possunt esse tutores.
83. dist. neque apud. 21. q. 3. Cyprianus. C. de epi. & cler. generali-
ter. quæ est. 6. q. 1. in Auth. de sanct. epis §. Deo autem amabiles.
Super quo dic, ꝙ prędicti tutelam testamentariam vel datiuam
non possunt exercere: ut ibi. sed clerici possunt, si uolunt legitimã
c exercere: ut 86. distin peruenit.[c] 87. dist. in religiosum non tamẽ
d coguntur: ut C. de episc. & cler. Auth. presbyteros[d] ibi: propria
e uoluntate, &c.[e] & in prædi. l. generaliter. Episcopi autem & mo-
nachi, & regulares, etiam uolentes, non possunt legitimam exer-
cere: ut in prædict. Auth. presbyteros. in fin. 88 distin. episcopus
puber. & quod dicitur in prædict. capitu. peruenit. nisi forte. &c.
nõ excipit episcopum, uel monachum, seu regulares, sed solum
clericos. Vel dic, derogari illi Auth. per canonem, uel etiam epi-
11 scopi, uel monachi possunt saltem legitimã exercere. † ¶ Quid
si eam prius susceperãt, quam fierent monachi, uel episcopi? Di-
cit Vber. quod non finietur. arg. ad hoc nam quædam impediũt
facienda, quę non impediũt iam facta: ut ff. de postu. l. 1. § casum.
ex. t. qui cler. uer. uo. rursus. arg. contra. ff. de arbitr. non distingue-
f mus. §. sacerdotio.[f] Quid de conuersis: nunquid possunt suscipe-
re tutelam uel curam? Dicit Vber. ꝙ non. Non enim bene pos-
sunt tractare simul diuina & humana. extr. de cleric coniu. diuer-
sis. & arg. ext. de sent. excommun. parochianos. C. de sacrosanct.
eccle. ut inter. quod forte uerum est in professis & uestitis: secus
si nondum sint professi: ut 27. q. 1. ut lex. ext. de priuil. ut priuile-
12 gia. uer. hoc autem. † ¶ Illud autem certum est, quod omnes cle-
rici tenẽtur ad tutelam miserabilium personarum recipiendam:
g ut in præ. c. peruenit.[g] & 87. distinct. cap. 1. & 2. C. de episc. & cle.
orphanotrophos. arg tamen contra in præ. l. generaliter. Sed for
tè non coguntur, & sic potest tolli illud cõtrarium. ¶ Item oppo
nitur contra tutorem uel curatorem, quod est surdus, uel mutus.
ff. de tutel l. penul. Item, quod suscipit cessionem actionum con-
tra pupillum uel adultum suum: ut in Authen. ut hi, qui oblig. se
per. ha. res minor. in Rub. & in princip. titu. colla. 6. ad idem facit
ff. si ser. uen. altius. ff. de condi inde. frater à fratre. & extra, de nat.
ex libero uen. capit. unico. & infra uersic. proxi. Item quod tutor
h seu curator est creditor, uel debitor pupilli, uel adulti,[h] & admi-
nistrat sine adiutorio ut in Authen. ut hi qui oblig. se perhib. hab.
res min. & C. qui da. tut. uel curatores poss. Authent. minoris Et
hoc locum habet tantum in datiuo & legitimo, non in testamen
i tario, secundum quosdam.[i] Quod dic ut not. in præalleg. Auth.
Facit autem hoc in matre & auia. in Authen. ut matres debito. &
credi. sine prohib. tu. fi. ge. col. 7. C. quando muli. tut. off. fun. po-
test. Authen. ad hæc. in fine. Item, quod is, cui datus est tutor, uel
curator, excessis 14. uel 25. ann. & hoc si uelit nouum iudicium
inchoare, quod non potest. Inchoatis autem assistet etiam, post
quam excesserit. ff. de tu. & cura. da. ab his. Seio. Insti. de Atil. tu.
in fi, & quib. mo. tu fi. in prin. ff. de adminis tu. ita tamen si tutor.
§ si tutor. & §. sequ. & C. arbitr. tut. tutor potest. C. ut causæ post
pub. tutor adsit l. unica. de hoc s. in tit. de actore. ver. item tutor.
Accusationem tñ, quam nomine pupilli instituerat, eo defuncto
13 non cogitur adimplere. ff. ad Turpill. diuus Adrianus. † ¶ Item ꝙ
tutela est finita, ut in præmisso casu, uel quia impubes, qui sub tu-
tela est, ab aliquo arrogatur, uel deportatur, uel in seruitutem re-
ducitur, uel ab hostibus capitur: uel tutor ad certam conditio-
nem, quæ inest, datus est: uel si tutor seu pupillus obiit, uel si tu-
tor maximam capitis diminutionem patitur: quia tunc omnis tu
tela finitur. Minima uero solum legitimam parit: per maximam
autem capitis diminutionẽ pupilli omnis tutela finitur. Finitur
etiam, si tutor ad certum tempus datus est, ꝙ aduenit, uel si desijt
esse tutor, uel si excusatus est, quod fit multis ex causis: ut Institu.
de excus. tu. uel si remotus est à tutela, ut suspectus, quod fit mul-
tis ex causis ꝙ dic, ut inst. de suspect. tut. Præmissa oĩa probantur
Inst. qui. mo. tu. fi. per totũ. & C. quando tut. uel cura. esse desi. per
totum. & in præ. ver. itẽ tutor. Quid si tutor nolit causam pupilli
14 defendere? De hoc s. in tit. de reo. ver. itẽ tutor. † ¶ Eisdem quo-
que modis cura finitur, quibus & tutela: si pupillus seu impubes
habet

ADDITIONES.

a Secundum Azo. ¶ In summa, in qui. ca. ver. quidam tamen.
b Contra. ¶ Qui dixit vbi s. ꝙ cum omnes leges inductę de tutore loquantur,
Est scien... est à litera recedendum. ff. de leg. 3. nõ aliter. Quæ autem sit ratio qua-
non ... curator, & non tutor, vide in gl. prædicta, & per Azo. in præ. vers.
re detu...

c Peruenit. ¶ Vbi glo.
d Presbyteros. ¶ ij. Mihi tamen incipit presbyter.
e Voluntate, &c. ¶ Mihi dicit litera sua sponte.
f Sacerdotio. ¶ Ibi non dicitur, ꝙ non possit arbiter factus sacerdos senten-
tiam dicere. sed ꝙ cogitur. & concor. ꝙ dicit j. ver. 2. ¶ Adde, quid econtra,
nunquid laicus possit esse tutor clerici? Bald. pari ratione concludit, ꝙ sic,
eius consilio 243. lib. 1. non intelligas in beneficialibus.
g Peruenit. ¶ Vbi idem not.
h Vel adulti. ¶ In quantitate non minima. De hoc in Auth. minoris. in prima
glo. est hic arbitrarium, vt no in corpore glo. loquitur.
i Quosdam. ¶ Placuit hoc Odofre. & dño meo, & Gui. de Su. & Cy. in Auth.
minoris. vbi pñ fuit sciens. Idẽ Vber. de Bo. vbi s. sed aliter Vber. ponit pro
dubio, paulo añ facit de curatore. Azo tenet primã in Summa, qui da. tu. &
cur. versi. itẽ creditor. Contrariũ tenet in Summa, sup ꝑtõne, vt hi quiob.
&c. col. 6. Accu. vtrobiq;. & Insti. de autor. tu. in fi. tenet ꝯrium. & Iac. de bel.
dicit esse tex. in cor. tut. præall. §. hæc oĩa. vbi dicit nõ oĩno: ꝙ exponit, id est
nullo modo, & nullo casu. Acc. põderat ibi §. hoc dicimus, sequit̃ in oĩ cura-
tore. vterq; ꝓ se inducit Aut. matri. C. qñ mulier. Dñt eñ primi, ꝙ si mater
debitrix & creditrix admittit̃, fortius admittet̃ testãrius tutor, cuius fides ꝑ
patrẽ ꝑelecta pręfertur matri, vt ibi. Scđi dñt, ꝙ exceptio matris in cæteris
ꝯfirmat r̃lam. Cum igitur testãrii non sint excepti, includent̃ in r̃la. Sed pri-
mi ad hoc vltimũ rñdent ꝙ no in l. q̃ ꝑ p. ff. de regulis iuris. & ꝙ scripsi post
Dy. in regula, arg. de regul. iur. lib 6. sup 1. gl. Ad id ꝙ dicã de dato ex inqui
sitione, dñt primi, ꝙ licet magna sit iudicis auctoritas, plus tñ ualet patris te
stimoniũ, q̃ eius inquisitio. Nã pro filio pupillo testat̃. & dat tutorẽ illi etiã
exhæredato. & Guil. alleg. l. isti quidẽ. in fi. ff. ꝙ met. cã. Inducit ẽt ad primũ
dictũ §. dispenat. in Auth. de nup. C. arbit. tut. l. fi. Dy. suo consi. 38. & tenuit
cũ Acc. & sequacib. ꝙ debitores, & si testãrii sint, non possint esse tutores. Et
ad id, ꝙ fides dr̃ approbata, rñdet vt Acc. in corpo. vt hi, q̃ illud verũ, quoad
onus satisdationis: nã de ꝯstitutione illa. vt hi, q̃ ob. &c. q̃ nondũ erat lex, de
creationib. C. de epis. aud. & §. 1. Insti. de satisd. tut. non potuit cogitare. Itẽ
si releuatio à satisdationis onere sufficeret: ergo ꝙ datus ex inquisitione, q̃
non satisd. vt s. §. si aũt. ver. horũ. posset esse creditor, vel debitor. ꝙ oẽs ne-
gant. His rationib. gl. vtitur. Dy. dicebat ẽt ibidem, ꝙ dato ꝙ possent esse tu
tores, ꝙ est falsum, si nõ prohibitus esset datus simul cum eis, ꝑ p ꝙ timet cũ
eis gerere põt illos ꝓuocare ad satisdationẽ: ꝑ p ꝙ venitur ad alterũ duorũ
vt dẽt fideiussores nõ ꝓhibito, & administrẽt: vel vt totã administrationẽ
admittant nõ prohibito & ab illo satisdationẽ recipiant, rem pupilli saluã
fore. ff. de testa. tute. l. testõ datus. ¶ Adde, ꝙ Bar. in d. Aut. minoris debitor.
distinguit, aut testõr sciebat, aut ignorabat. Primo casu possit esse tutor, se-
cundo non. Et idẽ ꝯsuluit eius ꝯsilio mihi 148. inci. q̃stio ista. ¶ Redeundo
ad propositũ disputauit dñs Rayne. de For. posito, ꝙ ꝯsti. vt hi, qui ob. &c.
habeat locũ in testãrio tutore: quærebat de creditore dato in testõ pupillo,
qui hæreditate adita se fecit decerni tutorẽ, de credito mẽtione nõ facta, &
facto inuentario administrauit: an patruus pupilli, qui sciuit oĩa ꝑdicta, pos
sit illũ petere remoueri, & sibi vt legitimo, administrationẽ decerni? Copio
se & subtiliter allegat ad utranq; partẽ. Virtus q̃stionis est in hoc ꝙ no. Acc.
in l. pater. ff. de procur. in 1. gl. Certũ est talẽ dari posse: sed dubitat̃ an datio
teneat. Ponit ibi opi. Azo. ꝙ datio teneat. sed cadat à credito, & ꝯria Hug. q̃
approbat, ꝙ non teneat datio. Vtraq; ẽt opinio no. in l. ꝑ p litem. ff. de excu.
tut. in gl. in præ. Auth. minor. vr̃ gl. hoc, si sciuit variare ab eo ꝙ prædixerat
in 3. gl. ipse soluẽdo. sequit̃ Azo. Motiua ipsius hæc, q̃a auth. illa in corpore
successiue ponit quatuor casus, vsq; ad §. qñ aũt. Primus est in creditore ex
antiqua cã. Secũdus, in creditore ex noua. Tertius, in debitore. Quartus, in
iam tutore recipiente cessionem ꝯ pupillũ. Primus, qui ad propositũ facit,
subdiuiditur, si constabat illum esse creditorẽ, à principio repellitur, nec pu
nitur. Quod intelligo, ẽt si se ingerat ad illã recipiendã: si tacuit, nec à prin-
cipio ꝯstituit de credito, cadit ab illo, & alia pęna nõ imponit̃: ergo nec nos
imponamus. Qđ sic ꝓbat: Repulsio tutorũ est de iure spãli: q̃a r̃lariter quili
bet, q̃ nõ prohibet̃, admittitur: imo & ꝯpellitur ad tutelã & curã: nisi se excu
set. Inst. de excu. tu. in prin. & §. pe. Cũ aũt pęna illa, q̃ cadit à credito. facit
eum non esse creditorẽ. Et si cessat cã finalis ꝓhibitionis, cessabit ꝓhibitio:
cã reducta ad nõ cãm. Patet soluendo l. non dubiũ. C. de leg. ꝙ qñ ꝓhibitio
esset ex iure cõi, non spãli, sufficeret legatorẽ, & c. vt ibi. secus cũ ex spãli. ff.
de diuor. l. fi. & sufficere dẽt vna pęna. ff. de vulg. & pu. sub. l. ex facto. §. Iula
nus. Itẽ eodẽ momẽto, quo credit̃ tacẽs, credat̃ tutor vel curator, ipse cadit
à credito. ff. de leg. 1. si post mortẽ. in prin. Et si vr̃ creatus non creditor. Item
ipse remisisse vr̃, ꝙ lex remittit. C. si manci. ita fu. alien. l. fi. Certũ est, credito
rem remittentẽ creditum ad tutelã admitti: ergo & ista, ar. ff. de falsis. l. 1. §.
tutores. Inducit vltimo §. si vero tacuit. vbi debitori tacẽti imponit̃ pęna,
& remanet in tutela: ergo idẽ in creditore. Ad istud ꝙ plus vrgere videt̃,
rñdeo: ibi non probari debitorẽ permittente lege in administratione ꝑma-
nere: bene tñ ostendit, ꝙ in illa mãsit. intelligo de facto, donec apparuerit pe
tens illũ remoueri: & tũc si tpe curationis, q̃ sic de facto gessit, aliquas libera
tiones obtinuit, illæ nõ iuuant. Memoror dñm meũ in legib. in scholis sæpe
dixisse illas opiniones, vel sñias sequendas, quas prudentes laici cõmenda-
bant, non credendo aliquem prudentem laicum iudicare ꝯillum. qui ex rece
ptione tutelæ damnificatus est in credito: pone mille librarũ, vel qui ex vera
solutione debiti, qua non iuuatur, sed dãnatur, vt iterũ soluat, longe magis
esse suspectum, & plus in illis timeri rõnes illius cõstitutionis, quã si sic dam
nificatus non fuisset. Supposito igitur ꝙ sm allegata fateri opporteret cãm
crediti directam cessare in creditore, qui desiit: fateri tamen opportet fore
causatam ab illa causa duriorẽ, & lõge fortius vrgentẽ, & verisimiliter plus
damnosam: quæ cum ab illa radice procedat, durabit prohibitio. C. de nup.
§. fi. Et per hoc declarasse puto id ꝙ scripsit Iac. de Bel. super §. si vero tacue
rit. qui dixit perdẽtes creditũ, nihilominus à tutela & cura remoueri. dicẽs
dictũ Vgolini tenendũ, tanq̃ iustissimũ & sanctissimũ. Puto, ꝙ ꝑ p illam dif
finitionẽ id dixerit. Pro quo ẽt facit illud penitus, ꝙ est rubrica ꝯstõnis. s. vt
hi qui ob. & c. ad eorum gubernationẽ penitus non accedant. ꝙ licet ab aliis
allegatum non viderim: quod allegari possit, vide j. de dispu. & alleg in ...
& quod ibi dixi. Ad id, quod dicitur de duplici pęna, respon. per not. d...
c. at si clerici. in gl. pe. vel per id, quod scripsi de elect. c. vlti. lib. 6. super...

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

habet curatorem, & eodem tempore, ſcilicet in 12.anno in mu-
liere,& in 14.in maſculo:ut C.eod.l.1.inſti.qui.mo.tute.fi.in prin
cip.Parum enim diſtant curatores à tutoribus:ut ff.de ex.tut.ſci-
re.in prin.Inſtit.de tut.§.itaque.In quo autem differant, no.ff.de
tut & cur.da. ab his.ventri. Adulti uero cura finitur in 25 ann ff.
de minor.l.1. in fin. Inſt.de cur. reſpon.1.niſi datus ſit ad certam
cauſam,uel ſpeciem,qua finita finitur officium, non ante.Inſt.de
auct.tu.in fi. vel niſi datus ſit furioſo,uel ſurdo,uel muto uel per-
petuo impedito:quia tunc deſinit, cum ad ſanam mentem redie-
rit,uel liberatus fuerit, non ante.Inſtit.de cur.§.furioſi.& §.ſeq.ff.
de curat.fur.l.1 §.1.¶Item excipitur contra tutorem,quod ieſt da
a tus à teſtatore,ſub conditione,[a] quæ exiſtat, vel ad certum tem-
pus uel ex certo tempore,quod præteriit. Inſti.qui da.tu.poſſ §.
ad certum.& ſ. ver. proximo Quod intellige de teſtamentario,
qui datur ſub conditione,ut ibi:ſecus in datiuo:ut ff.de tute.mu-
b to.§.1.Et eſt ratio:[b] † quia dare tutorem eſt actus legitimus, qui
non recipit diem, uel conditionem.ff.de re.iuris actus. Et præte-
rea præſumitur ꝙ pater bene faciat:& lex multum de eo confidit,
adeo ut ab eo datus non ſatiſdet rem pupilli ſaluam fore: ut dixi
c ſ.§.ſi autem. Si autem [c] per præmiſſa eum non poteſt repellere,
ſuppone aliquem,qui eum de ſuſpecto accuſet: & ſic durāte cau
ſa ſuſpicionis,non poterit reconuenire:quamuis etiam non ſit ei
adminiſtratio interdicta: ut arg.C de ſuſpect.tu.eum quem.ff.de
ſol.ꝙ ſi forte.§.1.Inſtitu.eod §.ſi quis autem ſuſpectus.ff.de iure
d deli.ait prætor.§.quid ſi.& j.uer.ſi.[d] † ¶Item durante officio no-
16 mine ſuo,uel pupilli,non poteſt agere contra contutorē,uel cō-
curatorem.ꝙ dic ut ſ.in tit. de act.uer. item durante. & in titu.de
reo.uerſi.item tutor.& ſeq.Ibi etiam nota quid iuris ſit, ſi tutor
ſciens pupilli cauſam malam eſſe,eam defendere nolit.¶Item no
ta,ꝙ pupillus debet petere tutorem uel curatorem apud magiſtra
tus loci,ubi dixit originem per patris conditionem: uel ubi ſunt
eius facultates.ꝙ ſi pupillus Narboneñ.moratur Pariſijs,ubi nihil
habet, neque inde ratione ſui uel patris originem duxit, redibit
Narboneñ.ad tempus,vbi originem duxit, & patrimoniū habet:
& ibi tutor ei dabitur.Hæc leguntur C.ubi tut.uel cura.petantur.
e l.unica.[e] Si tamen habet Pariſijs domicilium,ratione eius ibi poſ-
ſet ei dari,ſecundum Azonem:ut ff.de tut.& cura.da ab his.l.1.&
argu.C.qui da.tut.uel cur.poſſ.neque.ſed H.contra: niſi haberet
ibi facultates.argu.ff.de tut.& cur.da.ab his.pupillo. Sed nec pſes
prouinciæ Narboñ. nec magiſtratus municipalis eiuſdem poteſt
dare tutorem ei,uel eum, qui eſt ortus apud ciuitatem Arelateñ.
qui non habet domicilium in prouincia Narboñ.ubi nominatur,
cum non ſit ei ſubiectus:ut prędict.l.neque.& ff.de tut.& cur.da.
19 ab his l.1.in fine.† ¶ Sed pone, qđ pupillus habet patrimonium
ſuum in ciuitate Narboneñ.& Biterrenſi,quæritur quis dabit tu-
torem uel curatorem? Reſpond. iudex Narboñ. in patrimonio
Narboñ. & iudex Biterrenſis in patrimonio Biterreñ. ut in prædi.
f l.pupillo.ff.de excuſ.tut.iuriſperitos.§.cum oriūdus.[f] & in præd.
l.C.ubi tu.uel cur.petantur. reſpon.1. quid ſi quaſi omnes res ha-
beat Narbonę, habet tantum unum fundum apud Biter.non ui-
detur ꝙ iudex Biterreñ. poſſit dare tutorem pro illo: quia certæ
rei aut cauſæ non datur tutor. vt Inſtitu. qui dare tu.poſſ §.certæ.
g Vbert.de Bon.contra [g] Dicit enim,quod certæ rei dari poteſt tu
tor, dum tamen generaliter & vtiliter detur, ut ita dicat iudex:
Tali patrimonio & tanto conſtituto apud Biterreñ.do tibi talem
tutorem:non tamen dicat, tali fundo:quia tunc non ualeret.ff.de
teſta.tut.certarum.& ſic contingit in petitione hæreditatis: quia
licet ipſa ſit vniuerſalis, tamen pro una re competit, & proponi-
tur.ff.de peti. hære.l.licet. curator etiam ad unam litem datur:ut
inſtitut de cura § item inuiti.¶Item generaliter contra tutorem
& curatorem excipitur,quod eſt ſuſpectus,& poſtulatus,uel iam
h remotus,[h] uel eſt ſibi adminiſtratio interdicta.ff.de ſolution.qđ
ſi forte.§ 1 ext.de off.dele.uenerabilis.3.q.2.quia.& ſ.uerſi. ſi au-
18 tem per.† ¶Quid ſi plures tutores dati ſunt alicui, quorum ali-
qui nolunt agere? Reſpon. uolentes agere facient illos citari co-
ram iudice, & ſi non uenerint, remouebuntur ut ſuſpecti.ut ff.
de ſuſpect.tut.impuberibus.in fi C. eod.tit.l præſens. Si uero ue-
niant,tollentur eis pignora:& præcipietur eis, quod adminiſtrēt:
uel ſi non adminiſtrent, indicetur eis mulcta ut d.l.præſes.& ff.de
de adminiſtr.tu.l.1.in prin. Et ſi poſtea ceſſauerint adminiſtrare,
remouebuntur ab adminiſtratione. In hoc tamen quidam diſtin-
guunt: quia aut qui nunc ceſſant, cœperant iam adminiſtrare.&
tunc ut ſuſpecti accuſantur: ut in d.l.præſes. Aut nondum attige-
rant adminiſtrationem, & tunc non accuſantur ſed officio iudi-
cis ſine accuſatore remouentur:ut ff.de ſuſpect.tut.hæ enim.§.fi.
Inſtit.eo §.ſuſpectus C.ſi tutor non geſſ.l.1. Vel dic, ꝙ qui cœpit,
remouetur ut ſuſpectus, & accuſatur ob dolum & culpam: Qui
uero nunquam geſſit,ob dolum tantum,ut in prealle.lege.& etiā
famæ periculum patitur: ut C.de adminiſtra.tu.l.fin. Item in eo,
qui nihil geſſit,locum habet coactio: ſecus in eo,qui aliquid geſ-
15 ſit ut ff.de adminiſtr.tut.ita tamen.§ geſſiſſe.† ¶Quid ſi unus tu-
tor vult uendere rem aliquam,quæ ſeruari non poteſt,alius non:
uel unus vult locare,alius non: uel unus concedit uni, alter alij?
Reſpon.dicit.l.C ſi ex plu.tut.uel cur.l.2.& C.de auth præſt.l.fin.
quod quilibet poteſt ſine alio talia facere,per quæ non fit tutelæ
diſſolutio.& illę leges loqui uidentur,quando alii non contradi-
cunt,ut patet C.ſi ex plurib.tu.uel cu.l.1.Sed in præmiſſis caſibus
iudex habet pupilli utilitatem proponere.ff.de confir.tut.l.vtili-
tatem.& hoc quando ſimul diuerſis cōcedunt.Sed ſi primo unus
concedit alicui,& poſtea aliter alii,forte primus præfertur.arg.ff.
locat.l.in operis.Item quando nōdum factum eſt, & unus vult fa
cere,ſed alius contradicit forte fieri debet: ut C.cōmunia de leg.
i cum duobus.[i] Vel dic fieri,ut primo dixi:imo certe non ualet,ꝙ
k fit ab vno uetante alio:ut ff.de cur.fur.conſilio.§.fi.[k] † ¶Quid ſi
30 duo tutores nomine pupilli conueniuntur, & unus cōfitetur al-
ter neget? Dicit Accur.ſtari confeſſioni,etiam ſi ſit factum cōtra
minorem. cum factum negantis nullum ſit. Argu tamen contra,
quia negatio dicitur confeſſio, ut C.qui po.in pig.ha. Auth.item
l poſſeſſor.& uide j.de confeſ.§. poſtremo.uer. ſed pone, ꝙ feci.[l]

ADDITIONES.

a Sub conditione. ¶ Sup.a dimente.¶ Adde, ꝙ primam opin. ſequitur Bart. Sed an Auth.minoris debitor.habeat locum ita in reali, ſicut in perſonali? licet multi teneant quod ſic: Bald.tamen ſubtiliter tenet contrarium, eius conſilio 258.lib.3.incipiente,vt ium poſsit.

b Et eſt ratio. ¶ Vide ꝙ ſcripſi de regulis iuris.c.actus.ſuper 1.gl.lib.6.

c Si autem. ¶ Vber.de Bona.vbi ſ.vltra medium.

d Ver.ſi. ¶ Hic tamen haberi poteſt remedium Decr. frequens. de re.ſpo.lib.6.vltra ea, quæ ſtatuta ſunt contra calumnioſos delatores.& vide ꝙ dixi de teſtibus,non debet.in vl. glo. ¶ Adde ver.ſeq quando tutor durante tutela poſsit cum pupillo agere.Bald.conſi.227.lib.2.& Ang.conſi.95.Et an tutor approbando ſententiam latam contra contutorem,ſibi præiudicet: per eun dem conſilio 96.lib.1.

e l.vnica. ¶ Et ibi no.gl.opiniones contrarias,quæ ſequuntur.

f Cum oriundus. ¶ Secundum Vber.de Bona.cuius fuit iſte ver. vbi ſ.in fin. & ſecundum Acc.in l.ſtatim alleg.in 2.gl.& vide j.de inſtr.edi.§.nunc vero. in vlt.col ver.quid ſi fuit.

g Contra. ¶ Vide ſ.de actore ab vniuer.ſuper ver.puberes.

h Iam remotus. ¶ An id per deleg.tum præſidis fieri poſsit, vide per Cy.C. de ſuſpe.tu.l.præſes.

i Cum duobus. ¶ Vt ſcilicet dirimatur res ſorte.

k §.fi. ¶ De executoribus teſtamentorum diſcordantib.j. de inſtr.edi.§. nunc vero.& ver.ſed quid erit. ¶ Adde quid ſi ſunt dati plures tutores in teſtamē to,& vnus moriatur,an alius ſit ſubſtituendus.Bal.conſi.155.lib.2.

l Quod feci. ¶ Vbi de duobus procuratoribus, de quibus ibi remittam.

ADDITIONES NOVAE.

* Nota ꝙ amabiles deo non ſe libenter ingerunt tutelis.tex. in auth. vt hi qui ob.res mi.§.quoniam autem.

* Quando actio tutelæ & obligatio naſcantur.gl. in l.tutorem.ff. de adminiſt. tutor.& l. pro officio.C.eod.tit.& l.2.C.eo. Bald.l.1.C. vt act.ab hæredi.& contra hæred.& l.& ſi poſt tres.ſi quis cautionib.& l.tutor. de adminiſtratio ne tutorum.& l.ſi tutor. de tutelæ & rationibus diſtrahen.

* An tutor poſsit dari in eccleſia, Baldus.in l.nemo.C.de ſacroſanct.eccle.

* Si pupillus decedat nullis agnatis vel cognatis relictis, tutor ſuccedit fiſco excluſo,l.quo tutela.de reg.iur.

* Nota ꝙ vbicunque olim erat præceptum negotiari vt tutorib. hodie non tenentur fęnerari. ſed debent pecuniam deponere ad honeſtū lucrum. Bar. in l.diuus Seuerus.ad l.fal.Bal.in l.j.C.de cond.inde.allegat c.p noſtras.ex. de don.inter vir.& vxo.& cauere debent prædium tantum præſtare,quantum ex re emenda percipiebatur.

* Nota quod quando pater committit negotia filiorum pupillorum matri, non tamen videtur ipſam tutricem relinquere.Bal. in l.qui aliena.§. quam. de negot.geſt.

* Qualiter formetur libellus vt tutor reddat rationem,Alberi.l.ſi tibi.de teſtamen.tu.& l.quicquid.C.arbitrium tute.

* In l.j.§.officio.de tutelæ,& rationi.diſtrah.nunquid iſtæ rationes inducant probationem:dic quod ſic contra tutorem,l.publia.in fi.ff.depoſit.not.l.rationes,& l.inſtrumenta.& l.exemplo. de proba. ſed ſi multum expendiſſet, debet fieri inſtrumētum,l.intra vtile.de minorib.§.fi.& licet hę rationes nō plene probant,tamen inducunt probationem,dicta l.inſtrumenta. & credo quod ſtandum eſt talib.rationib.ſi eſt veriſimile tantum expendiſſe.Spe. hic & not.in l.id quod.C.de epiſ.& cle.& l.fi.§.in computatione.C.de iure deli. per Ray. Et an credi debeat ſacramento tutoris de his quæ dicat ſe expendiſſe,Guliel.ꝙ ſic in l.edita.C.de eden.& tutor reddens rationem primo debet facere rationem de intrata quam de expenſis,l.qui nominib. de adminiſtratione tutor.& l.Thais.§.libertatis.ff.de fideicommiſ.liber.Barto.in l.ex ſenten.de teſtamen.tutela.

* Si duo tutores ſimul geſſerunt tutelam, redditio rationum vnius non liberat eum,niſi toti obligationi ſatisfaciat pro collega.Item tutor qui rationē reddit non liberatur,niſi librum reſtituat pupillo.no.in l.ſi ita fuerit. de manumiſsis teſtam.Guliel.de Peruſio.& in lib.rationum debent eſſe ſcripti reditus & fructus bonorum,& expenſæ factæ.

* Quando tutela regis,vel imperatoris finiatur: Alb.in ru.quando tu.vel cu. C.no.ꝙ dies finitę tutelę interpellat tutorem.Bar.in l.ita ſtipulatus.de ver. obli.in 2.q.principali.

* An tutor datus ex inquiſitione teneatur ſatiſdare.gloſſ.in l.1.ff. rem pupil. ſa.fo. quod non. gloſſ. in authentic. ut hi, qui oblig. §. fina.diſtinguit.alibi

tenet gl. q sic, in l. 1. C. de tut. qui non satisd. Dy. sequitur primam gl. Azo in umma. de tut. qui non satisd. & idem Oldra. quod Dynus.

* Quid si mater non existat, nec auia, sed proauia, an sibi deferatur tutela? Bar. in l. cùi. §. affinitates. ff. de postul.

* Pone q maritus dedit uxorem tutricem filiis suis in testamento suo, postea cassauit illam particulam testamenti, in qua dederat ipsam tutricem: an tanquam mater remanebit tutrix legitima suorum filiorum. Bar. in l. mules. §. sexaginta, de adulteriis.

* In l. 2. §. si mater. ad Tertullian. Raymun. dicit, q si mater administrat tutelam filiorum non suscepta legitime secundum formã auth. matri & auiæ, q non excusabitur à petitione tutoris. vide Bal. in l. precibus. C de impu. & ali. subst. & l. matres. & l. omnem. ad Tertu.

* In l. 1. §. si pupillus. ibi, viatica, &c. ff. de tutel & rationib. distrah. quid si tutor proficiscatur pro factis pupilli, & captus & depredatus à latronibus fuerit, an hoc imputabitur pupillo. videtur q non, l. inter causas. §. non omnia. ff. manda. In contrarium fac. q ipse facit ex necessitate procur. de qua loquitur ille §. etiam non ex voluntate. & inter hæc est differentia, l. vt fideiuss. ff. de fideiuss. & l. vt procurator, de procurato. quædam gl. ff. de cõtrar. & vtil. act. tutel. l. 3. §. vsuras. videtur dicere q non reputetur, postquam injuria est sibi facta, & ille rex. fac. qui dicit viatica, ergo videtur excludere reliqua.

* An conditio implenda in persona pupilli, vel adulti sufficiat, si impleatur in persona tutoris, no, in l. qui filium. & l. Lucius Titius. in fine. de manumiss. testam. per Guiliel. de Perusio. Barto. in l. 2. qui pet. tuto. limitat l. sciant. de legit. hæred. videlicet q si esset mulier, vel alia persona quæ nõ posset esse tutrix, & esset alius tutor legitimus, q ipsa mulier excusaretur, sicut olim erat in matre, quod not.

* Pone, compromisi in aliqua causa tanquam cum tutore, postea volo dicere in alia causa ipsum non esse tutorem, vel non legitime constitutum: Dynus in l. imperator. §. fi. de decuri. videtur dicere q non possum. quod de procuratore no, §. de procuratore. §. ratione formæ. ver. sed nunquid pars. in Spe.

* In l. quamuis hæres. de fideiuss. tu. in gl. fi. no. q hæres tutoris non tenetur lumere instantiam per tutorem cœptam. contra hoc fac. l. tutor. de app. l. 1. §. fi. si penden. app. mors inter. & l. ita autem. §. est completum. de adminisl. tutor. Iacob. de Are. videtur sentire quod si procurator alicuius gereret causam alicuius in iudicio, & moreretur hærede relicto, q hæres procuratoris teneretur procedere in causa. instr. manda. §. item si ad hæc, & sic forte aliud est in hæredibus tutoris, quam curatoris.

* Pone, quidam datus tutor fuit petitus remoueri tanquam non iuridice datus: ipse fecit expẽsas in defensione officii sui de bonis pupilli: an poterit im putare dictas expensas pupillo. Raymun. q sic in l. in omnibus. §. item sumptus. de tut. & ratio. distra. arg. l. fi. C. de ordi. cogni. & l. 2. de nego. gest.

* Quando ex dolo tutoris pupillus tenetur, Bar. in l. si dolo tutoris. ff. si quis omiss. cau. testa.

* Tutor si solnat debitum pupilli ante diem, valeat ne talis solutio. no. in l. sed si vir. §. quod vir. de dona. inter virum & vxo. & tenetur quod sic.

* An monachus possit esse tutor, Bal. in l. generaliter. C. de episc. & cler. & tenet q non. & ideo si monachus est in medio, non obliat sequentu legitimo, nec per hoc peruenitur ad datiuum. Bal. vbi s.

* An tutor si banniatur, desinat esse tutor, & possit conueniri actione protutelæ? arg. quod sic in l. q si forte. §. 1. de solut. secundum Iacob. de Are. Ray. in l. si tutor. §. q si tutor. de tutel. & ratio. dist.

* In l. pro tutelæ. de eo qui pro tutore. an actio pro tutelæ sit bonæ fideiꝰ dic q est stricti iur. vt Io. in arbore, & hoc sequitur Dynus.

* An tutor possit stipulari, & emere sibi ipsi tutorio nomine, & nunquid à seipso possit stipulari pupillo, & nunquid tutor vel alius officialis possit sibi tradere. Bar. in l. seruus communis. de stipul. seru.

* An tutor stipulando pupillo acquirat sibi directam vel vtilem: no. in l. 1. de stipul. seru. & l. si tu. ff. quando ex fact. tuto.

* Quid si tutor reperit instrumenta vsuraria de duplo, vult cognoscere bonã fideꝰ, & recipere tantum sortem, & residuum remittere. Bald. de hoc in l. præses. C. de transs.

* Tutor potest facere pacem gratis de morte patris pupilli. Ia. Butri, in l. pactum curatoris, C. de pact. & not. in dicta l. præses per Bal.

* Nota q si tutor non satisdat idoneè, ipso iure datio tutelæ non tenet, l. in dubium. de tut. & cur. qui non satisde. & sic si auia, vel mater non satisdat idoneè imputaretur legitimo, & non magistratui: quia tunc sibi imputaretur quando ipse dat tutorem: secus si lex vel statutum daret, l. 1. ff. de magist. conueni. & §. fi. Insti. de satisd. tu.

* An propter satisdationem nõ præstitam idoneè mater remoueatur, vel alia coniuncta persona à tutela, vide Aberi. in l. de creationib. C. de episc. audien. & l. in dubium. de tu. & cur. qui non satisde. nam dicitur q si iurat se nõ posse satisdare, non remouetur. fac. l. si tutor suspectus. de suspe. tu. Fac. Bal. in l. legitimos. de legiti. tut. qui dicit, q si tutor est multũ idonea & honesta persona, remittitur ei satisdatio. Bal. ibi.

* Nota quod mulieri constitutæ tutrici in testamento, debet deceni administratio tutelæ per iudicem. not. in l. fi. ff. de tutel. & l. 2. C. quando mulier tut. offi. fun. potest.

* Si mater prægnans non petiit curatorem ventri, demum pariat, & partus decedat an priuetur hæreditate infantis? Bar. ponit in l. matres. C. ad Tertullia. fa. l. 2. §. si cum prægnans. ad Tertullia. & dicitur quod sic. & Bar. in l. 1. §. si maritus. de liberis agnos.

* Pone duo fratres adiuicem diuisere bona, & ex eis vnus moritur, relicto filio pupillo, cuius tutelam petit patruus tanquam legitimus, opponitur quod non potest esse, quia inter eum & pupillum est quædam obligatio condicionalis, si res euincantur quæ sibi obuenerint ex diuisione: an hoc sibi obster. Barto. in l. inter stipulantem. §. sacram. de verb. oblig. dicit q si præsens status rei hoc indicat, q res euincatur, q non poterit esse tutor: alias secus.

* An pupillus possit prorogare iurisdictionem non sui iudicis, vt det sibi tutorem? Nicol. de Neap. in l. etiam plures. de manumi. vindi. & l. hæres absens. in fine, de iudic. ibi, partim fortunarum &c. & dicit Iacob. Butri. hoc intelligas si interueniat verbalis consensus, & factum: quia dicat velle esse incolam, & demum conducat, & ibi habitet: & ex hoc dicit ipse, si aliquis minor sit extra ciuitatem, & non habeat curatorem, velit autem agere, quomodo hoc possit, cùm curatorem dare non possit, cum non sit suus iudex? Dicunt quidam quod proroget iurisdictionem illius iudicis. l. Romanius Appulus. de tutori. & curato. datis ab his qui tu d. cas quod conducat domum, & inhabitet, & dicat se esse velle incolam. Iacob. Butr. quod possit prorogare iurisdictio. non sui iudicis. Bald. in l. 1. C. de iurisd. om. iud. & in l. 1. de iudic. conjuncta l. est receptum. de iurisdic. omn. iud. econtra q non possit esse in iudicio. Bar. in l. 1. de tutor. & cur. da. ab his. dicit, q iudex potest dare tutorem illi qui non est de sua iurisdictione in lite quæ vertitur coram eo iudice ad hoc alleg. l. fi. §. 1. C. de admi. tut.

* An tutor solus possit repudiare hæreditatem, vel bonorum possessionem pupillo competentem. Bar. in l. tutor. de bon. poss. & q ibi no. fac. Bald. in l. bonorum. C. qui admit. ad bon. poss.

* Cum pupillus agit contra tutorem, dicendo ipsum non posuisse omnes res in inuentario, an probatio requiratur contra tutorem? Respondeo, probatio debet esse talis, quæ concludat tutorem esse in dolo, vel in culpa: id est q tutor sciuit illas res pupilli, vel quod communiter sciebatur. vel q diligens paterfamilias inuestigasset, ar. l. si putator, ad l. Aquil. l. si conuenerit. §. fi. de pignorat. act. l. si tutor. C. de peric. tut. ¶ Qualiter autem probari debeat? videtur q sufficiant indicia nec requiritur plena probatio. l. si defunctus. arbitrate. C. de in litem iur. l. fi. sed certe illa sunt intelligenda de indiciis, hoc est probationibus claris & liquidis. pro hoc l. 2. C. de in litem iur. l. scimus. §. licentia. C. de iure delibe.

* Quid si probetur vestes & blada fuisse in bonis pupilli, sed non probetur quot velles, nec quanta quantitas bladi, nec quantum valuerint: posito q probetur taliter quod includatur dolus vel culpa tutoris. Respondeo sicut contra tutorem qui nullum repertorium fecit, iuratur in litem, l. tutor qui repertorium. de administratio. tut. eadem ratione si fecit, & aliqua omisit ponere in repertorio, pro illis non positis iurabitur, quia quantum ad illas res repertorium non fecit, & debet intelligi repertorium non fecit, id est quatenus non fecit. l. Stichum qui meus erit. de leg. 1. & sub isto iureiuran. venit quantitas rerum seu æstimatio, sicut si nullum repertorium factum esset, & iurabitur in litem taxatione præmissa. l. videamus. de in litem iuran. contra autem hæredem non iurabitur in litem, qualiter ergo probabitur? Respondeo probabit pupillus quod tot res habebat in bonis, item q tales possessiones tantum redderunt omni anno, item q dicti fructus peruenerunt ad tutorem. & hæc est probatio plena. Primũ probatur ex repertorio, vel alio instrumento de facili. secundum & tertium probatur per seruos factores, & laboratores pupilli, l. ad instruen. de administra. tuto. l. j. §. de seruis. de tutel. & ratio. distra. & licet tales personæ exonerent se, & videantur testificari in causa propria, id forte est speciale hoc casu in odium tutorum, qui librum non exhibent. vt dicto §. de seruis. sed si tutor confitetur fructus sibi datos à colonis integre, sed negaret esse tot quot dicit pupillus, tunc coloni essent idonei testes: sed iudex poterit committere vt videant & discutiant quot fructus potuerunt quolibet annorum dictorum percipere, & eorum recollectionem stare: & puto adhiberi posse illos qui negotiorum pupilli notitiam habuere, & habent, & ab eis instrui. & eis credere. l. magis puto. §. in primis. de rebus eorum qui. & l. si cui libertus. de conditio. & demonstratio. & an tales debeant iurare. not. in l. 1. §. 1. de vendi. inspicien. & l. iurisiuran. de testi. & l. compater. de libe instr. & l hæc edictali. §. his illud C. de secundis nupt.

* Qualiter debet esse compositus liber rationum? Respondeo singulariter debet in eo inseri, quod ex tali fundo à tali colono tantum tali anno habui, & recepi. non enim debent in genere poni, sed sic, vt veritas & falsitas possit reperiri. l. antepe. de condi. & demon. & l. verum. de bo. pos. sec. tab. Si ergo aliter ediitur, non videtur edi. Bar. multa alia circa hoc dixit in quodam suo consilio qui od incipit, literas magnificentiæ vestræ recepi. & ibi ponit de libro rationum, & in eo debet inseri quod ex tali fundo tantum percepi, à tali colono, vt dictum est.

* Nota q si tutor bannitur, & bona cõfiscantur, finitur tutela, no. in l. si tutor. §. fi. de tutel. & ratio. distra.

* De tutore petito vide Bald. in auth. sacramenta. C. quando mul. tu. off. fun. potest. & l. si quis, de test. tu. & l. tutor. de tu. & cur. dat. ab his.

* Nota, q donec mater est in medio, non currit tempus sequenti in gradu potendi tutorem pupillo. ita Bal. in l. nepotib. qui pet. tut. & ibidem gl. Bal. in l. precibus. C. de impu. & ali. subst.

* An tutor debeat habere salarium pro mercede tutelæ. not. in l. à tutoribus. de admi. tuto. & l. in eos. de tutel. & l. 1. §. si pupillus. de tutel. & ratio. distra. & l. 1. & 2. ff. mand.

* Nota q dies finitæ tutelæ interpellat tutorẽ, Bar. in l. ita stipulatus. de verb. obl. in 2. quæstio. prin.

* Quo iure competat hodie datio tutoris, Bal. in l. muto. ff. de tut.

* Nota q si tutori est factum legatum, & recuset tutelã, per dit legatum. l. qui tutelam. de testam. tu. & l. Nesennius. §. fi. cum l. seq. & l. tutor petitus. §. 1. de excusatio. tu. cum similibus.

* An tutor obligans omnia bona sua nõ reddita ratione tutelæ incidit in eam stellionatus, l. 3. ff. de cri. stellionatus. Albericus in l. qui duob. ff. de fal.

* An tutor petitus à matre excludat legitimum, Bar. & Bald. in l. si quis sub conditio. de testam. tute. & l. tutor si petitus. de tu. & cur. dat. ab his. & l. matres. & l. omnem. ad Tertullia. per Bal.

* An mater possit petere vitricum tutorem filio suo. no. in l. omnem. ad Tertullia. & l. precib. de impube. & aliis subsit. Bald. in l. fi. de contra iudi. tutel.

* Nota pro intellectu huius materiæ quod no. Bal. in l. matres. & l. omnem. ad Tertul. & l. sciant. C. de leg. hæredi. & etiam in l. precibus. & Bar. in l. de tutel. ver. sed & fi. de legiti. tutel.

* Nota q licet mater transeat annum, q non petit tutorem filio, q licet priuetur succes. non tutela. Bal. in l. precibus. de impub. & aliis subsit. iudex debet interponere decretum suum circa minorem tempore compromissi, nõ tempore laudi. Bal. in l. præses. C. de transs.

* De tutore dato matre existente, no. in l. tutor si petitus. de tutor. & curato. datis ab his. & auth. matri & auiæ.

* Nota q antequam iudex interponat decretum super alienatione minoris debet pronunciare de quo. per Barto. in l. tutor. de confirm.

* An mater dicatur negligens, si stat per quatuor menses, Bal. ꝙ non, in auth. presbyteros. C. de episcopis & clericis. Bar. contrarium tenet. fac. Bal. in l. precibus. C. de impub. & ali. substitutio. & l. matres. & l. omnem. C. ad Tertullianum. & institut. ad tertul. §. fina.

¶ Bald. de Tutore.

TVTOR datus pupillo in testamento patris facto inuentario: & decreta sibi administratione per iudicem, agit contra debitorem pupilli. Et si opponitur tutori, ꝙ agere non potest, cum hæreditas non sit adita: quæritur quid iuris? Et videtur ꝙ non audietur. Nam debuit tutor dari Attilianus, vt Inst. de Attil. tu. in prin. In contrarium, quia existentia sui hæredis confert tutelam testamentariam, Insti. de hæred. ab intest. §. sui. adeo vt si abstineat pupillus, nihilominus sit tutor testamentarius cum effectu. Nam prætoris propositum, dum suis abstinere permisit, fuit eũ, s. ab oneribus releuare, non commodis obuiare. ff. de vulga. substit. l. si filius qui patri. & hoc tenet Dyn. Spe. dicit, ꝙ immistio præcedere debet, vel iudicis auctoritate, uel dato Attiliano tutore, vel dabitur curator ad adeundam hæreditatem. in ver. an dictus. hoc non placet, quia tutor alias curator pupillo non potest in aditione hæreditatis dari. ff. de appel. l. cum in vna. §. tutor. Et ideo tutor Attilianus dabitur, & adita hæreditate, eius auctoritate finitum est officiũ suum, & incipit tutor testamentarius: & sic cessat Attilianus, qui est datiuus. & ita tenet Odofr. Sed Bar. tenet cum Dy. propter priuilegium existentiæ sui hæredis. Nam tutela est de iure ciuili: & ideo propter existentiam sui hæredis confirmatur: & in præiudicium tertij, id est, tutoris. ar. contra, ff. de test. tu. l. qui à patre. & ꝙ ibi no. & de admi. tu. l. impuberi. Forte dici potest, ꝙ volens testamentarius admittetur ad administrationem, sed non cõpellitur inuitus, nisi adita hæreditate. ff. de excu. tu. l. si is qui tres. §. 1. ubi dicit, ꝙ testamentaria tutela cedit adita hæreditate. & tamen tutor testamentarius nõ dabitur nisi suis. Item tex. dat formam de tutore Attiliano dando: & à forma textus nõ potest recedi. Item si existentia facit illum tutorem efficacem non debet retorqueri in præiudicium pupilli, si ipse se immiserat, ꝙ no. Bald. Ex hoc patet, an in pace quã facit pupillus tutoris prædictus auctorizare possit. & fuit de facto, vide s. de actore. §. tutor. & j. eo. §. an inuentarium & j. de except. §. exceptio vero facti, uel non facti. & j. de instr. edi. §. an tutor teneatur producere inuentarium. Bald. ¶ Consuluit Dyn. ꝙ exceptio falsi tutoris excusata per cautionem rati sponte admissam, l. inter quos. §. alieno. ff. de dam. infec. possit iterato obiici in causa appellationis: quoniam cautio non extenditur ad causam appellationis. Bal. C. de proc. l. ita demum. quia hæc exceptio reddit iudicium nullum. ¶ An inuentarium vitiet, si aliquid omittatur, uide C. de iu. deli. l. 1. alias fi. per Cyn. Opponitur, mater & auia non suscepit tutelã intra annum. uer. item ꝙ non recepit. G. uide j. de posi. §. pono ꝙ Berta. cum ver. seq. quantum ad excludendum successionem, pôt hoc opponi cuilibet legitimo tutori. C. de legi. hære. l. sciant. sed quantum ad excludendam tutelam, nulla lex dicit ꝙ obstat lapsus anni, & ideo etiam post annum mater & auia pôt suscipere tutelam vacantem, quia hic non est annua. Si tutor testamentarius est minor, interim non deuenitur ad legitimum, sed ad datiuum, si prius tutor testamentarius complet ætatem quã tutela finiri debeat, quia sola spes testamentarii excludit legitimum. Nam spes testati excludit cãm intestati. ff. de excu. tu. l. non solum. §. si libertus. ver. sed pone, pater. G ¶ Cũ prior agnatus repellitur à principio, & in perpetuũ tunc uenit sequens agnatus. Si repellitur à principio, non in perpetuum, sed ad tps: tunc venit datiuus: vt dicto §. si libertus. & ff. de legit. tu. l. 1. §. interdictum. Si autem repellitur ex post facto post acceptam tutelam, si remanent reliquiæ, venitur ad sequentem in gradu. ff. de test. tut. l. si quis sub condõne. nisi alius existat in anteriori gradu. in uer. & ut scias. Sed quæ sunt istæ reliquiæ? Respõ. in tutela est considerare curatorem inseparabilem & exercitium, ꝙ si tollitur exercitiũ: tñ remanet ipsa tutela inseparabilis, ꝙ est qñ tutor remouet ab actu: & tunc remanent reliquiæ. Facit ꝙ not. ff. de aucto. tut. l. si plurib. in simili. ff. vt lega. no. ca. l. 1. §. qui minorem. sed qñ ipsa tutela funditus per mortem, vel quasi finitur, tunc non remanent reliquiæ. arg. ff. de cond. & demon. l. intercidit. & facit ff. de suspect. tu. l. hę enim. & dixi ff. de iureiur. l. iusiurandũ. §. j. de cond. inde. l. si non sortem. §. qui filius. Vide j. de posi. §. ꝙ iudex. Baldus. ¶ Tutor datus ex inquisitione, aut datur ex inquisitione solenni agnatis, & coniunctis pupilli; & tunc aut est euidenter locuples, & non satisdat: aut dubitanter, & satisdat. Aut datur ex inquisitione coniunctoria: & tunc semper satisdat. in §. si autem. uersi. horum autem. & uersi. & no. ꝙ tamẽ fiat. Gulie. ¶ An mater dicatur tutrix legitima? videtur ꝙ sic. C. ad Tertul. l. omnẽ. & C. ex qui. cau. pig. taci. contraha. l. pen. Spec. dicit contra: ꝙ proprie non dicitur legitima, quia exorbitat à naturale legitimæ tutelæ, sed dicitur anomala. vers. sed nũquid dicendum. G. sed quid ad respondendũ quo nomine uocetur? Respon. si esset legitima, falsum diceret G. C. ad Tertul. l. 3. quæ dicit, ꝙ existente legitimo, mater non priuatur successione: si tamen petiit tutorem. Nam cum mater ipsa esset prima in ordine legitimorum: illa gl. presupponeret falsum: quia non potest inferior legitimus dici, si prior legitimus extat. Bar. dicit, ꝙ etiã si anomala dicatur, gl. hodie dicit falsum, quia mater præfertur. Debet ergo repudiare tutelam uel agnoscere, ut pupillus non sit absq; tutore, alias priuatur successione. Bal. Sed ego dico, ꝙ nullo iure cauetur, ꝙ mater priuetur successione, si non acceptat, nec repudiat tutelam, sed bene cauetur, ꝙ perdit successionem, si non petiit dari tutorem. Bal. At habenti legitimum, mater quæ non sumpserit tutelam, non pôt alium petere. versi. secundo, ꝙ si mater. ergo non punitur. Sed ubi sumpsisset tulam, & dicat se nubere uelle, & petat se à tutela remoueri, pôt petere quem vult loco sui. Facit ꝙ no. Inst. de cur. §. interdum. per Accur. quibus omnib. præfertur: quia loco matris subrogatur. ver. sed quid si mater. per §. sin autem tutela. ẽm Bar. & gl. Tenetur mater quæ sumit tutelã renũciare extraneis nuptiis, Velleiano, & omni alii legum auxilio: hoc dictum est p p beneficium legis antiquę. C. ad Vell. Nam ubi nõ sit certa, mulier, esset ipso iure tuta. Et ideo ista uerba, & omni alii legum auxilio, sunt de substantia in tutela fœminę. in auth. ut hi qui obperh. §. pe. ¶ Nuda sponsalia non finiunt tutelã matris iam susceptã. sed impediunt suscipiendã. vers. quid si nudum. G. ar. ff. de diuor. l. fi. ¶ Tenetur tutor obligare bona expresse. C. de epis. aud. l. de creationib. tñ si non exprimitur, ualet tutela & decretum, quia tacite intelligitur. C. de admi. tu. l. pro officio. C. de iudi. l. properandum §. fi. & ita tenet Spe. in tit. de curat. versi. instrumentum quoq; curæ. & ver. item quidam. ubi omnino uide j. de sent. §. alias. & §. seq. Bal. Tenetur tutor dare fideiussorem idoneum: & tñ si non est locuples, non propterea decretum est nullum. C. de iure dot. l. mulier. & ibi à principio nil fuit omissum de contingentib. dic, ut j. §. satisda. ¶ Tutor testamentarius non tenetur dare fideiussorem; tñ si dedit, teneret. ff. de fideius. l. Grece. §. à tutore. ¶ Tenetur tutor subire defensionẽ sine vlla cunctatione. C. de admi. tu. l. fi. §. defensor. tñ si non dixit illa uerba formalia, sine ulla cunctatione, sufficit promissio defensionis, quia tacite intelligitur simpliciter. Nam Spe. illa uerba, Sine ulla cunctatione, non ponit in forma, sed promissio defensionis explicita est de forma, & eius omissio uitiat tutelam. in d. §. ¶ Vitricus potest esse tutor priuigni, sed non educator. §. nunc dicendum. uer. ueruntamen. G. Conceditur ergo sibi, ꝙ si tutor. ꝙ est plus, & denegatur educatio, ꝙ est minus. ff. de neg. gest. qui aliena. § quanquam. Sed si lex nõ cõfidit de eo, qũo est tutor? Rñ. confidit ẽm quid, non simpliciter. ff. de adop. l. nonnunquam. Bal. ¶ Satisdatio non est de substantia tutelæ: & ideo in alio instio, & alia die præstari pôt. §. generaliter. uer. non tamen. G. & arg. C. de preci. Impe. offe. l. vniuersa. ff. qui satisd. cog. l. si fideiussor. §. si necessaria. qa non requiritur ad inchoationem nascentis officii, sed ad executionem officii iam in esse producti. Simile no. ff. de usufru. l. 1. Bald. uide s. tutor tenetur dare. & s. de actore. §. ea quæ sunt. ¶ Si tutor non fecit inuentarium, non ualet auctoritas eius: nam omissio modi uel formæ uitiat etiam actum fauorabilem. ff. de uerb. obli. l. qui Romæ. §. Flauius. etiam si cõis error adsit: qa lex, Barbarius, non habet locum, nisi in officiis publicis auctoritate & utilitate: nõ in priuatis altero ẽt modo. uer. quia si pupillus. G. & no. ff. de iureiu. l. iusiurandum. §. 1. & l. tutor. §. prodigus. Bal. Vide s. §. an inuentariũ. ¶ Clerici possunt esse legitimi tutores, nisi sint monachi uel episcopi. Itẽ opponitur. G. monachus nõ habet unde soluat, nec hẽt bona, quæ possunt hypothecari pro administratione. Itẽ hr̃ pro mortuo. Bal. ¶ Tutorẽ dat iudex originis, domicilliq; pupilli & tutoris, nõ alius. uer. itẽ no. cũ seq. G. & qñq; clericus & laicus ꝯueniunt in dando tutorẽ. Insti. de Attil. tutore. §. nos aũt. in gl. ordi. Bal. ¶ Nomen legitimi tutoris largũ est, vt no. C. de excep. l. 3. Bald.

a ¶ De Curatore. [a] Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium illud ualet quod non lædit alterum.*
2 *Curator potest à quocunque iudice dari.*
3 *Curator dari potest in ultima uoluntate.*

¶ Curator à quibus dari possit, & à quibus non.

VISO de tutoribus, aliqua de curatorib. discutiamus, dicentes, Qui eos dent, Et quibus dentur, Quę sit eorum potestas, Quibus cauillationibus ab agendo repellantur. Quibus modis constituuntur.

ADDITIONES.

a Vide ꝙ dixi super rubrica proxima. Hoc aũt ꝙ est ad utranque rubricam cõem q̃ro, an tutor pupilli, uel curator adulti possit eiusdẽ cohæredem uel socium prouocare ad diuisionem, & ad assignationem prædiorum & rerum cõium, quoad culturam & fructus tantum. Et ut intelligas, scire debes Canonista, ꝙ si duo sunt cohæredes, uel socii, quorum vterque minor, neuter ad diuisionẽ prouocat rerũ cõium si uero alter esset maior: diuisio ad eius ꝓuocationẽ fieri pôt. Habet vtrunq;. C. de præd. min. l. pe. ff. de re. eo. qui sub tut. uel cura. l. 1. §. si cõis. & l. si pupillorũ. Idem si essent duo minores, & tertius maior: ille enim maior ad diuisionẽ prouocare pôt, vt ff. de auct. tut. l. antepe. & ut ibi no. ꝓdicta procedunt in prædiis, & rebus immobilib. & diuisione quæ in illis fiat, quoad proprietatẽ. Ratio aũt quare lex uoluit ꝓ minorẽ diuisionẽ non quæri, est, ne sua partẽ dissipet. Habeo q̃stionem hãc ab olim per Lamber. de Ramponib. disputatã: & incipit, in quęstione qua quęritur. Et demum per Vrantium renouatã: & incipit, quædã domina. quasi ꝑ eadem uerba. Hoc tñ scias, ꝙ ẽm legem Lombardã nõ esset quæstio: quia ẽt infans prouocare & ꝓuocari pôt ad integrã diuisionẽ, ut ibi. lib. 2. de prohi. alien. mi. l. 3. soluerunt talẽ ꝓuocationẽ fieri posse. Et hoc ẽt tenuit Guido. de Suza. super l. iubemus. 2. C. de sacros. eccl. & super l. pe. C. de præ. mi. Sed qua uia petatur, non expressit, nec Alb. Gal. in reprobationib. idem tenens. Prædicti aũt dixerunt id peti utili iudicio familiæ herciscundæ uel cõi diuidundo. Allegant l. antepe. ff. de auctori. tu. cũ sua gl. & ff. fami. hercis. l. Lucius & Titia quæ de tali diuisiõe reddituũ loqui vr̃. C. de sacros. eccl. l. iubemus. 2. in prin. vbi prædia ecclesiarũ diuidunt, nõ ad proprietatẽ, sed ad culturã & fructum. ff. d. leg. 2. l. Caius. §. 1. vbi vnus fundus diuiditur, quoad culturã ꝓmodiorẽ, non ꝙ sint duo fundi. Facit C. ad Treb. l. iubemus. ubi ꝓputatio fructuũ differt à solido. Itẽ satis est iuri satisfactũ, ex quo per talẽ diuisionẽ non permittitur cõio rei. ff de reb. eo. qui neq;. in fi. Item ex quo sic expedit minori, debet cessare prohibitio. ff. de iure patro. l. adigere. §. quãuis. Imo si per illud impediretur utilis expedientia minorũ, incipiet illud ius esse iniquum. ff. de vul. & pup. subs. ex facto. in prin. cũ iudex, ꝙ eis vtilissimũ est, inspicere debeat. ff. commu. diui. l. iudicẽ in prædiis. Expedientia vero notabilis esset, si ille cohæres uel socius esset iniuriosus & rixosus. ff. pro soc. l. si cõuenerit. in fi. ꝙ aũt illa iudicia sint apta, non solũ ad proprietatis diuisionẽ, sed ẽt ad vsumfructũ & vsum ꝯstituendũ, & assignãdũ, patet ff. fam. hær. sed & si vsucapio, §. 1. & l. & puta §. 1, & 2. ff. cõi diui. l. si quis, §. officio. & l. cõi diui. §. cũ de vsufr. ff. de vsuf. l. æquissimũ. Scias ergo l. pe. loq. de minore vnius ciuitatis originario, qui ibi ẽt facultates suas hẽt, sed q a de illis bãnitus est, habitat in ciuitate vicina, & ibi ꝯuenitur: quæritur quis det sibi curatorẽ. l. vnica. C. vbi tu. vel cur. pet. vr̃ velle, ꝙ iudex originis & facultatũ. ibi: restitui apud patriã, & c. Gui. de Suza. ibi tenet, ꝙ rõne necessitatis id liceat, ꝙ alias non liceret. ff. de off. ꝯsul. l. vna. & ibi ꝯcordant. & ext. de reg. iur. ꝙ non est. Et hic necessitas sit ibi dari, cũ sine vitæ periculo illuc ire non possit. ipse iudex sub quo conuenitur, curatorẽ dabit. Bene facit ff. ad mun. l. filii. §. relegatus, & l. eius. §. fi. vbi dicitur, ꝙ relegatus eo loco, vbi arcetur, habet domicilium vbi facit etiã ꝙ de vagabundo dicitur C. vbi de cri. agi. opor. l. 1.

¶ Quid dent Curatores.

1.§. Scias ergo ꝙ curatores dantur ab eisdem magistratibus, à quibus & tutores. Inst. de cu §.1. scil. à præfecto urbis, à prætore, à præside, à proconsule, à præfecto. Aegipti, & ab eo qui regit prouinciam præside motuo, uel absente, & à magistratibus municipalibus: vt ff. de tu. & cur. dā. ab his. l. 1. & 3. & l. is qui. & aliis legib. & à præfecto vel defensore ciuitatis, vel à iuridico Alexandrie. Inst. de Attri. tu. § sed hoc iure. & § seq. & de curat. §. solent. & in Auth. de defen. ciui. §. nulla. ff. de off. procon. & leg. l. pen. Quidam autem dare prohibentur, vt dixi s. ti. 1. § sin autem. uer. ita quod est datus Et no. quod non habet quis ius dandi tutores vel curatores ex eo, quod habet merum imperium, uel iurisdictionem: quia is solum habet, cui lex uel senatusconsultū, uel princeps concesserit. ff. de tute. muto. §. tutores & sunt iam dicti. † ¶ Quid de his qui hoc quotidie impetrant à papa uel principe, quos Italici iudices appellant, & sunt priuatæ personæ? Dic, ꝙ poterunt dare tutores. ualet enim hoc priuilegium, cum al eri nō lędat. C. de preci. Impe. off. rescripta. quæ est 25. q. 2 & C. de prępo. sa. cub. lib. 12. l fi. & tales sunt ordinarii sine administratione, extra, de in integ. re. causa † Dixerunt autem quidam, curatorem posse à quocunque iudice dari ar. 2. C. de admi. tut. l. fi & §. 1. & forte à delegato & subdelegato. [a] Alii contra. Tu dic, ut præ dixi. † ¶ In ultima autem uolūtate dari potest curator, ut in Authen. colla. 8. ut liceat matri & auiæ in prin. Item curator [b] in testamento non datur, licet datus confirmetur. ff. de confir. tut. l. 1. in fin. & l. fi. C. eod. tit. l. 2. [c]

ADDITIONES.

a Subdelegato. ¶ Si dicas delegati Papæ, & quoad causam sibi commissam, hoc est approbatum de iud. ca. vlti. lib. 6. §. delegatus. ¶ Adde, vt plene per Old. cons. 59. incip. vertitur in dubium. vbi alterius quam Spec. decidit, ꝙ posit dare curatorem, & an iudex originis uel litis.

b Cutator. ¶ Sup. rebus.

c l. 2. ¶ Vide s. §. fin. uer. cæterum. & ad fin. uer. porro.

¶ Quibus dentur Curatores.

SVMMARIVM.

1 *Curatores dantur furiosis & prodigis.*
2 *Minoribus furiosis datur curator potius ratione ætatis, quam furoris.*
3 *Pupillis quo casu dantur curatores.*

1 2.§. Dantur autem † furiosis & prodigis, [a] qui nec tempus, nec modum, nec finem habent expensarum: ut ff. de cur. fur. & prodi. dan. l. j. & hoc de furiosis minori. 2 25 an. Inst. c. §. furiosi. † ¶ Minoribus autem furiosis datur tutor uel curator, qui intelliguntur dari ætati, potius quam furori. ff. de b tute. qui haber. §. 1. & in præd. §. furiosi. [b] Dantur etiam mente captis, surdis, & mutis, & morbo perpetuo laborantibus & † pupillis tutorem testamentarium uel legitimum uel datiuum non habentibus, uel minus idoneum habentibus, uel ad tempus datū, uel infirmum, uel causa necessaria impedi um. Institit. de cur. per totū. Dantur etiam omnibus personis quas habes ff. de postul. l. 1. § fin. & l. 2 3. 4. & 5. & ff. de priuil. credi. l. 3. 4. 5. & 6.

ADDITIONES.

a Dantur autem furiosis & prodigis. ¶ De curatoribus horum duorum multum plene Azo in summa super hac rubrica. & no. Accur. C. de episc. aud. de creationibus. ꝙ horum cura est legitima, aliæ sunt datiuæ.

b Furiosis. ¶ Secundum Vber. de Bona.

SVMMARIVM.

1 *Curatorum potestas quæ sit.*

a 3.§. Et scias, [a] quod isti duo, scilicet curator furiosi, & † cu 1 rator prodigi, habent plenam rerum administrationem: sed curator bonorum, & curator ventris habent solam custodiam rerum, quæ deteriores futuræ sunt, & vendicationem. ff. de admi. tut. inter bono rum. Et siæs alienum urgeat, & dilatio sit damnum creditori: us allatura. ff. ex quib. cau. in poss. ea. l. Fulcinius. §. adeo & § plane. & §. Labeo ff. de ventre in pos. mit. l. curator ventris. §. curator. vsucapiones etiam interpellant, ut ff. de mu & ho l. 1. § item si periculū. ff. de cur. bo. dan. l. 1. in fi. De cura b tore ad l. item dato dixi s. de syndico. [b] §. contra actorem. uer. puberes. & seq. & versi. porro.

ADDITIONES.

a Et scias. ¶ Secundum Vber. de Bonacur. cuius fuit totus iste §. excepta ultima remissione.

b Syndico. ¶ Forsan à principio posuerat duos tractatus ibi sequentes sub illo titulo, quod colligo: quia princ. tit. de actore uniuersitatis allegat pro §. quem. cum uer. seq. ibi quæritur.

¶ Curatores quibus cauillationibus ab agendo repellantur.

SVMMARIVM.

1 *Curator se dicens datum adolescenti, quibus rationibus possit impugnari.*
2 *Simpliciter constitutus, an ad omnia interpretandus sit constitutus.*
3 *Vir an possit dari curator ad litem uxori.*
4 *Curatorem se dicens furiosi, prodigi, surdi, muti, & huiusmodi, debet rem talium satisdare saluam fore.*

a 4.§. Vt autem breuem dem tibi excipiendi doctrinam, scias quod curator datur adolescēti. Datur & dementi, [a] vel prodigo, uel alteri maiori: Item datur bonis: item uentri, de 1 quibus per ordinem prosequamur. † ¶ Si se dicit [b] datum adole b scenti: aut est datus generaliter, aut specialiter ad certam causam uel litem: quod fieri potest, ut s. ti. proxi. §. fin. uersi. quid si quali. Si se dicit generaliter datū, uide à quo datus sit. & alia quæ dixi s. tit. prox. §. si autem. per totum ipsum ti. de tutore datiuo. Excipe etiam de inuentario, de sacramēto, de satisdatione, & de statu, & ætate eius & pupilli. s. titu. proxi. in tutore dixi. Et quod est datus curator habenti curatorem, & sine causæ cognitione. ff. de tute. l. 1. C. qui dari tut. uel curato. pos. l. curatorē. De hoc supra tit. proxi. §. generaliter. uer. item quod habenti: Et quod nō sit datus volenti & petenti & præsenti, ut iam dicam. ¶ Si uero dicat se datū ad certam causam, uel litem, non potest ot obiicere: quia potest forte dari à quolibet iudice, sub quo litigatur. ut s. dixi. §. j. Et hoc reuocato in dubium, obiicias quod non satisfecit. ff. rem ra. hab. l. 3. Sed hoc forte non admittetur: quia ibi non dicit de certa lite, secundum Vber. de Bon. & de ętate finita. vt s tit. prox. §. fi. Item, quod is est, & quod non fuit datus præsenti & petenti. ff. de tute. qui habet. §. pen. Licet enim cogatur recipere curatorem: tñ ipse eum petere debet, & ad hoc cogendus est. C. qui pe. tu. vel cu. l. 1. 2 Insti. de cur. §. itē inuiti. ff. de min. ait prætor. § permittitur. † ¶ An autem constitutus simpliciter uideatur ad omnia constitutus, & an curator datus ad rem uel litem certam: & ad quædā alia faciat c inuentarium, dixi s. de actore ab vniuersi uer. porro. & seq. [c] Itē ꝙ est creditor uel debitor pupilli. C. qui da. tu. uel cur. pos. Auth. d minoris debito Sed forte illud loquit de curatore gñali. [d] & hoc 3 iunge quod no. in præ. uersi porro. † Sed nunquid uir potest dari e curator ad litem vxori? [e] Dicunt quidam, quod nō: ut C. qui dare f uel dari tu. uel cur. pos. l. 2. [f] ubi indistincte dicitur, quod uir non potest dari curator uxori: unde indistincte est accipiendum: ut ff. de publ de pretio. 19. dist. si Romanorum. extr. de priuil. quia circa. Et præterea ratio illius legis etiam ad hunc casum extenditur: quæ est, scilicet, quia maritus actione negotiorum gest. ab vxore nō debet cōueniri, ergo idem ius debet hic esse ext. de const. trālato. ff. ad leg. Aqui. il ud. C. de usufruct antiquitas. C. de nup. si liberā. in fin. Io. uero distinguit, an maritus cōstituatur vniuersalis curator, quod esse non potest: vt in præ. l. an speciali. & tunc secundū eum cessat ratio illius legis, vnde & potest esse procurator uxoris C. de procur. maritus. & potest esse ratio pro Ioan nam maius periculū est in curatore uniuersali, cum habeat cuncta negotia ejus gerere, & sic ex tali negotiatione magnum damnū posset mulier sustinere: at in procuratore speciali, non potest magnum versari periculum. Præterea mulier potest reuocare procuratorem ad vnam litem datum: ut ff. de procur. l. ante litem. & l. post litem. sed uniuersalem nō: cuius officium certis modis finitur, ut C. de neg. gest. tutori. & facit C. de excus. tut. amplissimi. & in hoc concor. 4 Iacob. Bal. † ¶ Porrò [g] si dicit se datum uel prodigo, uel furioso, g vel mente capto, surdo, muto, & huiusmodi. excipe contra eum, ꝙ non satisfecit rem furiosi uel prodigi, uel mēte capti, & huiusmodi saluam fore. ff. de cur. fur. cor si 10. nisi sit à patre in testamēto datus, ut C. de episc. aud. de creationibus in prin. ¶ Item, ꝙ non iurauit Romæ coram prætore, uel in prouincia corā presidibus, & locorū episcopis, & tribus primatibus vtilia agere, & inutilia prætermittere, & ꝙ non fecit inuentarium, vt in cad. l. 1. & C. de cur.

ADDITIONES.

a Dementi. ¶ De isto & se. Vber. de Bonacur. posuit rubricam specialem post generalem, de qua dixi s. tit. præxi.

b Dicit. ¶ Prosequitur uerba Vber. de Bona ubi de curatore.

c Et seq. Quod hic continuauerit Vbert. præd.

d Generali. ¶ Verbum Vber. præd.

e Vxori. ¶ De tutore non quærit: quia si uxor, ergo pubes. ¶ Adde Gui. Pap. fin. 421. inci. curator datus ad litem, ibi: ꝙ licet maritus non possit esse curator uxoris suæ, potest tamen sibi dari curator ad litem. Henr. Ferran.

f l. 2. ¶ Quia ratio, quæ ibi no. in §. pe. Inst. de excu. tu. scilicet, ꝙ si malegeret maritus, præsumitur, ꝙ ex affectiōe uxori sibi remitteret, & si caderet in procuratore: ideo in illa non instat. Et aduerte, quia ille §. pe. uidetur probare ꝙ dari possit. Dicit enim, ꝙ si detur, pōt se excusare, Sed dic, ut ibi no. ꝙ improprie ponitur excusatio, ex quo uolens non admitteretur. ¶ Adde, ꝙ cum opi. Spe, concordat Bal. in l. 2. C. de procur. & Odof in l. marius. eo. ti. Bar. in l. si quis cum procuratorio. in fi. §. fi. ff. eo. Bal. in l. 1. ff. de excu. tut.

g Porro. ¶ Reassumit missim utrunque Vber. ¶ Adde, quod si curator datus per iudicem, non iurauit, & prodigus uel minor rem alienet eum licentiā curatoris, & iuret prodigus, uel minor super contractum [illegible] men non tenet, ut consuluit Bald. eius cons. 138. lib. 1.

cur.fur.l.fi.§.sed cũ antiquitas.& §.seq.¶Item, ꝙ furiosus factus est sanę mentis, vel prodigus deuenit ad sanos mores, vt in ea.l.§. tali. & ff.e.l.1. Et hoc quando furor est continuus: si vero interpellatus, non finitur eius officium.C.e.l.pen.¶Item, quod causa ex qua datus est, falsa est: quia non est mente captus, nec furiosus, nec prodigus ff.de curat.fur.obseruate.& ipse curator habet hoc probare.ff.de tut.& cur.da.ab his.l.is qui.ff. de cõdi.instit quidã. 46.dist.si habet.ff. de acqui. hære.filium.ff.de cura.fur.l.1.extr.de suc.ab intest.c.fi.C.de codi.nec codicillos de hoc no.17.q.2.Gonsaldus.¶Item, ꝙ non fuit legitime data tutela, & ipse hoc probabit, vt in præd l.obseruare.Iunge alias impugnationes quæ sunt j. §.proxi.Qualiter autem petantur dari curatores, vide j.de iud.§. generalia.versi.item bonis.& sequen.

SVMMARIVM.

1 *Curatores quibus modis constituuntur, & instrumentum super cura furiosi & muti, cuius formæ debeat esse.*
2 *Mater an debeat ad curam filij vocari, sicut ad tutelam.*
Agnatis qui succedere debent tutela defertur sicut & cura.
3 *Maiores personæ prohibentur habere curatores.*
4 *Forma instrumenti curæ ad causas, qualis esse debeat.*
5 *Modus instrumenti generalis curæ faciendi ad causas & negotia.*
6 *Curator suscipiens onus curę, eo ipso obligat se, & sua bona, & certa actione tenetur.*
7 *Verbum decreuit, & constituit, siue dedit, potest stare in matre.*
8 *Tutelam suscipere, an quis inuitus cogatur.*
9 *Curatorem, an sufficiat adesse his quæ cum minore aguntur in causis.*
10 *Curator nolens in contestatione consentire, an cogi debeat.*
11 *Forma instrumenti curæ dandi ad lites patre absente quæ sit.*
12 *Instrumentum curæ, cum lis est impuberi mota, quale sit.*
13 *Modus faciendi instrumentum, ubi curator datur tutorem habenti.*
14 *Curator quandoque datur bonis absentis indefensi.*
15 *Curator potest dari bonis, etiam præsentis, ubi debitor cessit bonis.*
16 *Curator ad litem potest solummodo actiones tempore perituras intentare.*
17 *Curator datus uentri & occasione uentris, an datus censeatur uentri tantum, an etiam bonis.*
Opponenda curatori dato ventri.
18 *Forma dandi curatorem infirmo, & super bonis filijfam. minore. 35 annis, patre nolente cum res gubernare.*
19 *Curator tantum datur à iudice. tutor uero à iudice & testatore.*
20 *Confirmatio curatoris dati in testamẽto fit prr pretorem, & in qua forma.*
21 *Dicens se officium interuentionis assumpsisse pro adulto, uel pupillo, ecclesia, uel uniuersitate, in iudicium est uocandus.*

5.§.Cum autem prędictis personis datur curator, sic inchoabis instrumentum:

a ¶Instrumenti super cura furiosi uel muti, forma. [a] † Talis iudex, qui citatis agnatis & cognatis T.furiosi, uel muti, surdi, uel prodigi, filii quondã P.ad eorum omnium approbationem & testimonium H. eius patruum, circa administrationẽ & curam personæ & rerũ dicti T. magis inuenit idoneum: idcirco eundẽ H. ipsi T. constituit curatorem, qui curator promisit, & iurauit, &c.ut s.in instrumento tutelæ, nomine tutoris in curatorem mutato. Cæterum,
b [b] cum de præmissis constiterit, vide si se dicit datum in testamento à patre, uel dicit se legitimum, uel datiuum. In primo casu oppone sibi, quod non est à iudice confirmatus. ff. de cur. fur. l. pen.C.de epi.au. de creationibus. Nec obseruauit tria, quæ sunt s.ti.prox §.generaliter.ver.hoc autem notandum est.Si autem dicit se legitimum, & verum est: quia est agnatus proximior, vt ff.e. sæpe.& l.præced.& C e.l.fi §.si autem. Insti.de cur.§ furiosi.& ff. de tu.qui habet §.quia autem.tamen obiicias ei de inuentario, de satisdatione, de iuramento, vel quod non est agnatus proximior & de ętate sua, vt dixi in tutore legitimo, & aliis s.ti.pro.§.si uero dicit.& §.seq.Si autem dicit se simpliciter à iudice datum, oppone, ꝙ alius est datus in testamẽto, uel saltem legitimus & idoneus: & quæcunque dixi in præ.§.si autem tutor. obiicienda tutori datiuo: & etiam generaliter quæcunque dixi s. titu.proxi.§.generaliter.obiicienda tutori: quia parum ab eo distat, vt s.Item obiicias omnibus, quod is cui datus est, non est de illis personis, quib.curator dandus est: quas s.dixi.§ dantur.& ipse hoc probabit.ff.de condi.instim.l.4.7.q. vlti.actor.extra.de causa poss.cum ecclesia. prope fi Item, quod est finita cura arg.ext.de off.dele.quærenti. & c.de causis.quod dic, vt in præal §.generaliter.ver.item, quod tutela est finita. Item generaliter excipe de inuentario, de satisda-
2 tione, de iuramẽto, de ætate, & aliis s.dictis.† ¶Sed nunquid mater debet ad curã filij vocari: cum & ad eius tutelam vocetur, vt s.tit.proxi §.nunc dicendum.uersi.item excipitur contra matrẽ.
c & seq. [c] & videtur quod non, quia officium virile est, vt C.quando mu.tu.off.fun.potest.l.1.& fœminæ ab omnibus ciuilibus officiis & publicis exemptæ sunt.ff. de reg.iur.l fœminæ. Vnde cum sola tutela his concedatur, non debemus eis cõcedere curam.ar. extra.de transla.episcop cap.inter corporalia extra.de deci.ad audientiam.Sed dic cõtra, propter rationes quæ sunt.C.de cur.fur. l.2.Sicut enim agnatis, qui succedere debent, tutela defertur: sic & cura.C.eo.l.fin §.sin autem testamentum.& l.ne lucrum.&C.
d de leg.tut. Auth.sicut hæreditas. [d] † Et sic præcipue: quia matrẽ
3 naturæ pius amor sine suspicione circa filios facit, vt in Authen.
e collat.7. vt sine prohi.mat debi.& credi.§.1. [e] ¶Maiores autem personæ prohibentur habere curatores: nam ex quo minoribus conceditur, per consequens eis interdicitur. 35.dist.qualis.ff de iudicis. cum prætor.& vide s. de actore ab vniuer.ver.puberes. ¶Instrumentum vero curæ ad causas sic conficietur:

f INSTRVMENTI curæ ad causas, forma. [f] † ¶R.adultus
4 filius quondam Titij coram tali iudice cõstitutus in causa, quam habet, vel habere intendit cum P.& generaliter in omnibus aliis causis, litibus & controuersiis quas habet, vel habiturus est cum aliquo, vel aliquibus, tam in agendo quam in defendendo, M.ibidem præsentem sibi petiit constitui curatorem, quo curatore decreto ipsius iudicis cõstituto promisit ipse curator dicto adulto, & corporaliter ad sancta Dei Euangelia iurauit, omnia & singula ipsi R.in dicta causa & causis vtilia facere, & inutilia pretermittere, &c.vt s.in titu.de actore ab vniuer.in instrumento actoris, vsque in fi.vbi est in ver.puberes. habes quid iuris sit de curatore ad lites: & quis esse possit, & an conficiet inuentarium & iunge ꝙ est j.ver.item curator ad litem.¶Instrumentum quoque curę generale ad causas & negotia sic conficietur:

5 INSTRVMENTI † generalis curę ad causas & negotia, [g]
g forma. R.adultus, &c.vt s.in præcedenti, vsq;, quam in defendendo. Iunge tam in criminalib.quam in ciuilibus, & omnib eius negotiis tractandis & gerẽdis M. ibidem p̃sentẽ sibi decerni, & ꝯsti petijt curatorem: quo curatore in prædictis & quolibet prędictorum ipsius decreto iudicis constituto, promisit ipse curator & corporaliter iurauit omnia & singula dicto adulto in causis & negotiis eius vtilia facere, & inutilia prætermittere, ipsiusque personam & res bona fide custodire & saluare, & inuentarium secundum iuris ordinem facere: & curæ atque administrationis suę cũ integra restitutione, & assignatione omnium eorum quæ prædictorum occasione ad ipsum peruenerint, rationẽ reddere: saluo eo, ꝙ semper vti valeat veritate. Insuper H.ipsius curatoris precibus & mandato dicto R. de indemnitate omnium prædictorũ extitit fideiussor. Tandem dictus iudex prędictis omnibus & singulis suam auctoritatem interposuit & decretum. Fere tota hæc forma probatur C. de cur.fur.cum furiosus. Nec nocet quod dicit promisit, & iurauit: quamuis promissio non requiratur: quia eo ipso, quod aliquis est tutor vel curator, certa actione tenetur, vt ff.de tutel.& ratio.dist.per totum.Item non nocet, si promittit & iurat inuentariũ facere, licet ipso iure ad hoc teneatur: vt in præ.l.cũ furiosus §.& inuentario.& C.de admi.tut.l. tutores.& s. in prin huius §.de iuramento dicitur.in Auth.vt hi, qui ob se habere perhi.res mi.in fi.Item quidam dicunt apponendum sub hy-
6 potheca bonorũ suorũ: sed hoc nõ est necesse.† Quia ipso iure obligãtur bona tutoris, vel curatoris: vt in præ.l cum furiosus.§.patrono.in fi & C.de admi.tu. pro officio Item bene dicitur, insu p H.seu & H.&c.hoc est enim generale in omni curatore: vt ff.rem pu.sal.fore l.4.in fine.excepto testamentario: vt Instit.de tutel in fi & de satisd.tuto.l 2.Fiet autem hæc promissio tabellioni stipulanti pro minore seu furioso, vel etiam minori, si fieri potest: vt
h ff.rem pupil.sal.for.l.2 ext de vsur.in consti. Greg.X.quanquã. [h] Item videtur ponendum, qđ ipse subibit defensionem pro ipso minore, seu furioso: vt C.de admi tuto.l.fi.§.defensionem, in fin. Item bene dicit, tandem dictus iudex, &c.Debet enim interuenire decretum iudicis: quo tradat ei curam, id est, quo faciat, & det eum tutorem, vel curatorem, & ei administrationem concedat: vt in

ADDITIONES.

a Forma. ¶ Rolandini fuit, sine rubrica post formam curateris dati pupillo contra tutorem.
b Cæterum.¶Reuertitur ad verba mistim vtriusque Vbert.
c Et seq. ¶ Et vide quod ibi dixi super ver.vt autem.
d Hæreditas. ¶ Dicit vber.de Bob.vbi de tutela anomala, ꝙ licet per totam Italiam mater non succedat filio, extantibus agnatis, imo aguati tertii gradus excludant cognatos: per statuta locorum, per quod videtur, ꝙ deficiente in illis succeßionis iure, deficiat ius tutelæ & curæ per hanc.& Inst.de legit.pa.tu.in fi.Forte hoc dat excusationem matribus, sed non remouet si tutelam volunt: sed cum sola voluntate excusetur, non video quid valeat qđ de excusatione dicit: quod autem subdit, ꝙ statutum non impedit tutelam, verum puto, ne ius commune tollat, ni in expresso. ¶ Adde, an & quando defertur hæreditas per statutum, deferatur tutela.Bald.consi.111.incipiente statutum, quod ego vidi.lib.4.vbi concludit, ꝙ non quia mater posit esse curatrix filiorum, voluit Bal.consi.256.2.lib.
e §.1.¶ Qui etiam de curatore loquitur, ad idem col.6 vt hi qui. vbi æquãtur tutela & cura. Item adhuc fortius permitti debet cura quam tutela: quia minus ius confert.ff.de app.cum in vna.§.1. Inst.de tu.§.1.
f Instrumenti curæ ad causas, forma. ¶ Rolandini fuit, parte 7.ante medium.
g Instrumenti generalis curæ ad causas & negotia, forma. ¶ Rolandini fuit continua proximæ, & quod hic dicit iunge ad formam præcedentem: quia omnia sunt verba Rol.
h Quanquam. ¶ lib.6.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

vt in Auth. ut hi, qui obli. se habere per hi § si. Posset etiã expres-
sius dici sic: & dictus iudex decreuit & constituit eum curatorẽ,
& ei concessit administrationem tutelæ, uel curæ. Et si dicatur &
rerum, non est absonum: quia lex dicit, res ei tradantur & ipse res
suscipiat: in præd. l. cum furiosus § patrono. quasi dicat ipsarum
rerum administratio ei tradatur: & uide C. de magistra. conuen. l.
fina C. arbitr. tut. l. fina. ff. de legi. tut. legit mos. Sed certe in tuto-
re testamentario & legitimo, uidetur sufficere quod administra-
tio ei solum tradatur & concedatur: ut in prædictis leg. cum iam
sint tutores: ut in l. legitimos. Et ita non constituuntur per iudi-
cem. Argumen tamen, quod tutor legitimus constituatur. ff. qui
petant tutores. diuus § 1. Sed dic, ut ibi. Sed ad euitandam oppo-
sitionem huius legis, non nocet dicere, quod iudex ipsum consti-
tuit tutorem, melius tamen dicitur, decreuit ipsum esse tutorem.
7 † ¶ In matre autem uerbum decreuit, & uerbum constituit, siue
dedit, stare potest: cum nec uere legitima, nec uere datiua sit: ut
C. quãdo muli tute. off. fun. potest. Auth matri. Sed an is, qui ab-
futurus est, potest petere dari curatorẽ bonis suis? Videtur quod
non: quia adhuc est dominus. Sed dic contra, Inst. de excu. tuto. §.
item qui Reipublicæ. & differtur huiusmodi administratio in tẽ-
pus absentiæ: ut ff. de do inter ui. & uxo. sicut. §. fin & l. seq. & facit
inuentariũ: ut ff. de ven. in poss. mit. l. 1. § curator. Sed non satisda-
bit: quia satis est eius fides approbata à domino. Inst. de satisd. §. j.
Quid si volens adolescenti litem mouere, petit sibi dari curatorẽ
ad litem: ipse vero dicit, volo habere generalem: ille replicat, nõ
debet audiri: quia hoc dicis causa litis differendæ, vt ille generalis
habeat inducias pro inuentario faciẽdo, & huiusmodi Sed is, qui
datur ad litem non tenetur facere inuentarium: vt no. s. de acto
re vniuer ver. puberes, Dicunt quidam, dandum esse generalem:
ar. C. qui pe tu. vel cu. l. 1. vbi dicitur curatores generaliter esse dã
a dos.[a] † ¶ Sed nunquid inuitus quis cogitur suscipere tutelam vel
8 curam ad litem? Et quidem de generali dicunt quidam, quod te-
netur quis eam inuitus suscipere, & pupillum vel adultum defen-
dere, vt ff. de cur. bo. dan. l 2. §. quæritur. s. de reo. ver. item tutor.
Sed certe idem videtur in speciali, vt C. de admi tu. sancimus. ver
sus prin. ibi: necessitatem habenti curatorem, &c. Ad idem ff. de
it n. actuq; priua l 1. §. si igitur. & l. seq. Secus in curatore bonis dã
b do, vt præ § quæritur. Item Iac. Bal. dixit eum non cogendum su
scipere specialem.[b] Nec ob præ. l. sancimus quæ loquitur quãdo
iam susceperat administrationem: quare merito est cogendus, vt
patet in ea l. §. personis etiam. ibi, vel si illi noluerint, &c. Alii con-
tra, per præ. l. de cu. bo. dan. quæ indistincte dixit, tutorẽ & cura-
torem cogendos, non distincto generali & speciali. j. versi. sed an
9 bonis. † ¶ Sed nunquid sufficit curatorem adesse his, quæ cum mi
nore aguntur in causis etiam si non auctoretur, nec consentiat?
Videtur quod sic, vt C. de auth. præs. clarum. Sed dic, quod debet
adesse & auctorari, & in ciuilibus, & in criminalib. causis, ut in ea.
l. ibi: est cautius, & melius, &c. & C. q le. perso. l. 1. & 2. Quid si no-
lit auctorari vel consentire alicui actui iudiciario, puta confessio
ni? Et videtur quod non sit cogendus, & si fiat, non valeat. vt ff. de
auth tu l. 1. §. fi. Sed dicunt quidam sufficere, si auctoretur in con
10 testatione, s. de acto. ver sed nunquid sufficit. † ¶ Sed quid si nec
in contestatione velit consentire? Respon. est cogendus: & potest
dici, quod præ l. locum habet in his quæ voluntarie fiunt, sed iu-
dicium redditur in inuitum. Cum ergo dicit lex, cum auctoritate
tutoris agi debere, videtur concedere, quod cogatur auctorari:
argu. ff. de ne. gest. at qui §. cum me. ff. de tutel. l. 3. Verum si filius-
familias habens causam, & allegans patris absentiã petat ipsi cau-
sæ dari curatorem: quia ne quit aliter in iudicio esse, vt s. de acto-
11 re. ver. sed & filiusfa. sic conficies instrumentum. † ¶ Instrumen-
c ti curæ ad litem datæ patre absente.[c] Forma. Talis filius P. in præ
sentia talis iudicis constitutus, licet patrem habeat: tamen absen-
tiam patris allegans, petiit H causæ quam habet, uel habere spe-
rat cum M. curatorem constitui & decerni: quo curatore ipsius
decreto iudicis confirmato, promisit ipse curator dicto T. & cor
poraliter ad sancta Dei Euangelia iurauit, omnia & singula ipsi
causæ vtilia facere, & inutilia prætermittere: & quicquid ad ma-
nus eius peruenerit, &c vt s. in instrumẽto curæ ad causas. ¶ Si ve
ro detur curator impuberi, excedenti tamen infantiam, non ha-
12 benti tutorem, cum ei aliqua imminet causa, sic cõficies. † Instru-
d menti curæ, cum lis impuberi mouetur, Forma:[d] T. impubes, ma
ior tamen infante, filius quondam P. tutore carens, & causam ha-
bens vel habere intendens cum M. coram tali iudice constitutus
sibi in dicta causa H. ibidem præsentem petiit curatorem consti-
tui, & decerni: quo curatore ipsius decreto iudicis confirmato
promisit idem curator dicto T. & corporaliter iurauit, &c. vt s.
in instrumento curæ ad causas. Quandoque etiam datur curator
pupillo habenti tutorem non idoneum, vel absentem. vel qui se
excusauit ad tempus, vt dixi, & probatur, Inst. tu. de cu. Qui enim
inutilem habet, intelligitur non habere, vt extra de translat. epi-
scop. ca inter corporalia § sed neque. Super quo qualiter instru-
mentum conficiatur satis patet ex ante cedentibus, & sequenti-
bus instrumentis potest perpendi. ¶ Porrò si detur curator pupil
lo tutorem habenti, super negotio & causa cum ipso tutore ha-
e benda, sic conficies. Instrumenti[e] quando curator datur haben-
13 ti tutorem, Forma. † T. pupillus filius quondam P. quia cum M.
eius tutore ad diuisionem peruẽturus est de bonis communibus
inter eos, vel quia cum eo causam habiturus est, coram tali iudi-
ce constitutus petiit sibi H. eius patruum super dicta diuisione in
dicta causa decerni ac constitui curatorem: quo H. super prædi-
ctis curatore dicto pupillo decreto ipsius iudicis constituto, pro-
misit ipsi T. Si maior infante fuerit, dicas, mihi tali notario pro
ipso pupillo stipulanti, &c. vt s. in instrumento curæ ad causas.
Verum si sit curator bonis datus, excipitur contra eum quod, nõ
f est constitutus de consensu maioris partis creditorum:[f] & quod
non est in ea regione constitutus, in qua actiones mouere inten-
dit: & quod institutus fuit inuitus. quod fieri non debet, nisi in
g magna necessitate[g] ff de cura bon. dan. l. 2 circa princip. §. quod
h si per regiones. & §. quæritur.[h] Item quod in certis casibus con-
cessum est, vt bonis curator detur: & certo modo dari debet, de
quibus habes ff. de tute. muto. in fin. in Authen. vt liceat matri &
auiæ. in princip. C. de calumn. l. 2. C. de bon. quæ libe. l fi. § 1. ff. de
Carbo. edict. sed si is ff. de cura. bo. dando. per totum ff. de hære.
insti. si quis instituatur. ff. ex qui. cau. in posses. ea. l. fi. Et aliquis ho
rum casuum non euenit: nec forma seruata fuit Item obiicias de
14 inuentario. ff. de bon. autho. iud. poss. l. fi † ¶ Item nota, ꝙ quan-
doque datur curator bonis absentis indefensi, vt ff. de cura. bon.
dando. l. 1. & 2. & tunc instrumentum sic conficietur: Instrumen-
i ri curæ ad bona, Forma.[i] Cum T. ad plurium creditorum instan-
tiam citatus à tali iudice, & eius defensione legitime proclama
ta, non comparuerit, nec alter pro eo: idem iudex bonis eiusdem
T. absentis & indefensi P ibidem præsentem decreuit, & cõstituit
curatorem, qui curator promisit mihi tali notario j. scripto sti-
pulanti & recipienti vice & nomine dicti T. & bonorum eius: &
corporaliter ad sancta Dei Euãgelia iurauit, dicta bona fideliter
& diligenter perquirere, & inuestigare, defendere, & custodire,
& saluare, & omnia & singula ipsis bonis vtilia facere, & inutilia
prætermittere, & inuentarium de ipsis bonis facere: necnon ad-
ministrationis & curæ ipsorum bonorum secundum iuris ordinẽ
reddere rationem: saluo eo quod semper vti valeat veritate. In-
super A. ipsius curatoris precib. & mandato, mihi notario reci-
pienti pro ipso & bonis eius de prædictis omnibus & singulis, ex-
titit fideiussor, & sub obligatione bonorum suorum. Cæterum
k idem iudex, &c. vt s. ¶ Quando autem[k] & in quibus casibus cu-
rator detur bonis, not ff de cur. bon. dan. super rub. & ff. de mun.
& ho. l 1. §. fi, ff. de hær. insti. si quis instituatur. & de capt. & postli.
l reuers. l. 2.[l] Opponitur aũt contra curatorẽ bonis datum ad peti-
tionem creditorũ, ꝙ non est ꝯstitutus de consensu maioris partis
eorum,

ADDITIONES.

a Dandos. ¶ In lib. si qui essent coram delegato, etiam papæ, non procederet quæstio: cum ille dari non posit, nisi ad causam sibi commissam. de iudicis. vlt. c. libr. 6. ¶ Adde ad ver. seq. ibi, sed nunquid inuitus. Alex. in l. cum qui res. in 3. not. C. de proc. vbi an tutor & curator posint cogi inuiti exercere officium, & an posint præcise cogi vel causatiue. Hen. Ferr.

b Specialem. ¶ Pro eo facit. ff. de tut. qui habet §. si pupillus. Ad quid enim requireretur eius præsentia, si cogi posset, ibi de hoc, quo ad illũ cui datur. C. autem vtrãque opi. recitat in l. 1. C. qui pe. tut. Dominus meus dicebat, se non videre quare non sit cogendus, cum officium sit publicum, & non sit exceptuatus. Adde Ol. consi. 63. cuius hæc vltima verba formalia.

c Instrumenti curæ ad litem datæ patre absente. ¶ Rolan. vbi s.

d Instrumenti curæ, cum lis impuberi mouetur, Forma. ¶ Rolan. continuatur proximæ.

e Instrumenti, quando curator datur habenti tutorem, Forma. ¶ Continuatur proximæ.

f Creditorum. ¶ j. ver. opponitur. allegat iura.

g Necessitate. ¶ Exponit ibi gl. quia non inuenitur voluntarius, & bona dissipantur.

h Quæritur. ¶ Hucusque verba Vber. secundi, quæ sequuntur fuerunt Vber. primi, vsque ad ver. item no.

i Instrumenti curæ ad bona, forma. ¶ Hoc vbi s. præcedit tres proximas.

k Quando autem. ¶ Incipiunt hic verba Alberi. Gali. rubri. de cur. bon. dan. vsque ad versicu. si vero. hoc addito, quod si essent plures curatores tales, non haberet inter eos locum beneficium epistolæ, ut not. Accur. ff. eod. l. 3. §. fina.

l l. 2. ¶ Et quomodo dari petantur, & quomodo contra magistratũ agatur, qui non dedit uel dedit non idoneum, uel satisdationem non recepit, uel recepit, sed non idoneam, uide j. de iudic. §. generaliter. in ulti. colum. Adde quę requirantur in curatore dato bonis absentis: & quas actiones posit intentare. Ang. consi. 103. incip. datus fuit. & consilio 193. incip. mortuo debitore. Bald. consi. 35. inci. uerba. Dyn. & seq. lib. 1. & ibi per quem iudicem detur. Et an stante statuto, ꝙ detur curator unus ex proximioribus absentis, si extat unus proximior ex parte matris, alius aliquantum remoti[illegible] parte patris, quis præferatur. uide Bald. consi. 11. lib. 1. concludent[illegible] ximiorem admittendum.

eorum, vt ff de cur. bon. dan. l. 2. & de bon authorit. iud. poss l. fi. Item, quod non fecit inuentarium. ff. de ven. in poss mit. l 1. §. fi.

15 †¶ Sed an bonis præsentis dari potest curator? Dic ꝙ sic, quando debitor cessit bonis. ff. de cur. bo. dan. l fi. Item & quando hereditas delata est filiofamilias ex aduentitia causa, & pater repudiat vsumfructũ, vt C. de bo. quæ lib. cum non solum. §. vbi inuitus autem datur quis curator bonis, in Auth. vt liceat ma. & auiæ

a in princi. collat. 8. ff. de cur. bon. dan. l. 2. §. quæritur. [a] quæ autem differentia sit inter curatorem bonis datum, & alios curatores, no. ff. de cur. bo. dan. l. 2. respon. 1. ff. de admi tut inter bonorum.

16 † Item curator ad litem [b] intentat tantum actiones tempore pe-

b rimras, secundum Azo. vt no. ff. de bon. auth. iud. poss. creditore. Alii dicunt, quòd intentare potest omnes, & tempore perituras,

c & alias: vt ff. de cu bo. dan. l. 2. respon. 1. Tertij dicũt, & bene, [c] ꝙ quando datur curator ad commodum creditorum, scilicet vt sa-

d tisfiat eis, talis curator intentat omnes: [d] alias non, nisi tempore perituras, vt in d. l. Sed ꝙ talis curator interdum detur, probatur. ff. ex quib. cau. in poss ea. Fulcinius. §. adeo & l. si diu. ff. de cur. fur. curator bon. & ĩ. de primo & secundo decreto. §. nunc dicamus. ver. quod si nullus. Curator autem bonis datus, aut est datus cum

e inquisitione: & tũc nõ satisdat: aut nõ, & tũc satisdat, ut in Auth. vt li. mat. & auiæ in prin colla. 8. ff. de cu. fu l. bonorum. [e] & ff. de

17 ven in poss. mit. l. 1 §. quoties. de hoc s. ti. prox. §. si autem. † Si ve-

f ro datus est curator ventri, [f] & occasione ventris; attende formã

g an sit datus ventri tantum an ventri & bonis. de quo legitur, [g] ff. de ven. in poss mit. l. 1 §. quoties autem Item obiicias, quod vẽter cui datus est, non est prægnans, nec est certum, sed per calumniã

h desiderat se mitri in possessionem: & ꝙ abortiuam se feccit, [h] vel talem edidit qui est à successione repulsus, uel exhæredatus, vt ff. eo l. 1. §. prægnante. & §. fi & l. sed & si eum & ff. si mulier vent. no mi. l 1. §. & hoc dictum. Item obiicias etiam de personis quæ debuerunt dari: & de inuentario & aliis, vt in ead l. ff de ven. in poss mit. l. 1. §. pen. & fin. Item, quod non intentat nisi actiones tempore perituras, vt s. Item contra hos duos excipe de his quæ s. cõtra alios curatores dixi excipienda: & de potestate istorum dixi s. eo. ti. § scias. Item specialiter istis duob. obiicias ꝙ leue officium habent & debile. ff. de adminis. tutor. inter bonorum Et quia raro

i datur curator ventri: [i] ideo sc enter super hoc instrumentum formare omitto ff de leg. 1 nã ad ea. & quia satis ex præmissis instrui potes. Dat etiam curator cuilibet infirmo, qui perpetuo morbo laborat. & rebus suis superesse non potest. ff. de tute. muto. § fin. Institu. de cur. §. 2. 4. & 5. C. de capt & postli. reuer. l. 3. ff. de nu. & ho. l. j. § personæ & bonis absentis, vt in l. muto. §. fi, & in præ. l. C. ¶ Datur etiam curator quandoque bonis filiisfamilias minorib.

25 ann. quando pater non vult ipsorum res gubernare: & tunc taliter scribetur.

18 FORMA. † A. accedens ad præsentiam talis iudicis, petiit bonis suis P. fratrem suum dari curatorem in agendo & respondendo: qui iudex H. patrem dicti A. vocauit, quærens ab eo, an vellet res filii gubernare: qui facere penitus recusauit. Dicto igitur P. iurante & promittente ipsi A stipulãti sub obligatione suorum bonorum vtilia agere & inutilia prætermittere: ipsatus iudex cum dictis bonis in agendo & respondendo eum constituit procuratorem: pro quo L. in omnibus & per omnia extitit fideiussor. Si autem adultus velit agere contra curatorem, vel curator ꝓtra adultum super administratione curæ, concipe libellum, prout no. in tutela. ĩ. de iud. §. generalia. ver sequitur. & seq. mutato tamen nomine actionis: quia hic proponitur ex vtraque parte actio negogest. C. de ne. gest. curatorem & l. curator. & l. ob negotium. C.

19 arbi. tu qcquid. ff. de neg. gest. l. 3 §. si furiosi. & §. curator. † ¶ Por-

k rò notandum est quod curator datur tantum à iudice [k] tutor uerò à iudice, & à testatore. Item tutor dat mulieri minori 12. ann. & masculo minori 14. ann. curator vero dat & minori & maiori vsq; ad 25 ann & furioso & aliis, vt s. Quod autem dixi curatorẽ non dari in testamento, verum est ꝙ non valet per se datio: sed à prætore confirmatur hoc modo.

20 FORMA rescripti. † Publicè vtile est, suprema hominum iudicia firma esse, & ea perduci per iudices ad effectum: ea propter cũ constet euidenter, quod A. in suo testamento B. filio suo tribuit H. curatorem: nec per se hoc valeat cum effectu, nisi fuerit decreto iudiciario confirmatum: ideo ego talis iudex eandem curam mea auctoritate confirmo, vt idem curator possit licitè suum officium exercere Quod si velit iudex ad cautelam quod ille iuret: sic dicetur.

FORMA. Accedens H coram iudice tali testametum A. mihi ostendit, quomodo eum B. filio suo constituit curatorem. Vnde dicto, H. cauente & iurante vtilia adulto agere, & inutilia prætermittere, eumque defendere, dictam curam mea auctoritate ac iudiciario decreto confirmo. ¶ De distributore vero bonorũ à re-

ore, vel iudice, vel etiam a iure deputato, no ĩ. de instr. edi §. ne uerò. † ¶ Hoc etiam in summa no. quod his qui interuenit vel pupillo, uel ecclesia. vel uniuersitate, in iudicium est uocandus, ex quo id officium se asserit assumpsisse. Officium enim solum debet adimplere: & in eo contra quemlibet defendi debet. ff. de neg. gest. l. si quis mandato. & l. mandasti ff. de eden. si quis ex argentariis. §. procuratori. Sed si eo solo in iudicio interuenente, pronunciatum fuerit, eum legitime ordinatum & admittendum, talis sententia non præiudicat prædictis personis, uel locis. ff. de collu. dete. nullo. c extra, eo. per totum. In cuius bonis sit executioni mandanda sententia, an tutoris seu curatoris, uel pupilli, no. ĩ. de senten. execu. §. sequitur. uer. sed pone. Item attende, an sit talis iudex qui potuerit dare tutorem uel curatorem, ut s. §. 1. Attende etiam ad nocate super omnia, ne cum falso tutore seu curatore procedas. ff quod cum fal. tuto. aut. l. 1. in fi. Inuentarii autem formam habes ĩ. de instr. edi. §, dicto. & ĩ. de primo decreto. § nunc dicamus. uersi. quod si nullus.

ADDITIONES.

a Quæritur. ¶ Dixit hoc, & vnum casum excipit s. ver. verum si sit.
b Ad litem. ¶ Ver. iste est Alb. Gal. qui dixit. curator bonis datus, nescio quare autor mutauerit. An curator ad litem faciat inuentarium, vide satis plenè s. de actore vniuer. ver. puberes.
c Et bene. ¶ Secundum Albe. Gal.
d Omnes. ¶ Id est, quando datus est vt conseruet, non vt soluat. & idem Iac. de Are. allegans. ff. de iure deli. l. ait prætor.
e Bonorum. ¶ Et ibi no. alii duo casus, quibus non satisdat: cum datus est à patre in testamento. & cum opulentus est.
f Ventri. ¶ De matre quæ non petijt hunc curatorem, nec possessionem nomine ventris, nec curatorem bonis, dixi s. tit. proxi. §. nunc dicendum. in fi. an excludatur ab illius successione. Adde quod etiam ibi dixi.
g Legitur. ¶ Dicit Vber. de Bon. quia inter istos magna est differentia, allegat eundem §.
h Fecit. ¶ Dicit Vber. 2. quia abortum fecit.
i Ventri. ¶ Supple, & quia Rolandinus non formauit.
k Iudice. A testatore duratur, sed rebus, non personæ. In Auth. vt li. mat. & auiæ. in prin.

ADDITIONES NOVAE.

* Dominus Segnorolus circa finem consiliorum suorum in consilio quod incipit. de intellectu. l. 2. C. de edic. di. Adria. dicit, ꝙ si curator non iurauit in cura tactis sacrosanctis scripturis, ꝙ talis cura nõ valet, vt in auth. vt hi qui obl. res minor. §. & enim volumus.
* An curator puellæ possit dissoluere sponsalia inter vnum iuuenem & ipsam puellam ꝛcta per patrem dictæ puellæ, & ipsam alii maritare, vt no. in l. sciendum. de ritu nuptia. per dominum Argentinum.
* Curator generalis siue ad lites non potest dari per iudicem delegatum. Innoc. in c petitio. de procurat.
* An furioso habẽti dilucida intervalla possit dari curator. Bal in l. furiosum. C. qui testa. facere possiunt. fac l. cum alias. de curat fur.
* Nota ꝙ licet in instrumento tutelæ & curæ multa requirantur, tamen in his quæ dilationẽ non recipiunt, vel in his quæ ad commodum pupilli spectat, valent gesta per tutorem etiam non interuenientibus prædictis solemnitatibus, l. tutor qui repertorium. de admi nist. tutor. Bar. in l. legitimos. de legiti. tuto. vide ti. C. de tuto, & cura. qui, sat. non ded.
* In dicta l, legitimos. dicit Bartol. quòd propriè decretum interponere est tutorem in quaꝫ possessione administrationis ponere. sic dicunt canonistæ de instituto in beneficio, qui non habet administrationem nisi inducatur in quasi possessionem, vt cap. proposuit. de concessione præbend. per Innocen.
* Curator qui datur ventri potest dari in testamento. gl. in l. si mulier. quemadmod. testam. aperi.
* Curator qui datur bonis non potest dari in testamen. gloss. coniuncto tex. in l. Lucius. §. quia. ad Treb. fa. B. I. in l. cum hæreditas. C. depositi.
* De curatore qui datur bonis absentis, no. in l. ab hosti. ex quibus causis maiores. & ꝛc. cæterum. de iuram. cal. fac. Bal. in rub. de success. edic. & dicta l. cũ hæreditas. C. depositi.
* An curator possit dari infanti. Bal. in c. 1. de mili. vasall. qui fu. contu. & dicit aliter quam Petrus.
* An curator datus in testamento per patrem confirmabitur inuito adulto, Bal. in l. fi. de testa. tute. & l. 1. de confirma. tu. inuitus autem curator non cogetur gerere, l. curator. de excus. tut.
* An tutor finita eius tutela possit esse curator, Alberic, in auth. minoris debitor. C. qui dare tuto. poss. videtur dicere quod non.
* Nota ꝙ minor potest constituere procuratorem ad petendum curatorem. Bal. in l. licet. de procurat.
* Curator datus ad litem non tenetur facere inuentarium, Angelus in l. s. d si tantum de pactis. quia ei solui non potest, ideo non tenetur: quia nõ est quid de quo conficiat. vide s. de syndico.
* Quod quilibet gestor tenetur reddere rationem gestionis suæ, l. 2, ff. de negot. gestis: item quod ille qui tenetur reddere rationem, debet offerre ipsas rationes legendas: tex. in l. cum seruus. §. 1. de condi. & demonstra. ex quo sequi videtur, quod isti factores seu gestores alienorum negotiorum in reddẽda ratione debent habere libros suos, & eos offerrẽ, nec possunt dicere quod stetur dictis libris tam pro se, quam contra se, etiam si petãtur ex hiberi per statutum municipale, cum etiam absque statuto eos teneantur offerre: aliter si non offerant, videtur contra eos posse iurari in lite: cum eo ipso

quod

q̄ non offerunt, & sic rationem non reddunt, videantur dolo facere. l. si procuratorem. §. dolo. & l. dolum. ff. mandati. & ꝯ omnes dolos iuretur in litem de veritate secundū Bar. in l. in action b. §. plane. de in litem iurā. & Io. An. in c. super eo. quod metus causa. pro his omnib. uide do. Bald. in l. 1. §. officio. ff. de tutel. & ratio. distra. vbi tuult q̄ quilibet administrator conficere teneatur librum rationum; & nisi confecerit, vel confectum non edat, potest contra eum iurari in litem, sic ait contra tutorem non conficientem inuentarium. Idem vult P ay. in dicto §. officio.

Incipit Partic. IIII.

¶ De personis quæ nec agunt, nec defendunt. Rubrica.

COMPENDIOSE satis ac vtiliter in præmissis de personis quæ in iudicio suo vel alieno nomine agunt, vel defendunt, prælibauimus: nūc autem videamus de aliis quę nec agunt, nec defendunt, sed adminiculum causis præstant, vt sunt, Aduocati, Testes, Tabellio, Executor. Et primò de Aduocatis dispiciamus.

¶ De Aduocato. [a] Rubrica.

ADVOCATI qui ambigua facta causarū dirimunt, suæq; defensionis vtrib. in rebus. fæpe publicis, & priuatis lapsa erigunt, fati gata reparant, non minus prouident humano generi, quam si præliis ac vulnerib. patriam parentesque saluarent: milites ergo sunt. Militant namq; patroni causarū, qui gloriosæ vocis confisi munimine laborantium spem, vitam & posteros defendunt. Hęc leguntur. C. d e aduo. diuer. iudi. aduocati. De his igitur gloriosis militib. & eorum moribus dicendum est, & videndum, Quæ contra eos possunt obiici, Quales vestes habere debent, Qualiter se habere debent cum suis clientulis. Et qualiter cum alterius partis, vel etiam suæ aduocatis, Qualiter se habebunt. cum primò iudicem aggrediuntur, Et qualiter eum commē. labunt. De exordijs, & ipsorum argen gis, De cautelis & officio eorum. sc licet, Primò de cautelis aduocati actoris. Secundò de cautelis & officio aduocati rei Tertio de cautelis vtriusque,

ADDITIO.

a Licet quicquid est in libris practicorum, de quibus ꝛ. in procemio informationem aduocatorum respiciat, specialiter tamen de ipsis aduocatis tractat auctor, quo ad octo, in hoc principio distincta, sub octauo tria vltima includendo. Summiste autem Az. Goff. & Host. item Tan. in sui operis 5. ru. de aduo. & ipsorum officio principaliter tractant primum & octauum, & de ipsorum salariis. quod auctor ponit in ru. de salariis. Roffr. bene fecit rubricam. qui possunt esse aduocati. & est 7. Vber. de Bob. in prin. & in processu plenè. & Io. de Deo post eum plenius in Cauil. li. 1. de vestibus, cautelis, & membris aliis tractauerunt, de primo nihil. Sed ipse Io. li. iudi 4. in prin. aliquid primo notauit Bonagui. in 3. rub. tract. de moribus aduocatorum: & de ipsis in 9. rubricis sequentibus ponens in 8. 24. ipsorum cautelas. Aegidubi de cautelis aduocatorum & idem de exordiis. Guid. de Suza. fecit duas rubricas de offic. o aduo. actoris, & de off. aduo. rei. sub quibus includit dimidium sui operis, sed de aduocato, quo ad septem. prima membra non tractauit. Gul. An. satis plenè tractauit sui operis char. 4. inci. de officio aduocati, & qui possunt aduocare, de ipsorum exordiis, excusationibus, prohibitionibus, honoribus, pœnis, suppletionibus & salariis, subdendo diuersas ipsorū cautelas. Nepos de Mon. al. fecit rubricam contra aduocatos, in cuius fine posuit ad literam textum qui habetur 3. q. 7. c. 1. vsq; ad c. qui sine. Sed Baga. Alb. Gal. Vber. de Bona. vel alius ex. ꝛ. in procemio nominatis, de his nō facere tractatum, saluo quod Pileus parte 4. ponit de aduocatis, qualiter debeant allegare: & quomodo incipere, q̄ ponitur J. de dispu. §. 2. Secundo excusatum me fore precor, si non trado quotas omnes auctoritatem Salomonis allegatarum inferius. Suspicor enim auctorem aliquando ipsius librum communiter, incognitum habuisse, & forsan posset de Seneca idem dici.

SVMMARIVM.

1 *Hæretieus vel iudæus, vel filius infidelis, non potest contra christianos aduocare.*
2 *Monachus vel canonicus regularis non potest aduocare, etiam in foro ecclesiastico, nisi id exposcat monasterij vtilitas: abbate nihilominus imperante.*
3 *Religiosi an possint pro personis miserabilibus postulare.*
4 *Clericorum non postulantium tres sunt ordines.*
5 *Clericus in sacris existens, etiam non beneficiatus, postulare non potest coram iudice seculari, nisi in tribus casibus.*
6 *Verbum coniunctis, in hac clausula quomodo intelligatur. Sacerdos potest pro coniunctis postulare quomodo capiatur.*
7 *Miserabiles personæ pro quibus postulare cuilibet permittitur, quæ sint.*
8 *Nullus clericus potest in causa criminali coram iudice ciuili postulare.*
9 *Aduocatus procax, et opprobrijs certans, non ratione, admitti non debet.*
10 *Aduocatus [illegible] possit postu[illegible] fuit iudex.*
11 *Aduocatus [illegible] onens e[illegible] ta pœna puniri debeat.*
12 *Edictum de pulando est prohibitorium, vnde quilibet admittitur, nisi prohibitus inueniatur.*
13 *Postulare prohibitus a iudice ad tempus, vel in perpetuum, non est audendus.*
14 *Aduocatus idem potest esse vtriusque partis.*
15 *Postulans, nimia cupiditate pro vili stipendio, tanquam degener fict infamis.*
16 *Minor 17. annis non potest postulare.*
17 *Aduocans contra ecclesiam a qua est beneficiatus, non admittitur.*
18 *Beneficium habens in pluribus ecclesiis, an patrocinari possit vni contra aliam.*
19 *Clericus beneficiatus coniunctæ personæ an possit contra ecclesiam suam patrocinari.*
20 *Clericus non debet plus diligere sanguinem suum, quam ecclesiam, quæ ip sum domino sociauit.*
21 *Clericus an possit pro suis contra aliquem de ecclesia postulare. Licitum non semper est honestum.*
22 *Centesima vel quinquagesima œconomo monasterij data non obtinet locū beneficij, sed eleemosynæ.*
23 *Postulare an quis possit pro personis miserabilibus contra ecclesiam.*
24 *Aduocatus habens feudum a duabus ecclesiis sub pari conditione, si inter eas quæstio oriatur, vtram illarum iuuabit.*
25 *Obligatus aduocare pro aliqua ecclesia, si sit episcopus alterius, cui debeat seruire.*
26 *Abbas dans rem aliquam in feudum alicui iuris perito, vt sibi præstet patrocinium, an illo moriente possit Abbas feudum renocare.*
27 *Feudum datum patri minoris, quo pacto renocari possit.*
28 *Filius videns aliquem velle interficere patrem, & alium velle comburere patriam, quem iuuare debeat. Amor patriæ charior esse debet quam patris.*
29 *Natura facit, vt amor patris & filij præcellat amorem filij & patrie.*
30 *Postulare non potest quis contra eum cuius est vasallus.*
31 *Aduocatus non accusat, sed defendit. Liberalitas quomodo probetur in contemptu suorum.*
32 *Aduocatus dici non potest qui causis agendis non operatur.*
33 *Iura tractanti turpe est ius in quo versatur, ignorare.*
34 *Pœnæ semper sunt restringendæ. Aduocatorum par esse debet distributio.*

¶ Quæ contra aduocatos obijci possint.

1. §. Obijcitur cōtra aduocatum, q̄ est surdus, vel mutus, vel cęcus, vel perpetuo furiosus, vel seruus, vel minor 17. annis, vel mulier, vel in corpore suo mulierbria passus. nisi fuerit vi prædonum, vel hostium stupratus, vel q̄ est de capitali crimine, vel de calumnia publici iudicii damnatus. vel q̄ operas suas locauit, vt cū bestia dentata in arena pugnaret. Hæc omnia leguntur. ff. de postu. l. 1. per totā l. & 3. q. 3. cap. infamis. § tria. Vnde versus: Non cuicunq; datur, vt postulet: imò vetat, Ad dictus pœnæ seruus, puer, auctor arenę, luminibus cassus, mu
1 lier, mulierbria passus. †¶ Item obiicit, quod est hæreticus, vel iudæus, vel filius infidelis, vel excommunicatus p̄p̄ suspicionē hæresis: hi ꝯ Christianum aduocare non possunt: imo infidelis pscribitur, & in perpetuum exilium mittitur. de pœniten. d. 1. nemo vel in foro. C. de postu. nemo. & C. de episc aud. nemo. 2. extr. de
a hæret. c. excommunicamus § credentes. & c. si aduersus, [a] Veruntamē quamuis aduocatus fuerit excommunicatus, uel hæreticus, non ideo retractabitur sententia. Idem, si procurator fuit talis: secus autem si fuit iudex, vel testis, vt ext. de hęreti. vergentis. secūdum Vincen. qui hoc no. ext. de sent excom. si aliquando. De hoc ꝛ. de procu. § 1. in princip. & j. ver. item, q̄ est excommunicatus.
2 †¶ Item, q̄ est monachus, uel canonicus regularis: et in foro eccle
b siastico, nisi id exposcat monasterii utilitas, [b] abbate nihilominus imperante. 16. q. 1. monachi. & c. alia est. C. de episc & cle. repetita. ext. de postu. c. 2 ext. ne cle. uel mona. c. 1. in fi. & c. nō magno,
3 †¶ Sed nunquid religiosi pñt postulare pro miserabilib. personis.
c ut clerici, ut iam dicam? Vincen. dicit, q̄ sic: [c] quia opus misericordiæ eis iniungit. 86. di c fi arg. tamen ꝛ, quia funesta est eorū uox, quam interdici potius, q̄ audiri oportet, 2 q. 7. placuit. & c. seq. Si tamen tenes dictum Vincen. dicas, q̄ hoc facient abbate imperante,

ADDITIONES.

a Aduersus. Debebat auctor specificare casum illius decre. quæ aduocatos suspendit ab officio. & ad hoc quod statim sequitur, vide quòd ibi scripsi in vlt. gloss.
b Vtilitas. ¶ Directè super hac quæst. vide quod scripsi super regula, in argumentum. de re. iu. lib. 6. ¶ Adde videndum Feli. in c. cum I. & A. in ver. casus, in quibus. in 6. col. ext. de re iud. vbi an monachus possit aduocare data paupertate monasterii. & ibi an de licentia prælati possit monachus exercere procurationem pro alio monasterio, & per Io. de Turre Crem. in c. aul lus. 2. quę. 6. vbi an monachus possit esse procurator de mandato episcopi. Henri. Ferrar.
c Quod sic. Idem Io. & Ia. 6. q. 1. de præsentium. & alios, qui tenent de de postu. c. 2. super 1. gl.

a rante. & nō aliter: vt in pd c. monachi. & hoc tenet[a] H †¶ Item, q̄ 4 est clericus. Super quo nota tres esse ordines non postulantiū clericorum. Primus episcoporum & aliorum superiorum, qui omnes prohibentur pro aliis postulare coram ecclesiastico, vel ciuili iudice: vt 11. q. 1. te quidem. 5. q. 3. quia episcopus. 88 dist. perlatum. Secundus, sacerdotum, qui nec coram ecclesiastico: nec coram ciuili possunt iudice postulare, nisi pro se, vel ecclesia sua, vel pro coniunctis, vel miserabilibus personis. vel nisi necessitas immineat: vt extr eod. capitul. fi. ext. ne cleri. vel mo. sacerdotibus, 15 q. 2 c vnico. 14 q. 5. deniq;, & in præc. te quidem Necessitas autem est, si alter vel æque bonus non reperitur. Vel secun-
b dum Vincen. [b] Si videmus liberos vel coniunctos nostros egere aduocatis, vel scientia nostra: & impetuntur de seruitute. arg. ff. quod met. cau. isti quidem. §. i. & fi. Suum quoq; ecclesiā hoc casu intelligo, si sit in ea prælatus, vel beneficiatus vel intitulatus, vel receptus: licet nondum beneficium adeptus extr de rescriptis. in nostra. de elect. in Genesi. Idem forte, sinon est in ea receptus, est tamen in ea sine titulo ordinatus. extra. de præbend. cum secundum. & c. episcopus. vel si in ea est ad titulum sui patrimonij receptus, secūdum Vinc. ext. de simo. tua. de præben. tuis. Sed si iste postulat, in quo distinguetur? Respondeo, in fraterna societate. 18. dist. placuit. 3. q. 4. Engeltrudam: & in perfectione beneficiorum ipsius patrimonii: quia de foro ipsius ecclesiæ est: vt in p.
5 c. tuis. & 16. q. 1. simpliciter. † ¶ Tertius ordo est clericorum in sacris existentium, etiam non beneficiatorum, & existentium in minoribus beneficiorum, qui non possunt coram seculari iudice postulare, nisi pro causa sua, vel ecclesiæ suæ, vel miserabilium personarum. ext. eo. c. 1. in præ. c. sacerdotibus. Sed nunquid poterunt coram ecclesiastico? Et credo, quod possunt: vt 13. q. 2. § hoc autem, quia cum prohibet de seculari, concedit per consequens de ecclesiastico. arg. ext. de præsum. nonne. ff. de iudi. cum prætor.
6 †. ¶ Est quartus ordo, quem in quadam causa fecit quidam rusticus contra quendam religiosum. dicens ei: Tu potes pro meo aduersario postulare. Primo, quia es regularis. s. ver. item quod est monachus. Secundo, quia es in sacris. Tertio, quia de bonis ecclesiæ vteris. Quartò, quia es sacerdos. ¶ Aduerte tamen, quia coniunctas personas in præmissis intelligo filios & nepotes. 12. q 1. episcopus, qui filios, & alios, vsq; ad quartum gradum. C. de episc. & cle. authen. licentiam. & C. de aduo. diuer. iudi. petitionem. §. li-
c centiam. ext. de consang. & affi. non debet. Dominus meus [c] hoc extendit etiam ad amicos, dummodo non pro pecuia fiat: vt in præ. auth. licentiam. & ad libertum & patronum. C. de procu exigendi. & vxorem. 77. dist. libertos. & c. seq. 47. dist. inc. §. necesse C. de procu l. maritus. C. de re mil. maritus quicunque. Extraneas
7 vero intelligo, alias à domesticis. no. 3. q. 5. in summa. † Miserabi-
d les [d] quoque intelligo pupillos, viduas & orphanos dist. 86. c. fi. & 87 dist. c 1. C. quando impera inter pu. & vi per totum. nisi sit diues & nobilis vidua ext. de offic. deleg. significantibus. Idem in peregrinis ibus. extrà. de cleri. peregri c. vnico. 23. q. 3. si quis Romipetas. & duobus ca. seq. 87. dist. diuinæ Idem in quolibet iniuste oppresso & desolato 23. quæst. 3. non inferenda, 87. dist in ctio. desolatis. § 3. distinctio. error. Et generaliter in qualibet persona ecclesiastico auxilio ind gente, & propria defensione carente. 86. distinct cap. fin. in fin. & præ. cap. desolatis. in prin. & in quolibet peccato committendo. 22. quæst. 4. tam sacerdos. 93. dist. dia-
8 coni. ext. de hæreti. ca. 2. † ¶ In causa autem criminali nullus clericus postulare potest coram iudice ciuili: vt 51. distin. allquanto. 23. quæst. 8 his, à quibus ext. ne cleri. vel mona sententiam. nisi vt supplicet prò accusatis. vt 33 quæst. 5 c. 1. & cap. reos. 14. quæst. 6. si res. ext. de verbo. significat. nouimus. Per quæ iura dixerunt quidam, eos posse pro reis postulare, & appellare, & appellationem prosequi: vt ff. de appe. non tantum. & causas absentiæ pro eis condemnandis proponere. ff. de procura. seruum C. qui accu. non posse reos. 5. q. 3 reos non tñ pro actoribus, sed tutius est in totū abstinere. ar. in prædicto c. sententiam. vt & not. in prædi. capit. aliquanto & in Summa dominj mei, in titul. de postulan. §. quid
e pertinet. versi. illud tamen. [e] † ¶ Item excipitur contra aduocatum, quod est procax. & quod opprobrijs non ratione certat, nec se ab iniurijs temperat. Nam & is damno famæ, & opinionis mulctatur, vt de postu. quisquis. 3. quæstio. 7. infamis. §. tria. ver. si quis adeò. extra. de iurciurand. veniens. Item, quod est nimium verbosus. arg. C. de app. l. fin. §. in refutatoriis. & C. de ue. inuenc. l. 1. §. nostram. quia loquacitas actorem suum coinquinat, quæ seruire auditoribus ad vsum profectus ignorat. 42. distinctio. sit rector. & ad idem 1. quæstio. 1. Marcion. argu. contra, de postula quisquis. §. apud vrbem. ibi, eo vsque liceat ora-
f re, quousque maluerit. & in præ. §. tria. ver. apud vrbem. [f] Item, quod fuit assessor in causa, in qua postulat, quod fieri non debet.
10 C. de assesso. l. fi. in prin. ff. c. l. pen. † ¶ Item, qđ fuit olim iudex in causa, in qua nunc postulat. C. de postula. l. quisquis. & ar. C. lib. 12. qui mili. non poss. hi quidem. §. in posterum. ff. ad municip. Certus §. præscriptio. ff. de pœnis, si plures. C. de proxim. sacro scrin. l. hac parte. lib. 10. Vel etiam eodem tempore hoc facit, quod dic vt s. de iudi. deleg. §. supereſt. ver. item si fuerit. ¶ Item, quòd est infamis quacunque, & præsertim iuris infamia. Institu.
g de excep. §. fi. 8 ff de postu. l. 1. §. hoc edicto. & l. quos prohibet. C. e l. quisquis. 3. quæst. 7. capi. 1. & d. §. tria. in princi & ver. si quis adeò. Qui autem sint infames, in repertorio sub titulo de pœnis,
11 plene dixi. † ¶ Item q̄ post litem contestatam proposuit exceptionem dilatoriam: quare puniri dēt in vna libra auri. C. de excep
h tio l. penul. ¶ Item quod non habet peritiam literarum: [h] licet sit in exercitio peritus. C. de aduo. diuer. iudi nemini. C. de aduo. diuer. iu. iubemus. C. de va. & extraor. co l. j. §. aduocatos. Sed nūc admittitur eius patrocinium, licēt inter aduocatos non connumeretur: vt no. D. de postul. l. secunda. De hoc infrà, eod. §. versic.
i pen. [i] † Edictum enim de post. prohibitorium est: vnde quilibet
12 admittitur, nisi prohibitus inueniatur. ff. de postul. l. prima. quia qđ non est prohibitum intelligitur p̄cessum. ext. de translatio. c. 2. versus finem. ff. de proba. ab ea parte. dummodo habeat causarum experientiam: vt in Auth. col. 6. de iud. in prin. ff. de var. & extraord. cog. l. 1. §. aduocatos. C. de iudiciis. certi. quæ in iudice lo-
k quuntur. [k] Fatuus tamen est imperitus literarum, qui accedit ad patrocinandum in causis: quia culpa est, se immiscere rei ad se non pertinenti. ff. de regulis iu. culpa. ext. de ætat & qualitate. ad aures. & inde obligatur. j. § fi ver. quid si per. vnde se non intromittat de eo officio, qđ aliis sentit periculosum esse, vel damnosum. ff. ad l. Aquil. idē iuris est. §. 1. extr de homic. tua nos. in prin. Consulo igit, vt vbi videris aduocatū imperitū conferas secum de apicibus iuris: & sic responsionis penuria cogetur declinare certamen: vt 43. dist. in mandatis. in fi. Imo imperitus matheseos aduersus mathematicos disputans risui patebit, ignorans eorum dogmata: vt 37. distin. qui de mēsa. Turpe enim est, &c. vt j. ver. pen. & vide j. §. nūc de exordiis. ver. postmodū. in 1. forma. Sed &
l si penitus illiteratus sit, consulo [l] quod iudici semper literaliter lo
13 quaris: & vt sic ille te non intelligens p̄fusus recedet: vt j. §. nunc de exordiis. ver. sed nunquid. † ¶ Item, quod fuit prohibitus à iudice postulare ad tempus: vel in perpetuum: vnde non debet audiri. ff. c. puto. & l. seq C. eo l. j. & l. fi. etiam si aduersarius id patiatur.

ADDITIONES.

a Hoc tenet. ¶ T. vbi dixi super rubrica de hoc per præ, c. fi. & facit. s. de tutore. §. generaliter, ver. item opponitur contrà.

b Secundum Vincen. ¶ Per totum, quod sequitur, vsq; ad versi. 3. no. de postulan. c. fi.

c Meus. ¶ In c. fi. e. ti. vt ibi scripsi super 2. gl.

d Miserabiles. ¶ Adde c. ex tenore. & c. ex parte B. & quæ ibi no. dost. extr. de fo. co mp. Item quæ no. in c. super quibusdam. ext. de verb. signi.

e Illud tamen. ¶ Vide quod plenè scripsi post eum de clerico iurisperito, qui fratrem accusatum defendit: ita fuit absolutus, & accusans decapitatus. in decr. 1. de postu. super 1. gl.

f Vrbem. ¶ Dic vt ibi in gl. 2.

g §. fin. ¶ Iste §. facit ꝺ: quia permittit infames procuratores esse: cum tamen procuratores possulent, secundum definitionem datam in l. 1. §. 1. ff. de post. solue vt ibi, & in §. hoc edicto. qui statim sequitur. Et dic, vt ibi gl. quod distinguitur infamia magna, vel parua: vel quia aduocatio est honor, procuratio delictum, & pœna priuat honore, sed non releuat ab onere facit. C. de decurio. si quis procuratione. libr. 10. Guil. An. dicebat, quod procurator versatur circa factum, aduocati circa ius. vterq; igitur postulat, sed diuersimode.

h Literarum. ¶ Quem vocat Rofr. idiotam. Vide quod dixi s. de arbit. §. differt. ver. item inferendo.

i Ver. pe. ¶ Intendit de ver. item quod non potest, quod clarius patet j. ante fi. Et honeste fecisset hos duos vtendo. Rationes pro & contra patent hic, & ibi. Sciendum est, quod Rofr. T. quem allegaui in eius fine, prosequitur hanc quæstionem: & Gul. An etiam vbi s. in fi. Rof. fatetur, q̄ de consuetudine aduocant etiam illiterati, & dant consilium facti: quod hic sequitur, in ciuitate Venetiarum vidi, & audiui aduocatos vulgariter allegantes. Guliel. Anglic admittit illiteratum pro seipso, maximè si est inops: & verba aduocati aduersarij iudex illi exponet: nec ad id tenebitur aduocatus. alleg. C. vt quæ de aduo. l. 1. & per totum, & de hoc j. §. nunc de exordiis. in fi. Item pro alio coniuncto qui non est potens salariare aduocatum, etiam illum admittit. Alleg. ff. de procu. sed & hæ personæ. per totam l. Si pro extraneo, distinguit an habeat experientiam causarum: & eum admittit, vel non, & eum repellit, per l. certi ad quam etiam j. respondebitur. Mihi placet solutio Accurs. quæ præcedit hic. pro qua etiam facit noua constitutio Benedicti, quæ incipit, Decens & necessarium æstimamus, quæ vult, apud cancellariam annotari nomina aduocatorum, qui in consistorio proponere possint: dans eis ordinem in fedendo & proponendo secundum ordinem sessionis, & secundum distinctionem proponendorum, causas pauperum gratis prēmittēdo. Vult etiam q̄ illi & alii aduocati curiæ abstineant a multitudine causarum, & singulis annis iurent: statuit de ipsorum & procuratorum salariis, & de pœnis transgredientium taxans duos aduocatos pro vna causa sufficere, & de ipsorum æqua distributione, si petatur. & vide quòd dicam j. ver. 2.

k Loquuntur. Et secundum Rof. & Gul. præ. sit ratio diuersitatis: quia per psiliartos & assessores possunt rectè iudicare. Aduocati verò p alios instrui non possunt, cum recipiantur in instructores. Facit de eden. si quis ex argentariis 9. prohibet. 1. nisi. de exc. tu. §. minores.

l Consulo. ¶ Secundum Rof. Bene. vbi s. in fine.

a tur. a ff c. quos prohibet ꝓtor. ext. de excep. exceptionem. 2. q. 7. c.
b alieni. b Item, q̄ est prænuncator & infidelis. C. de aduo. diuer. iu.
l. 1. quia prodit clientulos suos, qui punitur extraordinarie: vt 2
q. 3. si quem. §. notandum ver. prænuncator. quod dic, vt j. §
nūc tractemus, ver. caueat etiam. vltra latrocinium enim peccat, qui
clientulum pro viribus non defendit: vt 77. dist. in religiosum de
cuius pœna vide j. §. fi. ver. quid si per imprudentiam. & seq. Vn-
de hodie iurare tenetur, q̄ omni virtute, omnique opere id, quod
verum & iustum æstimauerit suo clientulo inferre procuret, vt
c in const. Greg. X. de post. properandum. §. 1. c † ¶ Argu. tamen,
14 q̄ idem possit esse aduocatus vtriusque partis: & tunc allegabit
d pro ista, nunc pro illa. 45. di. disciplina in fi. d extra. de postu. præl.
bonæ. 1. 93. dist. diaconi. & c. legimus. Item q̄ est simoniacus, quia
aliquem pro pretio elegit: vel fuit falsus testis pro pecunia: vel in
aliquo peccauit circa suum officium. Nam talis infamis est. nec
e postulat: vt 1. q. 1. in fi. literæ. secundum Io. de Deo: e & j. ver. item
15 quod recipit. † ¶ Item, quod nimia cupiditate rapitur: nam pro
vili stipendio tanquam degener postulat, cū sit infamis. 3. quæst.
7. §. tria. ver. apud vrbem. Item, quòd pactus est de quota parte
litis cum clientulo cum graui eius damno. nam & sit infamis. C. e.
si qui. & l. seq. §. præterea. & 3. q. 7. §. tria. & ver. arcentur. de hoc
j. de salariis. § sequitur. ver. illud autem. & sequen. Item, quod à
clientulo suo res tales lite pendente emit, vel aliàs cum eo con-
traxit. C. e. quisquis. §. præterea. Item quod est excommunicatus.
11. quæst. 3. excommunicatos & capitul. sequen. extrà. de excep.
exceptionem. 4. quæst. 1. cap. 16. quæst. 1. beatus. & cap. illi. & 2 q.
f 7. alieni. & s. in prin. ver. 1. f Item, q̄ rectorem ecclesiæ, in cuius fo-
10 postulat, interfecit, ext. de pœn. in quibusdam. licet ibi de alio
aduocato loquatur. Item, quod recepit pecuniam ob non aduo-
candum, vel est ꝑdemnatus lege Iulia repet. ff. ad l. Iul. repet. eadē.
g in fi. quæ est 1. q. 1. in fine, secundum domin. meum. g Item, quod
scienter. Item prorogat, quod dic, vt j. §. fin. ver. item sit cautus,
16 ne litem. † ¶ Item, quod est minor 17. ann. h ff. de postul. l. 1. §. ini
h tium. licet in procuratore requirantur 25 ut s. de procuratore. §.
i 1. ver. item, quòd est minor. Et est ratio: i quia procurator obliga
tur actione mandati. & ipse etiam condemnatur: vt ff. manda. si
remunerandi. §. primo ff. de nego. gest. liberto, vel amico. Vnde
quia propter ista posset procurator, si esset minor restitui: ideo
non debet esse minor. In aduocato autem ista cessant, & in teste:
vt §. 1. uersic. item excipitur, quod impubes. Item, quod fuit ad-
uocatus in causa principali: vnde non debet esse in causa appella-
tionis, pro altera parte præsertim, secundum eos, qui tenent, qd
causa appellationis eadem sit cum principali. ar. in his, quæ not.
j. de teste. §. 1. ver. item, quod fuit. & j. de salariis. § sequit uer. sed
nunquid. Exemplum enim pernicioſum esset, si is, cui causæ meæ
secreta mandau, in causa appella. contra me patrocinetur etiam
si alia causa dicatur à principali. Azo tamen contrà notauit ff. de
k post. l. pe. k † ¶ Item, quod aduocat contra ecclesiam, à qua est be
17 neficiatus. ext. de postu. c. fi. vel cōtra episcopum à quo beneficiū
habet, extr. de excess. præl. grauē. de verb. signifi. cum clerici ¶ Su-
l per hoc autem scias, l quod quidam sunt beneficiati ab ecclesia,
non tamen in ea: & tales non dicuntur proprie clerici ipsius ec-
clesiæ, à qua beneficium habent, vt. sunt illi, qui habent beneficiū
in diœcesi. Alij sunt beneficiati ab ecclesia, & in ecclesia: & ta'es
dicuntur clerici ecclesiæ, qui magis sunt coniuncti, quam alij: ut
sunt multi tales in ecclesiis cathedralibus. & etiā canonici earum.
Primi perdunt beneficium quod habent ab ecclesia, si postulent
contra eam, vel episcopum: vt dicunt quidam, à quo habent be-
18 beneficium, vt prædixi, multo fortius secundi. † ¶ Quid si habet
beneficium in pluribus ecclesijs: nunquid patrocinabitur vni con
tra aliam? Respon non: sed de concordia tractet. ar. in præ. decre.
de postu. cap. fi. & 14. q. 5. denique, nisi esset in vna prælatus: quia
tunc potest contra aliam. ar. ff. de in ius voc. quæsitum. & 3. q. 7 c.
infames. §. tria ver. item si cōtra patrem. Sicut aduocatus fisci po
stulat ꝓ tra fiscum pro pupillo suo. ff. de postu l. pe. de hoc ext. eo.
m c. fi. m] ¶ Sed nunquid clericus heneficiatus ꝓiunctæ personæ po-
19 terit ꝓtrà ecclesiam suā patrocinari, vel esse procurator? Videt,
q̄ sic, extra, de postu. capitul. fin. ibi: pro extraneis aduocatus, &c.
ergo a contrario pro coniunctis poterit. Nam & decuriones po-
stulant contra prouincias. ff. eo. hi qui. Dic contrà, secūdum Vin-
cen. & in præd. decr. supple, maxime. Richardus vero dicit quod
litera illa videtur velle, quod pro coniunctis possit: licet non salu
20 briter hoc fieri possit: † quia non debet plus diligere sanguinem
suum, quam ecclesiam, quę ipsum domino sociauit, extra, de pœ-
nis. capitu. 2. 89. dist. decenter. & quæ mater est. 12. quæst. 2 qui ab-
stulerit. Vnde dicebat, quod patrem suum contra ecclesiam pro
priam non iuuaret. & pro eo fecit 43. distinct. si rector. in princip.
ibi: neque oppositistis vos. &c. & 23. quæst. 8. conuenior in princ.
& c. leg. in fi. Vincentius dicit, quod pro patre & pro matre im-
potentibus potest: prius tamen obtenta licentia: alias non, nisi
velit perdere beneficium. Pro se autem potest: quia ordinata cha
ritas, &c. de pœniten. distinct. 3. qui vult. & agris meis sitientibus
alieni irrigandi non sunt. C. de seruit. præses. prælatus autem nemi-
nem contra suam ecclesiam iuuabit: imo eam iuuat cōtra omnes,
etiam si ante fuit pro alio aduocatus, in causa illa, si cut & tutor.
3. q. 7 c. in fames. § tria. versi. si contra patrem. ff. de postulan. l. fi.
21 & ad hoc facit quod no. j. vers. item quod postulat. † ¶ Sed nun-
quid potest pro suis contra aliquem de ecclesia postulare? puto
n q̄ sic, s'm Vincent. n & etiam pro extraneis s'm do. meum o, nisi
o ille obtineret vicem vniuersitatis. arg. 12. q. 2. qui manumittit. ff.
quod cuiusq; vni. no. licut. 81. dist. legitur. ff. pro socio. l. nam so-
p cius. licet sit arg. ꝓtiā, ex. de off. deleg. cum R. P. Honeste tamen sa-
q cier, si abstineat: q quia non omne quod licet honestum est. ff. de
reg. iu. non omne. 11 q. 1. aliud. Sed & œconomus monasterii, cui
datur centesima, uel quinquagesima, potest postulare ꝫ episco-
pum dantem pro extraneo & familiari monasterii: & pro quolu-
22 bet alio. † quia cēsima vel quinquagesima locum obtinet elee-
mosynæ, non beneficij. 12. q. 2. bonæ rei. ext. de dona. apostolicæ.
Præmissa autem intellige de beneficio, ratione cuius est ecclesiæ
obligatus, & q̄d spirituale est, vt qa est canonicus p̄bendarius, vel
rector, vel præpositus ecclesiæ. Si autem esset tale, quod iam pro
meruit, & temporale est: vt quia in seruitii remuneretionem da
ta est sibi possessio aliqua: tūc nihilominus poterit pro extraneis
contra ecclesiam postulare. 19. quæst. 1. possessiones. & q. 6 illud.
22 quæst. 2. quicunque. nisi illud haberet, ut vasallus: vt j. dicam.
23 † ¶ Sed nunquid potest quis postulare pro miserabilibus perso-
nis, quæ non possunt alias aduocatum habere contra ecclesiam, a
qua beneficium habet? Dic, quod sic. si tamen ecclesia bonos ha-
bet aduocatos argum 86. distinct. cap. fi. in fin. & 3. q. 7. capit. infa-
mes. § tria versi. si verò in uno. & C. de postu. prouidendum. § si
quis uerò. Et hoc, nisi habeat cōscientiam, quod ecclesia habeat
jus: quia tunc non cogetur: si dubitat, obediat iudici. argu. extra,
de senten. excommu. inquisitioni de resti. u. spo. ex parte. 11 q. 3.
quid ergo. Prosequere, vt in Summa domini mei, eodem tit. §
r quid pertinet. uer. sed nunquid. r Quid si dicit se habere conscie
tiam, quod ius est pro ecclesia, ut coactionem euadat? Respōdeo
deferatur super hoc sacramentum, vel excommunicetur hoc mo
do, scilicet quod eas defendat, nisi credat ecclesiam iustam cau-
sam fouere. Quod dic secundum dominū meum. ut in eo. § uersi.
s quid si clericus. s † ¶ Quid si aduocatus hēt feudū ab ecclesia sub
24 ea cōditione, ut in omni causa ipsam iuuet: postea recepit ab alia
ecclesia aliud feudū sub eadem conditione, inter quas ecclesias
postmodum quæstio orit: quæritur quam iuuabit? Respondeo,
quæstio dominicalis est, & solutio quod si sciat primam ecclesiā
iniquam causam fouere, iuuabit secundam. 11. quæst. 3. uæ qui di-
citis. & C de iudiciis. rem non nouam. & extra, de iure eiu. ubi de
hoc: ecclesia tamen prima eum habebit pro periuro: licet ipse te-
neat sequi suam conscientiam, ut in præ. c. literas. & c inquisitio-
ni. 11. q. 4 sentit. Si uero hoc ignoret, iuuet per se primam, & se-
cundam

ADDITIONES.

a Patiatur. ¶ Idem Tanc. in ti. de aduocatis.
b Alieni. ¶ Vide quod circa hoc distingue j. ver. antepe.
c §. 1. ¶ Reuocata est quia non est in 6. circa aduocatos curiæ Romanæ pri-
mò vult hæc ꝓstitutio præ. Benedicti circa mediū, ver. ad hæc statuimus. Et
aduerte, quia illa, & ista ꝓstitutio alleuiabat aduocatos in hoc, quia lex, rem
nō nouā. volebat in singulis causis iurari: sed ꝓstitutiones istæ Greg. i omni
foro, Benedicti in curia Romana generale iuramentum pro omnib. causis
exigunt semel in anno. Illa tamen non determinabat tempus: ista determi-
nauit personam, coram qua & tempus. Ista etiam arctat procuratores ad iu
randum, sicut & illa.
d In fi. ¶ Ibi de hoc, sed ibi Moyses erat medius inter iudicem & partem, iu
dex. bonæ. iu dex, q. est medius inter partes licitè allegat ius vtriusq;. Secus
in aduocato, qui non assumpsit officium mediatoris, sed partis: quod etiā ex
ipsius descriptione apparet. Canones ad hoc alleg ri puto: q a Hieronymus
i primo extollit diaconos ꝫ presbyteros, in secūdo presbyteros ꝫ diaconos
sed primum, vt cesset oppressio, secūdum, vt cesset elatio. Et vide j. § nunc
tractemus. ver. sed nunquid.
g Secundum Io. de Deo. ¶ In ordi. iudic. lib. 4. rub. de pœnis aduocatorum.
in prin.
e Ver. 1. ¶ & de sen. exc. decernimus. li. 6.
f Meum. ¶ in Summa e. ri. §. 4. ad fi.
g Xvii. an ¶ Qui eos non ꝑpleuit: vt ibi Io. de Deo, vbi s. dixit de 25. puto, q̄
errore scriptorum qui dicunt de 18. scil. quia non attigit.
h Est ratio. ¶ Secundum Ref. cuius fuit iste ver. & seq.
i l. pen. ¶ Vide j. §. nunc tractemus. in fi.
k Autem scias. ¶ Secundum Pe. & Ab. qui hoc no. e. tit. c. vlt.
l c. fi. ¶ Vide j. ver. quid si aduocatus. in fi.
m Secundum Vin. ¶ In præ. decr. vlt.
u Do. meum. ¶ e. tit. §. 4. ver. quid in dubio.
o Cum R. ¶ Non sequitur, si propter ꝓfraternitatem in ecclesia recusatur à iu
dicando, vt suspectus. quod propter id impediatur postulare.
p Si abstineat. ¶ Secundum Host. vbi s. Non enim est curiale facere ꝫ fratrem
spiritualem, quod non faceret contra carnalem. Alleg. de transla. episc. c. 2.
30. q. 3. c. ita diligere.
q Sed nunquid. ¶ vbi longe plenius.
r Si clericus. ¶ Vbi ostendit iuramentum defensionis uel fidelitatis. per eum
ecclesiæ prælatum, non obstare: & respondet ad l. humanitatis. C. de ca-
cuf. tut.

cundam per substitutum.arg.C.de epi.& cle.ad similitudinem.j.
de feudis.§.quoniam.ver.12. & dicas hæc iura,quæ in quæstione
a dominicali disputata habentur.[a]†¶Quid si is,qui tenetur aduoca
25 re pro aliqua ecclesia,sit episcopus alterius? Dic,quòd seruiet pri
mæ per substitutum.Idem etiam potest vasallus facere,si fiat clau
dus,vel clericus:vt no.in præ.q.ſm H.& T.& B.j.Sed nunquid is.
qui iurauit defendere ecclesiam, tenetur id facere etiam non re-
quisitus? Dic,ꝙ si est in loco,vnde potest cõmode venire,& scit
causam agi,& suum ꝯsilium esse vtile:tunc tenetur: alioqn nõ:sed
nec tenetur,si ecclesia sibi non seruauit fidẽ:vel si ei salariũ suum
subtraxerit:vel si ꝯscientia eum remordet. Quæ dic vt not.ext.de
b iureiu.[b] vel si est sibi ingrata: vt no.ext.de postu.c.fi †¶Sed pone,
26 abbas dedit rem in feudum alicui iurisperito, vt sibi præstet pa-
trocinium:demum ille moritur abbas autem vult illud feudũ re-
uocare, quia dicit se ꝯcessisse rõne personæ; heres aduocati filius
vel filia ꝯdicit:quærit quid iuris? Dico,ꝙ si fuit dictum,ꝙ perso-
næ patris dabat,non transit feudum in heredem.ar.ext.de insti.c.
pen.Si verò simpliciter,tũc trãsit.arg.l.di.c.1.in fi.1.q.1.eos.in fi.
ext.de ꝯsti.ex literis.Impleta enim fuit volũtas,vt impleri potuit.
arg.ad hoc C.de cad.tol l.vnica §.ne autem hoc quod.vers.in om
nib.& seruiet per substitutum.arg.de an.le.annua.in fi C.de episc.
c & cle.l.ad similitudinẽ.& l.quisqs. vbi de hoc.[c] Sed si esset eccle-
sia læsa,tunc restituet ext.de in integ.rest.c.1.ſm Vber de Bo.etiã
hæc vera sunt,si heres velit seruire per æque idoneum substitutũ,
vt ff.de ꝯsti.pecu l.qui autem.§ fi C.de na.lib.l.3.§.fi.ff. quod me.
cau.peto.§.fi.& l.seq.Secus si non sit æque idoneus:vt in pre.§ ne
27 autem.ver.si autem.in fi.ff.de sol.inter artifices.†Et hoc etiam lo
cum habet in minore,cuius patri feudum datum fuit:& in docto-
d re,qui vult legere per substitutum.[d] ¶Item excipitur ꝯ aduoca-
tum,ꝙ est decurio: qui ꝯ suam patriam aduocare prohibet, nisi
pro se,vel suis,& nisi pro pupillis,quorum tutelam gerit. ff. eo.l.
pen.¶Sed secundum hoc, nunquid aduocati nostri temporis ad-
uocabunt contra patriam suam, puta si Respublica causam ha-
e bet ꝯ extraneum? non videt,iuxta illud.[e] Pugna pro patria. Non
enim dixit ꝯ patriam.23.q.3. fortitudo & q.8 omnis.& c. nulla.
ext.de ꝯuer.infid c.1.ff.de iusti.& iu.vt vim. Sed dic ꝯ: & est alia
ratio in decurionibus.nam & eis facultatib.lapsis alimenta decer
ni permissum est:vt ff.de decur.l.decurionibus. Consulo tamen,
ꝙ sibi faciant iniungi à loci magistratu,clientulo procurãte, arg.
ff.de condict. inde.frater à fratre . Et sic sæpe vidi in Romana cu-
ria.Nam papa præcipiebat aduocatis eius hoc clanculo procurãn
tibus,vt agentibus ꝯ ecclesiam Romanam,& defectum aduoca-
torum prætendentibus,in causis,assisterent contra eam. arg.extr,
28 de reiudic.ad apostolicæ.lib.6.† ¶ Quid si pater agit ꝯ patriam,
vel quid si videt aliquem velle interficere patrem:alium velle cõ
burere patriam:quæritur quem iuuabit, vel cui primo succurret?
Respondeo,dicunt qdam ꝙ patriæ:arg.in præ.concord.Charior
est enim amor patriæ,quam patris.ff.de cap.& postli.reuer.l.post
liminium.§.filiusfa.& communis vtilitas,&c ext.de postu. præla.
c.bonæ.1.& C.de cadu.tol.l.vnica.§.fi.Dic ꝯ,arg. ff.de iusti.& iu.
veluti.vbi primo ponitur in ordine literæ,parentib.& postmodũ
f patriæ.[f] ar.43 dist.sit rector.in fi.& C.de off.præ.vr.l fi & de no-
29 uo Cod.compo.prope.fi.ext de rescriptis.cum dilecta. † Natu-
ra enim facit, vt maior amor sit inter eum & patrem,quam inter
eum & patriam:vt de cõse.dist.vlt.c.fi.in fi. mo vna caro sunt.35.
q.2.ca. contradicimus.§. hac auctoritate & C. de impub. & aliis
sub.l.fi.& primum debemus circa domesticos operari.86.distinc.
non satis.in prin & excommunicandus est filius patrem non ho-
norans,seu iuuans:vt 30 di.c.1.¶Item excipitur ꝙ est clericus,&
domesticus iudicis, ext.de appella.ex insinuatione.Item quod pre
ce vel pretio falsam aduocationem instruit,vel instructam defen
30 dit:vt j.§ fi.ver.item cauet ne.†¶Item,quod postulat ꝯ eum,cu-
ius est vasallus.arg. 22.q.vlt.de forma.& in libro feu. qui. ca. feu.
ami.c.vnico in prin.& § pre.& qb.mo.feu.amit.c.vnico. in prin.
extra,de na.ex libe. ven.c.vnico. Si tamen vasallus pro coniuncta
persona postulat contra dominum,non ob hoc forte perdet feu-
dum:arg.ext.de postul.c.fi.§. clericus.ibi:pro extraneis,&c. à con
trario sensu;quia non intelligitur promisisse sibi fidelitatem con
tra se,vel suos.vt ext.de iureiurando c. petitio. cum suis concor.
& hi,quibus interdicitur postulare pro alijs personis, pro huius-
modi personis tamen possunt.4.q.vlt.omnib.ff. de postulan.l.1.
§.fi.& l.sequen.quia nullus carnem suam odit.13.q.2. non æstime
31 mus.†Imo illa probanda est liberalitas: vt proximos tui seminis
contemnas 86.dist.non satis.prope prin.& C.li. 10.de impo. luc.
descrip.l.vnica.Et præterea aduocatus non accusat: vt ff. de bon.
lib.qui cum maior.§.idem puto Et ad hoc facit,quod nota.s.ver.
sed nunquid clericus.Item excipitur,ꝙ non iurauit statim post iu
ramentum à partibus præstitum, ꝙ credat iustam causam foue-
re:& quod quam cito causam sentiet desperatam, discedet. hoc
enim tenetur iurare: alioquin repellitur. C. de iudiciis . rem non
g nouam. Bal.tamen dixit[g] quod vt sic iuretur,illa lege cauetur,
sed hoc consuetudine non habetur. Dominus meus dicit, ꝙ illi
iuri nulla consuetudo potest præiudicare:vt nota.ext de fo.com
h pe Romana.§ nec.lib.6.[h] & probatur hodie in constitu. G.X. de
i postulan properandum .[i] Item,quòd monitus à iudice,vt alicui
patrocinetur.noluit parere:nec se sufficienter excusauit. 3.q.7.d.
32 c infames.§.si quis uero.† ¶ Item,quod non potest dici aduoca-
tus. Nam aduocatus est, qui omnino causis agendis quoquo stu-
dio operatur: non tamen, qui aliquid accipere solet, non causæ
affuturus ff.de va & extraor co.l.1.§ aduocatos.Est etiam neces-
sarium,quod leges quinquennio audiuerit.C.de aduoc di.iudi.iu
bemus pro tempore.§.nec de cætero.& in proœmio Digestorũ.
§.discipuli. & quod doctor eius iuret eum peritia iuris instructũ.
C.eodem.nemini. per quod patet illiteratum non posse aduoca-
33 re.†Turpe enim est patricio,& ius tractanti,ius, in quo versatur,
ignorare.ff.de ori. iur.l.2.§. post hos.argum. tamen contra.C.de
iudiciis.l.pe.quia etiam cum nõ prohibeatur,admittitur. De hoc
k s. ver. item quod non habet.[k] Generaliter autem postulare po-
l test,qui non prohibetur. ¶ In summa nota,[l] quòd cum quis ad-
uocare prohibetur, aut accusatur de facto, quod irrogat infa-
miam,aut quod nõ irrogat. Si de facto,quod irrogat infamiã,vt
ꝙ est præuaricatos,uel litium redemptor,& conuincitur:& pro-
pter hoc ab aduocando prohibetur, tunc in perpetuum non po-
terit aduocare siue causa sit expressa in sententia,siue non:nisi fue
rit a Principe uel a Senatu restitutus: ut ff.de postu. l. prima.§. ait
prætor.& l.ex ea causa. Si uerò de alio,quod infamiam non irro-
gat, & propter illud ab aduocando prohibetur.aut iudex prohi-
buit eum coram se postulare ad tempus,aut in ꝑpetuum,aut sim-
pliciter.Si ꝓhibet coram se postulare,tũc poterit coram eius suc
cessore:ut eo.tit.Imperator.Si verò in perpetuum, aut ꝓhibetur
cum causę cognitione:& tunc nisi appellauerit, non potest ulte-
rius aduocare:ut prædict.l.prima. Aut sine causę cognitione: &
tunc non tenetur stare sententię tempore successoris.ff.de pœ l.
fin Cæterum si sit simpliciter prohibitus,dicunt Io & Azo.quod
perpetuo uidetur prohibitus. Nam si stipulor annua decem,hęc
stipulatio pura est.ff.de uerb oblig.Stichum,aut Pamphilum.§ j.
alias incipit,& ideo.Melius probatur 50 distin.c.primo.in fine.&
m ext.de constit ex literis [m] cum suis concor. Tu dic,ꝙ tunc solum
intelligitur prohibitus durante officio iudicis prohibentis, non
in tempore successoris.argumen.ff. de pœ.si operis.& in prin.de-
34 cre.ex literis.† Nam pęnæ restringendæ sunt.de pœ.dist 1.pœnę.
ff.de pœnis.interpretatione.¶Vltimo nota,quod ad officium iu-
dicis pertinet prouidere,ut par sit hincinde distributio aduocato
rum.ut s.de off iudi.§.deseruire uers.ante lit.De diuersis appella-
tionib. aduocati dicam extra,in consti. Greg.X.de postulan.pro-
n perandum in prin.[n]

ADDITIONES.

a Habentur. ¶ Quæstionem istam,& tres alias circa materiam aduocatorum v.de super regula,contractus,de reg.iur.lib.6.& ibi in solutione primæ inuenies quod statim sequitur.

b Breui. ¶ Vt ibi scripsi super gl. 2.distingue formam iuramẽti.facit de priui. porro.ff.de transact.l.de his.

c De hoc. ¶ ff.de uer.obl.continuus.§.si ab eo.& in vsib.feu.si de feu.contro. fu.c.si quis decesserit.& 33.q.2.latorem.& vide Iaco. de Bel. super præd.l quisquis.

d Substitutum. ¶ Vide j.de falsa.in fine.& quæstionem super regula, qui facit.de reg.iur.lib.6.

e Illud. ¶ Catonis post prin.

f Patriæ. ¶ Tenentes primum dictum per eundem modum inducunt.C de aduo.diuer.iud.l.aduocati. vbi præponitur patria parentib. & ibi de hoc ꝑ Cy. per eundem modum inducuntur illa iura quando pater præcepit vnũ, & patria ꝯrium. Pro patria inducũt præ.l.postliminium.§. filiusfa. de relig. & sump.fu.l.minimè. Guido de Suza.in præ.l. veluti,dicit iustiori parendum.ff.ne quis eum,qui in ius vo.l.1.in fi.cum l.seq.si æquè sunt iusta, obediat patriæ,per leges pro ea allegatas.

g Dixit. ¶ Imperatori Federico,vt dicit Rof. Accur.ibi dicit, quod cuidam eius iudici.

h Libro 6. ¶ Vt ibi scripsi super verbo aduocato.

i Properandum. ¶ Quam hodie non habemus.li.6.& sic est reuocata. Vide quod dixi s.ver.item quod est præuaricator.

k Non habet ¶ Et ibi solutio contrarii.

l Nota. ¶ Secundum Azo.in Summa,eod.tit.de postu.versi.item per decret

m Ex literis. ¶ Et opi.Odo.quam ibi scripsi super gl.hoc dicit:adaptatur huic casui.Et de materia huius gl.ff.de postu.l.puto.§.1.& C.e. ti.l.1. vbi etiam hæc distinctio per Cy.qui etiam ibi in fi.no.secundum Odof.& Pet. ꝙ si aduocatus prohibitus appellauit, appellatione pendente poterit postulare, ꝑ l.in fi.ff.ad Turpil.quod placet.& facit quod no.de app.sæpe.in gl.sic s.in fi. quod intellige,nisi casus esset in quo non esset appellatio admittenda,de appel.Romana.§.si autem.li.6.& uide j.de ap.§.in quib.

n In prin. ¶ Quam vt prædixi,non habemus.quod tamen ibi dixit,vocantur aduocati.De hoc vide iura,q̃ scripsi de postulan.super Ru.Itẽ rogati.de pę. di.1.c.nemo.C.de aduo.diuer.iud.l.ne quis.& l.qcquid.cum 4.seq.& j.ꝓxi. §.item causidici.C.de postu.quisquis.item patroni causarum.C.de aduo.diuer.iudi.l.1.& l.aduocati.Item honorati.C.de off.ciui.iudi.l.1.& quandoq; iudices.de elect.fundamenta.versi.iudices.lib.6.

SVMMARIVM.

1 *Talis præsumitur quis, qualem eum indicant vestes esse, cum tamē non semper ita sit, vt vestes indicant.*
2 *Vestis debet esse conueniens statui, ordini, & officio. Aduocati dicuntur sacerdotes & milites.*
3 *Aduocati non debent ad iudicis conspectum accedere habitu inornato. Sordes in vestibus affectatæ laudem non pariunt.*
4 *Cuius conuenientiæ debeant esse aduocatorum vestes.*
5 *Incompositio corporis qualitatem indicat mentis.*
6 *Deferens ex humilitate, vel corporis necessitate humilem habitum, non est ideo contemnendus.*

¶ Quales vestes debent habere aduocati.

a 2.§. Sequitur videre de uestib. aduocatorum.[a] Et quidem aduocatus coram iudice accedens ad aduocationis officium exercēdum, vestes talares hēbit, & suo officio congruentes: vt C. de postu. l. fi. quæ est de pœn. dist. nemo
1 probatur 23 di. c. pen. iuxta illud: † Vir bene vestitus, p̄ vestib. esse peritus Credit à mille, q̄uis idiota sit ille. Si careat veste, nec sit ve
b stitus honestè, Nullius est laudis quamuis sciat omne q̄d audis.[b] Talis enim prima facie quis p̄sumitur, qualem eum indicāt vestes esse: vt ff. de iniuriis Item apud. §. fi quis virgines ex. de sentē. exc. p̄tingit. 1. ff. de iure fis. diuus, & l. sed si accepto. Vnde Seneca ait vxori Neronis: Induc te delicate, carissima, non p p te, sed p̄ p̄ honorem Imperii. Ad quod facit. 21. q. 4. c. 1. ibi: non p p necessitatē
2 &c. & ad idem extra. de custo. euch. c. 2. in fi. cum suis p̄cor. † debet igitur vestis esse q̄uenientes statui & ordini & officio: vt in præ. p̄cor. & ext. de vi. & hone. cle. deus qui. & 21. q. 3. c. 2. & c. seq. & hoc fun
c tollitur p̄. ea. q. c. 1.[c] ¶ Præterea aduocati dicuntur sacerdotes: vt ff. de iust. & iu. l. 1. & sacerdotes habere debēt vestes suo officio cōgruentes. de quib. legitur. C. de sacrosanc. ecc. sanc̄imus. in prin. & 23. dist. p̄terea. & 43. dist. sit rector. 8. q. 1 licet. in fi. 16. q. 1. reuertimini. ex. de custo. eucha. c 2. ext. de sacra. nō iter. c 2. quas non debēt deserere sine causa, ext. de uita & ho. cleri. clerici. in prin. & versi. sed nec alibi 21. q. 4 sine Sunt etiam milites. C. de aduo. diuer. iudi. l. aduocati. & milites habent militaria insignia, quæ si eis detrahuntur, fiunt infames. ff. de his, qui no. infa. l. 2. Ornati ergo debent esse in uestibus, & vt illi. quibus assimilantur: quia dignum est, vt q similem. &c. ext. de statu monachorum. recolentes. Ipsi quoq; togati à toga veste dicti sunt C. de postu. l. pe. Deseruiat igitur nomini quod debet esse consequens rei. Inst. de do. § est & aliud 16. q. 1. si cupis. C. de episc. & cler. decernimus. C. de defenso. ci. defenso
d res.[d] † Non ergo accedant ad iudicis conspectū, nisi in habitu or-
3 nato: vt 23. di. c. pe. in fi. & 21. q. 4. sine ornatu. quia in domibus regum sunt, qui mollibus vestiuntur: vt 21. q. 4. c. 1. in fine. & Lucæ 7. & edictum de postulando proposit̄um est, vt non solum ratio tuendæ dignitatis habeatur, sed etiam decoris: vt ff. de postul. l. 1. respon. 1. Licet enim ex ornatu vestis non sit quis iustitiam habiturus. vt 30. dist. si quis virorum. & licet vestis humilis & ornatus non coloratus laudetur: vt 41. dis. parsimoniam. tamen affectatæ in vestibus sordes laudem non pariunt: vt ea di c. i. ext. de cust. eucha. c. 2. in fine. Sæpe enim, maxime inter ignotos, vestis est causa honoris, iuxta illud: Hunc homines decorant, quem vestimenta decorant, vt s. probatū est & quem iudex maioris ornatus inspiciet. maioris existimabit esse auctoritatis, & ei assurget salutatione delata, dicens ei: sede à dextris meis, ad quod quidem tenetur: vt C. de off. di. iudi l. fi. in fi & eum præ aliis honorabit: vt C. eo. ti.
4 l. pe. † ¶ De meo ergo consilio gerant uestem suæ professioni cōuenientem, non diuersi coloris, aut diuersæ partis: vt 20. q. 1. c. fi non nimia breuitate aut longitudine notanda: vt ext. de vi. & ho. cle. clerici non sericis texturis variatam. uel uariis coloribus ornam
c tam: ut Guid de Suz. Mutinæ legum professor[e] 21. q. 4. c. primo. non fissam: vt Iac doct. decre. Bou. 21. q. 4 præcipimus, quia dissolutos & fractos uestib. non recipimus: ut 41. distin. parsimoniam.
5 †. ¶ Et incompositio corporis qualitatem iudicat mentis: ut ead. distinct. cap. fina. Regionis igitur, in qua sunt morem seruent: & his, cum quibus viuunt, se conforment 41. dist. quisquis. in princ. 12. distinct. illa. 8. distin. qui contra. ut cum in Italia fuerint, palliis affibulatis vtantur: cum verò vltra montes, cappis manicatis, uel palliis diffibulatis, vt domini legum Bon. vestiantur: ut no. 30. dis. si quis virorum & probatur in præ. decr. clerici. in fi. & ver. cappis. Sed & etiam alio ornatu se honeste gerant: puta in sotularib. frenis, sellis, pectoralib. calcaribus, fibulis, corrigiis, & aliis ornamentis: ut prædi decre. cler. C. lib. 11. nulli licere in frænis & equestrib. sellis, &c. l. vnica. & in eo. lib. de vestibus holo & aurat. l. nemo. &
6 96. distinc. Constantinus. palea est. † Volentem autem ex humilitate, uel corporis necessitate humilem ferre habitum, non con-
f temno: vt P. de Combis[f] in Monte pessulano? vt in præ. c. si quis virorum & c. parsimoniam. & 23. dist. his igitur circa medium. & 41. dist. cleri. s.

ADDITIONES.

a Sequitur videre de uestibus aduocatorum. ¶ Ab his incipit suum tractatum Vber. de Bon. & Io. de Deo. sunt verba quasi ad literam, vsque ad ver, si ergo.
b Quod audit. ¶ Habuit à Ros. super constitutione de suffragio.
c c.1. ¶ versi. omnem quippe.
d Defensores. ¶ Hic continuabat Io. de Deo post Vber. id quod ponit autor, j. §. iam nunc. versi. porrò.
e Prof. ssor. ¶ Forte cum autor ibi legit, de quo s. de tut. §. generaliter. ver. fiet hoc, quia Rheginus fuit.
f Combis. ¶ Et nostris diebus Boatinus de Mantua in studio Paduano. Nūc, vt dixi, verba Vber. de Bon. multum ampliauit Io. de Deo. cuius verba etiā ampliauit author, & ordine meliori prosequitur hic enim posuit quartum post vestes ipse Io.

SVMMARIVM.

1 *Tres sunt personæ, quibus omnimoda veritas est aperienda.*
Ignorantia facti sæpissime peritissimos fallit.
2 *Consilium seu respōsum peritj, requirit veritatis omnimodam apertionem.*
3 *Aduocato expedit habere scripturam super narratione facti, quam clientulus facit.*
4 *Accusare vel agere uolentes debent habere probationes paratas.*
Initijs inuentis exitus cogantur.
5 *Defendi non debet, quod ratione vti non potest.*
6 *Nemo diu gaudet, qui iudice vincit iniquo.*
Famam propriam negligens, crudelis est.
7 *Roboam regnum perdidit, quia nolunt seniores & sapientes audire.*
8 *Minori sæpe reuelatur, quod maior ignorat.*
9 *Patrocinium, quod plurimorum sensibus approbatur, est integrum.*
10 *Dubius est huius euentus.*
11 *Prius quam demandatum sit alicui secretum causæ, an poterit contra alium in eadem causa esse aduocatus.*
12 *Aduocatus quondam fisci potest esse contra fiscum in alia causa, in qua non dedit ei patrocinium.*
13 *Causa appellationis est alia a principali.*

¶ Qualiter aduocati se habere debeant cum suis clientulis.

3.§. Nunc tractemus qualiter aduocatus se debet habere cum clientulo, id est, cum eo, cuius causam suscepit defendendam: ut C. de iudiciis. properandū. § illo proculdubio. uer. honorariis. Frustra enim aduocatum habet is, qui causam non habet. de pœn dist. 2. si enim inquit in 2. colum. versic. in
1 toto autem mundo. argum. 1. quæst. 1. multi. † ¶ Et quidem si ad
a portum salutis[a] peruenire desiderat, cum is, qui litigare intendit, ad eum primo peruenerit: dicat illi, charissime, Tres sunt personæ quib. est omnimoda ueritas aperienda, & nihil est illis celandum, videlicet p̄fessor. 22. q. 2. c cum humilitatis. de p̄. dist. 3. inter hæc hīcū. 2 Medicus: vt ex. de pœn. & re. omnis. § sacerdos. & c. seq. extra, de homicidi. tua. 45. dist. disciplina. in prin. iuxta illud, si causam ignores, quomodo cures. & iurisperitus: de pœn. dist. 6. c. 1. versiu-
2 diciaria. † Quia facti ignorantia sæpe peritissimos fallit: ut ff. de iuris & fac ignoran. l. 2. Dicas mihi igitur omnimodam veritatem, & negotii exēplum da mihi scriptum, ut p̄gruum & verū possim tibi dare p̄silium seu respōsum. C de transa. ut respōsum. & ext. de sponsi. de muliere. quia ex facto ius orit. ff. ad legem Aquil. si ex plagis. §. in cliuo ff. de iureiu. l. duob. §. si enim. & l fi. ff. de iur. codicil. quidam. Et sæpe breuissima facti mutatione, totum ius mutat. ff. de excu. tut si is. & ff. de leg. 3. hoc legatū. & l. fi. ff. de p̄hen. emp. si in emptione. §. pen in fi & l. cum ab eo. & l. qui fundum. resp. 1. ff. de in diem addict. l. 3 ff. de leg. 1. si quis a filio. Quod si non detur exemplum negocii. & erret in facto: dicetur ei, minus instructus
3 est, qui te solicitū reddit. C. de acq. poss. minus. † ¶ Expedit enim aduocato habere scripturam sup narratione facti, quā clientulus proponit, p̄ periculum periurii: cum habeat hodie iurare: & ut sine rubore & uerecundia possit, cum aliter inuenerit, causam deserere, ad qd ex forma iuramēti, quod præstat hodie in initio causæ tenetur. & ut possit euadere pœnam multiplicē: de qua habes
b in Decr. Greg. X. de postu. proper andum.[b] & quia etiam talis scriptura quandoq; sibi poterit prodesse: ut patet j. de sala. § sequit. uer. qd reus. Debet igit inquirere ueritatē negotii, & ēt cām eius.
4 Vnde Seneca: Cuiusq; facti causam require. † Et cum initia inueneris,

ADDITIONES.

a Salutis. ¶ Fuit hoc verbum Vber. i. char. ver. in facto. Suspicor tamen per ea, quæ dixi de tutore super rubrica. q̄ non intellexit de salute animæ, sed de victoria causæ: & tamen per sequentia videtur cōtrarium. tamen ipse idem sic exponit paulò ante. §. de off.
b Properandum. ¶ Quam non habemus in 6.

neris,exitus cogitabis.¶ Facto autem intellecto, si sit actor, quærat de probationibus, quales habet. Nam qui accusare.vel agere
a volunt probationes habere debent paratas.[a] de eden l. qui accusare.C de actio.& obligatio.negantes 6. quæst. v t.c.actor.Si autem eas non habet, sibi non multum expedit ius habere, ex quo deficit probatio: vt ff de testa.tute.l duo sunt Titij.& 2.q.7 cap. plerisque. Nam & probatione cessante interdum vindictæ ratio conquiescit.32 q.5. Christiana.Si autem habet probationes,& actum est liquidum, dicat ei age secure.C de test l.1. Sed & si reus sit, quærat si quas habet defensiones, & etiam probationes. nam oportet eum habere probationes paratas ad suas exceptiones probandas.ff de proba in exceptionibus quod si habet,dicat ei, secure te defende. Verum si viderit factum inefficax, vel propter se, vel propter probationis defectum: dicat ei, amice, noli in huiusmodi sumptibus te vexare.ff de inoffi test l 1.non enim est spes,
5 quod debeas obtinere.ff.de inoff test l.1.†Nec defendi debet, quæ ratione vti non potest.24.q.3.si habes.& 26 distin.deinde.63 dist. cor episcopi. nec debet quis malam causam seu desperatam fouere,uel suis allegationibus colorare C.de iudiciis. rem non nouam.§.patroni Sæpe tamen hoc aduocati non faciunt, sed dicunt sic:frater, quia euentus litis dubius est, aliquando litigantes obtinent ex industria, vel astutia, vel ambitione,uel gratia,vel fraude, uel ignorantia aduersæ partis. ff.de iudiciis.si filius.ff de inof.test. posthumus.§ si quis.ff de pec quod debetur.ff. de euic. si per imprudētiā.ff.de fideiuss.exceptione.ff.de adul.denūciasse.in fi ff.de uar.& extraor.cog.si iudex ff.ad Treb.si seruus §.cum ptor.extr. de in integ.rest.cum ex literis.de fide instru.inter.hoc tamen perniciosum est, quoad animam.quæ quibuscunque rebus,& uestimentis præferenda est:vt C.de sacr.sanct eccl.sancimus.& etiam quoad famam,quam qui negligit,crudelis est 12. quæst.1. nolo.
6 †Quia, Nemo diu gaudet qui iudice vincit iniquo. Vnde dic vt j.versi caueat.Habito igitur negotii exemplo in scriptis.quia hominum memoria labilis est:ut C.de test.iubemus 23 distin. Præterea, si hæsitet, non erubescat dicere, volo mecum, & cum peritis & libris deliberare.j de libe conce.§ ad huius.in princip.quia tempore indigemus ut aliquid maturius agamus 50.distinct pon
b deret Vnde Salomon,[b] Omnia cum consilio fac,& te non pœni-
c tebit.Nam væ soli,&c.[c] ext.de sta mo.cap.2.respon.1 & 8.q.1.illud.nam & Imperator quærit consilia sapientum.ff de fun. instr. quæsitum in prin. Ad idem.ff.de dam.infecto.l.in ædibus. & pa-
7 padicta priorum:ut 30.q.1.peruenit. prope princip.† Roboam
d enim regnum perdidit,quia noluit seniores,seu sapiētes audire.[d] 16.q 1.ecclesia habet 8.q.1.denique.& Iudas ob hoc periit. vt de pœ.dist 6.c.1.uer.ideoq; & dist i is potestatis. Auditioni namque sapientium vacandum est:ut ext.de præsump.ex studiis. & punitur qui consilia sapientum non suscipit.84.dist.c j.quia vtilius est in occulto deliberare,quam in publico succumbere, sicut docet Imperator.Hinc est,quod si hæreditas nobis delata est,quam constat esse lucrosam: adeatur secure:si verò cōstet eam esse damnosam.repudietur aperte,Quod si dubitetur, tempus ad deliberandum petatur:vt C.de iur delib.l.final.respon.1.In tempore autē huius deliberationis secum sæpe deliberet:ut C.ad leg.Corne.de falsis & si à te Et inspiciat diligenter instrumenta, & iura ad quæstionem facientia: sicut & is, qui deliberat de adeunda hæreditate:videre debet interim instrumenta hæreditaria vt ff.de iure delib.l.1.&2. Quod si per se nequeat instrui, consulat peritiores.ff. debo.pos.in bonorum in fi.ff quis ordo in bon.pos.ser.l.2.in fin. C.de inge.& ma l.3.37.distinctio.capitul.fina.& no.j.de lib. concep.§.final. Et cum diuersis,quia quod a pluribus quæritur, facilius inuenitur.20.distin.de quibus.in fi.& ext.de offic.delega.prudentiam.in princi. Vnde commendatur, qui quatuor in condendo testamento consuluit:vt ff.de vul.& pupil. subst. cum ex filio. Quod dic vt j. ver porrò Imò etiam quandoque cum minus pe-
e ritis prodest conferre: ut ext de consuet.ad nostram.[e] † Quia re-
8 uelatur sæpe minori,quod maior ignorat.95.distin. esto.in fin.& non omnes per omnia, sed certi per certa meliores, aut deteriores inueniuntur C.de vete iure enuc.l.1.§.cumque hæc materia. in fin. Nec enim omnium æqualis est gloria, nec omnes æquali prudentia,vel scientia ministrant:ut de consec dist.4.cum tantum.Et quærendo,opponendo & disputando,& partis aduersæ defensiones subeundo,melius veritas inuenitur.ff. de mu.& hono. munerum.prope fi.28.q.1.sic enim, neque ff.de iur.pa.dinus. in princi. ff.de leg.3.Offidius.ff.de mu.& hono.l.fin.§.antepe.|& veritas sæpius exagitata magis splendescit in lucem 25 q 9.graue.Item,delibera ieiuno stomacho,ut j.tit.de petitio.senten.Et prosunt premissa ad hoc, vt iudex in ferendo sententiam debeat cum peritis deliberare.De hoc j tit.de requi.consi ad fi.¶Porro si aduocato visum fuerit,quod debeat clientulus litigare primò conueniat de salario eidem conuenienti.vt dicam j.titulo,de salar. §.sequitur. ad fi.& de meo consil.sibi adiungat alium aduocatum:vt s.versic.
g proxi.†Quia integrum est patrocinium,quod plurimorum sensibus approbatur.ext.de of. deleg. prudentiam. in prin.& per am-
pliores homines perfectissima veritas reuelatur. C. de fideicom. l.fi. in fi.& in præ cap.de quibus.74 distin.extra.& melius est esse duo quam vnum.81.dist in omnibus.7.q.1.illud quia in ore duorum &c.vt 2.quæst 4 §.1 extra,de testi.in omni.& væ soli, &c.vt in præ.cap illud.& extra de sta mo.cap 2.& hoc si qualitas & difficultas causæ id exigat. Vnde dicit lex. aduocatum & aduocatos dabo:ut ff de of.procon.nec quicquam,§.fin.ff.de postu.l.1.ext. de off iud.cap.1. ¶ Caueat autem,ne clientulo victoriam repromittat,sicut faciunt medici superbè salutem pollicitantes: ut 88.
10 distinct.eiiciens.in fin.palea est. † Quia dubius est litis euentus. ff. de pecul.quod debetur.nec victoria in eo est,sed in iudice 2. q.3. si quem pœnituerit,§ notandum.versi.nam facti.ff. de abol. l. 1. nec semper laborem sequitur effectus, extra, de renun. nisi cum pridem.§. quippe. Nec est in medico,semper releuetur ut æger. iuxta illud Nunquid medici resuscitabunt? de pœnit.dist.1.c cō-
f uertimini §.nunquid.[f] quia sæpe vitium est materiæ,nō artificis. ff.ad l. Aquil.si seruus.§.si calicem.Nec debet se certum asserere, ubi certus esse non potest:ut ext.de resc cum ɔtingat.Preterea iniuriam faceret iudici,quia sic quasi suam venderet sententiam.ff. de iniur.l.item apud Labeonē.ext.de penis dilectus.C. de appel. l à proconsulib.Caueat etiam ne partem suam, quæ eius fidei se supposuit secreta causæ suę quocunq; modo prodat,uel reuelet. 2.quęs.3.Euphemium §.notandum.sed secundum pactum inter eos initum clientulum suum defendat.C de post quisquis.§ ante
11 omnia. † ¶ Sed nunquid priusquam [g] demandasti mihi secreta
g causæ tuæ, potero contra te in eadem esse causa aduocatus? Dic quòd sic,& ita obtinuit,ar.13.q.1 c ecclesias §.qa ergo. ubi Grat. allegat pro utraque parte.& 93.dist.legitimus.& c.diaconi.ubi in quæstione super diaconorum & presbyterorum prioritate, Hieronymus allegat pro utraque parte:alioquin nulli esset cōsilium
h dandum.Sed nec hoc sufficeret ad iudicem remouendum.[h] not. extra, de testi. dilecto. Sæpe enim uidi ab aliquib. peti consilium, non ut acceptaretur:sed ut illi postea parti alteri consulere erubescant. Si autem fui aduocatus in causa nōdum finita,in aliqua parte sui contra te non ero:alioquin crimine præuaricationis inuoluar.ff.de his,qui no.infa.athletas §.præuaricatio.ff.de præuar.l.3. §.quod si aduocato.2.q.3.Euphemium.§ notandum.C de aduo. diuer.iud.l.1.nisi in casu,scilicet fauore pupillorum. Nam si aduocatus Titii contra Mæuium. Mæuio mortuo detur tutor filiis eius in eadem causa,poterit pupillis assistere contra Titium: ut 3. quæst.7.c.infames §.tria.uersi.si contra patrem ff.de postul.l. fin.
12 †¶ Quid ergo si tibi dedi fidem,quod pro te essem aduocatus in causa aliqua,& fuit lata est sententia, an in causa appellationis cōtra te esse potero aduocatus? Respondeo,sic:& hoc sæpe fit in cu
i ria nam sufficit.si cui uel in paucis.&c.C de neg.gest.tutori.[i] quia & aduocatus quondam fisci potest esse contra fiscum in alia cau
13 sa,in qua non præstitit ei patrocinium.C de ad.fis.l.2.† Preterea causa appellationis est alia a principali, quod dic vt 2 q. 6. si quis in quacunque. Honestius tamen est abstinere:tunc quia causa appellationis eadem est secundum quosdam,cum principali:uel saltem est eius sequela:tum quia secreta causæ nouit.unde in hac instātia multum lædere poterit,quem in priori defendit:tum quia oportebit eum asserere,quod primo negauit,uel econtra. quod esse non debet j. proxim. in prin. Præmissa autem sunt in argu. quod pro eodem salario nō tenetur aduocatus defendere in causa app. clientulum : ut infrà, in titu.de sala. ¶ Quid si aduocatus suum clientulum decipiat ? dicunt j.§. fin.uersi. quod si per imprudentiam.& seq.

ADDITIONES.

a Paratas.¶ De preparatorijs,quæ respiciunt iudicem & partes,habetur rub. j.parte proxima.
b Salomon. ¶ Eccles.c.32.ad finem.
c Et cætera. ¶ Ecclesiastes 4.
d Audire. ¶ 3.Regum 12.
e Ad nostram. ¶ Et vide quod ibi scripsi super 1.gl.
f Nunquid. ¶ Melius diceret hic,etiam.& habetur illud Psal.87.|
g Priusquam.¶ Suspicor quod dicere debet,postquam.Ad hoc mouent tria |Primo,quia quæstio aliàs non dubia.Secundò,quia quæ sequuntur,plus conueniunt illi tertiæ.Tertiò,quia gl.Accur.format super l.fi.ff.de postu.hanc quęstionem de illo,qui reuelauit secreta causæ. & habuit consilium, & dicit sic iudicatum.& in quibusdam scriptis habeo,quod omnes doctores Bonon concordarunt,quod poterat consultus patrocinari aduersario:tum quia alias nullus vellet consulere:tum quia non reperitur prohibitum: & fortè de hoc casu dicit auctor,& sic obtinuit:ego nulla ratione patrocinarer contra illud, pro quo dedissem consilium recepto salario, & maximè in scriptis:si vere in eisdē terminis,quos consului,esset causa,si ei iustè consului,iustitiam impugnare nō debeo:& si errassem,honori meo parcere debeo:vt de accusa.qualiter.j.
h Remouendum. ¶ Vber.de Bon.vbi de aduoca.rei.mihi nona char. ver.iure canonico.dicit,quod si reperiretur delegatum consuluisse.& pro eo pecuniā habuisse,timendum est,ne sit memor pecuniæ.& consilij dati.
i Tutori. ¶ Et sic tenet Accursi.ff.de postul.l.vlt.& idem allegat.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Laudandum est parce, vituperandum parcius.*
2 *Rerum veritas latere non potest: & fructus sui quemlibet demonstrant.*
Aduocatus vnius partis quomodo cōmēdari debeat ab aduocato alterius.
3 *Aduocati diuersorum non debent probris sed legibus certare.*
4 *Aduocatus vnius partis potest aduocato alterius partis contradicere etiā rigorose cum protestatione, ꝙ hoc non facit animo iniuriandi, sed ius suū defendendi, quod multum operatur.*
5 *Honorem non meretur, qui non honorat.*
Ars deluditur arte.
6 *Effuso sermone in promptum quis incidit periculum.*
7 *Lingua nostra fornax est, & lingua garrula est multum nociua.*
8 *Aduocatus ille dicitur discretus, qui in sui dicti initio suam protestatur intentionem.*
9 *Honorem, quem sibi quis cupit fieri, debet alteri impendere.*
10 *Ira impedit animum, ne possit cernere verum.*
11 *Iuniores debent in iudicio primò loqui, & maiores vltimò, & eorum dicta speciosa, melius iudex memoriæ commendet.*
Vltimò audita efficacius retinentur.
12 *Gens, aut scientia in se diuisa desolabitur, ideo aduocati non debent adinuicem dissentire.*

¶Qualiter aduocati habere se debent cum aduocatis alterius, vel etiam suæ partis.

4.§.Iam nunc videndum est, qualiter aduocatus se habere debet cum aduocatis alterius, uel etiā suæ partis. Et quidem nihil contra aduocatum alterius partis proferat, sed eum benignè tractet: nisi alter ad aliqua inhonesta prorumpat: & cum eius dictis respondere debebit, eum commendet superficialiter, & non nimis: iuxta consilium Senecæ, de formula
a honestæ vitæ,[a] dicentis:† Lauda parce, vitupera parcius: quia for
1 san ante litis finem continget, ꝙ ipsum reprehendere laborabit: & sic esset tanquam sibi contrarius à iudiciorum limine repellendus: vt ff. quando app. sit. si procura. § i. & ext. de ap. solicitudinē. in fi. 23. q. 7. quod autem. Quia indignum nimis est, si quod quisq; uoce propria dilucide protestatus est, in eodem casu proprio studeat testimonio infirmare, ext. de prob. per tuas. C. de non nu. pe. generaliter. Commendet ergo eum per uerba duplicia, quæ se habent ad diuersos intellectus: vt 37. dist. relatū. versi. sunt enim mul
2 ta, &c. dicens. † Domine, rerum veritas latere non potest. C. si vt se ab here absti. l. 1. vel opus laudat artificē. in auth. de monachis. §. hinc cogendum. col 1. vel opera vestra, vel fructus vestri, vos manifestant: vt ext. de sta. mo. quod Dei. respon. 1. & de reg iur. c. 2. vel scientia vestra manifesta est, & condemnatione non eget: quia seipsam ostendit. ff. de in integ. rest. l. 1. ff. de exercitor l. 1. in prin. & demonstrata non sunt amplius demonstranda ff. de dote præle. l. 1. §. si quis vxor. in fi & extra de post. c. 1. & 16 dist. quod dicitis. Loquela etenim vestra uos manifestat. 93. dist. legitimus. respon. 1. & 97. dist. nobilissimus. Huiusmodi enim commēdationes & similes duplices sunt. Poterit etiam, si vult, eum reprehendere sub quodam honestatis colore: vt patet j. §. nūc de exordijs. versi. post hoc. Verum si eum velit commendare, non commendet eum de aduocatione: sed de doctrina legum, & experientia
3 rerum: vt dicam j. §. proxi. in commendatione iudicum. † Hoc tamen caueat, ut non probris, sed legibus certet cum eo: nec ei vel parti contumeliam dicat, siue palam vocando eum Ruffianum vel preuaricatorem, vel etiam subdolè dicendo, ego non sum fur. quasi dicat, tu es talis: vt C. eo. quisquis §. 1. & 3. q. 7. cap. infames. §. si quis adeo. alioquin diminutionem famæ patietur: & à limine iudiciorum excludetur. ut ibi, & 5. quæstion. quarta. in loco. Si uerò alter ei falsitatem, uel aliam turpem notam imponit, securè dicat: tu mentiris. Nam crudelis est, qui negligit famam suam. 12. quæstio. 1. nolo quia qui dicit quod vult, &c. vt iam di
4 cam. † ¶ Præmissa tamen protestatione, quod hoc non dicit animo iniuriandi, sed causa sui iuris conseruandi, quæ multum operatur. C. de iniu. si non conuitij. trigesimaprima. quæstio. 2. Lotharius. extra. de elect. quia diligentia. & capitulo. Cumana. & de censi cum olim. nona quæst. 3. saluo extr. de appell. si iustus. Sed si turpia non imponit, verbis vtatur temperatis, dicendo ei salua pace, vel reuerentia, vel honestate uestra, vel honore, vel æquipollentia. 26. distinctione. deinde. in principio. versiculo, sed obijcitur. ff. de edend. argentarius. in fin. ff. de dolo. non debet. Item si alter aduocatus te patienter audiuit: & tu viceuersa eum audias patienter. Si te loquente strepitum fecit, vel susurrauit: & tu ꝯtra
5 eum scandalum facias, uel susurres. † Sic enim ars deluditur arte. & lex æquior nulla est, quam necis artifices arte perire sua. non enim meruit honorem, qui non honorauit, iuxta illud, Cur te habeo in principem, cum me non habes in senatorem: vt 95. distin. esto. & qui dicit quod vult, audiet quod non vult. 13. quęst. j. cap. ecclesiam. §. quibus autem. 32. quæst. 5. iniquum. Vnde Salomon: Qui aliena temere manifestat vitia, sua intempestiue audiet crimina. & Martialis Deridens alios, non inderisus abibit. & Sene
b ca in epistolis:[b] Ab alio expecta, quod alii feceris. Scriptum quo
c que est:[c] patere legem, quam ipse tuleris. Vnde ver. Legem, quā tuleris, de iure tenere teneris. Si bene protuleris, iure peritus eris. ext. de ꝯsti. cum omnes. cum suis concord. & quod quis sibi non vult fieri, alii facere non debet: vt in præ. §. quibus. & in proœmio Decretorum. ext. de ma. & obe. dilecti. Cautus tamen existas, vt diligenter quæcunq; alter dixerit, notes. ff. de pactis. veteribus. 24. q. 3 transferunt. 26. q. 5. nec mirum. in fine & quæst. 7. capi. 1. & 2. Nam si plura quis effundat, vix erit quin aliquod reprehensibile
6 proferat. † Ex effuso enim sermone in promptum quis incidit periculum. ff. de do. præ l. fin. in fin. & multiloquio subditus ex eo se inquinat: vt 43. dist. si rector. versus fi. & ex verbis inanib. cap.
7 tiones insurgūt. C. qui admit. ad bo. poss. l. fi. Vnde Seneca. † Quotidiana fornax lingua nostra est. iuxta illud, Velle loqui multum, sapit omni tempore stultum: Vt scriptura docet, garrula lingua nocet. argu. in præ. c. sit rector. qui enim custodit os suum, custodit causam suam: & qui inconsiderate loquitur, sentiet mala. 5. q.
d 5. c. fi.[d] Nam quod ex ore procedit, coinquinat hominem. extra, de renun. nisi cum. §. prægrauj. ibi: hoc verbo, &c. & 11. q. 3. inter
e verba. in hoc verbo, &c.[e] meliusq; est tacere quam cum pudore loqui. iuxta prouincialium vulgare prouerbium, quo dicitur, *Mais val callar, que fol parlar.* argum. 37. dist. ecclesiastica. palea est. præd. cap. si rector. & ext. de maio. & obed. illud. Et sic ex ore suo eum poteris redarguere: cum semel emissum volet irreuocabile verbum: ut 43. dist. c. dispensatio. §. pariter. sicut & Iudæi per suos
f codices confunduntur: vt 45 distin. qui syncera. Vnde illud.[f] Ex ore tuo te iudico, serue nequam. Ex quo quidem lōge magis erubescet, & dicet: Heu patior telis vulnera facta meis. Habetur enim fides dicto suo contra eum, vt ff. de inter. act. de ætate. C. de li. causa. cum precum. C. de non nu. pe. generaliter. extrà. de proba. per tuas. ff. de dona. quędam. alias incipit, donari. §. quidam. ext. vt eccle. benè: vt nostrum. Potest etiam sic dici, frater lex, quam pro te inducis, pro nobis, & contra te est, & dicat qualiter, & in quo, vi
g deat tamen lex, ne sagitta Ionathę[g] retrorsum abiens, in casu si
8 mili repercutiat eundem. † ¶ Ex præmissis ergo patet, quod discrete facit aduocatus, qui in sui dicti initio protestatur, quod intendit proponere id, quod scit, suo clientulo vtile: nec sibi præiudicet, si quid errore, vel incuria contra eum effundet. Sed & principalis persona caute agit, qui cum instrumento publico dicit, ꝙ quæcunq; sibi vtilia aduocatus eius dixerit, rata habet, & ea vult valere, & videri quasi a se plata. Inutilia vero respuit, & inhibet. j. de lit. cont § 2. ver. illud etiam nota, vt alias in procuratore dicitur. C. de procura. maritus. Et ad hoc quod de protestatione dicitur, facit ff. quib mo pi. uel hyp. so. l. quarta §. si in uenditione. & ff de pac l. iuris gentium. §. quod fere. C. de erro aduo l. fin extra, de arbit. per tuas. & de appel. cum in causa. & capitul significantibus. Si enim clientulus potest reuocare confessionem aduocati iam factam, multò fortius & faciendam inhibere. j. de confess. § postremò. ubi de hoc. argument. contra: quia si approbat eum in his, quæ pro eo dixit: ergo & in his, quæ contra eum dicet, debet approbare. argum. 19. distin. si Romanorum. & in authent. col. quinta. de his, qui ingre ad appel. § illud uersicu. sancimus. tertia quæstione octaua: cuius in agendo. extra, de censi. capitu. olim, ff. solu. matr. cum mulier. extra, de iureiurand. quemadmodum. Sed dic protestationem prodesse: ut extr. de ele. Cumana & cap. quia diligentia & s. uer. hoc tamen. argumen. tamen contra, eo. titu. solicitudinem. ff. de condi inde quod quis. Nec uerecundetur aduocatus taliter protestari. Nam quandoque bonus dormi
h tat Homerus.[h] Item sub conditione proponat: ut j. §. fi. uersi. itē
9 sit cautus, ne facile, &c. † Deferat quoq; partis alterius aduocato inquantum saluo iure suo poterit in sede & salutatione: & honorem,

ADDITIONES.

a Vitę. ¶ Mihi intitulatur, de quatuor virtutib. & est in fi. primę col. aliqui intitulant de copia verborum. & aliqui negant librum fuisse Senecæ in Spec. histo. & manipulo florum attribuit Senecæ & ex quo tm̄ titulo instituimus, sequit ibi ꝙ reprehensibilis est nimia laudatio, sicut immoderata vituperatio: illa quidem adulatione, ista autem malignitate suspecta est.
b In epistolis. ¶ Est in prin. Prouerbiorum.
c Quoque est. ¶ In Catone post prin.
d c. fi. ¶ Et prouerb. 13. a.
e Et cætera. ¶ Vt Mathei 15.
f Illud. ¶ Lucę 19.
g Ionathæ. ¶ ij. Regum 1. c. in fine.
h Homerus. ¶ Vide quod scripsi de prec. c. vlt. in princi. Scire debes, ꝙ hunc ver habuit auctor à Bonagui, ti. qualiter quis reuocet errorem suum, vel aduocati. & ab Aegi. rub. 130. qualiter ꝯfessio reuocetur. Et vterq; ipsorū dicit se non meminisse factam talem cautelam: quia talis protestatio redundat in verecundiam aduocati. addit Aegid. quia non est aduocatus, sed hircus contra se & suam partem allegat.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

rē,quē sibi cupit fieri,alteri impēdat:ut 2.q.6.q scit se.lxxiiii.dis.
quorūdā. Vulgare nāq; ꝓuincialiū refert ꝓuerbiū, *Per gēt parlar, bocca non ca.* Et satis est,audiuisse rusticos sic dicentes.ff.de lega.3.
si chorus. Verū si aduocatus videat te in allegationibus superare
uel deficit tibi ius,vel ratio,vel exēplū,qbus modis pt qs argumē
tari:vt ext.de iudiciis.nouit.& de verb.signifi.foris.tunc ne videa
ris rūsionis perituria declinare certamē, prudēter cū eludas, te ad
aliā māiam trāsferēdo:sicut docet Augustinus:vt xliii.dis.in māda
tis.in fine.Potes ēt, si ille sit melancholicus,aliqua indirecte & cu
rialiter dicere, p̄ q̄ moueat ad irā:tūc enim suū nō poterit bñ or-
10 dinare sermonē.† Nā ira impedit aīum ne possit cernere verum.
& ꝯmotionis tēpore iustū eē vr̄ omne ꝙ dixit.arg.11.q.3.ira eni.
& c.illa.& c.ira sæpe.2.q.3 si qs iratus.& §.notādū.ibi:& in ꝯsul-
tus,&c.Porro suæ partis ēt aduocatis morā gerat: q si plures fue-
rint,simul ꝯueniāt:& simul deliberēt sup quolibet dubio, qs co-
rū,& q̄ ꝓponet:qa tēpore indigemus,&c.& ꝙ à pluribus quærit,
&c.vt s.§.nūc tractemus.vers.habito igit.Ex hoc eni melius veri
tas inquirit,& causa salubrius dirigit,& aduersarij terrent,vt ibi.
11 †¶ Iuniores tñ primo proponāt,& maiores ultimo,ut eorū spe
ciosas ac efficaces allegationes melius iudex memoriæ ꝯmendet.
Nā q vltimo audiunt,melius memoriæ cōmēdant.de ꝯsecr.dist.
2.liquido & j.de dispu.§ post hæc.in fin.& vt docet Tullius in
Rhetorica,validiora argumēta sunt in fine reseruāda. Peritiores
eni vltimo surgētes melius defendēt ꝓposita: & plenius respon-
debūt obiectis.Alii tñ dixerūt.ꝙ vbi plures sunt aduocati vnius
partis,uel ēt plures sapiētes ꝯueniūt p aliquo ꝯsilio dādo, anti-
quior prius dicet.ff.de iure immu.semp.C.lib.12.de tyronib.l.fi.
& de primicerio l.2.ꝓpe fi.& expresse in ea l.de p̄f.p̄t.l.2.& xliiii.
dis.qñ p̄sbyteri.palea est lxi.dis.statuimus.& 16.dist.§ utrū & ca.
placuit.palea est.Vnde Ec.c.32 Loquere maior natu. Decet eni
te primū verbū diligēti sciētia dicere.& nō impedias musicā. Et
hoc nisi forte adeo in euidēti sit maior scientia iunioris,ut nulla-
possit de hoc hæsitatio suboriri pp prolixiora & longiora stipē-
dia p̄cedētia:vt C.lib 12.de prox.sac.scri vnicuiq;.in prin.& l.ne
mo.& ff de fide inst.l.fi.& lxxxiiii.dis porro.in fi.lxi di.miramur.
C.de off.magi.of.nemo.in fi.C.de decur.l.fi.in Auth.de mona-
chis.§.ordinatione vero abbatū.& in ꝯcor,q̄ sunt j̄ de citatione.
§.iā de citatione.uers.porro.uel nisi minor ēt minoris sciētiæ rō
ne.dignitatis dēat p̄dicere.ff.d albo scri.l.j.& C.li.12.ut digni.or.
ser.l.j.& 2.in prin.& in ꝯcor.q̄ sunt in p̄.uers.porro.Sed & si sint
eiusdē sciētiæ & ętatis,is p̄fert,q plures hēt filios.ff.de decu.spu
a rii.§.fi [a] xlvii.dis §.si necesse Ego tñ credo,ut prædixi.Nec ob.p̄d.
iura.tunc enim primū id est,potiorem locum habent antiqui &
prudentiores, cū ultimi subsequuntur ut fortiores & discre tio-
res.Sicut ēt patet in castrorū acie ordinata:ubi maiores & fortio
res ad custodiā exercitus subsequunt,ut etiam patet in ordine ec
12 clesiasticæ professionis.†¶ Caueāt autem ne ad inuicem dissen
tiāt.Nam omnis gens & scientia in se diuisa desolabit.25.qu.2.si
ea.iuxta illud,Effusa est contentio super principes:& errare fecit
b eos in inuio,& non in uia.ut Psal.cvi.[b] Sed & si quis imperitus &
procax fuerit inter eos,alii dicant clientulo,ut ei silentium impo
nat:qa ꝙ sapiēs agit,fatuus destruit:ideoq; nō est arādū in boue &
asino.16.q.ultima,in noua ext.d ele.cū eām,q̄ inter ¶ De ordine
āt allegādi,dicā j.ī ti.de disputa.& all.aduocatorū.§.nūc breuiter.

ADDITIONES.

a §.fi.¶ Secundum Vber.de Bobio.
b Psal.cvi.¶ In fi.

SVMMARIVM.

1 *Humanū est illum vereri,cuius iudicio quis nunc erigitur,nunc deprimit.*
2 *Aduocatus stans cū iudice non sit loquax,ne ei dicat.Garrula pica tace.*
3 *Verba dicuntur tanto magis authoritatis,quanto rationibus sunt munita.*
4 *Iudicis verba humaniter sunt audienda,& laudibus extollenda.*
5 *Orans seu postulans in iudicio,non debet sedere,sed stare.*
6 *Aduocatus coram iudice debet se,quo ad tria,maturum ostendere.*
7 *Medium in omnibus est seruandum.*
8 *Recte laudandus est,qui suæ vtilitatis experientiam præstat.*
9 *Sermo dulcis libenter audit,& multiplicat amicos, inimicosque mitigat.*
10 *Facundia dulcis excitat,& nutrit amorem.*
Furor & indignatio humili non tractantur sermone.
11 *Nihil plus in principe splendet recta fide.*
12 *Nihil est quod lumine clariori præfulgeat,quam humilitas.*
13 *Iusto non aduersatur quicquam malignum.*
Iustus est,qui iusticiam facit.
14 *Nemo communiter præsumitur omnes virtutes habere:ideo nemo de omnibus virtutibus est laudandus.*
15 *Periculosum est,sub offenso iudice litigare.*
16 *Is q placet si ad intercedēdū mittit,facile ea,p quibus intercedit,obtinet.*

¶ Qualiter aduocatus habere se debet,cum primo iudicem aggreditur,& qualiter eum commendabit.

5 §.Hic dicendum [a] est,qualiter aduocatus se debet habere,cum primo iudicem aggreditur.& qualiter eū commendabit.Et quidem in eius conspectu veniens cum reueren
ter salutet.C.de officio diuer.iu.l.fi.Si iudex est episcopus,vel rex,
vel comes,& s̄ deposito bireto seu caputio,vel genibus flexis,vel
vultu ad terrā demisso,vl cum alio signo humilitatis:vt lxiii.dis.cū
3 Adrian⁹.& 90.dis c.in capite.† Humanū eni est illū vereri,cui⁹ vo
lūtate & iudicio qs nūc erigit,nūc deprimit:vt 16 q.ii.visis.Si vero
est archidiaconus,vl ꝓposit⁹,vl miles,ei reuerēter īclinet.ext.p his
q̄ fiūt à maio pte c.ex ore.Si aūt est simplex clericus capite paululū
inclinato:& ꝯsuetudo regionis in hoc seruet.ff.de off.ꝓcō.obser
uare.§.ingressū.Prælati eni,magistri ac iudices sæpe salutationes q̄
rūt in foro ac reuerētiā sibi fieri,& Aue rabbi,sibi dici.Meli⁹ est tñ
moribus ꝓsperari, q̄ verbis:vt xxix.dis.c.fi.Itē nō sedeat iuxta iu-
dicē,p tribunali sedentē:vt sit delectus aliquis inter eos.in Authē.
vt qui ab illustris & qui super eam digni sunt.xvii.dist.c.cōcilliatio
b §.illud de clericis [b].†¶ Item stando non sit loquax, garrulus,siue
2 procax:vt C.de postulādo.qsquis.iii.q.vii.infames.§ tria.vers.si
quis adeo.qa loquacitas authorem suum coinquinat:vt s.§.pro-
xi vers.cautus temen.ne dicat ei,Garrula pica tace.Vir eni in qui
fluxum seminis patitur,immūdus est:vt xliii.dis.sit rector.& dicā
j.§.proxi.Et licet Deus dissipet omnia ossa eorū qui hominibus
placent:vt in Psalmo liii.iuxta illud Apostoli,Si hominibus pla-
c cerem:seruus Christi non essem [c].loquatur tamen quæ credat iu
dici complacere:vt C.fa.ercis.in ipsius.& xlvi.dist.sunt nonnulli.
d Caute tamen.nam sæpe displicet imprudēs,vnde placere putat [d]
argu.in præ.c.sit rector.versus finem versic.quia sæpe dictorum
virtus perditur,&c.quod si eum motum videat,nō respondeat si
bi,iuxta illud,Dum furor in cursu est,currenti cede furori:& si in
facto alieno quęstio iuris ibi tractetur,& scit canonem, vel legē
determinantem illam quæstionē, vel bonum argumentum, di-
cat audacter,nisi partē timeat offendere Nam ex hoc iudex ere-
det magis dicto eius in propria causa,si eū viderit in aliena peri
e tum Scriptum est enim [e]:A fructibus eorum cognoscetis eos:vt
3 s̄ § proxi prope princ.† Quo enim quis maiori ratione nititur
tanto maioris auctoritatis eius verba videntur esse.xx.distin.ca-
pit primo.Si vero sit nota persona iudici, taceat, & forte iudex
f vocabit eum ad consilium.secundum morem Lombardorum [f],
g & lucrabitur salarium [g]:quia non potest proponere pro vna par
te,quin alteram prouocet. Vnde tutius est neutram iuuare,quā
alteram offendere.arg.xiii.q.v.denique.extra.de postu.capit fin.
h Item non rideat coram iudice sine causa:quia,vt ait Salomon [h],
Risus in ore stultorum,sed gestus habeat sapientis. Extrinseca e-
nim faciūt præsumere de intrinsecis:iuxta illud, Vultus talis erit,
i qualia mente gerit [i].ff.de tu.& cu.da.ab his l.his qui.§.diuus ff.
de condi.insti.l.pe.respon j.extr.de præsump.ex studiis.& in com
positio corporis,&c.vt iam est dictum.Vnde versus:Sūt etenim
risus, quos gratia non comitatur:Ex quibus irrisus efficietur ho-
4 mo †¶ Item humiliter audiat loquentem iudicem:& eius dicta
laudibus extollat,dicens ei:Domine deus noster,quàm admirabi
lis est sapientia tua:Ignitum eloquium tuum vehementer:& ser
nus tuus dilexit illud.Lætabor ego super eloquia tua,sicut qui in
uenit spolia multa.Quā dulcia faucibus eloquia tua,su p meliori
k meo.Lucerna pedib.meis verbū tuum,& lumē semitis meis.[k] Iu
sticia tua sicut mōtes Dei,iusticia tua abiss⁹ multa:vt ī Psal.35.&
sic quasi ceruical sub ei⁹ capite ponat:vt ī ei⁹ suffult⁹ laudib.iu-
dex molliter ꝯqescat:vt 46.dis.sunt nōnulli.q̄uis hoc ñ sit f̄m le-
gē aīæ tuū:vt 25.dis.c.vnū orariū.§.alias ea demū.ad fi †¶ Cū āt
tp̄s loquēdi aduenerit,qa oīa tp̄s habēt:ut 23.q.4.si ecclesia.tunc
surgat:qa stare:nō sedere dēt,dū orat.C.de postu qsqs in fi.C.de
of.ciui.iud.l.honorati d̄ ꝯsec.dis.j.Apostolica.Alio uero tēpore
sic:vt C de of.diuer.iu.l.fi & cū debita grauitate,& curialiter stet
ñ indiscrete,vel arrogāter.xlvi.dis.hoc hēt.qa in ꝯpositio corpo
ris qualitatē indicat mētis:vt xli.dis.c.fi. Actus quoq; eius seu ge
stus sit tard⁹ & grauis,nō p̄ceps & celer:vt in eo.c.ad finē.nālēta
virtus,& cū ctatrix añ iudicat,qdā inspiciat,qd decorū, qd hone
stū sit:velox aūt iniqtas,q̄ ad nocēdū occasionē ingerit:oīa p̄cipi
tat:ut depen.dis.3.inter hæc hircum.in versi.velox.xi.quęstio.3.
illa.vt sic veterem & bene fundatam videatur habere peritiam.
ff.de iure patr.diui fratres.Momentaneus namque aduocatus ne
scit

ADDITIONES.

a Hic dicendum.¶ c.fi.vide quod scripsi de ma.& obe.is qui.post prin.& de iureiu.& si Christus.post prin.in gl.arguit Host.
b De clericis.¶ Textus est in l.j.C.de off.ciui.iudi.
c Non essem.¶ Ad Gal.j.& xlvii.dis.c.ulti.in fi.
d Putat.¶ Aesopus fabula 18.
e Scriptum est enim.¶ Matthæi 7.
f Lumbardorum.¶ Hæc intelliges j̄.de requisitione consilii.
g Salarium.¶ Secundum Vber.de Bob.
h Salomon.¶ Prouer.10.non ad literam.
i Gerit.¶ Hiero.ad furiam.§.speculum.mentis est facis.
k Meis.¶ Oīa q̄ p̄cedūt habēt Psal.118.ī Octonariis ipsius Psal.13.14.18.& 21.& si ñ itelligis vide ꝙ no.de penit.dis.3.1.ꝯsolatio.ī supscriptione & ꝙ totum sit in Psal.118.probat epistola ad Paulinum.4.c.post prin.

ſcit habere humilitatem , nec modos perſonarum , nec ſe conti-
nere: vt xlviii.diſtinct.capitul.primo.at res informata priuilegio
caret: vt ff.de acquirend.re.domi.quicquid.32.queſtion.ii.quod
6 non eſt formatum.& ca. Moyſes.† ¶ Præcipue autem circa tria
exhibeat ſe maturum, vt ſic ex ingenio ſuo augeat ſapientiam: vt
ff.de off.præſi.obſeruandum in fi.& xli.diſt. epiſcopus. uidelicet
in vultu, in geſtu, & uoce, In vultu , vt vultum affabilem, iucun-
dum & benignum iudici ac aſtantibus oſtendat , abſque riſu ta
men indiſcreto, vt prædixi. In geſtu , vt caput , uel pedes non du-
cat indebite: ſed cuncta membra debita maturitate regat: iuxta il-
lud: Officium teneant lingua , pedes & manus , ac etiam oculus,
xxxii.diſtinct.ſi quis uero.in fi.duodecima quæſtio.1.quia tua.xli.
diſtinc.c.fi.vj.q.i.ex merito.& grauitatem quo ad omnia,& men
tis maturitatem oſtendat: vt in præallegat l.obſeruandum in fin.
& in præ.capitul. epiſcopus. In voce , vt eam non plus debito de-
7 primat, vel exaltet.j.§.proxi.verſicu,verum tamen † ¶ In cunctis
enim medium ſeruet. major enim mediis gratia rebus ineſt: ut ex
tra,de off.cuſto.capitul.j.de off.deleg quærenti.cum ſuis concor
dan. Nam ſicut exceditur in eo,quod eſt plus: ita in eo , quod eſt
a minus. 51.diſtin.qui in aliquo.xli.di.quiſquis [a].Et breuiter non ſit
vagus oculis,non effrænata lingua ,aut petulantia,fluidoq; greſ-
ſui incedat: ſed pudorem ac verecundiam mentis ſimplici habitu
inceſſuque oſtendat: obſcœnitatem etiam menbrorum, & uerbo
rum,ſicut & operum,penitus execretur. Hæc leguntur xxii.diſtin.
his igitur.¶ Deinde poſt paululam moram incipiat,non ex abru
pto,à iudice ac aſtantibus benignam audientiam etiam poſtulan
do: quæ dic infra.§.prox.in prin.iudicisq; beneuolentiam captet.
& eum multipliciter commendet dicens ,Rectos decet collauda
tio Te decet hymnus in Sion,& ſimilia: & exponat te ſcilicet iu-
8 dicem.† Recte enim collaudatur,qui ſuæ vtilitatis alijs experien-
tiam præſtat,C.de iudi.rem non nouam.in princi.Et hoc adaptet
iudici, corā,quo loquitur. Hoc aūt proferat dulci ſermone, iux-
b ta illud [b] , Primitias mellis , id eſt,dulcedinē humanę eloquentiæ
dño offeretis: vt xxxvii.diſ.c.legimus § hinc ēt,& cum humili cō
poſito ac blādo ſermone in ſuā nitat̄ trahere ſnīam: vt ext.de ma
9 io.& obe humilis.xlvi.diſ.hoc habet,† Qui eīn dulces ſunt in ſer
monibus,plus audiunt̄: vt de pen.diſt.2.ſi eīn inquit.vltra mediū
ver.eos non.vnde in Eccleſiaſtico c.vi.Verbū dulce multiplicat
c amicos,& mitigat inimicos.& alibi [c]:Fauus mellis verba cōpoſita
dulcedo animæ,& ſanitas oſſiū.Et allegationes aduocati plerūq;
trahunt iudicē ad ſuā ſnīam.ff.de arbi.itē ſi vnus in fi.& l.ſeq. ui-
geſima ſecunda.q.5.c.humanæ aures.Et hoīes verbis flectunt̄.de
ɔſecr.diſt.5.non mediocriter.& humili ac blādo ſermone in fide
les ad fidā trahuntur.xlv.diſ.q ſyncera.in prin.& c. ſeq. & dicā j.
10 §.prox.iuxta illud Pamphili,† Excitat & nutrit facundia dulcis a
d morem.[d] Furor aūt & ira ſeu indignatio,non tractant̄ humili ſer
mone: vt C.de of.præf.preto. Afri in noīe.ultra mediū.uerſ.ſicut
aūt.xi.q.3.c.illa.& c.ſeq.Et ideo in omnibus reprobat̄: vt 50.diſt.
e ſtudeat. Vnde Salomon [e]:Humilis ſermo , & humilis homo triū-
phat in domo.& Seneca: Nobile cor hoīs ɔ̄ potentiā recalcitrans
potius vult duci,q̄ trahi. Vnde verſus: Lac ſugit blandus geminis
de matribus agnus, Tutius eſt aſtu q̄ te defendere faſtu. Sed nec qs
q̄ ſibi licere exiſtimet, vt ꝑ ſuæ volūtatis arbitrio humilitatē ſibi
11 vendicet & furorē: ut xvii.qu.4.frater.† ¶ Commendet autem
de eū recta fide: qa nihil magis in principe ſplēdet. C. de ſum. tri.
inter claras.23.q.8.ɔuenior.xcvi diſt.ſi Imperator.Itē de ſingula-
ri induſtria,& fide explorata ff de off præ præto l.vnica ꝓpe fin.
ext.de p̄ſum.c.mādata xciiii.diſt c j.& i diſ.in ea ext.de p̄b.niſi.I-
tem de moribus bonis,& ſumma ꝓbitate.ff de decr.ab or.fa.l.j ff.
de nūdi.l.2.Itē,de honeſtate & caſtitate.C.de ſena.cō Off.l.ſi qua
in Auth. qūo opor. epiſ.in prin.32.q.1.integritas.in Auth.quib.
mod.na.effi.legi.§.illud quoq;.coll.6,q̄ ſola poſſibilis eſt Deo ani
mas repræſentare,in Authen.de lenonibus.§.ſancimus.32. qu. j.
nuptiæ.33.q.5.qui ſitit.Item,de Dei timore & reuerentia.2. qu.6.
anteriorū.§.illud quoq;.in Auth vt oēs obe.iud.prouin. in prin.
11.q.3.nolite.& c.iniuſtā.& c.nō enim.& c.ſeq.ext. de re iu. cum
æterni.lib.6 Itē, de manſuetudine & benignitate & miſericordia:
vt 2.q.6.c.plerūq;.§.his ita reſpondet.ver.vnde bñ dr̄.26 q.ult.al
ligant.xlv.diſ.oīs q.&c.ſunt nāque.& c.ſeq.& c.diſciplina ext de
pur.c inter ſolicitudines.uer.attendentes.Itē de patientia , q̄ dēt
erga aduocatos differentes habere.ff.de of.procō.l.nec qcq̄.§.cir
12 ca.† ¶ Itē de humilitate: nihil enim eſt, ꝙ lumine clariori præful-
geat,q̄ humilitas: vt 10 diſt.ɔ̄ morē.ext.de renū niſi in princi de
maio.& obe.humilis Itē,de prudētia & ſapientia.Nā ſapiens nun
q̄ inanis eſt: ſed eſt ſemp in ſe habens amicū prudentiæ.de pe.diſ.
3.ſapiens,& diſcretio eſt mater oīum virtutū.ext.de off cuſto.c.
2.Itē de diligētia,q̄ mater eſt oīū virtutū in ſuo opere.lxxxii.diſ.
13 c.nihil.† ¶ Itē de iuſticia,qa iuſto nō aduerſabit̄ quicq̄ malignum
vt in p̄.l.inter claras.& 11.q.3.iniuſtū.& c.q recte, xlv.diſ. omnis
f q.dicens: Iuſtus es dñe,& rectū iudiciū tuū.ut in Pſal. Mirabilia [f].
Iuſtus aūt eſt,q iuſticiā facit: ut in p̄.c.iniuſtū.dicēs, ꝙ ipſe induit
iuſtitiā,& ueſtiuit iudiciū,ut in p̄.c.ſapiens.j.§.proxi.uer. uel tali
ad iuſticiā.& j.prox.uerſ Itē de æquitate. quia ipſe eſt æquus , &
cōis,& medius eſt: nō declinans in dexterā,uel ſiniſtrā.ext.de ac
cu.qualiter.j.C.ad legē Cor.de fal.ubi.ext.de exce.cū inter: & iō
uocat̄ ſedens in medio: ut ext.de re iud.ꝙ ad ɔſultationē.dicēs il
li: Pronunciabit lingua mea eloquiū tuū: qa mandata tua æquitas.
g ut in Pſal.Principes [g]. Aequus eſt eīn iudex , q ſeruat inter partes
æquitatē.in Auth,col.2.iuſiurandū ꝙ præſta.ab his,q admit. ſuſ.
ultra mediū.uer.æquus.ext de tranſac.c.fi.C de fruc,& lit.expen.
l.fi.C.de ꝓx.ſacr.ſcri.in ſacris,li.11.& 11.q.3.q recte.3.q.9.re ue-
ra.23.q.4 ea uindicta.Alias aūt iudex,q fauet actori,occidit reum
& eɔ̄.23.q.4.eſt iniuſta.Tribus aūt modis fit nō ęquus ſcilicet ani
mo, cauſa,& ordine.xi.q.3.audi §.cum ergo. & ſic de aliis ipſum
ɔmendet virtutibus,ſicut ſciet.Nā ſicut ait Tullius: Tales nos ēē
putamus vt iure laudemur.Et Iuuenalis.Nil ē ꝙ credere de ſe nō
14 poſſit,cum laudet̄ diis æqua poteſtas.† ¶ In hoc aūt caueat [h] , ne
h oēs p̄miſſas uirtutes uni attribuat: qa nemo oēs habet.de ɔſec.di.
4.cū tm̄.ſed eā,uel eas,q̄ uel quas ſibi nouerit tribuendas. Si eīn
laboret vitio ɔ̄rio virtuti eidē appropriatæ: ſicut uulpes commē
i dauit decorē corui,& dulcedinem cantus eius [i]: credet deriſorie
dictū.ar.xli.diſt parſimoniā.& ext.de hęre.c.excōicamus.c.qa ue
k ro.& c.ſeq.& ſic ꝓuocabit̄ memoria eius.ꝙ ait Boethius [k] , nunq̄
tua faciet ēē fortuna,q̄ à te natura rerū fecit aliena.Famæ eīn de-
trahit̄ alicuius,dū plus q̄ expediat ɔmēdat̄,xcix.diſt. ecce. Et p̄te-
rea magno triſtitię qs ſtimulo pungit̄,dū bonū ſic attributū in eo,
nō reperit̄: vt xi.q.iii inter uerba.in prin.Cōmēdet igit̄ de virtuti
bus q̄ inſunt , uel qbus ꝓximus eſt. Formas aūt cōmendandi ali-
l quas infra,§.proxim.ponam [l]. Inſuper abſtineat ab omni uerbo,
quod iudex

ADDITIONES.

a Quiſquis. ¶ Et in cle.de iure pa.c.1.
b Illud. ¶ Leuitici.2.
c Et alibi. ¶ Prouer.xvi.ad fi.
d Amorem. ¶ Sequitur,& mulcens animos mitigat ipſa feras.
e Salomon. ¶ In libro authoris.
f Mirabilia. ¶ Imo ſi Pſal.eſt in Pſalmo ſequenti,qui tamen eſt 18. Octonarius Pſalmi cxviij.
g Principes. ¶ Imo ſequenti,qui eſt vltimus Octonarius,de quo ſ̄.
h Caueat. ¶ Secundum Vber,de Bobio.
i Eius. ¶ Aeſopi ſabula 16.
K Boethius. ¶ Lib.2.circa medium.
l Ponam. ¶ Dicit Gul.Angli,ꝙ ɔcludit,ꝙ ipſius cōmendatio penna ſcribi, vel mēte cogitari nō poſſet,nec in vera narādo dies ſufficeret , imo & nox deficeret: demū ipſe inſtat in ɔmēdatione partis ſuæ,ꝓut occurrit, ſcilicet de pietate,de iuſticia,religione & paupertate,hoc reſpectu ꝑſonę.Itē quod cauſa,de qua informari uoluit;& qa iuſtā inuenit,iō ꝓmouēdā, vel defendēdā aſſumpſit.Subdit demū excuſatiōes aduocationis receptæ: puta ex iudicis p̄cepto,vel qa aliū habere nō poterat: vel ꝑꝑ meritū : qa paup erat: vel ex debito: qa bñficia ab eo receperat, ex attinētia: qa ɔſanguineꝰ,vel affinis.& his ſimilia.Subdit q̄ prohibent̄ aduocatis.& hæc incluſa ſunt ſ̄.§.1. Itē de honore aduocatis exhibēdo ēt ꝑ iudices,& ipſorū pœna,ſi ɔ̄ faciant alle,C.de aduo.di.iud. ſancimus. Itē de aſſertione aduocati an parti nocet: & de eius errore,& iudicis ſuppletione,ponit de ſalariis: & ſubmittit xviii. cautelas,quarū prima eſt,ut in principio habeat̄ ſalariū,de hac j̄.de ſalariis. ¶ Scđa,ꝙ nō cedat ꝓmiſſionib.magnatū.C.de Lati.liber.tol.l.vna.§.ſimiliq; mō.in fi. ¶ Tertia,ꝙ ſit audax,nō meticuloſus.ff.ꝙ met.cau.metū.2.Nā audaces fortuna iuuat.&c. ¶ Quarta an poſsit poſſeſſoriū ꝓponere.đ hac j. §.cōpēdioſe.verſ.cautus ēt. ¶ Quinta, ꝙ ɔuentus actione famoſa ɔſtituat ꝓcuratorē ff.de infa.furti.§.ſi qs. ¶ Sexta,de cā exprimēda in reali: vide de libel.obl,c.2.in 1.gl.& ꝙ ibi dixi. ¶ Septima,ꝙ actionū formulas ꝓponat, ſed factū,& c.de iud.dilecti. ¶ Octaua,ꝙ ex plurib.viis ad idē ɔſequēdū eligat fauorabiliorē,& ꝑ q̄ plus ɔſeq. poſsit.ff.de tribu.ꝙ in hæredē.§. eligere. ¶ Nona,in petēda re,vel æſtimatiōe,de quo j̄.de libel.ɔcep.§.vlt.ver. item no. ¶ Decima circa ɔſiderat onē iniuræ : an deſcēdat ex lege Cornelia , an ex iure p̄torio: de quo dicā j̄,de iniur. ¶ Vndecima,vt feſtinet,ſi iuſtā cām fouet & hēt ꝓbatiōes prōptas.de hoc ſ̄.§.3. ¶ Duodecima reſpicit Angliā. ¶ Decimatertia poſſet valere ad euitādā refuſionē expēſarū. ¶ Decimaquarta,offerre ſeparatū à lite deſiſtere,ſi reus oſtēdat quare, ¶ Decimaquinta,ꝙ ꝓteſtet̄,ſi plures ſint articuli in libello,ꝙ nō adſtringit ſe ad oīa ꝓbanda: ſed ad ea tm̄,&c.& ꝙ ſaluū ſit iꝰ addēdi & minuēdi,& nouę additiōis faciēdæ,alle,C.de no.Co.fa.§.adiiciētes ¶ Decimaſexta,ꝙ in caſu Decre. paſtoralis.de reſc.iudices p̄ueniāt alios in ꝓcedēdo.Et ſic erūt ex prioritate potiores: ſed hoc parū valet qñq;,vt ibi no. ¶ Decimaſeptima, ꝙ acta cuiuſcunq; die: ſtatim ſcribi faciat ꝑꝑ memoriā,& falſitatē tollēdā. ¶ Pro reo ponit cautelas decē.Prima ꝙ ꝓteſtet̄,ꝙ ꝑ ea q̄ dicit,vel facit,nō ɔſentit in iudicē,& c. ¶ Secunda,ꝙ nō ſtatim publicet ſe eſſe aduocatū rei,nec faciat illū ſtatim cōparere: vt ſic ꝑpēdere poſsit,an iudex faueat parti,an vero ſit iuſtus. ¶ Tertia,ſi cōparet ꝓcurator,examinet̄ an legitime conſtitutus ſit. ¶ Quarta,circa reſcriptum , an ſit ibi falſa grāmatica,vel aliud vitioſum. ¶ Quinta,qa ſi ſubdelegalitate iudicis,& de iuſticia cauſæ ɔfidit , efficaciter ꝓcedat: ecōuerſo differat & intēdat cōpoſitioni. ¶ Sexta , ꝙ ꝑꝑ caſus fortuitos omittat diuerſas cōmiſsiones. ¶ Septima , quod allegando iura illa non nominet,niſi fuerit requiſitus,ne inſtruatur aduerſarius in reſponſionibus. ¶ Octaua,quod reſeruet ꝙ melius eſt,quouſque neceſſitas coget illum proponere. ¶ Nona,ꝙ habeat ſalarium ſuum ante exitū cauſę , & ꝑꝑ id protelet cauſam,alias teneat acta & proceſſum,donec ſibi ſatisfiat: ita tn̄ ꝙ non ſit onēroſus ſecundū qualitatem cauſæ, & perſonarum , & ipſarum ſubſtantiam. ¶ Decima,ꝙ aliter coram peritis alleget,quam coram imperitis.& hæc vltima reſpiciunt etiam aduocatum actoris:

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

quod iudex possit ad animum reuocare, vel quo possit offendi. Nam & verbo iniuria irrogatur. Instit. de iniur. in princ. ff. eo. l. j. in princi. & l. lex Cor. de pœn. distinct. j. aut facta. extr. de iure-
15 iur. Quintaaallis. † Res enim periculosa est, sub iudice litigare offenso. ff. de arbit. non distinguemus. § cum quidam. C. de iudic. apertissimi. iii. quæstione. v. quia suspecti. extr. de excepti. cum inter. & de app. c. secundò requiris. in fin. Caueat etiam, ne quis per aliqua. uideatur velle eius iudicium declinare, nisi causam propo nat sufficientem. Ex hoc enim iudicem sibi constituet aduersarium Nec appellet sine causa euidenti: quia periculosum est iudi-
cē prouocasse, vel eius sententiam non seruare, uel eius iudicium declinasse. 50. distinct. si quis præpostera. C. quando prouo. non est ne. l. fi. in fin. extr. de off. deleg. suspicionis. in prin. Quòd si eum sic pronocauerit, non plenè de eo confidat: quia sæpe animi motum uultus eius detegit, vt iam vidi. ff. de offic. præsi. obseruan-
16 dum. in fi. † ¶ Studeat igitur complacere. nam dum is placet, qui ad intercedendum mittitur, tanto facilius ea pro quibus intercedit, obtinentur: vt j. quæstione. j. Christi sacerdotes. extr. de re iudic. ad Apostolicæ. prope princ. libr. vi. & econtrà, dum is, qui displicet, ad intercedendum mittitur. irati animus ad deteriora prouocatur, xlvi. distinct. hoc habet. § ecce. quod si eum uiderit prouocatum, nihil ei respondeat: memor illius versus, Cum furor in cursu, &c. vt s. versic. item stando. Item docent quidam, vt aduocatus iudici frequenter ad aurem loquatur. Putabit e-
2 nim pars altera de se, uel causa eius ipsum loqui: iuxta illud [a] Cōscius ipse sibi de se putat omnia dici. & eum nimis familiarem esse illi. extr. de off. iudi. deleg. insinante. Et ex hoc contra eum pars altera concipiet, sicque indignatio inter eos orietur. iii. qu. v. quia suspecti. sed hęc doctrina non est secundum legem Moysi. vj. q. j. infames. ibi, qui contra innocentes. &c. xlvi. distin. hoc habet. §. ecce. ext. de homi. sicut, §. illi vero, Vnde iudex cautus non debet talibus confabulationibus aurem porrigere: imo quod in aure audit, debet publicè recitare: ne in sinistram incidat suspicionem. extr. de hæreti. cum ex iniuncto. prope princip.

ADDITIO.

2 Illud. ¶ Catonis post prin.

ADDITIONES NOVAE.

* Nota quod mos aduocatorum est seruandus. glo. in l. Labeo. ff. de statuliberis.

* Aduocatus si cōdemnatur, non est cogendus soluere nisi quatenus facere potest. l. miles. in prin. ff. de re iudic.

* Aduocatus quis cogitur esse inuitus. l. j. §. ait prætor. ff. de post. c. j. de officio iudi. & ibi per doctores.

* An illiteratus possit esse aduocatus, not. in l. j. in prin. de postu.

* Aduocatus, vel doctor abrasus de matricula propter delictum non debet in eadem describi sine licentia principis. Angelus de Perusio in l. si manumissus. in fi. C. de libertis, & eorum liberis.

* Aliquis timet ne sim aduocatus contra ipsum, ostendit mihi instrumenta sua & secreta, postea accipit alium aduocatum, & me modò aduersarius suus vult accipere. Dicit ille, domine iudex non est equum, quia vidit omnia iura mea, & secreta mea scit, an potero esse aduocatus contra ipsum, fac. quod sic, l. j. §. aduocatos. de variis & extraor. cog. Guid. de Suz. ponit in l. ait prætor. de postu. de honestate possum dicere sibi, si non acceperis me in aduocarum, ero aduocatus partis aduersæ.

* Aduocatus iurauit non præstare patrocinium pro aliquo contra ciuitatem an pro scholari suo poterit postulare contra ciuitatem. Guido de Suza. dicit quod sic, in l. hi qui fisci. ff. de postu. quia aduocatus fisci potest postulare pro filio suo contra fiscum, & doctor potest dici pater scholaris. l. j. de excusatio. artifi. libr. x. Item in generali sermone quędam tacite excipiuntur. ergo &c.

* Aduocatus habens feudum ab vna persona vt ipsum adiuuet in omni causa: postea accipit ab alia sub eadem conditione: sioritur quæstio inter ipsas quam debet prius adiuuare. Vbertus de Bobio dicit in l. a principe. de postul. quod debet adiuuare primam. ar. l. in operis. ff. locati.

* Aduocatus qui prodit secreta partis suæ, vel reuelat, qua poena teneatur, Bar. in l. j. de calum.

* Aduocatus de multis cautelis debet sibi præcauere. primo vt de iusta causa sibi assumat litem, l. rem non nouam. C. de iudic. inqua si iusta sit, potest sine peccato patrocinari, & aduersarium suum decipere, nec in hoc peccat, ar. no. xxiij. quæstione ii. c. dominus noster.

* Aduocatus rei quādo actor aliquid protestatur in iudicio, semper solet dicere, cui protestationi reus non consentit, secundum Io. Calde. in c. in genesi. de electione. & hac ratione glo. Io. xxvii. q j. c. j. dicit quod quotiescuque actor in iudicio aliquid protestatur, & reus tacet, videtur consentire.

* In l. nulli. de iudiciis. C. Quæro quando duo iudices inquirunt de eodem delicto, an vnus debeat remittere cognitionem ad alium, vbi non apparet de præuentione? dic quod sic, aliàs se impediunt. vnde reus debet esse cautus vt non opponat exceptionem præuentionis. Bal. vbi. s.

* In l. properādum. §. & siquidem. de iudiciis. nota, quod ille qui citatus non comparet, non dicitur contumax, nisi contumacia eius accusetur per aduer-
. Bald. vbi s. quia litera dicit, accusationis contumaciam incusante
notatur quod iudex nunquam procedit nisi ad instantiā partis: & ideo si sententia apparet lata pro præsente contrà absentem & non lata ad eius instantiam, non tenet. Bal. in dicto §. & si quidem.

De Exordiis & Arengis aduocatorum.

SVMMARIVM.

1 *Oratorum seu prolocutorum honesta proponendi consuetudo in multis perpenditur.*
2 *Aduocati non debent tanquam inter procellas eloquentiæ á proposito vitiosè diuagari.*
3 *Aduocatus de sola vocis magnitudine confidens, & vocis sonoritate aures ad audiendum mulcens, non laudatur.*
4 *Modus vbique laudandus est: nam modus est pulcherrima virtus.*
5 *Modus quem debet aduocatus habere in iudicijs, & qualiter se debeat habere en suis prolocutionibus.*
6 *Audaciam aduocato peroranti tribuunt septem.*
Contraria contrarium operantur effectum.
7 *Sermo perit, vbi benignus non præstatur auditus.*
8 *Multiloquio subditus, ex eo se inquinat.*
9 *Discretus esse debet aduocatus, ne aut tacenda proferat, aut proferenda reticescat.*
10 *Multitudo verborum onerosa est, & nil habet honesti.*
11 *Opus non est verbis, quorum prolatione nullus sequitur effectus.*
12 *Iudex bene facit procacem, loquacem, vel garrulum ex officio suo tanquam sui auditorij turbatorem, excludendo.*
Est modus in rebus, sunt certi denique fines.
13 *Ordo postulantium est à iudice obseruandus.*
14 *Abstinere à blanditijs, philosophicum est temperamentum: adulationibus verò vacare, reprehensibile.*
Aduocatus rei qua forma in iudicio incipiet.
15 *Ius oritur ex facto*
16 *Aduocatus rei aduocatum actoris debet commendare, & qua forma illi debeat contradicere.*
17 *Stare non potest, quod caret præsidio veritatis.*
18 *Scientia præfertur verbis, sicut anima corpori.*
19 *Reus quilibet quibus verbis coram iudice vti debeat.*
Humanæ aures talia verba iudicant, qualia foris sonant.
20 *Verba debet aduocatus rei corami iudice contra aduersarium replicare.*
21 *Subtilitas immoderata dum plus quam decet exercetur, actionis suæ rectitudinem ipsa confundit.*
22 *Disputandum non est de iuris apicibus, vbi bona fide agitur.*
23 *Dialectica non habet secundum philosophum vim construendi, sed studium destruendi,*
24 *Aduocato vno diuersas scientias in iudicio allegante, quid in oppositum debeat sibi contrarius respondere.*
25 *Veritatis sensus amitti solet vbi verborum proprietas attenditur.*
26 *Margaritæ ante porcos non sunt proiciendæ, quomodo intelligēdum sit.*
27 *Artis hostes tot sunt quot ignorantes.*
28 *Jactantia quælibet à bonis est moribus aliena.*
29 *Aduocati vtriusque partis, quibus vti possint coram iudice præfationibus.*
30 *Precibus postulare quod de iure communi competit, superfluum est.*
31 *Linguæ lubricum non est ad consequentiam pertrahendum.*
32 *Antiquitati debetur reuerentia, nec est respuendum quod antiquitati placet.*
33 *Summum in rebus bonum est, iustitiam colere.*
34 *Iuste iudicanti nihil aduersatur.*
35 *Aduocatus coram summo pontifice proloquens, quibus verbis vti debeat.*
36 *Forma prolocutionis ab aduocato fiendæ coram Imperatore conuento.*
37 *Cardinalibus iudicialiter proloquentes. quibus & vti deboant verbis.*
38 *Coram quolibet iudice debet aduocatus à picturato verborum factu abstinere.*
39 *Ius quod finitum est, & certum, variari non potest: factum autem sæpe.*
40 *Aduocati in diuersis casibus, quibus debeant in processu iudicij verbis vti.*
Lege cautum habetur, quod prætorum edicta esse non debent elusoria.
41 *Confiteri de omnibus præsumitur quisquis iudicium subterfugere quærit.*
Præcaueri debet, quod potest vel infirmari, vel vituperari.
Oculum iudicantis oportet in qualibet iudiciorum parte cuncta rimari.
42 *Mens potius, quam verba spectari debent in iudicio.*
43 *Respondere nemo cogitur in iudicio, nisi prius quæ proponuntur intelligat.*
44 *Aduocatus cautus, coram iudice illiterato, debet sic proponere, vt intelligatur: aliàs iudicare non posset.*

6. §. Nunc de exordiis & arēgis aduocatorū disseramus. De disputatiōe aūt quę sit ante sententiā, & qualiter iudex in audiendis allegationib. se habebit, dicetur j. de

dispu.aduo.§.fi.& per totum In hoc igitur §. hoc ordine procedemus. Nam primò ibi, *ante omnia*, &c. quædam oratorum cõmunia vitia proponemus, ut patroni causarum ab illis cautius studeant pręcauere. Simile xxv. dis.c.unum orarium.§.aliàs ea demũ. extr.de cri.fal.licet. Secundò uerò ibi, *suppositis igitur*, &c. qualiter se in orando habebunt: & de cautelis circa hoc breuiter supponemus. Tertio ibi: *vt autem, &c*, de prefationibus aduocari actoris Quarto ibi, *post hoc autem. &c.* de præfationibus & responsionibus aduocati rei. Quintò ibi, *postmodum vero, &c.* de replicationibus aduocati actoris. Sextò ibi, *potest quoque, &c.* de communibus præfationibus utriusque aduocati. Septimò ibi: *cum autem, &c.* de pręludiis, quibus utuntur, quando facta arenga ad factum descendunt. Octauò ibi, *porrò in processu, &c.* de præfationibus, quibus u-
1 terque aduocatus in diuersis articulis iudicii uti potest. †¶ Ante
a omnia igitur sciendum est [a], quòd quidam oratores, seu prolocutores ab honesta proponendi consuetudine deuiantes, surgunt cum quodam fastu, seu superstitiosè ad loquendum, habentes gestus dominabiles præcedentes: abstergunt faciem: crines post aures reformant, nares crebrò purgant, & guttur, speculantur manus, & propria circunspiciunt indumenta, contra doctrinam traditam s.§ proxi. uersi. cùm autem. & sequen. & quadragesimasexta dis.habet. Alii uerò trans cœlum oculos eleuant, nunc caput demittunt, nunc crebra suspiria emittunt, nunc frontem rugant, nunc labia comprimunt, nunc supercilia obducunt manus maxillis affigunt: & alia mirando cogitare, uel meditari, ac grandia concipere ingenio multiplici simulantes contra quos j. uersic. post hæc. in forma, noti sunt. & in forma, orator. & in præd.
b uersic. cùm autem & seq. & illud [b]: Parturient montes, nascetur ridiculus mus Et illud Senecæ, Stulta est, & minimè conueniens
c literato uiro occupatio exercendi lacertos. & dilatandi uirtutẽ [c].
2 †¶ Nonnulli quoque tuti inter procellas eloquentiæ nauigantes periclitantur in portu. Robustè enim inter initia eloqui decurrentes, priusquam ad conclusionis metam perueniant: deficiunt imprudenter. contra quos est nonagesimaseptima distinct. capitu. primo. uersi. ipsa enim: xxiiii. quæstione. j. capitu. non turbatur. septima quæst. j. Nouatianus. in fi. de pœn. dist. ii. multi bene. & dist. tertia. incassum. At econtrà quosdam rubor inter loquẽdo arripit, & tremula uoce loquuntur: quorum tamen timidum initium finis robustus exornat. Pro quibus facit illud, Debile prĩcipium melior fortuna sequetur. & vij. quæstio. j. suggestum. ibi: Beatus qui perseuerauerit, &c. & de pœn. dist. ij. apostolus. in fin.
3 †¶ Sunt etiam, qui de sola uocis magnitudine confidentes fulminant: & uociferantur proponendo, & boatu triumphali proloquente, uocis sonoritate moliuntur aures ad audiendum mulcere. Contra quos facit xcij. distin. ca. j. & ij. & C. de fer. l. fin. ibi: vox horrida conquiescat. & v. quæst. iiij in loco. ibi, Mitissima uerborum relatione proferri, &c & j. uersi ueruntamen. Alia quoque plura declamatorum uitia possunt ex sequentibus & præcedenti-
4 bus colligi: sed non iuncta † Modus igitur laudandus est iuxta il-
d lud [d], Est modus in rebus, sunt certi denique fines, Quos vltracitraque nequit consistere rectũ. In pronunciatione itaque exerceri debet uocis & spiritus moderamen corporis & linguæ motus: ut uerba non sint inflata, uel eleuata: uel in faucibus frendentia, nec uocis immanitate resonantia, nec aspera frendentibus, uel hiantibus labiis prolata: sed pressim & æqualiter, leniter, & clare pronunciata: nec ostentationis causa frangatur oratio: uerùm ꝑ locis, rebus, & causis. & temporibus oratio dispensanda est. Nam alia simplicitate narranda sunt: alia authoritate suadenda: alia indignatione depromenda: alia uero miseratione flectenda: ut sic
5 & uox & oratio semper conueniant suæ causæ. †¶ Recta quoque sit facies: nec labia detorqueantur, nec immoderatus hiatus, nec supinus uultus. nec deiecti in terram oculi, nec inclinata ceruix, nec eleuata aut depressa supercilia: labia quoque lambere, uel mordere deforme est. Porro proferenda sunt submissa leuiter, incitata grauiter inflexa uero moderate. Item grandia granditer pro erenda sunt. parua subtiliter, mediocria temperate. In paruis enim causis nihil grande, nihilque sublime dicendũ est: sed leui ac pedestri sermone loquendum. in maioribus uero, ubi de Deo, uel hominum salute referimus, plus magnificentiæ & fulgoris est exhibendum. Sed nec semper de magnis rebus
6 granditer est dicendum. †¶ In summa tamen notandum est, quòd hæc sunt, quæ audaciam tribuunt peroranti, uidelicet scientia, potentia, eloquentia, libertas, gaudium, fauor & be-
e nignus auditus: & ex his contraria [e] contrarium operantur effectum. quadragesimatertia distinct. sit rector. prope princip. uigesimaquinta, distinct. primum. in fin. quinta. quæstione quarta. in loco sexta, quæstione prima. ex merito. & infra uersic. postmodum. Suppositis igitur uitiis communibus perorantium, dicendum est igitur qualiter gerere se debebunt. Et quidem cum tempus loquendi aduenerit, surgat aduocatus: quia stare debet. quod dic ut suprà, §. proximo. uersicul. cum autem. Et ascendat super ambonem, seu pulpitum, seu locum, ubi ab hominibus videatur. arg. lxjx. dist. quoniam. & neminem contemnat, sed cunctos reuereri videatur: vt ff. de postul l. primo. §. casum. & xvj. quæstione ii. capit. i. versic. humani. xlvi. distinct. hoc habet. & stet cum omni grauitate. quod plenè dic vt suprà. §. proxi. versic. est autem. Demum extracto bireto. siue caputio incipiat non properę: vt extrà, de excep. cum uenerabilis. circa princip. iii. quæstione. iii induciæ. lii. distinct. c. i. non propere. vel præpostere vigesimaquarta quæstione. iii. de illicita. circa medium. & C. de testa. l. præposteri. non præcipitanter. vi. quæstione. i. quæro. in fin. C. si aduer. fis. l. i. & x. quæstione. iii. summopere. ii. quæstione. i. Deus de pœn. distinct. iii. inter hæc hircum. infra. versic. velox. Non inconsiderate. quinta quæstione quinta. capit. fin Non syncopando verba, vel nimium transcurrendo, vel retardando. extr. de celeb. mis. dolentes, de consecra distinct. quarte. retnlerunt. sed post paululam morã, vt gestu graui mentis grauitatem ostendat. Quod dic vt in pre. ver. cum autem. Plene quoque super dicendis prius deliberet, & sermonem suum ponderet diligenter: quia tempore indigemus, vt aliquid maturius agamus. quinquagesima distinct. ponderet. & si arduũ sit negotiũ, incipiat sic: In nomine Domini. &c. vt C. de offi pręfec. præto. Afr. l in nomine ext. de test. in nomine. xxiii. distin. in nomine. in prin. vel. in nomine patris & filii & spiritus sancti. vt lxxiii. distin. in nomine patris & ad hoc facit xxvj. quæst. ult. non obseruetis. & qu. v. non liceat. Deinde supplicet iudici & aliis astantibus, vt benignam audientiam sibi præstent. ff. de his, quæ in testa. delen. l. pe. §. quid ergo. in fin §. Ad quod quidem iudex tenetur: donec non habeant partes quid vltra quæstionem proponant: vt C. de offic. præfe. annonæ. si quis prope. & trigesima qu. v. iudicantem. ff. de of. procon nec quicquàm § circa. C. de off. vica. l. ii. & dicã j. uer. uel tali ad captandum. & j. uer cæterum. & etiã astantes: vt v. q. 3.
7 in loco. †¶ Perit enim sermo, cum benignus non pręstatur auditus. iuxta illud, Nemo inuito auditori libenter refert: vt vi. q. i. ex merito. & Eccle c. xxxii. Vbi auditus non est, non effundas sermonem. & in præd. c. in loco. insistat etiam iudicis commendationi: vt in prę. uer. cum autem. Deinde accedat ad negocium principale: sed præmittat præfationes aliquas breues & vtiles, vt j. dicam, quibus reddat iudicem beneuolum & attentum, ne quodammodo quasi illotis manibus uideatur peruenire ad mensam. Nam res non debet omnino sine præfatione procedere: vt ff. de orig. iur. l. prima. exemplo Iurisconsulti, qui aliqua de tituli significatione præmittit, priusquam iuris perueniat ad arcana: vt ff. si certum pet. l. prima. Proponat autem uerba dulcissima: ut in prædict uersic. sunt autem. nec turbet iudicem, uel eius auditorium,
8 quia erit cultus iusticiæ silenlium. vt in præd. cap in loco. †¶ Item abstineat superfluis: vt ff. de offic. pręfect. prętor. breuiter. & C. de prec. Impera. offe. instrumentorum. C. de appel. l. fin §. in refutatorais. ff. de aur. & argent. leg. pediculis. § Labeo ff. vt in poss. leg. is à quo. §. fin. & infrà, uersi. uel tali quæcunque. Nam multiloquio subditus ex eo se inquinat: vt quadragesimatertia distin. sit rector. circa fin. Et secundum Aug. breuitas locutionis gratiam parit, & molestias sinistramque suspicionem fugat. Immensitas autem econtrà. arg. xviii quæst. ii. diffinimus. in fi. & j. in forma. uel sic à picturato. Prolixæ etenim præfationes confusionem inducunt, & tædium generant animis auditorum: ut extrà, in proœmio Decre §. sane. C. de no. Codi. compo. uersi quibus. Nec aliquod suffragium conferunt: vt C. de emenda. Iusti. C. uer. tollendis. & pene nil immensum bonum: ut auth ut deter. sit nu. cleri.
9 §. quæsitum in prin. † Et priscianus in xii. Gaudent dilucida breuitate morderni. Sit quoque discretus in silentio, ne aut tacenda proferat, aut proferenda reticescat. Nam cum quis inordinata loquitur, erroris uulnere audientium corda feriuntur: & sæpe uirtus uerborum perditur cum apud corda audientium loquacitas incauta opporrtunitate læuigatur: & auctorem suum loquacitas coinquinat: quæ seruire auditoribus ad vsum profectus ignorat. vt hæc & alia leguntur quadragesimatertia distinctio. sit rector.
10 † Verborum enim multitudo onerosa nil honesti habet. in Authen. de referen. sacri. pal. circa princi. collat. iii. imo est canonibus inimica, extrà de præbend. quia in tantum. & de cleri. non resid. capitul. relatum. Et melius est, pauca idoneè dicere, quam multis

ADDITIONES.

a Sciendum est ¶ Secundum Aegid. suo libello, char. pe.
b Et illud. ¶ Versus est Horatii, ultra prin. sed fabula Aesopi xxvii.
c Virtutem. ¶ Vide quod scripsi & remisi, ne cleri. uel mona. c. i. super uersic. ornamentum.
d Illud. ¶ Horatii satyra tertia.
e Contraria. ¶ Hoc decidit Aegid qui prædicta contraria exprimebat vbi s.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

multis inutilibus aures hominum prægrauare: vt C. de veteri iur. enu. l. tanta. §. contrarium. Vnde Horatius: Cum quid præcipies, esto breuis. Compendium quoque approbatur, dispendio repro bato: vt extrà, de rescrip. dispendia. lib. sexto, & de accus. qualiter ii. in fin. & de re iudic abbate. in fine. libr. vi. Nec cum verborum multitudine Deus flecti potest: vt de conse. distinct. v. non medio criter. Nec in multitudine sacrificiorum propitiatur. vt tertia. q. vij. in grauibus. in fin. & decimaquarta, quæst. v. c. ij. & c. scriptum est, quia verba veritatem inflant, & vulnerant charitate m. vt no-
11 nagesimanona dist. ecce. in fin † Vnde non est opus verbis, quo rum nullus sequitur effectus: vt C. de donat. l. fin. Quia fides veritatis verborum adminicula non desiderat, vt C. si ut se ab hæredi. absti. l. j. & de hoc §. §. iam nunc uersi cautus tamen. ¶ Veruntamen quidam hanc non attendunt doctrinam. Cùm enim rustici garrulitatem auctoritatem putent: vt quadragesimasexta, dist. c. j idcirco rationis defectum supplẽt garrulitate clamosa, vt sic clientulo & salario satisfaciant solo vento: vt j. versicu. ita notis & c. Nam vt ait Seneca, imperitorum est uociferari de longè,
a quod tamen indecens est. Nam vt idem Seneca dicit [a], Quemadmodum viro sapienti incessus modestior conuenit, ita oratio pressa, non audax. §. versic. sunt etiam. & §. §. proxi. ver. præcipue. tamen horum fatuitas in sapientum audacia confutatur. Coram quibus imperitus matheseos aduersus mathematicos disputans risui patet: sicut ignorans dogmata philosophorum, aduersus philosophos certans: vt trigesimaseptima, dist. quid de mensa. Nõ ergo sit procax. loquax, vel garrulus. quod dic vt §. proxi uersi.
12 item standō. †¶ Nam iudex bene faciet, si talem ex officio suo excludat, tanquam sui auditorij turbatorem. v. q iiii. in loco. & ar. ff. de his, quę in te. delen. l. iii. §. pe. C. de iudi. Authen. iubemus. Ar. contrà, quod patietur dicere & clamare aduocatos, quan-
b tum volent. iii. q. vii. infames §. tria. uer. ī. apud urbem [b]. ff. de off. proconſ. nec quicquam §. circa. & ſuprà, in princ. & xliiii. distin. sit rector. ibi: clama, ne cesses, &c. 30. quæst. v. iudicantem. & ibi: præbita patientia, &c. & ibi: nihil habet in quæstione, &c. Sed est modus in rebus, sunt certi denique fines, &c. [c] Item si aduocatus partis alterius nudeatur te allegationibus superare, prudenter eum elude: ut supra. §. iam nunc. uersic. uerùm si Item cautus sit, ut in cunctis allegationibus primò & ultimò ualidiora propo nat argumenta: ut in eo. §. uersi. porrò. Item non certet probris, ut ī. eod. § in prin. Item caueat ne contraria alleget: ut j. §. consequenter. in fi. Item consulo, quòd abstineat à falsis & cauillosis allegationibus: ut j. eod. §. fin. uersic. Item caueat. Item protestetur & sub conditione proponat: ut ī. §. iam nunc. uer. ex præmissis. & j. uer. aduocatus igitur. Item caueat, ne ex sua propositione capiatur in uerbis, à quo garrulus uix cauebit: ut in eo. § uer. cautus tamen. Item si plures sunt aduocati, simul deliberent quis, & quę
13 primò proponent: ut eo. § uer. porrò. † Item ordo postulantium est à iudice obseruandus: ut ff. de offi. proconſ. nec quicquam. §. obseruare. ff. de iud. qui prior. Tamen si primus aduocatus cœpit orare super minima re, uel causa, & secundus uelit dicere de ardua. uel magna: secundus primò audietur. argu. C. de testam. manu. l. fi. §. si autem. Imò quia per maiorem quæstionem præiudicium fit minori: ut iii. quæstio. xj. §. ciuili. & c. prius. Vt autem quę hic, & in præ. §. præmisimus, exemplo subiiciamus, & formas aliquas rudium gratia annectamus. Aduocatus igitur actoris incipiet sic.

14 FORMA. † Ablanditiis abstinere philosophicum est temperamentum. in auth. quib. mo. na. effi. sui. circa medium constitu. col. vii. adulationibus uero uacare, reprehensibile. ut xvi. di. clericus. xxv. dist. c. unum orarium. § alias, ea demum. prope fi. quia nil illo pastore miserius, &c. lxxxviii. dist. nihil. Considero compendium breuitatis. C. de iusti. Cod. confir. l. i. ad ueritatem illuminandam adminicula uerborum depello. C. si ut se ab hære. absti. l. j & j. quæstio. j. Marcion. usum quotidianum in causis approbo. C. de condi. indeb. incerti. & reprobo quæ proponunt extrinsecus, & nil ad præsentẽ pertinẽt actũ: ueluti, arma uirũq; can ff. de uer. obl. quæ extrinsecus. ultimò me insufficiẽtẽ reputo, uelut Neruа. ff. de postul. l. j. § initiũ. Cũ igitur ætas deficiat, scientia si qua est, delitescat, & sedens in medio non curet adulationibus extolli, seu laudibus: ut j. præ. c. nihil. & quadragesimasexta, distinct. sunt nonnulli. His excusatus, idem supplico, ut me benigne audiat, acueniam tribuat, si ad præsens eius commendationi, ac astantium non insisto: ut in prin. huius §. uel commendet eum, si uelit. ut ī. §. proxi. uer. deinde. & j. uersi. uel tali ad iusticiam. De uestra igitur licentia, domine, ad præsentem uenio quæstionem, quæ talis est. Proponat si quidem factum per hæc uerba: Breuiter commemorare necesse est, quod talis contraxit, &c. ff. de off. præfe. præto. l. prima. respon. primo. uel per similia. & postea
[illegible] alleget. extr. de postu. præl. bonæ. j. ff. de iur. cod. quidam
[illegible]unt. extr. de sponsa. de muuere. † Nam ex facto ius oritur:
[illegible]a. § nunc tractemus. in fine uero sẽper sic adiiciat: Quæso igitur domine quod intret postulatio mea in conspectu tuo. & secundum eloquium tuum cripe me: ut in Psal. Principes. & iudica iudicium meum, & redime me, & propter eloquium tuum niuifica me: ut in Psalm. Clamaui. Si quid autem per meignorantia seu incuria, uel obliuione omissum extitit. supplico ut hoc suppleat discretio iudicantis. C. ut quæ desunt aduoca. par. iudex supp. l. unica. & in præ. Decre. bonæ. & uigesimaoctaua. distinctio priusquam ff. de iudic. non quicquid. Multas alias formas uide j. uersic potest quoque. ¶ Post hoc autem surgat rei aduocatus, licentia a iudice humiliter petita, & grauitatem seruet, quam diximus ī. §. proxi. uersicul. cum autem. & ea quæ ī. in princ. huius §. sunt descripta demùm incipiat aduocatum actoris commendare, uel etiam reprehendere: sub quodam honestatis colore. quæ
d dic [d] ut ī. § iam nunc. & j. patebit dicens sic:

16 FORMA. †Sapiens, qui paulo ante perorauit, ut cum eius pace loquar, cœmentum sine arena, uel arenam sine cœmento ligauit: ut octuagesimasexta, dist. facientis. animum uestrum, & astantium uerborum sæpe refricata multitudine nimium aggrauando ut ī. uersi deinde. Vnde cùm sciam prodentiam nolle uerbis prosperari. sed moribus, paucis utar. ut nonagesimanona, dist. ecce. uestræ ac astantium commendationi de uestra licentia, [illegible]soper sedens, Si quidem partis aduersæ patronus euidenter causam fouet iniquam, curam uerbis releuare conatur, cùm ueritatis beneficio non iuuetur, quod in fine luce clarius apparebit, ueritas uincit: ualet & inualescit: ut viii. dist. consuetudo.
17 †Nec stare potest, quod caret præsidio ueritatis: imo quod ratione caret, exirpandum est, lxviii dist. cor. episcopi & ubi non est fondamentum, nollum boni operis superest ædificium, ut extr. de presp. non bap. c. iii. & i. quæstio. j. cùm Paulus. ueruntamen sibi non poterit imputari, cùm sit uitium materiæ, non artificis. ff. loca. item quæritur. § si gemmam. ff. ad l. Aquil. si seruus. §. si calicem. & j. uersic. ad omnes. Diligentiam etiam contra rationem adhibet: ut uidetis. ff. de off. præsi. illicitas. §. sicut. extra. de homicida. Quæso igitur, domine, ut non uerborum folia sed ueritatis radicem consideretis. ut prima quæstione prima. Marcion.
18 †Quid sicut anima præfertur corpori, sic scientia uerbis: ut xxxviii. distinct. sedulo. & iuri ac rationi innitor. Aperiam in parabolis os meum, loquar propositiones abinitio: ut in Psal. lxvii. Primo enim sub compendio respondebo his, quæ pars altera ad suam proposuit intentionem fundandam. Secundo proponam ea, propter quæ pars mea est in casu absolutionis. & altera est ei ad interesse, ac in litis sumptibus condemnanda. ff. de iudi. eum quem temere. C. eo. properandum. extr. de dolo & contu. finem. ¶ Vel sic:

FORMA. Sapiens nunquam inanis est, sed semper in se habens amictum. prudẽtiæ, qui potest dicere: inducebam iustitiam, & iudicium uestiebam. Sane dominus talis uere sapiens est, quẽ scientiæ fulgor, & discretionis uirtus exornant: sed quoniam homo est, decipi potuit, & ad credulitatem pertrahi falsitatis: quia fili, hominum mendaces sunt in stateris. & se adinuicem decipiunti causarum merita occultantes, de pœ. dist. ii: sapiens & j in forma, sunt nonnulli. & ī. §. nunc tractemus. in prin. ¶ Vel tali præfatione reus utatur:

19 FORMA. † Humanæ aures talia uerba iudicant. qualia foris sonant: ut uigesimasecunda, quæstio. v. humanæ. Ideo namque instituta sunt, ut per ea quisque in alterius notitiã suas perferat cognitiones, non se, ut eis homines fallant: ut ea. quæ. ii. institutum reuerende domine si autem credulitatis his quæ cum uobis colorate sunt proposita præberetis, tanto magis de uobis mirarer quando uos nosco utrũque iuris peritia præpollere. ext. de diuor. quanto. respon. i. & in negotiis cautum esse: ut xxiii. distin. quia episcopus. in prin. Sed scio, quod à paleis nostris grana detegere: ut ff. de acquiren. re. do. adeo. § cum quis ex. ibi: aut spicis tuis, &c. & ii. q. i. multi. ibi: uelut in messe, palea est. & de consecrat. di. v. discipulos. Vnde colorem uerborum non attendetis, sed rei ueritatem, quæ non consistit: t solum in cõtentione sermonis potius conquiretis, ut xxxvii. di. omnẽ uim palea est quo facto umbram solam imaginariam, omni quidem effectu uacuam in eis poteritis reperire xxxvii. dist. unio. extr. de consue quanto. oratorique aperte dicetis: Recede, recede: loquela tua non illuminat cecum, non sanat ægrotum. nec tuetur cliẽtulum, sed impugnat, xlv. dist. in. recedite. Nec propter eius paleam aream. uestræ rectitudinis

ADDITIONES.

2 Dicit. ¶ Epi. l. in fin.
b Vrbem. ¶ Ibi uideas in ii. gl.
c Etc. ¶ Vt ī. eo. §. uer. modus.
d Dic. ¶ Vt dixi ī. §. proxi. n prin. ult. col. & clamaui quod statim allegatum est xxi. Octonarius.

tudinis relinqueris: ut xxiii q.vii.c i. imo secernētes uentilabro recti iudicii granum uestrum ab eius paleis. vt in præ. c multi in fina lici dicetis calculo, quod palea est: vt xxxii q.4. recurrant in fin. vi debunt que recti, & letabuntur, & omnis iniquitas oppilabit os
20 suum: vt psal. cvi. † ¶ Vel tali.

FORMA. Callida quadam ac multiplici argumentatione ius nostrum pars altera auferre contendit: ita vt si fides verbis adhibeat, ut non verba pro uerbis, sed res reportaret pro uerbis Sed Deo propicio. si uerba dederunt, uerba etiam reportabunt. Hæc leguntur xiii. q. i. capitu. ecclesias §. ad hæc callida. licet ergo per aduocatum partis alterius multa & satis eleganter sint proposita, & authoritas me moueat proponentis: a iure non tamen dissentio, Nam & si authoritas Tuberonis excellens fuerit, tamen Iurisconsultus propter hoc a Seruio non dissentit. ff. de supel. leg Labeo. Et quidem partis aduersæ, &c ut s. in forma, sapiens ¶ Vel ita:

FORMA. Noti sunt, uobis, domine iudex, qui uentos de thesauris suis producunt, nubes quæ ab extremo terræ educunt, ut in Psa. cxxxiiii. & xxiiii. q. i. non afferamus. Aperiunt namque fontes scientię: qui cum non habeant aquam doctrinæ, promittunt imbrem uelut nubes propheticæ, & turbinibus exagitantur mendaciorum: loquuntur grandia, & totus sermo eorum falsitas est: ut de pen. dist. 2. si enim inquit. vltra medium, uer. hi sunt fortes. & ii. q. vij. sequuti sunt. ad finem contra illud, Nolite multiplica
a re loqui sub limia gloriantes. ut in Cantico, Exultauit a. Venientes namque in altitudinem maris, tempestas demersit eos: vt in Psa. lxxiii. posuerunt enim, secundum Phophetam, mendaciū spem suam, & in mendacium operis sperauerunt. C. de sum. tri.
b liquet. §. j. b Vnde quia, vt ait Ouidius, Nullum tempus fuit nobis morosum in fabulis conficiendis. & v. q. iiii. in loco. in princ. & ar. ad hoc xxxvii. dist. capitu. i. & 2. & cap legimus. & xxvi. q. v. nec mirum, in prin. 2. col. ver. his igitur. quia per oblectamenta fabularum, mens incitatur ad incentiua libidinum: vt ea. dist. capitu. ideo. Idcirco fabulis ex aduerso propositis: quia ponde re carent, nec causam tangunt, non proposui respondere: sed descendam ad ea, quæ ad causam faciunt: & quæ clientulum meum iuuant: ut ff. de verb. oblig. quæ extrinsecus, ¶ Vel ita:

FORMA. Nihil omnino respondere propositis auditorum gratia, vtile non uidetur: ne forte credar responsionis penuria declinare certamen, & ne in auditorum animis contrarius uestrum quisquam credulitatis scrupulus relinquatur: vt xiiii. distin. in mandatis. in fin. idcirco his, quæ sunt ex aduerso proposita, licet pondere careant, nec ad rem faciant respondere intendo. Et primo ad hoc, quod prius dixit, &c. Et seruamodum in responsionibus, quem dixi s. ver. post hoc. in fin. & quem ponit Gratianus, xiii. q. i. d §. ad hoc calida. & papa extra, de verb. sig. abbate. & de reiud. abbate sane. & de concessio.
c præ quia cūctis c. & in multis aliis. & Ang. xxviii. q. i. sic enim ne que. ¶ Vel ita:

FORMA. Sunt nonnulli. qui dum æstimari hebetes nolunt, sepe se in quibusdam inquisitionibus plusquam expediat exercē-
21 tes, ex nimia subtilitate falluntur. † Subtilitas enim immoderata, dum plus quam decet, exercetur, actionis suę rectitudinem ipsa confundit, xlix. dist. hinc etenim. circa princ. ver. paruo autem & ver. nasus etenim. Hos igitur talis domi. us, qui paulo ante proposuit imitatus, uolauit super pennas ventorum: vt Psal. xvii. oculos suos trans cęlum leuans, ultra profundum terrarum & abyssi in quoddam inane demergens: vt xxxvii. dist. nonne. & steras dolosas non iure attulit, quibus non rationis, sed uoluntatis arbitrio, quod uoluit appendit: vt 24. q. i. non afferamus. Posuitque os suum super cælum, lingua transeunt super terram: ut
21. distin in tantum. & in Psal. lxxii. non attendens, quod cito, sepe ruit, qui super astra uolat: non attendens etiam, quod
20 contractus, de quo agitur, sit bonæ fidei. † Et ubi bona fide agitur, non est de iuris apicibus disputandum. ff. manda. si fideiussor. § quędam. & quod subtilitas nimia in iure reprobatur aperte. ut extr. de iudiciis. dilecti. ergo huiusmodi ambagibus reprobatis, ut C. de compen. l. fi. ad ea, quæ de facto tetigit. & de iure sic sub epilogo respondeo. dixit enim &c ¶ Quod si alter per maximas dialecticales argumentatus est sic dicas.

FORMA. Locutio scripturarum secundum cuiusliber scientię proprietatem accipienda est. Habet enim omnis scientia quędam propria locutionis genera, quę cum in aliam transferuntur, uidentur absurda: vt 37. dist. locutio. palea est, orator, ille quę audistis, omnem vim inuentorum suorum in dialectica posuit.
23 † Quæ, secundum philosophum, non habet uim constituendi, sed studium destruendi. Sed nec in ea placuit Deus pater & filius & spiritus sanctus: ut ea. di. omnem. pal. est. sine quibus nullum boni operis superest ædificium: ut i. q. i. cum Paulus. Dialecticorum enim tendiculæ phantasmata sunt, & imagines, quæ cito pereunt & soluuntur: ut ea. distin. vnio. & eorum garrulitas & argumenta sophistica reprobantur: ut ea. dist. c. legimus §. hic etiam. cum per ea sæpe uiri ecclesiastici opprimuntur: ut 24. quæst. 3. transferunt. ¶ Vel si allegauerit poetas, dicas sic:

FORMA. Orator ille, quem audistis, amatoria Buccolicorum versuum, seu Vergilij, uel Ouidij in suæ assertionis testimonium allegauit, non attendens, quòd per figmenta poetarum mens excitatur ad incentiua uitiorum: ut ea. distin. ideo. quare meretur corripi: sicut & Hieron. ob hoc ab angelo est, correptus: ut ea. dist. legimus. ¶ Vel sic, si naturales libros induxit.

FORMA. Orator ille physicus, uel naturalis perscrutator, qui nempe oculos trans cęlum leuauit, & ultra profundum terrarum & abyssi, in quoddam inane demersit, ociosis philosophorū subtilitatibus se inuoluens: cur in uanitatem sensus & mentis obscuritatem lapsus est: ut ea. dist. nonne. & cap. ecclesiasticis. palea est. ¶ Vel sic, si inducit multos versus:

FORMA. Orator ille, quem audistis, iam bene feruet, qui magnam metrorum multitudinem congerit & distinguit: ut
24 ibidem. † Vel si dixit de geometria, uel astronomia, vel arithmetica, uel musica, uel medicina, uel grammatica, & huiusmodi, dicas quod licet veritatem habeant, non tamen sunt scientiæ pietatis: vt ea. distin. si quis grammaticam. imo despecta sunt, & in desuetudinem abierunt: quia in errorem mittunt: ut ea. dist. legimus. §. hic etiam & 26. quæstio. 2. capitu sors. §. his ita. in fin. & leguntur ut repudientur: ut ea. distin. legimus. ¶ Vel sic, si disputat de uiribus uerborum, prout faciunt sæpe dialectici & grammatici.

FORMA. Orator ille, quem audistis, accurate de uerborum viribus disputauit, non attendēs, quod indignum ualde est, quod iuris scientia regulis subiaceat Prisciani: ut ea. distin. indignum.
25 † Nam dum uerborum proprietas attenditur, sensus veritatis amittitur: ut extr. de verb. signifi. prætereo. & uerborum disputatio pertinacibus est relinquenda, secūdum Tullium, curiosis, qui de his, quibus non expedit facile disputant: ut extra, de re iud. abbate sane. prope fi. lib. 6. Ad omnes autem præmissas formulas cōcludat sic. Sed certe excusari meretur. nam non uoluntate, sed potius grauissima necessitate propter inopiam, uidelicet iuris & rationis noscitur id fecisse: vt 37. dist. qui de mensa. in fi. & c. 1. & 10. dist. si in adiutorium ¶ Postmodum uero surgat aduocatus redargutus, & dicat sic:

FORMA. Nemo recte personam reprehensoris suscipit, nisi qui suis actibus errata condemnat. 31. dist. nemo. Seneca quoque vir prudentissimus & consul, ut Institu. de fideicom. heredit. §. & in Neronis ait: Si tibi ipsi non imperasti, ut taceres: quomodo ab alio silentium exigis? Et in Cato. dicitur: Qua libertate potes alios corripere, dum tacite tibi respondeas eadem, quæ corrigis, commisisse. Nam male castigat, quem sua culpa ligat. 25. distin. capitu fin. & 26. di. una. capitu si quis de 24. distin. 10. §. quod ergo. 3. quæstio. 7 § quod ergo. dominus ille dilatauit super me os suum, ut in Psalmo 34. & visus est sermonem meum redarguere de prolixitate uel impertinentia, uel nimia subtilitate: sed si racuisset, philosophus fuisset. Sicut dicit Horatius, de quodam minus bonos uersus conficiente: Prius enim debuit à se repellere, quod in alio uidebat reprehensibile. Nam iudicandus, alium iudicans, seipsum condemnat: ut de poe. distin. 6 capitu. i. ver. iudicās. & seq. & 40. distin multi. Et prius debuit de suo trabem, quam festucam de oculo educere alieno. 3. quæstio. 7. capitu. infames. §. testatur. Per me etenim sufficienter, quæ circa factum & ius conueniunt, facta sunt, quibus nondum responsum extitit ex aduerso. 43. dist. in mandatis. in fin. & 23. quæstio. 4 Nabuchodonosor. respon. i. Ipse uero quod intellexit, retulit: sed quia non bene intellexit, non bene retulit, nec decenter: ut 36. quæstio. 5. nec mirum. uersus fin. per unam colum, versi. quod intellexit, &c. Imo disciplinā meam odiuit: & sermones meos retrorsum proiecit: ut in Psal. 49. Non attendens illud Salomonis, Prius intellige: & tunc increpa. Prius-
d quam scrute. is, non reprehendas. 11. quæstio. 3. eorum. d Vnde de plano fateor, quod uitium animi est indignis: & non intelligenti-
26 bus scientiæ secreta vulgare: ut 43. distin. capitu. fin. † ¶ Quia non sunt proiiciendæ margaritæ ante porcos: vt ea. distin in mandatis. & 11. quæstio. 3. nolite. prope fin. imo oportet eum, qui rudes allo quitur, eorum ingenio se aptare, & uerborum ordinem pro audientium

ADDITIONES.

a Exultauit, ¶ Sumpto de priore 2.c.
b §. 1. ¶ Alias est sub l. inter claras. & habetur Esa. 28.
c Cūctis, ¶ Lib. 6.
d Eorum, ¶ Ad literam non habemus: sed conuenit quod habetur Eccles. 91.

dientium capacitate dirigere: vt 8. q. 1. oportet. Cum igitur ille nondum sufficienter militauerit scholasticis disciplinis, ut extra, de elect. bonæ. 2. respon. 1. cum oporteat in talibus prius animas, & postmodum linguas fieri eruditas: aut in proœmio Digestorum §. illud vero saris. idcirco adhuc Donatum sectetur, & ad ostium vigilet Prisciani: vt 86. distin. cum multa. extr. de æta. & qualita. ca.
27 fin.† ¶ Vel ita:

FORMA. Sicut ait Boethius, Tot sunt artis hostes, quot ignorantes. Orator ille, quem audistis, visus est me redarguere eo, q̃ aliqua dicta philosophorum & poetarum vel gentilium inserui dictis meis. Sed certe eo ipso quòd hoc vituperat, se illa ignorare demonstrat. Nam vituperatio artis testis est ignorantiæ, & secundum Hiero. Nemo bene iudicat quod ignorat, & arg. 11. quæstio. 3. eorũ. Non enim malũ est ab his explasumere. alioquin Moyses & Daniel, sapientia, & literis Aegyptiorum, & Chaldeorum non paterentur eruditi: nec Paulus aliquos versus poetarum suis indu
a xisset scripturis: vt 37. distin. turbat. [a] nec Hiero. de consc. distin. 5. nunquam. nec Augu. 26. quæstio 5. nec mirum. nec Iurisconsultus. ff. de re. di. in tantum in fine. ibi: Cœnotaphium, &c. & Institu. de contrahend emp. §. pretium. nec Isido. extr. de uerbo. sign. forus. §. lis autem. nec Innocen. 1111. de iureiur. quemadmodum. nec Daniel, Ananias, Misael, & Azarias doctrinam Babyloniorũ didicissent, si id peccatum esse scirent: vt 37 distin. qui de mensa. Non ergo absurdum est, si quis aliquid ex eruditione communi, ac liberalibus studijs, quæ forte in puericia attigit, ad assertionem suæ propositionis edicat: vt 37. distin relatum in fin. vnde si
28 tacuisset, philosophus fuisset.† ¶ Vel sic:

FORMA. Sicut ait Seneca 1. Declamationum, c. 2. Crescere ex mea proposito inuidia homo, qui se melius iactare, quam defendere potest. Orator ille cum se nequiret defendere, in meam depressionem noluit se iactare, non attendens, quod omnis iactantia à bonis est moribus aliena: aut 6. quæstio. 1. imitare. Ignorãs etiã regulam veritatis, qua prohibetur quis commendãdi sui causa dicere, quo minor alius fiat: ut 1. quæstio. 3. si quis vero. Quia animo arrogantia tentus nimia nescit humiliter proferre, quæ dixit: sed orando in quodam sibi uidebatur culmine residere, astantes ut lõge infra se positos uelut in ima conspiciẽdo: ut 46 dist. habet hoc proprium. non attendens etiam illud Eccle. 32. capitu. Importune noli extolli in sapientia tua: qui enim postulat, alium contemnere non debet: ut 8. eod. §. in princi Sed caueat: nam quanto gradus altior, tanto casus grauior. ar. de pen. dist. 2. in prin. & 1. q. 1. pueri. ¶ Vel sic.

FORMA. Deus laudem meam ne tacueris quia os peccatoris & dolosi super me apertum est: locutus est aduersum me lingua dolosa, & sermonibus circumdedit me, & expugnauit me gratis &c. ut in Psal. 108. Vel sic:

FORMA. Verba mea auribus percipe Domine, intellige clamorem meum, &c. Psalmo 5. Vtrum autem audietur patronus rei uolens iterum replicare, dixi s. e. §. ver. cæterum. ¶ Potest quoque utriusque partis aduocatus sequentibus uti præfationibus, & primo sic.

29 FORMA. Quia fides ueritatis verborum, &c. ver. deinde. † Et ipse legislator captiones & superfluitates uerborum excludit: vt C. qui admit. ad bon. poss. l. ut uerborum. & extra, in proœmio Decre. §. sane. C. de no. Co. comp. ver. quib. ideo uerborum prolixitate depulsa, ad facti veniо qu stionem, quæ est talis, &c. Vel talia ad captandam benevolentiam:

FORMA. Ad iudicis pertinet officium in causis iusta exaudire desideria patronorum: ut dixi s. e. in prin. Cum igit iste pro iustitia sua iure, cuius uos noui electorem sedulum ab antiquo. ff. de iustit. & iur. l. 1. & 12. quæstio. 2. cum deuotissimam. & ad quam ex debito teneminі: ut j. ver. uel tali ad iusticiam scio quòd benignam mihi prebebitis audientiam, cum pro ea insisto precibus
30 obtinenda.† Nam superfluum est, precibus postulare, quod de iure communi competit: ut C. lib. 10. de thesauris. l. unica. Veniam igitur postulãdo ad principalem uenio quæstionem, quæ talis est, &c. ¶ Vel tali:

FORMA. Tempore indigemus, ut aliquid maturius agamus,
50 distin ponderet. Nam lenta virtus & cunctatrix ante iudicat, quam incipiat, de pœn. distin. 4. inter hæc hircum. ver. velox. Reuerende domine, licet in conspectu vestræ prudentiæ non debuerim uacuus allegationibus apparere: vt de consec. distin. 1. omnis Christianus. tamen negotijs variis impeditus ad plenum deliberare nequiui: aliqua tamen intendo dicere, ut termino satisfaciam præstituto: quare supplico & obtestor, ut si quid minus compe-
31 tenter adiecerim, parti meæ non præiudicet, nec noceat.† Nam linguæ lubricum non est ad consequentiam pertrahendum. ff. ad l. Iul. ma famosi. 2. quæstio. 3. si quis iratus. & precis uitium superet precantis affectus, ut de cons. distin. 4. si non sanctificatur. ¶ Vel tali.

FORMA. Cum superuacuis laboret impediis, qui solem certat facibus adiuuare, vt 6. quæstio. 1. si omnia. nec adiectione indigeat plenitudo: ut ibi, & 96. distin. bene quidem. in princip. vestra industria & fides explorata, quam in causis geritis: vt ff. de officio præfecti prætor. l. unica. prope finem. adeo cunctis patet, ut nequeat non esse notoria, nec indiget commendari. ff. de in integr. restit. l. 1 extr. de cohab. cleric. tua. extra, de cleric. excom. ministr. illud in princ. de qua confisus cum vestra gratia accedo ad propo
32 situm principale.† ¶ Vel tali:

FORMA. Quidam modus antiquitati placuit, cui debetur reuerentia: ut extr. de transla. quanto. & 9. quæstio. 3 conquestus. 55. distin. priscis. in princi. 2. quæstio 6. anteriorum. ver. illud etiã. & ff. de iur. immu. semper. Nunc uero nostri nouitas temporis alium per usum amplexa est modum, ad instar eius, quod legitur Institu. de satisd. circa princip. & §. sed hoc hodie. Antiquis enim præfationum placuit solennitas: ut ff. de ori. iur. l. 1. hodiernus vero eas aspernatur visus. vt not. supra eod. §. in princip. In hac igitur parte prærogatiua fultus consuetudinis, cuius transgressio pœnam habeat: vt 11. dist. in his commendationum de vestra gratia semotis præludiis, ad eam, de qua præsens versatur intentio, transitum facio ad quæstionem, quæ talis est, &c. ¶ Vel tali, ad iusticiã obtinendam:

33 FORMA.† Cum summum bonum in rebus sit, iusticiam colere: vt 12. quæstio. 2. cum deuotissimam. ad quod domine iudex, ex vestro tenemini officio: ut 9. quæstio. 3. cum scimus, quia non est iudex, nisi in eo sit iusticia: ut extr. de ver. sig. forus. & 23. quæ-
b stio. 2. capitu. 1. iuxta illud [b] Iuste iudicate filij hominum. [c] Iuste
c facite iudicium. Scio, quòd tanquam iustus & rectus iudex, statera in manibus habebitis, & lances iudicij æquo libramine appẽdetis: & solum Deum præoculis habentes, omni gratia & fauore postpositis, sine personarum acceptione procedetis, non declinantes ad dexterã vel sinistram, & unicuique quod suum est reddere studebitis. extra, de accusat. capitulo qualiter. 1. de in. nouit §. sed forsan. & de re iud. cum æterni li. 6. 45. dist. omnis qui extr. de elect. cum inter uersas in fin. & Institu. de iusti. & iure
34 in princip. ff. eod. iusticia. extra, in proœ Decre. †Iuste enim iudicanti non aduersabitur quicquam. C. de sum tri. inter claras. supra §. proxi. uer. item de iustitia. & sequen. quæstio igitur talis est, &c. ¶ Vel sic:

FORMA. Sæpe tempus & hora non patitur plenius deliberandi sumere consilium. vt ff. de exerci. l. 1. 5 distin. baptizari. 26. q. 6. hi, qui. & s. in forma, uel tali tempore. Vnde mora, quę sæpe periculosa est, me ad loquendum sine præfatione inducit. extr. de elec-
d tion. cum inter. ¶ Vel tali, si fieris coram papa:[d]
35 FORMA.† Si pallet facies, si iuuẽt labia, si lingua balbutit, si mẽbra cætera contremiscunt, si ante illum loqui paueo, qui in apostolatus cathedra, & in eminenti præeminentis ecclesiæ specula cui est omnis ligandi ac soluendi potestas, & cui obediunt imperia, & regna terrarum famulantur: mirandum non est, quia sum velut passer ante thronum Dei & agni, & sicut plumbi fistula aquam producens insipidam & turbatam. Sed cum, pater sancte, sitis Dei & hominum mediator, & uobis curæ sit etiam de pusillis, nec apud uos sit acceptio personarum, de solita fidens clementia, ante sanctitatis vestræ conspectum loqui præsumo. Hæc probantur 19. distin. enim uero. 22. distin. capitulo 1. & 2. 24. quæstio. 1. quodcunque. extr. de maio. & obe. solitæ ad fin. 1. quęstio. 1. si fuerit. 10 distin. quoniam. extra, de no. ope. nunc. capitulo 2. ad fin. de renun. nisi cum pridem. §. pro grauitate. de iudi. nouit. § sed forsan. 63. dist. sanctorum. ¶ Vel tali coram Imperatore.
36 FORMA.† Serenissime Romanorũ rex, Romani Imperij moderator, & semper Auguste, qui super solium gloriæ triumphali in throno Imperialis culminis fulgore mirabili rutilatis: qui etiã cuncta iura in armario vestri pectoris conseruatis, de iure & iustitia, cuius estis, tam cultor quàm debitor, loqui coram maiestate vestra præsumo, suppliciter postulans, ut aures imperialis clementiæ præbeatis. ff. de his quæ in test. delen. proxime. 97. distin. ca. 1. ext. de ma. & obed solitæ. ¶ Vel sic coram eorum vicarijs, uel delegatis.

FORMA. Cùm digna vox in maiestate regnantis, uel cum sedis Apostolicæ prouidentia vos suum uicarium constituerit: uel vobis

ADDITIONES.

a Turbat. ¶ Vbi satis de hoc.
b Illud. ¶ Psal. 56. dicitur rectè iud.
c Hominum. ¶ Ic. 2.
d Coram papa. ¶ Hic de quinque exordijs, quæ in ultima charta ponit Aegi, fecit unum, & eius etiam fine allegatione iurium fuerunt inferiora, vsque ad ver. cum autem premissis, potuit etiam quędam exordia discipuli, cum est collega magistri, uel contra magistrum.

vobis causam talem ex certa scientia commiserit, & vestræ industriæ iusticiæ claues co mmiserit, decet vos illorum typum gerere cunctis parti in iusticiam reddendo, grauatis indebite opem ferendo, & fortiorum insolentias reprimendo, &c C. de iegi.l.fign. extr. deoffic delega. capitul fina. xciii. di.capitu. fin. xciiii.dist capit.1.ext.de rescr.super literis pro e finem.¶ Vel sic coram Cardinalibus:

37 FORMA.†Cum præclara sitis ecclesiæ luminaria,& candelabra splendore iusticiæ radiantia. ¶ Vel sic:

FORMA.Cũ ecclesiæ Dei sitis principales bases, & colũnæ, vtpote qui vestrorum virtutibus meritorum vicarii Iesu Christi lateri assidetis,qui mundi cardo est:& vos exinde dicimini cardinales,quorum prouidentia & consilio mundus,velut ostium cardine,gubernatur,confidenter ad vos possunt, recurrere,qui iusticiam alibi nequeunt obtinere. xcii.dist.diaconi sunt. in prin. &c. sacerdotes.ii.quæst.vii accusatio.ver.hæc & alia. extra,de transla. episc. c.inter.ver.nó enim.&c.seq. vi.q.j.quisquis cum militibus. ext.d off.leg.c.pe.xxii.dist sacro.ancta.in fi.¶ Vel sic generaliter coram quolibet iudice.

FORMA. Quædam mihi corã vobis audaciam tribuunt proponendi. Primum, clementia, qua singulis benignum præbetis auditũ. Secundum iusticia, qua æquali statera libratis audita. Tertium, quia in camo [a] mansuetudinis,& fræno rigoris maxillas constringitis sagentium a iure, ac rationis tramite deuiare, ipsos habenis regiminis ad viam rectitudinis reducentes. Quartum, quia iusticiam foueo, & postulare intendo, quam libenter vos colere scio.ff.de off procon. nec quicquam § circa. xlv dist. omnis.extr.de re iud.cum æterni.lib.vi.C.de iud.l.properandum. prope prin.xii.q.2.cum deuotissimam.¶ Vel sic:

38 FORMA. A picturato verborum fastu abstinens,† in simplicitate, quæ amica veritatis est, loquar, quę ad factum nouero pertinere. Aurum nanquæ eloquentiæ a rubiginis scoria expurgatur, dum prolixitas abiicitur, & insistitur breuitati:hic enim dulcius humanis auribus, velut, balsamus instillatur. 1. q. 1.capitu.Marchion. 38. distinct sedulo. extr. de dolo & contumac veritatis.xxxvii.distin.legimus §.hinc etiam. & xlviii. distin. c.j.& s.ver deinde.¶ Quod si plures aduocati sint ex altera parte, sic dicet partis alterius aduocatus:

FORMA.Causa tua multitudinis onerosæ me superare satagit machinationibus cauillosis Sed ecce accepi & apprehẽdi phare tram canonum, & arcum legalem, chordamque iuris utriusque extendi,allegationum sagittis sagittare cupiens,& ferire iuris nostri noxios inuasores:& quanquam sim in hoc certamine singularis, iusticiæ tamen clypeo præmunitus imminentium non metuo multiplicata agmina bellatorum.¶ Si uero sint plures ex eadem parte,sic dicet unus illorum.

FORMA.Copiosa & celebris domini P.discretio mirifice corda audientium recreauit:& velut auster perflans in hortum iuris canonici & ciuilis fecit in gyrum illorum aromata suis fratribus redolere. Soluit enim præsentis quæstionis nodum, & plene causam instruxit:adeo vt aliis propositionibus non sit opus. Sed vt eius pareamiussionibus, pauca dicam. ¶ Si vero ei iniungatur vt prædicat, sic dicet.

FORMA. Velut balista præmittor ad allegandũ conflictum, non quod scientiæ merita exigant, vt præferar in dicendo: sed vt mei comilitones iuris in hostes gloriosius valeant triumphare Vel sic: Sed quia in castrorum acie ordinata debiliores aggressores præmittuntur, vt fortiorum uires clarius elucescant: vt s.

39 §.iam nunc.ver. porrò†¶ Cum autẽ præmissis exordiis patroni causarum ad factum descendere uoluerint:vt super eo ius constituatur,sic poterit dicere.

FORMA.Licet ius,quod finitũ est,& certum,uariari non possit:ut ff. de iu. & fac.ignorant.l.in omni factũ tamen sæpe uariari potest.arg ff ad muni.ordine.Quare de facili posset iudicantis religio circunueniri,quantumcunque sit in iure peritus; quia facti ignorantia prudentiores sæpe fallit:ut in præce.l.in omni. & s. §. nunc tractemus & idcirco factum ante omnia recitabo:quod tale est,&c Vel sic:

FORMA. Quęcunque in lite fiunt,uel ad factum,uel ad ius referuntur, adinstar eius, quod legitur C. de hære.institu. cum proponas. Nam quælibet quæstio est uel facti, uel iuris:ut ff. de usuris.mora.Cum igitur ex facto ius oriatur:ut s. in §.nunc tractemus. in prin idcirco prius factum breui relatione referam, quam super edificem iura: quia ubi non est fundamentum, nullius boni operis superest edificium: ut s. e. § uer. post hoc. Vtar tamen breuitate, ut excludam captiones & superfluitates uerborum. C. quiadmi.ad bonor. pos.ut uerborum. C. de testa. cũ antiquitas. & s. eo. uer. deinde series autem facti talis est, &c.

40 †¶ Porro in processu iudicii in diuersis casibus aduocati aliquibus uti possunt prefationibus: de quo exempla aliqua supponamus.& primo sic:

FORMA. Lege cautum habetur, quòd edicta prætorii eõsoria sic non debent:ut ff.de iudic.si prætor.ext.de cland.desp u ca.fi.§.pen.extrã,de matri.contract.cõtra interdi ecclesiæ.c.i. c filiis concor.nec leges iudiciorio esse debent.C de bon.quæ lib.l.fi

b §.ubi autem extra, de except.cum inter. [b] & idcirco ne uestrum iudicium eluso.rium sit, diligenter inquiratur primitus, an tale mandatum sit sufficiens,extra,de procur.in nostra.in fi.C.eo.licet.¶ Vel sic cõcludet& idcirco talem, qui ad uestrum non curauit uenire mandatum,animaduersione debita puniatis.extra, de do.& cõtuma. prout.ff.si quis ius dicen.non obtem.l.uhica.C. de iudic.l. properandum

41 FORMA †Cum de omnibus confiteri uideatur,quisquis subterfugere iudicium quæritut extr de præsum. nullius. uestra aperte videre potest prudentia,qua iuris prærogatiua pars aduersa fulciatur: quæ per excogitata quidem subterfugia retardare nititur negotium principale ¶ Vel ita.

FORMA. Cum id,quod infirmari, uel uituperari potest, diligenter debeat præcaueriut ext de ser.non or capitu. 1. solicitus, domine iudex, esse debetis,ut uires mandati primitius discutiatis: uel personam actoris, uel rei examinetis, an cum eis iudicium ualeat exe: cere, ne processus in posterum iure ualeat irritari.¶ Vel sic.

FORMA.In qualibet iudiciorum parte, oculũ iudicãtis oportet cuncta rimari,& mediatione sedula intueri,ne in aliquo circũueniri ualeat religio iudicantis.20.q.vlti.iudicantem.extra, de fide instru cum Ioan. prope fin.extr.de off.dele.super quæstionum. §.nos autem. in fin. §. Et inspicere debet. iudex quid euenire potest:vt ff loca.si quis domum.§.j.& quod infirmari potest,præcauere.extra,de ser.non ordi.c.1.ideoque solicitus,domine iudex, &c.vt s. proxi.¶ Vel ita.

c FORMA Euidenter intelligit, qui hoc prudenter attendit, [c] quare momentaneæ dilationes dari petũtur,quæ nullum,uel modicum petenti afferunt adminiculum,sed retardãt negotiũ principale. Vnde,domine iudex, vos,ad quem spectat lites dirimere, vt ff.si cer.per.quidam.& ff.de noui ope.nuncia.l.1 §.& post operis extra,de dolo & contu.finem.& de resti.spol.frequens.libr.6. dilationes huiusmodi denegare debetis.Quod si opponitur, q à iure conceduntur:vt 3.q.4. ca inducię.§ sparium. & iuris beneficium nemini est denegandum: ut in auth. colla.4.sed hoc. 28. distinct.de his.ext.de secundis nup.§ pe.& fina.attendite, si placet,

42 qua mente locutus fuerit legislator:ut ff.ad exhib.l. pen. †Mens enim potius,quam verba spectatur:vt ff.de supel.lega. l. Labeo. 38.distin.sedulo.extra.de uer.b.sig.præterea. Malitijs ergo aduersarij obuiantis indulgendum non est,extra,de rescrip.plerunque. ¶ Vel ita:

FORMA. Iuris probata docet ratio ordinem in causis debere seruari adeo,ut si quid ex substantialibus omissum, seu præpostera tum extiterit:iura decernant irritum,quod inde sequitur,& inane:ut C. de senten. & interlo.omn.iudi.prælatam.C. de iura. ca.l. 2.§.sed quia uerenur. extra, de lite conte.capitu.unico. ff. de fideicommis. liber.generaliter.§. si quis. quia ex his quæ inordinabiliter acta sunt.nihil potest ordinabiliter agi.extra. de accu.qualiter.1.Igitur procuratos, ut secũdum iuris ordinem procedaris: ut uester processus teneat, & ne ex hoc pars nostra in aliquo lædi possit. Hæc brauitatis causa exempli gratia sufficiat memorasse.

43 † ¶ Sed nunquid aduocatus in causas leges & canones allegans, debet iustico id petenti ipsas materna lingua proponere, ut ille intelligat? Et uidetur, quod sic nam nemo respondere cogitur in iudicio, nisi prius quæ proponuntur, intelligat. 5. quæstio. 2.relatum. 11. quæstio. 3. quid ergo Item nemo lege aliqua obligatur, nisi quæ lex continet, sibi plene referantur ut in authent. ut factæ no.constitutio.§. sancimus colla. 5. 18. distinctio. capitu.fin.Nec etiam obligatur quis respondere ad uerba non intellecta. extr.de sponsal.ex literis.1.ff.de uerbo.obliga.l.1.§. fin. Ad hoc etiam facit 63. distin. capitu.fin.ibi,uitium animi,&c.ff.de eden.l.1.ff.de inter.actio.de ætate § nihil.Contra,qa ignorans ignorabitur. 37. dist.c.fi.debet etiam talis querere interpretem.ff.de uerbo.oblig. l 11.in fi.63.distin.Adrianus So.dicunt H.& Bart.quod tenetur sic

d allegare, quod à iudice & à parte [d] intelligi possit.argum.pro eis 28 quæstione. 1. capitu.sic enim neque. prope finem. ubi dicit

e Ange.ad Polientium], cum quo contendebat:[e] Intelligis ne quid dicam

ADDITIONES.

a In camo. ¶ Sumptum de Psal.31.
b Cum inter. ¶ De ele.commissa.§.porro.lib.6.
c Attendit. ¶ Miror quod non allegauit de tempor.ordin. literas.in
d Parte. ¶ j.hoc temperat.
e Contendebat. ¶ Et sic loquebatur pars parti,non iudici.

dicam? an in hoc explanando aliquando diligẽtius immorabor? Attende vt rem ipsam explanandam tanquã in conspectu declarandam planiori sermone ponamus. Ad idem facit 24. quæstio. 1. opi. ibi, nostris sci moribus agnoscamus, &c. & 22. quæstio 2. is autem ibi, vt eis quisque in alterius notitiam, &c. Dominicalis quæstio est 65 Vel dic, quod si iudex est literatus, sufficit si sibi fieri fidem, & allegationes exponi. argu. C. de condi. ob turpem cau. l. 1. extra, de rescrip. inter cæteras. C. si aduer. credit l. 1. ff. de probatio ni l quinquaginta. Nam iudex postea exponet parti, vel aduocato idiotæ: vt C. de litigio. auth. litigiosa & hoc vtilius est aduocatis, ut idiotas à causis excludant. [a] Index enim explanando fatigabitur: ficque illos eiicier cum pudore. †¶ Si autem iudex sit illiteratus. vt C. de iudi. certi. quia forte est baro, vel comes: tunc sic debet aduocatus proponere. vt à iudice intelligi possit. alias enim iudicare non posset: vt de pœn. distinctione 6. capitulo. j. versus finem. ver. iudiciaria enim, &c. & 11. quæstione tertia, eorum. In quibus autem causis leges vel canones sint allegandi, & an allegationes omissas possit quis repetere, dicut j. de dispu. aduoca. §. post hoc autem. in fi. vbi plenius prosequere hunc tractatum.

a 44

ADDITIO.

a Excludant. ¶ Vt dictum est ſ. §. 1. ver. item quòd non habet. & fuit hoc dictum Ro. rub. 19. de causa edenda, ubi distinguit ut hic.

SVMMARIVM.

¶ De cautelis & officio aduocati actoris.

1 *Aduocatus actoris, quæ ratione oporteat sagaciorem & diligentiorem esse aduocato rei.*
2 *Euangelicum illud: Neminem in via salutaueritis: quomodo actoris aduocato debeat adaptari.*
Iacula minus feriunt, quæ præuidentur.
3 *Breuiloquus esse non debet actoris aduocatus, ita ut de causæ contingentibus aliquid omittat.*
4 *Actoris aduocatus quomodo debet esse prudens sicut serpẽs, & simplex sicut columba.*
5 *Actoris aduocatus superstare debet generalib. tanquam inops specialiũ, ne eius intentio citius agnoscatur.*
6 *Nihil tam indubitatum, quod non recipiat quandam solicitam dubitationem.*
7 *Aduocatus caute recordari debet omnium, quæ in iudicio dicuntur.*
8 *Cautus esse debet actoris aduocatus, vt si possit prius agat possessorio quam petitorio.*
9 *Studere debet actoris aduocatus peritura & replicationes destruere exceptiones.*
10 *In criminalibus quomodo debeat procedere aduocatus.*
In maioribus magis est consulendum, & cautius agendum, quia circa ea maius periculum vertitur.
Commendare debet actoris aduocatus personam, in quam crimen dicitur esse commissum.
11 *Rationes quæ sint, quas in sui commodum debeat aduocatus actoris iudici allegare.*

a .7. §. Consequenter de cautelis & officio aduocatorũ pertractandum est. [a] Et prius de aduocato actoris. Secundo, de aduocato rei. Tertio,
1 de aduocato utriusque simul discutiamus. †¶ Et quidem [b] aduo
b catum actoris cui portat pondus diei & æstus, qui etiam debet laborare ad ampliandum causam suam: vt 4. quæstio. 4. nullus vnquam. oportet esse sagacem, & subtiliorem & diligẽtiorem quã. rei aduocatum. Nam reus in duobus casibus obtinet: scilicet si absoluatur, vel si non condemnetur. Actor vero in uno tantum, scilicet si sibi reus condemnetur. ff. de reg. iur. quoties & l. nemo. 6. quæst. vlti. actor. & c. quod autem. ff. de reiud. capitu. fin de cau. poss cum ecclesia. in fi. de fi. instru. inter dilectos. in fi. Difficilius ergo est ad victoriam per unam viam, quam per duas peruenire argumen. C de dona. sancimus. in fin. & 40. di. ante omnia. 32. dis. ca. 1. 4. di. statuimus. Ad eius autem spectat officium laborare, vt
2 cito reus condemnetur: † vnde iuxta præceptum Domini dicen-
c tis apostolis, [c] Neminem in via salutaueritis, id est, non implicetis vos aliis non necessariis, vel inutilibus: ne impediãt iter vestrum, seu negotium differatur in prin. medio & fine tam in proponendo, quam in concipiendo libellum, & in formando exceptiones: & alias sit breuiloquus, non concionator Italicus. 5. q. 5 c. fi. §. sed aliud. Plura enim effundens instruit aduersarium: & suum propositum nimis explicat, quod facere non debet: ut ſ §. iam nũc. ver. cautus tamen. Nam, Tela nocent leuius, visa volare prius. datq; occasionem concionandi & differendi, ac phylacteria dilatan
. 5. c. 1. & magnificandi fimbrias: sicque de seipso conque
. à quo vitij causa & occasio ꝓcessit. C. ad l iul de adul. l fi. ff. de min. reus. ff. de excu. tu. quinquaginta. ext. de eo, qui cog.
3 consa. vxo. suæ. c. discretionem. argu. 32. q. 5. c. 1. & §. 1. & c. quanto. † Non autem sit adeo breuiloquus, vt de causæ contingentibus aliquid omittat: nec per nimium compendium ad magnum veniat dispendium: ut in constitutione Digestorum, & extra, de re iudic. abbate sane. prope finem lib 6. extra, de accusa. qualiter, secundo, prope fi. & vide j. de libel. conceptio. §. ad huius. versi & in summa. Si enim plura proponat, grauat seipsum in probationibus: quia ei mos gerendus est. ff. de proba. circa. extr. de proba. li-
4 cet. †¶ Item habeat astutias serpentis, ne alterius insidijs supplantetur. 6. q. 1. ex merito. in fin. 16. q. 1. si cupis. imo potius vulpinam simplicitatem: ostendat enim se simplicem: & sic aduersarius eum minus verebitur, & cõtra eum parum sibi prouidebit. Si enim esi astutum existimaret, solicitus esset ad vulpeculam capiendam: vt
d extr. de purga. cano. inter solicitudines. resp. 1. iuxta illud, [d] Da o c
5 casionem sapienti, & sapientior erit. 24 quæst. 6. vides. in fi. †¶ Itẽ cautus sit, vt tanquam inops specialium superstet in generalib. vt sic simplicitas prætendatur: & ne eius intentio agnoscatur. ff. de iur. fisci. ita utatur etiam ambiguis & duplicib. sermonib. tanquam propriorum expers, vt possint ad diuersos trahi sensus. 37. distin. relatum sicut ille, qui dixit, Reginam interficere nolit, timere bonum est: & si omnes consenserint, ego non contra dico. Hęc enim verba possunt ad malum, & ad bonum retorqueri intellectum: & tunc accipiet verba pro eo, & eius stabitur interpretationi. ff. de iudicijs. l. si quis intentione ambigua. ff. de verborum obligatio. inter stipulantem. §. 1. 22. quæstio 5 humanæ. extra, de spõsa.
e ex literis. 1. [e] & uide in præd. vers. summa. Tales enim simulationes vtiles sunt, & tolerantur, exemplo Iehu regis Israel, & Dauid, & aliorum: vt 22. quæstio. 2. utilem. cum suis concord. extr. quod
6 met. cau. c. 1. †¶ Item caueat, ne alleget publice legem pro eo expresse facientem: sed eam iudici, cum necesse fuerit, dicat ad aurem: & per eam ipsum informet, ne aduersarius contra illam sese valeat in responsionibus præmunire: quia nil tam indubitatum est, quod non recipiat quãdam solicitam dubitationem. In auth. colla. 4. de tabel § si uero indignus. uersi. proinde hic. Et leges sæpe calumniantur, ut C. de legi. non dubium. & cauillantur, ut ff. ad Tertul. l. 2 §. tractari. & de regu. iur. ea est natura. & captantur. ff. ad exhib. l. penul & possunt trahi ad diuersos intellectus, prout unusquisque præsumit: ut in præ. capitu. relatum. & iunge
7 quod not. infra de dispu. § porro. ver. in summa. †¶ Cautus quoque sit, ut recordetur omnium, quæ dicuntur: ut ſ. §. iam nunc.
f ver. cautus tamen. ¶ Studeat insuper secundum [f] Vber. quantum cũque sit peritus, vt, si potest, iudicium sine libello & sine iudiciaria solemnitate procedat: ut eius intentio latius procedat, & difficilius à re, uel actione, seu causa proposita cadat: ut ff. si men. fal. mo. dixerit. l. prima, in prin. vers. sin autem. & ne libelli forma longas capiat disputationes, sicut sit in curia Romana C de edẽ edita. extra, de iudicijs. capitulo, examinata. De his autem negotijs, quæ de plano procedunt, habes ff. de off procon. nec quicquam §. de plano. C. de naufra. l. pen 11. quæstio. 1. si quis cum clerico. & no ſ de off. om. iudi §. posti emo & j. de lib concep §. nunc dicendum. & infra. de inqui. §. quãdo autem Vt autem obtineas in causa sine libello procedi, allega, quod boni præceptoris est lites minuere: &, quod parcendum est laboribus partium & expensis. ff. si certum pet. l. quidam. ff. fami. erci. heredes § de pluribus cum suis concord. extr. de officio deleg. cum te cõsulente. extra, de restitutione spoliatorum. frequens. lib. 6 Hæc autem obtinent, nisi sit tale negotium, ex quo oriatur actio, sine qua nemo experiatur. ff. de negotijs gestis. l. si pupilli §. fi. Vtrum autem tunc sit de substantia libellus, not. j. de libel. concept §. utrum †¶ Cautus etiam sit, ut prius agat, si poteſt, possessorio, quam petitorio: quia commodius est possidere, quam in rem agere. Institu. de interdictis. §. retinendæ. extra, de restitutione spoliato. c. ex conquæstione, & c. in literis. & c. item cũ quis ff. de iud. si de vi. C. de reiuend ordinarij. & si expedierit in lite cõtestata, poterit de possessorio ad petitorium habere recursum. extra, de cau. possess. & proprie. pastoralis. ff. de vi & vi armata. cum qui sundum. Item cautus sit, ut aliquid coram iudice reuocet in dubiũ, & super hoc faciat iudicẽ, p

reo

ADDITIONES.

a Consequenter. ¶ De cautelis & officio aduocatorum pertractandum est.
b Et quidem. ¶ Secundum Vbertum de Bob. versicul. cum breuiter mihi char. v.
c Apostolis. ¶ Lucæ 10. in prin.
d Illud. ¶ Prouerb. 9. cap.
e Literis. 1. ¶ Ibi dixit exempla de verbis duplicib. & uide quod not. 22. q. 2. nec artificioso. ff. de pac. dotalib. l. cum pater. in gloss. 3. ff. ſ. §. iam nunc. in princip.
f Vbertum. ¶ Vbi ſ. in prin.

reo interloqui,ne reus eum postea valeat recusare: quod dic, ut
9 supra in titulo de recusat.§.fit autem. † ¶ Item studeat destruere exceptiones per iura, vel per replicationes. extr.de testibus.ex tenore C. de contrahenda & committenda stipulat. optimam. extr.de his quæ fi. a maio. part.capi. c. ex ore. Item caueat,ne sibi sit contrarius in suis petitionibus,vel appellationibus: quod si sit,non audietur.extr.de appel.solicitudinem in fi.arg. lxxiii.dist. gesta. 23.q.7.c.j.C.de mu.pe profesio tua. Aduocatus tamen rei variis & contrariis potest vti exceptionibus. ff. de excep. nemo. & ff.de inoffi testa.l.papinianus.§. papinianus contra veterani.& §.sed nec impuberis. Tamen si aduocatus erat, proponendo contraria præiudicat domino præsenti, & non contradicenti: quod dic,ut infra in tit.de confess.§. postremo in prin. Item cautus sit multipliciter circa libelli conceptionem:quod dic,ut infra de li-
a bel.conceptio. §. fin. ¶ Cæterum [a] si † causa sit criminalis, caute
10 procedat: quia circa maiora maius periculum vertitur: vt 42. distinction.quiescamus. & ideo in his cautius est agendum. 7. q. 2. capitu. fi. & magis consulendum.ff. ad Car.l.1.§. 1. & diligentius est tunc res examinanda.C.de appel.addictos.& ad hoc C.de proba.l.fi.C.ad l.Cor.de fal.vbi Debet igitur aduocatus actoris commendare personam, in quam crimen dicitur esse commissum. arg.ff.de re mil.omne.§ 1.ff.de pœ.aut facta.§. 1.quæ est de pœ. dist. 1.debet etiam notare vtilitatem personæ delinquentis, ff.de iniur.si plures.ff.de ince.rui.nau.pe.dus §. 1.ff.de pœnis. quædam. Item etiam magnitudinem excessus: nam atrox iniuria vulneris æstimatur. Instit.de iniur.§.atrox ex magnitudine.ff. eodem.prætor.§.fina.& qualiter est res mali exempli. Et ad hoc ff. ad l. Cornc.de sic.l.4.§.1.ff.de pœnis. si quid. §.abortionis. C.de preci. Impe.offeren.l.1.ad finem Dicat etiam qualiter magna suadeat ratio,vt pœne præstentur.ff.de fideiuss.si a reo.§.pen ff.depos.i.bona fides.C.ad l.Iuliã repe.l.j.Et qualiter potestates dẽt esse speculũ successoribus C.de priua.carce l 1.C.ad l.Iuliã de vi pu.l.fi.de pœnis.l.si postea:& qualiter facilitas veniæ.&c. vt extr. de vi. & ho-
11 cler.vt clericorum.& 23.q.4.est iniusta.in fine. † Et qualiter innocentes tradit exitio, qui liberauit exitia cogitantem, vt ibidem. & in authentica, de man.princip. §. quod si delinquentes. C. de commer.& merc.l.2.& qualite, cum impius interficitur, &c.xv. q.1.nec is,qui.Et qualiter per hoc multorum salus, &c.C. de fer. prouinciarum.in fine Et qualiter domini pereunt, &c. xlv. dist. sed illud ext.de iud cum non ab homine.ibi, non possint esse perditioni,&c.Et qualiter non est crudelis,sed minister legis, qui malos percutit:vt 23.q.v.non est crudelis.& c.seq.& in pluribus aliis capitulis ibidem.

ADDITIO.

a Cæterum. ¶ Iste ver.ad literam fuit Alb. Gal. de acc. ver. sed qualiter. & hoc vsque ibi,qualiter cum impius,& vide quod dicam j̃.§.prox.in fi.

SVMMARIVM.

¶ De cautelis & officio aduocati rei.

1 *Fauorabiliores sunt rei,quam actores contra reum.*
Tutius est condemnandum absoluere, quam absoluendum condemnare.
2 *Rei aduocati officium quod sit.*
3 *Aduocatus rei non debet sine iudicis licentia a iudicio recedere.*
4 *Homo semel malitiæ deditus,cuncta mala conatur adinuenire,*
Aduocatus rei debet fideliter iuribus,non fraudibus,se tueri.
5 *Rei quilibet aduocatus,in quibus specialiter cautus esse debeat.*

1 8.§.Sequitur videre de aduocato rei. Et quidem ille secure clientulum defendat. Nam † fauorabiliores sunt rei,quam actores ff.de reg.iur. fauorabiliores.Et tutius est condemnandum absoluere, quam absoluendum condemnare. ff. de pe.absentem. in prin. extra, de proba. ex literis.in fin.& de fide instru.ea.inter dilectos.in fin. ff. de actioni & obliga. Arrianus. 26.q.vl.allegant. 23.q. 4.quam magnum. & capitul. qui secundum. & capitu. seq. non dico hoc, vt aliquem contra conscientiam iuuet:sed cum quilibet præsumatur esse bonus, vt extr.de scrutin.in ordi.facien. capitu. unico. Nec præsumatur esse immemor suę salutis: vt 1. q. 7. sancimus. securè laboret, ꝙ reus absoluntur:donec, contra eum fuerit probatum. ff. de probatio. ei qui.C.eo.actor quę est vi.q.vlt.C de eden. qui accusare. 2.q.3. sea.at quia non statim qui accusatur,reus est,sed qui conuincitur. xv.q.vltima. capitu. fin.in fine.& C.de accusa.l.fi. in prin. & sæpe
2 falso crimina imponuntur. 2.q 1.capitu. multi. in fin. † ¶ In primis ergo sciendum est, quod officium eius est, causam extenuare,& fugere & differre. 4. q. 4. nullus vnquam. In auth. de litig.§. omnem.collat.8. Vnde & reus fugitiuus est: & sic in lege vocatur.C.de iudiciis l.properandum §.& si quidem. Sic tamen fugiat,ne contra eum ex nimia fuga iudex præsumat:vt ix. q. 3.decernimus.in fin.ff.de euict.si ideo.Nam qui iudicium refugit,apparet eum de iustitia diffisum. xi.q 1.Christianus. in fi extr. de præ-
a sum.nullus.¶ Item,secundum Vbert.[a] die termini,non compareat mane, sed sinat aduersarium primo venire, & tandiu expectare donec tædio affectus recedat, & tunc ueniat vel saltem ultima hora diei,iudice pro tribunali sedente:quia tota dies cedit: nisi dictum fuerit,vt certa hora dici compareat.vel aliquid agat. Insti.de verbo.obliga.§. in dicm. versicu.ac nec eo. Sed & si viderit aduersarium absentem, potest tempestiue venire, & cum iudici accusare,& priusquam veniret,redire. Cum autem actore recedente vel ultima parte diei venerit, præmissa qualicunque mora de excusatione:ostendet,quasi importune, se voluntarium & paratum in causa procedere, & de dilatione dolere: vt sic iudicem placet,non prouocet, & inter hæc suam scribi faciat comparitionem:& nisi iudex dixerit ei,quod expectet, potest recede
b re, secundum eum [b].† ¶ Ego tamen dico, quod non debet sine
3 iudicis licentia recedere: alioquin contumax est. ext. de iudi capit. 1.xi q.3.certum.C.li. 10.de decur.si quis decurio. Licet enim apparuerit, non tamen processit:cum tamen ad hæc duo teneatur.argumen.extra,de dolo & contu.capit.cum dilecti. Demum præsente actore,vel recedente, petat a iudice ab instantia iudicij se absolui: quod si obtineat, cum recedat,faciat licentiam & absolutionem scribi. Si uero actor instet, sedeat aduocatus rei, & taceat:& se dormire fingat:sicut sagaces sæpe faciunt aduocati:cum iudex, ei dixerit, Responde obiectis:tunc lente & pigre surgat,quasi ex citatus a somno,& supplicet iudici pro audientia benigna:vt s. in §.nunc de exordiis.in prin.deinde iudicem commendet:& quantum poterit blandiatur eidem:vt s.eod. titu. §. hic dicendum.ver.cum autem.ad fi, præmissa tamẽ prius protestatione,& ea iussa scribi,quod quicquid dicet, vel faciet, salua tamen sit ei omnis exceptio tam dilatoria, quam peremptoria: vt extr.de dilatio.c.fi.nec per ea,quæ dicit,vel proponit, consentit in eum tanquam in iudicem, nec actorem, tanquam legitimum admittit:de qua protestatione habetur C. de lit.contesta. l. unica. ff.quibus mod. pignus vel hypo solu si debitor.& l fin.ff. si quis
c cau.l.2. in prin.[c] ¶ Verum præmissa doctrina non illuminat cæcos:nec animæ salutem informat: imo sicut scriptũ est in Psalm. 36.Qui malignantur:exterminabuntur.Vnde consulo, ut comparet fideliter in termino: & se iuribus, non fraudibus, tueatur.
4 † Quid enim est, quod homo semel malitiæ deditus,non adinueniat;vt in authenti colla. vi.vt hi qui obli. se perhi. ha. res mino. prope prin.Nam omnis ætas prona est ad malum. 12.q.1.omnis ætas.ideoque potius est ad bonum quam ad cõtrarium informanda.Item recepto libello,si ei offeratur,duas habet vias:vt no
5 tat. j̃. de libel. concep §.sequitur.ver.hoc etiam not † ¶ Item sit cautus, vt a conspectu iudicis sine aduocato actoris non discedat:ne ille aliquid in eius absentia proponat, quod iudicem mouere possit.Item iudicem sæpe moneat, ne aliqua recipiat, quæ non sint in actis vel quæ non fuerint communiter lecta. quæ dic vt j̃. de disputa.§.porro.versic. & no. Item sit cautus, ne subito, sed deliberatione præmissa respondeat,vt s.eod.§.nunc de exor. in prin.Item sit cautus, vt, cum petitionem viderit inepte formatam, vel alium defectũ in aliqua parte iudicii, propter quem debeat processus annullari, taceat, & in finali calculo hoc reseruet,Vel dic, vt j̃. de libel.conce.§.ad huius.versic. cautus etiam sis.Item sit cautus,ne partem instruat in responsionibus factis:vt
j̃.§.proxi.ver.Item sit cautus ne clanculo.Quæ autem his desunt,
d vide j̃.de compari.in termini.[d]

ADDITIONES.

a Sequitur. ¶ Secundum Vber. ultra medium ver. de officio. charta mihi 13.

b Secundum eum. ¶ Vber.scilicet,vbi s.

c In prin. ¶ Hucusque quasi ad literam Vber,

d In termin. ¶ Inhoneste se habuit auctor,qui s.§. prox.in fin. specialiter instruxit aduocatum actoris in criminalibus causis. & aduocatum rei tacuum dimisit sed imputemus Alber. Cal. qui non plus dixit. vbi s. In illis ergo supplendo dicet aduocatus rei sic, domine iudex, pondero certas regulas,quę in criminalibus ab utroque iure sumuntur. Quarum prima talis est, ꝙ diligentior fiat examinatio, vbi de salute vel de pernicie hois agit. C.de ap.l.addictos supplicio.Et merito:quia vbi maius periculum, ibi cautius incedendum,de ele.vbi periculum. in prin.lib.vi.ff. ad Carb.l. 1.§.sed &si quis.Constat autem maius fore periculum in parua criminali quam in magna ciuili.ff.de pœn.in seruorum facit 23.q. v. capitu. 1. ¶ Secunda quã dat lex,C.de pœnis.qui sententiam,quæ præcepit, in sententiis criminalibus hoc temperamentum teneri,vt non prius capitalis seueraque sentia
c

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

conuictus,& sic in subiecto flagitio deprehensus,vt ipse etiam vix ea,quę cõmittit, negare sufficiat. Facit 17. quæstio.4.vxor felicis. & ut patet ex l. respiciendum. ff. eod. titu.non est in his seueritatis gloria exquirenda:imo debet iudex temperamentum benignitatis legum seueritati miscere. Cui conuenit 45.distin.disciplina.& c.sunt nanque. & capit.sequen. ¶ Tertia est, quòd ex præsumptionibus quis criminaliter damnari non debet. extr. de præsumpt.literas.ff. de pœnis.absentem.unde licet Salomon 2.Reg.3.capitu.filium rectitui iusserit suæ matri ex præsumptione uiolenta:non tamen subripientem de plagio damnauit.habetur hoc de præsumpt.afferte. Facit quod post Innocen.& Hostiensē.scripsi eod.tit.quia uerisimile. ¶ Quarta est, quòd damnandum oportet prius disertissimis probationibus & luce clarioribus esse conuictum. C. de proba.l. fin.canoniza ta. 2.quæstio. 8. sciant cuncti. Ad idem 5.quęstio.6.Epiphanium.& Hier.in expositione Symboli dicit, quòd magna,ut credantur,idoneis & indubitatis testibus indigent. ¶ Quinta est, maleficium non probari,nisi per testes, qui interfuerunt,& uiderunt, & dicant sub suis obtutibus maleficium fore commissum. 3. quęstio. 9. testes. ff. de ęstionib.Lunius facinoris. §. testes.C.de ero.mil.ann.l.pe.§.hic uero adiiciendo,lib.12.& in aut.de testa.§.sancimus.col.6.¶ Sexta.quòd testes sine integrę opinionis & famę.Si enim hoc in ciuili requiritur.C.de testi.l.testium facilitatem.ff.eod.titu.quęsitum in fi.& in tantum hoc requiritur, quod sola infamia facti ipsum repellit.ff.de sena.l. Cassius. ubi de hoc. fortius igit hoc in criminali.ext.de testi.testium.C.lib.12.de agen.in reb.l. ex eo. ¶ Adde ea supra dicta sunt verba Oldradi, furto sic transumpta ex eius consi. 192. incipi.viso diligen.

SVMMARIVM.

1 *Aduocati utriusque partis in quibus debeant esse cauti.*
2 *Nouus aduocatus sciat se potius iuuare debere partem,rei , quam actoris.*
3 *Rei certare uidentur de damno uitando,non de lucro captando.*
4 *Diligentia mater est omnium artium,negligentia uero nouerca est eruditionis.*
5 *Falsitas est immutatio ueritatis.*
6 *Aduocatus an possit instruere clientulum in responsionibus facti.*
7 *Pestis nulla peior ad nocendum,quam familiaris inimicus.*
8 *Aduocatus cautus esse debet , ut scripturam in iudicio productam ore suo non legat.*
9 *Quæcunque fiunt uel dicuntur in iudicio ab aduocato, debent à iure uel ratione fundamentum sumere.*
10 *Falsam legem pro uera,uel abrogatam allegans in iudicio, & iudex , qui eam recipit,falsi crimen incurrit.*
11 *Infideli totus mundus nihil est.*
Turpes lites turpiores habent aduocatos.
12 *Infidelis & falsarius in iudicio in hoc à mutis animalibus differunt,q̃ illa mansuescunt alentibus:illorum rabies ipsos,à quibus est nutrita,uepascitur.*
13 *Aduocatus legens falsum instrumentum, uel falsum testem.si scienter fecit,debet ut falsarius puniri : & qualiter constare possit de scientia ,uel ignorantia.*
14 *Pluribus intentus minor est ad singula sensus.*
15 *Consuetum est alias aduocatos iurare debere , ne causam contra conscientiam,uel desperatam reciperent.*
16 *Proponere debet aduocatus in iudicio sub conditione , seu in modum exceptionis.*
17 *Causa perdita per imperitiam aduocati,an aduocatus teneatur,sicut & in dex.*
18 *Aduocatus dolo faciens,ut clientulus perdat causam,nil certius quod teneatur.*
19 *Actio de dolo quare non datur contra adultum,qui dolo fecit, quòd causa sit perdita.*
20 *Aduocatus causam prorogans ex industria,qua pœna puniatur.*
21 *Ligantur homines per uerba,sicut boues per cornua.*

¶ De cautelis & officio aduocati utriusque.

* 1 9.§. Vtriusque * partis aduocatum esse oportet.† Et primo si sint plures ex parte una , simul super quolibet deliberẽt dubio: vt aduersarij magis timeãt, & ne quid inconsiderate depromant: vt 5. quæstio. 5. capitu fin. quæ dic vt supra eod §. iam nunc. versicu. porro. Item sit cautus, vt quærat à clientulo qualem causam foueat : & quòd faciat sibi dari facti exemplum.Item querat solicite de probationibus:quo facto , clientulo consulat , sicut debet. Item clientulo victoriam non repromittat. Itẽ si res exigit,aliũ sibi associet aduocatũ.Item causæ secreta non pandat , & alia , quæ dic vt supra eod. § nunc tractemus.Item iudicem commendet,& sibi studeat placere,non eum prouocare,nec prouocato etiam respondeat:quæ & alia dic vt supra eodem.§ hic dicendum. Item cautus sit ne aduocatum, contra quem patrocinatur , conuictus irritet , sed nec eum multum commendet: sed diligenter eius singula dicta notet. quæ & alia dic vt supra, eodem. §. iam nunc. Item cautus sit , vt semper consulat in causa peritiores,quod dicitur supra eodem.§.nunc tra
2 ctemus. & infra de libell. concept. §. ad huius. in princip. †¶Sit etiam cautus,maxime aduocatus nouus , vt potius iuuet partem rei,quam actoris.Nam iura fauent reo:& citius,poterit obtinere: & poterit etiam uti pluribus defensionibus ad defendendum se & causam suam. ff. de regu. iur. fauorabiliores. & l. nemo ex his. Instit.de interdic.§.retinendæ.3.quæstio.9 iudicas ff.de actioni.& obli.Arrianus,extra,de proba.ex literis.& supra §.proxi.in princ. Et leuius est fugere , quam impetere . Nam talibus fugitiuis iura subueniunt.extr.de exceptio.cum inter.& capitu dilecti.capitulo
3 fina.†Et rei uidentur certare de damno uitando, non de lucro captando. Vnde eis iuris ignorantia lapsis subuenitur.C.de iur. & fac. ignoran. quamuis. Præterea periculosum est nouo aduocato esse pro actore,propter libellos formandos,& alia mul a,quæ
a occurrunt: quæ de facili comprehendere nequit. a Item cautus sit antiquus aduocatus , ut nouum timeat : qui leges & iura in promptu habet, tanquam nouiter ex studij fornace eductus. argumentum. de consecratione.distinction.secunda. liquido. & qui tanquam inanis gloriæ cupidus feruet nimia diligentia in vincendo:ex quo fit,vt sæpe obtineat contra antiquos, qui vt plurimum sunt desides & remissi. † Diligentia etenim est mater omnium artium in suo opere:negligentia vero nouerca est eruditionis : vt 83. distin.nihil. sed & nouus deferat antiquo , saltem propter ætatem. ff. de iure immu. semper . & 2. quæstio 6. anteriorum.versicul.illud etiam. Item , sit cautus , ne clanculo loquatur testibus:in quo de facili peccat:si enim testis minus dixit, aduocatus factum ignorans supplet : & sic instruit . Vnde si à te quæritur,an sibi loquutus fuerit aduocatus, dices quòd sic : ita in infamiam vulgi veniet:quia eum subornasse credetur.Hinc est,quòd nobiles & maiores nomina sua in contractibus inseri non patiuntur:sed aliorum nomina inscribi faciunt.ff.de auctorita. tuto pupillus §.penul.C.de contrahen. & commit stipula. optimam. extra , de his , quæ fin.à præla.sine con.ca.capitu. quanto.in fin.nec enim decet virum bonum causam suam falsitatibus adiuuare.
5 † Nam falsitas est immutatio veritatis: ut in auth colla 6. de instru. caute. & fide. in princip.& penitus aliena est à veritate. extr. de celeb. miss. in quadam. §. cæterum.Quærere autem à testibus, non tamen instruendo eos,quid de causa sciant,vt clientulo certum possit præbere consilium aduocato non interdico: vt suprà eod.§.nunc tractemus. versicul.facto autem. & vide infra versic.
6 item caueat ne fallam . † ¶Sed nunquid clientulum potest in responsionibus facti instruere? Videtur quod sic : nam & tutor & curator instruet minorem , qualiter respondeat : vt C. de aucto. præst. clarum. ergo pari ratione aduocatus, qui est quasi tutor clientuli. Sed dic , quod dissimiles sunt : quia aduocato non est officium suum damnosum:sed tutori sic, si aliquod damnum pupillo contingat. Debet ergo principalis per se factum proponere,nisi sit omnimode simplex:vt ext.de iudi.pastoralis . & ad factum per se respondere, sine aduocati instructione. Aduocati tamen sæpe faciunt illum cuncta negare , & sic deierare : quamuis illud non semper expediat : vt ff. de tribu. l.illud § penult nec fieri debet.C.de indi.vidu.l.2 ext. quod met. cau.cum dilectus. Et scias , quod contra instruentem aduocationem , vel testimonium , proditum est sena.consul.Libonianum, de quo mentio fit ff.ad l.Corne.de fal.in rubri. Est etiam de sena. consul.Libo.& infra in tractatu libellorum de fide instrumen.ad fin.Et sufficit dari pignora,uel fideiussores, uel iuramentum præstari super ipsa corruptione. de quo dicut in lib. R of. in titu. de senatusconsul.Libo.& infra,in titu.de positionibus,§.3.iuxta fin. Habet autem locum prædictum senatusconsultum in instructione facti, non iuris. Nam sæpe instruimus aduocatos in iure : puta respondeas sic ad talem legem.licet aliter se habeat iuris veritas.Nec in senatusconsultum incidimus. Vbi autem aduocatus instruit in facto,cum se habeat aliter ueritas rei:tũc habet locum. Falsitatem enim committit,quæ & est immutatio veritatis : ut dixi. & infra versicul. item caueat . Potest autem docere clientulum quatuor modis respondere:ut infra de position.§.nono. versic.item nota. ¶Item studeat aduocatus scire probationes , & iura , & secreta causæ partis aduersæ,ut illas possit efficacius impugnare , & se securius defensare †¶Quia nulla peior pestis ad nocendum, quam familiaris inimicus:vt 93.distin.si inimicus.C.de dona. data.de cõsec.distin.3.quomodo exaudit.versicu. si autem quo casu arbiter
7 cogitur

ADDITIONES.

* Vtriusque. ¶ Sic permistim posuit Aegid.rubricam de cautelis aduocatorum.

a Nequit. ¶ Hæc ergo duo consilia dabat fortissima Vbert.nouo aduocato & tyroni de præeligenda parte rei : quod si esset pro actore, in libello formando haberet consilium antiquioris omnino , Suadebat tamen id fieri secretè: ut ex victoria reportaret honorem , & contrarium attribueret consulenti, hoc uide post finitum tractatum de off.iud.uer.si tu es.

8 cogitur pronunciare. ff. de arbi Labeo §. 1. versicu. finge. ¶ Item sit cautus, vt scripturam in iudicio productam suo ore non legat: quia si falsa sit, ex hoc vt falsarius punietur. ff. ad leg. Corne. de fal. falsi nominis ext. de cri. fal. ad falsariorum extra, de exce. præl. inter dilectos. §. præterea. versicu. quid si ad. & seq. Excusaretur tamen prætextu ignorantiæ. ff. eodem, impuberem. §. qui codicillos extra, eodem, dura. & in prædicta decret. ad falsariorum. Videat prius, si est ibi rasura in loco suspecto, uel interlineatura, uel abolitio, vel cancellatura, vel aliud huiusmodi. C. de edicto diui Adriani tol. l. fin extra, de capel. monacho cum venerabilis. de fide instrumen. inter dilectos. vel an possit redargui de aliquo vitio falsitatis. Quod dic vt extra. de crim. falsi. licet. capitulo, quàm graui. & infra de instrumen. edition. §. postremo. & infra de rescri. præsen. § 1. & seq. ¶ Caueat etiam, ne frustratorias postulet dilationes. 3. quæstio. 7. infamis. § tria. versi si quis ex litigatorib. C. de iud. properandum §. illo proculdubio. ¶ Item caueat, ne pecunia, vel prætio litem instructam defendat: alioquin pœna falsi tenebitur. ff. eod. l. falsi pœna. Nec ob pecuniam falsam aduocatum instruat: alioquin tenetur lege Cornelia. ff. eod. l. 1. in princip. & supra versicu. sed nunquid. ¶ Item sit cautus, vt non innitatur suæ
9 prudentiæ extr. de constitu. ne innitaris. & c. 1. † sed quæcunque dicet, vel faciet in iudicio, sumat fundamentum à iure, vel ratione. 1. distinct. consuetudo. & ex scripturis sensum capiat veritatis. 37. distin. relatum. ¶ Item caueat, ne falsam legem vel canonem, cuius auctor ignoratur: vel abrogatam alleget: alioquin falsi crimen incurrit, & deportari meretur: vt ff. ad leg. Corn. de fal. l. 1. & l. eos. & l. fin. & l. diuus. & C. de Iusti. Cod confir §. hunc igitur. & de ve in enu §. has itaque leges. & extra, in proœmio Decreta. in fin licet sit argumen contra extra, de iud. nouit. versi. quicunque
10 lit. Sol. ibi, & 11. quæstio. 1. quicunque. † Qui enim falsam legem pro uera, vel abrogatam allegat, & iudex eam recipit, falsi crimen incurrit: vt in primis concordan. Caueat ergo ne à ueritate discedat, ne mentiatur, ne calumniose alleget. ne peruersè interpretetur. C. de iudici. rem non nouam. § patroni. C. manda. ab Anastasio. C. de iur. calum. l. 2. respon. 1. in authen. constitu. quæ adscrip. & lib. na. in prin. colla. 5. extr. de deci. ad audientiam. Vile enim satis est propter salarij nummum, contemnere Deum: vt 12. quæstio. 1. duo. Quid namque prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, animæ vero detrimentum patiatur? ext. de simo. Marthæus Hinc est quod dicit lex. quod si quis lucro pecuniaque capiatur, veluti abiectus & degener inter viliſſimos numerabitur: vt 3. quæstio 7. capitu. infamis § apud vrbem. & C. de postulan.
11 quisquis. & qui habet aures audiendi, audiat. † ¶ Scriptum est enim. In fideli totus mundus nec obolus est: vt 14. quæstio 4. quid dicam, & qui dicit contra conscientiam, ædificat ad gehennam, vt extr. de restitu. spol. literas. 28. quæstio. 1. capitu. 1. § ex his. quia omne quod non est ex fide, peccatum est ext. de rescrip. capitul. fina. 28. quæstio. 1. capitu. primo De talib. quidem dictum est per
a Propheram: [a] Quorum os maledictione & amaritudine plenum est. Et Seneca ait in libr. 2. de Ira, qualiter oriatur, vltra secundam col. turpes lites turpiores habent aduocatos. & infra Corona pro mala causa, bona patroni voce corrupta. & infra, Inter istos, quos togatos vides, nulla pax est: alter in alterius exitium leui compendio ducitur: nulli ex alterius damno quæstus est: felicem oderunt, infelicem contemnunt, maiores grauantur, minori graues sunt: diuersis stimulantur cupiditatibus: omnia perdita ob leuem vo-
12 luptatem, prædamque cupidine. & infra. † Hoc uno à muris animalibus differunt, quod ista mansuescunt alentibus: illorum rabies ipsos, à quibus est nutrita depascitur. De his loquitur prophera Esaias capit. 10. Vę qui condunt leges iniquas, & conscribentes iniustitiam scripserunt, vt opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerent causæ humilium populi nostri: ut essent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent. Et iunge hic, quod notatur infra de exceptionibus. §. viso versiculo, hac igitur. Quid si aduocatus legit falsum instrumentum: uel falsum testem? Respon. si facit scienter, debet ut falsarius puniri alias non. ut in primis concordan. & extr de crimine falsi. ad falsariorum. & supra versicu. item
13 sit cautus, vt scripturam. † ¶ Sed qualiter constare poterit de scientia vel ignorantia? Respond. ex qualitate personæ legentis. Inspicitur enim an sit persona honesta & diues, & sine suspicione: an uero sit suspecta & mops: & quæ talia facere consueuerit, gratia, odio, vel lucro. ff. de re mili non omnes. §. à barbaris. de testibus. l. 3 in princip. C. si quis Impera. male. l. vnica. de rei vend. in fundo. ff. de accusa. si cui. ext. de pig. illo vos. in fin 46. distin. sunt nonnulli in fine. Item sit cautus ne verbis prouocatus uelit continuo se vlcisci: sed congruo expectato tempore rationis clypeo se defendat. Petat ergo tempus ad deliberandum: sicut quidam sapiens opprobrijs lacessitus fecisse dicitur. 46 distinct. seditionarios. 45. distin. & qui emendat. ¶ Item cautus sit ne passim promodico salario aduocet. Nam ex hoc vilis & degener habetur: vt 3. quæstio 7. capitu. infames. §. apud vrbem. Nec expedit prò modico salario alteram lædere partem. non enim fieri potest, quin lædatur, qui vincitur: quoniam intercessionis beneficio se victum ar
bitratur, vt 14. quæstio. 5. denique. ¶ Item sit cautus, ne plures cau
14 sas simul recipiat. † Quia pluribus intentus, minor est ad singula sensus extr. de cler. coniug. diuersis. Item sit cautus, vt priusquam à iudicio recedat, quæcunque acta fuerint, videat per manum notarii curiæ scripta. Nam si scriptum sit aliter, quam actum fuerit, & in alio termino cõtradixerit, stabitur scripturæ tabellionis. ext. de probatio. quoniam contra C. de re iud. gesta. C. de dona. inter nationibus. Sæpe enim ex breui facti mutatione ius mutatur: vt supra. § nunc tractemus. prope princip. ¶ Item si iudicium declinare intendit, omnia quæ dicet, & petet, faciat cum protestatione, scilicet saluis exceptionibus, & defensionib. suis extr. de dilat. capitu. fin. ¶ Item sit cautus, vt procuratoria & rescripta omnia, per quæ datur, seu fundatur iurisdictio, & breuiter omnia acta faciat iudicis auctoritate transsumi, cui transsumpto stabitur. C. de testament. publicati. extr. de confirma. vti. vel inuti. capitul. penul. Alioquin si perderet, in posterum sententię nõ staretur, si erat de-
15 legatus, quæ dic ut not. extra, de offic. deleg. cum in iure. † Item etiam caueat, ne causam contra conscientiam recipiat: sed quam cito eam desperatam senserit, deserat, quod etiam olim iurare tenebatur: sed hoc consuetudine non habetur. C. de iudic. rem non nouam. § patroni. & argum. ff. de except. doli. l. j. §. item
b quæritur si quis. in fin. & hodie etiam iurare tenetur. vt in constitu. Greg. X. d e postu. properandum. [b] & alibi sic iuret. Tutori enim imputatur, & pupillo ad interesse tenetur, si causam pupilli desperatam ducat. C. de administratione tutorum. si bonam & l. non est ignotum. ff. de administra. tuto. quoties. §. sicut Ignoscendum tamen est illi, qui bonam fidem agnouit: v ibi, & ff. mãdati. Quintus. Item sit cautus, ne facile aliquid confiteatur allegando, sed protestetur: vt supra eod. § iam nunc versicul. ex præmissis. Eius namque confessio, sicut & partis, nocet, nisi fuerit
16 reuocata: vt infra in titu. de confes. § fin prope princip. † Semper ergo sub conditione, seu in modum exceptionis proponat, dicens: non est ita: & si esset, obstat tibi hoc. vt extr. de exceptio. cum venerabilis. Sic enim respondendo, seu excipiendo, non videtur aduersarij intentionem simpliciter confiteri: vt ibi, & ff. de except. non vtique. ff. qui. mo. pig. vel hypo. solu. si debitor infra, de excep. §. viso. versicu. cum igitur. & sequen. ¶ Item sit cautus, vt nihil dicat: seu faciat, quod possit iudicem prouocare. Vnde non sit promptus ad eum, vel recusandum. vel suum iudicem declinandum: sed studeat ei placere, & sæpe sibi loquatur ad aurem: quæ: dic, vt supra. §. hinc dicendum. versicu. caueat etiam. & sequen. ¶ Item sit cautus, ne litem ex industria protrahat: alioquin
17 punietur in duabus libris auri. quod dic, ut infra tit. de exception. §. viso. prope finem. versicu. hanc igitur. † ¶ Quid si per imprudentiam aduocati quis causam perdat: nunquid tenetur aduocatus sicut & iudex: ut infra de requisitio. consi. prope princip. Potest dici, quod imputet sibi qui talem elegit. infra de salar §. sequitur. ver-
c sicul. quid si reus fuit, &c. Vel dic, secundum dominum meum, [c] quod aduocatus tenetur, siue per negligentiam, siue per imprudentiam causam perdat. argument. ff. ad leg. Aquil. idem iuris. ff. lo. & con. cum in plures. §. locator. ff. de offic. præsi. illicitas. §. sicut. extr. de ætate & quali. ad aures. ff. de pœnis. si quis aliquid. §. quis instum. ff. ad leg. Corn. de fal. l. 1. § is, qui. Et breuiter, secundum eum, tenetur, qualicunque eius vitio causa perdatur. argumen. ff. de euic. si ideo. C. eod. l. emptor. extr. de emptione & vendi. capitul. fina. & ff. de tabu. exhibend. l. locum. §. condemnatio. Secus, si ex qualitate causæ, vel ob defectum probationum: quia tunc vitium est materiæ, non artificis: vt supra § nunc de exordijs. versicu. post
18 hoc autem. † Illud autem certo certius est, quod cum aduocatus dolo malo fecit, vt clientulus perdat causam, bene tenetur. ff. de euicti. filius. argumen. extr. de iniu. capitulo fina. 50 dist. sæpe. Et hoc probato, causa restituetur, vt de ea iterum cognoscatur. C. de aduo. diuerso. iud. l. 1. ff. de minoribus. minor magistratus. §. 1. quod uerum est: cum ad hoc actum est contra victorem, ut causa de nouo agitetur, & probata est aduocati præuaricatio. Secus si actum fuisset contra aduocatũ, vt puniatur, qa tũc nõ obesset victori, ut causa restituetur, & de nouo ageretur, qa res inter alios acta, &c. vt ext. de fide instru. inter dilectos. versus fi. & C. quibus res iud. nõ nocet l. 2. & ext. de re iudicata quamuis. Alij tamen dicunt, quod in hoc crimine, & in alijs publicis res inter alios

ADDITIONES.

a Propheram. ¶ Psal. 9.
b Properandum. ¶ Reuocata quia non est in 6. & vide 3. §. 1. uer. it habet. cum sua remis.
c Meum. ¶ In summa, eo. tit. de postu. §. ulti. uer. tenetur etiam.

ter alios acta alijs præiudicat. ff. de iureiu. cum, qui. § in populari bus ff. de accus. si cui. § j. & arg ff de prœuarica. l. 3. respõso. j. Sed quare hoc casu retractatur iudicium, quia hoc non est in procuratione: vt ff. de iudiciis. si prætor § 3. ff. de dolo. l. & eleganter. §. si dolo. Respon. quia contra procuratorem agitur mandatir: vt
19 C. de manda. l. cum procuratore. sed non contra aduocatum. †¶ Itẽ quare non datur actio de dolo ꝯ aduocatũ, vt non retractetur iudicium? Respon. quia aduersarij deprehendit calliditas, quæ sola sufficeret. ff. de iudiciis. Marcellus. Sed hæc ratio non placet. Nam ita bene est agendum contra aduocatum actione in factum, sicut contra iudicem, qui male iudicauit: vt in prædic. tit. de requisit. consil. Est ergo ratio illa: quia procurator per litis contesta. fit dominus litis: vt C. de procurator. neque. quare non rescinditur iudicium. Secus in aduocato: quare rescindit. Sed videtur etiam, quo ad aduocatum non rescindi: vt ff de mi. minor.
20 § j. Sol. ibi. †¶ Porro cum aduocatus ex industria causam prorogat, punitur in duabus libris auri, vt dixi: & nihilominus clientulus eius ex hac dilatione læsus, potest agere contra eum. argu. C. de iudic. properandum. §. illo proculdubio. Sed quid si ex industria aduocati alterius partis sit læsus: nunquid potest agere contra eum? Respon. sic, actione de dolo: vt ff. de dolo. arbitrio. § pe. & l. si dolo. & si ille non fuerit soluendo, clientulus ille restituere tur contra partem aduersam: ne ex dolo eius aliquid lucretur. ff. de eo, per quem fac. est. l. fina. in princip. secundum Vber. Cautus etiam sit, vt vltimo proponat, si potest, & sub compendio reepiloget rationes efficaciores, & magis cogẽtia iura: vt iudex ea melius memoriæ commendet: vt ꝫ. § iam nunc. versi pen. j. de dispu tat. & alleg. § post hoc. in fi Item sit cautus, ut si videatur allegatio nibus superari imprudenter, eludat aduersarium: vt ꝫ. §. iã nunc. ver. verum. ¶ Item cautus sit, vt si putat sententiam contra se ferri debere, non adsit eo tempore quo feretur. quod dicut j de ꝓlat. senten in fin. Item debet legere literas commissionis, & libellos, & facere positiones: ut capiat aduersarium in aliqua positio ne, & sic obtineat. C. de confessis. l unica. sicut Iudæi uolebant Ie-
21 sum capere in sermone. † Nam homines per uerba, & boues per cornua ligantur: ut no. Insti de oblig. in princip. Ex præmissis igit collige, quod Iurisperitus debet esse in consilio cautus, in patrocinio fidelis, in iudicio iustus: quoniam de talẽto sibi credito tenetur reddere rationem: vt in constitut. Gregor. X. de postu. prope
a randum [a]. Quæ autem hic desunt, uide j. in tit. de disput. & alleg. aduoc. Item qualiter aduocati se coram consiliarijs habebũt, uide j. in tit. de conf. requisitione.

ADDITIO.

a Properandum. ¶ Fuerunt hæc verba in proœmio primæ compilationis.

¶ Bald. De Aduocato.

Videat omnis aduocatus, & hic audiat. G. cum. aduocato. li. iudex non debet habere consilium, no. in l. proxime. ff. de his quæ in test. delen. Bal. ¶ Si quis aduocatus est gener alis duarum ecclesiarum, & inuicem litigant, tenetur iuuare ius habentem: si hoc sibi non liquet, tenetur iuuare illam, cui primo promisit operas. l. in operis. ff locati. uer. quid si aduocatus habet in §. 1. G. ¶ An qui iurauit aliquem iuuare, debet expectare requisitionem? Vide ff. de ma. conue. l. 1. §. magistratus. uers. nunquid is, qui iurauit. per G. dic, qꝫ non G. ¶ An salarium aduocati transeat ad hæredes eius ver. sed pone abbas. G. non nisi sit facta mentio hæredis. G. ¶ Laudes faciendas ad quẽ doctorandum & commendandum uide in §. hic dicendum. versi. commendet. igitur. ¶ Qui comparet in termino, & ante recessum iudicis recedit illicentiatus. contumax est ratio, quia uidetur citatus ad duo: videlicet ad comparendum, & ad procedendum: sed iste non processit: ergo, & c. in §. sequitur versi. item. secundum Vber. vide infra. in tit. de appellat. ante fi. §. ille qui cõparuit. & Innocen. de offic. delega. c. consuluit. ¶ Aduocatus potest instruere clientulum suum, & testem in iure, non in facto. §. vtriusque. versicu. nunquid clientulus. G. in facto: vt verum dicat, vt no. Rofr. in titul. de senatusconsul. Libo. Bald. Vide multa pulchra in hoc titu. & vide supra de actore. §. an omnis aduocatus dicatur habere castrense peculium. ¶ Quod aduocatus non respondet positionibus, imo arcetur à conspectu, vide infra. de posi. §. aduocatus. & de confessio. aduocati, vide infra de confess. §. confess. aduocati. ¶ Quod aduocatus debeat omnes attestationes rimari, infra, de probationibus. §. aduocatus. ¶ De modo aduocandi vide per totum titulum de dispu. & alleg. vide supra, de iudic. deleg. §. super causa. uersic. quid econtra. An quis possit esse aduocatus in causa, in qua fuit iudex, vide infra, de petition. senten. per totum. & de interrog. quæ fiunt in iudicio. §. fi. versi. fin. & ꝫ. de assess. §. fi. ver. fi.

a

¶ De teste [a]. Rubrica.

b

NVNC de Testib. [b] aliqua ad instructionem utilem legentium supponamus, dicentes: Quæ possunt cõtra testes opponi. Quando, & qualiter sunt producendi seu. recipiendi. De iuramento ipsorum. De articulis. De interrogatoriis. De testium examinatione. De attestationum publicatione. De rubricis. De testium reprobatione. De numero testium. Quibus testibus magis fides adhibeatur. De ipsorum conpulsione. Et de renunciatione productionis testium.

ADDITIONES.

a Materiam tractant omnes Summistæ, sed per diuersa membra. Ex practicis Pileus in quarta parte ponit rub. de testi. & quatuor post illam scilicet de ip sorum productione, de iuramento, de fide, de rescrip. in instrumento. ¶ Bagar. tractat de his plene charta secunda. ver. quid si testis mistim. usque ad finem. ¶ Tancred. parte tertia fecit de materia vndecim rubricas. Rofr. nil ni si in quantum tractat de Liboniano. ¶ Vbert. de Bobi. mihi charta quarta, de §. si pars aduersa. usque ad §. cum breuiter. satis plene, & ibi de positionibus. ¶ Vber. de Bonacur. nihil. ¶ Ioannes de Deo, Cauilla. v. li. post principium, posuit quatuor rubricas. & de hoc in lib. iud. parte prima, secunda. & 3. sub suis rubric. ¶ Bonag. parte tertia, rubrica, qualiter formentur articuli probandi per testes, vsque ad finem ipsius partis. ¶ Aegi. sub decem rubricis continuis, vna interposita, prosequitur materiam inchoans in xxix. ¶ Alber. Galeo in rubrica, de testi. multum dedit auctori causam dilatandi. ¶ Nepos de Montealba. rubrica contra testes. ¶ Guido de Suzar. vbi de capitulis, super quibus producuntur testes, & vbi de interrogationibus testium. ¶ Roland. doctor aliquid sub rubrica de probationibus. ¶ Gallicus sub tota rubrica de probationibus vniuit duodecim quæsti. in teste, quę in eius productione requirit, & illa eadem duodecim posuit, qui illum in ordine sequitur supra in proœmio in contentione actoris & rei, dubulti. col. Minor ordinarius in charta penultima. ¶ Et sciendum, quod ex prædictis solus Bagarotus diffinire voluit, quid sit testis, dicens: quod testis est veritatis aditor, & opertorum detector. Sed multi veritatem adiuuant, & detegunt occulta, qui non sunt testes: ipse tamen allegat C. eodem. titu. l. eos. & de repu. l. consensu. In quibusdam antiquis iuuenialium, cuius nomen ignoro, sic diffinientem, quod testis est, qui omni gratiæ, & omni potentiæ fidem religioni iudiciariæ debitam possit præponere. C. de testibus. l. eos. canonizata. 4. quæst. 3. testes. Sed illa non est diffinitio testis. multi enim id possent, qui de facto testes non essent: & ideo transeamus cum Summistis omnibus, qui nõ diffinierunt, nec de hoc membrum fecerunt. ¶ Iterum, quia vtile puto, quædam titulum istum tangentia, quæ in quadam accusatione de quodam episcopo facta in curia fuerunt in dubium deducta, communicare dispono, plus remissioni ipsarum, quam prosecutioni vacando. Super delatis commissa fuit receptio testium ad partes. Aliqui per delatores nominatim excõmunicati erant: quærebatur an illi possent illos absoluere pro dicendo testimonio, cum diceretur, quod per alios veritas haberi non posset. In dubium autem esset hoc, nisi illis iudicibus fuisset commissum. de testibus. veniens. 2. in fi. Si commissum non esset. videretur idem de hoc not. de sentent excõmu solet. lib. 6. & super 3. gloss. Secundo quærebatur, an stylus curiæ Romanæ haberet certum numerum testium taxatum, secundum varietatem causarum. Ad hoc simplex Iurista respondere non potest fateri tamen oportet, quod numerus quadrigenarius statutus in decr. c. cum causam. eodem. tit. non est ordinatus. & ibi de hoc. & super glo. pe. & ff. eod. tit. l. 1. in fi. Tertio, quærebatur an quidam testes quos episcopus carceraverat vt iudex, essent per hoc repellendi? Respon. hoc iure non expressum, tamen ex hac causa militur fides testis. in auth. de testi. §. si vero odiosus. Quarto, quærit de familiaribus episcopi per ipsum expulsis propter scelera: an sint recipiẽdi cõtra ipsum episcopum? Ad quod respondetur, quod crimina possent esse sufficiens causa repulsionis: sed quod fuerunt familiares, no. 2. quæst. 7. cum pastor. de accus. nulli episcoporum. Quinto, quæritur de laicis & mulieribus an admittantur ad testimonium contra episcopum. de his j. §. proximo. Et ver. item quod est mulier. cum ver. seq. Sexto. de his, qui aliquam contentionem, vel causam cum episcopo habuerunt. Respondeo, illos non repellẽdos Instit. de exc. tut. §. item propter. & in auth. de testi. §. si vero odiosus. Septimo, de his, qui sunt de genere deferentium episcopum, vel illorum, qui contra episcopum appellarunt. Respondetur, illos admitti. C. eo. titu. parentes & liberi. cum ibi notatis. & dicetur infra. post prin. non tamen sunt tantæ fidei, vt extranei. nam si sola amicitia in aliquo detrahit fidei testi. ff. eod. l. 3. §. i. fortius consanguinitas. ff. de iniu. l. lex Cornelia. cir. prin. quærebat episcopus vltimo, an in productione testium deberetur sibi amplior fauor. quã delatoribus: respondetur quod sic, quia delatoria est illaudabilis intentio. 2. quæst. 7. si quis episcopus. & quia delectat papam testimonium bonæ famæ episcoporum. de accus. licet. in fi. & facit ff. de fer. l. vl. vbi in dilationibus. ¶ plus fauetur reo quam actori.

ADDE, quo ad primum quæsitum. & an excommunicatus possit absolui à delegato, vt ferat testimonium Oldr. consil. cclxx viii. incipiente, licet clausirales. vbi concludit, quod sic, quando alias veritas patere non potest. Consilio vero cxlv. incipiente, quæritur si testes. videtur transire cum contraria opinione, quam dicit tenere Innocen. Hostien. & Ioannem de Imol. in capi. solet. de sentẽ. excom. Verum est quod non aperit, an veritas possit aliter erui. Vide etiam ibi qualiter est in arbitrio iudicis refrenare & ampliare numerum testium: licet decre. causam. de quadragenario loquatur. Et qualiter carcerati per episcopum contra ipsum perhibere possint testimonium, licet non tanta fides debeat adhiberi. Et qualiter seruientes episcopo possint admitti. Et qualiter laici, bigami, & mulieres possint testes esse. In criminali successiue de omnib. hic dictis per Io. And. ibi vide de verbo ad verbum. sed de dictis conf. cclxxviii. ipse non videtur notitiam habuisse.

b Nunc de testibus. ¶ Opponi. de hoc primo tractat opus Iaco. de Ameli, quem nominaui super rubrica de testibus, in fi. quam intitulauit de probatione testium. in quo ponderatis quę infra sub hoc membro scribuntur, nõ expedit laborare.

SVMMARIVM.

1 Inimicus non potest esse testis contra inimicum.
Amicus non potest esse testis in causa amici.
2 Testificari non potest pater contra filium, nec filius contra patrem.
3 Parentis appellatione, qui contineantur.
4 Conclusio, quod pater & mater non possunt testificari pro filijs, in quibus fallit.
5 Pater & mater in testimonio contractus matrimonialis cẽsentur suspecti etiam si contrahentes sint pares.
6 Vir & vxor si se habeant vt excedentia & excessa, an pater vel mater possint inter ipsos pro, vel contra testificari.
7 Pater vel filius, vel duo fratres, possunt simul in testamento vel negotio extranei testificari.
8 Frater admittitur ad testificandum pro & cõtra fratrem in causa ciuili.
9 In causa criminali an frater admittatur p, vel contra fratrem testificari.
10 Par affectionis causa suspicionem tollit in casu testimonij.
11 Socius pro socio, an in testem admittatur pro parte socij, non pro sua.
12 Domesticorum nomine qui contineantur.
13 Producere volens aliquem de sua familia in testem pro eo, debet ante productionem per x. vel viii. dies ipsum ab eo ejicere.
14 Agnati & cognati an dicantur personæ domesticæ.
15 Vir & vxor dicuntur domestici adinuicem.
Pater est domesticus filio & econuerso.
16 Aduersarius volens vxorẽ testificari in causa viri, an sit ipsa admittẽda.
17 Socius an admittatur testis in causa socij, si pars aduersa requirat.
18 Induci non potest testis pro rege vel comite, qui est de regno, vel comitatu licet contrarium obseruetur.
19 Produci domesticum in testem si quis videat & taceat, an ille testis audiendus sit & recipiendus.
20 Iudices facilius inueniuntur, quam testes.
21 Sacramentum repræsentat quandam speciem seruitutis.
Seruus obligatus domino ad præstandum sacramentum fidelitatis, an possit pro ipso domino testificari.
22 Testificari an possit quis de collegio, vel vniuersitate in causa ipsius vniuersitatis, vel collegij.
23 Rector vel prælatus ecclesiæ, an possit esse testis in causa ecclesiæ.
24 Administrator alicuius ecclesiæ si contrahat nomine ipsius ecclesiæ, postea autem reuocatur in dubium contractus, an poterit pro illa ecclesia testificari.
25 Testis pro quolibet peccato mortali repellendus est à testimonio.
26 Testis prætextu criminis repulsus à testimonio, an repellenti poterit crimẽ obijcere.
27 Testis si post datum testimonium efficiatur criminosus, seruus, infamis, vel hæreticus, nil officit.
28 Excipitur contra testem, quod est infamis, vel læuis opinionis.
29 Ferre testimonium est dignitas.
30 Periurus seu in peccato mortali constitutus, an possit dispensari, vt non repellatur à testimonio ferendo.
31 Excipitur contra testem, quod est excommunicatus.
32 Excommunicatus contra excommunicatum, vel criminosus contra criminosum, vel infamis contra infamem, an possint testificari.
Exceptiones plures contra testes.
33 Legatarius potest de voluntate aduersarij esse iudex vel testis.
34 Impubes iurare non potest.
35 Pubes factus an possit ferre testimonium de his, quæ vidit in pupillari ætate.
36 Monachus, canonicus regularis, vel conuersus, vel alius religiosus, sub obedientia positus, non potest esse testis sine eius licentia, cui subest.
37 Excipitur contra testem: quod est socius criminis, seu eodem crimine irretitus.
38 Si quatuor homines dicantur aliquem occidisse, & constat eum occisum, an accusator possit aliquem illorum in testem producere.
39 Vasallo non creditur in testimonio, nisi in defectum probationis.
40 Adscriptitij an possint esse testes.
41 Præsumitur quilibet bonus, nisi contrarium ostendatur.
42 Probatione recepta in iudicio, si iudex pronunciabit recipiendum, appellet is contra quem producitur,
43 Testis si dicat se seruum, vel infamem, vel periurum, &c. forte vt euitet testimonium, an eius simplici assertioni stetur?
44 Testis falsi dicus tres personas offendit.
45 Crimine in vno loco commisso, an possint testes examinari in alio.
Malum debet ibi puniri, vbi committitur.
46 Clericus falsum testimonium dicens, qualiter puniatur.
Arbiter non potest testem punire, sed ad iudicem competentem mittere, vt secundum delicti qualitatem puniatur.
47 Iudex debet ex officio suo punire falsum testem pœna legis Cornelia, de falsis.
48 Teste examinato per solum tabellionem, iudice non præsente, si fiat scriptura, per quam testis redargui debeat à iudice, testis autem negat scripta, an ipsi sit credendum.
49 Testis recipiens pecuniam, vt falsum testificetur, quod tamen non facit, an puniri debeat propter solam pecuniæ dationem.
50 Opponitur contra testem, quod obscure & confuse loquutus est.
51 Interpretatio fit in dubio, vt res potius valeat, quam pereat.
52 Testis debet præsens fuisse his, super quibus deponit.
53 Nomine visus, quilibet sensus corporis intelligitur.
Testimonium de auditu, dicitur perhiberi de visu.
Testimonium de auditu alieno, non valet.
54 Testimonium de auditu, in quib. casibus admittatur.
55 Testimonium de visu reddi debet in casibus visum exigentibus.
56 Cæcus an possit testis esse.
57 Cæcus aut videns, qua forma possint & debeant super iurisdictione alicui ius testificari.
58 Testimonium de credulitate non ualet.
59 Testificari non potest Iudæus, vel Paganus, vel hæreticus contra Christianum.
60 Testis interrogatus si non reddit causam dicti sui, vel si reddat minus sufficientem & ineptam, non est admittendus.
Causam non videtur dare, qui dat incongruam.
61 Attestatio sola sine causa non prodest, quantum ad probationem.
62 Testis deponere non debet super alio, vel aliter, quam super quo fuit inductus.
63 Testis super possessorio inductus, non est super proprietate interrogandus.
64 Testis debet secundum interrogata respondere.
Obreptitia probatio improbatur a lege.
65 Interrogare testem extra capitulum, non est contra, sed præter ius, ideo non est reprobandum.
66 Numeratio & confessio in causa testimonij, paribus passibus ambulant.
67 Iudex debet secundum allegata & probata procedere.
68 Testis receptus pro aliquo in vna causa, potest etiam recipi contra illum in alia causa.
69 Testimonium vnius pro vtraque parte, an sit efficax.
70 Varians testis dicitur, vbi nulla causa assignata dicit contrarium eius, qđ primo dixit.
71 Testem vacillare, quid sit.
72 Testi sedo inducto dicenti contrarium eius, quod primo dixit, non statur.
73 Contra testem verbosum præsumitur, & ideo contra illum exceptio dat.
74 Testis habens causam contra ium, contra quem producitur, an sit admittendus.
75 Conclusio, quod aduocatus non potest in iudicio testificari, quomodo intelligatur.
76 Iudex quo casu possit esse testis.
77 Vbi sunt tres aut quinque iudices, & duo testes, quib. potius sit adhærendum, aut credendum.
78 Venditor an admittitur testis pro emptore vel debitore, in causa pignoris.
79 Iudex productus in testem, an possit ad iudicandum peti.
80 Iudex in testem productus, non debet remanere iudex.
Probandi facultas non est angustanda.
81 Testes idem in omnibus, vel similia dicentes, præsumuntur subornati.
82 Testes discordantes de loco, tẽpore & pſonis, vel sibi contrarij, non probãt.
83 Mulier in quibus causis possit in iudicio testificari.
84 Excipitur contra testem, quod non est probatæ vitæ, vel opinionis, nec est bonæ conuersationis, &c.
85 Publicè pœnitentes, quodammodo sunt infames.
86 Infamia canonica contrahitur per peccatum, & tollitur per pœnitentiã.
Dubitari non potest de illius emendatione, qui publice pœnitet.
87 Mendacium testimonio additum, ipsum testimonium decolorat.
88 Furiosus vel indiscretus a testimonio excipiuntur.
89 Actionem suam alicui ex causa donationis si quis cedat, quia non habebat testes, nisi filios, an tunc cessante causa, poterunt illi testificari.
90 Vitia, quæ opponi possunt contra testem, propter quæ non admittatur in testimonium.
91 Testis in quibus casibus debeat rogari.
92 Ad testem perfectum duo concurrere debent, quibus deficientib. non valet quod agitur.
93 In contractibus omnia præsumuntur solenniter acta.
94 Rogare testes est eis denunciare, vt assistant.
95 Plura si in aliquo negotio requirantur probanda, non sufficit vnum tantum probari.
96 Accusatio, testimonium & ordo, paribus in iudicio passibus ambulant.
Minori causa repellitur iudex, quam testis.

¶ Quæ possunt contra testes opponi

a 1 1.§. Opponitur. aut ē † contra a testem, ꝙ est inimicus, ext. e. quoties. 2. q. i. in primis. ver. sed & de pſonis. C. eod. si quis. & in auth. ibi posita, si dicatur & in cor. vnde sumitur. collat. 7 titu de teste. §. si uero dicatur. c. testium in prin. ext de accus. repellantur &c. cum oporteat. & c. meminimus. & de simo licet. & c. per tuas. 4. q. v. c. i. per totũ. Vel fuit olim, & tunc se vult uindicare. 3. q. [illegible] a. 1. 2. & 3. Vel quod cũ inimi-

ADDITIO

a 2 Opponitur autem contra. ¶ Et 2. vbi satis dehc.

inimicis cohabitat:vt ĩ.ver.item quod cohabitat.&hoc,si est capitalis,uel conspirator, qui nunquam admittuntur, vt ĩ. item ꝙ est conspirator alias autem si sit inimicus propter litem criminalem,ante finem litis non admittetur:sed tpe disputationis disquiritur an sit ei credendum,vel non:vt ĩ. ver. quid si ab vno Inimi-
a cus ergo magna inimicitia repellitur.[a] secus si parua & ff. eod.l.3. in fi.& l.se.& in præ.§.si vero.de q̃ō.l.1.§ preterea.¶Amicus etiã non potest esse testis.4.q.3.versi. si testes.& uersic. testium fides.& hoc si maxima amicitia adstringitur:non aliter.ff.de verbo signifi. latæ.De hoc 3.q.5.c.2.& in hoc concor Iacob.Balarg.ff.de proc. affinitate. Dixi tamen, quod nõ legitur, aliquem repelli propter
b amicitiam,nisi inter liberos & parentes,virum & vxorem.[b] ff de testibus.l.3.in principio Ego dico, quod hoc legitur ibi expresse,
c extra eodem.quoties[c] & de testib cogend.cæterum.& capi cum
d inter.& c.seq.[d]& c.fina.¶Item quod non iurauit:ut dicam ĩ.§.sequitur.ver.& not.quod.¶Item, quod non dicit de certo tẽpore: quare non plene probat.ext.de fide instr.cum Ioannes, circa medium.& de probat.in præsentia.& argum.ff. de eden.l.1.§.editiones.quod dic,vt ĩ.§.iam de interrogatoriis. ver.item de tempore. ¶Item ꝙ est conspirator, vel coniurator.5.q.5.conspiratores.extra,de accu.cum oporteat.ext.de simo.licet Heli.& capi.per tuas. ext.de re iud.cum I.& A.vbi de hoc.11.q.1.coniurationum &ca.
2 seq.†¶Item ꝙ est parens,seu pater, qui non potest testificari contra filium, vel pro eo:nec filius contra parentem, nec pro eo,etiã
e si uterque id velit.[e] C.eod.parentes.extr.qui mat.accu.pos.videtur in fi.4.q.3.c.si testes.§.item in criminali.ver.parẽtes. & §. testis idoneus.Idem intellige de matre,quæ sub nomine parentis continetur,arg.ff.de verb.sig.patroni.& hoc in ascendentibus & descẽdentib.in infinitum.ff.de in ius voc.quique.§. 1.siue sint in pote-
f state,siue sint emancipati.[f]†cum parentes etiam dicantur mater,
3 & auus maternus [g] ff.de verb.significat.appellatione parentis.Re-
g moti autem & collaterales volentes inter se, si uolunt testificantur,non in alios.3.q.5.c.1.Et est ratio: quia pater seu mater & filius,nec pro se nec contra se admittuntur.nam vox patris, vox filij est,& econtra Insti de inut.stip.§ ei.& § post mortem.C.de impu.& ali.sub.l.fin.& una persona sunt.35.q.3.hac auctoritate.in prin.& ubi est vnus,alter esse v r̃.C.de agri.& cens.cum scimus.ꝑ pe fi.li.11.& partus pars viscerum est.de conse.dist.4.si ad matris.
4 †Quod autem dixi, ꝙ pater vel mater non possunt testificari pro
h filijs,fallit.[h] Nam pater est testis in testamento filij,de pupillo testantis:vt iam dicam.¶Secũdo,pater potest pro filio testificari in causa religionis.20.quæst.3.præsens.¶Tertio, mater, cum quæritur de ætate, vel etiam genere seu cognatione filij, testatur.ff.de
i probationibus.etiam matris.[i] ¶Quarto, fallit in causis matrimonialibus, scilicet, cum quæritur, utrum matrimonium possit esse cum eis,uel non propter consanguinitatem,uel affinitatem.25.q.6.c.1.ext de matrimonio contra inter eccl.contra,cap.1.ext qui ma.acc.pos.videtur.ext.de re iud tenor.ext.qui fil.sint legi. transmissæ,& c.per tuas.Vbi autem quæritur an matrimonium sit contractum,vel non,sponsa dicente fore contractum,sponso hoc negante: si ipse sit ditior, vel nobilior, vel potentior,uel honorabilior,pater & mater sponsæ non admittuntur.si uero par, vel inferior sic, in fauorem matrimonij.extra, de testibus.super eo. extra,
5 de sponsalibus.sicut ex literis.†Dominus meus dicit, ꝙ etiã si sint pares, pater & mater videntur suspecti. Vnde bonus iudex hoc arbitretur.ff.de verbo.obligation.continuus actus.in prin.de hoc no.ĩ.qui matri.ac pos Sed nunquid sufficit alterum istorum, scilicet,quod sit ditior, uel etiam nobilior. licet in alijs sint pares, ad hoc ut pater & mater intelligantur suspecti? Puto, quod sic:ut in præalleg.decreta.super eo.vbi dicit,vel honore. dicit enim vel,&
6 non dicit &†Sed quid si vir & vxor se habent ut excedentia & excessa,scilicet,q̃ vir est ditior,ipsa nobilior & potentior,&c.Dic, ꝙ iudex æstimabit q̃ta sit uiri paupertas,maxima,uel mediocris:& an ipsa sit multum nobilis,& ipse valde vilis, quo ad genus, ita ꝙ non est verisimile testes propter suas diuitias moueri: & secũdum hoc interpretabitur,an testimonium sit suspectum,vel non,ff.e l.
k 3.ver.tu magis scire potes.& C.de incest.nup.l.humilẽ.[k] †Pater au-
7 tem & filius, qui est in eius potestate, duo fratres, qui sunt in eiusdem potestate in eodem testamento,vel negotio extranei,simul
l esse testes possunt.4 q 3 c.si testes §.pater & filius.ff.de testam.[l] q testamento.§ per c̃trium. In patris autem testamento non potest filius esse testis:nec pater,vel qui in eius potestate est,in testõ filij, nisi filius testator sit miles, seu de peculio castrẽsi testetur: tũc eĩ si ante missionem fecerit testamẽtum, pater potest sibi testis adhiberi:vt ff.de testa.l.qui testamento.§ per contrarium.Secus si post
m fecerit.Insti.e.[m]§ in testibus ĩ.de instru.edit §.compendiosè.ver. §.ibi:item ꝙ testis.Vtrum aũt legatarius possit esse testis, nõt ĩ.e.ti.§.postremo.ver.item excipitur ꝙ negotio.& seq. Vel dic,ꝙ in præcedenti proximo casu non filio, sed inter hæredes intelligitur esse testis: sed in testõ extranei, in quo Titius hæres scriptus est, non potest ipse Titius esse testis.Nec is, qui in eius potestate, nec pater eius,in cuius potestate ipse est,nec fratres,qui sunt in eiusdẽ
n potestate.Inst.eo.[n] §.sed neque hæres.†¶Sed nunquid frater ad-
8 mittitur pro fratre,vel contra eum?Respon.sic,in ciuili:cum non prohibeatur aliqua lege.ff eod.l.1.ver.sed hi,quibus.& argum.C. qui accu.non poss.si sororem. nisi habeant omnia sua bona pro indiuiso.ĩ.ver.sed nunquid socius.Tunc enim causa unius intelligitur esse alterius:& sic esset testis in causa sua, quod esse non debet. 4.q.3.d.c.si testes.§.nullus idoneus & ver.omnib.C.eo. omnib.& nisi forte sint in eiusdem potestate.4.q.3.eo.c § pater & filius secundum Accur.vt no.C.eod parentes minor tamẽ fides sibi,quã alii adhibetur.ff.e.l.2.respon 1.ibi:ideoque.Sed vtrum cogetur,di-
9 cam infra eod.§.testium:versic sed nunquid.†In criminali vero causa non admittitur:vt 4.q 3.c.si testes.§.item lege Iulia argum. tamen c̃,extra,de præsump.literas.Sed illud in crimine hæresis,in quo hoc potest fieri:vt ibi.23.q.8.legi.nec etiam in causa criminali affinis admittitur.3.q.9.absens.2.De hoc C.eod.parentes.& in Summa Azo.eod.titu.§.fratres.Sed in causa criminali collaterales & consanguinei admittuntur,volentes, inter se post tertiũ gradum.3.q.5.c.1.sed vsque ad illum gradum non coguntur inter se
o testificari.4.q.3.eo.§.lege Iul.iudiciorum.& dicam illos.[o] ĩ.§ te-
10 stium.†Sed quid si testis in eodem gradu attinet producenti, & ei contra quem producitur? Dic,quod par affectionis causa suspicionem tollit.ff.de ritu nup non solum §.1. In ciuili autem remoti & propinqui consanguinei admittuntur inter se pro & contra, & etiam inter extraneos.Hæc notantur.3.q.5.c.1.& §.1.& s̃.versi. proxi.ar tamen contra,quia sunt domesticæ personæ:vt dicam ĩ. ver. sed nunquid agnati. Generaliter ergo excipitur contra testẽ, ꝙ est consanguineus:ut 3.quæstio.5.capitu.1.uel affinis:ut in præ.
11 c.absens.†¶Sed nunquid socius admittetur pro socio [p]?Respon.
p sic, pro parte socij, non pro sua:ita quod nullum emolumentum alteri

ADDITIONES.

a Repellitur. ¶ Et si de facto recipiatur,non conualescit testimonium per recõciliationem secutam:ut not.in authen,eo.titu.§. si vero quis dicat. in 4.glo. ¶ Adde Bal.consil.330.1.lib.vbi dicit,ꝙ nec facit indicium ad torturam. vide etiam ibi,quæ dicatur magna inimicitia.

b Et uxorem. ¶ Vide ĩ.ver.sed quid de vxore.

c Quoties. ¶ Vide quod ibi dixi super glo.pe.& ad hæc duo iura bene exprimunt de amicitia:sed quatuor sequẽtia non dicũt de amicitia:sed de gratia.& idem l.eos.C.eo.ti.vbi dixit Cy.post P.ꝙ ubi amicus admittitur,nõ facit tam plenam fidem,ut alius, ¶ Adde quod.Bal.conf.205.& 206.2.li.dicit relinquendum arbitrio iudicis,an amicitia sit intensa.Ro. vero cons.420. tenet,alleganti magnam amicitiam incumbere onus probandi.

d Et c.seq. ¶ Vide quod dixi de iud.exhibita.super 4.glo.cum sua remis. ¶ Adde Old.consi.278.

e Id velit. ¶ Nec sufficit iudicis talem recipientis auctoritas,quæ iuri naturali derogare non potest,secundum Guido. de Suz.Allegat.ff.de feriis.l.1.§.si uero.Si autem consentit aduersarius,c̃ quem pater filium,uel ecõuerso,producit,ualet:q.a per talẽ priuatorum consensum de iure aliquid relaxatur, C.de temp.ap.l.vlt,in fi.secundum eum,qui etiam tenet in l.parentes.C.e.& in l.testes.ff.e.ti.in filijs naturalibus hanc legem locum habere.eo.tit.eos.per l.quique.in fi.l,parentes.ff.de in ius voc.& quod plus est, etiam in spuriis, inspecta sanguinis rõe:& præcipue si in domo stant,licet non sint uocandi filij.in auth.quib.mo.nat.effic.sui.§.fi.tamen,vt dicit,experientia docet eos quãdoque plus diligi,quam legitimos naturales, Circa hoc vide quod scrip.de hæreticis.c.statutum.2 super 5.gl.in 6. ¶ Adde,ꝙ optime ꝑ opi.Io.And.ꝙ spurij non admittantur,facit quod uoluit Abb.Sicu.in c.nonnulli.ext.de rescr. scilicet, ꝙ naturales & spurij ratione sanguinis & affectionis admittantur ad agendum pro cõiuncta persona. Et quod dicitur de filijs,dic idem de filiastris:ut per Bartol.consi.468.4.libr.& idem de patre per baptismum, vt non posit esse pro eo testis, quem de sacro fonte leuauit:vt concludit Alex. post aliquos doctores in l.generaliter.ff.de in ius voc.

f Emancipati. ¶ Idem Accur.in ea ratione,in l.parentes.C.e.tit.sed ibi refert Cynus opi.c̃riã in emancipato:cuius rationi respondet. ¶ Adde. ꝙ Pau.de Castro in d.l. qui testamento, tenet,ꝙ filius emancipatus posit esse testis in testamento patris:quia tex,in d.l.dicit,in potestate. Non obst.gl.in l.parẽtes. quia dicit ipse ꝑ illam intelligi, qñ filius vellet testificari pro patre in actionib.inter viuos:quo casu repelletur propter affectionem, quã præsumitur hr̃e,& non minorẽ, quam filius in potestate. Sed in testõ non testificatur pro patre,sed ꝓ hr̃de patris,licet de facto patris,Et ita dicit eẽ de mẽte Bal.ibi.

g Maternus. ¶ Supple,qui non habet filium,uel nepotem in potestate.de conuer.infide.c.2.

h Fallit, ¶ Dixit Tan.in tribus:quia non posuit secundum.

i Matris. ¶ Notat ibi Accur.ꝙ non recipitur vt testis,sed ut ex ipsius respõso iudex inueniat melius ueritatẽ.Azo dixerat hoc sub dubio forte in Summa,eo tit.2.col.ver.item inuenio.

k Humilem.¶ Vt scripsi in decreta super eo. ponderanda est regionis consuetudo.In quibusdã enim parum ponderatur nobilitas, & in aliquibus multum.

l ff.eo. ¶ Corrige,de testamentis,ut sequitur.

m Instit.eo. ¶ De testamentis,

n Inst.eo. ¶ De testamentis.

o Illos. ¶ Supple,quos excipit lex illa. ¶ Adde ꝙ præsbyter posit esse testis pro fratre,sequitur Bald.consi.88.& 285.4.lib.& cons.205.& 26.2.lib.

p Pro socio.¶ G.de Suza.dicit ad probandam societatem eum admitti cõtra tertium id negantem in re communi indistincte eum repellit, cum in singulis partibus partem habeat,scholarem autem pro socio in sua propria readmitti:per l.1.ff.eo.

a alteri[a] acquiratur: ut iam dixi. Et idem si incidenter sine societate sit res communis: ut quia vnus fundus datus est duobus, quia licet vnus vincat, nihil ad alium redit. arg ff. si pars hære. peta. l. 1. § qui nimo. ext. de præb. dilecto. in fin. Aliud. si essent socij omnium bo
b norum, vel illius rei, quæ petit, quæ communis est, [b] ff. pro socio.
c l. cum duobus. §. fin. [c] ff. de ritu nup. illud. quasi sit futurum commune lucrum, vt argu. ff. quando app. sit. l. 1. §. in propria. 2. q. 6 bi duum. De hoc no. C. eo quoniam. & secundum papam ext. e. quo
d niam. [d] & j. ver. Item q̃ est socius. ¶ Item excipitur, q̃ est domesticus, vel familiaris seu de domo actoris prodiens, qui non admittitur. C. eo. l. 2. ext. eo. in literis. ff. eo l. pen. 4. q. 3. c. 1 §. testes quos.
e ver. etiam in iure. 3. q. 5. & c. 1. [e] 2. & 3 ext. de accusa. cum P. C. de probat. instrumenta. Inst. de testa. §. in testibus. C. qui acc. non pos
f sunt. l. pen. 14. q. 2. § 1. & 2. c. 1. [f] Fallit hoc C. de repudijs. l. consensu. circa fin ext. de testib. veniens. 2. in fi. ext. qui ma. accusa. poss. vi
12 detur. † Domestici autem sunt seruus, colonus, libertus, & adscriptitius producentis. C. de his, qui ad eccles. confu. l. fi. § sane si seruus ff. de fur. l si libertus. C de quæstionib. pridem. Tamen secũdũ Vber. colonus & adscriptitius pro domino admittuntur, maximè de consuetudine: sed minor fides eis adhibetur, quam aliis. ff. e. l. 3. respõ. 1. ibi: ideoque. Sunt etiam domestici, mercenarius, seu cliẽs
g ff. de pœnis. l. respiciendum. §. furta. & in præal. l si libertus. [g] Hi non possunt esse testes pro dominis dum seruiunt, ut in primis concor.
13 C. de testi. etiam. & l. eos. & in prædi. §. sane. † ¶ Quid si olim fuit eius clericus, seu mercenarius, vel cliens, sed nunc non est? Dic, q̃
h potest pro eo testificari. argu. ff. de postu. l. 3. § affinitates. [h] Vnde
i Vbert. de Bonac consuluit, [i] vt si quis velit illos pro se inducere, eiiciat eos a seruitio suo per decem vel pluo octo dies prius quam eos producat: & postea poterit inducere ipsos. Vel dic aliud, si ob
k hoc in fraudem eiecerit [k] argumen. contra, quod nec etiam postquam a seruitio recesserit, possit esse testis. C. de quæstionibus l.
l seruos. 2. ff. cod. l. 1. § si seruus. [l] Vel dic, quod si ante litis contestationem licentiauit, potest esse testis: si post, non: ut in proxima lege. Sed de quo mercenario hoc intelligis? Resp. stricte accipitur
14 pro eo, q̃ recipit mercedem: non pro eo, qui gratis seruit. † ¶ Sed nunquid agnati & cognati, sunt personæ domesticæ? Videtur q̃ sic argumen C. de emend. propin. l. vnic. & ideo non videntur in testes admittendi. Sed dic contra: quia & in hoc admittitur domestica persona, tamen non compelluntur, sed volentes dicere possunt 4. quæstio 3. dic § lege Iul. iudiciorum. Sunt etiam domestici omnes, qui sunt de familia producentis, siue sint liberi, siue non. ff. de ædil. edic. [m] ædiles § familiæ. & qui sunt in eiusdem potestate. Insti. de testa. §. in testibus. Et propinqui. C. de emen. seruo. um. l. vnica. C. de verbo. sign. l. fin. in princip. Et large dicuntur familiares omnes qui cum aliquo cohabitant. extr. eod. in literis. vbi de hoc & de offic. dele. insinuante de accu. repellãtur. Pater enim domesticus est filio, & econuerso Instit. de hære. qua. & dif §. sui autem. & not. supra proxim. versicu. & prædicti nomine familiæ cõtinentur. C. de verb. sign. l. fin. in princip. Affinis etiam in testẽ non
15 admittitur: vt s. ver. sed nũquid frater. & seq. † ¶ Sed quid de vxore & viro? Dic, quod sunt domestici. argu. ff. si quis cau. sed & si. §.
m præterea. ff. de iudicijs. l. interdum. [m] & ff. ad Syll. l. 1 § si vir. C. de remilitari quicunque. lib 12. & in præalleg. §. familiæ. Insti. de vsu & hab. §. item his. ff. de reli. familiaria 32. quæstio. 6. capitu. fin. 47.
n distin. cap. sicut hi. §. necesse. in prin. argum. contra. [n] C. de quæstionib. l. 3. & 3. quæstio. 5. capitu. 1. Vnde vxor non admittitur in causa viri. ff. eo l. pen. cum sint una caro. extra. de big. debitum. & no. 4. quæstio. 3. ver. idonei. Et quodammodo est domina rerum viri, matrimonio constante. ff. rerum amo. l. 1. C. de cri. expi. hær. aduer
o sus. C. ad Syllan. l. 1. §. 1. [o] Placen. tamen eandem indistincte admittit, cum aliqua lege non prohibeatur. ff. eod. l. 1 nec proban di facultas angustanda sit. C. de hære. l. quoniam in fi. 14. quæstio. 2. quanquam. Alij distinguunt, an sit debilis naturæ, quæ virum timeat, vt hæc reputatur. Nam varium & mutabile verbum sæpe femina producit: ut extr. de verb. sig. forus. prope fin. An virago, quæ eum non timet, imo de facili cum uerberaret, ut hæc admittatur, si sit alias bonæ famæ. argum. 4 q. 3. d. c. si testes §. eos testes.
p C. eo. eos ubi de hoc [p] ? ¶ Quid si aduersarius uelit, ut testificetur
16 in causa viri? Respondeo, potest dici eam admittẽdam: quia hoc in eius fauorem introductum est. argumen. C. de legibus. l. quod
q fauore. & quod idem dici potest, q̃ eadem ratione in quolibet do
r mestico, ut cogatur contra domesticum testificari: [r] sicut alias dicitur de aduocato alterius partis, quem potest altera pars admittere, si uelit in testem: ut not. ff. eod. l. fin. & extr. eod. Romana. lib. 6. ¶ Sed & patronus, & gener, & nurus, sunt de familia: vt in prælleg. l. C. de uerb. sign. l. fi. in princip. Ad hoc facit ff. eod. pronunciatio. & C. de excu. tu. humanitatis. Institu. de testa. §. in testi-
17 bus † ¶ Nunquid ergo socius debet admitti? H. dicit, quod non. argumen ff. sol. matri. l. rei iudicatæ. § fin. C. de verb. sign. l. fin. ff. de iniuriis. l. 1 § item aut per semet. Alij contra. quia cum inuitus nõ cogatur ut 4. quæstio. 3. d §. lege Iul. generi. restat, ut uolens admittatur. Sed certe omnes familiares & cohabitantes repelluntur, si
suspecti sunt: habita distinctione affectionis: illi tamen, quibus a producente imperari potest ratione dominicæ, vel patriæ potestatis, vel alia, indistincte repelluntur. 3. q. 3. c. prædi. si testes §. idonei.
18 ff. e. idonei extr. e. in literis. ff. ad legem Aqui. l. liber homo. † Ergo secundum hoc uidetur, quod nullus de regno, uel comitatu possit induci testis pro rege, vel comite: cum tamen cõtrarium obser
s uetur: [s] vt j. versi. sed nunquid vasallus. ¶ Quid si testis domesticus receptus est ignorante aduersario, quod esset domesticus. Dic, q̃ dictum eius non inducit præsumptionem, vt ex eo deferatur iusiurandum. argumen. extr. de indicijs. at si clerici. secundum Iac. Bald. Quid si tempore, quo tulit testimonium, erat domesticus: nũc autem non. Respondeo, dicunt quidam, sibi esse credendum. argu.
50. distinct. ferrum. & infra vertic. sed nunquid factus. arg. contra,
t ff. de testa. ad testum. §. 1. [t] † Quid si vidit testem domesticum pro
19 duci, & tacuit? Dicunt quidam: quòd producens inuitus, stabit dicto eius. argu. C. de procu. ita demum. Nam contrarium non eẽt postulaturus. C. de solu. l. pen. Alij contra. ar. ff. de postul. l. quos p
u hibet. [u] Quid si dubitetur an sit domesticus? Respondeo, tunc fiat

ADDITIONES.

a Alteri. ¶ Id est, sibi testi: & intellige emolumentum, cum uitat damnum.
b Communis est. ¶ Aduerte, q̃ auctor distinguit communionem sine societate. & cum societate: ut primo casu admittatur, secundo non. Sed Ia. de Are. primo casu subdistinguit an sit eadem causa defensionis utriusque: & tunc, quia saltem præsumptiue commodum uel incommodum spectat ad utrunque repelletur, si non eadem, admittetur. Allegat ff. de ap. si qui separatim. ad idem extr. de ap. c. pe. Iaco. de Ra. indistincte repelli socium rei communis. Per. de Bel. illum admittit: tamen propter qualecunque præiudicium minorẽ fidem adhibet. ff. e. l. ob carmen. § si de his. per Cy. in l. quoniam. C. e. ti. ¶ Ad de. per Ang. cons. 295. incipiente, visis attestationibus.
c §. fi. ¶ Et l. Mutuus.
d Quoniam. ¶ Illud tamen scripsi eo. tit. insuper. super 1. glo.
e c. 1. ¶ Vbi de hoc satis in Summa. ¶ Adde, quando testis domesticus & familiaris admittatur, Bal. in alleg. cõsi. 206. scias q̃ famulus, dummodo sit honestæ vitæ, admittitur in testem, secundum Bald. in l. 2. C. de testib. sequitur Rom. cons., 420. Old. cons. 101.
f c, 1. Pileus alleg. 81. dist. cum omnibus.
g Libertus. Per has duas leges quid á se expediunt, dicentes illos domesticos: in quos cadunt furta domestica. sed Iac. de Are. stat illi §. sane. alij legi uniee. C. de emen. propinquo. de qua sequitur. Nepos de Montealba. coniungit primas duas leges, & l. idonei. & §. sane. ut hi dicantur domestici. Simo. Vinc. in l. 2. C. eo. tit. his recitatis, subdit forte illos dici domesticos, qui in domo producentis ipsius expensis aluntur, etiam si liberi sint, tuel non adstricti producenti: quod Petro placere uidetur, ut ponit Cy. in præl. 2. Ce. Multa iura, quæ de domesticis & familiaribus loquuntur, collegi in no. super decr. sicut nobis. de ver. sig. li. 6. quæ facit pro hoc ultimo dicto. ¶ Adde Bar. in d. l. qui testamento, ubi quid de concubina, & sponsa & ibi per Alex. in addi.
h Affinitates. ¶ Per eandem legem dicit idem Alb. Gal. eo. tit. ante fin.
i Consuluit. ¶ Forte uerbo, uel in reportationibus: quia in opere suo non habetur.
k Eiecerit. ¶ Idem Guido de Suz. sed Iac. de Ra. ut refert Cy. C. eod. l. 2. non putat fraudem in uoluntate sibi parare probationem, per cuius defectum iustitia sua perit. Allegat ff. de negotiis gest. at qui natura. §. cum me. & uide j. eo. §. ver. sed pone. in fi. Sed si post testimonium latum statim reuertitur, tũc præsumitur familiaris mansisse, & inter eos sic actum fuisse. Secus, si p interuallum. ff. de priuilegijs cre. si uenti. §. fi. & l. seq. C. de pact. l. petens. Imo ipse Guido fatetur in præ. l. 2. q̃ testimonium domesticorum iudex recipere debet, ubi aliter fides haberi non potest. C. de repu. l. consensu. extr. eo. titu. veniens. 2. in fine. cum concor. ¶ Adde, ut plene per Ale. cons. 5. & 13. 1. lib. & cons. 78. eo. uol. & ibi an domestici in casu innocentiæ possint esse testes pro domino.
l Seruus. ¶ In seruis loquuntur: non in seruiẽtibus mercenarijs. Nec mirum, cum in primis domini retineant patronatum: in secundis non.
m Interdum. ¶ Per has duas leges tenuit hoc Accur. C. e. l. 2.
n Argu. contra. ¶ Istud contrà puto corruptum.
o §. 1. ¶ Per quæ iura hoc tenet Alb. Gal. eo. tit. post princ.
p De hoc. ¶ Ibi nil de hoc, sed in l. 2. eo. tit. per gl. & per Cya. & uide etiam j. §. pen. ver. sed nunquid uxor.
q Dici potest. ¶ Secundum Acc. C. e. l. 2. & Alb. Gal. eo. tit.
r Testificari. ¶ Vbi subest sola ratio domesticitatis, bene procedit hoc dictum, sed non concurrit reuerentia: at in liberto secus. C. e. libertorum. Ergo idem in uxore, quæ debet reuerentiam uiro. 33. q. 5. c. manifestum. §. ex præmissis. cum omnibus capitulis seq. ff. sol. matr. l. alia. in fi. Mouet etiam, ne sit aliqua machinatio inter eos. C. de furt. l. cos. in fin. secundum Iaco. de Are. & Cyn. C. eo. l. 2.
s Obseruetur. ¶ Et merito, quia alias sequeretur absurdum, ut dicit Per. & Cy. post eum C. e. l. eos. & Guido de Suz. in l. idonei ff. eo. titu. reprehendens gl. quæ ibi nimis large loquitur: includẽdo in pari ratione iurisdictionis, potestatis, uel obedientię.
t §. 1. ¶ Huic contrario statur: & uide j. uer. quid si post. & quod in contrariũ allegatur non facit ad casum: nec erat hæc quæstio ponenda.
u Prohibet. ¶ Primum tenet intelligendo, q̃ stabitur dicto, eo non obst. q̃ sit domesticus. Posset enim reprobari ut falsum. Hoc dico, siue iste ver. intendat, quod aduersarius produxit contra me domesticum meum, & tacuit: siue quòd ego contra ipsum, & tacuit. Tempore ergo quo inrauit, ad quod etiam debuit de testi. c. 2. debuit obijcere & protestari, quod dic, ut eo. titu. præsentium. lex ista procederet in casu, quo ius publicum læditur: & quod etiam cõsentiente aduersario esset repellendus.

fiat prout habetur. C.de testibus.auth.si dicatur. secundum Iaco.
a Bal. a ¶ Sed nunquid vasallus potest esse testis contra dominum,
vel pro eo,cui fidelitatem,& multa alia iu rauit,vt extr.de iureiu.
b ego 22.q.vlt.de forma.b arg.quòd non ext eo.in literis vt lite nō
conte accedens.ext.de off.deleg.causam quæ.s.uer. nunquid er-
go sicut nec libertus contra patronum:vt j.ver.item quòd est li-
20 bertus.& contra: licet non possit esse iudex.† Quia facilius inue-
niuntur iudices,quam testes,secundum. Vinc.qui hoc not in pr.
c cap.ego. Et aliud est in liberto,quem patronus fecit hominem: c
vt C.de obsequi.liber.l.3.& nil gratius ei dare potuit. ff. de fideic
com libert l.Paulus alias incipit.& si.§ fin. Vnde persona patro-
ni debet liberto sancta uideri.ut ff.de obsc.à lib. patro.præstan. li-
d ber.Vel distingue,an sit magnum feudum,vt tunc nō dicat. d An
e sit paruum,vt tunc dicat. e Alii dicunt,quòd cum quæritur utrum
vasallus possit pro domino testificari: aut ille est obligatus domi-
no ad præstanda certa seruitia tantum,& non ad fidelitatē:& tunc
potest,vt patet in illis, qui tenent ab ecclesia decimas in feudum.
ext.de deci.quamuis Aut est obligatus ad præstandum sacramen
21 tum fidelitatis:& tunc nō potest.† ¶ Quia sacramētum repræsen-
tat quandam speciem seruitutis.arg.ext.de renu.iu.indignum.At
seruus nequit pro domino testificari.C.de testib.l.seruos & facit
ad hoc ext.ut lite non contest.accedens.ff quod cuiusque uniuer-
f si municeps. f † ¶ Sed nunquid in causa uniuersitatis, uel collegii
22 quilibet de collegio testificari potest? Respondeo,sic.14.qu.2.su-
per prodentia.ext.eo.in super.& cap.tuis.& ca.veniens.2.in fin.&
ff.quod cuiusque uni.nom.l.2. Siue sit ciuilis,siue criminalis:puta
accusatio prælati ipsius ecclesiæ, vt in præd concord.& 2.q.7.la-
tor.extr.eo.cum nuncius de accusatoribus.olim.de simo.licet Heli. Quod
intellige in defectum aliorum,& non aliter de iure: vt extr.de iu-
reiuran.& si Christus.in fi.& 13.q.2.c.1.in fi.& ff de re.diui.in tan
tum.§.1.ibi,torqueri,&c.ibi de hoc. Quidam autem supplent in
decr.& si Christus.ibi:deficientibus &c.maximè,per decr.de testi.
in super.Sed & contra ipsam uniuersitatem,uel ecclesiam possunt
induci,qui sunt de ipsa:vt no.in præ.decr.cum nuncius.arg.cōt à
quod aliquis de uniuersitate non admittatur pro uniuersitate.In
fi.de test.§.licet.C.de testi omnibus 4.q.3.c si testis.§. omnibus.
Sol.Qui in causa uniuersitatis testificatur,pro nullo de ipsa uniuer
sitate hoc facit:ergo nec pro se.ar.12.quæst.2 qui manumittitur.
g Et hoc uerum est indistincte in ciuili causa.§ In criminali vero di
stingue sic:Si prælatus accusatur. tunc subditi de ipsa uniuersitate
possunt cōtra eum testificari: licet ab aliquo de ipsa uniuersitate
accusetur extr de testi.in omni.in prin. & ar.2.q.7.lator. extrà de
acc.ex parte.extr.de ele per inquisitionem Et est ratio,quia non
magis reputantur domestici accusatoris,quam accusati.Sed si ali-
quis de uniuersitate accusat extraneum, non potest testem indu-
cere socium qui est eiusdem vniuersitatis,nisi in defectum:vt 14.
q.2.super.3.q.5.accusatoribus vero.& c.accusatores extr.de acc.
23 repellantur.& de hoc secundum dominum meum in Summa,eo.
ti.§.2.sub.§.& cum causa.† ¶ Sed nunquid rector.vel prælatus ec
clesiæ in causa eiusdē ecclesiæ potest esse testis? Dico q sic, & est
casus,extr e.in super.vt patet ex eius superscriptione. actor tñ &
testis simal esse nō possunt:ext.de iur.cal c.fi vnde causam al i cō-
mittat,& ipse sit testis:vt in præd.c.insuper.Quod dic,ut in præd.
§.& cum causa.ver.sed nunquid Papa no.ext.de testi.ad hoc.alias
h incipit,præsentium.lib.6.h Quod quando abbas costituit procu-
ratorem in causa monasterii, ipse non poterit esse testis in causa.
Sed si conuentus agit,tunc licet in instrumento dicatur, q abbas
& quentus ꝑstituunt talem procuratorem: bene poterit abbas es-
se testis,& ēt quilibet de quentu:licet tanquā vehementiores ꝑso
24 næ iurauerint de veritate.† ¶ Sed pone q administrator ecclesiæ
nomine ipsius ecclesiæ ꝑhit,qui ꝑctus post in dubium reuocatur,
i nūquid poterit esse testis? quæstio dominicalis est. i & dic,q sic ff.
de iur.fis.deferre.ff.idem decreuerūt. ¶ Item opponitur q est cri
minosus,& in crimine perseuerat:vt j. ver.prox.quia tunc nonva
let eius dictū,siue in ciuili,siue in criminali causa. Si uero sit men-
datus per pœnitentiam de crimine, nec eum sequitur infamia iu-
ris:hoc probato;admittitur in ciuili:& etiā cum de crimine ciuili-
ter agitur.de pœ.dist.1.agite. nisi esset tale quod infamiam irroga
ret:vt dixi.& probatur.3.q 7.c.infames.§.porrò. Probabit autem
hoc per sacerdotem cui confessus est ext.de simo. nemo. 50. dist.
k in capite.2.quæs.1.si peccauerit.in fi. k Et hoc,ubi crimen manife-
stum est. Nam in occultis sine probatione presumo eum pœni-
tuisse,& suæ salutis memorem esse.1.q.7.sanctimus.& potius præ-
sumitur in dexteram,quam in sinistram.ext.de re.iur.c.2.extr.de
præsumpt.c.fi.& sufficit ad id communis opinio.ff de off.prætor.
l.Barbarius.C.de test.l.1.ff.de testi.testium & j.ver.item quod est
seruus Si autem agitur criminaliter, siue sit manifestum, siue oc-
cultum repellitur:si aliàs de crimine conuictus extitit,uel confes-
sus, uel nunc per exceptionem repellatur, vel si ex hoc de facto
eius opinio sit grauata. vel si ei probari potest, licet egerit pœni-
tentiam.Hæc omnia probantur ext.e.testimonium.de accus.cum
oporteat.3.q.1:.neganda.ext.de except c.1.6.q.1.qui crimen.32.
q.5.præceptum.& j.ver.itē excipitur,quòd est infamis: quod in-
telligit Vinc.de illis criminibus, quæ perpetuam infamiam irro-
gant.ar.50.di.quia tua.ibi,age pœnitentiam,&c.& c.domino & c.
ferrum ff.de ædil.edict quod ita.Is ergo,cui crimen in modū ex-
ceptionis opponitur,non admittitur in ciuili uel criminali,prius-
quam se probauerit innocentem, siue conuictus fuerit, siue non,
dummodo conuincatur.ext.de ord.cog.c.2 in fi & ext.eod.super
eo.& c.testimonium.& de except.c.1.nisi in exceptis crimiuibus.
extr eo c fi de simo licet.& c.per tuas.idem si sit accusatus:vt j.
ver item q pendet,Sed nunquid quæretur a teste,an sit crimino-
sus? De hoc vide j.e. §. nunc videndum,ver. sed nunquid quære-
25 tur.† ¶ Item excipitur,quod est fur,raptor,adulter manifestus &
huiusmodi: & generaliter pro quolibet peccato mortali repelli-
tur.4.q.3.c.si testes.ext.eo ex parte.& capit.super eo.2.q.7. testes.
ff.de fur.non poterit.& ꝑ.ver. prox. Nam tales sunt infames infa-
mia canonica.6.quæ.1 illi qui.& c.omnes & offendens in uno,fa-
ctus est omnium reus ext.de regulis iur desleat de pœn dist.6 ca.
1.ff.ad Syl.si quis in grauí § si quis.Sed si testis,pro quolibet mor
tali repellitur: ergo nullus inuenitur testis, cum nullus sine cri-
mine uiuat:ut ext.de renun.nisi cum pridem.§.j.& ext.de iudiciis.
nouit §.non igitur.de pœ dist.2 si enim, inquit uer. concluſit.&
l di.3.adhuc instant. Dic ergo ut s.prox uer. l iunge,quod est j.uers.
item

ADDITIONES.

a Secundum Iacob.Bal. ¶ Quòd recipietur dictum eius, seruandum in tem-
pus disputationis.Hoc dico,quia ibi sunt plura dicta,quę uide j.ver.quid si
ab vno.

b Forma. ¶ Vide quod dicam j.ver.quid dc venditore.

c Hominem. ¶ Hoc intendit,q libertus est obnoxius patrono ratione perso-
næ,quam fecit liberam.sed vasallus est obnoxius rōne rei feudalis: & sic me-
rito ius diuersum.ex hoc etiam ius diuersum ex ingratitudine q magis affi-
cit libertum,qui reuocatur in seruitutem.12.q.2.c.liberti.C.de liber.& eo-
rum lib.l.2.sed vasallus perdit feudum,quod minus est.vt in vsib.feu.ad fin.
Item ad quid tenetur vasallus domino,& dominus viceuersa vasallo.23.q.
5.de forma.non sic in patrono & in liberto.

d Dicat. ¶ Fortius,si totū patrimonium.ext.quod metus causa. ¶ Adde quod
Bal.ꝑfi.35.2.tertio li.dicit,si bene consideres. Spe.est sibi ꝑius. Nam vult,q
subditus cuius admittatur.non obstante q ei possit imperari,& q sit do-
mesticus:& non vult.q vasallus pro domino possit esse testis. Vnde dicit ipse,
esse arbitrium iudicis, vt si vasallus sit bonæ famæ, & uerisimilia deponat:
& maximè si coadiuuetur dicto aliorum, qui non sunt uasalli: quod debet
admitti.

e Dicat. ¶ Supple testimonium.& pro hac distinctione facit de simo.& si quæ-
stiones.in fi.de reser.statutum.§.insuper.li.6.de resti. spo.frequens.§ illum.
cum concor.eo. lib.

f Municeps. ¶ Non facit.& est lex 2.in ti.qui allegatur in qōne seq. Alb.Pap.
super l.libertorum.e.ti.C.& Guid.de Suz.super l.2.& super l.idonei.ff.e.te
nét vasallum.cum liber homo sit,nec expresse prohibitus,admitti debere,
per l primam.ff.eo.minor tamen fides ei adhibebitur: quia non caret omni
suspicione,secundum l.3.ff.e.in prin.& 4.q.3.in prin C.e.l.eos. Tu dic q ex
qualitatibus personarum domini & vasalli posset cessare,uel esse suspicio.
Super quo uide quod dixi de ali.iud.mu.cau.fa.c.2.super 1.glo.adde proxi-
mè dicta.

g Ciuili causa. ¶ Adde Alb.Gal.e.ti.uer.sed nunquid.Vber.de Bona.dicit sup
l.sicut.§.fi quid.ff.quod cumque uniuer.eum admittendum,sed minor fides
adhibetur. Vnde Simon Vin. dicebat illi credi cum adiunctis: aliter non.
Sed omnino uide & tene quod scripsi in præ.decr.cum nuncius.super 1.gl.
ubi distinguitur,an singuli de uniuersitate participent commodum,nec ne:
& etiam inter uniuersitatem paruam uel magnam. ¶ Adde pulchrè per Bal.
ꝑfi.31.1.lib.quando aliquis de ciuitate,uniuersitate collegio,uel loco, possit
pro ipsa,uel ipso ferre testimonium. & consil. 252. tertio lib. per Alexand.
consil. 43.4. libr.

h Lib.6. ¶ Vt ibi scripsi super uer.ab eisdem. ¶ Adde, q dicta in hoc uer.sequi
tur Rom.consi.420.

i Dominicalis est. ¶ Imo Venerealis.& est 47. & inquantum illa quæstio dice
bat.quod si ille erat canonicus,debebat admitti.per dec.cum nuncius. eod.
titul & fortius si non erat canonicus: colligo q de camerario, uel simili ad-
ministratore intellexit,De prælato enim ecclesiæ collegiatæ s.proximè dixe
rat:in prælato autem capellæ,ista non procederent,adhuc prælato manen-
te.Facit de test.relatum.2.Propter hæc Roffr.bene sua q.23.expresse quære
bat de administratione ecclesiæ, uel ciuitatis,an finito officio produci possit
in testem,super his quæ administrauit?Et tenet q sic. Quicquid hic,uel alibi
dicatur.ego puto secūdum terminos litium hoc oportere iudicari. Si enim
esset quæstio,an solennitas,quæ per administratorē adhiberi debuerat,& cu
ius omissio uitiat quod agitur, interuenerit,non reciperem administratorē
in testem pro parte,quæ stat pro illo actu uel contra: cum suspectus sit, pro
reprehensione uitanda,uel forsan damno,quod deponeret pro producente.
Vbi uero a parte altera produceretur,eum admitterem. Idem si termini li-
tis tales sint,q ex facto uel omissione sibi adscribi potest ad damnum uel q
probrium:& tunc quæcunque pars illum producat,illum admitterem. Fa-
cit quod scripsi s.e.in fi.& super 1.glo.& de testi. cogen. dilectorum. super 1.
gl.post prin. ¶ Adde q hanc addit.ut refert Albe.in l.deferre. ff.de iur.fisc.
sequitur Ant.de But.in ꝑfi.incipiente hæc quæstio dubia uulgaria habet.&
in c.ex literis.ext.de test & uide in c.insuper.per Panor.ext.eo.ti.

k In fi. ¶ Vide quod scripsi in decr.testimonium.super ult.gl.

l Prox.uer. ¶ Supra proxima remissio fuit addit.intellexit autem de uer.item
opponitur.

26 item quod fuit ob crimen & tribus ver.seq. † ¶ Sed pone, quod
repello testem prætextu criminis, vel defectus: nunquid ipse pote
rit mihi crimen obiicere, vel defectum? Respondeo non: quia nõ
a habeo cum eo causam.[a] Si tamen se uelit ostendere innocentem,
vel chartam manumissionis, & huiusmodi, ne grauetur eius opi-
nio: bene hoc potest. in auth. de testi. circa medium ti. secundum
Vinc. Sed si testi crimen obiicio, nũquid aduersarius meus potest
obiicere? Non, secundum Vinc. quia causam meam ago 4. q. vlt.
omnibus, & me defendo. ext. de excep. dilecti. Nisi obiicerem te-
sti crimen, cuius ego particeps sum. C. de libera. causa. si libertum
27 † ¶ Quid si post datum testimonium fit criminosus, vel seruus,
vel infamis, vel hæreticus? Respon. nil officit. ff. eo. testium Non
enim quod ritè factum est, debet ex alio euentu infirmari. C de.
administrat. tut. l. sancimus. Nec est culpandus, qui testẽ idoneum
induxit, si is postea sit malus, quia non potuit diuinare. ff. mand. si
fideiussor. § si debitor. ff. de doli excep. apud Celsum. §. fin. ext. ut
eccles. bene. c. vnico. & uide j. uersic. item quod est seruus. & seq
Quid si testis erat testabilis tempore quo iurauit: sed tamen tem
b pore quo eius dictum recipitur, intestabilis apparet?[b] Respõdeo,
dicunt quidam spectari tempus, quo iurauit ff. qui testamen. fac.
poss. ad testium. § 1 C. de testa. l. 1. ext. de renun. post translationẽ
& de elect. dudum. 1. Alii tempus, quo deponit. ar. ff. de testa. mili.
l. antepen. de re milit. qui commeatum. Tertii distinguunt, cuius
culpa, uel dolo fuit delatum, quod non deposuit. ff. de mino. intra
vtile. respon. 1. & de excus. tuto. si cum ipse. C. ad leg. Iul. de adu. l
fina. in fine. Tu dic, quod si crimen alicuius non est notorium di-
ctum eius recipietur, & in tempus disputationis reseruabitur: ut
c j. ver. sed quid si dicitur. Si vero sit notoriũ postquam[c] deposuit,
non admittitur eius dictum propter infamiam superuenientem.
8. q. 3. talia. ad finem Fatuus enim esset, qui illud reciperet. argu. 3.
d q. 5. constituimus. 6. q. 1 infames. j. ver. prox.[d] † ¶ Item excipitur,
28 quod est infamis, & leuis opinionis: vt extr. de testib. licet ex qua-
dam & cap. testimonium & c. ex parte. A. ff. eo. l. 3 §. lege Iul. extr.
de testi. eo. præterea. de proba. licet. de verb. signif. c. forus. § si de
exceptionibus capitul. 1. 2. quæ. 7 testes. & q. 1. in primis. nisi in ex-
ceptis criminibus ff. quod cuiusque vniuer. no. l. sicut. ff. de quæ-
stionib. de minore. quia tunc admittitur, sed non sine tormento.
e ff. eo. ob carmen. § si ea. ext. de simo. licet Heli, secundum T.[e] Pa-
pa autem dicit infames, nec esse admittendos ad accusationem,
vel testimonium: nisi accusatus sit malæ famæ, tunc sic vt 2. q. 1.
in primis. extr. de simo. per tuas 1. Secus tamen est in denunciatio
ne, & exceptione: vt ext. eo. quoniam. Qui autem sint infames, in
nostro repertorio. in ti. de penis plene poteris reperire: & hoc de
infamia iuris. Nam infamis de facto bene admittitur in ciuili cau-
sa, uel cum de crimine agitur ciuiliter. extra eod. testimonium.
ff. de obsequiis. l. 2. Sed contrà nam is, qui est malæ opinionis, de
quo mala dicuntur, non admittitur. In auth. de testi. §. quarta. C.
ad leg. Fal. auth. sed cum testator. extr. de acc repellantur de testi.
f c. fi. De hoc dic, vt extr eo. c. testimonium.[f] & s. prox. uer. & vers.
item quod non est reprobatæ. & j. §. sæpe ad fi. & C. de sum. Tri-
29 ni. & fide cath. l. 1 in fin. † Ferre enim testimonium est dignitas 32.
q. 5. præceptum & est actus legitimus: vt C de hæretic. quoniam.
prope fi. At talia sunt infamibus interdicta ext. de excess. præla. c.
inter dilectos. C. de infam. l. vnica. C. libr. 12 de dignita. neque fa-
mosis. unde periuri non admittuntur. C. de transac. si quis maior.
ext. de testib. sicut. & ca. testimonium. de præsump. literas. uer. fin.
præter iuratoriam cautionem. & 6. q. 1. quicunque 22. q. 5. paruu-
g li.[g] tamen temerarium iuramentum non uidetur repellere a testi
monio. quod dic, ut extra. eod. intimauit. & secundum Papam in
c. constitutus. uer. illos. & c. testimoniũ. nec alii infames: ut s. uer-
sicu. proxi. Sed nunquid post mortem testis poterit eius infamia
h probari?[h] Dic q sic: vt C. e. l. fi prope fi. C. de inof. test. si quis filiũ
i & ff. de iure fi. eius q. in fi.[i] † ¶ Sed querit, vtrũ possit statuere seu
30 dispensare q periurus, seu cõstitutus in mortali, nõ repellat a testi
monio ferendo? Resp. sic, arg. ext. de iud. cũ I. & A. Inst. de iur. na.
§. sed quod principi. Sicut cũ eo dispensare põt in ordinibus. ext.
de temp. ord. dilectus sicut etiam legitimare põt, & quo ad succes
sionem & quo ad matrimonium cõhendum, uel nõ cõhendum, &
k reddere aliquos habiles, vel non: sicut seruos & libertos.[k] ¶ Item
excipitur, q est remotus ab aliqua dignitate propter aliquam tur
31 pitudinem. ff. de sena. l. 1 3 q 7. c. infamis § tria. in princip. † ¶ Item
quod est excommunicatus. ext. de testi. ueniens 2. 3. q. 5. conspira-
tores. & cap. seq. ext. de hæret excommunicamus. § credentes 4.
q. 1. c. 1. C de hære l. penul. 24. q. 1. miramur, & dic, vt j. uer. sed qd
si dicatur. Quid si olim fuit excommunicatus. sed nunc est absolu
l tus? de hoc secundum Papam ext. eodem testimonium[l] & 3. q. 1.
in summa. Quid de suspenso? Respon Gof. & dominus meus di-
m cunt idem: vt de accus. olim. in princi. & de excep. Apostolicæ.[m]
32 † ¶ Sed nunquid excommunicatus contra excommunicatũ, uel
criminosus contra criminosum, vel infamis contra infamem ad-
mittentur in testes? Resp. non secundum Vber de Bon. quia si ex
cipio, quod non potes esse testis, quia es excommunicatus, non
potes contra me de excommunicatione replicare. ff. de except.
do. apud § Marcellus. ext de excep. dilecti. & c. à nobis ar. contra
2. q. 7. si hæreticus. Solu. ibi, & C. de hæreti. quoniam sed illud lo-
n quitur in casu suo.[n] ¶ Quid si omnes de uniuersitate sunt excom
municati, nunquid unus in testem contra alium admittetur? Di
cunt quidam quod sic: vt in l præ l. quoniam. in fin. Nisi iudex ex
officio suo ipsum repellat: vt ff. de postu. l. quos prohibet. de hod
o no in auth. eo. ti. §. sancimus.[o] Item quòd est talis, cum quo non
est ratificatio: vel est mulier, uel impubes, vel mutus, vel surdus,
vel furiosus, vel est ei bonis interdictum, uel est intestabilis, uel est
in potestate testatoris, uel est hæres in eo testamẽto scriptus, uel
est lege Iulia repetundarum damnatus, uel est mulier de adulte-
rio damnata. hi enim non admittuntur in testes. Legatarius autẽ
& fideicommissarius, & aliæ personæ eis coniunctæ, quæ nõ sunt
iuris, sed rei successores, & tutor in eo testamento datus, admit-
tuntur in testamentis: non si agatur de legato, uel fideicommisso
inter eos, & heredem, sed quando quæritur cui hæreditas debea-
tur. Inst. de testamen. § testes autem. & trib. §§. sequen. & ff. e. qui
p testamento. per totam legem. C. de testib. omnib.[p] † De uolunta-
33 te tamen aduersarii potest legatarius esse iudex, uel testis, & ta-
men improprie loquitur, s cum iuramentum defertur hæredi. C.
de fideicom l. fi. de muliere dicam j. ver item quod est mulier. De
furioso j. ver. item quod est furiosus. De mutuo probatur. C. qui
testa. fac. poss. mutus. Quid de surdo, de his, & aliis præmissis vide
j. §. nunc videndum. ver. vbi autem hoc. Item excipitur, quod est
impubes.

ADDITIONES.

a Eo causam. ¶ Ista quæstio, & quæ sequitur no. in decr. testimonium. eo. ti. in vlt. gl. & dictum Vin. quod sequitur, quod fuit etiam Io. super ea scripsi.

b Apparet. ¶ Ad literam quasi fuit iste ver. Io. de Deo in Cauil. post Vber. de Bo. lib. 5. tit. de iur. testium. Istum casum & conuersum no. G. de Suz. in l. 3. ff. e. Allegat iura pro principio, & pro fine, tenet q non valet: cum vtroque tempore debeat esse habilis. tractat etiam de hoc. ff. de pig. actio. si rem alienam. §. fi. j. remittam.

c Postquam. ¶ Si diceret, prius quam, melius intelligeretur.

d Ver. prox. ¶ Inepta est hæc solutio, vt scripsi in quæstione canonici Florentini, quam vide super regula, factum legitimè. de re. iur. & tene quod ibi dixi in hoc casu, & in casu conuerso, vide j. § nunc vidẽdum. ver. in 4 & quod ibi dicam, vbi cum sua remis. uidebis, q actor ponderat tempus depositionis, quod mihi placuit in solutione pdicta. ¶ Adde, quo tpe consideratur habilitas, uel inhabilitas testium, Ale. consi. 78. & 138. 1. lib. Adde Andream Sicu. consi. 110. incip. illud referam in medium. in 3. col. uer. nec obstat dictum, in 3. uol. ubi q licet unus testis esset suspectus, si tamen dictum eius esset conforme dicto aliorum, q propter habilitatem aliorum testium non suspectorum sustentaretur. Hen. Ferran.

e Secundum T. ¶ In libel. e. ti. ultra prin.

f Testimonium ¶ Vide quod ibi scripsi super uer. tali modo.

g Paruuli. ¶ Allegat Pi. l. 4. de testib. in Longo. lib. 2. quæ dicit, q qui semel periuratus fuerit, nec testis fit postea, nec ad sacramentum accedat: nec in sua causa uel ulterius iurator existat.

h Probari. ¶ Intellige hoc de teste: qui iam deposuit, & cuius infamia posset probari, si uiueret. Primum dico: quia alias inutilis esset probatio. Secũdum dixi propter decr. præsentium. e. ti. ¶ Adde: ut per Ale. consi. 11. 1. li. & an infamis, qui reputatur bonæ famæ, sit idoneus testis: per eundem consil. 138. eo. lib.

i In fi. ¶ Alb. Gal. cuius ad literam fuit iste uer. alleg. quod no. e. ti. præsentata. in ult. gl.

k Libertos. ¶ Facit de hæret. in fidei. & c. accusatus. §. licet. lib. 6. Ad materiã facit quæstio, quam posui super regula, actus. de reg. iu. lib. 6. & remissio quã ibi dedi. in fi.

l Testimonium. ¶ Et ibi plene uide in gl. si dicas.

m Apostolicæ. ¶ Hosti. hoc dicit in Summa huius ti. §. 2. sub uers fides. sed in decr. præ. olim. dixit hoc intelligi de suspenso ab homine, puto autorem errasse, allegando gl ex signo Gof. quod posuit Host. in fi. illius uer. fides quod tamen respicit solum ultimum dictum hæc in utriusque summa uideri possunt. Dec. Apostolicæ. non probat id, ad quod inducitur, quia non loquitur de testimonio: & gl. ibi posita facit ad cõrium ante fi. sed dec. olim. intellecta, ut gl. dicit, bene facit. ¶ Dici tamen posset, q ibi de iure propter litis pendẽtiam, debuerant sententiæ relaxari, uel propter excommunicationem fuit alternatiuè de suspensione subiuncta. Constat, q multæ sunt species suspensionum, quas notaui in clem. de pœnis. c. cupientes. Ex illarum igitur & culparũ uarietate iudicari oportet, q̃ repellant. ¶ Adde, q Ab. Sic. in c. olim. dicit q Io. And. hic se remittit: sed uerum est, q ratione solius suspensionis quis à perhibendo testimonio non remouetur: cum hoc non iure caueatur. Ad hoc c, decernimus. de sen. exc. lib. 6. ubi tantum fit mentio de excommunicatis ratione communionis, quæ ratio cessat in suspensis. Et si suspensio èst facta pp graue delictum, tunc repellitur à testimonio, non uirtute sententiæ, sed quia perseuerat in delicto: ut in c. testimonium. & ibi dixi plene ext. de test.

n Casu suo. ¶ Adde quod habes de hære. in fidei. lib. 6.

o Sancimus. ¶ Ad contextum fuit iste uer. Alb. Gal. eodem titul. uersi. sed quid. & gl. illa est prima in §. de infamibus. tamen loquitur nõ de excommunicatis.

p Omnibus. ¶ Idem dicit j. de instr. edit. §. postremò alias, instrum. prope fin. uer. quid de legatario. Tu distingue, an in omnem euẽtum sit testimoniũ debeatur legatum, uel in alterum tantum, ut scripsi eo. ti. super 1. gl.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

impubes.vt s.ver.proxi.& ff.de testib.testium.& 4.q.3. si testes.§. item lege Iul.de vi. talis enim repellitur,quia testis non valet, nisi iuratus.C.e.solam.& 4.q.3.§.solam.& §.iureiur.& ext eo. nuper.
34 & c.tuis. † ¶ At impubes iurare non potest.ff.de iureiur.qui iurasse.& de in litem iur.l.3.22.q.5 paruuli.vbi de hoc.& cap.pueri. nisi in casibus.ff.de li causa.l.fin in fin Et hæc in causa ciuili,in qua pubes admittitur. Nam in criminali etiam factus pubes repellit: nisi compleuerit 20.ann. ff.eo.inuiti.2 24.q.3.§.in testimonium.
a Accur.tamen no.in præalleg.l.inuiti.quòd minor 20.an.[a] admittitur ad iudicium,ne probationis facultas angustetur, quia quandoq; admittuntur aliqui,non quãtum ad plenam fidem,sed quãtum ad præsumptionem faciendam: vt no.ext.de re iud.cum I.& A.ad fin.Sed & pupillus quandoque potest recipi: maxime si dominus dicatur à familia occisus.ff eo testium.& l.inuiti.C.e.quo
35 niam.ff.ad Sylla.l.2 §.impuberes. † ¶ Sed nunquid factus pubes potest ferre testimonium de his,quę vidit in pupillari ætate? Con
b uenit esse qõ sabbathina,[b] & vr ꝙ non.C.de fal.mo.l.1.in fi.ff.de
c test.l.fi.ff.de iu.& fac.ign.l.fi.[c] Dic ꝯ sm omnes:[d] præsertim de
d his,quæ vidit dum erat proximus pubertati,quia nõ prohibetur, ergo admittitur.ff.e.l.1.& l.ex eo Scire enim potest aliqua de facto,& iure: licet non ad sui præiudicium. Nam & seruus liber factus testificatur de his quæ primò vidit.ff.de verb.sig.notionem. § fin.& arg.ad hoc.37.dist.relatum.vbi de hoc.& ext.qui ma.ac. non poss.cum in tua. Idem dicunt quidam de his, quæ in furore vidit aliquis,vel priusquam fieret cæcus.j.e.ver.sed nunquid cæ
36 cus.† ¶ Item excipit,ꝙ est monachus,uel canonicus regularis,vel conuersus,vel alius religiosus sub obediẽtia positus:quia non põt esse testis sine eius licẽtia,cui subest.ar.16.q.1.monachi.extr.de postul.c.2.ext.ne cle.vel monac nõ magno.ff.de re milit.l.3.§ in bello.11.q.3.quid ergo.ff.de testib.qui falso.in prin.14.q.2.super prudentia in fi.Funesta enim est eorũ vox,q̃ potius interdici,q̃ audiri oportet.2 q.7 placuit.3.q.11.si qs ex.& q.5.ꝯstituimus.in fi.C.qui accu.non poss l.pe.& mortui sunt.C.de episc & cle. Deo nobis.& in auth.de monac.§.illud.& §.si quis aũt.& in ꝑdi.c.placuit.& 16. q.1.c.placuit.licet qñq; imprægnent: vt ext.de homi.sicut ex literarum.etiam ꝓprias commatres: vt 18.q.3.peruenit. Acc.tñ dicit simpliciter eos admittendos, quia non inueniuntur prohibiti. ff. eo.l.1.& ar.in auth de monac.§.cogitandum & extr.eod. nuper. vt no. C eo. auth si dicatur. In causis tamen suarum ecclesiarum
37 testificari possunt. Quod dic,vt s.ver.sed nũquid in cã † ¶ Item ꝙ est socius criminis,seu eodẽ crimine irretitus.4.q.3.ver.liberti. ex.e.veniens.1.& c.ꝑsonas.& c.sicut.& de ꝯfessis.c.1.15 q.3.nemini.C.de testib.qñ.C de quæstionib.sicuti.qui non auditur ꝯ aliũ; nisi in casib quos dic,vt s.in ti.de accusatore.in prin.ver.itẽ repellitur qui ibi etiam dr qualiter hæc exceptio debet ꝓponi: vt no. uersus: Per testem socium sceleris simonia probatur. Muneris & sceleris testis socius probatur.vt no.in præ.c.veniens.& j.uer.itẽ quod habere ꝯsimilem.& ver.prox.Quod dixi de simonia proba
e tur in decr.Greg IX.extrauagãti,de simo.mediatores.[e] ¶ Quid si
38 quatuor homines dicant aliquem in domo aliqua occidisse, & ꝯstat eum occisum: nunquid accusator põt aliquem ex quatuor in testẽ producere? Ar.ꝙ non.C de procu.reum.& ff. de testi.in testimonium.& ext.e.non debet.Nam ei non crederetur.C de ac. l.fi.ext.de ꝯfessis.c.1.Ar.ꝯ,edictum de testi.est prohibitorium. ff. de testi.l.1.& 2.Vber.dicit,ꝙ in causa ciuili potest produci: secus
f in criminali.ar.extr.de ꝯfessis.c.1.[f] ¶ Item ꝙ est libertus; qui nec volens auditur ꝯ patronum,nec cogitur.C.e.libertorum.quæ est 3.q.3.ver.liberti.ext.de ser.non ord.3.c.3 C.qui accus. non poss. fi.nec etiam pro eo in ciuili,uel criminali causa.C.de quęst.pridẽ. pro aliis tamen,& ꝯ alios potest:& vide s uer.sed nũquid socius. ar.C de post l.2 nisi forte in causa criminali.3.q.5.nullus.Quid de filio liberti? Respon.idem puto: vt C de liber.& e.lib.l fi.licet fue
g rit admissus ff.de quæstionib.maritus.[g] † ¶ Quid de vasallo? Dic,
39 vt s.ver.sed nunquid vasallus. ¶ Item ꝙ est seruus.3.q.5 nullus. Inst de testa § testes. ff. qui testamento.§.seruus.2.q.1.in primis. ver.sed de personis.C.de testi.auth.si dicatur.l.quoniam.extr.de
h ver.sig.forus.§.fi ff de iur.l.quod attinet 4.q.3.ver.item liberti.[h] Nisi in defectum probationum,secundum quosdam.4 q.3.uersi. serui respon.C.de hær.l.pe.in fi.14.q.2.c.fi.Nisi in criminib.exceptis: quia tunc admittũtur,si accusatus sit de crimine diffamatus. 3.q.1.in primis.uersus fin.uer.quod autem extr. de accus. cum P. In facto tamen suo eis quandoque creditur cum tormento, & alijs præsumptionibus.4.q.3.ver.serui neque.& in præ.uer.serui.
i respon[i] 5.q.5.isti qui. Contra dominum verò,vel patronum, eis non creditur: vt in præall.uer.serui.Neque in casibus quos habes.12.q.2.c.episcopus §.patronos.ar contrà.C.de ser.fu.quicun
k que.§.fin.[k] tamen si testis tempore quo testamentũ signauit, ser-

uus

ADDITIONES.

...n. ¶ Gl ibi loquitur de impubere doli capace,& proximo pubertati. ...cusatur Gui.quia illud est in pubere,fortius in adulto.& no. q alex, in testimonium.canoniza.14.quę.3.dicit,ꝙ accusans non debet facere citari in testem minorem 20.ann.per quod dicit Gui.de Suz. iudicem non esse prohibitum,quin suo motu minorem 20. saltẽ in defectũ probationũ recipere possit in testem,non ad iudicium tantũ.de quo per prius dicta nõ esset dubiũ.Rationem quare minor 25.testificatur,& nõ accusat,dixi.s.de actore ver.sed quid de pubere. ¶ Adde an minor 15.ann.possit esse testis in causa criminali. ¶ Ale.consi.63.& 98.1.lib.& 173.2.lib.

b Sabbatina. ¶ Fuit Pilei.13.

c l.fin. ¶ Et de corp.vitia.ex parte.1.& vide quod ibi dixi in gloss.argument. contra.

d Omnes. ¶ Ad declarationem horũ ꝑmittendum est,qđ no.qui fil.sint leg.ꝑ venerabilẽ.in 5.gl.q̃ innuit,ꝑsertim, qñq; poni pro maximè: quandoq; pro tantũ.Circa qđ sciẽdum est,ꝙ Azo in Summa de testi.ad fi.1.col.simpliciter dicit impuberẽ factum puberem testificari posse de his, q̃ vidit in pupillari ætate.Idem Tan.parte quarta,rubrica de testib.vers. ꝓhibetur etiã minor. Idem Host.e.ti.§.2.sub uer.ætas.& Baga.vbi tractat de testib.ver.q̃ritur,aut in hac.Item Bonagui.inducens Azo.parte 3.rub.de interrogatorio ꝯ testes. ver.circa ꝑsonas.& Iac.de Amelia,in suo tractatu de reprobatione testium, ver.repellunt minores.Et Nepos de Mon.al.rubrica,ꝯ testes: uer.sed quęrit an.& sm ipsos hic ꝑsertim ponit ꝓ maximè.Sed Io.arguit. 3.q.9. testis quẽ testificari nõ posse de his,q̃ vidit in pupillari ætate,cũ ætas illa,&c.ipse tamẽ Io.tenet cum Laur.in c.relatũ inferius allegato,eũ testificari posse de his, q̃ tunc uidit,si tunc erat doli capax.Acc.ff.e.ti.l.3.§.lege Iul. ff.de testa. ad testium.§.1.tenet,ꝙ testificari põt,nisi factum sit tale ꝙ requireret ætas perfecta à principio: vt in præ.§.1.Alb.Gal.e.ti.in prin.admittit eum, si qñ vidit, erat proximus pubertati: alias non.alleg.ff.de iuris & fac.igno.l fi.C.de fal. mo.l.1.Idem Dy.in l.excipiunt.ff.ad Syl.& sm istos,præsertim ponitur hic pro tantum.Pileus vbi s.tenet eum,si intelligens erat,& doli capax,testificari posse: secus,tenet eum,si intelligens erat,& doli capax,testificari posse: secus,si tunc erat infans,uel infantiæ proximus.Allegat Insti.de inuti. stipu.§, pupillus.Est sciendum,ꝙ Acc.in præ.§.diuidit ætatem,quæ excedit infantiã per medium: vt pars citerior dicatur ꝓxima infantiæ: vlterior proxima pubertati: & sic marem vsq; ad decimum annum & dimidium dicemus proximum infantiæ, fœminam vsq; ad nonum & dimidium: in residuo dicemus eos proximos pubertati.Hoc etiam tangit Insti.de obli.q̃ ex delic. nas.§.in summa.Hoc dictũ,per quod maiorem ętatem repellimus à testimonio eorũ q̃ vidit minor decem an.& dimidio,non placet: nec hanc diuisionem ꝓbant iura ibi allegata.Nam Inst.qui.mo.tu.fi.1.respon.nõ facit.& §.fi.qui ma.ac. cu.non poss.de proximitate nil dicit. vnde licet Imperator circa manumissionem seruorum diuiserit per mediam ætatem,q̃ erat post 14.& j.20.an.ex arbitrio fecit,non ex significatione proximitatis.Item quia non habebat ratione illa talis diuisio,iõ vt ibi no.iure Authenticorũ fuit reuocata, vt spõ. larg.§.2.colla.9.nec reciperet ẽt illa diuisio in aliis materiis,in quib.proximitas attendit, puta,in matrimonio ꝯhendo. De quo dic,vt de despon.impu. ꝑtinebatur.& quod ibi no.in gl.sed quando,& quod super ea dixi e.ti.attestationes.& cap.fi.& quod ibi dixi super verbo,nubit.Ego saluo quod dixi sm Ac. admitterem adultum in testem super his, quæ impubes uiderat, si talia sunt illa q̃ cadere poterant in ipsorum tunc impuberum intellectum. Nec obstat l.fi.ff.de iur.& fac.ig.ut ibi no.nec l.1.C.de fal.mo.quia materiam illã non facilè poterat impubes ꝑcipere,etiam si sciret illã fabricari. Nam ꝙ id esset prohibitum,vel ꝙ illa esset falsa,non cadebat in ipsius intellectum, sed si cadere poterat,nedum in impuberem,sed etiam in infantem illum admitterem. In terminis quæritur de ætate Titij,q̃ fuit socius meus,& mihi coætaneus.dum eramus sexto anno in eisdem scholis, uel eadem ætate ego sum 30. annorum:& quæritur de ętate illius an sit maior 25.quare ego non admittar in testem.De tanta distantia dixi: quia si q̃reretur an sit maior 29. annis, nõ putarem me idoneum: qui & modici tẽporis varietatem tunc percipere nõ poteram.nisi forsan essemus fratres:& ille me fuisset intra circulum anni sequutus,& maxime aliis fratribus. subsequutis. Et facit ad hoc quod dixi de infante,an possidere possit,s.de acto.post prin.super uer.ꝑmissa. ¶ Adde ꝙ opi.Acc.sequit Bar.in l.3.§ lege Iul.ff.de testi.& ꝙ de his,q̃ uidit in infantili ætate,non possit testificari,uoluit Ro.ꝯs.157.allegans inter cæteros Io.An. hic.Adde tu,quis dicatur proximus pubertati:& præsertim,quo ad maleficia,& contractus.Bal.plene in l.non tantum.in prin.ff.de excu.tu.

e Mediatores. ¶ Quæ habetur lib.6.sub ti.de testib. ¶ Adde quando socius criminis possit esse testis,Ale.consi.75.2.lib.

f c.1. Hæc quæstio non est dubia: quia si omnes accusat,constat ꝙ reos non poterit inducere in testes, si unum solum non impedit, cum reliquos inducat. reus autem si excipere uelit,qualiter loquatur: patet remissio s.uer.proxim.

g Maritus. ¶ Sed non fecit etiam indicium sufficiens,secundum unam lecturam ibi no.in gl. nisi præcedant.in fi.

h Itẽ liberti. ¶ Per q̃ iura tenet Gui.de Suz. in l.illicitas.§.neq; licita,ff.de off. præsi.ꝙ seruus non potest esse ministralis,uel nuncius ad citationes.Nam cũ non possit esse testis: ut s.& tales sunt plusquam testes: quia eis solis credit. de quo satis scripsi j.de cita.§.sicut.uer. sed nunq̃d credit.ergo,&c.Item seruus nullã habet communionem cum iure ciuili uel prætorio. ff. de testa. qui testamento.§.seruus.& seruitus fere morti comparatur.ff.de re.iu.l.antep.

i Serui respon. ¶ Quæ est lex.ff.e.ti.per quam legem.ff.de ædi.edi.l. quæro.in fi.dicit Baga.in suo opere char.3.ꝙ dictũ serui lex dedignatur uocare testimonium: sed illud uocat responsum.Est sciendum,ꝙ Gui.de Suz super l.illa.tenet,ꝙ deficientib.probationib. recipiatur seruus in testem. etiam si de suo facto non interrogetur: sicut in arenario dr,e.ti.ob carmen.§.si ea. Vnde sm eum,l.pridem.C.de quæstio.& l.interrogari.e. ti.satis expediuerant seruos pro domino.uel ꝯ dominum,non requiri. sed de suo facto interrogari. Quod ergo uoluit lex illa,serui respõso credendum, aliqua probatione deficiẽte,generalius sumitur.Fatetur tamẽ per præd.l.qui testamento. ꝙ ad solẽnitatem testamenti, seruus adhiberi non potest: in iudiciis aũt in defectũ probationũ põt,per illã legẽ.Facit pro eo.ff.de qõnib.l.diuus. ¶ Adde,qũo debeat intelligi illud quod dicit,ꝙ testes alias non idonei,admittuntur,ubi non sunt aliæ probationes.Alex.consi.64.1.li.& 182.2.lib.

k §.fin. ¶ Speciale,ꝙ ibi seruus torquetur contra dominum: vt ibi no.in gloss. no.duo.

nus erat: sed habebatur communiter ab omnibus pro libero. va-
a let nihilominus testamentũ: vt in pręd. c. testes. & C. de testa. l. 1.[a] Quid tantum à maiori parte habeatur liber? Respon. idem est, ac si ab omnibus putaretur: quia valet testamentum. ff. de regu. iur. aliud. §. refertur. ff ad muni. quod maior. ff. de iuris & fac. igno. regula. §. 2. ext. de his, quæ fi. a maio. par. ca. c. 1. Quid si à multis, non tamen a maiori parte? Respondeo, non ita de facili dico idẽ. arg. ff. de institu. sed & si pupillus. Quid si ab vno singulari tantum pu-
b tabatur liber? Respondeo, idem dico, [b] si consonat cum veritate: vt ff. de acq. hære. cum quidam. §. quod dicit, secundũ Vber. de Bo. Sed si proposita hac exceptione de seruitute, testis se liberum asseruat à natiuitate, recipiatur eius dictum. & reseruetur hoc in tempore disputationis. Si verò dicat se libertum, prius ostendat instrumentum manumissionis: quam testet, nisi iurauerit se alibi probationes habere: nec nunc statur eius testimonio, nisi probata libertate. C. eo. auth. si dicatur. Si vero testis dicatur inimicus, ꝓpter litem criminalem, quæ est inter eum & illum contra quem inducitur, & hoc probetur: non prius recipietur, quam de crimine fuerit pronunciatum. Si autem propter litem pecuniariam, tunc incontinenti recipietur, & in tempus disputationis quæstio reseruabitur. C eo. auth. si vero dicatur. de hoc extra. eo. ex parte
c A. & j. §. sæpe.[c] † ¶ Quid de adscriptitiis, nunquid possunt esse te-
40 stes? Respon. sic, ar. C. de episc. & cler. iubemus. & auth. adscripti-
d tios.[d] Quid de statuliberis, quibus s. libertas est sub conditione relicta? Respon. non possunt, cum sint serui: vt ff. de statulib. l. statuliberi. ¶ Quid de monacho, & ecõuerso, & fratre minore? Dic admitti, cum non inueniantur repelli. ff. de testi. l. 1. & ar. in auth. de
e monachis. §. cogitandum.[e] & extra de testi. nuper. & de crim. fal.
f c. 1. Idem dicas de conuerso, & regulari canonico, secundũ Acc.[f]
41 † ¶ Sed quid si dicitur testis excommunicatus, uel infamis, uel fur, uel raptor; nunquid statim est recipiendus, & in fine quæritur an fuerit excommunicatus uel infamis? Respondeo sic. vt in
g præ. auth. si dicatur. & in præ. decr. ex parte A.[g] & e. ti. præsentiũ. & in præ. § si uero. Nam quilibet bonus præsumitur, nisi contrarium ostendatur. extra, de seru. in or. facien. cap. uno. de præsum. dudum. sicut quisq; præsumitur liber a natiuitate in authen. col 6 quib. mo. nat. effi. legiti. §. liceat igitur. secundum Vber. Argu. ꝯ. quod non reseruatur hoc in tempus disputationis. ff. de quæstionib. l. 1 § si quis dicatur. ff. de tutel. mutuo. §. j. Nam & testis nõ est sub couditione recipiendus: quia legitimus actus, &c. ff. de regul. iur. actus. & extra. de electio. in electionibus. lib. 6 Sed hic potius est modus. quam conditio. Quòd hic sit actus legitimus, patet s̃. versi. item quòd est infamis. Quid ergo si præmissa obiiciens, dicit se illa incontinenti probare: vt j. §. sæpe. ver. hac igitur? Resp. audiendus est, si habet probationes in promptu, non aliter: ut ff. ad exhib. l. 3. §. ibidem. ff. ad Trebellian. ille, a quo, extra, de testib. ad hæc. alias incipit, præsentium §. penul lib. 6. & c uenienс. 2 extra, de restitutio spoliat. literas, vltra medium. Si enim statim constare potest quod non est recipiendus, quare admittetur? ut ff. de testi. l. 1. Certe superflue admitteretur: quod fieri non debet, extra. in procemio decret. §. sanè. Nec superfluo iuramento
h est quis grauandus.[h] Vel distingue, & melius an mora sit periculum allatura: ut quia testes, per quos id probare intendit, sunt infirmi, vel senes, vel absfuturi, vel campestre bellum, vel mare intraturi: ut tunc recipiatur eorum dictum incontinenti, quod habeat eos paratos. argum. extra, ut lite non contesta. quoniam fre-
i quenter. in princip. [i] An non sit allatura, ut tunc non recipiatur priusquam deposuerit, quia uidetur id causa litem protrahendi dixisse: argum. ff. de fer. l. 1. §. fin. & l. fin. ff. ad Trebellia. cum hęreditas. In receptione autem uel publicatione potest is, contra quem producitur, protestari, quod liceat in eius dictum, uel personam obiicere: ut j. uersi. item quod is pro quo. secun-
42 dum Vber. & G. Naso. † ¶ Recepta autem probatione, si iudex pronunciabit recipiendum, appellet is, contra quem producitur. ff. qui satisd. cog. arbitro. arg. contrà, C. quorum appel.
k non recip. ante fin. [k] Si uerò pronunciet non admittendum, alter appellet. Porrò in exceptione excommunicationis uidetur quod statim sit eius probatio propter periculum communionis admittenda. arg. 11. quæstio. 3. cum excommunicato. extra, de
l sentent. excommunica. solet. & de excep. exceptionem. [l] Item etiam, ubi præsumptio est contra producentem testes, quod uelit causam prorogare, statim recipietur eius dictum: sed in tempus disputationis reseruatur. exra de probat. licet. Idem etiam est, vbi ab initio fit protestatio de dicendo contra testes: vt extr.
53 eodem præsentium. ut not. papa, eod. titul. cum causam. † Quid si testis dicit se seruum vel infamem, uel periurum, uel furem, uel excommunicatum, forte ut euitet testimonium? Videtur eius simplici asseuerationi standum. Et hoc tenet papa. ut no, extra.
m de accusat. inquisitionis. [m] quia non est uerisimile, quod suam tantam turpitudinem mendaciter asseueraret: quia crudelis est, qui negligit famam suam. 12. quæstio. 1 nolo. argum. contra: quia deponit non iuratus: & ideo non uidetur ei credendum, vt j. versi. item quod non deposuit. Ego tamen deferrem sibi iuramentum; vt sic, vel per torturam veritatem plenariam inuenirem. argu. v. q. v. illi qui. xxx. q. v. iudicantem. & extr. de fide instrumen. c. cùm Ioannes, prope fin. Vtrum autem testis sit super huiusmodi interrogandus. dicam infr. §. iam de interrogatoriis. uer. sed nunquid. ¶ Item opponitur testi, quòd recipit a quocunque pretium, uel preces pro testimonio ferendo, uel non ferendo: uel ei promissum fuit, & ob hoc falsum testimonium tulit, uel fuit instructus. vnde dictum eius non ualet. C eo. si quis. in fin. & l. eos. 1. quæst. 1. concessionis. ff. de calum. l. 1 §. j. & l. generaliter. 4. q. 3. c. si testes. §. item, l. Iul. de vi. & ver. si quis testibus. ext. e. c. 1. & c. sicut nobis. & de probationib. licet. j. proxi. uer. Et ideo fatuè agit aduocatus qui loquitur testibus ante depositionem: ut dixi s̃. de aduoca. §. vtriusque. uer. item sit cautus aduocatus. Expensas tamen potest
n à producẽte recipere. 4. q. 3. c. si testes. §. liberi testes.[n] Item, quòd corruptus falsum testimonium dixit: ut in præalleg. decret. licet,
44 C. de testi. nullum. & s̃. uer. ꝓxi. & j. uer. sed quid si testi. † ¶ Hoc autem sciendum est, quod testis falsidicus tres personas offendit: ut ext. de crimin. fal. cap. 1. & ideo dignum est, ut multipliciter puniatur, ext. de re iudica. cum æterni. in fine. 32. distin. c. 1. Ideoque data est cuilibet iudici facultas cum ex officio suo puniendi. C. e. nullum. prope fin. uersic. data. quod intelligo de iudice ordinario. Sed quid de delegato? Respondeo, & ille habet modicam coercitionem: ut ext. de off. deleg. ex literis. & ideo potest punire: quod
o dicit j. §. testium uersic. sed quis coget.[o] † ¶ Quid si aliquis Bono-
45 niensis, & aliquis Parmensis litigant Mutinæ, & in causa illa pro-
p ducuntur testes Cremonen. diœcesis,[p] qui in ciuitate Cremon. examinantur secundum l. C. de fide instrum. iudices. & in auth. ibi posita: nunc altera pars accusat eos corã iudice Mutinen. de falsitate: quæritur an possit? Et uidetur quod sic: ut in præallega. l. nullum. quia debent secretum iudicis intrare. ar. C. eo. si quando. Ibi enim deliquisse videntur. ff. de actio & oblig. contraxisse. Et facit
q ff. de his quibus ut indign. post legatum. §. ætati.[q] arg. contra, quia

sunt

ADDITIONES.

a l. 1. ¶ Vt dicit ibi Cy. secundum Iac. de Rauen. idem si omnes essent serui, tamen communi opinione liberi. Et idem si communis error esset in ætate, vel in sexu testium. Idem etiam esset, cum communis opi. infamem habet ꝓ non infami, ut no. ff. de test. l. cum lege.

b Idem dico. ¶ Testamentum valere: vt probat l. quæ allegatur.

c §. sępe. ¶ Quæstio de quodam seruo, an testificetur de eo, quod uidit in seruitute, expedita fuit s̃. ver. sed nunquid factus.

d Adscriptitios. ¶ Bene facit de Iudæ. c. 2. & quod ibi no. in gl. 2. & in hac quæstione, & duabus seq. concor. Acc. C. e. auth. si dicatur. & in cor. eo. ti. §. si uero dicatur.

e Cogitandum. ¶ Vbi idem no. & plenius quam hic respondendo ad id, ꝙ cẽsetur mortuus, & an pro monasterio vel ꝯ: & an pro alio monacho. & vide s̃. e. col. ver. item excipitur ꝙ uer. iste superfluit.

f Secundum. Acc. ¶ Superfluit iste uer. propter ver. s̃. proxim. colum. uersi. item excipitur. ꝙ est monachus. ¶ Adde Panor. in cap. cum nuncius. extra, de testi.

g Ex parte A. ¶ Quicquid hic dicatur in sequentibus ver. dic. vt ibi scripsi super gl. huiusmodi exceptiones. quam omnino videas.

h Grauandus. ¶ Ext. de probatio c. 2.

i In prin. ¶ Non fateor, ꝙ propter hoc prius recipiãtur: sed fateor, ꝙ statim, propter id recipientur. Hoc intelliges vbi s̃. remisi.

k Ante fi. ¶ Solue per dec. super eo. ti. de appel.

l Exceptionem. ¶ Facit de sen. exc. decernimus. lib. 6. Idem scripsi in glo. vbi s̃. remisi.

m Inquisitionis. ¶ Scripsi tamen in decr. cum causam. super gl. causam, eo. tit.

n Testes. ¶ De rescripti statutũ. §. pe. li. 6. de quo uide j. §. qualiter. uer. testes.

o Coget. ¶ In deleg. Papæ bene ꝓcedit, ut ibi no. Delegatus aũt ab inferiore vr̃ ꝙ remittere debeat ad delegantem, in auth. e. ti. §. si uero ignoti. Facit de off. del. si ꝯ. & quod no. e. ti statuimus. 2. in gl. 2. lib. 6. Quid si litigarunt partes per errorem coram non suo iudice, quem etiam per consensum suum iudicẽ non fecerunt: an iudex ille puuire poterit tales testes? Videtur ꝙ non: quia eius sententia esset nulla. de iud. at si. & sic attestationes nullæ. Non debet ergo puniri conatus, cum non habet effectum. ff. quod quisque iuris. l. 1. Econtrà vr̃, quia lex illa, nullum. tollit omne priuilegium, Simon super præ. l. nullũ. dicit fortè posse distingui, an illi testes sint de iurisdictione illius, nec ne: ut primo casu illos puniat: secundo non. Facit j. ea. col. ver. quid si is qui. Et facit ad q̃stionem j. dicendum. uer. quid si compertum. Adde quo ad primũ Ab. in c. 1. extr. de crimine fal. qui sequitur Io. An. hic.

p Diœcesis. ¶ Non uideo quid mouerit Gul. ad tot diœceses describendas, maximè cũ Albe. Gal. à quo habuit q̃stionem. e. ti. in fi. non descripserit, nisi duas, puta ſm suos terminos Mutinen. & Cremon. id est, locum iudicij & cõmissionis, & locum receptionis & examinationis testium.

q §. ætati. ¶ Et §. seq. In his dicitur, ꝙ testis accusatoris eum adiuuat: ergo, &c. Guid. de Suz. qui in l. idonei. ff. e. ti. tenuit hanc partem. allegat ff. de off. eius: cui man. est iuris. l. j. §. qui mandatam. Et iura, quæ dicunt illum fecisse uideri, qui facit per alium. Item inducit Cremon. fuisse nudum ministrum. ff. de lega. 2. si quis Titio. Sed ꝯrium tenuit in auth. apud eloquentissimum. C. de fide instr. & 3. q. ult. sub. M.

funt alienæ iurifdictionis & alibi delinquerũt. vnde ibi accufandi
a funt.C ubi de crim.agi oportet auth. qua in ꝓuincia. [a] Vbi enim
malum contingit, ibi moriatur. 2.q.1.c.fi peccauerit.extr.de foro
competenti.poftulafti. Dicunt quidam, ꝙ committi debet arbi-
trio iudicis caufæ infpecta magnitudine, & qualitate perfonarũ,
& fufpicione & no.in auth.de tefti.§.hæc omnia, & in auth.colla-
46 tio. 5.ut defunc. feu funer.§. illud.¶ † Sed qualiter punitur cleri-
cus, qui dixit falfum teftimoniũ? Dic, vt C.de epifc.& cle. presby-
b ter citra & auth.presbyteri, & diaconi.quas hebes 5.q.6. [b] Quid
c de arbitro, nunquid poterit teftem punire? [c] Refpon.non: fed mit
tat eum ad iudicem competentem, qui eum puniat fecundum de
licti qualitatem: ut in prædicta l.nullum. Et hæc vera funt, cum ꝯ
eum directe & principaliter eft actum. Quid igit̃ fi per modum
exceptionis vel replicationis? Et quidem non vr̃ puniendus: licet
eius dictum nõ ualeat, ut ff.de his q no.infa.Lucius. ff. de mu. &
ho.refcripto.§.fi qs. Vber. ꝯ, vt omnis falfitas tollat̃.ff. ad leg. Iul
de adulter.l.2.§ fi publico.in fi.quod verum poteft effe extxaordi
narie, orninarie vero non: vt ext de ordi.cogn.c.2.in fi.vbi de hoc
ex.de ꝯfef.c.2.& iam dicã. Quid fi modo ꝓdicto ꝯ teftem probat̃
excommunicatio: nunquid vitabit̃? De hoc no.in præ.c.de ordi.
d cog. [d] † ¶ Sed nunquid iudex falfum teftem ex officio fuo pu-
47 niet pœna leg. Cornel.de fal.uidetur quod fic, fecundum quof-
dam: ut C.ad leg.Corn.de fal.l.pe.& ff.e.l.1.in prin. Sed dic, ꝙ ex-
traordinarie.f. verberib. tantũ eũ puniet, vt iam dixi in auth. eo. §.
fi vero qdam.& ff.de q̃ftionib.l.ex libero.& l.vnius §.teftes.C.eo
dem.nullum.in fi. 5.q. 5.illi, q. & hoc fiue teftis adhuc præfens fit,
fiue de loco receflerit. Facit enim eum regri, ficut fi accufationẽ
falfi ordinaret.& in auth. vt nulli iudi. §. fi quis verò ꝯprehenfo-
rũ Sed nunquid per pœnam verberum euadet pœnem legis Cor
neliæ de fal. Refpon. non: imò adhuc ea lege poterit accufari de
falfo ff.ad legem Cornel. de falfis.l.1.in princ. & l. eos.ff.de tefti.
e qui falfo. [e] † ¶ Sed pone, ecce iudex non interfuit, fed folus tabel-
48 lio in examinatione teftis, & fcripta funt aliqua, propter quæ iu-
dex vult ex officio teftem redarguere de falfo teftis negat fe ea di-
xiffe, queritur cui magis credendum, an inftrumẽto fine teftibus
& fine iudicis præfentia fcripto: an tefti qui dicit fe aliud dixiffe q̃
fcriptum fit? Et vr̃ ꝙ tabellioni non fit credendũ, in auth.de inftr.
caute.& fid §.hoc & fi inftrumenta Sed tefti potius: nam & alias
auctoritas teftium maior inuenit̃, quam tabellionis: vt e.ti.§.fi ve-
ro moriat̃ De facto tamẽ ftatur dicto tabellionis: licet forte aliud
fit de iure. Si tamẽ iudex audiuiffet: tunc fine dubio crederet̃ tabel
lioni, fm Iac. Bal. Sed & fi teftis accufaret̃ de falfo ad pęnã coram
f iudice, tunc nõ ftaret̃ tabellioni. [f] & vide ĩ.de inftr.edi ione. §.re-
49 ftat.verfi.fed quid fi vnus.& verfi.fed cum literis.ad fi † ¶ Sed qd
fi tefti det̃ pecunia, ut corrumpat̃, non tamẽ corruptus eft: nunqd
fufficit fola pecuniæ datio ad hoc vt puniatur, licet corruptio no
g fequatur? [g] Videtur ꝙ non: ut arg.in præ.l.nullum & arg.ff.quod
quifq; iur.l.1.§.fi.& ff.ne quid in flu pub.l.1 §.fi.arg.tamẽ ꝯ, ff de
cal.l.1.& l.gñaliter.& C.de furt.fi quis Et hoc puto, vt pretio re-
cepto, & teftimonio fequuto corruptus uideat: licet fecundum
Azo.uideatur contrà ff.de re iud.l.diuus Adrianus. Idem etiam
puto, fi nulla pecunia data falfum tulit teftimonium: fecundũ Iac.
& uide s̃.uer.item opponitur tefti.& feq.Quid fi is, qui tulit tefti
monium maior eft eo, fub quo tulit? Dicunt quidam, quòd non
poteft ab eo puniri.21.diftin.inferior.ext.de ma.& obedien. cum
inferior.fed mittet eum ad fuperiorem. Alii diftingunt, an fpon-
te velit fe illi fubiicere, ut tunc ab eo puniatur: ut ff.de iurifdictio.
omnium iudic.eft receptum 2.q.7 nos fi incompetenter.an uero
coactus, ut tunc non puniatur, fed ad fuperiorem remittatur.
Vel dic, ꝙ fi eo loco alter maior eft, tunc ad eum mittitur: alias
à iudice punitur ar.3.q.6.c.1.fecundum Iac.tamen præ.l.nullum.
in fi.uidetur uelle, ꝙ indiftincte puniatur. Et no.ꝙ corrumpens te
ftem pari pœna punitur cum ipfo falfo tefte.ar.C.de hæreti.l.2 &
C.de male.& math.culpa.argumen contra, de hæret.quicunque.
h in fi. [h] † ¶ Item quod teftis obfcure, uel confufe dixit.4 q.3.uer fic.
50 in teftib.2 unde non ualet, nifi iterum deponat, & dictum fuum
declaret, quod facere poteft.ext.e.cum clamor.arg ff. de prætor.
ftipula.in prætoriis.ext.de teftib.cog.præterea.ff.qui teftam.face.
poff hæredes §.1.Claritas enim approbatur in auth. de tefta. im-
per.circa princ.colla.8.C.e.authen.teftes bonæ.uer.nec minus ob-
fcuros. Quidam tamen hoc intelligunt, cum fuper crimine inqui
i ritur. Tu dic idem in ciuilibus: ut ibi not.& in c.per tuas. [i] & tunc
interrogabitur officio iudicis: & etiam quando uerbum dubium
eft.eod.tit.cum tu.& non aliàs. Iudex quoq; uerbum teftis ambi-
51 guum poteft interpretari. † Et in dubio fiet interpretatio, ut res
potius ualeat, quam pereat, ut ibi & ff.de reb.dub.quoties ext.de
fide inftrum.inter dilectos.& de uerb.fignific. Abbate. Fiet etiam
interpretatio pro reo & contra producentem extra de probat.in
præfentia.& c.ex literis.& in præ.c.inter dilectos.ff.de act.& obli.
Arrianus. Nifi in teftamento, & matrimonio, & dote.& religione
& libertate.ff.de uerbo.oblig. inter ftipulantem.§.1.de iudiciis fi
quis intentione.ff.de reg.iur.in ambigua.extra de refcrip.olim.ff.
de relig.funt perfonæ.ff.de iure dot.in ambiguis.ext. de re iudi.c.
fi.fecundum quofdam.& in aliis concordan.quæ funt ĩ.§.pofiq.
uerfi.fed quid fi tot.ubi de hoc.¶ Item quod in eius receptione,
uel quando iurauit, pars altera uocata, uel præfens non fuit, ut ĩ.
eo.§.nunc tractandum.in princi. Item, quod caufa eft criminalis,
unde teftium receptio non potuit delegari.C.de fide inftrumen.
k auth.apud eloquentiffimum.ff.de teft.l.3.§.teftes.5.q.5 illi qui. [k]
¶ Item quòd non perhibet teftimonium de uifu & auditu, f.fuo.
ut ĩ.uerfi.item quod interrogans.& 14.q.2. fuper. extra.eodem.
cum caufam quæ.1.& c.præterea.ext.de elect.per inquifitionem.
52 extr.de fuc.ab intefta.c.fin.& de confuetud. c.2.† Debet enim ꝓ-
fens fuiffe his, fuper quibus deponit, & uidiffe ut in præd. cõcor-
dan.3.q.9.c.teftes.& 3.q.4.uer.alia eft.C.e.teftium. C.de ero. mi.
an.per hanc.lib 12 & intellexiffe, quæ acta fuerunt. Nã aliter non
dicitur pręfens fuiffe.ff.de uerb.fignific.coram.quia audire, & nõ
l intelligere, negligere eft: ut ait Cato, Vnde Euangelifta, [l] Quod fci-
mus loquimur, & quod uidimus teftamur: & teftimoniũ noftrũ
uerum eft: extr.de celeb.mif.in quadam. & in Pfal. 34. Surgentes
in me teftes iniqui, quæ ignorabam, interrogabant me. Dicitur au
tem præfens, fiue fit in eadrm domo, fiue alibi: dum tamen audire
poffit. ff. ad Syllan.l.1 §.eodem tecto, ubi ergo teftis auditu pro-
prio percipit ueritatem, uel fuper qua teftificatur: puta, quia audi
uit uerba contumeliofa, quæ contra aliquem protulifti, & de his
teftificatur: uel audiuit aliquem confiteri, & dicere talem fibi pe-
cuniam effe folutam: uel audiuit tonitruum, de quo fit quæftio:
de tali quidem auditu feret teftimonium, & ualebit.C.eod. auth.
rogati.3.q 9.fi debitum.26.q 6.de his.& c.qui recedunt.& tale te
ftimonium, licet auditu perceptum fuerit, dicitur perhiberi de ui
53 fu.† Quoniam nomine uifus, omnis fenfus corporis intelligitur.
m ut dicit Augufti.fu p Ioan. [m] ibi: Palpate & uidete & in Exodo dr̃,
n Et uidebant uoces. [n] De quo dic ut ĩ § nunc tractãdum uer de ui
o fu. [o] Quid ergo, fi uiro & muliere ĩ camera claufa exiftẽtib. teftes, qui

ADDITIONES.

a In prouincia. ¶ Hucufque fuerunt verba Al.G.eo.tit.in fi. faluo ꝙ prædixi
b 5.q.6. ¶ Plenã remiffionẽ de hoc uide de reg.iur.c.nõ eft fine.li.6.in prin.q.
c Punire. ¶ Non loquitur de arbito, qui necesfitate iuris aditur. ille enim hoc poffet, ut fcripfit Gof.& hoc de off.del.fufpicionis.fuper uer.omnia.
d De ord.cog. ¶ In gl.pe. Et uide quod fuper ea plenè dixi.
e Qui falfo. ¶ Vlt.gl.in l.nullum.quæ fuit additio, uidetur idem uelle. Sed aliqui.f. Guid.de Suza.& Cyn. ibi contrà. pro quibus. 81.diftinct.presbyter. 13.q.2.c.ult.de iud.at fi clerici.in fin.ff.de accuf.fenatus, ff.de iniur.quod Senatusconfultum.
f Tabellioni. ¶ In uer.quem ftatim allegat, dicit omnes doctores in fua priuata, in hoc concordaffe. ¶ Adde ut per Ale.confi.70.in 1. uol.& per Bal. pulchre.confi.149.1.lib.inci.iudex.
g Non fequatur. ¶ Sic ponit etiam Simon in l.fi quis.C.eod.ti.Et fic videtur poni contradictorium. Sed puto ꝙ intendunt eum non dixiffe falfum: ita ꝙ eft qõ, an coniunctim requirantur corruptio & falfitas: & eft fimi. qõ, an ad fententiam retractãdũ neceffe fit hęc duo probari, ꝙ no.de prob.licet.in gl. 2.& uide qđ fuper ea dixi. Petrus de Bel.Per.deridebat hanc q̃ftionem in l.fiquis.C.e.per l.2.ff.de ꝯdi.ob turp.cauf.Cum iudex corrumpi dicat̃ data ẽt pecunia, ut iufte iudicet: & fic idẽ in tefte. Facit ad primũ. 11.q.1.non licet. addebat Iac.Bal.ꝙ ifte in l. Iuliã repetundarum deliquit.ff.ad leg.Iuliã re.l. eadẽ lege. Rof.Beneuen.fatis de hoc tract.ti.de fena.con.Libo.tenens, ꝙ ꝓmisfionem recipiens, & fortius fi iuramentum, uel dans fideiuffores. uel pignora recipiens corruptus effe dicatur. Et de hoc ĩ.de fid.inftr.uer.adhuc.& s.ti.prox.§.fi.uerf.fed nunquid.
h In fi. ¶ Ibi foluitur, & de hære.excommunicamus.2.in gl.2.
i Per tuas. ¶ Eodem ti.& de probat.in præfentia.in 4.gl.& in auth.e.tit.§.illud, in gl.imò uidetur. ¶ Adde an uerba teftis interpretentur contra producentem, Alex.confi.20.& confi.42.4.uol.
K Illi qui. ¶ Et facit cle.de off.del.c.uno.in prin.
l Euangelifta. ¶ Io.3.non ad literam. Veram literam uide in §.iam de interrogatoriis uer.fiunt autem.
m Super Io, ¶ Non eft in Io.fed in Luca, ultimo c. Et uides ꝙ in prima auctoritate uifus ponitur.pro tactu, fecundum intentionem inducentis: in fecũda pro auditu. Item pro guftu. Pfal.83.Guftate & uidete.
n Voces. ¶ Verba hæc inducit Io 3.q.9.teftes.fed ibi, f.Exo.20.c.dicit̃: Cunctus autem populus uidebat uoces, & lampades, & fonitum buccinæ. Communior tamen litera, ibi habet, audiebat: quæ etiam in concordantiis ponitur fub litera, populus. Tamẽ pro prima litera facit, quod ibi fequitur: Vos uidiftis, ꝙ de cælo loquutus fum uobis. Abundant autem iura, quib.patet uifum fumi, ut s̃.f.x.dift.c.1.ibi nõ uifum eft nobis.50.dift.de his.in prin. de eie.innotuit.uerfic.multa.de ren.nifi.§.pro graui.& §.fequen.in princip. & in Prooe.6.ultra medium.ibi: prout exdedire uidimus.e.li.de off.ord.quãuis.ibi: fi Romano pontifici uidebitur expedire, cle.de ele.ne Roma.uerfi.e. tamen.in fi.de iudi.dudum.uer.quia uero.ff.de leg.2.fi Titio & Mæuio.1.refpon.in fi.ibi: magis placere uideo, id eft, intelligo.de iniur.l.item apud uer. prætor ait.ibi: uideo dominum iniuriatum agere poffe. Videntur autem ifta oculis cordis: ut de homi.pro humani.lib 6. ¶ Adde an teftis deponens de præfentia dicatur etiam deponere de intelligentia. Alexan.confi.20. proxime alleg.& confi.70.lib.1. Et an teftis, qui deponit de uifu rei, in qua cadit auditus.probet uide Alex.confi.41. fecundo lib. Et an teftis debeat habere notas uoces perfonarum, per eundem Alex.confi.99 3.uol. Et an ualeat dictum teftis deponentis de actu, quem non uidit per aliquem intermedium, uide eundem Ale.confi.24.2.uol.
o De uifu. ¶ Et uer.fequenti.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

quierant extrà, dicunt ꝙ audiuerunt eos dicentes uerba de præsenti inter se apta ad matrimonium contrahendum? Respondeo
a dicunt quidam [a] quòd valet eorum testimonium, si prius voces illorum notas habeant. arg. in prædi. §. eodem tecto. & probatur
b in his quæ no. in præ. c. testes, & c. præterea. [b] ¶ Testimonium autem de auditu alieno. s. quod audiui dici, non valet: vt 2. q. 1. in primis, ver. sed & de personis. ext. eo. licet ex quadam. C. e. testium.
c vbi de hoc. & in epistola ad Romanos. [c] Domine, quis credidit auditui nostro? Quod prosequere, ut no. 22. q. 5. hoc videtur. & 3.
54 q. 9. c. testes. §. de his. † In casibus tamen valet testimonium de auditu. ¶ Primus, in contractu, ad quem testis vocatus est: vt in præ. §. de his. sed ibi de proprio auditu dicitur. ¶ Secundus cum probatur voluntas obtumescentis. 26. q. 6. qui recedunt. ext. de sentẽ. excommunic. a nobis. versi. vnde quodcunque. ¶ Tertius, in computatione parentelæ. 35. qu. 6. de parentela. extra. de consang. & affinit. tua. quod intellige. ut ext. de testi. licet ex quadã. ¶ Quartus, in probatione periurii: vt in prædj. c. hoc videtur. Quintus, in memoria facti operis, seu in actione aquæ pluuiæ arcendæ. ff. de probat. si arbiter. ff. de aqua plu. arcend. l. 2 §. antepen. vbi de hoc. ¶ Sextus, in probatione coniunctionis maris & fœminæ. extra, de testib præterea. & c. cum causam, quæ. Sed ibi de proprio audi
d tu. [d] ¶ Septimus, in probatione famæ & communis opinionis. quod dicut plene no. j. de probatio. §. 1. versic. vltimò quæritur [e]
qualiter, & sequenti. De testimonio autem credulitatis, dicam
55 j. ver. item quod deposuit. † ¶ De testimonio quoque de uisu debet reddi in casibus illis, in quibus desideratur visus: vt in præd. concord. & 9. quæst. 9. testes. 5. quæstio. 2. relatum & in prædic. l. testium. & in authen. de hæred. & fal. §. si uero absunt. & de sanctiss. episcop. §. nulli. Quod verum est, vbi fit probatio per viuam vocem, vt ibi. Si verò per instrumentum, potest adhiberi. te-
e stis ignotus, & qui non vidit. [e] in authen. de testibus. §. & licet. Sed contrà, quòd secundum testimonium de visu, vel auditu, non sit iudicandum: ut in Esaia. capit. 11. ubi dicitur. Non secundum visionem oculorum iudicabit, nec secundum auditum aurium ar-
f guet. [f] Christi enim actio, nostra debet esse instructio: ut 12. quæst. prima. exemplum. Sed illud non obstat, si rectè intelliga-
g tur. [g] Et nota, quod testis debet dicere veritatem ex quinque sensibus, scilicet, visu, auditu, gustu, tactu, & odoratu. Quod dic
56 vt j. §. nunc tractandum. versicul. officium. † ¶ Sed nunquid cæcus potest esse testis? Videtur ex premissis, quod non: quia non potest visu cognoscere, licet auditu sic. Credo tamen, quod potest,
h cum non sit prohibitus. ff. eo. l. 1. resp. 1. [h] & arg. extr. capitul. præterea. maxime de his: quæ vidit, prius quam fieret cæcus. Nam factus cæcus retinet dignitatẽ. ff. de sta. ho. qui furere. & ff. de iudi. cæcus. & l. cum furiosus. Quod autem dixi, cæcum posse testificari: verum est, si prius uoces contrahentium notas habuit. [i] Nec
i obstat, dicis, quod in voce decipi potest. Nam & visus decipitur quandoque. 27. quæstio. 1. nec aliqua. & breuiter potest cæcus testificari in stipulatione, & in actione iniuriarum, & huiusmodi, & dicet sic.

FORMA. Ego audiui, ꝙ talis promisit tali per stipulationem se daturum & soluturum centum, & præsens interfui; & tale testimonium de auditu valet, & æquiparatur testimonio de visu: & sic in actione iniuriarum & similibus. Si verò aliquis, qui non sit cæcus, testificetur in huiusmodi, vel in aliis, dicet sic: Ego vidi, & audiui; & præsens interfui, quod talis promisit cẽtum tali: & tales præsentes erant, qui viderunt: & audierunt: quia potest esse, quod verebat ille oculos suos ad aliam partem: vel clausit aures, ita ꝙ non audiret, nec uideret, & sic subiret anceps periurium, quod eẽ
57 nõ debet. ff. de in litem iur. videamus. † ¶ Sed qualiter testificabit cæcus, vel videns super iurisdictione alicuius? Respondeo sic, si non sit cæcus: Ego vidi, & audiui, & præsens interfui, quod talis & talis litigabant in præsentia talis iudicis constituti auctoritate talis domini: & uidi & audiui, quod tunc datus fuit libellus. Item vidi & audiui, quod in tali villa de mandato talis domini præconizatæ fuerunt tales causalcatæ, & vidi & audiui, quòd paritum fuit ei: & sic de alijs, arg. extra, de probatio. licet. & de fide instrumento. capitulo inter dilectos. Si vero sit cæcus, dicet in præmissis capitulis: Ego audiui. & interfui, &c. Quod autem dixi, cæcum posse testificari: tallit vbi testis debet cognoscere testatorem: vt ff. de testa. si non speciali. & vbi debet cognoscere & uidere hæredem: ut C. de iure delibe. scimus. in secunda columna. versicul. sin autem dubius. ibi: testibus videlicet, &c. & in præ. §. si uerò absunt. & ubi deponit de colore rei. ff. de rei vend. si in rem. §. & si uestimenta. quia in his nequit causam reddere sui di-
58 cti, quod dic in præd. ver. officium, & sequen. † ¶ Item, quod deposuit de credulitate, non de scientia, vnde non valet: in prædic.
k capit relatum. & capitul testes. & in præd. l. testium ubi de hoc. [k]
quia non valet testimonium de alieno auditu: ut supra versi. item quod non prohibet. argument. contra. extra. eodem titulo. quoties. in fin. Solut. ibi: & capitul. licet ex quadam prope finem. Quandoque autem admittitur deponens de credulitate: vt extr. de purgation. canon. de testibus. ubi de hoc. & capitul. quoties, & ff. de ventre in spi. l. 1. in princip. & auth. vt hi, qui oblig. se perhib. hab. res minor. & de hęred & fal. §. si verò absint. & in authen. de sanct. episco. §. 1. & vbicunque admittitur testimonium de auditu. quod dic vt iam s̃. dixi. & de hoc in præd. l. ff. de aqua plu. arcend. & j. de probationibus. §. 1. versicul. illud autem. Quid iuris, cum principalis persona respondet de credulitate? Vide j. de po-
59 sitionibus. §. 6. versiculo, hoc tamen. † ¶ Item, quod Iudæus, vel Paganus, uel infidelis, vel hæreticus, qui non potest contra Christianum testificari. extra. eodem capit. 1. & cap. Iudæi. & c. licet. C.
l de hæret. quoniam. & auth. ibi posita. In quibusdam libris, [l] etiam si Christianus a Christiano sit conuentus. 2. qu. 7. si hæreticus. & c. Pagani. hæreticus tamen, uel paganus contra hæreticum, uel paganum admittitur: vt in c. si hæreticus. quod verum est, cum hæreticus agit contra hereticum, vel paganus contra paganum: secus, si catholicus contra eos agit. Nam testis dicit, quod vtraque parte, 14. quæstione. 1. non sanè. & argumen. C. de episcop. & cle. aum then. sed iudex. secundum Accur. [m] & alios, & sic dicunt corrigi
n prædic. c. si hæreticus. [n] vbi dicitur, ꝙ si orthodoxus conuenit hæreticum,

ADDITIONES.

a Quidam. ¶ Sc. Alb. Gal. cuius fuit iste var. ad literam, eo. ti.

b Et c. præterea. ¶ Vide quod scripsi post Host. de consuet. c. 2. super ver. audientium. & quod no. ff. de aqua plu. arcen. l. 2. §. idem Labeo ait, cum quæritur. in gl. sic ergo.

c Ad Romanos. ¶ Transumptiuè tamen: quia inductum de Esa. capitu. 53. in prin.

d Proprio auditu. ¶ Quod intelligas. vt ibi dixi super vlt. gl. in fi.

e Non vidit. ¶ Quid voluerit auctor, non capio: nec hoc docet. §. quem allegat. Et si litera diceret, non viuit esset inepta locutio, dicendo potest adhiberi: si dixisset, non potuit adhiberi, procederet illa correctio. Tamen hæc est veritas. ꝙ ad substantiam instrumenti. ad hoc vt valeat, non est necessariũ ꝙ testes sint noti. Et ad hoc inducit §. & licet. & §. si verò ignoti. e. ti. Fallit in inuentario, in quo requiritur, ꝙ sint noti. C. de iur. deli. l. fi. §. fin autem dubius. & in auth. de hære. & fal. §. fi verò absunt in instrũ in scriptis præcio ab imperito literarũ. in auth. de instr. cau. §. ex his. & §. oportet. 2. col. 6. Fallit etiam, vbi esset statutum, quale Bonon. vbi in omni instro oportet saltem vnum ex testib. in scriptis cognoscere ẽhentes. Et vt clarius recitem materiam. no e. ti. cum causam. in fi. 4. gl. & no. in præd. §. fin autem. & ff. de testib. l. 3. §. 2. quo ad testes in iudicio productos distingue: aut id, super quo deponunt, recipit effectum ex facto vtriusque partis, aut alterius tantum, aut neutrius. Primo casu necesse est, ꝙ vtranq; partem cognouerit: & hoc claret. Secundo casu sufficit illũ cognosci. dato ꝙ aduersarium, ꝓ quem ꝓducitur, non cognoscat: vt si volo probare me possedisse rem, super qua inquietor, vel emisse, vel permutasse, vel aliquid tale. & hæc duo uoluit glossa prædicta, l. 3. §. 1. dicens, ꝙ in personali testis debet cognoscere vtranq; partem: secus in reali. Quod dic co de personali, intellige quo ad testes, qui de principali deponunt. Nam si in personali incideret qõ ętatis: vt quia pars minor dicit fuisse tempore obligationis: satis est testem, qui super illa deponit, habere illum notum: licet aduersarium non cognoscat. Idem in simili lib. In tertio verò casu non est necesse ꝙ alterum cognoscat. In terminis petit actor à reo moroso decem corbes frumenti: & quantum prius valuerunt a tpe moræ. super tali æstimatione deponere poterunt testes, etiam partib. ignoti: opponitur exceptio ꝓ testem ad illius probationẽ, & improbationem produci poterũt testes partib. ignoti: habentes tamen illum notum, de quo deponnut. Nec dicas, ꝙ non possit esse ignotus producenti: quia certum est, ꝙ producens nominare posset testẽ quem nunquam vidit.

f Arguet. ¶ Sequitur, sed iudicabit in iustitia, &c.

g Intelligatur. ¶ Vt habes. 2. q. 1. Deus omnipotens.

h Respon. 1. ¶ Concor. quod no. in præ. §. si verò absunt. in authen. de hære. & fal. in gl. no. testimonium.

i Habuit. ¶ Et sic no. in præ. c. testes. 3. quæst. 9. non valet. quod dicit contra hoc Simon Vincen. Isaac deceptum per Iacob dicentem se Esau: quia in voce non fuit deceptus, sed in tactu: vt patet Geneseos. 27. dicit tamen Simon, ꝙ præsumptionem inducit. ¶ Adde an cæci dictum probet, Ale. consi. 24. 2. lib. & consi. 157. 4. lib.

k Vbi de hoc. ¶ In gl. sic ergo. & ibi plenius ꝓ Cy. in 5. q. in qua ponit dictum Iacob. de Aret. dutinguens, an credulitas sit proxima. & coniuncta sensui, per quem veritas percipitur: & tunc probat: an separata, & tunc non probat. Secundum patet. Primum exemplificatur per dcere. præterea. eod. ti. & per decr. literas. de præsump. & per l. filium. ff. de his qui sui vel alie. iur. sunt. Ad idem l. antepen. C. de plagiariis. ¶ Adde quando testis de credulitate probet, Alex. consi 3. & consi. 1. & consi. 18. & 72. & 3. 4. lib. Ange. consil. 4. Adde tu in quibus casibus testis de credulitate probet. Lanfranc. in repeti. cap. quoniam contra extra de probat. §. confessiones. in 7. column. item eundem ibid. §. testium depositiones. in 4. colum. ver. præterea. item adde Abb. Sicul. in cap. 1. in ver. firmiter. & ibi apostillantes. extr. de summa trinita. & fi. catho.

l Libris. ¶ Vt ibi no. in vlt. glo. ¶ Adde Alex. consi. 175. 2. lib. & ibi, ꝙ vnius solius non insipientis dicto stari non debet.

m Accurs. ¶ Qui hoc no. in præ. l. quoniam. in prima gl. ibi etiam nota, quę sequuntur in duob. proximis versi.

n Hereticus. ¶ Vt ibi no. & C. de sum. trini. l. 1. Vide qđ no. de pœ. dist. 1. m plex. uersi. sed si super, & uersi. fidelium.

retícum, prodest dictũ hæretici orthodoxo ꝑ hæreticum, uel pagamum: sed non prodest ei contra orthodoxum: nec hæreticus potest agere contra aliquem: ut extra. de hæretic. excommunicamus. 1. §. credentes. Sed nunquid orthodoxus potest huic priuile-
a gio [a] renunciare? Respond. vtique. [b] quia & tacita uoluntas pro-
b dest. C. de test. si quis. Sed nunquid orthodoxus potest contra infidelem admitti? Resp. sic. arg. præ. cap. si hæreticus. & in Nouel. c. ti. & extra, eodem. Iudæi. & in prædic. §. credẽtes. ¶ Item, quod est
60 periurus: ut ẽ. c. §. uerũ. item excipit, ꝙ est infamis. † ¶ Itẽ, ꝙ inter-
c rogatus non reddit causam dicti sui. [c] ext. eodem. cum causam. q C. de fid. instr. l. plures apochis. C. de apoch. pub. l. 1. & ff. de li. causa. si pariter. in authentica. de testibus. § & licet dudum. ibi: & causam testimonii, &c. 22. quæstio. 5. hoc uidetur ff. de transact. cum hi. § nihil. 4. q. 3. uerũ solum. & uerũ. in testibus. 2. & ar. 2. q. 1. in primis. ff. de suspect. tu. hæ enim. ff. de adult. denunciasse. & extra, de fide instrumen. si cautio. Vel reddit, sed minus sufficientem. & in ptam, ext. eo. præterea. argum extra, de transla. epis. c. 2. §. sed neq; uersi. sicut iuxta. quæ dicut j. uersi. prox. & j. §. nunc tractandum. uersi ut autem hæc. & seq. & ver. viso. Et hoc intellige, si fuerit in
d terrogatus de causa: alias ualebit testimonium nude prolatum. [d]
e vt extra, de re iudi. sicut nobis. ubi de hoc [e]. ff. de no. ope. nun. de pupillo. §. qui opus uersi qui nunciat. & seq. & melius. in §. ibi præcedeñ. ibi. apud iudicem quæri debere, &c. ff. de iureiu. l. iusiur. & ad pecunias. § qui iusiu. defert. C. de edi. diui Adria. tol. l. fi. § si aũt & hoc not. C. eo. l. 1. & l. 3. & l. testium. De nemine enim præsumitur, ꝙ sit immemor suæ salutis. 1. qu. 7. sancimus. Sed quid si causam inseruit, sed malam, uel inhabilem: puta quia dixit, scio, quia audiui a tali. Videtur, quòd tunc causa inutilis adiecta non uitiet
f eius dictum. argu. ext. de elect. illa. [f] Dic contra: nam non videtur causam reddere, qui incongruam reddit. ut ẽ uersi prox. Patet er
g go ex prædictis. ꝙ sola attestatio sine causa [g] non prodest, quan-
61 tum ad probationem: ut in præ. uer. solum. † ¶ Sed nunquid sufficit ad præsumptionem? Dicunt quidam, ꝙ non, arg. ff. de quæstio
h nib. maritus. & l. 1. §. 2. ¶ Item, ꝙ est pauper: quia non habet quinquaginta aureos in bonis, contra quem præsumitur. In authen. de testi. §. 1. & §. sancimus. 2. q. 1. in primis. ver. sed & de personis. & c. prohibentur. C. ad leg. Falc. auth. sed cum testator. & 4. q. 3. c. si te-
i stes. §. item testium. [i] Contrà, extra. c. si qui. Inst. de susp. tu. in fi. Sed ibi de honesto & non suspecto. In primis verò ꝓcor. de sibi contrario, qui saltem in criminibus non admittitur. sine tormento. Quod dicut 5. quæstio. 5. illi qui. Paupertas enim non est de genere malorum. 1 5. quæstio. 1. illa. in fin. & argumen. C. de ince. nup. humilem. Alioquin multi sancti uiri, & boni religiosi re-
k pellerentur, qui proprio carent. [k] ¶ Item, ꝙ adstruit negatiuam, ext. de causa possess. & proprie. cum ecclesia. prope princ. de quo dic vt j. de proba. §. 1. ¶ Item, ꝙ receptus est in quarta productione, uel dilatione, secundum alios, sine solennitate, quæ traditur. j.
62 §. qualiter autem. in prin. † ¶ Item, ꝙ deposuit super alio quam super quo fuit inductus, uel ultra illud: & sic non iuratus dixit. ff. de petition. hæ. si quis libertatem §. fin. in fin. C. qui leg. per. l. fi ext. de
l testi. c. de testibus. [l] & de testi. cꝯ. præterea. extra, de proba. licet. extra, de offic. deleg. cum olim. ff. de iureiu. si duo patroni. §. Iulianus. in fin. & l. eum qui. circa princ. ar. C. si à non compe. iud. l. 1.
m & 3. argum. tamen contrà, extra. eo. ueniens. 2. uersi. pars autem. [m]
n Vel dic, [n] ꝙ aut testis deponit super dependentibus, siue cohærentibus capitulis: & tunc ualet eius dictum. ar. ff. de minorib. etiam. §. ex causa. C. de appel. per hanc. Aut super non cohærentibus, i eu non dependentib. ex illis: & tunc non valet. C. quile. pers. l. fi. ff. de peti. hære, si quis libertatem. §. fi. ff. de iureiu si duo. §. idem. Cautum est igitur, vt testis iuret, prout no. j. §. sequitur. uer. illud au-
o tem. [o] Si tamen specialiter inducitur testis, super aliquo articulo post litem cõtest. potest pars altera petere, vt super toto negotio
53 interrogeť. quod dic ut in præ. cap. de testib. † ¶ Et sunt hęc in arg. ꝙ testis sup possessorio inductus. nõ est sup proprietate interrogandus: qđ si factum sit, nil eius dictũ in hoc ꝓderit. Ad idẽ. ff. de qst. l. 1. §. 3. Quid ergo si capitula seu articuli nõ sunt recte seu plene ꝓpositi, testis tamen plene dicit de his, quę ad causam faciunt? Et uidetur, quod non ualet eius dictum, nisi in eo quod in articulis continetur: quia uidetur in aliis renunciatum. C. de procu. maritus. ff. de condi. & demon. cum it a. nec notarius debuit formam datam excedere. C. de iure fis. l. certa. ff. communi diui. vt fundus.
64 C. de procur. si procurator. † Testis enim debet iuxta interrogata respondere, & non super alio. arg. ff. de iureiuran. l. 3. in prin. Et obreptitia probatio improbatur a lege: ideoque valere non debet. C. de collu. l. j. ff. de in ius voc. sed si hac. §. 3. & in præd. l. C. qui legi. per. & in præ. l. si quis libertatem. Sed dic valere, cum indefinite debeat dicere pro vtraque parte quæ nouit. C. de epis. & cler. auth. sed iudex. Non. n. refert, an testis dicat veritatẽ a se, an interrogatus. arg. ff. quemadmo. testam. aper. si in duob. §. 1. Et testis super omnibus, quæ ad causam faciunt, videtur inductus. argum. ff. de iurisdic. omnium iudic. cui. & C. de agric. & censi. cum scimus.
65 in fi. † Et interrogare testem extra capitula, non est reprobandum cum non sit contra ius, sed præter. argum. ff. quod met. causa. l. fi. ff. de condict. indebit. eleganter. § pen. ff. de interdict. & relegat. f. relegatorum. §. ad tempus. Nec dando articulos uiderur quis renunciare, si testes proferant super generalitate causæ. ff. de publi. l. 2. Et facit ad hanc responsionem. ff. de heredibus instituen. l. 1. P Consulo autem, quod testis iuret dicere veritatem
p super tota causa: vt j. §. sequitur & non tantum super articulis.
66 † ¶ Sed pone, egi contra te ad decem certi condictione ex mutuo: induxisti testes qui nil de enumeratione dixerunt: sed dixerunt, se interfuisse confessioni a te factæ de mutuo tibi facto: quæritur an sis propter hoc mihi condemnandus? Et est argumen. quod sic. ff. de test. l. tertia. §. eiusdem. ibi: non utique ad vnam, &c. & extra, de renuncia. in præsentia. in principio. Hæc enim duo, scilicet numeratio, & confessio, paribus passibus ambulant argument. C. ad legem Falcidiam. l. fin. ff. de pigno actio. si rem. §. fin. Item si quis agit contra aliquem aliqua actione, & ei defertur iuramentum, non fit condemnatio per actionem propositam, sed per actionem in factum ex illo iuramento. ff. de iureiurand. nam & postea. §. fin. sic & hic poterit fieri condemnatio per actionem in factum ex confessione, licet non per actionem ex mutuo. ff. de interrogat. actio. l. de ætate. ff. ad legem Aquiliam. proinde. Ad idem extra, de collusi. crimina. 24 quæst.
q tertia. ecce. ¶ Sed dic contra, quod sis absoluendus. cum testes dixerint extra intentionem meam: vt in prædict. l. si quis libertatem. Nam probare debui numerationem. C. de testi. testium
67 C. de non nume. pecun. si ex cautione. C. de solut. l. 1. † ¶ Item debet iudex secundum allegata & probata procedere. ff. de minor. in causæ. extra. de simon. licet Hely. Sed hic nihil dictum fuit

ADDITIONES.

a Priuilegio. ¶ Quo scilicet valebat testimonium pro ipso, non pro aduersario.

b Respond. vtiq;. ¶ Sic dixit Accur. vt proximè dixi. Sed hoc non puto: quia hoc esset dare fauorem hæretico. contra c. excommunicamus. de hæreti. eoti. si aduersus.

c Dicti sui. ¶ Id est, causam scientię quomodo scit quod dicit. Causam enim illius actus, de quo deponit, dicere non tenetur. licet & de illa interrogari possit. extra. de renun. super hoc.

d Prolatum. ¶ Et sic seruatur secundum Albe. Gal.

e De hoc. ¶ In gloss. 2. omnino vide quod dixi in præd. decre. cum causam. super gloss. causam enim. Et idem dixit Pileus in sua quæstio. 58. ¶ Adde Alexand. consil. 72. 1. lib. & 85. 2. volum. & 25. 4. libr. & consil. 136. & 161. 1. libr. & Bald. consil. 73. 4. libr. Adde nonnullos casus, in quibus deponens testimonium, debet etiam reddere causam. & primo vide Cardinal. in consil vigesimoquinto. circa principi. Item Anton. de Butr. in capitul. inquisitionis. in 4. colum. quasi. in fin. extra, de accus. Item Lanfran. in repet. capitul. quoniam contra. extrà, de proba. §. testium depositiones. in 3. col. versi. quæro tertio decimò. Item eundem in d. §. colum. 22. versi. fin.

f De electio. illa. ¶ Apertius facit. ff. de conditionibus, & demonstrationi. l. falsa. & l. cum tale. §. fi. Sed illa dic procedere in legatis, quæ pendent ex mera liberalitate testantis. Vnde ratio vel causa non ponderatur ex quo ipsius voluntas apparet: sed dicta testium non in voluntate, sed in reali veritatis cognitione consistunt: quæ apparet per rationem & causam sciẽtiæ. in auth. eo. tit. §. & licet.

g Sine causa. ¶ Super qua fuit interrogatus: vt ẽ. versicu. proxim. dicunt quidam, quòd iudex non quærens de causa, tenetur parti an interesse, per l. si quando. C. eod. titu. in fin. de off. præfe. prætor. l. quos iudices. Quod alii restringunt, cum dolus interuenit, vel notabilis negligentia. Facit eod titu. per tuas. in fin. Puto, ꝙ his duobus casibus. vel saltem in foro pœnitentiali, teneatur iudex parti, contra quam deposuit testis, non expressa causa: qua expressa dictum eius non nocuisset sibi: sed non video. quod in foro iudiciali contra ipsum petitio interesse haberet effectum, nisi ipse reus confiteretur. quod discutiendum studiosis relinquo. Vide quod dicam j. §. sequitur. ad finem.

h Maritus. ¶ Vide ẽ. versi. quid de filio.

i Item testium. ¶ Ibi & in decre. statim alleg. idem not.

k Proprio carent. ¶ Ad materiam faciunt no. de appel. constitutis 2. in 6. gl. & per Cy. C. de episc. & cle. si quis ad declinãdam. ¶ Adde quando testis pauper admittatur, Alex. consi. 153. lib.

l De testibus. ¶ Vbi de hoc in gloss. Bene facit de accu. inquisitionis. §. primo.

m Pars autem. Non obstat quia ibi super incidenti solum fuerant producti, nec illæ attestationes recipiuntur super principali.

n Vel dic. ¶ Secundum Alberic. Gal. eodem titulo, & idem Guido de Suzaria, in Summa Aduocatorum, secunda rubric. in princip. ¶ Adde an testis deponens extra articulum probet, Angel. consi. sexagesimonono. Bald. consil. 123. secundo lib. vbi cum dictis Specu. concordat. & consi. 160. 3 lib.

o Ver. illud autem. ¶ Ibi dando remissionem.

p l. 1. ¶ Bene facit, quod scripsi post Inn. de excep. c. pastoralis. in glo. magna. ver. in hoc autem.

q Ecce. ¶ Vide quod not. & dixi infrà de actio. & petitio. §. sequitur. B. uersicul. hoc quoque. & infra, de sentent. prolat. §. qualiter. versic. quid si lis est.

fuit per me de confessione,& facit ff.communi diuí.l.ut fundus [a]
¶ Item,quòd dixit ea,quæ non conueniunt naturæ cauæ.ff.e.ob carmen,extra,eod.c.præterea ¶ Item, quod is, pro quo aliquid dixit, protestatus fuit priusquam deponeret, se uelle testem post dicti sui publicationem repellere: quare enim de facili prodest ei quod pro eo dixit,extra.eod.præsentium. De hoc dicam j.§.sepe testes. Alij dicũt,quod prodest cum aliis adminiculis, uel si testis
b sit honesta persona. Quòd dic ut ibi not.G Na. [b] dixit,quod si dixit sic:reseruo mihi,quod possim dicere in dicta & personas: nec ultra processit:non nocet ei talis protestatio.argum.extra,ut lite non contesta.quoniam.in princi.uersic ne forte. Si uero dixit, q erat infamis uel criminosus,tunc nocet:& iudex tũc debet inquirere, que crimina obiicit, & contra quos:ut fiat specificatio criminum,& personę,contra quam opponit:ut ext eo.ad hoc.alias incipit præsentium.§ penul.lib.6. Sed quid si hoc uelit probare, priusquam testis deponat? Dicut ẽ.uer.qd ergo si præmissa. Post publicatas autem attestationes secure opponat in dicta & personas, quicquid placuerit,si contra eum dixerint: & audietur præstito iuramento,quod ad hoc ex malitia nõ procedit:ut in præd.
c Vnde non consulo,quod ante receptionem uel aperturam aliquid protestetur:quia nihilominus postea admittetur,præstito de
68 facto iuramẽto:forte enim aliquid pro eo diceret.†¶ Sed quid si admissus cum dicto iuramento,deficit in ꝓbatione obiectorum? Respondeo,dicunt quidam,quod non damnatur in expensis Nã cum grauaretur in uno,scilicet,quia sine iuramento non admitti turꝫdecens est,ut in alio,scilicet,in expensis alleuietur. arg. extra: de procura.ex insinuatione & ideo præ.decre.præsentium.tacuit de expensis.Hoc autem certum est,q contra personam testis quẽ quis inducit,non potest aliquid opponere, nisi ex noua causa: sed contra eius dictum sic, Testem enim, quem pro me recipio debeo contra me etiam recipere.quod dic. ut infrà, §. sæpe testes.
69 uersic.& no.& extrà,eod.præsentium. †¶ Quid si pro utraque
c parte dixit,[c]ut quia dixit quòd numerauit T.decem:sed dixit q ei feci pactum de non petendo quinq; : nunquid ergo ego possum reprobare in eo,quod dixi contra me,& T in eo quod dixit contra eum? Videtur quòd sic:nam & utraque pars appellat a sententia, quatenus est contra eum lata.extra, de testamen. Raynutius. & c. Raynaldus. Dic contra,quod ex cuius persona quis lucrum capit,eius factum perhor. escere non debet: ut ff. de regul.iur.ex qua persona.Reprobetur ergo in totum,uel approbetur:licet di ci possit,quod nõ uidetur T.aliquid ex persona testis habere:sed occasione mei producentis testem, secundum Vbert. Breuiter autem tene, q tutius est opponere contra testes, post publicatas attestationes quod licet,postquam fuerit protestatus. Non enim expedit reprobare ipsos,donec uideat an pro ipso,an cõtra eum deponant. Si tamen opponit in productione, reseruabitur hoc in tempus disputationis.ẽ.uersi.sed quid si dicitur.& seq.¶ Item, quod testes sunt uarii, & in suis dictis uacillantes.extra. de causa poss.& proprie. cum ecclesia.& de pœnis. super his. extra,ut eccles bene.c.vnico.3.q.9.pura ff eod.l.1.in princip. & l. qui falso. & l.testium.4 quæst.3.capit. si testes.§.qui falso.& j.versicul.item quod falso.& j.§.nunc tractandum.versicu.considerare. Vel,q testis titubauit seu dubitauit,vnde non ualet eius dictum:quia titubans pro ignorante habetur.C.de condict.indebit.l.fin.ff.de liber.ex hiben.l.3.§.is qui.imò errat,nec dicit.argumen ff.de regu-
70 lis iur.l.non debet.§.in re obscura. † Et nota, quod testis dicitur varians,cum nulla causa assignata dicit contrarium eius,quod primò dixit.extra.de tempor.ordin.cap dilectus. Tunc verò sibiipsi contradicit, quando duo incompassibilia dicit: ut si primò dixit contractum fuisse Romæ die tali celebratũ:postea dicit se illa die fuisse Narbon. Vacillat autem, qui timendo & dubitando uarie loquitur.ff.de fal.eos qui.ff. de testib.l.2.&l. qui falso. quæst 4. quæst.3.& testimonium talis non ualet:imò ipse punitur.C.de te-
d stibus.nullum.secundum papam. [d] Vel dic secundum Vincen. q variat,qui confitetur unum, & postea contrarium uacillat,prout j.dicetur:ut in præ.l.qui falso.Quandoque etiam qui simul uariat
71 & uacillat.ut ext.de pen. super his.†¶ Quid si dicit, uidi hic,imo ibi? Respondeo,valet.ff. de hæred.instituen.si ita.Sed si tertiò addit,imo ibi & redit ad primum dictum,videtur uacillare, secundum Vincen. ut not.extra,de elect.scriptum & in prædict.capit. dilectus.& sic non ualet,ut ẽ Iacob.Bald.dixit,quod si postquam deposuit,dicit se male dixisse,& aliter dicit:quod nec primo,nec secundo eius dicto credetur.Idem dicit Accur.si cum aliqua parte fuerit locutus.Alij stant secundo dicto.ff.de quæstio.reperti.ff. de manu test.Stichus.ff.de hæredi.instituen si ita scriptum. Nam posteriora derogant prioribus.extra, de rescrip.Tertii stant priori:quia præsumitur,quòd corruptus uariauerit.Ego verò dico secundos bene dicere, si testis uidens se errasse, incontinenti, & priusquam parti loquatur: uel, secundum alios, ante aperturam se correxit.extra, de testi. fraternitatis. Tertii uerò bene dicunt,si correctioni suę interposuit interuallum, uel parti loqui-
e tus est. extra, de testi. cogen. præterea. [e] ¶ Qualiter autem discordes testes concordentur, not. infra. §. iam de interrogato-
32 rijs. versi. quid si unus. & sequent. † ¶ Quid si idem testis secundo inductus, dicit contrarium eius, quod primò dixit? Respond.tunc neutri dicto eius stabitur.extra,de appellationib.solicitudinem.in fin.ff. eo.qui falsõ.C.de liber.cau.cum precum. nisi fortè sit ira, quod primæ attestationes non ualeant, secundum
f Vincent. [f] Si uerò testes hinc inde sibi contradicunt, dic ut j. de instrument.edi §.restat. Quid si compertum est,primum, coram quo deposuit, iudicem non fuisse? Dic quòd ualet secundum dictum,quod est priori contrarium: cum prima depositio nulla fuerit coram non iudice facta.extra,de iudic.at si clerici.extra,de appellationib.ut debitus.in principio.ibi:idoneo,&c. quia nec præstat impedimentum quod de iure non fortitur effectum. ext. de
73 iure patro.illud.& cap.quod autem.de elect. auditis. † ¶ Item,q est

ADDITIONES.

a Fundus.¶ Huic ver.conuenit quæstio Nicolai de Mata. qua quærit de actore,qui dicit reum fuisse ꝓfessum se ab eo recepisse centum libras in depositũ ad quarum restitutionem petit eum sibi condemnari: & producit instrumẽtum de tali ꝓfessione,quo caret,q confessus fuit reus recepisse ab actore cẽtum in depositum:& promisit illud depositum restituere ad ipsius voluntatem:quærebat an sequi posset condemnatio: Et incipit quæstio, Titius corã iudice. Pro actore inducit,q legitima est petitio:quæ continet rem certam, scilicet summam centum librarum:causam legitimam,s. depositi:quæ causa parit actionem.ff.de pact.iuris gentium,in prin.C.depositi. per totum.& sit plena probatio:quia per instrumentum publicum,cui statur.C.de fide instr. in exercendis,in auth.de instru.cau.& fi.§.fi verò moriatur.collat.6. Conuictos autem certum est condemnari debere.C.de prohi.sequestl.vna. de act. & oblig.l.negantes.de execu.rei iudic.l.fi. In contrarium inducit, q petitio debet continere causam talem, quæ pariat actionem. ff. de procu.licet.§.ea obligatio. Insti.de verb.obli.in prin.& ideo causa vicem actionis repręsentat: vt no.ff.de edend.l.1.& si causa non est talis,sequi non debet condemnatio.C.de transact.siue apud acta.& de rescind.vend.l non idcirco.Hæc aũt petitio non asserit,q receperit depositum:sed q cõfessus est se recepisse.Ex tali autem ꝓfessione extra iudicium facta,licet cum causa,non nascitur obligatio:& sic debet sequi absolutio. Quod obligatio nõ nascatur,patet primo ex significatione verborum:quia per verba quib.cõfitetur se recepisse in depositum,nõ intendit se obligare quia verba ad hoc non adaptãtur. Allegat l. 6.ff.de verb.obli.cum his,quæ ibi no.& per Azo.in Summa de lib.obl.Quia certi sunt modi,quib. inducit obligatio: vt stipulatio de iure ciuili:& ꝯctus de iure gentiũ.& his similes.& iste nõ reperit inter illos. Per hunc modũ arguit lex.ff.de ac.& obl.l.obligationũ fere.§.placet.& de his.q sui vel alie.iur. sunt.l.patre.Itẽ vnus est casus,in quo per ꝓfessionem extra iudiciũ facta nascit obligatio,s.ex literarũ obligatione.seruata forma tradita Insti.de literarũ ob.& id ex cã mutui:ergo secus in aliis.ff.de iud.cũ.ptor.ff.de test.l.ex eo. Itẽ nec tunc ex ꝓfessione nascit,si pecunia numerata fuit, vel tipto interuenit:vt ibi patet in textu.Cõstat ẽt,q alii sunt modi,quib. inducit obligatio: & alii.quib.fit obligationis ꝓbatio.inter quos est ꝓfessio.C.de nõ num.pe.l. ginaliter.& l.in ꝯctibus.& ff.de ꝓb.cum de indebito.§.fi.& C. arb.tu.l.fin.Et ió,vt dicit gl.nõ dñt,q ꝓfessio obliget,sed dñt q ꝓfessio ꝓiudicat.Sic& scripta publica nullũ obligãt,sed obtonẽ probãt.ff.de pig.l.ꝓhit.In his satis cõstat:& loquẽdo d ꝓfessione facta ex iudiciũ hãc partẽ tenet & maxime pl.ff. depositi.l.Publia.§.fi.sequẽdo sniam Azoĩ Summa de ꝓfes.& de non nu.pe. q talis ꝓfessio uim hẽt pacti:sic intelligit,q ꝓp id quasi ex ꝯctu agi possit,q ꝓsumitur ꝓcesisse,ꝓponẽdo illud quasi obligatoriũ:& postea illud instrm. vel ꝓfessionẽ inducẽdo quasi ꝓbatoriũ.Et sic intelligit l.Luci°.ff.depositi.& l.ne satisdatio.in fi.ff.rẽ ra.habe. Fatet tñ,q hæc fuia sibi agẽti postea depositi,uel ex ꝓmisso,nõ nocebit.ff.de exce.rei iudi.l.& an eãdẽ.in prin.& §.actiones.Hæc,q dicit auctor,& q ꝓdixi,faciunt ad q̃stionem,q̃ uidi de facto.Constituit Titius ꝓcuratorẽ ad exigendũ a debitorib. & q̃ttandũ. agit post tpa Titius ꝯ vnũ ex debitorib.qui ꝓducit instrm,qũo ille ꝓcurator ꝓfessus fuit sibi solutũ:& il lũ quittauit. Inducit ꝓ se l.pecuniæ.C.de solu.& ff. de probationi.cũ de indebito.in fi.Iudicatũ fuit ꝓrium:quia ꝓcurator quittare nõ potuit nisi de soluto & exacto:ꝓ illud aũt instrm non ꝓbatur solutio, sed ꝓfessio. Faciunt superius dicta ꝓria ꝓdicta loquunt in dño,ꝫ quẽ sufficeret tale instrm,ꝓ leges illas.¶ Adde decisioni Nicol.Matarel.q̃ idẽ in terminis ꝓsuluit Bal.ꝓsi.226.2.lib.incipiẽte actum fuit depositi. Quo vero ad q̃stionẽ formatã ꝓ Io.And.adde eundẽ Bal.ꝓs.139.1.li.Fede.de Senis.ꝓsi.54.Et dicta Spe.in hoc vers.sequit Ang ꝓsi.incipiẽte,inter dominũ Micheletũ.Bal.in allega.ꝓsi.& ꝓs.270.incipiente,ex themate.3.li.& ꝓs.53.& 222.1.li. & consi. 123.3.lib.Bar.tñ ꝓriũ tenet in l.1.§.si qs ita.de ver.obl.vbi ꝓ Alex. Aduerte tñ,q Bal.ꝓsi.188.inci.ꝓsuppositio statuto.in fi.li.2. tenet, q si capitulatũ fuit de vero depositio,& ꝓbetur solum de ꝓfessione, q reus venit absoluendus. Cuius ꝓrium tenet in allegato ꝓsi.216.ꝓsi. 217.in fi.3.lib. Tenet ẽt,q agens ex mutuo,licet probet de confessione,debet obtinere: quia per actum ciuilem probatur naturalis,licet non inducatur.

b No.G.Na.¶ Circa cuius dictum vide quod scripsi post Inn.in præ.c.ꝓsentium,super verbo,protestatus.¶ Adde,q inquisitus,qui non fuerit protestatus excepti. ꝯ testes,q nihilominus poterit opponere except. inimicitiæ ad perimendum, vel extenuandum dictum testis: quia ista est exceptio mista. Ita voluit Bal.consi.315.4.lib.

c Parte dixit.¶ Nec ob.ver.ẽ.Itẽ qđ deposuit. Intellige p vtrãq; partem formata capitula,& super illis iuratum per testem ab altera parte productum,

c Secundum papam.¶ Vt scripsi de testib.c.præterea.in vlt.gl.¶ Adde quãdo testes dicantur vacillantes,& conformes.Bal.consi.311.2.lib.

d Præterea.¶ Debilitatur tamen primum dictum,& minor fides illi adhibet vt ibi dixi post Inn.in vlt.gl.& omnino vide quod ibi post Hosti.dixi super gl.fi.¶ Addo an testis statim posit mutare dictum suum,Alex.consi.70.1.li. Additio.Vide tu Lu.Rom.singu.799.incip.dicit.c.1.vbi, q testis mentorum potest corrigere dictum suum, etiam ex longissimo interuallo. Et vide do.de Ro.de cif.293.inci.si testis iuratus.in nouis.Henr.Fer.

e Vinc.¶ Ipse & Io.hoc no.eo.tit.cum causam.& hoc in glo.vlti.quæ fuit per quem etiam soluitur sequens quæstio.

est verbosus: contra quem præsumitur. argu. C. de preci. Impera
a osse. l. fin & not. C. eod. solam. in fin. gloss. ibi, positæ: [a] & no. s. eo.
¶ Item quod est socius. ¶ Item quod habet consimilem causam,
vel crimen. extra, eodem. personas 4. q. 3. uersic. liberi testes. C. c.
b quoniam. & argumen. extra, de iudiciis causam quæ. [b] ¶ Item q
in alia causa criminali contra me tulit testimonium: unde tunc nō
debet admitti in ista, quia præsumitur inimicus: ut extr. de accu-
c sa. meminimus. [c] & c. cum P. ff. de test. produci. & 4. quæst. 3. capi.
placuit. §. item in criminali. respon. j ubi de hoc. Quod Gratianus
& Io. de Deo, & quidam alii intelligunt simpliciter in causa crimi
nali: argumen. extra, de appellationibus ad hoc. 1. Ioan. autem di-
xit, q sine sit criminalis, siue ciuilis, potest cōtra eundem iterum
d in alia inducі. Nec ostant prima iura, quæ in eadem causa [d] post pu
blicatas a[a] testationes loquuntur, secundū eum, uel quando prius
malum tulerat testimonium. ¶ Item, q habet causam contra eū,
contra quem producitur. extra, de purgat can. cum in iuuentute.
e prope finem. & s. eodem § in prin. [e] argumen. contra, quod non
repellatur testis, licet habeat causam aliam contra illum. Institut.
74 de excusa. tut §. propter litem. † Item, q fuit in eadem causa, uel
in principali: si hæc est causa appellationis, iudex, uel aduocatus,
uel procurator, uel assessor, uel executor, uel actor, uel arbiter. 2.
quæst. 6. statuendum. extra, eod. Romana. lib. 6. ff eodem. l. fin. ff.
de assess. l. 1. 4. quæstio. 3. c. si testes §. testes quos. extra, eodem. dile
cto. & c. insuper. & in auth. eodem, colla. 7. §. quoniam. ff. ad Tre-
bellian. ille à quo §. penul. C. de arbitr. ne in arbitris. §. si autem. Est
enim præsumptio, q diceret pro ea parte, pro qua prius fuit. Eua
nescit autē talis præsumptio, si prius sit testis, & postea iudex uel
f aduocatus, secundum Hug. In procur. tamen no. contra, [f] ff. e. l. si.
per præ §. quoniam uero. & de fid. instr. § si uero moriantur. uers.
quod si etiam. & uersi. seq. colla. 6. In quibus loquitur de mediato
g re cōtractus: nos uero hic loquimur de procuratore ad causam: [g]
h & ideo dicit eum repelli. [h] Quidam tamen ipsum admittunt con
i tra dominum: ut in præ. c. Romana. Item quidam [i] dicunt, procu-
ratorem non admitti negotio durante: sed eo finito sic. extra, eo.
insuper. Et not. ff. eod. l. fin. de hoc, & an alter ex duobus compro-
k curatoribus admittatur, extra, eod. insuper. secundum papam. [k]
l Quidam autem, ut Ia. dicunt, [l] aduocatos & executores uolentes
admitti: licet non cogantur: ut in præ. § quoniam. de iur. om. iud.
prætor. Alii dicunt contra, quod etiā uolentes non admittantur:
75 quia simpliciter in præ. l. prohibentur. † ¶ Item quod dixi, aduo-
catum non posse esse testem: intellige uerum esse, postquam coe-
m perit patrocinari: secus si non incœperit, licet de salario conuene
rit, & paratus fuerit patrocinari: ut no. ff. e. l fi. [m] quid si receperit
pecuniam ab altera partium, ut alteram non foueret? Videtur, q
non possit esse testis. 1. q. 1. eadem lege. arg. contra: quia hoc edi-
n ctum prohibitorium est. ff. eod. l. 1. secundum dominum meum. [n]
¶ Quid si aduocatus admittitur à parte, contra quam in testem
o producitur? Respō. potest esse testis, & cogitur: ut no. ff. eo l. fi. [o]
Sed si quis inscriptus sit testis in aliquo contractu, uel instrumen
to, ex quo nunc agitur, & ipse in causa patrocinatur, non poterit
amplius in testem produci: nihilominus tamen per tale instrumē
tum probatur p tractus: sed nec talis inscriptio aufert sibi ius suū,
si quidem habebat in re. in qua aduocabat: nisi quo ad hoc, quod
non poterit causam, in qua aduocabat, dicere iniustam. ff. de pig.
act. Caius. extra, de transa. ex literis. ubi de hoc secundum papam.
& de proba. per tuas. Arg. contra, q sibi præiudicet. ff. de pig fide-
p iussor. Pextra de re iud. quamuis. q q uero dixi executor, expone,
q id est, apparitor, sm Io. Vel secundum alios, id est, tutor, uel cura
tor, uel syndicus, & similes: ut no. ff. eo l. fi & probatur ext. eo. in-
76 super. † ¶ Sed q dixi, q iudex nō potest esse testis, intelligunt qui-
dam lite pendente, & super principali. Nam super actitatis corā
se potest, secundum Hug & Ber. & T. ar. extra, de app. significaue-
runt. de elect. cum dilecti. Et de accu. cum dilecti. in fi. Alii contra,
arg. ext. de proba. quoniam. resp. 1. Sed dic, q uni iudici non credi
tur super actitatis coram se: ut in præ. ca. quoniam contra. nisi sit
cardinalis, uel alius magnæ auctoritatis: ut ext. de loca. & cond. c.
v. & 97 dist. nobilissimus. & C. de sum trini. liqueat. in fin sed nec
ut dominus Clemens papa quartus dixit, & bene, illis est de iuris
rigore credendum. arg. ext. eo licet ex ibi: etiam si præsidiali, &c.
r De quo no secundum papam in præ. c. cum dilecti. [r] & de fide in-
stru. quod super his. & iunge quod no. j. de proba. § uidendū. uer.
quid de auditoribus. Vbi autem sunt duo, uel plures, tunc bene
creditur eis: ut in præmissis concor. & extra, de excus. præla. inter
dilectos § præterea. & de hoc extra. de testi. cū à nobis. Inn. 1111.
not. in præ § præterea. & extra, de arbi. non sine. quod non sunt
interrogandi ut testes: sed consulendi, tanquam qui fuerunt iudi
ces & de hoc secūdum dominum meum in præ. c. Romana & in
Sum. de testi. § 2 sub § hi uero omnes. uer. idem in iudice & ff. eo.
77 ob carmen. † ¶ Quid si sunt tres, aut quinque iudices: credetur
ne plus duob testibus, quam illis? Dic quod potius credetur testi
bus in præiudicium alterius, cum sint iurati 4. q. 3 c. si testes. § item
randi. extra, de testi. c. tuis. Si autem iudices ipsi iurati depo-
s nerent, plus crederetur eis, [s] quā aliis testibus, quanto maioris es-
sent honestatis. extra, eo. in præsentia. Quid si appelletur à iudice
ante sententiam: nunquid postea poterit esse testis in eadem cau-
sa? Respondeo, non: quia iudex ex appellatione solet indignari.
extra, de off. deleg. suspicionis. & 50. dist. si quis præpostera. adhuc
catus tamen esse poterit, cum non sit prohibitum. secundū Hug.
Hoc autem certum est, q si is, contra quem fuerit procurator, vel

ADDITIONES.

a Positæ. ¶ Ad excusationem testis, qui non expressit causam, ponit id gl. non ad culpam.

b Quæ. ¶ Quod ibi dixi de iudice, dic in teste, quo ad similitudinem causæ. ¶ Adde ver. quid si idem testis. quid si testis unum dixit in iudicio, aliud extra: quam fidem mereatur. Baldum consilio. 465. 2. lib.

c Meminimus. ¶ Vide quod ibi dixi super vlt. gl. & quod no. eo. tit. fraternitatis. in glo. 2. & quod super ea dixi.

d Eadem causa. ¶ Sup. & eo. c. ¶ Adde, q si sit his omnium bonorum, vel maioris partis, repellitur, aliter secus: vt per Cano. in c. cum oporteat. de accus. Bal. in auth. si dicatur. C. de testib. Alexan. consi. 78. 1. lib.

e In prin. ¶ Dic, vt ibi. & pro solutione contrarij, vide quod not. de restitu. spolia. frequens. §. illum. in 1. gl. lib. 6.

f Contra. ¶ Scilicet, q admittitur: sed contrarium, scilicet q nō admittatur, no. ff. de iur. fisc. l. deferre. §. idem decreuerunt.

g Ad causam. ¶ Et de procuratore ad negocia no. eodem tit. Romana. lib. 6. in 4. gloss.

h Eum repelli. ¶ Ad leges responsum: sed inducebat ibi alia ratio: quia procurator non iurat de calumnia: q verum est in animam domini, nisi habeat speciale mandatum. de iura. calum. c. fi. lib. 6. Sed bene iurat in animam propriam. eo. tit. c. 2. §. 1. Præterea nec aduocatus iurat de calumnia, nec fit dominus litis: & tamē propter affectionem causæ repellitur: fortius ergo procurator. Vnde Iaco. Bal. multū turbatur de illa glo. negans illam fuisse Azonis: dicens, fortius debere repelli procuratorem, quia voluntarius, & qui ēt finito officio tenetur ex cōtractu. ff. de procur. l. procurator, qui pro eiectione. quam tutorem, vel curatorem, quorum officium est publicum, & necessarium: & qui finito officio non tenetur. C. de excusat. tutorum. per totum. & facit ff. de in ius voc. l. quæsitum. per quam patet officium publicum excusationem præstare, quam non præstat voluntarium. ¶ Adde q Bal. consi. 354. libr. 1. tenet, q procurator finito officio non prohibetur testificari in causa principali. incipit, ad euidentiam. & executores pro testamento idonei testes non sunt, secundum eundem Bal. consi. 421. lib. 1.

i Item quidam. ¶ Alber. Gal. eod. tit. ver. sed an procur.

k Secundum papam. ¶ Vide quod scripsi ibi in gl. vt vnus.

l Iac. dicunt. ¶ Non inuenio Iac. Bal. hoc dixisse super l. fin. ff. eod. super qua habeo eius scripta. Dixit tamē ibi aduocatum in defectum admitti ad probādum gesta in iudicio si per partem negentur, cum forsan alii, quam aduocati & partes non adessent. Allegat l. consensu. C. de repu. & decre. veniens. 2. eod. tit. in fi. Non obstat l. ne in arbitris. §. fi. quia ibi non creditur arbitro sine iuramento: hic autem iurabit, ut testis. Putat etiam aduocatum in causa proprietatis testificari posse in causa possessionis. ff. de acquiren. possessio. l. naturaliter. §. nihil. Facit §. vers. item quod depositi. in fin.

m l. fin. ¶ Mouebatur ibi glo. per tex. qui dicit, patrocinium præstiterunt: & illud placebat domino meo in legibus. Sed Guid. de Suzar. contra inducens. l. ff. de var. & extraord. cog. l. 1. §. aduocatos. quæ dicit illum aduocatum, qui de salario conuenit. C. de postu. quisquis. & aduocatum illum, qui in sua fide causam suscepit. Fateor, q conuentio facit illum aduocatum quamquam de causa se non intromiserit. Tu qui dicis eum repellendum, da textum: alias, locus est l. primæ. ff. e. ti. Fateor ergo procedere dictum Guidon. si lex simpliciter prohiberet aduocatum, sed cum limitatione prohibet. Vbi ergo deficit casus limitans, cessat prohibitio. Bene facit C. de postula. nemo. de pen. dist. j. quæ ad sui pœnam requirit, ad officium aduocationis suscipi, & patrocinium præstari. Item nunquid decre. vl. i. de postu. 2. respon. & in decr. si aduersus. de hæreti. sola conuentio patrocinio nō præstito inducit illas pœnas: absit, cum verba id non patiantur. decreta. etiam Romana. eō tit. lib. 6. ponit aduocatum in priori iudicio patrocinium præstitisse. ¶ Adde pro hoc, quod, voluit Roma. consi. 420. incipiente, proposita quæstio. scilicet q vbi alias solicitator salariatus à domino non admittitur in testem. sm do. de Rota, conclusione 547. q potest admitti, vbi non probatur, q sit salariatus: & dicenti salariatum incumbit onus probandi. & q solicitator non salariatus admittatur in testem, sequitur Alex. consi. 78. lib. 1. Vlterius adde tu, quid si sit facta conuentio de aduocatione, & sint reuelata secreta causæ, an hic aduocatus poterit esse testis? Dicas, q sic, per gl. no. in verbo, recusatis. in capitulo, dilecto. extra, de testi. à maioritate rationis. Nam dicit prædicta non repellere iudicem, in quo minor sufficit cā: ergo nec testem, in quo maior requirit, per no. per gl. & doc. in c. insinuate. ext. de off. dele. Hoc ēt tenet Lanfran. in repeti. cap qm̄ §. §. testium depositiones. in 17. col. extra, de proba. Ad quod facit ver. quid si iudex fuit. j. & in vers. item secundū Goffre. j. in fi. huius §.

n Dominum meum. ¶ Qui ad literam sic loquitur in Summa eod. tit. §. 2. ver. quid si aduocatus.

o l. fi. ¶ Ista quæstio ibi non not. sed illa qñ pars, sc̄ quam fuit aduocatus, petit illum in testem: quæ licet huic sit affinis, est tñ diuersa. Et id q dicitur, eum cogi, procedit maxime in duob. casib. Primus ibi nota. qñ pars aduersa ante receptionem officii, vel post incontinenti sibi nunciauit, q nō reciperet aduocationem: quia volebat illum in testem, secundum iura alleg. ibi glo. alias subtraheretur parti copia testiū conducendo illos in aduocatos. Secundus, quando veritas alias haberi non pōt. facit 14. quæst. 2. quanquam. de testibus cogen. c. peruenit. 2. C. de eden. l. 2. ff. si quis cautio. si eum. j. respon. & ibi concord. in vl. i. glo. facit quod not. eod. titu. si qui. in 1. glo.

p Fideiussores. ¶ Soluitur in decr. ex causis. in glo. 2. & vide q super ea dixi.

q Quamuis. ¶ Ibi de actis in iudicio, hoc extra iudicium.

r Dilecti. ¶ De accusa. vt ibi scripsi super gl. similē supra.

s Crederetur eis. ¶ Sup. cæteris paribus.

vel aduocatus, vel assessor, vel executor, vel contra quē tulit sententiam, petit eum in testem: bene admittitur, cum in eius fauorē hoc ius fuerit inductum, cui renunciare licet quod dic vt no. ff. e.
a l. fin. & extra. e. Romama[a]. † ¶ Quid de venditore, nunquid admit
78 tetur ꝓ emptore. vel debitore in causa pignoris: Dic, quōd nō[b]
b quia propria causa eius esse videtur: cum sit ad venditorem habēdus regressus pro euictione. extr. de emp. & vēd. c. si vsque adeo autem sua causa cēsetur, quod etiam olim, sicut in propria causa biduum constituebatur: vt ff. quādo appel. sit. l. 2. §. sed & si alius. 2. q. 6. biduum ff. de app. l. 4 § alio. secundum dominum meum: vt no. in præ. §. hi vero Alii contra, vt admittatur, sicut & legatarius admittitur in testamento: vt s. eod. ver. item, ꝙ est talis. Si autem non teneretur de euictione, tunc posset secundum Acc. vt no. ff.
c de testib. nullus. & C. eo. omnib.[c] ¶ Quid de proxeneta? Dic, qđ cogitur testificari partibus consentientibus: vt no. in auth. eo tit.
d § quoniam vero.[d] † ¶ Quid si impetres eum iudicem quem vo-
79 lebam producere testem? Dic eum remouendum à iudicando, & feret testimonium arg. ext. eodem. dilecto. & c. constitutis. de testib. cogen. peruenit. Sed nūquid poteris in personam eius opponere, vt à testimonio repellatur. quem iudicē impetraueras? Respon. non. arg. 4. q. 3. c. placuit. § item in criminali. in fin. & 32. q. 5.
e horrendus. secundum Vincen.[e] Quid si iudex statim committit vices suas alii, nihil sibi retinendo: nunquid poterit esse testis coram eodem? Dicit Io. papa, quod non: quia is fungitur vice eius,
f qui delegauit. Ber. contra: vt nota in prædi. c. dilecto.[f] ¶ Sed nunquid ordinarius potest esse testis coram officiali? Dic, quod sic, si
80 necessitas immineat. arg. 4 q. 3. c. si testes. §. si res exigit. † ¶ Quid si iudex, qui in testem inducitur, iurat se nil scire de causa? Videtur, ꝙ non remanebit iudex. Nam probandi facultas non est angustanda. 14. q. 2. quanquam. C. de hereti. quoniam. in fin. Item suspectus videtur eo, quod sic se ingerit. ff. de procur. quæ omnia. Item quia non creditur eius iuramento in alterius præiudicium.
g extra, de testi. licet ex quadam contra puto.[g] ¶ Quid si iudex fuit vt suspectus recusatus ante litis contestationem in aliqua causa: puta propter consanguinitatem: nunquid potest esse testis in causa illa? Non videtur. 2. q 6. statuendum. vt ibi no. Hug. & extra de appel. postremo & 4. q. 3. ver. patroni quoque. Tu dic contra ar. extra, de testib. dilecto. maxime si producens nō habebat nisi vnicum alium testem Nec obstant præ. iura, quæ loquuntur in iudice & aduocato. facilius enim habentur centum tales, quam vnus testis ¶ Item excipitur, ꝙ receptus est post renunciationem vel publicationem, vel post sufficientem productionem, vel postquam in eadem causa super codē capitulo deposuerat: vel postquam pars didicit testificata. quæ dic vt j. §. satis vtiliter. per totum §. & §. fi. ¶ Item, ꝙ receptus est ante litis contestationem. ꝙ
h dic vt j. proxi. ¶ Item ꝙ est gratiosus secundum Ioan. de Deo,[h] 3. q 5 similiter. & c accusatores. ¶ Item, ꝙ est arenarius, vel vilis persona quę sine tormentis non debet admitti. ff. eo. ob carmen.
81 §. 1 † ¶ Item, ꝙ testes idem dicunt in omnibus, vel similia proferunt: quare subornati præsumuntur. ff. eo. l. testium. § ideoque. & C. de poenis. qui sententiam. 4. q. 3. c. si testes. §. in testibus. De hoc j. § nunc tractādum. ver. cautum. & seq. ¶ Item, quod non nouit personas litigantium: & vide quod dixi s. eod. ver. testimonium autem. ante finem Nec nomina dixit. extra. eod. licet ex quadam. in fin. C. de iure delib. scimus §. sin autem dubius in fi. ar. in auth. de testibus. § j. & de instr. cau. & fid. circa prin. §. si quis igitur. vult tamen speciale se in inuentario, vt ibi dicitur. extra, de testib. cum causam, quæ. vbi de hoc & j. prox. ver. ¶ Item, quod huius rei est inscius. Item quod ignotus: ergo verberibus subiiciēdus. in auth.
i e. §. quarta.[i] ¶ Item, quod est contra eum suspicio violenta. ff. de
82 accusa. alii. † ¶ Item, quod testes discordant de loco, tempore, & personis. 3 q. 9. nihilominus. & in præ. c. cum causam, quæ. 35. q. 6. de parentela 2. extra. e licet, 2. quod dic vt j. §. iam de interrogatoriis. ver. item interrogetur de loco. & seq. vel sunt sibi contrarii, seu diuersi. quod dic vt infr. §. postquam de. ¶ Item quod crimen testi obiectum contingit causam, de qua agitur. extra, de excep. c. 1. in fin. ¶ Item, quod non fuerunt sigillatim & secrete examinati. quod dic j § nunc tractandum. Item, quod pendet accusatio criminis contra eum, nisi in exceptis criminibus. extr. eod.
k cap. fin.[k] ff. eo. testium. 4. q. 3 ver. in testimonium. & ver. testium. & arg. C. de procu. reum. 2. q. 7. testes extra, de excep. denique vel etiam exceptio: vt s. ver. item opponitur, ꝙ criminosus. ¶ Item, quod amore, odio, vel commodo, vel timore deposuit. ext. eod. quoties. & de testi. cogen. cum contra. & c. seq. & cap super eo. 4. q. 3. testium. C. eo. eos. & s. eod. §. in princip. ¶ Item, quod cohabitat cum inimicis eius, contra quem producitur. extra. de accu. repellantur. & c. cum oporteat. ff de testi. l. fi. C. de inoffi. testa. quoniam liberi. in fi. ff. de dam. infe. qui bona. §. qui damnum. hi enim repelluntur in criminalibus: sed in ciuilib. est præsumptio contra
l eos. Et vide s. eo. §. in princip.[l] ¶ Item, quod est homicida. 3. q. 5. constitutus. & 6. q. 1. infames. secundum leges autem admittitur.
m vt no. ff. eo. l. testium. §. lege Iul. de vi.[m] ¶ Item, quod est concubinarius manifestus, vel incestuosus, qui contra accusatum non auditur. 3. q. 4. consanguineorum. Item, quod est hermaphroditus
n 4. q. 3. d. c. si testes. §. hermaphroditus.[n] † ¶ Item, quod est mulier.
83 extra, de verb. sig. forus. in fin. Super hoc teneas, quod secundum leges mulier in causa ciuili & criminali potest esse testis: vt 15. q. 3. ex eo. & ff. de testi. ex eo. & ff. de testi. qui testamento. § mulier. Inst. e. ti. §. testes. nisi in testamentis tantum: vt in præ. §. mulier. & §.
o testes[o] Quid de codicillis vel alia vltima uolūtate? Dicit Accur.[p]
p & M. de fano, [q] quod & ibi potest: quia nō est prohibitum. ff. de
q test. l. 1. nam & ibi non rogati admittuntur. C de codicil. l. fi. in fi. Idem dicit Vber. maxime in dubio pro vltimis voluntatib. ff. de
r inof. test. si pars. ff. de leg. 2. Titia §. 2.[r] Secundum canones autem nunquam admittitur in causa criminali. 33. q. 5. mulierem. nisi in criminibus exceptis. & sic intelligendum est præd. cap. forus. In ciuilibus autem & matrimonialibus, & spiritualibus, & quibuscunque aliis, & etiam vbi de crimine ciuiliter agitur, vt in causa inquisitionis vel denunciationis dicunt T. & Ber. & alii, eam admitti. extra, de test. quoniam. & c. super eo. 2. & c. tam literis, extra, de accu. super his. & c. ad petitionem. de simo. per tuas. in fi. & breuiter, vbicunq; non prohibetur expresse, vt in testamentis & criminib. Io. de Deo. & quidam alii dicunt, quod cum eius testimonium sit generaliter prohibitum: vt in præ. c. forus. & in præ. c. mulierem. non debet admitti, nisi vbi inuenitur expressum. 15. q. 3. c. fi. alias

pc. ver

ADDITIONES.

a Romana. ¶ Lib. 6. in gl. intelligas.

b Dic, quod non. ¶ Ob. secundum Pile. ff. fini. regun. l. pe. Solue vt ibi: & vide quod dicam j. proxi. §. ver. 17.

c Omnibus. ¶ Idem ibi Simon Vincen. alleg. ff. de euic. l. minor. §. fi. & l. patet. in prin. & Alber. Gal. eod. tit. in prin. Guid. de Suza. dicit idem in donatore distinguendum: qui quando de euictione teneatur, dicam j. versi. sed pone, mutuaui. Quid dixerit Io. de Are. qui indistincte tales repellit, dixi e. tit. insuper. super prima glo. in fi. Quæstionem de fideiussore vide j. versi. quid de fideiussore. Emphyteuta vero vel vasallus, vbi de re emphyteutica, vel feudali agitur, certum est, quod nec testificari possunt pro domino, nec dominus pro eis: quia mistim est propria causa. ff. quando appell. sit. l. 1. §. in propria. ¶ Adde an creditor possit esse testis in causa sui debitoris, Alex. consi. 69. lib. 1. Et an venditor pro emptore, Ang. consi. 74.

d Quoniam vero. ¶ Et vide quod scripsi s. de testi. cog. dilectorum. super 1. gl. post princ. ¶ Adde vtrum proxeneta vel mediator sint idonei testes, Alex. consi. 127. & consi. 118. 4. vol. & Bal. consi. 216. lib. 2. Adde plene per Philip. in c. 1. de testibus, lib. 6. vbi plurima dicit.

e Secundum Vin. ¶ Idem Ber. in decre dilecto. gl. antepe.

f c. dilecto. ¶ Pro quo facit de offi. deleg. iudex. in prin. lib. 6.

g Contra puto. ¶ Idem Ber. & Inn. in decre dilecto. vbi vide super gl. 2.

h Ioan. de Deo. ¶ Qui hoc not. in Cauil. lib. 5. rubrica de testibus.

i Quarta. ¶ Forte vult allegare, quæ itaque. sed communiter non est §.

k c. fin. ¶ Et vide quod ibi dixi in vlt. gl. soluendo obiectionem fraudis, quæ in hoc procuratori nocet. Item hæc exceptio pendentiæ in criminalibus procedit, non in ciuilibus: vt ibi patet. Et hoc etiam si iam damnatus esset, sed appellasset, vt ibi no. in fi. 1. gl. & fuerat hæc quæst. venerealis. 45.

l In prin. ¶ Et per Cyn. C. eo. titu. si quis. in 9. q. ¶ Adde quod Anto. de But. in d. cap. repellantur. dicit intelligenda iura de cohabitatione continua, non temporali.

m De vi. ¶ Dicebat ibi Guid. de Suz. quod si glo. intellexisset de damnato, falsa esset: cum publico iudicio damnatus repellatur: vt ibi & merito: quia est infamis. ff. de pub. iud. l. infamem. Idem Io. de Deo suo libello 1. q. 16. dicens homicidam damnatum nunquam recipi in testem, nisi restituatur. 2. q. 3. §. notandum.

n Hermaphroditus. ¶ In casu quo repellitur mulier, procedit hoc, & distinguitur, vt ibi.

o §. testes. ¶ Fertur Iac. de Are. tenuisse per leges istas, ꝙ etiam secundum leges mulier non testificatur in criminali. Cum enim in illa de salute hominis agatur, fortior ratio suadet illam repelli, quam in testamentis, propter maius periuculum. de elect. vbi periculum. cum concor. libr. 6. & C. de appel. l. addictos. Inducit etiam rationem Decre. forus. in fi. & leges ibi allegatas. hic de facto non seruatur, si æquitatem habet, quando per mares veritas non potest haberi in ciuili foro. ¶ Adde, qn̄ mulier admittatur ad testificandum, Alex. consi. 24. & consi. 173. 2. vol. & consi. 40. & 114. 1. vol. & mulier potest esse testis in testamentis ad pias causas, secundum Pau. de Castr. consi. 364.

p Dicit Accur. ¶ Qui hoc no. in præ. §. mulier.

q Et Mart. de Fa. ¶ super l. fin. C. de codi. & idem ibi Cy. in fi. & vltra hic allegata. Nam inducit, quod cum in solo testamento reperiantur prohibitæ, ergo, & c. alleg. Can. ex eo. alleg. s. ver. proxi. & ff. de iudic. cum prætor. Item lex simpliciter dicit, quinque testes requiri & non distinguit: ergo nec nos distinguamus. ff. de rit. nupt. palam. in fin. nec debent vno iure censeri, quæ sunt diuersa. C. de do. si idem. Quod sint diuersa, patet eo. tit. l. 2. C qui testa. fac. pos. l. non codicillos. & reprehensi sunt dicentes codicillum partem testamenti. ff. de iur. codicil. quidam referunt. alias eadem ratione repellentur in donatio. causa mortis. argumen. C. de dona. causa mor. l. fin. Restringatur ergo odium. de regu. iur. odia. lib. 6. cum concor. Est autem in his diuersitas propter periculum, scilicet propter institutionem hæredis, quæ non fit in codicil. ¶ Adde quod mulier possit esse testis in codicillis. Bal. consi. 383. inci. licet mu. volu. 4.

r §. 2. ¶ Idem Guid. de Suz. in l. ex eo. ff. eo. alleg. ff. ex quibus cau. ma. nec no §. quod eis. C. de codicil. hæreditatem. & l. pen.

a pe.ver.cum enim. a & arg.55.dist.si Euangelica.puta in matrimoniis, & cum de crimine ciuiliter agitur. Prius dictum verius est,&
b Io.de Deo satis concedit, quod in ciuilibus admittatur. b ¶ Item, quod est laicus, qui non admittitur contra clericum in criminali causa.ext.eo.c.veniens.1.& 2.q laicos.& c.seq.& per totum.¶ Itē
c q̄ est clericus, qui non admittitur contra laicum. 11.q.1.nullus. c quod intelligein criminali,uel c coram iudice seculari.† ¶ Item,
84 quod non est probatæ uitæ,uel opinionis,nec bonę conuersationis, nec est sine suspicione,neq; sine macula manifesta, sed multa mala de eo dicuntur: & est criminosus.ext.de fo.comp.licet.ext. de testi.testimonium.& c. super eo.in Authen eo §. quia ita.& §. quarta C.ad leg.Fal.Auth.sed cum testator.extra,de verb.sig.forus.§ testes autem.2.q.7.testes.& s̄.versi.item excipitur,quod est
85 infamis.¶ Quid de portantibus crucem propter hæreticam prauitatem,nunquid possint à testimonio repelli? Et uidetur ex premissis,q̄ sic.†¶ Item publice pœnitentes quodammodo sunt infames.argu. 50.dist.confirmando.& tales non admittuntur: vt s̄. versi.q̄ est infamis.Item qui semel fuit malus,semper presumitur
d esse malus.ff.de acc.si cui & 43.dist.sed illud.prope fin. d Item hęc publica pœnitentia imponitur credentibus,receptatoribus,& defensoribus hæreticorum,& tales infames sunt:vt extra,de hæret. excommunicamus § credentes.¶ Item omnes qui Christianæ legis normā abiiciunt,sunt infames eriam ipso iure.6 q.1.infames. in prin.C.de sum.tri l.j.3.q.4.si quis.de conse.dist.3.celebritatem. Nec ad testimonium admittuntur.2.q.7. non potest.& ca seq.4. q.1.c.præterea.licet dicatur emendatus de crimine per pœnitentiam,tamen cum concomitatur infamia ex genere pœnæ & delicti per sententiam declarati irrogata: vt 3.q.7.c.infames.§ porro. vnde non potest esse testis:vt extra,eo.testimonium.Item negari non potest,quin ex hoc apud bonos & graues eius opinio sit grauata,quod sufficit ad hoc vt repellatur, saltem in criminali causa: ut in præ.decre.testimonium.¶ Item crimen hæreseos, cuius occasione punitus est, est crimen publicum: vt 1.dist.ius publicum. At de publico crimine condemnatus semper fit infamis: ut ff.ex quib.cau. infa.irrog. athletas §. calumniator. Item pro hac parte facit C.de genera.aboli indulgentia:& ff.de re mili. qui cum vno testiculo.& j.uer. item quod fuit.& s̄.in titu. de acc.ver.sed quid de his.& 2.q.7.non potest.& c.seq.& c. si hæreticus.& 4.q.1.ca.1. arg.contra,quod possit esse testis.Nam per pœnitentiam incipit esse quod non fuit:vnde nō debet in eo despici quod fuit 50.dist. ferrum.extr.de resc.eam te.de pœ.dist.1.agite.licet possit ad hoc
86 responderi,† quod per pœnitentiam tollitur infamia canonica, quæ per peccatum contrahitur: ut 6.q.1.illi qui.& non ciuilis, quæ per sententiam vel ipso facto irrogatur: ut 2.q.3.ca Euphemium §.hinc colligitur.Item, cum publice pœniteat, non potest de ipsius emendatione dubitari: ut 50 dist.in capite.vnde non est repellendus: vt in prædi.cap.testimonium. quia per pœnitētiam omnis infamia est abolita: vt s̄.Item pro hac parte facit in præ.l si cui.§.ex causa.& ff.de postu.l.1.§. quod si quis C.de senten.pas.l. fi.& C.de assess.licet.C.de nup.imperialis.¶ Item,q̄ vult testificari hoc,quod prius dixit.extra,eo.veniens.2.s̄.versi.item quod testes.& seq.¶ Item q̄ non ieiunus tulit testimonium, extra.e.ca.1.
87 sed hoc honestatis est,nō necessitatis.† ¶ Item,q̄ aliquid de suo addidit:quo mendacio totum testimonium decolorat. 3.q.9.pura.9 dist.si ad sacras.Super quo not.q̄ si testis in dicto suo aliquādo admiscеat falsitatem,etiam scienter, nihilominus tamen valet eius depositio.dummodo falsitas illa non tangat substantiam,vel circunstantias negocii super quo deponit:puta;si dicat contrahētem esse aliunde quam sit,vel alterius esse affinem quam sit.Officium enim testis non consistit in his: quia nihil facit ad testimonium,unde sit contrahens,uel quorum sit affinis, & sic de similibus. c argu.tamen contra in præce.c si ad sacras.ubi dicitur,quod non ualet scriptura, in qua officiosum mendacium admiscetur. Officiosum dicitur, quia nulli obest, & alteri prodest: vt 22.q 2.
f primum.ff.de inoffi testa.l.2.Sol. f Illud intelligitur, quando circa substantiam uel circunstantias negocii, de quo agitur, admiscetur:puta si inter contrahentes actum est,quod soluatur argentea pecunia:& testis dicit de aurea, quæ melior & utilior est utrique contraheti.Nam hoc mendacium licet sit pium & utile testimonium,tamen non reddit inutile. Si uero admiscеatur super substantia cōtractus,uel super circunstantiis ipsius: tunc siue sciēter, siue ignoranter falsum admiscеat, non ualet testimonium. Nunquam enim debet dicere, nisi quod in ueritate nouit, & uidit.in quo non potest esse ignorantia:ut 3.q.9.testes.& cap.pura. Quæ autem dicta sunt in teste, intellige etiā in tabellione instrumentum conficiente: & uide j.de instru.edi.§.instru.uersi quid si
g aliquid.g† ¶ Item,quod est furiosus, uel indiscretus.arg.3.q.7.c.
88 infamis.§.tria.3.q.9. indicas. h ff de statu homi. qui furere.ff.de
h iu.cæcus.& l.cum furiosus.s̄.uersi.item quod est talis. Talis enim
pro absente & ignorante habetur.ff. de acquir.possess.l.1.§.furio-
sus.ff.ex qui.cau ma.ergo.nisi habeat interualla.ff.de testa.qui
i to.§.cum qui.i ¶ Item,quod est testis in re uel causa sua: vt C.eodem, omnib.4.q.3.c.si testes.§.nullus in re.& uer.omnib. & uersi.eos.& q.5.c.1.extra,eo.insuper.ff.eod.nullus. Lex tamen fingit quandoque aliquem posse in re propria testari.C.de fideicommiss.l.fin Sed nunquid uenditor erit testis pro emptore? Dic ut s̄.uersi.quod de uenditore.¶ Quid de fideiussore,nūquid erit testis pro debitore? Dicunt quidam quod sic:cum nō inueniatur
k prohibitus.ff.eo.l.1. Sed dic, k quod aut debitor est soluendo:& tunc admittitur. Aut non: & tunc non arg.ff.de fur.itaque.argu. contra.ff.de leg.1.§ fin.& in præ.l.itaque.§.fi.ff.quando app.sit.l.
l pen. l † ¶ Sed pone,mutuaui tibi decem:quod cum probare non
89 possem,nisi per duos filios meos,cessi actionem meā Pet.ex causa donationis:nūc quæritur utrum Pet.poterit probare per illos? Et uidetur quod sic:nam ad eum spectat commodum & incommodum huius causę,& non ad me,uel ad istos.2.q.6.biduum. uer siculo, palam.ff.quando appellan.sit.l.1.§.in propria.Item, quia edictum de testibus, prohibitorium est.ff.de testi l.1.arg.contra: quia ego non possem illos producere: ergo ne Pet.qui eisdem iuribus uti debet, quibus & ego forē usurus.ff.de acqui.pos.Pomp. §.cum quis.Item ego iurare debeo de calumnia:ut C.de iur.cal.l. 2.§ sin autē affuerit.Solutio: Si donatio actionis cepit à pactione, tunc nō poterunt esse testes: si uero cepit à traditione,tunc sic:ga tunc nihil ad me spectat,nec de euictione teneor: vt C.de euict.
m l.2.prout distinguitur in dote.C.de iure dot.l.1.m Et hoc uerū est, si cessio fuerit facta bona fide.ff.de cōdi.ob turp.cau.l.pe.si uero mala,& in fraudem legis prohibentis filium testificari pro patre: ut C.de testi.parentes.tunc secus est: uerum tamen lex docet fieri talem fraudem:ut ff.fin.regun sed & loci.§. si conuenit.ff.de negest.at qui natura §.3.& extra de testi.insuper. De hoc s̄.de proc. §.fi in fi.¶ Item,q̄ ipse est testis & accusator:q̄ esse non potest,ut extra,de uerb.signi.forus.§.in omni.Et nota, q̄ impetrans accusationem,non admittitur in testem:secus in impetratione inquisitionis,qui admittitur in testem,in causa inquisitionis uel denunciationis,si eas non fuerit prosecutus.Sic intelligitur extra, de simo.licet Heli.§.cum igitur.& ibi:qui cum ipso,uel contra ipsum,
n &c. n Item, q̄ fuit ob carmen famosum damnatus:4.q.3.d.c.si testes.§.ob carmen ff.qui testa.face.possis cui.ff. de testi.ob carmē. & l.testium.C.eod.& l.eos.& j.uersi.proxi.¶ Item,quod est publico

ADDITIONES.

a Cum enim. ¶ Et hæc opi.no.ea.q.ex eo.in fin.vlti.gl.
b Admittatur. ¶ Hoc facit in lib.Iudicum,parte 3. de impugnatione dictorum testium.
c Vel.¶ Melius dixisset,& cum disiuncta dicat:q̄ in criminali ecclesiastici fori non admitterentur:q̄ est falsum. ¶ Adde, vt per Alex.consi.64.1.vol.
d Prope fi. ¶ De regul.iur.semel malus.lib.6.
e Similibus. ¶ Puta cuius capellæ sit domus, in qua conficitur instrumentū: sicut & accidit de mea, quam notarius descripsit in parochia sancti Proculi,cum sit sancti Iac.
f l.2.Sol. ¶ Concipio literam hic esse corruptam: sed forma verborū innuit contrarium.ibi:licet pium, &c.& ibi: si uero.Item si litera hæc diceret,Illud intelligitur,quando non circa substantialia apertius procederet cum fine huius ver.ibi,non reddit inutile.sed id solutioni contrarium non conueniret,nec etiam infra scriptum exemplum congrueret: quia non est verum, quod non sit circa substantialia altera metallum pecuniæ soluēdæ: vt scripsi post Inn.& Hostien.in decre.fraternitatis.quam in fine allegabo. Item nec est simpliciter verum,quod aurea pecunia plus expediat vtrique, imo patet vt plurimum contrarium eius,quod vni parti expedit, proficit alteri: propter quæ nescіens aliter auctorem excusare dico, quod forsan fatigatus studio dormitauit Homerus,quod in lib.Inn.erat qualitercunque corruptum ad literam considerate ponendo.
g Si aliquid. ¶ Ibi vide opi.Io.& Bar.Brix.& quod ibi dixi.& plene de vtroque scripsi post Inn.& Host.de hære.c.fraternitatis.
h Indicas. ¶ De suc.ab intest.cum dilectus.de spon.dilectus.
i Eum qui. ¶ Corrige,nec furiosus.
k Sed dic. ¶ Secundum Alber.Gal.
l l.pe. ¶ Quæ etiam est 2.in fin.non respon.contrariis: quia videtur illis standum, cum interfit eius saltem lucris & sumptibus non vexari.ff.de minor.l. minor 25.de arbi.cap.2.& maxime cum fideiussoribus renunciauit per modum.& no.de fideiuss.capi.2.in 1.gloss. lex itaque in princip.non obstat, loquitur enim de interesse debentis agere. Ex quo enim fullo, cui furatæ sunt vestes,non est soluendo,illarū dominus agit:hic loquimur de interesse eius, qui conueniri potest,propter quod testimonium ipsius suspectum est.Et vide quod dixi supra tit.1. scilicet de legato.§. superest.ante fin. ¶ Adde quod Bald.in d.l.sicut.dicit,quod si principalis est soluendo,& ipse non renunciauit beneficiis sibi competentibus, q̄ possit esse testis.& ibi vide per Alexan.
m l.1. ¶ Per has duas leges,& ff.de ædil.edic. ad res donatas.ff.de dona.Arist. dixit Gui.de Suza.colligi quando donans teneatur de euictione. q̄ satis patet ex hoc versi.quia tenetur,si de euictione promisit, si donatio cœpit à pactione: vel si fuit fraudulenta. His ceffantibus dicebat in l.omnibus.C.eod. ipsum etiam donatorem admitti:& sic fortius filios.vide s̄.versi,quid de vēditore. ¶ Adde q̄ hæc dicta de cedente sequitur simpliciter Ang. consi.284.
n Sed Ro.consi. 373. reprobat dictum Spec. & dicit quod dato quod in nihilum teneretur cedens.tamen propter affectionem debet repelli.
n Ipsum,&c. ¶ Sed vide quod ibi dixi super ver.volumus.

blico iudicio, puta de calumnia, cõdemnatus, ff. eo. quæsitum. uel de adulterio eo. ti. scio. uel repetundarum eo. tit. repetundarum. & 1. q. 1. eadem lege. in fi. Idem etiam uidetur, si de priuato: q dic
a secũdum papam, ut extra eo. testimonium. [a] ¶ Item, quod in aliis est rens: ergo in hoc: quia delinquens in uno, in cæteris est obnoxius. ff de bon. liber. in seruitutem ext. de reg. iur. defleat. de pœn. dist. 5. c 1. ff. ad Syllania. l. si quis in graui. §. si quis ¶ Item, q olim fuit criminosus: & adhuc præsumitur. C. ad leẽ iul majest. l. quisquis. extra, de pigno. c. 3. in fi. C. de probatio l. fi. ff. de penis. l capi-
b talium. secundum Iaco. Bald. argu. contra extra, de præsump. c. fi. [b] ¶ Item, q falso vel variè testimonium dixit, vel vtrique parti di-
c ctum suum prodidit [c]. iiii. q. iij c si testes. § qui falsõ, vel variè. C. e. nullũ. ff. e. qui falsa. ff. ad leg. Corn. de fal. eos & vide §. ver item
90 quod testes sunt. varij. & j. §. postquã. † ¶ Item, quod accusatus cõtra quem inducitur, eum liberauit, vel pares eius: vel q testis publico iudicio damnatus fuit, nec fuit restitutus: vel q invinculis publicis seu custodia detinetur: uel q se ad pugnandum cum bestia dentata locauit, uel palam quæstum fecit, uel facit de corpore suo, uel pecuniam o'b testimonium dicendum, uel nõ dicendum. recepit. 4. q. 3 d. c. si testes. §. item l. Iul. de ui. & uers. in testimoniũ. 1. q. 1. concussionis. & 30. q. 4. meretrices. & j. uer. Item quod inuite. ¶ Item, quod non fuit rogatus à producente aut in Auth. de te
91 stib. §. licet. 14. q. 2. quanquam. † Et talis est casus, in quo debuit rogari: qui plures sunt. ¶ Primus est, quia cõtractus fuit in scriptis, & debitor vult probare per testes solutionem quam uoluit facere, uel quam fecit uel confessionem quam creditor fecit, videlicet sibi solutum fuisse: quæ solutio facta fuit in scriptis. Oportet enim quod sint tunc rogati: non transeuntes uel fortuiti. 3. quæst.
d 9. ca. testes. §. de his [d] C. eod. testium. & Auth. rogati. Azo tamen not in Summa eo ti §. sin autem forte sufficeret, si creditor corã duobus testibus nõ rogatis, confiteretur sibi satisfactum fore. Itẽ qualiter fiat contractus in scriptis, not. C. de fide instrumen. contractus. ¶ Secundus, in testamentis: ut in præ. auth rogati ff. de testam. hæredes. §. fi. C. eo. hac consulti ssima. in prin. ar. contra. ff. de
e testi. ad fidem. [e] Vel si testamentum aperiatur. C. quemad. testa. aper. l. 2. Et in militis testamentis, secundum quosdam. Inst. de mili test. §. plane. In codicillis autem, uel in donatione causa mortis,
f a limittitur fortuiti. C. de codicil. l. fi. §. fi [f] ¶ Tertius, in matrimo-
g nio, ut uidetur 31. quæst. 5 c. nostrates. [g] ¶ Quartus, in diuortio. ff.
h de diuor. nullum. sed hunc casum non admittit. [h] ¶ Quintus, ubi quis vult caute deponere sine scriptura tabellionis. in Authent. de instr. cau. §. si quis igitur. ¶ Sextus, si depositarius uni ex hæredibus deponentis partem reddat pecuniæ depositæ. ff. depositi l. 1. §. si quis tabulas. & § si pecuniam. Alias autem non requiritur, q testis sit rogatus. 4. q. 3. d. c. testes §. ad fidem. 8. q. 3. talia. 23. q. 4 inter querelas. 2. q. 1. scelus 27. dist. de Syracusinæ. Quidam tamen exi-
i gunt semper rogatos esse, per præ. Authen. rogati, [i] propter quod dicunt præ. l. ad fidem. corrigi. Sed primum uerius de iure. Vsus tamen secundum dictum amplectitur quo ad testes, qui in instrumentis adhibentur. Nam hodie in cunctis instrumentis scribitur
92 testes fuisse rogatos: sed hoc dicitur ad cautelam. † ¶ Sed quid in prædictis casibus, si testis non dicit, nec negat se fuisse rogatum, & in instrumento, si quod confectum fuit, hoc non dicitur? Et certe uidetur præsumi rogatus: arg. de uerb. oblig. sciendum. & l. quoties. Nam & pro reo est interpretandum argu. contra: quia cum duo sint necessaria, scilicet quod sint testes, & quod sint rogati: si unum desit, non ualet quod agitur. j. uersi. prox. Sed distingue, an dicit se fuisse rogatum: & tunc planum est. An dicit, Non fui rogatus: & tunc similiter planum. Vel dicit se non recordari: & tũc præsumatur rogatus. Quidam tamen dicunt, quod si factum fuit instrumentũ præsente iurerperito: tunc creduntur rogati, & non aliter, secundum Vbert. Quid ergo si dicitur in testamento, tales testes fuerunt præsentes: nec dicitur, quod fuerunt rogati? Et uidetur, quod præsumẽtur rogati. Nam ex quo notarius ipsam scripturam nominat testamentum, creditur adhibuisse quæcunque faciunt testamentum. Alias enim non esset testamentum, si non essent rogati: uel si aliquid de solennibus deficeret. ff. qui satisda. cogan. quoties. ff. de re iudi. si sc non. § condemnatum. 2. q. 1 statutis. 38 distin. quę ipsis. Dicendo ergo testamẽtum, uidetur dicere testes fore rogatos. argumen ff e. quidam in fi. ff. de iur. om. iudi. l. 2 Et præsumendum est, tabellionem uere, & rite scripsisse. C. de contrahen. & commit. stip. optimam. extra. de præsump. ad audiẽ
93 tiam. † ¶ Item in contractibus omnia præsumuntur solenniter acta aut ff. de uerbo. oblig. generaliter. & l. Titia. §. fin. C. de contrahen. stip. l. 1. Insti. de fideiuss. in fi. & de inuti. stip. §. si scriptum. Præsumetur igitur multo fortius in ultimis uoluntatib. ubi etiã, quæ deficiunt, pro suppletis habentur. argu. C. de fideiuss. uerbum uolo ff. de leg 2 cum pater. §. cũ imperfecta. ff. de leg. j. si in testamento. In quibus etiam fit plenior interpretatio. ff. de reg. iur. in testamentis. ff. de usufruct. plenum. extra, de dona. cum dilecti. Video etiam, quod dicit lex testes debere esse in præsentia testatoris: ut C. de testa. si non speciali. & quod testator uoce propria debet nomen hæredis exprimere: ut eod. titu iubemus. & tamen de his
bellliones non faciunt in testamentis mentionem: sed dicunt, acta sunt hæc in præsentia talium: & dicunt, talis talem instituit: nunquid ergo præsumuntur solennitates huiusmodi deficere, licet in testamento non exprimantur, absit: ut ff. de reb. dub. quoties. argumen. cõtra. quia qui eos rogatos asserit, illud probet. ff. de probatio. ei qui. 6. quæst. ulti. actor. Rogatio enim facti est: & quæ facti sunt, probari debent. argumen. C. de probat. cum res. & l. 1. de
94 non nu. pecun. assegueratio. § si præterea. † ¶ Quid est rogare testes, nisi eis denunciare, ut assistant? At denũciatio probanda est: ergo & rogatio. argu. ff. de eui ct. si parentes. extra, de iudi. notuit. in princip. Nam & qui solennitatem allegat eam probet. ff. de publi quæcunque. §. fin. ff. de proba. ab ea parte. ff. de fideiuss. l. fin. & l. penul. Item plures possunt dicere se audiuisse sic testantem, & tamen non ualet. nisi forent specialiter conuocati: ut ff. de testam.
95 mili. l. diuus. † Et quoties duo uel plura in aliquo negocio requiruntur, non sufficit alterum tantum probari: ut ff. de transact. cũ hi §. si præror ut patet in minore, qui debet se probare minorem & deceptum. ff. de iureiur. l. nam postea. §. si minor. Et spoliato, qui debet probare se possedisse, & spoliatum esse: ut extra, de restit. spol. cap ex transmissa. Sic & hic à simili, quod sint septem testes & quod sint rogati: ergo utrumque probandum est: quia de similibus idem est iudicium. extra, de rescrip. inter cæteras. argu. ff. ad Trebell. apud Iulianum. Sol. Omnes doctores dicunt, quod ubi quæstio est de solennitate, illa probanda est. ut dixi: licet quidam dicant, quod per duos testes. Alii uero, quod per plures: ut infra, de instru. edit. §. compendiose uer. quid si unus ergo ita est tenendum. ff. de leg. & senatusconsl. minime. & ff. qui satisda. cog. inter omnes in princip. & 19 distin. in canonicis. Nisi enim rogatio proberetur, absurditas sequeretur: quia iam non esset differẽtia in probatione, cum de testamenti solennitate uel alterius simplicis contractus quæstio uerteretur: quia utrobique una probatio sufficeret, quod dicere, est absurdum. Nam ubi diuersa est ratio, diuersa iura sunt censenda. argumen. ff. de fideiuss. generaliter. & 29 distinct. capitu fin. in fin. Ad quid plura? Lex uidetur dicere, quod testes debent esse in inuentario, qui cognoscant hæredẽ: & qui uiderunt, quando notarius fuit de subscriptione rogatus: quasi dicat, licet scripserit, non tamen creditur nisi rogatus probetur. C. de iure. delib. l. 1 §. sin autem dubius. in fin. [k] Item in causa criminali repellitur in multis casibus, quos dixi supra. in titu. de accusatio. uersicu. item quod alias ei crimen, &c. & sequentibus.
96 † Accusatio enim, testimoniũ & ordo, quo ad hæc, paribus passibus ambulant. 4. quæstio. 3. capitu. 1. quod dicut not. 2 quæstio. 7. ipsi Apostoli. Qui autem repellantur ab ordinibus, habes 6. q. 1. infames. & in repertorio sub tit. de æta. & quali. ¶ Item secundum
l Gof. [l] excipi potest contra testem, quicquid excipitur contra iudicẽ: quæ dicut §. in ti. de off. deleg. Ego tamen hoc non approbo simpliciter: nam minor causa repellit iudicẽ, quam testem: quia
m facilius inueniuntur mille iudices, quam unus testis. [m] ¶ Item est artifex

ADDITIONES.

a Testimonium. ¶ Vt ibi post eum scripsi super ver. de crimine.
b c. fi. ¶ Sol. ibi de illo, quem non constat fuisse criminosum.
c Prodidit. ¶ Pyleus eo. tit. ante fi. intelligit hoc de illo qui vtrique parti diuisim asseruit se scire: quia eis proderat, vt produceretur in testem vt sic productus posset alteri proficere.
d De his. ¶ Aliqua de his casibus not. Ioan. ibi.
e Ad fidem. ¶ Quam habes 4. quæst. 3. sed vt vtrobique no illud regulare. facit quod sequitur.
f §. fin. ¶ Quæ lex destruit dictum Pilei, qui dixit eo. tit. in fi. quod forte vbicunque requiritur certus numerus testium, debent esse rogati. Baga. dixit hoc sine forte: vt statim dicam.
g Nostrates. ¶ Vbi de hoc. & vide q scripsi de spon. ex parte. post prin. ¶ Additio. Et q testes debent esse rogati ad solennitatem mãtrimonii, tenet etiã Ludo. Ro. singu. 709. inci. an ad solennitatem. per gl. quam approbat, & dicit ad hoc esse singularem in d. c. nostrates. licet Bar. Brix. reprobet illam gl. in quadam sua quæstione. & quid in causa diuortii, an testes debent esse rogati: vide Præpo. Mediola. in d. c. ex parte. ver. antequam ad gl. in 2. col. hic alleg. Et an & quando testes debeant esse rogati in testamento, vide omnino Soc. in suo tract. fallen. in reg. 420. Henr. Fer.
h Admittit. ¶ In suo ord. iudi. parte tertia. respon. q testes in causa sufficiant in fi. & idem Pet. de Bel. vt dicit Cyn. in Authen. rogati. sed Accur. ibi, & in Authen. de instru. cau. §. fed & fi. & præd. l. nullum. & Ioan. in præd. §. de his, hunc casum enumerat. ipse tamen Accur. in l. ad fidem eodem tit. ff. dicit, q lex, nullum. id bene non aperit. Bagarot. in opere suo ante finem enumerat primos tres, & duos hic sequentes: addit casus quibus certus numerus testium exigitur: quod etiam tangit Accur. in prædic. l. nullum. & ideo quod dãversus, quos de hoc posuerat Gallicus, non curo.
i Rogati. ¶ Ibi hoc patet Guli.
k In fi. ¶ De materia vide j. de instr. edi. §. 2. vers. & nota q. Et licet hic dicatur, non credi eum rogatum, licet subscripserit: non tamen dicitur ibi non credi de rogatu, si scripserit se rogatum: & sic non contradicit huic q ibi no.
l Secundum Goffr. ¶ In summa 2. col. vers. item omnes illi.
m Testis. ¶ Non enim testis esse potest, nisi qui factum habet notum quod nõ requiritur in iudice. Accidit autem interdum, quod soli duo habent fa-
noticiam, vbi extant centum iudices impetrabiles.

artifex [a] ignotus, vel nimis obscurus, vel ignobilis, non diues, nõ in dignitate, non miles, non officiatus, tamen quandoque admit
b titur cum verberibus [b] à iudice inferendis, si administrator [c] sit in
c Authen. eo §. si vero dicatur. & §. si vero ignoti. §. sancimus autẽ. col. 7. ¶ Item, iniuste dixit testimonium, quare non valet testimonium. ff. de testa. qui testamento. in fin. nec contractus. ff. de duobus re. eadem. ¶ Idem si libere se ingerendo §. quæstion. versicul. illi qui. debet enim esse rogatus. quod dic vt supra. versicul. item quod non fuit. Qualiter autem formetur exceptio contra testes, not. infra. § quia sæpe. Regulariter autem quilibet potest esse, qui
d non prohibetur. ff. eo. l. 1. Et generaliter secũdum Ioan. de Deo [d] quemcunque vitiosum repereris, potes de iuris rigore repellere. argumentum 2 quæstio. 1. in primis. & 3. quæstio. 5. per totum. 6. quæstio. 1 infamis. 2 quæstion. 1 prohibentur. extra eod. ex parte. & capitul super eo. 2. quæstio. 7. testes. & capitul. ipsi. Quæ autem possunt obijci testi in causa matrimoniali producto, dicam infra qui matr. accusa. poss. ¶ In summa nota, quod quandoque testis statim totaliter excluditur, nec admittitur. puta cum paratus sum incontinenti ostendere ipsum seruum, vel inimicum capitalem quandoque non statim excluditur, sed recipitur: & hoc in tempus disputationis reseruatur, puta si dicitur infamis, vel fur, & huiusmodi: quod dic vt ext. de testib. ex parte. 1. & 3. ver. item quod est seruus. & seq. Tutius tamen est, quod hæc post aperturam testium proponantur, vt ibi no. præmissa protestatione, quod post publicationem attestationum possit in dicta obiici & personas. quod dic plenius vt 3. ver. item quod hic. pro quo aliquid dixi.

ADDITIONES.

a Artifex. ¶ Dicit Pile. eo. tit. ante fi. quod hodie derogatum est his per generalem consuetudinem, per quam testes hodie non repelluntur propter aliquam artificum vilitatem, obscuritatem, uel ignobilitatem: nisi essent serui, uel mercenarii producentis.
b Verberibus. ¶ Id est, tormentis. Accursi.
c Administrator. ¶ Id est, ordinarius, scilicet ipse torquens.
d Ioan. de Deo. ¶ In libro Iudicum parte 3. Rubrica de impugnatione personæ testis.

SVMMARIVM.

1 *Conclusio, quod testes non recipiantur in iudicio ante litis contestationem, in quibus casibus fallit.*
Reus producere põt suos testes lite non contestata in contumaciã actoris.
2 *Produci potest testis lite non contestata, ubi agitur de statu & libertate ecclesiæ.*
3 *Sententia fertur lite non contestata, cum is, qui non possidet offert se liti.*
4 *Testis produci potest ante litem contestatam cum impubes ex Carboniano edicto, uel mulier nomine uentris petit se mitti in possessionem, uel cum reo absente actor petit mitti in possessionem causa custodiæ, &c.*
5 *Differentia est in recipiendo testes actoris, & testes rei ante litis contestationem.*
6 *Senes quo ad actum testificationis dicuntur hi, qui sunt 70. annorum, qui excusantur à tutela.*
7 *Iura dicentia posse lite non contestata procedi, quomodo sint intelligenda.*

¶ Quando & qualiter sunt testes recipiendi.

a **2. §. Nunc** tractemus [a] quando sunt testes recipiendi. Et quidem regulariter post lit. contest. & si ante recipiantur, non valet quod agitur. extra, vt lit. non contest. c. j. & 2. & c. quoniã Hoc autem fallit in casibus, in quib. testes ante lit.
1 contest. siue lis sit cœpta, siue non, recipi possunt. † ¶ Primus, si timetur de morte testium: vt quia sunt infirmi vel senes. vel debẽt bellum campestre ingredi. ¶ Secundus, si timetur de absentia diuturna: quia forte debent ire Romam, vel vltra marre, vel in aliam longam peregrinationem. ¶ Tertius, si agatur de electione alicuius confirmanda, vel cassanda. j. versi. 21. ¶ Quartus, cum agitur de matrimonio carnali: & is, qui conuenitur, se malitiose absentat, & contumax est. ¶ Quintus, si agatur de alicuius crimine per modum inquisitionis. j. versic. 14. ¶ Sextus, cum petuntur testes ad æternam rei memoriam publicari. Hos sex casus habes in præ. Decre. quoniam. Probatur etiam tertius casus, de elect. dudum. in fi. & quintus extra, de accu. qualiter & quando. & sextus, extra, de testi. significauit. ¶ Septimus, in causa appellationis à grauamine interpositæ secundum papam, vel etiam in alia, cum appellatus contumax est. extra, de appel. interposita. in fi. &c. sæpe. C. de præscrip. 30 vel 40 ann. cũ notissimi. §. fi. C. de temp. ap. l. fi. §. fi. 2. q. 6. ei qui. ¶ Octauus, quia in contumaciam actoris reus suos testes producit lite non contesta. extra, de dol. & contu. causam que. C. quomodo & quando iud. Authẽ. qui semel. C. de vsur. pupilla. l. 3. Et ratio: quia nõ est in eius potestate, quando conueniatur: vt C. tempo. in integ. resti. petendæ. prope fi. & 3. q. 3. cap. inducæ. §. versic. ei autem. & testes possunt mori, vel infames fieri:
vt ff. de Carbo. edic. l. 3. §. duæ autem. & facit ad hoc ff. de testi. current. & ff. ad l. Aqui. l. Aqui. ¶ Nonus, cũ actor nequit agere propter interpositum iuramentum extra, de iureiu. ad nostram. 2. ¶ Decimus, cum minor iudicis officio ab hæreditate se abstineat. C. si ut se ab hære. absti. l. 1. & Auth. ibi posita. ¶ Xi. cũ cã est mere spiritualis, & sine cõmodo alicuius temporalis: vt in crimine hæresis. ar. 24. q. 2. sane profertur. in prin. & 26 q. 7. ab infirmis. & q. 6 qui recedunt. & duobus c. seq. ext. de sen. excõ. c. à nobis ¶ Xij. vbicunque publicum commodum ostenditur, vt in malo officiali. C. de pen. ne diu. & arg. 3. q. 2. quia ea. C. de cohor. lib. 12. l. si ap-
2 paritor. † ¶ Xiij. secũdum quosdam, cum agitur de statu & liber-
b tate ecclesiæ: vt extra, de testib. cum olim. [b] ff. de fideicom. lib. in fi deicommissariis. & l. hæredum. j. ver. 28. ¶ Xiiij. in causa denuncia-
c tionis extra, de dol. & contu. veritatis. [c] de iudi. nouit. ¶ Xv. cum restitutio in integrum inc[i]dẽter postulatur officio iudicis. extra, de offic. iud. c. 2 & j. de resti. in integ. §. 2 versi vlti. ¶ Xvj. in petitione legati, vel fideicommissi. arg. C. de vsu. & fruc. leg. seu fideicommi. l. 2. ibi tamen dicit in fin. post litem contest. ¶ Xvij. cum agitur siuium regundorum: vt C. fin. regun. l. 3. Vel dic, quod ibi erat lis cõtestata, prout ibi no. tamen ante litis contest. fit ibi pro-
d batio per agrimensorem. [d] ¶ Xviij. in Trebellianica restitutione.
e C. ad Trebel l. pen. §. cum autẽ. [e] ¶ Xix. in causa hæresis. Post mortem enim quis punietur sine litis contestatione: vt 24. q. 2. sane. 2. C. de hære l. 4. ¶ Xx. cum persona est incerta. 5. quæst. 5. quidam. ¶ Xxj. cum agitur de aliquo possessore in beneficio obtinendo.
f ext. de eo qui mit. in pos. eum qui. [f] ¶ Xxij. in dilapidatione. arg. 3. q. 2. qui ea. & argu. C. vbi de cri. ag. opor. l. 2. ¶ Xxiij. in causa purgationis ext. de purg. ca. cum P. & c. inter. j. versi. 27. ¶ Xxiiij. cum quis est infra pubertatẽ, & timetur de eius variatione. ff. de Carb. edi. l. 3. §. 2. ¶ Xxv. in causa subreptionis. extra, de re iudi cũ olim. ¶ Xxvj. in notoriis, quãdo iudex in eis testes recipit ad cautelam. extra, de elect. bonæ. 1. §. lex autem. & j. de noto. crimi. ¶ Xxvij. cum quis deficit in purgatione, punitur lite non contestata. extra, de simo. de hoc. & c. insinuatum. & de coha. cler. & muli. tua. in fi. ¶ Xxviij. in libertate, secundum quosdam. C. de inge. ma. diffama ri. ¶ Xxix. vbi ante litis contesta. aliquid incidenter opponitur: & probatur, extr. de testi. veniens. 2. & de app. super eo. 1. sed forte tunc lis est contestanda super incidenti: vt no. extra, de offi. deleg.
g prudentiam. §. sexta. [g] ¶ Xxx. vbicunq; aliquid iudicis officio expeditur: vt extra, de spon. præterea. & de offi. iudi. c. 1. C. fi. regun. l. 3. ff. de minо. in causæ. §. causa. extra, de consan. & affi. ex literis. de testi. cum in tua. C. si vt se ab hære. absti. Auth. ibi posita. quod intellige de officio iudicis seruiente actioni: vt in expensis lite pẽdẽte factis, & huiusmodi. vt 3. ver. prox. Secus si nõ seruiret actio
3 ni, sed actio sibi: vt ext. de off. iud. c. 2. C. de iud. sancimus. † ¶ Xxxj. secundum Azo cum is, qui non possidet, liti se offert: quia & tũc
h lite non contestata fertur sentẽtia. ff. de rei ven. sin aũt. [h] ¶ Xxxij. secundum Vin. in odiosis, in quibus terminus accusatori prefigitur, in quo si non veniat, postea non audietur. extra, qui matrim. acc. poss. cum in tua. & de clan. despon. cum inhibitio. C. qui accu. non pos. si ea que. extra, de excep. pastoralis. ¶ Xxxiij. in exceptionibus dilatoriis & declinatoriis fori, & etiam in quibusdam perẽptoriis, scilicet cum excipitur de re iudicata, vel trãsacta, vel finita. 3. q. 6. ca. si quis episcoporum. §. exceptio. extra, de re iud. inter monasterium. C. de proba. exceptionem. extr. de lit. contest. exce-
4 ptionis. lib. 6. † ¶ Xxxiiij. secundum Azo. cum impubes ex Carboniano edicto, vel mulier nomine vẽtris petit se mitti in possessionem, vel cum reo absente actor petit mitti in possessionẽ bonorum rei causa custodiæ: vel cum quæritur an intersit actoris rem ei exhiberi: vel quando legatarius petit sibi satisdari pro legato: & quæritur an sit ei legatum relictum, vel cum filius petit alimẽta, & quæritur an sit filius: vel cum pignora capiuntur ex causa iudicati, & quæritur an sint condemnati. Hæc probãtur ff. de Carb. edict. l. 3. §. causæ. & ff. de vend. in poss. mit. l. 1. §. si ea. C. vbi in rem actio.

ADDITIONES.

a Nunc tractemus. ¶ Quoniam in textu & his computatis 20. ex his casibus ibi not. in 1. gl. & de his aliquid 3. q. 9. in sum.
b Cum olim. ¶ Ibi de hoc in vlt. glo.
c Veritatis. ¶ Hosti. de hac decre. faciebat casum, quando agitur de reb. alienatis à prælato suspenso, vel excommunicato post inhibitionem. Gul. ponderauit non casum, sed modum. ipse Host. dabat alios casus de decr. quam fit. de excess. prælа. de decre. constitutus. de ap. de innouatis lite pendente, de consti. cum M. & cum vniuersali iudicio actum est post diffinitiuam. C. de peti. hær. l. 1. hoc scripsi in decr. quoniam. super 1. glo.
d Agrimensorem. ¶ Forsan diffinitio, cum scilicet de iudicis mandato finem ponit, quando certum est, quod in prædio decem iugerum vnus habet sex iugera, alter quatuor.
e Cum autem. ¶ Vide quod ibi no. in glossa pen.
f Qui. ¶ Lib. 6.
g §. sexta. ¶ Ibi glo. antiqua quæ incipit ex loco. hoc tenuit, quod in additione correxit.
h Sin autem. ¶ Idem ibi act. & in l. qui se. eo. tit.

actio. l. pe. C. de bo. autho. iud. poss. Auth. & qui iurat. ff. ut in poss. leg. si is à quo, ff. ad exhi, l. 1. & 2 §. sciendum. ff. de lib. agn. l. si quis à liberis. §. si uel parens. ff. de re iud à diuo § si super. In his enim si vocatus sit contumax, possunt secũdum Azo. testes recipi, & sententia diffinitiua ferri. ¶ Xxxv. vbicunque agitur de iuribus, licet super his raro agi debeat inquirendo, nisi iusta causa subsit, secũ-
a dum papam. [a] ¶ Xxxvj. in omnibus emergentibus, secundũ quosdam, & breuiter vbicunque libellus non admittitur: quod dic vt
b j. de libel. concep §. nunc dicendum. [b] alias autem, præterquam in dictis casibus specialibus: & si qui alii reperiuntur, non recipiuntur testes ex parte actoris lite non contestata, vt s. ex parte vero
3 rei sic: vt s. ver. 8. † ¶ In hoc autem est differentia: quia cum testes actoris senes vel a[b] futuri recipiuntur, lite non contestata, non publicantur, donec lis sit contestata: sed consignantur vsque ad annum: vt in præ. c. qm̃ alias enim eis publicatis si didicisset testificata non posset alios producere. extra. de testib. vltra. & c. de testib. & c. fraternitatis. in Auth. eo. §. quia vero. Cum vero testes rei recipiuntur, vt quia aliquis in hereditate alicuius succedens, & timẽs sibi in posterum quæstionem moueri, petit testes de quorum for-
c te morte, vel absentia verisimiliter dubitatur, vel quoslibet alios[c] lite non contestata recipi: & tunc dicunt multi, taliter receptos statim publicari debere: vt ext. de testi. significauit. & c. Albericus. quæ iura in reo loquuntur. Nec obstat secundum eos præd. decr. quoniam. vbi non publicantur: quia loquitur in actore. Sed certe hoc concesso, sequeretur absurditas. Nam in partium fauorem inductum est, vt testes lite non contestata recipiantur, quando timetur de morte, vel absentia, vel ad æternam rei memoriam, ne veritas occultetur, & probationis copia subtrahatur: vt in præd. decre. quoniam. vnde non debet in eorum lesionem retorqueri. C. de legi. q̃ fauore q̃ contingeret, si testes rei publicarentur: quia tunc non posset alios producere: vt iam in actore dixi. & sic copia probationis ei subtraheretur. Dic ergo, q̃ siue actoris, siue rei testes recepti, ante litem contestatam non publicantur, sed potius consignantur. ff. de except. si quod. & cum hoc sit in actore, idem esse debet & in reo. argu. extr de mutu. peti. c. fi. & extr. de excep. cum inter. Et quia eadem ratio est vtrobique: ergo idem ius debet esse extr. de consti. translato. Nec obstat præ. decre. significauit. vbi dicitur, q̃ eorum dicta debent redigi in publica munimenta, nec decre. Albericus. vbi dicitur in publicam scripturam, quia hoc uerum est, q̃ redigantur in publicam scripturam: non tamen publicabũtur uel aperientur attestationes partibus, donec lis fuerit contestata, & alii testes inducti, uerum cum reus citatus adest in iudicio, actor vero abest, tunc testes rei recipiuntur lite non contestat. & publicantur: & sententia fertur: vt in concordant. quæ sunt s̃ uersiculo, 8. argumentum. tamen contra præmissa in
d his, quæ not. j. §. satis. versi. 18. [d] † ¶ Sed quos uocat senes? Quo
6 ad præmissa, videtur quod eos, qui sunt 70. annorum, qui excusantur à tutela. ff. de excus. tuto. l. 2. C. qui æta. lib. 10. l. unica. & C. eod tit. lib. 10. l. fi. ff. de test. inuiti. Vel forte centum annorum. C.
e de sacrosan. eccle. ut inter diuinum. [e] Recipiuntur autẽ prædicti, cum ciuiliter agitur: ut in præd. decre. quoniam. Quid si criminaliter? Respon. tunc non, secundum Bar. quia in criminalibus strictissimæ probationes requiruntur. 5. q. 6. Epiphaniũ. C. de proba. l. fi. nec in eis testes coguntur. extr. de testi. cogen. dilectorum. Vin
f cen. contra, [f] ex quo de testium morte timetur: quia iam actor ad
7 talionem lite mota tenetur. † ¶ Illud autem scias, q̃ ubi iura dicũt posse lite non contestata procedi, intelligendum est altera parte se cõtumaciter absentante. Si enim utraque pręsens sit, non ualet processus: nisi quo ad omnia iuris ordo seruetur. Quod dic prout not. extr. qui fil. sint leg. per venerabilem. in glo. quæ incipit: vt 2. q. 6. Sed & si in aliquo de prædictis casibus altera pars contumaciter absit, dicunt quidam ad singula litis capitula citandam. Alii vero dicunt, quod tantum ad sententiam sit citanda. ad hoc infra, de accus. §. viso. versi. item licet.

ADDITIONES.

a Secundum papã. ¶ Vt post eum scripsi de iureiur. ad nostram. 2. super gl. pe.

b Dicendum. ¶ Adde casus de offi. ord. quamuis. & de homi. pro humani. lib. 6. Item quos ponit clemen. de iud. dispendiosam. coninncta cum decr. sæpe. de uerbo. signifi.

c Alios. ¶ Non sunt ad hæc duo miscenda, sicut miscet auctor hic, & statim ibi, vel ad æternam. ¶ Additio. & quoniam pacto publicentur testes ad perpetuam rei memoriam. & de materia vide late Alex. consi. 318. incip. super themate. ver. quantum autem, in 2. colum. in 2. volu. & per Phili. Corn. consi. 172. incip. primus consultationis articulus. in 2. vol. Soc. in tra c. suo fallen. in reg. 313. Henr. Ferran.

d Ver. 18. ¶ Et huic contrario statur, vt scripsi in decre. significauit. in gl. dixit hic Inn. & super gl. 2. Et ratio supra dicta parum valet: cum tunc sibi liceat producere quot vult. Si ergo testes absunt, per quos probari vult, differat hoc, siue sit reus, siue actor agere non valens: puta quia non extat dies vel cõditio. quæ posset etiam in multum tempus differri, & testes licet tunc sani, & mansuri, interim deficere possunt. Et ob hoc prædixi, non esse miscendã receptionem, quę fit, dum timetur mors testium, vel absentia diuturna, cum illa, quæ sit ad æternam memoriam, cum primorum dicta consignentur, secunda publicetur. Item in secunda recipiuntur sani testes & mansuri. Itẽ eorum dicta durabilia, primorum non: ut in decre. quoniam frequẽter. post prin. Sed de his testibus receptis ad æternam memoriam dubitatur, an valeant ꝫ extraneos, an vero solum ꝫ illos, quorũ fuit facta vocatio: & ut scripsi post Inn. eo. tit. significauit. in gl. dixit hic Inno. ver. vbi vero. & in decr. Albericus. in gl. q. d fi. versi. alii vero dicunt q̃ aliis nec prosunt, nec obsunt. per l. C. de dona. l. in donationib. & ff. de iureiur. l. sed & si possessori. in fi. cũ l. seq. Scias Dyn. in suo 5. consilio in hypothecaria tenuisse, q̃ testes recepti ad æternam memoriam super obligatione bonorum, puta inter pacẽ facientes, si pax frangeretur, si ante productionem & probationem illam alter paciscentium vendiderat aliqua bona, & emptores non fuerunt vocati: illa probatio eis non nocebit. sed oportebit ꝫ eos de nouo probari. Verum post probationem illam si fiat venditio, cum illa probatio iam affecerit venditorem, & ei nocuerit, nocebit etiam emptori. Allegat C. de pigno. l. præses prouinciæ. ff. de pign. l. si superatus. §. fi. ff. de excep. rei iud. si mater. §. h. Et aduerte, quia ad prædicta nõ obstat l. inuitus. §. pleruṅque. ff. de reg iur. quæ vult, in petendo & defendendo eandem causam esse emptoris, quæ venditoris. & l. in his. §. non debeo. ff. eo. tit. quæ dicit, q̃ non debet esse alicuius melior cõditio, quam sui auctoris: & qui dicunt, q̃ alienatio debitoris non facit conditionem creditoris deteriorem. C. de pig. debitorẽ. & de distra. pign. si debitor. & his similia: quia fateor q̃ illa hypothecaria bene durat in rebus vẽditis post contractum, & ante probationem q̃ etiam tenet Dyn. in alio articulo eiusdem consilii, vt statim dicam. Sed hoc solum dico, q̃ illa probatio non præiudicat ei, qui prius emerat, non vocato, alias facile esset cuilibet venditori perimere ius emptoris, præcipue quando propter vẽditoris inopiam, vel alias euictionis actio esset sibi inutilis. idem tenuit Hugo de Fontana in sua quæstione, quæ incipit, duo fecerunt inter se pacem. Et addidit idem esse in confessione venditoris dicendum: vt s. facta ante venditionem præiudicet emptori: postea facta nõ præiudicet. Scias ẽt, q̃ in quæstione, & in psilio, ut declarem q̃ de hypothecaria dixi, ponitur thema ex duobus qui fecerunt pacem, promittentes non ꝫfacere ad certam pœnã: & obligauerunt uicissim omnia bona sua ad illam soluendam; parti offensæ: alter illorum uendidit aliqua sua bona: post tẽpus fregit pacem probata corã iudice obligatione & fractione pacis. Et facta excussione bonorum frangentis, agebatur ꝫ emptores, qui emerant ante fractionem hypothecaria: qui se defendebant pro eo, q̃ uenditor non erat debitor tempore uenditionis: sed incœpit esse tempore fractionis: quo tempore res exiuerat dñm frangentis, Allegabant ff. qui pot. in pign. hab. l. 1. & l. potior. j. respõ. C. de iur. fis. l. 1. lib. 10. & de bo damna. l. si quis post. ff. de verb. oblig. cum filius. §. in hac. Prædicti doctores, tenuerunt contrariũ. per l. potior. 2. resp. ff. qui pot. in pign. hab. & l. qui baleneum. e. tit. ff. de sol. si sub conditione. de peri. & commo. rei uend. l. necessario. §. q̃ si pendente. de naut. fœn. l. nihil. & de vulg. & pupil. substi. l. fi. §. Titius. de fideiu. si à reo. §. item sub diuersis, Respõsionem ad l. 1. & l. potior. 1. resp. prius allegatas, unde de rescrip. si pro te. lib. 6. in & super quarta gloss. ¶ Adde quomodo & quando possint examinari testes ad æternam rei memoriam, lite non contestata. Alex. consi. 209. 2. lib.

e Diuinum. ¶ Vide q̃ de hoc plenius scripsi in decr. quoniam. super uerbo. senes. & de sensatis, 2. Regum 19. & in Psal. 89. ibi: Anni nostri &c.

f Vincen. contra. ¶ Tamen alternatiue, ut scripsi in decre. quoniam. super tertia glossa.

SVMMARIVM.

1 *Probare uolens inutile, seu impertinens, non debet admitti.*
2 *In iudicio nil agi debet occulte.*
3 *Actor non debet quam primum reo numerum, seu nomina suorum testium producendorum dicere, ne subtrahantur.*
4 *Nomina testium exprimi iubentur post eorum attestationum publicationem.*
5 *Confessio aduersarij dicentis se credere, sicut in instrumento continetur, an ualeat.*
6 *Producere uolens testes in iudicio, debet eos facere uocari per iudicem: si enim se ingerant, sunt suspecti.*
7 *Productiones testium possunt plures fieri sub una dilatione per iudicem assignata.*
8 *Quarta productio testium, uel dilatio, non est danda sine solennitate legali.*
9 *Iuramentũ secundo præstitum, ubi semel tantũ iurandum erat, an prodesit.*
10 *Testibus productis super exceptionibus, an possit dari alia productio cum solennitate legali.*
In accessorio idem iuris est, quod in principali.
11 *Testium quinta productio nullatenus concedenda est.*
12 *Si testis iurauit in iudicio, sed nondum sunt articuli dati, uel interrogatoria, quid iuris.*
13 *Testibus debetur conductus & securitas, & omnis formido illis amputanda est.*
14 *Si quis petat testes intra terminum examinari, qui nolũt testificari, ex quo succumbit, cui imputabitur.*
15 *Testes producendi de uno loco ad alium, qua prouidentia mitti debeant.*
16 *Forma qua iudex iudici scribere debeat, ubi testes de uno ad alium mittuntur.*
Iudex iudici scribens non præcipiet, sed rogabit.
17 *Delegatus papæ, uel episcopus, uel cui uniuersitas causarum est commissa, potest alteri receptionem testium committere.*
18 *Clausula illa, testes autem, & quæ habentur extra, de testi. cog. ca. 1. quomodo intelligantur.*
19 *Odium testium quomodo probetur.*
20 *Exceptio peremptoria opposui debet postquam actor suom intentionem fundauit.*
21 *Is Cui committitur receptio testium super principali, non debet recipere probationem, nisi sibi specialiter committatur.*

22 *Iudex an aliquo casu possit mittere notarium causæ, uel alium pro uoluntate partium ad testes diligenter recipiendos.*
23 *Iudex ad mandatum alterius iudicis testes recipiens, qua forma scribet.*
24 *Commissio illius, cui testium commissio datur, non ualet, nisi id partes approbent.*
25 *Rescriptum, ubi committitur testium receptio intra certum tempus facienda, quomodo intelligatur,*

¶Qualiter sunt testes producendi.

a 3 §.Qualiter autem [a] sint producēdi testes, breuiter annotemus. Et quidē actor prius producet suos, deince reus: & dic vt j̄.in tit.de proba.§.1.ad fi.actore
b igitur uolēte testes producere, dicat reus [b] frater, dic mihi, super
1 quo vis testes producere? † Si enim uis probare impertinēs & inutile, non debes admitti.C.de proba.ad probationē.1.cū suis concord.ext.de off.leg cum contingat in fi.Nec etiā superflua debes probare, uel quæcunq; uelis, sed solū ad cām facientia.ff de peti. hære.si quis libertatē.ultra medium.ff. de iureiu.si duo.§.2.C.qui legi.perso.l.momentaneæ.Quod si actor dicat, non faciam: quia iudici, non tibi est probatio facienda, & sibi dicam ꝙ debebo: vt C.de cōdi.ob turp.cau l 1.ext.de rescri inter cęteras.2.q.7.pleriq;. ff.de prob.quinquaginta. Ad hoc reus replicet, ꝙ cū dixerit iudi-
2 ci, iudex dicet ei:quia nil occulte in iudicio debet agi.† Et certe dicēdum est parti, q̄ aliqñ plenius quā iudex discutiet, an sit talis probatio admittenda, uel non Et probantur pręmissa extra, de testib. ad hæc.alias incipit, præsentium.li.6.C.si per uim uel alio modo. l fi.extra, de in integ.resti.tum ex literis.prope fi.C.de dilā.à ꝓcedente.De quo dicut j.§ nunc uidendū.uer.sciendum est igitur.& seq. Deinde petat reus illud sibi in scriptis dari: ꝙ quidē fieri debet, ne detur materia negandi verum, & probandi falsum.extr.de proba.qm̄ ꝯ.ff.eo.quoties.§ interrogationis.ff. de eden l.1.§.editiones.licet sit arg. ꝯ in ead.l.§.edere.Iudex ergo de officio suo faciet hoc in rescriptis per notarium cāæ redigi, & sic parti copiam porrigi, ne ueritas possit perire.ff.de testi.curēt.C.de fid.instr.plures.Vel occultari.14.q.2.quamquam, uel negari.27.q.2.oēs fœminæ.20.q.1.uidua.ff.de pig. ꝯhitur.& facit C de arbi. ne in arbitris. §.sed & si ipse.quam scripturam in curia articulū appellamus, de
3 quibus dicam in præd.§.videndū.in prin. † ¶Post hoc dicit reus: Frater, dic numerum & nomina testiū, quos intendis producere: ut in prædic.decr.præsentium.§.testes Actor uero dicat, nō dicā, quia nescio:& si scirem nō dicerē:quia procurares mihi eos subtrahere:ut extra, eo.intimauit.& c.ꝯstitutis.Nō enim cogor aliqd ꝯ me dicere, uel facere.C eo.nimis.4.q.3.uersi.qui intendit.ext.de proba.c.1.qñ enim testes producentur, uidebis qui sunt.& iudex eorum numerū inspiciet, & faciet suum officiū.iuxta l.ff.de testi. l.1.in fi.& ext.eod cum cām.Sed dicet reus:imo dices: quia sic est fieri ꝯsuetum : ut j̄.uersi.iudex ergo Si enim uelis producere eos, qui mortui uel intestabiles sunt, non debes audiri Et caute etiā faciet, si quærit, an uelit aliquos producere, nisi quos nominauit:& si dixerit, non faciat hoc scribi, & postea dicat iudici, ꝙ nō est alia dilatio danda ad producendū:quia nulla fides testib.adhiberetur, vel quia sunt uiles & infames ext. de proba.licet ff. de testi.l.3.ff.
c ad Velle.l.aliqñ ext.de testi.testimoniū.Dixit aūt Vber.[c] ꝙ de iure non tenetur quis dicere nomina testium absolute:nisi vbi est hoc fieri ꝯsuetū, ut Mutinę, & in quibusdā aliis locis:uel nisi appareat,
d ꝙ fraudulēter subticeat:[d] ne super his instruatur aduocatus utriusq; partis ad corrumpendū, uel impediendū testes:ut ff de arbi. non ex omnib.& C.de postu.l.pe.C.si pig.in cām.iudic.l.secunda. Nec obstat præd.decre.præsentium.quę dicit, ꝙ nomina testium reprobandorū exprimantur in articulis, super quib.deponent testes reprobatorii.Hoc enim ideo fit, ne sit locus variationi, volendo forte ꝙ testes deponāt ꝯ eos, quibus nulla exceptio fuerat op
e posita:ꝙ fieri non debet.ext de rescri. cum in multis. [e] Aliud aūt est, cum quis in causa vult testes inducere: quia tunc non tenetur eorū numerū, uel nomina aduersario dicere: sed iudici eo modo quo iam j̄.dicetur Sed adhuc est ꝯ, extra, de accusa.qualiter.secū-
4 do.§ debet aūt.Sed † ibi post publicationem attestationū testium
f nomina exprimi iubentur. [f] ¶Eadem † quæstio ēt & solutio fieri
5 pōt in nomine tabellionis:qui dicitur confecisse instrm, quo quis usurus est, ne detur materia fabricādi falsum Nam solum corpus instrumēti, uel summæ, quæ petitur, edendū est. At nomina tabellionis uel instrī non sunt de corpore, seu de summa ipsius debiti. arg.ff.de eden.l.1 §. diem autē ¶Quid ergo si fit ex aduerso talis positio:Pono, ꝙ si aduersarius utatur aliquo instro, talis notarius illud confecit:vel tales testes fuerunt:uel fuit tale factum ? Dicūt quidam respondendū esse:& consulunt ut respondeatur sic:Credo sicut in instrumento meo continetur.Nec obstat, ut dicunt, ꝙ per hanc respōsionem incertus remanet interrogans: vt ff de interrogato.act.de ætate §.qui tacuit.& §.vide. qa iudex cui instrm ostendetur, certus efficietur.Sufficit enim sibi fieri fidem:vt C.de eden.l.procurator.Alij dicunt, non esse respondendū, ne legi obuietur.ff.de sponsa.oratio.& ff de tuto.& curato.dat.ab his.scire. decima distinctione.vides.& vide j.de edit.instr.§. nūc dicamus. vers.quid si quis.Cæterum in hac responsione, Credo sicut in instrumento continetur:dicunt quidam, ꝙ valet : quia aut interrogans habet illud instrumentum, & per eius lectionem certus pōt effici. Aut non habet, imo interrogatus tantum illud habet : quo casu sufficit, si illud respondeat iudici.arg.ff.de re iudi.ait prætor.
6 §.1.C.de eden l.fi.Insti.de leg.§.ex contrario.† ¶Volens ergo testes producere ; faciat eos per iudicem vocari.Si enim se ingerāt, quodāmodo sunt suspecti.ff. de procurato. quæ omnia.C.de te-
g sti.Authen.rogati [g] & etiam inuiti quandoque producūtur:vt j̄. eod.§.de testium Dabit ad hoc iudex dilationem competentem, prout traditur tertia quæstione tertia.cap induciæ.§.spacium Iudex ergo assignabit dilationem seu terminum , intra quem quis producat testes suos : quo facto is , qui producturus est , colligat omnes, quos poterit habere, & eos producat , & iudici repræsenter, & dicat ei : Domine, hos testes vobis repræsento in tali causa, pro prima productione. & postea colligat alios , & eos repræsentet , & dicat ei : Domine, hos testes vobis præsento pro secunda.
7 Tertio colligat alios, & eos pro tertia repræsentet † ¶Quod to-
h tum fiat sub vna dilatione, & hoc secundum Gofr. [h] & alios, qui dicunt vnam tantum dari dilationem , sub qua possunt tres fieri
i productiones:& secundum T.[i] quælibet productio debet continere vnam vel plures dies ad arbitrium iudicis. Vnde secundum
k dominum meum [k] caueat notarius qualiter scribat : debet enim sic dicere Assignata est dies ad faciendum primam productionē. Si enim diceret dilationem, non daretur secunda dilatio sine causæ cognitione. Vel sic planius in principio scribat, Hi sunt testes
l producti ab M.contra B.Alii, vt Ber.T.[l] & Azo, & alii, dicūt tres dari dilationes, & sub qualibet earū plures fieri posse productiones:verum licet actor habeat tres productiones, uel dilationes secundum alios, de meo tamen consilio non differat omnes testes producere in vltima : sed producat omnes, quos habere poterit in prima & secunda, propter varia impedimenta, quæ sæpe in talibus occurrunt. Nocuit enim differre paratis.& vide ꝙ not j de probatio in prin. Finita autem dilatione seu productione veniēt testes:& tunc is, contra quem inducuntur, eos videbit: & cognoscet, quod facere decet C. de iur.deli l fin.§ 1.& considerabit an sit talis, qui possit esse testis:vt j.in fin.huius §.Quando autem incipiat currere tempus huius dilationis, & quid intra illud agendū est:& qui dies, vel quæ alia debent de ipsa deduci, not.secundum
m papam ext.eod.vltra. [m] † ¶Quarta autem productio vel dilatio
8 secundum alios non dabitur sine solennitate legali, quæ talis est: FOR. Iurabit enim is , qui eam patet, quod non fuit percunctatus dicta testium per se, vel alium, puta aduocatum, vel procuratorem Nec ea didicit, vel subtraxit:& ꝙ non petit quartam productionem per aliquem dolum , machinationem vel artem : sed quia nequit vti testibus, quos producere intendebat:& tunc concedet petenti quartam productionem, etiam postquam renūciauit, & ēt postquam aduersarius didicit testificata: ipse vero non, secundum Vinc.in Authen.de test.§ quia vero multi.col.7.extr. eo.vltra.& in c.in causis.& c significauerunt.C.de proba. Authē. at qui semel Sed antequam renunciet productioni testium quod dicitur quarta productio;exempli gratia dicitur:potest enim millesimam productionem habere, ex quo non renunciauit : & sibi existimat expedire, secundum Vincen qui hoc not.in prædict.c. significauerunt.

ADDITIONES.

a Qualiter autem. ¶ Sup.& quando:vt in prin.dixit.
b Dicat reus. ¶ Vsus causarum non recipit prolixitatem verborū inter partes.quam ponit hic Guli.& quando habuit ab Vber.de Bobio charta 3.vbi incipit tractare de productione testium facta in litis contestatione, & iurato de calumnia actor non requisitus format articulos, quos probare vult per positiones:& aliter si negetur, quibus negatis datur copia reo, vt opponat, vel vt interrogatoria faciat de hoc infra, §.2.
c Vbert. ¶ Loco in princip.huius §.allegato.
d Subticeat. ¶ Ratio prioris dicti, non proximi.
e Multis. ¶ Lib.6.
f Iubentur.¶ Host.in Summa de dila.§.ex quib. vltra prin.versi. & not.ꝙ ad partem.ꝙ nominandi sunt testes, alleg.etiam Auth.de testi.§.quia vero multi.de testi.cog.cap.1.& cap.cum contra.& clausulam, testes autem, &c.quæ sæpe ponitur in literis. eodem titu.cum causam.Sed verum est, quod illos, quos vult citari, oportet iudici nominare, & apud acta describi.
g Rogati. ¶ Et festinare præsumuntur, vt veritatem corrūpant.in aut.eo.tit. §.si vero ignoti.Non obstat.C.eo.l.eos.& l.liberto.ff.e.l. Iulianus.& l.inuiti. 1.& 2.& quia ibi spontanei vel non inuiti dicunt, qui citati compulsionem non expectant:non tamen se offerunt.Non obstat si dicat, ꝙ etiam ad dignitates quis potest se offerre in quo oppone & solue vt no.1.q.6.c. vltimo.
h Secundum Gof.¶ In decre.in causis , & in summa huius tit.3. col.uer.testes producti.
i Secundum T. ¶ Tit.quando & qualiter testes sunt produ. in fin.
k Secundum dominum meum. ¶ In Sum de dila.§. & quilibet.post prin.
l Vt Vber.T. ¶ Qui hoc no.in decr.in causis.e.ti. Et uide quod ibi dixi super 1.gl.& de hoc in Auth eo.§.quia uero.
m Vltra. ¶ Quod scripsi in 5.q.& ulterioribus.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

significauerunt. T. uero, & Ber. no. extr. eo. in causis. q̃ post renunciationem nullum inducere potest. Vnde non dabitur tunc quarta dilatio: ut eo. titu. de testib & c. cum venisset. De hoc j. §. fatis.
a versi. hoc etiam no.[a] Item ad hoc, q̃ dixi de millesima productio
b ne, est contra præd Auth. at qui semel.[b] Cæterum si quarta productio legitime, id est, cum solennitate petatur, iudex uero nulla causa assignata eam deneget. ex hoc iuste poterit appellari. q̃ dic
c secundum papam, prout no ext. e significauerunt.[c] ¶ Sed quæ-
9 ritur, hic iuratur, cum iam iuratũ fuerit de calumnia. nec debeat
d nisi semel iurari: vt in Auth. de his qui ingre ad appel. §. fin.[d] Respondeo, hoc est speciale propter falsum iusiurãdum: vt in Auth. de fi. instru. §. nec vero. vel ideo, quia plus solet timeri, &c 23. dist. quanquam. extra, de hæred. vergentis. ff. de fur. item apud. §. hoc edicto. & vbi talia iuramenta inueniuntur, specialia sunt. extra. de testi. præsentium. nam & alias iuramentum de calumnia ad omnia huiusmodi sufficere videtur. Sed pone, q̃ antecessori meo cõcessæ sunt inducię, vel tertia productio: nunquid mihi succedenti ad quartam onerosam confugiendum est? Respon. non, nisi ve-
e lim. Iure enim cõi habeo dilationẽ, ff. de fer. l. oratione. s̃m Vin.[e]
10 † ¶ Sed cũ super exceptionib. testes producantur: vt ext. de testi. c. de testib. nunquid in eis dabitur quarta productio cum solenni tare legali? Videtur q̃ sic: quia idẽ iuris est in accessorio, q̃ in principali: vt ext. de offic. deleg. prudentiam. in fi. Sicut ergo in principali causa conceditur, vt prædictũ est: ergo & in exceptione, quæ est accessoria G. Na. contra, per præd. decre. prudentiam. §. sexta.
f vbi dicitur, intra terminum competentem.[f] Præterea huiusmodi exceptiones odiosæ sunt, & frequenter per excogitatam malitiã opponuntur: vt extra, de do. & contu. finem. & ext. de excep. pastoralis. de testi. spol. frequens. in prin. lib. 6. & patet ext. de fid. in-
11 strum. accepimus. versi si vero. 4. q. 5 c. vnico. † ¶ Quinta vero productio nullatenus conceditur. Et hæc vera sunt, vbi in prima, secunda & tertia aliquos produxerit. Si vero fuit legitime impeditus, vt nullum produceret: hoc probato, dabitur etiam quarta & quinta, & millesima productio. Vel secundum aliam opinionem secunda, vel tertia dilatio si necesse fuerit sine iuramento. hoc nõ prosequor amplius: quia de hoc plene not. in præ. concor. & 3. q. 3. cap. inducię § spacium. & in Summa domini mei in titu. de dila. §. & quibus. ¶ Testibus autem iudici præsentatis, expectabunt testes ipsi, donec deposuerint, uel saltem per quindecim dies. C. eo. si quando. C. de appel. eos. & non vltra. argu. ibi, & ff. de ta. exhi. l.
12 3. §. exhibere † ¶ Quid ergo, si testis iurauit, sed nondum sunt ar-
g ticuli dati, uel interrogatoria?[g] Respon. Dicunt quidam, q̃ expectabit per 15 dies: vt in pre. l. si quando. expensis eius, per quẽ stat, quo minus recipiatur. C. depo. l. fina. in fin. vel producentis: vt j. versicu. proxi. primum verius. Alij dicunt, quod recedet, & imputet sibi, qui non dedit articulos vel interrogatoria. C. depos. l. fin. in fi. Dic committi iudicis arbitrio, q̃ procedat vel differat, ff. de
h iudic. non quicquid.[h] ¶ Testes autem exhibendi sunt sumptibus
i producentis. 4. 3. c. si testes. §. venturis. C. eo. quoniam.[i] Recipientur etiam testes præsente altera parte, vel se contumaciter absentante: vt dicam j. eod. §. nunc tractandum. Iudex quoque debet. effrenatam testium multitudinem refrænare vt dicam j. § restat
13 versicu. hoc etiam no. † ¶ Debet quoque ipsis conductum, & securitatem præstare, & omnem formidinem amputare, vt 3. q. 9. hortamur. Is quoque, cui datus est terminus ad testes producendos satisfacit termino, si infra illũ eos producat, & iurare faciat: licet infra illum non fuerint examinati. argumentum. C. de testib. l. penultima. & sic seruatur. Secus forte, si datus fuit terminus ad probandum, vel ad producendum, & ad faciendum illos exami-
k nari: argumen. extra. de probatio. licet. in princip.[k] argument. contra, extra, de offic. del. g. consuluit. Sed de hoc dic vt j. de di-
l la. §. 1. ver. sed quid si. j.[l] ¶ Quid si petit testes intra terminum
14 examinari, sed ipsi noluerunt testificari: & sic succubuit? Dic q̃d ei imputabitur, si non fecit eos cogi, s̃m Vber. ff. de tab. exhi. locũ. §. hoc interdictum. siue causa sit ciuilis, siue criminalis. C. de test. si quando. ff. eo. l. 1. § 1. Si autem petiit cogi, sed iudex nõ coegit. iudex damnum resarciet, secundũ eum. ff. de mag. conue. l. 1. ff. de
m dam. inf. l 4. §. pe.[m] Sed nunquid testis, qui noluit iurare, tenetur?
15 Dic vt j. §. prox. ver. quid ergo si testis. † Sunt autẽ[n] testes produ-
n cendi de prouincia in Italiam, vel econuerso: vel de prouincia in prouinciam,

e Secundum Vin. ¶ In præd. c. significauerunt.
f Competentem. ¶ Et ibi hoc recitabat, vt in suis reportationib. patet. & q̃d plus est, dicebat per illud singulare vnicam dilationem dandam in odiosis: q̃ concedi posset in his odiosis, quæ differunt, & non perimunt: vt in decre. frequens. j. alleg. & de excep pia lib. 6. in peremptoriis in quibus maius periculum est, secus. Nam & in præ. c. de testibus. patet testes quandoque simul super peremptoriis & principali deponere: per quod patet illa in hoc satis æquari, vt dicebatur primo.
g In interrogatoria. ¶ Non debent testes citari, nisi cum conditio, & status causa requirit: vt de rescrip. statutum. §. pen. lib. sexto. quare male facit sic citatus: & videtur citatio non arctare, vt ibi not.
h Quicquid. ¶ Vber. fuit ille vers. quẽ ponit Io. de Deo. Cauil. li. 5. Rub. de test.
i Quoniam. ¶ Et in præd. decr. statutum §. pe. & ultra ibi no. in gl. ante pe. s. q̃ licet iuret dicere pro vtraq; parte: non tamen p̃p id contribuit is, p̃ quem producitur. Sic etiam dicas, q̃ propter interrogatoria, quæ dat ille, p̃ quem testis producitur, super quibus vult testem examinari, ipse non debeat cõtribuere ad expensas: quia non producit illũ, & producens tenetur, ut supra dictum est. Item & si pars non daret interrogatoria, iudex tenetur illa facere. eo. ti. cum cãm. in prin. & c. uenerabili. ff. eo. l. 3. in prin. Alleuiat ergo hæc pars iudicem nec prouocat, sed prouocatur, & ad defensionẽ virgetur. Facit de excep. cum inter. ff. de condi. fur. & ideo & sic seruatur. Itẽ per præ. §. pe. & iura ante illum allegata, dicimus antequã iter testis arripiat, sibi ministrãdas expensas pro eundo, &c. Quod intelligo, nisi producens per se, uel suum ministrum illas sibi exhibere uelit. Non obstat de censi. cũ instãtia. in fi. quia ibi multi singulariter erant obligati: hic unus producens tm̃. Dico ẽt nõ haberi rationem expensarum quas domi faceret, per no. in præ. c. statutum. §. insuper in gl. non quem minores: & tunc maxime q̃n expensas in domo lucrus fuisset. ff. ad exhi. sed & si. §. 2. & si personæ conditio id requirit, soluet ũ uecturas equorum. ff. man. idemq;. §. item Labeo. & ff. pro socio. l. fi inter fratres. §. fi quis ex sociis. & de tu. & ratio. dist. l. j. §. fi pupillus. in fi. etiamsi testis proprium equum duxerit, quem locare solebat. Bene facit ff. manda. si uero non. §. fi mihi. Item uidetur, si locare non solebat. alias producens fuisset uecturam soluturus. Facit ff. de usur. l. & in contraria. Itẽ si producens de certa summa pro die conuenisset cum teste: soluisset pro de cem diebus. ille prius expeditus rehduum restituere tenetur. ff. man. creditor. §. si inter. 2. respon. & de leg. 2. l. antepe. §. 1. & de ali. leg l. pecuniæ sortem. ¶ Adde ut per moder. in l. recusare. §. fi quis alio. ff. ad Trebellia.
k In prin. ¶ Datur hodie terminus ad probandum, & probatum habendum.
l Si. j. ¶ Quod ibi dicitur, non terminat hunc casum. ibi enim de testibus examinatis, sed non publicatis: hic uero de non examinatis. hoc autem forsan intellexit, quod s̃m illos s̃m quos requiritur publicatio, fortius examinatio: quasi de illa non dubitaretur: tamen ut ibi patet, dubium publicationis refringitur ad casum decr. pia. de excepti. lib. 6. quæ facit etiam pro secundo membro solutionis: quia ibi datur terminus ad probandum, ut ibi scripsi super uersi. octo dierum. Archid. tenet, quod non sufficiat intra illos testes iurasse. Ioannes de Fano. de quo mentionem feci, supra. de offic. iudi. §. ulti. in princip. tenet idem, principaliter, quia dilatio secunda danda non est, nisi ex causa. ff. de feri. l. fina. Item lapsus termini. & quia se arctauit, obstat ei. C. qui accu. non possunt. si ea. ff. de rei uendica. nam si. item lex, si quando. C. eodem titu. ubi ultra 15. dies iudex non potest tenere testem: principaliter inducit quod iurare & deponere coniunctim requiruntur: & tunc inseparabilia, & primum fit propter secundum. Vnde lex vult, quod iurati deponant. C. de testa. l. ulti. in fin. & qui testa. face. pos. furiosum. & quod ibi not. Nam quod de indiuiduo non sufficit facere partem, inde est quod imperfectum dicitur nullum. Institu. quibus mod. testamen. infirm. Pro istorum opin. bene facit extra, de senten. excommu. cum desideres. in princip. & capitu. quod in dubiis. 1. resp. Facit etiam optime q̃ dixi in regula. non est sine. de reg. iur. lib. 6 In secunda parte quæstionis de teste, qui falsum deposuit nõ iuratus, fertur Dy. tenuisse contrarium per l. vnicam, in fi. ff. de bon. poss. ex testamento mi. & maxime cum sua glo. quæ vult militem, ex quo iurauit militem esse, & vt militem testari: licet non sit in numeris. Sic soluendo contrarium del. ex eo. ff. de milit. testamen. quod etiam scripsi de priuil. eg. capitu. penu. super 1. gloss. Et secundum aliam solutionem, quam ibi scripsi, & quam veram puto, illa lex non facit: & dato quod vera esset solutio contrarij, distinguens, an sit iuratum: non tamen probat ad quod inducitur. ibi enim de commodo iurantis, quod sibi merito deberur, ex quo grauatus est iuramento: hic de commodo producentis. Fateor ergo, quod ibi iurans miles est, & habet commoda militum: iste iurans testis est assumens illud officium, & iurando habet commoda testium, puta ius reuocandi domum, & sumptus. ff. de iud. l. 2. §. legatis. de rescrip. statutum. §. penult. lib. 6. non per id dici potest producentem probare. Vnde dominus Iaco. de But. qui in sua disputatione tenuit, quod depositio post terminum facta ualeat, illam legem non induxit sed inter alia allegat, quod licet productio testis spectet ad partem, examinatio tamen spectat ad iudicem, cuius debet intrare secretum. C. eodem titul. nullum. Addo, quod etiam ad petitionem eius, contra quem examinationem facere debet, ut no. in l. si quando. C. eodem titu. debuerat etiam aduersarius instare. Protelatio ergo iudicis procedat sine præiudicio producentis. ff. de iudi. l. 2. §. in omnibus. Mihi placet distinctio Gul. in primo mẽbro. & etiam in secundo: saluo quod not. j. de dila. §. 1. versicu. illud quoque in fin. Adde, quod Roma. consil. 443. incipien. quo ad primum, tenet, quod si sit statutus terminus ad probandum, & testes iuraueriut in termino, quod ualeat depositio facta post terminum. Et ita dicit tenere Ioan. Cald. consil. 1. sub rubr. de testib. Domi. de Rota conclusione 292. & 471. Bart. de dam. infe. l. damni infecti. §. Sabini. Bald. in l. si quando. C. de testib. & in rubri. C. si ex fal. instrumen. & l. Antistius. de acqui. hære. Anto. de But. in capit. licet causam. de proba. de quo vide Bald. etiam consi. 308. incipiente, statuto cauetur. lib. 4.
m §. penul. ¶ Ad literam fuit versi. ipsius Vber. de Bobi, ubi tractat de testib. circa medium.
n Sunt autem. ¶ Inchoant verba Tancred. ubi supra, quæ prius fuerunt Azo. in Summa, versicul. producendi autem sunt except. versicul. prius tamen.

ADDITIONES.

a Etiam no. ¶ Et j. § fi. per totum.
b Qui semel. ¶ Cessabit contrarium, si dicatur illam millesimam fieri inter dilationes.
c Significauerunt. ¶ Vide quod ibi plene scripsi in gloss. quicunque, & in glo. nota quod.
d §. fi. ¶ De hoc not. in præ. decr. vltra tertiam. in glo. 2.

prouinciam, vel de ciuitate in ciuitatem, si iudex id prospexerit expedire: si verò nolit, nec expediat vocare testes coram se debet scribere iudici, sub quo degunt, vt eos recipiat, & secundum formam infra traditam: & ille sibi mandabit quanta fides sit testibus adhibenda. Prius tamen quam scribat, recipiat cautionem ab eo, contra quem inducuntur, quod vadat, vel mittat intra terminum competentem aduidendum iurare testes: & hoc in ciuilibus causis. Nam in criminalibus precisè cogentur testes venire ad iudicem, qui de causa cognoscit. Hæc probantur in Authent. de testi. §. quoniam sancimus. C. de fid. instru. iudices. extra. de fideiuss. constitutus in fi. [a] & not. ff. in tit. de iudi. deleg. §. 16iam nunc. versi. sed secundum præmissa. † Scribet autem iudex iudici sub hac forma:

ADDITIO.

a In fi. ¶ Vide quod ibi not. in glo. antepen. & quod super ea dixi, & quod not. de rescript. statutum. lib. vj. in gl penul.

¶ Commissio receptionis testium.

TALIS tali salutem in Domino. Noueritis quod inter talem & talem talis quæstio vertitur coram nobis, in qua actor ad suam intentionem probandam quosdam testes, vt asserit, vestræ iurisdictionis producere intendit. Ne igitur iuris executio frustretur, si probationis defectu, uel occultatione pereat ueritas, prudētiam uestram duco attentius deprecandam, quatenus citatis his, quos idem, seu eius procurator uobis duxerit nominandos, receptoque secundum formam iuris. & iudicii morem ab eis prius iuramento, super intentione, seu articulis, vel capitulis præsentibus introclusis, cogatis eos ueritati testimonium perhibere, attestationes ipsas in publicam formam redactas, & nulli partium prodiras nobis sub uestro sigillo secrete inclusas per fidelem nuncium quanto citius transmissuri. Vel dicut infra in sequenti forma, hoc saluo: quia cum vnus iudex scribit alii, non præcipiet, sed rogabit, & is, cui sub præscripta forma scribitur, sua, non scribentis authoritate illos examinabit: ut in præd. versic. sed secundum
a præmissa [a]. Et probatur hæc forma, extra, de fideiuss. constitutus. & C. de fid. instrum. Authen. apud eloquentissimum. Et vide simi
17le. ff. de iur. calum. § restat uer. quid ergo. † ¶ Potest etiam hoc cō
b mittere delegatus à papa [b]. vel episcopus: vel etiam is, cui vniuersitas causarum est cōmissa alicui clerico, etiam in cathedrali uel collegiata ecclesia non instituto: quia constitutio ext. de rescript.
c præsenti [c] non extenditur ad auditores, sed iudices, prout ibi no. debet tamen esse alias persona idonea, uel discreta: vt extra. eo. si qui testium. & committet sub hæc forma:

FORMA. Talis tali salutem in domino. Nouerit vestra discretio, quod nos causam, quæ inter talem & talem super hoc vertitur ex commissione sanctissimi patris domini papæ talis, uel authoritate ordinaria, suscepimus audiendam, & fine debito terminandam. Verum lite coram nobis inter easdem partes legitime contestata: præstitoque de ueritate dicenda, seu de calumnia iuramento: factis quoque positionibus & responsionibus ad ea secuis, articulis etiam à partibus hinc inde formatis per ea, quæ hinc inde fuerunt proposita coram nobis de ipsius causæ meritis, liquere nequiuit ad plenum: quocirca discretioni uestræ, auctoritate quā fungimur in hac parte, committimus, & districte præcipiēdo mandamus, quatenus testes, quos vtraliber pars producere curauerit coram vobis super articulis suis, quos sub nostro sigillo transmittimus vobis introclusos, vna cum interrogatoriis partium earundem, intra spacium unius mensis à receptione præsentium computandum per vos, aut alium, uel alios ad hoc idoneos, & neutri parti suspectos, altera parte præsente, uel se per contumaciam absentante, prudenter recipere, ac eos secundum eadem interrogatoria iuxta datam à deo uobis prudentiam diligentes examinare curetis. Quod si forte alterutra partium testes alterius reprobare uoluerit, testes hinc inde super reprobatione huiusmodi producēdos intra quindecim dies post dictum mensem immediate sequentes fideliter admittere, & examinare solicite studeatis depositiones omnium eorundem testium cum articulis & interrogatoriis prædictis necnon cum toto processu, quem super hoc coram uobis haberi contigerit, sub sigillis uestris fideliter introclusas, ad nostram præsentiam quanto citius transmissuri: præfixo nihilominus eisdem testibus termino peremptorio competenti, quo cum omnibus actionibus, iuribus & monumentis suis causam ipsam contingentibus per se, uel per responsalem idoneum compareant coram nobis: iustam dante Domino sententiam recepturi. Testes autem, qui fuerint nominati si se gratia, odio, uel timore subtraxerint, per censuram ecclesiasticam cogatis ueritati testimonium perhibere. Datum, &c. Et si committatur duobus uel pluribus, potest addi: quod si non omnes his exequendis interesse poteritis, alter uel duo uestrum nihilominus exequantur. Præmissa forma probatur extra, de proba. licet. extra, de teste ad hoc. alias incipit, præsentium. § testes. & §. cæterum. lib. sexto & capit. cum clamor. & capitu. cum causam, quæ. j. de hoc supra de iudice deleg. § sequitur. versi. quandoque etiam. Potes etiam addere clausulam illam, testes, maxime senes & ualetudinarios. quos talis duxerit nominandos, admittatis: & depositiones eorum conscriptas ad nos destinare curetis: ut extra, de testib. cum
18 olim. † ¶ Et nota, quod in prædicta clausula, testes autem, &c. quæ habetur extra, de testi. cogend. capitul. primo. semper testes intelliguntur se subtrahere, quando non potest aliter veritas ha-
d beri, vel apparere in ciuilibus [d], in quibus cogitur quis testificari: quia tunc celare ueritatem, peccatum est. xj q. iii. quisquis metu. ext. de cri. sal. c j. nisi hanc præsumptionem alia elidat: puta quia est religiosus. & ideo magis veretur iurare: vel alia consimilia. In criminali autem. & ubi non est peccatum celare ueritatem, non præsumitur se aliter subtrahere is, qui non vult testificari: ideoque cogendus non est, nisi manifeste malitia appareat: ut extra, de testi. cogend. peruenit. ii. Item in omnibus casibus, in quibus testes non
e coguntur, cogi debent, si aliæ probationes deficiunt [e], etiam si
f non se subtrahunt gratia, odio, uel timore: vt eodem capitulo. [f]
19 † ¶ Sed quomodo tunc probabitur odium? Respon. per euidentiam. sicut & dolus. ff. de iud. si filius. Sed dici potest, quod si testis admonitus non vult testificari, præsumitur quod odio, gratia, vel timore hoc facit: nisi priuilegio, vel alia ratione excusetur: & ideo est cogendus præsertim si apparent aliqua indicia, uel coniecturæ: vt quia testis vicinus est, qui non potest ignorare, nec vult testificari: vt in præd. c. quisquis. ¶ Sed quis probabit odium? Videtur quod qui illud allegat. C. quod met. causa. l. metum. Sed dic,
20 vt prædixi, attendendas esse circumstantias & indicia. † ¶ Sed opponitur ad hoc, quod ff. dictum est, testes quos vtralibet pars &c. Nam tunc demum debet quis exceptionem peremptoriam opponere, postquam actor suam intentionem fundauerit: vt C. de exce. si quidem. ext. de exce. cum venerabilis. in prin. ibi: præponere &c. imo satius est, qui ante publicatas attestationes actoris, & antequam sciat illum suam intentionem probasse. exceptionem peremptoriam probat: vt no. ext. de testi. c de testibus. & j. de exce. § uiso. ver. & not. Sed dic, quod si reus ante apertas attestationes actoris velit probare suam exceptionem, hoc bene potest: vt in præ. c de testibus. Et hoc communiter obseruatur, gratia dirimēdarum litium [g], vt tam actor quam reus suos offerant articulos: & simul intra eundem terminum suas probationes super illis inducant, vt ext. de proba. licet. versus princi. & ext. de test. ad hoc. alias incipit, præsentium, lib. vj. Et sic diximus in quæstione, quæ coram nobis inter commune ciuitatis Ariminensis ex parte vna, &
h archiepiscopum Rauennatem ex parte altera, super septē castris agitabatur [h]. De hoc j. de excep. § dicto ver. sed nunquid attestationibus. Vinc. no. ext. de testi. series. quod si exceptio peremptoria sit talis, quæ non destruit principale, quin teneuerit: audiendus est eam proponēs post publicatas attestationes: vt si probasti me tibi debere decem, possum opponere, quod fecisti mihi pactum de non petendo: quia vtrunque potuit esse. Secus si dicit, dico q testes illi falsum dixerunt: tunc enim non auditur, nisi hoc probet per dicta testium iam productorum: vel nisi producat testes super corruptione: ut ext. de testi. sicut. ¶ Sed secundum hoc qualiter agetur de falso, & qualiter testes improbabuntur? Respon. per dicta testium iam productorum, vel per instrumenta. ext. de fi. instru. cum dilectus. alias non nisi indirecte: ut ex. de testi. ex tenore. & in præ. c sicut. Et sic potest intelligi. C. si ex fal. instru. per totum.
i & C. de appel. per hanc. § sæpe. versi. porrò [i]. † ¶ Sed quare appo
21 nitur illa clausula, q si forte alterutra, &c. Respo. quia is, cui committitur, q recipiat testes super principali, non debet recipere su-

per re-

ADDITIONES.

a Præmissa. ¶ Vide quod ibi dixi in fine.

b Papa. ¶ Etiam si solum datus sit ad testium receptionem, vt in clem. de off. dele. c. vno. quod dic vt ibi not. in j. gl.

c De rescrip. presenti. ¶ Quam hodie non habemus. sed eius loco decr. statutum. eo. tit. lib. vj.

d In ciuilibus. ¶ Inchoant verba Inno. vsque ad fi. quæ vide in Decr. j. præsl leg. super gl. ii.

e Deficiunt. ¶ Idem no. j. § de testium. ver. sed nunquid frater. in fin.

f Vt e.c. ¶ Si actor dicit sibi alias probationes deficere, & reus dicit contrarium: quis probet: dixi post Dama. de test. cog. super gloss. si quis puto vtrunque: si uelit ad probandum admitti extra de renun. super hoc. ubi neuter probare petit, uel possit. non uideo hoc tale interesse, quod fiari non debeat iuramento dicentis, quod aliter probare non potest. Bene facit eo. tit. ultra tertiam. fortius de resc. statutum. li. 6. § cum uero. in fin. ubi longe maius uerisimile interesse aduersarii. faciunt etiam concordantiæ, quas ponit ibi gloss.

g Litium. ¶ Et quia timent opi. Ioan. & Azo. de qua dixi eo. tit. fraternitatis. super iii. glo.

h Agitabatur. ¶ Vide quod dixi de iur. calum. §. restat. versi. quid si aliquando. in fi.

Versi. porro. ¶ Et patet in cle. eo. tit. c. ii.

per reprobatione,nisi sibi specialiter sit commissum:vt ext.eodē, licet.iii.Nec obstat præd.§.testes.nec præ.decret. de proba. licet.
a quia ibi fuit specialiter commissum,vt ibi patet[a].Protestationē autem super reprobatione recipere debet:aliàs sine illa non bene procedit testium receptio.arg.ff.de iur.om.iud.l.ii.extra,de offic. delega.præterea.Quandoque etiam in Romana curia,vbi ut plurimum per procuratores litigatur,mittuntur positiones negatæ cum articulis inclusæ;ut principales super his interrogentur:ut in[s]tead.decre.p[r]esentium.§.postea.& uersic.præceden.quandoq; etiam mandatur eidem,quod uideat partium instrumenta:& tūc additur sic,Et nobis significes,quanta sit fides instrumentis & testibus adhibenda.extrà,de fide instru.c.iii.in fi.ff.de testi. testium
22 §.j.†¶Potest etiam iudex
b mittere notarium causæ, uel alium pro uoluntate partium ad testes diligenter recipiendos,si hoc viderit expedire.extr.de test.cum olim.de test.ca.j.puta quod testis est infirmus, senex,uel ita pauper,quod commode nequit uenire.extr.de testi.si qui testium.Vel est honesta mulier: vt C. de off.
c diuer.iudi.nemo.[c].Vel episcopus,aut alia sublimi præditus dignitate.vt ix.qu.i.nec honore.C. de episc.& cler.Authen.sed iudex. Vel aliàs est egregia persona.ff.de iureiur.ad personas. Quod dic ut j. § proxi.uer.& nota quod testis.& seq.ibi etiam nota utrum iudex debeat mittere:si producens sit pauper,vnde versus:Si fuerit pauper testis, uerulusque remotus: Debilis egregius, aut qui
d producit egenus:Vt testentur ibi debebit mittere iudex.[d].Non tamē debet iudex nimis facilis esse ad committendum talia quando per se potest ea exercere:ut j. §.nunc tractandum prope prin-
23 cipium.†¶Cæterum iudex,qui ad mandatum alterius testes recipit,sic rescribet,& attestationes remittet:

FORMA.Talis tali salutem in Domino.Preces vestras prono exaudientes affectu, testes quos talis, de quo scripsistis, producere voluit,coram nobis citauimus,& ab eis iuxta morem recipiendorum testium prius præstito iuramento, eos super intentione transmissa,uel super articulis missis coegimus perhibere testimonium veritati:quorum depositiones per fidelem receptas notarium,vel per nos,& in formam publicam redactas. sub nostri impressione sigilli inclusas,vobis per latorem presentium duximus destinandas.Hoc probatur in Authent.de testi.§.quoniam.C.de fid.instrum iudices.C.de transact.l.penult. C. de nonnu.pecun.l. fin.ff. de seruitu.si cui.& vide infrà,de remiss Et scias quod is, qui testes recipit,debet rescribere,cuius authoritatis,cuius famæ, cuiusue conditionis sint, & de aliis circunstantiis: vt infrà.§. nunc
24 tractandum.versicul. hoc autem.†¶Hoc autem scias, quod si is, cui iuxta formam præmissam testium receptio commissa est,alteri id committat, non valet commissio, nisi partes id approbent expresse. Alii dicunt, quod sufficit, si tacite. Quæ dic secundum papam,& dominum meum:vt ext. eodem.causam quæ.j.[c] & tetigi j.§.nunc tractandum. versicul.debet quoque iudex.& supra, de iudi.delega.§.iam nunc.versicu.item quid si. ¶In summa nota quod si testes vocati coram iudice veniunt:is, contra quem producuntur,debet attendere, an sint tales,qui non possint testificari puta quia sunt serui,infames, inimici, & huiusmodi:quæ dic vt s.§.primo.Quod si altera pars neget illam causam esse veram, & petat testem examinari, & causæ discussio reseruetur in tempus disputationis:respondeat producens,quod testis non est sub con-
f ditione recipiendus [f].De quo,& quæ sit forma proponendi huiusmodi exceptiones,dic vt s.§.j.versicu.item quod est seruus.& seq.& eod.§.in fin.versicul.in summa.¶Item, nota quod in quibusdam casibus non sunt testes vlterius producendi:quod dic vt j.§.satis vtiliter. versi.hoc etiam no.Quandoque tamē potest pa-
ti restitutio in integrum ad producendū nouos testes:vt j. de rest.
25 in integ.§.fi.versi.quid si in causa.†¶Illud quoq; nō est prætermittendum,quod cum committitur testium receptio intra certum terminum facienda:vt patet supra,eod.§.in prima forma.sic intelligitur rescriptum, vt reus intra eundem terminum testes actoris contra se in principali producendos, si velit & possit. debeat reprobare alioquin post non audietur contra illos:vt extrà, de proba licet.in princ.& j.§.sæpe.versi. reus. nisi velit eos de falsitate conuincere,vt ibi:quia tunc auditur,dum tamen hoc protestatus fuerit ante productionem: alias enim etiam intra dictum terminum non licet:vt extra,de testi præsentium. secundum Pe-
g trum de Samp.[g] Hoc non placet: quia bene post ipsum terminū audietur volens reprobare: vt patet extra, eodem.cap. licet. iii. & infrà, de proba. in princip. quia nec tunc esset, qui recipere posset: vt suprà. versicul. sed quæritur. Nec obstat præd. Decret. de proba. licet. quia ibi terminus datus erat tam ad probandum, quàm ad reprobandum: vt patet extra, de testi. cum causam. in princip. quæ loquitur de eadem materia cum illa.Ideoque post terminum ibi non audiuntur reprobare volentes: vel illud fuit prouisio papæ, propter, præsumptionem, quæ erat contra Fauentinos:qui causa differendi negotium in testium personas obiiciebant. Irregulariter enim post attestationum publicationes fiunt reprobationes, nisi in casibus. C. de testi. Authent. si testis.& not.extrà,de test.cum causam in gloss.sed cum
h hæc exceptio.[h]

ADDITIONES

a Ibi patet. ¶ Et ibi post principium hoc scripsi post Innoc. & Host.super versi.potuit.
b Iudex. ¶ Reassumit verba Tanc.ubi s.
c Nemo. ¶ Et de iudi.mulieres.in prin. lib. vj. quæ sine distinctione prædicta de mulieribus loquitur.
d Iudex. ¶ Fuerunt Vincen.quos scripsi extra.eod.titul. si qui testium. in fin.
e Causam,quæ.j. ¶ Vt ibi plenius scripsi super gloss.
f Recipiendus. ¶ Dicebat Vbert.de Bob.cuius fuerunt hæc verba,vbi suprà, vltra principium:quia actus legitimus, &c.ff.de reg.iuris. actus.
g Pet.de Samp.¶ In præ.decr.licet.sed non bene fuerunt eius verba recepta quæ ego etiam ibi non curaui:quia non stetit in illis ponendo quod infrà sequitur.versicul.vel illud.non per disiunctiuam,vel.sed per aduersatiuam, sed.Item ibi scripseram post Innocen.& Hosti.quod habetur s.versicul.sed quare.vt ibi etiam dixi.Sed Pet.dixerat quod si vtraque pars producat testes in principali:& actor impetret recipi intra certum terminum reprobatotes,quos producere vult contra testes rei in principali productos,intelligitur quod intra idem tempus reus reprobet testes actoris.si vult: aliàs non audietur.sed non stetit in hoc Petrus,vt predixi.
h Hæc exceptio.¶ In gl.est vt s.remisi.dic vt dixi in Decr. ex parte. eo. tit.super gl.huiusmodi exceptiones.

SVMMARIVM.

1 *Forma computationis iuramenti à iudice testi faciendæ.*
Iurare cogi potest testis ad veritatem pro vtraque parte dicendam.
2 *Testis iurare cogitur à iudice,nulli parti suum testimonium reuelare.*
3 *Iudex,nec partes pati debent,testes iurare tantum super articulis datis, quia tunc non admitterentur super contingentibus.*
4 *Testis inquisitus super crimine,aut super statu ecclesiæ,qua forma in quolibet iuramento vtatur.*
5 *Iuramentum testis fieri debet coram aduersario,nisi sit episcopus.*
6 *Testimonium à quocunque non iurato prolatum,an valeat.*
7 *Iuramento præstito scribendus est consequenter dies quo iuratum est.*

¶De Testium iuramento.

a 4.§.Sequitur [a] de testium iuramento videre. Iudex ergo,cum testis iuraturus est,sic ei iuramē-
1 tum computabit-FOR.† Tu iurabis.quod dices mihi.vel illi, cui hoc commisero inquirendum,totam,& plenam &meram veritatem,quam credis,vel scias de quæstione tali, quæ vertitur inter tales,& hoc vsque ad finem litis quoties interrogaberis.3.quę.ix. hortatur.& in Authen.eo.§.j.collat.vii.35 quæst.vj.de parentela, & ca.episcopus.& c seq.& tam super eo,super quo interrogaberis,quàm super alio.ext.de accu.cum dilectus.j.&c. qualiter.j. in fi. tamen ibi loquitur in inquisitione: & quod solam veritatem dices,non immiscens aliquid falsitatis.ij.q.4.nullam. 3. q. 9. pura. nec aliquid de tuo adiicies, etiam quod tibi bonum videatur. extr.de accu.qualiter.j. & c.seq.& hoc inuentum est, secundum
b dominum meum [b]: quia cum quidam depositisset veritatem, apposuit postea contrarium in dicto suo:& cum postea redargueretur de periurio, dixit quod non deieraverat: quia si plus erat, vtique tanti erat.Item, quod dices veritatem pro vtraque parte,C.de episco.& cler.Authent.sed iudex. xi.quæst.j.nec honore. 14.qu.v.non sanè. extra, de testib. veniens. 2. in fin. Et quod nec prece nec pretio,nec amore,nec timore, nec priuato odio: secus
c de publico,vt quia odit opera sua [c].36.distinct.odia.nec pro com
d modo,quod ipse vel habeat, vel habere sperat [d] testimonium dicet extr.eodem.quoties.&c.licet.§. testes. xj.qu.iii.quatuor.4 q. 3.c.si testes §.testium fides extr de testi.cog cum contra,& c.seq. extr.de re iudi.cum æterni. lib.vj. & in præd. c. de parentela, &c. episcopus. &c.seq. & quod ibi dices veritatem, sicut scis.non enim debet dicere per credulitatem.quod scit pro certo, vel contra:imo quod scit per visum, dicet de visu: & quod per auditum, dicet de

ADDITIONES.

a Sequitur. ¶ Ponit & ampliat verba Tanc.tit.de iuramento testium.& hoc vsque ad ver.porrò.coniunxerat autem tractatum de examinatione, quem prosequitur j.§.nunc tractandum.
b Secundum dominum meum.¶ In Sum.e.ti.§ qui debent. post prin. sed Azo in Summa huius tit.ver.est autem productoris.dicit inuentum esse eum, qui iurauit dicere veritatem, dixisse duo cōtradictoria:& sic dixisse certum esse quod veritatem dixit.
c Opera sua.¶ Verba Host.ubi s.
d Sperat. ¶ In tromittit in tertia persona.

dicet de auditu:ut s̄ §.1. ver. item quod non perhibet testimoniū
de.& ver.seq & in præd.c.de parentela & j.§ nunc tractandū.ver.
2 in examinatione.†¶Quidam ēt addunt,& bene, ꝙ nulli parti pan
des testimonium tuum, donec publicatæ fuerint attestationes:vt
4.q.3.verb.qui falso.ext.eo.fraternitatis. & ff.eo. qui falsi Et hoc
ideo, ne ex istorum dicto alij testes producendi subornentur. ext.
de testi.vltra.Si enim hoc non iuret, licet post depositionem iniū-
gatur ei in virtute præstiti iuramenti, ꝙ nulli suum dictum reue-
let:non tenetur ad hoc, cum hoc nō iurauerit:ut ext.de iureiu.cle
ricus.Vltimo autem iudex dicat: Sicut ego dixi ita obseruabis:sic
a Deus te adiuuet, & hæc sancta Dei Euangelia. [a] Si autem inducit
b ad probandum consanguinitatem, [b] debet addere in iuramento,
ꝙ sic audiuit à suis maioribus,vt testificat̄, & sic esse credit:vt ext.
3 eo.quoties.& c.licet ex quadam.†¶Illud autem notādum est, ꝙ
nec iudex,nec partes pati debent, ꝙ testes iurent de veritate tātū
super articulis datis: quia sic non ualeret eorum testimonium su-
per aliis,quæ contingunt,sed super illis tantum:ut s̄ §.1.ver.item
ꝙ deposuit.Sed debent iurare super articulis datis, & ēt sup cā:&
sic ualebit eorum testimonium super omnib.ad cām facientib.vt
c extra de testib.c.de testibus. [c] 3.q 9.hortamur ext.de accu cum di
4 lectus †¶Porro in causa inquisitionis, aut inquiritur super crimi
ne,aut super statu ecclesiæ. Si super crimine,forma iuramēti erit
talis,ut super crimine dicat plene ueritatem.ext.de simo. licet He-
li.Si vero super statu ecclesiæ inquiritur,duplex est forma. Prima
est,ut iuret dicere ueritatem de his, quæ credit, & scit in ecclesia
reformanda,exceptis occultis:ut extra,de accu.qualiter.1.in fi.Se
cunda est, ut iuret quòd ad inquisita veritatem respondebit:vt e.
d tit.cum dilectus.secundum Goff. [d] Ego uero talem in hoc articu-
lo trado formam:

FORMA.Tu iurabis,quod super his,quæ scis, & credis in hac
ecclesia reformāda,uel etiā super aliis quibuslibet tam ciuitatis, q̄
diœcesis,& tam in capite,quam in membris quibuslibet super vi-
ta & conuersatione ipsorum:& tam in spiritualibus,quam in tem
poralibus,exceptis criminibus occultis,excluso timore,odio,uel
amore,plenam & meram,quā scis, & credis mihi ueritatē dices,
& ad inquisita & interrogationes meas per ordinem veraciter re-
spondebis.Hoc dic plenius ut j.§. nunc tractandum.prope fi. ver.
porro in causa vsque ad fi §. ¶Et no.quod testis debet iurare præ
e sente aduersario, [e] vel se contumaciter absentante.quod dic vt j.
f §.nunc tractandum in prin.& tactis Euangeliis. [f] † Nisi sit episco-
5 pus,qui non debet tangere,sed inspicere.C.de epis.& cleri.Auth.
sed iudex.9.q.1.nec honore.extr.de iura. calum. ca.fi.cui & debet
mitti sacramentum.ut ibi. Quid de presbytero uel diacono? Dic
etiam ad eorum domum mitti: cum sint in superiori loco, & sint
personæ egregiæ.ff. de iureiur. ad egregias. sicut fit in iuramento
calumniæ.de iura.calum Auth principales Et si causa coram secu
g lari iudice tractetur,iurabunt coram episcopo, [g] sicut alias contin
git in laico,qui iurat coram suo iudice,cum ad aliam ciuitatē mit
titur pro testimonio.C.de fid.instr. Auth.apud eloquētissimum,
& de episcopi licentia, ext. de iur.calu.c.1.Mittitur etiam hoc iu-
ramentum ad senes & debiles.quod dicit s̄.§ prox. ver.potest ēt.
Item si producens est pauper, iudex mittet testibus iuramentum,
uel dabit eis expensas: quia tenetur pauperib.prouidere. in Auth.
de mandat.princ. extra.de exces.præla.sicut unire de conse.dist.1.
omnes.12.q 2.aurum Forte aliud in delegato.Sufficit enim in eo,
ut sibiipsi non exigat extra,de vit.& honest.cler. cum ab omni.&
h ibi secundum. Vincen. [h] †¶ Et nota, ꝙ non ualet testimonium à
6 quocunque etiam religioso,non iurato prolatum.ext.eodem.nu
per.& c.tuis.Omne enim,quod testibus adstipulatur, uerius con
stat,cum id adiectio iurationis affirmat:vt 22.q.1.omne quod.Po
test tamē a parte iudicis authoritate remitti:ut in p.c.tuis.& no.
i C.eo. iurisiurandi [i] nisi cum agitur de matrimonio disiungendo.
arg.ext.de eo,qui cogno.consan.vxo.suæ.super eo.Secus si de cō-
iungendo.arg.ext.de clandest. desponsa.c 2. Quid si testis depo-
nit non iuratus:& post iuret ꝙ sic est,sicut dixi?Respō.T.& Gof.
dicunt non valere.arg.pro eis C. eod.iurisiurandi Dominus meus
& alij contra,& hoc est,si est bonæ famæ.arg.pro eis de consec.di-
k stin.4.si non sanctificatur.& est quæstio venerealis. [k]¶Quid ergo
l si testis non vult iurare?Dicit Vber. [l] ꝙ inde tenetur.nam testifica
ri,munus est publicum,& necessarium.ff.quemadmo.testa.aper.l.
cum ab initio.& l.sed & si quis.in prin.extr.de crimi.fal c. 1.vnde
debet damnum resarcire.ff.de admi. tuto.quidam.in fi.l.tutor.C.
m de excu.tuto.quoniam. [m] Sed Ioan. de Deo [n] iura hæc intelligit in
n principali persona,cuius malitia testis abfuit, uel non iurauit.ext.
de testi.cogen.peruenit. 1.ext.de testib.intimauit.& c.constitutis.
7 1.testes autem aliter punietur:ut dicam j.eod §.de testium. †¶Iura-
mento autem præstito subsequenter scribitur dies qua iuratū est.

ADDITIONES.

Quod diebus feriatis hoc iuramentum recipi non debet, nisi ...rs uel absentia:uide j.de fer. vltra prin. ibi: Item si forte.&

b Consanguinitatem ¶ Per testimonium de auditu.
c De testib. ¶ De hoc satis scripsi eod.titu.per tuas.super 1.gloss.& vide j.§.2. in 1.col.
d Secundum Gof. ¶ In Sum.eo.tit.sub verbo,iurare debent.
e Aduersario. ¶ An sufficiat uocari dominum,cum procurator contestatus est litem.Item, & quid si ex duobus procuratoribus datis in solidum cum clausula.ꝙ non sit melior.&c.produxit testes ille qui non fuerat contestatus litē. scripsi eo.tit.c.2.
f Euangeliis. ¶ 3.q.9.hortamur. & patet id,quod de episcopo sequitur, Vide quod de hoc,& de consuetudine Italiæ not.in clem.de hæret.c. 1.§.porro,in gl.2. Quid si in actis scriptum est, testem coram iudice iurasse partibus præsentibus,præsumitur ne vt debuit iurasse,s.cum Euangeliorum tactura? Materiam dilatare potes per not.s̄.eo.§.1.ad fi.uer.sed quid in prædictis. & ver. seq.& iura ibi allegata,ne repetam,cōmuniter tenetur, ꝙ præsumatur tactura in tantum ꝙ transferat onus probandi in negantem.Cum enim talis negatiua habeat coarctationem loci & temporis, bene cadit in intellectum testis. De quo satis scripsi de elect.bonæ super 1.glo.secundum cursum. Facit ad id decr.prædicta,bonæ.§.porro.de renun. in presentia.ff.de pac.iuris gentium. §.quod fere.C.ne vxor pro ma.l. 2. Vigor autem præsumptionis insurgit ex persona notarij : & de hoc ubi supra remitto ex persona iudicis, qui ad talia debet aduertere.de testib.capitulo fraternitatis. in fin. & capitulo tam literis.ibi recipiatis legaliter. Item præsentia partis, contra quam, quæ tacendo videtur factum approbasse, cum prohibere potuisset iuramentum, si fiebat sine tactura.Facit quod not.de præsump.c. nonne. Et per hæc tria sit responsum ad not.de ele.vt circa.ver.coram.in 3.gl.in fi.lib.6.cum in illo iuramento hæc tria non concurrant.Non obstat decr.tuis.hoc eo ti.per quam patet,ꝙ expressa debet fieri remissio iuramenti. Non enim hic loquimur de iuramento,sed de forma in illo seruanda,sine qua iuramentum bene obligat ad periurium:vt not.22.q 1.in summa.Facit quod dixit in quæstione de teste non iurato,qui deposuit falsum:& super regula,non est fine.lib.6. Si vero de iuramento testis aliud nō apparet,nisi quia in attestationibus scriptū est,Talis testis iuratus,examinatus.&c.dicas illud non sufficere:tum quia assertio illa est de præterito.nec per eam apparet præsentia iudicis,uel partis contra quam, nec dies : de quibus constare debet eod. titu. capitulo 2. de proba.quoniam. Non obstat lex, Theopompus.ff.de dot.prælegat. ad quam respondet,ut dixi in quæstione prædicta,parte secunda ver. nō obstat lex. ¶ Adde quòd hanc addit.sequitur Alexan.consil.42.lib.4.Et uide verba additionis huiusmodi circa finem, per Oldra. consil. 323. incip.circa primum.
g Coram episcopo. ¶ Vt patet 14.q.2.ca.quanquam.& uide quod ibi nota.in gl.sed qualiter.
h Secundum Vincen. ¶ Qui hoc not.eo.tit.c.si qui.ut ibi scripsi super glo. sed quare.
i Iurisiurandi. ¶ Per quam legem Iaco. de Are.tenuit contrarium in suo opere.3.colum.
k Venerealis. ¶ 46.& vide quod dixi eo.tit.c.de testi.post prin.
l Dicit Vber. ¶ De Bobio,ibi de testibus tractat circa medium,ubi cōtinuus est iste ver.quid si quis.s̄.§.proximo.
m Quoniam. ¶ Subdit ipse Vbertus,quomodo probabitur istud interesse:quęrant quos mundi labor exagitat.uide quod dixi s̄.eo.§.1.ad fi.versi.sed quid si causam.
n Ioan.de Deo. ¶ In Cauill.lib.5.sub rub.de quarta productione.

¶De Articulis testium.

SVMMARIVM.

1 *Testes in iudicio producens, debet suam intentionem in scriptis pandere, super qua testes examinantur.*
2 *Positionibus ab actore in iudicio formatis, eodem modo & reus suas formabit.*
3 *Agendum est in iudicio secundum loci consuetudinem.*
4 *Admitti non debet ad probandum quod probatum non releuat causam.*
5 *Constare debet prius de facto, quam disputetur de iure.*
6 *Agens contra possessorem ecclesiæ, uel alterius rei, debet articulos formare, & docere de iure suo, non de iure possidentis.*
7 *Causa possessionis nihil habet commune cum proprietate: & sunt diuersæ.*
8 *Pronunciare debet iudex in iudicio de illa re, de qua cognoscit, & non de alia.*
9 *Articuli obscuri in iudicio prolati super testimonijs per iudicem sunt declarandi, & coram quibus.*
In libello & articulis pauca & necessaria poni debent.
10 *Producenti testes utile est articulos dare, super quibus intendat illos producere.*
11 *Probare uolens intentum suæ productionis, quam in iudicio facit, qua uerborum forma utetur.*
12 *Mulier uolens in iudicio probare contractum matrimonium cum quodam, quibus uerbis probabit.*
13 *Forma probationis, qua uti debet uolens se abbatem alicuius loci probare.*
14 *Probare uolens testem tempore suæ depositionis fuisse inhabilem, per quæ probare debeat.*
15 *Volens se dominum alicuius fundi probare, quibus allegationibus utetur.*
16 *Reus uolens actoris testes reprobare, quos formabit articulos.*
17 *Plures occurrunt casus & negotia, quàm possunt econtra articuli formari.*
18 *Articuli per uerba affirmatiua fieri debent.*
Negantis factum, aut cursum causarum, nulla est probatio.
19 *Articuli in iudicio proferendi, quo casu sub disiunctione sint formandi.*

a 1 5.§. Nunc vidēdum[a] à nobis est de articulis. Super quo scire debes, † qꝫ qui testes ꝑducit, debet suā intentionem ex petitione elicitam dare in scriptis, super qua testes examinentur: & vocatur illa scriptura: quandoque articuli: vt ext. de testi.cog.c.fin.& extr.eod.ad hæc.alias incipit, præsentium.§.testes.lib.6.Quandoque capitula.extra, eodem, causam quæ.& cap.per tuas.& c fraternitatis. Et in plerisque locis vocatur inten-

ADDITIO.

a Nunc videndum. ¶ Sciendum, qꝫ ars articulandi inter causidicos summū tenet gradum in curia Romana,& maxime in beneficialib.deuolutis: & caueant curiam intrantes,quantumcunq; sint magni Iuristæ, ne suo capite in principio suo hanc artem assumant,sed antiquis aduocatis assistant: vel se cū habeant ꝓcuratores expertos. Et quia ex ṗdicta circa hunc §.instare intēdo, ipsum diuido in sex partes. ¶ Prima ponit diuersa articulorū noīa, & diuersas obseruantias circa illos,inter quas ponit, qꝫ in certis formis nō danť ¶ Scd'a ibi:siue igitur.ostēdit, qꝫ articulare est cōe actori & reo: qñq; simul, qñq; diuisim. ¶ Tertia ibi:itē agens dicit articulos fundandos super iure dantis,& circa hoc vnā quæstionē prosequitur. ¶ Quarta ibi:porro, tractat de additione & approbatione ipsorum, & approbationis effectu, vnam circa hæc quæstionem interserens. ¶ Quinta ibi : vt autem.formas articulorum ponit super quinq; causis pro actore , sextā addendo pro reo. Sexta & vltima ibi:hoc quoq;,quatuor circa hoc notanda submittit. ¶ Et circa primum quare dicatur articulus : uide quod scripsi eodē tit.præsentium libro sexto.super gl.articulus.Est aūt nomen diminutiuum,designās aliquod particulare à genere suo ꝑ debitas circunstātias decisum.Ad hoc, ff.de præscrip.uerb. l,naturalis,§.j.in fi.ibi , explicitus est articulus ille; do ut des.Ad idem de off.dele.super qōnū articulis.C.quorum app, non reci. l.ab executione.in fi.in Auth.vt nulli iudi.§.pe.ibi : supplitia,quib,articuli dissoluunť. ¶ Refert demum author ꝯsuetudinem locorū, in quib.nec positiones,nec articuli danť,sed dať petitio,Sed ꝯstat,qꝫ in quibusdā fit ecōuerso:q.a non datur petitio,sed danť articuli,qui tunc duplici officio fungi vñr s.petitionis & proprie.& in illis interdū obtentū, qꝫ articuli verba generalia vel verba iuris sicut petitiones ꝯtinere possunt:vt qꝫ poterat petitio, articulus ei succedēs posit.ff.de noxa.electio.§.& si is.Inst.de act.§.fuerat antea.Si ergo in petitione talia admittuntur.ff.de rei vē. in rē actio. & patet ex not.de libel.obl.c.2.ergo & in tali articulo,Inquātū tñ de articulo iuris loquor, distinguo : qꝫ si simpliciter ꝯtineat merū ius nullo sensu corporis ꝑ testē pceptibile,bñ repellitur:& ſm hoc procedat qꝫ dr̄ j.§.nunc tractādū. ver.quid ergo si quis,& j.de posi.§.7.ver.13. ¶ Vbi aūt quid in articulo ꝯtinetur qꝫ aliquo sensu corporis percipi posit,licet annectatur conclusio iuris,quæ necessario ex narratis sequitur:tunc procedit articulus,& recipiētur super illo testes.Recipietur ēt talis positio.Exemplum,pono, vel articulo,qꝫ possedi talē rē mobilem tali titulo,& bona fide spatio triennij incōcusse:& ideo sum dñs,admittar.Deponēt testes qualificantes hoc factū sensui submissum,ex quo ius resultat,licet in articulo expressum.Melius tñ vr̄ illud relinqui dispositioni iuris;cū de illa parte testis interrogari ñ debeat. ¶ Per eundē modum defendunť articuli super ꝯsuetudine fundati ꝯ obiectionem,qꝫ ꝯsuetudo est ius.j.dist.consuetudo.Nam consuetudo dicere pōt tria,actum frequentatum,habitum generatum,& ius ex vtroq; collectum. de primo 25.quæ.2.ita nos.C.de epis.audi.l.3.De secundo, Insti.de rerum diui.§.pauonum.& §.seq.Feræ.n.quæ redire consueuerunt , quasi alteratā, & habituatam habent naturam. Et dici solet ꝯsuetudo altera natura.ff.ad Maced.l.j.in prin.& ibi no. Et idem de ꝯsuetudine patrisfamilias in loquēdo & vtendo.Primum.ff.de le.j.si seruus plurū.§.j. Scd'm de optio.leg.l.2. in fi.Ad idem de ingressu proconsulis.ff.de off.procon.l.3.§.pen. De tertio in præ.c.ꝯsuetudo.Inst.de iur.nat.gen.& ciui §.ꝯstat Cū aūt sermones adaptādi sint materię,ut sint vtiles:de ver.sig.abbate.ff.loc.si vno.in prin.& fami.ercis.& puto.§.j.C.de do.ante nup.l.fi.Et articulus, qui probādus offertur, semper refertur ad factum : Fiet de ipsa relatio ad ꝯsuetudinem facti, non iuris.ff.de ver.ob.stipulatio ista,§.hæc quoq;.& de condi.& demon.q-bus dieb. §. dñs. Sic etiam recipietur consuetudo in l.de quibus.ff. de legi. dum dicit morib & ꝯsuetudine introductū.& l.cum de consuetudine illa ergo,quæ includit ꝯsuetudo longa,obseruantiam s.longi temporis,uel tanti, qꝫ de ꝯrio non est memoria,quiete,pacifice sciētib.& patientib.aduersariis ista sunt facti,& probari possunt : ergo & in positiones & articulos deduci, vt dixi supra proxime. ¶ Adhuc ꝯ articulos de ꝯsuetudine opp. eos nō recipiendos: quia non exprimunt illam inductam de consensu illius, qui poterat legē ꝯdere. Et, qꝫ rñdetur illud procedere in consuetudine,quæ habet vim legis,id est,per q̄ iudicatur inter illos,inter quos nō assueuit: ut plene scripsi extra,de consue.c.fi.super vlt.gl. Ista procedit solū inter præscribētem , & illū,ꝯ quē præscribitur.Et hoc est ꝯ naturā legis uel ꝯsuetudinis , q̄ hēat vim legis.ff.de legib.l.iura nō ad singulas.& vide qꝫ no.4.dist.c.in istis §.leges.& benefacit ad propositū de ꝯsti.c.j.lib.6.ut patet ꝯsuetudinē rōnabilem esse posse sine Papæ scientia,& ligare. ¶ Adhuc opponunt aduocacati,qꝫ saltem est necessaria illius scientia,cui per ꝯsuetudinē vel ṗscriptionem acquiritur.Et inducūt l.j.C.de acq.poss.cuius verba, Canonista, vide extr.de præb.accedens.in j glo,Sed rñdetur,illud fallere, qñ inferior quasi ex quadam peculiari causa suo superiori præscribendo acquiret : ut ff.pro soc.l.2.ff.de acquir.poss.l.1.§.item acquirimus. ff.de vsucap. l. Labeo.pro empto.l.qui fundum, §. fi.& l.2.§.Celsus. Cum igitur Romana ecclesia habeat potestatis plenitudinem in omnes ecclesias.2.q.3.c.penulti. & vlti.de vsu pal.ad honorē.de censi.cū instantia.versic.quia nos facit 2.q.7.puto. & not.21.distin.in nouo.de priuil.si Papa,ver.cum enim.libr.6. quod habens inferiores ecclesiæ,ab ipsa habēt quasi in peculio separatum a rationib.dominicis domini permissu,quo casu non est necessaria domini indiuidua vel specialis scientia, vel specialiū rerum expresia concessio: sed sufficit generalis: vel,quod plus est,sufficit illud non adimi.ff.de pecu.l.depositi,§. ulti, &l.quam tuberonis.§.sunt quidam,&l.non solū.in prin.Pōt ē: rñderi per id,quod not.j.de prescrip.ver.illud etiā.s.qꝫ hic ecclesiæ Romanæ nil acquiritur quod si haberet,uel saltem sua volūtate habere posset.Facit.qꝫ not.16. q.4.volumus.Ad primū ꝯuenit Ecclesiastes.j.in prin.Sol occidit,& ad locū suū reuertit;& ad locū,unde exeunt flumina,reuertūtur. ¶ Itē opponūt aduocati cōsuetudinē,per quā proprius ordinarius nō posit punire delicta: fundari super inhonesto & dare materiā delinquēdi subiectis.de sent.excō. c.vt famæ.cum concor.gl.& sic nutrire peccata.& per hoc imprescriptibilis,de consuet.c.fi.Respondeo,hoc falsum,cū sit à iure expresse apꝓbata.de off.ordi.irrefragabili.§.excessus.de for.cōpet.cū contingat.ibi indulgentia vel cōsuetudine speciali.Itē ecclesia Romana ꝯcedit talia per priuilegium; & sufficit.de priuileg.cum olim Propter.& eodem.titulo.capitulo.cum personæ,libro.6.Absurdum ergo est dicere inhonestum , quod esset apponere ecclesiæ Romanæ maculam,contra id 24.quæst.j.capitul.omnibus.32.q.4. reccurrat.in fi.& Imperio idē agēti.C.de priuile. scho.l.ij.libr.12.Itē æquatur priuilegiū & cōsuetudo ad ius cōe lædēdū.de iudi.nouit.versi. nō enim. & in præ. decre.cū contingat. Maximè de cuius initio nō est memoria. de verbo.signi,super quibusdā.& ibi ꝯcordantiæ. Itē sic opponūt : vbicunque cōsuetudo,uel præscriptio habet ꝯriū,ius cōe concludit malā fidē ṗscribentis:& sic saltē nostro iure nō procedit.de præscrip,c.fi.Facit regula,qui ꝯ.li. 6.Sed responde vt scripsi post Host.de censi.significauit.super prima gl.Satis enim est,quod papalis constitutio præscribi ꝑmittit illud ius. Facit 23. q.4.qui peccat Auctoritas igitur papalis,de cuius auctoritate pendēt talia, id permittēs,malā fidē excludit.Facit 11.quæst.3.cuncta per mūdū, & cap. per principalem.& l.bene à Zenone.C.de quadri præscrip.Alias esset ecclesiæ Romanæ imponere maculā,ut proxime dixi. ¶ Itē, vt scripsi post Inn. de resti.in integ.c.ij.in vlt.col.sub ver.sed notādū.ibi:uel,quod longo,præsumitur pro illo,qui longo tempore possedit,quod habuerit bonam fidem. Et hoc dictū fortius procedit in pręscriptione,cuius principij non est memoria, qua pēdēte multi successores inchoātis habere potuerūt bonā fidē, de iure patr.cura.vbi de hoc.ff.pro suo.l.fi.Facit decre.j.de præscrip. in fin. lib.6. ¶ Itē sciendum,qꝫ episcopi, qñ ꝯtra ipsos allegatur exēptio per præscriptionem, vel aliter,solent dicere intentionē suā esse fundatā,cum exemptio præsupponat pristinā subiectionē.Sed ad hoc rñdetur per regulā , exceptionem obiiciens.lib.6.vltra hoc ṗdictam cōclusionē tollit decr. ex ore. in prin.de priuil.vbi allegabatur a sua fundatione,monasteriū liberū & exēptū.Per quod recte dicit,qꝫ duplex est exēptio. Vna quæ tollit vinculū ꝯctū. & hæc cōis:de qua de priui.cum olim.j.& ij Alia,que impedit ꝯhendū,ut in præd.c.ex ore.cum ꝯcord.ff.de verb.oblig.l.decē.& de solu.l.si decē.quæ ponunt eundem casum. ¶ Item qñ in articulo exprimuntur actus ex consuetudine ꝓcedentes,opponūt causidici,qꝫ non de illis,sed de actibus illam inducentibus debuit formari articulus.Et videtur hoc cōgruè dictū præterq̄ in consuetudine uel præscriptione,cuius initij in ꝯriū nō est memoria.Impossibile enim esset ex quo de principio non est memoria,probare actus, q principiauerunt consuetudinem.Frustra ergo,quæritur,quod inueniri natura non finit.Insti.de inu.sti.in prin.Quid aūt in hoc casu deponere habeant testes , habetur j.de proba.§.j.ver.vltimo quæritur.vsque ad finē.§.Et absurdum esset dicere illos actus necessario in articulo ponendos,de quib. testes ſm ibi notata deponere nō tenētur. ¶ Multū etiā habēt causidici curiæ in usu,qñ dr̄ de prælato præscribēte, vel ꝯ quem præscriptū est, vel casu simili,facere articulum & positionem, quod talis fuit habitus & reputatus pro prælato,& pro tali se gessit,&c.Et patet j.in primis articulis.& statim opponit articulum inpertinētē, cum illud sic haberi & reputari nil suffragaretur proposito:quia non ꝯcludit eū fuisse talem ff.de mor.inferen.l.longa possessio,ius sepulchri non tribuit ei,cui iure non ꝯpetit.Respōdet articulans duplicem nominationem & reputationē,uerbalē sc3 & realē.Prima in sola nominatione consistit,& aliquando multū proficit. Insti. de adop.§. fi.C.de Lati.liber.tol l.vna.§.similique modo.Regulariter parum.ff.ad munici.l.Imperatores.& vide de proba.per tuas.in j.gl. Nam parum prosunt verborum folia.j.quæ.i. Marcion.Realis autem multum proficit.ff. de leg. 3.seruis vrbanis.j.& ij respō.ff.de iur.fis accepto.& ad Macedo si pater. Cōstituit etiam eandē quasi possessionē pręlaturæ canonicæ filiationis, & similium.ff.de lib.agnos.l.j.§.Iulianus.de quæstio.l.j.§.ad quęstionē. C. de ꝓba. l.non epistolis.& l.non nudis.& vtrobique de hoc. Item in materia principali ostendit scientiam aduersarii,quæ necessaria est in præscriptione incorporalium.C.de seruitu.& aqua.l.si aquam.& talem quasi possessionem reddit legitimam,quasi aduersariorum scientia roboratam. C. de acquir. poss. nemo.per quæ apparet verba illa,quæ communis habet usus in oī foro accedere proposito,& esse pertinentia. ¶ Item solent sup præscriptione exēptionis formare capitula,qꝫ per tēpora, de quibus capitulatū est, Romani Pontifices personas illarū ecclesiarū,monasteriorum, uel capitulorum, ex immediata subiectione visitare & corrigere consueuerunt. Statim opponitur , articulum obscurum:quia non declarat,qui fuerint illi Romani Pontifices,uel per quos visitauerint , vel quos correxerint : addentes, articulum probandum per testes super correctione non admittendū: cum illud probari debeat per scripturam. Inducunt.C.de man.prin.l.vna.97 distin.nobilissimus.& quod ibi not.& extra de priuileg. cum olim.j. Sed ad hoc rñdetur,actus in c. descriptos attribui dignitati,non personę.extr.de offi.deleg. quoniam.ff.de annu.leg.l.annua.§.Titia.Pro quibus facit quod scripsi post Inn.de sen.exc.si uere.ad fin,magnæ.gl.Certus ergo est articulus,cū certa sit dignitas.Et frustra persona quæritur,cū qd' intenditur,iā habetur.Facit ff. quemad,testamē.aperi.l.si in duobus.2.resp.de uerbo.oblig.cum seruus.& ibi no.Itē articulus dicit,qꝫ ꝑ tempora.&c.illud,per habeat duo notare,s. actus perfectionem , & temporis continuationem. ff. de verb. sign. vrbana. §.pernoctare.de bonis eorum,qui sibi mor.con.l.3.§. sin autem. & de adult. l.2.in prin.Articulus ergo intelligitur de omni summo pontifice intra tempora capitulata: & illi sunt certi,uel ex eis multi: & sic articulus est certus. Itē sufficit dici factū,vbi non refert quis fecerit.ff.de peti. hære. item veniunt,§.petitam,& de admini.tut.l.quidā decedens,§.ult. ff. ad Velleia. quis. §.planè. Facit quod not.de excep.pia.libr.6.super verbo.nomen.Generalitas enim tunc obscuritatē parit, qñ non est vniformis conditio inclus... sub generalitate.extr.de sponsa.c.de muliere. C. de transact. u... Vel non intelligitur quid loquens senserit,cum sermo va... ctū.ff.de iur.fis.ita fidei.quorū neutrū est hic.Eodē mod... correctione dr̄:q.a nō refert qualis fuerit,maxime q...

rigit,s.cum nihil immunet corrigendum: vt de tutore.qui patrimonio pupilli optime composito nil habuit authorizare.ff.de adm.tut.si tutor. Bene facit quod scripsi post Inn.de cape.mo.c.2.in fi.magnæ gl. cũ suis remissio. Ad id quod de scriptura subiiciunt:respondetur,illud verum, si corrigendus id petat.Eo casu loquuntur & procedunt allegata. Cum autem de actu prius exercito,ad quod fuit remissus visitator,quæritur,vt hic,testis id habens notum de illo optime deponit.C.de fide instru.l.emancipatione. & l.si solennibus.& de test.l.testium. ¶ Interdum etiam in articulis dr̃, quod sedes apostolica per tempus,cuius de ɔ̃rio nõ est memoria,fuit in ɔtinua possessione,uel quasi immediatæ subiectionis ecclesiæ præscriptionẽ allegantis Statim opponitur illud stare nõ posse:quia cum sit res inanimata,actũ aliquem exercere nõ potest.Respondetur,ꝙ articulus non loquit̃ de actu exercito:sed de possessione præseruata.quod bene cadit in sedem uel ecclesiam, vacantem,quo ad cõtinuandam possessionem & præscriptionem.ff. de vsu cap.l.nũquam.§.vacuum.& l.cœptam.& l.iusto.§.nondum.& dixi continuã dam:quia illã non inchoat hæres ante aditam: vt ibi.Et licet possessio non sit penes hæreditatẽ iacentem.ff.si quis testa.lib.es.ius.sit.l.j. §. Scæuola. & sic per solã aditionẽ non quæritur adeunti.ff.de acquiren.poss. cũ hæredes. nõ tñ sic est in dignitate,quę proprie iacere non dr̃,eo ꝙ dño suo non moritur,sed administratori:& sic possessionem non perdit. De hoc satis scripsi post Inno.& Hosti.de causa posses.cum super.in magna gl.Adde,ꝙ hucusq; ista sunt verba formalia.Ol.q̃ melius uidere potes ɔs.245.inc.ad obiectus q; fiũt ɔ̃ epm Lingon.& cõsilio 254.inci.q̃a tota pars decani:ubi ꝑ verba aliquantulũ diuersa eãdẽ materiã prosequitur.& consi.clxxii.inci.quia omnes fere obiectus. ¶ Nũc videndũ de articulis, quos causidici impugnationes vocant,causatis in beneficialibus causis à decr.vt circa.de elect. lib. vi. Et formatur talis casus.Primus.Cal.Februar.impetrauit ecclesiã sancti Petri vacãtem per mortem sui rectoris.Secundus impetrauit eandẽ Cal. Martii. Per appellationẽ scd'i deuoluta est cã ad curiã,& format ipse talẽ articulũ: Ponit T.& ꝓbare intẽdit T.ꝙ A.rector quondã ecclesiæ sancti Petri,decessit tali anno post primã diem Febr.& ante primam diẽ Martii.dicit primũ articulũ non admittendũ:quia prima pars eius impugnatiua, & ex appellatione non descendit:q̃rit̃ quid iuris? Vr̃ vera obiectio: q̃a oĩs ille articulus impugnatiuus dr̃,qui per se tantũ consideratus ius alterius impugnat. Et idem si alteri articulo in iudicio ꝓducto adiunctus id agat. Probat̃ hoc sm̃ præ.l.ff.de aqua plu.arcend.si aũt plures.in fi.& de flumini.l.pen.ꝑ quas patet flumẽ dici nauigabile,si per se,vel per aliud adiũctũ. nauiget. Sed sic in ꝓposito:prima pars articuli ponit impetrationẽ primã factam de beneficio viuentis:& sic surreptitiam, quod non licet, ex quo ex appellatione non descendit.Immittit em̃ in alienũ.ff.si ser.ven.l.sicuti. §. Aristo. & cum vltima pars,scilicet,ꝙ decessit ante primam diem Martii, sufficiat ad ius suũ:hoc demõstrat primã simpliciter nociuã:& sic repellendam. ff. de aqua plu.arcenda.l.1.§.item aiunt.& §.deniq;.& de leg.præstã.virilis.§.2.Inducit ẽt l.3.§.si duo.ff.ad Carb.vbi si ex duob.alter dicit se solũ filium: & alter dicit & se filium, primus non patitur, sed facit status controuersiam. Per prædicta patet,ꝙ nõ diceretur articulus impugnatiuus in his terminis: cũ ad episcopum & capitulum spectaret beneficii collatio: episcopus excõmunicatus fuit Cal.Martii: & capitulũ illud mihi contulit die sequenti, quo audito eps illud cõtulit Titio: cã ẽt ꝑ meã appellationẽ deducta ad curiã: bene potero ego formare articulũ, episcopũ fuisse excommunicatum Cal. Martii,uel esse excõicatũ xi.ipsius mẽsis:q̃a hoc expedit iuri meo. Per qđ apparet solũ capitulũ mihi potuisse cõferre,ne se.vac.c.vno.lib.vi.licet ergo id mihi.C.de iud.l.quot eis.ff.de libe.lega.l.antepe. in fi.Nec iniuriã facit opponẽs,quẽ excusat ɔseruatio sui iuris.ext de elec.cũ ecclesia, vbi concordantiæ in gl.3.Probatur hoc,quia omnis obiectus aut est in personam, aut in formã vt in decre.vt circa.Sed iste in neutrum cadit;quia in aduersarii ꝑsonã nil dico,nec in formam:quia non dico excõicatum epm̃,cũ cõtulit illi:sed excõicatũ cum collatio facta fuit mihi:licet ex facti accidentia sit,ꝙ excõicatio vtrunque tempus includit.vnde scripsi in decre. ɔstitutione.clem.de electio.in prin.V.G. decre. vt circa. locum non habere eũ dico ius eligendi,vel conferendi deuolutũ ad electorem,vel collatorem meum. Et iste est casus nr̃,cũ dico deuolutũ ad vnũ de altero duorũ, vel de duob. ɔsortibus:dico alterum effectũ inhabilẽ,ita ꝙ alter solus ius corporale habet exercere.ff.de bo.pos.ɔ̃ tabu.l.si post mortẽ.§.liberi.ff.de sti.ser.l.1.§.si cõis.& l.proinde.in fi.cũ l.se.Concludo igit̃,ꝙ secundum decre.clemen.ɔstitutionẽ.de elec.vitiat rigorẽ decre.vt circa. qui solũ immittendo iuri suæ ꝑsonæ,vel ecclesiæ,appellat à ꝓuisione.Primũ scilicet ꝑsonæ ꝓuisione consistit in iustificãdo iure suo,sine quo deficeret, etiam si cõpetitorem uel obiectorem non haberet:secundũ,quod requirunt ꝑsonæ habilitas.ɔferentis potestas,& modi ɔgruitas ad rẽ collatã.huic ɔcor.ff.de ɔfirma tuto.l.naturali §.1.& fi.extr.de simo.& si q̃stiones.Hæc enim sunt canonizantia actum,qui sine his comitantib.esse nõ p̃t. & sic directe & proprie sunt de iure ipsius: facit de re iudic.abbate.ad fi.lib.6.& ff.de vsufruc.l.2.ff. de le.1.si fundũ.§. q; fundũ.in fi.Quæ igit̃ directe alterũ horũ respiciunt,non sunt impugnantia, q̃ñ non ista,sed illa,ꝓprie immittunt in alium.Et lex dicit, ꝙ quisq; in suo solo facere p̃t,ꝙ vult:licet per id alius damnificetur,dummodo in aliũ non immittat etiã fragmẽta,ff.si serui.vendi,l.sicuti.§.Aristo. & de dam. infect. l.Proculus.Talis ergo defensionẽ sibi permissam trahit ad alterius impugnationẽ prohibitã,ɔ̃ decre.cum inter.in fi.de excep.Facit ff.ad Carbo.l.3. §.si duo.alle.s̃.Bene facit ad hoc solutio ɔ̃rietatis duarũ legum.ff. de accus. l.seruos,& C.de adult.quoniam Alexandrũ.Prima dicit, seruo accusato, ẽt à domino,omnem defensionẽ cõpetere,ac si daretur libero.Secunda dicit,ꝙ dño eũ accusante de adulterio,ipse nõ excipit de lenocinio.Huic ɔ̃rio datur solutio,quod sibi cõceditur defensio,quæ ipsum tueatur & defendat, ut uerbũ sonat:sed nõ q̃ alterum aggrauet,qualis est illa lenocinii: ut ff. de adul.l.2.§.si publico.& C.eo.l.ita pudor.alias,ita nobis.Adde,ubi hãc scđ ã addi.inuenies.Ol.ɔs.116.inci.Titius impetrauit 15.die Februarii. vbi Ol. dicit ita fuisse fñiatũ ꝑ do.Ber.Rolandi.in palatio Apostolico.¶ Viso de ꝑsona ꝓuisa,dicamus de ꝑsona opponente,quæ appellauit,quia cõtẽpta: opponit̃ illi,ꝙ seruauit decreta,ut circa,q̃ requirit seruari,ubi opponit̃ in persona uel formã,sed istud est in forma:ergo,&c.Sed hoc est falsum: q̃a peccatum in forma reddit electionẽ nullã,sed nõ sic in cõtẽptu uocã di. de elect. ecclesia.2.q̃a nec etiã annullandã illã reddit,nisi hoc petẽte ɔtẽpto,qui tñ retificare posset.de elec.ꝙ sicut.de præb.cũ in ecclesiis.lib.6.cũ concor. ff.si ser.ven.l.2.Est autẽ istud ius proprium contempti, pro quo sibi competeret confessoria,uel quasi. de quo satis scripsi post Inn de verb. signi.abbate. super j.gl.in qua habet quis de suo iure, non de alieno docere. ff.si usus fruct pet.l.vti frui.Item is, qui dicit aliquid ad se spectare ratione personæ, ue. officij,delator non est:sed causam propriam agit de persona.C.de delato.l. j.lib.x.De officio,ff.de iure fis. fiscus in quæstione. §. j. Prosequens aũt suũ contemptũ,est talis: quia dicit ad se & suũ officiũ pertinere colligere. ergo propriam causam agit.Item eligere est fructus quasi possessionis iuris canonicalis,ut post Inn.scripsi de resti.spol.in literis. in prin. & de reli. do.cum dilectus.in gl.hoc satis.opponens ergo contemptum,fructum rei suę defendit.Quis igitur negare p̃t, quin propriã causam agat. Hæc sint dicta ad robur eius, quod notaui in clem. constitutionem. in prin.5.gl.vbi exemplum posui de contemptu.Adde Old.consi.183.incip. ꝙ prosequẽs contemptũ. ybi, verba supra dicta inuenies. ¶ Et quia j̃.ver.siue igitur. dicit auctor, ꝙ iudex statuit terminũ ad articulãdũ,q̃ro nunq̃d post terminũ articulare volẽs,audiat̃?Distinguũt q̃dã,an sit ad id,uel nõ sit,perẽptorius terminus assignatus: vt audiat̃,si non fuit peremptorius: si fuit, talis non audiat̃ de iure cõi per beneficium restitutionis sic:de restit.in inte.coram.Alij distinguunt causam criminalẽ a ciuili: & in criminali accusatorẽ distinguunt ab accusato:ut accusator post terminum non audiatur:cũ accusatio sit genus illaudabilis intẽtionis.2.q.3.si quis episcopus.Facit C.qui accu.non pos.si ea lege. ff.de accu.l. cum Titia. Nec hic est locus restitutioni. ff.de min. l.auxilium. Bene facit ꝙ etiam de excipiente scripsi post Compo. de elect. quod sicut. circa prin.vltimæ col.ver.sed pone sicut. In articulis autem accusati reo lueretur hæc ratio.Facit j̃.de accusa.licet. sed distinctio perẽptorij expresse non vr̃ procedere: cũ post litẽ ɔtestatam dicatur oẽm terminum haberi pro peremptorio.Sed in hoc auctor noster variat,vide s̃.de dilat.§.j.versic. & no.& §.uidendum. post princip. & versi. quid si data. cum sua remissione.Adde,ubi plenius hanc addi,inuenies,Old.consi.167.incipien. ante omnia considerandum est.

tur intentio.Et q̃nque assertiones.6.q.vlti.actor.extra eodem ti. ex parte A.ad fi.de quibus aliquid est dicendum.Sciendũ est igit̃, ꝙ sm̃ quorundam morem locorum non fiunt positiones, nec ẽt articuli:sed statim lite ɔtestata,& præstito iurãto,iudex loco positionum & articulorum,reum interrogat sigillatim super quolibet membro libelli:qui si negauerit,interrogat eodem modo testes actoris, super quolibet mẽbro libelli Sed curia Romana aliter obseruat.Nam ibi lite ɔtesta. & præstito iurãto, actor suas format positiones,quas facit de mente libelli,dicens:ponit T.&c.ut dicemus j̃.in titu.de positio §.v.Quòd si eas reus negauerit, format,& dat articulos in scriptis ad instar positionũ,dicens:Intendit probare T.&c.Quidam aũt breuius se expedire uolentes, dicunt sic:Ponit T.& probare intẽdit,&c.& tunc positiones negatas dant pro articulis.prædicta ɔsuetudo probat̃ in præ.dcre.præsentium.&c.per tuas.C.de excep.si quidem. ff.de iureiur. si duo.
2 § Iulianus.† ¶ Eodem ẽt mõ reus format,& dat in scriptis positiones & articulos,super eo quod ad suam defensionẽ probare intẽdit.Expedit enim fieri articulos,& etiã uerbo proponi:ut appareat super quo testes producent̃,& deponent: vt s̃.§ j.ver.item,ꝙ deposuit.& C.qui legit.ꝑso.l.fi.ibi:obreptitia,&c.& ut melius testes examinentur,& ut uideatur an sint pertinẽtes,& qualiter super eis sint interrogatoria formãda:ut ext.de testi.ad hoc.alias incipit,præsentiũ.lib.6. Nam quandoq; aliqua petita in genere,in articulis specificantur:ut no.j̃.de lib.concep.§.fi.uer.cautus etiã sis.vnde sæpe plura ponuntur in articulis, q̃ in libellis: vt patet j̃.
a in forma articulorum.[a] † ¶ Si tamen non dentur articuli,vbi nõ
3 est de consuetudine, ꝙ dentur, non credo esse peccatum. Nam sm̃ loci consuetudinem iudicandum & procedendum est. extr. de eo qui mit.in pos.causa rei ser.cum uenissent.11. dist.in his rebus.12.dist.scit sancta ext.de consue.ad nostram.de proba.sicut. Quod aũt articuli dandi sint,& in scriptis, dixi s̃.§. qualiter autẽ. in prin. & ver. deinde. Siue igitur actor, siue reus probare intendat, iudex eis terminum statuet ad articulos formandos: quibus exhibitis fiet parti alteri copia, vt uideat an sint pertinentes, uel non: & utrum contingant negotium, de quo agitur: ut extr.de proba.cũ causam, quæ. quod dic secundum papam, ut in præ.c.
4 per tuas.& s̃.§.qualiter aũt.in prin.† Non enim debet quis ad ꝓbandũ admitti,quod probatum non releuet causam suam. C. de proba.ad probationem.j.ext.de off.dele.cum contingat.in fi.cũ suis concor.Quandoque tamen causa litis abbreuiandæ,cum articuli sunt obscuri, uel longam recipiunt disputationem, iudices eos admittunt,saluo iure impertinentium:sicut & positiones, ut
b dominus meus in præ ca.per tuas. Bononiæ[b] tamen non fit parti,sed solum iudici,seu tabellioni copia articulorum quos intentionem uocant: sed solum uerbo parti dicitur: ad quam quidem intentionem sibi uerbo tenus dictam formant interrogatoria hi, contra

a Articulorum. ¶ Et clem.de ver.sig.sæpe.ver.& quia. dicit articulos dari ad clariorem probationem.

b Bononię. ¶ In foro seculari,dixit Aegid.ea.l.de ecclesiastico dixit contrarium.Sed possibile est,ꝙ sic seruabatur suo tempore: sed hodie seruatur cõtrarium in utroque foro:quia dantur articuli in scriptis parti, contra quã, ut formet interrogatoria.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

contra quos testes inducuntur. Et no. quod articuli & positiones utriusque partis debent simul procedere: & tamen una pars dicit articulos suos esse probatos: & ideo partis alterius articulos non esse admittendos: non audietur imo admittetur ad probandum illos: dum tamen ei non obstet testium publicatio, uel aliud huiusmodi: ut infrà, §. satis. uersi. nec etiam. & uer. quod autem. In tempore disputationis iudex uidebit, cuius partis validiores erunt probationes. C. de edic. diui Adria. tol. l. fin. circa medium. & in auth. de testi. §. si uero. colla. 7. ubi dicitur, procedat quidē testatio: hoc
5 autem in tempus disputationis referuetur. † Prius enim debet constare de facto, quàm disputetur de iure: ut j. de disputa. & allega. §. nunc uidendum. in prin. ¶ Quod si ille dicat, quod licet articuli partis alterius pertinentes sint, ipse tamen alia probabit, uel incontinenti offeret se probaturum, per quæ quasi totum determinatur negocium, propter quod probat per eum circa suam exceptionem tantum cognoscendum, & tractandum esse. Respondebitur, quod hoc locum haberet. si sic allegans confiteretur intentionem & articulos alterius partis: vt C. de excep. si quidem. ubi dicitur. Si uero de hac confitendo te exceptiones: munitum proponas: de hac tantum agi conuenit. Ad idem extra. de excep. cum uenerabilis. uersic. intelleximus. secus si negat. Si enim per talem modum excluderentur articuli partis alterius, sic approbarentur
a probationes istius circa negotium principale [a]. quod quidem fieri non debet, nisi in sententiæ prolatione: & sequeretuur etiam inconueniens, quia ante conclusionem, & ante diffinitiuam per interlocutoriam negotium principale determinaretur: cum tamē iudex nulla diuulgatione debeat promere animi sui motum circa negotii decisionem ante sententiam: ut C. ad l. Cor. de fal. ubi. Cæterum ubi articuli dicuntur esse impertinentes, & propter hoc repellendi: si iudex inuenerit sic esse, eos cassabit: ut in præd. l. ad probationem. & in præ. decre. cum contingat. ff. de interrog. act. si sine. §. si peculio. & l. filius cum patre. & tunc diffinitiua sententia se-
6 cundum iuris tramites subsequetur. † ¶ Item agens contra possessorem ecclesię, uel alterius rei, debet articulos formare, & docere de iure suo, nec potest articulos, uel positiones facere contra reum possessorem super iure illius: quia & si ille nullum ius habeat, tamen absoluetur actore non probante: ut vi. q. ult. actor. extra, de cau. pos. & proprie. cum ecclesia. & de iureiur. c. fi. Vnumquemque enim de iure suo, non de alieno experiri oportet. ff. si
b ser. uen. loci corpus § competit. ff. si usus fr. pet. l uti frui [b] ext. de
c concess. præben. post electionem. ubi obtinuit ille H. quia possidebat: & aliter non ostendit de iure suo [c]. † ¶ Sed pone, ago contra
7 re possessorio, quia me ecclesia spoliasti: do in cā articulos, qualiter illam ecclesiam possidebam, & qualiter me illa spoliasti: & ad colorandam meam possessionem do articulum quod eā possidebam ex collatione talis episcopi, & sic tango petitorium: quæritur, an sit talis articulus admittendus? Et uidetur, quod non. C. qui legi. per so. l. fi quia causa possessionis nihil habet commune cum proprietate: & diuersę sunt. ff. de excep. rei iud. & an eandē. ff. de acqui. pos. naturaliter. §. nihil commune. & l. permisceri. Itē cum non agatur de proprietate, etiam si ea nō staret, super ea nō pnunciabitur, ut dicā. Ergo nōdebet ad probādum admitti, quod probatū non prosit. ut dixi. Sæpe tam en de mandato domini Clementis papæ IIII. tales articulos admittimus ad possessorium colorandum. arg. extr. de prob. licet. non ad alium effectum: quia nō
8 ad aliud, scilicet ad proprietatem, est actum. † ¶ Et de qua re iudex cognouit, de illa, & non de alia pronūciabit. ff. de iudi. de qua re. ext. de simo. licet Heli. Maxime autem hoc locum habere potest in beneficiis, quæ non possunt possideri sine canonica institutione extr. de instit. ex frequentibus. 2. qu. j. legum extr. de eo qui mit. in poss. cum qui. li. vi. Ad hoc facit, quod no. s. §. j. uer. item q̄ depositum. & seq. imo etiam dicunt quidam, q̄ non debet in beneficiis ecclesiasticis fieri restō: nisi is, qui petit restitui, prius ostendat de sua canonica institutione, siue de titulo suo: vt 3. q. j. c. Deus. argum. §. patet. & in proxima concor. licet aduersarius ei de proprietate referens quæstionem audiendus non sit: ut ext. de restit.
d spol. in literis. ubi de hoc secundum Papā [d]. Approbatis enim articulis & examinatis dabit pars aduersa interrogatoria contra testes, de quibus j. proxim §. dicam. Porro articuli, ex quo in curia Romana probati sunt ei, cui testium receptio super his committitur secundum formam traditam, s. eod. §. qualiter. uersi. potest etiam nullam super his contradictionem, uel disputationem, admittet: ut in præ. decr. præsentium. §. postea. argu. C. de testam. omnium. 35. q. 9. Apostolicæ ext. de iudici. cum uenisset. 24. q. j. arre
9 cta. ext. de confirm. uti. c. i. & 3. † ¶ Sed pone, auditor generalis patrie domini papæ interlocutus est remissionem in aliqua causa faciendam in Hispaniam, uel alio super probatione alicuius exceptionis peremptoriæ, uel etiam negotii principalis: ut in præ. decre. præsentium. & de proba. licet. dati sunt articuli, & conuentū est de loco, & de iudicibus inter partes: post hoc is, contra quem dati sunt articuli, dicit eos obscuros & declarandos per iudices interrogationum: ut extra de fide instrumenti. cum Ioannes. prope fin. Respondetur, quod auditor non potest amplius interrogare, argum. extr. de offic. de leg. in literis. Sed coram examinatoribus testium declarabuntur: dic quod hæc coram auditore ipso fient, qui claros & examinatos debet articulos mittere: nec examinator testium super his aliquam disputationem admittet, ut prædixi: & sic obtinuit. & argum. hoc in præd. ca.
e cum Ioannes. prope fin. & ff. de testib. curent [e]. Consulo autem, quod in libello & articulis pauca necessaria ponantur: ut quis à probationis superfluæ onere releuetur: & quæ probabilia uidebuntur: quæ dic, ut infrà. de libello. concepti. §. fina. uer-
10 sicu. & in summa. † ¶ Est autem ut plurimum utile producenti testes, dare articulos, super quibus intendit eos producere. Non enim iudex, nec etiam sunt semper testes ita instructi & de facto & de iure, quod sciant de omnibus necessariis respondere. Ei autem, contra quem producuntur, non est multum utile, nisi quo ad hoc, quia eis scriptis melius sciet interrogatoria formare, & contra intentionem producentis se discretius præmunire. Horum etiam articulorum seu capitulorum præbendorum expedit fieri copiam partibus: ne postea passim andiantur, dicentes fortè quod testes super eis deponere, seu interrogari non debuerunt. Sed licet id non fiat, nihilominus ualet eorum receptio. Audietur tamen libere contradicens, & disputans super eorum impertinentia. Vt autem, quæ diximus, ex-
f emplo subiiciamus, nota, quod quandoque [f] quis uult probare, quod aliqua ecclesia est ei subiecta, uel debet sibi subesse. Quandoque mulier uult probare matrimonium: quia contraxit cum Titio, quem petit in uirum. Quandoque aliquod monasterium uult probare, quod bona Titii spectant ad ipsum eo, quod est, uel fuit monachus, & professus eius. Quandoque quis uult probare exceptionem, quam proposuit contra testes. Quandoque agit quis rei uendicatione ad rem: & sic de aliis exemplis. In quolibet ergo casuum præmissorum articulum formemus. In primo autem casu concipe libellum, ut no. infrà. de maio. & obed. uersic. episcopus autem. super quo titulo articuli sic formantur:

11 FORMA articulorum. † Intendit probare talis episcopus Biterren. seu procurator eius, contra P. quod ipse habetur ab omnibus habitatoribus eiusdem diœcesis pro episcopo. Item, quod possidet iura episcopatus, administrat, & agit, & contra-
g hit ut episcopus: sed de his duobus non est uis [g]. Item intendit probare, quod dictus P. se gerit pro rectore talis ecclesiæ. Item, quod dicta ecclesia est intra fines Biterren. diœcesis sita. Item intendit probare, quod dictus P. predecessores eius, qui pro tempore ibi fuerunt, consueuerunt eidem episcopo, & eius prædecessoribus, qui fuerunt, pro tempore, manualem obedientiam facere. Item, quod episcopus Biterren. ibi consueuit rectorem instituere & destituere. Item, quod ipse P. & alii, qui fuerunt pro tempore rectores eiusdem ecclesiæ consueuerunt accedere ad synodum Biterrensem temporibus consuetis. Item, quod ibi consueuerunt uenire

ADDITIONES.

a Principale. ¶ Et manifestaret iudex per eum esse probatum.

b Vti frui. ¶ Ad idem ff. fa. ercis. l. his consequenter: & ibi no. & ff. si ag. uecti. l. 2. ff. qui po. in pig. ha. l. si prior. §. si simpliciter & ext. de rescrip. olim. & vide. j. de emphyt. §. fi. uer. 66.

c Iure suo. ¶ Ver. ille debet intelligi, quando articuli, quos format actor de iure possessoris, non fortificant ius actoris. Eo enim casu, quo fortificant, certum est quod licite format articulos super eo. Pone exemplum, antequam collatum esset actori beneficium, quo possessor fuerat à iure, uel homine priuatus: super hoc habet necesse formare articulos per quos appareat beneficium uacasse. cum alias sibi facta collatio non tenuisset, de concess. præd. capit. 2.

d Papam. ¶ Et eo. tit. ex parte. vbi scripsi in gl. quasi dicat, vltra medium. & uide quod no. in cle. de causa pos. c. uno in ult. gl. ¶ Adde per Io. And. in rub. de rest. spol. in addi. & Lapum alleg. 25. Et an sufficiat ad restitutionem confessio aduersarii titulum confitentis, do. de Rota. consi. 401. & 405. tenent, quod sic. in odium spoliātis: & quod petens se restitui, non sit audiendus. nisi doceat de canonica institutione, uoluit Old. cons. j. Adde tu quod in causa spirituali non restituitur spoliatus, nisi probet titulum coloratum. Do. de Rota in antiq. decico. delxxix. Item adde, quod spoliatus restituetur hoc casu probando sibi possessionem traditam per clauium traditionem. Idem do. de Rot. in antiquis decis. 717.

e De testi. curent. ¶ De positionibus, uide, idem j. de positioni. §. v. uersicul. item scias.

f Quandoque. ¶ Secundum Bonagui. & Aegid. quorum fuerunt exempla consequuntur.

g Non est uis. ¶ Et Bonagui. illos non posuit. & uide quod s. dixi. tum etiam.

venire ꝑ scripturis ꝑ chrismate, ꝑ baptismo, & ꝑ capitulo cele-
brandis. Itē ꝙ tanto tempore uenerunt, ꝙ de eius ɔ̃rio memoria
non existit. Itē intendit probare, ꝙ sententias excōicationis, sus-
pensionis, & interdicti in dictum rectorem, & eius prædecesso-
res, & ecclesiā ipsam latas ꝑ tempore à dicto episcopo & eius ꝓ-
decessoribus, ɔsueuerūt inuiolabiliter obseruare. Item, ꝙ iidem
episcopi ibi ɔsueuerunt corrigere, reformare, visitare, procura-
tiones recipere absque aliqua ɔ̃dictione: & sic ꝑ aliis. Item inten
dit probare ꝙ de premissis omnibus & singulis est publica vox &
a fama [a]. Hæc probatur ext. de maio. & obedi. his quæ. ext. de off.
ordi. ɔquerente. ext. de capellis mona. c. 2. & in multis aliis. ext. de
resti. spo. olim inter. Et aduerte, quia quoties immutatur genus
b articulorū, toties repetunt illa uerba, Itē intēdit probare. [b] † ¶ In
12 secundo vero casu ɔcipe libellum, vt j. de spons. §. sequitur. & sic
formabit articulos. Intendit probare Berta, ꝙ die talis anni, ipsa
& Titius in domo, uel loco tali ɔuenerunt: in quo tales & tales e-
rant præsentes. Item intendit probare, ꝙ idē Titius eā desponsa
uit. Itē, ꝙ eam desponsauit per uerba de præsenti. Item, ꝙ eā sub
arrhauit, annullū in eius digitum immittēdo. Item, ꝙ ɔ̃xit matri
monium cum ea. Item, ꝙ dixit in hūc modum: accipio te in meā
vxorem, & ꝙ ipsa immediate respondit: & ego te recipio in meū
virum. Item intendit probare, ꝙ de his est publica vox & fama. ꝓ-
missa ꝓbantur ext. de sponsa. si inter. & c. cum in tua. & c. ad id ex
tra. de despon. impu. c. fi. ext. de re iud. tenor. ext. despon. duorū.
c. j. & c. licet. ¶ Si vero Berta velit agere possessorio: vt j. de spōsa.
§. & porro. formet articulos qualiter ipsa fuit in possessione, vel
quasi ipsius viri: & qualiter ipse vir eā traduxit ad domū: & eā vt
vxorē tractauit in domo, lecto, & mensa, & de tpe cohabitatio-
nis: & qualiter se nominabant, & cōiter, habebantur vir & vxor
& qualiter eā a se abiecit. & qualiter ɔmodo huius possessionis
eā destituit, siue spoliauit: & qualiter diu cohabitauerunt, vt dixi
13 † ¶ In tertio quoq; casu sic formabit. Intendit ꝓbare talis, ꝙ ip-
se est abbas Villæ magnæ. Itē ꝙ habetur cōiter ab omnib. pro ab-
bate, Itē ꝙ agit, ɔ̃hit, & administrat, vt abbas. Sed iste non erunt
necessariæ, nisi de hoc ɔ̃ ipsum exciperet. Itē intēdit ꝓbare, ꝙ T.
fuit monachus eiusdē monasterij. Itē ꝙ illud fuit ingressus. Itē, ꝙ
ibi ꝓfessionē fecit in manib. prioris vel abbatis. Itē ꝙ ibi vixit vt
monachus, & habitū monachalē gestauit. Item intendit probare
ꝙ in ipso ingressu se & sua oīa expresse obtulit Deo, & ipsi mona
sterio. Itē intendit probare, ꝙ tempore sui ingressus, talis fundus
ab eo possidebat. Itē, ꝙ ipse eū tunc, vt proprium possidebat. Itē
intendit probare, ꝙ de prædictis omnibus & singulis est publica
uox & fama. Præmissa probātur ext. de renuncia. ex transmissa.
C. de sacrosan. eccl. auth. ingressi. xix. q. ultima. si qua. ext. de suc-
ces. ab intesta. c. fina. de probationibus, in præsentia. ext. de regu-
14 la. cum scimus. & cap. porrectum. † ¶ In quarto sic formabit: de
c quo habes infra, eo. §. sæpe. [c] Intendit probare, quod talis testis ɔ
d tra se inductus erat tempore depositionis [d] excommunicatus. I-
tem, quod erat pauper. Item, quod erat propter paupertatem su
spectus. Item, quod causam istam reputabat suam propriam. Et
sic de aliis exceptionibus supra. in §. j. positis, cum suis concordā.
15 † ¶ In quinto concipe libellum, vt infra, de causa possessio. &
proprieta. §. notandum. uersic. aliæ sunt. & tunc sic formabit arti-
culos: Intēdo probare quod talem fundum à Titio emi. Item, ꝙ
tali tempore emi. Item quod pro tanto pretio. Item, ꝙ talibus &
talibus præsentibus. Item, quod idem Titius mihi eum vendidit.
Itē, quod eum mihi tradidit. Item intendo probare, ꝙ ipse est pa-
terfami. Item, quod est talis persona, quæ potuit vendere. Itē, ꝙ
dictum fundum tenui & possedi. Item quod eum detines. Vel po
tes probare tibi fuisse datum, uel præscripsisse: uel ad te ex patris
successione pertinere: & sic de similibus. Hæc probantur infra. §.
16 nunc tractandum. uer. viso. & sequenti. † ¶ Reus quoque, qui
vult testes actoris reprobare, sic formabit articulos: Intendit pro
bare P. quod A. & B. testes contra eum ab H. in causa tali produ-
cti sunt, & erant infames tempore suę depositionis. Item, quod
erant infames ex tali causa. Item, quod erāt periuri. Itē, quod de-
ierauerunt in tali causa, vel non compleuerunt quod iurauerunt
& sic de aliis: vt infra, sæpe uersicu. hac igitur. Et hoc sufficiat ex
empli gratia posuisse: nec enim est hic amplius immorandum.
17 † Nam cum plura sint negotia, quam uocabula: vt ff. de præscrip
tis verbis. natura & extra, in proemio. in principio: non possu-
mus in singulis casibus articulos formare. Et infra, per totum tra
ctatum libellorum positiones inuenies formatas, quæ in modi-
co ab articulis distant, vt prædixi. De quibus etiam positionibus
tractatus j. subiicietur specialis: & secundum negotiorum uarie-
tatem studiosus aduocatus articulos variabit, & minuet, & addet
18 prout negotio viderit expedire. † Hoc quoque animaduerten-
e dum est [e], quod articuli per uerba affirmatiua fieri debent, non ꝑ
negatiua: quia negantis factum, aut cursum causarum, nulla est di
recta probatio. ext. de electio. bonæ. j. ext. de probatio. quoniam
contra. de recunciat. super hoc. in fin. vi. quæstione ultima. actor
quæ est C. de probatio. quod dic vt j. de probatio. §. primo. Hoc
etiam not. quod in articulis & probationibus. possum declarare
colorare, specificare, & ampliare quæ in petitione continentur,
substantia non mutata. arg. ext. de appell. constitutis. prope fi. &
de fide instr. cum Ioannes. & de re iud. abbate sane. § fi. lib 6. & s̄.
f ver. sed pone, cum multis similibus [f]. † Itē articuli non sunt sub-
disiunctione formandi: nisi forte vbi agit de alieno facto, in quo
probabilis est ignorantia: vt ff. de iuris & facti ignoran. regula. tūc
enim possunt sub conditione formari. argumen. ext. de in integ.
restit. constitutus. Et no. secundum papam ext. de rescri. ex parte.
& de præscri. auditis. Illud autem nō est omittendum. nam si de-
disti articulos, super quibus testes debent examinari: & aliquis ex
illis articulis dolo seu incuria iudicis sit omissus, quod præsumi-
tur ex eo quod super illo testes non deposuerunt: publicatis atte
stationibus possunt te petente iterum testes super illo requiri.
Nec obst. testium publicatio: nam nouus censetur articulus, &
non vetus. argument. extra, de testibus. per tuas. ut infra, § satis
vtiliter. varsicu. nec etiam. & uersicu. quod ergo. Si autem ex cer
ta causa iudex omittit interrogare, puta quia non debet: tunc eti
am si pars ab initio super capitulis seu articulis eos interrogare
petiit, non tñ iterabit interrogatio. Sed si capitula ipsa essent par
tib. præsentib. approbata, & postmodum aliqua esset omissa, bñ
g iteraretur interrogatio super illis, vt dixi g. De interrogationib.

ADDITIONES. autem,

a Et fama. ¶ De hoc articulo omisso in examine, vide ꝙ dicam in fine.

b Probare. ¶ Et concord. j. §. proxi. uer. is quoque. De hac dictione item, disputauit Iac. de Bel. quod vide in authen. vt cum de appel. cog. in 3. membro quæstionis.

c §. sæpe. ¶ Vers. hac igitur uia.

d Depositionis. ¶ No. hoc verbū quod pluries repetitur in uers. s̄. proxi. allega. & j. vers. 2. ꝙ facit ad quæstionem notatam. s̄. §. 2. uer. quid si testis. Et ꝓ solutione mea, ad quam ibi remisi. Item non putes, quod in hac exceptione uel intentione sufficiat ista generalis locutio: licet facienda sit specificatio. Et videbis. infra. de except. §. uiso. uer. sed quoniam. & infra. de positio. §. v. post princ.

e Animaduertendum est. ¶ Secundum ipsum Bonagui. & Aegid.

f Similibus. ¶ Plus dico, ꝙ qui per lapsum termini articulos nouos dare nō potest, datos poterit declarare. Nil enim nunc dat, qui datū declarat. ff. de testa. heredes. §. j. & ibi cōcor. in vlt. gl. Facit ext. de dila. literę. Sic ēt uidemus in iudice, qui suā sententiā reuocare non potest. C. sen. rescind. nō posse. l. 1. & de sen. & interlo. l. post sententiā. quā tamē declarare & interpretari potest. Et de hoc in præ. §. 1. in gl. pen. De hoc ext. de postul. c. 1. in gl. nota q. & scripsi de ver. sig. olim. s̄. uer. aperiendū. Et id uerū, durante officio, ut scripsi eo. tit. ex parte. tertio, in ult. gl. Plus dico, ꝙ etiam illa declaratio hic est implicita articulo, ꝙ una cū illo fingitur manasse. Bene facit ff. de hære. inst. l. asse toto. vbi nominatus in codicillis cēsetur in priori testamento institutus. & ibi quęre concordantias in vlt. gl. & in l. si ita scripsero. ff. de cōd. & dem. Bene facit in auth. de filiis ante do. instr. na. ante fin. vbi interpretatio respicit ius interpretatum. Hinc est, ꝙ declaratio ɔstitutionis, ad tempus constitutionis refertur: in prorogatione secus. Sufficiat decr. ɔstitutionem. de regu. j. resp. lib. 6. Siue igitur declarans dicatur implicitū declarato siue dicitur connexum & vnitum, siue dicatur cōsequens vel depēdens, omni casu dicetur tēpore primi responsi emanasse. Et ad hæc tria facit 8. dist. quo iure. in ul. gl. cum iuribus ibi allegatis. Resumēdo primū de implicito bene facit ff. si ex nox. cau. ag. l. l. fi. de pact. iuris gentiū. §. dolo malo. in fi. de iureiur. l. si duo patroni. §. si quis iurauerit. & §. seq. Ad secundū de cōnexo & unito, ext. de ɔsti. trāslato. ext. de appel. c. pe. C. de diuer. rescript. l. 1. Bene facit C. de nat. liber. auth. itē si quis. ff. de dam. infect. l. si finita. §. ex hoc edicto. Ad tertium de consequente, uel pendente facit de ɔsti. nam concupiscētiam. ubi ɔcordātiæ in gl. arg. ff. de acq. hæ. si q̃s heres. 1. resp. in fin. ibi: sunt em̄ appendentiæ, &c. & C. de lati. lib. tol. l. vna. §. sed & si quis homini. Ex his concluditur, quod prædictorum quodcūque sumatur hic declaratum, nō dicitur habere temporis diuisionem à primo resp. sed censebitur tunc factum. Simile de temp. ord. literas. & quæ dicta sunt de articulis, dicta etiā circa positiones intelligas. ¶ Adde, quod pro hoc facit quod consuluit Ange. cons. ccvi. incip. inter ordinamenta. quod si per aliquam ciuitatem ordinatum sit imponere impræstantias pro tribus vel quatuor annis futuris, secundum quod eueniet, absque declaratione: & imposita prima impræstantia ante q̃ veniat secūda, aliquis decedens bona sua relinquat pio loco: q̃d si deinde fiat declaratio dictarum impræstantiarum, quod nihilominus bona sunt obligata impræstantiis: quia hæc declaratio trahitur ad tempus, in quo impositæ fuerunt impræstantiæ: licet in confuso. alle. & ipse l. asse toto. & l. hæredes palam. & l. institutio talis. de condi. & demon.

g Vt dixi. ¶ Disputauit dñs meus in legib. de accusatore. q̃ duos articulos formauit ɔ̃ accusatū. Primā sup crimine per eū cōmisso: 2m sup famā. Testes deposuerunt sup primo tm̄, super quo solo fuerunt interrogati testes in fine dicti sui, dicentes se nil plus scire: post publicationē accusator petit eos interrogari super 2o articulo de fama. opponitur, ꝙ ꝑ illa uerba q̃b. dixerant se nil plus scire, vñr deposuisse sup articulo famæ: q̃rebatur q̃d iuris? Et tenuit illos interrogari debere. Faciūt supradicta alle. ff. de arbit. qualē. §. sed si de plurib. & l. quid tm̄. in prin. sicut ēt iterato deponit, q̃ obscure deposuit. ext. e. tit. cū clamor. Ad ɔ̃riū respondet, ꝙ ꝑ illa gñalia uerba nō ꝑt dici deposuisse sup eo, de quo non fuit interrogatus. Intelligūt ergo dixisse nō plus scire, s. de veritate criminis, sup quo deponebant. Nō obst. ꝙ allocuti fuerint producentē: q̃a illud ꝓcedit, cū primū dictū corrigunt. s̄. §. 1. uer. itē, ꝙ testes. hic aūt supplent omissū. Nec obstat timor subornationis, qui ꝓcedit ꝑ publicationē examinatiōis, & interrogatoria examinata: vt dixi e. ti. fraternitatis. in 7. q. hic uero sup illo capitulo examinatio nō est fcā vnde nō plus timetur subornatio, q̃ in prima ꝓductiōe, cū quo ad illud ista uere sit prima. Ad casum facit ꝙ nota. j. parte 3. de noto. cri. § fama. in fin.

autem, quæ fiunt super circunstantiis non contingentib. principale negotium, si omittantur, quid iuris sit, dicam j.§. proximo, ver. item caute. Qualiter autem in causa inquisitionis formabitur inquisitorium, dicam j.§. nunc tractandum. ad finem.

SVMMARIVM.

1 *Articulis in iudicio datis, petere debet is, contra quem testes super eis examinari debet, terminum ad danda interrogatoria.*
Interrogatoria quæ sint.
iuris necessitati non subijcitur, quicquid iudicis potestati permittitur.
2 *Iudicis religio debet supplere, quod à lege censetur omissum.*
3 *Dilatione ad danda interrogatoria habita, debet aduocatus illius, contra quem agitur, articulorum copiam contra se datorum habere.*
4 *Interrogatoriorum super articulis quorundam agentium in §. nunc videndum. descriptis forma.*
5 *Interrogatorium in casu quo agitur de contractu matrimonij, quomodo possit formari.*
6 *Interrogandi modus, ubi agitur de venditione, qui sit.*
7 *Quæstionum genera sunt duo.*
8 *Interrogatoria generaliter fiunt in omnibus causis circa psonas & dicta.*
9 *Danielis exemplum de interrogando de loco, in quo id, de quo agitur, factum sit.*
10 *Interrogatio facienda est de tempore, quo id, de quo agitur, actum sit.*
11 *Testes deponentes de facto successiuo, non habent necesse ad idem tẽpus se referre.*
12 *Testes probare & concordare debent de tempore, vbi tempus est de substãtia contractus.*
13 *Probare volens iurisdictionem, & per testes eam exercuisse, licet discordent in tempore, loco, & causis, &c. non nocet.*
14 *Recordari tenetur testis de loco & persona melius & expressius, quam de tempore.*
15 *Iudex omnibus modis debet inuestigare veritatem & falsitatem.*
16 *Testes diuersi sunt concordandi si fieri potest.*
17 *Testimonium de diuerso tẽpore vel loco nocet, vbi factũ est irreterabile.*
18 *Consona interrogationi quæ sint.*
19 *Interrogatoria circa personas testium, quomodo fieri debeant.*
20 *Testis interrogandus de alicuius percussione, de quibus fieri debeat interrogatio.*
21 *Dans interrogatoria, mutare debet verba, quoties mutatur genus articulorum.*
22 *Testis an possit de proprio vitio interrogari, videlicet an sit peccato irretitus, per quod testificari non possit.*
23 *Principalis interrogatus de infamia testis, quem produxit, an respondere teneatur.*
24 *Iudex debet aflutiam quorundam aduocatorum, testium dicta annihilare volentium repellere.*

¶ De interrogatorijs

6.§. Iam de interrogatoriis videndum restat. Sunt aũt interrogatoria, interrogatiões, quas pars uult fieri sup negotiis, circunstantiis, testibus contra se inductis, ext. eo. ad hæc. alias incipit. præsentiũ. §. testes lib. vi. & cap. per tuas. & de his nõ debet dari copia parti testes producẽti, propter periculũ
a subornationis, secundum Vber.[a] Vinc. & dominus meus idem
b notãt in præd cap. per tuas [b]. Potest etiam esse & alia ratio: quia ipsa dãtur ad instructionem examinatoris: qui si interrogauerit super alio quam debet, non fit in hoc partibus præiudicium. ar.
c ff. de interro l. fi. Papa dicit, quod si iudex [c] faciat parti copiã, non peccat: sed facere non tenetur. Secrete ergo dabuntur iudici: & iudex per se, uel per assessorem eas corriget, & superfluas rescecabit
d vt iam j. versic. fin & si qua illis desint, ex officio suo supplebit, [d] arg. C. vt quę desunt aduoc. par. iu sup. l. vnica. ext de postula. pla. bonæ. j. Ad officium enim eius specialiter pertinet testem interrogare, & de circunstãtiis veritatem inquirere diligenter: ut j.
1 eod. § proxi. per totum. † ¶ Datis igitur articulis, de quibus s. proxi. diximus: is, contra quem testes super eis debent examinari, petat terminum ad danda interrogatoria, & talis dilatio ei dãda est
e quia sic est de consuetudine introductum [e]: quæ est legum interpres, ext. de consuetu. cum dilectus. ff. de legib. l. si de interpretatione. 11. dist. in his rebus. licet hoc non sit expresse iure cautum. Nõ enim quicquid iudicis potestati permittitur iuris necessitati
2 subiicitur. ff. de iudi. l. non quicqd † Imo quod à lege omittitur, à iudicis religione suppletur: ut ff. de re iudic. si se non obtulit. §. si quis. & ext de exce. exceptionem. Vel dic, quod satis talis dilatio
f à iure dari conceditur, ex quo facultas dandi interrogatoria suadetur: vt in præd concor ad hoc [f] & capit. per tuas. Nec enim in mora modici temporis est periculum. ff. de iu. l. si debitori Modi
g ca tamen erit, ne pars producens grauetur in exhibendo [g] testes & huiusmodi. Quandoq; tñ articuli formãtur, & interrogatoria dantur, priusquã testes producantur: & tũc non est periculum, ꝙ malitiosa mora fiat in interrogationibus formandis. & sic in cu-
3 ria Romana seruatur. † ¶ Habita ergo dilatione huiusmodi, aduocatus eius, contra quem testes, seu articuli dantur, habeat copiã articulorum contra se datorum. s. §. prox. versi. siue igitur. & eos
h velut speculum diligenter intueatur [h]: & ex his sua formet interrogatoria: sicut & arbiter compromissum inueri debet, ne quid vltra illud faciat ff. de arb. non distinguemus. §. de off. & §. arbiter. Si enim super aliis, quæ ad causam nõ faciunt, interrogari petat, vt sæpe uidi fieri, non auditur, nec valeret: quia super hoc testes deponerent non iurati ext. de testi. c. de testibus. Imo iudex illud ex suo officio, & quicqd supernacuũ repererit, cãcellabit: ut 77. dist huius. ne frustra membranas occuparet. xix. dist. si Romanorum. & omnis superfluitas est resecanda: ut C. de sen. ex breuicu. reci. l. 2. ext. in Prooemio Decretalium. §. sane. C. de no. Cod. fac. l. i. C. de prob. ad probationem. ext. eod. causam. & omnis imper
4 tinentia: vt ex. de testi. præsentium. lib. vi. † ¶ Interrogatorium autem super articulis s. §. prox. formatis, sic scribetur & cõpicitur Forma interrogatorii: Hoc est interrogatorium cõtra testes P. Istud erit loco supracriptiõis deinde subiiciat: Domine iudex ad vestrum spectat officiũ diligenter cuncta rimari, & rerum ordinem plena inquisitione discutere. 30. qu. vlt. iudicantem. extra de fide instrumentor. cum Ioannes. prope finem. Proinde uobis supplico, ut testes partis alterius diligẽter, non personarie, exami-
netis: & ab eis prudẽter sup quolibet articulo q̃ratis de singu
i lis circunstantiis. 23. q. 8. occidit. & extra, cap. cum causam. quæ [i], videlicet de causis, loco, tempore, auditu, visu, scientia, credulitate, fama, certitudine, & aliis: vt in præ. c cum causam, quæ quæratis ẽt de fide testium & conditione: an sint nobiles. uel plebeii: infames, uel irreprehensibiles: diuites, vel egeni, & suspecti: an lucri causa deponant: an sint amici vel inimici alterius partis: an de visu, uel de auditu deponant 4. q. 3. c. si testes §. testium. & 2. q. i. in primis. uersi. sed & de personis Quæratis etiam de rei cõditionibus ext. de lib. obla. c 2. ff. de cen forma. Quæratis etiam, utrum sit de iurisdictione, uel de familia uel commensalis, uel consanguineus producentis: & vtrum doctus uel instructus fuerit testificari, & quam partem mallet obtinere, & de eius ætate: & an concordauerit cum aliis testibus sic dicere: & de omnibus circunstantiis, q̃ possunt & debent animum iudicantis mouere: & de quibus iura dicunt & concernunt à testibus esse quærendum. qui nota. C. de testibus. auth rogati. & de his & aliis iam j. dicetur. ¶ Ad speciem etiam descendatis sic. Super primo genere articulorum primi casus, si testes dicant dictum episcopum communiter haberi à subditis pro episcopo, quæratis quomodo sciunt, & qualiter sciunt, quod administret, possideat, agat & contrahat ut episcopus: & vbi, quando, & in quo eum viderunt haberi & administrare, possidere, agere, & contrahere ut episcopum. Item quibus præsentibus. & quot. arg. vt s. de actore. ver. item contra prelatum. & se. ¶ Item super secundo genere, si testes dicerent dictam ecclesiã esse intra fines diœcesis Biterrens. quæratis qualiter hoc sciunt, quæratis etiam de limitibus diœcesis, qui & ubi sint. ¶ Item super tertio genere, si dicant manualem obedientiam fuisse episcopo præstitam: quæratis qualiter hoc sciunt, & quid sit manualis obedientia: & quando, & ubi, & quibus, à quibus, & quibus præsentibus præstita fuit: & an nomine dictę ecclesiæ, uel alterius præstita fuit, & ubi, & quando, & à quibus, & per quos chrisma, uel alia petita, vel facta fuerunt: quę in eodem genere continentur, & an nomine dictę ecclesię, uel alterius. Si uero dicant se audiuisse, q̃ratis à quo, vbi, quãdo, & quibus præsentibus, & à qbus, & quotties

ADDITIONES.

a Secundum Vber. ¶ vbi sæpius s. dixi in 3. col.
b Per tuas. ¶ Vbi satis dixi super j. gl. Iac. de Ame. in fine sui operis, interrogatoria dixit edẽda per l. 1. §. edenda. ff. de eden. vbi dicit, illa omnia edenda, quæ quis apud iudicem editurus est. Sed dic, vt sequit, q̃ ad instructionem examinatoris dantur: item, edentur cum attestationibus.
c Si iudex. ¶ Innocẽt. non sic expresit de iudice: unde Host. putat eum dixisse de parte. unde vbi supra.
d Supplebit. ¶ Per rationem quæ sequitur, licet Vbert. dixerit contrarium, scilicet, quod debet minuere, non addere: quia illud esset supplere de facto. Hoc dictum Vber. non posuit Io. de Deo in cauil. de testi. ad fi. lib. v. quia si bi non placuit.
e Introductum. ¶ Verba fuerunt Vber. de Bonagui. ubi s. & idem no. e. titu. præsentium. lib. 6. in gl. interrogatoria.
f Ad hoc. ¶ Id est. præsentium. e. tit. lib. 6. & ante illã nõ habebamus textũ, ꝙ pars p̃ quã produceret, tũc daret interrogatoria. & decr. per tuas. quę sequitur, non probat hoc. quæ loquitur de articulis producentibus testes.
g Exhibendo. ¶ Id est, procurando.
h Intueatur. ¶ Verbum Bonagui.
i Causam quę. ¶ Id est de circunstantiis, ergo super articulis, ad quæ probanda producuntur, ab eis quærendum est: sed non debet interrogatorium continere nouum capitulum pro aduersario: puta cum produco testes bandum mutuum: tu petis illos interrogari. an soluerit. De hoc bes facere capitula, & ego interrogatoria super illo.

ties audiuerunt.¶Item super quarto genere, queratis de sententiis, à quo, & ex qua causa, & in quos, quãdo, & qualiter: an ĩ scriptis, uel sine, & an causa expressa, uel non, uel quibus præsentibus latæ fuerunt, & ubi, & qualiter, & quando, & à quib. fuerunt obseruatæ: & quis episcopus, quos uel quem, uel quando correxit, uel reformauerit in dicta ecclesia, & qualiter hoc sciunt. Item si dixerit esse consuetum, uel consuetudinem: queratis quid sit cõsuetudo, & qualiter inducatur, & qualiter dignoscatur, & an idẽ sit consuetudo, quod lex scripta. Item quæ est causa, uel ratio ipsius consuetudinis, & an hodie sit, vel cesset dicta consuetudo, & quot actus eam inducant, & an, & quoties fuit pronunciatum secundum eam, & ubi, & per quos.¶In quinto genere, si dixerit de hoc fore famam publicam: queratis à quo, & ubi, & quoties audiuit, & an illi erant amici, uel inimici, & an bonæ, uel malæ famæ, & quid sit fama publica, & quot homines eam inducãt, & ubi sit publica fama, & an fuit fama publica ante motam litem, vel post.

¶Quid iuris autem sit, cum testis diffinit notorium, uide ĵ. de noto. cri. §. iam de notorio. uer. si uero sint notoria alijs. †¶In secundo uero casu, cum agitur de contractu matrimonij, sic potest interrogatoriorum formari:

FORMA. Domine iudex, &c. vt supra in præcedenti forma, vsque ibi: super primo genere articulorum, &c. Iunge, si dicit quòd ad talem domum, uel locum conuenerunt, queratis qualiter hoc scit, & qua hora, & quo anno, & quo die, & in qua, & in cuius domo, uel qua parte domus, uel loci, vel in qua camera: & an domus illa haberet solarium, vel esset terranea. Queratis etiam de confinibus domus, uel loci. Queratis etiam qui fuerunt præsentes, & an fuerunt plures, quam ipse nominauerit. Si uero extra domum
a fuisse contractum matrimonium, queratis an in uia, uel in inuio.[a] Et si dixerit in via, queratis in qua, de qua parte, uel latere viæ, & de eius circunstantiis. Si dicat, quòd in platea, queratis in qua, vel qua eius parte. & de eius confinibus, & sic de aliis.¶Super secundo vero genere, si dixerit ꝙ eam desponsauit per verba de præsenti queratis quomodo scit, vtrum uisu, uel auditu. Et si dixerit ꝙ visu, queratis utrum in ipso actu desponsationis starent. uel sederent contrahentes: & quibus uestibus erant induti: queratis etiam qua manu, & in quo digito immisit annulum, & an esset aureus, uel argẽteus, uel qualis, an cum lapide, uel sine, & an ipse, uel alius immisit. Si dixerit quod audiuit: queratis vbi, & à quibus, uel quibus præsentibus, & quando: utrum ante litem motam, uel post audiuit. Queratis etiam de verbis, quibus dicunt per uerba de præsenti contractum esse: & quæ sint uerba præsentis temporis, quæ futuri: & quis eorum prius interrogauit, vir, an mulier: & an in ipso instanti interrogationem secuta fuit responsio: & an animo cõtrahendi, vel carnalem copulam extorquendi, uel ludendo uerba ipsa prolata fuerunt: & an aliquis tractatus de matrimonio contrahendo præcesserat uerba illa & an metus uel coactio intercesserit, vel sponte id fecerunt: & an semel, vel pluries contraxerint, & quo anno, & quo mense, quo die, & qua hora diei: & an nouerit tunc, uel modo agnoscit contrahentes. Quod dic, vt supra, §. proxi. versicu. item quod non nouit Et adde quod est infra in versicu. hoc etiam not. & quis erat episcopus tunc, vel Potestas, seu rector loci. Si respondit, quod decem anni sunt: queratis quomodo scit. Interrogetur etiam an alius contractus de præsenti præcesserit illa verba: & an testis sciret aliquod impedimentum tunc fore inter contrahentes: & an ipse rogatus fuit ut ueniret videre quod fiebat.¶Super tertio vere genere, queratis an inuitus, vel uolens eam traduxerit, uel cum ea p seuerauerit: & an eam tenuerit pro concubina vel uxore: an sit impedimentum cõsanguinitatis, uel affinitatis, uel aliud inter eos. & secundum hoc in aliis casibus subtilis aduocatus formabit interrogatoria, prout uiderit expedi
6 re, & negotiorum natura requirit.†¶In quinto autem casu, ubi agitur de uẽditione, interrogetur ubi, & per quem, & coram quibus, & pro quanto, & quo anno, mense, & die contracta fuit uenditio, & an coram testibus fuit facta: & an hoc sciunt per credulitatem, uel famam: uel hoc uiderunt, seu audiuerunt. ext. de fide instrumen. cum Ioannes, & de aliis quæ dicam plene infra proxi. §.
7 versiculo, qui ergo si quis.†¶In summa nota, [b] quod duo sunt
b genera quæstionum.¶Primum, quod fit ad destruendum dictum testis: pura cum quæritur de causis & circunstãtijs: ut infra de scientia & causa scientiæ, & huiusmodi: ut supra §. 1. versicu. item quod interrogatus. Secundum, quod fit ad fundandam intentionem producentis, exceptionem eius contra quem producitur. debet enim dicere pro utraque parte, nisi super certo articulo sit receptus. C. de episcop. & cler. auth sed iudex. 14 quæstio. 5 non sane. Hoc etiam nota, quod ubi dicitur de consanguinitate, testis interrogari debet de auditu, scilicet ubi, quando, à quo, uel à quibus, quibus præsentibus: & an illi, à quibus audiuit, fuissent bonæ famæ, uel infames, amici, uel inimici, & graues uel leues, ante motã
vel post, & quoties audiuit. & sic de similibus: ut ext. de tẽ
s. & c. licet ex quadam. †¶Fiunt autem generaliter in
s interrogatoria, & circa dicta, & circa personas de quo vide ĵ. ver. porro. Circa dicta fiunt, ut interrogentur super quolibet articulo, & super quolibet dicto suo, de causa dicti sui, scilicet, quomodo scit id, quod dicit. quod dic vt s §. 1. ver. itẽ quod non reddit. & ĵ §. proxi. ver. ut autem hoc. & se. Quæri etiã debet à teste, an ipse præsens fuit, nam aliter non probat, quia ne-
c scit.[c] C. e. testium. 3. q. 9. testes. & c. nihilominus. Si uero respondet ꝙ sic, quæratur an uiderit. Potest enim esse ꝙ interfuit, & tamen non vidit: vnde tunc non potest secundum quosdam testificari. quæ dic vt s. §. 1. ver. item ꝙ non perhibet.¶Item quæri debet de recordatione sua, maxime si dicit, quòd non est uerisimile ipsum
d scire, iuxta illud Euangelij: [d] Quinquaginta annos nondum ha-
e bes, & Abraham vidisti. vigesima secunda quæstione. 2. capit. fi. [e] Item quæratur an nouerit eum per quem, uel contra quem indu-
9 citur: ut s. §. 1. ver. item quod non nouit.†¶Item interrogetur de
f loco, in quo id, de quo agitur, actum sit, exemplo Danielis.[a] 3. q. 9. nihilominus. ext. eod. cum causam, quæ. & s. §. 1. uer. item quòd testes. locus tamen non est ad angulum restringendus. arg. ff. de vi
g & ui arma. l. 1 §. ubi autem contra. s. uersus in secundo. [g] An instrumentum debeat locum contractus continere, vide ĵ. in ti. de edit. instru. § instrumentum ergo. uersi. quid si locus. & uide infra, ver.
10 proxi.†¶Item de tempore: ut in præcedenti causam, quæ. eo. tit. ex tenore. 3. quæstio. 9 nihilominus. 4 q. 1. c. si testes. § in testibus. 2. & ext de fide instr. cum Ioannes. 2 q. vlti. c. per scripta. §. libellorum. ff. ad Sylla. l. prius Quod exaudio, vbi quæritur de prioritate uel posteritate actus uel contractus: vt si uolo probare prius me cum Berta, quam cum Titia contraxisse, uel ipsa e contrario. extr. de sponsa. si inter. & de eo, qui dux. in matrimonium po. per adult. veniens. Vel prius me cognouisse Titiam consanguineam Bertæ, quæ me petit in uirum quam contraxerim cum ipsa Berta extr. de præsumpt. tertio loco. extra, de reg. ueniens. de eo, qui cogno. cõ-
11 sanguin. vxo. super eo. & sic de aliis cõtractibus.†¶Licet autem testis

ADDITIONES.

a Inuio. ¶ Bonagui. cuius fuerunt hæc interrogatoria, dixit in uiridario.

b In summa nota. ¶ Vbe. de Bob cuius fuit isse ver. in tra. de testi. 2. col. & per Io. de Deo. lib. 5. eo. tit. in prin.

c Quia nescit. ¶ Io. 2. Quod scimus, loquimur: quod uidimus, testamur.

d Euangelij. ¶ Io. 8. in fi.

e C. fi. ¶ Sunt ibi verba Christi, ad quæ demum fuit illa responsio secuta, quæ in textu non est propter illos, qui deponunt, quòd uidere uel percipere non potuerunt. Ponam hic quæstionem Nicol. de Matha. prolixam, & de facto, quæ talis fuit Actor produxit instrumentum confectum, secundum scripturam nunc sunt 20. an. contra illud reus probauit per testes iam publicatos notarium mortuum iam sunt 22. ann. Actor autem format duo capitula, scilicet, quòd notarius uiuebat, iam sunt anni. 21. & ꝙ testes rei erant minores 22. annis. Reus format capitula, ꝙ notarius erat mortuus, iam sunt 23. anni, & quod testes sui erant maiores 34. annis: quærebat an dictæ probationes, uel ipsarum aliqua sint admittendæ. Dubium facit illa publicatio attestationum, de qua in quæstione. soluit distinguendum in capitulo de morte & uita: & quod si capitulum rei fuit super eo formatum, & de illo testes depositerunt post publicatas attestationes, super directe contrariis: non licebit testes producere. Sufficiat cle. eod. titu. testib. Si vero capitulum non erat de hoc, sed illa verba testium rei fuerunt ad aliud expressa: forsan in redditione causę scientiæ, poterit actor testes producere contra illes, quia nec nouit occulta, nec poterat diuinare. Ad hoc, eod. tit. ubi dixi in cap. series. Aduerte, quia licet hoc dictum fatear in se uerum, non videtur quod huic casui adaptetur secundum membrum distinctionis. Nam reus reprobare uolens instrumentum hoc casu, ut falsum, necesse habuit exprimere, quod mortuus erat tempore quo dicebatur instrumentum confectum: nec fuisset recepta ipsius probatio, dicentis simpliciter eum mortuum: quia impertiuens, & non releuabat. Procederet autem, si simpliciter dixisset instrumentum falsum sine specificatione, & fuisset ad probandum admissus, & testes pro causa scientiæ expressissent mortem notarij præcedentem. Sic puto intellexisse Nico. & plus ad propositum de ætate testium tenuit actorem ad probandum illum articulum admittendum: cum illud non sit deponere super articulis publicatis, sed est reprobare personas testium ut non idoneas, uel dicta ex personis, in quib. impossibile erat cadere scientiam rei, de qua testantur, quod impedimentum etiam per consensum partium tolli non potuit cum deficiat substantia testimonij, s. scientia, non qui dem simpliciter, sed per impossibile. Per quod apparet ipsius nullitas, sicut cum in priuato deficit iurisdictio, & in pupillo. C. de iurisd. omn. iud. priuatorum. ff. de iud. cum prætor. propter quem defectum actus iudiciarius nullus est quæ nullitas omni tempore opponitur. C. si à non comp. iudic. l. 1. & ult. sic in testimonio, cuius subiectum est scientia & præsentia. C. eod. l. testium. ¶ Adde tu, quod testes non tenentur scire subtilitates disputationis, sed rude factum: ut not. Azo in Summa eod. titu. & nor. in l. stipulatio ista. §. hæc quoque. ff. de verbo. obliga. Bald. notabiliter in l. cum mulier. in 15. colum. ff. solu. matri.

f Danielis. ¶ 13. c. ¶ Adde, quando diuersitas loci repellat testem, Bal. cons. 270. 4. libr.

g In secundo. ¶ Dic, quòd secũdum qualitatem testium fit interdum strictior examinatio: ut ĵ. uer. & nota quod.

a testis interrogatus de anno, die, mense, hora, [a] vel consule initi cõ
tractus non recordetur, nihilominus tamen probat contractum:
ut in præ.§.libellorum.& ff.de arbit.si arbiter.& ff.de aqua plu.arcen.l.2.§.antepen.vbi de hoc: & in præd.cap.cum Ioannes. vbi se-
cundum illos testes, qui de his non recordabantur, fuit pronuncia
tum: licet quidam dicant ibi, ideo eis credi, quia de hoc per partiũ
confessionem constitit. Sed quod prius dixi, est verius: veruntamẽ
licet tunc probet contractum, non tamen tempus eius. Vnde si
velit probare tempus contractus, debet testis de tempore contra
ctus dicere: vt in præ. concor. & C. de contrahen. stip. optimam.
ext. de test. ex tenore. ¶ An instrumentum debeat tempus conti-
nere? dicam in prædic.§. instrumentum ergo. versicu. item quod
non est verum. ¶ Si unus dicit aliquid factum esse tali tempore,
alius expresse dicat contra, tunc eis non creditur, quia discordãt:
ut in primis concord. Licet autem dixerim valere dictum testis,
quamuis nil dixerit de tempore: hoc verum est, nisi sit tale nego-
tium, in quo scientia dici, vel horæ exigatur. ff. quod vi aut clam.
l. aut qui.§.1.& in præ.l.optimam. & vbi qui prior esset, potior es
set, ext. de iur. pat. cum autem. uel vbi posterius derogaret priori.
ff. de leg. sed & posteriores. ff. loc. in operis. ff. de pignor. si fundus.
in fin. ff. de d on. inter vir. & vxo. cum hic status. C. de pac. pacta no
uissima. ext. de cele. miss. cum Marthæ §. cæterum. & 13. quæst. vlt.
12 ¶ Et breuiter scias secundum papam, [b] quod tunc demum testes
b necesse habent probare & concordare de tempore, quando tem
pus est de subsstantia contractus: & sic intelligitur. 3. quæstio. 9. ni-
hilominus. 35. q. 6. de parentela. vt patet, si quis eum, qui in contra
ctu, uel instrumento interfuisse dicitur, velit probare illo tempo-
re alibi fuisse. C. de contrahen. & commit. stipul. optimam. ext. de
testib. series. & c. ex tenore. Et patet etiam in eo, qui debet proba-
re se tempore deiectionis possedisse. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. interdũ.
In aliis autem, in quibus tempus, vel locus non sunt de substantia,
non est necesse quod testes probent, uel in causis scientiæ concor
dent: quod dic plene, vt j. de inquisi. §. nunc tractemus. versi quod
13 si ille. ibi: item sufficit, siue eodem. &c. † Hinc est quod si quis vult
probare iurisdictionem, & per aliquos testes probare exercuisse
iurisdictionem in loco, de quo agitur: licet in causis discrepent, &
in loco, & in tẽpore, & in personis, non nocet. Verbi gratia: quæri-
tur à teste, Quomodo scis quod talis iurisdictionem exercuerit: &
respondet testis, quia vidi quod ipse suspendit Ioannem die Lu-
næ. Alius uero testis dicit, quia vidi quod cognouit de tali causa
die Mercurij, & sic de alijs. Idem est etiam, quando decimæ petun-
tur. & unus testis dicit se vidisse, quando actor collegit nomine
decimæ triticum, alter dicit hordeum, alter fabas. De hoc infra de
inquisit.§.1. uersi. quid si unus. Idem etiam est in præscriptione, &
in omnibus similibus, & etiam in cõtractibus: quia si testes, discor
dent de tempore & loco initi contractus, non ualent: quia quasi
de substantia sunt contractus, & eius concomitantia, extr. de sen.
& re iud. abbate sane. in fin. lib. 6 Sed si discordarent in causis, uel
circũstantijs: puta quod unus testis dicit, scio quod talis est in pos
sessione iurisdictionis, quia uidi, quando talis fecit talem iustitiã:
& alius dicit de alio die, & etiam de alia psona iustitiata: bene pro-
bant, quia uterque bonam causam sui testimonij reddit: vt in prę.
versiculo, quod si ille. Alij vero dicunt contra, scilicet quod ubi-
cunque aliquis tenetur aliquid probare, nisi testes de loco, tempo
re, personis, & aliis omnibus concordent, non habentur pro plu-
ribus testibus: ut in prædict. capitul. nihilominus. & omnes sunt
in suis testimonijs singulares. extra, de elect. cum dilecti.
14 † ¶ Et nota, quod expressius & melius tenetur testis recordari
de loco & persona, quam de tempore, quia illa melius tenentur
memoriæ. Tempus enim facile à memoria excidit. argumen. 7.
quæstio. 2. capitu. fina. Hæc notat Papa extra, de accusa. qualiter.
c 2. prope princip. [c] De temporis vero qualitate: puta, an esset sere-
num, vel nebulosum, dies, vel nox. vel de vestium qualitate & co-
lore, quærendum non est. 2. quæstio. 7. d. §. libellorum. ff. de
proba. si arbiter. nisi testis iudici suspectus sit: tunc vero sic. ff. de
testi. l. 3. §. ideoque. & 4. quæstio. 3. d. §. in testib. 2. Nam & tunc
potest quæri de formis hominum, & circunstantijs, & de modo
loquendi, & quæ verba dicta fuerunt: & an simul vel separa-
tim peruenerunt ad locum: & quis prius, & quis posterius
recessit: & an contrahentes starent, uel federent: quis esset
tunc Papa, vel Imperator, vel Rex, vel Comes, & similia: & sic
in sermone capiantur. & ore proprio conuincantur. 5. quæstio. 5.
capitu. qui ambul. §. sed aliud: quo casu iudex eos punier: vt dixi su
15 pra §.1. ver. item opponitur testi, quod recipit. & sequen. † Iudex
enim quibuscunque modis potest, debet laborare ad veritatem,
& etiam falsitatem inuestigandam. 30. quæstio. vltim. iudicantem.
C. de eden is apud quem. 31. quæstio. 9. grauem. 20. quæstio. 2. præ
sens. extra, de fide instrumen. cum Ioan. prope fin. Ideo autem in-
terrogantur de loco & tempore, & de circunstantijs, & huiusmo-
di: quia si inueniuntur varij, non ualet eorum dictum. quod dic,
vt supra. §. 1. versicul. item quod testes discordant. ¶ Quid si
vnus testis dicit se vidisse & interfuisse per decem annos: al-
ter dicit per 20. vel unus dicit se vidisse Bononiæ, alter muti
næ? Respondeo, non sunt contrarij, cum factum tale est,
16 quod de sui natura recipit iterationem. † ¶ Quid si unus testis
dicit actum, uel contractum fuisse de dominica hora tertia,
d uel Bitterris: alius hora nona, vel Narbonæ? [d] dic, quod te-
stes diuersi concordandi sunt, si fieri potest: vt extr. eod. cum
tu. de pœ. distin. 1. periculose. Vnde iudex tunc inspiciet, an
sit talis actus, qui recipiat reiterationem: vt matrimonium,
quod potest bis de facto contrahi: uel adulterium, quod po-
test pluries committi: uel sententia excommunicationis plu-
ries ferri, & huiusmodi: & tunc talis diuersitas non nocet: imo de-
bet interpretatio fieri: vel quod bis, uel in diuersis locis fuit
matrimonium contractum, uel adulterium commissum, vel
sententia lata: ne testes de periurij reatu notentur. vt in præ-
e alleg. concor. Caute tamen reus faciet, [e] si faciat iudicem ex of-
ficio suo interrogare actorem: an matrimonium, uel adul-
terium, de quo agitur, semel tantum, uel uno loco tantum
fuerit commissum: quod si confiteatur, restat quod nequeunt
f concordari. [f] † ¶ Si uero factum sit irreiterabile: vt quia di-
17 ctum est Titium occisum fuisse: & tunc diuersitas temporis &
g horæ, vel loci nocet: quia non potest quis diuersis tempo-
rib. interfici, siue locis: nisi eum contingeret diuino miracu-
lo resuscitari. Ideo autem dixi temporis & horæ. Nam si vnus
dicit de die dominica, neque dicit aliquid de hora: alter
vero dicit de eadem die, de hora tertia, isti bene possunt con-
cordari: quia primi dictum trahitur ad dictum secundi. Eo-
dem etiam modo in facto durabili non nocet uarietas hora-
rum: vt si unus dicat quod uidit missam hora tertia celebrari,
h alter uero dicit hora nona: quia tãtum quandoque durat missa: [h]
nec nocet etiam in solutione rerum, quæ fit ex eadem causa: ut si
uolo probare perceptionem decimę: & unus dicit quod vidit so-
lui decimam de fabis, alter dicit de hordeo. ¶ Debent ergo te-
18 stes concordare in his, quæ hoc versicu. continentur: † Res perso-
na, locus,

ADDITIONES.

a Mense, horæ. ¶ Quòd dies & hora sint exprimenda, arguit Simon Vinc. super l. iurisur. eod. titu. C. per l. ff. de liber. & posthum. Titius. §. 1. & per l. prius. ad Sylla. secundum literam quòd in anno, vt ibi not. ¶ Adde, quod si testis interrogatus de tempore, respondit non recordari: quod tamen probat, secundum Innoc. in c. qualiter & quando. extr. de accu. Bar. in l. si librarius. ff. de regul. iur. sequitur Ale. consi. 109. li. 4. Adde tu, q; vbi testes deponunt de facto successiuo, non est necesse ut referant se ad idem tempus: ut uoluit Car. in consi. 9. in 2. col. post Innoc. in ca. qualiter & quando. el 2. circa prin. de accus. & gl. in l. ob carmen. §. si testes. ff. de testib.

b Secundum papam. ¶ Qui id not. de accu. qualiter. 2. vt sequitur. & ibi scripsi in gl. hoc potest colligi. ¶ Adde Bald. consi. 74. lib. 4. Ale. consi. 172. lib. 2. & 3. & 4.

c Prope princ. ¶ Vide in gl. præd. ante fi. uer. & no tandum. quando omnes testes dicunt, quod non recordantur de tempore, contra eos præsumitur: ut scripsi de testibus, ex parte. in gl. quærendum.

d Vel Narbonæ. ¶ Incaute posuit hic auctor singulare, prout posuerat Bonagui. rub. de interroga. contra testes. Absit enim quod uno teste deponente de matrimonio contracto, uel adulterio commisso certo loco uel hora, si alius deponat ad idem de alio loco, uel hora, quod sint probata matrimonium uel adulterium: licet fateat, quod ubi propter iterationem actus, non sit contrarietas, est tamen ibi singularitas: ut in c. nihilominus. cum concor. Non obst. ca. cum tu. quia ibi plures erant concordantes in tempore vno, & alij plures in alio. ¶ Adde, quod dictum Spec. uidetur posse saluari per id, quod voluit Old. Bart. & Bal. in l. fin. C. si unus ex plurib. appell. 1. per l. qui sententiam. de pœn. scilicet quod satis est, quod testes concordent in unum rei finem, ut dicantur conformes: nec est præsumendum, q; speciale senserint. Nam similiter dicunt docto. ad probandum quem vsurarium, si unus deponat, quòd Biterris mutuauit ad usuras, alius q; Narbonæ: licet isti videantur singulares, tamen sunt concordes: quia concordant in unum rei finem, scilicet ad probandum illum vsurarium. ¶ Et q; testes non dicantur singulares, quando concludunt in eundem rei finem, voluit etiam Bal. consi. 278. lib. 1. & consi. 131. lib. 3. & consi. 402. lib. 2. ubi ponit qualiter intelligatur quod testes concludunt ad eundem rei finem. & quando dicantur singulares.

e Reus faciet. ¶ Et bonag. vbi s. dicit, pluries hoc fecisse, & obtinuisse: & ideo dicit, de iudice, quia pars sibi prouidere non potest per positionem, quod semel tantum fuerit contractum, quia tunc confiteretur per confessionem eius.

f Concordari. ¶ De fide instrum. cum Io. & uide quod ibi scripsi super versic. unica tantum uenditio.

g Fuisse. ¶ Verbum Pilei vbi s. rubr. 4. in fi.

h Durat missa. ¶ Idem in quouis actu probando per uisum, quando plures testes successiuè illud viderunt per foramẽ arctum intantum, quòd simul videre non potuerunt, quod probat Iac. de Aren. per l. cum antiquitas. C. de testam. & capitulum factum in instanti, non dicetur singulariter actum: per l. Iam. Et uno contextu dicuntur facta, quorum unum reliquum consequitur. de elec. quia propter. & c. cum post. Ad idem ff. de uerbo. oblig. continuus. & simul nati sunt gemini, quorum tamẽ alter prius natura egreditur. ff. de stat. hõ. Arethusa. & de hoc per Cy. C. eod. titu. l. testium. sub 5. quæstione.

a na,locus, gradus, hæc sint consona tempus a. Vnde si unus dicit
de uno loco uel gradu consangnitatis,seu affinitatis, uel tempo-
re: alter de alio,non probat.Et est ratio, quia quilibet testis est in
suo dicto singularis,unde eius testimonium non ualet. de ele. bo-
næ.j.& c.cum dilecti.& c.in Genes. de probat. licet causam, quæ.
ff.de in litem iur.l.uideamus. ff.rerum amo. Marcellus. De re uel
contractu probatur. 2.q.8.c.præscripta.§.libellorum.3.q.9.indi-
cas.ext.de app significantibus.ff.de rei uen.si in rem. De persona
probatur ext.de test.series.De loco s̃.dixi.De gradu.xxxv.q.6.de
parentela. De tempore, s̃.dixi,quæ plenius prosequere prout ab
omnib.sunt notata.Qualiter deponent testes inducti ad proban-
dum interesse commune,uel singulare,uel etiam expensas. j̃. de
fruc & interes§.uiso.uersi j.& uer.sed qualiter.& seq.¶ Item cir-
ca dicta debent testes interrogari,an concordauerint omnes te-
stes idem dicere? ut s̃.§.j item quod testes.Idem & de multis aliis
19 de quibus dixi suprà,§.i.†¶ Porrò circa personas testium debent
interrogatoria fieri,ut interroget testis de sua ætate:ut s̃.§.j. uer.
item excipitur,quod est impubes.Item,quantum habet in bonis,
b ut s̃.§ j.uer.item est pauper b.¶ Item an prece uel pretio testifice
tur:& an ei fuerit aliquid datum,uel promissum,uel aliquam spē
habet quod sibi detur,ut sic testificetur.ut s̃.§.i.uers item oppo-
nitur testi,quod recipit.¶ Item an speret habere lucrum , uel dā-
num ex causa hac,seu de uictoria alicuius partis:ut s̃.§.i.uer item
quod est testis in re.¶ Item an est amicus, uel inimicus alicuius
partis:& an unquam mala uerba cum aliqua parte habuit.¶ Item
quam partem magis diligit,uel mallet obtinere.suprà,§.primo.&
uersiculo,item quod amore.¶ Item an sit honestus. 4. quæstio. 3.
capitul.si testes.§.si testes. Et breuiter testis interrogari debet de
omni eo,propter quod repelli potest. Quod dic multipliciter ut
s̃ §.i.& generaliter in omnibus quæ possunt iudicis animum mo-
uere,scilicet ad sententiandum extr.de re iudic sicut. ¶ Qui non
ad unam speciem probationis tantum,sed ad multas applicat mē
tem suam,& ex multis coniecturis motum animi sui informat.ex
tra.de renun.in præsentia. de re iudic.causam,quæ 4.q.3.dic.§.si
testis.ff.de test.l ob carmen.§ fin.& super his uide plene j̃.in prin.
proxi.§.uers.ut autem hoc,& seq.¶ Caueat tamen iudex,ne indis-
ferenter interroget de odio,lucro,& similibus,quæ non sunt de
negotio principali,sed solum de substātialibus causæ:puta de cau
sis,personis,loco & tempore:ut præmisi. Sed nec testis est de fa-
cto alieno interrogandus ff.rer amo. Marcellus.§.i C.de acc. l. fi.
c secundum Bagaro.c †¶ Si igitur testis dicit se præsentem fuisse &
20 uidisse quando T.percussit P.quæri debet de quo percussit,& qua
parte coporis,& qua die,loco & hora,& quibus præsentibus: &
huiusmodi. Si uero dicit se non affuisse,sed audiuisse ab aliis dici,
non sunt prædictæ interrogationes faciendæ, sed solum quæ per
tinent ad auditum: puta quando,& ubi & à quo audiuit: & sic de
21 aliis sensibus corporis,ut j̃.§.proxim.uersic. ut autem hæc.†¶ Is
quoque qui dat interrogatoria , quoties mutatur genus articulo
rum, repetat hæc uerba, & similia super primo,uel secundo, uel
tertio articulo primi,uel secundi,uel tertii,uel quarti generis.In-
terrogetur testis super hoc: sed & in quolibet articulo siue mem
bro ponat aliquod signum diuisiuum:puta item, uel iterū dicens:
Domine iudex quæratis de loco.Item de confinibus,item de cau-
sa:& sic de similibus.Et hoc ideo, vt hæc clarius liqueant, ac me-
d lius inhæreant memoriæ iudicantis d.item caute facit aduocatus
exhibens interrogatoria , si ea in scriptis redigat, & sic præsente
notario iudici porrigat,& eum requirat,quod quærat à testibus,
prout in interrogatoriis continetur.Nam iudices sæpe actoribus
fauentes non examinant testes iuxta interrogatoria:post apertu-
ram attestationum uideat,an secundum interrogatoria testes ex-
aminauerit: quod si non fecerit dolo , uel negligentia, petat ite-
rum eòs interrogari & examinari, etiam attestationibus publica-
tis, ut ext.eodem per tuas. licet illud posset intelligi de articulis
principalibus.& arg C.eodem.l.i ff.de quæstio.l.repeti.8.distinct.
quæ contra.Nam & si aliqua res non fuit diuisa,diuidatur,manē-
tibus aliis in sua diuisione.ff communi diuidun.l.4.§ i de hoc s̃. §.
proxi.in fin.Sed & si aliquod uerbum dubium protulit,potest pe
ti ut declaret. ext. eodem. cum clamor ff.de reg. iur.in ambiguis.
22 †¶ Sed nunquid queretur ab eo, an sit criminosus, uel aliquo
e mortali peccato irretitus,uel talis,qui nō possit testificari e? Vide
tur quod sic,s̃.§ i.uersi.item excipitur,quod est fur. C. de ser. fu-
giti.quicunque.ff.de interrog.actio.si defensor. §. illud.& ext. de
testi.testimonium ibi:uel confessus.& c.fin.2.q.7.ipsi apostoli. &
ca.testes 50.distin.ex pœnitentibus.ff.de probatio. in prob. quia
sic exoneratur is,contra quem testis producitur à probatione cri
minis.ext e.super eo.arg.ext de excep c.j in fi.arg.contrà, de pœ.
dist.j.c.quis aliquando.§.his auctoritatib ibi:non tibi dico,&c. 2.
qu.j.si peccauerit.& in auth.de testi. §.si uero tibi. quia nec debet
[…]nere,nisi super principali.C.si à non competen l.2.& 3. nec
[…]per quo non iurauit.Bart.not ext.cum causam q.j.qp
[…]ontinentur 4.qu. 3.§.si testis.potest interrogari:& te
[…]e, & non de aliis. Sed tamen, secundum eum,de
consuetudine non interrogantur : & satis honestum est.argum.
ext. de accu.inquisitionis §.i. Vincen & dominus meus,& Roffr.
& Papa dicunt simpliciter esse interrogandum, nec ipse crimen
suum,uel conditionem in specie,uel genere tenetur prodere:si ta
f men confitetur,non sibi sed producenti præiudicat f extr.de ord.
cog.ca.2.in fi ff.de iureiur. si duo.§. idem Iulianus. & de pe. hære.
si quis libertatem.in casu tamē,scilicet in causa inquisitionis,s'm
Vinc.testis tenet dicere crimē suū,& ɔfessus incurrit pœnā ordi-
nariā.ext.de el.c. per inquisitionē.& de concess preben.c.2.ubi de
hoc secundum Papam.& secūdum Vinc.si testis extraneus est,quę
ri potest ab eo unde uenit & unde est,& an sit liber,uel seruus,uel
monachus, uel fugitiuus,xvij. quæst. 2. si quis ignotus. 42. distin.
quiescamus in auth eo.§.nos igitur.& 3.q.6.leges.De hoc uide s̃.
§.i.uer.item opponitur, quod est criminosus. & seq. arg. contra.
ff.de off.præto.Barbarius.ext. de iudi. cum deputati. Quidam di-
cunt,quod si sit grauata opinio testis apud bonos & graues po-
test quæri ab eo de crimine,non in genere, sed in specie.ff com
g munia præd.in tradendis. Alii dicunt g,quod potest quæri non in
specie,sed in genere sic: Frater,es talis,quod possis testificari, uel
commisisti aliquod crimen, quod infamiam irroget. Vel es di-
ues,uel es pauper: & similia. Tamen ad hoc ultimum fortè non
tenetur respondere,nisi euidens sit paupertas.C.quando & qui-
h bus quarta pars ex bo decur.l 2.h lib.x ¶ Sed quid si testis dicit
crimen suum,nunquid ei credetur? De hoc s̃.§.j.uer.quid si testis
23 †¶ Quid si principalis interrogetur, an testis quem producit, sit
infamis? Dicunt quidam,eum non cogendum respōdere per sa-
cramentum calumniæ.Rof.contra: nam cum in iuramento ca-
lumniæ adiiciatur,quod iurans nō onerabit aduersarium: ut pro
batur C.de iura.cal.auth.in hoc sacramento ergo debet respon-
dere de sua,uel testis infamia.¶ Quid si principalis interrogetur
per sacramentum,an omnes testes uerum dixerunt: uel an unus
bene dixerit tantum.Respondeo,dicit Rof. & alii, eum non co-
gendum respondere, maximè ante aperturam & scientiam at-
24 testationum. †¶ In summa caueat iudex i, & repellat astutiam
i quorundam aduocatorum,statuentium, dicta testium etiam uer-
ba deponentium annichilare,hoc modo: in fine enim sui interro-
gatorii ita dicunt,Item quæratur an credant ea, quæ deposuerunt
& si dixerint se credere,sicut uulgares communiter respondent:
arguunt eorum testimonium non ualere:ut s̃.§.j.uer. item quod
deposuit de credulitate.& j̃.prox.uer.fideles. Talis ergo interro
gatio,uel alia captiosa est per iudicem cancellanda: vt s̃.in princ.
k huius §.k

ADDITIONES.

a Consona tempus. ¶ Hunc uer.posuit Innoc.eod.tit.ca. 2. Tancr.sub rubrica de exami.testi.

b Pauper. ¶ Ang.huic tentat respondere.uide infrà uersi. sed nunquid. in fin. ubi de hoc dixi.

c Secundum Baga. ¶ In fine operis sui.

d Iudicantis. ¶ Idem s̃.§.proxim.uersic.in primo.leg.fin.Bonag.alleg.de fil. presby. cap.pen. & ult.facit de procur.cap.2. lib.vj.de priuil.si Papa.eod. lib.cum simi.

e Testificari. ¶ An ad tales positiones factas parti de se respondere teneatur, uide infrà.de positionibus.§.7.uersic.xix. ¶ Adde uersicu. item caute. Alex. consi.clxxii.ii.libr.

f Præiudicat. ¶ Innuit quod sibi credatur,de quo datur,remissio.infrà.uersicu.proxim.

g Alii dicunt. ¶ Vt Io.2.q.7.quærendum.in fi.in gl.pro eo facit 8. q. 3.Artaldus.

h Decur.l.2. ¶ Gui.de Suxa.in l.testium. C.e.tit.tenet, quod respondere non tenetur ad ea,quæ suam turpitudinem detegunt, ut crimen, infamia. & excommunicatio.C.de transact.l.transactione. Ad alia,ut paupertas, inimicitia,& similia,respōdere tenetur.ff.eo.tit.l.3.Vide quod scripsi e.ti.cum causam.super gl.causam enim.ad fi.cum sua remissi.§.Adde tu,quod testis interrogatus,an sit infamis,non tenetur ad hoc respondere.gl.ordin. in auth. de testi.§.sancimus.colla.7.Refert & sequitur Bal. in l. ad testium. §. conditionem.ff.de resta.

i Caueat iudex. ¶ Secundum Aegi.ubi s̃.c.54.

k Huius §. ¶ Vt scripsi de accus. inquisitionis ad fi. super uerbo, credulitatem,fortius cancellandum interrogatorium,an sciant ex auditu, an ex credulitate:in quo fortior est captio.

SUMMARIUM.

1 *Interrogationibus & examinationi testium an possit interesse qualibet pars,pro quorum actu sit ipsa interrogatio.*

2 *Iudex per seipsum potest testimonium alicuius actus inquirere: non exclu so notario qui eorum dicta scribat.*

3 *In examinatione testium,quomodo sit procedendum.*

4 *Vultus,pallor,seu rubor,aut titubatio testis in sui examinatione,reddunt ipsum minus fidelem.*

5 *Testes, uel instrumenta de mandato alterius recipiens,debet testium conditiones seu circunstantias rescribere.*

6 *Modus,quo testis in interrogatione vacillat,est per iudicem seu tabellionem*

nem in scriptis exprimendus.

7 *Is, cui testium committitur examinatio, debet articulos, interrogatoria, & huiusmodi examinare.*

8 *Examinator testium, debet dictum cuiuslibet testis integre in scriptis facere redigi.*

9 *Testium plurium in causa simul productorum, simul iurantium, simul deponentium, & simul interrogatorum, an valeat testimonium, & an valeat quod sic agitur.*

10 *Examinator testium solicitus debet esse de veritate, ne animæ suæ detrimentum patiatur.*

11 *Tabellio quomodo se habere debeat in scriptis, titulis, seu articulis.*

12 *Tabellio quibus verbis uti debeat, vbi à teste de causa scientiæ, vel de circũstantijs extra principalẽ articulũ, & cætera interrogatoria, quæritur.*

13 *In testium examinatione consideranda sunt quatuor.*

14 *Testimonium de visu, quo casu requiratur.*

15 *Testis dicens, Scio, quid scio, an det sufficientem causam suæ scientiæ.*

16 *Testis interrogatus de auditu, & respondens de visu, non probat.*

17 *Mutus an aliquo casu possit ferre testimonium.*

18 *Ratio naturalis pro lege est habenda.*

19 *Testimonium de tactu, quo casu reddatur.*

20 *Os olet ex nimia ingurgitatione, ex quo ferri potest testimoniũ de odoratu. Omnia membra non eundem actum habent, nec vnius officium est alteri attribuendum.*

21 *Testium examinator attendere debet verba, & personæ qualitatem.*

22 *Fidelis debet esse testium examinator, vt fideliter inscriptis veritatem redigi faciat.*

23 *Testimonium illius, qui iurauit super tota causa veritatem dicere, an sit sufficiens in casu, quo quis petit fundum rei vendicatione, altero contradicente.*

24 *Aduocatus testis iuris est: alij testes sunt facti testes.*

25 *Testis, dicens vidi ipsum dominum esse, vel tale, non probat.*

26 *Testis simpliciter dicens, se scire talem esse ebriosum, vel iracundum, &c. non nocet: si autem sufficienter suæ scientiæ rationem adiungat, tunc valet eius testimonium.*

27 *Verbum iuste, adunctum verbis possessiuis, dicitur aliquid viris habere.*

28 *Iuueni quibus casibus sit potius credendum, quàm seni.*

29 *Forma inquisitorij, per quod testis in causa inquisitionis examinetur, quæ esse debeat.*

30 *Testis interrogatus de statu ecclesiæ, tam de capite, quàm de membris, iurare debet se veritatem dicturum super his quæ scit, & credit, exceptis occultis criminib. quæ licet non debeat revelare, occultas tamen circunstantias manifestorum criminum tenetur manifestare.*

¶ De testium examinatione.

7.§. Nunc tractandum qualiter in testium examinatione sit procedendum. Et quidem iudex hac via procedat. Exiget enim à teste iuramentum: vt ſ. §. sequitur & hoc presente parte, contra quam producuntur, vel se contumaciter
2 absentante [a]. ext.eo.c.2.C.eo.si quando [b]. In auth.eo.§. sancimus
b & §.pen.& 3.q.9 chartæ. C.de fide instru. iudices. Demum ipsum super articulis datis secretè ac sigillatim examinabit diligenter,
c exemplo Danielis, [c] testes, qui contra Susannam inducti fuerunt examinantis. & arg.ext.de elec.quia propter.ext.eo.venerabili.C. eo.nullum.ext. de accusa. inquisitionis.§. j. de pœn. & re.omnis. j.vers.sed pone. Si enim simul dicerent seu examinarentur, vnus alium instrueret, & vnus sciret quid alter diceret, & eius dictum sequeretur: sicque non posset de facili veritas deprehendi. In au-
1 th eod.§.& quia vero multi.† Quidam tamen, vt Io.Theu.& Accur.dicunt, quod quæcunque pars vel it interesse interrogationibus, & examinationi, potest. C. eo. si quando.l. sed cum oporteat
d in fi. [d] & auth. sed & si quis.ff.eo.curẽt.& 2.q.j.in primis. versicu.
e quia igitur. Stephanus, vbi de hoc & ext.eod.ca.2. [e] quia pars, quæ nouit causæ circunstantias, melius interrogabit. ff. de adulter. si postulauerit §. quæstio. Sed ibi non loquitur de vero teste: & prædicta iura intelliguntur, quod potest & debet interesse in præstatione iuramenti: non in examinatione, quæ secretè fit, vt prædi-
f xi: & sic de facto seruatur vbique & bene [f]. Ideoque sic est tenendum. ff. de legi. si de interpretatione. extra, de consue. cum dilectus. Alioquin testis non liberè contra illum præsentem testificaretur. nec debitas negotii circunstantias rei de qua quæritur, exprimeret. Nec obst. quod dicunt interrogationes melius fieri per partes. Nam articuli & interrogatoria dantur in scriptis: vt ſ. §. proxi. versic. item cautè & §. nunc videndum. & sic iudex plene per seipsum inquirere poterit. Licet autem dixerim hoc secrete de-
2 bere fieri: † non tamen propter hoc excludo notarium, qui eorum dicta scribit: nec iudex hoc officium in quo tota vis causæ est, notario committat: sicut in curia faciunt auditores, secundum ea quæ no. j. versi. hoc autem. ibi: sed scribere, &c. sed per seipsum examinet. ff. eodem l. iii. §. item diuus. & l. mulier. vbi de hoc. C. de iudic. authen. ad hoc. & in authent. colla. v. vt defuncti seu eorum. §. illud. vbi dicitur, quod non debent iudices per consiliari-
g os testes recipere. arg. tamen contrà, extrà, de testi. co. c. j. § nisi vt dixi ſ. §. qualiter autem. versi. potest etiam iudex. Vel dic se-
h cundum Vin. [h] quod in ciuili, vel ecclesiastica causa, possunt iudices per alios recipere testes. In criminali vero non, sed tantum per se: nisi solus papa. in authen. de fi. instr. ext. de testi. cum olim. vbi committuntur in remotis partib. Papa tamen etiam in criminalibus potest per alium testes recipere. arg. xiii. q. iiii. ille gladium. sicut potest per alium pronunciare. extra, de testa. Raynutius. & §. illud obtinet. cum testes præsentes sunt: quo casu melius est hoc per iudices expediri. Vbi autem committit, consulo quod quando sibi tradet interrogatoria, iniungat ei sub pœna excommunicationis, & sub interminatione diuini iudicii, & periculo famæ suæ, quod bene & legaliter super quolibet articulo, iuxta ipsa interrogoria examinet ipsos testes. Vtrum autem possit committere, vide ſ. de iud. del § iam nunc. ver. sed nunquid.†¶ In examinatione ergo sic procedet:

¶ FORMA. Vocabit enim quemlibet testem ad se secretè & sigillatim, vt dixi, & dicet ei: Amice. falsificus testis tribus personis est obnoxius, scilicet Deo, cuius præsentiam, cum sit vbique, contemnit. Item iudici, quem mentiendo, fallit. Tertio, innocenti, quem falso testimonio lædit. Testis quoque, qui veritatem, quã nouit, occultat: & etiam is, qui mendacium dicit, reus est. Primus quia prodesse non vult: Secundus, quia nocere desiderat. Hæc leguntur ext. de cri. fal. c. j. & xi. quæ. iii. quisquis metu. Proinde cum iuraueris dicere veritatem, per illud iuramentum obsecro te, q animam tuam salues & quod scis de tali negotio, plene dicas. Inter talem enim & talem super hoc quæstio ventilatur: & tu in testem induceris. Intendit enim talis probare, &c. legat sibi plene articulum de verbo ad verbum, & exponat eum sibi diligenter: vt j. ver. fidelis. & ipse responsiones eius super singulis articulis diligenter audiat, & in scriptis per notariũ, vel per duos viros ad hoc deputatos: vt C. de testi. nullum. extra, eod. venerabili. extra, de pba quoniam contra. singula verba quemadmodum proferuntur, redigi faciat. xxii. q. v. humanæ. extra, eo. cum causam, quæ. & infra, ver. cautum quoque. & redacta testimonia iterum legat: vt se possit corrigere, & si ipse vel scriptor errauit: vt extra, de testi. eo. præterea. Quibus autem verbis testis vtatur, dic vt ſ. § j. vers. item quod non prohibet. & seq. Et sic super singulis articulis eum interroget de his, quæ ſ. § proxi sunt notata: hac tamen cautela ad-
i hibita [i], vt quandoque interroget de primo articulo, quandoque de vltimo, quãdoq; de mediis: nec hic scripturæ seruet ordinem, licet aliàs quãdoq; sit seruandus: vt xliiii. dist. sit rector. in fi. & extrà, de rescrip. cum dilecta. cum suis cõcor. Ioannes autem sic præpostere dixit quærendum: vt facilius apprehendat, an fuerit sub-
k ornatus testis, vel non [k]. vt ſ. §. j. ver. item quod testes idem. Et an dicat vera vel verisimilia. vel negotio de quo agitur, apta. vt 4. quæstio. iii. c. si eum. §. si testes. Diligenter ergo testem interroget, non suadendo ei nec eum inducendo vt aliquid certum dicat: sed quod in genere veritatem quærat. ff. de quæstionibus. le. j. §. quæstionem. Nec inducat eum ad dicendum se scire quod credit, vel econtrà: vt versicul. fidelis. Considerare etiam debet, an testis vacillet in dicto suo: vt ſ. §. primo. versicul. item quod testes sunt. Et an cum trepidatione, vel constantia deponat. ff. de quæstio. de minore. Et si eum viderit pallidum & tripidantem, vel vacillantem, tormentis afficiat, & timorem sibi incutiat. C. de testi. nullum. in fi. v. q. v. illi qui. nisi sit presbyter: vt C. de episc. & cler. l. presbyteri. & auth. presbyter. quas
l habes v.q.vj. Vnde, sicut ait Marcus Tullius in topic. [l] Sæpe †
4 pallor vultus, rubor & titubatio faciunt vt minus fidei alicui habeatur.

ADDITIONES

a Absentante. ¶ An sufficiat hoc casu esse citatum. distingue vt scripsi super regula: præsumitur. de reg. iur. lib. vj. 3 q.

b Si quando. ¶ Per quam legem dixit Gui. de Suz. super l. iurisiurandi. C. eo. ti. q etiam si procedat iudex ex officio, necesse est vocari partem, cõtra quã procedit, uide j. de inquis. § quãdo autem. ver. vt autem, vsque ad fi. & §. seq.

c Danielis. ¶ 13.c.

d Oporteat. ¶ In fine ibi ponit Ac. hoc dictũ, sed approbat q infrà sequitur.

e c.2. ¶ Vide quod ibi scripsi super 4.gl. adde quod statim dicam.

f Et bene. ¶ Quod placet. Pyleo hoc tit. rub. 7. dicit tamen, q quando testes sunt recessuri, vel moriturj, tunc parte vtraque præsente deponunt, vel altera tantum, si rel. qua requisita non venerit, per §. hoc vero. in auth. eo. tit. Sed hoc est falsum. & ad §. respondetur. in præ. glo. decr. 2. eo. tit. quæ glosa innuit doc. tenere, §. illum loqui in casu publicationis, quod audire possit testes deponentes. quæ opinio dato quod esset vera, falsum tamen esset id locũ habere in testibus morturis. vel recessuris, quorũ dicta consignantur: vt in decr. quoniã. in prin. vt lit. non contest. & not. e. ti. c. j. §. sunt & alii. vbi vide in gl. ii. Dico etiã q in casu publicationis pars quæ audiuisset testes deponẽtes si esset produces, audito primo impediretur producere secũdũ. pars aũt ꝑ q̃ nõ posset eo casu probare derecte prium: vt in cle. eo. ri. testibus. ꝓpter quæ etiã in casu publicationis nõ seruatur q audiãt deponentes.

g c. j. ¶ Ibi soluitur in vltim. gloss. & idem in versi. statim allegato.

h Secundum Vinc. ¶ Qui hoc notat in capitulo, cum olim. statum allegat.

i Adhibita. ¶ Secundum Pyle. rub. iii. ver. sed bonus. & Bonagui. rubri. pen.

K Vel non. ¶ Vt quia doctus esset: & qualiter super primo, & qualiter super secundo, & sic de reliquis, respondere deberet.

Tullius in topicis. ¶ Hoc inducit Azo in ſuma huius tit. vers. hos aũt nõ

4 beatur.iuxta illud[a]:O quam difficile est crimen non prodere vul
tu:Dicitur ideoque iudici,Tu magis scire potes, quanta sit fides
testibus adhibenda.ff.eod.l.3.§.j.extra, de fideiuss. constitutus in
5 fin.† ¶ Hoc autem scias,quod is,qui testes & instrumenta de mā
dato alterius recipit,debet rescribere,cuius auctoritatis,cuius fa-
mæ,cuiusue conditionis sint:& de aliis circunstantiis,vt ext.de fi
deiuss.constitutus.in fin.extra,de testi.causam quæ.extr.de proba
tio.licet.versi.quanquam.Et debet in actis etiam inserere quanta
sit fides ei adhibenda,ut dicunt quidam:vnde ipso teste præsente
& audiente dicet.& scribi faciet per tabellionem,qui depositio-
nes scribit,quod ipsum reputat vacillātē,& huiusmodi.s.§.j.ver
sic.item quod testes sunt.Et ipse testis poterit etiam contradice-
re,quia eius interest,cum,ex hoc sit puniēdus.extrà,de pœnis. su
per his.Nec obstat extra,de ordi.cog.cap.ij.Ibi enim non consta
bat de malitia testis per testes,quia iudice absente recepti fuerūt,
& ideo vniti non fuerunt:hic autem ipse iudex vidit malitiam te
stis,& ideo eum punit Imò etiam dicunt quidam, quod teste nō
intelligente,hæc scribi possunt:partem autem non oportet esse
præsentem,nec talia scire. Sed certe non videtur, quod tabellio
hoc debeat scribere,uel dicere,seu interserere in attestationibus
nisi ipsi testes videant, & recognoscant se vacillare. Dicunt qui-
dam quod si solus iudex in receptione testis, dicat eū vacillare,
ei credendum est:& tabellio ad dictum eius debet hoc scribere,li
cet ipse nullam titubationem vel vacillationem videat.ipse enim
nullam habet auctoritatem in recipiendo testem, sed solummo
do in scribēdo: iudex vero,sic qui, potest testē capere & ligare.
vt in præ c.super his.& eod.tit.dilectus.extra de probatio.quoni
b am contra in fi.[b]de testi.nullum.Sicut ergo tabellio debet scribe
re ea,quæ dixit testis,& non aliud:sic etiam fideliter debet scribe
re ea,quæ ad iudicis officium pertinēt, scilicet de quibus interro
6 gauit:& si cautus esset tabellio,hoc inter cætera scriberet † Et ta-
lis iudex,qui dictum testē examinabat,mihi notario dixit, quòd
testis vacillabat,& quod hoc scriberem:maioris tamē authorita-
tis erit, & plus valebit, si notarius adiiciat, Et mihi videtur quòd
vacillaret.Hec tamen debent sic scribi,dum testis deponit, & nō
postea:quia postea iudici non crederetur, ut in præ.decr.quoniā
in princip.& in fi.Hoc etiam scias,quod iudex & tabellio quan-
tūcunque possunt,debent in scriptis exprimere modum vacillā
di,scilicet quia dubitando vel tremendo,uel sudādo præ nimio
timore loquebatur, vel pallidus efficiebatur, & huiusmodi. Pa
tet igitur,ꝙ ad officium receptoris testiū pertinet, discernere q̄-
ta sit fides testibus adhibēda:& hoc ipsum rescribere iudici,ut su
pra.quod si omiserit,nihilominus post factum remissionem atte
stationum hoc facere tenetur ad mandatum iudicis siue superio-
ris:cuius mandato testes recepit,non tamen proprio motu:vt su-
prà.Et sic fieri fecimus,cùm essemus in Tuscia,in causa, quæ co-
ram nobis agitabatur super quibusdam castris inter archiepisco-
pum Rauenatem, & commune Forliuii. Et credetur fortè exa-
minatori,quo ad hoc,etiam si solus sit,propter mandatum ei fa-
ctum: quia creditur in facto sibi commisso.arg.ff.de reb.eorum,
qui sub tu.vel cur.sunt.l magis.§.ne tamen.ij.q.v.quæ de causa.
licet sit arg.contra in ead l.§.item prætor.ver nec nimiū. & extr.
c de prob.quoniam contra.in prin.[c]† ¶ Item ad officium ipsius re
7 ceptoris pertinet articulos & interrogatoria, & alia huiusmodi
examinare:& hoc nulli committere potest:secundum papam:si-
cut nec testis receptionem,quia in hoc eius industria est.l.electa,ut
extra,de officio legat.cap.fin.Sed scribere attestationes bene cō
mittit alteri:& hoc frequētamus quia hic potius eligitur opera,
quàm industria,arg extra,de appellatio.cum causam.Tabellio se
cundum hoc examinabit testes,& ad mandatum receptoris exe
quetur etiā in absentia receptoris:& etiamsi aliqua adiiciat factū
cōtingentia,& etiam sibi respondeatur,bene valebit, ut nota.se-
d cundum papam.extra. de re iudic.cum Bertoldus. [d]Hoc tamen
reprobo.vt s̄.prope principium huius§. ibi, licet autē dixerim.
8 †¶ Cautiorem quoque examinatorē esse oportet,vt dictum cu
iuslibet testis integrè inscriptis faciat redigi,quod quidā non fa-
ciūt,nam scripto dicto primi testis,dicunt quod secūdus vel ter
tius idē dixit per omnia,sicut primus:quod quidem curia repro-
bat.arg.C.de uete.iur.enuc l j.§.fina Et dominus Clemens papa
quartus tale testimonium non admittebat Posset enim replica-
ti,si testes dicunt idem:ergo non valent uidentur enim suborna
ti,quia vnum eundemque sermonem proferunt:vt s̄.§.j. versic.
item quod testes.idem licet scribens se ad mentem retulerit,non
ad verba Hoc prosequere plenius secundum dominum meum:
vt nota.extra,eodem,cum causam,quæ.j.& de verbor.significat.
e nihil obstat.[e]† ¶ Sed pone produxi in causa tres testes,qui simul
9 iurauerunt,simul deposuerunt,simul interrogati fuerunt: quæri-
tur an valeat,quod agitur?Et videtur ꝙ sic, quia non inuenitur
[p]rohibitum,ff e.l.j.ergo videtur cōcessum.extr.de trāsla.episco.
[c]orporalia.C.de religio.& sum fu.statuas. ff. ex quib. caus.
[...]non.§.j.Argum contrà:quia vnum eundemque: præ-
[...]monem dixisse videntur:vt s̄. Debent enim testes ex-
aminari secretè:ut s̄.in princi.huius.§.& hoc verius est,ut ibi pro
bat.Item diligentius iudex in arduis & grauibus examinet, quàm
in leuib.& vilibus,quia circa maiora maius periculum vertitur:
vt xlij.dis.quiescamus.ff.de Carbo.edict.l.j §.3.Et ideo in eis cau
f tius est [f]agendum.7.q.2.c.2.lxj.di.miramur.in auth.de mand.prin.
in prin §.sit tibi.colla.3.extr. de procura. querela. & diligentius
examinet leues,quam graues personas:ut s̄.versi. considerare. &
arg.xlvj.distin.sunt nonnulli.in fi.Sit etiam cautus.vt si viderit ar
ticulos esse probatos,testium refrænet multitudinem; cautè ta-
men.quod dic vt.j.§.restat vers.pen.† ¶ Examinator quoque fi-
deliter se habeat in inquirenda veritate,ne damnet animā suam,
vt quidam faciunt quia à testibus patris,quam obtinere volunt,
non quærunt de causa scientiæ,ab aliis verò quærunt,non solum
de causa scientiæ,verumetiam de causa causæ, ut testes capiant
11 in sermone;quod fieri non debet,nisi vbi sunt suspecti. † ¶ Ta-
bellio autem sic se habebit.nam scriptis titulis seu articulis, hoc
modo.

FORMA. Anno & mēse & die tali, talis articulos exhibuit
infrascriptos, super quibus petiit testes suos interrogari. Arti-
culi verò sunt hi:Intendit probare,&c.deinde recepto etiam sa-
cramento testium,& die,qua iuratum est,scribat eorum deposi-
tiones hoc modo.

FORMA. Anno,mense,& die talibus,P.testis iuratus super
primo articulo sibi lecto & exposito,quod incipit,Intendit,ꝓba
g re talis contra Titium, &c.[g] dixit vera esse,quæ in ipso articulo
ꝯtinentur.interrogatus quomodo sciret,respondit, quòd inter-
fuit electioni de illo factæ in ecclesia Biterrensi, & etiam cōsecra-
tioni eius:& quia vidit eum agere & contrahere, ut episcopum,
in rebus episcopalibus,& ab omnibus pro episcopo haberi.Item
super tali articulo,qui sic incipit:& c.sibi lecto & exposito,dixit,
&c.Et sic super omnibus articulis interrogetur, ut prędictū est:
& quæratur de causa secundum formam interrogatoriorum,s̄.
§. proxim.positorum Responsiones, qualescunque fuerint, re-
digantur in scriptis sub prædicta forma Quo facto alij testes eo-
dem ordine super eisdem articulis eodem modo examinentur,
12 & eorum dicta in scriptis similiter redigantur.†¶ Et aduerte dili
genter,quia vbi à teste de causa scientię, vel de circunstantiis ali-
quibus extra principalem articulum ex officio, uel iuxta partis,
ꝙ quam testis producitur,interrogatoria quæritur:his verbis ta-
bellio debet vti,Requisitus vel interrogatus, quomodo sciret,
vel de hoc quomodo scit:respondit sic.ar.extr.eo. cùm causam,
quę.& c.ad hoc.li.6.aliàs incipit,præsentium.4.q.3. c. si testes §.
itē serui respon.Vbi vero super articulo principali deponet: tūc
nō vtatur his verbis, sed dicat: Talis iuratus sup tali articulo sic
dixit.extr.de probatio.tertio loco Nam hic nulla fit quæstio,seu
interrogatio:vnde non est necessaria responsio, sed solum legit
testi articulus,vbi est certa facti positio siue assertio,quam sequi
debet dictum simplex:vt 3.quæst.9.c.pura.extra eodem quoties.
& c.cum tu.& ca.veniens.& c.significauit.& c.cum clamor.Siue
depositio:vt eodem tit.c.cum venisset c.cum in tua.c.Albericus.
c.licet ex quadam.& c.præsentata.extr.de probatio quoniā con-
tra.Siue vltranea asseueratio:vt extr.eo.series & in prædi.c ter-
tio loco.non debet examinator super articulo principali quære-
re,uel aliquid facere,per quod testis valeat informari, ut iam di-
ctū est arg.ꝯtra,quod super eo debeat testis interrogari. extra. c.
h per tuas[h] †¶ Vt autē hoc plenius caueat, nota ſm Papā & dñm
13 meū.[i]ꝙ in testiū examinatione quędā ꝯsideranda sunt circa exa-
i minatorē testiū:q̄dā circa ipsos testes: q̄dā circa eorū dicta. Circa
examinatorē hoc attēdēdū est,vt sit prudēs & exptus diligēs &
attētus:fidelis & cautus.Prudēs,& expt⁹ ideo dixi,vt prudēter &
discretè attēdat,quod sit testis officiū,& quæ eius verba & ipsius
qualitatem

ADDITIONES.

Illud.Ouidij Metamor.2.lib.

a In fi. ¶ Et hoc ibi scripsi post Inno.& Host,in gl.nota quod ex quo.vltra medium.versi.ille etiam qui testes.vsque ad finem.

b In prin. ¶ Solutionem collige ex no.de app.cum parati.& hic,quę ibi dixi super 3.gl.& vide quod dixi de proba.post gl.& uide inf,de remissionib.§.vtile.ver.sed nunquid.

c Bertholdus. ¶ Ibi plenius dixi super gl.sed qualiter.

d Nihil obstat. ¶ Ibi plene scripsi super j.gl.sequens ver.ad literam fuit Alb. Gal.eo.ti.versi.pone quæstionem. & per errorem ibi duplicatum est. ¶ Adde,quod dom.Ant.& Ab.in d.c.nihil obstat.tenent opi.Clementis,& dom. Ant.in c.2.de regular.Bal.no.in l.fi.§.in refutatorijs. C.de app. non dānat, sed dicit quod notarij melius facerent extense scribere. & idem facit Host. in d.c.nihil.vt ibi refert Abbas.De teste uero,qui dicit,dico vt ille dixit, vide eundem Bal.in l.testium.C.de testibus.

e Agendum. ¶ De elec.vbi periculum.lib.6.

f Titium,&c. ¶ Respicit articulū positum.in §.nunc videndū.ver.in primo.

g Per tuas. ¶ Nullum absurdum, licet dicatur super tali articulo interrogatus testis,&c.& sic seruatur.

h Et do.meum. ¶ Qui hoc no.in decre.cum causam.e.ti.illa tamen ibi dicendo,hic remisi.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

qualitatem & vultum. Officium namque testis quod primo iudex attendere debet, est, dicere plenam veritatem sine adiectione falsitatis super eo, super quo producitur, & hoc iurat. quod dic vt s.e.§.sequitur. Debet autem testis eam veritatem dicere super articulo, super quo inducitur, quam quinque sensibus percipere
a potest, s visu, auditu, gustu, tactu, & odoratu.[a] † De visu probatur
14 s §. primo. ver. item quod non perhibet. quod fiet sic: Si enim quæstio est in re aliquos, an aliquis rem aliquam tenuerit, vel cuius coloris sit, tunc debet testis deponere de visu, & dicet sic: Ego vidi q P. de facto tenuit talem rem: nec est necesse vlterius quærere causam scientiæ, vel sui dicti, cum iam reddiderit eam: nec aliam bonam valeat assignare: non tamen est inutile de aliis circūstantiis querere ab eo, puta, vbi eras quando vidisti, & quādo audiuisti, & qui erant tunc tecum, & de similibus. Hæc tamen non sunt causæ dicti sui, sed circunstantiæ ad veritatem plenius indagādam. Si verò testis dicat simpliciter P. tenuit de facto talem rē: nec dicat, vidi, adhuc valet eius dictum sine causæ redditione, p latum, si non fuit de illa interrogatus. Quod dic vt s.§. primo. ver. item quod interrogatus. & j. eo ver. visu præsumendum est pro teste, quòd illam reddidisset, si interrogatus fuisset: prima quæstio. vij. c. lancimus. sed nec ipse debet esse iudici nimis verbosus. s.§. j. ver. item quòd est verbosus. Vtile tamen est tunc quæri de causa dicti sui: nam si dicit, Scio quòd nullus dubitat, vel quia
15 sic omnes dicunt: † Vel scio, quia scio: insufficiens causa est: vnde non valet eius dictum sed si dicit, Scio quia vidi: tunc bona est. Idem quoque est quando quæritur de colore. ideoque cæcus nequit in talibus testificari, quia ibi non potest bona ratio per eum reddi, nisi visu: quo sensu cæcus caret. quæ dic ut in præalleg. ver. item quòd non perhiber. & sequen. ¶ De auditu quoque is qui audit potest testificari. si enim quæritur, an quis habeat vocem altam vel submissam, & planam, grossam, vel gracilem, bonam vel malam: hic reddenda est ratio de auditu, nec alia sufficiens esse potest. Potest quoque reddi ratio de auditu, cū quætitur, de qua materia aliquis prædicauit, vel legit, vel concionatus est. Idem ēt est, quando quæritur de venditione rei, vel de obligatione cuiuscunque alterius contractus in quo aliquos iniit, in quibus nulla suf
16 ficiens ratio reddi potest, nisi de auditu. † Nam si tunc diceret: Scio, quia vidi, falsum dicit: quia vox vel verbum videri nequit,
b sed audiri sic: quamuis Aristoteles dixerit[b], quòd voces aliæ albę aliæ nigræ. Idem etiam est de aliis sensibus, qui tali actui cōgruere nequeunt. ¶ Hinc est, quod omnino surdus, quantuncunque oculatus & linguosus, nequit de hoc testificari. Inst. de testa. §. testes. Sed in primis casibus, in quibus non de auditu, sed de visu cā quæritur, bene potest surd. after: tamen qui difficulter audit, si nō
17 sit omnino surdus, potest etiā in his testificari. † ¶ Quid de muto? Non videtur, quod aliquo casu possit ferre testimonium: vt in præ. §. testes. & C. qui testam fa. pos. mutus. nisi forsan, exem-
c plo Zachariæ[c], sciret literas: & per scripturam redderet testimonium, vel quia signa indubitata haberet, per quæ ad plenū intelligi posset. C. eodem titulo. l. diferetis. ff de leg. 3. l. utu. extra. de spon. cum apud. & c. tuæ. arg. tamen contrà, quod testimonium nequeat per scripturam proferri. extrà, qui ma. ac. posl. à nobis. v. quæst. 2. c. relatum. 3. quæst. 9. testes. & ca. chartæ extrà de coha. cler. & mu. tua. Sed illa vera sunt in his, qui fari possunt. extrà, de spon. tuæ. tunc enim de se loquatur. de consec. distinctio. 4. cum pro priuil. Sed nec tunc sufficit, nisi per iudicem examinentur, q
d cōsiderare habet vocem testis & pallorem: vt dixi supra eodē §. versicul. p̄siderare etiam[d]. ¶ Si dicas, cum edictū de testibus prohibitorum sit: cæcus, surdus, & mutus ex præmissis admitterentur, quia expresse non prohibentur. ff. eod. l j. Respondeo, prohibiti inueniuntur: vt in præd. §. testes. & ff. de testa. l. qui testa-
18 mento. Sed & si non inuenirentur prohibiti, † habeo tamen veram & naturalem rationem, qua impediuntur. ff. de iudiciis. cum prætor. §. non autem omnes. Et talis ratio pro lege seruanda est. 1. distinctio. consuetudo. Insti. de iure natura. §. quod verò naturalis ratio. Et scias, quod quandoque de auditu auditus: quæ dic vt in præd. vers. item quod non paribus. & seq. ¶ De gustu etiam testis deponere debet: vnde si quæratur de aliqua re, an dulcis fuerit, vel amara: necesse habet reddere testimonium de sensu, qui ei cōgruit, s de gustu. Si ergo asserat rem talem esse, nequit cām scientiæ reddere sufficientem, nisi de gustu: vt dicat, Scio, quia gustaui: nec aliquis aliorum sensuū hic aptus esse potest. Vnde Iob trigesimo quarto, Auris verba probat, & guttur escas gustu diiu
19 dicat † ¶ De tactu testimonium reddetur: vnde si quæritur, an res aliqua aspera sit vel lenis, vel suauis, vel mollis, vel dura, non potest reddi testimonium, nisi de tactu. Asperitas enim rei corporalis, vel suauitas non cognoscibilis, nec uideri, nec audiri, nec gustari, nec odorari potest. Hic ergo vtile est quærere causam dicti, quæ non est sufficiens, nisi una, ut dicat, scio, quod est aspera vel lenis, quia eam tetigi seu palpaui. arg. 21. q. 4 c. j. in fin. ibi: Palpate
e & videte,[e] &c. ¶ De odoratu etiā testis deponit. Vnde si quæra-
tur, an aliqua res odorifera, vel fœtida sit: hic nō potest reddi causa dicti, nisi vna. l. de odoratu, vt dicat, Scio, quia odoratus fui eā. 23. q. 4. Nabuchodonosor. in princip. extr. de sacra. vnction. c. vnico. §. ad exhibendum. Potest tamen iudex ad circunstantias procedere, & quærere, an aliæ res essent vicinæ, ex quibus malus vel bonus odor posset exhalare: & an tempore, quo odoratus fuit species, esset ingurgitatus vino, vel cibo vsque ad crapulam: vt
20 sic potius ex ipso, quàm ex speciebus fœtor euaporaret. † Nā ex nimia ingurgitatione olet. os. ff. de ædil. edict. l. qui clauum. §. is cui. Vtile est igitur talia, & his similia, hoc casu, & p̄cedentib. quærere. Nam non omnia membra idem habent officium, nec vnius officium est alteri attribuendum: vt 89. distinctione. extr. de hære cū ex iniuncto. Et laborabit iudex quibuscunque modis potest ad veritatem & falsitatem inuestigandam: vt supra eodem. §. proxi. ver. item de tempore dum tamen congruat sint, & pertinentia, & quæ possint negocio adaptari extrà, de test. ad hoc. aliàs incipit, præsentium. lib. 6. Si tamen omittatur, non minus valet dictum
21 testis: vt s. ver. de visu † ¶ Debet ergo iudex seu examinator esse diligens: ut verba testis attendat, & eius qualitatem: ut j. ver. visu & sequent. & vultum: vt s. eodem §. versi. considerare. & locum, & tempus, causas, personas, & circunstantias, & alia, quæ dic vt s. § proxim dixi. Attendere debet etiam præsumptiones: nam atte stationes, quæ non valent, quandoque ratificātur per expressum consensum, & etiam per tacitum. arg. 4. quæstion. 3. ca. si testes. §. si quis testibus. licet aliud sit in substantialibus in litis contestatione, & simili: extra, de lit. contest. capit vnico. Attestationes enim vires sumunt ex partium pactione, ita vt si alterutra partium opponat attestationes non valere: quia nō sunt in hoc iudicio producte: talem exceptionem tollet replicatio pacti. arg. extr. de testib. c. veniens. 2. & ff. de re iudic si conuenerit. ff. commun. diui. iudicem ff. de no. ope. nunc. l. j. §. & post operis. & sequen. Et hac ratione considerata, dicunt quidam, quod is, cui commissa est testium examinatio, potest eam alij delegare si partes expressè cōsentiant: vt tetigi s. eodem §. qualiter autem. versic. hoc autem.
22 † ¶ Fidelis etiam & cautus debet esse, vt fideliter in scriptis veritatem redigi faciat, sicut profere turā teste, nihil mutando, vel detrahendo: & diligenter vulgare in Latinum interpretetur: nec dicat testem dixisse, credo: ubi dixit, scio, vel ecōtra s.§. 1. ver. item quod deposuit. & s. eo.§ sequitur. prope prin. Taliter enim potest dictum testis in scripris redigere, quod aufert ius habēti: quo
f casu ad restitutionem obligabitur. [f] Extenus ergo scribat: nec dicat, talis dixit per omnia sicut primus: vt sup. ver. cautum. ¶ Visa quæ circa examinatorem consideranda sunt: sequitur videre, quæ circa personas testium sunt attendenda. Et quidem attendē dum est, an sit inimicus, vel mulier. vel minor, vel infamis, & sic de aliis. quæ prosequere, ut s.§.i. Non enim debet aliquid dicere odio, vel amicitia, vel timore, vel prece, vel precio: vt s.§. sequif. & §. 1. ver. item quòd amore. Circa eorum dicta, etiam considerandum est an aliqua causam sui dicti reddant: vt s. ver. vt autem
23 hoc. & seq. & s.§ j. versi item quod non reddit. † ¶ Quid ergo, si quis petit fundum rei vendicatione, & testis, qui iurauit super tota causa dicere veritatem, dicat sic: Scio quod P. est dominus rei petitæ: nūquid est sufficiens tale testimonium? Respondeo, non imò reus absoluetur, nisi actor aliud probet: quia talis testis non
g reddit testimonium de facto, sed de iure, quod ei non licet: [g] nec
24 necessarium est, cum ius certum & limitatum sit † Alius enim est testis iuris vt aduocatus: & alius testis facti, vt testis, de quo hic loqui-

ADDITIONES.

a Et odoratu. ¶ Adde quod quæ non clauduntur sub aliquo ex quinque sensibus, non cadunt directe in testimonio. Bal. in l. qui testamento. §. & veteres. ff de testamen. ¶ Et qualiter testes deponant super his, quæ magis percipiuntur intellectu, quàm sensu, vide Bal. consi. cclxxxvj. incip. Thema propositum. versi. superest igitur. in col. pen. in 2. vol. Hen. Ferran.

b Dixerit. ¶ Hoc dixit in lib. Topicorum. & intelligit, quod est vox clara, & obtusa vel accuta, vel grauis. & vide s. §. j. & ver. item quod non perhibet. in fine.

c Zachariæ. ¶ Lucæ 1. c.

d Verficul. considerare etiam. ¶ Dixit ergo Alber. Galea. eod. titul. verficul. penult. quod si testis scriberet dictum suum, concludens & iurās sic esse, prout scripsit, non valeret testimonium. 3. quæst. iv. estes. v. quæst. 2. elatum. Idē Gof. eo. tit. ante fi. & Hostien. eod. titul. §. super quibus. ad finem. uers. quid si testis scribat. & de hoc dixi eod. tit. c. de testibus. in princ.

e Videte, &c. ¶ Luc. vj. ¶ Adde quod testis deponens de uisu, debet deponere de visu corporeo, & non mentali: & reddere rationem ex inspectione intentiua, & non speculatiua. Bal. in l. j. ff. de his. quæ in testa. delen. Item adde, quod testis interrogatus quare sciat, & dicat, quia vidi: eius dictum non probat. Bal. in l. j. ff. de his. quæ in test. delen. in 2. col. in prin.

f Obligabitur. ¶ Vide quod scripti de proba. quoniam in gl. no. 9. ex contra medium. ver. ille etiam.

g Licet. ¶ De iure intellige vt dixi supra, §. nunc videndum. in

loquimur. Debet ergo testis interrogari qualiter scit ꝙ actor sit dominus, & ex qua causa habuit dominium. extr. de fide instr. cum Ioannes. Et si respondeat, quod ex causa emptionis, uel alterius contractus, interrogetur à quo emit: quia nec omnes vendere possunt. xii q. 2 alienationes. Interrogetur etiam de quantitate precii, & an res fuerit tradita, quia sine rei traditione non acquiritur dominium Instit. de rerum diui. § per traditionem. & §. uēdi tæ C. de pactis l. traditionib. Et an hoc vidit, & præsens fuit extr. de consuet. cap. 2. & ſ §. 1. uersic. item quod non paribus. Et an in totum uel pro parte, & pro quota parte emerit: & de multis aliis
25 quæ occurrere possunt: vt ſ §. proxi. ver. in quinto. †¶ Item non bene dicitur. Vidi ipsum dominum esse: ut ff. de interro. actio. qa plerunque c. Veruntamen si testis dicit, Vidi quod talis gessit se pro domino talis rei tanto tempore, intelligit quod sufficiat ad præscriptionem: bene probat utile dominium etiam si non reddat causam, quia ab eo non quæritur. ar. C de præscrip. 30. annorum. si quis emptionis. Attendat etiam iudex an testis dicat veritatem de his, quæ quinque sensibus corporis percipi possunt, ut ſ. dixi. Vnde non quærat: vt quidam faciunt, an P sit dominus talis rei, & an sit iracundus, uel ebriosus: ad hoc enim & similia non tenetur respondere. Nam secundum Papam & dominum meū,
b nullo sensu corporis b apprehendi potest, quod P. sit dominus alicuius rei, uel quod sit iracundus, uel ebriosus: sed oculo mentis tantum, ſ. ratione: ut ext. de sacra vnctione. c. vnico. §. quia uero. & uer. iuditice hoc apprehendi potest. Ipsa etenim ratio ex his que mediantibus corporis sensibus apprehendit, bene ꝓt ipsum P. ebriosum, uel iracundum, uel dominum iudicare: ipse tamē ñ adducitur in iudicem, sed in testem, non iuris, sed facti, ergo nō assumit partes aduocati: vt iam ſ. dixi. Quod si fecerit, non preiudicat eius dicto, neque valet, nisi vltra procedat, ut uidelicet sufficientem causam sui testimonii reddat, sic dicens: Scio P. dominum talis panni, quia vidi & præsens fui. quando ipse emit lanam de qua facit pannum. Hoc enim casu probat dominum, non ratione primæ partis dicti sui, in qua dicit eum dominum, quod uidere non potuit, sed iudicare tantum, vt dictum est: imo ratione tantum secundæ partis, in qua dixit, quod vidit & præsens fuit, & cætera vt supra, in qua reddit causam iustam & sufficientem sui iudicii. Nec est malum, si testis, uel ratio bene & uere iudicat ex his, quæ sensibus corporis apprehendit, quod iudex concordet cum eo ex quo sufficientem causam reddit, aliter non. ¶ Idem
26 etiam sentias, si sic dicit: Scio †istum hominem ebriosum eē, qui fui cum eo multis annis conuersatus, & quolibet die me præsente & vidente bibebat vinum purum sine aqua, & in tanta quantitate, quod vix transibat diem sine ebrietate, quia ita soporabatur quod non intelligebat se ad plenum, nec vti poterat ratione. Valet enim tale testimonium, non ratione prime partis, in qua dixit ipsum ebriosum: sed ratione secundæ partis: in qua sufficientem causam sui testimonii siue iudicii sui reddidit, vt prædixi. ¶ Idem quoque est si sic dicit: Scio P. iracundum, quia multo tempore steti cum eo, & vidi: & audiui, quod de facili mouebatur, & irascebatur sine iusta causa, & specialiter cum suis male respondendo, vultum atrocem, & quandoque pallidum, quandoque rubeum ostendendo, male dicendo, comminando, percutiendo, & seipsū dilacerando. Hoc enim valet testimonium, non ratione primæ,
c sed secundæ partis, vt præmissum est: & idem est in similibus obseruandum. extr. de rescrip. inter cæteras. c ¶ Hoc quoq; notan-
27 dum est, quod quædam sunt, quæ non solum ad iudicium rationis, sed etiam testimonium ad sensum corporis trahi possunt: ut si testis dicit: Scio quod P. talem rē tali tempore possidebat, uel iuste possidebat. Nam possessio, maxime quando adiungitur iuste, aliquid iuris habet. ar. in hoc quod no. ext. de concess. præben. proposuit. §. auditor. ad fi. habet & multum facit: ut ibidē. Vnde & dictum testimonium sic est intelligēdum, possidebat, id est, de facto tenebat, & ei corporaliter incumbebat, quia talis est communis intellectus huius verbi, quem sequi debemus. arg. extr. de sponsa. ex literis. 1. ext. de verbor. sign. intelligentia. Sed dices, à similibus dicendum est, quod ad iudicium rationis spectat an P. bene vel male cātet: & an res sit odorifera, uel fœtida: & sic de similibus. Respondeo, non est ita: quia hæc tantum sensibus corporis proprie apprehendi possunt. licet in his secundum quod sensus magis uel minus in hominibus vigent, possit unus melius & fortius apprehendere, quam alius. Et ideo magis uel minus ei credēdum est in hac parte: & hoc in sensu visus manifestè appareret. Aliquis enim habet curtiorem visum, quam alter: ideoq; magis creditur ei, qui habet curtiorē de visu ad propinqua, quam illi qui habet longiorem de visu ad remota. Vnde & in testimonio sensum sæpe ratio iuuat, & adminiculum præstat: quare etiam si de testimonio visus seu inspectionis agatur, magis credendum est illi
28 testi, qui perspicacius & subtilius videt, quam alii. †¶ Hinc est, quod in talibus magis credendum est iuueni, qui habet perspicacem & subtilem visum, quam seni, qui visum habet obtusum. Puta, quādo agitur, uel quæritur, vtrum mulier arcta sit, uel apta ad viriles amplexus, quod per mulierum inspectionem perpēditur ac iudicatur: ut extr. de fri. & malefi. fraternitatis. in prin. & c. finde probatio. c. penulti. xxvii. q. j. nec aliqua aliquæ mulieres in talibus expertiores & peritiores sunt aliis vnde eis magis credendū est. 30. dist. vt constitueretur. ibi: experto cre. &c. & in tali casu sufficit, ꝙ testis dicat, Vidi & palpaui eam arctam: quia solo sensu corporis, scilicet visu & tactu, hoc apprehenditur. Et hoc est, quod dicitur, Sæpe manus, uel oculus fallitur obstetricum: vt in prædic. concordan. idem est, secundum Innocen. papam, cum q̄ritur, an quis frigidus sit, & impotens ad coeundum: sed tamē nō videtur, quod hoc de facili apprehendi possit per solam inspectionem. Vnde secūdum quosdam, & hic requiritur alia certa solennitas. priusquam matrimonium dissoluatur: vt ext. de fri. cap. fi. Sed dominus meus dicit, quod illa solennitas est seruanda, qñ agitur de maleficio. Frigiditas autem, uel alia impotentia, quandoque per solam inspectionem probari potest: vt ipse no. ext. de frigi. & male. c. 1. & c. laudabilem. super quibus autem iudex interrogabit testem, dictum est ſ. §. proximo. ¶ Porro in causa inquisitionis capitula, vel articuli fiunt, super quibus testes examinant. vt ext. de accu. qualiter. 2 §. debet. Vt autem expertos vtiliter in talibus instruamus, formam inquisitorii, secūdum ꝙ testis in cau
d si inquisitionis examinetur, supponamus. d
29 ¶ FORMA inquisitionis † Quæro à te, an scis vel credis, uel fama est, episcopum uel clericum aliquem ciuitatis, vel diœcesis fecisse p̄ cessionem super quacunq; re spirituali pro pecunia, uel alia re temporali data, uel promissa, vel retenta, uel ex pacto seu conuentione. 1. q. 2 quam pio. ext. de simo. ca cum ecclesia. Item an scis, vel credis, vel fama est quod aliquis dederit aliquid episcopo pro eo quod est incontinens, uel pro eo quod habet, uel habuit cōcubinam, uel sustinuerit eum pro aliquo alio commodo temporali. extra. de vita & honesta. cleri ca. vt clericorum §. prælati extra. de simo nemo. Item, an scis, uel credis uel fama est, quod episcopus aliquid receperit, & habuerit per se, uel per aliū tacite, uel expresse, uel clericus aliquid dederit, uel promiserit p se, uel per interpositam personam, p beneficio ecclesiastico obtinendo, vel vt eligeretur, vel precium illud contulerit. 1. q. 1. reperiuntur & c. sunt nonnulli. extr. de simo. c. ad hęc. c. sicut. extra de æta. & quali c. tuam. Item an scis, uel credis, uel fama est, quod episcopus monuerit clericos suos super vita & honestate, & dilegentia in diuinis officiis, & aliis: & quod delinquentes puniuerit vt in præ. c. vt clericorum. respon. j. xii. dist. de his ext. de censi. §. sane. lib. 6. Item an scis, uel credis, uel fama est, aliquem clericum cuiuscunque status, uel ordinis concubinam habere, uel ei cohabitare, uel eam suis expensis in domo uel extra tenere, uel ad aliquam accedere, uel ad se venire, uel cum aliqua suspecta muliere confortium uel colloquium habere. extra. de cohabi. cleric. & mu. c. 1. 2 & seq. C. de epis. & cleric. auth. episcopus. 32 dist. presbyter lxxxi. dist. Item igitur an scis, uel credis, vel fama est aliquem eorum aleatorem eē. ext. de ui. & hone cler. c. clerici ext ne cler. uel mo. c. 1. C. de episco. & cler. authen. inter dicimus. uel blasphemum extr. de elect. male. c. 2. 25 distin. c. vnum orariū. § alias eadem.

ADDITIONES.

a Plerunque. ¶ Rof. Bene. vbi tractat de confessoria, plene prosequitur in 2. col. & Io. de Bla. vbi tractat de rei vend. in fi. dicens testes qui deponunt aliquem esse dominum rei mobilis, quia emit, & per triennium cōtinue possedit: vel immobilis: quia emit, & per decē vel viginti annos ptinue possedit: videri falsos, quia deponunt, q̄ impossibile est eos scire. Aut enim de ciuili, aut de naturali possessione loquuntur: ciuilis consistit in animo. C. de acquir. pos. nemo amb. git. qui animus per testem sciri, uel videri non potuit. Testis autem deponere debet de eo, quod scit. C. e. tit. l. testium. ergo reprobandum eius dictum: si deponit de naturali illud idem: quia impossibile est illum ptinue decem vel 20. annis pedib. insedisse possessioni rei immobilis. uel continuo tenuisse per triennium rem mobilem animo possidendi. Item ex per te testis impossibile est enim continue id vidisse: & sic non diuertisse à loco, nec dormiuisse. Ad vtranque etiam possessionem dictum eorum referri non potest, quia naturalis & ciuilis simul non potest esse continua, propter naturalem, vt est dictum. & facit ff. de seruit. l. seruitutes. 4. Ex quib. cōcluditur per tales testes, nec directum dominium per vsucapionem, nec vtile per præscriptionem esse probatum: cum non cadat in intellectum continua possessio. Ad hanc cauillationem respondet per id quod no. Ĵ. de proba. §. j. ad fi. ver. sed quæritur qualiter. ¶ Adde quomodo per testes probetur possessio, Ale. cons. lj. & cx. lib. 1.

b Corporis. ¶ Solo. vt statim subdit.

c Inter cæteras. ¶ Hoc ergo intendit per superiora distinguere iudicium à testimonio. Dicere ergo, Ita iudico: vel, ita mihi videtur: non valet in his, quæ solo sensu corporis percipiuntur. In illis autem quæ ratione mentis p cipiuntur, licet causata ab aliquo sensu corporis, illo expresso bene procedit talis rō dicti in teste. ¶ Adde huic additionē q̄ scripsit Ale. ps. 9. 15. & cō si. 74. li. 1. & ps. xlvii. & lxxii. lib. 4. & cōs. cxlv. lib. 2. Adde tu, ꝙ testis deponens quoad oculum intellectus, nisi reddat rationem eius, ꝙ per sensum p cipitur, non probat. Bal. in l. 1. ff. de his, quæ in testa. delen.

d Supponamus. ¶ Inquisitorium autem, quod fit ipsis inquisitis cū generalitèr in capite, & in membris inquiritur de statu ecclesiæ, vide Ĵ. de inquisitio. §. nunc tractemus. uer. licet autem.

demum,in fi.& c.seq.xxi.dist.deniq; 24 q 3.si igitur. & c.seq. uel vsurarium.xlvii.dist non licet & c.sequen.ext.de usuris.preterea. vel cõiuratorẽ seu conspiratorem.xi.q.i.ꝯiurationũ.& c.seq. ex tra,de re iudi.cum I.& A.de iud.ca.exhibita. vel alienatorem rei ecclesiasticæ.12.q.2.monemus.& tribus c seq.extra, de reb. eccl. alie.uel non.si quis presbyterorum.uel obligatorem.extr. de pi. c.1.& 3.C.de episcop.& cle.sancimus.primo.in prin vel male ad ministrantem,uel res ecclesiasticas dilapidantem, & consumentem,uel male dispensantem.28.distin.de Syracusanæ extr. de simo.licet Heli.3.q.2.quia ea.extr.de accus.c.fin.extra de offi.del. venerabilis.Item,an scis, vel credis,uel fama est,quod sacrista, vl' thesaurarius,uel custos vasa vel vestimenta, & alias res uel ornamenta ecclesiæ:puta libros, vel alia diuino cultui dedicata bene seruauerit:& si aliqua de mobilibus diminuta sunt, & per quem, & quare,& quando,& qualiter.ext.de offic.sacri.ca.vnico & de offi cust.c.vnico. 25.distin. perfectis.in fi & de off arc.ea quę.12. q.2.c.alienationes.& sic quęre super singulis officiis de his, quæ ad quemlibet eorum noueris pertinere.quod dic vt in præ.ca.p lectis.& 21.dist cleros.& ext.in tit.de officiis.Item,an scis,uel credis,uel fama est,quod officia diuina deuote horis cõpetentibus, & solenniter celebrentur:& an in singulis ecclesiis mos ecclesiæ diœcesanæ,uel metropolitanæ in diuinis seruetur extr.de celeb. miss.c.j.& c.dolentes.12.dist.de his.& de consec dist.2.institutũ. Et an intersunt exequiis mortuorum: & an tenent ecclesias uel cœmiteria,uel eucharistiam,uel reliquias,& alia huiusmodi mũdè & lautè ext.eo.cum creatura.respon.j.& c.sane.de custo. eucharistiæ.ca.1.& 2.Et qualiter baptizant,vel pœnitentias iniungunt:& an ad hæc facienda prompti sint,uel negligẽtes:& an ali qui ob hoc sine penitentia vel baptismo decesserint.extr.de bapti c j.de consecr.dist.4.de catechumenis.& c.ne quod absit.extr. de pœni.& re.c.si xvi.q.vi.si quis presbyter.& c.seq.Itẽ,an scis vel credis,vel fama est,aliquem esse in ciuitate,vel dieccesi, hereticum,uel suspectum de hæresi, uel conuenticula per tales fieri: vel an scis domum,vel prædium,vel antrum,uel locum ubi conueniant:vel an scis,uel credis,uel fama est,aliquem esse receptorem,vel fautorem,uel credentem,uel defensorem, uel laudatorem,uel vice eorum ministrantem eis,quo ad victum vel vestitum,& alia necessaria,extra.de hæret excommunicamus.primo, §.credentes & cap si aduersus.& c.sequen.in prin.C.de sum.tri. l.secunda,& 3.C.de episcop.& cler.conuenticula.30 dist. si quis eꝫ.& c.sequen C.de hære.cuncti.& l.Arriani.& l.seq.& authen. credentes.23.q.vi.episcopus in synodo.Item,an episcopi & clerici sint assidui in officiis,& an surgãt ad matutinas horis competentibus,& an intrent chorum honeste,cum cappis,uel sine cappis,cum suppelliciis,uel sine:si dormiunt in communi dormitorio,& medunt in communi mensa:si acceperũt aliqua de possessionibus ipsius ecclesiæ authoritate propria:si episcopi uel capituli negligentia aliqua de possessionibus ecclesiæ sunt alienata. extr.de vi.& ho cle.quoniam. cum suis cõcor.Item,an scis, uel fama est,aliquos esse simoniacos,periuros,delapidatores. extra. de simon.licet de re indic.cum I.& A.Item quæratur de singulis in quibus consistit honestas clericorum. Quæ dic vt extra, ne cleri.uel mo.c.j.uigesimatertia.distinc.de his igitur.& dixi in reperto.in tit.de vita & ho.cler.& de aliis,sicut inquisitoris diligentia uiderit expedire.uidelicet,an aliqui sint adulteri, uel incestuose coniuncti:& sic de similibus iii.q iiii.consanguineorum.25.qu.2.
30 c.2.& 6.qu.1.infames.†¶Ex præmissis ergo patet, cum inquiritur de statu ecclesię,& tã de capite,quam de membris iurant testes super omnibus his,quæ sciunt uel credunt in sua ecclesia reformanda,tam in capite,quam in membris,exceptis occultis criminibus,meram & puram dicere ueritatem:ut extra, de accusa-
a tio.qualiter.j.§.fin.[a] & c.cum dilecti. Adde siue fuerit interrogatus,siue nõ. Addunt etiã quidam, ꝙ non reuelabunt dictũ suũ alicui;donec testes fuerint publicati:ut s. sequitur. Est & alia forma quæ nõ seruatur,scilicet,quod non respondebunt ueritatẽ ad inquęsita:ut prę c.cum dilecti.Sed hoc potest præstari ab eo cõtra quẽ inquiritur:præcedens uero à testibus. Quidam autem,ut omnem fraudem excludant,utrumque iuramentum faciunt præstari,tam ab his,contra quos inquiritur,quam à testibus. De hoc ui de s.§.sequitur. Vbi autem inquisitio fit super certo crimine,nõ debent testes deponere de occultis,uel manifestis, nisi de his solum,de quibus facta est copia infamato:ut eodem titu.qualiter. 2.§ debet.

ADDITIO.

a §.fin. ¶ Et ibi in fine scripsi quod licet non debeant occulta crimina reuelare, occultas tamen circunstantias manifestorum criminum reuelare tenentur.

SVMMARIVM.

1 *Iudex non debet attestationes partibus non vocatis publicare.*
2 *Publicatio attestationum qua forma fieri debeat*
Post quam renunciatum est testium productioni,uel conclusum in causa, non possunt alij testes induci.
3 *Attestationib. publicatis,non sunt alij testes super eisdem articulis producendi, & in quibus casibus fallat hæc regula.*
4 *Petens post attestationum publicationem testem interrogari, an obtinere debeat.*
5 *Testes ijdem,an sæpe poßint ante attestationum publicationem induci.*
6 *Testes recepti ad æternam rei memoriam,& secundum formam iuris publici,si post attestationum publicationem producuntur, recipiuntur solum ad defensionem,non ad actionem.*
7 *Nouus articulus quotuor modis dici potest.*
8 *Articulus nouus dicitur.qui dependet à ueteri.*
9 *Testes quo pacto petantur in iudicijs iterato recipi.*
10 *Attestationibus publicatis,an poßint in causa criminali testes induci.*
11 *Reo audiente si testes actoris deponant,uel econtra,quid iuris.*
12 *Testibus publicatis,si perdantur attestationes, possunt ipsi iterum produci.*

¶De attestationum publicatione.

8.§.Satis utiliter & compendiose docuimus qualiter sint testes examinãdi:nunc autem dicamus qualiter
a examinati sint publicandi.[a] Et quidẽ testibus productis examinatis partes debent renunciare testium productioni. Caute tamen, ut j.§ fin.quo facto postulent attestationes publicari, uel saltem
1 pars producens:& hoc redigatur in actis.†¶Iudex igitur uolens attestationes publicare,uocabit partes:quia eis non uocatis, non debet aperire,uel publicare,extr.de re iud.c. cũ I.& A.ff.de min. in cãæ §.j.ff.ad le. Iul.de adul si postulauerit.§.de quæst. maxime ea ꝯ q̃ sunt ꝑducti:q̃ forte,imo sine forte,in aperitione uolet aliquid ꝓtestari:ut extr.de testi præsentiũ.& j.§.prox.in prin. Eis ergo præsentibus,uel per cõtumaciã absentibus,quia forte tũc habentur pro præsentibus:ut extra,de testi.in nomine.& C.de iud. properandũ.cum authen.extra,de do & contu.ueritatis.in fi.& de eo qui mit.in pos.causa rei ser.cum qui.præcipiat notario, ꝙ legat coram se,& coram partibus publice in iudicio dicta testiũ
b in tali causa receptorum,uel ipsemet legat[b]. Et si sunt multæ at-
c testa.uel ꝓlixę,sufficit unã ꝓ omnib.legere[c],quo facto,dicat iudex:Hæ sunt tales attestationes,habeatis eas pro publicatis, uel
2 eas publico.& hoc totũ redigatur in actis.†¶ Publicatio autem scribetur sic:

FORMA. Lectæ & publicatæ sunt hæ attestationes corã tali iudice,utraq; parte præsente,& testium productioni renunciante.Hoc autẽ uerum est,nisi aliqua partium aliquid rationabile ꝓposuerit,quare non debeant publicari:puta quia nõ fuit facta legitime remissio ab his,quib.commissa fuit testiũ examinatio,uel huiusmodi.Hoc autẽ no.quod postquam renunciatum est testium productioni,uel conclusum in causa,nõ possunt alij testes induci:quod dic,ut j.§.fi.Item non sunt testes inducẽdi postquam sufficiens productio facta est:ut s.eo.§.qualiter autem.uer.quar
3 ta.& seq.nec postquã dilatio lapsa est:ut in eo.§.†¶ Nec etiã attestationibus publicatis super eisdẽ articulis sunt testes producẽdi regulariter:ut e.ti.intimauit.& c.fraternitatis.hoc fallit in casibus.¶Primus,si inter alias personas agat:ut extra.c.cõstitutus.& ca.præsentata.Quid si à sentẽtia lata inter me & te,tertia persona appellat,uel contradicit executioni:ut ext.de re iudi.cum super. nũquid post illã testes in causa appellatiõis sup antiquis articulis producere poterit? Argu.ꝙ sic,extra,eod c ueniens.2.extr.de præben.dilecto.in fi.extr.de fide instru §.instrumentum quoque.
d & in præd.capit.cum super[d]. Vin.dicit[e] quod non, nisi præsens
e fuit in priori iudicio,& tacuit:nec sibi negata fuit licentia de suo iure docendi.ff.de re iudic.sæpe.extr.eod.quãuis.secus si ignorauit causam ad se spectãtem agi.arg.ff.de accus.si cui.§.iisdẽ.ext. de accusat.de his.¶Secũdus,si sit diuersus modus agendi: ut ext. eo.c.ueniens 2.& c.cũ,in tua.¶ Tertius,si sit nouus articulus diuersus pẽdens ex ueteri,eo.tit fraternitatis.Qd dic ut no.eo.ti.tã literis.secundum papã Quartus si primæ attestationes sunt amissæ:ut infra uersic.sed quid ¶Quintus,si mutatur iudicium, & id uelit

ADDITIONES.

a Publicandi. ¶ Tanc.fecit rubricam de testium publicatione & reprobatione, cuius verba multum ampliat auctor,& secundum eam prosequitur infra §.2.
b Ipsemet legat.¶ De facto seruatur, ꝙ legitur aliquid de vna attestatione in principio,& de vna in processu, & de vna in fine:.ne hoc tñ satis est iudice pronunciare illas pro publicatis haberi:& tunc non dicentur lectæ,&c. sed dicetur, ꝙ iudex pronunciauit partibus præsentibus attestationes pro apertis & publicatis haberi,& decreuit ipsarum copiam partibus fieri.
c Omnibus legere. ¶ Et dicebat Aegid.sic seruari Bononiæ.
d Cum super.¶ Vide quod ibi dixi post Inn.in gl.magna ante medium. uer. & si publicatæ.
e Vincen.dicit. ¶ In præ.c.uenines.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

velit is contra quem producuntur.ext.eodem præsentata C eo. 1.fi.¶ Sextus,si obscure & confuse deposuerunt,eod tit.cum cla
a mor.[a] †¶ Quid ergo,si peto post publicationem testem interro-
4 gari?Respondeo,videtur fieri debere.ff.de quæstio.repet.ar.con trà.ff.e.produci.Dic de iure non debere fieri parte præsente,sed de consuetudine,& etiam ad postulationem iudicis.sic, & tunc
b non vt addat,sed vt ēt dictorum rōnem dicat, s'm Albe. Gal.[b] De hoc no.in auth.eo §.quia verò multi sepe testes & §.nunc vi
5 dendum.†¶ Sed nunquid ante publicationem possunt ijdem testes sæpe induci? Argum.quod sic.ext.eod. constitutus.2.in fi & c cum causam.Arguitur tamen quod sit in optione rei,an velit eundem testem denuo recipi,an ex prædictis attestationibus procedi.eo.tit.presentata.C.eo.l.fi.§ si autem. Et hoc puto, vt nunquam idem testis denuò possit,nisi ex causa induci:vt si fortè primò non fuit de omnib. recordatus:in auth.eo.§ quoniam verò multi.colla.7.ff. de quæstio.l.repeti.uel si non fuit plenè examinatus: vt in præ.c.cum clamor. & c. per tuas.alias tanquam suspectus repellitur.4.quæstione.3.si testes §.produci. ¶ Septimus, si testis synodalis deposuit coram capitulo , deponat iterum corā delegato.ext.de test.cog. præterea.¶ Octauus,si examinator neglexerit. interrogare super aliquib. articulis sibi datis:ut s.§. nūc videndum.in fi.¶ Nonus in causa matrimoniali secundum quosdam indistinctè.eo.tit.series.& j.uer.in causa. ¶ Decimus,si detur in integrum restitutio,vt iterum producantur . De quo dic, vt j.de restitu.in integ.§.vlt.versi quid si in causa.¶ Xj.in absentia probanda.ext.de testi.ex tenore.in fin.¶ Xij. in causa appellationis.ext.de fide instrumento cum Ioannes.& not.C de excep. exceptionem in auth.ibi posita.¶ Xiij. in crimine falsi ext de testi.sicut.& de proba.licet.& j.§ proxi. ¶ Xiiij in adiectione pro valore.& deceptione.ext de test.cum causam. ¶ Xv. si nondum didicit quis testificata , quamuis fuerint publicata: vt iam dicā. ¶ Xvj. secundum quosdam,si iudex indiscretè publicauit: & sic intellige ext.eo.series.quia hoc debet volenti producere,præiu-
6 dicare.†¶ Xvij.si testes sunt recepti ad æternam rei memoriam, & publicati secundum formam traditam,extr.de testi.significauit.Nam tunc solum recipiuntur ad defensionem , & non ad actionem: vt no.ibi.& secundum Papam eo.ti. Albericus.Et probatur iste casus eo.tit.veniens.2 prope fin. maximè si nullus fuit tūc vocatus ad idēdū iurare testes,nec aliqua solennitas adhibita:vt in præd.ca.significauit.& eod.tit.in nomine.& sic obtinuit. Aliqui dixerunt esse tunc in optione eius contra quem producti sunt, an uelit primis attestationibus stare an uelit testes ubi viuunt, iterum examinari:ut eodēm titulo, præsentata.& cap.veniens.secundo.& C.eodem.l.fin.Quod non placet:quia ad aliud tunc fuerunt inducti, & nunc ad aliud:vt præmissi.extra eo cum causam,quæ.& extra iudicium:& forte inter alias personas:ut in prædict.cap. ueniens. extr. de fide instru.inter. §.instrumentum quoque.& s.dixi.Arg. tamen contra predicta.s. § nunc tractemus.prope finem:ibi sed certe hoc.De publicatione autem, quæ fit ad æternam rei memoriam not. j.de edit.instrum. §. ostenso. versicu.quoniam.& seq.& §. ut autem.versicul.sine scriptura. ¶ Xviij.si princeps id expresse per rescriptum sum concedit:vt j.de in integ.restitu.§.ulti.versi.quid si in causa.¶ Xix.quia publicatis testib.possunt testes reprobatorios producere, in authen. eod.tit.§.si uero.j.§.proximo.¶ Xx.in causa inquisitionis.Sic,intelligunt quidam extra eod.cum clamor.Dic ut ibi not secundū
c papam.[c] De hoc j.de inquisition.§.nunc tractemus uersi sed nūquid.¶ Xxi.quia publicatis attestationibus,potest exceptio pemptoria proponi & probari:ut supra.§.qualiter autem.versic.sed
7 opponitur.†¶ Illud autem notandum est , quod quatuor modis potest dici nouus articulus.¶ Primò,si in causa principali petii a tequum: in causa vero appellationis peto bouem,& super hoc volo testes produceres;& tunc non sum audiendus: quia hic articulus est penitus alienus,& separatus à primo:ut nota. in pdica.cum Ioannes.& extr.de testib.cap.fraternitatis.¶ Secundo,si quis super re litigiosa priuilegium impetrat , super quo similiter nullus auditur,quia non ualet priuilegium tale:ut eodem titulo, causam que.& extra,vt lite penden cap.fin.¶ Tertio,vt si egi cōtra te,qui succedisti arbores mea,ex l.12.tab.de arboribus succisis,siue ex lege Aquilia:& post in causa appellationis velim agere interdicto,quod ui aut clam:nouus est articulus: quia ab eodem dependet.ff.de iureiu duobus.§. colonus. Vel si primo egi locati, & pro arboribus incisis, propono arborum furtim cæsarum.ff.locati.l.si merces. Vel si egi primo furti pro rapina,in causa appellationis possum proponere vi bonorum raptorum,quia est diuncta.primæ. ff.vi bono.rapto.l.j.in princ.14.quæstion. 5. pœnale. Sed hoc,quod in prædict. decre.dicitur,non habet hic locum,scilicet ,quod testes noui vel antiqui recipiantur:quia postquam actum fuit vna uia,altera excluditur:vt ff.de tribut. quod in hæredem.§.eligere.Quod dic,vt j.in titu.de ac.seu pe.§.j.vers.si uero plures.¶ Quarto dicitur nouus articulus,id est,de nouo propositus:prius tamen competebat,sed oritur ex ueteribus:& de tali loquitur prædict.cap.fraternitatis.Ille autem articulus quandoque proponitur a reo,& quandoque ab actore. A reo proponitur in causa appellationis. Verbi gratia,agis contra me ut tradam quod tibi uendidi:excipio quod non teneor, quia de precio non satisfecisti:condemnor:appello:in causa appellationis occurrit articulus vetus,hic scilicet non tradere:asserò tamen quoddam nouum,s'quod non pure,sed non conditionaliter vendidi,nec oditio est apposita:ut in prædict.capitul.cum Ioannes circa princi. Vel si uis facere quartam productionem testium , iudex non admittet:appellas:ego appellatus propono nouum casum dependentem ex ueteri,s'quod nō debent testes recipi: & quod ideo non fuit quarta productio admissa, vt effrenata testium multitudo vitaretur:ut extr.de testi.ca.significauerunt. Vel sic: Tutor datus se excusat,dicens se gerere tres tutelas:quare excusatur à quarta: condemnatur:appellat in causa appellationis ad excusationem asserit nouum,scilicet se gerere vnam tutelam , ita negotiosam & diffusam,ut loco trium habeatur,ff.de excusa tu.tria.j. & 2 & l.si is qui tres.§.eum,qui Vel sic: Agis contra me,dicens quod in minori ætate mihi prædium vendidisti sine decreto: ideoque non
8 valere.Ego dicebam à maiore factam:demum condemnatus, in causa appellationis dico à te maiore ratam habitam:ut C. si maior.fac.ra.ha.l.fin.†¶ Cæterum ab actore proponitur nouus articulus dependens ex ueteri:ut verbi gratia , obligasti mihi Digestum pro centum,quæ tibi mutuaui, secundo obligasti illud Titio:tertio nouasti mihi obligationem : ego ex illa nouatione petii illud pignus:opponit se secundus creditor dicens,quod sibi prius fuit obligatum,quam nouatio huiusmodi facta esset,succūbo,& appello:in causa appellationis propono articulum , qui tamen prius competierat,dicens quod debeo potior esse, quia mihi prius pignus fuerat obligatum:& super hoc possum nouos te-
d stes[d] producere,uel antiquos:secundum prealleg.decre fraternitatis.Hæc probantur ff.qui po. in pig.hab.l. 3.in princ. Vel sic, Agebam contra te,& tu condemnaris:iudex tamen omittit cōdemnationem expensarum,quia illas non petiit:appellas a sentētia:in causa appellationis peto expensas : ecce nouus articulus, q primo competebat dependens ex prioribus. C. quando prouo. non est ne.l.fi Vel sic.Aliqua ecclesia petit decimas a templariis, qui opponunt priuilegium de non dandis decimis: ecclesia succumbit:& in causa appellationis proponit,quod priuilegium nō obstat,quia tanto tempore decimas perceperit , quod iam contra priuilegium est præscriptum:& super hoc nouo articulo probando,quod prius competebat,& depēdebat etiam ex antiquis: testes admittuntur in causa appellationis extra.de priui.accedē
9 tibus. † ¶ Et breuiter nota quod cum testes petuntur recipi iterato:aut hoc petitur in causa appellationis,aut in causa principali.Si in causa appellationis,aut est renunciatum testibus in principali,vel attestationes publicatæ,quæ paria sunt:vt extr.eod.cum venissent.§ quæstiones.aut non Si est renunciatum vel sunt publicatæ,tunc super nouis duntaxat articulis dependētibus ex prioribus.possunt noui & antiqui produci,dōmodo deponāt iurati:ut in præ.cap.fraternitatis.De hoc in auth.eo.ti.§.quia uer.sæpe.Si uero est renunciatū,nec attestationes sunt publicatæ:tunc possunt admitti in causa appellationis,tam super nouo articulo, quam super principali:ut in eod.cap.ad fi.à contrario sensu.Si autem hoc petitur in cā principali: aut agitur super vna re, aut super pluribus:si super una,& est renunciatum,uel attestationes publicatæ,nequeunt vlterius produci,quod uerum est, nisi in casibus positis,uers.nec etiam.Si uero super pluribus;si sit super vna renunciatum , nihilominus recipientur in alia.&illi, & alii:vt in præ c.cum uenissent.in fi Quod autem dixi,quod publicatis attestationib.testes non recipiantur de nouo: intellige si iam testificata partes dixerunt:ut eo.tit.veniens.2. §. pars autē.siue quis didicerit dicta suorum,siue aduersarii:ut not.in authen.eo §. qa
e vero.in gl.una, &c.& secundum papam ext.[e] eod.vltra. Quid si publicatæ sunt attestationes, nondum tamen altera pars testificata didicit? Dic quod adhuc potest producere,nisi renunciauerit testium productioni:licet etiā altera pars didicerit. in auth.e. §.quia uero multi.argu.in præd.§ pars autem.& c. cōstitutis. 2.

vbi

ADDITIONES.

a Clamor. ¶ Adde tu, an testis declarando dictum suum debeat hoc facere cum nouo iuramento. Item an hoc debeat fieri vocatis , seu citatis partibus:uide Bald.in l.hæredes palam.§.sed si notam.ff.de testamen.

b Alber. Gal.¶ eo.tit.uers.sed pone volo.& Aegi.eo.lib.

c Secundum Papam. ¶ Et ibi satis scripsi post eum, & Hostien. in gloss. apud iudicem.

d Nouos testes. ¶ Adde an post publicationem potero probare de priorita te temporis:puta meā donationem alteram præcessisse.Bar.in l.j. circa fin. versi. quæro.C de iure fis.lib.10.dicit quod sic,nisi prius fuisset articulatum de tempore.

e Secundum papam.¶ et Hostien.

a vbi de hoc. a Audiui tamen dominum Clementem in relatione cuiusdam negotij contrarium asserentem.arg.ext.eo.ti. causam quæ.c cum venisset.quia sufficit ita scriptum esse.ff qui & à quibus ma.li non fin prospexit.6.q.3.scriptum est. Et idem videtur sentire dominus meus in Summa eod.ti.§ & vtrum. versi. dicas igitur. Prius tamen dictum verius videtur:quia tunc cessat causa
10 prohibitionis. Ad hoc j §.fi. ver.quid si renuncians.† ¶ In causa autem matrimoniali disputant doctores, an publicatis attestationibus possint testes induci:vt no.4.q.3.d §.si test.b.ext.eod.tit. series.& c ex tenore.& de probatio.iurauit Et seruamus,q̃ sup eisdem capitulis non admittantur:in aliis autem causis super nouis capitulis pendentibus ex veteribus, possunt: sed non super eisdem,vt eo.tit.fraternitatis.vbi de hoc.& c.causam quæ.& hoc tam in eodem iudicio,quam ẽt in causa app.vt ibi.& C.de temp.
b app.per hanc q̃ prosequere plenius in præ.concor.b † ¶ Quid si
11 reo audiente testes actoris,vel econtrà deponunt?quod fieri potest secundum quosdam: vt §. nunc tractandum. in principio.
c nunquid reus potest adhuc producere testes?dixit Baga.c quod sic,argumen.in authen.de testibus.§.quia verò argumẽ. contrà, ext.eodem fraternitatis.& capit.vltim.& capitu.veniens.2.& in præ §.quia verò.Hoc vltimum tenet Io.vt no.2. quæst. 1. in pri-
12 mis.† ¶ Sed quid si testibus d publicatis perduntur attestatio-
d nes?Dicunt quidam hoc casu iterum posse testes produci:vt ext. de probatio.c.fi. Alij dicunt,quod aut perduntur apud iudicem, vel notarium,vel aliam publicam personam: & tunc ipse resarciet totum damnum causæ & punietur.C.de app.ne causas.C.de testi si quando. Aut apud eum,contra quem producunt:& tunc ille resarciet expensas,& iterum publicantur.ff.de inoff. test. nihil §.fi.& ff. si omiss.causa re. quid autem.§.non simpliciter. aut apud eum per quem producuntur,& tunc ille sibi imputet:quia reus absoluetur:nec ipse amplius testes producet. Alioquin daretur ei occasio negandi & dicendi se perdidisse,ut iterum alios posset inducere subornatos,quod esse non debet.ff.de iureiurã. ait prætor.§.1.ff.de edendo.l.1.§.editiones.ext.de testi. constitutus.vbi dicitur,quòd si archidiaconus habuit testes apud se, sit illis contentus. Si tamen probauerit se acta iudicii casu sine culpa perdidisse,ei succurritur.ff. de edendo.si quis ex argentariis.§ fi. & l.fi.ext.de priuil. cum olim.1. Videtur tamen,quòd in primo casu,scum per iudicem perduntur,q̃ possit iterum producere, quia periculosum est litigare cum iudice, & difficile probare interesse:vel q̃ saltem restituatur ex generali clausula, si qua iusta causa,& c.vel aliqua speciali.Sed si testes mortui sunt, & tunc iudex soluat interesse?Sed quomodo probabitur damnum seu interesse?Respon. sacramento producentis.ff.quod vi aut clam. l.semper.§.hoc interdicto.C unde ui. si quando.ext. quod met. cau.c.fi.& no.ext.de foro compet.dilecti.& j. de fruct.& interes §.sequitur.& j.de editio.instr.§.restat.uer. illud quoque.

ADDITIONES.

a Vbi de hoc. ¶ Vltima gl.& super ea dixi,& remissiones dedi ad decret.intimauit.& decre.cum venisset.eo.ti. ¶ Adde,q̃ dicta Io.And.in d.c. constitutus.sequitur Pet.de Anch.consi.224.incipiente,Ad euidentiam præmitto.Dixit autem Ioan.And. ibi contrà,q̃ quando publicatio est facta parte insciâ, vel inuitâ,non sufficit quin super eisdem capitulis possint produci testes de nouo:alias secus.

b In præd.concordan. ¶ Tene quod dixi in decre.series. & in decre. cum in tua.super vlt.gl.

c Dixit Bagarot. ¶ Suo tractatu:charta penult.tractat. de renunciatione tacita.

d Si testibus. ¶ Versi.iste:vsque ad fi.§.fuit Vber.de Bob.vbi de testibus tractat in fi.de quo etiam Ioan.de Deo in cauil.lib.5.eod.tract.in fi.sed Vber. plenius.

SVMMARIVM.

1 *Attestationibus publicatis rubricæ sunt faciendæ.*
2 *Terminus reo ad actoris testes repellendos dandus,debet esse competẽs, & sufficiens ad deliberandum,inspecta qualitate scripturæ.*
3 *Modus Romanæ curiæ pro lege seruari debet,quo ad dilationes temporũ.*
4 *Iudex si in aliquo hæsitet dabit partibus terminum ad faciendas rubricas.*
5 *Diuersorum generum articulos in rubricis connectere non expedit.*
6 *Rubricæ de statuto iudicis scriptæ ipsi iudici in termino ad hoc statuto dari debent.*
7 *Verba in articulo contenta probari possunt,ipso articulo non probato.*

¶ De rubricis.

1 9.§. Publicatis autem †attestationib.rubricæ sunt faciẽdæ.quod fiet hoc modo:Nam iudex assignabit terminum partibus,intra quem attestationum copiam recipiant.quod facere tenetur,ext. de proba.quoniam contra.C.ut lite pend.l.2.C.de re iud.gesta etiam in causa inquisitionis:ut ext.ve accu.olim.§.si uero.& capi.qualiter.2.§.debet.ff.de eden.l.1. ut super eis disputetur seu allegetur. Originalia autem remaneant penes iudicem,uel notarium, ne possit fabricari falsum.ext de prob.c.fi.& c.quoniam.& ff.de tab.exhi.l.fi.Sic enim dẽt fieri de qualibet scriptura in iudicio exhibita,ut ibi. Quid si tabellio dicit,uolo q̃ originalia acta penes me sint:ut in d.c.qñ. iudex uero dicit,imò apud me erunt:in prædicto c.fi Dicit quidam tabellionem præferẽdum: cui possit imminere periculum,
1 si de suo officio dubitaretur. a Quid si dicat testis producẽs, Ego uolo habere originalem scripturam: quia nolo duplici damno, seu honore affici.ff.ad leg.Rho.de iact.l.nauis.§.cum autem. Respon.si super hoc q̃suetudo seruetur. Prius tamen de iure obtinet, ut tabellio seruet,uel iudex.Et sic curia seruat.¶De hoc j.de edic. instrumento.§. nunc dicamus.uer.& scias. Habita igitur copia, iudex iterum dabit alium terminũ reo, intra quem testes actoris repellat,si potest:& econtrà post quem non audientur:ut extra, de probat.licet.Reus autem acceptis inducijs deliberet,an possit quicquam opponere contra personas,uel dicta testium:ut extra ut lite non contest. quoniam. iuxta prin. & adueniente termino
2 excipiat coram iudice,ut dicam j.§ proximo.† ¶ Terminus autẽ prædictus debet esse ꝺ petens,ut possit deliberare,inspecta qualib tate scripturæ.j.de dilario.§.uidendum.uer.ubi autem.Deinde ad requisitionem partium dabit iudex alium terminum ad disputandum super dictis testium, intra quem aduocatus cuiuslibet
3 partis,† ſm modum laudabilem curiæ Romanæ,qui pro lege,saltẽ quo ad hoc,seruari debet:ut ff.de legi.l. si de interpretatione. & 1.distinct.mos autem.11.dist.cap.2. & cap.fi.& Inst.de satisd. §.fi.extrà,de re iu.in causis.faciet super dictis testium suas rubricas,vt tam ipsi,quam iudices,facilius ad indaginem perueniant veritatis: ad qd hac uia puenietur. Habita enim attestationum copia,vtriusq; partis causidicus videat diligenter suorum depositiones testium,& aduertat,an intentio,uel exceptio sit plene ꝓbata,seu articulus datus uel semiplene:deinde aduocatus, qui testes induxit signet per crucem,uel per literam, uel aliud signum in margine factum quemlibet articulum per suos testes probatum,& concordantias testium:ita videlicet,quod super articulo ponat crucem,vel literam,uel simile signum, uel literam ponat in omnibus locis attestationum, quæ faciunt ad probationẽ uel concordantiam illius articuli. Quod si plures,& diuersi sint articuli,diuersificet etiam signa sua:vt per singulorum diuersitatem appareat,qui articuli sunt probati:& in quib.testes concordant. Et studeat eos concordare,si poterit:vt j.in tit. de disput. & alle. aduo. §. nunc videndum. Econtrà quoque aduocatus, contra quem testes producuntur, studeat discordantias & contrarietates testium per eadem signa,vel similia denotare:vt tempore disputationis,& cum opus fuerit, habeat eas in promptu. argum. ad p̃missa:ext.de prob.licet.& de simo.per tuas.& vt sic testes valeat clarius impugnare:vt j.de disput.§ post hoc. Sed & vterque aduocatus genera articulorum diligenter notet, & distinguat, vt ea facilius & promptius valeat reperire,faciendo super primo articulo primi generis.in prin.§.& scribendo in margine A.Item super primo articulo secundi generis in princip. faciendo.§.& scribendo in margine B. & sic de alijs. Adueniente igitur termino,disputent super dictis testium: & producens testes,eos studeat concordare, vt dixi.Is autem, contra quem producuntur, studeat in contrarium, pro vt mos iudiciorum communiter te-
4 net.† ¶ Quòd si iudex in aliquo hæsitet, vel super varijs articulis
c contentio oriatur,dabit partibus terminum ad faciendum rubricas.& tunc aduocatus eius, qui testes produxit, eas faciat: & testes in hac forma concordet. Scribet enim in aliqua charta: & vtatur verbis articuli dati. De quo habes. s.§. nunc videndum. ver.in primo.dicens sic,quòd talis sit episcopus Biterrẽ & quod communiter habeatur pro episcopo ab omnibus habitatoribus eiusdem diœcesis:& possideat iura episcopatus, & administret, & agat, & contrahat vt episcopus probatur per talem & talem testes in locis,vbi est litera talis,vel signum tale:& ponatur litera ipsa vel signum,prout erit in articulo,& in dictis testium,secundum s. dicta descriptum. Et hæc est vna rubrica. Idem quoque fiat de quolibet alio articulo sub aliis signis.ff.ad l. Aquiliam, ita vulneratus.& distincte scibat ipsas rubricas distantia competenti. Et nota, quod duos, tres aut plures articulos eiusdem generis potest coniungere sub una rubrica, si expediat: vt patet
5 in exemplo iam posito:ut in præ.uer.in primo.† ¶ Diuersorum autem generum articulos connectere non expedit. ut 16. quæstione.septima.in una.32.quæstio.5.horrendus. Eodem quoque modo

ADDITIONES.

a Dubitaretur. ¶ Vide quod ibi scripsi in præ.decr.quoniam.in gl.ergo si iudex.super ver.apud scriptores.

b Deinde. ¶ Verba Bonagui.deinceps.

c Rubricas. ¶ Secundum Aegid.c.59.

modo rei aduocatus discordantias & contrarietates earum per rubricas notabit. Dicit enim sic talis testis & talis: ita dicit, uel dicunt in locis illis, ubi est tale signum, uel litera talis: & ponat signum uel literam, qualem posuerat in attestationibus, ut s. dictū est: & idem testis uel idem testes in eadem serie sibi contradicit, vel contradicunt sibi, vbi est aliud tale signum, vel litera talis: & ponat ipsum signum vel literam. Item talis est in dicto suo singularis: & sic faciat de aliis discordantiis, & contrarietatibus. arg. ad hoc ext. de testib. ad hoc alias incipit, præsentium lib. 6. & de prob. licet. Item talis non reddit causam dicti sui interrogatus. Item talis nihil dixit de scientia, & sic de aliis. Quod si hæc non prosint, tunc opponat contra dicta testium & personas. quod
6 dic vt s. §. j. & §. nunc tractandum. uersi. vt autem hec, & seq. †
¶ Hæ autem rubricæ scribantur per se in aliqua schedula, & iudici porrigantur in termino ad hoc statuto. Post hoc iudex ipse diligenter inspiciet, an rubricæ actoris sint probatæ, & an rubricæ rei contineant veritatem. Quod si ipse uacare nequat tradat eas aliquibus discretis viris ad expensas partium examinandas: ex quib. examinationib. plurimi in curia nostro tempore sunt dictati. Veruntamen quoniam aduocati partium nunquam asserunt probatum esse, quod non est, & econuerso: & ideo laboriosum esset rubricas per eos formatas examinare: ideo quidam iudices faciunt eas formari per præfatos examinatores deputatos ad
7 hoc. † ¶ Hoc autem diligenter animaduertat iudex seu examinator, quia rubrica q̄nque continet duo, vel plura membra: unde licet vnum probetur, non ideo simpliciter censenda est esse probata, nisi alia probentur: sic aliàs dici in positionibus faciendis consueuit extr. de testi. ad hoc. alias incipit, præsentium ibi: posita sigillatim, & c. li. 6. Nunquam etiam contingit, quod licet verba contenta in articulo, uel rubrica probari videātur: non tamen articulus probatur, prout ponitur, vel rubrica; q̄ totum debent fideliter in suis responsionib. seu diffinitionibus examinatores designare. Et nota, quod aut probasti, uel non. quod dic ut j. in tit. de prob. §. nunc dicendum. & illud iunge hic.

SVMMARIVM.

1 *Forma protestationis faciendæ in iudicio circa testium reprobationem.*
2 *Falsitas testium quibus probatur.*
3 *Testium dicta quomodo possint post publicationē per alios testes reprobari.*
4 *Formæ excipiendi contra testes.*
5 *Reus potest actoris testes per alios reprobare, & econuerso.*
6 *Testem, quem quis inducit pro se, tenetur recipere contra se.*
7 *Reprobare an possit quis testes suos.*
8 *Testes, quos passus est quis semel contra se induci, an postea illos poterit reprobare.*
9 *Testis reprobatus a iudice in vna causa, an in alia possit induci.*

¶ De testium reprobatione.

10. §. Sæpe. testes non legitimi de facto recipiuntur: ideoque videndum est, qualiter recepti reprobentur. Super quo est sciendum, quod ante testium publicationem, & post tam dicta, quam personę testium possunt per alios testes legitimos reprobari, dummodo id ante sententiam fiat: vt ext. e. ad hoc. alias incipit, præsentium. lib. 6. & c. series. de excep. ca. i. de prob. licet. Hac tamen distinctione seruata: ut qui post publicatas attestationes personas voluerit reprobare, sine distinctione audiri debet, si hoc ante publicationem protestatus fuerit: quæ protestatio fiet hoc modo.

2 FORMA. Ego P. protestor, quod mihi saluum sit obiicere p̄ personas & dicta testium producendorum p̄tra me, ex parte D. in causa, quam secum habeo coram tali iudice, & ante aperturam & post: & mihi expresse reseruo. Alias autem audiri non debet, nisi iuret quod ad hoc ex malitia non procedit: uel q̄ post publicationem dicit id, quod nunc eis obiicit: ut extr. de testib.
a præsentium [a] Et si sic admissus probauerit testes, quos reprobare intendit seruos esse, uel infames, criminosos, vel famosos, vel corruptos, uel alio modo illegitimos, ut dixi in § j. s. pro non receptis habentur: nec dicto eorum fides adhibetur: ut extra, de testib. super eo. & cap. ex parte. de exce. c. 1. de ord. cog. c. 2. in fi. quę prosequere plenius, ut s. §. j. versi. item quod is, pro quo aliquid. Quidam autem dicunt indistincte, quod si uolo probare tuos testes esse famosos, possunt hoc etiam publicatis attestationibus. arg. in præ. c. series. & c. licet. extr. e. c. causam. C. si ex fal. instr. per totū. Alii dicunt quod vbi agitur ad rescissionem prioris sententiæ: nunquam post publicationem debent principaliter admitti probationes contra dicta priorum testium: ut no. Vin. in præ. c.
2 causam quæ † ¶ Sed qualiter probatur falsitas, no. Vinc. in præd.
b cap. series quod per dicta aliorum producendorum, [b] & per instrumenta. ext. de fi. instr. c. cum literas. alias non, nisi indirecte.

vt extr. eod. ex tenore. & C de contrahē. stip. optimam. & sic intelligitur C. si ex fal. instrumen. per totum. & C. de tem. appel. per hanc. Sed nunquid possunt dicere contra testes inscriptos in instrumento: sicut & contra productos? Respondeo, sic, si enim condemnatus de adulterio inscribitur in instrumento, nō ualet. ff. de testi. scio. contra. Nam sufficit tempore inscriptionis testes fuisse bonę opinionis. C. de testa. l. j. & s. §. j. uer. quod si testis erat.
3 † ¶ Porro dicta testiū reprobari possunt per alios testes post publicationem, hoc modo: Dixerunt testes Titium contraxisse cum Bertha in ciuitate Bonon. in Calendis Ianuarii. nuper transactis: si probatum fuerit per testes omni exceptione maiores ipsum T. eodem die fuisse Parisiis in Francia: non adhibetur fides dicto priorum. extra. eod. ex tenore. & c. series. C. de contrahend. stip. l. optimam. Et is est quidam modus probandi negatiuam: consulo tamen, ut si potes potius dicta quam personas impugnes. arg. extra de accusa. licet in fine. Si uero uides quod dicta ualeant, tunc obiicias in personas: vtrumque etenim licet, scilicet probare, & repellere. quarta. quęstione tertia. cap. si testes. §. item si quis testibus. & dixi supra §. iam de interrogatoriis. versi. fiunt autem. & §. sequen. uer. debet quoque. & ver. uiso. Sed non omnia quæ licent, quandoque expediunt, nec honesta sunt. ff. de regul. iur. non omnia. vndesima. quęstione. prima. aliud. Vincen. not. extr. de excep. capitul. primo. quod in dicta testium possum dicere per alia dicta aliorum iam productorum; sed non per nouos testes, ex quo didici testificata. in authen. de test. §. illud. s. §. qualiter. uersi sed opponitur. Sed per instrumentum possum bene dicere contradicta testium: ut extra de fide instrumen. cum dilectus. arg. contra. extr. de testi. ex tenore. ubi per nouos testes impugnantur dicta iam publicata. Solue, ut ibi nota. secūdum Vin.

Hac

ADDITIONES.

a Præsentium. ¶ An post publicationem attestationum reprobari possent testes uel aliter personæ deponentium, sumus per hoc breuiter expediti. quod tamen intelligas de illis exceptionibus, quæ remitti possunt expresse uel tacite ab eo, contra quem producuntur: ut quia erat producentis frater, consanguineus, afis, sin coniunx, vasallus, libertus domesticus, socius, uenditor, criminosus, uel ei, contra quem producebatur inimicus, conspirator, uel alias suspectus: secus in his, quæ remitti non possunt: ut quia hæreticus excōicatus, paganus, Iudæus. Non obst. s. §. j. uer. sed nunquid orthodoxus. ut ibi dixi. furiosus, impubes. & uide j. de exce. § ij. versic. sed quæro de his. Nunc uideamus & transeamus ad dicta, & quādo vitiantur: quia singularia, uel non reddentia causam, uel quia cōia de his nihil ad propositum: quia in his & similibus non uenit probatio facti, sed allegatio, uel ostensio dictorum. Probādū autem uenit, q̄ opponitur: aut de nullitate, aut de falsitate directe cū corruptione. aut de falsitate indirecte. Et hæc ēt per testes, p̄bari p̄t. Nullitas esset, cū nō iurauerūt uel iurarūt parte nō presente, nec citata: ut eod. titu. c. ii. uel iurarunt, sed deposuerunt super non iuratis, uel in quarta dilatione data fine solennitate. sup. eo. §. j. versi. item quod deposuit super. & sup. uer. esset etiam nullitas. vt dixi in §. iam de interrogatoris. uer. item quæri debet, q̄ publicatis attestationibus opponitur testem deposuisse de sententia in tempore quo nondū natus erat. quod supponit impossibilitatē, ut ibi dixi: & sic nullitatē licet, & falsitatē. De falsitate & corruptione patet extr. de probat. licet. ubi satis de hoc in gl. 2. Idem de sola corruptione, ut scripsi super gl. prædicta. & uide sup. eo. § j. versi. sed quid si testi. & q̄ ibi dixi. De falsitate directe est aduertendum quod raro ista probatio procedet, nisi ex culpa iudicis nō facientis fieri debitam specificationem. Exēplum in terminis quos dedi in præ. ver. item quæri debet. opposuisti instrumentum, quod produxeram: esse falsum, admissus ad probandum, probasti notarium fuisse mortuum tempore confectionis: peroptime admittar ad probandum. directe contrarium, quod tunc uiuebat. q̄ si iudex hanc falsitatis cām in capitulis exprimi fecisset ante publicationem, id probari debuisset: ut in cle. testibus. de testi. & vide quod scripsi eodem tit. fraternitatis. in 5. q. Aliud exemplum est: opponebas electo quod erat indignus, q̄ erat homicida, specificatione non facta: probasti infamiam, probasti quod occiderat Petrum: peroptime poterit probari directe contrarium post aperturā, esse bonæ famæ, uel probando illum Petrū uiuere, uel fuisse occisum a Titio absque eo, quod illum occidisset, etiamsi præsens fuisset: vt minus subtremus indirecte. & hic uenit mā negatiuæ coarctatæ, quæ cadit in intellectū, de qua, de electione, bonæ. j. Vltimo de falsitate indirecta constat illā probari etiam per testes post aperturam: ut in præ. c. ex tenore. & l. optimā. C. de contrah. & com. stip. & de hoc statim. in uer. porro. & adde quod ibi dicam. Hic aduerte, q̄ sicut non debite specificatus articulus admittit quandoque probationem directæ falsitatis post aperturam, ut nunc dixi: sic ultra debitum specificatus quandoque post aperturam non admittit indirectam, ut post Inno scripsi eo. tit. ex tenore. in prin. ¶ Adde quod licet non sim protestatus ius mihi esse opponendi contra personas, & dicta testium, tamen potero opponere, quod est inimicus meus, prout voluit Bald. consilio ccxvj. lib. 4.

b Producendorū ¶ Debet dicere productorū: ut patet etiā §. §. qualiter. uer. sed opponitur. & j. uer. 2. in quibus sunt uerba Viden. Adde uer. sed nunquid possunt. quod si testis non habilis, & non fide dignus rogatus in instrumento admittitur, probat, quia uidetur ap probatus, prout uoluit glo. in l. minuiti. ff. de testi. & in auth. de testib. §. & licet. in fin. in uerbo, supplicis.

a [a] Hac igitur via potest in personas testium obijci Præmissa enim protestatione ante aperturam, quod vis in personas obijcere potes vt dictum est: & habita copia attestationum in termino tibi à iudice dato ad dicendum contra testes: vt ꝫ. proxime in prin. sic poteris excipere contra eos.

4 † ¶ FORMA. [b] excipiendi ꝫ testes: Coram vobis, domine iu-
b dex, ego talis constitutus in modum exceptionis propono contra testes per talem contra me inductos in tali causa, q̃ nulla vel modica est eis fides adhibenda: imò sunt à testimonio repellendi. Nam omnes & singuli sunt in suis testimonijs singulares. Item talis testis est, & erat tempore suæ depositionis leuis opinionis, & vitæ suspectæ, & infamis infamia canonica & ciuili. Item talis est periurus, & in tali causa fuit de periurio conuictus. Item talis est, & erat tempore depositionis adulter, fornicator, & de adulterio condemnatus. Item talis est pauper, & suspectus. Item talis est inimicus. Item talis est precio corruptus & falsum testimoniũ tulit in hac causa dicens me tali die Bononiæ contraxisse, cum ea
c dem die Parisijs essem: & sic de alijs. quæ dic vt ꝫ. §. 1. [c] Iunge si
d vis: [d] Has autem exceptiones alternatiue propono, & eas admitti peto: vt ꝫ. de exce. §. viso. ver. porro. nec valet talis appellatio: appello, ne recipiantur isti testes, quos volo probare criminosos nisi statim se offerat probaturum: vt ext. de testi. ex parte A. vbi de hoc secundum papam. Quandoque tamen talia ante depositionem obijciuntur: vt in præ. ver. item is, pro quo. Et tunc excipiens potest adiicere, Et hoc offero me incontinenti probaturũ. ut ꝫ. §. 1. ver. item q̃ est seruus, ibi: sed quid si dicitur. & seq. Hæc forma proponendi & crimina specificandi, probatur ext. de te-
e sti ad hoc. aliàs incipit, Præsentium. [e] & ff. eo l. 1. §. adhiberi ext. de simo. licet. & c. per tuas. & eo ipso q̃ se offert incontinẽti probaturum: dicunt quidam eum admittendum: vt in præ. ver. item q̃ est seruus. Et scias q̃ testis quandoque totaliter statim excluditur: quãdoque verò id in tempus disputationis reseruatur. quod
5 dic vt ibi: & eo §. ad fin. ver. in summa. † ¶ Reus verò, contra quẽ testes producuntur, eos poterit reprobare per alios. Item actor testes rei reprobatorios poterit p̃ testes alios reprobare. facta simili specificatione criminum contra eos: ut in eadem decr. vltrà
f autem non licet testes reprobare: vt extra eo. c. licet dilectus. [f] Verumtamen, si intra terminum ad reprobandum datum, quis non reprobauerit, vlterius non audietur. extr. de proba. licet. Imò iudex refrænabit infinitatem. ff. de testib l. 1. in fi. ext. de rescr. cum in multis. lib. 6. Quod dicut ꝫ. § nunc tractemus. ver. fin. Et nota, q̃ testem, quem induco pro me, teneor recipere contra me: nisi ostendam inimicitias postmodum inter eum & me exortas: ut 4. q. 3. d. §. item si quis testibus. sicut & instrumentum pro me indu-
6 ctum. ext. de censi. cum olim C. de fi instru. auth. ad hæc. † ¶ Sed quid si eum produxi, sed non sum eo vsus: nunquid eum potero repellere, si de nouo inducitur contra me? Quod videtur, ar. in præ. l. si quis testibus, ibi: usus fuerit, &c. Ex eo quod dicitur
g vsus. g & ar. ff. ad l. Cor. de fal. qui falsam. & C. e. ti de fal. si falsos. & ext. de cri. fal. ad falsariorum. respon. 1 & ff. de eden. l. 1. § eden da. ar. contrà, ext. de cri. fal. dura. & ff. quod quisq; iur. l. 3. respon.
h 1. & de postul. l. 1. §. bestias. Distingue, [h] vtrum ideo non fui vsus, quia nolui: quo casu potero eum recusare: an ideo quia non potui, quia nihil pro me dixit: quo casu non potero recusare. Si vero eum non induxi, possum reprobare: vt ꝫ. § 1. versi. item quod
i is, pro quo aliquid. Quid si pro vtraque parte dixit? Dicut ibi. [i]
7 †. ¶ Sed nunquid testes meos possim reprobare? Distinque: quia aut id facere volo ex superuenienti causa, aut non. De hoc no. in auth. c. §. qui verò. & plenè secundum papam ext. de exceptioni.
k c. cum venerabilis. [k] Quid si produxi ꝫ te decem testes, qui sibi contradicunt: nunquid possum dicere in dicta quorundam per alios? Respon. sic: licet vtrosque produxerim. Secus in instrumẽtis, quæ sibi fidem derogant. ext. de fid. instru. imputari. [l] Quid si produxi testem, & volo probare q̃ tu eum corrupisti: nunquid possum eum repellere, cum eum produxerim? Respon. sic, 4. q. 3. c. si testes §. item si quis testibus. Quid si produxi testem infamẽ
m contra te, [m] at tu nunc in alia causa illum producis contra me? Respondeo, non possum eum repellere prætextu eorum, quæ
n commisit priusquam ego illum produxi: [n] sed prætextu postea commissorum sic. ext. de iureiurand. quemadmodum. & in prę-
8 §. item si quis testibus C. de testa. l. prima. † ¶ Sed quid si produxi contra testes aliquos, in quorum personas procures obicere, si uolebas, sed facere non curasti: de nouo induco eos contra te in alia causa, vis eos repellere: nunquid potes? Non uidetur quia semel passus es eos contra te induci, nec aliquid contra eos obiecisti, & sic eos approbasti. 3 2. q. 5. horrendi. s. ext. de accusa. nulli. Dic contrà, secundum Iac. Bal. C. de pact. si actionem. ff. de excu-
o sa. tu. & tem ea. sed reprobari [o] † Quid si testis reprobatus est in
9 vna causa à iudice: nunquid ego possum illum in alia causa inducere? Respondeo, refert an iudex illum simpliciter repudiauerit, dicẽs: Non adhibeo ei fidem: & tunc ego, & quilibet alius potest eo in alia causa uti. arg. ff. de compensa. quod in diem. & ff. de nego. gest si autem § pen. An expresse dixit eum falsum, uel infamem: & tunc non possum argu 2. quæst. 3. cap. si quem. § notandum ext. de elect super eo. tales enim non admittuntur. ff. eod. l. 3. secundum Vbert. Tu dic, quod testis obiectu criminis aliàs à testimonio repulsus, si ex hoc eius opinio de facto grauata est, nõ admittetur, cum criminaliter agitur in alia causa: vt extr. de testibus. c. testimonium. In causa verò ciuili, uel etiam cum de crimine ciuiliter agitur: distingue, ut iam dictum est. tunc enim non repelletur in aliis: eo q̃ sibi probatum est crimen, & ob hoc repulsus est in alia causa: ut ext de or. cog. c. 2. in fi de exce. c. 1. ff de his qui no. infa. Lucius nisi iudex eum pronunciasset falsum & infamem, & ad hoc directe actum fuisset. & de hoc dic vt ꝫ. §. 1. vers. item excipitur, quod est infamis.

ADDITIONES.

a Secũdum Vin. ¶ Qui pertinaciter ibi tenuit testium dicta post publicationem per testes reprobari non posse, etiam indirecte. Dixit ergo q̃ ibi mulier incontinenti voluit probare, si intellexit, id est, ante publicationem: textus ibi ꝫ dicit, vel secundum eum est speciale in causa matrimoniali. Potissimum motiuum Vin. fuit, quia sic timetur subornatio in probatione indirecta. Sed ad hoc respondet per id quod scripsi e. ti. fraternitatis. in eo q̃ ff. subdebat, q̃ ob eandem causam, s. subornationis timore, non eduntur instrumẽta cum die & consule. de quo vide no. de fid. instr. c. G. perpetuus. ad fi. glo. vlt. Sed tu respondes, ut ibi no. q̃ bene illa eduntur, si redarguitur de falso. Ad præfictam pertinaciam defendendam, inducit q̃ sicut ego producens non possum postquam testificata didici, probare præsentiam: sic nec tu absentiam. Sed primum nego, vt in præalleg. c. ex tenore. no. in vlt. gl. quam et ipse posuit: post tamen dicebat etiam non licere reo publicatis attestationibus, per quas probatum est, eum cum agente contraxisse: probare per testes prius se aliud matrimonium contraxisse. Illud etiam nego per decre. de testib. eo. tit. Subdebat, q̃ ideo ꝫ instrumentum licet producere testes, quia producens poterit illud iurare per testes. Quæ ratio cessat in testi. publicatis: qui cum iuuari non possint, ergo nec impugnari. Et si dicatur, q̃ secundum id non poterit contra testes agi de falso: cuius contrarium patet de probati. licet. Respondeo, q̃ poterit directe, & tunc variato iudicio licet testis damnetur, non retractetur sententia. Contra producentem autem agi non posset, nisi probaretur corruptio. eo. ti. sicut. & in præ. decre. licet. Hæc quia nõ placebant, in decr. ex tenore. non posui. ad quæ etiam hic ponenda inuitus, vel quasi, manum apposui.

b FORMA. ¶ Quam posuit Bonagui. & Aegid. e. lib. 10.

c §. 1. ¶ Ponebant Aegi. & Bonag. item q̃ hanc causam reputat suam propriam & specialem dans eum: tunc repellitur à testimonio, ac si in propria causa de posuisset. ff. eo. ti. l. nullus. Subdebant se has nominasse: quia sæpius occurrunt. Caute dici tamen has vel alias proponent, prout ipsorum solicitudo, & causæ natura dictabit. ¶ Adde tu ad id. quod dicit, ac si in propria: quia testis sentiẽs commodum siue explicitum, siue implicitum repellitur: Bal. in l. qui testamento. ff. de testam.

d Si vis. ¶ Secundum eundem Bonagui.

e Præsentium. ¶ Lib. 6.

f Licet dilectus. ¶ Ibi scripsi in gl. vltima an duæ solæ reprobationes instrumenti fiant per testes. Item an id quod dicit secundos reprobatorios non posse reprobari: non procedit in reprobatione dictorum. sed solum in reprobatione personarum: vt scripsi e. tit. c. 2. lib. 6. in glo. no. secundum Inno.

g Dicitur vsus. ¶ Sed q̃ non dicit litera vsus attestationib. dicam q̃ testibus vtitur, qui illos producit. ¶ Adde q̃ dictum Sp. sequitur Ale. in d. §. si quis testib. in apostil. vbi vide aliquas remissiones.

h Distingue. ¶ Secundum Ia. Bal. hæc distinctio non placet Iac. & Pet. vt dixi eo. ti. dicendum super 1. gl.

i Dic vt ibi. ¶ Si quis quærebat, an quod dicit lex: si quis habeat locum etiã in eo, ꝫ quem fit productio: cum testis aliquid dixit pro eo, quo ipse vtitur, remissio nil docet in hoc. Ia. Bal. dixit q̃ sic. aliàs l. illud. ff. ad l. Aquil. Alij distinguunt, an ex eo, q̃ vtatur, habuerit victoriam, alias non habiturus: & tunc procedit, quod dixi. an vero eam alias habiturus fuisset: & tunc reprobari possit. hoc ponit Cy. in l. si quis.

k Cum venerabilis. ¶ Ibi vide in nouel. in gl. quasi dicat. post prin. 2. ver. sed & hoc notandum.

l Imputari. ¶ Diuersitatis ratio ibi no. & hoc eo. ti. præsentium. & c. seq.

m Contra te. ¶ Videtur accedere opinioni, quam tenet Gui. de Suz. sup. l. si quis. quæ habet, q̃ licet testem ꝫ te produxi, productum à te in alia causa reprobare non possum: si producatur ab alio, bene possum quia quo ad alium eum non approbaui, & res inter alios acta, &c. C. res inter alios. per totum. Inn. aperte tenet primum in vers. sed & hoc notandum. quẽ allegaui. s. uer. 3. Pro quo facit: quia tex. im personaliter loquitur. & bene facit lex. in d. §. hæc pœna. if. quod quisq; iu. Ia. Bald qui tenet idem, allegat ff. de iud. l. 2. §. sed & si agant. ¶ Dicit tamen Inn. id procedere in causa proueniente a me, qui produxi: secus si a te, qui nunc producis: quia tuus filius: vel huic simile. ibi vide.

n Produxi. ¶ Etiam si illa tunc ignorabam secundum Iac. Bal. cum lex excipiat solum superuenientia. Alle. ff. de iud. cum prætor. Sed hoc non placet, ubi ignorantia fuerit probabilis: cum sint paria non esse, & non apparere. ff. de ꝫhen. emp. in lege. & est satis expressum de elect. nulli. lib. 6. ff. de cõstitu. l. in confirmando. Benef. cit. ff. de iud. l. 2. in prin. alias æque dici posset, q̃ cum lex solas inimicitias superuenientes excipiat: propter alias causas repelli non possum: cuius contrarium ibi notant Aec & Io.

o Reprobari. ¶ Est hic simile quod scripsi de rescip. dilectus. 2. super uer. propositum. facit C. de excu. tuto. l. uoluntarie. de his qui spon. mu. sube 2. lib. 10.

SVMMARIVM.

1 *Testes plures quam duo,in quibus casibus requirantur.*
2 *In donatione causa mortis requiruntur plures testes,quam duo.*
3 *Regula, quòd in testamento septem testes sunt necessarij,in quibus casibus fallat.*
4 *Sufficiunt testes tres,vbi testator dicit,quod non vult stare priorem voluntatem.*
5 *Duodecim testes requiruntur in purgatione episcopi.*
6 *Ventris inspiciendi gratia tres obstetrices sunt vocandæ.*
7 *Vnus solus testis,quamquam legitimus,nunquam sufficit ad causam terminandam.*
8 *Vnius testis dicto in quibus casibus credatur.*
9 *Sacerdoti dicenti aliquem pænituisse,creditur.*
10 *Executori dicenti se denunciasse,vel citasse,credendum est.*
11 *Reuelanti conspirationem,seu insidias papæ factas,creditur;sic & in crimine læsæ maiestatis.*
12 *Vni soli sæpe fides adhibetur extra iudicium.*
13 *Iudex nullo signo debet suam mentem denudare.*
Ad iudicis officium spectat lites abbreuiare.
14 *Producere si quis velit 40.testes, iudex verò non vult recipere, nisi decem,vel 20.an poterit appellare.*

¶De numero testium.

11.§.Restat de numero testium uidere. Et quide m regulare est,quòd in qualibet causa duo testes sufficiant,nisi expresse dicatur in lege, uel canone , plures in aliqua causa necessarios esse:vt 2.quæst,3,capitulo primo , & sequen.& 35. quæst.7.cap.fin.& 4. quæst.3. si quis testes. §. vbi numerus.ff.de testi,vbi.extra eodem.in omni. &c. licet vniuersis.
1 †¶In quibusdam tamen casib.plures quàm duo requiruntur. [a]
2 ¶ Primò,vbicunque accusatur clericus ecclesiæ Romanæ: nam si est episcopus cardinalis,non conuincitur , uel deponitur, nisi 72.testibus,si est presbyter cardinalis,non nisi 44.Si est diaconus cardinalis,non nisi 26.Si est subdiaconus,uel acolythus,& ceteri non,nisi septem:vt 2.quæstio.4 presul.& capitul. nullam . Gratianus tamen illud videtur intelligere de personis suspectis : vt ea.q.cap.fi. ¶ Item cum quis vult probare solutionem debiti in scriptis contenti,quinque sunt necessarii. C.de testibus,testium. ¶Item in probatione confessionis factæ solutionis, quinque saltem non rogati sunt necessarii:quia duo rogati sufficerent;vt C. eod.titu.auth.rogati.dic vt ibi no.¶Item in contractu,qui excedit libram auri,si fit in ciuitate,quinque : vt C. si certum pet.authen.sed nouo.& l.final.in authent. de fide instrumentorum. §. oportet. 2. ¶ Item in codicillis, quinque sunt necessarij. C. de
2 codici.l.fin. in fine. † ¶ Item in donatione facta causa mortis , quinque.C. de donatio.causa mortis.l.fina ¶Item in testamentis ordinandis,septem.C.de testa.l. hac consultissima,in princ.& l.final instit.eodem in fi.vbi de hoc.& infrà, de edi.instr. §. compendiose.ver.3. Quando verò testator nescit literas,nec subscribit,sunt octo necessari:vt in ea.l.§.quod si. Vel etiam si sit cecus:
3 vt in præd.l.hac ɔsultissima §.fi.†¶Quod autem dixi,in testamē to septem fore necessarios,fallit in casibus. ¶ Primus,in relictis ad pias causas:ubi duo cum presbytero sufficiunt,siue in testamē to,siue in codicillis.ex̃.de testa.cum esses.& cap.relatum . ꝙ dic, ut præ.§.compendiose.uersi.verum. ¶ Secundus,quando ualet testamentum minus solenne cum duobus vel tribus inter nepotes & filios:ut in præ,l.hac consultissima.§.ex imperfecto.& §.fi. C.de fideiuss.l.fina.C.famil,ercisc.l.fina.¶ Tertius,quia in uillis & municipiis,ubi est hominum raritas,ualet testamentum in præ
4 sentia quinque testium factum.C.de testa.l.fi.†¶Quartus,quan do testator dicit,ꝙ non uult stare priorem uoluntatem:quia tūc tres sufficiūt.C.eodem.sancimus.& in auth.ut lice.ma.& auiæ.§. his.Idem si uelit eam declarare:ut not.ff.de testam. hæredes.§.1.
b ¶Quintus,in testamentis conditis à militibus Reipublicæ.[b] Suffi ciunt quandoque duo,quandoque unus : sed hos milites hodie
c non habemus:[c] quare illud cessat,ut Inst de testa.militis.in prin. & §.plane,C.eo.milites,ubi de hoc.ff.eo.Lucius. ¶ Sextus,in testamento in præsentia Imperatoris, precibus sibi oblatis cōdito,
5 in quo nullus est necessarius.C.de testa.omniū.†¶Item in purga tione episcopi requiruntur duodecim.2.q.5.omnib.in fi.¶Item in purgatione presbyteri:septem:ut eadem q.si legitimi. ¶Item in purgatione diaconi tres:ut in eo.c.si legitimi. ¶ Item in pecuniæ depositione,uel alterius rei,si depositum excedit libram auri,uel etiam ɔtractus,tres.in auth.de instr.cau.& fide.§.si quis igitur,colla.6.C.qui po.in pi.ha.auth.si quis uult.Item in scriptura per manum priuatam facta,tres.C.eo.tit.scripturas.Ar.contra, ꝙ duo sufficiunt:ut extra, de proba. quoniam contra . cui hodie stat.Sed si p publicā,duo sufficiūt:ut in auth.de instr.cau.& fide. §.igitur instrumentum.¶ Item in interruptione præscriptionis, tres.C.de an.excep.ut perfectius.in fi.15.q.3.c.placuit.§.hæc de præscriptionibus.in fi.uersi. ¶ Item in renunciatione uelleiani: tres.C.ad Vellei.antiquæ.§.ne autem. ¶ Item inuentarij confectione absentibus quos res tangit,tres.in auth.de hære & Fal.§.si verò absunt.& §.sancimus.C. de iure delibe.sancimus.§. si verò dubius.¶ Item cum fit cōparatio ex chirographo,vel alio instru mento non publico,tres.C.de fide instr.comparationes.¶ Item cum aliquis promouendus est inter agētes in rebus,quindecim. vt C.de proximis sacr.scri.vnicuique.li.12 circa prin.¶ Itē in inspectione priuilegiorum debet esse quis cōtentus numero duo-
6 deno.extra.de fide instru.accepimus.in fine.† ¶ Item tres obstetrices vocantur ad ventrem inspiciendum:& tamen duæ ꝓbant prægnantem.ff.de ven.inspi.l.1.in prin.vel etiam vna,si se ꝑgnan
d tem confitetur;vt ea.l.§.de inspiciēdo.[d] ¶ Item ad ostium cameræ,ubi mulier paritura est,decem testes ponunt:& tempore partus,decem libere,& sex ancillæ in conclaue mittuntur:ut ead.l.§. in quo.& §.seq.Mos tamen regionis in hoc attenditur:ut eadem l §.fin. ¶ Item cum per epistolam datur libertas:vel etiam inter amicos:ut C.de Lat.lib.tollen.l.vnica.§.1.& 2 & §.ille etiā.¶ Itē in diuortio,septem.ff.de diuor,nullum.¶ Item quādoq; decem.
7 C.de erogati.mili.anno.lib.12.l.pen §.hoc verò.†¶ Licet autem vt præmissum est,quædam sint speciales causæ que plures quam duos testes exigant:nulla tamen est,quæ unius testimonio quam uis legitimo,terminetur:ut extra eodem.licet uniuersis,in fi,etiā si præsidiali prefulgeat dignitate:ut e.tit.licet ex quadam.C.eod. iurisiurandi.4.q.3.c.si testes.§.iurisiurādi quia uox unius,uox nul lius:vt in præd.concor.& arg.ff.de quæstionib.l.antepen.& l.j.§. item Cornelius.& unius testimonium nec iustificat, nec cōdem
8 nat.33.q.2 admonere.† ¶ Hoc tamen fallit in quibusdam casib. in quibus creditur dicto unius . ¶ Et primo probat quis reuocationem mandati per unum testem,& cum suo iuramento:extra: de procu.ex insinuatione.ubi de hoc.¶ Secundò,si dubitetur de instrumento,an sit publicum,solus tabellio facit fidem: ut C.ad l.Corn.de fal.si quis decurio in auth.de instru.caut §.sed & si instru,colla.6.¶ Tertio,statur iuramento creditoris tantum super eo,quod superfluum est in precio rei uenditæ.C. de iure do. impe.l fin.§.si uero.¶ Quartò,statur unius testimonio,cum testator ita præcipit.ff.de dote præle.Theopompus. ¶ Quintò, quando quis habuit probabilem causam ignorantiæ.extrà.de senten.ex-
e com.c.si uerò.2.arg.ꝯ,extrà,de præsum.c.1. [e] ¶ Sextò, creditur dicto unius abbatis ꝯ episcopum, qui uicini messem ante missarum solennia exaruit.86.dist.tanta. ¶ Septimo,creditur uni extra iudicium,seu tāquam socio.22.quæst 4.innocens.¶ Octauò, creditur vni cum iuramento principalis personæ.C.de re credi. in bonæ.extra,de probati.sicut.Quandoque tamen hoc fallit:ut no.extrà,de iure iuran.mulieri.¶ Nonò,vbi non fit alicui præiudicium:puta,cum dubitatur an quis sit baptizatus,uel an ecclesia sit consecrata,& huiusmodi de conse.distin.4.cum itaque. & c. paruulos.& dist.1.solennitates.Decimò,cum dubitatur de uolū tate obmutescentis seu morientis:ut argum.26.q.6. qui recedūt. & cap.sequent.¶ Vndecimò,propter dictum vnius sigillum suū in testamento appositum redditur dubium.ff. quemadmod. te. aperi.l.1.§.fin.¶ Duodecimò,in terminis appositis statur determinationi venditoris.ff.fin. regun.cos. secundum unam lecturā. ¶ Xiij vnus impedit matrimonium contrahendum.ext.de testi. super eo.extra,de spons.præterea.2.¶ Xiiij.vnus facit indici pur
f gationem,ext,de pur.can.c.dudum [f] ¶ Xv.creditur dicto vnius,
9 cum sibi defertur iuramentum.extra,de iureiu.c.fi.† ¶ Xvj.creditur sacerdoti dicenti aliquem pœnituisse.ext.de simo.c.nemo. & argumen.extrà,de testi.testimonium.& de pœ & re.c.omnis. ¶ Xvij.creditur vni tanquam recitatori,propter eius fidem indu
10 bitatam.8.q.3.talia.& 28.distinctio.de Syracusanæ. † ¶ Xviij. creditur executori dicenti se citasse,uel denunciasse.ext.de app. cum parati.& ff.de reb.eorum,qui sub tu.uel cura sunt l. magis. §.illud.uersi.nec tamen.& j̃.de cita §.sequitur.& j̃.de accusa.§ j. ad fin ¶ Xix credit cardinali,uel alii excellenti,dicēti se legatū, uel aliquid afferenti:licet id non probet.quod dicut s.§.1. uersi. item ꝙ fuit in.¶ Xx,creditur patri dicenti filium inuitum mona-
11 chum esse factum.20 q.3 præsens.†¶ Xxj.creditur uni reuelanti insidias factas esse Papæ,seu conspirationem:& idem in crimine læse maiestatis.79.dist.si qs papa.6.q.1.c.sunt plurimi.§. uerum.
¶ Xxij.cre-

ADDITIONES.

a Requiruntur. ¶ Aliquos ex his enumerauit T an.in rubri,quod testes in causa sufficiunt.& Baga.in sui operis charta pe.
b Militibus. Reipub.¶ Qui sunt in expeditione.
c Habemus.¶ Nam in illis requiruntur sex.quæ no.in l.pe.ff.ex quib.cau.ma. & uide s.de procu.§.1.uer.item quod est miles.
d Inspiciendo. ¶ Quando se ingerit,se suspectam reddit,vt ibi no.& ideo maior numerus requiritur,quam quando negat.
e c.1.¶ Ibi non erat probabilis causa.
f Dudum. ¶ Puto quod allegare vult c.cum in iuuentute.

¶Xxii.credit soli epo.xi.q.i.qcunq; sed illud antiquũ ẽ & tollit ꝓ
a priora iura[a].& 6.q 1.si tantũ & c.seq.¶Xxiij.vnus testis inducit
præsumptionẽ.ff.quemadmo test.aper.l.2 in fi & ff.de dote præ
leg.Theopompus.aliàs incipit.Pomponius.& in omnibus præ-
ced.concord.argum.contrà ff.de quæstionibus.l antepen.[b]
b ¶Xxiiij.vbi cõsensus partiũ in hoc interuenit, cum etiam testi-
monio aduersarij stari possit.C.de sent.passis l.fi.& C.de fidei-
com.l.fi.¶Xxv.credit vni testi cum fama:vt not.dominus meus
c extr.de testibus.præterea.§ j.[c]& secundum alios,eodem tit.tam
literis.& 4.q.3.d.c.si testes.§.item sæpe siue.& infra,de noto.cri.
§.fama. ¶Xxvi.vnus proficit, sed non sufficit: vt in milite
ab hostibus remisso, cuius assertioni creditur suffrgantibus me-
ritis vitæ prioris.ff.de re mil.desertorem.§.is qui ad.& l.non
omnes.§.à barbaris.¶Xxvij.creditur iuramento dicentis se res
per violentiam perdidisse, violentia primò probata.ext.quod
met.causa.ca.fin.C.vnde vi.si quando.quod dic vt j.de fru.&
inter.§.viso.prope fi.¶Xxviij.creditur iuramento alicuius cir-
ca fraudem aduersarij.ext.de in integ.rest.ex literis.de re iud.
cum.Bertoldus.¶Xxix.creditur vni testi in causa denunciatio-
nis.extr.de testi.c.in omni.& de iudic.nouit.¶Xxx.vnus testis fa-
cit semiplenam probationem: quod dic vt j.de probat.§.fin.
12 ver.vlt.†¶Præmissi autẽ casus sunt speciales.Teneas ergo,quòd
sæpe vni fides adhibetur extra iudicium:vt prædictis concor.pu
ta vbi nullius agitur preiudicium:vt suprà versi.nono.In iudicio
verò presumptionem inducit.s.ver.23.non condemnationem.
vt in primis concor.Hoc etiam nota,quòd ad iudicis spectat
officium, multitudinem testium refrenare.ff.de testi.l.i.puta si
iam sint xl.producti.extr.de testi.significauerunt.& c.seq.& c.
de testib.vel etiam si videt producentis intentionem per pau-
ciores esse probatam.argum.extr.de offi.dele.cum te.j.eod.§.fi.
13 in princi.†¶Sed quomodo id faciet, cum nullo signo debeat
suam mentem denudare:unde non debet ei dicere, probasti:vt
C.ad l.Cor.de falsis.l.vbi.& ff.de offi.præsi.l.obseruandum.in fi.
Respondeo, si uidet Producentem suam intentionẽ probasse,
potest sibi dicere:Frater,tu iam produxisti decem testes:attende
vtrum hi,quos uis producere,melius nouerint veritatem: quia
si probari possit,satis uidetur quod per decem possit probari.I-
deo moneo te, quod me frustra non facias laborare:non ob hoc
dico,quin paratus sim recipere:sed pro Deo ducas eos, qui no-
uerint melius veriattem,& parcas mihi & tibi Et etiam debet il-
lũ potius terrere,quam spem sibi aliquam dare: ut possit partes
ad compositionem inducere,dicendo forte probari,& forte nõ.
Itẽ forte obtinebis,& forte non.Hoc no.dominus meus in Sum
ma in tit.de dilla.§.& quib.ver.sed si uide.Vel dicat, quod ideo
facit:Nam ad suum officium spectat lites abbreuiare.ff.si cert.
pet.quidam in fin.extr.de dolo & contu.finem.extr.de restitu.
spol.frequens in prin.lib.6.& de re iud.iurgantium.prudenter ta-
men iudex faciet, si ad refrænationem huiusmodi non proce-
dat,nisi prius faciat renunciare partem,contra quam producũ-
tur,quod nil dicet in testes.Vel nisi ea admissa ad dicendum, ap-
pareat testes non esse reprobatos per testes reprobatorios, qui
contra primos inducũtur:quod fieri potest,arg.extr.de proba.
licet.resp j.& § j.& extr.eo.c.ad hoc.alias incipit,præsentium §.
d pe.& fi.[d] ne sibi probandi adimat facultatem.14.q.2.c.super.Po-
test tamen partes cogerere renuntiare productioni:ut j.eo.§.fin.
14 De hoc plenè secundam papam eod.titu.causam quę.† ¶Quid
si aliquis velit producere quadraginta testes:iudex uero non vult
recipere nisi decem,uel 20.nunquid ille poterit appellare? Vide
tur quod sicut in præ.c.cum causam,quæ.Dic contra:nec in prę.
c.ponitur ius.quo ad hoc:sed papa ibi sic fieri voluit,secundum
G.Na.

ADDITIONES.

a Priora iura. ¶ s.alleg.in prin.huius.§. Adde tu ꝙ illud potest intelligi e-
tiam hodie esse uerum, secundum dispositionem.c.omnes. quod sequitur
ead.cau. & q. uidelicet ut ualeat testimonium solius episcopi, quando il-
lud fuit repromissum ab utraque parte.& hoc tene.
b l.antep. ¶ Quę incipit,maritus.Solue ut dixi post Gof.& Host.de ꝓcur. ex
insinuatione.super gloss.argumen.quod.& uide.j.§.proxim.versic.si vero.
c §.j. ¶ Vide quod ibi dixi s.vltima gl. ¶ Adde, quod fama per se posset esse
ita vehemens, quod probaret: ut uoluit Bart. consi.incip.Domino Paci.
Adde tu,quod fama quantumcunque diuulgatissima non facit probatio-
nem.c.ex literis.& ibi Abba. extr.de iureiur. Sed quod faciat fidem cum
vno teste,habes gloss.in cap.1.extr. de app. gloss. in verbo possessiones. in
cap.placuit. el. 2. 16. quæstione tertia. Car. in consil. 9. circa fin.Bald.in l.
Gallus.§ fi.ff.de li.& posthu.Idem Bal.in l.2.ff.de excu.tu.
d Et si. ¶ Lib.6.

SVMMARIVM.

1 *Testis sibipsi contrarius,ut quia verum in uno,& falsum in alio dicit, non est credendus.*
2 *Plures testes, si pluribus testibus contradicant, quibus sit fides adhibenda.*
3 *Testes producti ad probandam famam alicuius,quorum vnus dicit se audiuisse ab vno,& alter ab alio,quid iuris.*
4 *Testes ab vtraque parte inducti,si concordant,sequenda sunt eorum dicta.*
5 *Pluralitati testium,statur,si sint omnes eiusdem conditionis & honestatis.*
6 *Veritas maior præsumitur,vbi maior est testium numerus.*
7 *Testes in humaniorem sententiam declinantes potius sunt sequendi.*
8 *Fauor in dubio & paritate operatur.*

¶ Quę fides sit testibus adhibenda.

12.§. Postquam. de testibus tam plene disseruimus:cõ
sequens est, vt quæ fides eis adhibẽ
a da sit,discutiamus.[a] Super quo nota breuiter,quod cum ex vna
parte tantum producuntur: aut idem testis sibipsi contradicit,
1 aut vnus alii, aut unus pluribus, aut plures pluribus.†
¶Et quidem si unus testis sibipsi contrarius inuenitur: vt quia
dicit sibi contraria vel aduersa, vel uaria, uel verum in vno, &
falsum in alio,repellit: nec ualet eius dictũ.4 q.3.c.si testes.§.q fal
so,uel varic.ff de re.iur.vbi duo.3.q.9.pura ext.de ꝓba.licet ext.
de app.solicitudinẽ.in.fi.C.de liberali causa.cũ precum.& ff.eod.
militis.& de transactio.cum hi.& s §.j.versi.item qui falsos.9 di.
si ad sacras.24.q.3.alienus.Si vero tantum duo producti sunt:&
vnus alii contradicit,neutri statur.Nã quilibet est in suo dicto sin
gularis.extr.de proba.licet.& de elect.bonę.j.& c.cum dilecti.&
quia vni non creditur,vt s.§.proxim.Quid si alter aptiora nego
cio dicit? Resp.non prodest,nisi quo ad præsumptionem.ff.de
b quęst.l.antepen.[b] Si autem vnus pluribus contradicit: tunc uox
vnius, uox nullius:ut s §.proxi.uers.licet autem.extr.de testi.in
nostra.nisi ipse scriptus sit cum eis in aliquo instrumẽto.ff.quem
2 admo.test.aperi.l.j.in fine †¶Quid si plures testes pluribus ꝯtra
dicãt:aut inducuntur ab una parte tantũ,aut ab vtraque parte.
Si quidem ab eadẽ parte plures inducuntur,& ꝯcordant, & ne-
gocii qualitas & motus animi iudicis cum his concurrit,sequen-
da sunt eorum dicta,& secundum ea est pronunciandum.ff.eo.
ob carmẽ §.fi.4.q.3.c.si testes §.si testes Sed si sibi adinuicem ꝯdi-
cunt,licet in pari numero:statur eorum dictis, qui naturæ nego
tij conueniunt,& qui omni carent suspicione.Et formabit iudex
motum animi sui ex argumentis & testibus, quæ causę aptiora
compererit.Nec enim ad multitudinem testium semper respici
oportet, sed ad synceram fidem eorum,ut e.tit.ext.c.in nostra.
& cap.veniens ext.de proba.licet causam Sed si testes diuerso
modo factum narrant,bene creditur eis Quod dic ut ext.de uer.
sig.c.nihil.de poeni.dist.j.periculose.Quod unus dicit de decem,
alter de 15.alter de 20.non uidentur adinuicem contraria dice-
re.argum.C.de fideicom.l.si quis in suo:um uersicul.nos autem.
c s.de arb.§.sequitur.prope princip.uersic.notare.[c] Item cum te-
stes dicunt,Nos uidimus talem ecclesiam semper in tali loco ꝑ
cipere decimas intelligendum est in horis competentibus.extr.
3 de præben.significante.de consec.distin.5.nunquam in princip.†
¶ Quid si testes producuntur ad probãdum famam, & unus di-
dicit se audiuisse ab uno alter ab alio? Vel quid si volunt probare
quod aliquis habet merum imperium in aliquo castro,uel quod
aliquis fundus est alicui ecclesiæ decimalis,& deponunt de diuer
4 sis actibus? De hoc j.de inquisi.§ j.ver.quid si unus.† ¶ Porro[d]
d cum ab utraque parte plures testes inducuntur:si concordant,se
quenda sunt eorum dicta:ut & prędictum est,quãdo ab una par
te tantum inducuntur.Si autem sibi sunt contrarii,vel diuersi iu-
dex debet eos concordare,si potest,ut ualeat eorum dictum ext.
eodẽ.tit.c.cum tu.de pœniten dist.j.periculosè.ff.de uerb.oblig.
stipulutio ista.§ cum qui ita.Sed si non potest concordare,quia
prorsus ꝯtria dicũt:iudex ex motu animi sui scire poterit,qb⁹ po
e tius sit fides adhibenda:[e]ita tamen.ut potius credat ingenuo,q̃ li
bertino:seniori,quam iuueni:honorato,q̃ inferiori:nobili:quam
ignobili:masculo,q̃ fœminæ,decurioni,q̃ plebio:honesto, q̃ in-
fami:& locupleti,q̃ egeno:magis alii,q̃ valde amico,uel inimico:
veridico,q̃ mẽdaci morigerato,q̃ ꝓdigo,uel luxurioso:graui, q̃
f leui.ff.d̃ testib.l.testium.C.eo.authen.si dicatur.& l.seruus.4.qõ.
3.d.c.si testes.§.testium.ff.de fiste instr.l. fi.ff.de sta.hom.l.in mul-
tis.ext.

ADDITIONES.

a Discutiamus. ¶ Materia huius § habetur 4.q.3.si testes.& extr.eo. titul.in
nostra.Recepit autem auctor notabilem partem huius.§.a Tan.titul.6.de
quo super rubrica:& a Baga.sui operis vltima char.
b l.antep. ¶ Bagar.cuius fuerũt hæc uerba, per eãdẽ l.dicebat, ꝙ nõ ꝓde-
rat, ẽt, quo ad pręsumptionem,ex qua deberet deferri iur̃m. lex illa habet
diuersas lecturas,ut ibi no.in gl.nisi procedant.& gl.penul.Vincen.tenet ex
hoc deferri posse,ut scripsi in decrę.in nostra.super j.gloss.post prin.& dedi
remissionem s.§.proxi.sub uer.23.
c Ver.notare.¶ Vide quod scripsi de arbitr.c.j.lib.6.in ult.gl.
d Porro. ¶ Tan.fuit iste uersi.
e Adhibenda. ¶ Lombarda inducit eis pugnam.scilicet, vni pro parte &
renuens succumbit:vt e.tit.si duo.& l.vl.in fin.lib.2.
f Quam leui. ¶ Habenti dignitatem,quam non habenti,in authen. eod. tit.
§.sancimus.& ibi de hoc duplex ratio no.in glo.no.maiorem, scilicet quia
honesti ad ea solent assumi,& quia minus timent potentatum.

tis.extr.eodem,in nostra.ext de verb.signific.forus.ad fi C.de inoffi.testa.filia.ff.de sena l.j.ibi:quia maiori,&c.C.de testib.iurisiurandi.extr.de elect ecclesia.secundo .& c.dudum.ff.si certum petatur l.3.2 q.j.c.in primis,arg.ff.de dolo.non debet.ff.sol.matr.si cum dotem.§ si eo tẽpore.ff.de nup.si pater. 3.q. 5.per totũ [a]. Itẽ
e ei qui est bonę famæ magis,quam ei,qui est leuis opinionis.extra de proba.licet . Et si testes partis alterius sint numero plures, & eis potius lux ueritatis assistit qui etiam apatiora negocio & vero proxiniora dicũt,illis magis creditur:ut in c licet §. idem quoq;. Si uero plures testes sunt ex una parte,quam ex altera : illi tamen inter se dicunt diuersa,uel aduersa:tunc testes partis alterius, qui magnæ prœeminentię sunt , præferuntur: quia non oportet tantum testium multitudinem respicere:imo etiam eorum qualitatem,& fidem,& testimonia,quibus potius lux ueritatis assistit.vt
b ext.de testi in nostra.[b] ff.eo.ob carmen§.si testes.4.q.3.verſi.si testes.† ¶ Quid si omnes sunt eiusdem conditionis,uel honestatis, & fidei? Respondeo,tunc statur pluralitati,ut in præ. ca.in nostra. quia pluribus creditur,ext.de electio.ecclesia vestra.2.argumen. in authentica,de testibus §.si uero quidam.& §.licet.& ff.de arb. l.item si unus.§. item. & l. diem.§. si plures.ff de vent.inspicien.l. j.in princi.65.distin.cap.1.2.& 3.ff.quemadmod.testa.ape. sed &
6 si maior.† Quia ubi maior est numerus,maior præsumitur veritas.& in prę.d.c.ecclesia.uestra.2.ext.de offic.deleg.prudentiam. prope princip.quia quod a pluribus quæritur, facilius inuenitur. 20 distinct.de quibus.Sed quid si tot sunt pro una parte,quot ex alia.& equè boni? Vel quid si ex una parte, sunt plures,ex altera digniores, ita vt dignitas possit numero adequari? Respondeo, tunc iudex absoluat reum:vt in prædic.decret.in nostra.& ff.eodem.ob carmen. quia promptiores esse debemus ad absoluendum,quàm ad condemnandum.extr.de probat.ex literis ff.de a-
7 ctio.& oblig.Arianus. 26. quæst. ult. alligant. † Sequendi enim sunt potius testes qui in humaniorem declinãt sententiam.argumen.ff.de pact.maiorem.C.qui bonis cedere possunt.l.fin.quod verum est, nisi actor sit fauorabilior:vt quia stat pro libertate,p dote,pro testamento,pro legitimatione,pro pupillo,pro vidua, pro orphano,pro fisco,pro ecclesia,uel alias pro alia re, seu per-
c sona fauorabili[c]. quia tunc est pro actore sententiandum. ff. de re iudi.inter pares in fi ff.de inoffi.testamen.si pars iudicantium. C.quando Impe.inter pup.& vi.l. vnica.C de sacrosanct.eccles.l. antepen.ext.de re iudic.c.fin.Vnde versus:

Stant testamentum,libertas,coniugiumque.
Si sunt æquales,qui producuntur vtrinque.

De hoc ẽ.§ j.uer.item quod testes obscure.Quid si fauor hinc inde contingat? Quid etiam si plures testes dicunt contra fauorabilem personam eiusdem potestatis & probitatis:& pauciores pro fauorabili? Respondeo hæc proxilitatem generant & iudicem ambiguum reddunt: quare tutius est iudicare pro reo : ut in præ-
d dict concord.secundum Baga.[d] quod non credo[e].ext.de testi.in
e nostra.ext.de elect.eccle. 2.† Fauor enim in dubio & in paritate
8 operatur:non autem vbi ex aduerso plenius probatur.ext.de iudic.nouit.§ sed forsan.3.q.9.necesse.in fin. extr. de re iudic. cum æterni.ibi nihil fauor usur pet.lib.6.2.q.7.sicut inquit.xi.q.3.quatuor. Vtrum attestationes in uno iudicio ordinario ,uel extraordinario habitę fidem faciunt in alio:no.extr.eo.præsentata. & c. causam quæ.

ADDITIONES.

a Per totum. ¶ Hucusque Tan. qui subdebat,non intelligas,quod his qui superantur omnino fides subtrahatur.sed quia in dubiis magis creditur potiori & digniori.quod prius dixerat Pil.eodem.titu.quarta rubrica.circa medium.

b In nostra. ¶ Vide quod ibi no.in ult.gl.& quod super ea dixi.

c Fauorabili. ¶ Sic ponunt Pil.Tan. & Baga.hos casus vbi ẽ. in princ. titu. huius.& ẽ.dixi.

d Secundum Baga. ¶ Vbi ẽ.

e Non credo. ¶ Et bene, ex quo ponitur parilitas in meritis. & excessus in numero: vt ẽ.versic.quid si omnes.

SVMMARIVM.

1 *Frater an possit in causa ciuili cogi testificari contra fratrem.*
2 *Vxor an in causa ciuili possit cogi contra maritum testificari.*
3 *Testes rogati dum taxat sunt cogendi,non transeuntes,seu fortuiti.*
4 *Cogendi non sunt testes in criminalibus,sed monendi:secus in ciuilibus.*
5 *Iuramentum de testimonio non dicendo temerarium est, nec obligatorium. Celare veritatem peccatum est.*
6 *Testis simplex licet non plene probet ,iurare tamen non debet se non testificaturum.*
[illegible]e testem alterius iurisdictionis,cuius interest.
[illegible]lle testes autem qui fuerint,& c.apponi solet in commissionibus a sede apostolica emanantibus, præterquam in quibusdam casibus hic expræssis.

¶ De testium compulsione.

13.§. De testium compulsione aliquid iudicis gratia dicturi, videamus qui se excusare possunt à ferendo testimonio,nec coguntur.Et quidem se excusant valetudinarii, ſenes,vt maiores 70.annis.C qui ætate l j.miles:& hoc propter sacramentum:& hi,qui cum magistratu Reipublicę causa absunt: & hi, quibus in vrbem venire non licet: ut quia de militia ignominię causa missi sunt:publicanus,qui abest ex probabili & necessaria causa.non detractandi testimonij causa,is,qui cõduxit præbendam vehendam exercitui, & pupillus.ff.eo.inuiti.j. & 2. & 4. quæstione tertia cap. si testes inuiti. & sequ. Item excusatur gener, ne dicat contra socerum,& econtra .Vitricus contra priuignum,& econtra : sobrinus contra sobrinum,uel sobrinam ,vel contra natos ex eis,& econtra:uel contra eos , qui in propinquiori sunt gradu:libertus contra patronum : filii ipsius contra ipsum patronũ:libertus uiri contra vxorem & econtra:libertus patroni contra patronum,& econtra.libertus contra cõlibertum: nec libertus etiam volens admittitur contra patronum.4.q. 3. d. capit.si testes.§.lex Iulia iudiciorum.ff.eo.lege quarta C.eodem. aduersus. Quidam tamen hoc intelligunt in criminali causa. Alii,ut Baga.Iaco.& Accu. in ciuili & criminali:quia prędicta lex indistincte loquitur:arg.extra.de trasla. episc. c. inter corporalia. secunda.quæstione.quinta consuluisti argu.ff de aleato.l.j.§.
a 2.Isti tamen licet non cogantur, volentes admittuntur.[a] tertia. quæstione quinta capitulo primo.& no.ẽ.§.j. versic. item quod est parens.& seq.& ff.eo.inuiti.2.Coguntur etiam ubi alias veritas nequit haberi, secundum quosdam. Alii contra , quod dic
1 ut not.in prę.capitulo primo.& l.inuiti.† ¶ Sed nunquid frater cogetur in causa ciuili testificari contra fratrem. Ioan. videtur dicere quod sic,in his ,quæ not tertia quæstione.quinta.c. j. & ẽ. §.j.uersic.sed nunquid frater.& seq.argu. tamen ẽ in præd. §. lege Iul.cum suis concor. prout inteligitur in ciuili & criminali:
b ut iam dixi.[b] Sed in maioribus criminibus,secundum do meum, cogitur frater contra fratrem:non tamen in magnis. C. qui acc. non poss.si magnum & l.si sororem.nisi in exceptis. vigesimatertia.quęstione octaua.si audiens.& ca.legi ext.de præsum. literas. Et hoc in defectum probationum.C.de hæreti. quoniam. in fin. 14 quæstio.2 quanquam.Item proxeneta,qui non cogitur , nisi vtraque parte consentiente.in authen.de fide instr.§ si vero moriatur.verſ.quod si etiam.& seq.& in auth.de testibus.§.quoniã. ¶ Item excusatur clericus multo fortius , quam prædicti. secunda.quæstione sexta statuendum. decima sexta. quæstione prima. testamentum.& in prædi.c.quanquam.2 quæst. 5.si quis presbyter. 15.quęst.j.generaliter.ext.de testib. cogend.per totum ¶ Itẽ episcopus 11.q.1.nec honore. ¶ Item no do meus in summa de
c testi.cog.[c] quod omnes prœmissi coguntur, si aliàs ueritas non
d possit haberi:alias non .Quod prosequere ut ibi,& iã ẽ. tetigi.[d]
† ¶ Sed

ADDITIONES.

a Admittuntur. ¶ Et tunc tutum est consilium.& secundum quosdam necessarium,quod protestaretur.quod sponte id faciunt, per auth. presbyteros. 2.mihi incipit.presbyter.C de episco.& cle.

b Iam dixi. ¶ Dicebat Iac.de Are.vt dicit Cyn.in l.parentes.C eo.etiam in ciuilibus eum non cogi:quia testificari est munus publicum:sed tutela, quę est munus publicum, remittitur alicui, ne sit contra fratrem. C. de excus. tu.humanitatis.ergo,&c. Sed responderi potest illud procedere fauore pupilli: vt ibi patet.Item facilius habebitur alter tutor,quam testis.ut de iudice dicitur ẽ.§.j.& uersi.sed nunquid vasallus.ad fin.& uersic.item secundum. Goffre.

c Testi.cog. ¶ Super ẽ.j.

d Supra tetigi. ¶ In uer.& no.quod alle.j.de procu.in fin.Acc. in l. inuiti. j. ff.eo.tenet contrarium cum Azo.& Guid. de Suza. in ead.l. tenet illos , de quibus illa lex loquitur,cogi in eum casum.Et idem dicit de his,de quibus. in l.Iulianus:Excipit libertum.C.eod.l.libertorum.& socerum,qui parentis loco habetur.ff.sol.ma.l.quia. Inducit iura,quæ faciunt pro ueritate inquirenda.C.de eden.is apud.ff.si quis cau.si eum.j.respon.auth.vt defunct. seu fu.in prin. ¶ Adde tu Lud.Roma.sing.393.inci. Tu habes. ubi q licet certæ personæ non cogantur ad testificandum,illud est uerum,quando potest per alios probari:alias secus.Et dicit istud esse singulare dictum Host. & Ioan.An.capit.primo de testi.cog.Et quid si aliqui eximerentur a testimonio,non quia essent priuilegiati,seu aliter inhabiles:an etiã in auxilium veritatis admitterentur:uide Fel.in c.1.ver.item inquantum.col.fin.extra. de testit.cog.vbi dicit, quod non,quando materia est talis.quæ de sui natura aliter sciri posset, per gloss.fin.in l.inuiti, ta i. ff.de testi. Et an & quando quis teneatur , & possit cogi ad testificandum, uide plenissime Ioan. de Turre cre.2.quęstione quinta in summa.Et an & quando priuilegiatus posset cogi testificari in criminalibus,etiam in foro canonico,uide late Soc. in tracta.suo fallen. in reg. 4.17. Et per Cardin. Zaba.in c.dilectorum. extr. de testi.Henr.Ferrand.

2 † ¶ Sed nunquid vxor cogenda est testificari in ciuili causa contra virum, mota propter inopiam probationū. Et videtur quòd sic, iudicis officio implorato. ff. de tabu. exhib. locum. §. hoc edicto. ff. quemadmo. test. ape. cum ab initio. C. de testib. quoniam. & l. si quando in prin. nullo enim iure prohibetur cogi, & quicū que non repellitur: vel excusatur, cogi debet: vt. ff. de testibus. l. j. & ff. de proc mutus. §. 1. ff ex qui. cau. ma. necnon. §. quod eis. Itē propter inopiam probationis admittitur, qui alias non admitteretur. C. de sum. trini. l. 1. in fi. Arg. tamen contra C. de testi. l. 2. &
a in his quæ no. s. §. 1. versi. sed quid de vxore & seq. [a] ¶ De clausula illa, Testes autem, qui se gratia, vel odio, &c. vide s. §. qualiter.
3 ver. & no. ꝙ † ¶ Item dicit Baga. [b] solos rogatos esse cogendos:
b non fortuitos, vel transeuntes: cum neque quis aliquem indicare cogatur. ff. de cōdictio. ob turp. cau. idem. §. fi. ff. de præsc. ver. solent. ff. de furt. falsus. nisi quando causa habēdæ quæstionis agatur, vt socios indicet. ff. ad exhib. l. fin. Ego credo omnes cogendos, qui non sunt in hoc priuilegiati ratione sui vel causæ. 2. q. 1. scelus. 23. q. 4. inter querelas. 8. q. 3. talia. & extra de collu. crimi-
4 nū. 24. q. 3. eccles. ext. de furtis, qui cum fure. † ¶ In criminalibus autem secundum canones non sunt testes cogendi, sed monendi: ut extra eo. ex parte A. in fi. Quod qualiter intelligatur, plenè traditur extrà, de testi. cog dilectorum. & secundum papam eodem ritu. c. 1. secundum leges verò sic, extra eo. super eo in fi. C. eo. si quando. ff. eo. l. 1. 4. q. 3. d. §. lex Iul. & per totū. nisi prout. s. & in prin. huius §. dictum est. In ciuilibus autem regulariter omnes cogūtur, si se odio, gratia vel timore, vel fauore subtraxerint: vt extra eodem. cap. 1. & per totum. arg. contrà. ff. de bon. lib. qui cū maior §. 2. & ff. de his. quib. ut indig. post legatū. §. an libertus. Sed ibi sponte dixit, nec coactionem expectauit. Et cum de crimine ciuiliter agitur, compelluntur. extra eod. peruenit. 2. & c. super his. & c. fi. Item cum in criminibus nō cogatur, iudex interim debet facere caueri de damno infecto, & de aliis periculis: ne dilatione testium damnum possit euenire. ff. de damno infecto. l. 3. §. penult. Quid si testis non vult iurare? Dic vt s. §. sequit. Vtrum cogetur, cum crimen opponitur ordinando vel consecrādo: vel etiam in modum exceptionis, vide j. de crimi. in modum excce-
5 positis. in fi. † ¶ Quid si quis iuramento se adstrinxit ad non dicendum testimonium? Resp. iuramentum temerarium est: quia celare veritatem peccatum est. vt 11. quæs. 3. quis extra. de crimi. fal. c. 1. Et ideo potest venire contra. etiam auctoritate propria. ext. de iureiu. sicut nostris. 22. q. 4. in malis. extra e. intimauit. vbi de hoc extra. de elect. venerabilem. Vel dic, ꝙ superioris auctoritate veniet j illud. & vide s. de offic deleg. §. nunc ostendendum.
6 versic. 34. † Quid si sit tantum vnus testis, & iurat non testificari? Dic ꝙ est temerarium. Licet enim non plene probet, valet tamē ad semiplenam probationem, & iuramenti delationem: vt s. §. restat. ver. licet autem. & j. de dela. iur. Sed qualiter cogentur testes? Dic quod per censuram ecclesiasticam, ut extra, de testi. cog. cum contra. & c. seq. per quam intellige excommunicationem, suspensionem, & interdictum. ext. de ver. sig. quærenti, quid per censuram. deberet autem prius moneri: quia hæ sentētiæ nō sunt sine monitione ferendæ, ext. de sent. excom. c. sacro. ext. de app. reprehensibilis. & c. cum speciali. Debent igitur prius moneri, q̄ cogi. ext. de testi. co. super eo. secundum vnum intellectum eius. 12. q. 2. indigne. & ff. de tabu. exhib. locum. §. hoc interdictum. & §. seq. Cogentur etiam per mulctæ indictionem, arg. ff. si quis iusdicen. nō obtēperl. vnica, vel captis pignorib. C. de fide instr. iudices. ff. de testi. curent. Et hoc ad exemplum tutorum & curatorum satisfdare volentium, quorum officium publicum est: ut iā
c testium. [c] arg. Insti. de satisd. tut. §. fi. & de exeu. tuto. respon. 1. & arg. ad hoc. ff. de lib agno. si quis à liberis. §. si quis. & de vēt. inspi.
7 l. 1. §. cogenda. † ¶ Sed quis coget testem, qui est alterius iurisdictionis? Resp. in delegato papæ planum est, cui causa committit cum illa clausula. Testes autem, &c. quia potest quemlibet cogere. sed & si illa clausula deesset, posset quoscunque cogere dicere veritatem. omnia sibi enim commissa intelliguntur, sine quibus iurisdictio explicari non potest: vt extra, de offi. deleg. præterea. & omnia accessoria. extra, de dote post di. restit. de prudentia. & ext. de offi. deleg. prudentiam. in fi. & arg. ext. de testi. cū causam. §. fi. Quod licet ordinarius, ex quo uocatus testis coram comparuit, cogere potest eum, & punire si falsa dicat, cessante quolibet priuilegio. C. de testi nullum. & s. §. 1. uer. item opponitur testi, ꝙ
d recepit. [d] Et est ratio, ne probationum copia angustetur. C. de hær. c. quoniam. in fi. 14. q. 2. quā quam. Quisquis ergo Bonon. in uenitur, per iudicem Bononiæ cogetur: & si necesse fuerit, punietur. Argu. tamen contrà: quia licet renunciauerit suo priuilegio, quo ad hoc, vt deponeret coram eo, nō tamen in aliis, scilicet ut puniri possit: dēt enim ei spontaneus motus nocere: vt C. de ex-
e cu. tut. voluntariæ. [e] Illud autem notandum est, quòd secundum vsum curiæ Ro. in quibusdam chartularijs annotatum, clausula illa, Testes autem, qui fuerint, &c. regulariter ponitur in commissionibus, quæ à sede Apostolica emanant: vt extra, de testi. cogc.
8 1. & c cum cōtra. † Fallit autem hoc in quibusdam casibus, in quibus nō opponitur. ¶ Primus est, cum literæ Apostolicæ impetrā tur super pignore & visuris j quascunque personas ecclesiasticas vel religiosas, pro quibus est præsumptio, non contra eas: ut ext. de no oper. nuncia. c. 1. §. super eo. & etiam si agatur contra cleri cos & laicos simul: vel contra clericos tantum. ¶ Secundus, in causis matrimonialibus, quando videlicet uir dicitur propria au ctoritate dimisisse vxorem, uel ecclesiam: & alteri inhærere: & etiam vbi dicitur, ꝙ quis non vult traducere eam, cum qua contraxit matrimonium. ¶ Tertius, ubi dicitur, quod quis excōmunicatus existens celebrauit. ext. de appel. ad præsentiam. ¶ Quartus, ubi de crimine agitur: ut s. ¶ Quintus, ubi agitur de inquisi-
f tione: sed contrà, de testi. cog super his. [f] ¶ Sextus, ubi quis uenit se dicitur j proprium iuramentum. 1. q. 7. sancimus. ¶ Septimus, cum sententia diffinitiua petitur confirmari. ¶ Octauus, quādo abbas de obedientia & reuerentia a monachis negata conqueritur: secus si alius prælatus de sibi subditis conqueratur. Quo casu dicitur, Mandamus, ꝙ partibus conuocatis, &c. ¶ Nonus, quando scribitur in appellationis causa; Legitime procedentes, sentē tiam confirmare uel infirmare curetis. ¶ Decimus, cum arbitriū confirmari mandatur. Tamen in præcedentib. duobus casib. non refert ponatur, vel non: nec propter hoc literæ prescribuntur. ¶ Vndecimus, cum dr, sicut in literis inde confectis, &c. ¶ Duodecimus, cum dicitur, ꝙ A. & B. clerici. C. excommunicatur recipiunt ad diuina. ¶ Decimustertius, in literis impetratis sup iniectione manuum cōtra clericum, uel religiosum, uel etiam simul contra eos & laicos: etiam si apponatur in literis clausula illa, Præterea super possessionibus, &c. sed contra laicos tantum bene apponitur, secundum quosdam. ext. de testi. cog. peruenit. 2. ¶ Decimusquartus, cum dicitur, ꝙ facere indebite contradicit, prout in instrumento exinde confecto plenius uidetur cōtineri: quia sufficiēs est probatio per instrumētum. ¶ Decimusquintus, cum impetratur super beneficio, ad cuius collationem se aliquis
g per patentes literas obligauit. [g] ¶ Decimussextus, secundū quosdam, quando prælatus conqueritur, ꝙ subditi ei nolunt soluere procurationem ratione visitationis debitam, prauam consuetudinem allegantes. Eo enim ipso, ꝙ sunt in eius diœcesi, ad hoc tenē tur: nisi se dicant exemptos extra. de offic. ord. conquerente. Sed ne præmissi casus faciant te errare, uide quod no. s. secundum papam, extra, de testi. cog. c. 1.

ADDITIONES.

a Vxore. & seq. ¶ Et omnino vide quod ibi dixi post Iaco. de Are.
b Item dicit Baga. ¶ Vbi s. prope finem.
c Etiam testium. ¶ De hoc s. §. sequitur, versi. penul.
d Quòd recipit. ¶ Et versi. seq.
e Voluntariæ. Tribus modis legitur lex illa: vt ibi no. in 1. & 2. glo. Dic quòd licet habens excusationem, qui suscipit tutelam, non perdat beneficium excusationis circa alias, & circa susceptam tantum priuilegio non vtitur. Facit. C. de episcop. & cle. authen. presbyter. & vtriusque casum vide j. de priuile. accedentibus.
f Super his, ¶ Vide quod ibi dixi super vltima glo.
g Obligauit. Hodie super hoc non darentur literæ. de concess. præben. cap. 2. lib. 6.

SVMMARIVM.

1 *In renunciatione testium productioni, qua forma, & quo ordine sit procedendum.*
2 *Renunciatio productioni testium discrete & caute est facienda.*
3 *Expressa denunciatio potest dici conclusio.*
4 *Renūcians testium productioni, si nondū dicit testificata, an sibi noceat.*

¶ De renunciatione testium productioni.

14. §. Postremo dicendum est de renunciatione testium productioni, ad quam hoc ordine proceditur. Partibus enim coram iudice præsentibus dicet eis: Vos produxistis testes uestros super articulis per uos exhibitis, ad quod habuistis primam, secundam, & tertiam dilationem: uultis ne plures producere? Et si dixerint ꝙ sic, dabitur quarta dilatio cum solennitate, quę habetur s. §. qualiter. uersi. 4. Si uerò responderint ꝙ non, tūc dicet iudex: Vox ergo renunciatis productioni testium in hac causa? Et ipsi dicent, Renunciamus: & hoc redigatur in actis hoc modo.
1 † FORMA. Die tali, &c. P. & H. uel tales syndici, uel procuratores interrogati per talem iudicem, an uellēt in cā. quæ inter eos uertitur super hoc coram ipso producere plures testes, respondeunt

quod non, dicentes q̃ ipſi liberè, purè & ſponte renunciabant productioni teſtium in dicta cauſa, & renunciauerunt, Sed quid faciet iudex, ſi uidet producentis intentionem probatam eſſe, & adhuc vult produeere plures teſtes. De hoc ſ. reſtat. verſ. ſed quomodo. Sed & ſi iudex viderit multos teſtes eſſe productos, poteſt partes cogere ad renunciandum productioni extra, de teſtib. cũ cauſam. C. eo. l. fin. Si tñ credit minus bene fore probatum, adhuc ſibi faciat fidem fieri. 30. q. 5. iudicantem. & §. econtra. in fin. & c. incerta. 33. diſtinct. habuiſſe. 35. q. 6. ſi duo. Vel det quartam productionem cum ſolennitate: vt s. vel deferat iuſiurandum actori
2 ſi eſt pro eo præſumptio; vel reo, ſi eſt bonæ famæ: extra de iure. iur. c. fi. arg. 1. q. 7. ſancimus. & j. de dela iura. †¶ Item no. quod renunciatio productioni teſtium cautè facienda eſt, vt uidelicet nõ renuncietur omnibus probationib. in genere, ne forte nõ poſſit poſtmodum inſtrumenta ſua, vel priuilegia producere. Illa enim eſt alia renunciatio, de qua dicam j. in tit. de cõclu. & renuncia. Si enim generaliter & indefinitè fieret, videretur omni generi probationis, & etiam poſitionibus, quæ ſuccedunt in locum probationum, renunciatum. j. uerſi. proxi. Quod dic vt j. de poſitio. §. quarto. verſic. item quod expreſſe. ergo & ſpecialiter renuncie-
3 tur teſtium productioni. † ¶ Et no. q̃ expreſſa renunciatio poteſt
a concluſio dici, ſecundũ Baga.[a] in auth. de teſtib. §. quia vero mul
b ti[b]. Poſtquam autem renunciatum, vel concluſum eſt non ſunt alii teſtes inducendi. ext. e. veniens. 2. & c. cum veniſſet. & c. de teſtib. in auth. vt cum: de appel. cog. § licet. Tu dic, quod licet poſſit dici concluſio, quo ad articulum producendorum teſtium, non
4 tamen quo ad negocium principale. ſ. §. proximo. † ¶ Quid ſi re-
c nuncians nundum didicit teſtificata? Dicit Azo[c] ſolam renunciationem non nocere. arg. in auth. de teſtibus. § quia vero. & §. illud tamen arg. contra in præallega. c. cum veniſſet. in prædict. c. de teſtib. in fin & eodem tit. conſtituturis. 2. in fin. Dic vt ſ. §. ſatis vtili-
d ter. verſi. quid ſi publicatæ, [d]. Itẽ quid ſi is, qui renunciauit, nullũ produxit? Reſpon. amplius non admittetur quamuis nullũ produxerit arg. prædict. c. cum veniſſet. in fi. cum ſuis concor. multo minus ſi aliquos produxit, ut in prædict. c. de teſtib. ¶ Quid ſi vna pars renunciat, altera non renunciante, quod poteſt ut C. de iudi. auth. iubemus Reſpon. pars renuncians amplius nequid produce re: alter vero ſic: licet ſit contra argumen. C. de tempo. in integr.
e reſti. pe. l. petendę. ad fin. [e] Conſulo igitur, ut caute ſemper cum hac proteſtatione renuncies: ſcilicet, renuncio productioni, ſi altera pars renunciet.

ADDITIONES.

a Secundnm Baga. ¶ Vbi tractat de teſtibus, ante medium.
b Vero multi. ¶ Vt ibi patet ex textu. & glo.
c Dicit Azo. ¶ In Summa e. tit. ante finem.
d Publicatæ. ¶ Ibi remiſſionem dedi.
e Petendæ. ad fin ¶ Ibi, actor participans dilationi, quæ datur reo, non renũciauit expreſſe.

ADDITIONES NOVAE.

* Inn. in c. cum I. & A. de ſen. & re iud. in fin. dicit, q̃ inimici repelluntur à teſtimonio non ſolum qui habent odium in mente, ſed etiam qui inimicitiæ cauſas habent. & habere poſſunt. & qualiter probetur inimicitia, Bal. in l. liberi. C. de inoffi. teſt.
* An frater poſit eſſe teſtis pro fratre, Bal. in l j. C. de epiſc. & cleri. dicit, q̃ ſi ſimul habitant, non poſſunt teſtificari vnus pro alio. allegat I cum allegas. de Caſtr. pec. libr. 12. Guil. de Cu. in l. cui eorum. §. affinitates. de poſtu. dicit, q̃ non poteſt eſſe frater pro fratre, nec pro uxore fratris, Inno. in c. inſinuante. de of. del. fac. l. parentes. C. de teſti. & 2. q. 5. c. 1. de præſump. c. literis. contrarium not. in l. lege Iulia. ff. e. & l. ſi fœmina. C. ad Turp. Bald. in d. l. parentes. vbi multa bona dicit. vide illum.
* Vſque ad quem gradum quis repelletur a teſtificando? dic uſq; ad quartum gradum ſecundum. ius ciuile. putandum. l. lex Cornelia. in princi. de iniur. & l. petitionem. §. egredientem. C. de aduo. diuer. iu.
* De filio emancipato, Bar. in l. qui teſtamento. ff. de teſta.
* Quid de filio naturali, an poſſit eſſe pro patre, & econtra, Gui. de Suz. in l. teſtis idoneus. de teſti.
* Quid de parte ſpirituali, qui tenuit ad baptiſmũ, Bal. in d. l. parentes. C. de teſti. dicit q̃ ſic, quia lege non reperitur prohibitum.
* Quid de patre nutritio, Bal. in l. etiam. C. de teſti. melius in d. l. parentes. & tenet q̃ domeſticitate durante non poteſt eſſe teſtis.
* An coniunctus inter duos æqualiter coniunctos poſſit eſſe teſtis. Bar. in l. qui teſtamento. ff. de teſta. tenet quod ſic.
* Quid ſi inquiritur contra poteſtatem, quod non tenuit familiam tempore regiminis ſui teſtes deponunt q̃ ipſam tenuit, interrogati de ſcientia dicunt quia nos vidimus quando ipſe comedebat. ipſi famuli ſeruiebant ei, an probent, in l. ſi quis ita legauerit. de condi. & dem. tenet q̃ ſic. Bal. ibid.
* An teſtes æſtimantes rẽ diuerſis pretijs ſint õrij Bar. ff. de leg. 2. l. fi. §. j. Iaco. Bu. in l. diem proferre. §. ſi plures. de arbi. tenent q̃ ſunt ſingulares.
* An ſi teſtes depoſuerunt ſuper certa æſtimatione rei poſt publicationẽ, ite
" rum poſſint ſuper maiore æſtimatione produci, Bar. in l. cum furti. de in lit.
" tenet q̃ ſic fac. quod not. in c. cum cauſam. de teſtib.
" q̃ vidit valere quinq;, alter decẽ. Iac. Butr. in l. diem. §. ſi plures de arbi. dicit q̃ ſunt ſingulares, & ideo repelluntur non autẽ ſunt concordes ſi ſine determinatione loci & tẽporis depoſuerũt: ſed ſi cum determinatione loci & tẽporis negauerunt, quia unus dicit q̃ quinque, & non plus: alius dicit decem, & non minus, tunc ſunt õrij, Barto. in l. fin. §. j. de leg. 2. fac q̃ not. Bal. in l. 1. C. de teſta.
* De teſte qui dicit q̃ talis poſſedit decẽ annis, alius dicit q̃ poſſedit 20. alius 30. Bal. in d. l. j. de teſta. Archidia. in c. nihilominus. 2. q. 9.
* Teſtis deponens & reddens rationem per aliquem ſenſum corporis, an probet, vide Bal. rub. ſi ex fal. inſtru.
* Teſtes omni exceptione maiores dicuntur illi qui aliqua exceptione repelli non poſſunt, c. j. ext. de pſang. & affi. l. optimã. C. de contrahen. & comm. ſtip.
* An pater poſſit eſſe teſtis in cauſa in qua filius ſuus eſt procurator? Bart. q̃ ſic in l. qui teſtamento. ff. de teſt. cum de facto filij non quæratur ſecus ſi de facto filij quæreretur.
* Nota q̃ licet conſtitutio prohibeat teſtimoniũ reprobari, hoc intelligitur quoad dicta teſtium, ſed p̃ perſonam teſtiũ bene poteſt obijci, q̃a de idoneo teſte intelligitur lex, non de inhabili, arg. l. vt gradatim. ff. de mu. & ho. & l. quidam referunt. de iure codic. l. ſi quæramus. ff. de teſta. l. generaliter. C. de ſacro ſan. ec. l tem ſi non ſunt ſolenniter & rite recepti bene poteſt obijci contra dicta eorum; quia non eſt obiectum de falſitate, ſed de defectu ſolennitatis formæ. l. qui Romæ. §. Flauius Hermes. de verb. ob. arg. l. diuus. in fi. de teſtamil. & in cle. teſtibus. de teſtib. Bald.
* An frater poſſit teſtificari: dic aut eſt teſtis inſtrumentarius, rogatus ab utraque parte, & eſt teſtis idoneus: quia rogatio eſt approbatio: & non ſolum idoneus, immo inuitus cogitur. pro hoc gl. in auth. de teſtib. §. & licet. in fin. gl. vbi gl. not. ſuper ver. ſupplicijs, q̃ etiam non fide digno creditur ex quo eſt rogatus. s. ad hoc facit gl. in l. inuitu. la j. in fi. gl. aut eſt teſtis teſtamentarius & idem, quia rogatus à teſtatore, cui ineſt plena auctoritas conficiendi actũ ſuum, l. qui teſtamento. de teſta. aut eſt teſtis iudiciarius, qui interfuit actui, de quo deponit: & ſi quidem conſtat q̃ interfuit rogatus, eſt idem quod ſupra, dummodo actus non ſit criminalis: quia in criminalibus non rogatur teſtis: aut non interfuit rogatus, & tunc aut eſt productus contra fratrem, & poteſt teſtificari pro fratre, quia perſona eſt approbata per producentem, l. ſi quis teſtibus. C. de teſti. & idem ſi eſt productus per iudicem inquirentem c literis. de præſumpt. aut eſt productus per fratrem contra alium, & tunc aut ſimul habitant, & repellitur, niſi ſit tale quid probandum in quo domeſtici fides non ſit ſuſpecta. not. in l. etiam matris. de prob. & idem in uxore, ut no. C. quando, & quibus quarta pars deb. lib. 10. l. 2. vbi glo. dicit, quod vxor patefacit res viri. ad hoc extra, de teſtib. c. veniens. in fi. l. conſenſus. de repud. aut ſeorſum habitant: & tunc aut eſt quæſtio ciuilis parua, & eſt teſtis idoneus, ſi ſit perſona grauis & honeſta: aut ciuilis & magna, ſeu ardua, vel criminalis, & non admittitur ad teſtificandum pro fratre ad alterius impugnationem. quia naturalis affectus reddit eum ſuſpectum, l. humanitatis. C. de excuſa. tuto. quia frater offenditur in perſona fratris offenſi & in omnib. tranſuerſalibus uſque ad minimum gradum, l. lex Cornelia. in princip. ff. de iniurijs. aut non teſtificatur ad alterius impugnationem, ſed ad ſolam defenſionem fratris, & tunc frater eſt teſtis idoneus, & ſi fiſco noceat tale teſtimonium in obuiando pœnis quærendis, ut d. c. literis, ubi frater purgat fratrem de hæreſi. nec debet fiſcus conqueri, pœnæ enim non irrogatæ indignatio ſolam duritiem continet, l. ſeruus ea. de ſeruis expor. & quæ ſunt ardua, & quæ non. no. in l. propter litem. de excuſa. tuto. Bal. in dicta l. parentes de teſti, & l. j. C. de epiſco. & cleri.
* An ſocius & amicus pro ſocio & amico poſſit eſſe teſtis. glo. in auth. de monachis. §. cogitandũ. tenet q̃ ſic: tamen minor fides eis adhibetur. gl. contraria in l. quoniam liberi. de teſti. Bal. in l ſciant. de probat. de amico. Cyn. in l. eos. de teſtib. & dicit Petrus q̃ eſt in arbitrio iudicis. Bal. in l. eos. dicit, q̃ iudex debet arbitrari quod ſit idoneus, niſi alia cauſa quã ſola amicitia ſit, q̃a dicit q̃ hoc nomen amicitiæ non eſt expulſiuum. allegat l. ſciendũ. ff. de uſuris. Iaco. Butrig. in l. 3. ff. de teſtib. dicit q̃ detrahitur ei fides niſi ſit in dignitate vel authoritatis vel notæ fidei. vide innocen. in c. quoniam de teſtib.
* An ſponſa dicatur de familia ſponſi. not. in l. falſus. §. fi. in prin. ff. quod falſo tuto. ꝫ no. in l. qui teſtamento. de teſta. nunquid ſponſa dicat domeſtica. Bal. in l. etiam. C. de teſtib. tenet quod ſic. idem in concubina.
* In d. l etiam. de teſti. qui dicantur domeſtici. domeſtici dicũtur illi qui ſunt de eadẽ familia, & ſtantes in eadem domo, & participantes in eadem domo dicuntur igit trib. modis, vel quia ſubſunt, vel q̃a præſunt, vel quia circunſtant. 2. non teſtificantẽ de per ſe, ſed ſi eſſet qõ de vno ad aliũ, bene reciperet eorum teſtimoniũ. l. qm̃. de hæreticis. & hoc eſt verum in teſtib. iudiciarijs, ſecus in inſtrumentarijs. nam cum utraque pars eos adhibuerit, ualet eorũ teſtimonium, l. ſciendum. de vſur. & ét ſi non ſit aliquid de domeſticitate exceptũ ſi tñ de hoc liquet ex actis, puta quia interrogatus, non adhibetur fides ſed tamẽ Inn. dicit q̃ familiares bonæ famæ poſſunt teſtificari, in cap. literis offi. del. & in c. inſinuante, eo. tit. hoc ponit Bal. in d. l. etiam. & in l. qui teſtamento. §. quicunque. de teſtam.
* An baruarij ptãtis poſſint teſtificari p̃ ptãtem? dicit q̃ ſic, q̃a ꝫ domeſticũ poſſ produci: tñ ſi dicant partim pro & partim õ nõ poſſet diuidi fides teſtimonij, vt in gl. poſita hic an ptãs poſſit eos ꝓducere ꝓ ſe in ſyndicatu ſuo, vt q̃ ſic, cũ non ſint amplius familiares ſui, ergo poſſunt teſtificari dũmodo nõ ſint tã viles q̃ ſint ſuſpecti ex vtilitate vitæ, l. affines. de in ius voc. & hoc ſi vere ab eo receſſerant, alias non. Bal. in d. l. etiã. nã ſi ſunt nõ receſſuri, adhuc durat familiaritas. & fac. l. j. C. ſi quacunq; ꝓditus poteſtate. & l. j. C. ſi rector. prouinciæ. fac. Inno. ext. de teſti. C. & Bal. in dicta l. qui teſtamento.
* Teſtis dr cognouiſſe tale q̃d, & cognitio quã habet teſtis eſt multiplex alia mentalis, alia actualis, alia verbalis, alia uiſibilis. de his no. dom. Segnerolus in ſecũda parte ꝓſiliorum in ꝓſilio quod incipit. Teſtimonium eſt reductum in publicum inſtrumentum.
* An periurus repellatur a teſtimonio. not. in l. Lucius. de his qui no. infa. l. 3. §. lege Iulia. de teſti. & 6. q. j. c. quicunque. & 22. q. 5. c. ſi quis.
* An condemnatus de falſo repellatur à teſtimonio, dic vt dicto §. lege. Item quia eſt infamis dicta l. j. de falſis. §. fi. & extra, de teſti. c. ex parte. & c. licet. de probat.
* An periurus habeatur pro falſo, Bal. in l. iuramẽti. de iureiu. & d. l. Lucius.
* An teſtes teneãtur deponere de die, vide hoc 3. q. 9. & extra. de teſti. c. cum cauſam.

causam el j. per Inno. & in l. in testimonium, de testib. per Albericum. de hoc etiam in l. j. §. idem Labeo. de aqua pluuia arcen. & c. cum Ioannes eremita. de fide instrumen.

* Quid consortes de uno genere, seu de una domo, seu de castro. an possint testificari? Cynus in l. vnic. de rapt. virgin. dicit q̄ non possunt testificari pro consorte suo. Alberi. in l. lege Iulia. ff. eo. tit.

* Qui dicantur testes fide digni, not. extra. de hæreti. c. filij. lib. 6. & de electio. c. quia propter per Arch. & 2. q. 7. c. non potest. & c. testis. & c. testimonium. de testib. in auth. de testib. §. sanc:mus. & c. super eo. de eo qui cogno. consan. vxo. suæ.

* Quid si testis tempore quo deposuit erat domesticus, nunc autem non, Bar. in l. j. §. seruum. cum lege sequenti. de quæstio. & Bal. in l. etiam. de testi. tenet quod non.

* Accusaui aliquem q̄ cognouit aliquam mulierem per violentiam: testes dicunt q̄ cognouit eam violenter, an probent? Bart. in l. filiusfami. de testa. dicit quod non.

* In l. j. C. de testib. pone, q̄ testi obijcitur infamia: ille qui obijciebat, non dicit q̄ habebatur publice pro infami an ista exceptio sit apte appolita. Barto. dicit q̄ inepte, quia publica infamia requiritur, non priuata. l. cū lege de testam. sed uerius dici pōt, aut exprimit causa infamiæ specialiter, & tunc est ritè opposita, vt c. præsentiū. de testib. lib. 6. nec est necesse dicere q̄ habebat pro infami: q̄a præsumitur, ex quo debebat haberi: si autem opponatur sine cā tunc inepte opponeretur: quia ubi obijcitur de crimine non sufficit obij ci in genere, sed in specie, vt dicto c. præsentium. Bal. in dicta l. j.

* In eadem l. si testis dicit, q̄ talis omnium opinione & p̄sensu habebat pro li bero an sit falsus. nam deponit impossibile, q̄ omnes habebant opinionem, fac. gl. in l. j. C. de senten. quæ pro eo quod interest. in gl. super ver. subtiliter. dic q̄ non, quia refertur ad proximos & vicinos qui multi esse præsumuntur. facit quod not. in simili in l. inter omnes. qui satis. cogant, Bal.

* An tutor possit esse testis in causa pupilli, Bar. in l. qui testamēto. de testam.

* An iudex ex officio possit testem infamē repellere, Guiliel. de Cu. in l. in arenam. C. de inoff. testam.

* Quid si testis tēpore quo deposuit erat infamis, postea restitutus est, an possit modo testimonium ferre: fac. q̄ sic l. j. §. seruum. de quæstio. & l. 2. de senato. fac. quod not. Iaco. Butri. in l. furti. ff. de his qui no. infamia.

* An infamis de facto repellatur a testimonio? gl. in l. j. C. de fum. trin. videtur dicere q̄ non glo. in l. Cassius. de senator. tenet contrarium, Bart. in d. l. j. no. & prædicta habent locum in infamia nota. sed quid in infamia occulta, quæ opponitur ipso facto in teste. est gl. in l. cum lege. de testa. in tabellione. no. in auth. de tabellion. §. pen. quæ dicit, q̄ inter ignorantes tenent instrumenta. & ita consuluit Bal. quid de usurario? Alberic. in l. testibus. & l. testium. de testib. & Bal. in l. improbum. C. de infam.

* Excommunicatus si communiter non habebatur pro excommunicato, an valeat eius dictum. Innoc. in c. ad proban. de re iudicata.

* Testis dicit, tale est quid ,p certo. qualiter dēt intelligi pro certo. Bal. in l. filiū. ff. de his q̄ sunt sui vel alieni iuris. Bart. in ,si quis ita dixerit. de testa. tut.

* Quando & quibus casibus testimonium de credulitate admittatur, Barto. in l. secunda. ff. de aqua pluuia. arcend.

* Nota q̄ si unus infamis iuuetur ab altero non infame facit plenam probatio nem. l. si quis ex argentarijs. & 2. de edendo, Bal. in l. j. C. de summa trinitate

* Testis dicit, possedit decem annis tantum, quid operetur tantum. Bar. in l. j. si quis ius dicenti non obtem. fac. Bal. in l. qui in aliena. ff. de acquir. hære.

* Stipendiarij nostri temporis an possint esse testes? Rayn l. 2. §. fi. de his qui no. infa. videtur dicere quod non.

* Testis in articulo mortis dicit se dixisse testimonium falsum in tali causa, an hæc confessio præiudicet? Bart. in l. si quis moriens. ad Sillan. not. in c. sicut. de test. & Bal. in authen, si dicatur. C. de testi. c. literis, de præsumptio. & in l. Seia. ad Sillan.

* Testis extra iudicium dicit vnum postea in iudicio dicit contrarium, Bart. in l. eos. ff. de fal. Bal. in l testium. de testib. Bernar. in capi. cum causam. el 2. de testi. in gloss. fina. & in cap. cum in tua. eo. titu. in fi. Ioan. And. in c. præterea. de testi. cogen. & cap. per tuas. de proba. & ibi per Innoc. & c. cum omnem. de accusa. Alber. in auth. qui semel. de prob. & l. qui falso de testi. Bart. in l. generaliter. C. de non nume. pe. Inno. in c. veniens. de testi. Cynus in l. si quis decurio. C. de falsis.

* Testis aliqua testificatus est, postea extra iudiciū dicit se falsum dixisse, & de posuisse: ista confessio nihil præiudicat. Iac. Butr. in l. generaliter. de non nume. pec. Bar. ibi, & in l. eos. de fal. allegat ca. sicut. extra de testi.

* Testis dicit, talis possedit tot annis. de hoc no. in l. Męuia. de manumiss. testa. per Dynum.

* Testis dicit, quod vidit aliquem possidere per annos, Gulielm. de Perusio dicit quod probat de duobus. per l. libertus. §. post annos. de manumiss. testamen.

* Testis reddit rationem sui dicti, quia sic credit. Bartol. in l. j. si tabu. testamen. nul. extra. dicit, quod non valet, sed debet dicere quia vidi, vel audi ui, vel aliquem sensum corporis allegare. Innocen. in capitu. cum causam. de testib.

* Testis. sic dicit, q̄ talis possedit, vel tale quid fuit, prout sibi videtur, quid operentur hæc verba? Bar. in l. quid tamen. §. fi arbiter. de arbitris. fac. l. duo fratres de libera causa. & l. hæres absens. §. proinde. de iudici. & l. j. §. quæri potest. ad Trebelli. Tancredus formatistam quæstionem in compendiosa sua, qui dicit quod hæc quæstio potest solui ex his quæ no. Inn. in d. c. cum causam. & uidetur quod potius ferat iudicium animi sui quam testimoniū. Bar. in l. j. de vent. inspici. in dicto §. si arbiter.

* Testis dicit, talis possedit iam sunt decem anni, & adhuc non sunt completi decem anni, an probet. Guiliel. de Perusio in l. si ita fuerit libertas relicta de manumi. testa.

* Testis dicit q̄ vidit Titiū semp possidere per 30. annos. pbatur Titiū fuisse absentē aliquo tēpore, an ex hoc redditur falsus. not. in l. j. soluto matri. Bar. in l. j. §. j. de aqua quo. & æst. Bald. in j. constit. C. §. hæc quæ necessario.

* Quid si dominus alicuius ciuitatis, vel loci habeat cām cum aliquo, an homines suæ ciuitatis vel loci possint pro eo testes esse? Cynus q̄ sic, in l. eos. de testi. & c. causam quæ. de offi. dele. per Inn. fac. Alberic. in l. in tantum §. vniuersitatis. de rerum diuisi. ff. & Raynal. in l. idonei. ff. eo.

* Socius criminis recipitur in testē quoad præsumptionē, Inn. in c. j. de testi.

* An minor viginti annis admittatur ad testimonium? Iac. Butr. in l. iuuiti. de testib. dicit, quod licet accusator ipsum in testem producere non possit, tamen iudex ex officio suo potest in testem producere. Bartol. in l. maritus. de quæstio. & l. j. §. impubes. ad Silla. & no. in l. etiam matris professio. & l. cum probatio. de prob.

* An monachus & frater minor possint esse testes? dñs Segnorolus dicit q̄ sic in prima par. consiliorum, in consilio quod incipit, Instrumentum præsupponitur tenoris instrumenti. in probatione eorum quæ sunt de iure gētium: sed in probatione eorum quæ sunt de iure ciuili, quæ not. in l. ex hoc iure. de iustitia & iure. non possunt. ar. l. deo nobis. de epis. & cleri. fac d. l. qui testō. §. seruus qui testa. vide de monacho in auth. de monach. §. cogitan. & in dicta l. in tantum. §. vniuersitatis. de rerum diuisi.

* An in testamento possint esse testes religiosi, dictus dñs Segnorolus plene in secunda parte ꝓsiliorum, & incipit, factum sic se habet. & tenet q̄ sic, & disputauit & terminauit q̄ sic. & collegium Mediolani determinauit q̄ frater minor non possit esse testis in testamento. arg. clemen. exiui. de paradiso. de ver. sig. & idem consuluit do. Bal.

* Testes qualiter possint testificari probando aliquem furiosum? Bal. in l. furiosum. C. qui testa. face. pos. vbi dicit, q̄ difficile est probare, nec creditur testi sine redditione causæ, secundum Inn. in c. cum causam. el 2. & idem est vbicunque volunt probare priuationem sensus vel intellectus in aliquo, vt l. testiū. de testib. facit q̄ no. Bar. in l. mutum. de acq. hære. & de bono. possess. quæ infan. furio. l. j. & l. nec codicillos. de codicillis. Bal. in dicta l. furiosum. C. qui testa. face. pos. Bal. in l. si cum dotem. §. si maritus. sol. matr. Bar. in suo tracta. de teste.

* Testis vnus dixit in hostio, & alter extra hostium, Bartol. in l. si statua. ff. de iniurijs.

* Testes sunt inducti ad probandum de alieno animo, & de aliena scientia, vi delicet quod quis fuerit sciens, vel q̄ scienter tale quid fecerit: an possint super dicto articulo probare, & an valeat eorum dictum de iure? Inn. q̄ nō, quia alicuius animus & aliena scientia soli deo est nota, extr. de renunciatio c. super. licet animus alicuius in aliquib. possit probari certis modis, l. Fulcinius. ff. qui. ex cau. in pos. ea. & c. significasti. d e homi. & l. si non conuicij. de iniuri. & in c. j. de præsump. Bal. in l. conuenticula. de episcop. & cler. vide in ver. qualiter testes.

* Testis dicit q̄ testator instituit Titium hæredem suum, mox Seium, postea Gaium: quis eorum erit hæres? Bal. in l. fructus. sol. matri.

* Testis dicit, ita dicunt omnes, debet intelligi, scilicet qui uerisimiliter debent habere cognitionem huius rei, vt not. in l. cum quidam. de acquirend. hæredit.

* An testimonium excommunicati, qui non habetur communiter pro excommunicato valeat? dic quod sic, in capit. ad probandum. de re iudica. & in authen. de tabellio.

* Testes qui deposuerant coram vno iudice de casu fortuito, faciunt fidem coram alio iudice Bar. in l. j. C. de nauic. lib. 11.

* Dictum testis si irritatur propter periurium, an iterum poterit testificari, & stari debeat eius attestationi? glo. quod sic in capit. cum causam. de testibus. Bald. consuluit contrarium per c. testimonium. eo. titu. Bald. ponit in l. quid tamen. de arbit.

* Testes dicunt se non dixisse ea quæ tabellio scripsit. Inno. ponit in cap. cum Ioannes. de fide instru. & de testi. c. cum causam. & in quæstio. Bartho. Brix. 37. q. Iac. But. in l. qui falsa. de testi. & no. in c. ad audien. extra. de refer. Alb. in d. l. qui falso. de testi.

* Tabellio an possit reprobari per duos, vel tres testes ꝓrium deponentes sine redditione causæ? certum est eum qui testimonium reprobatorium producit, non requirere causam, si testes non interrogantur in his quæ sunt facti sensibilis, non dico in his quæ sunt iuris, in quibus ratio debet esse cōiuncta, alias non fit probatio, vt no. Inn. in c. cum causam. de testi. Iac. But. dicit, q̄ testis non interrogatus non reddens causam, non ita plene probat sicut ille qui reddit causam. Itē testes ꝓrii reddentes rationem prævalent ēm cum apparet ergo q̄ duo testes reddentes legitimam rationem, præponderant totidem testib. dicentib. vera esse, non interrogatis de causæ quia vera redditio causæ præponderat præsumptioni. In his aūt in quib. concluditur per viā rationis & iuris, certum est q̄ sine redditione causæ non resultat probatio, dicto c. cum causam. Bal. in l. presbyteri. de episco. & cleri.

* Testis dicit q̄ illud argentum erat purum, & sine aliqua mixtione. vel librū corruptum quia vidit, an hoc est sufficiens testimonium? Bar. in l. si qñ. de auro & argen. leg. dicit q̄ sic. item si testis dicat negatiuam, ut si dicat, talis res non habet vitium, quia vidi. & ponit Bar. in tracta. de teste.

* In l. testium. de testib. Bal. quærit an ad probandum publicam opiu. sufficiat si testis dicat, Scio, quia sic publice dī? Bal. dicit q̄ non in l. Labeo. de supellecti. lega. & l. de minore. §. tormenta. de quæst. quia non reddit rationem p aliquē sensum corporis. Tu dic ꝓrarium. nam ad id quod loquitur ratio se quitur. nam si publice dicitur, præsumitur audiuisse sæpius in probatione fa mæ, vt l. 3. de testi. & ita consuluit Dynus. & ita tenet do. Bartholo. de Sali. in l. ea quidem. de accu. in repetitio. & ita dicit fuisse decisum Bononię, Bal. in l. de quib. in fine, dē legibus.

* Testis inductus ad probandum publicam vocem & famam, dicit publicam famam esse: interrogatus quomodo scit, dicit, quia sic publice dicitur, vel sic publice audiuit. Bart. in l. de minore. §. tormenta. ff. de quæstio. dicit vt supra.

* In c. fi. de proba. dicit Ioan. monachus, q̄ si sunt plures iudices, quidam possunt esse testes in eadem causa.

* Aduocatus facit articulum quod talis possedit talem rem titulo pro suo tā to tempore, an sit probatum, si testes dicant biduum eum laborare, & similia. Bar. in l. j. pro suo.

* Testis dicit, talis possedit talem rem decem annis & plus, gl. in l. ab hostib. ex quib. cau. ma. & ibi Iac. Butrig. & l. & si post tres. si quis cautio. per Bal. in repeti. dictæ legis, & in l. cum furti. de in litem iurando, & l. si quis in suo. de inoffi.

inoffi.test.ubi tenent quod dicto plus operatur modicum tempus.

* Testibus duobus affirmantibus, plus creditur quam decem negantibus. proba.in l.diem proferre.§.si plures. de arbitr.& l.1.§.notan.de vent.inspic. & Bar.in dicto.§.si plures.in l.hæredes palam.de testa. Bal.in l.cū hi.§.si integri.de transf.qui hoc uerū esse ait si negantes non reddunt rōnē sufficientē

* Testes duo in aliquo negotio dicunt quod sic,unus dicit contrarium, an sit probata intentio actoris. Bar.in l.1.de ven.insp.& l.1.circa finem,de procurato.& l.in bonæ fidei. de iureiuran.

* Testes quomodo debent deponere volentes probare quem fore negligentem,no.in dicto.§.& ueteres.per Bar.

* Testes deponentes de valore rei qualiter deponent. Bar in l.filiusfami.§.si quid alicui.de leg.j.& l.pretia.ad legem fal. Bald.in l.2.de rescindend.uendit.& l.fina.de prædijs & ali.reb.nauicula.lib.11. & sufficit q̄ dicat de opinione seu credulitate.Bartol.in tractatu de teste, quem fecit & in l.quid ex Pamphila.de leg.2.

* Testis dicitur diues si habet tantum in bonis quantum est id super quo testificatur,ut in auth.de hæred.& fal.§.si uero absunt.quis autem dicatur diues uel pauper uniuersaliter, notatur in auth. præterea.unde uir & uxor.& l.fi.de fur.& ser.corrup.

* An per testes possint probari acta iudiciaria.Inn.in c.quoniam contra fal. ext.de prob.tex.quod sic in l.quoties.§.fi.ff.de proba.

* Testis interrogatus super uno articulo,dicit se dubitare:& uelle tempus ad deliberandum.dicitur q̄ debet dari per l.si debitor.de pe.hæ.

* An ualeat dictum testis qui deposuit non citatus, Bar.in l.scire oportet.§. fina.de tutori.& curato.dat ab his.

* Sed pro quo debet interpretari dictum testis ambiguum? Bartol.in l.inter stipulantem.§.j.de uerb.oblig.in capitul.causam quæ.de rescrip. Barto.in l.si ita.de man.tes. no.in ca.in præsentia.de prob. & in meliorem partem debet interpretari.no. in l.fi.de prætori. stipulati. Bald.in l.quoties.§.si duo. ff.de hære.inst.

* Nota quod si non probetur valor rei per testes iudex ex officio suo debet æstimare rem. Bartol.in l.si quid ex Pamphila.de leg.2.fac.quod no.in tracta.de teste.

* Testis interrogatus dixit quod erat uinum: quia uidit,dic quod p̄bat,Bar. in dicto tractatu.

* Testis dixit quod uidit tradi uinum quod erat bren.6. non probat secus si dicat uidisse tradi bren.6.uini.Bar.in dicto tracta.

* Ago certi condictione ex mutuo, non probo de uera numeratione, sed de confessione: an sequatur condictionem condemnatio? sed quid si produco instrumentum quod solum attestatur de confessione, non de uere numeratione,Bal.in l.si ita stipulatus.§. Chrysogonus.de uerb.obl.& l.certi condictio.§.quoniam.si certum peta.& l.si absentis.C.eo.ti.

* Testis dicit,uidi Titium possidere isto anno, uel quid si dicat,uidi possidere per annum,uel iam est annus, nunquid intelligatur de toto anno in casibus supra scriptis.Bar.in l.j.§. quod autem. de aqua quot.& æsti.& l.cellus. de usuc.& c.licet. ext.de proba. Io.An.in nouella, ubi distinguit an dicat a decem annis citra, an a decem annis,& citra: quia primo casu non probat continuē possedisse,secundo sic.

* Testis in dicto suo dicit de tempore:sed in rōne dicti non refert de tempore,dic q̄ tacitè debet fieri relatio temporis, ne testis præsumatur uarius & falsus.Bar.in l.Labeo.de suppellect.lega.Bald.in l.apud antiquos.de fur.C.

* Testis deposuit pro vna parte,interrogatus pro altera dixit, nolo r̄ndere: an adhibeat sibi fides? Bal.q̄ non in l.is apud quem.C.de eden.in l.nullum. de testi.Bal.q̄d si iudex dicat notario,scribe q̄ iste testis vacillat, notarius dicit dn̄e ego scribā sua verba,sed si istud est vacillare,ego nescio?an notarius debeat scribere. Respondeo q̄ notarius tenetur scribere quod iudex ita dicit,sed non quod ita sit.

* Testis interrogatus super vno articulo, dicit q̄ sunt bene decē anni, alius dicit q̄ sunt fere x.anni,an isti testes sint c̄rij? Cyn.in l. tanta. C. de ver.iur. enu.Bal.in l.j.C.de testa. Archi.2.q.9.c.nihilominus.Bal.in l.fin.§.j.de leg.2.Iac.But.& Bal.in l.diem proferre.de arbi.

* Testis dicit q̄ vidit Titium & Seium exire de tali loco simul alius dicit q̄ vidit Titium,& incontinenti Seiū exire de dicto loco,an dicant c̄rii. Guiliel.de Cu.in l.Antonius.de fideicommiss.libert.

* Testis quādo possit dictum suum corrigere,Bart.in l.si postulauerit.§. sed si negauerit.de adulte.& l.quicquid adstringen.de verbo.obli.Bar.in l. eos. de fal.& no.j.eo.

* Aliquis ponit q̄ toto isto anno vsq; ad Calēdas Februarij possedit aliquē fundum:producit testes,qui dicunt tantum de sex men. an probent possessionem,Bar.in l.possideri.de acquirenda possessio.

* Testis dicit,vidi talem possidere iam sunt elapsi 30.anni,an probat ipsum c̄tinue possedisse.ar.q̄ sic, l.nunquam.§.thesaurus.de acquiren. rerum domi. ¶ Quid si dixit, vidi ipsum possidere donec vixit? certe & hic c̄tinue dicitur possedisse,l.Gaio.§.scio.de alimen.legat. ¶ Quid si dicat, vidi ipsum possidere 30.annis, & hic præsumitur continue possedisse.l.j. § 2. de itine.act.priuato. ¶ Quid si dicat,scio ipsum possidere a tempore talis regis?dic idem.l.si quis officium in aliqua prouincia.de ritu nup.§.fi.¶ Quid si dicat, vidi semper possidere? Respondeo continue & semper & p̄petuo videtur possedisse,l.fi.de parricid.

* Quid si dicat, vidi ipsum possidere diu? Respondeo vt ff.loca.l.cum domini & l.fideicom.§.Aristo.ff.qui & a quibus.Iac.Bal.

* Testis studiose redens rationem dicti sui, non concludendo, tenetur pœna falsi, sicut si deponeret tacita veritate, l. presbyteri. de episcop. & cleric.secus si simplicitate,vt l.Lucius. de his qui not. infam. Bald. in dicta l. presbyteri.

* Nota q̄ affinis in causa criminali non admittit in testem 3.q.4.ca.absens. Si produco inimicum in testem, an aduersarius poterit ipsum repellere; dic q̄ non,vt no.in l.sciendum.de vsur.

* Testis interrogatus dicit se non recordari,de quo certū est ipsum recordari debere.Inn.in c.qualiter & quando.de accus.dicit, q̄ magis debet recordari de loco & personis quam de die.vnde testis est excusabilis, dicens se [illegible]cordari de tempore.Bal.in dicta l.presbyteri.

* Testis bis deponens cui debet stari,vide auth.at qui semel.de testi.& de testi.cog.preterea.& Inn.in c.cum dilecti.de accus.

* Testis deposuit dictū suū,postea cepit esse aduocatus cāæ.dicit Iac. de Are.q̄ dictū eius vitiatur,arg.l.quędam.de re.dub.sed dictū eius nō est verū quia rite factum ab initio,&c.sed iudex videbit quanta sit fides testibus adhibenda,ar.l.3.ff.eo.tit.& quid si aliquis aduocatus fuit testis in aliquo instrumento.postea agitur ex illo instr̄o,& in causa est aduocatus, an p instrumentum illud probabitur.Inn.in c.ex literis.de transf.dicit q̄ sic,dūmodo instrumentum falsum non probetur.

* Notarius q scribit,& postea effectus est p̄curator in cā illus instr̄i,an possit esse testis.Iac.Bu.in l.ob.carmen.§.si testes.ff.de testi.

* Qualiter testis debeat deponere de qualitate animi,Bar.in l.j.§.j. de tutori.& curat.dat.ab his.vide no.in l. possessio. §.qui in aliena. de acquiren. possessio.an autē sit facti vel iuris.Bar.in l.si quid earū.de leg.3. adde not. in l.si quis filiabus.de testa.tute.& no.s.ver.testes sunt.

* Si testis dicit quod vidit homines tales viuere iam sunt decem anni, non sequitur hodie viuunt.Bar.l.2.ff.iudicat.sol.& l.si quidē.C.solut.matrimo.

* An notarius qui scripsit acta causę,possit esse testis.Io.And. in c. præsentium de testib.lib.6.

* An iudex qui delegat causam,poterit testificari,Inn.in c.dilecto. de testi. & tenet quod non.

* Testis dicit q̄ talis fuit p̄cussus gladio simpliciter,& in accusatione contra,q̄ fuerat percussus cum gladio foritorio à galono,an debeat in dubio intelligi dictum eius secundum accusationem.dic vt no.in l.si pręses.de pęnis.secundum Nicolaum de neapo.

* Vendidi tibi vnum fundū, Caius fecit examinare testes ad æternā rei memoriam,q̄ iam sunt duo anni q̄ sibi donaui istum fundum:vult postea agere c̄ emptorem,& probat,sibi fundum esse donatum per me,per dictos testes,an hoc possit Bar.in l.senatus.§.item si rem.de exceptio.re iudi.dicit, qnod sic,secundum Dynum.

* An donator in causa euictionis poterit esse testis, ēt si pro euictione obligatus non sit:de hoc per Cynum in l.& si adito.C.de fals.& tenet q̄ nō, cū saltem ratione affectionis eius interfit,vt res eius non euincatur. vide etiā eundem Cynum in l.omnibus.C.de testi.

* Testis accipiens pecuniam etiam vt dicat verum,committit falsum, l.j.in princ.de fal.

* Creditor an possit esse testis in causa sui debitoris, not.in l.non solum.§. quæritur.de procu.Iac.Butr.

* Nota q̄ illud q̄ dicitur debere saluari testes,& reducere eos ad cōcordiā intelligendum est de actu reiterabili,sed de actu nō reiterabili impossibile est q̄ deponentes contrarium saluentur.l.1.C.qui accu.non pos. Bal. in 1.conit,C.§.quibus.

* Nota q̄ testium concordia non est facienda nisi in pari numero. Inn.in c. de off.dele.

* An possit fideiussor esse testis pro debitore, Bartol. in l.si quis ita.de re. dub.& l.sicut legatum.§.fi.de leg.j.& in l.dictantibus. C. de testamen.per Cynum.

* Nota q̄ si prohibetur aliquis esse testis, prohibentur etiā illi de familia, sua,instu.de testam.§.testes.& ff.eo.l.qui testamento.

* In l.j in prin.de his qui sunt sui vel alieni iuris.no.qui nescit probare vnū nescit probare reliquū.vnde si testis interrogatus dicit fuisse de nocte, interrogatus qualiter sit facta dies,dicit nescio,non p̄t probare q̄ noctis tēpore fuerit: sed si dicat,dies est facta sicut lumē,& nox sicut tenebræ, licet non det propriam demōstrationē,tn̄ per quandā circū locutionē apparet ipsum habere intellectū rei,& ideo probat:Et idem si testis dicat,q̄ Titius est malæ famæ:interrogatus q̄d intelligit per bonā famā,dicit ignoro,constat eū nō intelligere suū c̄rium,& sic non probat.sed si dicat, bona fama, est laus bonorum hominum,& infamia est blasmum malorum uirorum, tunc probat,& non deficit ei iudicium, nec sensus.in teste enim consideramus magis quadam descriptionem,glossam q̄ plenā & completā totius rei diffinitionem.l.stipulatio ista.§. hoc quoque.de verb.oblig.Bald.ubi supra.

* In l.siue possidetis.C.de prob.dicit testis. se pro certo credere: an probet præsumptiue:dic q̄ non: nisi adijciat originem istius credulitatis per sensum corporis,c.tertio loco.& c.literis de præsumptionibus & l.diem. §.si plures.ff.de arbi.Bal.ubi s.

* In l.cum apud compromissarios.de testib.vtrum ista l.in eo q̄ dicit aduersario petente testes iterum recipi, &c. habeat locū si testes sunt recepti in vero iudicio. Nico.mata dicit q̄ tunc standū est attestationib.si sunt legitime receptæ & publicatæ in quacunq; instantia, & in quocunq; iudicio ad eundem effectū.l.gesta.de re iudi.sed si nō sunt publicatę,valent corā susceptore & corā successore, & nō corā alio. & ideo per aliū nō p̄nt publicari. & hoc tenet Iac.de Arena.in l.p̄perandū.§.fin.C.de iudici.Quid de testib. receptis ab arbitratore,an in his habeat locū hæc lex? & quid de testib.receptis corā bonis viris & honestis, an testes in uno iudicio valeant coram arbitro,& an aduersarius eligens possit variare?dic q̄ nō.l.si fundum.§.eleganter.de lege commisso. Sed an testes qui coram iudice repetuntur possint dicere,dico & testificor prout dixi in alia testificatione.Barto.q̄ sic l.legata inutiliter.de leg.1.& l.eos.de fal.Bal.dicit q̄ iterato debent deponere clare,nec sufficit ista depositio cōfusa.alias ista lex esset frustratoria. Tamen fateor q̄ si vult dilationem ad videndum id q̄ primo deposuerat, q̄ debet ei dari:quia etiam in bonis viris cadit obliuio,& de facili possent capi in verbis.hoc intellige verum,nisi essent testes suspecti:quia tunc iudex debet conari eos capere in verbis,non dare dilationem ad suam malitiā, instruendam notat Azo in summa.Bal.vbi s.

* An p̄curator,seu sollicitator causæ,seu coadiutor possit testificari in causa? Bernar.& Cōpostella.in c.statuimus.de electio.& allegant l.fi.ff.de testi. nota in l.deferre,§.item.de iure fis.Bald.in l.omnibus.C.de testib.Cynus in l.quoniam.C.de testib.& 2.q.6.statuendum.Inn.in c.2.de arb.& 4.q.3 testimonii,circa prin.& l.ne in arbit.C.de arbit.per Iacob. Butr.& Alberi.plene de hoc de solicitatore,in l.post legatū.§.is vero.de his qui.ut ind.

* An sit testis idoneus in causa illa cuius victoria facit aliqualiter pro testificante.not q̄ non.in l.quoniam liberi.C.de testi.quod intellige ut ibi no.

Testes

* Testes dicunt se vidisse per foramen duos commiscentes in camera: quod foramen erat ita parum quod non poterat inspicere nisi unus: modo unus primo inspexit, & uidit deinde alius similiter inspexit, & uidit: an isti possint dici contestes, an sint singulares in dicto suo? doctores dicunt q̃ non sunt singulares in depositione facta per ipsos super actu de quo quæritur, licet circa tempus videantur esse singulares, l. ob carmen. §. si testes, & ibi Iaco. Butr, de testi. domin. Rayn. in lectu. sua in l. quærebatur. de testamen., mili. in gl. & illa simul intelliguntur fieri, quorum ynum sine interuallo fit post aliud. De hoc 3. q. 9. c. nihilominus. & l. antiqui. vers. sed alius. ff. si pars hæredi. pe. in gl. super ver. eodem tẽpore non eodem impetu. Bal. Iac. But. in l. testium. ỹ. e. Cynus in l. hac consultissima. C. de testam.
* An peremptа instantia pereant attestationes publicæ, & non publicæ. Bal. in l. gesta. C. de re iu. & an attestationes factæ in vna cã. faciant fidẽ in alia Bald. ubi s. & in l. fin. C. de testi, Bar. in l. cum lite mortua. ff. iudi. sol.
* An peremptо compromisso pereant attestationes & confessiones factæ coram arbitris, Bald. in l. pen. C. de arbit. dicit q̃ non.
* Quis puniat testem falsum deponentem, Alber. in l. nullũm. C. de testi. & l. produci. ff. eod.
* Testis qui non debuit examinari, & est examinatus, vel est examinatus parte non citata, an ualeat. Bar. in l. maritus. ff. de quæstio.
* Duo testes dicunt se audiuisse ab uno an ꝓbent? Alb. in l. si arbiter de ꝓbat.
* Testes quomodo debeant deponere volentes deponere quẽ fore dominũ. Bar. in l. qui testamento. §. & ueteres. de testamen. & l. solam. C. de testi. & l. j. de his quæ in testamen. delen. & de conditio. insti. l. quidã in suo. per Bal. & l. cum res. & l. proprieta. C. de prob. & l. indicia. de rei vendica, Bar. in l. Celsus. de usucapi. & l. rem alienam, de pignoratitia actio.
* Testis qui dicit se tantum scire, an deponat affirmatiue, Bal. in l. cum scire ff. sol. matri.
* Testis qui dicit se recordari, qui sic scripserat in suo memoriali, ꝓbat. Bal. in l. iubemus. C. de testa. nu. 7. §. sed ne aliqua.
* Vide ad saluanda dicta testium id q̃ notat Bal. in j. consti. C. §. quibus.
* Testis inutilis productus id est non expediens sibi, nec nocens aduersario an possit accusari de falso. Bal. q̃ sic in l. iudicati. C. si ex fal. instr. per tex. in l. 3. j. resp. eo. tit.
* Quid de mercenario, an possit esse testis? gl. in l. respiciendum. §. furta. ff. de pœnis. dicit, q̃ non.
* An arbiter vel iudex possit esse testis in causa coram se ventilata, Bal. in l. ne in arbitris. C. de arb. & etiam ibi Cynus.
* An concubina possit esse testis, nota. in l. si seruus. §. primo. de verb. oblig.
* De teste qui dep osuit se uidisse mediante cortina, vel pariete, Bal. in l. si nõ speciali. C. de testa, & in l. 2. §. idem Labeo. de aqua pluuia arc. & Bald. in l. conuenticula. C. de epis. & cler.
* Nota q̃ locus à cõiter accidentib. habet locũ in testib. & ideo licet dictum testis non concludat de necessitate: tñ si communiter accideret, dictũ eius teneret. Bal. in l. neq; natales. C. de proh.
* Testis dicit, q̃ præcessit interrogatio, & secuta fuit responsio, nisi dicat q̃ secuta fuit incontinenti, non probat. Bal. in l. si vnus. §. si pactus. ff. de pac. & etiam ibi Bar.
* Nota q̃ dictum testis approbatur in iuramento solo quod est indiuiduũ & ideo dictum testis non potest pro parte approbari, & pro parte reprobari Bar. in l. Aurelius. §. idem quæsit de libera. legat. & q̃ no. in l. si ex falsis C. de tran. & 9. dist. c. si ad scripturas.
* Testis unus dicit, q̃ tale quid audiuit a tali persona, & a plurib. alijs, & in tali loco, & pluribus alijs, & tali die, & pluribus alijs: propter generalem additionem præsumet iudex cum alijs concordare. Ita Ioan. An. in c. qualiter & quando. de accu. & c. contumacia. de testi. secũdum illud capud fac. contrarium.
* Si testis dicit se audiuisse aliquid a testatore, nisi dicat q̃ fuit rogatus, non præsumitur, nec facit probationem. Bal. in l. diuus. de test. mi. fallit in testamento in quo sunt instituti liberi. no. Bal. in auth. q̃ sine. C. de testa.
* Nota q̃ dictum testis ambiguum interpretatur vt res potius ualeat quam pereat. Bal. in l. fructus. ff. sol. mat.
* De protestatione contra testes & dicta testium, Alberic. in l. si quis testib. C. de testib.
* Nota q̃ concordia testium non est facienda nisi in numero pari. Bald. in l. insulam. ff. sol. matri. cum simili.
* An ille qui debuit procurasse aliquid alicui sit idoneus testis Bar. & Bal. in l. omnib. de testi. & ff. de iure fis. l. deferre. §. idem decreuerunt, contra fac. l. si is cui. de fur. nam tenetur vtrique: ut ibi not. & sic licet sit liberatus ab vno nõ est liberatus ab alio. & q̃ not. Ang. & Iaco. Butr. in l. Lucius. de in fa. & Alber. in rub. de testi. & l. Lucius, Bal. in l. si ex falsis. de transac. & l. prima. de his quę in testa. delen. per Bal.
* An dicto vnius testis credatur. Alberic. in l. iurisiuran. C. de testi. Spe. de teste. §. restat, versicul. licet autem. & quod not. in l. 2 heopompus. de dote prælega.
* Testis deponens de valore rei satis est quod deponat de credulitate seu de opinione: de quo Bar. in l. fi. C. de prę. & alijs rebus nauicula, lib. 11.
* Testis deponens su per sanitate corporis, vel alia re suspecta vel vitiosa, Barto. in l. j. de mendic. valid. lib. 10. & l. j. C. de canone frumen. lib. 11.
* Nota q̃ testis non debet interrogari extra capitula, Alberic. in l. si quis libertatẽ. de peti. heredi. plures testes interrogati dixerunt se interfuisse testamento, tamen quia non fuerunt interrogati, vnus non nominat alium, an probent. Alberi. in l. ob carmen. §. si testes. ff. de testi.
* Nota q̃ dictum testis trahitur ad tempus iuramenti, ut in clemen. j. de offic. & pote. iudi. deleg. & l. si quando. C. de testi. Bal. in l. si vero. de testamen. mili. & quid si tempore iuramẽti erat habilis, & tempore depositionis erat inhabilis? dicit q̃ non valet. facit quod notat Bal. in l. secunda. ut lite pendẽ. & in l. 2. C. de sacrosan. eccle. vide Bar. in l. damni. §. sabini. ff. de dam. in fec. vide ỹ. versi. antistes iurans, &c.
* Testis sine redditione causæ probat, si deponit super facto, secus, si super iure, vt super dominio, vel super eo quod stat in iudicio, vt not. in capi. cũ causam. de testi. Item testis asserens negatiuam sine redditione causæ non probat, quia negatiua non cadit in sensu. ita Bald. in l. cum hi. §. si integra. de transa. & per hoc dat intellectum ad l. diem. §. si plures. ff. de arb.
* An dictum testis sine redditione causæ ualeat, Bald. in d. l. cum hi. §. si integra.
* An testes descripti in testamento presumant rogati, no. in l. hæredes pali. §. in testamentis. ff. de testament. & l. sciendum. de verb. obl. quid si dicitur, rogatus, & nõ dicitur ad hæc Bar. in l. 2. §. homines. ff. vi bono. rap. Cynus, in l. hac ꝑsultissima. de testa. Bal. in auth. rogati. de testi. per quæ verba apparebit de rogatione. Quid si testes erant in eodem loco, an præsumant rogati, sicut ꝑsumit rogatus tabellio? Et dicit q̃ sic, si sunt descripti, in instro, quia patiendo se describi consensisse videntur. l. cum ostendimus. §. fi. de fideiussor. tutor. alias secus facit quod nota. in l. sciendum, de verb obl. Quærit etiam ibidem. Bal. quid si duo testes probant de vero actu numerationis, & tres de confessione, an sit probatũ mutuum per quinque testes, & vi detur q̃ sic, quia cõsonant in eundem finem, & si non in facto, saltem in iure. Contrariũ tenet ipse per c eum dilectus. ext. de succes. ab intest. & hoc quia deponunt de diuerso, non de eodem: nõ tamen nego quin faciant maiorem fidem quam vnus solus testis, quia cõfessio est vnica coniectura veritatis. Bal.
* Quando testes petuntur publicari ad æternã rei memoriã, tũc non sufficit aduersariũ citari ad domũ, nisi perueniat in eius notitiam. de quo not. in l. 4. §. toties. ff. de dam. infe. per Bar. & l. cum vero. §. euocari. ff. de leg. 2. per eund. Bar. in auth. sed si quis ab aliquo. de test. & nota q̃ quando petitur testis recipi, debet hoc peti corã illo iudice qui esset iudex illius causæ, si ageretur. ita no. in l. cum hi. § transf. ff. de transf. per Bar. & Inn. in c. significauit. ext. de testi. vbi sic dicit, interdum petitur per illum qui non habet actionẽ nec habere sperat, & tunc publicantur & recipiũtur, vt hic, & l. curet. ff. de testi. ¶ Interdũ petit per illũ q̃ non habet actionẽ, sed habere sperat, & ẽt loquitur l. j. ff. ad legẽ Aquiliam. sed ibi speciale propter odium delinquentis, & timorem interitus probationis. Interdum petitur per illũ qui habet actionem, sed timor est ne pereat ex dilatione legali, & tunc loquitur l. 3. §. duę. ff. de Carbonia. edic. interdum petit ab illo qui habet actionẽ cũ præsenti exercicio, cũ testes prius sint absumpti quam possint recipi, tunc examinant, sed nõ publicant tunc, sed postea suo tẽpore, vt c. quoniam frequẽter. ext. vt lite nõ contest. nisi testes velint statim publicari. nota tñ q̃ ex publicatione non oritur actio. l. fed & si possessori. §. pen. de iureiurã. Bal. sed an requiratur citatio personalis cum testes extraordi. requiruntur. Inno. ponit in d. c. significauit.
* In rub. de fide inst. C. Bal. ibi dicit, q̃ testiũ alii sunt testamẽtarii, alii instrumentarii, alii sine aliqua confectione scripturæ. de primis an sit necesse q̃ sint rogati, Nicol. mata. quod sic, quia alias non posset scire tabellio de auditu & visu eorum, nisi sint admoniti: q̃ idem est dicere q̃ rogati, & dicit quod licet sint in instrumento descripti, tamen non præsumuntur rogati. Bal. in vtroque contradicit.
* Item quærit an notarius possit ꝓficere instrumentũ de eo q̃ est præterius puta de cõfessione facta ad obligandũ absente parte, vel de stipulatione facta alteri: & tenet q̃ sic. Item quærit vtrũ notarius cõputet in numero testium: & de hoc not. in l. hac consultissima. C. de testamẽ. & C. qui testamen. fac. pos. & si dicas quomodo deponit vt testis, quia non fuit regatus vt testis. Respondeo imo fuit rogatus vt testis, eo ipso q̃ fuit adhibitus ad audiendum & scribendum id quod testator ordinabat: & authoritas tabellionis non diminuit testimonium, sed auget, l. filia. §. 1. ff. de condit. & demonst.
* In l. nimis graue C. de testib. vtrum si produco testes pro me possis illos reproducere pro te. Respondeo q̃ sic: sed cuius ex pensis, no. hic per Bal. & g. statutum. de reser. lib. 6.
* An iudex ex officio suo possit recipere testes in causa ciuili à parte non productos. Bal. in l. presbyteri. C. de epis. & cler. & Inn. in c. ad nostram. el 2. ff. de iureiur.
* Testis productus fuit in iudicio, non tñ fuit citatus, nec monitus: iurauit, & deposuit, an ualeat eius dictũ, gl. q̃ sic in l. post legatũ. §. his vero. ff. de his qui. vt ind, nã eo ipso q̃ iudex ei detulit iuramentũ, vt tacite eum monere q̃ deponat verũ, de iuramẽto autẽ constat si per notariũ attestetur. l. Theopompus. de dote prælega. Bal. in dicta l. presbyteri. & auth. sed nouo iure. C. si certum petatur. per ipsum. vbi sic dicit.
* Nota testes aperte esse producendos, & ex quo sunt producti, stari debet eis sponte iurantibus: secus si non sint producti. ita debet intelligi gloss. in d. l. post legatum. vide Bald. in c. j. quæ fuit prima causa beneficii amitten. in vsib. feud.
* Quid si testis à casu est ad bancum, & pars facit ei deferri sacramẽtum per iudicem, an sufficit, Nicola. de Neapo. in l. 3. §. armis deiectum, & §. plus dicitur. ff. de vi. & vi arma.
* Testis deponens falsum in causa criminali punitur pœna talionis, vt not. 2. q. 1. c. 1, & l. 1, §. j. ff. ad leg. Corne. de sica. & ibi Bar. q̃ eadem pœna tenetur potestas compellens testes ad dicendum falsum. & adde quod not. in l. lege. §. fin. ff. ad l. Iuliam pecu. vbi est text. quod ptãs nõ admittens defensiones iuris, prorsus punitur, ac si non admitteret defensiones veras innocẽtiæ. Bal. in dicta l. presbyteri. nu. 10.
* In l. nõ ex omnibus. ff. de arb. no. q̃ qui intendit vti testibus, nõ tenetur edere nomina testiũ anteqũ producat, quia possent subornari & impediri ab aduersario. Guil. de cu. de hoc in l. edita. C. de eden. Bal. in l. fina. C. eo. titu. de edẽ. allegat gl. in l. j. §. editiones. ff. e. ti. Inn. in c. ex parte. de arb. quid de testibus instrumenti. gl. in l. 1, prædicta. Sed nunquid ille qui producit libellum accusatorium teneatur in ipso inserere testes veritas est quod nõ. Arc. 6. q. 9. præscripta. & 3. q. 3. spatium. Albri. in dicta l. non ex omnibus. & l. j. §. iege Iulia. de testi.
* Satutus est terminus parti ad producendũ testes, an elapso termino poterit producere. Bar. in l. mancipiorum. ff. de optio. lega. & c. pastoralis. de excep. Cynus in l. si eã. C. qui accu. non po.
* An testis iurans in termino, licet non deponat, ualeat postea eius dictum domi. Segnorolus in consiliis hoc disputauit. Iac. Butrig. & Bal. in l. si quãdo de testi. Bar. tol. in l. damni. §. sabini. ff. de dam. infect. Archid. extra. de

excep.

excep.c.pia.lib.6.& dicit Bart.ꝙ imputatur parti ſi non deponit: nec præſumitur ſtare per iudicem.conſuluit.ergo Bar.ꝙ ſtatim præſtito iuramento per teſtes pars eos petat examinari,& infra terminum deponant. Iaco. de Areti.in l.2.§.quinquennium de collu.detegen.Bal. in l. prima. ſi ex fal. inſtru.& l.clericus de epiſ.& cle. Ioan. Andre.in additio. Specu. hoc titulo §.qualiter. Dynus tenet quod poſſent deponere poſt terminum, per l.j. in fine.de bon.poſſeſſ.ex teſtamen.milit ita conſuluit ipſe.ſed Io.facoli.conſuluit contrarium.fa.quod no.Bal.in l.j.§.eod.ff.de fer vide ſ. nota quod dictum teſtis trahitur, &c. & infr.verſi. in l. ſi quando. de teſti. circa medium illius verſicu.

* Quis debeat publicare teſtes alibi receptos,an recipiens,an iudex qui iuſſit eos recipi. Bar.idem in l.ſed & ſi quis.ff.quemadmo. teſta. ape. ꝙ iudex qui iuſſit recipi.Bal.idem in l.iudices de fide inſtrumen.C.

Nota ꝙ ille cui cōmittitur receptio teſtium, non poteſt committere vices ſuas alij,niſi de conſenſu partium. Inno.in ca.cum cauſam. de teſti. & c. cū Bertoldus.de re iudi.per Ioan.An.in clemen.j.de offi.delega.& in Spec.de teſte.§.nunc tractandum.& in Spec.de iudice deleg.§.j.

* De confeſſione & remiſſione teſtiū, nota in c. præſentium.de teſt.libr.6.& Albe. in l.j. de offic.aſſeſſo.& quærit cum dicta teſtium debeant mitti ſigillata & clauſa,quid ſi ſint miſſa aperta? dicit ꝙ nihilominus valent, quia eſt modica ſolennitas.& in auth.apud eloquentiſſimum.de fide inſtr.vbi quærit Bal. nūquid in criminalibus poſſit fieri commiſſio receptionis teſtium vide clem.iudices.de offi.& pote.iudic.deleg. quæ videtur tenere, ꝙ nō.& hoc videtur tenere Cynus Iaco.de Are.tenet ꝙ poſſit fieri cōmiſſio ne pereat facultas probandi. Nicolaus mata.tenet ꝙ pōt fieri commiſſio non ſolū ꝑꝑ neceſſitatē,ſed propter publicā occupationem.nam iſte cui cōmittitur,eſt miniſter committentis.& hoc tenet Bal.quia etiam illa quæ ſunt meri imperij propter abſentiam committuntur. vt l. j. de officio eius cui eſt mand.iuriſd. cum ergo iſti teſtes abſint à iudice, quia ſunt in alio territorio,patet commiſſionem fieri poſſe: & ſic ſeruat conſuetudo. Inn.& Ioan. And.in c.cum Bertoldus.de re iudi. & in Spe.hoc tit.de teſte.§.nunc tractā. & in titu.de iudi.deleg.§.j.

* An iudex poſſit punire teſtem falſum deponentem coram illo,ſi ſibi hoc liquet niſi ipſum ſuper hoc primo citet. Bal.in l. presbyteri. C. de epiſco. & cler.tenet ꝙ non. Allegat l.3.§.ſi ad diem.ff.de re mili.

* Si teſtis confitetur ſe homicidium feciſſe, nō tñ iudex ex hac ꝯfeſſione pōt ipſum punire. tenet Bal. vbi ſ.& gl.3.q.5.c.quippe.

* An teſtis qui non uult comparere ad teſtificandum, vt veritas occultetur, poſſit puniri de falſo. Inn.in c.j.de crimine fa ſ.Bal.in l.presbyteri.de epiſco.& cleri.dicit ꝙ nō,ſed punitur crimine ſtellionatus,& ciuiliter tenetur parti uel reipu. per actio.de dolo.Bartol. in l. j. de fal. qui videtur dicere contra.

* Proteſtans ꝯ teſtes poteſt vti dictis eorū ad excludendā intentionē aduerſarij,non ad intentionē proteſtantis,quia eſſet ſibi contrarius. ſed ſi proteſtans petit eos examinari,etiam ipſe uidetur à proteſtatione diſceſſiſſe.de hoc per Inn.in c.præſentium.extr.de teſtib.

* An parte non citata ualeret dictum teſtis.facit quod not.Bar.in l.maritus. de quæſti.

* Quod unus teſtis cum alijs adminiculis probat.c.fin.extra,de ſucce.ab inteſtat.

* Teſtes iurauere in præſentia partis,& publicati ſunt in abſentia partis ꝯtumacis,an præiudicabunt in alio iudicio? dic ꝙ ſic,quantum ad eaſdē perſonas:quantū ad alias ꝑiudicat examinatio, ſed non publicatio: & an teſtes recepti inter quoſdam,faciant fidē inter alias pſonas,in l.ſi mater.§.fin.de except.rei iudi.& l.2.iudi.ſol.& l.ſed & ſi poſſeſſori.§.ſi.cum l.ſequen. de iureiuran.Inn.in c.cauſam.de teſti.& Dynus conſuluit.

* Nota ꝙ Bal.in auth.at qui ſemel.C.de prob.dicit ꝙ teſtes qui obſcure dixerunt,iudex pōt ex officio ſuo repetere:eſt uerum niſi foret concluſum in cauſa,ꝙ not.idē foret in decreto cauſarum ciuilium illuſtris domini D.nři. tamen quando cōcluſum eſſet in cā, iudex poſſet deferre iuramentum ad declarationem retro actorum.ut nota.in c.cum Ioannes eremita.de fid.in ſtru.hoc dicit Bal.in l.in bonæ fidei.de iureiuran.Iaco But.in d.auth.at qui ſemel.& l.fin.C.de teſtib.& ibi Barto.& in l. repeti. de quæſtio. & l. eos. de fal.per Barto.

* Nota dictum teſtis religioſi etiā ſine iuramento facit ꝑſumptionē. Inn. in c.nuper.ext.de teſti.Bar.& Bal.in l.ſolā.C.de teſtib.

* Quid ſi teſtis primo deponit,demum iurat.Io.And.& Inno.in c.de teſtib. extra.de teſti.dicūt.ꝙ cautela eſt, ꝙ iterum iuret, vel ꝙ ſpecifice repetat. Bar.in l.iuriſiurandi.C.de teſt.dicit quod hoc eſt uerum ſi fiat incontinenti,ſecus ſi ex interuallo.

* Nota ꝙ receptio teſtium poteſt fieri ad cautelam parte non citata. Hoſti. in c.bonæ.extr.de electio.

* Teſtis primo interrogatus delato ſibi iuramento dicit ſe nihil, ſcire, poſtea iterato interrogatus dicit ſe ſcire:an dicatur periurus.not.in l.qui bona.§.ſi quis ſtipulatus.ff.de damno infecto.domi. Argentinus.

* Teſtis repetitus ad declarandum dictum ſuum, an de nouo iurabit. not. ubi ſupra.

* Teſtes an poſſint iurare in eccleſia,uel examinari, Bald. de hoc in l. nemo martyres.C.de ſacroſan.eccle.

* In l.duobus.§.fi.de iureiu.nota ex hoc §.ꝙ ſi tuus teſtis ſit contrarius meo puta meus dicit me poſſediſſe,& allegat cauſam: tuus dicit non poſſediſſe, neuter de falſo debet puniri propter dubium Bald. vbi ſuprà.Bar.in l.eos. C.de falſ.

* Clerici coram laicis iurare ſunt prohibiti. 2.q.5. c. ſi quis presbyter. & C. de epiſc.& cler.l.cum clericis.debent ergo iurare cum authoritate iudicis ſui ſuperioris,qui habet iuramentum recipere, vel alicui committere: tamen ſi iurant valet eorum proceſſus & teſtimonium. capitulo primo.de iuramen. calum.

* Quid ſi in atteſtationibus non continetur expreſsè qua die teſtis iurauit, tñ dr̄ talis teſtis iuratus & examinatus corā tali iudice. Tancredus in compendioſi ſua. Bart.in c.theopompus.de dote præleg.

[...]ndo interrogatur pars ſi vult vti teſtibus, quia dubitatur an ſint falſi, debet reſpondere non reputo hoc inſtrumentum,vel hunc teſtem mihi neceſſarium.ideo de hoc non curans cedo vſui. Bal.in l.iudicati.nume.12.C. ſi ex falſis inſtrumentis. Vide Bar.in l.diuus.ff.de falſ.

* Quid ſi in atteſtationibus teſtis ſimpliciter cōtinetur, ſic iuratus &c. an ꝑſumatur eidem delatum per iudicem iuramentum.in l.ait prætor.§ j.de iureiur.& dicit ꝙ non.Bal.in d.l.iuriſiuran.quærit quid ſi reperitur in actis talis iuratus depoſuit ſic,an præſumatur iuratum ſolenniter, ut requiritur in teſte? Dicit Bal. aut iſte teſtis fuit examinatus per iudicem in tali tempore quod potuit iurare legitime,& præſumitur ſolenniter iuraſſe:& ualet eius dictum,alias non.Bal.ubi ſ.

* Nota ꝙ iudex non debet pati ꝙ teſtis examinetur ſuper articulis impertinentibus. Bar.in l.ſi duo.§.idem Iulianus.de iureiur.& gl.in l.2.§.quod obſeruari.C.de iura.calumniæ.

* In l.iuriſiurandi.C.de teſtibus.vtrum credatur dicto cardinalis non iurati dicitur quod ſic, in capitu.cum olim. de priuileg. in commiſſis ſibi per papam.

* Sed nunquid dicto papæ credatur? dic ꝙ ſic, tamē ſi nō recordatur, debet ei reduci ad memoriam.vt extr. de teſtib.capitu.cum a nobis.Ioan. Andr. in nouel.

* Qualiter probabitur quem fuiſſe negligentem in accedendo ad aliquem locū,& potuiſſe citius accedere,& debuiſſe,qualiter articuli formabuntur & quid teneantur teſtes probare.Bar.in l. continuus. §. cum ita. de verbo. obli.& l.qui teſtamento.§.& veteres.ff.de teſtamen

* An ſit bona practica aduocatorum volentium probare negatiuā facere capitula affirmatiuè: verbi gratia, volunt probare ꝙ talis non fuit in tali loco,& ipſi capitulant, ꝙ ceſſauit eſſe in tali loco, vel dicunt, ꝙ eſt abſque eo ꝙ fuerit in tali loco.& ſic dicunt,non videri intentari negatiuā. Bar. in l. inter ſtipulantem.de uerb.obli.& l.actor.C.de probat.Bal.in l.j. de bon. poſſ. ſm tabulas.ſic dicit. quæro quomodo poteſt probari hæc negatiua:nempe teſtamentum non fit verū. Reſpondeo per teſtes hoc deponentes quibus creditur,licet non ſint rogati:quia ad probandum teſtimonium non reprobandum requiruntur eſſe rogati,& teſtes quando deponunt negatiue, debent remouere actū à ſenſu,non cenſum ab actu: hoc eſt debent dicere, talis actus nō fuit factus,& hoc ſcio per ſenſum,& per ſcientiam meam, quia tali loco & tempore, vbi & quando dicitur eſſe celebratus, ego interfui, & vere tūc ille actus nō fuit celebratus, nec potuiſſet celebrari quin vidiſſem & audiuiſſem:nam ſicut in facto proprio cadit vera ſcientia propoſitionis negatiuæ.l.Pantonius §.rei perduellionis.ff.de acquiren hæredit. ita in facto alieno ſic coarctato ꝙ uirtus intuitiua vel ſenſitiua clare percipit negatiuam.l.2.C.de errore aduocator.per Cynum.& l.j.§.j. de itinere actuque priuato.item negatiua poteſt probari directe per inſtrumentum:ergo & ꝑ teſtes.l.in exercend.s.C.de fide inſtrumento. & ideo ſi teſtes affirmatiue ſe referant ad inſtrumentum,& negatiue ad illud idē,cum per eandē cauſam reddant rationē aquè poteſt probari negatiua ſicut affirmatiua.dicta l fin. C.de rebus creditis.ſi autem teſtes negando remouerent eorum ſenſum ab actu,ꝙ eſt quando dicunt non recordari, vel non interfuiſſe,tunc nihil probant,quia qui nihil ſcit,nihil poteſt probare,l.quidam.in prin.de fur.& l.3. §.duæ.ff.de carboniano edi.

* Si teſtis deponat de ſua præſentia,etiā videtur deponere de ſua ſcientia & ſenſu,quia requiritur in tali actu, licet non ſpecificet de ipſo ſecus ſi deponat de præſentia tertij,quia talis depoſitio non includit ſcientiam,ut l.j.in fi.de aucto.tuto.per Bart. & ex hoc ſi teſtis dicat ſcio, quia ſenſi, licet non ſpecificet per quem ſenſum ſenſit, ꝓbat:ſed hoc non credo verū, quia verbum ſenſus aliquando ponitur pro intellectu.& ideo talis ratio eſt incerta quia quod pluribus modis exponitur eius veritas ignoratur,ſecūdum, Boetium, Bal. vide Albericum in l.2. de probationibus, qui ſecundum Iaco. Butr.dicit ꝙ capitula ſunt negatiua. vide Hoſtien.in ſumma de prob.§.qs debet probare.per totum.

* Nota quod ſi obijcitur teſti homicidium ad repellendum ipſum, a teſtando, debet obiici in ſpecie,nec ſufficit obijci in genere Bal.in l. & ſi pepercerit.de liber.& poſt.fac.c.pia.extr.de excep. & capitu. præſentium. de teſti. libr. 6.

* In l.diem proferre.ſi.plures.ff.de arbi.in gl.nā maiori,&c. ibi, proponunt. Oldradus dicit hoc verum eſſe quando teſtes negant eorum actuum ſuper quibus producuntur agnitionem,ſecus ſi deponunt ꝯriam aſſertionem.nā tunc diſtinguit, aut deponunt ſuper eo quod conſuluit in iudicio rationis artis peritia, & tunc poteſt probari negatiua ſicut affirmatiua: ſicut eſt in medicis qui deponunt ꝙ non remanebit cicatrix: & in obſtetricib. quæ deponunt mulierē non eſſe prægnantē,ut l.j.de ventre inſpic.ſi autem negatiua conſiſtit in ſolius facti accidentia,nec habet commiſceri cum iudicio rationis,tunc aut eſt negatiua probabilis,& tunc ſtatur teſtibus ueriſimiliora deponentib.& pluribus numero.l.ob carmen.§.fin.ff de teſti. aut non eſt probabilis,& tunc quia teſtis non poteſt reddere cauſam, quia non entiū non ſunt cauſe,ſtatur affirmantibus ſm Old.ſic.l.ſi qs.C.de fabricen.libr. xi.per Cynū in l.2.C.de erro.aduoca.& de itiner. actuque priua. l. 1.§. 1. Io.And in c.i.de præſc.li.6.Arc.8.q.3.c.artaldus.Bal.in dicto.§.ſi plures. Inn.in c.veniens.de verb.ſign.& c.cum Io.de fi.inſtr.

* In l.ſi qñ.C de teſtibus.pone procurator fuit litem cōteſtatus, dominus vero fuit citatus ad audienda iuramenta teſtium: utrum ualeat iſta citatio: dñs Lamber.de Rāmponibus diſputauit iſtam quæſtionē, & dixit, ꝙ quia iſta citatio eſt ad proſequendū.ſ.ad proceſſum cauſæ, & quia proceſſus eſt in procuratore & in eo reſidet ius inſtantiæ,ideo dicit iſtam citationē nō valere.& hoc tenet Io.And.in nouella,in c in nomine domini. extr. de teſti.licet enim euentus ſit domini, tamen litigare,examinare & procedere eſt procuratoris.l.1.C.de ſent.& interloc.om.iud.niſi procurator cederet ius domino inſtantiæ.l.in cauſæ.§.ſi.ff.de procu.

* Item quæro,ſunt duo procuratores conſtituti cū clauſula ꝙ non ſit melior conditio occupantis,modo vnus eſt litē conteſtatus,alter vero produxit teſtes, vel fuit citatus in productione aduerſæ partis,an valeat.Mar.Siliman.diſputauit & dixit ꝙ valebat patiente aduerſario,non contradicente.hoc refert Io.And.in d.c.in nomine domini.licet enim non deſinat eſſe funditus procurator per alterius occupationem,tamen apparet ipſum nō eſſe intimum contradicente aduerſario.quod no.

Item pone

* Item pone q pupillus cum tutoris authoritate est litem contestatus, postea solus tutor produxit testes, vel est citatus, an valeat ista quæsti. disputauit Petrus de Ceruot. & dixit valere per casum l. si ideo. ff. de iurisdict.
* Quæro quid in patre, pone q filius cum auctoritate patris est litē contestatus, & postea solus pater producit testes, vel solus citatur ad id: an valeat Respondeo refert an pater consenserit in signum legitimæ administrationis, & valeat. vt d.l.si ideo. an in signum repudiationis vsufructus, & tunc non valet: quia tunc pater ex illo processu, non habet ius. similis distinctio est in l. filius. qui satisf. cogan. Bal.
* Quod interrogatoria possint fieri testibus de iure ciuili probat tex. in l. si postulauerit. §. quæstioni. ff. de adul.
* In Auth. sed iudex. de epis. & cle. no. q interrogatoria illius p̄ quem testes producunt, non debent admitti, si sufficiat nouū capitulū pro eo. verbi gratia, peto à te x. volo producere testes: tu petis interrogari an solueris ita decem: hęc interrogatio non est admittenda cum sufficiat nouum capitulum pro te. Guid. de suza.
* In c. cum causam. ext. de testibus. Io. And. dicit, q si pars det interrogatoria, & dicat q testes interrogent de causa scientiæ, & testes interrogati nō fuerunt, q nō valet dictum suum. q no. & hoc practicatur per me vbi dantur interrogatoria.
* Si contentio sit inter episcopum & abbatem de aliqua iurisdictione, & testes episcopi deponant pro ipso episcopo, & testes abbatis deponant pro ipso abbate, preferentur testes episcopi qui dicunt verisimiliora, quia iuri communi consonant dummodo sit in alius paritas. Ita no. Inn. in c. auditis de rescri
* Nota q testis qui vult deponere de vulnere & cicatrice alicui facta debet de necessitate ipsum prius cognouisse. l. 1. ver. vere. ff. vsufru. quemad. caueat. Iac. Butrig.
* Quando dicatur pars didicisse testificata Bald. in' authen. at qui semel. de proba.
* Testis deponens de delicto commisso de nocte, quomodo probet. Bal. in l. Arethusa. ff. de stat. homi.
* De teste qui interlerit falsum in dicto suo. in Speculo de teste de hoc in §. 1. circa fi. ver. item q aliquid de suo addit. & ibidem Io. And. in additio. In no. & Io. An. in c. fraternitatis. de hær. & c. qualiter & qñ. el 2. de acc. & an debeant reduci ad concordiam. no. in Spe. de teste. §. iam de interrogatoriis. circa medium. Bal. in l. si ex falsis. C. de transactionib.
* An cō pater possit esse testis, vel iudex pro compatre. Guliel. in l. generaliter. de in ius vocando. Spe. in ti. de rela. §. qualiter.
* Testis deponens de valore rei non reddita ratione, an probet, Bar. in tractatu de teste, quem fecit, dicit q non in re immobili. & idem in equis & similibus, secus in blado & vino: tamen iudex ex officio suo debet ipsum examinari facere. Bar. in l. si quid ex Pamphila. de leg. 2.
* In auth. si dicatur. de testib. quæritur ibi an testis possit interrogari de p̄pria conditione personæ, videlicet an sit seruus vel liber, amicus vel inimicus, & similia. Nicola. mata. q sic, licet Odofredus ō, & ratio est, quia ista veniunt in consequentiam. facit quod no. in l. testium. C. de testib. & l. prima. ff. ad Sillan. & no. in l. 10. de verb. obl. fac. c. inquisitionis. de accus. Bal. vbi supra.
* An dominium possit probari per testes, Bal. in l. j. de his quæ in testa. dele.
* Testis interrogatus, dicit vera esse, quia præsens fuit, an ista redditio causæ sit sufficiens? vt q sic. l. testiū. C. de testi. per Bal. in p̄rium fac. quia potuit esse præsens sed non vidisse. ita dicit Bal. in c. præsentium. de testi. lib. sexto. Nicol. mata. dicit, q ista est bona redditio causæ. & si dicat, potuit esse præsens, & non vidisse, rsp̄ndeo hoc nō p̄t esse verū, q a testis p̄rium asse uerat. nā verbū præsentiæ includit sensū cum intellectu. l. coram. de verb. signi. & l. diem. § cor i. de arbi. ff. vt dicit Arist in proble. vbi nō est intellectus, non est sensus. sic enim ait, Intellectus videt, intellectus audit, quia ista est virtus animę per organa. & ideo si quis est vehementer percussus in capite, quia anima perdit virtutem, oculus non videt, auris nō audit, nec aliquod aliud membrorum habet effectum naturalem vt patet.
* Modo quæritur, si vnus testis dicit de præsentia alterius, & ille alter negat se fuisse præsentem, utrum sint contrarii testes? & dicitur q sic p̄rietate sermonum. Bar. in contrarium in l. 1. ff. de auctor. tuto. quia cum de alio testis loquitur non de se, non intelligitur loqui de præsentia intellectiua, sed de corporali, quæ subiacet oculis: testis iste potest ergo dicere verum, & fuit præsens corpore: & ille potest dicere verum, quia non fuit præsens animo. & ad hoc facit glossa hic posita, quæ dicit, q si dico aliquem præsentem, nō tamen dico q ille uiderat. nam hoc ignoro: quia sæpe quis est in loco & nō videt, nec audit quid fit in loco. sed si verba referant ad p̄sentiam localē, alter dicit falsū n, vnde si testis inductus dicat, ego nō interfui in loco illo, necesse est ut alter mentiatur. & datur iudici materia inquirendi in alterutrum. l. si duobus. §. fi. ff. de iureiur. Si autem sermo possit referri ad præsentiam nētalem, & ad absentiam. tunc dico q non apparet p̄rietas, tamē ratione suspicionis est inquirendum. Bal. vbi s. in l. testium. fac. ad id q nota Bal. in l. conueniticula. C. de episco. & cler.
* In l. si. in fi. de periculo nominatorum. lib. 11. ibi, in tex. manus iure porrigi, nota q intelligitur manus porrectio intellectualiter magis quam corporaliter. & sic est argumen. q interrogatus testis quomodo scit, dicit quia tetigi cum manibus, cum non esset res tangibilis. q referatur ad sensum cōgruum illius rei. Bar. vbi supra.
* In l. solam. C. de testi. q d si testis prius dat rationem quam dictū, uel simul miscet: verbi gratia, dicit se vidisse hoc, vel se tantū scire, quia vidit, & iudex interrogat ad huc ipsum quomodo scit, an teneatur vlterius loqui, & respondere? Dicit q non, quia p redditionem causæ semel est functus officio suo. fac. l. 1. in fine in ratione sui. ff. de dote prelega. & l. fundi Trebatii. de vsufru. lega. Spe. in tit. de teste. §. nunc tractan. vers. de visu probatur & ideo testis restringit dictum suum, ut l. hæc actio. ff. de calumnia.
* An testis debeat interrogari specialiter, an tale delictum commiserit, q d si commisisset ad testimonium non deberet admitti. de hoc no. in 50. distin. §. testes, & cap. quærendum. & xxx. q. v. iudicantes. & sexta. q. alias. 11. q. quisquis & 15. q. fin. capitu. j. & penu. & xxxv. q. vi. si duo. In contrarium fa. de pœni. di. j. §. his authoritatibus. pro hoc fac. l. j. §. qui quæstionem. de quæstio. fac. quod no. Inno. in c. inquisitionis. de accusat. & l. quicunque. ad l. C. de seruis fugit. & l. si quis libertatem. de petitione hæredit. Barto. in l. Marcellus rerum amotarum.
* Pone q potestas habet arbitrium procedendi absque aliqua solennitate, an poterit, p̄cedere ad condemnandum uel absoluendum ex depositione non iuratorum testium. Bar. in l. filius. ff. de donatio. tenet quod sic. Bal. in l. pres byteri. C. de episco. & cleri. tenet contrarium. nam debet constare de facto. l. diuus. de militari test. sed non constat nisi testis sit iuratus: quia iuramentum in teste est magis substantia: & materia, quam solennitas. fac. ad hoc q d no. clemen. sæpe. ext. de uer. sig. ubi gl. in simili Bal. vbi. s.
* An iudex qui examinat testes possit dicere testi literato q dictū suum scribat, & sibi det in scriptis? Bar. q sic in l. Theopompus, de dote prę leg. Goff. in c. 2. ext. de testi. tenet q nō. idem tene Host. in summa de testib. §. super quibus. quid si testis scribat testimonium, Bal. in d. l. iurisiurandi. dicit q si testis dictū suum legit iudici, potest habere locum opinio Bar. si uero non legit: sed dat dictum suum in scriptis sub sigillo suo, non valet. allegat quod no. in c. de testibus. ext. de testi. in nouel. & in c. pertuas. ext. eo. ti. uide J. ver. quid si testis tradat scripturam
* Nota q si testis affirmet capitulum. & adducat rationem dubiam probat. Bar. in l. Labeo ff. de supellec. lega. Bar. in l. de tutela. C. de in inte. rest. dicit quod etiam dictum testis in ratione non releuat probationem. cap. in præsentia. de prob.
* Nota q mulier non potest esse testis in testamento. l. qui testamento. §. mulier. ff. de testa. sed an admittatur cōtra testamentū: & ad ipsum impugnādum. Alberi. in dicto §. mulier. dicit q non, & sic dicit fuisse terminatum Paduę: & ita dicit Dy. tenere: & q omne aliud instrumentum confectū coram masculis non posset reprobari per mulieres. quod no. nisi essent multo plures numero, & notæ authoritatis & fidei.
* In l. si quando. la 2. C. de bo. uacan. lib. 10. in tex. figillatim. nota ad statuta dicentia in maleficiis non ualere dictū testis, nisi figillatim deponat de loco: quia si dicit de loco in inquisitione non contento, uel accusatione: non dicitur figillatim deponere. cum figillatim & singulariter expressionem importet, ut hic: & l. si quis ita. de bonis proscr. & ita non est singularis expressio, quamuis referatur ad illud, ergo &c. uide C. de prędiis curial. lib. 10. l. j. per Ange. de hoc uer. no. in c. de testi. lib. 10. uide in tex.
* In l. si quando. C. de testi. Baldus quærit. a signatus est mihi terminus ad probandum. 10. dierum, an testes possint produci in isto termino aduersario ulterius non citato: vt q sic: cū dies interpellet pro homine. Contrarium tenet Bald. in l. qui ante Kalendas. de uerb. obl. fac. gl. in clem. quamuis. de appella. Ibi tamen addit Bar. q si in ultima die fit productio, non est necessaria alia citatio partis, quia ultima die quęlibet pars vt admonita. ita uotauit in l. item illa. de consti. pec. nec expectabo extremitatem vltimæ diei, quia sufficit quacunq; hora diei, ut notatur in dicta clem. quamuis. de appel. Io. And. in addi. & Pau. de Leaza. & ideo cauti aduocati faciunt assignari terminum: & admoneri partes, quod assistant singulis diebus & horis, quod maxime est necessarium, si pars habeat habitationem in partibus remotis.
* Item quæritur, quid si iurauit in termino: sed deposuit post terminum Bar. in l. damnum. §. fabini. de dam. infec. & ido caue ne producas testes ultima die termini, ita quod uolendo instare non possis cum quacunque instantia facere testes examinari. sed Io. And. in additio. Specul. dicit quod utraque pars potest instare quod iudex examinet: & cum examinatio sit in iudice: & non in parte, quod neutra pars potest alteri obicere culpam, cum utraque pars sit in culpa. & hoc uerum si sit statutus terminus ad opponendum quia tunc non valet depositio postea facta tex. est in cap. præsentium coniuncta gl. de testi. quo casu habet notarius necesse scribere diem depositionis, nec sufficit scribere diem iuramenti: quia quando aliquid potest ualere uno die non altero, de necessitate debet scribi dies. capitulo, abbate sane. de re iudica. lib. sexto. & aduerte si depositio testis non traheretur ad iuramentum, cum in depositione pars non sit præsens nec citata ad audiendum deponi, & ipsa depositio sit maxime p̄iudicij, de necessitate sequeretur q dictum non ualeret. oportet ergo de necessitate dictum à iuramento fuisse tractari: & ad ipsum trahi. & hęc est subtilis ratio & noua Bal. fac. quod nota. Bal. in l. secunda. C. ut lite penden.
* Testis interrogatus quomodo scit, respondet quia certum est, certe non probat quia non deponit per sensum corporeum. potest enim certum esse ex uehementi opinione, quę potest esse falsa, ut l. cum quidam. §. quod dicitur. de acquir. hered. Bar. in l. si quis ita. ff. de testa. tutel.
* Testis deposuit talem possedisse talem fundum: interrogatus de causa, dicit, quia vidi, an sufficit. fac. gl. in l. ob carmen. §. fi. ff. de testi. quod sic. & Inn. c. cum causam. ext. de testi. sed quid si dicit, talis tenuit de facto talem, an probet? ibi dicit quod sic. sed quid si interrogatus de causis scientię dicit q a vidi, an probet? Inno. vbi s. quod sic.
* Testis qualiter debeat interrogari & deponere super dominio alicuius rei. notat Bartol. in l. qui testamento. §. & veteres. ff. de testam. & l. 1. ff. de his quæ in testa. delen. Ray. in l. Titiæ. de solutio. & l. quidam in suo. de conditioni. insti.
* An in publicatione testium debeant iterum esse alij testes, quam illi quorum testimonium publicatur? Bald. in l. iurisiurandi. C. de testi. dicit q sic. allegat ad hoc glossam in l. solam de testi. & remittit ad nota per ipsum in l. gesta. de re iudic.
* An possint produci etiam post aperturam & publicationem ubi dicta ipsorum sunt nota iudici non parti. no. in cap. cum clamor. de testi. & glo. in l. cum de indebito. in prin. ff. de probat Bartol. in repetitio. auth. at qui semel. de probat.
* Iudex vel notarius qui manifestat dicta testium partibus ante quam sint publicata, incidit in pœnam falsi. l. j. §. is qui depositam de falsis. Dynus & Iaco. de Are.
* Quomodo quis possit testificari de officio suo, Inno. in c. non sine. de arbi. Bar. in l. deferre. §. 1. de iure fisc.
* An usurarius possit esse testis in testamento. Bal. in l. j. C. de testa.

* An per

* An per testes singulares possit probari quem fore vsurarium manifestum. Bal. vbi supra.
* An ille qui accepit pecuniam mutuo ab usurario possit contra eum testificari, Bal. in l. dictantibus. C. de testa.
* In l. solam. C. de testi. an sit bona redditio causæ scio quia scio, vel scio quia itaest. Respondeo q̃ noa, quia per ipsam nihil habemus vltra dictum. vñ dicere est, vel non non, non est aliud dicere nisi simpliciter sine ratione, cap. & si Christus. de iureiuran. fa. l. pro hærede. & l. seq. de petitio. hæredi. vbi do talem doctrinam. q̃ omnis causa siue ratio aut est a priori, id est ab initio, aut a posteriori, id est ab effectu, aut est ex quadam continuatione, vt in ꝓscriptione. oratio ergo quæ significat causam, est quædam ꝓpositio nõ denotata per simplicem affirmationem, vel negationem.
* Quæro nunquid de æstimatione rei credatur testi sine redditione causæ & rationis loquor quando non est interrogatus de causa. Bal. in l. 2. de rescinden. vendi. de hoc Bart. in tractatu suo testiũ dicit, q̃ quandoque creditur quandoque non creditur. nam vbi requiritur diligens inquisitio & perspicax examinatio de æstimatione, vt puta de æstimatione fundi vel domus, non creditur sine redditione causæ: si autem non requiritur diligens inquisitio, sed talis examinatio cadit in capite cuiuslib et generosi hõis, vtpote valor furti, vel aliarũ rerũ, tunc creditur q̃ probat sine redditione causæ: vnde si dicit talem rem communiter valuisse tantum in tali tempore, licet non adijciat q̃ uiderit tanti emi vel vendi, communiter ſtatur testimonio eius, secundum eum.
* Item quæritur, vtrum testis qui dicit se vidisse aliquem præscripsisse probat præscriptionẽ. Bar. dicit q̃ si testis dicat se uidisse tãto tpe, posidere q̃ est præscriptum, probat. si talis est præscriptio, in qua non requiritur titulus: alias secus. Ego dico quod præscriptio non probatur ex ratione testis, sed ex ratione legali. vnde testis probat precium quod est facti, præscriptio autem nõ probatur per visum testis, quia est inuisibilis, sed ex præsumptione resultat. vnde incongrue dicit se vidisse præscribi, nisi ponatur usus pro intellectu: & tunc potius est iudicium quam testimonium. si ergo dicit se vidisse posidere longo tempore, probat possesionem talem: sed si dicat se vidisse præscribi non expresso de possesione, non probat, quia de ponit non de iure, sed de facto. facit quod notatur in l. stipulatio. §. 2. quoque. ff. de uerbo obli. & c. fraternitatis. extr. de testib. per Ioan. Andr. in nouel. cum ibi nota.
* Quæro quomodo potest probari ciuilis possesio per testes, cum non possit ratio scientiæ usuæ reddi, cũ ciuilis possesio non uideatur. Respondeo inuisibilia cognoscuntur per ea quæ videntur. unde per actus congruentes tali possesioni probatur talis qualitas eius. ut extr. de priuileg. c. cum olim per Inno. l. litibus. C. de agrico. & censi. l. Titia. de solutio. 7. q. j. pontificem l. 2. de seruitu. & aqua.
* Quid si testis reddit causam per credulitatem, an probet? Respondeo, si talis credulitas est causata a sensu inferente credulitatem, probat: alias non l. j. de uent. inspi. capitu. literis. ext. de præsumptionibus. ex hoc not. quod hoc uerbum credo, non destruit testimonium cui adunatur alia congrua ratio.
* Quid si testis prius annectit rationem quam dictum, dic ut suprà dictum est.
* Item quæritur an per rationem usus possit reddi ratio de quolibet sensu, Dicunt quidam quod sic, quia sensus usiuus ponitur pro quolibet sensu. ut l. testium. j. eo. & idem dicit Bart. in ratione, scio quia tetigi. nam tactus ponitur pro omni sensu ex cõi usu loquendi. ergo si testis dicit, q̃ fuit post tertium sonũ campanæ interrogatus quomodo scit, respondet, quia uidit, uel quia tetigit, per talem rationẽ probatur sonus: & sic per unum sensum probatur alius sensus, & comprehenditur differentia & notitia sensuum q̃ est ꝑ naturalem rationem: quia quilibet sensui respondet proprium sensibile siue obiectum, ut not. Inno. in dicto cap. cum causam. & not. Bart. in l. diuus. de militari testamento. fac. l. qui testamento. §. fin. ff. de testam. si tamen est sensus multum affinis sensui usus, & de quo homines communiter loquerentur. ita tunc potest testimonium sustineri, quia tunc ratio posset adaptari.
* Quid si testis dicat aliquem fecisse aliquid ad sui defensionem, & ĩõ fuit interrogatus de causis scientiæ, an probet. & uidetur, quod non, quia istud nõ potest constare testi de plano. sed per multas circunstantias, ut notatur in l. j. C. unde ui. Bart. consuluit contrarium. nam sese defendere est quædam necessitas quam testis potuit uidere inesse per coarctationem loci, & temporis, & per imminens periculum. unde istud non est iudicium intellectus, quia usus est causa proxima & immediata huius iudicii, & oculata fide apprehenditur quare huic dicto statur, per glo. huius legis. & ita tenet Bar. in consilijs suis in consilio quod incipit, quidam masiolus.
* Item dubitatur de teste qui super ætate interrogatus respondet per aspectum corporis. Bar. dicit q̃ non probat, quia in aspectu potest quis decipi. & quia potius est iudiciũ quã testimonium. ita dicit in consilio 85. quod incipit, In quæstione. & hoc tene, sed meliori ratione, quia si sententia lata ex aspectu. nõ ꝓbat plene neq; ergo testimoniũ ex aspectu. l. minor 25. annis. ex aspectu. ff. de minori. facit quod not. Bart. in l. de ætate. ff. de mino. uide circa hoc Io. An. in titulo de teste. ubi ponit ad ꝓbandũ ætatẽ consilij mei.
* Item testis deponens de negligentia, quia uilla neglexit capere malefactorem, & interrogatur de causa, an probet. Bart. quod non, quia negligentia non sentitur nec uidetur unde de ponens testis non deponit de aliquo sensibili, nec per aliquod sensibile: ergo non probat. ita dicit Bar. in consilio sexagesimotertio. quod incipit, charissime domine. Circa hoc uide Bal. in l. eum hi. §. fi integ. de transac. & Io. And. in c. cũ cãm. de testi. in ꝓriũ facit q̃ no. S. e. in fi. gl. dum dicit simpliciter affirmatio, &c. sed non ob. quia leges allegatæ non loquuntur in teste: quod est notabile. Item scias q̃ suspecta ratio suspectum facit dictum. ext. de causa. possesio. cum ecclesia.
* Quæro, quando iudex habet arbitrium de iure & de facto, an possit credere testi malam uel nullam causam reddenti? Credo q̃ non. quia bonus uir esse debet, licet cum arbitrio, & non temerariè, non fundans se in ratione. [illegible] b. obli. l. ptinuus. §. cum ita. si tamẽ ratio non esset plena, tamen per [illegible] potest conscientia sua inhærere non ratione arbitrij. argu. c. statutũ. de rescript. cum æterni. Istud etiam arbitrium operatur vt possit recipere testes die ferieta, & iuris ordine prætermisso. hoc enim operantur illa verba, de iure & de facto, quasi dicat ad instar arbitratoris a lege deputati. arg. not. per Inno. in c. quintauallis. de iureiur. & clem. j. de offic. deleg. Bar. in l. filiusfam. ff. de donat. Ba. vbi s. vide etiam ad hoc ea quæ notauit Bald. in l. conuenticula. de epis. & cle.
* In l. testium. ff. de testibus. Quid si testis interrogatus dicit, vera esse interrogatus quomodo scit, dicit quia vidit, & tamen est talis actus, qui non potest videri: ut sermo hominis, vel quod consistit in odore. vel gustu, an sit legitimum testimonium? videtur q̃ non, quia talis causa & ratio est inepta & impertinens. quia non est expressa per talem sensum qualis requiritur. In contrarium videtur, quia dicunt doctores quod nomen nisus est generale pro omni sensu: & est ratio, quia continetur discretio quæ inest cuilibet sensui vnde dici potest quod genus sit uisus quod repræsentatur in qualibet specie sensuum. Quidam tenent quod hoc verbum uisus, probet non solum in eo quod uidetur, sed & in eo q̃ per ipsam discretionem sentitur. dici potest quod in actu in quo uisus & alius est cõiunctus sensus, est bona ratio & causæ redditio, ut in stipulatione ubi videre personam stipulantis est coniunctum cum verbo audire: sed ubi est omnimoda differentia, tunc secus: quia de uno seperatorum non infertur ad aliud. l. si maritus. de dona. inter uirũ & uxor. vnde per uerbum visus, non redditur ratio gustus, quia sunt omni no differentia. Quid si dicat, scio, quia sensi, uel percipi per sensum corporeum? uidetur quod ista sit bona ratio, si ulterius non est interrogatus, quia videtur intellexisse de sensu congruo & apto ad talem apprehensionem ueritatis. Contrarium dico ratione nimiæ generalitatis & obscuritatis, & idẽ dico si testis dicit uera esse per tactum, quia tactus est in omni sensu, nam dicit Aristot. quod omnis sensus est tactus, in 2. de anima, ubi loquitur proprie de obiecto tangibili. & Inno. in c. cum causam. extr. de testi. Bal. etiam dicit in l. j. ff. de his quæ in testa. delentur. q̃ triplex est uisus.
* Quid si minor post publicationem testium petat se restitui, ut testes producat. Bart. in l. j. §. nunciatio. ff. de oper. no. nunti. & l. minor. ff. de minor. & l. ubi. de edend. ponit & quærit an possit. Quid de rustico & muliere, not. in l. j. Quid si minor restituitur, an eodem modo aduersarius suus maior potest etiam ipse producere, Bart. ubi s.
* Quid si publicatis attestationibus reperitur omnes testes dixisse se nihil scire, an non obstante publicatione poterit iterato pars alios testes producere? Videtur quod non. per Nicola. de Neapo. decima collatio titulo. quid sit inuestitura. qui dicit q̃ sic, per illum text.
* In l. Celsus de usucap. quid si testis dicit, quod talis possedit à 10. annis citra: dic quod non probat. l. j. §. quod autem. de aqua quotidi. & æstiua. secus si diceret à decem annis. & citra, ut c. licet. de prob per Hostien. & Io. And. in nouel. super uerbo. & citra. idẽ est si testis dicat possedit istis decẽ annis proximis. nam ista propositio etiam uerificabitur si una die dicti tẽporis possederit. & sic non probat, ut dicto §. quod autem. deber ergo testis dicere a decem annis citra, & per ipsum tempus: uel possedit per tempus decem annorum proxime præteritorum. hoc enim dicto perfectionem totius temporis significat. ut l. urbana. §. pernoctare. ff. de uerb. signifi. idem si testis dicat, talis possedit iam sunt decem anni, iste non concludit quod modo possideat de necessitate, sed consequenter eodem modo quo supra dixi quia ipso allegante possesionem præsumitur continua possesio ciuilis, ut dixi §. Item tu reus qui inducis præscriptionem ad tui defensionem, facias articulũ q̃ tu possedisti per decem annos proximè elapsos, & finitos tali mense & die, ita q̃ concludas tempus elapsum ante litis contestationẽ uel ante litem motam. nam si aliter formaretur, & testis post litem contestatã diceret talem possedisse per 10. annos proxime elapsos, intelligeretur a die redditi testimonij, & sic concluderetur tempus q̃ post litis contestationem fluxit, nec esset probata præscriptio. dicebat Goffredus q̃ si testis diceret possedit per decem annos & ultra quod istud ultra importaret illud tempus iudicij. arg. l. hæc adiectio. de uerb. signifi. & in hoc residet Io. An. in dicto c. licet. de probatio. quod non placet q̃a cum hæc adiectio ultra, & plus, sit incerta in teste, nihil operatur, l. cum furti. ff. de in litem iuran. Aduertãt aduocatus actoris qui allegat præscriptionem ad fundandam suã intentionẽ, cũ articulet se possedisse per decem annos finitos tali tempore uel inchoatos tali tempore, ut sic se ad certum tempus referat: alias si testis diceret uidi possidere per tempus decem ann. non constaret qui essent illi decem anni. potuit enim esse q̃ illi testes senserunt de decem annis ante titulũ, uel unus de decem & alius de alijs, & sic probatio dubia non relevat probantem, ut in c. in præsentia, de proba. & inter stipulantẽ. §. 1. de uerb. obli. Bar. in dicta l. Celsus.
* Testis productus in causa ciuili an possit ab eisdem articulis produci in causa criminali, & econtra? & nunquid alij testes super eisdem articulis in causa criminali produci debeant: Bartol. in l. 2. §. hæredes. ui bonorum rapto.
* Dicta testium sunt interpretanda in mitiorem partem. Inno. in c. eam. de resci. & in dubio contra producentem, ut ibidem per Hosti. in c. dudum de election. fac. l. fi. de prætor. stip.
* Nota quod post mortem testium possumus opponere contra personas ipsorum. Inn. in ca. quoniam frequenter. ut lite non contesta.
* An testes debeant cognoscere ꝑhentes. no. in auth. de instrum. caute. si quis &c. & l. 3. de testi. & ca. cum causam. de testi. Bald. in l. fin. §. finaucem. C. de iure delibe.
* Nota q̃ si plures sunt testes non idonei, uel non multũ boni, q̃ multitudo supplere debet q̃ in fide deficit. l. 3. §. eiusdem. de testi.
* An ualeant testes recepti per aliquem iudicem contra absentem, citatum tamen ad domum, sed non comparentem. Io. And. in nouella, in reg. præsumitur. de re. iu. lib. 6.
* Nota q̃ post q̃ pars induxit testes ad reprobationẽ testiũ alterius, nõ pot̃ penitere ꝓducens: nã cũ ꝓutraq; parte iurẽt. 14. q. 5. nõ sane. potest esse q̃ ea dicerẽt isti testes reprobatorij q̃ potius facerent ad cõfirmationẽ suorũ testium, q̃ ad reprobationem. ita no. Inn. in c. præsentium ext. de testi.
* Item nũquid ille qui protestatus est se nelle dicere ꝑ testes, possit à tali protestatione recedere. no. ibi d[illegible]

* Quæ

* Quæ differentia est vtrum dicam testes corruptos falsum dixisse, an dicā solum falsum dixisse. Bar.in l.diuus.de re iudic. & l.si cui.de fun d.instruct. & instrum.leg. Bal.in l.prima.C.de condict.indebi
* Quæritur, pone q̄ quidam petit se in integrū debere restitui ꝑ sententiam, allegans dolum: & corruptionē: puta quia testes dicit corruptos falsum dixisse: modo probat de falsitate, sed non de corruptione, an sufficiat. Barto. dicit quod non sufficit alterum probare: & subdit q̄ tunc videtur se adstringere quando loquitur per adiectiua: quia dixit corruptos falsum dixisse: secus si loquatur per copulam. vt si dicat, q̄ fuerunt corrupti & falsi: quia tunc non deducit connexe: sed copulatiue, ſm eū. sed Io. An. in dicto c. licet. in nouella dicit, q̄ cōestere & copulare idē sunt. Tu dic q̄ non vr se adstringere, l. scio. ff. de appellatio. & de prob. l. circa. non obſ. c. licet. quia ibi erat adstrictio legis & hominis. nā si non excepisset, & verū non fuisset admissum ad opponendū ꝑ personas: cū iam per papam esset interlocutū ꝑiū: & sic non obstat obiectio cū de corruptione est obiectum in personā & ē obiectio de falso & obiectio ī dictū, vt l. si qs. de testib. ubi do tibi istā regulā, q̄ ad qualitatē probandā non adstringit se nisi tunc vbi qualitas uitiat speciem actus vel exceptionē, vel facit aliquem admitti ad id ad qđ alias non admitteret. Item do tibi aliā regulam, q̄ qñ plura requirunt loco causę finalis vnius, tunc omnia sunt probanda cōnexim, ut in auth. de fideiuſſor. §. sed & hoc si quidem vers. cū vtiq; secus si resideant plures causæ finales, ut no. in c. vt circa. de electio. lib. 6. in versi. probare. nota q̄ in criminali se adstringens ad ea quæ non sunt de natura punitionis nihil agit, ut d.c. licet causam. in glo. credi. Bal.
* Quomodo & quando possim reprobare testes per me productos. Inn. in c. cum venerabilis. de exceptio.
* In l. qñ liberi. de test. Bal. quærit quomodo potest probari coniuratio. Respondeo hoc casu probabitur per socios. c. fi. ext. de test. cog.
* An testes recepti in causa ciuili, valeant in causa criminali, no. in l si quis ad se, ad l. Iul. de vi. C.
* In l. imperator Adria. de sta. hom. quærit Bald. an mulier prægnans cogatur venire ad testificandum? dicit q̄ non allegat l. 2. §. si uero propter ualetudinem. ff. si quis cantio. hoc uerum, si propter iter est periculum quod deponat partum alias secus.
* An eadem ratione coram iudice comparere teneatur. Iaco. Butr. ubi ſ. & dicit quod non.
* Quid si testis iurat se nihil scire de causa, an debeat admitti? Nicola. de Neapo. in l. si victum. de re iudi.
* An liceat Iudici recipere testes volentes corrigere errorem suum. in l. si postulauerit. §. ideo. de adul. & l. repeti. in prin. ff. de qnæſti. & l. quicquid adstringendæ. de verb. obli. per Bart. Iac. Butr. in l. fi. C. de test. & auth. at qui semel. de probat. Bal. ibi, in dicta auth.
* De testibus singularibus plene no. Bal. in l. testiū. de testi. & in l. de quibus de legi. vbi quærit an per testes singulares probetur iurisdictio vel consuetudo & nota q̄ illi sunt singulares qui non possunt in suis depositionibus simul iungi: & hoc contingit propter diuersitatem quę potest contingere in oib. prædicamentis: sed illi non sunt singulares, quorum depositiones licet diuersæ, possunt tñ simul iungi ad vnū quid probandū. Et primo ponitur exēplū in prædicamento qualitatis, vt vnus dicit purè alius sub ꝓditione: vnus singulariter, alter subalternatiue: & apud legistas qualitas est quicquid inducit alternationem subiecti siue loci siue tēporis siue quodcunq; accidens, l. aut facta. §. qualitas. de pœnis. Et in cæteris prædicamentis ponit exēplum. Item quærit quid si testes deponunt idē dictū: sed sunt varii in ratione, an sint singulares. Bal. ubi ſ. Iac. But. in l. ob carmen. §. fin. de testi. Item qñ testes inducuntur ad probandum unum quid certum, si est ita quod non possint esse plura facta, sed unū solum, ut homicidiū. & tūc sunt contrarij ratione connexitatis. idem in probatione iurium, si testimonia sint incompatibilia. c. licet causam extra. de proba. secus si possunt esse plura facta. nam tunc ex differentiis istis & similibus efficiuntur singulares. no. Bar. in l. Labeo. de supellect. leg. & l. j. in fi. ff. quēadmodū testa. aperi. & subdit q̄ in quolibet prædicamento pōt reddi ratio entis & nō entis. & si testes cōgrua interpretatione verborū possunt interpretari, nō præsumuntur esse singulares: sed si interpretatio est cū quadā suppletione, licet non præsumat falsitas, tñ nō probant. ut c. cū tu. de testi. In prædicamento carentiæ. l. 2. C. qñ fiscus vel priua. & iste nihil habet quod nō sensus, sed opinione vicinorū, ꝓbat: vnde fama, ꝓbat inopia. Itē maleficiū in obscuritate noctis cōmissum est difficilis probationis, ut l. si cū except. §. in hac. ff. quod met. caus. & præcipue qñ subiacet omnium sensui, vt puta visus, auditus, tactus, odoratus & gustus. Bal. ubi ſ. Cynus in l. fi. C. quæ sit long. consuet. & l. j. C. de emanci. lib. & in Spe. de inquiſi. §. primo. versi. quid si vnus testis. Gofi. ext. de testi. §. sed quid si agatur. & in Spe. de inquisitio. §. nunc tractemus. versi. quod si vnus testis dicit Iac. Bu. & Cynus. in l. testium Bal. in dicta l. prima. C. de testi. & Iac. Bu. in l. ob carmen. §. fi. ff. de testi. vide eundem Bal. in l. prima. C. de testam.
* Quando opponitur testi quod est infamis, debet adiici q̄ tempore quo posuit. sic habebatur: & reputabatur, nec sufficit simpliciter opponere: & dicere q̄ tempore quo deposuit, erat infamis. Bar. de hoc in l. j. C. de testa. idem dicit de exceptione quæ fit contra iudicem, ubi ſ.
* An notarius cōputetur in numero testium. nota. in l. Domitius. ff. de testa. & l. hac consultissima. C. qui testam. face. po. Bal. sic dicit, q̄ vbicunque requiritur numerus testium. si probatio debet fieri per ipsos testes. & non per scripturam, tabellio debet esse in numero testium. & ita debet intelligi l. Domitius. si autem probatio debet fieri per ipsam scripturam, tunc tabellio non est in numero testium. Bal.
* Si testis non vult venire ad deponendum in aliqua causa, forsan criminali, ad instantiam alicuius, vel forte timore, iudex potest procedere contra ipsum testem, q̄ accepit pecuniam ob testimonium non deponendum: & ob hoc poterit condemnari de falso, & sic timore veniet ad testificandum Bar. in l j. in prin. ff. de falſ.
* In l. nullum. C. de testi. dicit Bald. quòd varians & vacillans debet puniri, quod debet intelligi quando variat in iudicio dicendo modo aliquid scire modo nescire, mō plus scire, mō minus scire. l. qui varia. ff. e. sed qđ si extra iudicium dicit vnum, & in iudicio dicit aliud. Bar. dicit ipsum puniri, in l. eos. de fal. gl. in d. c. cum causam. ext. de testi. dicit quod dictum in iudicio valet, quicquid extra iudicium dixerit. hoc tenet Bal.
* Item no. q̄ testis qñque ꝓmittit fraudem, & qñque committit falsum: primū ꝓmittit in tacendo vel in loquendo versute, non dicendo plene facti, vt l. Lucius. de his qui not. infa. secundum cōmittitur in loquendo, & vtroque debet puniri, vt hic, & l. presbyteri. C. de epiſc. & cleri.
* Item nota q̄ testis periurus punitur ex officio ex eadem instantia. & quærit gl. an poterit iterato accusari de falso. gl. dicit quod sic, & idem Bal. licet Cynus contra.
* Item nota ex verbo, intrando secretū, q̄ testes sunt examinādi in secreto, sed in publico sunt publicandi, l. fola. C. e. dicit Nicol. Mata. q̄ in factis arduis ꝓfilium est q̄ examinētur testes corā personis fide dignis. pro hoc fac. l. curent. ff. eo. quod prodest ne possit dubitari an notarius scripserit verū necne: tñ isti testes debent iurare tenere secretū, ar. l. si quis aliquid. §. iuſta. ff. de pœnis sed qđ si in publico aliquid est factū, & est iuratū tenere secretū, quomodo poterit illud probari. Io. An. in c. literas. de prob. dicit quod ille qui vult illud probare, aut est falsus, quia mentitur, aut periurus, quia reuelat, & ideo ei non creditur.
* Quæro quomodo poterunt puniri clerici a iudice laico? Respondeo, est speciale: quia delinquendo in iudicio adstringunt se foro.
* Quid si iudex Perusinus coram quo vertitur quæstio de necessitate iuris, remiserit examinationem testiū iudici Florentino, de consensu partium, & is qui testis receptus est, Florentiæ commisit falsum, modo quæritur quis iudex eū puniet? dicit Bal. q̄ iudex Perusinus pōt eū punire & inquirendo, nā testimonium istius testis & aures iudicis Perusini offendit, & hoc operatur fictio, scilicet q̄ delictum commissum sit in territorio Perusino. Itē num quid punitio facta a iudice Perusino excludat iudicem Florentinum. Iaco. de Bel. disputauit in simili, & tenuit quod sic, de quo Cynus in l. j. C. vbi de crimine agi oportet.
* Item quærit quid de nuncio qui retulit se citasse extra territorium, cum non citauerit, nunquid poterit puniri extra, si est intus. Bal. dicit quod nō, vide ipsum qui multa dicit.
* Vide circa materiam testium not. per Bal. in auth. sed iudex. cum l. presbyteros. & l. conuenticula. C. de epiſc. & cler. vbi multa de testibus, & Bart. in tracta. de teſte.
* Nota q̄ impuberes possunt esse testes non ad puniendum, sed ad inquirendum. notatur in l. fi. C. ad Sillan. Bar. in l. maritus. ff. de quæſtio.
* An periurus habeatur pro falso, Bal. in l. iurisiurandi. de iureiu. & dicta l. Lucius. Alberi. in dicta l. iij. §. lege.
* Nota ad saluandū aliquando dicta testium qui loquūtur obscure & improprie, Alberi. in l. sed & si possessori. §. item si iurauero. de iureiu. Bart. in l. ij. de his qui ex publicis ratioci. lib. x.
* An producens testes de alia iurisdictione teneatur eos nominare. Alber. in l. non ex omnib. de arbi. no. in l. iij. §. lege Iulia. ff. de testib.
* Testis debet deponere de veritate, & non de credulitate. & pro utraque parte debet deponere. & Bar. in l. is qui putat de acq. hære. & quis dicatur credere, & quæ sit iusta causa credulitatis, Bald. in l. cum quidam. §. j. de acqui. hære.
* Quid de usurario, periuro, & criminoso, Albe. in l. testium. & l. in testibus. ff. de testib.
* Testis dicit, verum est q̄ est consuetudo, interrogatus de rōne, dicit quia sic vidit practicari, id est audiuit, interrogatus si potuisset fieri q̄ nesciret: dicit quod sic. an probet, Bar. quod sic in l. de quib. & le gi.
* Testis vnus dicit ante guerram, alius vero post guerram: de hoc per Bart. in l. ij. si cer. pe. & l. qui ante Kalendas. de verb ob. Bald. super commento. circa fi. de pace Constan. dicit q̄ dictum Bar. est trufa. Bal. in l. insulam. sol. mat. dicit, quod concordia testium est facienda solum eo casu quando sunt in pari numero, per Inno.
* Testis primus dicit, q̄ tale quid fuit in præsentia quinque testium, & nominat ipsos. Deinde secundus dicit q̄ fuit in præsentia plurium, sed non nominat ipsos, an præsumantur illi testes qui fuere nominati per primum. Io. An. in c. qualiter & quando. de accu. & idem Inno. ibidem.
* Testis reddit rationem, qa fum vicinus, valetne. Bal. in l. conuenticula. de epiſ. & cle. vbi aliter dicit quam Bar. & no. in l. j. ff. si certum pet.
* An proxeneta possit esse testis in causa sui officij. glo. in auth. de testi. §. qñ vero. & c. j. de testi. lib. 6. Bal. in l. omnib. C. de testi. & Cyn. in l. j. C. de falſ.
* Testis deponens de credulitate an probet, Alber. in l. ob carmen. in fi. ff. de testi. & l. si arbiter. ff. de proba.
* Quando testes dicunt vnum eundemque præmeditatum sermonem, Bal. in j. consti. C. §. fi. Alberi. in l. testium. §. idemque. ff. eo. tit. Bal. in constitutione. de pace Constan. limi. hoc.
* Testis secundus deposuit sic, dico per omnia vt dixit primus, an probet. Alberi. in l. ædiles. §. loquuntur ædiles. de ædil. edic. & l. fi. C. de precib. Imp. offe. & l. j. de condi. indeb. licet Spe. teneat contrarium. de hoc per Alb. inl. deinde. de liberis exhiben. & Albe. in l. de minore. §. torméta. de quæſt. & in l. iurisiurandi. C. de testi. Dominus Bal. in commento suo quod fecit super pace constan. circa fin. Bal. in l. ex facto. in fi. de vulg. & pup. Spe. in ti. de teste. Bald. in l. ampliorem. §. pen. C. de appel. Io. An. in c. Archid. ob. de ver. sig. in nouel.
* Quid si testis tradat scripturam in qua sit testimonium suum, & dicat sic, ista est veritas, in c. per tuas. de test. tenet quod hoc non ualet. vide ſ. versi. an iudex qui examinat. & c.
* Testis primo dixit vnum, deinde in eodem iudicio, vel in alio dixit ꝓiū, cui dicto debet stari? Inn. in c. veniens. ext. de testi. in vltima columna, videtur dicere q̄ nulli stet, & vt falsarius puniatur. Contrarium videtur sentire q̄ stetur secundo dicto, ext. de accusatio. ca. cum oporteat. in fine. secdæ columnæ. sed q̄ videatur stari primo dicto. & non secundo, videtur sentire gl. in c. per tuas. ext. de testi. & Albe. in l. qui falsa. de testi. & quod no. in auth. at qui semel. de proba.
* Testes asserentes uidisse uno ictu Titium committere adulterium, licet uiderint successiue unus post alium, non dicuntur deposuisse falsum. argu. l.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

arg.l. Arethusa. ff. de stat. ho. quia simul dī parere, licet pariat vnū post aliū.
* An post publicationem testium, ante tamen didicita testificata possint produci testes super eisdem capitulis, vel directo contrarijs. Ioan. And. quod non. in clementi testi. de testi. & respondet gloss. in capitul. constitut. el secundo. de testib. idem videtur dicere in capitul. fraternitatis. nona quę stione tertia. in nouel. Bar. videtur tenere contrarium in auth. at qui semel. C. de prob. vide Io. de Lign. in d. cle. testi. & Inn. in c. vltra tertiam. de testi.

¶ Bald. de Teste.

SI tempore iuramenti testis est habilis, tpe depositionis inhabilis, vel ē: quid iuris: Respondeo. Conditio testis duobus temporibus inspicitur, s. tē pore iuramenti, p̄p solennitatem; & tempore depositionis, p̄p veritatem: sed media tempora non nocent. arg. ff. de hær. instit. l. sed & si in p̄dition. §. solemus. ff. ad Carb. l. 3. §. duæ causæ. ver. quid si testis erat. in §. j. huius tit. G. ¶ Sex differentiæ faciunt testē singulare, persona, res, cā, locus, tp̄s: sed est diuersitas in istis. Item circunstantiæ, vbi test s debet interrogari de eis. §. Iam dicendū, ver. q. d si vnus. G. ¶ Et tam testes actoris debent recipi, q̄ rei. ī. de prob. §. testes. & nomina testiū non tenetur q̄s dicere aduersario. ī. de instr. ed. §. duplex. & casus in q̄bus non valet probatio, uide ī. de instr. edi. §. casus. si testis dicit se nihil scire de ueritate & fama: & ideo postea de ponendo super fama, refert ēt ad articulos non probatos: vide ī. de sen. ad fi. uer. illud no. q̄ testis. Et aliam quæstionē de teste deponente super fama uide ī. §. fin. ¶ An testes examinati super prima cā, non tñ aperti, possint aperiri per iudicē appōnis. an uero potius pereāt, uide ī. de app. uer. an te stes examinati. ¶ Frater in cā fratris p̄t testificari in ciuili: secus in crimi nali. & secus si habitarent simul: quia oēs cohabitantes excluduntur. Nam oēs cohabitantes dīr domestici. uer. sed nunquid frater. & uer. large dicun tur. G. Et secus, si agitur iniuriarum: quia iniuria cōis est totius agnationis. ff. de iniur. l. lex Cornelia. in prin. & C. si rector prouin. l. j. Bal. circa cohabi tationē, uide Inn. in c. in literis. de testi. Cy. & Me. C. eo. l. parentes. ¶ In cā uniuersitatis admittuntur singuli de uniuersitate in defectum aliorū testiū. uersi. sed nunquid in cā. G. hoc uerum, si cā est uniuersitatis proprietate & utilitate. ff. de p̄hen. emp. l. sed Celsus. Si aūt utilitate est singulorum: ut usus nemoris, uillæ tunc non est idoneus testis ille, qui hoc commodo uti debet: q̄a cā sua est. Facit q̄ od no. ff. quod cuiusq; uniuer. l. sicut. per gl. & in l. nō tm. ff. de rerum diui. ¶ Procurator p̄ctus potest testificari pro domino. ff. de iure fisci. l. deferre. §. ijdem decreuerunt. Idem in procuratore iudicij, finito officio. Vide eo. §. uer. sed pone q̄ administrator. G. ¶ Quod procu rator p̄ctus possit esse testis: adde Bal. in l. qui testō. §. quæcūque. ff. de testa. ¶ Impubes non potest testificari ad ueritatē de eo, quod cecidit in sensum impuberis, uersi. item excipitur, quod est impubes. G. Item ad testimonium impuberis pro cedit iudex ad inquirendū: & facit semiplenum indicium. C. ad Syl. l. si. q̄d no. Bal. ¶ Religiosus non potest esse testis sine licentia superioris. uer. item excipitur, q̄ est monachus. & uer. itē q̄ est. uer. & mo. ¶ Si testis dicit se in famen, elidit testimoniū suū, licet non sit iuratus super hoc: ut no. Inn. ext. de accu. c. inquisitionis. dicit Spe. q̄ cautus est iudex q̄ sibi sup hoc defert iusm. uer. quid si testis. G. Itē q̄ tenetur quis rīdere, an sit infamis. ēm Iac. §. iam de. per G. ¶ Si cā est coram iudice Perusino, & testis examinatus in ciuitate Senarū ex remissione deponit falsum ibi: an iudex Perusinus pu niet eū? Dic q̄ sic: quia ipse vī offendi, qui habet exinde indicare. ver. quid si aliquis Bononien. G. Vide ī. de iura. calum. §. si iudex. ¶ Si iudex p̄misit notario, q̄ reciperet testes, & testis ab eo receptus accusat de falso: q̄ testis dicit se non dixisse quod scriptū est, an quo ad condemnationem falsi stet dicto notarij? Et dicit q̄ non. ver. sed pone ecce. G. Tu dicut per Cy. C. de fal. si q̄s decurio. q̄a si iudex fuisset præsens, magis præsumit pro scriptura. arg. C. de testa. l. oium. Facit q̄d no. in l. j. in fi. ff. quę admo. testa. ape. per Ia. Bal. ¶ Visus, est quasi sensus generalis. Idem Cy. & Iac. in l. testiū. C. de te sti. & l. nomen. Visus oēs sensus p̄hendit. Itē & ratio intelligitur. ver. itē quod perhibuit. ¶ Iusm testis extendit ad dependentia & connexa, non ad extranea capitula. uersi. itē quod depo. G. ¶ Super articulis male formatis non p̄t aperte probare, nec supplere defectū articulorū. uer. quid ergo capitula. G. j. §. positio. ¶ Si ago ex mutuo, & testes nō probant de numera tione mutui, sed de p̄fessione, non probant. ver. sic. sed pone egi. G. Et facit q̄d no. Accur. ff. depo. l. Publia. in fi. in gl. j. no. Et ideo in libello nō est inten tanda sola numeratio, sed numeratio & p̄fessio, ēm G. & hoc uerū in mu tuo: q̄a in ipso p̄fessio est species: id est, modus & forma p̄ctus per se: sed in aliis est species probationis: q̄a in aliis p̄ctibus non orit actio ex p̄fessione, sed p̄batio: alias esset frustra: & spēs probationis non est necesse q̄ in libello exprimatur, sed species p̄ctus sic, ō facit. ff. de uer. ob. l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. Sol. ibi non negabatur p̄fessio, sed numerationē facta fuisse. Bal. Confessio enim est probatio; & qui probat p̄fessionē, p̄bat p̄bationē p̄bationis immediatæ ad ipsum factū. Vnde aliud est, p̄bare p̄fessionē, & aliud p̄bare per p̄fessionē. Et ita intelligo illū tex. Assumit ergo nouus mo dus & casus, uidelicet q̄ si notarius debitore approbante scripsit, q̄d debi tor p̄tetur se ab eo mutuū recepisse, non probat numeratio, sed mutuum ciuile tm: nisi addiderit illā uerba: & idē habuit & recepit: ut no. j. gl. in l. si ex precio. si cer. pet. & l. iuris gentium. §. q̄d fere. ff. de pac. & l. si ex cautio ne. C. de non nu. pec. Hæc autem uerba & habuit, & recepit: bene probant numerationē notario testante. Secus aūt si sola pars in sua scriptura dome stica hoc dicat: puta, quia scribit sua manu se habuisse & recepisse, & q̄ ha buit & recepit. Nā inculcatio uerborū est: & sola p̄bat p̄fessionē ut l. Caius. §. fi. ff. de usur. & Bar. in d. l. si ex cautione. Attende ēt, q̄ illa uerba habuisse & recepisse, licet sint præteriti pluſquam perfecti: tamen solum ad tempus conditi instri referuntur. Casus est ibi, s. in §. Chrysogonus. Et si aliud dice remus, nunquam debitor posset probare pecuniam numeratā non esse: q̄a adstrueret negatiuam non coarctatam loco & tpe. Vnde omnis testis uo lens eam probare, diceret falsum, ēm Innoc. in c. cum ecclesia Sutrina. de can. pos. & propr. ¶ Quando dicatur testis uariare, no. in versic. & not. q̄ dicitur testis uariare. G. Vide no. per Bart. C. de testa. l. hac consultissima. §. penult. ¶ Testis, qui deponit coram iudice incompetenti, potest ōrium deponere corā cōpetenti. ver. sed quid si cōpertum. G. Vide simile ī. de re scrip. præsen. §. primo igitur. ver. item excipitur ō rescrip. G. ¶ Si testis ad miscet falsum circa id quod tangit medullam facti, vel variat effectum non valet in aliquo dictū suum: secus si in tali falso non mutat effectus. uersi. itē q̄ aliquid de sno. G. Vide ī. de lit. p̄testa. §. 2. ¶ An filij cedentis possint te stificari pro cessionario. ver. sed pone. mutuau. G. ¶ Non præsumit testis rogatus, nisi deponat de rogatu. ver. sed q̄ id in p̄dictis. & versi. quid ergo sub §. j. G. Testes rogare. nil aliud est, q̄ denunciare, vt assistant. v er. quid ergo. G. ff. de testa. mili. l. diuus. ¶ Si scriptura testamenti, vel depositio te stium, dicit testes fuisse præsentes: sed nō dicit eos fuisse rogatos, an valeat testimoniū, no in ti. de teste. §. j. ver. quid ergo, si dicat in testō. G. ¶ An de p̄suetudine sit necesse, q̄ testes instri sint rogati. versi. I tem q̄ non fuit. Dicit G. q̄ licet de p̄suetudine generali ponat, tñ ad cautelam fieri intelligit. vide ī. de instru. edi. §. j. ¶ An officio iudicis possint recipi probationes li te nō cōtestata? sic in mercenario: secus in nobili, si tendit ad p̄demnationē, vel æ quipollens. §. nunc tractemus. ver. 30. G. ¶ Vbicunq; iura dicunt posse p̄ cedi lite nō p̄testata, intelligit altera parte absente: sed vtraq; parte p̄sente exigit ordo iudiciorū. eodē. §. ver. illud aūt. Alleg. gl. ext. qui filij sint leg. c. per venerabilē. G. ¶ Valet hæc responsio, si q̄s interrogatus respondeat, credo vt in tali instō p̄tinet, in § qualiter. ver. quid ergo. & ver. seq. G. & vide ī. de instr. edi. §. ita responsio. ¶ Ante aperturam testiū p̄t fieri millesima productio testiū, nisi iudex refrenet ratione numeri testiū, vel nisi pars renunciauerit vlteriori productioni. in §. qualiter. versi. 4. aūt. & m Vincen G. ¶ Termino dato ad producē dos testes, satis fit, si testes iurant. uersic. is, quoq;. ¶ Positiones & articuli sunt sumendi de mēte libelli. in §. sequitur. versi. secūdū. G. Et hoc vī uerū in actore: secus in reo. vt ī. de position. §. forma. vide ī. de dila. §. j. ¶ Debet dari parti copia articulorū. vers. siue igit & ibi tractat de termino ad articulandū. G. ¶ Articuli impertinētes sunt repellendi. versi. & no. ver. cæterū aūt. G. Vide ī. de reg. §. probatio. & ī de li. p̄test. §. 2. ¶ Ad colorandū positionē in possessorio p̄t fieri capitulū p̄ prietatis. ver. sed pone ago. G. dicit Spec. cōsulo, q̄ in libellis & articulis pauca & necessaria ponantur. C. de appell. l. am phorem. versicul. sed pone auditor. G. ¶ Positio potest fieri verbis negatiuis, q̄a fit ad interrogandū partē: sed articuli debēt fieri verbis affirmatiuis: quia fiunt ad interrogādū testem: & ad probandū. melius & apertius p̄bat affirmatiua, q̄ negatiua. ver. hic quoq; aduertendū. G. ¶ Quid sint articuli, vide Io. An. in d. c. cum ecclesia Sutrina. Et de differētia inter positiōes & articulos, vide ī. de posi. §. positio & vide ī. de sniа. §. sed pone, q̄ post sniam. & §. e. §. sup articulis. ¶ An artili possint formari disiunctiue: ver. itē articuli. ¶ An testis examinatus sup vno capīo omisso aliquo sup illo. sit reexaminādus. ver. illud āt nō est G. ¶ Sēper qūvis formare interrogatoria testium, vide §. iā de interrogatoriis. ver. habita ergo. G. ¶ Interrogatorium testis est formandū super capitulis. eo. §. & ver. G. ¶ Testis debet interrogari de omni eo, per q̄d repelli p̄t dicto §. iā. versi. & breuiter G. ¶ Testis de interrogari de tē pore, nō de qualitate tēporis: nisi persona su specta. dicto §. iam. ver. item de tēpore. Et q̄d de loco, vide ī. de instru. edi. §. an locus sit. ¶ Sufficit testē probare factū sine tpe, nisi sit quæstio de tpe: vt in præscrip. & in alijs. ver. itē de tpe. G. ¶ Testes variātes sup tpe, nō intelliguntur ōrij: sed plura facta intelliguntur, si factū est reiterabile: nisi pars in interrogatorio dixerit, q̄ hoc semel tm factū est. Si aūt factū est reiterabile, sunt ōrij. ver. quid si vnus. G. Si aūt nō est factū instantaneum, sed successiuum, vt guerræ, nuptæ, & simi lia: tunc ēt intelligendo de eodē facto, possunt testes saluari: ut no. ff. sol ma. in sulam. p Iaco. & l. 2. §. mutui. ff. si certum petat. p Bar. & hoc ubi agit de p̄bando specifico facto. Si aūt agit de probando facto & in genere, pura h̄z p̄bando specifico facto. Si aūt agit de probando facto & in genere, pura h̄z uer. obl. l. stipula. §. quia Bal. ¶ Forma, qualiter testes sint examinandi sup uer. obl. l. stipula. §. quia Bal. ¶ Forma, qualiter testes sint examinandi sup inquisitione. e. §. ver. porro. & de forma inquisitionis. ¶ Quod dicat nouū inquisitionē. e. §. ver. porro. & de forma inquisitionis. ¶ Quod dicat nouū capitulū, & qualiter intelligat. l. p hanc. C. de tēpo. appell. §. satis vtiliter. versi. illud aūt. & ī. de appel. §. id, in quo cum seq. ¶ Potest pars capituli p̄ bari, si totum capitulum non probatur. in §. publicis. ver. pe. G. ¶ Si atte stationes sunt perditę, quid iuris ver. sed quid de testibus. ¶ Renunciare testibus est preludere, quo ad testes producendos, non quo ad alia. §. fi. uer. testibus. est preludere, quo ad testes producendos, non quo ad alia. §. fi. uer. itē nota. uide in §. si vna. ¶ Etiā mille testes singulares non probant, nisi se miplene. Spe. de inquisi. §. nunc dicendū. ver. si aūt. G. Dixit Placen. se nun quam legisse, q̄ vnus testis semiplenam faciat probationem. Nā hoc ver bum, Semiplena, bona re peritur in textu aliquo: bene tm reperitur quod fa cit indicium. ff. de proba. l. cum probatio. Sed illa lex loquitur in teste non integro, sed G. allegat ē Placen. l. Theopompus. de dot. præle. quæ nondi cit hoc: quia ibi facit plenam fidē. Nam fides eius ibi erat approbata a te statore: & sic ab eo, qui totum potest. De hoc ī. de probatio. §. fi. versi. vlti mo. nota. G. Finaliter dic, ut dixi in l. admonēdi. ff. de iureiur. in crimina li. Dic vt l. maritus. ff. de quæst. per Bar. vide ī. de inquisitio. §. testes singula res. & §. §. sex differentiæ. ¶ Si vna pars renunciat testibus, altera non, an dilatio tunc erit communis? Dicit Azo q̄ sic: quia non nocet renunciatio Idem in instrumentis. & ideo talis renunciatio non habet vim conclusio nis in causa. C. de iud. auth. iubemus. per Azon. Spec. dicit contra, arg. ff. de contratabu. l. si post mortem. §. fin. ver. penult. & fin. Tunc autē. dicitur concludit, quando omnibus peractis renunciatur allegationibus iuris: vt not. in d. authen. secundum Azo. Si autem renunciation non est generalis: sed est renunciatiō tali instō, valet talis renūciatio: quia fit super certo. C. de

de instru.l.3.Bal. ¶ Lata sententia ex causa famosa,si testis,q̃ appellauit, interim tulit testimonium,deinde appellationem deseruit,vel prosequendo succubuit:an medium testimonium valeat? Dic vt nota. ff. de infami.l. furti.§.j.per Accur.& Gul.& Ia. ¶ In actis si nō reperit aliter, q̃ testis iurauerit,nisi q̃ in actis dī,Talis iuratus sic deposuit:an p̃sumatur iurasse? Dicit Accur.q̃ sic.ff.de dote præ.l.Theopompus.In ōriū vī:quia facit mētionem de alterius documento, de quo nō apparet.Itē quo ad iuramentū scriptura nō habet diē,neq; p̃sulem.Bal. ¶ Nunq̃ reperitur, q̃ notarius possit recipere iuramenta testiū sine cōmissione iudicis. Ita dicit Accursius,C.de test.l.hac p̃sultissima.§.pe.in gl.ordinaria.Nec etiam instrumēta vel cōfessiones.C.de liberali causa.l.iubemus. in gl.ord.Recipere enim pertinet ad iudicem:scribere vero tantum ad tabellionem. Vide in gl.3 l. 2.vel 3.C.de iure fis.lib.x.Bal. ¶ Valet dictū testis, licet nō sit citatus, sed sponte comparuit,si alias esset fide dignus:quia citatio testis, nō est de ordine iudiciorum,nec requiritur si testis est p̃sens.ff.de his, qui.vt indig. l.post legatum.§.is vero.in gl.ordi.Vide ē.de reo.§.præsumitur.& j.de cita.§.p̃sens. ¶ An magis credatur testibus affirmantibus:quam neganti bus.ff.de arbit.l.diem proferre.§.si plures.& in c.1.de p̃bend.lib.6.vide Inno. de verbo.significa.c.quid sit nouale. ¶ An magis credatur vicinis, q̃ aliis: dic q̃ sic in his quæ vicini melius scire p̃sumuntur. C. quando fis.vel priua.l.2.in gl.ff.de quæst.l.de minore.§.j.Dic ut dixi post Bart. in l. 2.ff.si cer.pet.Bal. ¶ Testis ,productus ab vna parte, officio iudicis cogitur iurare pro vtraq; parte:& productus super vno capitulo, officio iudicis potest cogi iurare super tota causa.C.de edeu.l.2.per gl.Bal.Vide j.de ,proba.§. aduocatus. ¶ Clausula.de testi.cogendis:non semper apponitur in literis.§.pen.ver.illud autem.G. ¶ Iudex non debet committere notario: id:in quo tota vis causæ est.in §.nunc tractandum. de inimicitia vide omnino de re iud.cum I.& A.per Inn.

¶De Tabellione Rubrica.

CIRCA tabellionē,nil ad p̃sens tractare intendimus. Nam quis ēe possit tabellio & qualiter, & p̃ quos & ubi creetur,&c. Ad hanc materiam pertinentia dicemus j̃.in tit.de edi.instru.§. restat.& §.postremo. Præterea qualiter suum debeat exercere officium per totum hunc librum plenius informatur.

a De executore[2]. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Executor multis modis dici potest, & qui non possint huius officium expedire.*
Executoris officium est publicum,nec per seruum potest expediri.
2 *executoris officium permittitur in causis ecclesiasticis per clericos expediri.*
3 *Officium executoris est quæ sibi sunt iniuncta implere.*
4 *Ministerialis falsam referens ambasiatam,qualiter,& quo iure puniat.*
5 *Executor iuri inferens,an teneatur de crimine concussionis.*
6 *Præscriptio interrumpitur executoris conuentione.*
7 *Executoris conuentio habetur pro litis contestatione.*

* NVnc de executore* pauca videamus,dicētes,Quid sit executor.Quis esse possit.A quo eligendus,seu constituendus sit.Quod sit eius officium.Et quis executionis suæ effectus[b].Est autem executor officialis p quē litis executio,& ipsius causæ p̃paratio iubēte suo iudice expeditur.C.de accu.ea quidē.4.q.4.c.nullus.§.aliqñ ext.de appe. cum parati.Exequitur enim lites,& eas præparat,quia facit partes in iudicio comparere,& testes cōuenit,& reliqua facit, quæ causis expediendis proficiunt vsq; ad earum finē: ut C.de iudiciis l antepe.& l.fi.C.de sportulis.l.1.in authen.col.6.de iudicis. §.his qui causas præparant. Vocatur autem in iure diuersimode
c vt no.j̃.de cita.§.seqnitur.prope prin.ver. qāq; per nuncium, c
1 †¶ Potest autem executor esse is qui,liber est,& non seruus: qa publicum est eius officium,quod per seruum non expeditur. ff. de reg.iur.in his officiis.& arg.C.de tab.& scri.l.3.§.fi.ff. de test. qui testamēto.§.seruus.ipse enim est quasi testis,imo plus: qa sibi soli creditur:vt 4.q.4.§.aliquando.& j̃.de accus.§.1.vers.fi.& seruus non potest esse testis,in auth.de testibus.§.si uero dicatur 4.q.3.c.si testes.§.item sciendum.Si tamē seruus de facta ad hoc electus est,& publice pro executore habitus:dum pro libero habetur,gesta per eum valent.arg.ff.de off.prætBarbarius.3.q.7.c. infamis.§.tria.prope prin.argu.contra.C.quib.cau.in integ.rest.
d non est,nec.si tutor[d]. Item potest executor esse maior 25.ann. non minor.ar.ff.de mu.& hono.ad rem.Sicut etiam in decurione contingit.ff.de decu.spuri.1.§.minores.& l.nos tantum. Sed videtur,quod sufficit ætas 20 anno.sicut in arbitro:vt de arb.cū lege.& forte sufficit,q̃ sit maior 17.ann.ff.de postu.l.1.§. pueritiam.¶Item quod possit esse minor.est arg.ff.de re iud.quidam. & ar.ff.de testa.qua ætate.C.qui testam.fa.poss.si frater tuus. ff. de testi.l.testium.§.lex Iulia.quæ est 4.q.3.ca.si testes.& hoc quidam tenent vt sufficiat in ministeriali ætas 14.anno.ad similitudinem testis:vt in præ.§.lex Iulia.¶Item masculus,non fœmina
e ff.de tut.fœminę[e]. ¶Item laicus,non clericus.C.de test. consul
2 ta.ext.ne cle.vel mo.cap.2.& 4.†¶Quandoque tamen videmus in quibusdam locis,in causis ecclesiasticis hoc officium per cle
f ricos expediri. [f]¶ Est autem eligendus per magistrum scholarū vel per magistrum scriniorum sacrorum: vel vbi est de consuetudine per officiales ciuitatum.Item talis,qui etiam sit locuples & vitæ probatæ: vt non sit verisimile eum velle peccare: alias non ipse,sed eius electo posset pro eo teneri. in auth. de iud §. is qui causas præparat.alias est versic.sub §.nullo.Nam mala electio est in culpa.ff.ad mu.quid ergo.ff.de neg.gest.nam & seruius.§.fin.& generaliter quilibet index potest eum eligere.ext. de
g appella.cum parati. & de offic.delega. prudentiam. respon.1.&
3 Officium† autem eius est implere,quæ sibi iniuncta sunt:siue de creta fuerint circa lites expediendas per iudicem, cui fuerit deputatus.in authen. de defēn.ciuita.§.ex prouincia.& de iudic.§.
h is qui[h]. Item de officio eius, vide infra.de accus.§.1. ad fi.uer sicul.hæc autem. Præmissa vera sunt in executore litis, non in executore sententię:de quo habetur infra.de execu.sen.& de appell.§.in quib.ver.v.Et no.quod fas est iudicibus,& maiores penas,& corporales maculas imponere executoribus. si male fuerint circa lites versati:vt sciant causas non esse deludendas, nec lucri gratia aliquod eis vitium imponendum: vt C.de spor.l.1.
i in fin.][i]¶¶ Sed quæritur,qualiter & quo iure punietur ministerialis falsam referens ambasiatam. Et potest dici quod teneatur lege Cornelia.de fal.Nam falsitas est immutatio veritatis:vt in authen.de instrumen.cau.in princip.ff.ad leg.Cornelia.de fal.Paulus.& probatur eodem.titu.l.1.versicul.sed si quis ob renunciādum.cuius legis pœna est in ea l.§.fin.& eligens etiam teneri videtur: supra.versicul.est autem.& facit ff.de custo. reo.diuus? Vel dic quod si pecuniam recepit vt falsam ambasiatam renunciaret tunc tenetur lege Corn.de fal.vt in princip.uersicul.sed si quis ob renunciandum.Si vero non pecunia corruptus, sed alias id fecit: tenetur actione in factum ad interesse:vt ff. ad lege.Corne.de fal.qui nomine prætoris.Sic & in iudice refert,an ferat precio,vel gratia sententiam:vt C. quando prouo.non est necesse.venales.quæ est.2.quæst.6 capitu.ei qui.§ diffinitiua.ff.ad Trebel.seruo inuito §.cum prætor. Vel dic hanc dubitationem expediri per præ.l.de sportul.ubi dicitur.si male fuerint uersati &c.qui falsum committit,male versatur.Vtrum executor possit vim inferre:& quid iuris sit circa hoc, no. secundum papam
K ext.de priuile.cum olim[k].† ¶ Sed nunquid tenetur de crimine
5 concussionis:vt ff.de concus.l.1.& 2.q.1.eadem leg.& l.concussionis.Sed dic,q̃ non obst.hoc q̃ retulit se citasse,cum non citauerit:sed si occasione sui officij aliquid recepit,tūc sic:vt in præ
6 alleg.concor.& 33.q.1.c.militare.in fi.†¶Executoris autem cōuentione interrumpit præscriptio: licet hoc non faciat simplex postulatio cor̃ iudice, ,postita:uel libelli oblatio, uel pcū portectio,etiam facta coram principe,præterquam in actionibus annalibus.C.de præscrip.30.vel xl.ann.sicut.& l cum notissimi.in prin.& §.illud etiam proculdubio.C.quando li.prin.da. lit. cō. fac.l.j Sed nunqd hoc est uerum,etiam si libelli oblatio non pre
l cesserit? Respon.Vtiq; [l]:quia prædictæ leges hic nō distinguūt.
7 sed simpliciter loquunt.† Executoris eīn pu ētio pro lit.contest. habetur.ff.de act.& ob.p̃stitutionibus.Vel dici necesse esse libellum

ADDITIONES.

a Habetur in libro authenticorum rubrica de executoribus q̃ non mireris: in hoc viro non esse allegatam:quia membra inferiora nil instruit: saluo q̃ dicā super quarto membro.nec Azo ibi de materia prosequitur:sed in Rubrica C.de sportu.& sump.&c.sequitur de executoribus litium. & ibi in prin.prosequitur aliqua de membris quæ hic ponuntur.& uide j̃.uersi. si officium.& duos ultimos uer.

* Nunc de executore. ¶ Effectus propter breuitatem non diuidit,ut solet, per §.

b Est autem. ¶ Sciendum,q̃ diuersæ sunt species executorum:aliqui litium de quib.hic:de aliis dicam in fine.

c Nuncium. ¶ Et per Azo.in summa de sportu.in prin.

d Si tutor. ¶ Solue q̃ hæc lex loquitur in errore singulari:præcedentia iura in errore communi.

e Fœminæ. ¶ Et ff.de reg.iur.fœminę.lib.2.

f Expediri. ¶ Multum hoc seruat curia Rauenas,& Venetiarum.

g Respon.j. ¶ Et arbiter etiam,quo ad causam,de qua in eum compromissum est.ff.de arbit.sed si interpellatur.§.j.

h Is qui. ¶ Potest ēt nudā cautionē ab actore recipere de lite cōtestanda intra duos menses: alias damnum rei in duplo resarciet.De hoc quomodo satisdatio ista hodie non est in usu.vide j̃.de satisda.§.1.

i In fi. ¶ Vbi ponitur triplex distinctio iudicum circa pœnas istorum.

k Olim propter. ¶ Vt ibi post eum,& hoc scripsi super verbo portarum.

l Respon.Vtiq;. ¶ Secundum Accur.in præd.l.sicut.C.de præsc.30 vt ibi no.gl.p executionem.Mart.tenuit opi.contrariam quæ seq tinctionem Ia.de Are.& dictum Pet.de Bel.ibi vide per Cyn.

lũ præcedere, sicut & libellus præcũ precedere debet rescriptũ
super hoc a Imperatore concessum, ad hoc vt annales actiones
faciat perpetuas. C quando lib prin da l.2. Item lit. conte. sine libello
facta, nullam faceret interruptionem, cum perinde sit ac
si facta non esset. in auth. de exhi. & intro. reis vnde multo minus
id faciet illa executoris conuentio. ar. in præal. §. illud proculdu-
a bio. Quidam tamen contra, [a] & in lit. contesta & in executoris
b conuentione. [b] ¶ Sed nunquid extenditur hic effectus non tantũ
ad actiones in rem, verum etiam ad actiones in personam. Resp.
sic arg. præalleg. l. sicut. cuius principium in omnibus actionibus
loquitur: vnde facit totam legem generalem & ar. ff. de pub. de
precio. cum suis ꝯcor. Quia eadem ratio est in vtrisq; unde idẽ
ius est cẽsendum. ff. ad l. Aquil. illud. extr. de consti. trãslato. Alij
tamen contrà. ar. ff. de eo, per quẽ factũ est. l. fi. Itẽ est alius effe-
c ctus, quia facit rem litigiosam, vt C. de litigio. auth. litigiosa [c]. Itẽ
perpetuat iudicis iurisdictionẽ. ext. de off. deleg. gratum. & c. re
d latum. & de appe. ut debitus [d]. De executore ad prouidendum
e alicui deputato no. j. de act. seu pe. §. super actionibus [e]. Item de
executore testamenti, j. de edi. instr. §. nunc vero.

ADDITIONES.

a Quidam tamen contra. ¶ Vt Otto Papien. dicit Pil. rubr. per quas perso. fit contestatio.

b Conuentione. ¶ Quod sic libelli obla. faciat interruptionem, de his C. de litiscõte. auth. offeratur. in vlt. gl. uide. 3. q. 3. c. induciæ. §. offeratur. in gl. fi. & in ꝯcor. de exhi. & intro. §. illud. in gl. scilicet : eo. e. in gl. q̃ tũ ad hoc illa pars distinctionis. Iac. de Are. ad quã remisi, quod in præscriptione solum odiosa procedat hæc opinio cõtraria, satis placet, vt sic executoris executio sine libello, & litis etiam contestatione interrumpant illam in suæ negligentiæ odium precedentis: cum satis per prædicta pateat euigilatum actorem, & nonnegligentem. & hoc maxime indubitatum, quando citatio talis fuisset, quæ fecisset rem litigiosam. per. cle. de qua statim dicam: tamen secundum canones illa præscriptio cum mala fide 30. uel xl. annorum non procedit. de præscri. uigilanti. & c. fi. & sic in foro ecclesiastico illud membrum distinctionis non procederet. Adde, quod per citationẽ interrumpatur præscriptio Bal. consi. cxlvj. lib. j. Adde tu, quod per denunciationem factam domino a colono, interrumpitur præscriptio. c. quoniam frequenter. §. si super. ext. ut lite non contesta. Item per denunciationem extraiudicialem interrumpatur præscriptio: vide do. Abb. Sicu. in c. 2. ext. de præscrip. quod nota.

c Litigiosa. ¶ Quod intellige, ut in cle. ut lite pen. c. 2.

d Vt debitus. ¶ s. tit. de ele. §. restat. in 3. co. & quod dixi s. de iudic. dele. §. finitur. in prin.

e Actionibus. ¶ ver. in summa. usque ad fi. §. Et isti dicuntur executores gratiarum: & diuersas ipsorum formas plurimas scripsi de concess. præb. si soli. in prima gl. lib. vj. & Imol. no. in fi. vltimæ gl. de ipsarum effectibus. Item sunt executores sententiarum. & de his j. parte 2. ante fi. rubr. de sen. execu. & uide quod no. C. de execu. rei. iud. l. pen.

Bal. de Executore.

MAIOR 14. annis potest esse nuncius publicus. uer. potest autem. G. ff. de iud. l. fi. ¶ Qua pœna teneatur nuncius faciens falsam relationem, & uer. sed quæritur. C. de spor. l. 2. & de cust. reo. l. diuus. G. ¶ An per citationem, non precedente aliqua petitione interrumpitur præscriptio: sentit quod non, quia non apparet super quo interrumpatur, si libellus non est porrectus iudici. uers. sed nunquid hic. G. In contrarium: quia lis incipit ab in ius vocando. Inst. de pœna teme. litigan. in fi. Ergo prius est citatio. Sed lex dicit interrumpi per citationem, vt l. sicut. & l. cum notissimi. C. de præscriptio. 30. anno. Si autem libellus offeratur parti præsenti, non est necessaria citatio. ff. de adul. l. miles. §. sexaginta. sed per libellum oblatum soli iudici. regulariter non fit interruptio. C. q̃n libel. prin. da. l. 2. quia nil geritur cum reo. q̃d no. in l. 2. ff. de in ius vo. in gl. ord. Bal. ¶ Præscriptio centum annorum non potest probari per testes. in auth. hæc constitutio. in prin. col. 8. Bal.

¶ De salariis [a]. Rubrica.

a PRælibatum est de personis in iudicio interuenientibus: sed quia frequenter de ipsarum salariis disceptatur idcirco consequens est, vt aliqua de salariis disseramus. Primò igitur discutiamus de salariis iudicum, Secũdo, de salariis procuratorum, & notariorum. Tertio, de salariis aduocatorum. Quarto, de salariis medicorum, & aliorum.

ADDITIO.

a De diuersis salariis dat auctor remissionem ad Rof. Beneuen. j. §. 3. in fi. uide ibi. Et de salario assessorum remittit j. §. j. in fi. Et est sciendum, quod ex xj. pacticis, quos nominauit auctor in prooemio, ver. cæterum. 2. inuenio decem ex eis, quos vidi tractasse generaliter de salariis præter ipsum Roffr. specialiter de salariis aduocatorum & assessorum, sub rubrica de assesso. & aduocatis aliquid tractauit Tan. Io. de Deo de præmiis aduocatorum & procuratorum diuisim tractauit, & modicum libr. Iudicum quarto. & de salario assessorum, lib. j. chart. vltima. Aegid. c. 64. & duobus seq. tractat de salario iudicum, notariorum, & assessorum. ¶ Gui. An. posuit. specialem rubricam de salariis aduocatorum. ¶ De salariis Magistrorum plene per Host. in Sũma de Magistris. §. v-trum. & j. e. ti. de magistris. vide libellos.

SVMMARIVM.

De salariis iudicum.

1 *Exigi debent ab agentibus expensæ iudicum, secundum eorum iudicum distinctionem.*
Iudex uel legatus occasione causæ magnum damnum incurrens, puta si equus moritur, uel spoliatur, &c. an hoc possit à patribus petere.
2 *Partes an debeant communiter procurare iudicem.*
3 *Iudex in domo, uel in ciuitate sua iudicans nihil prorsus suo nomine pro expensis obtinebit.*
4 *Pedaneus quid secundum leges habere debeat.*
5 *Delegatus aliquid exigens & extorquens, an crimine concussionis teneatur.*
6 *Scholaris Parisiis, uel alibi commorans à si à sede Apostolica delegationem alicuius causæ recipiat, an à partib. possit salarium petere.*
7 *Papa nunquam intendit per suum rescriptum alicui preiudicium inferre.*
8 *Ordinarius cum ad aliquem locum suæ iurisdictionis uadit, an habebit expensas.*
9 *Ordinarius debet in consecratione ecclesiæ expensas habere.*
10 *Agere non dicitur quis ante litis contestationem.*
Litis contestatio est litis initium.
11 *Delegatum dari ab ordinario quomodo possit distingui.*
12 *Expensæ ordinario, uel suo delegato factæ, quo pacto possint, uel non possint repeti.*
13 *Consuetudo, quod ab ordinariis, uel eorum delegaris aliquid certum percipiatur, in quibus ualet.*
14 *Personæ quæ debent salaria percipere, debent ea ante calculum sententiæ exigere.*
15 *Conclusio in negotio, si partes ante sententiæ prolationem componunt, an eas poterit iudex cogere ad satisfaciendum assessori.*

1. §. DIcturi ergo de salariis iudicum, breuiter distinguamus: quoniam iudicum alij sunt delegati, a-
a lij ordinarij [a]. Si est iudex delegatus distingue, quia aut est delegatus à principe, aut ab ordinario. Si à principe, aut ꝓficiscit extra domicilium, aut non. Si est delegatus à principe, & alibi, quã vbi degit, ad iudicandum proficiscitur, exigere potest à partibus expensas, quas fecit in victu, & in uecturis equorum, & similibus, non tamen salarium. extr. de vi. & ho. cle. cum ab omni. xij.
b quæs. 2. charitatem [b]. quia nemo cogitur suis stipendiis militare. 28. q. 1. iam nunc. in fi. etr. de præscript. cum ex officij. & munera, non sumptus prohibentur. 1. q. j. iudices. ff. de off. præ plebiscito. Hoc credo, licet d.m dixerit, quod habentes beneficia sufficientia, quibus causæ à sede apostolica delegantur, recipiendo expẽsas peccant, ut in præ. c. cum ab omni. Petent autem moderatos sumptus & non delicatos extr. de sequestr. pos. c. j. ff. de damn. infec. inter quos §. fi. & l. seq. & ar. ff. de pig. ac. si seruos. in fi. & quales consueuerunt in domo sua facere. ff. ad exhiben. sed & si hæreditas. §. j. ff. de pet. hær. & l. sed & si lege. §. alium. & de rei ven. res. nec. ob. quod minores facere potuissent. ff. man. si quis. 2. §. impendia. & uide j. de expensis. §. fi. uer. & nota, quod extr.
1 †¶ Quid si aliquis equus occasione causæ moritur, uel iudex ipse cappa spoliatur, uel eius familia infirmatur, sicque eum oportet facere moram longiorem; dicunt quidam, quod hoc nõ po-
c test à partib petere. ff. man. inter causas. §. non omnia [c]. Alij, ut dominus meus, dicunt quod potest quatenus plus quam in propria domo expendit. ar. ff. de incen. rui. nau. l. j. §. ex incendio. extr. de procu. cum pro causa. Ad hoc facit ff. fami. erc. ex parte. in prin & de neg. gest. l. si communes ff. pro socio. cum duobus. §.
d damna [d]. Hæc quæstio tangitur in procuratore. extr. de elec. ut
2 preteritæ. & in præ. c. cum pro causa †¶ Sed nunquid partes procurabunt communiter iudicem? Resp. si ad petitionem alterius partis iuit vltra duas dietas, ab ea sola habebit expensas. ar.
e ff. de eden. prætor ait. in fi. & no. ext. de rescriptis. nonnulli [e]. Si uero j duas dietas iuit, dicit Bal quod habebit expensas ab actore. qui eum duxit, nisi de consensu partium fuerit impetratus. ar. 4. q. 3. c. si testes. §. venturis. extr. de rescriptis. c. cæterum. §. fi. & not. extr. de rescri. dispendia. in prin. libr. vj. Ergo credo quod siue de partium consensu, siue per alteram partem tantum fue-
f rit impetratus. ex quo j. duas dietas [f], citat, communiter procurabitur, quia eius officium commune est. xiiij. quæstio. v. non sanè.
3 †¶ Porro si in domo seu ciuitate sua iudicat, nihil prorsus suo nomine pro expensis vel alio obtinebit, ne dum sumptus queritur, prædo grassetur. 23. q. 1. militare. & in præ. c. cũ ab omni. Imo etiam

ADDITIONES.

a Ordinarii. ¶ De arbi. dicam in fi. huius. §.

b Charitatem. ¶ Hæc & quædam ex sequentibus sunt expedita per dec. statutum. de rescriptis. lib. 6. §. insuper. & sequentibus.

c Omnia. ¶ Per hunc §. & quia decr. præ. statutum. §. insuper, solas expensas permittit, in quibus non excluduntur damna, puta damnorum cappæ perditæ, & equi mortui rationem habere: si uero plus pp infirmitatem eũ stare oportuit, & sic plus expendit, illud moderatum tamen deberi videtur. Ad prędicta facit extr. de iniur. in nostra.

d §. damna. ¶ Et §. seq. sed in socio loquuntur, vt dixi in decre. cum pro causa. super. j. gl.

e Nonnulli. ¶ In 4. gl. & de exc. olim. in j. gl. & vide quod no. in §. in super. in glos. hic non habet. & quod super ea dixit.

f Duas dietas. ¶ Hodie vnam, per præ. decr. statutum.

a etiam, vt quidam dicunt [a], expẽsæ quas facturus esset in domo, deduci debent de expensis. quas fecit, cum extra locũ suũ pergit: vt in præl. sed & si lege. §. q̃ aũt. & ff. fami. ercis. ex parte in auth. de mãd. prin. §. illud. & §. sit tibi quoq; colla. 3. & de iudi. §. ne aũt. col. 6. Sed hos duos §§. alii intelligunt in ordinario. in authent. vt
4 nulli iud colla 9 †¶ Secundum leges tamen pedaneus debet habere sportulas, s. duos aureos in principio, & duos in fine causæ, cum summa litis excedit centum aureos. quod Accu. extendit tã ad ordinarios iudices, quam etiã delegatos. in auth. ẽt. col. vi. de
b iudicibus. § ne autem [b] 3 q. 3. c inducias. §. offeratur. in princ.
5 †¶ Sed quid si delegatus aliqd exegit & extorsit [c]? Respõ. aut id
c fecit nomine assessorum. de quo dic vt s̃ in ti. de assessore. §. salarium. versi. hoc tamen. aut vt sibi retineat: quo casu tenetur crimine concussionis. quod dic vt j̃. ver. sed nunquid. ibi. aut per extorsionem, &c. Si autem aliquid sponte offertur per modum xenii: si sit moderatum, recipere potest, xvij. dist. de eulogiis. in fin. ext. de simo. dilectus. in fin. Moderatum autem intelligo esculentum & poculentum, quod intra dies proximos cõsumitur. ff. de off. presi. plebiscito. idque trahi nequeat ad muneris qualitatem Inhumanũ enim valde est à nemine accipere: sed passim. vilissimum, & auarissimum: vt ibi. & ff. de off. procõs. solẽt. §. fi. Vel dic q̃ hæc attenduntur secundum qualitatem personę dantis, & cui dantur. extra de simo. & si quæstiones. Multum autem seu magnum non debet recipere: vt in præ. concor. quod æstimo, si excedit summam cẽtum aureorum, à quocũq; mittatur. ff. ad l. Iul. repe. eadem. in fi. Vel secundum qualitatem personarum, vt præmi fi. Hodie tamen iudex qui recipit salarium à publico, sumptus nõ debet recipere: quia ea ratione videtur, q̃ nec ordinarius, qui habet administrationem, vt tangitur in prę. §. ne autem. Præmissa, p̃ bantur in auth. col 2. scriptũ exemplar. ij. § sicut enim. & in præ. decr cum ab omni. 1. q. 2. sicut ext. de simo. c. j. secus si nõ recipit: vt in præd. l. plebiscito. & d. l. solẽt. & in hoc dico eas non corrigi Si vero datur iudici pecunia, vt inique iudicet, dic vt ext. de re iu
6 dic. cum æterni. lib. 6. †Quid si alicui scholari Bonon. vel Parisiis commoranti causa aliqua à sede Apostolica delegatur: nunquid ille poterit à partibus expensas exigere, licet eum non oporteat ciuitatem exire? Respon. non videtur: cum nullas faciat occasione ipsius causæ: vt s. ver. porro. Nam nec testis habet, nisi cum eũ proficisci oportet extra domicilium. 4. q. 3. d. §. venturis. Contrà quia ipse studeret vel corrigeret, cum oportet eum causam audire: & sic damnificatur, quod esse non debet. ext. de fide iusso. pue. nit. de renun. sane. nec tenetur de suo beneficium facere. x. q. ij. precarie, nec quis cogitur suis stipendiis militare. ext. de præsci
7 cum ex officii. †¶ Nec dominus papa per suum rescriptum intẽdit alicui inferre iudicium. ext. de off. or. licet. de ma. & obe. cũ inferior. in fi. & de usu pal. ex tuarum. nec debet alteri per alterũ iniqua conditio afferri ff. de leg. j. l. nemo Super hoc dicunt quidam, quod non debet habere de stricto iure: licet sit argumentũ contra 12. q. 2. charitatem. nisi cum eo proficisci oportet: vt s. in prin. veruntamen delegati quoridie de consuetudine recipiunt; & male, secundum quosdam, si habẽt beneficia, vnde possint cõmode sustentari, vt s. dixi. Sed & si sint sine beneficio, possunt ẽt
d salarium recipere, secundum Aegid. [d] ext. de præsc. cũ ex officii.
e q̃ non placet, sed expensas sic [e] †¶ Si aũt sit delegatus ab ordina
8 rio, quid iuris sit, j̃. dicam. Si vero est ordinarius iudex, etiam expensas, quas fecit in victu, & in equitaturis, & similibus, cum ad aliquem locum suæ iurisdictionis vadit. non habebit: vt in præd. c. cum ab omni & x. q. 3. illud. ne alienum iurgium putet suam es-
f se prædam. C. ad l. Iul. repetunda. l. omnes. iuxta illud [f]. Estote cõtenti stipendiis vestris. lxxxvj. di. nõ satis. circa fi. 23. q. j. paratus in fine. & c. militare. Nec enim licet eis vendere iustitiam. 11. q. 3. non licet. in fi. & in præd. c. cũ ab omni. Potest tamen habere q̃ datur apparitoribus, vel scriptoribus, qui scribunt acta causæ, & huiusmodi: & cogere partes, vt prædictis personis satisfaciant in talibus: quæ olim sportulæ vocabantur: & hodie etiã vocari possunt: vt in auth. de litig. § ad excludendas. col. 8. & in præ. auth. offeratur. 14. q. 5. non sane. Sed nec sportulas habebit, si litigantes pauperes sint, vt in præl. §. sit tibi & in præd. c. cum ab omni.
9 †¶ Habet etiã expensas ordinarius, cem ꝑsecrat ecclesiam. extra
g de simo. cum sit Romana [g]. & cum visitat ecclesias. ext. decent, cum Apostolus. & ea sopitæ & per totum. Salarium autem non
h pcipiet: vt in præ. dec. cum ab omni. Nisi forte secundum Accur.
i quatuor aureos, vt prædixi [h]. Clerici quoq; præstant ordinariis quatuor siliquas [i]. C. de episc. & cle. auth. sed hodie nulla, vel medium Byzantium: vt eo. tit. omnes qui. §. executoribus Consuetudo tamen vniuscuiusq; fori in hoc seruetur: vt j̃. dicam. quæ secundum locorum varietatem variatur. Nam in patrimonio beati Petri. & in prouincia Romaniolæ statim post litem conte. dan-
k tur de libra 12. denarii: Bononiæ decima pars [k], & alicubi vigesima vt in præ. decr. cum ab omni. In terris comitissæ Mathildæ mediocritas. Et reprobo quarũdam ecclesiarum abusum, vbi ex quo pars aliquem terminum recepit, huiusmodi salaria exiguntur, etiam
10 ante lit. contestat. † Quia litis contestatio est litis initium, & ante illam non dicitur quis agere. sed agere uelle. Ad idem facit ij. q. 6. si quis libellos. in authen. de legitig. § omnem. Argumentũ tamen contra pro tali. C. de litig. auth. litigiosa extr. de offic. dele-
l gati gratum & in consti Greg. x. de electio. quamuis §. cæterum [l]. Pacisci autẽ, de certa parte litis prohibitum est: ut in præ. de cr.
m cum ab omni. Tanc. autem notat in libello suo [m] in ti. de satisda. rei, quòd licet prælati ecclesiarum decimam, vel aliam partem litis non possint recipere, ut in decr. cum ab omni. tamen moderatas expensas & pro eis pignora recipere possunt. Debentur ẽm eis expensæ sicut & testibus: vt præal. §. uenturis quia nemo cogitur suis stipendiis militare: ut s. quod non credo in ordinario, nisi ut dictum est. Assessor uerò iustè salarium, & pro eo pignora recipiet: vt s. in ti. de assessore Idem etiam dicit T. de iudice ec-
11 clesiastico, qui de bonis ecclesiæ non sustentatur. ¶ Porrò si ordinarius det delegatum, subdistingue, quia aut est delegatus ad vniuersitatẽ causarum, aut ad unam specialiter. Si ad uniuersitatẽ causarum: tunc idem est, quod in ordinario, cum idem sit consistorium: vt extr. de app. Romana. in princip. lib. imò ordinarius illi dabit expensas: ut extr. de off. or. inter cætera. in auth. ut nulli iu. §. nulli. colla. ix. & de man. princi §. illud tamen. quamuis hoc in quibusdã locis, malè seruet. ubi indifferẽter expẽsas recipiunt
12 ¶ Sed nunquid posset ab eo vel ab ordinario repeti quod receperit? distingue: nam aut dati sunt sumptus scienter: & tunc non potest. ff. de re. iur. cuius per errorem. Aut ignorãter. & tunc ꝑ in ea. l. extr. de magist. prohibeas. & de cens. procurationes. in fine. Item aut gratis, & tunc non potest: ut in præd. ca. de eulogiis. Aut per extorsionem: & tunc in quadruplum restituuntur, in auth en col. 2 scriptum exemplar. ij. §. sicut enim. & xviij. dist. quoniam quidam. ff. de concussio. l. fi. j. q. vij. sancimus in fi. & q. j. in
13 eum. † ¶ In præmissis autem potest consuetudo ualere ut aliquid certum percipiatur. in auth. col. 2 ut iudi. sine quoquo suf. §. hæc autem omnia. uer. nam etiam. & § sic igitur. uer. sciat enim. arg extr. de offi. or dilectus & ar. ff. de publica. & uer. si publicanus. Si uerò sit delegatus ad specialem causam, & ordinarius ei malitiosè causam committit, idem vt prædem: quia non petet tales expensas. ar. extr. de offi. dele pastoralis. si uero sine fraude committit uolens fortè parcere laboribus partium & expẽs, tunc fortè ꝑsset dici id, quod in delegato à principe s. dixi. neofficiũ
n suum sit illi damnosum. & hoc tenet Vin. [n] ar. 4 q. 3. d. §. uenturis.
14 & in præ. c. non sanè. extr. de off. dele. cum te consulente. Item nota quod personæ, quæ debent salaria recipere, debent ea ante calculum sententiæ exigere. Partes namque fallacibus aduocatorum promissionibus eluse se in causa uictores fore existimantes ad sententiam properant, & libenter salaria soluunt, quod nõ fa-
15 cerent condemnatæ. Quid † si conclusio in negotio partes ante sententiã

ADDITIONES.

a Quidã dicũt. ¶ Quod mihi nõ placet, ut no. in præ. §. insup. in glo. no. quã minore. ¶ Additio. An delegati ad vnam causam possint aliquid petere a partibus pro eorũ laboribus, uide Guid. Papæ in qõnibus suis. q. 68. inci. dominus Petrus. in uer. crederem etiã. Et adde uidendũ Io. de Tur. cre. in c. nẽdétes. 1. q. 3. ubi dicit, q̃ delegatus si esset pauper, uel si oportet eum fiere labores & expẽsas, uel si p. p. insufficientiã suã oportet eũ cõducere assessores, ꝑt petere expẽsas ad huiusmodi necessarias, & nihil ultra modo tamẽ nullã partẽ propter hoc accepet, nec aliquid faciat in fraudẽ. Et quid si papa alicui prælato causam delegauit. an talis delegat⁹ possit petere expẽsas? Et qd de iudice ordinario, an possit aliq̃d exigere a partibus? uide plenissime per eundem de Turre cremata. ibi. & pulchre per eundem in c. qui rectè. 11. q. 3. Hen. Ferran.

b Ne autem. ¶ Vbi de hoc in j. gl.

c Extorsit. Hodie non solum extorquentes, sed etiam a uolentibus recipientes contra decr. statutum. tenẽtur ad restitutionem. nec valet eis remissio ut ibi. §. fi quid.

d Secundum Aegi. ¶ Char. lxiiij. de salario iudicum.

e Expensas sic. ¶ Quando propter causam domicilium egreditur proprium. Et sic est terminatum in præ. §. insuper.

f Iuxta illud. ¶ Luc. 3. c. ¶ Adde tu, an ordinarius possit recipere, quemadmodum delegatus secundum dispositionem ca. statutum. §. in super. ext. de rescrib. 6. Vide Ab. in c. & si quæstiones. ext. de sim. vbi etiam no. infert. Secus etiam in legatis & cæteris præal. nisi fiat in fraudem. ibi vide.

g Sit Romana. ¶ Vt ibi dixi. non sic, cum reconciliat.

h Prædixi. In ver. porro.

i Siliquas. ¶ De his satis dixi in decr. cùm ab omni. super. 2. gl.

k Decima pars. ¶ Hodie sublata: nec olim exigebatur, nisi cùm forensis agebat.

l Cæterùm. Exquisita contraria fuerunt ista: quę ad hoc extenduntur quia in eis non attenditur litis contestatio.

m Libello suo. ¶ Parte. 2.

n Tenet Vin. ¶ In dec. cum ab omni. ¶ Adde uer. in præmissis [illegible] licet Io. And. in d. c. statutum. tenet contrarium, quod tamen p[illegible] opi. Spec. eius cons. ccxviij. inci. iuxta ordinem: ubi etiã riis debeantur sportulæ.

sententię prolationem componunt: nunquid iudex poterit partes cogere, vt satisfaciãt assessori? Dicit Gui. Na quod sic, arg. in his quę no. j §. sequitur. ver. sed pone, quod hoc casu. De assessorum autem salario dixi s. de assess. §. salarium[1].

ADDITIONES.

a Salarium. ¶ Restat videre de salario arbitrorum, Mar. de Fano. de hoc composuit magnam gl. in qua tenet quod arbiter à ꝓmittẽtibus salariũ exigere ꝑt. & dicit de hoc videri casum esse C. li. xii. de proxi. sac. scri. l. in sacris. secunda. circa prin. & de prin. agen. in rebus l. vlt. circa fi. in quibus ex presse dicitur, ꝙ si causa est corã arbitro, potest pro suo salario vnũ solidũ exigere, & solidus ponit ꝑ aureo. Inst. de pœna te. lit. §. fi. de quibus lx xii. faciunt libram auri. C. de suscept. & ar. l. quoties. lib. x. Inducit §. ne autem. in auth. de iudicibus. s. sæpius allegatum, & ꝙ ibi no. quo ad quotam in j. gl. Nam si id licet iudicibus, ergo & arbitris. ff. de arbitr. l. j. Inducit etiã multa similia, in qbus iudices & arbitri conueniũt. quæ vide s. de arbitro. §. differt. ver. porro. & sequentib. & patet extr. eodem ti. cũ dilectus. in gl. 2. Ergo & in isto cõueniũt: cũ diuersitatis ratio reddi non possit. Nam rõ quare iudices exigunt est, ne laborent frustra. f. c ompendii nullatur; sut in §. ne aũt sed tentũdẽ & amplius laborãt arbitri. Amplius dico: quia iudices se alienant committẽdo, ꝙ nõ possunt arbitri. ff. de arbi. nõ distinguemus. §. quæsitum. Itẽ sæpe arbitri à litigantibus infamantur, quos punire nõ possunt. ff. de arb. sed si in seruum. cũ l. sequeat. & l. licet quod iudices possunt. ff. si quis ius dicen. non obtempe. l. j. ext. de pœ. dilectus. Nõ obstat, sm eũ, si dicatur, ꝙ arbiter recipiendo cõpromissum sine ꝓuisiõe salarii sibi habet imputare. ff. de transi. qui cum tutoribus. & ff. cõmo. in cõmodato sicut respondet Pet. e. ti. l j. & de cõmo. si is q. f. quod sæpe extra id quod agitur tacita obligatio nascitur, & de desp. imp. c. uno. lib. vi. & tale tacitum pactum haberi debet ꝙ expresso. ff. si cer. pet. l. cum quid ꝙ in similibus inuenitur, vt in aduocato qui nulla ꝓstituta mercede patrocinatur. est salariũ extraordinẽ ordinatũ pro labore & causę quantitate, & fori ꝓsuetudine. ff. de var. & extraord. cog. l. j. & l. in honorariis. Idẽ in aliis ꝓceptoribus artium, vt ibi in princip. & in mensore. ff. si mens. fal. mo. di l. j. in princ. Itẽ & si lege non caueretur, æquitas suadet remunerari laborem. ergo sequenda & præponenda rigori. C. de iud. placuit. ff. de aqua plu. arc. l. 2. §. item Varus. in fi. Et si hoc dicatur absurdũ, ex contrario sequetur absurdius; quia recusabũtur cõpromissa, & sic nõ finientur discordiæ, quod maxime fuit ꝓtoris propositũ ff. de arb. l. 3. §. fi. sic. De minoribus & fœminis dicitur, quod non semper restituuntur: quia sic videretur eis interdici commercium. ff. de min. quod si minor. §. non semper. & ad Velleia. l. si mulier.

SVMMARIVM.

De salariis procuratorum & tabellionum.

1 *Salarium seu merces incertæ pollicitationis peti non potest.*
Offerens salarium cum certa verborum prolatione, dicendo sic, Fac, & sic faciam, nulla interrogatione præcedente, pollicetur salarium.
2 *Subdistinctio quæ possit fieri super promissione salarij nudo pacto.*
3 *Salarium procuratoris seu aduocati non debet excedere centum aureos.*
4 *Cum tabellionibus quomodo procedendum sit, quo ad eorum salaria.*
5 *Scriptura extraiudicialis quæ sit, & à quibus debeat expediri.*
6 *Dominus tenetur procuratori ad expensas in negotio, vel iudicio factas.*
7 *Salarium quando debeat solui procuratori.*

2. Nunc de procuratorum, seu aliena negotia gerentium, & tabellionum salariis disputemus. Super quo breuiter est notandum, quod salarium seu merces incertę pollicitationis peti non potest. C. mandati. salarium solutum
1 tamen teneri potest. † Pollicetur autem quis, cum nulla interrogatione præcedente, salarium offert: dicens, subito facias hoc: & sic faciam tibi. ff. de pollicita. pactum. Et huiusmodi pollicitis di-
a ues quilibet esse potest [a]. In hoc tamen distingue: quia aut quod promittitur, est incertum re & genere: aut incertum re tantum, sed certum genere: aut est certum re & genere. Si est incertum re & genere: puta dixi, bene faciam tibi: vel recognoscam hoc certitium, vel tibi plene retribuam: tunc peti non potest, ut in præce. l. salarium. & ff. eodem. qui mutuam. §. salarium. Si vero re tantum sit incertum, sed certum, genere: puta, promitto equum vel vestes in genere, vel faciam te militem. nec dicit quem, vel quales. vel quando, vel etiam quantum pro militia daret: tunc non est penitus incerta promissio: ideoque peti potest. argumen. C. manda. l. j. & ageretur præscriptis verbis. Taxabitur autem hoc arbitrio boni viri. ff. de præscrip. verb. l. si tibi polienda. ff. pro socio. si societatem. ff. de leg. 2. l. i. in fin. ff. de leg. 3. si filię. Si autem certum & re & genere promittetur: puta promitto tibi talem equum, vel talem vestem, vel quod det taliter in tali die faciam militem, & tantũ pro militia tibi dabo, subdistingue: quia aut deductum fuit hoc in stipulationem: & tunc certi condictione petitur, quod promissum est. Insti. de verbo. oblig. in princip. vbi de
2 hoc. ff. si cer. peta. si quis certũ. Sed si incertũ esset promissũ: tunc repetetur per actionẽ ex stipulatu, vt ibi. † Aut nõ fuit deductũ in stipulationem quod certum est, sed solum nudo pacto promissum: & tunc iterum subdistingue. Nam aut promittitur in ipso contractu, seu mandato, vel incontinenti ante mandatum, vel post aut ex interuallo. Si incontinenti. ut erat alias facturus, aut non. Si erat alias facturus, tunc petitur actione ex eo contractu, scilicet contraria mandati informata. Hæc probantur C. manda.
b l. i. in fine [b]. & ff. e. salarium. C. de pact petens. ff. de duob. reis. §. fin. Tunc enim vestitur nudum pactum cohærentia contractus. C. de pact. in bonæ Si vero non erat alias facturus, aut est tale factum quod consueuit locari ab ipso procuratore: & tunc agitur locati. ff. manda. l. i. & Instit. e § mandatum. Aut non consueuit: & tunc est contractus innominatus: & agitur actione præscriptis verbis. ff. de præscrip. verbis. naturalis. §. at cum do. Si autem ex interuallo s. postquam contrahentes se ad alia negotia diuerterunt, & erat alias facturus: tunc petitur promissum iudicis officio seu extraordinariè. ff. mand. salarium. Hic etiam no. quod procurator non potest de certa parte litis, puta media, vel quota paciscia: alioquin non valet, imo punitur. ff. eodem. salarium. & l si remunerandi. §. Maurus. C. de postulan. quisquis. ff. de var. & extraordi. cog. l. i. §. aduocatos. † ¶ Sed nunquid salarium procuratoris potest excedere cẽtum aureos? Respon. non: quia nec
a aduocati. ff. de var. & extraor. cog. l. i. §. licita. Nam & procurator dicitur aduocatus, vt 3. q. 7. c. i. & econtra, vt 5. q. 3. quia episcopus. Et quandoque hęc duo æquiparantur, vt ext. de fo compe. Romana. libr. 6. §. neque etiam. Hodie autem procurator in quacunque causa non potest nomine salarii vltra xii. libras Turo. recipere: qui etiam debet iurare, quod quam cito causam malam esse nouerit, ipsam deseret: & alia plura: alioquin
c multipliciter punitur. quod dic vt in consti. Greg. X. de postulãdo. properandum [c]. † ¶ Sed qd erit in taballionib[9], ꝙ vt plurimũ
4 inhumani sũt ĩ salariis: exigẽdis? Respõ. aut ẽ scriptura forẽsis. seuiudicialis: aut ẽ extraiudicialis. Si est forẽsis, vt sunt acta iudiciorum, vel emancipationes, protestationes, & huiusmodi quæ coram iudicibus fiunt, & notarius immoderatum exigit salarium ad officium iudicis, coram quo acta est, pertinet partes releuare à grauamine curialium & expensis. de pœ. di. i. nemo. vel in foro extra. de offic deleg. cum te. de dolo & contu. finem. & cuncta quæ litem seu litigatores impediunt, emendare. i. q. i. emandari extr. de offi. deleg. preterea, & c. suspicionis & c. i. & tales improbos exactores punire, vt C. de offic præfect præto. Afri. in nomine. versus finem. §. hoc etiam decernimus. & in auth. scriptu n ex emplar. in auth. vt liti. iurent. §. ex hoc quoque. in auth. de iu sic. §. nullos. in authen. vt diffe. iudic. §. fi. & §. sed etiam. vbi dicitur quomodo punientur, C. de re mili. l. fi §. vt autem. Debet ergo
d moderari [d] quid dabitur pro termino scribendo, quid pro excęptione, quid pro citatione, quid pro litis contestatione, quid ꝓpositione, quid pro articulo, quid pro depositiõe testis, quid ꝓ exemplatione instrumenti, quid pro interlocutoria. vel præcepto, vel sententia, vel appellatione: & sic de aliis. & hoc inspecta & considerata conditione & qualitate litigatorum & causę, & fori cõsuetudine. Nos vero quandoque scripta nostrorum notariorum facimus per alios notarios in talibus expertos, & fideles taxari † ¶ Si vero sit extraiudicialis scriptura, puta instrumentum
5 depositi, vel solutionis vel uenditionis, vel procurationis. & huiusmodi: debet hoc per loci ordinarium expediri. qui nisi conuentum sit de certo salario, inspecta conditione litigatorum & consuetudine fori, & qualitate causę, hoc taxabit, vel faciet per viros expertos taxari. arg. ff. de var. & extraord. cog. l. j. & in præcõsti. properandum 3. q. 7. c. infames §. apud vrbem extra, de simo. ca. j. & j. quæ. 2. sicut. x. q. 2. hoc ius porrectum. ver. quod si nolit. Et videmus aliquas curias satis bene in talibus ordinatas & nos cũ essemus auditor generalis causarum palatii domini papæ, satis bã, quo ad hoc, salarium ipsum procurauimus ordinari. [e] Sed & dũ patrimoniũ beati Petri temporaliter & spiritualiter gerere mus, inter plura etiã statuta ciuilia, & ecclesiastica, quæ ibi edidimus super officialiũ salariis: pœnalem ordinationẽ facimus gene
6 ralẽ. † ¶ In summa nota, ꝙ dos tenetur procuratori ad expensas moderatas in negotio, vel iudicio factas: vt ext. de procu. cũ pro
7 causa. & de ele. vt præteritę. † Sed qñ debet solui salarium procuratori? Respon. papa not. ext. de loc. & con. cap. propter. quod si quis locauerit operas suas pro aliquo opere faciendo, vel exercẽdo de nouo vel etiã si salariũ promisit aduocato, vel medico, vel procuratori, vel in aliis similibus casibus, tantum finito opere debitum est soluẽdum. argumen. C. de iuffra. l vnica. & j. §. proxi. ver. sed quando [f]. j. de loc. §. postquam. ver. sed quæritur.

ADDITIONES.

a Esse potest. ¶ Ouidius de Arte amandi, char. 3. & præcedenti, Promittas facito: quid enim promittere lędit.

b In fine. ¶ Vbi no. quod sequitur hoc. & in duobus ver. sequentibus. & ibi vide Cyn. qui cũ Pet. improbat hoc dictũ de actione informata. quod tenet ibi gl. & vide remissionẽ quã dabo infra. ti. 2. §. 2. versi. quod autem dixi.

c Properãdũ. ¶ Hodie reuocata: quia ñ est in 6 tñ per Bñdictũ 12. fuerũt postea taxata salaria ipsti. q incipit, Decẽs & necessariũ. vltra mediũ ver. in salariis. de qua dixi s. de aduocato. §. i. super ver. item quod non habet. & duobus ver. ibi sequentibus.

d Moderari. ¶ Secundum Aegid. c. lxv. Adde tamen, quia hoc videtur expressum in c. statutum. §. notarium. ibi notatur ext. de rescriptis. lib. vj.

e Ordinari. ¶ De qua ordinatiõe loqui puto decr. 10. cũ ad sacrosãctæ. §. circa

f Quando. ¶ Ibi plene de aduocato.

SVMMARIVM.

1 *Auocato licitum est patrocinium vendere, & iurisperito iustum consilium.*
2 *Stipulari potest aduocatus aliquid nomine palmarij.*
3 *Salaria aduocatis olim dabantur de publico, quæ non excedebant centum aureos.*
4 *Is qui de salario pactus est, intercedente stipulatione, potest illud petere per certi condictionem.*
5 *Promissio salarii facta lite pendente non tenet.*
6 *Aduocati malitiosi quomodo soleant salaria caute exigere.*
7 *Pactum inter litigatorem & aduocatum de salario factum est tenendum. Iuste stipendium consequitur, qui pro tempore suum reperitur præstitisse obsequium.*
8 *Assessor præside mortuo recipere potest salarium.*
9 *Aduocatus aliquo casu impeditus aduocare, si non stat per eum, ascribi sibi imputandum quo minus habeat salarium.*
10 *Præmium & honor debetur aduocato pro suo seruitio.*
11 *Aduocatus in causa appellationis an teneatur pro eodem salario patrocinari.*
Condemnatus non censetur, qui appellat.
12 *Causa appellationis eadem est cum principali.*
13 *Appellatione facta ante sententiam, vel in integrum restitutione petita, an debeat in causa aduocatus pro eodem salario patrocinari.*
14 *Salarium aduocatis quando soluatur.*
15 *Pacto inter litigatorem & aduocatum nomine palmarij facto, an si aduocatus aliquando succumbit, aliquando vincit, totum habere debeat*
16 *Causa de vno auditorio ad aliud translata, an aduocatus sequi debeat causam.*
17 *Reo ab inepta actione absoluto, vel contra iura condemnato, an aduocatus possit pro eodem salario patrocinari.*
18 *Res mobilis si datur pro salario, sola traditio sine scriptura sufficit ad dominij translationem, secus de re immobili.*
19 *Causa appellationis, si coram metropolitano vertitur, an ipse poterit partes cogere coram se respondere super salarijs procuratorum & aduocatorum.*
20 *Clericus præstãs patrocinium personis concessis an possit salarium exigere.*
21 *Aduocato moriente, an ab heredibus eius possit salarium habitũ repeti.*
22 *Aduocatus causam vt desperatam deserens, quo casu sibi imputetur.*

¶De salario aduocatorum.

1 3.§.Sequitur de aduocatorũ salario videre.¶Ante omnia igitur notandum est,† quod licet aduocato vendere patrocinium & iurisperito iustum consilium: aut
a 11.quæst.3.non licet.[a] & 14.q.v.non sanè. Gandulfus tamen dixit quod aduocatus, aut iurisperitus non debet vendere consilium, vel patrocinium, arg.pro eo.15.q.3.c.1. Nam si causa est iniusta, nõ debet eam assumere, imo susceptam debet deserere: vt C.de iud.
b rem non nouam.ext.de postu in consti. G. x. properandum. [b] Si est iusta, gratis debet consulere, vel patrocinari, quia veritas eũ non defensatur, opprimitur. 82.dist.error.& dixi præ.c. nõ sanè. & præ.c.non licet.loqui secundum leges. Ego vero talem rigorẽ reprobo cum Ioan.argumentum præ.c.& 15.q.3 c.obseruand.§. hoc autẽ.& ff.de var.& extrao.eo.l.1.§.in honorariis. Potest ergo tales operas locare.ff.locati.qui operas.& præmium recipere p
labore.12.q.2 charitatem & ca.ecclesiasticis. Nam nemo de suo cogitur facere beneficium: vt x.q.2.precari. Nec suis stipẽdiis mi
c litare.ext.de præsc.cum ex officii. veruntamen si absque labore [c] & reuolutione librorum consulere potest: satis potest dici quod teneatur gratis subuenire, maxime pauperibus. 87.dist.de salariis & c.seq.ext.de vsu. consuluit. quia scriptum est, Gratis accepistis gratis date: vt ext.de magistris c.2. Sed ego eum ad hoc nõ coge
rem.¶ Illud autem certum est, quod aduocato non licet pacisci de certa parte litis, scilicet de quota, puta decima, vel quinquage
d sima, vel centesima: [d] quod si fecerit, interdici debet ei forus, & est à communione aliorum patronorum remouendus. C.de postulando, l.si qui.3.quæ.7.c.Infames §.arcentur. De quanta tamẽ licet, dummodo non transgrediatur legitimum modum, scilicet summam centum aureorum, quantacunque sit causa, etiam de vno regno. In minoribus autẽ pro aduocati facundia, causæ qua
e litate, [e] & fori consuetudine: vt in præ.§.in honorariis.& ea l.§.li-
2 cita.† Quia nomine palmarii, id est, victoriæ, potest aliquid stipulari.ff.de var.& extraor.cog.l.1.§ sed & si nomine. & § licita. C. de postulan.quisquis. In istis autem centum aureis computatur etiam, quod nomine palmarii sibi promissum est: puta, si vicero dabo tibi.x. præter salarium tuum. vt in præ.§.sed & si.& §.licita.
f ¶ Quid si cum agẽte de hæreditate [f] paciscitur aduocatus de cer-
g tare eiusdẽ hæreditatis? De hoc dic vt no.in pdi.l.si qui.3† ¶ Sed
3 & id quod dicitur de summa centum aureorum non excedenda olim habebat locum cum salaria aduocatorum de publico dabãtur. & par distributio aduocatorum fiebat à iudice. vt 3. quæst. 3. c.infames.§.si vero in vno. C.de postulando. prouidendum. Tũc enim salarium constituebatur aduocatis pro modo litis, & aduocati facundia, & fori consuetudine: dum tamen summam centũ aureorum non excederet: vt in præ.§.in honorariis.& §.seq. Hodie vero pacisci potest de quanta non tamen de quota parte litis, vt dixi. Sed hodie iure nouissimo aduocatus nomine salarii non potest in quacunque causa recipere vltra 20. libras Turo. Et si vltra receperit, non transit in eius dominum: imo tenetur ad restitutionem, in tantum quod ei remitti non potest, vt in cõstitu. Gregorii decimi, de postulan. properandum. §. cæterum. vbi
h de hoc dicemus. [h] †¶ Is quoque qui de salario pactus est, stipula-
4 tione intercedente, potest illud petere per certi condictionem, si certum promissum est, vt Institu. de ver.obli §.primo.ff.si certum pe.si quis. Si vero incertum, per actionem ex stipulatu: vt ẽ, §.prox.versi.siautẽ. Si vero nõ intercessit stipulatio, sed nudo pacto promissum est, aget condictione ex illa lege. C. de suffra. l.v-
i nica.respon.primo, ibi: sponsione, &c. vbi de hoc. [i] Hoc enim casu speciale est, secundum leges, vt ex nudo pacto agatur: & vt salarium incertæ pollicitationis petatur: licet aliud sit in procuratore, C.man.salarium. Et dixi ẽ.§ proxi. quod vbi nihil certum pactus est, nec etiam stipulatio intercessit, potest tunc iudicis officium implorari, vt pro modo facundiæ, & negotii qualitate: & secudum fori consuetudinem salarium constituatur, vel reddatur: vt in præd.§.in honorariis.& in præ.c.non sane.†¶ Et scias, quod salarium petitur, cum ante litem contestatem, vel ea finita promissum est. Pendente enim lite, promissio facta non tenet: vt C. de postulan. quisquis. § præterea ff.de var.& extraordin. cog. la-
prima.§.si cui. Quod in initio litis possit de salario conuenire, probatur C.de indi. properandum. §. penul sicut fit cum de pensione soluenda tractat ff.loc. sed addes §. si quis cum in annum. Si igitur aduocatus vel medicus in initio litis vel morbi, de certo conuenerit salario totius litis, vel morbi, alia conuentio postmodum facta non tenet: secus, si non conuenerit de toto, licet receperit salarium pro consilio vnius diei. Quod dic secundum
k papam, prout not. extra.de postulando, capitul. primo. [k] †¶ Et
6 nota, quod malitiosi aduocati videntes causam desperatam, piscantur de salario cum clientulo, more medici de vita desperantis infirmi: qui dicit, Si vixeris, dabis mihi tantum: si moreris, tantum: sic & hi de causa faciunt desperata. 14.q.v. non sane. de pœn.distin.7.c.fi, prope fi. 23.quæst. 4 §. cum superna. ad fi. Qui-
l dam tamen aduocati contrà faciunt: [l] quia si succubuerint, faciunt sibi maius salarium promitti: si obtinuerint, minus recompensentes honorem victoriæ cum minoratione salarii, & vtu-
7 perum amissionis causæ cum augmento salarii.†¶ Quid ergo, si litigator promisit dare centum aduocato, si vinceret: si vero nõ obtineret, qu inquaginta? Respon. Pacta seruentur. ext. de pact. cap. primo. C.c. l.1.& 2 ff.de var.& extraord.cogni.l. prima.§ si
m cui. [m] ¶ Sed pone, quod hoc casu litigator ipse trãsegerit cum al-
uerla-

ADDITIONES.

a Licet. ¶ Vbi nota quod sequitur.
b Properandum. ¶ Dic vt s. §.proximo.
c Labeo. ¶ Ergo si cum labore: non teneatur gratis. Ex hac ratione sequitur quod ego, qui vltra quinquaginta annos laboraui in studio, per quod cum modico nunc labore studii præsentis, querentem expedio, ero deterioris conditionis, quam qui parum laberauit in studio, & modicum prouectus, qui habet nunc vt respondeat, laboraræ: quare constanter dico in his non solum præsentis. sed & præteriti laboris rationem habendam.
d Centesima. ¶ Accedat opinio Accur. in l.si qui. contra Mar, qui dicebat de quota circa dimidiam posse pacisci.
e Qualitate. ¶ Per hoc dixit Rof. quod si causa est de quinquaginta, non possent promitti aduocato viginti. licet Io. contra, vt not. in l. sumptus. in fin. ff. de pac. Putat autem quod congrua pactio esset de quinque vel sex.
f Hæreditate. ¶ Vel feudo. Rof.
g Si qui. ¶ Et notatur eadem vel similis q.ff.de pact. l. sumptus & in l. condit videtur tenere quod valeat. ex quo non sub nomine quotæ in alia l. Digestorum tenet cotrarium cum Azo. quod Rof. & Pet. videtur verius: quia ita moueretur ad calumniam pro relictis, sicut pro quota. & ipse Accur. idem tenet. ff. manda. si remunerandi. ad fin. & in l. seq. quæ incipit: salarium Contrarietas autem Accur. sic excusari potest: prima gloss. C. loquitur in pacto rei hæreditariæ, cum petitur hæreditas in quo iudicio vniuers. si non venit expressio rerum in libello, procedit, vel sententia: cuius contrarium est in generali, & in singulari iudicio. de his ext. de libelli ob. c. 2. in gl. 2. Videbit ergo de re posse pacisci, de qua non cognoscitur ante sententiã Itẽ lex dicit, quod non proprie in vna re pars hæreditatis intelligitur. ff. si quis omissa causa test. l. quamuis. Et uidetur hoc probabile dictum, si rationabilis timor s. calliditatis & calumniæ non obstaret.
h Dicemus. ¶ De qua dic vt dixi s. §. proxi. versi. sed nunquid. in fine.
i De hoc. ¶ Et in l. salarium. ff. man. Vide distinctionem, quam ponit Cyn. in l. vna. C. de suffr. in 1. q.
k Postul. ¶ c 1. Et ibi scripsi post eum, & Host. in gl. notand
l Faciunt. ¶ Dicit Rof. se vidisse multos tales.
m Si cui. ¶ Vbi patet nomine palmarii posse aliud plus stipu & patet s. versi. illud.

a nersario: nunquid aduocatus habebit integra centum? [a] Et uide
tur quod sic. quia per eum nō stat, quo minus vincat. ff locati. q
operas. & l. sed addes. §. fi. ff. manda. l. fi ff. de condit. & demon. iu
re ciuili. & C. de condict. ob causam datorum. l. aduocationis. Si
autem non stat per eum, videtur impleta conditio. ff. de reg. iu.
l. iure ciuili. & obtinuisse videtur. ff. manda. l. fi. Iustum est enim,
vt cōsequatur stipendium, qui pro tempore suum reperitur p̄
8 stare obsequium. 12. q. 2. charitatem † Nam & assessor præside
mortuo, totius anni salarium recipiet. ff. de off. assessor. l. diē. Idē
in aduocato. C. de aduo. diuer. iud. post duos. argumentum ptra.
Nam negotio transacto, fideiussor non cogitur reum iudicio si
stere. ff. si quis cautio. l. 2. Item constat, quod promissa sunt cen
tum sub illa conditione, si obtineret: at non obtinuit. ergo nihil
obtinebit. C. de condition. insertis. legatum. ff. de cōdirio. & de
mon. l. municipibus. extra, de cōdit. appo. de illis. Item iniquum
esset, si totum sine labore haberet. 13. quæs. 2. c. vbicunque. § quia
ergo. versi. sed nunquid de eo, vnde non habebit. Nam quoties
sine captione aliquid fieri non potest, fieri debet quod minimū
habet iniquitatis. ff. de reg. iur. quoties. So H. & Bar. & Ac. & O
b doff. & dominus meus dicunt [b], q̄ totum habebit ipse, uel hęres
eius eo mortuo. C. de aduocat diuer iudic. post duos. & est quæ
stio dominicalis lxxii. Vber. & alii dicunt hoc uerū esse de iure,
de æquitate tamen habebit pro rata. ar. ff. de le. 2. qui solidum. §.
j. Si tamen aduocatus duxerit ad bonam compositionem, nō p
det quicquam. Cōsuluit ergo, vt de p̄missione fiat scriptura, ne
in dubium vergat. extra, de fide. inst. si cautio. 20. q. 1. vidua. Vt,
tamen cōtra ad dictum H. & Bar. quia si agit ex ea clausula: quia
obtinuisti: dicetur ei, non potes agere: quia eo quod nō obtinui
sti, videris succubuisse argum. ff. de inoffi. testament. Papinianus.
§ meminisse. Si uero agit ex illa clausula, quod succubuit, dice
c tur ei: Hoc non apparet: & sic non videtur quod possit petere [c].
Vnde distingue ad concordandas opiniones, an clientulus tran
segerit in fraudē eius: vt tunc totum salarium habeat, quasi per
eum non stetur an bona fide, ut quia lis erat dubia, & tunc p̄ rata
seruitii sua facundia considerata: nisi aliud factū fuerit inter eos.
9 † ¶ Quid si aduocatus aliquo casu impeditus, nō potest aduoca
re non tamen stat per eum? Respond. Nō uidetur quod sibi sit
imputādum, quominus habeat suum salarium, argument. ff. de
uar. & extraordina. cognit. l. prima. §. diuus. xlvii. distin. quod ad
nos. & de pœnit. distinc. j. dixi. ubi de hoc. alias incipit. magna 17.
quæst j. c. q bona. §. si ergo. extra, de eo, qui mit. in pos. causa rei
fer capi. j. ff. loca. ex cōducto. §. item si. & l. qui operas. §. aduoca
ti. & arg. ff. de cōditio. & demonst. quamuis. ff. ad l. Rho. de iact.
qui leuandæ. & l. si uehenda. Et sunt hæc in argumētum, quod si
aduocatus uel magister sit infirmus, nihilominus habeat salariū.
& argumen. ad hoc ff. de statu lib. cum hæres. §. si Stichus. 2. extr.
de c'eri. ægro. ex parte. Argumē. contra. C. de iudi. properandū.
§. illo proculdubio. De hoc infra, eo. §. uersic. in summa. & infrá
10 §. proxim uersicu. quid in rectore. † ¶ Et nota generaliter secun
d dum Io. de Deo, [d] quod aduocato debetur prō seruitio præmiū
& honor. 12. quæstio. 2. eccleſiasticis. Vnde si aliqua sint ei pro
missa, tenetur promissor: ut ibi. & ea q. quicūque suffragio. & q.
5. quia Ioannes. etiamsi non defendat: dummodo non per aduo
catum: sed per clientulum stet, quo minus patrocinetur, ut dixi.
11 † ¶ Sed nunquid aduocatus in causa appellationis tenetur pro
e eodem salario patrocinari? [e] Videtur quod sic. Non enim videt
condemnatus, qui appellauit. ff. de pœ l. 2 §. fi ff. ad sena. consul.
Turpilian. l. j. in fi Nec dicitur esse actum, dum aliquid supereſt
ad agendum. C. de his quibus ut indig. l. pen. in fi Nec perfectū,
12 nisi perfectionis ordine sit perfectum: ut 7. q. 1. c. nihil. † Præte
rea causa appellationis eadem est cum principali: ut 2. q. 6. si qs
in quacunque. C. de procu. ita demum At ipsi debent usque ad
terminū causam finire: ut in præ. §. illo proculdubio. & argumē
tum ad hoc C. de app. si actor. & ff. de euict. Herennius. C. de reb.
cred. l. ante pen. Contra: nam causa appellationis alia est à princi
pali. 6. q. 4. Ofius. circa prin. & 2. q. vi. si episcopus. ibi: renouetur,
& c Præterea procurator ad causam princ. palē datus, non cogi
tur prosequi appellationem. C. de procu. inuitus. extra eod. non
iniuste. in fine. ergo nec aduocatus. Nam & aduocatus procura
tor dicitur: ut s. §. prox. ad fi. ne in infinitum teneatur. ff. de dam.
infec. qui bona. §. fi. & l. sequenti. & l. si finita. in prin. extra, de re
scrip. cum in multis. Et ad hoc facit ff. de procur. qui proprio. §.
item quæritur. ff. manda. si procuratorem. §. si ignor. Sol. Dic secū
f dum Pile. [f] & Bar. & Azo. & Accursium, & alios, quod nō tenetur. Et licet dicatur eadem causa, id est, idem negotiū: tamen aliud est iudicium, cum alii sint iudices: & sic non obstat. C. ne lice.
in una eademque causa. l. unica. Et hoc potest uerum esse, cum à
13 diffinitiua appellatur. † ¶ Sed quid si ante sententiam appellatur
uel in integrum restitutio petitur, nūquid debet in causa illa p̄
eodē salario patrocinari? Hic potest allegari pro & cōtra, ut in
stione Sed dic. quod tenetur. ff. de procu. qui pro
d uerum puto, si causa tractetur eo loco, uel saltē
prope. ubi fuit principalis quæstio agitata, ut infra, uer. qd si cau
g sa. g † ¶ Sed quando soluetur salarium aduocatis? Et uidetur q̄
14 causa finita, &: patrocinio præstito, uel si per eū nō steterit. C. de
h suffrag. l. unica. in principio. ibi, quæ optauerit, cōsequet. [h] & ff.
de uerborum obligatio. l. qui hoc anno. Et hoc uidetur papa
sentire, ut no. extra, de loca. propter. imo uidetur quod ante sen
tentiam. C. de iud. properandum. §. illo proculdubio. uer. in ho
i norariis. Et hoc tenēt Ioannes de Deo, & Azo. Accursius dicit [i]
quod in principio statim cū patrocinabitur, ut in prædicto uer.
si. in honorariis. C. de condictio. ob causam. l. fi. & ff. loc. qui ope
ras. §. 1. & hoc ēt tenet Odof. & ar. ff. de uar. & extraordina. cog.
l. j. §. proinde. ibi: qui in ingressu. & c. & §. in honrarii is. ibi, si fidē
suspectam exhibere paratus est, &c. & arg. C. quādo di. le. ce. l. 1.
& ff. de an. leg. in singulos. & ar. ff. cōmunia præ. uenditor §. si cō
K stat [k]. & hoc in aduocato priuati. Nā aduocatus fisci, non nisi in
medio litis p̄sequatur: ut C. de aduoc. diuersō. iudi. l. per hanc. §.
centum. Ego dico in hoc fori consuetudinē spectandam, si ibi
sit: ut in præ § in honoraris. & de pe. dist. j. nemo. uel in foro: uel
si nulla est, statuat aduocatus diem qua, uel intra quam soluatur
puta statim in initio medietatem: in fine aliā medietatē, prout
in Romana curia fieri consueuit: quod si non fecerit, statim for
te debetur: ut s. Instit. de uerb. obl. §. omnis stipulatio. uersi. pure.
Nec obstat præ. §. proinde. & §. in honorariis. quia loquūtur de
salarii conuentione, non de solutione: tamen clientulus caute
aget, si petat sibi caueri de præstando fideliter usque in finē cau
sæ patrocinio, ubi in initio de toto salario satisfecit. ar. ff. locati.
15 insulam. § fi. & de condi. & demonst. quib. dieb. §. finali. † ¶ Sed
pone, quod nomine palmarii, id est, victoriæ, aduocatus pactus
est aliquid sibi dari: ut s. uer. illud & uer. quid ergo. & cum plura
sint causæ capitula, in aliquib. succumbit, & in aliquibus uincit:
quæro an totum habebit? Dic, quod sic. argumē. ff. de uar. & ex
traord. cog. l. j. §. licita. & ff. de ann. le. filiæ meæ. Et est alias simi
le: quia qui aurem tetigit, totum hominem tetigisse uidetur. de
pœ. distinct. 1. ca. uulgaris. Et si quis partem fundi alieni aqua in
fluxerit, totum usurpare uidetur. ff. quē admo. ser. amit. si locus.
l §. fi. & l. si partem. Verum est enim eum uicisse [l], ad instar. dissun
ctarum: ubi si quid est uerum, totum uidetur uerum. argumē. ff.
de rebus dub. si is qui ducenta. §. utrum. & argu. ff. de leg. 2. cum
filius.

ADDITIONES.

a Centum. ¶ Hanc quæstionem plenius vide super regula, contractus. de reg. iur. lib. vi. & est ibi q. ¶ Adde tu præsertim, quoad assessorē, quod licet partes ad compositionem deuenerint, tamen ei debetur salarium, ut per gloss. & scribentes, & precipue Phil. in c. statutum. §. assessorem. extra. de rescript. lib. sexto. & sic inferri potest, quo ad aduocatum, ratione similitu dinis, ut facit hic auctor.

b Et dominus meus. ¶ In summa de postul. in fi.

c Petere. ¶ Proposito congruit quod pulchre ponit Aulus Gellius lib. v. Noctium Atticarum, & uide in Specul. Hostiensi. lib. 4 capitu. lv. dicēs quod Euathlus discipulus Protagoræ ad discendam eloquentiam in cau sis orandis conuenit sibi dare centum ea die, qua causam apud iudices o rasset, & vicisset: qui cum abunde perfecisset causas, non recipiebat. Ma gister coram iudicibus centum ab illo petens lite contestata, sic ait ad il lum: si contra te pronunciatur, solues centum ex sententia, qua vici, si pro tē, mihi centum ex pacto debentur, quia vicisti. quod discipulus retorque bat in illum dicens Si pro me iudicatur, propter sententiam nil de eo, q̄ a vici. Si contra me, nil ex pacto debeo, quia non vici. iudices uidentes hoc inexplicabile, causam ad diem longissimum distulerunt. De iure tamen videtur contra discipulum iudicandum. de reg. iur. contractus. lib. 6. ff. e. tit. in iure ciuili. & l. in omnibus causis.

d Secundum Ioan. de Deo. ¶ Qui hoc dicit in ordine iudic. lib. 4. post prin cipium.

e Patrocinari. ¶ Hanc quæstionem prosequor super prędicta regula, cōtra ctus, & est q. 2.

f Secundum Pile. ¶ q. sua 26. & Bar. Brix. q. Venereali lv. Azo in Summa, de suffra. §. pe. Accur. e. ti. l. una. in ylt gl. & p̄riū quod no. C. ut causæ post pubert. adsit tu. l. 1. dicit arguendo.

g Quid si causa. Et vide q̄ de procu. scripsi post Inn. & Host. de procu. l. nō iniuste. in vlt. gl.

h Consequetur. ¶ Vide q̄ super illo verbo no. Accur. pro quo facit q̄ no. q̄ ma. ac. post. insuper. in 1. gl. & dicebat Roffre. q̄ ex alio intellectu sequeretur, q̄ victus non solueret salarium: cum non consequatur q̄ optat: tunc er go consequitur optatum, scilicet patrocinium aduocati: cum ille promit tit sibi patrocinari.

i Accur. dicit. ¶ In prædicta l. unica. C. de suffragio. in 3. gl. Azo in Summa ipsius tit. §. antepe. ¶ Additio. Adde tu, q̄ cum Spe. tenet Alex. in l. diem functo. uer. & licet nonnulli. in 2. col. ff. de off. assesso. ubi dicit, q̄ verior vi opinio, q̄ salarium debeat solui aduocato ab initio. Contrarium tamen tenent Inn. Io. And. Ant. de But. & alii communiter in s. prooter ste rilitatem. de locato. Hen Ferran.

K Si constat. ¶ Vbi dicitur prius soluendum salarium, quam lapidicinę cę dantur. & ibi hoc arguit gl. & Roff. per illam l. hoc tenet. vbi allegatur fi nis huius §.

l Eum vicisse. ¶ Hac ratione tenuit hic Azo. & Accur. ambo sub dubio for te in Summa, & in præl. vna. C. de suffra.

a filius.§.hæres. Alij dicunt[a], pro rata deberi.arg.C.de transactio si ex falsis,& l.etiã.§ ex causa.ff.de minoribus.Tertij,ꝙ nihil.ar.
b ff de uerb.ob.in executiõe.§ pe.C.de distra.pigno.q̃diu.[b] Quartidiu ꝙ si capitulũ, in quo vicit,maius est cæteris,& p̃ualet, totum cõsequitur:alias nihil habebit:vt ff.de cõtrahenda emptio
c domũ & l.in modicis ff.de in integrum restitu.scio[c]. Sed prius dictum verius est,licet sit ar.contra:quia nil videtur esse actum, &c.vt s̃.versic sed nunquid aduocatus & facit ad hoc infra, de
16 expẽsis §.nũc videdũ.ver.fi.†¶Quid si causa de uno auditorio transfert ad aliud? Vr̃ ꝙ aduocatus nõ tenet̃ seq cãm,uel in ea pro eodem salario patrocinari.ar.ff.de proc sed & hæ personæ.
d §.non solum[d] ff.de arbit si cũ dies.§.si arbiter.C.de aduo.diuersorum iud.sancimus.ibi:in eo duntaxat loco,&c arg. contra. ff. de ope.li quod nisi. Videtur enim conuenisse ibi præstare patrocinium,ubi de salario conuenit,& non alibi:nisi specialiter actũ sit.argum.ff.de arbitris.quid tamen.§.penu.& ff.de actio.& obl. contraxisse.ff.de bo.autho.iud.pos.l.3 ff.de iudic.hæres-§.j.Nec obstat.ff.de annu.leg.l.1.quia illud speciale est fauore vltimę uolũtatis. Vel distingue,an modicum distet aliud auditoriũ.ff.de an
e nuis leg.Mæuia.§.fin.in fine[e].Et hæc quæstio etiam potest locũ habere,cum in vno loco ab interlocutoria appellat̃, & alibi datur iudex in causa appellationis.vt s̃.ver. sed quid si ante. & etiã cum appellatur à diffinitiua,secundum illos qui dicunt qd̃ causa appellationis est eadem cum principali,& quod aduocatus ꝓ eodem salario tenetur in vtraque patrocinari:ut s̃.versi.sed nũquid aduocatus.Potest etiam tertio locũ habere in Lumbardia vbi quandoque malitiose partes, omnes sapientes ciuitatis dãt suspectos: sicque oportet extra ciuitatem pro consiliariis recursum haberi,coram quibus debẽt aduocati proponere & allegare,& ipsos informare.vt j̃.de consil.requisit. uersi. tu igit̃.& seq.
f & versi.quid est[f].Quidam tamen hic aliter distinguunt,scilicet an salarium erat magnum:vt tunc aduocatus cogatur pro eodẽ
g salario ciuitatẽ exire:quia ea,quæ sunt moris & ꝯsuetudinis,&c.[g] ff.de ædilit. edic. [illegible] edhibito. actio.ꝙ si nolit.§.qa assidua.An
h modicũ,& tũc nõ.uã sufficit,si cui vel in paucis,&c.[h] C.de neg.
17 gest.tutori.in prin.†¶Quid si re⁹ fuit absolutus ab inepta actione:vel quid si reus fuerit contra inra condemnatus :nunquid aduocatus debet præstare patrocinium in actione apte instituta siue in defensione rei pro eodem salario? Potest dici, qd̃ si aduocatus actoris ineptã proposuit actionem,sibi imputet, q talem, aduocatum elegit.ff.commo.qui nõ tam idoneum.& ff.locati. videamus.& ff.si mens.fal.mo.di.l.i §.hæc actio.Vel dic,qd̃ si id per imprudẽtiam aduocati contingit:tũc aduocatus tenetur ꝓ eodem salario id facere argumentum in his,quæ notã.j̃.de req si.consi.prope prin.Si vero actor eum deceperit in proponẽdo factum:quia aliquid omisit,vel falsum suggessit,tunc de seipso queratur .Sed & si aduocatus rei succumbẽs idoneam ꝓposuit defensionẽ:tũc non renetur eum iuuare pro eodem salario. ar. ff.iud.sol.cũ q̃rebat̃.cũ noua res,& alia cã esse incipiat.C.ad exhi.l.3.l.di.ferrũ.alias secus:vt j̃.uer.quid si aduocatus.Itẽ si aduocatus rei tot proposuit exceptiones,quod repellat agentẽ, inte
18 grum salarium habebit.C.de iureiu.propter calum.dã.l.j †¶Illud etiam notandum est,quod si res mobili detur pro salario,sola traditio sine scriptura sufficit ad dominii translationẽ, si vero
i sit immobilis,tũc est scriptura necessaria:ut C.de suffra.l.unica.[i] Sed pone,quod aduocatus ipsam rem immobilem sine uitio nactus est,nec dicta solennitas interuenit:nunquid se poterit exceptione tueri? Videtur ꝙ sic,cum enim habeat actionem,multo fortius habebit exceptionem.ff.de superfic.l.1.§.quod ait.Itẽ dolo facit,q petit ꝙ restituturus est.ff.de exce.doli.l.doli. argumẽtum cõtra:quia dominium non discessit ab ipso clientulo:ut C. de sacrosan.eccles.iubemus & facit ff.si certum pet.eius qui.§.1.
16 primum verius secundum Albe Papien † ¶ Hoc quoque notãdum est,quod si corã Metropolitano causa appellationis vertitur,non potest ipse partes cogere coram se respondere super salariis procuratorum & aduocatorum:vt extra, de foro cõpetẽ. Romana.§ nec etiam.lib.6.Ad ordinarii tamen spectat officiũ, vt salaria faciat exhiberi patronis causarũ,ne hoc prætextu lites valeant prorogari:ut C.de iudiciis.properandũ.§ pe uer.in ho
20 norariis.†¶Quid si clericus præstet patrocinium personis concessis? quod dic,ut supra,in titulo de aduocatis.§.j.nũquid põt salarium exigere? Videt̃,quod nõ:imo si exegerit,est sicut vsura
k rius deponẽ lus.15.q.2.c.vnico Sed dic[k],quod illud abiit in desuetudinem:nec est moribus utentium approbatum: ut 4.dist.c. in istis.§.leges.Nemo enim cogitur de suo facere beneficium.x. q.2.præcariæ.nec suis stipendiis mrlitare.extra ,de præscri.cum ex officii.& dignum est ut recipiat emolumentum,q prę̃stat obsequium.12.q.2 charitatem.uel loquitur de regularibus: ut probatur eadem q.c.fi.16.q.1.monachi.Et nota,quod si aduocatus uideat suum cliẽtulum iure debere contendere,ut dixi s̃. in titulo,de aduocat.§.nũc tractemus.tunc,ut pinguius extorqueat salariũ,dicat ei. Amice,ius est pro te,solicita tamen,eges defensione.Sępe enim quis moreretur,nisi medicaretur:ut de pẽn. dist, 7 ca.fina.non tamen eum inhumanius euacuet , ut plerique impie faciunt : sed cum eo de salario conueniat congruenti. 3.q.7. ca.infames §.tria Si uero causam iniquam nouerit,eã deserat s̃.
l de aduoca.§.f uersic.item etiam caueat,& salarium restituat,se-
m cundum Co f[l] Sed dominus meus dicit,quod illud[m] habebit ꝓ
n labore,quod forte bona fide suscepit.De hoc dicam ext.de po-
21 stulando in constitutione Grego.X.properãdum.[n]¶In summa nota,quod mortuo aduocato nõ potest ab hæredibus eius salarium habitum repeti:quia per eũ non stetit quo minus causam ageret:ut ff.de uar.& extraord.cogn.l.j.§.diuus.& C.de aduoca. diuersorũ iudicũ.l.post duos.§.j.ff.de legationibus.l legatus antequam.§.fina.Super quo distingue.Nam aut stetit per eum uincentem:& tũc non petit salarium,imo solutũ reddent hæredes.
o C.de condi.ob causam.l.fi.[o] Aut mortuus est:& tũc obtinẽt prima iura,etiamsi nihil fecerit.Idẽ est,si sit infirmus, uel alias legitime impeditus:ita quod per eũ non stetit,ut s̃ uer.quid si aduocatus.Quidam tamẽ distinguunt in actore,an fuerit in mora cõtestandi litẽ,uel procedẽdi:& tunc obtinet prę.§ diuus. & similia:alias autem de æquitate reddent hæredes.In reo autẽ dicunt indistincte sibi reddi,nisi nihil factum erat:& hoc de æquitate.Et pro eis facit ff. de condi.ob cau.si pecuniam.Si tamẽ per casum fortuitum ex persona clientuli stetit,quo minus causam ageret, nõ tenet̃ reddere:puta si res petita interierit: ita quod reus non
p tenet̃.ut ff.de rei uend.utique § non enim[m].† ¶ Quid si aduo-
22 catus causam deserat,ut desperatam? Respõdeo,aut deserit ex causa,quam prius poterat præuidere:& tunc sibi imputetur, ꝙ imperite uidit. Aut ex aliqua noua & repẽtina causa: puta quia clientulus contra se aliquid confessus est,& tũc nihilominus salarium habebit:ut ff.de uaca.mu.l pe.Sed quo iure coerceretur clientulus ad solutionem salarii.&c.Quę hic circa hanc materiam desunt, uide in libr.Rofr.in tit.ꝯstitutio de suffragio.& in ti. de off.iud.quo petitur salarium.

ADDITIONES.

a Alij dicunt.¶Guido.de Suz.ibi per easdem leges idem de ęquitate dicit ibi Iac.de Ra.Pet.ale.l.quæ de tota.ff.de rei ven.& de le.2.qui solidũ.§.1.
b Quandiu.¶ Inducunt isti,ꝙ indefinita ęquipollet vniuersali.materia no. extra,de elec.vt circa.lib.6.
c Scio. ¶ Facit ff.de pac.l.maiorem.& de rest.spol.frequens.lib.6.
d Non solum. ¶ Vbi de hoc.
e In fine. ¶ Supple,& tunc tenetur.An vero multum distet,& tũc si casus talis est,ꝙ hoc euenire possit,debuit cogitare,& tenetur, & sibi imputet. ff. de euictio.l.si fundum.Aut id scire,uel cogitare non debuit:& tunc locus erit distinctioni,quæ sequitur de quantitate salarii secundũ Iac.& Pet.ut ponit Cy.in præ.l.vnic.in fi.
f Si est.¶Omni tamen casu,quo aduocatus pergit propter causam expensas habebit:sicut de teste dicitur,& de delegato.C.de test.l.quoniam.de re scr.statutum.§.insuper.& §.pe.li.6.C.de app.eos.§.si quis autem. cum nullus cogatur suis stipendiis militare,de præscri. cum ex officii.& aduocati militant.C.de aduo.diuer.ui.l.aduocati.
g Consuetudinis,&c. ¶ In bonæ fidei iudiciis debent venire.
h Paucis,&c. ¶ Amici labore consulitur.
i l.vnica. ¶ Et est casus specialis ꝯ l. traditionibus.C.de pact.in ductus, ne aduocati decipiant clientulos.C.de postul.l.quisquis. & iste cum aliis no. in.decr.1.de cẽsi.li 6.an uero sufficiat vnica scriptura,an requirantur duę. ibi no.sed plenius per Rof.in tit.hic alle.in fi.ver.4.ꝙ ibi tractat, an sufficiat alteram esse publicam.
K Sed dic. ¶ Secundum Ioan.qui hoc quod sequitur, ibi not.in solut.quæstionis.
l Secundum G. ¶ In summa,de postul §.caueant autem.
m Quod illud. ¶ Host.dixit,quod aliquid in summa de postul.§.quid pertinet.uer.item ad officium.
n Properandum.De qua dic, vt s̃.§.2.ver.sed nunquid in decre.præal. recitatis prædictis opinionibus,& allegat pro & contra.Ipse tenet, ꝙ pro rata temporis,quo bona fide seruiuit,habebit salarium , pro alio vero tempore non:ut dicit in possessore.ff.de rei uen.l.fructus.& l.in fundo. C.e.ti. l.certum .Facit 12.q.2.charitate.ibi pro tempore,quo suum præstiterunt obsequium.Et hoc forsan voluit Host.ut s̃.proxime dixi.
o l.fi. ¶ Dicit Guil.An.ti. de sala. aduo. ꝙ pro rata peti,uel retineri posset. ff.de condi.ob cau.l.si pecuniam. j̃.alleg.
p Non enim. ¶ Per hanc l.& ff.de admi.re.ad ciui.perti.l.2. §. si eo tempore.& C.de pi.acti.l.quæ fortuitis.dixit Guil.An.ubi s̃. idem in omni casu fortuito,nõ ex persona clientuli. ¶ Adde tu vlterius,qd si qs fuerit remotus ab officio aduocandi pp culpam suã,an debeat habere salarium? Dicas,ꝙ non:quia vbi aliquis remouetur ab officio ex culpa sua , non debet habere salarium.Bal.in l.Nesennius,per illum tex.ff.de excu.tuto.

SMMARIVM.

De Salariis medicorum,& aliorum.

1 *Medicus de certa mercede cũ infirmo conueniens præstanda post liberationem,si liberatur,demum reincidat,an ille medicus teneatur ægrotũ pro eodem salario curare.*

b Medicus

2 *Medicus neminem debet gratis curare, nec de suo cogendus est beneficiũ facere vide nu. 6.*
3 *Pignori incumbere quandoque tutius est, quam in personam agere.*
4 *Infirmus præsumitur furiosus, qui prohibet medicinam sibi dari.*
5 *Medicus curans monachum alibi studentem cum pacto salarij, si demũ moriatur monachus, a quo debeat illud repetere.*
6 *Medicus tenetur gratis curare.*
7 *Rectore ciuitatis mortuo: an habita salaria restituentur.*
8 *Doctor promittens scholaribus legere, si postea ex aliqua causa recedit, an possit per substitutum æque bonum, legere.*

4. §. Postremo loco, aliqua de salariis medicorum, & aliorum dicenda sunt. Licet enim medici non sint maioris authoritatis, quã sint obstetrices ut C. cõmu. de leg. l. fin. circa prin. tamen vtile est, vt de eis aliqua dis|seramus. Nam plerunque in ordine propositionis præseruntur
1 Patronis causarum, vt 14. q. 5 nõ sane. † ¶ Pone ergo, quod medicus cum infirmo de certa mercede conuenit prestanda post liberationẽ, liberatus est, demum reincidat: quæritur an in recidiuo tenetur ægrotũ pro eodem salario curare? Et uidetur quod sicnã non uidetur ægritudo recessisse, quę incontinenti reddit. de pœn. distinct. 1. diuortiũ. & ff. de diuor. diuortium. & medici est centies infirmũ curare & sanare de pæn. distinc. 3. adhuc instant. Nec enim plene liberat, qui totaliter non liberatur, ut ea. dist. sunt plures. ff. de interro ac de ætate. § nihil. extra. de bapt. maiores. § sed adhuc quæritur. ibi, qui totum hominẽ sanauit. & argumentũ in his quæ no. s. proxi uer. sed nunquid aduocatus. Languor enim prolixior grauat medicũ: breuem uero languorẽ præcidit medicus, ut in Ecclesiastico c. x. Et hoc etiam in contrariũ facit, & secundum Aug. sæpe enim est qđ moreretur nisi medicaretur: non tamen statim sanatur: languet uicturus q priius erat moriturus, ut de pœn. distinc. 7 ca. fi. ad fi. argumentũ contra: quia obligatio semel extincta non reuiuiscit. ff. de solu. qui res. § areã. non enim semel adepta sanitas perdirur, nisi ex proprio facto, vt de conse. distin. 4 queris. ver. non autem. ibi & ideo semel, & c. & ideo factum eius non debet medico, nocere. Nam peccata suos debent tenere auctores extra. de his quæ fi. à ma. par. ca. quæsuit. C. de pœn. fancimus. & ar. ff. de dam. infect.
a l. damni. infect. § fi is qui ædes. cum suis concor. Sol. Pet. [a] distin guit, an incontinenti redierit ægritudo, & tũc teneatur: an ex intermallo, & tunc nõ teneatur, vt in prę l. diuortium & optime probatur extr. de cleri. percus. cap. 2. & de homici. presbyterum Vel dic, quod si culpa ægroti recidiua uit. non tenetur: quia talis euentus nõ debet ei imputari, vt ꝯ. dicam: alioquin sic. ff. de reg.
b iur. quod quis ex culpa. Dominicalis qstio est [b]. † ¶ Quid si infir-
2 mus diues est, & nihil vult medico dare? Non vr, quod eum de beat gratis curare: nam licite potest mercedem recipere. 14. q. 5. non sane. nec de suo cogitur beneficium facere. x. q. 2. precarie. nec suis stipendiis militare. extra, de præscrip. cum ex officii. Sed dic, quod tenetur eum suis sumptibus curare. arg. lxxxvi. distin. pasce fame. & si conualuerit, repetet expensas, vt in præ c. nõ sane. quia vtiliter eius negotium gessit. ff. de neg. gest. Põponius. extra. de procu. quia in causis. & etiam si moriatur. Nam euẽtus mortalitatis ci non debet imputari: quia non est in medico semper releuetur vt æger, vt ff. de of. præsi. illicitas. § fi cui. lxxxviii. dis. quoniam nõ cognoui. in fi. palea est. extra, de ætate & qualitate, ad aures. Nec enim potest medicus suscitare mortuum, ut in Psalmo lxxxvii. nec semper sequitur laborem effectus, ext. de re
3 nun. nisi cum. § quippe. † ¶ Sed quandoque in talibus tutius est pignori incumbere, quam in personã agere, vt Insti. de obl. quæ ex deli. nascũ § furti autem. Ideo dum dolet infirmus, medicus
c sit pignore firmus [c]. argum. C. de iud. properãdum. § pe. † ¶ Sed
4 quid si infirmus prohibet, ne sibi aliqua medicina detur? Dico, quod talis præsumitur furiosus. ff. de condi. institu. quidam. extr. de succes. ab intest. c. fi. vnde inuitus poterit curari. Nam multa bona præstantur inuitis. 23. q. 1. paratus. & q. 5. nõ uos. ff. de neg. gest. soluendo. xlv. dist. & qui emendat, & expresse 5. quæst. 5 ca.
d j. & 2 De hoc [d] nota. lxxxiii. distin. c. 1. ¶ Sed nunquid poterit repetere quæ expendit? dicunt quidam quod nõ. C. de neg. gest. l. fi. & ff. mand. qui fidem. & l si cum pro te. Nam uidetur dedisse.
e Institut. de rerum diuisio § cum in suo solo. Io. contra innuit. [e]
5 † ¶ Quid si monachum Bononiæ studentem ægrum factum aliquis curauit: animo tamen repetendi expensas, quas ipse fuit etiam protestatus: demum mortuus est monachus: nunquid poterit petere ab abbate, an vero a patre naturali? Et hæc quæstio, pcedit quando ille de abbatis voluntate tacita uel expressa erat in
f studio: alias non esset quæstio [f], argu. ff. de remil. desertorem. § 3. ff. de neg. gest. siue hæreditaria Et dato, quod constet de abbatis
[illegible]od abbas teneatur, nullo iure cauetur: arg. C. de col.
[illegible]g. gest si pupilli. § idem. Præterea pater tenetur eũ
[illegible]iere & alere, ut C. de episc. & cler. Deo. & paria sunt hæc. ff. de lib. agno. si quis à liberis. arg. contra, quia non potest dici inops filius, cum habet monasterium locuples, à quo uiuere debet, vt ext. de prẽben. cum secũdum Apostolum in prin. & in prę l. si quis. Contra Aduersus abbatẽ facit: ga monachus, eius seruus dicitur. in auth. de monach. § 1. liiii. distin. c. fin. vnde ipsum alere tenetur. ff. de neg. gest. seruum. Itẽ abbas est usufructuarius: quia ei acquiritur ex re sua uel operis, ut 18. q. 1. ca. 1. & vsufructuarius tenetur. ff. de vsufruct. hactenus. & l. si quid. § 2. ff. de verb. sig. verbo victus. Sol. Negari non potest, quin negotium sit vtriusque. Sed distingue cuius cõtemplatione factum sit vt ille teneatur. arg. ff. de neg. gest. si pupilli. § si ego ff. manda. q fidem Sed si gratia vtriusque teneatur vterque, vt in d. l. qui fidẽ
6 † In dubio ex personis dicta pensemus. arg. C. si quis Impe. male. l. 2. ¶ Ex præmissis autem patet, quod medicus tenet gratis pauperem curare. Et probat extra, de sent. ex com. quantæ. & lxxxiii. distin. ca. 1. Nam plus debet apud illum vita illius, quam sua pecunia in bursa valere. 36. dist. non satis. imo videtur quod ab aliquo non debet aliquid, p conferenda sanitate recipere, ut j. q. 1. qui studet. Sed dic, ut ibi not. & ad idem xxiii. dist. his igitur. Ibi, pro beneficiis medicinæ Dei munera non accipiant. sed illud de
g medicinis animæ, id est, sacramẽtis, intelligitẽ [g] † Quid in rectore
7 ciuitatis, uel assessore, vel doctore vel magistro mortuis, an restituentur salaria habita? Respõdeo non: imo habẽda eius heredes repetẽt, ex quo per eos non stat, vt in concord. quæ sunt s. §. pro 1 t. versi. quid si aduocatus. & prope finem versi in summa. & ff. loca. qui operas. & ff. de condictio ob causi pecuniam. ibi, & cũ per te, &c. ff. de sta lib. cum hæres. § Stichus. Nec potest dici, qđ
8 alios pro se substituat, ut j. versi. proxim. † ¶ Quid si doctor promisit scholaribus, aliquẽ librum, uel vno, seu duobus annis legere, & post recedit ex aliqua causa: nũquid poterit per suum substitutum æque bonum legere? Hęc quęstio est dominicalis [h] &
h i videtur quod sic. C. de epi. & cle. l. qsquis & l. ad similitudinẽ [i]. Dic contra, quia personæ industria est electa ff. de solu. inter artifices. C. de cadu. tol. l. vnica. § ne autem. uer. sinautem. ff. de lega. 3. fideicommissa in fi. extra, de off. deleg. c. fi. secundum Baga. & Odofr. Et eadem quęstio est, & solutio de potestate, qui nult p alium regere: & de scriptore qui vult per alium scribere. Sed Pileus distinxit, qđ ex iusta causa põt recedere, & substituere, alias nõ. ff. ad legem Iul. repet. l. fi ff. si quis cautio. quoties. Sed hæleges in necessariis obligationib. loquuntur ideoque non est mirum, si ex causa iusta alium sibi substituant: secus autem in voluntariis, ad quas nemo ex necessitate, sed sola voluntate inducitur C. de action. & obligationibus. sicut. Et ideo sola impossibilitas non difficultas hanc obligationem immutat. ff. de verb. obl. continuus. § cum ita. & uide ꝯ. de causa possess. & proprie. § notãd.

igitur.

ADDITIONES.

1 Sol. Pet. ¶ Pile. in sua q. 12.
b Quæstio est. ¶ lxxxiii. quam vide super præd. regula, contractus. sub quæstion. 2.
c Firmus. Habuit à Ioan. de Deo. lib. j. Cauil. ubi de salario. aduocati. Vber. in prima causa ponebat, dum dolet accipere. & Rof. dicit, quod est aphorismus medicorum. quod non credo textualiter, realiter bene. Plinius Iunior in prin. sui libri sic loquitur contra medicos, Frequenter mihi in peregrinationib. accidit, ut aut propter meam, aut meorum infirmitatem varias medicorum fraudes experirer, quibusdam vilissima remedia ingẽtibus preciis vendentibus aliis quæ curare nesciebant, cupiditatis causa suscipientibus: quosdam vero comperi hoc genere grassari, ut languores, qui paucissimis diebus, vel etiam horis, possent repelli, in longum tẽpus extraherent, & ægros suos diu haberent in reditu, fæuioresque ipsis morbis existerent.
d Dx hoc. ¶ Supple, & de eo quod dicitur supra, in proxim. versicul. & sequent.
e Contra innuit. ¶ Vbi supra. mart. dabat vtilem actionem negotiorum gestorum, cum illa detur etiam illi, qui animo deprædandi negotia mea gessit in eo, quod factus sum locupletior. ff. de neg. gest. l. si pupilli. §. sed & si quis.
f Esset quæstio. ¶ Tu dic, quod non sufficit tacita: ne cle. vel mo. cap. 2. lib. 6.
g Intelligitur. ¶ Vt ibi nota.
h Dominicalis. ¶ lxx. & Vide quod scripsi super regula, qui facit. de re. iur. lib. 6. ¶ Adde tu plene de hoc per Abb. Sic. in c. 1. extr. de sum. trin. & fin. cath. in 3. col. ver. nota. Item eundem in c. cum M. Ferra. in 2. col. in ver. no. ibi ꝑsueuit. iuncta gl. Item eundem in c. cum dilecta. in 4. col. de rescri. & ibi per apost. Item eundem i c. 1. de precar. in 3. not. & ibi refert Bart. in l. nemo. ff. de duob. reis Item Adde Fran. Are. in d. c. cum M. in notabilib. vbi quam plurima ad propositum.
i Similitudinem. ¶ Super qua Guid. de Suz. tenuit eum ex iusta causa substituere posse æque bonum, alias non. ff. de consti. pe. qui autem. §. penult.

igitur ver quid si promisit.& j.de statu.mon.ver. 29. ¶ It ẽ qd de quolibet alio operas suas locãte: De hoc dic,ut ff.loca.si uno. §.item cum quidam. ¶ Qualiter autem libelli super salariis conci
a piantur,dicetur j in tit.de magistris a.

ADDITIO.

a Magistris. ¶ Ibi ponit libellos,quos Rofr.posuerat,ubi supra.in fi.pro xi.§.

ADDITIONES NOVAE.

* Si statuto cauetur,quod iudex debet habere decem ab utraque parte, qđ possit accipere decem à qualibet parte.in authen. de iudic. §. ne autem.& l.si duas.§.est autem,de excu.tut.in gl.quæ incipit. grammaticum.& phyticum.
* Pone quod officialis uel doctor fuit conductus a communi pro certo salario sine deductione alicuius gabellæ,& statutum erat in ciuitate quod massarius nullam solueret pecuniam sine detractione decem denariorum pro libra,an hinc detrahentur.Bar.in l.qui dotem.de dote præleg. dicit quod debent detrahi,& q officialis habet regressum contra commune ad id, q detrahitur.fac l.decem.ff.de fideicom.liber.
* In l.diem functo.de officio assess.ff.an iudices possint accipere salarium à priuatis.& dicitur q non,vbi habent salariũ à publico.vt in auth. ut diff. iud.§.fi.secus si non habent dẽ publico,ut in authent.scriptum exemplar. ¶ Sed nunquid possent recipere à partibus delegati. videtur q sic in authen.de iud.§.ne autem.
* Quid si ordinario delegat quæstio,an debet inspici vt causa de legata, vt sic possit recipere salarium,& videtur q non,quia potior est ordinaria potestas.l.apertissimi.C.de iudici.ergo q est potius debet inspici. arg.l.quæritur.hermaphrodi.de sta.hom.Ite quia accidẽtaliter euenit delegatio, ergo potius debet inspici ordinaria,argu.l.j.de off.vic. econtra videtur qđ magis attendatur accidentale quã originale.ar.l.j.§.bestias.de postu.& ar. l.si pater.§.qui duos.ff.de reb.dub.pro prima parte.fac.in authẽ.de man. prin.§. illud; cum hac modificatione si plus nõ expendit occasione dictæ causæ quam esset expensurus.ar.l.ex parte.ff.fam.ercis.Alberic
* An si aduocatus moriatur ante finem causæ debeat habere salarium pro tota causa,no.in l.qui stipendia.de re milit.lib.x.per doctores.
* In l.neque petitionis.de operis libor.facit in ar.q si statuto cauetur quod aduocatus pauperũ debeat esse contentus salario suo à communi statuto, & q non possit aliquid à pauperibus petere:modo aliqua persona dat sibi aliquid ex voluntate,certe non videtur aliquid recipere vltra statutũ: p legem istam,quę dicit patronos non posse recipere mercedem pro operis ab inuitis libertis,sed à uolentibus bene posse.& fac. pro officialibus qui aliquid recipere non debẽt.tñ à uolentibus sponte dare possunt. Rich.malum.In contrarium l.omnis.& auth.sed hodie.C.de epis.& cle.
* Nota quod medicus debet recipere salarium pro dieb.itineris. Bart. in l. suo victu. de oper.liber.non tamen si quis de sero discedit totum tempus vel diem computat.l.2.de aa.leg Bal.in l liberti.de operi.liberto.
* Quid si officialis infirmatur,& loco illius alius subrogatur: quis ipsorum debet habere salarium,dixi in l.si quos.de off.præfec.prætor.orien.q si infirmus liberatur,ipse debet habere salarium,& redire ad officium. fac.l.2. de decuri.Alberic.in dicta l.diem functo.
* Quid si in uno officio consueuit esse vnus tantum,deputantur plures, an quilibet habebit idem salarium,quod habebat ille solus nota.in l.restitutionem.de aduoca.diuerso.iudi.
* Nota q si dominus vel commune conduxit aliquos stipendiarios,& facta est certa præstantia ex qua emerent arma & equos pro se & cum parati essent ad equitandum fuit eis dictum q non erat necesse q equitarent,vnde dominus vel commune vult repetere ab eis præstãtiam factam,an possit: terminatum fuit q non.per l.si pecuniam.de condict.caus.da.Cynus in additio.in dicta lege.
* In l.scire.in fin.ff.de excu.tuto.allegatur ille finis,quod officialis remotus ab officio suo propter delictum suum non debet habere salarium, ut notatur in l.diem functo.ff.de offic.assesso.Archi.in capit.nounulli de reiscript. lib.vi.
* Doctor debet iurare docere fideliter no.in l.1.§.sed an filio.ff. de uariis & extraordi cognit.
* An doctor antiquus possit seruire per substitutũ? Bar.in l.non est. de duore.Io.And.in reg.iuris qui facit.de reg.iu.lib.6.
* Quid si datum est certum salarium ambasiatoribus pro certo tempore ipsi reuertuntur citius,an teneantur residuum salarii restituere. Bart.in l.de diuisione.sol.ma. Quid si capiantur,an pro tempore quo stabuht capti,habebant salarium,& an commune teneatur eis resarcire damnum.not.in l. inter causas.§.non omnia.ff.mandati.& l.stipẽdia.ff.de re mil.lib.12.Bart. in l.si seruus communis.§.si secus.de seruis fu. Item vide l.miles.ex q cauma.ubi dicit Bal.per illam legem.ar.q ambasiatores debent incipere habere salarium quam cito ascendunt equos.item in eundo & redeundo. vt in ver.sequen.Item pro eo tempore quo erunt infirmi in itinere:quia videntur esse in ambasiata, vt in eadem l.si cui.in fine. Alberic.in materia, statutorum,in prima parte.q.123.
* In capit.veniens de iureiurando.deciditur quæstio de aduocatis qui iurati sunt duabus ecclesiis seruire,& illæ inuicem litigant,q teneantur primã defendere.fac.c.eam te.de ætate & qual.& Ioan. An.in c.1. de postulan.in nouel.& in gl.fi.
* Nota quod officium aduocationis non cadit sub locatione,quia possint, cogi ad aduocandum.l.1.§.ait prætor.de postu.& istud not.domi.Bal.in l. 1.C.de suffrag.
* Nota quod ex nullo pacto debetur salarium aduocato, sed quia non cadit sub aliquo de quatuor contractibus innominatis,necesse est agi condictione.no.Bal.vbi s.
* Item salarium debetur cum inceperit.licet non peregerit, vtibi no. Bal. & transmittit ad hæredem:& si salarium est promissum, vtrum sufficiat in vna vice:& quid si transegit pars an aduocatus consequatur patrocinium & si clientulus succubuit culpa sua,an teneatur patrocinari in causa aplation.s,& nunquid teneatur exire pronunciam.Bal.vbi s.

¶ Bald.de Salariis.

QVIS taxet salarium notariorum.§.nunc.vers.sed erit.G. ¶ De salario iudicum,assessorum,aduocatorum,procuratorum,& medicorum,& doctorum,vide hic per G. ¶ Vacuum tempus non nocet assessori, quin salarium prosequatur.de assesso.l.diem functo.G.

FINIS.

REGISTRVM.

ABCDEFGHIKLMNOPQRST.

Omnes sunt quaterniones præter T qui est ternio.

AVGVSTAE TAVRINORVM.

Apud hæredes Nicolai Beuilaquæ. 1578.


Th.
992a

